M. HENRICI GOETHALS A GANDAUO ... AUREA QUODLIBETA. TOMUS PRIMUS...

Digitized by Google

NAZIONALE
Digitized by Google

M. HENRICI GOETHALS A GANDAVO

DOCTORIS SOLEMNIS, SOCII SORBONICI, ORDINIS SERVORVM B. M. V. ET ARCHID. TORNACENSIS.

AVREA QVODLIBETA.

TOMVS SECVNDVS.

Hac poſtrema editione

COMMENTARIIS DOCTISSIMIS ILLVSTRATA

M. VITALIS ZVCCOLII PATAVINI ORDINIS CAMALDVLENSIS

Theologi Clariſsimi,

Cum indicibus quinque, Quæſtionum, Auctorum nominum, locorum Sacræ Scripturæ, rerumq; omnium inſignium tàm ex TEXTV, *quàm ex* COMMENTARIIS *non concinnè minus, quàm methodicè congeſtis.*

CVM PRIVILEGIIS, ET SVPERIORVM LICENTIA.

VENETIIS, Apud Iacobum de Franciſcis. M DC XIII.

M. HENRICI GOETHALS A GANDAVO

DOCTORIS SOLEMNIS,

SOCII SORBONICI,

ORDINIS SERVORVM B. M. V.

ET ARCHID. TORNACENSIS,

AVREA

QVODLIBETA.

TOMVS SECVNDVS

hac postrema editione

COMMENTARIIS

DOCTISSIMIS ILLVSTRATA

M. VITALIS ZVCCOLII PATAVINI

ORDINIS CAMALDVLENSIS

Theologi Clarissimi,

[illegible] locorum Sacræ Scripturæ, rerumq; omnium insignium [illegible] COMMENTARIIS non contemnendis, quàm accuratissimè digestis.

CVM PRIVILEGIO, ET SVPERIORVM LICENTIA.

VENETIIS, Apud Iacobum de Franciscis. M DC XIII.

INDEX QVAESTIONVM QVODLIBETICARVM MAGISTRI HENRICI A GANDAVO

qua ſerie ab eo diſputatæ ſunt

TOMI SECVNDI.

1 VTRVM in Deo ſint ideę practicæ. 1

2 Vtrum difformitas ſcibilium circa creaturas arguat aliquam difformitatem in ſcientia Dei.

3 Vtrum aliquis poſſet agere quod impoſſibile eſt fieri. 7

4 Vtrum effectus contingens poſſet fieri immediatè a Deo. 8

5 Vtrum duobus æqualiter ſe habentibus ad receptionem gratiæ, Deus eis ſemper gratiam æqualiter conferat. 9

6 Vtrum productio creaturarum a Deo poſſit demonſtrari. 15

7 Vtrum in anima Chriſti gaudium fruitionis ſimul fuit cum triſtitia. 16

8 Vtrum in perfectionibus eſſentialibus creaturarũ ſit ſtatus in accipiendo ſpeciem creaturæ perfectiſſimam, ſupra quam non ſit accipere aliam perfectionem. 17

9 Vtrum aliqua creatura ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe. 19

10 Vtrum homo, vel Angelus quo ad ſtatum innocentiæ poſſit habere primum actum malum. 27

11 Vtrum damnati poſſint reuerti ad bonum. 30

12 Vtrum intellectus agens intelligat. 32

13 Vtrum intellectus noſter poſſibilis intelligat phantaſmata. 33

14 Vtrum aliquis articulus fidei poſſit demonſtrari. 33

15 Vtrum appetitus rationalis poſſit diuidi in iraſcibilem, & concupiſcibilem. 36

16 Vtrum Religioſus proponens facere maius bonum deberet illud dimittere faciendo minus bonum propter præceptum ſui ſuperioris. 39

17 Quid magis eſt proficuum & vtile, an proſequi negotium crucis ſecundum conſilium eccleſiæ, an ingredi, & ſtare proficiendo in Religione. 39

18 Vtrum opera facta in charitate minore, tantũ diminuant de pæna debita peccatis, quantum eadẽ vel æqualia facta in charitate maiore. 40

19 Vtrum pæna ſatisfactoria iniuncta a Sacerdote diſcreto, uel a iure taxata, ſufficiat pro tota pæna peccatis debita in purgatorio, de quibus confeſſus eſt, & pro quibus iniuncta eſt. 41

20 Vtrum ſi mulier quæ genuit prolem in fornicatione videat adultum bene conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium, & deteſtari actum fornicarium quo illum genuit. 43

21 Vtrum accipiens tonſuram clericalem ab alieno Epiſcopo in excommunicatione, debeat poſt abſolutionem iterum tonſurari. 43

22 Vtrum res præſcripta in bona fide, cum notum fuerit de mala fide tenens eam teneatur ſtatim reſtituere illam ei, ad quem aliàs de iure debet pertinere. 44

23 Vtrum non potens continere, nitens tamen continere, ſi voueat ſe intraturum religionem, quam

ſummè deteſtatur, ſi amplius recidiuet, & contingat, quòd recidiuet, teneatur intrare illam religionem. 46
24 Vtrum liceat emere redditus perpetuos. 46
25 Vtrum peccet non gaudens de bono opere alterius. 47
26 Vtrum pro delicto Principis poſſint ſubditi iuſtè puniri, occiſione, captione, & bonorum ſuorum temporalium vaſtatione, & deprædatione 47
27 Vtrum liceat prælatis ſuperflua retinere 48
28 Si habens poteſtatem abſoluendi limitatam, abſoluat de alijs, & poſtmodum à ſuperiori, qui ſuper illis habet abſoluendi poteſtatem, petat ratihabitionem, vtrum ratihabitio obtenta ſufficiat. 59
29 Vtrum Abbas Monachum ſuum conſtitutum in cura Parochiali, ſi per confeſſionem eius ſciuerit eum eſſe corruptorem Parochianarum, ſuarum teneatur reuocare eum ad Abbatiam ſuam, & amouere a cura 51
30 Vter duorum fratrum vterinorum, quorum vnus genitus eſt ex matrimonio præcedente, tamen clandeſtino alter verò genitus eſt ex matrimonio ſequente præſumpto, ſolemniter tamen facto in facie eccleſiæ, legitimus eſt ad curam animarum ſuſcipiendam, ſi ambo ſint ſacerdotes 51
31 Si aliquis in confeſſione dixerit ſe alterum quem nominauit, occiſurum, & quòd vellet non habere uoluntatem occidendi, vtrum ſacerdos cui cõfitetur, poterit dicere illi, cuius minatus eſt, caueas tibi, quidam minatur tibi necem 52
32 Vtrum locus inferni ſit centrum terræ 52
33 Vtrum ſpecies in medio accipit numerum a ſubiecto, an ab obiecto 53
34 Vtrum ignis corporalis veram paſſionem poſſit agere in ſpiritum 54
35 Vtrum aliquis lapis poſſet ſua virtute fugare dæmones 55
36 Vtrum de ſpeciebus ſacramenti poſſit generari vermis 55
37 Vtrum ignis poſſit frigeſieri. 56

QVODLIBETI NONI QVAEST. XXXII.

1 Vtrum omnis relatio inter Deum, & creaturam ſit, quia ipſa creatura refertur ad Deũ, & non è conuerſo. 58
2 Vtrum Deus potuiſſet plures creaturas ſecundum ſpecies produxiſſe, ſi non eſſet in ipſo pluralitas idearum 64
3 Vtrum circumſcripta re ſui fundaméti relatio poſſit ſignari per nomen primæ impoſitionis 68
4 Vtrum ſcientia ſit aliquid compoſitum in intellectu 76
5 Vtrum voluntas moueat ſeipſam 78
6 Vtrum imperare ſit actus uoluntatis, an rationis, ſiue intellectus 86
7 Vtrum æuum ſit ſubſtantia an accidens 89
8 Vtrum dicendo, hoc eſt corpus meum, tenet eccleſia ſecundum vſum & dicta ſanctorũ, quod fiat conuerſio panis in ſubſtãtiam animæ rationalis ſecundum quod dat eſſe corporeum an in ſolam materiam, vt habet partes ſuas extẽſas ſub partibus dimenſionũ, an in aliquid compoſitum ex materia, & forma alia præter animã intelle. 90
9 Vtrum mataria panis maneat in Sacramento Altaris poſt conuerſionem. 96
10 Vtrum hæc ſit forma verborum in conuerſione vini in ſanguinem. Hic eſt calix &c. 99
11 Vtrum cum voto virginitatis ſimpliciter ſtet verum, & perfectum matrimonium. 100
12 Vtrum, qui ſepeliuit in ſua Eccleſia partem corporis illius, qui elegit alibi ſepulturã corporis ſui ſimpliciter, teneatur partẽ illam reſtituere, & illi, apud quos fuit ſepultura pro corpore ſimpliciter electa, teneantur illam repetere 104
13 Vtrum gratia, & gloria ſint idem. 106
14 Vtrum ex fundamentis Ariſtotelis poſſit oſtendi, quòd intellectus in omnibus ſit unus numero an contrarium poſſit demonſtrari. 108
15 Vtrum in nobis ſit aliquod intelligere abditum, quod ſit abſque phantaſmate. 110
16 Vtrum dos impaſſibilitatis ſit diſpoſitio poſitiua in corpore. 112
17 Vtrum ſuppoſitis fundamentis Philoſophi, ſit neceſſe ponere, quod ſemper fuerit homo, & homo ab homine ex parte ante in infinitum. 115
18 Vtrum nobilitas generis ab initio proceſſerit ab ignobili. 117
19 Vtrum bonum proprium ſit magis procurandum, quam commune. 118
20 Vtrum largitio eleemoſynæ pro defuncto in gratia ambobus ſcilicet dante eleemoſynam, & recipiẽte eam, exiſtentibus in peccato mortali proficiat defuncto illi pro quo fit. 119
21 Vtrum ſcandalizans in uerbo otioſo peccet mortaliter. 119
22 Vtrum poteſtas Epiſcoporum ſit a Chriſto immediatè an mediante Papa. 120
23 Vtrum ſacerdos habens competens beneficium, poſſit alij deſeruire pro lucro temporali 121
24 Vtrum Sacerdos Curatus poſſit abſoluere parochianam ſuam cum qua peccauit, nec illa poſſit ad alium ire cauſa confeſſionis ſine eius licentia obtenta. 121
25 Vtrum Iudex ſæcularis poſſet cogere reum ad confitendum aliquid ad quod ſequitur mors corporalis. 122
26 Vtrum condemnatus morti licitè poſſit abire ſi tẽpus, & locum habeat. 123

Vtrum

27 Vtrum Religioſus ſubditus, qui recepit à quodam aliquid in ſecretò non vergens in damnum cuiuſquam, tenetur illud reuelare Prælato ſuo petenti, vt ſibi reueletur. 124

28 Vtrum Religioſus ſubditus ſciens ſecretò, & ſolus confratrem ſuum ſubditum peccato mortali peccaſſe, peccet reuelando illud Prælato ſuo ante ſecretam admonitionem. 124

29 Vtrum Religioſus iam profeſſus de facto, qui iuuenis ante religionis ingreſſum, & ante omnem obligationem ad illam, mulierem aſſidauit ſeu ſubarrauit inflammatus amore venereo erga ipſam, ſubſecuta carnali copula, in qua non habuit intentionem recedendi à ſponſalibus, non tamen credit ſe conſenſiſſe in contractũ matrimonij de præſenti, vtrum inquam talis poſſit manere in religione cuſtodiendo votum ſuum, an oporteat ipſum reuerti ad ſæculum, & illam ducere ſolemniter, & vt vxorem pertractare. 126

Vtrum beneficia Eccleſiaſtica legitimè conferantur pueris ſcientia, vel ætate. 126 30

Vtrum Clerici teneantur ad exactiones, quas laici ſoluunt ciuitatibus, & Dominis temporalibus. folio 127 31

Vtrum per miraculum, idem corpus poſſit eſſe in diuerſis locis ſimul & in eodem tempore. 128 32

QVODLIBETI DECIMI QVAEST. XVII.

1 VTrum error ſit dicere, quòd verè pœnitens, & confeſſus ritè abſolutus ab eo, qui poteſt eum abſoluere de gratia, & ex priuilegio ſpeciali, teneatur eadem peccata iam illi confeſſa, iteratò confiteri illi, cui tenetur confiteri de iure communi, ex illo ſtatuto generali, extra de pœnitent. & remiſſ. Omnis vtriuſque ſexus. 131

2 Vtrum ex commiſſione generali, qua conceditur aliquibus ex priuilegio, & de gratia poſſe audire confeſſiones, & abſoluere à peccatis ſimpliciter, concedatur poteſtas abſoluendi à maioribus criminibus reſeruatis Epiſcopis. 137

3 Vtrum adultos, qui ad annos diſcretionis peruenerũt, non confeſſos ſemel in anno omnia peccata ſua proprio Sacerdoti aliàs eidẽ non confeſſa, debeant ipſi Prælati Eccleſiarum vinctes ab ingreſſu Eccleſiæ arcere, & morientes priuare eccleſiaſtica ſepultura, &c. 139

4 Vtrum expediat ſubditis eligere ſibi confeſſores cõmuniter, & regulariter pro voluntate ſua. 139

5 Vtrum corpus Chriſti viuum, & corpus Petri viuum ſint idem ſpecie. 141

6 Vtrum corpus Petri mortuum ſit aliqua adoratione adorandum. 149

7 Vtrum ponens eſſentiam creaturæ eſſe idem re cum ſuo eſſe, poteſt ſaluare creationem. 152

Vtrum accidentis exiſtentis in ſubiecto ſit aliud eſſe exiſtentiæ, quàm ſit eſſe exiſtentiæ ſui ſubiecti. 160 8

Vtrum ſubiectum per ſe poſſit eſſe cauſa ſufficiẽs ſui accidentis. 164 9

Vtrum appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad conſentiendum alicui, nulla de hoc exiſtente notitia in intellectu. 170 10

Vtrum poſſibile ſit homini, quòd aſſentiat propoſitioni, cuius contrarium ſibi apparet per rationem. 174 11

Vtrum amicitia ſit virtus. 175 12

Vtrum ratione dictante aliquid faciendum pro aliqua hora voluntas poſſit illud procadẽ non velle. 175 13

Vtrum operatio voluntatis ſit finaliter propter operationem intellectus, an è conuersò. 176 14

Vtrum magis iuuatur voluntas volito, an intellectus intellecto. 177 15

Vtrum Doctor, ſiue Magiſter determinans quæſtiones, ſiue exponens ſcripturas publicè, peccet mortaliter non explicando veritatem, quam nouit. 178 16

Vtrum liceat oppreſſos reprimere iniuriam ſuam per potentiam Principum. 179 17

QVODLIBETI VNDECIMI QVAEST. XXX.

1 VTrum Deus poſſit facere ſub vna ſpecie ſpecialiſſima Angeli aliquem alium Angelũ æqualem in natura, & eſſentia cum Angelo iam ſub illa facto. 180

2 Vtrum Deus poſſit facere aliquid quod non decet, ſiue quod non deceret illum facere. 182

3 Vtrum in compoſito ex materia & forma educibili de potentia materiæ creato, principalius creetur materia, an forma. 183

4 Vtrum aliqua creatura poſſit tranſubſtantiari in Deitatem, putà panis in ſubſtantiam Deitatis Chriſti, ſicut tranſubſtantiatur in ſubſtantiam corporis Chriſti. 193

Vtrum agens operationes vitales cognitiuas quales ſunt viſio, auditio, & vniuerſaliter ſẽſatio ex parte ſenſus, & intellectio ex parte intellectus, ſit extra ſentientem, & intelligentem, an intra. folio 194 5

Vtrum aliquid poteſt reducere ſeipſum de potentia ad actum. 197 6

Vtrum in ſubſtantia intellectuali creata poſſit eſſe virtus vna actiua, quæ poſſet in contraria. folio 203 7

Vtrum verus dolor ſit ex ſola immutatione per apprehenſionem, an ex alia immutatione reali. folio 205 8

9 *Vtrum ratio formalis ipſius doloris ſit in vi apprehenſiua, an in vi appetitiua.* 209

10 *Vtrum Angelus poſſit aſſumere naturam humanam in ſua perſonalitate.* 211

11 *Vtrum vnum ſit æuum omnium euiternorum.* 211

12 *Vtrum Angelus poteſt naturaliter videre corpus Chriſti ſub Sacramento Altaris.* 215

13 *Vtrum in dęmonibus cadat obliuio.* 215

14 *Vtrum anima ſeparata nō impedita ſuo corpori omninò diſpoſito propria virtute poſſet reuniri.* 216

15 *Vtrum ceſſatio motus cœli poſt iudicium erit cauſa incorruptionis corporum damnatorum.* 217

16 *Vtrum patri infideli in neceſſitate ſua potius eſt ſubueniendum quàm extraneo fideli.* 220

17 *Vtrum laici publica tenentes officia vexantes parentes clericorum, quia ipſi clerici nolunt eis obedire, ſint excommunicati.* 221

18 *Utrum in lege noua liceat iudicem ſecularem occidere quenquam pro ſolo furto.* 221

19 *Utrum qui vouit intrare religionem ſtrictiorem liberatus eſt intrando laxiorem.* 222

20 *Vtrum de religione priuilegiata, quòd fratres illius non poſſunt tranſire ad aliam religionem æqualis arctitudinis, aut minoris fratres alterius religionis quæ non præſumitur eſſe maioris arctitudinis, ſed potius minoris, poſſint recipere ad ſuam religionem fratrem profeſſum in illa religione ſic priuilegiata.* 223

21 *Vtrum ſi à Principe conceſſum ſit quibuſdam religioſis accipere pedagium quoddam licitum & iuſtum vſque ad primam alicuius diei certæ futuræ, & vt ex tunc recipiant illud canonici loci, canonici autem illa die adueniente pulſari faciant primam in aurora extra horam conſuetam, religioſi illi debeant amittere pedagium prouenturum vſque ad horam prima conſuetam.* 223

22 *Vtrum exponens priuilegium Apoſtolicum contra planum & expreſſum ſenſum verborum ſit commendandus vt exhibitor reuerentiæ Domino Papæ, Cardinalibus, & curiæ Romanæ.* 224

23 *Vtrum obligatus ad audiēdam ſubditorum ſuorum confeſſionem & aliorum ſacramentorum miniſtrationem, ſi relaxetur ab obligatione prima, æqualiter maneat obligatus ad ſecundam obligationem.* folio 225

24 *Vtrum ſi confeſſus peccata, quæ dicit ſe habere, recipiat pœnitentiam ſatisfactoriam pro illis ex confeſſoris iniunctione, & reuerſus ſequenti die in confeſſione alia dicat eidem confeſſori, quòd in præcedenti confeſſione fuit omninò mentitus, & confiteatur alia cum illo mendacio, pro quibus petit ſibi iniungi pœnitentiam ſalutarem, vtrum debeat priorem reuocare, & aliam pœnitentiam eidem iniungere.* 226

25 *Utrum clericus non exiſtens in ſacris ordinibus aſſumens habitum confeſſoris, ſi audiat ſic alicuius confeſſionem, fingens ſe eſſe ſacerdotem & confeſſorem. qua audita dicit ſe deluſiſſe confitentem & deridet eum, ſit ſuſpenſus ita vt non poſſit de cętero ad ſacros ordines promoueri.* 226

26 *Utrum confeſſus habens rem alienam, quam iuſto metu non audet reſtituere cui eſt reſtituenda, ſi committat eam confeſſori ſuo, vt eam reſtituat, cōfeſſor autem eam non reſtituit, ſit abſolutus a debito illius rei.* 227

27 *Utrum is qui ex priuilegio prædicat maior ſit & verius pater, quam qui ex iuriſdictione ordinaria.* folio 227

28 *Utrum excommunicatus ab ordinario loci, quia publicè reſtitit vera prædicanti, ſi poſtmodum celebret, ſit irregularis.* 232

29 *Utrum clericus beneficiatus & religioſus mortaliter peccet non dicendo horas canonicas.* 233

30 *Vtrum omnes tales teneantur dicere aut audire quotidie Miſſam.* 234

QVODLIBETI DVODECIMI QVAEST. XXXI.

1 Vtrum Deus ſub ratione infinita ex parte ſui ſit ſubiectum uel obiectum alicuius ſcientiæ creatę. 235

2 Vtrum in via poſſit de Deo quid eſt, vel quod ſit trinus clarius ſciri quàm per lumen fidei. 237

3 Vtrum non habens rationem cogentem ad alteram partem contradictionis, poſſit illi aſſentire ſine formidine. 240

4 Vtrum Deus poſſet diligi à creatura intellectuali abſque eo quòd ab illa aliud diligatur. 241

5 Vtrum Deus poſſet facere quòd intellectus poſſit videre ipſum, & quod tamen voluntas eum non diligat. 241

6 Vtrũ habens meliora naturalia cũ equali charitate & gloria, intenſius videbit & diliget Deum. 242

7 Vtrum peccatum in creatura intellectuali incorporea ſecundum augmẽtum procedat in infinitum. 243

8 Vtrum cogitationes eiuſdem menſurentur menſura compoſita ex indiuiſibilibus. 244

9 Vtrum poſſit pati ab igne abſque hoc quòd calefiat. folio 245

10 Vtrum ſola anima intellectiua poſſit eſſe forma ſubſtantialis in homine. 246

11 Vtrum corpus hominis damnati in inferno poſſit ſimul eſſe ſumme calidum & frigidum. 248

12 Vtrum Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio, fuiſſet ſecundum corpus putrefactus. 249

13 Vtrum non ſperans vitam futuram, debeat ſecundum rectam rationem eligere mori pro rep. 249

14 Vtrum prudentia poſſit generari ſine generatione virtutis moralis. 251

15 Vtrum Epiſcopus poſſit ſubditis ſuis pro criminibus infligere pœnam pecuniariam conuertendam in vſum proprium, vel pauperũ, vel Eccleſię 252

16 Vtrum ſcholaſticè docens falſum ex ſiniſtra affectione motus, peccet mortaliter. 254

17 Vtrum monachus regulæ ſancti Benedicti ſcholaris petens per literas ab aliquo officialium monaſterij ſui pecuniam, ex indigentia ad opus ſtudij ſui, peccet mortaliter, & ſimiliter is qui ipſam illi mittit. 255

Vtrum is ad cuius manus tales literę petitorię veniunt, ſi eas aperiat & legat, Abbatique ſuo eas oſtendat, peccet mortaliter. 255 18

Vtrum excommunicatus ſit qui legit aliquid de libro interdicto ſub pœna excommunicationis. 255 19

Vtrum debens facere aliquid ex vna cauſa, liberet ſe faciendo illud ex alia. 256 20

Vtrum alicui licèt dare Eccleſiæ certam pecuniam ad emendum terras, vel ad opus faciendum, vt recipiat partem ad vitam ſuam. 258 21

Vtrum intelligere practicum poſſet abſolui ab intentione operis. 259 22

Vtrum aliquis ſcienter ex bono actu poſſet ſe reddere impotentem ad impletionem diuini præcepti. folio 260 23

Vtrum in peccato omiſſionis ſecundum quod diſtinguitur contra peccatum commiſſionis, requiratur aliquis actus poſitiuus. 261 24

Vtrum aliquis error facti vel iuris excuſet peccatum. 262 25

Vtrum voluntas poſſit actuari, & tamen non determinari ab illo à quo actuatur. 263 26

Vtrum ſufficiat ad libertatem arbitrij quod potuit impedire ne actuaretur ab alio de neceſſitate. 267 27

Vtrum opera vitæ actiuæ ſint præferenda operibus uitæ contemplatiuæ. 268 28

Vtrum ſtatus Prælatorum maior ſit & perfectior quàm ſtatus religioſorum. 273 29

Vtrum excommunicatus pro contemptu vero ab officiali non ſacerdote, poſt abſolutionem ab eodem in forma Eccleſiæ ab excommunicatione, teneatur petere abſolutionem pro contemptu a ſuo Sacerdote. 282 30

Vtrum confeſſus priuilegiato tenetur eadem confiteri curato ſuo &c. 283 31

QVODLIBETI XIII. QVAEST. XVII.

1 Vtrum Deus poſſit videri à beato ſub ratione veri ſic quòd non ſub ratione boni. 290

2 Vtrum Deus plus poſſit diligi quàm cognoſci. 292

3 Vtrum Deus poſſit facere corpus aliquod extra cęlum quod non tangat cœlum. 293

4 Vtrum Deus potuit facere quod anima Chriſti in triduo fuiſſet ſeparata à corpore in ſepulchro & coniuncta illi conſecrato in pyxide ſi fuiſſet conſecratum. 294

5 Vtrum verbum Dei potuit aſſumere ſubſtantiam non intellectualem in vnitatem ſuppoſiti. 295

6 Vtrum Angelus moueat corpus immediatius per intellectum an per voluntatem, ſuppoſito quòd per vtrunque moueat ipſum. 298

Vtrum duobus inſtantibus exiſtentibus in tempore Angeli reſpondeat vnicum temporis noſtri. 299 7

Vtrum intellectus agens pertineat ad imaginem in homine. 300 8

Vtrum primum & per ſe obiectum voluntatis ſit bonum ſub ratione boni ſimpliciter, an ſub ratione conuenientis. 302 9

Vtrum actus volitionis moralis ſpeciem moris ſortiatur ab obiecto, an à voluntate. 303 10

Vtrum ad eliciendum actum volitionis ſufficiat ſola obiecti oſtenſio. an cum hoc requiratur aliqua influentia vel affectio. 308 11

Vtrum beatitudo perficiat principaliter & primò potentiam animæ an eſſentiam. 316 12

13 *Vtrum aliquis adultus poſſit eſſe nec in ſtatu ſalutis nec in ſtatu damnationis.* 317

14 *Vtrum aliquod opus bonum ſine voto poſſit eſſe melius quàm caſtitas ſub voto.* 318

15 *Vtrum ingreſſus religionem ex voto, & expertus quòd poſſit onera illius portare, teneatur profiteri. folio* 325

16 *Vtrum curatus poſſit aliquid accipere à Iudæis pro iure Parochiæ in qua manent* 328

17 *Vtrum maioris perfectionis ſit viuere de labore manuum, an de Euangelio, an vero de mendicitate.* 329

QVODLIBETI XIIII. QVAEST. XVII.

1 *VTrum agens ſecundarium agens in virtute primi agentis, habeat in ſe virtutem illius manſiuam.* 335

2 *Vtrum in creaturis vnum & idem ſecundum rem poſſit eſſe fundamentum plurium relationum realium.* 339

3 *Vtrum forma ſeparata, putà color aut albedo, habeat omnem rationem illorum, quæ ſub ſua ſpecie habent participari in ſubiecto.* 344

4 *Vtrum intellectus beatus poſſit proficere in cognitorum multitudine abſque hoc quod proficiat in cognitione diuinæ eſſentiæ.* 345

5 *Vtrum intellectus & voluntas ſint æquè liberi ſupponendo quòd ambo ſint liberi.* 346

6 *Vtrum eſſe quidditatiuum ſit ab intellectu poſſibili per actum intelligendi.* 350

7 *Vtrum ſoli 12. Apoſtoli cum Chriſto in die iudicij iudicabunt mundum.* 351

8 *Vtrum quiſque ſubditus teneatur ſeruare ſtatuta, licèt non ſit euidens quòd ad communem vtilitatem expediant.* 352

9 *Vtrum interdicta generalia in prouincijs, ciuitatibus, aut Eccleſijs ſint licita.* 353

10 *Vtrum ſubditus cognoſcens, quòd Prælatus ſuus ex rancore ſe punire intendit, debeat ei obedire. folio* 353

11 *Vtrum is, cui ſufficienter prouiſum eſt vnde ſecundum ſtatum ſuum poſſit ſuſtentari, teneatur receptum in eleemoſynam titulo paupertatis, reſtituere.* 354

12 *Vtrum Doctores Eccleſiæ deberent facere conſcientiam de peccato, eo quòd non laborant ad conuerſionem infidelium.* 356

13 *Vtrum pupilli à tutoribus cuſtodientibus bona ſua, poſſint aliquid abſque peccato recipere vltra ſortem.* 357

14 *Vtrum liceat vendere rem aliquam plus debito propter indigentiam ementis.* 357

15 *Vtrum Iudæus pungens hoſtiam conſecratam ſi viſo ſanguine conuertatur & baptizetur, debeat puniri pro crimine illo a iuſtitia.* 358

16 *Vtrum religioſus grauius peccans minus puniendus ſit, quàm ſecularis minus grauiter peccans. folio* 360

17 *Vtrum multitudo populi defendens prauam conſuetudinem ſuam antiquam putà tenendi forum publicum in cœmiterio hora miſſæ ſit propter hoc punienda.* 364

QVODLIBETI XV. QVAEST. XVI.

1 *VTrum Deus poſſit facere vt vacuum ſit.* 365

2 *Vtrum Chriſtus aſcendit ſuper omnes cœlos. folio* 367

3 *Vtrum omnis actio Chriſti humana fuerit ſuper naturalis.* 368

4 *Vtrum operatio, qua conuertebatur cibus in Corpus Chriſti, erat naturalis.* 369

5 *Vtrum relatio habeat debilius eſſe cæteris prædicamentis.* 369

6 *Vtrum ſit poſſibile ponere plures & diuerſas formas accidentales differentes ſolo numero ſimul in eodem ſubiecto indiuiſibiliter.* 371

7 *Vtrum aliquod agens creatum in agendo poſſit attingere ſubſtantiam primæ materiæ.* 372

8 *Vtrum operatio intelligendi, qua Angelus aut mens humana intelligit ſe, differat ab eis.* 373

9 *Vtrum intellectio, qua Angelus aut mens humana intelligit ſe ſit ipſi eſſentialior quam illa, qua intelligit Deum.* 375

10 *Anima glorioſa vtrum reſumpto corpore glorioſo poſſit videre corpus ſenſibile abſque ſenſu medio. folio* 376

11 *Vtrum homo generatus ex viro & muliere, ſi fuiſſet aſſumptus à verbo Dei in vnitate ſuppoſiti, fuiſſet filius viri.* 377

12 *Vtrum horas cononicas propter ſtudia omittens intendens poſtea dicere peccet mortaliter.* 378

13 *Vtrum Conceptio Beatæ Virginis ſit celebranda ratione Conceptionis.* 380

14 *Vtrum indulgentiæ tantùm valeant quantùm ſonant.* 387

15 *Vtrum liceat diſputare de poteſtate prælatorum à magiſtris in ſcholis.* 393

16 *Vtrum miles ſi præuolando conſortes ſuos in exercitum hoſtium cadat, faciat opus magnanimitatis.* 394

Finis Quæſtionum Quindecim Quodlibetorum.

MAGISTRI HENRICI A GANDAVO

DOCTORIS CELEBERRIMI

QVAESTIONES QVODLIBETALES

Cum Commentarijs, ſeu Adnotationibus R.P.D. Vitalis Zuccolij Abbatis Ordinis Camaldulenſis Theologi Clariſsimi.

Quodlibet. Octauum continens Quæſtiones trigintaſeptem.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum in Deo ſint ideæ practicæ.

IN diſputatione noſtra de Quolibet octaua quærebantur trigintaſeptem. Aliqua ſine argumentis. Et proponebantur quædam de Deo in comparatione ad creaturas. Quædam verò de creaturis in comparatione ad Deum. Quædam verò de creaturis ſecundũ ſe.

Arg. primum. Circa primum quærebantur quatuor reſpicientia eſſe naturę in creaturis. Vnum vero reſpiciens eſſe gratiæ. Quorum primum erat: vtrum in Deo ſint ideę practicę. Secundum: vtrum difformitas ſcibilium circa creaturas arguat aliquam difformitatem in ſcientia Dei. Tertium: vtrum aliquis poſſit agere quod impoſſibile eſt fieri. Quartum: vtrum effectus contingens poſſit fieri immediatè à Deo. Quintum: vtrum duobus æqualiter ſe habentibus ad receptionem gratię, Deus eis æqualiter conferat.

Circa primum arguebatur, ꝙ in Deo ſint ideæ practicæ.

Primò ſic. actus voluntatis ſecundum Auguſt. de Trinit. 10. pręſupponit actum intellectus. Sed actus voluntatis circa ſpeculabilia præſupponit in intellectu ideas ſpeculatiuas. ergo & circa operabilia ideas practicas.

Secundò ſic. Auguſt. dicit de Trinit. lib. 6. c. 10. ꝙ verbum eſt ars omnipotentis Dei plena omniũ rationum viuentium, ſed rationes viuentes in arte non ſunt niſi ideę practicæ, quia ars ad praxim pertinet. ergo &c. *Secũdum.*

Contra. ratio ſiue intellectus diuinus non eſt ex ſe ad oppoſita, ſed de neceſſitate immutabilitatis intelligit quæcunque intelligit. Si ergo practicus eſſet, & intelligeret per ideas practicas, cum intellectus practici eſt determinare voluntati agenda, de neceſſitate ergo ei determinaret agenda. Tunc ergo aut voluntas ſequitur de neceſſitate intellectum agendo, quæ intellectus agenda determinauit, ſic voluntas de neceſſitate ageret quæ- *In oppoſit.*

 cunque

cunque agit circa creaturas, aut non ſequitur, ſic ei contrariatur, quæ falſa ſunt in Deo, ergo &cæt. Propter iſtam quæſtionem, & ſequentem oportet hic videre in ſumma, quomodo Deus cognoſcat ſe

Reſol. q.

& alia à ſe. Eſt igitur ſciendum, ꝙ omne cognoſcens aliquid, ex hoc cognoſcit illud, ꝙ eſt quodãmodo ipſum cognitum. Propter quod dicit Philoſophus in 3. de anima, ꝙ intellectus ſecundum actum eſt omnia intelligibilia, ſenſus verò omnia ſenſibilia. Cognoſcens autem habet eſſe ipſum cognitum dupliciter. Vno modo per informationẽ. Alio modo per eſſentiam. Primo modo omne cognoſcens alia à ſe, vt per ſe obiectum, eſt ipſum cognitum, inquantum.ſ.cognitione, vt ſua ſpecie informat ipſum cognoſcentem. per hoc enim habet eſſe quodammodo ipſum cognitum, & ſic cognoſcit omnis intellectus creatus alia à ſe, & etiam ſeipſum, quia non cognoſcit ſe, niſi ſicut alia à ſe, vt aliàs ſæpè declarauimus. Secundo autem modo ſolus Deus cognoſcit ſe obiectiuè, quia.ſ.eſt idem ſibi, & omninò immaterialis, & ſeparatus ab omni limitatione, quæ in alijs impediunt rem eſſe per ſe obiectum intelligibile, primum in materialibus, ſecundum in omnibus indiuiduis creaturis, dicente Auicen 8. Metaph. Id cuius eſſentia eſt intellectiua, eſt eſſentialiter intellectiua, & ideò eſt purum intellectum. Quod enim prohibet rem intelligi eſt hoc, quod ipſa eſt in materia, & in eius appendicijs, & hoc prohibet, ne ſit intellectiua. Quod igitur liberum eſt à materia, & ab eius appendicijs, certificatum eſt habere eſſe ſeparatum, & illud eſt intellectiuum per ſe, & quia eſt intellectiuum per ſe, eſt etiam intellectum per ſe, eſt etiam intellectum à ſe. Et propter primum eſſentia diuina eſt quoddam intelligibile ab ipſo diuino intellectu, vt intelligat ſeipſum. Propter ſecundum verò intelligendo ſe intelligit omnia alia à ſe. dicente Auicen. in eodem. Quòd ipſe intelligit ſuam eſſentiam, per ſuam eſſentiam intelligit, & quicquid eſt poſt ipſum per hoc intelligit. Hoc igitur ꝙ intelligit ſuam eſſentiam, cauſa eſt intelligendi id, quod eſt poſt ſuam eſſentiam. Suum igitur intelligere eius, quod eſt poſt ſuam eſſentiam, cauſatum eſt eius, quod eſt ipſum intelligere ſuam eſſentiam, & hoc quia eſt illimitata, quia propter ſuam illimitationem eminenter continet in ſe omnis eſſe, & eſſentiæ limitatæ veritatem, vt non cognoſcat alia à ſe, vt propria obiecta, ſecundum ꝙ alia ſunt à ſe, ſed ſecundum ꝙ in ſe ſunt idem ipſi; aliter enim per huiuſmodi cognita intelligeret informatus ab eis recipiendo ab eis cognitionem in patiendo, & vileſceret ſuus intellectus ſecundum Philoſophum 12. Metaph. dicente etiam Auicen. in eodem Metaph. ſuæ. Non poteſt eſſe, vt neceſſe eſſe intelligat res per res. ſi enim ſic eſſet, tunc eſſentia eius conſtitueretur ex eo quòd intelligeret, & ſic conſtitutio ſua fieret ex ipſis rebus, & eſſet, ꝙ ſi non eſſent res extrinſecæ, nõ eſſet cum hac diſpoſitione, & eſſet ſibi diſpoſitio, quæ non proueniret ſibi ex ſeipſo, ſed ex alio à ſe, & tunc ab alio à ſe fieret impreſſio in ipſum. Et ſic iſta cognitione cognoſcit alia à ſe, neque vniuerſaliter, ſiue in vniuerſali, quemadmodum cognoſcuntur Sor. & Plato in eo ꝙ homines, neque particulariter, ſiue in particulari, cognoſcendo vnumquodque ſecundum rationem ſuæ ſingularitatis, ſed cognoſcitur ipſa vnitè cognoſcendo illa ſecundum ꝙ ſunt vnum in ipſo non diſtincta, neque ab ipſo, neque abinuicem. Sed vt cognoſcendo ſuam eſſentiam cognoſcat illa diſtinctè ſecundum diſtinctionẽ, quam habent inter ſe, oportet, ꝙ cognoſcat ſuam eſſentiam, vt imitabilem ab illis, & ſecundum hoc ſua eſſentia habet rationem ideę, vt idea nihil aliud ſit, quàm ipſa diuina eſſentia ſub ratione reſpectus imitabilitatis, qua alia à ſe nata ſunt eam imitari. Quæ quidem ratio reſpectus, quia non conuenit eſſentiæ ex ratione rei & eſſentiæ, quæ ipſa eſt, niſi virtute præter conſiderationem intellectus circa eam, apprehendentis eam ſub ratione talis habitudinis, idcirco reſpectus ideales in Deo non reales, ſed rationales tantùm ſunt. Sed è conuerſo reſpectus reſpondẽtes eis in creaturis reales ſunt, quia ex ratione rei, & naturæ earum non autem ex conſideratione intellectus creati aut increati fundantur in ipſorum eſſentia, & natura. Non tamen ſic ꝙ propterea huiuſmodi reſpectus rationales ſint in Deo, quia creaturæ ſecundum reſpectus reales habitudinem habent ad Deum, vt propterea Deus è conuerſo reſpectus rationales habeat ad creaturas, vt contingit in reſpectibus rationalibus, qui conueniunt Deo ex tempore, immo quia iſti reſpectus Deo cõueniunt ab æterno, conueniunt ei ex conſideratione intellectus comparantis eſſentiam ſuam ad eſſentias creaturarum, vt imitabilem ab eis, vt ideæ potius ſint ratio, ꝙ eſſentiæ creaturæ ſint eſſentiæ quædam, quàm è conuerſo. Et ſic quemadmodũ ipſa eſſentia diuina, vt eſt abſolutè, eſſentia eſt ratio cognoſcendi ipſas eſſentias creaturarum, ſic ipſa cognita, vt habens rationes ideales, eſt ratio cognoſcendi differentias omnium aliorum à ſe, vſque ad minima, inquantum, vt alibi declarauimus, idea ſpeciei eſt ratio cognoſcendi omnium indiuiduorum ſub ipſa. Propter quod Auguſt. loquens de ideis in Deo 83. q. q. 46. dicit ſic. Tanta in eis vis conſtituitur, vt niſi his intellectis ſapiens eſſe non poſſit. Et ſic tali cognitione purè ſpeculatiua æqualiter omnia alia cognoſceret, etſi nunquàm ea fuiſſet facturus ſicut modo. Quod tamẽ non ponit Auicen. determinando, ꝙ iſta cognitione non cognoſcit alia à ſe, niſi vniuerſaliter, & in vniuerſali, particulariter autem non, niſi cognoſcendo ſe eſſe cauſam, & principium eorum. Vnde in 8. Metaph. dicit ſic. Si corporalia non intelliguntur, niſi ſecundum quiditatem ſpoliatam, & ſecundum quòd ſequitur ea id, per quod indiuiduantur, tunc non intelliguntur ſecundum quòd ſunt corruptibilia.

Cum

Cum enim apprehenduntur ſecundum ꝙ commiſcentur materiæ,& accidentibus materię, & tempori,& indiuidualitati, non ſunt intellecta, ſed ſenſata vel imaginata. Et ſicut attribuere aliquas ex multis actionibus ei,quod eſt neceſſe eſſe eſt ei imperfectio, ſic etiam attribuere ei multa ex modis intelligendi. Sed neceſſe eſſe non intelligit quicquid eſt, niſi vniuerſaliter, & tamen cum hoc non deeſt ei aliquod ſingulare, & ideò non deeſt ei, quod eſt minimum in cœlis, & in terra. Et hoc eſt de mirabilibus, quod non poteſt imaginari, niſi qui fuerit ſubtilis ingenij. Sed quomodo ſit hoc,ratio hęc eſt, quia enim ipſum ſeipſum intelligit, & ꝙ ipſum eſt principium omnis, quod eſt, vtique intelligit principia eorum, quæ ſunt ab eo, & quicquid naſcitur ab eis, & quicquid eſt ex rebus omninò,eſt neceſſarium eſſe propter eum, & in eo. Iſtę ergo cauſę reducuntur ad ea, quę proueniunt ex eis, quouſque perueniant ex eis particulares. Quia enim primus nouit cauſas, & quæ continentur ſub eis,tunc etiam nouit neceſſariò id ad quod reducuntur, & tempora, quę ſunt inter ea,& quotiens reducuntur.impoſſibile eſt enim,vt ſciat illa, & neſciat iſta. Eſt ergo apprehēdens res particulares inquantum vniuerſales. Si autem appropriatur eis indiuiduum,hoc erit reſpectu temporis alicuius, vel diſpoſitionis alicuius. Si verò accipiatur illa diſpoſitio cum ſuis proprijs cauſis, etiam erit in ordine eorum,ſed abſtrahitur à principijs cuiuslibet eorum.ſ.à rebus indiuidualibus. Si autem fuerit ſpecies ſicut etiam apud intellectum,ſic indiuiduum erit tunc intellectui via ad illud deſcriptum, & hoc eſt indiuiduum, quod eſt vnum in ſua ſpecie, cui non eſt alterum, ſicut ſol vel tempus. Si autem fuerit ſpecies dilatata in indiuiduis, tunc non erit via intellectui ad deſcriptionem alicuius indiuidui, niſi prius deſignaretur ei. Sed ſciendum eſt, quòd ſecundum rationes ideales Deus alia à ſe intelligit dupliciter. Vno modo ſecundum ꝙ ſunt eſſentiæ, vel exiſtentiæ quædam in ſe. Alio modo ſecundum ꝙ ſunt quędam operabilia à Deo. Primo modo cognoſcit illa notitia purè ſpeculatiua,& ideæ vt ſunt rationes cognitionis illorum hoc modo ſunt ideæ purè ſpeculatiuæ,de quo nulla eſt dubitatio. Vnde & Plato huiuſmodi ideas in Deo poſuit eſſe ipſas rerum quiditates. dicente Seneca ad Lucillium epiſtola.68. Plenus eſt ijs figuris quas Plato ideas appellat,itaque homines pereunt, ipſa verò humanitas ad quam homo effingitur permanet. Vnde de intellectu ſic ſpeculatiuo dicit Philoſophus 3. de anima. Speculatiuus nil ſpeculatur actuale,neque dicit de fugibili, & proſequibili. Secundo autem modo ſecundum aliquos cognoſcit illa ſcientia practica, & per ideas practicas, vt ſunt rationes cognoſcendi illorum. Sed ad huiuſmodi intellectum eſt aduertendum,ꝙ notitia practica propriè dicta,& ſpeculatiua penes rationes differentes cognitorum non differunt, ſed potius ſecundum rationes differentes finium,ad quos ſunt. fine enim ſecundum Philoſophum 3. de anima ſpeculatiua, & practica differunt. Vnde quia notitia eſt de operabilibus, non ex hoc dicitur practica, immò operabilia ſpeculatiua notitia conſiderari poſſunt,ſi conſiderentur ad eundem finem ad quem conſiderantur purè ſpeculatina in Mathematicis,& in naturalibus,ſecundum enim Philoſophum 2. Metaphyſ. finis ſpeculatiuæ eſt verū. Finis verò practicæ opus. Vnde operabilia duobus modis poſſunt conſiderari quemadmodum moralia. Vno modo vt præcisè ſciatur,quid virtus,& quid vitium, & quomodo virtus conſiſtit in medio, vitium autem diuertit à medio, & cætera huiuſmodi. Et eſt omnis talis conſideratio ſpeculatiua, licèt in materia practica, & intellectu ſpeculatiuo non practico. Sed in tali materia intellectus ſpeculatiuus extenſione quadam ſecundum Philoſophum fit practicus. Dico extenſione ad finem alium,quàm ad quem erat ſecundum ꝙ fuit ſpeculatiuus. Speculans enim operando ad ſcire verum ſpeculatiuus eſt. Extendens autem ſe vlterius,vt non ſolum intēdat cognitionem veri,ſed quærat ſcire, vt ſecundum ea voluntas operetur, ſtatim eſt practicus. vt enim dicitur 3. de anima, cuius appetitus, hoc principium practici intellectus. Vltimum autem principium actionis eſt. & infra. Appetibile enim mouet,& propter hoc intelligentia mouet, quia principium hoc eſt, quod appetibile. Vt ſic circa idem ſunt ſpeculatiuus intellectus & practicus.aliter enim ſpeculatiuus extenſione non fieret practicus. Speculatiuus enim in materia purè ſpeculatiua extenſione nunquàm fit practicus. Et ſecundum hoc circa eandem materiam diſtinguitur ars medicinæ in theoricam, & practicam, & hoc vtrobique circa eandem materiam.& ſic ex hoc ꝙ aliqua cognitio eſt circa aliqua operanda, non oportet ꝙ dicatur practica. dicente Philoſopho 3. de anima. Multotiens intelligit terribile aliquid,aut delectabile,non iubet autem timere. Ne tamen omninò denegemus intellectum diuinum practicum eſſe, ſciendum, ꝙ circa operanda practica conſideratio conſiderat quid ſit operandum, & quid non operandum, & quis ſit modus operandi conuenientior ſecūdum omnes circumſtantias, quando, vbi, quomodo,& cætera huiuſmodi, quæ concurrunt circa operanda, & operandi modum, & hoc eo fine, vt voluntati liberę,immò liberi arbitrij,quæ de ſe indeterminata eſt, determinet intellectus quid & quomodo ſit operandum,dicendo,& ſententiando,quòd ſic operandum eſt. Quod poteſt fieri dupliciter. Vno modo quòd ſcilicet ſic faciendum eſt quantum eſt ex congruentia rerum ſolùm. Alio modo quantum eſt ex commoditate agentis, vt ſine hoc, ſcilicet vel commodum non aſſequeretur, vel incommodum non euitaret, quod facit propriè practicum, per quod in creaturis liberi arbitrij inclinatur naturaliter aliquantulum vo-

luntas ad ſequendum determinationem rationis, & exequendum in opus, licèt non cogat eam, nec ſic determinet, quin contrarium poſſit agere, & rationi rectæ contrariari, & errare in opere.

Propter quod talis voluntas, quæ ſcilicet de ſe recta non eſt, ſed in opere errare poteſt, tali determinatione rationis indiget. Et dicitur talis intellectus inquantum ſic operãdum determinat, propriè practicus. Et hoc ſecundo modo intellectus practicus ſolum habet eſſe in creaturis non in Deo. Primo autem modo dicitur intellectus practicus minus propriè, ſcilicet quando conſiderat tantùm qualitatem operandorum, & operandi modos, quos omni determinatione prędicta volũtáti proponit, videlicet ꝙ ſic agendum, vel non agendum, quantum eſt ex parte congruentiæ rerum, licèt non quantum eſt ex commodo, vel incommodo ex parte agentis dimittendo in eius libertate, quid eligat, vt ſemetipſam determinet circa operanda non propter commodum ſuum, ſed magis rerum. Secundo ergo modo diuinus intellectus nullo modo poteſt dici practicus, quia vt procedit obiectio ad iſtam partem, ſi opus voluntati determinaret dicendo, hoc tali modo operandum eſt, quia quod determinat de neceſſitate determinat, vel oporteret voluntatem intellectum ſequi, aut ipſi contrariari, quod impoſſibile eſt. Et ſecundum hoc alibi determinauimus, ꝙ intellectus diuinus practicus non eſt, ſed purè ſpeculatiuus ſua ſpeculatione regulans operando. Hinc dicit Damaſc. lib. 3. cap. 32. Secundum pręcognitionem eius præiudicauit, & determinauit omnia Deus ſecundum bonitatem, & iuſtitiam eius. Et hoc commendat libertatem arbitrij diuinę volũtatis circa creaturas, ꝙ ſcilicet nullo alio, quàm ſe ipſo determinatur in opus. In hoc enim à perfecta libertate deficit noſter intellectus, ꝙ ſcilicet aliquantulum ab intellectu inclinatur ad ſequendum eius determinationem. Vnde aliqui ex hoc ponebãt ipſum omninò neceſſitari. Primo autem modo adhuc ſubdiſtinguendum. Vno modo, ꝙ ſic faciendum, quantum eſt ex congruentia rerum, vt bonitas, vel rerum cõgruentia faciant, ꝙ Deus debeat ſic operari eas. Hoc falſum eſt, & impoſſibile, quia ſecundum Auicen. 9. Metaphyſ. hoc eſſet imperfectionis in Deo, & per cauſatum aliquid perfectionis acquireretur ſuæ cauſæ, & ſic temporale, vt eſt in ſcientia Dei eſſet cauſa alicuius æterni in Deo. Alio autem modo, ꝙ ſic faciẽdum quantum eſt ex congruentia rerum, quia bonum eſſet rebus, ꝙ ſic fierent. & hoc modo nullum eſt inconueniens intellectum diuinum practicum dici. Etenim licèt voluntati non determinet operanda prędicto ſecundo modo, tamen ſingulos modos operandorum poſſibiles circa creaturas conſiderat, & omnes voluntati proponit, vt liberè quem voluerit exequi eligat. Tenendum tamen eſt, ꝙ ſemper exequitur in opus licèt mera liberalitate quod intellectus melius eſſe iudicat iuxta rerum cõgruentiam ſolùmmodo, vt dictum eſt. dicente Auicen. 9. Metaphyſ. Intelligit ordinationem bonitatis, ſecundum ꝙ poſſibile eſt eſſe melius. Vnde ex hoc, ꝙ intelligit ordinationem, & bonitatem, quæ melior eſſe poteſt, ſecundum ꝙ intelligit eam, fluit ipſa tali fluxu, quo perfectius peruenitur ad ordinationem ſecundum poſſibilitatem. Et ſecundum hunc modum, quo diuinum intellectum ponimus quoquo modo practicum, etiam ponimus in ipſo ideas practicas, & Deum producere res ſecundum ideas practicas, quæ tamen eędem ſunt re modo ſpeculatiuæ modo practicę. Sed primo modo ſunt ſolùmodo rationes cognoſcendi res in earum eſſentia. Secundo verò modo ſunt rationes producendi eas in earum exiſtentia. Sed ſecundum iſtum vltimum modum loquitur Auguſt. ſolum de ideis quæſtione prædicta ſic inquiens. Sunt namque ideæ principales quędam formę, vel rationes rerum ſtabiles, atque incommutabiles, quæ diuina intelligentia continentur, & cum ipſæ non oriantur, neque intereant, ſecundum eas tamen formari dicitur omne quod oriri, & interire poteſt.

Et ſecundum hoc poſſunt diuerſimodè concedi argumenta vtriuſque partis.

IN QVO-

IN QVODLIBET OCTAVVM.

Quodlibet octauum ſeptem vltra triginta Quæſtiones continere ex initio primæ apud Auctorem quis facilè cognoſcere põt, quarũ quædam ſunt attinentes ad Deum, quædam aũt ad creaturas. Sufficientias verò ipſarum ex initio pariter apud Auctorem quarundam Quæſtionum deprehendere licet, vt ſuperfluus videretur, & inanis labor noſter, quando vellemus eas ennarrare. Igitur vt moris noſtri eſt, qõnes aggrediamur.

Comment. in Quæſtionem Primam, quæ eſt,

Vtrum in Deo ſint ideæ practicæ.

IN titulo quæſtionis huius videndum eſt, quid eſt idea practica. Quod vtique deſumere placet ex Platone, quem ſequitur D. Thomas p. p. quæſt. 15. art. 3. & alibi. Itaque pro notitia not. ꝙ Plato ideas ſuas voluit tùm ſpeculatiuas eſſe, cùm etiam practicas, & (dicant quicquid volunt nonnulli peripatetici cum Ariſtotele) eas poſuit in diuina mente conditoria, quod ſatis credimus oſtendiſſe in prima parte commentariorum noſtrorum ſuper Parmenide Platonis. Ideò autem Plato voluit ideas eſſe tùm ſpeculatiuas, cùm etiam practicas, quoniam eas poſuit tanquàm principia tùm cognoſcendi res imitabiles, cùm etiam tanquàm principia eſſendi. Vbi idcirco tum rationes, cum etiam exemplaria eas nominabat. Et quidem rationes, quatenus ſunt cognoſcendi principia. Exemplaria verò, quatenus ſunt factionis principia, & eſſendi. Quamobrem voluit ideas ideò eſſe ſpeculatiuas quatenus ſunt principia cognoſcendi, & cognoſcitiua. Practicas autem quatenus ſunt principia factionis, & eſſendi. Item quatenus dicuntur rationes, ſpeculatiuas eſſe, pro vt verò dicuntur exemplaria, practicas. Has autem poſuit in diuina mente Plato. Quam mentem appellat conditricem omnium. Immò & eam Deum ipſum vult eſſe, quod ex Timæo maniſeſtiſſimè deprehendere licet. Cum n. de mundi, & animæ generatione verba feciſſet, & ſemper vtriuſque Deum cauſam efficientem ſtatuiſſet, inter alia dicens, ꝙ Deus in principio ignem terramq; creauit, in tertiæ partis initio epilogans, ſe hactenus, inquit, verba feciſſe de operibus mentis. Vnde colligere licet, ꝙ vult mentem, & Deum idem eſſe. Cæterum qm̃, quod ſuaptè natura practicũ eſt, & in intellectu practico debet eſſe, quod verò ſpeculatiuum in ſpeculatiuo, nulli dubiũ eſſe debet, ꝙ ſi ſunt in Deo, ſunt in eius intellectu practico. ſed hoc in corpore qõnis cõſiderandũ eſt.

In corpore igitur quæſtionis eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito. ſ. In Deo ſunt Ideæ practicæ. Probatur. In Deo eſt intellectus practicus, ergo in Deo ſunt ideæ practicæ. Probatur. Nam ſicut in ſpeculatiuo ſunt ideæ ſpeculatiuæ, ita in practico ſunt ideæ practicæ. Illæ ibi, vt ſint principia cognoſcendi omnia, iſtæ hic, vt ſint principia factionis omnium, ſed in Deo ſunt tanquàm principia cognoſcendi omnia, ergo & in ipſo ſunt etiam tanquàm principia factionis omnium.

Not. autem, ꝙ quoniam difficultas eſt, vtrum in Deo ſit intellectus re vera practicus, ideò Auctor in exponendo illud antecedens duo facit. Primò. n. manifeſtat quõ ſit ſpeculatiuus. Secundò, quõ etiam ſit practicus, & ẽt non ſit practicus.

De primo, multa ad pauca redigentes dicimus ex Auctore, & ẽt ex D. Thoma, ac cæteris, ꝙ Deus ſuo intellectu cognoſcit tũ ſeipſum, cùm ẽt oĩa alia à ſe. Loquẽdo aut de cognitione aliorũ à ſe, ideò ea cognoſcit, q a cognoſcit eſſentiã ſuã q modus cognoſcendi ſoli Deo competit, qm̃ quicquid cognoſcit, cognoſcit per eſſentiam, qm̃ eſſentia diuina eſt principium totius eſſe. Quod aũt eſt principium eſſendi, eſt ẽt principium cognoſcendi. Cæterum huc uſque cognitio hæc vr̃ indiſtincta. Cognoſcit aũt diſtinctè omnia Deus, dum cognoſcit eſſentiam ſuam, vt imitabilem ab hac, & illa natura. Vbi hic conſiderandum, quod ipſa eſſentia diuina, vt imitabilis, eſt idea omnium rerum, tum quæ ſunt, cum etiam omnium eorum, quæ poſſunt eſſe. Hinc eſt, ꝙ cognitio Dei ſe extendit ad ea, quæ ſunt, & quæ non ſunt. Quo fit, vt ex hoc videatur diuina eſſentia pluriſicari ſecundum diuerſas rerum imitationes, eſt tamen pluralitas ex diſtinctione rationis. Hoc itaque pacto Deus dicitur per ideas cognoſcere omnia, qñ cognoſcit eſſentiam ſuam vt imitabilem ab omnibus, diſtinctis quidem rationibus ratione in Deo, realiter verò in creaturis. Et iuxta hoc intellectus diuinus dicitur ſpeculatiuus. Et hæc de primo. De ſecundo, Conſidera, quõ Deus ſe extendat ad opera, qui nempè condidit omnia eiſdem exemplaribus. Et conſidera ꝙ ille intellectus, qui ſe determinat ad opus, dr̃ practicus. Vnde ſi Deus ſe determinat cum ſuo intellectu ad opus, profectò intellectus eius practicus erit. ſe determinat aũt intellectus ad opus, vel ſe ordinat ad opus dupliciter, primo conſiderãdo aliquid agendum eſſe ſm̃ ꝙ illi congruit, illi inq̃. quod fieri debet. Secundò conſiderando aliquid faciendum eſſe, ſm̃ ꝙ congruit ipſi agenti. Nunc aũt hoc ſecundo modo nequaq̃ Deus hẽt intellectũ practicum, ſed hic intellectus practicus eſt in creaturis, quæ agere non poſſunt, niſi ſm̃ potentiam finitam, & limitatam. Primo autem modo poteſt dici intellectus practicus, quatenus ſe ordinat ad opus ſm̃ congruentias rerũ operandarũ. Ex his tota quæſtionis habetur intelligẽtia.

Not. aũt, quod ſtante hac determinatione illud ſequatur oportet, vt aliquo modo ſcientia Dei de rebus alijs à ſe practica ſit. Quòd etiam D. Thomas habet p. p. quæſt. 14. art. 16. Et quidem ex hoc deducitur per determinata, ꝙ ſicut ideæ ſpeculatiuæ correſpondet ſcientia ſpeculatiua, ita ideæ practicæ correſpondet ſcientia practica.

Cæterum contra hoc eſt Scotus 1. ſententiarum diſt. 38. tenens ꝙ ſcientia Dei practica quidem ſit ſui ipſius, aliorum autem à ſe ſit ſpeculatiua, non practica. Vbi etiam primum eſt contra determinata in quæſtione. Probat autem primum ſic. Sciẽtia de eſſentia Dei eſt prior naturaliter amore illius eſſentiæ, & rectificatiua illius, ergo eſt practica.

Secundum autem probat ſic. Nulla notitia de rebus ante determinationem diuinæ voluntatis dictat res eſſe agendas, ergo ibi nulla eſt notitia practica de rebus. Probatur conſequentia. Siquidem ſcientia practica eſt dictatiua ad operandum.

Verũ his obiectionibus non eſt difficilè obuiã ire ſi diligenter cõſiderauerimus quid ſit ſcientia practica, & quid ſpeculatiua. Profectò ſm̃ doctrinam Ariſtotelis in 3. de aĩa. Intellectus ſpeculatiuus, & intellectus practicus differunt fine, eo ꝙ finis ſpeculatiui ſit veritas. Finis practici eſt opus, non quidẽ ſub eſſe cognito, ſed ſub eſſe exiſtentiæ. Vnde vt rectè notat Auctor, eiuſdẽ rei põt eſſe intellectus ſpeculatiuus, & practicus, vt nẽpè talis ſit ordo, ꝙ cuiuslibet rei, cuius ĩtellectus põt eſſe practicus eiuſdẽ quoq; põt eſſe ſpeculatiuus, nõ è cõtra. Et hoc qm̃ quodlibet opus põt eſſe finis in eſſe cognito. Vt de virtute vterq; intellectus eſſe põt, qm̃ & ꝑcipere quiditatẽ, & cętera ptinentia ad virtutẽ ꝑcipere põt, & regulare ſe, ac ordinare ad opera virtutis. At, exẽpli grã, de Deo praxis haberi nõ põt, q a ad nullũ opus reduci põt, ad qđ ordinetur intellectus, vt fiat practicus. Igitur ad primũ illud argm̃ dicimus falſam eſſe conſequentiã ſiquidem ad praxim non ſufficit, ꝙ ſcientia rectificet amorẽ; ſed ꝙ ordinata ſit ad opus circa illud obiectum, vnde neceſſe eſt, ꝙ obiectum illud ſit operabile, non eſt aũt operabilis Deus. Dicere autem, quod ſit operabilis Deus, quia attingibilis per operationem immanentem, amoris. ſ. eſt dicere quandam vanitatẽ. Tunc. n. omnia diligibilia eſſent operabilia. Sed non attendit, ꝙ cognitionẽ ſemper ſequitur amor. Vnde & purè ſpeculatiui dicuntur Philoſophi, hoc eſt amatores veritatis. Quare ſm̃ ipſum omnis veritas eſſet operabilis, quia eſt attingibilis amore. Et ſic non daretur ſcientia purè ſpeculatiua, quod falſum prorſus eſt.

Ad aliud pariter negaĩ primò conſequentia, & ad probationẽ dr̃, ꝙ ſcientia practica non dictat ad operandum, ſed regulat ad opus. Et quidẽ illa, quæ eſt in Deo, regulat ſm̃ congruentiã eĩn reſpectu rerũ operabilium. Vnde tali notitia ſe ordinat ad opus ſm̃ huiuſmodi congruentiã, atq; regulat, quo fit, vt nõ propriè ſit dictamen rerum, ſed regula rerum operabilium.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum difformitas ſcibilium circa creaturas arguat aliquam difformitatem in Dei ſcientia.

Arg. prin. CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ difformitas ſcibilium arguat difformitatem circa ſcientiam Dei, quoniam difformitas ſcibilium aut cauſatur à ſciẽtia Dei: cum ipſa ſit cauſa rerum, & ſic habeo propoſitum, quoniam non habet aliquid eſſe cauſa diuerſorum, niſi ſecundum aliquam rationẽ diuerſitatis in ſe, aut cauſatur ab ipſis rebus, quare cum ipſæ res cauſentur à ſcientia Dei, & quicquid eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati: ergo vt prius & ipſa Dei ſcientia eſt cã illius diuerſitatis.

In oppoſit. In cõtrarium eſt, quoniam tunc ſcientia Dei eſſet variabilis ſecundum variationem ſcibilium, qđ falſum eſt.

Reſponſio. Dicendum ad hoc, ꝙ ſcientia Dei ex parte ſcibilium eſt duplex. Aut enim ſcit res ſecundum earum eſſentias, & naturas ſcientia purè ſpeculatiua, aut ſecundum ꝙ ſunt operabilia ab ipſo ſcientia quodammodo practica ſecundum iam expoſitum modum. Primo modo ſecundum ꝙ iam dictum eſt ſcit omnia, quæ ſunt. i. ſecundum Auguſt. quæſtione prædicta, quæcunq; in ſuo genere propria quadam natura cõtinentur, vt poſſint auctore Deo eſſe procreata, hoc eſt ꝙ ſcit res ſecundum ꝙ res ſunt, & eſſentiæ quædam abſolutè, ſciendo eſſentiam ſuam abſolutè, ſecundum autem ꝙ habent inter ſe differentias ſecundum rationes generis, ſpeciei, & indiuidui, ſciẽdo eſſentiam ſuam, vt eſt ideę purè ſpeculatiuæ. Secundo autem modo ſcit res ſciendo determinationẽ ſuę voluntatis. Quia enim & quæ determinat voluntas Dei facienda, & hoc modo, quo ea determinat, ſcit intellectus eius ea eſſe facienda, & ſic facienda, & non è conuerſo, vt in hoc voluntas potius ſit ratio, & cauſa ſcientiæ, & intellectus Dei, quàm è conuerſo, vt ſecundum hoc in nobis ſcientia noſtra practica multò magis ſit cauſa rerum operabilium à nobis, inquantum. ſ. intellectus noſter determinat operanda priuſquàm ea determinet voluntas, & cum hoc mouet naturaliter, & inclinat voluntatẽ ad ſequendum ſuam determinationem, quàm ſit ſciẽtia diuina cauſa rerum operabilium à Deo, inquantum. ſ. ſecundum prędicta intellectus diuinus non determinat operanda, nec ſic determinat, & inclinat voluntatem diuinam, vt non poſſit propriè dici practicus, ſicut intellectus noſter, vnde ꝙ eius ſcientia ſit per ſe cauſa rerum, non poteſt dicere Theologus, qui ponit, ꝙ Deus agit res libera voluntate, ita ꝙ poſſet eas agere, & non agere, ſed Philoſophus, qui ponit, ꝙ non agit eas, niſi per intellectum, & de neceſſitate, vt iam patebit ex dictis Auic. Propter quod Philoſophus etiam potius poſſet ponere intellectum Dei practicum, & ideas practicas, quàm Theologus. Vnde licet intellectus diuinus illa, quæ ſunt operanda, & ſimiliter modos omnes operandorum à ſua volũtate nouit quodammodo, priuſquàm voluntas ea determinet eſſe operanda, & quo ad hoc quodammodo practicus eſt, & nouit illa ideis, vt ſunt practicæ, quæ eędem ſunt cum ipſis ſpeculatiuis, ſicut idem eſt intellectus ſpeculatiuus, & practicus, inquantum tamen operanda ſunt, nõ nouit, niſi quaſi pręcedente determinatione voluntatis, & quo ad hoc nouit illa ideis omninò, ſed hæc notitia ſolùmmodo implicat illam, quæ eſt per ideas, ſicut noſſe rẽ, vt operandam implicat noſſe rem ſimpliciter.

Ad propoſitum ergo deſcendendo oportet declarare, quomodo Deus immutabili, & vniformi ſcientia nouit rerum omnium eſſentias diuerſas inquantum eſſentiæ ſunt. Deinde quomodo nouit eas, inquantum ſunt quædam operabilia ab ipſo.

Ad intellectum autem primi articuli ſciẽdum, ꝙ non ſolum naturæ, & eſſentię rerum vniuerſales ſecundum rationem ſpecierum ſpecialiſſimarum habent dupliciter conſiderari, & ſimiliter à Deo cognoſci. ſ. ſecundum rationem ſuæ quiditatis, & eſſentiæ, & ſecundum ꝙ ſunt quædam operabilia à Deo, ſed etiam naturæ, & eſſentiæ ſingulorum indiuiduorum ſub ſingulis ſpeciebus, ſiue ſint, ſiue non ſint. Si enim conſiderentur ratione ſuę quiditatis, & eſſentię, ſic cognoſcuntur ab ipſo, tàm quiditates ſpecificæ, quàm indiuiduales, vt quiditates tantùm ſunt abſque omni conſideratione eſſe vel non eſſe, fuiſſe vel nn fuiſſe, fore, vel non fore circa eas, ſicut bene poſſunt conſiderari, quemadmodum etiam ipſa eſſentia ſimpliciter conſiderari poteſt abſque ratione vniuerſalis, particularis, & cæterorum omnium, ſecundum ꝙ alibi declarauimus. Licèt enim eſſentiæ rerum non habeant, niſi duplex eſſe, vnum in intellectu, alterum in ſingularibus extra, multiplicem tamen habent conſiderationem. Et in hac conſideratione quemadmodum à Deo conſiderantur eſſentię rerum, vt ſpecificæ ſunt abſque rationibus indiuiduantibus, ſic conſiderantur, vt ſingulares ſub rationibus indiuiduantibus abſq; eo, ꝙ circa eas aliquid dictorum conſideretur. Et per hoc eadem vniformi ſcientia Deus ſcit omnium eſſentias, & indifferenter ſpecificas, & indiuiduales, & hoc infinitas, quia omnes poſſibiles fieri ſub ſpecie, ſiue non fiendas à Deo, quas communiter nouit ſcientia ſimplicis notitiæ, ſiue aliquãdo fiendas, quas determinauit futuras, & nouit ſcientia viſionis. Et ſicut accidit eſſentiæ ſecundum ꝙ eſt eſſentia, eſſe vel non eſſe, fuiſſe vel non fuiſſe, fore vel nõ fore, ſic & ſcientiæ Dei pręter hoc ꝙ eſſentię ſunt quaſi accidentia intrinſeca.

Cum

Cum enim non eſt, non eſſe eſt quaſi accidens in ſua eſſentie, cum verò eſt in effectu, eſſe eſt quaſi accidens ſuæ eſſentiæ ſimiliter. Scientiæ verò Dei ſunt accidentia omninò extrinſeca. hoc enim modo Deus vniformiter ſcit Antichriſtum, & omnes circumſtantias eius interius, quo ad diſpoſitiones corporis, & animæ, & exteriores temporis.ſ.& loci, & conuerſationis, indifferenter modo, quando non eſt, nec ſunt diſpoſitiones illæ, ſed futuræ tantùm ſunt, quemadmodum & tunc quando erit, & erunt diſpoſitiones illę, & ſimiliter poſtquàm fuerint. Et eſt iſta ſcientia intellectus incomplexi.ſ. præter hoc ꝙ intellectu complexo, vel quaſi complexo intelligat Deus ipſum, aut aliquid illorum eſſe, vel non eſſe, ſimiliter aut fuiſſe, aut fore, aut non fuiſſe, aut non fore. Vnde Deus ſcit, intelligit, ſiue videt nunc de Antichriſto, quicquid videbit circa ipſum in primo inſtanti ſuę conceptionis, & ſimiliter quicquid videbit circa ipſum in quolibet inſtantium aliorum ſequentium. & hoc vnica ſcientia, & tota ſimul, videndo nunc quæcũque futura ſunt circa ipſum & eodem modo vidẽdo nunc ſicut tunc, puta ſecundum modum, quo in inſtanti plenitudinis poteſtatis ſuæ ipſo ſedente in regio throno Deus videbit ipſum ſecundũ corpus, & animam, eius ſeſſionem in throno, ipſum thronum, inſtans illud, & circumſtãtes ipſum, &c. huiuſmodi. Sic videt modo iſta omnia. Similiter quemadmodum tunc videbit eſſe eius, quo.ſ.ad id quod rei, & naturæ alicuius eſt, & ſimiliter omnium aliorum, & omnes habitudines illorum ſecundum conuenientias, & differentias ſuas, ſic videt modo præter hoc ꝙ nihil horum ſcit, videt aut intelligit eſſe prout eſt ſecundum adiacens. Intelligit enim Antichriſtum, ſed non ipſum eſſe, animam eius, ſed non ipſam eſſe, animam eius in corpore ſuo, ſed non ipſam in corpore ſuo vt formam eſſe, eius viuere, & eius eſſe, ſed neutrum eſſe, vel non eſſe, ſeſſionem eius in throno, non tamen ipſam eſſe. & ſic de cęteris. Nec mirum, ꝙ ſic cognoſcit Deus, per hunc enim modum ſcientia immutabili benè cognoſcit homo vniuerſalia, quæ ſunt per ſe obiecta intellectus, poſtquàm ſemel notitiã eorum acceperit per ſenſum, & angelus ſimiliter, quàm citò habet eſſe. Sed in hoc differt ab intellectu diuino omnis intellectus creatus, ꝙ naturaliter notitiam ſingularium habere non poteſt, niſi per eorum actualem exiſtentiam, vt homo eorum notitiam capiat per ſenſum, Angelus verò per intellectum, ſecundum modum quem alibi expoſuimus. Deus autem propter ſuam illimitationem ſimul per ideam ſpeciei cognoſcit & ipſam ſpeciẽ, & indiuidua infinita poſſibilia fieri ſub ipſa, vt ſimiliter alibi expoſuimus. Similiter Deus, qui vnico actu intelligendi ſimplici comprehendit ſuam eſſentiam, & omnes imitabilitates, ſiue rationes ideales in ſua eſſentia, quibus cognoſcit, vt dictum eſt, & omnes rerum eſſentias, & differentias, atque conuenientias ipſarum inter ſe, vniformi ſcientia, & ſimplici cognoſcit omnia ſimul, & differentias, & conuenientias omnium. Non ſic autem homo, vel Angelus, ſed varijs, & diuerſis actibus intelligendi vnum poſt aliud, quantum eſt de naturali illorum cognitione. Vnde etiam creatura intellectualis, ſiue homo, ſiue Angelus, non cognoſcit ſingulare eſſe ſimpliciter, aut ipſum primo, niſi per aliqualem ſuæ cognitionis mutationem, & poſtꝗ nouerit ipſum non eſſe, ſimiliter non ſcit ipſum nõ eſſe niſi per notitiæ ſuæ mutationem. Ita etiam ꝙ cum definit eſſe ſpecialiter homini, cum ſingularẽ ſenſibile definit eſſe in ſenſu, non manet apud hominem, aut Angelum ſcientia aliqua de ſingulari, niſi in vniuerſali, quemadmodum exponetur ſm̃ Auicen. ꝙ homo aſtrorum, & motuum cœleſtium pariter nullam eclipſim particularem aliter, ꝗ in vniuerſali poteſt ſcire, niſi cũ videt ipſam in ſenſu. Deus autem abſque omni mutatione ſuæ ſcientię cognoſcit rem eſſe quando eſt, & non eſſe quando non eſt, fore quando erit, & non fore quando non erit, fuiſſe quãdo fuit, non fuiſſe quando non fuit, conformi ſcientia. Sed de hoc eſt ſequens articulus quomodo.ſ. Deus vniformiter & immutabili ſcientia omnia cognoſcit, vt ſunt operabilia ab ipſo.

Ad cuius intellectum ſciendum eſt ſecundum tacta in pręcedenti quæſtione, ꝙ quia intellectus diuinus ſcit operanda inquantum operanda, ſciendo determinationem ſuæ voluntatis quæ omninò eſt inuariabilis, non autem per ipſas res, quæ variantur extra influendo in eſſe diuerſimodè, ſecundum determinationem ſimplicem, & inuariabilẽ diuinæ voluntatis, qua ſimul ab ęterno omnia determinauit & per hoc rationem cognoſcendi operanda ſeipſum reſpectu rerum conſtituit, idcirco inuariabiliter hæc omnia cognoſcit, dicente Auic. in 8. Metaph. Quia ipſe eſt principium omnis eſſe, intelligit ex ſeipſo id cui eſt principium. Non poteſt autem eſſe, vt ſit intellector iſtorum variorum cum ſua variatione, ſecundum ꝙ ſunt variabilia intellectu temporali indiuiduali. Nõ poteſt enim eſſe, vt aliquando intellectu temporali intelligat quędam ex eis eſſe, & aliquando intelligat intellectu temporali quędam ex eis non eſſe, quia vniuſcuiuſque iſtorum duorum eſſet forma intelligibilis per ſe. Tunc ergo neceſſe eſſe eſſet variabilis formæ. Et cum hoc ſi ponamus, ꝙ alia à ſe cognoſcat, non in cognoſcẽdo determinationem diuinæ voluntatis, ponendo, ꝙ res non fluant à Deo per determinationem voluntatis liberam, ſed ſolummodo per intellectum intelligendo modos meliores, quo poſſibile eſt res eſſe, ita ꝙ voluntas non ſit niſi pondus quoddam inclinans naturaliter ad exequendum, quod concepit intellectus, ſecundum ꝙ poſuerunt Philoſophi, vt iam patebit ſecundum Auicen. adhuc inuariabiliter omnia cognoſceret, dicente Auicen. in eodem. Cum primus dicitur, intelligentia dicitur per intentionem ſimplicem. Ipſe enim intelligit res ſimul ita, vt per eas non multi-

multi-

multiplicetur,ſecundum quod fluunt formæ earũ ab eo intelligente, ipſe aptior eſt ad hoc, vt ſit intelligentia, quàm ipſæ formæ fluentes à ſua intelligibilitate, & quòd ipſe intelligit ſeipſum, & quòd ipſum eſt principium omnis quod eſt. Et ſcias, quòd forma intellecta aliquãdo ſumitur de re, ſicut cum nos ſentimus de cœlo per conſiderationem, & ſenſum formam eius intellectam, & aliquando forma intellecta nõ ſumitur de ijs, quę ſunt, ſed è conuerſo, ſicut intelligimus formam artificialem, quam adinuenimus, & deinde forma intellecta mouet membra ad hoc, vt ſint in opere. Igitur non quia fuit ipſa, deinde nos intelligimus eam, ſed quia intelligimus, fit ipſa. Talis igitur eſt operatio omnis ad primum, quia intelligit ſuã eſſentiam, & quicquid facit debere eſſe ſua eſſentia, & ſcit quomodo bonitas ſit in omne quod eſt. Sequitur ergo formam ſuam intellectam forma eorum, quæ ſunt ſecundum ordinem intellectum apud eum, quia eſt ſciens qualiter eſt ordo bonitatis in eſſe, quæ eſt ab eo, & quòd ab iſta ſcientia fluit eſſe ſecundum ordinem, quem intelligit. ſ. ordinem rectum. Et eſſet ſimile omninò de artificiato à forma artificij in nobis, & eſſe rerum à Deo, ſi forma artificij vt intellecta eſt, eſſet ſufficiens cauſa eſſendi eam extra, ſicut ſecundum ipſum eſt in Deo, quia in nobis adhuc requiritur voluntas, vt alia vis ſiue potentia, in Deo non, quaſi in Deo reſpectu creaturarum non eſſet ſecundam rationem potentia alia ab intellectu ipſa voluntas liberi arbitrij, ſed quod eſſet liberalitas quædam ſiue libertas immutabilitatis immutabiliter concomitãs intellectum, dicẽte Auic. in eodem. Eſt volens ſecundum modum voluntatis intelligibilis purè, & vita eius eſt hæc. Vnde vita eius nõ eſt egens duabus viribus ad hoc vt perficiatur, nec vita eius eſt alia à ſcientia eius, quia hoc totum eſt ei per ſuam eſſentiam, quia forma intellecta, quæ fit in nobis, cauſa eſt formæ adinuẽtæ artificialis. Si ipſum eſſe eius eſſet ſufficiens ad eſſendum illam formam artificialem. ſ. ſi formæ eſſent in effectu principia eorum, quorum ipſæ ſunt formæ, tunc intellectũ apud nos eſſet ipſum poſſe. Sed non eſt ita. Nam ſuum eſſe non eſt ſufficiens ad hoc, ſed eget voluntate nouiter proueniente ex virtute deſideratiua, per quas duas ſimul mouetur virtus motiua, quæ mouet neruos, & inſtrumentalia membra: & deinde mouent inſtrumenta extrinſeca, & ad vltimum mouent materiam. Ex quibus concludit ſubdens. Iam igitur oſtenſum eſt, quòd ſcientia, quæ eſt ei, eſt ipſa eadem voluntas, quæ eſt ei. Et ſimiliter oſtenſum eſt, quòd poſſe, quod eſt ei, eſt ipſam ſuam eſſentiam eſſe intelligentem eſſe tali intellectu, qui eſt principium omnium, nõ ſumptus ex omni, ſed eſt principium per ſuam eſſentiam non expectans eſſe rei: & hoc eſt voluntas ſecũdum modum, quo certificauimus eam, ſcilicet ꝙ non certificantur per intentionem fluendi eſſe ab ea, vt ipſa ſit aliud ab ipſo fluere, quod eſt ipſamet liberalitas, & hæc voluntas eſt ipſa liberalitas. Specialius autem oportet declarare iſtam inuariabilitatem ſcientiæ Dei circa alia à ſe quo ad duas differentias earundem rerum. Differt enim eadem res à ſeipſa penes eſſe & non eſſe: item eſſe fuiſſe & fore, vt Deus dicatur eandem rem ſcire eſſe, & non eſſe, fuiſſe, & fore: item quòd dicatur eandem rem ſcire, ſciuiſſe, & ſciturus eſſe, ſecundum omnes illas differentias, quod non liquet fore ſine variabilitate, aut aliqua diuerſitate, ſiue difformitate circa ſcientiam Dei. Et quo ad primum articulum de diuerſitate rei ſecũdum eſſe & non eſſe, clarum eſt ſecundum poſitionem Auicẽ. prætactam in præcedẽti quæſtione, quoniã Deus vniformi ſcientia ſcit eandem rem eſſe, & non eſſe in diuerſis temporibus, hoc enim ſecũdum Auic. eſt neceſſarium, quia non cognoſcit particularia, niſi in vniuerſali. Vniuerſalia aut & cauſæ & cauſata ſimul habent cõſiderari, quia illorum cognitio potius reſpicit rerum eſſentias, q̃ exiſtentias. Quomodo autem hoc fiat, declarat in prædicto. 8. dicens; Si tu ſcires motus omnium cœleſtium, ſcires etiam omnem eclipſim, & omnem oppoſitionem, & diſiunctionem, quæ eſt ei ſecundum modum naturalẽ. Ita quòd diceres de aliqua eclipſi, ꝙ poſt tempus motus, qui eſt de tali ad tale, erit ſeptentrionalis, & quòd Luna deſcendens ab ea veniet ad oppoſitionem talem, & quòd inter hãc & aliam eclipſim conſimilem præteritam, vel futuram erit tantum temporis. Et ſimiliter ſcites, quæ eſt diſpoſitio, quæ eſt inter alias eclipſes, ita quòd nõ erit aliquid de ijs, quæ accidunt his eclipſibus, quarum vniuſcuiuſque diſpoſitio eſt hæc diſpoſitio, quòd tu neſcias, ſed ſcies vniuerſaliter: hæc enim intẽtio poteſt dici de multis eclipſibus, quia vniuſcuiuſque earum diſpoſitio eſt hæc diſpoſitio. Tu verò ſcies aliqua ratione, quòd illa eclipſis non eſt niſi vnica tantùm, ſed hoc nõ remouet vniuerſalitatem niſi ſcieris ſingularia. ſ. videndo motus ſenſibiliter, vt iam acquiſitum ſit tibi per viſum aliquid ſignatum, per quod ſcias diſpoſitionem illius eclipſis. Tu autem ſi ſcires de eclipſi quomodo inuenitur, & eſſes ſemper perfectus, eſſet tibi ſcientia nõ de eclipſi abſoluta, ſed de omni eclipſi, quæ fit. Et tamen eſſe illam eclipſim, & non eſſe non variaret in te aliquid: tua. n. ſciẽtia in diſpoſitionibus duabus eſſet eadem. ſ. ꝙ eclipſis, quæ eſt cum talibus proprietatibus eſſet poſt talem eclipſim, & poſt eſſe Solis in ariete taliter, & tali modo, & quòd eſſet poſt talem eclipſim, & quòd poſt eam eſſet talis. Si autem interpoſito tempore cognoſceres, quòd in hoc inſtanti hæc eclipſis non eſt, ſed in alio, non maneret illa tua ſcientia, quæ tunc eſt, ſed fieret alia ſcientia, & eſſet variatio: & hoc eſt, quia es cum tempore, & momentaneus: primus autem non eſt ſub tẽpore. Ex quo vult planè, quòd eorum, quorũ eſt cauſa, quæ quandoque ſunt, & quandoq; nõ ſunt, ſcientiam non habet niſi vniuerſalem non particularem,

cularem, etſi habeat particularē eorum, quę ſunt in vnico indiuiduo ſub ſpecie. Vnde vult etiam, quòd res, ſecūdum quod ſunt extra in ſingularib. non habent reſpectum ad Deum niſi ſecundum rationem principiati, qua ſunt ab eo, & ipſe ad eas, non niſi ſecūdum principij rationem, qua ſunt ab eo non in eo, & quòd ſecundum rationem cognoſcendi relatio eius non eſt ad ipſas ſecundum qđ habent eſſe in ſingularibus, ſed ſolum ſecundum quod ſunt intellecta eius. Vnde ſubdit in eodem. Suum igitur intelligere eius, quod eſt poſt ſuam eſſentiam cauſatum, eſt eius, quod eſt ipſum intelligere ſuam eſſentiā, quamuis intellecta, quæ ſunt poſt ſuā eſſentiam, non ſunt intellecta eius niſi ſecundum modum intellectorum intelligibilem; nō autem ſecundum anitatem, ideſt ſecundum eorū entitatem. Et non eſt reſpectus alicuius eorum ad ipſum, niſi ſecundum rationem principij, ſ. ſecundum quod ex eo eſt non in eo. Nec putet aliquis ꝙ relatio intelligibilis ad ea ſit relatio ad ea ſecundū quod inueniūtur. ſ. in re extra. Sed hęc relatio eius ad illa eſt inquantum ipſa ſunt in diſpoſitione intellecta. Si autem hoc eſſet inquantum eſt eſſe eorum in ſingularibus, eueniret tunc, quòd ipſe non intelligeret niſi quod inueniretur in vnaquaque hora, nec intelligeret de eis, quod priuatum eſſet de eis in ſingularibus, niſi poſtquàm eſſent, & non intelligeret de ſeipſo, quòd ipſum eſt principium eſſendi illius rei ſecūdum ordinem ſuum, niſi cum fieret principium. Et ſic non intelligeret ſuam eſſentiam, quia natura ſuæ eſſentiæ eſt vt fluat ab eo quicquid eſt, & ſua apprehēſio de ipſis eſt inquātum natura eorum eſt, quòd ſunt ſic. Vnde oportet etiam, vt ſit apprehendens alterum, quāuis nō ſit. Igitur ſciens diuinum erit comprehendens id quod iam eſt, & quod poſſe eſt eſſe, cuius relatio ad ipſa erit inquantum ſunt intellecta, non inquātum ſunt in ſingularibus. Iſta poſitio Auic. quę fortè plurium Philoſophorū fuit, valdè abſurda eſt, quoniam ponit aliqua à nobis poſſe cognoſci, quę Deus nō poſſet cognoſcere. ſ. particularia ſignata. Sed diceret, quòd iſta cognoſcit, ſed non particulariter, quia hoc eſſet indignum ſuæ perfectioni, vt tangit dictum ſuum in præcedente quæſtione. Verum eſt, ſi modo eodem, quo nos, illa cognoſceret, ſcilicet acquirendo cognitionem ab eis. Præterea cum ab eis ſingulariter cauſata ſunt, ſingulariter debet ea cognoſcere, & eius cauſas proximas particulares. Præterea cognitio vniuerſalis imperfecta eſt reſpectu ſingularis. Illa ergo potius repugnat diuinæ perfectioni, quàm iſta. Et quod arguit, quòd tunc non intelligeret rem, niſi dum eſſet, neque ſe eſſe principium eius niſi dum eſſet. Dicendum, quòd verum eſſet, ſi verum eſſet illud quod ſupponit, quòd natura ſuæ eſſentiæ eſſet vt fluat ab ea quicquid eſt. Tunc enim aut ab æterno & ſemper flueret, aut nunquàm. Et ſic ſecundum ipſum non eſſet eſſentia diuina. Vnde ponit quòd generabilia, & corruptibilia particularia nō ſunt ab ipſo niſi in vniuerſali in primis cauſatis, à quibus habent cauſari in particulari. Ponendo ergo, quòd de libero arbitrio voluntatis ſuæ eſt, ꝙ fluit à Deo quicquid eſt, illud non ſequitur, quod non poſuit, quia videre non potuit quomodo voluntate antiquæ & æternæ determinationis poſſit fieri effectus nouus, ſed poſuit, quòd ſi de nouo aliquid immediatè fieret à Deo, ꝙ hoc eſſet noua, & mutabili voluntate, quod alibi declaratum eſt eſſe falſum. Ponendo ergo, quòd Deus eſt omniū in particulari cauſa productiua, non tantùm mediata, ſed etiam immediata, & quòd ideò omnia in eſſe particulari cognoſcit, declarandum quomodo cognoſcit omnia in eſſe particulari inquantum eſt principium ipſorum immediatum ſecundum ſubſtantiam & naturam rerum, & hoc immutabiliter, ſiue ſint, ſiue non ſint. Sentiendum eſt, quòd ideò vniformiter ſcit ea eſſe cum ſunt & nō eſſe cum non ſunt, quia ſcit determinationem ſuę voluntatis: quia enim vt dictum eſt, ſimplici intuitu nouit omnia temporis inſtantia, & omnium rerum eſſentias in earum ſingularitate, per hoc, ꝙ in aliquo inſtanti ſingulari, quod ipſe facturus eſt mediante motu cœli determinauit ſe aliquid facturum puta Antichriſtū in inſtantibus in cognoſcendo ſe eſſe cauſam illius per ſuam ſubſtantiam ſecundum actum, ſiue in producendo, ſiue in conſeruando cognoſcit illam rem eſſe: in cognoſcendo verò eam non eſſe cauſam eius eiſdem modis ſecundum actum cognoſcit illam non eſſe, & hoc vniformi ſcientia, ſicut & vniformi eſſentia. Sicut enim ex parte ſuæ eſſentiæ, ſiue ſubſtantiæ omninò eſt vniformitas, abſque omni variatione, ſiue ſit cauſa ſecundum habitum, ſiue ſecundum actū, in producendo, vel conſeruando res, ſic & ex parte ſcientiæ, quia ſcit omnia talia ſciendo inuariabilem eſſentiam, & inuariabilem voluntatis determinationem. Et per omnem eūdem modum vniformi ſcientia ſcit res differentes penes eſſe præſens, fuiſſe, & fore, non eſſe præſens non fuiſſe, & non fore. Quia enim circa inſtantia temporis determinauit ſingulis, in quibus ea eſſet facturus, & conſeruaturus, ſciendo ſuam eſſentiam cum voluntatis ſuæ determinatione inuariabili ſimul & æquali inuariabilitate ſcit futura eſſe futura, cum ſunt futura, & non eſſe futura, cum non ſunt futura, & eſſe præſentia, cum ſunt præſentia, & nō eſſe præſentia, cum non ſunt præſentia, & eſſe prętерita, ſiue fuiſſe, cum fuerunt, & non fuiſſe, cum non fuerunt. & hoc ſecundū omnes diſpoſitiones, quibus futura ſunt, vel non futura: præſentia, vel nō præſentia: præterita, vel non præterita. Et per hūc modum contra illud, quod dictum eſt ſupra, ſecūdum Auic. relatio eſt Dei ad res per determinationem ſuæ voluntatis, & ſecundum rationē producentis, & ſecundum rationem cognoſcentis, nō ſolum ſecundum quod ſunt in diſpoſitione intellecta, ſub ratione. ſ. vniuerſalis, ſed etiam ſecundum qđ inueniuntur extra in exiſtētia ſingulari actuali, &

li, & etiam ſecūdum quod ſunt in diſpoſitione intellecta, ſub ratione ſcilicet ſingularis, & quo ad ipſam eſſentiam ſingularē, & quo ad eius eſſe, fuiſſe, & fore. Nec ſequitur illud inconueniens, quod inducit Auic. vt dictum eſt. Licèt autem ſecūdum vtrunque dictorum modorum ſit relatio Dei ad creaturas, & è conuerſo: ſciendum tamen, ꝙ ex parte Dei poteſt eſſe vnica ſecundum rationem, quantum eſt ex parte ſua, cum tamē ſit multiplex ſecundum rem ex parte creaturæ, & hoc ſecūdum illas diſpoſitiones varias, quæ ſunt eſſe, non eſſe, fuiſſe, & fore, quæ ſolum notant varietatem circa res, non autem circa Dei ſcientiam, cum dicitur ſcire res eſſe, vel non eſſe: fore, vel non fore: fuiſſe, vel non fuiſſe. Propter quod etiam ipſa Dei ſcientia inuariabilis variè nominatur ſecundum differētias temporis, dicendo Deum ſcire, ſciuiſſe, & ſciturum eſſe, & hoc quemadmodum cum creatura eſt, dicitur & nominatur Dominus: cum autem non eſt, nequaquam. Vnde ſecundum omnē eundem modum quo Auicen. ponit ſcientiā Dei vniformem in cognoſcēdo res ſecundum diſpoſitionem vniuerſalem intellectam, ſecundum quod dictum eſt, ponendum eſt ſcientiam vniformem in cognoſcendo eas ſimpliciter, & ſecundum diſpoſitionem ſuam intellectam, & ſecundum diſpoſitionem ſuam qua inueniuntur extra, licèt ſecundū ſcibilium variationem diuerſimodè per ſermonē exprimatur. Per quam ſermonis diuerſitatem non notatur circa ſcientiā Dei niſi diuerſitas reſpectus ad ſcita ſecundum rationem, non quam habet ex parte Dei ratione diuini intellectus intelligentis ipſam rem, vel voluntatis per ſuam determinationē principiātis eam, ſed quam habet diuerſimodè ex eo, quòd ſcita, & principiata diuerſimodè ſe habent ad ipſum in eſſendo, & in cognoſcendo. Eſt enim relatio rationis Dei ad res duplex. Vna ex ſe, vel ſecundum actum intellectus, & voluntatis in concipiēdo ſuam eſſentiam, vt imitabilem à creatura, & vt principiatiuam creaturę, & ille reſpectus rationis eſt in eo ab æterno, & potius eſt cum quaſi res referuntur ad ipſum, q̃ è conuerſo. Alia verò ex rebus, quia.ſ. res referūtur ad ipſum, vt ſunt omnes relationes rationis, quæ conueniūt eis ex tempore. Ex prædictis patet quomodo verū eſt, quòd Deus ſcit quicquid ſciet, & ſciet in æternum quicquid ſcit, & ſciuit: & ſciuit ab æterno quicquid ſcit & ſciet. Vnde ſi arguatur ſic: Deus ſcit quicquid ſciuit & ſciet: ſciuit autem te naſciturum, & ſciet mortuum: ergo ſcit te naſciturum & mortuum. Non ſequitur, quia commutatur quid in quomodo ſe habere ex parte ſciti. Sed benè ſequitur, ſcit quicquid ſciuit, & ſciet: ſciuit autem vt Iudā, factum proditionis eius, & cætera huiuſmodi: ſciet verò vt Antichriſtū, facta malitiæ eius & cætera huiuſmodi: ergo ſcit hæc eadem nō aliter qnando nō ſunt vt futura, aut præterita: & aliter quādo ſunt, ſed omninò eodem modo, ac ſi eſſent præſentia, & determinata in rerum natura.

Et huius ratio eſt, quia ſcientia Dei in tempore non eſt, nec aliquid à rebus recipit, quę ſunt in tēpore, nec ab vno in aliud currit, ſicut currit noſtrę ſcientiæ comprehenſio, ſed eſt infixa æternitate, quę totum tempus ambit, quod licèt in eſſe exiſtētiæ ſuæ fluat cum motu: tamen ratione ſuæ eſſentiæ, tàm tempus, quàm motus ſe habent vt fixa, & ſtantia reſpectu ſcientiæ Dei, & eſſentiæ omniū creaturarum. Simul enim omnia conſpicit, & ſecundum ſe, & ſecundum habitudines, quas in exiſtentia natæ ſunt habere inter ſe, & ſic ſimul cum quolibet inſtanti temporis reſpicit ſingula ſecundum modum quo ſunt ſe habitura, ſiue ſecundum eſſe, ſiue ſecundum non eſſe in ſuo nunc æternitatis, & quæ fluunt extra in tempore ſtant ſimul fixa in eius cognitione, vt vniformiter Deus in inſtanti temporis, quod nunc fluit, ſecundum eundē modum habeat Antichriſtum ſecundum eum præſentem, & ipſum inſtans, in quo primo erit, ſicut habebit cū erit actu extra in illo inſtanti iam exiſtente. Et ſic omnia, quæ fluunt in tempore ſibi ſunt ab æterno præſentia, & hoc non ſolū ea ratione, quia habet rationes rerum ideales ex parte intellectus, & determinationes earum ad eſſe ex parte voluntatis, vt principia productiua earū, per quod ſunt differenter ideæ rationes eorum, quæ eſt facturus, & eorum quæ nunquam eſt facturus, ſed quia eius intuitus fertur ſuper omnia ab æterno, prout ſunt in ſua præſentialitate, vt nō ſolum dicamus Deum ſcire omnia tàm cōtingentia ad vtrumlibet, quàm alia, quia cognoſcit ea in ſeipſo, vt in ſua cauſa productiua, etiam ſecundum rationem eſſe particularis, & indiuidualis, quemadmodum ſecundū prædicta Auicē. poſuit eum omnia immutabiliter ſcire in vniuerſali ſciendo ſe principium productiuum omnis eſſe, quemadmodum à nobis circa inferiora in ſuis cauſis inferioribus aliqua cognoſcuntur ſcientia neceſſaria in ſuis cauſis neceſſarijs, quemadmodum dictum eſt ſupra de eclipſib. ſecundum Auic. & contingentia ad vtrumlibet in ſua cauſa per accidens, non ſcientia infallibili, & neceſſaria, ſed ſolum coniecturali, ſed dicamus Deum ſcire omnia, tàm contingentia ad vtrumlibet, quàm alia, quia præſentialitate eſſentiæ ipſius creaturæ ſecundum prædictum modum ſubdūtur ſuo conſpectui, & hoc per eſſentiam ipſius Dei in cognoſcendo ipſas eſſentias ſingulorum abſolutè, & per rationes earum ideales in cognoſcendo differētias, & habitudines earum inter ſe, ſecundum ſupra expoſitum modum. Qua ſcientia Deus nouit contingentia non ſolum in ſe vt in eorum cauſa prima productiua, nec in cauſa eorum proxima productiua, in qua conſiderantur vt futurum, & vt contingens, quia cauſa talis non eſt determinata ad vnum, ſed se habet ad oppoſita, ſed in eis ipſis, cognoscendo, scilicet & eſſentias eorū, & eſſentias omnium circunſtātium ipsas, eadem cognitione, qua vnumquodq; eorum cognoscitur à Deo, vt in ratione formali, cum eſt actu ens in seipso, &

conſi-

conſideratur vt præſens non ſolum diuinæ cognitioni, ſed etiam ſenſui noſtro, cui cum eſt, ſubditur infallibili cognitione, præter hoc, ꝙ ſenſus noſter cum eſt cognoſcit ipſum eſſe. Deus autem priuſquàm eſſet, non cognouit ipſum eſſe, intelligendo eſſe ſm̃ adiacens. Et per hunc modum Deus omnia, quæ fiunt in ſucceſſione, non ſucceſſiuè cognoſcit, prout in ſuo eſſe ſucceſſiuè ſe habent vnum poſt alterum, ſicut nos ea cognoſcimus, ſed ſimul. & hoc quia, vt dictum eſt, æternitas pręſens eſt omni differentiæ temporis, & omnis differentia tpis & omnis eſſentia, creaturæ ẽt præſentes ſunt æternitati, & ideò contingentia, quæ nondum ſunt in tpe realiter, & actualiter per naturas ſuas ſubduntur diuinæ viſioni, & præſentia ſunt ei, & æternitati ſuæ, quo ad omne qd eſt per ſe ſcibile in eis, ac ſi eſſent extra, non aũt ꝙ per hoc ponantur eſſe in ęternitate plus q̃ in tpe accipiendo eſſe ſm̃ adiacẽs: licèt aliqui hoc putent, quia ex huiuſmodi cognitione non ponuntur eſſe niſi in ipſa diuina cognitione, & conſideratione, quæ conſiderat ipſa, vt dictum eſt, præter rõnem eſſe in actu, & non eſſe in actu, accipiendo. ſ. eſſe vt eſt ſm̃ adiacens. Non enim ſequitur, omnia, quę ſunt in tpe ſunt Deo ab æterno præſentia non ſolum ea ratione, quia hẽt rõnes rerum apud ſe præſentes ſm̃ modum iam expoſitum, ſed quia eius intuitus fertur ſuper oĩa ab ęterno prout ſunt in ſua. ſ. ipſius Dei pręſentialitate: ergo ſunt in æternitate, ſicut non ſequitur: ergo ſunt in tpe, vel ergo ſunt in ſeipſis extra intellectum, ſicut nõ ſequitur, aliquid eſt cognitum, ſiue ſcitum: ergo eſt in effectu extra cognoſcentẽ. Et ſic eſt intelligenda illa rerum præſentialitas in cognoſcente ſm̃, non aũt in exiſtentia earum exteriori ſicut aliqui ęſtimãt. hoc. n. ſimpliciter falſum eſt & erroneum, & eſſet ponere oĩa, & contingentia, & neceſſaria actuali exiſtentia exiſtere in æternitate, licet producta ſint de nõ eſſe in eſſe ex tpe. Et ſic eſt illa præſentialitas rerum in Deo non in rerum exiſtentia, ſed in earum cauſa, non ſolũ productiua, ſed formali cognitiua, vt dictum eſt. Et q̃uis ſic oĩa, quæ ſunt in tpe ſunt Deo ab æterno præſentia, non ſolum quia rõnes productiuas rerũ hẽt apud ſe præſentes, non tñ ex hoc ſequitur, ꝙ neceſſariò oĩa fuerint ab æterno in æternitate ſub pręſentia actuali earum, quã habebunt cũ erunt in exiſtentia extra. Et ſic quæ non ſunt in ſua natura propria, ſunt præſentia æternitati, non ſolum pro tanto, quia rõnes ideales, vt ſunt cauſales ad producendum ea in effectu, tps, & oĩa tpalia, ſint pręſentes æternitati, & Deo ab æterno, & per hoc ipſa æternitas præſens iſtis rationibus, ſed ẽt pro tãto, quia iſtę rõnes, vt ſunt cognitiuæ ad cauſandũ cognitionem rerum in diuina ſapientia, ſunt præſentes æternitati & Deo ab ęterno, & ſimiliter ipſę rerum eſſentiæ præſentes ſunt æternitati, & Deo ab æterno, ſicut obiecta cognita per illas rõnes in diuina eſſentia fundatas ſm̃ præexpoſitum modũ, & per hoc æternitas eſt præſens eis. Et hoc eſt qd vt dicere Auguſt. 11. confeſſ. Vbi ea viderunt qui futura cecinerunt, ſi nondum ſunt, neq; enim põt videri id qd non eſt, & qui narrant præterita non vtiꝙ vera narrarent, ſi animo illa non cernerent, quę ſi nulla eſſent, cerni oĩnò non poſſent, ſunt ergo & futura & præterita. Si ſunt, volo ſcire vbi ſunt, qd ſi non valeo, ſcio tñ vbicunq; ſint, non ibi futura eſſe, aut pręterita, ſed præſentia. & hoc non niſi vt ſunt in diuina eſſentia ſicut obiecta cognita. dicente Auguſt. 4. de Trinit. cap. 5. Incommutabilis veritas vbi principaliter, atq; incõmutabiliter ſunt omnia ſimul, non ſolum quę non ſunt in hac vniuerſa creatura, verum ẽt quæ fuerunt, & quæ futura ſunt. Ibi aũt nec fuerũt, nec futura ſunt, ſed tm̃modo ſunt, & oĩa vita ſunt, & oĩa vnum ſunt. Vnde ſequitur in lib. confeſſ. Cum ergo videri dñr futura non ipſa, quæ nondum ſunt. i. quæ futura ſunt, ſed eorum cauſæ vel ſigna, forſitan vñr, quæ iam ſunt, ideò non futura, ſed præſentia ſunt iam videntibus, ex quibus futura prædicantur animo concepta. Et loquitur hic ad literam de viſione corporali, qd patet exemplo, qd ſubdit. Intuor auroram, oriturum ſolem pronuntio, & cętera. & ſequitur de viſione ſpirituali prophetarũ. Docuiſti prophetas tuos, quiſnã ille modus eſt, quo doces futura, cui futurum quicq̃ non eſt, vel potius de futuris doces præſentia, de futuris. ſ. in re, præſentia in cognitione. Iuxta illud quod dicit Auguſt. ſupra principium Pſalmi. 84. Benedixiſti Dñe terram tuam. Cantat propheta in futurum, & vtitur verbis, quaſi iam pręteriti tpis, & tanq̃ facta dicit, quę futura erant, quia apud Deum, & quod futurum eſt iam factum eſt. Ibi ergo iam propheta videbat futura nobis, vbi iam facta in illius prouidentia, & prædeſtinatione certiſſima. Vnde non ſolus Deus, ſed ẽt propheta in Deo videre potuit, quæ non ſunt, ſm̃ omnem eundem modum, quo videre potuiſſet, ſi coram oculis ſuis corporalibus ea pręſentialiter conſpexiſſet, hoc ſolo excepto, ꝙ ea eſſe ſm̃ modum, quo eſſe ſm̃ adiacens eſt, ibi videre nõ potuit, ſed ſolum cum præſentia ſunt ſub oculis, ſicut patet ex pręd ictis. Vnde iſtæ complexiones quibus dicitur hoc eſt, fuit, vel erit ſolùmmodo notant diuerſos reſpectus, ſiue habitudines eiuſdem ſcibilis ad idem inſtans temporis, quod quidẽ ſcibile, vt ſcibile eſt, ſiue circa ipſas res abſolutas, ſiue circa ipſos reſpectus, ſm̃ id quod realitatis habent, & circa oĩa huiuſmodi non mutatur, ſed habitudo vnius rei ad aliam rem, & modus habẽdi benè mutatur, ſcientia tñ nequaq̃. ſed manet eadẽ propter identitatem ſcibilis, qñ ſimul concipitur ſecundum oẽs reſpectus propter quos ſcientia ſolùmmodo ſecundum modum ſermonis, quo exprimitur variatur, non aũt ſecundum ſe. Ipſe aũt ſermo propter reſpectus diuerſos variatur ſecũdum diuerſitatem reſpectuum à veritate in falſitatem re ſcibili in ſe non variata, & ſimiliter opinio circa rem ſignata in dictione ſub tali reſpectu. dicente Philoſopho, ꝙ eadem manens oratio, vel opinio muta-

mutatur à veritate in falſitatem ſine ſui mutatione,ad mutationem rei ſecundum dictos reſpectus, qui ſunt eſſe non eſſe, fuiſſe non fuiſſe, fore nõ fore. Vnde huiuſmodi complexa non ſunt ſcibilia quædam,ſed potius opinabilia. Præmiſſis igitur inſpectis, patet ꝙ ſcientia Dei non eſt niſi vniformis, qualitercunq; circa res accidat variatio, quia neq; ex parte Dei ſcientis põt variari, quia nõ acquirit alicuius ſcientiam de nouo,neq; augmentũ neq; diminutionem eius. Non enim poteſt ſcire plura, vel pauciora, vel alio modo, vel alia,q̃ ſcit, & hoc maximè quo ad ſciẽtiam purè ſpeculatiuã. Similiter quantum eſt ex parte ſua, quo ad eius ſcientiam quaſi practicam, qua nouit operanda determinata per eius voluntatem. Idem enim eſt iudicium,quo ad hoc de ſcire particularia, & vniuerſalia, plura vel pauciora, quia ſcientia Dei ſecundum prædicta, etſi non determinat facienda, vel non facienda, perfectè tñ perſcrutatur determinationem ſuæ voluntatis, quo ad facienda, & non facienda. Ita ꝙ ſicut Deus ab æterno potuit velle ſe eſſe facturum plura, vel pauciora,vel alia, ita ab æterno potuit ſcire plura, vel pauciora, vel alia ſe eſſe facturum,& ſcire ſe eſſe facturum, quæ non eſt facturus,& hoc ſine omni mutatione,quia ſine pluralitate mutationis contrariorum circa idem, quia non exit de habitu ſciendi in actum, nec tamen hoc fuiſſe ſcire alia plura, vel pauciora. Idem enim ſemper eſt ſcitum incomplexum, ſiue ſciatur hoc facturus, ſiue non facturus, ſicut ſiue ſciatur eſſe,vel non eſſe,fuiſſe,vel fore,& ideò eadem ſcientia, vt dictum eſt. Et præterea vnum eſt quod omninò prohibet variationem eſſe circa ſciẽtiam Dei. ſ. ꝙ omnis variationis modus circa res, ſiue ſub ratione incomplexi,ſiue ſub ratione complexi ſimul comprehendit ab æterno,& hoc quantum eſt ex parte nunc æternitatis ſuæ. Si enim vna dictio eſſet impoſita ad ſignandum nunc ęternitatis prout abſtrahit ab omni differentia temporis, tunc quicquid ſiue ſecundum rationem complexi ſiue ſecundum rationem incomplexi prædicatur de noſtra ſcientia ſecundum diuerſas dictiones cõſignantes diuerſas differentias temporis, dicendo ſciam, vel ſcio, vel ſciui, prædicabitur de ſcientia diuina ſecundum illam eandem dictionem ſignantem actum ſcientiæ eius,nullam differentiam temporis conſignantem,ſed ſolùm conſignantem nũc æternitatis. & ſi eſſet hæc dictio ſcio, benè diceretur, Deus ſcit Antichriſtum eſſe, ſicut & ſecundũ modum noſtrum cum ſciet ſit futuri temporis,benè dicitur ſciet Antichriſtum eſſe,quia futurũ noſtrum continetur in ſuo nunc pręſente æternitatis. Ita ꝙ hoc poſito non ſequitur:Deus ſcit Antichriſtum eſſe: ergo Antichriſtus eſt,propter commutationem durationis nunc ęternitatis in nunc temporis. Infertur enim concluſio,ac ſi ly ſcit cum dr Deus ſcit Antichriſtum eſſe, conſignaret nunc tẽporis, modo autẽ non conſignat in præmiſſa, niſi nunc ęternitatis, de illo enim benè ſequitur, ſcit Antichriſtum: ergo Antichriſtus eſt, de iſto autẽ nequaq̃. Sed eſt aduertendũ,ꝙ Deus ſcit res alio, & alio modo ex parte rerum cognitarum,quia cognitione purè ſpeculatiua cognoſcit rerum eſſentias,ſecundum ꝙ eſſentiæ ſunt abſolutè quaſi ſecũdum lineam rectam ordinatas ſecundum gradus eſſentiarum.de quo ordine iam inferius erit ſermo in quarta quæſtione. In cognitione verò practica cognoſcit eſſentias rerum, vt quædam operanda, & hoc quaſi ſecundum ordinem lineę circularis ſecundum circulum temporis, in quo & eius partibus inſtantibus ſortiuntur ſuam exiſtentiam,ſed aliter rerum eſſentias conſiderando,vt ſunt eſſentiæ ordinatæ ſecundum gradus rerum, aliter verò vt operabilia ſunt ordinata ſecundum circulum temporis, quia ad eſſentias ſe habet, & ad lineam rectam earum ſicut vnitas prima ad numerum,ad operabilia verò, & ad circulum eorum ſicut punctus centri videntis æqualiter vndique totam circunferentiam,& quemlibet punctum eius,& quicquid eſt in eis.

Vlterius autem eſt aduertendum, quòd ſecundum quòd Deus videt res non ſolum,vt factibiles ſimpliciter, ſed vt variabiles ſua factione ſecundũ eſſe,& non eſſe,fore,non fore, fuiſſe,non fuiſſe, vt ſupra dictum eſt,ſecũdum hoc videt, & cognoſcit eaſdem res, & eadem ſcibilia omninò ſecundum aliam,& aliam rationem circuli. Quia operabilia primo modo cognoſcit ſecundum rationem, & ordinem circuli fixi,& ſtantis reſpectu ſuę ſcientię quantuncumque,& tempus & temporalia in ſeipſis fluant. Secundo autem modo cognoſcit ea ſecũdum rationem, & ordinem circuli fluentis cum variatione ſui fluxus nihil variantis circa eſſentiã ſcientiæ Dei, ſed ſolùmmodo circa eius denominationem eandem rem ſcire q̃nque eſſe, & quandoque non eſſe, quandoque futuram,quandoque non futuram, quandoque fuiſſe, quandoque non fuiſſe, quandoque ſcire, quandoque non ſcire, quandoque ſciuiſſe,& quandoque non ſciuiſſe, quandoque ſciturum eſſe, quandoque non ſciturum eſſe, & hoc attribuendo ei ſcire conſignans differentias noſtri temporis. Attribuendo verò ei ſcire, quod conſignaret ſolũmodo nunc abſtractum æternitatis, tunc neque ſecundum ſermonis expreſſionem aliquam fieret ibi variatio, vt dictum eſt.

Ad argumentum in oppoſitum, quòd diuerſitas ſcibilium non poteſt à rebus cauſari,ſed à ſciẽtia Dei, vel ab aliquo in Deo: Dicendum, quòd verum eſt, ſed illa in Deo eſt ſecundum rationem tantùm, vel ex parte intellectus, quo ad ideas reſpectu diuerſitatis eſſentiarum in rebus,vel ex parte voluntatis, quo ad eius determinationes circa operanda ab ipſa, vt dictum eſt. Nec requiritur tanta diuerſitas in principijs,quanta in principiatis, ſed talis rationis diuerſitas in Deo nihil diuerſificat eius ſcientiam, vt patet ex determinatis. *Ad Argu. in oppoſit.*

Com-

Comment. in Quæſtionem Secundam, quæ eſt,

Vtrum difformitas ſcibilium circa creaturas arguat aliquam difformitatem in Dei ſcientia.

IN titulo ly difformitas accipienda eſt pro diuerſitate, & varietate. Et not. quòd hoc quærere parum diſtat ab hoc. Verum ſcientia Dei ſit varia, atque diuerſa, ita vt non vna, & eadem ſcientia cognoſcat hoc, & illud. Memineris autem ante omnia, quod quæ cognoſcit Deus cognoſcit per ideas, vt determinatum eſt, & quidem tùm ſpeculatiuas, cùm practicas, ſed per ſpeculatiuas nè dum ea, quæ ſunt, ſed etiam quæ non ſunt, nec erunt vnquàm, licèt poſſibilia ſint, per practicas verò tantùm ea quæ ſunt, & futura ſunt. Et memineris, quòd cum duplex ſit idea, & conſequenter duplex notitia in Deo ſpeculatiua, & practica, etiam quæſtio hæc duplicem partem habere videtur, vt altera ſit, quæ ſpectat ad ſcientiam Dei ſpeculatiuam, altera verò ad ſcientiam Dei practicam. Et iuxta hæc duo, quæſtio eſt reſoluenda.

Not. inſuper, quòd aliud eſt quærere de varietate ſcientiæ Dei, & aliud de variabilitate eiuſdem. Prima.n.ab Auctore inducitur propter diuerſitatem rerum in eſſentiales formas earum. Secunda verò à D. Thoma inducitur. p. p. quæſt. 14. art. 15. propter habilitatem rerum, & mutabilitatem.

In corpore eſt concluſio quæſito reſponſiua ſic. Scientia Dei ſiue ſpeculatiua, ſiue practica non eſt vllo modo difformis ex difformitate ſcibilium.

Prima pars de ſpeculatiua probatur ſic. Deus vnico actu intelligendi intelligit eſſentiam ſuam, vt imitabilem, ergo intelligit vnico actu omnes imitabilitates, ergo intelligit vnico actu omnes imitationes, ergo ſcientia Dei eſt vniformis. Patet Antecedens, quia ſi pluribus actibus intelligeret, hoc eſſet ob aliquam imperfectionem, quæ remouenda eſt prorſus à Deo. Patet prima conſequentia; quoniam ſi non cognoſceret omnes imitabitabilitates, profectò nec totam cognoſceret eſſentiam ſuam, vt imitabilem. Patet ſecunda conſequentia, quia imitationes realiter referuntur ad imitabilitates, tametſi non è contra. Qui autem cognouerit vnum relatiuorum, cognoſcet & reliquum. Patet vltima conſequentia, quoniam vniformitas ſcientiæ prouenit ab vniformitate actus, ex diuerſitate namque actuum diuerſificantur habitus.

Not. ꝙ re vera in actu, & explicitè non habetur totus hic diſcurſus ab Auctore, habetur tamen ab ipſo in virtute, ac implicitè. Quippè expreſſe habet illud antecedens, vnde facilè deducuntur omnes illæ conſequentiæ.

Not. quod ideò vnico actu comprehendit omnia Deus, etſi ſint differentia, quoniam non agnoſcit ea per informationem, veluti cognoſcunt intellectus creati. Sed vtique cognoſcit omnia per cognitionem eſſentiæ ſuæ, quæ cum ſit principiū totius eſſe creaturarum, comprehendit omnes quiditates rerum, tùm vniuerſales, cùm etiam ſingulares. Quo fit, vt ſit principium clarum cognoſcendi omnia. Secunda pars de ſcientia practica probatur ſic. Eodem modo cognoſcit Deus omnia ſcientia practica, quo determinatè vult ea fieri, & eſſe. Sed vult ea ſine vlla ſuæ voluntatis varietate, ergo etiam agnoſcit ſine ſcientiæ ſuæ illa prorſus varietate.

Not. ꝙ loquendo tùm de ſcientia ſpeculatiua, cùm etiam practica, duplicem varietatem in rebus attēdere poſſumus, ad quas res attingit vtraque ſcientia. Alia quippè varietas eſt reſpectu eſſentiæ, alia verò reſpectu exiſtentiæ. ſi conſideremus primam varietatem, non videtur tanta difficultas in reſolutione quæſtionis, quanta ſi conſideremus varietatem ſecundū exiſtentiam. Nimirum, etſi eſſentiæ rerum ſunt diuerſæ, vnica tamen eſt diuina eſſentia, quam omnes imitantur eſſentiæ creatæ. Vnde ſi varietatem aliquam eſſe deprehendimus in eſſentia diuina reſpectu diuerſitatis idearum, quoniam ideæ in Deo non niſi ratione diſtinguuntur, realiter autem nequaquam, illud manifeſtè ſequitur, vt vniformiter agnoſcat eſſentias rerum, & non quidem tantùm in vniuerſali, vt credidit Auicēnas, ſed & in ſingulari. Quoniam cuiuſlibet eſſentiæ eſt conditor Deus immediatè. At dum loquimur de varietate exiſtentiæ, hæc attenditur penes eſſe, & non eſſe, fuiſſe, & fore. Vbi neceſſaria videtur varietas etiam in ſcientia. Vt videatur alia ſcientia cognoſcens præſentia, alia futura, & alia præterita. Et nota, quòd hoc videns Auicennas, vt inuariabilitatem ſcientiæ Dei defenderet, dixit Deum cognoſcere tantùm eſſentias rerum in vniuerſali, in qua cognitione nulla attenditur temporis varietas. Et dixit Deum non cognoſcere rerum exiſtentias particulares. Nos autem, qui Deum immediatè omnium conditorem fatemur, aliter tuemur huiuſmodi inuariabilitatem dicentes. Quòd cum Deus ſit Dominus temporis, ipſe vocat ea, quæ non ſunt, tanquā ea, quæ ſunt. Ita quod omnia ſunt præſentia ſibi, non quidem in eſſe exiſtentiæ temporalis, ſed in eſſe exiſtentiæ ipſius æternitatis, ita quòd vniformi ſcientia, quæ eſt æterna, ſicut Deus ipſe æternus cognoſcit omnia tùm præſentia temporali exiſtentia, cùm etiam non præſentia. Et vbi euenit varietas aliqua, tota eſt in creatura. Et totum hoc eſt illud, quod prolixè ſatis Auctor habet in reſiduo quæſtionis huius. His ergo diſpoſitus accedat lector ad quæſtionem, quòd facilius, ipſe intelliget Auctoris mentem. Hæc.n.poſſe ſufficere pro nunc iudicamus.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum aliquis poſſit agere, quod impoſſibile eſt fieri.

Arg. prin. CIRCA tertium, quòd non eſt poſſibile aliquē agere id, quod impoſſibile eſt fieri, arguitur ſic. Actiuum, & paſſiuum ſunt relatiua, quorum vnum ponit alterum, nec eſt vnum ſine altero. ſi ergo non eſt alicuius potentia paſſiua, vt fiat, nulla eſt reſpectu illius potentia actiua, quæ illud eſſe faciat.

Contra. Deus facit aliquid ex nihilo, in quo nulla omninò eſt potentia paſſiua. *In oppoſit.*

Dicēdum ad hoc, quòd aliquid dicitur impoſſibile fieri dupliciter. *Reſponſio.*

Vno modo obiectiuè, tanquàm illud quod habet ab alio fieri, ſecundum quod dicitur poſſe generari id, quod eſt terminus generationis.

Hoc modo quod impoſſibile eſt fieri nullum agẽs poteſt facere. & ſic nihil dicitur impoſſibile fieri, niſi purum nihil, quod non eſt aliquid per eſſentiam, non ſolum per exiſtentiam, tale impoſſibile fieri, nec Deus poteſt facere, nõ propter defectum alicuius potentiæ, ſed quia ad tale non ordinatur aliqua actiua potentia. Alio autem modo dicitur aliquid impoſſibile fieri ſubiectiuè, & hoc dupliciter. Vno modo, quia nõ eſt aliquod ſubiectum in potentia, de qua poſſit aliquid fieri reſpectu cuiuſcunque agentis. Alio modo, quia non eſt aliquod ſubiectum in potentia vno modo reſpectu vnius agentis, eſt tamen in potentia alio modo, & reſpectu alterius agentis. Ponere impoſſibile primo modo ſimpliciter implicat contradictionem, & repugnat factioni ſecundum omnem curſum, & ordinem rerum. Repugnat etiam agenti ſimpliciter, vt ſi determinari ad ſitum, ſiue locum ſecũdum ſubſtantiam non ſit niſi ratione quantitatis, & aliquid quod ex ſua natura, & ſubſtantia nullo modo in ſe habet aliquid pertinens ad quantitatem, vt punctum, aut linea, aut huiuſmodi, ponatur ſecundum ſubſtantiam determinari ad ſitum, vel locum, vel ſi diſtingui indiuidualiter, ſiue numeraliter aliqua duo ſub eadem ſpecie non ſit, niſi ratione quantitatis, aut materiæ, & aliquid quod in ſe nullo modo habet quantitatẽ, aut materiam, nec habere poteſt, ponatur modo dicto diſtingui, aut poſſe diſtingui ab alio ſuæ ſpeciei. Impoſſibile verò ſecundo modo, etſi eſſet impoſſibile fieri reſpectu alicuius agentis, & ſecundum aliquem ordinem, & curſum rerum, non tamen ſecundum omnem, vt cum aliquid dicitur fieri ex nihilo, quod ſolum poſſibile eſt facere agentem ſupernaturaliter. Impoſſibile modo tertio eſt, vbi eſt aliqua potentia in ſubiecto reducibilis ad actũ per agens ſupernaturale, non autem per agens naturale, vt ꝙ naturaliter cęcus fiat videns, aut ꝙ mortuus reſurgat. Iſto autem ſecundo, & tertio modo impoſſibile fieri non dicitur impoſſibile fieri ſimpliciter, ſed ſolum impoſſibile primo modo. Nõ ei eſt impoſſibile ſimpliciter, niſi quod eſt impoſſibile ſimpliciter potenti, non autem quod eſt impoſſibile alicui non ſimpliciter potenti. quemadmodum non eſt ſimpliciter dulce, aut amarum niſi quod eſt dulce, aut amarum reſpectu guſtus ſimpliciter benè diſpoſiti. Et illud eſt ſolùmmodo impoſſibile primo modo, ita ꝙ nihil ſit impoſſibile Deum agere, quin illud ſit impoſſibile fieri, & è conuerſo nihil eſt impoſſibile fieri, quin ſit impoſſibile Deũ agere illud. & ſic nihil poteſt Deus agere, quod eſt impoſſibile fieri. Ita ꝙ magnum inconueniens eſt dicere Deum poſſe aliquid agere ſecundum quencunque curſum, & ordinem rerum, quod ſecundum ſe ſimpliciter impoſſibile eſt fieri. Eſt etiam magnum inconueniens dicere de tali impoſſibili, puta ꝙ contradictoria ſunt ſimul in eodem, ꝙ non eſt impoſſibile, quia Deus non poteſt facere hoc, ſed quia hoc non poteſt fieri, quaſi reſtet non ex parte Dei, quin in ipſo ſit potentia actiua ad hoc faciendum, ſed ex parte facti, quia nõ eſt in ipſo potentia ad hoc fieri, immò nec in eo eſt potentia ad hoc facere, ſicut non eſt in eo potentia ad peccare, quia illud eſſet omnem ordinem rerum confundere, quod poſſe nõ eſſet potentiæ, ſed impotentiæ, nec eſt propter impotentiam, aut defectum potentiæ, ſed propter potentiæ abundantiam, vt de talibus benè dicatur, quòd Deus potenter non poſſit ea facere. Vnde in eis, quæ poteſt facere, ipſum facere eſt voluntas faciẽtis, nec ab alio dependet ipſum fieri. Ita quòd nõ eſt verum dicere de impoſſibili ſimpliciter, quòd Deus non poteſt illud facere, quia non poteſt fieri, ſed potius non poteſt fieri, quia Deus non poteſt facere, ſicut & in affirmatiua non dicitur Deũ poſſibile aliquid facere, quia illud poſſibile eſt fieri, ſed è conuerſo, quia Deus poteſt illud facere, ideo poſſibile eſt fieri, aut obiectiuè, aut ſubiectiuè. Vnde de correſpondentia potentiæ actiuæ, & paſſiuæ dicit Comment. ſuper primum cę. & mundi. Notum eſt per ſe, quòd illud quod eſt poſſibile ab extrinſeco eſt poſſibile per ſe, conceſſum eſt enim, quòd omne impoſſibile in ſe eſt impoſſibile ſecundum extrinſecum, & impoſſibile eſt imaginari aliquid eſſe poſſibile in reſpectu patientis, & impoſſibile in reſpectu agentis, & poſſibile non eſt poſſibile, niſi in reſpectu agentis, & patientis.

Ad primum in oppoſitum, quia non eſt potentia actiua, cui non reſpondet potentia paſſiua: dicendum, quòd verum eſt vel obiectiuè, vel ſubiectiuè, vtroque modo reſpectu agentis naturalis, quod nihil agit, niſi ex ſubiecta materia. obiectiuè ſolum reſpectu agẽtis ſupernaturaliter, quod agit ex nullo ſubiecto. Non agit tamen niſi quod eſt natura, & eſſentia aliqua potens eſſe obiectum, & terminus factionis diuinæ, in cuius eſſentia eſt iſta potentia eſſentialiter, inquantum eſſentia cuiuſlibet creaturæ, inquantum eſt de ſe, eſt poſſibile eſſe, & non eſſe.

Comment.

Comment. in Quæſtionem Tertiam, quæ eſt,

Vtrum aliquis poſſit agere, quod impoſſibile eſt fieri.

IN titulo ly aliquis transferas ad Deum. ſi n. aliquis agens facere impoſſibile poteſt, ille profectò eſt Deus, & non alius. Amplius ſcito; quòd impoſſibile dicitur dupliciter. Aliud, quod negat poſſibilitatem, aliud vero, quod inducit difficultatem, ita vt impoſſibile nonnunquam accipiatur pro difficili. Non eſt autem quæſtio de hoc impoſſibili, ſed de illo, quod negat poſſibilitatem. Quod quomodo diſtinguatur, in corpore quæſtionis habetur.

In corpore igitur quæſtionis duo habemus. Primum eſt enumeratio trium ſpecierum impoſſibilis. Secundum eſt reſponſio ad quæſitum vnica tres partes habente concluſione, vel etiam tribus concluſionibus.

De primo. Diſtinctio eſt, quod impoſſibile aliud eſt obiectiuè, aliud eſt ſubiectiuè, & hoc duplex eſt.

Not. ante omnia declarationem ex nobis huius impoſſibilis tùm obiectiuè, cùm etiam ſubiectiuè. In omni factione requiritur materia, vel creata, vel creabilis, nempè aliqualis potentia paſſiua. Quia omnia poſt Deum ex actu, & potentia admixta eſſe noſcuntur. Solus ſiquidem Deus actus puriſſimus eſt. Amplius, in omni factione requiritur terminus aliquis, qui ſit aliquid habens eſſe, ſeu dans eſſe. ſed vbicunque intelligitur fieri aliquid ſiue ex præſuppoſita materia, ſiue ex creabili, datur poſſibile ſubiectiuè, quia ſubijcitur aliquid ipſi factioni. Vbi verò nihil prorſus ſubijcitur, dato quod imaginari poſſimus dari factionem, non dicetur ſubiectiuè, ſed obiectiuè. Verum impoſſibile eſt, quòd ſit factio talis. Vt tamen intelligatur, ſciendum eſt, quòd impoſſibile ſubiectiuè eſt vbi quidem ſubijcitur aliquid, tenens locum vel materiæ, vel termini à quo. Vt, exempli gratia. Cum dicunt Philoſophi ex nihilo aliquid fieri eſt impoſſibile: Hoc impoſſibile dicitur ſubiectiuè. duo n. ſubijciuntur, terminus a quo, & terminus ad quem. Terminus à quo eſt ipſum nihil, terminus ad quem, eſt ipſum aliquid. ſic cum dicunt virginem parere eſt impoſſibile, cęcum videre, mortuum reſurgere. Datur vterque terminus, vbi alter ſe habet veluti materia, alter verò ſicuti forma, & inter ſe ſunt diuerſi.

Hæc igitur dicuntur impoſſibilia ſubiectiuè. Sed vbi termini huiuſmodi non ſubijciuntur, ita vt ex ſe ſeiunctim conſiſtere poſſint, profectò illud impoſſibile dicitur fieri obiectiuè. Vt ſi dicatur. Facere nihil eſt impoſſibile. In hoc. n. loquendi modo nihil ſubijcitur, & nihil pariter colligitur, & ideò dicitur obijci tantùm, non ſubijci. Quod. n. ſubijcitur, re vera aliqua ex parte habet eſſe, propterea non eſt purum nihil. Nunc itaque aliud eſt impoſſibile obiectiuè, & aliud ſubiectiuè. Et hoc ſubiectiuè diſtinguitur, quod aliud ſit, quod eſt impoſſibile reſpectu cuiuſcunque agentis, & cuiuſcunque ordinis rerum; aliud verò impoſſibile eſt reſpectu alicuius agentis, & alicuius ordinis rerum. Exemplum primi. duo contradictoria ſimul verificari de eodem. Exemplum ſecundi. Ex nihilo aliquid fieri. Virginem parere, cœcum videre, defunctum reſurgere. Et hæc de primo.

De ſecundo autem ponuntur tres concluſiones, quarum Prima eſt. Impoſſibile obiectiuè à nullo agente fieri poteſt poſſibile.

Secunda eſt. Impoſſibile ſubiectiuè primo modo a nullo agente fieri poteſt poſſibile.

Tertia eſt. Impoſſibile ſubiectiuè ſecundo modo fieri poteſt poſſibile à Deo, etſi non ab agente naturali.

Prima concluſio probatur. Id, ad quod nulla actiua potentia ordinatur fieri non eſt poſſibile, ſed nulla prorſus actiua potentia ordinatur ad illud impoſſibile, igitur &c.

Not. ꝙ hoc non dicit impotentiam in Deo, ſed neque in creatura, quia purum nihil non dicitur creatura, & ideo propriè nō dicitur impoſſibile ſubiectiuè Et ad huiuſmodi non extenditur potentia actiua, quia eſſet implicatio contradictionis, ꝙ ad ipſum ordinaretur potentia actiua, & eſſet nihil.

Secunda concluſio probari poteſt eadem ratione. Nam ſi impoſſibile eſt reſpectu cuiuslibet agentis, & ordinis rerum, videtur, quod actiua potentia non ordinetur ad ipſum. Sed & probatur ſic. Quod implicat contradictionem à nullo agēte fieri poteſt, ſed hoc ſupponitur implicare, &c. igitur &c. Qua eadem ratione etiam ſuperior concluſio probari poteſt.

Tertia concluſio probatur. Quod non eſt impoſſibile ſimpliciter, fieri poteſt poſſibile à Deo: ſed impoſſibile reſpectu alicuius agentis tantum non eſt impoſſibile ſimpliciter, igitur &c.

Not. ꝙ dum dicitur aliquid eſſe impoſſibile reſpectu alicuius agentis, intelligitur ſemper de agente ſub Deo, quoniam ſi detur impoſſibile reſpectu Dei, profectò dabitur etiam cuiuslibet agentis, non è contra. Quod. n. poteſt facere quodlibet agens naturale, & creatum, poteſt & Deus facere ampliori, & maiori modo, non è contra. Hæc pro quæſtione.

Not. autem illud, quod notauimus in tertia quæſtione ſexti. Nempè ꝙ Scotus ſubtiliſſimus notat hunc Doctorem contradictione, & vult ipſum ſibi contradicere in his, quæ dicit hic, & ibi.

Ad videndam autem pro Scoto primum contradictionem huiuſmodi, memineris, ꝙ ibi dicebat Auctor, ꝙ ea, quæ fieri non poſſunt profectò non fiunt, quia ſunt impotentia fieri. ſubdebat verò, ꝙ ea, quæ ita fieri non poſſunt, ideò non fiunt, quia impotentia in illis eſt, non in Deo. Erat. n. Concluſio. Quòd impoſſibilitas primo, & principaliter eſt in creatura. Hoc autem loco, dicit apertè contrarium, ſ. ꝙ ideò ipſa impoſſibilia non fiunt, quia Deus ea facere non poteſt.

Cœterùm iudicamus id de induſtria feciſſe Doctorem. Cognoſcens. n. benè affectos veritatem cognituros, ad ipſos benè affectus viſus eſt reſpicere. Malè autem affectos deriſuros, vt fierent deinde & ipſi deriſibiles.

Ad tollendam itaque hanc contradictionem notaueris, ꝙ verum quidem eſt in tertia ſexti poſuiſſe impotentiam in creaturis, in hac verò eam ponere in conditore Deo. Sed impotentia duo dicit. Alterum eſt perfectio, atque potentiæ, & virtutis exuberantia. Alterum verò eſt prorſus imperfectio, & paſſiuæ potentiæ totalis, vel partialis defectus. In quantum impotentia dicit imperfectionem, atque defectum paſſiuæ potentiæ abſque dubio poſuit ibi in creaturis; quia nulla imperfectio, atque defectus ponendus eſt in Deo. Sed in quantum impotentia dicit perfectionem, atque potentiæ, virtutiſque exuberantiam, tunc non in creaturis poſuit eam, ſed in ipſo Deo, ſecundum ꝙ in Deo ponitur impotentia ad peccandum. Deum. n. poſſe peccare non dicit imperfectiònem, ſed maximam prorſus perfectionem, & ſic tollitur omnis contradictio.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum effectus contingens poſſit fieri à Deo immediatè.

Arg. prin. CIRCA quartum arguitur, ꝙ effectus contingẽs poſſit immediatè fieri à Deo, quia poteſt ab ipſo fieri mediante creatura. poteſt.n. fieri immediatè à creatura, & quicquid fit immediatè à creatura, fit mediante creatura à Deo, quicquid autem à Deo poteſt fieri mediatè, poteſt fieri & ab ipſo immediatè.

In oppoſit. Contra. effectus contingens non habet immediatè, niſi cauſam contingentem. Deus autem nullius poteſt eſſe cauſa contingens, quia talis eſt cauſa per accidens, quę reducitur ad aliam per ſe. Deus autem non eſt cauſa, quę ad aliam habet reduci.

Reſponſio. Dicendum ad hoc, ꝙ contingens eſt, quod poteſt eſſe, & non eſſe. Aliquid autem poteſt eſſe, & non eſſe dupliciter, vel ex parte facti, quia eſt talis naturę, ꝙ poteſt eſſe, & non eſſe, fieri & non fieri, vel ex parte facientis, quia eſt tale agens, quòd ab ipſo indifferens effectus poteſt fieri, & non fieri. Primo modo rationem contingentis habet omne defectibile, vt eſt generaliter omnis creatura, & maximè quod habet in ſe rationem corruptiui, vt eſt omne generabile, & corruptibile, & omnis talis effectus contingens poteſt fieri immediatè à Deo. Secundo modo dupliciter, quia effectus poteſt ab aliquo indifferenter fieri, vel non fieri dupliciter, vel quia non eſt in ipſo vis, qua neceſſe eſt eum fieri, vel quia non eſt in eo vis determinans ipſum fieri. Primo modo dicitur effectus contingens omne, quod fit à Deo circa creaturas. Secundo autem modo nullus effectus contingens fit à Deo immediatè. nec etiam mediatè; reſpectu enim ipſius non eſt aliquis effectus contingens. quoniam effectus ſic contingens non procedit in eſſe, niſi præter intentionem per voluntatem agentis, vt in fortuitis, vel abſque voluntate, vt in caſualibus. Pręter intentionem autem Dei agentis nihil fit. Ipſe enim ordinat fieri intentione per ſe, quæcunque fiunt per accidens, & præter intentionem à cauſis inferioribus. dicente Auguſt. ſuper Pſal. 9. Omninò ad diuinæ prouidentiæ regimen referantur, quæ ſtulti caſu, & temerè, & nulla diuina adminiſtratione fieri putant. Poteſt tamen hic diſtingui, quia fieri talis effectus poſſumus conſiderare dupliciter, vel quo ad ſubſtantiam facti, vel quo ad modum eius procedendi in eſſe ab agente immediato. Primo modo fit à Deo mediante agente proximo, & poteſt fieri immediatè à Deo, licèt non præter intentionem. Secundo autem modo non fit omninò à Deo, nec poteſt fieri, neque mediatè, neque immediatè, quia non habet cauſam agentem, ſed deficientem tantùm.

Ad primum in oppoſitum, ꝙ effectus contingens fit à Deo mediatè, ergo & immediatè: Dicendum, ꝙ verum eſt ſecundum iam expoſitum modum, aliàs non. Et ſecundum eundem modum ſecundum prædeterminata dicendum eſt ad ſecundum.

Comment. in Quæſtionem Quartam, quæ eſt,

Vtrum effectus contingens poſſit fieri à Deo immediatè.

IN titulo not. quid ſit contingens, nempè quod poteſt eſſe, & non eſſe.

In corpore quatuor concluſionibus reſpondet quæſito iuxta membra ſubdiuiſa cuiuſdam diſtinctionis, quæ ſic omnia poſſunt reduci.

Aliquid poteſt eſſe, & non eſſe, vel

- *Ex parte facientis, à quo res fieri, & non fieri poteſt. Et hoc vel*
  - *Quia non eſt in ipſo vis, qua neceſſe eſt eũ fieri*
    - *Prima concluſio.* Omne, quod fit à Deo circa creaturas eſt contingens.
  - *Quia non eſt in eo vis determinans ipſum fieri, & tunc ſi fit, vel non fit. Intelligitur vel*
    - *Ex parte ſubſtantiæ facti*
      - *Secunda concluſio.* Contingens fit à Deo mediàte agẽte proximo ſed põt fieri ẽt immediatè.
    - *Quo ad modum procedendi in eſſe ab agente proximo*
      - *Tertia concluſio.* Nullo modo fit à Deo.
- *Ex parte facti, quod nempè habet talem naturam.*
  - *Quarta concluſio.* Contingens fit à Deo immediatè.

Prima

Prima concluſio non probatur ab Auctore, quia videtur manifeſta. Et quidem quoniam ſi ipſamet creatura potuit eſſe, atq; non eſſe quantũ eſt ex parte agentis Dei, qui poterat ſic eã non facere, ſicut & facere, quantò magis ea, quę fiunt circa ipſam?

Secunda concluſio pariter non probatur, ſed ſolum addit ipſe, quod talis effectus fieri poteſt etiam immediatè à Deo, ſed non præter intentionem. Quod vtique addit propter ſuperius membrum, vbi ex parte agentis poſita eſt indeterminatio. Et hinc eſt, quod poſuerat negatiuam concluſionem vniuerſalem; Ex quo ſequitur, quod ſi præter intentionem intelligatur, non fit à Deo immediatè, quoniam quod fit immediatè à Deo non fit præter eius intentionem.

Tertia concluſio probatur. Quod non habet vllo modo cauſam efficientem, ſed tantùm deficiẽtem, nullo modo fit à Deo, ſed talis effectus eſt huiuſmodi, ergo &c.

Not. maiorem ex eo vim habere, quod Deus vt Deus nullo modo eſt cauſa deficiens, ſed efficiens.

Quarta concluſio declaratur; Quod intelligitur de omni generabili, & corruptibili: ſed non probatur, quoniam nota ſit. Et probari poteſt, quoniam quodlibet ens, quatenus huiuſmodi, immediatè particeps eſt diuini eſſe, igitur & corruptibilia. Quæ autem participia ſunt huiuſmodi, participia ſunt ſecundum modum ſuæ naturæ, vt verum illud ſit, à primo ente datum eſt omnibus eſſe, his quidem clarius, his autem obſcurius.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum duobus æqualiter diſpoſitis ad receptionem gratiæ, Deus illis æqualiter conferat.

Arg. prin. Primum. CIRCA quintum arguitur, quod duobus ęqualiter ſe habentibus ad receptionem gratię, non ſemper Deus æqualiter confert eã, quia inęqualiter dãdo plus declarat ſuam potentiam, & ſuam miſericordiam, ſecundum illud Roman. 9. Volens Deus notam facere potentiam ſuam &c. Sic autẽ debet gratiam ſuam diſtribuere, quò magis ſua potentia, & ſua miſericordia declarentur. ergo &c.

Secũdum. Quod etiam patet in exemplo de ſanctificatis in vtero, & de duobus paruulis, quorum vnus perducitur ad baptiſmum, alter verò non, & de adulto Paulo, qui in actu recalcitrandi gratiam iuſtificantam accepit, quod nulli conſimiliter legitur fuiſſe factum.

In oppoſit. Contra. tunc videretur eſſe acceptor perſonarum.

Opinio quorundam. Ad hoc dicunt aliqui, quod Deus quicquid operatur circa creaturas, ex mera liberalitate, & ſolo beneplacito ſuæ voluntatis operatur, & faciendo quod facit, & non faciendo quod non facit & faciendo modo, quo facit, & non faciendo modo, quo non facit, vt ſuper hoc non ſit aliqua alia ratio, vel cauſa petenda, vel inueſtiganda. ſ. aut merita pręterita præſentia, vel futura, aut diſpoſitio vlla ex parte recipientium. Quod confirmant per illud, quod dicit Apoſtolus Roman. 9. de Iacob, & Eſau. Cum nondum nati eſſent, aut aliquid egiſſent boni, aut mali, vt ſecundum electionem propoſitũ Dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori. Cum nondum nati eſſent. ecce amouetur diſpoſitio recipientium, quæ etiam in præſcientia Dei ęqualis potuit fuiſſe. Aut aliquid egiſſent boni, aut mali. Ecce amouetur opus non ſolum in re præſens, aut pręteritum, ſed etiam futurum in prędeſtinatione. Vnde gloſſa. Sicut non pro meritis pręcedẽtibus, ita nec pro futuris, quia bona, vel mala non erant futura, niſi appoſita gratia, vel ſubtracta. Et ſic manet ſola ſecundum propoſitum gratuita electio, quę eſt ſola cauſa, & ſufficiens etiã omnibus alijs ęqualibus. Vnde vt amoueretur ſuſpicio non potentibus videre diuinæ electionis bonitatem, ſubdit Apoſtolus. Nunquid iniquitas eſt apud Deum, abſit. Quia ſecundum Gloſſ. Iacob per miſericordiam elegit: Eſau per iuſtitiam reprobauit. Quod etiã Apoſtolus declarat ſubdens. Aut non habet poteſtatem figulus ex eadem maſſa &c. Vnde ſicut ſola voluntas figuli ratio eſt, quare de hac parte maſſę facit vas honorabile: de illa vas contumelię, nulla diſcrepantia exiſtente in tota maſſa, quẽadmodum neque eſt in prima materia, cum agens veſtit eam in vno forma nobiliori, in alio verò minus nobili, ſic ſola voluntas beneplaciti Dei eſt ratio, quare de eadem maſſa ęqualiter vitiata in primo parente iſtum eligit ad gloriam, illum verò dimittit in condemnationem, vel etiã ſi non fuiſſet maſſa vitiata, ſed omnes homines naſcerentur ſecundum ſtatum innocẽtię, & eſſent ęquales omninò in naturalibus diſpoſitionibus, vnum ſiue de maſſa vitiata, ſiue de non vitiata non niſi gratuito eligeret, alterum verò dimitteret, vtrobique tàm electo de maſſa vitiata, quàm non vitiata faciendo gratiam illi, quem eligeret, ſed maiorem electo ex maſſa vitiata, & illi iuſtitiam, quem ex maſſa damnata non eligeret, non autem iniuſtitiam, ſicut neque iniuſtitiam illi, quem ſecundum ſtatum innocentię exiſtentem non eligeret. Ecce poſitio Catholica cum fundamẽto, & ratione ſua. Sed cum Deus quęcunq; agit circa creaturas nulla naturali neceſſitate, ſed per intellectum & determinationem voluntatis, vt habitum eſt in pręcedentibus quęſtionibus, neceſſariò agit intentione finis, quem ſibi pręſtituit in actione, aliter enim eſſet actio vana & temeraria: Finis autem non eſt niſi ipſe. eſt enim alpha, & ω. Apocalyp. primo & vltimo, propter hoc dicitur illud Prouerbio. 16. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus. Vnde quia finis eſt principalis cauſa in agibilibus, quę mouet agentem, & ille materiam ad formam, vt per formam ordinetur in finem

cauſa igitur omnium diuinarum actionum prima ipſe aſſignandus eſt, inquantum eſt omnium finis, & hoc ſecundum rationem ſuæ bonitatis. Vnde quia bonus eſt, omne quod eſt, eſt id quod eſt. Vnde quia causa in agibilibus non quæritur de fine, quia non habet causam, sed de eis, quæ sunt ad finem: Sciendum, quòd ad finem aliquem poſſunt aliqua ordinari dupliciter, & per se, & eſſentialiter, & per accidens, ſiue accidentaliter. In ijs quæ per se, & eſſentialiter ordinantur ad finem, non eſt causa quærenda, niſi ipsorum natura, qua naturaliter ordinantur in finem, non per propoſitum & electionem, quemadmodum in domo ad finem eius, quæ eſt pax, & tranquillitas cohabitationis, per se & eſſentialiter ordinantur pater familias & liberi. Per hunc modum Deus, & omnes diuinæ personæ ad fruendum bono deitatis, quod ipſi sunt, ordinantur quaſi in domo Hierarchiæ superçœleſtis. In ijs autem, quę per accidens ſiue accidentaliter ordinantur ad finem, nullam causam eſſentialem, aut naturalē eſt aſſignare ex parte illorum, neque ex parte seruorum in domo. Et ſic ad finem, ad quem Deus ordinatur eſſentialiter, rationalis ſiue intellectualis creatura ordinatur accidentaliter. Sed quia agens per intellectū & propoſitum nihil agit ſine ratione per ſe, & nō ſolum per accidēs, quia omnem rationem per accidens reduci oportet ad illam, quæ eſt per ſe, aliter enim actio ſua, vt prius vana eſſet, & temeraria, rationem ergo per ſe, & eſſentialem quærere non eſt, niſi ſuam voluntatem, vt prius ſecundum poſitionem, accidētalem oportet quærere ſolummodo ex parte rerum. Et ideò ponere oportet ſecundum viam rectæ rationis, ꝙ eorum quæcunq; Deus agit circa creaturas, & quo ad naturalia, & ſupernaturalia earum, cauſa ſiue ratio per ſe non eſt niſi propoſitum voluntatis ſuæ, quia congruit ſingula fieri ſecundum ꝙ vult, quia quæ vult fieri congruit fieri, & quia vult, & quę non vult fieri non congruit fieri, & quia non vult. Congruentia dico ex parte ſua, ſeu decentia. Et per hunc modum decentiæ quantum eſt ex parte ſua agit ſingula prout decent bonitatem ſuam, quæ eſt finis, qua iuſtum eſt agere, quod placuit ei agere circa creaturas, & quæ decent illam bonitatem. Et quo ad hoc benè procedit poſitio Catholica præexpoſita, ꝙ neque propter diſpoſitionem recipientiū, neque propter vlla merita ſit diuina electio, ſed ſecundum ſolum propoſitum Dei manet, cuius nō eſt ratio, niſi condecentia bonitatis, vt dictum eſt. Attamen quia propoſitum ſecundum decentiam finis agere non poteſt circa ea, quæ ſunt ad finem, niſi illa deceant finem, & ſimiliter quæ circa illa agit, ſiue ab æterno in electione, ſiue ex tempore in gratiæ, & gloriæ collatione, hoc enim requirit finis decentia, quia ſine illis ad finem decenter ordinari non poſſunt, tamen nullum ponit debitum ex parte Dei ſecundum dicta in prima quæſtione: præter ergo rationem illam per ſe ex parte finis, & agentis neceſſariò ad actionem circa illa, quæ ſunt ad finem in ordinando illa ad finem, adhuc requiritur ratio, quæ eſt decentia in eis, quæ ſunt ad finem, qua fini congruunt. quæ etſi nō ſit ratio, propter quam ſic eſt: eſt tamen ratio neceſſaria, ſine qua non, etſi conſiſtit in ipſa iuſtitia ex parte eius circa quod agitur, quare ſic agendum ſit, & non aliter. Cum enim actio duplicem habeat reſpectū, vnum quo egreditur ab agente, alterum quo recipitur in paſſo, etſi ratio diuinarum actionum circa creaturas ſecundum primum reſpectum non ſit niſi condecentia bonitatis Dei, ratio tamen eius cum hoc quo ad ſecundum reſpectum benè poteſt eſſe condecentia aliqua in eis, circa quæ recipitur actio, in qua conſiſtit abyſſus multa iudiciorum Dei. Quia etſi in ſumma & in generali poſſumus dicere, ꝙ Deus nihil facit circa creaturam, cuius non ſit ratio non ſolum ex parte ſui in faciendo propter quam ſit, ſed etiam ex parte rerum in recipiendo ſine qua non, in ſpeciali tamen circa res determinatas, & in factis determinatis non ſemper eſt hominis illam determinatè inueſtigare, q̄-uis non deſit & multiplex eſſe poſſit. Vnde contra temerarios inueſtigatores iudiciorū Dei, quo ad certas rationes circa operata, & circa eos in quibus operantur, dicit Apoſtolus exclamando. O homo tu quis es, qui reſpondeas Deo? Vbi dicit Gloſſa. Hoc non facit ex inopia reddendæ rationis, ſed hominem ad ſuæ capacitatis conſiderationem reuocat. O homo. q. d. te & illum attende, tu es homo, ille Deus, cuius valentiæ es, qui reſpondeas Deo, id eſt intelligas, quæ Deus facit, id eſt cur huius miſereretur, & te induret, quaſi ſi tibi diceretur, neſcires reſpondere, id eſt intelligere pro carnalitate tua, nec te ad hoc iuuat ſapientia tua, nec aliqua virtus tua. Quod exponens Origen. in quadam Homil. ſuper Exod. dicit ſic. O homo tu quis es. Per quod de eo, qui à Deo dicitur induratus, non tàm quæſtionis abſolutione, quàm Apoſtolica auctoritate reſpondet, credo nō iudicans dignum pro capacitate auditorum chartis, & atramento huiuſcemodi abſolutionis ſecreta committere. Vnde & in ſequentibus, qui non tàm ſtudiorum meritò, quàm ſciendi cupiditate ſe cretioribus ſe quæſtionibus immergit, magnifici ſeueritate Doctoris deterret, cum dicit. O tu, es homo, qui reſpondeas Deo. Vnde hoc nobis obſeruaſſe tantùm, & inſpexiſſe ſufficiat, atque oſtendiſſe auditoribus, qua ita ſunt in lege diuina profundis dimerſa myſterijs, pro quibus dicere in oratione debemus. De profundis clamaui ad te Domine. Hinc etiam dicit Auguſtinus 83. quæſtionum, quęſtione 68. Cum videatur Apoſtolus corripuiſſe curioſos dicendo: O homo tu quis es, ne dicant Apoſtolum in ſoluenda quæſtione defeciſſe, & obiurgaſſe quærentes, quia nō poterat, quod quærebatur exponere. Et infra. Reſpondeamus firmiſſimè: O homo tu quis es, nec eos reuereri ſanctum canibus demus, aut proijciamus marga-

ritas

ritas noſtras ante porcos, & de meritis animarũ reuelante Spiritu Sancto ſublime aliquid, & à vulgari coniectura remotiſſimum, vel ex parte, atque in ęnigmate ſuſpicemur. Non enim hoc loco Apoſtolus ſanctos prohibuit à quærendo, ſed eos, qui nondum ſunt in charitate radicati. & infra. Sed perueniens ad virum perfectum, vt ſis inter illos de quibus dicitur: Sapientiam loquimur inter ꝑfectos, tunc rectè & non præpoſterè audies, ſiqua ſunt de animarum occultis meritis, & de gratia, vel iuſtitia ſecreta omnipotentis Dei, & infra in fine quæſtionis. Nec comprehendi poteſt, niſi fortè ab ijs, qui diligunt Deum ſuum ex toto corde ſuo. Illud tamen & cætera, vt infra dicetur. Quod ergo dicit Apoſtolus, O homo tu quis es, non dicit ex inopia reddendæ rationis de prædictis ſaltem in generali. In ſpeciali autem magna inopia reddendæ rationis ipſemet laborauit cũ dixit Ro. 11. O altitudo diuitiarum ſapientię, & ſcientiæ Dei. q̃ incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius, vbi dicit Gloſſ. Auguſt. Præmiſerat ſententiam mirę profunditatis, ſcilicet ꝙ Deus concluſit omnia in incredulitate, vt omnium miſereatur. Cuius profunditatis velut horrore percuſſus, & velut abyſſi altitudinẽ expaueſcens Apoſtolus clamat; O altitudo &c. Valde enim paruũ ſenſum habemus ad diſcutiendam iuſtitiam iudiciorum Dei, ad diſcutiendam gratiam gratuitam nullis meritis præcedentibus redditam.

Nec enim tam mouet nos, quòd gratia præſtatur indignis, quàm quòd æquè indignis alijs denegatur. Scio, quòd ſicut impoſſibilitas ita iniquitas non eſt apud Deum, & ſcio, quòd ſuperbis reſiſtit, & humilibus dat gratiam. Illud verò obſcurum eſt, quare quibuſdam dignis dat, quibuſdam negat. Aliquid ergo eſt in abdito profundorum iudiciorum Dei. Similiter nec illud perſpicuum eſt quare hoc modo ſaluat Iudæos, ac gentes, vt prius permitteret eos cõcludi in infidelitate. Si quis ergo quęrat quare ſic ſaluantur, cum multi alij modi ſaluationum ſint, ſe neſcire per admirationem innuit Apoſtolus, & quare ſic factum ſit, non poſſe comprehendi, & infra. Omnium enim humanarum diuinarumque rerum ſublimis, & profunda eſt cognitio apud Deum, qui ſolus ſicut ſunt omnia intuetur, ad cuius notitiam omnis ſenſus noſter retunditur. Vnde quod dicit Apoſtolus. Cum nondum eſſent nati, & cætera, non dixit quia nulla omninò ratio fuit Deo ex parte eorum in hoc, ſed quia non merita præcedentia, neque facta ex gratia, neque facta ex puro libero arbitrio etiam in præſcientia exiſtentia, & hoc ſpecialiter reſpectu operationis æternæ in diuina electione, vel reprobatione ex parte Dei. Vnde ſuper illud Ro. 11. Quis prior dedit illi, & retribuetur ei. Gloſſ. Etſi iudicia Dei non poſſumus ſcire, ſaltẽ hoc conſtat, ꝙ ſola gratia bona dat non ex præcedenti merito, vel vt exiſtit in diuina pręuiſione. Vnde ſuper illud, Igitur non volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei. Gloſſ. Ideſt non libero arbitrio hominis volentis, vel operantis eſt ipſa bona volũtas vel operatio, ſed miſericordia Dei, qui per gratiã appoſitam facit nos velle, & currere. Hic dicit Auguſt. Non propter futura, quæ præuidit elegit, vbi ergo ſunt merita, vbi opera, vel præterita, vel futura, tanquàm liberi arbitrij viribus adimpleta, vel adimplenda? Non igitur miſertus eſt Deus, quia Iacob voluit, & cucurrit, ſed ideo voluit, & cucurrit, quia miſertus eſt Deus.

Eſt tamen hic intelligendum, quòd in volente, & currente eſt tria conſiderare, & ipſum actum curſus & volentis, & ipſam gratiam, qua liberum arbitrium fit validum ad efficaciter volendum, & currendum, & ipſam potentiam liberi arbitrij. Et benè verum eſt, quòd actus, ſiue operatio ab vtroque eſt, ſcilicet à gratia, & à libero arbitrio ſimul, ita quòd à neutro eſſet per ſe, & quòd plus eſt à gratia, quàm à libero arbitrio, quia plus viriũ agendi dat gratia liberi arbitrij, quàm habeat ex ſe, & ſuis naturalibus. Aliquid tamen agit in opere ex ſuis naturalibus, licèt non niſi cum gratia, vt licèt ex ſe, & naturalibus ſuis non operetur, ex eis tamẽ cooperatur. Et ſic tam ratione gratiæ omninò, quàm ratione operis principaliter, benè verũ eſt, quod non eſt volentis, neq; currentis, ſed miſerentis Dei. Ratione tamen liberi arbitrij in cooperando aliquo modo eſt volentis & currentis, vt ſaltem hoc, vt eſt exiſtens in præſcientia Dei ſit ratio electionis æternæ reſpectu electi, & ita prædeſtinationis, quia quodãmodo nõ includitur ſub prædeſtinatione, neque ſub eius effectu, licèt non ſit ſine eius effectu, nec ſit diſtinctũ, quod eſt prędeſtinationis, ab eo, quod eſt liberi arbitrij. Vnde dicit Gloſſ. Cõgruè ait. Non eſt volentis, & cętera. Non quia hoc ſine voluntate noſtra agatur, ſed quia voluntas noſtra nihil boni agit, niſi diuinitus adiuuetur. Vnde ꝙ Apoſtolus ait; Non ego autẽ, ſed gratia Dei mecum. Non ideo hoc ait, quia nihil boni agebat, ſed quia nihil ageret, ſi illa nõ adiuuaret. Igitur & hic dicit, Non eſt volentis, non quia nulla eſt homini voluntas, atque curſus, ſed quia nihil poteſt, niſi ille miſereatur. Deus enim eſt, qui operatur in nobis velle, & operari bonũ. Vt licèt non ſufficit ſola voluntas hominis ſi non ſit etiam miſericordia Dei, & è contra non ſufficit miſericordia ſi non ſit voluntas hominis, nõ rectè tamen dicitur. Nõ miſerentis eſt Dei, ſed volentis eſt hominis. Rectè autem dicitur non eſt volentis hominis, ſed miſerentis Dei, vt totum Deo detur, qui hominis voluntatem bonam, & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam. Volentem.n. præuenit, vt velit, volentem ſubſequitur, vt perfectè velit. Aliquid tamen in coagendo agit liberum arbitrium, dicente Auguſt. ſuper illud Pſalm. 78. Adiuua nos Deus ſalutaris noſter. Cum adiuuari nos vult, nec ingratus eſt gratiæ, nec tollit liberũ arbitrium; qui enim adiuuat per ſeipſum aliquid operatur. Sic ergo in agendo circa ea, quæ ſunt ad

finem nullum eſt inconueniens, ꝙ ſit ratio agendi ex parte illorum.

Sed eſt ſciendum, quòd in agentibus ad finem per intellectum, & voluntatem dupliciter poteſt agere, ſiue duplici intentione circa ea, quæ ſunt ad finem. Vno modo, vt per illa quoquo modo ſibi acquirat finem. Alio modo, vt ſolum acquirat illis. Primo modo agens agit circa ea, quæ ſunt ad finẽ propter ſuam indigentiam, & imperfectionem, quemadmodum paterfamilias agit circa ſeruos, vt ſibi & eis acquirat bonum pacis in domo, & tale agens mouetur in agendo ex ratione agẽdi ex parte eorum circa quæ agit, vt non ſit ſolũ ratio actus ex reſpectu ad recipiens, ſed etiam ex reſpectu ad agens. Et ſic Deus nihil agit circa creaturas, ſecundum quod dicit ei Pſalmiſta; Bonorum meorum non eges. Nec mouetur ad agendum ex aliqua ratione congruentiæ, vel decentiæ ex parte eorũ circa quæ agit, nec amore afficitur circa ea, niſi quaſi accidentaliter, dicente Auicenn. 8. Metaphyſicæ. Eſt ſciẽs qualiter eſt ordo bonitatis in eſſe, qui eſt ex eo, & quoniam ipſe diligit ſeipſum, qui eſt principium totius ordinis, & bonitatis quantum ipſe eſt. Sic fit ideo, quòd ordo bonitatis eſt dilectus ab eo accidentaliter, ſed non mouetur ad eum dilectione: ipſum enim non patitur ab eo, nec concupiſcit aliquid, nec inquirit. Hæc igitur eſt voluntas eius, quæ eſt expers imperfectionis, & immunis à deſiderio, & infra. Scilicet quòd non certificatur per intentionem fluendi eſſe ab ea, vt ſit aliud ab ipſo fluere, & eſt ipſa liberalitas, & infra. Cum verò dicitur liberalis, intelligitur, quia ipſe non intendit ſibijpſi. Et quamuis Deus non moueatur ex aliqua congruentia ex parte rerum ad agendum, vt ſit ratio eliciendi ab ipſo propter quã ſit: nullum tamen eſt inconueniens, quòd ſit aliqua ratio eius, quod agit circa alia in recipiẽdo aliquid ab eo in illis, ſine qua in illis non fluit quantum eſt de potentia ordinata, quæ ſemper agit ſecũdum congruentiam, dicente Auic. ibidem. Ab iſta ſcientia fluit ſecundum ordinem quem intelligit, ſcilicet ordinem rectum, licèt de potẽtia abſoluta poſſet idem agere abſque omni tali congruentia, & eſt illa congruentia iuſtitia quędam qua Deus cõfert vni ita, quòd non alteri, quod eſt iuſtitia congrui alia à iuſtitia Dei, qua ipſe iuſtus eſt in ſe, quę eſt decentia ſuæ bonitatis, qua elicitiuè agit bonitatem ſuam communicando. Et ꝙ talis ratio iuſtitiæ ponatur in operibus miſericordiæ: quę tamẽ non mouet dantem, ſed ſine qua non dat, non ſit inconueniens, patet ex eis, quæ fiunt circa opera condemnationis: quòd enim condemnat, aut obdurat ad hoc non mouetur niſi iuſtitia ſua, quę ipſe eſt quãtum eſt ex parte ſua. Propter nihil enim in creaturis mouetur ad agendum, quia tunc paſſiuus eſſet. Quantum verò ex parte condemnati, aut obdurati, hoc non facit ſine ratione, quæ eſt iuſtitia quędam ex parte illius, quæ non ſolum eſt ratio, vt effectus recipitur in ſubiecto ſine qua non, ſicut eſt in operibus miſericordiæ, ſed propter qđ ſic, & hoc eſt quod dicit Gloſſ. ſuper illud, Ergo cuius vult miſeretur & quem vult indurat. Si quęrimus meritum obdurationis, & miſericordię, obdurationis meritum inuenimus, miſericordiæ verò meritum non inuenimus, & infra.

Conſtat itaq; quia nullus liberatur niſi gratuita miſericordia, & nullus damnatur niſi æquiſſima iuſtitia. Sed iſta iuſtitia eſt qua damnatur in tẽpore præcedente merito peccati, quo habet eſſe: non autem qua damnatur in æterna præuiſione, quia tunc temporale eſſet cauſa, & ratio æterni. Vnde ꝙ in æterna præuiſione Eſau odio habuit, non plus ex parte Dei ſunt cauſa, vel rõ illius opera mala eius futura, & iniuſtitia, ſecundum quod erant ab æterno in eius præuiſione, ſed ſua ipſius iuſtitia, quæ ipſe eſt, licèt non ſine illorum operũ malorum, & iniuſtitiæ æterna præuiſione, quàm ꝙ Iacob dilexit ex parte Dei ſunt cauſa, vel ratio opera eius bona, & iuſtitia ſecundum quod erant ab æterno in eius præuiſione, ſed ſua ipſius iuſtitia quæ ipſe eſt, licèt non ſine illorum præuiſione, vt ſicut ibi ex parte ſubiecti ratio ſit iniuſtitia, ꝓpter quam ſit, ſic hic ratio ſine qua non, vt ſine tali iuſtitia nunquàm ponatur Dei miſericordia.

Quod etſi hic nullo modo poſſit poni aliquid in præuiſione ex parte ſubiecti, etiam nec id, quod ex ſe operatur liberum arbitrium in gratiæ cooperãdo, quòd ſit ratio æterni vt electionis, ſic nec ibi poſſit poni aliquid ex parte ſubiecti in præuiſione quòd ſit ratio æterni, ſcilicet reprobationis.

Non enim apparet ratio quare vnum deberet poni: alterum verò negari, ſaltem cum vtrobiq; ponatur aliquid in diuina præuiſione quod ſit ratio temporalis, vt quòd iſti ex tempore quando diſpoſitio, ſiue congruitas talis eſt in illo, vel ſecundum rem, vel ſecundum Dei pręuiſionem, ipſi detur gratia iuſtificans: alij autem cum alia ſit diſpoſitio in illo, ſiue contraria gratia denegetur & ipſe in malo induretur. Vnde ſuper illud Apoſtoli ad Ro. 9. Miſerebor cui miſertus ſum, dicit Gloſſ. Miſerebor, vocando, & gratiam apponendo, cui præſcius eram, & miſericordiam daturus eſſem, ſciens illum conuertendum, & apud me permanſurum. Deinde repetit, vt repetitione magis confirmet. Et miſericordiam præſtabo cui miſerebor, ideſt miſericordiam dabo illi, quem præſcio poſt errorem toto corde reuerſurum ad me, hoc eſt dare illi, cui dandum eſt, & non dare illi, cui nõ eſt dandum, vt eum vocet, quem ſciat obedire, illum verò non, quem ſciat non obedire, quia non in voluntate petentis, ſed & in arbitrio dãtis debet eſſe quod datur: An enim dandum ſit, dantis debet iudicio penſari.

Et quãuis periculoſum ſit iudicium Dei diſcernere: tamen propter hæſitantes, ne putetur iniuſtum iudicium Dei, quòd non iniuſtè iudicet, reb. potius probemus, quàm verbis. Duo enim fuerũt reges in veteri teſtamento, quorum & modus viuendi,

uendi, & exitus vitæ plurimum fuit diuerſus, videlicet Saul, & Dauid. Inquiramus in hiſtorijs qualiter vterque eorum reperiatur apud iudiciũ præſcientiæ Dei. Videamus ergo, ſi Saul ſe geſſit in neceſſitate, & anxietate vitæ, vt Dauid, qui accepta miſericordia Deum miſericordiæ non contempſit, & poſt veniam peccatorum, tam benè in colendo Deo perſtitit. Saul verò non exauditus non in prece perſtitit, ſed impatiens, & de Dei iudicio indignatus, ad idola, quæ prius iam damnauerat conuerſus, ab eis auxilium requiſiuit. Vt em̃ habetur 1. Reg. 28. Saul abſtulit magos, & hariolos de terra, & interfecit eos, qui Phytones habebant in ventre. Congregatiq; ſunt Philiſtijm, & venerunt, & caſtra metati ſunt in Sunam. Congregauit autem & Saul vniuerſum Iſrael, & venit in Gelboe, & vidit Saul caſtra Philiſtijm, & timuit & expauit cor eius nimis, conſuluitq; Dominũ, & non reſpondit ei, neque per ſomnia, neque per ſacerdotes, neque per Prophetas, dixitq; Saul ſeruis ſuis. Quærite mihi mulierem habentẽ Phytonem, & vadam ad eam, & ſciſcitabor per illã. Idq; vt ibidem habetur relicto domino perfecit. Vnde iuſtè reprobatus à præſcio videtur: ex hoc enim iuſtum iudicium præſcientiæ Dei etiã agnoſcere nolentibus manifeſtatur. Vnde etſi Dei ęterna electio, vel reprobatio non habet vllo modo ꝓ ratione opera præſcita etiam quantum ad portionem liberi arbitrij: tamen effectus temporalis electionis, vel reprobationis benè poteſt habere illa pro ratione ſine qua non, cum ſemper ſic euenit ſecundum quòd Deus pręſciuit. Vnde ſuper illud, Iacob dilexi: Eſau odio habui, dicit Gloſſ. Et in illo quem elegit, propoſitum Dei manet, id eſt impletur, quia ita euenit, vt præſciuit, & in illo quẽ ſpreuit ſimiliter manet, quia ita fit vt præſciuit. Hoc autem in Malachia de iudicio dicit Deus: illud verò, maior ſeruiet minori, de præſcientia ait. Pręſciẽdo enim quid quiſq; illorum futurus erat, dixit illud in Geneſi Deus, & illud dum prædiceret, ſe futurorum præſcium oſtendit, & nihil abſq; ſua pręſcientia euenire poſſe mõſtrauit. Hoc aliud verò, quod in Malachia eſt, dicitur de iam præteritis, & ex quorum vita ante acta, & operibus patuit alterum ſaluandum, & alterum damnandum, & de actis iudicium fieri ſolet & notum. Illud ergo dixit Deus ante futurum iudicium, vt iudicaturus crederetur, & ſecundum merita redditurus.

Quòd etiam non ſolum bonus vſus liberi arbitrij in præſcientia ſit cauſa, ſiue ratio collationis gratiæ in effectu, ſed etiam collatio huiuſmodi gratię futuræ præſens in præſcientia ſit ratio electionis, qua dictum eſt: Iacob dilexi, planè explicat litera ſequens ſic inquiens. Ideo etiam illud dixit, vt intelligeretur hoc apertũ eſſe poſtea per Prophetam, quod antequàm illi naſcerentur, erat in Dei prædeſtinatione per gratiam. Nam in Iacob antequã natus feciſſet aliquid, quid diligebat niſi gratuitum miſericordiæ ſuæ donum, & in Eſau quid oderat antequàm natus fuiſſet, niſi originale peccatum? Nam nec in illo diligeret iuſtitiam, quam nullam ille fecerat, neque in iſto odiſſet naturam quam bonam ipſe fecerat. Nota, quòd in illo dicit, non diligeret iuſtitiã, quia ipſa eſt effectus gratiæ, ſed in iſto benè potuit dixiſſe, quòd odiſſet iniuſtitiam, quę eſt defectus voluntatis. Vt ſic ex parte æternæ electionis donum gratiæ in præuiſione poſſit dici ratio electionis ſine qua non, & opus liberi arbitrij in pręſcientia ratio temporalis doni gratiæ, iniuſtitia originalis ratio reprobationis æternę, & ſubtractionis gratiæ temporalis. Eſt autem ad declarationem omnium prædictorum aduertendum, quòd alium ordinem cauſalitatis in pręſcientia Dei reſpectu fiendorum aduertere debemus in eis, quæ poſterius nata ſunt conferri in effectu reſpectu priorum, & è conuerſo. In quo debemus aduertere etiam alium in communi curſu conferendi gratiam in adultis per temporis ſucceſſionem, & alium in ſpeciali modo conferendi gratiam ſtatim ſiue in adultis, ſiue in paruulis.

Quo ad primum horum ſciendum, quòd in operandis ſemper finis vltimus primum eſt in artificis intentione, & vltimum in executione, & eſt cauſa, ſiue ratio aliorum in intendendo. Et eodem modo ſemper prius in intẽtione ratio eſt priorum in intendendo, ſecundũ genus cauſæ finalis. Et ſic quia Deus eligit aliquem ad gratiam, eligit eum ad perfectiorem gratiam, quam in vita iſta adepturus eſt, & quia eligit eum ad illam gratiam, elegit eum ad gratiam priorem in illo augmentandam, vt fiat perfecta, & quia eligit ad illam gratiam iuſtificantem perfectam, eligit ad gratiam gratis datam, qua ad illam animus præparatur, & quia eligit eum ad iſtam, ſi qua alia eſt prior ad iſtam diſponens, pp hanc eligit ad illam pręcedentem, quouſque ſit ſtatus in prima, quæ omnibus æqualiter offertur.

E contra autem in exequendo, & in genere cauſę efficientis meritoriè ſemper prius eſt cauſa, & ratio poſterioris, ſed ſub conditione, ſi in bono priori per bonum vſum liberi arbitrij perſeueret. Et ſic quia iſte per liberum arbitrium benè ſe habet ad primam gratiam: Deus dat ei ſecundam, & ſimiliter, quia ſe benè habet ad ſecundam, dat ei tertiam, & ſic deinceps vſq; ad gloriam, in qua eſt finis. Vnde Deus eligit ad primam gratiam, vt det ſecundam: & ad ſecundam vt det tertiam, & ſic deinceps. Re vera iſti modi benè aſſignantur ſumendo effectus pędeſtinationis ſecũdum partes. Sed ſi accipiatur in communi totus ſimul, quæ ratio, vel cauſa eius ex parte pędeſtinati aſſignabit? Et dicitur fuiſſe opinio Origen. quòd merita pręcedentia in alia vita, vt exiſtentia in æterna præuiſione. Sed hanc opinionem excludit Apoſtolus, dicendo de Iacob & Eſau: Cum nondũ nati fuiſſent. Palagiani verò dixerunt, quòd merita digni ex puris naturalibus. Sed contra eſt, quòd tunc gratia non eſſet gratia, ſed pro meritis ſine gratia reddita, nec etiam tenet fides, quòd vlla opera poſſint

eſſe

eſſe meritoria ſine gratia. Vnde in hoc reprobantur Pelagiani, quòd dixerunt initia bonorum operum à nobis eſſe, & meritoria complementi quod poſuerunt eſſe à Deo, & propter hoc etiam meritoria gloriæ, licèt non per ſe, quia fortè neminem poſuerunt ſaluari ſine gratia. Vnde opera moris ſine gratia gratis data non poſſent etiam dici meritoria de congruo. Alij autem dicunt, quòd nullam omninò habet cauſam, aut rationem ex parte noſtra, ſed ſolùmodo ex parte Dei, eius bonitatē. Et poteſt dici ſecundum prædicta, quòd licet effectus totus prædeſtinationis quo ad ſubſtantiam, & habitum gratiæ, & eſſentiam operationis meritoriæ totius, inquantum totum eſt effectus gratiæ, totum pertinet ad effectum prædeſtinationis: tamen inquantum in toto liberum arbitrium cooperatur, & aliquid ex ſe agit, licèt nihil agit, niſi idem agatur à gratia: tamen inquantum fit à libero arbitrio poteſt eſſe totum, ſecundum quod fit à libero arbitrio ratio totius prędeſtinationis modo præexpoſito. Nec incidit poſitio hæc in opinionem Pelagianorum, quia non ponitur hoc opus liberi arbitrij, quin etiam ponatur gratiæ, qualiter nō ponebant Pelagiani. Propter quod totum meritoriū eſt ratione gratiæ ex qua fit, & totum, vt eſt in pręſcientia, eſt prædeſtinationis ratio. Vnde dicit Auguſt. 83. quæſtionum, quæſt. 63. Ad cœnam illam quam Dominus dicit in Euangelio præparatam, nec omnes, qui vocati ſunt venire voluerunt, nec illi qui venerunt venire poſſent niſi vocarentur. Itaque nec illi debent ſibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt, nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, ſed tantum ſibi, quoniam vt venirent vocati erant. Vocatio ergo ante meritum, voluntatem operatur.

Propter quod etſi quiſquam tribuit, quòd venit vocatus, non ſibi poteſt tribuere, ꝙ vocatus eſt. Qui autem vocatus non venit, ſicut non habuit meritum præmij, vt vocaretur, ſic inchoat meritū ſupplicij, cum vocatus venire neglexit. Ita erunt duo illa miſericordia, & iudicium.

Prædictus autem ordo gratiæ ab imperfecta ad perfectam aliter intelligendus eſt fuiſſe in ſtatu innocentiæ, aliter verò in ſtatu naturæ lapſæ. In ſtatu autem innocentiæ ſecundum totum genus hominum & Angelorum, ſciendum eſt, ꝙ Deus potuit de potentia abſoluta vni dare ſtatim gloriam, vel gratiam, & alij nihil, ſine iniuſtitia iſti facta, quia nihil erat ei debitum, ſed miſericordia vtrique facta erat in collatione naturalium, & illi ampliori miſericordia in collatione gratię, aut glorię. Poterat etiam dare gratiam, aut gloriam maiorē vni, quàm alteri, & hoc abſque omni cauſa, ſiue ratione ex parte recipientium. Quātum autem erat de potentia ordinata ſecundū aliquam congruentiam ex parte recipientium, quæ erat in eius præſcientia, quæcunque ſit illa: Dicendum eſt, ꝙ omnibus, & hominibus, & Angelis ſtatim in eorum creatione ſecundum ſtatum innocentiæ gratiam contulit, & hoc vel æqualem, vel inæqualem iuxta rationem, quā habere potuit ex parte recipientium. Vnde etiam modo non eſt neceſſe ponere, ꝙ aliquibus exiſtentibus in ęquali diſpoſitione ad gratiam iuſtificantem, conferat eis æqualem. Similiter aliquibus ex æquali charitate, & ęqualibus naturalibus & æquali niſu in opus, non oportet ponere, ꝙ æqualiter eis augmentet gratiam. Poteſt enim ſecundum aliquam rationem occultā ex parte recipientis vni conferre plus, licèt credibile ſit, ꝙ talibus æqualiter augmentet. Vnde licèt in generali dici poſſit, quòd ſemper ſit ratio ex parte prædeſtinati, & eius, cui confertur gratia, aut gloria, quæ tamen ſit illa in particulari præter prædictam generalem quare datur iſti, & non illi, aut iſti plus, illi minus, maximè cæteris paribus: de hoc non eſt pręſumendum aliquid determinare, dicente Auguſt. ſuper Ioan. Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli diiudicare ſi non vis errare. Quomodo autem proceſſit poſt receptionem primæ gratiæ factum Angelorum, videbitur in quadam quæſtione ſequenti.

De hominibus autē tenet fides, quòd in primo homine tota maſſa humana perdita erat, & damnatione digna. Et ſecundum iſtum ſtatum loquitur Apoſtolus de prædeſtinatione, dicens de hac maſſa Gloſ. ſuper illud. Ergo cuius vult miſeretur. Vniuerſum genus humanum iàm iuſto Dei iudicio in Apoſtatica radice damnatum eſt, vt etiam ſi nullus inde liberaretur, nemo rectè poſſet Dei vituperare iuſtitiam. & infra. Vniuerſa nanq; maſſa meritò damnata, contumeliam debitam, cui vult reddit Dei iuſtitia, honorem indebitū donat, cui vult Dei gratia non meritorum prærogatiua, non fatali neceſſitate, nō temeritate fortunæ, ſed cauſa altiſſimæ ſapientiæ, & ſcientiæ ſuæ. & infra. Cur potius hunc, quàm illum liberet, vel non liberet, ſcrutetur qui poteſt iàm magnum profundum iudiciorum Dei. veruntamen caueat præcipitium. Quare ergo illum liberet, & non illum, nolo à me quæras, homo ſum, profundum nimis eſſe aduerto. verum eſt in ſpeciali. In generali autem ſi non ſit prædicta, nullam video, quam tamen non aſſero, licèt tamen credā, quòd non deſit ne ponatur miſericordia Dei ſine iuſtitia, non ſolùm ex parte ſui, ſed etiam ex parte noſtri, etſi nō digni, tamen congrui.

De proceſſu autē gratiæ in adulto ante baptiſmum, vel poſt baptiſmum in ſtatu peccati mortalis actualis, tenendum eſt, quòd Deus peccatorem gratia gratis data præuenit ſtatim cum venit ad vſum liberi arbitrij, vt per deliberationem aliquid agere poſſit. Quòd ſi per liberum arbitrium benè ſe erga eam habeat, de congruo diſponitur, vt Deus ei gratiam iuſtificantem tribuat. dicente Auguſt. ſuper illud Pſal. 58. Miſericordia eius præueniet me. Non prior ad te ſurrexi, ſed tu ad excitandum me veniſti. Nam miſericordia eius pręueniet me, antequàm boni aliquid faciam, iuſtificat

cat conuerſum, & ipſe admonet, vt conuertatur auerſus. Et ſuper illud Pſal. 84. Tu conuertens viuificabis nos, dicit. Vt non ſolum viuificatio mea à te ſit, ſed etiam ipſa conuerſio, vt iuſtificemur. Et nota tria per ordinem ſe habantia in his duobus dictis. Primò enim auerſum, vt conuertatur admonet. Secundò admonitum conuertit, vt viuificet. Tertiò conuerſum viuificat, & ſecundum quòd dicit ſuper illud Pſal. 77. Non eſt creditus cum Deo ſpiritus eius, vt banè cooperetur cum operante in ſe Deo. Et eſt admonitio quidam impetus à Deo in libero arbitrio, quo liberum arbitrium peccatoris, quod ſemper habet voluntatam peccandi actu, niſi aliquo diſtrahatur, aut impediatur, vel habitu cum eſt diſtractum, aut impeditum, axcitatur, vt ſiſtat in quadam indifferentia negatiua, vt naque diſtractum, neque impeditum non velit peccare, hoc eſt, vt pro hora, qua nec diſtrahitur, nec impeditur, nõ habeat voluntatem actualam peccandi. Et offertur iſta admonitio ęqualiter omnibus, vt dictum eſt. Quam qui à ſe rapellit, reddit ſa indignum, vt amplius iuuetur, ſed in peccato ſuo amplius p hoc induratur iuſtè. Piè tamen credendum eſt, quòd etiam poſt peccatum liberi arbitrij prima gratia pluries viſitat, aliter nullus ab illo reſurgeret, licèt fortè aliquos multum obſtinatos de cętero non viſitat. Qui verò aam non repellit, ſed ſiſtit, redditur idoneus, vt de congruo iuuetur amplius. Et eſt iſta admonitio imperfecta conuerſio, qua diſponitur non ponendo obijcem, vt perfectè poſſit conuerti. Vnde ſuper illud Pſal. 6. Conuartere Domine, & eripe animam meam, dicit Auguſt. Conuertara Domine .i. fac me conuerti, & addit. Eripe animam meam, id aſt adiuua me, vt perficiatur conuerſio. Vnde propriè poteſt dici verſio. Prouarbio. 12. Verte impios, & nõ erunt. Poſt iſtam autem admonitionem tanquàm diſpoſito de congruo, & iuſtè iuſtitia congrui dat ei habitum quendam gratiæ gratis datæ, quæ ipſum liberum arbitrium ſic conuertit, vt habeat voluntatam non peccandi imperfectã, qua imperfectè deteſtatur peccare, & imperfectè diſplicet. Et iſta deteſtatio, ſiue diſplicentia quędã imperfecta, & inſufficiens contritio eſt, quæ vocatur attritio: qua tamen potens eſt deſiderare ſibi parfectam voluntatem non peccandi dari, vt velit habare perfectam voluntatem non peccandi, quã nondum habet, nec habere poteſt quouſqua receparit gratiam gratificantem. Vnda quia illa verſio & iſta conuerſio non differunt niſi ſicut completum & incompletum, multi non diſtinguunt gratiam gratis datam in duo, ſed aut ponunt ſolũ impetum eſſe gratiam gratis datam, aut ſolùmmodo habitum prædictum. Nec eſt in hoc vis aliqua faciẽda, ſi ponatur iſta gratia gratis data aliquo alio modo dari, ſecundum quod dicit Aug. 83.q.q.63. Nec valla quiſqua poteſt niſi admonitus & vocatus ſiue intrinſecus vbi nullus homo vidar, ſiue extrinſecus per ſermonem ſonantem, aut per aliqua ſigna viſibilia efficiatur, vt etiam ipſum velle Deus operetur in nobis. Qui autem poſt quàm acceptauerit primã admonitionem repellit à ſe huiuſmodi gratiæ inclinationem, obijcem ponit ad gratiam gratificãtem, vnde & iuſtitia dignè ei denegatur, & ipſe in peccato induratur.

Qui verò eam acceptat iuſtitia congrui diſponitur ad gratiam gratificantam, quam Deus illico eidem confert, qua à peccatis mundatur. Quomodo autem iuſtè licèt miſericorditer iſti gratiã gratificantem confert, & iuſtè illi alteri denegat, iuſtè dico iuſtitia accepta ex reſpectu ad prædeſtinatum, benè exponit Auguſtinus ſuper illud Pſ. 32. Diligit miſericordiam & iudicium, dicens; Ne putetis fratres, quia iſta à ſe poſſint in Deo aliquo modo ſeparari, omnipotens eſt Daus, neque in ſua miſericordia amittit iudicium, nequa in ſuo iudicio miſericordiam, conuerſis ad ſe donat paccata, non conuerſis non donat, miſericors eſt iniuſtis, nunquid & iudicium amiſit? aut non debuit iudicare inter conuerſos & non conuerſos? an nobis iuſtum videtur, vt conuerſus & non conuerſus æqualiter habeantur, vt eodem modo ſuſcipiãtur confitens & non confitens, humilis & ſuperbus? Ergo habet & iudicium in miſericordia, rurſus in illo iudicio habet miſericordiam. Idẽ 83.q.q.68. Prorſus cuius vult miſeretur, & quem vult obdurat. Sed hæc voluntas Dei iniuſta eſſe non poteſt: venit enim de occultiſſimis meritis, quia & ipſi peccatores cum propter generale peccatum vnam maſſam fecerunt: non tamen nulla eſt inter ipſos diuerſitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondum ſint iuſtificati, digni efficiantur iuſtificatione, & rectè præcedit in peccatoribus alijs quo digni ſunt obtuſione, & infra in fine quæſtionis. Illud tamen conſtantiſſima fide tenendum eſt, neque quicquàm Deum iniuſtè facere, nec vllam eſſe naturam, quæ non Deo debet id quod eſt.

Ecce planè quomodo in particulari effectu prędeſtinationis circa hunc & circa illum eſt cum miſericordia iuſtitia in reſpectu ad prędeſtinatum, & ſicut in vno facto reſpectu vnius hominis in vno tempore, ſic & vniuerſaliter in omni effectu prædeſtinationis circa vnum pro tota vita eius, & ſicut vniuerſaliter in omni circa vnum, ſic & vniuerſaliter circa totum genus humanũ. Quia ſecundum Greg. 27. Mora. ſumma regit, vt non præpediatur à paruis, æquè cuncta diſponit. Vnde Auguſtin 83.q. vbi ſupra. Hoc autem ſiue in ſingulis & cætera, vt infra dicetur. Vnde ſicut & in cõuerſatione publica ſecundum curſum communem legis diuinæ Dominus non facit miſericordiam niſi facianti miſericordiam, ſic & in priuato Dominus non facit miſericordiam, niſi ſibimet miſericordiã fecerit acquiaſcendo diuinæ admonitioni. De qua miſericordia dicitur Eccleſ. 30. Miſerere animæ tuæ placens Deo, & congrega cor tuum in ſanctitatę eius. Vnde Auguſt. poſt prędicta immediatè

tè ſubdit. Beati inquit miſericordes, quoniam ipſorum miſerebitur. Si enim non in quemlibet, ſed in eum erit miſericordia, qui prærogauit miſericordiam, & ipſa miſericordia iuſta erit, quia confuſa non eſt. Et ſicut poſt primam admonitionem, qua dominus omninò præuenit peccatorem, vſus bonus liberi arbitrij ſaltem negatiuè eſt ratio conferendi primam gratiam gratis datam, & bonus vſus circa illam eſt ratio conferendi gratiam gratificantem, ſic bonus vſus circa ipſam in cooperando eſt ratio augmentandi ipſam, & bonus vſus circa augmentatam eſt ratio perficiendi ipſam, & bonus vſus circa perfectam in ipſam finaliter cuſtodiendo, eſt ratio gloriam pro gratia conferendi. Et ſicut particularis vſus liberi arbitrij eſt ratio partis, ſic totus vſus per totam vitam eſt ratio totius, & ſimiliter electionis æternæ, & ſicut in vno, ſic & in toto humano genere, vt ſecundum hoc & hoc modo, quo ad totum genus humanũ, aſſignemus intrinſecam rationem, & quo ad totũ genus humanum, & quo ad quemlibet, ſed in generali tantùm, quare aliqui ſaluantur, alij verò damnantur, & quare iſte potius ſaluatur, quam ille à totius maſſę damnatione, in quo ęquales ſunt, & hoc in adultis: non ſolum autem aſſignemus rationem extrinſecã, quare Deus de tota maſſa perdita voluit quoſdam miſericorditer liberare, & quoſdam in ſua iuſta damnatione permittere: nullam autem quare potius hunc, quàm alium, ſecundum quod dicunt aliqui ex parte ſolius bonitatis Dei ſumẽdam huiuſmodi rationem, vt ſcilicet bonitas eius ſimplex exiſtens in ſe manifeſtetur multipliciter in rebus diuerſis ſimul, eò quòd in nullo tota manifeſtari poteſt, quia diuinã perfectionem non attingit vlla, vt quemadmodum propterea ad perfectionem vniuerſi requiruntur diuerſi gradus rerum in naturalibus, & hoc in materialibus etiam ex eadem materia æqualiter ſe habente ad omnes, ſic etiam propter eandem bonitatẽ manifeſtandam ad perfectionem vniuerſi requirũtur diuerſi gradus in moralibus. Et ſicut Deus ex eadem materia æquali in omnibus diuerſa genera rerum formauit in vno veſtiendo vnam partem totius materiæ forma nobiliori, & in alio minus nobili, ſic ex eadem maſſa vitiata Deus quoſdam per miſericordiam elegit ad gratiam & gloriã, quoſdam verò in ſua iuſta damnatione permiſit, & ex hoc ex conſequenti permiſit fieri vitia actualia ſubſequentia, & hoc non ibi ſiſtendo, ſed quia in hoc bonitas ſua manifeſtaretur quo ad aliquem gradũ ſupernaturalem, quia peccatum, aut defectus bonitatem Dei non manifeſtat, & pura naturalia nõ ſecundum alium gradum manifeſtant eam in malis, & in bonis, ſed vlterius procedendo, & reprobos iuſtè puniendo, in quo manifeſtatur bonitas iuſtitiæ Dei, ſicut in glorificatis manifeſtatur bonitas miſericordiæ eius. Sic enim Deus permittit iuſtè mala fieri, ne bona impediantur, ſed vt eueniant, & hoc tàm in moralibus, vt in propoſito, quàm in naturalibus, vt in cæco nato, à quo Dominus Ioann. 9. excludit omnem rationem, quare cæcus naſceretur, etiam illam, quę eſt peccati originalis, dicens, quòd neque ipſe, neque parentes eius peccauerint, vt cæcus naſceretur & ſolã oſtẽdit rationem eſſe, vt gloria Dei manifeſtaretur in illo, ſed hoc non ex defectu vitus in cæcitate, ſed ex eius illuminatione miraculoſa à Domino. Et videtur hanc rationem aſſignare Apoſtolus Rom. 9. dicens. Volens Deus oſtendere iram iuſtitiæ, & notam facere potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Cui concordat exemplum de figulo de eodem luto faciente vas vnum in honorẽ, & aliud in contumeliam, de quo etiam ſecundæ Timo. 2. dicit Apoſtolus. In magna autem domo non ſolum vaſa aurea, & argentea, ſed & ignea, & fictilia, & quædam quidem in honorem quædã in contumeliam. Vnde dicit, quòd ſicut in naturalibus cum prima materia tota ſit vniformis, quare vna pars eſt ſub forma ignis, alia ſub forma terrę, alia ſub ſpecie hominis, alia ſub ſpecie vermis, & cætera huiuſmodi à Deo creata ab initio, benè poteſt aſſignari ratio intrinſeca. ſ. perfectio vniuerſi, & extrinſeca, ſcilicet manifeſtatio potentiæ, & bonitatis Dei.

Sed quare hæc pars materiæ ſit ſub hac forma, & illa ſub illa, & non è conuerſo, & ſic de cæteris, nulla ratio eſt aſſignanda, nec eſſe poteſt niſi ſola voluntas artificis ſic determinantis, à qua dependet totum artificiũ, ſicut & in operibus humanis, quod hic lapis ſic figuratur, vt ſituetur in altari: alter autem in cloaca, ſecundum quod Philoſ. 2. Phyſic. dicit aliquos lapides benè fortunatos, & aliquos malè, quamuis in generali ratio artis requirat, vt aliqui ponantur hic aliqui ibi ad perfectionem ciuitatis. Quare tamen hic diſponitur, vt ponatur in altari, non autem alter aliàs æqualis in omnibus, hoc à mera electione artificis dependet. Sic dicũt in propoſito, cum tota maſſa humana vitiata ſit vniformis, quare de ipſa vnus eligitur alter reprobatur, ratio poteſt aſſignari in vniuerſali dicto modo: nulla autem in particulari circa hunc & illum, quare hic potius eligitur, quàm ille. Et dicunt, quod ex hoc, quod Deus ſic inæqualia æqualibus facit, non eſt iniquitas, neque inæqualitas apud ipſum, quia in his, quæ fiunt ex gratia ſine debito, poteſt abſque omni iniquitate, ſiue inæquitate dans dare æqualibus prout vult, vni nihil, alteri aliquid, tertio plus, iuxta illud Matth. 20. Tolle quod tuum eſt, & vade. An non licet mihi, quod volo facere? Tunc autem eſſet iniquitas, ſi eſſet datum ex debito.

Dictum iſtud multũ rationabile apparet in paruulis, quibus nihil eſt, nec poteſt eſſe de vſu liberi arbitrij, & æquales ſunt quo ad vitium maſſę, morientibus ante tempus, quo vti poſſent libero arbitrio. Quod enim in talibus aliqui electi ſunt & acceperunt gratiam, vel ex fide parentum in le-

ge naturæ, vel ex circuncisione in lege Moyſi, vel ex baptiſmo in lege Euangelij, vel abſque his modis per ſanctificationem aliam, aut extra vterum, aut in vtero, & morientes infra annos pubertatis ſtatim transferantur ad gloriam, & alij reprobati moriantur ante annos pubertatis nullo dictorum quatuor modorum, & permaneant in ſua iuſta damnatione: non apparet hic ratio, niſi prædicta extrinſeca manifeſtatio, ſcilicet bonitatis Dei ſecundum dictum modum, quia ex parte ſingularũ perſonarum ſingulares rationes nullę poſſent aſſignari, niſi ponendo, ꝙ inæquales fuiſſent in naturalibus, vel in vitio originalis, quod non ponitur. Sic enim illa inæqualitas poſſet ab aliquo poni ratio illius de congruo, quemadmodum ſi in adultis opera moris ſine gratia in vno, & non in alio alijs eiſdem exiſtentibus aliquis poneret rationem gratiæ conferendæ, aut niſi ponendo ꝙ in Dei præſcientia præuiſi fuiſſent futuri inæquales ſecũdum vſum liberi arbitrij, ſi ſuperuixiſſent, ita ꝙ aliqui eorum fuiſſent vſuri ipſo in bonum, alij non, & hoc diuerſimodè in diuerſis, & ꝙ ſecundum illam inæqualitatem Deus quoſdam elegit ad gloriam, quoſdam reprobauit. Quod non eſt tenendum, quia ſecundum hoc eadem ratione in adultis non conferretur gloria ſecundum gratiam habitam in morte, ſed ſecundum vſum liberi arbitrij in bonũ ſi ſuperuixiſſent. Sed in adultis habentibus vſum liberi arbitrij non apparet dicti præcedentis tanta rationabilitas, in quibus poteſt eſſe inæqualitas ſecundum vſum liberi arbitrij habendum in determinato tempore vitæ ſuæ mortalis. Propter qđ ſecundum prædictum modum etſi in alijs eſſet æqualitas, ſola inæqualitas vſus arbitrij in præuiſione poſſet eſſe ratio electionis, vel reprobationis ſecundum modum præexpoſitum.

Similiter quod dicit dictum illud, quòd quoſdam voluit pmittere in iuſta damnatione, vt poſſet eos iuſtè punire ad manifeſtationem bonitatis iuſtitiæ ſuæ, non eſt clarum. Quod enim ſic manifeſtare bonitatem ſuam ſit de Dei intentione nõ video. benè enim verum eſt, quòd ſi peccata fiant, quòd ipſa puniat vel temporaliter vel æternaliter, ne maneat dedecus culpæ ſine decore iuſtitiæ. niſi enim potens eſſet Deus mala culpæ facta ſic ordinare, nunq̃ permitteret ea fieri, vt dicit Auguſt. in Enchir. Aliter.n. eſſet vniuerſum imperfectũ, exiſtente.ſ. in ipſo ordinabili aliquo, quod nõ eſſet ordinatum. Sed quòd per intentionem peccata fieri & eſſe permittat, vt facta ordinet, & puniat, nõ video. Benè.n. verũ eſt, vt dicit Apoſtolus Rom. 11. quòd fractis ramis in Iudęis inſertus eſt Gentilis à Deo. Sed non propter hoc fracti ſunt rami à Deo, vt Deus illum inſereret, ſed propter illorum incredulitatem. Et per eundem modum dr̃ Rom. 9. de Philone. Excæcaui te, vt oſtendam virtutem meam &c. Et ſimiliter in propoſito. Nec plus video, quòd per intentionem cuiuſcunq; plus ſunt permittenda mala fieri, aut eſſe, vt eueniant bona, vel ſint, ſiue ne impediantur fieri, q̃ facienda, quia intendens malum eo modo, quo intendit, vult malum. Nunc autem per ſe nullum malum pœnę, aut culpæ poteſt intendi inquantum malum, quia bonum eſt ratio appetibilis, & ita quòd malum poteſt appeti, hoc eſt per accidens, inquantum conſequitur aliquod bonum iũctum illi malo, quemadmodum agens naturale intendit priuationem, ſiue corruptionem vnius formæ in materia per accidens. ſ. quia intendit per ſe eſſe alterius formæ, quæ non poteſt eſſe in materia, niſi coniuncta priuationi alterius. ſic & fornicator intendens delectationem per ſe, per accidens intendit difformitatem culpæ, quæ connexa eſt. Sed ſic velle malum culpæ non poteſt, niſi voluntas mala. & ſic voluntas Dei cum non poſſit eſſe mala, ipſe nec per ſe, nec per accidens poteſt velle malũ culpæ, quare nec intendere quodcunque bonum inde prouenire poſſet ſi eſſet, vel impediri ſi non eſſet. & hoc ideò, quia per ſe priuat ordinem ad bonum, quod ipſe eſt, propter quod non permittit malum eſſe ſine pœna, & vt inordinatum per culpam ab ipſo, ordinet in ipſum per pœnam. Et ſecundum hoc malum pœnæ poteſt appetere, ſed non niſi ſecundum modum, quem alibi expoſuimus quęſtione de cęco nato. Si verò dicatur, quòd intentio, & voluntas Dei in permittendo mala non cadit ſuper hoc totum, vt intentio aut voluntas vllo modo feratur ſuper malum, ſed ſolùmodo ſuper permittere, vt intendat ſiue velit malum permittere eſſe aut fieri, non ratione totius, ſed partis; eſto ꝙ ita ſit, vt ſecundum hunc modum Deus intendat, & velit permittere mala eſſe & fieri, licèt non velit mala eſſe, aut fieri, cum tamen non ſit benè clarum quomodo intendat, & velit vnum, ſed non alterum, non tamen ad manifeſtandum bonitatem ſuam, vt ſcilicet pluribus modis manifeſtetur, debet hoc permittere, quia iſto modo ſufficienter manifeſtatur in iuſta punitione dæmonum, quorum reprobationis cauſa eſt meritum culpæ eorum, alijs miſericorditer receptis ad gloriam, vt ſecundum hoc inæqualitas in Angelis, quo ad malitiam, & non malitiam ſit ratio ex parte illorum diuerſa, quo ad glorificationem, & damnationem. Vnde modus manifeſtationis iuſtæ bonitatis Dei in Angelis, & hominibus damnatis non differt ſecundum gradus, & ſpeciem, ſed ſecundum miſericordiam tantùm.n. quæ non pertinet eſſentialiter ad bonitatis Dei manifeſtationem, neque ad perfectionem per conſequens vniuerſi, ſicut neque pertinet eſſentialiter ad perfectionem vniuerſi, quòd ſint plura, vel pauciora indiuidua ſub eadem ſpecie. Præterea ſi aliquo modo ſit diuerſitas in manifeſtando bonitatem Dei aliter in pœnis hominum, & dæmonum, vt propterea non propter aliam rationem partem maſſę humanæ permittat in damnationem, conſimiliter eſſet diuerſitas manifeſtandi miſericordiam ſuam ſi glorificaſſet aliquos homines innocentes:

ſicut glorificauit Angelos innocentes, vel aliquos Angelos, aut homines ſine omni merito in ſeipſis, vel in alio, quemadmodum meritum, quo paruuli per gratiam ſacramentorum ſaluãtur erat in Chriſto, in quo videtur fuiſſe manifeſtatio maioris miſericordiæ, q̃ ſit modo manifeſtata in Angelis, & hominibus glorificatis ex meritis. Si ergo ad ſic manifeſtandum bonitatem ſuæ miſericordiæ non voluit miſericorditer glorificare homines, & Angelos ſine merito, ſed ſufficienter manifeſtata in hominibus, & Angelis glorificatis ex merito, multò minus ad manifeſtandũ bonitatem iuſtitiæ ſuæ opus fuit pœnis hominum peccatorum, cum ſufficienter fuit manifeſtata in pœnis Angelorum peccantium. Et ſic non minus ſufficienter manifeſtaretur eſſentialiter bonitas iuſtitiæ in non permittendo homines peccatores in maſſa damnationis, q̃ permittẽdo, vt propterea congruentius videtur eſſe ꝙ accipiatur ratio pmiſſionis illius ex aliquo ſecundum ꝙ poſſit inueniri inæqualitas in liberatis de maſſa, & non liberatis, & hoc ex parte ipſorum ſecundum præaſſignatum modum, vt nec apparens inæqualitas ſit apud Deum, cum non reddit inæqualiter niſi inæqualibus. Nec eſt contra rationem iuſtitiæ prædeſtinationis reddere gratiã primam ex merito congrui, immò dare eam ſine tali debito vni, & non alteri potius apparet contra rationem iuſtitiæ ex parte recipientis, & non recipientis, licèt ex parte Dei qualitercunque diſponeret nulla omninò eſſet iniuſtitia. Et ſi non poteſt dici, ꝙ homines damnatos aliquos eſſe in perpetuis pœnis non ſit de perfectione manifeſtationis diuinæ bonitatis eſſentialiter, multò fortius nec de perfectione vniuerſi. propter quam aliqui putauerunt ipſos ponẽdos eſſe in vniuerſo, quod tamen non eſt verum.

De perfectio... enim vniuerſi non ſunt, niſi eſſentiales partes, ſpecies. ſ. entium poſitiuæ, nullũ autem defectiuum, ſiue ſit culpa, ſiue pœna, nec etiam poſitiuum, quod dependet ex aliquo iſtorũ, inquantum dependet ex hoc. Et ſic patet, ꝙ non eſt ſimile, quod aſſumunt pro ſimili. ſ. ꝙ ſicut ad perfectionem vniuerſi requiruntur diuerſi gradus rerum in ſuis formis naturalibus, & hoc ex eadem materia in generabilibus, & corruptibilibus, ſic propter bonitatem iuſtitię Dei manifeſtandam ad perfectionem vniuerſi requiruntur diuerſi gradus in moribus, ſanctorum. ſ. & damnatorum differentium in gloria, & pœna ſecundum virtutes, & vitia. Illa enim per ſe ſunt de perfectione vniuerſi, iſta autem nequaquàm. Quod patet; ſi eſſet pœna damnatorum de vniuerſi perfectione, ſufficeret tm̃ in Angelis, vt dictũ eſt. Et ꝙ aſſumitur, quòd ſicut ſine omni ratione ex eadem materia ſecundum partes æquales fiunt diuerſa ſecundum gradus: ergo ſimiliter hic ex eadem maſſa corrupta, ſine omni alia ratione à volũtate Dei poteſt quoſdam eligere, quoſdam reprobare: Poſſet re vera abſolutè ſecundum prædictum modum. Sed non eſt ſimile, quia ibi ex parte materiæ impoſſibile eſt aliam eſſe diſpoſitionem inquantum materia eſt nuda in vna parte eius, quàm in alia, & eſſentialiter pertinent ad perfectionem vniuerſi diuerſæ formæ, ſub quibus eſt. Hic autem ex parte maſſæ corruptæ in hominibus poſſibile eſt per donum gratiæ gratis datæ aliam eſſe diſpoſitionem in vno & altero, ſicut & materia ſub aliqua forma non eſt in potẽtia proxima ad illud, ad quod eſt in potentia proxima ſub alia forma, ſecundum quòd acetum non eſt in potentia vinum, ſed aqua in ſtipite. Præterea vt dictum eſt, omnes illæ formarum differentiæ ſunt eſſentialiter de perfectione vniuerſi, non autem iſtæ differentiæ hominum in gloria, & in pœna exiſtentium. Et quòd aſſumitur, quòd illum fecit naſci cœcum ſolum propter manifeſtationem bonitatis, ſiue gloriæ ſuæ omni alia ratione excluſa, non ſic autem alium: ergo ſimiliter hic vnum poteſt permittere in damnatione debita, & non alium, omni alia ratione excluſa.

Dicendum, quòd hic non poteſt dici, quòd hoc fecit, quia præſciuit iſtum vſurum libero arbitrio in ſuſceptione illuminationis in ſe ad gloriam Dei aliter, quàm alium; quia eſto, quòd alium ſimiliter ſciuiſſet vſurum, non ſequitur, quòd in ambobus exercuiſſet miraculum illuminationis, ſicut in propoſito duobus æqualiter ſe habentibus ad gratiam primam æqualiter ſecundum curſum cõmunem confert gratiam ſecundam.

Nec poteſt dici, quòd ratio in propoſito poteſt eſſe ex parte aſſiſtentium, quia iſte erat mendicare aſſuetus circa templum vbi plures conuenerant, & ideo in ipſo magis fuit famoſum ad gloriam Dei, quia plures tales cæci circa templum conſimiliter reperiri poterant: non tamen in omnibus fuiſſet factum miraculum ad gloriam Dei. Ideo dicendum, quòd ſecus eſt in electione aliquorum ad donum gratuitum, & ad donum gratum faciens. quoniam ad donum gratuitum benè ſolum cõſideratur à Deo cauſa, & ratio finalis, ſcilicet manifeſtatio bonitatis ſuæ, & nulla ex parte rei, circa quam ſit, vt in propoſito, & ſimiliter in dando eſſentijs ſpecierum eſſe in aliquo vel in aliquibus indiuiduis, & non in alijs, cum tamen ęqualiter ad recipiendum eſſe ſpeciei in effectu in ſe eſt in potẽtia quodlibet indiuiduum, nec poteſt eſſe vnum ad illud congruentius, q̃ aliud, ſicut poteſt adultus vnus ſuper alterum in ſuſceptione gratiæ, aut gloriæ.

Et quòd arguitur, quòd hoc videtur ſenſiſſe Apoſtolus cum dixit. Voluit autem Deus oſtendere &c. Rom. 9.

Dicendum, quòd hoc dixit, & exemplũ de figulo immediatè propoſuit ad confirmandum illud quod præmiſit. O homo tu quis es &c. Vnde ſecũdum ibi expoſita, hæc omnia, & conſimilia dixit non ex inopia reddendæ rationis prædicto modo, ſed vt reprimat temeritatem incapacibilium.

Benè

Benè enim verum eſt, quòd Deus volens oſtendere iram ſuam.i.iuſtam vindictam ſuſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, vt oſtenderet,&c. Et debet legi ly vt,conſecutiuè,& ſecũdum genus cauſæ finalis,& ex qua omnes poſſunt videre, vt benè exponit dicta poſitio,per quod nõ excluditur ratio effectiua ex parte recipientis ſecundum prædicta. Nec eſt ſimile in exemplo Apoſtoli,niſi ex parte finis,ex parte autem ſubiecti,nequaquàm, quia ibi nulla poteſt eſſe ratio ex parte ſubiecti, ſicut neque in prima materia, hic autem poteſt,vt iam dictum eſt. Et ſimiliter reſpondendum eſt de lapidibus ponendis in ędificio. Sed exemplum de vaſis fictilibus, ligneis,& argenteis, & aureis magis valet ad propoſitum, quia ibi differentia eſt in ſubiecto, propter quam vaſa fictilia fiunt in maiorem contumeliam, lignea in minorē, aurea in honorem maiorem,& argentea in minorem,illa in interitum,iſta in gloriam. Vnde dicit ibi gloſſa. In magna domo.i.in Eccleſia. Item non ſolum vaſa aurea, & argentea.i.boni Dei diſpēſatores,ſed lignea,& fictilia.i.mali. Et quædam ſunt in honorem.ſ.boni, quædam autem in contumeliam.ſ.mali, & ſicut illa fracta extra domum eijciuntur, & alia non fracta ſtudio reponuntur,ita mali mortui in tenebras exteriores, boni verò in vitam æternam collocabuntur &c.

Eſt autem alia difficultas circa prędicta de paruulis,quorum vnus venit ad baptiſmum,alter nõ, ex quibus ambobus præuentis morte vnus damnatur,alter glorificatur. Dicendum,ꝙ non eſt ſimile de illis, quæ fiunt à Deo immediatè, & quæ mediatè. In iſtis enim ſinit agere medias cauſas curſu ſuo.dicente Auguſt.de Ciuit. Dei. Sic Deus res adminiſtrat,vt eas proprios motus agere ſinat. Et ſic ꝙ vnus venit ad baptiſmum, alter non: eſt propter medias cauſas.ſ.ſacramẽtum, & illos, per quos debet applicari, quæ concurrunt circa vnũ, ſecundum Dei prouiſionem,& non circa alterum. Siqua autem ſit alia cauſa ex parte illorum in præſcientia Dei ignoramus. In propoſito autem dubitatio noſtra eſt ſolum circa adultos, & in actione eorum,quę habent fieri à ſolo Deo immediatè.

Alia difficultas ſolet induci de ſanctificatis vel paruulis in vtero, vt de Ioan. Bapt. vel adultis, vt de Paulo. Et licet fortè huiuſmodi factorum aliqua alia ratio ſit, non tamen video aliam, quàm ſupra tactam. ſ. bonum vſum in præſcientia, quo adulti ad primum motum gratiæ gratis datæ per liberum arbitrium benè ſe habuiſſent ſi non fuiſſent iuſtificati, niſi ſecundum legem communem, & tanto meliorem alijs in vſu gratiæ iuſtificantis, quanto maiori dono eos pręuenit,& ſiquis tali dono prærecepto ante vſum liberi arbitrij moriatur & euolet ad gloriam, ex ſola potẽtia abſoluta abſque omni alia ratione collatum fuit, ſine aliquo merito etiam congrui, etiam in Dei præſcientia præcedente. Sed puto nemini tale donum conferri, niſi victuro, & benè per liberum arbitrium vſuro. Vnde Auguſt.83. q.q. 63. eandem rationem de iſtis, & de alijs ſimul aſſignat dicens. Hæc autem vocatio, quę ſiue in ſingularibus hominib. ſiue in pluribus, ſiue in ipſo genere humano per temporum opportunitates operatur, altæ & profundæ rationis eſt. Quò pertinet illud. In vtero ſanctificaui te, & Iacob dilexi: Eſau autem odio habui. Sed fortè dicet aliquis,ꝙ Auguſt. illud de hac materia ſecundum præmiſſam determinationem dixit in lib.ſuper Epiſtolam ad Roman.exponendo illud Rom. 9. Vt ſecundum electionē propoſitum Dei maneret,&c.Cui dicendum,quòd in dicto Auguſt.erat aliquid generale.ſ.quòd electionis Dei, quo ad effectum eius aliqua eſt ratio ex parte electi in Dei præſciẽtia,& aliquid ſpeciale.ſ. quòd illud erat actus fidei informis,& quo ad hoc ſpeciale retractauit; non autem quo ad generale, quòd aliquid aliud eſſet. Vnde quod dixit, nonnullos mouet, vt putent Apoſtolum Paulũ abſtuliſſe liberũ volũtatis arbitrium.dicunt enim quòd ante opera aliqua, ſiue bona, ſiue mala duorum nondum naſcentium Deus vnum dilexit, alterum odio habuit. Sed reſpondemus, præſcientia Dei factum eſſe, qua nouit etiam de nondũ natis,quis quiſq; futurus ſit: illud nunquàm retractauit,ſed potius poſt aliqua interpoſita declarat ſine retractatione, quòd hoc concedit, ſubdens quomodo elegit cui donet. Si enim nullo merito,non eſt electio.æquales enim omnes ſiunt ante meritum,nec põt in rebus omninò ęqualibus electio nominari. Et illud quod dicit. Si enim nullo merito. intelligo merito ſaltem congrui,ad ſtatum.ſ. liberi arbitrij prędictum ad diuinam admonitionem,& quo ad peccati prędictam imperfectam per gratiã gratis datam deteſtationem. Et quia Auguſt.illud tũc intellexit de merito fidei informis,quam credebat eſſe ex nobis, ſm̃ quòd explicant verba ſua continuè ſequentia, quibus dicit ſic. Sed qm̃ Spiritus Sanctus non datur,niſi credentibus, non quidem ipſe elegit opera, quę ipſe largitur,cum dat Spiritum Sanctum,vt per charitatem bona operemur, ſed tñ elegit fidem, quia niſi quiſqua credat, & in accipiendi voluntate permaneat non accipit donũ Dei.i.Spiritum Sanctum, per quem infuſa charitate bonum poſſit operari, non ergo elegit Deus opera cuiuſquàm in præſcientia,quæ ipſe daturus eſt, ſed fidem elegit in præſcientia, &c. vt pertractatur 1. ſententiarum diſt. 41. cap. Opinati ſunt tantùm.Ideo iſta retractauit,quo ad hoc,quia etiã ipſa fides eſt donum Dei. Sed quod ſequitur: Eſt aũt gratia, vt vocatio peccatori prærogetur, cum eius merita nulla niſi ad damnationem præceſſerint, quòd ſi vocatus vocantem ſecutus fuerit, qđ eſt iam in libero arbitrio,merebitur & Spiritum Sanctum, per quem poſſit bona operari, in quo permanens, quod nihilominus eſt in libero arbitrio merebitur,& vitam æternam, hoc non retractauit. In quo apertè inſinuat vocationem per gratiam gratis datam eſſe ante omnia merita digni, &

eſſe in poteſtate liberi arbitrij ſequi gratiam illã, etſi non credendo. quod retractat Auguſt. quia fides nullo modo datur niſi cum gratia. Sequi tñ poteſt ſiſtendo prædicto modo, & incompletè peccata deteſtando, vt dictum eſt. Et per hoc meretur de congruo Spiritum Sanctum dantem gratiã iuſtificantem, & per illam vitam æternam, vt ſupra expoſitum eſt. His tñ vt dicit Magiſter aduerſari videtur quod dicit Auguſt. ſuper Malachiam. vbi ſcriptum eſt. Iacob elegi: Eſau autem odio habui. Cui vult (inquit) miſeretur quem vult indurat. Sed hæc voluntas Dei iniuſta eſſe non põt &c. vt habitum eſt ſupra de. 83. q. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus, quo quamuis nondum ſint iuſtificati digni efficiantur iuſtificatione, &c. iterũ præcedit in alijs peccatoribus, quo digni ſunt obſtinatione. Intellige digni de congruo reſpectu iuſtificandorum, propriè autem digni immò condigni reſpectu aliorum: Et dicit Magiſter diſt. prædicta cap. His tamen. Quid intelligere voluit ignoratur, & credo non temerariè definendo, ſed piè inquirendo, quòd illud ſit quod iam ſupra expoſuimus. Melior eſt enim fidelis ignorantia, quã temeraria ſcientia, vt dicit Magiſter loquendo de hac materia. Sed Magiſter putat eum intellexiſſe quod iam, vt dictum eſt retractauit. Sed mirum eſt quomodo Magiſter hoc potuit dicere, quoniam vt dicit Auguſt. lib. 1. retracta. cap. 22. cum adhuc presbyter eſſet librum ſuper Epiſtolam ad Rom. retractauit, & vt dicit cap. 20. librum 83. q. retractauit iam Epiſcopus, quas tunc primo colligi fecit, & in vnum librum redigi, quia vſque ad illud tempus diſperſæ erant per chartulas multas. Ex quo planè patet, quòd non eſt veriſimile, quòd dicta in lib. 83. q. retractauit retractando dicta ſuper Epiſtolam ad Rom. cum nec tunc has quæſtiones habuit præ manibus, & toti libro proprium cap. in retractationibus dedit, nec retractando illud dictũ, nec inſinuando quòd illud alibi retractauerat. Quod vt credo Magiſter benè vidit nihil eſſe. Vnde dictum iſtud Auguſt. exponens incidit in id quod diximus. Sic enim ait. Poteſt tamen accipi ex eo ſenſu fore dictum, quia aliqui non adeo mali ſunt, vt mereantur ſibi gratiã non impartiri &c. vbi diſtinguit, quòd aliqui ita in profundum iniquitatis deuenerunt, vt mereantur penitus abijci. alij autem etſi non mereantur gratiam iuſtificantem, non tamẽ merentur omninò repelli. Qui ſunt iſti quęro, nec poteſt dici quòd ſint alij, quàm exiſtentes in ſolo originali, vel in aliquo actuali mortali. Et de vtroque horum verum eſt dicere, quòd mereatur omninò repelli ſi nullo inſtinctu gratiæ preueniatur, cui liberum arbitrium non contradicat, ſed in aliquo conſentiat, per quod ſolum, vt expoſuimus non mereatur repelli, immò de congruo mereatur viſitari, quod benè vidit Magiſter, & ideo addit. Sed hoc friuolum eſt: benè tamen verum eſt, quòd vnus plus meretur propter actualia maiora repelli, quam alter, propter quod vnũ viſitat, quando alterum non viſitat, vel vnum magis alterum minus fortaſſe.

Per prædicta patent obiecta vtriuſque partis.

Comment. in Quæſtionem Quintam, quæ eſt.

Vtrum duobus æqualiter diſpoſitis ad receptionem gratiæ, Deus illis æqualiter conferat.

IN titulo nota præſertim ꝙ intelligitur de prima gratia. Memineris etiam omnium eorum, quæ dicta ſunt in quæſtione 19. quarti quodlibeti, nam etiam hęc quæſtio ad prædeſtinationem pertinet, quippè prædeſtinatio ſit præſcientia, &c. præparatio gratiæ in præſenti, & gloriæ in futuro.

Not. etiam ꝙ diſpoſitio ad gratiam videntur opera meritoria, vel ſuaprè natura meritò digna, ſ. quis diſponitur his operibus. Et quidem meritò digna, quoniam re vera ſi formaliter eſſent meritoria, gratiam præſupponerent, quia nihil ſit formaliter meritorium ſine gratia. Vnde hoc quærere, eſt quærere verum quicunque bonis operibus operam dant æqualiter, prædeſtinentur ad eandem æqualitatem gratiæ. Quod rurſum eſt quærere, vtrum diſpoſitio illa habeat aliquam cauſalitatem reſpectu gratiæ, aut nullam. ſi enim neceſſariò æqualiter datur ob diſpoſitionem illam, videtur, quòd diſpoſitio illa debeat habere aliquam cauſalitatem reſpectu gratiæ, quod eſt eam habere reſpectu prædeſtinationis. Sin autem, tota cauſalitas reſpectu gratiæ danda eſt Deo. Hinc eſt quod Auctor quæſtionem transfert ad prædeſtinationis cauſam, vt cauſam concluſionis eliciendæ pro hac quæſtione manifeſtet.

In corpore celebratur in longum opinio D. Thomæ, qui voluit plurimis rationibus, &c. auctoritatibus, cauſam prædeſtinationis non eſſe opera merito digna, ſed profecto ſolùm eſſe Deum huiuſmodi cauſam. Quam ſententiam, ſicut viſum eſt in quarto quolibeto quæſt. 19. &c. hoc loco manifeſtum eſt, non reprobat Auctor abſolutè, neque concedit abſolutè. Sed de condigno concedit, non autem de congruo. Vnde duabus concluſionibus de prædeſtinatione poſitis videtur Auctor quæſito ſatisfacere.

Prima igitur concluſio eſt. Cauſa de condigno prædeſtinationis non eſt niſi Deus liberè agens.

Ex hac ſequitur concluſio correſpondens pro quæſito. Diſpoſitio æqualis pro præſenti de condigno non eſt cauſa æqualis gratiæ in illis diſpoſitis

Ad hoc comprehendum, inducuntur plurimæ auctoritates in litera, &c. ſimiliter Gloſſæ, & expoſitiones, quibus omnibus manifeſtatur ꝙ Deus liberè cui vult donat gratiam, cui non vult nequaquàm donat, quantum videlicet eſt ex parte condigni. Vbi not. ꝙ ly condignum eſt idem quod neceſſariò. Quaſi dicatur, ꝙ Deus, à nulla prorſus vel actione, vel creatura neceſſitatur ad dandam ſuam gratiam, ſed ipſe ſolus, qui collator eſt gratiæ, eſt cauſa libera gratiæ.

Cur autem id non fiat, ſciri non poteſt, quia ſpectat hoc ad profundum Dei iudicium, cuius nulla eſt finita inueſtigatio, qualis eſt in creatura.

Secunda concluſio eſt. Cauſa prædeſtinationis de congruo, quæ dicitur ſine qua non, ſunt opera bona, quæ merito digna ſunt

Hanc ſequitur ſtatim correſpondens concluſio ad quæſitum ſ. Diſpoſitio ad gratiam æqualis pro præſenti de cōgruo eſt cauſa æqualis gratiæ. Et ad hanc concluſionem inducuntur rationes, & auctoritates, per quas vndequaque manifeſtatur illud, quòd in prædeſtinatione Deus obſeruat miſericordiam, ſecundum quam cui vult miſeretur, ſed etiam cum miſericordia habet iudicium, quo iudicantur opera huius, & illius, atque de congruo infundit ipſe Deus. &c.

Ita procedere voluimus in admodum prolixa quæſtione, & ſatis difficili, vt parere legenti poteſt. Vbi & aduertimus lectorem, quòd ſi quid Scotus molitur contrà in primo ſententiarum diſt. 41. quæſt. vnica. ipſi ſatisfecimus in quarto quolibet quæſt. 19.

Not. etiam, quòd Caetanus hoc loco reprehendit Auctorem noſtrum ſuper art. 5 quæſt. 23. p. p. Quod velit bonum vſum liberi arbitrij eſſe cauſam prædeſtinationis, in quo etiam reprehenditur Auctor à Scoto vt ſupra, & nos ipſi ſatisfecimus vbi ſupra. Vbi & manifeſtamus intentionem Doctoris noſtri non eſſe procul ab intentione Doctoris Sancti. ſ. D. Tho. Sed certè circa hoc negotium conſiderandum eſt diligenter, ꝙ cum ad gratiam neceſſariò ſequatur gloria. quicunq. prædeſtinantur ad gratiam pro præſenti, prædeſtinantur etiam ad gloriam pro futuro. Iam verò non prædeſtinantur præſciti; cur autem, niſi quia præuidentur fore indiſpoſitos ad gratiam, & hoc ex malo vſu liberi arbitrij? ſed non ex hoc ſequitur, vt cauſa totalis gratiæ ſit bonus vſus liberi arbitrij, quia cauſa totalis, & de condigno ſolus Deus eſt. Et certè cum non dat gratiam Deus alicui, quoniam præuidet illum non benè vſurum liberum arbitrium, intelligendum rectè eſt hoc negotium. Eſto idcirco Callias, qui venit ad baptiſmum diſpoſitus ita, vt renuntiet omnia, quæ renuntianda ſunt, & re vera in ſuſceptione baptiſmi non ponit obijcem, veruntamen Callias iſtæ præſcitus eſt, quia præuidet illum Deus lapſurum in peccata, & non reſurrecturum. Eſto deinde Socrates, qui venit pariter ad baptiſmum, non ponens obijcem, & prædeſtinatus eſt, quia præuidet illum Deus benè vſurum libero voluntatis arbitrio, & non lapſurum in peccata, & ſi lapſurum, reſurrecturum tamen; dicimus ꝙ vterque recipit gratiam æqualiter, & vterque non recipit.

Aequaliter quidem, quoniam non ponentibus obijcem confertur gratiā, in Sacramentorum nouæ legis ſuſceptione, & quidem gratia gratum faciens, atque iuſtificans. Cauſa de condigno, atque totalis, vel principalis huius collationis gratiæ eſt ipſæ ſolus Deus ſua miſericordia. Cauſa verò de congruo, vbi concurrit iudicium Dei, eſt ipſa operatio ſuſcipientis, & nō ponentis obijcem. Cæterum contra, non æqualiter data eſt gratia, quia alteri cum connexione gloriæ, alteri verò ſine connexione gloriæ pro futuro. Et hanc profectò credimus eſſe Doctoris noſtri ſententiam noſtro quidem iudicio conſonam dictis ſanctorum, & doctrinæ D. Thomæ. Suſcipiantur ergo opera noſtra tanquàm cauſa de congruo prædeſtinationis, & gratiæ, non autem de condigno. Et ceſſabit quæſtio. Dicere autem cum Caetano, & Magiſtro auctoritatem illam Auguſtini retractam eſſe, vbi dicit, De occultiſſimis meritis venit, &c. Admitti poteſt, veruntamen non tollitur, quod non ſit vera, dum loquimur de congruo, non autem de condigno. Hanc diſtinctionem diligenter attēde, & ſolues omnia contraria. Hæc.n. dixiſſe ſatis volumus in præſentia, ſatis quippè ex ſe prolixa eſt ipſa quæſtio Auctoris.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum productio creaturarum à Deo poſſit demonſtrari.

SEQVVNTVR quæſita de creaturis in comparatione ad Deum. Et erant duo: vnum pertinens ad eſſe naturæ. Vtrū productio creaturarum à Deo poſſit demōſtrari. Alterum pertinens ad eſſe gratiæ: vtrum in anima Chriſti gaudium fruitionis ſimul fuit cum triſtitia.

Primum proponebatur ſine argumentis.

Reſponſio. Ad quod dicendum, quòd quæſtio ex modo proponendi ſoluit ſeipſam. Creatura enim in eo quòd creatura eſt, creatum quid eſt, ſicut factura in eo quòd factura, factum quid eſt. Sicut ergo factura, quia factum quid eſt ratione firma conuincitur, quòd ab alio ſit facta, & ita ab alio producta. Nulla enim res ſeipſam producit, quia omne, qđ producitur, eſſe habet per productionem, & ita non à ſe, ſed ab eo, à quo producitur, quod oportet habere eſſe à ſe, quia vt dicit Richar. primo de Trinit. cap. 8. Si nihil à ſemetipſo fuiſſet, non eſſet omninò, vnde ea exiſtere potuiſſent, quæ ſuum eſſe à ſemetipſis non habent, nec habere poſſunt. Quia ſi illud à quo eſſe ſuum habent, haberent ab alio, eadem quæſtio eſſet de illo, vtrum haberet eſſe à ſe, vel ab alio, & eſſet procedere in infinitum aut ſtare in eo, quod à ſe habet eſſe non ab alio. Quare ponere productum produci à ſe, implicat contradictionem. ſ. idem habere eſſe à ſe, & non habere.

Sic & creatura, quia eſt creatum quid, ratione cōuincitur, quòd ab alio ſit creata, & ita ab alio producta, & hoc ab illo, quod non eſt ab alio productum, & à quo alia, vt iam inductum eſt, quod non ponimus eſſe, niſi Deum, quia eſt neceſſe eſſe. Si enim eſſet poſſibile eſſe, haberet ab alio eſſe, vt infra declarabitur.

Et ſimiliter, vt infra declarabitur, non eſt neceſſe eſſe, niſi ſolus Deus. Vnde ex modo eſſendi, qui competit creaturæ, veritas quæſtionis præcipuè inueſtiganda eſt, & hoc ſecūdum quòd arguit Richard. primo de Trinitate cap. 6. ratione diuiſiua ſic.

Vniuerſaliter omne eſſe diſtinguitur tripliciratione. Erit enim ab æterno, & à ſemetipſo, aut è conuerſo, nec ab æterno, nec à ſemetipſo, aut mediatè inter hæc duo, ab æterno quidem, nec tamen à ſemetipſo.

Nam illud quartum, quod huic tertio membro videtur è conuerſo reſpondere, nullo modo ipſa natura patitur eſſe.

Nihil enim omninò poteſt eſſe à ſemetipſo, quod non ſit ab æterno.

Quicquid enim ex tempore eſſe cœpit, fuit quando nihil fuit, ſed quandiù nihil fuit omninò nullũ eſſe habuit, nec à ſe, neque formaliter, neque principiatiuè, nec ab alio, quia aliter eſſent ſimul contradictoria in eodem, ſcilicet ꝙ eſſe habuit, & non habuit. Creatura ergo ſi ſic ponatur eſſe à ſemetipſa, ita ꝙ non poſſit probari eſſe à Deo, quemadmodum Peripatetici poſuerunt incorruptibilia alia à primo, eſſe à ſemetipſis, vt infra in quadam quæſtione patebit, neceſſe eſt ponere eam eſſe ab æterno, ita ꝙ non poſſit demonſtrari, ꝙ non ſit ab æterno, quorum vtrunque falſum eſt, vt ibidem declarabitur. Si autem iuxta ſecundum membrũ principale propoſitum ponatur creatura eſſe, nec ab æterno, nec à ſemetipſa, neceſſariò ponendum eſt, ꝙ ſit ab alio in eſſe producta, quia ex quo non eſt ab æterno, fuit qñ non fuit, & ideò eſſe quod habet recepit. quare ſm̃ poſitionem non eſt à ſeipſa. Sicut.n.eſt impoſſibile, ꝙ ſit formaliter, ita videlicet, ꝙ ex ſe non habet niſi eſſe formæ, nullam autem potentiam ad eius contrarium, quin ſit ab æterno, vt iam dictum eſt; ſic impoſſibile, ꝙ ſit à ſeipſa principiatiuè. Quia vt dicit Richardus, q̃diù nihil fuit, nihil omninò habuit, & nihil potuit. Nec ergo ſibi, nec alteri dedit, vt eſſet. alioquin dedit qđ non habuit, fecit qđ nõ potuit. Sequitur ergo neceſſariò, ꝙ eſſe recepit ab alio, & hoc, qui à ſe non ab alio habet eſſe, ne ſit proceſſus in infinitum, qui non eſt niſi Deus, vt dictum eſt. & infra aut poſt dicetur. Si aũt iuxta primum membrum principale creatura ponatur ab æterno, & à ſemetipſa, ſi intelligatur à ſemetipſa principiatiuè, hoc omninò eſt contra naturam entis ſimpliciter. Nulla.n.res ſeipſam producit, vt ſit ſicut iam dictum eſt. Si verò intelligatur formaliter, hoc põt eſſe dupliciter aut quia à ſe ita formaliter ꝙ à nullo principiatiuè. Tale eſt ſimpliciter neceſſe eſſe, qđ nulli creaturæ põt conuenire, ſed ſoli Deo, vt infra declarabitur. Propter qđ creatura ſiue ponatur, ꝙ ſit poſſibile eſſe ex ſe, & ex tempore iuxta ſm̃ membrum iam tactum, ſiue ponatur, ꝙ ſit ex ſe neceſſe eſſe formaliter, non aũt principiatiuè, neceſſe eſt ponere, ꝙ ſit ab alio principiatiuè. Et hoc eſt qđ in vno ſenſu continet tertium membrum principale propoſitum, ſ. ꝙ ſit ab æterno, nec tñ à ſemetipſa. Ab æterno enim eſſe, non tñ à ſemetipſo, ponitur aliquid dupliciter. Vno modo, quia eſt ex ſe poſſibile eſſe, qđ tñ neceſſariò habet eſſe ab illo qđ eſt neceſſe eſſe. quemadmodum poſuit Auic. creaturas incorruptibiles habere eſſe à Deo, vt infra videbitur. Alio autem modo, quia ex ſe eſt neceſſe eſſe formaliter, ſed tñ ab alio habẽs eſſe principiatiuè. De tali ente dicit Richar. c. 9. Fuiſſe autem aliquod eſſe ab æterno, quod tñ non ſit à ſemetipſo, nemini vr̃ impoſſibile, quaſi ſit neceſſarium, & verum eſt in diuinis, vbi eſt productio de ſubſtãtia producentis, quæ eſt neceſſe eſſe formaliter, & per ipſam omnis habens eam in ſe eſt neceſſe eſſe formaliter, ſm̃ ꝙ hoc alibi declarauimus, & infra aliquid de hoc dicetur. Quod etiam ſm̃ aliquos poſuit Philoſophus in omnibus incorruptibilibus poſt primum, de quo videbitur infra. Sed hoc ponere in creaturis omninò eſt impoſſibile, immò in quacunque natura ponitur, ꝙ ſit neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ſi nõ ponatur eſſe Deus, neceſſe eſt ponere, ꝙ ſit ab alio principiatiuè, vt infra declarabitur, ita ꝙ in ſolo Deo ponendum eſt eſſe alios neceſſe eſſe ex ſe formaliter, principiatiuè autem ab alio, & vnicum ſolum, quod eſt neceſſe eſſe à ſe formaliter, & à nullo principiatiuè, à quo principiatiuè habet eſſe omnis alius, & omne aliud. Et ſic dicendum eſt, ꝙ creaturam eſſe productam à Deo infallibili ratione naturali, & ex ſola ratione naturali demonſtrari poteſt.

Comment. in Quæſtionem Sextam, quæ eſt,

Vtrum productio creaturarum à Deo poſſit demonſtrari.

IN titulo not. quòd ly productio in præſentia non dicit ſimplicem dependentiam à Deo, ſecundum quod exponerent Peripatetici, dicentes, Deum produxiſſe omnia, ſed ab æterno, quia videlicet ab ipſo proueniũt omnia, cum pendeat ab ipſo cœlum, & tota natura, non tanquam à cauſa efficiente, ſed finali. Sed productio hæc accipitur pro acquiſitione eſſe poſt non eſſe. Quod non poteſt eſse niſi vel ab æterno, vel in tempore. In hac queſtione autem non diſtinguitur hoc, ſed quomodocunque ſiue reſpectu temporis, ſiue reſpectu æternitatis, quæritur vtrum poſſit demonſtrari productio rerum. ſ. vtrum poſſit oſtendi, quòd eſse, quod habent creaturæ, habent ab ipſo Deo per productionem, non autem illud habeant à ſeipſis, vt dicerent Peripatetici.

In corpore eſt concluſio. Quòd talis productio poteſt demonſtrari demonſtratione naturali.

Not. ꝙ hæc concluſio melius probari non poteſt, quàm demonſtrando huiuſmodi productionem. Hanc autem demonſtrat ex Richardo, & ſatis quidem ita facilè, vt non neceſſe ſit, quòd nos demonſtrationem formemus.

Demonſtratur etiam à D. Thoma p. p. quæſt. 44. art. p. ſic. omne, quod eſt per participationem producitur ab eo, qui eſt per eſsentiam. Sed eſse omnium creaturarum eſt per participationem, igitur prouenit ab eo, qui eſt per eſsentiam, qui Deus eſt.

Demonſtrat etiam eam Proclus in libro elementorum Theologicorum, maximè quidem propoſitione ij. Et alij plures conantur id demonſtrare, quicunque manifeſtare intendunt Deum eſse cauſam efficientem omnium rerum.

QVAE-

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum in anima Chriſti gaudium fruitionis ſimul fuit cum triſtitia.

CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ in anima Chriſti non fuit ſimul triſtitia cum gaudio fruitionis.

Arg. prin. Primum. Primò ſic. ꝙ ſimul poſſunt eſſe contraria, vel contradictoria ſm̃ diuerſos reſpectus hoc non contingit niſi in relatiuis, vbi aliquid eſt duplum ad hoc, non tamen eſt duplum ad illud. In abſolutis autem nunquàm contingit, vt ꝙ aliquid ſit calidum reſpectu illius, & frigidum reſpectu alterius, niſi in medio vno, quod eſt tepidum, in quo non ſunt contraria, ſed ſunt vnum. Cum ergo gaudiũ à ſuperiori, & triſtitia ab inferiori ſint abſoluta, quædam non exiſtentia vnum in aliquo medio, impoſſibile eſt fuiſſe ſimul in vna anima Chriſti maximè ſecundum vnam, & eandem potentiam indiuiſibilem.

Secũdum. Secundò. ſic triſtitia, & gaudium in anima ſunt ſicut glorioſum, & non glorioſum in corpore, ſed corpus glorioſum non compatitur in ſe non glorioſum aliquid. ergo anima gaudens glorioſè non compatitur in ſe triſtitiam aliquam.

In oppoſit. Contra. maior eſt colligantia potentiarum animæ inter ſe quàm, partium corporis, ſed illæ ſibi compatiuntur ſecundum Medicos, ergo & potentiæ animæ. Sed Chriſti anima verè patiebatur in potentijs ſenſitiuis, ſicut fides tenet. ergo compatiebatur in triſtãdo ſimul potentia rationalis. illa autem nunquàm fuit ſine gaudio fruitionis, vt ſimiliter tenet fides. ergo ſimul in ea erant gaudium & triſtitia.

Reſponſio. Dicendum ad hoc, quòd cum gaudium, & triſtitia paſſiones ſint in anima, & vt effectus cauſati in ipſa à triſtabili, & delectabili obiecto, cõtrarietas autem, & incompaſſibilitas effectuum non eſt, niſi ſecundum contrarietatem, & incompaſſibilitatem cauſarum, quas ſequuntur, ita quòd ſi cauſę non ſunt contrariæ, ſed ſeſe compatiuntur, conſimiliter iudicandum eſt de effectibus. Vnde ſi calidum, & frigidum ſunt cauſæ nigri, & albi in corpore, & ſi calidum, & frigidum non contrariarentur, ſed ſeſe compaterẽtur in corpore, nec nigrum & album; immò ſe compaterentur. Nunc autem ſic eſt in propoſito, quòd obiecta, de quibus in anima Chriſti fuerunt gaudium, & triſtitia, penitus non erant contraria, ſed omninò alterius generis, ſed compatiuntur ſe, quia gaudium illud erat de obiecto increato, triſtitia verò de obiecto creato. Increatum autem & creatum omninò ſunt genere diuerſa non contraria, ſed ſeſe compatientia. Eſt enim creator per eſſentiam in omni creatura. ergo & gaudium de increato nullo modo contrariatur triſtitiæ de creato, ſed ſeſe compatiuntur. Sed quòd triſtitia non compatitur gaudium, hoc eſt, qñ ſunt contraria, & de contrarijs eiuſdem generis. Vnde gaudium de calido, & triſtitia de frigido nunq̃ compatiuntur ſe, ſicut neq; calidum, & frigidum, quia ſunt contraria, niſi fortè miraculoſè in damnatis, ſi ſimul ponantur pati in eadẽ parte indiuiſibili triſtitiam à calido & frigido. Gaudiũ aũt de ſpirituali bono gratiæ, & triſtitia de recordatione mali culpæ benè ſtant ſimul, quia nõ ſunt contraria, ſicut neq; gratia & culpę memoria, ſiue culpa, vt exiſtẽs in recordatione, ſiue in memoria, nec in beatis, in quibus gaudium de bono gratiæ perfectæ, quæ eſt gloria, eſt cauſa recordationis, licèt abſque triſtitia mali culpæ. Conſimiliter in anima Chriſti ſimul erant gaudium de increato, & triſtitia de creato, quia non erant cõtraria. immò nec gaudium de increato omninò contrarium habere poteſt, quia ens increatum nullum poteſt habere contrarium aliud ens, vt alibi declarauimus, ſed habet oppoſitum purum non ens. Vnde ſi gaudio de increato ſit triſtitia oppoſita, illa non põt eſſe de oppoſito increati boni, vt ſi ſit gaudium de eius præſentia ſm̃ viſionem, & fruitionem, triſtitia oppoſita ſit de eius abſentia, quemadmodum ſi quis gaudet de aliquo bono temporali habito, triſteretur triſtitia contraria de ipſo non habito. Sed tale gaudium non compatitur ſecum huiuſmodi triſtitiam oppoſitam, ſicut ſimul eſſe non poſſunt, quòd idem bonum ab eodem ſit habitum, & non habitum. Sic ergo in Chriſto ſimul erant in eodẽ gaudium, & triſtitia reſpectu diuerſorum, gaudiũ à ſuperiori bono, & triſtitia ab inferiori malo, & gaudium principaliter in ſuperiori animę portione rationis, & per conſequens in tota ſubſtantia eius, è conuerſo triſtitia principaliter in inferiori parte ſenſus, & per conſequens in ſuperiori, & in vi rationali ſecundum portionem inferiorem, & in totam ſubſtantiam animæ, ita quòd conſiderando animam, vt eſt natura, tota anima Chriſti gaudebat ſimul & triſtabatur. conſiderando autem ipſam vt eſt diſtincta ſecundum portionem ſuperiorem & inferiorem, ſic gaudebat tota ſecũdum vnã portionem. ſ. ſuperiorem, & triſtabatur ſecundum aliam. ſ. inferiorem, & non è conuerſo. & hoc quia portiones in anima non diſtinguuntur, ſicut potẽtiæ ex reſpectu ad diuerſa obiecta formalia, nec ſicut vires circa diuerſos modos eiuſdem obiecti formalis, ſed ſolùmmodo ſicut reſpectus ad diuerſa obiecta ſecundum gradus, vt. ſ. gradibus ſuperioris, & inferioris diſtinguuntur. Et dicitur portio ſuperior, quia reſpicit ſuperius & inferior, quia reſpicit inferius. Vnde quia illud gaudium non eſt niſi in reſpiciendo ſuperius, nec triſtitia niſi in reſpiciendo inferius, & reſpicere inferius non eſt reſpicere ſuperius, idcirco gaudium nõ eſt in ani-

ma,

ma, vt in portione niſi vt eſt portio ſuperior, ſimiliter neque triſtitia, niſi vt eſt portio inferior.

Nec eſt in hoc differentia ſecundum quot vires ſiue potentias reſpiciat inferius, & ſecundũ quot ſuperius. Inquantum enim reſpicit inferius, etſi ſecundum omnes potentias, ſiue vires irrationales & ſenſitiuas reſpiciat inferius, vt ſecundum omnes triſtetur, non eſt niſi vna portio.

Similiter inquantum reſpicit ſuperius, etſi non niſi ſecundum omnes vires, ſiue potentias rationales reſpiciat ſuperius, vt ſecũdum omnes triſtetur, non eſt niſi vna portio. Nec tale gaudium & triſtitia talis ſimul exiſtentes in eadem natura, aut potentia animæ ſeſe diminuebant in Chriſto, aut retrahebant: cum tamen vnum eorum non erat materia alterius. Videtur enim naturale eſſe, ꝙ talium vnum ſemper retrahit, aut diminuit aliud, niſi triſtitia ſit materia gaudij, vt in pœnitente, in quo quantò maior eſt triſtitia, tãtò maius eſt gaudium, & illud multò magis, quàm in diuerſis viribus animæ, in quibus vna intenta in ſua operatione naturaliter, & neceſſariò retrahit alteram à ſua operatione, aut diminuit operationis ſuæ intentionem. Et hoc ideo in Chriſto contingere potuit ſupernaturaliter per hoc, quòd ſupernaturaliter aſſumpſit ad diuinam perſonam cum diuina natura naturam humanam, & diſpenſatiuè naturam humanam cum diſpoſitione paſſibilitatis, ita quòd ſi humana natura Chriſti paſſibilis ſibi fuiſſet derelicta, impoſſibile eſſet, quin vires ſeſe ſecũdum diuerſas operationes, & eadem vis in diuerſis paſſionibus retracta fuiſſet ab altera earum, aut diminuta in ea.

Ad primum in oppoſitum, quòd gaudium à ſuperiori, & triſtitia ab inferiori ſunt abſoluta, quare non ſunt ſimul in eodem etiam reſpectu diuerſorum, verum eſt ſi eſſent contraria, vel oppoſita, aut repugnantia, quod non eſt verum, vt dictũ eſt. Non repugnantia autem quantuncunque diuerſa benè compatiuntur ſe in eodem. *Ad primũ princ.*

Per idem patet reſponſio ad ſm̃, qm̃glorioſum & nõ glorioſum ſunt penes diſpoſitiones repugnãtes. Doti.n. claritatis omninò repugnat obſcuritas: doti verò agilitatis ſimiliter repugnat ponderoſitas, & ſubtilitati groſſities, & impaſſibilitati paſſibilitas, & hoc non minus, quàm eadem repugnant claritati naturali, agilitati, ſubtilitati, & impaſſibilitati, quemadmodum vitium intemperantiæ repugnat temperantiæ, vt eſt virtus moralis, & vt eſt virtus gratuita: non ſic autem eſt de gaudio à ſuperiori, & triſtitia ab inferiori, vt dictum eſt. *Ad ſecundum.*

Comment. in Quæſtionem Septimam, quæ eſt,

Vtrum in anima Chriſti gaudium fruitionis ſimul fuit cum triſtitia.

TITVLVS ſatis clarus ex declaratione concluſionis in corpore poſitæ.

In corpore concluſio eſt affirmatiue reſponſiua quæſito, ſcilicet in anima Chriſti gaudium fruitionis ſimul fuit cum triſtitia.

Not. quòd primò ab Auctore probatur poſſibilitas huius poſitionis, deinde declaratur.

Probatur itaque poſſibilitas ſic. Ea, quæ non ſibi contrariantur ad inuicem poſſunt eſſe in eodem, ſed gaudiū fruitionis, atque triſtitia in Chriſto non contrariantur, ergo &c. Maior patet. Minor autem probatur, quæ reſpiciunt diſparata, atque diuerſa, ſed non contraria, non ſunt contraria; ſiue quæ non ſunt de aliquo contrario non ſunt contraria, ſic erant dolor, & gaudium in Chriſto. Quod probatur, quia triſtitia erat de obiecto creato, gaudium de increato, quæ non ſunt contraria, ſed diuerſa, ac diſparata. Ergo &c.

Declaratur autem hac diſtinctione, quod anima Chriſti intelligi poteſt dupliciter, vel vt eſt natura, vel vt diſtinguitur in portionem ſuperiorem, & inferiorem, & tunc ponuntur duæ concluſiones.

Prima eſt. In tota anima Chriſti ſumpta vt natura erat gaudium fruitionis, & triſtitia.

Not. quòd ſubintelligitur in paſſione.

Secunda concluſio eſt; Anima Chriſti vt diuiditur ſecundum portionem ſuperiorem, & inferiorem, in ſuperiori habebat tantum gaudium, & non triſtitiam, in inferiori autem habebat triſtitiam.

Not. has concluſiones haberi etiam à D. Thoma tertio ſententiarum diſt. 15. & 3. p. q. 46. art. 7. Vnde patet ſatis quomodo Auctor in hac quæſtione potiſſimum accedat ad mentem, atque doctrinam D. Thomæ.

Cæterum Scotus de more pugnare deſiderans aduerſus veritatem, non curat ſibi contradicere, & amore oſtentandi ingenium ſuum vtranque concluſionem declaratiuam conatur deſtruere, quam & in parte ſequitur Aureolus.

Primò igitur contra primam iſtarum concluſionum arguit ſic Scotus in 3. Sentent. diſt. 15. quæſt. 2. Homo non dicitur ædificare ſecundum muſicam, licèt muſica accidat ædificatori, ergo nec anima dicitur dolere ſecundum rationem ſuperiorem, ſi dolor accidat tantùm in inferiori, vt erat in Chriſto. confirmatur. Similiter ſequitur, quòd anima poſſet dici intelligere ſecundum voluntatem, vt natura, non vt voluntas, quia ipſa natura, in qua eſt voluntas, intelligit.

Secundò. Anima vt diſtinguitur à ſuis potentijs non dolet, quia nec vt ſic reſpicit aliquod obiectum; Sed anima eſt vna ratione ſuperiori, & inferiori, non vt reſpicit obiectum, ſed vt diſtinguitur à potentijs, & vt eſt actus primus, ergo vt ſic non dolet, & per conſequens multò minus eſt ratio, quòd dolor exiſtens in ratione inferiori redundet in ſuperiorē.

Tertiò. Si animæ, vt eſt natura, competeret dolor, hoc eſſet præcipuè per ſeparationem eius à corpore, quod vt eſt natura informat, ſed hoc eſt falſum, quia in tali ſeparatione facta eſt impaſſibilis. ergo &c.

Quarto arguit Aureolus. Recta ratio non dictabat Chriſto, quòd deberet dolere de illa paſſione, ergo non dolebat. Conſequentia patet; ſi quidem nullus dolor fuit in eo, niſi ſecundum rectam rationem. Antecedens autem probatur, quia Chriſtus ſciebat Deum velle illum pati, ergo ratio recta non dictabat de hoc eſſe dolendum.

Quintò. Idem Aureolus. Poſſibile eſt ex diuerſis apprehenſionibus appetitum ſenſitiuum triſtari de aliquo obiecto, & appetitum intellectiuum de eodem gaudere, vt cum quis patitur propter conſequendam beatitudinem, ergo paſſio, quæ erat in appetitu inferiori, Chriſti non redundabat in voluntate.

Hæc præſertim habent contra primam illam concluſionem.

Contra

Contra ſecundam verò Scotus probare intendens, quòd ratio ſuperior ſecundum portionem, ſcilicet ſuperiorem dolebat, & triſtabatur, arguit primò ſic. Paſſio illa erat contra appetitum portionis illius ſuperioris, ergo erat obiectum ſimpliciter triſtabile, ergo triſtabatur.

Secundò. Erat contra conditionatum velle ipſius; omne autem huiuſmodi cauſa eſt triſtitiæ in voluntate, & ſuperiori portione animæ.

Tertiò. Chriſtus triſtatus eſt de peccatis hominum, vt ſunt offenſæ Dei, ſed hoc ſpectat ad portionem ſuperiorem, quoniã hæc triſtitia eſt ſecundum Deum, & rationes æternas, quæ ſunt obiecta talis portionis ex Auguſtino. ergo &c.

Hæc iterum Scotus, quibus apertè, vt intueri licet, ſibi in primis contradicit. Quippè prioribus argumentis negat totam animam paſſam fuiſſe, ita vt affirmet nullam partem paſſam; poſterioribus verò probare conatur paſſam fuiſſe ſecundum portionem ſuperiorem; & ideò ſibi contradicit, quoniam non ob aliud, vult paſſam non fuiſſe ſecundum totam animam, quia nec ſecundum ſuperiorem: & deinde oppoſitum aſtruit.

Cæterum conſiderandum illud, quod alibi dictum eſt, & quidem cum doctrina Ariſtotelis, quod anima vnica eſt in homine, idcirco & in Chriſto vnica erat in ſua paſſione, ſicuti fuit ante, & modo eſt, non autem plures animæ, diſtinguitur autem deinde ſecundum potentias in plura. Porrò dum vnica conſideratur, vt non quidem informans hoc, vel illud organum particulare, eſt tota in toto, & tota in qualibet parte. Eſt eſſentia ipſa, eſt natura ipſa formalis, & corpus locum tenet ſubiecti, atque materiæ. Nunc autem anima conſiderata, vt eſſentia hæc, vt forma, vt natura, vel aliquo modo paſſa eſt, vel nullo modo patiente corpore; ſi nullo modo paſſa eſt, non ergo ipſe homo paſſus eſt, ſed pars hominis, ſcilicet corpus, cum tamen dicendum ſit totum Chriſtum quatenus hominem paſſum eſſe. Quòd ſi totus homo in Chriſto paſſus eſt, quatenus homo, vtique & ſecundum totum corpus, & ſecundum totam animam paſſus eſt, quatenus corpus ſubiectum eſt animæ, & anima quatenus forma talis corporis, vbi conſtituitur homo, quæ forma in hoc reſpectu eſt, & eſſentia, atque natura. Ergo aliquo modo paſſa eſt anima, & quidem non niſi ſecundum totum, quoniam cum ſit indiuiſibilis prorſus, quatenus eſſentia, atque natura non poteſt pati ſecundum partem, quam nullam prorſus habet; ſecus autem dicendum eſt, dum loquimur de animæ potentijs, vt in ſolutione argumentorum videre erit. Sed conſiderandum, quòd illud met, quod dictum eſt, de paſſione animæ totius, dicendum eſt de gaudio fruitionis, cum enim vt eſſentia eſt non diuidatur in partes, ſine vlla prorſus diſtinctione tota (ſi tamen hoc vocabulo, tota, vti debemus) gaudebat.

Ad primum igitur argumentum dicimus, quòd non aduertit Scotus, quòd anima, vt natura eſt, & vt eſſentia, ac hominis forma, non diſtinguitur ſecundum portionem inferiorem, & ſuperiorem, & ideò aſſumit id, quod nihil efficit. Nam vtique concedimus quod quatenus diſtinguitur in portionem ſuperiorem, & inferiorem, eatenus ex paſſione inferioris non dicitur tota pati, ſed negamus, quòd tunc accipiatur anima, vt hominis forma, vt eſſentia, atque natura. Nam forma hominis eſſentia, atque natura eſt tota anima, non portio inferior, non ſuperior ſeorſum. Sed vt ita diſtinguitur, diſtinctio eſt iuxta potentias, quoniam ſuperior portio quid eſt niſi ratio? Inferior quid eſt, niſi ſenſus? Ratio autem, & ſenſus animæ potentiæ ſunt.

Ad confirmationem negatur conſequentia, quia actus intelligendi eſt actus potentiæ, non naturæ, formæ, & eſſentiæ. Anima, vt forma eſt, natura, & eſſentia hominis, nullum aliud habet officium, niſi quod dat vitam corpori organico illi, informando ipſum, & animando; vt verò diſtinguitur ſecundũ potentias, dat actum intelligendi, volẽdi, ſentiẽdi, &c.

Ad ſecundum, Scotus aſſumit, quod falſum eſt, animam non dolere prout diſtinguitur à ſuis potentijs, quoniam meminiſſe debet, animam quatenus informat corpus, non diſtingui à potentijs, ſed accipi tanquam naturam, & eſſentiam potentẽ huiuſmodi corpus animare. Iam verò non vniretur corpori anima niſi haberet naturalem propenſionẽ ad corpus. Et quidem præſertim anima humana in hoc differt ab Angelis, quod hæc ſit actus corporis, ad corpus naturaliter habens inclinationem, non ſic autem Angeli: cum autem habeat huiuſmodi inclinationem, illam habet non ſecundum potentias, ſed ſecundum ſuam eſſentiam, atque naturam: cum ergo corpori vnitur, vnitur naturaliter. Quod ſi vnio eſt naturalis: diſunitio non erit naturalis ex parte animæ, quoniã vt viſum eſt alibi, naturaliter vnumquodque manet in eo, in quod inclinatur naturaliter. Igitur naturale eſt animæ manere in corpore, & non naturale ſeparari. Sicut autem vnitur vt forma, vt eſſentia, atque natura; ita pariter ſeparatur, non autem vt potentia. Et ſicut illud eſt naturale, ita hoc reſpectu eius eſt violentum; cum autem quod affert violentiam, affert paſſionem aliquam, ſequitur, quod cum paſſio Chriſti ad hoc tenderet, vt ſepararetur anima ab ipſo corpore, vnde ſequebatur mortem Chriſti eſſe violentam, paſſio illa erat violenta, & per conſequens inferens id animæ, quod eſt ſibi innaturale, & contra inclinationem, quod non poteſt non afferre triſtitiam. Inferebatur ergo animæ triſtitia ob eius ſeparationem à proprio ſubiecto, ad quod informandum ordinata erat, & quidem non vt potentiæ, ſed vt eſſentiæ, atque naturæ, ſecundum quam conſiderationem informat. Non eſt ergo verũ, quod aſſumit Scotus, animam ſcilicet vt à potentijs diſtinctam non pati. Sed & aduertendum, quod accipere animam, vt diſtinctam à potentijs, non eſt accipere cum diſtinctione reali, quaſi ex vna parte ponamus potentias, ex altera ponamus eſſentiem animæ, neque enim ponimus diſtinctionem realem, ſed de hoc negotio actum eſt in primo Quolib.

Ad tertium, quod eſt contra id, quod modo induximus, dicimus falſam eſſe vltimam conſequentiam, ſcilicet anima Chriſti in ſeparatione facta eſt impaſſibilis, ergo paſſa non eſt in ſeparatione. Hoc enim dici poteſt de qualibet anima præſertim beata; ſed non ſequitur, quod in actu ſeparationis non adſit paſſio. Scimus quidem, quod poſt ſeparationem, anima eſt impaſſibilis, ſed dum eſt in corpore paſſibilis eſt ante reſurrectionem, de qua non eſt ſermo in præſentia. Vnde dicebat Dominus; Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Quod intelligitur incluſiuè. Triſtabatur anima ex ſua ſeparatione, quia naturaliter maneret in corpore ſibi proportionato, & violentè erat ſeparanda.

Ad quartum diximus, quòd vellemus Aureolum attendiſſe ad verba ſapientiæ. Ratio inquit dictabat, cum eſſet recta dolendum non eſſe &c. cur tamen dicebat ipſe Dominus, Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma? Et vt ſupra; Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem? cur factus eſt ſudor eius ſicut ſanguis? cur cepit pauere, & tedere? cur dixerat ore Prophetæ, O vos omnes qui tranſitis per viam attendite, & videte ſi eſt dolor ſimilis ſicut dolor meus? ſed certè dolere, vel doluiſſe Dominum ſecundum animam intelligi bifariam debet. Nam primò dolere pro pati accipi debet, atque de paſſione naturaliter triſtari. Secundò pro lamentari. ſi primũ, profectò etiamſi ratio dictaret non eſſe dolendum, non poterat tamen non dolere relictus à patre in ſuis naturalibus, ſecundum quod dicebat; Deus meus Deus meus, vt quid dereliquiſti me; quemadmodum & Sancti martires habebant quidem rationem dictantem non eſſe dolendum, tamen nõ poterant non dolere, ſcilicet pati, vſque ad effuſionem animæ, ac ſpiritus.

Si ſecundum, tunc vel intelligimus, quod Chriſtus lamentaretur de ordinatione diuina, ſecundum quam Deus dicitur cauſa paſſionis Chriſti, & quod tradiderit ipſum, vel ꝙ lamentaretur ob cauſam, quæ erat culpa, vel ob cauſam efficientem violentam. Si primum; tunc credimus tenere argumentum Aureoli, quod. ſ. recta ratio dictabat, nè lamentaretur ob ordinationem diuinam, Si ſecundum, vel tertium, non iudicamus tenere. Concedimus itaque quod ſecundum dictamen rationis non dolebat, dictabat autem ne lamentaretur ob diuinam ordinationem. Non dictabat autem non eſſe dolendũ, vt expoſitum eſt, quia ratio non dictat quod eſt contra naturam.

Ad quintum dicimus, ꝙ tunc non accipitur anima ſm̃ eſſentiam, atq; naturam, in cuius fundamento nihil eſt diſtinctum, vt docet Philoſophus, ſed vt eſt diſtincta ſm̃ potentias. Vndè facilè concedimus, ſed nihil aſtruit contra nos, vt expoſitum eſt.

Hæc dixiſſe volumus ad argumenta priora.

Ad pri-

Ad primum autem contra ſecundam concluſionem, negatur antecedens.

Appetitus enim ſuperioris portionis non eſt niſi voluntas, ſed paſſio illa ſi fuiſſet contra illum appetitum, profectò nõ eſſet voluntaria. Quod eſt falſum. Scriptum eſt enim oblatus eſt, quia ipſe voluit. Et corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus, faciem meam non auerti ab increpantibus, & conſpuentibus in me.

Ad ſecundum, per hoc idem patet reſponſio, nam quid eſt hoc velle conditionatum, niſi cum præſuppoſitione ordinationis diuinæ? contra autem tali velle non fuit obiectum paſſio &c. Immò conformis, & tota paſſio, quæ recepta eſt in ſuperiori portione, recepta eſt reſpectu naturæ, non reſpectu potentiæ, vt ſupra dictum eſt.

Ad tertium dicimus, ꝙ nihil ad nos, qui de illa triſtitia loquimur, quæ prouenit ex paſſione corporis Chriſti, quam redundaſſe in animam dicimus, quemadmodum declaratum eſt.

Hæc dixiſſe ad hæc volumus. Si quis modò illuſtriores deſideret reſolutiones, petat Capreolum in primis, & Soncinatem, in 3. Sentent. diſt 15 & Gaetanum in 3. p. q 46. art. 7. Nos has excogitauimus, & volumus nobis ſufficere, quemadmodum & tanta dixiſſe in hac quæſtione.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum in perfectionibus creaturarum eſſentialibus ſit ſtatus in accipiendo aliquam ſpeciem creaturæ perfectiſſimam, proximam in gradu naturæ primo perfectiſſimo, ſupra quam non ſit accipere proximiorem illi.

SEQVVNTVR quæſita de creaturis ſecundum ſe. Et primo de quæſitis circa ipſas in generali. Secundo de quæſitis circa eaſdem in ſpeciali. Circa primum quærebantur duo. Vnum pertinens ad perfectionem earum in eſſe. Secundum verò ad modum eſſendi earum. Primum erat, vtrum in perfectionibus eſſentialibus creaturarum ſit ſtatus in accipiendo aliquam ſpeciem creaturæ perfectiſſimam, proximam in gradu naturę primo perfectiſſimo, ſupra quam nõ ſit accipere aliam proximiorem illi. Secundũ erat, vtrum aliqua creatura ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe.

Arg. prin. Circa primum arguitur, quòd ſit ponere ſtatũ in perfectione creaturæ, quia in eſſentialiter ordinatis qualiter ordinantur creaturę inter ſe ſm̃ ſpecies ſuas reſpectu Dei, ſi non ſit primum, nec aliquod aliorum, ſecundum Philoſophum in ſecundo Metaphyſ. de ſtatu cauſarum, ſed in eſſentialiter ordinatis ſemper præcedens eſt primum reſpectu ſequentium, & eſſentialem ordinem habet ad omnia ſequentia, qualem primum ſimpliciter reſpectu omnium: ergo in ſic ordinatis ad vnum primum omnium ſi non ſit proximum poſt illud, qd eſt primum reſpectu omnium aliorũ, nec aliquod aliorum: ergo à contrario ſi ſint alia poſteriora eſſentialiter ordinata ad primum omnium, neceſſariò eſt aliquod primum reſpectu illorum, quod eſt ſecundum reſpectu primi, & proximum illi. Ita quòd ſicut primo ſimpliciter nihil poteſt eſſe prius, ſic ſub iſto non poteſt aliquid eſſe prius reſpectu aliorum: hoc autem non eſt niſi ponere ſtatum in perfectionibus creaturarum: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Deus eſt infinitæ perfectionis: ſecundum autem rationes perfectionis eſt imitabilis à creaturis: ergo ſecundũ rationes infinitas eſt imitabilis à creaturis: hoc autẽ non eſt niſi quia creatura ſecundum æquales modos imitatur, quia nõ eſt imitabilitas paſſiua ſine imitante actiua, ſicut vniuerſaliter non poteſt eſſe paſſiuum ſine correſpondente actiuo, nec è conuerſo: ergo creatura ſecundum infinitos gradus perfectionis pôt eſſe imitatiua Dei: hoc autem non contingeret, ſi ſtatus, & numerus eſſet in perfectionibus creaturarum. ergo &c.

Hic in principio ſciendum ſecundum prædicta in prima quæſtione præcedenti, quòd creaturæ ad Deum dupliciter habent comparationem. *Reſponſio.*

Vno modo ſecundum ſuas eſſentias vt ſecundũ rationes ideales ſpeculatiuas ſunt quædam exemplata ipſius. Alio modo ſecũdum ſuas exiſtentias, vt ſecundum rationes ideales practicas ſunt quædam operata, ſiue operanda ab ipſo. Et iſto ſecundo modo creaturæ nullum ordinem eſſentialẽ habent ad Deum, quo neceſſe eſt ipſum per ordinẽ producere creaturas in eſſe, vt primo vnam primam: & deinde alias per ordinem mediante prima, & ſemper poſteriorem mediante priori, ſiue non, ſed ſingulam immediatè à Deo, licèt aliquẽ talium ordinum poſuit Auic. in productione rerũ à Deo, vt alibi expoſuimus. Primo autem modo creaturæ omnes ordinem eſſentialem ſecundum gradus perfectionum in diuerſitate eſſentię habẽt inter ſe, & ad primum, quemadmodũ in diuinis, vbi in idẽtitate eſſentiæ habent eſſe plures ab vno primò, neceſſario habent ordinem eſſentialem, ſiue naturalem inter ſe, & ad primum, ſecundum rationes productionum. Nunc autem ita eſt, ꝙ in eſſentialiter, ſiue naturaliter ordinatis ſecundum actus producendi inter ſe, & ad vnum primum, eſt aliquid ſecundum reſpectu primi, & omnium aliorum, quod producitur à ſolo primo, & tertiũ, quod non à ſolo primo, ſed ſimul à primo, & ſecundo, & ſi ordo procederet vlterius, quartum nõ produceretur à ſolo primo, nec à ſolo primo, & ſecundo, ſed ſimul à primo ſecundo & tertio, & ſic deinceps, ita quòd nullum ſequentium produci poſſet à primo, aut aliquo aliorũ, niſi ſimul ab omnibus intermedijs, vt alibi planè declarauimus, loquendo de emanationibus diuinarum perſonarũ. Quare ſi ſit ordo eſſentialis in eſſentijs rerum potius, quàm in exiſtentijs, erit conſimiliter in eſſentialiter ordinatis ſecundum actum eſſendi. ſ. eſſentialiter

tialiter

tialiter ſecundum formas, & eſſentias ſuas producibiles in eſſe à Deo ſecundum actum exiſtendi, ita quòd eſt aliquod ſecundum reſpectu primi & omnium aliorum, quod ſolum immediatum eſt ad primum, & poſt primum, & ſecundum tertium, quod ſolum immediatum eſt poſt illos, & ſic deinceps vſque ad infimã creaturam, ita quòd nullum ſequentium haberet, quòd eſſentia, & natura quædam eſſet à Deo producibilis ordinem eſſentialem habendo ad ipſum, niſi haberet ſimiliter ordinem eſſentialem ad omnia intermedia & illa ſimiliter ad primum, ita quòd quocunq; poſteriorum dato in tali ordine impoſſibile eſt ponere infinita media inter illud, & primum. Hoc.n. eſſet ordinem eſſentialem omninò interimere. Sicut enim in tali ordine ſi non eſt primum ſimpliciter, non eſt aliquod poſteriorum, ſic ſimiliter ſi non eſt ſecundum proximum poſt primum, nec ẽt eſt aliquod poſteriorum, quia illud ſecundum primum eſt reſpectu poſteriorum, & ſic deinceps. Et declarat ordo eſſentialis in ſic ordinatis in hoc, quòd modo numerorum in eis eſt aliquod vnum primum ſimpliciſſimum in fine ſimplicitatis & virtutis infinitæ, quia ſummè vnitæ, & poſt illud eſt aliquod vnum, quod per aliquam compoſitionem, ſed minimam, quæ poteſt reperiri in creaturis, recedit à ſimplicitate illius primi, quemadmodum binarius per aliquam compoſitionem recedit à ſimplicitate vnitatis, ſed minimam, quæ poteſt inueniri in numeris. Vnde eſt poſt illud primũ omninò infinitum magis infinitum virtute cæteris & magis vnitè, & ſic deinceps vſque ad infimã creaturam minimę virtutis. Vt ſecundum hoc intelligatur illud, quod dicit Auguſt. lib. cõfeſſ. Duo feciſti Domine, vnum prope te, ſcilicet aliquam creaturam Angelicam: alterum propè nihil. ſ. primã materiam. Vnde ſi multiplicatio eſſentiarum creaturæ intelligatur multiplicari, ſiue plurificari, hoc non debet imaginari ponendo principium in prima materia, & accedendo ad primum omnium à minus nobili ad magis nobile ſic, vt non ponatur finis perfectionum in creaturis in aſcendendo. Iſtud enim contrarium eſt ordini naturæ, quẽ natura nunquàm inchoaret, cum eum perficere non poſſet, eſſet etiam contrarium reductioni creaturarum ad Deum, quia nulla perfectè reduceretur ad ipſum, quia non reducuntur poſteriora ad primum niſi per medium, nec eſſet in reducendo ordo non modo eſſentialis, ſed nec aliquis ordo omninò, quia in infinitis non eſt ordo. Quòd autem aliqui aſſignant pro cauſa, quòd ſi ponatur quęcunque creatura perfectiſſima, ſecundum aliquã perfectionẽ imitabilitatis in Deo imitatur ipſum, quæ eſt ſuper perfectionẽ imitabilitatis, qua imitatur eum creatura inferior. Ita quòd ſicut ſecundũ rationem noſtri intellectus ſuper perfectionẽ imitabilitatis, qua imitatur eum creatura inferior, eſt ſumere perfectionem, qua illa ſuperior creatura eſt imitabilis, eo quòd ipſa non exhaurit totã imitabilitatem Dei, ſic cum nec ſuprema creatura data exhaurit totam imitabilitatẽ Dei, quia ipſa eſt infinita, & quælibet creatura imitatur modo finito: erit ergo in Deo ponere perfectionem imitabilitatis ſuperiorem, qua imitatur eſſentia ſuperioris creaturæ, & ſic deinceps in infinitum. Præterea niſi ita eſſet ſicut eſſentiæ creaturarum ſecundum ſpecies neceſſariò ſunt finitæ, & ideæ in Deo, quia non ſunt per ſe niſi ſpecies, neceſſariò eſſent finitæ, quod videtur inconueniens. Sed prima iſtarum rationũ procedit ex falſa imaginatione, imaginando gradus in diuina perfectione ſecundum conſiderationem intellectus noſtri, quæ omninò eſt falſa, etſi nullos gradus ponat in Deo, quia talis conſideratio non ſequitur naturam rei, vt ſcilicet ſecundũ ipſam tales conceptus ſint formabiles, qualiter debent ſequi omnes veri conceptus de Deo, id quod cõſideratur in ipſo, ſicut alibi expoſuimus: immò debemus cõſiderare in Deo vnum quid ſimpliciſſimum in perfectione, quod rationes omnium perfectionum poſſibilium circa creaturas habet in ſe non quantitatiuè quaſi per extenſionem, in qua accipitur pars, & pars quantitatiua, quemadmodum maior linea habet in ſe minorem, & plus, etſi ſolum ſecũdum conſiderationem intellectus, nec qualitatiuè per intenſionem, in qua accipitur pars, & pars qualitatiua, quẽadmodum magis calidum habet in ſe intenſionẽ minus calidi, & plus. Talis enim conſideratio nõ poteſt eſſe circa aliquid ſine omni comparatione exiſtens. Et ſecundum hunc modum aliqui cogitant omnes perfectiones eſſe contineri in eſſe Dei, quẽadmodũ calidum ignis continet omnes perfectiones calidorũ, quia eſt ſummè calidum, & nõ benè. Immò debemus cogitare perfectiones omnis eſſe fore in eſſe Dei vnitè, non ſecundũ rationem eiuſdem, ſed alterius, & ſupereminentis. Quemadmodum in vnitate conſideratur perfectio omnis numeri, ita quòd ſicut in vnitate non eſt aliquid q̃d imitatur numerus vnus & non alius; immò id ipſum, quod in vnitate imitatur vnus numerus, & quilibet, & hoc eſt totum quod eſt ipſa vnitas, ſic in Deo non eſt aliquid re, quod imitatur vna creatura, & non alia; immò id ipſum, quod in Deo imitatur vna creatura, & quælibet alia, & hoc eſt totũ, quod eſt diuinitatis eſſentia, ita quòd rationes imitabilitatum, & idearum non ſint in Deo ſecundum actum ex natura rei ſecundum ſe, ſed ſolum ex conſideratione diuini intellectus, vt ſupra dictum eſt, quo comprehendit ſe imitabilem à diuerſis, non comprehendendo aliquid diuerſitatis realis ex parte ſui, & eius, quod eſt per ſe obiectũ intellectus ſui, ſed ſolum comprehendendo ſecundum actum vnum ſimplex in ordine, vel comparatione ad diuerſa ipſum imitantia. Quod quidem ſimplex vt ſic comprehenſum eſt ab intellectu, & hoc vt diuerſimodè imitabile eſt, eſt formaliter & actualiter ipſæ diſtinctæ, ſiue diuerſæ ideæ. Ita ꝙ ipſa diuina eſſentia, eo quòd ſimpliciſſima eſt, &

ſummè

ſummè vna ex ſe virtute, & quaſi in potentia continet omnes imitabilitates ideales quaſi radix & fundamentum, ſicut & omnium aliorum, quæ in diuinis ſecundum aliquam pluralitatem ſunt, ſiue conſiderantur, vt ſic principium primum originale omnis pluralitatis & diuerſitatis nõ eſt niſi vnitas & identitas ſumma abſque omni pluralitate & diuerſitate. Sed quòd iſta eadem eſſentia ſit formaliter, & ſecundum actũ omnes huiuſmodi imitabilitates ideales, ſiue quòd ſecundum actũ formaliter ſint in ea, vt diſtinctæ, & diuerſæ, hoc ſolùmmodo habet ab opere intellectus circa ipſam, vt intellecta eſt, ita quòd eſſentia nec ex ſe, vt ſubſtantia quædam eſt, nec ex ſe, vt etiam intellecta eſt, habet in ſe illas ſecundum actum, ſed ab opere intellectus, ita quòd illæ imitabilitates ideales opere intellectus ſunt in eſſentia intellecta, vt in radice formaliter, & ſecundum actum, & ſimiliter in ipſo intellectu non ſolùm vt in comprehendente, ſed vt in quaſi ſubiecto, quemadmodum intentio ſecunda ab opere animæ exiſtens in anima, eſt in anima non ſolùm vt in cognoſcente, ſed vt in vero ſubiecto, non quòd ipſe intellectus diuinus cõſideret diuerſas imitabilitates in eſſentia, quia cõſiderat imitantia diuerſa, vt ſecundum hoc diuerſitas imitantium ſit ratio diuerſitatis imitabilitatum, ſed potius quòd conſiderat diuerſa imitãtia, quia conſiderat ſe diuerſimodè imitabilem, vt diuerſitas relationum rationalium, quas Deus ſuo intellectu cõſtituit in ſeipſo, ſit potius cauſa diuerſitatis relationum realium in creaturis, quàm è cõuerſo, ſicut dictum eſt ſupra, dicẽte Auguſt. 83. q. quæſt. de ideis. Has rationes vbi arbitrandum eſt eſſe niſi in ipſa mente creatoris? Non enim extra quicquam poſitum intuebatur, vt ſecundum id cõſtitueret quod conſtituebat. Nam hoc ſacrilegum eſt. Et Seneca ad Lucilium epiſtola 68. Plato exemplar ideam vocat. Hoc eſt enim ad quod reſpiciẽs artifex id, quod deſtinauit, efficit. Nihil autem ad rem pertinet, vtrum foris habeat exemplar, an intus referat oculos, an intus quod ipſe conſpicit ibi & poſuit. Hæc exemplaria rerum omnium Deus intra ſe habet, numeroſque vniuerſorum, quę agẽda ſunt; & modos mente complexus eſt, plenus his figuris, quas Plato ideas appellat. Quòd autem Deus ſic huiuſmodi exemplaria in ſe conſtituit: non autem ea ab extra accipit, hoc contingit ex lympiditate ſui intellectus. Quemadmodum enim ex rectitudine ſuæ voluntatis volendo ſuam bonitatem, quæ ipſe eſt, vult ſe eſſe beneficum aliorũ, & hoc tamen non niſi illorum, qui iuſta electione beneficia eius ſunt percepturi nulla ratione ſuę voluntatis, aut electionis ex parte ſua accepta ex parte eligibilium, licèt nullos eligat, niſi quorum eſt ratio ex parte ſua, qua iuſtitia congrui potius vnus effectuum electionis in ſe cõſequitur, & non alius, vt habitum eſt ſupra, ſic ex lympiditate ſui intellectus ſciendo ſuæ eſſentiæ veritatem, quæ ipſe eſt, ſcit & nouit ſe imitabilem aliorum: & tamen non niſi illorum, qui naturaliter eius eſſentiam imitantur nulla ratione ſuæ ſcientiæ, ſiue notitiæ ex parte ſua accepta ex parte rerum ſcibiliũ extra, licèt reſpectu nullius ſe imitabilem ſciat, niſi cuius eſt natura aliqua, quæ eſt quiditas & eſſentia, qua potius imitatur diuinam eſſentiam, quàm illud, cuius natura non eſt quiditas, aut eſſentia aliqua.

Vnde cũ creaturæ ſuperioris, & inferioris gradus perfectionem diuinæ eſſentiæ imitantur, non eſt ſecundum aliam & aliam rationẽ perfectionis abſolutam, quarum vnam exhaurit vna creatura, & aliam alia. Hoc enim omninò eſt impoſſibile, ſcilicet quòd vna creatura exhauriat vnam rationem diuinæ perfectionis, & alia aliam. Sic enim vniuerſitas infinitarum eſſentiarum creaturæ exhauriret infinitatem diuinæ perfectionis, & adæquaretur quo ad hoc infinitas eſſentiarum creaturæ, infinitati perfectionis Dei. Quod multò magis eſt impoſſibile, q̃ ponere, ꝙ Deus ſecundum aliquam rationem perfectionis nõ ſit imitabilis à creatura, licèt vtrunque ſit impoſſibile. Quicquid enim perfectionis eſt in Deo, quælibet creatura imitatur, & creaturam in aliquo adæquari infinitati creatoris omninò eſt impoſſibile. Præterea eſto, ꝙ ſecundũ aliam, & aliam rationem perfectionis in Deo diuerſæ creaturæ diuerſimodè ipſum imitentur, ſi propterea neceſſe habemus ponere, quòd infinitæ debent eſſe eſſentiæ creaturarum imitabilitates, quia creaturæ non exhauriunt infinitas imitabilitates in Deo eadem ratione, cum nulla eſſentia creaturæ ſpecifica vna ſecundum vnum gradum intẽtionis exhaurit totam rationem perfectionis, qua Deus eſt imitabilis ab illa, quia quælibet ratio perfectionis, & imitabilitatis in Deo infinita eſt intenſiuè, ſicut & tota imitabilitas, & nulla eſſentia vnica creaturę ſpecifica poteſt exhaurire infinitum, nec ei vllo modo adæquari, oportet ponere ad hoc, quòd tota imitabilitas perfectionis, qua ſpecies aliqua ſpecifica imitatur Deum, exhauriatur, habeat etiam infinitos gradus ſecundum ſua indiuidua, vt ſpecies aſini infinitos gradus aſinorum, quorum vnus ſemper ſit ſuperior alio in gradu naturæ, ita quòd non ſit dare aliquem, vel in aliquo gradum perfectionis, quin ratio perfectionis, qua Deus eſt imitabilis à ſpecie aſini, amplius ſit imitabilis, quemadmodum in ſpeciebus omninò diuerſis creaturarum nõ eſt dare aliquam, quæ tantum imitatur quin Deus amplius ſit imitabilis. Si ergo propter infinitam imitabilitatẽ perfectionis vnius rationis in Deo, non oportet ponere infinitos gradus aſinorum, ſimiliter in tota vniuerſitate creaturarum non oportet ponere infinitas eſſentias earum propter infinitam imitabilitatem Dei, vel ſi hoc neceſſe eſſet ponere ibi, & hic. Quare cum hoc non eſt neceſſe ponere hic, nec illud ibi. Videtur tamen hoc neceſſarium ponere ibi, ſi imaginamur creaturas ſuperioris, & inferioris gradus imitari diuinam perfectionem, ſecundũ aliam, & aliam rationem perfectionis abſolutam.

Vnde ne illud cogamur ponere, ponendum eſt, ꝙ creaturæ ſm̃ diuerſos gradus perfectionis perfectionum ſuarum imitantur diuinam eſſentiam ſm̃ vnam perfectionem ſimplicem, & indiuiſibilem re, & ratione abſoluta, quæ ſolo reſpectu differt ſm̃ ꝙ eſt ad diuerſas eſſentias, quæ neceſſitate naturæ concomitantur ipſam diuinam eſſentiam ab æterno. & hoc vt dicit Auic. 8. Metaphyſ. non ſicut partes eſſentiæ diuinæ, quia tunc contingeret ipſum multiplicari, nec ſicut ſeparatæ ab omni eſſentia alia, & à ſuis ſingularibus, & quaſi ſm̃ ordinem poſitæ in horizonte deitatis, ſic. n. incidunt in ideas Platonicas, nec ſicut quæ à Deo procedunt de neceſſitate in eſſe in ſingularibus, vt poſuit Auic. ſed ſicut illa, quæ habent in ipſo eſſe; vt intelligente ſecundum prædeclaratum modum. Et ſic imitabilitates, ſiue ideæ in Deo nõ nominant diuerſas rationes perfectionũ, ſed vnum ſolũmmodo ſub diuerſis reſpectibus, qui tot ſunt, quot eſſentiæ rerũ ad quas ſunt. Et ſecundum hoc dñr eſſe diuerſæ rationes ideales ſiue imitabilitates, & hoc quemadmodum eadem eſſentia dr̃ diuerſæ potentię ſm̃ diuerſos reſpectus, vt alibi declarauimus. Quod aũt aſſumitur ꝙ ſecundum prædicta ideæ in Deo eſſent finitæ, non video ꝙ ſit aliqd̃ inconueniens, potius aũt æſtimo me videre, ꝙ inconueniens eſt infinitas eſſe in ipſo. De hoc tñ nihil determino, nec ea, quæ hucuſq; propoſui circa hanc qõnem, intendo propoſuiſſe determinando, ſed ſolũmmodo inueſtigando, & proponendo lectori, quod mihi vr̃ magis applicabile animo, nihil tamen ſuper hoc iudicando. Vnde primum argumentum verè neſcirem ſoluere.

Ad ſecundum poſſet dicere volens alteram partem ſuſtinere, ſecundum iam dicta, ꝙ Deus eſt infinitæ perfectionis non quantitatiuè, vel qualitatiuè, ſecundum ꝙ prædictum eſt, ſed virtiuè tm̃, ita ꝙ non ſunt in ipſo diuerſæ rationes perfectionis, ſed ſolũm vnica ſecundum diuerſos reſpectus. Argumentum autem non procedit niſi ponendo cum diuerſis reſpectibus diuerſas rationes perfectionis eis ſubtractas. *Ad argu.*

Comment. in Quæſtionem Octauam, quæ eſt,

Vtrum in perfectionibus creaturarum eſſentialibus ſit ſtatus in accipiendo aliquam ſpeciem creaturæ perfectiſſimam, proximam in gradu naturæ primo perfectiſſimo ſupra quam non ſit accipere proximiorem illi.

IN hac propoſita quæſtione nihil determinati habetur ab Auctore. Veruntamen aperiendum eſt vbi ſita ſit difficultas. ſciendum itaque, ꝙ aliud eſt conſiderare res de poſſibili, & aliud de facto eſſe. Quippè de poſſibili in primis poſſumus conſiderare res & ſecundum eſſentiam, & ſecundum exiſtentiam. Et ſic ēt in facto eſſe poſſunt accipi, & ſm̃ eſſentiam, & ſm̃ exiſtentiam. Vbi aduertendum eſt, ꝙ ſm̃ exiſtentiam correſpondent ideis practicis, ſm̃ eſſentiam verò ſpeculatiuis, vt oſtenſum eſt in prima quæſtione huius quodlib. Difficultas autem in præſentia non eſt de rebus, quatenus ſiue in facto eſſe conſiderentur, ſiue in fieri iuxta earum exiſtentias. Et ratio eſt, quoniam in his nullus attenditur ordo ſm̃ prius, atque poſterius; quia huiuſmodi ordinem haberent ad Deum. ſi. n. haberent, tunc eſſet ordo eſſentialis, qui non attenditur iuxta exiſtentiam, ſed ſm̃ eſſentiam, ſm̃ quam proponitur quæſtio. Quare difficultas eſt de rebus, quatenus conſiderantur iuxta earum eſſentias, qm̃ in his datur ordo tùm inter ſe, cum etiam ad Deum. Et quidem ratio eſt, qm̃ vbicunque datur magis, & minus in perfectione eſſentiali, ibi datur ordo ad primum, vnde habent perfectionem, nam vbi datur magis, & minus, ibi datur ēt maximum & minimum. Eſt autem maximum in perfectione Deus ipſe, cuius eſſentiam participant omnia: omne aũt participans participato inferius eſt, & participatum imparticipabili, vt probat diligenter Proclus propoſitione 26. elementorum Theologicorum. Vbi verò datur ſuperius & inferius, ibi datur ordo. Et profectò inter ſi ēt creaturæ habent eundem ordinem reſpectu perfectionis participatæ, vt docet Ariſtoteles in his, quæ de cœlo. cum dicit, a primo ente datum eſſe omnibus, his quidem clarius, his autem obſcurius. Cum ergo detur ordo eſſentialis ad Deum, nulli dubium in primis eſſe debet, quod Deus eſt primus omnium. Ipſe. n. eſt ille Rex, de quo ſcribens ad Dionyſium Plato ait. Quod circa ipſum ſunt omnia, ipſe pulchrorum omnium cauſa, &c. Vnde ſicut Rex omnium primus eſt, ita Deus inter ſuas creaturas eminentiſſimo prorſus modo. ſed in hoc non eſt difficultas. ſed cum ordo videatur ēt inter ipſas creaturas, & quidem eſſentialis, quæritur vtrum detur ſtatus penès ſurſum, penès. ſ. Deum. Penès nanque deorſum non videtur extendi quæſtio, quia cum peruenimus ad materiam primam, vlterius progredi non poſſumus, niſi deſcenderemus ad nihil. Cumque quæratur penès ſurſum, quæri poteſt conſideratis rebus in facto eſſe, vel in fieri, ſcilicet de poſſibili. ſi primum; non credimus nos huc Auctorē tendere, quoniam tùm apud Philoſophos, cùm etiam apud Theologos notum hoc eſt, quòd datur ſtatus. Quippè in primis Ariſtoteles ſtatum poſt Deum ponit intelligentias, quòd videre eſt in Metaph. Quo fit, vt ſecundum ipſum ſit ſtatus ex vna parte ad intelligentias, ex altera parte ad materiam primam. Idipſum pluries dicit in libris de miſtica Philoſophia ſecundum Aegyptios, ſi tamen ſui ſunt. Vbi intellectum primum inter omnia creata ponit. Quem inquit primo loco, creauit Deus mediante verbo. vide in 3. libro cap. 3. Idipſum Plato, atque Mercurius dicunt de mente creata, quod eſt ſ. prima inter omnia creata. hos ſubſequuntur Proclus, Plotinus, & alij plures, vt videre eſt in noſtris commentarijs ſuper Parmenide Platonis. De Theologis poſtea, notum eſt, quòd naturam Angelicam ponunt ſtatim poſt Deum, nullo prorſus eorum reclamante. Tota ergo difficultas eſt de poſſibili. Verum ſi licet poſſibile ſit non dari ſtatum in eſſentijs rerum, & id ob hoc, quòd videtur diuina eſſentia infinita, igitur & infinitè participabilis, et imitabilis. Vbi nota illud, quod de infinito dicitur ab Ariſtotele, quòd eſt id, vltra quod ſemper eſt aliquid accipere. ſic enim in diuina videtur eſſentia. Vnde quis exiſtimare poterit, quod tametſi Angelica natura ſit excellentiſſima, poſſit tamen & alia creari excellentior. Quia excellentius poſſit eſſe imitabilis, & adhuc alia, & iterum, & ſic in infinitum. Nunc autem circa hanc quæſtionem hinc inde diſputat Auctor, & nihil determinat, videtur tamen inclinare ad hanc partem, vt dicat, quòd daretur ſtatus, & argumentum in fronte quæſtionis poſitum pro hoc negotio, ſibi dicit irreſolubile. Iudicaremus nos, ꝙ daretur ſtatus, & dabilis ſit ſtatus, quoniam repugnat creaturis, ꝙ ſint numero infinitæ, vt neceſſe eſſet dari, ſed cætera in quæſtione ipſa legito.

QVAESTIO NONA.

Vtrum aliqua creatura ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe.

CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ aliqua creatura, vt ſubſtantia incorporalis ſeparata ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe.

Arg. prin. Primum. Primò ſic, quod habet cauſam intrinſecam formalem ſui eſſe ſibi ſemper præſentem, ex ſe eſt formaliter neceſſe eſſe. ſubſtantiæ ſeparatę ſunt huiuſmodi, ergo &c. Probatio maioris eſt, quia ablatis cauſis extrinſecis res manet in eſſe ſecundum ſuas cauſas intrinſecas. Probatio minoris eſt, quia illæ ſubſtantiæ ſimplices ſunt formæ, quibus habēt eſſe, quæ propter ſimplicitatem ſibi abeſſe non poſſunt.

Secundum. Secundò ſic, quod non poteſt relinquere cauſam formalem ſui eſſe, ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe. ſubſtantiæ prædictæ ſunt huiuſmodi, quia ſecundum Proclum propoſitione 45. nullum ſimplex relinquit ſeipſum, ſubſtantiæ illæ formæ ſimplices ſunt, vt non poſſint relinquere ſuam formam, niſi relinquendo ſe.

Tertium. Præterea Philoſophus dicit punctum eſſe indiuiſibilem, quia non habet vltimum. Non habere ergo vltimum eſt ratio eius, quod eſt eſſe indiuiſibilem. Quare cum illæ ſubſtantiæ ſint indiuiſibiles, non habent vltimum. nihil autem poteſt ſe relinquere, niſi habeat vltimum, quia relinquere neceſſariò ponit duos terminos.

In oppoſit. In contrarium eſt Auicen. qui probat, ꝙ non eſt, niſi vnum neceſſe eſſe, vt Deus.

Reſolut. q. Hic primo eſt aduertendum diuerſos eſſe modos eſſendi, quorum aliqui ſunt poſſibiles, aliqui impoſſibiles, & ſunt vndecim. Quorum primus eſt eius, quod ex ſe formaliter eſt ens, & à nullo principiatiuè. Hoc modo habet eſſe ſolus Deus Pater in diuinis, & eſt neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ita ꝙ à nullo principiatiuè. Secundus modus eſt eius, quod eſt ex ſe formaliter ens, ſed cum hoc habet ſuum eſſe ab alio. Quod poteſt poni tripliciter. Vno modo principiatiuè. Secundo modo cauſatiuè. Tertio modo dependenter. Primò iſtorum modorum ex ſe eſſe formaliter & ab alio principiatiuè conuenit filio, & Spiritui Sancto in diuinis, & hoc ſecundum identitatem ſubſtantiæ eius, qui eſt ab alio, & eius à quo eſt, & ambo habent eſſe ex ſe formaliter, licèt ab alio principiatiuè. Secundo modo aliqui imponunt Philoſopho, ꝙ poſuerit ſubſtantias ingenerabiles, & incorruptibiles aliàs à primo ex ſe formaliter eſſe neceſſe, ſed ab alio, vt à Deo cauſatiuè, quia in aliena ſubſtantia. Tertiò modo creditur verius Philoſophū poſuiſſe mundum, & ingenerabilia, & incorruptibilia habere ex ſe eſſe formaliter, ſed ſolùm dependenter ad primum, vt iam dicetur. Et vtrique iſtorum modorum eſt impoſſibilis, quia in vtroq; ponitur creaturę conuenire, ꝙ ex ſe formaliter ſit neceſſe eſſe, quod eſt impoſſibile, vt iam declarabitur. Quintus modus eſt eius, quod eſt ex ſe poſſibile eſſe, ſed non poſſibile non eſſe, ſed ab alio cauſatiuè eſt neceſſe eſſe, quod implicat contradictoria, vt videbitur. Sextus eſt eius, quod eſt ex ſe poſſibile eſſe, ſed ab alio cauſatiuè neceſſariò habet eſſe, & eſt poſitio Auicen. quæ ſimiliter implicat contradictoria, vt videbitur. Septimus eſt eius quod eſt ex ſe poſſibile eſſe, & ſimiliter ab alio cauſatiuè poſſibile eſſe. Et hoc dupliciter, vel ab æterno, ſecundum ꝙ aliqui moderni ponūt potuiſſe creaturam fieri à Deo ab æterno, licèt non ſit facta, quod ſimiliter includit contradictoria, vel ex parte, & hoc dupliciter, vel quòd habet eſſe cum toto tempore, ſic mūdus, & omnis creatura incorruptibiliter, & ex ſe, & ab alio eſt poſſibile eſſe, vel in parte temporis, ſic ſunt generabilia, & corruptibilia, de quorum eſſe nihil ad pręſens. Vndecimus modus eſt eius, quod nec ex ſe, nec ab alio eſt poſſibile eſſe. quale eſt res à reor reris dicta, quæ eſt ens ſolum ſm̄ imaginationem, nec eſt naturæ, aut eſſentiæ alicuius, vnde nec eſt factibile omninò. De quibus dicit Philoſophus. 1. cæ. & mun. quòd ſunt non entia ſemper tempore infinito, vt iam dicetur. De modis eſſendi primo, & ſecundo nihil ad præſens, quia ſolum pertinent ad ens increatū. Similiter nec de octauo, nec nono modo, quia non ponunt circa creaturam neceſſe eſſe. Sed de quinque intermedijs oportet hic conſiderare. Quantum ergo ad tertium modum dicunt aliqui, quòd Philoſophus poſuit eſſentias omnium incorruptibilium poſt primum ens exiſtētes ordine naturæ determinatas eſſe ad eſſe, ita quod nullo modo ſint poſſibiles ad non eſſe, ita quòd ex ſe non ſunt etiam poſſibile eſſe, ſed tm̄ ex ſe formaliter neceſſe eſſe, quod tamē cauſatiuè habent ab alio, quod quidem aliud cum hoc, quòd ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, hoc à nullo eſt cauſatiuè, quod poſuit eſſe Deū, & omne aliud creaturam. Et ſecundum hoc aliqua creatura ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, & hoc quemadmodum ſecundum fidem Catholicam in diuinis perſonæ filij, & Spiritus Sancti conuenit, quòd ex ſe formaliter ſint neceſſe eſſe, principiatiuè tamē hoc habent à patre, qui ſolus ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, ita quòd à nullo principiatiuè, ſecundum quòd hoc de perſonis diuinis alibi expoſuimus.

Ita quòd ſecundum hoc non refert ponere aliquid eſſe ex ſe formaliter neceſſe eſſe, & ab alio productum, ſiue ponatur eiuſdem ſubſtantiæ cum producente, ſiue diuerſæ, niſi quòd in diuinis

de ſub-

de ſubſtantia eius, quod ex ſe formaliter eſt neceſſe eſse, & à nullo principiatiuè, producuntur illi, qui ex ſe ſunt neceſse eſse, & ab illo principiatiuè. In creaturis verò quod ſecūdum dictum modum ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, & principiatiuè ab alio, de nulla ſubſtantia habet produci, neq; producentis, neque alterius, vt iam amplius declarabitur. Quomodo autem neceſſarium ſit in diuinis ponere neceſſe eſſe aliquibus conuenire ex ſe formaliter, ab alio tamen principiatiuè, ſed in identitate ſubſtantię producentis, & producti, alibi declarauimus. Quod autem ſit omninò impoſſibile in diuerſitate ſubſtantiæ, de hoc eſt præſens difficultas, quod tamen alibi maximè ex dictis Auicen. declarauimus, probando vnitatem Dei per hoc, ꝙ probauimus, ꝙ impoſſibile ſit eſſe, plus q̃ vnum neceſſe eſſe. In diuinis enim etſi ſint plures quorum eſt neceſſe eſſe, ſiue qui ſunt neceſſe eſſe, non tamen ſunt plus quàm vnum neceſſe eſſe, ſicut non ſunt plus quàm vna eſſentia. ita ꝙ ſi eſſent plures habentes neceſſe eſſe in diuerſitate ſubſtātiæ, neceſſariò eſſent plura neceſſe eſſe, & plures Dij. Quod etiam ad præſens declarauimus includere contradictoria per hunc modum. Cum enim aliquid dicatur eſſe in potentia reſpectu alicuius actus dupliciter, aut vt ſubiectum de quo aliquid habet produci, quemadmodum materia, de qua habet generari homo, dicitur eſſe in potentia, vt de ipſa generetur homo, alio modo, vt obiectum quod eſt ipſum productibile, & terminus productionis, quemadmodum homo dicitur eſſe in potentia, vt generetur, hoc ſuppoſito arguo ſic, quod eſt neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ex ſe eſt non in potentia ad eſſe, ſed ſemper eſt actu ens neceſſe eſſe, quia neceſſe eſſe, & poſſibile eſſe propriè acceptū opponuntur, licèt communiter accepto poſſibile eſſe, ad neceſſarium ſequitur poſſibile, vt habetur in lib. Peri hermenias, & in lib. Priorum. Propriè enim loquendo, quod eſt poſſibile eſſe, poſſibile eſt etiam non eſſe, & quod neceſſe eſſe nō eſt poſſibile non eſſe. Quod autem cauſatiuè ab alio in aliena ſubſtantia habet eſſe neceſſe eſſe, ex ſe eſt in potentia ad eſſe, & non ens ſecundum actum neceſſe eſſe, quia aliena ſubſtantia, in qua aliquid habet eſſe ab alio, & ſimiliter quod habet eſſe ab illo non habet ex ſe illud eſſe, quia tunc nec ipſa, nec illud, quod ſubſiſtit in illa, haberet illud ab alio. Quod ergo eſt neceſſe eſſe formaliter ex ſe, & principiatiuè ab alio, ſimul eſt in potentia eſſe neceſſe eſse, & non in potentia eſse neceſse eſse, & ens neceſse eſse, & non ens neceſse eſse. Maior patet, quia vt dictum eſt, neceſse eſse excludit omne poſſibile eſse. Minor ſimiliter patet ex dictis. Quia quod ex ſe non eſt in potentia obiectiuè, nec ſubiectiuè, dum ſubſiſtit in aliena materia, nullo agente poteſt eſse in actu ſecundum illum actum, vt dictum eſt ſupra in tertia quæſtione.

Quod etiam declaratur per exempla, quia ſi aliquid vt ſubiectum non ſit in potentia, vt de ipſo aliquid producatur, ita quòd non ſit ex ſe non ens ſecundum actum illum, & ponatur, quòd de ipſo producatur illud, contradictio includitur, quia ſi de illo producitur, poteſt produci de ipſo, & ex ſe eſt non ens ſecundum actum illius. Aliter enim ex illo nullo modo produceretur, vt patet de filio, quòd nunquàm produceretur de diuina ſubſtantia, niſi de ipſa ſubſtantia poſset produci, & niſi ipſa ex ſe eſset non filius, & ſimiliter de materia ſubiectiuè nūquam produceretur ignis, niſi de ipſa poſset produci, & niſi ipſa ex ſe eſset non ignis. Conſimiliter ſi aliquid obiectiuè non ſit in potentia ad eſse aliquid, & non actu ex ſe illud, & ponatur ab illo produci in eſse ſecundum actum illum, contradictio includitur, quia ſi eſt in potentia ad eſse illud, hoc eſt, quia non eſt non ens ſecundum actum illum. Si verò ab illo producatur poteſt ab ipſo produci, & eſt ex ſe non ens ſecundum actum illum, & hoc tàm in diuinis, quàm in creaturis, ſed differenter.

Ad cuius intellectum ſciendum, quòd aliquid vt obiectum eſt in potentia dupliciter.

Vno modo non ad eſse abſolutum, ſed ad ſuppoſitum, cui communicatur eſse per productionem de illo.

Alio autem modo ad eſse abſolutum, & per hoc ad id, cui per productionem acquiritur eſse. In diuinis enim de diuina eſsentia non procederet filius, niſi ipſa eſset in potentia, vt de ipſa procederet. In potentia dico non ad eſse abſolutum, ſed ad ſuppoſitum, cui per productionem communicatur eſse, ita quòd ipſa eſsentia ex ſe non habet rationem ſuppoſiti, ad quod eſt in potētia. In creaturis verò de ſubiecto aliquo non poteſt intelligi poſse produci aliquid in actu exiſtendi in aliquo ſuppoſito, niſi ſit ſimul in potentia ad eſſe, ita quòd ex ſe ſit non ens ſecundum actum illū. Quod etiam benè concederet Philoſophus. Ex quo patet, quòd quintus modus præpoſitus eſt impoſſibilis, & includit contradictoria, qui ponit, quòd aliquid eſt ex ſe poſſibile ad eſse, non autem ad non eſse, & quòd habet, quòd ſit neceſse eſse ab alio, quia quod eſt ex ſe poſſibile eſse, ex ſe eſt poſſibile non eſse.

Propter quod Philoſophus poſuit, quòd poſſibile eſse ex ſe, nullo modo poſset eſse neceſse eſse ab alio, niſi motus. Vnde ſecundum ipſum ſi cęlum eſset ex ſe habens potentiam ad eſse, non poſſet eſse ab alio neceſse eſse, vt à primo cauſatiuè. Sed licèt ſecundum motum eſt in potentia ad neceſse eſse ab alio, poteſt eſse neceſse eſse. dicente Commentatore ſuper 12. Metaph. Ioannes Grammaticus mouet magnam quæſtionem Peripateticis. Dicit enim, ſi omne corpus habet potentiam finitam, & cęlum eſt corpus, ergo habent potentiam finitam. & omne finitum eſt corruptibile. ergo cœlum eſt corruptibile.

Si ergo aliquis dixerit, quòd priuatio corruptionis eſt acquiſita in cęlo de eſsentia abſtracta, cōtinget,

vt aliquid poſsibile corruptionis ſit æternum. Et reſpondet ſubdꝰ. Potentia multipliciter dicitur. Eſt enim potentia in ſubſtantia, & alteratione, & vbi. & de iſtis nulla in cœlo exiſtit, niſi ad vbi. Et cum dicitur, quęcunque potentia fuerit in corpore, eſt finita, verum eſt. Sed non ſequitur, quòd omne corpus habet potentiam omnem; Corpus.n. cœli non habet potentiam, niſi in vbi. In corpore quidem cœleſti non eſt potentia, vt corrumpatur, quia non hēt contrarium. Eſt igitur remanens per ſe, & per ſuam ſubſtantiam. Motus aūt impoſsibile eſt vt ſit remanens per ſuam ſubſtantiam, cum habeat contrarium.ſ.quietem. Ideoq; in cœlo nō eſt poſsibilitas, niſi vt quieſcat. corruptio.n.non eſt in eo ſicut quies. Et ideo non eſt verum dicere aliquid poſsibile eſſe ex ſe, æternum aūt, & neceſſarium ex alio, niſi in motu cœli tantòm. Vt autem aliquid ſit poſsibile in ſubſtantia ſua, & per aliud ſit neceſse in eſse, eſt impoſsibile, niſi eſset poſsibile, vt eius natura tranſmutaretur. Intelligo vt de natura poſsibili eſse, fieret natura neceſse eſse, vt non eſset amplius ex ſe poſsibilis eſse, ſed ex ſe neceſse eſse formaliter, ſed ab alio principiatiuè. Et eſt ille modus tertius, quem habemus præ manibus, quem vt dixi aliqui ponunt Philoſophum poſuiſse. Sed quia hæc poſitio manifeſtè contradictionem implicat, vt declaratum eſt, nō videtur alijs Philoſophū aliquid tàm abſurdum poſuiſse. Vnde Commenr. aſsignat rationem, quare motus poteſt eſse neceſsarius ab alio non à ſubſtantia, dicens. Permanentia motus eſt ex alio, ſubſtantię autem ex ſe. Ideò impoſsibile eſt inueniri ſubſtantiā poſsibilem ex ſe neceſſariam ex alio, quod poſsibile eſt in motu. Cum ergo Philoſophus poſuit quòd ſubſtantiæ incorruptibiles ſint ex ſe formaliter neceſse eſse, nullo modo cum hoc poſuit, qđ ſunt cauſatiuæ ab alio. Propter quod verius eſt dicere, quòd Philoſophus nō ponit alia à primo eſſe ab ipſo effectiuè, ſiue cauſatiuè, nō continuatione motus. Sic enim omne aliud à Deo ex ſe eſset poſsibile eſse, & non eſse, vt dictū eſt, & non haberet eſse niſi ſibi acquiſitum cauſatiuè à Deo, quod eſt poſitio Auicen. Poſuit ergo omnia, quæ ſunt, præter generabilia & corruptibilia eſse ex ſe formaliter ſicut Deum, ſic & omnia alia ab ipſo incorruptibilia ſecundum naturas ſpecierum. Et ſolūmodo, quo ad hoc differentiam poſuit inter alia à Deo, quòd quædam ſpecies ſtant in eſse ex ſe formaliter in vnico indiuiduo, vt omnia incorruptibilia ſecundum ipſum, quædam verò non niſi in pluribus, vt ſpecies generabilium, & corruptibiliū, quę per ſe, vt ſpecies ſunt, ſunt incorruptibiles. Sed per accidens corrūpuntur in indiuiduis ſuis. Quemadmodū ēt elementa ſm̄ ſpeciem, & ſm̄ tota poſuit icorruptibilia, ſm̄ partes verò corruptibilia. Si ergo Philoſophus ponit alia eſse à Deo, hoc eſt ſolum dependenter ſecundum quartum modum eſsendi pręt actum, vt ponat omne aliud ens à Deo in ſuo eſse dependere, ſicut minus perfectum in eſse à magis perfectò, & per eundem modum à ſecundo poſt Deum omnia poſteriora, pro tanto, ſcilicet quòd propter eſſentialem ordinem, quem habent inter ſe, ſi non eſſet primum, non eſſet aliquid poſteriorum, ita quòd primum poſſet poni in eſſe ſine poſteriori, quia non dependet ab illis, nullum autem aliorum ſine primo quantuncunque ponantur fore neceſse eſse ex ſe formaliter. Poſuit enim quòd ſic eſsent omnia neceſsaria in ſuo neceſse eſse ex ſe formaliter, quòd ſibi abeſse non poſsent. Ita etiam, quòd ſi ponatur aliquod poſteriorum eſse, & primum non eſse, includantur contradictoria ſimul in eodem, quòd ſcilicet eſset, quia eſt neceſse eſse ſine poſſibilitate ad non eſse, & quòd non eſset, quia illud per poſitionem non eſt, à quo eſsentialiter dependet in eſse, ſecundum quod verſus finem quæſtionis declarabimus. Sed iſta poſitio, quæ putatur fuiſſe Philoſophi, etſi non implicet contradictoria, ſupponit tamē vnum falſum, ſcilicet quòd aliquid in ſuo eſse eſsentialiter dependet ab eo, à quo non habet eſse. Nauta enim per ſuam abſentiam nunquàm eſset cauſa periclitationis nauis, niſi per ſuā præſentiam aliquo modo eſset cauſa eſse ſalutis nauis. Vnde ſecundum ſuperius dicta quantuncunque ſit eſsentialis ordo creaturarum inter ſe, quia tamen eſse non habent, niſi à primo in ſuis ſpeciebus, à nullo dependent in ſuo eſse niſi à primo. Vt vna ſcilicet illarum ſicut nec ſecundum productionem in eſse dependet ab alia, ſic neque ſecundum permanentiam ſuam in eſse. Vnde & indiuidua generabilia, & corruptibilia ſi in nullo à corporibus cœleſtibus & motibus eorum dependerent ſecundum productionem ſuam in eſse, neque ſecundum eorum permanentiam in eſse. Vnde & ſicut Deus in ſuis primis indiuiduis produxit ea ſine illis, vt cuncta terrænaſcentia tertia die, ante creationem ſolis, & lunæ, & ſtellarum quarta die. ne vt dicit Ambroſius in Haxame. putarentur fuiſse mediāte ſole, luna, & ſtellis, ſi poſt quartam diem fuiſsent producta, ſic & Deus ſine illis poteſt etiam ea conſeruare in eſse, vt contra ſententiam Philoſophorum illud, quod eſt poſsibile eſse, & non eſse ex ſe, poſsit perpetuari in eſſe de futuro, etſi non ſemper fuit in præterito, ſed recepit eſse poteſt non eſse, & hoc quia eſse habet ab alio. Vnde eadem de cauſa, qua Commentator dicit de motu, quòd poſsibile eſt, vt ſit neceſſarius ex alio, & poſsibilis ex ſe, ſcilicet quia eſse habet ab alio, ſcilicet à motore, & ideò æternus, quia eſt à motore æterno, vt ideo eſse, & permanentia eius poſsit eſse ab alio ab æterno, potuiſset dixiſse de ſubſtantia. Vnde quod Philoſophus in ſubſtantijs poſuit impoſsibile ſubſtantiam inueniri poſsibilem ex ſe, neceſsariam autem ex alio, huius cauſa non eſt, niſi quia poſuit permanentiā ſubſtantiæ æternam non eſse niſi ex ſe, ita quòd nullo modo ex alio cauſatiuè, ſicut in ſubſtantia generabili, & corruptibili poſuit, quòd ex ſe ne-

ceſſe habet quandoq; non eſſe, licèt ab alio habet eſſe, vt habere eſſe ab alio, quod eſt poſſibile ex ſe, non ſit tota ratio, quare poſſit ab alio perpetuari in eſſe. Sed cum hoc concurrunt alia duo: Quorũ primum eſt, ꝙ eſſe ſuum habet immediatè ab eo, qđ vniformiter ſe habet ad ipſum, & ad mobile, vt eſt anima cœli, ſiue motor eius coniunctus, & ſimiliter eſſe ſuum mediatè ab eo, qđ ſemper vniformiter ſe habet in ſe, & reſpectu aliorum, vt à motore primo, quia eſt immotus ſemper, & per ſe eſſentialiter, & accidentaliter. & hoc ꝓpter particularia generabilia, & corruptibilia, quæ eſſe ſuum immediatè habent à cœleſtibus corporibus, quæ propter motum, quo ſunt cauſæ eorum, ſemper difformiter ſe habent ad illa. Secundũ verò, quia nec permanentiam ſuam hẽt ex ſe, & hoc pp ſubſtantias aliàs à generabilibus, & corruptibilibus, quarum naturam poſuit Philoſophus eſſe talem, ꝙ non eſſet in ea potentia oĩnò, niſi ꝙ in ſolo corpore cœleſti eſſet potentia ad vbi, & ꝙ in ſubſtantia ſua ex ſe, & natura ſua eſſent neceſſe eſſe, & ꝙ alia ex ſubſtantia, & natura ſua non ſunt neceſſe eſſe, ſed corruptibile, ita ꝙ ſi aliquid ſit ſemper exiſtens, hoc facit natura ſua, qua eſt neceſſe eſſe, vt nihil poſſit eſſe ſemper exiſtẽs, niſi ex ſe ſit neceſſe eſſe præter motum, & ſimiliter ſi aliquid ſit non ſemper exiſtens, hoc facit natura ſua, quæ non eſt neceſſe eſſe, vt ſm̃ ipſum ſubſtantia, quia ex ſe non ſemper eſt, non poſſit habere ab alio ſemper eſſe, niſi eius natura tranſmutetur, vt ille alius pro vna natura daret ſibi aliam naturam, & ſimiliter dans de vna natura trãſmutaretur in aliam. Et hoc eſt qđ dicit in primo cę. & mun. Impoſſibile eſt, vt nõ generabile in aliquo tpe cadat ſub corruptione. Impoſſibile eſt.n. vt aliquid nõ generabile, & corruptibile fiat ſine factore. Facta.n. ſine factore rara ſunt, & cum fuerint deſtruuntur. Permanens aũt in æternum, & in tpe infinito nõ fit ſine factore oĩnò, & cum ita ſit, natura eſt faciens omnia æterna neceſſariò, & ipſa facit, vt idem ſit ens, & vt ſit non ens in tempore, & tempore, & vt quædam ſint ſemper entia, & quædam non entia ſemper in tempore infinita, & cauſa illius eſt fortitudo illius naturæ. Quod exponens Commentator dicit ſic. Abbreuiatio huius ſermonis eſt, quòd ſi aliquid eſt non generabile, ſiue ponatur, ſiue non, & aliquid fuerit corruptibile, ſiue generatũ, ſiue nõ, manifeſtum eſt, quòd impoſſibile eſt, quòd ſit caſu; nam ſicut qđ fit caſu raro fit, ita ẽt parum exiſtit. Et cum ita ſit, illud qđ ſemper eſt, non eſt ſemper, niſi ex natura ad hoc, & eſt natura eius per q̃ eſt qđ eſt. Naturæ igitur rerum dant eis, aut vt ſint ſemper, aut vt non ſint ſemper, aut vt aliquãdo ſint, & aliquando non ſint. Si igitur inuenitur aliquid generabile æternum, aut æternum corruptum, eſſet poſſibile, vt natura poſſibilis tranſmutaretur in neceſſariam, & neceſſaria in poſſibilem in agente natura, & recipiente, quod eſt impoſſibile. Et dixit. Impoſſibile eſt enim, vt aliquid generabile, &c.i. impoſſibile eſt, vt aliquid ſit non generabile, aut non corruptibile caſu, ſed neceſſarium eſt, vt hoc ſit natura faciente, qm̃ omnia exiſtentia caſu non permanent niſi parum, ſicut non fiunt niſi raro. Deinde dixit. Permanens autem & æternum, &c.i. non fit niſi quia ſubſtantia, & eſſentia eius dat ei permanentia. Deinde dixit: Et cum ita natura ſit, &c.i. & cum cauſa eſſe rerum naturalium ſit ex natura, naturalia ſunt tribus modis, aut quorum natura dat eis, vt ſemper ſint, aut vt ſemper non ſint, aut vt ſint in duabus diſpoſitionibus. & nulla natura dat, vt ſit ſemper, & non ſit, niſi neceſſarium tranſmutetur impoſſibile. Deinde dixit. Et cauſa illius eſt, &c.i. & cauſa diuerſitatis entium in iſtis diſpoſitionibus eſt cauſa diuerſitatis naturæ in ſua ſubſtantia. Eſt ergo poſitio Philoſophi, quòd res inferiores Deo nõ poſſunt eſſe in alia diſpoſitione, quàm habent ex natura ſua, & quòd aliquorum natura eſt, vt ſemper ſint, & aliorum, vt ſemper non ſint, & aliorum, vt neq; ſemper ſint, neque ſemper non ſint, ſed quòd aliquando ſint, & aliquando non, & quòd neceſſariũ ita eſſe, & ſe habere, & in ſe, & reſpectu Dei. Quia ſicut ſecũdum ipſum eſt natura aliarum rerum ſic ſe habere, vt ſe habent, ſimiliter eſt natura Dei ſic ſe habere, vt ſe habet, & in ſe, & reſpectu aliorum, vt non poſſet omninò res facere aliter ſe habere, quàm habent, niſi ipſe ſicut & alia tranſmutaretur ab vna natura in aliam, quod omninò eſt impoſſibile, vt dictum eſt, aut ſequeretur quòd contrariæ naturæ ſimul eſſent in eodem. Et hoc eſt quod Philoſophus continuè ſubiungit dicens. Non eſt igitur poſſibile, vt aliquid ſemper ſit non generabile, & ſemper corruptibile, quòd ſi fuerit, poſſibile eſt tunc contraria eſſe in actu neceſſario, quod eſt impoſſibile. Quod exponens Commen. dicit. Deinde dixit. Non eſt igitur poſſibile, &c.i. non eſt poſſibile, vt eadem natura det ei eſſe ſemper, & non eſſe ſemper. Hoc autem conuenit dicẽti aliquid eſſe ingeneratum, & poſt generatum, & aliquid nõ corruptibile, & poſt corruptum.ſ. quod neceſſe eſt ei ponere aliquid cuius natura dat ei, vt ſit ſemper, & vt ſemper non ſit. Deinde confirmauit hoc per demonſtrationem, ſuper quam ſuſtentatus eſt in his demonſtrationibus, & dixit: Quòd ſi fuerit, poſſibile, &c. i. ſi aliquis poſuerit quòd poſſibile eſt, vt in aliquo æterno ſit potentia ad corruptionem abſque eo quòd corrumpatur, conuenit ei, quòd illæ ſint duæ potentiæ cõtrariæ exiſtentes.ſ. potentia ad eſſe, & potentia ad non eſſe in actu. Si ergo actio vnius potẽtiæ fuerit in actu, neceſſariò erit altera in potentia, cum impoſſibile ſit, vt actio duarum potẽtiarum ſint ſimul, ſcilicet non eſſe in actu, & eſſe in actu, niſi idem ſit & non ſit in actu, quod eſt impoſſibile. Et ſi vna illarum fuerit in potentia, erit poſitio ſuæ actionis, quòd ſit in actu falſa non poſſibilis, ſed eſt falſa impoſſibilis, quia inducit ad eſſe actuum duarum potentiarum ſimul in actu.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ergo illud, qđ poſitū fuit. ſ. potentiā eſſe ad cōtrariū non eſſe in æterno, falſum eſt, & nihil, qm̄ impoſſibile contrariū eſt poſſibili, & ex quo ſequitur impoſſibile eſt impoſſibile. Ex quibus patet, ꝙ præter generabile, & corruptibile non ponit Philoſophus aliquid aliqñ non eſſe niſi ſemper naturaliter ſit non ens in præterito, & futuro, neque eſſe aliquando, niſi ſemper naturaliter ſit ens in præterito, & futuro, & ꝙ nihil ſit poſſibile eſſe quandoque ens, & quandoque non ens, niſi habēs contrarium in materia, ex qua generatur quandoque & eſt, & in quam corrumpitur quandoque, & non eſt, ſecundum ꝙ manifeſtè dicit in ſequentibus. Et poſſumus pſcrutari de hoc ſermone &c. vbi dicit Commen. Omne igitur generabile habet contrarium, & omne corruptibile ſimiliter. Et cum coniungitur huic, quòd omne generabile habet contrarium, & omne habens contrarium eſt corruptibile, conuenit, quòd omne generabile eſt corruptibile, & ſimiliter ſi coniungitur huic, quòd omne corruptibile habet ſimile, conuenit quòd omne corruptibile eſt generabile; habens. n. contrarium impoſſibile eſt, vt remaneat per tempus infinitum, neque in præterito, neque in futuro.

Si ergo mundus fuit primò non ens, deinde generatus fuit poſt non eſſe, neceſſe erit huic contrarium, ex quo fuit non ens antequàm generabatur, & cum eſt ei contrarium neceſſariò corrumpitur poſt generationem, &c. Ex quo planè patet, quòd ponit impoſſibile aliquid à Deo fieri ex nihilo, aut factum tale perpetuò cōſeruari in eſſe, ſed Deum nihil agere omninò circa res, niſi quòd ex ordine quodam, ſecundum quòd dictum eſt, ex dependētia quadam ad ipſum cōſeruantur in eſſe, & quòd poſuit omne quod ſemper eſt, ex ſe formaliter eſſe neceſſe eſſe, & quod ſemper non eſt, ex ſe eſſe impoſſibile eſſe, & quod aliquando eſt aliquando non eſt, ex ſe eſſe poſſibile. Ita primum nunquàm poſſibile eſt non eſſe. Secundum verò nunquàm poſſibile eſt eſſe. Tertium neceſſe eſt quandoq; eſſe, & qñque non eſſe. non ita quòd ſemper fuerit in eſſe de præterito, & non erit ſemper vel aliquando pro futuro, nec ita quòd ſemper fuerit nō ens pro præterito, ſed erit ſemper, aut aliquando pro futuro, ſed ita quòd nō ſemper fuerit pro præterito, & quòd non ſemper erit pro futuro, ſed aliquando ſit, ita quòd nec primum idem numero habuerit eſſe, nec poſterius habebit. Propter qđ dixit multùm ante prædicta. Illud quod ſemper eſt ens, neq; eſt generabile, neq; corruptibile, &c. Super quo dicit Comment. Vt cum aliquid dicitur ſemper ens, conuenit vt ſit in toto tempore, & illud in cuius natura eſt receptio æternitatis, non recipit æternitatem in præterito abſque futuro, neque in futuro abſque præterito. Vbi voluit planè quòd illud, quod eſt ſemper non ens in præterito, non eſt poſſibile, vt inſit futuro, nec è conuerſo, quod eſt ſemper non ens in futuro, fuerit ens in præterito.

Hæc ſunt re vera, quæ Philoſophus ſupponit tanquàm fundamenta ſua, vbicunque loquitur de hac materia. ſiue in primo cę. & mun. ſiue in 8. Phyſ. ſiue alibi. Ex quo patet, quòd falſa ſunt maximè ſecundum fidem Catholicam, quæ ponit aliquid fieri ex nihilo, immò quicquid eſt præter Deum, & totum mundum aliquādo factum ex nihilo. Ponit etiam ex his plurima diuina virtute in toto futuro conſeruari in eſſe, & quòd Deus agit cauſatiuè aliquid circa res, & quòd omne quod eſt præter ipſum, quantum eſt ex ſe eſſe non habet, nec habuit niſi à Deo, ex ſe autem non niſi non eſſe, & tantùm poſſibile eſſe, & cætera contraria prædictis.

Quib. negatis, & rationabiliter negatis patet inſpiciēti dicta ſua, ꝙ nulla rationum ſuarum procedit. Et ſic appellādo creaturā qcquid eſt aliud à Deo, Philoſophus poſuit plurimas creaturas eſſe ex ſe formaliter neceſſe eſſe, quod omninò falſum eſt, immò omnis creatura, & omne aliud à Deo, ex ſe eſt poſſibile eſſe, & non eſſe, vt poſuit Auic. cuius opinio in hoc multò verior fuit, & propinquior veritati Catholicæ, quòd ſcilicet ſecundum ſextū modum eſſendi ſupra poſitum, omnis creatura ex ſe eſt poſſibile eſſe, ita quòd præter primum nullū aliorum ſit neceſſe eſſe, ſecūdum quòd probat efficaciſſimè, vt alibi declarauimus. Vnde dicit. 8. Metaphyſ. Cętera alia extra neceſſe eſſe habent quiditates, quæ ſunt per ſe poſſibiles eſſe, quibus non accidit eſſe niſi extrinſecus.

Ponit autem Auicen. in poſitione ſua duo, quæ alibi ſæpius declarauimus. Vnum, quòd Deus cæteris creaturis mundi à generabilibus, & corruptibilibus dat eſſe ex neceſſitate ſuæ eſſentiæ, & ita ſemper in omni præterito, ita quòd ab æterno, & in omni futuro, ita quòd in æternum conſeruabit illud eſſe, quod dedit. Aliud, quòd licèt creatura talis à Deo ſemper eſſe habet, & ab æterno eſſe, ita quòd nunquàm fuit in non eſſe, quia tamē ita ex ſe eſt poſſibile eſſe, & non eſſe, ꝙ ſemper eſt in non eſſe, niſi ab alio habeat eſſe, natura ipſa hēc eſſe poſt nō eſſe, licèt non duratione, ſm̄ ꝙ dicit in 6. eiuſdē. Quod per eſſentiā ſuam cauſa eſt alterius rei, profectò ſemper erit ei cauſa, eo ꝙ abſolutè prohibet rem non eſſe. Et hæc eſt intentio, quæ apud ſapientes vocatur creatio, quod eſt dare rei eſſe poſt non eſſe abſolutè. Cauſatum enim, quātum eſt in ſe, eſt vt non ſit, quantum verò ad ſuam cauſam eſt ei, vt ſit. Quod autem eſt ei ex ſeipſa, apud intellectum prius eſt per eſſentiam non tempore, eo quod eſt ei ex alio. ergo eſſe cauſatum eſt poſt non ens poſterioritate eſſentiæ. Et ſecundū hoc largè ſumendo incipere eſſe, verum eſt dicere, ꝙ omne creatum incepit eſſe, q̄q̄ ab ęterno habuit ab alio eſſe. Vnde continuo ſubdit. Si autem laxaueris nomen inceptionis circa omne eſſe quod habet eſſe poſt non eſſe, quàmuis non ſit hęc poſterioritas tempore, tunc eſſe cauſatum erit incipiens. Si tamen propriè ſumatur incipere, ſolū genera-

generabilis res ex tempore determinato dicitur incipere eſſe. Vnde continuò ſubdit. Si verò non laxaueris, ſed fuerit conditio incipiẽtis, vt habeat eſſe, quo tempus ſit prius, & ſic non omne cauſatum eſt incipiens? Sic autem nec Auicen. nec fides Catholica ponũt creaturam incepiſſe poſt tempus præcedens, immò Auicen. & Plato, & fides Catholica ponunt, ꝙ tempus incepit cum mundo. Sed Plato, & fides Catholica, ꝙ non incepit ab æterno: Auicen. verò, ꝙ ab æterno etiam à parte ante. Omnes verò concedunt, quòd æternus eſt ex parte poſt in futurum. & ſic ponunt, quòd in ęterno ſit potentia, vt corrumpatur, licèt nunquàm continget ipſum corrumpi. Et ſic poſſibile eſt, vt aliquid incipiat eſſe, & remaneat poſt in perpetuum, ita etiam ſecundum fidem Catholicam, vt licèt ſemper fuiſſet in perpetuò prius, poſſibile tamen eſſet eum corrumpi in futuro, vt licet poſſibilitas ad corruptionem ſit ei ex ſe, incorruptio tamen ab alio, non autem ex eius natura propria. Vt hoc modo non ſit inconueniens, quòd aliquid ſit ens per tempus infinitum, & poſſibile ad non eſſe ſemper, & ſic duæ potentiæ quoquo modo contrariæ ſint in eodem, vna ſecundum curſum naturæ inſtitutæ, alia ſecundum curſum voluntatis diuinæ. cuius contraria principia ſumpſit Philoſophus, vt patet ex dictis. Ex quibus ſicut ex falſis ſuppoſitis ſeruata bona forma arguendi efficaciſſimè concludit contrarium huiuſmodi, vt patet inſpicienti primum cę. & mun. & hoc rationibus quibus non eſt facilè reſpondere, niſi interimendo fundamenta ſuppoſita in dictis ſuppoſitionibus, quæ poſtquàm veritati fidei ſunt contraria, rationabiliter poſſunt negari, & interimi. Nec deſunt rationes purè naturales efficaciores, & euidentiores intellectui, per quas poſſunt, & debent interimi, quàm ſint illæ per quas probantur. quæ vt dicit Auguſtinus, quantuncunque ſint apparẽtes, ſolubiles ſunt, quia veriſimilitudine decipiũt, nec veræ rationes eſſe poſſunt, ſed veriſimiles tãtùm ſunt. Vnde cum fundamenta illa ſint impoſſibilia, & oppoſita eorum neceſſaria, impoſſibile eſt, quòd neceſſarijs deſint neceſſariæ rationes, & magis euidentes, q̃ induci poſſint pro ipſis fundamentis impoſſibilibus, licèt rationes illæ non omnibus perſpicuæ eſſe poſſint. Vnde & eiſdem, qui primò ponunt huiuſmodi fundamenta falſa ex rationibus veriſimilibus, contingit, quòd poſtmodum cõtradicant eiſdem ex rationibus veris, ſicut contigit Auer. qui fundamenta prædicta Philoſophi, quę aſſeruit, & de opinione Philoſophi eſſe dixit exponendo primum cę. & mun. poſtmodum eadem negauit in libello de ſubſtantia orbis, & dixit contraria eorum de opinione Philoſophi fuiſſe, vt iam infra patebit. Hinc etiã contingit, quòd ea, quæ quibuſdam rationibus in pluribus locis aſſerit, per alia eius dicta alibi efficaciſſimè impugnari poſſunt, vt patet ex eis, quæ alibi declarauimus in quæſtione de bona fortuna. Iſta opinio Auicen. deficit in duobus. In vno, quòd ponit creaturam habere eſſe à Deo neceſſitate naturæ eius, & quòd tamen eſt ex ſe poſſibile eſſe. In alio, quòd ponit ipſam habere eſſe à Deo ab æterno, licèt natura poſt non eſſe.

Ad deſtructionem autem primi, ſciendum ſm̃ determinationem Philoſophi veridicam in primo cę. & mun. quòd falſum eſt duobus modis, impoſſibile. ſ. & non impoſſibile. & quòd falſum quod non eſt impoſſibile eſt illud, quod eſt poſſibile, vt ſit, quando ponitur ens in actum antequàm ſit. Verbi gratia, ſi poſuerimus Sortem, qui eſt ſurgẽs eſſe ſedentem, eſt falſum poſſibile, & non poſſibile, cum poſſit ſedere. Qui autem dixerit ſurgẽtem & ſedentem ſimul, falſum dicit, & impoſſibile. In talibus autem oppoſitis ita eſt, quòd in tempore in quo res habet vnum oppoſitorum, non habet, niſi potentiam ad ſecũdum, non autem ad oppoſitum habitum in actu. Si ergo ſecundum poſitionem Auicen. aliquid ex ſe, vt creatura mundi eſt in potentia ad non eſſe, & corruptionem, & ex Deo ſemper neceſſe eſt ipſam eſſe, ſi ponatur non exiſtere in actu, poſitio iſta falſa eſt poſſibilis. Sed ſi ita fuerit, & cũ hoc neceſſariò habet eſſe ab alio, contingit vt ſit ens, & non ens ſimul, quod eſt falſum impoſſibile. Cum ergo hoc ſit poſſibile, quòd creatura poſſibilis eſt non eſſe, & ideo abſolutè poni eam non eſſe, falſum eſt, ſed non impoſſibile, ſed poni cum alio, quod ponit Auicen. ſ. quòd à Deo habet eſſe de neceſſitate, eſt falſum & impoſſibile, quare cum ſequitur ex illis duobus, & falſum impoſſibile non ſequitur niſi ex falſo impoſſibili, illud ergo eſt falſum & impoſſibile, quòd illud quod eſt ex ſe poſſibile eſſe, & non eſſe, de neceſſitate à Deo habeat eſſe, aut è cõuerſo, ſi habeat eſſe à Deo neceſſitate, vt Deus non poſſit ipſi non dare eſſe, ſicut non poteſt non eſſe Deus, nullo modo eſt ex ſe poſſibile eſſe, & non eſſe, aut ipſe Deus poſſet nõ eſſe Deus, aut nõ eſſe neceſſe eſſe. Immò ſi hoc eſt impoſſibile, creatura mundi ex ſe non habet potentiam ad ſubſtantiam, ſiue ad eſſe aut non eſſe in ſubſtantia, ſiue ad eſſe, aut non eſſe ſecundum ſubſtantiam, ſicut neque cœlum, aut alia incorruptibilia ſecundum Philoſophum. Vnde ex hoc, quòd creata ſunt ex ſe poſſibile eſſe, & Deus ſit neceſſe eſſe, ſummè verebatur Auicen. ponere quòd per neceſſariam cõcomitantiam ad eſſe Dei neceſſariò ſimul ab ęterno ſequeretur eſſe creaturæ. Sic enim dicit in 8. Metaph. Si verò poſuerint ea ſequentia ſuam eſſentiam, ſic. ſ. quòd creaturæ de neceſſitate ſimul ſint cum eius eſſentia, accidet ſuæ eſſentiæ, quòd ex parte eorum nõ ſit neceſſe eſſe propter applicationem ſuam ad poſſe eſſe. Reuera non eſſet ex ſe perfectè neceſſe eſſe, quia nihil neceſſitate naturæ agit in aliena ſubſtantia ad producendum aliud eſſe, niſi ab eo aliquo modo dependeat perfectio in ſuo eſſe, vt per hoc relationem realem habeat Deus ad creaturam, & eſſet mutabilis ſecundum ipſam, niſi

creatu-

creatura incommutabiliter fieret ab iſto, ita quòd non eſſet poſſibilis ad non eſſe, quod eſt impoſſibile ſecundum prædicta. Vnde durum fuit Auicé. hoc ponere, quia ponit, quòd in Deo aliquid perfectionis acquiritur per creatum. Sed durius videbatur ei ponere, quòd de nouo creaturam produceret, quia vt dicit in lib. 6. neceſſariò præcederet in eſſe ſuo motus. Sed huic difficultati reſpondet ſubdens. Nec cures ſi eius eſſentia accipiatur cum aliqua relatione ad poſſe eſſe, ſed non inquantum eſt ſua eſſentia. Vbi intelligendum, quòd accipere eſſentiam ſuam cum relatione ad poſſe eſſe nō inquantum eſt ſua eſſentia, non poteſt intelligi niſi aut inquantum eſt ſua ſcientia, aut inquantum eſt ſua voluntas, quia non eſt principium producendi res, niſi aut per ſcientiam ſuam, aut per ſuam voluntatem, & procul dubio ipſe poſuit, quòd inquantum eſt ſua ſcientia. Vnde ſubdit poſt modicum. Et ſcias, quòd ipſe intelligit ſuam eſſentiam eſſe principium omnis fluxus intellecti inquãtum eſt intellectum creatum. Primus igitur intelligit ſuam eſſentiam, & ordinationem bonitatis, quæ eſt in omni, & quomodo eſt. Igitur illa ordinatio ob hoc, quod intelligit eam, fluit, & fit, & eſt, & ſciuit fieri, & modum fiendi.

Sed hoc nihil eſt pro eo, quoniam non minus eſt neceſſe eſſe eius ſcientia, quàm eius eſſentia; ergo ſi nō eſt curandum ſi eius eſſentia accipiatur cum aliqua relatione ad poſſe eſſe, inquantum eſt eſſentia, nec inquantum non eſt eſſentia, ſed ſcientia, quoniam tantùm curandum eſt, ne ſcientia nō ſit neceſſe eſſe quantum ne eſſentia. Et in rei veritate ponendo, quòd de eo, quod eſt neceſſe eſſe, neceſſariò fluit poſſe eſſe, contradictoria includuntur, & ex parte Dei, & ex parte creaturæ. Ex parte Dei, quia ſi non poteſt eſſe, niſi ſit ab eo poſſe eſſe, & poſſe eſſe abſolutè poteſt non eſſe: ergo & neceſſe eſſe poteſt non eſſe. Et ideò benè dictum eſt ſecũdùm hoc ſupra ſecundum Philoſophum. Si inueniatur aliquid generabile æternum, aut æternum corruptum, vt natura poſſibilis trãſmutaretur in neceſſariam, & neceſſaria in poſſibilem in agente, & in recipiente. Ex parte autem creaturæ ſimiliter includuntur contradictoria. ſ. quòd illud, quod ex ſe eſt poſſe eſſe, ſit nō poſſe eſſe, ſi neceſſariò fluit à neceſſe eſſe, quia ex hoc habetur, quòd non poteſt non eſſe, ſed ſit quoddam neceſſe eſſe ab alio cauſatiuè, licèt non ex ſe formaliter primò & principaliter: quod tamen Auicenn. ſummè nitebatur reprobare. Vnde optimè poſuit Philoſophus, quòd poſſibile eſſe ex ſe nullo modo haberet neceſſariò eſſe ab alio, quia hoc eſſet ponere ipſum eſſe neceſſe eſſe quoquo modo. Et per hoc amouendo ab eo poſſe, neceſſariò pónit, quòd ſecundariò, & conſequenter formaliter ex ſe ſit neceſſe eſſe, licèt ab alio principiatiuè, & includuntur adhuc cõtradictoria, vt prius declaratum eſt. Poſitio ergo Auicen. pro hoc membro omninò eſt impoſſibilis. Nullo ergo modo de neceſſitate aliqua ponere poſſumus creaturam eſſe à Deo, cum ex ſe ſit poſſe eſſe, ne hoc redundet in neceſſe eſſe Dei, vt dictum eſt. Sed conuenientior eſt modus ponendi penes ſeptimum modum eſſendi prætactum, quòd nō de neceſſitate, ſed voluntariè Deus dat eſſe creaturæ, ita etiam, quòd ab æterno potuiſſet eis eſſe dediſſe ſi voluiſſet, licèt nō dedit. Nec ex poſitione in eſſe ipſum poſſibile, vllo modo ſequitur prædictum impoſſibile, quia ſicut illud ponitur in eſſe ex parte cauſati, ſic poteſt poni in eſſe ex parte voluntatis de contrario. Sicut enim mundus factus non eſt ab æterno, & potuit fuiſſe factus, ſic Deus voluit mundum non fuiſſe factum ab æterno, & potuit ſine mutatione voluiſſe mundum fuiſſe factum ab æterno. Et ſi ponatur in eſſe, quòd fuit factus ab æterno, ſimul ponetur in eſſe, quòd Deus voluit eum fuiſſe factum ab æterno: non tamen quod potuit voluiſſe factum fuiſſe, poſtquam voluit nō fuiſſe factum: hoc enim poneret in eo mutationem, ſicut non poteſt poni fuiſſe factum ab æterno, poſtquàm non fuit factus: hoc enim in eodem poneret contradictionem, & ponere ſic in eſſe poſſibile, eſſet ponere non falſum poſſibile, ſed talium impoſſibile, ſicut ſi Sorte ſurgente ponatur ſedere, vt iam ſupra dictum eſt. Et ſic nō eſt curãdum ſi eius eſſentia accipiatur cum aliqua relatione ad poſſe eſſe, quia hoc non eſt inquantum eſt eſſentia, ſed inquantum voluntas, quæ reſpectu creaturarum in producendo eas nō eſt neceſſe eſſe, ſed potius poſſe eſſe, quia non de neceſſitate voluit eas producere voluntate concomitante ſcientiã neceſſitate immutabili, vt poſuit Auic. ſed libera voluntate; immò libero arbitrio voluntatis, qua potuit velle producere creatum, & non velle, & velle in illo inſtanti, in quo produxit, & non velle. Sic autem ponere poſſe eſſe ex parte voluntatis Dei nullo modo repugnat neceſſe eſſe in Deo, quod tamen videre non potuit Auicen. Propter quod poſuit Deum nihil de nouo poſſe producere niſi noua, & mutabili voluntate. Sed reſtat conſequenter iſti poſitioni, & poſitioni Auic. difficultas in ſecundo articulo poſitionis Auic. an ſcilicet creatura cum ex ſe ſit non eſſe, eſſe autem non niſi ab alio, poſſit habuiſſe eſſe à Deo ab æterno, ita quòd nunquàm fuiſſet in non eſſe: & tamen prius eſt per eſſentiam, quod eſt ex ſeipſo, quàm quod eſt ex alio, licèt non tempore, neque duratione aliqua etiam æternitatis, ſecundum quod poſuit Auic. præter hoc, quòd Deus non ponatur de neceſſitate aliqua producere creaturam, nec producere potuiſſe ab æterno neceſſariò, ſed ſolùmodo volũtariè. Et videtur aliquibus hoc poni poſſe rationabiliter, & ratione, & exemplis. Ratione, quia nullum eſt inconueniens, aut impoſſibile ea, quæ nō ſunt ſimul ſecundum eſſe, quòd ſimul ſint duratione. Quod non ſolum patet ex auctoritate Auic. & in modo poſitionis ſuæ de productione rerum ab æterno, ſed etiam ex auctoritate Platonis, & Philoſophi conſentientis in hoc Platoni, & hoc in

in modo poſitionis Platonis de productione rerũ ex tempore. Vt enim recitat Philoſophus primo cœli,& mundi. Plato poſuit mundum generari nõ in tempore, ſed quòd tempus ſequitur motum cœli, ſecundum quod etiam poſuit Philoſophus. Poſuit etiam eum ſic generari non in tempore ꝙ mundus ſit generatus ex reb. ſimplicibus, ex quib. componitur, non ita quòd ſimplicia ſint priora compoſito, tempore, ſed natura, & eſſe ſolùmmodo, quemadmodum in geometricis lineæ, & ſuperficies ſunt priores figuris, quæ ex illis componuntur. Vbi dicit Comment. Voluit daclerare ex hoc, quòd omne quod dicitur eſſe prius alio, non dicitur tentum ſecundum tempus omninò, & hoc verum eſt, ſed ſic contingit e, iſi hoc prius nõ fuit tampore, vt ſit in eſſa tantùm, & res priores in eſſe ſunt ſimul in tempore & æternæ. Iſtud prius, aut poſterius eſſe, vel eſſantia appellamus prius, aut poſterius natura. Benè argo ebſque omni impoſſibili poteſt poni creatura fuiſſe facta à Deo ab æterno, eut potuiſſe fuiſſe facta in eſſe quanquàm ex ſeipſa habaat non eſſa, quoniam illud potaſt ex ſe habere prius natura, etſi non alique duratione temporis, aut æternitetis. Vnde quòd Plato poſuit principia, ex quibus mundum compoſuit priora mundo in eſſe, & nature, quo ad hoc non diſputat contra ipſum, ſed ſolum quo ad hoc, ꝙ Plato poſuit illa præcedere ſecundum ſæculum, & durationem infinitem æternitatis, vt dicit Commentator ibidem.

Prætereæ erguunt ed idem ſic, ſecundum Philoſophum, id, quod nac poteſt habere aſſe, neq; permanare in aſſe ex ſe, ſed ſolùmmodo ab alio, etſi ex ſe ſit poſſibile eſſe, eb alio tamen poteſt habere perpetuum, & in omni prætarito, & in omni futuro eſſe, vt dictum eſt de motu.

Craetura eutem inquantum creature eſt, nec eſſe poteſt habere, nec permenere in eſſe ax ſe, ſed ſolùmmodo ab elio, vt à Deo. Quia ſecundũ beetum Grego. niſi eam menuteneret, omnis creeture cadaret in nihilum, nec habere eſſe poteſt, niſi ipſe dederit. Licèt ergo eſſe ex ſe tentùmmodo ſit poſſibila eſſe: à Deo temẽ poteſt habere aſſa perpetuum, & in omni præterito ebſque initio temporis, ſicut & in omni futuro ebſque termino. Et hoc confirmant per axemplum. Si enim eſſet corpus luminoſum æternum, puta Sol, oppoſitum abſque impedimento ęternaliter illuminabili ęterno puta aeri, Sol ab æterno aerem illumineſſet: & tamen ex ſe de natura ſua prius eſſet tenabroſus, quàm illuminetus, licèt non duratione. Et ita ſicut poſſibile illuminari ex ſe ab æterno poſſet illuminatũ eſſe eb elio, ſic poſſibile eſſe, vel creeti ex ſe, ab alio æternaliter potaſt habare aſſe, vel creatum fuiſſe.

Contra iſtum ſecundum erticulum, ſ. ponentiũ creaturam ab æterno fuiſſe, vel fuiſſe potuiſſe, ita quòd ex ſe ſit poſſibile eſſe: immò cum hoc quantum ex ſe non eſſe, ſed non niſi ab elio habens eſſe cum habet ipſum, & hoc natura prius habens non eſſe, quàm eſſe, etſi nõ duratione æternitatis, aut tẽporis; arguo primo ex natura eſſentiæ creaturę. Secundo ex natura eſſe, & non eſſe circa ipſam. Prima via ſic, eſsentiæ ſpecificæ creaturarum quãtum eſt ex parte ſui æqualiter ſunt poſſibiles eſse prius, quàm in eliquo indiuiduo receperint eſse; æqualiter enim ſpecies Solis quantum eſt ex ſe, eſt non ens, & ſpecies hominis & æqualiter æternę in diuina cognitione exiſtentes, & ſimiliter in diuina eſsentia per ideas ſuas ęqualiter entes, & æqualiter æternas in Deo. Et ſimiliter æqualiter ſpecies hominis quantũ eſt ex ſe, eſt poſſibilis recipere eſse ſimpliciter, & ſpecies Solis, licèt non ęqualiter natæ ſunt permanere in eſse recepto propter diuerſitatem naturarum, vt iam in parte dicetur. Quantum ergo eſt ex parte ſpecierum, nõ prius nata eſt fieri à Deo ſpecies Solis in ſuo vnico indiuiduo, quod eſt iſta Sol, quàm ſpecies hominis in aliquo ſignato indiuiduo, puta in Adam. Nec ſimiliter hoc indiuiduum, quod eſt ſol iſte, natum eſt quantum eſt ex ſe prius recipere eſse à Deo, quàm hoc indiuiduum, quod eſt iſte homo, puta Adam. Omnis enim actus eſsendi circa creaturam depen det à ſola volũtate creantis. Aliter enim Deus ante Solem iſtum non potuiſset feciſse hominem iſtum Adam, ſicut fecit lucem, cœlum, terram, maria, & terræ naſcentia, quod falſum eſt, nec hoc poneret eliquis Catholicus, cum quo quo ed iſtum erticulum principeliter eſt noſtra diſputatio. Similiter Deus ipſe quantũ eſt de ſe indifferenter, & æqualiter ſe habet ad dandum eſse æquè primò vni ſpeciei in ſuo vnico indiuiduo, & elteri, ita quòd ſecundum prædicta illi, cui dat eſse primò, poſset dare ſupremò, & cui dat poſset non dare, & alteri dare, & hoc indifferenter, ꝙ enim dat vni & nõ alteri, vel vni prius, elteri poſterius, vel aliquibus ſimul, hoc ſolùmmodo procedit ex determinatione liberi arbitrij in ipſo. Si ergo Deus eb æterno potuit creaſse iſtum Solem, ita & iſtum hominem Adam, & ante ipſum nullum elium, vt ipſe eſset principium omnium aliorũ, & etiam mulieris formendæ de coſta eius. Quare cum in qualibet circulatione, vel reuolutione Solis, vel ipſe, vel aliquis, vel aliqui procedentium ab ipſo potuiſsent procreeſse homines elios, & alios, cum infinitæ reuolutiones præceſserunt reuolutionem Solis, quę modo inſtat, ſi Sol fuiſset factus eb æterno, quare & hominem, qui generetur in iſta reuolutione infiniti homines præceſſiſsent, & tamen eſset ponere primum poſt quem, & à quo omnes alij, & vltimum, qui poſt omnes, & poſt quem, aut à quo nullus. Et ſic primo exiſtente vnico, & finito, ſimiliter vltimo, medij eſsent infiniti, quod eſt contra naturam, & rationem. Si enim eſsent medij infiniti, nunquam à primo finito deuentum eſset ad iſtum vltimum. Si ergo hoc apertè falſum eſt, & impoſſibile; falſum ergo eſt ex quo ſequitur & impoſſibile, ſcilicet quòd primus homo Adam ab æterno

potuit

potuit à Deo fuiſſe factus. Simili ergo ratione ẽt falſum eſt, & impoſſibile ſecundum prædicta, ꝙ ſol iſte ab æterno à Deo potuiſſet fuiſſe ꝓductus, etſi non iſte, nec iſta Luna, nec iſta ſtella, nec iſte Angelus, nec eadem ratione aliquod indiuiduum alicuius ſpeciei, & per conſequens, nec aliqua ſpecies, cum nõ ſit ſpecies factibilis, niſi in aliquo ſuo indiuiduo. Et ſic nec iſte mundus totus potuit ab æterno factus fuiſſe à Deo, quia non fit niſi ex indiuiduis ſpecierum. Secunda via arguo idem ſic. Si à Deo habet creatura eſſe actu, creatura ex ſe eſt poſſibile eſſe, quoniam ſi non eſſet ex ſe poſſibile eſſe, actum eſſendi non poſſet habere ab alio ſecundum ſuperius determinata. Quare cum ſicut ſe habet eſſe ſimpliciter ad poſſibile eſſe ſimpliciter, ſic & eſſe ab æterno ad poſſibile eſſe ab æterno: ergo ſi à Deo habet creatura eſſe ab æterno, creatura ex ſe eſt poſſibile eſſe ab æterno. Non eſt autem aliquid poſſibile ex ſe ad actũ aliquem, quem non habet niſi ab alio, niſi quia ex ſe non eſt ens ſecundum actũ illum. Si enim eſſet ens ſecundum actũ illum, non eſſet poſſibile ad recipiendum illum ab alio, quia nihil ab alio recipit, quod ex ſe iam habet, quia tunc ſaltem natura prius illum actũ haberet, quàm haberet, & bis ipſum haberet. Si ergo à Deo creatura habet eſſe ab æterno, ex ſe eſt poſſibile eſſe ab æterno, & non habens eſſe ab æterno. Quæro ergo an ſimul omninò à Deo creatura habet eſſe ab æterno, & ex ſe poſſibile eſſe, & nõ eſſe ab æterno, aut prius à Deo eſſe, quàm è conuerſo, aut è contrario. Non primo modo, quia ſimul eſſent in eodem actus contrarij, ſcilicet eſſe & non eſſe. Nec ſecundo modo, quia vt dictum eſt prius ſecundum Auic. quod conuenit rei ex ſe, prius eſt eo, quod conuenit ab alio.

Tertius igitur modus eſt neceſſarius, quòd ſcilicet creatura prius habeat ex ſe poſſibile eſſe, & nõ eſſe, quàm à Deo eſſe. Sed cum vt iam dictum eſt ſupra ſecundum Platonem, Auicenn. Philoſophũ, & eius Comment. eſt prius ſecundum eſſe ſiue eſſentialiter, & ſecundum naturam, aut ſecundum durationem, & ſicut dicit ibidem Commen. non eſt tertius modus prioritatis creaturæ: ergo aut prius duratione habet ex ſe poſſe eſſe, & non eſſe, quàm à Deo eſſe, aut natura. Si primo modo, cum non ſit duratio, niſi temporis, aut æternitatis, aut ergo duratione temporis, aut æternitatis. Si primo modo, ergo neceſſariò in tempore priori creatura eſt poſſe eſſe, & non ens ex ſe, & poſteriori tẽpore habet eſſe à Deo. Et ſi ſic, non ergo creatura ab æterno potuit habere eſſe à Deo. Quia æternitas, aut ſimul eſt cum toto tempore, aut præcedit ipſum. Non ſecundo modo, quia æternitas cũ non habet partem & partẽ, non habet prius eſt poſterius. Si verò dicatur, quòd creaturæ poſſe eſſe, & nõ eſſe ſecundum actum ſunt prius natura, quàm eſſe actu à Deo, ſicut dicit Auic. & ponentes Deũ potuiſſe feciſſe mundum ab æterno, licèt nõ fecit, tunc vlterius cum eſſentia creaturæ non ſolum ex ſe eſt poſſibile eſſe actu exiſtentiæ, ſed etiam poſſibile non eſſe. Si enim eſſet ex ſe impoſſibile non eſſe, quod eſt contradictorium illius, eſſet ex ſe neceſſe eſſe, quia impoſſibile non eſſe, & neceſſe eſſe æquipollent, ideo non ſolum creatura prius eſt natura poſſe eſſe, & non eſſe actu, ſed ẽt poſſe non eſſe actu, quàm ſit eſſe actu à Deo. Quæro ergo comparãdo inter ſe poſſe eſſe creaturæ, & eius poſſe non eſſe ſecundum prius, & poſterius, & ſimul natura, & duratione & reſpectu eſſentię creaturæ, & reſpectu actuum. Et primò reſpectu eſſentiæ quæro poſſe eſſe in exiſtentia, & poſſe nõ eſſe in exiſtentia an ſimul habent eſſe in eſſentia creaturæ, aut ſecundum prius, & poſterius, non ſimul, quia contrarię potentię ſecundum Philoſophum, & Commen. primo cœl. & mun. non poſſunt omnino eſſe ſimul in eodem, ſicut nec ipſi actus contrarij. Si enim (vt dicunt) potentiæ eſſent ſimul, & potentiam quamlibet modo, quo eſt potentia in aliquo, poſſibile eſt poni in actu, ſimul ergo duas potentias contrarias poſſibile eſſet exire in actus contrarios, & ex poſſibili poſito in eſſe ſequeretur falſum impoſſibile. In eſſentia igitur creaturę poſſe eſſe in exiſtentia præcedit poſſe nõ eſſe in exiſtentia, aut è conuerſo, & hoc, vel natura, vel duratione. Poſſe aũt eſſe nõ poteſt pręcedere natura poſſe nõ eſſe, quia nõ eſſe, vt dictum eſt, ꝑcedit natura ipſum eſſe, & quod præcedit actum præcedit potentiã ad illum, quia natura in eodem potentia præcedit actum, etſi nõ ſemper duratione ſecundum Philoſophum 10. Metaphyſ. Poſſe non eſſe ergo natura præcedit poſſe eſſe. Reſtat ergo dubitatio quid illorum præcedit duratione. Si enim alterum præcedit duratione, aut ergo de neceſſitate poſſe hoc præcedit illud aut è cõuerſo, vel indifferenter vtrunq; eorum põt præcedere alterum. Et eſt iſtud vltimum impoſſibile, quia tunc eſſentia creaturæ ſub indifferentia ſe haberet ad vtrunque illorum, & ſic ad ipſa poſſe, & ad actus eorundem. Nunc autem non æqualiter ſe habet eſſentia creaturæ ad actum exiſtendi, & non exiſtendi, quia actum exiſtendi non eſt nata habere niſi ab alio; actum verò non exiſtendi à ſeipſa. Præterea ſi æqualiter ſe haberet ad ipſa poſſe, & ſimiliter ad eorum actus: ergo quantum eſt ex parte ſui ſimul poſſet exire in diuerſos actus, quod eſt impoſſibile ex parte ſui. Quare nec ex parte agentis poteſt eſſe indifferentia, quia ſemper potentię paſſiuæ correſpondet actiua, & è conuerſo ſecundum prædicta. Ita quòd ſecundum hoc eſſentia non dicitur propriè in potentia ad eſſe, niſi prius fuerit in non eſſe, aut è conuerſo.

Si verò alterum præcedit duratione, & hoc de neceſſitate: ſi ergo præcederet in eſſentia creaturæ duratione ipſum poſſe eſſe, cum ordo actuum eſt ſecundum ordinem potentiarum, ergo de neceſſitate exiſtẽtia creaturę pręcederet eius nõ eſſe. Ita creatura non poſſet ſecundum durationem aliquam nõ eſſe ex ſe, niſi prius haberet eſſe ab alio.

Et

Et ſic neque eſſet prius ex ſe nõ ens natura, quàm eſſet ens ab alio duratione aliqua; nihil enim conuenit alicui prius natura, quod non eſt natum eidẽ quantum eſt ex ſe prius cõuenire duratione. Illud autem eſt impoſſibile, quia vt dictum eſt, quod cõuenit alicui ex ſe natura, eſt prius illo, quod cõuenit ei ab alio. Etſi poſſent eſſe ſimul duratione, neceſſarium eſt ergo ſecundum membrum, quòd de neceſſitate in eſſe creaturæ duratione p̄cedit poſſe non eſſe, quare & eius non eſſe non ſolum ſecũdum naturam, ſed etiam ſecundum durationem, ita quòd diuerſa contraria actu in eſſendo eidem, ſemper quod prius conuenit ei natura, & cõuenit ei prius duratione. Conuenire autem prius natura non duratione, hoc nõ conuenit niſi idem attribuitur diuerſis, & vni per alterum, vt contingit de principijs mundi ſecundum Philoſophum, ꝙ poſſunt eſſe priora natura, & non duratione.

Reſtat ergo, quòd creatura non poſſit eſſe habere ab alio à ſe, niſi prius duratione habeat non eſſe, quod conuenit ei ex ſe. Et ſic nullo modo poterit poni, quòd fieri poſſit ab æterno, ſed ex tempore, non quòd tempus præcedat ſuum eſſe, ſed quia in primo inſtanti temporis recipiat eſſe, & prius in tota æternitate fuerit in nõ eſſe, quemadmodum modo productus eſt ſecundum prophetiã Moyſi, & hoc ſecundum nonum modum eſſendi propoſitum, quem diximus ſolum creaturæ mundi conuenire.

Ad primũ argũm. Quòd ergo arguebatur pro opinione dicta, ꝙ creatura mundi potuit ab æterno produci à Deo, etſi nõ ſit producta, quia quæ ſunt ſimul duratione, non ſunt ſimul natura, vt non eſſe mundi præcedat eſſe natura, etſi non duratione, ſicut ſecundum Platonem principia, ex quibus componitur mundus præcedunt ipſum eſſe non duratione: Dicendum, quòd non eſt ſimile de vno conueniẽte duobus, vt eſſe mundo per ſua principia, & ipſis & de duobus conuenientibus vni, quorum vnum ei conuenit ex ſe, alterum verò ab alio. Quicquid enim conuenit principiato per principia, neceſſe eſt aliquo modo prioritatis prius conuenire principijs, ſed æqualiter prioritate durationis, ſi ſint principia proxima, & propria.

Duobus autem cõuenientibus alicui vno ex ſe, alio ab altero, ſemper quoquo modo prius ei conuenit illud, quod conuenit ei ex ſe, ſed in propoſito non ſola natura, quoniam eſſentia creaturæ, vt eſſentia eſt ſimpliciter conſideratur abſque omni alio ſcilicet præter eſſe, & non eſſe: præter poſſe eſſe, & poſſe non eſſe: ſunt enim cætera omnia quaſi accidentia ipſi eſſe, vt ſæpius alibi declarauimus, ſed aliquod horum ex ſe ſibi determinat, vt non eſſe, ita quòd eſſentiæ creaturæ ex ſe, vt conſideratur nudè, conuenit poſſe non eſſe, quod habet ex ſe ſemper actui coniunctum, vt ſicut Deus, quia ex ſe eſt ſemper ens, ex ſe eſt neceſſe eſſe primò, & per ſe: illud autem quod ſemper eſt nõ ens, nec natũ eſſe, eſt impoſſibile eſſe per ſe, & primo, ſic eſſentia creaturæ ex ſe per ſe, & primo eſt poſſe non eſſe, coniunctum actui non eſſendi, ita quòd non eſt ex ſe per ſe, & primo poſſe eſſe, nec æqualiter, & ſimul etiam natura poſſe eſſe, & poſſe non eſſe. Immò non eſt poſſe eſſe ab alio, niſi quia ex ſe eſt non ens ſecundũ actum aliquando, vt dictũ eſt. In propoſito autem Platonis ſola natura benè præcedunt principia principiatum in eſſe: nequaquã autem duratione, quia idem eſt eſſe duratione. Vnde Philoſophus reprehendit Platonem, quia vt dicit Comment. ponit illas res, ex quibus mundus fit, priores mundo ſecundum ſæculum, quod eſt impoſſibile, quia ea ex quibus mundus fit ſecũdum Platonem, ſunt corpora exiſtentia in actu, qđ non eſt verum. Vnde vt dicit Commentator, ſi intendebat cum dicebat mundum eſſe generatum ex cauſis prioribus in eſſe, erit verum. Secundum fidem autem Catholicam mundus generatur ex cauſis prioribus mundo in eſſe, quia ex indiuiduis ſuarum ſpecierum, ſed non duratione.

Ipſa autem indiuidua nõ generantur ex aliquo ſubiectiuè, quia ipſæ eſſentiæ rerum non ſunt ſubiecta eſſe, & non eſſe, vt de eſſentia non ente generetur eſſentia ens, quemadmodum de corpore non albo generatur corpus album. Subiectiuè.n. ipſa non eſt potentia ad eſſe, vel non eſſe, ſed obiectiuè eſt in potentia ad eſſe cum eſt ſub non eſſe, non vt ex eſſentia nõ ente fiat ens, ſed vt ipſa eſſentia non ens fiat ens, & cum eſt in eſſe, tunc eſt in potentia ad non eſſe, nõ vt ex eſſentia ente fiat eſſentia non ens, ſed vt ipſa eſſentia ens fiat nõ ens, non à principio corruptiuo, ſed defectiuo.

Ad ſecundum, quòd nec habens eſſe ex ſe, ſed ex ſe permanens in eſſe, poteſt ab alio habere eſſe perpetuum, & ab æterno, vt motus, creatura omnis eſt huiuſmodi &c. Dicendum ad hoc, & ſimiliter ad confirmationem de corpore luminoſo, ꝙ res aliqua, quæ non habet eſſe ex ſe, nec permanẽtiam, habet tamen eam in ſe, vt ſubſtantia aliqua: res verò alia non habet eſſe, nec permanentiam in ſe, ſed in alio, vt accidentia. Et ſecundum hoc in re duplex eſt potentia. Quædam ad eſſe ſecundum ſubſtantiam, quædam verò ad eſſe ſecundum vbi, vel ſecundum illuminationem, aut huiuſmodi. *Ad ſecundum.* De eo, quod eſt in potentia ad eſſe ex ſe primo modo non poteſt ſecundum Philoſophum habere eſſe perpetuum ab alio, habẽdo.ſ. naturam, qua neceſſe eſſet ipſũ ſemper eſſe, niſi in hoc natura eius tranſmutaretur. In eadem tamen natura manẽte ab alio conſeruante, & non à natura illius, quod conſeruatur, niſi quo ad potentiam obedientiæ, verè ponit fides Catholica, quòd poſſibile non eſſe ex ſe ab alio poteſt in eſſe perpetuari, ſed talẽ modum perpetuandi non vidit Philoſophus. De eo verò, quod eſt in potentia ſecundo modo intelligitur ſolùm dictum Philoſophi. Vnde corpus cœleſte ex ſe eſt poſſibile moueri ſemper: nõ ſemper autem actu mouetur quantum eſt ex ſe, & ſuo motore cõiuncto, dicente Comm. ſuper 12. Metaph.

Si po-

Si potentia, quę mouetur hoc motu æterno, fuerit in eo, aut eſt finita, aut infinita. Si infinita, continget moueri in inſtanti. Si verò finita, poſſibile eſt quieſcere, quod iam improbatur: ergo non mouetur per potentiam exiſtentem in eo: immò per potentiam non in ſubiecto omninò. Et vt dicit motus eius componitur ex duobus motoribus, quorũ vnus eſt finitæ motionis, & eſt anima exiſtens in eo, & alter infinitæ motionis, & eſt potentia, quę non eſt in materia, & inquantum cœlum eſt ex ſe poſſibile moueri, ex ſe eſt poſſibile quieſcere, quia motus habet contrarium, ſcilicet quietẽ, propter quod impoſſibile eſt, quòd ſit remanens ex ſe, ſed ab alio motore ſeparato. Et ſunt in hoc duo conſideranda, quorum alterum ſolum poſuit Comment. quaſi poſſibile ex ſe poteſt eſſe neceſſarium, & perpetuum ab altero. Vnum ſcilicet quod tangit Comment. quia habet eſſe ab alio, vt motus à motore, illuminatio ab illuminante. Propter qđ ab illo, à quo habent eſſe poſſunt habere cõtinuationem eſſe. Vnde ſubſtantiæ, quia habent eſſe ex ſe, & ſua forma, & ſecundum ipſum non ab alio niſi per quandam dependentiam prædicto modo: ideò ſi ex ſe non habent poſſe eſſe ſuum continuare, nullo modo eſſe ſui continuationem poſſunt habere ab alio ſuperiori, niſi & agens, & recipiens mutarentur in ſubſtantia: poſuit enim quòd Deus nihil ageret circa inferiora niſi de neceſſitate naturæ, & hoc non niſi motum cœleſtem, & per illum ea, quæ dependent à motu. Ponendo tamen quòd agat, & moueat per voluntatem circa omnia & mediatè, & immediatè, ſecundum quòd ei placuerit, non minus poteſt perpetuari in eſſe ex parte poſt poſſibile eſſe ſecundum ſubſtantiam, quàm poſſe eſſe ſecundum vbi: non ſic autem ex parte ante vt iam dicetur.

Aliud verò eſt conſiderare in eo, quod ſecundum Philoſophum habet perpetuari ab alio, quia habet eſſe in eo, quod ſecundum Philoſophũ habet eſſe neceſſarium ex ſe. Vnde quia cęlum habet eſſe neceſſarium ſecundum ſubſtantiam, & æternũ ſecundum ipſum, & ex ſe eſt poſſibile moueri, & poſſibile quieſcere: ideò ab alio poteſt motus in ipſo continuari, & ſimiliter ſtellæ omnes, cum ſecundum aliquos recipiunt lumen à Sole, quia ex ſubſtantia ſua habẽt eſſe neceſſarium, & ex ſe ſunt poſſibile illuminari, vel non illuminari. Ideò in illis, quæ nunquam eclipſantur poſſibile obſcurari ex ſe, perpetuò illuminari poteſt ab alio, & hoc eadem perpetuitate, qua ſubiectum habet perpetuitatem in ſua ſubſtantia, ſiue ab ante ſolum, ſiue ad poſt, ſiue vtroque modo. Vnde ab illa regula, Poſſibile ex ſe non põt perpetuari ab alio, non ſolùm debent excipi motus cœli, ſed etiam illuminatio, & ſi qua plura huiuſmodi accidentia poſſent inueniri in corpore cęleſti, ſecundũ quæ eſſet trãſmutabile, per eundem modum quando ex ſuppoſitione ponũtur perpetua ante & poſt illuminabile & luminoſum, & oppoſita ſine impedimento, contingit, ꝙ perpetuò vnum illuminaret alterum. Quia ſicut ex ſuppoſitione ſubiecta habent eſſe nõ poſt nõ eſſe, ſic & poſſibilia ſunt, vt in eis fiant accidentia non poſt non eſſe. Sed ſi Sol ponatur per impoſſibile eſſe Deus quidam, & quoddã neceſſe eſſe potens producere de nihilo radium ſubſiſtentem, quẽadmodum Deus creauit omnia ab initio, plus poſſet producere radium ſibi coæternum, q̄ Deus creaturas alias, ſed neceſſe eſſet, vt radij illius non eſſe præcederet eſſe. Si verò talia accidentia haberent eſſe in ſubiecto corruptibili ſecũdum Philoſophum, nullo modo poſſent ab alio perpetuari, quia cauſa motus ſui, quæ nõ eſt niſi forma ſua, perpetuari non poteſt. Quanq̄ ergo in creatura ſit prima conditio ſecundum fidem, ꝙ nõ habet eſſe, niſi ab alio, quia tñ non eſt ex ſe neceſſaria, neque habet eſſe in neceſſariò eſſe, & ab illo alio, quod Deus eſt non habet eſſe neceſſitate naturæ eius, non eſt neceſſe ab illo perpetuari, nec ante, nec poſt, nec ẽt poteſt ex parte ante, licèt ſm̃ poſitionem Philoſophi poſſibile ex ſe, nec ex parte ante, nec ex parte poſt poſſit perpetuari. Ipſe.n. poſuit alia præter generabilia, & corruptibilia à nullo eſſe principiatiuè, ſed ſolùmmodo ex ſeipſis formaliter, ita ꝙ cœleſte corpus ab ipſo non recipiat niſi motus continuationẽ, ſicut vnum eorum ab altero illuminationem. Propter quod ꝑ æternitatẽ omnimodam, quã poſuit ex parte ſubiecti, potuit ponere in ipſo perpetuari oĩmodè, quod erat poſſibile in eo. Sed tunc fortè arguit aliquis ſm̃ quod ſupra arguebamus cõtra Auic. Si cœlum de neceſſitate mouetur ab alio, & ex ſe poſſibile eſt ipſum non moueri: ponatur ergo in eſſe, etſi falſum ſit, non tamen impoſſibile. Nunc aũt non eſt falſum abſolutum, ſed falſum impoſſibile, quia includuntur contradictoria, vt patet. Et eſt dicẽdum, ꝙ duplex eſt poſſibile eſſe. Eſt.n. quoddã poſſibile eſſe ſm̃ actum vnius formæ, qđ eſt neceſſe eſſe ſecundum actum alterius formæ, ꝑ quam ordinem, & connexionem habet ad aliud neceſſe eſſe, à quo ꝑ huiuſmodi ordinem habet actum formæ illius ſecundum quã habet, ꝙ ſit poſſibile eſſe, ſicut in propoſito cęlum ſm̃ actum formæ ſuæ eſt neceſſe eſſe, & ſecundum actum motus eſt poſſibile eſſe, & ꝑ primam formam habet ordinẽ, & connexionẽ ad primum neceſſe eſſe, à quo ꝑ huiuſmodi ordinem habet moueri ſecũdum actum. Aliud verò eſt poſſibile eſſe ſecundum actum vnius formæ, & ſecundum nullius formæ actum eſt neceſſe eſſe, vt oĩs creatura. Propter qđ non eſt ſimile. Sed illud poſſibile ꝑ annexum non põt poni in eſſe, niſi per impoſſibile: iſtud autem põt poni eſſe abſolutè, & ſic cœlum ab eodẽ dependet, licèt ab eo cauſatiuè nõ habeat eſſe, à quo dependet in motu, & à quo cauſatiuè habet moueri, ita qđ ſecundum Philoſophũ motus cœli non põt poni non eſſe, niſi ponatur ordo, & dependentia cœli ad primum non eſſe, & ſi ordo ille non eſſet, cœlum non eſſet, dicente Auerr. in fine de ſubſtantia orbis. Dator cõtinuationis

tionis motus cęli eſt dator motus cęli, & niſi eſſet, deſtrueretur motus, & ſi motus, & cęlum, etſi motus cęli deſtrueretur, deſtrueretur motus entium inferiorum, & ſic mundus, ex quo verificatur ꝙ dator cõtinuationis motus eſt dator eſſe alijs entibus, licèt alio, & alio modo, vt iam dictum eſt. Vnde poſuit tantam connexionem in eſſe inferiorum per dependentiam ad ſuperiora, vt licèt inferiora poneret ex ſe eſſe neceſſe eſſe, ꝙ tñ non eſſent ſi ſuperiora non eſſent, ita ꝙ ſi poneretur aliquod inferiorum eſſe ſm̃ ipſum ſine connexione ad ſuperius, cõtradictoria & impoſſibilia implicarentur.ſ. ꝓ eſſet pp neceſſe eſſe, & non eſſet pp defectum connexionis ad aliud neceſſe eſſe. Sed q̃q̃ Comment. exponẽdo librum cœli, & mundi ſic ſenſerit, vt iã dictum eſt de ſubſtantia cęli, & motu eius, & ꝙ cœlum ſm̃ ſubſtantiam non eſt in potentia, ſed ſecundum vbi tantùm, & ꝙ ideò ab alio cauſatiuè mouetur, ſed non exiſtit, niſi dependenter ſolùm, in libello tñ de ſubſtantia orbis vr̃ retractare hoc & dicere, ꝙ Ariſtot. idem ſentiebat de motu eius, vt ſecundum hoc in modico differat opinio Ariſtot. ab opinione Auic. In tertio.n. capitulo de ſubſtantia orbis Comment. dicit ſic. Et debemus ſcire, ꝙ corpus cęleſte non indiget virtute mouente in loco tantùm, ſed ẽt virtute largiente in ſe, & in ſua ſubſtantia permanentiam æternã. quoniam etſi ſit ſimplex, & non habeat potentiam ad corruptionẽ, tamen eſt finitę actionis neceſſariò, quia eſt finitarum dimẽſionum. Et omne tale cum intellectus poſuerit ipſum exiſtens per ſe abſque eo ꝙ largiatur ipſi permanentiam, & ęternitatem, neceſſe eſt, vt ita ſit de finitate ſuæ permanentiæ, ſicut eſt de finitate ſuæ actionis, & ideò neceſſe eſt in intellectu potentiã eſſe largientem ipſi permanentiam æternam, quẽadmodum ipſi largitur motum æternum, & non hoc tantùm, ſed neceſſe eſt hic eſſe uirtutem, quæ largitur ei motum proprium ſuæ actioni, quæ eſt æternitas inter cęteros motus. ſ. motum localem in circuitu, & figuram propriam ipſi motui. ſ. ſphęricam, & menſuram propriã vniuſcuiuſq; iſtorum corporum, & conuenientiã inter ea adinuicẽ in ordine, & quantitate, ita ꝙ ex oibus perficiatur vnus actus. i. totus mundus. Nulla. n. eſt dr̃ia inter indigentiam virtutis actiuæ in omni corpore ſimplici vno, aut in vno cõpoſito ex ſimplicibus huiuſmodi, & indifferenter, ſiue ẽt corpus illud fuerit generatum, vel non generatum. Vnde videmus cęlum habere vnam virtutẽ non tãtùm mouẽtem oĩa, ſed agentẽ, & conſeruantẽ oĩa. Sed agẽtium quoddã eſt prius tp̃e acto, & eſt agẽs omne, qd ſit in ſphęra mundi, & eſt orbis, quẽ ſequitur tp̃s, & eſt agẽs orbem. i. faciens ipſum in diſpoſitionibus neceſſarijs inueniendo finem, pp quem fuit. Et cum hoc ignorauerunt quidam eſſe de opinione Ariſt. dixerunt ipſum non dicere cauſam agentem totum, ſed tantùm cauſam mouentem, & illud fuit valde abſurdum. Qd ſi ita ſit: cęlum ergo ſicut eſt poſſibile moueri, & non moueri ex ſe, ſic ex ſe eſt poſſibile eſſe, & non eſſe, quod proculdubio verum eſt obiectiuè, & tale ſecundum ipſum benè poteſt perpetuari ab alio, non autem qd eſt poſſibile eſſe & non eſſe ſubiectiuè, qd dicunt Auer. poſuiſſe circa cœlum. cap. 5. de ſubſtantia orbis. vbi dicit, ꝙ duobus modis eſt aliquid eſſe uirtutis infinitę, ſiue actiuè, ſiue paſſiuè. Vno modo in tp̃e. ſ. per ſucceſſionem ſemper agendo, & ſemper recipiendo. aut in ſe. ſ. uigore. ſ. ſimul agendo infinitè, uel recipiendo. Hoc ſecundo modo in nullo corpore, ſiue cœleſti, ſiue elementari poteſt eſſe uirtus actiua, aut paſſiua infinita. Primo uerò modo eſt infinita in corpore cęleſti actione, & paſſione, quia ſubiectiuè non eſt materia in potentia ad formam, ſed nec conſtitutiua forma eius in eſſe per materiam, ſicut nec anima rationalis per corpus humanum. Vnde ſecundum ipſum ex hoc corpus cœleſte habet, ꝙ poteſt perpetuari in eſſe ab alio utroq; modo, licèt utroque modo ſit poſſibile ex ſe, non autem corpus elementare, quia. ſ. eſt compoſitum ex materia & forma, quæ ſubiectiuè eſt in potentia eſſe, & non eſſe. & tale neceſſe eſt corrumpi, & tale propriè eſt poſſibile corrumpi. Vnde dicit, ꝙ nõ ſequitur, ꝙ ſi uirtus eſt finitæ actionis, & paſſionis ꝙ ſit corpus poſſibile, ut corrumpatur, poſſibilitas enim nõ debet eſſe niſi ex hoc ꝙ uirtus eſt finita in tp̃e, quia eſt cõpoſitum, & in potentia ſubiectiuè. Et ſic Ariſtot. arguens in 1. cœli, & mundi, ꝙ corruptibile ex ſe non poteſt ꝑpetuari ab alio, ſolum intẽdit hoc arguere de eo, qd eſt corruptibile ſubiectiuè potentia materiæ, & habens contrarium corruptiuum, qualiter poſuit Plato cœlum corruptibile, & à Deo perpetuari, non autem de eo qd eſt ſolum corruptibile obiectiuè potentia defectiua naturę.

Tale enim non habet cauſam agentem corruptionem, & ideo à tali corruptione neceſſe eſt perpetuò quieſcere, ut dicit in fine de ſubſtãtia orbis, credens per hoc ſatisfacere quæſtioni Ioannis Grammatici. Sed non ſatisfecit, licèt enim non habet cauſam agentem, habet tamen cauſam deficiẽtem ſubtrahentem ſe cauſa in eſſe conſeruante. Sed huic nullo modo conſentiret, niſi poneretur illa cauſa mutabilis. unde poſuit iſtam cauſam non poſſe ſe ſubtrahere propter inſeparabilem connexionem prædictam, & ſic ꝙ nullo modo poſſet poni deficere, niſi implicando contradictoria. Nos autem fideles, qui omnia pręter Deum ponimus ex ſeipſis non eſſe, & eſſe non habere, niſi à Deo, ita ꝙ ſuum non eſſe ſecundum prædicta non ſolùm natura, ſed duratione etiam neceſſe eſt pręcedere ſuum eſſe, ita ꝙ nullo modo poſſint recipere eſſe, niſi ſint actu in non eſſe, debemus dicere, quòd ex parte ante recipere non potuerunt eſſe perpetuum, nec ideò Deus illud eis dare potuit, non propter aliquam impotentiam in ipſo, ſed propter conditionem receptibilis. non eſt enĩ potentia actiua ſine paſſiua ſibi correſpondente, vt ſupra habitum eſt. illa enim vana eſſet.

Poteſt tñ recipere à Deo ex parte poſt quantuncumq; ſit corruptibile ſubiectiuè, quia vis diuina poteſt vim corruptiuam abſoluere natura ipſa manente, vt à calore, ne calefaciat. quod Philoſophus videre non potuit.

Sic ergo recolligo prædicta, ꝙ neceſſe eſſe ex ſe formaliter, ita ꝙ à nullo principiatiuè, eſt ſolus Deus Pater ſm̃ primum modũ eſſendi præpoſitũ. Neceſſe verò eſſe ex ſe formaliter, ſed principiatiuè ab alio ſunt Filius & Spiritus Sanctus. iuxta ſm̃ modum eſſendi. Et ſic ſolus vnus Deus in tribus perſonis eſſentialiter ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, & nulla creatura eſt, aut poteſt eſſe neceſſe eſſe formaliter, neque ex ſe, neq; ab alio. q̃m neq; ex ſe formaliter, & ab alio principiatiuè, iuxta tertiũ modum, neq; formaliter ex ſe, & dependenter ab alio, iuxta quartũ modum, neq; ẽt ex ſolo alio cauſatiuè, ita ꝙ non ex ſe formaliter, iuxta quintum modũ, & ſextum, & ſeptimum. Sed iuxta octauũ modum oĩs creatura eſt poſſibile eſſe poſt nõ eſſe actione ſupernaturali, & poſſibile non eſſe poſt eſſe defectiuè. Iuxta nonum aũt modũ generabile, & corruptibile eſt poſſibile ad eſſe poſt nõ eſſe actione naturali, & poſſibile non eſſe poſt eſſe corruptiuè. iuxta xj. aũt modũ, & vltimũ ſumit̃ impoſſibile eẽ oppoſitũ quoquo mõ ei, q̃d eſt neceſſe eſſe. Ecce breuis ſolutio, ſed lõga, & ſpacioſa declaratio.

Ad primũ principale. Quod ergo arguebatur primò in oppoſitũ, ꝙ ſubſtantiæ ſeparatæ habent cauſam formalem intrinſecã ſui eſſe ſibi ſemper præſentem: ergo ſeipſis formaliter ſunt neceſſe eſſe. Dicendum ad mediũ, ꝙ eſſe duplex eſt. Eſſentiæ purũ, q̃d eſt eſſe cognitiuũ, quia non hẽt illud rei eſſentia extra intellectũ, & eſſe exiſtẽtiæ, q̃d eſt eſſe verũ in re extra. Si ergo loquamur de neceſſitate circa eſſe primũ, nulla eſſentia creaturæ ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe, habẽdo cauſam formalem intrinſecam ſui eſſe ſibi præſentẽ, quia etſi eſſe eſſentiæ in eſſentia rei à nullo habetur effectiuè, imitatiuè ñ hẽt hoc à diuina eſſentia. Inquantum. n. Deus ſm̃ rationes ideales imitabilis eſt à creaturis, ex hoc habẽt creaturæ eſſe eſſentiæ ſuæ, & ꝙ ſint eſſentiæ quędã habẽtes eſſe cognitiuũ in mente diuina. Vnde Auic. quia in rebus incorruptibilibus non diſtinxit inter rei eſſentiã, & exiſtentiã, per hunc modum poſuit exiſtẽtias rerum extra à diuino intellectu. Et ſm̃ hoc eſſentiæ ſuæ formæ rerum quaſi dupliciter fluunt à primo. Vno modo per quandã imitationem formalẽ, & hoc quo ad eſſe eſſentiæ, ſm̃ quẽ modum Philoſophus in eſſe exiſtentię poſuit ſubſtantias incorruptibiles habere eſſe à Deo. Alio modo per quandã productionem, & hoc quo ad eſſe exiſtentię. ſecundum quẽ non poſuit Philoſophus incorruptibilia eſſe à Deo, vt patet ex prędeterminatis. Et iſtos duos modos fluendi formas rerum à Deo, notauit Auic. 8. Metaph. 1. primũ, ſcdo ſm̃: dicens. Scias ꝙ dĩa eſt inter fluere ab aliquo formã cuius natura eſt, vt intelligat̃, & inter fluere ab aliquo formã intellectã, inquantum eſt intellecta tm̃ abſque additione aliqua. Forma intellecta inquãtum intellecta eſt forma vt eſt vniuerſalis, cauſatũ vt intellectũ quoddã in eſſe eſſentiæ. Forma verò in cuius natura eſt, vt intelligatur, eſt eadẽ forma, vt ſingularis in ſuppoſito in eſſe exiſtentiæ, cauſatum vt ens quoddã extra. Vnde de vtroque ſubdit cõtinuè, primò de primo, ſcdò de ſcdo dicẽs. Et ſcias, ꝙ ipſe intelligit ſuam eſſentiam eſſe principium fluxus oĩs intellecti, inquãtum eſt intellectum cauſatum ſicut ĩtelligit ſuã eſſentiã eſſe principium fluxus oĩs entis inquãtum eſt ens cauſatum. Si verò loquamur de neceſſitate circa eſſe ſm̃, à qua ſumit̃ uerum neceſſe eſſe, de quo eſt ſermo nr̃, ſic ſm̃ p̃dicta nulla res creata vllo modo eſt neceſſe eſſe. Et ꝙ arguitur, ꝙ hẽt cãm formalẽ &c. Dicẽdum, ꝙ aliqua eſt forma, à qua ex ſeipſa ſola hr̃ eſſe ſine alterius actu circa eã. Hoc modo ſola forma illa, quæ eſt diuina eſſentia, eſt cã formalis diuini eſſe, licẽt impropriiſſimè dicat̃ cã eſſe, quia ipſa potius eſt ipſum eſſe. Et ideò ſolæ tres perſonæ, quæ hñt huiuſmodi formã intrinſecã ſemper ſibi præſentẽ, ſunt neceſſe eſſe. Alia verò eſt forma, à qua nõ ex ſeipſa ſola hr̃ eſſe actualis exiſtentiæ, ſed ſolũmmodo ex actu alterius circa ipſam, quo fluit ab ea eſſe in re cuius eſt. & talis eſt omnis forma creata. Inquãtum. n. ipſa eſt effectus Dei, & ex hoc hẽt dependentiã, & reſpectum quendã ad Deum, ipſa eſt rõ, & cã eſſe rei, & q̃d ſic hẽt formã intrinſecã ſibi præſentẽ ſui eſſe, nõ eſt neceſſe eſſe, ſed ſolùm poſſibile eſſe, cuius actus oĩnò depẽdet ab alio. Et ꝙ arguit̃ ad ꝓbationẽ maioris, ꝙ ablatis cauſis extrinſecis res hẽt eſſe per intrinſecas: Dicẽdum. ꝙ ſunt quędã cauſę extrinſecę, à quibus res dependet ordine eſſentiali, vt elemẽta à cęleſtibus, quædam verò ſunt extrinſecæ accidẽtales, à quibus res dependet ordine accidẽtali, vt iſte hõ filius ab alio hoĩe patre ſuo. De cauſis extrinſecis ſcdo mõ verũ eſt, nõ aũt de cauſis extrinſecis primo mõ. ſm̃ ꝙ dicit Cõment. ſup ſm̃ Phy. ꝙ gñans proximũ particulare, vt hõ gñans hoĩem genitũ, nõ aũt gñans vniuerſale, vt ſol vel cęlum. Vñ quia Deus eſt cã extrinſeca oĩum eſſentialiſſima, idcirco ſine ipſo nihil valẽt ad dãdum eſſe cãę intrinſecæ. immò ſi nõ manu potẽtię ſuę eas teneat, ſtatim in nihilũ cadunt. Et q̃d arguit̃ ad probationẽ minoris. ꝙ formæ ſimplices ſibi abeſſe nõ pñt, verum eſt. non tñ, vt dictũ eſt per ſe ſufficiunt ad dãdum eſſe exiſtẽtię, ſed eſſentię ſolùm ſm̃ dictum modũ. & iõ nullã neceſſitatẽ pñt dare in eſſe exiſtentiæ, ſed ſolùm in eſſe eſſentię quoquo mõ. vt dictũ eſt.

Ad ſecundum. Per idẽ patet ad ſm̃, q̃d non põt relinquere cauſam formalem ſui eſſe, ex ſe formaliter eſt neceſſe eſſe. Dicendum, ꝙ verum eſt q̃n ex ſe ſolo eſt cauſa ſufficiens ſui eſſe, quod ſolùm contingit in forma increata deitatis. Quando autẽ ex ſe oĩ nõ ad hoc eſt inſufficiens, vt eſt omnis forma creata, ſicut dictum eſt, tunc quãtuncumq; non põt res relinquere huiuſmodi formam, non tñ ex ipſa eſt neceſſe eſſe, niſi ſecundum dictum modum.

Com-

Comment. in Quæſtionem Nonam, quæ eſt.

Vtrum aliqua creatura ſeipſa ſit formaliter neceſſe eſſe.

TITVLVS ſatis ex corpore quæſtionis notificatur, nempè ex modis eſſendi pluribus enumeratis.
In corpore rèſpondet quæſito ex enumeratione quorundam modorum eſſendi, & pluribus concluſionibus, quæ ad hanc formam, facilioris intelligentiæ gratia curauimus redigere.

Eſſendi modus, quo aliquid habet eſſe vel eſt quod ens

- *A ſeipſo formaliter eſt, et à nullo prĩcipiatiuè*
  - *Prima concl.* Solus Deus Pater habet tale eſſe.
- *Ex ſe formaliter ens, ſed eſſe ſuũ habet ab alio, & hoc vel*
  - *Principiatiuè*
    - *2.concl.* Solus filius, ac Spũs ſanctus in diuinis habẽt tale eſſe.
  - *Cauſatiuè*
  - *Dependẽter*
    - *Tertia concluſio* Creatura non habet tale eſſe formaliter.
- *Ex ſe poſſibile eſſe, ſed nõ poſſibile non eſſe, ſed ab alio cauſatiuè eſt neceſſe eſſe*
- *Ex ſe poſſibile eſſe, ſed ab alio hẽt eſſe neceſſariò cauſatiuè*
- *Ex ſe poſſibile eſſe, & ſimiliter ab alio cauſatiuè poſſibile eſſe, & hoc vel*
  - *Ab æterno*
  - *Ex tẽpore, & hoc vel*
    - *Habet eſſe cũ toto tempore*
      - *4.concl.* oĩs creatura eſt poſſibile eẽ poſt non eſſe actione ſupnaturali.
    - *In parte temporis*
      - *5.concl.* Generabile, & corruptibile ẽ poſſibile adeſſe poſt nõ eſſe actione naturali, & ẽt non eſſe poſt eſſe.
- *Nec ex ſe, nec ab alio poſſibile eſſe*
  - *6.concluſ.* Hoc nullam prorſus neceſſitatem habet.

Hoc pacto ſatis poſitam clarè añte oculos ſtudioſorum huiuſmodi quęſtionem credimus, vt tamen remanere videatur, vt omnes concluſiones ſingillatim conſideremus, tametſi tota difficultas accidat in tertia concluſione reſpectu trium modorum, vnde naſcitur.

Quo igitur ad primam, atque ſecundam attinet, non eſt, quod aliquid dicamus, quando tanquàm notæ ſupponantur ab Auctore. Poſſemus autem ad has illam auctoritatem in ſimbolo Athanaſij, adducere, vbi de patre dicitur. Pater à nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus. de filio autem quod genitus eſt, & de Spiritu Sancto, quòd procedens, &c.

Quo ad tertiam attinet, in primis videre decet quomodo à quinque modis ex enumeratis naſci videatur, vnde non confuſè conſideranda eſt, ſed diſtinctè. Et quidem ante omnia, quantum ſpectat ad illam pro vt naſcitur à tertio modo, adnotare debemus, ꝙ modus ille ab alijs quidem attribuitur Ariſtoteli, ab Auctore autem nequaquam. Non attribuitur autẽ Ariſtoteli in primis, quia videtur contradictoria implicare. Et pro notitia ſciendum. Quod ea, quæ tale eſſe habent, eſſent ſimilia filio, atque ſpiritui Sancto in diuinis, & non differrent niſi in hoc, ꝙ filius, ac Spiritus Sanctus ſunt de ſubſtantia Dei, non autem cætera, ſed de aliena ſubſtantia. Quòd autem hic ponendi modus includat contradictionem, ex hoc potiſſimum manifeſtat. Nullum poſſibile eſſe eſt de ſe neceſſe eſſe, ſed quod ab alio cauſatur in aliena ſubſtantia, eſt poſſibile eſſe, igitur non eſt ex ſe neceſſe eſſe. Repugnat ergo, ꝙ ſit neceſſe eſſe, & quòd ab alio cauſetur.

Scotus autem in primo ſententiarum diſt. 8. quæſt. 5. vt de more aliquid ingerat, quo taxet Doctorem, conatur manifeſtare Philoſophum Ariſtotelem non negare primum illum modum, & hoc ex pluribus auctoritatibus ipſius, ſed tamen non liberat eum à contradictione.

Sed profectò in hoc negotio deſideramus lectorem cautè legentem Henricum, quem nunquàm in hac quæſtione audiet ita ratiocinantem. Philoſopho non ſunt attribuenda contradictoria, ſed hæc opinio eſt includens contradictoria, igitur illi non eſt attribuenda. Etſi.n. minorem velit, & acceptet, maiorem tamen nunquàm ipſe dicit. Et quantùm ſpectat ad hanc opinionem, eam dicit ab alijs attribui Ariſtoteli. Quicquid tamen ſit de hoc, ipſe non diſputat, ita ꝙ nunquàm dicit hanc opinionem abſolutè non eſſe attribuendam Philoſopho; ſed dicit ꝙ verius attribuitur ſecundum aliam expoſitionem, atq; ſententiam. hoc eſt, expreſſius. Veruntamen quicquid ſit de hoc, & ipſa falſa ſupponit ſaltem, vt videre erit. Et certè videtur quæſtio de lana caprina, indigna prorſus, vt à Scoto inſtituatur. Quippè Auctor datas opiniones intendit deſtruere. Quòd ſi Philoſophus efficientem cauſam vult Deum, vt dicit Scotus, & eum vult Catholicum facere, cum tamen apertè mundum ſtatuat æternum, non eſt quòd iſta Auctori debeat inculcare.

Quo igitur ad eandem concluſionem ſpectat, pro vt ipſa naſcitur ab alio modo ſubſequenti, qui ſcilicet eſt quartus in ordine ſecundum Auctorem, ſecundum Scotum verò ſecundus; probatur, ꝙ hoc pacto creatura non ſit formaliter neceſſe eſſe, quoniam oritur id ex fundamento, & ſi non contradicente ſibi, oritur tamen ex fundamento ſupponente aliquod falſum.

Not. ꝙ ex poſterioribus analiticis, ex vi materiæ demonſtrationis, ex falſis non poteſt colligi niſi falſum, vnde ſi ſupponatur falſum, quod ſequitur non erit niſi falſum.

Not. ꝙ etiam Auctor loquens de hac opinione, ait. Quòd imputatur eſſe Philoſophi. Ex quo loquendi modo, patet, quòd ita

loquitur de hoc modo, ſicut & de alio. Vnde ſi Scotus probare conatur loco citato, ꝙ iſte modus non ſit Philoſophi, tametſi nihil aſtruat, nihil etiam contra Auctorem dicit, qui ſi non agit contra Philoſophum, agit contra illam opinantes eſſe Philoſophi. Nec abſolutè hanc dixit eſſe germanam opinionem Philoſophi, ſed comparatiuè locutus eſt. Contra quã comparationem fortè habet aliquid Scotus, probans priorem modum verius attribuendum Philoſopho, non ſecundum. Sed dum hoc deſtruere tentat, illud met dicit ipſe Scotus, quod & Auctor, quo nempè & ipſe hunc ſecundum modum deſtruit. non ꝙ probet non eſſe Philoſophi, ſed ſicut facit Auctor, quod ſit irrationabilis.

Not. igitur ꝙ ſuppoſitum eſt, ꝙ aliquid ab alio dependeat, & tamen non habeat aliquam cauſalitatem ad ipſum illud, à quo dependet. Vnde videtur irrationabile, ꝙ mundus pendeat à Deo, & tamen non ſit à Deo cauſatus. Vel ꝙ dependeat in ſuo eſſe ab ipſo Deo, & tamen non habeat eſſe ab ipſo Deo. Et patet hoc de Nauta, à quo ſi ſalus nauis per ſuam præſentiam pendet, vtique præſentia ſua aliquam cauſalitatem habet ad ſalutem nauis. Quoniam hoc falſum eſt, Deum non habere cauſalitatem effectiuam, ſequitur, ꝙ non etiam pendeant res ſecundum eſſe ab ipſo Deo, falſum eſſe.

Not. autem, ꝙ Scotus loco citato conatur probare Deum cauſam efficientem eſſe ex Ariſtotele, quod & tentat Trapezuntius in his, quæ ſcripſit contra Platonem, ſed nihil agunt, quoniam apertum eſt illud dogma Ariſtotelis de mundi æternitate. ſi.n. mundus æternus eſt, & non habuit eſſe poſt non eſſe, vnde nam eſt Dei efficientia? certè Ex Ariſtotele. cauſa efficiens eſt principium vnde motus, ſ. vnde incipit motus. ſi motus vniuerſi æternus eſt, à quo, & vnde incæpit? Hæc ſunt diligenter inſpicienda. Quod tamen voluerit Ariſtoteles vniuerſum hoc pendere à Deo, manifeſtum eſt ex libris de cœlo. Et hoc illud eſt, quod irrationabile videtur eſſe, ꝙ nempè pendeat vniuerſum à Deo, & Deus non ſit cauſa efficiens ipſius. Quod autem dicit Scotus, ꝙ ſi Deus eſt cauſa finalis vniuerſi, igitur habebit cauſam efficientem ipſum vniuerſum, quæ non poteſt eſſe niſi Deus; deberet attendere non eſſe Philoſophi, quippè ipſe Ariſtoteles non ita loquitur, ꝙ mundus habeat finalem cauſam, ſicut ponimus nos, & Plato in Timæo. Sed ita dixit, ꝙ ſcilicet vniuerſum tendit in Deum tanquàm in quoddam amatum, & deſideratum, omne autem huiuſmodi videtur habere rationem finis. Vnde reſpectu quidem pendentiæ, atque tendentiæ vniuerſi dat illi finem, non reſpectu emanationis, vel generationis.

Quo verò ad eandem concluſionem reſpectu alterius ſubſequentis membri, & modi, qui eſt quintus in ordine: probatur, ꝙ creatura non poſſit eſſe de ſe neceſſe eſſe, quoniam modus ille contradictoria includit. Nam id dicit Ariſtoteles in 2. cœli contra Platonem, ꝙ ſcilicet omne poſſibile ad eſſe, eſt etiam poſſibile ad non eſſe. Vnde probat ꝙ omne generabile eſt etiam corruptibile. Vnde dicere, quòd aliquid ſit poſſibile eſſe, & non poſſibile non eſſe, contradicit ſibi.

Not. diligenter, ꝙ hæc poſitio, ſecundum quod loquitur Ariſtoteles, videtur Platonis, qui poſuit mundum genitum, & ideo poſſibilem eſſe, ſed eundem poſuit incorruptibilem eſſe, hoc eſt, non poſſibilem non eſſe. Et ideo neceſſe eſse ab alio. Quippè in hoc ſolùm poſuit conuenientiam Ariſtoteles inter ſe, & magiſtrum ſuum, ꝙ vterque exiſtimauerit mundum eſse neceſse eſse, ſed diſconuenientiam, quoniam Plato poſuerit ipſum non poſſibilem non eſſe, poſſibilem autem eſſe. Ariſtoteles verò non poſſibilem quidem non eſſe, ſed etiam non poſſibilem eſſe. Vnde rationabilior videbatur hæc, quia non includens contradictionem, illa verò Platonis irrationabilior, quia includens. Cæterum, vt manifeſtauimus in commentarijs in Timæum, Plato & ſi poſuerit mundum æternum a parte poſt, non tamen poſuit, quod ex ſe ſit neceſſe eſſe, nec ab alio ita, quod ſit non poſſibilem non eſſe, quippè apertiſſimè dicat in Timeo. cæleſtia corpora eſſe ex ſe corruptibilia, tamen conſeruari ab ipſo Deo. Quo verò ad eandem concluſionem, quatenus prouenit à ſexto modo.

Not ꝙ fuit poſitio Auicennæ, qui in vno acceſſit ad Catholicam veritatem, & in duobus defecit. Id, in quo conuenit, eſt, ꝙ tam ipſe, quàm Catholica veritas tenent omnia, quæ ſunt in vniuerſo poſſibilia eſſe, & habuiſſe illud à Deo cauſatiuè.

Primum autem horum in quo defecit, eſt, quod hoc eſſe vult habuiſſe ab æterno. Vnde ſequitur, ꝙ non potuerit habuiſſe effectiuè. Nos autem tenemus, ꝙ in tempore, & effectiuè res habeant eſſe à Deo. Et totam neceſſitatem, ſi quam habent à Deo. Sed propriè non dicuntur habere neceſſe eſſe, quia omnia ſuaptè natura ſunt defectibilia, niſi conſeruentur à Deo. Quid ergo? hoc patitur poſitio Auicennæ, quòd de facto vult omnia eſſe ab æterno à Deo, quæ poſitio deſtruitur ex his præſertim, quæ pro eadem concluſione dicuntur, naſcente ab alio ſubſequenti modo. ſi.n. repugnat creaturæ eſſe ab æterno de poſſibili, repugnabit etiam de facto.

Not. ergo, quod eadem concluſio quatenus naſcitur ab alio modo, ſ. ſeptimo, naſcitur ob opinionem illorum, qui exiſtimãt non repugnare creaturæ ab æterno eſſe. circa quam argumentatur Auctor pro. & contra, vt videre eſt in litera. neque.n. volumus illam diſputationem referre, cum ſatis clara videatur.

Not. etiam quod opinio Auicennæ, in quantum repugnabat veritati Catholicæ in eo, quod neceſſitatem ponit in rebus; deſtruitur ex hoc, quòd repugnat aliquid eſſe poſſibile, & ſimul neceſſarium, & hoc ex parte creaturæ. Ex parte verò Dei, videtur repugnare, quòd neceſſitetur Deus ad agendum ita ab æterno. Sed diligenter literã legito. ſ. pro prima parte concluſionis huius legito ibi, vbi incipit. Cum.n aliquid eſſe in potentia, &c. vſque ibi. Quod etiam bene concederet Philoſophus. Pro ſecunda autem ibi. ſi ergo Philoſophus ponit alia eſſe in Deo, &c. vſque ad poſitionem Auicennæ.

Pro tertia retro legito ibi. Ex quo patet, quòd quintus modus.

Pro quarta verò ibi. Ponit autem Auicen. in poſitione ſua. Inter quæ notaueris ea, quæ modo imponit Auctor Ariſtoteli, modo Auicennæ, quomodo ex eorum verbis apertiſſimis aſſerat ea, vt inaniter loco citato contradicat Scotus.

Not. quòd his omnibus modis exploſis, illud ſequatur oportet, vt nulla creatura ſit ſecundum illos modos neceſſe eſſe ex ſe formaliter, quia repugnantia ſit. Nimirum quod ex ſe formaliter neceſſe eſt, omni poſſibilitate carere debet, & omni cauſalitate paſſiua, maximè cum ſint in aliena ſubſtantia à Deo. Et ſciens, quòd nemo vnquam poſuit ita eſſe creaturas, vt mundum hunc eſſe ita ex ſe neceſſe eſse, vt nullo modo pendeat ab alio.

Hoc.n. eſset ponere ipſum æqualem prorſus Deo, quòd vbi ponitur dependere, profectò, cum non ſit de ſubſtantia Dei, à quo dependet, ſed in aliena, non poteſt eſse formaliter neceſse eſse, ſicut filius, ac ſpiritus ſanctus. Vnde habere debet aliquam poſſibilitatem repugnantem ipſi neceſe eſse ex ſe formaliter. Et hæc ſatis dicta videntur pro his concluſionibus. ſuperſunt autem aliæ tres conſiderandæ.

Quo igitur ad quartam concluſionem. Not. quòd intelligi debet de creatione mundi, ſecundum quod de ipſo loquitur ſacra ſcriptura, & fides Catholica tenet. Vbi habetur quod in principio temporis creauit Deus cœlum, & terram.

Probatur verò concluſio, quoniam actione naturali id fieri nequaquàm poteſt, quoniam omnis huiuſmodi actio tempus præſupponit; actione autem ſupranaturali patet, quoniam prouenit ab agente ſupranaturali, quod eſt Dominus temporis, & eius creator, qui ideò tempori nequaquam ſubiectus eſt. Ideò per agens ſupranaturale non accipito niſi Deum, quia nulla actio ſupranaturalis eſt temporis domina.

Quo ad quintam concluſionem, nihil aliud videtur dicendum, niſi quod patet ad ſenſum; nam manifeſtè quotidiè cernimus in tempore generari plurima, & cauſari ab agentibus naturalibus, quæ non generarentur, niſi poſſibilia eſſent.

Quo ad ſextam concluſionem dicendum, quòd patet, quia ſit de ente rationis, quod nullam prorſus neceſſitatem habet, ſed contingens eſt.

QVAE-

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum homo, vel Angelus in ſtatu innocentiæ potuerit habere primum actum malum.

SEQVVNTVR quæſita de creaturis ſecundum ſeipſas in ſpeciali, & primo circa quæſita de intellectualibus, ſecundo de non intellectualibus, ſed inanimatis. Et circa primum quærebantur primò quædam communiter pertinentia ad naturam Angelicam, & humanam. Deinde quærebantur quædam alia pertinentia ſpecialiter ad naturam humanam. Circa primum iſtorum quærebantur duo, quorum vnũ pertinet ad ſtatum naturæ intellectualis inſtitutæ. alterum verò ad ſtatum naturæ intellectualis omninò deſtitutæ. Primum erat, vtrum homo vel Angelus quo ad ſtatum innocantiæ poſſit habere primum actum malum. Secundum vtrum damnati poſſint reuerti ad bonum.

Arg. prim. Circa primum arguitur ꝙ non, quia ſecundum Anſel. de caſu diaboli, creatura intellectualis non poteſt habere primum actũ voluntatis, niſi à Deo, ſed à Deo non poteſt habere actum voluntatis malum, quia tunc malum culpæ eſſet à Deo, quod falſum eſt. ergo &c.

In oppoſit. Contra. habens potentiam perfectam non impeditam liberam ad actum, poteſt ſtatim in actum illum, ad quem eſt cũ aliquid poteſt per illam potentiam. natura intellectualis in voluntate ſua habet huiuſmodi potentiam, quæ etiam eſt expeditior in malum, quàm in bonum, quia facilius eſt deficere, quàm proficere. ergo &c.

Reſponſio. Ad hoc dicendum, ꝙ ſiquis non diſtinguat inter actum volũtatis naturalem, & deliberatiuum, non aſpiciando ad actum alium q̃ deliberatiuum, poteſt dicere, ꝙ creatura intellectualis poteſt habere primum actum malum. Cum enim deliberauerit eligẽdo, ſiue bonum fuerit, ſiue malum, propter liberi arbitrij facultatem poteſt eligere malum, licèt nõ niſi vt bonum ſibi, & ſub ſpecie boni, vt iam dicetur. Vnde dicentes, ꝙ deliberatio naturæ intellectualis poſſit fieri ſubitò, quia intelligit ſine diſcurſu, poſſunt ponere, ꝙ in primo inſtanti actio prima poſſit eſſe mala. Sed quia eius deliberatio non pōt eſſe in inſtanti, ideo non potuit in primo inſtanti habere actum malum. Vnde & ſecundum ponentes, ꝙ homines, & Angeli erãt creati in gratia, & quòd boni Angeli meruerũt in primo inſtanti creationis ſuæ meritu illud, ſiquod erat, proceſſit ex gratia in actu voluntatis naturali non deliberatiuo. Si igitur diſtinguamus actus voluntatis in naturalem, & deliberatiuum, & quæramus generaliter de actu primo, vtrum poſſit eſſe malus, ſiue ſit naturalis, ſiue deliberatiuus: Dicendum eſt, quòd cum actus volũtatis naturalis præcedit deliberatiuum, vt iam declarabitur, & naturalis actus volẽdi non pōt eſſe malus ſicut nec ipſa natura pōt eſſe mala, qđ em̃ vult naturali actu, vult vt bonum naturæ, quare non pōt eſſe niſi bonum, quia à Deo eſt inditum naturæ, idcirco ſimpliciter dicendum eſt, ꝙ nullo modo actus primus voluntatis pōt eſſe malus. Sed hunc actum naturalem à Deo eſſe inditum naturæ, ponunt ſic eſſe inditũ, ꝙ impetu quodam voluntatem ducit ad primum actum volendi, ſine quo non pōt, vt dñt exire in alios. Vnde dñt, ꝙ primus actus malus eſſe non pōt, quia non pōt fieri niſi à Deo agente, vt meritò aſcriberetur Deo. quare cum malum Deo ex actione ſua aſcribi nõ pōt, primus actus malus eſſe non pōt. Quod dñt ſenſiſſe Anſel. de caſu diaboli. De Angelo .n. in c. 11. quærit ſic. Putas ne ipſe Angelus ꝑ ſe poſſit aliquid velle. Et exponit q̄d appellat per ſe, ſubdẽs. Per ſe dico per hoc qđ iam hēt, vt qui hētpedes, qui ſufficiũt ad ambulandũ, per ſe pōt ambulare, qui aũt hēt pedes, & non hēt incolumitatem pedum, non pōt ambulare per ſe. Hoc itaq; modo quæro, an Angelus, qui iam aptus eſt ad volandum, & nondum quicq̃ vult, per ſe poſſit aliquid uelle, habendo .ſ. voluntatis potentiam, qua ſeipſo poſſit, & velit ſeipſum mouere de non velle ad velle. Et determinat ꝙ non, ſubdens in cap. 12. Quicquid ſe mouet ad volendũ, prius vult ita ſe mouere, quicquid ergo nihil vult, nullo modo poteſt ſe mouere ad actum volendi. Reſtat igitur, vt ille Angelus, qui iam aptus natus eſt ad habendum uoluntatem, ſed tamen nihil uult, non poteſt habere uoluntatem primam à ſe. Quod ſic neceſſe ſit ponere, ut .ſ. ponere, ꝙ ſuper naturalem uoluntatẽ, quæ eſt naturalis potentia animæ, oporteat à Deo fieri aliquem impetum in huiuſmodi uoluntatem ad aliciendum primũ actum uoluntatis, anteq̃ ex ſe poſſit exire in actũ ad aliquem aliũ, non uideo. Si .n. Angelus ex dono Dei in naturalibus ſuis hēt uoluntatem, quæ poteſtas naturalis eſt, & facultatem incolumen ante omnem eius actũ, nõ uideo quin ꝑ ſe poſſit aliquid uelle, ut .ſ. ſeipsã moueat, & uelit, & poſſit mouere in actũ uolẽdi, cũ prius nihil oĩnò uoluerit, aut nullũ actum uolẽdi oĩnò habuerit. Vñ nõ uideo, q̄n bñ r̃ndeat ei diſcipulus cũ dicit in c. 12. Si iã aptus eſt ad uolũtatẽ .i. ad actũ uolẽdi, ut nihil aliud illi deſit .ſ. de intrinſecis naturalib. neceſſarijs ad actũ uolẽdi, ut nihil ei reſtat, uel deſit, q̃ uelle, nõ uideo, cur ꝑ ſe nõ poſſit. Vt tñ mutẽ ſimile, & exẽplũ, qđ ibi cõtinuè ſubiũgit, & dicã ſic, quicũque .n. aptus eſt ad uidendũ, & apertis oculis in tenebris poſitus nihil uidet, quia .ſ. deeſt lux mouẽs, & ipſa ſolùmodo pōt uidere ꝑ ſe lumine ſubitò fulgẽte in ꝓſentia oculorũ, quare ergo q̄ aptus eſt ad uolendũ, & uolũtati nullo uolibili ꝓpoſito ꝑ cognitionẽ intellectus nihil uult, q. ei .ſ. deeſt ꝓſentia uolibilis in cognitione,

& pp hoc ſolũmodo nõ põt velle p ſe, volibili ſubito pſente in cognitione intellectus, quare ergo nõ volens ſimiliter nõ uelit p ſe, ſicut nõ videns põt p ſe videre, re uera nõ video. Nec valet hic reſpõſio Anſel. qua reſpõdet ad exemplum, quod ibi proponit diſcipulus de illo, qui clauſis oculis in luce poſitus nihil videt, & tamen poteſt per ſe videre, non autem non volens poteſt per ſe velle. Et reſpondet Anſel. dicens, ꝙ hoc contingit, quia ille non videns habet viſum, & voluntatem iam actu volentem, qua poteſt mouere viſum ad videndum aperiendo oculos. In propoſito autem loquimur reſpectu actus volendi de illo, qui iam habet nullum actum volendi. Et ita re vera quo ad hoc non eſt ſimile. Sed ſic in noſtro exemplo reſponderi non poteſt, quia ſi in tenebris ſint oculi aperti, & voluntatem nihil impediat per hoc, ꝙ ſit alibi nimis intenta, nec alio modo cũ lux ſplendet in pręſentia oculorum abſque omni actione voluntatis præcedente, qua mouet viſum ad actum videndi, poteſt per ſe videre, & quæratur quare ergo in propoſito ſi voluntas non ſit impedita, & poſtquã prius nullum volitum præſens erat in cognitione, & ideo nihil vult, cum ſtatim in cognitione pręſentatur volibile abſque omni actione voluntatis pręcedente, qua mouet ſe ad actum volendi, non poteſt per ſe velle. Non enim poteſt dici, ꝙ ille hẽt actum voluntatis ante actum videndi, quo poteſt mouere viſum ad actum videndi, iſte verò non, quia ibi actus voluntatis præcedens nihil operatur a actum videndi, vt dictum eſt. Vnde nec requiritur appetere videre ad illum primum actum videndi. Vnde ſicut in primum actum videndi, aut cognoſcendi, aut intelligendi non oportet ducere viſum, vel intellectum in actum videndi, vel intelligendi per alium actum videndi, cognoſcendi, vel intelligendi pręcedẽtem, ſed ſine illo poteſt per ſe exire in actum alijs neceſſarijs ad ipſum cõcurrentibus, ſic in primum actũ volendi non oportet ducere voluntatem in actum volẽdi per alium actum volendi præcedentem, ſed ſine illo poteſt exire in ipſum alijs neceſſarijs ad ipſum concurrẽtibus. Cum ergo quærit Anſel. Quare reſponde mihi, ſiqua res ſeipſam mouet de non velle ad velle, vtrum ſic ipſa ſe velit mouere? Reſpondeo, ꝙ ſic, ſed non alio actu volendi. quicunque.n. vult aliquid, vult ſe velle illud in illud volendo, & quicunque explicitè actum replicando ſuper ſe dicit ſe velle ſe velle illud, nugatoriè hoc dicit, quia in primo velle dicit vtrunque, & ſic dicere velle ſe velle illud, eſt ac ſi diceret, volo volo illud; niſi ita ſit, ꝙ actus principalis velle non ſit in poteſtate volentis ſe velle illud, & hoc aut nullo modo, aut non tali modo, quo vult ſe velle. Velle enim Deũ charitatiuè non eſt in hominis poteſtate abſque habitu charitatis, & ideò voluntate naturali poteſt velle ſe velle Deum, & hoc non eſt, niſi velle habere charitatem, qua poſſit velle Deum charitatiuè. Similiter qui vult Deum ex minori charitate, non poteſt velle illum qualiter poteſt velle ex charitate maiori. & ideò voluntate ex charitate minori poteſt velle ſe velle Deum, & hoc non eſt niſi velle habere charitatem maiorem, qua poſſit velle Deum magis charitatiuè. Et ſicut eſt de velle in volendo ſe velle, ſic eſt de diligere in diligendo ſe diligere. Tamen ne tam abſurdum quid credatur Anſel. poſuiſſe, puto quòd illud quod dicit Anſel. Dic ergo quicquid ſe mouet ad volendum prius vult ita ſe mouere, &c. vt ſcriptum eſt ſupra, intelligit de voluntate in habitu reſpectu illius, quod vult naturaliter. ad tale enim quid neceſſariò prius vult in habitum ita ſe mouere, antequàm naturaliter in actu ſe moueat ad illud volendum. Et quòd ſic intelligit, apertè explicat per hoc, quod dicit in litera immediatè præcedente. Siquis enim, vt tangit diſcipulus in ſua dubitatione, ſubito claudit oculos ad ictum venientem, aut ſi cogitur aliquo incommodo, vt ſubito velit, & prius non volebat, quia fortè nihil de illo aduertebat, ſic ſubito non moueret ſe actu voluntatis fugiendi illud, niſi prius ſecundum habitum naturaliter ſe vellit mouere ad illum actum voluntatis. Vnde ipſe Anſel. continuò ſubdit dictis conſentiendo ſic inquiẽs. Nullus cogitur, vel timore, vel ſenſu alicuius incommodi, nec attrahitur amore commodi alicuius ad volendum aliquid. ſ. ſecundum actum, niſi qui prius habet voluntatem naturalem vitandi incommodum, aut habendi cõmodum, qua voluntate ſe mouet ad alias voluntates, hoc eſt ad alios actus volendi. Ecce ꝗ apertè dicit uoluntatem primam, qua ſe mouet ad alios actus volendi eſſe voluntatem naturalem vitandi incõmodum, aut habendi commodum, quę nihil aliud eſt, ꝗ actus voluntatis in habitu, qua ſtatim cum offertur incommodum ſecundum actum, vult vitare, & cum offertur commodum, vult habere neceſſariò, & naturaliter. Hunc autem actum voluntatis naturalem in habitu non habet re vera à ſe, ſed à Deo in eo, ꝙ dedit naturalem potentiã uoluntatis, & naturaliter ei impreſſit velle vitare incommoda, & habere commoda. Quod etiam apertè inſinuat per ea, quæ ſubdit. Beatus autem non poteſt eſſe, &c. vbi declarat, ꝙ accepit à Deo velle ſibi benè eſſe, & non eſſe malè, & velle eſſe beatum, ita quòd non poſſit moueri ab hoc ad volendum aliud contrarium, & ſimiliter velle ea, quæ per ſe, & eſſentialiter ordinantur ad beatitudinẽ, & hoc volendo eſſe beatũ, quãto hoc altius eſſe nõ poſſe cognoſcit, & qũo cũ non poteſt habere ſumma commoda, neceſſe eſt eum velle habere inferiora, & ꝙ velle commoda ſiue maiora, ſiue minora eſt donum Dei, ſicut eſt vita, aut ſenſualitas, & quòd non eſt in tali voluntate, ſiue iuſtitia, ſiue iniuſtitia. Ex quo concludit in fine cap. 13. Ergo inquantum eſſentia eſt, bonum eſt aliquid, quantũ verò ad iuſtitiam pertinet, ſiue iniuſtitiam, nec bona, nec mala eſt.

Ad dubitandum tamen, an ſic ſenſerit Anſelm.

mouet

mouet me unum uerbū, per quod uidetur ſenſiſſe de actu primo intelligendi ex quodam impetu diuino. eſt autem uerbum illud, quod poſuit ſupra, in quo expoſuit, quod dixit per ſe, ſic inquiēs. Per ſe dico per hoc quod iā habet. Vbi explicat, quòd illud quod iam accepit in naturalibus non ſufficit ad primum actum intelligendi, cuius contrarium eſſe uerum iam declarauimus. Si uerò intelligat dictum ſuum modū, quo ipſum iam expoſuimus, tamen dictum eius non ualet ad propoſitum, quia quæſtio eſt de uelle in actu, non in naturali habitu potentiæ. Ideò dicendum ſicut prius, quòd actus primus uoluntatis non poteſt eſſe malus, quia naturalis eſt, & à Deo inditus naturæ intellectuali, non per impetum quendam, ut dicit prędicta opinio, ſed per hoc, quòd ei indidit naturalem uoluntatem, qua ex ſe & per ſe. i. per hoc quod iam habet naturaliter, poteſt in actū primū uoluntatis. Per hoc. n. Deus ei naturam talem indidit, qua naturaliter poteſt in talem actū; quod enim ſic uult non poteſt non uelle. Idcirco meritò talis actus Deo aſcribitur, ut ideò dicatur non poſſe eſſe malus, tùm quia purè naturalis, tùm quia naturā qua ſic poteſt, & nō aliter, à Deo habet. Et ſic iſte actus bonus eſt, quia à natura bona eſt, & à Deo, qui naturam condidit, nec poſſet omninò eſſe malus, niſi Deus naturam malam condidiſſet, & per hoc etiā Deo aſcriberetur malitia, & iniuſtitia eius, non autem agenti eum per ſuam uolūtatem talem. Sicut ſi habens tibiam curuam in ſuo primo actu incedendi claudicaret, imputandum eſſet efficienti tibiam, non ſic incedenti per eam, & malus ſiue iniuſtus ſecundum hunc actum potius diceretur efficiens tibiam, q̄ claudicans per eam, ſi tamen inceſſus eſſet purè naturalis, & incedēs omninò neceſſe haberet incedere per eam, ſicut uolens neceſſariò, & naturaliter per uoluntatem agit primum actum uolendi. Vnde ſicut primus actus rectus à uoluntate recta non imputatur iuſtitię uolentis, ſed bonitati Dei, ſic ſi primus actus eſſet obliquus à uoluntate obliqua, non imputaretur iniuſtitiæ uolentis, ſed malitiæ Dei. Vnde dicit Anſel. de caſu diaboli. cap. 14. Sicut non eſſet uoluntas iniuſta ſi uellet incōuenientia, quoniam hæc non poſſet non uelle, ita ſi uellet conuenientia, non idcirco eſſet iuſta uolūtas, quando ſic accepiſſet, ut nō poſſet aliter uelle. Si uerò inceſſus cum hoc, quòd eſſet naturalis ex parte tibiæ, ex parte incedentis eſſet deliberatiuus, & ex electione procedens, etiā imputaretur uitio incedentis. Sic & in propoſito habens à Deo uoluntatem obliquam, ſi cum hoc ea uellet per deliberationem actum obliquum, malitia actus imputari deberet, & Deo, & uolenti. Sed ſi procederet malus ex uoluntate obliqua nō naturaliter, ſed ex deliberatione, hoc ſolum eſſet malitiæ uolentis. quemadmodum ſi in primo inſtanti fieri poſſet deliberatio, & primus actus eſſet malus, eſſet à bona natura, & à mala uoluntate.

Eſt autem in actibus intellectualis maximi Angeli de quo pręcipuè eſt ſermo, quo ad ſtatum innocētiæ, ſciendum quòd primo per intellectum ex habitu concreato comprehendit uniuerſales rerum eſſentias, & ſimul ſtatim complacet naturaliter uoluntati ſuæ in illis abſque deliberatione. In qua cōplacentia, quæ neceſſariō eſt primus actus eius, quia non eſt circa particularia, non poteſt eſſe malum, aut bonum moris. in comprehenſione autem particularium ſub uniuerſali, cum ſimul plura nō poſſit comprehendere, ſed ſolum per diſcurſum unum poſt alterum, ſed non unum ex altero, ſic ut Angelus ſuperior in naturalibus prius ſuam eſſentiam particularem comprehēdat, quia ſibi magis præſens eſt, ſiue alicuius alterius ſub alia ſpecie, ſiue pluribus ad comprehenſionem per intellectum cuiuſque ſingularis ſimul duratione, licèt quodam ordine naturæ concomitatur complacentia naturalis in illo, & ſic in quolibet ſucceſſiuè, ſecundum quòd ab intellectu comprehenditur unum poſt alterum. Nec in aliquo actu huiuſmodi uoluntatis poteſt eſſe malum, aut bonum moris, ſed ſolùmmodo bonum naturæ. Vlterius autē cum intellectus Angeli primi eſſentiam ſuam propriam comprehendit ſub comparatione ad eſſentias inferiorum, & comprehēdit quòd eſſentia ſua ſuperior eſt, & dignior ordine, & gradu naturæ, & quantum eſt ex naturalibus nata præeſſe, & principari alijs, & ulterius cum hoc, quòd iſtud eſſet bonum quoddam, & ordinatum, & ſibi atque alijs bonum, in hoc uerum dicit intellectus abſque omni fallacia, & errore, cumq; talem intellectum ſequitur complacentia uoluntatis, illa adhuc purè naturalis eſt, & abſque omni deliberatione. Vnde & ſiſtendo in ea adhuc omnis actus uoluntatis huc uſque, qui neceſſariò plures ſunt, boni ſunt, & in Deum bonitas illorum retorquenda eſt, & nullus eorum malus, quòd ſi eſſet, malitia eius in Deum retorquenda eſt. Et hoc curſu procedit actio uoluntatis huc uſque, quòd non poteſt eſſe, niſi bona bonitate naturæ: neque bona autem, neque mala bonitate, & malitia moris, & hoc ſiue omnis creatura intellectualis fuerit creata in gratia, ſiue non, quia gratia non uariat, aut mutat naturam, quia nec curſum, aut ordinem naturæ. Ita quòd ſicut actus uoluntatis prædicti neceſſariò ſunt abſque omni deliberatioue, & præcedunt omnem actum deliberatiuum ſine gratia, ita & cum gratia. Vnde quòd aliqui dicunt, quòd fuerunt creati in gratia gratum faciente, & quòd omnes in primo inſtanti ſuæ creationis meruerunt, non uideo, quo ad hoc uidelicet, quòd tunc potuerunt meruiſse, cū quantum eſt ex natura ſua nondū de aliquo potuerint deliberaſſe, ſed neceſse eſt omnem deliberationē prædictos actus complacentiæ naturalis pręceſſiſſe. An autem gratia iuſtificans fuerit eis collata à Deo in creatione cum ſuis naturalibus, de hoc nihil iudico, niſi quòd ſic fuiſſe factum potuit, ſed an fuerit factum, quia à mera Dei uoluntate hoc dependet, ſcio, quòd nulla naturali ratione deprehēdi po-

di poteſt certitudinaliter. Modus aũt aliquis quo congruentius fieri potuiſſe apparet conuinci pōt. Quare cum ſemper præſumendum eſt Deum feciſſe, quod rationabilius, & congruentius faciẽdum erat, & ſic congruentius, & rationabilius fieri decuit, ſecundum enim quod dicit Auguſt. de libero arbitrio, ſi recta ratione deprehendi poteſt, quia cœlum decimum eſſe cõgruat, putandum eſt Deũ illud feciſſe, ſecundum modum ergo magis decentem, & congruum credendum eſt Deum gratiam contuliſſe. Vnde quia gratia non ordinatur niſi ad meritum congrui, quo ad gratis datam, aut digni quo ad gratum facientem, vt habitum eſt ex ſupra determinatis, & vſque ad horam, qua deliberare potuit intellectualis creatura, cum ſecũdum dicta actus voluntatis non potuit eſſe, niſi purè naturalis, quo nec de congruo, nec de digno habetur aliquod meritum, quia vt dictum eſt in genere moris, neque bonus, neque malus eſſe poteſt: fruſtra ergo & in vanum ante horam, qua deliberare potuit aliqua gratia ei collata fuiſſet. Et propterea mihi apparet rationabilius eſſe ponendum, quòd vſque ad illam horam fuiſſet in puris naturalibus, in quibus & creatus erat, & ſecundum hoc Angelos in claritate naturaliũ fuiſſe creatos, & omnes per ſpatium temporis in tali beatitudine perſtiterunt, vſque ſcilicet ad horam, qua deliberare potuerunt. Vt ſecundum hoc intelligamus illud dictum Auguſt. 11. de ciuit. cap. 11. Nullo modo ſecundum ſpatium aliquod temporis prius erãt ſpiritus illi tenebræ, quos Angelos dicimus, ſed ſimul vt facti ſunt lux facti ſunt &c. Prius non erant tenebræ, quia natura non fuit mala creata, ſicut dicebant Manichei. Quorum opinionem per hoc cõſequenter repellit ibi idem. Sed in quali & quanta luce, ſcilicet an naturæ tantùm, an gratiæ, certitudinaliter definiri non poteſt. Aug. dicente continuò. Quatenus autem antequàm peccaſſent illius ſapientiæ fuerint participes definire quis poteſt? Vnde ſi Angeli mali ponendi ſunt nunquàm gratiam iuſtificantem habuiſſe putandum. Congruẽtius videtur Deum eam omnibus tribuiſſe antequam aliqui eorum peccauerunt. Sed cum ad inſtans peruenerunt in quod deliberare poterant. Vbi Deus ſuam oſtendit benignitatem non ſolùm naturã creando, qua deliberando poſſit actu velle bonum & temperatè velle nõ excedendo in volendo, ſicut & poteſt in volendo excedere, ſed etiã gratiam iuſtificantem apponendo, qua iuuatur cũ bonum velit, & temperatè velit, dicente Anſel. de caſu diaboli. c. 14. Quoniam non ſolùmmodo volendo beatitudinem, nec ſolùmmodo volendo qđ conuenit, cum ex neceſſitate ſic velit, nec iuſtus, nec iniuſtus poteſt appellari, nec poteſt, nec debet eſſe beatus, niſi velit, & iuſtè velit, neceſſe eſt, vt ſic faciat Deus vtranque voluntatem, id eſt voluntatem vnam ſecundum vtranque conditionem in illo conuenire, vt & beatus velit eſſe, & iuſtè velit, quatenus addita iuſtitia ſic temperet voluntatem beatitudinis, vt reſecet voluntatis exceſſum, & excedendi non amputet poteſtatem, vt per hoc quia volet eſſe beatus, modum poſſit excedere, per hoc verò, quòd iuſtè volet, id eſt, quòd habet iuſtitiam, qua velit, non velit excedere, & ſic iuſtam habens beatitudinis voluntatem, poſſit, & debeat eſſe beatus, qui non volendo, quod debet velle, cũ tamen poſſit, mereatur, vt quod velle non debet nunquam velle poſſit, & ſemper tenẽdo iuſtitiam per moderatam volũtatem nullo modo indigeat, aut ſi deſeruerit, ſ. volendo quod non debet velle per immoderatam voluntatem, omninò indigeat. Sed ſi iſtam gratiam fuiſſe dicamus iuſtificantem, ſecundum quod iam dictum eſt, tunc Angelos bonos & malos i gratia pares fuiſſe iudicamus prius, quàm illi peccauerunt. Quod Auguſt. non audet aſſerere. Vnde poſtquã dixit Aug. quod ſupra poſuimus. Quatenus autem antequàm peccaſſent illius ſapientiæ fuerint participes definire quis poteſt? continuò adiungit. In cuius tum participatione æquales fuiſſe iſtos illis, qui propterea verè plenèque beati ſunt, quoniam nequaquam de ſuæ beatitudinis æternitate falluntur, quomodo dicturi ſumus? Vnde de hoc nihil certificandum eſt, ſed piè credendum, quod magis congruit rationi. Vnde velle bonum temperatè poteſt aliquis tripliciter. Primò ex puris naturalibus volẽdo aliquod bonum moris, vt det velle temperatè, quod benè poteſt ex puris naturalibus, licèt aliqui hoc negẽt, quia tunc neceſſe eſſet voluntatem purè naturalẽ in deliberando excedere, quia tunc non eſſet deliberatio, ſed natura, nec imputandus eſſet exceſſus deliberanti, ſed talem naturam inſtituenti. Secundo ex puris naturalibus cum aliquo dono gratiæ gratis datæ iuuando in hoc naturam. Tertiò ex dono gratiæ gratum facientis, per hoc amplius naturam iuuando, vt ſtet in temperamento. Vt ex primo actu nullũ ponamus meritum omninò: ex ſecundo verò meritum congrui tantùm: ex tertiò verò meritum digni. Nunc autẽ quod ex aliquo merito poteſt dari, congruentius vt videtur ſecundũ communem curſum datur, cui datur præcedente merito congrui, & denegatur propter demeritum congrui, quàm vt abſque omni merito, vel demerito tribuatur, & illi, qui per gratiam gratis datam non eſſet ſe diſpoſiturus ad illud, & illi, qui eſſet ſe diſpoſiturus, quemadmodũ, vt iam dictum eſt ſecundum Anſel. donum beatitudinis congruentius eſt dari ex merito, quàm ſine. Vnde ſicut non cõgruit ponere, quòd omnes fuiſſent creati in gratia iuſtificante propter rationem prædictam, ſic propter rationem iam dictam magis puto, quòd omnibus primò data fuerit gratia, ſiue iuſtitia aliqua gratis data, qua ſtare in bona voluntate volendo bonum temperatè poterant, & mereri de cõgruo, ſed non de condigno, vt propterea ex illa gratia proficere non potuerint, neque boni Angeli, neque mali. Sed boni, qui vſi benè ſunt illa gratia prima volẽdo bonum temperatè ſine exceſſu, ſtatim

meruerunt

meruerunt gratiam iuſtificantem. Et mali, quia ea malè vſi voluntatiè excedẽdo moderamon, in quo gratia illa viſa eſt eos tenere, ſtatim gratiam iuſtificantem demeruerunt, & ſtatim ceciderunt, alijs in gratia ſtantibus, & illorum caſum videntibus, & reuerentialiter iudicem timentibus, & cum adiutorio gratiæ ad bonum nitentibus, in quo ſuã beatitudinem meruerunt, & exinde in bono cõfirmati alijs prius damnatis, & in malo obduratis, dicente Greg. ſuper illud Iob. 40. Territi purgabuntur. Nec rectę intelligentiæ ſenſum relinquimus, ſi credamus leuiathan ab arce beatitudinis cadente in ruina eius etiam Angelos bonos expauiſſe, vt cum iſtum ex illorũ numero ſuperbiæ lapſus eijceret, illos ad robuſtius ſtãdum timor ſolidaret. Vnde cũ ſublatus fuerit timebunt Angeli, & territi purgabuntur. Purgati enim ſunt, quia nimirum iſto cũ reprobis legionibus exeunte ſoli in cœleſtibus ſedibus, qui beati in æternum viuerent, remanſerũt. Huius itaq; lapſus eos terruit, & purgauit, terruit ne conditorem ſuum ſuperbè deſpicerent, purgauit, quia exeuntibus reprobis actum eſt iuſtè, vt electi ſoli remanerent. Et quia cunctorum opifex Deus ſcit ad bonorum cuſtodiam benè vti etiam mala actione reproborum, lapſum cadentium vertit in prouectum manentium, & vnde punita eſt culpa ſuperbientium, inde humilibus Angelis & inuenta, & ſolidata ſunt augmenta meritorum. Iſtis namque cadẽtibus, illis in munere datum eſt, vt cadere omninò non poſſint.

Sancti enim Angeli, dum in iſtis ſuæ naturæ dãna conſpiciunt, in ſeipſis iam cautius, robuſtiuſq; conſiſtunt. Moral. lib. 34. cap. 8. Vt ſecundum hoc ponamus Angelos peccatores gratiam iuſtificantem non habuiſſe, ſed ſimul illam & gloriã demeruiſſe. Vt ſecundum hoc intelligamus illud, quod dicit Auguſt. 11. de Ciuit. Dei, cap. 14. Qui per piã ſubiectionem noluit tenere, quod verè eſt: affectat per ſuperbam elationem ſimulare, quod non eſt, vt ſic, ſicut dicit, intelligatur etiam, quod beatus Apoſtolus Ioan. ait. Ab initio diabolus peccat, hoc eſt, ex quo factus eſt iuſtitiam recuſauit, quam niſi pia Deo ſubiecta voluntas habere non poſſet. Ecce quòd dicit, quòd recuſauit, ad oſtendendum, quòd ob hoc peccauit, & malus extitit, quòd iuſtitiam recuſauit, non quia natura eius mala fuit. Vnde continuò ſubdit. Huic ſententiæ quiſquis acquieſcit, non cum illis hæreticis ſapit. i. Manicheis, & ſiquæ aliæ peſtes ita ſapiunt, quòd ſuam quandam propriam tanquam ex aduerſo principio quodam diabolus habeat naturam ſuam. Dicit etiam. Quam niſi pia &c. ad declarandũ quando illam iuſtitiam recuſauit, quia nõ ſtatim in primo inſtanti quo factus eſt, ſed quando non piam, nec Deo ſubiectam voluntatem habuit, quod erat quando primum opus malum ex deliberatione fecit. Voluntas enim antea nec pia, nec impia fuit, vt dictum eſt, quam etiam tunc recuſauit nõ repellendo illam, quam prius habuit, ſed non acceptando, quam tunc pia Deo ſubiecta voluntas habere potuit, & debuit. De qua Anſel. dat exemplum de caſu diaboli, cap. 15. dicens ſic. Exiſtimo iam te cognoſcere cum iniuſtitia non ſit aliud, quã abſentia iuſtitiæ, nec iniuſtum aliud, quàm non habere iuſtitiam, cur non ante datam, ſed poſt derelictam iuſtitiam eadem abſentia iuſtitiæ vocatur iniuſtitia, & non habere iuſtitiam ſit iniuſtum, & ſic vtrunque reprehenſibile. Non enim propter aliud niſi quia nõ dedecet abeſſe iuſtitiam, niſi vbi debet eſſe. Sicut enim virum, qui nondum debet habere barbam, non dedecet non habere: cum verò iam habere debet, indecorum eſt non habere, ita naturam, quæ non debet habere iuſtitiam, non deformat non habere: illam verò, quæ habere debet, dehoneſtat non habere, & quanto magis debere habere virilem oſtendit naturam, tantò magis nõ habere fœdat virilem figuram. Vnde Greg. ſuper illud Iob; Aurum opus decoris tui, & foramina tua in die, qua conditus es præparata ſunt, dicit Mora. lib. 32. capit. 26. Aurum opus decoris eius extitit, quia ſapientiæ claritate ſanauit, quam benè creatus accepit. Foramina verò idcirco in lapidibus fiunt, vt vinculati auro in ornamenti compoſitione iungantur, & nequaquàm à ſe diſſidant, quos interfuſum aurũ repletis foraminibus ligat. Huius ergo lapidis in die conditionis ſuæ foramina præparata ſunt, quia videlicet capax charitatis eſt conditus, qua ſi repleri voluiſſet, ſtantib. Angelis tanquàm poſitis in regio ornamento lapidibus potuiſſet inhęrere. Si enim charitatis auro ſeſe penetrabilem præbuiſſet, ſanctis Angelis ſociatus in ornamento, vt diximus regio fixus remaneret. Habuit ergo lapis iſte foramina, ſed per ſuperbiæ vitium charitatis auro nõ ſunt repleta. Nam quia idcirco ligantur auro ne cadant, idcirco iſte cecidit, quia etiam perforatus manu artificis amoris vinculis ligari contempſit, ex hoc peccando contemnere potuit, quia licet creaturæ cuilibet, & vniuſcuiuſque voluntati naturaliter inditus ſit appetitus boni ſuppius, ita quòd contrarium eius nullo modo niſi per accidens velle poſſit: non tamen ſic naturaliter inditus eſt, vt bonum appetendo ordinet illud in alterum bonum, ita quòd ab illo deficere non poſſit agens voluntarium, quemadmodum agentia non voluntariè quãtum eſt ex ſe ab illo deficere non poſſunt. Vnde peccat agens voluntariè, quia bonum proprium in vltimum bonum non ordinat, ſed in eo ſibi finem conſtituit. Cum enim, vt iam ſupra dictum eſt, Angelus malus ſuam prærogatiuam ſuper alios conſpexit, vt bonum ſibi eſſet alijs principari, & ſi hoc ei complacuit, in hoc nondum peccaſſet, ſi complacentiam ſub moderamine tenuiſſet, quia complacentia purè naturalis fuiſſet.

Sic enim etiam boni Angeli ſuperiores prærogatiuam ſuam ſuper inferiores cõſpexerunt, & in hoc eis complacuit, ſed nõ peccauerunt, quia ſub moderamine ſecundum inſtinctum gratiæ ſibi datæ

ſeſe cõtinuerunt. Malus autem Angelus nequaq̃, ſed cum eo, quòd ſibi præminentia ſua cõplacuit, in elationem ſingularitatis erupit, & moderamen complacentiæ exceſſit, bonum ſibi ſingulare ſingulariter reputans, & bonum aliorum deſpiciens, in hoc ſuper alios ſimilem altiſſimo ſe reputans, vt ſicut ille ſingulariter præcellit omnia, ſic iſte ſingulariter reputauit ſe præcellere cętera. Vnde ſic ſingulariter ſe efferre, erat per effectum dicere. Super aſtra cœli exaltabo ſolium meũ, &c. Et per hoc ſeipſum finem aliorum conſtituit, & quia à fine, & ſm̃ finis exigentiam debent regulari ea, quę ſunt ad finem, ideò ſeipſo, & ſm̃ ſeipſum alia regere diſpoſuit, & eis præeſſe. Vnde Greg. 23. Moral. cap. 8. Quatuor ſunt ſpecies quibus omnis timor arrogantium demonſtratur, cum bona aut à ſemetipſis habere ſe æſtimant, aut dum ſibi datum deſuper credunt, pro ſuis ſe accepiſſe meritis putant, aut certè cum iactant ſe habere, quod non habent, aut deſpectis cęteris ſingulariter videri appetunt habere, quod habent. & infra. In hac arrogantiæ quarta ſpecie crebro humanus animus labitur, vt id qđ habet ſe ſingulariter habere glorietur, in qua diabolicę ſimilitudini vicinus appropinquat, quia quiſquis bonum ſe habere ſingulariter gaudet, illum imitatur, qui deſpecto bono ſocietatis Angelorũ ſedem ſuã ad aquilonem ponẽs & altiſſimi ſimilitudinẽ appetẽs, p iniquũ deſideriũ quaſi ad culmen conatus eſt ſingularitatis erũpere. Illũ (vt dicit in lib. 3. c. 24) imitantes, qui acceptà conditionis dignitate cõtentus non fuit dicens. In cęlum aſcendam, &c. Vnde non peccauit prima ſpecie arrogantiæ bonum ſuum à ſemetipſo habere ſe æſtimans. ex ſcientia. n. purè naturali ſciuit hoc non eſſe verum, ſed quicquid haberet, & eſſet, benè ſciuit, ꝙ à Deo ſibi eſſet, & ideò in hoc æqualitatem Dei non appetijt, nec appetere potuit, quia hoc eſſet eũ appetere nõ eſſe id qđ eſt. Nec ſimiliter ſecunda ſpecie bonum ſuũ ſuis meritis habere ſe æſtimans: ex ſcientia enim naturali ſciuit, quòd à Deo ex nihilo habuit. Nec tertia ſpecie, quia de nullo gloriatus eſt, q̃ de eo, quod habuit, licèt in hoc male gloriando vlterius habere petijt, qđ nõ habuit. Et hoc eſt peccatum, & ſequela primi peccati eius, quod erat elatio in ſua ſingularitate ſecundum quartam ſpeciem, quæ cõſiſtit non in appetendo non habitum, ſed in gloriando inordinatè circa habitũ, quod nõ proceſſit ex aliqua deordinatione, vel errore in ratione, quia nõ propoſuit voluntati, niſi quod ipſe erat in rei veritate reſpectu aliorum. Et erat peccatum hoc nõ in delectando circa bonum, ſed in excedendo modum, propter aliquos, qui dicunt, ꝙ non peccat voluntas circa bonum, ſed ſolum circa ſimile bono, ſiue veriſimile bonum, quod intellectus, vel ratio proponit ei tanq̃ bonum, quod non eſt ſine rationis errore ante peccatum voluntatis, qđ erat impoſſibile ante ſtatum elationis. Vnde ratio in ipſo non errauit, niſi poſtq̃ elatus fuit: poſt primam enim elationem obſcurata erat in eo ratio circa appetibilia, quæ propoſuit, & prælationem ſuper cæteros ſub ratione eligibilis, & boni ſibi, nõ pertractando, ꝙ ex puris naturalibus ſibi non competebat, quia voluntas intellectui pertractare non præcepit. Vnde pertractationẽ non expectans ſtatim prælationem dictam appetijt, & ex puris naturalibus eam aſſequi, & quaſi in poſſeſſionem ſe ponere viſus fuit, non curans de modo, & ordine cõtingendi ad illam. Nec tñ iſtam pręlationem ſic appetiuit, vt quaſi non ſub Deo ipſam obtinere voluerit. Non enim in ipſo fuit, vel adhuc eſt ratio excæcata, quin benè nouit, ꝙ impoſſibile fuit: benè enim ſcit ex puris naturalibus, ꝙ nulla creatura ordine naturali alias regere poterit ſine influentia diuina, ſed præſumptuosè æſtimauit, ꝙ cõis, & naturalis Dei influẽtia ſibi ſufficeret, & ꝙ vlterius ex puris naturalibus habere deberet, ꝙ alia regeret, cum tamen hoc ſe recepturũ non niſi ex dono Dei ſpeciali expectare debuiſſet: ſi tñ Deus voluiſſet. Vnde quo ad hoc de eo, qđ appetijt iudicium rationis, & appetitum voluntatis, quouſque diuinũ præceptum habuiſſet ſuſpendere debuiſſet, ſicut fecerunt Angeli boni. Vnde nihil appetijt inordinatè, niſi quod à Deo ſi expectaſſet humiliter, ex dono, & ordinatè accepiſſet. Vanum eſt ergo dicere, ꝙ bonũ ſpirituale viſionis Dei, aut alicuius huiuſmodi ex puris naturalibus obtinere voluit. De tali enim bono nec tunc, nec nunc æſtimationẽ ex puris naturalibus habere potuit.

Quod ergo arguitur, ꝙ ſecũdum Anſel. primus actus voluntatis in ſtatu innocentię non potuit eſſe malus, quia eſt à Deo: Dicendum, quòd verum eſt, quia eſt naturalis, & natura eſt à Deo, vt dictum eſt: aliàs enim non intelligo Anſel. *Ad argu. prim.*

Ad argumentum in oppoſitum: Voluntas in ſtatu illo perfecta eſt non impedita: Dicẽdum, quòd verum eſt, tamen limitatè, vt nihil poſſit velle, niſi quod propoſitum eſt à ratione, licèt nõ habet neceſſitatem immutabilitatis ſequendi iudicium rationis ſicut alibi determinauimus. Vnde quia ratio non poteſt ſtatim ponere res ſub tali modo, vt circa eas poſſit fieri electio per deliberationẽ, ſed neceſſe eſt plurimos actus purè naturales præcedere, qui non poſſunt eſſe mali: idcirco neceſſe, quòd primus actus voluntatis non ſit malus ſecundum determinata. *Ad arg. in oppoſitum.*

Com-

Comment. in Quæſtionem Decimam, quæ eſt,

Vtrum homo, vel Angelus in ſtatu innocentiæ potuerit habere primum actum malum.

IN titulo primo notare oportet, ꝙ intelligi quæſtio debet de actu naturali, non pro vt contra diſtinguitur à voluntario, neq. prout cõtra diſtinguitur à ſupra naturali, vel violẽto. Sed pro vt contradiſtinguitur à deliberatiuo, vbi cõſidera ꝙ oĩs quidẽ actus deliberatiuus eſt voluntarius, ſed non contra, quia [illegible] actus naturalis, qui voluntarius quidẽ eſt, ſed non deliberatiuus. Et quidem de deliberatiuo notum eſt, [illegible] de facto, ꝙ primus actus tum hominis, tum Angeli potuit eſſe malus. Immò fortaſſis fuit primus actus malus de facto in Angelo, qui peccauit, ſed de actu naturali eſt præſens difficultas, ſ. de actu prouenientе ab illo inſtinctu naturali quem habebant tum Angelus, tum homo in ſtatu innocentiæ.

In corpore eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito, ſ. Actus primus naturalis tùm hominis, tùm Angeli in ſtatu innocẽtiæ non potuit eſſe malus. Probatur. A bono non prouenit niſi bonum, natura tùm hominis, tùm Angeli in ſtatu innocentię bona erat, igitur ab ea non poterat prouenire niſi bonum. Maior nota eſt; minor probatur, quia data erat à Deo vtrique ipſa natura, atque inſtinctus, qui bonus eſt, ergo &, ipſa erat bona.

Not. quòd ſi data fuiſſet mala natura à Deo, quòd proueniret malum ab ipſa, non eſſet imputandum agenti illi ſecundum naturam. ſed Deo datori illius malæ naturæ.

Not. autem illud quòd in principio ſecundæ partis Timæi dicit Plato, quòd quia Deus bonus eſt, &, bonum fecit mundum, &, conſeruat huiuſmodi, non ſolum autem ſimpliciter fecit, ex quo colligitur etiam ex illo Philoſopho, quòd à bono non prouenit niſi bonum, ſicut ex vero non colligitur niſi verum, quod docet Ariſtoteles.

Not. concluſionem probari etiam in corpore ex multis dictis Anſelmi de caſu diaboli, cuius auctoritates non eſt, quod debeamus recitare.

Not. quòd nihil officit id, quod habet D Thomas p p.q.63. art.1. & alibi. Quòd Angelus in ſolis naturalibus potuit peccare. Tunc enim non diſtinguitur actus naturalis contra deliberatiuum, ſed ſtatus contra ſtatum. Vnde pro notitia conſiderato, quòd Angelus, &, homo in inſtanti ſuæ creationis fuerunt beati beatitudine naturali, apti verò erant ad beatitudinem ſupranaturalem, ſecundum quas beatitudines datur duplex ſtatus, ſtatus naturæ & ſtatus gratiæ. Nunc autem tùm homo, tùm Angelus, ne dum peccare potuerunt in primo ſtatu, ſed de facto peccauerunt, demerentes ſecundum ſtatum ſupranaturalem, ſ. gratiæ, qui autem remanſerunt, illud meruerunt. Sic itaque in ſtatu naturæ, & in eſſe naturali potuerunt peccare, &, peccarunt, ſed deliberantes. Hinc dicit Auctor ꝙ non diſtinguitur actus primus in deliberatiuum contra naturalem, nec è contra; dicendum autem eſt, quòd potuit eſſe malus. Et ſic intellecta opinione D.Tho. facilè refelli poteſt Aureolus dum argumentatur contra D.Thomam, ſed hoc relinquere debemus Thomiſtis.

Not. maiorem difficultatem illud inducere, quod in q.62.art.3. dicit D Thomas, nempè Angelos creatos in gratia gratum faciente; ſi hoc enim verum eſt, illud ſequatur oportet, vt non potuerit actus eſſe malus. quia gratia huiuſmodi impedit auerſionem, ſed hæc difficultas tollitur per id, quod ipſe D.Thom. dicit in q.63.art.1 ad 3. Hæc enim gratia amorem dicit gratuitum, à quo potuit auerti peccando. Vnde gratia, quæ reddidit Angelos impeccabiles, & reddit ſanctos, atque beatos, eſt gratia quidem gratum faciens, ſed merita, atque de congruo eſt acquiſita. Non autem ſimpliciter gratuita. Vnde gratia gratuita talis naturæ eſt, quod &, ab ea quis poteſt auertere; ſed non vltima merita. Et certè hic attendi debet, ꝙ Angeli in inſtanti ſuæ creationis ante peccatum, ſe habebant tanquam viatores, expectantes confirmationem ſuæ beatitudinis, quemadmodum & homo; Vterque autem erant apti, vt auerterent à priori beatitudine, &, demererentur ſecundam. quam homo ipſe perdidit, & Angelus malus, licèt diſſimiliter. Qui verò remanſerunt, confirmati fuerunt in gratia, & illa gratia impeccabiles redditi ſunt, quæ gratia dici poteſt gratia patriæ contradiſtincta à gratia viæ, tametſi vtraque dici poſſit gratum faciens. Hinc eſt, ꝙ etiam homo pro ſtatu præſenti acquirit in baptiſmate primam gratiam gratum facientem, & etiam poſt lapſum ſacramento pœnitentiæ. Sed ab amore Dei recedere iterum poteſt, tametſi illa gratia inclinet in dilectione Dei; cum verò adipiſcitur vltimam gratiam, tunc redditur impeccabilis, quoniam eſt gratia patriæ, & præmium virtutis exercitæ.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum damnati poſſint reuerti ad bonum.

CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ damnati poſſint reuerti ad bonum, quia in ipſis eſt liberũ arbitrium, quod ſe habet ad oppoſita.

Contra. Damnati ſunt obſtinati in malo, ſicut beati ſunt confirmati in bono, ſed iſti propter confirmationem non poſſunt in malum: ergo illi propter obſtinationem non poſſunt in bonum.

Dicendum ad hoc, quòd quadruplex diſtinguitur bonum, ſcilicet naturæ, moris, gratiæ, & gloriæ. De bono naturæ non poteſt habere locum quæſtio, quia damnatis non aufertur bonum naturæ, vt in ipſis perſeueret malũ pœnæ, dicente Gregor. 4 Moral. In viuendi eſſentia etiam moriendo ſubſiſtit, quem perditio vitæ non ſubtrahit, quia in æterno dolore poſitum ſeruando mors in modum extinguit, & lib. 32. Qui ſi potentiam ſublimitatis perdidit: ſubtilitatem tamen naturæ rationalis non amiſit. Et ita ſicut habet bonum naturæ, ſic habet bonum naturalis actus in ſciendo, & intelligendo multa vera ſcientia naturali, & naturali voluntate in complacendo bono naturæ, & fugiendo malum naturæ, etiam per ſynterеſin & conſcientiæ vermen deteſtando malum culpæ, dicente Greg. 8. Moral. Tunc animum reatus obnubilat, & recordationis ſuæ iaculis ipſa ſe conſcientia impugnat. Si verò intelligatur quæſtio de bono moris, quod conſiſtit in actu deliberatiuo, intelligendum, quòd in bono moris, ſiue in actu morali duo ſunt, & ſubſtantia actus, & forma, quam imponit intentio operantis. Quantum igitur ad ſubſtantiam actus, bene verũ eſt, ꝙ damnati poſ-

ſunt

ſunt reuerti ad bonum, quia poſſunt in ſubſtantiã actus, qui eſt de genere bonorum, vt conſulere iuſtè, vel eleemoſynam dare. Quantum verò ad formam actus, & intentionem finis, dicunt aliqui, ꝙ in actum bonum poſſunt ex pietate naturali, ſicut poteſt dare eleemoſynam exiſtens in mortali peccato, cuius nullus eſt finis niſi ſatisfacere deſiderio pietatis naturalis. Quod videtur ſentire Aug. cum dicit ſuper illud Pſal. 6. In inferno autem quis cõfitebitur tibi. Sic cõfeſſus eſt in inferno ille diues, vſque adeò, vt etiam moneri ſuos vellet, vt ſe à peccatis ſuis cohiberent. Hoc autem non voluit niſi ex plena deliberatione, ſecundum quod patet ex dictis eius, quæ recitat textus Euangelij. Contrarium tamen videtur ſentire Grego. in eo, quod dicit 18. lib. Moral. cap. 1. Omnis voluntas damnati iniuſta eſt. Non autem eſt iniuſta, ſicut neque iuſta voluntas aliqua niſi ex fine. Ideo vt mediam viã teneamus in hoc articulo, diſtinguẽdum eſt, quòd velle bonum ex deliberatione poteſt aliquis dupliciter, vel per ſe propter ipſum bonum, ad quod eſt per ſe, & eius amorem, & odium mali, vel per accidens propter fugam pœnæ, & hoc vel propriç vel aliorũ. Propriæ, ſic dico, quòd poſſunt in actũ bonũ moris, vt velle nunquàm actum, qui peccatum fuit, & eſt cõmiſiſſe, ne æternaliter punirent̃.

Quæ tamen voluntas in hoc non eſt bona bonitate moris, quia nec recognoſcunt illum actum eſſe malum, nec diſplicet eis propter ſe, quia malus, ſed ſolùm ratione pœnæ annexæ, quemadmodum & vellent non eſſe propter acerbitatem pœnæ, vt alibi declarauimus. Propter fugam pœnæ aliorum, ſic dicere poſſet aliquis, ꝙ nequaq̃ per ſe immò ſimpliciter, & abſolutè omnes damnati homines, & dæmones vellent omnes ſecum eſſe dãnatos, & puniendos, & ad nullum, neque ad ſeinuicem, neque ad Deum habere poſſunt actũ amoris deliberatum, ſed ſolum ad ſeipſos ſtatuendo finem ſuum peruersè in ſeipſis, ſed ad omnes & ad ſe inuicẽ ſummum habent odium: per accidens autẽ poſſunt. Et ſic ille diues moneri ſuos voluit, vt ſe à peccatis cohiberent, non quia per ſe hoc voluit propter odium peccati, & amorem illorum, ſed quia æſtimauit ſe poſſe corpori ſuo reſtitui, & ad vitam, & in corpore mitti ad ipſos, & ſic à pœnis ſubtrahi. Vnde iſtam admonitionem nullo modo propter bonum ſimpliciter, vel illorũ illos admoneri voluit, ſed pp bonum proprium, ita ꝙ nec per aliũ à ſe eos moneri voluit. Vnde dicẽte Abraham, habent Moyſen, & prophetas, reſpondit. nõ pater, ſed ſi aliquis ex mortuis &c. q. d. per me ſic fiat, quia magis idoneus ſum ad hoc, & mihi magis crederẽt. Gloſ. tamen Luc. 16. hoc aliter exponit dicens. Seruatur diuiti ad pœnam memoria fratrum quos reliquit, vt de pœna inutiliter amatorũ amplius torqueatur, & vt̃ gloſ. intẽdere, ꝙ voluit eos conuerti, ne ſi ſecum in locum tormentorum venirent, ex hoc amplius ex pęna viſa amatorũ torqueret̃. Quod vt̃ ſentire Greg. Niſſ. Diues quaſi quodã iuſto etiam poſt mortem à vita detinet̃ carnali. Nã ſi quis oĩnò carnalis ſm̃ mẽtem fiat, nec poſtq̃ corpus exuerit remouet̃ à paſſionib. eius. Sed vnde hoc, ꝙ ex pietate naturali cũ deliberatione nõ poſſint pro tanto reuerti, vt velint bonũ moris pp bonum moris per ſe, & pp bonum ſaltem ſicut exiſtens in peccato mortali, licèt ex minori neceſſitate ad hoc moueret̃ exiſtens in mortali peccato nõ damnatus, q̃ dãnatus? Et dicunt aliqui, ꝙ hoc facit alius, & alius ſtatus horũ, & illorum. Quod non eſt ſufficiens, quia nulla cõmutatione exiſtente circa voluntatẽ, quod põt quis q̃tum eſt ex parte ſolius voluntatis in vno ſtatu, & in alio. Propter qđ dicunt alij, ꝙ voluntas q̃tò liberior eſt, & pfectior, tantò ſe perfectius immergit, ſiue impingit in volitum, vt ideo cum natura intellectualis ſeparata à corpore oĩno libera eſt voluntate, intãtum impingit ſe in volitum, & immergit, & tãto amore illi alligat̃, vt ab illo auerti nõ poterit, non aliqua coactione impellente, ſed voluntate ipſa immutabiliter illi hęrere volente, vt ẽt exinde homo in ſtatu innocentię pp corporis aliquantulam corruptibilitatem aliqualiter grauet̃, nec oĩno anima vergat immergẽdo ſe per oĩmodam adhęſionem in volitum, ſed vel ſeparata, vel exiſtẽs in corpore incorruptibili totaliter ſe immergit, vt reuerti nõ poterit, vt pp ea ſm̃ Anſel. qđ hoĩb. mors, hoc dęmonibus caſus. Iuxta illud qđ dicit Greg. 32. lib. Moral. c. 2. de diabolo. Idcirco peccans ſine venia dãnatus eſt, quia magnus ſine cõparatione fuerat creatus. Et hoc quia ſm̃ magnitudinem ſuam ex creatione impegit, & immerſit ſe in volitum per peccatum. Sed hoc nõ explicat ſatis modũ, quo fiat, qđ quærimus. Ideo dicendum ſm̃ illud Prouerb. 18. Peccator cum in profundum peccatorum venerit cõtemnit, ꝙ qñ voluntas eſt in perfecta ſua libertate habita cõpleta deliberatione, tanta efficacia currit in volitum peccati ponendo in eo finem, vt veniẽs ad obſtaculum ſyntereſis, nec ibi ſiſtit, ſed contemnendo impingit in illam, & ibi retundit̃, vt retrahere ſe nec poſſit, nec velit, nec põt velle, quemadmodum ſi ferrum acutum penetrans carnes in interiorib. oſſis retunditur, extrahi non põt. Homo aũt viator, quia tãta efficacia impingere non põt: ideo ſemper reuerti põt in aliquẽ actum bonũ moris. Similiter in bono citra finem nulla voluntas creata ſic impingere põt quin ad malum poſſit reuerti, ſed cum impingit in finem vltimum p apertam viſionem ibi neceſſariò immobilitatur.

Si verò fiat ſermo de bono gratiæ, vel gloriæ, ſiue quo ad actum, ſiue quo ad habitum, ſic ſimpliciter eſt, ꝙ non poſſunt reuerti ad vnq̃ habendum habitum gratiæ, aut glorię, quare neq; ad habendum actum bonum procedentem à gratia, aut gloria, quia iſtos habitus à ſe habere non põt, & Deus iuſto iudicio decreuit illos ſe eis nunq̃ eſſe daturũ.

Ad arg. in opp. ꝙ in eis eſt lib. arbitriũ, dicẽdũ, ꝙ verũ eſt, ſed affectione ſua i malũ ligatũ, vt licèt libertas ſit ibi, vt i radice: i effectũ tñ ꝓſilire nõ põt.

Com-

Comment. in Quæſtionem Vndecimam, quæ eſt,

Vtrum damnati poſſint reuerti ad bonum.

IN titulo diſtingue cum Auctore bonum ipſum in bonum naturæ, bonum moris, bonum gratiæ, & bonum gloriæ. Quæſtio autem præſens de bono moris præſertim intelligitur. De cæteris.n.bonum notum eſſe vr, ſed tamen de omnibus huiuſmodi bonis videtur quæſtionem aliqualiter determinare.

In corpore igitur. Prima concluſio in principio quæſtionis de bono naturæ eſt affirmatiua. ſ. ꝙ poſſunt velle huiuſmodi bonum, & conſequenter reuerti, quantum ad reuerſionem ſecundum voluntatem. Probatur concluſio ex Gregorio in litera. Et quia naturalia non auferuntur.

Not. ꝙ euenit idipſum damnatis hominibus, quod euenit dæmonibus, quibus ablata non ſunt ſua naturalia.

Secunda concluſio, in fine qõnis de bono gratiæ, & gloriæ eſt negatiua, ſ. ꝙ reuerti non poſſunt vlla reuerſione ad tale bonũ. Probatur. quia hoc bonum à ſe habere non poteſt, & Deus iuſto iudicio decreuit eis ſe nunquàm illud daturum.

De bono autem moris, quoniam videtur lis quædam inter Auguſtinum, atq; Gregorium, medio modo procedens Auctor, diſtinguit de velleitate ex deliberatione. nam tunc ſermo eſt de reuerſione ſecundum voluntatem, & tribus concluſionibus ſatisfacere videtur quæſito. Quæ omnia ad hanc formam redigere placet.

Aliquem velle bonum ex deliberatione eſt vel

Per ſe, propter bonum ipſum, ad quod eſt per ſe, & eius amorem, & odium mali

Prima concluſio. Non poteſt reuerti ad bonum moris.

Per accidens propter fugam pœnæ, & hoc vel

Propriæ — *Secunda concluſio.* Poteſt reuerti ad bonum moris, ſed non voluntate bona, bonitate moris.

Aliorum — *Tertia concluſio.* Non poteſt reuerti ad bonum moris.

Quo ad primam concluſionem not. ꝙ eam dicit, & ponit Auctor, ẽt de aliorum mente. Et rõ eius eſt. Quòd anima damnata adeò immerſa eſt in malo, quod eſt, vt dicit ſapiens in profundum, vnde contemnit, & quidem tali contemptu, vt reuerti non poſſit. Vnde in reſponſione ad argumentum patet, ꝙ licèt habeat liberum arbitrium, tñ eſt adeò mala affectione ligatũ ad malũ, vt nequaq̃ reſurgere poſſit, quaſi libertas taliter ſit malo ligata, vt in effectu ad bonũ tendere nõ poſſit.

Crederemus nos, ꝙ liberum arbitrium ſm̃ quatuor ſtatus poſſit conſiderari. Nempè in ſtatu innocentiæ, in ſtatu naturæ deſtitutæ in via, In ſtatu deſtitutæ per peccatum in damnatione, & in ſtatu recuperationis in patria. Vbi ſtatus innocentiæ habuit liberũ arbitrium integrum, ſine inclinatione vlla ad malum, & ſufficiens ad operandum, & eligendum bonum in ſola gratia, in qua creatũ eſt. Status naturæ deſtitutæ maximè eget auxilio ſpeciali, nè feratur in malũ propter fomitem. Status patriæ eget, ſed non eodẽ modo, quia extinctus ſit fomes. Quo fit vt in his omnibus huiuſmodi ſtatibus adſit gratia ipſius Dei, quæ nunquàm deſerit habentem liberum arbitrium, ſed in duobus ſtatibus eſt defectibile, in primò ex deliberatione, vt habitum eſt in præcedenti quæſtione. In ſecundo propter fomitem, & ex deliberatione. Sed in ſtatu patriæ nunquàm eſt defectibile, quia eſt confirmatum. Et in alijs ſtatibus dum non deficit, non deficit quidem, quia auxiliatur Deus, quia nihil boni fieri poteſt ſine ipſo, etſi deficit, deficit, quia ſpernit auxilium Dei. Vt igitur non ſit defectibile requiritur diuinum auxilium, vt non deficiat, requiritur, vt accipietur auxiliũ. Iam verò ſtatus damnationis, cum ſit expers cuiuslibet diuinæ gratiæ, nihil eſt ibi, quo non ſit defectibile, & non eſt auxilium aliquod, quod ibi ſpernatur.

Quo ad ſecundam concluſionem. Prima eius pars patet, quoniam veriſimile eſt, vnumquenque damnatorum deteſtari malum ratione fugiendi pœnam, naturaliter autem id eſt in vnoquoq; abhorrere à pœna. Et ratione fugæ ipſius non velle malum commiſiſſe, quod eſt velle bonum commiſiſſe.

Secunda pars patet, qm̃ non deteſtãtur actiones malas peractas, ob quas patiuntur, per ſe, ſed tantùm deteſtantur rõne pœnæ.

Quantum ad tertiam concluſionem, patet, quia per ſe nullum habent amorem ex charitate, cum ipſa careant, tametſi videãtur habere per accidens, vt declarat Auctor in litera de diuite in inferno ſepulto, cuius meminit Euangelium.

Not. Scotum 2. ſententiar. diſt. 7. q vnica contra ea, quæ pro prima concluſione dicit Auctor, pluribus argumentari, à quibus profectò tenemur nos auctorem noſtrum defendere. Sed antequã eius argumenta proponãtur, & defendatur Auctor, cur ſius exponenda eſt rõ Doctoris, quam ad illam concluſionẽ habet. Aſſumit igitur illud Auctor. Peccator cũ in profundũ venerit, contemnit. Additq; ꝙ qñ voluntas eſt in perfecta libertate ſua habita completa deliberatione, tanta efficacia currit in volitum, ponendo in eo finem, vt veniens ad obſtaculum ſynderefis, nec ibi ſiſtit, ſed contemnendo impingit in illã, & ibi retunditur, vt retrahere ſe non poſſit, nec velit, nec etiam velle poſſit.

Hæc ſunt, quæ dicit Auctor antequam hoc negotium manifeſtet exemplo. Et hic rogamus lectorem diligenter legere, & comparare hæc cum verbis Scoti ex Auctore. Illud.n. tanq̃ aſſertum ab Auctore, narrat ex ipſo Scotus, qđ ipſe Auctor reprobat dicens. Sed hoc non explicat ſatis modum. Verum eſt autem, ꝙ etiam verba hæc narrat Scotus. Sed audiamus quid ſubſequatur. Quemadmodum, inquit, ſi ferrum acutum penetrans carnes in interioribus oſſis retunditur, extrahi non poteſt. Contra hæc ergo Scotus loco citato argumentatur, & ait.

Primò contra rationem. ſicut agens naturaliter non dominatur actui, ſic nec modo agendi, & per oppoſitum ſicut agens liberum dominatur ſuæ actioni, ſic & modo agendi, & per conſequens in poteſtate eius eſt intensè, vel remiſsè agere. Igitur non oportet, quòd ex hoc quod eſt voluntas perfectè libera, ꝙ cum ſummo conatu ſe immergat in obiectum, immo ipſa magis dominatur ſibi ipſi, cum quantocunque conatu tendat in obiectum, & ita liberè fertur, in quodcunque obiectũ fertur, & poſſet etiam de abſoluta eius libertate non ſic ferri in illud.

Confirmat. Quia non vñr omnes Angeli mali ex ſummo conatu peccaſſe, ſicut nec oẽs boni ex ſummo conatu meruiſſe, aut ſaltem poſſibile fuit non ſecundum totam facultatem naturæ ſuæ elicere actum.

Secundò. Eodem principio tendit aliquid, vel mouetur in terminum, & quieſcit in termino. Ergo ſi voluntas perfectè libera ex perfecta ſui libertate tendat in obiectum, ex eadem libertate quieſcit in obiecto, ergo ex tali plena libertate tendendi in obiectum, quali Angeli mali peccauerunt, non neceſſariò ſequitur quietatio eius in illo, ſed tantum voluntaria, & contingens, ſicut contingenter tendit in illud.

Tertiò. Non poteſt dici ꝙ voluntas animæ ſeparatæ per aliquem actum, quem tunc eliciat, reddat ſe obſtinatam, quia prius naturaliter q̃ ipſa ſeparata aliquem actum eliciat, quem elicibat in corpore reddidit ſe obſtinatam, impingẽdo ſe tunc in ſynderefim, ſed hoc eſt falſum, tàm quia poteſt aliquis ex minori conatu peccare illo peccato, propter quod damnetur, ſi nõ ſequatur pœnitentia, quàm quo alius peccat, vel ipſe met alio peccato, quod deletur per pœnitentiam.

Quartò arguit contra exemplū, primò, ꝙ incidit in poſitionē Eſiodi ab Ariſtotele deriſam, ſecundò reflectendo illud ad oppoſitū ſic dicens. Quare ferrū acutū infixū duro corpori nō pōt extrahi a cā, vel virtute illa, q̄ ipſum infixit, cō eſt, q̄a partes corporis magis concurrūt, in quas impinxit, & ideò magis coarctāt illud infixū, q̄ in principio, qñ infigebatur, ita ſi argumentaret̄, virtus motiua ſm augumentationē, q̄ addit illa coarctatio partiū, & illud infixū remaneret in ſua natura, æque rectū poſſet iam extrahi. Ergo cum voluntas impingens in quodcunq; remaneat recte in naturalibus, licet habeat curuitatē, hoc eſt quandā deformitatē, quaſi priuationē inhærentē & illud, cui ſe immergit, non habeat maiorē virtutē includendi ipſam cū in ſe immergit, quia non eſt in obiecto aliquis talis concurſus, ſequitur ꝙ voluntas actiua pōt ſe retrahere.

Hæc Scotus ſpecialiter aduerſus Henricū. Notā aūt, ꝙ profitetur Scotus ante hæc egiſſe ēt contra D. Thomā, & Henricū in ſolidum, cū tñ quātum ſpectat ad Henricū, ipſe nō loquatur de obſtinatione malorū Angelorū, ſed damnatorū hominū, quod ex proceſſu q̄onis deprehendere licèt. Sed video Capreolū, & Soncinatem 2 ſententiar. diſt. 7. & Gaetanū p. p. q. 64. art 2. In præſentia nanq; ſufficiet ſi defenderimus Doctorē ab his, quæ præſertim ſunt contra ipſum in hac quæſtione.

Ad euidentiam igit̄ huius negotij, tres aīæ ſtatus conſiderādi ſunt, in quibus dr̄ libera, quorū duo ſunt oppoſiti, tertius verò vr̄ medius. Primus oppoſitorū eſt ſtatus beatitudinis, in quo fruit̄ obiecto fruibili. alter eſt ſtatus damnationis, ī quo apud inferos detinetur, in peccatis proprijs mortua, atq; ſepulta. Status verò medius eſt ſtatus viatoris, vel ſtatus viæ, in quo aīa ipſa eſt in medio literæ Pithagoricę, vt poſſit, dum velit vel ad ſtatū beatitudinis peruenire, vel contra ad ſtatū damnationis ad illū beatitudinis perueniendo bonis operibus, quibus ſi non de condigno mereatur cœleſtem beatitudinē, ſaltē mereat̄ de cōgruo, ſupplēte in reliquo diuina miſericordia. Ad hunc verò malis actionibus, quibus de cōdigno damnationē mereatur ęternā. Nunc itaq; in oībus ſtatibus huiuſmodi aīa dr̄ libera, ſed profectò nō eodē modo, qđ vtiq; conſiderandū eſt incipiendo à ſtatu viatoris. In hoc itaq; ſtatu, libera eſt, vt tùm bonū, tùm malū eligere poſſit. Cęterū ſemper diſpoſita eſt in volitū ferri, & nunq̄ in nolitū. Et hoc eſt, qđ dicit Auctor, & malè accipit Scotus. Ad quodcunque. n. tendat volūtas, ad illud tendit tanq̄ in volitū, nunq̄ aūt tanq̄ in nolitū. Verū dum conſideratur voluntas viatoris, ipſa quidē libera eſt, ſed nō adeò, qđ toto conatu poſſit ferri in volitū, qm̄ volitū, aut eſt bonū aut ē malū, tametſi oē volitū volitū ſit ſub rōne boni. Quia vt ēt dicit Dionyſius in libro de diuinis nominibus nemo appetit malū quatenus malum, ſed dum appetit aliquis malum illud appetit, & eligit ſub rōne boni. Iam verò qđ bonum eſt re vera, atq; reale, ſimpliciter dici pōt bonum, & rōnale, vel rōnabile. Quod verò malum, vtiq; bonum apparens, tm̄ q̄ 1. & quo ad ſenſum ſiue autē ferat̄ ad hoc, ſiue ad illud, nō profectò id facit toto conatu in via, niſi impedimēta prorſus deſtruat, & tollat. Eſt autē impedimētum, vñ non ferat̄ in bonum apparēs toto conatu, in primis ipſa ſynderéſis, deinde timor pœnæ, quia adeſt ſpes adhuc melioris habēdi, vt qñcunq; ſpes adeſt, ēt timor nō longe eſt, qua deſtructa ſpe, naſcit̄ deſperatio, & ſpreta deinde ꝑ deſperationē ſynderéſis, in profundum venit ipſius contēptus, & tunc nihil retrahit, vnde toto conatu nō ferat̄ in præceps, & in volitum. Altera verò ex parte, nè ferat̄ toto conatu in bonum reale adeſt fomes in carne hac infeſta, adſunt cæteri inimici, qui oēs niſi deſtruant̄, toto conatu nunquā fert̄ in bonum reale ipſa voluntas. Quid ergo? Ex his liberior apparet aīa à corpore ſoluta, quippe ſi ſalua eſt, nō amplius a fomite inferæ carnis, nō amplius a Diabolo, non amplius a mundo retrahit̄, nec impedit̄. Vnde nihil eſt, vñ nō poſſit toto conatu ferri in illud volitum, per qđ talis eſt, ſ. ſalua, cum ipſum tale agnoſcat, ꝙ per ipſum ſalua eſt, & gaudet, & eo fruit̄, & fruitura eſt ſemꝑ ſummo gaudio. Contra verò ſi dānata eſt, non amplius ſpem timorē gñantem hēt, neq; ſynderéſim, vnde impediat̄ ne toto conatu contēnat punitorē, & odio habeat, ac proſequat̄, atq; propterea ferat̄ in volitum malum, qđ eſt odium Dei punitoris, amor illius peccati, in quo mortua eſt, iuxta ſolūm Dñi dicentis, & in peccato veſtro moriemini. Diuerſa igitur libertas animæ, ac voluntas facit, vt vel toto conatu, vel nō toto feratur in hoc volitum, vel illud, licèt abſolutè quomodocunque accepta feratur in volitum ſimpliciter toto conatu, qm̄ ſpernit ēt toto conatu nolitum ſimpliciter. Si quid autem aliud notatu dignum erit, inter reſpondendum notabitur.

Ad primum igit̄ dicimus, illud verum eſſe de voluntate viatoris exiſtentis. ſ. extra terminum, nō autē de voluntate exiſtētis in termino, q̄ tametſi libera ſit, nō pōt tñ ferri in oppoſita quātum ad effectum, & ſi poſſit quantum ad radicē libertatis. Et ſi dr̄ liberior ſeparata, non dr̄ quia ſit ad vtrunq; libera quātum ad effectum, ſed q̄a liberius tendere pōt in obiectum volitū. Vnde ideò dr̄ liberior ſeparata, ſicut dr̄ liberior ille, qui a nullo impedit̄ nè agat, qđ cupit, q̄ qui impedit̄. Voluntas ſeparata ſi in patria beata fuerit, liberior dr̄, quia liberius. ſ. nullo impedimento ſibi obijciente tendit in illud bonum beatitudinis, quā tenderet in via, qñ impediretur magis dum eſſet in via. ſic quæ in inferno detruſa eſt, dr̄ liberior, qm̄ caret illis impedimentis, vtpotè timore, q̄ à ſpe oriebat̄ & ſyndereſi, quib. nō ita libere fereb. ē in illud obiectum, qđ amādo dānata eſt.

Ad confirmationē dicimus nihil referre, ꝙ Angeli toto conatu nō peccauerint, q̄a & plurimi peccatores damnant̄, qui tñ nō toto conatu peccauerunt. Sed q̄ō nō eſt de hoc, an peccatores poſſint ad oppoſita, quia peccator, vt peccator, vr̄ viator. Q̄ō eſt de iā dānatis, q̄ ſi prius nō peccauerūt toto conatu, hoc eſt nō adhæſerūt toto conatu ipſi peccato, tñ poſt dānationē adhæſerunt illi prius volito toto conatu, deſperatione iā exiſtēte, & contēptu, & nulla ſpe, quā & ſpernunt. Nihil igit̄ refert, ꝙ peccator nō adhæſerit toto conatu peccato, ꝑ qđ dānatū eſt. Dicim⁹. n. ꝙ dānatus poſt dānationē toto conatu ſe adhæret.

Ad ſm̄ dicimus, Argūm illud habere locum vbi ꝑfectio libertatis conſiſtit in oppoſita, ꝙ intelligitur vel in effectu, & radice ſimul; vel in radice tm̄, & non in effectu. Si in radice, & effectu; hoc intelligitur de voluntate viatoris, exiſtentis extra terminos oppoſitos beatitudinis, & damnationis. Si in radice tm̄, vtiq; intelligitur de voluntate non viatoris amplius, ſed de voluntate exiſtentis in termino, qui dicitur habere perfectam libertatem ad oppoſita in radice, & non in effectu ob adhæſionem prouenientem à perfecta illa libertate, quam habet, quoniam nō impeditur, nè feratur in volitum, in quo quieuit cum impedimentis in via. Vt quæ quieuit in via in peccati obiecto cum impedimentis, quieſcat in termino damnationis ablatis impedimentis. Sed tamen quies illa dicitur æquiuocè ad quietem in termino beatitudinis. Quies. n. dicit quoddam bonum, exiſtere autem in termino damnationis eſt malum quoddam illi exiſtenti.

Ad tertium dicimus, ꝙ verum quidē eſt, viatorē, quatenus viatorē ſemꝑ poſſe dimittere malū, & eligere bonum, & ſic dimittere obſtinationē. ſed dum morit̄ obſtinatus, & impœnitens eſt alterius deinde rōnis. In hoc. n. ſtatu non amplius trahit̄ a ſyndereſi, a timore, ac ſpe ſprouenière, &c. Non eſt igitur, ꝙ ex obſtinatione in via ſequat̄ tm̄ obſtinatio in termino, ſi obſtinationē viæ accipiamus ſtrictè. Quippè largius obſtinatione accepta, oīs dānatus iō dānatus eſt, q̄a obſtinatus mortuus eſt. Vnde illud cōiter dici ſolet, ſolos deſperatos, vt hoc vtamur mō loquēdi, adeunt diabolicā domum. Quippè qui ſperat in Dño Beatus eſt, teſte Pſalmigrapho. Vnde cōtra dānatur, qui nō ſperat, & oīs damnatus ideò dānatus, q̄a non ſperauit, & nō ſperando veniā non meruit. Et ſi ergo ſit minor conatus peccatoris, qui damnatur ex paruo conatu, quantum ad actionem, quæ peccatum eſt, ob qđ damnatur; tñ tám magna fuit interpretatiuè ſaltem diffidentia, ꝙ dum minimè ſperauit, Beatus effici non potuit, quia ſi ſperaſſet, ſpe illa, quæ virtus eſt, vtique & veniam petijſſet, & impetraſſet.

Ad quartum in primis dicimus, ꝙ deſideraremus Scotum attendiſſe ad illud, quod & alibi diximus ex Ariſtotele, exempla dari ſæpè, non quòd res ita ſit, ſed vt quis facilius addiſcat.

Secundò dicimus, falſum eſſe, ſermonē Doctoris eſſe ſimilē illi, quo vtebatur Eſiodus, quia ille loquebat̄ parabolicè, aſſerendo non exemplificando, hic autem nequaquam, ſed tantùm exemplificando.

Tertiò dicimus ad formā argumēti, falſum eſſe, ꝙ aīa remaneat eadē cum eſt ſeparata ab eo, q̄ erat cōiuncta. tunc n. ideo non immergebat̄ ita, vt nō poſſet extrahi q̄a impediebat̄ ab his, quæ dicta ſunt. ſeparata autē tota immergit̄ in volito, quia non amplius ab illis īpedit̄. Vñ ſi nō eſt dr̄ia in obiecto, cui ſe īmergit, eſt dr̄ia ſaltem in eo, ꝙ ſe immergit, vt dictum eſt, quia ſeparata liberius pōt in volitum tendere; & quæ in oppoſitum in via tendere noluit, ſed habuit tanquā nolitum, ſeparata liberius, vt nolitum reſpuit, atq; cōtēnit. Quod ſi aliqñ velit illud, ꝑfectò vult ea ratione, q̄ in alia cōcluſione dicta eſt. &c.

QVAE-

QVAESTIO XII.

Vtrum intellectus agens intelligat.

SEQVVNTVR ſpecialitet quæſita circa naturam humanam. Vbi quærebáıur quædam ex parte animæ,& quædam ex parte coniuncti ex corpore,& anima. Ex parte animæ quærebantur pertinentia ad intellectum. vnũ ex parte intelligentis, duo ex parte intellecti, & vnum pertinens ad voluntatem. Quorum primũ erat: Vtrum intellectus agẽs intelligat. Secundũ: vtrum intellectus poſſibilis noſter intelligat phantaſmata. Tertium: vtrũ aliquis articulos fidei poſſit demonſtrari. Quartum: vtrũ appetitus rõnalis poſſit diſtingui in irraſcibile, & concupiſcibile.

Arg. prim. Circa primum arguitur ꝙ intellectus agens intelligat, quia intellectus non dicitur, niſi ab intelligendo. aut ergo ab intelligendo actiuè, aut paſſiuè. non paſſiuè, quia ſic intelligit intellectus poſſibilis. ergo intelligit actiuè.

In opposit. Contra. intelligere pati quoddam eſt. pati autẽ non eſt niſi intellectus poſſibilis. quare neque intelligere.

Responsio. Dicendũ eſt ad hoc, ꝙ de intellectu agante plurimæ erant opiniones, ſed in ſumma, quo ad duo. Qm̃ quidã dicebant, ꝙ erat intelligentia ſeparata alia à poſſibili. Alij verò cõius, ꝙ agens, & poſſibile ſunt duæ potentiæ aĩæ. Ponẽtes primo mõ, dñt ꝙ cum oĩs ſubſtãtia ſeparata ſit à materia, & ideo eſt intellectualis natura, ipſa intellectiuum, & intellectum quid eſt. Sed ſciẽdũ, ꝙ huiuſmodi ſubſtantia dupliciter põt cõſiderari. Vno modo in ſe. Alio modo, vt eſt cooperatiua ad actũ intelligẽdi alterius. Primo modo, vt dictum eſt ipſa intelligit ſm̃ ſe, inquantũ eſt, quædam intellectualis natura, ſed hoc ſub ratione poſſibilis non agentis, & in recipiendo obiectũ, non aũt agendo, qđ pertinet ad agentem. Nunc aũt ſiue ponamus, ꝙ agens inquãtum agens ſit ſubſtantia ſeparata, ſiue potentia in eadẽ ſubſtantia cum poſſibili, in hoc nulla aſt dr̃ia. Propter qđ ſimul dicendum eſt de vtroq; mẽbro, ꝙ agens ſm̃ Philoſophum eſt habitus quidam vt lux, largè accipiendo habitum, & ſe hẽt ad phantaſmata ſicut lux ſe hẽt ad colores, & ad poſſibilẽ ſicut lux ſe hẽt ad viſum, & conſimili neceſſitate ſe hẽt ad actum inteligẽdi agens, ſicut lux ad actũ videndi. De coloribus aũt ita eſt, ꝙ licèt color ſit viſibile per ſe ſecundũ modum dicẽdi per ſe, quia tñ non eſt ex ſe in perfecta actualitate, vt agat in viſum, & in medium, ſed ſolùm per actũ lucis ſm̃ definitionem coloris in 2. de anima: Color eſt motiuũ viſus ſecundum actum lucidi, ideo ad hoc eſt lux neceſſaria in viſu ex parte coloris, ꝙ ipſa poſſit ſe actu facere in medium, & in organum, ex parte aũt videntis eſt neceſſaria, quia (vt probatur in perſpectiua) color non vr̃ niſi admixtus luci. Per eundẽ modum intellectus agens neceſſarius eſt ad actum intelligendi, eo videlicet ꝙ phantaſmata non ſunt, niſi potentia intellecta, quia in ipſis natura, & quiditas rei eſt ſub ratione eſſe materialis, & cõditionibus particularibus, nec eſt aliquid natum mouere intellectum, niſi ſub rõne vniuerſalis. Eſt ergo actus intellectus agentis exiſtentis in eadem ſubſtantia animæ cum poſſibili intellectu, & cum potentia phantaſtica in qua ſunt phantaſmamata, ꝙ cum exiſtit in ſubſtantia animæ, ſicut lux in medio, reſpicit phantaſmata in phantaſia, ſicut lux illa colores in pariete, & ſicut corporaliter illuſtrat colores, vt agant ſpeciem ſuam in medio ſine materia parietis, & ſine ſubſtantia colorum, & per medium defertur ad pupillam, & eam informat actu viſionis, ſic ſpiritualiter agens illuſtrat phantaſmata, vt apta ſint agere in intellectũ poſſibilem ſub ratione, qua eſſentiæ ſimpliciter ſunt, non ſecundum conditiones particulares, & materiales. Quod appellatur denudare phantaſmata ab iſtis conditionibus, & abſtrahere eas, quæ abſtractio non fit per aliquam migrationem, vel generationem ab eis in intellectu poſſibili, præter ꝙ per huiuſmodi abſtractionem habent rationem vniuerſalis actiui, & motiui intellectus poſſibilis, vt id qđ moueat non ſit in ſubiecto, niſi in phantaſia, licèt non mouet, niſi ſub rõne vniuerſalis per motum agentis, vt dictũ eſt. In intellectu aũt poſſibili non eſt, niſi ſicut mouens in moto ante actũ intelligẽdi, quia per ſuam actionem generat in intellectu poſſibili intellectionẽ, qua ſibi ipſum aſſimulat, per quam eſt in intellectu ſicut cognitum in cognoſcente, & intellectum in intelligente. Et quia agens eſt quaſi lumen in poſſibili, phantaſma quaſi mixtum cum luminæ agentis mouet poſſibilem ſicut ſpecies coloris mixta luci mouet viſum. Et eſt hic, & ibi dr̃ia, ꝙ lux facit, vt præter viſionẽ faciat color ſpeciem in medio, qua vice coloris informat pupillam actu viſionis. agens uerò non facit, ut præter intellectionem faciat aliquam aliam ſpeciem ſuam in poſſibili. Eſt etiam differentia ex parte uiſus, & intellectus reſpectu lucis, & agẽtis, quia ipſa lux eſt quoddam uiſibile natum per ſe videri, licet non ur̃ niſi cum permixta eſt colori pp ſuam maiorem ſimplicitatem. Agens autem cum eſt potentia quædam non eſt per ſe intelligibile ſicut lux uiſibile, ſed ſolum efficaciam dat intelligibili, ut intelligatur, niſi ſecundum ponentes, ꝙ agens ſit ſubſtantia ſeparata. Illi enim ponunt, ꝙ agens cum hoc, ꝙ eſt agens ẽt intelligit quæcunq; facit in intellectu poſſibili, & retinet ea ad obliuionem poſſibilis, ita tñ ꝙ quanto magis informatur intelligibilibus, tanto magis eleuatur ad cognoſcẽdum agentem, & in ipſo ea, quæ ipſe intelligit,

vt cum fuerit adeptus perfectè coniungitur agenti intelligendo ipſum, & quæcunq; ipſe intelligit. Quod falſum eſt, quia ad hoc ex puris naturalibus intellectus noſter attingere non poteſt, vt videat ſeparata, aut etiam ſeipſum, niſi ſicut alia à ſe, immaterialia.ſ.in effectibus ſuis ſenſibilibus.

Nec intelligo per abditam notitiam,qua ſe anima ſemper intelligit,non autem ſemper ſe cogitat,niſi notitiam intelligendi in potentia, qua obiecta vniuerſaliũ ex habitibus innatis ſemper eius oculis præſentia ſunt. Sed iudicare cogitando de illis nihil poteſt,quia coniuncta ſecundum ſtatum naturalem vitæ præſentis non põt eſſe intenta alijs, q̃ quæ nata ſunt intelligi in phantaſmate, quemadmodum ſi aliquis apertis oculis eſſet in lumine, & pro ſtatu aliquo viribus retractis interius nullo modo poſſet anima eſſe intenta viſibilibus, q̃uis ipſa viſibilia agerent ſe in oculos illius, nihil omninò tñ pro illo ſtatu poſſet uidere,aut oculis aduertere. Quemadmodum ergo iſte diceretur videre, nihil tñ aduertere, q̃ ſtatim aduerteret in alio ſtatu exiſtens,ſic aĩa noſtra dr̃ ſp intelligere,nihil tñ cogitare,q̃ ſtatim cogitaret in alio ſtatu exiſtẽs. ſ.vel ſeparata, vel in corpore incorruptibili. Et in rei veritate Aug. quo ad dictum illud Platonicus erat.& ſicut anima noſtra,vt eſt exiſtens in corpore ſtatus huius, non poteſt naturaliter aliquid intelligere,niſi in phantaſmate, ſic nec etiam eſt naturæ ſubſtantiæ ſeparatæ, vt videat vniuerſale per abſtractionem,ſicut videt noſter intellectus. Propter quod ſiue agens ponatur ſubſtantia ſeparata, ſiue potentia coniuncta, cum non ſit niſi ratio coadiuuans ad rationem intelligẽdi,inquantum huiuſmodi omninò non intelligit, nec natus eſt intellectus noſter intelligere per potẽtiam agentis,ſed poſſibilis tantùm, ſicut procedit ſecunda ratio.

Ad primam rationem, ꝙ intellectus dicitur ab intelligendo, aut ergo actiuè, aut paſſiuè: Dicendum,quòd actiuè, non quia ſit obiectum mouens poſſibilem,ſed quia agit circa phantaſmata,vt idonea ſint agere actum intelligendi in poſſibili ſecũdum dictum modum. *Ad argu. princ.*

Comment. in Quæſtionem XII. quæ eſt,

Vtrum intellectus agens intelligat.

IN titulo declarandum eſſet quid ſit intellectus agens, & quæ eius officia, ſed quoniam vtrunque declaratur in litera non eſt neceſſe id facere.

In corpore, concluſio eſt negatiua ſic. Intellectus agens non eſt intelligens, ſed coadiuuans ad rationem huiuſmodi intelligendi.

Prima pars probatur ex ratione in fronte quæſtionis, ſumpto fundamento illo, ꝙ intelligere eſt quoddam pati, vt dicit Ariſtoteles.ſed intellectus agens non patitur, igitur nec intelligit.

Not. minorem dici etiam ab Ariſtotele in 3. de anima, cum ait. Quòd intellectus agens eſt, quo eſt omnia facere,& poſſibilis, quo eſt omnia fieri.

Secunda pars patet ex ſpeciali eius officio, ꝙ eſt illuſtrare phantaſmata, & denudare ea à conditionibus particularibus. Vt verum ſit illud, quòd facit vniuerſalitatem in rebus,ſed dum hoc facit coadiuuat intellectum poſſibilem,vt recipere poſſit obiecta intelligibilia, igitur coadiuuat, &c

Not. ad abundantiorem doctrinam,alia eſſe officia intellectus agentis præter ea,quæ dicuntur ab Auctore. Vnde tria elicere facilè poterimus. Primum quomodo adiuuet ad intellectionem. Secundo quomodo re vera non dicatur intelligere. Tertiò, quid tandem ſit ipſe intellectus agens. Eſt igitur primum eius officium, ꝙ quantum attinet ad obiecta intelligibilia, ipſe eſt eorum perfectio, & forma, quoniam de intelligibilibus potentia, facit ea actu intelligibilia. ſunt autem huiuſmodi obiecta ipſa phantaſmata, quæ niſi ita perficiantur,nequaquam apta ſunt ad mouendũ intellectum poſſibilem. ſecundum officium intellectus agentis eſt,ꝙ iungitur ipſis phantaſmatibus, vt obiectis, & in phantaſia exiſtentibus, extra intellectum poſſibilem, non tñ iungitur vt intelligens,ſed perficiens, vt dictum eſt. Tertium officium eſt,ꝙ dicitur agens reſpectu patientis, ſiquidem agat in ipſum,non tñ ita,vt ſit agens diſtinctum, ſed tanquàm actus phantaſmatum, ita vt ex phantaſmatibus,& intellectu agente conſtituatur vnum agens imprimens in poſſibili ſpeciem vniuerſalis, & quidditatis. Nam ex ſe phantaſmata facere nequirent, proprijs videlicet viribus. Ex qua naſcitur,quod aliquo modo ſe habet tanquàm obiectum, non autem formaliter dicitur intelligens. Nec ipſe intellectus agens producit actum intelligendi, ſed ipſe intellectus poſſibilis eſt, qui recipiens illuſtratum phantaſma, producit actum huiuſmodi. Nec propriè eius eſt abſtrahere ipſa phantaſmata, ſed abſtracta deinde à poſſibili intellectu illuſtrare, perficere, actuque intelligibilia reddere. Et ſic patet quomodo primum ad intellectionem ſit coadiuuans, & minor Auctoris plurimum valet,& ſecundo quomodo non dicitur formaliter intelligens, ſed potius aliqualiter intelligibilis. Et ex his colligi poteſt quid ſit intellectus iſte agens.

Not. ꝙ tametſi variæ ſint difficultates circa opiniones illas,quas recitat Auctor initio quæſtionis quid ſit intellectus agens, an ſcilicet ſit intelligentia ſeparata à poſſibili, vt quidam aſſerunt, an vt alij, ꝙ ſit potentia animæ, ita ꝙ agens & poſſibilis ſint duæ potentiæ animæ, non eſt tamen, quod in præſentia velimus quæſtiones inducere, quando nec id velit ipſe Auctor facere in præſentia. Memineris autem, ꝙ re vera ſententia illa, quæ dicit intellectum agentem, atque poſſibilem duas eſſe animæ potentias, & facultates, eſt ſententia D. Thomæ. Alia verò eſt Auerrois,atque Themiſtij, quod apud Auer. videre eſt in 3. de anima com. 4. 5. 18. & 20. & apud Themiſt 3.de anima. t.20. Non eſt tamen, quod ad has opiniones reducantur omnes opiniones de huiuſmodi re.quoniam & alij fuerunt,qui exiſtimarunt intellectus huiuſmodi vnum eſſe, qui dicitur patiens, quatenus progreditur in corpus, agens verò quatenus in ſe manet. Et hæc fuit opinio Simplicij, à qua ſententia parum receſſerunt antiquiores quidam,quos ſecutus eſt Ioannes Grammaticus. Et inter hos eſt ẽt Alexander,qui intellectum agentem voluit Deum eſſe. Quæ autem verior ſit harum opinionum,non eſt,quod in præſentia diſputandum ſit. Vnum hoc eſt, quod ſi Deum dicamus intellectum agentem eſſe, profectò neceſſe erit dicere intellectum agentem intelligere, ꝙ falſum eſſe oſtenſum eſt. Si vnam, & eandem potentiam, & prorſus rem ſtatuamus intellectum agentem, atque poſſibilem,illud ſequi videtur,ꝙ ſit intelligens,quoniam ad intellectionem poſſibilis, intelliget,quoniam ſtatuitur idem prorſus. Si verò diſtinctionem aliquam ponamus, quomodocunque ponatur, ſequitur,vt non ſit intelligens,ſicut dictum eſt.

QVAE-

QVAESTIO XIII.

Vtrum intellectus poſſibilis intelligat phantaſmata.

Reſponſio. PER idem patet reſponſio ad quæſtionem, quæ ſine argumẽtis erat propoſita: Dicendo, ꝙ phantaſma poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, vt hẽt rationem phãtaſmatis, & particularis.

Alio modo, vt per denudationẽ, & abſtractionem prædictam habet rationem vniuerſalis, quod appellatur vniuerſale phantaſmatis, licèt non ſit aliud re ab ipſo phantaſmatè. Sed ſe habent, ſecũdum Auguſt. & Philoſophum, phantaſmata ad intellectum, ſicut viſibilia extra ad viſum, ſed hoc quo ad aliquid ſic, quo ad aliud non. Quia ſicut res particularis extra eſt ipſum viſum, ſic in phantaſmate eſt ipſum intellectũ, licèt in potentia abſque opere agentis ſecundum iam dicta. Ita ꝙ intellectum vniuerſale in phantaſmatè hẽt duplex particulare, adminiculo cuius intelligitur. ſ. particulare extra quod facit ſenſationem obiectiuè, & phantaſma particulare derelictum ex huiuſmodi ſenſatione. Et differenter ſe habet vniuerſale intellectum in phantaſmate ad vtrunq; particulare. Ad primum ſe habet, vt ad id quod mediante vniuerſali natum eſt intelligi ſecundum lineam reflexam, & ſic ſe habet in rõne obiecti reſpectu intellectus, & non differt ratio vniuerſalis, & particularis, niſi ſicut determinatum, & indeterminatum. Ad ſecundum verò ſe hẽt, vt in quo ſecundum tãctum modum natum eſt ab intellectu percipi, non autem vt quod per ipſum vniuerſale natum eſt vllo modo eſſe intellectus obiectum, quia nec natum eſt eſſe obiectum ſenſus, ſed ſolùm eſt ratio in ſenſu interiori ad imaginandum, & phantaſiãdum intra illud, quod eſt ſenſatum extra, niſi in ſomnis, vbi phantaſmata apparent vice rerum, & hoc virtuti imaginatiuæ deceptæ, quæ credit ea eſſe res. & ex hoc in vigilia per memoriam recordantem viſionum phantaſmatum in ſomno, intellectus ſolùmmodo intelligit phantaſmata, non aliter tamen, quàm particularia, & ſic non ſub ratione phantaſmatum. Quia igitur nihil intelligitur à nobis primò ſub ratione particularis, intellectus noſter non intelligit primò particulare phantaſma, ſicut nec particulare extra. Si autem quaſi linea reflexa ſecũdum Philoſophum per vniuerſale intelligit particulare, vt alibi expoſuimus, non tamen particulare, quod eſt in phantaſmate, ſed particulare extra, cuius tàm intelligendo vniuerſale, quàm particulare extra, ratio eſt ipſum particulare phantaſmã, ſicut etiam imaginando particularia, non imaginamur particularia phantaſmata, ſed per rationes phãtaſmatum particularia extra, à quarum ſenſatione retenta ſunt phantaſmata.

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum intellectus poſſibilis intelligat phantaſmata.

TITVLVS ex præcedenti quæſtione ſatis apparet, vt ſcilicet ꝙ ſit intellectus poſſibilis, eſt.n.quo eſt omnia fieri.

In corpore diſtinguitur phantaſma, quod aliud ſit particulare, & aliud vniuerſale. Et iuxta hæc duo membra habetur duplex concluſio.

Not. autem, ꝙ ex particularibus generatur phantaſma, & eſt ſemper particulare, antequàm per intellectum agentem vniuerſalizetur. Particulare autem duplex eſt, derelictum, ſ. & eſt phantaſma particulare, & particulare, ex quo obiectiuè extractum eſt.

Prima concluſio. Intellectus poſſibilis directè intelligit phantaſmata vniuerſalia.

Secunda concluſio de phantaſmate particulari bipartitur, ita vt duplex ſit. Vnde altera eſt. Intellectus poſſibilis intelligit phantaſma particulare relictum in phantaſia, non vt obiectum, ſed vt ratio in ſenſu interiori ad imaginandum, & phantaſiandum intra illud, quod eſt ſenſatum extra.

Altera concluſio eſt. Intellectus poſſibilis intelligit particulare extra reflexè, ſ. per vniuerſale. Quia.ſ.directè nihil intelligit, niſi ſub ratione vniuerſalis, nihil autem ſub ratione particularis.

Not. quod dum loquitur Auctor de intellectu poſſibili, profectò loquitur de intellectu humano, non de Angelico, in quo non eſt ponendus vniuocè intellectus poſſibilis. Vnde vanè recitat Scotus hoc, quod dicit Auctor in tertia concluſione, vt reprobet in ſecundo ſententiarum diſtinctione tertia quæſtione octaua. dicens ꝙ non eſt vera, niſi de intellectu imperfectò, non autem de Angelico. Ad quid.n.hoc dicere, ſi noſter Auctor non loquitur de intellectu Angelico? Valeat ergo. Cętera ſunt clara.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum aliquis articulus fidei poſſit demonſtrari.

Arg. prin. CIRCA tertium arguitur, ꝙ aliquis articulus fidei poſſit demonſtrari, quia vnum Deum eſſe articulus fidei eſt, & tamen demõſtratiuè probatur.

In oppoſit. Contra. demonſtratio innititur lumini naturalis rationis, non autem notitia articuli fidei, ergo &c.

Opinio. Dicunt aliqui Richard. ſenſiſſe ꝙ fidei articuli probari poſſunt, quia dicit primo de Trinit. cap. 4. Erit itaque intentionis noſtræ in hoc opere ad ea, quæ credimus inquantum Dominus dederit non modò probabiles, verumetiam neceſſarias rationes adducere, & fidei noſtræ documenta veritatis enodatione, & explanatione condire. Credo nanque ſine dubio ad quorumlibet explanationẽ, quę neceſſe eſt, nõ modo probabilia, verumetiam neceſſaria argumenta non deeſſe, quàmuis illa interim contingat noſtram induſtriam latere. & infra. Videtur autem impoſſibile eſſe neceſſaria eſſe, & neceſſaria ratione carere, ſed non eſt cuiuslibet dicere huiuſmodi rationes, & de profundo, & latebroſo naturæ ſinu elicere, &c. Sed intelligendum ꝙ ſecundum Philoſophum in octauo Topic. duplex eſt diſputatio, quędam ad rẽ, de qua aliquid quæritur abſolutè, quædam verò ad poſitionem qñ quæritur aliquid aliquo ſuppoſito, & ſecundũ eius ſuppoſitionem arguitur ad quæſitum, & ſecundum hoc etiam diuerſimodè docet reſpondẽtem ſimpliciter ad quæſita, & poſitionem ſuſtinere, & reſpondere. Si primo modo quæſtio proponatur de articulis fidei, nullum. ſ. credendorũ ſupponendo, ſed veritatem omninò incognitam diſputando quærendo, ſic non ſolùm impoſſibile eſt probare aliquem articulorum fidei demonſtratiuè, ſed nec abſolutè, ſed dono gratiæ credere, quia ſunt de illis, quæ in tantùm facultatem naturalis rationis excedunt, ꝙ contraria eorum per illa, quę videt in naturalibus probabiliora ſunt ei, q̃ ipſa, vt patet inducendo in ſingulis. Propter quod ad intelligendum aliquid eorum, quæ ſunt fidei, gradus nobis debet eſſe auctoritas, cui primò credamus in eis, quæ ſunt fidei, & ex quibuſdam creditis, & ſuppoſitis tanquàm veris, & neceſſarijs, & alijs naturali ratione cognitis coaſſumptis, demũ per hæc ad alia credita intelligenda poteſt homo aſcendere, ita etiam ꝙ illa credita, quæ ſunt principia intelligendi alia, quibuſdam adiũctis poſſint eſſe concluſiones cognitæ, & intellectę ex alijs creditis, quibuſdam alijs eis adiunctis, vt ſic nullum maneat credibile, quin poſſit eſſe intelligibile. Propter quod dicitur Eſa. 6. Niſi credideritis non intelligetis. Quod exponens dicit Richar. in principio de Trinit. In his verbis diligenter attendendum videtur, ꝙ horum intelligentia hac nobis auctoritate non generaliter, ſed conditionaliter nobis neganda proponitur, cum dicitur. Niſi credideritis non intelligetis. Non ergo debent exercitatos ſenſus habentes de talium intelligentia comparanda deſperare, dum tñ ſe ſentiãt firmos in fide, & per omnia probatæ conſtantiæ in fidei aſſertione. Vnde quod ſupra dictum eſt ſecundum Richard. ꝙ in eis, quæ ſunt fidei, non deſunt neceſſariæ rationes intelligẽdum eſt, ꝙ aliqua ſunt fidei, quæ æterna ſunt, & abſolutè neceſſaria, & impoſſibilia aliter ſe habere, vel habuiſſe, vt ſunt omnia credẽda circa Trinitatem, & quæ pertinent ad interiora Deitatis, & de talib. dicit Richard. ꝙ impoſſibile eſt ea neceſſaria ratione carere, quod benè verum eſt, ſed ſoli Deo cognita, & nulli pura naturali rõne inueſtiganda abſq; fidei ſuppoſitione. Alia verò ſunt fidei, quæ æterna ſunt, & neceſſaria non ſimpliciter, & abſolutè, ſed ſolùmmodo ſuppoſita diuinæ voluntatis determinatione, vt ſunt omnia, quæ pertinent ad ſacramenta, & humanam redemptionem per Chriſtum, quæ omnia aliter poſſibile fuit ſe habere, ſi Deo placuiſſet. Et ad illa non ſunt neceſſaria argumenta etiam credibilibus ſuppoſitis, ſed ſunt probabilia ex congruentijs, & decentijs ex parte modi redemptionis, & noſtræ iuſtificationis accepta. Ad cuius intellectum vlteriorem ſciendum, ꝙ differunt circa idem credere, intelligere, & videre. Videre enim eſt oculo ad oculum mente conſpicere ſpiritualiter, ſicut conſpicimus ſolẽ corporaliter, & ſic beati vident omnia in diuina eſſentia. Non ſic videri poteſt aliquid per intellectum extra viſionem glorioſam in diuina eſſentia quacunq; alia cognitione, ſiue naturali, ſiue ſupernaturali. Intelligere aũt eſt verum aliquid cognoſcere perſpicuè per medium certius ex ſenſus cognitione in primis certificatum, quemadmodum cõcluſiones intelligimus intellecto medio proprio notiori complexo, & applicato. Medium autem proprium complexum cognoſcimus, & intelligimus per aliud medium notius, & ſic deinceps, quouſque deueniamus ad primum, quod inter prædicatũ, & ſubiectum nullum habet medium, quod intelligimus intelligendo terminorum definitiones per differentias illorum, quouſque deueniatur ad prima incomplexa, quorũ cognitio non habetur niſi adminiculo ſenſus. Credere autem eſt veritati alicuius complexi propter auctoritatem propoſitis ſignis, & prodigijs cæteriſque huiuſmodi confirmatam voluntariè per intellectum adhærere. Vnde de articulis fidei dicit Richar. primo de Trinit. cap. 2. Nihil certius, nihil conſtantius tenemus, q̃ quod fide apprehendimus. Sunt nanque pluribus & cęlitus reuelata,

nelata, & tàm multis, & tàm magnis, tàm miris ſignis, & prodigijs diuinitus confirmata, vt genus videatur eſſe dementiæ in ijs, vel aliquantulum dubitare. Innumera itaque miracula, & alia, quæ nõ niſi diuinitus poſſunt fieri in huiuſmodi nobis fidem faciunt, & dubitare non ſinunt. Vtimur itaq; in eorum atteſtatione, ſiue etiam confirmatione ſignis pro argumentis, prodigijs pro experimẽtis. Verum eſt ad perſuadendum voluntati, vt velit credere, non autem ad declarandum ratione veritatem eorum, quæ credenda ſunt, vt propter eorum declarationem, & perſpicuam veritatem credat, fidem. ſ. præueniendo. Aliter. n. meritum fidei euacuaretur, quia ſecundum Greg. Fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimẽtum, vt ſic ſecundum Auguſt. non ex ratione credamus. ſ. quantum eſt ex parte intellectus, ſed tamen nec ſine ratione credamus. ſ. quantum eſt ex parte voluntatis. Et ſic credere repugnat omni aperto intellectui veritatis, quia ſemper debet ſecum habere annexam obſcuritatem, ne omninò clareſcat veritas perſpicua. Et ſic repugnat, & apertę viſioni, & intellectui, ſed aliter, & aliter, viſioni enim repugnat ſic, vt ſimul omninò eſſe non poſſint fides & viſio, videre & credere, quia implicarẽt contradictoria, nõ eſt enim fides ſine obſcuritate. Propter quod ratio nunquàm de crediti veritate inquantum creditum eſt. ſ. in vniuerſali, poſſit perfectè eſſe aſſecurata, vt non poſſit hæſitare de contrario in particulari. viſi aũt non patitur ſecum viſi obſcuritatem, ſed plenè de ſeipſa veritas viſa aſſecurat rationem, vt de ſe dubitare non poſſit. Quàmuis enim in viſione eius plures ſunt gradus in lympidius, & minus lympidè vidẽdo, in omnibus tñ eſt viſio ſine omni obſcuritate impediẽte perfectam aſſecurationem prædictam. Credere autem repugnat intellectui præcedenti ex parte finis, quia vt dictum eſt ſecundum Greg. euacuaret meritum. Sed ex parte formæ, & naturæ veritatis credibilium nullo modo repugnat intellectui, quia ſic non tàm repugnat intellectui præcedenti fidem, ſed ſubſequẽti; ſed propriè excedit præcedentem intellectum, quia ante fidem non poteſt haberi ratio, niſi per media purè naturalia, & ſuppoſitiones purè naturaliter cognitas, quæ nullo modo attingere poſſunt veritatem credibilium, quia ſupra naturalem cognitionem eſt. Intellectum verò ſubſequentem iuuat, & promouet. ſuppoſitis enim eis, quæ fidei ſunt, & concurrentibus, quæ naturali ratione verè cognita ſunt, quia veritas naturalium veritate ſupernaturaliũ nunquàm repugnat, ſed potius via eſt, & adminiculum non ad fidem faciendum de illa, vt dictum eſt, ſed fide ſuppoſita ad ipſam perſpicuam intellectui faciendam, & tantò magis perſpicuam, quantò media ex naturali ratione adiuncta efficaciora ſunt, & veritati fidei magis conſona, & propinqua. Vnde ſicut in cognitionem naturalium, & mathematicorum non ſtatim habitis primis ſuppoſitionibus aſcenditur ad intellectum vltimarum concluſionum, licèt virtute ſint in ipſis ſuppoſitionibus, ſed gradatim per media proximiora ſuppoſitionibus, quę principia ſunt ad concluſiones priores, & deinde ad vlteriores vtendo concluſionibus pro principijs reſpectu vltimorum, ſic in cognitione credibilium non ſtatim creditis articulis fidei præſumendum eſt poſſe aſcendere ad illorum intellectum, nec media incõgrua, aut quia nimis alta ſunt, aut quia abſurda adiungere vel obſcura, hoc enim faceret, aut reſilire à fide, aut in ea dubitare, aut errare videntem ſe non poſſe ad intellectum attingere, & maximè ſi videret quenquàm Doctorum media abſurda adiungere, quorum cõtraria naturali rõni ſunt veriora, ſed oportet gradatim aſcendere, vt dictum eſt, media congrua rationi naturali cognita adiungendo. Propter quod dicit Richar. 1. de Trin. cap. 3. Ad eorum itaque notitiam, de quibus rectè dicitur nobis: Niſi credideritis nõ intelligetis, oportet quidẽ per fidem intrare, nec tamen in ipſo ſtatim introitu ſubſiſtere, ſed ad interiora ſemper, & profundiora intelligentiæ properare, & cum ſtudio, & ſumma diligentia inſiſtere, vt ad eorum intelligentiam, quæ per fidem tenemus quotidianis incrementis proficere valeamus, & ſemper procedere. Quia intelligendo per media nunquàm ad perfectum intellectum poſſibilem eſt peruenire, quia non perficitur, niſi in tertio genere cognitionis, quæ appellatur viſio, quia ſe veritas manifeſtat contentiua omnium veritatum. Propter quod continuò ſubdit Richar. In horum plena notitia, & perfecta intelligentia vita obtinetur æterna, citra quantuncunque proficiat intelligentia in notitia credibilium, ſemper tamen eſt fidei permixta, quæ habet obſcura ęnigmata, quouſq; euacuentur in viſione aperta. Immò etiam ipſa naturalis intelligentia circa ea, quæ naturaliter ſunt intelligibilia, obſcura eſt circa cognita ſua reſpectu claritatis cognitionis, quam de ipſis eiſdem habebit in viſione aperta, vt quo ad hæc omnia etiam naturaliter cognita in vita iſta ſunt quędam credita in eo, ꝙ promittitur nobis eorum viſio aperta, vt ſic nunquàm intellectus citrà apertam viſionem fidem euacuet, ſed ſimul ſtant, & intellectus fidem certificat, & clarificat. Nec etiam propriè pro tantillo, quo clarificat euacuat, quia non eſt propriè fides eorum, quæ non intelliguntur inquantum non intelliguntur, vt fidei obſcuritas intelligatur reſpectu claritatis intellectionis, ſed eorum, quæ non videntur inquantum non videntur, vt eius obſcuritas intelligatur reſpectu claritatis viſionis. Vnde quantuncunque credita clarè intelliguntur citrà viſionem, nihil melius eſt fidei, quàm prius in ſciente, ſed ſolùm certior eſt in fide, quam certitudinem meretur fides, dicente Auguſt. 83. q. q. 68. Non antequàm credãt diuina datur noſſe cupientibus. Merces enim cognitionis meritis redditur, credendo autem meritum comparatur. Et iſta certitudo

iam

iam habita cùm fide eſt principium amplius merẽdi, q̃ ſine illo. Se habent aũt illa tria, credere, intelligere, & videre, queadmodũ ſi de aliqua eclipſi iã inſtante dicat aliquis nõ videnti illam, quia iam Luna eclipſat, ſi pręſumat de veritate dicentis, ſtatim credit, qđ non videt prę oculis, nec intelligit, quia p concurſus motuum cœleſtium non ſcit, ꝙ in tali inſtãti de neceſſitate debeat Luna eclipſari. Ille verò, qui hoc nouit, iſto modo Lunam intelligit iam eclipſari, ſciendo eclipſim aliq̃ eſſe in ſingulari vago, & ita in vniuerſali: non aũt in ſingulari ſignato niſi oculis ſuis videat illam particularia eius comprehendendo, vt dictum eſt ſupra ſecundum Auic. Ille verò, qui illam videt, certiſſimum intellectum habet de hac eclipſi, vt particularis eſt ſignata, de qua Aſtrologus nõ hẽt niſi fidem, ſiue opinionem, q̃ q̃ de ea in vniuerſali, & in particulari vago habeat demonſtrationem, ita ꝙ eſt certa demonſtratio de vniuerſali, & particulari vago, & fides ſiue opinio de particulari ſignato ſimul ſtant abſq; viſione corporali in particulari ſignato. Sed cum eſt talis viſio, de eodem euacuatur fides pręcedens, ſiue opinio, nec ſimul eſſe põt, ita ꝙ quantũcunq; fortificetur de modo, nunq̃ fides euacuatur quouſq; adueniat viſio. Et ſic p oẽm eundem modum eſt in propoſito: fides.n. noſtra de particularib. eſt, vel quaſi particularibus indeterminatis nobis in vita iſta, vt ꝙ aliq́s vnus homo eſt Chriſtus, aliqua vna fœmina eſt Maria mater eius, aliqua natura ſingularis eſt Deitas, ſed nihil determinatum vel in re, vel nobis fide pcipimus, ſed hoc in viſione expectamus, & de illo ſignato, qđ tunc videbimus propriè fides eſt. Quod quia nunc fide nõ cognouimus niſi indeterminatè, in hoc conſiſtit fidei ęnigma, quę euacuatur ſi nobis huiuſmodi particulare determinetur, dicẽte Augu. 8. de Trini. cap. 5. Cauendum eſt, ne credẽs animus id, quod non videt, fingat ſibi aliquid quod nõ eſt, & ſperet, & diligat quod falſum eſt, ꝙ ſi ſic, nõ erit charitas de puro corde, & conſciẽtia bona, & fide non ficta. Neceſſe eſt aũt cum aliqua corporalia lecta, vel audita, quę nõ vidimus credimus, fingat ſibi aliq d animus in lineamẽtis, formiſq; corporum, qu aut verum non ſit, aut ẽt ſi verum eſt, quod rariſſimè põt accidere. Non hoc tñ vt fide teneamus quicquã prodeſt, ſed ad aliud aliquid vtile, quod p hoc inſinuatur. Nam ipſius facies dominicę carnis innumerabilium cogitationum diuerſitate variatur, & fingitur. Quæ tñ vna erat quęcunq; erat. Neq; in fide noſtra, q̃ de Dño Ieſu Chriſto habemus, illud ſalubre eſt, qđ ſibi animus fingit longè fortaſſe aliter, q̃ res habet, ſed illud, quod ſm̃ ſpeciẽ de homine illo. ſ. cogitamus, & tñ firmiſſimè credimus, qa ſm̃ ſpeciẽ generalemq́; notitiam, quę certa nobis eſt, cogitamus. Quamobrẽ quoniam trinitatis æternitatem, æqualitatẽ, & vnitatem quantum dat intelligere cupimus, vigilandum nobis eſt, ne ficta ſit fides noſtra, & infra. Cum ergo dicimus, & credimus eſſe trinitatẽ, nouimus quid ſit trinitas, q̃ nouimus quid ſit tria, ſed nõ hoc diligimus, ſed ꝙ trinitas Deus. Sed Deum nullum alium vidimus, aut nouimus, quia vnus eſt ſolus Deus, quẽ non vidimus, & credẽdo diligimus. Sed ex qua rerum notarum ſimilitudine, vel cõparatione credamus, ꝙ ẽt nondum notum diligimus, &c. qđ prolixè proſequitur, & de hoc alibi ſufficienter locuti ſumus.

Quare igitur fides prima, & intellectus benè ſtant ſimul, & quæcunq; naturaliter cognoſcimus congruunt, & ſupernaturalib. & creditis, ſi eſſet, qui ea applicare ſciret, vt oportet. Vera autem certiſſimè cognita coniuncta alijs licet nõ ita clarè cognitis, de alijs vlteriorib. minus clarè cognitis ſm̃ ſe clariorem facere poſſunt cognitionẽ, vt ſi maior nota ſit ſyllogiſmo demonſtratiuo, & minor topico, certius ſcit̃ concluſio, q̃ ſi maior eſſet ſolùmmodo cognita ſyllogiſmo topico, quia tũc poſſet negari maior, & per hoc ſimiliter concluſio: non autẽ qñ maior nota eſt ſyllogiſmo demõſtratiuo. Ex eis ergo, q̃ poſt fidem acceptam habẽtur ex naturalibus cognita per acquiſitionẽ ſiue ante fidem, ſiue poſt cum alijs, quę ſũt fidei accepta, aut eis ſuppoſitis, poſſũt certiori cognitione intelligi ea, quę ſunt poſteriora credibilia, q̃ ſine illis ſint cognita ſola fide, & ſic ſemper procedendo, & cognitione veræ intellectiua ea, quę ſunt fidei certius, & certius intelligendo. Sed non oĩum eſt ordine cõgruo applicationẽ talium mediorum facere, dicẽte Richard. 1. de Trin. c. 4. Vr̃ omninò impoſſibile neceſſaria eſſe, & neceſſaria rõne carere. Sed eſt certius &c. vt habitũ eſt iam. Sic ergo patet qũo articuli fidei probari poſſunt veridica ratione generãte verum intellectum, & ſcientiã de ipſis, quod appellamus demonſtrationem: hoc tñ non niſi fide ſuppoſita.

Ad primum, ꝙ Deũ eſſe eſt fidei articulus, & põt probari ẽt abſq; fide: Dicẽdum, ꝙ Deum eſſe abſolutè nõ eſt fidei articulus, nec eſt credibile fidei ſimpliciter, licèt alicui ſit credibile, quia intellectus eius non excedit naturalẽ rõnem: põt.n. ad hoc eſſe rõ naturalis, q̃ nouerũt Philoſophi abſq; fide ſm̃ quod de probatione huius alibi determinauimus, ſed ſolũ eſt fidei articulus cũ determinatione. ſ. ꝙ eſt reparator humani generis, & glorificator, & huiuſmodi, quæ naturali ratione niſi fide ſuppoſita probari non poſſunt.

Ad ſm̃, ꝙ articuli fidei non innituntur niſi lumini ſupranaturali, & demonſtratio non innititur niſi lumini rationis naturalis: Dicendum, quòd articuli fidei conſiderantur vno modo, vt credibilia ſolum, & ſic non innituntur niſi lumini ſupernaturali, & quo ad hoc non poſſunt demonſtrari, quia illa eſt præuia fidem faciens, vt non credita credantur, aut intelligantur. Alio modo poſſunt conſiderari, vt intelligibilia poſtquàm ſunt credita, & ſic non tam innituntur lumini ſupernaturali, quàm naturali, & ſic vt dictum eſt demonſtrari poſſunt.

Com-

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Vtrum aliquis articulus fidei poſſit demonſtrari.

IN titulo nota quid ſit articulus fidei ex Gab. Biel. lib. 3 diſt. 24 quæſt. vnic. Quòd nempè eſt veritas reuelata in ſe, vel in ſuo antecedente, pertinens ad religionem, quo ſit vt omnis veritas credenda dicenda ſit articulus fidei. Et articuli non ſunt de quacunque veritate credenda, ſed de ſumma veritate, ſed &, propriè antecedentia non cadunt ſub articulo, tametſi ea credere oporteat.

In corpore diſtinguitur præſertim de demonſtratione, & deinde ſatisfit quæſito, & poteſt totum ſic ordinari.

Demonſtratio eſt vel

Nihil ſupponens creditum, ſed tantùm procedit naturali lumine.

Concluſio negatiua, ſcilicet Demonſtrari articulus non poteſt demonſtratione nihil creditum ſupponente.

Supponit aliquid creditum.

Concluſio affirmatiua, ſcilicet Demonſtrari poteſt demonſtratione ſupponente aliquid creditum.

Prima concluſio probatur. Articuli fidei ſunt de his, quæ ſupranaturalia ſunt, excedentia facultatem naturalis rationes, ſed demonſtratio nihil creditum ſupponens procedit lumine naturalis facultatis, & rationis; ergo ea non attingit &c.

Præterea ex Gregorio, non eſſet vllum meritum, ſi humana ratio præberet experimentum.

Secunda concluſio ſub diſtinctione declaratur. Aut per demonſtrationem intelligimus rationem maiorem certitudinem inducentem circa articulum fidei, quam habeatur per fidem, aut rationem intelligentiam, & clariorem notitiam de articulo illo parientem, quàm habeatur per fidem. Nunc autem concluſio non intelligitur de demonſtratione inducente certitudinem maiorem, quia non poteſt haberi maior certitudo in via de articulis fidei, quam ea, quæ habetur per fidē, & reuelationem, ſed intelligitur de illa, quæ inducit clariorem intelligentiam. Et de hac probatur concluſio hoc pacto, ſi non poteſt hac demonſtratione demonſtrari id, quod creditur, profectò eſt, quia euacuatur fides ex ipſa demonſtratione, ſed non euacuatur fides per clariorem intelligentiam eorum, quæ ſunt fidei; igitur &c. Minor probatur; cum enim vltra lumen fidei ſit lumen naturalis intelligentiæ, & lumen viſionis gloriæ, ſolum lumen viſionis glorioſæ euacuat fidem, non autem naturalis intelligentiæ, quia naturalis intelligentia non repugnat ſupranaturali.

Patet etiam hoc, quia ſi maior intelligentia, quæ lumine naturali habetur de articulis fidei, euacuaret fidem, profectò doctiores inter Chriſtianos, vt ſacri Theologi, vel non haberent fidem, vel profectò minorem, quàm idiotæ.

Inducuntur autem & plura ad vtranque concluſionem Auguſtini, Gregorij, atque Richardi, quæ in litera legi poſſunt.

Not. in primis Scotum tertio Sententiarum diſtinct. 24 quæſt. vnic. multa notare ex Doctore noſtro, quæ & impugnare conatur. Verum & ſi omnia pertinentia ſint ad hoc negotium, non tamen ea notat omnia ex hoc loco, ſed partim ex hac quidem quæſtione, partim verò ex quæſtione ſecunda duodecimi Quodlib. vnde non omnia eius hoc loco ſunt argumenta recitanda, ſed tantùm ea, quæ aduerſus dicta in hac quæſtione cognoſcuntur.

Arguit igitur primò contra illud, vbi dicitur in hac quæſtione. Quòd demonſtratio pariens intelligentiam, quæ & vocatur intelligentiæ lumen, poſſit ſtare cum lumine fidei. Et ait. Hoc videtur falſum, quòd ſtent ſimul, quia lumen illud non facit cognitionem intuitiuam, ſed abſtractiuam de credibilibus, & tunc tota ſcientia geometriæ poſſet ab aliquo haberi ſimul cum fide. Porrò enim quòd aliquis ſciens geometriam exprimat alicui ignoranti concluſiones geometriæ, ſcilicet quod omnis triangulus habet &c. Ille præſumens de ſcientia, & veritate exprimentis credit ei, habet igitur fidem quòd triangulus habet &c. Ponatur vltra, quòd ille ſciens geometriam doceat eum, cognitione abſtractiua, demonſtrando ſibi concluſiones, quas prius credidit, tunc ille ſimul habebit ſcientiam abſtractiuam de concluſionibus geometriæ, & fidem, ſi verum dicit, quòd cognitio abſtractiua non euacuat fidem.

Secundò. ſcientia, & opinio non ſimul ſtant de eodem, igitur nec fides, & ſcientia.

Hæc tantùm in præſentia adnotare volumus, reſeruantes cætera ad quæſt. 2. Quolibet. ſecundam, ſed antequàm hæc ipſa ſoluamus.

Not. quod etiam videtur contra hoc D. Thomas, in 2.2. quæſt. 1. art. 5. vbi expreſſè docet, quòd cum demonſtratio, quæ eſt ſyllogiſmus generans ſcientiam, debeat eſſe ex principijs per ſe notis, profectò erit ex viſis, & ſic concluſiones articulorum erunt ſcitæ, ac viſæ conſequenter, quod profectò non eſt dicendum, ſed huiuſmodi dubitationibus non eſt difficilè reſpondere abſque alia adnotatione, vt ad primam Scoti dicamus; quòd ſi demonſtratio, qua vteretur Geometra, vt manifeſtaret docendo omnem triangulum habere tres, eſſet abſoluta demonſtratio, non quidem ex credito aliquo ſuppoſito, ſed euidenti, & notiori per ſe, euacuaretur fides, quam habebat diſcipulus ille; at ſi vteretur demonſtratione ex ſuppoſitione, nempè ſupponente fidem aliquam circa illud negotium, nequaquàm euacuaretur fides in illo, ſic in propoſito iam patuit per primam concluſionem, quod non loquimur de demonſtratione abſoluta, quæ nihil fidei ſupponit, ſed de illa, quæ ſupponit fidem, & ideò licèt inducat clariorem notitiam, tamen fides ipſa non euacuatur.

Ad ſecundum dicimus, quod ſcientia proueniens à demonſtratione abſoluta ſtare non poteſt ſimul cum fide de eodem, ſed ſcientia proueniens à demonſtratione ex ſuppoſitione fidei, de qua modo ſermo eſt, benè quidem ſtat, & ſtare poteſt cum ipſa fide.

Ad illud, quod de D. Thoma adducitur, reſpondetur, quòd ut manifeſtiſſimè patet, loquitur de demonſtratione abſolutè, quæ certitudinem rei apertam affert, non autem loquitur de demonſtratione ex ſuppoſitione fidei, ſicuti nos.

QVAESTIO XV.

Vtrum appetitus rationalis diſtinguatur, vel poſſit diſtingui in irraſcibilem, & concupiſcibilem.

Arg. prin. CIRCA quartum arguitur, ꝙ appetitus rationalis diſtĩguatur penes irraſcibilem,& concupiſcibilem.

Primum. Primò ſic. dicitur de ſpiritu, & anima, ꝙ anima per concupiſcibilitatem appetit, per irraſcibilitatem contemnit, per rationalitatem inter utrunque diſcernit,& ſequitur Has potentias habet antequàm corpori miſcetur,naturales ſiquidem ſunt ei.ſed non ſeparatur,niſi ſecundum ꝙ eſt rationalis,ergo &c.

Secundum Secundò ſic. appetitus rationalis eſt circa bonũ ſimpliciter, ſicut appetitus ſenſibilis eſt circa bonum, ut nunc, qui quidem appetitus ſenſibilis diuiditur in concupiſcibile propter bonum,ut nunc, ſecundum quod poteſt habere rationem delectabilis, & ardui.ſicut autem bonum, ut nunc poteſt diuidi in bonum delectabile,& arduum, ſic & bonum ſimpliciter. quare ſi propter illud appetitus ſenſibilis diuiditur in concupiſcibilem , & irraſcibilem,ſimiliter,& appetitus rationalis.

In oppoſit. In contrarium eſt Philoſophus, qui uult quòd pertinent ad rationale per participationem,quod non eſt, niſi uis irrationalis.

Opinio. Dicunt aliqui, ꝙ appetitus rationalis, qui dicitur voluntas, ordinatur ad communem rationem boni, quia non reſpicit in eſſe bonum aliquã differentiam temporis in qua æſtimatur eſſe bonum, etſi aliàs non æſtimaretur eſſe bonum, quemadmodum huiuſmodi differentiam temporis reſpicit in bono, vt nunc appetitus ſenſitiuus, propter quod dicitur eſſe boni, vt nunc. Talis autem non diſtinguitur per diuerſas potentias ſecundum diſtinctionem ſpecierum, & modorum boni ſimpliciter,quemadmodum viſus, quia eſt coloris ſimpliciter, non diuerſificatur per potentias diuerſas in ſentiendo album,& nigrum, quæ ſunt diuerſæ ſpecies coloris. Et ideo ſecundum nullas differentias circa bonum ſimpliciter diſtingui poteſt appetitus rationalis.quare cum neceſſariò ſint diuerſæ differentiæ boni circa quas ſunt irraſcibile,& concupiſcibile,non poſſunt eſſe differentiæ appetitus rationalis.

Contra opi. Sed videtur mihi, ꝙ ratio iſta potius concludit ꝙ non debent eſſe omninò aliquæ aliæ potentiæ animæ circa bonum,quàm appetitus rationalis,ex quo eſt circa bonum ſimpliciter, ita ꝙ nullo modo irraſcibile, & concupiſcibile debeant dici partes appetitus. Appetitus enim,qui eſt boni ſimpliciter etiam eſt boni,vt nunc.aliter enim ex deliberatione non proſequeretur ipſum. Et iterum ſicut appetitus rationalis eſt circa bonum vniuerſale ſimpliciter, ita ꝙ circa omne bonum,quod poteſt habere rationem boni vniuerſalis intelligibilis, ſic appetitus ſenſibilis,ſiue irrationalis eſt circa bonũ particulare ſimpliciter, ita ꝙ circa omne bonum, quod poteſt habere rationẽ boni particularis ſenſibilis. ergo ſi id quod eſt circa rationem aliquam ſimpliciter,non debet diuidi per partes,ſicut ergo non diuiditur per partes in appetitu intellectiuo circa bonum vniuerſale ſimpliciter, ſimiliter neq; in appetitu ſenſibili diuidetur circa bonum particulare ſimpliciter per partes, vt penes irraſcibile, & concupiſcibile. Immò qua rõne debet ille manere vnicus,& indiuiſus, eadem & iſte. Propter illam ergo rationem non debet negari appetitus rationalis diuidi in irraſcibilem , & concupiſcibilem. Præterea cum appetitus ſenſibilis diuiditur in concupiſcibilem , & irraſcibilem , iſtud non eſt penes diuerſitatem boni ſenſibilis obiecti.non eſt enim aliud bonum obiectum concupiſcibilis, & irraſcibilis,ſed vnum & idem penitus,differens ſolùm penes diuerſas rationes, & conditiones obiecti.bonum enim quod eſt obiectum concupiſcibilis, vt placitum, & delectabile, idipſum eſt obiectum irraſcibilis, vt arduum, & appretiabile. Propter quod ſicut concupiſcibilis in illud mouetur, vt ipſum apprehendat,& in eo quieſcat,ſic irraſcibilis in idem mouetur, vt ipſum defendendo cuſtodiat,ne quies concupiſcibilis circa ipſum diſturbetur. Quàmuis ergo appetitus intellectiuus eo ꝙ eſt circa communem rationem boni,ſiue circa bonum vniuerſale ſimpliciter,non diſtinguatur per diuerſas potentias ſecundum diſtinctionem ſpecierum,& modorum boni ſimpliciter,quemadmodum viſus, quia eſt circa colorem ſimpliciter, non diſtinguitur in diuerſas potentias ſecundum diuerſas ſpecies coloris, quia nec ſecundum hunc modum diſtinguitur appetitus ſenſibilis ſecundũ diuerſas potentias, ſecundum diuerſas ſpecies, & modos boni,vt nunc,vt iam dictum eſt,benè tamẽ poteſt diſtingui appetitus intellectualis,circa communem rationem boni exiſtente vtroque diſtinctorum,penes diuerſas rationes & conditiones boni eiuſdem omninò. Quia cum hoc ꝙ accipitur ſemper ſub vna, & eadem ratione communis, vt cõmune eſt, poteſt habere rationes diſtinctas penes placitum ſiue delectabile, & penes arduum & appretiabile, & hoc indifferenter circa bonum vniuerſale intelligibile, & circa bonum particulare ſenſibile. Propter quod non minus penes huiuſmodi differentias circa bonum vniuerſale intelligibile põt diuidi appetitus intellectualis in concupiſcibilẽ, & irraſcibilem, q̃ appetitus ſenſitiuus circa bonum ſenſibile particulare,& hoc inquãtum vterque appetitus motiuus eſt. Sed inquantũ appeti-

appetitus ſenſitiuus eſt paſſiuus, non ſic autem intellectiuus, multo plus differunt inter ſe concupiſcibile, & iraſcibile ſenſitiui, quàm concupiſcibile & iraſcibile intellectui, vt iam declarabitur.

Vt autem videamus, an ſic diuidi debeat appetitus rationalis, videndum eſt rationem, & modũ diſtinguendi potentias animæ. Eſt igitur ſciẽdum ſecundum iam dicta, quòd cum potentiæ diſtinguantur per obiecta, hoc non intelligitur ſecundũ diuerſitatem in eſſentia obiectorum: ſic enim non eſſet intellectus vna potẽtia reſpectu omnium intelligibium. Sed hoc ſolùm eſt generale in virtutibus paſſiuis, quòd ſecundũ diuerſitatem obiectorum, à quibus diuerſimodè patiuntur, & hoc inquantum diuerſimodè ab eis patiuntur, ſunt diuerſę potentiæ, ita quòd quantuncunq; ſunt diuerſa obiecta, dum tamen vniformiter, & eſſentialiter eandẽ rationem paſſionis inferunt, eis reſpondet vna virtus paſſiua, vt vnus intellectus omni intelligibili, & vnus viſus omni viſibili. Color autẽ & ſonus quia diuerſimodè immutant, & inferunt ſenſui paſſiones, propter hoc oportet eſſe diuerſos ſenſus reſpectu illorum. Et ſecundum hoc Philoſophus in ſecundo de Anima probat numerum ſenſuum ſecũdum numerum ſenſibilium. Sed intellectus nõ numeratur per potentias, aut vires ſecundum aliquã diuerſitatem intelligibilium, quoniam idẽ eſt modus mouẽdi intellectum à quocunq; intelligibili. Dico eſſentialiter quãtum eſt ex parte intellectus, licèt ſecundum aliquam diuerſitatem accidentalẽ ex parte obiectorum, quemadmodum differũt intellectualis intelligentia, & memoria. Memoria.n. dicitur non tam ex conſeruatione habituũ cognitiuorum, quàm ex ratione ſimplicis actus intelligẽdi, à quo formatur actus intelligẽdi declaratiuus verbi mentalis, vt alibi declarauimus. Et eſt eiuſdem potentiæ omninò moueri ad actum intelligendi vtroque modo, differens in nobis ſola ratione, ſicut & ſola ratione differt obiectum, & eiuſdẽ virtutis penitus eſt habitus in ſe cõſeruare, quibus faciliter educitur in actus, licet in ſenſu, alterius virtutis eſt ſpecies ſenſibiles conſeruare, vt memoriæ ſenſibilis, & alterius eis moueri, vt imaginatiuæ, quoniam virtutes illæ ſunt organicæ, & neceſſariò alia diſpoſitione organi virtus retinet ſpecies, & immutatur ab ipſis. Propter quod alia eſt vis memoratiua, & imaginatiua, non ſic memoria, & intelligentia, quia & retentio & immutatio fiunt abſque organo, & virtus ſeparata nata eſt reflecti ſuper ſuum actum, & ſuper ſe, & ſuper id, quod eſt in ſe, non ſic virtus organica. Item in intelligentia etiam accidentaliter differunt ſcientificum, & ratiocinatiuum in hoc ſcilicet. quòd dicitur ſcientificum inquantum principium intelligentiæ mouet ex ſe abſolutè, ratiocinatiuum inquantum principiatum intelligentiæ mouet ex eo, quòd principium mouet prius. Et non differunt niſi ſicut moueri abſolutè, & moueri vno motu ſub comparatione ad moueri alio motu.

Similiter generale eſt in omnib. virtutibus actiuis, quòd ſecundum diuerſitatem modorum agendi circa obiecta diuerſificantur, ita quòd quantũcunque ſint obiecta diuerſa, & idem eſt modus agendi circa ea, eadem eſt virtus, ſiue potentia, ſecundum quod propterea appetitus ſenſitiuus diſtinguitur ab intellectiuo, non quia ille circa bonum particulare, iſte verò circa bonum vniuerſale, ſed quia ad particulare bonum, quod eſt ſenſibile bonum, mouetur appetitus ſenſibilis, inquantum eſt ſenſibile bonum, non inquantum eſt bonum ſimpliciter, & hoc non niſi vt motus à tali bono.

Ad vniuerſale autem bonũ mouetur appetitus rationalis inquãtum eſt bonum ſimpliciter, & hoc abſque eo, quòd moueatur ab ipſo. Vnde appetibile ſenſibile eſt mouens non motum. Appetitus autem ſenſitiuus eſt mouens motum, vt dicitur tertio de anima. Appetitus verò rationalis eſt mouens non motum omninò. Propter quod neceſſariò ſunt diuerſæ potentiæ appetitus ſenſitiuus, & rationalis. Vlterius ſicut ſunt diuerſæ potentiæ, quia ſecundum diuerſos modos generales, diuerſimodè mouentur circa ſua obiecta. Nunc autem ita eſt, quòd potentia actiua, & motiua ſui ipſius circa bonum primo & per ſe eſt motiua, & prima intentione ſui ipſius in bonum, & commodum, vt in eo delectetur.

Et quia contrariorum eadem eſt potentia, ſecundariò, & ſecunda intentione eſt motiua ſui ipſius in malum, & incommodum, ne ab eo contriſtetur. Sed quia nihil natum eſt proſequi conueniens propter delectationem, & fugere diſconueniens propter cõtriſtationem, quod non habet aliquid quod natum eſt ipſum cuſtodire, vt pacificè in bono habito delectetur defendendo ipſum contra nitentia auferre delectabile, & inferre triſtabile, aut volentia in delectatione circa bonum ipſum diſturbare, & ſimiliter quod natum eſt ipſum in expectando fouere, & amouere impedientia, ne bonum non habitum, circa quod delectandum, eſt conſequatur, quemadmodum natura in aliquibus non poſuit membra, quibus in ſuo conuenienti habent delectari, & diſconuenientia fugere, ſed etiam membra ſicut arma, quibus impedientibus in bono delectari habent, rebellare.

Primum ſit in vi appetitiua per vim concupiſcibilem, ſecundum per vim iraſcibilem.

Quare cum tam in appetitu rationali, quàm ſenſitiuo neceſſe eſt ponere vim aliquam delectantem in bono, & conuenienti, & mouentem ſe in illud, & fugientem cõtrarium, ſine hoc enim nullus eſt appetitus, & hæc eſt vis concupiſcibilis: neceſſarium eſt ergo vtrobique virtutem concupiſcibilem ponere, aut ille, qui poſitus eſt eſſe appetitus, non eſt omninò appetitus, ita quòd impoſſibile ſit ponere virtutem aliquam appetitiuam boni, quantuncunq; in communi, ſiue quantuncũq; in par-

in particulari: dum tamen ſit appetitiua boni, qđ eſt aliud à ſe propter ſe, & ſuum commodú, quin ſit deſideratiua, & concupiſcitiua illius. Propter quod cum omne aliud à Deo appetens appetitu cognitiuo, vt etiam Angelus appetitu ſuo intellectuali appetat bonum aliud à ſe: idcirco in omnibus alijs à Deo, etiam in Angelis, neceſſe eſt ponere vim concupiſcibilem, aut non eſſet in eis voluntas omninò. In ſolo autē Deo eſt voluntas ſimpliciter in volendo ſeipſum, & nihil aliud niſi volendo ſe, ſicut & nihil aliud à ſe ſcit niſi in ſciendo ſe. Nullo autem modo vis concupiſcibilis, quia nihil aliud à ſe concupiſcit, neque agit per concupiſcentiã aliquid extra ſe, dicente Auic. 8. Metaph. Volūtas eius eſt, quę eſt expers imperfectionis, & immunis à deſiderio, & infra. Volitum primi non eſt ſecundum volitum noſtrum, ita vt in eo, quod eſt ex eo, ſit ei intentio. Si autem in omni appetitu neceſſe eſt ponere vim concupiſcibilē: ergo ſecundum iam dicta, & vim iraſcibilem defenſiuã eius. Quæ in hoc ex parte obiecti differunt, quòd cōcupiſcibilis dicitur eſſe circa bonum, vt eſt delectabile, quia ſemper appetit in ipſo bono delectari. Iraſcibilis verò dicitur eſſe circa bonum arduum, quia appetit in ipſo ſuperare omnia contraria. Eſt enim iraſcibilis vindex cōcupiſcibilis. Vnde ſecundum Auic. in fine 8. Metaph. Perfectio, & finis iræ vindicta eſt, vt ſecundum hoc concupiſcibilis ſit ipſa principalis potētia, & iraſcibilis ſit quædam vis in ipſa, & ex ſeipſa orta, quia enim concupiſcibilis amore appetit inhærere delectabili, qđ apoteſt amittere, ideò neceſſariò ei eſt timor amittendi, vel conturbationis circa ipſum annexus. Secundum enim Auguſtinum. 83. q. q. 33. prorſus nullo modo metuit quiſquis nihil aliud amat, pp quod neceſſariò ſibi habet vim coniunctam, cuius eſt timorē repellere, quaſi famulantē ſibi in hoc. Vnde ſicut in parte ſenſitiua paſſiones iraſcibilis oriuntur à paſſionibus concupiſcibilis, & terminantur in eis: iraſcuntur enim animalia cū diſturbantur à delectatione in coucupiſcibili, & ceſſat eorum ira cum quieſcūt in ea, propter quod dicit Philoſophus in lib. de animalibus, ꝙ propter tria in quibus ſolent delectari pugnant animalia, ſcilicet propter eſcam, propter coitum, & pp nidum. Sic & omnes actiones iraſcibilis oriūtur ex actionibus concupiſcibilis, & in ipſas terminantur tàm ex parte intellectiuæ, quàm ex parte ſenſitiuæ. Et ſic ſicut in ſenſitiua neceſſe eſt ponere appetitū alium, quàm intellectiuum, & intellectiuum aliū, quàm ſenſitiuum, ita quòd in homine oporteat ponere vtrunque appetitum, & hoc quia diuerſimodè mouet appetitus intellectiuus ad vniuerſale bonum, & ſenſitiuus ad bonum particulare, in eo. ſ. quòd appetitus ſenſitiuus non mouet niſi motus à ſenſato, quod non ſolum ingerit organo ſentiēdi paſſionem corporalem ſenſibilem, vt ſentiatur, ſed etiam organo appetēdi vt appetatur, vel proſequutiuè, vel fuga, & hoc diuerſimodè & in diuerſis organis ſecundum motuum diuerſitatem. Appetitus verò intellectiuus, quia non eſt organicus mouet ſe non prius motus ab alio, vt habitū eſt ſupra. Et hoc, quia ad bonum vniuerſale ſecundum quod bonum mouetur quod eſt ſeparatum, & ipſe ſimiliter eſt ſeparatus, non virtus organica, & ideo perfectum liberum arbitrium habens. Quod autem mouet motum, de neceſſitate mouet poſtquã fuerit motum. Ex quo patet qualiter magis differunt concupiſcibile, & iraſcibile in ſenſitiuo, quàm in intellectiuo: hoc enim cōtingit, quia ſenſitiua virtus mouet mota. Ita ꝙ licèt quãtum eſt ex modo agendi, & mouendi non plus differūt concupiſcibile, & iraſcibile in ſenſitiuo, quàm in intellectiuo, quia tamen ſunt organicę, & diuerſimodè patiuntur, & mouentur ab obiecto prius, ꝙ̃ moueanr, ex hoc ſpecialem differentiam habent in ſenſitiuo, quam non habent in intellectiuo, vt in ſenſitiuo propriè dicantur potentię ratione diuerſorum: in intellectiuo verò concupiſcibilis eſt potentia principalis: iraſcibilis autem, vt dictum eſt, quædam vis eius. Ita quòd voluntas non eſt tertia potentia ab iſtis duabus, ſed continens in ſe iſtas & contenta in eis, ſicut nec tertia potentia appetitiua eſt communis in ſenſitiuo concupiſcibili, & iraſcibili, quæ etiam reſpectu ſuorum actuum ſe habent ſicut potētia principalis, & vis in ipſa, qualiter etiam propter eandem rationem, vt dictū eſt qua neceſſe eſt ponere concupiſcibile, & iraſcibile in appetitu ſenſitiuo, & in intellectiuo, nō obſtante, ꝙ reſpicit bonum commune, ſic bonum ſub communi ratione boni. Non minus enim ipſa appetitiua vis conturbari, aut impediri pōt circa ſuū bonum, quàm ſenſitiua circa ſuum. Vnde ſicut appetitus ſenſibilis verè dicitur iraſcibilis in appetendo impugnare malum ex impetu paſſionis, ſic appetitus intellectiuus verè dicitur iraſcibilis in appetēdo impugnare malum ex iudicio rationis, vel ex determinatione liberæ electionis. Et ſicut ſimiliter appetitus ſenſibilis propriè dicitur concupiſcibilis in concupiſcendo delectari in bono ex impetu paſſionis, ſic appetitus intellectiuus propriè dicitur concupiſcibilis in appetendo adhærere bono ex iudicio rationis, vel ex determinatione liberæ electionis, vt in intellectiuo concupiſcibili ponamus charitatem, & amorem, in iraſcibili ſpem. Et per hoc voluntas concupiſcit talia bona, ad quę non poſſit moueri per appetitum ſenſitiuum, nec conſequi ipſum, vt ſapientiam, virtutes, & cætera huiuſmodi. Et ſimiliter iraſcitur contra talia mala, contra quæ nō poſſet ſufficienter moueri per iraſcibilem ſenſitiuam, vt cōtra vitia, ita etiam quòd etſi odium vitiorum pertineret ad concupiſcibilē rationalem: propter tamen eorum impugnationē neceſſaria eſt ei vis iraſcibilis exequens impugnationis actum. Quòd autem iſti duo appetitus ſunt in intellectiua parte, etiam experientia docet. Nam ſæpè concupiſcibili, & voluntate rationali volēte quieſcere in delectatione contemplationis circa

nis circa bona gratię,& gloriæ,inſurgit per odium ad impugnandum actionem aliorum vitioſam,& diſturbat quietem concupiſcibilis contra eius inclinationem,quod non poſſet eſſe ſi ad vnam ſimplicem rónem mouendi, aut appetédi pertinerét. Vnde & ſicut in ſenſitiua,ſic & in intellectiua concupiſcentia intenſa mitigat iraſcibilé,& à ſuo propoſito reuocat ſæpius,& è conuerſo, licèt in appetitu frequenter concordet, quia iraſcibilis non eſt vt dictum eſt,niſi propugnatrix,& defenſatrix cōcupiſcilis.Quod aūt differunt,vt ſunt in intellectiua parte,& ſenſitiua,ex hoc patet,quia ſecundum ꝙ dicit Philoſophus in 3. de anima multotiens intellectus non iubet timere,ita ꝙ nec iraſcibilis,& intelligibilis mouet,ſed paſſione quadam timoris cor mouetur,& ſenſitiua iraſcibilis nititur ſe ad fugam mouere. Et è contra præcipiente intellectu, & ducente fugere aliquid,aut proſequi,non mouetur, ſed ſm̄ concupiſcentiam ſenſitiuam agit,vt patet in continente, quia non eſt ſcientiæ agere ſm̄ ſcientiam, ſed appetitus intellectiui. Vnde neque appetitus ſenſitiuus dn̄s eſt huiuſmodi motus,niſi valit conſentire appetitus intellectualis. Poteſt tn̄ contraire, & tenere appetitum ſenſitiuum. Abſtinentes enim & concupiſcentes concupiſcentia ſenſitiua non operantur ea quorum habent appetitū, ſed per appetitum intellectualem ſequuntur intellectum. Intellectus.n.non mouet ſine appetitu. Voluntas enim appetitus eſt.Et accidit contrarietas in iſtis appetitibus propter aliam rationem boni appetibilis mouentis, quia vt dicit ibidem, Intellectus propter futurum retrahere iubet. Concupiſcentia aūt propter ipſum iam. propter quod vincit aliquando deliberationem. Intellectualis tamen appetitus ſuperior eſt, & principalior, & ſemper vincit appetitum inferiorem cum vult.

Ad primū principale Ad primum dicendum concedendo, ꝙ non ſolùm in intellectiua parte ſunt concupiſcibile, & iraſcibile,quia naturaliter ſunt in ſubſtātia animæ rationalis,& hoc naturaliter anteꝗ corpori miſceatur: Sic enim inſunt ei,& vires ſenſitiuę, vt habetur in eodem libro,ſed quia aliter inſunt ſenſitiuę, & manent in ea ſeparata,aliter intellectiuæ,quia illę in anima ſeparata manent ſolùm ſicut in radice, ſed intellectiuæ manant etiam in ſuo effectu,quod intellexit illa auctoritas. Secundum ſimpliciter concedendum eſt.

Ad argu. in oppoſit. Ad tertium in oppoſitum de Philoſopho,ꝙ iraſcibile, & concupiſcibile pertinēt ad rationale per participationem,poteſt dici ſecundum ꝙ alibi declarauimus,ꝙ ēt appetitus intellectualis ſm̄ ipſum dicitur rationale per participationem. Vel poteſt dici ꝙ aliam ſnīam de libertate arbitrij in voluntate debēt tenere Catholici,ꝗ tenuit Philoſophus. Ipſe enim poſuit ꝙ voluntas non eſſet liberi arbitrij,niſi ante rōnis determinationem,& iudicium, ſiue ſnīam, aut dictamen. & hoc reſpectu intellectus, ſeu rōnis quia.ſ.poteſt intellectū mouere ad diſcernendū,quid agendū,& quid non agendum. Et ideò ipſa pōt diſcernere, & nō diſcernere,quare ēt voluntas agere,quæ non agit,& non agere,ꝗ agit. Sed poſt iudicium rōnis poſuit voluntatem de neceſſitate ſequi iudicium rōnis, non coactionis, ſed immutabilitatis cuiuſdam quaſi pondus quoddam, quemadmodum ēt & appetitus ſenſitiuus neceſſariò ſequitur motum à ſenſato. Et ideò dixit in 3. de anima. Cum ſecundum rōnem mouetur, & ſm̄ voluntatem mouetur. Appetitus aūt ſenſibilis mouet præter rōnem. Qm̄ aūt appetitus ſunt cōtrarij adinuicem,ſenſibilis.ſ.& intellectualis, hoc accidit cum rō, & concupiſcentiæ ſenſitiuæ contrariæ ſunt, quaſi appetitus voluntatis nullo modo poſſit eſſe contrarius rōni. Vnde ſubdit. Vtrum.n.agat hoc,aut hoc iam rōnis opus eſt,& neceſſe eſt vno.ſ.intellectu mēſurari quid potius.ſ. agendum eſt.Maius.n.& melius,ſiue potius agendum ſm̄ iudicium rōnis ſequitur volūtas. Propter qđ nullam dn̄iam in motus executione ad proſequendum vel fugiendum per concupiſcibilem,vel ad impugnandum, aut defendendum per iraſcibilem pōt Philoſophus ponere ex parte voluntatis, qm̄ harum viriū dn̄ia ſolùmmodo conſiſtit in operis diuerſa, & diuerſimodè executione. Nos aūt qui ponimus, ꝙ voluntas manet libera ēt poſt intellectus, vel rōnis determinationem, ad opus.ſ. exequendum,vel non exequendū,& ad aſſequendum diuerſimodè in fugiendo, & proſequendo vel defendendo,vel impugnando, benè poſſumus diſtinguere appetitum intellectualem in concupiſcibile intellectuale, & iraſcibile intellectuale,& debemus ſm̄ dictam determinationem. Et ꝙ ſic debeat diſtingui manifeſtat operatio diuerſa. Quia cum voluntas liberè & libertate eadem vtrunque opus exequitur, & refrenat, appetitus aūt ſenſitiuus neceſſariò, nō tn̄ eadem neceſſitate exequitur opus ſuum concupiſcibilis,& iraſcibilis,quia alia, & alia neceſſitate, quantum eſt ex ſe iraſcibilis, & concupiſcibilis neceſſitantur,eo ꝙ alia,& alia paſſio in alio, & alio organo. Ex paſſione.n.quæ ira eſt, mouetur iraſcibilis. Eſt.n.ſm̄ Damaſc. ira feruor ſanguinis circa cor ex vaporatione fellis propter ſenſum diſconuenientis.Ex paſſione verò delectationis mouetur cōcupiſcibilis. Eſt.n.delectatio temperamentum ſanguinis circa cor ex vaporatione ſplenis propter ſenſum conuenientis. In ſplene enim eſt ſanguis dulciſſimus, quia fel depēdens ab eo, & connexus ei ſuggit ex eo omnem amaritudiné.Vnde qa aliud,& aliud eſt principiū motus in appetitu ſenſibili iraſcibili, & concupiſcibili, idem aūt in appetitu rationali iraſcibilis, & concupiſcibilis, in hoc magis differunt iraſcibilis, & concupiſcibilis ſecundum ꝙ ſunt partes appetitus ſenſibilis, quàm ſecundum ꝙ ſunt partes rationalis appetitus. Propter quod ſecundum cōmunem vſum etiam ſanctorum magis diſtinguuntur iraſcibilis, & concupiſcibilis, vt ſunt partes ſenſitiuę partis, quàm vt ſunt partes rationalis.

Comment. in Quæſtionem XV. quæ eſt,

Vtrum appetitus rationalis diſtinguatur, vel poſſit diſtingui in iraſcibilem, & concupiſcibilem.

IN titulo appetitus rationalis eſt ipſa voluntas, quæ cum ſit in Angelis, quæritur à D. Thoma, vtrum in Angelo ſit vis concupiſcibilis, & iraſcibilis. Et quidem in titulo not. illud videtur, quod etiam Doctiſſimus notat Gaetanus, quòd non quæritur de iraſcibili, & concupiſcibili, quatenus ſunt paſſiones, ſeu potentiæ ſenſitiuæ. Hoc.n. vanum eſſet quærere. Quippè notum ſit, id, quod eſt ſenſus non miſceri cum intellectu. Sed vtique quæſtio eſt, quatenus dicunt appetitum iræ, aut concupiſcentiæ per aliquam operationem.

In corpore duo habemus. In primis reprobatur opinio, cum ſua ratione. Secundò reſpondetur quæſito.

De primo, opinio eſt, habens concluſionem negatiuam ad quæſitum, ſ. ꝙ appetitus rationalis non diſtinguitur in concupiſcibilem, & iraſcibilem.

Ratio autem huius eſt. Appetitus rationalis ad communem rationem boni, quæ ſecundum quod ratio communis eſt, non diſtinguitur, igitur &c. Probatur, quia non reſpicit aliquam differentiam temporis, in qua æſtimetur eſſe bonum, & deinde non bonum, ſed ſemper eodem modo reſpicit vt bonum, quia ſemper vt nunc bonum.

Reprobatur hæc ratio; tùm quoniam de omni appetitu colligit non dari huiuſmodi differentiam, nam & appetitus ſenſitiuus reſpicit bonum ſimpliciter, quod ſemper apprehendit, vt bonum, licèt ſit particulare. Tum quoniam diſtinctio in iraſcibile, & concupiſcibile non debet attendi ſecundum diſtinctionem boni, obiecti ſenſibilis. v. g. quoniam eſt idē obiectum vtriuſque: ſed accipitur ſecundum diuerſas rationes, & conditiones boni eiuſdem rationis omninò, ſecundum quas iraſcibilis, & concupiſcibilis poteſt eſſe etiam in rationali appetitu.

Not. quòd licet bonum ſimpliciter, ſub ratione communi, ſub qua apprehenditur ab appetitu rationali, non diuidatur, ac diſtinguatur manente ratione communi, tamen circa ipſum accidunt diuerſæ conditiones, ſecundum quas ſit placitum, delectabile, ſed & arduum, appreciabile, atque difficilè. Vnde & iraſcibilis facultas communiter dicitur verſari circa bonum, ſed arduum, atque difficilè. contra verò concupiſcibilis circa illudmet bonum, ſed ſub alia conditione, vt puta, delectabilis, & placiti. Vnde cum penès huiuſmodi conditiones, quæ accidunt bono, diſtinguatur appetitus; ſequitur, quòd illa ratio nihil colligat, quoniam ponit diſtinctionem iraſcibilis, & concupiſcibilis penès diſtinctionem boni, quatenus boni, quod eſt falſum.

De ſecundo. Concluſio Auctoris eſt affirmatiua, ſcilicet In appetitu rationali eſt dare vim iraſcibilem, & concupiſcibilem.

Not. ante omnia, ꝙ contra hanc concluſionem eſt D. Thomas, qui in p. p. quæſt. 59. art. 4. oppoſitam habet concluſionē de appetitu intellectiuo Angeli, quod eſt oppoſitum immediatè ſententiæ Doctoris noſtri expreſsè ponentis in corpore quæſtionis, quòd in Angelis ſit iraſcibilis, & concupiſcibilis.

Probat D. Thomas hanc ſuam ſententiam ſic. Potentia non diſtinguitur penès diſtinctionem materialem obiectorum, ergo non diſtinguitur penès differentias diuiſiuas boni, ergo non diſtinguitur in iraſcibilem, & concupiſcibilem. Ergo appetitus Angelicus non diſtinguitur in iraſcibilem, & concupiſcibilem. Antecedens habet tanquàm notum, quoniam potentiæ diſtinguuntur penès diſtinctionem formalem obiectorum, vt obiecta ſunt. Prima conſequentia eſt clara, quoniam differentiæ diuiſiuæ alicuius ſuperioris materialiter ſe habet ad id, quod reſpicit primò illud ſuperius, &c. Vide ipſum.

Cum hanc itaque ſententiam, & rationem habeat D. Thomas; & eam, vt credi debet, vidiſſet Auctor; accipit ipſe Auctor illam propoſitionem, qua dicitur. Potentias diſtingui penès diſtinctionem formalem obiectorum, quam vocat ipſe eſſentialem, & eam gloſſat, dicens, quòd intelligitur de potentijs paſſiuis generaliter, non autem de non paſſiuis. Vnde cum ſenſus ſit potentia paſſiua, non autem intellectus, appetitus vtique ſenſitiuus eſt paſſiuus, non autem rationalis. Ex hoc iudicamus ſequi, quòd poſſunt ſimul conuenire D. Thomas, & Henricus. Vt ſcilicet dicamus, quod iraſcibilis, & concupiſcibilis in appetitu intellectiuo non ſit eiuſdem rationis cum iraſcibili, & concupiſcibili ſenſus, ſicuti ſunt prorſus diuerſæ rationis ipſi appetitus.

Probat autem concluſionem Auctor. Vbicunque eſt ponere vim aliquam delectantem in bono, & conuenienti, & mouētem ſe in illud, & contrariũ fugientē; ibi eſt ponere vim concupiſcibilem; ſed in appetitu rōnali eſt ponere, &c. igitur &c.

Ruiſum. Vbicunque eſt ponere vim concupiſcilem, ibi eſt ponere etiam iraſcibilem, ſed, vt probatum eſt, in rationali appetitu eſt illam ponere, igitur & iſtam. Probatur maior, quia vis iraſcibilis eſt defenſiua concupiſcibilis.

Not. quòd verſantur circa idem bonum, ſed concupiſcibilis, vt eſt delectabile; iraſcibilis, vt eſt arduum, atque difficile.

Not. plura ad oſtendendum quomodo appetitus concupiſcibilis rationabilis, ſeu rationalis, & ſenſitiuus differunt penès eſſe motum, & non motum. Quòd ſenſitiuus mouetur in bonum ex impetu paſſionis, rationalis verò ex iuditio rationis. Vnde ſi D. Thomas non ponit iraſcibilem, & concupiſcibilem in Angelo, rectè facit inſpiciendo actionem obiecti, trahentis potentiam ad ſui proſequutionem, vel fugam. Vnde cum non velit ab huiuſmodi obiectis moueri ita Angelicum intellectum, vel voluntatem, ita vt paſſiuè trahatur ad boni proſecutionem, vel fugam, illud ſequatur oportet, vt non ſit in Angelo vis concupiſcibilis, nec conſequenter iraſcibilis. nempè vis huiuſmodi, quæ paſſiua dici debet. Non eſt tamen, ꝙ poni non poſſit actiua. Iudicio.n. rationis fertur in bonum, & quidem apprehendit, & acceptat tanquàm delectabile, atque conueniens, quo fit, vt neceſſariò illud concupiſcat, cui concupiſcentiæ neceſſariò adiungitur iraſcentia in obiectum oppoſitum.

Not. ex his, quæ dicit Gaetanus dubitando ſuper illum articulum D. Thomæ circa rationem, ꝙ videtur fuiſſe rationem adductam ab Auctore contra rationem pro opinione. Sed tolli omnis difficultas poteſt ex his, quæ dicta ſunt.

Not. ꝙ præſertim Auctor loquens de appetitu intellectiuo in nobis, ponit in iraſcibili ſpem, in concupiſcibili verò amorem, & charitatem. Et probat quatuor medijs, quòd differunt non ſolum in ſenſu, ſed etiam in voluntate.

Prima ratio ſumitur ex obiecto. nam obiectum concupiſcibilis eſt bonum delectabile, iraſcibilis autem bonum arduum. Sed iſtæ duæ boni conditiones, ſ. delectabile, atque arduum differunt, igitur differunt etiam charitas, quæ verſatur circa bonum delectabile, ac ſpes, quæ verſatur circa arduum, & è contra, iraſcibilis, & concupiſcibilis differunt.

Secunda ratio probat hanc differentiam inter iraſcibilem, & concupiſcibilem, ſic. Iraſci eſt actus ſolius iraſcibilis, ſed iraſci pertinet etiam ad voluntatem. Igitur & iraſcibilis. Igitur etiam in voluntate erit concupiſcibilis, quia præſupponitur ab iraſcibili.

Tertia ratio eſt ex experientia, quia docet ipſa experientia, quòd volenti concupiſcibili quieſcere quandoque inſurgit voluntas ad impugnandum vitia impedientia contemplationem, & ſic impugnando impedit contemplationem. Ergo non niſi per iraſcibilem, ergo iraſcibilis differt à concupiſcibili, quia aliter non impediret. nihil.n. impedit ſe in actu principali.

Quarta

Quarta ratio ſumitur ex hoc, ꝙ ſicut ſe habent amor ſenſualis, & ſpecies ſenſualis, ita intellectualis; ſed illa ſunt diuerſa in ſenſu, & in facultatibus diuerſis, igitur & iſta. Cum ergo in ſenſitiuo appetitu ſint in concupiſcibili, & iraſcibili diuerſis, erunt pariter in appetitu intellectiuo ſimiliter.

Ex his rationibus colligitur, non ſolum exiſtentiam concupiſcibilis, & iraſcibilis in appetitu intellectiuo, ſed etiam differentiam earundem. Cæterum Scotus in tertio ſententiarum diſt. 26. quæſt. vnica. has rationes deſtruere conatur quibuſdam ratiocinijs, quæ tenemur audire, &c. illis ſatisfacere.

Primò itaque contra primam rationem, ait. Quæro quid intelligitur per bonum arduum. Aut bonum abſens, aut non ſolùm hoc, ſed excedens facultatem potentiæ, cui dicitur arduum. Aut bonum appetibile, ideſt amabile excedens omnia alia ſibi contraria. ſi primo modo, igitur iraſcibilis non erit in patria, &c. per conſequens ſpei non ſuccedit tentio, quia oporteret, quòd tentio eſſet in eadem potentia, & vt cum ſpe, quia ſuccedit ſibi. Et ita haberet pro obiecto ſuo arduum, quod eſt bonum abſens, ſi hoc eſſet, quod intelligeretur per nomen ardui, quod eſt falſum. In patria.n.non erit bonum deſiderabile abſens. ſi ſecundo modo, igitur in Deo eſſet iraſcibilis, quia nullum eſt obiectum excedens reſpectu eius, igitur nec tentio. Conſequens eſt falſum, quia non videtur negandum, quod in Deo ſit tentio reſpectu ſui ipſius, igitur &c. antecedens, ſcilicet quod in habentibus ſpem, ſpes ſit habitus iraſcibilis. ſi tertio modo, ſic malè ponitur bonum arduum obiectum ſpei diſtinctum contra obiectum charitatis, quia charitas inter omnes virtutes maximè reſpicit Deum, ſub ratione appetibilis, quia ſub ratione boni infiniti.

Secundò ad idem argumentatur, Quod autem intelligitur appetibilitas iſta, in obiecto aptitudinaliter, aut actualiter. ſi primum, quia ſcilicet aptum natum ſit appeti, hoc maximè pertinet ad obiectum charitatis, quia, vt dictum eſt, charitas reſpicit Deum vel obiectum ſuum ſub ratione infiniti in ſe. ſi actualiter, hoc eſt, quia voluntas per actum ſuum appretiatur tantum obiectum, hæc autem appretiatio paſſiua actualis ſequitur in obiecto rationem formalem obiecti, formalis autem ratio obiecti alicuius potentiæ, vel vis præcedit naturaliter actum illius potentiæ, vel vis, igitur talis appretiatio non poteſt eſſe ratio formalis obiecti talis potentiæ, vel vis.

Tertiò arguit ad idem, &c. contra ſecundam rationem. Actus adæquatus iraſcibilis eſt iraſci, ſicut actus adæquatus intellectus eſt intelligere, ſed iraſci nō poteſt reſpicere pro obiecto bonum arduum aliquo prædictorum modorum, quia iraſci eſt appetere vindictam, ſiue punitionem ſecundo Rhetoricorum: hoc autem appetere eſt reſpiciens pro obiecto, vel ipſam punitionem, vel ipſum punibile, &c. neutrum eſt appetibile, igitur iraſcibilis non reſpicit arduum.

Quartò arguit contra tertiam rationem. Quia, inquit, et ſi illud, quod natum eſt impedire delectationem alicuius potentiæ per actum poſitiuum ſit expugnandum per aliquem actum, ad hoc vt potentia quietè delectetur, tamen quod natum eſt impedire tantùm priuatiuè, non oportet expugnare poſitiuè, ſed tantùm priuatiuè, ſcilicet fugiendo. Sed actus vitioſus non impugnat, nec impedit poſitiuè delectationem ordinatam concupiſcibilis, quia non ſimul inſurgit talis actus quaſi impediens actum concupiſcibilis, igitur non oportet actum illum expugnare niſi tantùm priuatiuè, ſcilicet fugiendo ne talis actus inſit. Sed cuius eſt concupiſcere obiectum honeſtum, eius eſt fugere obiectum inhoneſti, igitur concupiſcibilis expugnat.

Quintò notat Auctorem contradictione, quaſi dixerit concupiſcibilem non propugnare, &c. deindè quòd defenditur ab iraſcibili, & ait. Iſta videntur oppoſita, quod ſcilicet potentia propugnans impediat concupiſcibilem, & quòd non impediat, ſed ſaluet eam in delectando. Et ex iſto etiam, vt quit, improbatur quarta ratio, qua aſſignantur illi diuerſi actus in iraſcibili. Poſſet etiam argui, quòd aliqui iſtorum actuum non conueniant iraſcibili, ſaltem in parte ſenſitiua, quæ non habet actum circa futurum, vt futurum eſt.

Sextò notat, quòd Auctor dixerit, quod concupiſcibilis appetit aliquid concupitum à concupiſcente, vt commodum ſibi, & ait. Non videtur probabile, quia in Deo non negatur concupiſcibilis, ſicut nec delectatio perfectiſſima, & tamen nō concupiſcit aliquid tanquàm commodum ſibi.

Septimo arguit, quod ſi ponantur iraſcibilis, &c. concupiſcibilis, profectò non ponuntur propter ſpem, & charitatem, quia ſequeretur, quod actus ſpei eſſet nobilior charitatis actu, quia arduum illud nobilius eſſe videtur.

Hæc Scotus aduerſus ea, quæ habet Doctor noſter in hac quæſtione. Ad euidentiam autem totius huius negotij in primis ad nos iudicamus, appetitum intellectiuum debere intelligi ſecundum diſtinctionem tùm ſubiecti, tum etiam temporis. Et quidem quantum ſpectat ad ſubiectum, vel eſt in natura intellectuali tantum, vt in Angelis, vel in natura non prorſus intellectuali, vt in nobis. Si primum ſtatuamus, profectò ſicut natura Angelica maximè differt a nobis, ſic ſupponenda eſt in illa vis iraſcibilis, &c. concupiſcibilis alio modo ponenda eſt, ac ponatur in nobis. Si ſecundum, tunc erit in anima noſtra, quæ ſecundum diuerſos ſtatus reſpectu temporis conſideranda eſt. Vel enim attenditur in patria, vel abſolutè in termino, vel in via, ſecundum enim diuerſos hos ſtatus, diuerſimode loquendum eſt. Quippè ſi in patria ſit, tunc haud amplius dicitur habere ſpem. ſi in inferno, damnata eſt, loco ſpei deſperationem habet. ſi in via, adhuc retinet ſpem. Sic & Angeli poſſunt conſiderari ſecundum quòd aliquid volunt extra ſe in tempore perficiendum, vel contra tantum illud, quod æternum eſt. Vt primum, cum volunt ſaluationem hominum, tùm in vniuerſali, tum particulariter in particulari ſecundum quòd ſinguli aſſignantur animabus noſtris. Et ſic in omnibus his conſiderandi modis, diuerſimode loquendum eſt, vt ſecundum diuerſos hos ſtatus ſint illæ vires ſuo modo.

Præterea, quantum ad officium iraſcibilis, non in omnibus ponenda eſt eodem modo, quippè ſecundum aliquem ſtatum tendit in bonum arduum poſitiuè, ſecundum aliquem alium ſtatum officium ſuum exercet in fuga, &c. deteſtatione.

Eſto igitur Angelus in primis in ſtatu naturæ ſuæ ante confirmationem in gloria, & gratia. obiecta ſibi fuit æqualitas Dei, ſub ratione boni. Erat è contrariò obiecta ſubiectio, & recognitio ſui conditoris, & gratia ipſius. ſub ratione boni. Nunc autem, tùm qui illud elegerunt, tùm & qui hoc elegerunt, concupiſcendo elegerunt, tanquam bonum delectabile. Nimirum malis delectabilis viſa eſt æqualitas Dei, bonis verò ſubiectio, & gratia Dei. Sed tùm boni, tùm mali in oppoſitum, tanquàm arduum reputantes, indignati ſunt. Vnde cum dicitur, quod bonum arduum eſt obiectum iraſcibilis, nō eſt ſemper intelligendum, quod ſit obiectum ſub ratione eligibilis, ſed ſæpè ſæpius ſub ratione deteſtabilis. Nempè quod quia arduum deteſtetur aliquando, & etiam aliquando eligat. Vel hic deteſtetur, hic eligat. Et dicitur bonum, reſpectu eligentis, malum vero deteſtantis.

Eſto rurſum Angelus in ſtatu termini nempè vel gloriæ, vel damnationis, & arduum habet, & quod non arduum. Non arduum quod eligit, & arduum, quod deteſtatur. Glorioſus gloria fruitur, & oppoſitum deteſtatur. Quod deteſtatur arduum eſt in ſe, quia contra confirmatum appetitum, & in hoc tendit intellectus Angelicus ſuo appetitu, non eligendo, ſed deteſtando, non quidem aliquo actuali conatu, ſed habituali, quia exiſtens in gloria non appetit, nec ignorat illud appetibile non eſſe, nec vllo pacto mouet, nec iudicium rationis mouet ad illud electiuè, ſed ſolùm deteſtatiuè, radicaliter, & habitualiter. Et idem dicendum de Angelo malo, habita conuenienti oppoſitorum proportione. In eo igitur, quod ſpectat ad iraſcibilem vim in Angelis ſecundum duos ſtatus nominatos, illud, quod eſt arduum, eſt quidem obiectum iraſcibilis, ſed non ſub ratione eligibilis, ſed deteſtabilis. Verumtamen facta comparatione inter ſtatum, & ſtatum, dari poteſt arduum ſub ratione eligibilis, vtpotè, quod electum eſt, poterat habere rationem ardui ab vtraque parte.

Quia electio gratiæ inter ardua computari poteſt, propter pugnam maioris apparentiæ boni. In electione verò oppoſiti, rationem ardui poterat electum habere ob contrarium dictamen rationis.

Eſto tandem Angelus, quatenus ad officia deputatur, attinentia ad hominum cuſtodiam, profectò delectatur in his, quæ benè fiunt ab ipſo cuſtodito, contra verò iraſcitur aduerſus ea, quæ malè geruntur ab eodem. Et hoc rurſum ſpectat ad deteſtationem, & quidem ardui, quia eligere malum eſt arduum, quia contra rationem, contra ſynterefim propriam, rationi dictantem arduitatem, & hoc ab Angelo cuſtode reſpicitur. Quòd ſi tendit, vt cuſtodiens in bonum arduum eligendo ſub ratione videlicet eligibilis, profectò eſt hoc arduum ratione eligentis, de quo paulò poſt dicendum erit. De Angelis itaque ſatis. Colligimus namque propria irraſcibili, ſuaque virtute eos in ardua tendere, non ſub ratione eligibilis, ſed potius deteſtabilis. Verum quis ſubitò dubitauerit dicens. Deteſtabile, quatenus huiuſmodi, malum eſt, non autem bonum. Quid ergo dicitur arduum bonum, hoc eſt bonum ſub ratione ardui eſſe obiectum iraſcibilis? Ideò hic attendi debet primum, quòd deteſtatio ipſa bona eſt ſimpliciter bonis Angelis, malis autem ſimpliciter quidem mala, ſed illis apparens bona. Vnde illa deteſtatio retinet apud omnes rationem boni, ſed tamen ardua eſt, quia verſatur in difficili, vel eſt illi deteſtanti tale. Vt malis Angelis deteſtatio boni, bona videtur, & ſicut bona videtur, ita virtutis actus, & conſequenter habentis ardui rationem.

Sed vt de anima poſt hæc loquamur. Eſto anima in termino, puta in patria; profectò concupiſcit, quia delectatur bono illo, quo fruitur, ſed ſimul, & ſemel deteſtatur oppoſitum, ſaltem habitualiter, habens in radice iraſcentiam. Et tunc in vi concupiſcibili tendit in bonum, quo fruitur, irraſcibili verò in oppoſiti deteſtationem; quæ deteſtatio bona eſt, etſi non ardua pro termino, nempè pro ſtatu illo, ardua ſuapiè natura pro ſtatu illo, in quo deteſtatio illa fuit meritoria, ſaltem de congruo, vt alibi dictum eſt, illius gloriæ. Vnde conſidera quomodo ſemper in deteſtatione, in quam ſe habet iraſcibilis virtus, duo actus iraſcibilis cognoſcuntur; priuatiuus vel negatiuus ſcilicet, reſpiciens id, quod deteſtans deteſtatur; & poſitiuus reſpiciens ipſam deteſtationis bonitatem. (Per hoc facilè plura appoſitè dicta ſoluuntur.) At anima in ſtatu damnationis iraſcitur quidem contra malum ratione pœnæ, vt re vera non ſit loquendum de ipſa, quæ non poteſt dici quietari in aliquo obiecto, & delectari, ſed potius ſemper iraſci. Et ſi dici debet quietari, quietatur in malo, & bonum deteſtatur, quo de iam paulo ſuperius in quæſtione de damnatorum obſtinatione dictum eſt.

Atqui tandem, & vltimo, eſto anima iam via exiſtens in corpore, de cuius appetitu rationali præſertim ſermo eſt; profectò dupliciter de ipſa loqui poſſumus.

Primò ſecundum ea, quæ dicta ſunt de Angelis, & anima ſuperius. nempè quòd concupiſcibili gaudet bono ſub ratione deteſtabilis; iraſcibili verò deteſtatur oppoſitum, quòd ſibi eſt arduum, & bonum, & ardua deteſtatio, & bona, ſecundum dicta ſuperius.

Secundò verò conſiderare poſſumus hoc negotium reſpectu ſpei, & amoris. Vt eſto in exemplum. Anima coniuncta corpori, atque viatrix, tendit in Deum, illum diligit, & amat, & in eo delectatur; profectò id facit tùm concupiſcibili, tùm etiam iraſcibili. Concupiſcibili ex charitate, iraſcibili ex ſpe, qua videlicet ſperat maiorem delectationem, ſperat plurima bona, ſperat quod ſperandum eſt. Hæc autem habet rationem ardui, quia ardua ex ſe videtur expectatio. Habet rationem ardui, quia eſt de abſente, atque futuro, & præſentia multa impediunt. Et ſic euenit circa oppoſita.

Hæc diligenter attendenda ſunt, quatenus ab ipſa ratione proueniunt, & rationabilia prorſus apparent, & his adnotatis accedere ad argumentorum reſolutiones facilè poſſumus.

Ad primum igitur dicimus primò, quòd intelligitur bonum arduum bonum abſens prout conſideratur vis iraſcibilis in anima coniuncta, & viatrice, ſicut determinatum eſt. Quo fit, vt concedamus in anima beata non eſſe iraſcibilem potentiam reſpectu talis ardui, tametſi ſit in ratione deteſtabilis, ſicut declaratum eſt.

Secundò, negamus falſitatem conſequentis de bono ſecundo modo excepto. nam in Deo nec vim concupiſcibilem, nec irraſcibilem ponimus, quia huiuſmodi vires non ſunt ponendæ, niſi in eo, qui vult aliquid, & appetit extra ſe. Iam verò Deus nihil appetit extra ſe in ratione obiecti. Et hoc manifeſtat Auctor in litera ex Auicenna, quòd volitum Dei non eſt ſicuti noſtrum, &c. Sed quomodo intelligatur hoc arduum, iam viſum eſt, quippè Scotus accipit illud ſemper ſub ratione eligibilis, quod tamen non eſt accipiendum, niſi pro arduo ſumatur ipſa deteſtatio, vt declaratum eſt.

Ad ſecundum dicimus. Quod bonum arduum ſi accipiatur ſub ratione eligibilis, tunc appetibilitas eius eſt tùm aptitudinaliter, tùm actualiter etiam. Sed pro ſtatu iſto non eſt totaliter obiectum charitatis, quia etiam non ſit ſpei, quia videmus magis ſpe, quàm re. Et ideò ratione ſpei eſt quid arduum. ſi verò ſumatur ſub ratione deteſtabilis, ipſa res neutro modo eſt appetibilis à deteſtante rationabiliter, etſi ex ſe illa ſit appetibilis, quam irrationabiliter, quis deteſtatur. Ipſa tamen deteſtatio appetibilis eſt actualiter, nec tamen eſt obiectum charitatis, quia non diligimus amore charitatis deteſtationem. Et deteſtatio ipſa non eſt ardua actualiter, quia ſit appretiabilis, ſed ob oppoſita, de quibus dictum eſt paulò antè. Vnde non aſſignatur appretiabilitas tanquàm ratio formalis obiecti, ſed potius difficultas ipſa, quæ deteſtationi annexa eſt aſſignatur pro ratione obiecti formali.

Ad tertium dicimus. Quòd iraſci, quod eſt appetere vindictam, iuxta illud, Ita eſt appetitur vindictæ, intelligitur de iraſci ex cauſa, non ex obiecto. Et quidem in hac etiam ratione Scotus accipit arduum ſub ratione appetibilis, quod non eſt verum. Et prætetea falſum eſt, quod punitio non ſit appetibilis, quia vindicta eſt appetibilis. Vindicta. n. ex Ariſtotele, dulcior melle eſt. Et ſi iraſci eſt appetere ipſam ex Rhetoricis, quomodo punitio non erit appetibilis? Quicquid appetitur, ſub ratione appetibilis appetitur.

Rurſum attendat Scotus. Quod iraſcibilis, in eo, quod dicitur iraſci, potius dicitur deteſtari aliquid, quam eligere. Et maximè quidem in propoſito, dum eligit virtutem, & contra vitium iraſcitur, hoc deteſtatur, illam verò proſequitur amore. Et dum deteſtatur circa vitium non propriè dicitur appetere vindictam, & punitionem, niſi ſimilitudinariè. Et per hoc potiſſimum etiam apparet contra id, quod ſubiungit, quòd diſtinguitur concupiſcibilis ab iraſcibili. Deteſtatio. n. habet rationem boni, ſed ardui, vt dictum eſt ſupra.

Ad quartum dicimus, quòd in expugnatione vitij impedientis delectationem circa virtutem, duo ſunt, vnum priuatiuum, & alterum poſitiuum, ab eadem vi prouenientia. Priuatiuum eſt fuga vitij paſſiua. Poſitiuum eſt deteſtatio actiua. In vno reſpicit, in altero eligit. Sed cum iraſcibilis ſit, quæ contra vitium agit irraſcendo, ipſa eſt, quæ eligit deteſtari, & deteſtationem eligit. Falſum eſt autem, quod aſſumitur. Quod ſcilicet eiuſdem ſit concupiſcere obiectum honeſtum formaliter, & fugere obiectum inhoneſti. Fugit quidem concupiſcibilis, ſed mediante irraſcibili, quæ eſt defenſatrix concupiſcibilis, etiam ſi oppoſitum concupiſceret concupiſcibilis.

Ad quintum. Non vidit Scotus, quomodo dux exercitus dum aggreditur hoſtes pro patria, vt eam ſaluet, & liberet; Quod vtique patriam ſaluat in pace, & etiam impedit eius pacem. Impedit quidem, quoniam dum pugnat dux ille aduerſus hoſtes, non poteſt ciuitas non timere exitum pugnæ. Saluat verò dum vincit, quia non ſinit patriam deferri in manus inimicorum. Sic dum iraſcibilis pugnat pro concupiſcibili pro tunc impedit à delectatione; Sed pugnando, atque vincendo ſaluat in delectatione, non permittens eam cadere in manus inimici, in quibus delectari nequaquam ordinatè poteſt, vel ex ſuppoſitione. Vnde hæc oppoſitio cum ſit reſpectu diuerſorum, nil officit.

Ad ſex-

Ad ſextum, Negaret Auctor illud, quod concedit Scotus, & hoc ex Auicenna 8. Meth. nempè quod in Deo ſit vi concupiſcibilis. hoc.n.falſum eſt, ſicut ſupra etiam dictum eſt In Deo n ſunt potius ſigna iræ, & amoris, ſeu concupiſcentiæ. quàm hæc propriè, vt rectiſſime dicunt omnes Sancti, Et maximè quidem. D.Bonauentura 1.ſententiarum diſt. 45 .in dub. liter. &c.

Ad ſeptimum dicimus non inconuenire, quod in aliquibus actus ſpei ſit nobilior charitate, maximè dum loquimur de charitate viæ. Vbi ſpes maxima eſt, & ſæpius intenſior, ac maior ipſa charitate. Speratur.n. Deus, ſicuti eſt, & ſicut haber poteſt, non diligitur autem ſicut diligi debet, & poteſt.

QVAESTIO XVI.

Vtrum religioſus proponens facere maius bonum deberet illud dimittere faciendo minus bonum propter præceptum ſui ſuperioris.

SEQVVNTVR quæſita de humana natura ex parte coniuncti ex corpore, & anima. Vbi quærebantur quædam generaliter pertinentia ad oẽs hoĩes, & quædã alia ſpecialiter pertinẽtia ad prælatos. Et circa primum horum Primò quærebantur quædam pertinentia ad ſtatũ gratiæ, deinde alia pertinentia ad ſtatum culpæ.

Circa primum quærebatur vnũ pertinens principaliter ad meritum gloriæ, & alia tria pertinẽtia ad diminutionem pœnæ debitæ. Quorum primum eſt: vtrũ religioſus proponens facere maius bonũ deberet illud dimittere faciendo minus bonum propter præceptum ſui ſuperioris. Secundũ erat, quid magis eſt proficuum, aut proſequi negotium crucis ſecundum conſilium Eccleſiæ, aut ingredi & ſtare proficiendo in religione Tertium erat de opere voluntariè aſſumpto: vtrum opera facta in charitate minore, tantùm diminuunt de pœna debita peccatis quantum eadem, vel æqualia facta in charitate maiore. Quartum erat de opere ſatisfactorio pœnitentialiter iniuncto: vtrũ pœna ſatisfactoria iniuncta à ſacerdote diſcreto, vel à iure taxata ſufficit pro tota pęna peccatis debita in Purgatorio de quibus confeſſus eſt, & pro quibus iniuncta eſt.

Arg. prin. Circa primum arguitur, ꝙ religioſus debeat facere magis bonum contra præceptum ſuperioris, quia Bernardus dicit de præcepto, & diſpeñ. Qd pro charitate inſtitutum eſt, contra charitatem militare non debet. pro charitate inſtituta eſt obedientia. Charitas autem dictat maius bonum pręferendum eſſe minori. ergo obedientia non debet eſſe contra hoc quod magis bonum. Eſſet autem *Secũdum.* contra, ſi debitum eſſet illud dimittere propter minus præceptum à ſuperiore. ergo &c. Item nihil minus obligat iuramentum, quàm votum, ſed nõ eſt licitum iuramentum de dimittendo magis bonum p p minus, quare nec votum aut obedientia.

In oppoſit. Contra. non minus obligat votum, quàm matrimonium conſummatum. ſed propter matrimonium cõſummatum oportet mulierem maius bonum dimittere propter minus de præcepto viri. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum eſt, ꝙ præceptum ſuperioris ſi certũ eſſet ꝙ eſſet contra Deum: omninò contemnendum eſſet. Licet enim quis voueat, aut iuret generaliter obedire de omnibus, non tamen intelligitur, niſi de licitis iuſtis, & honeſtis, vt 11.quæſt.3. Non ſemper. vbi dr̃. Non ſemper malum eſt non obedire præcepto. Cum enim iubet, quæ Deo cõtraria ſunt, non eſt ei obediendum. Sed in dubio, an ſit contra Deum præcepto pręlati ſtandum eſt. Qd etſi ſit contra Deum, pp bonum obedientiæ nõ peccat ſubditus, vbi tñ peccat prælatus. 23.q.1. Quid culpatur.in fine. Multò ergo magis ſi bonũ ſit quod præcipit oportet obedire, & proprium propoſitum de agendo magis bonum dimittere, & ſupponere ꝙ cauſa rationabilis ſit quare ſic p̃cipit. & ſic propter bonum obedientię recompenſatur ei in minore bono, quod amittit in maiore. Propter quod dicit Auguſtinus. Melior eſt vna obedientia, q̃ omnes virtutes. hoc eſt quæcunque opera virtutum facta contra obedientiam, quæ ex hoc vitia fiunt etſi aliàs de genere virtutum eſſent. Et ſicut eſt de vno, ſic eſt de omni eo ad quod homo per votum obligatus eſt, ꝙ ei non debet præponi aliud voluntarium, etiam licèt in ſe magis bonum videatur. Vt ſiquis vouit aliquid ſe facturum quod bonum eſt, & licitum, & expediens, poſtmodum tamen licet bona conſcientia rationabiliter deliberata dicatur: ꝙ melius eſſet aliquid aliud facere, & illud quod vouit omittere, melius tamen eſt & fructuoſius votum explere, quia ſine periculo peccati mortalis non poſſet illud omittere. Et ideò hoc omittendo quodcunque aliud ad frugem vitæ æternæ nihil poſſet ei valere.

Ad primum in oppoſitum dicendum, ꝙ facere minus bonum ex præcepto nunq̃ militat contra charitatem ſubdito, etſi fortè prælato. Licet enim charitas dictet ꝙ abſolutè maius bonum præferẽdum eſt minori ab illo in cuius poteſtate eſt vtrũque, tamen etiam dictat, ꝙ ſubditus propter obedientiã minus bonum præceptum à ſuperiori debet pręferre maiori bono à ſe propoſito. *Ad ... princ.*

Ad ſecundum dicendum, ꝙ benè verum eſt, ꝙ non eſſet licitum votum ſicut, nec iuramentum de dimittendo maius bonum propter minus: eſt tamen licitum, immò neceſſarium propter iuramẽtum, vel votum factum ſuperiori ad præceptum eius dimittere maius bonum propter minus. Debet enim pręſumere, ꝙ ei melius eſt, quod præcipit prælatus, licèt non videatur ſibi. & ideò quod præcipitur facere tanquàm magis bonum. *Ad ſecundum.*

Comment. in Quæſtionem XVI. quæ eſt,

Vtrum religioſus proponens facere maius bonum deberet illud dimittere faciendo minus bonum propter præceptum ſui ſuperioris.

IN titulo not. ꝙ comparatio cadit ſuper bonum, & bonum, non ſuper bonum, & malum, & ſi.n maxima virtus obedientia ſit, tamen non decet obedire in malis, in his videlicet, quæ ſunt contra Dei præcepta, quod probatur ex illo 11.quæſt,3. Non ſemper.

In corpore. Concluſio eſt affirmatiuè reſponſiua quæſito, ꝙ dimittere quis religioſus debet maius bonũ, &c. Præſupponendo, ꝙ cauſa rationabilis ſit, quare ſic ei præcipitur. Probatur ex Auguſt. ꝙ melior eſt vna obedientia, &c.

Not. ꝙ obedientia mater omnium dicitur virtutum, & eam vouet religioſus, ita vt teneatur obſeruare in omnibus, quæ continentur in regula, tùm explicitè, cùm etiam implicitè. Et quidem quicunque aggreditur ex obedientia minus bonum profectò recompenſatur à virtute obedientiæ. Vnde eſto ſacerdos Monachus præparatus, vt accedat ad altare miſſaturus ex ordine, & poteſtate, profectò accedit ad magnum bonum faciendum. Contra verò impedit prælatus, & ait. Non accedas, ſed petas chorum ad diuinum officium celebrandum, vel pro miſſa hodie coronam dominicam dicito, profectò minus bonum eſt, quod præcipitur, quod ſi ei obeditur à ſubdito, recompenſatur ei ex meritò obedientiæ, tametſi prælatus peccet irrationabiliter præcipiendo. Quanta autem ſit obedientiæ vis nè dum ab Auguſtino exprimitur, ſed à Sacris Sacræ Scripturæ literis, ac cæteris Sanctis. Primò.n.regum 15. Melior eſt obedientia, quam victimæ. Prouerbiorum 21. Vir obediens loquetur victorias. Et Gregorius. & habetur 10.quæſt.3 c. Quid ergo. Hanc quæſtionem potiſſimum reſoluit cum ait. Quid ergo mirum ſi peccator homo obedientiæ in præſentis vitæ breuitate ſe ſubijcit, quando hanc mediator Dei tenuit, & tenendam præcepit, & cum obedientes remunerat, non relinquit. Sciendum tamen eſt nunquàm per obedientiam malum fieri, aliquando autem per obedientiam debet bonum, quod agitur, intermitti. D. Bernardus quoque propè accedit cum dicit. In obediendi ratione hæc generalis regula teneatur, vt in difficilioribus quidem agendis obeditio, quam præuaricatio grauior indicetur, & in facilioribus, minuſque onerosis contemptus dãnabilior æſtimetur. Ad hæc plura alia poſſent induci ex Sanctorum dictis, ſed hæc interim ſufficiant.

Q V AE S T I O X V I I.

Quid magis proficuum, aut proſequi negotium Crucis ſecundum Conſilium Eccleſiæ, aut ingredi, & ſtare proficiendo in religione.

Reſponſio. CIRCA ſecundum nihil arguebatur, ſed proponebatur ſine argumentis. Et eſt dicendum, ꝙ vita religionis eò, ꝙ contemplatiua eſt, per ſe ordinatur ad augmentum gloriæ. & hoc non niſi ex merito propriæ deuotionis, & charitate in bonis operibus, quæ exercentur in religione. Negotium autem crucis tanquàm pœnale actiuum, per ſe ordinatur ad pœnæ debitæ diminutionem, aut remiſſionem, & hoc non tàm ex deuotione propriæ charitatis in huiuſmodi negotium exequendo, quàm ex deuotione, & meritò Chriſti in ſua paſſione, inquantum opus ſiue negotium iſtud indulgentiale eſt. Vnde quia tenet Eccleſia ꝙ Summus Pontifex habet poteſtatem pro tali negotio iam aſſumpto cum propoſito exequendi ipſum ſecundum conſilium Eccleſię indulgere totam pœnam debitam omnibus peccatis quotcunque, & qualiacunque commiſit, dum tamen verè pœnitens fuerit, & confeſſus, de quo nullus poteſt habere ſecuritatem quantuncunque ad plurimos annos laborauerit in religione, idcirco abſolutè, & ſimpliciter tenendum, ꝙ proſequi negotium crucis ſecundum conſilium Eccleſiæ multò magis eſt proficuum ad remiſſionem pœnæ obtinendam, & ſecuritatem habendam de ſtatim euolando, quàm vita cuiuſcunque religionis, licèt illa magis poſſit eſſe proficua ad augmentum gloriæ.

Comment. in Quæſtionem XVII. quæ eſt,

Quid magis proficuum, aut proſequi negotium Crucis ſecundum conſilium Eccleſiæ, aut ingredi, & ſtare proficiendo in religione.

IN titulo not. ly proficuum, quod poteſt reſpicere augumentum gloriæ, & poteſt reſpicere meritum remiſſionis peccatorum. Vt idcirco quæſtio poſſit habere duplicem partem, ita quòd prima ſit, quid magis proficuum ſit ad augumentum gloriæ. Secunda quid magis proficuum ſit, quo ad meritum remiſſionis peccatorum.

In corpore duabus concluſionibus ſatisfit quæſito.

Prima eſt. Magis proficuum eſt ad augumentum gloriæ ingredi, & proficere in religione. Probatur, quia vita religioſi eſt vita propriè contemplatiua, ſed vita huiuſmodi ordinatur ad augumentum gloriæ. Igitur &c. vtraq; propoſitio patet.

Nam quod religio ſit ordinata ad contemplationem, patet ex fine ipſius, & obiecto. Eſt autem obiectum religionis cultus diuinus, cultus Dei. Finis autem ipſe Deus. Eſt enim religio virtus reddens debitum honorem Deo, & importat ordinem ad

nem ad Deum. Quòd verò vita contemplatiua ordinetur ad augumentum gloriæ, etiam patet ex comparatione cum vita actiua, nam in vita contemplatiua homo conuenit cum Deo & Angelis, ipſa vita habet Deum familiariorem, eſt nobiliſſima omnium vitarum, ſimpliciſſima, atque puriſſima.

Secunda concluſio. Magis proficuum eſt pro remiſſione peccatorum ſequi conſilium crucis. Probatur, quoniam opus illud pœnale eſt, per quod aggredienti illud, & pœnitenti, ex virtute paſſionis Chriſti, & clauium à ſummo Pontifice remittitur pœna, & culpa &c.

Quòd ſummus Pontifex id facere poſſit, non eſt, quòd ponatur in dubium inter Catholicos: hoc enim certum eſt.

Not. quòd talis ſequela conſilij pertinet ad ingreſſum, & profectum in vita actiua: ipſa autem pœnam ſecum defert, & ideo eam pro ſatisfactione aſſignat ſummus Pontifex in tali caſu.

Not. quòd hanc eandem concluſionem, immo hanc eandem quæſtionem quo ad vtranque partem videtur ſoluere D. Tho. etiam 3. Sentent. diſt. 35. quæſt. 1. art 4. dicendo, quod vita actiua eſt maioris meriti, quàm vita contemplatiua, quo ad dimiſſionem culpæ, & quo ad ſatisfactionem, quia eſt laborioſior, ſed & è conuerſo, quo ad côſequutionem gloriæ, quia vita contemplatiua eſt maioris meriti, quia purior.

Not. dubium. Nam ſententia communis eſt, quòd ingreſſus religionis ſine obice parat remiſſionem peccatorum. Et D. quidem Thomas dicit, quòd in ingreſſu religionis, tanta recipitur gratia, quanta in baptiſmo, & remittitur omnis pœna, ꝙ ſi hoc verum eſt, profectò quo ad remiſſionem, non erit magis proficuum ſequi conſilium crucis &c.

Sed ſoluitur hæc dubitatio per ea, quæ ſubdit D. Thom. 22. quæſt. 189. 3. 3. & in 4. Sent. diſt. 4. quæſt. 3. art. 3. ſed hoc inquit, non eſt, quia talis ex ſe à ſatisfactione abſoluatur, ſed quia eo ipſo, quòd ſuam voluntatē etiam in ſeruitutem redigit propter Deum, plenariè iam pro omni peccato ſatisfecit. Et argumentum D. Thom. eſt, quòd ſi quis eleemoſinis ſatisfacere pro peccatis poteſt ſecundum illud. Peccata tua eleemoſinis redime, multò magis poteſt ſatisfacere dando ſuam voluntatem Deo, & homini propter Deum. Et certè ordo charitatis manifeſtat nobiliorem eſſe animam, quàm res externæ ſint, ſi dando ignobilius homini propter Deum, ſatisfit: cur non dando nobilius Deo, & homini propter Deum ſatisfit? Hinc eſt, ꝙ ſtatus religionis præfertur eleemoſinis, & virginitati. Eleemoſinis quidem, quia in eleemoſina datur ignobilius, quam detur in religione, vt dictum eſt. In virginitate pariter, quia quòd ſubijcitur Deo, corpus eſt, caro eſt. Quòd verò ſubijcitur Deo in religione, libertas eſt, anima eſt, voluntas eſt, & cætera, ita quòd religioſus haud amplius habet nolle, aut velle. ſic itaque quatenus ingreſſus religionis annexam habet ſatisfactionem, aliter ſoluenda quæſtio videtur; vt verò tantùm contemplationem reſpicit, ſoluenda eſt, ſicut ſoluta eſt.

QVAESTIO XVIII.

Vtrum opera facta in charitate minori tantum diminuunt de pœna debita peccatis, quantum eadem, vel æqualia facta in charitate maiori.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, quòd opara æqualia facta in charitate maiore, & minore non æqualiter diminuunt de pœna taxata, quæ ſufficit pro tota pœna peccatis debita in purgatorio, de quibus confeſſus eſt, & pro quibus iniungitur. Quia ſubſtantia charitatis ex qua fit opus, per ſe reſpicit præmium gloriæ. Pœna verò, quæ conſiſtit in opare, par ſe reſpicit diminutionem pœnæ debitæ. Quàmuis ergo ſit maior charitas, vt ex ipſa plus mereatur de gloria in æquali opere, quàm ex charitate minore: non tamen plus diminuitur de pœna.

In oppoſit. Contra. Diminutio pœnæ non eſt niſi ex ratione merendi, quare cum ratio merendi non conſiſtit niſi in charitate, & ideò maior charitas magis meretur: plus ergo de pœna minuitur pro æquali opere ex maiore charitate facto, quàm ex minore.

Reſponſio. Dicendum ad hoc, quòd opus ad hoc, quòd ſit meritorium gloriæ, aut etiam ſatisfactorium pœnæ, oportet quòd Deo gratum ſit, & acceptum. Acceptum autam, vel gratum Deo eſſe nō poteſt niſi factum ſit in virtute illius, qui factus eſt reconciliatio pro peccatis noſtris, Chriſti ſcilicet. Ipſa. n. eſt principale agens in merando toti genari humano peccatorum, & pœnæ pro peccatis abolitionē, & gloriæ collationam, quæ ſunt finis omnis actionis Chriſti, & paſſionis in homine, quam geſſit. Agens autam organicum quilibet homo purus eſt inquantum eſt membrum illius. Et agens ſecūdarium quale eſt omne agens organicum, ſiue inſtrumentale, non attingit finem agētis principalis, niſi agat in virtuta illius, quemadmodum calor nō generat niſi in virtute agentis impreſſa calori à generante. In virtute ergo Chriſti omne opus noſtrum debet eſſe factum, ſi ſit meritorium gloriæ, aut ſatisfactorium pœnæ. In virtute autem agentis principalis non poteſt agere agens ſecundarium organicum niſi ſit ei coniunctum, & virtutis, ac influētiç eius ſuſceptiuum, quemadmodum membrum ſeparatum à capite, & corpore virtutem capitis, & corporis ſuſcipere non poteſt: & ideo nec in virtuta eius agere poteſt. Organum quale eſt quilibet noſtrum Chriſto capiti nō coniungitur niſi ſit mēbrum in corpore ſuo myſtico, quod eſt Eccleſia: glutino Spiritus Sancti, quæ charitas eſt, ei côiunctum. Epheſ. 4. Qui eſt caput Chriſtus, ex quo totum corpus compactum, & connexum per omnē iuncturam ſubminiſtrationis ſecundum operationem in menſuram vniuſcuiuſque membri augmētum corporis facit in ædificationē ſui in charitate. Gloſ. Qui eſt caput nobis prouidens, & ragere potens, par quem totum corpus. i. eccleſiæ compactū eſt per fidem, connexum vinculis charitatis, quæ faciunt membra inuicem ſubminiſtrare ſecūdum operationem non ſolùm in voluntate in menſurā vniuſcuiuſq; mēbri, i. ſecundum quod vnūquodque membrum poteſt operare per gratiam ſibi datam, & ipſe facit augmentum corporis ædificando illos, qui non ſunt, & hoc totum facit in charitate. Ex hoc ſolo opus noſtrum eſt meritorium, quòd Chriſto ſumus coniuncti in corpore, & eccleſiæ per fidem, & charitatem, per quæ in virtute eius meremur,

meremur, & in ipſo augmentum ſpirituale accipimus. Propter quod cum homo amiſſa charitate definit eſſe membrum eccleſiæ, grata non poſſunt eſſe Deo opera eius, nec alicui meritoria, neq; gloriç, neque diminutionis pęnæ prius debitæ, ita ꝙ ſubſtantia operis quantumcunq; ſit de genere virtutis ſiue pęnale, ſiue non pęnale, nec meritorium, nec ſatisfactorium eſt, niſi ex virtute, & radice charitatis, ita ꝙ Deus non acceptat opus, aut meritũ, aut ſatisfactionem, niſi propter diſpoſitionẽ operantis. Vnde dictum eſt Gen. 4. ꝙ Dñs reſpexit ad Abel, & munera eius, ad Cain autem, & ad munera eius non reſpexit. Vbi ex ordine verborum cõijcimus, ꝙ nõ tàm aſpexit, uel non aſpexit ad opera, q̃ aſpexit vel non aſpexit ad perſonas, non è cõuerſo. Propter quod ſuper illud primæ Corint. 13. Si charitatem nõ habuero nihil mihi prodeſt. Gloſ. Opera bona non ex quantitate ſui, ſed ex charitate plus, vel minus proſunt. Sed intelligendum, ꝙ opus ex virtute charitatis duplex habet eſſe. vnum interius, quod conſiſtit in feruore, & deuotione operantis, aliud exterius, quod conſiſtit in ſubſtantia actus. Et ſic ſe habent inter ſe, ꝙ ſicut opus ſimpliciter non placet, niſi ex virtute charitatis, quia ex radice charitatis procedit, ſic nec placet opus exterius plus, vel minus, niſi ſecundum feruorem maiorem, vel minorem operis interioris, ita ꝙ non menſuratur meritum operis exterioris, tàm ex ſubſtantia charitatis ſecũdum ſe, quàm ex feruore, & deuotione, quàm elicit in opere interiori.

Et ſciendum ꝙ opus exterius quadruplex eſt, liberale, pœnitentiale, indulgentiale, & ſuffragale. Liberale, quod quis agit ex propria voluntate. Pœnitentiale, quod iniunctum eſt à ſacerdote. Indulgentiale, quod ſuadetur à prælato. Suffragale, quod vnus facit pro alio. Comparando igitur opus exterius ſecundum iſtos quatuor modos ad opus interius, ſciendum ꝙ ex opere interiore procedit opus exterius idem in ſpecie, & æquale omninò ex maiore, & minore charitate in diuerſis dupliciter. Vno modo opere interiore exiſtente ęquali in diuerſis, vel inæquali, quia ex parte habitus charitatis in ſe non oportet diſtinguere, quia non eſt meritum ex ipſa, niſi ſecundum ꝙ ſe extẽdit in opus ſaltem interius, quia ſi eſt operatur aut deficit, nequaquàm verò proficit. Si verò opus interius ſit in diuerſis æquale, tunc opus exterius factum eſt in ſingulis, aut liberale, aut pœnitentiale, aut indulgentiale, aut ſuffragale, aut eſt in vno liberale, in alio verò vel alijs, aut pœnitentiale, aut indulgentiale, aut ſuffragale, aut eſt in vno pœnitentiale, in alio verò, aut alijs indulgentiale, aut eſt tertio modo in vno pœnitentiale, aut indulgentiale, in alio verò, vel alijs ſuffragale. Si primo modo ꝙ. ſ. opus interius ſit æquale in diuerſis, ſed exterius in ſingulis eſt liberale, aut pœnitentiale, aut indulgentiale, ſic dico ꝙ idem opus exterius, & æquale factum ex habitu maioris charitatis, & minoris æqualiter meretur, & gloriæ augmentum & pœnæ diminutionem in diuerſis. Si verò opus exterius in ſingulis ſit ſuffragale, vt cum diuerſi capellani dicunt miſſas ſuas pro viuis, ſiue pro defunctis, quia huiuſmodi opera proſunt, & ſunt meritoria tàm facientibus ea, quàm illis pro quib. ea faciunt, tunc diſtinguendum ex parte facientiũ opus, & ex parte eorum pro quibus faciunt, quia comparari poſſunt inter ſe ipſi facientes, aut ipſi pro quibus faciunt, aut facientes illis pro quibus faciunt. Si primo modo, & ſecundo, ſic æqualiter merentur inter ſe illi, qui faciunt ex æquali opere interiori, & ſimiliter illi inter ſe, qui opere interiore æqualiter meruerunt dum viuerent, vt eis valerent ſi pro eis per alios fierent, vel iam viuentes ęqualiter mererentur. Si tertio modo, ſic ſemper plus merentur facientes, quod certum eſt quantũ ad augmentum gloriæ ipſius facientis. Quantum autem ad diminutionem pœnæ plures credunt, ꝙ plus merentur illi pro quibus principaliter facit. Etenim ſiquis aliquid de ſuo pro alio faciat, non ex hoc diminuitur meritum proprium, & ſemper maioris meriti eſt bonum facere per ſe dum poſſibile eſt fieri, quàm per alium ſecundum prædictũ modum, licèt quandoque amiſſum in vno opere non facto, poſſit recompenſari in alio. Si verò ſecundo modo principali opus exterius ſit in vno liberale, in alio verò vel in alijs ſit pœnitentiale, aut indulgentiale, ſic ſemper indulgentiale, & pœnitentiale plus merentur propter ſacramenti virtutem in pœnitentiali, & clauium efficaciam in indulgentiali. Si verò in vno ſit liberale, in alio verò vel in alijs ſuffragale, ſic eſt triplex comparatio, vt iam diſtinctum eſt in membro præcedente. Et ſi primo illorum trium modorum comparentur. ſ. inter ſe facientes, vel ſecundo modo comparentur. ſ. inter ſe illi pro quibus fiunt, ſic illi inter ſe æqualiter merentur, & ſimiliter iſti inter ſe. Si tertio modo comparentur facientes illi, qui faciunt, & illi pro quibus inter ſe, ſemper plus merentur facientes ſecundum determinatum modũ. Si verò modo tertio principali opus in vno ſit pęnitentiale, in alio verò indulgentiale, tunc de hoc iudicandum eſt ſecundum quantitatem indulgentiæ. Poſſet enim eſſe tanta, ꝙ plus mereretur, quã opus pœnitentiale, & poſſet eſſe tanta, ꝙ æqualiter, poſſet fortè etiam eſſe tàm modica, ꝙ minus. Si verò in vno fuerit ſuffragale, in altero verò pœnitentiale ſit, vel indulgentiale, ſic ſemper plus meretur pęnitentiale, vel indulgentiale, ſicut & ſemper plus meretur liberale, vt dictum eſt. Si verò opus interius ſit inęquale, ſic diſtinguendum, vt ſupra quando opus interius poſitum eſt æquale, quia primo modo in opere exteriori liberali pœnitentiali, & indulgentiali, & ſuffragali ſemper plus meretur operans interius intenſius. Si verò ſecundo modo principali opus exterius fuerit in vno liberale, in alio pęnitentiale, aut indulgentiale, ſi pœnitentiale, & indulgentiale fiant ex maiori inten-

intenſione interius, ſemper plus merentur. Si verò è conuerſo liberale fiat ex opere interiore multo intenſiore, benè poteſt plus mereri. Si modicè intenſiore, poteſt æqualiter, aut etiam minus mereri. Si verò opus fuerit in vno liberale in alio ſuffragale, ſic triplex facienda eſt comparatio, vt prius & in prima & ſecunda comparatione ſemper plus meretur, qui ex feruẽtiore actu interiori. In tertia verò comparatione ſi ſuffragale ſit ex multo feruentiore actu in illis, pro quibus faciunt, ſic iſti plus merentur, ſi in modico, ſic æqualiter: aliàs ſemper plus merentur agentes. Si verò tertio modo principali opus in vno ſit pęnitentiale: in alio verò indulgentiale: & pęnitẽtiale ſit ex maiore feruore interius, diſtinguendũ eſt de opere indulgentiali vt prius. Aliàs indulgentiale ſi fiat ex maiore feruore, plus meretur. Si verò in vno fuerit ſuffragale: in alio verò pęnitentiale, vel indulgentiale, tunc pœnitentiale, vel indulgentiale ex maiore feruore ſemper plus meretur. Suffragale verò poſſet eſſe ex tanto maiore feruore, quòd plus mereretur, quàm pœnitentiale, & tam modico maiore, quòd æquaretur, & ſimiliter quàm indulgentiale, niſi valde abundantes eſſent indulgẽtiæ. Et nota, quòd quamuis opus indulgentiale, vel liberale poſſet eſſe ſuffragale: hic tamen ſumitur ipſum propriè inquãtum cum nullo eorum coincidit. Nota iterum, quòd idem eſt iudicium de ſuffragali reſpectu illius pro quo ſit, & de quocunque illorum quatuor modorum operis reſpectu illius, cui complacent.

Complacendo enim opus alterius facit homo ſuum. Grego. in reg. Epiſtola 22. Eſt mihi hoc ex Dei munere in magna conſolatione, quia opus factum, quod in me non habeo diligo in te, cumq; de tuis actibus magna exultatione gaudeo, ea quę per laborem tua ſunt, per charitatem mea fiunt. Et poſt. 115. Noſtra ſunt, quę etſi imitari nõ poſſumus amamus in alijs, & amantium fiunt, quęcunque amantur in nobis. Hinc ergo penſent mũdani, charitas quantæ virtutis eſt, quæ alieni laboris opera noſtra ſine labore facit. Vnde etiam in generali omnium bona aliorum diligentes participes eorum ſimus. Pſal. dicente, Particeps ego ſum omni. ti. te. &c. Vnde etiam defunctis exiſtentibus in purgatorio proſunt opera non ſolum quæ pro eis fiunt, ſed etiam quæ generaliter pro defunctis. Sed hoc non niſi pro quanto meruerunt dum viuerent, vt eis prodeſſent ſi pro eis fierent, dicente Auguſtin. de cura pro mortuis agenda. Vt hoc quod impenditur prodeſſe poſſit poſt corpus, in ea vita acquiſitum eſt, quam geſſit in corpore. Quod ergo arguitur primò, quòd ſubſtantia operis reſpicit per ſe diminutionem pœnæ, & quantitas charitatis augmentum gloriæ. Dicẽdum, quòd non eſt verum propter ſe, ſed ſolum propter radicem charitatis, non ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum quod ſe extendit in opus interius laborioſum. Vnde opus bonum, quia de genere bonorum etiam quia pœnitentialiter eſt iniunctum factum extra charitatem nullius eſt meriti propter ſolam ſubſtantiam operis. Opus etiam exterius factum ex habente charitatem: à charitate autem non elicitum nec actu, nec habitu, ſi quod tale ꝓcederet exterius, quantuncunque eſſet de genere operis boni nullo modo eſſet meritorium. Vnde tantus poſſet eſſe feruor pœnæ interioris, ꝙ habens charitatem minorem cum minore opere exterius totam pœnam debitam peccato diminueret: cum tamen alius habens maiorem charitatem cum maiore opere exteriore, & minore feruõre in opere interiore, non tantùm de pœna ſibi debita minueret, quantum ille opere ſuo exteriore minore. Nõ ergo aliter ſe habet ſubſtantia operis exterioris ad meritum gloriæ, & ad diminutionem culpæ quantum eſt ex ſe, nec ſimiliter ſubſtantia charitatis, licet ſubſtantiæ charitatis ſecundum ſe debetur pręmiũ maiori maius, & minori minus. Vnde ex parte operis interioris totum iudicandum eſt principaliter, licèt vt dictum eſt opus exterius aliquid apponat. In quo eſt duo conſiderare, ipſum ſcilicet feruorem deuotionis, acerbitatem pœnæ, & intentionem operantis. Et eſt feruor deuotionis per ſe ad gloriæ augmentum. Acerbitas pœnæ per ſe ad pœnæ debitæ diminutionem, & hoc in magna parte ſecundum intentionem operantis, quæ ambo dirigit in finem. Si enim principaliter, aut plus dirigit ad pœnæ diminutionem, quàm ad meriti gloriæ augmentum, plus valent & opus interius, & exterius ad diminutionem pœnæ, quàm ad augmentum gloriæ, vel è conuerſo, ſi è conuerſo, & ſi æqualiter, æqualiter. Et ſecundum hoc etiam idem opus factũ à diuerſis, ſiue in æquali charitate, ſiue inæquali, poteſt indifferenter vni eorum eſſe magis diminutorium pœnæ, quàm augmentatiuum gloriæ, & alteri è conuerſo.

Per idem patet ad ſecundum, dicendo, quòd ratio merendi non conſiſtit in ſubſtantia charitatis, niſi prout ſe extendit in opus interius, vt dictum eſt.

Com-

Comment. in Quæſtionem XVIII. quæ eſt,

Vtrum opera facta in charitate minori tantum diminuunt de pœna debita peccatis, quantum eadem, vel æqualia facta in charitate maiori.

IN hac quæſtione laborauimus, vt eius reſolutionem ad aliquam facilem formam breuiter redigeremus, ſed inanem vidimus laborem noſtrum, nec ad ſummam breuiorem quis fortè redigere poterit, quàm ſit. Illud autem tantum libenter adnotauimus, quod cum titulus ex ſe clarus ſit, clarior tamen reddi poteſt per diſtinctionem de bono interiori, & exteriori. Vbi exterius nihil videtur valere, ſi non adſit interius, quia ſicut in vanum lingua laborat, quando cor non orat: ſic dicendum videtur in quocunque alio opere. Amplius clarificatur adhuc ex diſtinctione boni in liberale, pœnitentiale, indulgentiale, & ſuffragale. Vbi adnotamus, quòd comparatio fieri debet inter bona eiuſdē ſpeciei, vt inter liberale, & liberale. Inter pœnitentiale, & pœnitentiale &c. Vbi crederemus facilius ſic reſolui poſſe quæſtionem. Quòd ſemper opus liberale ſit maioris meriti, vbi etiam maior ſit charitas. Iuxta illud ſemper dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniā dilexit multum. Minoris verò meriti, vbi minor ſit charitas. Nullius autem vbi nulla charitas. Et quòd dicimus de liberali, diceremus de cæteris, facta comparatione ex parte agentis, dum loquimur de alijs à ſuffragali, vt ſcilicet qui agit opus pœnitentiale, uel indulgentiale in maiori charitate, magis mereatur, quàm qui in minori, & è contra. In ſuffragali verò, quoniam meritum attenditur tum penès agentem illud, cum etiam penes illos, pro quibus fit, dum reſpicimus agentem, idem dicendum iudicaremus, quod de cæteris dictum eſt. Dum verò haberetur reſpectus ad eos, qui recipiunt, attendenda eſſet eorum diſpoſitio, quià vt dicit Philoſophus actus actiuorum non recipiuntur niſi in patiente prædiſpoſito, & iuxta eorum diſpoſitionem ſic concludendum. Exiſtimandum verò, quod qui ſunt in maiori charitate magis ſint receptiui, qui in minori minus. Et qui defuncti ſunt, ſecundum quod deceſſerunt in minori, vel maiori charitate. Cæterum ſi fiat comparatio inter bonum liberale, & indulgentiale, vel pœnitentiale, ſecus procedendum eſt. Quippe iudicandum eſt, quod ſemper vel plus meretur qui agit opus pœnitentiale, ſeu indulgentiale, quomodocunque habeat charitatem, ex ſuperabundanti virtute clauium obedientiæ &c. Idem facta comparatione inter hæc & ſuffragale. Quod ſi ſit comparatio inter liberale, & ſuffragale, quoniam videtur maioris charitatis eſſe ſuffragale, cæteris paribus iudicandum eſt, quòd ſit maioris meriti, vel æqualis, ſaltem cum liberali, ſi non coincidat cum liberali, quia poteſt eſſe ſimul liberale, & ſuffragale. Et tunc cæteris paribus maioris meriti videtur eſſe ſuffragale liberale, quam ſuffragale ſimplex, vel liberale ſimplex. Hæc voluimus breuiter huic quæſtioni apponere tantum. Cætera inueſtiganda lectori prudenti relinquentes.

QVAESTIO XIX.

Vtrum pœna ſatisfactoria iniuncta à Sacerdote diſcreto, vel à iure taxata ſufficiat pro tota pœna peccatis debita in purgatorio, de quibus confeſſus eſt, & pro quibus iniuncta eſt.

Arg. prim. CIRCA quartum arguitur, quòd pœna iniuncta à Sacerdote diſcreto, vel à iure, ſufficit pro tota pęna purgatorij, quia dicitur de pœnit. diſtinct. 6. Quicunque peregerit poſt recōciliationem quandocunque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, à regno Dei non priuabitur, à populo diaboli ſeparabitur. Vnde ſuper illud. Ad requiem vadit, dicit gloſſa. Recta via, ita quòd nec purgatorium ſentiat pro illis peccatis, de quibus pœnituit.

In oppoſit. Contra. Maiori libidini maior debetur pœna, ſed taxatio pœnæ à iure æqualis eſt in æqualibus factis exterioribus, & ſimiliter ſacerdotis diſcreti, quia quantitatem libidinis penſare non poſſunt: ergo pœna iuris etſi vni ſufficiat & pro ipſo ſatiſfaciat: non oportet tamen quòd pro altero.

Reſolut. q. Quæſtio iſta quærit de efficacia operis pœnalis pœnitentialiter iniuncti, quæ innititur virtuti clauium, vtrum tanta ſit, quòd iniunctum virtute clauium, ſufficit pro tota pœna debita. Vnde, quia quærit de virtute clauium, ſciendum eſt, quòd in eccleſia eſt clauis ſcientię, de qua nihil ad pręſens, & clauis potentiæ, in qua diſtinguitur, triplex potentia, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis, & mixta. Ea autem quæ fiunt potentia ordinis ab omnibus æqualiter fiunt, qui ordinem æqualiter habent. Vnde omnes ſacerdotes æqualiter conſecrant: omnes Epiſcopi æqualiter ordinem conferunt. Talia ſunt ordinis purè, & non iuriſdictionis, propter quod vis ordinis in talibus ſuſpendi non poteſt quin agant, quod ordinum eſt, quantuncunque excōmunicati fuerint, vel interdicti. Ea verò quæ meræ iuriſdictionis ſunt, non ab omnibus æqualiter fiunt, quia in aliquibus ſuſpendi poteſt, ne talium aliquid ab eis fieri poſſit, vt excommunicarē inferiorem, indulgentias dare, & huiuſmodi. Nec omnes ex ordine & ſtatu in eccleſia æqualem iuriſdictionem in talibus habent. Aliqui tamen volunt dicere, quòd omnes ſacerdotes æqualem poteſtatem habent in iſtis, licèt executio in ſacerdotibus inferioribus reſtricta ſit, & hoc in ordines celebrando, & in omnibus quæ etiam ad Epiſcopalis ordinis poteſtatem, & iuriſdictionem pertinent, quia vt dicit Hieronymus. Qui nunc ſacerdos olim Epiſcopus. Sed hoc non tenetur, quia ſemper ordo epiſcoporum, qui tenent locū Apoſtolorum, fuit ſupra ordinem ſacerdotum, qui tenent locum diſcipulorū, vt dicit Gloſſ. Matth. 10. Et quòd dicit Hieronymus. Qui nunc ſacerdos olim Epiſcopus, hoc dicit, quia olim ſingulis ciuitatibus ſinguli Epiſcopi, & quandoque plures vni ciuitati præfuerunt Epiſcopi, vbi modo præſunt ſimpli-

ſimplices ſacerdotes. De Epiſcopis tenent multi, quòd omnes æqualem habent poteſtatem, ita ꝙ quilibet habet totam clauium poteſtatem, ſicut habuit quilibet Apoſtolus, non maiorem vnus, quã alter, licèt in hoc Petrus habuit aliquam prærogatiuam, quam modo habent ſui ſucceſſores, & hoc tum propter beati Petri meritũ, tum propter iuſſionem Domini: Tertiò propter Conciliorum auctoritatem, diſtinct. 17. capit. Concilia. Eius ſedi primi Apoſtoli Petri meritũ: deinde ſequuta iuſſione Domini: deinde Conciliorum venerandorum auctoritas, ſingularẽ in eccleſijs tradidit poteſtatem. Quartò propter Apoſtolorum voluntatem. diſt. 21. In nouo teſtamento per Chriſtum dominum à Petro cœpit ſacerdotalis ordo, quia ipſi primo Pontificatus in eccleſia datus eſt, dicente Domino; Tu es Petrus &c. Hic ligandi, & ſoluendi poteſtatem primus à Domino accepit: cæteri verò Apoſtoli cum eodem pari conſortio honorem, & poteſtatem acceperunt: ipſumq́ue Principem eorum eſſe voluerunt. Ipſis quoque diſcedentibus in loco eorum ſurrexerunt Epiſcopi &c. Vbi ſuper illud, Pari conſortio dicit Gloſſ. Quantum ad ordinem. Petrus tamen fuit maior alijs in adminiſtratione. & diſtin. 22. cap. Sacroſancta. Inter beatiſſimos Apoſtolos fuit quædam diſcretio: licèt enim omnes Apoſtoli eſſent: Petro tamẽ à Domino conceſſum eſt, quod & ipſi idem inter ſe ad ipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & principium teneret Apoſtolatus, & eandem formam ſuis ſucceſſoribus, & reliqui Apoſtoli Epiſcopis tenendam tradiderunt. Et ſic in adminiſtratione, & regimine ſucceſſor Petri præfertur, vt in eis, quæ iuriſdictionis ſunt, aliorum poteſtatem, ſecundum quod videbitur ei expediẽs modo reſtringere modo relaxare poſſit. Vnde vt dicitur in fine prædicti cap. ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius ſanctæ Apoſtolicæ ſedis auctoritate omnes eccleſiæ Domino diſponante reguntur. Sed quicquid eſt de alijs, vniuerſalis indulgentiarum diſpenſatio de theſauro eccleſiæ ex merito Chriſti eidem reſeruata eſt, & hoc potius, quia non uſi ſunt ea cæteri Epiſcopi, q̃ quia Summus Pontifex executionem eis ſubtraxerit, vt dicunt aliqui. Quas quidem indulgentias diſpenſare debet penſata vrgente neceſſitate, & communi vtilitate. Si tamen aliter faciat, periculo ſuo caueat.

Poteſtas verò mixta eſt in pœnę æternę in temporalem mutatione, & illius pro parte relaxatione, & vniuerſaliter quæcunque habent fieri circa ſacramentum pœnitentiæ, quia dependet ab ordine, eo quòd ibi nihil fieri poteſt niſi ab ordinatis, & ſimiliter à iuriſdictione, quia ſi ordinato ſubtrahatur iuriſdictio in exequendo ea, quæ pertinent ad ſacramentũ pœnitentiæ, nihil põt agere. Ita quòd circa ea, quæ pertinent ad executionem ſacramenti pœnitentiæ, diſpoſitio pertinet ad diſpoſitionem ſummi Pontificis, in quo in aliquo habet maiorem poteſtatem cęteris, licèt in aliquo nõ niſi æqualem. In committendo enim poteſtatem, vel ſubtrahendo eam alijs, plenam habet poteſtatem ſolus ſuper omnes, quã nullus alius habet. In adminiſtrando verò non habet maiorem poteſtatem alijs, quia in adminiſtrando non agunt ſacramenta niſi ſacramẽtaliter ſecundum virtutem à Deo eis conceſſam: non autem ſecundum ſtatũ, aut diſpoſitionem adminiſtrantis ſacramentum. Ita quòd non plus valet ſacramẽtum baptiſmi adminiſtratum à ſummo Pontifice, quam adminiſtratum à minimo ſacerdote. Propter quod contrariũ ſentientes reprehendit Paulus illos, qui dixerũt. 1. Cor. 1. Ego ſum Pauli, Ego ſũ Apollo. Diuiſus eſt Chriſtus, ſup quo dicit Glo. Alius alio doctior eſt, alius alio melius operatur in eodem, nec ſunt omnes æquali ſapientia præditi. Alius verò alio magis minusve baptizatus eſſe, ſiue ab inferiore, ſiue à maiore baptizante, dici non poteſt, & infra dicit quædam gloſſa; Cum tantum valet baptiſmus per hominem contemptibilem, quãtum per Apoſtolum datus, ita nec illius, ſed Chriſti eſſe cognoſcitur, & ſic in omni alio ſacramento. Ita ꝙ cum in ſacramento pœnitentiæ duo eſt cõſiderare, quæ reſpiciunt pœnam debitam peccatis, ſcilicet ſacramentalem abſolutionem, quæ peccata abluit, & pœnam æternam peccatis debitam mutat in temporalem, & aliquid etiam de illa pœna temporali relaxat, & ſacramentalem ſatisfactionis iniunctionem, quantum eſt ex parte abſolutionis in eis, quę ambo, & maior & minor poſſunt abſoluere, non plus remittit de pœna debita maior, quam minor. Inquantum verò ad ſecundum, ſciendum, ꝙ illa ſatisfactio, aut iniungitur ſacramẽtaliter ſolum, aut ſimul & ſacramentaliter & indulgentialiter ab eo, qui poteſt conferre indulgentias. Si ſacramentaliter ſolum, ſic ſi opere expleatur, dupliciter relaxat, partim quia ſacramentaliter iniuncta, partim quia pœnalis eſt, & facta in gratia. Et vtroque modo non relaxat niſi ſecundum determinatam quantitatem, & non plus in vno, q̃ in altero, alijs eiſdem ſe habentibus in vtroque, nec plus quando eſt iniuncta à maiore, q̃ quando à minore nec plus quando à iure, q̃ quãdo ab homine. Si verò iniungatur ſacramentaliter, & indulgentialiter ſimul, ſic differentia poteſt eſſe ſola ex ea ratione, qua opus relaxat indulgentialiter: non autem ex ea ratione, qua relaxat ſacramẽtaliter, ita ꝙ cum opus magis pęnale iniunctum ſit vni ſacramentaliter tãtùm, & aliud minus pęnale iniũctum ſit alij ſacramentaliter, & indulgentialiter ſimul ab illo, qui poteſt per illud indulgentiam conferre, benè poteſt minus pęnale plus de pęna relaxare, q̃ magis pęnale, & tantò plus quantò indulgentia maior confertur, ita ꝙ ſi poſſit, & velit miniſter per tale opus totam pęnam debitam relaxare, uerè totaliter tali opere completo totum relaxatum eſt. Vnde ſi intẽtio Papæ ſit, & hoc poſſit facere, quòd quicunque facit pęnitentias taxatas à canone pro

certis generib. peccatorum, aut taxatas à diſcreto ſacerdote, ſit liber ab omni pœna peccatis illis debita, verè liber eſt. Sed nõ ex hoc, ꝙ opus huiuſmodi ſacramentale eſt, ſed ſolum ex hoc, ꝙ eſt indulgentiale. Vnde contingit verum eſſe, quod aliqui Canoniſtæ dicunt, ꝙ pœnæ à iure taxatæ, vel à ſacerdote diſcreto iniunctę peractæ ſatisfaciunt pro tota pęna, quod non eſt verum niſi ſecundum iam dictam diſtinctionem.

Ad argu. princ. Ad primum argumentum, ꝙ qui peregerit pœnitentiam, nec purgatorium ſentiet pro illis peccatis. Dicendum, ꝙ verum eſt ſi indulgentialiter pro omni pœna debita ab eo, qui põt fuerit iniunctũ. Sinautem, ſed ſacramentaliter ſolum: diſtinguendum, aut enim ſufficienter eſt iniuncta, vt pro cõditione fori eccleſiæ militantis in vita iſta, reſpondeat pœnæ debitæ pro foro eccleſiæ militantis in purgatorio, aut non. Si ſic: omninò liberat. Si nõ, aut dolor & contritio, & pœnæ deuotionis interioris cum pœna exteriori ſufficiũt ſecundum iam dictum modum, aut non. Si ſic: omninò liberat. ſi non: nequaquam, ſed ſolum pro tanto, & oportet reſiduum ſoluere in purgatorio. De neceſſitate enim oportet totam pœnam perſoluere hic, aut in futuro per ſe, vel per alium. Vnde pro illis, qui per opus indulgentiale ſoluunt, Chriſtus potius ꝑ ipſis ſoluit, ex cuius merito habentur indulgentiæ, q̃ ille, qui facit opus indulgentiale. Vnde dictum illius decreti non intelligitur niſi de illo, qui ſufficienter hic egerit, & perfectè pœnitentiam, quod raro de aliquo inuenitur. Vnde Aug. in 2. de pœn. (vnde decretum illud acceptum eſt) dicit ſic, Baptizatus deſertor & violator tanti ſacramenti, ſi agat pœnitentiam ex toto corde, vbi Deus videt, qui vidit in corde Dauid quãdo increpatus à propheta exclamauit, dicens, peccaui. Mox exaudiuit Dominus, & abſtulit peccatum. Sunt tres ſyllabæ peccaui, ſed in tribus ſyllabis cordis ſacrificiũ in cœlum aſcendit. Igitur, vt ſequitur continuò, qui egerit veraciter pęnitentiam, & ſolutus à ligamento, & à corpore corruptibili ſeparatus, & benè poſt pęnitentiam vixerit ſicut ante viuere debuit poſt reconciliationem &c. Ecce planè loquitur de illo, qui perfectam pęnitentiam egerit dolore, & contritione interiori, propter quod non valet decretum ad propoſitum.

Ad arg. in oppoſit. Ad ſecundum, quòd maior pœna debetur maiori libidini, verum eſt, vel interior, vel exterior, vel per ſe, vel per alium exhibita, ſecundum dictum modum: alias verò non.

Comment. in Quæſtionem XIX. quæ eſt,

Vtrum pœna ſatisfactoria iniuncta à Sacerdote diſcreto, vel à iure taxata ſufficiat pro tota pœna peccatis debita in purgatorio, de quibus confeſſus eſt, & pro quibus iniuncta eſt.

IN tit. nota ex Auctore, ꝙ q. iſta quærit de efficacia operis pœnalis iniuncti pœnitentialiter, quæ efficacia innititur virtuti clauium, verum. ſ. tanta ſit, ꝙ iniunctum virtute clauium ſufficit pro tota pœna debita. Hæc autem virtus clauium quomodo diſtinguatur, & quid, quale ſit vnumquodque membrum diſtinctionis in litera manifeſtiſſimè declaratur ab Auctore, & nota ſunt ex omnibus.

In corpore eſt diſtinctio. Et ſecundum membra duplex concluſio.

De primo. Diſtinctio eſt de iniunctione ſatisfactionis, quod aut iniungitur ſacramentaliter ſolum, vel ſacramentaliter, & indulgentialiter ſimul.

Not. ꝙ immediatè quilibet ſacerdos habens clauẽ poteſtatis, & iuriſdictionis, vt curatus, & confeſſor ordinarius, ab ordinario admiſſus põt ſacramentaliter pœnitẽtiam iniungere, non autem indulgentialiter, quia ſolus Papa immediatè habet huiuſmodi iuriſdictionem indulgentiarum, tametſi mediatè poſſint & alij, applicantes, ſ. indulgentias à Summo Pont. cõceſſas.

Prima concluſio. Pœnitentia iniuncta tantum ſacramentaliter, ſi expleatur, non relaxat niſi ſecundum determinationem, ſeu determinatam quantitatem, à quocunque iniungatur habente auctoritatem, & cuicunque.

Secunda concluſio. Pœnitentia iniuncta iàm ſacramentaliter, quàm etiam indulgentialiter, relaxat plus, & minus, ſecundum quod ſunt maiores, vel minores indulgentiæ.

Not ꝙ fortè hæ concluſiones videbuntur difficiles, ſi non determinetur in primis debita pœnarum quantitas, & deinde valor indulgentiarum. Sciẽdum igitur, ꝙ quantum colligere licet ex ſacris Can. pœna debita quantum ad quantitatem eſt varia, vt tñ ad minus ſit ſeptem annorum pro peccato mortali. Quòd intelligitur regulariter. Et hẽ 22. q. 1. Prædicandum, in gloſſ. Et 33. q. 1. Hoc ipſum, §. ſeq. Et quidem magis, vel minus aſpera ſecundum maioritatem, & minoritatem criminis, & vniuerſaliter, non ſingulariter. Et ſi hodiè ſint arbitrariæ etiã vt habetur 26. q. 7. Tempora. Et de pœn. diſt. p. menſurã. Cautè tamẽ debet procedere ſacerdos, & ob hoc. D. Ant. ſacerdotes cõfeſſarios ſcire debere ait Canónes pœnitentiales, qui ſunt num. 46. in quibus variatur ſeptena pœnitentia. Vide ipſum 3. p. tit. 17. c. 20. & cap. 21. §. 5. Nunc itaque ſi pœna ſit iniuncta æquiualens, vt ſit quidem arbitraria, ſed non diminuta, vel quo ad extentionẽ, vel quo ad intentionẽ, iuxta dictamẽ diſcretionis, vt iuxta qualitatẽ peccati, ſit & plagarũ modus. ſi acceptetur, expleaturq; vtiq; relaxaẽ pęna purgatorij, &c.

Quantum verò ad indulgentias, qñ ſcimus, quod, & quõ dantur, ita relaxãnt ſecundum quod ſunt maiores, atque minores. Eſto Callias, qui cõmiſit homic. voluntariũ, ſm̃ Can. pęnitere debet ꝑ ſeptẽ annos. Nunc autẽ intra tale tp̃s, confitetẽ, eſtq; tẽpus alicuius indulgẽtiæ, puta, ꝙ qui viſitauerit talem eccleſ. acquirat indulgentiã triũ ann. confeſſarius autẽ illi applicat, & imponit, vt viſitet deuotè talẽ eccleſ. & ſuperaddit pœn. ſacramẽtaliter, vel per annum, vel per æquiualẽs &c. profectò ex vi indulgẽtiæ illi nõ relaxaẽ pœna debita in purgat. niſi per tres annos, ſacramentalis aũt ſm̃ debitã quantitatem. Sed q̃tũ nobis credere licet, hoc difficilè eſt determinare, vbi duo ſunt, quæ nos reſpiciunt in Deo, diuina. ſ. iuſtitia, atq; diuina miſericordia, vbi ſemper iuſtitia potius placãda eſt cũ cõtritione, & per miſericordiã veniã ſperare, pœnitẽdo, & ſatiſfaciẽdo, bona fide, ſm̃ ꝙ pœnit. iniungũtur, vbi ideò diligenter notãda ſunt, quæ dicit in reſpõſ. ad 1. Et notare oportet illud, quod dicit D. Th. 3. p. q. 1. art. 2. ad 2 & alibi, quod homo põt ſatiſfacere Deo ſm̃ æqualitatem proportionis, per acceptationẽ infinitæ miſericordiæ Dei, nõ aũt ſm̃ æqualitatem quãtitatis offenſæ. vbi cõſidera, ꝙ tñ hoc nõ cõtradicat ſuperius dictis, q alia eſt quãtitas offenſæ, alia eſt q̃titas pœnæ iã cõmutatæ in tẽporalem. Quãtitas offenſæ eſt infinita, ideò pęna infinita punitur. Sed mutata in temporalẽ habet quantitatẽ finitã, quæ à Sac. Can. taxata eſt, vt videre eſt apud D. Ant. vbi ſup. Sed vt dicit D. Th. nec illi Can. ſeruãdi ſunt in pęnit. iniungẽdis ſemper, ſed debẽt moderari ſm̃ cõditiones peccati, & peccatoris, 4. Sent. diſt. 16. & alibi. Immò diſt. 18. q. p. ar. 3. ſatiſfactionẽ grauem non vult imponi, ne ſpiritus frãgatur, ſed notificari dẽt pœnitenti, ut benè agendo aſſuefiat ad maiora. Et ſi libenter ꝓponit ſe facturũ oĩa, põt iniungi ſm̃ Canones. ſin aũt maxima moderatione vti confeſſarius debet.

QVÆSTIO

QVAESTIO XX.

Vtrum mulier, quæ genuit prolem in fornicatione poſtquàm factum adultum videat eum benè conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium, & deteſtari actum fornicationis, quo eum genuit.

SEQVVNTVR quæſita de humana natura ex parte coniuncti ex corpore, & anima quo ad pertinentia ad ſtatum culpæ.

Duo pertinentia ad ſtatum culpæ præteritæ; alia verò plurima pertinentia ad ſtatum culpæ inſtantis.

Primum, vtrum mulier, quæ genuit prolem in fornicatione, poſtquàm factum adultum videat eum benè conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium, & deteſtari actum fornicarium, quo eum genuit.

Secundum verò erat, vtrum accipiens tonſurã clericalem ab alieno Epiſcopo in excommunicatione, debeat poſt abſolutionem iterum tõſurari.

Arg prim. Circa primum iſtorum arguitur, ꝙ ſic. quia voluntas libera potens eſt ad diuerſa, & contraria.

In opposit. Contra ſequitur, habet hunc in filium: ergo fornicata eſt, & nemo poteſt velle antecedens, niſi velit conſequens.

Reſponſ. Dicendum ꝙ in propoſito aliud eſt iudicium de poſſe velle, & de debere velle. De poſſe velle ſciendum, ꝙ circa progenitum in fornicatione eſt duo conſiderare circa actum generandi. ſ. ſubſtantiam actus, & circunſtantiam, quia ex fornicatione, & ſimiliter duo circa genitum. ſ. naturam, & bonam cõuerſationem. Et tria iſtorum poteſt velle, ſimul deteſtando circunſtantiam fornicationis circa actum, quia velle, & deteſtari non ſunt circa idem, ſed illam circunſtantiam nullo modo debet velle, nec actum cum illa circunſtantia adiuncta. immò potius deberet velle talem prolem, etſi eſſet ſanctior Ioanne baptiſta, non habuiſſe, quia pro nullo bono creaturæ debet aliquis cõſentire in offenſam Dei, ſiue de præterito, ſiue de præſenti, ſiue de futuro. Similiter licèt ſine peccato poteſt velle mulier aliqua prolem bonam ſe habere ex matrimonio, tamen plus deberet velle eam, nõ genuiſſe quantuncunque bonam, & in virginitate permanſiſſe, quia modicum de augmento in propria gloria plùs debet appreciari, quàm gloria alterius ſumma cum detrimento gloriæ propriæ. Hinc Ambr. libro 3. de ſancta viduitate commendans Iulianam viduam tres habentem filias, dicit ſic. Honoremus hanc viduam, quia ſcriptum eſt, viduas honora, quæ verè viduæ ſunt, licet verborum noſtrorum honorem non ambiat, quæ mandatum Apoſtoli adæquauit habens in bonis operibus teſtimonium, quòd benè filias educauerit, melius inſtituerit. Deſcribens autem quomodo filias ſuas inſtituerit, ſubdit dicens. Videte filiæ longæuam matrem, plenam & adhuc immaturam virtutum ſtipendijs. Videtis amiſſum omne præſidium, & ornamentum, non auxilium viri habeo, nec virginitatis gratiam, & de me leuis cura. Vos mœreo, vos conſidero, remanſerunt mihi onera coniugij, hæredum adiumenta. Quanto mallem in hos nunquàm veniſſemus. Poteſtis tñ excuſare patrem, alleuiare matrem, ſi qd in nobis amiſſum eſt in vobis recompenſetur. Hoc ſolo nos coniugij non pœnitebit, ſi vobis labor noſter profecerit. Proximum putabo matrẽ eſſe virginum, ac ſi virginitatem tenerem. Ecce quia dicit mallem in hæredes nunꝗ veniſſe ꝗ in bonos. Et cum conſequẽter profiteretur ipſa viduitatem, & illæ virginitatem, ſubdit dicens. At vtinam non licuiſſet & mihi dicere, quæ Chriſto profitemur, & nõ profiteamur ego viduitatem, vos virginitatẽ. Ecce quia voluit virgo permãſiſſe, vt nec profiteretur viduitatem, nec filias haberet profitentes virginitatem. Alijs ergo eiſdem retentis, nec propter bonũ prolis matrimonium virginitati præferendum eſt, ſed è conuerſo magis. Bonum. n. prolis non tàm prodeſt matri quantuncunq; bona ſit, quòd eam genuit carne, ꝗ ꝙ eam genuit fide. dicẽte Auguſt. de Virgine MARIA in lib. de ſancta virginitate. Scriptum eſt in Euangelio, quicunq; fecerit voluntatem Patris mei ipſe mihi frater, & mater, & ſoror eſt. quid aliud nos docens, niſi carnali cognationi genus noſtrũ ſpirituale præponere, nec inde beatos nos eſſe, ſi iuſtis & ſanctis carnis propinquitate iungimur, ſed ſi eorũ doctrinis, & moribus obediendo, atq; imitando cohæreſcunt. Beatior ergo MARIA percipiendo fidem Chriſti, ꝗ concipiendo carnem Chriſti. & infra. Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi fœlicius Chriſtũ fide, ꝗ carne geſtaſſet. Vnde ſi alia virgo fœlicius Chriſtũ geſtaſſet, ꝗ Maria, magis illi, ꝗ Mariæ ꝓfuiſſet. Cum ergo Heliſabet per corruptionem Ioannem Baptiſtam genuit, malle tñ debuit, ꝙ ipſa virgo permãſiſſet, alijs eiſdem retẽtis, videlicet ꝙ alia eum in corruptione genuiſſet carne, & ipſa tñ quantum illa genuiſſet fide, & cæteris huiuſmodi.

Ad argu. princ. Ad primum obiectum, ꝙ ſimul põt vnum velle & alterum deteſtari, quia voluntas eſt libera: Dicendum ꝙ hæc non eſt ratio, ſed quia obiecta non ſunt contraria, vt dictum eſt.

Ad argu. in opposit. Ad ſecũdum, ꝙ habere hunc filium eſt antecedens ad fornicatam fuiſſe, dicendum ꝙ verum eſt, ſed per accidens. Potuiſſet enim eum habuiſſe eũdem ſine fornicatione. Et cum dicitur ꝙ non poteſt velle aliquis antecedens ſine conſequente, dicendum ꝙ verum eſt quãdo eſt per ſe conſequens, non autem quando eſt ſolum per accidens.

Comment. in Quæſtionem XX. quæ eſt,

Vtrum mulier, quæ genuit prolem in fornicatione, poſtquàm factum adultum videat eum benè conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium, & deteſtari actum fornicationis, quo eum genuit.

TITVLVS clarus.

In corpore eſt concluſio. Poteſt velle ſubſtantiam actus, naturam, ac bonam conuerſationem, deteſtando circunſtantiam. Probatur. Quia velle & deteſtari non ſunt circa idem.

Not. illud ipſum, quod notat Auctor. nempè, quod aliud ſit debere velle, & aliud poſſe velle. Et quantum ad debere velle, cum ſtatus incorruptionis ſit ſtatus perfectior, deberet velle potius non habere filium, quàm habere, etiam quantum ad ſubſtantiam actus, naturam, & bonam conuerſationem, vt melius eſſet virginitatem habere, ad quod inducitur Ambroſius in libro de virginitate. Sed huc non tendit quæſtio, quæ eſt de poſſe velle. Vbi not. quòd concluſio probari poteſt, quo ad tria illa, quæ poteſt velle, ſic. Quod ſuaptè natura bonum eſt, in quolibet genere, & moris, vnuſquiſque poteſt velle. Sed ſubſtantia actus, quo generatur filius, & natura filij, & bona conuerſatio eiuſdem, bona ſunt, igitur vnuſquiſque poteſt velle. Quo verò ad circunſtantiam, quòd eam quis deteſtari debet, nec poſſit velle ſimul. Probatur. Quod eſt ſuaptè natura malum, debet quis deteſtari, ſed fornicatio eſt huiuſmodi, igitur. Tunc ſic rurſum. Nemo ritè poteſt velle ſimul repugnantia ad inuicem, ſed bonum, & malum repugnant. Igitur &c.

Not. ꝙ hoc hoc poſſe velle intelligitur abſque peccato, quia cum peccato poteſt vnuſquiſque velle, & de facto ſunt qui volũt. Et hoc eſt not. pro priori argumento.

QVAESTIO XXI.

Vtrum accipiens tonſuram clericalem ab alieno Epiſcopo in excommunicatione, debeat poſt abſolutionem iterum tonſurari.

Reſponſio. CIRCA ſecundum nullum proponebatur argumentum.

Ad quod dicendum, ꝙ ſecundũ iam ſupradicta ea, quæ ſunt ordinis purè, executionem effectus ſui ſemper habent. Vnde Epiſcopus hæreticus, ſchiſmaticus, vel excommunicatus quos ordinat ordinati ſunt, ſicut quod conſecrat conſecratum eſt. Et ideò conſimiliter quem tonſurat, quantuncunque in excommunicatione tonſuratur, clericus eſt, & tonſuratus, nec abſolutus debet iterum tonſurari. Si verò hoc ſit purè iuriſdictionis, quia ſuper hoc nulla facta eſt prohibitio, quòd tonſuratus in excommunicatione nihil recipit, ideò adhuc, quod factum eſt circa ipſum ratum eſt.

Comment. in Quæſtionem XXI. quæ eſt,

Vtrum accipiens tonſuram clericalem ab alieno Epiſcopo in excommunicatione, debeat poſt abſolutionem iterum tonſurari.

CONCLVSIO negatiua. Vbi nota argumentum eſſe à fortiori. Si hæreticus, vel excommunicatus rectè ordinat, ita vt ordinatus non debeat iterum ordinari, multò fortius id faciet Epiſcopus Catholicus, & nullo pacto impeditus, vt ſupponitur. Sed non videtur hoc argumentum aliquid valere, quoniam à diuerſitate agentium non arguitur diuerſitas materiæ, nec ab identitate agentium arguitur identitas materiæ. Non videtur autem eadem materia ſubiecta excommunicatus, & non excommunicatus.

Aduertendum autem ad euidentiam, Quòd tollit excommunicatio circa ſacramentorum perceptionem, & ſi prima tonſura non ſit niſi diſpoſitio quædam ad ordinis ſacramentum, priuat quidem à tota Sacramentorum perceptione, tùm actiuè, tùm etiam paſſiuè. Nempè à re ipſa ſacramenti, ita quòd recipi, aut adminiſtrari ſacramentum non poſſit ſine peccato mortali, tamen quicunque excommunicatus vel recipit, vel adminiſtrat, participat, ſed non ritè, & priuatur re ſacramenti, addens peccatum. Non eſt tamen quòd ſacramentum vel perceptum non ſit, vel adminiſtratum. Vnde excommunicatus conficiens, conficit, ſed peccat, & tamen inquam conficit, & qui ſacram Eucharistiam ſuſcipit, ſuſcipit ſacramentum, & ſuſceptum eſt, licet peccet. Sic qui ordinat, & ordinatur adminiſtrat ſacramentum, & recipitur ſacramentum, licet non res ſacramenti, quæ eſt gratia. Multò igitur magis quis poteſt Epiſcopus exiſtens excommunicatus dare primam tonſuram, id neſciens, & ille erit tonſuratus, licèt cum peccato. Vt ſi ordo non ſit iterandus, nec ipſa tonſura. Et hoc, quia quæ ſunt purè ordinis, executionem ſemper habent ſui effectus.

QVAESTIO XXII.

Vtrum res præſcripta in bona fide, cum notum fuerit de mala fide, ſtatim tenens teneatur illam ei reſtituere, ad quam aliàs de iure debet pertinere.

SEQVVNTVR pertinentia circa hominem ad ſtatum culpę pręſentis. Quorum vnum erat ex facto pręterito. Quędam verò alia ex facto pręſente. Primum illorum erat, vtrum res pręſcripta in bona fida, cum notum fuerit de mala fide, ſtatim tenens aam teneatur reſtituare illam ei ad quem

Arg. prim. aliàs de iure debet pertinere. Et arguitur, quòd non, quia res iuſtè teneri potaſt eius auctoritate, qui eam poteſt dare; ſed Codice de pręſcriptione quadragennali benè à Zenona dicitur, quòd princeps omnium rerum dominium habet, quo ad proprietatem, & talis benè poteſt rem dare, & auctoritate eius benè potaſt retineri. Sed tenens rem mala fide pręſcriptam non vi, aut clam, & cęteris huiuſmodi, retinet eam auctoritate Principis, qui in lege de pręſcriptione ſuper hoc auctoritatem ſuam adhibuit. ergo &c.

Contra. illud debet reſtitui, quod abſque peccato mortali non poteſt retineri, ſed talis res abſq;

In oppoſit. peccato mortali non poteſt retineri. extra de pręſcriptione. cap. vlt. vbi dicit quòd qui preſcribit nullo tempore debet ſcire rem alienã. ergo quàm citò ſcit alianam iam non valet ei præſcriptio. argo &c.

Dicendum ad hoc, quòd omnis præſcriptio ad

Reſponſio. ius poſitiuum pertinet, quod debet valere, aut ad iuris naturalis declarationem, aut ad eius efficaciorem obſeruationem, aut ad tranſgreſſionis eius punitionem.

De primis duobus modis nihil ad propoſitum. Sed de tertio ſciendum, quòd ad tranſgreſſionis punitionem ius poſitiuum dupliciter pœnalia ſtatuta conſtituit.

Vno modo pęnas certas delictis imponendo, vt quòd voluntarius homicida captus occidatur. de quo adhuc nihil ad præſens.

Alio modo in deteſtationem vnius criminis punitioni alterius ſeſe non intromittendo. de quo ponit Auguſt. exemplum. i. de libero arbitrio dicens. Diſcutiendum videtur, vtrum hoſtis irruens vel inſidiator ſicarius, ſiue pro vita, ſiue pro libertate, ſiue pro pudicitia, ſiue vlla interficiatur libidine. Et ſi dicatur, quòd nõ, contra hoc ſtatim concludit. Non ergo lex iuſta eſt, quæ dat poteſtatem, vel viatori, vt latronẽ, ne ab eo ipſe occidatur, occidat, vel cuipiam viro, vel fœminæ, vt violentum ſtupratorem irruentem ante illatum ſtuprum ſi poſſit interimat. Et infra. Quapropter (inquit Auguſtin.) legem non reprehendo, quę tales permittit interfici. & infra. Videtur mihi legem iſtam quæ populo regendo ſcribitur rectè iſta permittere, & per diuinam prouidentiam vindicari. Ea enim vindicanda ſibi hæc aſſumit, quæ ſatis ſunt conciliandæ paci hominibus imperitis, & quanta poſſunt per hominem regi. Illud ergo quod iſto modo ſtatuitur in deteſtationem criminis non puniendum, ſed permittendum, ſtatui non debet, niſi propter bonum, & pacem reipublicæ, & quatenus vergit in pacem, & bonum reipublicæ. Vnde ſi eſſent caſus aliqui in quibus legem huiuſmodi ſtatuti obſeruare nullo modo vergeret in pacem, & bonum reipubl. caſus huiuſmodi excipi deberent. quia iniquum eſſet ipſos ſub generali ſtatuto comprehendi, ita quòd etſi in prima legis cõſtitutione legiſlator eos non exciperet, poſtmodũ tamen legis directiuus ſiue correctiuus eos deberet excipera, vt ſi in primo ſtatu deſcriptione non eſſent excepti caſus illi, quibus aliqui vi vel clam præſcriberent, poſtquàm compertum eſſet, quòd vergerent in detrimentum, & diſturbationem reipublicę, excipi deberent, nec vnquàm debuit legiſlator ſapiens eos velle, aut intendare includi. Vnde quia lex de præſcriptione iuſtè inſtituta eſt ex intentione inſtituentis, ne lites fierent immortales. & in pęnam diſſentientium per totum tempus pręſcriptionis ſua repetere, ſic debet lex intelligi de pręſcriptione, vt in his legiſlatoris intentio obſeruetur, & cum hoc quantum poſſibile eſt indemnis innocentia conſeruetur. Et eſt duplex ſtatuti de præſcriptione expoſitio ſecundum duplicem opinionem circa primum, tacta extra de pręſcript. Vigilanti vt infra videbitur. Vna quòd res pręſcripta continuè, nec vi, nec clam, nec contra aliquã conditionem caſus cuiuſcunque quibus iura determinant legem, & modum præſcribendi, iure pręſcriptionis facta eſt præſcribentis finito tempore præſcribendi à iure præfinito, & iam deſinit eſſe illius, contra quem pręſcribitur, ita quòd conquerens de cæterò non eſt audiendus. Et ſecundum leges ciuiles, vt dicit Gloſ. extra de præſcript. cap. vlt. etiam præſcribens licèt currente tempore pręſcriptionis fuit malæ fidei poſſeſſor, & iniuſtè atque in peccato mortali ſcienter detinuit alienum, tamen elapſo tẽpore præſcriptionis iam factus eſt bonæ fidei poſſeſſor, & iuſtè, & ſina omni peccato incipit detinere non alienum, ſed quod ſuum eſt, & hoc legiſlatoris, & legis auctoritate, qua nemo peccat. Sed an ita poſſit eſſa perſcrutandum eſt. Eſt planum omnibus, quòd facera illud, quod eſt alicuius, non eſſe ſuum, ſed alienum, & eſſe al-

terius, nullus poteſt niſi vna de cauſa ex his duabus. Aut quia ille, qui hoc facit maius habet dominium in re illa, ita quòd inferior nullum ius habet in ea re, niſi de voluntate illius, & quandiù ipſe voluerit.

Sic Deus fecit, ꝙ illud quod erat Aegyptiorum eſſet Hebræorum quando præcepit eis, vt ſpoliarent Aegyptios. Exod. 12. Sic etiam Dominus poteſt facere, ꝙ bona, quæ ſunt ſerui, ſint non ſua, ſed alterius. Aut quia eſt aliquod ius legis naturæ & diuinę, aut humanæ, propter quod quod ſuum eſt debet eſſe non ſuum, ſed alienum, & hoc non niſi propter delictum illius cuius eſt, quod vergit in detrimentum, & diſturbationem reipublicæ, & quo lęditur innocentia, & fouetur malitia. Hoc modo auctoritate legis naturæ iudex miniſter legis facit, quòd illud, quod eſt illius, qui non vult reddere mutuum, fiat non ſuum, ſed illius cui mutuò tenetur. Hoc etiam modo per edicta Eccleſtica in certis criminibus commiſſis contra Eccleſiam, feudum, quod eſt alicuius, quod tenet de Eccleſia, fiat nõ ſuum, ſed Eccleſiæ, à qua tenet illud. Vnde in caſu in quo læditur innocẽtia, & fouetur malitia, abſque omni bono, quod inde poſſit prouenire reipublicę, nec eſt, nec debet eſſe intentionis legis, aut legiſlatoris, aut miniſtri legis, quòd id quod eſt alicuius fiat non ſuum, ſed alienum, nec debet legislator hoc ſtatuere fieri, aut dare occaſionem, quòd fiat, immò potius non permittere, & ſtatuere ne poſſit fieri. In propoſito autem caſu pręſcriptionis, quod eſt ſuum non fit non ſuum, ſed alienum, niſi ex vltima cauſa. Lex legis ſtatuto, vt ponit pędicta opinio. Sed quòd non ſic debet intelligi lex de pręſcriptione, ſicut exponit eam dicta opinio, hic ex iam dictis videtur declarari ſic. Vt enim patet ex iam dictis, ſtatutum pœnale faciens de ſuo non ſuum, hoc debet facere propter culpam veram, vel pręſumptam tali pręſumptione, contra quam non admittitur exceptio eius cuius res primò eſt, vergentem in detrimentum reipublicę verè, vel pręſumptiuè, ita ꝙ idcirco ex hoc non lædatur innocentia, neque foueatur malitia, neque detur occaſio huiuſmodi abſque euidentiſſima vtilitate reip. quæ alias obtineri non poſſet. Vnde ſtatutum de præſcriptione ſic debet intelligi, vt per ipſum procuretur reipublicæ vtilitas, & non lædatur innocẽtia, nec foueatur malitia prout eſt poſſibile fieri. Ita ꝙ ille non ſit rectus intellectus ſtatuti per quem ex ſtatuto in aliquo caſu ſi poſſit contingere lęderetur innocentia, & foueretur malitia abſque euidentiſſima vtilitate reipublicæ, quæ aliàs obtineri non poſſet. Nunc autem ita eſt in caſu noſtro propoſito. Poſſet enim contingere, ꝙ aliquis intendens peregrinari in remotis partibus, fundum aliquem locet vicino ſuo vſque ad annum ſub tali conditione, ꝙ extunc reſtituat eum hæredibus quos relinquit, & ſtatim recedere. Ille autem non ſeruat pactum, & anno elapſo non reſtituit fundum, ſed mala fide poſſidet tanquàm ſuum, hæredibus fortè paruulis, aut negligentibus, reſtitutionem fundi non petentibus, nec reclamantibus, & ſic præſcribit, tempore verò præſcriptionis elapſo reuertitur peregrinus, & petit fundum, ille autem, qui tenet dicit, ꝙ nõ reddet, quia ſuus factus eſt iure præſcriptionis. Ecce ſi iuſtè detinet quomodo innocentia læditur, & malitia fouetur per prædictum intellectum ſtatuti. Sed dices, ꝙ etſi lædatur ſine culpa ſua, non tamẽ ſine culpa ſuorum. Sed eſto ꝙ dixiſſet hæredibus ſuis in ſuo receſſu, ꝙ fundus ille ſuus eſſet, & ꝙ eis poſt annum reſtituendus eſſet, ſed totum hoc bonæ fidei alterius commiſiſſet, tunc ſine culpa ſua, & ſuorum, innocẽtia læderetur. Sed dices, debuiſſet dimiſiſſe procuratorem diligentem. Sed ponatur ꝙ non propoſuiſſet morari, niſi per tàm modicum temporis, intra quod iura non iudicarent eum debere dimiſiſſe procuratorem, & interim captus violenter, vel etiam in domo ſua occultè, & inde clam ad loca remotiſſima per totum tempus præſcriptionis abſens, vt à nullo poſſit ſciri, quo ipſe deuenit, ſic adhuc nullo modo eſt in culpa. Sed dices adhuc, ꝙ etſi in iſto caſu læditur innocentia ſine culpa, non tamen ſine cauſa, quæ eſt prędicta propter quam ſtatutum editum eſt, quod propter vnum caſum non debet infringi, qui etiam excipi à ſtatuto non debet, quia prædictam cauſam abſentię ſuę fortè probare non poſſet, & ideo non crederetur ei. Sed eſto ꝙ probare poſſet, & hoc in iure proponit, re vera videtur ꝙ audiri deberet. Vnde de pręſcripti. capitulo vltimo ſuper illud. Nulla valeat præſcriptio abſque bona fide. dicit Gloſſa. Benè debet audiri, qui vult probare malã fidem ab initio habuiſſe, quia poſtea pręſcribere non potuit. Vnde talis caſus ſi pręcogitatus fuiſſet à legiſlatore, excipi debuiſſet, aut oportet aſſignaſſe euidentem vtilitatẽ reipublicę inde prouenientem, quam aliàs non obtineret. Sed dices ꝙ illa eſt ne lites fiant immortales. ergo ſaltem ſalua iſta vtilitate ſic debet temperari intellectus edicti, vt obſeruata iſta vtilitate, vel quacunque alia, ſic debet intelligi edictum, quo potius, & magis conſulitur innocentię, ne lędatur, & obuiatur malitię, ne foueatur. hoc autem fit, ſi cum hoc, ꝙ lex publica non aſſumit ſibi huius facti correctionem propter publicam pacem, dimittat tamẽ eius correctionem legi ſuperiori ſcilicet diuinę, dimittendo ſcilicet conſcientiæ detentoris, vt ſi habeat conſcientiam, ꝙ mala fides fuit in pręſcribendo, aut ab initio detentionis rei à primo detentore, ꝙ reſtituat detentum ſicut alienum. Sin autem, ꝙ referuet ſi velit. Per hoc enim quòd ſic conſcientię ſuę relinquitur, non minus conſulitur paci reipublicę, q̃ ſi aſſecuretur in conſcientia. Sed minus conſulitur innocentię, & minus reſiſtitur malitię. Propter quod eſt aliorum opinio, ꝙ res ſm̃ omnes conditiones præſcribendi legitimè pręſcripta hoc

ſolo

ſolo deficiente, quòd aliquando in præſcribendo, vel ab initio in detinendo, vel ipſe, qui nunc rem detinet, vel aliquis prædeceſſorum eius fuerit malæ fidei poſſeſſor, non eſt iure præſcriptionis ſic facta præſcribentis, aut tenentis eam, ꝙ deſinat eſſe illius contra quem præſcribitur, ſed quòd de cætero coram iudice ſuper illius rei repetitione non eſt audiendus, quia vt dicitur de præſcript. cap. Ad aures. Quadragennalis præſcriptio actionem prorſus actionem excludit. Et ſic lex permittit conſcientiæ ſuæ reſtituere, vel non reſtituere, & ſimiliter correctionem ſi contra conſcientiam non reddat, legi diuinæ, & iudicio Dei. Ita ꝙ ſi habeatur conſcientia, ꝙ ab initio ipſe, vel aliquis prædeceſſorum ſuorum in illa re fuit malæ fidei poſſeſſor, confidendo in iure præſcriptionis non debet ſuper hoc conſcientiam deponere qua putat ſe male detinere, immò debet eam ſibi informare, quia in rei veritate eam male detinet. Hanc opinionem puto eſſe veriorem, & credo ꝙ magis concordat iuri canonico, etſi fortè alia magis concordet iuri ciuili, quod in hoc debet imitari ius canonicum, vt extra de præſcript. cap. vlt. vnde argumentum ſecundum aſſumptum eſt, vbi dicitur. Quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ſynodali iudicio definimus, vt nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tàm canonica q̃ ciuilis, cum generaliter ſit omni conſtitutioni, atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali peccato non poteſt obſeruari. Vnde oportet, vt q præſcribit in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ. Quod non eſt ex fide. gloſ. 1. ex conſcientia. Tàm canonica, q̃ ciuilis. Gloſ. Videtur ꝙ Papa voluit præiudicare præſcriptioni laicorum, quæ locum habet, vbi etiam habuit malam fidem in præſcriptione. Dicebat Ioan. ꝙ ratione peccati hoc ſtatuit Papa de præſcriptionibus laicorum, quia omnis cauſa ratione peccati ſaltem indirectè pertinet ad Eccleſiam, ſupra de iudicijs. Nouit. & ſecundum hoc omnia iura ciuilia, quę tractant de præſcriptionibus non tenent hodie. Sed hoc nō credo, ſed quo ad ius diuinum verum eſt illud, quia ſine mortali peccato laicus præſcribens talem rem retinere non poteſt, & ille qui pręſcribit, bonam fidem debet habere, & lex aliud cōſiderauit, quàm canon. Lex enim conſiderauit negligentiam non petentis rem ſuam. ſupra eodem. Vigilanti, ſed canon conſiderauit peccatum præſcribentis mala fide, quod non excuſat negligentiam non petentis rem ſuam, & ideò dicit hic, ꝙ nulla valet præſcriptio canonica, vel ciuilis, quæ ſine peccato mortali obſeruari non poteſt. Vnde potius ſtandum eſt canoni, q̃ legi in hoc caſu, quia præſcribens non excuſatur per rationem legis, & ideò concilium voluit propter periculum animarum leges in hoc corrigere. Ecce planè ꝙ concilium per hanc literam voluit præiudicare p̃ſcriptioni legum, quæ malam fidem habuit in pręſcriptione, vel in detentione rei alienæ ab initio, non quo ad hoc, ꝙ in nullo tenerent hodie, immò tenent, quo ad hoc, ꝙ contra malæ fidei pręſcribẽtem poſt præſcriptionem nemo audiruꝛ, etiam licèt aliquis velit probare malam fidem: ſed ſecundum canones debet audiri, vt dictum eſt iam, & quo ad hoc iura canonica corrigunt leges non reuocant. Licèt enim ſic ſeruetur in iudicio ſæculari, vt ſequitur in gloſſ. prædicta, tamen ſecundum iura diuina quæ canones imitantur, non permittitur, ſed vindicatur illud, quod leges permittunt de præſcriptionibus, & in hoc non tenet ſecundum legem diuinam, quod tenet ſecundum legem ciuilē. Non tamen in hoc illæ leges vituperandæ ſunt, vt dictum eſt ſupra ſecundum Auguſt. vbi ſubdit dicens. Laudo, & probo iſtam quàmuis inchoatam minuſque perfectam. Videtur enim lex iſta, quæ regendis ciuitatibus fertur, multa concedere, atq; impunita relinquere, quæ per diuinam tamē prouidentiam vindicantur, & rectè. Neque enim quia non omnia facit, ideò quæ facit improbanda ſunt. Vnde quia leges de præſcriptione permittunt impunes mala fide pręſcribentes, nō ideò malæ ſunt, nec ſic reuocatæ, vt nō teneant in benè dictis ſuis, quemadmodū malæ ſunt leges permittentes vſuras, & per canones hodie non tenent, ſed reuocatę ſunt omninò, quia in nullo habent benè dicta, vt notatur de vſuris. capitulo. Quia in omnibus. Et hoc ideò, quia edicto publico permittere, quod omninò malum eſt, iniquum eſt: licèt quandoque de facto poſſit diſſimulari. Si verò leges ciuiles intellexiſſent, ſicut dixit præcedens opinio, ꝙ præſcriptio præſcribentes in mala fide aſſecuraret, & excuſaret, ne deberent poſt præſcriptionem rem reſtituere, hæc iniquitas fuiſſet, & quo ad hoc propter periculum animarum nequis pręſcribens putaret ſe excuſari, canon dictus corrigit leges. Vnde ſi per legem præſcriptionis debeat aliquis excuſari detinendo rem alienam, oportet ꝙ in præſcribendo in nulla parte temporis ab initio, quo incipit præſcribere vſque in finem habeat conſcientiā rei alienæ, quod ſi contingat, tūc poſt præſcriptionem non tenetur ſibi facere conſcientiam de re, quòd ſit aliena, ſiue quòd ſit ab aliquo prędeceſſorum ſuorum ab initio malè detenta, aut in mala fide præſcripta, immò debet eam deponere ſi poteſt tanquàm erroneam. Sed ſi omninò non poteſt, vt euitet mortale, quod incurreret detinendo rem contra conſcientiam, debet eam reſtituere, ſecundum illud cap. de præſcriptionibus. Vigilanti ſtudio cauendum eſt, ne malæ fidei poſſeſſores ſimus in prędijs alienis. quoniam nulla antiquorum dierum poſſeſſio iuuat aliquem malæ fidei poſſeſſorem, niſi reſipuerit, poſtquàm ſe nouerit aliena poſſidere, cum bonæ fidei poſſeſſor dici nō poſſit. Vbi tamē Gloſſa tangit duas opiniones prædictas ſuper illud. Se nouerit. dicens ſic. Quod intelligendum eſt ſi ante completam præſcriptionem habuit malam fidem, quoniam, qui mala fide pręſcribit, non poſſidet.

Comment. in Quæſtionem XVIII. quæ eſt,

Vtrum opera facta in charitate minori tantum diminuunt de pœna debita peccatis, quantum eadem, vel æqualia facta in charitate maiori.

IN hac quæſtione laborauimus, vt eius reſolutionem ad aliquam facilem formam breuiter redigeremus, ſed inanem vidimus laborem noſtrum, nec ad ſummam breuiorem quis fortè redigere poterit, quàm ſit. Illud autem tantum libenter adnotauimus, quod cum titulus ex ſe clarus ſit, clarior tamen reddi poteſt per diſtinctionem de bono interiori, & exteriori. Vbi exterius nihil videtur valere, ſi non adſit interius, quia ſicut in vanum lingua laborat, quando cor non orat: ſic dicendum videtur in quocunque alio opere. Amplius clarificatur adhuc ex diſtinctione boni in liberale, pœnitentiale, indulgentiale, & ſuffragale. Vbi adnotamus, quòd comparatio fieri debet inter bona eiuſdẽ ſpeciei, vt inter liberale, & liberale. Inter pœnitentiale, & pœnitẽtiale &c. Vbi crederemus facilius ſic reſolui poſſe quæſtionem. Quòd ſemper opus liberale ſit maioris meriti, vbi etiam maior ſit charitas. Iuxta illud ſemper dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniã dilexit multum. Minoris verò meriti, vbi minor ſit charitas. Nullius autem vbi nulla charitas. Et quòd dicimus de liberali, diceremus de cæteris, facta comparatione ex parte agentis, dum loquimur de alijs à ſuffragali, vt ſcilicet qui agit opus pœnitentiale, uel indulgentiale in maiori charitate, magis mereatur, quam qui in minori, & è contra. In ſuffragali uerò, quoniam meritum attenditur tum penès agentem illud, cum etiam penes illos, pro quibus ſit, dum reſpicimus agentem, idem dicendum iudicaremus, quod de cæteris dictum eſt. Dum verò haberetur reſpectus ad eos, qui recipiunt, attendenda eſſet eorum diſpoſitio, quià vt dicit Philoſophus actus act iuorum non recipiuntur niſi in patiente prædiſpoſito, & iuxta eorum diſpoſitionem ſic concludendum. Exiſtimandum verò, quod qui ſunt in maiori charitate magis ſint receptiui, qui in minori minus. Et qui defuncti ſunt, ſecundum quod deceſſerunt in minori, vel maiori charitate. Cæterum ſi fiat comparatio inter bonum liberale, & indulgentiale, vel pœnitentiale, ſecus procedendum eſt. Quippe iudicandum eſt, quod ſemper vel plus meretur qui agit opus pœnitentiale, ſeu indulgentiale, quomodocunque habeat charitatem, ex ſuperabundanti virtute clauium obedientiæ &c. Idem facta comparatione inter hæc & ſuffragale. Quòd ſi ſit comparatio inter liberale, & ſuffragale, quoniam videtur maioris charitatis eſſe ſuffragale, cæteris paribus iudicandum eſt, quòd ſit maioris meriti, vel æqualis, ſaltem cum liberali, ſi non coincidat cum liberali, quia poteſt eſſe ſimul liberale, & ſuffragale. Et tunc cæteris paribus maioris meriti videtur eſſe ſuffragale liberale, quam ſuffragale ſimplex, vel liberale ſimplex. Hæc voluimus breuiter huic quæſtioni apponere tantum. Cætera inueſtiganda lectori prudenti relinquentes.

QVAESTIO XIX.

Vtrum pœna ſatisfactoria iniuncta à Sacerdote diſcreto, vel à iure taxata ſufficiat pro tota pœna peccatis debita in purgatorio, de quibus confeſſus eſt, & pro quibus iniuncta eſt.

Arg. prim. CIRCA quartum arguitur, quòd pœna iniuncta à Sacerdote diſcreto, vel à iure, ſufficit pro tota pęna purgatorij, quia dicitur de pœnit. diſtinct. 6. Quicunque peregerit poſt recõciliationem quandocunque defunctus fuerit, ad Deum vadit, ad requiem vadit, à regno Dei non priuabitur, à populo diaboli ſeparabitur. Vnde ſuper illud. Ad requiem vadit, dicit gloſſa. Recta via, ita quòd nec purgatorium ſentiat pro illis peccatis, de quibus pœnituit.

In oppoſit. Contra. Maiori libidini maior debetur pœna, ſed taxatio pœnæ à iure æqualis eſt in æqualibus factis exterioribus, & ſimiliter ſacerdotis diſcreti, quia quantitatem libidinis penſare non poſſunt: ergo pœna iuris etſi vni ſufficiat & pro ipſo ſatiſfaciat: non oportet tamen quòd pro altero.

Reſolut. q. Quæſtio iſta quærit de efficacia operis pœnalis pœnitentialiter iniuncti, quæ innititur virtuti clauium, vtrum tanta ſit, quod iniunctum virtute clauium, ſufficit pro tota pœna debita. Vnde, quia quærit de virtute clauium, ſciendum eſt, quòd in eccleſia eſt clauis ſcientię, de qua nihil ad pręſens, & clauis potentiæ, in qua diſtinguitur, triplex potentia, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis, & mixta. Ea autem quæ fiunt potentia ordinis ab omnibus æqualiter fiunt, qui ordinem æqualiter habent. Vnde omnes ſacerdotes æqualiter conſecrant: omnes Epiſcopi æqualiter ordinem conferunt. Talia ſunt ordinis purè, & non iuriſdictionis, propter quod vis ordinis in talibus ſuſpendi non poteſt quin agant, quod ordinum eſt, quantuncunque excõmunicati fuerint, vel interdicti. Ea verò quæ meræ iuriſdictionis ſunt, non ab omnibus æqualiter fiunt, quia in aliquibus ſuſpendi poteſt, ne talium aliquid ab eis fieri poſſit, vt excommunicare inferiorem, indulgentias dare, & huiuſmodi. Nec omnes ex ordine & ſtatu in eccleſia æqualem iuriſdictionem in talibus habent. Aliqui tamen volunt dicere, quòd omnes ſacerdotes æqualem poteſtatem habent in iſtis, licèt executio in ſacerdotibus inferioribus reſtricta ſit, & hoc in ordines celebrando, & in omnibus quæ etiam ad Epiſcopalis ordinis poteſtatem, & iuriſdictionem pertinent, quia vt dicit Hieronymus. Qui nunc ſacerdos olim Epiſcopus. Sed hoc non tenetur, quia ſemper ordo epiſcoporum, qui tenent locũ Apoſtolorum, fuit ſupra ordinem ſacerdotum, qui tenent locum diſcipulorũ, vt dicit Gloſſ. Matth. 10. Et quòd dicit Hieronymus. Qui nunc ſacerdos olim Epiſcopus, hoc dicit, quia olim ſingulis ciuitatibus ſinguli Epiſcopi, & quandoque plures vni ciuitati præfuerunt Epiſcopi, vbi modo præſunt ſimpli-

ſimplices ſacerdotes. De Epiſcopis tenent multi, quòd omnes æqualem habent poteſtatem, ita ꝙ quilibet habet totam clauium poteſtatem, ſicut habuit quilibet Apoſtolus, non maiorem vnus, quã alter, licèt in hoc Petrus habuit aliquam prærogatiuam, quam modo habent ſui ſucceſſores, & hoc tum propter beati Petri meritũ, tum propter iuſſionem Domini: Tertiò propter Conciliorum auctoritatem, diſtinct. 17. capit. Concilia. Eius ſedi primi Apoſtoli Petri meritũ: deinde ſequuta iuſſione Domini: deinde Conciliorum venerandorum auctoritas, ſingularẽ in eccleſijs tradidit poteſtatem. Quartò propter Apoſtolorum voluntatem. diſt. 21. In nouo teſtamento per Chriſtum dominum à Petro cœpit ſacerdotalis ordo, quia ipſi primo Pontificatus in eccleſia datus eſt, dicente Domino; Tu es Petrus &c. Hic ligandi, & ſoluendi poteſtatem primus à Domino accepit: cæteri verò Apoſtoli cum eodem pari conſortio honorem, & poteſtatem acceperunt: ipſumque Principem eorum eſſe voluerunt. Ipſis quoque diſcedentibus in loco eorum ſurrexerunt Epiſcopi &c. Vbi ſuper illud, Pari conſortio dicit Gloſſ. Quantum ad ordinem. Petrus tamen fuit maior alijs in adminiſtratione. & diſtin. 22. cap. Sacroſancta. Inter beatiſſimos Apoſtolos fuit quædam diſcretio: licèt enim omnes Apoſtoli eſſent: Petro tamẽ à Domino conceſſum eſt, quod & ipſi idem inter ſe ad ipſum voluerunt, vt reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & principium teneret Apoſtolatus, & eandem formam ſuis ſucceſſoribus, & reliqui Apoſtoli Epiſcopis tenendam tradiderunt. Et ſic in adminiſtratione, & regimine ſucceſſor Petri præfertur, vt in eis, quæ iuriſdictionis ſunt, aliorum poteſtatem, ſecundum quod videbitur ei expediẽs modo reſtringere modo relaxare poſſit. Vnde vt dicitur in fine prædicti cap. ſicut cardine oſtium regitur, ſic huius ſanctæ Apoſtolicæ ſedis auctoritate omnes eccleſiæ Domino diſponente reguntur. Sed quicquid eſt de alijs, vniuerſalis indulgentiarum diſpenſatio de theſauro eccleſiæ ex merito Chriſti eidem reſeruata eſt, & hoc potius, quia non uſi ſunt ea cæteri Epiſcopi, q̃ quia Summus Pontifex executionem eis ſubtraxerit, vt dicunt aliqui. Quas quidem indulgentias diſpenſare debet penſata vrgente neceſſitate, & communi vtilitate. Si tamen aliter faciat, periculo ſuo caueat.

Poteſtas verò mixta eſt in pœnę æternę in temporalem mutatione, & illius pro parte relaxatione, & vniuerſaliter quæcunque habent fieri circa ſacramentum pœnitentiæ, quia dependet ab ordine, eo quòd ibi nihil fieri poteſt niſi ab ordinatis, & ſimiliter à iuriſdictione, quia ſi ordinato ſubtrahatur iuriſdictio in exequendo ea, quæ pertinent ad ſacramentũ pœnitentiæ, nihil põt agere. Ita quòd circa ea, quæ pertinent ad executionem ſacramenti pœnitentiæ, diſpoſitio pertinet ad diſpoſitionem ſummi Pontificis, in quo in aliquo habet maiorem poteſtatem cęteris, licèt in aliquo nõ niſi æqualem. In committendo enim poteſtatem, vel ſubtrahendo eam alijs, plenam habet poteſtatem ſolus ſuper omnes, quã nullus alius habet. In adminiſtrando verò non habet maiorem poteſtatem alijs, quia in adminiſtrando non agunt ſacramenta niſi ſacramẽtaliter ſecundum virtutem à Deo eis conceſſam: non autem ſecundum ſtatũ, aut diſpoſitionem adminiſtrantis ſacramentum. Ita quòd non plus valet ſacramẽtum baptiſmi adminiſtratum à ſummo Pontifice, quam adminiſtratum à minimo ſacerdote. Propter quod contrariũ ſentientes reprehendit Paulus illos, qui dixerũt. 1. Cor. 1. Ego ſum Pauli, Ego ſũ Apollo. Diuiſus eſt Chriſtus, ſup quo dicit Glo. Alius alio doctior eſt, alius alio melius operatur in eodem, nec ſunt omnes æquali ſapientia præditi. Alius verò alio magis minusve baptizatus eſſe, ſiue ab inferiore, ſiue à maiore baptizante, dici non poteſt, & infra dicit quædam gloſſa; Cum tantum valet baptiſmus per hominem contemptibilem, quãtum per Apoſtolum datus, ita nec illius, ſed Chriſti eſſe cognoſcitur, & ſic in omni alio ſacramento. Ita ꝙ cum in ſacramento pœnitentiæ duo eſt cõſiderare, quæ reſpiciunt pœnam debitam peccatis, ſcilicet ſacramentalem abſolutionem, quæ peccata abluit, & pœnam æternam peccatis debitam mutat in temporalem, & aliquid etiam de illa pœna temporali relaxat, & ſacramentalem ſatisfactionis iniunctionem, quantum eſt ex parte abſolutionis in eis, quę ambo, & maior & minor poſſunt abſoluere, non plus remittit de pœna debita maior, quam minor. Inquantum verò ad ſecundum, ſciendum, ꝙ illa ſatiſfactio, aut iniungitur ſacramẽtaliter ſolum, aut ſimul & ſacramentaliter & indulgentialiter ab eo, qui poteſt conferre indulgentias. Si ſacramentaliter ſolum, ſic ſi opere expleatur, dupliciter relaxat, partim quia ſacramentaliter iniuncta, partim quia pœnalis eſt, & facta in gratia. Et vtroque modo non relaxat niſi ſecundum determinatam quantitatem, & non plus in vno, q̃ in altero, alijs eiſdem ſe habentibus in vtroque, nec plus quando eſt iniuncta à maiore, q̃ quando à minore nec plus quando à iure, q̃ quãdo ab homine. Si verò iniungatur ſacramentaliter, & indulgentialiter ſimul, ſic differentia poteſt eſſe ſola ex ea ratione, qua opus relaxat indulgentialiter: non autem ex ea ratione, qua relaxat ſacramẽtaliter, ita ꝙ cum opus magis pęnale iniunctum ſit vni ſacramentaliter tãtùm, & aliud minus pęnale iniũctum ſit alij ſacramentaliter, & indulgentialiter ſimul ab illo, qui poteſt per illud indulgentiam conferre, benè poteſt minus pęnale plus de pęna relaxare, q̃ magis pęnale, & tantò plus quantò indulgentia maior confertur, ita ꝙ ſi poſſit, & velit miniſter per tale opus totam pęnam debitam relaxare, uerè totaliter tali opere completo totum relaxatum eſt. Vnde ſi intẽtio Papæ ſit, & hoc poſſit facere, quòd quicunque facit pęnitentias taxatas à canone pro

certis

certis generib. peccatorum, aut taxatas à diſcreto ſacerdote, fit liber ab omni pœna peccatis illis debita, verè liber eſt. Sed nõ ex hoc, ꝙ opus huiuſmodi ſacramentale eſt, ſed ſolum ex hoc, ꝙ eſt indulgentiale. Vnde contingit verum eſſe, quod aliqui Canoniſtæ dicunt, ꝙ pœnæ à iure taxatæ, vel à ſacerdote diſcreto iniunctę peractæ ſatisfaciunt pro tota pęna, quod non eſt verum niſi ſecundum iam dictam diſtinctionem.

Ad argu. princ. Ad primum argumentum, ꝙ qui peregerit pœnitentiam, nec purgatorium ſentiet pro illis peccatis. Dicendum, ꝙ verum eſt ſi indulgentialiter pro omni pœna debita ab eo, qui põt fuerit iniunctũ. Sin autem, ſed ſacramentaliter ſolum: diſtinguendum, aut enim ſufficienter eſt iniuncta, vt pro cõditione fori eccleſiæ militantis in vita iſta, reſpondeat pœnæ debitæ pro foro eccleſiæ militantis in purgatorio, aut non. Si ſic: omninò liberat. Si nõ, aut dolor & contritio, & pœnæ deuotionis interioris cum pœna exteriori ſufficiũt ſecundum iam dictum modum, aut non. Si ſic: omninò liberat. ſi non: nequaquam, ſed ſolum pro tanto, & oportet reſiduum ſoluere in purgatorio. De neceſſitate enim oportet totam pœnam perſoluere hic, aut in futuro per ſe, vel per alium. Vnde pro illis, qui per opus indulgentiale ſoluunt, Chriſtus potius ꝓ ipſis ſoluit, ex cuius merito habentur indulgentiæ, q̃ ille, qui facit opus indulgentiale. Vnde dictum illius decreti non intelligitur niſi de illo, qui ſufficienter hic egerit, & perfectè pœnitentiam, quod raro de aliquo inuenitur. Vnde Aug. in 2. de pœn. (vnde decretum illud acceptum eſt) dicit ſic, Baptizatus deſertor & violator tanti ſacramenti, ſi agat pœnitentiam ex toto corde, vbi Deus videt, qui vidit in corde Dauid quãdo increpatus à propheta exclamauit, dicens, peccaui. Mox exaudiuit Dominus, & abſtulit peccatum. Sunt tres ſyllabæ peccaui, ſed in tribus ſyllabis cordis ſacrificiũ in cœlum aſcendit. Igitur, vt ſequitur continuò, qui egerit veraciter pęnitentiam, & ſolutus à ligamento, & à corpore corruptibili ſeparatus, & benè poſt pęnitentiam vixerit ſicut ante viuere debuit poſt reconciliationem &c. Ecce planè loquitur de illo, qui perfectam pęnitentiam egerit dolore, & contritione interiori, propter quod non valet decretum ad propoſitum.

Ad ſecundum, quòd maior pœna debetur maiori libidini, verum eſt, vel interior, vel exterior, vel per ſe, vel per alium exhibita, ſecundum dictum modum: alias verò non. *Ad arg. in oppoſit.*

Comment. in Quæſtionem XIX. quæ eſt,

Vtrum pœna ſatisfactoria iniuncta à Sacerdote diſcreto, vel à iure taxata ſufficiat pro tota pœna peccatis debita in purgatorio, de quibus confeſſus eſt, & pro quibus iniuncta eſt.

IN tit. nota ex Auctore, ꝙ q. iſta quærit de efficacia operis pœnalis iniuncti pœnitentialiter, quæ efficacia innititur virtuti clauium, verum. ſ. tanta ſit, ꝙ iniunctum virtute clauium ſufficit pro tota pœna debita. Hæc autem virtus clauium quomodo diſtinguatur, & quid, quale ite ſit vnumquodque membrum diſtinctionis in litera manifeſtiſſimè declaratur ab Auctore, & nota ſunt ex omnibus.

In corpore eſt diſtinctio. Et ſecundum membra duplex concluſio.

De primo. Diſtinctio eſt de iniunctione ſatisfactionis, quod aut iniungitur ſacramentaliter ſolum, vel ſacramentaliter, & indulgentialiter ſimul.

Not. ꝙ immediatè quilibet ſacerdos habens clauẽ poteſtatis, & iuriſdictionis, vt curatus, & confeſſor ordinarius, ab ordinario admiſſus põt ſacramentaliter pœnitẽtiam iniungere, non autem indulgentialiter, quia ſolus Papa immediatè habet huiuſmodi iuriſdictionem indulgentiarum, tametſi mediatè poſſint & alij, applicantes, ſ. indulgentias à Summo Pont. cõceſſas.

Prima concluſio. Pœnitentia iniuncta tantum ſacramentaliter, ſi expleatur, non relaxat niſi ſecundum determinationem, ſeu determinatam quantitatem, à quocunque iniungatur habente auctoritatem, & cuicunque.

Secunda concluſio. Pœnitentia iniuncta tàm ſacramentaliter, quàm etiam indulgentialiter, relaxat plus, & minus, ſecundum quod ſunt maiores, vel minores indulgentiæ.

Not ꝙ fortè hæ concluſiones videbuntur difficiles, ſi non determinetur in primis debita pœnarum quantitas, & deinde valor indulgentiarum. Sciẽdum igitur, ꝙ quantum colligere licet ex ſacris Can. pœna debita quantum ad quantitatem eſt varia, vt tñ ad minus ſit ſeptem annorum pro peccato mortali. Quòd intelligitur regulariter. Et hr̃ 22. q. 1. Prædicandum. in gloſſ. Et 33. q. 2. Hoc ipſum, §. ſeq. Et quidem magis, vel minus aſpera ſecundum maioritatem, & minoritatem criminis, & vniuerſaliter, non ſingulariter. Et ſi hodiè ſint arbitrariæ etiã vt habetur 26. q. 7. Tempora. Et de pœn. diſt. p. menſura. Cautè tamẽ debet procedere ſacerdos, & ob hoc. D. Ant. ſacerdotes cõfeſſarios ſcire debere ait Canones pœnitentiales, qui ſunt num 46. in quibus variatur ſeptena pœnitentia. Vide ipſum 3. p. tit. 17. c. 20. & cap. 21 §. 5. Nunc itaque ſi pœna ſit iniuncta æquiualens, vt ſit quidem arbitraria, ſed non diminuta, vel quo ad extenſionẽ, vel quo ad intenſionẽ, iuxta dictamẽ diſcretionis, vt iuxta qualitatẽ peccati, ſit & plagarũ modus. ſi acceptetur, expleaturq; vtiq. relaxat pęna purgatorij, &c.

Quantum verò ad indulgentias, qm̃ ſcimus, quod, & quo dantur, ita relaxant ſecundum quod ſunt maiores, atque minores. Eſto Callias, qui cõmiſit homic. voluntariũ, ſm̃ Can. pęnitere debet ꝑ ſeptẽ annos. Nunc autẽ intra tale tp̃s, confitetẽ, eſſq; eo tẽpus alicuius indulgẽtiæ, puta, ꝙ qui viſitauerit talem eccleſ. acquirat indulgentiã triũ ann. confeſſarius autẽ illi applicat, & imponit, vt viſitet deuotè talẽ eccleſ. & ſuperaddit pœn. ſacramẽtaliter, vel per annum, vel per æquiualẽs &c. profectò ex vi indulgẽtiæ illi nõ relaxatẽ pœna debita in purgat. niſi per tres annos, ſacramentalis aũt ſm̃ debitã quantitatem. Sed q̃tũ nobis credere licet, hoc difficilè eſt determinare, vbi duo ſunt, quæ nos reſpiciunt in Deo, diuina. ſ. iuſtitia, atq; diuina miſericordia, vbi ſemper iuſtitia potius placãda eſt cũ cõtritione, & per miſericordiã veniã ſperare, pœnitẽdo, & ſatisfaciẽdo, bona fide, ſm̃ ꝙ pœnit. iniungũtur, vbi ideò diligenter notãda ſunt, quæ dicit in reſpõſ. ad 2. Et notare oportet illud, quod dicit D. Th. 3. p. q. 1. art. 2. ad 2 & alibi, quod homo põt ſatisfacere Deo ſm̃ æqualitatem proportionis, per acceptationẽ infinitæ miſericordiæ Dei, nõ aũt ſm̃ æqualitatem quãtitatis offenſæ. vbi cõſidera, ꝙ tñ hoc nõ cõtradicat ſuperius dictis, q̃a alia eſt quãtitas offenſæ, alia eſt q̃titas pœnæ iã cõmutatæ in tẽporalem. Quãtitas offenſæ eſt infinita, ideo pęna infinita puniturSed mutata in temporalẽ habet quantitatẽ finitã, quæ à Sac Can. taxata eſt, vt videre eſt apud D. Ant. vbi ſup. Sed vt dicit D. Th. nec illi Can. ſeruãdi ſunt in pęnit. iniungẽdis ſemper, ſed debẽt moderari ſm̃ cõditiones peccati, & peccatoris. 4. Sent. diſt. 16. & alibi. Immò diſt. 18. q. p. ar. 3. ſatisfactionẽ grauem non vult imponi, ne ſpiritus frãgatur, ſed notificari dẽt pœnitenti, ut benè agendo aſſueſiat ad maiora. Et ſi libenter ꝓponit ſe facturũ oĩa, põt iniungi ſm̃ Canones. ſin aũt maxima moderatione vti confeſſarius debet.

QVÆSTIO

QVAESTIO XX.

Vtrum mulier, quæ genuit prolem in fornicatione poſtquàm factum adultum videat eum benè conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium, & deteſtari actum fornicationis, quo eum genuit.

SEQVVNTVR quæſita de humana natura ex parte coniuncti ex corpore, & anima quo ad pertinentia ad ſtatum culpæ.

Duo pertinentia ad ſtatum culpæ præteritæ; alia verò plurima pertinentia ad ſtatum culpæ inſtantis.

Primum, vtrum mulier, quæ genuit prolem in fornicatione, poſtquàm factum adultum videat eum benè conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium, & deteſtari actum fornicarium, quo eum genuit.

Secundum verò erat, vtrum accipiens tonſurã clericalem ab alieno Epiſcopo in excommunicatione, debeat poſt abſolutionem iterum tõſurari.

Arg. prim. Circa primum iſtorum arguitur, ꝙ ſic. quia voluntas libera potens eſt ad diuerſa, & contraria.

In oppoſit. Contra ſequitur, habet hunc in filium: ergo fornicata eſt, & nemo poteſt velle antecedens, niſi velit conſequens.

Reſponſ. Dicendum ꝙ in propoſito aliud eſt iudicium de poſſe velle, & de debere velle. De poſſe velle ſciendum, ꝙ circa progenitum in fornicatione eſt duo conſiderare circa actum generandi. ſ. ſubſtantiam actus, & circunſtantiam, quia ex fornicatione, & ſimiliter duo circa genitum. ſ. naturam, & bonam cõuerſationem. Et tria iſtorum poteſt velle, ſimul deteſtando circunſtantiam fornicationis circa actum, quia velle, & deteſtari non ſunt circa idem, ſed illam circunſtantiam nullo modo debet velle, nec actum cum illa circunſtantia adiuncta. immò potius deberet velle talem prolem, etſi eſſet ſanctior Ioanne baptiſta, non habuiſſe, quia pro nullo bono creaturæ debet aliquis conſentire in offenſam Dei, ſiue de præterito, ſiue de præſenti, ſiue de futuro. Similiter licèt ſine peccato poteſt velle mulier aliqua prolem bonam ſe habere ex matrimonio, tamen plus deberet velle eam, nõ genuiſſe quantuncunque bonam, & in virginitate permanſiſſe, quia modicum de augmento in propria gloria plùs debet appreciari, quàm gloria alterius ſumma cum detrimento gloriæ propriæ. Hinc Ambr. libro 3. de ſancta viduitate commendans Iulianam viduam tres habentem filias, dicit ſic. Honoremus hanc viduam, quia ſcriptum eſt, viduas honora, quæ verè viduæ ſunt, licet verborum noſtrorum honorem non ambiat, quæ mandatum Apoſtoli adæquauit habens in bonis operibus teſtimonium, quòd benè filias educauerit, melius inſtituerit. Deſcribens autem quomodo filias ſuas inſtituerit, ſubdit dicens. Videre filiæ longęuam matrem, plenam & adhuc immaturam virtutum ſtipendijs. Videtis amiſſum omne præſidium, & ornamentum, non auxilium viri habeo, nec virginitatis gratiam, & de me leuis cura. Vos mœreo, vos conſidero, remanſerunt mihi onera coniugij, hæredum adiumenta. Quanto mallem in hos nunquàm veniſſemus. Poteſtis tñ excuſare patrem, alleuiare matrem, ſi qđ in nobis amiſſum eſt in vobis recompenſetur. Hoc ſolo nos coniugij non pęnitebit, ſi vobis labor noſter profecerit. Proximum putabo matrẽ eſſe virginum, ac ſi virginitatem tenerem. Ecce quia dicit mallem in hæredes nunq̃ veniſſe q̃ iis bonos. Et cum conſequẽter profiteretur ipſa viduitatem, & illæ virginitatem, ſubdit dicens. At vtinam non licuiſſet & mihi dicere, quæ Chriſto profitemur, & nõ profiteamur ego viduitatem, vos virginitatẽ. Ecce quia voluit virgo permãſiſſe, vt nec profiteretur viduitatem, nec filias haberet profitentes virginitatem. Alijs ergo eiſdem retentis, nec propter bonũ prolis matrimonium virginitati præferendum eſt, ſed è conuerſo magis. Bonum. n. prolis non tàm prodeſt matri quantuncunq; bona ſit, quòd eam genuit carne, q̃ ꝙ eam genuit fide. dicẽte Auguſt. de Virgine MARIA in lib. de ſancta virginitate. Scriptum eſt in Euangelio, quicunq; fecerit voluntatem Patris mei ipſe mihi frater, & mater, & ſoror eſt. quid aliud nos docens, niſi carnali cognationi genus noſtrũ ſpirituale præponere, nec inde beatos nos eſſe, ſi iuſtis & ſanctis carnis propinquitate iungimur, ſed ſi eorũ doctrinis, & moribus obediendo, atq; imitando cohæreſcunt. Beatior ergo MARIA percipiendo fidem Chriſti, q̃ concipiendo carnem Chriſti. & infra. Materna propinquitas nihil Mariæ profuiſſet, niſi fœlicius Chriſtũ fide, q̃ carne geſtaſſet. Vnde ſi alia virgo fœlicius Chriſtũ geſtaſſet, q̃ Maria, magis illi, q̃ Mariæ ꝓfuiſſet. Cum ergo Heliſabet per corruptionem Ioannem Baptiſtam genuit, malle tñ debuit, ꝙ ipſa virgo permãſiſſet, alijs eiſdem retẽtis, videlicet ꝙ alia eum in corruptione genuiſſet carne, & ipſa tñ quantum illa genuiſſet fide, & cæteris huiuſmodi.

Ad primum obiectum, ꝙ ſimul põt vnum velle & alterum deteſtari, quia voluntas eſt libera: Dicendum ꝙ hæc non eſt ratio, ſed quia obiecta non ſunt contraria, vt dictum eſt. *Ad argu. princ.*

Ad ſecũdum, ꝙ habere hunc filium eſt antecedens ad fornicatam fuiſſe, dicendum ꝙ verum eſt, ſed per accidens. Potuiſſet enim eum habuiſſe eũdem ſine fornicatione. Et cum dicitur ꝙ non poteſt velle aliquis antecedens ſine conſequente, dicendum ꝙ verum eſt quãdo eſt per ſe conſequens, non autem quando eſt ſolum per accidens. *Ad argu. in oppoſit.*

Comment. in Quæſtionem XX. quæ eſt,

Vtrum mulier, quæ genuit prolem in fornicatione, poſtquàm factum adultum videat eum benè conuerſari, poſſit ſimul velle habere illum filium, & deteſtari actum fornicationis, quo eum genuit.

TITVLVS clarus.
In corpore eſt concluſio. Poteſt velle ſubſtantiam actus, naturam, ac bonam conuerſationem, deteſtando circunſtantiam. Probatur. Quia velle & deteſtari non ſunt circa idem.
Not. illud ipſum, quod notat Auctor. nempè, quod aliud ſit debere velle, & aliud poſſe velle. Et quantum ad debere velle, cum ſtatus incorruptionis ſit ſtatus perfectior, deberet velle potius non habere filium, quàm habere, etiam quantum ad ſubſtantiam actus, naturam, & bonam conuerſationem, vt melius eſſet virginitatem habere. ad quod inducitur Ambroſius in libro de virginitate. Sed huc non tendit quæſtio, quæ eſt de poſſe velle. Vbi not. quòd concluſio probari poteſt quo ad tria illa, quæ poteſt velle, ſic. Quod ſuaptè natura bonum eſt, in quolibet genere, & moris, vnuſquiſque poteſt velle. Sed ſubſtantia actus, quo generatur filius, & natura filij, & bona conuerſatio eiuſdem, bona ſunt, igitur vnuſquiſque poteſt velle. Quo verò ad circunſtantiam, quòd eam quis deteſtari debet, nec poſſit velle ſimul. Probatur. Quod eſt ſuaptè natura malum, debet quis deteſtari, ſed fornicatio eſt huiuſmodi, igitur. Tunc ſic rurſum. Nemo ritè poteſt velle ſimul repugnantia ad inuicem, ſed bonum, & malum repugnant. Igitur &c.
Not. quòd hoc hoc poſſe velle intelligitur abſque peccato, quia cum peccato poteſt vnuſquiſque velle, & de facto ſunt qui volũt. Et hoc eſt not. pro priori argumento.

QVAESTIO XXI.

Vtrum accipiens tonſuram clericalem ab alieno Epiſcopo in excommunicatione, debeat poſt abſolutionem iterum tonſurari.

Reſponſio. CIRCA ſecundum nullum proponebatur argumentum.

Ad quod dicendum, quòd ſecundũ iam ſupradicta ea, quæ ſunt ordinis purè, executionem effectus ſui ſemper habent. Vnde Epiſcopus hæreticus, ſchiſmaticus, vel excommunicatus quos ordinat ordinati ſunt, ſicut quod conſecrat conſecratum eſt. Et ideò conſimiliter quem tonſurat, quantuncunque in excommunicatione tonſuratur, clericus eſt, & tonſuratus, nec abſolutus debet iterum tonſurari. Si verò hoc ſit purè iuriſdictionis, quia ſuper hoc nulla facta eſt prohibitio, quòd tonſuratus in excommunicatione nihil recipit, ideò adhuc, quod factum eſt circa ipſum ratum eſt.

Comment. in Quæſtionem XXI. quæ eſt,

Vtrum accipiens tonſuram clericalem ab alieno Epiſcopo in excommunicatione, debeat poſt abſolutionem iterum tonſurari.

CONCLVSIO negatiua. Vbi nota argumentum eſſe à fortiori. Si hæreticus, vel excommunicatus rectè ordinat, ita vt ordinatus non debeat iterum ordinari, multò fortius id faciet Epiſcopus Catholicus, & nullo pacto impeditus, vt ſupponitur. Sed non videtur hoc argumentum aliquid valere, quoniam à diuerſitate agentium non arguitur diuerſitas materiæ, nec ab identitate agentium arguitur identitas materiæ. Non videtur autem eadem materia ſubiecta excommunicatus, & non excommunicatus.
Aduertendum autem ad euidentiam, Quod tollit excommunicatio circa ſacramentorum perceptionem, & ſi prima tonſura non ſit niſi diſpoſitio quædam ad ordinis ſacramentum, priuat quidem à rita Sacramentorum perceptione, tùm actiua, cùm etiam paſſiua. Nempè à re ipſa ſacramenti, ita quòd recipi, aut adminiſtrari ſacramentum non poſſit ſine peccato mortali, tamen quicunque excommunicatus vel recipit, vel adminiſtrat, participat, ſed non ritè, & priuatur re ſacramenti, addens peccatum. Non eſt tamen quòd ſacramentum vel perceptum non ſit, vel adminiſtratum. Vnde excommunicatus conficiens, conficit, ſed peccat, & tamen inquam conficit, & qui ſacram Euchariſtiam ſuſcipit, ſuſcipit ſacramentum, & ſuſceptum eſt, licet peccet. Sic qui ordinat, & ordinatur adminiſtrat ſacramentum, & recipitur ſacramentum, licet non res ſacramenti, quæ eſt gratia. Multò igitur magis quis poteſt Epiſcopus exiſtens excommunicatus dare primam tonſuram, id neſciens, & ille erit tonſuratus, licèt cum peccato. Vt ſi ordo non ſit iterandus, nec ipſa tonſura. Et hoc, quia quæ ſunt purè ordinis, executionem ſemper habent ſui effectus.

QVAESTIO XXII.

Vtrum res præſcripta in bona fide, cum notum fuerit de mala fide, ſtatim tenens teneatur illam ei reſtituere, ad quam aliàs de iure debet pertinere.

SEQVVNTVR pertinentia circa hominem ad ſtatum culpę pręſentis. Quorum vnum erat ex facto pręterito. Quędam verò alia ex facto pręſente. Primum illorum erat, vtrum res pręſcripta in bona fide, cum notum fuerit de mala fide, ſtatim tenens eam teneatur reſtituere illam ei ad quem

Arg. prin. aliàs de iure debet pertinere. Et arguitur, quòd non, quia res iuſtè teneri poteſt eius auctoritate, qui eam poteſt dare; ſed Codice de pręſcriptione quadragennali benè à Zenone dicitur, quòd princeps omnium rerum dominium habet, quo ad proprietatem, & talis benè poteſt rem dare, & auctoritate eius benè poteſt retineri. Sed tenens rem mala fide pręſcriptam non vi, aut clam, & cęteris huiuſmodi, retinet eam auctoritate Principis, qui in lege de pręſcriptione ſuper hoc auctoritatem ſuam adhibuit. ergo &c.

In oppoſit. Contra. illud debet reſtitui, quod abſque peccato mortali non poteſt retineri, ſed talis res abſq; peccato mortali non poteſt retineri. extra de pręſcriptione. cap. vlt. vbi dicit quòd qui preſcribit nullo tempore debet ſcire rem alienã. ergo quàm citò ſcit alienam iam non valet ei præſcriptio. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum ad hoc, quòd omnis præſcriptio ad ius poſitiuum pertinet, quod debet valere, aut ad iuris naturalis declarationem, aut ad eius efficaciorem obſeruationem, aut ad tranſgreſſionis eius punitionem.

De primis duobus modis nihil ad propoſitum. Sed de tertio ſciendum, quòd ad tranſgreſſionis punitionem ius poſitiuum dupliciter pœnalia ſtatuta conſtituit.

Vno modo pęnas certas delictis imponendo, vt quòd voluntarius homicida captus occidatur. de quo adhuc nihil ad præſens.

Alio modo in deteſtationem vnius criminis punitioni alterius ſeſe non intromittendo. de quo ponit Auguſt. exemplum. i. de libero arbitrio dicens. Diſcutiendum videtur, vtrum hoſtis irruens vel inſidiator ſicarius, ſiue pro vita, ſiue pro libertate, ſiue pro pudicitia, ſiue vlla interficiatur libidine. Et ſi dicatur, quòd non, contra hoc ſtatim concludit. Non ergo lex iuſta eſt, quæ dat poteſtatem, vel viatori, vt latronẽ, ne ab eo ipſe occidatur, occidat, vel cuipiam viro, vel fœminæ, vt violentum ſtupratorem irruentem ante illatum ſtuprum ſi poſſit interimat. Et infra. Quapropter (inquit Auguſtin.) legem non reprehendo, quę tales permittit interfici. & infra. Videtur mihi legem iſtam quæ populo regendo ſcribitur rectè iſta permittere, & per diuinam prouidentiam vindicari. Ea enim vindicanda ſibi hæc aſſumit, quæ ſatis ſunt conciliandæ paci hominibus imperitis, & quanta poſſunt per hominem regi. Illud ergo quod iſto modo ſtatuitur in deteſtationem criminis non puniendum, ſed permittendum, ſtatui non debet, niſi propter bonum, & pacem reipublicæ, & quatenus vergit in pacem, & bonum reipublicæ. Vnde ſi eſſent caſus aliqui in quibus legem huiuſmodi ſtatuti obſeruare nullo modo vergeret in pacem, & bonum reipubl. caſus huiuſmodi excipi deberent, quia iniquum eſſet ipſos ſub generali ſtatuto comprehendi, ita quòd etſi in prima legis cõſtitutione legiſlator eos non exciperet, poſtmodũ tamen legis directiuus ſiue correctiuus eos deberet excipere, vt ſi in primo ſtatu deſcriptione non eſſent excepti caſus illi, quibus aliqui vi vel clam præſcriberent, poſtquàm compertum eſſet, quòd vergerent in detrimentum, & diſturbationem reipublicę, excipi deberent, nec vnquàm debuit legiſlator ſapiens eos velle, aut intendere includi. Vnde quia lex de præſcriptione iuſtè inſtituta eſt ex intentione inſtituentis, ne lites fierent immortales. & in pęnam diſſetentium per totum tempus pręſcriptionis ſua repetere, ſic debet lex intelligi de pręſcriptione, vt in his legiſlatoris intentio obſeruetur, & cum hoc quantum poſſibile eſt indemnis innocentia conſeruetur. Et eſt duplex ſtatuti de præſcriptione expoſitio ſecundum duplicem opinionem circa primum, tacta extra de pręſcript. Vigilanti vt infra videbitur. Vna quòd res pręſcripta continuè, nec vi, nec clam, nec contra aliquã conditionem caſus cuiuſcunque quibus iura determinant legem, & modum præſcribendi, iure pręſcriptionis facta eſt præſcribentis finito tempore præſcribendi à iure præfinito, & iam definit eſſe illius, contra quem pręſcribitur, ita quòd conquerens de cæterò non eſt audiendus. Et ſecundum leges ciuiles, vt dicit Gloſ. extra de præſcript. cap. vlt. etiam præſcribens licèt currente tempore pręſcriptionis fuit malæ fidei poſſeſſor, & iniuſtè atque in peccato mortali ſcienter detinuit alienum, tamen elapſo tẽpore præſcriptionis iam factus eſt bonæ fidei poſſeſſor, & iuſtè, & ſine omni peccato incipit detinere non alienum, ſed quod ſuum eſt, & hoc legiſlatoris, & legis auctoritate, qua nemo peccat. Sed an ita poſſit eſſe perſcrutandum eſt. Eſt planum omnibus, quòd facere illud, quod eſt alicuius, non eſſe ſuum, ſed alienum, & eſſe al-

 terius,

terius, nullus poteſt niſi vna de cauſa ex his duabus. Aut quia ille, qui hoc facit maius habet dominium in re illa, ita quòd inferior nullum ius habet in ea re, niſi de voluntate illius, & quandiù ipſe voluerit.

Sic Deus fecit, ꝙ illud quod erat Aegyptiorum eſſet Hebræorum quando præcepit eis, vt ſpoliarent Aegyptios. Exod. 12. Sic etiam Dominus poteſt facere, ꝙ bona, quæ ſunt ſerui, ſint non ſua, ſed alterius. Aut quia eſt aliquod ius legis naturæ & diuinę, aut humanæ, propter quod quod ſuum eſt debet eſſe non ſuum, ſed alienum, & hoc non niſi propter delictum illius cuius eſt, quod vergit in detrimentum, & diſturbationem reipublicæ, & quo lęditur innocentia, & fouetur malitia. Hoc modo auctoritate legis naturæ iudex miniſter legis facit, quòd illud, quod eſt illius, qui non vult reddere mutuum, fiat non ſuum, ſed illius cui mutuò tenetur. Hoc etiam modo per edicta Eccleſtica in certis criminibus commiſſis contra Eccleſiam, feudum, quod eſt alicuius, quod tenet de Eccleſia, fiat nõ ſuum, ſed Eccleſiæ, à qua tenet illud. Vnde in caſu in quo læditur innocẽtia, & fouetur malitia, abſque omni bono, quod inde poſſit prouenire reipublicę, nec eſt, nec debet eſſe intentionis legis, aut legiſlatoris, aut miniſtri legis, quòd id quod eſt alicuius fiat non ſuum, ſed alienum, nec debet legislator hoc ſtatuere fieri, aut dare occaſionem, quòd fiat, immò potius non permittere, & ſtatuere ne poſſit fieri. In propoſito autem caſu pręſcriptionis, quod eſt ſuum non ſit non ſuum, ſed alienum, niſi ex vltima cauſa. Lex legis ſtatuto, vt ponit prędicta opinio. Sed quòd non ſic debet intelligi lex de pręſcriptione, ſicut exponit eam dicta opinio, hic ex iam dictis videtur declarari ſic. Vt enim patet ex iam dictis, ſtatutum pœnale faciens de ſuo nõn ſuum, hoc debet facere propter culpam veram, vel pręſumptam tali pręſumptione, contra quam non admittitur exceptio eius cuius res primò eſt, vergentem in detrimentum reipublicę verè, vel pręſumptiuè, ita ꝙ idcirco ex hoc non lædatur innocentia, neque foueatur malitia, neque detur occaſio huiuſmodi abſque euidentiſſima vtilitate reip. quæ alias obtineri non poſſet. Vnde ſtatutum de præſcriptione ſic debet intelligi, vt per ipſum procuretur reipublicæ vtilitas, & non lædatur innocẽtia, nec foueatur malitia prout eſt poſſibile fieri. Ita ꝙ ille non ſit rectus intellectus ſtatuti per quem ex ſtatuto in aliquo caſu ſi poſſit contingere lęderetur innocentia, & foueretur malitia abſque euidentiſſima vtilitate reipublicæ, quæ aliàs obtineri non poſſet. Nunc autem ita eſt in caſu noſtro propoſito. Poſſet enim contingere, ꝙ aliquis intendens peregrinari in remotis partibus, fundum aliquem locet vicino ſuo vſque ad annum ſub tali conditione, ꝙ extunc reſtituat eum hæredibus quos relinquit, & ſtatim recedere. Ille autem non ſeruat pactum, & anno elapſo non reſtituit fundum, ſed mala fide poſſidet tanqnàm ſuum, hæredibus fortè paruulis, aut negligentibus, reſtitutionem fundi non petentibus, nec reclamantibus, & ſic præſcribit, tempore verò præſcriptionis elapſo reuertitur peregrinus, & petit fundum, ille autem, qui tenet dicit, ꝙ nõ reddet, quia ſuus factus eſt iure præſcriptionis. Ecce ſi iuſtè detinet quomodo innocentia læditur, & malitia fouetur per prædictum intellectum ſtatuti. Sed dices, ꝙ etſi lædatur ſine culpa ſua, non tamẽ ſine culpa ſuorum. Sed eſto ꝙ dixiſſet hæredibus ſuis in ſuo receſſu, ꝙ fundus ille ſuus eſſet, & ꝙ eis poſt annum reſtituendus eſſet, ſed totum hoc bonæ fidei alterius commiſiſſet, tunc ſine culpa ſua, & ſuorum, innocẽtia læderetur. Sed dices, debuiſſet dimiſiſſe procuratorem diligentem. Sed ponatur ꝙ non propoſuiſſet morari, niſi per tàm modicum temporis, intra quod iura non iudicarent eum debere dimiſiſſe procuratorem, & interim captus violenter, vel etiam in domo ſua occultè, & inde clam ad loca remotiſſima per totum tempus præſcriptionis abſens, vt à nullo poſſit ſciri, quo ipſe deuenit, ſic adhuc nullo modo eſt in culpa. Sed dices adhuc, ꝙ etſi in iſto caſu læditur innocentia ſine culpa, non tamen ſine cauſa, quæ eſt prędicta propter quam ſtatutum editum eſt, quod propter vnum caſum non debet infringi, qui etiam excipi à ſtatuto non debet, quia prædictam cauſam abſentię ſuę fortè probare non poſſet, & ideo non crederetur ei. Sed eſto ꝙ probare poſſet, & hoc in iure proponit, re vera videtur ꝙ audiri deberet. Vnde de pręſcripti. capitulo vltimo ſuper illud. Nulla valeat præſcriptio abſque bona fide. dicit Gloſſa. Benè debet audiri, qui vult probare malã fidem ab initio habuiſſe, quia poſtea pręſcribere non potuit. Vnde talis caſus ſi pręcogitatus fuiſſet à legislatore, excipi debuiſſet, aut oporteret aſſignaſſe euidentem vtilitatẽ reipublicę inde prouenientem, quam aliàs non obtineret. Sed dices ꝙ illa eſt ne lites fiant immortales. ergo ſaltem ſalua iſta vtilitate ſic debat temperari intellectus edicti, vt obſeruata iſta vtilitate, vel quacunque alia, ſic debet intelligi edictum, quo potius, & magis conſulitur innocentię, ne lędatur, & obuiatur malitię, ne foueatur. hoc autem fit, ſi cum hoc, ꝙ lex publica non aſſumit ſibi huius facti correctionem propter publicam pacem, dimittat tamẽ eius correctionem legi ſuperiori ſcilicet diuinę, dimittendo ſcilicet conſcientiæ detentoris, vt ſi habeat conſcientiam, ꝙ mala fides fuit in pręſcribendo, aut ab initio detentionis rei à primo detentore, ꝙ reſtituat detentum ſicut alienum. Sin autem, ꝙ reſeruet ſi velit. Per hoc enim quòd ſic conſcientię ſuę relinquitur, non minus conſulitur paci reipublicę, q̃ ſi aſſecuretur in conſcientia. Sed minus conſulitur innocentię, & minus reſiſtitur malitię. Propter quod eſt aliorum opinio, ꝙ res ſm̃ omnes conditiones præſcribendi legitimè pręſcripta hoc

ſolo

ſolo deficiente, quòd aliquando in præſcribendo, vel ab initio in detinendo, vel ipſe, qui nunc rem detinet, vel aliquis prædeceſſorum eius fuerit malæ fidei poſſeſſor, non eſt iure præſcriptionis ſic facta præſcribentis, aut tenentis eam, ꝙ deſinat eſſe illius contra quem præſcribitur, ſed quòd de cætero coram iudice ſuper illius rei repetitione non eſt audiendus, quia vt dicitur de præſcript. cap. Ad aures. Quadragennalis præſcriptio actionem prorſus actionem excludit. Et ſic lex permittit conſcientiæ ſuæ reſtituere, vel non reſtituere, & ſimiliter correctionem ſi contra conſcientiam non reddat, legi diuinæ, & iudicio Dei. Ita ꝙ ſi habeatur conſcientia, ꝙ ab initio ipſe, vel aliquis prædeceſſorum ſuorum in illa re fuit malæ fidei poſſeſſor, confidendo in iure præſcriptionis non debet ſuper hoc cõſcientiam deponere qua putat ſe male detinere, immò debet eam ſibi informare, quia in rei veritate eam male detinet. Hanc opinionem puto eſſe veriorem, & credo ꝙ magis concordat iuri canonico, etſi fortè alia magis concordet iuri ciuili, quod in hoc debet imitari ius canonicum, vt extra de præſcript. cap. vlt. vnde argumentum ſecundum aſſumptum eſt, vbi dicitur. Quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ſynodali iudicio definimus, vt nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tàm canonica q̃ ciuilis, cum generaliter ſit omni conſtitutioni, atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali peccato non poteſt obſeruari. Vnde oportet, vt q præſcribit in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ. Quod non eſt ex fide. gloſ. 1. ex conſcientia. Tàm canonica, q̃ ciuilis. Gloſ. Videtur ꝙ Papa voluit præiudicare præſcriptioni laicorum, quæ locum habet, vbi etiam habuit malam fidem in præſcriptione. Dicebat Ioan. ꝙ ratione peccati hoc ſtatuit Papa de præſcriptionibus laicorum, quia omnis cauſa ratione peccati ſaltem indirectè pertinet ad Eccleſiam, ſupra de iudicijs. Nouit. & ſecundum hoc omnia iura ciuilia, quę tractant de præſcriptionibus non tenent hodie. Sed hoc nõ credo, ſed quo ad ius diuinum verum eſt illud, quia ſine mortali peccato laicus præſcribens talem rem retinere non poteſt, & ille qui pręſcribit, bonam fidem debet habere, & lex aliud cõſiderauit, quàm canon. Lex enim conſiderauit negligentiam non petentis rem ſuam. ſupra eodem. Vigilanti, ſed canon conſiderauit peccatum præſcribentis mala fide, quod non excuſat negligentiam non petentis rem ſuam, & ideò dicit hic, ꝙ nulla valet præſcriptio canonica, vel ciuilis, quæ ſine peccato mortali obſeruari non poteſt. Vnde potius ſtandum eſt canoni, q̃ legi in hoc caſu, quia præſcribens non excuſatur per rationem legis, & ideò concilium voluit propter periculum animarum leges in hoc corrigere. Ecce planè ꝙ concilium per hanc literam voluit præiudicare p̃ſcriptioni legum, quæ malam fidem habuit in pręſcriptione, vel in detentione rei alienæ ab initio, non quo ad hoc, ꝙ in nullo tenerent hodie, immò tenent, quo ad hoc, ꝙ contra malæ fidei pręſcribẽtem poſt præſcriptionem nemo auditur, etiam licèt aliquis velit probare malam fidem: ſed ſecundum canones debet audiri, vt dictum eſt iam. & quo ad hoc iura canonica corrigunt leges non reuocant. Licèt enim ſic ſeruetur in iudicio ſæculari, vt ſequitur in gloſſ. prædicta, tamen ſecundùm iura diuina quæ canones imitantur, non permittitur, ſed vindicatur illud, quod leges permittunt de præſcriptionibus, & in hoc non tenet ſecundum lẽgem diuinam, quod tenet ſecundum legem ciuilẽ. Non tamen in hoc illæ leges vituperandæ ſunt, vt dictum eſt ſupra ſecundum Auguſt. vbi ſubdit dicens. Laudo, & probo iſtam quàmuis inchoatam minuſque perfectam. Videtur enim lex iſta, quæ regendis ciuitatibus fertur, multa concedere, atq; impunita relinquere, quæ per diuinam tamẽ prouidentiam vindicantur, & rectè. Neque enim quia non omnia facit, ideò quæ facit improbanda ſunt. Vnde quia leges de præſcriptione permittunt impunes mala fide pręſcribentes, nõ ideò malæ ſunt, nec ſic reuocatæ, vt nõ teneant in benè dictis ſuis, quemadmodũ malæ ſunt leges permittentes vſuras, & per canones hodie non tenent, ſed reuocatę ſunt omninò, quia in nullo habent benè dicta, vt notatur de vſuris. capitulo. Quia in omnibus. Et hoc ideò, quia edicto publico permittere, quod omninò malum eſt, iniquum eſt: licèt quandoque de facto poſſit diſſimulari. Si verò leges ciuiles intellexiſſent, ſicut dixit præcedens opinio, ꝙ præſcriptio præſcribentes in mala fide aſſecuraret, & excuſaret, ne deberent poſt præſcriptionem rem reſtituere, hæc iniquitas fuiſſet, & quo ad hoc propter periculum animarum ne quis pręſcribens putaret ſe excuſari, canon dictus corrigit leges. Vnde ſi per legem præſcriptionis debeat aliquis excuſari detinendo rem alienam, oportet ꝙ in præſcribendo in nulla parte temporis ab initio, quo incipit præſcribere vſque in finem habeat conſcientiã rei alienæ, quod ſi contingat, tũc poſt præſcriptionem non tenetur ſibi facere conſcientiam de re, quòd ſit aliena, ſiue quòd ſit ab aliquo prędeceſſorum ſuorum ab initio malè detenta, aut in mala fide præſcripta, immò debet eam deponere ſi poteſt tanquàm erroneam. Sed ſi omninò non poteſt, vt euitet mortale, quod incurreret detinendo rem contra conſcientiam, debet eam reſtituere, ſecundum illud cap. de præſcriptionibus. Vigilanti ſtudio cauendum eſt, ne malæ fidei poſſeſſores ſimus in prędijs alienis. quoniam nulla antiquorum dierum poſſeſſio iuuat aliquem malæ fidei poſſeſſorem, niſi reſipuerit, poſtquàm ſe nouerit aliena poſſidere, cum bonæ fidei poſſeſſor dici nõ poſſit. Vbi tamẽ Gloſſa tangit duas opiniones prædictas ſuper illud. Se nouerit. dicens ſic. Quod intelligendum eſt ſi ante completam præſcriptionem habuit malam fidem, quoniam, qui mala fide pręſcribit, non poſſidet.

Sed pone ꝙ poſt completam præſcriptionem incipiat habere malam fidem, nũquid tenetur ipſam rem reddere vero Domino? Videtur ꝙ ſic, quia iã ſcit, ꝙ res ſua non eſt, quia non dimittitur peccatum. 14. quæſt. 5. Si res. Sed contra videtur, quia completa præſcriptione iam tutus eſt ſecundum vtrunque ius: ergo iure poſſidet. Si iure: ergo & iuſtè & benè. Item conditor canonis, vel legis poteſt mihi dare rem alienam, & tutus ero. ff. de euic. Lucius. §. De quadrienali præſcriptione. benè à Zenone. & per totum, & ſic multò fortius potuit inducere hanc præſcriptionem in odium negligẽtium. Quidam dicunt ꝙ quandocunque habeat cõſcientiam rei alienæ tenetur eam reddere, aliàs peccat: Alij dicunt (quod videtur verius) ꝙ non tenetur eam amplius reddere, quoniam iam non eſt aliena, immò ſua, & iuſtè eam poſſidet, quia iure. Sed mihi videtur verius ſecundum prædicta illud, quod dicit prima opinio. Vnde potius exponendum illud. Nouerit. quandocunq; habuit malam fidem, & maximè ſi ante completam præſcriptionem. Et quod dicitur, ꝙ tutus eſt ſecundum vtrunque ius: Dicendum ꝙ verum eſt ſecundum ius ciuile, non autem ſecundum canonicum, vt patet ex dictis. Quod ergo arguitur primò, ꝙ conditor legis poteſt dare legem alienam: Dicendum; ꝙ non puto ita. Principes enim ſunt non domini rerum ſubditorum, niſi eſſent ſerui, ſed tutores, ac defenſores habentes propria ſtipendia ſibi deputata in prima inſtitutione, non natura, ſed de populi voluntate, qui regem ſibi inſtituendo non ſubiecit ſe ſeruituti eius, neque quo ad perſonas, neque quo ad res ſuas. Vnde proprijs ſtipendijs debet eſſe contentus, nec pro voluntate ſua facere poteſt de iure, quod eſt alienum, vt fiat ſuum. dicẽte Auguſt. de verbis Domini ſerm. 19. Ideò agere rempub. vt diuitias augeas, videtur eſſe damnabile. Propterea enim quadã prouidentia militibus ſunt ſtipendia conſtituta, ne dum ſumptus quæritur prædo graſſetur. & 23. quęſt. 1. §. Reddite. dicitur. Quod Cæſar præcipit ferendum eſt, quod imperat tolerandum eſt. Sed fit intolerabile, dum prædam exactores accumulant, quicunque ſibi ſtipendia decreta conſequitur, ſi amplius quęrit, tanquàm calumniator, & cõcuſſor Ioannis ſententia condemnatur. In vſum tamẽ reipublicæ princeps poſſet, ſi opus eſſet, bona ſubditorum conuertere cuius ſunt pars, & ideo debitum eſt, ꝙ ſinguli de populo contribuant in vſum publicum. Conditor verò canonum, vt Summus Pontifex, quia aliã poteſtatem habet ſuper bona Eccleſiaſtica, quæ tenent ſinguli, quàm Principes ſuper bona proprietaria ſingulorum fortaſſe poſſet facere, ꝙ meum fieret tuum, & ſine ſtatuto & per ſtatutum præſcriptionis. Sed non videtur ſtatutum fore multũ rationabile, vt patet ex prædictis.

Comment. in Quæſtionem XXII. quæ eſt,

Vtrum res præſcripta in bona fidè, cum notùm fuerit de mala fide, ſtatim tenens teneatur illam ei reſtituere, ad quam aliàs de iure debet pertinere.

IN titulo tria ſunt per ordinem præſertim declaranda. Primum, quid ſit præſcriptio: Secundum quid in præſcriptione ſit bona fides, Tertium quid in eadem ſit mala fides. Quoad primum ita diffiniri ſolet, quod ſit quoddam ius ex tempore congruens ex auctoritate legum vim capiens, pœnam negligentibus afferens, & litibus finem imponens. Quam diffinitionem iuriſtæ tradere ſolent, & etiam Theologi, quod videre eſt apud Thomam de Argent. 4. ſententiarum diſt. 15. art. vlt. Solet autem fieri diſtinctio, tùm à iuriſtis, vt patet inſtit. de vſucap. & alibi. cum etiã à Theologis, vt præſertim apud Gabr. Biel. in 4. diſt. 15. quæſt. 14. art 1. Et Sotum, de iuſt. & iur. lib. 4. quæſt. 5. art. 4. & Thom. de Arg. vbi ſup. Et à Summiſtis, vt apud Angel. Profel. & alios. Inter præſcriptionem, & vſucapionem, quòd illa ſit de rebus immobilibus, hic autem de mobilibus, & ſi non vndequaque placeat id Doctori Nauar. cap. 17. numero 85. in Man. quippè qui rectius eſſe dicendum ita exiſtimat, quòd modus acquirendi dicatur vſucapio in omnibus, exceptio verò, quæ ex ea naſcitur, præſcriptio, quod colligit ex multis ff de vſucap. ſed hoc parum refert. extendi poteſt Auctoris noſtri ſententia, tùm ad propriam præſcriptionem, cum etiam vſucapionem ſecundum eos, qui diſtinguunt, & ſecundum eos, qui non diſtinguunt quoque.

Not. autem quod diuerſimodè taxatur tempus præſcriptionis. Eſt. n. vnius diei, & anni 20. quæſt. 11. Puella. vnius anni cum dimidio 3. quæſt. 3. De inducijs. Biennij. 19. quæſt. 3. Monaſterijs Triẽnij. 17. quæſt. 11. Si quis incognitus. Quadriennij 16. quæſt. 3. Placuit. c. Placuit. Decennij. ibidem §. Poteſt Duodecim annorum 20 quæſt. 1. Puellæ. Quatuordecim annorum. 20. quæſt. 11. Si in qualibet. decem & octo annorum. 28. diſt. De his. viginti annorum. 16 quæſt. 3. Placuit. § Poteſt. viginti quinque annorum, ibidem. Quadraginta annorum, vbi ſupra. Sunt & præſcriptiones menſales plures. Sed præſcriptio communis eſt Tricennaria, religioſorum quadragenaria. Romanæ Eccleſiæ centenaria 14. quæſt. 11. § 1. 16. q. 3. Placuit. l. 11 §. Poteſt etiam. Et introducta eſt non fauore malæ fidei poſſeſſoris, ſed odio remſuam proſequi negligentis. Et nota quod non de omnibus currit præſcriptio, quod multa iura oſtendunt. Quippè non currit contra Romanam Eccleſiam in his, quæ ſibi in ſignum ſpecialis priuilegij reſeruauit. de præſcript. c. cum nobis. & alibi. nec contra res Eccleſię precariæ, vel ratione hoſtilitatis poſſeſſas 16. quæſt. 3. clericus. & ratione temporis quoque pueritiæ fictionum obedientiæ, &c. quæ omnia exempta numerantur in gloſ. c. cum non liceat de præſcript. his verſibus.

Hoſtis, ſchiſma, minor, confinia, res ſacra, dotes,
Eccleſiæ neruus, Laicus, res ſpiritualis.
Viſito, coniugium, via publica liber obedit,
Functio, res fiſci, publicũm ius, de repetundis
Si vacat Eccleſia, ſuſpenſio, ſub patre natus,
Uxor, conditio, ſi res non poſſideantur,

Res pu-

Res pupillares, his atque peculia iungis.
Impedimenta vetant hæc nè præſcribere poſſis.

Debemus autem nos ſumere Doctoris quæſtionem in his, quæ præſcribi poſſunt, quæ ſunt cætera vltra enumerata.

De ſecundò ſciendum, quod ad faciendam bonam fidem in materia præſcriptionis quatuor requiruntur. Primum eſt ſubſtantia ipſa fidei, ſcilicet ſcientia, vel certa credulitas, quòd res tua ſit. Secundum eſt poſſeſſio. oportet.n. vt quis rem poſſideat, ſi debet præſcribere. Quod patet de vſucap. l. ſine poſſeſ. Tertium eſt titulus, vel naturalis, vel iure legitimus, aut præſumptus. Vnde latrones præſcribere nunquàm poſſunt, quia ſemper carent huiuſmodi titulo patronatus, vel dominij ſupra rem. Quartum eſt, ꝙ hæc tria continuentur, & maximè primum per totum tempus præſcriptionis.

Ex his quoniam oppoſitorum eſt eadem diſciplina, facilè cognoſci poteſt quid ſit poſſidere mala fide. Vt potè præſertim, ſi ſcit, & nouit non eſſe ſuum quod poſſidet. hoc.n. eſt baſis, & fundamentum totius huius negotij, quod ſi adſit, nulla eſt præſcriptio.

Quæſtio igitur Doctoris, qua quæritur vtrum res præſcripta bona fide cum notum fuerit de mala fide ſtatim tenens teneatur reſtituere, &c eſt quæſtio præſertim circa primum, quod eſt fidei ſubſtantia, & intelligi bifariam poteſt. primo vt nouerit præſcribens malam fidem eſſe, ſcilicet poſſeſſum non eſſe ſuum, ante terminum, & finem præſcriptionis, vel poſt confinium præſcriptionis, & tunc quæſtio partitur in duos articulos, ad quos reſpondet Auctor, vt videbimus.

In corpore igitur iuxta duos articulos quæſtionis reſpondet quæſito.

Quo ad primum reprobat opinionem quandam, quæ negatiuam partem tenet, ſ. ꝙ non tenetur poſt præſcriptionem, & ſi ſciuerit prius non eſſe ſuum.

Reprobatur autem hæc opinio ex hoc præſertim, ꝙ tunc ex ſtatuto de præſcript. Læderetur innocentia, & foueretur malitia, quod verum ius nequaquam accipit.

Not. ꝙ hæc ſententia videtur eſſe gloſ. cap. Finalis. de præſcript. vt notat Sotus vbi ſup. & hæc communiter non tenetur.

Communis autem concluſio tùm Doctoris noſtri, cùm etiam plurium, quos vidimus eſt ad primum articulum talis. Quòd nemo beneficio legis humanæ ſana conſcientia præſcribit, niſi toto præſcriptionis tempore bona fide poſſideat. ex quo ſequitur, ꝙ tenetur reſtituere.

Vbi not. ꝙ auctor priorem ſententiam eſſe ad aures iuris ciuilis dicit, hanc verò ad aures iuris canonici, cui cum ſubijci debeat ius ciuile, hęc erit ſententia verior. Et probatur concluſio. ſ. ꝙ ſit ad aures iuris canonici per plures allegationes, quæ leguntur in litera. Et apud Sotum vbi ſupra. Et Nauar. vbi ſup. Et Richard. in 4 ſententiarum, &c.

Quo ad ſecundum articulum. Veriorem dicit Auctor opinionem eſſe tenentem partem negatiuam, quàm affirmatiuam. Nempè verior eſt opinio, quæ tenet, ꝙ non tenetur in conſcientia reddere ſi nouerit id non eſſe poſt præſcriptionis tempus; Quod probat ex iure, vt patet in litera.

Not. ꝙ partem affirmatiuam, uiſi ſunt tenuiſſe, quo ad forum conſcientiæ Roſel. in verbo. Præſcriptio. & ex Syluestr. Ant. de Bud. vt notat Sotus vbi ſup. Et maxima ex parte hanc ſecutum legimus Adrian. Sed diligentiſſimè id reprobat Sotus vbi ſupra ex D. Thoma, Scoto, Sacrorum Can. auctoritate, Conciliorum, atque Sanctorum. Vide ipſum, & D. Thomam. præſertim quodlib. 12. art. 25. & Scot. in 4 diſt. 15. Eſt etiam concluſio Doct. Nauar. vbi ſupra. Armillæ etiam in verbo Præſcrip. Angel. ibidem. Gaet. ibidem in ſummula, & aliorum quos vidimus, &c.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum non potens continere, nitens tamen continere, ſi vt fortius aſtringatur ad continendum voueat ſe intraturum religionem, quam ſummè deteſtatur, ſi amplius recidiuet, & contingat, quòd recidiuet, teneatur intrare religionem illam.

SEQVVNTVR quæſita circa hominem pertinentia ad ſtatum culpæ inſtantis ex facto præſenti. Et erant tria. Quorum vnum erat de culpa procedente ex lubricitate. Secundũ verò de culpa procedente ex cupiditate. Tertium autem de culpa procedente ex malitia. Quorum primum erat, vtrum non potens continere, nitens tamen continere, ſi vt fortius aſtringatur ad continendum voueat ſe intraturum religionem, quam ſummè deteſtatur, ſi amplius recidiuet, & contingat, ꝙ recidiuet, teneatur intrare illam religionem. Secundum, vtrum liceat emere redditus perpetuos. Tertium, vtrum peccet non gaudens de bono opere alterius.

Arg prim. Circa primum arguitur, ꝙ ſic. quia voti impletio neceſſitatis eſt abſolutè, ſicut abſolutè promittitur, ergo etſi promittitur ſub conditione, neceſſitatis eſt extante conditione. quare cum hic exiſtat conditio. ergo &c.

In oppoſit. Contra. matrimonium ſpirituale non debet fieri ſine conſenſu, ſicut nec carnale. quare cum iſte non conſentit in ingreſſum talis religionis, quia eã ſummè deteſtatur, & per ingreſſum quodãmodo fieret matrimonium ſpirituale. ergo &c.

Reſolut. q. et Reſponſ. Difficultas huius quęſtionis eſt in hoc, ꝙ in hoc voto ſunt duo inuoluta, ſed vnum magis. ſ. recidiuare in fornicationem, & alterum minus. ſ. illam religionem intrare, propter quod cum omnis obligatio voluntaria ſit, & ita circa volitum, apparet quòd hic nulla ſit obligatio. Sed non eſt ita. Sicut enim aliquid non eligibile eſt alicui, vel quia malum, & ita ſimpliciter non eligibile, vel apparens malum, & ita non eligibile illi cui apparet malum: & hoc vel abſolutè, vel in comparatione, non eligibile alicui abſolutè, quia ſimpliciter malum, ſic iſti in propoſito eligibile eſt non fornicari, & non intrare religionem deteſtatam, quia eſt ei apparẽs malum, non eligibile autem alicui in comparatione, vt minus malum ſimpliciter reſpectu minoris mali ſimpliciter. dicente Gregorio. Paulus cum quoſdam in Eccleſia incontinentes aſpiceret, conceſſit minora mala, vt maiora declinarent. vel vt maius malum ſimpliciter reſpectu minoris mali,

ſecundum æſtimationem. diſtin. decretorum. 13. Duo mala licèt cautiſſimè ſunt præcauenda, tamẽ ſi periculi neceſſitas vnum ex his perpetrare compulerit, id debemus reſoluere quod minori nexu cognoſcitur obligare. tale exemplum eſt in propoſito. Quia enim maius malum eſt fornicari, & minus malum ſecundum æſtimationem intrare dictã religionẽ, benè poteſt eligibile eſſe ingreſſus eius reſpectu actus fornicandi. & ideò in comparatione poteſt iſte illud velle, & vt omninò effugiat maius malum ſub conditione ad illud æſtimatum malum ſe voto obligare, etiam ſi eſſet conditio inhoneſta, vt ſiquis dicat mulieri permitte me fornicari tecũ, & voueo Deo, quòd intrabo religionem cum hoc fecero, ſtante conditione obligatus eſt ad voti impletionem, & hoc quia talis conditio extans non repugnat impletioni voti, quia malum benè poteſt eſſe occaſio boni, & impletio voti eſt correctiua huius mali.

Ad argu. in oppoſit. Ad argumentum in oppoſitum iam patet reſpõſio. Etenim quod hic vouetur, licèt non ſit voluntarium abſolutè, eſt tamen voluntarium in comparatione, & hoc ſufficit etiam in matrimonio carnali. Si enim deteſtaretur quis mulierem, & propter odium fornicationis promitteret ſe eam ducere in vxorem ſi contingeret eum fornicari, vel ſi permitteret ſe fornicari cum ea, alterutra conditione ſtante teneretur promiſſum implere.

Comment. in Quæſtionem XXIII. quæ eſt,

Vtrum non potens continere, nitens tamen continere, ſi vt fortius aſtringatur ad continendum voueat ſe intraturum religionem, quam ſummè deteſtatur, ſi amplius recidiuet, & contingat, quòd recidiuet, teneatur intrare religionem illam.

IN titulo not. continentiam ſumi in ſpecie circa concupiſcentias tactus, etiam ſi nomen generale ſit, & ſit cohibitio gulæ, luxuriæ, cupiditatis, auaritiæ, ambitionis, atque ſuperbiæ.

Not. quoque videri difficilis iſte titulus, quia non videtur, quomodo quis voueat intrare religionem, quam ſumme deteſtatur. Sed vt intelligas finge caſum. Eſt Callias non potens continere, & nitens, vt fortius aſtringatur, celebrat ſic votum ſuum. Voueo me intraturum religionem, ſi acciderit, ꝙ denuo peccem. Vbi ſupponendum eſt, ꝙ Callias deteſtetur religionis ingreſſum, & voueat ſe intraturum, vbi non vellet vllo modo intrare, & id facit, vt timor neceſſitatis intrandi cohibeat eum ab ipſa incontinentia. Accidit autem ꝙ non obſtante timore illo, ipſe recidiuat. Et tunc quæritur vtrum nam teneatur ad voti impletionem.

In corpore eſt concluſio affirmatiua, ſ. quòd ipſe tenetur intrare. &c.

Not. ꝙ Auctor non probat hanc concluſionem, niſi in virtute reſoluendo difficultatem.

Eſt autem difficultas, ꝙ omne votum eſt circa volitum, ſed in nullum eſt nolitum, igitur. Probatur minor, quoniam in hoc non apparent niſi duo nolita, ſcilicet incontinentię, & ingreſſus religionis.

Reſpondet Auctor, ꝙ cum ingreſſus religionis non ſit ſimpliciter malum, ſicut fornicatio, ſed quidem ſit ſolum illi apparens malum ipſe religionis ingreſſus, hic habet rationem voliti, & ſi non abſolutè, ſaltem in comparatione. Et nota ꝙ probat ex Greg. de Paulo. &c. Vbi minus malum habet rationem eligibilis, & voliti in comparatione ad maius malum. Immò not. ꝙ eſt ratio a fortiori. ſi. n. minus malum. quod tamen eſt malum ſuaptè natura, habet rationem eligibilis, & voliti, illud, quod ſuaptè natura malum non eſt, ſed bonum, ſicut eſt ingreſſus religionis, qui ſolum illi eſt apparens malũ. Et not. ꝙ tunc probari poteſt concluſio. Vnuſquiſque tenetur obſeruare quod promiſit voluntariè; ingreſſum religionis voluntariè promiſit Callias, igitur &c. cætera clara videntur.

QVAESTIO XXIIII.

Vtrum liceat emere redditus perpetuos.

Arg. prim. CIRCA ſecundum arguitur, quòd non licèt emere redditus perpetuos, quia qui pecuniam dat ſub pacto, vt plus recipiat, committit vſuram, quæ illicita eſt, dicente Auguſt. in orig. ſup illud Pſal. 36. Tota die miſeretur, & fœneratur. ſm̃ tranſla. 70. Si fœneraueris homini. i. mutuam pecuniam tuam dederis, à quo aliquid plus q̃ dediſti expectes accipere, non pecuniam ſolam, ſiue illud ſit triticum ſiue vinum, ſiue oleũ, ſiue quodlibet aliud, ſi plus q̃ dediſti expectas recipere fœnerator es. Attende quid facit fœnerator, minus vult dare certè, & plus accipere. hoc facit emens redditus perpetuos, ergo &c.

In oppoſit. Contra. prælati & viri religioſi tales redditus emunt, vel emere conſulunt, quod non facerent ſi vſura eſſet, & non liceret.

Reſponſio. Dico ad hoc ſecundum quod alias determinaui quòd differũt mutuum, & venditio, ſeu emptio. Mutuum enim de natura ſua debet eſſe omninò liberale, ſine ſpe amplius percipiendi, iuxta illud Euangelicum. Mutuum dantes nihil inde ſperantes. Nihil nec pecuniam, nec quicq̃ aliud, vt iam dictum eſt ſecundum Auguſt. Emptio autem ſiue venditio deberet eſſe omninò æqualis ſecundum rationem medij iuſtitiæ commutatiuæ. Vnde Auguſt. de Trinitate dixit de quodã. Vili velle emere, & carius vendere omnibus credidit adeſſe commune, quod re vera vitium eſt, vt dicit. de quo alibi ſatis tractauimus. Nunc autem pecunia tale quid eſt in qua per ſe non cadit emptio, & venditio, vt extremum, ſed vt medium vtriuſque, ſicut ibidem expoſuimus, & ideò vbicunque, & quandocun-

docunque traditur pecunia in contractu tanquam extremum non tanquam medium emptionis, & venditionis, mutuò traditur, propter quod ſpes accipiẽdi pro huiuſmodi pecuniæ traditione, proculdubio ſecundum dictum Auguſtin. vſura eſt. Si ergo pecunia nuda datur, & nulla omninò emptio, & venditio interueniant, ſiue vt tota ſimul recipiatur poſt lapſum temporis, & aliquid amplius, de quo nullus dubitat, quin ſit vſura, ſiue vt per quotam aliquam ſingulis annis recipiatur intentione plus recipiendi recepta ſorte (plus dico recipiendi, vel per ſe quo ad vitam ſuam, vel per ſe, & per hæredes, ſiue ſucceſſores ſuos, quo ad vitam plurium, aut ad perpetuum) proculdubio nõ video quin ſit vſura. Nec enim in aliquo differt emere tales redditus ad vitam, vel ad perpetuum, niſi quòd maior eſt cupiditas amplius recipiendi vltra ſortem ad perpetuum, quàm ad vitam. Nec in rei veritate eſt emptio, licèt ſic ſolet appellari, vt pallietur vitium, quia vt dictum eſt extrema huius contractus, & obligationis per ſe ſunt pecunia ſimul data, & per quotas recipiẽda, ſed eſt purum mutuum. Si enim eſſet emptio, & venditio, vt verè poſſet dici, quia pro data pecunia emerẽtur redditus, tunc oporteret interuenire contractum alium, immò duos contractus circa rem aliam, quę per ſe extremum nata eſt eſſe emptionis, & venditionis, vt videlicet res illa puta fundus, aut menſura terræ, vel ſignata, & determinata, vel indeterminata in maiore menſura terræ contenta primo pro pecunia iuſta ematur, & deinde pro aliqua quota pecuniæ annuatim, vel ad vitam, vel ad perpetuũ reuendatur, vel hæreditariè concedatur, vel quota huiuſmodi à tali ematur, cui debetur iure venditionis, puta qui fundum, aut menſuram terræ vẽdidit communitati alicuius ciuitatis, vel domui religioſorum pro certa quota pecuniæ annuatim in perpetuum reddendæ, aut dedit proprietatem reſeruando ſibi pro vſu illos redditus. Si enim velit redditus iſtos vẽdere, & omne ius, quod habet in eis, licitum eſt alteri, quòd emat eos, nec reputabitur dare pecuniam pro redditibus, ſed pro iure temporali, quod ille habuit, in recipiendo, ſcilicet redditus illos pro fundo ſuo, vel pro perpetuo vſu eius, ita quòd ambo iſti in recipiẽdo illos redditus reputentur eadem perſona, & venditionem quam fecit primus, reputetur feciſſe, & ſecundus. Vnde iſtis duobus modis licèt emere redditus, ſiue perpetuos, ſiue ad vitã abſque peccato. Nec emuntur redditus niſi in recompẽſationem alterius rei in quam per venditionem, & emptionem res data ab emente eos commutari potuit, vt non propriè emantur redditus, vel pecunia pro pecunia, ſed pro re alia. Vnde in conſimilibus factis ex ſolo modo contractus vnum licèt fieri, alterum non licèt. Puta ſi vnus vendit fundum ſuum pro aliqua quota pecuniæ in perpetuum ſoluendæ, vel concedit proprietatem, & retinet tantundem pro vſu, & velit alteri concedere pro certa ſumma pecuniæ ius omne, quod habet in recipiendo illam quotam in perpetuo, benè licet emere. Si verò alius habens fundum conſimilem, & vult pro tanta ſumma pecuniæ eidem obligare fundum ſuum ad ſoluendum in perpetuos redditus æqualem quotam, nõ licet, quia hic nullius rei vẽditio eſt, ſed ſola obligatio fundi in pignus. Sed ſi iſte primò emeret fundum, ita quòd ſuus eſſet, poſſet licitè concedere, vel reuendere eundem eidem pro prædicta quota in perpetuum annuatim recipienda. Cætera autẽ materiam iſtam tangẽtia diffuſius declarauimus. Et argumento, quòd plures tales redditus emunt, aut conſulunt alijs, vt eos emant reſpondendum, ſicut ibi reſponſum eſt.

Comment. in Quæſtionem XXIIII. quæ eſt,

Vtrum liceat emere redditus perpetuos?

IN hac quæſtionis not. quòd idem ſeruandum eſt in hoc negotio, quod & in emptione cenſuum, tùm perpetuorum, cùm etiam ad vitam: licèt ſiquidem emere ſeruatis clauſulis ſeruandis iuxta determinationem Summi Pont. Pij V.

Et not. concluſionem habitam à Soto libro ſexto de iuſt. & iur. quæſt. 5. artic. 2. concluſ. p. Quòd emptio huiuſmodi licita eſt, ſed potiſſimum carens omni vſuræ ſuſpicione. Eſt enim, ac ſi prædia emerentur; vbi autem eſt aliqua palliatio emptionis, illicitum eſt emere. Non eſt autem vlla palliatio, vbi cenſus innixi fuerint alicui immobili, quod re vera intenditur præſertim in venditione, & emptione.

Et not. quòd Auctor non longè eſt à ſententia vera, ſed concluſionem Catholicam, & ad aurea conſtitutionis Pontificum habet, ſed de his iam etiam ſuperius actum eſt.

QVAESTIO

QVAESTIO XXV.

Vtrum non gaudens de alterius bono peccet.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, quòd non gaudens de bono alterius peccat, quia hoc eſt contrariũ charitati. Apoſtolus enim dicit. 1. Corinth. 13. de charitate. Quia cõgaudet veritati. Glo. i. operibus iuſtitiæ.

In oppoſit. Contra. Bonum opus vnius impeditiuum eſt boni operis alterius quando ambo ſimul illud agere non poſſunt: nullus autem gaudere debet de impedimento boni operis ſui: ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, quòd non gaudere de bono opere alterius poteſt aliquis duplici de cauſa, aut negatiuè, ſcilicet quia non aduertit, aut contrariè, & priuatiuè, quia dolet, & hoc vel odio perſonæ, & eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. ſ. odium fraternæ gratiæ, vel odio ipſius boni operis, & eſt peccatum in ſpiritum ſanctum. ſ. impugnatio veritatis agnitæ.

Ad argu. princ. Ad primum, quòd non gaudere eſt contrariũ charitati, verum eſt non gaudere priuatiuè.

Ad argu. in oppoſit. Ad ſecundum dicendum, quòd de impedimento boni ſui per ſe faciendi nullus debet per ſe gaudere, niſi fiat recompenſatio. Nunc autem per bonum opus alterius nõ impeditur bonum opus tuũ quin tibi fiat recompenſatio, ſi non ſtet per te. Opus enim alterius in impediendo bonum opus tuum, non eſt bonum fieri, niſi melius fiat per aliũ, quàm per te. & tunc debes gaudere fieri potius per alium, quàm per te, & hoc circa publicum vſum quando ſimul per te, & alium fieri non poteſt. Sed tunc congaudendo, quia melius fit per alium tu illud opus facis tuum, & fit tibi recompenſatio maioris meriti, quàm ſi tu per te illud faceres.

Comment. in Quæſtionem XXV. quæ eſt,

Vtrum non gaudens de alterius bono peccet.

TITVLVS clarus.

In corpore concluſio eſt. Non gaudere negatiuè non eſt peccatum, ſed non gaudere contrariè, vel priuatiuè eſt peccatum.

Prima pars declaratur. Non gaudere negatiuè, eſt non gaudere inaduertenter; inaduertentia autem non inducit peccatum. Et id probari poteſt, quia non eſt voluntarium; Peccatum verò ideò peccatum eſt, quia voluntarium.

Secunda pars declaratur. Non gaudere contrariè, vel priuatiuè eſt dolere de bono alterius, ſed hoc eſt peccatum in ſpiritum ſanctum, quia vel eſt odium fraternæ gratiæ, vel impugnatio veritatis agnitæ.

Not. ꝙ bona alterius, vel ſunt bona corporis, vel animæ, & ab vtroque vel ſunt bona naturalia, vel aduentitia, addendo ex parte animæ bona gratiæ, nempe cooperantia ad gratiam de congruo, vel etiam ipſam gratiam. Nunc autem dolere de bonis naturalibus, ut de ſanitate, & huiuſmodi alijs, de proſperitate &c. propriè eſt peccare peccato inuidiæ, ſicut & cum ob bona aduentitia, quod ſi ideò dolemus de bonis, vt lætemur de malis, ſine noſtro emolumẽto, profectò peccamus peccato maleuolentiæ. ſi vero dolemus de bonis cooperantibus ad gratiam, de bonis nempè moralibus, & obſeruatione præceptorum Dei ſolum, tunc, vel tantum dolemus tacentes, & nihil contra eos dicentes, qui talia agunt, ſed ſolùm animo noſtro dolore affi[c]imur, vel etiam prætei id, detrahere tentamus ob rabiem, quam habemus. ſi hoc ſecundum, tunc peccamus peccato in ſpiritum ſanctum, quod eſt impugnatio veritatis agnitæ. Tametſi & aliter hoc peccatũ intelligatur. Vtporè cum quis eſt hæreticus propria malitia. ſi primum, tunc dicendum eſt idem, quod de dolente ob gratiam alterius diceremus. ſcilicet quod peccamus peccato in ſpiritum ſanctum, quod eſt odium, vel inuidentia fraternæ gratiæ. Vide Summiſtas in verbo, Inuidia. Præſertim. Nauarr. cap. 23. num. 118 & infra. & alios in verb. Peccatum in ſpiritum ſanctum.

QVAESTIO XXVI.

Vtrum pro delicto Principis poſſint ſubditi iuſtè puniri, occiſione, captione, bonorum ſuorum temporalium vaſtatione, & depredatione.

SEQVVNTVR ſpecialiter pertinentia ad prælatos. Vbi proponebatur vnum pertinens ad Prælatos ſæculares, ſcilicet ad Principes. Et quædam alia pertinentia ad Prælatos eccleſiaſticos. Illud vnum erat, vtrum pro delicto Principis poſſint ſubditi iuſtè puniri, occiſione, captione, & bonorum ſuorum temporaliũ vaſtatione, & depredatione.

Arg. prim. primum. Et arguitur quòd ſic, quia qui pro aliquo delicto poſſunt puniri maiore pœna, & minore: maior eſt ſpiritualis, quàm corporalis. Sed benè puniuntur pro delicto Principum pœna ſpirituali, vt interdicto. ergo &c.

Secũdum. Item 2. Regum vltim. punitus fuit populus pro delicto Dauid.

Tertium. Item Philoſophus dicit in Politicis, quòd intellectus, ſiue voluntas dominatur membris principatu deſpotico: viribus autem inferioribus principatu politico, & quòd Princeps dominatur ſer-

uis

ŭis principatu deſpotico, & liberis principatu politico: ergo ſicut voluntas ſe habet ad membra, & ad vires animæ, ſic princeps ad ſeruos, & liberos, quib. principatur. Sed pro peccato voluntatis iuſtè puniuntur, & membra vires inferiores: ergo & pro peccato Principis iuſtè puniuntur & ſerui, & liberi, & ita omnes ſubditi.

In oppoſit. Contra. Sicut nullum malum debet eſſe impunitum, ſic nulla innocentia debet puniri. Cum ergo ſubditi ſint innocentes in facto Principis, nullo modo pro eius facto debent puniri.

Reſponſio. Dicendũ ad hoc, quòd Princeps qui delinquit, aut delinquit in parem ſibi, aut ſubiectũ, aut ſuperiorem. Si primo modo, ſic ſentiendum eſt, quòd eccleſiaſtica hierarchia tota debet eſſe ordinata, tam eccleſiaſticorum, q̃ ſæcularium prælatorũ ſecundum gradus ſuos ſub vno ſummo Pontifice, vt aliàs declarauimus, & ſemper ſuperior de inferiori ſuo delinquente in parem, vel ſubditum ſuũ debet facere iuſtitiam. Par verò, vel inferior læſus nõ ſeſe debet iuſtitiare de pari, vel ſuperiori. Sed debent ſemper recurrere ad ſuperiorem cõqueſtionem faciendo, non propria auctoritate in vindictã iniuriantem inuadere, & perſonas, & res ſubditorũ ſuorum occidere, vel deuaſtare: in hoc.n. poſſunt habere cauſam iuſti belli. Quòd ſi faciant, & ipſi domini principales inuaſores, & ſubditi eorũ, qui de mandato eorũ ſubditos prioris iniuriantis occiderunt, depredauerunt, vel incenderunt, aut deuaſtauerunt bona eorũ, & quicunq; ad hoc conſilium dederunt, incitauerunt, & adiuuerunt, fouerunt, aut aliquid huiuſmodi, rei ſunt omniũ malorum perpetratorũ in prædicto bello, & ad oĩa dãna, quę per ſingulos illata ſunt reſtituenda ſunt obligati, nec ſi fuerit publicum factum eorum, abſoluendi ſunt, aut ad cætera ſacramenta eccleſiæ recipiendi, quouſq; ſatisfecerint ſinguli de malefactis per ſe perpetratis pro poſſe. Vnde oĩa bona ſua debeant in reſtitutionem exponere, nec in alios vſus cõuertere per ſe, vel per alios, per quos inhabiles fiant ad ſatisfaciendũ, niſi fortè fuerint ex illis tales, ꝙ probabiliter dubitare potuerunt, an domínus eorũ iuſtum bellum habuit, & iuſtã cauſam impugnandi ſuum aduerſarium. In hoc.n. caſu domino ſuo aſſiſtere debent, & excuſantur à delicto. 23.q.1. Quid culpatur, vbi in fine dicitur. Vir iuſtus ſi fortè ſub iniquo rege homine ſacrilego militet, rectè põt illo iubente bellare ſi vicem pacis ordine ſeruans, quod ſibi iubetur, vel nõ eſſe contra Dei præceptum, vel vtrum ſit certum non eſt, ita vt fortaſſe reum facit regem iniquitas imperandi: innocentem autẽ militem dicit ordo ſeruiendi. Si verò ſuperior pro iniuria eius, vel rebellione inuadat inferiorem, iuſtũ pro ſe, & pro ſuis debet habere bellum in opponentes ſe pro iuſtitia faciẽda: aliàs verò non. vnde c.eod.in princ. Nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, implacatus, atque implacabilis animi ferocitas, libido dominandi, & ſimilia, hæc ſunt quę in bellis iure culpantur, quæ plerunq; vt etiam iure puniant, aduerſus violentias reſiſtentiũ, ſiue à Deo, ſiue ab aliquo legitimo imperio gerenda ipſa bella ſuſcipiũtur. Benè.n.dicit Aug.de verbis Domini. Militare nõ eſt delictũ, ſed qđ prędiam militare peccatũ eſt. item vbi ſup. Apud veros Dei cultores ẽt ipſa bella pacata ſunt, quæ non cupiditate, aut crudelitate, ſed pacis ſtudio gerũtur, vt mali coerceant & boni ſubleuent.

Ad primum in oppoſit. dicendũ, ꝙ non eſt ſimile de pœna ſpirituali, & corporali, quia qđ in pœna ſpirituali ex vna parte amittitur, ex bono obedientiæ recompenſatur: non ſic aũt recompenſat in pœna corporali. Propter qđ, licitum eſt pro reatu Principis punire innocentes ſubditos pœnã ſpirituali, vt per illam Principes citius corrigantur, non autem pœna corporali. *Ad pri. princ.*

Ad ſecundũ, ꝙ pro peccato Dauid punitus fuit populus: Dicendũ, ꝙ ratio huius erat, quia nocentes non innocentes erant, & hoc facto Dauid, in quo peccauit conſentiendo, vel non reſiſtendo, vt dicit gloſſa, vel in alijs peccando Dauid peccata eorum non corrigente, propter qđ iuſtè in peccatum incidere permiſſus, & propter illud peccatũ, quia eorum occaſione cõmiſſum eſt, iuſte punitus eſt, dicente ibidem Gregorio in gloſſa. Pro qualitatib. ſubditorum diſponuntur acta regentiũ, vt ſæpè pro malo gregis etiam verè boni delinquat vita paſtoris. Dauid Deo teſte laudatus tumore repentino elationis populũ numerando peccauit, & populus pœnam ſuſcepit, quia ſecundũ merita plebiũ diſponuntur corda rectorum. Iudex verò iuſtus peccantis vitium ex ipſorum animaduerſione corripuit, quorum cauſa peccauit. Quandoque etiam iuſti, & innocentes permittuntur ſimul puniri cum impijs à Domino, vt eorum probetur patientia, & augmentetur gloria, quemadmodũ Iob permiſit à diabolo flagellari. Sed talia facta nihil ad propoſitum valent. Sic enim innocentes à crimine ſolum punire poteſt, qui poteſt occulta meritorum, & demeritorum diſcernere. Vnde iudicibus, & Principib. mundi proponi non poſſunt in exemplum, vt iuſtos punire poſſint cum impijs, vel pro ipſis. *Ad ſecundum.*

Ad tertium, quòd pro peccato voluntatis iuſtè puniuntur vires inferiores, & membra, &cæt. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia in eadem ſubſtantia radicantur omnes uires animę, cuius eſt agere & pati per ſingulas uires, propter quod peccans ſecundum unam uim, iuſtè puniri poteſt ſecundum omnes, quia ipſa eadem eſt in omnib. quę patitur: non ſic aũt eſſet ſi uires eſſent connexæ in ſubſtantia, quemadmodum ſunt Princeps & ſubditi. De membris etiam ſciendum eſt, quòd in eis nihil punitur niſi quod ſentit, & quod ſentit non eſt niſi anima, propter quod in eis adhuc nihil punitur niſi anima, quæ peccauit. *Ad tertiũ.*

Com-

Comment. in Quæſtionem XXVI. quæ eſt,

Vtrum pro delicto Principis poſſint ſubditi iuſtè puniri, occiſione, captione, bonorum ſuorum temporalium vaſtatione, & deprædatione.

TITVLVS clarus, &c. ex hiſtorijs de facto notus; vt enim offendatur Princeps, ſæpius ad populos offendendos quis recurrit, ſed vtrum id iuſtè fiat, nunc quæritur.

In corpore diſtinctio trimembris, &c. duplex concluſio.

Diſtinctio eſt de Principe delinquente, quia vel delinquit in parem ſibi, vel in ſuperiorem ſibi, vel in ſibi inferiorem.

Prima concluſio, Par, vel inferior læſus debet adire ſuperiorem vtriſque &c. conqueri de læſione, à quo iuſtitiam petere debet, &c. ſi id non fecerit, ſed populum lædentis offenderit, tenetur ad omnimodam ſatisfactionem, & reſtitutionem.

Idem dicendum de illis, qui adiuuarent læſum in huiuſmodi mali, & offenſæ populi perpetratione, niſi habuerint probabile indicium, quod fuerit iuſtum bellum.

Primum illud patet, quia ad hoc præſertim eſt Summus Pontifex, vt ſit dominus omnium, & de omnibus iuſtitiam faciat, quæſtionibus ad ipſum delatis. Hinc legimus, quod præteritis temporibus inuictiſſimus Carolus V Imperator, & Chriſtianiſſimus Franc. Galliarum Rex quæſtionem ſuam per legatos detulerunt ad Summum Pontificem.

Hoc ſecundum, quo ad primam partem, patet per primam concluſionem, quæ etſi non probetur ab Auctore, ſupponitur tanquam vera. Quippè vnuſquiſque tenetur ad ſatisfaciendum damno iniuſtè alteri illato.

Secunda pars ſecundi, patet in litera per illud. 23. q.1. Quid culpatur.

Secunda concluſio. Si læſus ſit ſuperior, & quidem iniuria, vel rebellione, iuſto bello poteſt illa omnia facere.

Not. q̃ ſi ſuperior læſus poteſt punire tantum lædentem vt mali puniantur, & innocentes non offendantur. hoc eſt, quod vtique fieri debet, ſine innocentum offenſione. Quod ſi reſiſtentem ſibi populum habet, poteſt & aduerſus populum agere bellum, quippè & ipſe tunc reus criminis efficitur, vt in exemplum, cum iam præcepto Dei Ieu ingreſſus eſſet regnum, & iuxta prophetiam iam antea factam de Achab, quod non eſſet remanſurus mingentem ad parietem, miſit nuntios ad eos, qui filios Regis habebant, vt educarent eos, & ait, Aſſumite vnum, quem vultis de filijs Regis, & conſtituite Regem, & venite, & defendite eum, qui cum noluiſſent, quæſiuit omnes filios Regis, cui & eorum capita delata ſunt omnia. Et tunc Ieu nihil egit contra eos, poterat autem agere ſi reſtitiſſent.

Sed dubium eſt. Quid enim ſi quis læſus à ſummo Pontifice, tanquam à Principe ſuperiore? tunc enim ceſſat concluſio prior, & quæſtio adhuc ſtat in robore ſuo. Quippè ad quem iam læſus recurrere poterit pro iuſtitia ſi non datur tertius ſuperior? An fortè ad Imperatorem? Certe Imperator ſuperior Papæ non eſt. Si quidem Papa à Deo poteſtatem habet; Imperator autem à Papa. De iudicijs capit. Nouit. An fortè ad Concilium? ſed profectò & ſupra Concilium ipſe eſt. De elect. cap. ſignificaſti.

Iudicaremus in hoc negotio, quòd læſo à Summo Pontifice, tanquam à Principe quodam, liceret quidem vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſed non inuadere ipſum Pontificem, neque terras, aut populos eius, verum potius iuſto Dei iudicio relinquere, vel vindictam, vel offenſam. Quippè cum immediatè Pontifex ſit ſub Deo, ad Deum recurrendum eſt, vbi natura ipſa non docet quid faciendum, quæ tamen cum doceat vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, id licere læſis ab ipſo iudicamus; in his, quæ non fiunt tanquam à Summo Pontifice, ſed in his, quæ fiunt tanquam à Principe. Non credimus autem Pontificem id facere vt aliorum principatus inuadere vellet. Et ſi id ageret, certe non niſi vt perſona quædam, quæ non deberet derogare iuri Eccleſiæ, vt contra aduerſus bona Eccleſiæ, & populos agere deberet, quis læſus citra propriam defenſionem, vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ, &c.

QVAESTIO XXVII.

Vtrum Prælati poſſint retinere ſuperflua.

SEQVITVR de quæſitis circa Prælatos Eccleſiaſticos. Vbi quærebatur vnum pertinens ad diſpenſationem temporalium, & deinde quædam alia pertinentia ad diſpenſationem ſpiritualium. Illud vnum erat, vtrum liceat eos ſuperflua retinere.

Arg. prin. Et arguitur, quòd non. Bernar. ad Henricum Senonen Archiepiſcopum. Clamant nudi, clamãt famelici, conqueruntur, & dicunt. Dicite Pontifices in freno quid facit aurum nobis fame, & frigore miſerabiliter laborantibus? Quid conferunt tot mutatoria, vel extenſa in perticis, vel plicata in manticis? Noſtrum eſt quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis, noſtris neceſſitatibus detrahitur quicquid accedit vanitatibus veſtris.

In oppoſit. Contra eſt exemplum in Ioſeph, qui ea, quæ tempori præſenti erant, ſuperflua retinebat.

Hic oportet videre quomodo temporalia pertinent ad miniſtros Eccleſiæ. Eſt igitur ſciendum, quòd in temporalibus bonis Eccleſiæ non eſt Dominus niſi Ieſus Chriſtus. 12.q.1. Res eccleſiæ nõ quaſi propriæ, ſed quaſi communes & Domino oblatæ, & hoc quemadmodum in veteri teſtamento decimæ à ſe ſibi erant reſeruatæ, & vſui miniſtrorum templi deputatæ. Poſſeſſio autem eſt Eccleſiæ vniuerſalis. Defenſio autem & dominij, & poſſeſſionis principaliter cõmiſſa eſt ſummo Pontifici, & ſub ipſo cæteris eccleſijs, & per ſonis eccleſiaſticis, quibus vſus neceſſarius de ſibi cõmiſſis conceſſus eſt. Vnde ſuper illud. Non quaſi propriæ. gloſſ. Si ergo de rebus eccleſię emiſti equum vel aliud, illud non eſt tuum, ſed dicas, quòd illud eſt ſolùmmodo clericorum, quod probabili ratione conſumunt. *Reſolut. q.*

Ad cuius intellectum ſciendum, q̃ iſta ſex per ordinem ſe habẽt circa bona temporalia vſui humano

mano cōceſſa, & ſemp p̄cedens cōtinet in ſe neceſſariò ſequentia, & non è cōuerſo, & ſp præcedens plus hēt in re, q̃ ſequēs, ita ꝙ primum maximum, vltimum verò minimum, q̃ ſunt poſſeſſio iuris, ſiue hæreditaria, ꝓprietas ſiue dn̄ium, fructus, vſus, factum, poſſeſſio facti. Poſſeſſio iuris, à qua aliquis denominatur poſſeſſor eſt hęreditaria qn̄ hęreditariè aliquis hēt alicuius rei proprietatem cum actuali eiuſdem tentione. Proprietas à qua aliquis denominatur proprietarius, pōt eſſe ſine poſſeſſione actualis tentionis. Sed proprietarius hēt in re ius, quo deberet poſſidere ipſam, pp qđ etſi non poſſideat, manet tn̄ verus Dn̄s. Neutro iſtorum modorum tpalia bona ſunt eccleſię ſed ſolius Dei. 12. quæſtiō. 1. cap. Si priuatum. Non noſtra ſunt quorum procurationem quodammodo gerimus, non proprietatem nobis vſurpatione damnabili vendicemus: gloſ. Quia ſm̄ illius procuratio nobis commiſſa eſt. Ergo prælati dn̄r procuratores rerum Eccleſiaſticarum, & quandoq; dicuntur dn̄i, & quandoq; defenſores, non tn̄ habent generalē, & liberam adminiſtrationem, ſicut & procurator Cæſaris. Modicum tn̄ dare poſſunt, & loco dn̄i habentur cum bene adminiſtrant, loco p̄donis cum malè. Et quia ſunt loco dn̄i, quo ad hoc, ēt quandoque in iure dicuntur dn̄i, & ſm̄ hoc in qōne de perfectione attribui miniſtris Eccleſiæ dominium rerum Eccleſiaſticarum.

Vnde nec propriè dicuntur fructuarij. Fructuarius.n. ſiue vſufructuarius dr̄ aliquis à fructu, qui etſi non habet dominium, aut proprietatem in re, habet tamen liberum ius omnes fructus, qui proueniunt de re, ſibi attrahendi, & diſpenſandi de eis prout vult. Puta qui in ſylua cędua habet ad vitā ſuam vſum fructus, pōt omnes fructus ſingulis annis in vſum ſuum conuertere, & alijs ipſos tribuere pro libito ſuæ voluntatis. Non ſic aūt miniſtri Eccleſiæ poſſunt de fructibus bonorum Eccleſiæ ſibi commiſſis diſponere, quia vt dictum eſt, non poſſunt niſi modica dare, nec habent generalem, & liberam adminiſtrationem. Quia tamen de bonis Eccleſię ea, quę ſunt vſibus ſuis neceſſaria poſſunt accipere, quo ad hoc propriè dicuntur vſuarij ab vſu iuris.

Eſt.n. vſuarius, qui ius vtendi hēt in re, nō tm̄ iuris habens in re quātum vſufructuarius; vſufructuarius.n. omnes fructus ſibi pōt attrahere, & alienare: Vſuarius autem non plus pōt ſibi attrahere, q̃ in ſuum proprium vſum habet conuertere, & de reſiduo nihil habet aut pōt diſponere, niſi quo ad hoc adminiſtratio ſibi fuerit cōceſſa ab vſufructuario. Et quo ad hoc miniſter Eccleſiæ plus habet in bonis Eccleſiæ iuris, q̃ merè vſuarius, quia habet ius adminiſtrādi de reſiduo eius, quod in neceſſarium vſum ſuum habet neceſſe conuertere, vt licèt ſit vſuarius ſolùm, quo ad id qđ in proprium vſum conuertit, miniſter tamen eſt pauperum, quo ad reſiduum eius, qđ debet conuertere in vſus illorū, vt aſpiciendo ad vtrunq; ſimul propriè poſſit dici miniſter vſuarius, non tamen generaliter & liberè, ſed ſpecialiter egenis, & indigentibus. 12. q. 1. Eps Eccleſiaſticarū rerū habeat p̄tātem ad diſpenſandum erga omnes, qui indigent cum ſumma reuerentia, & timore Dei. Percipiet aūt & ipſe quibus indiget ſi tamen indiget, tàm in ſuis, q̃ in fratrum qui ab eo ſuſcipiuntur neceſſarijs vſibus pro futuris, ita vt nulla qualibet occaſione fraudentur, iuxta ſanctum Apoſtolum ſic dicentem, habentes victum & veſtitum his contenti ſimus. Quod ſi contenti iſtis minimè fuerint, conuertat autem res Eccleſiæ in ſuos domeſticos uſus, & eius commoda, uel agrorum fructus non cum presbyterorum, uel diaconorum conſcientia pertractet, ſed eorum poteſtatem domeſticis ſuis, aut propinquis; aut fratribus, filijſq; committat, ut per huiuſmodi perſonas occultè lędantur res Eccleſiæ, ſynodo prouinciæ pœnas ipſe perſoluat. Super illud. Indiget. 10. q. 11. Eps. vbi ferè idem, cap. ponitur. gloſ. Nota qualiter exponitur verbum Indiguerit, vt attēdatur tm̄ ad victum & veſtitum, qui tn̄ melior vel peior dandus eſt ſm̄ qualitatē perſonarum. Et gloſ. ſuper illud. 12. q. 1. dicit. Et ita refertur hæc neceſſitas ad naturæ neceſſitatē, quæ tn̄ penſanda eſt ſm̄ qualitatem perſonarum. hoc.n. facere eſt bonum miniſtrum miniſterium ſuum honorificare. Alias aūt dare potius eſt ſeipſum glorificare Vnde dicit Bern. in præfata Epiſtola. Honorificabis miniſterium tuum, miniſterium inquam non dominium. Ipſum itaq; honorificabis non vos, nam qui quærit, quæ ſua ſunt, ſe cupit honorari non ſuum miniſterium. Honorificabis aūt non cultu veſtium, non equorum faſtu, non amplis ædificijs, ſed ornatis moribus, ſtudijs ſpiritalibus, operibus bonis. Aut fratribus. gloſ. 10. cauſa. q. 11. Præſumitur.n. ꝙ hoc carnali amore faciat, vnde eis danda non ſunt, niſi parua, niſi inquantum pauperes ſunt. Tunc.n. eis potius prouidēdum eſt, q̃ alijs cæteris paribus, ſm̄ Auguſt. Epiſtola quadam ad Lætum diaconum. Alias autē eis dare eſſet pauperes defraudare. Vnde. 10. q. 11. in cap. prędicto ſubditur. Si aūt Epiſcopi, & qui cum eis ſunt presbyteri vel diaconi accuſentur, ꝙ quæ ex redditibus, vel ex quolibet actu Eccleſiæ veniunt, in vſus ſuos colligunt, & pauperes fraudant, & fame conficiunt, & hoc quidem corripi oportet. In quo caſu intelligenda eſt auctoritas hæc prædicta. Factuarius autem eſt à facto, ſiue ab vſu facti dictus, cui circa id cuius dominium ab alio habetur, vſus conceſſus eſt, & tantùmmodo præbet quod facti eſt in vtendo, & nihil iuris. Talis factuarius, vt alias determinauimus, cum omni dominio renunciat, quantò eſt paucioribus contentus, tantò eſt quo ad ſtatū p̄fectior, cōparatione cęterorū religioſorū, qui bonis ſuis cōibus, ſiue mobilibus, ſiue immobilibus dominiū retinent aliquale, quia minori ſolicitudine neceſſarius vſus facti p ſingulos dies acquiritur quocunq; modo, ſiue per artē, ſiue p mendicationē, ſiue alio modo, quemadmodū ēt ab habētibus

ſolum mobilia in cõi dominiũ ſimul acquiritur, & cuſtod.tᶜ Oĩs.n.ſolicitudo in acquirendo vſum ſacti neceſſariũ, eſt neceſſaria naturæ: illa verò, q̃ eſt in cuſtodiendo eſt præterneceſſaria, q̃ neceſſariò prouenit ex minori confidentia, pp qd neceſſariò de pfectione diminuit. Semper.n.alijs eiſdẽ rerẽ tis p̃terneceſſaria ſolicitudo, quã ſtatus, aut factũ maiorẽ requirit, de pfectione in ſtatu, vel in facto diminuit, vt alibi expoſuimus. Vñ etſi ſępius maior fuerit ſolicitudo in ſolo vſu facti acquirẽdo, q̃ ſimul in acquirẽdo, & cuſtodiendo mobiliũ, aut immobiliũ dominiũ, q̃a tamen illa ſolicitudo eſt oĩnò neceſſaria, iſta aũt in parte p̃terneceſſaria, idcirco illa ſolicitudo ẽt maior, q̃ ita eſt neceſſarię prouiſionis, in nullo de pfectione diminuit, ſed iſta minor quo ad hoc.ſ.ꝙ eſt p̃terneceſſaria, & ideò cum minori cõfidentia de domino. Sed fortè dices ꝙ illi ſolicitudini neceſſariæ maiori prouidetᶜ per iſtã ne ſit neceſſe eã eſſe tantã pp qd & iſta quo ad cuſtodiã reputanda eſt eſſe neceſſaria, ſicut & illa. & nõ minoris confidentiæ. Sed non eſt ita, quia etſi ſæpius cõtingeret illã ſolicitudinem neceſſariã in acquirendo vſum facti eſſe maiorem, ſp tñ incertum eſt ſi debeat eſſe maior, q̃a fortè nõ erit opus ea oĩnò, aut fortè poterit eſſe minor. Certum eſt aũt ꝙ ſemper cuſtodia boni tpalis aliquã apponit ſolicitudinẽ. Vnde q̃q̃ oĩs ſolicitudo d.ſtrahẽs ex ſe ſit mala, quia tñ illa pp oĩ nodã neceſſitatẽ naturæ oĩnò eſt excuſabilis, iſta aũt nequaq̃, eligere aũt minus malum certũ tñ ad euitandũ maius malũ incertum, non eſt ſine d.ſſi lentia euadendi illud maius malũ, & ita cũ ſpe diminuta in diuino adiutorio ſup neceſſarijs vitæ obtinẽdis: ideò dñs in orõne dominica non docuit petere, niſi quotidiano victui neceſſaria, qñ dixit. Panem noſtrum quotid.da no.ho. Vbi cum dixit panẽ, explicat neceſſarium, excludendo circa delicata p̃terneceſſaria auiditatẽ. Cum verò dixit quotidianum, explicat neceſſarium diei inſtanti, excludendo circa p̃terneceſſaria cuſtodiẽda auaritiã. Vnde Auguſt.in ſerm. de orõne dominica exponẽs illã petitionem dicit ſic. Iam terreſtria poſtulamus, ſed tñ neceſſaria: nã dicimus panem noſtrum quot.da nob.hod. O ſapientia vera, & diuina prouidentia, quæ docuit, & panem ſolùm petere, & hodie nominare. Hoc.n.dicto & auiditas cum auaritia tollitur, & humanæ vitæ inſinuatur incertum.ſm̃ illud. Nolite ſoliciti eſſe in craſtinum. Verè.n.inconueniens eſt, eum in multos annos, & tpa, & certè in alium diem neceſſaria poſtulare, cui fortè ſub nocte eſt vita finienda. Cõpetenter ergo oramus panem noſtrum quotidianum dari nobis, quia craſtinus dies quicquid pariat ignoramus. Idcirco ergo oĩs ſolicitudo in cuſtodiendo, quãtumcunq; ſit minor, diminuit de perfectione, non aũt illa, quæ eſt neceſſariæ prouiſionis. Et ſic ſemp quantum eſt ex parte ſolicitudinum perfectior eſt ſtatus in quo quæritur ſolum vſus facti q̃ in quo quæritur rerũ qualecunq; dominium. Et nõ ſolùm quãtum ex rõne ſolicitudinum, ſed ẽt ſemper quantum eſt ex natura rerũ ſtatus eſt perfectior per ſe alijs eiſdẽ retentis in ſolũ quęrendo de facto vtendo, q̃ in quęrendo, & cuſtodiendo ſimul, quia plus naturaliter animũ habita, q̃ non habita afficiunt: Dico per ſe, & ex natura rei, quãto habitũ magis eſt cõiunctũ q̃ nõ habitũ, vt dicit Aug. in Epiſtola ad Paulinũ, tñ ꝙ alibi diximus, licèt per accidens.ſ.ex ęſtimatione ſit ẽ contra. Secundum Aug. in fine primi de doctrina Chriſtiana, inter tpalia, & æterna hoc intereſt, ꝙ temporale plus diligitur anteq̃ habeatur: vileſcit aũt cum aduenerit. Aeternum aũt ardentius diligitur adeptum, q̃ deſideratum. Et hoc cõtingit, quia ex pronitate noſtra ad delectationem in temporali bono plus æſtimatur, q̃ eſt, & creditur inueniri ſatietas vbi inueniri non poteſt. Propter qd dicti ſui circa temporale bonum cauſam ſubdit Auguſt. dicens. Non enim ſatiat animam cui vera eſt, & certa fides æternitatis. E contra autem ex excellentia æterni boni contingit, ꝙ non poſſumus ipſum æſtimare quantum eſt. & ideò minus æſtimatur, q̃ eſt, nec præſumitur tñ poſſe inueniri in ipſo quantum inuenitur. Propter quod dicti ſui circa æternum bonum cauſam aſſignans Auguſt. dicit Nulli enim conſideranti conceditur de illo æſtimare quantum in ſe habet, &cæt. Cęteri autem miniſtri Eccleſię, qui bonis proprietarijs renunciantes publici miniſtri Eccleſiæ fiunt, non propter ſe principaliter, ſed propter pauperes, & miniſterium publicum Eccleſię ſuſtinendo, in nullo ex hoc patiuntur ſtatus perfectionis diminutionem, ſed pótius ſentiunt augmentum, vt 12. q.1. Expedit facultates Eccleſiæ poſſideri, &c.

Poſſeſſio facti eſt, à qua dicitur aliquis facti poſſeſſorius, cuiuſmodi eſt ille, qui nihil omninò poſſidet, niſi pro hora, qua illud in vſum ſuum, quo ſtatim conſumitur, conuertit, nec vſum facti pro futuro in aliquo, cuius dominium eſt penes quemcunq; alium, habat aut habere expectat. Tali poſſeſſione facti contenti eſſe poſſent pauci, & vagi, qui ſi dicerent ſe non velle habere vſum facti pro futuro in re, cuius dominium eſſet penes alium, tãquàm hoc eſſet in diminutionem perfectionis & ſtatus eorum, error eſſet. quoniam ſolicitudo neceſſariæ prouiſionis licèt excuſabilis ſit, & idcircò nullo modo quicquàm de ſtatu perfectionis diminuat, vt dictum eſt, quia tamen ex ſe mala eſt, & ad malitiam diei pertinet, tantò perfectior eſt ſtatus, quantò in eo nata eſt eſſe minor abſque omni alia ſolicitudine præterneceſſaria, & illud quod circa ſtatum natum eſt diminuere huiuſmodi ſolicitudinem neceſſariam, vergit potius in augmentum, quàm in diminutionem perfectionis ipſius ſtatus. Quare cum aliquis habens dominium in rebus neceſſarijs ad vſum facti aliquorum, concedit illis vſum facti quandocunque neceſſe habent, vt non oporteat aliunde ſolicitari ad ipſum obtinendum, hoc multum natum eſt diminuere ſolicitudinem circa neceſſariam prouiſionem.

Habere ergo vſum facti in eo, cuius alius hēt dominium, in nullo de perfectione, aut eius ſtatu diminuit, ſed potius augmentat, quēadmodum non diminueretur ſtatus pfectionis Eremitę, ſi per Angelū adminiſtrarētur ei victus, & veſtitus neceſſaria, vt non oporteret ipſum ſolicitari ad acquirendū illa, vel artificio, vel mēdicatione, aut alio mō. Sed dices, ꝙ verū eſſet, ſi illi ijdē nullā apponeret ſolicitudinē in procurando, vt bona conuertant̃ in illius dominiū à quo hñt vſum facti in eiſdem. Dicendū. re vera ſi nullā oporteret eis apponere ſolicitudinē iā dicto modo, hoc potius, vt dictum eſt vergeret in augmētum pfectionis, q̃ in diminutionē. Ipſa tñ ſolicitudo in hoc appoſita ſi nō excedat neceſſariā prouiſionē in eis, quæ ſunt victui & officio ſtatus neceſſaria, oīo excuſabilis eſt, nec de ſtatu pfectionis diminuit, maximè reſpectu omnium aliorum, qui pp ſeipſos dominium hñt in re quacunque. Si verò ſolicitudo illa excedat neceſſariā prouiſionē vſus facti, aut. ſ. quia fiat prouiſio ad vllā ſuperfluitatē, ſiue copiā vel theſaurizationē, aut ſub colore, aut intentione alicuius prouidētiæ nō neceſſariæ in futurum, benè pōt ex hoc multum derogare ſtatui perfectionis de facto. Cum. n. de iure hoc nō debet fieri, ſiqui ſic ſuperfluè ſolicitarent̃, potius ſibi q̃ ſtatui derogarent, qui prohibere dēt, ne profitentes eum ſciēter cōſentiāt plus pecuniæ cōcedi ad aliquā rē neceſſariā cōparandā q̃ veriſimiliter æſtimari poſſit rē neceſſariā valiturā, ſm̄ ꝙ hoc prohibet fratribus minoribus Nicolaus Papa. Vnde etſi cōitas ſtatus hoc requireret, re vera multum ſtatui pfectionis derogaret, & benè poſſet eſſe perfectior ſtatus alius hñs aliqd rerū dñium cū ſolicitudine pter neceſſaria minore. Hęc digrediendo diximus ad declarādum aliqua, q̃ viſa ſunt aliàs in qōne de ſtatu pfectionis à nobis obſcurè tractata. Reuertē es igit̃ ad propoſitū, ex pmiſſis rñdemus qōni diſtinguēdo, ꝙ miniſtros Eccleſiæ cōtingere retinere ſuperflua vltra pſentis tpis intelligo dupliciter, quia duplici intentione. Vno modo pp vſum priuatū ſuijpſius, & ſuorū ſolūmodo. Alio modo pp vſum publicum. ſ. pauperum, & ſuiipſius inquantū eſt, aut debet eſſe vnus ex pauperibus. Primo modo dico, ꝙ nō licet, quia facerent ſe vſufructuarios bonorū Eccleſiæ quęrēdo, q̃ ſua ſunt, defraudando pauperes, quorū debēt eſſe illa. Sed hoc pñt facere duplici de cauſa. Vna. ſ. ex nimio timore, quia timēt, ꝙ ſibi aliquid pro futuro deficiat. Alia ex cupiditate. Secūdo aūt modo licet, quia hæc eſt cautela, vt qđ non eſt pro præſenti tpe oīnò neceſſarium reſeruetur ad vſum pauperum magis opportunū, aut ad vſum ēt proprium, prouidēdo pro futuro pro minori, q̃ de bonis pauperū oporteret eos refundere in futuro ſi non eſſet eis prius prouiſum. ſm̄ ꝙ has tres cauſas reſeruandi in poſterum bona Eccleſiæ tangit Hieronymus. 12. q. 2. Gloria Epi eſt pauperum operibus prouidere. Ignominia ſacerdotis eſt proprijs ſtudere diuitijs. & infra. Accipere pauperibus erogandum, & eſurientibus pluribus reſeruare vel cautum, vel timidum eſt, aut qđ apertiſſimi ſceleris eſt exinde aliquid ſubtrahere, oīum prędonū crudelitatem ſuperat, vel cautum. Ecce caſus in quo licèt reſeruare. vnde glo. ibidē. Cum ideò fit, quia expectatur maior neceſſitas. hinc eſt, quòd ſm̄ qđ dicit Auguſt. 12. q. 1. habebat Dñs loculos, à fidelibus oblata conſeruans, & ſuorum neceſſitatibus, & aliorum indigētijs tribuebat. Tunc primum Eccleſiaſticæ pecuniæ forma inſtituta eſt, vt intelligeremus qđ præcepit, nō eſſe cogitādum de craſtino non ad hoc fuiſſe pceptum, vt nil pecuniæ ſeruetur à ſanctis, ſed ne Deo propter iſta ſeruiatur, & propter inopiæ timorem iuſtitia deſeratur. Et iſte eſt caſus primus, pp quem non debent miniſtri Eccleſiæ ſeruare ſuperflua. Vnde ſuper illud, Vel timendum. gloſ. Ideo facit, quia timet, nē ſibi deficiat. Talis re vera propter timorem inopiæ deſerit iuſtitiam, qua pro tempore inſtanti, quę ſeruat deberet pauperibus erogare. dicēte Ambr. de officijs. Aurum hēt Eccleſia non vt ſernet, ſed vt eroget & ſubueniat neceſſitatibus. & infra. Cur paſſus es inopes fame mori, & certè habebas aurum, vnde miniſtrares alimoniam: gloſ. i. miniſtrare debuiſſes. Propter talem ergo timorem non licet miniſtris Eccleſiæ, qui perfecti eſſe debent, publica bona Eccleſiæ reſeruare in neceſſitate, licèt ex cautela futurorum hoc licet, & hoc abſq; perfectionis eorum diminutione, quia in huius iudicium ex vna cauſa Chriſtus loculos habuit, q̃uis propter talem timorē licèt imperfectis, aut minus perfectis bona priuata perſonæ, vel cōtrati alicui reſeruare pro futuro. quorum infirmitati concedens Chriſtus ex alia cauſa loculos habuit, vt alibi dicit Auguſtin.

Per hæc patent obiecta. Bernard. n. loquitur in caſu quando ſeruantur ſuperflua, & ex cupiditate. Ioſeph autem bona, quæ ſeruauit pro cautela futurorum ſeruabat, quod licitum eſt ſecundum iam dictum modum, licèt primum ſit illicitum.

Comment. in Quæſtionem XXVII. quæ eſt,

Vtrum prælati poſſint retinere ſuperflua.

IN titulo. ſuperfluitas eſt quicquid vltra neceſſitatem retinetur victus, veſtitus, habitationis, & adhærentiū neceſſariorum. Prælati autem nomine hoc loco accipitur propriè habens curam animarum, cum etiam iuriſdictionem, & prærogatiuam cum bonis Eccleſiæ, ad quem redigeremus ēt habentes beneficia ſine cura. In corpore duo ſunt. Alterum pertinens ad declarationem eorum, quæ alibi dicta ſunt de perfectione ſtatus religioſorum. Alterum vero pertinens ad quæſitum. Primo dimiſſo lectori prudenti, ſecundū aggredimur. Quo ad ſecundum igitur eſt diſtinctio de retentione ſuperfluorum. Vbi not. ꝙ ſuperfluum dicitur, quod pro futuro ſeruat̃ ſiquidē ideò dicimus Deo. Panē noſtrū quotidianū da nobis hodie, vt de craſtino cogitare non debeamus,

tñ qm̃ id prouidentiã nequaquã excludit;& ſi vita pfectiſſi na ſit de craſtino non cogitare,põt cũ prouidẽtia, qs retinere.
Et not. quoq; ꝙ dum de ſuperfluis huiuſmodi loquitur,nõ loquimur niſi de bonis Eccleſiæ,ſuper quæ p̄latus eſt diſpẽſator.
Eſt igitur diſtinctio de retinere ſuperflua,quod vel retinet propter vſum priuatum ſui ipſius,& ſuorum ſolùmmodo. Vel retinet propter vſum publicum,ſ. pauperum, & ſui ipſius inquantum eſt,aut debet eſſe vnus ex pauperibus.
Prima concluſio, iuxta primum membrum. Prælato non licet illa ſuperflua retinere. Probatur, quia quicunque id facit, ſit vſufructuarium bonorum Eccleſiæ facit, quod non licèt.
Not. ex Auctore,ꝙ ſex ſunt ſm̃ quæ temporalia ſunt humano vſui conceſſa. Poſſeſſio iuris ſiue hæreditaria, Proprietas atqs dominiũ, Fructus, Vſus Factum, Poſſeſſio facti. Vbi priora duo nullo pacto conueniunt prælatis de bonis Eccleſiæ, neqs tertium. Quoniã qui illud hẽt, põt ſi non in re,in fructu agere quõcunq; ei placet. Quo fit, vt habeat liberã ptãtem ſuper fructus. Quæ vtiq; non prælatis de bonis Eccleſiæ conceſſa,ſed hẽt ſolùmmodo vſum,quo non põt appropriare ſibi quicquã niſi prout neceſſe hẽt pro vſu,de reliquo aũt eſt miniſter,& diſpenſator. Et hoc probat Auctor tùm ex Sacris Canonibus,cum etiam ex D. Bernardo,& Auguſtino, & Ambroſio in calce, &c.
Not. ꝙ propriè ad prælatos pertinet hoc quartum,videlicet vſus,qui annexam habet adminiſtrationem. Nõ eſt autem quòd non poſſint habere etiam reliqua duo,quæ maiorem dicunt perfectionem,ſed ea facilius conuenire poſſunt prælatis regularibus, quam ſæcularibus, &c. etiam reliquis religioſis.
Cum igitur prælatus re vera de bonis Eccleſiæ non poſſit eſſe vſufructuarius, illud ſequatur oportet, ꝙ non poſſit retinere ſuperflua propter vſum priuatum ſui ipſius.
Not. Prælatos maximè Ep̃os teneri adire Romã, & alias expenſas facere vltra victum, & veſtitũ, in famulis, & alijs. Sed hæc quæ ſeruãtur pro huiuſmodi negotijs,quæ nẽpè ſecum & neceſſitatẽ,& prouidentiã hñt, nõ ſunt in numero ſuperfluorũ.
Secunda concluſio iuxta ſecundum membrum. licet prælato ſuperflua retinere, &c.
Not nomen ſuperflui eſſe dictũ non ſimpliciter in hac concluſione,ſed in cõparatione ad neceſſaria victum, &c. veſtitum.
Patet concluſio. Quia hoc ſit prouidentiæ. &c. cautelæ. Patet etiam ex D. Hieronymo,& Auguſtino, in litera, &c.
Not. ꝙ prælati ſæculares poſſunt habere bona hæreditaria,de quibus bonis ſermo non eſt, & tñ expẽdere debet, ſicuti decet.

QVAESTIO XXVIII.

Si habens poteſtatem abſoluendi limitatam, abſoluat de alijs, & poſt modum à ſuperiori, qui ſuper illis habet abſoluendi poteſtatem, petat ratihabitionem, vtrum ratihabitio obtenta ſufficiat.

SEQVVNTVR quæſita circa prelatos Eccleſiaſticos, quo ad diſpẽſationẽ ſpiritualiũ. Vbi quærebatur vnũ pertinens ad abſolutionis pȩnitẽtialis ratihabitionẽ. Secundũ verò ad curæ ſpũalis ſubtractionẽ. Tertiũ verò ad curæ ſpũalis cõmiſſionẽ. Quartũ aũt ad cõfeſſorũ reuelationẽ. Primũ erat. Si hñs ptãtem abſoluẽdi limitatã,abſoluat de alijs,& poſtmodũ à ſuperiori qui ſuper illis hẽt abſoluendi ptãtem, petat ratihabitionẽ, vtrum ratihabitio obtenta ſufficiat. Secundũ erat,vtrum Abbas ſciens monachũ ſuum per cõfeſſionẽ eius cõſtitutum in cura Parrochiali eſſe corruptorẽ Parrochianarũ ſuarum, teneat eũ reuocare ad Abbatiã ſuam, & à cura amouere. Tertium. quis duorũ fratrum vterinorum,quorũ vnus genitus eſt ex matrimonio præcedente, tñ clandeſtino: alter verò genitus eſt ex matrimonio ſequẽte præſumpto, ſolẽniter tñ facto in facie Eccleſiæ,legitimus eſt ad curã aĩarum ſuſcipiendã, ſi ambo ſint ſacerdotes. Quartũ. ſi aliquis in confeſſione dixerit ſe alterũ quẽ nominauit occiſurũ, & ꝙ vellet nõ habere voluntatẽ occidẽdi,ſacerdos cui cõfitetur poterit dicere illi, cui cõminatus eſt, caueatis vobis,aliqs inſidiat̃ vobis ad occidẽdũ vos.

Arg. prim. Circa primũ arguitur ꝙ ratihabitio ſufficit ad hoc ꝙ abſolutio præfecta valeat,& confitens ſit verè abſolutus.quia extra de his,quæ fiunt à prælato ſine conſenſu capituli. Cum vos.dicitur ꝙ per ratihabitionem capituli valet factum prælati, ſuper quò per ſe poteſtatem non habuit.ergo à conſimili in propoſito per ratihabitionem valet abſolutio,quæ ſine ea non valeret, &c.

Contra. ſi conſecret,qui non habet poteſtatem conſecrandi, & nihil valet qđ fecit, quia idem fecit,non poteſt valere,&c. efficax eſſe, per alicuius poteſtatem habentis ratihabitionem. ergo &c. *In oppoſit.*

Dicendum ad hoc, ꝙ ea, quæ ſacramentaliter fiunt per Eccleſiam, in factis conſiſtunt per verba circa ſenſibile elementũ, & hoc quantũ eſt ex parte ſacramẽti, & in potẽtia quantũ eſt ex parte adminiſtrantis ſacr̃m, ita ꝙ etſi Chriſtus effectũ ſacramentorum efficere potuit in illis, quibus adhiberet ſine ſacramentis,& ẽt licèt huiuſmodi poteſtatẽ hoĩbus puris, & miniſtris Eccleſiæ potuiſſet tribuiſſe,vt.ſ.ſola ĩuocatione,& ĩterceſſione abſq; ſacramẽtis effectũ ſacramẽtorũ egiſſet,nulli tñ homini in Eccleſia, neq; Eccleſiæ huiuſmodi ptãtem tribuit, vt dicit Auguſtin. exponens illud Ioan. 1. Vidi ſpiritum deſcendentẽ quaſi columbam, &c. & ſequitur. Et ego neſciebam, &c. *Reſponſio.*

Propter quod dico, cum in abſolutione pȩnitẽtiali requiritur poteſtas ordinis,& eius executio ex parte miniſtri,& verba abſolutoria applicata ad ipſum confeſſum,vt ad propriã materiã,& cum alterũ deficit, vel vtrunque non habetur ſacramentalis abſolutio: In propoſito autem ex parte ſacerdotis abſoluentis deficit poteſtas ſecundum poſitionem,ex parte autem ſuperioris,etſi ſit ſola ratihabitio, deficit tamen verbum cum applicatione ad elementum: Idcirco non ſufficit ratihabitio ad abſolutionem confeſſi, immò vel debet accedere ad ſuperiorem, & ab ipſo abſolui, aut debet ſuperior poteſtatẽ alicui cõmittere, per quem abſoluatur. Et ſecundum hæc concedendum eſt ſecundum argumentum, &c.

Ad pri-

Ad argu. princ. Ad primum in oppoſitum, ꝙ in alienatione ſufficit ratihabitio ſuperueniens: ergo & in propoſito: Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia alienatio dependet ex ſola volũtate habentis poteſtatem alienandi. Propter quod cum alienatio dependet à voluntate plurium, ſi volũtas vnius præcedat, ſufficit ratihabitio, qua habetur volũtas alterius ſubſequens, continuata tamen voluntate prioris cum voluntate poſterioris, & non prius reuocata, quia tunc non eſt ſola ratihabitio, ſed gemina concurrens voluntas. Vnde etſi abſolutio in propoſito dependeret à ſola voluntate ſuperioris, ſimiliter valeret per ſolã eius ratihabitionem, nunc aũt nõ eſt ita, vt dictũ eſt: ideò nõ ſufficit ſola ratihabitio.

Comment. in Quæſtionem XXVIII. quæ eſt,

Si habens poteſtatem abſoluendi limitatam, abſoluat de alijs, & poſt modum à ſuperiori, qui ſuper illis habet abſoluendi poteſtatem, petat ratihabitionem, vtrum ratihabitio obtenta ſufficiat.

IN titulo nota quid ſit ratihabitio. Eſt.n. qua quis conſentit in illud, quod ſuo nomine geſtum eſt. Quot autem conditiones requirat, vt ſcias, vide Summiſtas in verbo, ratihabitio. Eſt autem etiam idem quod conſenſus ſecundum Angel in verbo conſenſus.

Not. ꝙ caſus in titulo duplex notari poteſt. Primus ex vi literæ ipſius tituli, in qua vtitur duabus illis vocibus. ſ. Alijs. Et illis. Et eſt, vt ſiquis abſoluat ab ijs peccatis, quæ poteſt abſoluere, cum intentione tamen non abſoluendi è reſeruatis, petit autem à ſuperiori ratihabitionem, videlicet, vt velit illam abſolutionem valere etiam pro reſeruatis ſibi. Secundus caſus, & melior ad aures reſolutionis, & ſenſus eſt, vt ſiquis abſoluat ab omnibus tùm reſeruatis, cùm etiam non reſeruatis, & petit deinde ratihabitionem, & tunc quæritur, vtrum habita ratihabitione, ſufficiat ita ſolutio, vt non neceſſe ſit amplius alia ſolutione illum abſoluere.

In corpore Eſt concluſio, quæ poteſt ſatisfacere vtrique caſui, & eſt negatiua. ſ. ꝙ non ſufficit. Probatur. Vbicunque in effectu ſacramentorum conferendo deficit aliquod requiſitorum, ibi nequaquàm confertur effectus. Iam vero in vtroque caſu defecit, &c. igitur &c. Maior patet, quia etſi potuerit Chriſtus dare tantam pŧãtem Eccleſiæ ſuæ ſine ſacramentis, vt remitterentur peccata, noluit tamen, ſed illi donauit ſacramenta, quæ miniſtrum requirunt idoneum, poteſtatem ex ordine, & poteſtate requiſita, item intentio miniſtri, materia quoque, & forma, quæ applicetur materiæ. Patet minor quo ad primum caſum, quoniam deficit applicatio abſolutionis, vt decet ad peccata reſeruata.

Not. ꝙ ratihabitio non poteſt tenere locum facti, vbi non eſt factum factum. Nimirum ſi ratihabitio debet eſſe, de aliquo vtique facto debet eſſe, vt patet ex eius diffinitione. Nunc autem, ſi non habebat intentionem abſoluendi, nulla eſt facta abſolutio. Vnde nihil valet ratihabitio, quia eſt de eo, quod geſtum eſt, ſupponitúr autem ꝙ nihil geſtum ſit circa illa peccata reſeruata. ideò &c.

Quo ad ſecundum caſum patet etiam, quia deficit poteſtas abſoluentis, ideò pariter nihil geſtum eſt, neque.n. abſolutus eſt.

Not. ꝙ inter alias conditiones, quas habere debet ratihabitio, hæc vna eſt ſecundum Innoc. in c. Prudentia. de off. deleg. ꝙ requiritur vt illud factum valeat, quia quod nihil eſt, ratum haberi non poteſt, vt ſi quis non habens poteſtatem ſententiam ferat nomine iudicis, iudex non dicitur poſſe ratam habere, nec poteſt ratam habere, quia nulla eſt, cum ſine aliqua auctoritate, & commiſſione eam tulerit. Et dato, ꝙ ratam habeat, nulla eſt, Angel. vt ſup. Armilla. vt ſup. & d.l. obſeruan ſi ſic in propoſito, nihil eſt, quod effecit ſacerdos abſoluens, quia carebat auctoritate, & ſuperior non poteſt eam ratam habere.

Caueant igitur ſacerdotes, vt dicunt & monent Epiſcopi, nè vltra quàm par ſit extendant abſolutionem, & caueant prælati à ratihabitione in tali caſu ſicut parum ſcientes incidere poſſunt.

QVAESTIO XXIX.

Vtrum Abbas ſciens Monachum ſuum per confeſſionem eius conſtitutum in cura Parrochiali eſſe corruptorem Parrochianarum ſuarum, teneatur eum reuocare ad Abbatiam ſuam, & à cura reuocare.

Arg prin. CIRCA ſm̃ arguitur. ꝙ Abbas ille non debet monachũ ſuum à cura reuocare, quia extra de pœn. in cap. Omnis vtriuſque ſexus, dr̃ de confeſſoribus. Caueant oĩnò, ne verbo vel ſigno, aut alio quouis modo aliquatenus peccatorẽ prodant. per talem aũt amotionem peccatũ illius proderet, ergo &c.

In oppoſit. In contrarium eſt, quòd tunc Abbas viam aperiret malitijs, & quodãmodo facto nefario conſenſum adhiberet, quod poſſet impedire.

Reſponſio. Dicendũ ad hoc, ꝙ ſigillum confeſſionis debet eſſe ſm̃, ꝙ etſi confeſſor ſuper aliquo facto à ſuo ſuperiore aſtrictus eſſet ad dicendũ veritatẽ, non tñ deberet circa illud reuelare in dicto ſuo aliquid quod ſciuit ex ſola confeſſione, per qđ quocũque modo peccatum confitentis poſſet reuelari, licet ẽt illud dictũ, & ſcitũ in confeſſione non eſſet per ſe pertinens ad confeſſionem. Quia qđ in confeſſione ſcit, non ſcit niſi in perſona Dei, & iurm̃ non obligat ipſum ad dicẽdũ aliquid, niſi qđ nouit inquantũ hõ. Propter ꝙ illud, qđ nouit Abbas in cõfeſſione, non dẽt mouere ipſum in agẽdis negotijs inquantũ eſt hõ, ſed ſolũmodo, q̃ agit inquãtũ eſt ſecretarius Dei. Ea aũt quæ agit, vt Abbas in publico, agit inquãtũ hõ, licet in hoc ſit miniſter Dei publicus, ea aũt quæ agere hẽt circa ſubditũ ſuum ne hẽat occaſionẽ corrũpendi Parrochianos, dẽt agere inquantũ eſt ſecretarius Dei. Et ideo in ſecreto põt habere intentionẽ illũ amouendi pp ſalutem eius, & illorum, ſed in publico debet habere rõnem, & occaſionem amouendi ipſum abſq; ſcãdalo, & ſuſpitione, q̃ ſi habere poterit ipſum dẽt deponere, vt ſecretarius Dei, & põt vt publicus miniſter, nec dat ſcandalo occaſionẽ, aut ſuſpitionẽ,

etſi fortè alius conſcius facti aliquantulum poſſet ſumere ſcandali, aut ſuſpitionis occaſionem, propter quam bonũ iſtud nõ debet omitti, ſi alio modo ęque competenti abſque omni ſuſpitione accepta non poſſit fieri. Si verò illam habete non poterit, ſed propter carentiam rationis, aut occaſionis amouendi ipſum poſſet oriri ſcandalum, aut ſuſpitio, ꝙ propter crimen aliquod ipſum amouiſset, nullo modo debet ipſum deponere, quia nullo modo ſunt facienda mala à nobis, vt eueniant bona. Immò in hoc caſu Deo negotium totum committendum eſſet, ſirmiter tenendo, ꝙ nõ permitteret huiuſmodi mala fieri, niſi iuſtum eſſet ea fieri, & niſi ita potens eſſet, ꝙ ſciret ea in bonũ ordinare, vt quo ad hoc voluntatem noſtram diuinæ voluntati concordemus, in volendo ſaltem ex cauſa in generali, quod ipſe velit ex cauſa in particulari, abſolutè tamen volendo Deum velle hoc non permittere fieri, in hoc concordando voluntatem noſtram voluntati diuinæ, in volendo. ſ. quod ipſe vult nos velle. In primo membro prædictæ diſtinctionis procedit ſecundum argumentum. tunc enim ſolùm aperiret viam malitijs, & illi malo conſentiret, ſi bonam haberet rationem, ſiue occaſionem deponendi illum, & non deponeret, aliàs autem nequaquàm, immò aperiret viam damnationi ſuæ, & in peccatum proprium conſentiret.

In ſecundo verò membro procedit primum argumentum. Tunc enim ſolum prodeſſet confitentem actiuè ſi ſine occaſione, & cauſa deponeret illum, alias nequaquàm, vt dictum eſt. *Ad argu. princ.*

Comment. in Quæſtionem XXIX. quæ eſt,

Vtrum Abbas ſciens Monachum ſuum per confeſſionem eius conſtitutum in cura Parrochiali eſſe corruptorem Parrochianarum ſuarum, teneatur eum reuocare ad Abbatiam ſuam, & à cura reuocare.

TITVLVS clarus.

In corpore concluſio eſt oriens à diſtinctione. Et eſt, ꝙ ſi poteſt citra ſcandalum, & ſuppoſitionem aliquam populi, & cum aliqua rationabili cauſa, debet illum deponere: ſin autem nequaquàm.

Prima pars concluſionis probatur ſecundo argumento in fronte quæſtionis adducto.

Secunda pars probatur primo argumento, &c.

Cętera clara videntur. Hoc.n.negotium pertinet ad ſigillum confeſſionis, quod tanti facit ipſa Dei Eccleſia, quoniam ſi periret, profectò nemo eſſet, qui vellet peccata confiteri. Et quidem ſigillum eſt obligatio, vel debitum occultandi prorſus id, quod in confeſſione auditum eſt In cap. ſacerdos. de pœnit. diſt. 6. & ſecundum Thom. Et eſt obligatio de lege diuina, per redemptorem noſtrum introducta ad occultandum, quod in ſacramentali confeſſione reuelatur. Et hoc frangere nemo debet. Frangitur autem dupliei reſeratione, directa, ſ. & indirecta. Quocunque autem modo frangatur eſt cum mortali culpa, & pœnas meretur frangens à canone conſtitutas. Eſt autem frangere directè cum reuelatur verbis, vel ſcripto id, quod auditum eſt in confeſſione. Indirectè verò, factis præſertim, vt in caſu propoſito, vbi certiſſimè frangeret ſigillum quilibet Abbas, qui id faceret, vbi videlicet faceret id cum ſcandalo, ſuſpicione, & abſque cauſa rationabili aliter habita, &c. quia facto ſecretum reuelaret. Secus autem ſi citra hæc id ageret, & aliqua oboriente rationabili cauſa.

Not. ꝙ quæſtio extendi poteſt ad quecunque prælatum habentem ſub ſe curatos, & confeſſores, vt ad Epiſcopos.

Not. quod eadem eſt ratio dum ſit confeſſio illi ſuperiori immediatè, vel etiam mediatè: quippè accidit, vt poſſit ſcire ſuperior peccatum per alium, cui confeſſus eſt, vt cum confeſſarius accedit, vt habeat licentiam abſoluendi à reſeruatis. Tametſi.n.debeat ſuperior inuigilare ſuper gregem ſuum, vt prouideat accidentibus erroribus, nè amplius fiant, penſare tamen omnia diligenter debet, quæ facturus eſt, ne aliquid faciat, quo oriatur ſcandalum, atque item ſuſpicio, vt dictum eſt, &c. Vide D. Thomam. in add. 3. p. quæſt. 11. art. 1. ad tertium.

QVAESTIO XXX.

Quis duorum fratrum vterinorum, quorum vnus genitus eſt matrimonio præcedente, tamen clandeſtino: alter verò genitus eſt ex matrimonio ſequente præſumpto, ſolemniter tamen facto in faciem Eccleſiæ, legitimus eſt ad curam animarum ſuſcipiendam, ſi ambo ſint ſacerdotes.

CIRCA tertium nullum proponebatur argumentum. Ad qd dicendum, ꝙ edicta Eccleſię pęnalia maximè ſuſpenſionis ſunt contra illos, qui faciunt contra alia edicta Eccleſiæ, vt fortius obſeruentur, & maximè etiam ad illa cuſtodienda, quæ nouit Eccleſia, & de quibus hẽt iudicare. Vnde cum Eccleſia ponit edictum pœnale, ꝙ nullus illegitimus ad curam animarum accedat, hoc eſt in odium copulæ extra matrimonium ab Eccleſia approbatũ. Propter quod illi, qui non ſunt progeniti ex matrimonio non approbato per Eccleſiam, quantuncunq; ſit ratum coram Deo, contrà illos eſt edictum præcedens, & non contrà illos, qui ſunt ex matrimonio approbato per Eccleſiam quantuncunque non ſit ratum coram Deo. Quare ſimpliciter dicendum eſt, ꝙ ſi ille primus ex legitimo matrimonio coram Deo non tamen approbato per Eccleſiam ſuſcipiat curam animarum, contrà interdictum Eccleſię ſuſcipit, & eſt irregularis, alter verò nequaquam. *Reſponſio.*

Com-

Comment. in Quæſtionem XXX. quæ eſt,

Quis duorum fratrum vterinorum, quorum vnus genitus eſt matrimonio præcedente, tamen clandeſtino; alter verò genitus eſt ex matrimonio ſequente præſumpto, ſolemniter tamen facto in faciem Eccleſiæ, legitimus eſt ad curam animarum ſuſcipiendam, ſi ambo ſint ſacerdotes

IN titulo not. ꝙ vtrunque matrimonium præſumitur ratum, & non ratum. Vt primus quidem, nempè clandeſtinus præſumitur ratus coram Deo, non ratus verò coram Eccleſia. Secundus autem præſumitur non ratus coram Deo præſumitur autem ratus coram Eccleſia.

Not. quoque ꝙ quantum ſpectat ad matrimonium clandeſtinum in hac parte, intelligitur illud, quod nullo modo licitum eſt. datur n. quoddam huiuſmodi illicitum, quod poſt Gaetanum 2. tom. de ſacram. Doctor Nauarr. dicit. c. 16. num. 37. Quo fit, vt vterque propoſitorum intelligatur illegitimus, alter in conſpectu Dei, ſed non Eccleſiæ, alter in conſpectu Eccleſiæ, ſed non Dei. Quatenus autem illegitimus videtur irregularis.

In corpore concluſio eſt, quod ille, qui legitimus eſt coram Eccleſia legitimus eſt ad curam animarum, contrà verò qui non eſt legitimus coram Eccleſia.

Probatur, quia edictum de non legitimo eſt edictum Eccleſiæ contrà illegitimos, vtpotè notos, ex matrimonio non approbato ab Eccleſia.

Not. ꝙ defectus natalium redigitur ad defectum corporalem, & includit omnem illegitimationem, & omne illegitimorum genus. gloſ. c. Niſi cum pridem. de renunc. Verb. Manſores. & alibi. etiam ꝙ defectus occultus ſit. Sed occultus non eſt in caſu, vbi approbatum eſt matrimonium, ſed vbi coniugata ex adulterio conceperit, natus non erit legitimus, & erit irregularis, qui nunquam fiet legitimus ad curam animarum ſine diſpenſatione Summi Pont. cap. 1. & 2. de fil. Presbyt.

QVAESTIO XXXI.

Si aliquis in confeſſione dixerit ſe alterum quem nominauit occiſurum, & quòd vellet non habere voluntatem occidendi, ſacerdos cui confitetur poterit dicere illi, cui comminatus eſt, caueatis vobis, aliquis inſidiatur vobis ad occidendum vos.

Arg. prin. CIRCA quartum arguitur, ꝙ dictus confeſſor debet munire illũ cui confeſſus inſidiatur, quia debet procurare bonum proximi, & impedire malum eiuſdem. hoc facit ex parte vtriuſq; illum muniendo, vt patet. ergo &c.

In oppoſit. Contra tũc ſcandalizaretur confitens, quia vix contingeret, quin ex geſtu alterius perciperet, ꝙ eſſet munitus, & hoc non niſi ab ipſo confeſſore, ſed ne ſcandalum fiat, bonum eſt omittendum. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum ad hoc ſecundum diſtinctionem iã propoſitam in diſſolutione ſecundæ quæſtionis proximò præcedentis, ꝙ ſi confeſſor poſſet habere aliàs bonam rationem, & occaſionem muniendi illum præter hoc, quod dictum eſt ei in confeſſione, deberet munire illum maximè alio ſciente huiuſmodi rationem, ſiue occaſionem, non obſtante ꝙ ille ex hoc ſcandalizaretur, quia tunc perinde eſſet, ac ſi aliàs, & alio modo illam comminationem illi factam ſciuiſſet. & eſt reſpectu illius ſcandalum acceptum non datum, quod propter veritatem vitæ periclitantem debet permitti fieri. Si verò aliàs nullam rationem, aut occaſionem muniendi illum poterit habere, vt ex munitione præſumatur firmiter alium poſſe ſcandalizari, & reputare confeſſorem confeſſionis reuelatorem, & confeſſi proditorem, in hoc caſu ad ſcandalum actiuum euitandum debet illum non munire, ſed Deo committere, quia non poteſt plus facere.

Per hæc patent obiecta.

Comment. in Quæſtionem XXXI. quæ eſt,

Si aliquis in confeſſione dixerit ſe alterum quem nominauit occiſurum, & quòd vellet non habere voluntatem occidendi, ſacerdos cui confitetur poterit dicere illi, cui comminatus eſt, caueatis vobis, aliquis inſidiatur vobis ad occidendum vos.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore conditionata concluſio ſicut ſuperioris quæſtionis, vbi altera pars probatur altero argumentorum in fronte quæſtionis, altera verò alterò, vt manifeſtè patet.

Not. quòd hæc eſt etiam expreſſa ſententia a ſimili, & ex clara conſecutione D. Thomæ in quarto ſententiarum diſtinctione 21. quæſt. 3. art. ſecundo. Et in additione tertiæ partis quæſt. 11. art. p. ad primum & alibi.

QVAESTIO XXXII.

Vtrum locus inferni ſit centrum terræ.

SEQVVNTVR quæſita ſpecialiter circa creaturas inanimatas. Vbi quærebatur vnum pertinens ad creaturæ ſitum.ſ.de loco inferni. Secundum ad creaturæ numerum.ſ. de numeratione luminum in medio. Tertio quærebantur quædam alia pertinentia ad creaturæ virtutem. Primum illorum erat. Vtrum locus inferni ſit centrum terræ. Secundum erat, vtrum ſpecies in medio accipit numerum à ſubiecto an ab obiecto.

Arg. prim. primum. Circa primum arguitur, ꝙ ſic, quia locus gloriæ, & pœnæ debent ſe habere ex oppoſito, ſicut ſe habet gloria, & pœna, ſed gloria eſt in loco ſupremo, vt in cœlo empyreo: ergo pœna eſt in loco infimo, vt in centro terræ. Locus autem pœnæ æternæ non eſt niſi infernus.ergo &c. *Secūdum.* Item in Pſal. dicitur de damnatis. Deſcendent in inferiora terræ, ſed inferiora terræ non ſunt niſi in centro, & illi non deſcendunt niſi in infernum.ergo &c.

In oppoſit. Contra. Intentio naturæ fruſtraretur in hoc.ſ. ꝙ grauia non poſſent ferri in centrum.

Reſolut. q. In iſta quæſtione ductus naturalis rationis modicum nos iuuat, dicente Grego.29.Moral.cap.9. Occulta inferni nullo nobis naturali ſenſu penetrantur. Vnum autem de occultis eius eſt locus, ſiue ſitus vbi ſit. Vnde in hoc dictis ſanctorū ex ſcripturis ſanctis adhærendum eſt. Dicit autem Gregor.12. Moral.cap.3. Eſſe alia inferiora inferni loca, eſſe & alia ſuperiora credenda ſunt. Et hoc ideò quia dicitur in Pſal. 85. Eruiſti animā meam ex inferno inferiori, quod exponens Auguſt.dicit. Hoc ſi non vobis tanquam certus expoſuero, ne ſuccenſeatis, homo ſum enim, & quantùm conceditur de ſcripturis ſanctis tantum audeo dicere, nihil ex me. Intelligimus nanque duo inferna eſſe, ſuperius, & inferius. Videtur ergo fratres habitatio eſſe quædam cœleſtis Angelorum in vita ineffabilium gaudiorum. Illa pars rerum ſuperna eſt, hæc inferna, in qua ſumus in carne, & iſta mortalitate. Sed rurſus ab hoc inferno, ideſt, ab hac parte in terra, eſt aliud inferius, quo eunt mortui. Propter iſta duo inferna miſſus eſt filius Dei vndique liberans, ad hoc infernum miſſus eſt naſcēdo, ad illud moriendo. Ecce, quòd præter iſtum infernum myſticum huius ſuperficiei terræ, in quo viuimus, de quo nihil ad præſens, dicit infernum verum eſſe in terra inferius, de quo intendimus, & iſtum continuò diſtinguit in partem ſuperiorem in qua erant patres, & inferiorem in qua erant damnati, dicens; Fortaſſis apud inferos ipſos eſt aliqua pars inferior, quò traduntur impij, qui plurimum peccauerunt. Et quidem diues cum torqueretur apud inferos, cum videret Abraham leuauit oculos; non enim poſſet leuatis oculis videre, niſi iſte eſſet ſuperius ille inferius. Sed tamen nec hoc aſſerit, vnde ſubdit. Siue iſtud, ſiue illud ſit, hic me ſcrutatorem verbi Dei non temerarium affirmatorem teneatis. Greg.autem 13.lib.Moral.ca.19. tres modos inferni diſtinguit dicens; Quantum ad ſublimitatem cœli, huius aeris caliginoſi ſpatium infernus dici poteſt, quantum verò ad eiuſdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet infernus profundus intelligi poteſt: quantum verò ad eiuſdem terræ altitudinem, etiā illa loca inferiora. Inferni profundiſſimi appellatione inſinuat ſub terra ſinum inferni ſuperiorem, & inferiorem. Sed vtrum in centro terræ, ſiue in latere adhuc dubium eſt. Quod autem ſit in latere, videtur inſinuare per hoc, quod dicit 4.dial.cap.27.recitando viſionem cuiuſdam Eremitæ in Sicilia de Theodorico rege, ſic inquiens. Theodoricus heſterna die hora nona inter Io.Papam, & Symmachum patriciū diſcinctus, atq; diſcalceatus vinctis manib. deductus in hac vicina Vulcani inſula iactatus eſt. Sed illud fuit fortè viſio imaginaria. Vnde & inter Io. & Symmachum deductum vidit: quos tamen habebat Romæ in carcere, vt dicit Gregor. Vnde ex hoc certa fides haberi nō poteſt, maximè quia etſi in antro Vulcani eſſet introitus, non tamen ſequitur, quin poſſet deſcendere vſque ad centrum terræ, & magnum ſpatium circa centrum occupare. Quid tenendum ſit hic, neſcio, niſi ꝙ verius credo, ꝙ ſit infernus ſub terra, & quāto remotius fieri poteſt à loco ſuperiori, & hoc, ꝙ non ſit niſi in centro, & circa centrum terræ. Vbi diſtinguunt aliqui quatuor interclūſuras, & vnam ſub alia, vt fundus inferior, & ſentina ſit infernus damnatorum: ſuperius autem ex aliquo latere ſit purgatorium animarum iuſtorum, & adhuc ſuperius ex eodem latere, vel aliquo alio limb. paruulorum in originali diſcedentium, & adhuc ſuperius, ſiue ex eodem latere, ſiue ex alio limbus patrum. Veruntamen de hoc Aug. omnem aſſecurationem ex ratione naturalis ingenij remouet, de Ciuit. Dei. lib.20.16.cap. dicens ſic. Iudicatis ijs, qui nō ſunt ſcripti in libro vitæ, & in æternum ignem miſſis, qui ignis, cuiuſmodi, & in qua mundi, vel rerū parte futurus ſit, hominem ſcire arbitror neminem, niſi fortè, cui ſpiritus diuinus oſtēdit. Vnde expreſsè non ſolum dubitat, ſiue non exprimit vbi modo ſit, ſed etiam dubitat, an ibi futurus ſit vbi modo eſt.

Ad arg. in oppoſit. ꝙ ſi infernus eſſet in centro fruſtrarentur grauia à ſuo loco. Dicendum, ꝙ hoc non eſt inconueniens virtute diuina, quemadmodum, & ſub terris ſunt multæ cauernæ tectæ grauedine terræ, quæ nunquam ad concaua earum deſcendit. *Ad argu. in oppoſit.*

Com-

Comment. in Quæſtionem XXXII. quæ eſt,

Vtrum locus inferni ſit centrum terræ.

TITVLVS clarus, per centrum enim terræ intelligitur medium quomòdocunque accipiatur; variè enim ponitur figura terræ, quidam enim rotundam faciunt, quidam ad cordis figuram, quidam ad timpani formam vt Ptolomæus. Quomodocunque autem deſcribatur, pro centro accipitur medium terræ remotius à cœlo, ſicut enim à centro circuli ad circunferentiam, tanta eſt diſtantia, quòd maior eſſe non poteſt in tali figura, ſic medio terræ, quia etſi non ſit centrum terræ præciſum, erit mundi centrum, licet etiam de hoc diuerſitas quædam ſit apud Mathematicos.

In corpore ponitur concluſio probabilis; ſ. q́ ſit in centro terræ, &c. hoc ex Gregorio, &c. Auguſt. vt videre licèt in litera; ſatis enim faciliter tractatur hæc quæſtio ab Auctore.

Not. hanc quæſt. exactius tractari, ita vt digna lectu ſit à Bartholomæo Sibilla in cap. tertio ſecundæ decadis quęſt. 2. de ſpiritibus, vbi infernum ſuadet eſſe in centro terræ tribus rationibus deſumptis ex Petro de Tarātaſio. D. Thoma, Richardo, Bonauenturaque in 4. diſt. 44. &c. ex Henrico de Aſſia ſuper Geneſim, quarum prima eſt ex ratione diuinæ ordinationis. Secunda ex ratione aſſimilationis loci, &c. locati. Tertia ratione oppoſitionis. Deinde auctoritates plures inducit Ionæ, Iob. Pſalm. Prouerb. Auguſt. Gregor. Damaſc. Iſidori, Cirilli, Senec. Virg. & aliorum. vide ipſum. Et ferè omnia, &c. alia inuenies ad hoc collecta ex Gabriel Biel. Stef. Bruliſ. Paulo Cortes. præter nominatos in lexicon Theolog. Dictione Infernus.

QVAESTIO XXXIII.

Vtrum ſpecies in medio accipiat numerum à ſubiecto, an potius ab obiecto.

Arg. prin. CIRCA ſecundum arguitur, quòd ſpecies in medio non accipit numerum ab obiecto, quia non eſt in ipſo.

In oppoſit. Quòd etiam non à ſubiecto, quia duę ſpecies lucis ſunt in eodē, vt in perſpectiua probatur per diuerſas vmbras.

Reſponſio. Aliqui adhærentes experientiæ tactæ in ſecundo argumento dicunt, quòd ſpecies in medio non numeratur à ſubiecto, ſed ab obiecto, & hoc quia debile eſſe habet non fixum, & ſtans in ſubiecto, ſed tranſiens quātum eſt ex natura ſubiecti, ita q́ non conſeruatur in eſſe, niſi ad præſentiam ipſius obiecti: ab illo autem res numeratur à quo habet eſſe, & conſeruari. Quod omnino ſtare nō poteſt, quia quantuncunque debile eſſe habet: tamen nō eſt nihil, ſed aliquid in natura, & eſſentia. Quod cum ad præſentiam obiecti ab ipſo tanquam ab agente habet fieri, & eſſe de nouo in medio, hoc non poteſt intelligi niſi vno ex tribus modis. Aut per migrationem, vt videlicet ſpecies illa primò fuerit in obiecto, & ab obiecto migret in medium, quod eſt impoſſibile, quia accidens eſt, & accidentia ſecundum Boetium perimi poſſunt, alterari (ſcilicet per migrationem) non poſſunt. Aut per productionem de nihilo, quod eſt ſimiliter impoſſibile, quia hoc eſſet creare quod eſt ſupra poteſtatem creaturæ. Quod autem illud eſſet creare, patet per Commēt. qui ſuper 12. Metaph. dicit contra datores formarum. Si forma fieret à generante in materia non ex materia, generatio eſſet creatio. Aut per veram generationem, & hoc non niſi de potentia materiæ, & medij ex ſe diſpoſiti, ſicut materia, quæ eſt neceſſitas. Quòd ſi ſic, cum ea, quæ ſunt eiuſdem naturæ ſpecificæ de eadem potentia materiæ generantur in diuerſis temporibus intercedente corruptione, vt de potentia eiuſdem ſubiecti numero diuerſæ albedines, ſicut ea, quæ ſunt diuerſarum ſpecierum de diuerſis potentijs eiuſdem ſubiecti, vt de alia potentia materiæ album, & de alia nigrum: ſi tamen nigrum ſit color poſitiuus. Quæcunque autem de eadē potentia materiæ generantur diuerſa, quia ſecundū eundem modum, & rationem habent eſſe in ſubiecto, ſimul eidem ineſſe non poſſunt, ſed quæcunque ſeſe compatiuntur in eodem ſubiecto debent produci de diuerſis potentijs materiæ, & per hoc alio, & alio modo habere eſſe in ſubiecto, q a cum diuerſæ ſpecies lucis non differunt plus, quā numero, ſicut nec diuerſæ luces, ſimiliter nec diuerſæ ſpecies albedinum, ſicut nec diuerſæ albedines: quòd enim dicuntur diuerſæ ſpecies, idem eſt, ac ſi dicerentur diuerſæ rei intentiones, non quia differentia ſpecifica differunt, ſed quia non ſunt veræ res, ſed tantum idolum rei, & quo ad hoc ſpecies.

Diuerſæ igitur ſpecies lucis, aut albedinis, ſiue cuiuſcunque ſenſibilis vnius ſecundum ſpeciē nullo modo poſſunt eſſe ſimul in eadem parte medij: immò quotquot ponantur, vel appareant eſſe ſimul in eadem parte medij, ſunt vna ſecundum numerum, licet à diuerſis obiectis ſecundum numerum, quemadmodum in eodem non eſt niſi vna lux ſecundum numerum, ſed cum ſint diuerſa lumina obiecta medio, in quo lumen generatur, omnia illa ingeneratione illius concurrunt qua eſſent vnum numero, ita quòd quodlibet illorum ſecundum modum, & proportionem intenſionis ſuæ, & virtutis agat in illius luminis intenſione, ſed diuerſimodè ſi ſimul apponantur, & æquè primo agunt in medium, etſi ſucceſſiuè vnū poſt alterum, quoniam ſi ſimul, tunc in illo puncto medij vniuntur virtutes omnium, & ſiunt vna virtus, quæ generat

ſpe-

ſpeciem, quæ lumen eſt in puncto illo ſub intenſione proportionali illius virtutis, ſub qua generaſſet ipſum vnicum agens luminoſum æqualis virtutis, & intenſionis illis pluribus.

Si verò ſucceſſiuè vnum luminoſum adueniat poſt alterum, tunc prius aduenien generat ibi lumen intenſum ſecundum proportionem virtutis ſuæ, & ſecundum nihil facit niſi augmentare intẽſionem luminis iam generati, & hoc ſecundũ proportionem virtutis ſuæ, & ſic de cæteris quotquot ſucceſſiuè apponuntur. Et ſi plura apponantur ſimul poſt primam illius generationem in virtute vna augmentant ſecundum proportionem virtutis vtriuſque, ſicut dictum eſt de eius generatione à pluribus ſimul. Et ſicut hoc contingit in vno puncto medij, etiam ſic contingit in quolibet puncto eius, & in toto medio ſe habente ad diuerſas luces, ſiue corpora diuerſa lucida ad rectam oppoſitionem. Sed dices, ergo eadẽ ratione in viſu à medio fit vnius ſpeciei luminis generatio in oculo à diuerſis corporibus luminoſis, quare cum ſecundum ſpeciem acceptam de re iudicat viſus: plura ergo luminoſa viſa non iudicaret niſi vnum, ſicut eſt ſpecies vnica, quàm iudicat. Sed nõ eſt ita, nec hoc ſequitur ex poſito, quoniam benè verum eſt ꝙ non eſt à diuerſis corporib. luminoſis niſi vnica ſpecies luminis generata in oculo: ſecundum tamen ꝙ habet in ſua ſubſtantia intenſionẽ proportionalem ſingulis luminoſis, vt dictum eſt, ſecundum hoc nullum corporũ luminoſorum ſe habentium ſecundum rectam oppoſitionem ad oculum mouet ipſum generando, vel intendendo ſpeciem luminis in ipſo ſecundum maiorem luminis intenſionem, quantum ab ipſo ſi eſſet per ſe ſolum natum eſſet generare in oculo, & propterea illa ſpecies non immutat oculum ad videndum aliquod luminoſum niſi ſecundum illam proportionẽ, quę ab ipſo eſt generatum, aut intenſum, ſiue ſit ęqualis, ſiue inæqualis proportioni, ſecundum quã eſt generatum ab altero luminoſo. Propter quod licèt illud lumen ſit vnum in ſubſtantia: per ipſum tamen videntur diuerſa corpora luminoſa, & vt diuerſa, & diſtincta. Cuius declaratio eſt, quia vt probatur in perſpectiua, omne quod videtur, ſub angulo pyramidis videtur, cuius baſis eſt in extremitatibus rei viſæ, & conus in puncto interiori nerui optici, in quo concurrunt nerui duorum oculorum, & in quo viget virtus ſenſitiua viſiua de viſis iudicatiua, de viſibili iudicans ſecundum quod tota ſuperficies eius contenta inter baſes pyramidis offertur virtuti viſiuæ in angulo coni ſub illo puncto, & in illo. Aliter enim res viſa duobus oculis, non vna, ſed duæ ſemper iudicaretur, vt ſimiliter probatur ibidem. Nunc autem ita eſt, ꝙ quæcunq; diuerſa corpora luminoſa directè obiecta viſui in puncto vigente habent baſes diuerſas inter ſe diſtinctas, & diſtantes abinuicem, quarũ vna eſt ſemper extra aliam, ſicut & vnum eorum extra aliud, & diſtans ab ipſo. Ita ꝙ licèt ſingulæ pyramides concurrunt in prædictum eundem punctum: tamen ſemper ex alio, & alio reſpectu, & ſecundum diuerſos conos inter diuerſas pyramides & diſtantes, intra quorum lineas ſuperficies obiectorum, & lumina ad ipſis diffuſa in diſtinctis conis diſtinctè præſentantur, ita ꝙ intra lineas eiuſdem pyramidis in vno cono impoſſibile eſt repreſentari ſpecies, aut lumina diuerſa diuerſorum viſibilium. Propter quod quodlibet illorum ſub ſuo cono diſtinctum, & diuerſum videtur ab alio, & ſolùmmodo ſecundum modum claritatis, & luminis proprij, quod immutat per ſe viſum ſub illo cono, non commixtum cum lumine alterius, licèt in eodem puncto medij ſint commixta, vt medium eſt, & vt punctus eſt ſimpliciter. Vnde ſi in illo puncto eſſet vis viſiua, q̃q̃ in illo eſſent ſimul quaſi commixtum in vnum lumen à diuerſis corporibus luminoſis: quia tamen vt videns non iudicaret, niſi vt ſub diuerſis conis inter lineas pyramidales præſentaretur, non iudicaret niſi diſtinctè, & ſecundum proportionem, qua à ſingulis procederet. Et iuxta hunc modum contingit, ꝙ licèt à diuerſis ſit ſecũdum prædictum modum vnum lumen in toto medio: ſi tamen inter aliquod luminoſorum corporum & medium illuminatum interponatur corpus opacũ, proijciet vmbram in medio illuminato ab alijs ſecũdum proportionem, qua corpus luminoſum patiens obſtaculum natum eſt augmẽtare lumen generatum in medio, & ſic de ſingulis, ita ꝙ cuilibet propria vmbra reſpondebit. Licèt.n. non ſit niſi vnum lumen ſecundum numerum in re: eſt tamen plura lumina in virtute, & intẽtione. Propter quod per vmbras non poteſt probari, ꝙ in medio ſunt diuerſa lumina numero ſecundum rem, ſed ꝙ virtute ſolùm: vtrolibet enim modorum ſingulis corporib. luminoſis per ſingula obſtacula ſingulas vmbras neceſſe eſt reſpondere.

Per hæc patent obiecta.

Comment. in Quæſtionem XXXIII. quæ eſt,

Vtrum ſpecies in medio accipiat numerum à ſubiecto, an potius ab obiecto.

IN titulo not. quòd quæſtio eſt de ſpecie ſenſibili, quæ ad hoc vt percipiatur à potentia indiget medio, vt color in pomo, ad hoc vt percipiatur à viſu, neceſſe eſt vt recipiatur in medio, ſ. aere. Quoniam autem non pomum ipſum ingreditur viſum, ſed ſpecies eius, nempè ſimilitudo eius; quæritur, à quonam accipit numerum hæc ſimilitudo, an ab obiecto, an à ſubiecto. Pro cuius rei intelligentia oportet conſiderare quid ſit obiectum, quidvè ſubiectum in propoſito.

Not. igitur, quod ſi ſit pomum, quod offeratur ſenſui viſus, quoniam viſus pro obiecto propriè non habet niſi colorem, iudicabit, atque percipiet viſus propriè colorem; communiter autem figuram, magnitudinem, &c. Sed pro nunc loquamur de colore, color propriè eſt obiectum viſus, ſed nunquid ipſe color realiter inexiſtens pomo ingreditur viſum ad hoc vt percipiatur, & ipſe color realis exiſtens, vel potius eius ſimilitudo eſt, quæ recipitur in medio? Profectò communis ſententia eſt, & veritas peripatetica, quòd ipſa ſimilitudo eſt, quæ defertur ad viſum. Iam verò ſimilitudo ipſa ſpecies illa eſt, qua de quæritur in præſentia, quæ non dicitur obiectum, ſed obiecti ſpecies. Color igitur eſt obiectum, & ſimilitudo coloris eſt ſpecies; ſubiectum autem intelligitur ipſum pomum, non quidem ſubiectum ſpeciei, ſed obiecti coloris. Nunc igitur quæritur an ſpecies accipiat numerum à ſubiecto, an potius ab obiecto. Et nota, quòd tota difficultas eſt propter lucem. Lux enim & ipſa obiectum viſus eſt, ſed tamen non eſt ipſa, quæ viſum ingreditur, ſed ſimilitudo eius, quæ dicitur ſpecies lucis. Subiectum verò lucis eſt ipſum corpus luminoſum, vnde quæritur id ipſum, an ſpecies lucis accipiat numerum ab obiecto, an à ſubiecto. Vt eſto duæ candelæ accenſæ quaſi ſimul iunctæ, duo ſubiecta videntur, & tamen vnica lucis ſimilitudo, & vnicum obiectum.

In corpore igitur, de luce, cuius præſertim eſt dubitatio, tria habemus. Primum eſt reprobatio opinionis. Secundum concluſio reſponſiua quæſito. Tertium ſolutio emergentis dubitationis.

De primo opinio eſt. Quòd ſpecies accipiat numerum ab obiecto, & fundatur hæc opinio ſuper ſecundo argumento, quæ reprobatur. Sed pro notitia, attende, ꝙ pôt eſſe, vt à corpore luminoſo proueniant ſpecies plures luminis, quæ pluralitatem, vel habet ab obiecto, vtpotè ꝙ ſint plura etiam obiecta, hoc eſt, plures luces, & non à ſubiecto, quia vnicum ſit corpus luminoſum, vel habent à ſubiecto, quia ſint plura corpora luminoſa, ſed non ab obiecto, quia vnicum ſit obiectum, vt plures candelæ ſimul iunctæ, & accenſę, ſunt plura corpora luminoſa, tamen vnicum videtur obiectum, vel ſumunt pluralitatem tùm ab obiecto, cùm etiam à ſubiecto. Et de hoc vltimo non eſt quæſtio, ſed de prioribus modis. Et quidem primum tenet opinio. Eſto igitur ꝙ ſint duæ ſpecies lucis, habentes hanc dualitatem ab obiecto, & non à ſubiecto, profectò vtraque illarum habet eſſe. Et quidem de altera illarum, non eſt difficultas, quia habet correſpondens vnicum ſubiectum, vnicum corpus luminoſum, modo difficultas eſt de altera ſpecie, & propter hanc argumentatur Auctor, & reprobare conatur opinionem ſic. Aut enim habet eſſe per migrationem, aut per productionem de nihilo, aut per veram generationem, ſed nullo horum modorum habet eſſe, igitur &c. Maiorem probat, quia nullus eſt alius modus, vnde aliquid habeat eſſe. Minorem declarat, & probat. Et primo quo ad migrationem probat ex Boetio, quo ad productionem de nihilo ex Commentatore, quia eſſet creatio, negata &c. Quo ad veram generationem etiam, quoniam præſupponitur materia diſpoſita, agens, &c. quæ omnia nota ſunt in litera.

De ſecundo, concluſio eſt, quòd ſpecies lucis in medio accipit numerum à ſubiecto.

Declarat hanc concluſionem, quia aut diuerſæ ſpecies lucis apparent in eadem parte medij, aut in diuerſis partibus medij. Si primum, aut eſt ſecundum ſucceſſionem lucis à Sole promanantis, aut ſimul. ſi hoc ſecundum, profectò ſicut eſt vna ſpecies, ita vnum obiectum, atque ſubiectum, vt luces prouenientes à pluribus candelis ſimul iunctis videntur quidem quantum ad rationem eſſe plures, ſed ſunt re vera vna ad ſenſum, & vnicum obiectum, & ſubiectum ex pluribus collectum. ſi primum huius ſubdiuiſionis, & ſi ſint plura obiecta, eſt tamen vnica, ſicut vnicum obiectum, Sol. ſi ſecundum illius primæ diuiſionis, tunc quantuncunque concurrant ad inuicem, & ad vnicum obiectum apparent diuerſæ ſpecies, & diuerſa ſubiecta.

De tertio, dubitatio eſt, quòd ex hoc videtur ſequi, ꝙ ex pluribus corporibus luminoſis poterit prouenire vnica ſpecies. Soluitur autem, quod poterit prouenire. ſi ſint ſimul iuncta corpora luminoſa, ſin autem nequaquam. Et nota hoc diligenter, quòd ex coniunctione corporum luminoſorum efficitur vnicum lucis ſubiectum cum prius eſſent plura, vnde ſicut ex diſiunctis ſunt plures ſpecies, ita ex coniunctis vnica, & ſic ex vnitate, vel pluralitate ſubiecti deſumitur vnitas, vel pluralitas ſpeciei.

QVAESTIO XXXIIII.

Vtrum ignis corporalis veram paſſionem poſſit agere in ſpiritum.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad creaturæ inanimatæ virtutem. Vbi quærebãtur duo pertinentia ad virtutem actiuam corporalis in ſpirituale, & duo alia pertinentia ad virtutem paſſiuam corporalis à corporali. Primum iſtorum erat, vtrũ ignis corporalis veram paſſionẽ poſſit agere in Spiritum. Secundum, vtrum aliquis lapis poſſit ſua virtute fugare dęmones. Tertium, vtrũ ex ſpecieb. ſacramenti poſſit generari vermis. Quartum, vtrum ignis poſſit frigefieri.

Arg. prin. Circa primum arguit, ꝙ non, quia non propria virtute, vt agens principale, quia oĩnò eſt inferioris naturę, & minus in actu, q̃ ſpiritus. Agens autẽ ſecundum Philoſ. ſemper debet eſſe pręſtãtius patiente, nec in virtute ſuperioris agẽtis, vt inſtrumẽtum, quia oĩnò attingere ad ſpiritum nõ pôt, ſicut debet inſtrumentum ad paſſum. Quæſt. iſta ſuppo- *Reſolut. q.* nit ignem, quo patiunt ſpiritus fore materialem, quod tamẽ Aug. in dubio dimittit 20. de Ciui. Dei, vt in ꝑdicta auctoritate ſup. & ibid. c. 22. vbi dicit ſic. In pœnis aũt malorum, & inextinguibilis ignis & viuaciſſimus vermis ab alijs, atq; alijs aliter, atq; aliter eſt expoſitus. Alij quippe vtrũq; ad corpus: alij vtrunq; ad animam retulerunt: alij propriè ad corpus ignẽ tropice ad aĩam vermẽ, quod eſſe credibilius vř. Sed ſi tropice ad aĩam vermis, qũo non tropice, ſed propriè ad animam ignis? Sed Greg.

de

de hoc amplius aſſecurat nos, cum dicit in 4. dial. c. 26. Credi neceſſe eſt, ꝙ à die exitus ſui reprobos exurat ignis. Ex qua ratione credendum eſt, quia rem incorpoream tenere ignis corporeus pôt, vt in tormento ſit viuendo, & ſentiẽdo ignem; nanq; eo patiť quo viuit, & quia cremari ſe aſpicit crematur, ſicq; fit, vt res corporeas incorporea exurat dum ex igne viſibili ardor inuiſibilis trahiť, vt per ignem corporeum mẽs incorporea etiã corporea flãma crucietur. Ecce planè, quia ille ignis corporeus eſt, & erit, qđ firmiter credendum, quia hoc Chriſtus dicit in Euãg. Ibunt in ignem æternũ &c. & ignem vrentem nõ ſolemus appellare, niſi corporeũ. Sed quis ſit modus, quo agere poſſit in ſpiritum, de hoc eſt difficultas. Et erat vna opinio, ꝙ aĩa ſeparata, etſi nõ ſit corpus gerit tamen ſimilitudinem in ſe corporis, in quo vere poſſit pati, dicente Augu. 2. de immortalitate animæ. Neq; hoc differere me æſtimes (ſcilicet ꝙ anima non ſit corpus) tanquam negem fieri poſſe, vt anima mortui ſicut dormitãtis in ſimilitudinem corporis ſui ſanciat ſiue bona, ſiue mala, & infra. Quòd ſi tale aliquid apud inferos geritur, & in eis ſe non corporib. ſed corporum ſimilitudinibus ſe cognoſcunt. Cum.n. triſtia patimur, q̃uis in ſomnis, etſi membrorum corporeorum ſit illa ſimilitudo non membra corporea, non eſt tamen pœnę ſimilitudo, ſed pœna. Sed hoc nõ pôt ſtare, quia ſimilitudines corporum non ſunt, niſi in parte ſenſitiua imaginatiua, ſecundum quas anima patiť decepta in ſomno, æſtimando ſimilitudines corporum eſſe corpora, vt ſimilitudinem ignis eſſe ignem. Nunc autẽ anima non habet vim imaginatiuam, niſi in organo corporali, & ita vt eſt coniuncta, non vt eſt ſpiritus & ſeparata. Prȩterea talis paſſio non procedit niſi ex deceptione æſtimando ſe corpoream, & pati ab igne æſtimato. Nunc autẽ in propoſito quȩrimus veram paſſionem realẽ. Ideo alij dicunt, ꝙ in anima eſt vis, qua pati pôt ab igne corporali, & hoc naturaliter, vt eſt exiſtẽs in corpore, & mediãte corpore, in quo ipſa per ſe dolorem verum ab igne patitur: non autem corpus, niſi pro eo, ꝙ eſt animatum, dicẽte Aug. 21. de Ciui. Dei. c. 3. Dolor corporis magis ad aĩam pertinet: animæ.n. eſt dolere, non corporis. Sed etiã ei quando cauſa dolẽdi exiſtit in corpore, cũ in eo loco læditur vbi lędiť corpus &c. Quare cum virtute diuina, qđ pôt agere in eam mediatè, poteſt & immadiatè, quia in oĩ actione pôt cauſas medias abſoluere: eadem ergo vi, qua patiť purè naturaliter in corpore ab igne, poteſt pati ab eodem extra corpus quodãmodo ſupernaturaliter. Qđ non pôt ſtare, q̃m in corpore pati non pôt niſi ſecũdum vim ſenſitiuam actu extenſam per organum corporeum, quam ſeparata oĩnò habere non pôt. Ideò alij addunt, & dicunt tertio modo, ꝙ licèt in aĩa ſeparata non ſit uis ſenſitiua ſecundum actum, quia nõ habet organũ corporeum in quo extendať, eſt tamẽ in ipſa uirtute, & quaſi in radice, & potentia. Nunc autẽ non eſt mirum ſi diuina uirtute operante pôt pati per illã potentiam, ut eſt in radice, & uirtute in anima ſeparata, ut eſt ſeparata, per q̃ patitur purè naturaliter, ut eſt per organum extenſa. Sed etſi ſic poſſet dici ex parte aĩæ, hoc non ualet ex parte Angeli, in quo nec in uirtute, & ut in radice eſt aliqua uis ſenſitiua. Ideo quarto modo dicunt aliqui alij iuxta prædicta in auctorit. Greg. ꝙ ſpiritus ſeparatus ab igne corporeo ſic quaſi includiť, & ei alligatur, ꝙ nullo modo ab eo pôt ſeparari, p quod impeditur ab agendo, q̃ agere cupit, & in hoc ſummè affligiť, ut hoc intelligat Grego. p hoc quod dicit, dum ex igne uiſibili ardor inuiſibilis trahitur. Sed hoc modo non pateret ab igne inferente paſſionẽ niſi occaſionaliter, ſed ipſe in ſe huiuſmodi dolorẽ excitaret, ſicut homo in ſe excitat paſſionem iracũdię ad p̃ſentiam contrarij repugnãtis. Ideo dř quinto modo ꝙ patitur ab igne, non ut eſt natura naturaliter afflictiua, ſed ut eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, infligendo modum alicuius paſſionis ad q̃ ſpiritus eſt in potentia, ut eſt diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum, q̃ ex natura propria ei nullo modo infligeret. Sed ſic non potius patereť ab igne inquantũ calidus, q̃ ab aere: immo poſſet aer eſſe inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ in affligendo ſpiritum ſicut & ignis, nec ignis ullo modo diceretur affligere in eo ꝙ eſt calidus, cui uideť diſcordare dicta ſãctorũ. Ideò oportet dicere ſexto modo, ꝙ ignis affligit ſpiritum inquantum calidus, & eodem genere afflictionis, quo affligeret ſenſum corporis. Sed cũ non eſt actiuum ſine paſſiuo ſibi correſpondente, non pôt ignis agere ſua naturali actione in ſpiritum ipſum affligendo, niſi ſpiritus poſſit pati ab ipſo paſſionem uerã, qualẽ ſenſus reciperet ab igne: potentia aũt propria in recipiẽdo huiuſmodi paſſionem non eſt niſi ſenſus, & actus actiuorum non ſunt niſi in patiente, & diſpoſito: diabolus autem uim ſenſitiuam non habet: reſtat ergo difficultas ex parte ſpiritus, quomodo paſſionem ab igne corporali in ſe poſſit recipere. Nec poteſt dici, ꝙ eſt in eo naturaliter, quia tunc indifferenter patereť exiſtens in igne infernali ſpiritus peccator, & non peccator, & magis peccator, & minus peccator, cũ peccatum non ſit diſpoſitio ad pœnam niſi meritoriè. Illud autem falſum eſt dicente Greg. 4. Dial. c. 43. Vnus gehennæ ignis non eodem modo cruciat peccatores. Vnuſquiſq;.n. quantum exigit culpa tantum illic ſentit de pœna. Nec pôt dici, quòd Deus in hoc naturam ſpiritus mutet, quia tunc nõ ſuſtineret pœnam, qui cõmiſit culpam. Reſtat igitur, ut uř, quòd Deus naturæ ſpiritus Angelici, & humani cõem uim qua pati poſſit ab igne corporali, imprimit ſupernaturaliter. Vel ſic utriq; naturaliter ineſt, licèt nobis latet, & ſic illam temperat, ut peccatis pœnam correſpondentem per illam ſuſtineat, ut ſecundum quòd dicit Greg. 9. Moral. quamuis Angelorum, atque hominum ſit natura diſſimilis: una tamen pœna implicat quos unus in crimine reatus ligat.

Com-

Comment. in Quæſtionem XXXIIII. quæ eſt,

Vtrum ignis corporalis veram paſſionem poſſit agere in ſpiritum.

IN titulo not. quòd ſuppoſito igne infernali, ad quem determinantur tùm Dæmones, cùm etiam animæ damnatorum, quæ non ſecus ac dæmones, ſubſtantiæ ſunt ſpirituales, corpore prorſus expertes, vt alibi declaratum eſt, tametſi Platonicorum nonnulli credant plures dæmones corporeos eſſe, quod Catholica fides, & veritas ipſa non tenet, & nos manifeſtamus in commentarijs noſtris ſuper Platonis Theagem. Item ſupponitur ex Sanctis, quòd ignis infernalis corporeus ſit, contra Auicennam, qui non potuit apprehendere, ſed tenuit ignem illum eſſe ſimilitudinarium, quem refellunt Sancti, vt videre eſt in litera, & apud Sibillam cap. 3. primæ decadis quæſt. 8. Quæſtio autem potiſſimum inducitur ob argumentum Auicennæ, ꝙ ſcilicet corporale non agit in ſpirituale, vera paſſione. Vt potè ignis corporeus non poteſt agere vera paſſione in ſpiritum. Et hoc loco vellemus rectè conſiderari, quòd agere ignis in aliquo ideò eſt, quia & agere poteſt ſuaptè natura, & id, in quod agit, pati poteſt. ſi verò non agit, oportet, quòd adſit aliquod impedimentum, quod vel ſit ex parte agentis, vel ex parte patientis, vel ex parte vtriuſque. Qui autem pertractarunt huiuſmodi quæſtionem, eam ita tractarunt, vt ſupponentes ex fide, quòd ignis agat in ſpiritus, vbi ſint modum declarare, quo agat, & alij quidem modificarunt ignem, alij verò ſpiritum ipſum. Et quidem tùm ab Auctore, cùm etiam à Richardo præſertim in 4. ſententiarum diſtin. 44 art. 5. quæſt. 9. enumerantur plures opiniones circa hoc negotium, quomodo videlicet poſſibile ſit, quod ignis agat in ſpiritum.

In corpore ſex recitantur opiniones, & ita faciliter reprobantur, vt non videatur neceſſitas vnde vel recitare, vt declaremus, teneamur, vel aliquid addere. Secundo ponitur opinio, atque ſententia Auctoris.

De primo, præſertim circa quartam opinionem adnotare oportet, ꝙ illa opinio videtur D. Thomæ in 4. ſententiarum, & alibi. quam etiam alij impugnant, vt Scotus. Quoniam autem contra illam deducit Henricus, quòd ſequeretur ſpiritum occaſionaliter pati, ſi pateretur ab igne per alligationem, qua nequit ſeparari ab eo, & impeditur à ſua naturali inclinatione. Thomiſtæ conſequentiam negant. Nam inquiunt, in Spiritu alligato corpori eſt duplex paſſio. Prima eſt, qua detinetur ab igne immediatè. Secunda eſt verus dolor exiſtens in ſpiritus appetitu. Sed profectò, noſtro iudicio, melius fuiſſet, vt qui ita dicunt, quærerent vt conciliarent Auctorem cum D. Thoma, quando id commodè fieri poſſit. Quippè per ly occaſionaliter intelligit Auctor per accidens, ita quod nõ ex actione ignis per ſe pateretur ſpiritus, ſed ex alia actione. Vnde ſi quis detineatur in aliquo loco pleno aere putrefacto, vtique duplex erit ibi dolor, alter quia detinetur contra inclinationem, & voluntatem, & eſt verè triſtitia, alter verò ſenſibilis, quia corpus putrefit. Vnde ſi quis quærat vnde nam in corpore dolor fiat ille prouenie͏ns ex corporis putrefactione, quæritur ab eo de cauſa per ſe, & immediata. ſi quis autem aſſignet alligationem in eo loco, non aſſignabit huiuſmodi cauſam, ſed occaſionem reſpectu doloris corporalis. Vbi not. ꝙ talis occaſio eſt etiam cauſa. cauſa quidem reſpectu triſtitiæ, occaſio verò reſpectu doloris, quia ex detentione ſequitur, vt ignis poſſit agere. niſi. n. ibi detineretur, ignis agere non poſſet in ipſum. Cauſam igitur triſtitiæ aſſignauit D. Thomas, cauſam verò doloris prouenientis ex actione ignis, quatenus ignis, quærit Auctor, & non quidem quatenus ambientis, circundantis, & detinentis. Alius. n. eſt effectus ambientis, & detinentis ignis, & alius agentis, vt ignis.

Fortè autem D. Thomæ ſententia eſt, vt ignis non agat ardendo in ſpiritum, ſcilicet calore ſuo, quia incapax ſit cuiuſlibet huiuſmodi accidentis. Ideò in quarto ſententiarum ipſe D. Thomas non vult ignem inferni corporaliter agere inferendo paſſionem. Aſſignat verò quatuor modos, quibus anima, vel ſpiritus dicitur pati ab igne. ſ. primò qua ignis agit detinendo. Secundò impediendo. Tertiò ſubiugando. Quartò inimicando. Vide ipſum 4 ſentẽtiarum diſt. 44 Et Sibillam. cap. 3. primæ decad. q. 9. Sed dato ꝙ præter hæc inferat corporaliter aliquam paſſionem, vt ignis eſt, agendo vt ignis de hoc quærenda eſt, & inueſtiganda cauſa.

De ſecundo autem, quoniam ſi non agit ignis, hoc vel eſt, quoniam non poteſt abſolutè; & hoc non eſt credendum, eſt. n. maximè actiuitatis. Vel non poteſt agere in ſpiritum, quia non ſit capax talis actionis, oportet aliquid adducere, vnde fiat capax talis actionis.

Habet igitur hanc concluſionem Auctor: Quòd Deus imprimit vim quandam in ſpiritibus his ſupernaturaliter, qua poſſint pati, vel forſitan eam habent, ſed latet nos. Hanc concluſionem colligit ex reprobationibus aliarum, & ex Gregorio.

Not. quo ad hanc concluſionem, quòd ſecunda pars nullam habet difficultatem, quoniam circa id fieri quæſtio nequaquàm poteſt, aut debet, quod omninò nos latet. Sed tota difficultas eſt circa primam partem. Vtrum verum ſit quòd Deus imprimat huiuſmodi vim in ſpiritibus. Cum autem partem affirmatiuam ſuſtineat Henricus; negatiuam Scotus tueri contendit contra Henricum, in 4. ſententiarum diſt 44. Atque ita argumentatur contra Doctorem. Aut ille habitus (ſcilicet vis impreſſa à Deo, de qua dicit Auctor) eſt forma corporalis; aut ſpiritualis. ſi corporalis, ita Deus poteſt dare iſtum habitum Angelo, vt ſibi inhæreat albedo, ſic quòd Angelus ſit albus, quia æqualis eſt repugnantia vtrobique ſuſcipientis ad ſuſceptum. ſi ſpiritualis, ergo per illum non magis paſſum eſt proportionaliter corpori vt agenti, quàm prius.

Hæc præſertim Scotus, qui deinde ſuam aliam ſententiam proponit, quam conatur impugnare Ioannes quidem de Baſſo. Vide Nicolaum de Niſa tractatu 7. par. prim. port. p. quæſt. 2.

Ad argumentum tamen Scoti nos dicimus, ꝙ vis illa ſi imprimitur à Deo, eſt ſpiritualis. Et cum dicit, ꝙ per illam non magis eſt proportionatum paſſum ipſi agenti; dicimus, ꝙ non eſt magis proportionatum agenti igni naturali naturaliter, ſed ſit magis proportionatum agenti ſupernaturali ſupernaturaliter operanti. Eſt. n. ignis inferni inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, agens ſecundum ꝙ dirigitur à Deo, qui dirigit illum ad ſpirituum damnatorum cruciatum, hæc autem directio eſt paſſiuæ virtutis impreſſio in ipſis ſpiritibus, ſed eſt etiam virtutis actiuæ impreſſio in igne, qua in ſpiritum agere poſſit. Et nota ꝙ hæc Henrici ſententia non longè recedit à mente Richardi, qui ait loco citato. Ignis infernalis non obſtante, ꝙ ſit corporeus, ſpiritus ſeparatos affligit, inquantum eſt diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum, quia eos affligit afflictione, ad quam diſponit virtus naturalis illius ignis, nec tamen qualencunque afflictionem poteſt cauſare in illis ſpiritibus, niſi in virtute increatæ iuſtitiæ principaliter illos ſpiritus punientis, mouentis, & dirigentis illum ignem ad illorum ſpirituum cruciatũ. Hæc, & alia Richardus.

etſi fortè alius conſcius facti aliquantulum poſſet ſumere ſcandali, aut ſuſpitionis occaſionem, propter quam bonũ iſtud nõ debet omitti, ſi alio modo ęque competenti abſque omni ſuſpitione accepta non poſſit fieri. Si verò illam habere non poterit, ſed propter carentiam rationis, aut occaſionis amouendi ipſum poſſet oriri ſcandalum, aut ſuſpitio, ꝙ propter crimen aliquod ipſum amouiſset, nullo modo debet ipſum deponere, quia nullo modo ſunt facienda mala à nobis, vt eueniant bona. Immò in hoc caſu Deo negotium totum committendum eſſet, firmiter tenendo, ꝙ nõ permitteret huiuſmodi mala fieri, niſi iuſtum eſſet ea fieri, & niſi ita potens eſſet, ꝙ ſciret ea in bonũ ordinare, vt quo ad hoc voluntatem noſtram diuinæ voluntati concordemus, in volendo ſaltem ex cauſa in generali, quod ipſe velit ex cauſa in particulari, abſolutè tamen volendo Deum velle hoc non permittere fieri, in hoc concordando voluntatem noſtram voluntati diuinæ, in volendo. ſ. quod ipſe vult nos velle. In primo membro prædictæ diſtinctionis procedit ſecundum argumentum. tunc enim ſolùm aperiret viam malitijs, & illi malo conſentiret, ſi bonam haberet rationem, ſiue occaſionem deponendi illum, & non deponeret, aliàs autem nequaquàm, immò aperiret viam damnationi ſuæ, & in peccatum proprium conſentiret.

In ſecundo verò membro procedit primum argumentum. Tunc enim ſolum prodeſſet confitentem actiuè ſi ſine occaſione, & cauſa deponeret illum, alias nequaquàm, vt dictum eſt. *Ad argu. princ.*

Comment. in Quæſtionem XXIX. quæ eſt,

Vtrum Abbas ſciens Monachum ſuum per confeſſionem eius conſtitutum in cura Parrochiali eſſe corruptorem Parrochianarum ſuarum, teneatur eum reuocare ad Abbatiam ſuam, & à cura reuocare.

TITVLVS clarus.

In corpore concluſio eſt oriens à diſtinctione. Et eſt, ꝙ ſi poteſt citra ſcandalum, & ſuppoſitionem aliquam populi, & cum aliqua rationabili cauſa, debet illum deponere: ſin autem nequaquàm.

Prima pars concluſionis probatur ſecundo argumento in fronte quæſtionis adducto.

Secunda pars probatur primo argumento, &c.

Cętera clara videntur. Hoc.n.negotium pertinet ad ſigillum confeſſionis, quod tanti facit ipſa Dei Eccleſia, quoniam ſi periret, profectò nemo eſſet, qui vellet peccata confiteri. Et quidem ſigillum eſt obligatio, vel debitum occultandi prorſus id, quod in confeſſione auditum eſt In cap. ſacerdos. de pœnit. diſt. 6. & ſecundum Thom. Et eſt obligatio de lege diuina, per redemptorem noſtrum introducta ad occultandum, quod in ſacramentali confeſſione reuelatur. Et hoc frangere nemo debet. Frangitur autem duplici reſeratione, directa, ſ. & indirecta. Quocunque autem modo frangatur eſt cum mortali culpa, & pœnas meretur frangens à canone conſtitutas. Eſt autem frangere directè cum reuelatur verbis, vel ſcripto id, quod auditum eſt in confeſſione. Indirectè verò, factis præſertim, vt in caſu propoſito, vbi certiſſimè frangeret ſigillum quilibet Abbas, qui id faceret, vbi videlicet faceret id cum ſcandalò, ſuſpicione, & abſque cauſa rationabili aliter habita, &c. quia facto ſecretum reuelaret. Secus autem ſi citra hæc id ageret, & aliqua oboriente rationabili cauſa.

Not. ꝙ quæſtio extendi poteſt ad quecunque prælatum habentem ſub ſe curatos, & confeſſores, vt ad Epiſcopos.

Not. quod eadem eſt ratio dum ſit confeſſio illi ſuperiori immediatè, vel etiam mediatè; quippè accidit, vt poſſit ſcire ſuperior peccatum per alium, cui confeſſus eſt, vt cum confeſſarius accedit, vt habeat licentiam abſoluendi à reſeruatis. Tametſi.n.debeat ſuperior inuigilare ſuper gregem ſuum, vt prouideat accidentibus erroribus, nè amplius fiant, penſare tamen omnia diligenter debet, quæ facturus eſt, ne aliquid faciat, quo oriatur ſcandalum, atque item ſuſpicio, vt dictum eſt, &c. Vide D. Thomam. in add. 3. p. quæſt. 11. art. 1. ad tertium.

QVAESTIO XXX.

Quis duorum fratrum vterinorum, quorum vnus genitus eſt matrimonio præcedente, tamen clandeſtino: alter verò genitus eſt ex matrimonio ſequente præſumpto, ſolemniter tamen facto in faciem Eccleſiæ, legitimus eſt ad curam animarum ſuſcipiendam, ſi ambo ſint ſacerdotes.

CIRCA tertium nullum proponebatur argumentum. Ad qđ dicendum, ꝙ edicta Eccleſię pęnalia maximè ſuſpenſionis ſunt contra illos, qui faciunt contra alia edicta Eccleſiæ, vt fortius obſeruentur, & maximè etiam ad illa cuſtodienda, quæ nouit Eccleſia, & de quibus hẽt iudicare. Vnde cum Eccleſia ponit edictum pœnale, ꝙ nullus illegitimus ad curam animarum accedat, hoc eſt in odium copulæ extra matrimonium ab Eccleſia approbatũ. Propter quod illi, qui non ſunt progeniti ex matrimonio non approbato per Eccleſiam, quantuncunq; ſit ratum coram Deo, contrà illos eſt edictum præcedens, & non contrà illos, qui ſunt ex matrimonio approbato per Eccleſiam quantuncunque non ſit ratum coram Deo. Quare ſimpliciter dicendum eſt, ꝙ ſi ille primus ex legitimo matrimonio coram Deo non tamen approbato per Eccleſiam ſuſcipiat curam animarum, contrà interdictum Eccleſię ſuſcipit, & eſt irregularis, alter verò nequaquam. *Reſponſio*

Com-

Comment. in Quæſtionem XXX. quæ eſt,

Quis duorum fratrum vterinorum, quorum vnus genitus eſt matrimonio præcedente, tamen clandeſtino; alter verò genitus eſt ex matrimonio ſequente præſumpto, ſolemniter tamen facto in faciem Eccleſiæ, legitimus eſt ad curam animarum ſuſcipiendam, ſi ambo ſint ſacerdotes

IN titulo not. ꝙ vtrunque matrimonium præſumitur ratum, &c. non ratum. Vt primus quidem, nempè clandeſtinus præſumitur ratus coram Deo, non ratus verò coram Eccleſia. Secundus autem præſumitur non ratus coram Deo, præſumitur autem ratus coram Eccleſia.

Not. quoque ꝙ quantum ſpectat ad matrimonium clandeſtinum in hac parte, intelligitur illud, quod nullo modo licitum eſt. datur.n.quoddam huiuſmodi illicitum, quod poſt Gaetanum 2. tom. de ſacram. Doctor Nauarr. dicit. c. 16. num. 37. Quo fit, vt vterque propoſitorum intelligatur illegitimus, alter in conſpectu Dei, ſed non Eccleſiæ, alter in conſpectu Eccleſiæ, ſed non Dei. Quatenus autem illegitimus videtur irregularis.

In corpore concluſio eſt, quod ille, qui legitimus eſt coram Eccleſia legitimus eſt ad curam animarum, contrà verò qui non eſt legitimus coram Eccleſia.

Probatur, quia edictum de non legitimo eſt edictum Eccleſiæ contrà illegitimos, vtpotè notos, ex matrimonio non approbato ab Eccleſia.

Not. ꝙ defectus natalium redigitur ad defectum corporalem, & includit omnem illegitimationem, & omne illegitimorum genus. gloſ. c. Niſi cum pridem. de renunc. Verb. Manſores. & alibi. etiam ꝙ defectus occultus ſit. Sed occultus non eſt in caſu, vbi approbatum eſt matrimonium, ſed vbi coniugata ex adulterio conceperit, natus non erit legitimus, & erit irregularis, qui nunquam fiet legitimus ad curam animarum ſine diſpenſatione Summi Pont. cap. 1. & 2. de fil. Preſbyt.

QVAESTIO XXXI.

Si aliquis in confeſſione dixerit ſe alterum quem nominauit occiſurum, & quòd vellet non habere voluntatem occidendi, ſacerdos cui confitetur poterit dicere illi, cui comminatus eſt, caueatis vobis, aliquis inſidiatur vobis ad occidendum vos.

Arg. prin. CIRCA quartum arguitur, ꝙ dictus confeſſor debet munire illũ cui confeſſus inſidiatur, quia debet procurare bonum proximi, & impedire malum eiuſdem. hoc facit ex parte vtriuſq; illum muniendo, vt patet. ergo &c.

In oppoſit. Contra tũc ſcandalizaretur confitens, quia vix contingeret, quin ex geſtu alterius perciperet, ꝙ eſſet munitus, & hoc non niſi ab ipſo confeſſore, ſed ne ſcandalum fiat, bonum eſt omittendum. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum ad hoc ſecundum diſtinctionem iã propoſitam in diſſolutione ſecundæ quæſtionis proximò præcedentis, ꝙ ſi confeſſor poſſet habere aliàs bonam rationem, &c. occaſionem muniendi illum præter hoc, quod dictum eſt ei in confeſſione, deberet munire illum maximè alio ſciente huiuſmodi rationem, ſiue occaſionem, non obſtante ꝙ ille ex hoc ſcandalizaretur, quia tunc perinde eſſet, ac ſi aliàs, &c. alio modo illam comminationem illi factam ſciuiſſet. & eſt reſpectu illius ſcandalum acceptum non datum, quod propter veritatem vitæ periclitantem debet permitti fieri. Si verò aliàs nullam rationem, aut occaſionem muniendi illum poterit habere, vt ex munitione præſumatur firmiter alium poſſe ſcandalizari, & reputare confeſſorem confeſſionis reuelatorem, &c. confeſſi proditorem, in hoc caſu ad ſcandalum actiuum euitandum debet illum non munire, ſed Deo committere, quia non poteſt plus facere.

Per hæc patent obiecta.

Comment. in Quæſtionem XXXI. quæ eſt,

Si aliquis in confeſſione dixerit ſe alterum quem nominauit occiſurum, & quòd vellet non habere voluntatem occidendi, ſacerdos cui confitetur poterit dicere illi, cui comminatus eſt, caueatis vobis, aliquis inſidiatur vobis ad occidendum vos.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore conditionata concluſio ſicut ſuperioris quæſtionis, vbi altera pars probatur altero argumentorum in fronte quæſtionis, altera verò alterò, vt manifeſtè patet.

Not. quòd hæc eſt etiam expreſſa ſententia a ſimili, & ex clara conſecutione D. Thomæ in quarto ſententiarum diſtinctione 21. quæſt. 3. art. ſecundo. Et in additione tertiæ partis quæſt. 11. art. p. ad primum & alibi.

QVAESTIO XXXII.

Vtrum locus inferni ſit centrum terræ.

SEQVVNTVR quæſita ſpecialiter circa creaturas inanimatas. Vbi quęrebatur vnum pertinens ad creaturæ ſitum.ſ.de loco inferni. Secundum ad creaturæ numerum.ſ. de numeratione luminum in medio. Tertio quærebantur quædam alia pertinentia ad creaturæ virtutem. Primum illorum erat. Vtrum locus inferni ſit centrum terræ. Secundum erat, vtrum ſpecies in medio accipit numerum à ſubiecto an ab obiecto.

Arg. prin. primum. Circa primum arguitur, ꝙ ſic, quia locus gloriæ, & pœnæ debent ſe habere ex oppoſito, ſicut ſe habet gloria, & pœna, ſed gloria eſt in loco ſupremo, vt in cœlo empyreo: ergo pœna eſt in loco infimo, vt in centro terrę. Locus autem pœnæ *Secũdum.* æternæ non eſt niſi infernus.ergo &c. Item in Pſal. dicitur de damnatis. Deſcendent in inferiora terræ, ſed inferiora terræ non ſunt niſi in centro, & illi non deſcendunt niſi in infernum.ergo &c.

In oppoſit. Contra. Intentio naturæ fruſtraretur in hoc.ſ. ꝙ grauia non poſſent ferri in centrum.

Reſolut. q. In iſta quæſtione ductus naturalis rationis modicum nos iuuat, dicente Grego.29.Moral.cap.9. Occulta inferni nullo nobis naturali ſenſu penetrantur. Vnum autem de occultis eius eſt locus, ſiue ſitus vbi ſit. Vnde in hoc dictis ſanctorũ ex ſcripturis ſanctis adhærendum eſt. Dicit autem Gregor.12. Moral. cap.3. Eſſe alia inferiora inferni loca, eſſe & alia ſuperiora credenda ſunt. Et hoc ideò quia dicitur in Pſal. 85. Eruiſti animã meam ex inferno inferiori, quod exponens Auguſt.dicit. Hoc ſi non vobis tanquam certus expoſuero, ne ſuccenſeatis, homo ſum enim, & quantùm conceditur de ſcripturis ſanctis tantum audeo dicere, nihil ex me. Intelligimus nanque duo inferna eſſe, ſuperius, & inferius. Videtur ergo fratres habitatio eſſe quædam cœleſtis Angelorum in vita ineffabilium gaudiorum. Illa pars rerum ſuperna eſt, hæc inferna, in qua ſumus in carne, & iſta mortalitate. Sed rurſus ab hoc inferno, ideſt, ab hac parte in terra, eſt aliud inferius, quo eunt mortui. Propter iſta duo inferna miſſus eſt filius Dei vndique liberans, ad hoc infernum miſſus eſt naſcẽdo, ad illud moriendo. Ecce, quòd præter iſtum infernum myſticum huius ſuperficiei terrę, in quo viuimus, de quo nihil ad præſens, dicit infernum verum eſſe in terra inferius, de quo intendimus, & iſtum continuò diſtinguit in partem ſuperiorem in qua erant patres, & inferiorem in qua erant damnati, dicens; Fortaſſis apud inferos ipſos eſt aliqua pars inferior, quò traduntur impij, qui plurimum peccauerunt. Et quidem diues cum torqueretur apud inferos, cum videret Abraham leuauit oculos; non enim poſſet leuatis oculis videre, niſi iſte eſſet ſuperius ille inferius. Sed tamen nec hoc aſſerit, vnde ſubdit. Siue iſtud, ſiue illud ſit, hic me ſcrutatorem verbi Dei non temerarium affirmatorem teneatis. Greg. autem 13.lib.Moral.ca.19. tres modos inferni diſtinguit dicens; Quantum ad ſublimitatem cœli, huius aeris caliginoſi ſpatium infernus dici poteſt, quantum verò ad eiuſdem aeris altitudinem, terra quæ inferius iacet infernus profundus intelligi poteſt: quantum verò ad eiuſdem terræ altitudinem, etiã illa loca inferiora. Inferni profundiſſimi appellatione inſinuat ſub terra ſinum inferni ſuperiorem, & inferiorem. Sed vtrum in centro terræ, ſiue in latere adhuc dubium eſt. Quod autem ſit in latere, videtur inſinuare per hoc, quod dicit 4.dial.cap.27.recitando viſionem cuiuſdam Eremitę in Sicilia de Theodorico rege, ſic inquiens. Theodoricus heſterna die hora nona inter Io. Papam, & Symmachum patriciũ diſcinctus, atq; diſcalceatus vinctis manib. deductus in hac vicina Vulcani inſula iactatus eſt. Sed illud fuit fortè viſio imaginaria. Vnde & inter Io. & Symmachum deductum vidit: quos tamen habebat Romæ in carcere, vt dicit Gregor. Vnde ex hoc certa fides haberi nõ poteſt, maximè quia etſi in antro Vulcani eſſet introitus, non tamen ſequitur, quin poſſet deſcendere vſque ad centrum terræ, & magnum ſpatium circa centrum occupare. Quid tenendum ſit hic, neſcio, niſi ꝙ verius credo, ꝙ ſit infernus ſub terra, & quãto remotius fieri poteſt à loco ſuperiori, & hoc, ꝙ non ſit niſi in centro, & circa centrum terræ. Vbi diſtinguunt aliqui quatuor intercluſuras, & vnam ſub alia, vt fundus inferior, & ſentina ſit infernus damnatorum: ſuperius autem ex aliquo latere ſit purgatorium animarum iuſtorum, & adhuc ſuperius ex eodem latere, vel aliquo alio limb. paruulorum in originali diſcedentium, & adhuc ſuperius, ſiue ex eodem latere, ſiue ex alio limbus patrum. Veruntamen de hoc Aug. omnem aſſecurationem ex ratione naturalis ingenij remouet, de Ciuit. Dei. lib.20.16.cap. dicens ſic. Iudicatis ijs, qui nõ ſunt ſcripti in libro vitæ, & in æternum ignem miſſis, qui ignis, cuiuſmodi, & in qua mundi, vel rerũ parte futurus ſit, hominem ſcire arbitror neminem, niſi fortè, cui ſpiritus diuinus oſtẽdit. Vnde expreſsè non ſolum dubitat, ſiue non exprimit vbi modo ſit, ſed etiam dubitat, an ibi futurus ſit vbi modo eſt.

Ad argu. in oppoſit. Ad arg. in oppoſit. ꝙ ſi infernus eſſet in centro fruſtrarentur grauia à ſuo loco. Dicendum, ꝙ hoc non eſt inconueniens virtute diuina, quemadmodum, & ſub terris ſunt multæ cauernæ tectæ grauedine terræ, quæ nunquam ad concaua earum deſcendit.

Com-

Comment. in Quæſtionem XXXII. quæ eſt,

Vtrum locus inferni ſit centrum terræ.

TITVLVS clarus, per centrum enim terræ intelligitur medium quomòdocunque accipiatur; variè enim ponitur figura terræ, quidam enim rotundam faciunt, quidam ad cordis figuram, quidam ad timpani formam, vt Ptolomæus. Quomodocunque autem deſcribatur, pro centro accipitur medium terræ remotius à cœlo, ſicut enim à centro circuli ad circunferentiam, tanta eſt diſtantia, quòd maior eſſe non poteſt in tali figura, ſic medio terræ, quia etſi non ſit centrum terræ præciſum, erit mundi centrum, licet etiam de hoc diuerſitas quædam ſit apud Mathematicos.

In corpore ponitur concluſio probabilis; ſ. quod ſit in centro terræ. &c. hoc ex Gregorio, &c. Auguſt. vt videre licèt in litera; ſatis enim faciliter tractatur hæc quæſtio ab Auctore.

Not. hanc quæſt. exactius tractari, ita vt digna lectu ſit à Bartholomæo Sibilla in cap. tertio ſecundæ decadis quęſt. 2. de ſpiritibus, vbi infernum ſuadet eſſe in centro terræ tribus rationibus deſumptis ex Petro de Tarãtaſio. D. Thoma, Richardo, Bonauenturaque in 4. diſt. 44. &c. ex Henrico de Aſſia ſuper Geneſim, quarum prima eſt ex ratione diuinæ ordinationis. Secunda ex ratione aſſimilationis loci, &c. locati. Tertia ratione oppoſitionis. Deinde auctoritates plures inducit Ionæ, Iob. Pſalm. Prouerb. Auguſt. Gregor. Damaſc. Iſidori, Cirilli, Senec. Virg. & aliorum. vide ipſum. Et ferè omnia, &c. alia inuenies ad hoc collecta ex Gabriel Biel. Steſ. Brulif. Paulo Cortes. præter nominatos in lexicon Theolog. Dictione Infernus.

QVAESTIO XXXIII.

Vtrum ſpecies in medio accipiat numerum à ſubiecto, an potius ab obiecto.

Arg. prin. CIRCA ſecundum arguitur, quòd ſpecies in medio non accipit numerum ab obiecto, quia non eſt in ipſo.

In oppoſit. Quòd etiam non à ſubiecto, quia duę ſpecies lucis ſunt in eodẽ, vt in perſpectiua probatur per diuerſas vmbras.

Reſponſio. Aliqui adhærentes experientiæ tactæ in ſecundo argumento dicunt, quòd ſpecies in medio non numeratur à ſubiecto, ſed ab obiecto, & hoc quia debile eſſe habet non fixum, & ſtens in ſubiecto, ſed tranſiens quãtum eſt ex natura ſubiecti, ita quod non conſeruatur in eſſe, niſi ad præſentiam ipſius obiecti: ab illo autem res numeratur à quo habet eſſe, & conſeruari. Quod omnino ſtare nõ poteſt, quia quantuncunque debile eſſe habet: tamen nõ eſt nihil, ſed aliquid in natura, & eſſentia. Quod cum ad præſentiam obiecti ab ipſo tanquam ab agente habet fieri, & eſſe de nouo in medio, hoc non poteſt intelligi niſi vno ex tribus modis. Aut per migrationem, vt videlicet ſpecies illa primò fuerit in obiecto, & ab obiecto migret in medium, quod eſt impoſſibile, quia accidens eſt, & accidentia ſecundum Boetium perimi poſſunt, alterari (ſcilicet per migrationem) non poſſunt. Aut per productionem de nihilo, quod eſt ſimiliter impoſſibile, quia hoc eſſet creare quod eſt ſupra poteſtatem creaturæ. Quod autem illud eſſet creare, patet per Commẽt. qui ſuper 12. Metaph. dicit contra datores formarum. Si forma fieret à generante in materia non ex materia, generatio eſſet creatio. Aut per veram generationem, & hoc non niſi de potentia materiæ, & medij ex ſe diſpoſiti, ſicut materia, quæ eſt neceſſitas. Quòd ſi ſic, cum ea, quæ ſunt eiuſdem naturæ ſpecificæ de eadem potentia materiæ generantur in diuerſis temporibus intercedente corruptione, vt de potentia eiuſdem ſubiecti numero diuerſæ albedines, ſicut ea, quæ ſunt diuerſarum ſpecierum de diuerſis potentijs eiuſdem ſubiecti, vt de alia potentia materiæ album, & de alia nigrum: ſi tamen nigrum ſit color poſitiuus. Quæcunque autem de eadẽ potentia materiæ generantur diuerſa, quia ſecundũ eundem modum, & rationem habent eſſe in ſubiecto, ſimul eidem ineſſe non poſſunt, ſed quæcunque ſeſe compatiuntur in eodem ſubiecto debent produci de diuerſis potentijs materiæ, & per hoc alio, & alio modo habere eſſe in ſubiecto, quare cum diuerſæ ſpecies lucis non differunt plus, quã numero, ſicut nec diuerſæ luces, ſimiliter nec diuerſæ ſpecies albedinum, ſicut nec diuerſæ albedines: quòd enim dicuntur diuerſæ ſpecies, idem eſt, ac ſi dicerentur diuerſæ rei intentiones, non quia differentia ſpecifica differunt, ſed quia non ſunt veræ res, ſed tantum idolum rei, & quo ad hoc ſpecies.

Diuerſæ igitur ſpecies lucis, aut albedinis, ſiue cuiuſcunque ſenſibilis vnius ſecundum ſpeciẽ nullo modo poſſunt eſſe ſimul in eadem parte medij: immò quotquot ponantur, vel appareant eſſe ſimul in eadem parte medij, ſunt vna ſecundum numerum, licet à diuerſis obiectis ſecundum numerum, quemadmodum in eodem non eſt niſi vna lux ſecundum numerum, ſed cum ſint diuerſa lumina obiecta medio, in quo lumen generatur, omnia illa in generatione illius concurrunt qua eſſent vnum numero, ita quòd quodlibet illorum ſecundum modum, & proportionem intenſionis ſuæ, & virtutis agat in illius luminis intenſione, ſed diuerſimodè ſi ſimul apponantur, & æquè primo agunt in medium, etſi ſucceſſiuè vnũ poſt alterum, quoniam ſi ſimul, tunc in illo puncto medij vniuntur virtutes omnium, & fiunt vna virtus, quæ generat

ſpeciem, quæ lumen eſt in puncto illo ſub intenſione proportionali illius virtutis, ſub qua generaſſet ipſum vnicum agens luminoſum æqualis virtutis, & intenſionis illis pluribus.

Si verò ſucceſſiuè vnum luminoſum adueniat poſt alterum, tunc prius adueniens generat ibi lumen intenſum ſecundum proportionem virtutis ſuæ, & ſecundum nihil facit niſi augmentare intẽſionem luminis iam generati, & hoc ſecundũ proportionem virtutis ſuæ, & ſic de cæteris quotquot ſucceſſiuè apponuntur. Et ſi plura apponantur ſimul poſt primam illius generationem in virtute vna augmentant ſecundum proportionem virtutis vtriuſque, ſicut dictum eſt de eius generatione à pluribus ſimul. Et ſicut hoc contingit in vno puncto medij, etiam ſic contingit in quolibet puncto eius, & in toto medio ſe habente ad diuerſas luces, ſiue corpora diuerſa lucida ad rectam oppoſitionem. Sed dices, ergo eadẽ ratione in viſu à medio fit vnius ſpeciei luminis generatio in oculo à diuerſis corporibus luminoſis, quare cum ſecundum ſpeciem acceptam de re iudicat viſus: plura ergo luminoſa viſa non iudicaret niſi vnum, ſicut eſt ſpecies vnica, quàm iudicat. Sed nõ eſt ita, nec hoc ſequitur ex poſito, quoniam benè verum eſt ꝙ non eſt à diuerſis corporib. luminoſis niſi vnica ſpecies luminis generata in oculo: ſecundum tamen ꝙ habet in ſua ſubſtantia intenſionẽ proportionalem ſingulis luminoſis, vt dictum eſt, ſecundum hoc nullum corporũ luminoſorum ſe habentium ſecundum rectam oppoſitionem ad oculum mouet ipſum generando, vel intendendo ſpeciem luminis in ipſo ſecundum maiorem luminis intenſionem, quantum ab ipſo ſi eſſet per ſe ſolum natum eſſet generare in oculo, & propterea illa ſpecies non immutat oculum ad videndum aliquod luminoſum niſi ſecundum illam proportionẽ, quę ab ipſo eſt generatum, aut intenſum, ſiue ſit ęqualis, ſiue inæqualis proportioni, ſecundum quã eſt generatum ab altero luminoſo. Propter quod licèt illud lumen ſit vnum in ſubſtantia: per ipſum tamen videntur diuerſa corpora luminoſa, & vt diuerſa, & diſtincta. Cuius declaratio eſt, quia vt probatur in perſpectiua, omne quod videtur, ſub angulo pyramidis videtur, cuius baſis eſt in extremitatibus rei viſæ, & conus in puncto interiori nerui optici, in quo concurrunt nerui duorum oculorum, & in quo viget virtus ſenſitiua viſiua de viſis iudicatiua, de viſibili iudicans ſecundum quod tota ſuperficies eius contenta inter baſes pyramidis offertur virtuti viſiuæ in angulo coni ſub illo puncto, & in illo. Aliter enim res viſa duobus oculis, non vna, ſed duæ ſemper iudicaretur, vt ſimiliter probatur ibidem. Nunc autem ita eſt, ꝙ quæcunq; diuerſa corpora luminoſa directè obiecta viſui in puncto vigente habent baſes diuerſas inter ſe diſtinctas, & diſtantes abinuicem, quarũ vna eſt ſemper extra aliam, ſicut & vnum eorum extra aliud, & diſtans ab ipſo. Ita ꝙ licèt ſingulæ pyramides concurrunt in prædictum eundem punctum: tamen ſemper ex alio, & alio reſpectu, & ſecundum diuerſos conos inter diuerſas pyramides & diſtantes, intra quorum lineas ſuperficies obiectorum, & lumina ad ipſis diffuſa in diſtinctis conis diſtinctè præſentantur, ita ꝙ intra lineas eiuſdem pyramidis in vno cono impoſſibile eſt repræſentari ſpecies, aut lumina diuerſa diuerſorum viſibilium. Propter quod quodlibet illorum ſub ſuo cono diſtinctum, & diuerſum videtur ab alio, & ſolùmmodo ſecundum modum claritatis, & luminis proprij, quod immutat per ſe viſum ſub illo cono, non commixtum cum lumine alterius, licèt in eodem puncto medij ſint commixta, vt medium eſt, & vt punctus eſt ſimpliciter. Vnde ſi in illo puncto eſſet vis viſiua, q̃q̃ in illo eſſent ſimul quaſi commixtum in vnum lumen à diuerſis corporibus luminoſis: quia tamen vt videns non iudicaret, niſi vt ſub diuerſis conis inter lineas pyramidales præſentaretur, non iudicaret niſi diſtinctè, & ſecundum proportionem, qua à ſingulis procederet. Et iuxta hunc modum contingit, ꝙ licèt à diuerſis ſit ſecũdum prædictum modum vnum lumen in toto medio: ſi tamen inter aliquod luminoſorum corporum & medium illuminatum interponatur corpus opacũ, proijciet vmbram in medio illuminato ab alijs ſecũdum proportionem, qua corpus luminoſum patiens obſtaculum natum eſt augmẽtare lumen generatum in medio, & ſic de ſingulis, ita ꝙ cuilibet propria vmbra reſpondebit. Licèt.n. non ſit niſi vnum lumen ſecundum numerum in re: eſt tamen plura lumina in virtute, & intẽtione. Propter quod per vmbras non poteſt probari, ꝙ in medio ſunt diuerſa lumina numero ſecundum rem, ſed ꝙ virtute ſolùm: vtrolibet enim modorum ſingulis corporib. luminoſis per ſingula obſtacula ſingulas vmbras neceſſe eſt reſpondere.

Per hæc patent obiecta.

Com-

Comment. in Quæſtionem XXXIII. quæ eſt,

Vtrum ſpecies in medio accipiat numerum à ſubiecto, an potius ab obiecto.

IN titulo not. quòd quæſtio eſt de ſpecie ſenſibili, quæ ad hoc vt percipiatur à potentia indiget medio, vt color in pomo, adhoc vt percipiatur à viſu, neceſſe eſt vt recipiatur in medio, ſ. aere. Quoniam autem non pomum ipſum ingreditur viſum, ſed ſpecies eius, nempè ſimilitudo eius; quæritur, à quonam accipit numerum hæc ſimilitudo, an ab obiecto, an à ſubiecto. Pro cuius rei intelligentia oportet conſiderare quid ſit obiectum, quidvè ſubiectum in propoſito.

Not. igitur, quod ſi ſit pomum, quod offeratur ſenſui viſus, quoniam viſus pro obiecto propriè non habet niſi colorem, iudicabit, atque percipiet viſus propriè colorem; communiter autem figuram, magnitudinem, &c. Sed pro nunc loquamur de colore, color propriè eſt obiectum viſus, ſed nunquid ipſe color realiter inexiſtens pomo ingreditur viſum ad hoc vt percipiatur, & ipſe color realis exiſtens, vel potius eius ſimilitudo eſt, quæ recipitur in medio? Profectò communis ſententia eſt, & veritas peripatetica, quòd ipſa ſimilitudo eſt, quæ defertur ad viſum. Iam verò ſimilitudo ipſa ſpecies illa eſt, qua de quæritur in præſentia, quæ non dicitur obiectum, ſed obiecti ſpecies. Color igitur eſt obiectum, & ſimilitudo coloris eſt ſpecies; ſubiectum autem intelligitur ipſum pomum, non quidem ſubiectum ſpeciei, ſed obiecti coloris. Nunc igitur quæritur an ſpecies accipiat numerum à ſubiecto, an potius ab obiecto. Et nota, quòd tota difficultas eſt propter lucem. Lux enim & ipſa obiectum viſus eſt, ſed tamen non eſt ipſa, quæ viſum ingreditur, ſed ſimilitudo eius, quæ dicitur ſpecies lucis. Subiectum verò lucis eſt ipſum corpus luminoſum, vnde quæritur id ipſum, an ſpecies lucis accipiat numerum ab obiecto, an à ſubiecto. Vt eſto duæ candelæ accenſæ quaſi ſimul iunctæ, duo ſubiecta videntur, & tamen vnica lucis ſimilitudo, & vnicum obiectum.

In corpore igitur, de luce, cuius præſertim eſt dubitatio, tria habemus. Primum eſt reprobatio opinionis. Secundum concluſio reſponſiua quæſito. Tertium ſolutio emergentis dubitationis.

De primo opinio eſt. Quòd ſpecies accipiat numerum ab obiecto, & fundatur hæc opinio ſuper ſecundo argumento, quæ reprobatur. Sed pro notitia, attende, ꝙ pōt eſſe, vt à corpore luminoſo proueniant ſpecies plures luminis, quæ pluralitatem, vel habet ab obiecto, vtpotè ꝙ ſint plura etiam obiecta, hoc eſt, plures luces, & non à ſubiecto, quia vnicum ſit corpus luminoſum, vel habent à ſubiecto, quia ſint plura corpora luminoſa, ſed non ab obiecto, quia vnicum ſit obiectum, vt plures candelæ ſimul iunctæ, & accenſę, ſunt plura corpora luminoſa, tamen vnicum videtur obiectum, vel ſumunt pluralitatem tùm ab obiecto, cùm etiam à ſubiecto. Et de hoc vltimo non eſt quæſtio, ſed de prioribus modis. Et quidem primum tenet opinio. Eſto igitur ꝙ ſint duæ ſpecies lucis, habentes hanc dualitatem ab obiecto, & non à ſubiecto, profectò vtraque illarum habet eſſe. Et quidem de altera illarum, non eſt difficultas, quia habet correſpondens vnicum ſubiectum, vnicum corpus luminoſum, modo difficultas eſt de altera ſpecie, & propter hanc argumentatur Auctor, & reprobare conatur opinionem ſic. Aut enim habet eſſe per migrationem, aut per productionem de nihilo, aut per veram generationem, ſed nullo horum modorum habet eſſe, igitur &c. Maiorem probat, quia nullus eſt alius modus, vnde aliquid habeat eſſe. Minorem declarat, & probat. Et primo quo ad migrationem probat ex Boetio, quo ad productionem de nihilo ex Commentatore, quia eſſet creatio, negata &c. Quo ad veram generationem etiam, quoniam præſupponitur materia diſpoſita, agens, &c. quæ omnia nota ſunt in litera.

De ſecundo, concluſio eſt, quòd ſpecies lucis in medio accipit numerum à ſubiecto.

Declarat hanc concluſionem, quia aut diuerſæ ſpecies lucis apparent in eadem parte medij, aut in diuerſis partibus medij. Si primum, aut eſt ſecundum ſucceſſionem lucis à Sole promanantis, aut ſimul. ſi hoc ſecundum, profectò ſicut eſt vna ſpecies, ita vnum obiectum, atque ſubiectum, vt luces prouenientes à pluribus candelis ſimul iunctis videntur quidem quantum ad rationem eſſe plures, ſed ſunt re vera vna ad ſenſum, & vnicum obiectum, & ſubiectum ex pluribus collectum. ſi primum huius ſubdiuiſionis, & ſi ſint plura obiecta, eſt tamen vnica, ſicut vnicum obiectum, Sol. ſi ſecundum illius primæ diuiſionis, tunc quantumcunque concurrant ad inuicem, & ad vnicum obiectum apparent diuerſæ ſpecies, & diuerſa ſubiecta.

De tertio, dubitatio eſt, quòd ex hoc videtur ſequi, ꝙ ex pluribus corporibus luminoſis poterit prouenire vnica ſpecies.

Soluitur autem, quod poterit prouenire. ſi ſint ſimul iuncta corpora luminoſa, ſin autem nequaquam Et nota hoc diligenter, quòd ex coniunctione corporum luminoſorum efficitur vnicum lucis ſubiectum cum prius eſſent plura, vnde ſicut ex disiunctis ſunt plures ſpecies, ita ex coniunctis vnica, & ſic ex vnitate, vel pluralitate ſubiecti deſumitur vnitas, vel pluralitas ſpeciei.

QVAESTIO XXXIIII.

Vtrum ignis corporalis veram paſſionem poſſit agere in ſpiritum.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad creaturæ inanimatæ virtutem. Vbi quærebātur duo pertinentia ad virtutem actiuam corporalis in ſpirituale, & duo alia pertinentia ad virtutem paſſiuam corporalis à corporali. Primum iſtorum erat, verū ignis corporalis veram paſſionē poſſit agere in Spiritum. Secundum, verum aliquis lapis poſſit ſua virtute fugare dęmones. Tertium, verū ex ſpecieb. ſacramenti poſſit generari vermis. Quartum, verum ignis poſſit frigeſieri.

Arg. prim. Circa primum arguit, ꝙ non, quia non propria virtute, vt agens principale, quia oīnò eſt inferioris naturę, & minus in actu, q̄ ſpiritus. Agens autē ſecundum Philoſ. ſemper debet eſſe prętātius paciente, nec in virtute ſuperioris agētis, vt inſtrumētum, quia oīnò attingere ad ſpiritum nō pōt, ſicut debet inſtrumentum ad paſſum. Quæſt. iſta ſupponit ignem, quo patiunt ſpiritus fore materialem, quod tamē Aug. in dubio dimittit 20. de Ciui. Dei, vt in pdicta auctoritate ſup. & ibid. c. 22. vbi dicit ſic. In pœnis aūt malorum & inextinguibilis ignis & viuaciſſimus vermis ab alijs, atq; alijs aliter, atq; aliter eſt expoſitus. Alij quippe vtrūq; ad corpus: alij vtrunq; ad animam retulerunt: alij propriè ad corpus ignē tropice ad aīam vermē, quod eſſe credibilius vr̄. Sed ſi tropice ad aīam vermis, qūo non tropice, ſed propriè ad animam ignis? Sed Greg. *Reſolut. q.*

de

de hoc amplius aſſecurat nos, cum dicit in 4. dial. c. 26. Credi neceſſe eſt, ꝙ à die exitus ſui reprobos exurat ignis. Ex qua ratione credendum eſt, quia rem incorpoream tenere ignis corporeus põt, vt in tormento ſit viuendo, & ſentiẽdo ignem; nanq; eo patit̃ quo viuit, & quia cremari ſe aſpicit crematur, ſicq; fit, vt res corporeas incorporea exurat dum ex igne viſibili ardor inuiſibilis trahit̃, vt per ignem corporeum mẽs incorporea etiã corporea flãma crucietur. Ecce planè, quia ille ignis corporeus eſt, & erit, qđ firmiter credendum, quia hoc Chriſtus dicit in Euãg. Ibunt in ignem æternũ &c. & ignem vrentem nõ ſolemus appellare, niſi corporeũ. Sed quis ſit modus, quo agere poſſit in ſpiritum, de hoc eſt difficultas. Et erat vna opinio, ꝙ aĩa ſeparata, etſi nõ ſit corpus gerit tamen ſimilitudinem in ſe corporis, in quo verè poſſit pati, dicente Augu. 2. de immortalitate animæ. Neq; hoc diſſerere me æſtimes (ſcilicet ꝙ anima non ſit corpus) tanquam negem fieri poſſe, vt anima mortui ſicut dormitãtis in ſimilitudinem corporis ſui ſentiat ſiue bona, ſiue mala, & infra. Quòd ſi tale aliquid apud inferos geritur, & in eis ſe non corporib. ſed corporum ſimilitudinibus ſe cognoſcunt. Cum. n. triſtia patimur, q̄uis in ſomnis, etſi membrorum corporeorum ſit illa ſimilitudo non membra corporea, non eſt tamen pœnę ſimilitudo, ſed pœna. Sed hoc nõ põt ſtare, quia ſimilitudines corporum non ſunt, niſi in parte ſenſitiua imaginatiua, ſecundum quas anima patit̃ decepta in ſomno, æſtimando ſimilitudines corporum eſſe corpora, vt ſimilitudinem ignis eſſe ignem. Nunc autẽ anima non habet vim imaginatiuam, niſi in organo corporali, & ita vt eſt coniuncta, non vt eſt ſpiritus & ſeparata. Pręterea talis paſſio non procedit niſi ex deceptione æſtimando ſe corpoream, & pati ab igne æſtimaio. Nunc autẽ in propoſito quęrimus veram paſſionem realẽ. Ideo alij dicunt, ꝙ in anima eſt vis, qua pati põt ab igne corporali, & hoc naturaliter, vt eſt exiſtẽs in corpore, & mediãte corpore, in quo ipſa per ſe dolorem verum ab igne patitur; non autem corpus, niſi pro eo, ꝙ eſt animatum, dicẽte Aug. 21. de Ciui. Dei. c. 3. Dolor corporis magis ad aĩam pertinet: animæ. n. eſt dolere, non corporis. Sed etiã ei quando cauſa dolẽdi exiſtit in corpore, cũ in eo loco læditur vbi lędit̃ corpus &c. Quare cum virtute diuina, qđ põt agere in eam mediatè, poteſt & immadiatè, quia in oĩ actione põt cauſas medias abſoluere: eadem ergo vi, qua patit̃ purè naturaliter in corpore ab igne, poteſt pati ab eodem extra corpus quodãmodo ſupernaturaliter. Qđ non põt ſtare, qm̃ in corpore pati non põt niſi ſecũdum vim ſenſitiuam actu extenſam per organum corporeum, quam ſeparata oĩnò habere non põt. Ideò alij addunt, & dicunt tertio modo, ꝙ licèt in aĩa ſeparata non ſit uis ſenſitiua ſecundum actum, quia nõ habet organũ corporeum in quo extendat̃, eſt tamẽ in ipſa uirtute, & quaſi in radice, & potentia. Nunc autẽ non eſt mirum ſi diuina uirtute operante põt pati per illã potentiam, ut eſt in radice, & uirtute in anima ſeparata, ut eſt ſeparata, per q̄ patitur purè naturaliter, ut eſt per organum extenſa. Sed etſi ſic poſſet dici ex parte aĩæ, hoc non ualet ex parte Angeli, in quo nec in uirtute, & ut in radice eſt aliqua uis ſenſitiua. Ideo quarto modo dicunt aliqui alij iuxta prædicta in auctorit. Greg. ꝙ ſpiritus ſeparatus ab igne corporeo ſic quaſi includit̃, & ei alligatur, ꝙ nullo modo ab eo põt ſeparari, ꝑ quod impeditur ab agendo, q̃ agere cupit, & in hoc ſummè affligit̃, ut hoc intelligat Grego. ꝑ hoc quod dicit, dum ex igne uiſibili ardor inuiſibilis trahitur. Sed hoc modo non pateret̃ ab igne inferente paſſionẽ niſi occaſionaliter, ſed ipſe in ſe huiuſmodi dolorẽ excitaret, ſicut homo in ſe excitat paſſionem iracũdię ad ꝑſentiam contrarij repugnãtis. Ideo dr̃ quinto modo ꝙ patitur ab igne, non ut eſt natura naturaliter afflictiua, ſed ut eſt inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, infligendo modum alicuius paſſionis ad q̄ ſpiritus eſt in potentia, ut eſt diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum, q̄ ex natura propria ei nullo modo infligeret. Sed ſic non potius pateret̃ ab igne inquantũ calidus, q̄ ab aere: immo poſſet aer eſſe inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ in affligendo ſpiritum ſicut & ignis, nec ignis ullo modo diceretur affligere in eo ꝙ eſt calidus, cui uident̃ diſcordare dicta sãctorũ. Ideò oportet dicere ſexto modo, ꝙ ignis affligit ſpiritum inquantum calidus, & eodem genere afflictionis, quo affligeret ſenſum corporis. Sed cũ non eſt actiuum ſine paſſiuo ſibi correſpondente, non põt ignis agere ſua naturali actione in ſpiritum ipſum affligendo, niſi ſpiritus poſſit pati ab ipſo paſſionem uerã, qualẽ ſenſus reciperet ab igne: potentia aũt propria in recipiẽdo huiuſmodi paſſionem non eſt niſi ſenſus, & actus actiuorum non ſunt niſi in pàtiente, & diſpoſito: diabolus autem uim ſenſitiuam non habet: reſtat ergo difficultas ex parte ſpiritus, quomodo paſſionem ab igne corporali in ſe poſſit recipere. Nec poteſt dici, ꝙ eſt in eo naturaliter, quia tunc indifferenter pateret̃ exiſtens in igne infernali ſpiritus peccator, & non peccator, & magis peccator, & minus peccator, cũ peccatum non ſit diſpoſitio ad pœnam niſi meritoriè. Illud autem falſum eſt dicente Greg. 4. Dial. c. 43. Vnus gehennæ ignis non eodem modo cruciat peccatores. Vnuſquiſq;. n. quantum exigit culpa tantum illic ſentit de pœna. Nec põt dici, quòd Deus in hoc naturam ſpiritus mutet, quia tunc nõ ſuſtineret pœnam, qui cõmiſit culpam. Reſtat igitur, ut uĩ, quòd Deus naturæ ſpiritus Angelici, & humani cõem uim qua pati poſſit ab igne corporali, imprimit ſupernaturaliter. Vel ſic utriq; naturaliter ineſt, licèt nobis latet, & ſic illam temperat, ut peccatis pœnam correſpondentem per illam ſuſtineat, ut ſecundum quòd dicit Greg. 9. Moral. quamuis Angelorum, atque hominum ſit natura diſſimilis: una tamen pœna implicat quos unus in crimine reatus ligat.

Com-

Comment. in Quæſtionem XXXIIII. quæ eſt,

Vtrum ignis corporalis veram paſſionem poſſit agere in ſpiritum.

IN titulo not. quòd ſuppoſito igne infernali, ad quem determinantur tùm Dæmones, cùm etiam animæ damnatorum, quæ non ſecus ac dæmones, ſubſtantiæ ſunt ſpirituales, corpore prorſus expertes, vt alibi declaratum eſt, tametſi Platonicorum nonnulli credant plures dæmones corporeos eſſe, quod Catholica fides, & veritas ipſa non tenet, & nos manifeſtamus in commentarijs noſtris ſuper Platonis Theagem. Item ſupponitur ex Sanctis, quòd ignis infernalis corporeus ſit, contra Auicennam, qui non potuit apprehendere, ſed tenuit ignem illum eſſe ſimilitudinarium, quem refellunt Sancti, vt videre eſt in litera, & apud Sibillam cap. 3. primæ decadis quæſt. 8. Quæſtio autem potiſſimum inducitur ob argumentum Auicennæ, ꝙ ſcilicet corporale non agit in ſpirituale, vera paſſione. Vt poté ignis corporeus non poteſt agere vera paſſione in ſpiritum. Et hoc loco vellemus rectè conſiderari, quòd agere ignis in aliquo ideò eſt, quia & agere poteſt ſuapté natura, & in id, in quod agit, pati poteſt. ſi verò non agit, oportet, quod adſit aliquod impedimentum, quod vel ſit ex parte agentis, vel ex parte patientis, vel ex parte vtriuſque. Qui autem pertractarunt huiuſmodi quæſtionem, eam ita tractarunt, vt ſupponentes ex fide, quòd ignis agat in ſpiritus, viſi ſint modum declarare, quo agat, & alij quidem modificarunt ignem, alij verò ſpiritum ipſum. Et quidem tùm ab Auctore, cùm etiam à Richardo præſertim in 4 ſententiarum diſtin. 44 art. 5. quæſt. 9. enumerantur plures opiniones circa hoc negotium, quomodo videlicet poſſibile ſit, quod ignis agat in ſpiritum.

In corpore ſex recitantur opiniones, & ita faciliter reprobantur, vt non videatur neceſſitas vnde vel recitare, vt declaremus, teneamur, vel aliquid addere. Secundo ponitur opinio, atque ſententia Auctoris.

De primo, præſertim circa quartam opinionem adnotare oportet, ꝙ illa opinio videtur D. Thomæ in 4. ſententiarum, & alibi. quam etiam alij impugnant, vt Scotus. Quoniam autem contra illam deducit Henricus, quòd ſequeretur ſpiritum occaſionaliter pati, ſi pateretur ab igne per alligationem, qua nequit ſeparari ab eo, & impeditur à ſua naturali inclinatione. Thomiſtæ conſequentiam negant. Nam inquiunt, in Spiritu alligato corpori eſt duplex paſſio. Prima eſt, qua detinetur ab igne immediatè. Secunda eſt verus dolor exiſtens in ſpiritus appetitu. Sed profectò, noſtro iuditio, melius fuiſſet, vt qui ita dicunt, quærerent vt conciliarent Auctorem cum D. Thoma, quando id commodè fieri poſſit. Quippè per ly occaſionaliter intelligit Auctor per accidens, ita quod nō ex actione ignis per ſe pateretur ſpiritus, ſed ex alia actione. Vnde ſi quis detineatur in aliquo loco pleno aere putrefacto, vtique duplex erit ibi dolor, alter quia detinetur contra inclinationem, & voluntatem, & eſt verè triſtitia, alter verò ſenſibilis, quia corpus putrefit. Vnde ſi quis quærat vnde nam in corpore dolor fiat ille proueniens ex corporis putrefactione, quæritur ab eo de cauſa per ſe, & immediata. ſi quis autem aſſignet alligationem in eo loco, non aſſignabit huiuſmodi cauſam, ſed occaſionem reſpectu doloris corporalis. Vbi not. ꝙ talis occaſio eſt etiam cauſa. cauſa quidem reſpectu triſtitiæ, occaſio verò reſpectu doloris, quia ex detentione ſequitur, vt ignis poſſit agere. niſi. n. ibi detineretur, ignis agere non poſſet in ipſum. Cauſam igitur triſtitiæ aſſignauit D. Thomas, cauſam verò doloris prouenientis ex actione ignis, quatenus ignis, quærit Auctor, & non quidem quatenus ambientis, circundantis, & detinentis. Alius. n. eſt effectus ambientis, & detinentis ignis. & alius agentis, vt ignis. Fortè autem D. Thomæ ſententia eſt, vt ignis non agat ardendo in ſpiritum, ſcilicet calore ſuo, quia incapax ſit cuiuslibet huiuſmodi accidentis. Ideò in quarto ſententiarum ipſe D. Thomas non vult ignem inferni corporaliter agere inferendo paſſionem. Aſſignat verò quatuor modos, quibus anima, vel ſpiritus dicitur pati ab igne. ſ. primò qua ignis agit detinendo. Secundò impediendo. Tertiò ſubiugando. Quartò inimicando. Vide ipſum 4 ſentētiarum diſt 44 Et Sibillam. cap. 3. primæ decad. q. 9. Sed dato ꝙ præter hæc inferat corporaliter aliquam paſſionem, vt ignis eſt, agendo vt ignis. de hoc quærenda eſt, & inueſtiganda cauſa.

De ſecundo autem, quoniam ſi non agit ignis, hoc vel eſt, quoniam non poteſt abſolutè; & hoc non eſt credendum, eſt. n. maximè actiuitatis. Vel non poteſt agere in ſpiritum, quia non ſit capax talis actionis, oportet aliquid adducere, vnde fiat capax talis actionis.

Habet igitur hanc concluſionem Auctor. Quòd Deus imprimit vim quandam in ſpiritibus his ſupernaturaliter, qua poſſint pati, vel forſitan eam habent, ſed latet nos. Hanc concluſionem colligit ex reprobationibus aliarum, & ex Gregorio.

Not. quo ad hanc concluſionem, quòd ſecunda pars nullam habet difficultatem, quoniam circa id fieri quæſtio nequaquàm poteſt, aut debet, quod omninò nos latet. Sed tota difficultas eſt circa primam partem. Vtrum verum ſit quòd Deus imprimat huiuſmodi vim in ſpiritibus. Cum autem partem affirmatiuam ſuſtineat Henricus; negatiuam Scotus tueri contendit contra Henricum, in 4. ſententiarum diſt 44. Atque ita argumentatur contra Doctorem. Aut ille habitus (ſcilicet vis impreſſa à Deo, de qua dicit Auctor) eſt forma corporalis; aut ſpiritualis. ſi corporalis, ita Deus poteſt dare iſtum habitum Angelo, vt ſibi inhæreat albedo, ſic quòd Angelus ſit albus, quia æqualis eſt repugnantia vtrobique ſuſcipientis ad ſuſceptum. ſi ſpiritualis, ergo per illum non magis paſſum eſt proportionaliter corpori vt agenti, quàm prius.

Hæc præſertim Scotus, qui deinde ſuam aliam ſententiam proponit, quam conatur impugnare Ioannes quidem de Baſſo. Vide Nicolaum de Niſa tractatu 7. par. prim. port. p. quæſt. 2.

Ad argumentum tamen Scoti nos dicimus, ꝙ vis illa ſi imprimitur à Deo, eſt ſpiritualis. Et cum dicit, ꝙ per illam non magis eſt proportionatum paſſum ipſi agenti; dicimus, ꝙ non eſt magis proportionatum agenti igni naturali naturaliter, ſed ſit magis proportionatum agenti ſupernaturali ſupernaturaliter operanti. Eſt. n. ignis inferni inſtrumentum diuinæ iuſtitiæ, agens ſecundum ꝙ dirigitur à Deo, qui dirigit illum ad ſpirituum damnatorum cruciatum, hæc autem directio eſt paſſiuæ virtutis impreſſio in ipſis ſpiritibus, ſed eſt etiam virtutis actiuæ impreſſio in igne, qua in ſpiritum agere poſſit. Et nota ꝙ hæc Henrici ſententia non longè recedit à mente Richardi, qui ait loco citato. Ignis infernalis non obſtante, ꝙ ſit corporeus, ſpiritus ſeparatos affligit, inquantum eſt diuinæ iuſtitiæ inſtrumentum, quia eos affligit afflictione, ad quam diſponit virtus naturalis illius ignis, nec tamen qualencunque afflictionem poteſt cauſare in illis ſpiritibus, niſi in virtute increatæ iuſtitiæ principaliter illos ſpiritus punientis, mouentis, & dirigentis illum ignem ad illorum ſpirituum cruciatū. Hæc, & alia Richardus.

QVAESTIO XXXV.

Vtrum aliquis Lapis poſſit ſua virtute fugare Dæmones.

CIRCA ſecundum nullum proponebatur argumentum.

Reſponſio. Ad quod dicendum, ꝙ vis diaboli naturaliter omnem corpoream creaturam excedit, nec eſt aliqua vis in lapidibus, aut hęrbis quæ ipſum cogere poteſt, vel fugare vllo modo, licèt fingere poſſit ſe cogi per hęrbas, aut lapides, aut carmina. Hoc ex ſe nullum horum facere poſſet, niſi Deus ſupernaturaliter eis virtutem huiuſmodi indidiſſet, quemadmodum indidit eam ſacramentis, & verbis ſacramentalibus. Vnde nec ex verbis Euangelicis, niſi meritoriè fugari poſſet, quia, nec ſunt ad hoc ordinata, ſic vt nec ad ſanādos languores corporales, ad quos Sortiariæ mulieres frequenter eis vtuntur. quod non licet.

Comment. in Quæſtionem XXXV. quæ eſt,

Vtrum aliquis Lapis poſſit ſua virtute fugare Dæmones.

TITVLVS clarus, ſed extendendus etiam ad alia, & ſciendum, ꝙ potiſſimum hæc quæſtio ponitur ob quoſdam Platonicos, & alios, quos nominare non decet, nos verò vnum eorum audiuimus aliquando laborantem, vt id manifeſtaret, & cum non potuiſſet, tamen opinionem tenuit, quæ tamen falſa eſt. Ideò

In corpore eſt conclusio negatiua. Sed not. ꝙ intelligitur quantum ex virtute naturali poſſunt lapides, ac ſi quæratur vtrum ſicut magnes trahit ferrum, ambra paleas, ita aliquis Lapis poſſit fugare ſua virtute naturali dęmones. Non negatur autem de virtute ſupra naturali, quæ ſi daretur & Lapidi, & hę bis, & cuilibet creaturæ, & illa virtus ordinaretur ad fugandos dęmones, profectò fugarentur, vt de ſolle piſcis illius, qui à Tobia captus eſt, &c. Quo fit, vt Dæmon ille, de quo Marſilius Ficinus in Timęū c. 24. Saturnius, ſi fuit eſtugatus iuſſu eius, cum Sol peruenit ad ſextilem Iouis, dealbata, ornata, illuminata domo, & odoribus electis, & tota domo ſordibus purgata, & ex alia domo pariter hoc pacto; Vel vtique abſceſcit in virtute præcedentium ſacrarum expiationum, ad hoc ordinatarum, vel vt deciperet perſeuerauit vſque ad tales actiones, vt crederetur per illas exiſſe. Sic iudicamus falſum eſſe, ꝙ dæmonum influxus trahantur in ſtatuas, aliquibus vel verbis, vel actionibus, vel alijs naturalibus, quia cogantur Quippè non niſi volentes ingrediuntur, vt decipiant. A nulla ſiquidem creatura naturaliter cogitur id, cuius potentia omnem ſuperat potentiam ſuper terram, vt dicit Sanctus Iob. Et idcò in conformitate eius, quod dicit Auctor veriſſime in libro 7 de prænotione cap. 4. Perilluſtris Franc. Picus habet. ꝙ Dæmon non detinetur in vinculis, ſed vinctum ſe ſimulat, vt capiaris ipſe, & funibus peccatorum irretitus ad inferna traharis. Verum illud eſt etiam, qđ Michael Pſelus ait. Quod Dæmones percuſſi dolent, non ꝙ neruus ſentiat, ſed ſpiritus. ſpūs. n. in ſpiritum miſſus facit dolorē. ſic. n. fugari poſſent ladipibus ſicuti canes. ſed varietas hæc eſt, incorporei ſunt, nec pati pñt, niſi ab ignę.

QVAESTIO XXXVI.

Vtrum ex ſpeciebus Sacramenti poſſit generari vermis.

Arg. Prim. Primum. CIRCA tertiū arguit, ꝙ ex ſolis ſpeciebus ſacramēti nō poſſit generari vermis, quia ex nō ſubſtantia ſm̄ Philoſophū nō ſit ſubſtantia. ſpecies illæ ſunt non ſubſtantia, & vermis eſt ſubſtantia. ergo &c.

Secūdum. Pręterea nihil per generationē naturalē fit in actu niſi de potentia materiæ producatur. aliter. n. eſſet formarū latitantia, aut datio, & ita non generatio, ſed in illis ſpeciebus non eſt materia ſubiecta, quia ſunt ſine materia ſecundum fidem. ergo &c.

In oppoſit. Contra. nō eſt generatio vnius ſine corruptione alterius, cū ergo videmus ſpecies illas vetuſtate naturaliter corrūpi: ergo oportet ſimul aliquid naturaliter generari, & qua rōne aliquid aliud, eadem rōne, & vermis, qa ęqualis difficultas eſt vtrobiq;.

Reſponſio. Dicendum ſm̄ ꝙ alias diximus, ꝙ ſpecies illę in oībus eandē vim hn̄t in agendo & patiendo abſq; forma ſubſtātiali, & materia, quæ pręceſſit ſub eis, quā habuit ipſum compoſitum ex eis. Propter qđ per agēs naturale appropinquans pōt generari ex illis ſpeciebus, & produci qcquid generari poſſet ex illo cōpoſito, & produci ex materia, ita ꝙ quæcūque forma à naturali agente poſſet produci ex materia, q̄ præceſſit, & ex illis ſpeciebus, nō refert in aliquo, niſi ꝙ forma producta de materia cū ipſa materia cōſtitueret vnū ſubſtātiale, & ſm̄ ſubſtantiā, forma aūt educta de potētia ſpecierū, quæ fuerūt ſacrm̄, non conſtituit cū ipſis ſpeciebus iam factis per trāſmutationē ſpeciebus vermis ex ſpeciebus ſacramēti, niſi vnū accidētale, ſiue vnū per accidēs, & eſſet in illo vno per accidēs forma ſubſtātialis ſine materia, ſicut & ipſæ ſpecies, & eſſet vermis in forma ſubſtantiali ſine materia. Et licèt ſpecies illæ, poſtq̄ factæ ſunt vermis, & cōfiguratæ ei non ſunt de cętero ſpecies ſacramēti, virtutē tn̄ adhuc hn̄t materiæ, quæ fuit, ita ꝙ iſtud cōpoſitū ſine materia eandē vim hēt in agēdo, & patiendo quā haberet cū materia, quæ pręceſſit, vt videlicet nutrimentū verum attrahat, poſtq̄ generatū eſt, & præparet ipſum alterando vi nutritiua, vt propria forma corrupta ſubſternatur formę illi ſubſtantiali, & ipſa informetur, quemadmodum informata fuiſſet ſi præceſſiſſet materia cui vnita fuiſſet, & cō ſimili modo dimenſionibus inuentis ſubſternetur, vt informent iā cōpoſitum ex materia, & forma ſicut fecerunt prius illud compoſitum, quod tranſubſtan-

ſubſtantiatū eſt, & ſua virtute dimēſiones inuētas augmentet, quemadmodū augmentaſſet ſi alicui materiæ præcedenti in cōpoſito ſubſtantiali vnita fuiſſet, & per hoc vermis, qui prius erat vnum compoſitum per accidens, & non ſubſtantialiter, niſi forma abſque materia, habens tamen ab illis accidentibus omnem vim, & diſpoſitionem, quam haberet ex materia, per nutritionem fit vnum cōpoſitum ſubſtantiale ex materia, & forma, vt ſic abſque nouo miraculo ſuperueniente ſuppoſita vi derelicta in ſpeciebus ex primo miraculo opere naturæ ponamus omnia hæc fieri. Semper enim quod poteſt poni abſque miraculo in talibus melius eſt aſcribere naturæ omninò, quàm miraculo omninò, aut partim naturę partim miraculo. Deus enim ſecundum Auguſt. ſic res adminiſtrat, vt eas proprios motus agere ſinat, nec vnquàm facit nouum miraculum, niſi finis alius ſpecialis ſit, quàm naturæ adiutorium in ſua operatione, vt non ſit hic neceſſe ponere, ꝙ in corruptione naturali ſpecierum materia tranſubſtantiata eadem numero per creationem, aut reuerſionem qualencunque ſub ſpeciebus illis habeatur, aut ꝙ aliqua alia de nouo ſub ipſis creetur, aut ab extra addatur, in cuius potentiam cedunt accidentia cum corrumpuntur, & forma alia cum ſuis proprijs accidentibus generetur, vt in eodem inſtanti fiant hæc tria. ſ. accidentiū poſt præcedentem alterātionem corruptio, & materiæ adiunctio, & formæ de ipſa productio. Quęcunque autem harum opinionum teneatur non reprobo, nec prædictam opinionem omninò aſſero. Eſt autem alius modus ponendi magis congruus. ſ. ꝙ ſpecies illę non ſolum ſunt in potentia ad formam, ſed per ſe ad cōpoſitum ex materia & forma, & in potentia ad ſubſtātiam materiæ producendam in eſſe, ſicut & ad ſubſtantiam formæ, & ſic naturaliter abſque omni miraculo, & noua creatione vermis iſte generatur. Nec eſt hic difficultas in aliquo, niſi quo ad hoc, ꝙ ſubſtantia materiæ eſſe reciperet nouum in compoſito, ſicut & ſubſtātia formæ, quod non contingit in alijs generationibus naturalibus.

Ad primum in oppoſitum, ꝙ ex non ſubſtantia non fit ſubſtantia, dicendum, ꝙ verum eſt nullo præſuppoſito miraculo. *Ad primū principale.* Præſuppoſito tamen ꝙ per miraculum non ſubſtantia, vt ſola accidentia habeant omnem vim, & efficaciam ſubſtantiæ, benè poſſibile eſt ex non ſubſtantia generari ſubſtantiam. Aliter enim nec ipſæ ſpecies alterari poſſent nec omninò corrumpi, niſi deſitione in non eſſe, cum in eo, ꝙ ſunt quantitas ſeparata non habeant omninò contrarium.

Ad ſecundum ꝙ nihil generatur, niſi de potentia materiæ, reſpondendum eſt eodem modo, nullo. *Ad ſecundum.* ſ. præſuppoſito miraculo, quo non materia habet omnem vim materiæ, quo præſuppoſito ex nō potentia materiæ, ſed ex eo quod habet omnem vim potentiæ materię, vt in propoſito, benè poteſt fieri purè naturalis generatio. Dico quantum ad productionem formæ in eſſe actu de non eſſe actu, ſed in potentia tantùm abſque omni creatione, & etiam quantum ad conſtitutionem vnius per accidens, licèt non quantum ad conſtitutionem vnius compoſiti ſecundum ſubſtantiam quod eſt per ſe generatum in naturalibus, aut ſecundum aliam poſitionem quātum ad generātionem compoſiti ex materia, & forma.

Comment. in Quæſtionem XXXVI. quæ eſt,

Vtrum ex ſpeciebus Sacramenti poſſit generari vermis.

TITVLVS intelligendus eſt de ſpeciebus ſacramenti Eucharistiæ. Et not. ꝙ quæſtio, etſi ponatur de poſſibili, de facto tamen fortè id accidiſſe notum eſt negligentia cuſtodum, vel alio caſu. Difficultas tamen eſt propter argumenta ex Philoſopho adducta in fronte quæſtionis. Sed tamen facilis eſt totius negotij reſolutio, intellecta reſolutione quæſtionis 36. quarti quodlib. Vbi determinatum eſt ſpecies huiuſmodi nutrire. In corpore igitur eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito. Videlicet ꝙ poteſt vermis generari.

Concluſio hæc habetur tanquam nota, ſed ob argumenta contraria, & ſuppoſitionem fidei declaratur. Quòd ſpecies illæ tametſi ſint accidentia, tamen habent eandem prorſus vim, quam habebant etiam in ſubiecto, quod tùm ad actionem, cùm etiam ad paſſionem. Et probari pôſſet ſic. ſicut ſpecies poſſunt nutrire, ita & generare, ſed ſpecies nutriūt, igitur &c. Maior patet, quoniam ex eodem eſt nutritio, & generatio, vt patet per Philoſophum igitur &c.

Video quæſt 36. quarti. Et in hac nota, quòd vermis generatio ex illis ſpeciebus non eſſet miraculoſa, ſed potius naturalis. Miraculum autem eſt, quod ſpecies illæ ſeiunctæ ab accidente habeant eandem vim, quam habebant coniunctæ.

Not. hanc cauſam generationis non eſſe communiter ab omnibus aſſignatam. Sed aliæ cauſæ ab alijs aſſignantur. Quibuſdam dicentibus id, quod generatur, non generari ex ipſis ſpeciebus, ſed ab aere circunſtante. Quibuſdam verò dicentibus, quòd redit ſubſtantia panis, vel vini, & ex illa ſubſtantia generatur vermis, vel etiam aliquid aliud, quæ opiniones rectiſſimè confutantur à D. Thoma 3. par. quæſt. 77 art. 5 & a Richardo, potiſſimum ſecunda, quam dicit fuiſſe Innocentij lib. de off. miſſ. p. 3. de fractione. Et quidem Richardus etiam opinionem, quam ſecutus eſt Pallud. Quod materia noua creetur, reprobat quarto ſententiarum diſt. 12 quæſt. 2. art. item 2. Et in locis huiuſmodi tùm D. Thomas, cùm etiam Richardus vniformem ſententiam habent cum Auctore noſtro

Not. Scotum 4. ſententiarum diſt. 12. quæſt. 6. aliquantulum conari, vt Doctorem exagitet, ſed vtiquè id non facit niſi per accidens, confutando ſententiam Egidij. Et ſi aliquid dicendum eſt pro veritate.

Probabilis certè videtur ſententia Scoti, quod eadem ſubſtantia redeat, quoniam ad corruptionem accidentium deſinit Corpus Chriſti ibi, & tunc accidentia ſtare non poſſunt ſine ſubiecto, ſed tamen, quod deinde ex ſubſtantia iſta, quæ redijt generetur vermis, non eſt vllo modo probabile. Quoniam ad hoc conſiderare debet Scotus, quòd ſi tandiu manet Corpus Chriſti in illis ſpeciebus, quandiu integræ manent, ſtatim verò deſinit eſſe, cum corruptæ fuerint, quoniam corruptio vnius eſt alterius generatio, ſequitur quod ad corruptionem illarum ſpecierum ſubitò ſuccedat aliqua generatio, ſiue ſit vermis, ſiue ſit aliquid aliud. Vnde ratio dictat, quòd ſi nunquàm Corpus Chriſti deſinit ibi eſſe, niſi cum corrumpantur ſpecies, ratio inquam dictat, quòd inter deſitionem Chriſti, & generationem rei, nihil intercidat, quoniam

deſinit Corpus Chriſti ad corruptionem, vt inter deſitionem corporis Chriſti, & corruptionem ſpecierum nihil proſſus intercidat.

Neque.n.aduentus nouæ ſubſtantię.quia ſpecies corruptæ eſſent ante corruptionem,quia aduentus ſubſtantiæ præſupponit corruptionem, quoniam non deſinit eſſe corpus Chriſti ante corruptionem. Quod ſi non intercidit inter deſitionem corporis Chriſti, & corruptionem aduentus ſubſtantiæ, ſequitur, vt vel intercidat inter corruptionem, & generationem, vel ſuccedat.

Primum non eſt dicendum, quoniam generatio vnius eſt corruptio alterius, quare ſequitur, vt ſuccedat, & hoc eſt quod nihil colligit Scotus aduerſus Auctorem.

Not. ꝙ inter ſpecies ſacramentales connumeratur etiam quantitas ipſa, quare ſi ex ſpeciebus aliquid generatur, profectò & ex ipſa quantitate. ſed ſi ex illa aliquid generaretur, proculdubio etiam corrumperetur, &, ſi non corrumperetur, proculdubio etiam non generaretur ex ea aliquid. Conatur autem Durandus in 4. ſententiarum diſt.12.q. 2. probare, quòd quantitas Euchariſtiæ corrumpi non poſſit; Quo facto, ſequitur, vt totus iſte corruat proceſſus.

Si.n.inquit corrumperetur, aut actione contrarij corrumperetur, aut corruptione ſubiecti, aut ſui diuiſione. Non primum, quia quantitas caret contrario. Non ſecundum, quia quantitas Euchariſtiæ caret ſubiecto. Non tertium, quia haberet terminum in minus, quantitas autem eſt de diuiſibilibus in infinitum.

Cæterum huic argumento non eſt difficilè reſpondere, dicendo primò, ꝙ aduertere deberet, quantum ſpectat ad id, quod dicit, quantitatem non corrumpi, quia caret contrario, ꝙ etiam ſubſtantia caret contrario, & tamen corrumpitur. Vnde illa propoſitio, quæ dicit, omne, quod corrumpitur à ſuo contrario corrumpitur, debet rectè intelligi, ſ. vel à ſibi contrario per expulſionem à ſubiecto, vel tranſmutatur à contrarijs in ſe receptis per tranſmutationem. Non expellitur quidem quantitas illa a ſubiecto, ſed tranſmutatur non ſecus ac tranſmutaretur coniuncta ſubiecto, quoniam eandem virtutem tùm actiuam, tùm etiam paſſiuam retinet à ſubiecto ſeiuncta, quam habebat coniuncta. tranſmutatur autem, quoniam annexa ſubiecto eſt ſuſceptibilis contrariorum ratione ſubiecti, cum ſui mutatione, igitur & eodem pacto ratione virtutis ſibi relictæ, quo ad actionem, & paſſionem eſt ſuſceptibilis contrariorum cum ſui mutatione.

Secundò dicimus, quod etſi careat ſubiecto, non tamen caret virtute ſubiecti, ſecundum quam eſt ſuſceptibilis contrariorum, vt dictum eſt. Sed etiam aliter corrumpitur, vt dicit Pallud. & refert in quarto Soncinas, &c.

QVAESTIO XXXVII.

Vtrum ignis poſſit infrigidari, vel frigeſieri.

Arg. prim. CIRCA quartum arguitur quòd ignis poſſit infrigidari, & hoc ab agente naturali, vt quando ex igne generatur aqua per actionem naturalẽ aquæ in ignẽ quam neceſſariò præcedit alteratio, qua aqua ignem alterat infrigidando, & humectando, & ſi agens naturale hoc poteſt facere aliqualiter, vt.ſ.remittatur in calore, & aliqualiter fiat frigidus. ergo agens ſupernaturale hoc poteſt ſimpliciter, & facere, vt ignis ſimpliciter ſit frigidus.

In oppoſit. Contra. ignis quia eſt primum calidum formaliter, oportet, ꝙ caliditas eius ſit in ſummo, quare nec poteſt remitti igne manente, & ſic nec infrigidari quoquo modo.

Reſolut. q. Dicendum eſt ad hoc, ꝙ generatio naturalis ſi propriè accipitur, inquantum conſiſtit in formæ ſubſtantialis vnius productione ad compoſitum conſtituendum, & alterius corruptione ad alterum compoſitum deſtruendum, non eſt niſi in termino alterationis, quæ neceſſariò præcedit generationem per alterationem omnium accidentium congruentium formæ corrumpendę, vt incongruẽtia fiant ei, & congruentia formæ generandæ, ita ꝙ in inſtanti in quo omninò facta ſunt incongruẽtia vni formæ, & congruantia alteri, forma præcedens corrumpitur, & forma ſuccedens generatur, ita ꝙ per totum tempus alterationis materia eſt actu ſub forma corrumpenda, quæ in dicto inſtanti vltimo corrumpitur, & ſimul alia generatur, quod eſt medium inſtans inter eſſe materiæ ſub forma priori, & poſteriori. Ita ꝙ in eſſe prioris formæ non ſit dare vltimum inſtans, ſed poſterioris tantùm.ſecundum determinationem Philoſophi in 8. Phyſic. Huiuſmedi alterationem in dimenſionibus benè exponit Auer. cum dicit in primo cap. de ſubſtantia orbis. Forma caliditatis aeris quando agit in aquam, incipit aqua augeri, & creſcere in dimenſionibus, & vicinari dimenſionibus aeris. Cum ergo peruenerit ad magnam quantitatem aquæ, tunc ſubiectum denudatur à forma aquæ, & à qualitate & quantitate dimenſionum aquæ, & propriam formam recipit aeris, & quantitatem etiam dimenſionum propriarum formæ aeris. Et ſimiliter facit forma frigiditatis in aere.ſ. ꝙ omnes dimenſiones aeris non ceſſant diminui, donec expellatur materia à ſua forma, & recipiat formam aquæ.

Et ſicut eſt de alteratione ſecundum dimenſiones quantitatis, ſic eſt & de alteratione ſecundum diſpoſitiones qualitatis, ꝙ ſcilicet forma caliditatis aeris, quando agit in aquam incipit aqua calefieri, & exinde augeri & creſcere in caliditate, & vicinari caliditati aeris. Cum ergo peruenerit caliditas ad magnam quantitatem intenſionis in aqua, tunc ſubiectum denudatur à forma aquę, & à caliditate, & intenſione caliditatis aquę, & propriam formam recipit aeris, & intenſionem etiam caliditatis propriam formæ aeris. Et ſimiliter facitè contra frigiditas aquæ in aare, ſcilicet ꝙ intenſio caliditatis aeris non ceſſat remitti, donec expellatur à materia forma aeris, & recipiat formam aquæ,

Et ſe-

Et ſecundum Auerr. ibidem, materia nunquàm denudatur à dimenſionibus non terminatis, nec dimenſiones ſimplices denudantur à prima materia, ſicut nec alia accidētia communia corporibus contrarijs. Propter quod dicit Philoſophus in 2. de generatione, ꝙ accidentia ſymbola, quæ erant in corrupto manent in generato. Sed ſingula accidentia, vt ſunt determinata cuique formæ, cum ipſa corrupta corrumpuntur, & cum ipſa generata generantur, ita ꝙ omnia accidentia formę generandæ citrà talem intēſionem, qua propria ſunt formæ generandæ, non contrariantur, nec penitus repugnant formæ corrumpendę, immò ſimul ſunt cum ipſa in materia, & in compoſito ex materia, & forma ſunt accidentia, & in ipſo exiſtentia. Et ſicut hæc contingunt in generatione aeris ex aqua & è conuerſo, ſic & vniuerſaliter in omni naturali generatione, & corruptione, vt ibidem determinat, licèt de aqua, & aere ſolùmmodo exēplificat. Quemadmodum ergo prædictum eſt in generatione aeris ex aqua, & è conuerſo, ſic oportet cōtingere in generatione ignis ex aqua, & è cōuerſo, ꝙ forma caliditatis ignis quando agit in aquam, incipit aqua calefieri, & exinde augeri, & creſcere in caliditate pertranſeunte per caliditatem quaſi propriam aeris, & congruentem eidem, & vicinari caliditati ignis. Cum ergo peruenerit caliditas exiſtens in aqua ad magnam quantitatem intēſionis, tunc primò ſubiectum denudatur à forma aquę, & à caliditate, & intenſione caliditatis aquæ, & propriam formam recipit ignis, & intenſionem etiam caliditatis propriam formæ ignis. Et ſimiliter facit è conuerſo frigiditas aquæ in igne. [ꝙ] intenſio caliditatis ignis nō ceſſat remitti donec expellatur à materia forma ignis, & recipiat formam aquæ. Et ſecundum hæc dicendum eſt ad quæſtionem, ꝙ ignis manens in forma ignis infrigidari poteſt naturaliter, citra tamen intenſionem frigiditatis propriam formæ aquæ, aut terræ naturaliter, aut etiā formæ aeris accidentali. Cū enim de igne fit aqua, & hoc per alterationem præcedentem, agente frigido aquæ in calidum ignis naturaliter, & aſſimilante ſibi paſſum, quia paſſum licèt in principio ſit contrarium in fine eſt ſimile, vt dicitur 2. de anima, & omne agens Phyſicū in agendo patitur, neceſſarium eſt, ꝙ quantuncunque ignis ſit actiuus per calorem, ꝙ patiatur à frigido aquæ intantum, ꝙ quo ad aliquid intenſio caloris in igne remittatur. aliter enim in nullo pateretur à frigido aquæ, neque frigidum aquæ in aliquo ſibi aſſimilaret materiam ſub forma ignis exiſtentem. Et pro quāto remittitur caliditas ignis, pro tanto mouetur motu infrigidationis, & infrigidatur, & tendit ad medium, vt attingat extremum. Non eſt enim motus ab vno extremo in medium, niſi per commixtionē alicuius, quod eſt alterius extremi. Eſt enim medium ſecundum Philoſophum 5. Phyſic. vtrūque extremorum reſpectu vtriuſque, ita ꝙ motus ab extremo in medium, & è conuerſo reducatur ad motum ab extremo in extremum. Propter tamen violentam reactionem calidi ignis in quodcunque frigidum corruptiuum eius, & determinationem formæ ſubſtantialis ignis ad intenſionem caloris, minimam latitudinem in remiſſione caloris ſecum compatitur, aliquam tamen. Cum tamē alia elementa minus ſunt actiua, latitudinem magnam compatiuntur in remiſſione qualitatis ſibi propriæ. Ita etiam ꝙ vltra medium, in quo conſiſtunt, extrema per æqualitatem compatiuntur ſecum qualitatem ſui contrarij. Propter quod etſi alia elementa poſſint eſſe actu ſub diſpoſitione qualitatis ſibi contrariæ, vt aer frigidus, & aqua calida, ignis tamen nequaquàm frigidus actu eſſe poteſt, ſed nec tepidus ab agente naturali, immò citrà teporem in aliquo gradu calidi ignis exiſtens non patitur forma eius ipſum magis infrigidari, ſed fit materia improportionalis formę ignis ſi amplius infrigidetur, & proportionalis formæ aquæ, vt ſimul perfecta frigiditas cum forma aquæ introducatur. dicente Auguſt. 3. ſuper Gen. in principio. Cum poſſint feruere cętera elementa, ignis frigeſcere non poteſt. Intelligo intantum, vt frigidus fiat ſecundum actum procedente infrigidatione vltra tepidum medium inter calidum & frigidum. Vnde continuè exponendo ſe ſecundum hoc ſubdit. Facilius quippè extinguitur, vt ignis non ſit, quàm frigidus maneat, aut ſit alicuius frigidi contractu tepidior. Etſi enim neceſſariò aliquantulum remittitur in calore contactu frigidi, & hoc neceſſitate naturalis actionis, qua vt dictum eſt neceſſariò omne agens naturale quantuncunq; excellens in agēdo patitur, non tamen vſque ad gradum illum in quo poſſit dici tepidus, vt licèt poſſit per actionē frigidi corrumpentis dici factus aliquantulum minus calidus, ex hoc nō dicitur factus tepidior, quia nec nunc, nec prius omninò tepidus fuit. Prius enim, quàm ſic remittatur in calore, vt non mereatur dici calidus, ſed tepidus corrumpitur. iuxta qđ dicit verſus finem ſecundi Solilo. Ignis ſi calore careat, nec ignis quidem erit. Et Philoſophus dicit in prædicamen. ꝙ contraria nata ſunt fieri circa idem, niſi alterum naturaliter inſit, vt igni calidum. Et cum quatuor ſunt qualitates elementorum, calidum, frigidum, humidum, ſiccum, ita ꝙ quodlibet elementorum habet vnam ſibi propriā, & aliam communem cum alio elemento: Eſt enim ignis calidus per ſe, & principaliter, ſiccum autem habet commune cum terra: Terra autem ſicca per ſe, ſed frigidum habet commune cum aqua, quæ principaliter frigida eſt, & habet humidum commune cum aere, qui principaliter humidus eſt, & calidum habet commune cum igne: Dicunt aliqui ꝙ quodlibet elementum ſecundum ſuam propriam qualitatem non poteſt alterari, vt ſit ſub contraria diſpoſitione.

Reſponſio.

Et ſecundum hoc dicit Auicen. quòd aqua pura non calefit, ſed partes terræ cum ipſa admixtæ,

Alij etiam dicunt, ꝙ aqua non caleſit, ſed ignis generatus eſt cum ea ex materia pro quanto habet de calore. Sed hoc vltimum apertum eſt impoſſibile, quia aqua non tantum eſt extinctiua ignis ratione frigiditatis, ſed humiditatis. Propter quod impoſſibile eſt in eodem eſſe calidum ignis cum humido, & frigido naturali aquę. Secundum qualitatem autem communem poteſt alterari, vt fiat ſub contraria diſpoſitione, quemadmodum ponit terram poſſe caleſieri, & aerem frigeſieri. Et ſecundum hoc licèt ignis non poſſet infrigidari, poſſet tamẽ humectari, & verum eſt, ꝙ potius pateretur humectationem, q̃ infrigidationem. Quia tamen calidum naturaliter ſibi aſſociat ſiccum, & ſiccum ſecundum Philoſophum eſt lima caloris: idcirco licèt quãtum eſt ex parte formæ ſubſtantialis, ignis ſecundum ſe poſſet potius humectari, q̃ frigidari, propter tamen aſſociationẽ caloris ſummè intenſi humectari non poteſt vltra congruum gradum caloris, cum quo ſaluatur forma ignis, & vlterius nequaquam.

Ad argu. princ. Per dicta patet quomodo benè procedit primũ argumentum oſtendẽdo, ꝙ infrigidari poſſit ignis quo ad hoc, ꝙ aliquantulum in ſuo calore remittatur, non tamen quo ad hoc, vt aliquantulum frigidus fiat excedendo medium, quod eſt in tepore, & hoc per agens naturale, nec etiam per agens ſupernaturale, ſi tamen forma ignis ſubſtantialis ſic tenet ligatam potentiam ad frigiditatem, ꝙ impoſſibile eſt eam ire in actum ſub forma ignis. tunc enim poſito, ꝙ ignis eſſet frigidus ſecundum actũ, contradictoria concurrerent in eodem. ſ. ꝙ frigidus eſſet, & ꝙ impoſſibile eſſet ipſum eſſe frigidũ. Aliàs autem ab agẽte ſupernaturali, ſine omni inconueniente poſſet poni eſſe frigidus. Quod mihi videtur verius. poteſt enim agens ſupernaturale tenere formam ſubſtantialem in materia, & dare diſpoſitionem aliquam ſupernaturalem, vt teneatur in ea ſub illa improportionalitate, qua neceſſe eſſet eam corrumpi, aut ſeparari ab agente naturali ſi non eſſet in illa diſpoſitione, quemadmodum corpora damnatorum tanto calore caleſient, quantum non poſſet ſuſtinere anima manẽs in corpore.

Ad argu. in oppoſi. Ad ſecundum in cõtrarium, ꝙ ignis eſt calidus in ſummo, verum eſt, ſed illud ſummum non eſt ita proprium ei, quin forma ignis compatiatur ſecum eius remiſſionem aliquam, vt patet ex iam dictis. & hoc aliquo in ipſo naturaliter agẽte ad corruptionem ignis, & contrarij generationem, ita etiam ꝙ omninò infrigidari poſſet per agens ſupernaturale.

Finis Diſputationis de Quolibet Octauo Magiſtri Henrci à Gandauo.

Comment. in Quæſtionem XXXVII. quæ eſt,

Vtrum ignis poſſit infrigidari, vel frigeſieri.

IN titulo not. ꝙ ſubaudiendum eſt ab agente naturali. Amplius not. ꝙ per ignem intelligimus ipſum ſubiectum per ſe calidum, non autem ipſam caliditatem. Nam ꝙ caliditas fiat frigiditas eſt impoſſibile, vt maniſeſtiſſimè conuincit Plato in Phędone. Ait. n. ſimiliter & ignem ſubintrante frigore, aut ſubterfluere, aut extingui, nec vnquam poſſe, aut ſuſpicere frigus, & ſimul eſſe ignem, ſicut prius erat, & frigidum. Vbi conſiderandum eſt, ꝙ in hoc negotio Plato reſpicit ideas. Vnde quoniam videt non poſſe eſſe, vt idea calidi fiat idea frigidi, ſ. idea caliditatis fiat idea frigiditatis, ſic caliditas non fit frigiditas. Secus autem dum loquimur de caliditatis ſubiecto. Eſt autem duplex ſubiectum caliditatis, alterum per ſe, & per eſſentiam, alterum verò per participationem. Solus ignis primo modo, cætera calida ſecundo modo, nempè ſubſtantiæ præſertim compoſitæ, hęc autem ſecundaria ſubiecta, ꝙ tranſmutentur ita, vt fiant de calidis frigida prorſus, & è contra, notiſſimum eſt, & de his quæſtio non eſt, ſed de ſubiecto caliditatis per ſe, ſ. de igne. Vtrum frigeſieri poſſit ab agente naturali. Sed & hoc intelligi multipliciter poteſt.

Primò quidem, ꝙ ignis ita frigeſiat, ꝙ aliquantulum remittat calorem.

Secundò, ꝙ ita frigeſiat, vt amittat omnem calorem, & induat frigiditatem.

Tertiò vt taliter amittat calorem, vt fiat tepidus, & ſecundum has omnes intelligentias, reſoluitur in corpore quæſtio.

In corpore igitur tribus concluſionibus ſatiſfit quæſito. quarum

Prima eſt. Ignis frigeſit primo modo ab agente naturali.

Secunda eſt. Ignis non frigeſit ſecundo modo ab agente naturali.

Tertia eſt. Ignis non frigeſit ab agente naturali tertio modo.

Prima patet, quia niſi ignis in ſua caliditate aliquantulum remitteretur, non fieret rerum generatio.

Secunda. & tertia probantur ex Ariſtotile in litera, & Auguſtino.

In reſponſione ad primum not. ꝙ quicunque tenent caliditatem eſſe formam ignis vel ſubſtantialem, vel taliter annexam formæ ſubſtantiali, vt impoſſibile ſit alteram ſine altera reperiri. neque ab agente diuino dicerent ignem poſſe frigeſieri, & rectè, quia implicaret contradictoria, & hoc eſt illud, quod intendit Plato in Phęctone. Si verò altera ſine altera conſiſtere poſſunt, vt non ſit implicatio contradictionis, poteſt frigeſieri ab agente diuino.

Explicit Octauum Quodlib. ad laudem Dei, & B. Virg.

MA-

MAGISTRI HENRICI A GANDAVO

DOCTORIS CELEBERRIMI

QVAESTIONES QVODLIBETALES

Cum Commentarijs, ſeu Adnotationibus R. P. D. Vitalis Zuccolij Abbatis Ordinis Camaldulenſis Theologi Clariſsimi.

Quodlibet. Nonum continens Quæſtiones trigintaduas.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum omnis relatio inter Deum, & creaturam ſit, quia ipſa creatura refertur ad Deum, & non è conuerſo.

NONA diſputatio noſtra de Quolibet cõtinet Quęſtiones. xxxij. Quatũ quędam ſunt de Deo, ſed in comparatione ad creaturas. Quędam verò ſunt de ipſis creaturis. Circa primum erãt duo de relatione Dei ad creaturas. Vnũ in generali de relatione ſimpliciter inter Deum, & creaturas. Vtrum. ſ. omnis relatio inter Deum, & creaturam ſit, quia ipſa creatura refertur ad Deum, & non è conuerſo. Alterum in ſpeciali de relatione Dei ad creaturas per rationas ideales. Vtrum. ſ. Deus potuiſſet plures creaturas ſecundũ ſpecies produxiſſe, ſi non eſſet in ipſo pluralitas idearum.

Arg. prin. Circa primum arguebatur, ꝙ omnis relatio intar Deum, & creaturam eſt, quia creatura refertur ad ipſum, & non è conuerſo.

Primum. Primò ſic, relatio alicuius ad aliud, quia illud aliud refertur ad ipſum, eſt in illo alio ſecundum rem, & non ſecundum rationem tantùm, vt patet de relatione inter Deum, & creaturam ſecũdum Dominium, & ſeruitutem, qua Deus vt Dominus refertur ad creaturam, vt ad ſeruam, & eſt in creatura ſecundum rem, & in Deo ſecundum rationem tantum. Sed in Deo ad creaturam nulla eſt relatio ſecundum rem, ſed ſecundum rationẽ tantum, quia aliter eſſet mutabilis, aut mutatus cũ de non Domino factus eſt Dominus, aut è cõuerſo ſi ceſſante omni creatura ab eſſe de Domino factus eſſet non Dominus. ergo &c.

Secũdum. Secundò ſic. relatio inter Deum, & creaturam eſt relatio commenſurationis. ſecundum Philoſophum. 10. Metaph. in qua ſecundum eundem. 5. Metaph. menſura refertur ad menſuratum, quia menſuratum refertur ad ipſam, ergo &c.

Tertium. Tertiò ſic. Deus eſſentia ſua inquantum continet perfectiones creaturarum in eſſendo, non refertur

fertur ad ipſas, niſi quia illæ referuntur ad ipſum. Aliter enim Deus realiter referretur ad creaturas, non quia creaturæ referrentur ad ipſum. Deus autem in cognoſcendo, & volendo non refertur ad creaturas niſi eſſentia ſua inquantum continet in ſe perfectiones creaturarum in eſſendo. ergo &c.

In oppoſit. Contra. Ideæ ſunt æternæ rationes in mente diuina ſecundum Auguſt. 83. q. q. 46. quibus refertur ad creaturas, non quia ipſe referuntur ad illū, quia nullius æterni in Deo pōt eſſe ratio aliquid quod eſt in creatura. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum ad hoc, quod ſecundum Aug. 7. de Trinit. cap. 1. Omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur, etiam aliquid eſt excepto relatiuo, ſicut homo dominus: ſi enim nō eſſet homo, id eſt aliqua ſubſtentia, non eſſet qui relatiuè dominus diceretur, quapropter vt dicit, quod non eſt aliquid ad ſeipſum, nō eſt omninò quo relatiuè dicatur ad aliud: creatura ergo nullam habet relationem ad Deum niſi ſit aliquid ad ſe, vel per ſe.

Ad ſe autem non eſt aliquid, neque ſecundum eſſentiam, neque ſecundum exiſtentiam à ſeipſa, ſed ab altero tantùm, à quo eſt id, quod eſt. vt poſſit quoquo modo dici ad eam illud Apoſtoli. 1. ad Corinth. 4. Quid habes, quod non accepiſti? Ad nihil ergo neque etiam ad Deum dicitur relatiuè, niſi ab alio ſit aliquid ad ſe, & hoc non niſi à Deo. Ipſa autem à Deo non eſt aliquid niſi ordine naturæ quodam exiſtente inter illum à quo eſt, & illud quod eſt, vt ille primum, & iſtud ſit ſcdm. Quoniam etiam in diuinis vbi eſt ſimplicitas æternitatis, quia filius nihil habet niſi quod accipit à patre per generationem, ideò ordo quoniam naturæ eſt inter patrem, & filium & inter generare quo pater dat, & generari quo filius accipit, quod expoſuimus in quæſtionib. noſtris ordinariè diſputatis. Quare cum relatio, quæ eſt inter primum & ſecundum, qua ſe habent ſicut à quo eſt aliquid, & quod eſt aliquid, non eſt niſi quia primum quoquo modo. ſ. ſecundum rationem ſaltem, refertur ad ſecundum, & non è conuerſo: relatio ergo omnis inter Deum, & creaturam, quæ conſiſtit inter Deum & creaturam, quia creatura eſt à Deo id quod eſt, ſiue ſecundum eſſentiam, ſiue ſecundum exiſtentiam, neceſſariò eſt inter ipſos potius, quia Deus refertur, & ordinem habet ex ratione ſui intellectus, & voluntatis ad creaturam, vt à quo eſt id quod eſt, quàm è conuerſo, quia ipſa creatura refertur ad Deum, licèt aliqua alia ſit inter ipſos, quia creatura refertur ad ipſum, & non è conuerſo, vt iā patebit in ſoluendo argumenta. Vnde concedendum eſt argumentum ad iſtam partem: procedit enim de relatione inter Deum, & creaturam in eſſendo ab ipſo id quod eſt per eſſentiam, ſicut iam patebit in parte, & perfectius in diſſolutione quęſtionis ſequentis.

Ad primum ergo in oppoſitum, quòd ſi inter Deum & creaturam eſt relatio, quia Deus refertur ad creaturam, illa eſt in Deo ſecundum rem. Dicendum, quòd non oportet in duplici modo relationis Dei ad creaturas.

Ad cuius intellectum oportet ſcire, quæ eſt relatio ſecundum rem, & quæ ſecundum rationem, & vnde & quot modis habeat eſſe, & primò de relationibus ſecundum rationem, de quibus nunc principaliter eſt ſermo, deinde de relationibus ſecundum rem, vt per hoc tàm de iſtis, quàm de illis ſciamus, quæ habent eſſe in Deo, & quot & quomodo reſpectu creaturæ, & quæ non. Eſt autē relatio ſecundum rationem tantùm, quę nō fundatur in re abſque conſideratione, & operatione intellectus circa illam, & hoc dupliciter. Vno modo ex conſideratione ſola, & operatione intellectus circa rem, cauſando relationem in vtroq; extremorum. Alio modo ex conſideratione intellectus, & operatione eius circa rem, cauſando reſpectum circa vnum extremorum in ordine ad alterum, in quo eſt relatio ſecundum rem, & vtroque modo dupliciter. Secundum primum enim modū vno modo intellectus operatur relationes diuerſas habentes diuerſitatem ex natura rei aliquo modo diuerſe. Alio modo circa extrema habentia diuerſitatem ex ſola cōſideratione intellectus abſq; omni diuerſitate rei. Primo modo relationes rationis ſunt genus, & ſpecies circa hominē, & aīal. Secundo modo relatio rationis eſt identitas circa idem re bis acceptum ſecundum rationem. Secundum modum verò ſecundum operatur intellectus rationem circa vnum extremum in ordine ad alterum, & ad relationem, quæ eſt in altero. Vno modo, vt circa illud, quod ex ſe non prætendit aliquam habilitatem, vt intellectus circa illud operetur relationem, quēadmodum operatur dextrum, aut ſiniſtrum circa columnam in ordine ad dextrum & ſiniſtrum, quod ſecundum rem eſt in animali. Alio modo, vt circa illud, qđ ex ſe habet aliquam habilitatem, vt intellectus circa illud operetur relationem. Sed hoc dupliciter. Vno modo, ꝙ relatio illa, quæ eſt ſecundum rem, præexiſtat in altero extremo, & ſecundum eius correſpondentiam formetur in alio, vt per hoc relatio illa ſecundum rem quodammodo eſt ratio cauſandi illam, quæ eſt ſecundum rationem, vt contingit vniuerſaliter in relatione, quæ eſt menſuræ ad menſuratum, & quæ ſunt Dei ad creaturas ex tempore. Alio verò modo, ꝙ relatio illa, quæ eſt ſecundum rationē natura ſit prior in illo in quo eſt, & ſecundum eius correſpondentiam habeat eſſe id, quod eſt alterum extremum, & relatio realis in illo, vt per hoc relatio illa ſecundum rationem quoquo modo eſt ratio cauſandi illam, quæ eſt ſecundum rem, vt cōtingit vniuerſaliter in relationibus, quę ab æterno ſunt in Deo ad creaturas, & ex parte diuini intellectus, & diuinæ voluntatis.

Ex conſideratione enim diuini intellectus circa diuinam eſſentiam, vt eſt intellecta ab ipſo, ſunt in ipſo rationes ideales ſecundum modum exponendum in ſequēti quæſtione, quæ ſunt relationes ex

hoc

hoc in Deo ſecundum rationem ad ipſas eſſentias creaturarum, quæ ex hoc ſunt aliquid ſecundum eſſentiam, ꝙ reſpondent rationibus idealibus in Deo exiſtentibus, & ratione ipſius eſſentiæ earum habent relationem realem ad Deum. Ex complacentia autem diuinæ voluntatis in diuinam eſſentiam cognitã à ſuo intellectu, vt in ſe habet rationes ideales, & per hoc in eſſentias creaturarum, vt per ſuas ideas cognitæ ſunt ab intallectu diuino, eſt in Deo relatio ſecundum rationem ex parte voluntatis, qua dicitur creatiuus, & ipſa eſſentia creaturæ dicitur creabilis. Vnde non ens, quod nõ eſt aliquid per eſſentiam, nec habet rationẽ idealem in Deo, nullo modo eſt quod creabile. Vlterius autem ex determinatione diuinæ voluntatis, qua ab æterno electione liberi arbitrij determinauit has eſſentias ſe eſſe creaturum ex tẽpore in eſſe exiſtentiæ, & fortè alias non, habet ex parte volũtatis relationem ad illa, quæ eſt creaturus, qua dicitur creaturus. & ipſa eſſentia creaturæ dicitur creanda. Et differt hæc ab illa ſecundum rationem in hoc, quòd reſpectu creabilium nõ creandorum dicit ordinem habitualem ad mutationẽ, qua creatura nata eſt creari: reſpectu creandorũ autem dicit ordinem actualem ad mutationẽ, qua creatura aliquando actualiter creabitur.

Vlterius autem ex hoc, ꝙ Deus voluntate ſua eſſentias creat ſecundum actum in eſſe exiſtentiæ, habet relationem ad illa creata, qua dicitur creator à ſuo actu creandi, & illa dicuntur creata à ſua creatione paſſiua. Sed ſolummodo ſecundum rationem differunt illa tria in Deo, & ſunt ijdem reſpectus ſecundum rationẽ, differentes ſolo nomine, quo dicitur creatiuus creaturus, & creans: licet enim nominatio illa, qua dicitur creans, ſiue creator, cõueniat ei ex tempore quo creatura eſt creata, & ita quia creatura refertur ad ipſum: ipſe tamen reſpectus æternus eſt, & eſt ipſius ad creaturam, non quia creatura ad ipſum, ſed potius è conuerſo, quemadmodum creare actiuè potius eſt ratio eius, quod eſt creari paſſiuè, quàm è conuerſo. Paſſio enim vt dicitur in 6. principijs eſt effectus illatioq́; actionis. Et eſt ille actus, quo Deus creat æternus, quia ſuum velle eſt æternum, licèt paſſio, qua creatura creatur noua ſit, & ex tempore, quo creatura proſilit de nouo in eſſe ex æterno velle, & æterna, atque antiqua determinatione voluntatis. Vnde ꝙ illa creatio dicitur actio noua, noua nominatio eſt actionis antiquæ ab ipſa noua paſſione. Vlterius autem ex hoc, ꝙ creatura habet vlteriorem relationem realem ad Deum, qua dicitur ſerua ex tempore circa Deum, correſpondet ei relatio ſecundum rationem, qua dicitur Dominus, quæ dicitur relatio in Deo ex tempore, quia creatura refertur ad ipſum, vt ſerua: ipſa verò dicitur ſerua, non quia ipſe refertur ad illã, vt Dominus. Et non eſt propriè noua relatio, ſed noua nominatio antiquæ relationis: eadem enim relatio, qua ab æterno dictus eſt dominatiuus, & dominaturus creaturæ, dicitur dominus, ſiue dominans ex tempore, ſecundum quod iam dictum eſt de creatiuis creaturis, & creare. Et differt relatio, quæ denominatur à dominio, ab illa, quæ denominatur à creatione, quemadmodum differunt actus creandi, & actus conſeruandi creatum. Vnde relationes quas conſuetum eſt dicere eſſe in Deo ex tempore, quia creatura eſt ad ipſum, non ſunt propriè relationes, ſed nouæ nominationes æternarum relationum, quibus ab æterno ſecundum iam expoſitum modum Deus ſecundum rationem habet referri ad creaturam, non quia creatura refertur ad ipſum, ſed potius è conuerſo. Hinc eſt, ꝙ Auguſt. huiuſmodi relationes ex tempore potius vocat nouas nominationes, ſiue appellationes, quàm nouas relationes: dicit enim Auguſt. 5. de Trin. c. vlt. Non moueat, quòd ſpiritus ſanctus cum ſit coæternus patri & filio, dicitur tamen aliquid ex tempore, veluti hoc ipſum, quod donatum eſt: nam ſempiternæ ſpiritus donum, temporaliter autem donatum: nam etſi Dominus non dicitur niſi cum habere incipit ſeruum, etiam iſta appellatio relatiua ex tempore eſt Deo. Non enim ſempiterna creatura eſt, cuius ille eſt dominus. Sequitur. Ille ſempiternè non dominaretur, niſi & iſte ſempiterne famularetur. Et diſtat multum iſta relatio noua ex tempore, qua Deus, vt dominus refertur ad creaturam, quia creatura refertur ad ipſum vt ſerua, & illa qua columna, vt dextra refertur ad animal, quia animal refertur ad ipſam, vt ſiniſtrum. In columna enim nulla omninò præfuit ex ſe relatio ad animal, qua per hoc, quòd animal ſibi factum eſt ſiniſtrum, noua appellatione dicatur dextra, nec ſimiliter aliquid, ſuper quod ex natura rei relatio, qua appellatur dextra fundetur, propter quod cũ noua appellatione ſibi aduenit noua relatio, ſed ſecundum rationem, & intellectus operationem: & ideo præter columnæ omnimodam mutationem. In Deo autem præfuit relatio ad creaturam ſecundum iam dictum modum, quæ per hoc ꝙ creatura de nouo facta eſt ſibi ſerua, noua appellatione dicitur dominium, quæ prius dicta eſt in Deo dominatiuum & dominaturum, ſicut & in eſſentia creaturæ erat relatio, qua ab æterno dici potuit ſeruitiua, ſiue ſeruilis, aut ſeruitura, & hoc quemadmodum iuſtus, qui cum in æterna Dei prædeſtinatione potuit dici amicabilis, ſiue amicaturus Deo, & ex tempore de nouo dicitur amicus Dei, quãdo de nouo incipit amare Deũ, & ſic per ſuã mutationẽ. Deus autem ab æterno potuit dici amicatiuus, ſiue amicabilis, aut amicaturus creaturæ, propter æternum amorem quẽ habuit ad ipſam, & ex tempore de nouo dicitur amicus non propter aliquem nouum amorẽ quem habuit ad ipſam, & ex tempore de nouo dicitur amicus non propter aliquẽ nouum amorem ad ipſam in Deo, ſed propter nouũ amorem in creatura. Et ideo eſt in Deo illa noua denominatio abſq; ſui mutatione, quia nulla adueniente noua relatione, ſicut aduenit columnæ,

licèt ſecundum rationem, vt dictum eſt. Propter quod multo minus ſine ſua mutatione recipit appellationem nouam ſecũdũ relationem, q̃ colũna. Et licèt relatio, qua columna dicitur dextra poſſit aliquo modo dici accidere, & mutabiliter conuenire columnę ſecundum rationem, quia temporaliter ei aduenit: nullo tamen modo relatio huiuſmodi Dei ad creaturã potuit dici accidere Deo, aut mutabiliter conuenire eidem ſecundum rationem, quia æternaliter ei conuenit. Per quod ſoluit Auguſt. quæſtionẽ quomodo Deus ex tempore de nouo poteſt dici amicus & dominus: cum tamen hæc non accidant ei, ſicut accidunt creaturæ, dicẽs in 5. de Trinit. c. vlt. Quomodo obtinebimus non ſecundum accidens dici dominum, niſi quia ipſius naturæ nihil accidit quo mutetur? Vt ea ſint accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerum de quibus dicũtur, accidunt, ſicut amicus relatiuè dicitur, ſupple homo, & hoc accidentaliter, vnde ſequitur continuò. Neque.n. eſſe incipit (ſ. amicus) niſi cum amare cœperit. Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur. Et infra. Quòd ergo temporaliter dici incipit Deus, quod ante non dicebatur, manifeſtum eſt relatiuè dici, non tamen ſecundum accidens Dei, quod ei accidit, ſed planè ſecundum accidens eius ad quod dici aliquid Deus incipit relatiuè. Et ꝗ amicus Dei iuſtus eſſe incipit, ipſe mutatur: Deus autem abſit vt aliquem temporaliter diligat quaſi noua dilectione, quæ in ipſo Deo non erat, apud quem nec præterita tranſeunt, & futura iam facta ſunt. Ita, ꝗ omnes ſanctos ſuos ante mundi cõſtitutionem dilexit, ſicut prædeſtinauit, ſed cum conuertuntur, & inueniunt illum, tunc incipere ab eo diligi dicũtur, vt eo modo dicatur quo poteſt ab humano affectu capi, quod dicitur. Quia igitur actus amandi abſolutus idem eſt, & immutabilis, quo Deus amat ſe, & creaturas, & antequam erant & cum ſunt, tam cum ipſum non amant, quam cum ipſum amant, ſeu amare incipiunt: actus autem quo dicta eſt creatura amatura Deum antequam eſſet, & Deum amare cum eſt in eius amore exiſtens, licèt ſit idẽ: tamen mutatur creatura ſecundum eum, cum incipit amare Deum: ideò relatio quæ eſt Dei ad creaturas ſecundum rationem voluntatis ſuæ, qua dicitur amicatiuus, aut amicaturus, aut amicus, fundata in actu amationis eius, quo amat creaturas, omninò eſt eadem immutabiliter ei conueniens. Relatio verò, quæ eſt creaturæ ad Deum ſecundum rem, qua dicitur amicatiua, aut amicatura (vt ſic liceat fingere nomina) aut amica, fundata in actu amationis eius, quo amat Deum, licèt omninò ſit eadem re, differens ſola ratione: tamen mutabiliter conuenit ei ſecundum omnes rationes: eadem enim mutatione, qua nunc creatur, prius erat creanda, & poſtmodum eſt creata. Et ſimile eſt de amare, amaturũ eſſe, & amauiſſe ex parte creaturę, & ſimiliter de amari, amandam eſſe, & amatam, quantum eſt ex parte ſua; quia cum ex tempore incipit amare, ſicut commutabiliter incipit amare cum prius nõ amauit, ſic mutabiliter incipit eſſe amica cũ prius non fuit, & mutabiliter deſinit dici amatiua, aut amatura cum prius talis dicebatur. Et ſicut eſt de iſta relatione, qua dicitur creatura amicabilis, & amica, ſic eſt de illis, quibus dicitur creabilis creãda & creata, & vniuerſaliter de oĩbus, quibus realiter refertur ad Deum, & ſimile eſt de omnibus, quibus ſecundum rationem voluntatis ſuæ Deus refertur ad creaturas. Et eſt vna relatio ſecũdum rem, quæ eſt ex parte creaturæ, diuerſa ſecundum rationem reſpectu Dei qualitercũque diuerſimodè nominetur, & ſimiliter ex parte Dei reſpectu creaturæ eſt vna ſecundum rationem quantũ eſt ex parte Dei. Vnde & quia Deus vnica actione rẽ creat dando ei eſſe, & in eſſe dato conſeruat, vna eſt relatio, qua reſpectu creaturæ dicitur creator, & conſeruator, & ſicut vnicum eſſe eſt, quod habet mutabiliter per creationem, & in quo conſeruatur eadem relatione ſecundum rem, differente ſolũmodò ſecundum rationem, refertur ad Deũ vt creata in eſſe, & vt cõſeruata in eſſe. Sicut enim ex parte Dei eadem actio eſt creare, & conſeruare, ſic ex parte creaturæ eadem paſſio eſt creari, & conſeruari. Sed paſſio iſta dicitur creari pro inſtanti mutationis, quo creatura nunc primò proſilit in eſſe, & ſimiliter dicitur actio Dei creare. Dicitur autem conſeruari paſſio, & conſeruare actio, pro toto tempore reſiduo. Diximus tamen in primo noſtro Q uolibet aliã actionẽ, qua Deus res creat in eſſe, & qua creaturas conſeruat, connumerãdo in creatione paſſiua mutationem, ſine qua res per actum creationis non proſilit in eſſe, quę non manet in conſeruatione rei in eſſe. Et ratione mutationis illius annexæ actui creationis, & ipſi cõnumeratæ, non annexæ actui conſeruationis, nec ei connumeratæ: re vera alius eſt actus creationis. Præter dictos autem modos relationum ſecũdum rationem, quibus Deus refertur ad creaturas modo intellectus, & voluntatis, eſt adhuc tertius, quo refertur ad ipſas modo menſuræ, de quo inferius erit ſermo iam. Relatio verò ſecundum rem, ſiue realis eſt ſecundum quod alibi expoſuimus, quę in re fundata eſt, & hoc pręcisè ex neceſſitate naturę ipſius ſuper quam fundatur, abſque omni conſideratione, aut opere intellectus, vel voluntate circa ipſam vt iam præexiſtentem.

Ex neceſſitate autem naturæ rei abſque conſideratione intellectus poteſt relatio fundari dupliciter. Vno modo ex præciſa natura ipſius rei abſolutè, ſuper quam habet fundari abſque omni ordine ſuo ad rem aliam abſolutam. Alio modo non abſque tali ordine. Primo modo ſunt relationes reales in Deo ad intra fundatę in ipſa diuina eſſentia, ſiue natura. Propter quod diuinæ relationes non referunt naturam, ſed cum natura conſtituunt ſuppoſita, quę ipſis relationibus inter ſe referunt, ſecundum modum in alijs quęſtionib. aliàs

à nobis

à nobis expoſitum. Et hoc modo impoſſibile eſt, ꝙ in alia natura, vel eſſentia fundetur aliqua relatio realis. Hoc enim prouenit ex infinitate, & illimitatione ipſius diuinæ eſſentię, ſecundum quod hoc declarauimus diſputando de emanationibus diuinarum perſonarum. Vnde in creaturis relationes reales habent eſſe tm̄ ſecundo modo, vt propterea habitudo relationis neceſſariò in creaturis ſit fundata in pluribus, ita ꝙ non fundatur in vno abſoluto abſq; alio abſoluto ſibi correſpondente, in quo ſimiliter fundatur, ſm̄ quod in tertia quęſt. ſequ. amplius declarabitur. Et ideò relatio realis in creaturis requirit mutuum ordinem inter ſe illorum ſuper quæ fundatur. Propter quod etiam præſupponit ſuppoſita, quæ ſubſiſtunt, in quibus ſunt naturæ, ſuper quas relationes fundantur, & non conſtituunt ea, ſed referunt: non autem ipſas naturas ſuper quas fundantur. Et eſt ipſa relatio ordo quidam inter relata, & inter illa, in quib. fundatur, cum in diuinis relationibus nō ſit ordo, niſi inter ſuppoſita, quæ referuntur, & quæ conſtituūtur per ipſas relationes. Ordo autem iſte, quia naturalis eſt, & à natura rei, & non relationis ab opere intellectus, aut voluntatis: aliter enim talis relatio rationis eſſet, vt patet ex iam dictis: ideo neceſſariò procedit ex naturali dependētia vnius naturæ ad alteram, qua ſeſe mutuò expectant, vt in ipſis fundetur relatio. Non enim fundatur ſimilitudo in vno albo, niſi coexiſtat aliud album. Et ex hoc ipſa relatio talis non ſolum eſt habitudo quędam & ordo, ſed cum hoc eſt quædam dependentia: cum tamen relatio in diuinis conſiſtat in ordine quorundam relatorum, ſed abſque omni depēdentia, quia natura ſuper quam fundatur, vt in ipſa fundetur non expectat quicquam extra ſe. Vnde & quia in diuinis nihil exiſtit, qđ expectat aliquid extra vt fundetur, aut exiſtat in eo aliquid quod naturaliter habet exiſtere, aut fundari in eo: ideò talem ordinem. ſ. naturalem, nullo modo pōt habere Deus, vel aliquid quod eſt in eo ad id, qđ eſt extra ſe, etiam ſi per impoſſibile: immò per incompoſſibile ponatur eſſe ſine omni depēdentia. Et quia ſine iſto ordine, vt dictum eſt, non eſt relatio ad extra realis: idcirco impoſſibile eſt omninò, quòd Deus realem relationem habeat ad creaturas, quæ ſunt extra eum. Sed ſi aliquem ordinem habeat ad illas, ille erit rationis tantùm, quia per intellectum & voluntatem, vt dictum eſt iam, aut modo menſuræ, vt iam dicetur. Et ſic ordo naturalis, qui debet eſſe inter relata adinuicem, quæ ſunt extra ſeſe, impedit ꝙ Dei ad creaturas nulla eſt relatio realis in Deo, etſi pręcludātur alia, quæ in creaturis ſunt rationes creatiuæ ordinis. Ipſe. n. non poteſt eſſe extremum alicuius ordinis naturalis, & realis inter ipſum & creaturas, ſed eſt extra omnem ordinem reſpectu creaturæ.

Creaturæ enim ex hoc dicuntur eſſe eiuſdē ordinis, quòd ſcilicet ſunt extrema ordinis eiuſdem naturalis, & ſimiliter quòd habent ordinem naturalem ad Deum, vt ad primum efficiens formale, aut finale, vt iam dicetur: ideò enim ad ipſum neceſſariò habent relationem realem. Ante iſtam autem radicē præcedunt aliæ. ſ. dependentia, mutabilitas, & imperfectio, propter quas etiam dicuntur eſſe reales relationes creaturarum inter ſe tanquam conditiones naturæ creatæ, quibus naturaliter, & ex ſe abſque intellectu & volūtate operante habet in ipſa fundari relatio, quæ realis dicitur ex hoc. Propter quas adhuc amplius repugnat Deo habere relationem realem ad creaturas, quia mox Deo repugnat, quòd ſit dependens ad aliud, aut ex ſe imperfectum, aut ꝙ aliquid per aliud ei acquiratur, & per hoc ſit tranſmutabile. Vnde quia Philoſophi in Deo relationes reales ad intra non poſuerunt propter eius ſimplicitatem, ſed omninò eſſe in ipſo negauerunt, & ponebant aliquas relationes reales ad intra ſolùmmodo in creaturis materialibus compoſitis, ſecundū quod dicit Simplicius in fine ſuper capitulum de relatione. In materialibus quidem propter diſtentionē, & propter materialem diuerſitatem habitudo ſubſiſtit. In his autem, quæ ſunt ſine diſtentione, & immaterialia, & impartibiliter coniuncta, quomodo vtiq; erit habitudo? Niſi fortè (quod quidam dicebant) ſicut & diſtinctio ibi dicitur, ita & diuerſitas. Quare etiam in Deo, & in immaterialibus nō poſuerunt relationes reales ad extra, & hoc propter accidentalitatem quam important, & tranſmutabilitatem, quam in ſubiecto ſupponunt, ſicut in tertia quæſtione ſeq. declarabitur, ſecundū quod de primo dicit ibidem Simplicius. Nulla eſt ibi habitudo, neque intelligitur. In quibus enim nō eſt alterum in altero, vt habitudo in ſubſtantia, hoc quidem aliud: illud autem aliud, vt adinuicē aliquo modo ſe habeant, quomodo poſſibile eſt in iſtis ipſum ad aliquid conſiderari niſi ſecundum aliquam analogiam, ſicut & cauſas dicimus ibi & cauſata? De ſecundo verò dicit in fine. Adhuc autem ſi ſuperuenti iam naturam habere dicūtur ipſa ad aliquid, & adnaſcentiæ aſſimilari, & eſſentiam à tranſmutatione extrinſecorum dependentem habent, quomodo in illis conſiderari iſta poſſibile eſt? quaſi dicat nullo modo. Idcirco Philoſophi omninò in Deo, & ſubſtantijs immaterialibus, quas deos poſuerunt, nullo modo ponebant relationes reales ad Deum. Sicut autem ordinem naturæ neceſſariò præcedit dependentia, vt relatio dicatur ordo dependentię, ſecundum quod dictum eſt, ſic dependentiā neceſſariò præcedit mutabilitas: nihil enim ad aliud dependet niſi per illud ſibi aliquid habeat acquirere, & hoc per mutationem. Et quia non eſt aliquid natum acquirere quicquam per mutationem niſi propter ſuam imperfectionem: idcirco mutabilitas neceſſariò pręſupponit imperfectionem, qua res non habet perfectum eſſe naturæ ſuę, & hoc propter ipſius limitationem, quæ eſt prima radix omnium: limitatio enim eſt cauſa imperfectionis, & per conſequens om-

omnium aliorum. Quia enim creatura limitata eſt: ideo imperfecta eſt, & quia imperfecta, ideò eſt mutabilis, & quia mutabilis, ideo eſt dependens, & quia dependens, ideò ordinem habet naturalem ad id, à quo dependet, vt quoquo modo perficiatur per illud.

Quia in relationibus proportionalium id ſuper quod fundantur, puta album, in altero ſimilium non habet totaliter in ſe rationem albedinis, ſed ſolum participationem eius: ideò dependet ad aliud album, quia perfectius ſecundum rationem ſpeciei habetur in duobus, quam in altero illorũ. In actiuis etiam neceſſitate naturæ, quia aut non habet, niſi formam producendam in paſſiuo participatam, vt calefactionem, aut non niſi virtute, vt ſol formam vermis: ideò etiam dependet ad ſuam perfectionem habendam ab ipſo paſſiuo, & multo fortius è conuerſo.

In menſuris etiam planum eſt, quòd menſuratum reſpectu menſuræ quid imperfectum eſt, & habet ſuam perfectionem à menſura, licèt è conuerſo nequaquam.

Ad ſecundum, quòd relatio in Deum, & creaturas eſt relatio commenſurationis, in qua non refertur Deus ad creaturam, niſi quia creatura refertur ad ipſum.

Dicendum, quòd Deus non ſolùm refertur ad creaturas ſecundum commẽſurationis rationem, ſed etiam ſecundum rationem proportionis, & ſecundum rationem actionis. Ad cuius intellectum ſciendum, quòd ſecundum Philoſoph. quinto Metaphyſ. cap. de relatione, tres ſunt modi relationum ſecundum triplex genus cauſæ formalis, efficientis, & finalis: ad quos omnes relationes habent reduci, & illæ quæ ſunt ſecundum rẽ, & illæ quæ ſunt ſecundum rationem. Sed Philoſophus proponit eos in relationibus realibus, & eſt primus eorum in proportionibus.

Proportionalia enim relationem habent inter ſe ſecundum rationem vnius, & multi. Propter quod Philoſophus vocat eum ibidem modo numeri. Vnum enim, vt dicitur decimo Metaphyſico. habet idem & ſimile & æquale, & multum habet diuerſum, & diſſimile, & inæquale, & vt dicit in quinto æquale & ſimile, & idem dicuntur ſecundum vnum modum, quia referuntur ad vnũ, hoc eſt ſecundum Comment. quòd proportio in eis eſt eadem in vtroque extremo.

Per quod intelligit, quòd in eorum contrarijs inæquale diſſimile, & diuerſum dicuntur ſecundũ eundem modum etiam, quia referuntur ad multum, eo quòd proportio in eis eſt diuerſa in vtroque extremorum ab altero tantùm. Et eſt in omnibus iſtis relatio ſecundum genus cauſæ formalis, quia non eſt niſi eorum, quæ conueniunt in forma generis, aut ſpeciei. Sunt enim æquale, & inæquale in quantitate, idem & diuerſum in ſubſtantia, ſimile & diſſimile in qualitate, ſed diſſimiliter diuerſa ſpecie ſecundum qualitatem: ſimile verò propriè inter eadem ſpecie. Et dicuntur inæquale, diſſimile, & diuerſum in communicando eadem forma difformiter, æquale ſimile, & idem in cõmunicando eadem forma conformiter. Secundus autem modus eſt in actionibus: actiua autem & paſſiua ſunt relatiua per potentiã actiuam, & paſſiuam in eis.

Diſpoſitionem enim relationis vnum eorum non acquirit niſi reſpectu alterius, vt calefaciens reſpectu eius, quod calefit, vt habetur quinto Metaphyſicæ. Et eſt iſte modus ſecundum genus cauſæ efficiẽtis manifeſtè. Et in iſtis duobus modis eſt relatio ſecundum rem in vtroque extremorum, dicente Philoſopho in quinto Metaphyſ. Omnia quæ dicuntur modo numeri, & potentiæ, ſunt relatiua, quia eſſentia eorum dicitur ad aliud, & non quia illud aliud dicitur ad illa. Commenta. id eſt nõ quia alterum eorum intrat in relatione per ſe, ſed ſupple vtrunque. Tertius verò modus eſt in commenſurationibus, ſecundum quem menſuratum dicitur ad menſuram. Et eſt ſecũdum iſtum modum relatio ſecundum rem in menſurato: ſecundum rationem verò in menſura, dicente Philoſopho ibidem. Intellectum & ſcitum dicitur relatiuum, quia ad illud dicitur aliquid aliud, vbi dicit Commentat. Relatio eſt duobus modis, aut in ſubſtantia vtriuſque relatiui, aut in ſubſtantia alterius tantùm, & in altero propter iſtud. Et eſt iſte modus ſecundum genus cauſæ finalis: illi enim quod primo eſt vnum, quod eſt menſura, hoc nomen accidit ei per complementum, quia ſcilicet eſt aliquid in ſe perfectum, & completum, quod rationes perfectionis, & completionis omnium aliorum in ſe continet.

Circa primum iſtorum modorum, qui conſiſtit in proportione ſecundum formam, ſciendum eſt, quòd communicantia in forma poſſunt communicare ea, puta ſimilia, quadrupliciter.

Vno modo ſimpliciter, & abſolutè nulla prærogatiua ſecundum formam exiſtente in vno ſuper alterum.

Alio modo in altero eorum exiſtente ſecundũ formam aliqua prærogatiua, & hoc tripliciter, vel ſecundum rationem intenſionis, vel ſecundum rationem imitationis, vel ſecundum rationem productionis.

Primo modo dicuntur ſimilia æqualiter alba.

Secundo modo magis album, & minus.

Tertio modo exemplar, & exemplatum.

Quarto modo producens, & productum. Et primis duobus modis iſtorum quatuor nõ eſt aliqua relatio Dei ad creaturas, quia creaturæ non participant formam Deitatis ſecundum rationem, qua eſt in Deo, neque ſecundum æquale, neque ſecundum magis & minus, ſicut minus album participat eandem formam cum magis albo, ſed creaturæ participant formam deitatis ſecundum rationem cuiuſdam imitationis, quod pertinet ad primum modum relationis.

Et illam

Et illam rationem imitationis participant, quo ad eſſe exiſtentiæ ſecundum rationem productionis. Sed hoc pertinet ad ſecundum modum relationis. Iuxta primum iſtorum quatuor modorum in diuinis rres perſonæ ſunt æquales, & ſimiles in ſubſtantia. Iuxta ſecundum modum nulla eſt relatio in diuinis, quia in illis non ſunt magis & minus. Iuxta tertium modum eſt relatio filij in eo, ꝙ eſt imago ad patrem. Iuxta quartum modum eſt ralatio filij ad patram, & ſpiritus ſancti ad vtrũque. Tertius autem modus principalis relationis, qui eſt commenſurationis, nullo modo cadit in diuinis inter perſonas, quia nulla perſona habet formam Deitatis participatam ad menſuram, ſed æqualiter illimitatè eſt in qualibet perſona diuina. Sed eſt inter Deum & creaturas, inter quos etiam ſunt alij duo modi principales relationis, ſed differenter, quoniam ſecundum reſpicit ſolùmodo creaturarum exiſtentiam, primus verò, & tertius reſpiciunt earum eſſentiam, ſed differenter, quoniam primus reſpicit eſſentiam ſimpliciter, vt eſt eſſentia, tertius vt eſt determinata quantitate in gradu naturæ. Sed primus modus non reſpicit eſſentiam creaturæ ſub ratione, quę eſt eſſentia ſimpliciter, & abſolutè abſque omni relatione imitationis, qualiter ſecundum primum modum ſeſe reſpiciunt æqualiter alba, & magis & minus album, ſic enim non eſt relatio, niſi inter illa, quæ habent eandam rationem formæ, ſed relatio Dei ad creaturas ſecundum primum modum relationis reſpicit eſſentias creaturarum ſub ratione imitationis. Sic enim eſſentiæ creaturarum habent ſimilitudinem ad Deum. Et eſt inter Deum, & creaturam relatio ſecũdum genus cauſæ formalis, quę eſt inter exemplar & exemplatum, & eſt ſecundũ rationes ideales, à quibus formaliter licèt non effectiuè ſunt creaturarum eſſentiæ id quod ſunt ad ſe aliquid par eſſentiam. Et ideò Philoſophus ponendo mundum eſſe ęternum, & illa quæ ſub Deo exiſtunt ſecundum ſpeciam in vnico indiuiduo nõ eſſe ab alio productiuè, nec formaliter, ſed eſſe ex ſe formaliter quædam neceſſe eſſe, licèt ſecundum formam inferioris gradus nullam poſuit relationem realem aliorum ad primum, niſi fortè ſecundum rationam menſurati tantùmmodo. Vnde ſi qui adhuc nituntur dicera, ꝙ nulla eſt relatio inter Deum, & creaturam, niſi ſecundum rationem menſuræ, negant inter ipſos eſſe aliquem reſpectũ ſecundum rationem cauſæ efficientis, & formalis exemplaris, & per conſequans negant Deum ſe habare ad craaturas in triplici genere cauſæ, quia non eſt genus cauſę in aliquo ſecundum quod non habetur habitudo, & relatio inter ipſam, & cauſatum.

Nos ergo, qui debemus ponere, ꝙ nec creaturæ ſunt etiam vt obiacta cognita exiſtentia in diuina cognitione id quod ſunt ad ſa aliquid per eſſentiam, niſi ab alio, & id quod ſunt per eſſentiã aliquid exiſtẽtia in ſola cognitione, non eſt ab alio effectiuè ſecundum genus cauſæ efficientis, quia illud ſolùm reſpicit rerum exiſtentias, neceſſe habemus ponere ꝙ eſt ab alio, ſed ſecundum genus cauſæ formalis exemplaris tantùm, & hoc à rationibus idealibus, ſecundum ꝙ exponetur in quæſtione ſequenti. Et ſic ex parte intellectus ſecundum rationes ideales Deus habet relationem ad creaturas ſecundum primum modum relationis, ſed ſecundum rationem tantùm, quemadmodum in Deo idea eſt aliquid ſm̃ rationem tãtùm. Et eſt iſta relatio in Deo ad creaturam non quia creatura eſt ad ipſum, ſed magis è conuerſo. Etenim ſciẽtia Dei ex ſola ſe eſt cauſa rerum non quo ad ipſarum exiſtentiam, ſed quo ad ipſarum eſſentiam tantùm. Et cum ſecundum hunc modum creatura eſt à Deo id quod eſt per eſſentiã, quia eſt hoc ipſum ſecundum limitationem, neceſſariò eſt ad ipſum, vt menſuratum ſecundum gradum naturæ determinatum, ex quo habet relationem ad Deũ ſecundum rationem menſurati ad menſuram ſuã. Eſt enim eſſentiam creaturæ dupliciter conſiderare. Vno modo ſecundum id quod eſt per eſſentiã. Alio modo ſecundum quantitatem, & gradum ipſius eſſentiæ.

Primo modo refertur ad Deum vt ad exemplatum quid cauſæ formalis. & hoc quia exemplaris, vt forma refertur ad ipſum, & hoc ſecundum primum modum relationis per quandam reductionem.

Secundo modo refertur ad Deum, vt menſuratum eius, Deus ad ipſam, vt menſura, & hoc non niſi quia ipſa refertur ad ipſum, & hoc ſecundum tertium modum ralationis. & quomodo hoc, amplius exponetur in quęſtione ſequenti. Et ſunt iſti duo modi relationis fundatæ in eſſantia creaturæ ad Deum abſque ordine eius ad exiſtentiam, ita ꝙ relatio Dei ad eſſentiam creaturæ ſecundum primum modum, & rationem formæ, præſupponitur relationi creaturæ ad Deum ſecũdum tertium modum, & rationem finis. Et iſti duo præſupponuntur relationi Dei ad creaturam in ordine ad earum exiſtentiam extra diuinum intellectum, quæ eſt ex parte voluntatis, & pertinet ad ſecundum modum relationis, & rationem efficientis.

Ad tertium, ꝙ Deus eſſentia ſua inquantum cõtinet perfectiones creaturarum in eſſendo, nõ refertur ad creaturas, niſi quia ipſæ referuntur ad ipſum: Aliter anim in Deo eſſet relatio realis ad creaturas, quia realitar cõtinet illas perfectiones: non quia creatura refertur ad ipſum: Dicendum, ꝙ benè verum eſt, ꝙ Deus ſecundum tertium modum relationis, qui conſiſtit in cõmenſationibus, eſſentia ſua refertur ad creaturam, quia creatura refartur ad ipſum, quoniam ſua eſſentia ratione qua eſt eſſentia ſimpliciter, eſt vnica menſura omnium creaturarum, & id quo ſimpliciter quantitas, & gradus eſſentiæ earum habat cognoſci, & hoc per ſe & ex ſa. Quod tñ ipſa eſſentia diuina, vt menſura per ſe cognoſcitur determinatè quan-

titas eſſentiæ creaturæ ſecundum gradum determinatum, hoc non eſt, niſi inquantum continet perfectiones earum, ſecundum quod hæc patebunt in quæſtione ſequenti. Sed tamen vtroque modo non refertur ſecundum tertium modum relationis ad creaturam, niſi quia creatura refertur ad ipſum, quia ratio perfectionalis pertinet ad genus cauſæ finalis, ſecundum quod non eſt relatio finis ad aliquid, niſi quia illud ad ipſum. Quod autem aſſumitur, quod Deus in cognoſcendo, & volendo non refertur ad creaturas, niſi eſſentia ſua, inquantum continet in ſe perfectiones creaturarũ in eſſendo: Dicendum, quòd in diuina eſſentia eędem rationes ſunt perfectionales, & ideales differenti ratione. Sunt autem eędem rationes, quia vt ſunt perfectionales, & vt ſunt ideales non ſunt in eſſentia ex natura eſſentiæ abſolutę, niſi virtute tãtùm, ſed ſolùmmodo ex conſideratione intellectus, vt patet de ipſis inquãtum ſunt ideales, & iam amplius patebit in ſequenti qõne, vbi etiam declarabitur quomodo ſunt in eſſentia ſecundum actũ ex cõſideratione intellectus, inquantum ſunt perfectionales. Differunt autem ſola ratione, quemadmodum forma eadem eſt principium eſſendi, & cognoſcendi, vt forma, & principium perficiendi, vt finis. Quia inquantum ſunt rationes ideales pertinent ad Deum, vt eſt cauſa formalis creaturarum, inquantum verò ſunt perfectionales, pertinent ad eundem, vt eſt cauſa finalis. Et inquantum ſunt rationes ideales, refertur Deus ad creaturas per ipſas, vt ipſæ creaturæ ſunt aliquid per eſſentiam ad ſe, & vt ipſę ideę ſunt rationes cognoſcendi illas, & hoc ſecundum primum modum relationis. Inquantum verò ſunt rationes perfectionales refertur Deus ad creaturas per ipſas, vt ipſæ creaturæ ſunt aliquid limitatum in gradu quantitatis naturæ, & vt illæ ſunt rationes menſurandi gradũ quantitatis in eſſentia creaturæ, & hoc ſecundum tertium modum relationis.

Et primo modo relationis non refertur Deus ad creaturas per intellectum, & voluntatem, quia creaturæ referuntur ad ipſum, ſed è conuerſo potius, ſed ſecundo modo, ſecundum quod iſta patebunt iam ex ſequenti quæſtione.

IN QVODLIBET. NONVM.

Quodlibet Nonum duas ſupra triginta continet Quæſtiones de more attinentes tùm ad Deum ipſum, cùm etiam ad creaturas, ſecundum quòd initio plurium Quæſtionum Auctor ipſe in progreſſu notificat.

Comment. in Quæſtionem Primam, quæ eſt,

Vtrum omnis relatio inter Deum, & creaturam ſit quia ipſa creatura refertur ad Deum, & non è conuerſo.

IN titulo ſupponitur eſſe relationem inter Deum & creaturas, & quidem relationem, quâ Deus refertur ad creaturas eſſe rationis, non realem, non autem omnem relationem eſſe rationis, qua creaturæ referuntur ad Deum. Quæritur autem an omnis relatio, qua refertur creatura ad Deum ſit realis, ita vt quoniam refertur, ideo rationis relatione referatur Deus.

In corpore eſt concluſio. Non omnis relatio inter Deum, & creaturam eſt, quia ipſa creatura refertur ad Deum.

Not. autem ante omnia, quod hoc dicere eſt idem ac ſi dicatur, aliqua relatio eſt inter Deum & creaturam, in qua non refertur ad ipſam Deus, quoniam ad ipſum refertur creatura, ſed contra ideò refertur creatura ad ipſum, quoniam ipſe Deus refertur ad illam. Vbi aduertenda eſt illa regula æquipollentiarum. Quòd ſi alicui ſigno vniuerſali proponatur negatio, æquipollet ſuo contradictorio. Ad illam ſiquidem quæſtionem ſequitur ſecundum reſolutionem talis concluſio. Non omnis relatio, &c. cui cum correſpondeat contradictoria quæſtionis, eſt idem ac ſi dicatur quædam relatio, non &c.

Probatur concluſio modo ex argumento contrà in fronte quæſtionis; quoniam ideæ, &c. Quod totum eſt ex Auguſtino. quæſt. 46. octoginta trium.

Secundo probatur pariter ex fundamento D. Auguſtini, quòd omne, quod relatiuè dicitur ad alterum, habet aliquid, quo dicitur ad ſe, ſed creatura nihil habet, quo dicatur ad ſe, quia totum eſſe habet à Deo. Ergo vel nullo modo refertur ad Deum, vel ſi refertur, refertur ſicut poſterius ad prius, & ſicut ſecundum ad primum. Iam verò poſterius refertur ad prius, & ſecundum ad primum, quia prius refertur ad poſterius, & primum ad ſecundum. igitur &c. ſe habet enim Deus ſicut prius, vel primum; creatura ſicut ſecundum, atque poſterius.

Not. dubium ſuper illud fundamentum Auguſtini. Videtur enim non eſſe ad aures Philoſophi, qui vult relatiua eſſe, quæcunque hoc ipſum quod ſunt aliorum eſſe dicuntur. Quod ſi hoc verum eſt, illud non eſt neceſſarium, quòd primo ad ſe dicantur relatiua, & habeant aliquod eſſe, quia totum eſſe ipſorum conſiſtit in relatione ad alterum.

Ad euidentiam autem huius rei, not. quòd omnis relatio accidens eſt, licèt Deo non ſit accidens. Eſt profectò accidens ipſa relatio adueniens creaturis, quod etiam Auctor, & omnes dicunt. Et licèt Boetius dicat, quòd omnia, quæ de Deo dicũtur, tranſeunt in diuinam ſubſtantiam præter relationem; tamen non eſt, quòd relatio retineat accidentalitatem, quaſi ſit in Deo tanquàm in ſubiecto, hoc. n. nefas dictu eſſet. Sed vtique in nobis, ac cæteris creaturis eſt accidens. Vt autem primum loquamur de nobis, deinde communiter de relatione vt conuenit tùm Deo cùm nobis, conſiderandum, quòd cum relatio accidens ſit, oportet vt ſit in ſubiecto, & quidem abſoluto, nè relationis ſit relatio. Vnde ſi paternitas relatio eſt, oportet vt ſit in aliquo abſoluto, quod amota paternitate ſit aliquid ex ſe. Vnde cum dicit Philoſophus, quod relatiua ſunt quæcunque hoc ipſum quòd ſunt aliorum eſſe dicuntur, Eſto. v. g. Pater. In patre duo ſunt. Paternitas, & fundamentum, ſiue ſubiectum paternitatis. Paternitas relatio eſt, fundamentum ſubſtantia eſt, puta homo, nunc autem homo iſte dum refertur ad filium, aut refertur quatenus homo, vel quatenus pater. Non quatenus homo, vt dicit Philoſophus manifeſte in cap. de relatione. Igitur eſſe hominis non conſiſtit in eſſe alterius; ſed quatenus pater, quare eſſe patris conſiſtit in eſſe filij. Pater igitur habet, & quo refertur ad aliud, & quo dicitur ad ſe. Vt autem loquamur communiter. omnis relatio, ſiue in diuinis, ſiue in his inferioribus, eget fundamento. Vt in diuinis, fundamentum paternitatis eſt Deus, ſic filiationis. Nunc autem Deus quatenus Deus nequaquàm refertur ad filium, ſed quatenus pater. Vnde eſſe patris conſiſtit in eſſe filij, ſed vltra remanet eſſe Dei, quod dicitur ad ſe, & non ad aliud. ſic itaque patet quomodo, quod ad aliud refertur habet eſſe, quo ad ſe dicitur. Cæterum quoniam creatura nullum prorſus habet eſſe niſi dependẽs reſpectu Dei, illud ſequatur oportet, vt non poſſit referri ad Deum, niſi ſub ratione, qua dictum eſt.

In reſponſione autem ad primum argumentum laborandum aliquantulum eſt. Agit. n. ſatis diligenter Auctor de relationibus tùm rationis, cùm etiam realibus, vt manifeſtet, quænam, & quo ordine ſint in Deo, & creaturis, inter quæ nonnulla dicit, in quibus non acquieſcit vllo modo Scotus, vt videre erit. Interim quæ habet Auctor in hac reſponſione curabimus breuiter ad facilem formam redigere, vt facilius quoque diſputationem aggrediamur.

Relatio alia eſt

- *Rationis, quæ non fundatur in re abſque opere intellectus, & hoc vel cauſando*
  - *Relationem in vtroque extremorũ, & tunc intellectus operatur, vel circa*
    - *Relationes diuerſas habentes diuerſitatẽ ex natura rei aliquo modo diuerſa*
      - **Prima Concluſio.** Deus non refertur ad creaturam, vel contra hac relatione.
    - *Extrema habẽtia diuerſitatẽ ex ſola conſideratione intellectus abſque omni diuerſitate rei*
      - **Secunda concl.** Deus ab æterno refertur, &c. in tempore ſine ſui mutatione.
  - *In altero tantum extremorum in ordine ad alterum, in quo eſt relatio ſecũdum rem, & tunc intellectus operatur rationem circa vnum in ordine ad alterum, & ad relationẽ, quæ eſt in altero dupliciter*
    - *Primò vt circa illud, quod ex ſe nõ prætendit aliquã habilitatẽ vt intellectus operetur circa illud relationẽ*
      - **Tertia concluſ.** Deus refertur ad creaturam, quia creatura refertur ex tempore.
    - *Secũdò, vt circa illud qđ ex ſe habet aliquã habilitatẽ, vt intellectus circa illud operetur, & hoc vel quod*
      - *Relatio illa q̃ eſt ſecũdũ rẽ, præexiſtat in altero extremo, & ſecundũ eius correſpondentiam formetur in alio, vt ꝑ hoc relatio ſecundũ rẽ quodammodo eſt ratio cauſandi illã, quæ eſt ſecũdũ rõnẽ*
        - **Quarta concl.** Deus refertur ad creaturã, & è contra, ſed ideò creatura refertur, quia Deus ad ipſam ab æterno.
      - *Relatio illa, quæ eſt ſecundum rationem natura ſit prior in illo in quo eſt, & ſecundũ eius correſpõdentiam habeat eſſe id, quod eſt alterum extremum, & relatio realis in illo*
- *Realis, quæ fundatur in re ſine opere intellectus, & fundatur, vel*
  - *Ex præciſa natura ipſius rei abſolutè, ſuper quam habet fundari abſque omni ordine ſuo ad rem aliam abſolutam*
    - **Quinta concl.** In Deo ſunt huiuſmodi relationes ad intra nõ autẽ ad extra.
  - *Non abſq; tali ordine*
    - **Sexta cõcl.** Nulla relatio ẽ huiuſmodi ĩ Deo ad extra, ſed in creatura.

Hac forma ſententiam Doctoris credimus maxima ex parte manifeſtatam eſſe. Tenemur tamen quaſi ad principium redeũtes conſiderare concluſiones poſitas ex mente Doctoris.

De prima igitur ſi attendamus vnde oritur, cognoſcere poſſumus, ꝙ non conuenit Deo, atq; creaturis mutuò, vt modo qõ eſt. Quippe pro quanto prouenit à primo membro, ideò relatio talis non conuenit Deo, & creaturis mutuò, quoniam tunc alterum eorum ſe haberet veluti genus, alterum verò vt ſpecies, ſicut animal, & homo, quod nõ eſt de Deo, atq; creatura. Vt verò prouenit à ſecundo membro, ſequeretur, ꝙ inter Deum, & creaturam eſſet identitas, quæ concedenda non eſt vllo modo. Et profectò, vt &c. nos manifeſtamus in Parmenide Platonis, non eſt Deus ſibi, nec alteri idem, vt nullam prorſus identitatem patiatur. Et de hac concluſione non eſt difficultas.

De ſecunda concluſione etiam non eſt difficultas. Quòd.n. referatur Deus ad creaturam, ſubintelligitur relatione rationis, notum eſt apud omnes. Quòd etiam ſine ſui mutatione patet, quia Deus nunquam mutatur.

Not. autem, ꝙ inter exponendum huiuſmodi concluſionem Auctor habet, ꝙ eſt eadem relatio prorſus noua, & antiqua, vt noua relatio, quæ dicitur ex tempore, potius ita appelletur, quàm ꝙ re vera ſit noua. Et in hoc immorandum aliquantulum eſt. Quippè hic oritur Quæſtio, Vtrum de Deo dicatur aliqua relatio ex tempore. Auctoris autem concluſio in hac quæſtione inter reſpondendum ad hoc argumentum, &c. in 7. Quolib. qõ. j. eſt. Quòd de Deo nulla dicitur ex tempore relatio, hoc eſt de nouo. Probatur. Quia ſicut actio eſt eadem, licet diuerſimodè conſiderata, vt in aptitudine, vt in potentia, vt præſens, vt præterita, vt futura, ita relatio fundata ſuper actionem ſic, &c. ſic conſiderata eſt eadem relatio, igitur &c. Et præſertim in hac parte habet, ꝙ ſunt eadem relatio, differentes ſecundum aliam, &c. aliam denominationem, quæ eſt minor differentia, &c. huius denominatio alia eſt propter nouam paſſionem in creatura, ergò eandem

eandem relationem dicit in Deò ipſum eſſe creatiuum. Sed æternaliter fuit creatiuus, ergo cum dicitur creans non eſt in eo relatio noua, ſed noua appellatio relatiua.

Confirmatur per Auguſtinum 5 de Trinitate cap. vlt. vbi hanc potius appellat nouam appellationem, quàm relationem.

Contra autem hanc determinationem in primis eſt Scotus 1. ſententiarum diſt. 30. q. j. Et quidem.

Primò arguit. Quòd ſi in Deo non eſt relatio noua, ergo nec erit in creatura, conſequens falſum, ideò &c. antecedens. Conſequentia patet, quia aptitudinali in Deo correſpondebat aptitudinalis in creatura, &c. actuali actualis. ſi ergo aptitudinalis, & actualis in Deo ſunt eadem, erunt eadem etiam in creatura. Falſitas conſequentis patet, quoniam nulla eſſentia eſſet noua, quod videtur abſurdum.

Secundò Intelligibilia diſtincta ſecundum rationem arguit intellectiones diſtinctas ratione in intelligente, ſed creatum, & creabile ſunt duo intelligibilia diſtincta à Deo intellecta, vt patet de Antichriſto, qui aliter intelligitur, vt creabilis, aliter vt creatus. Igitur & intellectiones plures diſtinctæ. Ergo plures relationes diſtinctæ ſecundum rationem erunt in Deo reſpectu creabilis, &c. creati. Non ergo eſt eadem relatio in Deo ab æterno, & noua ſecundum rationem, &c.

Confirmatur, quoniam creabile non eſt niſi in potentia, & quidem eſt tale ſecundum quid, ꝙ verò creatum eſt, in actu eſt, & ſimpliciter. Sed hæc non poſſunt eadem prorſus intelligi intellectione, ergo diſtincta, ergo &c.

Tertiò arguit contra id quod Auctor dicit, hanc potius dici debere ex Auguſtino nouam appellationem, quam relationem, ſic. In quocunq; eadem forma habet idem eſſe, videtur eodem modo poſſe appellari ab illa. Quia n. forma talis eſt, &c. in tali, ideò tale appellatur ab ipſa, & non è conuerſo. ergo ſi relatio erit eadem, & vniformiter ad creaturam ex parte Dei, non videtur quare non poſſet Deus ſemper vniformiter ab ea appellari. Quod n. forma ſit in aliquo, & tamen quod non poſſit ab ea denominari, vt dicatur habens formam, contradictio eſt, quia non differunt concretum & abſtractum formæ, niſi in ſola denominatione ſubiecti, ergo ꝙ creatio actio ſit in Deo, & tamen quòd non poſſit ab ea denominari, contradictio eſt.

Quartò etiam D. Thomas videtur contra huiuſmodi determinationem in 3. ſententiarum diſt. 30. art. p. q. p. Sic arguens. Omnis reſpectus conſequens actionem Dei tranſeuntem ſecundum modum ſignificandi in creaturam requirit ipſam creaturam eſſe. Sed aliqui reſpectus Dei ad creaturam ſunt huiuſmodi, vt illi, qui ſignificantur per hæc nomina, creator, gubernator, &c. Ergo tales reſpectus non poſſunt verè dici de Deo, niſi creatura ſit, ſed creatura eſt ex tempore. ergo &c.

Quintò contra ſuppoſitum huius concluſionis, nempè ꝙ in Deo eſt relatio rationis ad creaturam, arguit Aureolus loco citato. Quicquid refertur ſecundum rationem eſt eiuſdem ordinis ſecundum rationem, cum eo, ad quod refertur; ſicut quicquid refertur ſecundum rem eſt eiuſdem ordinis ſecundum rem; ſed Deus non eſt eiuſdem ordinis ſecundum rationem cum creatura, cum ſemper ſit ſuper omnem creaturam, ergo non refertur ad creaturam ſecundum rationem.

Hæc ſunt præſertim, quibus Auctoris noſtri ſententia in hac parte valdè exagitatur à Doctiſſimis viris, vt neceſſe ſit illis obuiam ire, nonnullis prius, tametſi paucis, adnotatis.

Not. itaq; quid nam ſit illud, qđ in Deo eſt creatiuum, creatum, & creãs, & ſic communiter quid factiuum, factuũ, & faciens. Profectò igitur nulli dubium eſt, quod eſt diuina voluntas tribus in Trinitate perſonis communis; Deus n. noſter in cœlo omnia quæcunq; voluit fecit. Nunc autem ſicut diuina voluntas eſt factiua, factura, & faciens, ita & noſtra voluntas huiuſmodi eſt. Cęterum de noſtra voluntate loquendo, aut eſt eadem factiua, factura, atq; faciens, aut diuerſa. ſi eadem prorſus, quid repugnat, ꝙ non ſit eadem etiam diuina voluntas factiua, factura, & faciens? Certè quæcunque nobis perfectionis conueniunt, & Deo ipſi conueniunt, ſed excellentiori modo. At eſto quod voluntas noſtra diuerſa ſit, profectò vel eſt diuerſa realiter, vel ratione. Non profectò realiter, quia voluntas vnica eſt, & non plures in quolibet realiter. hoc n. eſſet dicere, & eſſe plures formas in eodem eiuſdem ſpeciei, quare erit diuerſa ratione; ſed hoc eſſe non poteſt ſine ſui mutatione, quoniam ſi de factiua fit faciens, neceſſe eſt vt mutetur. In Deo autem nulla mutatio eſt, ſed eadem voluntas ſemper manet eadem ab æterno. Quòd cum maneat eadem, profectò nihil noui ei accidet. Quod rectè intelligendum eſt. Certum eſt. n. ꝙ Deo nihil accidens eſt. Et tamen contra determinata realiter dicitur creator, & dominus ex tẽpore. Hanc autem appellat ex Auguſtino nouam denominationem. cum contra velit Scotus, & D. Thomas appellari nouam relationem. Sed oportet negotium intelligere. Verum illud eſt, ꝙ Deus ſua voluntate eſt conditor omnium, & ꝙ voluntas eius æterna eſt, & immutabilis. Sed diſtinguere oportet de relatione, qua Deus refertur ad creaturam, ꝙ duplex eſt. Altera, qua Deus refertur ad creaturam, quia creatura refertur ad ipſum. Altera, qua Deus refertur ad creaturam, non quia creatura refertur ad ipſum. Dum accipimus hoc ſecundum, tunc relatio re vera eſt potius in conditore Deo, immò principaliter in Deo, quam in creatura, & dicitur vera relatio in Deo, & quidem æterna. Cui ſi comparatur altera relatio, potius exiſtens, &c. prius in creatura, reſpectu Dei non dicitur vera relatio. Vbi hoc conſiderandum, quod dum dicitur, quòd eſt noua appellatio, non tollitur, ꝙ hæc noua appellatio vocetur relatio. Immò conceditur, ꝙ eſt relatio. Sed quæ relatio? Non relatio, qua creatura refertur ad Deum, quia Deus refertur ad ipſam. Sed è contra, Deus refertur ad ipſam, quia creatura refertur ad ipſum. Vnde hæc relatio non determinat vtrunque extremum, ſed alterum, ſcilicet creaturam. Et ideò ſecundum ſuam determinationem appellatur relatio vera in creatura, in Deo verò non ita propriè dicitur relatio, ſed potius, vt dictum eſt, noua appellatio. Contra verò altera relatio, qua creatura refertur ad Deum, quoniam Deus refertur ad ipſam, verè, ac propriè dicitur relatio in Deo. Et ex his poſſumus facilè ſoluere quælibet argumenta.

Ad primum igitur dicimus, ꝙ in Deo eſſe relationem nouam capitur dupliciter; primò quatenus determinat vtrunq; extremum, ſecundò quatenus alterum tantùm. Concedimus in Deo eſſe relationem nouam determinantem alterum extremorum, non autem vtrunque, & de determinante alterum diſtinguimus, ꝙ vel intelligitur determinare ipſum Deum ità, vt adeò creatura referatur ad ipſum, quia Deus refertur ad ipſam. Vel determinat ipſam creaturam ita, ꝙ ideò Deus refertur ad ipſam, quia ipſa refertur ad Deum. Et tunc conceſſo hoc vltimo, primum negamus Quippè relatio determinans ita Deum, æterna eſt, & ſine mutatione. De ſecunda verò relatione loquentes, concedimus libenter, ꝙ ſit noua relatio, & ex tempore, & dici in Deo, relatio noua, ſed non propriè, quia propriè magis dicenda eſt noua appellatio.

Ad ſecundum. Diligenter attendendum, ꝙ dum diuinus intellectus intelligit creabile, & creatum, falſum eſt quòd ſit diuerſa ratio intelligendi, quia Deus vocat ea, quæ non ſunt tanquàm ea, quæ ſunt. Vnde relatio intelligentis ad intelligibilia, hæc intelligentis inquam, Dei, vel intelligitur, vt prius determinare intelligentem, quatenus intelligibilia referuntur ad intelligentem, quia intelligens refertur ad ipſa, & tunc dicimus, ꝙ eſt vnica prorſus relatio, nullo pacto differens. Vel intelligitur determinare ita intelligibilia, quòd ideò intelligens ad ipſa refertur, quoniam intelligibilia referuntur ad intelligentem Deum, & tunc concedimus libenter relationem nouam eſſe, & differentem ab illa æterna, quæ tamen magis propriè in Deo dicitur noua appellatio, quàm noua relatio, quia propriè hæc ſit creatura. Et idipſum dicimus ad confirmationem. Quippè concedimus, quòd tale in potentia ſit tale ſecundum quid, & ideò relatio determinans id, quod eſt in potentia, &c. id, quod actu, quatenus obiecta ſcibilia ſunt reſcibilia, vt dictum eſt, relatio dicitur noua realiter in ipſis, ſecundum rationem in Deo, ſed non propriè. Vnde notanter Auctor non negat abſolutè dici relationem, immò dicit, eam ſecundum conſuetudinem vocari relationem, ſed magis propriè dici nouam appellationem.

Ad tertium propterea concedimus, quòd poſſit Deus appellari ita, quòd hæc dicatur noua relatio in Deo. Immò dicit Auctor conſuetum eſſe appellari relationes ex tempore, ſed dicit, quòd non ſunt propriè relationes, ſed denominationes æternarum rela-

tibus relationum. Quod autem vniformiter debeat dici relatio, ſicut æterna, hoc falſum eſt. Et ad hoc aduertere debet Scotus, quòd hæc relatio quam Auctor vult appellationem nouam potius appellari non eſt in Deo tanquam forma quædam, vel ad ſimilitudinem formæ, ſicuti æterna relatio, quoniam quod eſt in aliquo, ſicut forma, determinat illud, & quidem relatio dum eſt, vt forma in aliquo determinat illud, quod refertur ratione ſui ad illud, cui refertur. Atqui relatio ex tempore non determinat ita Deum, vt ratione ſui referatur ad creaturam, ſed vt dictum eſt determinat creaturã. Vnde potius eſt in creatura tanquàm forma, quàm in ipſo Deo.

Ad quartum ex ſupradictis patet reſponſio. Nam concedimus, quòd relatio ex tempore ſit in Deo, ſed non tanquàm determinans ipſum Deum, ſed creaturam. Et certè hanc credimus eſſe intentionem etiam D. Thomæ. Vnde cum loquitur Sanctiſſimus vir de relatione ex tempore, non dicit eam eſſe in Deo, ſed dici de Deo. Immò & mirum, quòd & Scotus ſub hoc titulo loco citato, quærit vtrum aliqua relatio dicatur de Deo ex tempore. Aliud autem eſt dici de Deo, aliud eſſe in Deo. Porrò dici de Deo relationem ex tempore non negat Auctor, ſed potius, quòd dici debeant relationes, ſi in Deo dicantur eſſe. Vel igitur nulla eſt lis, vel in verbis tantum.

Ad quintum, negatur propoſitio minor, quam etiam negaret Auctor, qui plures ordines manifeſtat inter Deum, & creaturam, inter quos ſaltem ille eſt, quòd ſe habent ſicut prius atque poſterius, primumq; atq; ſecundum, vt viſum eſt. ſe habet quoq; veluti menſura ad menſuratum, quod etiam dicit Ariſtoteles in metaph. Dicere autem, quod Deus eſt ſemper ſuper omnem creaturam, eſt oſtendere in Deo non eſſe relationem realem, qua referatur ad creaturas. Quippè cum ſit ita ſupra omnem creaturam, nullam habet communicationem in natura ipſius creaturæ, quæ communicatio neceſſaria eſt ad faciendam relationem realem. Vnde creatura, quoniam particeps eſt diuini eſſe, ideò realiter refertur ad Deum. Contrà verò Deus, quoniam nihil eſt particeps creaturæ non refertur realiter. &c. Et ideò tametſi ſine opere noſtri intellectus Deus dicatur dominus, creator, &c. tamen non refertur realiter ad ſeruum, & creaturam, quia non communicat illis cum natura. Refertur verò pater realiter ad filium in diuinis, quia communicant in natura. &c. præter alia neceſſaria ad relationem realem.

Ex his igitur patet quod dictum eſt ab Auctore verum eſſe, & ſimul iam ex his tùm tertia, cùm etiam quarta concluſio manifeſtæ ſunt. Nam quo ad tertiam patet, quoniam relatio noua in creatura, quæ realis eſt, cauſa eſt relationis rationis in Deo, ſi tamen dicenda eſt relatio, quæ viſa eſt non propriè dici relatio. Sed de nominibus non curandum. Cum autem cauſa ſit, ideò Deus dicitur referri, quia creatura refertur, ſcilicet ideò Deus hanc nouam habet appellationem, quia nouiter creatura refertur ad ipſum.

Quod autem ad quartam etiam patet, quoniam è contrario, relatio rationis Dei, qua ab æterno refertur ad creaturam, eſt cauſa relationis realis ipſius creaturæ, quia quod eſt cauſa rei, eſt etiam cauſa accidentium eius. Et ideò creatura refertur ad ipſum, quia Deus refertur ad illam. Et ſecundum hæc non eſſet difficilè refellere omnes rationes, quas ad ſuam concluſionem adducit Scotus. Sed quoniam etiam concluſio ipſa reſpondet pro noſtro Auctore, ad alia tranſire deſideramus. Ait.n. Scotus ibi Reſpondeo ad quæſtionem. Quòd relationes creaturarum ad Deum ſunt nouæ. Quam concluſionem gratis concederet Auctor. Sed vtique relationes creaturarum ſunt illæ, quibus creaturæ referuntur ad Deum. Auctor autem loquitur de relatione, qua Deus refertur ad creaturam, quam vtique relationem dicit antiquam eſſe. Sed diligens lector diligenter aduertat, & inueniet litem non eſſe niſi in verbis.

Quo igitur ad quintam concluſionem, cum duas partes habeat; ſciendum eſt, q circa primam partem, quædam dicit Auctor præſertim in ſumma, quæ ſufferre non pōt Scotus, quæ tñ dimittimus ne limites noſtros tranſeamus. Quo verò ad ſecundam partem, quædam in præſenti quæſtione dicit Auctor, circa quæ exagitatur à Scoto.

Not. tamen q concluſio quo ad vtranq; partem vera eſt, & communiter à Theologis tenetur, ſed lis eſt circa rationes, quæ aſſignantur. Eſt autem ratio Auctoris ad hanc concluſionis partem, ea, quæ adducitur à Scoto in 1. ſententiarum diſt. 30. q. 2. Nempè q realiter relatum eſt, eſt realiter ordinatum, ſicut albedo, quæ eſt ratio referendi realiter ad aliam albedinẽ, eſt realiter ordinata ad illam pro eo, quòd aliquam perfectionem habet iſta ab illa, inquantum in eis eſt natura perfectior ſimul, quam in altera earum. Omne autem naturaliter ordinatum dependet ab illo, ad quod naturaliter ordinatur, pro quanto.ſ. expectat illud, vt in ipſo fundetur relatio ad illud, & ſi dependet. Igitur eſt mutabile, quia dependentia non eſt ſine potentialitate ad actum, & ſi mutabile, igitur imperfectum, quia carens iſta perfectione ad quam mutatur, & ſi imperfectum, igitur limitatum, ergo de primo ad vltimum ſi realiter relatum, ergo limitatum.

Hæc eſt Auctoris ratio breuiter à Scoto collecta, & quidem ſatis fideliter, quam vt intelligas, notato, quòd relatiua, quæ ad ſe inuicem realiter dicuntur, & referuntur, habent profectò mutuò talem ordinem, quod natura vnius dependet à natura alterius ſui correlatiui. Vnde eſto pater, qui refertur realiter ad filium, & filius ad patrem, profectò oportet quòd natura patris realiter dependeat à natura filij, & è contra, ſi de illis debet verificari relatiuorum diffinitio, quod hoc ipſum, quod ſunt aliorum eſſe dicuntur. Et hoc quo ad naturam relatiuorum, & relatorum, vnde natura patris pendet à natura filij, & natura filij dependet à natura patris. ſi ergo realiter referatur Deus ad creaturam, profectò oportebit, quòd natura Dei dependeat à natura creaturæ. Cum autem dependens non poſſit ſuaptè natura excedere illud à quo dependet, neceſſe eſt, vt ſi creatura ſit limitata, finita, atq; terminata, quòd pariter talis ſit Dei natura, & per conſequens non ſit, vt dicitur, illimitata, infinitaque, & omni prorſus perfectione gaudens. Quòd ſi hoc falſum eſt, profectò falſum quoq; eſt, q dependeat, & conſequenter, q realiter non referatur ad creaturam. Nec obſtat, q ſit relatio in diuinis, contra ſimpliciũ, & alios, qui id negauerunt, vt patet in litera, quoniam dependentia patris in diuinis, vel filij, mutua, nullam dicit limitationem, quia vterque illimitatus eſt, & infinitus, ac infinitè perfectus.

Cæterum Scotus loco citato contra ea, quæ pro ratione dicit Auctor, & recitat ipſe Scotus arguit.

Primò quidem ſic. Si ponantur duo albiſſima illa erunt perfectè ſimilia. Quod declaratur. Quia modo perfecta ſimilitudo, & æqualitas eſt in perſonis diuinis. non.n. tollitur perfectio ſimilitudinis propter infinitatem fundamenti, ſed magis ponitur, & ſi per impoſſibile eſſent ibi duo fundamenta, eſſet ſimilitudo realis, quia modo non ponitur eſſe rationis, niſi propter intellectum comparantem illam magnitudinem vnam. Igitur ibi eſſet perfectiſſima ſimilitudo, & tamen neutrum ordinaretur ad alterum, vt a quo haberet perfectionem.

Secundò arguit. Agens creatum naturale non agit inquantum eſt imperfectum, quia agere, ſibi cõpetit inquantũ eſt in actu, & agere ſummè cõperit Deo, & tñ agens tale, inquantũ ſic agens, ponitur habere relationẽ realẽ ad creaturã, ergo non eſt neceſſe realiter oẽ relatũ, inquantũ tale dependere ad aliud. licet.n. agens creatũ ad aliquid dependeat, non tñ vr̃ depẽdere ad aliquid, q cauſat, nec inquantũ potentiale, & mutabile, & imperfectũ cauſat illud, ſed inquantũ eſt in actu, tunc ſic agẽs agit inquantũ perfectũ, ſed inquantũ eſt agens refert̃ realiter, ergo nõ oẽ relatũ inquantũ realiter relatũ eſt imperfectum.

Tertiò ſi, a, inquantũ refert̃ ad, b, realiter dependet ad ipſum, pari rõne ſi relationis mutuæ ſint, b, depẽdet ab, a, inquantũ refert̃ ad, a, & ita erit dependentia circularis, a, ad, b, & è cõuerſo, q vr̃ impoſſibile, quia in nullo ordine eſſentiali eſt circulus.

Hæc Scotus ad hanc partem, quibus non difficile eſſe iudicamus reſpondere, prius quibuſdam ad memoriam quaſi reuocatis, & not. Not. itaq. ruꝛſum quod habet Ariſtoteles in cap. relatiuorum. Habet quippè inter alia, quòd relatiua ſunt ſimul natura, & intellectu Amplius, quòd ea ſunt, quibus hoc ipſum eſſe eſt ad aliud quodammodo ſe habere, & hæc eſt propria diffinitio relatiuorum. Iterum habet, quod ſi quis diffinitè nouerit vnum, diffinitè noſcet & reliquum. Quæ omnia profectò dependentiam vnius ad alterum manifeſtant, ita quòd nequaquàm eſt relatio ſine dependentia.

Neque

Neque enim pater refertur ad filium, niſi quia eſſe patris dependet ab eſſe filij, & è contra. Iam verò cum eſſe dicat ſemper perfectionem, videntur relatiua ab alio recipere perfectionem, vnde paternitas recipit eſſe à terminante illam, hoc eſt à filiatione. Nam paternitas eſt quidem in patre, tanquam in ſubiecto, ſed in filio eſt tanquam in termino, & è conuerſo. Et ſic in omnibus. Termini autem eſt determinare, & quod terminat, rationem obtinet formæ, & hoc profectò perfectionem tribuit, & eſſe perfectum in ſuo genere. clarum eſt propterea, quod relatiua ſe ſe mutuò perficiunt, quoniam ſibi inuicem tribuunt eſſe, ex quo ſequitur, vt mutuo alterum ab altero dependeat. Cæterum illud conſiderare oportet, quòd aliter procedendum eſt, in relationibus realibus, aliter in relationibus, ſecundum rationem. Vbi inter alia exigitur, quod extrema ſint realiter diſtincta inter realia, quæ conditio non exigitur ad relationem ſecundum rationem, vbi realiter diſtincta expreſsè videntur terminare dependentiam mutuò. His ſic breuiter decurſis accedamus ad argumenta.

Ad primum dicentes, quòd non aduertit Scotus, quòd ſimilitudo in duobus prædicamentis reperitur, nempè in qualitate, & in relatione. In qualitate quidem eſt peculiaris proprietas, ſicut æqualitas in quantitate. In relatione verò, quatenus recepta in duobus fundamentis realiter diſtinctis mutuò ſe ſe referuntur. Vnde ſi ſint duo albiſſima, vt ipſe dicit. Profectò, vel conſideramus eſſe ſimilia ſimilitudine exiſtente in qualitate, vel ſimilitudine exiſtente in relatione. ſi primo, tunc nulla requiritur dependentia. ſi ſecundo, negatur, quod non requiratur dependentia, & quidem mutua, qua ſint verè relatiua, quibus hoc ipſum, quod ſunt aliorum eſſe dicuntur, & conſequenter non ſunt relatiua, quia non ſunt relatiua, quibus non competit relatiuorum diffinitio. Quod ſi conuenit illis ſimilibus, profectò dependentiam includunt, quã ſi negat, profectò negare etiam habet quod ſint relatiua. Nos autem loquimur de relatiuis. Quod ſi concedit relatiua eſſe, & dependentia, neceſſe habet etiam concedere, quod mutuò ſe perficiunt, quia recipiunt eſſe, vt dictum eſt. Et cum dicit, illa ſupponuntur perfectè ſimilia, dicimus quòd poſſunt ſupponi quantum ad prædicamentũ qualitatis ſpectat, quantum verò ad prædicamentum relationis, nequaquam niſi vt reſpectiua, & dependentis, & mutuò ſibi dantia perfectionem, vt dictum eſt.

Ad ſecundum. Primò illud, quòd dicit Deum velut agens realiter referri ad creaturam, falſum eſt, quia quæ referuntur ad aliud realiter communicant in natura, hoc autem falſum eſt de Deo; ſed etiam quomodocunque exponat poteſt ſecundò vniuerſaliter reſponderi, quòd verum eſt agens naturale non agere tanquam imperfectum. Immò addimus nos ex Philoſopho, quod in hoc cognoſcitur agentis perfectio, cum agere poteſt, ſed in agente duo eſt conſiderare ſcilicet eſſe abſolutum, & eſſe reſpectiuum, ſecundum eſſe abſolutum eſt quidem perfectum, & ſua perfectio non dependet ab alio: eſſe autem reſpectiuum non eſt perfectum niſi quatenus dependet ab alio. Vnde tunc agens exponitur, & nomine cauſæ referentis ſe ad effectum appellatur. Et tunc ſi cauſa debet referri ad effectum, oportet quod effectus determinetur, & determinet cauſæ dependentiam, & è contra. Vnde Callias generat v. g. filium, & efficitur pater. Tunc Callias ideo genuit filium, quia potentiam habuit ad generandum. Illa autem potentia dicit perfectionem, ſed hæc perfectio non dicitur propriè relatiui, ſed abſoluti, quoniam ſi relatiui vtique vel patris, vel cauſæ. Iam verò nec pater dicitur, nec cauſa, niſi ſubintellecta potentia huiuſmodi, quę cum fluat à principijs naturæ abſolutæ, non videtur habere dependentiã, ſed ſtatim cum conſideratur agens ſub eſſe relatiuo, oportet quod habeat correlatiuum ad quod referatur, vbi ſi ambo ſint relatiua, oportet vt ſint quibus hoc ipſum, quod ſunt aliorum eſſe dñ, vt videlicet eſſe vnius dependeat ab eſſe alterius.

Ad tertium, conceditur totum. Et cum dicitur, quod eſt inconueniens, quia in eſſentialiter ordinatis non datur circulus, dicimus quod verum eſt, quantum ad eſſe ſimpliciter, & abſolutum: non autem quantum ad eſſe relatiuum. vnde cum dicitur, patrem eſſe cauſam filij, & filium patris cauſam; cauſalitas iſta non dicit terminum eſſendi ſimpliciter, ſed dependantiam terminorum. Quod vtique totum patet ex eo, quod dicitur tùm à Porphirio, cùm etiam ab Ariſtot. quòd in relatiuis neceſſe eſt vtrunque rationibus vti, nempè alterum per alterum mutuò diffinire. Vbi not. quod non ponitur in diffinitione correlatiuũ tanquam pars eſſentialis eius, quod diffinitur, quoniam relatiuum, & correlatiuum ſunt realiter, & eſſentialiter diſtincta, & oppoſita; ſed vtique ponitur in eius diffinitione tanquam terminus dependentiæ ipſius relatiui, nimirum talis dependentia non cognoſceretur aliter perfectè. Aliud igitur eſt accipere a, & b, materialiter, aliud formaliter, aliud eſſentialiter, aliud relatiuè; ſic itaque patet difficultatum omnium huiuſmodi ſolutio, & quid tam pro quinque concluſionibus dicendum ſit.

Quo ad ſextam. Prima pars patet eadem ratione, qua & ſuperius probatum eſt. Et quia omnis ordo Dei ad creaturas non eſt niſi rationis. Secunda pars etiam manifeſta eſt, quoniam inter creaturas eſt huiuſmodi ordo realis.

In reſponſione ad ſecundum, vt facilè percipias omnia, ſcito, quod concedit argumentum, ſed negat quod ſolum Deus referatur ad creaturam ſicuti menſura, quia refertur etiam alijs modis, vbi cognoſcitur intentum; vt autem ſententiam Doctoris facilè percipias accipito illam in tabella ſubſcripta.

Relatio, vel eſt

In proportionibus ſecundum formã, vbi communicantia in forma ſunt, vel — *In actionibus* — *In commenſurationibus.*

Simpliciter nulla prærogatina exiſtente in vno ſuper altero, vt æqualiter alba — *In altero eorum exiſtente ſecundum formam aliqua prærogatiua. Et hoc vel*

Secundũ rationẽ intẽſionis, & remiſſionis, vt magis album, & minus album — *Secundum rationem imitationis, vt exemplar, & exemplatum* — *Secundum rationem productionis, vt producens, & productum*

Prima concluſio	*Secunda concluſio*	*Tertia concluſio*	*Quarta concluſio*	*Quinta concluſio*
Nulla relatio ẽ inter Deũ, & creaturam, ſed tãtum vel ĩ diuinis, vel in creaturis ſeorſum.	Nulla relatio eſt inter Deũ, & creaturas, nec in diuinis, ſed tãtum in creaturis.	Relatio eſt inter filiũ in diuinis, & patrẽ, vt filius eſt imago eius, & inter Deum, & creaturã, cuius ẽ ſimilitudo.	Relatio eſt Filij ad Patrẽ, & Spiritus Sãcti ad vtrunque.	Nulla eſt relatio in diuinis, ſed inter Deũ, & creaturas.

QVÆSTIO

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Deus potuiſſet plures creaturas ſecundum ſpecies produxiſſe ſi non eſſet in ipſo pluralitas idearum.

Arg. prim. CIRCA ſecundum arguitur. ꝙ ſi in Deo non eſſet pluralitas idearum, ſed vna tantum, aut nulla, ipſe non potuiſſet plura produxiſſe, quia ipſe aliter nõ cognoſceret plura alia à ſe, quia rõ producendi præſupponit rationem cognoſcendi, & idem ſecundum idem, cuiuſmodi eſſet Deus ſi nõ eſſet ĩ eo pluralitas idearum, non facit niſi idem, ſicut non cognoſcit niſi idem: conſequens eſt falſum, ergo &c.

In oppoſit. primum. Contra. In libro de cauſis ſcribitur. Quãto aliquid eſt magis ſimplex & vnicum, tantò ad plura ſe extendit. ergo etſi in Deo eſſet tanta ſimplicitas, quòd in ipſo nõ eſſet omninò rationum idealiũ pluralitas, ad plura poſſet ſe extendere in agendo, & cognoſcendo. *Secũdum.* Item agens artificiale ex vno habitu ſimplici plura producit: ergo multò fortius Deus ex vna ratione, quæ eſt in ipſo.

Reſolut. q. Hic oportet videre quomodo Deus non intelligit perfectè aliud à ſe niſi per rationes ideales, & quomodo propterea oportet in Deo plures ponere ideas, & per quem modum. Eſt igitur primo ſciendum, quòd nihil intelligit aliquid niſi id, qđ eſt per ſe obiectum virtutis, qua cognoſcit, vel id cuius illud per ſe obiectum eſt ratio cognoſcendi, quia virtus, qua intellectus intelligit, quæ eſt intellectus eius, paſſiua eſt, quæ non mouetur ad actũ intelligendi, niſi à per ſe obiecto. Obiectum autẽ intellectus communiter ſumendo rationem obiecti, poteſt eſſe dupliciter. Vno modo potentiam intellectiuam informando actu intelligendi ſua actione.

Alio modo ipſum actum intelligendi terminando ſua cognitione. Primo modo nihil eſt obiectum per ſe diuini intellectus niſi ipſa diuina eſſentia, vt eſt intelligibile quoddam habens rationem veri, quoniam vt dicit Philoſophus in 12. Metaphyſ. ſecundum expoſitionem Commentat. intellectum eſt perfectio intelligentis, ſcilicet inquantum mouet ipſum ad ſuam perfectionẽ, quæ eſt intelligere. Et ſic ſi aliud à ſua eſſentia eſſet per ſe obiectum informans diuinum intellectum actu intelligendi, tunc ſubſtantia ſua non eſſet nobiliſſima omnium, quia nobilitas non eſt ei, niſi quia perficitur per aliud, quod aliud neceſſe eſt, vt ſit nobilius eo. Secundo modo contingit aliquid eſſe obiectum intellectus dupliciter. Vno modo primarium. Alio modo ſecundarium. Obiectum primarium non eſt niſi obiectum informans aliquid ad actum intelligendi, & non eſt niſi ipſa diuina eſſentia, quę p ſe intelligitur à Deo, & nihil aliud ab ipſo, ſecundum determinationem Philoſophi ibidem. Obiectum autem ſecundarium eſt aliud à ſe: ſi enim nullo modo aliud à ſe eſſet obiectum cognitum ab ipſo, tunc eſſet inſipientiſſimus, vt dicit Philoſophus primo de anima contra Empedo. Sed aliud à ſe, vt obiectum ſecundarium ſuæ cognitionis poteſt cognoſcere dupliciter. Vno modo cognoſcendo de creatura id, quod ipſa eſt in Deo. Alio modo cognoſcendo de ipſa id, quod ipſa habet eſſe in ſeipſa aliud à Deo, quamuis nõ habeat eſſe extra eius notitiam. Primo modo cognoſcitur Hercules cognoſcẽdo Herculis imaginem, ſecundum qđ eſt res quędam, non ſecũdum quod eſt imago. Hoc modo Deus cognoſcit alia à ſe, vt ſunt in ſua eſſentia idem quod ipſa, & ſic non vt alia, quoniam vt ſic ſunt in eo, ſunt vnum ſimplex cum eo omnibus modis. Secundo autem modo cognoſcit alia à ſe verè, ſine quo non eſſet in eo perfecta notitia, quemadmodum nunꝗ cognoſceret aliquis perfectè Herculem in imagine ſua niſi cognoſceret imaginem ſub ratione, qua eſt imago. Sic aũt ſua eſsẽtia, qua cognoſcit ſe cognoſcit alia à ſe, non dico ſua eſſentia, vt eſt ſimplex eſſentia, ſecundũ quam rationem ſua eſſentia ſe ſolum cognoſcit, & non alia, niſi vt ſunt in ipſo id quod ipſe, ſed vt ipſa eſſentia eſt ratio, & habet rationẽ reſpectus, quo reſpicit alia à ſe, non vt quæ ſunt per exiſtentiam aliquid extra in ſeipſis, ſed vt quę ſunt per eſſentiam aliquid in diuina cognitione, videlicet in eo, ꝙ diuina eſſentia eſt ratio, & forma exẽplaris illorum, & vt forma, & cauſa, & principium formale exemplatorum, vt ſupra tactum eſt. Et vt puto ſecundũ rationem talis cauſalitatis Cõment. ſuper 12. Metaph. intellexit Deũ cognoſcere alia à ſe cum dixit. Et veritas eſt, quòd ſecundum quod ſcit ſe tantum, ſcit entia in eſſe, quod eſt cauſa eſſe eorum. Et ſcientia æquiuocè dicitur de ſcientia ſua, & noſtra: ſua enim ſcientia eſt cauſa entis: ens autem eſt cauſa ſcientiæ noſtrę.

Illa aũt ratio in diuina eſſentia ſecundũ quã ſua eſsẽtia eſt ratio, qua cognoſcit alia à ſe, nihil aliud eſt, ꝗ imitabilitas, qua ab alijs imitetur, quam vocamus ideã, quæ eſt talis ratio, ſiue reſpectus in diuina eſſentia non ex ſe, vt eſſentia eſt ſecundũ ſe, & abſolutè, niſi in virtute, & quaſi in potentia, ſed vt eſt iam cognita, & obiectũ primũ intellectus diuini ſecundũ actum. Et per hoc ſecundum actum habet ratio illa eſſe in eſſentia ex cõſideratione intellectus circa eam in comprehendendo eam ſub ratione imitabilis, vt ſecundum hoc idea nihil aliud ſit de ratione ſua formali, quàm reſpectus imitabilitatis ex conſideratione intellectus in ipſa diuina eſſentia, & hoc nõ vnicus tantum, quo imitabilis ſit à creatura ſimpliciter, & in vniuerſali: ſic enim Deus non cognoſceret alia à ſe, niſi cognitione vniuerſali, & vt vnum, ſicut reſpectus ille eſſet vnus, & ſic ſciret ſingula entia non niſi in potentia, ſed eſt plurificatus ſecundum eſſentias

abſolutas

abſolutas rerum ſecundum ſpecialiſſimas ſpecies, & hoc ab opere intellectus. Intellectus enim diuinus, quia perſpicacitatis eſt infinitæ, totam virtutem ſuæ eſſentiæ intelligendo penetrat. quemadmodum (vt vtar exemplo Comment.) qui ſcit naturam caloris ſecundum ꝙ eſt calor ſimpliciter, non dicitur neſcire, immò ſcire naturam caloris exiſtentis in rebus calidis, & hoc per hunc modum. calor enim exiſtens in rebus calidis eſt in illis participatus ſecũdum diuerſos gradus caloris, qui omnes continentur virtute, & ſub indiſtinctione in calore ſimpliciter. Qui autem ſciret caloris naturam, ſecundum ꝙ eſt calor ſimpliciter, omnes gradus illos ſecundum quos ſunt plura extra exiſtentia attingeret in vno ſimplici cognito, in quo non habent eſſe, vt plura & ſecundum gradus, ſed vt vnum, ſecundum diuerſas rationes virtute in illo exiſtentes, & hoc attingendo per cognitionẽ ſecundum actum omnes illas rationes, nõ vt quędam obiecta cognita, ſed vt rationes quaſdam cognoſcendi alia, vt obiecta ſecundariò cognita. ſ. illa, quę ſunt extra ſecũdum gradus exiſtentia, quorum ſunt rationes. Conſimiliter eſt in propoſito, ꝙ Deus cognoſcendo naturã entis in eo ꝙ eſt ens ſimpliciter, quod eſt ipſe, cognoſcit naturam entis in quolibet ente extra, quod eſt in illis participatum, licèt ſecundum aliam naturam in eſſentia, & inferiorem, quàm ſit diuina eſſentia, & ſecundum diuerſas naturas ſpecificas, ſecundum quas ſunt diuerſi gradus in ipſis participantibus. In hoc enim non eſt ſimile exemplum de calore, quia omnis calor exiſtens in rebus ſecundum diuerſos gradus idem eſt in natura ſpecifica cum calore ſimpliciter, & ibi inuicem. Cognoſcit autem Deus in eo, ꝙ cognoſcit ens ſimpliciter quod eſt ipſe, naturam cuiuſque entis ſecundum gradum ſuum extra exiſtentis, quia ens exiſtens extra ſecundum omnes gradus ſuos continetur virtute in ente ſimpliciter quod eſt ipſe, non autem vt in aliquo vniuerſali, ſed vt in aliquo ſingulari, quod virtute eſt omnia vnice in vnico ſimpliciſſimo. Et quia in ente ſimpliciter, quod eſt ipſe, cõtinentur virtute ſecundũ omnes gradus ſuos entia, quę ſunt extra: ideò ſciẽdo naturam entis ſecundum ꝙ ens ſimpliciter qđ eſt ipſe, omnes gradus entis exiſtentis extra per cognitionem attingit in vno ſimplici cognito, in quo non habent eſſe, vt plura & ſecundum gradus, ſed vt vnum ſecundum diuerſas rationes virtute in illo exiſtentes. & hoc attingendo per cognitionem ſecundum actum omnes illas rationes, nõ vt obiecta cognita, ſed vt rationes quaſdam intelligendi ipſa obiecta, vt ſecundariò cognita, quę ſunt extra ſecundum gradus exiſtentia, quorũ ſunt rationes. Et hoc maximè, quia huiuſmodi rationes in Deo non ſunt, niſi reſpectus quidam, quibus ipſe, vt forma exemplaris relatiuè ſe habet ad eſſentias rerũ extra, ſicut ad quædam exemplata relatiuè ſe habentia ad Deum, in eo ꝙ id quod ſunt aliquid per eſſentiam exemplata quædam ſunt. Cognoſcens enim diſtinctè vnum relatiuorũ, neceſſariò ſimul cognoſcit & aliud. Eſt talis hæc Dei cognitio in cognoſcendo ſe ſecundum rationem formæ exemplaris, à quo ſecundum rationem cauſæ formalis habent eſſe aliquid per eſſentiam ipſa exemplata in eſſe ſuo cognito. & hoc quemadmodum intellectus noſter entia facta ab ipſo conſtituit in eſſe cognito, quę ſicut ſunt diminuta entia reſpectu aliorum exiſtentium, quorum intellectus noſter non eſt cauſa, neque ꝙ habent eſſe ſimpliciter, quia ꝙ ſic habent eſſe non habent niſi à Deo, neque ꝙ habent eſſe cognitum, quia ꝙ ſunt in eſſe cognito intellectus noſtri, huius ipſa potius ſunt cauſa, q̄ ipſe intellectus noſter, quia non ſunt in cognitione intellectus noſtri, vt obiecta cognita, & operata ab intellectu, ſed vt obiecta agentia intellectum, & facientia, vt intellectus noſter ſit intellectus ſecundum actum, per quod ſeipſa faciunt eſſe in eſſe cognito intellectus, quod non facerent, niſi ex ſe ſecundum actum eſſent entia vera: reſpectu quorũ intellectus quodammodo eſt ens in potentia. Sic enim iſta eadẽ entia reſpectu entis, quod Deus eſt, ſunt diminuta entia, nõ tamen ſic diminuta ſicut ſunt entia operata ab intellectu noſtro, quia illa nullo modo nata ſunt habere aliquod eſſe verũ extra intellectum præter eſſe cognitum, quod habent in intellectu. Iſta autem non ſunt ſic diminuta reſpectu entis, quod Deus eſt, & exiſtentia in eſſe cognito, quia in illo eſſe ſint aliquid ad ſe per eſſentiam, quod natum eſt Deo efficiente etiam exiſtere extra diuinum intellectũ præter eſſe cognitũ in eſſe exiſtentię, quod eſt eſſe verum, & perfectũ. Vnde cum ſecundum Philoſophum 6. Metaph. Ens diuiditur in ens diminutum, quod continet omne ens conſtitutum ab intellectu in eſſe cognitum, quod non habet aliud eſſe præter iſtud, nec poteſt habere, & in ens verum & perfectum, & illud ſubdiuidit in ens per accidens ſiue in accidẽte, & in ens per ſe ſiue eſſentialiter. Ens eſſentialiter intelligit quicquid ad ſe eſt aliquid natum exiſtere in eſſe vero, & perfecto extra intellectum, licèt habeat prius eſſe in ſolo itellectu. Et ens iſtud ſubdiuidit in decem prædicamenta, quia ad rationem prædicamenti, & ꝙ aliquid dicatur eſſe res prædicamenti, nihil requiritur, niſi ꝙ ſit aliquid per eſſentiam, non ab opere intellectus noſtri. Eſt enim prædicamentum contentiuum talium rerum non ſecundum quod ſunt in eſſe cognito, neq; ſecundum quod ſunt in eſſe vero, ſed ſecundũ quod ſunt aliquid ſimpliciter, per indifferentiam ſe habens quantum ad illud quod eſt per eſſentiam, ad vtrunque illorum eſſe, dicente Simplicio exponẽdo intentionem libri prædicamentorum. Ipſa dictio ſubſtantiæ ſymbolum eſt exiſtens ſubſtantiæ, quæ eſt in entibus ſuis, ſiue ſit in hypoſtaſi, ſiue penès intellectum exiſtat. nihil enim hoc quantum ad prędicamentum differt. non enim ſecundum ꝙ in hypoſtaſi, ſunt res ſignificatæ à p̄dicamento, ſed ſm̃ ꝙ concipiunt̃ vel exiſtẽtes, vel tanq̃ exiſtentes.

His viſis deſcendendo ſpecialiter ad quæſtionem dico, quòd ſi in Deo diuina eſſentia non haberet niſi rationem eſſentiæ,& abſoluti abſq; omni ratione reſpectus, & imitabilis ad extra, nihil Deus cognoſceret niſi ſuam eſſentiam,& ſeipſum, & illa,quæ intra ſe ſunt ipſa eſſentia,& nihil eorum, quæ ſunt extra, niſi ſecundum quod ſunt in ipſa, & id ipſum cum ipſa, quod non eſſet aliud q̃ cognoſcare ipſam, vt ipſa eſt,& alia ab ipſa,vt alia ſunt ignorare. Vlterius ſi non eſſet in ipſa, niſi vna ratio imitabilitatis, & reſpectus ad creaturam ſimpliciter, non cognoſceret per ſuam eſſentiam alia à ſe niſi in vniuerſali, & ſcientia vniuerſali,ſcilicet inquantum ſunt ſimpliciter entia,& eſſet cognitio ſua in cognoſcendo alia à ſe imperfecta, & in potentia, vt enim dicit Comment. 12. Metaphyſ. ſuper capitulum de ſcientia Dei, illud cuius ſcientia eſt vniuerſalis ſcit particularia, quæ ſunt in actu, & in potentia. Vlterius ſi non eſſent reſpectus imitabilitatis in ipſa, niſi ſecundum numerum generum, aut ſpecierum ſubalternarum, adhuc nõ haberet ſcientiam niſi vniuerſalem ipſarum ſpecierum, quæ ſuper formam communem generis addunt proprias formas differentiarum. Vnde quia indiuidua non addunt formam ſuper formam ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſed ſolummodo determinationem eius ſecundum quod alibi declarauimus, ita quod in cognitione rerum ſecundum ſuas formas ſpecificas perfecta notitia eorum conſiſtat,ad perfectam notitiam rerum oportet in Deo ponare tot reſpectus imitabilitatis, ſiue ideas, quot ſunt ſpecies ſpecialiſſimæ rerum illarum,quarũ ſunt ideę, & per ideas illarum cognoſcit ea, ſiue ſint ſimplicia, ſiue compoſita, & in illis ipſa componentia,& iuxta illas ea,quæ eis accidunt, & nõ habent ideas proprias, vt ſunt relationes reales, & ea quæ ſunt rationis circa ipſa ab anima, & ſimiliter ea, quæ ſub eis ſunt, vt ſingula indiuidua ſub ipſis ſpeciebus, ſecundum quod alibi declarauimus. Non.n. ponimus cum Comment. quòd quia particularia ſunt infinita, ideò non determinantur à ſcientia Dei: licèt enim non ponamus, quòd ſcientia Dei ſit vniuerſalis, aut particularis, tamen ſuis ideis quę ſunt rationes ſpecierum vniuerſalium ſpecialiſſimarum æquè perfectè cognoſcit & ipſas ſpecies, & ſingula indiuidua ſub ipſis. Et ſic dico, ꝙ oportet ponere ideas eſſe in Deo, & hoc propter quatuor, vt perfectè explicemus neceſſitatem ponendi eas.

Primò enim oportet eas ponere ad cognoſcendum alia à ſe perfectè ſecundum rationem, qua alia,& plures ideas in Deo ſecundum dictum modum,vt omnia alia à ſe perfectè cognoſcat.Si quidem, vt dicit Auguſt.in quæſt.de ideis,tanta in eis vis conſtituitur, vt niſi his intellectis ſapiens eſſe non poſſit. ſ. cognitione illa, qua habet cognoſcere alia à ſe. Et quia vt dictum eſt talis ſcientia de rebus ex parte Dei eſt cauſa exemplaris rerum, vt ſint ad ſe aliquid per eſſentiam: ideò ſecundò propter creaturas plures ſpecie differentes, vt ſint aliquid per eſſentiam,eſt neceſſe ponere ideas plures in Deo, quibus in notitia ſua habet præſentialiter, vt in mundo archetypo ſingula præſentia ab æterno, & quæ nunquam futura erant in exiſtentia: poſſibilia tamen fieri, & quæ erant futura, & hoc in eſſe ſuo quiditatiuo, quòd ſunt per ſuã eſſentiam per diuinam ſcientiam conſtitutam.

Deus enim non perfectè ſe ab æterno cognoſceret, niſi ſe cognoſceret vt principium aliorum cõſtitutiuum: ſciendo enim ſe in ſua cognitione, vt quædam cognita, ipſa ſcita alia à ſe habent eſſe id,quod ſunt per ſuam eſſentiam,& aliquid ad ſe. Et hæc eſt perfectiſſima ſcientia, & modus perfectiſſimus ſciendi alia à ſe: à ſcientia enim tali ipſa ſcita alia habent eſſe id, quod ſunt.

Primò enim ab huiuſmodi ſcientia habent eſſe id quod ſunt per eſſentiam in cognitione interiori, vt à cauſa exemplari, & deinde per voluntatem, per efficientiam, vt à cauſa efficiente in exiſtentia exteriori,ſecundum formam,& modũ quo habent eſſe in ſcientia interiori, ſecundum quod dixit Boetius tertio de conſolatione. Tu cuncta ſuperno Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipſe Mundum mente gerens, ſimilique imagine formans. Et Ber. Syluester. Sua prior rerũ natiuitas diuina celebratur in mente. Secunda eſt, quæ ſequitur actione, & infra. Ad æternas inſpiciens notiones germana proximante ſimilitudine rerum ſpecies reformauit, & infra. In qua vitę viuentis imagines,notiones æternæ,mundus intelligibilis, rerum cognitio præfinita. Erat igitur videre velut in ſpeculo certiori quicquid generationi, quicquid operi Dei ſecretior deſtinauit affectus, illic in genere, in ſpecie, in indiuidua ſingularitate conſcripta quicquid hyle, quicquid mundus, quicquid parturiunt elementa,illic exarata ſuperni digito depictoris textus temporis,fatalis ſeries, diſpoſitio ſæculorum, illic lachrymæ pauperum, fortunæque regum, illic potentia militaris, illic Philoſophorum fœlicior diſciplina,illic quicquid Angelus, quicquid ratio comprehendit humana, illic quicquid cœlum ſua complectitur curuatura. Et Seneca, ad Lucilium Epiſtola 68. Plato exemplar ideam vocat: hoc eſt enim ad quod aſpiciens artifex id, quod deſtinauit efficit. Hæc exemplaria rerum omnium Deus intra ſe habet: numeroſque vniuerſorum,quæ agenda ſunt,& modos mẽte cõplexus eſt, plenus his figuris quas Plato ideas appellat immortales, innumerabiles, infatigabiles. Itaque homines pereunt: ipſa autem humanitas,ad quam homo effingitur,permanet. Quibus concordat Auguſt. 83. q. q.46. ſic inquiens. Ideas Primò Plato appellaſſe perhibetur, non tamen ſi hoc noman antequam ipſe inſtitueret non erat, ideò vel ipſæ res non erant quas ideas vocat, vel à nullo erant intellectæ, ſed alio atqua alio nomine ab alijs,atque alijs nuncupatæ quæcunq; res ſunt. Rem videamus,quæ maximè conſideranda,atque

noſcenda

noſcenda eſt. Ideas igitur latinè poſſumus formas vel ſpecies dicere. Sunt nanque ideæ principales quædam formæ, vel rationes rerum ſtabiles, atque immutabiles, quæ ipſæ formatæ non ſunt, atque ꝑ hoc æternæ, ac ſemper eodem modo ſe habentes, quæ diuina intelligentia continentur, & cum ipſę nec oriantur, nec intereant: ſecundum eas tamen formari dicitur omne, quod oriri, & interire poteſt, & infra. Quod ſi rectè dici, & credi poteſt, reſtat, vt omnia ratione ſunt condita, nec eadem ratione homo, qua equus: hoc enim abſurdum eſt æſtimare. Singula igitur proprijs ſunt condita rationibus. Et ne aliquis peruersè exponeret dicendo, quòd verum eſt ex parte conditi, vt alia ratione, quæ eſt in homine, conditus ſit homo, & alia quæ eſt in equo, conditus ſit equus, quia ſecũdum alium gradum naturę ſubſiſtunt iſtę, & illę; ideò continuò ſubdit; Has autem rõnes vbi arbitrandũ eſt eſſe, niſi in ipſa mente creatoris? Non enim extra ſe quicquam intuebatur, vt ſecundum id cõſtitueret, quod conſtituebat. Cui etiam concordat Plato, cuius ſententiam prædicti defendunt. Dicit enim in principio ſecundi Timæi. Mens cuius viſus contemplatioq́ua intellectus eſt, genera idearum contemplatur intelligibili mundo. Sed vtrum Plato cum ſequacibus ſuis ideas appellabat reſpectus quoſdam imitabilitatis in diuina eſſentia, vel ipſas rerum eſſentias in diuina cognitione exiſtentes, non ſatis clarum eſt ex dictis ſuis. Quia tamen ideam ignis ignem appellat, & ſic de cæteris, ſecundum quod dicit verſus finem Timæi, mouendo dubitationem de poſitione idearum ſic inquiens. Eſt ne aliquis ignis ſeorſum poſitus: iterum cętarę ſpecies, quas concipientes mente dicimus ſeparatas à cœtu corporearum ſpecierum fore archetypa exemplaria rei ſenſibilis, an hæc ſola ſunt, quæ videntur, quæq́ue corporis intentione ſentimus, nec præter hæc vlla ſunt vſpiam, ſed fruſtra præſumitur eſſe intelligibiles ſpecies, quarum ſunt imagines ſenſibiles, eaſq́ue nihil aliud eſſe q̃ verba? & reſpondet poſt aliqua interpoſita: Fatendum eſt eſſe huiuſmodi ſpeciem ſemotã à ſenſibilibus, & cætera: magis apparet, quòd poſuit ideas ipſas rerum eſſentias in diuina notitia, q̃ ipſas rationes in diuina eſſentia. Quod maximè patet ex hoc, quod dicit Auguſt. in dicta quæſtione. Ideas latinè poſſumus, vel formas, vel ſpecies dicere, vt verbum è verbo transferri videatur. Si autẽ rationes eas vocamus, ab interpretandi proprietate diſcedimus: rationes enim Græcè logoi appellantur non ideæ, & conſtat, quòd eſſentiæ rerum in diuina notitia propriè dicuntur formæ, aut ſpecies: non autem rationes, ſecundum etiam quod Auguſt. vt iam habitum eſt, eas vocat res dicens; Tamen quiſquis hoc vocabulo ratio vti voluerit, à re ipſa non abhorret; ſunt nanque ideæ &c. vt ſupra iam. Sunt enim eſſentiæ rerum, vt ſunt in diuina cognitione exemplaria ſuiipſius, vt habent fieri in exiſtẽtia quodammodo, quemadmodum diuina eſſentia ſecundum rationes ideales eſt forma exemplaris, qua eſſentiæ creaturarum ſunt id, q̃d ſunt vt quædam exemplata. Modus tamen theologorum magis cõſuetus eſt appellare ideas ipſas rationes imitabilitatis, ſecundũ quod expoſitũ eſt. Sed poſitionem idearum, ſecũdum quod eſſentię rerum appellatur ideæ, quo ad naturas eſſentiarũ ſecundũ quod eſſentiæ ſunt, optimè exponit Auicenn. in ſua Metaphyſ. ſecundum quod alibi tractauimus. Sed poſitionem idearum contra Platonem multum nititur improbare Ariſtot. quaſi poſuiſſet ipſas eſſe ſeparatas à rebus exiſtentibus, & extra intellectum diuinum, & fortè etiam intẽdebat oſtendere, quòd nec ponendum eſſet eas ineſſe in diuino intellectu ſine notitia, quia eſsẽtias rerum ſpecificas non poſuit niſi quaſdam exiſtẽtias, & quædam neceſſe eſſe ex ſe, nec effectiuè, nec formaliter à Deo, vt iam dictum eſt. Sed ꝙ Catholici in hoc nituntur eum ſequi negando ideas & rerum eſſentias in diuina notitia fuiſſe, vt quædam cognita ab æterno, hoc ſatis mirabile eſt illi, cui patent prædicta, maximè cum hoc ſit vnum eorum in quibus Auguſt. docet dicta Platonis magis concordare cum ſacra doctrina, q̃ dicta Ariſtot.

Tertio verò neceſſe eſt ponere, ideas licèt non ſub ratione idearum, quia neceſſe eſt ponere in eo rerum perfectiones, quibus eſt rerum ſingularum propria menſura. Differunt enim ſola ratione, rei idea, & perfectio in Deo. Ad cuius intellectum ſciendum circa rationem menſuræ, in qua conſiſtit tertia ſpecies relationis, quòd ſecundum Philoſophum in 10. & 5. Metaphyſ. Menſura eſt illud per quod cognoſcitur quantitas rei. Et eſt trãſumptum hoc nomen menſura ab vno numerali, quod eſt menſura numerorũ ad quodlibet eorũ, quæ dicuntur menſurare, ſicut eſt tranſumptum hoc nomen quantitas à quantitate numerali. Vnde quantitas hic numeranda appellatur gradus rei in dignitate naturæ, & eſſentiæ, & menſura appellatur in vnoquoque genere illud, quod eſt per ſe cognitum in quantitate naturæ, & eſſentiæ ſuæ, & ratio cognoſcendi quantitatem aliorum, quemadmodum in menſuris, quæ ſunt ab inſtitutione, vnciæ quantitas nota eſt ex ſe, & ideò eſt menſura omnium ponderum, & inter menſuras, quæ ſunt à natura rei vnitas, cuius quantitas notiſſima eſt in diſcretis menſura eſt oĩum numerorum. Vnde ſi aliquid ponatur mẽſura, quod habet aliud notius eo, quo habet menſurari, ſemper reducendum eſt ad aliquod primum, quod eſt ſimpliciſſimum, & notiſſimum in ſuo quanto, quod aliorum poni debet menſura, dicente Philoſopho 5. Metaphyſic. cap. de vno. Prima mẽſura eſt principium, & illud quod primò ſcimus apud nos eſt prima menſura in quolibet genere, vt dicit Comment. & oportet, vt omne menſurans primũ in omni genere ſit primum in eſſe, & cognitione, cum per illud cognoſcimus menſuratum, ita quòd licèt in ſingulis generibus ſint ſingulæ menſuræ tales: tamen in gene

re entium vniuerſaliter ſit menſura aliorum vnũ ens primum, & prima ſubſtantia. Quam vt dicit Comment. intendebat Ariſtot. eſſe primum motorem, qui non ſolùm eſt principiũ ſicut motor, ſed ſicut forma, & finis.

Et eſt aduertendum, quòd talis mẽſuræ triplex eſt genus, & ſecundum hoc triplex eſt ratio menſurandi tali menſura. Eſt enim quædam menſura, quæ à menſurato exceditur ſemper, & ideò non menſurat, niſi replicatione. Eſt verò alia, quę qñdoque excedit, quandoque exceditur, quandoque æquatur, & ideò quandoque menſuratur replicatione, quandoque explicatione, quandoque abſolutè. Eſt verò tertia, quæ menſuratum ſemper excedit, & ideò menſurat ſola explicatione. Verbi gratia. Primò enim modo menſurandi vnitas, quę primum eſt, & ſimpliciſſimum in numeris, & ex ſe nota in ſua quantitate, non menſurat numeros, niſi ſua replicatione. Vnitate enim tantus cognoſcitur eſſe numerus, quotiens in eo cognoſcitur replicari vnitas. quantitas enim binarij cognoſcitur ex hoc, quòd in eo cognoſcitur vnitas non niſi bis replicari, & quantitas ternarij, quòd non cognoſcitur in eo, niſi ter replicari, & ſic deinceps.

Secundo autem modo menſurandi motus diurnus cœli eſt primum, & ſimpliciſſimũ in motibus, quia vniformis eſt, & in termino quodam conſiſtit ſine additione, & diminutione ab eodem in idem, & ideo notiſſimus in ſua quãtitate. Qui motus inquantum includit menſuram ſibi intrinſecã, quæ eſt tempus, alios quos excedit menſurat explicatione alicuius partis, quam in ſe continet indiſtinctam à toto, & ita quodammodo virtute, & in potentia. Motus verò, qui ipſum excedunt menſurat ſeipſo cum partis ſui replicatione, vel replicatione ſuijpſius ſuper ſe ſemel, vel pluries. Motus verò æquales ſibi menſurat ſeipſo ſimpliciter abſque replicatione, aut explicatione. Si enim videre voluerimus quantum viator itinerauerit, cognoſcendo menſurã quantitatis motus eius (dico qua menſuratur ſecundum durationem, ſecũdum quã motus cęli diurnus eſt menſura aliorum motuum, aliam enim rationem menſuræ habet motus ſecũdum ſpatium, de qua nihil ad præſens) nos aſpicimus ad motum cœli diurnum applicando illum per intellectum motui menſurando. Quemadmodum ſi quis velit menſurare pannum, applicat ei cubum, & ſi inuenitur menſura excedens, menſurat explicando, & determinando, atque ſignando aliquam partem in ea, quæ illi ęquatur, & ſecundũ illam cognoſcitur quantum ſit menſuratum, vt motus menſuratus ſi ſit ſemidiurnus, vel quartam partem quantitatis diurni motus continens, & ſic ſecundum cęteras proportiones in plus vel in minus continendo, q̃ ſemidiurnum. Si verò inuenitur, quòd menſura exceditur, tũc menſuratur replicando, vel ſeipſum, vel partem eius, & dicitur eſſe diurnus, & quartam partem quintam, vel ſextam, vel aliquam huiuſmodi continens, aut bidiurnus, aut tridiurnus, & ſic de cæteris proportionibus. Si verò inuenitur, quòd menſura non exceditur, iudicatur motus ille diurnus ſimpliciter.

Tertio verò modo menſurandi Deus eſt menſura omnium entium, quia eſt primum, & ſimpliciſſimum, & inquãtum eſt ex ſe notiſſimum in natura ſua. Sed quantitate naturæ ſuæ eo, quòd illimitata, & infinita eſt perfectione non priuatiuè, ſed poſitiuè, ſecundum quòd alibi declarauimus, eſt menſura excedens omnium aliorum entium, eo q̃ omnia limitata ſunt, & finita in quantitate, & gradu naturæ ſuæ. Ita q̃ ſi Deo, vt menſura debeat cognoſci quantitas, & gradus determinatus alicuius entis creaturæ, hoc non poteſt eſſe ſeipſo ſimpliciter, ſed ſolùmmodo explicatione alicuius quantitatis virtualiter contentæ in Deo, vt in menſura excedente, quæ propriè reſpondet quantitati rei menſurandæ, & ſic ęqua eſt illi ſecundum quandã correſpondentiam, etſi non ſimpliciter, quemadmodũ motus diurnus ſeipſo, vel replicatione, aut explicatione adęquat cuilibet altari motui. Quantitas autem illa virtualis in Deo explicanda, quæ ęqualis debet eſſe quantitati rei menſurandæ per quandam correſpondentiam etſi non ſimpliciter, cum non habet eſſe in Deo ſecundum rem, ſiue ſignata, & diſtincta actu, quemadmodum in denario ſecundum rem ſunt, & actu ſignata ſex à quatuor & diſtincta abinuicẽ, vt ſi denarius eſſet propria menſura numeratorum, ſenarij explicatione menſuraret quędam, & alia explicatione quaternarij, ſiue nec ſignata nec diſtincta, quemadmodũ in motu diurno ſecundum rem ſunt ſemidiurnum diurni, &c. huiuſmodi, ſed non ſignata, aut diſtincta abinuicem ſecundum actum, ſed ſignantur per intellectum, cum alium motum menſurat alicuius partis ſui replicatione, oportat igitur, q̃ ſit in Deo ſola ratione, aut nullo modo ipſo, vt menſura poterit cognoſci rei menſurandæ quantitas.

Sola autem ratione non habet eſſe in eo, niſi ex ſola conſideratione intellectus. Quare cum ſingulis gradibus in eſſentijs creaturarum debeant reſpondere ſingulæ rationes prædictæ in Deo: oportet ad hoc q̃ Deus ſit omnium menſura, vt qua cognoſcitur rei gradus, & quantitas in ſua eſſentia, q̃ ſola intellectus conſideratione habeant ibi eſſe rationes illæ diuerſæ, & hoc tanquàm propriæ rationes ſingulorum, & menſuræ proprię, & propria principia cognoſcendi quãtitates earum, vt Deus ipſe ſimpliciter conſideratus ſit menſura omnium communis & excedens, rationes verò iſtæ ſingulæ ſint menſuræ ſingulorum per quandam correſpondentiam coęquatæ. Quæ quidem rationes eędem ſunt cum rationibus idealibus: & differunt ſola ratione, quia ideales dicuntur inquantum ſũt rationes cognoſcẽdi eſſentias rerum, vt ſunt eſſentiæ ſimpliciter, ſecundum præexpoſitum modum.

Dicuntur verò rationes perfectionales inquantum ſunt rationes cognoſcendi præcisè quantitatem, & gradum in eſſentia, & natura cuiuſlibet

entis creati. Et habet Deus referri per huiuſmodi rationes ad creaturas ratione eſſentiæ earum ſimpliciter inquantum ſunt ideæ penès primum modum relationum, non quia creatura refertur ad ipſum, ſed è conuerſo magis ſecundum ꝙ prædictū eſt. Inquantum verò ſunt rationes perfectionales habet referri ad eaſdem ratione quantitatis earū, penès tertium modum relationis, quia creaturæ referuntur ad ipſum, & non è conuerſo, vt ſit ordo iſte, ꝙ cum ſcientia Dei ſecundū rationes ideales ſit cauſa rerum cognitarum cauſando ſecundū rationem cauſæ formalis ſecundum prædicta id quod ſunt ex ſe, neceſſariò ordine cauſalitatis & principij, & quaſi quodam ordine naturę prius eſt ratio idealis in Deo, q̄ ſit in creatura id quod eſt ad ſe per eſſentiam, & ideò Deus refertur ad creaturam ſecundū ideas, non quia creatura refertur ad ipſum, ſed è conuerſo magis. Ex eo aūt ꝙ creatura à Deo per rationes ideales habet id quod eſt à ſe per eſſentiam alienam, neceſſariò habet eam ſecundum determinatam quantitatem, & gradum naturæ, quem determinat in ea ſecundum rationē cauſæ formalis propria ratio idealis. Quæ quidem quantitas licèt in ſe ſit determinata à cauſa ſua, quantus tamen ſit gradus eius ex ſe non cognoſcitur determinatè quouſq; applicetur ei per intellectum ſua menſura, quemadmodum motus, quo quis itinerauerit in die, licèt in ſe ſit quantitatis determinatæ ſecundum durationem, cuius tamen gradus ſit non determinatè cognoſcitur, niſi per applicationem eius ad motum diurnum. Et ideò tertio eſſentia rei ſua quantitate ſecundum rē refertur ad Deum, vt ad menſuram, qua cognoſcatur. & hoc vt ipſe Deus eſt eſſentia prima ſimpliciter ſimpliciſſima, & notiſſima ex ſe, ſicut debet eſſe per ſe menſura. Etenim ſi determinatè ipſa diuina eſſentia, vt eſſentia eſt non cognoſcitur gradus determinatus rei, ſed ſolùm vt in ea conſideratur ratio perfectionalis illi correſpondens, non tamen dicitur per ſe menſura, niſi ipſa eſſentia, vt eſt eſſentia ſimpliciter, q͛a ipſa ſola ex ſe nota eſt, non autem ratio perfectionalis, ſicut nec ex ſe habet eſſe in ipſa eſſentia, ſed ſolùm conſideratione intellectus, quemadmodum etiam motus particularis non dicitur menſura, niſi motus diurnus ſimpliciter non ratione partis explicatæ, quia motus diurnus ex ſe notus eſt in ſua quantitate, non autem pars eius, ſicut nec ex ſe habet eſſe actu in illo, ſed ſola conſideratione & ſignificatione intellectus. vt ſic Deus ratione eſſentiæ ſuę, vt eſt eſſentia non refertur vllo modo ad creaturam, niſi quia creatura refertur ad ipſum. Secundum primum enim modū relationis, quo Deus refertur ad creaturam, non quia creatura refertur ad ipſum, non refertur ad ipſam ratione ſuæ eſſentiæ ſimpliciter vt eſt eſſentia, ſed ſolùmmodo ratione ideæ, & ratione qua eſt idea. Secundum verò modum tertium relationis, quo Deus refertur ad ipſam creaturam, quia creatura refertur ad ipſum, ipſa creatura refertur ad ipſum ratione eſſentiæ Dei ſimpliciter, vt eſſentia eſt, etſi non determinet quantitatem creaturæ, niſi ſecundum rationem perfectionalem, & vt ratio perfectionalis eſt. Et ſic quarto eſſentia Dei, vt eſſentia eſt, refert ad creaturam, quia creatura refertur ad ipſam, & ſimiliter vt ratio perfectionalis eſt, ſed eſſentia ſecundū ꝙ eſt eſſentia, vt eſt menſura vniuerſalis & excedens, ſecundum verò ꝙ eſt perfectio ſiue ratio perfectionalis, vt eſt menſura propria, & æquata quodammodo. Et ſecundum hunc modum licèt relatio ſecundum rationem commenſurationis non ponat ex ſe in menſura rationem cauſalitatis, niſi ſecundum genus cauſæ finalis, ſemper tamen præſupponit in eadem cauſalitatem ſecundum alterū genus cauſæ; qua ſecundum aliud genus relationis refertur ad idem prius. Vt enim dicit Comment. ſuper præaſſumptum verbum de. 5. Metaphyſ. oportet vt omne menſurans primum ſit in omni genere in quo inuenitur primum in eſſe, & cognitione. Ita ꝙ licèt ſecundum illud genus relationis quod eſt in ratione menſuræ ſecundum genus cauſæ finalis, non refertur ad aliud, niſi quia illud refertur ad ipſum, tamen ſecundum aliud genus relationis ſecundum aliud genus cauſæ benè refertur ad illud, non quia illud refertur ad ipſum. Verbi gratia, vnum quod eſt menſura numerorum, eſt primum in eſſe numerorum, ipſos conſtituendo ſecundum genus cauſæ materialis. Numeri enim non menſurātur primo & eſſentialiter niſi per primum, quod eſt eis indiuiſibile, ex quo componuntur, vt dicit Comment. ibidem. Similiter ſcibile, quod eſt menſura ſcientiæ, eſt principium in eſſe eius ipſam ad generando in ſciēte ſecundum genus cauſæ efficientis. vt ſecundum hoc id q̄d eſt menſura refertur ad id q̄d eſt menſuratū ſm̄ genus cāæ, qua eſt cauſa eius in eſſe, nō quia illud refertur ad ipſum, ſed potius è cōuerſo. Secundum verò genus cauſæ finalis, & menſuræ, qua ſolùm eſt cauſa eius in cognitione, nequaquā refertur ad illud, niſi quia illud refertur ad ipſum. Ita tamen quòd nihil refertur ad aliud ſecundum tertium modum, quia aliud refertur ad ipſum, q̄d non prius refertur ad illud, non quia illud refertur ad ipſum ſecundum alium modum relationis. Et eſt ſemper relatio ſecundum rationem menſuræ, ſecundum rationem in menſura, & ſecundum rem in menſurato. Relatio verò ſecundum aliud genus cauſæ, & alium modum relationis præſuppoſita benè eſt ſecundum rem in vtroque extremorum.

Scibile enim in creaturis inquantum eſt cauſa efficiens ſcientiæ in ſcito ſecundum modum ſecundum relationis refertur ad ſcientiam, & eſt relatio realis in vtroque extremorum, ſed in Deo ſiue in eius ſcientia inquantum eſt cauſa formalis exemplaris ſcibilis, eſt relatio ſecundum ratio-

nem, & in ſcibili ſecundum rem, vt patet ex dictis.

Quartò, & vltimò neceſſe eſt ponere in Deo ideas propter productionem rerum in exiſtentia actuali, quia non poſſet plura diuerſa & diſtincta producere, niſi ſic ea producenda cognoſceret, vt proceſſit primum argumentum. cognitio autem talis ſecundum prædicta non eſt niſi per ideas. Vnde Philoſophus quicunque non potuit in Deo pluralitatem idearum, vt ſunt rationes imitabilitatis in eſsẽtia Dei, licèt poneret ideas, vt eſſentias rerum in ſua cognitione, ſicut poſuit Auicen. non potuit ponere plura produci à Deo ęque immediatè, quia productio iſta non eſſet niſi ſecundum ordinem, quem creaturę haberent ad Deum ſecũdum naturas ipſarum, non quem Deus haberet ad ipſas ſecundum determinationem ſuæ voluntatis, vt patet ex dictis Auicenn. alibi à nobis pertractatis.

Ad primũ in oppoſit. Sic ergo breuiter dicẽdum eſt ad quæſtionem, ꝙ ſi in Deo non eſſet idea, non poſſet aliquid extra ſe, vt aliud eſt ab ipſo cognoſcere, & per conſequens, nec aliquid omninò extra ſe in eſſe producere, & ſi in Deo non eſſent plures ideę, non poſſet ſcire plura extra ſe, nec per cõſequens producere. Vnde ponere ipſum Deum eſſe, & ideas non habere, eſt ponere nihil extra ſe cognoſcere, aut producere, & ita nec Deum eſſe.

Ad primum in oppoſitum, quantò aliquid eſt magis ſimplex, tantò ad plura ſe extendit, benè verum eſt, ſed non ſine rationibus reſpectuum, qui ſimplicitati eius non repugnant, ſed magis conueniunt. hoc enim ſecundum Auicen. eſt de natura ſimplicis, ꝙ quantò ſimplicius eſt, tantò plures negationes, & plures reſpectus habet, ſicut alibi expoſuimus. Vnde ponere ſimpliciſſimum, & ſine pluribus reſpectibus, eſt ponere antecedens, & negare conſequens. Eſt enim ponere naturam, & negare proprietates naturales conſequentes naturam.

Ad ſecundum ꝙ agens artificiale eadem arte facit plures domos. ergo &c. Dicendum ꝙ plures domus aut ſunt quaſi ſpecie differentes ſicut circularis, quadrata, & huiuſmodi, aut ſunt quaſi ſolo numero differentes, vt omnes circulares, & rotundæ inter ſe. De domibus differentibus quaſi ſolo numero verum eſt, ꝙ eadem arte facit eas, & ſic Deus eadem idea cognoſcit, & facit plura indiuidua ſub eadem ſpecie, ſecundum ꝙ alibi expoſuimus. De pluribus differentibus quaſi ſpecie non eſt verum, ꝙ artifex eadem arte facit plures domus, niſi loquendo de arte communi exiſtente in habitu; immò ad faciendum eas oportet, ꝙ de communi arte habituali educat per intellectum diuerſas artes ſpeciales, quæ ſunt diuerſæ domus in anima, de quibus diuerſæ domus ſecundum ſpeciem producuntur extra. Et per hunc modum Deus non niſi diuerſis ideis producit extra diuerſa ſecundum ſpeciem. *Ad ſecundum.*

Comment. in Quæſtionem Secundam, quæ eſt,

Vtrum Deus potuiſſet plures creaturas ſecundum ſpecies produxiſſe ſi non eßet in ipſo pluralitas idearum.

TITVLVS ex pluribus de ideis iam ſuperius dictis clarus eſſe videtur. Nam in Deo eſſe ideas dictum eſt, & ideas ſpecierum eſſe, atque principia, tum eſſendi, cum etiam cognoſcendi.

In corpore duo habemus. Primum eſt Quomodo Deus non intelligit perfectè aliud à ſe, niſi per rationes ideales. Secundum eſt, circa cauſas, ob quas ponendæ ſunt ideę in Deo. Hæc autem duo in vnum veniunt, quia primum enumeratur inter cauſas, vnde in Deo ſunt ideæ ponendæ. Igitur intentio Doctoris noſtri in hac quæſtione nulla alia eſt, niſi manifeſtare cauſas, ob quas ideæ ſunt in Deo ponendæ. Igitur enumerans cauſas eas quatuor eſſe dicit.

Prima eſt, vt Deus intelligat alia à ſe perfectè.

Secunda eſt, vt creaturæ ſint plures in ſpecie, atque aliquid in eſſentia.

Tertia eſt. Quia neceſſe eſt ponere in Deo rerum perfectiones, quibus eſt rerum ſingularum propria menſura.

Quarta eſt, propter productiones ipſarum creaturarum in exiſtentia actuali. Vbi nota, quòd ſecundum has cauſas Deus refertur ad creaturam. In tribus quidem cauſis tanquam principium, in alia verò tanquàm menſura. Quippè idea eſt principium intelligendi res, producendique tùm in eſſe eſſentiæ, cum etiam in eſſe exiſtentiæ. Idea autem idem eſt, quod diuina eſſentia, & hæc idem, quod Deus. Quo fit vt Deus dicatur principium cognoſcendi, & eſſendi rerum omnium. Hoc autem pacto ita refertur ad creaturas, quod vtique non refertur ex eo, quòd creatura refertur ad ipſum, ſed contrà creatura refertur ad ipſum, quia Deus refertur ad creaturam. Vt autem eſt menſura ipſa idea omnium rerum, etiam Deus dicitur huiuſmodi, ſed vtique quatenus menſura eſt, ita refertur ad creaturam, quoniam creatura refertur ad ipſum.

Quo igitur ad primam cauſam ſpectat, vt nota tibi ſit Doctoris ſententia, accipe hoc principium, quòd Deus excellentiſſimo modo intelligens eſt, & quidem ſuo diuiniſſimo intellectu, non intelligit autem niſi quod eſt obiectum eius. Sed notato figuram diſtinctionum obiecti, & concluſiones, vt ubi nota ſint omnia.

Obiectum

Obiectum intellectus diuini, aut eſt

- *Potentiam intellectiuam informans actu intelligendi ſua actione.*
  - **Prima concl.** Nihil eſt obiectum diuini intellectus, niſi diuina eſſentia.
- *Ipſum actum intelligendi terminans cognitione ſua, & hoc obiectum, vel eſt*
  - *Primarium, quod eſt informans aliquid ad actum intelligendi.*
    - **Secunda concl.** Nihil eſt tale obiectum diuini intellectus, niſi diuina eſſentia.
  - *Secundarium, quòd cum ſit creatura de ipſa cognoſcitur, vel*
    - *Id, quod ipſa eſt in Deo.*
      - **Tertia concl.** Deus cognoſcit alia a ſe, vt ſunt in ſeipſo.
    - *Id quod habet eſſe in ſe ipſa aliud à Deo, quamuis nõ habeat eſſe extra eius notitiam.*
      - **Quarta concl.** Deus cognoſcit alia à ſe ſecundum ꝙ ſunt alia ab ipſo.

Quo ad primam harum concluſionum, probatur. Quoniam ſi aliud eſſet obiectum taliter diuini intellectus, tũc perficeretur ab intelligibili alio à ſe, quod eſt inconueniens, quia Deus eſt nobiliſſima omnium ſubſtantia ex Ariſtotele, & comment.

Not. omne agens dicere perfectionem, quia dum agit informat, forma autem ſemper dicit perfectionem. Vnde neceſſariò perficeretur Deus. ſi obiectum aliud à ſe ſua actione informaret diuinum intellectum.

Quo ad ſecundam concluſionem. Videtur ſic poſſe probari de mente Auctoris. Omne informans perficit, ſed obiectum primarium terminans cognitione ſua informat aliquid ad actum intelligendi, ergo &c. ſi igitur aliud a Deo eſt tale obiectum, profectò perficietur, vt prius ab alio à ſe diuinus intellectus, quod eſt inconueniens.

Quo vero ad tertiam concluſionem probatur primò vniuerſaliter, quia ſi non intelligeret alia à ſe, eſſet inſipientiſſimus omnium ex Ariſtotele contra Empedoclem. Particulariter autem poteſt probari, quia cognoſcit ſe ipſum perfectiſſimè, ergo omnia, quæ ſunt in ſeipſo.

Not ꝙ hucuſque non videntur ideę neceſſariæ, niſi fortè quatenus dicuntur perfectiones, potiſſimum verò apparebunt neceſſariæ ob quartam concluſionem.

Quo ad quartam itaque concluſionem conſidera quõ ſunt res ipſæ aliæ in Deo, ſunt profectò inter ſe differentes, & plures eſſentialiter ſecundum ſpeciem, & ſic cognoſcit eas. Conſidera inſuper, ꝙ & eas cognoſcit cognoſcendo eſſentiam ſuam, quia omni modo ſunt in eſſentia diuina, & per eſſentiam ſuam diuinam cognoſcit omnia Deus. Sed hic diligenter conſiderare oportet, quod eſſentia diuina dupliciter conſideratur, primò quidem vt ſimplex prorſus eſſentia eſt, & abſoluta, ſine aliqua ratione reſpectiua. Secundo conſideratur, vt cum ratione reſpectiua, & tunc accipitur eſſentia diuina vt imitabilis. Si capitur primo modo, tunc contemplando Deus eſſentiam ſuam cognoſcit creaturas ſm tertiam concluſionem, de qua ſatis dictum eſt. Si capitur ſecundo modo, tunc cognoſcit Deus per eſſentiam ſuam creaturas ſm quartam concluſionem, videlicet vt ſunt imitationes eſſentiæ diuinæ, & tunc probatur pluralitas idearum in diuina eſſentia. Plures ſunt imitationes eſſentiæ diuinæ in ſpecie, ergo ſunt plures imitabilitates, ſed imitabilitates non ſunt niſi rationes, quibus diuina eſſentia eſt imitabilis, & hæ rationes ſunt ideę igitur in Deo ſunt plures ideæ. Antecedens notiſſimum eſt ad ſenſum. Conſequentia verò probatur. Quia eſto, quod non ſit niſi vna ratio imitabilitatis non cognoſceret Deus res, niſi in vniuerſali, non autem in ſpecie, & ſi nec talem rationem imitabilitatis haberet nihil cognoſceret Deus niſi ſeipſum, & eſſentiam ſuam. Ergo ſequitur, vt ſint plures rationes, & non genericæ, quia adhuc non cognoſceret niſi in vniuerſali, ſed ſpecificæ, & ſpecialiſſimæ quidem. ergo &c. Quod autem rationes imitabiles ſint ideę, notum eſt ex Auguſtino.

Not. ꝙ Auctor vult ideò Deum cognoſcere alia à ſe diſtinctè cognoſcendo eſſentiam ſuam, vt imitabilem, attingendo videlicet in eſſentia ſua omnes illas rõnes imitabiles, non quidem tanꝗ obiecta cognita, ſed tanꝗ rõnes cognoſcendi obiecta ſecundaria, quæ ſunt ipſæ creaturæ. Quam ſniam legimus quoq; D. Thomæ eſſe. Veruntamen contra Scotus 1. ſententiar. diſt. 36. q. j. intendit manifeſtare, ꝙ ideæ nihil aliud ſint niſi creaturæ ipſæ relucentes obiectiuæ in Deo, & arguit ita. Omne quod fit, fit ab vniuoco ex. 7. diuinorum 28. Sed ideatum fit ab idea, vt domus exterior, à domo interiori, ergo ideatum eſt vniuocum ideæ. Sed diuina eſſentia non eſt vniuoca creaturæ, ergo non eſt eius idea.

Ad hoc dicimus ꝙ miramur in primis, ꝙ aſſumit exemplum, quod contra ſe eſt. Non. n. verum eſt, ꝙ domus exterior, & interior ſint vniuoca, ſi vera ſit ratio vniuocorum, ꝙ habent non ſolũm commune nomen, ſed & communem ſubſtãtiam. Vbi eſt communitas ſubſtantiæ inter id, quod mere ſpirituale eſt, ſicut domus interior, & materiale, vt exterior? Præterea an dicet fortè tot genita ex putreſcente materia agente ſole, fieri ab vniuoco? certe plurium eſt agens ſol, & plura ab ipſo proueniunt, nec tamen eſt cauſa vniuoca. De Deo pariter eſt notiſſimũ. Meminerit ergo, ꝙ illa Ariſtotelis propoſitio in agentibus naturalibus proximis, non aũt in remotis. libenter verò negamus, ꝙ ideatum ſit ab idea, tanꝗ à cauſa proxima, quippè ſit tanꝗ à remota. Hinc eſt, ꝙ in eo, te xiu Ariſtoteles ideò ponit illud principium, quia intendit excludere formas ſeparatas, nempè ideas, quia nouerit formam proximam rem conſtituentem vniuocam eſſe, non autem ſeparatam, quoniam generatio naturalis quatenus naturalis etiam reſpectu agentis ſumit terminum à forma ſingulari vniuoca cum forma agentis, ſi agens ſit proximum. &c. Et hæc dicta ſint de prima cauſa.

Quo ad ſecundam cauſam, non eſt, ꝙ aliquid dicere debeamus, quando illam pluribus auctoritatibus probet ſatis ex ſe notis in litera. Vt Boetij, Bernardi, Senecæ, Auguſtini, atq; Platonis. Tu eas legito, &c.

Quo ad tertiam, notato, ꝙ vnaquęq; creatura hẽt ſuã aliquã perfectionẽ, quã hẽt à Deo, & qua refertur ad Deũ perfectiſſimũ. Et tunc creatura refertur hac ſua perfectione ad Deũ, vel vt ad cauſam finalẽ illius perfectionis, vel vt ad cauſam efficiẽtem eiuſdẽ. Si hoc ſm, tunc relatio eſt imitationis ad rem imitabilem, & ad Deũ creatura refertur, quia Deus refertur ad ipſam, non è contra. Si primum, tunc refertur ad Deũ, ſicut menſuratũ ad menſurã, & profectò, non quia Deus refertur ad ipſam, ſed è contra, ideò Deus refertur ad creaturã, quia creatura refertur ad ipſum. Vt aũt cognoſcatur quõ Deus ſit mẽſura oĩum creaturarũ, ſ. quõ pfectio diuinæ eſſentiæ ſit mẽſura pfectionũ creaturæ, notaſ figura diſtinctionis de mẽſura ſic.

Menſura ad menſuratum ſe habet

Quòd ſemper exceditur à menſurato.

Quòd quandoque excedit, quandoque exceditur, quandoque æquatur.

Quòd ſemper excedit.

Prima Concluſio. Deus non eſt talis menſura.

Secunda concluſio. Deus eſt talis menſura.

Quo autem ad primam concluſionem, ipſa patet, quoniam Deus nunquam exceditur, nec æquatur creaturæ, nec quandoq; tantùm excedit.

Secunda concluſio patet, quoniam Deus ſua perfectione ſemper excedit quancunque creeturam.

Not. autem, quòd non eadem ratione excedit ſuæ perfectionis hanc creaturæ huius perfectionem, vel illius, ſed pluribus rationibus, ſicut patet de pluribus imitabilitatibus. ſunt. n. vnum, & idem rationes ideales rerum, & rationes profectionales rerum in Deo, ſola ratione diſtinctæ. Sed inquantum ſunt rationes ideales ſunt in cauſa, ꝙ ideò creatura refertur ad Deum, quia Deus refertur ad ipſam. Contrà verò inquantum dicuntur rationes perfectionales ſunt in cauſa, ꝙ ideò Deus refertur ad creaturam, quoniam creatura refertur ad ipſum. In prima. n. conſideratione Deus eſt principium rerum. In ſecunda autem eſt menſura. Et ideò de tertia cauſa ſatis.

Quo ad quartam, eam probat Auctor priori argumento in fronte quæſtionis adducto. legito ibi. cætera clara.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum circumſcripta re ſui fundamenti relatio poſſit ſignari per nomen primæ impoſitionis.

Arg. prim. SEQVVNTVR quæſita de creaturis ſecundum ſe. Et quærebatur vnum pertinens vniuerſaliter ad omnes creaturas. Deinde plurima alia pertinentia ad diuerſas creaturas particulariter. Illud vnum erat de prædicamento relationis communiter in creaturis. Vtrum circumſcripta re ſui fundamenti relatio poſſit ſignari per nomen primæ impoſitionis. Et arguitur ꝙ ſic. quia eſt aliquid à natura rei, nomen autem ſecundæ impoſitionis eſt illius, qđ fit ab opere intellectus.

In oppoſit. Contra. relatio ſolùmmodo habet realitatem alterius, vt ſui fundamenti. aliter enim poneret compoſitioné in diuinis perſonis, quæ conſtituuntur ex ſubſtantia cum relatiua proprietate. quod autem ex ſe nullam habet realitatem, nō habet ex ſe nomen niſi ſecundæ impoſitionis. ergo &c.

Reſolut. q. Hic implicantur difficultates circa prædicamentū relationis, circa quas oportet videre, ſi relatio ſit aliquid circumſcripto fundamento, & quid ſit. Quia enim eſſe debile habet, viſum eſt aliquibus, ꝙ præter fundamentum non ſit aliquid in rebus extra, ſed ſolùm in anima & ab anima. quoniam vt eis videtur, tunc mortuo patre maneret relatio, quæ eſt filiatio in filio, cum ex morte patris nulla omninò ſit tranſmutatio circa filium, & ideò nihil ſecundum rem variatur in ipſo. & ſic de omnibus relationibus ſequeretur, quòd manerent nō mutato eo cuius ſunt, quacunque mutatione exiſtente in quocunque alio. Alijs verò videtur contrarium, videlicet ꝙ relatio ſit aliquid ſecundum rem præter rem fundamenti, & præter modum, qui eſt ad aliud eſſe, qui quoquo modo etiam reperitur in diuinis. Quorum ratio eſt, ꝙ relatio eſt vnum decem prædicamentorum, prædicamentum autem quodlibet quantum ad id quod principaliter importat, non ſolùm dicit modum rei, ſed etiam rem veram. aliter enim eſſe in, cum ſit modus eſſendi circa id quod eſt in alio, vt accidēs eius, eadem ratione conſtitueret vnum prædicamentum ſicut & eſſe ad aliud circa id quod eſt ad aliud, cum non ſit ſecundum poſitionem iſtam, niſi modus circa illud. Quod etiam arguunt ex eo quod Boetius dicit, ꝙ decem prædicamenta ſunt decem genera prima rerum ſignatiua, & vt dicit Simplicius in expoſitione æquiuocorum, hic de primis dictionibus, quæ ſunt primarum, & ſimplicium rerum ſignificatiuę proponit dicere, ſub quibus omnia alia habent reduci. Siquidem vniuſcuiuſque rei vnum proprium nomen ſub vna categoria. rebus enim, vt dicit, & totidem generibus differunt. Relatio autem non eſt res, niſi accidentis. & ſic præter modum exiſtendi ad aliud eſt aliquid ſecundum rem in ſubiecto exiſtens.

Vt ergo omnia iſta occaſione quæſtionis propoſitæ perfectius proſequamur, ſciendum eſt, ꝙ Simplicius in expoſitione cap. de relatione dicit, ſecundum ꝙ iam tactum eſt, ꝙ aliqui dubitant an relatio ſiue habitudo ſecundum ſe præter fundamentū ſit hypoſtaſis & res aliqua præter rem fundamenti, vel nomen ſolùm prolatum ſimul cū exiſtentibus rebus, quæ ſunt fundaméta habitudinis, cum dr̄ hoc quātum eſt duplū, illud verò dimidiū.

Et re

Et re vera dicere, ꝙ ſit nomen ſolum, vanum eſt. ſic enim habitudo ſiue relatio nihil omninò neq; res, neque modus, neque in anima, neque extra eſſet in entibus, quod abſurdum eſt dicere. Secundum enim ꝙ dicit Simplicius in exponendo illud, Eorum, quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur, & vox vana eſſet, & nomen inane, ſi nihil entium eſſet, quod ſignificatur, & concipitur cum dicitur duplum aut dimidium. Quod ſpecialiter ſuper prædicamentum relationis de quibuſdam relationibus declarat dicens ſic. Quòd quidem non omnem habitudinem interimendum, ponendo ſecundum ꝙ omninò ſit, palam ex eo, ꝙ oportet ſicut ſubſtantiam, & quantitatem, & aliorum generum vnunquodque, ita & habitudinem inter entia poni, cum multam opportunitatem ipſa exhibeat. neque enim genera, neque quę ſub ipſis ſunt communionem habebunt aliquam adinuicem, niſi aliquid ſit ratio habitudinis in entibus. Inconuenies autem & harmoniam interimere. Interimeretur autem & commenſurabile, & ęquale &c. Si igitur vt concludit hæc ſunt inconuenientia multum, eſt aliquid habitudo. & infra. Hæc enim communitas eſt per omnia penetrans, & per contraria, & per qualitercunque differentia, & per ea, quæ ſub ipſis ordinantur, ꝙ ſi non adeſſet diſtraherentur vtiq; omnia ab omnibus.

Suppoſito ergo, ꝙ relatio non ſit vox ſola, ſed aliquid in entibus ſignatum per vocem, cum dicitur duplum, dimidiũ, & huiuſmodi, aliqui vt ſtoici ponebant, ꝙ relatio præter ſuum fundamentum non eſt aliquid in entibus exiſtens à natura in rebus extra animam, ſed in anima tantùm, vt ꝙ ſimilitudo nihil aliud ſit, q̃ conceptus mentis ex collatione habita circa duas qualitates conformes puta circa duo alba. dicente Simplicio ſuper capitulum de relatione. Simile vel ęquale aiũt nihil eſſe pręter id, quod in vtroque quale vel quantum, quæ quidem præexiſtunt ante habitudinem. Quod ſtatim improbat dicens. Habitudo itaque erit quoddam indicium operantis. quæ à ſeipſis ſunt, & dicentis, ꝙ hoc & hoc eandem magnitudinẽ habent, & eandem proprietatem. Ad omnia autem talia (vt dicit) obuiare oportet, dicendo. ſ. prout continuo ſubdit: Quòd ſi quidem mentitur iudicium, & vanus eſt intellectus, qui ſcilicet iudicat ſe aliquid intelligere, quod eſt extra in re, nihil vtique erit habitudo. ſ. in re extra, ſed in anima ſolùmmodo. Si autem verum dicit, & aliquid. ſ. in re extra intelligimus ipſum ſimile & ęquale, & rationi credere oportet, & intelligentijs noſtris tanq̃ entia ſpondentibus. ſ. eſſe ipſa ad aliquid, poni oportet eorum, quæ ſunt habitudinẽ, & ipſum ad aliquid in propria hypoſtaſi. quale enim & quantum ſecundum ſe quidem ſunt, ſimilia autem & æqualia dicuntur, & participare his, quæ ſecundum hoc habitudinibus. Intelligit autem per propriam hypoſtaſim propriam realitatem in rebus extra animam, & quomodo hoc iam infra videbitur.

Simpliciter ergo concedendum eſt, ꝙ relatio ſiue habitudo præter ſuum fundamentum ſit aliquid in rebus extra animam, & non ſolùm nomen aut conceptus mentis, ſecundum iam dictum modum. Eſt igitur intelligendum, ꝙ quędam relationes non ſunt nomen ſolùm, ſed aliquid extra animam exiſtens, vt ſunt relationes reales. Aliæ autẽ ſunt nomen & conceptus mentis ſolùm circa id quod denominant, abſque eo ꝙ ille conceptus ſit ab eo ſolo, quod denominat, vt ſunt relationes ſecundum rationem, ſicut dextrum, aut ſiniſtrum in columna. Tertiæ verò ſunt nomen, & conceptus mentis antiquus, aut voluntas antiqua circa id qđ denominant, ſiue illud nomẽ fuerit nouum in denominando, ſiue antiquum. Nouum, ſicut relationes attributæ Deo de nouo, & ex tempore ſunt nomen ſolùm impoſitum antiquæ relationi ſecundũ rationem, vt dictum eſt ſupra. Non enim concipit intellectus aliquid noui circa Deum, quo dicitur Dominus, ſed ſolùm concipit illum antiquum reſpectũ, quo prius dicebatur dominatiuus, & quia de nouo creatura realiter facta eſt ſerua, idem reſpectus iam nominatur alio nomine, quo Deus dicitur dominans vel Dominus. Non ſic autem aliquid antiquum circa columnam dicitur dextrum, vel ſiniſtrũ, ſed ſolũmodo reſpectus formatus circa columnam, vt eſt intellecta in ordine ad ſiniſtrum, aut dextrum animalis, ſecundum expoſitũ modum, dicitur dexter aut ſiniſter, à quo ſic dicto denominatur columna dextra, aut ſiniſtra. Eſt igitur relatio realis, de qua eſt ſermo in quęſtione, aliquid præter fundamentum ſuum extra animam, vt quemadmodum verum ſit dicere illud, quod dicit Auguſt. 7. de Trinit. Omnis eſſentia, quæ relatiuè dicitur, & eſt aliquid excepto relatiuo, &c. vt habitum eſt ſupra in principio reſponſionis ad primam quæſtionem, ſic verum eſt dicere, ꝙ omne relatiuum, quo aliquid relatiuè dicitur, etiam aliquid eſt excepto illo, & de illo aliquo intendit pręſens inquiſitio quid ſit. Et quęro an ſit aliquid vnũ ſimpliciter, an aliqua plura, vt quemadmodum id quod relatiuè dicitur eſſe aliqua plura, puta quod dicitur ſimile ſecundum albedinem, eſt habens albedinem, ita quòd in ipſo ſint aliud, & aliud ipſa albedo, & ſubiectum in quo eſt, à quo habetur, ſic & ipſa relatio ſit aliqua plura, puta ſimilitudo, quorum vtrunque pertineat ad prædicamentum vnum relationis. Sed quòd ſint plura æqualiter rationem rei habentia hoc eſt impoſſibile, quia tunc non poſſent vnum prædicamentum conſtituere, quia vt iam dictum eſt. x. genera ſunt primarum rerum ſimplicium ſignificatiua. Neceſſariò ergo ſe habent ſicut res vera & modus eius. Quod multi concedunt ponentes rẽ illam eſſe verum accidens inhærens, quæ non transfertur manens ad diuina, ſed ſolũmodo modus ille. Sed tunc non verè trãſferretur prædicamentum relationis ad diuina manens in eis, ſecundum quod de hoc habitus eſt ſermo in quæſtionibus diſputatis ordinariè.

Reſponſio.

Prædicamentum enim in quo aliud eſt res, aliud modus, verè conſiſtit in re ipſa non in modo, vt patet de prædicamento ſubſtantiæ. Præterea cum modus ille relationis ſit ad aliud eſſe, ſicut modus ſubſtantiæ eſt per ſe eſſe, & accidentium realium eſt in alio eſſe, rei autem illi de prædicamento relationis ſecundum poſitionem, quæ eſt alia à modo iſto, non conuenit modus iſte, vt ſubſtantiæ, qđ habet eſſe ad aliud, quia illud quod ad aliud dicitur, non eſt niſi ſuppoſitum, vt album, vel quantũ ad aliquid huiuſmodi, oportet igitur, ꝙ modus ille ei conueniat, vt fundamento, à quo radicaliter fluat, & oriatur, niſi ſit aliquid ſecũdum rationem ſolùm, de quo videbitur infra. Hoc autem falſum eſt, cum modus ad aliquid in ſimili, & æquali fundetur in qualitate, & quantitate, aut eadem eſt illa res cum qualitate, & quantitate, & ſic non eſt de prædicamento relationis, aut idem modus ſecundum numerum eſſendi ad aliud habebit plura fundamenta ſiue mediatè, ſiue immediatè, quod eſt impoſſibile, ſicut impoſſibile eſt, ꝙ idem modus, qui eſt eſſe in alio ſecundum numerum, ſit in pluribus accidẽtibus. immò ſicut albedini ſeipſa pręcisè conuenit modus eſſendi in alio, vt ei quod habet eſſe in alio, ſic albedini ſeipſa conuenit modus eſſendi ad aliud, vt ei quo aliquid habet eſſe ad aliud ſicut per fundamentum. Sic ergo ponere oportet, ꝙ omne relatiuum, quo aliquid dicitur relatiuè, excepto eo quod relatiuè dicitur, non eſt niſi aliquid vnum ſimpliciter. Ad percipiendum autem differentiam inter relationem huiuſmodi, & ſuum fundamentum, & quomodo eſt aliquid vnũ & ſimplex extra animam præter ſuum fundamentum, & quomodo nõ, & quomodo modus & quomodo res, & quod horum vel quid horum verius: Sciendum eſt, ꝙ cum ſecundum Simplicium ex ſola habitudine ad alterum oriatur: immò relatio eſt ipſa habitudo, qua vnum eorum mutuò eſt ad alterum, & quaſi medium inter ipſa, dupliciter habet conſiderari ipſa relatio. Vno modo, vt eſt quaſi medium, & interuallum habentium inter ſe habitudinem. Alio modo, vt eſt fundata in ipſis non ſeparata ab eiſdem. Primo modo relatio vna eſt duorum. Sic enim habitudo eſt vna inter duos fratres, & ſimiliter inter patrem & filium, & inter quæcunque adinuicem ſe habentia. Secundo autem modo plurificatur ſecundum pluritatem relatorum & ipſorum fundamentorum. ſic enim in duobus fratribus duæ ſunt fraternitates, & habitudo, quæ eſt vna inter patrem, & filium, in patre eſt paternitas, in filio vero eſt filiatio. Et ſecundum hoc ſicut in alijs prædicamentis dicimus ſingulariter & pluraliter, vt ſubſtantiam, & ſubſtantias, & quantum, & quanta; ita & in ad aliquid, & ipſum ad aliquid, & ipſa ad aliquid & ſingulariter & pluraliter dicimus, non ſolùm pluraliter, vt quidam putauerunt, ſicut dicit Simplicius. Et primo modo eſt purus modus, & ratio eſſendi ad aliud aliquorum, quę ſunt ad aliud, & fundamentorum per quę ſunt ad aliud, quemadmodum eſſe in, purus modus eſſendi eſt alicuius, quod eſt in alio. Et quantum eſt ex ſe ad aliud eſſe nullam recipit diſtinctionem, aut diuerſitatem, ſiue fuerit in diuinis, ſiue in creaturis, ſiue in relationibus ſecundum rem, ſiue in relationibus ſecundum rationem, nec vllo modo penès ipſum ſumitᷣ realiter genus, aut ſpecies in prædicamento relationis. Secundo autem modo contrahit realitatẽ à fundamentis characterizantibus ipſam habitudinem, penès quam in relatione realiter ſumuntur genus, & ſpecies in relatione. Et primo modo eſt in ſolo intellectu non ab intellectu exiſtens operatum in ipſo, ſed vt modus in cõmuni acceptus ad modos diſtinctos, & quaſi abſtractus ab illis, ſicut vniuerſale à particulari. Secundo autem modo per fundamenta habet eſſe in ipſis relatis participantibus habitudinẽ & ſic extra intellectum, & diuerſa ſecundum diuerſitatem fundamentorum à quibus abſtrahitur, vt eſt medium & interuallum. Hinc eſt ꝙ dicit Simplicius. Sicut qualitates ſecundum ſuam naturam, ſine corporibus intellectæ incorporeæ ſunt, ita & habitudines ſecundum ſuam naturam præter compoſita intellectæ incorporeę ſunt. Nam habitudo eſt ratio ſecundum ſe, & hoc quo ad primum modum conſiderandi eam. proprietatem autem ratio iſta habet ſubſtantialem propriæ differentiæ adiunctione ad alterum. & hoc quo ad ſecundum modum. Vt enim ſubdit continuè, differentiam ſumendum non ſecundum ipſum ad aliquid, ſed à quali & ſubiectis: ſi enim ſecundum ſe habet differentiam, aſſimilatur alijs generibus. ſ. abſolutis. Eſt igitur ſecundum hæc dicta Simplicij in relatione duo conſiderare. Primò rationem illam, quæ eſt habitudo ſola, & modus quidam, ſiue conſideretur ſecundum ſe vt eſt medium, & interuallum vnum, ſiue conſideretur, vt eſt in participantibus ea, & plurificatur ſecundum illa. Quæ ratio conuenit prædicamento ad aliquid ex ratione ſui generis, immò eſt ratio & modus illius generis differens à modis & rationibus aliorum generum, quibus genera diſtinguuntur abinuicem, pręter diſtinctionem, quam habent à rebus, ſecundũ quas ſumuntur genera, & ſpecies in ſingulis prædicamentis. Secundo verò eſt in relatione conſiderare rationem differentiæ, quam ab illis contrahit, in quibus fundatur per quandam characterizationem ab eis, ſecundum quam realiter ſumuntur in prædicamento relationis genera, & ſpecies diſtinctæ. Ex quibus duobus. ſ. ex modo & realitate, quam habet per characterizationem à fundamento integratur. Et in eiſdem conſiſtit hypoſtaſis relationis. dicente Simplicio. Quod quidem in his, quæ ad aliquid cum proprio charactere habitudo conſubſiſtit, ab omnibus conceſſum eſt. & infra. Non enim habent naturam ſubſiſtendi ſecũdum ſe. ad alterum enim habitudo. neceſſe ergo ipſam in eo, qui ſecundum differentiam charactere exiſtere. Character autẽ iſte alicubi quidem qualitas

litas

litas eſt, alicubi autem quantitas, alicubi autē motus, alicubi autem tempus, alicubi autem locus. Itaque habitudo ſemper coexiſtis characteribus, & vnum ſimul vtrunque, & infra. Quodcunque.n. defecerit horum non ſaluatur tale prædicamentū: non.n. habitudo nuda ſecundum ſe eſt, neqne differentia ſiue habitudine facit hoc prædicamentū, & infra. Secundum ambo igitur habent hypoſtaſim ad aliquid talem, qualem diximus ex differentia ſimul & habitudine conſiſtentem, & infra. Aliud enim ipſum æquale præter ipſum quantū, & aliud ipſum ſimile præter ipſum quale: habens etiam hypoſtaſim non ſuperuentitiā, quemadmodum ſcilicet habent alia ſex prædicamenta, quæ dicuntur accidentia extrinſecus aduenientia, de quib. determinatur in libello, qui dicitur ſex principiorum, ſed principalem cum principalibus generibus, ſecundum æquale quidem quantis: ſecundum ſimile verò determinatis qualibus nō penes aſſiſtentes habitudines, ſcilicet ab extrinſeco aduenientes in illis ſex, ſed ſecundum principales naturas ipſorū entium, vel coexiſtentium cū ipſis. Quod tamen non ſic debemus intelligere, ꝙ intelligamus, quòd res fundamenti ſecundum qđ huiuſmodi cadat in ſignificato relationis cum habitudine, vt poſuerunt aliqui: ſequitur enim eos, vt dicit Simplicius, inconueniens.ſ. compoſita facere genera ex prioribus, & ſecundis, vt ad aliquid ex quali, & ad aliquid. Vt enim dicit ſuper poſtprædicamenta exponendo capitulū de oppoſitione, aliud eſt vnum vnunquodque, aliud participans ipſi, ſicut æquale: ipſum quidem enim eſt de numero eorum, quæ ſunt ad aliquid, quæ autē ſub ipſo, quanta ſunt, in quibus eſt æquale.

Sed illud ſic debemus intelligere, quòd habitudinem, quæ nuda eſt ſecundum ſe, & non niſi modus quidam, ipſum fundamētum inquantum fundatur in ipſo characterizat: cōmunicans ei quodammodo per hoc realitatem ſuam, in eo videlicet ꝙ habitudinē, quæ circunſcripta realitate fundamenti, vt in ſe, & per ſe conſideratur, purus modus eſſendi ad aliud eſt, in quo nulla cadit diſtinctio, aut differentia, aut determinatio, ſiue in diuina fundetur eſſentia, ſiue in creata, ſiue ex natura rei, ſiue ex opere intellectus, ipſum fundamētum inquantum ſuper ipſum fundatur ſecundum conditionem ſuæ realitatis determinat, vt alia & alia ſit habitudo ſecundum rem, ſecundum quod aliud & aliud eſt ſuum per ſe fundamentum, & hoc quemadmodum curuitas, quæ de ſe dicit cōmunem, & indeterminatam rationem incuruationis cum habet eſſe in naſo naſus dat ei propriam rationem curuitatis, qua dicitur ſimitas habens p hoc propriæ differentiæ rationem à ſuo ſubiecto. Propter quod & in definitionibus propriarū paſſionum cadit id, quod eſt ſecundum ſe loco generis, & ſubiectum loco differentiæ, vt cū dr̄ ſimitas eſt curuitas naſi, curuitas quia eſt qđ indeterminatū eſt loco generis, & naſus ipſā determinās eſt loco differentiæ. Et ē oīnò ſimile hincinde, niſi ꝙ curuitas ſm̄ ſe rem veram, & abſolutam ſignat determinatam ſecundum rem generis determinati, quę ſua eſt, & qua eſt aliquid in eſſentia: habitudo autem non niſi modum rei omninò determinatum, & ſecundum rem generis, & ſecundum rem ſpeciei, quia nullum ex ſe habet, aut importat, neque ſecundum genus generaliſſimum in relatione, neque ſecundum aliquam ſpeciem contentā ſub ipſo, quia quòd realitatem habet prædicamentum relationis, & ſecundum genus, & ſecundum ſpeciem, hoc non eſt ex aliqua propria realitate, quę ei debetur ex ſe, ſicut contingit in prædicamentis abſolutis, ſed quam ſolùmmodo ex ſuo fundamēto contrahit, in quo prędicamētum relationis diſſimilatur alijs prædicamentis. Quam quidem realitatem contractam à fundamento reſpectu habitudinis indeterminatæ, Simplicius appellat differentiam, quam ſi ſecundum ſe haberet, aſſimilaret alijs prædicamentis, vt iam dictum eſt ſecundum Simplicium. Propter quod ſæpius alibi diximus, ꝙ relatio realitatem ſuam contrahit à ſuo fundamento, & ꝙ ex ſe nō eſt niſi habitudo nuda, quæ non eſt niſi modus quidā rem habendi ad aliud, & ita non res quantum eſt ex ſe, ſed ſolùmmodo modus rei, niſi extendendo rem, vt etiam modus rei dicatur res, ſecundum quod alibi expoſuimus. Propter quod etiam dicit Simplicius, ipſum ad aliquid aliquid eſſe, ſi ſecūdum ſolam habitudinem penſetur non concipientibus nobis res quarum eſt habitudo.

In qua quidē habitudine nuda conueniunt omnes modi relationū, tàm in genere generaliſſimo q̄ in ſpeciebus ſpecialiſſimis, & in indiuiduis ſub ipſis, non quòd in ad aliquid cōmunitas generis generaliſſimi ſumatur à nuda ratione habitudinis: diſtinctio autem ſpecierum ſub ipſo per differentias à ratione characterum, quam ſecundū qđ dicit Simplicius, characterizant alicubi quidem qualitas, vt in eo, quod eſt albius, alicubi autem tempus, vt in eo, quod eſt ſenius: alicubi autē locus, vt in eo, quod eſt ſuperius: habent.n. vt dicit relationes ſecundum res multas differentias, quæ nihil differunt ſecundum illud vnum habitudinis genus, ſed quòd modus ille eſſendi ad aliud, qui importatur nomine habitudinis ſecundum ſe ſit propria ratio generis relationis, ſecundum quam diſtinguitur genus relationis à genere ſubſtantiæ inquantum illius eſt modus proprius eſſendi p ſe: habet enim quodlibet genus prædicamenti proprium modum eſſendi, ſecundū quem diſtinguitur ab alio præter rem ſuam.

Realitas autem, quæ principaliter ſub illo modo conſtituit prædicamentum, & ſecundum genus generaliſſimū, & ſecundum omnes ſpecies cōtentas ſub ipſo, ſicut eſt in prædicamentis abſolutis ſubſtantia, quantitate, & qualitate ex ſe non ab alio, ſic in prædicamēto relationis, & etiam in alijs ſex extrinſecus aduenientibus ab alio, vt infra decla-

clarabitur, & in prædicamento relationis ſpecialiter à ſuis fundamentis, à quibus contrahit habitudo realitatem, quæ primo diſtinguit ſpecies ſpecialisſimas in relationes non ſecundum differentias fundamentorum.

Sic enim plus differrent in prædicamento relationis ſimile, & æquale, quæ pertinent ad eundem modum relationis, cum tamé fundentur ſuper res diuerſorum prædicamentorum, quantitatis ſcilicet, & qualitatis, quàm ſimile & calefactiuũ, quæ pertinent ad diuerſos modos relationis, cum tamen fundentur ſuper res eiuſdem prædicamenti: ſimile enim fundatur ſuper qualcunque res prædicamenti qualitatis generaliter: calefactiuum autem, & quæcunque pertinent ad ſecundum modum relationis, pertinent ad ſecundum, & tertiũ genus qualitatis, quia fundantur ſuper naturalem potentiam & impotentiam, & paſſibilem qualitatem, ſiue in agendo, ſiue in patiendo. Sed differunt ſecundum ſpecies ſpecialiſſimas ſecundũ diuerſos modos fundandi relationes ſuper ipſas res. Vnde quia ſimile ſecundum eundem modum fundatur ſuper vnum, & multum in qualitate, ſicut æquale, & inæquale ſuper vnũ, & multum in quãtitate: ideò magis vniuntur in genere ſubalterno, aut ſpecie ſimile, & æquale, quam ſimile, & calefactiuum.

Diſtinctis autem diuerſis ſpeciebus ſpecialiſſimis in genere relationis ſecundũ diuerſos modos fundandi reſpectus ſuper ſua fundamenta ab illis abſtrahũtur genera vſque ad generaliſſimũ incluſiuè, quod continet intentionem communiſſimã realem illius generis ſub ratione habitudinis ſimpliciter dictæ, ſine quibus duobus, vt iam dictũ eſt ſecundum Simplicium, non conſiſtit prædicamentum relationis. Illa autem intentio realis communiſſima ſub ratione habitudinis ſimpliciter dictæ ſecundum differentias ſpecificantes illam realitatem communiſſimam vſque ad vltimas differẽtias non autem ipſam rationem habitudinis contracta deſcendit in diuerſas ſpecies ſpecialiſſimas cõſtitutas ex genere, & differentijs realibus, non propria realitate, ſicut contingit in prædicamentis abſolutis, ſed contracta ab alijs prædicamentis, vt dictũ eſt. Hic dicit Simplicius. Oportet autem genus eſſe ipſorum ad aliquid ex quo diuiduntur diuerſitates, quæ ſecundum ſpecies conſiderantur. Sed ratio habitudinis eadem in omnib. intelligitur: multæ autem ſpecies ſecundum ſubſiſtentiam habitudinis, & in quibus habitudo cõſideratur, quę propriæ dicuntur ad aliquid ſecundum ipſam habitudinem: non autem ipſa habitudo ad aliquid dr, dicente Simplicio, Non eſt poſſibile de habitudine ipſa dicere ad aliud aliqualiter ſe habere, ſed aliud ad aliud aliqualiter ſe habere ſecundũ hanc conſideratur, ſicut & ipſum habere prædicamentum dicitur non in habendo aliquid ipſum, ſed in habendo aliquid aliud. Secundum hoc ergo relatio eſt aliquid extra animam præter ſuum fundamentum, vt modus, & habitudo, ſed nihil reale quin habeat à fundamento. Quod tamen reale ſecundum quod infra exponetur non eſt diuerſa res à modo, ſed ſolummodo quędam ipſius modi characterizatio, vt dictum eſt. Vnde cum prædicamentum relationis transfertur ad diuina, tota habitudo, vt eſt habitudo nuda transfertur ratione habitudinis: non autem ratione characterizationis, ſed in diuinis habet aliam characterizationem, ſicut & aliud fundamentum. Sic igitur patet, ꝙ circunſcripta re fundamenti relatio, ſiue in Deo, ſiue in creaturis non eſt niſi modus quidam eſſendi ad aliud, ſicut eſſe in alio non eſt ſimpliciter aliquid niſi modus quidam eſſendi. Qui cum in relationibus realibus non eſt fundatus niſi in re, & hoc abſq; omni conſideratione intellectus, vt ſæpius diximus reſpectu talis in ordine ad ſuum fundamentum poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo præciſè, vt fundatur in illa. Alio modo, vt fundatur in illa recipit ab ipſa characterizationem. Et ſecũdum hoc deſcendendo ad quæſtionem, à reſpectu nudo relationis poſſumus intelligere circunſcribi rem ſui fundamenti dupliciter. Vno modo circunſcribendo ipſam ſecũdum intellectum, ſiue per poſſibile, ſiue per impoſſibile, ſiue per incompoſſibile præciſè, vt fundatur in ipſa: non autem vt characterizatur ab ipſa. Alio modo circunſcribendo ipſam non ſolum, vt fundatur in ipſa, ſed etiam vt characterizatur ab ipſa. Si primo modo, ſic dico, ꝙ relatio eſt nomen primæ impoſitionis, ſicut & generaliſſima aliorum prædicamentorum abſolutorũ. Pręter hoc ꝙ nomina aliorum prædicamentorum abſolutorũ imponunť rebus, quę ex ſe pertinẽt ad propria prędicamenta, & non ipſi modo ſiue rationi, quę propria eſt ipſi prędicamento, quemadmodum generaliſſimum ſubſtantiæ imponitur rei quę ſubeſt modo, qui eſt eſſe per ſe, & non ipſi modo. Nomen verò relationis, vt eſt nomen prędicamenti imponitur ipſi modo, qui eſt ratio huius prędicamenti, non ſecundum ſe, ſed vt characterizatur à fundamento ſuo, & eſt nomen prædicamẽti, & primæ impoſitionis non ratione ipſius modi ad aliud, ſed ratione ipſius characterizationis, in quo differt à prædicamentis abſolutis ſecundum Simplicium. Si ſecundo modo, ſic dico, ꝙ relatio eſt nomen ſecundæ impoſitionis, & non nomen prædicamenti, ſed præciſè modi ipſius prædicamenti. Nomen enim prædicamenti non eſt niſi vt modus iſte characterizatus eſt à re fundamenti. Et ſic formando quæſtionem de prædicamento relationis, ſecundum quod propoſita fuit, abſq; omni diſtinctione dicendum, quòd eſt nomen primę impoſitionis non ſecundæ. Relatio tamen, vt præciſè importat modum illius prædicamenti nõ eſt niſi nomen ſecundæ impoſitionis.

Ad cuius ampliorem intellectum, vt cognoſcamus, quod nomen, & cuius debet dici primæ impoſitionis, & quod, & cuius debet dici ſecũdę impoſitionis.

Scien-

Sciendum, ꝙ quicquid cócipitur ab intellectu, aut concipitur vt res præciſè, aut vt modus præciſè, aut vt modus characterizatus à re. Quod concipitur primo modo inquantum huiuſmodi ſemp eſt nomen primæ impoſitionis, & hoc ſiue fuerit vera res naturæ: ſic enim ſunt nomina primæ impoſitionis nomina trium prædicamentorum abſolutorum. ſ. ſubſtantia, qualitas, quantitas, ſiue fuerit ficta à ratione: ſic enim nomina figmentorum ſunt nomina primæ impoſitionis, vt chimæra, tragelaphus, ſiue fuerit abnegatio veræ rei: ſic etiã nomen primæ impoſitionis eſt hoc nomen nihil. Quod verò concipitur ſecundo modo inquantum huiuſmodi ſemper eſt nomen ſecundæ impoſitionis, quemadmodum hoc nomen indiuiduum eſt nomen ſecundæ impoſitionis circa ſortem, vel ſecundum quòd curſus dicitur eſſe nomen, & currere verbum, nomen & verbum ſunt nomina ſecundæ impoſitionis, vel ſecundum quod dicendo homo currit, homo dicitur eſſe ſubiectum, & currit prædicatum, ſubiectum, & prędicatum ſunt nomina ſecundæ impoſitionis. Quod verò concipitur tertio modo inquãtum huiuſmodi ſemper eſt nomen primæ impoſitionis, & hoc propter characterizationem, non propter modum, ſicut dictum eſt, & hoc ſiue fuerit modus ille characterizatus à re extra animã circa quã eſt, quemadmodum ſimile, & diſſimile nomina ſunt primæ impoſitionis, quæ characterizantur à qualitatibus, quæ ſunt in illis circa quæ ſunt, vel circa quam non eſt, quemadmodum calceatum eſſe, & veſtitum eſſe, & vniuerſaliter illa, quę ſunt de prędicamento habere, ſunt nomina primæ impoſitionis, quæ characterizantur non ab aliquo, quod eſt in habẽte circa quem ſunt, ſed ſolùmmodo ab eo, qđ habet, vt infra dicetur, ſiue fuerit characterizatũ à re exiſtente in anima, quẽadmodum dextrum, aut ſiniſtrũ circa colũnã ſunt nomina primę impoſitionis, non characterizata ab aliquo, qđ eſt in colũna, ſed ab eodẽ, à quo characterizant dextrum, & ſiniſtrum in animali inquantũ concipiuntur ab intellectu, & ſecundum illa intellectus format dextrum, & ſiniſtrum circa columnam. Et cum his modis iam dictis diſtinguuntur nomina primæ impoſitionis, & ſecundæ, illa ſola, quæ ſignant præciſè modos rerum, vt per vocem exprimuntur, dicuntur eſſe nomina nominum. Cætera verò omnia dicuntur eſſe nomina rerũ, & hoc largo modo ſumendo rem, & appellando rem omnẽ modum, qui eſt circa rem ſecundum ſe, ſiue vt in re extra exiſtit, ſiue vt eſt in ſolo intellectu, vel ab ipſa re, vel ab ipſo intellectu ſecundum iam tactũ modum. Similiter illa omnia nomina, quæ ſignant modos præciſè, quocunq; modo illos ſignent, illa ſola dicũtur eſſe nomina ſecundarum intentionũ. Cætera verò omnia dicuntur eſſe nomina primarum intentionum.

Ad argu. princ. Per hæc patent argumẽta ad vtranque partem propoſitæ quæſtionis. Quod ergo arguitur primò, ꝙ relatio circunſcripto fundamento eſt aliquid ex natura rei: ergo eſt nomen primæ impoſitionis, quia nomen ſecundæ impoſitionis non eſt niſi illius, quod fit ab opere intellectus. Dicendum ſecundum prædicta, ꝙ verum eſt ſi intelligatur circunſcripta characterizatione: circunſcripta dico non cointelligendo rem fundamenti, ſiue per poſſibile, ſiue per impoſſibile, ſiue p incompoſſibile. Quamuis enim iſta circunſcriptio non ſit, ſi tamen poſſit fieri hoc non eſt niſi opere intellectus: tamẽ modus ille ſic intellectus nõ habet eſſe aliquid ab intellectu niſi vt intelligitur in circunſcriptione dicta, quemadmodum id, quod ſpecies eſt, vt homo licèt circunſcribi non habet à Sorte, & Platone, niſi opere intellectus: non tamen eſt aliquid ab opere intellectus: immò intellectus inquantũ eſt ſecundum actum intelligens, eſt aliquid habẽs eſſe ab ipſo, ſecundum ꝙ intelligibile ſecundum actum eſt cauſa intellectus ſecundum actum. De illo autem modo relationis vtrum illud quod eſt ſit aliquid intelligibile aliud à re fundamenti, ſciẽdum, ꝙ ſicut in ſenſibilibus eſt aliquod ſenſibile per ſe, & primo, vt ſenſibile proprium, quemadmodum lux aut color viſui, calidum aut frigidum tactui, eſt aliud ſenſibile per ſe, ſed non primò, quemadmodum ſenſibile cõe, puta figura, quæ ſimul ſentit cũ ſentitur ſenſibile proprium, nullo aũt modo circũſcripto ſẽſu ſenſibilis ꝓprij. aliter nõ eſſet p ſe, & primo ſenſibile, ſic in intelligibilib. eſt aliquod intelligibile per ſe, & primò, vt quæcunque ſunt aliquid abſolutè, & aliquid intelligibile per ſe, ſed non primò, vt modus rei quicũque. Et propter hoc non intelligitur, niſi ſimul cum intelligitur intelligibile abſolutum, vt res ſui fundamenti; aliter enim eſſet intelligibile per ſe, & primo modo: nullo autem modo circunſcripta re ſui fundamenti, vt ſecundum hoc non propriè dicatur intelligibile, ſed cointelligibile.

Argumentum autem ad oppoſitum concedendum eſt. Difficultates autem tactę in principio ſolutionis ad quæſtionem, contrariæ videntur iam determinatis, propter quod eis reſpondere oportet, & ipſas exponere. Qđ ergo primo opponebatur, ꝙ relatio non ſit aliquid in rebus extra, ſed tm̃ in anima, & ab anima, qa aliter maneret in extremo nõ tranſmutato ad tranſmutationem alterius extremi, quod non eſt verum; Dicẽdum, ꝙ verum eſſet ſi relatio ſecũdum quod relatio eſſet aliquid abſolutum in ſubiecto: quod enim tale eſt nõ corrumpitur in ſubiecto per cuiuſcunque corruptionem, aut trãſmutationem in alio, ſed ſolùmmodo per propriam corruptionem ſui in ſubiecto abſq; omni trãſmutatione, & corruptione cuiuſcunque alterius extra ſuum ſubiectum, niſi illud ſit tale, ꝙ eſſe & generatio ipſius ab illo dependeat, quẽadmodum dependet eſſe luminis in medio à præſentia corporis luminoſi. Nunc autem relatio etſi aliquid ſit extra animam ex natura rei ſecundum qđ iam expoſitum eſt, & in re extra ſecundum quod

iam

iam exponetur infra; nihil tamen eſt abſolutũ, ſed reſpectiuum ſolùmmodo vt habitudo quædã, quæ licèt id, quod eſt ſecundum ſe ſit vnum aliquid pręter extrema, & pręter fundamenta in illis, vt interuallum inter illa, ſicut inter participantia habitudine, eſt tamen in diuerſis inquantum in illis characterizatur, & per hoc diuerſificatur, vt patet ex iam dictis. Et ſic non eſt in aliquo illorum, niſi in ordine ad alterum, vt idcirco licèt vna ſit habitudo inter duos fratres: duo tamen ſunt in ipſis fraternitates, ſicut dicit Auic. & vna habitudo inter generantem, & generatum, quæ in generante eſt paternitas: in genito verò eſt filiatio. Propter quod transmutato eo ſecundum relationem, & habitudinem vt eſt in eo, ad quod aliquid relatione ſua dicitur relatiuè, & ipſum neceſſariò ſimul ſecundum relationem ſuam transmutatur, quia habitudo, quæ fundatur in ipſo, non minus fundatur in illo alio, ita quòd ipſa habitudine deficiente, & corrupta in vno per corruptionem ſui fundamenti in illo, ipſa neceſſariò ſimul deficit, & corrumpitur in alio abſque corruptione ſui fundamenti in illo, & hoc quia habitudo nõ eſt niſi in diuerſis, & ad alterum, nec in vno niſi in ordine ad alterum, in quo habet eſſe ſimiliter. Et eſt hęc transmutatio propria relationi, & ſubiecto ſecundum ipſam in creaturis, quæ niſi ei cõueniret, aut nata eſſet conuenire, nullo modo eſſet accidens in creaturis, ſicut nec in diuinis, dicente Auguſt. 5. de Trinit. cap. 4. Accidens dici non ſolet, niſi quòd cum aliqua mutatione eius rei, cui accidit amitti poteſt, & hoc, vel cum mutatione ſecundum id, in quo fundatur accidens, vel cum mutatione ſecundum ipſum accidens ſolùmmodo, ſecundũ quod ſubdit continuò, quo ad vtrunque modum. Nam vt dicit ſi quædam dicuntur accidentia inſeparabilia ſicut plumæ corui niger color, amittit eum tamen: non quidem quandiu pluma eſt, ſed quia non ſemper eſt pluma.

Sequitur. Quamuis & accidens, quod ſeparabile dicitur mutatione amittatur, ſicut eſt capillis hominum nigredo, q̃diu capilli ſunt poſſunt albeſcere, & qualitas coloris verti, atque mutari. Et ad primum modũ mutationis tranſmutatio relationis pertinet, quando tranſmutatur in aliquo ſubiecto ad mutationem ſui fundamenti in eodẽ. Ad modum verò mutationis ſecundum pertinet tranſmutatio relationis quando tranſmutatur in vno abſque tranſmutatione ſecundum ſuum fundamentum ad tranſmutationem ſuã in alio tranſmutatione ſui fundamenti: licèt ſit in hoc magna diuerſitas, quoniam ſecundum accidentia abſoluta non ſit mutatio penes ſecundum modũ niſi vno accidente corrupto ſimul generetur contrarium, aut medium, ſecundum relationem autem benè fit corruptio abſque omni generatione contrarij, vt ſi duo alba ſint ſimilia, ſi alterum corrumpatur in nihilum, in manente corrũpitur ſimilitudo abſque omni generatione cuiuſcunque.

Sed fortè ex hoc arguet aliquis, q̊ relatio ſit res aliqua vera extra animam in ſubiecto exiſtẽs præter rem ſui fundamenti, quia non ſit tranſmutatio in aliquo niſi ſecundum id, quod eſt res aliqua in ipſo, quia & ipſa tranſmutatio non eſt niſi res aliqua. Illud ergo quod corrumpitur, & tranſmutat in aliquo abſque omni tranſmutatione, & corruptione ſecundum aliquid aliud in illo exiſtens neceſſariò eſt res aliqua in illo præter illud, & alia ab illo, quia ſi eſſet eadem cum illo ſecundũ vnũ & idem idipſum ſimul & ſemel eſſet trenſmutatũ, & non tranſmutatum, quia cum ſecundum relationem ſit mutatio eius in eo, in quo eſt fundamentũ, abſque omni mutatione eius ſecundum rem fundamenti, relatio ergo eſt aliqua res vera in ſubiecto exiſtens præter rem ſui fundamenti, & non purus modus, quia ſecundum illum non ſit per ſe tranſmutatio.

Et eſt dicendum, quòd ſecundum Simplicium aliud eſt genus mutationis, quo reſpectus, ſiue relatio, vt habitudo mutatur in ſubiecto, vel vt verius loquar, fundamentum, aut ipſum ſubiectum ſecundum relationem, & aliud eſt genus tranſmutationis, quo res aliqua abſoluta, vt res fundamẽti tranſmutatur in ſubiecto, aut ſubiectum ſecundum ipſum, ſecundũ quòd Boetius de Trini. c. 13. prius genus relationibus tribuit, & ſecundum remouet ab eiſdem, dicens. Stet aliquis, ei igitur ſi accedam dexter, ille erit ſiniſter ad me comparatus, non quòd ille ipſe ſiniſter ſit, ſed q̊ ego dexter acceſſerim. Rurſum ego ſiniſter accedo, iterũ ille ſit dexter, non quòd ille ita ſit per ſe dexter, velut albus & longus, ſed q̊ me accedente ſit dexter, atque id quidem à me, & ex me: minimè verò ex ſeſe. Vel loquendo de ſecundo genere tranſmutationis dicit Philoſophus in prædicamentis, q̊ ſola ſubſtantia per ſui tranſmutationem eſt ſuſceptiua contrariorum: oratio autem & opinio nequaquã, ſed ſolum per mutationem alterius, ſcilicet rei, de que eſt oratio, vel opinio. Quod tamen nõ ſit abſque tranſmutatione ſua de ſecundo genere. Quamuis ergo, vt dicit Simplicius, ipſa ad aliquid nihil ſecundum ſe patiantur intelligi ſecundũ primum genus: fundamentis tamen, vel ſubiectis illorum trãſmutatis (intelligo, vel in vno extremo, vel in ambobus) & ipſa ad aliquid ſimul tranſmutantur, & hoc ſimpliciter per accidens in illo, in quo non ſit tranſmutatio ſecundum fundamentum. Si ergo (vt dicit Simplicius) tranſmutantur, ſicut nata ſunt tranſmutari: eius igitur, vt dicit qd eſt à dextris, & Patris, & Filij ſcimus trãſmutationem ſecundum quod talia. Patris enim tranſmutatio eſt Filij alteratio, & in omnibus ad aliquid eadem ſufficit ratio. Si enim natura eorũ in altero eſt, & ad alterum: illo altero tranſmutato, & ipſa ſimul tranſmutantur. Turbat autẽ multos (vt dicit) quòd non vident circa ipſa ad aliqd ſecundum ſe tranſmutationem: hoc autem nõ eſt dignum exquiri. Non enim inquantum ſecũdum

ſe ſunt,

ſe ſunt, ſed inquantum ad aliquid oportet conſiderare circa ipſa tranſmutationem. Si enim entiũ ſunt, quia ſunt ad alterum, quid mirum ſi illius alterius tranſmutatio, & alteratio ſit ipſius tranſmutatio, quod ſe habet ad aliquid? Non enim inquantum qualis, nec inquantum quantus, conſiderandum ipſius tranſmutationem, quia & ſic corrumpuntur cum alteratione, & trãſmutatione fundamentorum, ſed cum ea, quæ ſibi conuenit, ſecundum quod poſtea patebit. Sic ergo patet, ꝙ ſecundum quod iam dictum eſt in diſſolutione præcedẽtis rationis, non poteſt argui, ꝙ habitudo non ſit aliquid extra intellectum, quia non manet in eo, in quo eſt nullo corrupto in eodẽ, ſed in alio: hoc enim naturæ ſuæ eſt, qua differt à natura abſolutorum, quæ non corrumpuntur in ſubiecto corrupto alio extra. Vnde aſpiciendo ad ſecundum genus tranſmutationis quaſi reſpectu illius nihil reputando tranſmutationem ſecundum primum genus, ipſam vocat vocabuli amiſſionem Boetius cũ dicit de Trinit. cap. 13. Si auferas ſeruum abſtuliſti quoquo dominum. Si auferas albedinem, abſtuleris quoq; album. Sed intereſt, ꝙ albedo accidit albo: & ideò albedine ſublata perit album: at in domino ſi ſeruum auferas, perit vocabulum, quo dominus vocatur. Aſpiciendo verò ad primum genus tranſmutationis ſubdit. Sed nõ accidit ſeruus domino, vt albedo albo, ſed poteſtas quædam, qua ſeruus coercetur à domino, quæ quoniam ſublato ſeruo deperit, conſtat non eam per ſe domino accidere, ſed per ſerui quodammodo extrinſecus acceſſum. Appellat autem ibi poteſtatem nõ aliquod abſolutum de genere qualitatis, ſed reſpectũ fundatum ſuper illud, abſolutum enim manet pereũte reſpectu. Ex quo continuò à relationibus remouet tranſmutationem penes ſecundum genus ſubdens. Non ergo dici poteſt prædicatione relatiua quicquam rei, de qua dicitur ſecũdum ſe addere, vel minuere, vel mutare, quæ tota non in eo, quod eſt eſſe conſiſtit, ſed in eo, quod eſt in comparatione, & infra. Quare, quæ ſecundum rei alicuius in eo, quod ipſa eſt proprietatem non faciunt prædicationem, nihil alterare, vel mutare queunt, nullamque omninò variare eſſentiam. Nec tamen è contra ex huiuſmodi genere tranſmutationis poteſt argui, ꝙ relatio ſit res alia à ſuo fundamento inhærens ſubiecto, & præter modum eſſendi ad aliud: ipſi enim modo in eo, ꝙ modus eſt, propria eſt iſta tranſmutatio, & circa ſubiectũ, & circa fundamentum manens. Quod patet in modo eſſendi accidentis in ſubiecto. Cum enim in ſubſtantia panis primum habent eſſe accidentia, quæ manẽt in ſacramento altaris, & non ſunt in aliquo ſubſtantia panis tranſubſtantiata in corpus Chriſti, nulla tranſmutatione alia facta circa illa accidentia, facta eſt tranſmutatio circa ipſa ſecundum modum eſſendi in, quia iã non ſunt in, quę prius fuerũt in. Et ſi iterum per aliud miraculũ reuerteretur ſubſtantia panis, vt prius, iam eſſet tranſmutatio circa illa accidentia de nõ eſſe in ad eſſe in. Et ſic ex tali modo tranſmutationis ſecundum relationem potius poteſt probari, ꝙ ex ſe præter realitatem fundamenti relatio non ſit aliquid niſi modus purus, quàm cõtrarium. Si enim eſſet aliquid aliud, ſecundum illud per ſe fieret tranſmutatio ſecundum primum genus tranſmutationis iam dictum, & ſecundum ipſum modum ad aliud per accidẽs ſecundum ſecundum genus tranſmutationis.

Quòd etiã tranſmutatio iſto ſecundo genere trãſmutationis non arguit relationes reales in creaturis eſſe aliquid ſecundum rem præter rem fundamenti, & præter modum eſſendi ad aliud, qđ etiã nec arguit eam eſſe aliquid extra intellectum, hoc planè patet ex hoc, quòd talis tranſmutatio eſt in relationibus, quæ ſunt ſecundum rationem tantũ, & in intellectu opere intellectus. Ad trãſmutationem enim animalis ſecundum locum mutatur columna à dextro in ſiniſtrum: non autem è conuerſo, non ſic tranſmutatio ſecundum dextrum, & ſiniſtrum in animali ad quancunque tranſmutationem in columna. Tunc autem iſta tranſmutatio arguit ſolùmmodo relationem ſecundũ rem in vtroque extremo, quando vice verſa, & mutuò ad trãſmutationem cuiuſq; illorum per ſe ſecundum fundamentum, & relationem nata eſt fieri tranſmutatio in altero, ſecũdum relationem ſolum. Sicut.n. non manet pater ſecundũ habitudinem, licèt maneat ſecundum ſubſtantiam mortuo filio, ſic è conuerſo patre mortuo non manet filius ſecundũ habitudinem, licet maneat ſecundum ſubſtantiam. Sed quando ad tranſmutationem vnius ſecũdum fundamentum, & relationem fit tranſmutatio in vno, & non è conuerſo, vt dictum eſt de columna, & animali, tunc in illo eſt relatio ſecundum rem, ad cuius tranſmutationem tranſmutatur alterum ſecundum relationem: in reliquo verò ſecundum rationem ſolùm. Et ſecundum hoc generale fuit apud Philoſophos, ꝙ relatio ſecundum rem nõ eſt niſi in tranſmutabilibus. Et ideò Philoſophi, quia ſecundum ipſos intellectualia ſeparata à materia nullam in ſe omninò nata ſunt recipere tranſmutationem penes ſecundum genus trãſmutationis, eo quòd nullam in eſſentia ſua ſecundum ipſos habent compoſitionem, & ꝙ propterea eis nihil poteſt accidere, nulla omninò relationem realem poſuerunt, neque ad intra, neque ad extra, vt dictũ eſt in tertia quæſtione præcedenti. Sed in hoc errabant circa relationes reales in Deo ad intra, quę fundantur in eodem ſimplici, quod eſt in diuina eſſentia: & ideò abſque omni tranſmutabilitate, & accidentalitate, vt iam amplius infra videbitur. Sed non errabant circa relationes Dei extra ad creaturas, quin verum ſit, quòd illæ non poſſunt ex parte Dei eſſe ſecundum rem, ſed ſecundum rationem tantùm, quod benè declarat in Deo circa relationes, quæ dicuntur ex tempore, Aug. in fi. 5. de Trinit. dicens. Quomodo obtinebimus, &c. vt habitum eſt ſupra in quæſtione prima.

Ad

Ad illud verò, quod arguebatur relationẽ eſſe aliquid in re præter fundamentum, & modum, qui eſt eſſe ad aliud, eo ꝙ eſt vnum decem prædicamentorum. Dicendum ſecundum prædicta, ꝙ relatio prædicamentum non ſolùm eſt modus, ſed res propter characterizationem, ſed non alia realitate, quã m quę ſui eſt fundaměti, & quam habet ab illo. Nec aliam realitatem habent ſex prædicamenta, quę dicuntur extrinſecus aduenientia, licèt non eodem modo characterizandi. Prædicamentum enim habere non dicit niſi reſpectum habentis ad id, quod habetur, & hoc propter acceſſum, ſiue applicationem eius, quod habetur ad habentem, & non è conuerſo. Vnde & characterizationem ſuam contrahit non ab habente, ſed ab eo, qđ habetur, ſecundum quod ſpecies prædicamenti dicuntur calceatio, veſtitio, & huiuſmodi, ab illis, quæ habentur ſcilicet à calceis, & veſtibus, & huiuſmodi: ita quòd prædicamentum habere quantum eſt ex parte habentis non niſi modum purum importat. Et in hoc quodammodo contrario modo ſe habent prædicamentum relationis, & prædicamentum habere. In prædicamento enim relationis relatio ex ordine ad id cuius eſt, habet realitatem, & ex ordine ad id ad quod eſt, habet rationem modi tantùm.

In prædicamento autem habere reſpectus ex ordine ad id cuius eſt, non eſt niſi modus tantùm: ex ordine verò ad id ad quod eſt habet realitatẽ. Et cum aſſumebatur, quòd modus purus, qui eſt eſſe in, licèt ſit circa rem veram, non ex hoc habet realitatem, vt conſtituat prædicamentum, quare neque modus eſſendi ad aliud, niſi relatio haberet aliquam propriam realitatem præter iſtũ modum. Nec petit argumentum aliud, quàm rationem, quare eſſe in non conſtituit prædicamentũ ſicut eſſe ad. Et eſt dicendum, quòd generalem artem diſcernendi quis modus eſſendi habet conſtituere prædicamentum, & quis non, docet nos Simplicius exponendo prædicamentum quando, in reſpondendo quæſtioni quam ibi mouet, ſic inquiens. Cum multa ſint ea, quæ in aliquo, duo ſola, ſcilicet quæ in tempore, & quę in loco, propria prædicamenta faciunt. Dicitur autem in aliquo, ſicut accidens in ſubiecto. Si enim aliud eſt album, & aliud corpus, & aliud eſſe album in corpore: eſt autem proportionale album quidem Socrati, corpus quidem tempori: eſſe autem album in corpore ei, quod eſt Socratem eſſe in tempore, propter quid ergo non ſecundum hoc proprium prædicamentum extitit? propter quid & non qđ eſt in vaſe aliud faciet prædicamentum, & quod in materia aliud, & quod in toto pars, & quod in partibus totum, & quod genus in ſpeciebus, & quod ſpecies in genere? & ita eſſent nobis plura prædicamenta. Et reſpondet ſubdens.

Igitur dicendum, quòd nõ omne quod in aliquo, dignum eſt ſpeciali prædicamento, ſed ſola illa, in quibus hoc quidem continet: hoc autem continetur, vtroque ſuam naturam ſeruantẽ, & neutro alterius parte facto, neque complente alterum. In his enim ſolum illud, quod eſt in aliquo, natura quædam determinata ſit præter habitudinem ipſam ſubſiſtens, veluti quod eſt in loco, aut in tempore corpus eſſe. Ab hoc enim particulari tẽpore, & loco ſeparata, quę in ipſis erant, ſubſiſtunt adhuc. Alia verò ſignata eius, quod eſt in aliquo hæc quidem completiua ſunt, vt partes & totum, & genera, & ſpecies, & principans, & principata: hæc autem non poſſunt ſeorſum ſubſiſtere, vt quod in materia & ſpecies, & qđ in ſubſtantia accidens, quod quidem & forma ſubiecti ſit, propter quod & ſubiectum appellatur ſecundum illud puta album.

Quomodo itaq; erit alterum in altero propriè, neque abinuicem ſeparata ſecũdum hypoſtaſim, ſed ſecundum intellectum ſolum? quę verò in tẽpore, & in loco immò aliàs fiunt in alio, ſcilicet tẽpore, & loco eadem numero: in ſubiecto autem alias in alio, idem ſecundum numerum fieri impoſſibile eſt.

Patet igitur ex dictis Simplicij, quòd ratio circa id, quod eſt eſſe in, quare quandoq; conſtituit proprium prædicamentum, eſt quia ſcilicet illud, quod eſt in alio non eſt completiuum eius, in quo eſt, & quòd poſſit ſubſiſtere ſeparatum ſine illo, in quo eſt. Altero enim eorum deficiente, eſſe in non conſtituit proprium prædicamentum, & hoc ideò, quia tũc eſſe in eſſentiale eſt illi, quod eſt in, & hoc, vel tanquàm completiuum eius, vel tanꝗ inſeparabile ab ipſo. Sic enim parti eſſentiale eſt ꝙ ſit in toto, & è conuerſo toti, ꝙ ſit in partibus, & generi, ꝙ ſit in ſpecie, & ſpeciei, quòd ſit in genere & formæ, ꝙ ſit in materia, & accidenti, quòd ſit in ſubiecto, & ſimiliter ſecundum omnes alios modos eſſendi in, præter eſſe in tempore, & eſſe in loco, in quib. eſſe in omninò accidit ei, quod eſt in, quia ſcilicet quod eſt in non eſt completiuum eius in quo eſt, & poteſt ſubſiſtere ſeparatum ab eo in quo eſt. Conſimiliter dico in propoſito, ꝙ eſſe ad in creaturis, quia omninò eſt accidentale ei, quod eſt ad, quod quidem participat habitudinem eſſendi ad, eo ꝙ non eſt completiuum eius ad quod eſt, & põt ſubſiſtere ſine illo. Quatuor enim, & duo nõ ſecundum quod quatuor, & duo ſunt ad aliquid: ſic enim vnum eorum eſt in altero, vt pars in toto, & totum in partibus, per quod vnum eorum eſt cõpletiuum alterius, & pars totius, & vnum eorũ eſt inſeparabile ab altero, vt totum à parte, ſed ſunt ad aliquid ſcdm quod conſiderantur, vt quidã exceſſus maioris, & minoris. Secundum hoc.n. vnum eorum non eſt cõpletiuum alterius, ſed ab eo ſeparatum, vt in eis ſcdm aliud conſideretur eſſe ad, & ſcdm aliud eſſe in. Seipſo.n. duo ineſt quatuor, ſicut & ſeipſa albedo ineſt corpori, ſed non ſeipſo duo eſt ſubduplum ad quatuor, neque quatuor duplum ad duo, ſicut neque ſeipſo album vnum eſt ad aliud album ſine aliquo coalbo.

Ipſa

Ipſa enim ſubiecta, neq; ſecundum ſe, nec vt ſubſunt fundamentis relationum, non ſunt ex ſe, aut per ſe ad, ſed ſolùmmodo ipſa habitudine, qua participant, niſi per coexiſtens. dicente Philoſopho 5. Metaphyſicæ cap. de relatione. Et relatiuorum quoddam dicitur modo accidentali, ſicut homo, qui eſt relatiuus, quia accidit ei eſſe duplum alicuius, & hoc eſt relatiuorum, & ſimiliter accidit eidem, vt ſit album & duplum etiam. Vbi dicit Comment. Homo enim ſecundum ꝙ homo neq; eſt duplum neque album. Quia igitur ei cui conuenit eſſe ad, omninò accidit ei ad, quia poteſt eſſe & non eſſe ad: idcirco dico ꝙ eſſe ad eſt aliquid præter illud cuius eſt, exiſtens extra intellectum ſubſiſtens in hypoſtaſi, & conſtituens prædicamentum, ſed non ſine characterizatione ab eo in quo fundatur ſecundum ꝙ dictum eſt. Eſſe autem in, quod conuenit accidenti, quia ipſum accidens ſecundum naturam inſeparabile eſt à ſubiecto, ita ẽt ꝙ ſi per miraculum ſeparetur, naturalẽ habet dependentiam & inclinationem ab ſubiectum, idcirco omninò eſt ei ſecundum naturam eſſentiale, ꝙ ſit in. Et propterea huiuſmodi eſſe in nõ eſt extra intellectum aliquid ſubſiſtens in hypoſtaſi, nec cõſtituit prædicamentum ſicut facit eſſe ad, q̃q̃ neutrum eorum ex ſe ſit aliud, q̃ purus modus eſſendi. Vnde ipſa albedo, & ſuum eſſe in, ambo accidunt corpori ſecundum eandem rationem accidentis, & ſecundum eandam rationem denominant corpus. Idem enim eſt corpus eſſe album, quod albedinem eſſe in corpore. propter quod ad idem prędicamentum pertinent. Vnde ſicut habere albedinem non pertinet ad prædicamentum habere, ſed ſolum ad prędicamentum qualitatis ad quod pertinet albedo, ſic & albedinem eſſe in, non pertinet ad aliud prædicamentum, q̃ ad quod pertinet albedo. propter quod inoleuit vſus dicendo & benè, ꝙ accidentis eſſe eſt ineſſe, quàmuis ipſum ineſſe ſit modus quidam ipſius rei, quæ eſt accidens, quo reſpicit ſubiectum, & eſſe eius, ſiue ſecundum eſſentiam, ſiue ſecundũ exiſtẽtiam ſit modus alius eiuſdem, quo. ſ. reſpicit Deum, vt cauſam eſſentiæ ſuæ ſecundum formam, vel exiſtentiæ ſecundum efficientiam, vt habitum eſt ſupra. Eſſe autem in ſeparato, vt in loco, aut tempore, & habere aliquid ſeparatum puta tunicam in dorſo, vel galeam in capite, pertinent ad diuerſa prædicamenta. Non enim idem eſt eſſe albũ & eſſe ſimile, ſiue ad aliud, quia non eſt niſi ad ſeparatum, & ſine quo poteſt eſſe quod eſt ad illud, nec eò eſt album, quò eſt ad aliud. Vnde eſſe ad quod conuenit rei ſeipſa non alterius participatione, quemadmodum vni albedini, ꝙ eſſentialiter ſit ſimilis alteri, ad idem prædicamentum pertinet cum eo, quod eſt ad. Vnam enim albedinem eſſe ſimilem alteri, idem eſt quod vnam eſſe ſecundum ſpeciem eandem alteri. Eſſe autem hanc illi eandem ſpecie, nihil aliud eſt, q̃ hanc & illam eſſe albedinem ſimpliciter, quæ eſt eadem ſecundum ſpeciẽ ſuper vtranque, vt in qua habẽt eſſe idem, & eſſe ſimpliciter ſicut inferius in ſuperiori, aut indiuiduum in ſpecie. quod reducitur ad modum eſſendi ſpeciem in genere, quod eſſe in non ſeparat prædicamentum, vt dictum eſt. Sed hic aliquis obuians dicet. ſicut albedo ſeipſa eſt ad, cum dicitur ſimilis alteri albedini, ſic album ipſa albedine ſua eſt ad, cum dicitur ſimile alteri albo, quia ſicut ibi eſſe ad non pertinet ad aliud prædicamentum, q̃ ad quod pertinet albedo, ſic nec hic pertinet ad aliud prædicamentum. Et eſt dicendum ꝙ non eſt ita, ſecundum ꝙ alibi magis expoſuimus. quoniam eſſe ad, quo album dicitur eſſe ad quando dicitur album eſſe ſimile albo, non conuenit ei ratione albedinis, vt eſt albedo, ſicut albedini conuenit eſſe ad, ratione qua albedo eſt, cũ dicitur albedo eſſe ſimilis albedini, immò illud eſſe ad conuenit albo ratione albedinis, vt eſt ſubiecto inhærens. Vnde non refert albedinem ſicut refert cum vna albedo dicitur ſimilis alteri, ſed refert ipſum album. Et ſic iſtud eſſe ad omninò eſt accidentale illi, quod eſt ad, & ratione fundamenti, & ratione ſubiecti illius, & ratione compoſiti ex vtroque, ſed aliter accidit fundamento, aliter ſubiecto eius, aliter verò compoſito ex vtroque, vt iam infra videbitur. Propter quod refert non fundamentum, ſed vel ſubiectum eius, vel compoſitũ ex vtroque. & ſiue hoc, ſiue illud, ſiue vtrunque referat, licèt diuerſimodè, vt patebit ibidem, tñ illud non refertur ſeipſo, aut ipſo fundamento, puta albedine, quemadmodum ipſa albedo ſeipſa abſque alicuius alterius participatione refertur ad aliam albedinem cum dicitur ei ſimilis, ſed refertur participatione accidentalis habitudinis. Vnde iſta eſt per ſe ſecundum primum modum dicendi per ſe, duplum eſt ad aliud: iſta verò, quantum eſt ad aliud, eſt per ſe ſecundum modum dicendi per ſe. Duplum enim duplicate eſt ad aliquid, ſicut homo humanitate eſt animal, & eſt prædicatum de ratione ſubiecti, & forma eius. Quantum verò quantitate eſt ad aliquid, ſicut homo humanitate eſt riſibilis, & eſt ſubiectum cauſa prædicati. iſta autem, homo eſt ad aliquid, eſt per accidens. Eſt autem ſciendum ad maiorem declarationem iam dictorum, & eorum, quæ in quibuſdam alijs Quolibet. diximus, ꝙ relatio ſuper formam abſolutam habet fundari tripliciter. Vno modo ſuper formam accidentalem, vt hẽt eſſe in ſubiecto, puta ſimile ſuper albedinem, vt eſt in corpore. Alio modo ſuper formam ſubſtantialem, vt habet eſſe in ſuppoſito, & ſuper humanitatem, ſm̃ ꝙ habet eſſe in Sorte & Platone. Tertiò ſuper hanc aut illam, vt ſecundum ſe conſideratur pręter eſſe in ſubiecto, aut ſuppoſito. Primo modo eſt relatio omninò accidentalis ſubiecto. Secundo modo eſt ſubſtantialis ſuppoſito pro quanto forma ſpeciei eſt ſubſtantialis ſuppoſito, ſed ſolùmmodo accidentalis pro quanto accidit formæ, ꝙ ſit in ſuppoſito. & neutro modo denominat ſuum fundamentum, ſed ſolùmmodo ſubiectum aut ſuppoſitum.

Non enim dicimus ſecundum hos modos, ꝙ albedo, aut humanitas ſit ſimilis, aut ſimilitudo, ſed ſolùmmodo dicimus, ꝙ album eſt ſimile albo albedine, & vnus homo alteri humanitate. Relatio tertio modo eſt omninò eſſentialis, & nullo modo accidentalis ratione ipſius fundamenti, etſi fortè aliquid accidentalitatis habet, quia non habet ab vna illarum formarum cauſari, aut ſecundum actũ fundari ſuper ipſam niſi per coexiſtẽtiam alterius, ſed illa accidentalitas nõ facit ꝙ pertinet ad aliud prædicamentum, ſicut neque accidentalitas eius, quod eſt eſſe in, licèt ſeparari poteſt ab accidente in ſacramento altaris. Quod verò proponebatur vlterius, ꝙ ſecundum Boetium, & Simplicium decem prædicamenta ſunt decem prima genera rerum ſignantia ſiue primarum & ſimplicium rerum ſignificatiua, vt ſecundum hoc totidem rebus diſtinguantur quot ſunt genera: Dicendum, ꝙ ipſi accipiunt ibi rem largè pro omni eo, quod eſt aliquid extra animam ſubſiſtens in hypoſtaſi, vel natum ſubſiſtere. & hoc largiſſimè ſumendo hypoſtaſim & ſubſiſtere ad id, quod habet realitatem propriam exiſtens per ſe, & ex ſe, & in ſe, quod proprium eſt ſubſtantiæ, cui proprijſſimè conueniunt ratio ſubſiſtendi, & ratio hypoſtaſis, & ad id quod habet realitatem propriam exiſtens in alio, quod conuenit accidentibus abſolutis. ſ. quantitati & qualitati ſolùmmodo, & ad id quod eſt modus illius, quod non eſt completiuum alterius, & poteſt ſubſiſtere ſeparatum ab eo, & hoc inquantum recipit characterizationem ab alio. Secũdum iam dictum modum, vt dictum eſt, non ſolùm conuenit prædicamento relationis, ſed alijs ſex extrinſecus aduenientibus, quemadmodum ſecũdum differentias loci, & temporis characterizantur prędicamentum vbi & quando, & ſecundum differentias fundamentorum characterizantur quando & vbi, quod adhuc in parte iam amplius patebit inferius. Et ꝙ vltimo aſſumitur ꝙ relatio præter modum ad aliud, & rem fundamenti non pòteſt eſſe, niſi res aliqua inhærens alteri, vt ſubiecto: Dicẽdum, ꝙ negare, quin prædicamentum relationis realis ſecundum totum accidens ſit in creaturis. ſ. & ſecundum rationem illam, qua modus eſt ſecundum ſe, & qua habet characterizationem à fundamento, licèt alio & alio modo, vt iam videbitur, omninò abſurdum eſt. dicente Auguſt. 5. de Trin. cap. 4. Nihil in Deo ſecundum accidens dicitur, quia nihil ei accidit. Nec tamen omne quod dicitur ſecundum ſubſtantiam dicitur. In rebus enim creatis, atque mutabilibus, quod non ſecundum ſubſtantiam dicitur, reſtat, vt ſecundum accidens dicatur. Omnia enim accidunt eis, quæ vel amitti poſſunt vel minui, & magnitudines, & qualitates, & quod dicitur ad aliquid, & ſitus & habitus, & loca & tempora & opera, atque paſſiones. Dicit autem amitti poſſunt vel minui, quia amiſſio vel minutio, cum ſint mutationes, ſigna ſunt & indicia ꝙ quæcunq; talia ſunt ꝙ amitti poſſunt vel minui accidentia ſunt illius à quo amitti, & in quo minui poſſunt. Propter quod dicit cap. 16. Nihil accidit Deo temporaliter, quia non eſt mutabilis. & infra. Vt ea accidentia ſint, quæ cum aliqua mutatione rerum de quibus dicuntur accidunt. E contrario autem eſſe accidens in aliquo, eſt cauſa mutabilitatis ſecundum illud in eodem. Iuxta illud quod dicit cap. 2. Deo aliquid accidere non poteſt, & ideò ſola eſt incommutabilis ſubſtantia vel eſſentia, quæ Deus eſt. & cap. 16. Ipſius naturæ nihil accidit, quo mutetur. Hic ergo oportet videre quomodo relatio ſit accidens, & quomodo differat ab accidentibus abſolutis, & quomodo ſit aliquid in ſubiecto exiſtens, & quomodo nõ. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, ꝙ omnes relationes reales oportet ponere accidentia eſſe in creaturis, & hoc tàm ratione habitudinis, ſiue modi, quem importãt, quàm ratione characterizationis, licèt aliter & aliter. ex quibus, vt dictum eſt, integratur prędicamentum relationis, vt ſecundum hoc verè totum prædicamentum relationis dicatur eſſe prædicamentũ accidentis. dicente Simplicio in expoſitione. Eorum autem quæ ſunt, habemus decem prædicamentorum diuiſionem in duo. Nouem enim ſub accidente comprehenduntur, & ſubſtantia prima aliorum numeratur. Et hoc verum eſt generaliter appellando accidens omne diuiſum ex oppoſito contra ſubſtantiam. Vt enim ſtatim ſubdit, quæcunque non ſunt accidentia omninò ſubſtantiæ ſunt. appellando. ſ. accidentia quæcunque ſubſtantiæ, & alijs præexiſtentibus in ſubſtantia ſuperueniunt. Modis tamen diuerſis accidentia dicuntur prædicamẽta abſoluta, quantitas. ſ. & qualitas, & illa prædicamenta ſeptem, quæ habitudines important. Simplicius ſuper illud, Eorum quę ſecundum nullam commixtionem dicuntur, diſtinguit prædicamenta ſic. Exiſtentiarum hæ quidem ſecundum ſe habent eſſe, quas omnes ſubſtantia comprehendit, hę autem in alijs ſubſiſtunt. Et harum hæ quidem ſecundum habitudinem conſiderantur, hæ autem ſine habitudine ſunt. & earum quæ ſine habitudine, hæ quidem ſecũdum formationem conſiderantur, & ſunt omnes ſecundum quale. hę autem ſecundum diſtenſionem, quę ſunt ſecundum quantum. Earum verò, quæ ſecundum habitudinem, hæ quidem dñr conuerſa, quas oẽs continet ad aliquid prædicamentum, hæ aũt dñr non conuerſa. Per quod intelligit, ꝙ illa de prędicamento relationis mutuos habent reſpectus ſm̃ quos æqualiter dicuntur adinuicem, illa verò alia ſex nequaquàm, ſed in illis reſpectus ſolus eſt in vno in ordine ad alterum. dicẽte Simplicio. In vbi & quando non accipitur temporis & loci habitudo ad id quod eſt in loco & tempore, ſed eius qđ eſt in loco ad locum, & quod eſt in tempore ad tempus, & ſic de alijs vnde nec ad ſe mutuò dicuntur. Expreſſius autem differentem accidentalitatem in iſtis ſeptem poſſumus diſcernere hunc in modum. Cum enim generaliter dicuntur

accidentia, quæ alijs præexiſtantibus ſuperueniunt, aut ergo ſuperueniunt eis totaliter ab intra, & dicuntur accidentia omninò intrinſecus aduenientia, vt ſunt quantitas & qualitas, quæ ex ſola natura abſoluta eius cui adueniũt, vt ſubiecto, accidunt eidem, aut ſuperueniunt totaliter ab extra, & dicũtur accidentia ſex omninò extrinſecus aduenientia, quia ex ſolo reſpectu eius cui ſuperueniunt ad alterum, vel alterius ad ipſum adueniũt illi. Vnde iſta vel adueniunt ex ordine alterius ad id cui adueniunt, vel è conuerſo. Primo modo eſt vltimum prædicamentum. ſ. habere, quod habenti aduenit ex ordine eius quod habetur ad habentẽ. dicit enim reſpectum, quem habet habens ad id quod habetur, quia illud applicatum eſt ei. Secundo modo ſunt quinque alia prædicamenta extrinſecus aduenientia. adueniunt enim ei cuius ſunt ex ordine ipſius ad aliud. Propter quod inter prædicamenta omninò extrinſecus aduenientia ſolùm prædicamentum habere dicitur acquiſitum, tanquàm magis extrinſecus adueniens, propter quod & vltimo ordinatur. dicente Simplicio in expoſitione prædicamenti habere. Ariſtoteles quod ex ſeipſo omne principalius exiſtimat eſſe eo quòd extrinſecus aduenit, & acquiſito. quoniam alia quidem omnia genera, vel in ſubſtantia, vel in habitudinibus quibuſdam exiſtẽtia à ſe ipſis partem quandam ad eſſe conferunt, habere autem extrinſecus totum & acquiſitum circa nos fit. Propter quod vltimò ponit ipſum. à ſeipſis intelligo. i. ex eo ꝙ ex ſola natura eius cuius ſunt, hoc habent Talia enim ſunt actio, paſſio, quando, vbi, & ſitus. Actio enim & paſſio adueniunt motui in paſſo ab agente, quia ſuper motum nihil addunt, niſi reſpectus diuerſos, quibus inter ſe diſtinguuntur. Ambo enĩ fundantur in motu, qui ab agente præterit in paſſum. Actio enim formaliter dicit reſpectum fundatum in motu, vt habet eſſe & procedere ab agẽte. Paſſio verò formaliter dicit reſpectum fundatum in eodem motu, vt ipſe recipitur in paſſo. In quo differunt prædicamentum actionis, & paſſionis ab alijs tribus, qm̃ actio & paſſio hñt in paſſo fundamentum immediatum, ſcilicet motum elicitum ab agente in paſſo. Alia verò nihil ponunt in eo in quo ſunt, niſi reſpectum purum immediatè fundatum in illo. Quãdo verò aduenit ei quod eſt in tempore ex ordine illius ad ipſum tempus, & formaliter dicit reſpectum quendam eius, quod eſt in tempore ad ipſum tẽpus ex hoc ꝙ eſt in ipſo. Vbi autem ſuperuenit ei, quod eſt in loco ex ordine eius, quod eſt in loco ratione totius ad locum. formaliter enim dicit reſpectum totius exiſtantis in loco ad ipſum locum ratione totius loci adæquati locato, & hoc ratione eius quod ſic eſt in illo. Situs verò ſuperuenit toti, quod eſt in loco ratione ſuarum partium ordinatarũ in loco, & hoc ex ordine ipſarum ad partes diuerſas loci, in eo videlicet ꝙ diuerſimodè ſituantur, ſiue diſponuntur in illo. Prędicamẽtum verò relationis medium eſt inter prædicamenta omninò intrinſecus, & omninò extrinſecus ſuperuenientia. Habitudo enim in qua conſiſtit, partim eſt intrinſecus adueniens, partim verò extrinſecus. Relatio enim vt eſt prædicamentum ſecundum prædicta, duo habet in ſe, & rationem modi ad aliud, & rationem characterizationis. Et ratione vtriuſque habet accidentalitatem, ſed diuerſimodè, quia accidẽtalitatem characterizationis omninò habet ab intrinſeco. ſ. ab ipſo fundamento. Accidentalitatem verò modi, quæ eſt nuda habitudo, partim habet ab intrinſeco, vt à ſuo fundamento, & partim ab extrinſeco, vt ab aliquo ſibi correſpondente extra. Vt propterea relatio, q̃q̃ media ſit inter accidẽtia intrinſecus & extrinſecus aduenientia, magis tamen ab intrinſeco aduenit, q̃ ab extrinſeco, & magis numeratur cũ accidentibus intrinſecus, q̃ cum extrinſecus aduenientibus. Propter quod etiam vocatur relatio habitudo cognata, cum aliorum ſex habitudo vocetur ſimpliciter aduenientia. dicente Simplicio. Præordinentur, quæ ſecundum ſe his, quæ ad aliquid. Factis pluribus neceſſe eſt aduenire habitudinem ad aliquid. Poſt hoc autem alia prædicamenta non ſecundum cognatam habitudinem, ſed ſecundum aduentitiam. Fundamento enim ſimilitudinis, vt albedini, quantum eſt de ſe, eſſentiale eſt, ꝙ ſuper ipſam fundetur ſecundum actũ, & nata ſit fundari habitudo ſimilitudinis, & eſſentiale eſt albedini quantum eſt de ſe, ꝙ ſecundum eam album dicatur ſimile. Sed non habet hoc ex ſe ſola perfectè, & ſecundum actum, ſed ſolùmmodo ex coexiſtentia alterius albedinis in alio ſubiecto. dicente Simplicio. Videntur autem, quæ ad aliquid, ſimul eſſe natura. Non enim habitudo eſt in vno, ſed alterius ſemper ad alterum. Oportet igitur ambo coexiſtere ſi debeat habitudo in ipſis ſaluari. altero ſolo manente non erit habitudo. Vnde quia reliquum vel poteſt coexiſtere, vt ſecũdum actum ſit habitudo, vel non coexiſtere, vt nõ ſit ſecundum actum habitudo, & hoc præter ipſius fundamenti corruptionem & ipſius ſubiecti, ideò ſecundum definitionem accidentis, quæ eſt quod adeſt & abeſt præter corruptionem ſubiecti, prædicamentum relationis omninò eſt accidens, quia non ſolùm adeſt, & abeſt præter corruptionẽ ſubiecti, ſed etiam præter corruptionem fundamenti. Et propter hoc mutatio fit ſecundum ad aliquid in vno ad mutationem ſecundum rem abſolutam in ſolo altero. Sed eſt aduertẽdum ꝙ licet totum prædicamentum relationis, vt dictum eſt, accidens ſit, & ratione modi & ratione characteris, ꝙ tñ eſt alia, & alia rõ accidentalitatis hincinde, & alia atque alia ratio eius cui accidit. Ratione. n. characteris tribus modis ſolet aſſignari habitudinis characterizatio. Vno modo, vt ipſum fundamentũ ponatur cum ipſa habitudine cõſtituere prędicamentum, & hypoſtaſim relationis, quemadmodũ ſi figura, quę eſt in ſigillo cupreo character cupri, aſſat in cæra applicata eadem numero character cæræ,

Alio modo vt non ipſum fundamentum ſit character habitudinis, ſed aliquid à fundamẽto quaſi impreſſum habitudini, quemadmodum ſigillum non ſuam figuram imprimit ceræ, ſed eius ſimilẽ. Tertio modo, vt nihil aliud intelligatur habitudinis characterizatio, quàm determinatio ad illud in quo fundatur, quæ ex ſe indeterminata eſt, quẽadmodum ſimitas eſt curuitas determinata naſo, quæ ex ſe indeterminata eſt ad naſum & ad alia. Et iſte eſt modus quem tetigimus ſupra, & ſecundum illum modum ex diuerſa determinatione per diuerſa fundamenta habitudo diuerſificaretur ſecundum ſpeciem & genera ab illis abſtracta. Et ſecundum hoc cum habitudo fundatur ſuper vnũ in qualitate, vt ſuper duo alba, dicitur ſimilitudo, quando verò ſuper multa in qualitate, dicitur diſſimilitudo. non ꝙ aliquid præter modum ſiue habitudinem ſit de prædicamento relationis, vt videlicet res fundamenti vel aliquid ab ipſa, quod eſt in ipſa habitudine, & aliud ab ipſa. & hoc quẽadmodum ſi diceremus motum non eſſe de prædicamento actionis & paſſionis, ſed ſolùm reſpectus quoſdam diuerſimodè fundatos in motu & determinatos per ipſum, & ſic de cęteris prædicamentis, quæ conſiſtunt in habitudine, vt nihil dicamus eſſe de prædicamento illorum niſi nudam habitudinem diuerſimodè determinatam ſiue characterizatã in hoc ꝙ reſpectus illorum aliquo determinatur: vt iſta determinatio dicatur realitas prædicamenti relationis. Iſtud videtur multum probabile. Per huiuſmodi enim characterizationem etſi prędicamentum relationis non contineat in ſe rem fundamenti, vt ꝙ ſimilitudo non ſignat albedinem in qua fundatur, quaſi tamen ipſam ſignat inquantum per ipſam determinatur.

Secundus verò modus videtur mihi habere falſam imaginationem & impoſſibilem. Non enim character, qui eſt aliquid ſecundum rem abſolutũ in aliquo ſecundum ſimile ſibi characterizat aliud ſibi coniunctum, niſi dans characterem ſe habeat, vt ſeparatum ab illo, & corporale ſicut ipſum, quemadmodum cæra corporalis eſt, & ſeparata à cupro, cuius ſimilitudinem characterizatione recipit. Nunc autem habitudo, cum ſecundum Simplicium ſit corporale quid & inſeparatum à ſuo fundamento, non ſic ſe poteſt habere ad album. Propter quod non videtur mihi, ꝙ illo ſecundo modo poteſt characterizari, vt ponat in habitudine aliquid re diuerſum omninò, & ab ipſo modo ad aliud, & ab ipſo fundamento, ſecundum ꝙ de hoc habitus eſt ſermo ſupra. Primus modus, vt videtur mihi, eſt ille quem tenet Simplicius, vt patet ex ſupra dictis ſecundum ipſum, & non obuiat huic poſitioni, niſi ꝙ idem eſſet in diuerſis prædicamentis, quod ſimiliter videtur Simplicius negare de relatione, vt ſupra habitum eſt. Sed huic reſponderetur de facili, dicendo ꝙ res alterius prædicamenti puta albedo, quæ qualitas eſt, ſecũdum ꝙ habet eſſe in, eſt de prædicamẽto qualitatis, ſed ſecundum rationem characterizandi habitudinẽ non eſt inconueniens ꝙ ſit de prædicamento relationis. dicente Simplicio in expoſitione capituli de actione, & paſſione. Ad aliquid ſecundum ſe ſecundum ſolam habitudinem conſideratam in alijs prædicamentis habet eſſe. Habitudo enim ſecundum ſe non eſt. Sicut igitur in quali eſt ſecundum ſimile, & diſſimile, ſic & in quanto ſecundum æquale & inæquale. Et nihil inconueniens idem eſſe ſub duobus prædicamentis penes eam, quæ ſecundum ſe hypoſtaſim, & penes habitudinem adinuicem. & hoc quemadmodum ſecũdum aliquos motus, qui ſecundum ſe eſt de genere quantitatis, aut illius prædicamenti in quod eſt motus, eſt tamen in generibus actionis, & paſſionis inquantum reſpectus ſecundum quos diſtinguuntur iſta duo prædicamenta fundantur circa motum. Si igitur aſſignetur characterizatio relationis primo modo, manifeſtum eſt ꝙ relatio ratione ſuæ characterizationis nullam aliam importat accidentalitatem, quàm eam, quæ eſt ſui fundamenti, & ſic ſicut fundamentum ſuum accidens eſt ſubſtantiæ, puta albedo hominis, & inhærens eidem vt ſubiecto, ſic & ſimile, ſed per fundamẽtum; nullam autem habet accidentalitatem reſpectu ſui fundamẽti, immò magis identitatem & conſubſtantialitatem. Vnde ſi fundamentum nõ eſſet accidens, nec ipſa ſimilitudo accidens eſſet, ſicut nec relatio in diuinis accidẽs eſt ratione ſuæ characterizationis, quia ſuper diuinam ſubſtantiam & eſſentiam fundatur immediatè. Et tamen differentia eſt in characterizando relationem hincinde, quia in diuinis relatio fundatur ſuper ſubſtantiam ſimpliciter, vt ſubſtantia eſt, propter quod benè dicitur, ꝙ Deitas eſt paternitas. In creaturis autem non fundatur relatio, quæ accidens eſt, ſuper accidens abſolutum, niſi ratione ſuæ inhærẽtiæ in ſubiecto. propter quod in illis non dicitur ꝙ albedo eſt ſimilitudo. Et in hoc plus conuenit relatio in diuinis cum relatione eſſentiali, vt cum ſimilitudine, quæ fundatur in albedine ſimpliciter, quia de illa benè dicitur ꝙ albedo eſt ſimilitudo, vt dictum eſt ſupra. differunt autem in hoc, ꝙ relatio non denominat in diuinis.

Non enim dicimus, quòd Deitas eſt pater denominatiua prædicatione, vt Deitas intelligatur referri paternitate, ſicut dicimus ꝙ albedo eſt ſimilis. Et in hoc plus conuenit relatio diuina cum ratione accidentali. Illa enim non denominat fundamentũ. Non enim dicimus accidentali relatione, ꝙ albedo eſt ſimilis, ſicut nec dicimus, ꝙ Deitas eſt pater, vt iam expoſitum eſt, ſed & hic & ibi relatio denominat ſolum ſuppoſitum, dicendo in diuinis, generans eſt pater, & in creaturis, homo vel album eſt ſimile. Si verò aſſignetur characterizatio relationis. Tertiò modo, ſic idem ſentiendum eſt de relationis accidentalitate cum eo, ꝙ iam dictum eſt de primo modo, quia quaſi ſecundum idem currunt iſti duo modi.

Sed

Sed quocunque modo dictorum trium ponatur fieri characterizatio prçter rationẽ modi ad aliud, nullam realitatem habet relatio, niſi à ſuo fundamento etiam largiſſimè accipiendo realitatem, ſecundum ꝙ determinatio ſimitatis dicitur ſua realitas. ita ꝙ quæcunque relationes ſuper idem fundantur eãdem habent realitatem. In diuinis enim omninò eſt eadem realitas omnium relationũ diuinarum, quia fundantur in eadem eſſentia, & in creaturis, cum idem ſecundum eandem albedinẽ eſt ſimilis alij albo, & diſſimilis nigro, ſimilitudo & diſſimilitudo inquantum fundantur ſuper eandem illam albedinem, habent eandem realitatem. Vnde tàm in diuinis, quàm in creaturis ꝙ relationes ſint reales hoc habent à ſuo fundamento, ſed ꝙ ſunt diuerſæ, hoc habent ab eo, ꝙ ſunt ad obiecta diuerſa. Vnde ſimililudo, & diſſimilitudo fundatæ ſuper eandem albedinem ſunt diuerſæ relationes, quia ſimilitudo eſt ad ſimilitudinem fundatam in alia albedine, & diſſimilitudo ad diſſimilitudinem fundatam in nigredine. & conſiſtit in iſta diuerſitas relationum fundatarum ſuper idem nõ niſi ex parte ipſius modi ad aliud, qui diuerſus eſt ſecundum diuerſitatem terminorum eadem exiſtente realitate in eiſdem. Vnde & ꝙ fit tranſmutatio in relationibus per trãſmutationem realem abſolutam in alio abſque omni tranſmutatione abſoluta in ſuo ſubiecto, illa fit penes modum, non autem penes charactizationes, niſi valde per accidens, inquantum nõ poteſt manere characterizatio ſub rõne characterizationis corrupto modo in quo habet eſſe. Vnde quia talis accidentalitas non exiſtit in relatione, niſi ex accidentalitate ſui fundamenti, ideò accidentia, quæ ſequuntur fundamentum vt magis & minus, etiam ſequũtur huiuſmodi relationem. dicente Simplicio. Sine alio pçdicamento neque intelligi poſſunt ipſa ad aliquid. cõſubſiſtunt enim ſemper in alijs. Propter hoc ergo quando accipiuntur in prædicamento habente contrarietatem, habebunt & ipſa contrarietatem. Sin autem, non habebunt. Quæcunque enim inſunt generi ſubiecto, inſunt & ad aliquid. Habent enim contrarietatem ſecundum ꝙ qualia, ſed non ſecundum ꝙ ad aliquid. Sed neque vna habitudo intenſionem & remiſſionem ſuſcipit. Quòd enim ad alterum ſe habent, ſimiliter ſe habent, & non ſecundum ꝙ habitudo & ad aliquid, ſed ſecundum ꝙ talis, & ſecundum ꝙ qualitas magis & minus ſuſcipiunt. Secundum ꝙ talis, & ſecundum ꝙ qualitas intelligo. i. ſecundum ꝙ determinata eſt qualitate fundamentaliter ſubiecta, & per hoc characterizata ab ipſa ſecundum modum aliquem prædictorum.

Si ergo loquamur de accidentalitate relationis ratione modi ad aliud, cum ſecundum prędicta ille partim oriatur ab intrinſeco. ſ. à fundamento, partim ab extrinſeco. ſ. à ſibi correſpondente, inquãtum oritur ab extrinſeco nullam omninò habet accidentalitatem reſpectu ſui fundamẽti, quia eſſentiale eſt ei quantum eſt ex ſe ꝙ incommutabiliter fundetur in ipſa, vt dictum eſt. quemadmodum etiam in diuinis relationes nullam omninò habent accidentalitatem reſpectu diuinę eſſentię, ſed inquantum huiuſmodi accidentalitatẽ habent ad ſubiectum ſiue ſuppoſitum, quod referunt, & hoc non niſi per fundamentum, quia. n. fundamẽtum accidit ſubiecto, & modus ad aliud fundatus in ipſo, ideò accidens denominat ſubiectum ſicut & ipſum fundamentum inquantum eſt cõcretum ſubiecto, & vnum per accidens cõſtituitur ex accidente & ſubiecto, quod eſt per ſe ſubiectum relationis, licèt ſecundum aliud genus accidentis. Sed in hoc differt modus iſte in creaturis, & in diuinis. In diuinis. n. eſt eſſentialis ſuppoſito quod refert, & denominat, quia eſt conſtitutiuus ipſius. Hic autem non ſubſtantialis, ſed accidentalis, quia ſupponit ſuppoſitum, vt conſtitutum in eſſe. Vnde penes modum ad aliud inquantum habet oriri à ſuo fundamento, non fit tranſmutatio in ſuo ſubiecto, niſi ad tranſmutationem eius ſecundum fundamentum. Si verò conſideretur modi illius accidentalitas inquantum oritur ab extrinſeco, hoc non contingit ſecundũ ꝙ iam dictum eſt, niſi quia illud extrinſecum poteſt coexiſtere & non coexiſtere. Et ſic non ponit huiuſmodi accidentalitatẽ per ſe in reſpectu ad id, cui modus ille natus eſt in eſſe per ſe, vt fundamento, & mediante fundamento cuidam alteri, vt ſubiecto ſecundum dictum modum, ſed ſolùm in reſpectu eius ad quod habet eſſe, nec per ſe illud extrinſecũ, ſiue adſit, ſiue abſit, ponit aliquid ineſſe, vel non ineſſe ſubiecto, aut fundamento, ſed ſolum cum adeſt ponit adeſſe, & cum abeſt ponit abeſſe, & ideò ſi ex tali trãſmutatione arguatur accidẽtalitas in relatione: illa non poteſt argui, quo ad eius eſſe in, ſed ſolùmmodo quo ad eius eſſe ad. Non. n. ex hoc ſubiecto, vel fundamento ineſt, vel non ineſt, quod non infuit, vel infuit, ſed ſolùmmodo ex hoc ſubiectum per fundamentum eſt ad aliud ad quod prius nõ fuit, vel non eſt ad aliud ad quod prius fuit, & ſic re vera ſecundum modum ſupra expoſitum ſecundum relationes fit mutatio, non ſecundum aliam rationem eſſe in, ſed ſolùmmodo ſecundum rationem eſſe ad, & ſecundum eundem modum in creaturis relationes per ſe habent rationem accidentis & ſunt accidentia ſecundum rationem qua ſunt ad aliud, non ſecundum rationem qua ſunt in alio, ſiue vt in fundamẽto, ſiue in ſubiecto, & ſic ſecundũ talem tranſmutationem ſecundum relationem tranſmutatur ſubiectum, aut fundamentum, quo ad eſſe ipſorum ad aliud, vel non eſſe ad aliud, nõ autem quo ad aliquid eis ineſſe, vel non ineſſe, niſi per accidens, inquantum non adeſt nouus modus eſſe ad aliud, niſi de nouo ſit fundatus in fundamẽto, & per fundamentum inſit ſubiecto. Neque deficit quo ad eſſe ad aliud, niſi deficiat quo ad eſſe in. Et per hunc modum relatio etiam ſecundum ꝙ dicit purum modum ſiue habitudinem nudam eſ-

ſendi ad aliud, accidens eſt in creaturis, & ſecundum ipſam fit tranſmutatio in ſubiecto, & circa fundamentum, ſed non eſt propriè accidens fundamenti, quia non fundatur in ipſo ratione ſuę eſſentiæ ſecundum ſe, ſed ſecundum rationem ſuæ inhærentiæ. ſed tamen non ineſt, niſi per ſubiectũ. Quia.n. fundamentum ineſt ſubiecto, ideò & illud quod ei ineſt, vt fundamento, per illud etiam ineſt ſubiecto & ſic per illud ẽt eſt accidens ſubiecti. Propriã tñ & per ſe inhærẽtiam in ſubiecto, ſicut hñt accidentia abſoluta, nequaq̃ habet. Vnde cũ dicit Philoſophus in prædicamentis: Eorum quæ ſunt quædam ſunt in ſubiecto, & dicuntur de ſubiecto, vt accidentia vniuerſalia, quædam verò ſunt in ſubiecto, & non dicuntur de ſubiecto, vt accidentia particularia, inter qualia accidentia ſtatim cõnumerat ad aliquid, ibi ſumit ſubiectum largè, & pro ſubiecto quo inferius in linea prædicamentali ſubiectum eſt ſuperiori, quando dicitur, quædam dicuntur de ſubiecto, & pro ſubiecto, quo aliquid ſubijcitur accidenti quoquo modo, quando dicitur, quædam ſunt in ſubiecto. Sed ſubiectum & eſſe in, ęquiuocè conueniunt accidentibus abſolutis, & reſpectiuis. quoniã abſoluta per ſe ſunt in ſubiecto per inhærentiã, reſpectiua verò ratione habitudinis nequaquàm, ſed per ſe, & primò non ſunt niſi in ſubiecto fundamentaliter non inhærenter, vt ipſum fundamentum appelletur ſubiectum propter talem modum eſſendi in, ſm̃ q ſtatim ſupra dixit Simplicius. Quæcunq; inſunt generi ſubiecto inſunt, & ad aliqd. vbi expreſsè fundm̃ appellat ſubiectum. per ipſum autẽ fundamẽtum, vt dictum eſt, ſecundariò ineſt ſubiecto cui ineſt fundamentum. Talem autem accidentalitatem nullo modo poſſunt habere relationes in diuinis, quia nõ fundantur niſi ſuper idem. Et propter hoc in Deo nullo modo poteſt ſecundum relationem eſſe quæcunque tranſmutatio, ſicut eſt in creaturis, niſi ponatur in ipſo tranſmutatio ſecundum ſubſtantiam. ſicut in creaturis non poteſt eſſe trãſmutatio ſecundum relationem, niſi ponatur tranſmutatio ſecundum fundamentum in altero extremorum, vel in vtroque. In ad aliquid enim per ſe omninò non fit tranſmutatio, ſecundum Philoſophum 5. Phyſic. Ex his vt ęſtimo poſſunt patere quæcunque obſcura reliquimus circa relationes, maximè in creaturis de quibus per intentionem loquti non ſumus alicubi niſi in quæſtionibus de Quolibet.

Comment. in Quæſtionem Tertiam, quæ eſt,

Vtrum circumſcripta re ſui fundamenti relatio poſſit ſignari per nomen primæ impoſitionis.

IN titulo. prima impoſitio eſt nomen rei, ſecunda verò nomen nominis, vt ſubſtantiæ animatæ ſenſitiuæ, nomen rei, & primæ impoſitionis, eſt vt animal. nomen verò nominis, & ſecundæ impoſitionis, eſt vt genus, ſubiectum, prædicatum. &c. Vel dicito ſecundum Auctorem, q res ipſa, vel modus characterizatus ab ipſa re concipitur ſub nomine primæ impoſitionis, ſeu intentionis; modus verò rei nudus eſt attinens ad ſecundam intentionem. Eſt autem ſecundum D. Thomam modus quid conſequens ſubſtantiam rei, vt per rem intelligas eſſentiam rei abſolutam, vel abſolutæ. per modum verò quid conſequens ipſam. Quo fit vt ſi relatio ſit modus tantùm ſimpliciter, atque præcisè, erit profectò nomen ſecundæ impoſitionis, ſeu intentionis. Si verò ſit res quædam, vel modus rei characterizatus à reipſa, ſ. deſignatus, & notatus ab ipſa re, tunc ſpectabit ad primam intentionẽ, ſeu impoſitionem. Et nota q in hac quęſtione ſermo eſt de relatione reali, quæ ſupponitur eſſe aliquid in creaturis diſtinctum à ſuo fundamento, vt viſum eſt in quæſtione ſexta quinti quodlib. vbi ſententiam Doctoris noſtri defendimus oſtendentes quomodo ſit quid diſtinctum ratione, & intentione in creaturis à fundamento, tametſi non diſtinguatur realiter. Et nunc quæritur an circumſcripta re ſui fundamenti, mereatur habere nomen primæ intentionis, quod non eſt præcisè idem quærere an diſtinguatur realiter à ſuo fundamento, ſed ſuppoſita determinatione habita in loco citato, ſ. in quæſtione ſexta quinti quodlibeti, hæc inducitur quæſtio.

In corpore duo præſertim. Primò quidem determinat relationem eſſe aliquid in entibus per vocem ſignatum. & non ſolam vocem, & quidem extra animam, contra ſtoicos. Amplius opiniones circa quæſtionem determinatam in quinto quolibet loco citato, quaſdam enumerat cum ſuis fundamentis, quæ tamen omnia breuiter, ac faciliter tangit. Vnde de hoc primo non eſt, quòd aliquid dicere debeamus. Secundò autem vna diſtinctione, atque duabus concluſionibus quæſito ſatisfacit.

Diſtinctio eſt de circumſcriptione fundamenti relationis, ſcilicet quòd aut circumſcribitur res ipſa per intellectum tantùm, ſiue per poſſibile, ſiue per impoſſibile, vt relatio fundatur in ipſa, non tamen vt characterizatur ab ipſa. Aut circumſcribitur vtroque modo.

Hæc diſtinctio declaratur per aliam diſtinctionem, quæ eſt de reſpectu, & ordine relationis ad ſuum fundamentum. ſ. q vel conſideratur relatio quatenus fundatur in re ſui fundamenti præciſe ſine opere intellectus. Vel ſecundò, quatenus nè dum fundatur, ſed etiam recipit à re ipſa characterizationem.

Not. vocabulum hoc venire à verbo Gręco χαραχτηρίζω. Quod ſignificat notare, ſiue deſignare, hoc autem loco accipitur pro communicare. Vt ideò characterizetur relatio à fundamento, ſcilicet vltra quod denotatur, & deſignatur, vult ſignificare, quòd fundamentum illi communicat, & impartitur realitatem ſuam, ita quod res cum ſuo modo accipitur, quã modus eſt ipſa relatio.

Prima concluſio. Relatio circumſcribens fundamentum ſecundum intellectum ſiue per poſſibile, ſiue per impoſſibile, aut per incompoſſibile, præcisè vt fundatur in ipſo fundamento, ſed non quatenus characterizatur ab ipſo eſt nomen primæ impoſitionis.

Secunda concluſio. Relatio circumſcribens fundamentum non ſolùm quatenus fundatur in ipſo, ſed etiam quatenus characterizatur ab ipſo, eſt nomen ſecundæ intentionis.

Probatur prima concluſio. Nomen rei eſt prima impoſitio, ſed relatio circumſcribens, &c. eſt nomen rei, igitur eſt prima impoſitio. Maior patet per diffinitionem primæ intentionis ſecundum omnes. Minor patet, quia quatenus deſignatur relatio, vel à fundamento illi communicatur realitas, rem immediatè ſignificat. Ideò eſt nomen rei.

Probatur

Probatur ſecunda concluſio Modus rei eſt ſecunda intentio, ſed relatio circumſcribens eo pacto eſt ſimpliciter modus rei, igitur eſt ſecunda intentio. Maior patet, quia modus rei eſt nomen nominis rei, ſed nomen nominis rei eſt ſecunda intentio, igitur &c. Minor verò propoſitio per multa dicta Simplicij ad hoc tendentia probatur. Vt in relatiuis, ſiue in relatione ſit res, & modus. Modus eſt ipſa nuda habitudo. Res eſt ipſa communicata realitas à fundamento, hæc autem communicata realitas ſi circumſcribatur non remanet niſi modus.

Not. autem pro notitia huius negotij in primis illud, quod Ariſtoteles habet in 7. diuinorum, quòd accidentia non ſunt entia niſi quia entis, quod certè illud dicit ex hoc, quod omne accidens alteri adueniēs illi eſt modus aliquis. Quo fit vt ſubſtantiæ adueniens accidens, illi accidens ſit modus aliquis. Quippè accidens modificat ſubſtantiam. Non eſt autem, quòd cum accidens dicatur modus, ex ſe non dicatur aliquid, & ens, ſed vtique taliter ens, vt non realiter ens, ſed formaliter tantùm; realitatem nanque ſumit ab eo, in quo eſt, per characterizationem, videlicet per communicationem realitatis ſuæ. Characterizari nanque accidens, vel modum a modificata ſubſtantia, eſt accidens recipere realitatem à ſubſtantia, quę ideò characterizat accidens, quia illi communicat realitatem ſuam, & hinc eſt rurſum, quod Ariſtoteles dicit, accidentia non eſſe entia niſi quia entis. Nunc autem cum relatio accidens ſit, procul dubio & ipſa ſubſtantiam modificat, cui aduenit. Et ideò ab ea recipit realitatem per communicationem. Cœterum hic aduertendum eſt, quòd aliter, & aliter dicitur relatio modificare, & quodlibet aliud accidens. Quippe relatio modificat ſubſtantiam, tùm immediatè, cùm etiam mediatè. Cætera verò accidentia immediatè tantùm, quia etiam immediatè adueniunt ipſi, quod vtique intelligendum eſt ſicut declarature ſumus. ſciendum itaque, quòd relatio non ſolum modificat ſubſtantiam immediatè, ſed etiam qualitatem, quantitatemque immò & motum. quando in qualitate ſit ſimilitudo, quæ modificatur à relatione, & virtus, & vitium, & ſcientia, & ignorantia, & cætera, quæ ad inuicem referuntur. ſic in quantitate adeſt æqualitas, duplum dimidium, &c. & ſic de alijs, quæ omnia modificantur, quatenus in ipſis fundatur ipſa relatio, ab hiſque omnibus characterizatur, hoc eſt recipit realitatem ab illis communicatam Verum quoniam, vt dictum eſt, accidentia non ſunt entia, niſi quia entis, neque quantitas, neque qualitas, neque cęterà huiuſmodi ſunt entia, niſi quia entis, ſcilicet non ſunt entia, niſi per realitatem communicatam illis à ſubſtantia, illud ſequatur oportet, vt relatio dum modificat quantitatem, qualitatem, &c. immediatè, vtiq; mediatè modificet ſubſtantiā, ſ. ſubſtantiam quantā, qualē, mobilem, &c. ſi non ergo characterizetur à fundamēto ſuo ipſa relatio procul dubio eſt nomen nōīs, ſi vero characterizetur eſt nomen rei. Eſt nomen nominis primò, qm̄ tūc præſupponitur nullam realitatem habere ſui fundamenti, & ideò nomine ſuo non exprimere rem aliquam, ſed tm̄ nomen rei. nomen autem exprimens tantum nomen rei, eſt nomen nominis rei, quia nomen rei non exprimit nomen rei, ſed rem. Eſt verò nomen rei ſecundò, quoniam dum habet realitatem communicatam a ſuo fundamento eſt idem quod nomen rei, quia tunc exprimit non tantum modum, & nomen ſed ipſam rem, & ſic credimus totum hoc negotium intelligi debere.

In reſponſione ad primum pro opinione priori, tangitur illud, quod relatio realiter non differt à fundamento, circa quod. iam ſatis diſputatum eſt in quinto quol. quæſt. 7. Ibi legito. In præſentia autem collige plura ad pauca, & reſponſionem tene ad argumentum. Quod illa propoſitio, quæ dicit, id, quod ad corruptionem alterius externr corrumpitur, eſt ens in anima, non autem extra animam; valet in his, quæ abſoluta ſunt, quoniam eorum eſſe conſiſtit in vno. Non valet autem in reſpectiuis, vbi eorum eſſe non poteſt in vno conſiſtere, ſed in pluribus. Vnde numero plurali diffinit Ariſtoteles ipſa relatiua. Adde, quòd falſum eſt. Patris eſſe quid externum eſſe ipſi filio, immò eſt illi internum, quippè relatiua ſunt, quibus hoc ipſum, quod ſunt aliorum eſſe dicuntur Quo fit vt eſſe vnius conſiſtat in eſſe alterius, eſſe patris conſiſtit in eſſe filij. cęcera verò diligenter in litera conſiderato.

In reſponſione ad primum pro alia opinione, collige plura ad hoc vnum, quòd prædicamenta ſunt quidē omnia entia realia, quatenus contra diſtinguitur reale ab eo, quod eſt ens rationis purè fabricatum. ab intellectu, ſed deindè ens reale diuiditur in eo, quod habet realitatem ſuam à ſe, & in eo, quòd habet per characterizationem, hoc eſt, per communicationē alterius. Vnde præſertim relatio eſt quidem prædicamentum, & ens reale, quatenus reale contradiſtinguitur ab eo, ꝙ eſt ens rationis. Sed tamen non ita eſt ens reale, ꝙ ſuam realitatem habeat ſine characterizatione fundamenti ſui, vt dictū eſt. Cętera autem, quæ quaſi epiſodialiter adduntur ab Auctore ad hoc tendunt, vt manifeſtent, quomodo non omnis habitudo ad, conſtituit prædicamentum, ſicut non omne, quod eſt in, conſtituit prędicamentum, ſed ſolū omnis habitudo, ad, conſtituit prædicamentum, vbi alterum extremorum eſt completiuum alterius. Vnde not. illud, quod ſæpè diximus, eſſe vnius conſiſtit in eſſe alterius. Et hoc ſicut omne id quod eſt, in, tanquàm in ſubiecto. non tanquàm pars. &c.

In reſponſione ad ſecundum, pro eadem opinione, nota illud, quod & alibi determinatum eſt, ſ. quomodo relatio in Deo accidens non eſt, ideò non recipitur in diuinis tanquàm in ſubiecto, quo fit vt ſi præter modum, & rem fundamenti eſt in alio tanquàm in ſubiecto, ſermo debet eſſe de relatione creaturis adueniente. Sed quoniam totalis eſſentia realis, relationis completur à modo, & characterizatione, oportet, quod ſm̄ vtrunq; ſit accidens in creaturis. cum igitur aſſumitur, quod præter modum, & rem fundamenti eſt aliquid inhærens ſubiecto, hoc negatur, quoniam eſſentia relationis completur in his, quæ dicta ſunt, & ſecundum hæc dicitur eſſe in ſubiecto, adde tu vel mediatè, vel immediatè, vt declarauimus. Quomodo autem hoc verum ſit ad longum declarat Auctor, quē diligenter neceſſe eſt legere, iterim hæc ſatis.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum ſcientia ſit aliquid compoſitum in intellectu.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad diuerſas creaturas ſpecialiter. Primò pertinentia ad creaturas intellectuales. Secundò ad creaturas non intellectuales.

Circa primum quærebantur quædam pertinentia ad intellectuales communiter tàm Angelicam, q̄ humanam, & vnum circa creaturam angelicam tm̄, & plurima circa creaturam humanam tātùm. (Arg. prim.)

Circa primum proponebatur vnum ex parte intellectus: Vtrum ſcientia ſit aliquid compoſitū in intellectu & duo ex parte voluntatis. Quorum primum erat de voluntate, quo ad ſeipſam: vtrum voluntas moueat ſeipſam. Secundum verò erat de voluntate reſpectu intellectus: vtrum imperare ſit actus voluntatis, an rationis ſiue intellectus.

Circa primum arguitur ꝙ ſcientia ſit aliquid compoſitum in intellectu.

Primò ſic. ſciētia ſucceſſiuè acquiritur. ergo habet partes, quarum vna acquiritur poſt aliam, oē aūt habens partes eſt cōpoſitum ex illis. ergo &c.

Secendò ſic. per ſcientiam aſſimilatur homo cō poſito ſcito. compoſito autem non aſſimilatur, niſi per aliquod compoſitum. ergo &c.

Contra.

In oppoſit. Contra. non componitur ex materia & forma, quia non eſt niſi forma, nec ex accidente, & ſubiecto, quia non eſt ſubiectum alicuius, qui ſunt duo modi compoſitionis, ad quos alij habent reduci. quare &c.

Reſponſio. Dicendum ſecundum ꝙ alibi expoſuimus, loquendo de ſimplicitate Dei, ꝙ eſt quædam compoſitio, qua aliquid componitur alteri, & eſt quædam compoſitio, qua aliquid componitur ex alijs. Loquendo de primo modo compoſitionis, clarum eſt ꝙ ſcientia eſt compoſitum quid, quia componitur intellectui ſcientis, ſicut accidens ſubiecto. Loquendo vero de ſecundo modo compoſitionis, cum ille multiplex ſit, vt ibi eſt expoſitum, aliquis illorum conuenit ſcientiæ, & aliquis non. Eſt enim compoſitio, quæ eſt ex diuerſis ſecundum rem in nullo conuenientibus, cuiuſmodi eſt illa, quæ eſt ex materia, & forma, de qua vt procedit ſecundũ argumentum, patet ꝙ ſcientia non eſt compoſita, quia eſt forma accidentalis non habens materiam ex qua, ſed in qua tantùm, & non eſt dubitatio de ſcientia, niſi an ſit compoſita ex partibus formalibus, vt ſcientia ſit vna forma compoſita ex pluribus formis, & eſt cauſa dubitationis expreſſa in primo argumento. Et eſt dicendum, ꝙ omnis forma, quæ per agens naturale, aut modo naturali, transmutatione, quę motus eſt, educitur de potentia ad actum, partes habet in quibus ſucceſſiuè eſſe aliud, & aliud ſibi acquiritur, differens ſecundũ compleũt & incompletum, proficiſcendo ab incõpleto ad completum, ita ꝙ vnum eorum procedat de altero, vt de eo, quod eſt in potentia, & incompletum id quod eſt in actu, & completum, vltimo ſtando in aliquo ſimpliciter perfectò & completo ſecundum naturam illius formæ. Quarum partiũ diuerſitas tripliciter poteſt intelligi, aut ſecũdum rationem, aut ſecundum intenſionem, aut ſecundum rem.

Primo modo partes habet omnis forma acquiſita per motum intenſionis, & remiſſionis, quia procedit de imperfecto ad perfectum in eadem forma ſpecifica. Magis enim & minus in forma nunquàm differunt ſpecie, ſed numero tantùm, ſicut magis album, & minus album, licèt accidentaliter magis differunt magis album & minus albũ, quàm æqualiter alba. Quin ergo ſcientia ſicut & albedo, & quælibet alia forma recipiens intenſionem & remiſſionem partes habeat in ſua eſſentia, quemadmodum & omnis forma alia recipiẽs magis & minus, negare non poſſumus, immò expreſſe conceſſimus & expoſuimus quomodo huiuſmodi partes habeat talis forma in quæſtione quadam de formarum intenſione & remiſſione. Sed ex talibus partibus talis forma non eſt dicenda eſſe cõpoſita, quia ſecundum declarata in iam tacta quæſtione, partes formæ recipientis intenſionem, & remiſſionem non manent in eadem diſtinctæ ab inuicem ſecundum ſuos gradus, in quibus natæ eſſent ſtare in diuerſis, niſi ſecundum rationem tantùm, ſemper minus intenſo manente in magis intenſo virtute ſolùm, ita ꝙ eſſentia formæ eiuſdem conſiderata ſecundum rationem intenſi, & remiſſi ſemper exiſtit ſimplex, non habens partes differentes re aut intenſione inquantum huiuſmodi, ſed ratione tantùm. ita ꝙ in quocunque gradu ſiſtat, gradus alij, qui virtute ſunt in illo, non ſunt differentes ab illo, niſi ſecundum rationem ſolùm. Quare cum differentia aliquorum in àliquo ſecundum rationem ſolùm non ponat compoſitionem in eodem, quemadmodũ pluralitas rationum perfectionalium in Deo nullam compoſitionem ponunt in ipſo: idcirco dico, ꝙ ſcientia in intellectu nullo modo dicenda eſt eſſe compoſita ex talibus partibus quànquàm ſucceſſiuè acquiratur, quia. ſ. non manent, niſi in eodem ſimplici, in quo non habent diſtinctionem niſi ſecundum rationem ſolũ. Aliter tamen ſecundum rationem ſumitur hic differentia, & in Deo ſecundum rationes perfectionales, quia hic ſecundum rationem accipiũtur diuerſi gradus in ipſa forma exiſtẽtes virtute, qui ſibi in eadem forma nati ſunt ſuccedere & ſeorſum ſtare, ibi verò ſecundum rationem in forma Deitatis non concipiuntur rationes perfectionales, vt diuerſorum graduum, quia gradus in forma Deitatis nullo modo poſſunt eſſe nec intelligi, neque imaginari, niſi falſo, ſed ſolùmmodo vt diuerſę rationes, quibus reſpondent in alijs formis diuerſi gradus ſtantes ſeorſum in diuerſis, differentes ſecundum rem. Vnde in Deo concipiuntur rationes perfectionales, vt differentes ſecundum rationem tantùm, & non ſecundum intenſionem, nec ſecũdum gradus. In formis recipientibus intenſionem concipiuntur partes eſſentiales, vt differentes ſecundum rationem, & gradus.

Secundo modo partes habet omnis forma, quæ ſpecies eſt ſub genere, & ſunt partes illæ genus, & differentia, ex quibus componitur, non vt ex differentibus re, ſed intenſione tantùm. Et ſunt aliqui qui ponunt, ꝙ licèt idem ſint ſecundum rem, differentia ſola intenſione, genus, & quæcunque differentiæ eius exiſtentes in eodem bruto, puta in eodem animali corporeum viuens ſpirans, & ſenſibile, in generatione tamen primò extenditur qđ generatur ab eſſe ſubſtantiali in eſſe corporeum, & ex corporeo in viuum, & ex viuo in ſpirans, & ex ſpirante in ſenſibile, & ſic de cæteris, ſiue plura ſiue pauciora ponantur intermedia, vt ſicut ex parte generationis non eſt medium mutationis ſimul cum principio, nec idem ipſi, nec finis ſimul cum medio, nec idem ipſi, ſic nec ex parte formæ generatæ non ſimul generatur medium cum primo, nec vltimum cum medio, nec eſt idem ipſi ſecundum intenſionem. Quàmuis enim, vt dicunt, in fine & vltimo habent eſſe vnum conſtitutum in ſubſtantia, ſi tamen ſimul habent illa diuerſa eſſe ſubſtantiæ, quæ per motum recipiunt & complete, non habent niſi in vltimo. Qui ſic dicunt, generationem naturalem dicunt eſſe motum & formarum

ſum inchoationes in materia: ita ꝙ de veritate formæ nihil acquiritur per generationem, ſed ſolum eſſe aliud & aliud, ſecundum quod alibi plenius pertractaui. Vbi declaraui quomodo mihi viſum eſt, quòd generatio non ſit motus, ſed mutatio in fine motus alterationis præcedentis præparantis ſubiectum ſecundum accidentia, vt ſit materia neceſſitas ad generationem formæ, quæ tota ſecundum ſubſtantiam, & omne eſſe ſuum educitur de potentia materiæ. Sed quocunque modo ſe habeat, de hoc planum eſt, quòd id quod ſic habet partes, ſiue ſucceſſiue generatas, ſiue ſimul, eſt compoſitum ex diuerſis non ſecundũ rem, ſed ſecundum intenſionem generis, & differentiæ, ſed talem compoſitionem ex partibus poſſumus ponere in ſcientia, quia partes ſecundum intenſionẽ differentes habet, ſicut albedo, & quæcunque alia forma ſubſtantialis exiſtens in ſpecie ſpecialiſſima.

Tertio modo partes formales ſecundum rẽ habere aliquid in ſe contingit intelligere dupliciter, vel quod partes huiuſmodi ſint eiuſdem rationis in toto, vel alterius, & alterius. Primo modo linea eſt compoſita ex diuerſis partibus, quarum quælibet linea aliqua eſt, quas ſucceſſiuè intelligunt lineam in ſe acquirere per motum, qui intelligunt punctum fluentem lineam facere. Talis compoſitio nullo modo eſt in ſcientia, quia non eſt niſi in ſimplici anima. Sed ſi aliquo modo intelligi poſſit eſſe compoſita, hoc erit quemadmodũ ſi intelligamus geometriam vnum habitum ſcientiæ cõpoſitum ex diuerſis habitibus diuerſorum principiorum, & diuerſarum concluſionum, vt videlicet quodlibet principium, & quælibet concluſio habeat proprios habitus ĩ anima re diuerſos, ex quibus integratur vnus. Et de iſto modo prætendit, vt credo, quæſtio ſuam difficultatem. Et eſt ſciendum, ꝙ cum ſcientia ſit habitus cognitiuus, qui cũ habitu affectiuo continetur in prima ſpecie qualitatis, quæ ex oppoſito diſtinguitur cõtra alias ſpecies qualitatis ſub eodem genere, quę eſt qualitas: genus autem non deſcendat in ſpecies niſi per differentias, ex quibus cum genere cõponuntur ſpecies, neceſſe eſt ponere, quòd habitus ſimpliciter, qui eſt vna ſpecies qualitatis ſubalterna, componatur ex genere, & differentia. Cumque habitus cognitiui, & affectiui non ſint eiuſdem potẽtiæ, neque eiuſdem rationis, neceſſe eſt ponere, quòd deſcendat habitus ſimpliciter in illos per differentias, & ſic oportet ponere, ꝙ habitus ſcientialis ſimpliciter cõpoſitus ſit ex genere, & differentia ſimpliciter. Sed quæſtio propoſita non quærit de compoſitione, quæ rationis eſt ex genere, & differẽtia, ſed quærit de compoſitione reali, an ſit compoſita ex partibus re diuerſis, quarũ vna acquiritur poſt aliam, vt primò pars vna, in qua conſiſtit habitus principij: deinde pars alia, in qua conſiſtit habitus concluſionis primæ, & ſic deinceps. Quòd ſi ſic ſcientia intelligatur eſſe compoſita, hoc modo ſciẽtia ſimpliciter, quæ in eodem ſciẽte continet omne genus ſcientiæ, vt Grammaticam, Logicã, Metaphyſicam, & cæteras omnes, dicetur eſſe cõpoſita ex illis. Et non eſt hæc compoſitio aliud, q̃ quędam aggregatio. Sed nec de hac quærit quæſtio, quia ſic quantuncunq; ſunt ſcientiæ diuerſæ, ſciẽtia vna poſſet dici compoſita, & ſic vna ex illis. Sed quærit de ſcientia illa, quæ ſecundum veritatem dicitur vna ab vnitate ſubiecti, & non diuiditur: tamen ſucceſſiuè acquiritur pars eius poſt partem. De quibus partibus eſt quæſtio vtrum ſcientia ſit aliquod compoſitum ex illis. Et eſt hic ſciendum ſecundum quòd determinauimus in quęſtione: an Theologia ſit vna ſcientia, ꝙ ſcientia non dicitur vna propter vnitatem realem ſecundũ genus, aut ſpeciem eorum, de quibus conſiderat, ſed propter vnitatẽ rationis, & modi conſiderandi circa ſubiectum vnum, ad quod plura attribuuntur propter vnam formalem rationem conſiderandi omnibus conuenientem, dicente Philoſopho in 1. Poſte. Vnius inquantum vnum ſcilicèt ſecundũ vnam rationẽ conſiderandi, vna eſt ſcientia. Vnde ſecundum quod determinauimus in prima quæſtione de diuerſitate Theologiæ ab alijs ſcientijs, ſi ſint aliqua ſic diuerſa, quòd non communicant in ratione conſiderandi, nullo modo habent vnũ habitum ſcientiæ in anima, vt moralis ſcientie, & Mathematica. Si verò fuerit ſubiectum idem ſecũdum rem: propter tamen diuerſes rationes conſiderandi, illud non habet vnum habitum ſcientiæ in anima, ſed diuerſos. Quemadmodum naturalis ſcientie, & Aſtrologia, inquantum ambæ conſiderant motum cœleſtium, quia non eodem modo, omninò ſunt diuerſi habitus in anima. Metaphyſica autem, quæ conſiderat de primo ente, & ideò de ente ſimpliciter, & omnibus entibus ſecundum rationem communem conſiderandi vt ens, vnicũ habitum generat: aliarum autem ſcientiarũ quęlibet ſecundum propriam rationem conſiderãdi, vnum habitum generat. Et inquantum Metaphyſice ſub ſcientia ſimpliciter diuiditur contra alias, ipſa componitur ex genere, quod eſt ſcientia ſimpliciter, & propria differẽtia compoſitione rationis, & aliæ ſimiliter abinuicem diſtinguuntur ſpeciebus ſpecialiſſimis, in quibus ſtat diſtinctio. Et eſt quælibet ſcientia ſtans in ſpecialiſſimo vnus habitus, compoſitione rationis compoſitus ex genere, & differentia, non diuiſibilis vlterius ſecundum formæ additionem, aut differentiam, ſed in indiuidua, vt Grammatica in grammaticam Sortis, & grammaticam Platonis. Et quia quilibet talium habituum ſcientialium nõ ſimul habetur, ſed ſucceſſiuè acquirendo partem poſt partem: ideò de vnoquoque talium eſt quæſtio vtrum ſit compoſitus ex illis partibus, & ſic vtrum ſcientia ſit compoſita compoſitione reali præter compoſitionem ex genere, & differentia, quæ eſt rationis.

Et eſt dicendũ, ꝙ quælibet ſcientia, quæ eſt habitus in ſpecialiſſimo ſcientiæ cõſiſtens, vnicus eſt, & ſimplex in re, carẽs omni compoſitione reali ex

diuerſis

diuerſis ſecundum rem vt partibus exiſtentibus, & manentibus in ipſo, & hoc æquali ſimplicitate illi, quam habet quilibet habitus affectiuus, & vniuerſaliter quælibet forma vna recipiens intenſionem, & remiſſionem, & hoc ſecundum modum iam ſupra tactum. Vnde non eſt minor ſimplicitas in habitu ſcientiæ Metaphyſicæ in quocunque gradu habeat eam aliquis, quàm in habitu temperantiæ, & quàm in albedine. Ita, quod per primum actū generatiuum habitus habetur tota realitas habitus, quemadmodum ex primo actu generatiuo albedinis habetur tota realitas albedinis, licèt in gradu imperfectiſſimo, à quo habet procedere per intenſionis motum ad gradum perfectum. Sed habitus quouſque ſunt ſub determinato gradu imperfectionis debiliter firmati in ſubiecto, & de facili mobiles, non dicuntur habitus, ſed diſpoſitio, quę fit ipſe habitus per profectū ad gradum vlteriorē. Et non eſt differantia, quo ad hoc in formis recipientibus magis, & minus niſi in actibus ſibi reſpōdentibus, quibus diuerſimodè diuerſæ formæ intenduntur, vt de imperfecto in eis fiat perfectum. Propter quod maior videtur eſſe differentia partium in quibuſdam, quàm in alijs: & ideò maior apparet in eis compoſitio ex illis partibus, quàm in alijs. Sunt enim de numero talium formarum quædam quæ non niſi ex actibus conformibus, & eiſdem ſecundum ſpeciem generantur, & augmentantur, vt ſunt illæ, quæ ſunt naturales, puta albedo, quæ ab actu infrigidandi generatur, & intenditur in niue, & hoc ſiue à diuerſis infrigidantibus, ſiuę ab eodem, modo infrigidando intenſius, modo remiſſius, aut lumen, quod ab actu illuminandi generatur, & intenditur, & hoc ſiue à diuerſis luminoſis eandem partem medij illuminantibus, ſiue ab eodem illuminante modo remiſſius, modo intenſius. Sunt verò aliæ formæ recipientes magis, & minus, quæ generantur, & augmentantur ex actibus difformibus, vt ſunt habitus cognitiui ſcientiarum ſpecialium cōtinentium cognitiones principiorum, & concluſionum, quorum videntur eſſe diuerſi habitus, vt alius ſit habitus principiorum, alius concluſionum, & diuerſi habitus diuerſorū principiorum, & diuerſarū concluſionum, ex quibus componatur ſicut ex re diuerſa, ipſa ſcientia tota horum cognitiua, puta Metaphyſica, aut geometria, quaſi modo non videntur in ſe habere cōpoſitionem formę naturales nō ex actibus noſtris, ſed ex actibus naturæ generatæ, & augmentatæ. Sed non eſt ita, quia vnius talium ſcientiarum ſpecificatarum non eſt niſi vnicus habitus ſimplex, & non minus ſimplex, quàm formæ naturales ex actibus vniformib. naturalibus generatæ. Et eſt vnuſquiſque habitus talium ſciētiarum ſpecificatarum generatus ex actibus noſtris cognitiuis, & augmentatus, ex quo etiam conſimiles actus habent elici, quemadmodum & ſingulæ virtutes, quæ ſunt habitus affectiui ſimplices, habitus ſunt elicitiui taliū actuum, ex quibus generantur.

Veruntamen ſi ordine recto acquirendi aliquem talium habituum cognitiuorum procedatur: primò habet generari ex actu cognitiuo, quo cognoſcimus primum principium illius ſcientię, & eſt in gradu infimo, & inquantum huiuſmodi eſt habitus principij primi, quod eſt principium cognoſcēdi alia principia poſteriora, vt ſemper præcedens ſecundum id, quod de habitu generatum eſt fit principium, & diſpoſitio apud cognoſcentem cognoſcendi ſequens, ita quod ex quolibet actu cognitiuo augetur, & intenditur habitus cognitiuus generatus à primo actu cognitiuo cognoſcendi primum principium ſimpliciter primum. Et ſemper quo ad hoc, quod per ipſum habitus primus eſt intenſus, dicitur ille idem habitus eſſe habitus principij illius, vel concluſionis, cuius eſt actus. Et ſunt iſti actus cognitiui diuerſi, ſicut & ipſa principia cognitiua ſunt diuerſa, quorum quilibet plurificari poteſt ſecundum numerum, & ſic firmare, & intendere habitum, quo ad notitiam illius principij, cuius actus plurificantur, vt per hoc magis vnum principiorum cognoſcatur, quàm aliud, & non ſolum ſic augmentatur habitus in cognoſcendo plura principia pluribus actibus ſecundum ſpeciem differentibus, vel quaſi, ſed etiam in cognoſcendo idē principium pluribus actibus ſolo numero differētibus.

Cumque habitus dictus ſic ſit generatus vſque ad certum gradū ex actibus cognitiuis principiorum: ipſe habitus principiorum eſt principium, & diſpoſitio cognoſcendi concluſiones per actus proprios cognitiuos, qui etiam ſunt augmentatiui habitus præcedentis, & nullius alterius generatiui. Et quo ad hoc, quod per actum cognoſcendi cōcluſionem habitus primus eſt intenſus; dicitur idē habitus eſſe habitus illius concluſionis, & etiā diuerſarum concluſionum, ſecundū quod per actus cognitiuos diuerſarum cōcluſionum augetur, qui ſunt diuerſi inter ſe quaſi ſpecie, & quaſi genere differentes ab actibus, quibus habitus principiorum eſt generatus, & augmentatus. Quorum quilibet, qui eſt ad eandem concluſionē plurificari poteſt ſecūdum numerum, & ſic firmare, & intendere habitum eūdem, quo ad notitiam illius concluſionis, vt per hoc magis vna concluſio cognoſcatur, quàm alia, & ſic non ſolum habitus augmentatur in cognoſcendo plures cōcluſiones pluribus actibus, quaſi ſecundum ſpeciem differentibus, ſed etiam in cognoſcendo eandem concluſionem pluribus actibus ſolo numero differentibus. Sed eſt aduertendum, quòd tàm circa principia, quàm circa concluſiones varij ſunt modi cognoſcēdi, & eſt circa principia triplex. Principia enim cognoſcimus vno modo inquantū terminos cognoſcimus. Et eſt via definitiua, ſciendo quid dicitur per nomen. Principium etiam cognoſcimus alio modo via ſenſus, memoriæ, & experientiæ. Principia etiam cognoſcimus tertio modo ratione ducente ad impoſſibile. Concluſiones etiam cognoſcimus ſyllogiſmo, ſub quo continetur enthymema,

ma, & inductione, ſub qua continetur exemplum, & hoc vel habendo medium demonſtratiuū, vel habendo medium non demonſtratiuum, & omnibus medijs augmentatur habitus in ſuis actibus, ſed non niſi ſecundum intenſionem, & remiſſionem, ſemper intenſo, & remiſſo exiſtente eodem ſimplici ſecundum rem, differente ſolum ſecūdum rationem, vt dictū eſt ſupra de albedine. Cumque habitus fuerit generatus, ex ipſo habent elici actus conſimiles eis ex quibus eſt generatus, & in ſingulis intenditur habitus, vt perfectius cognoſcantur tàm principia, quàm concluſiones. Principia enim perfectius cognoſcuntur, cum ex ipſis cognoſcuntur concluſiones elicitæ, & cōcluſiones perfectius cognoſcuntur cum cognoſcuntur in principia reſolutę, & vnum principium perfectius cognoſcitur iuxta alterum cognitū, & vna concluſio iuxta alteram, & ſingula cognita iuxta ſingula, non ſolum in principijs, & concluſionib. unius ſcientiæ, ſed plurium, ſiue ſint penitus diuerſæ, ſiue ſe habeant ut pars & totū, ſiue ut ſubalternās, & ſubalternata, de quorū differentijs alibi loquuti ſumus. Quòd ergo arguitur primo, ꝙ ſciētia eſt compoſita, quia acquiritur pars poſt partem. Dicendum, quòd nō oportet hoc de ſcientia plus, q̃ de albedine. Non enim habet partes plures niſi uirtute, & ratione ſola differentes, ſicut nec albedō, ut dictum eſt.

Ad primū princ.

Ad ſecundum, quòd ſcientia eſt compoſitum, quia per ipſam ſciens aſſimilatur compoſito. Per idem poſſet probari, quòd Deus eſſet compoſitus, quia ſua ſcientia, quæ eſt ſua eſſentia aſſimilatur compoſito. Ideo dicendum, quòd forma in re cōpoſita ſicut eſt principium, & ratio eſſendi, & ſui ipſius, ut eſt aliquid compoſiti, & totius compoſiti inquantum eſt cōpoſitum, & materiæ, ut eſt aliquid in ipſo, ſicut eſt principium cognoſcendi eorundem, & eſt per ſe menſura ſcientiæ, quę habetur de ſcibili. Et ideò ſicut ipſa ſimplex eſt, licèt dat eſſe compoſito, & materiæ, sic & ſcientia menſurata ſecundum ipſam simplex eſt, licèt per ipſam habeatur ſcientia de compoſito.

Ad ſecundum.

Comment. in Quæſtionem Quartam, quæ eſt,

Vtrum ſcientia ſit aliquid compoſitum in intellectu.

IN titulo not. ꝙ non quæritur de compoſitione ſcientiæ reſpectu ſui ſubiecti, neque obiecti, nec concluſionum, &c. ſed circa duplicem compoſitionem reſoluitur quæſtio, quarum altera eſt compoſitio, qua componitur cum intellectu, & altera, qua componitur in ſui eſſentia. Et not. etiam, quòd dum ſermo eſt de compoſitione ſecunda, vt videre eſt in corpore quæſtionis, non eſt ſermo de compoſitione ſecundum rationem, neque accipitur ſcientia genericè, ſed ſpecificè.

In corpore quinque concluſionibus reſoluitur quæſtio iuxta membra diuiſionis, & membrorum ſubdiuiſorū. Quæ omnia ad figuræ, vel quaſi tabellæ formam redigere curauimus, vt facilius ante oculos poneretur legentis. Eſto igitur,

Compoſitio eſt, vel

- *Qua aliquid componitur alteri*
  - *Prima concl.* Scientia eſt compoſita
- *Qua aliquid componitur ex alijs diuerſis inter ſe, quorum diuerſitas eſt, vel ſecundum*
  - *Rationem*
    - *Secunda concl.* Scientia non eſt compoſita,
  - *Intentionem*
    - *Tertia concl.* Scientia eſt compoſita.
  - *Rem, & tunc partes ſunt, vel*
    - *Eiuſdem rationis*
      - *Quarta concluſio* Scientia nō eſt cōpoſita ſpecificè ſumpta, & loquēdo de reali cōpoſit.
    - *Alterius, et alterius.*
      - *Quinta concluſio* Sciētia ſpecificè accepta nō ē compoſita cōpoſitione reali.

Ex his poſitis concluſionibus credimus nos ad Auctoris mentem ſolutam eſſe quæſtionem. Tenemur autem etiam rationes, quibus probantur, & ea quibus declarantur, elicere.

Quo igitur ad primam concluſionem attinet. Probatur. Quod vnitur tanquam accidens ſuo ſubiecto, illi ſubiecto componitur, & eſt compoſitum alteri, ſed ſcientia hoc pacto vnitur intellectui ſcientis, igitur componitur illi, & compoſita dicitur. Et hæc de prima. Pro ſubſequentibus autem.

Not. quòd ſcientia quædam forma eſt, & ſi componi debet ſecunda compoſitione, oportet, quòd compoſita ſit ex pluribus partibus formæ, & hoc videtur poſſibile, nempè formam huiuſmodi habere partes, quia not. ꝙ hoc loco accipitur ſcientia pro habitu, & quidem acquiſito; hic autem habitus non educitur vnico actu de potentia intellectus, ſed pluribus: hi autem actus videntur eſſe partes ipſius habitus, & quidem eſſentiales, nam illa ex quibus aliquid generatur videntur eſſe eſſentialia: ſi ergo ex actibus pluribus generatur ſcientiæ habitus, videtur, quòd illi actus ſint partes eſſentiales.

Probatur modo ſecunda concluſio. Ex partibus differentibus tantùm ratione, & non realiter, neque ſecūdum intenſionem, non reſultat aliquod compoſitum, ſed partes ſcientiæ, ſ. actus, vnde generatur, non differunt niſi ſecundum rationem, igitur ex illis non reſultat compoſitum, & per conſequens ſcientia non eſt compoſita.

Probatur

Probatur minor, quia non differunt niſi ſecundum magis, & minus, ſed quæ differunt hoc pacto nôn differunt realiter, igitur &c.

Not. quod ad faciendam compoſitionem, oportet, ꝙ partes remaneant in compoſito ſecundum ſuos gradus diſtinctæ, actus autem, ex quibus gignitur habitus, non manent diſtincti ſecundum ſuos gradus, quia ſolum intendunt, quod inueniunt.

Quo ad tertiam concluſionem. Probatur ipſa ſic. Quod ex partibus differentibus ſecundum intenſionem compoſitum eſt, dici poteſt compoſitum compoſitione intenſionis, ſed ſcientia eſt huiuſmodi. Igitur &c.

Not. ꝙ videtur inter hanc, & ſupra poſitam concluſionem, quandã contradictionem eſſe, ad quam tollendam animaduertendum eſt, ꝙ partes, ex quibus aliquid componitur, ſeu generatur, ſemper aliquo modo ſunt differentes, & cum ſint differentes, vel conſiderantur quatenus differunt ſecundum rationem, vel ſecundum intenſionem, vel ſecundum rem, vt dictum eſt. ſi conſiderentur primo modo, tunc poſita eſt ſecunda concluſio negatiua, quoniam differentia rationis nõ eſt apta, atque ſufficiens ad faciendam compoſitionem, quæ ſit illis partibus, quatenus huiuſmodi, correſpondens, quoniam videmus ſemper vnum reſultare, quod eſt ſimplex ſecundum rationem, & ſi in eo reſultat aliqua compoſitio, profecto eſt, quatenus reſultat à partibus acceptis ſecundum differentiam intenſionis, vbi ſemper actus poſterior videtur intenſior anteriori, qui & magis habitum intendit, & genus ipſum, atque differentia intenditur. Et not. quod hoc valet tantùm in formis ſuſcipientibus magis, & minus.

Quo verò ad quartam concluſionem, not. quod ſumitur ſcienti à ſpecificè ſpecie ſpecialiſſima, & hoc ad differentiam genericæ, quæ componitur ex aggregatione plurium ſcientiarum. Dicitur & reali compoſitione, ad excludendam compoſitionem ex genere, & differentia, quæ rationalis eſt.

Probatur modo concluſio. Scientia non eſt niſi in ſimplici anima, igitur nullam habet compoſitionem. Antecedens notum eſt: conſequentia verò probatur, quia in ſimplici non poteſt eſſe tanquam in ſubiecto niſi ſimplex, ſed ſcientia eſt in anima realiter ſicut in ſubiecto, igitur non poteſt eſſe niſi ſimplex.

Præterea non minus ſe habet de ſcientia, ac ſe habeat de formis naturalibus ſuſcipientibus magis, & minus, vt de albedine, ſed albedo quantuncunque genita ex pluribus actibus ſimplex forma eſt, & non compoſita, igitur & ſcientiæ. Patet aſſumptum, quoniam & albedo forma eſt, quæ recipitur in ſubiecto. Immò fortius videtur argui ſimplicitas ſcientiæ, quia ſi forma naturalis eſt ſimplex, quæ recipitur in ſubiecto compoſito, ſcilicet in corpore, quanto magis erit ſcientia ſimplex, quæ recipitur in ſimpliciſſimo ſubiecto, ſicuti eſt anima.

Quo ad ultimam concluſionem, patet, quoniam quantuncunque actus, & modi ſint diuerſi, quibus aggeneratur ſcientia, vel faciunt niſi, ꝙ augent ſcientiam ſecundum intenſionem, ſed quantuncunque forma augeatur ſecundum intenſionem ſemper eſt ſimplex, igitur & ſcientia.

Cętera clara uidentur, ut mediocri lectori poſſint eſſe nota.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum voluntas moueat ſeipſam.

Arg. prim. CIRCA Secundum arguitur, ꝙ voluntas non moueat ſeipſam, quia cum ipſa ſit ſimplex, vna, & eadem, tunc idem reſpectu eiuſdem eſſet ſimul actu, & potentia, quia mouens in eo, quòd mouẽs, in actu eſt reſpectu moti, & motum in potentia eſt reſpectu mouentis. Illud autem eſt impoſſibile, quia actus, & potẽtia ſunt contraria circa idem quæ ſeſe non compatiuntur.

In oppoſit. Contra. Graue quod materiale quid eſt mouet ſeipſum ceſſante generante, & non exiſtente prohibente, & ſimiliter animalia in motu progreſſiuo: ergo multo fortius voluntas, quæ eſt quid immateriale.

Reſolut. q. Hic oportet conſiderare ſex habentia ſe per ordinem ſecundum rationem mouendi, quæ ſecundum ordinem ſuum, maiorem & minorem differentiam habent inter mouens, & motum. In primo enim minus differunt, quàm in ſecundo, & ſic deinceps, & hoc largiſſimè accipiendo motũ ad motum ſecundum rem, & propriiſſimè dictũ, & ad motum ſecundum rationem, & impropriiſſimè dictum. Et vniuerſaliter verum eſt in omnib. mouentibus, & motis, quòd virtus, & ratio mouentis, & moti neceſſariò ſunt cõtrariæ, quia vt procedit prima obiectio, virtus, & ratio mouentis eſt ex diſpoſitione perfectionis, qua eſt in actu, & fluit in aliud: virtus autem moti eſt ex diſpoſitione imperfectionis, qua eſt in potentia, & recipit ad ſuam perfectionem aliquid ab alio. Et ideò vniuerſaliter mouens nullo modo motus, cuiuſmodi eſt Deus, & vniuerſaliter motum nullo modo mouens, cuiuſmodi eſt prima materia, ſummè diſtant ſecundum eſſentiam, quia Deus eſt purè actus, & ſummè perfectus: materia verò eſt pura potentia, & ſummè imperfecta. Illa autem ſex, quæ dicto módo ſe habent per ordinem ſecũdum rationem mouendi, ſunt iſta. Primum eſt voluntas diuina in volendo. Secundum eſt voluntas creata in volendo, de qua eſt quæſtio, & propter quam ad maiorem declarationem eius de alijs ſermonẽ inducimus. Tertium eſt intellectus creatus in intelligendo. Quartum eſt graue, aut leue in mouendo ſeipſum, de quo procedit ſecunda obiectio.

Quintum eſt animal in mouendo ſeipſum motu progreſſiuo. Sextum eſt generans in mouendo aliud extra ſe ſeparatum ad alicuius generationẽ. Primum iſtorum mouet ſeipſum in volendo ſiue ad actum volendi. Et non differunt voluntas, vt mouens, & mota, niſi ſecundum rationem tãtum, ſicut & ipſa volitio ſecundum rationem tantum differt ab eiſdem. Vnde & largiſſimè loquendo, & nomen extendendo, velle ſiue actus volendi Dei motio, ſiue motus quidam ſecũdum rationem dicitur in diuina uoluntate, & ſecundum rationem uoluntas ipſa inquantum mouens, eſt quaſi perfectum, & in actu: & inquantum quaſi motum eſt quaſi imperfectum & in potentia, & ipſa uolitio eſt quaſi motio, & actio exiſtentis quaſi in potentia.

Ita

Ita ꝙ dicere ꝓ ſecundum ꝙ eſt quaſi in potentia ſit mouens ſeipſum, hoc eſt impoſſibile, ſed ſolùm ſecundum ꝙ eſt in actu mouet ſeipſum ſecundum ꝙ eſt in potentia. Cętera verò mouentia, & mota ſecundum ꝙ ordine naturæ magis recedunt ab ipſo, maiorem habent & minorem differentiam inter mouens & motum. Vnde vltimum mouens & motum in ſexto gradu mouens, & motum differętiam habent inter ſe ſecundum ſubſtantiam, & eſſentiam, & diſtant loco, & magnitudine, cũ mouentia & mota in alijs gradibus intermedijs non penitus differant ſecundum ſubſtantiam aut ſecũdum locum. Vnde in quinto gradu vbi animal mouet ſeipſum motu progreſſiuo, mouens & motum partim differunt ſecundum ſubſtantiam, & partim non, & partim diſtant loco & partim non. Et incipiendo à ſummo, Philoſophus in tertio de anima determinat, ꝙ primum mouens ſecundum locum non eſt potentia vegetatiua, quia ipſi non reſpondent organa progreſſionis in plantis, neque intellectiua ſpeculatiua, quia non ſpeculatur agibilia, propter quæ eſt motus, neque intelligentia practica, ſecundum quod determinat. Et ſecundum quod ibi expreſſius dicit Themiſtius, practicus intellectus non eſt dominus motus, quia ſępè meditatur dignum fuga, puta terręmotum aut beſtiam, & ſaltat cor, tamen manet in loco animal, & delectabile aliquod particula corporis ſentit, quiete ſcit tamen totum animal, tanquàm alio exiſtente domino eius quod eſt moueri. At verò neque cõcupiſcentia motus domina eſt, neque ira. Continentes enim irati concupiſcentes quieſcunt. Et concludendo determinat, ꝙ hæc duo mouent appetitus, & intellectus practicus: ſed intellectus non mouet, niſi quia appetitus mouet. Vnde in motu animalium progreſſiuo mouens eſt anima bruti ſecundum appetitum ſenſitiuum, animal vero quod eſt homo inquantum homo, ſecundum appetitum rationalem, qui dicitur voluntas. Totum autem compoſitum eſt motum. Sed quia animal non mouetur niſi organicè, oportet, ꝙ ſit organum aliquod quo anima ſecundum appetitum vtitur ad motum, in quo ponendum eſt id quod appetit vt mouens eſt. Vnde dicit Auerr. Corpus mouetur à primo inſtrumento, ita ꝙ primum inſtrumentum quod mouet, & quod eſt ſubiectum animæ deſideratiuæ, eſt in corpore animalis in vno loco, à quo expelluntur partes quędam, & ad quem attrahuntur partes aliæ, & cum hoc oportet quòd in illo ſit idem aliquid quod principium, & finis motus eſſe poſſit. Omnis enim motus compoſitus ex attractione, & expulſione neceſſe eſt, vt principium à quo ſit expulſio ſit finis ad quem eſt attractio, ſicut motus gyratiuus. Quoniam autem motus animalis compoſitus eſt ex attractione, & expulſione manifeſtum eſt, quoniam quando pars dextra mouetur à nobis, & ſuſtentati ſumus ſuper ſiniſtram, tunc quædam partes illius partis erunt expulſæ ad anterius, vt anteriores, & quædam attractæ, vt quæ ſunt poſteriores, & attractio, & expulſio earum nõ eſt in rectitudine, ſed ſecũdum lineas magis curuas, quàm rectas, & ideò aſſimilatur gyro. Et iſta pars quieſcens eſt per motum attractionis finis, & per motum expulſionis principium. Et ideò neceſſe eſt ibi eſſe gibbum, ita ꝙ ſignum medium in gibbo ſit quieſcens, à quo erit principium expulſionis, & in quod erit finis attractionis, & concauum ſit motũ, tàm à dextris, quàm à ſiniſtris. Et ſunt principium & finis in hoc motu diuerſa definitione, magnitudine autem idem, ſicut centrum. & quod tale eſt in animali, eſt cor.

Ad cuius ampliorem intellectum, quia Auerr. nõ viderat dicta Ariſtotelis in libris de motu progreſſiuo, & de cauſis motus animalium, quia non habuit eos tranſlatos, vt dicit in paſſu iſto: Sciendum ꝙ in omni motu animalis ex ſe, generale eſt id quod mouetur & mouet ex ſe habere aliquid fixum immobile in quo figitur & ſuſtentatur, & hoc tàm intra ſe, quàm extra ſe. De eo enim qđ tale debet eſſe intra ſe, dicit Philoſophus de cauſis motus animalium in principio. Omnis motus animaliũ oportet ſi moueatur aliqua particula, quieſcere aliquam. Et propter hoc iuncturæ in animalibus ſunt, quemadmodum enim centro vtuntur iuncturis, & fit tota pars in qua eſt iunctura, & vna & duæ, & recta & curuata, permutatis potentia, & actu propter iuncturam, quod autem in iuncturis potentia, & actu ſunt aliquando quidem vnum, aliquando autem diuiditur. Sed ſemper principium primum inquantum principium quieſcit mota particula, quæ de ſubtus, vtputa brachio quidem moto cubitus, toto autem membro humerus, tibia quidem genu, toto autem ſceleo vertebrum. Et infra. Quare ſi animal eſſet brachium: hic vtiq; eſſet principium animæ mouentis. & infra. Semper autem neceſſe eſt in medio eſſe amborum principium animæ mouentis. amborum enim extremorum medium vltimum. De eo verò quod tale debet eſſe extra ſe, dicit ibidem inter iam dicta.

Quod quidem igitur vnumquodque in ſeipſo aliquid oportet habere quieſcens, vnde principium eius quod mouetur, erit manifeſtum: ſed omnis, qui in ipſo quies inſufficiens ſi non ſit aliquid extra ſimpliciter quieſcens, & immobile. Quemadmodum enim in ipſo oportet aliquid immobile eſſe ſi futurum ſit moueri, ſic adhuc magis extra animal oportet eſſe immobile, ad quod appulſum mouetur quod mouetur.

Si enim cadit ſemper puta muribus, qui in arena progrediuntur: non procedit ipſum animal, ſi non terra maneat, neque volatio, aut natatio, ſi nõ mare aut aer ſiſtat. Et vt dicit de motu progreſſiuo animalium, ſemper permutatur quod mouetur firmatum ad ſuppoſitum ipſi.

O Pro-

Propter quod ſiue ſubtus feratur hoc velocius, q̃ vt firmari queat quod facit in ipſo motum, ſiue totaliter, neque vnam habet reſiſtentiam his, quæ mouentur: nihil in ipſo poteſt mouere ſeipſum. Et vt dicit de cauſis motus animalium neceſſariũ autem & hoc alterum eſſe à moto, & totum à toto, & partem nullam eſſe eius, quod mouetur. & infra. Talia omninò neceſſe, & in ipſis habere quieſcens & extra ad quod propulſentur. Quæ vt dicit ibidem, non ſolùm neceſſaria ſunt in motis ex ſe ſecundum locum, ſed in motis ſecundum inſpirationem & reſpirationem, & alijs motibus ex ſe. Ad ſciendum autem ſpecialiter modũ motus progreſſiui animalium, qui tactus eſt in argumẽto: dicit in de motu progreſſiuo. Semper qđ mouetur duabus vtitur organicis partibus quibus facit motum. & hoc diſtinctis in eodem ſecundum dextrũ & ſiniſtrum. ſecundum ꝙ poſt pauca ſubdit dicẽs. Vnum corporis ſecundum locum mutationis principium natura, hoc quidem dextrum. Oppoſitum autem quod natum eſt ſequi, ſiniſtrum. Et vt dicit de motibus animalium, amborum neceſſe eſt in medio eſſe principium animæ mouentis, ſed mouens ambo neceſſe eſt vnum eſſe. Hoc autem eſt anima, alterum exiſtens à magnitudine tali: his quidem in corde: his autem in proportionali. Et ſecundum ꝙ determinat in tertio de anima, hic oportet quatuor conſiderare per ordinem ſe habentia. Quorum primum eſt mouens non motum: quod eſt bonum appetibile cognitum. Secundum eſt mouens motum, ſed alio motu, quàm mouet, quod eſt vis animæ appetitiua mota ab appetibili cognito, motu alterationis duplicis. & hoc tàm in appetitu rationali, quàm ſenſitiuo. Bonum enim appetibile, & malum fugibile alterando cauſant ſenſus, phantaſias, & intellectus. Phantaſiæ autem & intellectus habentes virtutes rerum ingerunt paſſiones potentijs appetitiuis. Phantaſiæ enim appetitiuas virtutes, ſenſitiuas ſecundum calidum & frigidum in ſuis organis alterant primo, & ſtatim atque continuò alterant eas motu appetitus, vt de non appetẽte fiat appetens, cumque appetitus ſenſitiuus ſic motus fuerit motu alterationis duplicis, ſtatim impetuoſè mouet membrum organicum motu locali duplici, attractionis & expulſionis, vt iam videbitur, tanquàm id quod mouet alia motu conſimili. Secundum enim ꝙ dicit Philoſophus ante finem de motibus animalium, alterato propter ſenſum loco, qui circa principium, aut permutato ſecundum caliditatem, & frigiditatem, aut ſecundum aliquam aliam talem paſſionem, cum fiat alteratio circa conhabitę ſimul permutantur extenſæ, & conductę partes, vt ex neceſſitate propter hoc fiat motus in animalibus. & multam facit corporis differentiam in ruboribus, & palloribus, & timoribus, & tremoribus, & his contrarijs. Intellectus autem operabili cognito alterat paſſione quadam ſpiritualis affectionis voluntatem, vt iam infra videbitur, ad quam ſequitur alteratio ſecundum appetitum quando de nõ volente fit volens, & tunc imperio ſuo mouet organa motu locali, quemadmodum mouet appetitus ſenſitiuus, vt dictum eſt.

Vnde tertium eſt mouens motum, & eodem motu mouens, quo mouet ſcilicet motu locali. & eſt membrum, quod eſt organum virtutis appetitiuæ, & motiuæ in corde vel in proportionali, qđ ſecundum quod iam dicetur mouetur à vi appetitiua animæ attractione, & expulſione, & motum mouet aliàs partes habitas, & conſequenter ſe habentes ad ſe, ſed viciſſim tali motu modo exiſtente in dextra parte modo in ſiniſtra, & non ſimul in vtraque, quia vna mota neceſſe eſt alteram quieſcere, vt dictum eſt, & iam amplius declarabitur.

Quartum verò eſt motum non mouens, & ſunt partes habitæ, & membra animalis exteriora. Alio tamen & alio modo mouetur organum illud ſecundum partes, dextram ſcilicet & ſiniſtram, à vi appetitiua attractione & expulſione, quàm ab ipſo eodem motu mouentur partes habitæ, vt iam dicetur.

Prædicta autem quatuor Philoſophus in fine tertij de anima reducit ad tria dicens ſic. Et primum quidem mouens depellit, & non depellitur, vltimum autem ſolùm depellitur non depellens: medium autem vtraque, multa autem media, & ſic mouens & motum reducit ad vnum. Multum tamen ad propoſitum valet videre diſtinctionem eorum ſecundum differentem modum mouendi, vt iam patebit. Et ſic, vt dicit ibi Commentator, motio in talibus componitur ex tribus, ſcilicet primo motore, medio, & poſtremo moto.

Medium autem poteſt eſſe vnum & plus vno. Illud autem organum de quo iam habitus eſt ſermo, eſt circa principium quod eſt medium cordis vel proportionalis, in quo principaliter eſt vis animæ appetitiua & motiua, vt in ſigno indiuiſibili quod ambitur ab ipſo organo ſecundum partes ſuas diſtinctas penès dextrum, & ſiniſtrum, ante & retro, ſuperius & inferius. Principaliter tamen penès dextrum & ſiniſtrum. Et eſt ipſum organum totum potentia quidem vnum: operatione autem duo, quia altero quieſcente in eo puta ſiniſtro, alterum mouetur puta dextum, ſed hoc viciſſim, ſecundum quod hæc omnia colliguntur ſparſim extra de motibus animalium, quæ omiſit declaranda in libro de anima, promittendo ibidem horum declarationem in hoc libello. Et licèt, vt dictum eſt, viciſſim altero dictorum quieſcente alterum mouetur: neutrum tamen eorum ab altero mouetur: ſed ambo à tertio immobili quod eſt anima. quia vt dicitur octauo Phyſicor. non contingit ipſum ſeipſum mouere ſic, quòd vtraque pars moueatur ab vtraque, ita quòd ſit motus reciprocus.

Et vt

Et vt dicit ante finem de motibus animalium, loquens de dextro & ſiniſtro, & in organo dicto contrarijs mouentur, vt non ſit in quieſcendo ſuper dextrum moueri ſiniſtrum, neque in eo quod habet illud. Semper autem in ſuperiori amborum principium, & neceſſe in medio eſſe principium animæ mouentis. amborum enim extremorum medium vltimum. Et ſicut hoc medium eſt principium motus inter dextrum, & ſiniſtrum, ſimiliter & inter partes ſecundum alias differentias poſitionis. vnde continuò ſubdit. Similiter autem habet & ad alios motus hoc, & ad eos, qui deſurſum & deorſum: puta eos, qui à capite, ad eos, qui à ſpina. Nullo igitur modo eſt hic motus reciprocus exiſtens medium, quod eſt terminus cõmunis amborum, niſi quo ad hoc, ꝙ vt dictum eſt, medium illud eſt terminus vtrinſque exiſtens in vtroque, & mouens vtrunque, ſed dextrum, vt quieſcit in ſiniſtro, & ſiniſtrum vt quieſcit in dextro, ſecundũ ꝙ iam declarabitur, vt ſecundum hoc quoquo modo dextrum poſſit dici moueri à ſiniſtro, & è conuerſo. Vnde quia iſtæ partes habent moueri, & quieſcere viciſſim ab anima, & per illas aliæ partes animalis exteriores: ideò dicit circa finem de motibus animalium, ꝙ neceſſe eſt illud organum non eſſe punctum, ſed magnitudinem aliquam, & hoc diuiſam in dextrum & ſiniſtrum, vt ſecũdum hoc in animali ſecundum omnem motum quo mouetur ex ſe, intelligamus iſta tria. Primò ſignum vnũ indiuiſibile in medio dicti organi inter ſex differẽtias poſitionis, quæ ſunt dextrum, ſiniſtrum, ante, retro, ſurſum, deorſum. licèt principaliter inter dextrum & ſiniſtrum, ſecundum quę principaliter illud organum diſtinguitur. dicente Philoſopho in de motu progreſſiuo. Oportet eſſe commune ſecundum ꝙ continua hæc ſunt ad inuicem, & hic exiſtere principium motus vtrarunq; partium ſimiliter & ſtationis ſecundum eam, quæ dictarum partium copulationem. Dico autem dextrorum & ſiniſtrorum, & eorum quæ ſuperius & inferius, quæ poſterius & anterius, quod ſignum neceſſariò eſt quieſcens, quia in omnibus permutationibus fieri oportet inflexionem & rectificationẽ, & principium eſſe & finem, vt propterea modicus motus in ſenſibili parte circa illud medium, ſiue ſecundũ alterationem, ſiue ſm̃ locum, ſecundum modum magnitudinis ſuæ multum & magnũ motum facit in cęteris partibus corporis. quoniam vt dicit de cauſis motus, modica permutatio facta in principio multas & magnas facit differẽtias deinceps: veluti gubernaculo ſecundum aliquid modicum tranſpoſito magna proræ fit tranſpoſitio. Secundo verò intelligimus partes organi, quæ ſunt propinquæ ſigno, & circunſtantes illud per continuationem ad ipſum, quæ principaliter intelliguntur ad propoſitum eſſe dextra & ſiniſtra, quarum quælibet habet in ſe ante & retro, ſurſum & deorſum. Tertio verò hic intelligimus cęteras partes habitas in animali tàm interiores, quàm exteriores circumſtantes illud organum, quæ ſimul mouentur moto organo. & hoc motu magno ad motum paruum in organo, & tãtò maiore quantò partes ſunt exteriores, & magis remotę à medio, & ab organo. quemadmodum in corpore orbiculari moto motu reuolutionis maximum habent motum & velociſſimum partes, quæ ſunt extra in ſuperficie, minimum, verò & tardiſſimum partes, quæ circa centrum. Quemadmodum etiam ſi vnico motu ſimul moueantur rotæ, minor rota in maiori. minor enim rota, vt dicit Philoſophus, quaſi centrum eſt maioris. Et non ſolùm in hoc differunt motus organi, & partium habitarum, quia tunc non eſſet eſſentialis diſtinctio in motu animalis inter organum illud & cæteras partes, vt organum dicatur mouens & motum, cęteræ autem partes motæ tantùm, ſed differunt in modo tractus & pulſus, qui ſunt principia motus localis. In partibus enim dextris & ſiniſtris dupliciter fiunt tractio, & pulſio, & hoc principaliter, ſed eiſdem modis etiam in alijs ſecundum aliàs differentias poſitionum. Vno modo in partibus organi: Alio modo in partibus habitis.

Vno enim modo eſt tractio partis per eius contractionem, & abbreuiationem. quemadmodum videmus in animali, quod vocatur inteſtinum terræ, quod cum partes anteriores, aut poſteriores contrahit ad medium corporis ſui extenſi ſecundum longum, rugeſcit pars cõtracta, & contracta ſiue retracta breuior facta eſt.

Alio verò modo eſt tractio partis abſque eius contractione, & abbreuiatione, quemadmodum ſi quis in curuando genu attrahat ſibi tibiam. ex hoc enim tibia nec contrahitur, nec rugeſcit, aut breuior fit.

Similiter vno modo eſt pulſio partis eius per extẽſionem & prolongationem, quemadmodum videmus in inteſtino terræ, quod partem quam primo contrahit attrahendo, deinde in ſuo progeſſu extendit quaſi extra ſe pellendo.

Alio vero modo eſt pulſio partis abſq; eius extenſione, & prolõgatione, quemadmodum ſiquis genu incuruatum rectificet, & per hoc pellat à ſe tibiam: ex hoc tibia in ſe non fit magis extenſa, nec longior.

Primis modis tractus & pulſus fiunt in partibus dextris & ſiniſtris organi, quæ propinquæ ſunt dicto principio. dicente Philoſopho in fine de motibus animalium. Propter hoc & ſpiritus complantatus hic videtur exiſtens naturaliter ad hoc ꝙ ſit motus & exhibeat virtutem. opera autem motus pulſio, & tractio. quare oportet organum augeri poſſet & abbreuiari. Talis autem eſt ſpiritus natura, qua vtitur anima ſicut inſtrumento in mouendo organum illud.

Alijs autem modis tractus, & pulſus fiunt in partibus habitis: ita quòd in partibus organi fiunt tractus, & pulſus, ſicut in ſentiente, & animato: anima ſcilicet vt eſt in vna parte: attra-

attrahente ſibi aliam, licèt principaliter attrahit, vt eſt in ſigno medio quieſcens. propter quod organum hoc eſt mouens motũ, non tamen quia per ipſam mouentur partes habitæ, ſed quia per vnã alia, quemadmodum contingit in motu partium inteſtini terræ. Hinc dicit ante finem de cauſis motus. Et rationabiliter accidit. Etenim ſenſitiuum hoc dicimus eſſe, quare alterato pp ſenſum, &c. vt iam ſupra. In partibus verò habitis fiunt tractus, & pulſus non ſicut in ſentiente, ſed ſicut in inanimato nihil operante ad motum, quemadmodũ manus tenens baculum attracta attrahit ſimul & baculum, nec eſt differentia in hoc propter quod pars habita eſt mota non mouens. Hinc dicit Philoſophus parum ante verbum iam dictum. Quoniam autem cõuenit & ad manum habere aliquid inanimatorum, puta ſi moueat baculum, manifeſtum quia non erit vtique in neutro extremorum anima, neque in extremis eius quod mouetur, neque in altero principio. Etenim lignum habet principium, & finem ad manum. Itaque & propter hoc etſi non in baculo mouens ab anima principium ineſt, neque in manu. Similiter enim habet, & extremum manus ad carpon, & hæc pars ad cubitum. nihil enim differunt, quæ ſunt adnata, ab his quæ non. fit enim quemadmodum auferibilis pars baculus. Et ſic principium mouens ſecundum locum, inquantum mouens nullo modo habet eſſe in partibus habitis, ſed vt motum tantùm. In partibus verò organi habet eſſe, vt motum & mouens. In ſigno verò medio, vt mouens tantùm, & non motum, niſi per accidens, inquantum mediũ ſignum non habet eſſe niſi in extremis motis. Hinc dicit Philoſophus in fine de cauſis motus. Exiſtimandum autem conſtare animal quemadmodum ciuitatem benè legibus rectam. In Ciuitate enim quando ſemel ſtabilitus fuerit ordo, nihil opus eſt ſeparato monarcha, quem oportet adeſſe per ſingula eorum, quæ fiunt, ſed ipſorum quodlibet facit quæ ipſius, vt ordinatum eſt, & fit hoc poſt hoc propter conſuetudinem. In animalibus autem idẽ hoc propter naturam fieri, & quia natum eſt vnũquodque ſic conſtantium facere proprium opus, vt nihil opus ſit in vnoquoque eſſe animam, ſed in quodam principio corporis exiſtente, alia quidem viuere, eo ꝙ adnata ſunt, facere autem proprium opus propter naturam. Quod quidem principium corporis, licèt ſit principaliter in cordis medio reſpectu totius corporis, cum totum corpus mouetur de loco ad locum, eſt tamen etiam quoquo modo in qualibet iunctura, cum manente toto corpore in eodem loco, mouetur pars eius aliqua in ſigno aliquo medio inter quieſcens, & motum reſpectu partis motæ ad partem quieſcentem. Quemadmodum enim centro animalia vtuntur iuncturis, vt habitum eſt ſupra, & fiunt ſemper tractus, & pulſos in partibus habitis, manente in eiſdem eadem figura ſicut & eadem magnitudine quemadmodum contingit in motu inſtrumentorum ſeſe impellentium, & trahentium. In partibus verò organi mutata figura ſicut & quantitate. dicente Philoſopho de cauſis motus. Poſtmodũ in automatis quidem & curribus nõ eſt alteratio, etiam ſi fiant minores, quæ intus rotæ, & circulo moueantur. In animalibus autem poteſt & maius & minus fieri, & figuræ permutari augmentatis partibus. Immò licèt in partibus habitis non trãſmutentur ſecundum figuram, aut ſecundum quantitatem, tamen in partibus organi neceſſe eſt ea mutari vtroque modo. Semper enim in eis contractio fit ad ſignum medium quieſcens, non ſecundum lineam rectam, ſed ſecundum curuam partis illius quæ mouetur. Et hoc partibus inquantum mouentur motu contractionis motis ab anteriori, & ſuperiori verſus poſterius, & inferius ad ſignũ medium, manente parte quieſcente à motu progreſſus ſecundum lineam rectam per totum motum incuruationis partis alterius. Sed linea illa recta inquantum continuatur ſigno medio inclinatur ad poſterius ab initio, licèt quouſque incipiat incuruari ſemper magis, ac magis declinet ad anterius, vt idcirco tàm propter vnius partis incuruationem, quàm propter alterius rectitudinem ipſum ſignum medium neceſſe ſit tendere ad poſterius, & propterea verſus poſterius facere gibbum inter partes, vt concauum ſit verſus anterius, ita quòd ſi ſimul contrahantur pars dextra & ſiniſtra, eſt quædam incuruatio ad anterius, inter arcus partis dextræ, & ſiniſtræ, & gibbus ad poſterius, in quo eſt ſignum medium, quaſi ſecundum figuram ſemicirculi, quod fit quodammodo in motu ſaltus.

In motu enim à principio ſaltus exiſtente ſigno medio inter dextrum & ſiniſtrum quaſi inter lineas rectas ſecundum figuram triangularem ſimul fit motus, & incuruatio ſecundum dextrum & ſiniſtrum, & fit ſignum medium in gibbo inter lineas curuas, & cum iterato ſimul rectificantur fit reuerſio ad triangulum.

Et in iſta contractione, & directione habent partes abinuicem fixionem & reſiſtentiam inter ſe mutuò, præter fixionem ab extra, per quam principium motiuum exiſtens in ſigno medio vtramque attrahit in contractione, & repellit à ſe in pulſione. Et mouetur animal ſecundum totum ſimul in ſaltu.

Hinc dicit Philoſophus in principio de motu progreſſiuo. Quod ſaltat, ad ipſum firmamentum quod deſuper, & ad id quod ſub pedibus, facit ſaltum. habent enim quandam contrareſiſtentiam adinuicem partes in inflexionibus, & vniuerſaliter fixum ad oppreſſum. Propter quod ſaltant plus habentes ſaltarios lapides, quàm non habentes, & currentes velocius currunt contra mouentes manus. Fit enim quædam contrareſiſtentia ad manus, & ad corpus. fit enim in motu ſaltus quemadmodum ſiquis deorſum contra tenentes moueat crura ad anterius.

Si ve-

Si verò pars organi dextra & ſiniſtra non ſimul contrahantur, & extendantur, ſed viciſſim cum vna incuruatur altera rectificatur, tunc extenſa ad anterius in parte inferiore, & ad poſterius in parte ſuperiore continuatur ſigno communi ſecundum lineam rectam, & pars contracta quieſcit ſuper illam, & coniũgitur ſigno medio ſecundum lineã curuam, & figitur in ſua eleuatione & incuruatione ſuper rectam, & habet reſiſtentiam in ipſa in ſua extenſione. Quod fit ſimpliciter in motu ambulationis greſſibilium, vna parte premente, & alia preſſa, & quæ attollitur præbet ferenti onus, & ſic ordinantur ſecundum figuram ex vna parte habente lineam rectam, ex altera verò curuam. Sed in tali progreſſu dextra pars naturaliter eſt principium motionis, vt primo ſit nata contrahi ſuper ſiniſtram, & in incuruatione ſuper illam eleuari, & poſt eleuationem & contractionem iterum extenditur, vt ſic ex parte dextræ incipiat motus, & præponatur primo pes dexter ad anterius, & & poſtea quieſcente dextra contrahatur ſiniſtrum & incuruatione ſua eleuetur ſuper dextrum, & deinde extendatur & pręponatur pes ſiniſter dextro. Et ſic vt dicit Themiſtius ſuper tertium de anima, contrahentia & extendentia viciſſim ſiniſtra, & dextra progrediuntur animalia. Vt enim dicit Philoſophus de motu progreſſiuo, ſtante vnaquaque pondus in hac eſt. Motis etiam in anterius oportet pedem præcedentem leuem eſſe, continuò autem greſſu facto rurſum in hoc pondus ſuſcipere & procedere animal in anterius.

Quod autem ſecundum hunc modum, primo, ſcilicet incipiendo motum à dextris, progrediantur animalia, ſecundum ꝙ dicit in principio de motu progreſ. ſignum eſt ferre onera in ſiniſtris. Sic eñ facilius contingit moueri quod fertur, libero eo quod debet moueri primo. Propter quod etiam onus non eſt in motiuo ſcilicet ſuper ſignum medium, ſicut nec in primo moto, ſed ſolùm in mouẽdo oportet imponi. Si enim in mouente & principio motus imponatur, aut totaliter non mouebitur, aut difficilius. Sic ergo patet quomodo partes organi, quia mutantur in motu ſecundum quantitatem, etiam oportet ſecundum diuerſitatem motuum mutari, & ſecundum figuram. Partes verò habitæ, quia non mutantur ſecundum quantitatem, ideò qualitercunque moueãtur, quantum eſt ex ſe non oportet mutari ſecundum figuram, immò quantum eſt ex ſe reſpiciunt ſignum medium ſecundum lineam rectam, ex ſe enim rectæ ſunt, & ſic ſecundum figuram triangularem. Si verò reſpiciunt ſecundum figuram curuam, hoc accidit eis, quia non continuantur illi ſigno, niſi per lineas arcuales organi. Et non ſolùm quæ dicta ſunt contingunt in motu progreſſiuo greſſibilium habentium dextrum & ſiniſtrum patenter diſtincta, ſed etiam in repentibus & alijs non habentibus ea patenter diſtincta, dicente Philoſopho ibidem, loquendo de dextro & ſiniſtro. Hoc autem dearticulatum eſt alteris magis, quàm alteris. Quæcunque enim organicis partibus vtẽtia puta pedibus, aut alijs, aut quocunque alio tali, dictam permutationem faciunt circa talia magis dearticulata. Quæcunque autem non talibus partibus, ipſo autem corpore diſtinctiones facientia procedunt, quemadmodum, quę ſine pedibus, puta ſerpentes, & quæ vocantur inteſtina terræ, exiſtit quidẽ & his quod dictum eſt, non autem patet ſimiliter. Vnde & in ſaltu vbi quaſi ſimul dextra, & ſiniſtra mouentur dextrum naturaliter prius mouetur, quàmuis imperceptibiliter. Sic etiam contingit in volantibus alis & natantibus pennulis, primo mouẽt alam vel pennulam dextram, quàm ſiniſtram: licèt imperceptibiliter. Propter quod progreſſus illorum magis aſſimilatur ſaltui, quàm ambulationi. Et ſicut prædicta contingunt in habentibus duos pedes tantùm, ſimiliter & in habentibus plures pedes, vt quatuor. Quia tamen vt dicit Philoſophus principaliter greſſus eorum eſt anterius, poſteriora eorum mouentur ad anteriora ſecundum diametrum. Poſt dextrum enim pedem anteriorem ſiniſtrum poſteriorem mouent, deinde ſiniſtrum anteriorem, poſt hoc dextrum poſteriorem. Eodem autem modo quæcunque plures habent pedes quatuor, faciunt motum: Oportet eñ quemadmodum in quatuor, quæ deinceps poſteriora ad anteriora moueri ſecundum diametrum. Palam autem in lente motis. Et ſicut contingit in habentibus quatuor pedes aut plures, ſic contingit in piſcibus habentibus quatuor pennulas, aut plures, & contingeret in auibus ſi haberent quatuor alas aut plures, & eſſent in omnibus, tàm pedum, quàm alarum, quàm pennarum motus ad latus, ſicut eſt modo in habentibus duo, vel plura illorum. Speciale autem accidit in motu repentium, vt patet in inteſtino terræ, quod cum fuerit ſuper terram contractum in toto corpore, à medio vbi eſt proportionale cordi, primo extenduntur & prolongantur expulſione partes anteriores, quæ incipit à ſigno quod eſt in medio, licèt primo apparet in parte priore: deinde ſecundo contrahũtur depreſſione, quæ ſimiliter incipit à dicto ſigno. & primo apparet ibidem, & ſimul attractione ab eodem ſigno & apparente ibidem extenduntur partes poſteriores, & poſtquàm fuerint extenſæ, tunc demum tertio contrahuntur ad idem ſignum, & apparet primo in ipſo, & eſt totum animal contractum ſicut prius. & tunc iterum incipit procedere vt prius.

Sic ergo patet quomodo in iſto motu animalium progreſſiuo mouens, & motum non ſunt diſtincta ſecundum totum, ꝗ ſeſe ab extra tangentia, ſicut contingit in mouentibus, & motis modo præcedente, ſed anima eadem in toto corpore, & omninò ſimplex quo ad intellectiuam in hominibus, licet extenſa ſecundum partes corporis in brutis, mouet in vnico ſigno indiuiſibilis exiſtens organicè totum animal ſecũdum dictum modum,

& ſic quodammodo ſeipſam, prout eſt in partibus per ſe motis, & etiam prout eſt in ſigno prædicto mouens licèt per accidens, vt dictum eſt.

Quæ verò ſunt mouentia & mota. ſ. grauia & leuia in quarto gradu adhuc minus diſtinguũtur. Cum enim ſint corpora ſimplicia inanimata, non mouentur per appetitũ, ſed per naturalem impetum, & nulla eſt diſtinctio in ipſis ſm̃ organa, ſicut contingit in animalibus, nullo modo poſſunt moueri ex ſe, vt determinat Philoſophus. 8. Phyſic. Intellige vt ſint ibi principium inchoandi motum ſine cauſa extrinſeca, vt ſit mouens per principiũ, quod exiſtens in vna parte mouet viciſſim alterã. hoc. n. animatorum proprium eſt, & aliter poſſent ſtare in medio motus ex ſeipſis, vt dicit ibidem. Et quo ad hoc dicit ibidem, ꝙ quæ non mouentur à ſeipſis, vt grauia & leuia, mouentur aut à generante, & faciente graue aut leue, aut ab impediente, & prohibentia ſoluente. Ab altero. n. horũ debẽt habere ꝙ incipiant moueri, quod cũ habuerint, vlterius mouentur ex ſe proſequẽdo motum. & quo ad hoc mouentur ex ſe per accidens. dicente Comment. ſuper 8. Phyſic. Ex graui eſt principium receptionis, vt moueatur ab extrinſeco, non principiũ actionis niſi per accidens. Ex ſe. n. mouentur exequendo motũ, ſed exequi non incipiunt, niſi ꝑ aliud, vel per generans dans formã, qua exequitur ex ſe motũ, vel per remouens prohibens, per hoc ponendo ipſa in tali ſtatu, in quo per formam iam habitam poſſunt exequi motũ. Et ſic per accidens mouentur à ſeipſis. non quia in executione motus aliud ſit quo moueantur, q̃ ipſa ſeipſis, nec ꝙ ceſſante impedimento alio, q̃ ſeipſis motũ inchoant, immò quo ad executionẽ motus ſunt per ſe cauſa motus, & generans, atq; remouens prohibẽs, ſunt cauſæ per accidens, ſed quia non incipiunt ſe mouere poſtq̃ non mouebantur prius, niſi quia non erant in diſpoſitione qua poſſent moueri, vel propter formæ carentiam, vel propter formæ habitæ impedimentũ. & quo ad hoc ſunt cauſa motus ſui per accidens, & generans, atque remouens prohibens, per ſe, ita ꝙ ſi fuerint in locis proprijs, nullo modo ex eis mouentur, niſi per violentiam. In quo differenter ex ſe mouentur grauia & leuia, & alia, quæ ex ſe mouentur ſine alio mouente, niſi ſm̃ rationẽ appetibilis, quia illa inchoant motum poſtq̃ prius non mouebantur, & ceſſant à motu ſeipſis, qđ non poſſunt facere grauia & leuia. Vnde dicit Auer. ibidẽ. Generans eſt illud qđ dat corpori ſimplici generato formã ſuam & oĩa accidentia contingentia formæ, quorum vnum eſt motus in loco. Sed intellige ꝙ non per ſe, & immediatè dat motũ ſicut dat formam, ſed ꝙ dando formam dat motũ, quia forma non impedita eſt ſufficiẽs in eis cauſa motus. Vnde cum perfectam habuit formam extra ſuum locum naturalem ad abſentiam generantis, ſi ceſſet prohibens, ſtatim ſeipſo abſq; omni alio mouente mouetur ad locum ſuum. dicente Auer. 1. Metaph. Cauſa diuiditur in cauſam eſſentialem & in cauſam accidentalem, ſed cauſa accidentalis vocatur cauſa impropriè, eo ꝙ cauſatum non prouenit ex ea, ſed ex alio, quod non fit cauſa debita eſſendi cauſatum, niſi cum illa. Sicut qui remouet columnam ſuſtinentem tectum dicitur tectum diruere, quod non eſt verum, eo ꝙ cauſa ruinæ tecti eſt eius ponderoſitas, ſed retinetur interim propter ſuſtentationem columnæ. remotio igitur columnæ aptauit illud ad caſum, & ruit, quod erat ei. ſ. graui propria actio. Vel ſicut ſcamonea dicitur infrigidare eo, ꝙ aufert choleram, quæ prohibet naturam infrigidari. natura igitur erit frigeſcens, ſed cum remotum fuerit, quod prohibet, & ſcamonea erit cauſa remotionis choleræ non cauſa infrigidationis, quę ſequitur poſt remotionẽ choleræ naturaliter. Sic ergo patet ꝙ ſicut natura eſt cauſa per ſe infrigidans, & amotio choleræ nõ niſi per accidens, cuius amotionis per ſe cauſa eſt ſcamonea, & per accidens infrigidationis, ſic in graui cauſa per ſe faciens deſcenſum eſt ipſum graue per ſuam formam, & amotio prohibentis, ſiue ipſum amouens prohibens eſt cauſa deſcenſus per accidens. quod quidem amouens eſt cauſa amotionis prohibentis per ſe. Propter quod poſt prædicta ſubdit Auer. Potentia verò ad motum, quã accidit inueniri in corpore ſimplici, quando innenitur in tempore ſuę generationis, ꝙ non mouetur ad ſuum locum naturalem ab aliquo impedimento, quando generatur in loco extrinſeco, aut quãdo exit à loco ſuo naturali ab aliquo extrahente, non indiget ad hoc ꝙ exeat in actum motore extrinſeco eſſentiali, cum ſit in potentia accidentali. Et cum ita ſit & illud quod mouetur eſſentialiter eſt illud in quo eſt potentia vera ad motum. ſ. potentia receptionis motus: tunc illud quod mouetur in rei veritate hoc motu eſt materia ex qua generatur corpus ſimplex, verbi gratia, ꝙ aer qui eſt in potentia ignis, & ſuperius, eſt illud quod mouetur in rei veritate, & eſſentialiter ad ſuperius quando fit ignis, & hoc à generante, vt dictum eſt, ſed cum generatum eſt, ſi ſit extra locum ſuum, abſque omni alio per ſe mouetur in ipſum, dicente Philoſopho in octauo Phyſic. Contingit impedimentum non ſurſum eſſe, ſed ſi auferatur impedimentum, agit & ſurſum fit ſemper, & eſt per ſe mouens ſcilicet forma accidentalis grauis, per ſe verò motum ipſum corpus grauis compoſitum ex materia, & forma ſubſtantiali.

Quæ non diſtinguuntur, nec loco, nec ſitu, ſicut diſtinguuntur mouens & motum ſecundum partes in animali, quo ad motum localem, vt iam dictum eſt, & etiam quo ad motum augmenti, ſed tantũmmodo diſtinguuntur ſicut forma, & ſubiectum exiſtens in actu per formam, ſecundum quod Philoſophus aſſignans differentiam inter motum ex ſe, qui eſt in augmento, & motum grauium, & leuium: in hoc videlicet quod quo ad aliquid graue, & leue magis habent in ſe principium motuum ſuorum, quàm

quæ augmentant; dicit in tertio cœli, & mundi. Magis autem leue, & graue in ſeipſis vnū habere principiū horū propter propinquiſſima eſſe ſubſtantiæ eorum. Quod Commenta. exponens dicit ibidem. Totum in graui mouet totum, ſed in augmentabili pars una augmentat aliam diſtinctam ab ea loco. Et alibi ſuper eundem quartum dicit ſic. Cauſa quare graue mouet ſe remoto impediēte, eſt quia motus eius conſequitur formam grauis, ſicut proprium accidens: & ideò non indiget extrinſeco motore. De quo etiam dicit ſuper tertium eiuſdem.

Quemadmodum cætera accidentia exiſtētia in re generata non exiſtunt in ea, niſi mediante forma generati, ita eſt de hoc motu, & paulopoſt. Propter hoc iſte motus nō eſt primus, & eſſentialis à motore extrinſeco, ſed à forma moti: & ideò mouetur ex ſe graue cum impediens quieuerit. Et etiam ſecundum iſtum modum aſſimilatur ei, qd mouetur per ſe: lapis enim mouet ſe inquantum eſt grauis in actu, & mouatur inquantum eſt in potentia deorſum. Cauſa autem hæc eſt, quia componitur ex materia, & forma. Forma enim eius mouet inquantum eſt forma, & mouetur ſecundum quod eſt in materia: aliter enim non eſt in potentia inferius. Eſt tamen hic aduertendū, ꝙ circa graue differunt per ſucceſſionem motus, & mutatio ſubitò, quoniam quantum eſt ex parte mouentis, & mutantis graue ſe per ſe, hoc eſt per formā grauis, ſe mutat ſubitò faciendo ſe deorſum ſi non ſit mediū reſiſtens, & ſi ſit medium reſiſtens, ſucceſſiuè mouet ſe deorſum, & hoc vel velocius, uel tardius ſecundum diſpoſitionem medij, & grauis. Quantum uerò eſt ex parte moti, vel mutati, graue ex ſe mutatur deorſum non per violentiā; aut reſiſtentiam mutationis, ſed per obedientiam, & hoc abſque omni ſucceſſione motus. Sed ꝙ mouentur deorſum, hoc eſt ex ſe, ſed non ſine medio reſiſtente, & ſic mouet ſe graue accidentaliter. Et cum ita ſit, vt dicit Comment. ſuper 4. Cœli, & mundi, neceſſe eſt, vt moueat ſe, quia mouet eſſentialiter aliud à ſe. Verbi gratia, homo non mouet ſe accidentaliter in naue, niſi quia mouet nauē eſſentialiter, & ſic lapis non mouet eſſentialiter niſi aerem in quo eſt, & ſic ſequitur motū aeris, ſicut eſt de homine & de naue, & in fine capituli dicit. Manifeſtū, quòd aer eſt neceſſarius in motu lapidis, & eſt illud, qd promiſimus, & declarauimus in Phyſicis, ſed iſte locus eſt conuenientior. Vnde grauia, & leuia poſtquam ſunt generata in forma perfecta abſque impedimento, quodāmodo magis ex ſe mouent ſe tranſeundo ad ſua loca naturalia, quàm animalia mouentur ex ſe ad loca, in quibus inueniuntur ſua appetibilia, quia grauia, & leuia non requirunt quieſcens, nec intra ſe, nec extra, dicente Philoſopho de cauſis motus animalium.

De inanimatis autem quæcunq; mouentur, dubitabit vtiq; aliquis vtrum in ipſis eſt quieſcens, & mouens, & aliquid extrinſecorū quieſcentiū appelli neceſſe, & hoc autem impoſſibile, puta ignem, & terram, aut inanimatorum aliquid.

Et præterea ſi grauia, & leuia non mouerentur ex ſe, quia à generante, & remouente prohibens habent principium, multò fortius nec animalia, quia non habent formam appetitus, niſi ab appetibili, à quo habent principium motus, vt dictum eſt, vt propterea, nec liberè moueant ſe bruta.

In eis verò, quæ ſunt mouentia, & mota in tertio gradu; ſcilicet in intellectu in intelligēdo, cum intellectus motus fuerit ab intelligibili intellectione ſimplicis intelligentiæ, virtute ſua conuerſiua, quam habet naturaliter ſuper ſe, & ſuum actū & ſuum obiectum, opponit ſe eis, vt intellectiuum quoddam natū moueri à ſeipſo, vt à memoria intellectuali informata ipſa notitia ſimplici circa obiectum, quæ ſunt vnum obiectum mouens eundem intellectū ſic conuerſum, informando ipſum notitia declaratiua, ſecūdum quod alibi declarauimus exquiſitius. Et ſic diſtinguitur idem intellectus in mouens, & motum. Eſt enim mouens, vt informatus eſt notitia ſimplici, & motus, vt nudus intellectus, & in potētia ad notitiam declaratiuā, ita ꝙ licèt non potuit ſe facere ad primum actum, quia non erat niſi in pura potentia reſpectu actus intelligendi: poteſt tamen ſe facere ad ſecundum actū, quia aliquid habet de actu, quod fieri in materialibus impedit materia, quemadmodum expoſuimus in quæſtionibus ordinarijs. Et eſt in hoc inter mouens, & motum idcirco minor differentia, quam in precedentibus.

Et ſequitur mouens, & motum in ſecundo gradu, ſcilicet in voluntate in mouendo ſeipſum ad actum volendi, de quo eſt quæſtio propoſita. Et dicunt aliqui ſecundū quod determinat Anſel. & videtur ſentire Philoſophus in de bona fortuna, ꝙ primus motus voluntatis non pōt eſſe à ſeipſa, ſed à Deo, de quo in alijs Quolibet ſufficiēter declarauimus, ꝙ non eſt ita. Deus enim etſi oīa mouet ſecundū generalem adminiſtrationem, & diuerſimodè ſecundum diuerſitatem mobilium, vt grauia deorſum leuia ſurſum, ſic & voluntatem ſecundū eius conditionem: non tamen ex hoc motus omniū debent ei aſcribi niſi vt cauſæ vniuerſali, & præter hanc ſunt motuum diuerſorum inueſtigandæ diuerſæ particulares cauſæ, quarum effectus non ſunt attribuendi Deo, etſi ab illo ſunt vires, quemadmodū motus grauium nō debet attribui danti formā grauis, qua mouet, quo ad hoc enim dicit Aug. ꝙ Deus ſic res adminiſtrat, vt eas proprios motus ſuos agere ſinat. Alij verò dicunt, ꝙ uoluntas mouet à bono cognito, ſicut à ſuo proprio obiecto proprium paſſibile, quemadmodum à vero cognoſcibili mouetur intellectus, ſed naturaliter non violenter. Quod non poteſt ſtare, qm̄ tunc ſicut intellectus præſente intelligibili nō pōt non moueri ab ipſo ad actum intelligendi, ſic voluntas præſente bono cognito uolibili non poteſt

non

non moueri ad actum volēdi, & ſic periret liberū arbitrium, & per conſequens omnis ratio meriti, & demeriti, & ſuaſionis ac deliberationis, & conſiliationis & cæterorum huiuſmodi, quæ neceſſaria ſunt ad virtutes.

Ideò dicunt alij, ꝙ forma intellectus eſt per ſe principium actionum humanarum, & ꝙ voluntas eſt appetitus, qui nō eſt niſi inclinatio quædam ſequens formam intellectus. Sed quia forma intellecta eſt vniuerſalis indeterminatè ſe habens ad multum, ſimiliter & inclinatio voluntatis, vt non neceſſe ſit ipſam determinatè inclinari ad vnum, ſicut nec voluntatem artificis ad aliquam domum. Sed ſi ſic forma intellectus moueret voluntatem ipſam inclinando, immò ſic ꝙ ipſa non eſſet, niſi quędam inclinatio ad bonum cognitum, quemadmodum formam grauis cōſequitur inclinatio deorſum, vt non ſit aliud appetitus eius eſſendi deorſum, niſi huiuſmodi inclinatio, tunc ſicut bonum vniuerſale apprehenſum mouet ipſam indeterminatè, vt ex hoc non de neceſſitate appetat aliquod particulare bonum ſub illo, ſic bonum particulare apprehenſum neceſſariò moueret ipſam, & inclinaret, vt determinatè, & ex neceſſitate appeteret illud, & periret in hoc liberum arbitrium.

Ideò dicunt alij ꝙ actus voluntatis, qui eſt velle, dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo quo ad actus determinationē. Alio modo quo ad eius exercitium. quemadmodum in artifice ſi non habet, niſi vnius domus formam in mente, nō poteſt velle facere aliā alterius formæ. Secūdo verò modo determinatur à fine, quēadmodum artifex nō habens, niſi vnam formā domus, adhuc poteſt indifferenter ſm̄ illam domum facere, vel non facere. Et primo modo dicunt voluntatem moueri ab intellectu, quia bonum vt intellectum eſt forma actum volendi ſpecificans, & determinat, vt ſiquid velit, neceſſe eſt, ꝙ illud velit. non autem ſecundo modo, quia ſic eius obiectum eſt bonum ſub ratione boni, & ita finis quem poteſt indifferenter velle proſequi, & non velle. & ſic eſt voluntatis mouere ſe, & alias potentias omnes in ſuas actiones, vel retrahere ab ipſis.

Sed ſi quo ad actus ſpecificationem qualecunque principium motiuum voluntatis eſſet intellectus, vt bonum intellectum ponatur mouere voluntatem: tunc quæro de ſpecificatione qua ponitur voluntas moueri. Aut enim eſt pura oſtenſio ſiue oblatio boni facta voluntati ab intellectu recipiente eius impreſſionem ab obiecto intelligibili, quemadmodum proprium paſſiuum recipit à ſuo proprio actiuo naturali neceſſitate abſque omni libertate ipſius intellectus ad non recipiendum, niſi quemadmodum materia poteſt recipere vel non recipere formam, ſecundum ꝙ poteſt eſſe vel non eſſe agens imprimens eum. ſed hoc non ex libertate aliqua. Aut eſt aliqua inclinatio facta in voluntate. Si primo modo, tunc voluntas nec à bono intellecto, nec ab ipſo intellectu mouetur. quare nihil mouetur ab aliquo, niſi aliqua impreſſione facta in ſe ab illo. & ideò ſi mouetur ipſa voluntas, à ſeipſa mouetur, & hoc ſiue moueatur determinando ſibi ſuum actum, & ſuum obiectum, ſiue exercendo, aut exequendo ſuum actum, ita ꝙ vtroque modo maneat plena libertas voluntatis reſpectu ſui actus. Nec operatur intellectus ad hoc ꝙ fiat in ſuum actum ipſa voluntas, niſi oſtendendo, ſiue offerendo obiectum, & hoc non niſi ſicut cauſa per accidens, & ſine qua non. vt ſecundum hoc ſi ibi ſit aliqua determinatio, illa eſt ipſius intellectus, qua determinatur paſſiuè ab intelligibili agente & determinante, qua quidem determinatione ſua paſſiua in ipſa præſentatur voluntati obiectum, nullo modo qua ab intellectu agente determinetur paſſiuè ipſa voluntas ad actum volendi. Si ſecundo modo, ſcilicet ſit aliqua inclinatio facta in voluntate, aut ergo illa inclinatio non eſt aliqua volitio, ſed impreſſio aliqua inclinans ad volendum ſicut pondus, quemadmodum ipſum inclinat aliquis habitus exiſtens in ipſo, aut eſt aliqua volitio, ſiue actus volendi. Si primo modo, tunc non obſtante illa impreſſione inclinante manet voluntas in ſua plena agendi libertate, & non agendi ſecundum illam impreſſionem, ac ſi nō habuiſſet eam. licèt non ita de facili poſſit velle contrarium eius. Et ſic ſi moueatur ad aliquid volendum, à ſeipſa mouetur, & hoc tàm quo ad determinationem actus & obiecti, q̄ quo ad exercitium actus ſicut prius. Si verò ſecundo modo illa inclinatio ſit aliqua volitio, vt huiuſmodi inclinatio nō ſit niſi quoddam velle, quemadmodum dicit Auguſtinus ſuper illud Pſalmi. Inclina cor meum in teſtimonia tua. Quid eſt inclinatū cor ad aliquid habere, niſi velle? Sed cum voluntas aliquid vult, illud exequitur niſi impediatur, & ſi exterius non ſit aliqua executio facienda, non eſt aliud exercitium actus, q̄ ipſum velle, vt ſic non ſit poſſibile ponere, ꝙ intellectus dicto modo moueat voluntatem, quo ad actus determinationem, & non quo ad exercitiū, immò ſi hoc modo neceſſitatur quo ad determinationem, ſimiliter & quo ad exercitiū, quia non poteſt non velle exequi: Appetitus enim fit operatio, vt ait Philoſophus de motibus animalium, & iam declarabitur ſecundum ipſum: Sic ergo ſi voluntas moueretur ab ipſo quantuncunque modicè, nullo modo poſſet eſſe actiuus circa illud ipſum repellendo, ſed neceſſe eſſet illud exequi ſiue proſequi, vt adipiſceretur. Quod enim ſemel paſſiuum eſt ab aliquo, ſemper ab eodem paſſiuum eſt, & nunquàm actiuum. licèt poſſet eſſe actiuum circa aliud, quemadmodum intellectus, qui eſt paſſiuus ab obiecto intelligentia ſimplici, primò ſic paſſus poteſt eſſe actiuus in ſeipſum ad generandum in ſeipſo notitiam declaratiuam, & conſtituendo noua intelligibilia complexa circa intelligibilia primo cognita. Sic etiam intellectus in quantum eſt in actu, quo ad cognitionem principiorum agit ad hoc, vt fiat ſecundum cognitio-

nem

nem concluſionum. Sic & voluntas ſi eſſet in actu aliquo volendi aliquid per intellectum, benè poſſet mouere ſeipſam ad volẽdum aliud ordinatum ad illud, vt volens ſanitatem motione intellectus, poſſet ſeipſum mouere ad volendum potionem. Nullo modo tamen poſſet ſecundum dictam poſitionem recedere à volendo illud ad quod mota eſt per intellectum, vt velit, poſtquàm eſſet ei determinatum à ratione. Inquantum enim eſt determinatum, vel eſt finis, vel includit rationem finis: in hoc videlicet ꝙ ſine ipſo non poſſet haberi finis, & ideò de neceſſitate mouet, vt finis, & bonum ſecundum omnia particularia, & vt ſecundum omnem conſiderationem boni. Quod enim tale eſt, neceſſitat voluntatem ſuperando ipſam, quo ad pluralitatem reſpectu contrarij. Vnde ſi intellectus proponit aliqua voluntati, vt bona, qualia poteſt ſibi proponere abſque omni determinatione, non mouetur voluntas neceſſariò. nullum enim bonum apprehenſum mouet neceſſariò voluntatem, niſi finis qui eſt bonum ſecũdum omnem rationem & conſiderationem, vel includens rationem finis per hoc quod à ratione fuerit determinatum. Vnde dicit Philoſophus de motibus animalium. Mouet primum quod appetibile & intellectuale, non autem omne, ſed quod operabilium finis. propter quod bonorum eſt, quod mouet, ſed non omne quod bonum. Inquantum enim gratia huius aliud, & inquantum eſt finis eorum, quæ alterius gratia exiſtunt, mouet. & hoc de neceſſitate, non autem inquãtum eſt aliud bonum. ad illud enim non mouet, vt dicunt aliqui, niſi conſilio præcedente, vt cum aliquis vult ſanitatem, de ijs, quæ ſunt ad ſanitatem incipit conſiliari, ita ꝙ nihil illorum vult niſi tandem finito conſilio. Quod quia liberè poteſt expetere à ratione vel non expetere, vel expetitum expectare, vel non expectare, vel expectatum & datum à ratione poteſt ſequi, vel non ſequi, eo ꝙ conſilium eſt inquiſitio quædam non demonſtratiua. & in hoc dicunt conſiſtere voluntatis libertatem. Quod tamen ſi fuerit determinatum à ratione, vt concluſio demonſtratiua, & includens rationem finis, dicunt aliqui ꝙ voluntas illud non poteſt non velle. Si verò non fuerit determinatum à ratione, vt concluſio demonſtratiua, ſed vt concluſio perſuaſoria, dicunt ꝙ poteſt non velle. Sed ſi velit & eligat illud, neceſſe eſt ꝙ motum voluntatis, quo vult illud etiam præcedẽte conſilio, & ſimiliter motum voluntatis, quo vult conſiliari de volendo illud, præcedat alius motus voluntatis non à ſeipſa ſed ab alio, & hoc vel ab appetibili alio intellecto, & determinato ſecũdum rationem finis, vel ſi non ab illo appetibili, vt appetibile iſtud ſit primo volitum, licèt non abſque conſilio præcedente ab aliquo alio, vt à cæleſti corpore, aut à Deo, aut à fato, aut bona fortuna, aut aliquo huiuſmodi. Primum verò iſtorum, ſ. ſi fuerit bonum aliquod determinatum à ratione ſimpliciter, & ita vt concluſio demonſtratiua, & vt includens rationem finis, ꝙ voluntas non poſſit illud non velle, ſed ꝙ moueatur ad hoc volendum à bono intellecto, vt paſſiuũ naturale à ſuo proprio actiuo, videtur eſſe poſitio Philoſophi. 6. Ethicor. fundata ſuper hoc, ꝙ appetitus eſt mouẽs motum ab appetibili cognito, vt determinat. 3. de anima, & in libro de cauſis motus animalium, vbi vult ꝙ voluntas ex neceſſitate mouetur ad conſentiendũ ſiue volendum, & ad proſequendum volitum ſi non impediatur exterius, vt potentia paſſiua ab appetibili cognito ſicut à ſuo proprio actiuo, quemadmodum intellectus mouetur ad aſſentiendum, ſiue aſſerendum, & ad inſiſtendum cognito à vero intellecto, ſicut à ſuo proprio actiuo, ita vt quantũ efficacia demonſtrationis mouet intellectum in ſpeculabilibus, vt non poſſit diſſentire concluſo, ſic & voluntatem in agibilibus. Quod expreſſius mihi videtur ſentire in libro de motibus animaliũ q̃ alibi. Ibi enim dicit ſic. Quemadmodum autem intellectus quandoq; quidem operatur, quandoque autem non operatur, & mouet quandoque, quandoque autem non mouet, videtur ſimiliter accidere, & de immobilibus intelligentibus, & ſyllogizantibus. ſi quidem ibi theorema finis. cum. n. duas propoſitiones intellexerit, concluſionem intellexit & compoſuit. hæc autem ex duabus propoſitionibus concluſio fit operatio, vtputa cum intellexerit, quia omni homini ambulandum, ipſe autem homo ambulat confeſtim. Si autem ꝙ nulli nunc ambulandum homini, ipſe autem homo ſtatim quieſcit. & hæc ambo facit ſi non aliquid prohibeat. Vbi poſt aliqua interpoſita ſubdit. Quod quidem igitur operatio concluſio, manifeſtum. potandum mihi concupiſcentia dicit, iſtud autem potabile ſenſus dicit aut phãtaſia aut intellectus, ſtatim bibit. In quo nullam facit differentiam in motu appetitus rationalis ab intellectu, & appetitus ſenſitiui à ſenſu & phantaſia. Quod patet ex eo q̃d ſubdit continuò. Sic quidem igitur admoueri, & operari aliquando impetum faciunt. vltima quidem cauſa eſt eius, quod eſt moueri appetitu exiſtente, hoc autem facto aut per ſenſum, aut per phantaſiam, & intelligentiam appetentium operari, hoc autem propter voluntatem, hoc quidem faciunt, hoc autem agunt.

Sed quantuncunque dicentes primum prædictorum, ſcilicet ꝙ ſi bonum aliquod fuerit determinatum à ratione, vt concluſio demonſtratiua, dicunt voluntatem moueri ab intellectu abſque violentia, & coactione, quia non mouetur ſic tanq̃ naturaliter ad contrarium determinatum, quemadmodum mouetur graue ſurſum, ſed tanq̃ aliq̃d indeterminatè ſe habens ad multa, mouetur alio determinante ad vnum illorum, tamẽ omninò auferunt libertatem arbitrij in volẽdo volitum, quæ requirit libertatem abſque omni neceſſitate. Vnde & in diuinis in ſpirando ſpiritum ſanctum licèt dicimus ipſum à Patre, & Filio ſpirari libera volũtate, propter tamen neceſſitatem incommutabi-

litatis annexam nō dicimus eum ſpirari libero voluntatis arbitrio, ſicut dicimus à Deo creari creaturas. Sed de hoc aliàs ſatis habitū eſt in alijs quęſtionibus de Quolibet. quòd ſcilicet voluntas ſic determinari non poteſt à quocunque determinato per intellectūm citra bonum ſummum immediatè viſum. Vnde in hac vita non poteſt ſic determinari niſi in vniuerſali, ſecūdum quod homo nō poteſt non velle eſſe beatus, nec pertinet ad præſentem quæſtionem, ſed ſolùm an voluntas in ſic volendo ab alio moueatur. Etenim ſi ad præſentiam appetibilis in intellectu abſque omni tranſmutatione, quam voluntas recipiat ab appetibili cognito, voluntas liberè ſeipſam mouendo ad actum volendi feratur in volitum: ſi tamen annexa ſit neceſſitas,& incommutabilis,& nullius coactionis, vt non poſſit non velle, quod ſic vult, omninò libertas arbitrij auferetur, vt dictum eſt.

Sed quòd ſic volendo voluntas non moueatur ab obiecto cognito ex hoc patet, ꝙ tunc non alia neceſſitate moueretur appetitus rationalis, qui dicitur uoluntas, ab appetibili cognito per intellectum, q̄ appetitus ſenſibilis ab appetibili cognito per ſenſum, & phantaſiam. Quod etiam benè expreſſit Philoſophus, ut iam dicetur. Quod falſum eſt, quia in hoc uoluntas non eſſet rationalis propriè, non ſolùm non eſſet liberum arbitrium, & ageretur magis, q̄ ageret, dicente Damaſc. libro 2. Sententiarum cap. 20. In irrationalibus appetitus fit alicuius, & cōfeſtim impetus ad operationem, & aguntur animalia appetitu, ideò neque uoluntas dicitur irrationalium appetitus. In omnibus enim rationalibus entibus ducit magis rationalis appetitus, q̄ ducitur, & cap. 29. Aut enim non erit rationale, aut rationale ens dominus erit actuū, & infra ſubditur de irrationalibus. Aguntur magis à natura, q̄ agant, & non contradicunt naturali appetitui, ſed ſimul cum appetierint, & impetum faciunt ad actum, homo rationale ens magis agit naturam, q̄ agatur.

Secundum uerò prædictorum, ſcilicet ꝙ ſi bonum aliquod non fuerit determinatum à ratione, vt concluſio demonſtratiua, ſed ut perſuaſoria, ad hoc, ꝙ uelit ipſum, aut uelit conſiliari de ipſo, neceſſariò præcedit alius motus uoluntatis ab alio à ſe, etiam ſi non ponatur alius pręcedere à bono cognito ſub ratione finis, hoc nituntur declarare ratione tali. Si aliquis uelit aliquod eorum, quæ ſunt ad finem, cum prius nō uoluit illud, nec de neceſſitate uelit, motus ab intellectu hoc non vult niſi præcedente conſilio: conſilium autem non aggreditur, nec petit de neceſſitate, ſed liberè: immo libero arbitrio uoluntatis uolentis ſuper hoc cōſiliari. Cum ergo uoluntas non moueatur in eis, quę ſunt ad finem niſi ex conſilio, cum uoluntas, quæ nunc vult conſiliari, & prius nō uoluit, neceſſariò ab aliquo moueatur, ut uelit conſiliari prius, q̄ uelit illud, quod uolendum eſt ex conſilio, aut ergo ad uelle conſiliari mouetur ex ſe, aut ab alio. Non ex ſe, quia cum conſilium ſit eorum, quæ ſunt ad finem, neceſſe eſt, ꝙ hunc motum uoluntatis pręcedat conſilium, & eadem ratione illud præcedit aliud, & ſic in infinitum, quare cum hoc ſit impoſſibile, neceſſe eſt ponere, ꝙ uoluntas moueatur primo motu ad uolendum id, quod eſt ad finem, & quodcunque uolendum eſt conſilio, ab alio à ſe: Quod te uera poſuit Philoſophus, uel à Deo in ijs quę non cadunt ſub libero arbitrio, & quę nō ſunt in noſtra poteſtate noſtræ cognitionis, & præuiſionis, ut expoſuimus in quæſtione de bona fortuna, uel à corporibus cœleſtibus in ijs, quæ cadere poſſunt ſub noſtra cōprehenſione naturali ex ſenſibus, ſed mediante intellectu, ponendo, ꝙ appetitus intellectiuus determinatur, & mouetur à cœleſtium impreſſione, ſicut & ſenſitiuus, & hoc in ijs, in quibus determinatur uolūtas ab intellectu, quia determinationem in uoluntate ab intellectu non poſuit, quo ad omnia intellecta. Secundum enim ꝙ dicit uerſus finem de motibus animaliū, ſenſus ſtatim ſunt alterationes quędam exiſtentes: phantaſia autem, & intelligentia habent rerū uirtutem. Aliquo enim modo ſpecies intellecta calidi, aut frigidi, aut delectabilis, aut triſtabilis, talis exiſtit qualis quidem, & rerum unaquæque, propter quod tremunt, & timent intelligentes ſolum. Hæc autem omnia paſſiones, & alterationes ſunt in corpore. Alteratis autem in corpore hæc quidē maiora, hæc autem minora fiunt, & infra. Principium quidem igitur motus quemadmodum dictū eſt, quod in operabilibus perſequibile, & fugibile, ex neceſſitate autem conſequitur meditationi, & phantaſiæ eorum caliditas, & frigiditas; triſtabile enim fugibile; delectabile autem perſequibile. Sunt autem triſtabilia, & delectabilia omnia ferè cum frigiditate aliqua, & caliditate. & infra. His autem accidentibus ſecundum hunc modum, adhuc paſſiuo, & factiuo talem habentibus naturam, ut ſit hoc quidem factiuum, hoc autem paſſiuum, & nihil deficit ipſorum, quæ in ratione, confeſtim hoc quidem facit, hoc autem patitur. Propter hoc autem ſimul ut eſt dicere intelligit, quia ambulandum, & ambulat ſi non aliquid impediat alterum. Organicas enim partes imperant idoneæ paſſiones: appetitus autem paſſiones: appetitum autem phantaſia: hoc autem fit, aut per intellectū, aut per ſenſum: ſimul autem & citò, quia paſſiuū, & actiuum eorum adinuicem ſecundum naturam. Vt ſecundum hoc intelligatur illud dictum. Talis eſt uoluntas in hominibus, qualem in die ducit pater uirorum. i. cœlum, uerificari loquendo de moueri à cęlo mediatè, quod inducit Philoſoph. contra illos, qui ponebant intellectum moueri à cœlo immediatè, & nō eſſe intellectum aliud, q̄ imaginationem. Nec mirum, quia cum res ſenſibiles ſunt cœli effectus, & ſecundū illas formantur ſenſus, ſecundum ſenſus intellectus, ſecundum intellectum voluntas, & hoc modo actiui, & paſſiui naturalis, etſi anima ponatur vis incorporea, tamen po-

men ponendo, ꝙ naturaliter voluntas eius mouetur ab intellectu, ponitur ꝙ mouetur à cœlo, licèt non immediatè, & directè. Vnde Philoſ. 3. de anima, principium mouens, quod eſt voluntas nõ diſtinguit ab intellectu, ſed comprehendit ſub intellectu, & cum intellectu in homine comprehendit pro eodem principio virtutem imaginariam, quã diſtinguit contra appetitiuam ſenſibilem. Et ſecundum hoc diſtinguendo imaginationem ab intellectu ponit tria mouentia, & computando pro vno ponit duo tantùm, ita ꝙ ponit non moueri hominem niſi conueniant intellectus practicus, & appetitus ſenſibilis, & cum conueniunt, ꝙ tunc neceſſe eſt eum moueri. Et quia quãdoque mouent ſeparatim, appetitu vincente appetitum, quia intellectus non mouet, niſi ratione ſui appetitus, ideò determinat, ꝙ motus fit ab iſtis duobus non ſecundũ quod ſunt diuerſa, ſed ſecundum rationem communem in qua cõueniunt. Aliter enim vt dicit Cõmenta. motus non proueniret ab eis niſi accidentaliter. Sed cum vt dictũ eſt ſi voluntas moueretur ab alio naturaliter determinaretur ad actũ abſq; omni libertate, nec poſſet reſilire ab ipſo, & ita nõ eſſet domina ſuorum actuũ, nec appetitus, qui eſt volũtas, haberet poteſtatem refrænare appetitum in eis, quæ ſunt citra viſionem vltimi finis, cuius contrarium dicit Damaſce. cap. 29. prædicto: ſimpliciter ergo dicendum, ꝙ voluntas in actum volendi à nullo alio, ſed à ſeipſa ſola mouetur.

Quod autem aſſumitur in ratione iam dicta, ꝙ voluntas in eis, quæ ſunt ad finem, non mouetur niſi ex conſilio: Dicendum, ꝙ falſum eſt: immò abſque omni conſilio determinato à ratione ad vnum ad quodcunque bonum propoſitum citra finem vltimum manifeſtè viſum poteſt ex ſe moueri, & ſine motu à quocunque alio, ſicut & diuertere ab illo, & ſic non valet proceſſus vlterior. Quomodo ergo ponere debeamus, ꝙ volũtas ex ſe mouetur in actum volendi, conſiderandum eſt. Cum enim voluntas virtus ſit ſuperior intellectu, & per conſequens omnibus mouentibus ſecundũ modos prætactos, & nihil ſit propter libertatem eius ſuperius ea præter Deum, minor differentia requirenda eſt inter ipſam & ſuum proprium mobile ab ipſa, q̃ in mouentibus & motis ſecundum modos præcedentes, licèt minor, q̃ in Deo, in quo non eſt differentia inter mouens ſecundum actum intelligendi, & ipſum quod mouetur, & ipſum actum quo mouetur niſi ſecundum rationem tantùm, vt dictũ eſt.

Eſt igitur ſciendum, ꝙ in voluntate eſt conſiderare potentiam, ſiue vim receptiuam in ſe actũ volitionis, & libertatem ſimpliciter, & libertatem arbitrij, vt licèt ſint eiuſdem potentiæ, non tamẽ ſola ratione differunt, ſed quaſi vires in ea, & hoc ex natura rei, non ex ſola conſideratione rationis, vt voluntatem inquantum eſt potentia intelligamus paſſiuum, & in potentia ad actum volitionis, ſicut eſt intellectus in potentia ad actum intellectionis. Quod neceſſarium eſt ponere à quocunque mouente voluntas ponatur moueri, quando de non volente fit volens: eſt enim velle in ea accidens, & operatio in qua conſiſtit ſua perfectio in bene eſſe, quam propter libertatem voluntatis, quæ debet eſſe domina ſuorum actuum, impoſſibile eſt poni, quòd ab aliquo naturali actiuo, vt eſt natura, vt eſt receptibilis volitionis, alio à ſe procedat de potentia in actum: hoc enim omninò repugnat libertati, ſicut dictum eſt, & non minus ageretur appetitus uoluntatis, quàm ille, qui eſt ſenſibilis. Vnde & Spiritus Sanctus ſi à Patre & Filio procederet vt à naturali actiuo, vt natura eſt, & modo naturæ, non diceretur procedere modo voluntatis, & libertatis, ſiue liberalitatis, ſed quia procedit ab agente, vt eſt liberum voluntate, quantuncunque concomitatur immutabilitas naturalis neceſſitatis, dicitur procedere opere voluntatis. Similiter etiam ſi Deo agente fieret directè, vt de non volente fieret volens, & licèt non eſſet contra naturam eius, ſed præter eam tantùm: non tamen diceretur actus liberalis, nec ſecundum eum eſſet laudabilis, nec eſſet omninò actus virtutis. Quia cum actio eius taliter debet eſſe in ipſo, ꝙ ſecundũ eam voluntas laudabilis dicatur, & virtuoſa, oportet, ꝙ à nullo alio moueatur ad actum volendi, ſed ſolum à ſeipſa directè, licèt aliquo aſſiſtente, & cooperante, vt Spiritu Sancto, vel per ſe, & immediatè, vel in aliquo dono eius, vel vtroq; modo. Vnde & actum volendi, ſiue diligendi glorioſum in Dei viſione aperta non ponimus elici, niſi ab ipſa voluntate, cooperante Spiritu Sancto in ſe, & in dono ſuo. Sed aliqui volentes ſuſtinere motum voluntatis ſequi informationem intellectus ſecundum modum in opinionibus iam dictis expoſitũ, licèt nõ ponatur moueri ab intellectu, dicerent ꝙ voluntas inquantum libera eſt, mouet ſeipſam, vt potentia eſt actus volitionis receptiua, ſed non niſi ſecundum intellectus informationẽ, & ꝙ hoc naturale ſit ei, & ſecundum hoc poſſent exponi modi prædicti; præter hoc, ꝙ intellectus non ponatur mouere uoluntatem. Sed ſi ſic eſſet, & euitaretur inconueniens concluſum contra dictas opiniones, ꝙ voluntas non eſſet domina ſuorũ actuũ, & magis ageretur, q̃ ageret: ſic enim ponendo voluntas ponitur domina ſui actus, & agere potius, q̃ agi: non tamen poſſet euitari, quin omninò præcluderetur libertas arbitrij, qua nulla neceſſitate oportet eum ferri per ſuum actum in ſuum obiectũ, niſi ponẽdo ꝙ pro tãto põt velle, qd nõ vult, & nõ velle, qd vult, ꝓ quãto intellectus põt nõ intelligere qd intelligit, vel intelligere, qd nõ intelligit, vt libertas arbitrij voluntatis dependeret à ratione, & rationi potius deberet tribui, q̃ volũtati. Ideò adhuc dicerent alij aliter, ꝙ voluntas vt libera eſt ſeipſam inclinat ad bonum cognitum ſecundum quod cognitũ eſt, quod eſt velle quoddam licèt imperfectum, ut patet ex prædictis ſecundum Auguſt. ut ſic quadam neceſſitate immutabilitatis moueatur à ſeipſa ad bonum cognitum præpõderans,

rans, maximè poſt determinationem rationis, non tamen tanta adhæſione quin ſeipſa, vt eſt liberi arbitrij poſſet illum actũ repellere, aut proſequi. Sed talis actus licèt liberè elicitur à voluntate: hoc tamen fit cum quadam neceſſitatis immutabilitate, in qua nec laus, nec vituperium moris conſiſtit. Eſſet ergo indifferens, nec laudabilis ſi eſſet ad bonum cognitum, quod eſt ſimpliciter bonum, nec vituperabilis licèt eſſet ad bonum delectabile, & apparens tantum: cum tamen primi motus ſenſibiles ſecundum quoſdam ſimpliciter vituperabiles eſſe iudicentur, etſi veniales, vel ſic, ꝙ non imputentur, vt de eis vindicta exquiratur, vel vt tantùm exquiratur vindicta, quæ peccato veniali debetur, quod apparet magnum inconueniens. Ideò non videtur iſtud eſſe tenendum. Sed cum intellectus in nobis practicus ex eo, ꝙ eſt practicus aliqd plus operetur circa voluntatem, q̃ ſpeculatiuus, vt eo monſtrante bonum operabile ſub ratione operabilis aliquid fiat circa voluntatem, quod non fit circa ipſam intellectu ſpeculatiuo monſtrante verum non operabile ſub ratione veri. Aliter enim non plus voluntatem pro eodem principio motiuo connumeraſſet Philoſophus cũ intellectu practico, q̃ cum ſpeculatiuo, nec intellectus practicus potius diceretur principium mouens, q̃ ſpeculatiuus. Dico, ꝙ licèt voluntas nullo modo moueatur ab intellectu practico ſecundum actum volẽdi faciendo de non volente (non dico de volente) volentem: mouetur tamen ab ipſo ſecundum paſſionem aliquam, quæ eſt velut pondus in ipſa voluntate, vt eſt libera inclinans ipſam ad modũ habitus, vt velit, quemadmodũ in ſenſitiuis paſſiones ſecũdum calidum, & frigidum cauſant appetitus. Sed quia appetitus illi magis aguntur, q̃ agant, & ſimiliter bruta ſecundum illos, verius dicamus, quemadmodum gratia aliqua à Deo in voluntate inclinat ipſam ſicut pondus, vt velit, quæ tamen actum voluntatis non elicit, nec ipſam ad eliciendum compellit, quia non habet elici niſi ab ipſa voluntate libera, ſed frequenter nec eliceret eum ſine tali pondere inclinãte ipſam, & in ais, quæ pertinent ad rationem meriti nullo modo poſſet ipſũ ſine illo meritoriè elicere. Et ſecundum hoc inclinatio voluntatis æquiuoca eſt. Vno modo voluntas incompleta, qua imperfectè mouetur in rem, de qua dictum eſt ſupra ſecundum Auguſt. ꝙ non eſt aliud, quàm velle. Alio modo pondus paſſionis ab intellectu practico, vel alicuius doni infuſi, vel fortè alicuius impetus facti in voluntate. Secundũ primum enim modum graue dicitur inclinari inferius quando incipit moueri, ſed lente. Secundũ modum ſecundum dicitur inclinari inferius quando ſurſum quieſcens ſuo pondere premit illud ſuper quod quieſcit, vt deſcendere poſſit. Vnde & quando fortior eſt vis ponderis imprimendo, q̃ ſuſtentantis in ſuſtinendo, tũc depellit ſuſtinens ſeipſo remouendo prohibens & deſcendit. Et poſuit Philoſophus eſſe pondus iſtud in voluntate ipſum bonum cognitum ſecundum expoſitum modum, ita ꝙ ſemper ſecundum intellectũ moueretur animal niſi eſſet appetitus contrarius præponderans, quem poſuit tanti poſſe eſſe ponderis, vt omninò motũ voluntatis obrueret, vt ille nullo modo poſſet quandoque reſiſtere: Quod verum eſt niſi eſſet adiutus gratia, quamuis aliqui hæretici poſuerint, ꝙ ex ſe omnem motum ex appetitu ſenſitiuo ſufficeret repellere. Hoc tamen verum eſt, ꝙ motus ſenſitiuus ſi præponderat vincens motum voluntatis, hoc non eſt violentiã ei faciendo, ſed tanto pondere alliciendo, vt neceſſe habeat aſſentire, ſed liberè, aut ſuperius adiutoriũ requirere faciendo, quod in ſe eſt, quod ſi faceret, illud ei nõ deeſſet, quod cum non facit, allecta libero voluntatis arbitrio conſentit. Sed tantam ponderis violentiã non poſſet voluntati imponere ſolus intellectus, ſed imponit ſibi ſua propria iniquitas. Vnde aſpiciendo ad tantillum ponderis, quod per ſe imponit ei intellectus. Dico ꝙ non eſt tantum quin voluntas, vt libera arbitrio poſſit contrarium eius ad quod inclinat velle, quodcunq; ſit illud, citra apertam viſionem vltimi, & finalis boni, & quantuncunque determinetur ab intellectu, ꝙ ſit faciendum, uel uolendum. Solum enim finale bonum cognitum per intellectum aperta uiſione tantum habet ponderis inclinantis alliciendo non uiolentando uoluntatem, ut liberè uelit illud, ꝙ tamen quadam immutabili neceſſitate non poteſt non uelle illud. Liberè dico, ſed tamen non libero arbitrio, quod non propriè cadit circa finẽ, ſed libertas ſolum: immò circa ea, quæ ſunt ad finem, & hoc ſecundum Philoſophum, non niſi quantum eius electio dependet à iudicio, & determinatione rationis, ut dictum eſt. Secundum hoc enim diſtinguit Damaſce. lib. 2. cap. 26. aliquid fieri uoluntariè à nobis eligentibus, & aliquid à nobis non eligentibus. Et primum velle non operatur uoluntas ſine ratiocinatione, & ideò ſubitò. Secundum uerò ſecundum Philoſophum non operatur ſine ratione: & ideò non ſubitò, ſed ſolùmmodo præuia ſententia rationis. Cum enim maiorem propoſitionẽ proponit intelligentia practica tanquam bonum determinatum, & minor nota eſt intellectu ſpeculatiuo, habita maiore nõ inſiſtendo minori pro concluſione ſequitur operatio, & hoc uoluntate libera, quia bonũ quod allicit in maiori placet, ſed liberè, etſi non liberi arbitrij electione, quia non expectat minorẽ. In uiſione enim beata uiſo ſummo bono dicit intellectus practicus, uelle hoc bonum eſt homini. Intellectu autem ſpeculatiuo notum eſt cuilibet, ꝙ ipſe homo eſt: & ideò non pertractata minore uiſo ſummo bono ſubitò & immutabiliter uoluntas uult illud abſque ratiocinatione, & minoris pertractatione.

Cum uerò maiorem propoſitionem proponit appetitus tanquam bonum factiuum, ut poſſibile determinari, & notitia ſenſus, phantaſiæ, aut intellectus habet determinare minorem, habita maio-

re non ſequitur ſecūdum Philoſophum operatio, niſi pertractata minore, & ſic vult concluſionem non tàm liberè, q̄ libertatis arbitrio, & non ſubito abſque ratiocinatione. Hinc dicit Philoſophus de motibus animalium. Propoſitiones factiuæ per duas ſpecies fiunt, per bonum, & per poſſibile, puta ſi ambulare bonum homini; ꝙ ipſe homo non iam immoratur. Propter quod quæcunque non ratiocinantes operamur velociter operamur, ſicut contingit de appetitu ſenſitiuo, qui dicitur concupiſcentia, qui dicit, potabile mihi bonum, iſtud autem potabile ſenſus dicit, aut phantaſia, aut intellectus, ſtatim bibit; ſed non abſque ratiocinatione, & pertractatione minoris præcedente. Sed in hoc vltimo non ſequimur Philoſophū in duobus. In primo quo ad primum. quantuncunque enim proponatur propoſitio factiua per bonum, niſi ſit de ſummo bono apertè viſo, non neceſſariò ſtatim operatur, immò poteſt liberè repellere propoſitū. In ſecundo quo ad ſecundum, quia quantuncunq; proponatur propoſitio factiua per poſſibile, & minorem dicit ſenſus, aut phātaſia, aut intellectus non neceſſariò tunc demum operatur, quia quantuncunque tale concluſione demonſtratiua volūtati determinetur, liberè poteſt illud repellere, licèt imponat ei onus, quo inclinetur ad illud faciēdum, quo incipit voluntati informari conſcientia, ꝙ illud debeat facere, quod tamen non obſtante conſcientia poteſt non facere. Nec poteſt voluntas hoc onus repellere directè, poſtquàm enim reſpectu ipſius ſit naturale paſſiuum, ſemper reſpectu illius eſt paſſiuum, & non actiuum, neque in onus tale augmentando, neq; in directè repellendo. Ipſa tamen voluntas, quæ eſt per huiuſmodi onus receptum in ſe primo paſſiua, non oportet ꝙ ſemper ſit paſſiua reſpectu cuiuſcunque, & nullo modo actiua, immò per hoc ꝙ eſt paſſiua ſecundū huiuſmodi diſpoſitionem, per eam efficacius ſit actiua ad generandum in ſe aliam diſpoſitionem. Voluntas enim licèt ſe ex ſe poſſet mouere ſecundum actum volendi in bonum cognitum abſq; illo onere inclinante, non tamen ita efficaciter. Eſt etiam voluntas ſecundo actiua ad depulſionem illius oneris indirectè, quia enim illud onus ipſi impreſſum eſt à ratione ex eo ꝙ via ratiocinationis determinauit bonum eſſe volendum, voluntas ſuo imperio rationem ſiue intellectum poteſt impellere ad inueniendum rationem æquè efficacem ad contrarium, vel ſi non poterit, poterit eam compellere ad credendum contrarium: ſi tamen ratio non ſit determinata medio verè demonſtratiuo, & euidenti, ſed tamē non ſine aliquali ratione ad illud credendum compellitur. Vel poteſt dici ſm̄ ꝙ alibi determinauimus, etſi tale pondus nō ineſſat voluntati à determinatione rationis, citra vltimum finem ex ſe poſſet ſe mouere ad quodcunque vellet. Sic ergo ad quæſtionem dicendum eſt ꝙ voluntatem ad actum volendi non mouet, niſi ipſa ſeipſam ſecundum ꝙ dictum eſt. & hoc liberè in ſummum bonum præſentialiter viſum, & per liberæ volūtatis arbitrium in quodlibet aliud, & in illud idem quod non præſentialiter viſum, niſi in vniuerſali, ſicut in vniuerſali non poteſt homo nō velle eſſe beatus: & conuenit ei talis vis actiua in ſeipſam, quia eo ꝙ eſt ſeparata à materia ſuper ſe, eſt conuerſiua ad agendum in ſe: ſicut & intellectus ad patiendum à ſe. Multò etiam minus diſtāt hic actiuū & paſſiuum, q̄ ex parte intellectus, quia intellectus actiuus nō poteſt eſſe niſi primò patiatur, ita ꝙ non agat aliquid in ſe niſi cum illa diſpoſitione, ſecundum ꝙ in quæſtionibus ordinarijs expoſuimus. Voluntas verò etſi non fuerit primò paſſiua in dictum pondus recipiendo, tamen ad ſolam præſentiam boni cogniti in intellectu poſſet ſeipſam mouere ſecūdum actum volendi illud, & hoc quia non mouet ſe, vt principale mouens, ſed vt mouendi ratio. Senſus enim cuius potentię ſunt intellectus & voluntas, intelligit ipſo intellectu, vt aliquo ſui, & ſimiliter vult voluntate, & ideò intelligendo per intellectum bonum per voluntatem mouet ſeipſum in voluntate ad volendū illud. ita ꝙ ſi intellectus, & voluntas non eſſent potentiæ eiuſdem nec in eadem ſubſtantia animæ vel naturæ in corpore fundatæ, ſed conſiderarentur, vt quædam diuerſa, quorum vnum ſit per ſe, & principale intelligens, & alterum ſit per ſe, & principale volens, cum voluntatis non ſit cognoſcere, & non contingit velle, niſi cognitum, nullo modo voluntas ſeipſam moueret in actū volēdi.

Quod ergo arguebatur primo, ꝙ voluntas non poteſt mouere ſeipſam, quia cum ſit ſimplex, tunc idem reſpectu eiuſdem ſimul eſſet actu & potētia: Dicendum, ꝙ idem reſpectu eiuſdem ſecundum omnem modum impoſſibile eſt, ꝙ ſit actu & potētia, aut mouens & motum, immò ſemper inter illa oportet aliquam eſſe diuerſitatem, diuerſimodè tamen ſecundum diuerſas rationes motuum, & mouentium ac motorum, ita ꝙ non requiratur æqua diuerſitas inter mouēs, & motum in ſpiritualibus & corporalibus, ſicut neque motus eiuſdem rationis eſt in his & in illis. Vnde vt patet ex prædictis, in voluntate ſufficiens eſt diuerſitas inter mouens & motum tali motione, quæ eſt volitio, quàmuis ſit ſimplex ſecundum rem.

Argumentum ad oppoſitum, licèt propter concluſionem concedendum ſit, tamen mediū de motu grauis, & leuis ex ſe, & animalium ſecundum locum, non valet ad propoſitum, niſi quo ad hoc ꝙ in illis non ſunt penitus diuerſa, & abinuicem ſeparata mouens, & motum: ſicut neq; hic. maxima tamen eſt diuerſitas, quia in illis re differunt id ratione cuius mouens mouet & ratione cuius mouetur. graue enim mouet ſe ſecundum formam, & mouetur ſecundum materiam, non ꝙ forma moueat & materia moueatur, ſed ꝙ forma eſt quo totum moueat, & materia, quo totum moueatur. Similiter in animali anima eſt, quo mouet vt forma, & quiddā corporis, quod mouet, & mouetur ſicut organū, vt partes proximę principio formaliter motiuo, & totum reſiduum motum eſt non

Contra Philoſ.

Ad argu. princ.

Ad argu. in oppoſit.

Reſolut. q.

mouens, vt patet ex dictis. Hic autem mouens, & motum differunt ſola ratione, & ad plus intentione, & hoc non ſicut diuerſæ potentiæ, ſed ſicut vires vnius potentiæ. Vnde ad probandum ꝙ tale quid quod eſt omninò ſimplex ſecūdum rem poſſit mouere ſeipſum, nullo modo valet dictum medium, immò magis valet ad oppoſitum, quia ſi ex hoc graue, & leue, & animalia mouent ſeipſa, quia in ipſis eſt inuenire diuerſa ſecundum rem quibus diſtingui poſſunt mouens, & motum, ergo ex oppoſito cum talia diuerſa non poſſint inueniri in voluntate, ſequitur quòd nullo modo poſſit mouere ſeipſam. & verum eſt tali motu, quali illa mouent ſe, & ē cō uerſo ſi voluntas, quia propter ſuam ſimplicitatem eſt virtus cōuerſiua ſuper ſe, poteſt mouere ſeipſam, vt mouens, & motum omninò ſint idem ſecundum rem, ſequitur quòd grauia & leuia, & animalia, quia ſunt materialia nullo modo poſſunt ſe mouere, vt mouens & motum ſint omninò idem ſecundum rem; ita quòd ſi voluntas haberet materiam, & eſſet compoſitum ex materia, & forma ſiue ipſa ſiue id cuius eſt, vt anima vel Angelus: vel ex quibuſcunq; alijs diuerſis ſm̄ rem nullo modo poſſet mouere ſe ſicut modo mouet.

Comment. in Quæſtionem Quintam, quæ eſt,

Vtrum voluntas moueat ſeipſam.

IN titulo fortè adnotare nil aliud debemus, quàm qđ notet Gaetanus ſuper art. 3. quæſt. nonæ p. 2. D. Thomæ, nempe ꝙ abſolutè quæritur, an voluntas moueat ſeipſam, ſ. reducat ſe de potentia ad actum, ſiue hoc ſit quo ad aliquem actum, ſiue quo ad omnes, determinatur autem in corpore.

Not. etiam, ꝙ Auctor in hac quæſtione plura facit quam promittat, ſiue proponat in titulo, quia videtur tractare de differentijs omnibus, quæ ſunt inter mouentia, & mota, quia cognitis huiuſmodi differentijs, profectò cognoſcitur quidnam moueatur à ſeipſo, quidue propriè ab alio. Vbi.n. eſt differentia realis inter mouens, & motum, quod mouetur, profectò non mouetur à ſeipſo. Vbi verò eſt differentia tantùm rationis, notiſſimum eſt, ꝙ illud, quod mouetur, à ſeipſo mouetur. Videtur autem hæc quæſtio non multum faciliter pertracta, curabimus verò, vt ad facilem formam, & breuem eam reducamus propoſita prius Doctoris noſtri ſententia in forma tabellæ, vbi quaſi pingamus omnia, quæ à ſe, vel ab alio mouentur.

In corpore igitur ſex habere videtur concluſiones ſecundum numerum eorum, quæ mouent, atque mouentur, inter quæ præſertim ad quæſtionem motam diſputat aduerſus aliorum opiniones. Eſt igitur talis Doctoris ſententia.

Quę ſe habent per ordinem ſecundum rationem mouendi ſunt.

Voluntas increata in volendo.	*Voluntas creata pariter in volendo.*	*Intellectus creatus in intelligendo.*	*Graue, & leue in mouendo ſeipſum.*	*Animal in mouendo ſe ipſum motu progreſſiuo.*	*Generans in mouendo aliud extra ſe ſeparatum ad alicuiuus generationem.*
Prima concl. Inter mouens, & motum nulla eſt differentia, niſi rationis.	*Secunda concl.* Inter mouens, & motum nō eſt differētia niſi rationis.	*Tertia concl.* Inter mouens, & motū nō eſt differentia niſi rationis.	*Quarta concl.* Inter mouens & motum eſt differētia realis.	*Quinta concl.* Inter mouens & motū eſt differētia realis, & partim rationis.	*Sexta concluſ.* Inter mouens, & motum eſt differentia realis.

His concluſionibus credimus ſolutam quæſtionem, quas tamen de more conſiderare tenemur ad Auctoris mentem, vt facilè poſſit ſtudioſus lector omnia percipere.

Not. aūt ante omnia, ꝙ tametſi eas concluſiones ſic ordinauimus, vt apparet in ipſa tabella, alio tn̄ ordine eas cōſiderat Auctor, quippè conſiderata priori, accedit ad vltimā, procedens ad quintā, ac deinde ad quartā, & poſtea ad tertiā, & tandē ad ſecundā, quæ eſt propria qōni. Cur aūt id facit, nō eſt difficilè conſiderare. Primū n. id facit, qm̄ cū intētio ſit manifeſtare, ꝙ quanto magis differūt mouens, & motū, tanto magis dr̄ motū ab alio moueri, contra verò quanto minus, tanto minus ſm̄ rem ab alio moueri, decebat propterea, ꝙ cū hæc ſex ita ſe haberent, quòd ſextū maximè diſtet à primò, cętera verò minus ſm̄ acceſſum, manifeſtato vno oppoſitorū, benè erat alterū manifeſtare, & deinde intermedia declarare hoc ordine, vt videretur, quæ nā accederent magis & minus ad primū. ſicut ſi quis ageret de coloribus exactè, primò albū cōſideraret, deinde nigrū, & quidē ſicut albū conſideraret prius, quia perfectius, ita conſiderari debet prius diuina voluntas, quia ſicut ab albo procedunt oēs colores, ita à diuina voluntate procedunt cætera. Et ſicut rectè poſt conſiderationē de albo accederet ad nigri conſiderationē, qm̄ oppoſita iuxta ſe poſita magis elucēſcunt, ita in hac cōſideratione accedere debebat poſt volūtaris increatæ contemplationē, ad vltimū, qđ ipſi maximè vr̄ opppoſitū in hac pſertim cōſideratione. Deinde verò cōſiderās colores, qm̄ albū maximè lucis eſt particeps, nigrū aūt expers, particeps vero lucis oēs intermedij ſm̄ magis ac minus, accederet ad eos, qui propinquiores ſunt nigro, vt ad alurgū, vel ſimilē, vt minus lucis participē, vſq; dū accederet ad viciniores albo, maximè poſt ipſum lucis participes. ſic procedit Auctor, vt videre eſt, accedens à maximè diſtantibus à diuina voluntate, ad ea, quæ potiſſimum in comparatione, & quantum ad hoc propoſitum ſpectat, accedunt ad ipſam.

Amplius hunc ordinē ſeruauit, qm̄ ſi quinq; iam concluſiones proponit, atq; conſiderat in gratiā ſecundæ, quæ eſt propria qōnis propoſitæ, decebat vt prius hæc pertractarentur, nec quidē alio ordine, niſi vellet confuſionē parere, quemadmodū videretur, ſi proceſſus eſſet à primo ad tertiū, atq; deinceps. Quo igitur ad primā concluſionē attinet, patet, quia diuina voluntas mouet ſeipſam, ita, ꝙ tn̄ nulla ſit differentia inter mouens, & motum, niſi ſm̄ noſtrum modum cōcipiendi.

Not. ꝙ ſi eſſet diſtinctio realis inter motū & mouens, tunc voluntas diuina in primis nō eſſet ſimplex ſicuti eſt. Amplius in ea eſſet id, qđ eſt in potentia realiter, & ideò aliquid realiter imperfectionē patiens, quæ oīa cū ſint reijcienda à Dei volūtate, illud ſequitur, ꝙ non ſit ibi diſtinctio, niſi rōnis, ſ. ſm̄ noſtrū modū concipiendi, qui accipimus diſtinctionē inter mouens & motū ſm̄ potentiā & actum. Quo ad ſextam concluſionem, patet ipſa, qm̄ quæcunq; diſtant ſm̄ ſubſtantiam, eſſentiam, locum, & magnitudinem, differunt realiter; ſed mouens & motum in ſexto gradu ita diſtant, igitur realiter differunt. Propoſitiones ſunt notæ, quia taliter ſupponitur gradus, atque ad ſenſum id manifeſtum eſt.

Not. aūt, ꝙ ad hanc ratiocinij concluſionem, ſequitur, ꝙ tale motū non moueatur à ſeipſo, quia mouens ſecū eſſet, & non differret niſi rōne, & ꝙ dicimus in hac concluſione, dicere debemus in oībus, ſicut & prius, quod ad realē differentiam ſequitur, ꝙ motum non moueatur à ſeipſo, ſed ab alio realiter diſtincto. ſicut ad dr̄iam rationis non ſequitur, niſi quod moueatur à ſeipſo, quoniam non eſt diſtinctio ſubſtantiæ, eſſentiæ, loci, magnitudinis inter mouens & motum.

Quo ad quintam concluſionem attinet, ipſa patet.

Not.

Not. autem primò, quòd animal dicitur moueri à ſeipſo, ſed tamen diſtinguuntur mouens, & motum realiter, ſi pro motore accipiamus animam, pro moto autem corpus. notum eſt. n. Quod hæc duo differunt realiter, quia differunt pluſquàm genere corporeum, & incorporeum. Iam verò ſi per motum accipiamus totum compoſitum ex anima, & corpore, videbimus animam mouere ſeipſam, & tunc diuidendum, colligendumque mouens, & motum in anima ipſa non differunt ſubſtantia, nec eſſentia, nec loco, nec magnitudine. Attendendum inſuper, quod ſi per mouentia, & mota in animali membra, & organa accipiamus, ſecundum quod quædam mediante anima mouent, quædam verò mouentur. Nunc autem etſi videantur ſecundum ſubſtantiam diſtingui mouens & motum, fortè non videbuntur diſtare loco, ſed circa hoc ad anathomiſtas recurrendum eſt. In præſentia. Animali ita accepto, quod diuidatur in animam & corpus, & illa quidem intelligatur mouens, & hoc motum, vult Auctor, quòd inter mouens & motum ſit diſtinctio realis, patet, quia corporeum, & incorporeum maximè realiter diſtant, & differunt, ſed anima eſt incorporea, igitur &c. Animali autem ita accepto, vt mouens quidem ſit anima, motum autem totum compoſitum, vult Auctor, quod partim differentia ſint, partim non. Sint quidem reſpectu animæ mouẽtis, & corporis moti, vt dictum eſt, & probatum. Non ſint autem reſpectu animæ, quæ mouet ſeipſam. Probatur, quoniam anima vnica eſt, ergo in ſe non eſt differentia ſubſtantialis, & eſſentialis. ſi ergo eſt differentia, non eſt niſi rationis. Animali autem tandẽ accepto tertio loco, ita, vt in motu progreſſiuo, quædam ſint organa mouentia, quædam vero mota; vult quod ſit diſtinctio realis, ſcilicet ſecundum ſubſtantiam, licèt non ſit diſtantia ſecundum locum, quia ſe tangunt, contigua videlicet ſunt. Et quidem circa motum animalium plura dicit Auctor ex Philoſopho, & Comment. quæ à nobis enarrari nec debent, nec declarari, cum ſatis ab ipſo declarentur Auctore, & enarrentur. Patet autem manifeſte, quod organum ab organo ſubſtantialiter differt, vnde & mouens, & motũ.

Not. autem, quòd inter loquẽdum de huiuſmodi concluſione inueſtigans Auctor, quis nam in animali ſit motor, cum reiecerit vegetatiuam facultatem, vtpote quę cum ſit in plantis, eis tamen non dat motum progreſſiuum, cum iterum reiecerit intellectum vtrunque, & concupiſcentiam, & etiam communiter ſenſum, concludit, quòd mouens in animali bruto eſt appetitus ſenſitiuus. In rationali verò appetitus rationalis, nempè voluntas. Vt communiter ipſum mouens ſit appetitus. Quod tamen rectè intelligi debet. Quatuor. n. ſunt neceſſaria ad motum animalium, & quadruplex re vera eſt motor in animalibus.

Primus motor dicitur excitans. Secundus eſt dirigens. Tertius eſt exequens. Quartus verò famulans. Nunc autem Doctoris noſtri ſententia verificatur de motore exequente, non de cęteris. Si quidem motor excitans eſt obiectum, videlicet appetibile, quod Plato in Liſide manifeſtat, & Ariſtoteles quoque. Motor dirigens eſt ipſa phantaſia in brutis, & in homine quidem complicata cum mente. Tandem verò motor famulans multiplex cum ſit, diffunditur per organa. Vt idcirco organa ſint motores famulantes animæ, quibus de motoribus, plura, vt diximus, habet Auctor, vt videre eſt in litera. Patet igitur de quo motore, &c.

Quo ad quartam concluſionem ſpectat, de graui, & leui, probatur. Graue, & leue aut mouentur à generante, aut à remouente prohibens, aut à propria forma. Sed à quocunque moueantur horum trium, inter mouens & motum eſt realis diſtinctio, igitur &c. Prior propoſitio patet, quia mouentur à generante, tanquàm ab imprimente vim ad motum, ſecundum ſuam naturam. Mouentur à remouente prohibens per accidens, & mouentur à propria forma tãquam à principio interno. Nunc autem pro ſecunda propoſitione, patet de generante, quod diſtinguatur realiter à genito ex ſexta concluſione. Patet de remouente prohibens, quia cauſa motus per accidens differt à materia. Sed not. quod cum grauia dicuntur moueri à forma, hoc rectè intelligi debet; non. n. ita intelligi debet, quaſi forma ſit ſola mouens, & materia mota. Immò vtrunque eſt mouens & motum. Sed ita intelligendum, quod mouentur ſecundum quod materia, mouent verò ſecundum quod forma. Cętera verò clara ſunt in litera.

Quo ad tertiam propterea concluſionem ſpectat, nota. quod hoc loco non conſideratur intellectus, quatenus dicitur moueri ab obiecto, ſed quatenus dr̃ moueri à ſeipſo, vbi mouens eſt eſt intellectus vt informatus eſt notitia ſimplici, motus verò vt nudus intellectus, & in potentia ad notitiam declaratiuam. Et tunc ſic probatur concluſio. Intellectus, vt informatus, & nudus non diſtinguuntur niſi ratione, igitur differentia inter mouens & motum in eo non eſt niſi rationis. Patet antecedens, quia intellectus vnicus, & ſimplex eſt. Patet conſequentia, quia vt informatus eſt mouens, vt nudus eſt motus.

Hæc ſunt, quæ præmittit Auctor, antequam veniat ad concluſionem attinentem ad propoſitam quæſtionem, quę prima facie probatur ſic. Voluntas ſimplex eſt, igitur in ea non eſt differentia realis. Igitur ſi diuidatur in mouentem, & motam, nulla alia differentia eſt, niſi rationis inter mouens, & motum.

Not. quod ſi inter mouens voluntatem, & motam voluntatem nulla eſt differentia, niſi rationis, illud ſequatur oportet, quòd voluntas à ſeipſa prorſus mouetur, & hæc eſt concluſio quæſiio reſponſiua de mente Auctoris. Quæ probari videtur per rationes, quibus excluduntur aliorũ concluſiones. Quatuor. n. concluſiones vĩr ab alijs poni contra poſitam concluſionẽ.

Prima quarum eſt. Quòd voluntas mouetur à Deo.

Secunda. Quòd mouetur ab intellectu.

Tertia. Quod quo ad actus determinationem mouetur ab intellectu, quo verò ad exercitium mouetur à ſeipſa.

Quarta. Quòd mouetur à bono cognito ſicut à proprio obiecto.

Not. autem, quod prima concluſio eſt D. Thomæ, præſertim prima ſecundæ, quæſt. 9. art. 6. Tertia verò, quæ eſt declaratiua ſecundæ, habetur à D. Thoma eadem quæſt. art. 1. concluſionem verò Auctoris art. 3. vt vel ſibi contradicat S. Thomas, quod non credimus, vel non diſcordet prorſus à Doctore noſtro, tametſi argumentetur Auctor cõtra huiuſmodi concluſiones.

Quarta item concluſio eſt D. Thomæ eadem quæſt. art. 4. & etiam Heruei, & aliorum.

Contra primam verò concluſionem arguit Henricus. Omnis motus creaturæ eſt à Deo tantum vt à cauſa vniuerſali, ergo non vt à cauſa propria. Probatur hiç diſcurſus ex Auguſtino in litera. concedit propterea Auctor, quod voluntas moueatur à Deo, tanquàm à cauſa vniuerſali.

Not. quod Thomiſtæ ſoluere volunt rationem Doctoris, & maximè Capreolus, quem ſequitur Soncinas 2. ſententiar. diſt. 25. q. vnica. Reſpondent igitur negando conſequentiam, quia aliter primus motus voluntatis eſt à Deo, quam alij nempe volunt, quod actus Dei, quo mouet voluntatem, ſit primus ità, vt ei nõn accedat ſecundus. Cęterùm cum hæc dicant, non aduertunt in primis quod conſequentiam probat D. Thomas cum proponit quartam concluſionem, quippè ſi voluntas mouetur etiam ab obiecto, profectò vel ſub ratione mouentis vniuerſalis, vel ſub ratione mouentis particularis. Non primum, quia Deus ille eſt, vt in art. 6. manifeſtat ipſe D. Thomas. Igitur tanquàm mouens particulare, actus autem eius, quo mouet neceſſe eſt ſuccedere actui primo Dei.

Accedit, quod D. Thomas in ſecunda, & tertia concluſione cum velit moueri voluntatem ab intellectu, idipſum argui poteſt.

Amplius patet in ar. 6. in ſecunda ratione ad concluſionẽ, quod ex ſui mente Deus eſt mouens volũtatẽ, vt mouens vniuerſale. Cum. n. Deus ſit vniuerſale bonum, & volũtas ordinetur ad vniuerſale bonum, ſequitur, quod voluntas à Deo moueatur, vt ab vniuerſali bono. Quantum igitur ſpectat ad vniuerſale mouens concordia eſt inter D. Thomam, & Henricum, ſed Henricus loquitur de particulari.

Quo ad ſecundam, & tertiam concluſionem, ſciendum, quod Auctor eas reprobat, quo ad hoc, quod moueri vult voluntatem à ſeipſa tanquàm à proximo, atque proprio mouente. Decet autem audire breuiter eius rationes, vt quæ ab alijs dicuntur aduerſus rationes etiam conſideremus.

Primò igitur arguit ſic. ſi voluntas mouetur ab intellectu, ergo non poteſt illud obiectum repellere, ſed neceſſe eſt illud exequi, quod eſt falſum, quia periret liberum arbitrium. Probatur conſequentia, quia quod ſemel paſſiuum eſt ab aliquo, ſemper ab eodem paſſiuum eſt.

Secundò. Iſta, inquit, poſitio fundatur in propoſitione Philoſophi comparantis appetitum ſenſitiuum ad apprehẽſionem ſenſitiuam, & intellectum ad intellectiuum, ſed hoc eſt falſum, cum aliter, & aliter ſe habeant iſti appetitus.

Tertiò. Si voluntas moueretur ab alio non eſſet domina ſuorum actuum, hoc eſt falſum, igitur &c.

Contra quartam verò concluſionem. Primò ſic arguit. Intellectus neceſſariò mouetur à verò, ergo ſi voluntas mouetur à bono mouebitur neceſſariò, & ſic peribit liberum arbitrium.

Secundò contra eandem, & primam partem tertiæ. ſi obiectum ſpecificat actum voluntatis, aut ergo illa ſpecificatio eſt pura oſtenſio obiecti, aut aliqua impreſſio facta ab obiecto in voluntate.

Hæ ſunt rationes Auctoris formatæ ab illis, qui volentes Doctorem diſcordem eſſe à D. Thoma, illis quoque, vt tutantur D. Thomam, conantur ſatisfacere.

Notamus autem nos ante omnia de Doctore noſtro, quod nequaquam credimus contra ſententiam eſſe D. Thomæ, ſed potius contra malam interpretationem, quæ poſitis concluſionibus dari poſſet.

Mouemur autem ad hoc dicendum in primis, quia vt patet ex 15. quæſt. primi quodlibet non negat Auctor voluntatem moueri ab ipſo intellectu, quippè velit eligere, & promere actum ſuum non poſſe volũtatem ante actum intellectus, quod eſt profectò moueri ab intellectu. Vt verò patebit ex nona xiij. quodl. etiam obiectum voluntatis mouet volũtatem, quia omne obiectum habet virtutem mouendi. Cæterum ſciendum eſt, quòd triplex eſt motus.

Motus directionis, motus excitationis, & motus executionis. ſi loquamur de motu directionis, non eſt dicendum, quod voluntas à ſeipſa moueatur nec diceret Auctor, ſed vt patet ex primo quolibet loco citato, mouetur ab intellectu, ac mẽte proximè, & etiam à Deo vniuerſali motore, ſubaudiendum, de lege ordinaria de gratia verò ſpeciali, etiam proximè poteſt mouere. Si loquamur de motu excitationis, profectò mouetur voluntas ab obiecto, ipſum quippè cum ſit bonum excitat ipſam voluntatem. At dum loquimur de motu executionis, procul dubio voluntas mouetur à ſeipſa, & de hoc motu credimus Auctorem loqui, & hanc eandem ſententiam habere D. Thomam. Ita vt ambo velint voluntatem à nullo exteriori cogi, atque moueri, quantum ad executionem. Igitur quantum ſpectat ad primum argumentum, ad hoc tendit, vt probet, quod illud ſequeretur, quod periret liberum arbitrium, ſi voluntas moueretur ab intellectu motu executionis, quo eſſet paſſiua potius, & cogeretur ad executionem. Quo fit, vt reſponſio Soncinatis vana ſit, cum neget conſequentiam, quia dum rationem negationis inducit, conſequentiam probat ad aures Auctoris, qui non vult ab intellectu moueri quo ad executionem, ſiue exercitium, de quo motu inducit conſequentiam, quam ſi negat, probatur ſtatim per ipſam conditionem libertatis, quæ ſcilicet exigit, nè moueatur id, quod liberum dicit motu executionis, & ſi moueri poſſit motu excitationis, & directionis.

Sic pariter reſponſio ad ſecundum facit potius pro Auctore, quam quod illi officiat. Quippè ſufficit quòd appetitus rationalis, ſcilicet voluntas non moueatur motu executionis ab intellectu, nec ab obiecto, ſicut ſenſitiuus ab obiecto. Quod ſi ſumatur propoſitio Philoſophi pro quanto vterque quo ad motum executionis moueatur ab alio, id eſſe falſum dicit Auctor, & illi, qui habent talem opinionem, errant.

Quantum pariter ad tertium attinet, cum neget conſequentiam Soncinas, perperam id facit, intelligendo de motu executiònis. ſi n. exequitur ob aliud, nempè neceſſitata ab alio in genere efficientis, profectò non eſt libera, quod patet ex conditione libertatis. Et quòd ab alio, tamen alijs motibus moueatur, dictum eſt ex ipſo Auctore.

Quo verò ad primum, ad aliam concluſionem, attendere debent, qui negant antecedens, vt Soncinas, & quòd nec intellectus, nec voluntas mouentur neceſſariò ab obiecto. Quantum ad primum, probatur antecedens. Potentia ad vnum determinata neceſſariò mouetur ab obiecto, ſed intellectus ad vnum determinatur, igitur neceſſariò mouetur ab obiecto. obiectum autem intellectus eſt verum.

Quod verò quo ad exercitium moueatur, probari poteſt, quia ſicut ſe habet ſenſus ad ſenſibilia, ita intellectus ad intelligibilia, ſed ſenſus mouetur neceſſariò ab obiecto, quod patet in ſenſu tactus, cui cum in debita diſtantia erit calidum, vel frigidum approximatum neceſſariò mouetur ab illo, ergo & intellectus. Cum igitur Auctor ſubſequitur, & ait. Ergo ſi voluntas mouetur à bono, mouebitur neceſſariò. Vult inferre quòd non ita ſe habet voluntas ſicut intellectus, quoniam libera hæc ſit, & non determinetur ad vnum. ſicut. n. ſenſus non poteſt non ſentire. Cum habuerit obiectum approximatum vt patet de calido reſpectu tactus, ſic intellectus non poteſt non intelligere, cum habuerit verum in debita diſtantia. Atqui voluntas, ſicut poteſt velle bonum, ita ex ſe poteſt non velle bonum. Ergo non eodem modo mouetur ab obiecto, ſicut intellectus. Sed intellectus mouetur effectiue ab obiecto, ergo voluntas non mouetur hoc pacto, aliter periret liberum arbitrium. Huc tendere credimus rationem Auctoris.

Quo verò ad vltimam, non ita nudè recitanda erat, ſed ea addere, quæ addit ipſe Auctor. Nempè, quod non primò, quoniam tunc non mouetur voluntas neceſſariò nec ab intellectu, nec ab obiecto, ergo ſecundum, ex quo ſequitur, quod ſit aliqua inclinatio, qua vel obiectum excitat voluntatem, & hoc conceditur, vel facit neceſſariò volitionem; quo pacto oportet dicere quod moueatur ab alio, etiam quo ad executionem, & ſic peribit liberum arbitrium. Vnde vanè negat conſequentiam Soncinas, quoniam ratio negationis, quam adducit, præſupponit malam Doctoris intelligentiam. Quippè & ipſe Auctor, vt diximus vult moueri voluntatem ab intellectu in ratione finis, & ab obiecto, quo ad excitationis motum. Quo fit vt ab obiecto, & intellectu inclinetur voluntas. ſ. excitetur ab illo, dirigatur ab iſto, non autem inclinatur effectiuè, &c.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum imperare ſit actus rationis, vel voluntatis.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, quòd imperare ſit actus rõnis non uoluntatis, q̃a imperare nihil aliud eſt, q̃ aliquid faciendum alteri intimare. hoc autẽ eſt rationis reſpectu uoluntatis. ergo &c.

In oppoſit. Contra. imperare ſemper pertinet ad id quod eſt ſupremum, & liberum dominium magis habẽs. tale nõ eſt niſi uoluntas in toto regno aīę. ergo &c.

Dicendũ, ꝙ cũ imperare ſit actio alicui directa ad aliq̃d exequẽdũ, cuius ſit actio, vt imperãtis hic oportet pſcrutari ex tribus adinuicẽ cõparatis. ſ. ex habitudine, q̃ debet imperãs habere ad illũ cui dirigitur imperiũ, & ex cõditione actus, q imperatꝛ, & ex diſpõne eius, cui īperatꝛ, q̃bus pſcrutatis planè patebit, ꝙ actus īperãdi dẽt attribui volũtati & nõ intellectui. Primò ergo ꝙ imperare ſit actus uolũtatis nõ intellectus cõſideratꝛ ex habitudine īperãtis ad — Reſponſio.

tis ad illum cui imperium dirigitur. Quia enim imperans ad eum cui imperium dirigitur habitudinem ſuperioris ad inferiorẽ debet habere, quo ad aliquem gradum: par enim in parem nullum habet imperium, & multò minus inferior in ſuperiorem, cum igitur quæſtio eſt de imperare in homine ſimpliciter tàm ſuper ea, quę ſunt intra ſe ſecundum ꝙ in ipſo debet eſſe aliqua virtus, quæ cæteris imperat, quàm ſecundum ea, quæ ſunt extra ſe: ſi enim in homine ſit virtus aliqua quæ cæteris imperat, quæ ſunt intra ſe: illi etiam attribui debet imperium ad ea, quæ ſunt extra ſe, talem autẽ virtutem vnam cæteris principantem oportet ponere in homine, dicente Philoſopho. 1. Pol. Quæcunque ex pluribus conſtituta ſunt, & fiunt vnum aliquod commune, ſiue ex coniunctis ſiue ex diuiſis: in omnibus videtur principans & ſubiectum, & hoc non niſi reſpectu alicuius operis qd à principante debet imperari ſubiecto. Propter quod præmiſit ibidem. Vbi autem hoc quidem principatur, hoc quidem ſubijcitur, eſt aliquod horum opus. Iſta ergo quæſtio, quo ad hoc multum dependet ab illa, qua quæritur, quę ſit virtus ſiue potentia ſuperior in homine. ſemper enim ſuperiori, & principaliori debet attribui principatus & imperium, ſiue dominiũ. vt enim dicitur primo Pol. natura melius eſt principans principato. Quæ autem potentiarum in homine ſit ſuperior, & principalior, ſuper hoc non eſt dubitatio, niſi de intellectu & voluntate. Propter quod dicentes intellectum eſſe potentiam ſuperiorem dicunt ꝙ intellectus eſt imperare, & ꝙ voluntatis eſt ei obedire, & imperium ſuſcipere. Imperans enim vt dicunt ordinat eum cui imperat ad aliquid agendum, & hoc intimando & denunciando, vt imperare nihil aliud ſit, quàm ordinare, ſiue actus rationis ordinantis aliquid agendum cum quadam intimatiua motione, non per modum conſilij, & ſuaſionis ad opus volendum, ſecundum ꝙ intimatio exprimitur per verbum indicatiui modi: dicendo hoc eſt tibi faciendum, ſed per modum præcepti, & compulſionis ad opus exequendum, ſecundum ꝙ intimatio exprimitur per verbum imperatiui modi, dicendo fac hoc: ita quòd quando perfectè imperat ratio voluntati, vt velit, tunc iam vult, & quòd aliquando imperat & non velit, hoc eſt, quia imperfectè imperat, vtpotè cum fluctuat ratio inter duo. Et ſic imperare rationis eſt, vt dicunt, quia ordinare eſt proprius actus rationis, qui ſicut non eſt in brutis, nec imperium, quàmuis primum mouens ad exercitium huius actus ſit volũtas, quemadmodum eſt primum mouẽs in omnibus viribus animæ ad exercitium actus earum, vt ſic fiat in virtute voluntatis, & prǽſuppoſitione actus eius, quia ſecundum mouens non mouet, niſi in virtute primi mouentis, & virtus prioris actus manet in actu ſequẽte, & ſic quòd ratio mouet, hoc eſt in virtute voluntatis, & imperare eſt actus rationis præſuppoſito actu voluntatis, in cuius virtute ratio mouet per imperium ad exercitium actus, licèt non ad ipſius actus imperandi determinationem, quemadmodum etiam dicunt, quòd ad exercitium actus quo voluntas vult aliquid, voluntas mouet intellectum, licèt non ad illius actus determinationem, ſed magis è conuerſo, vt ſecundum illum modum ſecundum quod dicunt ratio poſſit ordinare de actu voluntatis, & ſicut poteſt iudicare, quòd bonum ſit aliquid velle, ita poſſit imperare, quòd ipſa velit illud. & ſic actus voluntatis poſſit eſſe imperatus à ratione, & ſimiliter actus ſuus proprius poſſit eſſe imperatus ſibi, quia ratio eo, quòd ſupra ſeipſam reflectitur, ſicut poteſt imperando ordinare de actibus aliarum potentiarum, ſic & de actu ſuo. Suppoſito autem ex alijs quæſtionibus, quòd voluntas eſt potentia ſuperior, quàm intellectus, dico quòd quantum eſt ex parte ſuperioritatis potius ponẽdum eſt, quòd voluntatis eſt imperare, & intellectus, & omnium aliarum potentiarum obedire, atque imperium voluntatis ſuſcipere. Voluntas enim & velle contra dictamen rationis poteſt & ipſam rationem cogere, vt recedat à ſuo iudicio, & per hoc ipſam ad conſentiendum ſibi & omnes alias potentias ſuo imperio conſtringere, quia ad actum imperij à voluntate præuium oportet eſſe actum intellectus, quia incognita velle non poſſumus, qui inclinando voluntatem modo prædeterminato ad imperandum volitum voluntati determinet quaſi intimatiua motione, quæ non eſt imperium, ſed ad imperium diſponit, quod imperium vel iuſſio dici non poteſt, quia voluntas illi motioni per intellectum aſtringi non poteſt, quod tamẽ vt iam uidebitur, in eo cui fit imperium, neceſſariò requiritur. Quod ſi aſtringeretur uere, non eſſet aliud imperium, quàm rationis intimatiua motio, quod non ſolùm eſſet motio, ſed ad obediendum compulſio. Et quia ſic ratio diſponit ſua intimatiua motione ad uerum imperium uoluntatis, ideò ſua motio ſiue compellat, ſiue non, etſi imperium propriè dici non poteſt, dicitur tamen iuſſio, quæ quandam rationem imperij habet, & tamen uerum imperiũ ſoli uoluntati tribuitur. Iuxta illud Damaſcen. de duabus naturis in una perſona Chriſti.

Dicimus ipſum rationalem appetitum ope rationis, quia liber arbitrio eſt ſub poteſtate habens irrationabiles paſſiones, & iudicans, & gubernãs, & frẹno ducens has iram, & concupiſcentiam, & ſenſum & ſecũdum progreſſum motum. Hæ enim obedientes & ſuaſibiles ratione ſunt irrationabiles paſſiones, natæ enim ſuaderi à ratione, & ſubordinari, & mouet ut utique iubet ratio in his, quæ ſecundum naturam hominibus, & infra. Coniunguntur igitur intelligentia, & appetitus in homine, ut non inuoluntariè patiamur, quæ irrationalium rationales exiſtentes. Ecce quòd in homine diſtinguit appetitum, & intelligentiam, & appetitui tribuit gubernare, & ſub freno ducere, qd non eſt niſi principaliter imperantis.

Intelligentiæ autem tribuit ſecundum rationem in ſuadendo iubere, ſed non impellendo ad actũ ſicut facit voluntas. Et ſecundum hunc modum loquendi poſſet exponi illud, quod de intelligentia ſpeculatiua dicit Philoſophus 3. de anima. Non iubet autem timere quaſi ad intellectum practicum hoc pertineat. quod non eſt verum, quia vt dicit ibidem Themiſtius, practicus intellectus non eſt dominus motus. dominus autem motus eſt ille cuius eſt principaliter iubere, atque præcipere. Et ſic intellectus non propriè dicit fac hoc, niſi per modum conſilij, nec eſt ipſius ordinare principaliter niſi conſulendo. In exequendo autem & imperando ſolius voluntatis eſt ordinare, ſed intellectus ſubordinare, vt dicit Damaſ. & hoc ſecundum modum, quo ei conuenit iubere vt dictum eſt. Nec eſt voluntas ſolùmmodo in imperando primum mouens, quo ad exercitium actus exequendi ab intellectu, vt perueniat ad determinandum illud quod debet imperari, ſed proximum quo ad impoſitionẽ actus illis viribus à quibus debet per imperium exequi, licèt hoc quodammodo fiat in virtute intellectus ſecũdum dictum modum. Et ſecundum hoc nullo modo actus voluntaris poteſt eſſe imperatus à ratione, ſicut nec aliquis alius ſiue ſuus proprius ſiue alterius, ſed quicquid imperatur intus & extra à voluntate imperatur. Et hoc conuenit ei ſecundum iam dicta ex ordine ad intellectum, & ſimiliter ad omnes alias vires animæ, quia ſuperior omnibus alijs eſt. Et ſic primò conſideratur, ꝙ imperare ſit actus voluntatis non intellectus ex habitudine imperantis ad illum cui imperium dirigitur. Secundò autem idem conſideratur partim ex habitudine eius cuius eſt imperare ad illum cui dirigi debet imperium, partim ex conditione eius qđ imperatur, quoniam imperans ſic debet eſſe ſuperior illi cui imperatur, ꝙ compellere poſſit aliquo modo inferiorem ad exequendum imperatũ, quia imperio in ſuperiore reſpondet obedientia in inferiore, quæ ſi non reſpondet naturaliter, non habet imperium naturali ordine ſuper illud. Quæ in inferiori non reſpondet quandoq; quidẽ, quia nõ eſt in ſua poteſtate actus imperatus. Non enim intellectus poteſt obedire volũtati ſi præcipiat intelligere, quod eſt ſupra ſuam poteſtatem, vt veritatem ſupernaturalem, vel ſi præcipiat ei diſſentire concluſioni demonſtrationis manifeſtæ, licèt eum ſuo imperio poſſit retrahere, ne de illa cogitet. Secundum quem modum voluntas viribus vegetatiuæ nihil habet imperare, quia nõ ſunt natæ obedire. Quandoque verò non reſpondet obedientia in inferiori perfectè quia partim eſt in ſua poteſtate, & partim non, quemadmodum appetitus ſenſitiuus partim dependet à diſpoſitione organi, & ſic nõ eſt in poteſtate illius obedire Imperio rationis, qui etiam ex hoc aliquando nõ poteſt præueniri à ratione, partim verò dependet à vi animæ, & ſic cum inſtat voluntas & ſuadet ratio, neceſſe habet obedire. Propter quod dicit Philoſophus primo Pol. ꝙ ratio dominatur iraſcibili, & concupiſcibili principatu politico, qui eſt patris ad liberos, ſed membris dominatur principatu deſpotico, qui eſt domini ad ſeruos, in quo non habet locum contradictio, & hoc inquantum motus membrorum regulatur à viribus ſenſitiuis, ſicut regulatur in motu ſecundum locum, vt patet ex dictis in præcedenti quæſtione. Vnde quando motus multò plus eſt à diſpoſitione organi, quàm à vi animæ ſenſitiua in aliquibus membris, illa membra in quibus habent eſſe huiuſmodi motus, quo ad illos motus non ſunt nata obedire rationi, ſed mouentur motu inuoluntario, aut non voluntario. De quibus dicit Philoſophus in fine de cauſis motus animalium. Quomodo mouentur motibus voluntariis animalia, & propter quas cauſas, dictum eſt. Mouentur autem & aliquibus inuoluntarijs quædam partium, pluribus autem non voluntarijs.

Dico aũt inuolũtarios, vtputa eũ, qui cordis, & eũ qui pudendi. Mouent enim apparente aliquo, nõ tñ vidente intellectu mouentur. Non voluntarios autem vtputa ſomnum & vigiliam, & reſpirationem, & quicunque alij tales ſunt. Nullus.n. dominus eſt horum ſimpliciter, neque phantaſia, neque appetitus. Nota ꝙ non loquitur de motu cordis in attractione, & pulſione ad cauſandum motum progreſſiuum, de quo habitum eſt ſupra, ille enim purè voluntarius eſt, & cadit ſub imperio voluntatis, & appetitus, ſed de illo qui fit in pulſu, qui purè eſt naturalis, nec à phantaſia motus, aut appetitu, vel de eo, qui fit præter imperium voluntatis, ſed præuenit ipſum naturaliter. de quo dicitur in 3. de anima. Multotiens cogitat intellectus in aliquo timoroſo, aut in aliquo delectabili, ſed non propter hoc erit timor aut delectatio. cor autem mouetur.

De quo etiam dicit de cauſis motuum. Phantaſia autem & intelligentia habent rerum virtutem, &c. vt in quæſtione præcedenti. Vnde & cauſam huiuſmodi motuũ poſt ſupradicta in eodem aſſignat dicens. Cauſæ autem motuum, caliditas, & frigiditas, quædam foris, & quædam intus exiſtentes naturales. Et præter rationem vtiq; facti motus dictarum partium alteratione incidente fiunt, & hoc vel præter phantaſiam, & intellectum præcedentes, vel excitati à phantaſia & intellectu inquantum ſunt factiui paſſionum offerendo ſpecies factiuorum, vt in præcedente quæſtione tactũ eſt. Et vt dicit rectè in fine de cauſis motus, quãq; eadem intelligentibus fit motus, qui præter rationem in partibus, quãque aũt non; cauſa quãque ineſſe paſſiuã materiã, quãq; aut non tantam aut talẽ. Debet ergo imperans eſſe tale, ꝙ ille cui imperatur neceſſe habeat ei obedire ad explendum illud quod imperatur. Quare cum illud quod ex ſe habet libertatẽ arbitrij nulli aſtringitur ad obediẽdũ, ſed illi potius omnia alia, & libertas arbitrij volũ-

tatis

tatis conuenit ex ſe, ita ꝙ non alijs, niſi eius participatione quemadmodum virtus primi mouentis manet in mouente ſecundo, ſecundum ꝙ alibi ſufficienter declarauimus: ex conſideratione igitur habitudinis imperantis ad eum, cui imperatur patet ſecundò, ꝙ imperare ſit actus voluntatis. Vnde quod dicunt aliqui, ꝙ radix libertatis ſicut cauſa eſt ratio, ſiue intellectus, licèt ſubiectũ eius ſit voluntas, vt ex hoc ſolo voluntas liberè poſſit ad diuerſa ferri, quia ratio poteſt habere diuerſas conceptiones boni, abſit hoc, quod alibi oſtendimus non poſſe ſtare, immò voluntas & eſt ſubiectum libertatis, & radix prima, à qua per participationẽ ad imperium, & impreſſionem eius inuenitur in actibus rationis & aliarum virium, ſicut & virtutes, prout alibi declarauimus. Vnde quando intellectus ſua actione præuenit voluntatem, actio voluntatis habet ab intellectu, ꝙ ſit rationalis, non ꝙ libera arbitrio. Quando verò è conuerſo actio voluntatis præcedit intellectum, actio intellectus habet à voluntate, ꝙ ſit libera arbitrio: non autem ꝙ ſit rationalis. Et quia intellectus naturaliter prior eſt ſicut & operatur, quia nõ poſſumus velle niſi cognita, ideò rationale, quod eſt proprietas intellectus, naturaliter prius eſt, quàm liberum arbitrium, quod eſt proprietas voluntatis, & naturaliter prius habet voluntas ab intellectu, ꝙ ſit rationalis, q̃ intellectus, ꝙ ſit liber arbitrio. Propterea quàmuis omne rationale eſt liberum arbitrio, & è conuerſo, & omne intelligens eſt volens, & è cõuerſo ſecundum Damaſcen. tamen vt dicit lib. 1. cap. 29. in principio, in quibus eſt rationale confeſtim concomitatur liberum arbitrium. Eſt igitur rationale præcedens, liberum arbitrium concomitans, & non è conuerſo. Et ſecundum hoc vbi libertas arbitrij attribuitur actionibus voluntatis, & rationis, per ſe debet intelligi in actionibus voluntatis, per participationem verò in actionibus intellectus. Similiter vbi rationabilitas attribuitur actionibus voluntatis & intellectus, per ſe debet intelligi in actionibus intellectus, p participationẽ verò in actionibus voluntatis. Vnde cum dicit Damaſc. lib. 2. ſententiarum cap. 24. Voluntas eſt rationalis, & liber arbitrio naturalis appetitus, liberè. n. in arbitrio, & ratione mouetur, intelligo in arbitrio. i. in uolũtate, in rõne. i. in intellectu, vt poſſit cõſimiliter dici è conuerſo. rationabiliter. n. in ratione, & arbitrio mouetur. i. in intellectu & voluntate. Et ſimiliter cũ ſubdit dicẽs. Libero ergo arbit. appetit, & lib. arbit. vult, & lib. arb. inquirit, & lib. arb. ſcrutat', & lib. arb. iudicat, & lib. arb. diſponit, & lib. arb. eligit, & liber. arb. impetũ facit, & lib. arb. agit, & operatur ſemper in his, quæ ſecundum naturam ſunt, in his propter liberum arbitrium adiunctum aliquæ actiones propriæ intellectui attribuuntur rationi, ita etiam ꝙ ſi intelligamus aliquas illarum eſſe voluntatis, & alias intellectus, illas quæ ſunt voluntatis intelligemus attribui libe. arbi. eſſentialiter, & illas quæ ſunt rationis per ſolam participationem. & cõſimiliter è conuerſo ſi dicamus ſic. Intellectus eſt liber arbitrio, & rationabiliter naturalis ſenſus. Rationabiliter enim in ratione, & libero arbitrio mouetur: rationabiliter ergo appetit, & rationabiliter vult, & rationabiliter inquirit, & rationabiliter ſcrutatur, & rationabiliter iudicat, & rationabiliter diſponit, & rationabiliter eligit, & rationabiliter impetum facit, & rationabiliter agit, & operatur in his, quæ ſecundũ naturam. Et ſecundum hoc tàm Theologi, quàm Philoſophi frequenter confundunt ſimul intellectum & voluntatem, & eorum operationes & modos operandi, ſed diligens lector debet ſingula diſtinguere. Vnde cum dicit Damaſc. de duabus naturis, & vna perſona Chriſti: Irrationabilia non libero arbitrio mouentur ad appetitum, naturaliter enim moto in ipſis appetitu non habentia imperantem rationem ducuntur à natura huiuſmodi appetitu victa: vnde confeſtim mouentur ad actionem, niſi ab altero prohibeantur, propter qđ non ſunt libera arbitrio, ſed ſub poteſtate, procul dubio cum dicit non habentia rationem imperantem, confundit ſub ratione intellectum & voluntatem, quæ expreſsè continuò diſtinguit dicens. Rationalis autem natura poteſtatem habet ſuccumbere naturali appetitui, & non ſuccumbere, ſed vincere. & oſtendit vitæ deſiderium naturale, & exiſtens & ſuccumbens rationi. Multi enim duce ratione vtentes voluntariè proceſſerunt ad mortem, & à cibo appetitum retraxerunt, & ſomno & reliquis, ducentes naturam libero arbitrio. Ecce quomodo diſtinguit primò dicens duce ratione. ſ. in conſulendo: deinde dicens ducentes naturam. ſ. in appetitibus naturalibus, libero arbitrio ſcilicèt imperãdo viribus inferioribus, & eas ſubtrahendo ab eis, quæ appetierunt. Sic igitur ſicut ſubdit Damaſc. poſt aliqua interpoſita, rationalis omnis irrationalis creaturæ rex conditus eſt homo, & rationalis & intellectualis exiſtens appetitiuè intelligit, & ratiocinatur, & rationalis & intellectiuus libero arbitrio appetit.

Tertiò apparet ꝙ imperare ſit actus voluntatis ſpecialiter ex conditione eius, quod imperatur ei cui ab imperante dirigitur imperium. Id enim qđ imperatur eſt aliquis actus exequendus ab illo cui imperatur. Vnde nulli habet fieri imperium de diſpoſitione, quę non habet cauſari ab ipſo, ſed tantùm habet fieri ab alio in ipſo. Quare cum voluntas non habet uelle, niſi ea quæ pertinent ad exercitium aliarum potentiarum, ut ꝙ uult intellectũ conſiderare, conſiliari, & huiuſmodi, aut quæ determinat ſibi intellectus ſecundum dictum quorũdam, & primum uelle nullo modo imperatur uoluntati à ratione: ſed potius per ipſum uoluntas imperat rationi, ut ipſi concedunt, ſecundum etiã uelle ſecundum ipſos non cauſatur ab ipſa uoluntate ſeipſam mouente, ſed potius ab intellectu, & à bono cognito ſecundum eos, & ideò uoluntati imperari non poteſt, niſi communiter ſumendo

impe-

imperium, quemadmodum fit membris corporis principatu deſpotico, nullo igitur modo ponendum eſt, quòd intellectus habet imperare voluntati, ſed alterum eorum neceſſariò habet alteri imperare, cuius eſt imperare ſimpliciter. Simpliciter eſt ergo voluntatis imperare; non autem intellectus,

Per dicta patent obiecta vtriuſque partis.

Comment. in Quæſtionem Sextam, quæ eſt,

Vtrum imperare ſit actus rationis, vel voluntatis.

IN titulo diffiniendum eſſet quid ſit imperare, ſed quoniam in hoc præſertim eſt difficultas, quoniam diffinitio eſt demõſtrationis medium, ex diffinitione eius, quod eſt imperare, facilè quæſtio ipſa reſolui poteſt, ideo colligenda diffinitio relinquitur ex fine quæſtionis.

In corpore eſt concluſio reſponſiua quæſito, ꝙ imperare eſt actus voluntatis. Et hanc probat Auctor ex conditione primùm imperantis. ſecundo ex conditione eius, cui imperatur. tertio ex conditione rei, quæ imperatur. Circa primum hæc eſt conditio ſpecialis eius, qui imperare debet, quòd ſit ſuperior omnibus, quibus imperatur, & hoc quoniam inter parem, & parem non datur imperium, nec inferioris ad ſuperiorem, & quidem ſicut imperator dicitur dominus mundi ex gloſſ. in clem. Paſtoralis. de ſen. & re iudi. in verb. Diſtrictum. Sic quod in homine imperat, qui eſt microcoſmos debet eſſe dominus talis mũdi. Et tunc ſic formatur ratio. Imperare, eſt actus illius potentiæ, quæ eſt domina omnium, & cæteris ſuperior, ſed voluntas eſt huiuſmodi. Igitur eius eſt imperare.

Not. ꝙ minor propoſitio aliter ſubſumitur à D. Thoma in p. 2. quæſt. 17 art. 1. Quippe eam ſic aſſumit, ſed intellectus eſt huiuſmodi. igitur intellectus eſt imperare.

Cæterum voluntas quomodo ſit ſuperior, vel intellectus viſum eſt in q. 14. primi quol. Quoniam autem pro minoris probatione illud D. Thom. adducere videtur, ꝙ imperare ſit ordinare, & ordinare ſit actus rationis, hoc etiam concedit Henricus: cum verò addit ꝙ hoc ordinare eſt cum iuſſione compulſiua, hoc negat Auctor, quia intellectus eſt ordinare quidẽ, & ordinando iubere cum ſuaſione: voluntatis autem iubere cum compulſione. Et ad hoc tota præſertim reducitur difficultas, ſed hanc ſuam poſitionem probat Auctor, quia voluntas compellere poteſt etiam intellectum, vt agat contra dictamen rationis. Probat etiam ex Damaſceno, atque ex Themiſtio, vt patet in litera.

Vt verò dicamus nos quid ſentimus, exiſtimamus facile hos poſſe concordari, quando diligenter inſpiciatur, quod in hoc negotio principaliter habet D. Thom. Ipſe quippè in loco citato, & alibi pluribus in locis, vult quidem intellectus actum eſſe imperare, ſed non abſolutè, verum potius ſuppoſito actu voluntatis. Vnde ſi præſupponatur actus voluntatis, profectò voluntatis actui principaliter datur imperare. Iudicamus idcirco hanc eſſe ſententiam D. Thomæ, vt conſideret in actu imperandi plura concurrere; præſertim autem iuſſio, atque ordo. Vnde qui imperat, ordinat, & iubet, ſi rectè imperat. Nunc autem quantum ſpectat ad ordinem, iudicaremus cum D. Thoma, quod eſſet actus voluntatis, præſuppoſito actu intellectus, ita quod principaliter ſit actus intellectus, ſecundariò voluntatis. Vt verò ſpectat ad iubere, pariter iudicamus cũ D. Thoma eſſe actum intellectus præſuppoſito actu voluntatis, vnde principaliter ſit actus voluntatis, ſecundariò ipſius intellectus. Et contra huiuſmodi ſententiam non eſt Auctor, ſed potius contra abſolutè tenentes imperare eſſe actum intellectus, vt ad illum attineat verum imperium principaliter, quod eſt contra Damaſcenum, & veritatem. Nec dicit id D. Thomas abſolutè, quia quo ad ipſum iubere vult præſupponi apertè voluntatis actum. Et nota diligenter verba D. Thomæ: cum enim dixerit, ꝙ in iuſſione, & imperio eſt intimatio, quæ duplex eſt, alia ſuadendo, alia verò præcipiendo, illam non dicit rationis, hanc verò voluntatis, ſed è contra, per quæ verba videtur expreſſè difficultas, & lis inter Auctorem, & D. Thomam, quippè D. Thomas ſuaſionem voluntati, præceptionem rationi tribuit. Sed profectò tota difficultas tollitur ex ſubſequentibus verbis D. Thomæ. Accipiens enim ſecundum, ſ. rationem, ait, cum ergo ſecundum mouens non moueat niſi in virtute primi mouentis, ſequitur quod hoc ipſum, quod ratio mouet imperando, ſit ei ex virtute voluntatis. Hæc D. Thom. per quæ manifeſtat apertè, quod primum agens in intimatione præceptiua eſt voluntas, cuius virtute eget ipſa ratio, ſed cur D. Thomas noluit abſolutè proferre, ꝙ imperare eſſet actus voluntatis? Profectò, quoniam excludere nolebat rationem reſpectu ordinis. litem igitur vel nullam iudicamus, vel in verbis tantum. Sed de primo ſatis.

Circa ſecundum. Probat Auctor quod ſit actus voluntatis ex conditione eius, cui imperatur. Eſt autem conditio eius, quod poſſit compelli ab alio ad obediendum. Et tunc probatur concluſio. Sola voluntas poteſt compellere ad obediendum ea omnia, quæ nata ſunt obedire, ergo imperare eſt actus voluntatis. Antecedens patet, quia quòd liberum eſt, non niſi liberè compellere poteſt, ſed ſola voluntas libera eſt. Igitur &c.

Not. ex Auctore, quod additur in antecedente ea, quæ nata ſunt obedire, cui & addendum eſt hoc, & in quo ſunt nata obedire. Primum quidem, quoniam voluntas non poteſt impedire motus naturales, vt cordis, & pudendorum aliquando, & motum pariter nutritionis. Secundum verò, quoniam non poteſt rectè præcipere illud, quod eſt ſupra vires illius, cui præcipitur: conſequentia verò probatur, quia compellere ad aliquid agendum, eſt illi imperare. Quæ autem ſint, quibus imperat interius ipſa voluntas, & quibus non imperat, vide in litera.

Not. ꝙ inter loquendum circa hoc, excludit Auctor illam opinionem, quæ dicit intellectum eſſe radicem libertatis, quod vtique videtur eſſe contra illud, quod diximus de eius mente in quæſt. 16. primi quol. vbi diximus libertatem eſſe in intellectu, tanquam in radice. Cæterum ſi quis ponderet diligenter verba Doctoris, videbit, quòd non excludit libertatem, eſſe tanquam in radice in ratione, ſed excludit, quod ita ſit ratio radix libertatis, vt ipſius cauſa ſit, vt ſine ipſa non ſit libera voluntas, quod vtique falſum eſt, vt etiam ibi determinatum eſt, vbi dictum eſt, quod principaliter, & formaliter eſt voluntas ipſa radix, & cauſa libertatis. vnde attendendum, ꝙ radix libertatis duplex eſt, alia cauſalis, formaliſque, ac principalis: alia verò tantùm occaſionalis. ſi primam attendamus radicem, tunc eſt ſola voluntas, quæ eſt formalis ſedes libertatis. ſi ſecundam ſuſcipiamus, tunc eſt intellectus. Et primum quidem patet ex præſenti quæſt. ex pluribus verbis Damaſceni in litera commemoratis, & iterum hoc, & ſecundum notum eſt ex quæſt. 15. primi quolib.

Circa tertium principale. Probatur ex conditione eius, quod imperatur. Eſt autem conditio, quod ſit actus exequendus à potentijs illis, quæ exequi poſſunt. Et tunc ſic probatur. Ad voluntatem ſolum ſpectat imperare exequutionem actus, igitur imperare eſt actus voluntatis. Probatur aſſumptum. Quia voluntas habet velle, quę pertinent ad exercitium aliarum potentiarum, &c. vnde etiam intellectui imperat, &c. Cætera clara ſunt.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum æuum ſit ſubſtantia, vel accidens.

SEQVITVR vnum, quod pertinet ad naturam Angelicam ſecundum ſe, & erat, Vtrum æuum ſit ſubſtantia an accidens. Et arguit, ꝙ ſit ſubſtantia, quia menſura eſt vnigenea ſuo menſurato ſecundū Philoſophum 10. Metaph. Æuum autem eſt menſura ſubſtantiæ Angeli, & ſubſtantiæ non eſt vnigeneum niſi ſubſtantia. ergo &c. *Arg. prin.*

In oppoſit. Contra. Proprium eſt ſolus Dei, ꝙ ſua ſubſtātia eſt ſua menſura: cum ergo æuum ſit menſura ſubſtantiæ Angeli, non ergo eſt ſubſtantia eius. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ cum æuum non eſt niſi menſura quædam, oportet videre modos menſurarum, & per hoc ex comparatione æui ad alias patebit in parte, cuiuſmodi menſura ſit æuum. Eſt igitur ſciēdum, ꝙ in qualibet re exiſtente in actu duo eſt cōſiderare, ſcilicet eius eſſentiam, & exiſtentiam, & ſecundum vtrunque eorum reſpōdet ei menſura, Ex parte enim eſſentiæ menſura Dei eſt ſua immēſitas, quæ ſola ratione differt à ſua eſſentia. In eſſentia autem creaturæ eſt duplex ratio menſuræ. vna ſecundum quod eſt eſſentia ſimpliciter: alio modo ſecundum quod eſt extenſa, vel multiplicata ſecundum partes. Primo modo quælibet creatura duplicem habet menſuram. Vnam intra, quæ eſt limitatio in gradu naturæ, & eſſentiæ. Aliam extra, id quod eſt primum, & digniſſimum, & veriſſimū ens in ſuo genere, & vniuerſaliter quo ad eas omnium generum, id quod eſt primū ens ſimpliciter, quod eſt diuina ſubſtantia, quæ eſt per ſe menſura omnium, ſecundum quod eſt ex ſe quid abſolutum, & non habet inquantū huiuſmodi reſpectum ad creaturam, niſi quia ipſa habet reſpectum ad illam, vt ex hoc, ꝙ creatura habeat reſpectum ad Deum, rationes perfectionales conſiderentur in Deo, quemadmodum aliqui ponunt, ꝙ rationes attributales non ponantur in Deo, niſi qa per intellectum creaturæ ſecundum correſpondentiam eis, quæ Deo attribuuntur per intellectum, referuntur ad Deum, vt in hoc contrario modo conſiderantur rationes ideales, & perfectionales. Ideales enim conſiderantur in Deo non ex hoc, ꝙ creaturarum eſſentię habent referri ad Deum, ſed è conuerſo magis, & in iam dictis modis menſurarum nulla cadit accidentalitas, & nullo horum modorum æuum eſt menſura. Conſiderando autem menſurā eſſentię ſecundum quod eſt extēſa, ſic eſt menſura eius quantitas continua, ſub cuius partibus partes ſubſtantiæ materialis ſunt extēſæ. Et per iſtam quantitatem accidentalem intrinſecā conuenit quantitas dimenſionalis extrinſeca, quæ dicitur locus, quæ ſimiliter accidens eſt. Secundū verò, ꝙ eſt multiplicata ſic accidit ſubſtantijs materialibus numerus. Nec adhuc de natura talium menſurarum eſt æuum, & ſic nihil eſt omninò in re pertinens per ſe ad eſſentiam rei ratione ipſius eſſentię, ſed ſolummodo eſt de ratione menſurarū rei ratione ſui eſſe, cuius menſura eſt duratio in eſſe, & diuerſificatur ſecundum diuerſum modū durandi in eſſe, & eſt in triplici genere. Eſt enim quædā duratio abſque omni variatione, & variabilitate, & eſt ſolius Dei, quæ dicitur æternitas, & differt ſola ratione ab eſſe, & eſſentia Dei. Quędam verò eſt variabilis ſecundū contrarias diſpoſitiones, & dicitur tempus, quæ eſt per ſe menſura motus, & non alterum, niſi inquantum eſt mutabile ſecūdum contrarias diſpoſitiones in eſſe, de cuius natura non eſt æuum. Eſt verò quędam alia, quæ eſt variabilis ſecundū contradictorias diſpoſitiones tantùm, & eſt duplex. Quædam tranſiens, quæ non eſt niſi menſura eius, quod eſt medium inter terminos variationis, cuiuſmodi eſt inſtans, quod eſt per ſe menſura mutationis ſubitæ, & mutabilis, ſecundum quod eſt ſubiectū talis mutationis. Quædam verò manens, quæ eſt menſura eſſe rei manentis in eſſe poſt non eſſe inquantum manens: poſſibilis tamen cadere in non eſſe, qd eſt ſimpliciter menſura fixa, & ſtans abſq; innouatione, & ſucceſſione, ſicut & eſſe, cuiuſmodi eſt menſura ſubſtantiæ, cui conuenit eſſe, & eſt quid abſolutum ſimplex ſtans abſque fluxu, proportionale inſtanti reſpectu mutationis, præter hoc, ꝙ vtrunque iſtorum non habet eſſe niſi tranſiens, & quo ad hoc eſt minus cognitum, q̄ ſit æuum, quod eſt manens. Sed è conuerſo inſtans eſt magis cognitū inſtans, quia eſt aliquid compoſiti, vt tempus, & hoc, vel à quo fluit, vel in quod, quod per motum cognoſcitur, qui motus eſt quiddam compoſitum, & ſenſibile per ſe licèt commune, & per hoc nobis magis cognitum, & per motum tempus, ſimilem habens compoſitionem, & per tempus ipſum inſtans. Eſt ergo æuum accidens abſolutum reducēdum ad genus quantitatis.

Ad argumentum in oppoſitum, ꝙ menſura eſt vnigenea menſurato, hoc ſolum intelligitur dictum de menſura extrinſeca, quæ conuenit rei ratione ſuæ eſſentiæ ſimpliciter. Quod enim ſic eſt menſura ſubſtantiæ, ſubſtantia aliqua eſt, & eſt ſecundum artem Philoſophi in quolibet genere reperire tale, quod eſt menſura omnium illius generis, vnde non valet ad propoſitum de æuo, quod eſt menſura alterius rationis, ut patet ex dictis. *Ad argu. princ.*

Com-

Comment. in Quæſtionem Septimam, quæ eſt.

Vtrum æuum ſit ſubſtantia, vel accidens.

TITVLVS ſatis clarus, vt non egeat expoſitione.

Not. autem, quòd quæſtio non ſolum reſoluitur quantum ſpectat ad quæſitum in corpore, ſed etiam quantum ſpectat ad primum argumentum in fronte quæſtionis, vt oſtendatur, quæ nam menſura ſit æuum, vnde & reſolutio quæſtionis habeatur.

In corpore igitur & ſi breuis admodum ſit quæſtio: nouem tamen concluſionibus reſoluitur prouenientibus à membris diuiſionum, & ſubdiuiſionum, quæ dantur in litera. Quæ omnia facilioris intelligentiæ gratia ad hanc formam de more redegimus, vt

Menſura ſit vel menſurans

- *Eſſentiam, quæ eſt, vel*
  - *Diuinam* — 1. Concl.
  - *Creatam in qua ratio mẽſuræ eſt vel*
    - *Secundum quod eſt eſſentia ſimpliciter & tunc creatura habet menſuram, vel*
      - *Ad intra.* — 2. Concl.
      - *Ad extra.* — 3. Concl.
    - *Secundũ quod extẽta.* — 4. Concl.
    - *Secundũ qđ multiplicata ſecundũ partes.* — 5. Concl.
- *Eſſe, quod eſt duratio, quæ eſt vel*
  - *Inuariabilis prorſus* — 6 Concl.
  - *Variabilis ſecundũ cõtrarias diſpoſitiones.* — 7. Concl.
  - *Variabilis ſecundum contradictorias diſpoſitiones, & eſt vel*
    - *Tranſiẽs* — 8. Concl.
    - *Manẽns* — 9. Concl.

1. Concl.	2. Concl.	3. Concl.	4. Concl.	5. Concl.	6 Concl.	7. Concl.	8. Concl.	9. Concl.
Æuum nõ eſt talis mẽſura, ſed Dei immẽſitas.	Aeuũ nõ ẽ talis mẽſura, ſed limitatio in ſuo gradu naturæ, & eſſentiæ.	Aeuũ nõ eſt talis menſura, ſed diuina eſſentia.	Aeuũ nõ eſt talis menſura, ſed locus.	Aeuũ nõ eſt talis menſura, ſed numerus.	Aeuum non eſt talis menſura, ſed æternitas.	Aeuũ non eſt talis mẽſura, ſed tẽpus.	Aeuũ ñ ẽ talis mẽſura, ſed inſtãs.	Aeuũ eſt talis mẽſura, & eſt accidẽs abſolutum reducẽdum ad quantitatem.

Per hæc credimus notificatam Doctoris ſententiam, notanda autem ſunt quædam.

Not. itaque quòd ſecunda pars nonæ concluſionis reſpondet quæſito, quæ probari poteſt per argumentum ſecundum in fronte quæſtionis.

Not. ꝙ circa variationem, & ſucceſſionem æui maxima eſt difficultas potiſſimum ex Scoto, quam tamen ſuſtulimus in quinto. quolq 13.

Not. pro prima concluſione, ꝙ nihil poteſt menſurare diuinam eſſentiam niſi id, quòd æquetur diuinæ eſſentiæ, non per multiplicatam actionem, ſed vnicam, & retineat aliquid rationis menſuræ, & hoc non poteſt eſſe niſi immenſitas, ſicuti æternitas menſura eſt diuini eſſe, vt duratio eſt.

Not. pro ſecunda concluſione, ꝙ cum æuum duratio ſit, non menſurat niſi eſſe. Eſſentia autem ad intra menſuratur per aliquod intraneum, quod non poteſt eſſe niſi limitatio in ſuo gradu naturæ, vt videlicet quælibet ſpecies menſuretur à ſua propria limitatione. Vnumquodq; autem in ſua eſſentia dicitur limitatum, ſicut & in actione, quia nullum creatũ habet eſſentiam infinitam. Solus autem Deus illimitatus eſt, quoniam habet eſſentiam infinitam.

Not. pro tertia concluſione illud, quod dictum eſt in ſecunda quæſt. huius, maximè vbi ſermo eſt de tertia cauſa ponendi ideas in diuina mente, vbi oſtenditur quomodo Deus menſura ſit creaturæ.

Not. pro quarta concluſione, quod eſſentia extenta, videtur extenta per quantitatem continuam, vnde naſcitur corpus, quod propriè eſt in loco, qui locus eſt menſura ipſius corporis, vnde Ariſt. in 4. Phiſic. locum dicit ſuperficiem corporis ambientis locatum aliud corpus. Et manifeſtans quomodo ſit menſura, ait, quòd tanta eſt ſuperficies ambientis corporis, quanta eſt ipſius corporis locati, ſ. tantæ capacitatis eſt locus, quantæ eſt magnitudinis ipſum corpus locatum.

Not. pro quinta concluſione, ꝙ eſſentia multiplicata, non multiplicatur niſi per quantitatem diſcretam. Ipſa autem principaliter numerus eſt, qui & menſura eſt, vnde Philoſophus tempus diffiniens, volens dicere ꝙ ſit menſura motus, dixit ꝙ ſit numerus, vt oſtenderet, quòd numerus ſit menſura.

Not. pro ſexta concluſione, ꝙ ad ipſam comprobandam facit æternitatis diffinitio, maximè cum dicitur, quod ſit tota ſimul, per quod denotatur, quòd ſit inuariabilis.

Not. pro ſeptima concluſione, ꝙ contrariæ diſpoſitiones dicuntur prius, & poſterius, de quibus tamen fortè eſt difficultas vtrum ſint contrariæ diſpoſitiones, & non potius relatiuè oppoſitæ, ſicut ſurſum, & deorſum. Magnum & paruum. Multum, & paucum, quia ſicut idem poteſt eſſe reſpectu diuerſorum magnum & paruum, ſurſum, & deorſum, vt dicit Ariſtoteles in prædic. quant. ita reſpectu diuerſorum poteſt eſſe idem prius & poſterius. Sed an ſunt contrariæ diſpoſitiones dum ſumuntur reſpectu eiuſdem, quod ſcilicet impoſſibile ſit idem eſſe prius & poſterius reſpectu eiuſdem?

Not. pro octaua concluſione, reſolutionem quæſtionis illius, quam mouet Ariſt. 4. Phyſic. Vtrum ſit idem inſtans in toto tempore. Et concludit, ꝙ ſit idem materialiter, ſed non formaliter. Vnde inſtans non habet contradictorias diſpoſitiones ipſo ſumpto materialiter, habet autem ſumpto formaliter.

Not. pro prima parte nonæ, quòd æuum eſt menſura variabilis, non propter ſucceſſionem, quoniam eam negat Auctor in

quinto

quintò quol. q. 13. vt ibi vidimus, & alijs ſatisfecimus, ſed propter potentiam ad defectum, vnde tametſi actualiter ſit inuariabilis natura æui, quoniam ſic etiam eſt id, quod menſurat, quoniam menſuratum poteſt annihilari de potentia diuina, etiam æuum potentialiter eſt ſic variabile, vt in quinto viſum eſt.

Not. pro ſecunda parte, quod æuum aliter accipitur in ſuo ſundamento, & aliter vt eſt menſura: vt enim eſt menſura profectò refertur ad menſuratum; vt verò in ſuo fundamento conſideratur, quatenus. ſ. duratio quædam eſt, eſt quid abſolutum, & profectò accidens, quoniam nulla duratio ſubſtantia eſt niſi ea, quæ eſt idem penitus cum eo, cuius eſt duratio, ſicuti eſt duratio Dei, quæ eſt æternitas.

Not. autem pro tertia parte, quòd proptie non eſt quantitas: hoc eſt, non propriè eſt in quantitate, ſed tantùm reductiuè, quatenus duratio eſt. Tempus enim duratio eſt, & quantitas eſt, ad quam reducitur duratio æui, mutatis diſpoſitionibus tantùm contrarijs in contradictorias. Et hæc dicta ſint ſatis.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum dicendo hoc eſt corpus meum, tenet Eccleſia ſecundum vſum, & dicta Sanctorum, quòd fiat conuerſio panis in ſubſtantia animæ rationalis ſecundum quod dat eſſe corporeum, an in ſolam materiam, vt habet partes ſuas extenas ſub partibus dimenſionum, an in aliquid compoſitum ex materia, & forma alia præter animam intellectiuam.

SEQVVNTVR quęſita pertinētia ad humanam naturā ſpecialiter & quęrebantur ibi quędā ptinentia ad quaſdā perſonas humanas prærogatiuas ſpecialiter, & quædam alia pertinētia ad homines, & humanam naturam generaliter.

Circa primum quærebantur tria pertinentia ad corpus Chriſti, & ſanguinem. Duo ex parte corporis, & vnum ex parte ſanguinis. Quærebatur etiam vnum pertinens ad matrimonium, & votum virginitatis glorioſæ virginis matris Dei. Quærebatur etiam vnum pertinens ad ſepulturā corporis, & cordis cuiuſdā nobiliſſimi Principis. Quorum primū erat de ſacramēto corporis Chriſti ex parte eius in quod fiat conuerſio panis, vtrū ſcilicet dicendo, Hoc eſt corpus meum, tenet eccleſia ſecundum vſum, & dicta Sanctorum, ꝙ fiat conuerſio in ſubſtantia animæ rationalis, ſecundum quod dat eſſe corporeum, an in ſolam materiam, vt habet partes ſuas extēſas ſub partibus dimenſionum an in aliquod compoſitum ex materia, & forma alia præter animam intellectiuam. Secundum erat de ſacramento eiuſdem ex parte eius, quod conuertitur. Vtrum materia panis maneat poſt conuerſionem. Tertium erat de ſacramento ſanguinis, quo ad formam verborum, quibus ſit conuerſio vini in ſanguinem, vtrum ſit hæc. Hic eſt calix ſanguinis mei. Quartum erat, vtrum cum voto uirginitatis ſimpliciter ſtet verum, & perfectum matrimonium. Quintum, vtrum, qui ſepeliuit in ſua eccleſia partem corporis illius, qui elegit alibi ſepulturam corporis ſui ſimpliciter, teneatur partem illam reſtituere, & illi apud quos fuit ſepultura pro corpore ſimpliciter electa teneantur illam repetere.

Arg. prin. Circa primum iſtorum arguitur, quòd conuenienter ponitur eccleſiam tenere conuerſionem panis fieri in animam Chriſti rationalem, ſecundum quod dat eſſe corporeum, quia cum tenet, ꝙ conuerſio fit in corpus Chriſti, tenet, ꝙ fiat in id quod dat eſſe corporeum, ſed conuenienter ponitur, ꝙ vna ſola forma ſit in homine, quæ homini dat, ꝙ ſit corpus, ſiue eſſe corporeum, ſicut & eſſe viuum, & ſenſibile, & rationale. ergo &c.

Secunda pars. Quòd conuenienter ponatur tenere Eccleſiam conuerſionem fieri in materiam, ſecundum quod habet partem extra partem ſub quantitate, arguitur, quia vt prius cum tenet eccleſia, ꝙ conuerſio fiat in corpus, conuenienter tenet, ꝙ fiat in id, quod verè poteſt dici eſſe corpus, ſed materia etiā abſq; forma ſubſtātiali verè poteſt dici corpus, quia bruta ex ſe mouentur, & ideò ſecundum Philoſophū 8. Phyſic. ſunt diuiſibilia neceſſariò in per ſe mouens, & in per ſe motum: per ſe autem mouēs eſt anima, vt dicit in de motu progreſſiuo, præter quā non eſt niſi ſola materia in bruto, quam oportet eſſe per ſe motum, quod autem eſt per ſe motum, non eſt niſi corpus. ergo &c.

Tertia. Quòd verò teneat conuerſionem fieri in aliam formam arguitur, quia cum vt prius tenet, ꝙ fiat conuerſio in corpus, non tenet, ꝙ fiat in aliud, q̄ in id, quod verè poſſit dici corpus, & quod verè eſt corpus, ſed non eſt verè corpus à ſola materia qa verum corpus in quod fit conuerſio eſt corpus, qd eſt ſubſtantia: non enim fit conuerſio in ipſas dimenſiones panis, quia manent, & cōſtituunt corpus quod eſt quātitas, corpus autem quod eſt ſubſtantia, cum ſit aliquid vt ſpecies in genere ſubſtātiæ, non eſt niſi ab aliqua forma ſubſtantiali, quā non tenet eccleſiæ vſus, ꝙ ſit anima rationalis, qa ipſa ponitur ibi eſſe per concomitantiam, ſicut & deitas Chriſti: non autem eſſet conuerſio in verū corpus, niſi eſſet in id, quod ſubſtantialiter dat eſſe corporeum. ergo &c.

Reſolut q. Quin conuerſio ſubſtantiæ panis ſecundum materiam, & formam ſuam ſubſtantialem fiat, vt & materia, & forma eius ſubſtantialis conuertantur, de hoc nulla eſt dubitatio, quia omnes tenent, & ſemper in ſancta Eccleſia tenuerunt. Sed dubitatio eſt ex parte eius in quod debet fieri conuerſio, & hoc quemadmodum quæſtio propoſita eſt, non vtrum fiat conuerſio in vnum dictorum trium, qd eſt quæſtio quaſi iuris, ſed quid tenet ſecundum vſum ſuum, & dicta ſanctorum ſuper hoc eccleſia, quod eſt quæſtio facti. Sed in idem redit, quia cū

eccleſia non erret in eo, quòd tenet, tenet quòd in id fit conuerſio, in quod fit ſecundum rei veritatẽ, & in tale quid quod ſecũdum veritatem eſt, & qđ debet dici, & quod recta ratio debet iudicare eſſe verum corpus. Sed quia iudicium rectæ rationis ſuper hoc ex ſe non eſt certum, & notũ: ideò propoſita eſt quæſtio de vſu eccleſiæ, & dictis Sanctorum ſuper hoc, ex quibus tanquàm ex auctoritatibus illud magis certum nobis eſſe poteſt, q̃ argumentis ſecundum rationem formatis, quæ frequẽter apparẽtia ſunt vbi vera eſſe creduntur. Et ideò magis eſt nobis ſecurum in hoc, & vniuerſaliter in eis, quæ ſunt fidei, auctoritati inhærere, q̃ rationi, dicente Auguſt. in principio de moribus Eccleſię. Quia caligantes hominum mentes perſpicuitati, ſinceritatique rationis aſpectum idoneum intendere nequeunt, ſalubertimè comparatum eſt, vt in lucem veritatis aciem titubantem inducat auctoritas, & infra. Confugiendum eſt igitur ad eorum præcepta, quos ſapiẽtes fuiſſe probabile eſt. Ex dictis ergo illorum, quos probabile eſt fuiſſe ſapientes, quid de hoc tenendum ſit ad præſens inueſtigandum eſt: illis enim adhærendum eſt. Quod ſi ex dictis illorum clareſcere nõ poſſit perſpicuè, quouſque eccleſiæ auctoritate ſuper hoc aliquid certi definitum fuerit, vel Doctorum diſcuſſionibus inueſtigatum, in quodam generali, & indiſtincto ſtandum eſt, quòd ſcilicet cõuerſio fiat in id, quod eſt verum corpus Chriſti, quodcunque ſit illud, ſiue à forma, ſiue non, ſiue à qua forma; Definire enim in eis, quę ſunt fidei, vbi nec eccleſię, nec ſapientium auctoritas, nec ratio perſpicua definiuit, periculoſum eſt, quia ſi falſum eſſet definitũ, & pertinaciter defenſum hæreticũ eſſet. Sed tale periculum maximè continget appropinquante tempore Antichriſti, quando non dicetur expreſse Chriſtiano nega Chriſtum, ſicut dictum fuit ei tempore martyrum, ſed inducetur ad credẽdum aliquid contra Chriſtum, in quo quaſi nõ recedendo à Chriſto, implicitè negat Chriſtum. Vt enim dicit Leo Papa in ſermo. 6. de Epiphania, aduerſarius, qui in apertis perſecutionibus ineſſicax fuit, tecta nocendi arte deſęuit. Sed quia prior tempeſtas turbinum conquieuit, & quædam videtur arridere tranquillitas, vigilanter cauenda ſunt illa diſcrimina, quæ de otio ipſius pacis oriuntur, & hoc noſtris temporibus, dicente Aug. in originali ſuper Pſalm. 39. in principio. Sparſus eſt ſanguis iuſtus, conſequens eſt tempus ſimulationis. Hoſtis ille tunc Leo fuit cum apertè ſæuiebat, modo draco eſt cum occultè inſidiatur, & magis metuendus eſt cum fallit, q̃ cum ſæuit. Illo tempore cogebat Chriſtianos negare Chriſtum: iſto autem tempore docet Chriſtianos negare Chriſtum. Videbatur tunc fremens, lubricus nunc. Difficilè videtur docens negare Chriſtum, quaſi non videatur recedere à Chriſto. Re vera poſt tempora martyrum nulli dictum eſt nega Chriſtum, ſed dictum eſt ab aliquibus, dic Chriſtum non eſſe niſi verbũ & carnem præter animam omninò, vel præter intelligentiã, dicente Augu. ſuper Pſal. 29. Apollinariſtæ dixerunt hominem quem ſuſcepit ſapiẽtia Dei non habuiſſe mentem humanam, ſed tantùm animam ſine intelligentia humana, ſed ipſum verbum Dei erat in illo homine pro mente. Excluſi ſunt iſti. Non defuerunt alij, qui dicerent illũ hominem non habuiſſe nec animam, ſed tantum dixerunt verbum, & caro erat, & anima ibi nõ erat, & eccleſia Catholica expellit eos. Confirmatũ eſt in Catholica fide hominem illum quẽ ſuſcepit ſapientia Dei nihil minus habuiſſe, q̃ cæteri homines, quantũ pertinet ad integritatem naturæ. Per quod Aug. apertè exprimit, ꝙ iſtos eccleſia repulit, qui Chriſtũ aliquid minus, q̃ cæteri homines, quantum pertinet ad integritatem naturæ humanæ, habuiſſe dixerunt, in hoc conſentiendo, ꝙ ſingula horum Chriſto ineſſe putanda ſunt ſecundũ humanitatem, ſ. caro, & anima habens intelligentiam, in quo per Dei gratiam nunc omnes conſentiunt. Sed vlteriores opiniones noſtris temporibus ortæ ſunt, prætactæ. ſ. in argumentis, vtinam non etiam periculoſæ, quo ad aliquas illatum. Quarum duæ dicunt, ꝙ de integritate hominis nõ ſunt niſi duæ naturæ. ſ. materia, & anima humana, licèt inter ſe differant in hoc, ꝙ vna dicit hominẽ non dici corpus ex aliqua forma ſubſtantiali. Alia verò dicit, ꝙ ex anima humana dicatur quicquid dicitur in eſſe formali. Tertia verò dicit, ꝙ de integritate hominis ſunt tres naturæ, ſ. materia, & forma ſubſtantialis corporeitatis educta de potentia materiæ opere naturæ, & anima rationalis ab extrinſeco adueniens. In quo timendum eſt ne illi minus aliquid q̃ oportet, aut iſti plus Chriſto attribuant, q̃ ad integritatẽ humanæ naturæ pertineat. In quibus aliquod exiſtit periculum conſimile quoquo modo eis, quę tacta ſunt in dictis erroribus. Vna enim pars, vel altera, etſi neutra dicat, negat Chriſtum apertè, vel cogit, vt negetur ſimpliciter, & abſolutè, & dicatur, quòd ille homo quem adorat eccleſia, non ſit Chriſtus promiſſus in lege. Altera tamen earum docet negare Chriſtũ quando ſuadet, vt credatur Chriſto quẽ colit eccleſia, vel ineſſe, quod non ineſt, vel non ineſſe, qđ ineſt. Quod re vera nihil aliud eſt, q̃ dicere negãdo, ꝙ Chriſtus quem colit eccleſia non eſt Chriſtus in lege promiſſus. Propter quod ne periculũ tale incurratur, neutra partiũ pertinaciter defendatur, quouſque ſuper hoc eccleſia aliquid duxerit definiendum, vel aliquid euidẽtiſſima ratione, aut expreſſa auctoritate fuerit declaratum, ſed ſingula prædicta in Chriſto homine fore ſimpliciter confitẽdum, ſiue ſecundum duas naturas, ſiue ſecundum tres. Et per conſequens de conuerſione ſimiliter, ꝙ ſcilicet ſimpliciter fit in verum corpus Chriſti quodcunque ſit illud, ſiue materia ſola, ſiue materia cũ forma alia ab anima rationali, ſiue materia cum anima rationali, inquantum dat eſſe corporeũ, licèt non inquantum dat eſſe animatũ.

Sed

Sed in hoc tertio erat ſpecialiter duplex ſententia. Vna ꝙ non eſſet conuerſio in ſubſtantiam animæ licèt in materiam ſm̄ rationem eſſe corporei, quod habet ab anima, quę dicit, ꝙ in ſacramento altaris non erat ſubſtantia animæ, niſi per quendã realẽ concomitantiã, ſicut nec Deitas Chriſti. Alia verò, ꝙ eſſet conuerſio in ſubſtantiam animæ, ſicut & in materiã, licèt non niſi ſm̄ rationem qua dat eſſe corporeum, ita ꝙ ſm̄ rationem qua dat eſſe animatum, non habeat anima eſſe in ſacramẽto, niſi per quandam realem concomitantiam. Quid ergo de prædictis conſueuit cõmunius tenere Eccleſia, & quid euidentius de hoc in dictis ſanctorum contineтur, inueſtigandum eſt, ſecundũ ꝙ quærit quæſtio, & illi re uera magis adhærendum eſt: etiam licèt non pertinaciter defendendum eſſet, eo ꝙ non plenè clarum eſſet, quid de hoc conſueuit tenere Eccleſia, & quid ſentiant ſancti Doctores.

Quid ergo de hoc hactenus tenuit Eccleſia quantum poteſt patere ex vſu communi, & dictis ſanctorum, Primò inquirendum eſt ex parte Corporis Chriſti: Secundò ex parte conuerſionis in ipſum. Ex parte corporis, quid.ſ.debeamus intelligere nomine corporis, aut materiam ſolam, vt ſolùmmodo habet partẽ extra partem ſub quantitate, aut materiam talem cũ eſſe corporeo non includendo in ratione corporis ipſam ſubſtantiam animæ, vel materiã cum ipſa ſubſtantia animæ, vt dat eſſe corporeum incluſa in ratione corporis, vel materiam cũ aliqua forma ſubſtantiali corporea alia à forma, quę eſt anima. Si autẽ aſpiciamus ad vſum, non credo ꝙ vnquàm niſi nouiter fuit auditum loqui de pluribus modis corporis, q̄ de Mathematico, & de naturali, & ꝙ corpus Mathematicum non eſt dictũ niſi materia, vt eſt ſub forma corporeitatis & dimenſionibus quantitatis abſtractis à qualitatibus ſenſibilibus. Naturale verò non eſt dictum niſi materia cũ forma naturali, vt eſt ſub dimenſionibus exiſtentibus cum qualitatibus ſenſibilibus. De materia aũt ſecundum ſe ꝙ diceretur eſſe corpus in habendo partem extra partẽ, auditum non eſt. Vnde Philoſophus. 8. Metaph. nõ diſtinguit, niſi dictos duos modos materiæ, vbi dicit. Materia per ſe non cognoſcitur, & quædam materia eſt ſenſibilis, & quædã intelligibilis. Senſibilis, vt cuprum & lignum. Intelligibilis, vt illud quod eſt in ſenſibilibus. non ſecundũ ꝙ ſunt ſenſibilia vt Mathematica. Et ſicut nunquàm fuit vſus appellare nudam materiã corpus, quantuncunq; intelligatur habere partem extra partẽ, ſic nec credo, ꝙ in aliquo dicto authentico ipſa ſit appellata corpus. Aliquam tñ apparentiam dedit illa imaginatio partis materiæ extra partem, ad vocandũ materiam nudam corpus quoquo modo, ſecundũ ꝙ pertractauimus in prima diſputatione noſtra de Quolibet, qñ poſitio illa recens erat non tm̄ perſcrutata quantũ modo. propter quod nec eam ibi reprehendimus, ſed eam ſolùmodo cum alijs expoſuimus nihil definiendo. Similiter ꝙ materia habens eſſe corporeum excluſa ſubſtantia animæ ſic, ꝙ non includatur in ratione corporeitatis, vnq̄ fuerit appellata corpus niſi noſtris temporibus, nõ credo, quia talis corporeitas ſine ſubſtantia animæ non includit niſi puram intentionem, & rationem conſiderationis, quæ non conſtituit aliquid vt ſpeciem de prędicamento ſubſtantiæ, quale debet poni corpus hominis ſecundũ ꝙ corpus eſt. Vnde nec in dicto aliquo authentico antiquo tale quid appellatum eſt eſſe corpus, licèt ponentes animam eſſe in ſacramẽto per ſolã concomitantiam, & non eſſe aliam formam in homine, nec materiam vt eſt habẽs partem extra partem eſſe corpus, neceſſe habent hoc ponere. Propter quod multò conuenientius eſt dicere, ꝙ corpus eſt materia informata anima incluſa in ratione corporis quo ad eius ſubſtantiam, inquantum dat eſſe corporeum. per quod in aliquo corrigitur dictũ immediatè præcedens. Sed nec dici corpus in homine ab anima rationali abſque alia forma inter ipſam & materiam vſitatũ eſt diu, nec recolo ꝙ hoc vnquàm viderim in aliquo ſcripto antiquo, nec hoc ponere eſt ſecundum Philoſophiam Ariſtot. qui animam intellectiuam, quã iſti ſolam ponunt eſſe in homine, non poſuit eſſe formam, & actum materiæ, cum poſuerit eam vnam eſſe in omnibus, ſecundum ꝙ de hoc infra dicetur. Vnde nec artiſtæ poſuerunt vnquàm, ꝙ ſecundum Philoſophiã Ariſtot. homo reponeretur in ſpecie animalis diſtinctus à brutis per animã intellectiuam, ſed per aliquam ſenſitiuam nobilem eductam de potentia materiæ, quæ ſecundum non ponentes gradus formarum in formis eductis de potentia materię etiã dat eſſe corporeum, & ſecundũ ſuam ſubſtantiam eſt aliquid corporis. Vnde quantum mihi videtur, vſus antiquus obtinuit maximè apud Theologos corpus hominis dici corpus ab aliqua forma naturali educta de potentia materiæ alia ab anima intellectiua, quæ eſt ab extrinſeco, licèt illi formæ naturali non attribuant vires animæ vegetabilis, aut ſenſibilis, eo ꝙ ponũt aĩam rõnalem cũ illa eſſe actũ & formã corporis, ſicut ei attribuerunt has vires non ſequẽtes Philoſophũ Ariſtotelẽ: eo ꝙ ipſe nõ poſuit aĩam rõnalẽ cũ illa forma corporeitatis eſſe actũ & formã corporis, ſed poſuit ſeparatã ſm̄ rõnẽ actus, & ſolũ coniunctã nobis per nr̄m phantaſticũ ſm̄ rõnẽ motoris, ſm̄ ꝙ exponit ipſum Cõmẽ. ſuper 3. de aĩa. Ex eo.n. ꝙ Theologi poſuerũt ꝙ aĩa rõnalis eſſet actus corporis, & ꝙ ſingulorũ corporũ eſſent ſingulæ aĩæ, potuerũt ponere ꝙ forma corporeitatis educta de potẽtia materiæ nõ haberet vires aĩæ, quia cõuenienter ipſi aĩæ rõnali põt attribui, vt ipſa ex ſe hẽat aliquid, quo cõuenimus cũ brutis, & aliqd quo differimus ab eiſdẽ, ſed in eadẽ ſubſtãtia, licèt ex ſe nõ hẽat quo cõueniamus cũ corporalibus inaĩatis. hoc.n. eſt contrariũ ſuę naturę, cũ ſit aliqd incorporeũ, qa ſicut cõtrariũ nõ põt eſſe rõ formalis ſui cõtrarij, ſic nec incorporeũ põt eſſe rõ formalis corporei, dãdo eſ-

ſe corporeũ, in cuius ratione ipſa realiter includatur. Quod re vera videntur ſentire tractatores Catholici, dicente Damaſcen. libro ſecundo Sententiarum 23. capit. Deus ex viſibili, & inuiſibili natura condidit hominem, ex terra quidem corpus plaſmans: animam autem rationalem per inſufflationem.

Si corpus ex terra plaſmatum, non ergo ab anima eſt corpus, quia tunç, quod eſſet corpus potius eſſet inflatum, quam plaſmatũ: non enim eſt plaſmatio ſumere de terra nudam materiam, cui anima eſſet coniungenda dans eſſe corporeum, vnde ſubdit cap. 14. Communicat enim inanimatis quidem ſecundum corpus, & concretionem, quæ eſt ex quatuor elementis.

Conſtat autem, quòd ſi anima daret eſſe corpori, non eſſet ibi aliqua forma mixti ex elementis, nec eſſet alterius naturæ in homine alia forma, qua eſt corpus à forma animæ, cui contradicit Damaſcen. libro tertio, cap. tertio. Impoſſibile eſt inquit vnius naturę dicere animam, & corpus adinuicem comparata. Vnde propter iſtam diuerſitatem dicit, cap. ſexto. Vnitum eſt carni per medium intellectum Dei verbum. Quam diuerſitatem magis explicat, capitu. 16. dicens, Singularis homo ex duabus naturis compoſitus eſt, anima & corpore: ſeruat enim alterutra, & poſt vnionem naturalem proprietatem. & infra. Quare neceſſe eſt hominem dicere ad minus ex quinque compoſitum eſſe naturis, id eſt ex quatuor elementis, & anima. Intelligo ex quatuor elementis non manentibus quatuor, niſi virtute tantum, ſcilicet in forma mixti, vt uerè non dicatur compoſitus, niſi ex duplici natura, ſcilicet ex mixto, & anima, vel ex triplici, ſcilicet ex materia, & duplici forma, quarum vna eſt forma mixti, alia anima rationalis, quoniam ſecundum quod ſubdit, omnis compoſitio ex his, quæ proximè compoſuerunt compoſita dicitur eſſe. Ita & in Domino Ieſu Chriſto non partes partium intuemur, ſed quæ proximè componunt, id eſt, deitatem, & humanitatem. Amplius hominem duarũ naturarum dicentes, tres in Chriſto dicere cogemur. Propter quod in ſymbolo Athanaſij dicitur, Sicut anima rationalis, & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus: & conſtat, quòd in Chriſto duæ naturæ ſunt vnius ſuppoſiti Deus, & homo: ergo & in homine anima & caro, aut nihil eſſet, quod dicunt de homine. Hinc dicitur de ſpiritu & anima. ca. 13. Mira ſocietas carnis, & animæ, ſpiritus vitæ, & limi terræ, ſicut ſcriptum eſt, fecit Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, dans ei ſenſum, & intellectum, vt per ſenſum limum ſibi ſociatum viuificaret, & per intellectum regeret. & infra. Plenum fuit miraculo, quòd tàm diuerſa, & tam diuiſa abinuicem, adinuicem potuerunt coniungi, nec minus fuit mirabile, quòd limo noſtro Deus ſeipſum coniunxit, vt ſibi inuicem vnirentur Deus, & limus, tanta ſublimitas, & tanta vilitas. Item de ſpiritu, & anima cap. penult. dicitur. Dicimus corpus per coniugij copulam ſeminari: Dei vero iudicio coagulari in vulua, & compingi, atque formari, ac formato iã corpore animam creari, & infundi, vt viuat ex vtero homo ex anima conſtans, & corpore.

Non duas animas credimus eſſe in homine, vnã animalem, qua animat corpus, & alteram ſpiritalem, qua rationem miniſtret, ſed dicimus eandẽ eſſe animam in homine, quæ & corpus ſua ſocietate viuificet, & ſemetipſam ſua ratione diſponat. Ecce quod clarius quam dicere iam formato corpore animam creari, & infundi: non autem formatum eſt niſi aliqua forma. Hinc etiam dicit Richard. de Sancto Victo. quarto de Trinit. cap. 16. Proprium eſt hominis habere ſubſtantiale eſſe ex propagatione ſimul, & procreatione: nam anima procreatur, corpus propagatur. Proprium eſt brutorum habere ſubſtantiale eſſe ex propagatione ſola. Proprium eſt Angelorum habere ſubſtãtiale eſſe ex ſola procreatione.

Si autem propagatur ſecundum corpus, propagatio non eſt ſolius materiæ miniſtratione, ſed alicuius formæ ex materia productione, quod propagatio dicitur. Vnde ſuper illud Pſalm. Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, dicit Amb. Generauit te pater communicando carnem ſuam, creauit te Deus adhibendo potentiam ſuam. Aliter enim non eſſet propagatio, nec parentes aliquid agerent in propagatione, vnde verè parentes dici poſſent, nec Maria vera mater Chriſti poſſet dici, ſi non verè ſecundum carnis ſubſtantiam eum procreaſſet. Hinc Auguſtin. ſuper Ioann. par. 1. ſerm. 8. contra quoſdam qui Mariam veram matrem Chriſti eſſe negabant, dicit; Mater erat carnis, mater humanitatis. Vnde Damaſc. libro tertio, cap. 5. loquẽs de Chriſto dicit; Confinxit ſibi ex caſtis, & puriſſimis ſanguinibus carnem puram, & c. 12. Exiſtentia verò carnis in ipſo verbo per Dei genitricem. Et lib. 4. c. 5. Virginis puros, & immaculatos ſãguines ſibi ipſi viſceraliter carnem ſubſtituit. Corpus enim vnitũ eſt diuinitati, quod ex virgine corpus. De quo generalius loquẽs Boetius dicit de duab. naturis. c. 6. Poſt primũ hominem caro oĩs humana ex humana carne deducitur. Vnde differentem modum productionis hominis primi ſecundũ corpus & ſecũdũ animam explicat ſcriptura, cũ dicit Gen. 1. Formauit hoĩem de limo terrę, hoc quo ad corpus. Et inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, hoc quo ad animam. Quod exponens Ambroſ. ſuper illud, Beatĩ immaculati. Manus tuæ Dñe fecerunt me, & plaſmauerunt me, dicit. Hic ergo homo gemine ſubſtantiæ eſt. Alia enim eſt facta ſubſtantia, alia figurata. Et vt dicit Auguſt. 6. libro ſuper Geneſ. ad literam, viſibiliter in corpore, inuiſibiliter in anima, conſtans ex anima, & corpore. Vnde & Ezech. Propheta. trigeſimoſeptimo capit. loquẽs de corporũ reparatione in glorioſa reſurrectione, vt dicit Gloſſ. dicit, Acceſſerunt oſſa ad

oſſa

oſſa vnunquodque ad iuncturam ſuam, & ecce ſuper ea carnes, & nerui aſcenderunt, & extenſa eſt in eis cutis deſuper, & ſpiritū non habebant. Gloſſ. Iacebant tantùm humana corpora non habentia ſpiritum. Et ſuper illud, quod ſequitur. Et ingreſſus eſt in ea ſpiritus, & vixerunt. Gloſſ. Vt quomodo in prima productione hominis ſufflauit Deus in faciem eius, & factus eſt homo in animam viuentem, ſic & ſecunda conditio, id eſt reſurrectio mortuorum inſufflante ſpiritu viuificetur. Exercitus grandis, id eſt congregatio mortuorum. Ecce quòd in primi hominis creatione, & in vltimo omnium reparatione deſcribat ſcriptura aliā corporum formationem, quàm per animarū coniunctionem, de quo Ambroſ. ſuper illud, Manus tuæ Domine fecerunt me. Accepit Deus puluerem de terra, & plaſmauit hominem, vbi puluis, ibi plaſmatio, quod de limo eſt reſuſcitatur: terra enim in terram redit. Sed fortè dicet aliquis, quòd homo eſt ex corpore, & anima, non quòd corpus ſit aliquid ſeorſum ab anima, niſi ratione materię, ſed quod corpus ſit aliquid ratione eius, quod eſt forma, qua eſt corpus, & hoc nō eſt niſi ab anima. Per hūc enim modum aſinus poteſt dici eſſe compoſitus ex anima, & corpore, quia etiam de anima bruti dicitur in ſecundo de anima, quòd ipſa eſt actus corporis. Conſtat autem, quòd ipſum eſt compoſitum ex actu, & eo cuius eſt actus. Quod videtur ſenſiſſe Auguſtinus etiam de anima rationali, vbi dicit in fine de immortalitate animæ. Anima non localiter iungitur ſummis illis æternis rationibus prior, quàm corpus: quantò etiam corpore melior: nam iſta propinquitas non loco, ſed naturæ ordine dicta ſit. Hoc autem ordine intelligitur à ſumma eſſentia ſpecies corpori per animā tribui, qua eſt in quantumcunque eſt. Per animam ergo corpus ſubſiſtit, & eo ipſo eſt, quo animatū, ſiue vniuerſaliter, vt mundus, ſiue particulariter vnunquodque animal intra mundum. & infra. Manente quippe anima corpus per illam ſubſiſtit dantem ſpeciem non adimentem. & infra. Tradit enim ſpeciem anima corpori, vt ſit corpus inquantum eſt. & infra. Quia non niſi traditione ſpeciei ſit corpus per animam. & infra. Corpus enim nullū ſit niſi accipiendo per animam ſpeciē. Quod totum plenè retractat explicando, quòd non erat de intentione ſua eſſe corporeum in homine eſſe ab anima, licèt aliquando hoc ei viſum fuit. Sic enim dicit in lib. retractationum, retractādo iam dicta à ſe in libro de immortalitate animę. Illud temerè dictū eſt, à ſumma eſſentia ſpeciem corpori per animam tribui, qua eſt inquantū eſt. Per animam ergo corpus ſubſiſtit, & eo ipſo eſt, quo animatur, ſiue vniuerſaliter, vt mundus, ſiue particulariter, vt vnunquodque animal intra mundum. Hoc totum prorſus temerè dictum eſt.

Quòd ſi ſic: ergo contrarium diſcretè dictum eſt, corpori ſpeciem non per animam tribui, quæ eſt inquantum eſt, & quòd non per animam ſubſiſtit inquantumcunque corpus, & quòd non eo eſt inquantum corpus quo animatur, & cætera huiuſmodi. Et hoc intellexit Auguſt. proculdubio retractando hoc generaliter, tàm de anima mundi, quàm poſuit Plato, quàm de anima hominis, ſed de anima hominis ſolūmodo, quo ad hoc, ꝙ dicit eam corpori dare eſſe corporeum.

De anima verò mundi quo ad hoc idem, & quo ad hoc, ꝙ videtur aſſerere, quod mundus habet animā, ſed hoc non, quia ſentiret hoc eſſe falſum. Sed quia non certitudinaliter nouit hoc eſſe verum ſecundum quod retractationem hāc quo ad illam clauſulam. Siue vniuerſaliter vt mūdus, exponit in libro retractationum, retractando quædā dicta in libro Muſicæ, dicit ſic, Animal eſſe iſtum mundum ſicut Plato ſenſit aliíque Philoſophi plurimi, nec ratione certa indagare, nec diuinarū ſcripturarum auctoritate perſuaderi poſſe cognoui. Vnde tale aliquid à me dictum, quo id accipi poſſit, etiam in libro de immortalitate animæ temerè dictum notaui, non quia falſum hoc eſſe confirmo, ſed quia nec verum eſſe comprehendo, ꝙ ſit animal mundus. Vnde quia dictæ clauſulæ retractationem factam in libro de immortalitate animæ expoſuit; alia autem retractata ibidem de eo, ꝙ dixit animam humanam dare eſſe corporeum, omninò non expoſuit, nec ſuper eam reuerſus eſt; cum tamen æquè occaſionem habuit reuertēdi ſuper vnum, ſicut ſupra alterum, vt patet ex eis, quæ de proximo præcedunt iam dicta, clarum eſt, & dilucidum, quòd retractationem illam, quo ad dicta de anima hominis omninò ratam habuit, nec eam in aliquo exponendam putauit. Quod dico propter aliquos illud dictum iam. Non quia hoc falſum confirmo, volentes retorquere etiam ad retractationem dictam de anima hominis, quod nequaquàm poſſunt, quia expreſsè ly hoc præcisè demonſtrat id, quod notauit temerè dictum, quo ad illam clauſulam, ſiue vniuerſaliter, vt mundus, vt patet aſpicienti.

Nec poteſt aliquis dicere, quòd Auguſtinus intelligit animam dare ſpeciem corpori, de dare ſpeciem, quemadmodum Auicennas poſuit intelligentias dare formas, quia vt patet inſpicienti, intendit probare, quòd anima non poteſt conuerti in corpus proprium, de quo magis videretur, per hoc ſcilicet medium, quòd dat ei formam ſe ipſa, quæ nullo modo per corpus poteſt ei adimi, ex quo dat eam illi.

Vnde etiam expreſsè dicit. Quo corpus eſt, eſt ipſa anima, qua animatur, quod non eſt niſi dando formam, quæ ipſa eſt, vt ſecundum mentem Auguſtin. idem ſit hic animam dare formam corpori, & ipſam ſe ipſa eſſe formam corpori.

Aliter enim eſſet aliqua alia forma media inter animam, & corpus, qua ipſum corpus informaretur actione animæ ſumentis illam, & imprimentis eam corpori, quod expreſsè negat ſubdens poſt verba præpoſita.

Nec inuenitur aliquid inter ſummam vitam, quæ ſubſtantia, & veritas eſt incommutabilis, & id qđ vltimum viuificatur.i.corpus, niſi viuificans anima. Ex quo concludit intentum ſubdens. Quòd ſi tradit ſpeciem anima corpori, vt ſit corpus inquãtum eſt, benè vtique ſpeciem tradendo adimit. Adimit autem anima in corpus tranſmutando.

Non igitur anima ſiue per ſeipſam corpus fit, quia non niſi manente anima corpus per eam fit, ſiue per aliam, quia non niſi traditione ſpeciei fit corpus per animã, & ademptione ſpeciei anima in corpus conuerteretur. quod nullo modo ſequitur, niſi anima corpus informare ſeipſa intelligatur. Quod re vera tanq̃ temerariè dictum retractauit, vt dictũ eſt. Quia verò Auguſt. interponit. Siue vniuerſaliter vt mundus, ſiue particulariter vt vnumquodque animal intra mundum, volunt aliqui concludere, ꝙ eſſet contra Auguſt. bruta habere formas quibus ſunt corpora à ſuis animabus. Sed manifeſtum eſt ꝙ ibi non loquitur, niſi de anima rationali. Vnde animal non poteſt ibi ſupponere, niſi pro animali rationali. Nullo enim modo eſt intẽtio ſua de probando animam irrationalem non poſſe conuerti in corpus. & per hoc ipſam eſſe immortalem, ad quod tñ probandum hoc inducit interimendo per hoc vnum membrum diuiſionis, cuius membra interimit ex hoc concludendo, ꝙ anima omninò eſt immortalis, à quo intitulauit totũ librum dando ei nomẽ De immortalitate animæ. ſecundum ꝙ hæc patẽt inſpicienti progreſſum libri. Vnde & adiungit probationem ex abundanti, ꝙ nec anima rationalis poſſit conuerti in animam irrationalem, cum dicit. Hoc de irrationali anima, &c. Quare cum non poſſit eſſe corporeum qđ ponit hominem in ſpecie ſubſtantiæ ſubalterna, niſi ab aliqua forma, relinquitur ergo de mente Auguſt. fuiſſe, in homine eſſe aliam formam præter animam rationalem, quę dat eſſe corpori ſecundũ ꝙ eſt corpus ſimpliciter, quod ab anima ſumit eſſe viui animati. dicente eodem Auguſtin. de verbis Apoſtoli ſerm. 16. Si Dominus noſter Ieſus Chriſtus tm̃modo animam humanam ſuſciperet, mẽbra eius non eſſent niſi animæ noſtræ, quia verò & corpus ſuſcepit, profectò illius membra ſunt, & corpora noſtra. Et infra. Præſentia animæ tuæ caro viuit. Eſt enim anima vita quædam, qua viuit caro. & infra. Spiritus Dei habitat in anima, & per animam in corpus, vt & corpora noſtra templum ſint Spiritus Sancti. Quia ergo ad integritatem naturæ humanæ pertinent, vt aliqua duo ſecundum formã, corpus. ſ. & anima: ideò Chriſtus ambo accepit nunq̃ alterum eorum dimiſſurus. dicente Damaſcen. de duabus naturis in Chriſto.

Quod quidem animam humanam habuit, ait ipſe: Poteſtatem habeo ponendi animam meam. Quod autem corpus habet, teſtis Ioſeph qui petijt Corpus Chriſti. Et ne credatur dictum ſecundum cõmunem vſum loquendi, ſicut dicitur de alijs mortuis corporibus, corpus illud mortuũ dici Corpus Ieſu: ſubdit. Quoniam autem & ab anima animales operationes, & paſſiones aſſumpſit: teſtes ſunt quæ per corpus non corrumpendum omninò ſanctæ ipſius animæ operationes. Vidit enim &c. Et infra. Non enim vidit omninò ſecundum corpus corruptionem, ſed deciſionem, & fluxum naturaliter ſuſtinuit. Corruptio enim eſt in ea, ex quibus eſt corpus reſolutio, & ante omnia ipſa vita, quæ eſt animalis operatio prima, ex anima tradita corpori eſt. Ecce quia Chriſtus Corpus habuit non corrumpendum, quod nec ſeparata anima vidit corruptionem, cui præſentia animæ vitam tribuit, quod non eſſet, ſi corpus illud ab anima corpus eſſet. Illud enim corpus cuius anima eſſet, vt pars eſſentialis, & quod eſſe corporeum haberet ab anima, neceſſario corruptum eſſet, quo ad rationẽ corporis, licèt maneret ſecundum rationem materiæ anima ſeparata. Propter quod diximus in noſtro primo Quolibet. ꝙ magis conſonum eſt fidei, quæ ponit Prophetam dicendũ corpus Chriſti non corrumpendum, ponere quòd corpus dicitur in homine à partibus materiæ, quàm ponere, quòd dicitur corpus à forma corporeitatis alia ab anima, quæ eſt putredinis de nouo introducta, & etiam q̃ ponere ꝙ dicitur corpus à forma corporeitatis, quæ manet in ea anima ſeparata, ſi ponatur ire in corruptionem, ſicut forma putredinis. Idem enim inconueniens ſequitur vtrunque modum ponendi, ſ. quod contra dictũ Prophetæ corpus Chriſti videret corruptionem, quod nõ ſequitur ponentem corpus dici à partibus materiæ. Sed poſtq̃ ponimus illam formam corporeitatis manentem ſeparata anima rationali, ſed diuino miraculo detineri, ſecundum quòd poſtmodum in alijs Quodlibet. declarauimus ad hoc non ſequitur vllo modo dictum inconueniens, quia manet in eadem diſpoſitione, qua erat ſub anima, propter quod & eandem operationem habet, quam habebat ſub anima. Habet enim eſſe in materia virtute miraculi dans ei eſſe ſubſtantiale corporeum, & conſeruans eam, atque compoſitum ex ipſa, & materia, nullo autem modo diſponens ad putrefactionem, aut vltimatam corruptionem, neque diſpoſitionem, ad quam ſtatim ſequitur neceſſariò actus putrefactionis, aut aptus eſt ſequi. Et ſic ponere quòd talis forma ſic ponitur conſeruari, nullo modo eſt ponere, quòd forma aliqua ponatur in ſuo proprio poſſibili, ſine propria operatione, quod neceſſario ſequeretur ſi prædicta forma putredinis ſuperinducta poneretur, quia illa forma non eſt nata dare eſſe materiæ, neque conſeruare eam aut compoſitum ex ipſa & materia, niſi vt eſt in via ad putrefactionem & vltimatam corruptionem, quam ſtatim & neceſſariò cõſequitur actus. Et ſic ponendo quòd corpus eſt homo à dicta forma, ſaluatur quòd idem Corpus Chriſti erat viuũ & mortuum, manens omnino idem & incorruptũ. Idem dico non ſolùm ſecundum rationem diuini ſuppoſiti, ſed ſecũdum rationem formæ naturalis.

Quod

Quod non poteſt ſaluari ponendo, quòd homo dicatur corpus ab anima rõnali, quia hoc ponens nõ põt ſaluare Corpus Chriſti non fuiſſe corruptum ſm̃ veram rõnem corporis. In quo illam poſitionem ꝙ corpus in homine dicatur à partibus materiæ extra partes, commendaui comparatiuè reſpectu alterius poſitionis, quæ dicit ꝙ corpus in homine dicitur ab anima rationali: Et hoc quo ad articulum de Corporis Chriſti incorruptione, cui nõ eſt contrarium illum eundem articulum poſtmodum improbare ſimpliciter, maximè quia in illa quæſtione nullam dictarum trium poſitionum cõmendaui, niſi comparatiuè, ſed nullam earum abſolutè tenui, aut ſuſtinui ſicut patet inſpicienti. Sic igitur vt mihi videtur clarum eſt ꝙ ſm̃ dicta ſanctorum homo Chriſtus ſicut & cæteri eſt ex corpore & anima, corpore exiſtente ſeorſum aliquid ab anima, non ratione materiæ tm̃ & partium eius exiſtentium extra partes, ſed etiam rõne formæ ſubſtantialis corporeitatis alterius à forma, quæ eſt anima. Quali modo non poteſt dici aſinus cõpoſitus ex corpore & anima, quia in ipſo non eſt corpus aliquid ſeorſum ab anima, niſi ratione materiæ. ſed ꝙ eſt corpus, hoc nõ eſt niſi à forma, quæ eſt ipſa anima bruti. Vnde quemadmodum materia nuda ſe habet ad animã bruti, ſic materia ſub forma corporeitatis ſiue ipſum corpus ſimpliciter ad animam hominis. eſt enim vtrunque eorum potentiã vitam habens abijciens animam, ſiue à quo anima dans eſſe eſt ablata per intellectum. Dicuntur. n. ambo potentia vitã habentia quemadmodũ ſemen hẽt potentiã vt viuat. Corpus aũt organicũ in vtriſq; eodẽ modo ſe hẽt ad aĩam vtranq;. Eſt .n. in vtriſq; qđ organicum eſt potentia vitam habens non abijciens aĩam. Dicitur. n. in vtriſq; qđ organicum eſt potentia vitam hñs, quia hẽt iam aĩam qua agat, & patiatur, ſed in illo tpe quo dr̃ potentia vitã habens, nec agit nec patitur, ſed eſt ſicut animal dormiens. Et dr̃ in potentia in tpe in quo non agit, cui rñdet actus ſecundus egrediens ab actu primo qui eſt anima, vt non ſit hoc modo aliquid hñs vitam in potẽtia, niſi actu aĩatum anima, quæ eſt principium ſecundorum actuum vitę, quos reſpicit illa potentia. Et eſt dña in eſſendo aĩam actum corporis organici in bruto & in hoĩe, quo ad duo. Primò quia aĩa bruti nõ ſolùm eſt forma & actus corporis organici ſm̃ quod eſt organicum, dans organico inquãtum eſt organicum, eſſe organicum, includendo ſubſtantiam animæ in rõne organici corporis, ſed ẽt forma & actus corporis ſimpliciter ſecundum quod eſt mixtum abſolutè, ſed ſecundum aliam & aliam intẽtionem, quia eſt forma & actus corporis ſimpliciter, vt eſt mixtum, rõne qua eſt forma ſimplex hñs vim formæ mixti, immò verè exiſtens forma mixti. Eſt verò forma & actus corporis organici, ratione qua eſt forma, quæ eſt anima, & eſt illa intentio prior, & imperfectior, iſta verò poſterior & perfectior. Vnde & includit illam in eodẽ ſimplici ſecundum rem. Sed illa perfectior diſtinguitur in duas, quia ſecundum intentionem vegetabilis eſt perfectio organici nutritiui inquãtum nutritiuum eſt, ſecundum verò intentionem ſenſitiui eſt perfectio organici ſenſitiui, nec hẽt vlteriorem intentionem. Et ſecundum hoc hẽt anima talis tres intentiones: quarum vltima includit alias in eodem, & hẽt eas ſecundum idem ſimplex in re. Sed aliæ duæ ſtant in planta ſine tertia, & prima ſtat in lapide ſine alijs. Anima verò hominis non eſt forma & actus corporis ſimpliciter ſecundum quòd eſt mixtum, ſed tale eſt ab alia forma ſecundum prædicta, in qua conuenit cum lapidibus, ſed eſt ſolum forma & actus corporis organici ſecundum quod eſt organicum, dans ei eſſe organicum, includendo ſubſtantiam animæ in rõne corporis organici. ſed ſecundum duas intentiones, quia ſecundum rõnem ſiue intentionem vegetabilis eſt perfectio organici nutritiui inquãtum nutritiuum eſt, in quo conuenit homo cum plantis. ſecundum verò intentionẽ ſenſitiui eſt perfectio organici ſenſitiui. Et hoc nõ ſolùm ſecundum ſubſtantiã aĩæ, ſed ſecundum potentias organicas conſimiles in hoc potentijs organicis brutorum. Sed hẽt vlteriorem intentionẽ .ſ. rõnabilem ſiue intellectualem, ſecundum quam eſt perfectio hoĩs inquantum homo eſt, & corporis organici, vt hoĩs eſt & hoc ſecundum ſubſtantiã, ſed nõ ſm̃ eius potentiam, quia potentia iſta ſeparata eſt non organica, quia hẽt operationem intelligendi non vt in organo exiſtens, qđ perficit potentia illa, quemadmodum potẽtia viſiua perficit oculum. licèt indigeat organis ſenſitiuis & eorum operibus ad ſuam operationem. Vnde quo ad rõnem vegetabilis, & ſenſibilis, definitio illa Anima eſt actus corporis organici potentia vitam habentis, omninò vniuocè conuenit aĩæ hoĩs & bruti, inquantum aĩa hoĩs perficit ſm̃ rõnem vegetabilis & ſenſibilis. Licèt. n. iſta educta eſt de potẽtia materiæ, & ſubſtantialiter extenſa ſm̃ eius extenſionem, illa verò nequaq̃, hoc non refert ad rõnẽ actus, ſm̃. n. omnem eundem modum & eandem rõnem aĩa hoĩs, & aĩa bruti perficiunt corpus organicum ſm̃ rõnem vegetabilis, & ſenſibilis ita ꝙ non aliter anima perficit modo ſm̃ has rõnes, q̃ ſi eſſet educta de potentia materiæ. Inquantum verò anima hoĩs perficit ſecundum rõnem rõnalis ſiue intellectualis, licèt quãtum ad naturam ſubſtantiæ animæ vniuocè perficit ſp. quantum tñ ad rõnem ipſius potentię rõnalis, purè ęquiuocè perficit cũm alijs potentijs. Et ideò dicit Cõmen. poſt principium ſuper ſecundum de aĩa. Si poſſibile eſt definiri aĩam definitione in vniuerſali, nulla definitio eſt magis vniuerſalis, q̃ iſta, nec magis conueniens ſubſtantiæ aĩæ. Et induxit hunc ſermonem ſub forma dubitationis cum dixit. Si igitur aliqđ vniuerſale dicendum eſt in omni anima, dicemus quòd eſt prima perfectio corporis naturalis organici, excuſando ſe ab æquiuocatione accidente in partibus huius definitionis.

Perfectio enim in anima rationali, & in alijs virtutibus animæ, ferè dicitur puta ęquiuocatione. quoniam vt dicit inferius, non latet, ſed manifeſtū eſt ex hac definitione, ꝙ impoſſibile ſit ꝙ anima ſit abſtracta à corpore, aut ſecundum omnes partes, aut ſecundum aliquam eius. Apparet enim ꝙ quædam eius virtutes ſunt perfectiones partium corporis, ſecundum ꝙ formæ naturales perficiuntur per materiam. & tale impoſſibile eſt, vt ſit abſtractum ab eo, per quod perficitur. Sed hoc non eſt manifeſtum in omnibus partibus eius, cum ſit poſſibile, vt aliquis dicat ꝙ quædam pars eius non eſt perfectio alicuius membri corporis. Et in hoc ſolo reſtat, ꝙ definitio prædicta ſit purè ęquiuoca. Propter quod dixit ferè. Nos autem qui ponimus ꝙ anima ſecundum ſuam ſubſtantiam eſt forma & actus corporis: multò maiorem neceſſe habemus ponere vniuocationem, q̄ poſuit Auer. Et licèt in homine ſint duæ formæ ſecundum prædeterminatum modum, quia tñ vna perficit ſecundū rõnem corporis ſimpliciter, alia ſm̄ rationem organici, & ſic perfectio ab vna materialis eſt reſpectu perfectionis ab alia: ideò verè vnum naturale compoſitum eſt homo ex corpore organico, vt eſt brutum, in quo non eſt niſi vnica forma. & hoc ab vnitate formæ vltimæ, quia compoſitum ex materia & forma præcedẽs non eſt aliquid in actu perfecto reſpectu formæ vltimæ, ſed ſolùm in potentia ſicut materia. Aliter enim compoſitum non diceretur vnum, ſicut non diceretur vnum compoſitum ex materia & vnica forma, ſi materia eſſet aliquid in actu in compoſito, niſi ſicut dñr vnum illa, quæ ſunt vnum per contactum & ligamen. Nunc aũt quia quod eſt materia reſpectu animæ in homine: licèt in ſe ſit cõpoſitum, non comparatione ad ipſam niſi ſicut materia ad formam: ideò cõpoſitum qd̄ eſt homo non dr̃ vnum niſi quia ſua forma vltima eſt vna. Propter qd̄ non eſt propriè dicendum, ꝙ homo eſt corpus & anima, nec ꝙ eſt anima vtens corpore, ſed ꝙ eſt verè compoſitum naturale ex corpore & anima, vt ex materia & forma. quæ licèt non dat eſſe corporis ſecundum ꝙ eſt corpus ſimpliciter: dat tñ eſſe corporis ſecundum ꝙ eſt organicum, vt patet ex determinatis. Vnde Auguſt. qñ dixit in libro de immortalitate animę, ſpeciem corpori per animam tribui qua eſt in quantuncunq; eſt: per animam ergo ſubſiſtit, & eo ipſo eſt quo animatur, & cętera huiuſmodi: procul dubio verum dicit loquendo de corpore ſub ratione, qua eſt organicum, quia ipſa anima dat eſſe organicum, nec ipſum eſt abijciens animã, vt dictum eſt. Falſum aũt eſt loquendo de corpore ſub rõne qua eſt corpus ſimpliciter, vt patet ex dictis. Et quia Auguſt. ſuper hoc nihil diſtinxerat in lib. de immortalitate animæ, ideò retractando dixit totũ illud temerè eſſe dictũ, maximè reſpiciẽdo ad illud qd̄ dixit, in quantũcunq; eſt. Quo procul dubio implicauit ꝙ anima homini det ſpeciẽ, & eſſe corpori ſm̄ quãcunq; rõnem in eſſe corporis conſideratur, qd̄ non eſt verũ vt dictum eſt. ꝓpter qd̄ illud benè indiguit retractatione. Ex quibus ſoluitur argumentatio aliquorum dicẽtium, ꝙ ſi anima hominis non perficeret hominem ſm̄ ꝙ eſt corpus ſimpliciter, ſed alia forma. quæ non eſt anima educta de potentia materiæ, duplex inconueniens & impoſſibile ſequitur. Vnum, ꝙ tunc corpus ſimpliciter in homine non poſſit nutriri, aut augeri, quia nutritum & augmentatum agit in nutrimentum ſua forma, ipſum in ſe conuertendo, in fine faciendo ſimile quod in principio eſt cõtrarium, ſm̄ Philoſophum 2. de anima, & 1. de generatione. Forma aũt dicta puta caro. Vnde caro cum nõ eſt anima, ſed mixtum ſimpliciter, iſta nullo modo habet agere actiones nutritionis, & augmenti, quia non ſunt actiones formæ niſi quæ eſt anima, ſm̄ Philoſophum 2. de anima. Aliud verò, ꝙ cũ omnis forma, quæ eſt anima nobilior eſt, q̄ illa quæ non eſt anima, ſicut & viuens nõ viuente, & forma qua brutũ eſt corpus ſimpliciter & mixtũ, eſt anima ſi in bruto non ſit ponere gradus formarum. Forma verò, qua homo eſt corpus ſimpliciter, & mixtum, non eſt anima nec dans vitam. Nobilius ergo mixtum eſt corpus bruti, quàm corpus hominis.

Et eſt dicendum ad primũ, ꝙ ſicut in bruto materia in nutritione & augmento non agit, neq; rõne ſui, neq; rõne formæ bruti, ſm̄ ꝙ dat eſſe mixti, licèt nutritio non hẽt eſſe in ipſo, aut augmentatio, niſi per conuerſionem in ipſam principaliter, ſm̄ quòd eſt aliquid in forma mixti: licèt principaliter agit organicum forma ſua ſm̄ rationem vegetabilis, quæ ſm̄ ſubſtantiam, & ſm̄ potentiam vegetabilis eſt actus totius mixti, quod ſm̄ quod mixtum in potentia eſt ad vegetabile in planta & in bruto, licèt non ſecundum aliam formam, ſecũdum rõnem tñ alterius intentionis & potentiæ perfectibilis ab eadem forma, & per hoc nutritionem & augmentum recipit corpus vt mixtum eſt in planta, & in bruto, non tñ agendo forma mixti, ſecundũ quod præcisè eſt mixti, ſic dico in propoſito, quòd licèt in homine in nutritione, & augmẽtatione non agit forma mixti educta de potentia materiæ, quàmuis in ipſum principaliter hẽt fieri conuerſio nutrimenti quo fit nutritio, & augmentum, quia tñ forma hoïs, quæ anima eſt, ſm̄ ſuam ſubſtantiam, & potentiã ſiue intentionẽ vegetabilis, eſt perfectio illius mixti inquãtum organicum eſt ſm̄ iam dicta, forma ſua inquantum organicum eſt, agit mixtum illud in nutrimentum, & conuertit ipſum aſſimilando formæ mixti. Licèt enim ſit ſecundum rem alia forma, quæ eſt anima, & alia quæ eſt mixti in homine, & non in bruto, tantundem tamẽ anima ratione potentiæ ſuæ vegetatiuę vim hẽt aſſimilandi nutrimentum mixto nutriendo & augmentando ſecundum quod mixtum eſt, quantum habet forma bruti potentia, & intentione vegetabilis. Nec refert ad propoſitum ſiue vis illa vegetatiua ſit in eadem forma re cum forma mixti: ſiue non.

Per idem patet in parte ad ſecundum: dicendũ eſt enim ſecundum Comment. ſuper 7. Metaphyſ. quòd ſemina ſunt illa, quæ dant formas rerum generatarum ex ſeminibus per formas, quas dederũt ſemina generantia, quæ ſunt virtutes naturales diuinę, generantes ſibi ſimilia, ſecundum quod artes generant artificiata. Et ideò dixit Ariſtotel. in libro de animalibus, quòd iſtæ virtutes aſſimilantur intellectui, quia agunt actione intellectus, non per inſtrumentum corporale. Et in hoc differunt à virtutibus naturalibus, quæ in corpore animalis agunt per inſtrumenta determinata, ſed vniuerſaliter non agit niſi per calorem, qui eſt in ſemine. Semina ergo, quę deſcinduntur ab homine, & brutis, & plantis in calore naturali habent impreſſas virtutes formarum perfectarum illorum, à quibus deſcinduntur, & in virtute illarum ſemen, ſecundum Philoſophum. 2. Phyſic. & 5. Metaphy. actiuũ eſt & mouet ad generationem ſimilis ſecundũ formam, ita quòd ſi in materia ſeminis tota forma eius, à quo ſemen deſcinditur eſt in potentia, ipſam perfectè totam educit de potẽtia in actum, & generat ſimile in ſpecie, & forma perfecta, vt plantam ex ſemine plantæ, & brutum ex ſemine bruti. Si verò in materia ſeminis non fuerit in potentia tota forma eius, à quo deſcindit̃, ſed aliquid eius: agit tamen tranſmutando, ac ſi totam poſſet educere de potentia materiæ in actum, & quia totam non poteſt, producit quod ex materia eſt producibile ſecundum eãdem perfectionem formæ, qua nata eſt eſſe in eo, à quo ſemẽ deſcinditur, & quo ad illud perfectè aſſimilat. Quamuis ergo forma bruti ratione, qua eſt anima, ſcilicet ratione vegetabilis, aut ſenſibilis intentionis nobilior ſit forma mixti in homine, vt mixti eſt, quemadmodum quo ad hoc forma inferioris vermis nobilior eſt forma cœli, ſi non eſt ſubſiſtens per animam, & viuens: ratione tamẽ qua eſt forma mixti ſimpliciter, multò nobilior eſt illa forma mixti generanda in homine de potentia materiæ, & eſt multò nobilior mixtio, quàm in quocunque alio, quantò nobilior eſt vis generatiua animæ hominis imprimentis virtutem in ſemine, qua ſemen eſt actiuum, quam vis generatiua cuiuſcunque alterius creaturæ, dicente Alga. 5. Metaphyſ. Ex omnibus commixtionib. illa eſt perfectior, quæ fit ſperma hominis, quod habet aptitudinem recipiendi formam humanam. Licèt enim hoc non exprimat: exprimit tamen Auic. cuius expoſitor fuit, vt dicetur iam, à quo etiam nunquam diſcordabat aliquis Philoſophorum. Qui enim ponebant, quòd intellectus eſſet vnus in omnibus, & non forma, ſed motor corporis tantum, planè ponebant, quòd homo non erat in genere entium abſque aliqua forma pręter animam. Qui etiam ponebant, quòd in diuerſis eſſent diuerſi, etiam ponebant corpora propagari, & præparari à generante naturali, & tunc animã à creatore infundi. Dicit enim Auicenn. 4. Metaphyſicæ ſuæ. Non poteſt eſſe, vt ei, quod permaneat exiſtens per ſe non in ſubiecto, nec de ſubiecto, vllo modo ſit eſſe poſt non eſſe, ſed oportet, vt pendeat aliquo modo à ſubiecto ad hoc, vt ſit. Cum autem fuerit, non eſt res, quę eſt exiſtens per ſe, ſed eſt ex aliquo, vel cum. Primum eſt, ſicut corpus, quod eſt ex hyle, & forma. Secundum eſt, ſicut animæ rationales cum generatione corporũ. Et tunc pluralitas ſui eſſe pendebit ex illo. & infra. Igitur cum ſit corpus, verbi gratia, ſicut ignis non eſt pluralitas ſui eſſe, niſi vt fiat ex materia, & forma: igitur pluralitas ſui eſſe habet ſubiectum, & hoc eſt materia. Igitur res ex qua fit primum eſt forma, quæ fit in materia, & fit corpus ex coniunctione eorum. Anima quoque non prouenit niſi per eſſe ſubiecti corporalis, & pluralitas ſui eſſe in illo eſt exiſtẽs per illud propter hoc, quòd illa materia appropriatur ſibi. Et quia anima non habet eſſe poſt non eſſe, niſi cum fuerit eſſe corporeum, ſecundum modum commixtionis, per quam adaptatur fieri inſtrumentum eius, per quam diſcernatur certitudo ſuæ nouæ inceptionis, non quòd certitudo eius ſit in illa tunc, cum fuerit in illis corporibus pluralitas huius commixtionis, tunc erit pluralitas eſſendi animam. Hoc etiam re vera ſenſerũt antiqui Doctores. Vnde dicit Magiſter Guiliel. Altiſſ. in ſumma ſua. In generatione hominis primò eſt materia ſub vili forma, ſcilicet ſub forma ſeminis, poſtea recipit meliorem formam quouſque habilitata ſit habilitate vltima, ſiue organizatione ad receptionem animæ. Et ſecundum hoc aliàs determinauimus, ꝙ ſimul in eodẽ inſtãti iſta forma mixti generatur, & anima creatur, & dat illa forma mixta eſſe corporeum, vt ſit compoſitum ex hyle, & materia, quod eſt pars vna hominis, & anima eſt pars alia, dicente Auic. 5. Metaphyſ. Dicimus, ꝙ corpus dr̃ genus hominis, & dicitur materia hominis: cũ autem fuerit materia hominis, ſine dubio eſt pars eius. Impoſſibile eſt autem partem prædicari de toto. Quod nullo modo eſſet verum ſi corporeitas eſſet à ſubſtantia animæ rationalis, tunc enim corporeitas non eſſet niſi intẽtio, in qua fundatur ratio generis, quod vt confuſum, & indeterminatum prædicatur de eo, cuius eſt, vt de determinato. Nec eſſet aſſignare differentiam inter corpus, quod eſt pars, & inter corpus, quod eſt genus, plus in homine, quàm in brutis. In bruto enim ſecundum ponentes vnam formam in ipſo præter hyle, non eſt accipere partes, niſi ſecundum intentionem generis, & differentiæ, vt in bruto, vt ſecundum rationem differant corpus, vt eſt pars, & corpus, vt eſt genus. In hoĩe autem corpus vt accipitur ſicut quid determinatum in forma naturali corporeitatis differentis à corporeitatib. exiſtentib. in alijs, cui aduenit forma alia præter corporeitatẽ addita illi, & in ea ſuſtẽtata, ſic eſt pars. Vt verò accipitur ſicut quid indeterminatũ incorporeitate, quę in bruto aliqua differentia propriæ corporeitatis determinatur, & in hoĩe aliqua alia nobiliori differentia corporeitatis determinatur,

diffe-

differentibus ſolùm inter ſe determinato, & indeterminato, ſicut intentiones, non ſicut res diuerſæ, ſic corpus eſt genus hominis, ſicut bruti, quod deſcendit in homine per nobiliorem differentiā corporeitatis. Et eſt illud compoſitum ſecundum rationem ex intentione generis, & differentiæ, includens in ſe materiam corpus, quod eſt pars hominis: illi enim aduenit anima rationalis, vt differentia, qua conſtituitur in ſpecie ſpecialiſſima, & in qua habet triū differentiarum intentiones, quibus diſtinguitur à vegetabilibus, & brutis, & Angelis, vt differentia propriæ corporeitatis propriè differat ab inanimatis: differentia propriæ vegetabilitatis à plantis: differentia propriæ ſenſibilitatis à brutis, differentia rationabilitatis ab Angelis. Eſt enim confinium homo corporalium, & incorporalium creaturarum, differens ſuo rationali à brutis ſic ab irrationalibus. Hinc dicit Auic. de corpore, quod eſt genus. Prædicatur de compoſito ex corporeitate, quæ eſt ſicut materia, & ex anima. Collectio enim horum ſubſtantia eſt, quamuis ſit coniunctio ex multis. Vnde ſi vegetatiuum in homine eſſet forma corporeitatis educta de potentia materiæ, ſicut in brutis: & anima rationalis cum ſola potentia rationali, ſiue intellectuali eſſet ab extrinſeco, tunc conſimili modo animal vno modo eſſet genus hominis, alio modo pars, & eſſet homo compoſitus ex animali, & anima rationali, dicente Auic. Si accipiatur animal tali conditione, vt non ſit in ſua ſubſtantialitate niſi corporeitas, & vegetabilitas, & ſenſualitas, & vt id, quod eſt præter hoc ſit præter ipſum, tunc non erit longè quin ſit materia homini, & ſubiectum, cuius forma eſt anima rationalis. Ex quo claret multū, quomodo brutum nullo modo poteſt dici compoſitū ex corpore, & anima, ſicut homo. Patet ergo reuertendo ad propoſitum, ꝙ licèt ſecundum rationem vitæ vermis nobilior eſt cœlo: ſecundum tamē aliam rationem formæ ſuæ, quæ. ſ. eſt generatiua formæ vermis, eſt multo nobilior, q̄ ſit vermis, aut aliquid inferiorū, quæ generari habent à cœlo. Semper. n. agens præſtantius eſt patiente, & producēs producto in ordinatis eſſentialiter, ſcd'm quod ordinantur cœlū, & iſta inferiora ab ipſo generata.

Sic ergo patet q̄ ex parte corporis Chriſti potius tenendum eſt ſecundum vſum hactenus obſeruatum, & ſecundum dicta ſanctorum, ſignari nomine corporis. Et ſequitur inquirendum quid potius tenendum eſt ex parte ipſius conuerſionis in corpus Chriſti, in quid. ſ. tota ſubſtantia panis, & ſecundum materiam, & ſecundum formam ponēda eſt conuerti, quia ſupponendū eſt, ꝙ nihil ſubſtantiæ eius permaneat completa conuerſione, quia cum verū corpus Chriſti cōuerſione perfecta ponendū eſt ibi eſſe, & verè eſſe, licèt non vt in loco, vel ſicut ſubiectū ſub accidentib. qđ proprijs accidentib. cōmenſuratur loco, nec ſicut in ſigno tm̄, ſed quodā modo huic ſacramento proprio. Et nō eſt ibi p aliquam loci mutationē, quia tunc deſcēdens de cęlo non maneret in cęlo. Secundum. n. ꝙ dicit Magiſter Guilhel. Altiſſi. in ſumma ſua, ſine aliquo deſcēſu, & motu eſt corpus Chriſti in altari, & ſine aliquo aſcenſu forma panis deſinēte eſſe eſt corpus Chriſti in cęlo, vnde ſimul eſt in altari, & in cęlo. Corpus aūt vnum non pōt localiter eſſe in diuerſis locis, vt infra videbit̃. Aut ergo erit ibi ſcdm modum propriū huic ſacramēto, aut erit ibi per conuerſionē alterius in ipſum illo nō manēte, quod cōuerſum eſt, licèt non annihilato. Si. n. aliquid qđ erat, aliud fuerit effectum, non vtiq; oīnò non erit. Si. n. oīnò non eſſet p annihilationem, vel oīnò eſſet manendo id, qđ prius, non eſſet cōuerſio, neq; per illam tranſubſtantiationem eſſet ibi aliquid, qđ prius ibi non erat. Et dependet pars iſta omninò a parte præcedēti. In id. n. quod ſcdm vſum eccleſiæ, & dicta Sanctorū obtentum eſt appellari verum corpus Chriſti, tenendum eſt fieri cōuerſionem panis. Vnde ſicut non eſt obtentū appellare corpus purā materiam habētem partē extra partem, nec tenendum eſt, ꝙ in illā ſolam fiat cōuerſio, maximè cum tenet vſus, vt dictum eſt, ꝙ tota ſubſtantia panis, & ſcdm materiam, & ſecundum formam conuertat̃, quia ſi alterum maneret hoc fieret ſpeciali miraculo, vel ponendo materiā ſine forma ſubſtantiali, vel è conuerſo: cum tñ hoc non eſt cōſuetum poni niſi miraculū cōuerſionis, & p illam corpus Chriſti eſſe vbi prius non fuit, & accidētia p ſe ſubſiſtere. Si autē & materia panis, & forma eius ſubſtātialis cōuerterent̃ in materiā, cum minus eſſe habeat materia, q̄ forma ſubſtantialis, tunc habēs magis, & verius eſſe cōuertere t̃ actione diuina in habēs minus eſſe, qđ eſt inconueniens. Quia ſicut ſcdm Aug. 83. q. Deus nō eſt cauſa tendēdi in non eſſe, ſic nulli eſt cauſa tendēdi in minus eſſe, quia vterq; modus eſt tēdere in defectum. Similiter ſicut nō eſt obtētum appellare corpus materiā ſcdm rationem eſſe corporei abſq; re ipſius formę incluſę i rōne corporis, ſic nec eſt obtentum, ꝙ fiat cōuerſio in tale corpus, maximè cū tale eſſe abſq; re ipſius formę nō eſt p̄ter materiā niſi ratio, ſeu intentio pura, & ſic non eſſet cōuerſio in corpus verum reale, ſed rationis, vel intētionis ſolū. n. Similiter ſicut nō eſt obtētum appellare corpus materiā cum aīa rationali incluſa in ratione corporis, ſic nec ab antiquo obtētum eſt cōiter, ꝙ fiat cōuerſio in tale corpus, vt materia panis cōuertat̃ in materiā Chriſti, & forma panis in animā Chriſti, ſicut neq; ꝙ in diuinitatē Chriſti. Dico nō ſolum in animam, vt eſt aīans, ſed nec in rem, q̄ eſt aīa rationalis. Sed hoc ponit quædā poſitio nouiſſima, dicens, ꝙ anima eſt forma corporis dās ei totum eſſe perfecti. ſ. eſſe corporeū, & eſſe aīatum, & ſic de alijs. Cōuertitur ergo ſ'm iſtos forma panis in formā corporis Chriſti. ſ. in animā rationalem, ſ'm qđ dat eſſe corporeum: non autem ſ'm qđ dat eſſe aīatum tali aīa. Quēadmodum ſi quis poneret quod vegetatiuum, & ſenſitiuū ſint potētię q̄dam in forma mixti, eductæ de potentia materiæ, ſicut

contingit

contingit in brutis, ſecundù negantes gradus formarum in ipſis: diceret ꝙ conuerſio fieret in formam illam, quæ eſſet anima ſenſibilis ſecundum ꝙ dat eſſe corporeum: non autem ſecundum ꝙ dat eſſe animatum tali anima. Sed ſi ita eſſet, tunc non eſſet conuerſio in corpus generatum de Virgine, quia anima rationalis ſecundum nullam rationem eſt generata. Quod falſum eſt. dicẽre Ambroſ. Præter naturæ ordinem generauit Virgo, & hoc quod cõficimus corpus de Virgine eſt. Quem ſequens Guiliel. Alti. dicit. Intelligitur in hoc ſacramento Corpus Chriſti verum, quod traxit de Virgine. Præterea cum corpus non habet eſſe à forma, niſi ſecundum ꝙ eſt in materia, cum in triduo mortis anima nõ fuerit in corpore, nec in materia Corporis Chriſti, non potuit dici ꝙ Corpus Chriſti fuit in ſepulcro niſi ſecundum materiam, quare nec in triduo potuiſſet facta fuiſſe cõſecratio, niſi in nudam materiam, & non in corpus, quia deficit conuerſionis terminus, eo ꝙ corpus, vt dicunt. non eſt corpus niſi ab anima in ratione corporis incluſa. ita ꝙ ſecundum ꝙ dicunt in illo triduo non fuit idem corpus mortuum, quod prius viuum, niſi vnitate diuini ſuppoſiti. Et ſic pro eodem corpore vnitate corporeitatis ſecundum ſe non fuiſſent tunc vera iſta verba conſecrationis: Hoc eſt corpus meum, pro quo erant vera ante triduum. immò nec omninò erãt vera in triduo, quia nec erat vere corpus vt dictum eſt. Præterea ſi Hoſtia conſecrata ante mortem continens in ſe ſacramentum Corporis Chriſti ex cõuerſione materiæ panis in materiam Chriſti, & formæ panis in ſubſtantiam animæ, ſecundum ꝙ dat eſſe corporeum, fuiſſet reſeruata, cum in triduo mortis anima fuit ſeparata à materia, & per hoc non manſit corpus vt dictum eſt, tunc manentibus ſpeciebus defeciſſet ſacramenti res, & non fuiſſet Corpus Chriſti ſub ſpeciebus, etſi fortè partes fuiſſent ſub ipſis ſeparatæ. Quare cum hæc ſint inconuenientia, nec poſſint euadi ſecundum ꝙ mihi apparet, niſi ponendo Corpus Chriſti ab alia forma, quàm à forma animæ ſecundum prædictum modum: idcircò licèt non velim damnare opinionem aliam, nullo modo tñ videtur mihi ſecurum, ſed ſummè periculoſum tenere illam. Vnde ſicut ſecundum hunc modum conſuetum eſt appellari corpus, ſecundum eundem modum teneri debet (quantum mihi videtur) ꝙ in tale corpus fit cõuerſio, quod ſemper manſit etiam in triduo mortis, vt dictum eſt. Et ſic corpus conſecrari potuit in triduo mortis idem quod prius, & prius conſecratum remanſiſſet ſicut prius, niſi ꝙ hora mortis Chriſti in cruce mortuum fuiſſet per ſolius animæ ſeparationẽ, quod prius erat viuum. dicente magiſtro Guiliel. Alti. Si ponatur ꝙ aliquis ex diſcipulis reſeruaſſet Corpus Chriſti in pyxide per totum illud triduũ, iſta concedenda eſt, Corpus Chriſti moritur in pyxide per violentiam corpori illatam in cruce, ſeparatur anima ab eodẽ corpore Chriſti, quod eſt in pyxide. Cum autem conceditur iſta: Corpus Chriſti moritur in pyxide, non intelligitur aliqua noua proprietas aduenire, ſed is eſt ſenſus: anima Chriſti incipit non eſſe hic. Et ſic nec eſt ponendũ ꝙ maneat materia nuda ſine forma, nec ꝙ aliqua forma cadaueris noua introducatur. Et ſecundum hoc ſtat quod ſemper conſuetum eſt poni, ꝙ Deitas & anima Chriſti quo ad rem, quæ ipſa eſt, non habent eſſe in ſacramento ex vi conſecrationis. ſed ſolùmmodo ex reali concomitantia, vt. ſ. Deitas ſicut ſemper erat coniuncta Corpori Chriſti, ſic ſemper fuit, eſt, & erit in ſacramento. Et ſimiliter anima, quando fuit in corpore. Sed in triduo quando anima fuit ſeparata, ſi fuiſſet cõſecratum non fuiſſet anima Chriſti ſub ſacramento. quemadmodum ſi Sanguis Chriſti fuiſſet omninò in triduo extra Corpus Chriſti, tunc conſecrato corpore ſolo non fuiſſet ibi ſanguis per concomitantiã. Et ſi Hoſtia prius conſecrata qñ ſanguis, & anima fuerunt in corpore, fuiſſet conſeruata in tempore qñ ambo erant ſeparata à corpore, tunc qñ ſecundum rem ſeparabantur à corpore, non remanebãt diutius ſub ſacramento corporis. ſed hoc non propter defectum aliquem in ſacramento, vel in verbis conſecrationis eius, ſed ſolùmmodo ſecundum rei variationem vt dictum eſt. Sed quod moderni qui tenent, ꝙ conuerſio fiat in animam Chriſti ſecundum quod dat eſſe corporeum, dicunt ſępius animam non eſſe ſub ſacramento ex vi conuerſionis, & formæ verborum, ſed per ſolam realem concomitantiam, quia vbi eſt vnum naturaliter coniunctorum ibi eſt & reliquum, debet exponi quòd anima non eſt ibi, niſi per quandam concomitantiam, inquantum dat eſſe vegetabilis ſenſibilis aut rationalis, ſed ſolùm ibi ex vi conuerſionis inquantum dat eſſe corporeum ſecundum dictum modũ. Quemadmodum ſi in corpus bruti virtute diuina fiat alicuius cõuerſio, dicendo, hoc eſt corpus bruti, eſt ibi ex vi verborum anima bruti inquantum dat eſſe corporeum, ſed per concomitantiam inquantum dat eſſe vegetabile, & ſenſibile. Sed ſi ſubtilitatem iſtam intellexerint antiqui, Deus nouit, ad minus in docendo Eccleſiam de ipſa nullã penitus faciebant mentionem quantum apparet ex ſcriptis antiquis, immò potius faciebant mentionem de contrario. ſicut dicit Prępoſitus in ſumma ſua, auctoritatem inducens Doctorum ſui temporis. Magiſtri noſtri dicunt quòd ſub vtraq; ſpecie tantùm panis tranſubſtantiatur in corpus, & tantùm vinum in ſanguinem. Quod dicitur ergo vtrunque eſſe ſub ſpecie panis: Reſpõdetur quòd ibi eſt corpus, & ibi eſt ſanguis, quia corpus non habet eſſe ſine ſanguine, alioquin eſſet inanimatũ corpus. nam & anima eſt ibi. Nõ tñ dicimus quòd panis in animam tranſubſtantiatur. Ecce quòd nõ ponit animam eſſe cum corpore per tranſubſtantiationem, ſicut neque ſanguinem, ambo tñ ibi eſſe cum eſt viuum, & quòd ambo poſſint abeſſe eidem cum fuerit mortuum.

Hinc

Hinc etiam dicit magiſter Guiliel. Quamuis panis tranſubſtantiatur in Corpus Chriſti, & vinũ in ſanguinem, tñ ſub vtraque ſpecie eſt Chriſtus integer. non enim Corpus Chriſti eſt ſine ſanguine & anima, nec ſanguis ſine corpore & anima, Sed non valet hæc argumentatio, ſub forma panis eſt Corpus Chriſti & Sanguis ex tranſubſtantiatione. ergo aliquid eſt tranſubſtantiatũ in ſanguinem. Et patet inſtantia in anima Chriſti, quæ ibi eſt ex tranſubſtantiatione, nihil tñ tranſubſtantiatum eſt in eam. Intelligo ſicut neque in ſanguinẽ, quia aliter non eſſet inſtantia in anima, nec eſſet eodem modo per concomitantiam cum ſanguine, & cum corpore, in quo tñ nullam differentiam inſinuat, immò conuenientiam magis, vt patet inſpicienti.

Mihi igitur ex iam declaratis magis videtur tenendum, quòd homo ſit corpus ab alia forma præter animam, & ꝙ in corpus ex materia. & illa forma compoſitum ſit conuerſio, ita quòd ſemper in formam, quæ dat eſſe corporeum, terminatur conuerſio, vt ipſa habeat eſſe in ſacramento ex vi conſecrationis, & non per concomitantiam. Vnde cum in bruto non eſt forma dans eſſe corporeum niſi eius anima, ſi virtute diuina fieret conuerſio alicuius in corpus bruti dicendo hoc eſt corpus bruti, anima bruti eſſet ibi vi verborum, & nõ per concomitantiam, quo ad id quod eſt ſecundum rem, licèt bene quo ad rationem vegetabilis & ſenſibilis, vt dictum eſt. aut non eſſet conuerſio in corpus, ſed tantùm in materiam, & partes eius, quæ corpus non appellatur, vt viſum eſt.

Ad argu. princ. Ad primum, quòd conuenienter ponitur, quòd ſola anima ſit in homine, quę dat eſſe corporeum: ergo &c. Patet reſponſio ex dictis, quomodo conuenienter ponitur, & quomodo non. Licet.n. ſola anima dat eſſe corporeum organicum, non tamen dat eſſe corporeum ſimpliciter. Nunc autem conuerſio non fit in corpus ſecundum quòd eſt organicum, hoc enim non eſt niſi ab anima pręſente in corpore, ſed ſolùmmodo ſecundum quod eſt corpus ſimpliciter, quod eſt ab alia forma, in quo ſeparata anima non manent organa inquantum organa, ſed figuræ organorum tantùm.

Vnde cum vt dicit Damaſcen. de duabus naturis Chriſti, Chriſtus habuit inſtrumentalem formationem: teſtes, quæ caput vnguento, & pedes rigauit lachrymis, & claui, qui fixi in palmis & plãtis pedum, lancea quæ aperuit latus, & recumbens ſuper pectus diſcipulus, lingua quæ dixit: Siquis ſitit veniat & bibat: os quod tradidit ſanctum ſpiritum: dentes & guttur diuidentes Paſcha, & ſtomacho tranſmittentes hoc, & hepar in ſanguinem conuertens & cętera huiuſmodi: Horum omniũ veram figuram retinuit verum Corpus Chriſti manens idem numero in triduo mortis: Et hoc propter vnitatem formę corporalis manentis, non ſolùm propter vnitatem ſuppoſiti verbi retinentis vnionem cum corpore quam prius. Non tñ retinuit in illis organorum rationem, quam non dedit niſi præſens anima in Chriſto, ſicut neque in alijs hominibus. Propter quod in triduo mortis organa, & corpus inquantum organicum ex organis conſtitutum ęquiuocè erant, & in mortuo & viuo, & non erant idem numero, niſi ſecundum materiam & formam mixti ſolùm in Chriſto, & verbi ſuppoſitum. Oculus enim quando non poteſt in propriam operationem, & formam ſuam quæ eſt vis viſiua, amiſerit: de qua dicit Philoſophus 2. de anima: Si oculus eſſet animal, viſus eſſet eius anima: etiã in viuo homine oculus æquiuocè eſt. Quàmuis enim ſit membrum viuens à ſubſtantia animę, & vi nutritiua, non tamẽ eſt ſentiens, nec organum ſenſus. Et ſic non eſt inconueniens idem manere ęquiuocè ratione formę amiſſæ, & vniuocè ratione formæ manentis, qua manet idem numero. Et ſic huiuſmodi partes organicæ manent eędem numero non ſolum ſecundum materiam remotam, quæ nihil aliud eſt, q̃ materia, ſed etiam ſecundum materiam propinquam, quæ eſt ſimpliciter conſtans ex carnibus, oſſibus, muſculis, neruis & cæteris huiuſmodi homiomeris, in quibus oĩbus eſt vna forma mixti, quæ ſolùmmodo differunt ſm̃ diuerſas paſſiones coagulationis ex calido, & frigido, vt habetur ex fine quarti Meteororum. Propter quod omnia huiuſmodi vniuocè, & eadem numero ex ſua forma erant manẽtia in corpore Chriſti viuo & mortuo, & in ipſa fit conuerſio. Vnde ſub ſpecie panis totum verum Corpus Chriſti conſtitutum ex carne oſſe neruis, & huiuſmodi continetur ex vi ſacramenti. Quod enim Chriſtus ſacramentum hoc potius exprimit nomine carnis, hoc non facit, niſi aſpiciendo ad vſum ſacramenti. Io. 6. Caro mea verè eſt cibus. quoniam homines potius ſolent manducare carnes, quà m oſſa.

Ad ſecundum, quòd conuenienter ponitur verè dici corpus à ſola materia: dicendum quòd nõ eſt verum. ſecundum enim prædicta non dicitur corpus ſubſtantia, niſi ab aliqua forma ſubſtantiali, nõ à ſolis partibus eius. Et quòd aſſumitur bruta quæ ex ſe mouentur, diuiduntur in animam, vt per ſe mouentẽ, & in materiã, vt per ſe motam, & non eſt per ſe motum, niſi corpus: ergo materia verè poteſt dici eſſe corpus: Dicendum ſecundũ ſupra determinata de motu animalium, ꝙ licèt in motu locali animalium per ſe mouens ſit anima, & hoc ſecundum ibi expoſita non niſi vt habet eſſe in ſigno determinato organi motus localis, per ſe tñ motum non eſt materia. Nec ſimiliter totum animal eſt motum per ſe ratione materiæ, quemadmodum contingit in motu grauis & leuis ſecundum prædeterminata. Non enim animal motum localiter ex ſe mouens ratione animæ, æque primò ꝙ per ſe mouetur ſecundum omnes partes ſuas. quod cõtingeret ſi ex ſe moueretur per ſe ratione materiæ, ſicut per ſe mouet ratione animæ. Graue enim ex ſe mouens ſe ratione formæ, & ex *Ad ſecundam partē*

ſe mo-

ſe motum ratione materiæ,æque per ſe, & primò mouetur ſecundum omnes partes ſuas,& hoc multò verius,q̃ graue mouetur per violentiam ſurſum æqualiter ſecundũ omnes ſuas partes. Proijciens enim graue,principaliter pellit partem,quam immediatè tangit,& per continuationem ad illam ſimul pellit alias. forma autem grauis mouens æqualiter mouet in qualibet parte grauis, & materiæ. Sed in motu animalis ſecundum locum anima vt exiſtens in ſigno determinato, & requieſcens in vna parte, pellit à ſe aliam, vt requieſcens in ſiniſtra pellit à ſe dextram verſus anterius,& viciſſim è conuerſo requieſcens in dextra ſecundum modũ ſupra expoſitum. Et ſic licèt per ſe mouens ſit anima, hoc non eſt anima ſecundum ſe, ſed vt ſe tenet cum parte quieſcente,per ſe autem motum nõ eſt niſi pars altera,& hoc viciſſim. Propter quod totum animal per ſe mouetur ſecũdum partes,ſed per accidens ſecundum totum. & ſic eſt diuiſibile in duo,quorum vnum eſt per ſe motum, vt eſt aliqua partium eius ſub in differentia modo vna modo altera,& aliud per ſe mouens, vt eſt anima exiſtens in ſigno quieſcente in parte altera. Sed quia non mouet,niſi per alterius partis quietem, vt dictum eſt ſupra,poteſt dici ꝙ per ſe mouens ſit anima cum parte quieſcente, quæ per ſe poteſt dici moueri ratione animæ mouentis,vt in ea quieſcit: quemadmodum ſacramenta nouę legis dicuntur cauſa gratiæ, quia Deus, vt in eis exiſtit, confert gratiam,ſecundum ꝙ alibi expoſuimus. Et è conuerſo pars mota per ſe poteſt dici moueri ratione materiæ. vt ſecundum hoc animal ex ſe motum dicatur diuidi in duo,quorum vnum eſt per ſe mouens, ſed hoc ratione alicuius, quod eſt in eo forma, vt eſt altera partium eius, & alterum per ſe motum, ſed ratione alicuius quod eſt in eo materia, vt pars reliqua,& hoc viciſſim. Non tamen ita principaliter motum dicitur moueri ratione materiæ, ſicut mouens dicitur mouere ratione formæ. Forma enim eſt,quę in quieſcente exiſtens principaliter mouet, non autem ipſum quieſcens, ita ꝙ dicendum eſt partem quieſcentem mouere, quia anima mouet,& non è conuerſo. E conuerſo autem materia exiſtens in moto non principaliter mouetur, ſed pars in qua eſt, ita ꝙ dicendum eſt partem totam per ſe moueri, & non materiam, niſi quia eſt in parte & aliquid eius. Per ſe enim ſubiectum motus ſecundum locum nõ eſt, niſi ſubiectum exiſtens in actu dimenſionatum. Per ſe autem agens motum iſtum eſt ipſe actus exiſtens in parte quieſcente. Vnda non dicitur pars quieſcens mouere per animam ſicut per inſtrumẽtum, quemadmodum dicitur ignis calefacere calore, ſed ſi comparemus animam ad totum animal, vt eſt mouens & motum, tunc ipſum animal ſimpliciter eſt per ſe mouens vt agẽs principale,ſed anima exiſtente in parte quieſcente, vt inſtrumento naturali, licèt non ſit per ſe motum,ſed ſolùm per partem, vt dictum eſt.

Tertium concedendum eſt,& vt arbitror firmiter tenendum.

Comment. in Quæſtionem Octauam, quæ eſt,

Vtrum dicendo hoc eſt corpus meum, tenet Eccleſia ſecundum vſum,& dicta Sanctorum, quòd fiat conuerſio panis in ſubſtantia animæ rationalis ſecundum quod dat eſſe corporeum, an in ſolam materiam, vt habet partes ſuas extenſas ſub partibus dimenſionum, an in aliquid compoſitum ex materia, & forma alia præter animam intellectiuam.

IN titulo not. quæſtionem hanc habere tres partes,& in vnaquaque intelligere conuerſionem factam ex vi verborum, non autem per concomitantiam. Et quidem præſertim ad primam partem alibi reſoluta eſt. Quippè viſum ſit, ꝙ conuerſio ſit ad corpus,anima verò & diuinitas adſint in Sacramento non vi verborum conſecrationis, ſed per realem concomitantiam. Vide quæſtionem quartam ſecundi quolib.ſecunda autem pars in hac parte reijcitur, quoniam non datur tale corpus, quod ſit tantùm materia habens partes,&c. niſi corpus mathematicum, de quo non eſt inſtituenda quæſtio, quæ verſatur circa corpus naturale. Vnde tota difficultas eſt circa tertiam partem, an verum ſit, ꝙ terminetur conuerſio ad corpus tertio modo ſumptum, nempè informatum aliqua forma præter animam rationalem.

Not. autem, ꝙ quæſtio duplicem etiam habet partem,quarum prima eſt, vtrum re vera detur, quod corpus humanum ſit corpus per formam corporeitatis. Altera eſt. Vtrum dato hoc an conuerſio ex vi verborum tantùm fiat ad tale corpus, an etiam ad animam intellectiuam, ſeu abſolutè animam,& diuinitatem. Et not. ꝙ prima quæſtionis pars in ſuperioribus diſcuſſa eſt, in primo quolib.quæſt.4.& quolib.4.quæſt.13. Alibi verò aliqualiter etiam ſecunda pars. Hoc tamen loco vtraque determinatur non ratione,ſed auctoritate maximè Sanctorum, & Philorophorum.

In corpore igitur,quo ad primam quæſtionis partem. Concluſio eſt. Quòd corpus humanum corpus ſit per aliquam formam corporeitatis ab anima diſtinctam.

Probatur hæc concluſio per plura dicta Damaſceni, Auguſtini, Richardi, Altiſſiodorenſis, Boetij, Ezechiæ Prophetæ, Gloſ. & Philoſophorum, vt videre eſt in litera.

Quo ad ſecundam quæſtionis partem. Concluſio eſt, quod ex vi verborum conuerſio terminatur ad tale corpus, per concomitantiam autem ad animam quoque & diuinitatem.

Probatur hæc concluſio,& ſimul reprobatur opinio, quæ tenet formam panis ex vi verborum terminari ad animam rationalem ex Ambroſio, Altiſſiodoren.&c.

Amplius reprobatur illa opinio,quia in Triduo mortis Chriſti non eſſet facta conuerſio niſi in nudam materiam. Et conſecrato corpore reſeruato, in triduo defeciſſet res ſacramenti,manentibus ſpeciebus. Quod eſt inconueniens. Vide quæſt. quintam ſecundi quolib. cum autem ex his,& alijs in quæſtionibus citatis patere poſſit hæc quæſtio, hæc dicta volumus eſſe ſatis.

QVAESTIO NONA.

Vtrum materia panis maneat poſt conuerſionem.

Arg. prim. CIRCA ſecundum arguitur, quòd materia panis poſt conuerſionem maneat, quia non habet aliquid corrumpens, eo quòd non habet cõtrarium, & tale manet, eo ꝙ eſt ſymbolũ, quod in tranſmutatione naturali manet, eo quòd non habet cõtrarium corrumpens.

In oppoſit. Contra. tunc non eſſet conuerſio aut tranſubſtantiatio, quod falſum eſt. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ aliud eſt quærere vtrum materia maneat poſt conuerſionem, & vtrum aliquid maneat abſolutè in hoc ſacramento. Hæretici enim aliqui non ponentes aliquam conuerſionem, aut tranſubſtantiationẽ fieri in hoc ſacramento, ponebant, ꝙ in hoc ſacramento tota illa ſubſtantia panis manet poſt conſecrationẽ. Putabant enim illud Luc. 22. Hoc eſt corpus meum, ſpiritualiter eſſe intelligendum, & non eſſe ſic dictũ, niſi vt in ſigno, & figura. moti ex hoc, ꝙ cũ Chriſtus dixiſſet Iudæis. Ioan. 6. Niſi manducaueritis carnẽ filij hominis, & biberitis eius ſanguinẽ &c. & dictũ eſt ei. Durus eſt hic ſermo. reſpondit eis. Spiritus eſt, qui viuificat, caro non prodeſt quicquã. quaſi diceret, quicquid de corpore meo, & ſanguine dico intelligatis ſpiritualiter. Sed fide firma tenendum eſt in ſacramento eſſe verũ Corpus Chriſti ſicut verba ſonant quibus dicitur Hoc eſt corpus meũ. vt non ſit hic veritas ſicut in ſolo ſigno, ſicut erat in ſacramentis veteris legis. Vnde illud Matth. vlt. Vobiſcũ ſum vſq; ad conſummationẽ ſęculi, intelligere debemus de veritate corporalis præſentiæ in ſacramento, vt corpus quod eſt vno modo eſſendi præſens ſolũmodo in cœlo, alio modo eſſendi præſens nobis eſt in ſacramento. & hoc in veritate eadem eiuſdẽ corporis eſſendo præſens ibi & hic. quod ſola fide deprehenditur. Secundum. n. ꝙ dicit Auguſt ſurſum eſt dñs: ſ. & hic nobiſcũ eſt dñs. Corpus. n. in quo reſurrexit vno in loco eſſe oportet. Veritas aũt eius vbique diffunditur. Vnde iſtud: Hoc eſt corpus meũ nullum requirit ſpiritualẽ intellectũ. Sed illud. Niſi manducaueritis, quodãmodo literalem, quodãmodo ſpiritualem requirit. Literalem quo ad id quod manducatur, quia ſm̃ Ambroſium de ſacra. ſicut verus eſt Dei filius Dñs Ieſus Chriſtus, ita vera Chriſti caro eſt quam accipimus. Spiritualem quo ad modum manducandi, quia dicit Auguſt. ſuper Pſal. 4. exponens verbum prædictum ſpiritualiter. quę locutus ſum, quia. ſ. non in propria ſpecie dentibus laniando carnẽ Chriſti manducamus, quemadmodum Iudæi intellexerunt manducationẽ, cum dictum eſt eis, Niſi manducaueritis. Hoc enim modo caro non prodeſt quicquàm, ſed ſub ſpecie ſacramenti manducandũ corporaliter, illud verum corpus manducando ſpiritualiter. Propter quod dicit Auguſt. ſuper Ioan. Vt quid paras dentes, & ventrem? crede & manducaſti. Vnde manducando ſacramentum corporaliter, corpus Chriſti manducandũ eſt in fide ſpiritualiter. Sic enim ſpiritus eſt, qui viuificat. Quare cum oporteat ipſum Corpus Chriſti verũ ſub ſpecie panis eſſe in ſacramento, & vt iam dictum eſt ſupra, non habet ibi eſſe per aliquam loci mutationem, oportet ꝙ hoc ſit per alicuius mutationem, quod prius ibi erat. quemadmodum ignis per corruptionem aquæ incipit eſſe vbi prius non erat. ꝙ ſi nec ſic, nec per loci mutationẽ illuc adueniret, nullo modo eſſet ibi. & tunc habet locum dubitatio magis generaliter, q̄ propoſita eſt. ſ. vtrũ poſt conuerſionem maneat ſubſtantia panis tota, vel aliquid eius, vt materia, de qua propoſita eſt quæſtio. Et erat opinio aliquorũ ꝙ non manet: reputantium conuerſionem vnius naturæ in aliã fore impoſſibilem. Cum. n. neceſſe habebant ponere ſm̃ iam dicta, ꝙ ſub ſpeciebus ſacramenti erat verum Corpus Chriſti, & ꝙ non conuerſa ſubſtantia panis, & manente non poſſet ibi eſſe verũ Corpus Chriſti abſque loci mutatione illius, quã non ponebant fieri, neceſſe habebant ponere ꝙ ſubſtantia panis non maneret, & per eius abſentiam ſtatim ibi fieret Corpus Chriſti. Quorum aliqui poſuerunt ꝙ ſubſtantia panis non manet, quia omninò adnihilatur. Alij verò quia reſoluitur in primam materiã. Primum horũ non poteſt poni, quia Deus immediatè & ſolus eſt cauſa per ſe eius, quod fit in iſto ſacramento. Ipſe aũt vt dicit Auguſt. 83. quæſt. nullius eſt cauſa tendendi in non eſſe. Præter ipſum non eſt cauſa aliqua ſufficiens ad hoc. Similiter ſm̃ non poteſt poni. quia reſolutio in materiã primã non eſt niſi formæ, quæ erat in potentia in illa. Iſta ergo reſolutio non poteſt eſſe niſi formæ panis in materiam panis, ita ꝙ ipſa materia panis exiſtat ſine forma panis, quia materia vlterius in materiã reſolui nõ poteſt. In illa ergo materia reſoluta formæ panis ipſa materia aut manet intra ſpecies illas, aut exit. Quod exiẽs de ſub illis ſpeciebus, ſiue fiat ſub alijs ſpeciebus, ſiue non, ſiue materia maneat ſine forma ſubſtantiali, ſiue non, hoc nõ poteſt poni, quia hoc eſt reſpectu ſpecierum ſacramenti purus defectus & priuatio, qui ex ſe nullius eſt poſitiuus. Per hoc ergo nõ poſſet poni ibi de nouo eſſe Corpus Chriſti. Si verò materia illa manet ſub illis ſpeciebus, aut ergo in illa fit alia forma ſub ſpeciebus illis, aut non. Si ſic, tunc erit idem impedimẽtum quod prius, ne poſſit ibi de nouo eſſe Corpus Chriſti, quia reſolutio formæ panis non eſt cauſa eſſendi ibi niſi illius alterius formę, quia corruptio

vnius formæ, quam concomitatur generatio alterius, non eſt cauſa niſi generationis illius. Si autem non ſit alia forma in illa materia ſub illis ſpeciebus, adhuc ipſa ſola tantùm impediet præſentiam corporis Chriſti quantùm ſi fieret ſub noua forma, quia ſic manete forma reſolu'a in ipſam non eſt niſi purus defectus, qui ex ſe nullius poſitiuus eſt, neque ex aliqua virtute procedit, ſed potius ex virtutis defectu. Præſentia autem corporis Chriſti ſub ſpeciebus panis dabet eſſe agente virtute illa, quæ agit ꝙ ſub ſpeciebus panis nihil habet eſſe ſubſtantiæ panis. Nec eſt ergo dicere ꝙ ſubſtantia panis, aut annihilatur, aut in primam materiam reſoluitur. Propter quod alij omnes ponunt ſubſtantiæ panis conuerſionem in corpus Chriſti: & per illam ibi eſſe de nouo corpus Chriſti, & ꝙ ad hoc nulla alia tranſmutatio circa ſubſtantiam panis ſufficeret, quemadmodum nulla ſufficeret tranſmutatio vt ſub ſpeciebus ſymbolis aeris cum igne fieret ignis, quàm generatio ignis ex aere. Sed dicunt aliqui, ꝙ iſta conuerſione facta non manet ſubſtantia panis conuerſa, licèt non annihiletur. ſicut non ſequitur, ꝙ ſi aer ex quo generatus eſt ignis nõ ſit ibi vbi erat, ſed aliud vice ipſius: ꝙ ſit annihilatus. ſed cum non maneat, in eo ꝙ nõ manet, aliquo modo ad minus eſt non ens, quia ſi nullo modo eſſet non ens factum, omninò maneret ens non annihilatum, aut in eo ꝙ non annihilatum, ad minus aliquo modo eſt ens.

Aliter enim eſſet omninò nihil factum, & ideò annihilatum. Non eſt ergo dicendum ſimpliciter ꝙ iſta conuerſione facta ſubſtantia panis non manet, ſicut nec eſt ſimpliciter dicendum ꝙ manet, ſed eſt dicendum, ꝙ quodammodo manet, & quodammodo non manet. Et quia quod ſic manet vt dicunt aliqui, non poteſt manere ſecundum rationem formæ, ſed tantùm ſecundum rationem materiæ: Materia enim quia eſt ens in potentia, medium eſt inter non ens ſimpliciter, & omninò ens actu, ſecundum Philoſophum ſecundo Metaphycæ: idcirco dicunt ꝙ forma panis reſoluitur in ſuam materiam, & materia ipſa ſic vnitur materiæ corporis Chriſti, vt fiat vna materia cum illa, virtute diuina vniente materiam panis cum materia corporis Chriſti, quemadmodum fit vna materia nutrimenti cum materia eius quod nutritur, conuerſione facta virtute agentis naturalis. Hoc nõ poteſt ſtare, quo ad primum articulum. ſ. quòd forma panis reſoluatur in materiam, quoniam nõ eſt tenendum quòd hic fiat aliqua tranſmutatio, niſi virtute verborum, quibus dicitur, Hoc eſt corpus meum, quæ non ſignant conuerſionem fieri, niſi in id quod demonſtratur per ly hoc. Quare cum per ly hoc demonſtratur vniformiter compoſitum, aut demonſtrationi præſupponitur nõ tàm materia panis, quàm forma, vniformiter ergo fit conuerſio tàm materiæ in corpus Chriſti, quàm formæ. Non ergo reſoluitur forma in materiam, nec vlterius materia panis in materiam corporis Chriſti vnitur, ſed totum conuertitur, immò totum toto. Illud enim repugnaret formæ verborum qua dicitur, Hoc eſt corpus meum. Corpus enim vt dictum eſt non puram materiam, ſed formam cum materia ſignat. Quo ad ſecundum autem articulum, quòd fit cõuerſio materiæ panis in materiam corporis Chriſti manente materia panis, ſic ꝙ vna fiat materia ex illis, incõueniens eſt, quia tunc ſequeretur quòd Chriſtus materia panis adueniente nutriretur, aut ſaltem augeretur, aut aliquid haberet virtute ſacramenti de ſubſtantia ſua, quod prius non habuit, & eſſet in ipſo plus de materia, quàm prius, & ſic ſemper toto tempore quo ſacramentum hoc conficitur, materia Chriſti eſſet habens plus, & plus in ſubſtantia, vel aliquid quod prius non habuit, & eſſet mutatio realis ex hoc ſacramento circa Chriſtum. quod vt credo hæreticum eſt dicere. Ideò videtur mihi eſſe dicendum, quòd tota ſubſtantia panis, & ſecundum materiam, & ſecundum formam conuertitur in corpus Chriſti, non ambo in materiam ſolam, nec ambo in formam ſolam, quia hoc eſt contra formam verborum quibus dicitur, Hoc eſt corpus meum. Corpus enim non ſignat materiam tantùm, nec formam tantùm, ſed compoſitum ex materia & forma, non forma in materiam, quia tũc eſſe formæ panis innouaretur quodammodo, vt dictum eſt iam ſupra. Relinquitur ergo ponendum, quòd materia panis cõuertatur in materiam corporis Chriſti, & forma in formam & quòd neutrum illorũ manet id quod erat prius, ita tñ ꝙ neutrum eorum deſinat eſſe ſimpliciter. immò vtrunque illorum deſinendo eſſe id quod erat in ſe, iam conuerſum eſt in aliud, & hoc quemadmodum dicit Auguſt. loquendo de conuerſione, ſeu conuertibilitate animæ rationalis in corpus. dicit enim ante finem de immortalitate animæ. Videtur effectum eſſe ratiocinatione hac vt animus ad nihilũ peruenire non poſſit, conuerti autem in corpus forſitan poſſit. Si enim quod erat animus in corpus fuerit effectum, non vtique omninò non erit. Et ſic ſecundum quod dicit magiſter Guilielmus Altiſſ. panis tranſit in corpus Chriſti, ita quòd nihil de pane remaneat, ſed tranſit in id quod prius erat. in quo non annihilatur.

Quorum vtrunque benè inuenitur ſigillatim in creaturis, licèt non ambo ſimul.

Primum enim, vt dicit, inuenitur in tranſitu formarum, quia nihil de tranſeunte manet.

Secundum non, quia non fit tranſitus in id qđ erat, ſcilicèt quo ad eius eſſe completum reſpectu eſſe eius quod non manet in ſe, ſed in alio, quod tamen prius non erat. propter quod non annihilatur. & hoc ſecundum ponentes in eodem gradus formarum modo prędicto in quęſtione de compoſitione ſcientiæ.

Cum enim, vt dicit, in generatione hominis

primo eſt materia ſub vili forma.ſ.ſub forma ſeminis, poſtea recipit meliorem formam quouſque habilitata ſit habilitatione vltima ſiue organizatione ad receptionem animæ, ibi manifeſtum eſt ꝙ forma tranſit in formam, & tamen nihil de forma tranſeunte remanet. Secũdum verò inuenitur in nutrimento. Nutrimentum enim tranſit in corpus quod erat, ſed primum non inuenitur, ꝙ aliquid de nutrimento relinquitur in nutrito. Vnde iſta duo ſimul non inueniuntur in naturis, ſed in differentijs quo ad conuerſionem dictam, & fit illa conuerſio ſic, ꝙ in toto tempore prolationis verborum ſubſtantia panis eſt id quod prius erat in ſe, ſed in vltimo inſtanti conuerſa eſt in aliud non manẽs aliquid, quod ipſa prius erat, aut quod iam facta eſt, ſed tñ manet in aliquo.ſ.in quod iã conuerſa eſt. Et conuenit iſta tranſmutatio cum alijs ꝙ eſt in ea ordo huius poſt hoc, ſicut & in alijs. Eſt enim ſub illis ſpeciebus Corpus Chriſti poſtꝗ ſub eis fuit corpus panis, ſicut in creatione id quod prius non eſt poſtea eſt, & in generatione quod prius eſt aer, poſtea eſt ignis. Et cõuenit iſta cõuerſio cum creatione, quia in neutra eſt aliquid commune ſubiectum præexiſtens in actu, & ſubſiſtens ambobus terminis. In quo ambo differunt à tranſmutatione naturali, quę non eſt ſine communi ſubiecto. Propter quod cum dicitur in generatione naturali, quod prius erat aliud modo eſt hoc ly quod ſupponit pro ſubiecto communi. Cum verò dicitur in creatione, quod prius nõ erat nec eſt, ly quod ſupponit pro eſſentia, quæ eſt quaſi commune ad eſſe & ad non eſſe. Cum autem dicitur in iſta conuerſione, quod prius erat ſubſtantia panis modo conuerſum eſt in Corpus Chriſti, ly quod primo ſupponit ſubſtantiam panis pro ſubſtantia panis ſecundum ſe: ſecundo ſupponit ſubſtantiam panis non pro ſubſtantia panis, ſed pro eo in quod eſt conuerſa, quod eſt Corpus Chriſti, & non eſt ſubſtantia panis. Et ſic ſicut in creatione de eo qđ eſt nihil in exiſtentia actuali, fit aliquid, ſic in hac conuerſione id quod eſt aliquid ſecundum ſe, cõuertitur in aliud, nec fit annihilatio eius: non tamen mediante aliquo eius quod prius in ſe erat. Et differunt ſpecialiter in hoc termini huius conuerſionis, & generationis naturalis, ꝙ in hac conuerſione terminus tranſit in terminum, vt panis in Corpus Chriſti, ibi verò non tranſit terminus in terminum vt aer in ignem, ſed ſubiectum commune tranſit ab vno in alterum. In quo conuenit quodammodo hęc conuerſio cum generatione naturali, ꝙ hic accidentia communia modo habent ſub ſe vnam ſubſtantiam modo aliam, ſicut ibi ſubiectum modo habet in ſe vnam formam modo aliam. Differt autem ſpecialiter à nutritione, quia in nutritione aliquid corrumpitur in potentiam materiæ, vt forma nutrimenti, & aliquid manet in alio vt materia in nutrito: hic autem nihil corrumpitur in potentiam materiæ, nihilque manet ſubſtantiæ panis, nec ipſa manet aliquid omninò, vel quod prius erat, vel quod poſtea facta eſt, nec tamen annihilatur, quia manet in aliquo, quia in eo in quod eſt conuerſa, quod tamen nec prius erat: nec poſtmodum facta eſt.

Ex prædictis ſequitur modus prædicandi inter terminos. quia enim ſe habent per ordinem, vnus eorum non prædicatur de alio abſolutè per verbum eſſendi. Non enim dicimus ꝙ panis eſt Corpus Chriſti, aut è conuerſo, ſicut nec, ꝙ ens eſt non ens, aut aer eſt ignis, vel è conuerſo. Prædicatur tamen vnum de altero mediante præpoſitione ex, dicendo ex pane factum eſt ſub ſpeciebus Corpus Chriſti, vt tamen omnem tranſmutationem intelligamus circa panem, & nullam circa Corpus Chriſti. & hoc per ly ex denotando ordinis circunſtantiam non ſubiecti circa iſtam conuerſionem. Quæcunque enim circunſtantia connotans ſubiectum manens, non admittitur in prędicatione huius conuerſionis aut creationis. Vnde nec in hac cõuerſione ſicut nec in creatione dicitur, ꝙ vnum poteſt eſſe aliud. inquantum ly poteſt eſt nota ſubiecti, ſicut dicitur in generatione, ꝙ aer poteſt eſſe ignis. & eadem ratione nõ recipitur in iſtis prędicatio per de, dicendo de pane fit Corpus Chriſti, ſicut recipitur illa: de aere fit ignis. nec ſimiliter prædicatio de præterito, aut futuro, dicendo Corpus Chriſti fuit panis, vel panis erit Corpus Chriſti, ſicut dicitur aer fuit ignis, vel erit ignis. Similiter nec per verbum fieri, dicendo panis fit Corpus Chriſti, vel factus eſt Corpus Chriſti, licèt propter accidentia communia aliquo modo prædicationes hic poſſent recipi, quæ ibi recipiuntur propter commune ſubiectum. Magiſter tamen Guilielmus Altiſſ. concedit prædicationes, quæ fiunt per ly fit, dans talem regulam. Omnes locutiones, quæ ſignant tranſitum concedendæ ſunt, ſicut hæ: panis tranſit in corpus Chriſti, vel transfertur, vel tranſubſtantiatur, vel mutatur, vel fit Corpus Chriſti. Omnes illæ negandæ ſunt, in quibus non ſignatur tranſitus, ſicut iſtæ, panis eſt corpus Chriſti, panis erit corpus Chriſti, panis poteſt eſſe corpus Chriſti. Sed mirum eſt, ꝙ concedit illam, panis fit corpus Chriſti, quia fieri non dicitur aliquid niſi ſicut terminus ad quem, quemadmodum dicitur creatura fieri cum creatur, vel ſicut ſubiectum commune manens, vt dictum eſt. Non autem dicitur fieri terminus à quo, niſi ſumẽdo fieri ordinaliter, ſicut ſi diceremus, ꝙ mane fit meridies.i.poſt mane. Et ſic fortè concedit illam, panis fit corpus. Sed ordinaliter non ſolet poni ly fit niſi mediante præpoſitione, dicendo ex mane fit meridies. Et ſecundum hoc ſumendo ly ex ordinaliter, & non ſubiectiuè, quidam concedũt iſtas, ex pane fit corpus Chriſti, corpus Chriſti factum eſt ex pane, & hoc tota tranſmutatione importata per fieri intellecta circa panem, & nulla circa corpus Chriſti, vt dictum eſt.

Ad

Ad argu. princ.

Ad primum in oppoſitum, ꝙ ſubſtantia vel materia panis manet, quia non habet cõtrarium corrumpens: Dicendum ꝙ verum eſſet ſi iſta conuerſio fieret actione naturæ, quæ non fit ſine cõtrario corrumpente quod non manet. Nunc autem, quia fit actione ſupernaturali, licèt non ſit propriè corruptio: tamen benè poteſt non manere in ſe, quia manet quoquo modo in oppoſito termino, quod in nulla alia tranſmutatione contingit. Et ꝙ aſſumitur, materia panis eſt ſymbolum commune pani & corpori Chriſti: Dicendum ꝙ in tranſmutatione naturali, quia fit per contrarium, non fit alicuius corruptio, niſi quatenus eſt contrarium. Nunc autem ſecundum Philoſophum 5. Metaph. Contrarium eſt vel extremum extremo, vt calidũ frigido, vel medium extremo. Quorum primum eſt per ſe contrarium formaliter. Propter quod non ceſſat forma agentis quouſque illud omninò corrumpat. Secundum verò non eſt contrarium, niſi propter diſpoſitionem intenſi vel remiſſi in forma. propter quod ceſſat forma agentis à corrumpendo, cum intenſum vel remiſſum ad æquale, & ſibi proportionale perduxit. Talium enim neutrum ab altero natum eſt pati, aut corrumpi, ſed potius conſeruari. non enim corrumpunt niſi excellentiæ. Quare cum materia nulli habet contrarietatem, nec primo modo, nec ſecundo, oportet ꝙ maneat in omni actione agentis naturalis, quale non eſt agens in iſta conuerſione, ſed ſupernaturale, quod poteſtatem habet ſuper totam ſubſtantiam, propter quod poteſt ipſam ſubſtantiam panis in ſubſtantiam Corporis Chriſti cõuertere, ne maneat id quod erat, aut aliquid eius, non tamen annihiletur, quia tunc nõ conuerteretur, nec per eius annihilationẽ inciperet eſſe Corpus Chriſti vbi prius non erat. & quia non annihilatur, manet quoquo modo in eo in quod conuertitur, vt propterea videatur poſſe dici, quod tamen nõ aſſero ꝙ ly hoc, dicendo, Hoc eſt corpus meum, nõ ſolùm demonſtrat quod eſt ſub ſpeciebus pro inſtanti finitæ prolationis & conuerſionis factæ, vt ipſum Corpus Chriſti in quod facta eſt conuerſio, ſecundum ꝙ alias expoſuimus, ſed ꝙ pro toto tempore prolationis demonſtrat ſubſtantiam panis pro ipſa, & in dicto inſtanti demonſtrat eam vt iam conuerſa eſt in Corpus Chriſti, & ſic non pro ſubſtantia panis, ſed tantùmmodo pro eo in quod iam conuerſa eſt, & in quo manet quoad hoc ꝙ non annihilatur. Ex hoc enim ſolo ꝙ manet in illo, quoquo modo dicitur non annihilari, & per hoc demonſtrat ipſum Corpus Chriſti in quod facta eſt conuerſio, pro quo & verificat locutionem, nullatenus annihilato aliquo quod prius erat de ſubſtantia panis, nec tamen aliquo eius permanente, ſed totaliter in Corpus Chriſti conuerſo, & hoc poteſtate diuinę, cui in hoc obediens eſt omnis creatura, vt in quamlibet conuerti poſſit pro libito ſuæ voluntatis abſque omni annihilatione, & cuiuſquam permanentia conuerſi.

Argumentum in oppoſitum concedendum eſt.

Comment. in Quæſtionem Nonam, quæ eſt,

Vtrum materia panis maneat poſt conuerſionem.

TITVLVS videtur ſatis clarus, vt tamen adnotandum ſit illud, quod initio quæſtionis adnotat Auctor etiam. Nempè quòd aliud ſit quærere vtrum maneat materia panis, an vtrum maneat aliquid.

In corpore, quoniam primus articulus quæſtionis multipliciter acceptus eſt, id multipliciter etiam reijcitur. Pro ſecundo verò habet Auctor concluſionem quæſito reſponſiuam. Vt autem facilè intelligatur Doctoris ſententia, adnotandæ ſunt nonnullæ propoſitiones, quæ ponuntur ſuper primum articulum, & ſecundum.

Prima eſt ſubſtantia panis manet poſt conſecrationem, ita quod in pane conſecrato non eſt niſi corpus Chriſti figuratiuè.

Secunda eſt. Subſtantia panis non manet, quia annihilatur.

Tertia eſt. Subſtantia panis non manet, quia reſoluitur ad materiam primam.

Quarta eſt. Forma panis tranſit in materiam panis, quæ in materiam Corporis Chriſti tranſmutatur.

Quinta eſt. Materia panis conuertitur in materiam Corporis Chriſti, manente materia panis ſic quod vna fiat materia ex illis.

Sexta propoſitio eſt. Subſtantia panis non manet poſt conuerſionem, non tamen annihilatur. Ita vt poſſit dici, quòd manet atque etiam non manet.

Iſtæ ſunt propoſitiones, quæ de hoc negotio formatur in hac quæſtione. quarum prima tanquam hæretica reijcitur per verba Euangeliorum, quæ interpretantur Auguſtinus & Ambroſius Vt patet in litera.

Not. autem quòd hanc præſertim propoſitionem ſecuti ſunt impijſſimi Berengarius, Vuitcleff, Vſſ. Hieronymus de Praga. Oecolempadius, Armeni maxima ex parte, cum Valdenſibus, & Luthero, qui omnes in Sacris Concilijs condemnati fuerunt. & quidem nouiſſimè in Concilio Trident. reprobata eſt prorſus, & condemnata illa propoſitio, atque ſententia. ſeſſ. 13. can. p. & 2.

Secunda autem propoſitio reijcitur ab Auctore in præſentia. Quia Deus immediatè, & ſolus eſt cauſa per ſe eius, quod fit in iſto ſacramento. Iam verò Deus ſecundum Auguſtinum, nullius rei eſt cauſa tendendi in non eſſe. Quo fit vt panis non annihiletur.

Not. q eandem propoſitionem reijcit etiam D. Thomas 3. p. quæſt. 75. art. 4. & 4. ſententiarum diſt. 11. quæſt. p. ar. 2. & in 4. contra gent. cap. 68. & alibi, hac ratione. Quòd omnis annihilatio propriè terminatur ad nihil, ſed conuerſio panis, ſeu eius mutatio non terminatur ad nihil, igitur non annihilatur.

Cæterum contra huiuſmodi ſententiam eſt Scotus in 4. ſententiarum diſt. 11. quæſt. 4. & arguit multipliciter, vt poſitam poſitionem reiectam ab Henrico, & D. Thoma tueatur.

Primò igitur arguit. Subſtantia panis præfuit; ergo annihilatur. Antecedens probatur, quia totum totaliter tranſit, materia in materiam, forma in formam. igitur &c.

Secundò. Panis præfuit, & modo nihil eſt nec in ſe, nec in alio. ergo annihilatur. Probatur antecedens, quia tunc Corpus Chriſti augeretur.

Tertiò. Terminus ad quem huius tranſitus eſt nihilitas panis, ergo ſecundum illam propriam rationem illa deſitio eſt annihilatio, licèt concomitetur Corpus Chriſti.

Confirmatur. Tùm quia corruptio erit mutatio poſitiua, quia eam concomitatur generatio; tùm quia concomitantia Corpus Chriſti eſt per accidens; tum quia ſi panis annihilaretur, eodem modo penitus ſe haberet, vt nunc, quando conuertitur in Corpus Chriſti, tùm quia terminus illius nouæ deſitionis eſt noua negatio panis.

Quarto contra eandem ſententiam arguit Durandus. Illud, quod non eſt magis in alio nunc, quàm prius, non eſt magis conuerſum in aliud nunc, quàm prius, ſed ſi panis non manet poſt conuerſionem non eſt in ſacramento tunc plus, quam ante, vel prius ergo &c.

Not. hoc argumento vnum è duobus colligere, vel q materia panis remanet in Sacramento, vel quòd ſi illud ſit inconueniens, annihilatur prorſus.

Quintò. Ille ipſe arguit. Omnis terminus actionis fit per actionem, ſed in conuerſione panis in Corpus Chriſti, Corpus Chriſti eſt terminus, ergo per talem actionem attingitur. Sed ſi nihil fit in ipſo, qualiter attingatur non eſt intelligibile.

Hæc in primis viri Doctiſſimi habent contra oppoſitam propoſitionis illius ſecundæ, quod eſt Doctoris, ac D. Thomæ concluſio. Quibus quoniam teneretur Auctor reſpondere, vice eius id nos in præſentia facere tenemur.

Not. autem, quod oppoſitum illius propoſitionis eſt etiam propoſitio ſexta, quam Auctor habet vt concluſionem quæſito reſponſiuam. Contra quam decet audire quid Scotus dicat in quolib. decimo. Ante omnia autem audire fas eſt, quomodo probet eam Henricus in præſentia. ſua autem ratio eſt.

Panis non annihilatur, ergo panis non eſt nihil, ergo eſt aliquid. vbi not. q intendit Henricus probare, q panis poſt conuerſionem non eſt nihil, ſed aliquid.

Antecedens igitur probat. quia aliquitas panis manet in aliquitate Corporis Chriſti. Conſequentiam probat ex oppoſito conſequentis. Et ex hoc probat vtrunque conſequens. Panis non eſt aliquid, quod præfuit, quia panis conuerſus eſt. Nec eſt aliquid extra terminum ad quem, ſ. extra Corpus Chriſti, quia tunc non eſſet conuerſus in Corpus Chriſti, ſed in illud, in quo eſſet, ergo eſt in Corpore Chriſti. Ergo eſt id, in quo conuerſus eſt, ſ. in Corpus Chriſti, ita q aliquid conuertitur in aliquid, ſ. panis in Corpus Chriſti.

Confirmat id ex Auguſtino, & Altiſſiodo. Vbi colligitur, quòd illud met Corpus panis poſt conuerſionem eſt Corpus Chriſti, idcircò non eſt nihil, ſed aliquid.

Cæterùm citato loco Scotus arguit contra hoc, quod dicit Auctor panem poſt conuerſionem eſſe aliquid.

Primò ſic. Quod nullo modo aliter ſe habet in ſe poſt conuerſionem, quam prius ſe habuit, nec aliquid in ſe aliter habet, nõ habet aliquam aliqualitatem, quàm prius non habuit. Sed Corpus Chriſti in ſe poſt conuerſionem panis nullo modo aliter ſe habet, ſed in ſe eodem modo, quo ſe habebat ante conuerſionem panis, & poſt eodem modo ſe habet. Ergo ſicut ante conuerſionem corpus Chriſti non habuit in ſe aliqualitatem panis, nec aliquitas corporis aliquo modo in ſe erat aliquitas panis, ita nec poſt conuerſionem.

Secundò. Eſſe termini ad quem conuerſionis requirit non eſſe termini à quo. Ergo terminus ad quem conuerſionis vt talis non habet in ſe entitatem, vel aliquitatem termini à quo conſequentia patet. Antecedens probatur, quia ſi termini ſine oppoſiti, eſſe vnius oppoſiti excludit eſſe alterius oppoſiti.

Hæc præſertim Scotus, quibus, & alijs reſpondere volentes adnotamus, quòd tota difficultas in hoc cõſiſtere videtur, quid ſit hoc aliquid, quod manet. oportet. n. vt ſit vel termini a quo, vel termini ad quem, vel quid intermedium, quod dari nõ poteſt, nec termini à quo, quoniam eſſet aliquid panis, quod etiam eſt contra fidem Catholicam, vt ex Concilio Sacro Tridentino videre licèt can. 2. vbi ſupra. Idcirco oportet vt ſit aliquid termini ad quem, qui terminus cum ſit corpus Chriſti, ſine vlla prorſus ſubſtantia panis, videtur q ibi nihil eſt de eo, quod erat, & hoc videtur capi non poſſe. Quod tametſi intimius conſideretur, videbitur panis aliquid eſſe poſt conuerſionem, & quod hoc aliquid nihil aliud eſt niſi totum corpus Chriſti, vnde eſt terminus ipſe ad quem, qui cum ſit aliquid, ſequitur q panis ille ſit aliquid, nempè corpus Chriſti. Panis. n. ille eſt, qui conuertitur in corpus Chriſti, conuertitur aut in nihil, aut in aliquid. Primum non eſt dicendum, quia Corpus Chriſti eſſet nihil, quoniam in ipſum conuertitur. Ergo in aliquid. Quod ſi conuertitur in aliquid, videtur contradictio, quòd ſit panis conuerſus in aliquid, & annihiletur. Quemadmodum cum aer conuertitur in aquam, non eſt dicendum, quod annihiletur aer, ſed conuerſus aer eſt aqua, ſic conuerſus panis eſt corpus Chriſti. Non eſt igitur adeò periculoſa hæc Henrici opinio, quam ſequitur etiam D. Thomas, vt vidimus; quemadmodum quidam dicunt, vt Hieronymus Gadius, qui ſcripſit in quolib. Scoti. Neque. n. laudat, vt exiſtimat ille illam propoſitionem, qua dicitur. Panis fit corpus Chriſti, immò dicit Auctor ſe mirari quod Altiſſiodo. eam conceſſerit, vt videre eſt in calce quæſtionis ante reſponſionem ad primum. Nunc ergo reſpondeamus argumentis prioribus. dicentes.

Ad primum. Falſam eſſe conſequentiam quòd id quod præfuit. ſ. ſubſtantia panis non annihilatur, ſed conuertitur, aliter non diceretur tranſubſtantiatio. Si autem non ponit differentiam inter conuerti & annihilari, concedimus totum, ſed nihil ad nos. Verum ponenda maximè eſt differentia, vt patet.

Ad ſecundum dicimus aliquid eſſe in alio, ſ. in corpore Chriſti. Et cum dicit, ergo corpus Chriſti augeretur. negatur conſequentia, quoniam aliud eſt in alio, vel per additionem, vel per conuerſionem in illo. Concedimus, q ſi panis, qui præfuit eſſet primo modo in corpore Chriſti, q corpus Chriſti augeretur, ſed ſecundo modo negatur.

Ad tertium negatur antecedens. Quia terminus ad quem eſt panis in Chriſti corpus conuerſus, & tranſubſtantiatus. Panis. n. ille met, qui præfuit, conuertitur ita, quòd ſubſtantia panis efficitur ſubſtantia Chriſti, materia panis efficitur materia corporis Chriſti, & forma forma pariter. Et certè ſi terminus ad quem eſſet panis annihilatio, iſta non eſſet conuerſio, atque tranſubſtantiatio, ſed potius ordo quidam, atque ſucceſio, nempè q pane annihilato ſuccederet corpus Chriſti. Quod non ſenſit ſecundus Canon Concilij Trident. vbi ſup.

Ad confirmationem, primò dicimus, differentiam eſſe inter generationem & tranſubſtantiationem. Quòd generatio eſt ex ente in potentia, ex appetibili formæ, & præſupponit corruptionem. Tranſubſtantiatio autem nihil horum exigit. Vnde falſum eſt primum aſſumptum.

Secundò

Secundò dicimus falſum eſt, quòd concomitantia illa ſit per accidens, quoniam terminus ad quem tranſmutationis proprius eſt per ſe, quoniam in omni tranſmutatione requiruntur termini huiuſmodi à quo, & ad quem per ſe. Eſt autem terminus ad quem corpus ipſum Chriſti, qui reſpectu tranſubſtantiationis ex vi verborum eſt per ſe, ex immutabili ordinatione diuina, & hoc vniuerſaliter, tametſi particulariter reſpectu agentium particularium poſſit eſſe per accidens, ſed tunc ipſa tranſubſtantiatio eſt per accidens.

Tertiò dicimus, quòd falſum eſt, quod tertio loco aſſumitur, ex ſuppoſito falſo; ſupponit nanque quòd eſſet conuerſio, & ſtaret tranſubſtantiatio cum annihilatione, quod falſum eſt, vt ſupra diximus, quia nihil non poteſt eſſe ſubiectum alicuius tranſmutationis.

Quartò pro quarto, quòd ad negationem non ſequitur annihilatio, quoniam etiam quando ex aere fit aqua, aer deſinit eſſe ita, vt de ipſo poſſit formari propoſitio negatiua, dicendo, aer non eſt, videlicet aer, qui præfuit, non eſt amplius aer. ſed ad hanc negationem non ſequitur annihilatio, nam ſi aer non eſt aer, eſt tamen aqua, ſic ſi panis non eſt amplius panis, eſt tamen corpus Chriſti.

Ad aliud, quod eſt primum Durandi, concedimus non ſolum materiam panis, ſed etiam formam panis remanere, ſed conuerſam in materiam, & formam corporis Chriſti, ſicque tranſubſtantiatam, mutatamque in totum corpus Chriſti, vt idcirco dici poſſit, quòd manet, & non manet. Non manet vt panis eſt; manet verò vt corpus Chriſti eſt. Alio ergo modo manet quàm prius, non eodem modo. Eodem autem modo nequaquam manet.

Ad vltimum Durandi. Attendat Durandus quis nam ſit terminus conuerſionis. Eſt quidem corpus Chriſti, ſed non ſimpliciter, verum quatenus in ipſo conuertitur ſubſtantia panis, ſecundum quod attingitur ipſum corpus Chriſti. Vnde ſi nihil fit circa corpus Chriſti per virtutem actionis, tamen fit circa panem, qui conuertitur, ad quod per quandam concomitantiam ſequitur attinctio ad corpus Chriſti.

Hæc excogitauimus, vt prioribus argumentis reſponderemus, quicunque alias autem reſponſiones deſideraret, petat Thomiſtas, maxime Capreolum, & Soncinatem in 4. Accedamus modo ad alias Scoti rationes.

Ad primamque dicamus, quòd eſt eadem, quam format Durandus primo loco. Vnde fortè Durandus eam aſſumpſit à Scoto, quocirca eadem reſponſione poſſumus ſatisfacere etiam ipſi Scoto in præſentia. Sed tamen ſecundò dicendum eſt, quòd non valet argumentum, ab eſſe corporis Chriſti ad eſſe panis, quoniam illud mutatum non eſt: hic autem mutatus eſt, vnde aliter & aliter ſe habet. Prius quidem cum eſſet in termino à quo erat panis ſimpliciter: in termino verò ad quem panis quidem, ſed non ſimpliciter, ſed in corpus Chriſti mutatus, atque conuerſus, retinens ad huc nomen panis, iuxta illud: Panis quem ego dedero, caro mea eſt pro mundi vita. Et, Ego ſum panis viuus, & qui manducat hunc panem & panis dicitur Angelicus &c. Et ſi ergo corpus Chriſti aliter & aliter nequaquam ſe habet, poſt conuerſionem, quàm prius; tamen panis aliter & aliter ſe habet, quia panis ſit quidem prius, vt ita dicamus, terreſtris, ac temporalis, deinde poſt conuerſionem ſit panis cœleſtis, atque diuinus.

Ad ſecundum, concedimus antecedens, quòd eſſe termini, &c. ſed tamen terminus ad quem non requirit non eſſe ſimpliciter exiſtentis in termino à quo, ſed ſolummodo quatenus eſt in termino à quo, vnde eſto aer conuertendus in aquam, ſi eſt aer, eſt in termino à quo, in hoc autem ſi permanebit nunquam fiet aqua; ſi receſſerit fiet aqua, & tunc perdet eſſe, non ſimpliciter, ſed eſſe in termino à quo, ſic in propoſito. Terminus ad quem huius conuerſionis eſt corpus Chriſti, qui requirit non eſſe termini à quo, ſcilicet exiſtentis in termino ad quem, non ſimpliciter, ſed quatenus exiſtentis in illo termino, à quo cum recedit conuertitur in corpus Chriſti, ſic itaque patet quomodo intelligenda ſit tum ſecunda propoſitio, cum etiam ſexta, quam habet certa concluſione, eodem prorſus modo, quo & Richardus eam tenet in 4. Sentent. diſt. 11. quæſtionibus prima, ſecunda, & tertia prioris articuli.

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum hæc ſit forma conſecrationis ſanguinis. Hic eſt calix ſanguinis mei, &c.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, quòd in his verbis, Hic eſt calix ſanguinis mei, conſiſtit forma ſanguinis, quia niſi verbis iſtis prolatis iam facta eſſet conuerſio, & ibi eſſet ſanguis falſa eſſet iſta prolatio, conſequens falſum eſt. ergo &c.

In oppoſit. Contra. Luc. 22. dicitur, Hic eſt calix noui teſtamenti in meo ſanguine, vbi aliquid interponitur, nec magis determinatum de dicto vnius Euãgeliſtæ, quàm alterius, in quo forma verborũ conſecrandi conſiſtat. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, quòd generaliter in illis, quæ pertinẽt ad fidelium obſeruantiam, inquantum in facto cõſiſtit, maximè vbi ſimpliciter nihil certi determinat ſcriptura, tenendus eſt vſus eccleſiæ, qui ab Apoſtolis deriuatur, qui multa in obſeruantijs dimiſerunt eccleſiæ, quæ in ſcriptis authenticis non redegerunt. Quare cum forma verborum conſecrationis in facto puro conſiſtit, & ad obſeruantiam pertinat eorum, quæ Chriſtus fecit, & facienda inſtituit, nec de illa aliquis Apoſtolorum certũ quid expreſſit, eo quòd verba in quibus conſiſtit forma, & per quæ habet fieri conuerſio, à diuerſis Euangeliſtis, quibus in hac parte exhibetur auctoritas, diuerſimodè exprimuntur, & in numero & in ordine, & qualitate verborum, de forma igitur verborum conſecrationis in hoc ſacramento tenendus eſt firmiter vſus eccleſiæ ſuper hoc, qui in Miſſali conſcriptus eſt, qui creditur traditus eſſe ab Apoſtolis, & hoc ſecundum formam ſecundum quam viderunt, & audierunt Chriſtum conſecraſſe. Sed cum plurima verba contineantur, vbi certum eſt contineri formam verborum ſuper conſecratione ſanguinis, quæ connexa ſunt, cum dicitur vt habetur in Miſſali, Hic eſt calix ſanguinis mei noui, & æterni teſtamenti myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum; certum tamen nõ eſt vtrum omnia verba hęc ſint de forma, vt non niſi omnibus prolatis ſub vno contextu fiat conſecratio, an aliqua illorum. Vnde quia in dubijs ſecundum Auguſtin. ſemper tenendum eſt certum, & dimittendum incertum, & hoc præcipuè in fa-

facto, quànquàm propter aliquas perſuaſiones potius videatur verum minus certum: idcirco in cõſecratione ſanguinis cum ſumma diligentia, & intentione omnia verba prædicta ſub vno contextu ſunt proferenda, quia certum eſt, ꝙ tunc conſecratum eſt, cum oĩa dicta ſunt, nec eſt ſuper hoc tanta certitudo parte aliqua verborum prolata. Æſtimatur tamen ab aliquibus ꝙ illud vltimum. Qui pro vobis &c. potius pertineat ad effectum ſacramenti iam conſecrati per præcedens, quàm ad formam, & neceſſitatem conſecrationis. Vlterius arbitratur ab aliquibus, ꝙ pars illa, Noui & æterni teſtamenti myſterium fidei, potius exponit virtutem ſacramenti, q̃ pertineat ad formam eius, & ad conſecrationis neceſſitatem, vt ſecundum hoc in ſolis verbis illis, Hic eſt calix ſanguinis mei, conſiſtat forma verborum, quibus completè dictis ſtatim conſecratum eſt. & hoc quia verba, quæ ſunt de forma huius ſacramenti, non tantùm ſunt ſignificatiua, ſed & effectiua eius quod ſignificant, & hoc per aſſertionem, quæ exercetur in ipſis. Quare cum verba dicta non ſunt aſſertiua eius quod pertinet ad veritatem huius ſacramenti, niſi quo ad illa, Hic eſt calix ſanguinis mei, totum autem reſiduum potius aſſerit conditionem ſacramenti quo ad eius virtutem, & efficaciam, in illis ſolis ergo verbis, Hic eſt calix ſanguinis mei, vt videtur tota forma verborum conſiſtit. & hoc nõ minus, quàm in conſecratione corporis forma verborum præciſa conſiſtit in his verbis, Hoc eſt corpus meum, vt ſecundum hoc plena ſit conformitas verborum cõſecrationis & corporis & ſanguinis Chriſti. Quod ego potius arbitrarer ſi in tanto myſterio aliquid liceret arbitrari. Sunt tamen aliqui qui dicunt, ꝙ omnia, quæ ſequuntur dicta verba, Hic eſt calix ſanguinis mei. ſ. illa, Noui & æterni &c. ſunt etiã de ſubſtantia formæ, ea videlicet ratione ꝙ ſunt quædam determinationes ſanguinis, & ideò pertinent ad integritatem locutionis, & ad integritatem conſecrationis, licèt per prima, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificetur ipſa conuerſio vini in ſanguinem, eo modo quo in forma conſecrationis panis. Sed planum eſt, ꝙ illa ratio falſum ſupponit. Illi enim genitiui Noui & æterni non ſunt adiectiua huius ſubſtantiui ſanguinis, ſed illius ſcilicet teſtamenti, vt patet ex verbis, quæ ponit Lucas, aſſumptis in argumento contra. Quod etiam patet coſtruenti & punctanti poſt illa verba Noui & æterni. Tunc enim nullius ſenſus perfectionem importarent verba ſequentia, Teſtamenti myſterium &c. Et conſtruuntur ambo illi genitiui ſanguinis teſtamenti, cum illo nominatiuo calix tranſitiuè, ſubintellecta copula, & poſt ly mei, & ly myſterium conſtruuntur cum illo nominatiuo calix ſpecificè. Et quod addunt ꝙ per prima verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſignatur conuerſio vini in ſanguinem eo modo, quo in forma conſecrationis panis, dicendo, Hoc eſt corpus meum, patet ꝙ aperta eſt contradictio. Cum enim vt dictum eſt verba iſta non ſolùm ſunt ſignificatiua, ſed & effectiua eius, quod ſignificãt: ſi ergo per illa verba, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſignificatur conuerſio vini in ſanguinem, ſicut per illa, Hoc eſt corpus meum, ſignificatur conuerſio panis in Corpus Chriſti: ergo illa efficiunt conuerſionem vini in ſanguinem, ſicut iſta panis in corpus. Quod ſi ſic, nullum ergo verborum conſequẽtium eſt de forma, vt dictum eſt.

Argumenta pro & contra nõ habent efficaciam niſi probabilem. maior tamen efficacia videtur eſſe in primo, quàm in ſecundo, quia procedit ſecundum pertractationem iam dictam, probando ꝙ in illis ſolis verbis, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſit tota forma. Poteſt tamen reſponderi ad medium, cum dicitur, niſi in his verbis forma conſiſteret, falſus eſſet ſermo ille, Hic eſt calix ſanguinis mei, quia in veritate non eſſet ibi ſanguis ipſis prolatis. Et eſt dicendum, quòd ſecundum ꝙ aliàs dictum eſt, & iam tactum eſt ſupra de forma verborum in conſecratione corporis ly hoc non demonſtrat aliquid pro tempore ſuæ prolationis, ſed pro termino prolationis totius ſermonis, & ſecundum hoc veritatem habet ille ſermo, Hoc eſt corpus meum. Sic dico in propoſito, ꝙ demonſtrat ly hic nõ pro tempore in quo profertur nec ſolùm pro tempore in quo profertur illud, Hic eſt calix ſanguinis mei, ſed etiam pro tempore in quo profertur totum reſiduum. Et ſimiliter ꝙ ille ſermo, Hic eſt calix ſanguinis mei, non ſignificat & aſſerit aliquid pro tempore, in quo ipſe profertur præciſè, ſed pro toto tempore in quo ipſe cum toto reſiduo profertur. Vel poteſt dici ꝙ ly hic non demonſtrat niſi ſubſtantiam vini, vt eſt aliquid quod eſt in ſe vſque ad prolationem totius, & toto prolato demonſtrat ſanguinem Chriſti, & vinum non niſi pro eo quod habet eſſe in illo, ſicut iam ſupra dictum eſt de demonſtratione ly hoc circa ſubſtantiam panis. & ſecundum hoc verba illa prima nihil ſignificant vel aſſerunt perfectè vſque ad prolationem totius, & ideò nec prius aliquid efficiunt. *Ad arg. princ.*

Ad ſecundum. Ad ſecundum ꝙ Lucas aliquid apponit quod non poſuit alius Euangeliſta, qui ponit præciſè illa verba. Hic eſt calix ſanguinis mei. Dicendum ꝙ etſi aliquid appoſuit Lucas, hoc non fecit ad exprimendum aliquid quod erat de forma, ſed potius pertinens ad expoſitionem virtutis & efficaciæ ſacramenti, vt dictum eſt.

Com-

Comment. in Quæſtionem Decimam, quæ eſt,

Vtrum hæc ſit forma conſecrationis ſanguinis. Hic eſt calix ſanguinis mei, &c.

TITVLVS clariſſimus. Not. tamen ꝙ quæſtio hæc pertractari poteſt dupliciter. Primò quo ad certitudinē. Secundò quo ad veritatem, vt ſecundum certitudinem quæratur, an hæc ſit certa forma, ita vt aliquo verborum ipſius dimiſſo adhuc certa ſit forma. Et not. diligenter, ꝙ ſubaudienda ſunt cætera omnia verba ſecundū ꝙ ſunt in Eccleſiæ vſu prolata. Iuxta verò alteram quæſtionē eſt ac ſi quæratur, an omnia illa verba verè pertineant ad formam eius, ita vt non poſſit aliquod ipſorum dimitti.

In corpore duplex concluſio iuxta duplicem quæſtionem, & reiectio oppoſitarum opinionum.

De primo. Prima concluſio communis cum Scoto, D. Thoma, Richardo, ac alijs pluribus eſt; certa forma conſecrationis ſanguinis conſiſtit in omnibus illis verbis, ita vt aliquo dimiſſo non eſſet ita certa forma conſecrationis.

Probatur hæc concluſio. Ea, quæ in puro facto conſiſtunt, & à Chriſto præcepta ſunt, & non præcisè expreſſa, certa magis non ſunt, quàm ex vſu continuato Eccleſiæ. Sed conſecratio ſanguinis eſt eorum, quæ &c. Igitur in ea tenendus eſt vſus Eccleſiæ. Iam verò ex vſu Eccleſiæ forma eſt. Hic eſt calix ſanguinis mei noui, & æterni teſtamenti, myſterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Quæ conſecrationis forma diligentiſſime declaratur à Gabriel. Biel. lect. ſuper can.

Secunda concluſio. Vera forma conſiſtit in illis verbis. Hic eſt calix ſanguinis mei.

Not. ꝙ hanc concluſionem non probat Auctor, niſi per hoc, ꝙ ſi in tanto miſterio licèt aliquid arbitrari, ea videtur verior, quia conformior illi, qua conſecratur panis, quæ eſt. Hoc eſt corpus meum.

Not. ꝙ ad hanc ſententiam veniunt etiam D. Bonau. Alenſis, Albertus Magnus, & Gabr. Biel. quorum ratio eſt, ꝙ illa ſunt vera verba attinentia ad veram formam, per quæ fit tranſubſtantiatio, ſed dicendo. Hic eſt calix ſangninis mei, hæc verba ſunt, per quæ fit, &c. cætera verò ſunt declaratiua quarundam conditionum, quibus ſacramenti huius excellentia manifeſtatur, & effectus ſanguinis in hoc ſacramento contenti, & in cruce effuſi, & nihil ſignificant ad tranſubſtantiationem pertinens. igitur &c.

Contra autem D. Thomas 3. p. quæſt. 78. art. 5. tenet oppoſitum, quam ſententiam tùm Auctor, cùm etiam cæteri reijciunt, quia nolunt illa verba omnia eſſe partes illius orationis, vt puta illa noui, & æterni teſtamenti, dicit Auctor, quòd ſunt attinentia ad teſtamentum, non ad ſanguinem.

Sed certè quicquid ſit de hoc, vnum id eſt omnibus commune, ad quod fortè potiſſimum reſpexit D. Thomas, & Scotus. Quod valde periculoſum eſſet dimittere aliquod verborum conſecrationis, quando hæc illa videatur, qua vſus eſt Chriſtus in ſacra cœna.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum cum voto virginitatis ſtet perfectum, & verum matrimonium.

Arg. prim. CIRCA quartum arguitur, ꝙ cū voto virginitatis ſimpliciter non ſtat verum, & perfectum matrimonium, quia tradens marito poteſtatem plenam ſui corporis, conſentit in carnalem copulam, quia ad illam tradunt corpora ſua in matrimonio mutuo inter ſe cōtrahentes. hoc autem repugnat voto virginitatis ſimpliciter, dicente Hier. Vouentibus non ſolùm nubere, ſed velle nubere damnabile eſt, ſed ſic tradit poteſtatem ſui corporis marito contrahens verum & perfectum matrimonium. ergo &c.

In oppoſit. Contrarium apparet in Dei genitrice Virgine Maria, quæ verum & perfectum matrimonium cōtraxit cum Ioſeph, & habuit votum Virginitatis ſimpliciter.

Reſponſio. Hic ſolet diſtingui de tempore emiſſi vóti, quia aut emiſſum eſt ante matrimonium contractum, aut poſt. Et dicunt ꝙ ſi primo modo (ut dicunt aliqui) ꝙ cum uoto uirginitatis ſimpliciter emiſſo non ſtat uerum matrimonium, nec poſt tale uotū poteſt aliqua perſona ſine peccato conſentire matrimonio, tū quia periculo, immò neceſſitati amittendi virginitatem ſe exponere vellet in dando viro poteſtatem plenam corporis ſui, tùm quia per hoc in carnalem copulam, & virginitatis amiſſionem quoque modo conſentiret, ad minus implicitè. Sed cum voto virginitatis ſimpliciter, & ſolemni emiſſo poſt matrimonium, & ante copulā, benè ſtat verum, & perfectum matrimoniū abſq; omni peccato, & diſcrimine. Vnde dicunt, quòd Maria ſciens vtrūque bonum magnum, virginitatem ſcilicet, & fœcunditatem, vtrunque illorum amabat & deſiderabat, ſed virginitatem tanquam optimum, & Deo acceptiſſimum præferebat, dicēte Auguſt. in ſermo. quodam de natiuitate virginis. Hæc duo ipſa iucundius amabat, virginitatē ſcilicet & fęcunditatem. Virginitatem, quia hanc Deo per omnia placere intelligebat. Fęcunditatē, quia ſine hac maledictum legis, quæ adhuc carnaliter cuſtodiebatur, incurrere metuebat. Vicit tamen amor in ea ſeruandæ virginitatis. Virgo igitur totam intentionem ſuam, totum amorem ſuū, totum ſtudium ſuum ad hoc intendit, vt corpus ſuum, & animam Deo virginitate perpetua conſecraret. Sciebat, quia quantò ſanctius eam conſeruaret, tantò ſublimius ei, qui omnium caſtiſſimus: immò, qui ipſa caſtitas eſt, appropinquaret. Et quia ſic virginitatem præferebat, ſtudium habuit, atq; deſiderium ipſam conſecrandi per votum, & ſolēne votū, quia ſciebat opera perfectionis eſſe perfectiora, & magis laudabilia, cum ex voto celebrant. Verùm, quia lex Moyſi adhuc carnaliter obſeruabatur, vt oporteret iàm viros, quàm mulieres carnali generationi inſiſtere per matrimonium: ideoque

que ipſa maledictum legis ſi non contraheret, & generationi prolis ex viro vacaret, metuebat incurrere, non creditur (vt dicunt) vouiſſe virginitatē antequā n deſponſaretur Ioſeph, licet eam in deſiderio habuit, quod tamē diuino arbitrio committens, vt legis maledictum euaderet ſe Ioſeph matrimonio copulauit, ſecundum ꝙ mores illius tēporis exigebant, ſed poſtmodum ſimul cum eo votum virginitatis emiſit. Alijs verò videtur, ꝙ ante matrimonium vouit, ſed tantùmmodo voto ſimplici expreſſo in corde, cum firmo propoſito tenēdi ipſum. & hoc non abſolutè, ſed ſub conditione, niſi Deus aliter ordinaret. Et ideò diuinitus certificata ex ſpeciali Spiritus Sancti conſilio ꝙ Ioſeph erat in conſimili propoſito, virginitatem ſuam Deo committens, Ioſeph ſe matrimonio coniunxit, & poteſtati eius tradidit, & conſenſit ſimpliciter & abſolutè in copulam coniugalem, tradendo alteri corporis ſui poteſtatem, in quo conſenſu conſiſtit verum, & perfectum matrimonium quantum eſt de prima perfectione rei quam attingit ex forma ſibi eſſentiali, & ex fine ſuo intra. Forma enim eſſentialis matrimonij non eſt, niſi indiuiſibilis coniunctio animorum in traductione poteſtatis corporum, per quam coniuges ſibi mutuo fidem cōſeruare tenentur. In copulam autem carnalem (vt dicunt) non conſenſit ſimpliciter & abſolutè, ſed ſolummodo ſub conditione, ſi Deo placeret, ꝓ ſ. copularetur carnaliter, qđ & Deo non placuit, ſed vt voueret conſenſum viri obtinuit, qui in conſimili deſiderio erat, & ſic poſt contractum matrimonium cum ipſo ſolenne votum virginitatis emiſit. Et eſt opinio magiſtri ſententiarum lib. 4. diſt. 30. cap. Præmiſſis. vbi dicit ſic. Sane credi poteſt non ſolùm Mariam, ſed etiam Ioſeph apud ſe diſpoſuiſſe ſeruare virginitatem, niſi Deus aliter iuberet, eoſq; ſic conſenſiſſe in coniugalem ſocietatem, vt vterque de altero reuelante Spiritu Sancto intelligeret ꝙ virginitatem ſeruare vellet, niſi Deus aliter inſpiraret. Sed illam voluntatem verbis non expreſſerant, poſtea verò expreſſerunt, & in virginitate permanſerunt. Conſenſit ergo Maria in maritalem ſocietatem, ſed non in carnalem copulam, niſi de ea Spiritus Sanctus præciperet, cuius conſilio in maritalem conſenſit copulam, &c. Quod confirmat ibidem auctoritate Auguſt. Vnde ſi prolem diuinitus non concepiſſet, matrimoniū illud non fuiſſet perfectum quantùm eſt de perfectione rei ſecunda, quam attingit exercendo opus debitum formæ; quo conſequitur finem ſuum extra. Opus enim extra eſt carnalis copula, quo proles, quæ finis eſt extra, procreatur. Quæ quidem copula, quia non erat conſecuta, quo ad hoc non fuit perfectum matrimonium. Sed quia in actu, qui eſt propria rei operatio non conſiſtit rei perfectio, niſi quia per ipſum aſſequitur finem, ita ꝙ ſi abſque omni operatione res aliqua finem ſuum conſequitur, non eſt ex hoc imperfectior, immò multò perfectior, q̄ ſi operatione illam attingeret, dicente Philoſopho in 2. cœli & mundi, ꝙ quædam ſunt res imperfectæ, quæ nūlla operatione perfectionē poſſunt attingere, quædam verò pluribus operationibus ſuam perfectionem attingunt, quædam verò paucioribus, aut vna, & modica, quæ ideò perfectior eſt: quædam verò habet ſuam perfectionē abſque omni operatione, & illa eſt perfectiſſima, licèt ergo matrimonium Mariæ cum Ioſeph operatione copulę carnalis perfectionem non habuit: non minus tamen perfectum fuit. dicente Ambroſio in libro de virginitate, vt habetur 27. quæſt. 2. cap. Cum initiatur. Defloratio virginis non facit coniugium, ſed pactio coiugalis. Deniq; cum coniungitur viro coniugium eſt, non cum viri admixtione coniungitur. Super illud Pactio eſt. Gloſ. ſcilicet conſenſus de præſenti. Sed hoc maximè in matrimonio Mariæ, quia licèt matrimonium inter ipſam, & Ioſeph ex matrimonio per carnalem copulam non habuit prolem progenitam, tamen prolem habuit matrimonialiter à Maria & Ioſeph educandam, & idcirco ſimpliciter perfectionem matrimonij, quo ad bonum prolis, & finem eius, licèt abſque copola carnali, & ideò perfectius habuit. Omne itaque (vt dicit Auguſtinus primo de nuptijs & concupiſcentia) nuptiarum bonum impletum eſt in illis parētibus Chriſti, proles, fides, & ſacramentum. Prolem cognoſcimus ipſum Dominum Ieſum. Fidem, quia nullum adulterium. Sacramentum, quia nullum diuortium. Solus ibi nuptiarum concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non poterat ſine vlla carnis concupiſcentia. Vnde & per talem prolem ſic cōceptam virgo Maria maledictum legis euaſit. dicente Auguſtino in ſermone prædicto. Dedit ergo ei ut & uirgo, quod magis optabat permaneret, & ut nemo illam à maledicto legis liberrimam dubitaret, fœcunda fieret. Et unde fœcunda? fœcunda Spiritu Sancto, qui omnia fœcundat. ut ſecundum hoc edictum legis quantum ad intentionem Legiſlatoris de matrimonium contrahendo non erat, niſi propter prolem habendam ex copula, ita ꝙ ſi poſſet ab aliqua haberi proles ſine copula, caſum iſtum intellexit Legiſlator exceptum, vt ſimul exiſtens perfectus Legiſlator & Epieices, ut talis mater intelligeretur excepta à legis maledicto & edicto ſi nec matrimonium contraxiſſet, ſicut nec copulam ſuſtinuit. Vnde in edicto legis & maledicto non erāt niſi ſterilitas & ſubtractio partus uoluntaria. Deuteron. 6. & 7. Non erit apud uos ſterilis utriuſque ſexus. Propter quod cauſa contrahendi matrimonium in Maria non fuit proles ex matrimonio generanda, ſed educanda, & ut ſuſpitio tolleratur, qua de inceſtu genuiſſe ſuſpicaretur. Sic ergo dicunt ꝙ uotum Mariæ, quia ſimplex fuit, uerum matrimonium contraxit, quia nō uotum ſimplex, ſed ſolenne impedit matrimonium contrahendū, & quia ſub conditione fuit, ſuper qua reuelatione diuina certificata erat, & in illa conditione con-

tinebatur implicitè diſpoſitio Dei de eius conſenſu in matrimonialem copulam: ideò nō peccauit. & licèt non conſenſit in carnalem copulam, quia talis huiuſmodi conſenſus non fuit appoſitus & expreſſus, ideò matrimonium nō impediuit, quia expreſſus impediuiſſet, quia. ſ. eſt contra bonum matrimonij.ſ.prolem procurandam, & omnis talis cōditio appoſita omninò tollit matrimonium. & ſic nec implicitè in carnalem copulam conſenſit, quia nec ſuper hoc conſilium Spiritus Sancti habuit. Quo ad hoc ergo, ꝙ dicunt aliqui Mariam ante matrimonium affectaſſe, & deſiderium habuiſſe ſeruandæ virginitatis, benè verum eſt, quia fortè non cōtinuò poſt habitam diſcretionem habuit deliberationem de virginitate perpetuò conſeruanda, niſi ſtatim habuiſſet reuelationem Spiritus Sancti, quam fortè non habuit. Ex deliberatione enim virginitatem ſe ſeruaturam, ſine reuelatione, aut aliqua certificatione nō diſpoſuit, aut voluntate etiam abſque voto firmauit, quoniam ſi abſolutè vouiſſet, aut diſpoſuiſſet cuſtodire perpetuam virginitatem abſque aliqua certificatione, aut reuelatione ſuper hoc habita, & maximè ſi voluntatem ſuam ſuper hoc voto etiam ſimplici cōfirmaſſet, quàmuis ſub cōditione tali, niſi Deus aliter diſponeret, & inſpiraret ei, ꝙ eam vellet conſentire in copulam, tñ quantum eſt ex ſe, ſimpliciter copulam abnegauit. Talis enim conditio de voluntate ſuperioris pro non adiecta habetur. Et ſic quantum eſt de ſe legi contrariaretur voluntate, etſi non voto ſolemni expreſſo verbis, & voluntate etiam abſque omni voto, ſiue contrahens matrimonium ſiue non contrahens peccaſſet, & non minus abſque voto, quàm cum voto, & ſine matrimonio, q̃ cum matrimonio, quia ſi cum matrimonio, tunc cum hoc ꝙ contrariaretur legi per voluntatem, periculo cōtrario voto ſe exponeret. Propter quod dicitur.27.quæſt.2.in §. Sed quare. Quia nunq̃ ſe cognituram propoſuerat, ſed cōtra ſuum propoſitum poſtea conſenſit in carnalem copulam, rea facta eſt voti virginalis mente, etſi non corpore violati. quod de ea ſentire nefas eſt. Propter quod quæſtioni reſpōdendo inducit cap. Auguſt. Beata Virgo propoſuit ſe ſeruaturam virginitatem, niſi Deus aliter reuelaret. Committens ergo virginitatem ſuam diuinæ diſpoſitioni cōſenſit in carnalem copulam, non illam appetendo, ſed diuinæ inſpirationi in vtroque obediendo. Gloſſ. ſuper illud. Reuelaret. Inde eſt, ꝙ licitè potuit cōtrahere matrimonium Deo reuelante, etſi vouiſſet etiam ſolemniter, quia votum fuit ſub conditione. Immò quantuncunque abſolutum ſit votum, ſemper intelligitur excepta auctoritas maioris, vt extra de iureiuran. Venientes. Si ergo vt mihi videtur, Beata Virgo etſi ante matrimonium affectum & deſiderium ſeruandæ virginitatis habuit abſq; reuelatione, aut certificatione, nihil ſuper hoc firmauit ſiue voluntate ſimplici, ſiue voto. Sic ergo neceſſe eſt ponere, ꝙ reuelationem, aut certificationem habuit de præſeruantia in virginitate antequàm ſuper hoc aliquid voluntate firmauit, aut vouit, poſtquàm autem talem certificationem habuit, æqualiter uoluntate firmare, & vouere etiam ſolemniter quantum eſt ex ſe potuit. Quare cum huiuſmodi certificationē ęqualiter potuit habuiſſe ante matrimonium, & poſt: æqualiter ergo ante & poſt potuit vouiſſe etiam ſolenniter quātum erat ex ſe. Quòd autem dicta opinio dicit ſecundū prædictum modum Mariam prius ſe matrimonio Ioſeph coniunxiſſe, q̃ vouiſſe, non videtur mihi tenendum. quia Auguſt. in principio de ſancta virginitate videtur ſignificare eam primo vouiſſe, deinde contraxiſſe, & tertio filium Dei concepiſſe. dicit enim ſic. Prius quàm conciperetur iam Deo dicatam de qua naſceretur elegit. Hoc indicant verba, quæ ſibi fœtum annunciāti Angelo Maria reddidit. Quomodo (inquit) fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco. Quod profectò non diceret niſi Deo ſe virginem ante vouiſſet. Ecce quia ante vouit q̃ concepit. Quod verò ante vouit, q̃ nupſit, indicat quod immediatè ſequitur. Sed quia hoc Iſraelitarum mores adhuc recuſabant, deſponſata eſt viro iuſto. Sed ne aliquis poſſet dicere, verum eſt, ſed prius q̃ vouit, ſequitur continuè. Non violenter ablatura, ſed potius contra violentias cuſtoditura quod illa iam vouerat non violenter ablaturo. ſ. ne à viro volente eam violare, violaretur, vt Chriſtus de ea virgine exiſtente conciperetur. ſecundum ꝙ præmiſit ante verbum præaſſumptū dicens. Ideòque virginitas eius gratior & acceptior, quia non eam conceptus Chriſtus viro violaturo, quam conſeruaret, præripuit, ſed prius q̃ conciperetur &c. vt iam ſupra. Non præripuit voto caſtitatis poſt coniugium emiſſo, ſed iam Deo dicatam ante. ſ. coniugium elegit. Quod benè indicat Auguſt. in eo ꝙ addit. Iam illa vouerat. Quid inquam vouerat de præterito, niſi ꝙ propter Iſraelitarum mores deſponſanda eſſet viro iuſto non eam violaturo, ſed cuſtodituro. Quod eam vouiſſe prius nullo modo erat opportunū, niſi vt prius q̃ ſciret ꝙ Chriſtus de ea naſceretur voueret libere abſque alterius conſenſu ante contractum matrimonium, ne iam contracto matrimonio de eius conſenſu voueret, vt de cætero non haberet neceſſitatem ſeruiendi ei in copula carnali etiam ſi vellet. & in hoc exemplum eſſet virginum futurarum, vt ſcilicet ante matrimonium vouerent. & ſic gratioſior eſſet Virginitas Mariæ dependens ex abſoluta electione propria, non ex conſenſu viri & neceſſitate ſeruiendi eidem. vt ſic ſecundum Anſel. virgo tanta puritate polleret, qua maior ſub Deo eſſe non poſſet. Vnde & ꝙ filium Dei eſſet conceptura nō prius nouerat, q̃ ipſi iā in matrimonio exiſtenti hoc Angelus nunciauit. Hinc Auguſt. cōtinuè poſt uerba prædicta. Quod ipſa iam nouerat, ſubdit. Quànquàm etiam ſi hoc ſolùm dixiſſet. ſ. quomodo fiet iſtud, nec addidiſſet quoniam uirum non cognoſco, non quæſiuiſſet utique promiſ-

miſſum ſibi filium quomodo fœmina paritura eſſet ſi concubitura nupſiſſet. Poterat & nubere & Virgo permanere, in qua Dei filius formam ſerui con gruenti miraculo acciperet, ſed exemplum ſanctis futura uirginibus, ne putaretur ſola Virgo eſſe debuiſſe, quæ prolem etiam ſine concubitu concipere meruiſſet, uirginitatem Deo dicauit: cum adhuc quid eſſet conceptura neſciret, ut in terreno mortalique corpore cœleſtis uitæ imitatio uoto fieret, non præcepto, amore eligendi, non neceſſitate ſer uiendi. Itaque Chriſtus naſcendo de Virgine, quæ antequàm ſciret quis de illa fuerat naſciturus, uirgo ſtatuerat permanere, uirginitatem ſanctam approbare maluit q̃ imperare, & ſic etiam, ut in ipſa fœmina in qua formam ſerui acciperet, uirginitatem eſſe liberam uoluit. Vnde quia multò liberius eſt uotum uirginitatis non dependens ex conſenſu uiri poſt matrimonium, & multo purior non conſentiendo ſimpliciter in copulam carnalem, q̃ ſub quacunque conditione, etiam ſub illa ſi Deo placeret, quæ ſemper intelligeretur, etſi non apponeretur, & ſic ut dupliciter eſſet exemplum futura ſanctis uirginibus, uouit ante conceptum partus cœleſtis, ne putaretur ſola Virgo eſſe debuiſſe, quæ prolem ſine concubitu concipere meruiſſet, & etiam ante contractum coniugium, ne putaretur conſimili ratione nulla Virgo eſſe debuiſſe quin prius coniugio copularetur. Sic ergo dicendum ꝙ Maria ante matrimonium uouit, ſed non niſi certificata de perſeuerantia ſua in uirginitate. Quod etiam intellexit Auguſtin. per id quod dixit ſupra: Quod ipſa iam nouerat. Propter quã certificationem contraxit abſq; omni periculo de uirginitate amittenda, & non cõſenſit in copulam carnalem, niſi ſub conditione niſi Deus aliter ordinaret, quam appoſuit non quia dubitauit ſe uirginem perſeueraturam: ſecundum.n. ꝙ dicitur in §. ſed quare. nouit ſe Maria Virginem perſeueraturam. Vnde Angelo ait. Quomodo fiet iſtud quoniam uirum non cognoſco, ſed illam cõditionem appoſuit, quia illam certitudinem à ſe ipſa non habuit. Sed eſt intelligendum ꝙ in carnalem copulã poteſt eſſe conſenſus dupliciter, uel quo ad actum copulæ, uel quo ad potentiam copulandi. Et propter ueritatem matrimonij ſecundum legem celebrandum, ut dictum eſt, conſenſit ſimpliciter in potentiam copulandi ſi maritus petere uellet, & hoc uel implicitè uel explicitè. Implicitè enim illa conſentit, quæ nec omninò in contrahendo de copula cogitauit. Sed propter voti integritatem non conſenſit in actum copulæ carnalis, niſi ſub conditione dicta, ſciens ꝙ nunquàm peteret, aut ſi peteret ꝙ Deo diſponente nunquàm ad actus executionem perueniret. & propter ſimplicem conſenſum in potentiam, & cõſenſum in actum, licet ſub tali conditione expreſſum, verum erat & perfectum matrimonium modo prædicto. Vnde qui per ſponſalia promiſit ſe contracturum matrimonium, ſi propter promiſſum implendum contrahit de præſenti, & nulla apponatur conditio expreſſa, & non conſentiat in actum copulæ omninò, verum contrahit matrimonium, ſi tamen conſentiat in potentiam tradendo ſe ſimpliciter poteſtati mulieris, licèt cum firmo propoſito ſeſe ſtatim ſubtrahendi propter ingreſſum religionis. Eſt tamen in propoſito perfectum votum circa actũ, quia illa conditio votum non impedit, & apponere eam neceſſarium non fuit. Licèt enim conditio dependens à voluntate humana appoſita impedit votum ſimpliciter, vt ſi qua voueat virginitatem ſi placet matri ſuæ, illa tamen quæ pendet omninò à voluntate diuina, non impedit, nec votum diminuit, quia ſubintelligitur ſemper etſi non apponatur. Vnde ſi qua alia ſub lege vouiſſet ſicut Maria vouit, non certificata, ipſa contra legem egiſſet & peccaſſet, nec votum valuiſſet. Si qua verò modo poſt edictum Eccleſiæ, ne valeat matrimonium poſt ſolẽnitatem voti, quam inſtituit Eccleſia, poſt votum tale contrahat matrimonium non conſentiendo in actum copulæ, ſed in alia & etiam in potentiam ad copulam: modo quo beata virgo conſenſit, etſi fortè matrimonium cõtraheret verum, ſicut & beata Virgo contraxit, tamen ſi non eſſet certificata de actu, ꝙ ſic à domino prouideretur ſibi ne vnquàm veniendi ad actum haberet neceſſitatem, ipſi ſic velle nubere damnabile eſſet, quia contra edictum Eccleſiæ faceret, & periculo faciẽdi contra votum ſe exponeret, & ſic etiam implicitè in copulam conſentiret facto, licet explicitè diſſentiret animo. Sed vbi eſt certitudo de voluntate diuina, conſenſus in potentiam nullo modo ponit conſenſum in actum, nec ẽt implicitè, quia tunc non dependet ſic potentia à voluntate viri ꝙ poſſit reduci ad actum ſtante illa certificatione, quemadmodum prædeſtinatus licèt abſolutè poteſt damnari, actum tamen impoſſibile eſt poni ſtãte prædeſtinatione. Vnde quando cõſenſus in potentiam propter certitudinem nullo modo implicat obligationem ad actum, nullo modo derogat voto, quia votum non eſt, niſi reſpectu actus, & intentionis exercendi actum. E conuerſo autem diſſenſus in actum nullo modo derogat matrimonio, quia petere vel non petere actum, relinquitur voluntati contrahentium. Poſſunt enim ex conſenſu ſuperueniente ſe obligare ad non petendum. Quia vt dicit Auguſt. ſanctiora ſunt connubia pari voto continentium, in Epiſtola ad Ediciam. Et ſimiliter ex conſenſu pręcedente eadem ratione, dum tñ ſit in vtroque potentia, vt actum non excludat neceſſitas, ſicut contingit in ſpadonibus, cum quibus non contrahitur matrimonium, ſed voluntas, ſicut contingit quando ambo ſufficientes eſſent ad copulam ſi vellent. Sed quid dicemus ad Auguſt. cuius literam inducit magiſter ad cõfirmationem ſuæ opinionis: Ad cuius intellectum ſciendum, ꝙ circa votum Beatæ Mariæ eſt conſiderare triplicẽ conditionem. ſ. affectum ſiue deſiderium de continendo, & votum ſimpliciter emiſſum per ſe Deo, ſiue

ſiue mente ſola, ſiue etiam voce emiſſa inter ſe,& Deum: & votum ſolemne verbo expreſſum in præſentia Ioſeph ex communi cõſenſu vtriuſque. Affectum autem ſiue deſiderium tale non eſt dubium quin ſemper habuit poſtquam ad annos diſcretionis deuenit,quod tamen non vouit,nec voluit,ſiue diſpoſuit firmato propoſito quouſq; certificata prædicto modo fuit, vnde in §. prædicto, Virum non cognoſco.i.me non cognituram propoſui. Neque enim quia tunc virum non cognoſcebat, neceſſe eſt inquiri quomodo poſſet habere filium, ſed quia nunquam ſe cognituram propoſuerat. Intelligo quantum erat ex ſe,niſi lex ad hoc conſtringeret. vnde dicit gloſ. Sic ergo patet, ꝙ Maria non vouebat continentiam, ſed propoſuerat vouere, & virginitatem conſeruare, intelligo quantum in ſe erat ex parte electionis ſuę, nec tamen ſimpliciter propoſuit, quin propter legis neceſſitatem diſpoſuit cõtrahere, quæ prolem ſuſcitare præcepit. Votum autem occultum ſimpliciter factum inter ipſam, & Deum, ſecundum prædicta, emiſit ante matrimonium, quando etiã quantum ex ſe erat potuiſſet ipſum ſolemnizaſſe, ſi qua forma ſolemnizandi tunc fuiſſet, quod fortè & fecit, vt eſſet perfectius votum: volens tamen ſatisfacere legi quantum potuit conſentiendo in matrimonium, ſecundum prædictum modum, quod demum poſtquam Chriſtum conceperat, vnà cum marito ſolemnizauit quantũ potuit. Et de tali ſolemnizatione voti loquitur Auguſt.in cap. quod Magiſter inducit pro ſe, & planè conſtat per eundem, quòd ſic ex mutuo conſenſu amborum ſolemnizauit. Ioſeph enim erat in conſimili propoſito, cum Maria, quod fortè ei Ioſeph reuelauit: ſi tamen aliter ſuper hoc certificata non fuit de ſua virginitate, vt iam ſupra habitum eſt,ꝙ votum aliquod ſimpliciter emiſit priuſquã ſciret, quòd filium Dei conciperet. Vnde litera Auguſt.ſic legenda eſt. Beata Maria propoſuit ſe perſeueraturam virginem etiam ex voto occulto ſimplici, quod tamen non excluditur per propoſitum, ſed includitur, & reſpicit voti ſolemnizationem cum marito futuram. Cætera exponantur ſecundum prædicta, vſque ibi. Poſtea verò, vbi ſequitur in litera magiſtri. Simul cum viro labijs expreſſit,& vterque in virginitate permanſit. Et magiſter intelligit, quòd prius nullum votum ſimpliciter expreſſit,quod non eſt verum. Magiſter ibi literam omittit, qua Auguſt. intelligit quando votum illud labijs expreſſit, quam exprimit decretum, in quo integrè ponitur dicta auctoritas. §. prædicto, dicit enim ſic. Poſtea verò quàm filium genuit, quem corde cõceperat ſimul cum viro &c. Ad qđ etſi non eſſet auctoritas, ratio innitens auctoritati hoc declarat ex parte Ioſeph, quoniam licèt ipſe quantum erat ex parte ſua erat in ſimili deſiderio vouendi virginitatem cum Maria, cum tamen ꝓ illo tempore non minus erat aſtrictus legi ad prolem in matrimonio procreandam, quàm Maria, quare nec volũtate firma,nec diſpoſitione,nec voto debuit ſe aſtringere ad virginitatem cuſtodiendam potius,quàm Maria. quare cum illa ſine peccato non diſpoſuiſſet, vel vouiſſet cuſtodiam virginitatis, niſi ſuper hoc habuiſſet ſpecialem reuelationem, aut certitudinem.nec ſimiliter Ioſeph. Quare cum ſupponendum ſit, quòd ſine peccato ſimul vouit cum Maria, quia ſcriptura dicit eum virum iuſtum fuiſſe, ſupponendum eſt, quòd votum illud non fecit ſimul cum Maria ſine ſpeciali ſuper hoc reuelatione, aut certitudine,ſicut nec fecit Maria. De Ioſeph autem dicit Ambroſ. ſuper illud Pſal. defectio tenuit me.Ioſeph. cui deſponſata erat Maria, cum eam grauem vtero vidiſſet, cum eſſet iuſtus noluit eam traducere, & vtique nullum adhuc audierat oraculum, ergo ante conceptum nullum habuit oraculum, ſiue reuelationem. Si ergo ex reuelatione vouit cum ipſa, non vouit niſi poſt Chriſti conceptum, & quod Ambr. dicit; Quia nullum adhuc audierat oraculum, intelligatur de Chriſti conceptu. Quòd ſi aliam ante habuerat de vouendo, aut ergo ſciuit,ꝙ Maria ſimile habuit oraculum, aut non. Si non,dimiſiſſet eam vouere cum iuſtus eſſet, quia vt dictum eſt peccaſſet. Si verò ſciuit, quòd oraculum de vouendo habuit: nullo ergo modo ſuſpitionem de adulterio contra ipſam habuiſſet, quam tamen habuit, vt ibidem textus Ambroſij inſinuat. Reuelationem ergo de vouendo cum Maria nullo modo habuit ante oraculum, quo ipſam de Spiritu Sancto impregnatam cognouit. Verum eſt ergo, ꝙ iſtud votum Maria cum Ioſeph tam ſolemniter non fecit,niſi poſtquam filium genuit intus in vtero. Sed præter iſtud expreſsè ponit Auguſt. aliud præceſſiſſe de ſancta virginitate, vt dictum eſt, de quo eſt dubitatio an fuerit ante matrimonium an poſt.Et eadem dubitatio manet in litera Magiſtri, quia propter eius truncationem non determinat tempus. Sed tẽpore determinato, ſicut eſt in Decreto,de illo voto non manet dubitatio, & ſic nihil valet ad probandũ propoſitum ſuum. Ex quo patet, quòd Hugo, cuius ſententiam in quæſtione propoſita Magiſter ſententiarum tenuit,Bedã, qui tenuit Mariam ante matrimoniũ vouiſſe, minus iuſtè reprehendit,ſic inquiens in ſentẽtijs ſuis. Beda in expoſitione ſuper Lucam videtur affirmare Beatam Mariam,antequàm iniſſet cum Ioſeph cõiugium,decreuiſſe, qđ vitam duceret virginalẽ. Quod equidem à veritate videtur deuiare, cũ beata virgo prudentiſſima eſſet,& nouiſſet quæcunq; piè promitterentur eſſe fideliter perſoluenda, veriſimile eſt, quòd ab adoleſcentia ſe Deo totam commiſerat, parata ſiue ad nubendum,ſiue ad cõtinendum, quemadmodum Deum velle cognoſceret, quod teſtatur Auguſt.in lib.de nup.& concupiſc. his verbis. Iſtud credendum eſt, quòd beata virgo mente duntaxat. i. conſenſu mentis fuerat coniunx Ioſeph, & quòd propoſuiſſet permanere in virginitate ſi placeret Deo, & aliter egere ſi

ipſe

ipſe vellet. Ex hac auctoritate, & ex hoc, ꝙ ipſa non tenuit deſponſari, manifeſtè apparet eam antequàm deſponſaretur continentiam non vouiſſe, quam tamen certum eſt eam, & virum eius poſtea promiſiſſe, ex quo vtrique myſterium dominicæ incarnationis Angelo reuelante innotuit. Re vera prudentia virginis fecit eam præeligere virginitatem, vt dictum eſt, & certificauit eam, vt etiam ante coniugium voueret, vt iam dicetur, parata cum hoc ad nubendum, ſecundum quod prudentia ſua Deum velle cognouerat, & prius, quàm certificata erat, & ante coniugium potius in virginitate permanere ꝓpoſuit, licèt aliter ageret ſi Deus vellet. Vnde ex auctoritate Auguſt. & quia certificata nō renuit deſponſari, nullo modo eam apparet antequàm deſponſaretur continentiam non vouiſſe. Certum etiam eſt ex dictis eam vouiſſe abſque viro prius quàm myſterium incarnationis alicui eorum innotuit, etſi ipſa poſtmodum cum viro uotū ſub maiori ſolemnitate iterauit. Dicta autem auctoritas quam Hugo imponit Auguſt. de nup. & concup. non eſt in illo libro, vnde neſcio an ſit Auguſt. & vnde eam ſumpſerit. Sic ergo Mariæ cum Ioſeph ſimpliciter uerum, & perfectum erat matrimonium propter prolem, & conſenſum, ut dictum eſt, & ſimpliciter uotum uirginitatis etiam ante matrimonium propter reuelationem, & certificationē, nec matrimonij ueritati, & perfectioni eſt derogatum per præcedēs uotum, quia erat ſub conditione ſtante ex certificatione ſuper hoc habita, aut reuelatione. Nec ipſum uotum in aliquo eſt uiolatum per ſequens matrimonium, quia non erat in copulam carnalem. Nec reſtat ergo dubitatio niſi de modo quo Maria ſuper prædictis fuit certificata, & dicūt aliqui, quòd Maria ſuper præmiſſis certificata fuit ſpeciali Spiritus Sācti cōſilio. Cui non contradico ex parte virginis, quia contra hoc expreſſam auctoritatem non vidi, ſicut nec dicentem hoc. Videtur tamen mihi, quòd alius modus certificationis eius conuenientior, & ſufficiēs ſine illo poteſt ſumi ex verbis Auguſt. in prędicto ſermone, quibus dicit ſic. Vicit amor in ea ſeruandæ virginitatis, & excluſit ab ea timorem incurrendæ maledictionis, & infra poſt illa, quæ ſuperius ſunt poſita in principio.

Amplectendo igitur, quod acceptabilius eſſe cognouit domino legis ſperauit, & credidit ſe plenè euaſuram maledictum datæ legis, reputans ſecum illum tantæ bonitatis, tantæ ſapientiæ, vt dū ſe nullatenus iuxta conſcientiam ſuam melius ſcire, aut poſſe facere, quàm faciebat aduerteret, certum conſilium, ne quid peccati in iſtis ſubreperet inueniret. Nec decepta eſt, quis enim ſperauit in Domino, & derelictus eſt ab eo? Denique vbi tā ſanctam intentionem eius, tam caſtum propoſitū eius, tam firmam fidem, & conſtantem ſpem, & indeficientem vidit charitatem eius, eo miſericordiæ ſuæ intuitu eius circa illam, vt nec ſanctitas intentionis eius fruſtraretur, nec caſtitas propoſiti eius violaret, ne aut firmitas fidei infirmata à ſpei conſtantia titubaret, aut charitatis in ea plenitudo deficeret. Dedit ergo ei, vt & virgo, quod magis optabat permaneret, & vt nemo illam à maledicto legis liberrimam dubitaret, fœcūda fieret. Sic ergo ex iudicio rectæ rationis adiuta gratia virginitatem melius quid iudicauit fœcunditate ex copula matrimoniali. Et vt Auguſt. dicit ibidem, licèt per reuelationē Spiritus Sancti Apoſtoli edocti fuerint omnem veritatem, incomparabiliter tamen manifeſtius, ac eminentius ipſa per eundem ſpiritum ipſius veritatis intelligebat profunditatē & hoc quantum pertinet ad propoſitum, quo ad diſtantiam inter bonum virginitatis, & fœcunditatis ex matrimonio, propter quod deliberata electione amplexata eſt eam, tanquam ſciens per eā magis Deo placere, & ex hoc confidens de eius ſapientia, & bonitate, quod ei prouideret, vt virgo permanens maledictum legis effugeret. Et ſic domino ante matrimonium caſtitatem vouit abſque omni alia ſpeciali reuelatione, illuminata ſapientia naturalis induſtriæ, & gratiæ, & mota ad hoc faciendum voluntate bona, fide firmata, ſpe roborata, & charitate inflammata præ cæteris mortalibus ſub Deo. Propter quod liberius, & gratioſius eius votum erat, & ideò magis Deo placuit, quàm feciſſet ſi motum, & inſtinctum, aut reuelationem magis ſpecialem ad hoc habuiſſet. Vnde & ꝑ hoc prius Chriſtum concepit mente, quam corpore, dicente Augu. libro de virginitate. Materna propinquitas nihil Marię profuiſſet, niſi fęlicius Chriſtum fide, quàm carne geſtaſſet. Ipſa quoque virginitas eius ideò gratior, & acceptior, &c. vt habitum eſt ſupra. Sic enim eum primo concipiendo promeruit quātum in ſe erat, vt eum poſtmodum conciperet carne, dicente Auguſt. in ſer. prædicto. Nec ſummi ſapientia Dei vllam in maſſa generationis humanæ viam inuenit, per quam vt diſpoſuerat in mundū veniens luctuoſæ perditioni ſubueniret, donec ad iſtam, de qua loquimur virginem ventum eſſet, ſed hæc mox, vt in mundum ꝑ humanæ generationis lineam venit, tanta omnis boni virtute, atque conſtātia perfectè reſplenduit, vt ipſa Dei ſapientia verè dignum iudicaret per q̄ in hominem veniens ſola præ cūctis mediatrix effici meruit. Et ſic quia Maria erat confinium veteris, & nouę legis, & virgo erat, & nupta, vt inchoatio conſilij de virginitatis obſeruantia ab ipſa inciperet ex libertate nouæ legis, & nuptiæ virginum ex neceſſitate veteris legis in ipſam terminarentur, vt de cætero damnabile ſit ex propria voluntate poſt votum nubere, ſiue fuerit ſimplex, ſiue ſolemne, cuius ſolemnizatio ſecundum certos actus in quibus votum cauſetur, ſolemnizari inſtituta eſt ab eccleſia, & ſtatutum ne de cætero poſt talē ſolemnizationem poſſit contrahi matrimonium, & impeditur omninò ne contrahi poſſit. Sed ante ſolemnizationem ab eccleſia inſtitutā, nulla erat voti ſolemnizatio: licèt enim votum potuit fuiſſe

magis publicè factum, quàm aliud, nõ erat in hoc, niſi accidentalis differentia, quemadmodum modo eſt votum ſimplex, ſiue fiat priuatim, ſiue publicè, præter actus illos, in quibus eccleſia ordinauit votum ſolemnizari: ita quòd quomodocunque fuiſſet factum, ſiue tempore legis Moſaicæ, ſiue tempore Euangelij, præter actus ſolemnizandi quos ſtatuit eccleſia, ſemper tenuiſſet matrimonium ſequens, ſicut & modo tenet, licèt peccaſſet contrahens poſt votum ſimplex. Vnde ſi hodie cõiuges ex communi conſenſu voueat voto ſimplici, & alter coniugum velit frangere votum, tam firmum eſt vinculum matrimonij, ꝙ alter debet reddere debitum, quod poteſt ſine peccato, licèt non poſſit petere, propter quod periculoſum eſt coniugibus vouere voto ſimplici.

Ad argu. princ.

Quòd ergo arguitur, quòd votum virginitatis ſimpliciter non ſtat cũ perfecto matrimonio, quia tradens plenam poteſtatem corporis ſui viro, conſentit ſaltem implicitè in carnalem copulam, qui conſenſus repugnat voto virginitatis ſimpliciter, quia poſt tale votũ talis conſenſus damnabilis eſt: immò etiam omninò tollit matrimonium, ne poſſit fieri: Dicendum ſecundum prædicta, quòd tradens plenam poteſtatem corporis ſui viro conſentit in carnalem copulam, dum nõ eſt certificata, ꝙ ſic prouideretur ſibi à Deo, ne vnquam veniret ad actum: certificata autem nequaquam conſentit in actum copulæ carnalis, licèt conſentiat in potentiam, quod non repugnat voto virginitatis ſimpliciter, vt dictum eſt. Sicut enim virginem poſſe in actum copulę carnalis non repugnat voto virginitatis ſimpliciter: dum tñ perfectè non vult actum, ſic dare alteri poſſe ſuper corpus ſuum ad copulã non repugnat eidem; dum tamen certitudo adſit, ꝙ nunquam actus continget. Talẽ autem certitudinem habuit virgo Maria iam dicto modo, ſciẽs, ꝙ etſi Ioſeph nõ fuiſſet ſic iuſtus quin voluiſſet petere ab ea actum copulæ, quod potuit pro illo tempore feciſſe ſine periculo amittendæ iuſtitiæ, ꝙ tamen Dominus ſic diſponeret, ꝙ nunquam ad actũ perueniret, abſq; tamen ſuo peccato in denegãdo. Vnde ꝙ ſciret, & certa eſſet Ioſeph fuiſſe in propoſito ſimili cum ipſa ſeruandi virginitatem, & nunquam petendi actum copulæ, hoc non erat neceſſarium, vt ſine peccato virginitatẽ ſimpliciter voueret cum propoſito contrahẽdi propter legis neceſſitatem, ſed ſuffecit alia prædicta.

Nunc autem iſta debet eſſe nobis regula, ꝙ ad id, quod poteſt fieri vnico non requiramus plura, nec hoc, quod poteſt fieri ſine miraculo, imponamus miraculo, nec id, qđ poteſt fieri ex dono naturæ imponamus dono gratiæ, néc id, quod poteſt fieri dono ſupernaturali dato modo communi, tribuamus dono ſupernaturali dato modo ſpeciali. Vnde cum ex ſcientia naturalis induſtriæ cum dono gratiæ datæ modo cõmuni, quo alijs ſolet dari, licèt in maiori abundantia, poteſt poni Mariam certam fuiſſe ſecundum dictum modum, ꝙ Deo prouidente nunquam ueniret ad actũ copulæ carnalis, licèt non fuiſſet certa ex ſpeicali modo reuelationis ſibi factæ ſuper hoc, & licèt non fuiſſet certa de Ioſeph, quòd ſic iuſtus erat, ꝙ eſſet in conſimili propoſito cum ipſa, talem reuelationem ſibi factam fuiſſe, vt ante matrimonium ſimpliciter voueret, & poſtmodum perfectum matrimoniũ contraheret, non oportet ponere. Si tamen ſciuit, ꝙ Ioſeph eſſet ſic iuſtus, vt eam nõ eſſet violaturus, ſed tantummodo cuſtoditurus, ſicut dicit Auguſt. ad hoc benè requirebatur ſpecialis reuelatio. Propter dictam igitur certitudinẽ non erat Marię damnabile matrimonium dicto modo cõtrahere. Quòd tamen modo poſt votum ſimpliciter factũ aliqua contraheret, non liceret, ſed ſecundũ Hier. velle nubere eſſet ei damnabile, quia matrimoniũ modo, nec in præcepto, nec in conſilio, ſed in ſola permiſſione, quia poſt ſimplex votum etſi teneret matrimonium, contrahens peccaret, quia non faceret hoc, niſi quodammodo in actum carnalis copulæ conſentiret, vt dictum eſt: poſt votum autẽ ſolemne ſimiliter peccaret. Et quanquam apud Deum nõ minus obligat ſimplex, quàm ſolemne, tamen propter eccleſiæ interdictum poſt votũ ſolemne matrimonium non tenet. Vnde quòd ſub noua lege virgo contraheret poſt votum, ad hoc nihil omninò poſſet eam mouere, niſi ſpecialis reuelatio diuina, aut auctoritas eccleſiæ, cuius eſſet in hoc diſpenſare, quia ad damnationem ſuã quoquo modo in actum carnalis copulæ conſentiret, & periculo ſuſtinendi illum ſe exponeret, quod non ſic erat de Maria, quia erat confinium vtriuſque legis, vt dictum eſt.

Propterea enim nulla ſpeciali reuelatione indiguit (quantum mihi videtur) ſed ſolum certificatione prædicta ad faciendum quod fecit, vt patet ex dictis. Quin tamen cum tali certificatione reuelatio, quam multi ponunt, ei fuerit facta non penitus abnego, quia hoc in puro facto conſiſtit. Sed ſiue ex tali reuelatione, ſiue alio modo certificata fuerit, ſiue poſt matrimonium vouerit, ſiue non, de quo nihil eſt ponendum, niſi ſecundum quod dictant recta ratio, & dicta Sanctorum factum fuiſſe perfectius, quod ipſam præſumendum eſt feciſſe: tamen ex dictis patet, quòd licitè ante matrimonium perfectum ſubſecuturum potuiſſet vouiſſe ſimpliciter abſolutè.

Comment. in Quæſtionem Vndecimam, quæ eſt,

Vtrum cum voto virginitatis ſtet perfectum, & verum matrimonium.

TITVLVS clarus. Adnotandum tamen, quòd poteſt dupliciter intelligi quantum ad votum, vt videlicet accipiatur tanquam præcedens ipſum matrimonium, vel tanquam ſubſequens. Et quidem de hoc ſecundo non videtur dubitatio, quoniam votum ſubſequens non dirimit contractum matrimonium, & plures id fecerunt, inter quos legimus D. Aleſſium, qui poſt contractum matrimonium vouit cum ſponſa ſua votum virginitatis. Sed dubitatio eſt de primo, præſertim hoc tempore, in quo ſtatutum eſt ab eccleſia, eos, qui virginitatem vouerunt, nubere non poſſe. Et quoniam hæc quæſtio præſertim inducitur ob beatam Virginem, quæ matrimonium contraxit, & virgo fuit, vt creditur etiam voto: dubium eſt adhuc maius, quoniam legis edictum vrgebat, quod oẽs nubere debuiſſent, niſi maledictũ legis incurrere voluiſſent. Reſoluitur idcirco quæſtio hæc loquendo de B. Virg. propter quam inducta eſt.

In corpore duo præſertim habentur. Primum reprobatur duplex opinio. Secundò reſpondetur quæſito.

De primò, prima opinio diſtinguit de voto ante contractum matrimonij; & poſt. ſi primo, habet hanc concluſionem, quòd non eſt perfectum matrimonium. Probatur, quia poſt tale votum non poteſt aliqua perſona contrahere ſine peccato, quia exponit ſe periculo fractionis voti. ſi ſecundum, opinio habet hanc concluſionem. Quòd matrimonium eſt perfectum. Et ſic colligit hæc opinio, quòd matrimonium beatæ Virginis fuit perfectum, quoniam, poſt contractum matrimonium emiſit votum, non ante.

Addit opinio primò, quòd contraxit, nè maledictum legis incurreret. Secundò, quòd votum vouit, quia ſciebat acceptius eſſe Deo bonum voto firmatum.

Secunda opinio eſt, quam ſequitur magiſter ſententiarum, & maxima ex parte D. Thom. 3. par. q. 29. art. 2. Quòd B. Virgo ante matrimonium votum vouit Domino virginitatem, non quidem voto ſolemni, & expreſſo, ſed tacito, ac ſimplici, cum firmo propoſito perſeuerandi, niſi Deus aliter ordinaret. Et ideo conſenſit in matrimonium, poſt quod contractũ, ambo, Maria, & Ioſeph expreſſerunt, & ſolemnizarunt votum ſuum.

Secundò addit, quod in matrimonio duplex eſt perfectio, prima, & ſecunda. Vnde non fuit quidem perfectum matrimonium perfectione ſecunda, quæ pertinet ad effectum copulæ carnalis, & generationem prolis, ſed fuit perfectum prima perfectione, quæ conſiſtit in mutuo conſenſu. &c.

Confirmatur autem hæc ſententia auctoritate Auguſtini, ut patet in litera.

Tertiò addit, quòd tamen ex prole habita perfectionatum eſt, ita vt non minus eſſet perfectum, quàm quodlib. aliud, & ſi prolem non habuerit ex copula carnali, cui conſenſit, non illam appetendo, ſed diuinæ inſpirationi obediendo. Et hæc addita auctoritatibus confirmantur, vt videre eſt in litera.

Not. autem, ꝙ quantum ad id, quod eſt cõe vtriq; opinioni, reprobatur ab Auctore: cõe autem eſt vtrique opinioni, ꝙ Maria non potuit vouiſſe ſolemniter ante contractum matrimonium, ſed prima quidem neque ſimplex votum emiſiſſe, ſecunda verò tantùm ſimplex votum tacitè, & cum conditione.

Particulare autem huius ſecundæ opinionis eſt, ꝙ non ſit perfectum matrimonium, quoad ſecundam perfectionem, cui tamen videtur reſpondere ex Ambroſ. gloſſ. &c. quod tametſi non ex copula habuerit prolem, tamen habuit aliò, vt non ſit minus perfectum, quod quidem videtur inductum præſertim contra D. Thomam, quem tamen non erraſſe iudicamus, quoniam reſpexit ad perfectionem, quæ habetur ex vi, & ratione matrimonij, quæ conſiſtit in habenda prole ex copula carnali. vnde ſi reſpiciamus ſimpliciter prolem, quomodocunque habitam, non eſt minus perfectum. ſi verò modum, non eſt perfectiua, quia non eſt ex copula matrimoniali.

Sed cæteris omiſſis, in hoc Auctor videtur reprehendere, quod commune eſt vtrique opinioni, ponens hanc concluſionem. Non minus potuit vouiſſe Beata Virgo virginitatem ante matrimonium, quam poſt. Probat hanc concluſionem. Nihil ſuper virginitate ſua voluntate ſimplici firmauit, aut ſimplici voto, neque ſolemni, niſi habuerit reuelationem, aut certificationem, de perſeuerantia, & præſeruantia virginitatis, ſed hanc reuelationem, aut certificationem ita potuit habere ante, quam poſt matrimonium. Igitur non minus potuit vouere ante, quàm poſt. Aſſumptum primum patere videtur, quia aliter beata virgo fuiſſet, vel imprudens, vel legis præuaricatrix, quod non eſt exiſtimandum: ſciebat enim ꝙ nubere debuiſſet, ne maledictum legis incurreret.

Ex his primò ſequitur, ꝙ non ita tutè de facto tenendum, quòd Maria prius contraxit, deinde vouit, quia id illi non erat neceſſarium, niſi tantùm poſt, & non habuerit reuelationem, aut certificationem. Vtrum verò poſt tantùm vouit, quia eſt certificata, ſciri non poteſt niſi per dicta Sanctorum, qui fortaſſe, vt credi debet, Spiritus Sancti inſtinctu vera ſcripſerunt. Quo fit, vt Auctor ad hoc quod prima opinio dicit de quolibet voto habet, quod nõ nouit B. Virgo, niſi poſt contractum matrimoniũ. Secunda aũt opinio de voto ſolemni reprobatur per dicta Sanctorum Et primò per Auguſtinũ, in principio de ſancta virginitate, ex quo multa inducit Auctor ad hoc tendentia, quod B. Virgo prius vouit, deinde contraxit, quia prius etiam certificata fuerit de perſeuerantia.

Sententia igitur Auctoris eſt, quòd perfectum fuerit matrimonium inter Mariam, & Ioſeph ex vtraque perfectione. Ex prima quidem, quoniam adfuit perfectus conſen. ſus. ex ſecunda, quoniam adfuit pariter proles. Non obſtante voto virginitatis, quomodocunque, & qualitercunque emiſſo, præſuppoſita diuina reuelatione, atq; certificatione, quæ omnia per multa dicta Auguſtini comprobantur in litera.

Cæterum ſi licèt aliqualiter aliquid apponere, quod ſentimus, circa prætactas opiniones, & maximè circa ſecundam. Iudicaremus Auctores ſuos voluiſſe reſoluere quæſtionẽ non ita particularius, ſicut facit Auctor, qui tametſi proponat quæſtionem ſub tit. vniuerſalis, quæſt. tñ reſoluit circa particularem. Vnde ſi licèt id Auctori facere, certè non minus erit licitũ præſertim D. Th. proponere titulum particularem, & vniuerſaliter reſoluere. Ex vniuerſali. n. reſolutione facilè elicitur particularis. Diceremus itaque, quod ſi vniuerſaliter loquamur, voto ſolemni præmiſſo non debet ſuccedere matrimoniũ, neq; põt certè. Quod certè ſi poſſet ſuccedere, eccleſia non ſtatuiſſet votum huiuſmodi contractum dirimere, & contrahendum impedire. Quod patet in c. vnico de voto. l. 6. ſecus aũt de ſimplici, vt ibid patet. Et hoc eſt cõe ad oẽs. Qđ ſi B. Virgo ante vouit, & tenuit cõtractũ, & nõ impediuit cõtrahendum, hoc eſt particulare donũ, nõ vniuerſale, & ex diuina diſpẽſat.

Not. ẽt, ꝙ fortè quæſtio hęc nõ eſt ꝑ oĩa recta, cum quædã ſupponat ex vtraq; parte, pro ut tractata eſt, quæ nõ vñ recte ſuppoſita Quippè ſupponitur, vel ante, vel poſt B. Virg. ſolẽne votum virginitatis emiſiſſe; cum tñ, vt probat Richard. 4. Sent. diſt. 38. ar. 7. q. 2. & 3. ex illo extra, qui clerici vouentes, & in glo. Nõ ſolẽnizatur votũ continentię, n ſi per ſuſceptionẽ ordinis ſacri, aut ꝑ promiſſionẽ in religione factã modo debito, aut per ſuſceptionẽ habitus, qui profitentibus dari conſueuit. Non v aũt B. Virg. ita ſolẽnizaſſe votum ſuũ, ſed vtriq; ſoli Deo promiſiſſe, niſi fiat differẽtia inter votum ſolẽne, ſicut fit inter votum affectu. & effectu, vt illud ſit ſimplex, hoc ſolẽne. Illud fiat voluntate, deſiderioq;, hoc præter hæc ẽt verbis expreſſis. Amplius cõtra id, qđ dictum eſt in illa opinione magiſtri, ꝙ votum ſimplex non impedit contrahendum, vr falſum ex illo loco extra. Qui clerici vouentes & gloſſ. Et probat Richard. q. 1. vt ſup tametſi nõ dirimat cõtractum. Quo circa totũ, qđ geſtũ eſt in B. V. ſiue emiſerit ſolẽne votũ, ſiue ſimplex, ſpeciale priuilegium eſt, qđ tanq̃ regula cõis fieri nequaq̃ põt.

QVÆSTIO

QVAESTIO XII.

Vtrum qui ſepeliuit in ſua Eccleſia partem corporis illius, qui elegit ſepulturam corporis ſimpliciter, teneatur partem illam reſtituere, & illi, apud quos fuit ſepultura pro corpore ſimpliciter electa, teneantur illam repetere.

Caſus. CIRCA quintum ponatur propter obiecta, & ad maiorem intellectum quæſtionis caſus talis. Rex quidem potentiſſimus peregrè proficiſcens cũ filio herede ſuo ſucceſſuro in regno, ſepulturam corporis ſui ſimpliciter elegit faciendam in eccleſia quorundam Monachorum. Mortuo autem rege prędicto in regione longinqua, viſum eſt filio ſuo iam ſuccedenti in regno oneroſum, & periculoſum corpus deferre cum inteſtinis ad locum ſepulchri electum, & inteſtine extracta deſtinauit ſepeliri in eccleſia quorũdam fratrum, ſed ad inſtantiam Archiepiſcopi loci, & canonicorum eccleſiæ matricis procurato, quòd inteſtina in eccleſia eorum ſepelirētur, quidam de ordine fratrum prædictorum procurauit erga dictum hæredem, quòd cor ei conferretur ad ſepeliendum in eccleſia ſua non multum diſtante ab eccleſia dictorum Monachorum, quo facto, & corde cum corpore delato vſque in ciuitatem regiam: Abbas dictorum Monachorum cum ſuo cõuentu conſtanter petijt ſibi cor cum corpore tradi ad ſepeliendum, quod cum eis denegaretur conſtanter ab hærede iam nouo rege, tãdem per proborum interceſſionem poſt multam contradictionem licèt inuiti dixerunt dicti Abbas, & Monachi, quòd ſuſtinerent hoc, quod rex de corde faceret, ex quo præſumebat rex ipſos adhibere cõſenſum, vt cor ſepeliretur in eccleſia dicti fratris, & confratrum ſuorum, quod & ſic factum fuiſſe propoſitum erat, ſuper quo eſt quæſtio, vtrum fratres illi cor illud tenerentur dictis Monachis reſtituere, & an Monachi teneantur illud repetere.

Arg. prim. primum. Et arguitur, quòd ſic, quia dicitur 12. quęſt. 2. §. Nunc quæritur. in gloſ. Si quis autem in caſu nõ conceſſo receperit corpus alienum, etiam ſepultũ reddere cogetur cum omnibus, quæ à corpore ipſius receperat. Quare cum eadem ſit ratio in parte, & in toto: cor ergo illud, quod erat dictis fratribus alienum, quia à defuncto cum corpore fuit collatũ Monachis, nec erat aliquo iure conceſſum fratribus, vt ipſum ad ſepulturam acciperent, quia mortuus, nec pro corpore, nec pro corde ſepulturam apud fratres elegerat: fratres ergo cogendi ſunt, vt reſtituant cor Monachis, etiam cum omnibus, quæ à corde receperant, & ſi illi tenentur reſtituere, Monachi tenentur illud repetere, quia aliter in hoc iniuriaretur eccleſiæ eorum, & ipſi tenentur repetere ea, in quibus eccleſiæ eorum iniuriatur.

Secūdum. Item ſi alicui legentur decem, & ſubtrahatur vnum, ſubtrahẽs tenetur illud reſtituere, & ſi ſint legata eccleſiæ, tutor eccleſiæ tenet repetere, quia in hoc eccleſia illa eſt defraudata: ergo cum dictis Monachis corpus ſimpliciter fuit legatum ad ſepulturam, & in corpore ſimpliciter legato legatur quicquid eſt de integritate corporis. ergo &c.

In oppoſit. primum. In contrariũ arguitur multipliciter. Primo ſic. Quod in nullius vergit detrimentum, & alicui proficit, & cultum diuinum augmentat, licitum eſt, factum in ſepeliendo cor eſt huiuſmodi, quia ex hoc Monachi nullum paſſi ſunt detrimẽtum, quia non pauciores habuerunt oblationes, aut emolumenta pro ſolo corpore, quàm ſi cor fuiſſet ſimul cum corpore ſepultum apud eos, & hoc multum profecit fratribus, & animæ defuncti, diuinus ẽt cultus augmentatus eſt, quia plures Miſſæ celebrãtur pro defuncto propter hoc, quàm ſi ſimul eſſet cor ſepultum cum corpore apud Monachos; ergo factum fratrum in ſepeliendo cor licitum fuit, ex licitè facto, nulla reſtat reſtitutio, aut repetitio. ergo &c.

Secūdum. Secundò ſic, qua ratione Monachi à dictis fratribus teneretur repetere cor & fratres reſtituere, eadem ratione tenerentur alia inteſtina repetere à prædictis Canonicis, & illi ipſa reſtituere Monachis: cum ergo hoc falſum ſit. ergo &c.

Tertium. Tertiò ſic, ſecundum iura ciuilia, vbi ſepultum eſt caput ibidem cenſetur locus religioſus, ac ſi totum corpus ibi eſſet ſepultũ, etiam ſi membra alia alibi fuerint ſepulta: ergo multò fortius vbi caput cum humeris, & brachijs, & alijs membris maioribus eſt ſepultum, & corpus ſimpliciter eēſendum eſt eſſe ſepultum, quare cum hæc ſepulta ſint apud Monachos, corpus ſimpliciter apud eos cenſendum eſt eſſe ſepultum; nihil autem aliud, quã corpus ſimpliciter legauit eis ſepeliendum defunctus. ergo &c.

Quartū. Quartò ſic, in iure ciuili cautum eſt, quòd Princeps poteſt mutare tumulos, quòd ſi ſic, ergo multò fortius poteſt non tumulatum corpus diuidere, & partem eius in tumulo ſeorſum ponere, cum ergo fratres, quod fecerunt tumulando cor, auctoritate Principis fecerunt; ergo &c.

Quintum. Quintò ſic, reges prædeceſſores eius, cuius auctoritate, & collatione fratres ſepelierunt cor, cõſueuerunt inteſtina patrum, & vxorum ſuarum partiri, & tradere ſepelienda vbi voluerunt quando in remotis partibus moriebantur, ſed conſuetudo dat ius maximè Regibus, & Principibus. ergo &c.

Sextum. Sextò ſic, quòd poſſunt aliqui tumulare alicubi, poſtq̃ eis datum eſt, poſſunt deferre, & tumulare alibi vbicunque, quare cum fratribus dicti ordinis data fuerunt omnia inteſtina, & potuiſſent ea ſimul in Eccleſia ſua ſepeliuiſſe, ſi nõ fuiſſet aliter ordinatum: ergo potuiſſent illa, vel aliquã partem ex eis detuliſſe, & in eccleſia fratrum, vbi nũc cor ſepultum eſt, ſepeliuiſſe. Quare conſimiliter, & frater ille, qui obtinuit cor ſepeliẽdum apud dictos fratres, licitè potuit illud deferre, & apud illos ſepelire. ergo &c.

Septimũ. Septimò ſic. Qui poteſt aliquid tumulare poteſt illud alteri ad tumulandum dare, vel alter de illius conſenſu, quare cum cor cum inteſtinis datum fuit dicto Archiepiſcopo, & capitulo ſuo, ipſi potuerunt illud alteri ad ſepeliendum alibi dare, vel aliquis alter cum eorum conſenſu, quare cum rex de eorum conſenſu, quibus data erant inteſtina dedit fratri cor ad ſepeliendũ, vbi modo ſepultum eſt. ergo &c.

Octauum. Octauò ſic. Qui poteſt dare integrum, & partẽ ex illo, cum ergo rex potuit integrè inteſtina dediſſe ad ſepeliendum non accepto corde, ſicut dediſſet canonicis, niſi frater cor petiuiſſet, & dederat confratribus illius, niſi Archiepiſcopus ſe oppoſuiſſet: ergo & cor potuit dare fratri illi ad ſepeliendum vbi nunc eſt ſepultum. ergo &c.

Nonum. Nonò ſic, quòd ſi parte conſentiente, & auctoritate ſuperioris aſſiſtente ſuper aliqua diſcordia, licitum eſt, ſed in ſepultura cordis facienda apud fratres pars conſenſit, ſcilicet Abbas, & Monachi ad preces, & voluntatem hæredis: auctoritas etiã ſuperioris, vt legati de latere Papæ, & Epiſcopi loci, qui cor ad eccleſiam fratrum attulerũt, & proprijs manibus tumulauerunt. In quo ambo facto adhibuerunt auctoritatem ſepeliendi ibi cor, qđ non minus erat immò maius, quàm adhibere auctoritatem verbo tantùm. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum eſt ad hoc, quòd factum iſtud dupliciter poſſumus conſiderare. Vno modo ſecundum naturam ſumptus in ſe. Alio modo ſecundum qđ ei ſuperuenit diſpenſatio auctoritate ſuperioris, & de ipſo hoc ſecundo modo erit ſermo in diſſolutione vltimi argumenti. Si ergo loquamur de ipſo primo modo, ſciendũ ꝙ ſm̃ quod ſcribitur 13.q.2. vltima voluntas modis omnibus conſeruetur. Glo. cum eſt rationabilis: cum ergo vltima volũtas fuerit regis defuncti, quam & proprijs verbis expreſſit, ſcilicet vt corpus ſuum ſimpliciter ſepeliretur, & ad hoc Abbati, & conuentui ſuo ipſum dedit, ſicut poſitum eſt in caſu, qui autem ſimpliciter dicit nihil excipit, & qui ſimpliciter dat aliquid, de dato nihil dandum alteri retinet: vltima ergo voluntas Regis, quo ad ſepulturã corporis ſui fuit, ꝙ integrè nulla parte excepta alibi ſepelrẽda, aut alteri danda, quare ſic implẽda fuit. Sed ꝙ voluntas Regis in hoc rationabilis fuit patet, & ex parte loci, in quo elegit ſepulturã, & ex parte corporis ſepeliendi. Ex loco, quia ibi ſunt ſepulchra patrũ ſuorũ, & vt ꝓbatur plurib. exẽplis. 13.q.2. Ebrõ, & ibidem cõcluditur, in ſepultura parentum filiorũ corpora collocanda ſunt, vbi dicit glo. ꝙ hoc conſilium eſt, & ideò ex electione morientis dependet: quia tñ conſilium ex ratione procedit, melius, & rationabilius eſt facere id, quod iure cõſulitur, q̃ contrariũ. Idcirco rationabilis fuit regis voluntas in eligẽdo ibi corporis ſui ſepulturã, & melius fecit alijs eiſdẽ exiſtentibus ibi aligendo, q̃ alibi: illud.n. fuiſſet ei quodãmodo ignominioſum: ſecundum.n. ꝙ dicit gloſ. ſuper prędictum ca. Ioſeph moriens in Ægypto rogauit fratres ſuos, vt tpe viſitationis ſuę oſſa ſua ſecum deferrent, & in ſepulchrum patrũ ſuorum ea collocarent, quia ignominioſum erat tũc, ꝙ aliquis nõ ſepeliretur in ſepulchro patrũ ſuorũ. Vnde eſt vnus caſus, in quo locum ſepulchri à iure determinatum poteſt aliquis dimittere: ſm̃.n. ꝙ ibidẽ dicit gloſ. ſuper §. Nũc quęritur. quilibet debet ſepeliri in eccleſia vbi audit diuinum officiũ, vt extra de ſepulturis. In noſtra, niſi in trib. caſib. ſi velit tranſire ad Epiſcopalem Eccleſiam. vt 13. q.2. Vbicunq;. vel ſi eligit ſepulchrum in loco magis religioſo, vt extra de ſepulturis Fraternitatem, vel ſi velit ſepeliri in ſepulchris patrũ ſuorum, vt 13.q.2. Placuit. Ex parte verò corporis ſepeliendi ſimiliter rationabilis fuit regis voluntas, in hoc. ſ. ꝙ corpori ſuo ſepulturã in certo loco elegit ſimpliciter nullam partẽ excipiendo, vel ſeparando ad alibi eam ſepeliendum.

Eſt enim multùm rationi conſonum, vt corpus quanto integrius poteſt ſepeliatur. Apoſtol. enim Ro. 12. diuerſis membris in corpore comparat diuerſas perſonas in eccleſia, in hoc videlicet, ꝙ ſicut in idipſum pro inuicem ſollicita ſunt membra in corpore, ſic debẽt eſſe perſonæ in eccleſia. Solicitudo ergo, q̃ debent habere pſonæ in eccleſia diuerſę pro inuicem ex voluntate illa, debet eſſe ad inſtar ſollicitudinis, quã habent inuicẽ membra in corpore ex natura. Cũ ergo ſic laudabile, & rationabile deſiderium voluntatis eſt inter ſeſe amantes, vt mẽbra corporis eccleſiæ quantum poſſibile eſt fieri morientes eligant ſepeliri in ſepulchris amicorum ſuorum, maximè patrum, & conſanguinitate, aut affinitate coniunctorum, vt patet ex iam dictis, vt parati ſint ad ſimul reſurgendum in nouiſſimo die, vnde hoc pro cauſa aſſignando, quare Ioſeph voluit oſſa ſua ſepeliri in ſepulchro patrum ſuorum, dicit gloſſ. ſuper prædictum cap. Vel quia in ſpiritu viderat, quia Dominus reſurgere deberet ibi: naturale ergo deſiderium, & laudabile eſt in membris vnius corporis, vt ſimul, & quantò magis coniunctæ poſſint ſepeliantur ſimul expectãtes reſurrectionem, vt magis quãtum eſt in ſe parati ad illam per hoc. Et eſt tale deſiderium per naturam magis in membris corporis, quàm per voluntatem in membris Eccleſię, maximè ex hoc, ꝙ vnũ mẽbrum non poterit reſurgere niſi alteri cõiunctũ, qđ põt ibi p.ona quęlibet q̃tuncunq; ſit ab alia ſeparata, quare cũ

ratio, & voluntas in homine ad hoc ſunt, ꝙ laudabile, & naturale deſiderium corporis ſui debẽt implere, quo ad id, in quo deficit natura, vt ratio pro quolibet membro diſponat, & voluntas eligat, & pro poſſe naturale, & laudabile deſideriũ membri impleat: multùm ergo laudabile, & rationabile eſt, quòd quilibet moriens corpori ſuo prouideat, vt integrè ſepeliatur, quantũ hoc fieri valeat, & hoc vt dictũ eſt maximè in ſepulchris patrum ſuorũ. Vnde vt puto nullo modo placuiſſet Iacob, ꝙ aliquod ex membris ſuis, vel interioribus, vel exterioribus, filij ſui poſtquam ſimpliciter elegit ſepulturam in ſepulchris patrum ſuorũ, ſepeliuiſſent alibi. Præſumendum eſt ergo cum ſit rationabile, & laudabile, quòd eligens ſepulturã corpori ſuo ſimpliciter in aliquo loco, integrè velit illud ibi ſepeliri, niſi ſuperueniat rationabilis cauſa, quam ſi præuidiſſet moriens, ſecundum illam de corporis ſui ſepultura aliquid ſpecialius ordinaſſet, quẽadmodum Ioſeph cum moriebatur, quia vidit, quòd fratres ſui non ſufficerent ad deferendum corpus ſuum in ſepulchrum patrũ ſuorum ſine magno periculo, & grauamine, q̃q̃ deſiderauit ibi corpus ſuum ſepeliri, tamẽ non præcepit niſi quòd oſſa ſua ſecum ſepeliẽda in ſepulcro patrum deferrent, & carnes manerent incineratæ in Ægypto propter huiuſmodi neceſſitatem. Iacob autem ſciens, quòd per potentiam Ioſeph ſine grauamine corpus ſuum integrũ ſtatim poſſet deferri ſepeliendum in ſepulchro patrum ſuorum, non præcepit filijs ſuis tantum de ſepultura oſſium, ſed corporis ſui ſimpliciter. Vnde filij ſui ex tali præcepto patris pręſumentes integrum corpus ſuum velle deferri, & in ſepulchro patrum ſepeliri, non inuenitur, quòd aliquid, vt inteſtina corporis ſubtraxerint ſepelienda in Ægypto, vel in aliquo loco intermedio, ſed quòd corpus ſimpliciter conditum aromatibus ſepeliendum detulerunt, & ſepelierunt. Cum ergo voluntas regis rationabilis fuit in eligẽdo ſepulturam ſuam apud dictos Monachos, & hoc pro corpore ſuo ſimpliciter, in quo præſumitur, quòd integraliter, dico, quòd voluntas regis quo ad duo, ſcilicet, & quo ad hoc, ꝙ corpus ſuũ ſepeliretur apud dictos Monachos, & etiam quo ad hoc, quòd ibi integraliter ſepeliretur, adimplenda fuit, niſi fortè cauſa rationabili ſuperueniente, pro qua præſumendum eſt, quòd aliquid ſpecialius de corporis ſui ſepultura ordinaſſet, quàm ordinauit, ſi illam præuidiſſet. Quare ſi fortè non ſuperuenit rationabilis cauſa propter quam cor regis ſepeliri debuit, & potuit apud fratres, de qua iam erit ſermo in ſolutione argumentorum, & ipſi fratres cor alienum receperunt ſepeliendum, & ſepelierunt: ideò cor ſepultum reddere cogendi ſunt cum omnibus, quæ ab ipſo recederunt, & tenentur cor reſtituere, & ſimiliter Monachi illud repetere, cum rex ſepulturam apud eos elegit ſimpliciter: non tàm in fauorem ipſorum, quàm patroni, & Sanctorum eccleſiæ, & ſepulchri patrum ſuorum, quod apud illos eſt, vt licèt aliquid factum in iniuriam alicuius eorum perſonalem diſſimulare poſſent, non tamẽ tale quid, quod factum eſt in iniuriã eccleſiæ ſuæ, & Sanctorum eius, & patrum prædeceſſorum regis, & quod poſſet in poſterum vergere in magnũ detrimentum eccleſiæ, vt iam videbitur. Secundũ hoc ergo concedenda eſt prima ratio, & ſimiliter ſecũda, quia nihil concludunt niſi iã expoſita.

Ad argumenta autem in oppoſitum vſque ad vltimum, in quo proſequemur ſecundum membrum diſtinctionis propoſitæ in principio, reſpondendum. Et primò ad primum dicendo, ꝙ ſepultura cordis apud fratres in nullus vergit detrimentum: Dicendum, quòd non eſt verum: immò per occaſionem poteſt vergere in maximum detrimẽtum Monachis: ex hoc enim facto, quia principalius ſecundum fictionem iuris naturæ debet apud fratres iudicari corpus regis eſſe ſepultum ꝑpter cor, quam apud Monachos propter totum reſiduum, ſicut iam dicetur, facilius rex filius ſuus poſſet inclinari ad eligendum ſepulturam ſuam apud fratres, & ad eius imitationem ſucceſſores, & affines ſui, & conſimiliter illorum poſteri, & fieret tumulus regum, quo ad omnes ſuccedẽtes apud fratres, qui apud Monachos permanſiſſet fortè, ſi talis occaſio ex cordis ſepultura data non fuiſſet, qđ eſſet eis ſummum detrimentum, ſicut patet conſideranti. Et quod aſſumitur, quòd factum illud alicui, vt fratribus proficit, verum eſt temporaliter in oblationibus, & quæſtu temporalium: obeſt tamen multùm eis in ſpiritualibus, quia fidem, & charitatem, quam deberẽt habere erga proximos amittunt; ſi tamen abſque cauſa rationabili, & in caſu nõ conceſſo cor ſepeliendum receperunt, ſecundum quod procedit primum argumentum inductum contra fratres. Si autem rationabilis cauſa ſuperuenit, propter quam licitè cor conceſſum eis fuiſſe potuit, ſecundum quod concludam in ſolutione vltimæ rationis, tunc ſecus eſt, & ſoluã ſecundum hoc argumenta ad oppoſitum. Et quòd aſſumitur tertio, ꝙ per factum illud cultus Dei augmentatur: dicendum, quòd etſi augmentatur quo ad ſubſtantiam facti: non tamen quo ad modum faciendi, quem plus Deus reſpicit, intantum ꝙ non placet Deo factum, niſi ꝑ modum faciendi, & è cõtra: factum ẽt de genere bonorum diſplicet ꝑ indebitum modum faciendi. Propter quod dr̃ Gen. 4. Reſpexit Dñs ad Abel, & ad munera ei⁹. Ad Cain verò, & ad munera eius non reſpexit. Gloſ. interl. Qui mentẽ offerẽtis non oblationem intendit, quę placet ex munditia offerẽtis. Si ergo fratres nõ modo competenti cor ſepeliẽdum receperunt, & perſeuerant in hoc ſimpliciter nõ reſtituendo ablatum, quia ſecundum Aug. aliter nõ dimittit peccatum niſi reſtituatur ablatum, quicũq; diuinus cultus ex tali modo faciendi procedit, qa non plenè placet Deo, diuinus cultus non eſt reputandus, de qualibus dicitur 13. q. 2. §. Sed alius.

Contra Melchiadis Papæ auctoritatem nititur, qui vanis perſuaſionibus illectus ſepulturam ſuorum parentum contemnit. Ait enim. Leo Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei fidelibus in Chriſto per totam Italiam. Relatum eſt auribus noſtris eſſe quoſdam peruersè agentes, qui ſubuertere nituntur, atque diuidere conantur Eccleſiæ vnitatem, videlicet Abbates, Monachique, qui non ſtudio charitatis, ſed zelo rapacitatis inuigilant, & docēt atq; ſeducere nō ceſſant ſæculares, quos illaqueare poſſunt, vt res ſuas atque poſſeſſiones, ſiue in vita, ſiue in morte monaſterijs illorum tradant, & Eccleſijs quibus ſubiecti eſſe videbantur, & à quibus baptiſmum, pœnitentiam, & Euchariſtiam recipiunt, nihil de bonis relinquunt.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd dicti Monachi eadem ratione alia inteſtina deberent repetere à dictis Canonicis, & illi ea reſtituere: Dicendum, quòd non eſt ſimile. quia ſi ſecundum quòd dicitur 13. q. 2. cap. Placuit. nullus proprij arbitrij temeritate aliā Eccleſiam, niſi cui vſus antiquorum parentum canonica inſtitutione ſubiacere perhibetur, ſepulturæ cauſa adire audeat, niſi infirmitatis cauſa impeditus in aliam regionem fuerit quocunque negotio progreſſus, conſimiliter nullus hæres ſepulturæ cordis patris ſui, qui pro eo ſepulturam in aliqua Eccleſia elegit, cui vſus antiquorum parētum rationabili conſuetudine ſubiacere perhibetur, aliam Eccleſiam adire audeat, niſi neceſſitatis cauſa impeditus in longinqua regione. Vnde etſi neceſſitatis cauſa. ſ. quia oneroſum erat, & periculoſum portare corpus regis defuncti cum inteſtinis ad ſepulcrum patrum ſuorum, quod elegit rex hęres ſuperſtes pro inteſtinis ſepeliendis potuit adire aliā Eccleſiam. Si enim defunctus præuidiſſet, hoc recta ratione ordinaſſe debuiſſet, quemadmodum ordinauit Ioſeph de ſolis oſſibus ſuis in ſepulcris patrum ſepeliendis, vt dictum eſt. Et ideò hęres ſicut bonus epieices, quod pater omiſit ſupplere potuit. iuxta artem Philoſophi in 5. Ethic. Si tñ non reputaret huiuſmodi onus, & prouideret periculo condimentis aromatum, ne fortè ſentiretur fœtor, & aſportari faceret corpus integrum cum inteſtinis vſque propè locum ſepulturæ ad opus corporis electæ, nō poſſet diuidere inteſtina à corpore, & dare alteri Eccleſiæ ipſa ad ſepeliendum, quia ceſſante cauſa ceſſare debet effectus. & ſicut de totis inteſtinis, ſic de parte eorum: vt de corde. Quia poſtquàm cor fuit aſportatum cum corpore vſque propè locum ſepulturæ, & ſic hæres facere diſpoſuit, non licuit ipſum cor dare ſepeliendum alteri Eccleſiæ: nec etiam prius dare alicui. vt ſic deferretur ad ſepeliendum alibi, nec licuit ad hoc regem iuuenem inducere. immò ſi commodè potuiſſet abſque ſumma neceſſitate corpus integrum cum inteſtinis detuliſſe, hoc facere debuiſſet, voluntatem patris ſui extremam charitatiuè adimplendo, nec expenſis ad hoc faciendum peperciſſe. quemadmodum Ioſeph nō legitur inteſtina de corpore patris ſui Iacob extraxiſſe, quàmuis inter diem mortis Iacob, & diē ſepulturæ fluxerunt dies plurimi. ſecūdum enim ꝙ legitur Gen. l. præcepit Ioſeph ſeruis ſuis medicis, vt aromatibus condirēt patrem. quibus iuſſa complentibus tranſierunt. xl. dies, & fleuit eum Ægyptus ſeptuaginta dies: & hoc antequàm Ioſeph acciperet iter aſportandi corpus in terram Chanaan, quæ benè diſtabat ab Ægypto itinere. xl. dierum.

Ad tertium. Ad tertium, ꝙ ſecundum iura ciuilia ibi cenſetur locus religioſus & videtur corpus ſimpliciter eſſe ſepultum vbi ſepultum eſt caput: ergo multò fortius vbi caput cum multis alijs membris: Dicendum, ꝙ hoc dictum eſt ſecūdum fictionem quandam iuris ciuilis. ſed ſicut ius ciuile habet ſuā fictionem, ſic & ius naturale. Ius enim ciuile, quia iudicat principaliter ſecundum ea, quæ apparent publico iudicio humano, & quia in capite ſunt ſenſus omnes: ideò ſecundum ius ciuile magis nobile & principale membrum totius corporis iudicatur, & corpus cenſetur eſſe ſepultum vbi ſepultum eſt caput, nec reputat reſidui corporis ſepulturam. Iuxta hoc quod dicit Ambroſ. ſuper illud Pſal. Vide humilitatem meam & eripe me. Reciſo capite reliqui corporis truncus beſtiarum corpori comparatur. ſepelitur enim ſine decore corpus. In capite etenim vigor vitæ. In capite eſt gratiæ venuſtas. & hoc quia in eo primo apparent opera vitæ & ſenſus, & apparenter ab ipſo procedunt nerui, & venæ. Iuxta illud quod dicit Ambro. ibidem. Caput eſt quod fouet membra omnia, & dirigit, atq; implet ſenſus, inde ductus venarū, eatuſque ſpiritus: ſanguinis vires in totius corporis partes deriuantur. Ius verò naturale, quia iudicat ſecundum dictamen naturæ, & in corde principiū eſt & ſedes animæ ſecundum ꝙ dicit Philoſophus in de animalibus. Membrum diuinum eſt cor, & eius inhabitator eſt anima, & à corde eſt primum principium vitę & motus & ſenſus quo vita manifeſtatur in viuentibus, & in ipſo vltimo deficiunt, & primo formatur, & poſt ipſum cętera membra quæ fundantur in ipſo, vt lineæ ductæ ad circunferentiam in centro, & ab ipſo oriuntur venæ, & arteriæ, quæ ſunt delatrices in ſanguine ſpirituum & virium animæ ad cætera membra corporis, vt determinat Philoſophus ibidem: idcirco ſecundū ius naturale magis nobile, & principale membrū eſt cor, & corpus cenſendum eſt potius ſecundum fictionem iuris naturalis ibi eſſe ſepultum, q̄ vbi ſepultum eſt caput, & reputari debet reſidui corporis ſepultura abſque corde fore ſine decore. Vnde & potius cenſendum ꝙ ibi reſurget homo vbi cor ſepultum eſt, delato ad cor toto reſiduo corporis, & eidem compaginato ibidem potius, q̄ è conuerſo. vt enim dicitur Ezech. 37. vbi loquitur Propheta de reſurrectione, in commotione diei nouiſſimæ dicitur. Ecce commotio, & acceſſerunt oſſa ad oſſa, vnunquodque ad iuncturam ſuam, & eſt illa iunctura in corde ſicut in centro, in quo viget

get anima, & à quo inchoatur motus animalium progreſſiuus, vt habitum eſt ſupra, & ſic ſecũdum fictionem iuris naturalis potius cenſendum eſt corpus regis eſſe ſepultum apud fratres, quàm apud monachos.

Ad quartum. Ad quartum, ꝙ ſecundum iura ciuilia princeps poteſt mutare tumulos, &c. Dicendum, ꝙ argumentum falſum ſupponit, quia non inuenitur in iure ciuili, ꝙ princeps poſſit mutare rationabilem voluntatem defuncti, vel totum corpus, vel partẽ corporis alibi ſepeliendo. Sed ſi corpus iam ſepultum debet transferri de loco ad locum, hoc debet fieri auctoritate principis vel rectoris prouinciæ. & Gloſſa ordinaria exponit id eſt Papę vel Epiſcopi. Et quicquid dicant de hoc iura ciuilia, hoc eſt contra iura canonica, quæ diſtrictè prohibent ne perſonæ ſæculares diſponant de rebus Eccleſiaſticis. Quare cum in omnibus rebus corporalibus nihil habet Eccleſia precioſius, q̃ reliquias fidelium, quos omnes ſanctos reputamus poſtquàm in fide Catholica deceſſiſſe creduntur, quia illas reſurrecturas reſurrectione glorioſa credimus reſumptis animabus, & per animas gloria perfrui ſempiterna, nihil ergo circa reliquias corporum fidelium defunctorum in Eccleſia vel in cimiterio ſepultorum habent omninò principes diſponere, nec corpora tumulata propria auctoritate de tumulo in tumulum tranſmutando, ſicut nec corpora non tumulata eorum, qui certas ſepulturas elegerunt, partiendo, & diuerſis Eccleſijs ea tumulanda tradendo.

Ad quintum. Ad Quintum. reges prædeceſſores noui regis inteſtina prædeceſſorum ſuorum & vxorum in longinquis partibus morientium partiri conſueuerunt, &c. Dicendum ꝙ ſi decedentes elegerunt ſepulturam pro corpore ſuo in certo loco, niſi magna neceſſitate, & rationabili de cauſa inteſtina à corpore ſeparare alibi ſepeliendo nec debuerunt, nec potuerunt, nec quæcunque conſuetudo in hoc daret eis ius ſuper hoc, quia non eſſet conſuetudo ſed corruptela, intromittendo ſe de rebus Eccleſiaſticis diſponẽdis, niſi in caſibus à iure vel ex priuilegio ſibi commiſſis. Quæ rationabilis cauſa ſi ſuperueniret, poſſet ſimul ſecũdum ꝙ ſuperius tactum eſt, ſepelire in vna Eccleſia inteſtina, vel in diuerſis partiendo ea. Si tamen contingeret ea vel partem eorum aſportare propè locum electum ſepulturæ corporis ſui ſimpliciter, ius haberent, & habuiſſent perſonæ illius Eccleſiæ petendi aſportatum, & illi apud quos inuentum eſſet tenerẽtur reſtituere. Quòd ſi aliquas expenſas in aſportãdo feciſſent, fortaſſe poſſent agere ad intereſſe, vel erga hæredem defuncti ſi ſuis expenſis non fuiſſet aſportatum, vel erga perſonas illius Eccleſiæ.

Ad ſextũ. Ad ſextum, ꝙ inteſtina tota, poſtq̃ data erant fratribus ad tumulandum, ſicut potuiſſent ea licitè tumulaſſe niſi conſilium mutatum fuiſſet, ſic potuerunt ea vel partem eorum, vt cor deferre ad tumulandum vbi modo tumulatum eſt: Dicendum ꝙ non eſt verum, quia dicta inteſtina non fuerunt eis data niſi ad certum actum. ſ. tumulandi ibi, & ſtatim, & hoc propter eandem cauſam, qua extracta ſunt ex corpore. propter quod non potuerunt ea vel partem eorum deferre vel conferre ad alibi tumulandum.

Ad ſeptimum. & octauum. Ad ſeptimum reſpondendum eſt per idem. Ad octauum patet per idem & per prædicta, ꝙ re vera rex iuuenis potuit dare cor ad tumulandũ vbi alia inteſtina ſunt tumulata, vel per ſe tumulandum in alia Eccleſia ex rationabili tamen cauſa, vel ſimul cum alijs inteſtinis, ſed ad deferendũ propè locum, vbi pater ſuus elegerat corpori ſimpliciter ſuam ſepulturam, non potuit dare, quia tunc ceſſaſſet cauſa, quare deberet alibi ſepeliri ipſum aut alia inteſtina. ſi enim poſſent deferri ſine magno grauamine & periculo, ipſe tenebatur ea deferre vſque ad locum ſepulturæ electæ, ſicut dictum eſt.

Ad nonũ. Ad nonum, ꝙ Abbatis & Monachorum conſenſus interuenit, & auctoritas ſuperiorum: Dicendum reſumendo ſecundum membrum diſtinctionis propoſitæ in principio, ꝙ ſi liberalis conſenſus eorum interuenit, & auctoritas ſuperiorum liberaliter, ſi tamen cum hoc habuerunt auctoritatem commutandi ordinationem defuncti, re vera licitè factum eſt quicquid ſuper cordis ſepultura factum eſt, nec ipſi tenentur cor reſtituere, nec monachi poſſunt aut tenentur ipſum repetere, quia ſupponendum eſt, ꝙ ſi feciſſent liberaliter, legitimam rationem diſpenſandi in hoc illi ſuperiores habuiſſent. aliter enim non fuiſſet legitimè factũ coram Deo, & periculũ delicti immineret, ſi quod in hoc eſſet commiſſum, illis ſuperioribus, & illis qui eos ad hoc induxerunt quicunque erant.

Ad primũ principale. Et per hoc reſpondẽdum eſt ad primam rationem quæ dicit. Si quis autem in caſu non conceſſo & c. dicendo ꝙ in hoc verbo explicatur ſolutio, conſenſu enim libero partis interueniente & ſuperiorum diſpenſatione legitima, faciunt caſum in quo fratribus conceditur ſepelire cor.

Ad ſecundum. Per idem patet ad ſecundum, quòd ſubtrahens vnum de. x. quæ legata ſunt, tenetur iſtud reſtituere. Verum eſt niſi fiat de conſenſu illius cui ſubtrahitur, & hoc in rebus Eccleſię ex auctoritate ſuperiorum ſuper hoc poteſtatem habentium, ſicut ſecundum poſitionem contingit in propoſito. Si verò conſenſus Abbatis & Monachorũ fuit non liberalis, ſed coactus, & metu amittendi bona iam habita, vel non adipiſcendi bona adipiſcenda, illicitũ erat coram Deo quicquid erat factum, niſi ſuperiores ex legitima cauſa habuiſſent poteſtatem in hoc mutandi voluntatem defuncti, etiam contra voluntatem Abbatis & Monachorum. Potuerunt tamen per talia verba expreſſiſſe ſuum cõſenſum: licèt contrarium habuiſſent in mente, ꝙ tali conſenſu adueniente auctoritate ſuperiorum, Abbas & Monachi nullam fortè haberẽt poteſtatem cor repetendi, neq; fratres tenerẽtur ipſum reſtituere.

Dico

Dico quantum ad forum Eccleſiæ militantis, licèt coram Deo & in conſcientijs totum eſt contrariũ. Si verò fuiſſet conſenſus illorum omninò liberalis, & non ſuperueniſſet auctoritas ſuperioris, credo, ꝙ non valuiſſet conſenſus illorum in præiudicium Eccleſiæ, in cuius fauorem rex elegit ſepulturam, & tenerentur monachi repetere cor, & propterea illi reſtituere, vt 23. quæſt. 12. Si is qui. vbi dicitur. Ea quę in nobis committuntur facilè poſſumus remittere, ea verò quæ in Deum ſunt commiſſa, cum magna diſcretione. vbi dicit Gloſſa. Sed nunquid Epiſcopus poteſt remittere iniuriam illatam Eccleſiæ? Non credo, ꝙ poſſit ſolus Epiſcopus remittere. Nam Epiſcopus procurator dicitur Eccleſiaſticarum rerum, vt 12. quæſt. 1. c. vlt. Vnde cum ſit procurator conditionum Eccleſiæ nõ poteſt facere deteriorem, vt extra. de donationibus, cap. 2. quare multò minus, nec Abbas cum conuentu, & ſic tenerentur Monachi repetere cor, ſi tamen ſine ſcandalo fieri poſſet. 23. quæſt. 4. Non poteſt. l. d. Vt conſtitueretur. Similiter ſi ſuperiores metu, qui cadere potuit in conſtantem virum, inducti fuiſſent ad adhibendum conſenſum verbo vel facto cordis ſepulturæ, non valuiſſet fratribus coram Deo, quin tenerentur reſtituere, licèt fortè ab Eccleſia ſuperioribus habentibus ratũ factum ſuum non cogerentur reſtituere, nec monachi poſſent repetere. Quid autem ſuper hoc veritatis ſit, quo ad hæc quæ in mero facto conſiſtunt, ipſi per quos actum eſt viderint.

Comment. in Quæſtionem XII. quæ eſt,

Vtrum qui ſepeliuit in ſua Eccleſia partem corporis illius, qui elegit ſepulturam corporis ſimpliciter, teneatur partem illam reſtituere, & illi, apud quos fuit ſepultura pro corpore ſimpliciter electa, teneantur illam repetere.

TITVLVS maxima ex parte declaratur ab Auctore in corpore quæſtionis, &, in initio. In initio quidem ex caſu dato, in corpore verò ex ſuppoſitionibus. Quippè ſupponitur, ꝙ locus electus ſit ſepulchrum patrum ſuorum, nempè illius, qui elegit, quodq; vergat in detrimentum, &, in iniuriam Eccleſiæ electæ. & ꝙ nulla rationabilis cauſa fuerit, propter quam vel cor, vel aliam partem quis ſepeliuit in Eccleſia ſua.

Not. quoque, quòd in corpore ſoluitur quæſtio circa hoc factum, inquantum ipſum factum accipitur ſecundum ſe, non autem quatenus diſpenſatione, auctoritate, atque conſenſu id geſtum eſt, de quo ſermo habetur in calce quæſtionis, vt ipſe Auctor dicit.

In corpore igitur quæſtionis, ſuppoſitis illis, eſt concluſio affirmatiue reſponſiua quæſito. ſ. quod &, illi repetere debent, & iſti reſtituere. Probatur. Voluntas rationabilis adimplenda eſt. Sed voluntas, puta regis ſimpliciter eligentis ſe ſepeliri in Eccleſia tali, rationabilis eſt, igitur adimplenda ſimpliciter eſt. Iam verò tunc ſimpliciter adimpletur, cum ſicut elegit ſepeliri, ſepelitur, ergo. Eſt autem ſepeliri ſimpliciter, integrè ſepeliri.

Quòd autem voluntas taliter eligentis ſit rationabilis. Probatur tùm ex parte loci; in quo elegit ſepulturam, cùm etiam ex parte corporis ſepeliendi. Ex parte loci quidem, quoniam ibi ſupponitur eſſe ſepulchrum patrum ſuorum. In ſepulchro autem patrum ſuorum ſepeliri videtur rationabile, quando & id tanti fecerint antiqui Patriarchæ amici Dei. Vt patet de Iacob, & Ioſeph, &, pluribus pariter alijs. Ex parte corporis etiam patet, quia ſit magis conſonum rationi, ꝙ corpus integrum ſepeliatur. Quod ex Apoſtolo patet in litera. &, quidem omnia clara videntur. Probatur etiam de mente Auctoris hæc concluſio, duobus prioribus argumentis in fronte quæſtionis, ſuppoſitis ſupponendis, vt patet in eorum ſolutione, quæ quoniam ſatis faciliter prolata ſunt, ſinamus ea ibi legenda lectori.

Not. illud, quod D. Thomas in 4. ſententiarum dicit diſt. 45. quæſt. 2. art. 3. Quòd Sancti patres procurauerunt ſepulturam pro ſuis corporibus ſepeliendis, vt oſtenderent ea pertinere ad Dei prouidentiam, & reſurrectionem. Vbi ex his D. Thomæ verbis duo habentur, ſ. quòd ſit rationabilis ex parte loci voluntas eligentis, quia ſic voluntas eligentis conformatur diuinæ prouidentiæ ex parte verò corporis, quia voluntas tendit ad ſpem beatæ reſurrectionis, quod tangitur etiam à Doctore in corpore quæſtionis.

Vide Armil. in verbo ſepult. num. 21. vbi accepto facto in ſe eandem concluſionem de toto videtur habere. ex c. Fraternitatis. de ſepult. &c.

QVAESTIO XIII.

Vtrum gratia, & gloria ſint idem.

SEQVVNTVR illa, quæ pertinent ad humanam naturam, & ad homines generaliter. Vbi quærebantur quædam ex parte animæ, quædam verò ex parte corporis, quædam verò ex parte coniuncti ex corpore, & anima. Ex parte animæ quærebatur vnum pertinens ad ſtatum eius ſupernaturalem: vtrum gratia, & gloria ſint idem. Et duo pertinentia ad ſtatum eius naturalem. Vnum ex parte ſuæ ſubſtantiæ, vtrum ex fundamentis Ariſtot. poſſit oſtendi, ꝙ intellectus in omnibus ſit vnus numero, an contrarium poſſit demonſtrari. Aliud ex parte operationis eius, vtrum in nobis ſit aliquod intelligere abditum.

Circa primum arguitur, ꝙ gratia, & gloria non ſint idem, quia eiuſdem habitus idem eſt actus. ſed non eſt idem actus gratiæ, & gloriæ, quia ſi eſſent idem; cum actus gloriæ ſit immediatè videre Deũ per eſſentiam, tunc idem actus eſſet gratiæ, & habens Arg. prim.

bens gratiam videret Deum immediatè per eſſentiam licèt incompletè. ſicut gratia eſſet habitus incompletus reſpectu gloriæ, ſiue gloria incompleta, ſi gratia & gloria eſſent idem. conſequens falſum eſt. ergo & antecedens.

In oppoſit. Contra. vnus eſt habitus eliciens actum beatitudinis in diligendo Deum ex parte voluntatis, & hic, & in futuro, vt eſt habitus charitatis. ergo & ſimiliter in cognoſcendo. quare cum habitus, quo ipſum in præſenti cognoſcimus ſit gratia quædam, & quo in futuro eum cognoſcemus erit gloria. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, quod quàmuis aliquando ſolet appellari gloria obiectum in quo beati glorientur, ſecundum quod dicitur in Pſal. Gloria mea tu es: Aliquãdo actus videndi ſiue cognoſcendi Deum. Hiere. 9. Qui gloriatur in hoc glorietur, ſciret noſſe me: Aliquando delectatio conſequens. Eſa. 66. Delitijs affluatis ab omnimoda gloria eius, hic tamen ſolùm modo ſumitur pro habitu, & hoc principaliter ex parte intellectus, de quo eſt maior dubitatio, quàm de habitu ex parte voluntatis. Ex parte enim voluntatis habitus eſt charitas, quo diligimus Deum, & in præſenti, & in futuro, non ſic autem ex parte intellectus eſt aliquis habitus, quo in præſenti Deum videmus, & in futuro videbimus. Vnde eſt quæſtio utrum ſit in futuro aliquod lumẽ gloriæ beatis infuſum differens per eſſentiam à gratia, quæ habetur in præſenti ſine tali lumine, quod gloria appellatur. Eſa. 60. Venit lumen tuum, & gloria Domini ſuper te orta eſt. Et eſt hic ſupponendum ſecundum quod alibi determinauimus, quod gratia gratum faciens exiſtens per ſe in eſſentia animæ ipſam in benè eſſe ſupernaturali perficiens, & reddens Deo gratã, ab eſſentia redundat in potentias, & eas perficit ſecundum diuerſitates potẽtiarum, ſecundum diuerſas rationes diuerſarum virtutum, quemadmodum lux infundens ſe in in ſubſtantiam nubis ſub ratione lucis per diuerſam diſpoſitionem in diuerſis partibus eius diffundit ſe ſub ratione diuerſorum colorum, vt patet in iride. Vt ſecundũ hoc in re gratia, & virtus gratificans ſint idem, & differant ſola ratione. Et eſt donum charitatis, vt perficit voluntatem ad actum ſupernaturalis voluntarij amoris, & intellectum ad actum ſupernaturalis intellectualis cognitionis. Et hoc poſuimus ibi. quia ad hoc quod fieri poteſt per pauciora non ſunt expetenda plura. Finaliter non reſtat hic videre, niſi an gratia perficiens totam animam ſecundum dictum modum ſufficiat ad perficiendum eam in patria ſicut hic in via. Quia ſi ſic, ponendum eſt, quod gratia & gloria ſint idem. Sin autem, ponendum eſt, quod ſint diuerſa. Et dicunt aliqui quod cognitio Dei in via, & in patria omninò alterius, & alterius rationis eſt. Potentia autem cognitiua, quæ diſpoſitione eget ad actum cognoſcendi ſicut indiget intellectus ad cognoſcendum Deum, ſecundum diuerſitatem actuum diuerſimodè debet diſponi. debet ergo eſſe alia diſpoſitio intellectus in via & in patria. Cum ergo diſpoſitio patriæ eſt gloria, & diſpoſitio viæ eſt gratia, gloria igitur, & gratia nullo modo poſſunt eſſe idem.

Quemadmodum ergo diuerſi ſunt habitus ſciẽtiales, quibus ex diuerſis ſcientijs habentur diuerſa media ad cognoſcendum eandem concluſionẽ, puta terræ rotunditatem per medium naturale & geometricum, ſic ſunt diuerſi habitus gratiæ quibus diſponitur intellectus ad cognoſcendum Deũ, non niſi ſub ænigmate in præſenti, & reuelata facie in futuro. Et quia voluntas ſequitur intellectum: ideò etiam requiritur in voluntate diuerſus habitus ad diligendum in patria, alius ab eo quo diligit in via. Et dicunt, quod quemadmodum gratia exiſtens in eſſentia animæ redundat in potentias animę, & ſic totam animam perficit in pręſenti, ſic habitus gloriæ eſt in ſubſtantia animæ, redundans in omnes potentias animæ, pro quanto ſunt participes beatitudinis. & ſic perficit totam animã. Sed ſi ita eſſet, ſicut in vita præſenti non haberentur in anima habitus gloriæ, quia ſuperflueret, cũ actus eius in præſenti non habeat exerceri, ſic in vita futura non haberẽtur in anima habitus gratię: quia eius actus non haberentur ibi, & ſuperflueret ponere habitus vbi non poſſunt exerceri actus. Præterea qualitercunque res ſe habeat ex parte intellectus, non ſic ſe habet vt dictum eſt ex parte voluntatis. actus enim diligẽdi nõ eſt alius, & alius in quocunque ſtatu, quia non eſt virtus ab obiecto paſſa, ſed ſeipſam faciens in obiectum, vt habitum eſt ſupra. Et ideò ſicut quantum eſt ex parte ſua non eſt alterius rationis, quo ad informari actione volitionis, & quo ad id quo ſeipſam habet informare, ſic nec eſt alia & alia actio volendi obiectum qualitercunque in intellectu præſentetur ſiue in ænigmate ſiue apertè.

Vnde etſi voluntas ſequitur intellectum in hoc quod non poteſt velle niſi cognitum, non tamen ad diuerſum genus cognoſcendi ſequitur diuerſum genus volendi. & differt ſolum penes perfectum, & imperfectum, vt bonum perfectius cognitum perfectius diligatur. Si ergo ex parte intellectus non ponitur habitus gloriæ diuerſus ab habitu gratiæ, niſi propter diuerſum genus cognitionis, idcircoè contra ex parte voluntatis non debet poni alius, & alius, ſed ſufficit idem propter idem genus volendi, & differens ſolum ſicut perfectum & imperfectum, vt ſicut charitas imperfecta in via, quæ voluntatem imperfectè eleuat, & aſſiſtẽte & cooperante principaliter Spiritu ſancto, ut charitate increata elicit actum volendi gratuitum licèt imperfectum, ſic charitas perfecta in patria uoluntatem eleuet perfectè, & Spiritu Sancto principaliter operante eliciat actum uolendi glorioſum perfectum.

Ex parte autem intellectus ſecus uidetur, quoniam licèt ex parte uoluntatis non inuenitur, ut dictum eſt niſi unus modus uolendi, ex parte tamen intellectus inuenitur triplex modus cognoſcendi, ſcilicet

ſcilicet credendo per fidem, intelligendo per ſapientiam, nomine ſapientiæ cõprehendendo omnes habitus cognitiuos, & uidendo per Deitatis claram præſentiam. Quare cum actui credendi, qui non manebit ſicut nec fides propter repugnãtiam eorum ad apertam uiſionem, ratione imperfectionis ex parte ęnigmatis ei annexæ, ſuccedet actus uidendi, ad quem non ordinatur elicitiuè habitus ſapientialis, quia eſt per ſe ad eliciendum actum intelligendi, & idem habitus non eſt ad diuerſos actus elicitiuè, cum omnis actus maximè ſupremus, & nobiliſſimus requirat habitum diſponentem potentiam & aptantem ad actum: ſi.n.requiritur in actibus inferioribus propter eorum excellentiam, qua excedunt ſtatum naturæ, multò fortius in actu ſupremo, qui ſummè excedit ſtatũ naturæ, neceſſe eſt ergo ponere habitum manentẽ euacuata fide, diſponentem & eleuantem intellectum ad uiſionem glorioſam, qui ſit lumen aliqđ ſupernaturale, quod appellatur lumen gloriæ, ut ſecundum hoc propter actum intellectus lumen iſtud non ponatur in ſubſtantia animæ, qua ſufficienter diſponitur per gratiam, & aptatur ad omnem perfectionem recipiendam per actus in ſuis potentijs, ſicut uoluntas ſufficienter diſponitur habitu creatæ charitatis, ſed ponatur ſolùmmodo in potentia intellectiua ad perficiendum ipſam ſecũdum dictum modum. Et ideò quia à radice gratię exiſtentis in ſubſtantia animæ non redundat lumẽ iſtud in intelligentia, ſed immediatè illi à Deo infunditur, propterea dicunt, ꝙ gloria, & gratia non ſunt idem.

In dicto iſto non uideo aliquam neceſſitatem. cum enim lumen iſtud non intelligitur poni, niſi propter actum uidendi, conſtat autem, ꝙ actus uidendi non elicitur in intellectu ex habitu aliquo, quia habitu vti poſſumus quando volumus, & ſic abſque præſentia diuinæ eſſentiæ ſe manifeſtantis ex habitu illo poſſet elici actus videndi, quod falſum eſt: immò ipſa ſola præſentia luminis increati elicit in intellectu actum hunc videndi, ſecundũ ꝙ alibi euidentius declarauimus, & ſic lumẽ iſtud gloriæ non oportet ponere ad diſponendum potentiam in eliciendo actum videndi: ſi ergo ponere ipſum ſit neceſſe, hoc non erit niſi ad diſponendum potentiam in eleuando eam, per hoc eam aptando, vt præſentia diuinitatis eliciat in ea actũ videndi. Ad quod faciendum vt videtur ſufficit habitus ſapientiæ, quemadmodum ex parte voluntatis ſufficeret habitus charitatis ad eleuandum, etſi non ſufficeret ad eliciendum, nec etiam in eliciendo aliquid cooperaretur. Nec vt videtur propter aliud oportet ponere habitum ſapientiæ in patria. actus enim intelligendi credita pro ſtatu viæ, quia non erat niſi ex fidei ſuppoſitione in fundamento, vt alibi declarauimus, non manet in patria, ſicut neque fides, licèt maneat actus intelligẽdi naturalis, niſi ponatur habere alium actũm intelligendi in patria, quem habuit in via ex fundamento fidei aut fortè eundem ſecũdum alium modum. Vnde licèt habitus ſapientiæ non ordinatur ad actum videndi in patria in eliciendo, neque ad actum intelligendi eliciendum, quem eliciebat in via, aut non ſecundum eũdem modum, ordinatur tamen ad actum videndi in eleuando potentiam, & aptando eam vt ſit idonea ad recipiendum illum, etſi in eo ꝙ ordinatur vel ordinabilis eſt ad actum aliquem eliciendum alium ab actu videndi, vocetur habitus ſapientiæ, in eo tamen ꝙ ordinatur eleuatiuè ad actum videndi, non nominatur, niſi habitus gloriæ. Quod mihi videtur potius ponendum, & ſecũdum hoc dicendum, ꝙ idem ſunt gratia, & gloria, quia gloriæ lumen non eſt niſi perfectus habitus ſapientiæ, quæ non eſt niſi gratia redundans de eſſentia animæ in potentiam intellectiuam. Si tamen cum hoc ponatur lumen ſuperius, quod gloriæ lumen appellatur, non pertinaciter reſiſto, neceſſitatem tamen non video. & ſecundum hoc concedendum eſt ſecundum argumentum.

Ad primum in oppoſitum ꝙ gratia, & gloria non ſunt idem, quia actus glorię non eſt actus gratiæ. Dicendum, ꝙ actus dicitur gloriæ, vel quia eſt actus, qui eſt ipſa gloria, vel quia eſt actus à gloria elicitus. Et ſimiliter poteſt dici actus gratiæ dupliciter. ſumendo actũ gloriæ primo modo eſt ipſum videre, quia ipſe actus eſt ipſa gloria ſecundum vnum modum, vt iam ſupra dictum eſt, & actus gratiæ illo eodem modo non eſt videre, vt procedit obiectio, ſed ſolùmmodo gratificare animam Deo, & ſic verum eſt, ꝙ actus gloriæ, & gratiæ non ſunt idem, neq gratia & gloria. Actus gloriæ ſecundo modo ſumendo ly gloriæ dicitur ipſum videre, quia eſt habitus, qui dicitur gloria ſecundum aliũ modum ſupra tactum. Iſto autem modo gloriæ idem eſt actus gloriæ & gratiæ, quia idem ſunt habitus cuius actus eſt videre non elicitiuè, ſic enim per gratiam in præſenti videremus Deum, licet imperfectè, vt procedit obiectio, ſed eleuatiuè ad quẽ eleuat imperfectè ad videndum Deum in præſenti imperfectè, & in tranſitu, ſi ſe vellet manifeſtare, quemadmodum viſus fuit à Paulo in raptu. Sed perfectè eleuat in uita futura ad uidendum Deum perfectè in permanentia, quemadmodum uidetur à beatis. *Ad oppi. prim.*

Com-

QVAESTIO XIII.

Vtrum gratia, & gloria ſint idem.

IN titulo intelligitur de gratia communiter non diſtinguendo, ſed tamen aliter reſoluitur quæſtio, vt dicetur. Vtrum ſit idem realiter cum gloria, ſ. cum lumine gloriæ. quod habetur in patria, & nota, quòd quæſtio eſt de gratia in hac vita habita, quæ in alia non videtur euacuari, & quidem quæritur vtrũ hæc habita gratia ſit idem cum illo lumine gloriæ in patria habito.

In corpore duo habemus. Primum eſt reprobatio opinionis, quam quidam dicunt eſſe D. Thomæ. Secundũ eſt concluſio reſponſiua quæſito.

De primo, opinio eſt. Quod gratia, & gloria differant, quia hæc tantùm diſponit ad videndum Deum ænigmaticè, illa verò diſponit ad videndum Deum aperte ex quo ſequitur, ꝙ cum voluntas ſequatur intellectum, aliter diligit homo Deum per gratiam, hoc eſt alio habitu per gratiam, & alio per gloriam.

Hanc opinionem reprobat Auctor. Primò, quia tunc euacuaretur habitus gratiæ in patria, quia actus elicitus ex tali habitu non videtur eſſe in patria, quia ibi Deus videtur apertè, & perfectiſſimè diligitur: Vbi autem actus non eſt, nec habitus eſt, ſed ꝙ euacuetur falſum eſt, igitur.

Secundò. Quomodocunque ſe habeat ex parte intellectus, non ita ſe habet ex parte voluntatis. Probatur. Quoniam quo ad actus voluntatis circa vltimum obiectum non ſunt diuerſi niſi ſecundum perfectum, & imperfectum, vt puta imperfecti in vita, vel in via. perfecti vero ijdem in patria. Sed actus intellectus ſunt diuerſi, quia eſt actus videndi per fidem, & actus per donum ſapientiæ, & per præſentiam diuinitatis. Horum autem in patria ſola fides euacuatur. Non euacuatur autem habitus ſapientiæ, qui eleuat in patria mentem ad cognoſcendum, & ordinatur ad lumen gloriæ ita, quòd eſt idem cum ipſo.

De ſecundo hæc eſt concluſio, quod gratia, & gloria ſunt idem. Probatur. Quia lumen gloriæ eſt perfectus habitus ſapiẽtiæ, ſed iſte habitus eſt gratia redundans de eſſentia animæ in potentiam intellectiuam.

Quicquid ſit de illa opinione, ſiue D. Thomæ ſit, ſiue non. Credimus vel laborem in æquiuoco eſſe, vel litem non eſſe, niſi verbis. Quantum ſiquidem videre licèt, diſtinguendum eſt de gratia, ita vt alia ſit ſecundum omnes gratis data, alia gratũ faciens. Et tunc aliter reſoluenda eſt quæſtio de vna, & aliter de altera. ſi ſermo ſit de gratia gratum faciente. D. Thomæ ſententia eſt rectiſſima, ꝙ tùm differat à gloria, cùm etiam non differat. Nam ſi accipiatur gratia, ſecundum quod eam accipit 22. quæſt. 24. art. 3. ad 2. ipſa prorſus differt à gloria, quia ſit inchoatio quædam gloriæ in nobis. Iam verò ſi accipiatur, vt accipitur prima ſec. quæſt. 3. art. 3. ad ſecundum, & 3. ſententiarum diſt. 13. quæſt. 1. & alibi. pro gratia conſumata, tunc re vera non differt à gloria, quod ipſe dicit ibi. Non eſt autem quod velit aliam gratiam eſſe, quia ibidem vult gratiam viæ, & patriæ eandem eſſe numero. Sed variari tantùm ſecundum perfectionem & imperfectionem, non reſpectu dantis Dei, ſed recipientis creaturæ. Sed non videtur Auctor ad hanc gratiam gratis ſ. datam reſpexiſſe. ſed vtique ad gratiam gratum facientem, ad quam reducitur habitus ſapientiæ. Dona. n. Spiritus Sancti gratuita ſunt, & gratis data, pertinẽtia ad gratiam gratis datam, de qua cum loquimur, idipſum videtur dicendum, quòd de alia gratia dictum eſt. ſi. n. de habitu ſapientiæ loquamur, quo cognoſcimus Deum; nulli dubium eſt, quod idem eſt prorſus in via, & in patria, reſpectu quidem dantis Dei, ſed non reſpectu recipientis creaturæ, in qua variatur ſecundum perfectum, & imperfectum Vt in hac quidem vita habitus ſapientiæ gratis datus ſit quidam diuinæ viſionis, in patria verò ſit aperta viſio ſuperueniente lumine gloriæ. ſiue hoc lumen ſit idem quod ille habitus, ſiue aliud quiddam. Vbi not. ꝙ ſi ſit idem, tunc apertiſſimè gratia, & gloria ſunt idem ita tamen vt habeatur recta conſideratio, ꝙ in patria, & via variatur, non reſpectu dantis, ſed recipientis, vt dictum eſt. ſi verò non ſit idem, ſed lumen gloriæ eſt quid ſuperadditum, non ita videtur idem gratia atque gloria. Quòd autem ſit diſtinctum nec recipit Auctor, nec ſpernit, vel reijcit. Id clarum eſt, quòd exigitur gloriæ lumen, etiam ſecundum Clement. de hæret. c. ad noſtram. Vbi damnantur illi, qui huiuſmodi lumen negarent.

Not. ꝙ in reſponſione ad argumentum contra, videtur Auctor loqui de gratia gratum faciente, non de gratis data, quod tamen nihil refert, quoniam idem dicendum eſt, ſicut prius.

Not. ꝙ ex declaratione appatet, ꝙ reſponſio, quam dedimus Scoto ad primum illud in 4. quolib. quæſt. 10. negantes identitatem gratiæ, & gloriæ, non contrariatur huic concluſioni, quoniam non ita verificatur, quin poſſit oppoſitum dici ex Auctore. Quod etiam appatet in reſponſione ad argumentum ex eodem Auctore. Quod ſi modo argueret Scotus, quod ei ſufficit, aliquo pacto eſſe idem. negabitur gloriam non eſſe in eſſentia, quia ex Auctore lumen gloriæ eſt ipſe habitus ſapientiæ perfectus redundans de eſſentia animæ in potentiam intellectiuam.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum ex fundamentis Ariſtotelis poſſit oſtendi, quòd intellectus ſit vnus numero, an contrarium poſſit demonſtrari.

Reſponſio.

CIRCA ſecundum nullum proponebatur argumentum. Dico tamen non dubitando, quin ſingulorum ſint intellectus, ſiue animæ rationales, ſed dubitationem ſupra ſententiam Ariſtotelis circa hoc, alijs dicentibus, ꝙ ſenſit unum intellectũ eſſe in omnibus, alijs, ꝙ multos, pertractando. In primis mihi uidetur non eſſe mirum, ꝙ homines dubitabant, quid ſenſit Ariſtoteles ſuper his duobus. ſ. an intellectus ſit forma, & actus corporis, & an ſit idem numero in diuerſis, an ſinguli in ſingulis. Immò ut arbitror ipſemet ſemper ſuper illis in dubio fuit, nec unquàm pro ſuppoſito quaſi principio habuit, ꝙ intellectus unus in omnibus fuit, neque ꝙ diuerſi in diuerſis, neque ꝙ eſſet forma, & actus ſubſtantialis corporis, neque ꝙ non eſſet, ſed inter utrunque horum fluctuans, modo pro una parte modo pro alia, apparentia protulit, ſecundum ꝙ quidam expoſitorum eius tàm Græcorum, quàm Arabicorum exponunt eum in omnibus dictis ſuis pro una parte, & alij pro alia. quia

enim dubitans fluctuat, non tantùm dicit pro una parte, cui fortè magis adhæret, quin cum hoc plurima alia dicit, quæ apparent eſſe pro parte contraria ipſa veritate contrariante coactus. Vnde nec ex nudis propoſitionibus, quæ modo videntur ſonare pro vna parte magis, modo pro alia, nec ex dictis expoſitorum eius, ſed ex fundamentis eius de quibus nulli dubium eſt, quin ea per intentionem ſtatuit, inſpiciendum eſt quid ſuper præmiſſis ſentiat, aut ſaltem cui parti magis cõſentiat, etſi de altera parte certus non fuerit. Vbi eſt aduertendum, ꝙ conſideratio de anima humana ad duplicem ſcientiam in Philoſophia pertinet. ſ. ad naturalem, & ad Metaphyſicam. ſecundum enim ꝙ dicit in 2. Phyſic. Phyſicum oportet cognoſcere ſpeciem quemadmodum Medicum neruum, & fabrũ æs, vſquequo cauſa vniuſcuiuſque, & circa hoc, quę ſunt ſeparatæ, quemadmodum ſpecies, in materia autem, homo enim generat hominem & ſol, quomodo autem hæc ſeparabilis, & quid ſit, Philoſophiæ primæ determinare opus eſt. Hoc eſt dicere, ꝙ naturalis Philoſophus conſiderat formam ſeparatam, in materia tamen exiſtente vſque ad terminum aliquem determinatum ſecundum cauſam finalem intentionis ſuę, quemadmodum Medicus conſiderat neruum inquantum pertinet ad ſanitatem, quæ eſt finis eius, & ſimiliter faber æs inquantum pertinet ad artificiatum ex illo. Et eſt ille terminus Philoſophi naturalis circa formam partim ſeparatam, & partim in materia exiſtentẽ, cuiuſmodi eſt anima rationalis, quæ eſt forma hominis ſecundum ꝙ eſt terminus generationis dãs homini eſſe, & quo ad hoc pertinet ad conſiderationem naturalis. Inquantum verò eſt ſeparata ſecundum virtutẽ intellectus, qui proprius eſt homini, pertinet ad conſiderationem Metaphyſ. ſm ꝙ dicit 12. Metaph. Cauſæ mouentes ſunt, quæ præcedunt. hæc autem ſunt ſimul. ſicut homo eſt ſanus, ſanitas & homo ſunt ſimul. Si autem aliquid remanet in poſtremo, quęrẽdum eſt de hoc. Si enim anima talis eſt diſpoſitionis non tota, ſed intellectus, totam enim fortè eſt impoſſibile. Hoc eſt dicere, ꝙ cauſæ mouentes præcedunt generatũm, forma autem eſt ſimul cum eo, quia nõ prius habet eſſe homo ſanus, quàm hẽt eſſe ſanitas eius, ſed ſi aliqua remanet ſine eo cuiꝰ eſt forma de hoc quærendum eſt. ſ. in Metaph. Nota ꝙ dicendo ſi talis, non aſſerit ꝙ ſit talis, & ꝙ maneat poſt hominem, licèt aſſerat, ꝙ non præcedat, ſuppoſito tñ quòd ſit forma, & actus ſubſtantialis materiæ. Ex quo primò euidens eſt ipſum nõ aſſerere quòd in homine ſit aliqua forma, quæ manet homine corrupto. Quod ergo quærit. 3. de anima. Vtrum autem intellectus ſeparatus à magnitudine intelligat aliquid ſeparatum, ſub dubio proponit, ſicut & illud primo eiuſdem. Si eſt aliquid animæ operum aut paſſionum proprium, cõtingit vtique ſeparari. ſi verò nullum eſt proprium ipſius, non vtique erit ſeparabilis.

Secundo verò euidens eſt ex eodem ipſum nõ aſſerere intellectum eſſe formam & actum materiæ. Ex quibus tertiò vlterius non eſt euidens, an poſuerit intellectus plures plurium, vel vnicũ ſingulorum. Si enim ſenſiſſet, ꝙ non eſſet actus, & forma materiæ, ſed oĩnò ab ea ſeparatus, ex fundamento ſuo, quod indubitanter poſuit, quòd ſub eadem ſpecie non plurificantur indiuidua, niſi per materiam, vt iam declarabitur, neceſſe habebat ponere, quòd ſingulorũ non ſint ſinguli intellectus, ſed vnicus omnium, & è contra ſi ſenſiſſet quòd eſſet actus, & forma materiæ, ex fundamento quo poſuit, quòd ſpecies exiſtens in materia, vt forma & actus eius plurificatur ſecundum plurificationẽ materiæ, vt iam declarabitur, neceſſe habebat ponere, quòd ſingulorum ſinguli ſint intellectus. Quare cum euidens eſt, quòd non aſſeruit intellectum eſſe formam, & actum materiæ, nec etiam negauit, ſimiliter euidens eſt, quòd nec aſſeruit intellectum eſſe vnicum omnium hominum, nec ſingulos ſingulorum. Vnde nullus poteſt certitudinaliter coniecturare, ſi Ariſtot. concluſionem conceſſiſſet, aut rationi reſpondiſſet qua probatur, quòd non ſint ſinguli intellectus ſingulorum, quia cum intellectus proprius manet ſecundum veritatem quolibet homine corrupto, & ſecundum Ariſtotelem ponentem mundum æternum, infiniti homines præceſſerunt: ergo nunc eſſent infiniti intellectus ſimul manentes & exiſtentes. Nec poteſt aliquis ſupponere quid Ariſtot. reſpondiſſet, quia non habetur ab ipſo, quòd aſſertiuè poſuerit intellectum eſſe actũ materiæ, & plurificari per ipſam atque manere in poſtremò, quia ſi hoc poſuiſſet, neceſſe eſt ipſum concedere concluſionem; ſi autẽ non poſuiſſet, negaſſet illam, quę dicitur, quòd homine corrupto manet aliquis intellectus proprius eius poſt ipſum. Concluſionem autem dictam nõ concederet, niſi ſm modum quo dicit Algazel in Metaphyſica ſua, ꝙ in quo fuerit multitudo ſine ordine. ſ. eſſentiali, infinitas non remouetur ab eo, ſicut nec à motu cœli, nec ab animabus manentibus poſt corpora. quoniam eo quòd vna earum non eſt cauſa eſſe alteri, non eſt ordo earum eſſentialis, quo remoto anima deſinat eſſe anima, ſed ſimul ſunt in natura in eſſentijs ſuis ſecũdum quòd ſunt eſſentiæ, licèt accidentaliter vna præcedit alteram ſecundum tempus creationis ſuæ. Sed revera modum iſtum non poneret Ariſtot. quia nihil talium poneret eſſe nouum, vt iam videbitur. Vnde vt arbitror licèt Ariſtot. in ordinatis accidẽtaliter nullum eſſet inconueniens ſucceſſiuè in infinitum ire ſiue ante ſiue poſt, ſicut non eſt inconueniens diuiſionem continui procedere in infinitũ ſecundum diuiſionem & augmẽtum per diuiſi appoſitionem, magnum tamen eſſet inconueniens eĩ ponere huiuſmodi infinita ſimul eſſe in actu, ſicut eſt ipſi inconueniens ponere continuum actu eſſe diuiſum in infinitum, & eſſe aliquid actu infinitũ ex illorũ appoſitione. 3. Phyſic. Ex quo clarè patet quòd

quòd Ariſtot. nunq̃ in Philoſophia naturali aſſertiuè poſuit, quòd anima ſeparabilis eſſet forma hominis, quia ſi hoc in naturali Philoſophia poſuiſſet, nunq̃ in Metaphyſ. in qua ſupponit determinata in Philoſophia naturali, ſub conditione propoſuiſſet.

Vlterius, quia ex quibuſdam alijs fundamentis ſuis claret, ꝙ forma non eſt vna ſpecie, & plures numero, niſi per materiam, dicente ipſo 12. Metaph. Vnum numero plura, habet materiam, & 8. eiuſdem. Omne quod non hẽt materiam, vnumquodq; eorum ſtatim eſt vnum. Nec põt dici ꝙ ipſe definitè poſuit multiplicari per materiam, nõ quæ eſt aliquid eſſentiæ ſuæ, hoc.n. expreſsè negauit, ſed cuius ipſa eſt actus, quemadmodum Auicen. determinat animas plurificari ſecundum corpora, quia vt dictum eſt, nec ipſe planè determinat ꝙ ipſa eſſet actus corporis. Vnde quia hominis actus non eſſet intelligere, niſi quia intellectus in anima eſſet forma eius, ſicut Ariſtot. hoc non aſſeruit, iuxta illud. Dico autem intellectum, quo intelligit anima, ſi autem eſt aliquod primum, quo intelligamus, &c. ſic nec planè determinauit quomodo homo intelligit. Vnde & cum tres ſint vires animæ principales, vegetatiuum, ſenſitiuum, intellectiuum, vtrum intellectus differat ab alijs ſubiecto, vt.ſ. non ſint in eadem ſubſtantia animæ, an ſit idem illis ſubiecto, & ſint ſicut trigonum in tetragono: indeterminatum reliquit. Hinc & qñ definiens animam dixit, ꝙ anima eſt actus primus corporis organici, dicit non determinando de intellectu ſic eſſe, niſi ſi fortè eſſet actus corporis, ſicut ſunt aliæ vires in brutis, & vegetabilibus. propter quod ſubdit. Si oportet aliquid commune in omni anima dicere, &c. vt ſupra. vbi expoſitum eſt quomodo in veritate ſic eſt ponendum intellectiuam animam eſſe formam ſubſtãtialem hominis. Quamuis.n. Ariſtot. non definiuit, an anima ſit forma ſubſtãtialis hominis, in qua ſunt vegetatiuum, ſenſitiuum, intellectiuum, ſicut trigonum in tetragono, & quæ per ſubſtantiam ſuam eſt forma, & perfectio corporis organici, ſenſitiuo & vegetatiuo perfectio organorum exiſtens, & ideò non ſeparabilis, intellectiuo verò nullius organi exiſtens perfectio, & ideò ſecundum hoc ſeparabilis, omnia tamen quæ determinat de anima humana, determinat ac ſi eſſet de ſua mente certiſſimè, ꝙ eſt vera forma ſubſtãtialis hominis, & tot animę quot homines. Quia tamen nihil certi de hoc tenuit de anima cuius potentia eſt intellectus, licèt certiſſimè tenuit, ꝙ in homine eſſet anima, cuius potentia eſſet vegetatiuum, & ſenſitiuum, ſiue in eadem anima in qua cum illis eſt intellectiuum, ſiue in alia, non exiſtente anima forma hominis in qua eſt intellectiuum, ſed ſi habeat aliquem ordinem ad hominem, hoc eſt ſicut nauta ad nauem, totũ ſub conditione dixit. ſicut eſt illud. Quod quidem igitur nõ ſit anima ſeparabilis à corpore, aut partes quędam ipſius, ſi partibilis apta nata eſt, non immanifeſtum. quarundam.n. partium actus eſt ipſarum. At verò ſm quaſdam nihil prohibet, propter qđ nullius corporis ſunt actus. propter quod ſubdit inferius. De intellectu autem & perſpectiua potentia nihil adhuc manifeſtum, ſed vř genus alterum eſſe. & hoc non ſm ꝙ dicit Comment. ꝙ dicta definitio æquiuocè conueniat animæ intellectiuæ cum alijs, ſed vt ſubdit, propter contingere ſeparari hoc ſicut perpetuum à corruptibili, & hoc nõ ſolùm cum anima in qua eſt à corpore, ſed ab alijs partibus animæ, ne ſeparatæ cum anima habeant actus ſuos ſicut hẽt intellectus ſuum. propter qđ ſubdit. Reliquæ aũt partes animæ manifeſtum, ꝙ non ſeparabiles ſunt. Sed de ſeparatione ea, ꝙ illę non ſint in eadem ſubſtantia animæ cum intellectu, an ꝙ ſint in eadem, differẽtia ſola ratione, hoc relinquit ſub dubio, vbi dicit. De intellectu aũt & perſpectiua potentia nihil adhuc manifeſtum. & cum ſubdit inferius. Siue ſeparabili exiſtente.ſ. ab alijs partibus, ſiue non ſeparabili ſecundum magnitudinem, ſed ſecundum rationem, & determinat differentiam, quantum ad modum operandi intellectus ab alijs quodlibet membrorum ponatur, vt patet inſpicienti literam, vt dubitationẽ omninò dimittat inſolutam.

Ex dictis igitur mihi vř planè reſpondendum eſſe ad quæſtionem pro prima eius parte dicendo quòd ex dictis ſuis in eis, quæ determinat de anima, ut naturalis Philoſophus, benè poſſet oſtendi, quòd intellectus ſit actus, & perfectio corporis, & in ueritate iudicandum eſſet, quòd hoc opinatus fuiſſet Ariſtoteles, niſi ſub conditione propoſuiſſet ſuam determinationem, quam indeterminatã relinquit. ſuppoſito.n. quòd eſt actus corporis uniuocè ſicut aliæ potentię, pręter hoc quòd illæ ſunt eductæ de potentia materiæ, intellectus aũt ab extrinſeco, ueritatẽ tetigit in eis, quæ de aĩa dixit, & quod talis eſſet ſuppoſuit in tota ſua determinatione, licèt non determinauit. Re uera debuit ſupponere, ſi aliquid de intellectu determinaret aliter ſicut naturalis Philoſophus nõ debuiſſet de intellectu determinare. Quare cum non poſſet poni intellectus forma ſubſtantialis hominis uel corporis, niſi ipſi appropriaretur, ſequitur illis ſuppoſitis, quòd ex dictis ſuis poſſet eadẽ rõne oſtendi, ꝙ ſinguli ſint intellectus diuerſorũ, niſi ex cõditione & ſuppoſitione determinationẽ ſuã propoſuiſſet, quia ſi actus corporis eſſet, ꝑ corpus indiuiduari poſſet. Si uerò reſpiciamus ad alia fundamẽta ſua magis generalia, uidelicet de mundi æternitate, & hoĩum infinitate pręcedentiũ, & intellectus incorruptionẽ, & permanentiã poſt corpus, ex quo ſeqtur ꝙ iã eſſent infiniti intellectus ſimul exiſtentes qđ ut dictũ eſt, nullo modo ęſtimo ipſum poſuiſſe, conſiderando ẽt ꝙ firmiter ponit, ꝙ nihil noui põt fieri in mundo, niſi mediante motu cœleſti, & ꝙ animæ humanæ non generantur ex materia naturaliter mediante motu cœleſti, nullo modo potuit ponere aliquã aĩam nouã, licèt corpora ſint noua.

Reſponſio ex ſen. Authoris.

T Et ſic

Et ſic ſi anima eſſet actus corporis, & ſinguli haberent ſingulas animas, oporteret ꝙ infinitæ animæ præceſſiſſent ab ęterno omnia corpora humana generata per motum cœleſtem. vt ſicut eſſent modo infinitæ ſimul quæ fuerunt vnitæ: ſic eſſent modo infinitæ vniendæ, quæ nunq̄ erunt vnitæ, quæ omnia mihi videntur apud ipſum fuiſſe incōuenientia. Vnde quod dicit in 12. Metaph. Si anima maneat in poſtremo, vt iam ſupra habitum eſt: hoc ſub conditione dixit, quia de mente ſua non fuit aliquid poſſe eſſe perpetuum ex parte poſt, quin etiam fuerit perpetuum ex parte ante, vt planè patet ex fundamentis eius primo cœli, & mundi, de generabili & corruptibili. Nec ſimiliter potuiſſet abſolutè poſuiſſe animam manere poſt corpus. quoniam an aliquæ ſubſtantiæ ſeparatę eſſent ſine proprijs corporibus, quæ manerent, nihil certudinaliter determinauit. hoc .n. habuit pro principio, ꝙ nihil fuit ei viſum determinandum, niſi quantum ex ſenſibilibus, & ex motu conijcere potuit. & quia ex ſenſibilibus, & ex motu non potuit ei apparere, ꝙ haberent aliquem vſum in mundo, niſi mouerent corpora, quia nullum vſum earum percipere potuit, niſi ex motu procedenti ab ipſis in corporibus ſenſibilibus, propterea in 12. Metaphyſ. ex motu quandam probabilem rationem aſſumpſit, qua concluſit ꝙ ſi eſſent ſubſtantiæ ſeparatæ ſine corporibus proprijs, ꝙ eſſent otioſæ. Nunquàm ergo poſuiſſet per intentionem animā ſemper manere poſt corpus, quin etiam poſuiſſet eam fuiſſe ſemper ante corpus. Cum ergo abſolutè determinat formam nō præcedere id cuius eſt, ſed ſub dubitatione, & conditione de anima dicit ꝙ maneat in poſtremò non tota, ſed intellectus. & addit dubitatiuè. Tota enim fortè impoſſibile propter vegetatiuum & ſenſitiuum, de quibus omiſit ſub dubitatione, an ſint idem ſubiecto cum intellectiuo, & tunc manerent ſaltem in ſubſtantia animæ rationalis, vt in radice, an differant ſubiecto, & tunc procul dubio non manerent: Ex alijs eius fundamentis magis liquet, ꝙ in alteram partem magis declinat. Videlicet ꝙ intellectus ſi manet in poſtremò, pręfuit in ante. immò ꝙ in poſtremò maneat, hoc magis pro certo habuit quando dixit hoc ſeparari, ergo magis habuit pro certo, ꝙ ante præfuit, & ſic ꝙ nec ante fuit actus corporis, licèt in hoc certus non fuit, & vlterius ꝙ ſecundum numerum plurificari non potuit. quam plurificationem ſine materia partibili qualis eſt in generabilibus & corruptibilibus non poſuit, vel quæ ſit pars eſſentialis rei, quemadmodū poſuit plurificari in eadē ſpecie illa eadē, quę cōpoſita ex materia & forma habent materiam partem eſſentię ſuę, vel quæ ſit ſubiectū eſſentiale ipſius formę, quemadmodum poſuit in eadem ſpecie plurificari accidentia materialia. Vnde in perpetuis & corporalibus, & ſpiritualibus non poſuit, niſi vnicum indiuiduum in ſpecie vna. Propter quod dicit 12. Metaph. Si plures cœli fuerint ſicut homines erunt. ſ. vnum ſpecie & plures numero, & generabiles & corruptibiles propter materiam, vt patet ex litera ibidem. Quia ergo Ariſtot. quęcunq; de anima rationali in libris naturalibus tractauit, ex ſuppoſitione, & cōditione dixit ſi eſſet forma & actus corporis, vt ex illis nullo modo ſequatur ꝙ ipſam eſſe formam & actum corporis aſſeruerit: ex alijs autem fundamentis eius, quæ ſimpliciter poſuit, ſequitur ꝙ anima non ſit actus corporis, & ideò ꝙ non plurificetur ſecundum pluralitatem corporū, vt patet ex iam dictis: Idcircò ſentiendum eſt ſimpliciter, ꝙ de intellectu, an ſit actus, & forma corporis, & an ſit ſm homines plurificatus, nihil certi dixit ſm ſe, aut determinauit. ꝙ tñ magis declinauit ſequendo ſua principalia fundamenta, ꝙ forma & actus corporis non ſit nec plurificatus ſm plurificationem corporum. Nec tñ fundamentis ſuis intantùm credidit, ꝙ illud quod ex eis ſequitur expreſsè aſſerere voluit, ſed ne de facili reprehendi poſſet in dubio reliquit, quia rationes alias efficaces habuit quibus certitudinaliter reſpondere neſciuit, quin intellectus eſſet forma & actus corporis, & ideò ſecundum pluralitatem corporum plurificatus, licèt fundamentis ſuis, q̄ rationibus illis magis adhæſit. Ex quibus vt reſpondeamus ad ſecundam partem quæſtionis, certiſſimè demonſtrari poteſt, ꝙ anima ſit forma & actus corporis, & etiam per conſequens ſm corpora plurificabilis, quarum vna principalis eſt, quòd in nobis experimur actum intelligendi. Actus aūt nulli conuenit, niſi à forma cui debetur, aut quia ipſe eſt ipſa forma, aut quia forma eſt aliquid eius. Primo .n. modo intelligit Angelus vel intelligētia, quia eſt quędam forma ſeparata à materia. Secundo modo intelligit homo anima, ſi eſt forma & pars aliqua in eo. Si aūt primo modo homo intelligeret, tunc nō eſſet homo, niſi anima vtens in actibus ſuis corpore, & non eſſet corpus de ſubſtantia hominis, vt poſuerunt aliqui, & maximè Platonici, cuiùs contrarium ſuppoſuit. dicit enim 8. Metaph. In rebus naturalibus homo generat hominem. Manifeſtū eſt igitur, quòd non oportet ꝙ ſit aliqua forma quaſi exemplar, ſed vt pater poſſit agere, & ſit cauſa formæ in materia. i. vt generet formam, quę eſt in iſtis carnibus, & in iſtis oſſibus, & vt generet Sortem & Calliam, & vt generet alium propter materiam, & vt idem ſit ſm formam, qm̄ forma non diuiditur. Sed an iſta forma de qua loquitur ſit intellectus non determinat. Vnde ſequitur multum infra. Sed difficile eſt, vt hoc ſit ſeparabile intellectu, vt forma hominis, quæ ſemper vr̄ in carnibus & oſſibus, & partibus iſtis: vbi dicit Comment. Impoſſibile eſt .n. hominem intelligere ſine carnibus & oſſibus. Oportet ergo vt homo dicatur intelligere ſecundo modo, & ſic oportet ꝙ anima ſit pars aliqua hominis, & per hoc homo erit cōpoſitum ex anima & corpore, & iſte homo ex iſta anima, & iſto corpore, ſm ꝙ ſubdit. Congregatū ſi fuerit modo ſimplici aīa & corpus, tunc iſta aīa, & iſtud corpus

erunt

erunt ſicut vniuerſale & particulare. Sed quid ſup hoc ſentire debeat quo ad aĩam rõnalem, relinquit ſub dubio. Vnde ſequiť in trãſlatione Boetij. Vtrum autem præter materiam talium aliquorũ, perſcrutandum. Et licèt philoſophus ſupponit, quòd homo non ſit, niſi compoſitum ex anima, & corpore, etſi illa ſit intellectiua, ſupponit tamen ꝙ ſit verius anima, quàm corpus, non autem ꝙ ſolùm. ſecundum ꝙ dicit 10. Ethic. Proprium homini, quæ ſecundum intellectum vita. ſiquidem maximè hic homo. Re vera ratio iſta neceſſaria eſt, & ſufficiens in ſe, ſed non eſt ſufficiens ſuppoſitis fundamentis prędictis Ariſtot. propter quę non fuit ei ſufficiens. & ideò licèt ipſa, & aliæ conſimiles fecerunt eum dubitare, ne ſuper prædictis aliquid certi determinaret, magis tamen fundamentis ſuis adhæſit pro vna parte, vt dictum eſt. Vnde nobis, qui fundamenta eius tanquàm falſa, & erronea negare debemus, ex ratione fulta fide, certa debet eſſe demonſtratio tenendi contra fundamenta Ariſtot. ꝙ forma aliqua poteſt manere in poſtremò ſine corpore, quæ tamen non inciperet eſſe niſi in corpore, & plurificari plurificatione corporis, in numero tamen finito, quia ponimus mundum incepiſſe, & generationem hominum quandoque ceſſare.

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Vtrum ex fundamentis Ariſtotelis poſſit oſtendi, quòd intellectus ſit vnus numero, an contrarium poſſit demonſtrari.

TITVLVS clarus, bipartitam habens quæſtionem, vt patet.

In corpore duplex concluſio iuxta duplicem partem quæſtionis.

Prima concluſio pro prima parte. In hoc anceps fuit, & indeterminatus, magis tamen ad ponendam pluralitatem, quàm vnitatem.

Prima pars probatur, qm̃ pluralitas ſequitur ex hoc fundamento, quòd ſi intellectus ſit forma informans corpus organicum humanum, ille plurificatur. Sed circa hoc ſemper locutus eſt conditionaliter, & nunquàm abſolutè, vtendo hac dictione, ſi, cuius probatio eſt in litera ea pluribus textibus citatis.

Secunda pars concluſionis probatur, quia cum poſuerit mundum æternum, ſi intellectus eſſent plures, & illi quidem immortales, vt dicit, tunc darentur infiniti Intellectus, quod eſt contra fundamenta in tertio Phyſicorum.

Not. ꝙ hæc eſt ratio, quam format etiam Ioannes Grammaticus contra Proclum, vt deſtruat æternitatem mundi, quam tamen ſoluere conatur ſimplicius, ſed fortaſſis in vanum.

Not. de hoc negotio maximè locutum Marſilium Ficinum in ſua Platonica Theologia, & nos in commentarijs noſtris in Timeum.

Secunda concluſio eſt, ꝙ demonſtrari poteſt oppoſitum, ſcilicet quod intellectus non eſt vnus omnium, ſed plures ſunt intellectus.

Not. ꝙ intendit ſimpliciter, non autem ex fundamentis Ariſtotelis. Et quidem demonſtrationis medium eſt. Actus intelligendi quem ſinguli homines experiuntur habere. Eſt autem actus intelligendi fluens à forma cui debet. Ita quòd ratio formari ita debet.

Actus plures intelligendi plures formas à quibus fluunt argumentantur, ſed actus ſunt plures, ergo & formæ plures, à quibus fluunt, ſcilicet intellectus, qui ſunt huiuſmodi formæ. Maior probatur, quia vnius formæ vnicus eſt actus. Ergo plures actus arguunt plures formas. Eſt aũt intellectus aut forma ſeparata, aut alicuius forma, non primò, quia intellectus, qui eſt forma ſeiuncta, eſt Angelus, nunc autem loquimur de intellectu hominis. Ergo eſt forma alicuius, & non niſi corporis organici potentia vitam habentis, ſed talis forma non poteſt non plurificari ad plurificationem corporis. igitur &c.

Not. ꝙ hanc rationem dicit eſſe efficacem, & neceſſariam, non ſuppoſitis fundamentis Ariſtotelis.

Quod declaratur, nam illis ſuppoſitis ſequetur in primis illud Inconueniens, quod dabitur infinitum. Secundò quod erit eductus de potentia materiæ, quia forma informans eſt huiuſmodi apud ipſum. Tertiò, quod erit corruptibilis ſecundum ipſum. Quartò quod non de foris venit, vt dicit ipſe. Et alia permulta ſimilia. At ſi non ſupponantur ſua fundamenta, ſtatim ſequitur neceſſariò pluralitas poſito, vt neceſſe eſt ponere, quod intellectus ſit forma informans hominem.

Not. hanc rationem habere communem cum D. Thoma in p. p. quæſt 76. art 2. Eſt. n. tertia ratio, qua D. Thomas probat pluralitatem intellectus. Probat autem idem etiam alijs duabus rationibus, quarum prima eſt ad mentem Platonis, altera vt dicit ſecundum Ariſtotelem, cum tertia ſit ſimpliciter. Cæterum quantum ſpectat ad Platonem ex Timæo manifeſtiſſima eſt eius ſententia. & ex phædone, phædro, & alijs locis. quando plures animas humanas à Deo creatas ex eodem cratere dicat, & malas apud inferos pœnas dare. Quod autem dicit D. Thomas apud Platonem, animam eſſe hominem, cautè intelligendum eſt, quia eſt quidem homo, ſed interior, quod manifeſtamus in commentarijs in primum Alcibiadem. Tenet tantùm argumentum, quia tunc ſequeretur, quod eſſet vnica anima. quod eſt inconueniens.

Quo verò ad ſecundam rationem, qua in via Ariſtotelis probat pluralitatem intellectus. Quod impoſſibile eſt plura numero habere vnum eſſe, cum autem intellectus ſit eſſe plurium hominum, neceſſe eſt, vt multiplicetur, &c. quia eſſe prouenit à forma. forma hominis eſt anima, cuius potentia eſt intellectus.

Videtur in hoc D. Thomas contrariari Doctori noſtro, qui vult Ariſtotelem ancipitem eſſe, circa hoc vtrum intellectus ſit forma hominis, ſed certè hoc parum refert. Quippè eſto ancipitem non eſſe in hoc Ariſtotelem ex alijs fundamentis ſuis, ſequitur oppoſitum. diceremus autem, quod etiam hæc ratio potius demonſtratio diceretur ſimpliciter, quia ſuppoſito iuxta veritatem, quod intellectus ſit forma hominis, quemadmodum ſupponi debet, profectò illud idem ſequatur oportet, quod in ratione communi dictum eſt. Inconueniens autem, quod ſequitur ex æternitate mundi de infinitate animarum, tollitur ab ipſa veritate, negante mundi huiuſmodi æternitatem, quam ſi conetur Ariſtoteles probare, non adducit tales rationes, quibus non facilè ſit reſpondere, vt videre eſt in noſtris commentarijs in Timæum, vbi loquimur de mundi æternitatem quàm vanè autem Auerroiſtæ conentur extorquere huiuſmodi demonſtrationes. Vide apud Gaetanum vbi ſupra ſuper D. Thomam.

QVAESTIO XV.

Vtrum in nobis ſit ponere aliquod intelligere abditum, quod eſt abſque phantaſmate.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, ꝙ in nobis ſit ponere aliquod intelligere abditum, quod eſt abſq; phantaſmate. quia hoc dicit Auguſt. 10. de Trinit. cap. penult. & 14. cap. 12.

In oppoſit. Contra. In fine ſecundi poſteriorum dicitur. Impoſſibile eſt nos habere nobiliſſimos habitus, & nos lateant. ergo & multò fortius nobiliſſimos actus, eo ꝙ minus latent, quàm habitus, cuiuſmodi ſunt intellectus abditi, qui tamen nobis omninò latent. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ quæſtio iſta mouetur ad intelligendum dicta Auguſt. ſuper hoc, qui memoriam, intelligentiam, & voluntatē ponit in abdito quodam mentis. ſic enim dicit. 14. de Trinit. cap. 7. Admonemur eſſe nobis in abdito mentis quarundam rerum quaſdam notitias, & tunc quodammodo procedere in medium, atque in aſpectu mentis velut apertius poni quando cogitantur. tunc enim ſeipſa mens & meminiſſe, & intelligere, & amare inuenit, vnde etiam non cogitabat quādo aliud excogitabat. Sed an ponat illa tria in ſolo habitu, vel quoquo modo in actu, non eſt clarum ex dictis ſuis. videtur enim ꝙ in ſolo habitu ex eo, quod dicit in principio capituli ad dicti ſui confirmationem. Conſideremus aliud eſſe rem non eſſe, aliud non cogitare, fierique poſſe, vt nouerit homo aliquid quod non cogitat, quando non inde cogitat. Duarum vel plurium diſciplinarum peritus, quando vnam cogitat, aliam vel alias etiam ſi non cogitat nouit tamen &c. Et conſtat ꝙ iſte non nouit, niſi in habitu. Vnde expreſſius dicit. cap. 6. Cum verò non ſe cogitat, non ſit quidem in conſpectu ſuo, nec de illa ſuus formetur obtutus, ſed tamen nouit ſe tanquàm ipſa ſibi ſit memoria ſui. ſicut multarum diſciplinarū peritus ea, quæ nouit eius memoria continentur, nec eſt inde aliquid in conſpectu mentis eius vnde non cogitat. & infra. Nec quando cogitandò intellectam ſe conſpicit, tanq̄ ſibi ante incognita fuerit, ſed ita ſibi nota erat, quē admodum notæ ſunt res, quæ in memoria continentur. Sed ꝙ hoc non dixit, niſi ſuadendo non aſſerendo, patet ex eo quod ſubdit. Notitia vero cuiuſq; rei, quæ ineſt menti, etiam qñ de ipſa non cogitat, ad ſolam dicitur memoriam pertinere. Si enim ita eſſet, non habebit hæc tria, vt & ſui meminiſſet, & ſe intelligeret & amaret, ſed meminerit ſui tantùm, & poſtea cum cogitare ſe cœpit, tūc ſe intellexerit atque dilexerit. Vnde habita ſuper hoc diligentiori perſcrutatione in proximo cap. dicit. Volui adhibere qualecunq; documentū quo poſſet oſtendi quomodo ex ijs, quæ memoria continentur recordantis acies informetur, & tale aliquid gignatur vbi homo cogitat, quale in illa erat vbi ante cogitationem meminerat. Nam ſi nos referamus ad interiorem mentis memoriam, qua ſui meminit, & interiorem intelligentiam, qua ſe intelligit, & interiorem voluntatem, qua ſe diligit, vbi hæc tria ſemper ſunt ex quo eſſe cœperunt, ſiue cogitantur, ſiue non cogitantur, videbitur quidem imago Trinitatis, & ad ſolam memoriam pertinere. Quod intelligo reſpectu imaginis, quæ conſiſtit in cognoſcendo, de qua ſequitur confeſtim.

Vnde dicit. capit. 10. Profectò ex quo eſſe cœpit, nunquàm ſui meminiſſe, nunquàm ſe intelligere, nunquàm ſe amare deſtitit, ac per hoc quando ad ſe ipſam cogitatione conuertitur, fit Trinitatis imago, in qua etiam iam verbum poteſt intelligi. Sic ergo, quia illa ponit tria diſtincta, quia aliter non eſſet imago: procul dubio ergo ponit illa in actibus, quia in habitu non ſunt, niſi vnum ſecundum actum. Vnde & ipſam memoriam, quę pars imaginis eſt, ponit actualem, ſecundum quod ſtatim declarat. cap. 11. Hæc autem tria ponit in abdito mentis ab intra omninò accepta, non autem ab extra. ſecundum quod dicit. cap. octauo. Ecce meminit ſui, intelligit ſe, diligit ſe, hoc ſi cernimus, cernimus Trinitatem, non quidem Deum, ſed imaginem Dei. Non forinſecus accepit memoria, quod tenet, non foris inuenit quod aſpiceret intellectus ſicut oculus corporis, nec iſta duo velut formam corporis, & eam, quæ inde facta eſt in acie contuentis voluntas foris iunxit. Quod declarat continuò, inducendo ſecundum omnes modos quibus notitia poteſt trahi ab extrinſeco, concludendo ſecundum quod dictum eſt. cap. 10. quòd ſemper erant in mente ex quo eſſe cœpit. Quare cum vt iam dicetur non poſuit habitus in anima ab initio ſui eſſe, nullo ergo modo potuit ponere illa tria in ſolo habitu, ſed potius in actibus ſuis, quos tamen non percipit, nec de eis iudicat impedita. ſecundum quod dicit cap. quinto. Ipſa ſe noſſe credenda eſt, ſed intenta nimis in eas res, quas per corporis ſenſus tanto maiore, quanto nouiore, cœpit delectatione ſentire, non ignorare ſe poteſt, ſed cogitare non poteſt. Vnde certitudinaliter concludit in fine capituli. Hinc tantùm certos nos esse ſuffecerit, quòd cum homo de animi ſui natura cogitare potuerit, atque inuenire, quod uerum eſt, alibi nō inueniet, quàm penes ſeipſum. Inueniet autem non quod neſciebat, sed unde non cogitabat.

De tali ergo actu intelligendi ſciendum, ꝙ ſententia Platonis fuit, ꝙ animæ præcedebant corpora in cœlis exiſtendo, & in corpora à comparibus ſtellis deſcendendo, & habitus ſcientiales ſecum deferendo, ſed non conſiderare ſecundum ipſos, eo ꝙ occupatione circa corpus & corporalia per ſenſum amore attrahitur ad ſenſibilia, ne oculum mentis conuertat ad illa, quæ ſunt ſemper in ea, & ꝙ per ſtudium nihil homo addiſcit, ſed ſolùmmodo excitatur ad rememorandum illa, quæ ſunt in ea, & quæ aliquando ſecundum actum nouit, & per molem corporis tradidit obliuioni, dicente Boetio de conſolatione. Si Platonis muſa perſonat verum, quod quiſque diſcit immemor recordatur. Quam ſententiam Auguſt. non tenuit, licèt in multis Platonem ſecutus eſt. dicit enim. 12. de Trinit. c. vlt. Plato ille Philoſophus nobilis perſuadere conatus eſt vixiſſe hic animas hominum antequàm iſta corpora gererentur, & hinc eſſe, ꝙ ea, quæ diſcuntur reminiſcuntur potius cognita, quàm cognoſcuntur noua. & infra. Sed potius credendum eſt mentis intellectualis ita conditam eſſe naturam, vt rebus intelligibilibus naturali ordine diſponente conditore ſubiecta ſic iſta videat in quadam luce ſui generis incorporea, quemadmodum oculus carnis videt, quæ in hac coporea luce circumiacent, cuius lucis capax, eiq; congruẽs eſt creatus. Et eſt iſta lux increata, in qua ſola Auguſt. poſuit ſynceram veritatem poſſe cognoſci, tanquàm in quodam repræſentatiuo omnium cognoſcibilium circa creaturas, quæ Deus ab æterno cognouit. Quæ vt ſunt obiecta cognita ab ipſo ab æterno, Auguſtinus appellat incorporeas rationes. dicens ibidem cap. penult. Non ſic fuerunt vt eſſe deſinerent, aut ſic futura quaſi nunc non ſint, ſed id ipſum eſſe ſemper habuerunt, ſemper habitura ſunt. Manent autem non tanquàm in ſpatijs locorum fixa veluti corpora, ſed in natura incorporali ſic intelligibilia præſto ſunt mẽtis aſpectibus, ſicut iſta in locis viſibilia vel contrectabilia corporis ſenſibus. Non ſolùm autem rerum ſenſibilium in locis poſitarum ſine ſpatijs localibus manent intelligibiles incorporaleſque rationes, verumetiam motionum in temporibus tranſeuntiũ, ſine temporali tranſitu. Stant etiam ipſæ intelligibiles non ſenſibiles, ad quas mentis acie peruenire paucorum eſt, & cum peruenitur quantum fieri poteſt, non in eis manet ipſe peruentor, ſed veluti acie ipſa reuerberata repellitur, & fit rei non tranſitoriæ tranſitoria cognitio. Quæ tamen cogitatio trãſiens per diſciplinas quibus eruditur animus, memoriæ commendatur, vt ſit quo redire poſſit, quæ cogitur inde tranſire. Non enim ſicut manet, verbi gratia quadrati corporis incorporea, & immutabilis ratio, ſic in ea manet hominis cogitatio. tamen quod inde rapuerit, etſi tranſiens mentis aſpectus, & quaſi glutiens in ventre, ita in memoria repoſuerit, poterit recordando quodammodo ruminare, & in diſciplinam, quod ſic didicerit attrahere. & libro 14. cap. 15. Hinc eſt quòd impij cogitant æternitatem, & multa rectè reprehendunt, recteque laudant in hominum moribus. Quibus ea tandem regulis iudicant, niſi in quibus vident quemadmodum quiſque viuere debeat? & infra. Vbi ergo ſcriptæ ſunt, niſi in libro lucis illius, quę veritas dicitur: vnde lex omnis iuſta deſcribitur? Eſt ergo intentio Auguſtin. non quòd animæ ſeparatæ erant ante corpora ſecum deferentes habitus ad quos per ſenſus anima excitata non addiſcens, ſed reminiſcens reuertitur, vt poſuit Plato: ſed poſtquàm intelligibilia rerum ſenſibilium conſpexerit in phantaſmatibus per ſenſus receptis, à ſenſibus ſe ſubſtrahit, & phantaſmatibus, & per hoc attingit prædictas incorporeas rationes in ipſa veritate incorporea exiſtentes. Sunt enim eadem, cognita & prædicta intellecta in phantaſmatibus, & ipſæ incorporeæ rationes in ipſa veritate æterna. non ſunt enim aliud quàm ipſæ naturæ, & eſſentia rerum.

Attingendo autem illas incorporeas rationes illuſtratione quadam ab illa ſpecie lucis æternæ, etſi non vt obiecto cognito, ſed vt ratione cognoſcendi, cognoſcit de illis ſyncetam veritatem, quã ex ſenſibus, & phantaſmatibus haurire non poſſet. ſecundum ꝙ alibi diffuſius expoſuimus. & per hoc anima habitus veros ſcientiales acquirit eorum, quæ intelligimus. Qui quidem habitus formantur in mente actibus intellectiuis formatis, nec tàm ex ſenſibus, & phantaſmatibus, quàm ex ipſa luce æternæ veritatis, & illuſtratione rationum æternarum, quæ ſunt ideales rationes quibus Deus ab æterno illa nouit. ſecundum ꝙ dicit loquens de prædicta ſpecie. 6. de Trinit. cap. 10. Ars quędam omnipotentis Dei atque ſapientis plena omnium rationum viuentium incommutabilium, & omnes vnum in ea ſicut & ipſa vnum, ibi nouit Deus omnia, quę fecit per ipſam. Et ideò cum ſuccedant, & decedant tempora, non decedit aliquid vel ſuccedit aliquid ſcientiæ Dei. Non enim quę creata ſunt ideo ſciuntur à Deo, quia facta ſunt, ac non potius ideo facta ſunt mutabilia, quia immutabiliter ab eo ſciuntur. Cum autem abſtracti à ſenſibus, & phantaſmatibus veritatem ſyncetam intelligimus, coniuncti illis æternis rationibus ſtatim ſe opponunt caligines imaginum corporalium, & nubila phantaſmatum, & obnubilant ſerenitatem, quæ primo ictu diluxit, vt dicit libro octauo cap. 3. Manet tamen aliquid in memoria ad quod redeundum eſt, vnde formatur ſcientia, vt dictum eſt, quia vt ait lib. nono cap. 6. regulis ſupra mentem noſtram incommutabiliter manentibus, vel approbare apud noſmetipſos, vel improbare conuincimur, cum rectè aliquid approbamus, vel improbamus. Viget, & claret deſuper iudicium veritatis, ac ſui iuris incorruptiſſimis regulis firmum eſt, & ſi corporalium imaginum quaſi quodam nubilo obtexitur, non tamen inuoluitur, atque confunditur.

Sed intereſt, vtrum ſub illa vel in illa caligine tanquàm à cœlo perſpicuo ſecludat, an ſicut in altiſſimis montium accidere ſolet, & ſereniſſimam lucem ſupra, & denſiſſimas nebulas ſubtus aſpiciã. Et ſparſim infra. Ipſa verò forma inconcuſſæ, ac ſtabilis veritatis luce incorruptibilis ſynceriſſimęque rationis, & mentis meę aſpectum, & illam phantaſiæ nubem, quam deſuper cerno, imperturbabili ęternitate perfundit res quędam menti nũciata per oculos, memoriæque transfuſa imaginarium conſpectum facit, ſed aliud mente conſpicio, itaque de iſtis ſecundum illam iudicamus, & illam cum cernimus rationalis mẽtis intuitu. & ſequitur cap. 7. In illa ergo ęterna veritate ex qua temporalia facta ſunt omnia, formam ſecundum quam ſumus, & ſecũdum quam in nobis vel in corporibus vera & recta ratione aliquid operamur, viſu mentis aſpicimus, atque inde conceptam rerum veracem notitiã tanquàm verbum apud nos habemus. Quantum conijcere poſſum, dictum iſtud Auguſt. eſt acceptum de Philoſophia Platonis, qui poſuit formas ſeparatas eſſe principiũm cognitionis formarum ſenſibilium in materia exiſtentium. Vt enim dicit Auguſt. (quod & ita arbitror eſſe) formę ſenſibiles in materia exiſtentes per ſenſum nũciatæ memoriæquè transfuſæ imaginarium faciũt intellectum mente concipiente intelligibilia in phantaſmatibus. Sed cum forma inconcuſſæ & ſtabilis veritatis, quæ eſt ars diuinæ ſapientiæ, plena rationum viuentium, perfundit luce incorruptibilis ſynceriſſimæque rationis, & mentis aſpectum & illum imaginarium intellectum, quem Auguſt. appellat phantaſiæ nubem, tunc in illa luce, & per hoc in illa ęterna veritate ex qua facta ſunt omnia, mente conſpicimus formam, ſecundum quam ſumus, & vniuerſaliter formas, ſecundum quas habent eſſe illa, de quibus habemus imaginarium intellectum, & ſecundum illas vt ſecundum ſe conſpicimus eas, iudicamus de eiſdem vt habent eſſe in materia, & per hoc habemus de eis veracem notitiam, ſecundũ ꝙ pluribus auctoritatibus in quæſtionibus ordinarijs circa principium declarauimus. Et ſic per formas, quæ ſunt eſſentiæ rerum, vt ſecundum ſe conſpiciuntur illuſtratione lucis increatæ, cognoſcuntur vera notitia ipſæ eędem formæ, vt habent eſſe in materia, quæ conſpiciuntur in phantaſmatibus illuſtratione lucis creatæ, quæ eſt intellectus agentis, ſecundum ꝙ alibi expoſuimus, vt ſecundũ hoc intellectus agens illuſtrans mentem ad cognoſcendum ſynceram veritatem formę materialis in conſpiciendo vniuerſale in eſſentia formæ ſecundum ſe abſtractæ, licèt non ſecundum ſe exiſtentis, ſed in ſola mentis notitia primò increatæ deinde creatæ exiſtentis dicatur ipſe Deus, quemadmodum intellectus agens illuſtrans mentem ad cognoſcẽdum imaginariam veritatem formæ materialis in conſpiciendo vniuerſale in phantaſmate abſtracto à forma particulari exiſtẽte in materia extra, dicitur aliqua virtus creata, vt potentia animæ vel aliquid aliud. Et ſecundum ꝙ huiuſmodi aliud eſſe habet in materia extra, aliud in ſola mentis notitia, ſecundum hoc ipſa dicitur eſſe alia & alia, licèt res ſit eadem, primo cognita, & non exiſtens niſi in mente ſola: deinde cognita & exiſtens extra. Propter quod dixit Auguſt. iam ſupra, ꝙ res per oculos nunciata imaginarium facit conceptum, ſed mente aliud conſpicio, licèt nõ ſit aliud re. licèt differat intellectus agens, qui eſt Deus, & qui eſt potentia animæ rationalis. Agens enim qui eſt Deus agit ſicut ars, quæ ponit formã in materia artificij. Agens verò, qui eſt potentia animæ agit ſicut lumen circa phantaſmata, ſecundum ꝙ aliàs expoſuimus. Sed in tali ſententia Ariſtoteles multum nititur contrariari Platoni imponendo ei, ꝙ vniuerſale poſuerit ſeparatum à particulari, quaſi aliquid extra mentis notitiam. ſic. n. non eſſet vniuerſale, ſed ſingulare, in re enim nihil exiſtit, niſi ſingulare ens, nec eſſet principium cognoſcendi id cuius eſt, ſecundũ ꝙ benè procedunt rationes Ariſtot. Sed cum Plato nõ ſic poſuit vniuerſale ſeparatum à re cuius eſt, ſed ſolum in mentis notitia, vbi veram rationem vniuerſalis habet non ſingularis, ſic benè ſecundum dictum modum Platonis, & Auguſt. poteſt eſſe principium cognoſcendi formam particularem exiſtentem in materia, & nihil omninò concludunt rationes Ariſtot. contra Platonem, vt patet inſpicienti eas & prædicta pertractanti.

Reſponſio

Deſcendendo igitur ad quæſtionem de intelligere abdito, dico ſecundum prædeterminata ex verbis Auguſt. ꝙ hic non intelligit Auguſt. de intelligere in habitu, ſed ſolummodo de intelligere in actu, & hoc non ab extra adminiculo ſenſus, & phantaſiæ, & actus intelligendi ex phantaſmate, ſed de actu intelligendi, qui præcedit omnem actũ intelligendi ab exteriori, quem operatur in mente illuſtratio ſola lucis æternæ, à qua ſicut à forma artis cuiuſdam vera notitia ſui in mente deſcribitur, quæ in ipſam ab arte illa non migrando, ſed tanq̃ imprimendo transfertur, ſicut imago ex anulo in ceram, & anulum non relinquit, ſecundum ꝙ dicit de impreſſione habitus iuſtitiæ in animam iuſti à lege æterna. 14. de Trinit. cap. 15. in fine. Et fit in mente iſta impreſſio ipſa luce, vt ratione manifeſtandi ipſum obiectum intelligibile, & imprimendi in mentem ipſam veram notitiam de ipſa re intelligibili, quemadmodum ſi lux præſens oculo cũ ſpecie viſibili in opponendo ipſam viſui imprimeret in ipſum actum viſionis, & hoc ſecundum magis & minus, ſecundum ꝙ magis, & minus diſpoſita eſt virtus receptiua, ſecundum modum, quo dixerunt aliqui Philoſophantium, ꝙ à ſplendore intelligentiæ in animabus noſtris deſcribebatur forma notitiæ ſic, quòd quantò aliqua earum eſſet purior & magis abſtracta à ſenſibilibus, & phantaſmatibus, tantò plus de ſplendore intelligentiæ reſultaret in ea, & ampliore notitia informaretur, q̃ aliæ. quemadmodum plus de ſplendore lucis re-

ſplendet in corpore terſo,& polito,& lęui,q̃ in rubiginoſo, & aſpero. Et eſt ille modus cognoſcēdi animæ naturalis, vt eſt intelligentia quædam naturalis,& recepiſſet homo ſi ſteiſſet in ſtatu innocentiæ magno ſplendore, ſed poſtq̃ coniuncta corpori corruptibili,quod aggrauat animam, huiuſmodi ſplendor tenebraſcit, & plus phantaſmatibus inuoluitur, & cum per amorem inhęſerit cognitis imaginario intellectu ex eiſdem, à quo tamē quodammodo tangitur etiam cum ab illo auertitur, vt dicit in capit. 15. prædicto. Vt enim dicit lib. 10. cap. 5. multa per cupiditatem prauam tanq̃ ſui ſit oblita, ſic agit. Videt enim quædam intrinſecus pulchra in præſtātiore natura, quæ Deus eſt, & cum ſtare debet, vt eis fruatur, auertitur ab eo mouetur que, & labitur in minus quod putatur amplius.

Ad argu. in oppoſit. Quod arguitur in oppoſitum, impoſſibile eſt nos habere nobiliſſimos habitus, & nos lateant: Dicendum,quòd iſtud dixit Ariſtoteles cōtra Platonem, qui vt dictum eſt poſuit animas ante corpora ſeparatas, & cum incorporabantur habitus ſecum deferre, quibus ſingulare rememorādo intelligebant. ſed Auguſt. nō ponit illos habitus,ſed luce æterna illuſtrari ad conſimilem modum intelligendi generatiuum habituum, qualē poſuit Plato ex habitibus generatis. Et cum aſſumitur contra hoc quòd magis impoſſibile eſt ī nobis eſſe nobiliſſimos actus, & lateant nos: Dicendum, quòd actus ſiue motus exiſtentes in intellectu,aut voluntate dupliciter poſſunt ſe habere ad ipſos. Aut eñ omninò latentes, aut aliquo modo patentes, & hoc tripliciter, aut patent, ſed tranſitoriè,aut patent,ſed indiſtinctè,aut patent & diſtinctè.

Primo modo poſſunt eſſe actus ſiue motus, & latere propter paruitatem, & tenuitatem motus, quemadmodum decimum milleſimum milij mouet viſum,ſed fallit eum,vt non percipiat motum, ſicut dicitur in de ſenſu,& ſenſato.Quia ergo propter animę indiſpoſitionem poſſunt pręd icti actus eſſe minimi,benè poſſunt latere nos.Et eadem ratione ſecundum Platonem poſſent latere ipſi habitus, quia non cognoſcuntur per actus,ſi actus ex ipſis eliciti eſſent tàm tenues, vt laterent mentem.

Secūdo modo latent actus ſiue motus,quia etſi percipiuntur cum fiunt,non tamen ſic imprimuntur vt recordationem habeant quemadmodū contingit in ſenſu.ſecundum quòd dicit Auguſt.11.de Trinit.cap.10. Memoriam à ſenſu voluntas auertit,cum in aliud intenta non ei ſinit inhærere præſentia. Quod animaduertere facile eſt, cum ſæpè loquentem coram nobis aliquem aliud cogitando non audiſſe nobis videmur, falſum eſt autem, audiuimus enim & non meminimus. Quare quia voluntas ſenſibilibus extra eſt intenta, actus interiores latere neceſſę eſt. Et eadem ratione ſecundum Platonem poſſent latere ipſi habitus.

Tertiò verò latent actus, ſiue motus ex vno mouente,quia non poſſunt diſcerni ab actibus procedentibus ab alio mouente, quemadmodum actus amoris eliciti ex amore charitatiuo, ab actu amoris eliciti ex amore naturali, aut carnali. aliter eñ homo poſſet certitudinaliter ſcire, vtrum in ſuo actu eſſet dignus amore vel odio. Quia ergo actus intelligendi lumine agentis vnius & alterius pręd ictorum diſcerni non poſſunt, benè poſſunt ambo non latere omninò,ſed alterum eorum ſic latere, quòd ab altero diſcerni non poſſit, vt ex hoc ambo credantur procedere ab vno. quemadmodū contingere poteſt in propoſito de cognitione in mente, quam habet de re, ſiue ab agente vno ſiue ab altero,& de alijs à ſe, ſecundum quòd dicit Auguſt. 10. de Trinit. cap. 8. Quid tàm in mente, q̃ mens: Sed quia in his,quę cum amore cogitat ſenſibilibus aſſueta eſt, non valet ſine imaginibus eorum eſſe in ſemetipſa. hinc ei oboritur erroris dedecus dum rerum ſenſatarum imagines ſecernere à ſe non poteſt, vt ſe ſolam videat. quoniam dum ſe ſolam nititur cogitare,hoc ſe putat eſſe ſine quo ſe non poteſt cogitare. Cum ergo præcipitur ei,vt ſe cognoſcat,non ſe tanquàm ſibi detracta ſit quęrat, ſed id quod ſibi addidit detrahat. & infra. Cognoſcat ergo ſeipſam,nō quòd ſe neſcierit, ſed quòd ſecundum aliud amando cum eo ſe confundit, & concernit quodammodo. Atque ita dum ſicut vnum diuerſa complectitur vnum putauit eſſe,quæ diuerſa ſunt.Quare & actus quibus cognoſcuntur, eadem ratione latere eſt neceſſe, & eadē ratione ſecundum Platonem poſſent latere habitus,quia non diſcernuntur actus.

Si verò quarto modo ſint actus patentes & diſtincti, ſic ſecundum Philoſophum inconueniens eſt,quòd ſint in nobis nobiliſſimi habitus,quorum ſcilicet nati ſunt actus eſſe patentes,vt diſtinguant ſuos actus ab actibus aliorum,& lateant nos,quia ſic patent actus,& ſimiliter habitus per actus. Vnde ſuppoſuit Philoſophus,quòd ſi eſſent alij habitus in nobis, quàm acquiſiti ex actibus noſtris, illi nullo modo poſſent eſſe eiuſdem rationis cum acquiſitis, nec actus habituum illorum poſſent eſſe vllo modo latentes.quia enim nihil potuit,niſi q̃d ex motu & ſenſibilibus poſſet conijci,omninò negauit tales habitus,ſed non bono modo,etſi negādi ſunt,quia eadem ratione & multò fortius ſecundum quòd procedit obiectio negaſſet actus abditos,quos ponit Auguſtin. qui in veritate ponendi ſunt, in ipſis enim conſiſtit perfectio cognitionis contemplantium modo naturæ, & in ipſis fundatur perfectio contemplantium modo ſupernaturali ſecundum tertium genus viſionis intellectualis eorum,quæ futura ſunt modo prophetico, de quibus nihil ad præſens.

Com-

Comment. in Quæſtionem XV. quæ eſt,

Vtrum in nobis ſit ponere aliquid intelligere abditum, quod eſt abſque phantaſmate.

IN titulo diligenter ly abditum conſidera, ꝙ poteſt adaptari obiecto, & poteſt adaptari potentiæ intellectiuæ. ſi accommodetur obiecto, tunc incidemus in quæſtionem de reminiſcentia, & quidem ad aures Platonis datur reminiſcentia, qua cognoſcimus ea, quæ didicimus in alia vita ſine vllo prorſus phantaſmate, quod quomodo intelligendum ſit manifeſtamus in Menonem Platonis, & libenter etiam in præſentia declararemus, ſi ad hoc tenderet inducta quæſtio, in qua potius ly abditum accommodatur potentiæ, vt tamen adhuc difficultas ſit, quoniam cum intelligenti potentiæ accommodatur, non poteſt illi adaptari, niſi quatenus, vel in habitu eſt, vel in actu, vt ſit quæſtio. Vtrum detur intelligere abditum in habitu ſine phantaſmate, vel vtrum detur intelligere abditum in actu tantùm ſine phantaſmate. vnde ſi primum, tunc oportebit dicere, animam, dum creatur, habere habitus ſcientiales, quibus in hac vita ideò cognoſcitur, quoniam reminiſcitur. Nimirum noſcat ea, quæ per habitus illos nouerit, & tunc iterum quæſtio erit de reminiſcentia. ſi ſecundum, tunc erit quærere an detur aliquod intelligere in anima noſtra præcedens omnem actum intelligendi ab exteriori phantaſmate, quod quidem intelligere præcedens ſit actus quidem à luce diuina prouenſens in anima ipſa, atque præueniens omnem actum intelligendi ab exteriori per phantaſmata, quemadmodum declarauit Ariſtoteles, cum dixit, omnia, quæ nouimus intellectu, cognita eſſe per ſenſum, & ex ſenſatis ducentibus nos ad cognitionem intelligibilium, via motus, & cauſalitatis, &cæt.

Et not. quòd hæc quæſtio non inducitur ſimpliciter, ſed tantùm ad aures D. Auguſtini, qui cum ponat dari huiuſmodi intelligere abditum, difficultas naſcitur vtrum de eius mente hoc intelligere abditum ſit in habitu, vel in actu, vt dictum eſt.

In corpore autem quæſtionis habetur concluſio, quòd D. Auguſtinus intellexit de intelligere in actu, non autem in habitu. Quæ concluſio probari non poteſt niſi ex dictis ipſius, quæ ſatis apertè ab Auctore ponuntur in litera, pro vt huiuſmodi concernunt negotio.

Not. verò, vt dictum eſt, quòd iſte actus intelligendi nil aliud eſt, niſi quædam impreſſio diuinæ lucis, qua imprimitur notitia vera ipſorum intelligibilium. Vtrum autem id ſit ſimpliciter, circunſcripta opinione D. Auguſtini, non tractatur ab Auctore; videtur verò quòd ſit, tùm ad aures Catholicæ ueritatis, cùm etiam ad aures Philoſophorum Platonicorũ. Ad aures quidem Catholicæ veritatis, quoniam habemus Ioannis primo, quòd diuinum verbum ipſum eſt, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Per quod apertè monſtratur, ꝙ diuina lux ipſa eſt, quæ verbũ eſt, quæ illuminat, vt intelligamus, & quidem ante omnem actum exiſtimandum eſt illuminare.

Ad aures verò Platonis notiſſimum eſt ex ſexto de Repub. vbi loquens de filio Dei, ſub nomine, & conſideratione Solis, ipſum Solem intelligibilem vult intellectum noſtrum prorſus illuminare, quod vtique de diuina mente hanc admirabilẽ lucem infundente in humano intellectu dicunt omnes Platonici. Plotinus Iamblicus & cæteri, ante quos omnes id ipſum teſtatus eſt Mercurius in Pimandro. Et Ariſtoteles in his, quæ ſcripſit de miſtica Theologia, ſeu Philoſophia ſecundũ Ægyptios. Et quidem præſertim Triſmegiſtus de humana mente loquens. Mens, inquit, omnes notiones in ſe concipit, bonas quidem, quoties à Deo ſemen infunditur: contrarias autem cum à Dæmonibus quibuſdam ſpermata iaciuntur.

QVAESTIO XVI.

Vtrum dos impaſſibilitatis ſit diſpoſitio poſitiua in corpore.

SEQVVNTVR quæſita de homine ex parte corporis. Vbi quærebatur vnum pertinens ad ſtatum corporis humani ſupernaturalẽ, vtrum ſcilicet dos impaſſibilitatis ſit diſpoſitio poſitiua in corpore. Duo verò pertinentia ad ſtatum eius naturalem. Quorum vnum erat ex parte ſubſtantiæ corporis. Vtrum videlicet ſuppoſitis fundamentis Philoſophi ſit neceſſe ponere, quòd ſemper fuerit homo, & homo ab homine ex parte ante in infinitum. Alterum verò ex parte conditionis trahentis ortũ ex corporis propagatione. Vtrum ſcilicet nobilitas generis ab initio proceſſerit ab ignobili.

Arg. prim. primum. Circa primum arguitur, quòd dos impaſſibilitatis non ſit aliqua diſpoſitio poſitiua in corpore, quia non naturæ elementaris, quia omnis talis diſpoſitio corporale quid eſt, & corruptibile per naturã contrarietatis ad aliquod aliud elementare: dos autem impaſſibilitatis non eſt corporalis, nec corruptibilis, nec contrarium habet. *Secũdum.* Item nec eſt illa diſpoſitio naturæ cœleſtis, quia illa non aufert naturam elementarem, eo ꝙ non contrariatur ei, & natura elementaris propter cõtrarietatem neceſſario ponit paſſibilitatem. Item nec eſt illa diſpoſitio ab anima, quia anima non tollit naturam elementarem, vt prius. ergo &c. *Tertium.*

In oppoſit. Contra eſt illud Apoſtoli, Mortale hoc induet immortalitatem, & corruptibile hoc induet incorruptionem. Incorruptio autem ponit impaſſibilitatem, ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ duplex eſt paſſibilitas, & è contra duplex impaſſibilitas, ſecũdum Philoſophum ſecundo de anima. Quædam eſt abiectio conuenientis ex contrarij receptione, & quædam eſt receptio conuenientis ex imperfectionis abiectione. Paſſibilitas primo modo dicitur corruptibilitas in inanimatis, & mortalitas in animatis. Paſſibilitas ſecundo modo perfectibilitas quædam eſt. Sic.n. intellectus patitur in recipiendo ſcientiam, & in ſciendo, & ſenſus in recipiendo ſenſationem, & in ſentiendo. Hæc ſecunda paſſibilitas non tollitur per dotem, nec contrariatur ei, quia pertinet ad perfectionem naturæ, vnde in corporibus ſanctorum erunt perfectæ operationes omnium viriũ intellectiuarum, & ſenſitiuarum.

Volent

Volent enim & ſcient, videbunt, & audient. & vniuerſaliter ſentient quæcunque ſunt eis, & beatitudini eorum conuenientia, tàm ex parte virium exteriorum, quàm interiorum. Prima verò paſſibilitas contrariatur doti, & per ipſam tollitur. Vnde non erit in corporibus Sanctorũ, multò minus, quàm in corporibus cœleſtibus, de quibus determinant Philoſophi, quòd non recipiunt peregrinas impreſſiones. Et propter hoc oportet ponere in illis dotem impaſſibilitatis, quam requirit natura animæ humanę, quia quòd ſit in corpore hoc eſt ei naturale, ſicut naturale eſt graui eſſe in centro, quòd verò ſit extra corpus, hoc eſt contra naturam ſuam, ſicut eſt contra naturam grauis eſſe extra centrum. Sicut autem eſt ei contra naturam, quòd ſit extra ipſum, ſic contrarium eſt eius naturæ, quòd aliquid ſit in corpore, per quod neceſſe habeat aliquando eſſe extra corpus, quemadmodum contrarium eſſet naturæ grauis ſi aliquid eſſet in centro, quo aliquando neceſſe haberet expelli extra ipſum. Quare cum nihil habet eſſe perfectum quouſque ſit liberum, & expeditum ab eo, quod eſt naturæ ſuæ contrarium, anima igitur humana perfectionem ſuæ naturæ non habet quouſque impaſſibilitatem ſecum in corpore ſuo habuerit. Quare cum anima non eſt data corpori, niſi vt ſuam perfectionem habeat in illo, & hoc maximè pro ſtatu glorioſo, oportet igitur, quòd glorioſorũ corpora omnia ſint impaſſibilia & immortalia, quod cum non poſſint habere ex puris naturalibus ſuis, quæ ſunt naturaliter cõtraria, & corruptiua, oportet, quòd hoc ſit ex aliquo dono ſupernaturali, quod appellamus dotem impaſſibilitatis, de quo eſt quæſtio quid ſit, & quomodo habet eſſe, & quid agat in corpore.

Ad cuius intellectum ſciendum, quòd immortalitas, ſiue incorruptibilitas, quæ ſequitur impaſſibilitatem, triplex eſt. Quarum prima erat in ſtatu innocentiæ hominis, qua potuit non mori per diuinam conſeruationem à morte, & corruptione ex eſu ligni vitæ, quouſque raperetur ad ſecundã immortalitatem, quæ erit corporum glorioſorum poſt reſurrectionem. Secunda verò immortalitas erit corporum beatorum, qua homo non poterit mori ab aliqua cauſa intrinſeca, vel etiam extrinſeca creata agẽte, vel poſſibili agere ad corruptionem & mortem, qualis nec eſt in Angelis, nec in cœleſtibus corporibus ſecũdum modũ infra declarandum.

Tertia eſt imortalitas, qua quis nullo modo poteſt mori, nec à cauſa intrinſeca, nec à cauſa extrinſeca oĩnò, quale ſolùm eſt illud, qđ eſt formaliter neceſſe eſſe, & vita, cuiuſmodi eſt ſolus Deus, reſpectu cuius oĩa alia ſunt mortalia, & corruptibilia in nihilum, niſi manu diuina tenerentur, ſecundum quod etiã teſtatur Plato, in hoc multo melius ſentiens Ariſtotele, quando dixit in ſecundo Timæi, loquens immortalibus, & incorruptibilibus creatoris, O dij deorum, quorum opifex idemque pater ego, opera ſiquidem vos mea diſſolubilia natura: me tamen ita volente indiſſolubilia. Omne ſi quidem quod coniunctum eſt, natura eſt diſſolubile. At verò, quod bona ratione iunctum, atque modulatum eſt, diſſolui velle nõ eſt Dei, quapropter, quia facti, genitique eſtis, immortales quidẽ nequaquam, nec omninò indiſſolubiles, nec tamẽ vnquam diſſoluemini, nec mortis neceſſitatẽ ſubibitis, quia voluntas mea maior eſt nexus, & vegetatior ad æternitatis veſtræ cuſtodiã, quàm illi nexus vitales, ex quibus æternitas veſtra coagmẽtata, atque compoſita eſt. Impaſſibilitatis ergo cauſam penès naturam non quærimus: illa enim repugnat naturæ creaturę, & propria eſt ſoli naturę increatæ, nec illius, penes quam habetur immortalitas primo modo, quia illa non ponit neceſſitatẽ non moriendi, ſed ſolùm poſſibilitatem. Sed quęrimus cauſam impaſſibilitatis tertio modo, penes quam neceſſe eſt quantum ex ratione principiorũ intrinſecorum non mori. Nec poſſumus dicere, ꝙ illius cauſa ſit mera voluntas Dei, ſecundum quod dictum eſt de immortalitate, & de incorruptibilitate Deorum in auctoritate Platonis, vt ipſa talis impaſſibilitas ſit ipſa dos, quoniam diuina voluntas eſt cauſa extrinſeca reſpectu talis impaſſibilitatis, & reſpicit propriè finalem corruptionem, quia res decidat in nihilũ. Nec poſſumus dicere, quòd illius cauſa ſit aliquid tale, quale in dijs Deorum, ſiue ſint Angeli, ſiue corpora, quia illorum incorruptibilitas eſt ex puris principijs naturalib. quia eſt abſque omni contrarietate, ratione cuius etſi ſubtracta cuſtodia diuinæ voluntatis caderent in nihilum, propter quod dixit Plato, Immortales quidem nequaquàm &c. non tamen hoc eſt propter aliquam neceſſitatem ex principijs intrinſecis impellentibus ad diſſolutionem, qualiter impellunt miſcibilia mixtum. Nec poſſumus dicere, ꝙ illius cauſa eſt ablatio qualitatum actiuarum, & paſſiuarũ ab elementis, quia pertinẽt ad pfectionẽ elementorũ, & formæ mixti in corpore humano. Et non eſt ponendum, quòd aliquid perfectionis naturæ auferetur à corporibus glorioſis. Nec poſſumus dicere, quòd illius cauſa eſt ablatio actionũ naturalium qualitatum actiuarum, & paſſiuarum, quę ſunt calefacere, aut infrigidare, & huiuſmodi, quæ non manebunt, eò quòd non ſunt de perfectione rei in ſe propter neceſſitatem indiuidui, ſed propter perfectionem ſpeciei in alio extra, quales actiones non manebunt in corporibus Sanctorũ, ſed tantùm actiones, quæ pertinent ad perfectionem rei in ſe, qualis eſt calidi calere, in qualibus actionibus conſeruabitur mixtio, & forma mixti in corporibus iuſtorum, quia ſic impaſſibile, & incorruptibile nõ eſſet corpus beatum ex aliqua diſpoſitione poſitiua, ſed priuatiua tantùm.

Diceretur enim ſolùmmodo impaſſibile ex defectu agentis, & inferentis paſſionem, quemadmodum ſi terra tota quieſcens in centro dicatur immobilis, quia deficit virtus fortior expellens ipſã à centro,

à centro, quàm ſit uirtus eius propria quæ ſe tenet in centro, ſecundum quod dicit Auerr. in fine de ſubſtantia orbis, quòd terra habet perpetuã quietem, quia habet perpetuã carentiam virtutis mouentis ipſam. Quod autem ſic dicitur impaſſibile, aut immobile, ſimpliciter eſt paſſibile, & mobile quantum eſt ex ſe: quod enim tale eſt natum eſt pati, aut moueri, licèt nunquam patietur, aut mouebitur: terra enim ſimpliciter mobile quid eſt, etſi nunquam habeat mouens. Similiter tale corpus ex ſe ſimpliciter paſſibile, & corruptibile eſſet etſi deficeret corrumpens. Nos autem cum hoc dotem ponimus aliquid poſitiuum in corpore ſuper eius naturalia. Nec poteſt adhuc dici, quòd illud poſitiuum ſit aliquid in mixto, quo conſeruatur, ne quantum eſt ex ſe ab intra aliqua paſſione moueatur, quæ omninò præſeruat qualitates paſſiuas à paſſione quantuncunque agant actiuè, quemadmodum Adam conſeruaſſet quoquo modo eſu ligni vitæ. Quod enim ſic eſt impaſſibile ab intra, non ex hoc præcluditur quin poſſit pati ab aliquo extra, quemadmodum terra, etſi non ſolùm quieſcat in centro ex carentia cauſæ mouentis ipſam extra centrum, ſed etiam ex virtute poſitiua eadẽ quieſcat in centro, qua mouetur ad centrum: mobilis tamen dicitur & paſſibilis, quia moueri poteſt à centro per virtutem exteriorem excedẽtem virtutem quietis eius, dicente Philoſopho de cauſis motus animalium. Oportet virtutem æquare mouentis, & eam, quæ mori. Eſt enim aliqua multitudo vigoris, ſecundum quam manet, quod manet, quemadmodum & ſecundum quam mouet mouens, & eſt quædam proportio ex neceſſitate, quemadmodum contrariorum motuum ſic & quietum, & æquales quidem impaſſibiles ab inuicem: ſicut enim pellens pellit ſic pulſum pellitur ſecundum virtutem. Si enim aliquis excedat virtute actiua motus terræ quietem, mouebit ipſam à medio. Et virtus hæc, ꝙ non infinita, manifeſtum: neque enim terra infinita, quare neque grauitas ipſius. Quod ergo hoc modo eſt impaſſibile, aut immobile, natum eſt pati, & moueri, licèt nunquam patietur, aut mouebitur, quemadmodum id, quod in centro terræ viſibile eſt, etſi nunquam videbitur. Oportet ergo dicere, quòd illud poſitiuum ſit aliquid in mixto, quo cõſeruatur, ne omninò à quocunque agente, ſiue interiore, ſiue exteriore poſſit pati, præter dictũ caſum in nihilũ. Nec poteſt dici, quòd illud ſit aliqua virtus corporis, quia non elementaris, vt dictum eſt, neque cœleſtis, quod aliqui ponunt dominari in corpore humano poſt reſurrectionem, licèt modo dominentur elementa, ita quòd ſicut ſunt modo corruptibilia propter actionem elementorum, ſic tunc erũt incorruptibilia, & impaſſibilia propter actionem cœleſtis corporis. Sed hæc fictio eſt, quia corpus cœleſte ſecundum ſubſtantiam non venit in mixtionem cum elementis, quia non communicant in materia: ſecundum virtutem autem non immittit, quibus elemẽta impediat in ſua actione, ſed magis vt expediat. Oportet igitur ponere, quòd illud poſitiuum ſit aliquid ſupernaturale, quod ab omni paſſione, tàm ab interiore agente, quàm ab exteriore præſeruet corpus glorioſum à diſſolutione eorum ex quibus componitur, vt dicatur impaſſibile, & indiſſolubile, quia neceſſe eſt id omninò non diſſolui, nec corrumpi: hoc enim in corpore glorioſo Apoſtol. attribuit virtuti Chriſti. Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ, &c.

Et ſunt aliqui qui dicunt, quòd illa diſpoſitio non eſt aliud, quàm gloria animæ, per quam corpus ſuum erit ei plenè ſubiectum. Propter quod in corpore glorioſo non poterit eſſe aliqua mutatio, aut paſſio contra eius diſpoſitionem, quia paſſio non ſit ab aliquo agente in paſſum, niſi quia dominium formæ debilitatur ſupra patiẽs. Quod nõ videtur ſufficiens, quantuncunq; enim corpus ſit ſubiectum animæ, ſi nihil receptum ſit in corpore per quod ex ſe ſit impaſſibile, quia ꝙ non patitur hoc eſt ex illa ſubiectione, ex hoc ergo, vt prius habetur benè, quòd nunquam patietur: non tamen quin ex ſe maneat paſſibile, & quòd poteſt pati. Nunc autem quęrimus cauſam talis impaſſibilitatis, qua neceſſe eſt ipſum, nec pati vnquam, nec poſſe pati. Etſi enim nunquam dominium formę, quæ eſt anima, poteſt debilitari ſuper materiam, quæ corpus eſt, & omnis paſſio ſit per victoriam agentis ſuper patiens, vt propterea materia, quæ eſt corpus non poſſit ſubijci contrario dominanti, tollendo dominium animæ ſuper corpus, vel ſaltẽ ipſum diminuendo, tamen dominiũ vnius ex qualitatibus actiuis, & paſſiuis etſi nunquam debilitaretur propter dominium animæ: poſſet tamen, vt dictum eſt, debilitari: & ideò poſſet ob hoc fieri paſſio à qualitate vincente in paſſum, licèt nunquam fieret, & ſic vt prius adhuc eſſet verè paſſibile etſi nunquam pateretur. Sed nos quærimus corpus impaſſibile, quod ſic eſt impaſſibile, quòd ex ſe neceſſe eſt non pati, nec aliquo modo poſſit pati, vt dictum eſt. Vnde ex iſta ratione non poteſt poni corpus impaſſibile propter animæ gloriam, niſi ponendo, quòd anima in homine dat eſſe corporeum, vt non ſit homo compoſitus, niſi ex ſubſtantia, quæ eſt anima, & materia prima. Vbi non video aliquam mixtionem, nec formam elementi, nec illam, quæ eſt ex elementis, nec aliã corruptionẽ, quàm ſeparationẽ animæ à materia. Nunc autem non ponimus ſeparationem animę à corpore, niſi propter diſſolutionem imminentem aliquorum in corpore ex quibus componitur, quę per ſuam præſentiam continet forma illa, quæ eſt anima quantum poteſt, vt dicitur in fine primi de anima; Quare ſi ſola anima eſſet forma in homine, non video cauſam corruptionis, aut paſſionis, ſiue anima ſit glorificata, ſiue non. Quare ſi corpus humanum ex ſe paſſibile ſit, & corruptibile ſecũdum formam aliam ab anima, vt habitum eſt ſupra, & debet ſecundum dictum modum eſſe impaſſibile:

paſſibile: oportet quòd hoc fiat ex aliqua diſpoſitione poſitiua ſecundum ſe præter animam, & manet ſecundum hoc vniuocè corpus, cùm ſic fuerit factum de corruptibili, & paſſibili incorruptibile, & impaſſibile, & ſimiliter ipſe homo de mortali factus fuerit immortalis, nõ nouam vitam accipiendo, ſed quendam caſum, ſiue paſſionẽ vitæ. Ita etiam, quòd ſi per impoſſibile anima non glorioſa corpori exiſtenti cum tali diſpoſitione coniungeretur, immortalis eſſet homo, nec vnquam anima ſeparari poſſet à corpore, & eadẽ ratione, nec ſeparari poſſet à materia, & eſſet homo immortalis ſi eſſet compoſitus ex ſola anima, & materia, quia ipſa materia ita incorruptibilis eſt ex ſe, quantum datum corpus ex dicta diſpoſitione, quàm appellamus dotem. Quæritur ergo à quo eſt iſta diſpoſitio in corpore glorioſo. Et eſt dicendũ, quòd radix paſſibilitatis, quæ eſt abiectio, & corruptionis naturalis in materialib. eſt priuatio exiſtẽs in materia. Priuatio enim, vt dicit Philoſoph. primo Phyſic. eſt principium generationis per accidens, & hoc reſpectu generati, ſed tamen neceſſarium generationi, vt dicit ibidem Cõment. quia vt dicit generatio fit ex non ente per accidens, id eſt, ex ſubiecto, cui accidit, quòd in eo ſit priuatio rei, quæ generatur, & ſi priuatio formæ non præcederet in ſubiecto, non generaretur ex eo. Sed vt dicit Philoſophus in fine libri, priuatio multotiens imaginabitur ad maleficium. Commen. Magis deſtruere, quàm eſſe, quoniam ſecũdum quod ſubdit, qui non concedit priuationem cum materia, non poteſt dicere, quare appetitus eſt materiæ ad recipiendum formas poſt formas, & non ſolum habet ex priuatione appetitum formæ non habitæ, ſed etiam aptitudinem, & potentiam ad illã. Ita quod ſecundum hoc ſi qua forma eſt in materia abſque priuatione ad formam contrariam, iam ceſſat aptitudo ad aliam formam, & potentia, dico inquantum dependent à priuatione, licèt non inquantum dependet à ſubſtantia materiæ, & ceſſat etiam per conſequens omnis generatio, & corruptio, & etiã omnis alteratio. quia non eſt poſſibilis naturalis alteratio, vbi non eſt poſſibilis generatio, vt patet ex primo de generatione.

Dico ergo, ꝙ ex vnione animæ glorioſæ cũ corpore mũdo ab omni fomite peccati, quale erat formatum in ſtatu innocentiæ, ex redundantia gloriæ animæ in corpus corpori infunditur quędã diſpoſitio, quæ tollit illam diſpoſitionem defectiuam, quæ erat priuatio, ſicut tollitur adueniẽte forma, cui erat contraria, ita quòd amota priuatione etiã tollitur omnis appetitus materiæ, & omnis potentia, & aptitudo eius ad aliam formam, quam ſit illa, qua eſt informata. Dico inquantum appetitus potentia, & aptitudo depẽdent à priuatione, licèt non inquantum dependet à ſubſtantia materiæ. & manet ſic in materia pura carentia formæ, cuius priuatio prius erat in ea, quemadmodum carentia formæ elementi eſt in materia corporis cœleſtis, ſi in eo ſit materia, præter hoc, ꝙ in materia cœli non eſt appetitus aptitudo, aut potentia ad formã elementi, neque quantum eſt ex parte ſubſtantiæ materiæ, ſicut neque quantum eſt ex parte priuationis. In materia verò corporis glorioſi, vt dictũ eſt, manent illa quantum eſt ex parte ſubſtantiæ materiæ, licèt non quantum eſt ex parte priuationis. Et cum dicta diſpoſitio infuſa ſuſtulerit illam diſpoſitionem defectiuam, per hoc ſe ipſa ponit immortalitatem, & ſic deſtructa inimica morte, induit immortalitatem, & corruptibile induit incorruptionem, ſecũdum qđ dicit Apoſt. 1. Cor. 15. Ita, ꝙ ſtante diſpoſitione illa non plus corpus glorioſum eſt in potentia ad formam elementi, aut alterius mixti, quàm ipſum cęlum, niſi ꝙ cęlum inquantum eſt ex ſubſtantia materiæ ſuæ, & ex parte priuationis nullo modo habet potentiam ad formam aliam, quam tamen habet aliquo modo corpus glorioſum quantum eſt ex parte ſubſtãtiæ materiæ ſuę, vt in hoc differens ſit immortalitas, & incorruptibilitas in cęlo, & in corpore glorioſo. Vnde quia nihil patitur, niſi quod per priuationẽ eſt contrarium, & in potentia: ideò qualeſcunque ſint actiones in tali corpore, ſiue ab extra, ſiue ab intra non plus patietur, ꝙ̃ modo patitur ſphęra Lunæ à calore ignis quem in ſua concauitate continet, & per hoc corpus huiuſmodi ſimpliciter factũ eſt impaſſibile, & incorruptibile, & homo ſecundum ipſum ſimpliciter immortalis, & incorruptibilis, non quia vt dicit Auguſt. 13. de Ciuit. Dei, cap. 23. Corpus quod de terra factum eſt non ipſum erit, ſed quia dono cęleſti iam tale erit, vt etiã cęlo incolendo nõ amiſſa natura, ſed mutata qualitate conueniat. Et vt arbitror diſpoſitio iſta qualitas eſt reducenda ad naturalem potentiam de ſecunda ſpecie qualitatis, non qua quidẽ habet agere de facili, à quali denominatur curſor, & pugillator, nec qua quis habet ſolũ difficile pati, à quali denominatur durum, ſed qua habet impoſſibile pati, vt dictum eſt. Concedendum eſt ergo primum argumentum, & ſimiliter ſecũdum, ꝙ diſpoſitio illa, quæ eſt dos, non eſt ab aliqua corporali natura cęleſti, aut elementari. *Ad duo principia.*

Ad tertium, ꝙ non eſt ab anima, quia ipſa non tollit naturam elementarem. Dicẽdum, ꝙ verum eſt quãtum ad id, quod eſt de natura, & perfectione ſubſtantię elementaris, quia tunc diminueret perfectionem corporis humani, vt patet ex dictis: benè tamen tollit aliquid, quod eſt defectus, & imperfectionis naturæ elementaris, & in hoc eam amplius perficit. *Ad tertiũ.*

Com-

Comment. in Quæſtionem XVI. quæ eſt,

Vtrum dos impaſſibilitatis ſit diſpoſitio poſitiua in corpore.

IN titulo decet pro intelligentia videre quotuplex ſit dos, vt in qua ſignificatione accipiatur in præſentia, cognoſcatur; ac deinde accepta propria ſignificatione diffiniendum eſt quid ſit dos. Tertiò in ſpecie loquendum eſt de dote impaſſibilitatis.

Primò igitur dos tripliciter accipitur, nempè, ciuiliter, Phyſicè, ac ſupernaturaliter. Primam iuriſtæ conſiderant. Secundam Phyſici. Tertiam Theologi. Prima eſt illud, quod dat ſponſa ſuo ſponſo, quando contrahitur matrimonium, vel etiam è contra, quod dat ſponſus ſponſæ. de qua dote nihil eſt ad propoſitum, niſi tranſlatiuè. Quippè anima beata efficitur Chriſti ſui ſponſa, cui dicitur. Veni ſponſa Chriſti accipe coronam, quàm tibi Dominus præparauit in æternum, quæ corona dos eſt redundans in corpus. Secunda autem eſt proprietas ac virtus alicuius rei. Quo ſit vt virtutes dicantur dotes, præſertim naturales, à natura donatæ. Et de hac pariter ſermo non eſt. Tertia tandem eſt illa, de qua in præſentia ſermo eſt, quæ donum eſt quoddam ſupernaturale. quam dotem D. Thomas in 4. ſententiarum diſt. 49. diffinit, quod ſit ornatus perpetuus datus corpori, & animæ, vitæ ſufficiens, in æterna beatitudine conſiſtens. Ab hac diffinitione parum etiam abſuit Petrus de Pal. ibidem quæſt. 8 & ceteri pariter eam ita diffiniũt, vt nulla ſit diſcordia circa dotis diffinitionem. Eſt autem huiuſmodi dos ſeptuplex, ſeu ſeptem ſunt dotes beatorum, tres quidem animæ, quatuor verò corporis. Et quidem animæ ſunt clara viſio. Fruitio ſequens viſionem, & tentio perpetua in ſummum bonum, videlicet Deum. Atqui corporis dotes, ſunt agilitas, impaſſibilitas, ſubtilitas, & claritas, quæ ex illo ſapientiæ tertio deprehenduntur. Fulgebunt iuſti, & tanquam ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Quippè in fulgore claritas, in ſcintilla impaſſibilitas, in arundineto ſubtilitas, & in diſcurſu agilitas denotantur. Cum itaque tot ſint dotes tùm corporis, cùm animæ, de ſola dote impaſſibilitatis eſt quæſtio. Pro cuius notitia ad not ꝙ impaſſibilitas paſſibilitati contrariatur, vt id, quod eſt impaſſibile nequaquàm paſſibile ſit, neque contra. Cæterum cum duplex ſit paſſibilitas, altera quidem, quæ dicitur corruptiua, & afflictiua, altera perfectiua, vbi ex prima naſcitur defectus in patiente, atque corruptio in ſecunda, ſuccedit perfectio, oportet, ꝙ duplex etiam ſit impaſſibilitas, altera, quæ opponitur primæ paſſioni, nempè corruptiuæ, & afflictiuæ, altera, quæ ſecundæ, ſ. perfectiuæ. Vnde illa tollit quod malum, quod corruptionis, quod afflictionis eſt. Hæc autem tollit quod bonum eſt, quoduè perfectionis. Nunc autem ſolùm illa impaſſibilitas eſt in corpore glorioſo, quæ opponitur corruptioni, & afflictioni, non autem illa, quæ opponitur perfectiuæ paſſibilitati. Quæ omnia partim Auctor, partim Thomas de Argentina colligunt. Et quidem paſſibiles ſunt etiam beati, ex D. Thoma, ſed paſſione perfectiua. Cum ergo ſermo ſit tantum de impaſſibilitate, quæ propriè dicitur incorruptibilitas, quam beati in patria habebunt in corpore ſuo, & dicitur etiam immortalitas ſecundum Apoſt. p. Corinth. 15. Oportet. n. inquit, corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Cum inquam ſermo ſit de hac huiuſmodi impaſſibilitate, quæritur an ſit aliquid poſitiuum, an potius aliquid priuatiuum, ſeu negatiuum. Id autem facilè cognoſcitur, cum cognoſcitur cauſa. Vnumquodque. n. cognoſcimus cuius naturæ ſit, cum cauſam nouerimus. Quare ſi cauſa proxima impaſſibilitatis huius fuerit aliquid poſitiuum, nulli dubium eſſe debet, ꝙ etiam effectus erit huiuſmodi. ſin contra aliquod negatiuum, vel priuatiuum erit cauſa, vtique idem iudicium faciendum erit de effectu. Meritò idcirco transfertur hęc quæſtio ad cauſam huius dotis proximam, & quæritur quæ nam ſit.

Not. vlterius ex Auctore, quòd quæſtio eſt de illa impaſſibilitate, & immortalitate, qua corpora glorioſa non poterunt mori, nec pati ab vlla cauſa, ſiue intrinſeca, ſiue extrinſeca. Cum. n. triplex ſit talis immortalitas. Prima, qua ideò non poteſt mori, quia à Deo conſeruatur, vt fuiſſet ſtatus innocentiæ per reparationem ex eſu ligni vitæ. Secunda, qua mori non poteſt patiendo à cauſa extrinſeca creata aliqua, nec intrinſeca. Tertia verò, qua à nulla prorſus cauſa, quæritur in hoc tertio ſignificato, quia certum eſt, quod corpora glorioſa erunt impaſſibilia, ita quòd à nulla prorſus cauſa paſſionem ſubibunt.

In corpore duo fiunt. Primò reprobantur opiniones, quæ de hac re haberi poſſunt, & etiam habentur ab alijs. Secundò reſpondetur quæſito.

De primò not ꝙ non enumerat omnes opiniones Auctor de hoc negotio, ſi verò deſideres eas videre, reprobatas à Scoto, & breuiter collectas, conferas Auctorem cum Nicolao de Niſa tract. 7. par. 3. port. 3. quæſt. 4 Ab Auctore autem in præſenti quæſtione reprobantur hæ opiniones. Prima, ꝙ cauſa impaſſibilitatis ſit voluntas Dei. Secunda, ꝙ ſit aliquid, quod eſt in Dijs, &c. Tertia, ꝙ ſit ablatio qualitatum actiuarum, & paſſiuarum. Quarta, ꝙ ſit ablatio actionum naturalium. Quinta, ꝙ ſit virtus corporis. Sexta, quòd ſit gloria animæ.

Quantum ad primam not. ꝙ eam reprobat, non ſimpliciter, ſed quatenus non eſt cauſa intrinſeca, neque extrinſeca, ſecundum quod eam ponit Plato.

Not ꝙ Auctor in hoc non reprobat Platonem, quippè verum ſit ꝙ omnia deciderent in nihil, niſi à diuina voluntate conſeruarentur. Sed ideo reprobatur hæc ſententia, quatenus voluntas diuina ita conſeruans de mente Platonis non eſt ita cauſa impaſſibilitatis, quod ſi ceſſaret eſſe cauſa eſſent paſſibilia corpora beatorum, quoniam non ſolùm fierent paſſibilia hæc, & alia, ſed in nihilum cuncta deciderent.

Quantum ad ſecundam, illam reprobat, quoniam Dij, ideſt Angeli ſi ſunt impaſſibiles, ſunt etiam huiuſmodi ex ſuis principijs naturalibus, non ſic autem corpora beatorum, quia quantuncunque beata, ex elementis contrarijs compoſita ſunt.

Not ꝙ etiam ex Ariſtotele intelligentiæ, ex principijs intrinſecis, atque proprijs ſunt impaſſibiles, quia principia ipſorum materialia non ſunt, neque contraria. Nunc autem in corpore glorioſo quantuncunq; glorioſo manent ipſa principia materialia, & quidem ſuapte natura contraria. Et ex hoc facilè reijcit etiam tertiam opinionem.

Quantùm ad Tertiam igitur, ipſa reijcitur, quoniam qualitates huiuſmodi ſpectant ad perfectionem elementorum. Vt ſit argumentum. Perfectio non aufertur alicuius, niſi imperfectius ipſum reddatur. Sed qualitates huiuſmodi ſunt perfectiones elementorum. Igitur &c. Sed non eſt ponendum ꝙ imperfectiora ſint elementa in miſto beato. Igitur.

Quantum ad quartam patet ex hoc eius reiectio. Quod ablatis omninò actionibus, miſtum non conſeruaretur.

Not. ꝙ conceditur non ibi eſſe quantum ad hoc, quod eſt propter nutritionem, propagationem, generationem, & huiuſmodi, quæ ſunt de perfectione ſpeciei, ſed manebunt quantum ſpectat ad eſſe rei in ſe, in quolib. indiuiduo, vt miſtum miſtũ remaneat, cuius impaſſibilitatis cauſa quæritur.

Quantum ad quintam, reijcitur, quoniam eſto, ꝙ tale corpus ob virtutem interius exiſtentem non pateretur ab intrinſeco, non tolleretur, quòd non poſſet pati ab extrinſeco. cætera ſunt nota.

Quantum verò ad ſextam, quæ verè tanquam opinio aliorum recitatur ab Auctore, cum cæteræ reiectæ non ſub nomine opinionum poſitæ ſint. Scito quòd eſt opinio D. Thomæ in 4. Sententiarum diſt. 44. quæſt. 2 art. 1. quam reprobat Scotus in 4. diſt. 49. & Auctor in præſentia. Eſt autem ſciendum in primis, ꝙ in hoc rectè facit D. Thomas, inquantum aſſignat

cauſam

cauſam poſitiuam, & ideò cum concluſerit Auctor ponendam eſſe cauſam poſitiuam, ponit opinionē D.Thomæ, tenentem, gloriam animæ dominantem ſupra corpus cauſam eſſe huius impaſſibilitatis, vt impaſſibilitas ſit ex pleno dominio ſupra corpus, cuius quidem D.Thomæ ratio eſt. Forma ſubſtantialis perfectè dominans ſuæ materiæ excludit ab ea paſſionem cuiuslibet agentis ad priuationem talis formæ, &c. inducentis oppoſitum. Sed poſt reſurrectionem anima perfectè dominabitur ſuæ materiæ. Ergo &c. Maior patet per exemplum formæ cœleſtium corporum, quæ quoniam dominatur, non ſinit pati.

Not. diligenter, quòd non abſolutè Auctor reijcit hanc D.Thomæ ſententiam. Quippè velit, atque concedat in primis animam per ſuam gloriam corpori dominari, & ex hoc cauſari, quod nunquàm patitur corpus per dominium animæ, ſed non redditur cauſa ex parte corporis, quæ quæritur. Et quoniam Thomiſta diceret cauſam eſſe animam ipſam. Sciendũ eſt, quòd vt alibi viſum eſt, cum loqueremur de formarum pluralitate in homine, lis eſſe videtur inter D.Thom. &c. Auctorem. D.Thoma ſuſtinente, quod anima informat ita corpus, vt det eſſe corpori ſimpliciter; contra verò Doctore tenente, ꝙ anima dat tantùm eſſe corpori organico potentia vitam habenti, cuius ex Ariſtotele dicitur actus. Præter autẽ animam datur forma miſti, vt viſum eſt. Hinc eſt, ꝙ qui tenent primam opinionem videre non poſſunt quomodo quærenda ſit cauſa impaſſibilitatis corporis quatenus huiuſmodi ſeiuncta anima; contra verò qui ſecundum ſuſtinent, diſtinguunt de cauſa impaſſibilitatis corporis, vt alia ſit cauſa impaſſibilitatis corporis, vt organici potentia vitam habentis, alia corporis, vt corporis habentis eſſe à forma miſti, vbi conceſſo primo D. Thomæ, nempè, ꝙ corpus vt organicum ſit impaſſibile ab anima, de ſecundo inſtituitur quęſtio, quod nam ſtatuatur pro cauſa. Neque enim poteſt eſſe anima, quia non dominatur niſi ei, cuius eſt forma. Sed non eſt forma corporis vt corporis, igitur. Et ex hoc tantùm dicitur inſufficiens ſententia D.Thomæ. Quod autem eſt inſufficiens ad totum, non tollitur, quin poſſit eſſe ſufficiens ad partem. Sed profectò aliter dicere non poterat D.Thomas ſtante ſuo illo principio, quòd nullo modo in homine detur pluralitas formarum. Et hæc de primo dicta ſint.

De ſecundo. Concluſio Auctoris eſt, ꝙ cauſa impaſſibilitatis huiuſmodi eſt forma quædam à Deo creata, ſiue qualitas ſupernaturalis creabilis à Deo, per quam non eſt amplius corpus in potentia ad aliquam tranſmutationem corruptiuam.

Not. ꝙ re vera probari non poteſt concluſio, quo ad hoc, ꝙ inſit hæc virtus creata à Deo, ratione oſtenſiua, & id concludente, ſed ſolum ſequitur ex excluſione aliarum cauſarum, quæ poſſunt aſſignari, quarum, vt viſum eſt, plures ab Auctore reiectæ ſunt, &c. aliæ reijciuntur à Scoto, Soto, Richårdo, Thoma de Argentina, &c. alijs.

Amplius probatur concluſio, quo ad hoc, ꝙ inexiſtente hac qualitate, à nulla virtute creata, nec increata poteſt pati. Non a creata quidem, quoniam vel intrinſeca, vel extrinſeca, ſed qualiſcunque ſit non poteſt excedere virtutem ſupernaturalē, ſcilicet illam qualitatem. Iam verò oportet excedere, igitur. Patet quòd oporteret excedere, quia nihil patitur niſi à prædominante.

Not. ꝙ ex hoc ſequitur concluſio reſponſiua quæſtio, ſicuti iacet, ſcilicet, ꝙ dos impaſſibilitatis eſt quid poſitiuũ. Probatur. Quoniam cauſa eſt poſitiua. Reducitur enim ad ſecundam ſpeciem qualitatis, vt dicit Auctor.

Not. ꝙ tametſi Scotus non neget cauſam eſſe aliquod poſitiuum, arguit tamen contra talem aſſignatam ab Auctore. Iſta qualitas ſupernaturalis, vel eſt cœleſtis, vel elementaris, vel miſtionis. Non primum, quia nec eſt perſpicuitas, nec lux, aut lumen. Et amplius corpus cœleſte non venit ad conſtitutionem corporis humani. Non eſt qualitas elementaris, vel propria miſti, quia ſiue ſic, ſiue ſic, non impediret omnem actionem, vel paſſionem, vt patet etiam in exemplo opinantis, quia durities licèt impediat inciſionem, non tamen combuſtionem, vel aliam actionem deſtructiuam. Et præterea elementum ipſum eſt ſimpliciter corruptibile, ac etiam mixtum ex ipſo: oportet autem qualitatem magis ſequi naturam ſubiecti, quàm è contra. Nec poſset dici illa qualitas ſpiritualis, cum ſit perfectio corporis, & ſibi coextenſa.

Hæc præſertim Scotus 4 Sent. diſt.49. quæſt.13. contra aſſignatam pro cauſa qualitatem. Sed certe mirum prorſus eſt, ꝙ ſubtiliſſimus Doctor extraxerit hoc argumentum ab Henrico, nec viderit ſolutionem datam ab eodem. Quippè hoc eſt illud primum argumentum, ꝙ ponit in fronte quæſtionis, cui in calce quæſt. Auctor ipſe reſpondet, &c. in cuius reſponſione ſtat negatio diuiſionis, ꝙ non ſit ſufficiens. Nimirum illa qualitas eſt quid non naturale, ſed ſupernaturale non extractũ ex corpore, neque ex alieno corpore, vel creatura, ſed à ſolo Deo creatum, & inditum illi corpori. cætera clara cum ſint dimittantur lectori, qui ſi abundantius de dotibus corporis cupiat videre, præfatos legat Doctores, vbi ſupra.

QVAESTIO XVII.

Vtrum ſuppoſitis fundamentis Philoſophi neceſſe ſit ponere, quòd ſemper fuerit homo, & homo ab homine ex parte ante in infinitum.

Arg. prim. CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ homo habet generari ab hoīe in infinitum ex parte ante ſecũdum fundamenta Ariſtot. quia dicit in 7. Metaphyſ. Omne qđ generatur, generatur à ſibi ſimili noīe, & definitione. Si ergo iſte homo generatus eſt: ergo ab alio hoīe generatus eſt, & ille eadē ratione ab alio, & ſic in infinitũ.

In oppoſit. Contra. 12.Metaph. vult, ꝙ oīs forma in potentia in prima materia eſt in actu in primo motore; quod verò eſt in actu in primo motore, in potentia aũt in materia, motor ex ſe ſine alio pōt ex materia producere. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, quòd ſententia Philoſophi fuit, ꝙ ſicut ſpecies rerum non habent eſſe extra intellectus notitiam niſi in ſingulari vnico, aut pluribus, ſic nec habent cauſari niſi in eiſdem. Et benè dixit in hoc, ſed ſpecies illas, quæ ſubſiſtunt in vnico indiuiduo tantùm, nec generabili, nec corruptibili, poſuit æternas, non cauſatas ab alio, vt à principio productiuo; ſecundum enim quod dicit 12.Metaphyſ. Cœlum non habet cauſam in eſſe, ſed in motu. Species verò generabilium & corruptibiliũ ſecundum rationem ſpeciei aliter non poſuit productas, niſi prout habent eſſe in ſuis indiuiduis p generationem, quorum cauſam proximam pręter generans particulare in propagatis poſuit cœlum, ita quòd ſpecies ipſa à Deo nullo modo habeat, ꝙ ſit cauſata ab ipſo, niſi pro quanto generatur in ſuis indiuiduis, & hoc non niſi mediante cœlo ex materia indiuiduali determinata, per quam ſpecies in indiuiduis indiuiduari habet, & plurificari. Sed à cęlo ſecundum communem curſum aliter

poſuit ſpecies perfectorum generari in ſuis indiuiduis: aliter verò imperfectorum. Quia imperfectorum ex ſolo cœlo agente in materia vim ſeminalem abſque particulari agẽte ſimili in ſpecie poſuit poſſe ex materia exire de potentia in actum poſtquam deſierat eſſe in omnib. ſuis indiuiduis. Vnde loquendo de tali vi generata in putrefactis à cœlo dicit in quarto Meteorolog. Calor diſgregans naturalis cum ſit, conſtare facit diſgregata. In cœlo enim contingit aliquando fieri aliquem aſpectum, & circulationem, quæ prius non erat, quorum effectus proprius eſt aliqua ſpecies generabilis, & corruptibilis.

Species verò perfectorum non à ſolo cœlo abſque particulari agente ſimili in ſpecie poſuit exire in ſuis indiuiduis de potentia ad actum. Sol enim & homo generant hominem, vt dicit ſecundo Phyſico. Tales autem ſpecies poſuit Philoſophus ſempiternas, & nunquam defuiſſe, ſed cauſatas tamen non abſtractas abſque indiuiduis, & extra intellectum exiſtentes, non ſic quòd ſingula ſpecies ſubſiſtat in aliquo indiniduo ſempiterno cauſata, ſicut ſubſiſtunt ſpecies cœli, & intelligentiæ, ſed quia ſemper vnum indiuiduorum generatum eſt ab altero ſemper in præterito, & ſimiliter generabitur in futuro, & ſimiliter ſpecies ipſa in quolibet eorum, ita quòd nunquam materia ſic cœperit eſſe, quòd non præfuit, nec deſinit eſſe, quòd non erit in poſterum, & quolibet indiuiduorum incipiente eſſe in ipſo, incipit ſpecies eſſe, & deſinente eſſe in ipſo, deſinit ſpecies eſſe. Et ſecũdum ipſum hoc modo non ſic ſpecies incipit eſſe, quin ſemper præfuit, nec ſic deſinet eſſe quin ſemper poſtmodum erit. Equus enim ſimpliciter etſi incipit eſſe per generationem huius equi, præfuit tamen in alio generaute ipſum, & ſi deſinit eſſe in vno per mortem eius, manet tamẽ ſemper in alio generato, vel ab ipſo, vel ab alio. Et ſic licèt quodlibet indiuiduum ſub tali ſpecie ſic ſit cauſatum, quòd non præfuit, ſed penitus eſſe incepit, & ſimiliter ſpecies in illo: non tamen ſequitur, quòd ipſa ſpecies ſic eſſe cœperit, quòd penitus nõ præfuit. Falſa eſt enim illa propoſitio, quæ dicit, quòd ſpecies illa eſt noua, & eſſe inceperit cum pœnitus nõ præfuiſſet, cuius quodlibet indiuiduum in præterito nouum erat, & ſic cœpit eſſe, quòd non præfuit penitus. Licèt enim quodlibet indiuiduum ſic eſſe cœperit, quòd penitus non præfuit: nullum tamen eorum ſecũdum Philoſophum ſic incepit eſſe, quin aliud à quo eſſe cœpit præfuit.

Species autẽ non habet eſſe, fuiſſe, vel fore ſolùmmodo per eſſe, aut fore vnius indiuidui, ſed cuiuſlibet indifferenter: eſt enim propoſitio illa ſimilis, quæ dicit, omne præteritum, ſiue propinquum, ſiue remotum determinatam diſtantiã habet ad præſens, quia eſt aliquod tunc: ergo totũ tempus præteritum eſt finitum. Cui reſpondet Ariſtot. in quarto Phyſic. dicens, quòd licèt quodlibet tunc ſiue tempus præteritum ſit finitum, quia tamen in tempore eſt accipere tunc ante tunc, & præteritum ante præteritum in infinitum: ideò non eſt totum tempus præteritum finitum: componitur enim ex finitis quantitate: numero autem infinitis, & ideò in infinitum habuit eſſe præteritum ante præteritum.

Sic etiam licèt nullum ſit hominis indiuiduum quin eſſe cœperit cum prius non fuiſſet, quia tamen indiuiduum hominis eſt ante indiuiduum in infinitum ſecundum Philoſophum, ideò ſecundum eum homo non incepit eſſe cum penitus non præfuiſſet, ſicut nec tempus.

Et eſt ſimile de partibus tẽporis, & indiuiduorum hominis, quia ſicut tempus præteritum ſimpliciter habuit eſſe per quodlibet nunc, & tunc, ſic & homo & ſimiliter ſpecies quælibet per quodlibet indiuiduum ſuum. Et ideò ſecundum Philoſophum ſpecies equi non ſic incepit eſſe quin ſemper præfuit, quia nunquam incepit eſſe vnum indiuiduum eius, quin aliud præfuit in infinitum, quoniam ſpeciei inceptio ſimpliciter non poteſt argui ex inceptione vnius, aut cuiuſlibet indiuidui ſui ſm ſe, cum non præfuiſſet, ſed ſolùmodo ex alicuius indiuidui eius inceptione, cum nec ipſum, nec aliud indiuiduum illius ſpeciei præfuiſſet: cũ præcedenti enim ſpeciei inceptione benè ſtat ſpeciei æternitas, licèt nõ cum iſta, vt patet ex dictis.

Et ſic ſecundum Philoſophum cœlo, & elementis exiſtentibus ſempiternis, equus potuit generari ab equo præcedente, & homo ab homine in infinitum abſque omni repugnantia naturæ rei, vt non ſit omninò ponere primum hominem, aut primum equum. Immò, quòd plus eſt, ſecundũ Philoſophum impoſſibile eſt in quacunque ſpecie aliquod indiuiduum ponere, quod non præceſſiſſet aliud eiuſdem ſpeciei, & hoc ſiue in propagatis, in quibus non poteſt vnum procedere de potentia ad actum, niſi per aliud præcedens ſuæ ſpeciei, ſiue etiam in alijs, quorũ indiuidua produci poſſunt virtute cœli ſolius. Cuius ratio eſt ſecundum Philoſophum, quòd primum agens, & mouens ſemper eſt, & ſemper fuit agens, & mouens.

Ex quo ergo egit, & mouit tempore infinito, impoſſibile eſt, quòd habeat nunc aliquam virtutem, aut diſpoſitionem, ſiue aſpectum producendi aliquod indiuiduum, quin prius habuerit conſimilem virtutem producendi ſimile, quod & eadem ratione produxit, & hoc infinities in infinito tempore quod præceſſit. Vt ideò ſecundum ipſum, quæcunque ſpecies, quæcunque opiniones, aut leges, religiones, ſectæ, aut hæreſes ſunt modo, infinities præceſſerint, & circulariter eadẽ ſpecie reuertentur in futuro, & qualiacunq; nunc ſunt, talia infinities futura ſunt, & ſimiliter præceſſerunt quamuis eorum propter antiquitatem non reſtat memoria. Et ſic ſi omnes ſpecies, quarum indiuidua generantur per propagationem, poſſent generari à ſolo cœlo, & ſpecies reparari omnibus indiuiduis ſuis aliquando corruptis,

adhuc

adhuc eadem ratione non contingeret ponere primum indiuiduum, quia infinities ſecundum Philoſophum quælibet ſpecies talium fuiſſet corrupta omninò, & iterum reparata.

Sententia Authoris. Omnia iſta ex falſa ſuppoſitione procedunt, ſcilicet quòd ſpecies rerum ſunt æternæ, & nulla noua niſi quatenus dependet in eſſe ab indiuiduis generabilibus, & corruptilibus, quod nec rerum naturæ, nec rectæ rationi concordat: de creatura enim aliàs ſæpius declarauimus, quòd non poteſt fuiſſe æterna. Si enim potuiſſet fuiſſe æterna, abſq; inconueniente ex natura rei poni poſſet ab æterno fuiſſe, & ſi fuiſſet ab æterno, cum ſecundum Philoſophum in æternis non differunt eſſe, & poſſe, impoſſibile fuiſſet ab æterno actum diſtantem fuiſſe à potentia, & ſic impoſſibile fuiſſet ipſam incepiſſe de nouo, quia per infinitum tempus præcedens actus fuiſſet diſtans à potentia. Et ſic ex alibi determinatis ſupponimus impoſſibile, quòd ponantur cœlum, elementa, & cætera, quorum ſpecies ſubſiſtit in vnico indiuiduo, fuiſſe ſemper & ab æterno, de quo non quærit iſta quæſtio, ſed ſuppoſito, ꝙ illa fuerint ab æterno, vtrum ſecundum fundamẽta Ariſto. neceſſe ſit ponere, quòd homo generauit hominem ſemper ex parte ante in infinitum. Vbi duo ſunt conſideranda. Primum, ſi omni homine, aut equo corrupto incendio, vel diluuio, virtute cœli poſſent reparari de terra. Secundum, ſi ſecundum naturam rei poſſit poni cœlo exiſtente æterno hominem ſemper fuiſſe ab homine, equũ ab equo, aſque aliquibus primis equis, & primis hominibus, ante quos nulli.

De primo iſtorum dat Ariſt. dubiam ſententiã, vbi dicit ſecũdo Politic. in fine. Veriſimile primos, ſiue terrigenæ erant, ſiue ex corruptione quadam ſaluati ſunt, ſimiliter eſſe, & contingentes, & inſenſatos. Et probat per hoc antiquas leges eſſe mutãdas, eo videlicet, quòd homines illi, per quos primò ciuitates ſunt conſtructæ, & leges inſtitutæ poſt vniuerſalem deſtructionem viuentiũ vniuerſali diluuio ignis, aut aquæ, erant qualeſcunq; in moribus, & fatui ſenſibus. Propter quod leges irrationabiles inſtituerunt, & hoc ſiue poſt illã vniuerſalem deſtructionem fuerint illi homines terrigenæ, ideſt, geniti de terra à Sole, quod quærit quæſtio noſtra, ſiue ex corruptione vniuerſali, in qua totum genus humanum perierat, ſaluati ſunt, ſicut Noè ſaluatus eſt per arcam tempore vniuerſalis diluuij aquæ, & Deucalion per aſcenſum mõtis tempore diluuij ignis, quod fuit in Grecia. Dicũt autem aliqui tenentes vnam partem, videlicet ꝙ virtutes cœli, & ſtellarum cõmixtæ viribus elementorum omnia formant, & perficiunt, & ꝙ non indigetur propagantibus, niſi propter cõmodius, & frequentius generari, quemadmodum expertum eſt de muribus primò generatis de terra, qui poſtmodum generant propagando. Sed quicquid ſit de alijs, hoc nullo modo põt poni de hominibus, quoniam non minus perfecti generarentur homines propagatione, quàm generarentur à ſtellis, quia meliora fomenta interiora dant propagantes, quàm darent ſtellæ. Sed videmus tantam imbecillitatem in ſtatim generatis à propagantibus, quòd niſi foueantur exterius arte, & ingenio propagãtium, inedia & fame eos mori neceſſe eſt, & ſic etiam ſi generarentur à ſtellis, quia in conſimili imbecillitate, aut maiore ab illis generari neceſſe eſſet, cum non haberent fouentes, mori eos neceſſe eſſet prius, quàm ad perfectionem peruenirent, & ſic per generatos à ſtellis genus humanũ reparari non poſſet, & quod amplius cum natura ſecundum Philoſophum nõ deficit in neceſſarijs, ſi ſtellis eſſet indita à natura vis hominum generatiua, prouidiſſet eis de fouentibus eos poſt generationem. Quare cum in hoc non prouidit eis, nõ eſt ponendum, ꝙ habeant naturam generatiuam hominum, & hoc conſimili ratione, qua probat Philoſophus in fine de anima, ꝙ à vi vegetatiua non habet eſſe principium motus ſecundum locum, quia tunc natura prouidiſſet plantis, in quibus eſt vis vegetatiua, inſtrumenta quibus mouerentur localiter. Et eadem ratione probatur, ꝙ nec animalia perfecta plurima, quorum fœtus indigent nutritione parentũ, à ſtellis generari poſſent. Propter quod quamuis ſtellæ ſufficienter mouent ad ſpecies mixtorum inanimatorum, & terræ naſcentium, & plantarũm, & ſimiliter animalium in corpore conſimilium, vt ſunt ſerpentes, & vermes, & ſimiliter animalium imperfectorum non multũ diſſimilium, ſicut ſunt mures, & veſpertiliones: tamen non ſufficienter mouent ad ſpecies animalium perfectorum, nec in homine ad tam nobilẽ formam mixti, qualem requirit ſibi ſubiectam in corpore, quod debet informare anima rationalis. Propter quod ponendum eſt, quòd quantuncunque fuerit diluuium aquæ, aut ignis, ſemper Deus aliquibus hominibus prouidit ſaluationis remedium, vnde alij propagarentur, & quamuis ponamus nunquam diluuium generale fuiſſe niſi aquæ tempore Noè, nec futurum eſſe niſi ignis in die iudicij, & hoc nõ naturaliter, ſed potius miraculosè.

De ſecundo ergo præmiſſorum reſtat perſcrutandum. Dicendo, quòd Philoſophus, quamuis ſecundum prædictum modum ponat hominẽ ab homine procedere in infinitum ex parte ante: tamen cum hoc ponit, quòd naturaliter, ſimpliciter, & eſſentialiter ſemen potius procedit ab homine, quàm homo ex ſemine, dicit enim 12. Metaph. in reprehendẽdo illos, qui dixerunt, quòd principia rerum non ſunt bonum, aut nobile, quia ſunt imperfecta, vt rerum ſemina, ſed bonum, & perfectũ eſt in illis, quæ ſunt ex eis, quia ſunt entia perfecta, vt plantæ, & animalia, cõtra quos dicit ſic. Non eſt verum, quod æſtimant, quia imperfecta, vt ſemina non ſunt abſolutè principia perfectorũ, ſed è conuerſo. Semina enim ex quibus ſunt entia perfecta, ſunt ex alijs præcedentibus perfectis. Primum enim, vt dicit non eſt ſemen factum, ſed

aliquid perfectum. Verbi gratia, hominem oportet eſſe ante ſperma, non illud, quod fit ex hoc, ſed aliud ex quo fit ſemen, vt ſecundum hoc oporteat hominem eſſe ante ſperma, non illum, qui fit ex ſpermate, ſed alium ex quo fit ſperma.

Ex quo patet, quòd quamuis Philoſophus iſte ex fundamentis ſuis, quibus principaliter innitebatur non poſuit hominem, ante quem nullus, ſed ſemper fuiſſe hominem ante hominem, & hominem ex ſpermate, & ſperma ex homine in infinitum: hic tamen ipſa veritate coactus apertè ponit, ꝙ ſecũdum veritatem, & naturam rei ſimpliciter, & naturaliter homo prius factus eſt ſemine, & hoc eſſentiali non accidentali ordine, vt licèt hoc ſemen præcedat hũc hominem factum ab illo, hoc non eſt niſi quia hoc ſemẽ præcedit alius homo ex quo habet eſſe illud ſemen, vt ſecundum hoc quẽadmodum iſte homo præcedit alius homo, ex quo habet eſſe illud ſamen, vt ſecundum hoc quemadmodum iſte homo præcedit illum accidentaliter, & ſimiliter accidentaliter hoc ſemen pręcedit hũc hominẽ, q factus eſt ab illo, q̃q̃ homo ſimpliciter p̃cedat ſemẽ ſimpliciter eſſentiali ordine. Quare cũ ita ſit in rerũ natura, & ꝙ primũ ordine eſſentiali nõ hẽt fieri naturaliter ex poſteriore, ſed è cõuerſo: id enim ex quo fit alterum, inquantum huiuſmodi, eſt principium illius, quod fit ex eo: ſpecies ergo hominis, aut equi ſimpliciter non habet fieri ex ſemine ſimpliciter hominis, aut equi, licèt non niſi in indiuiduis eorum, ſed è conuerſo, exigente hoc ordine eſſentiali. Quare cum licèt in ordinatis accidẽtaliter proceſſus poteſt ire in infinitum: in eſſentialiter tamẽ ordinatis, vt probatur 2. Metaphyſ. neceſſe eſt ponere ſtatum. Quantum eſt ergo de ratione ſpecierum hominis, & ſeminis, & indiuiduorum ipſorum ſimpliciter ſtatus eſt, vt nõ ſemper procedat homo ex ſemine, & ſemen ex homine, ſed ſimpliciter ſemen ex homine, & hoc in aliquo indiuiduo, hoc ſemine procedente ex iſto homine, qui non proceſſit ex ſemine.

Simpliciter ergo productionẽ hominis facti ex ſemine, ſicut & productionem ſeminis reducere oportet ad productionem hominis facti non ex ſemine: & ideò ex aliqua alia ſua cauſa efficiente immediatè, aut cœleſti corpore, aut aliqua alia non cęleſti corpore, vt iam habitũ eſt; ergo à Deo, & hoc non ſecundum ſpeciem ſeparatam, ſed in aliquo eius indiuiduo vno, vel pluribus. Sic ergo etſi cęlum, & elementa eſſent æterna, quæ in ſingulis indiuiduis facta fuiſſent à Deo, tamen neceſſe eſt ponere aliquem vnum hominem, aut plures immediatè factos à Deo, ante quos nulli, & à quibus cæteri. Quare cum vnus homo, vel plures idẽ numero non potuerunt facti fuiſſe ab ęterno, quia certa eſt periodus totius vitæ generabilis, & corruptibilis, neceſſe eſt ergo huiuſmodi indiuidua à Deo incepiſſe, cum nec ipſa, nec alia indiuidua hominis præceſſiſſent. Et eadem ratio eſt de omnib. perfectis, quæ immediatè à cęlo produci non poſſunt, & ſic neceſſe eſt ſpecies omnium talium incepiſſe cum prius non fuiſſent. Non eſt ergo verum, quod dictum eſt ſupra ſecundum Philoſophũ, ſpecies generabilium, & corruptibilium non eſſe cauſatas niſi per generationem vnius ab alio, & à cęlo ex potentia materiæ: immò neceſſe eſt ipſas immediatè cauſari à Deo in aliquib. ſuis indiuiduis, & tunc primo ex ſemine illorum cum virtute cęli produci indiuidua conſimilia in ſpecie ex materia, & aliter non. Et per hunc modum cum in diuerſis actus ſimpliciter præcedat potentiam, licèt potentia in hoc præcedat actum in illo, vt licèt potentia in hoc ouo præcedit tempore actum in gallina ex illo generata, & ſic tempore præcedit potentia actum, & actus in hac gallina potentiam in ouo, ex quo alia gallina eſt generanda: hoc tamen non procedit in infinitum: immò neceſſe eſt ſtare in gallina, quæ nõ habet eſſe ex ouo, ſed quę pręcedit omne ouum, & omnem gallinam generatam ex ouo, & ſic actus ſimpliciter neceſſariò pręcedit potentiam tempore. Quod etiam ipſe Ariſtoteles teſtatur eſſe neceſſarium. 9. Metaphyſ. vbi dicit, ꝙ licèt in eodem ſecundum numerum, quod de potentia procedit ad actum potentia tempore præcedit actum: idem tamen ſecundum ſpeciem in aliquo indiuiduo exiſtit in actu prius, quàm aliquod aliorum exiſtit in potentia, dico materię, vt ex qua aliquid procedit de potentia in actum.

Quòd ergo arguitur primò, quòd ſecundũ Philoſophum homo ſemper genaratur ab homine. Dicendum, ꝙ re vera hoc erat de mente ſua, ſed non eſt verum, vt dictum eſt. *Ad arg. principale.*

Ad ſecundum, quòd formæ in potentia in materia, ſunt actu in motore primo, &c. Dicendum, ꝙ verum eſt appellando motorem primum Deũ. Omnia anim antequã fiant ſunt in actu in eius notitiá, & in eius ſubſtantia ſecũdum rationes ideales & perfectionales, vt habitum eſt ſupra, & benè poteſt ex materia omnia producere immediatè, ſecundum quod produxit, vt habetur Gen. primo. Sed hæc non eſt intentio Philoſophi, qui intẽdit, quòd non poteſt producere aliquid qualitercunque exiſtat in ipſo, niſi mediante motu cęleſti, ſecundum quod dicit Comment. 8. Phyſ. Voluntas antiqua nihil nouum facit niſi mediante alio antiquo. ſ. motu cęleſti. Et ſic argumentũ intendit concludere, ꝙ motor primus naturali curſu mediante cęlo poſſet omnia ex materia producere, vt nõ ſic opus hominam ſemper generari ab homine. Et eſt dicendũ, quòd licèt omnia ſint actu in primo motore, quæ ſunt in potentia in materia, non tamen ſic quin oporteat, vt pfecta ſint primo ab ipſo producta immadiatè, ſicut & cęlum, & tunc mediante cęlo, & mediantibus perfectis ex materia producit indiuidua conſimilia in ſpecie, vt dictum eſt. *Ad arg. in oppoſit.*

Com-

Comment. in Quæſtinoem XVII. quæ eſt,

Vtrum ſuppoſitis fundamentis Philoſophi neceſſe ſit ponere, quòd ſemper fuerit homo, & homo ab homine ex parte ante in infinitum.

IN titulo ſubaudiendum, vel ex eiſdem fundamentis neceſſe eſt ponere, ꝙ inceperint, ita ꝙ de ſtatu quæſtio ſit. Vtrum ſit dare ſtatum in hominibus, vt primus detur, qui non ſit ex alio, ſed ab ipſo alij omnes. Et hæc quæſtio præſertim reſoluitur in corpore.

Not. autem, quod etiam alia quæſtio inducitur, an dato, quòd homines per diluuium omnes conſumarentur, poſt diluuium à virtute cœleſti poſſet ſpecies humana reparari.

In corpore eſt duplex concluſio iuxta duplicem quæſtionem. Eſt autem Prima concluſio, quo ad primam quæſtionem, ſuppoſitis fundamentis &c. datur primus homo, ante quem non eſt homo.

Probatur, quia ſi non daretur primus homo, ſed omnis homo eſſet per generationem, tunc neceſſariò ſperma, vel ſemen præcederet hominem, non è contra, quòd ſi homo præcedit ſemen, ſequitur vt detur primus homo, non ex ſemine, ſed ex Deo ſine ſemine. Iam verò ex 12. Metaph. illud fundamentum notum eſt, quòd Philoſophus vult hominem præcedere ſemen, non è contra.

Not. quod eadem ratio militat de omnibus animalibus perfectis.

Not. quòd ſi conſtanter tenet Ariſtoteles, quod omnis homo habet eſſe per generationem, vt ſicut homo hominem generat, ita &c. omnis homo ex homine genitus ſit, vel ſibi contradicit, vel intelligendum de omni homine poſt primum.

Secunda concluſio. Suppoſitis fundamentis Ariſt. dubium eſt, quid dicendum ſit ad quæſtionem. ſecundum veritatem autem dicendum eſt, quod virtute cœli, &c. naturæ tantùm non poſſet reparari genus humanum.

Prima pars patet, ſecundo Politicorum in fine, vbi dubius eſt Ariſtoteles.

Secunda pars concluſionis patet, quoniam quod à natura, &c. cœlo tantùm non poteſt conſeruari, non poteſt generari, ſed genus humanum non poſſet genitum ſtatim à natura, & cœlo conſeruari, igitur. Patet maior propoſitio. Minor verò probatur, quoniam non minus perfecti naſcuntur per propagationē, quàm naſcerentur à ſtellis &c. ſed tanta imbecillitas eſt in propagatis, & ſubito natis holbus, ꝙ ſi cœlo relinquerentur, & naturæ perirent, igitur & qui naſcerentur à ſtellis.

Præterea non eſt tanta virtus in corporibus cęleſtibus, vt ex ſe Solis corpus ita ęlaboratum efformare poſſent, vnde eſſet ſubiectum tam excellentis formæ, ſicut eſt forma humana.

Not. quod ex hoc vanum eſt illud, quod fertur quondam Albertum Magnum ſine fœmina elaboraſſe corpus viuens, in loco calido poſito ſpermate hominis cuiuſdam &c. Hoc enim credi nec poteſt, nec debet, &c. dato, quòd hoc eſſet verum, ſupponitur ſemen humanum accepiſſe, quod in præſenti quæſtione nequaquam ſupponitur, ſed tantum putreſcens materia. ſed certè etiam, quòd ex ſemine cœlum ſolum poſſet hominem producere credendum non eſt. Et profectò, ſi aliquid dicere licèt ex alijs fundamentis Ariſtot. dicemus nos, ꝙ Ariſtoteles apertè manifeſtat id nequaquam poſſibile, cum diceret, quòd Sol & homo generant hominem, vbi hominem vult concurrere. Et exiſtimandum eſt, quòd ſi cœlum poſſet ex ſe homines producere poſt diluuium, poſſet etiam hoc tempore, & ante potuiſſet, quòd nulla dicit realis hiſtoria. vnde dato, quòd per diluuium fieret prorſus hominum deſtructio, nullo pacto repararetur à cœlo genus hominum, ſed fortè repararetur à Deo. Verum credimus aliquando ignem conſumpturum omnia, nec amplius reparandum hominum genus, &c.

QVAESTIO XVIII.

Vtrum nobilitas generis ab initio proceſſerit ab ignobili.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, ꝙ nobilis ſemper ꝓcedit ab initio ab aliquo nobili, quia cauſa ſemper nobilior eſt ſuo effectu: ergo quāto quis recedit à primo ſtipite, tanto eſt minus nobilis ſtipite. ergo &c.

In oppoſit. In contrarium eſt Philoſoph. 2. Rheto.

Reſponſio. Dicendum, quòd ſecundum Philoſ. 1. Politic. Nihil aliud, quàm virtus, & malitia determinant ſeruum, & liberum, & nobiles, & ignobiles. Sed hoc non eſt tam aſpiciendo ad habitus generatos, quam ad naturales diſpoſitiones, quibus homines nati ſunt recipere eos, vt habetur ſecundo Ethic. nec tam aſpiciendo ad diſpoſitionem huiuſmodi, vt habita eſt abſolutè ab aliquo, quā vt diu tracta eſt per multos medios ab antiquis progenitoribus nobilibus, qui propter naturalem nobilitatē, qua benè vſi ſunt in actus nobiles exercēdo, & per hoc habitus nobiles acquirendo, meruerunt præfici populis, &c. poſt hæredes ſui iure hæreditario. Et ſecundum hoc Philoſophus determinat, quòd nobilitas requirit antiquitatem. Cum ergo quæritur vtrum nobilitas generis procedat ab aliquo nobili an ignobili. Dicendum, quòd ſi loquamur de nobilitate ſimpliciter ſecundum naturam rei, ſic non oportet, quòd nobilis procedat à nobili: immò ignobilis natura, & moribus benè poteſt generare nobilem natura, qui bono vſu naturæ fit verè nobilis habitu, ſicut è conuerſo à verè nobili poteſt procedere verè ignobilis, vt iam dicetur. Si verò loquamur de nobilitate generis, ſecūdum quam vulgo ſolēt appellari nobiles, qui ſępius ſecundum rei veritatem multum ſunt ignobiles, ſic nobilitas includit antiquitatem. Et tunc diſtinguēdum de initio, quia aut eſt ſermo de initio generis, vel de initio ſimpliciter. Si primo modo, ſic dico, ꝙ nobilitas ſemper procedit à nobili. Nō enim inchoauit genus nobilitatis ab initio in quocunq; genere nobilium, niſi nobilis verè, aut æſtimatus: nullus enim ab initio incipit dominari, aut imperare populo, niſi propter aliquam probitatē, qua præfertur eis: par enim in parem nullum debet habere imperium. Vnde Nemroth, ſecundum magiſtrum hiſto. primo ſibi ſubiecit populum, propter quod dicitur fuiſſe venator robuſtiſſimus, hoc eſt bellator fortiſſimus.

Qui ſi verè nobilis fuit, vt probitate ſua primo inceperit dominari in Regno Aſſyriorum, & accepit vxorē ſibi in nobilitate reſpondentem, natu-

raliter genuerunt prolem, dicente Philoſ. in 1. Politic. Ex ambobus diuinis, id eſt virtuoſis, & nobilibus progenitricib. radicibus, quis vtique dignificabit aliquid dicere ſeruum. i. generari ex illis? q. d. nullus, cuius rationem ſubdit. Dignificant.n. .i. dignum dicunt homines, & iuſtum eſſe quemadmodum ex homine hominem, & ex beſtijs beſtiã fieri, ſic & ex bonis bonum. Et hoc quia mores boni, & nobiles informant nobiliter virtutem imaginatiuam, quæ hora conceptus cum habetur affectio ad prolem generandam, in teneram materiã imprimit ſecundum conditionem imaginationis diſpoſitionem ad procreandum fœtum, ſecũdum naturalem diſpoſitionem reſpondentem nobilitati generantium; & hoc ideo quia anima ſimpliciter non ſolum ſe habet ad corpus vt forma ad materiam, aut vt mouens ad motum, ſed vt artifex ad artificiatum. Sicut enim artifex mediante forma exemplari artis per inſtrumentum cõſimilem ſpeciem imprimit artificiato, ſic anima forma nobili virtutis, & probitatis affecta per virtutem generatiuam in calore naturali, vt per inſtrumentum, ſimilem aut reſpondentem diſpoſitionem corporalem imprimit nato, cuius diſpoſitione habilitetur, & inclinetur ad conſimilem acquirendam, ſecundũ quod oues Iacob, per imagines receptas à virgis conceperunt fœtus reſpondẽtes in colore imaginanti. Quod ibidem in Gloſſ. exponens Auguſt. dicit, Inhæſerat animæ diſcolor phantaſia ex contuitu variatum virgarũ per oculos impreſſa. Hinc dicit Chryſoſt. ſuper Matth. 23. Quales fuerint parentes tales erunt & nati. Et ex hoc procedit, ꝙ filij bonorum, & verè nobilium honorati ſunt à poſteris loco parẽtum velut verè boni, & nobiles ſimiles parentibus, conſuetudine in hoc conſequente naturam. Nititur enim natura proles aſſimilare parentibus, non ſolum in diſpoſitionibus corporis, ſed etiam animæ, vt pulchri generẽt pulchros, & turpes generent turpes, & iracundi iracundos, manſueti manſuetos, licèt in hoc frequenter propter occurrens impedimentum deficiat. Propter quod continuò Philoſophus ſubdit dicens; Natura autem vult hoc facere: multotiens tamen non poteſt, quia vt dicit in ſecundo Rhetoricæ, quod quidem in pluribus nõ accidit nobilibus, ſed ſunt multi leuis valoris. Vnde dicit Chryſoſt. vbi ſupra. Si autem ambo fuerint æquales, aliquando fit, vt de bonis parentibus mali exeant filij, & de malis boni, ſed raro, quia hoc eſt præter naturę intẽtionem. Vnde continuò ſubdit. Ecce regula eſt humanæ naturæ, vt omnis homo naſcatur duos oculos habens, & quinos digitos, aliquando tamen naſcitur homo ſex digitos habens, aut oculos omninò non habens. Sicut ergo extra naturalem regulam naturæ rarò euenit, vt de formoſa naſcatur deformis, ſic extra regulam naturæ rarò procedit, vt diſſimilis naſcatur filius parentibus. Multotiens tamen accidit, vt per malam conſuetudinem, & prauam diſciplinam non ſequantur naturalem diſpoſitionem impreſſam à parẽtibus, & ſibi contrarios habitus adgenerant, vt licèt naturaliter eſſent nobiles, vſu & habitu facti ſunt ignobiles, & ſolùm nobiles ſunt vulgi opinione, & generant proles minus nobiles ſecundum diſpoſitiones corporales, ꝗ ipſi erant geniti à ſuis genitoribus, & ſic vadit nobilitas in defectum, ſi filij in prauis motibus imitãtur parentes, ſicut è conuerſo cũ ſequuntur in vſu, nobilitatem, quam acceperunt à parentibus, trãſfundunt in poſteros, & maiorem, quàm habeant in ſeipſis ſi tamen geniti ſunt à parentibus ambobus nobilibus, quia mixta virtus vtriuſque nititur ſimilem impreſſionẽ facere in fœtum, & nobilitatem amborum genitorum proli immittere, vt ex hoc filij nobilium ſemper ſunt nobiliores parentibus niſi degenerẽt, & tantò nobiliores, quantò magis recedunt à primis radicibus, ſi tamẽ ambo ſemper generãtes ſint nobiles. Propter quod dicit Philoſophus in 2. Rhetoricæ. Longè magis, ꝗ propè facta honorabiliora, & magis iactabilia. Si verò alter generantium fuerit verè nobilis, & alter non, tunc vt dicit Chryſoſt. vbi ſupra. ſi pater fuerit bonus, & mater fuerit mala, aut pater malus, & mater bona, interdum filij patrem ſequuntur, interdum matrem, & tunc minus nobiles ſunt, quàm ſi ambo nobiles eſſent & boni. Et quãuis ſic quãdoque ſequuntur patrem, quandoque matrem, tamen ſicut dicit Chryſoſt. frequentius eſt, vt nati patrem ſequantur. Et inde eſt (vt arbitror) quòd nobiles plus reputãt nobilitatem generis paterni, quàm materni. Si verò circa nobilitatem generis loquamur de initio ſimpliciter, ſic ſecundum intẽtionem Philoſophi in quæſtione præcedenti tactã quodlibet genus nobilium infinities potuit ſecundum carnem à nobili, & ignobili ſimpliciter, & ſimiliter genus nobilium præceſſiſſe genus ignobilium, & ſimiliter ſequi infinities, tàm à parte ante, quàm à parte poſt. Poteſt enim ignobilis aliquis procreare verè nobilem & bonum, vt dictum eſt, & ille nobilis incipere genus nobilium, quod terminatur in aliquo ignobili, & ille prior ignobilis potuit proceſſiſſe ab ignobilibus ſecundum genus, & iſte ſecundus ignobilis poteſt incipere vnum genus ignobilium: ita quòd ſecundum Philoſophum genus nobile, & ignobile in eadem linea ſeſe generantium infinities poterit variari, & ex parte ante, & ex parte poſt.

Ad primum probãs, quòd nobilitas ſemper incipit à nobili, quia cauſa ſemper nobilior eſt cauſato. Dicendum, quòd hoc verum eſt in eſſentialiter ordinatis, vt corpus cęli nobilius eſt mixto. In accidentaliter autem ordinatis, ſicut ordinatur homo generans ad generatum non oportet, vt dictum eſt. *Ad argu. principale*

Com-

Comment. in Quæſtionem XVIII. quæ eſt,

Vtrum nobilitas generis ab initio proceſſerit ab ignobili.

IN titulo adnotare oportet, quæ ſi, & quid ſit huiuſmodi nobilitas generis. Quatuor gradus communiter datur nobilitatis, vt prima nobilitas dicatur diuina. Secunda moralis. Tertia naturæ. Quarta fortunæ. Vbi inter huiuſmodi gradus, nobilitas naturæ videtur, ꝙ ſit nobilitas generis, ſiue generationis. Eſt autem ſententia, quod hæc prima ſine alijs conſiſtere poſſit, & pariter ſecunda, & tertia tandem omnes. Veruntamen ea, quæ naturæ eſt, videtur ortum ducere poſſe à reliquis, vt à diuina, atque morali; dimiſſa ea, quæ fortunæ dicitur, quando potius ſit vmbra nobilitatis, quàm ſit vera nobilitas. Tametſi autem, vt Ariſtoteles vult, nobilitas hæc generis in continuata ſerie plurium conſideratur; poteſt eſſe quod aliquis ſit ignobilis, & terminus nobilitatis domus ſuæ, & contra vt aliquis nobilitatis naturalis ſit initium, vt tamen, qui initium eſt talis nobilitatis, nequaquàm dicatur nobilis nobilitate naturæ. Vt fertur de Cicerone, & Clodio, cum. n. Clodius improperaſſet Ciceroni, ꝙ domus ipſius obſcura eſſet, clara verò nobilitate ſua. ait Cicero. Ego, meæ domus nobilitatis initium, tu verò tuæ terminus, & finis. Laudabilior igitur ego, quàm tu. Conſtat autem Clodium fuiſſe nobilem natura. degeneraſſe verò moribus: Contra verò Cicero ignobilis natura, nobilis doctrina, ac moribus. Sed in corpore negotium quæſtionis ſatis declaratur.

In corpore ergo tribus concluſionibus ſatisfit quæſito prouenientibus ab aliquibus membris diuiſionis, ſubdiuiſioniſque, vt videre eſt in figura ſuppoſita.

Nobilitas generis eſt vel

- *Simpliciter ſecundum naturam rei.*
  - *Prima Concluſio.* Non neceſſariò nobilis procedit à nobili, immò è contra aliquando euenit.
- *Secundum quòd vulgo ſolent appellari nobiles, & tunc vel eſt ſermo*
  - *De initio generis.*
    - *Secunda Concluſio.* Nobs procedit à nobili.
  - *De initio ſimpliciter.*
    - *Tertia Concuſio.* Ind fferenter poteſt nobilis de ig obili & ignobilis, &c.

Quantum ad primam concluſionem patet experientia, quòd ignobilis natura, & moribus poteſt generare nobilem natura.

Not. quòd non procreabit nobilem natura ignobilis, niſi in hoc ſenſu, ꝙ progenitus efficitur ex aſſuetu line taliter nobilis in moribus, & doctrina, vel armis, quod erit initium nobilitatis naturalis domus ſuæ, vt dicere poſſemus de Cicerone, qui ideò dicitur nobilis nobilitate naturæ, inquantum fuit talis nobilitatis initium in domo ſua, ſicut & de alijs pluribus obſeruari poteſt, qui paucis ab hinc annis erant ignobiles, nunc autem nobiles ſunt. ſicuti è contra accidit, multos nobiles factos ignobiles, quæ quando experientia nota ſunt, nihil amplius dicendum eſt.

Quantum ad ſecundam concluſionem, ipſa patet per multa dicta Philoſophi in litera adducta, & Auguſt. Chryſoſt. gloſ. &c.

Not. quòd etſi multi degenerent à generoſitate, & bonitate parentum, tamen dicuntur nobiles, tametſi vere non ſint, & minus filij ſui, qui præſertim paternos malos mores imitantur. Quo fit vt debeat conſiderari, & accipi ſeorſum ab alijs nobilitatis gradibus, vt ſola ſucceſſio generis conſideretur. Non refert autem, vt quis ſit nobilis natura, vt naſcatur à nobili moribus, vel à nobili pariter natura ſecundum rei veritatem, ſed non ſecundum leges humanas, quibus dignoſcitur, ꝙ quantuncunque quis ortus ſit à nobili moribus, non tamen dicitur nobilis natura, ſ. ſecundum leges, quæ volunt continuatam ſeriem, & ſucceſsionem per plures generationes concurrere ad naturalem nobilitatem, cum quibuſdam appendicibus. Quippè antiquitas ſola non ſufficit, ſed exigitur antiquitas in nobilitate.

Quantum ad tertiam concluſionem. Ipſa patet ex experientia, ꝙ indifferenter naſcuntur nobiles à nobilibus, ignobiles ab ignobilibus, ignobiles à nobilibus, & nobiles ab ignobilibus.

Not. autem, ꝙ in hac concluſione neceſſe eſt confundere nobilitates ad inuicem. Nimirum ignobilis à nobili naſci non poteſt ſemper ſecundum eandem nobilitatem. Vnde ſi nobilis natura generet filium generabit nobilem natura. Fortè autem erit ignobilis moribus. ſicut de Clodio dicit Cicero. Et tunc non ſecundum eandem nobilitatis formam ignobilis naſcitur à nobili. Sed ſecundum diuerſam, poteſt autem à nobili moribus naſci ignobilis pariter moribus, vt experientia docet, ſed hæc, & alia clara cum ſint, hæc ſufficiant. De nobilitate ſcribentem legito Franciſcum Picolom. in octauo gradu ſuæ moralis, à cap. 14. vſque ad 20. incluſiuè.

QVAE-

QVAESTIO XIX.

Vtrum bonum proprium ſit magis procurandum, quàm commune.

SEQVVNTVR pertinẽtia ad homines communiter ex parte coniuncti ex corpore, & anima, vbi quærebantur quædam pertinentia indifferenter ad omnes homines, & quædam ſpecialiter ad quoſdam ſtatus hominum.

Arg. prin. Circa primum quærebantur tria. Duo de opere bono, & vnum de opere malo. Quorum primum erat de opere bono ſimpliciter: vtrum bonum proprium magis ſit procurandum, quàm cõmune. Secundum erat de opere bono ex genere facti: vtrum largitio eleemoſynæ pro defuncto in gratia, ambobus. ſ. dante eleemoſynam, & recipiẽte eam exiſtentibus in peccato mortali proficiat defuncto illi, pro quo fit. Tertium erat: vtrum ſcandelizans in verbo otioſo peccet mortaliter.

Circa primum arguitur, ꝙ bonum commune magis eſt procurandum, quia eſt diuinius.

In opposit. Contra ordinata charitas eſt prius & magis diligere ſe, quàm proximum, bonum autem propriũ procuratur ex amore ſui, bonum commune ex amore proximi. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ hic oportet diſtinguere de bono, & proprio, & communi. Quia eſt bonum temporale, quod principaliter pertinet ad corpus, & eſt bonum ſpirituale, quod principaliter pertinet ad animam. Similiter eſt proprium, quod includitur in communi, & eſt quod non includitur. Si ergo bonum proprium includatur in communi, tunc potius procurandum eſt commune, quàm proprium, quod includitur in communi, alijs eiſdem ſe habentibus. Si verò bonum proprium non includatur in communi, tunc vtrunque bonorum aut eſt temporale, aut vtrunque ſpirituale, aut vnũ temporale, & alterum ſpirituale.

Si primo modo, tunc aut procurans multum indiget proprio, & proximus modicum indiget cõmuni, tunc proprium magis eſt procurandum. Aut procurans modicum indiget proprio, & proximus multum indiget communi, tunc commune magis eſt procurandum. Aut mediocriter indigent, & ſic citra extremam neceſſitatem ambo, tunc vt arbitror adhuc commune eſt magis procurandum, quia etſi in communi bono temporali nõ includitur proprium temporale, non tamen poteſt eſſe, quin proprium ſpirituale includatur ex merito procurantis, & proprium ſpirituale magis procurandum eſt alijs eiſdem ſe habẽtibus, quàm proprium temporale. Si verò vtrunque bonum ſit ſpirituale, tunc proprium magis eſt procurandum, quia modicum boni gratiæ, aut gloriæ propter eius æternam perſeuerantiam magis debet quilibet velle ſibi, quàm maximum proximo, quẽadmodum debet potius velle ſolus ſaluari, & omnes alios damnari, quàm è conuerſo. Si verò vnum bonorum ſit ſpirituale, & alterum temporale, aut ergo illud ſpirituale eſt proprium, & temporale eſt commune, aut è conuerſo.

Si primo modo, ſic magis procurandum eſt proprium, & multò magis, quàm ſi commune eſſet etiam ſpirituale.

Si ſecundo modo, aut procurans indiget temporali proprio in extrema neceſſitate, puta pane ne moriatur, aut non tantùm.

Si ſecundo modo, ſic magis procurandum eſt commune. Si primo modo, aut commune non procuratum redundat in detrimentum publicum Eccleſiæ in fide, & moribus, aut non, ſed aliquarũ perſonarum tantùm. Si primo modo, tunc magis procurandum eſt commune etiam ſi pro defectu proprij temporalis deberet homo mori. Si ſecundo modo, ſic è conuerſo.

Per iam dicta patent obiecta inſpicienti. In caſibus enim in quibus proprium magis eſt procurandum, non eſt commune diuinius, aut non ſimpliciter, aut non procuranti. Diuinius autem commune nunquàm eſt magis procurandum, niſi qñ in ipſo includitur diuinius proprium. Diuinius.n. proprium, quod non includitur in communi, ſemper magis eſt procurandum, ſicut & ſpirituale propriũ ſpirituali communi, qñ proprium non includitur in cõmuni, vt dictum eſt. In caſibus verò in quibus cõe magis eſt procurandum, procurare cõe non tollit, quin charitas à ſeipſa incipiat, quia hoc non facit, niſi quia in communi includitur proprium. *Ad arg.*

Comment. in Quæſtionem XIX. quæ eſt,

Vtrum bonum propriũm ſit magis procurandum, quàm commune.

TITVLVS ſatis clarus. Quippè notum ſit, quid ſit bonum commune, quidvè pariter bonum proprium. ſupponitur autem, vt quis poſsit procurare vtrunque bonum, aliter ſi non poſſet in pluribus ceſſaret quæſtio.

IN corpore nouem concluſionibus reſoluitur præſens quæſtio, prouenientibus à pluribus ſubdiuiſionibus, diſtinctione præmiſſa de bono proprio, quemadmodum in ſubmiſſa quaſi tabella videre licet.

Bonum proprium, aut

- *Includitur in communi.*
  - **Prima cõcl.** Procurãdum magis eſt bonum commune.
- *Non includitur in cõmuni, & tunc vtrunque bonum, aut eſt*
  - *Temporale, & tunc aut*
    - *Procurãs multũ indiget proprio, & proximus indiget cõmuni*
      - **2. concl.** Procurandum magis proprium.
    - *Procurãs modicum eget proprio, & proximus multũ eget*
      - **3. concl.** Procurandum magis cõmune.
    - *Medio criter vterque indiget.*
      - **4. concl.** Procurandum magis cõmune.
  - *Spirituale.*
    - **5. concl.** Procurandum magis proprium.
  - *Vnũ ſpirituale, & alterum tẽporale, & tunc aut*
    - *Spirituale ẽ propriũ, & tẽporale eſt commune.*
      - **6. concl.** Procurandum magis proprium.
    - *Temporale eſt propriũ & ſpirituale commune, & tunc*
      - *Aut procurãs indiget temporali proprio in extrema neceſſitate, & tunc aut*
        - *Cõe non procuratum redundat in detrimentum publicum eccleſiæ, in fide, & moribus.*
          - **7. concl.** Procurandum magis cõmune.
        - *Aliquarum perſonarum tantum.*
          - **8. concl.** Procurandum magis proprium.
      - *Aut non tantum.*
        - **9. concl.** Procurandum magis cõmune.

Hac tabella credimus facilè totam quæſtionem poſuiſſe ante oculos lectoris, vt facilè eam poſsit intelligere. Harum autem concluſionum ſolùm quartam, & quintam videtur Auctor probare, cum cæteræ notæ videantur, nec medijs difficilibus probat eas, vt videre eſt. Idcircò hæc volumus ſatisfeciſſe.

QVAESTIO XX.

Vtrum largitio eleemoſynæ pro defuncto in gratia, ambobus, ſ. dante eleemoſynam, & recipienti eam exiſtentibus in peccato mortali, proficiat defuncto illi, pro quo fit.

Arg prim. CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ eleemoſyna elargita exiſtenti in peccato mortali ab illo, qui ſimiliter eſt in peccato mortali, non proficit defuncto, pro quo elargitur, quia datum non placet ex dato, ſed aut ex dãtis animo, aut recipientis. hic non placet ex animo alterius horum, quia nihil quod fit ab animo exiſtentis in mortali placet ratione animi. immò magis diſplicet. dicente Gregor. Cum is, qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. ergo &c.

In oppoſit. Contra. Omnis eleemoſyna principaliter datur Deo, qui ſemper paratus eſt reddere, non autem niſi illi pro quo datur. ergo &c.

Reponſio. Dicendum, ꝙ ſecundum Auguſt. ſuffragia non proſunt defunctis, niſi quatenus merebantur dum viuerent, vt eis proficerent ſi pro eis fierent. Propter quod eleemoſyna elargita non prodeſt defuncto ex animo dantis, aut recipientis, niſi per accidens, ſed per ſe ſolùmmodo ex animo, qui fuit in defuncto cum viueret: licèt ſubſtantia facti ex animo facientis eleemoſynam dependeat. Et idcircò dico, ꝙ licèt ambo ſint in peccato mortali, & dans eleemoſynam, & recipiens, tamẽ proficit defuncto, pro quo datur, ſicut & proficeret miſſa illi pro quo ordinata eſt ad dicendum, licèt ſacerdos dicat eam in peccato mortali exiſtens.

ad arg. pr. Ad argumentum in oppoſitum, ꝙ datum non placet ex dato ſed ex animo: Dicendum, ꝙ verũ eſt ſecundum dictum modum. Cum autem aſſumitur

mitur, ꝙ non proficit, niſi ex animo, verum eſt. illi em̃ cui proficit, oportet, ꝙ ex animo eius proficiat: ſed nõ oportet, ꝙ profectus iſte ex animo alterius dependeat. Vnde ſi debet eleemoſyna proficere danti eam, oportet ꝙ proficiat ex animo eius, qui placet, & ideò danti eam in mortali non proficit, vt probat ratio. proficit tamẽ defuncto ex animo illius, vt dictum eſt. Vnde quod dicit Gregor. Cum is qui diſplicet, &c.

Dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ contra miſſum prouocatur, non autem contra mittentem prouocatur, etiam ſi mittat malum, de quo tamen multum præſumit, ꝙ ſit bonus, non prouocatur Dominus contra mittentem, ſed potius contra miſſum, qui præſumit orare cum diſpliceat. Vnde mittenti prouidendum eſt qualem amittat, ne tàm contra mittentem, quàm contra miſſum prouocetur.

Comment. in Quæſtionem XX. quæ eſt,

Vtrum largitio eleemoſynæ pro defuncto in gratia, ambobus, ſ. dante eleemoſynam, & recipiente eam, exiſtentibus in peccato mortali, proficiat defuncto illi, pro quo ſit.

IN titulo ſupponitur, ꝙ tametſi defunctus ille ſit in gratia, in Purgatorio tamen ſit, quia ſi eſſet in patria, nihil proficerent illi, ſicut nec alia bona. Iuxta illud, qui orat pro martire, &c.

In corpore eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito. nempè, ꝙ prodeſt defuncto illi non per ſe, ſed per accidens.

Prima pars, quod non per ſe, patet, quoniam per ſe prodeſſe deberet ex virtute dantis, ſed id fieri non poteſt propter peccatum mortale. ig tur &c.

Secunda pars patet, quoniam prodeſt defuncto per ſe non ex animo dantis, ſed ex animo, qui fuit in defuncto, dum viueret.

Not. ꝙ duobus diuerſimodè diſpoſitis tertium conuenire non poteſt per ſe, ſed ſi vni per ſe, alteri conuenit per accidens, vt in propoſito, cum defunctus, & dans eleemoſynam ſint diuerſimodè diſpoſiti, actio vtriuſque ex animo reſpectu finis, non ſimplicis effectus conuenit vni per ſe, alteri per accidens. Et quidem ille, cui per accidens eſt, cauſa eſt ſine qua non.

Not. ꝙ dum elargitur, quis eleemoſynas pro huiuſmodi defuncto, actio transfertur ad defunctum, quaſi eſſet ipſe largiens, effectualiter verò largiens ſi eſſet in gratia prodeſſet iterum per accidens defuncto in ſui comparatione, quia magis ſibi prodeſſet per ſe. Charitas. n. ſicut incipit ab agente, ita prius effectum ſuum in agente partitur.

Not. quoq; ꝙ tametſi det exemplum de malo ſacerdote mittente, qui tamen defuncto prodeſt, non eſt, ꝙ vndequaque debeat accipi ſimile, quoniam differentia eſt inter ſacrificium Miſſæ, & eleemoſynam, quoniam Miſſa prodeſt ex vtroq; opere, quemadmodum & omnia ſacramenta, non ſit autem cœtera.

Not. iterum pro concluſione ex Richardo diſt 45. art 6. q 2. Quod prodeſſe alij per accidens bifariam capitur. Primò quidem, quia eſt purè paſſiua occaſio vtilitatis illius, quia opus illud ex ſe mag s ordinatur ad defectum, quam ad vtilitatẽ. Secundò, quia ordinatur ad vtilitatem, & ordinat vtilitatem, quamuis non ſit vtile, quod fit ſuapte natura reſpectu facientis. Si ſecundo modo, tunc diſtinguimus de eleemoſynæ largitione, ꝙ vel tunc conſideratur ipſa vt opus eſt quoddam ſimpliciter bonum, & tunc prodeſt per ſe, non per accidens, quia à bono non prouenit niſi bonum. Si verò conſideratur in reſpectu ad faciens, tunc per accidens prodeſt, vt dictum eſt. De primo modo autem, non eſt ꝙ dicamus, quoniam notum eſt eleemoſynam non ordinari ad defectum, & malum, ſed vtique ad bonum.

QVAESTIO XXI.

Vtrum ſcandalizans in verbo ocioſo peccet mortaliter.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, ꝙ ſcandalizans in verbo ocioſo peccat mortaliter, quia ſi quis operam exhibendo tali, in quo eſſet peccatum veniale, occideret corporaliter, peccaret mortaliter. ergo multò fortius in verbo ocioſo, in quo eſt peccatũ veniale ſcandalizando, quia per hoc occiditur ſpiritualiter.

In oppoſit. Contra. Si in verbo ocioſo, quis ſcandalizetur non eſt ſcandalum datum, quia non eſt tale vnde quis deberet ſcandalizari, ſed eſt ſcandalum acceptum tantùm, in quo non peccat ſcandalizans, ſed ſcandalizatus tantùm.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ omne opus omittendum eſt de quo præſumi poteſt, ꝙ ſcandalum oriatur, niſi tale ſit, ꝙ in ipſo omiſſo veritas periclitatur, quæ propter ſcandalum, quod poſſet oriri, non eſt permittenda periclitari. Melius eſt enim, vt dicit Ber. vt ſcandalum oriatur, quàm veritas relinquatur, ſiue vitæ, ſiue iuſtitiæ, ſiue doctrinæ. Vnde & opus aliàs licitum omittẽdum eſt propter ſcandalum. primæ Corinth. 8. Si eſca ſcandalizat fratrem meum, nõ manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Vnde Gloſ. ſuper principium 9. cap. dicit. Incipit proponere exemplum, vt ſicut ipſe abſtinet à licitis, ita & illi abſtineant. Et intelligo, ꝙ quilibet abſtinere debet, ꝙ ſi non abſtineat, & periculum ſcandali percipiat, credo ꝙ mortaliter peccat, & ſi non ex genere operis, tamen ex circũſtantia operantis. Quare & multò fortius ſi quis conſideret, ꝙ ex verbo ocioſo, quis ſcandalizatur, & non abſtineat, arbitror ꝙ mortaliter peccat. Si verò debitam diligentiam adhibeat, ne quis infirmus aſſiſtat, qui ſcandalizari valeat, etſi facto peccati venialis operam exhibeat, eo ꝙ nõ eſt peccatum

catum mortale ex genere facti, ſed ex circumſtantia ex parte facientis, non credo, ꝙ mortaliter peccet, quia ex parte operantis non eſſet ſcandalum datum, ſed ſolùm acceptum ex parte ſcandalizati, qui non deberet ſcandalizari eo ꝙ factum non eſt malum mortale de genere ſui, ſecundum ꝙ proceſſit ſecunda obiectio.

Si autem factum eſſet malum de genere ſuo, eo ꝙ tale quantuncunque veniale eſt ex ſe, prębet infirmo occaſionem ruinæ, credo, ꝙ qualitercunq; ex tali facto ſcandalum oriatur, ꝙ mortaliter peccet, ſicut qui rei illicitæ ex genere facti operam adhiberet, quantuncunque eſſet veniale, ſi mors corporalis inde contingeret peccaret mortaliter, vt procedit prima obiectio. Si tamen non eſſet opus malum de genere ſuo, ſed ex ſola circunſtantia ex parte operantis, & adhiberet diligentiam, quam deberet, etſi ſequeretur mors corporalis, non credo, ꝙ mortaliter peccaret.

Comment. in Quæſtionem XXI. quæ eſt,

Vtrum ſcandalizans in verbo ocioſo peccet mortaliter.

IN titulo, verbum ocioſum eſt exponendum, & videndum quale ſit. Eſt igitur verbum ocioſum ex Bonau. Omne illud verbum, quod non ordinatur in finem, &, quod caret omni vtilitate, dum tamen deberet habere. Et not. ꝙ per hoc intelligitur D. Gregorij dictum cum ait, verbum ocioſum eſſe, quod caret ratione iuſtæ neceſſitatis, &, intentione piæ vtilitatis. Quam diffinitionem Gregorij recipit etiam D. Thomas 2. ſententiarum diſt. 4. 5. 8. & alibi. &c.

Not. autem, ꝙ hoc loco accipitur pro omni verbo, quod extra charitatem profertur, non autem etiam pro eo, ꝙ eſt contra charitatem excedit .n. tale verbum. Largo tamen vocabulo, omne verbum, quod non eſt ad honorem Dei, vel vtilitatem proximi poteſt dici ocioſum, ſed propriè pro verbis ocioſis accipiuntur, quæ ſuaptè natura ſunt peccata quidem, ſed venialia. Vnde quatuor ſunt verba. Prima ſunt meritoria, ex charitate prolata. Secunda demeritoria, quæ contra charitatem formata ſunt. Tertia ocioſa ſimpliciter, quæ extra, vel præter charitatem proferuntur, & dicuntur ocioſa &, ocioſè prolata. Quarta præter hæc. Verba ſunt ocioſa non ocioſè prolata, vt quæ tantùm ad animi recreationem ordinata ſunt. Eſt autem ſermo in præſentia, de tertio verborum genere, quod ſuaptè natura includit peccatum veniale, & etiam de quarto, quod ocioſum eſt non ocioſè. Quæritur autem vtrum ex circumſtantia data ſcandali ob prolationem alicuius huiuſmodi verbi, proferens mortaliter peccet, & hoc in corpore quæſtionis reſoluitur.

In corpore credimus Auctorem reſpondere duabus concluſionibus prouenientibus a membris cuiuſdam diuiſionis de verbo ocioſo, quas ita ſub oculis lectoris ponimus. Vt.

Verbum ocioſum ſit
vel

Suo genere malum, & ideò ſemper illicitum.

Prima Concluſio. Scandalizans tali ſcandalo propter verbum huiuſmodi ſimpliciter, peccaret mortaliter, niſi fortè tacendo veritas periclitaretur.

Non ſuo genere malum, ſed aliàs licitum, vt ocioſum non ocioſè.

Secunda Concluſio. Scandalizans tali verbo, adhibita diligentia, nè aliquis aſſiſtat infirmus, qui ſcandalizetur, & non credens periculum de ſcandalo, non peccaret mortaliter. Contra verò ſi eſt periculum, & non adhibita diligentia, &c.

Prima concluſio quo ad primam partem, patet, ex prima ratione in fronte quæſtionis, vt notum eſt in ſolutione.

Amplius, ſi quis non omittit aliàs licitum propter ſcandalum, peccat mortaliter, multo magis, quæ non omittit id, quod ſuaptè natura illicitum eſt. Quòd autem ille ita peccet, videtur colligere velle Auctor. ex Apoſt. Corinth. 8. & ex Gloſſ.

Quo ad ſecundam partem, patet ex D. Bernardo in litera.

Secunda concluſio, quo ad primam partem probatur per ſecundam rationem in fronte quæſtionis, vt ipſe etiam dicit.

Quo ad ſecundam partem patet, quia ſi non ex genere facti peccat, tamen ex circumſtanti operantis errat. Cætera clara.

QVAE-

QVAESTIO XXII.

Vtrum poteſtas Epiſcoporum ſit à Chriſto immediatè, an mediante Papa.

SEQVVNTVR quęſita circa homines pertinéńtes ad diuerſos ſtatus. Et primo pertinentia ad pręlatos, deinde pertinentia ad ſubditos. Circa prælatos quærebantur, tria circa prælatos Eccleſiaſticos, circa ſuperiores vnum, & circa alios duo, & quærebantur vnum circa prælatos ſæculares. Quorum primum erat, vtrum poteſtas Epiſcoporum ſit à Chriſto immediatè, an mediante Papa. Secundum erat, vtrum ſacerdos habens competens beneficium poſſit alij deſeruire pro lucro tẽporali. Tertium erat, vtrum ſacerdos curatus poſſit abſoluere Parrochianam ſuam cum qua peccauit, nec illa poſſit ad alium ire, ſine eius obtenta licentia. Quartum erat, vtrum iudex ſæcularis poſſit cogere reum ad confitendum aliquid ad quod ſequitur mors corporalis.

Arg. princ. primum. Circa primum arguitur, ꝙ Epiſcopi immediatè habent poteſtatem à Chriſto, quia ſunt ſponſi Eccleſiæ, & hoc non niſi immediatè gerendo vicem Chriſti veri ſponſi. ergo &c.

Secũdum. Item actuum 15. ſuper quæſtione mota de legalibus veteris teſtamenti obſeruandis, vel non cũ fide Chriſti, ſcribitur, ſecundum ꝙ etiam dicit magiſter in hiſtor. quomodo Petrus ſurgens primus ratiocinando oſtendit nõ eſſe imponendum fidelibus iugum legis. Facto autem ſilentio Iacobus Hieroſolymorum Epiſcopus adhęrens verbis Petri, auctoritate Põtificali protulit definitiuam ſententiam dicens. Viri fratres audite me. Simon narrauit & cætera. Propter quod ego iudico & cętera. quaſi dicat. meum eſt proferre ſentẽtiam, quia eſt in diœceſi mea. hoc autem non faceret poſt iudicium Petrí, & in præſentia eius, ſi iuriſdictionem haberet ab ipſo Petro, quare nec Epiſcopi, q̃ ſunt ſucceſſores Apoſtolorum iuriſdictionem habent à Papa, qui eſt ſucceſſor Petri.

In oppoſit. Contra. Papa eſt caput Eccleſiæ, à quo alij dependent vt membra. quare cum membra habent virtutem à capite, & Epiſcopi atque cęteri prælati à Papa.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ in prælatis ſuper Eccleſiam duplex reſidet poteſtas. ſ. ordinis & iuriſdictionis. Illa quæ eſt ordinis, à Deo æqualiter habet ineſſe omnibus Papæ, & Epiſcopis, & à Chriſto non per hominem delegantem, ſed ſolùm per ſacramentum ordinis ſacerdotalis. vt diſt. 21. In nouo teſtamento. vbi dicitur. Per Chriſtum à Petro ſacerdotalis cœpit ordo. quia ipſi primo Pontificatus in Eccleſia datus eſt: dicente domino. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Hic ligandi, ſoluendique poteſtatem primus à domino accepit. Intelligo in promiſſo. Cęteri verò Apoſtoli cum eodem pari conſortio honorem & poteſtatem acceperunt. Intelligo in actu, qñ dictum eſt ei, paſce oues meas. Ipſis quoque diſcedentibus in loco eorum ſurrexerunt Epiſcópi. Super illud pari conſortio. Gloſſ. Arg. ꝙ omnis Epiſcopus ſit par Papæ quantum ad ordinem ratione conſecrationis. Illa verò poteſtas, quæ eſt iuriſdictionis, diſpar eſt. 24 quæſt. prima. Loquitur Dominus, vbi dicitur. Super vnum ædificauit Eccleſiam ſuam, quàmuis Apoſtolis omnibus parem poteſtatem tribuat, tamen vt vnitatem manifeſtaret, vnitatis eiuſdem originem ab vno incipiẽtem ſua auctoritate diſpoſuit. Super illud Super vnũ. Gloſ. Pares fuerunt in ordine & dignitate conſecrationis, ſecus in adminiſtrationis plenitudine, qua ſatis differt ab alijs. 2. quæſt. 7. Puto. vbi dicitur. Quis neſciat illum Apoſtolatus principatum cuilibet Epiſcopatui præferendum 80. diſt. In illis. Quoniam nec inter Apoſtolos par fuit inſtitutio, ſed vnus præfuit omnibus.

Circa illa autem, quæ ſunt iuriſdictionis, duo eſt conſiderare, & iuriſdictionis acceptionem, & iuriſdictionis executionem. Si conſideremus iuriſdictionis acceptionem illam à Chriſto in Apoſtolis prædeceſſoribus ſuis acceperunt Epiſcopi, & non alio medio niſi ſacramento conſecrationis, & confirmationis ſuæ electionis, quemadmodum Papa ſuam in Petro à Chriſto accepit immediatè, & non alio medio, quàm ſacramento conſecrationis aut electionis. Et hanc habent, quo ad ſubſtantiam poteſtatis in eiſdem, quæ pertinẽt ad regimen Eccleſiæ ſecundum edicta diuinæ legis, licèt non quo ad vſus amplitudinem. quoniam Papa poteſt ea vti non ſolùm in propria, ſed in cuiuslibet Epiſcópi diœceſi per vniuerſum mũdum cum opus fuerit. quo ad hoc enim eſt omnium iudex immediatus. 9. quæſt. vlt. §. Sola Romana Eccleſia ſua auctoritate valet iudicare de omnibus, de ea nulli iudicare permittitur. Vbi & in capitulis ſequentibus multa de excellentia põteſtatis Papæ. Ipſe etiam poteſt facere edicta vniuerſalia, quæ omnes vbique aſtringunt, in quibus nullam Epiſcopi habẽt iuriſdictionem, niſi quatenus eis committitur à Papa, & in iure edito ab ipſo eis conceditur. Epiſcopi verò ſtatuta non poſſunt facere ligantia aliquos extra proprias diœceſes. In quibus etiam Papa plenam habet iuriſdictionem. Si verò conſideremus iuriſdictionis executionem, ſic dico ꝙ Papa habet iuriſdictionem limitandi alijs ſuam & ſibi reſeruandi, ſecundum ꝙ opus ſibi viſum fuerit. Et licèt Epiſcopi habeant poteſtatem nõ à Papa, ſed immediatè à Chriſto tàm eam, quæ eſt ordinis, quàm eam, quæ eſt iuriſdictionis in ordinãdo Eccleſias ſecundum inſtituta legis diuinæ, tñ

iuriſdi-

iuriſdictionem in ordinando Eccleſias ſuas ſecundum edicta à Papa inſtituta, & in reſumendo ea, quæ Papa ſubtraxit, habent à Papa, & à Deo mediante Papa. Quod ergo arguitur primo, ꝙ omnes ſunt ſponſi Eccleſiæ: ergo immediatè gerunt vicē Chriſti, verum eſt de quolibet Epiſcopo reſpectu Eccleſiæ diœceſis, reſpectu cuius habent poteſtatē aliquam à Chriſto immediatè, aliquam Papa mediante, vt dictum eſt. Solus tamen Papa eſt ſpōſus vniuerſalis Eccleſię vice Chriſti. Propter quod habet vniuerſalem poteſtatem ſuper omnes ſecundū prædictum modum.

Ad primū principale.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum, ꝙ Iacobus tulit ſententiam poſt Petri admonitionem ipſo Petro præſente: Dicendum, ꝙ hoc non fecit quaſi habens etiam in ſua ciuitate parem poteſtatem cum Petro: Petrus enim ſi voluiſſet Iacobo ſilentium impoſuiſſet, & propria auctoritate ſententiam illam protuliſſet, ſed quia congruū eſt & decens, vt quilibet ſuperior pmittat gaudere inferiorem ſua poteſtate ordinaria & vbi eam habet exercere, niſi rationabilis cauſa ſubſit, quare debet inferiori ſubtrahere eius executionem, & eam ſibi aſſumere: idcircò Petrus permiſit Iacobo in ſententia illa proferenda, vti iure ſuo. quod non arguit, quin Petrus in eadem ſententia proferenda pinguius ius habuerit.

Comment. in Quæſtionem XXII. quæ eſt,

Vtrum poteſtas Epiſcoporum ſit à Chriſto immediatè, an mediante Papa.

IN titulo, loquendum eſſet de poteſtate Epiſcoporum; ſed quoniam id declaratur in corpore, ſuperſedendū. Hoc vnum ſit in præſentia dictum, ꝙ ſermo eſt de poteſtate ſimpliciter, non diſtinguendo, quoniam diſtinguitur in corpore.

In corpore igitur habetur diuiſio, & ſubdiuiſio, & iuxta membra concluſio triplex, quæ omnia ita diſponi faciliter poſſunt, diſtinguentes de poteſtate ſic.

Poteſtas aut

Ordinis eſt — *Iuriſdictionis eſt, quæ conſideratur vel quo ad* — *Acceptionem.* — *Executionem.*

Prima concluſio. Poteſtas Epiſcoporum immediatè eſt à Chriſto.

Secunda concluſio. Poteſtas Epiſcoporum īmediatè eſt à Chriſto.

Tertia concluſio. Poteſtas Epiſcoporum immediatè eſt à Papa.

Prima concluſio probatur ex ſacris can. & gloſ. vt patet in litera quæſtionis.

Secunda concluſio probatur. Quia talis poteſtas accepta eſt Epiſcopis in Apoſtolis, non alio medio, quàm ſacramento conſecrationis, & confirmationis, quemadmodum etiam & ipſe Summus Pontifex.

Tertia concluſio patet ex plenitudine poteſtatis eius in ordinando omnes Eccleſias ſupra omnes Epiſcopos, &c.

Not. ꝙ ordinatio Eccleſiarum duplex eſt. alia quidem ſecundum edicta, atq; leges humanas, alia verò ſecundum leges humanas Eccleſiaſticas, inſtitutas à Papa. Quantum ad primam ordinationem, immediatè à Deo habent Epiſcopi poteſtatem, ſed quantum ad aliam ordinationem nequaquam. Cætera autem clara videntur.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum Sacerdos habens competens beneficium poſſit alij deſeruire pro lucro temporali.

Arg. prin.

CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ ſacerdos habens competēs beneficiū non pōt alij deſeruire pro lucro tpali, quia hoc eſt cupiditatis.

In oppoſit.

In contrarium eſt conſuetudo ſacerdotum.

Reſponſio.

Dicendum, ꝙ talis ſacerdos, aut vocatur à prælato ſuo ad deſeruiendum beneficio tempore, quo caret proprio deſeruitore, & hoc propter ipſius beneficij neceſſitatem, aut ingerit ſe propter quæſtus commoditatem. Primo modo dico, quòd poteſt, & licitum eſt ei, & meritorium beneficio alij deſeruire, & pro labore emolumentum percipere, & in vſus pios conuertere. Si ſecundo modo, aut appetit quæſtū, vt lautius viuat, aut vt pauperes paſcat. Si primo modo, dico quòd non poteſt ſine peccato, nec licèt ei, quia & de proprio beneficio non licèt cuiquam plus accipere, q̄ neceſſaria ad ſtatum perſonæ, quia quo ad alia diſpenſatio ſibi credita eſt: in hoc enim miniſtri Eccleſiæ diſpenſatores pauperum dicuntur eſſe. Vnde quòd lautius viuendo abūdantius expēdunt, in hoc pauperes defraudant. dicente Ber. in Epiſt. ad Henricū Senoneñ. Archiep. Clā. aut nudi clamāt famelici, cōquęruntur & dñr, noſtrū eſt, qđ effūnditis, nobis crudeliter ſubtrahitur qđ inaniter expenditis, noſtris neceſſitatibus detrahit̄ qcquid accedit veſtris vanitatibus. Si verò appetit pro lucro tpali deſeruire in alio beneficio, vt pauperes paſcat, aut ergo magna neceſſitate vrgent̄ pauperes, & nō inueniunt ſubſidiū, aut non. Si primo modo, bene pōt, q̄a nō ſolū licitū eſt, ſed ſūmmè meritoriū. tali. n. de cauſa vendi pn̄t Eccleſiæ vaſa. Secundo modo ēt ſi liceat facere, melius tñ eſſet tpe, quo alteri beneficio vacaret, ſi orationi & contemplationi in ſuo loco & beneficio vacaret. talis. n. actio non debet eſſe in deſiderio voluntatis, ſed ſolūmodo in miniſterio neceſſitatis. Per dicta patet ad primum.

Ad argu. In oppoſit.

Ad ſm̄ ꝙ cōſuetudo ex parte p̄latorū inſtituētiū ſacerdotes in alio beneficio, nō eſt, niſi pp illius neceſſitatē, & ideo bona, & approbanda, licèt cupiditas ſacerdotū, quę ad hoc eos trahit, ſit reprobāda.

Comment. in Quæſtinoem XXIII. quæ eſt,

Vtrum ſacerdos habens competens beneficium poſſit alij deſeruire pro lucro temporali.

TITVLVS ſatis clarus. Immò experientia dignoſcitur id fieri. Nam accidit, ꝙ ſepè curati accedunt ad officiũ, &c. In corpore quatuor concluſionibus ſatisfit quæſito naſcentibus à diuiſione, & ſubdiuiſionibus ſic.

Sacerdos huiuſmodi aut

- *Vocatur à prælato ſuo ad deſeruiendum beneficio in tempore, quo caret ſuo ſeruitore.*
  - *Prima concl.* Poteſt, & meretur.
- *Se ingerit propter quæſtum. Quod facit, vel vt*
  - *Pauperes paſcat, & tunc aut*
    - *Magna neceſſitate vrgentur pauperes, & non inueniunt ſubſidium.*
      - *Secunda concl.* Poteſt, & etiam meretur.
    - *Non vrgentur tali neceſſitate, &c.*
      - *Tertia concl.* Non poteſt, ſed demeretur.
  - *Lautius viuat*
    - *Quarta concl.* Non poteſt, ſed peccat.

Prima concluſio non probatur ab Auctore, quia habetur tanquam nota, ac manifeſta.

Not. autem, ꝙ probari poteſt ex eo, ꝙ vnus, & idem actus non poteſt eſſe meritorius, & demeritorius. ſi ergo hoc opus eſt meritorium, ſequitur, quod non peccat, qui illud facit.

Not. ꝙ meritum ſtat in ſeruitio, in tempore, quo neceſſarium eſt, quia eſt opus charitatis, atque amplius opus obedientiæ. Quæcunque autem fiunt ex charitate, & obedientia, meritoria ſunt. Quòd autem propriè non peccet reſpicit emolumentum acceptum. Vbi ſciendum, ꝙ recipere emolumentum ex opere, de ſe nequaquam eſt illicitum, immò licitum, iuxta illud, dignus eſt operarius mercede ſua. & ſi fiat illicitum, hoc eſt ex circunſtantia, vt patet in alijs concluſionibus. In hoc autem caſu circunſtantia nequaquam facit illud illicitum.

Not etiam pro eo, quod tetigimus in titulo, ꝙ tunc accedere debet, vel ſe ingerere, ſeu vocatus apertè, ſeu interpretatiuè, qñ ſua propria Eccleſia nõ pateretur detrimẽtũ. Prima. n. charitas à ſeipſo incipere debet. &c. Vocatio tñ prælati cũ ſana diſcretione præferatur.

QVAESTIO XXIIII.

Vtrum Sacerdos poſſit abſoluere Parrochianam ſuam, cum qua peccauit, nec illa poſſit ad alium ire ſine eius obtenta licentia.

Arg. prim. CIRCA tertiũ arguitur, ꝙ ſacerdos poſſit abſoluere parrochianam ſuã cum qua peccauit, nec ipſa alium adire ſine eius licentia, quia ex peccato ſuo non amiſit poteſtatem ſuper Parrochianam.

In oppoſit. Contra. ſacerdos non põt minuere virtutem ſacramenti, ſed minueret ſi eã audiret & abſolueret, quia cõpellendo eam nõ poſſet adire alium, & ſic tolleret eius erubeſcentia, quæ eſt magna pars ſatiſfactionis, quæ eſt vna pars principalis pęnitẽtię. Quin ſacerdos licèt eſſet perſeuerans in peccato ſuo, ſi illa verè pœnitens cõfiteret ei, poſſet eã audire & abſoluere, de hoc nulla eſt dubitatio, quare & multò fortius ſi ipſe eſſet verè pęnitẽs & correctus. Sed an ipſa ſi velit alteri confiteri, teneat ab ipſo licẽtiam petere, & an illo licentiam denegante ipſa non obtenta licentia poſſit alterum adire, de hoc eſt dubitatio.

Reſponſio. Et eſt dicendũ, ꝙ quouſq; permittit ab Eccleſia in ſuo ſeruitio, nullam põt habere excuſationẽ pp quã non dẽt licentiã petere ab illo, ſm̃ ſtatutũ cõcilij generalis. Oĩs vtriuſq; ſexus, niſi fortè ſentiẽs ſe fragilẽ timet, ꝙ in petẽdo debeat eã ſollicitare. Si aũt petierit, & ille denegauerit, aut ergo timet de ſollicitatione ad recidiuũ, cognoſcens fragilitatẽ ſuã, & illius, aut nõ, ſed confidit, ꝙ ipſe benè ſit correctus, neç ei eſt periculum de confitendo illi. Si primo modo, nullo modo debet ei confiteri, ſed adire pęnitentiariũ, vel aliquẽ habẽtẽ abſolutè poteſtatẽ ſuperioris, & illi cõfiteri, vel ab illo petere licentiã confitendi alieno ſacerdoti, nõ tñ ſic cauſam exprimere, vt poſſit per hoc quoquo modo ſacerdotem ſuũ infamare. Sin aũt, arbitror ꝙ petita licentia, & non obtenta poterit alterum adire.

Ad argumentũ in oppoſitũ ꝙ diminueretur virtus ſacramenti pœnitentiæ per ſubtractionem verecundiæ: Dicendũ ꝙ quædam ſunt in pęnitẽtia, quæ ſacramento pœnitentiæ ſunt eſſentialia, & de eius integritate, vt cõpetens contritio, integra confeſſio, conueniens ſatiſfactio. Si quo ad aliqđ horum minueretur ſacramentum pœnitẽtię in ipſam audiendo & abſoluendo, tũc nihil poſſet agere circa illam. Alia verò ſunt, quæ ſunt accidentalia ſacramento pœnitentiæ, vt acerbiſſima cõtritio, & oĩum circũſtantiarũ nõ aggrauantiũ confeſſio, & in ſummo ſatiſfactio. Siquid aũt horum deficiat, non ex hoc diminuitur virtus ſacramenti, & effectus eſſentialis & principalis, qui eſt peccatorum ablutio per gratiæ collationem, licèt diminuatur effectus eius ſecundarius, qui eſt remiſſio, vltra quam ſe extendit per ſe virtus ſacramenti, & tale diminuens eſt verecundiæ ſubtractio. *Ad arg. in oppoſ.*

Com-

Comment. in Quæſtionem XXIIII. quæ eſt,

Vtrum ſacerdos poſſit abſoluere parrochianam ſuam, cum qua peccauit, nec illa poſſit ad alium ire ſine eius obtenta licentia.

IN titulo not. ꝙ quæſtio hæc duas partes habet. altera eſt, Vtrum abſolutè ſacerdos poſſit abſoluere parrochianam ſuam, cum qua peccauit. Altera eſt, vtrum illa poſſit alium adire confeſſarium ſine illius licentia. & hæc pars partitur in duas, vt intelligatur ſine licentia non petita. Secundò ſine licentia petita, ſed non obtenta.

In corpore de prima quæſtione concluſio eſt, quod ſacerdos poteſt abſoluere &c. ſi tamen illa pœnitens eſſet. Et quidem concluſio hæc nota eſt apud omnes, &c. vera eſt. Et probari poteſt per hoc ꝙ valida eſt ipſa confeſſio, quod probatur à Soto in 4. ſententiarum. in diſt. 18. quæſt. 4. art. 3. Vbicunque adeſt materia, forma, intentio, ac iuriſdictio confeſſio eſt valida, in hac autem id ſupponitur, igitur, ſed de ſecunda quæſtione eſt multiplex concluſio, nempè quincuplex, diſtinguendo ſic, &c. diſponendo.

Parrochiana huiuſmodi aut

- *Petit licētiam, & tunc aut*
  - *Obtinet eam.* — *Prima concl.* Poteſt, & debet alteri confiteri.
  - *Non obtinet & tunc aut*
    - *Timet de ſollicitatione ad recidiuum, ſuā & illius agnoſcēs fragilitatem.* — *Secunda concluſ.* Debet alteri confiteri, & conſequenter poteſt.
    - *Non timet, & cæt.* — *Tertia concluſ.* Nec poteſt, nec debet alteri confiteri.
- *Non petit, & tunc aut*
  - *Timet ſollicitari petendo.* — *Quarta concluſ.* Poteſt alteri confiteri.
  - *Non timet.* — *Quinta concl.* Non poteſt alteri confiteri.

Sic ex Auctore ſolutionem quæſtionis huius credimus haberi. Eſt autem dubitatio circa ſecundam, & quartam concluſionem, quia quantum ad ſecundam, Sotus ex D. Thoma vult potius confitendum laico, quam alteri ſacerdoti, non obtenta licentia, nec habito ad ſuperiorem recurſu. Quod vtique quicquid ſit de hac opinione, videtur prorſus abſonum, tùm quoniam confeſſio facta laico nulla eſt, quantum ad ſacramentum, &c. laicus in nullo caſu habet auctoritatem abſoluendi, tùm quoniam ſi poteſt laico confiteri, multò fortius ſacerdoti, qui ſaltem ex ordine habet ius abſoluendi, &c. maximè ſacerdoti approbato communiter.

Amplius recurſus ad ſuperiorem quomodo haberi poteſt abſque periculo infamandi proprium ſacerdotem, vel ſeipſam? Id autem caueri prorſus debet. Vnde id aduertit præſertim Auctor, quòd ita exprimere debet pœnitens peccatum ſuum, & cauſam, &c. ne infamet ſacerdotem proprium.

Quantum verò ad quartam tametſi eam recipiant Hoſtienſis. Pal. Richardus loco citato q. 3. art. 3. Syluest. in verb. confeſſor. 1. §. 6. Adrian. q. 5 de confeſſ. dub. 3. vbi ponit datum caſum. Et videtur magiſt. &c. Sotus tamen eam impugnare conatur, inter quas primo loco ponit eam, quo modo diximus ex D. Thoma. vt dicit & ad ſuam ſententiam trahere conatus Marſil. & Gaetanum.

Secundò arguit, quoniam inquit, talis concluſio contraria promptiſſimam anſam fingendi malitiam, & periculum in proprio Sacerdote, vt illo colore poſſit alium ſibi eligere, quem libuerit. Multo ergo minus inconuenit, vt ſimili caſu homo ſine confeſſione maneat, quàm hanc occaſionem offerre à firmo Eccleſiaſtico ordine deuiandi.

Tertiò. quia eadem, inquit, tunc ratione idem fieret in caſibus reſeruatis, videlicet ſic Epiſcopo reſeruante idem appareret periculum, neque vellet facultatem alteri concedere abſoluendi, poſſet ſubditus eoſdem caſus alteri confiteri, &c. ab ipſis abſolui, & ſic vana eſſet reſeruatio.

Hæc Sotus. Vbi adnot. ꝙ Sotus ideò hæc præſertim habet, quia vt ibi apparet latius accipit concluſionem, cum nos quanto preſſius poteſt accipiamus. Et quidem nos in noſtra concluſione accipiamus, non malitiam fingendi, vt ſupponit Sotus in ſecunda ratione, ſed timorem ex experientia, quo circa iam reſponſum ſit.

Ad ſecundum diceremus nos pro nobis tantùm. Quod ex ſuppoſitione, quam format Sotus nihil noſtræ concluſioni nocet. Quippè ſupponatur in illa ratione, ꝙ fingatur malitia, & periculum, vt illo colore. In concluſione verò rectus ſupponitur timor, vt dictum eſt.

Ad tertium dicerent Hoſtienſis, atque illi cœteri, quòd ſi fingeretur huiuſmodi periculi timor, &c. non eſſet cum certa experientia, vt dictum eſt, ſupponendo, ꝙ Epiſcopus peccauerit cum illa. &c. Quòd vel intelligitur de reſeruatis, vel quod peccauerit in non reſeruato, ſi in reſeruata cecidit, amiſit, & perdidit ius retinēdi, &c. & quidem in hoc caſus ſupponi debet.

Nos verò diceremus quaſi ſimiliter, Sed primò notaremus ꝙ non eſt ſimilis ratio, niſi ſupponamus, ꝙ Epiſocpus commiſerit peccatum reſeruatum. Vt eſto caſus. Epiſcopus peccat cum moniali. Monialis tempore confeſſionis v. g. à proprio ſacerdote abſolui non poteſt, quia ſit reſeruatum Epiſcopo tale peccatum. tūc diceremus interpretatiuè caſum factum eſſe ſimplicem, quoniam peccando Epiſcopus ſicut relaxat ius pro ſeipſo, interpretatiuè relaxat pro alio. Relaxare autem videtur ius pro ipſo, quia facit illud, ꝙ nè præſertim fieret, ſibi reſeruauit, nec eſt dicendum, ꝙ illi legi ſubditus non ſit, ſiquidē ſi non eſt, in quantum non habet alium ſupra ſe habentem tantùm Auctoritatem abſoluendi, eſt tamen ſubditus grauitati maiori delicti ob circunſtantiam reſeruationis. quo fit vt relaxare videatur ius pro ſeipſo, quia dat auctoritatem ſacerdoti inferiori ipſum abſoluendi, quo facto interpretatiuè videtur relaxare ius etiam pro moniali.

QVAESTIO XXV.

Vtrum iudex ſæcularis aliquem poſſit cogere ad aliquid confitendum, ad quod ſequitur mors alterius.

Arg. prim. CIRCA quartum arguitur, ꝙ iudex ſæcularis neminem poteſt cogere ad confitendum aliquid ad quod ſequitur mors alterius. quoniam in hoc committitur frequenter mortale peccatum, puniendo iniuſtè innocentem, quia frequenter ſperando citò euadere pœnas, accuſant innocentes.

In opposit. In contrarium eſt iudicum ſæcularium conſuetudo. *Reſponſio.* Si liceat pœnis extorquere ueritatem à teſte uel accuſatore, & quomodo, ſecundum ꝙ notatur. 5. quæſt. 7. ſuper cap. Illi qui. de hoc nihil ad præſens. Sed quęſtio eſt de illis, qui morti ſunt adiudicati, uel in uinculis ſeruantur condemnati, à quibus iudices per pœnas nituntur exquirere complices ſuos malè factores, utrum liceat hoc iudicibus. Et eſt dicendum, ꝙ talium complicium facta, aut ſunt omninò occulta, & non ſunt ſuper factis ſuis in iudicium uocati, aut tanquàm infamati ſuper factis ſuis ad iudicium ſunt uocati, quia diffamati ſunt. Si primo modo, nullo modo debent eos ad confitendum ſic occulta cogere per pęnas, quia prodere ſic occulta peccatum mortale eſt, & mortaliter peccat quicũque alium ad mortaliter peccandum compellit. Vnde tales nullis pœnis compulſi debent talia confiteri, & debent ſacerdotes hoc inhibere, qui audiunt eorum confeſſiones. Si uerò ſunt propter famam uocati ad iudicium, arbitror quòd ſuper illis certis articulis, qui eis imponuntur à iudice, ſi præſumeret, quòd abſque pęnis non uellent dicere ueritatem, poſſet eam pœnis extorquere. Vt ſecundum quod dicitur in prędicto capitulo, dum pœnis corporalibus ſubijciuntur, quæ geſta ſunt fideliter, & ueraciter exprimantur. ſed non ad hoc ut iſti ſint teſtes, & dictis eorũ aliquis condemnetur, ſed ut ex hoc præſumptio aliqua debeatur.

Per hęc patet ad primum, dicendo quòd ex eorum cõfeſſione nunquàm debet ſequi mors. immò iniquus eſſet iudex, qui propter talium confeſſionem aliquem morti addiceret, ſiue eſſet innocens, ſiue nocens, niſi aliter conſtaret facinus iudici, & ei illa confeſſio aliquam pręſumptionem daret. *Ad arg.* Nam plerique ità tormenta contemnunt, ut exprimi ueritas ab eis nullo modo poſſit. Alij potius mentiri, quàm pati tormenta nolunt, & ſanctius eſt impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare.

Ad arg. in oppoſit. Ad ſecundum, quòd ſi iudices ſeruant conſuetudinem ſecundũ modum iam tactum, puto quòd bona eſt, aliàs autem eſt corruptela.

Comment. in Quæſtionem XXV. quæ eſt,

Vtrum iudex ſæcularis aliquem poſſit cogere ad aliquid confitendum, ad quod ſequitur mors alterius.

TITVLVM intellige de illis, qui, captiui cum ſint, interrogantur de illis complicibus, vt nouiſſimum eſt fieri ſolere, vt ab Auctore declaratur.

In corpore concluſio duplex à duobus membris diſtinctionis oriens. Eſt autem diſtinctio.

Complicum facta ſunt vel

Omninò occulta, & non ſunt ob huiuſmodi vocati in iudicium.	*Non omninò occulta ſed & vocati ſunt in iudicium ob huiuſmodi.*
Prima concluſio. Iudices non debent cogere, nec poſſunt.	*Secunda concluſio.* Poſſunt iudices cogere.

Prima concluſio patet, quia reuelare occulta, vel quærere, ſeu cogere ita, vt reuelentur, peccatum mortale eſt. Id aũt non licet.

Not. ꝙ id tamen faciens iudex, puniendo eos, quos prodidit quis hoc facto, ipſe condemnat non accuſatum, quod nequaquam licere iudici dicit D Thom. 22. q. 67. art 3. Primo autem art. qõ. 70. videtur habere hanc eandem concluſionem, ꝙ nempè ſuper occultis, de quibus non præceſſit infamia, non tenetur quis teſtimonium ferre. Addendum autem, ꝙ iudex non poteſt cogere quempiam ad faciendum, nullo iure tenetur. Et certè in quolib. 4. ipſe dicit, occulta ſoli iudicio diuino relinquenda ſunt, quod ante dixerant Diui Hieronymus, & Gregorius.

Secunda concluſio probatur per illud 5. quæſt. ſuper illud cap. Illi qui.

Not. verba canonis. Replicanda eſt ſolicitè veritas. Quam ſpontè prolatam in illis vox habere non poteſt, hanc diuerſis cruciatibus è latebris ſuis religioſus tortor exigere debet, vt dum corpora pœnis ſubijciuntur, quæ geſta ſunt, fideliter, & veraciter exquirantur.

QVAESTIO XXVI.

Vtrum condemnatus morti licitè poſſit abire, ſi tempus, & locum habeat.

Arg prima. SEQVVNTVR quæſita circa homines ſubditos. Et quærebatur vnum circa ſubditos ſæculares, & plurima circa ſubditos Eccleſiaſticos. Illud vnum erat, vtrum condemnatus morti licitè poſſit abire ſi tempus, & locum habeat. Et videtur ꝙ non, quia cui non licèt ſubtrahere minus, nec maius. corpus condemnati eſt maius quid iudicis, quàm alia res temporalis. ſed non licèt damnato iudici ſubtrahere quancunq; aliam rem. ergo nec licitum eſt ei ſubtrahere illi corpus ſuum, ſubtraheret autem ſi abiret. ergo &c.

In oppoſit. Contra. cum iſte abeundo vitam ſuam poſſet ſaluare, remanendo occaſionem occidendi ſe daret, quod nulli licèt. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ plures habere poteſtatem ſuper eandem rem diuerſis reſpectibus non eſt inconueniens, vt ꝙ vnus habeat in eam proprietatem, & alius vſum. & ſecundum hoc diuerſimodè quilibet eorum poteſtate ſua vti poteſt ſuper illam rem, dũ tamen non fiat hoc in læſionem alterius. Sunt autẽ quatuor per ordinem ſe habentia, ſecundum quæ ſuper eandem rem diuerſas poteſtates diuerſi habere poſſunt diuerſimodè, quæ ſunt, fas, licitum, ius, neceſſitas, & includitur ſemper prius in poſteriori. Fas eſt æquitas naturalis qua quiſque poteſt vti re alterius abſque damno & incommodo illius. vt enim dicitur decretorum diſtinct. prima. §. Omnes leges. tranſire per agrum alienum fas eſt. i. æquum, cum ſubeſt cauſa, & innoxius eſt tranſitus. Licitum eſt, quod à lege indultum eſt, quo quis poteſt vti re aliena in aliquale damnum eius. In veteri enim lege licitum erat comedere vuas in agro alterius, ſed non exportare, & conterere ſpicas, ſed non falcem immittere. Ius eſt æquitas, quæ dat actionem rem vendicandi. Neceſſitas eſt opportunitas vtendi re aliena. Diſcipulos enim cum per ſegetes tranſeundo euellerent ſpicas & ederent, ipſius Chriſti vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt. vt dicitur de conſecr. diſtin. 5. Diſcipulos. vbi dicit Glo. Neceſſitas famis excuſat furtum. Dico ergo ad propoſitum, ꝙ ſuper corpus damnati ad mortem poteſtatem habet iudex ſæcularis capiendi, detinendi, & occidendi. Habet autem & ipſemet damnatus, quo ad animam poteſtatem ſuper idem corpus vtendi eo ad vitæ ſuæ in corpore cuſtodiam, in qua conſiſtit eius perfectio, ſine iniuria alterius. & hoc non ſolùm æquitate naturæ, quæ fas eſt circa rem alienam, ſed quæ licitum eſt, & non ſolùm licitum tanquàm à lege naturæ indultum in aliquale alterius præiudiciũ, ſed quæ ius eſt ſecundum legem naturæ, & non ſolùm ius, ſed in caſu neceſſitas exequendi ius ſuũ, ut ſi oporteret captiuum talem fame mori, niſi acciperet clam contra uoluntatem cuſtodis panem eius, in hoc habet poteſtatem, & ius, atque neceſſitatem utendi corpore ad panem capiendum, & ueſcendum. & fit hoc ſine læſione alterius, quia neceſſitas facit commune, quod erat proprium, ut iuſtè occupanti concedatur. Sic dico in propoſito, ꝙ iudex non tantum iuris habet ſuper corpus damnati, quin & ipſemet dãnatus ſimiliter ius habeat ſecundum animam. quantum enim habet ille iuris in detinendo & occidendo: tantundem & plus habet iſte in abeundo cum poterit, & uitam cuſtodiendo. & etiam plus iuris habet, quia iudex non tanta neceſſitate compellitur eum detinere, aut occidere, quanta neceſſitate propter iuſtum metum mortis compellitur damnatus, ꝙ ſibi prouideat, ne uitam & perfectionem ſuam in corpore amittat, quia ſi in hoc nõ prouideret, ſi poſſet inuenire locũ, & tempus, ut ſi fortè eſſet ſine uinculis, & oſtia eſſent aperta, nec adeſſet impedimentum abeundi, & per hoc uitam ſaluandi, ſuiipſius homicida eſſet non prouidendo ſibi ſicut deberet. Et ſecundum hoc concedendum eſt ſecundum argumentum.

Ad primum principale, ꝙ non licèt damnatum ſubtrahere quancunq; aliam rem, quare nec corpus ſuum. Ad argu. principale.

Dicendum, ꝙ falſum eſt, quoniam quancunq; rem neceſſariam ad cuſtodiam uitæ ſuæ poſſet ei ſubtrahere, dum tamen eius ſubtractio non uergeret in præiudicium iuris, quod habet iudex in corpus illius. Si enim, ut dictum eſt, exiſtens in uinculis neceſſe haberet mori fame, niſi ſubtraheret ei panem, hoc liceret ei, quia hoc nullo modo uergit in præiudicium iuris, quod habet in detinendo uel occidendo. Quare cum ſubtractio corporis neceſſaria ſit animæ ſuæ ad uitæ ſuæ cuſtodiam, quã facit abſque omni præiudicio poteſtatis, quam habet iudex ſuper corpus eius, quando ſentit, ꝙ corpus non eſt in uinculis, & ꝙ oſtijs apertis nullum reſtat obſtaculum, ideò in tali caſu licèt corpus ſuum ſubtrahere utendo iure ſuo, ſicut in alio caſu liceret ſubtrahere panem iudicis.

Ad cuius intellectum ſciendum eſt, ꝙ ſupra rem aliquam dupliciter haberi poteſt poteſtas ſiue ius. Vna quo ad proprietatem in ſubſtantia rei. Alia quo ad uſum in actione aliqua exercenda circa rem. Primam poteſtatem, aut ius nullatenus habet iudex ſæcularis ſuper corpus damnati, plus quàm ſuper animam illius, ſed ſecundam tantùm, quæ conſiſtit in tribus, ſcilicèt in corpus capiendo, in uinculando ſiue incarcerando, & in occidendo.

Poteſtatem autem quo ad proprietatem in ſubſtantia corporis ſola anima habet ſub Deo, & tenetur ius ſuum in hoc cuſtodire abſque iniuria alterius, quod cuſtodiret in præiudicium,& iniuriam iudicis, ſi cum exiſteret corpus in vinculis, aut in firmata cuſtodia, vt abiret vincula diſrumperet,aut carcerem. Propter hoc enim durius puniendus eſſet ſi contingeret ipſum capi, quia de iure poteſtatem habet eum vinculandi,& claudendi in carcerem,quo.ſ.ad actum vinculationis,& clauſionis. Et ideò non ſine iniuria in iudicem rumperet vincula,aut carcerem,ſicut cum eſt iudex in actu occidendi ipſum, iniuriaretur iudici ſi rebellaret percutiendo ipſum,aut ab actu ſuo eum impediendo. immò debet patienter ſuſtinere, vt circa corpus exerceat actum iuſtitiæ, licèt fortè ſecundum iura ciuilia licitum eſſet, quocunque modo ſanguinem ſuum defendere. Si tamen iudex damnatum dimittat in carcere ſine vinculis, & negligat firmare carcerem in quo eſt damnatus,& ſic omittat exercere circa ipſum ius, quod habuit, quia nec occidit nec detinet, abſque omni iniuria iudicis, qui nullum ius habet in ſubſtantiam corporis, poteſt corpus ſuum abducere.quemadmodum ſiquis ſepiat agrum ſuum, non licèt quemquàm tranſire per agrum illius ſepem rumpendo, quia quo ad hoc non eſſet ei licitum, quia eſſet in præiudicium iuris alterius, qui de iure potuit ſepire agrum ſuum. Si tamen ſeptus non fuerit,licitum eſt per agrum tranſire eo modo, quo prius dictum eſt. Et quod plus eſt, ſi præcipiat ei iudex ne carcerem exeat, ſi tamen non oporteat, quod vincula vel carcerem diſrumpat,vel quicquàm conſimile faciat, in quo circa ipſum ius habet, in illo ei obedire non debet, quia nec poteſtatem hoc præcipiendi habet,quia in animam eius nihil de iure habet, nec in corpus, niſi vel corporaliter capere, vel corporaliter vinculis, vel clauſura detinere vel occidere, ita quod ſi neutrum horum circa corpus illius faciat, ius ſuum exercere omittit, & ideò ſine omni eius iniuria poteſt anima exercere in corpus, quod ſuum eſt. Per hoc enim ille nó amittit ius ſuum, quia poteſt recapere inuentum in iuriſdictione ſua, & detinere, & occidere ſicut prius. Sed ſi non exercendo ius ſuum,anima exercente,quod potuit & debuit, à iure ſuo alienatur,hoc negligentię ſuę imputetur.

Comment. in Quæſtinoem XXVI. quæ eſt,

Vtrum condemnatus morti licitè poſſit abire, ſi tempus, & locum habeat.

IN titulo, quoniam videmus aliquando id accidere, quod qui in carcere miſſi fuerunt, vincula, & carceres frangunt & fugiunt, quærimus an Auctor intelligat de his, an potius de his, qui inuenientes oſtia carceris aperta, & vincula facta fugiunt nullam prorſus violentiam faciendo. cui quæſito reſpondemus. quod vtranque quæſtionem terminat Auctor. Et quidem in corpore quæſtionis ſecundam. In reſponſione vero ad argumentum primam.

In corpore igitur quæſtionis eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito. ſ. quod de iure licitum eſt abire, & non ſolùm licitum, ſed & fas eſt, & de iure eſt, & neceſſitas eſt aliquando.

Declarat Auctor hanc concluſionem manifeſtando illa quatuor. Fas, licitum, ius, & neceſſitas, atque amplius manifeſtando quomodo ſi iudex habet poteſtatem ſuper corpus damnati, etiam damnatus habet de iure naturæ, quo ad animam poteſtatem ſuper corpus proprium.

Probatur concluſio, quod ſit de iure naturæ licitum. De iure naturæ eſt licitum,& fas vti re aliena abſque alterius damno,& incommodo, ergo multò magis vti re ſua; ſed qui fugit inueniens oſtia aperta,& vincula fracta vtitur re ſua, ſine præiudicio alterius igitur &c. Maior patet manifeſtiſſime. Minor verò probatur, quo ad primam partem, quia corpus eſt animę, & anima vtitur corpore, dum iubet id abire.

Probatur quo ad ſecundam partem quoniam quicunque habet huiuſmodi opportunitatem fugiendi non facit iniuriam iudici, niſi quia violenter fugit, ſed hoc non ſupponitur.

Probatur quo ad neceſſitatem. Vnuſquiſque tenetur de neceſſitate naturæ ſine alterius præiudicio conſeruare vitam propriam. Sed huiuſmodi fugiens facit id, quod conſeruat vitam propriam ſine alterius præiudicio, igitur de neceſſitate naturæ. Maior patet,& minor probatur, quia ſi iudex habet ius occidendi, habet & condemnatus ſe ſaluandi, & non vergit in præiudicium, quia ſupponitur non facta violentia.

Quo ad aliam quæſtionem in reſponſione ad argumentum habetur concluſio negatiua.

Probatur, quia vergit in præiudicium iudicis, qui fecit quantum in ſe erat, vt detineret dignum morte, qui fecit violentiam.

Not. quod quantum ſpectat ad primam concluſionem ipſa videtur communis ex illo loco Eccleſiaſtic. 9. Longe eſto ab homine poteſtatem habente occidendi,& non viuificandi. Et videtur ſententia clara etiam D. Thomæ in 22. quæſt. 69. art. 4.

Difficultas autem eſt circa ſecundam concluſionem, quoniam ipſi contrariatur Caietanus 22. quæſt. 69. ſuper art. 3. & 4 Et Sotus etiam de iuſt.& iure.lib. 5. quæſt. 6. Quoniam inquiunt, hoc non eſt bellare iniuſtè contra iudicem, nec iudici reſiſtere,quę ſola faciunt fugam illicitam. Vt in art. 4 quæſt. dictæ manifeſtat D.Thomas. Armil.etiam in verb carcer § 4 & alij plures hos ſequuntur. Cum Auctore autem noſtro potiſſimum eſt Sylueſter, quem & plurimi ſequuntur.

Diceremus nos, in primis diſtinguendum eſſe de condemnato, quòd vel condemnatus eſt ad mortem iuſtè, vel condemnatus eſt iniuſte, ſi hoc ſecundum, profectò nè dum illi frangere licèt vincula,& carceres, ſed & iudici reſiſtere, atque cuſtodibus. nam ita procedendum eſt, ſic ut ageretur cum latronibus, quibus omninò reſiſtere licèt, niſi fortè naſceretur grauiſſimum ſcandalum, propter quod fugiendum iniuſtè condemnatus ſufferre mortem deberet. Quod totum colligimus etiam ex D. Thoma 22. quæſt 69 artic 4. Si verò loquamur de iuſtè condemnato, in primis hæc eſt communis concluſio. Quòd huiuſmodi iudici reſiſtere non debet. Reſiſtentia autem duplex eſſe videtur, directa, & indirecta. Directa quidem quando ipſi iudici perſonaliter fieret violentia. Indirecta verò quando fieret miniſtris,atque cuſtodibus, non videtur autem licita reſiſtentia ſiue directa,ſiue indirecta Cum autem frangere vincula ſeorſum non ſit reſiſtentia, neque directa, neque indirecta, illud ſequatur oportet, quòd ſeorſum accepta fractio carceris, ac vinculorum non ſit illicita taliter, vt ille, quo ad hoc peccaret mortaliter,

Cæterum

Cæterum diceret Auctor. Cur autem durius puniuntur, qui capiuntur poſt huiuſmodi fractionem? obuiarent alij dicentes, quòd ob damnum illatum propter fractionem, ad quod teneretur. Sed non videretur hoc ſufficere, quia hoc eſſet faciendum ſolum pauperibus, qui de bonis ſuis damno ſatiſfacere non poſſunt. Propterea dicendum. Quod ſi durius puniuntur, hæc punitio non videtur legalis, ſed voluntaria. Niſi ob aliquam circunſtantiam, vel edictum contra frangentes vincula, & carceres.

QVAESTIO XXVII.

Vtrum religioſus ſubditus, qui recipit à quodam aliquid in ſecreto non vergens in damnum cuiuſquàm, teneatur reuelare prælato ſuo petenti, vt ei reueletur.

SEQVVNTVR quæſita pertinētia ad ſubditos Eccleſiaſticos. Quorum quædam erant circa ſubditos religioſos, & quædam circa ſubditos non religioſos. Circa religioſos erant tria. Primum quo ad reuelationem commiſſi. Vtrum religioſus ſubditus, qui recipit à quodam aliquid in ſecreto non vergens in damnum cuiuſquàm, tenetur illud reuelare prælato ſuo petenti, vt ei reueletur. Secundùm erat de reuelatione peccati. Vtrum religioſus ſubditus ſciens ſecreto, & ſolus confratrem ſuum ſubditum peccato mortali peccaſſe, peccet reuelando illud prælato ſuo ante ſecretam admonitionem. Tertium erat de contractu matrimonij. Vtrum religioſus iam profeſſus de facto, qui iuuenis ante religionis ingreſſum, & ante omnem obligationem ad illam mulierem affidauit inflammatus amore venareo erga ipſam ſubſecuta carnali copula, in qua non habuit intentionem recedēdi à ſponſalibus, non tamen credit ſe conſenſiſſe in contractum matrimonij de præſenti: Vtrum inquam talis poſſit manere in religione cuſtodiēdo votum ſuum, an oporteat ipſum reuerti ad ſæculum, & illam ducere ſolenniter in vxoram, & pertractare maritali affectu ſi velit.

Arg. prin. Circa primum arguitur, ꝙ ſubditus ille non deber prælato ſuo petenti reuelare ſecretum ſibi cōmiſſum, quia hoc eſſet expreſsè & directè contra virtutem, quia contra fidelitatam, quæ eſt pars iuſtitiæ.

In oppoſit. Contra. Si aliquid eſt ex ſe licitum, habito præcepto de contrario ab illo cui obediēdum eſt, iam eſt illicitum religioſo, quia vt dicit Bern. qui profitendo ſe totum ſubdidit, nihil ſibi retinuit, q̄q̄ ergo licitum eſſet cuſtodire ſecretum, poſtquàm tamen prælatus ſubdito, qui ſibi nihil retinuit, reuelare præcipit non ſicut ipſe vult, ſed ſicut vult prælatus agere debet, illud ſecretum reuelando, & nullatenus occultando.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ religioſus in nulla religione voto ad alia ſe aſtringit, quàm ad licita, & honeſta ſecundum regulæ, quam profitetur, ſtatuta, & in his ſolùm tenatur ſuperiori ad obedientiam. ꝙ ſi illicita, & inhoneſta præcipere præſumpſerit, maximè diuinæ legi, & virtutibus, & bonis moribus cōtraria, nullatenus in illis obediendum eſt homini, ſed Deo, dicente Bern. in Epiſtola ad Adam monachum. Liquido apparet mala imperantibus nō eſſe parendum, præſertim dum prauis obtemperans Imperijs, in quo homini videris obediēs, Deo planè, qui omne, quod perperam agitur interdicit inobedientem te exhibes. Valde autem peruerſum eſt profiteri te obedientem in quo noſceris ſuperiorem propter inferiorem. i. diuinam propter humanam ſoluere obedientiam Quid enim? iubet homo, prohibet Deus, & ego audiam hominem, ſurdus Deo? Non. Vnde in talibus obedire homini nō eſt obedire, immò in non obediendo verius obedit. Quia ergo, vt procedit obiectio prima, ſecratum reuelare contrarium virtuti eſt, nullo modo tenetur ſubditus præcepto ſuperioris obedire, vt fidei commiſſum illi reueletur.

Ad argu. in oppoſit. Ad argumentum in oppoſitum, ꝙ aliàs licitum per præceptum fit illicitum, hoc ſolum uerum eſt de indifferentibus, & maximè, quæ pertinent ad profeſſionem, de alijs autem nequaquàm. Et ꝙ aſſumitur, ꝙ religioſus nihil ſibi retinuit, verum eſt de illis, quę pertinent ad ſuam profeſſionem, & obedientiam, cætera autem omnia uoluntati ſuæ liberè retinuit. Propter quod ſalus ſua, & dānatio dependet à ſeipſo, & nón à ſuo prælato.

Comment. in Quæſtionem XXVII. quæ eſt,

Vtrum religioſus ſubditus, qui recipit à quodam aliquid in ſecreto non vergens in damnum cuiuſquam, teneatur reuelare prælato ſuo petenti, vt ei reueletur.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore concluſio eſt negatiuè reſponſiua quæſitò, ſ. ꝙ non tenetur. Probatur. Religioſus &c. non tenetur prælato obedire in his, quæ ſunt contra virtutes, & ea, quæ honeſta, & licita ſunt. ſed qui reuelaret ſecretum petenti prælato, ageret contra id, quod virtutem eſt. Ergo &c. Maior propoſitio nota eſt ex verbis D. Bernardi in litera. Minor verò probatur ex primo argumento in fronte quæſtionis adducto.

Not. ꝙ non tenetur ſubditus religioſus obedire prælato ſuo, niſi in his, quæ ſunt regulæ explicitè, vel implicitè, quod communiter dicit doctor. & D. Thomas 22. quæſt. 104. art. 5. ad tertium, & alibi, & alij pariter, vt Sotus, de detegendo ſecretum. & ante ipſum D. Ant. Iam verò reuelare ſecretum non continetur in regula vllo modo.

modo. igitur &c. Et profectò quoniam non tenetur obedire ſubditus, niſi in quibus eſt ſubditus, in hoc 22. q. 69. artic. 3. hic non tenetur, quoniam non eſt ſubditus in hoc ratio eſt, quia religioſus per votum obedientiæ ſupponitur prælato ſuo, quantum ad generalem diſpoſitionem vitæ ſuæ, non autem quo ad omnes actus particulares, ex D. Thoma, quolib. 10. quæſt. 10. artic. 3. Nunc autem in propoſito hoc eſt actus particularis, igitur; quod inſinuare etiam apertè videtur Auctor in litera.

QVAESTIO XXVIII.

Vtrum Religioſus ſubditus ſciens ſecretò, & ſolus confratrem ſubditum peccato mortali peccaſſe, peccet reuelando illud Prælato ſuo ante ſecretam admonitionem.

Arg. primo. CIRCA ſecundum arguitur, quod reuelans peccatum confratris ante ſecretam monitionem peccat, quia ſicut medicus corporalis peccat ſubtrahendo medicinam qua facilius poſſet curare, ſic & ſpiritualis, ſed quilibet iuſtus circa peccatorem medicus debet eſſe ſpiritualis in corripiendo, & denunciando, ſed facilius curaret præmittendo ſecretam admonitionem, quia illa fortè curaret ſine famæ denigratione, quod nõ facit illam omittendo. ergo &c.

In oppoſit. Contra. In foro ſæculari proprium eſt Principis punire commiſſa baronum: Balliui verò ciuiũ: balliuus autem non peccat omittendo correctionem ciuis committendo eam Principi, qui vtilius poteſt illum corripere: ergo ſimiliter nec peccat frater omittendo ſuam correctionem committendo eam Prælato per denunciationẽ, qui ſalubrius poterit corripere illum.

Reſponſio. Dicendum, quòd cum ſecreta admonitio de emendatione peccati ſit pars fraternæ correctionis, qua ne procedat peccatum vſque ad ſcandalizantem infamiam, cor peccatoris ſubitò reuocatur, aut per confuſionem propoſitam ex peccati turpitudine, vel per pœnam comminatam ex peccati enormitate, & inde dicitur correptio quaſi cordis raptio: ſubitanea enim raptim dicuntur fieri: idcirco ſubitaneè, & ſtatim cum ſcimus peccatum proximi, ante omnia, & ante omnem reuelationẽ ſecretè debemus eum admonere, quia non poteſt eſſe tam modica reuelatio quin in ea incipiat ſcandalum, & ſuſpicio. Propter quod dicit Gloſſa ſuper illud Matthæi 18. Si peccauerit in te, &c. Hoc ordine vitare ſcandala debemus, & ſuper illud, Corripe inter te, & ipſum. Gloſſ. ne publicè correptus verecundiã perdat, qua perdita in peccato remaneat. Vbi intelligit publicè corripi quã alteri crimen reuelatur, in cuius præſentia corripitur. Aliter enim non eſſet expoſitio illius, Corripe inter te, & ipſum. Sed ſi crebra admonitione ſecreta correctus nõ fuerit, tunc primo debet aduocatis vno, aut duobus teſtibus corã illis corripi. Sed quis ſit modus in hoc obſeruandus quando ſolus conſcius ſum peccati, quia de peccato publico ad præſens non loquimur, de hoc eſt magna dubitatio an poſſim peccatum illud alteri reuelare neſcienti. Et videtur aliquibus, quòd ſi poſt ſecretã admonitionem non ſe correxerit, debet vni, vel duobus, de quibus præſumitur, quod poſſint, & debeant prodeſſe, peccatum illud reuelare, & fama negligi pro parte, vt conſcientia reparetur, & tunc ſecundo ſub teſtimonio illorum, vt prius corripere, ne omninò fama perdatur: & deinde ſi nõ corrigatur debet fama omninò negligi, & in publico debet prodi reuelatione facta eccleſię. Aliter enim negligeret proximi ſalutem, dicente Auguſtino in regula; Si petulantiam in aliquo veſtrum aduerteritis, ſtatim admonete, ne malè concepta progrediantur, ſed de proximo corrigantur. Sin autẽ & poſt admonitionem iterum id ipſum facere videritis, iam velut vulneratum prodat quicunque hoc potuerit inuenire: prius tamen & alteri, vel tertio demonſtret, vt duorum, vel trium teſtium poſſit ore conuinci, & competenti ſeueritate coerceri. Nec vos iudicetis eſſe maliuolos quãdo hoc indicatis, magis quippè innocentes non eſtis ſi fratres veſtros, quos indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis. Si enim frater tuus habet vulnus in corpore, quod velit occultari cum timet ſecari, nonne crudeliter à te ſimularetur, & miſericorditer indicaretur? Quãtò ergo plus debemus monſtrare, ne deterius putreſcat in corde? Sed dictum illorum non videtur poſſe ſtare, quia ſic reuelans non iam eſſet criminis corrector, quã proditor, dicente Auguſtino libro de verbis Domini, ſermo. 15. & habetur 2. quæſtione prima. Si peccauerit frater tuus in te, corripe eum inter te & illum ſolum, quare? quia in te peccauit, quid eſt in te peccare? tu ſcis, quia peccauit. Quia enim ſecretum fuit quando peccauit in te, ſecretum ſic cum corrigis, quod peccauit. & infra. Si tu ſolus noſti, tunc verè in te peccauit: nam ſi multis audiẽtibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit, quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit. & infra. Ergo ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus. Ipſa corripiẽda ſunt ſecretè, quæ peccantur ſecretius. Diſtingue tempora, & concordabunt ſcripturæ. Vnde ſi te non audierit, & ſic ſit ſecretũ, vt nullus alius ſciat, non debeo vltra procedere, ſed expectare quouſq; inuenti fuerint alij, qui ſciant, quod ego ſcio, quemadmodum propoſuit facere Ioſeph, dicente Auguſtino ibidem. Iuſtus Ioſeph tanto flagitio, quod de vxore fuerat ſuſpicatus, tanta benignitate pepercit &c. de quo Ambroſius ſuper illud Pſalm. Defectio tenuit me. Denique Ioſeph, cui deſponſata erat Maria mater Domini, cum eam grauem vtero vidiſſet,

noluit

noluit eam traducere, ita vt non ſolum ab vltionis atrocitate, ſed etiam ab accuſationis ſeueritate iuſti aliena perſona eſt, potiuſq; ue ducit ſuam remiſſionem accuſari, quòd nō indicauerit, quàm alienum crimen vrgere: fortè expectans quouſq; notum eſſet alijs, quod ipſe nouit, quòd tunc primò cum alij ſciunt, vel factum, vel famam, quæ nos ſcimus, præmiſſa ſecreta admonitione eos vocare debemus. Ita etiam, quòd ſi illi æquè primò ſciret, quod ego ſcio, vt ego, ſecreto prius deberē admonere, etiam ſi ille, qui ſcit ſit ipſe prælatus, dicente Auguſtino ibidem. Neſcio quendam homicidā nouit Epiſcopus, & nemo alius eum nouit: ego autem nolo eum publicè corripere, & tu quæris inſcribere, non prodo, nec tamen negligo, corripio in ſecreto, pono ante oculos eius Dei iudicium, terreo cruentam conſcientiam, perſuadeo pœnitentiam, hac charitate præditi eſſe debemus. Vnde aliquando homines reprehendunt nos quaſi non reprehendamus, aut putant nos ſcire, quod neſcimus, aut putant nos tacere, quod ſcimus fortè, ſed ſcis, & ego ſcio, non coram te corripio, quia curare volo, non accuſare. & infra. Nos ergo nō prodimus, ſed in ſecreto arguimus. Vbi contingit malum ibi moriatur. Nec tamen vulnus illud negligimus, ante omnia oſtendentes homini in tali peccato conſtituto ſauciamq; ue gerenti conſcientiam illud vulnus eſſe mortiferum, vbi dicit Gloſſ. Ioan. intelligit de tali occulto, quod ſcitur à multis, & poteſt ab aliquibus probari, & vocantur teſtes, vt probetur admonitio facta, & eſt argumentum ad hanc ſolutionem extra de iudicijs, Nouit. Vnde quia quod dicit Auguſt. Nouit Epiſcopus, & nemo alius nouit, videtur contrarium illi, quod ſequitur, Scis & ego ſcio, dicit Gloſſ. Hic non excludit paucos, ſed multitudinē, ſicut in Thren. Quomodo ſedet ſola ciuitas, & hoc innuit Auguſt. vbi dicit, ſed ſcis, & ego ſcio. Vnde cum ſubdit Auguſt. Non ergo prodimus, ſed in ſecreto corripimus, ſatis explicat, quòd ſi ante ſecretam monitionem aliquem aduocarem etiam ex illis, quos ſcirē ſcire, quod ſcio, proditio eſſet, ſed poſtquàm illum ſecretò admonuero, & ſciuero alium, vel alios ſcire, quod ſcio, ſiue factum ſit, ſiue fama, tunc ſi ego ſcio factum, & ſciuero, ꝙ alij ſimiliter ſciunt, debeo illos aduocare, & arguere ſuper facto coram illis. Si verò illi ſciuerint famam tantùm, tunc licèt ego ſciam factum cum fama, debeo ſuper famam tantum coram illis corripere, & de facto ſilere, licet inter me, & ipsū de vtroq; ipſum reprehēdi. Sed ſi prælatus ſit vnus eorū, qui nouit, quod ſcio, tunc ipſe debet primo vocari, & corā ipſo corripi. Et ſic intelligitur, quod dicit Auguſt. in regula. Antequàm alijs demonſtratur per quos conuincēdus eſt ſi negauerit, prius præpoſito debet oſtēdi. Si autem negauerit, tunc adhibendi ſunt alij, vt iam coram omnibus poſſit non ab vno teſte argui, ſed à duobus, vel tribus conuinci.

Conuictus verò ſecundum præpoſiti, vel etiam presbyteri arbitrium, ad cuius diſpenſationē pertinet, debet notoriam ſubire vindictam, quam ſi ferre recuſauerit etiam ſi ipſe non receſſerit de veſtra ſocietate proijciatur. Quod intelligit Euangelium, quando dicit; Sit tibi ſicut ethnicus, quia vt dicit de verbis Domini ſermo. 15. Gentiles, & Paganos in numero fratrum non deputamus. Quod ergo dicunt, quòd poſt ſecretam admonitionem fama negligenda eſt, & reuelandum illis, qui poſſunt prodeſſe, non arbitror eſſe verum, nec tamen non reuelans in hoc negligit, quia facit quantum facere debet, vt iam dictum eſt ſecundum Auguſt. Et ſi fortè ſuper hoc eum conſcientia vrget, potius ſecundum dicta exemplo Ioſeph ducere debet ſuā remiſſionem accuſari, ꝙ non reuelauerit, ꝙ̄ alienum crimen occultum reuelare. Et ꝙ arguunt per Auguſt. in regula. Dicendum, ꝙ loquitur quādo alij nouerunt, quod corripiens nouit, quod clarè probatur ex hoc, quod dicit. Alteri, vel tertio demonſtret, vt duorum, vel trium teſtium poſſit ore conuinci, & competenti ſeueritate coerceri. Vnde ſequitur poſt præpoſita. Si autem negauerit &c. vt iam ſupra. Loquitur ergo de talibus, qui poſſunt eſſe teſtes coram iudice ad condemnandum, & puniendum ſuper eo, de quo corripitur. Teſtes autem non poſſunt eſſe de alio, ꝙ̄ quod corripiens eis reuelauit: & ita non niſi de auditu vnius. Propter tale autem teſtimonium nullus debet cōdemnari: immò ipſe correptus poſſet habere actionē contra corripientem, quòd ipſum diffamauerit. Vnde teſtes in fraterna correptione nō ſolum debent eſſe tales, ꝙ per ipſos poteſt probari admonitio pro corripiente primo: & deinde denuncianti ne poſſit excipi contrà ipſum, ꝙ denunciaret non obſeruato ordine Euangelico, ſed ꝙ per eoſdem poſſet probari, & fama, & factum coram iudice ad eius punitionem. Aliter enim vana eſſet, & inutilis eorum vocatio, & eſſet infamia ſine fructu. Quando ergo peccatum ſic eſt ſecretum, ꝙ nō ſcit ipſum niſi vnus, ſiue ſit ille prælatus, ſiue ſubditus, vltra ſecretam admonitionem per ſe ſolum nō debet procedere quouſque cognouerit alios ſcire, quod ſcit. Licèt enim, vt aliquibus videtur, prælato neſcienti debet reuelari, quòd vnus ſubditus ſolus nouit, quia magis proficit admonitio prælati, ꝙ̄ ſubditi, quia tamen magis timendum eſt de eius deterioratione, ſi propter verecundiam maiorē, aut propter maiorem timorem pœnæ incipiat ſe excuſare prælato corripiente ſecretò poſt ſecretā monitionem ſubditi præcedentem, ꝙ̄ cum ſubdito ſolo corripiente: idcirco ſicut non alij, ſic nec prælato peccatū vni ſoli cognitum debet reuelari. Propter quod Auguſtinus de verbis Domini ſermo. 15. exponens illud. Corripe ipſum inter te, & ipſum; dicit, Studens correctioni parcens pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere ſuū peccatum, & quem vis facere meliorem fortè facis peiorem. Quandocunque enim probabiliter timetur, quòd correptus ex correptione deterior debeat

beat fieri, debet omitti etiam ſecreta admonitio eius, qui ſingulariter nouit delictum, & ſic non habens teſtes poſt ſecretam admonitionem nullū debet peccatum reuelare, nec verbo, nec ſigno alios adducere, vt peccatum etiam ſimile in ſpecie circa peccatorem poſſint comprehendere, licèt bono modo illos, qui prodeſſe volunt ad diligentiam adhibendum circa cuſtodiam correpti poſſit inducere, per quam fortè poterūt ipſum in ſuo peccato comprehendere.

Ad quod tamen probandum non eſſent teſtes idonei, niſi plures ſimul comprehenderent in eodem facto ſecundum numerum. Nec licèt ad cognoſcenda peccata aliena explorare, dicente Auguſtino in ſermone prædicto. Admonet nos Dominus noſter non negligere inuicem peccata noſtra, non quærendo, quod reprehendas, ſed videndo quid corrigas. Vnde poſt ſecretam monitionem ſi teſtes deſunt, qui ſciunt peccatum, negotium vlterius Deo debet committi, cui de occultis committenda ſunt iudicia, & hoc maximè inquantum de peccato occulto quæritur correctio proximi, prout vergit in nocumentum ipſius perſonale.

De peccatis autem quibuſdam occultis, quæ etiam vergunt in detrimentum proximi, & Reipublicæ, dicunt aliqui, quòd ſi delinquens non corrigatur ex ſecreta correptione, tunc debet tale peccatum prælato denunciando reuelare, & hoc quærendo de peccato illo correctionem delinquentis, prout vergit in nocumentum publicū. Sed licèt iſtud licitum eſſet, quia tamen in hac denunciatione non quæritur principaliter bonum delinquentis, ſed publicum, ipſa non pertinet ad præceptum de fraterna correptione, in qua principaliter quæritur bonum delinquentis.

Vnde & fraterna correptio pertinet ad virtutem charitatis, & eſt de effectibus eius; illa autem denunciatio, & correctio intenta per ipſam pertinet ad virtutem iuſtitiæ, non priuatæ, ſed publicæ, & eſt de operibus eius. Illud autem exemplum, quod Auguſt. inducit in regula de vulnere corporali. Si autem frater tuus habet vulnus, &cæt.

Dicendum, quòd Auguſtinus, ſicut patet inſpicienti literam ſecundum iam expoſita, loquitur ibi de ſilentibus, & non vocantibus teſtes, cum eos habere poſſunt ad arguendum coram illis, vt ſi non emendetur correptus dicatur prælato tanquàm medico ſpirituali.

Quo ad hoc ſi quidem benè ſimile eſt, quòd iſte crudeliter ſileret in propoſito, ſicut crudeliter ſileret vulnus fratris, quod vellet occultare in corpore, & ſecundum hoc proceſſit primum obiectum principale ad quæſtionem adductam. Nec eſt ſimile quo ad hoc, quòd ſicut vulnus corporale, quod vulneratus vult celare omninò debet reuelare corporali medico ignoranti, licèt illud ſolus ſciat, ſic vulnus ſpirituale, quod vulneratus vult celare medico ſpirituali, vt prælato ignoranti reuelare, licèt illud ſolus ſciat, quoniam vulnus corporale non infamat, ſicut facit vulnus ſpirituale, & propter ſolam famam cuſtodiendam, quod quis ſolus nouit nulli debet reuelari, quia quod ſecretum quando ſolus nouit, poſtquam alteri reuelaſſet iam ſecretum non eſſet, & infamia inciperet.

Ad ſecundum argumentum principaliter inductum ad argumentum, quòd Balliuus poteſt corripiendum à ſe non correptum præſentare Regi, vt ab ipſo corripiatur: ergo & ſubditus corripiendum à ſe non correptum poteſt præſentare Prælato, vt ab illo corripiatur, & ſic reuelare factum illius abſque monitione ſecreta præcedente. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia Balliuus neminem poteſt, aut debet corripere, niſi confeſſum, aut conuictum per teſtes in publico iudicio, vel cuius factum omninò eſt notorium, & ſic ſua denunciatio, qua præſentat eum Regi puniendum non infamat, ſicut faceret denunciatio facta prælato, propter quod vt dictum eſt iſta nullo modo eſt licita, ſicut illa. Eſt igitur ex eo, quod dictum eſt iam ſecundum Auguſtin. Vbi contingit malum ibi moriatur. Sciendum, quòd malum aliquando contingit in ſecreto coram vnico ſolo. Aliquando contingit publicè coram populo. Aliquando cōtingit medio modo coram duobus, vel tribus, aut aliquantulum pluribus paucis tū. Et ſecundum hoc, quod fit in ſecretò coram vnico, in ſecreto corripiente ſolo ſi fieri poteſt moriatur. Quod verò fit coram omni populo publicè publica correptione facta coram omnibus moriatur. Quod verò contingit coram duobus, aut tribus, aut pluribus, paucis tamen: ſi non mortuum fuerit vno ſolo corripiente ſecretò, moriatur vno corripiente coram vno, aut duobus, aut tribus, nunquam tamen coram illo, qui non prius id aliunde quàm à corripiente ſciat.

Ad arg. ex oppo.

Comment. in Quæſtionem XXVIII. quæ eſt,

Vtrum Religioſus ſubditus ſciens ſecretò, & ſolus confratrem ſubditum peccato mortali peccaſſe, peccet reuelando illud Prælato ſuo ante ſecretam admonitionem.

IN titulo not. eſt, ꝙ quæſtio hæc pertinet ad correctionem fraternam, quia citra ipſam nequaquam debet id facere, & peccaret grauiter reuelans, & etiam prælatus, qui id exigeret.

Amplius ſcito, ꝙ propriè quæſtio aliter reſoluitur, & quidem maximè in hoc reſoluitur, quoniam præceptum ordinis fraternæ correctionis eſt, vt primò admoneatur ſecretò peccator, deinde adhibeantur teſtes, tertio dicatur eccleſiæ.

Quæritur an teſtes adhiberi debeant, qui ignorent illud peccatum, an qui ſciant. Et concluſo, quòd qui ſciant: quæritur

tur verum, & qui neſciant adhiberi poſſint, dato quòd qui ſciant, non inueniantur, &c. ideò neceſſe ſit illis proximi peccatum reuelare, &c. adhibens nequaquam peccet. Ex cuius reſolutione ſequitur, & reſolutio quæſtionis propoſitæ in titulo; ſi enim adhiberi poſſunt teſtes neſcientes, profectò etiam dici prælato poteſt, ſi verò non, dubium eſt. Cæterum, vt diximus hæc quæſtio formaliter non reſoluitur, ſed potius eam reſoluit D. Thom. primò de peccatis concernentibus hæreſim, & alijs inficientibus, vt de fornicatione loquendo, furto, homicidio, &c. debet denuntiari ſine admonitione. 2 2. quæſt. 3 3 art. 2. ſecundo, vbi non eſt ſpes emendationis, ſed potius timor peiorationis, debet fieri pariter. 4. Sentent. diſt. 19 quæſt. art. 2.

Tertiò, ſi prælatus ſit diſcretus, ac pius pater, & reuelans, ſiue denuntians id faciat ex charitate tantùm, atque affectu pio, Quolib. ij. q 13. ſecus autem oppoſito modo cuncta accipiendo.

Not. inſuper ex Auctore, quod peccatum huiuſmodi occultum, vel vergit in damnum publicum, vel in particulare tantùmmodo peccantis; ipſe autem loquitur præſertim de ſecundo, quia de primo incidit in opinionem D. Thomæ, ꝙ debet denuntiari prælato immediatè, ſed id non pertinere ait ad fraternam correctionem, ipſe autem intendit loqui de fraterna correctione.

In corpore igitur duo habemus. primum eſt reprobatio opinionis, ſecundũ concluſio reſponſiua quæſito.

De primo eſt opinio concluſionem habens affirmatiuam, tùm quia, ſi non corrigatur peccator negligenda eſt fama eius, & in publico prodi, aliter negligentia eſſet circa proximi ſalutem, tùm per verba quædam Auguſtini in regula id confirmantis, quam reprobat clarioribus auctoritatibus Auguſtini, & negando, quod negligenda ſit proximi fama.

Not. quod tanti facienda eſt proximi fama, ꝙ cum lædatur manifeſtando occulta obligatio ad reſtitutionem eſt, ex D.Th. Scoto, Gabriel Biel. ex D.Tho 22.q.62.art.2.ad 2.Scoto. 4. Sentent. diſt. 15. Non exiſtimet autem quis, ꝙ hæc manifeſtatio ſit directa, ac iuſta, ſi quidem ſola ſecunda eſt huiuſmodi, cum videlicet prælato dicitur, vt dictum eſt in titulo. Et quidem famam negligens crudelis eſt, vt habet gloſſ. in c. ſi quis presbyt. de purgat. canonica. & Aug. pro ut habetur. 12. quæſt. 1 Nolo.

De ſecundo, concluſio eſt, quòd non debet vocare teſtes, qui neſciant &c. Probatur, quia ſi oppoſitum faciat, nõ tàm eſſet criminis corrector, quàm proditor. Et hoc probat ex verbis Auguſtini, Ambroſij. Sacrorum can. glo. vt patet apertiſſimè in litera.

Sequitur propterea ꝙ ſi quis ſolus ſciuerit peccatum proximi poſt primam admonitionem non debet vltrà procedere.

Cæterum contrà hoc arguimus ex expoſitione, quam ipſe Auctor acceptat, ſuper illud ſi peccauerit in te frater tuus. ideſt, ſi peccauerit te ſolo ſciente. Vnde &c. corripe eum inter te, & ipſum ſolum. ſi hæc expoſitio bona eſt. ergo ſequitur, quod cum non audierit non ſit vltra procedendum. cum tamen ad illud

Sequatur, ꝙ ſi non audierit adhibeantur teſtes, tunc vel qui alias id ſciant, vel neſciant. Si ſecundum, ergo falſa concluſio. Si primum, ergo non peccauit in te, ſcilicet te ſolo id ſciente.

Huic obiectioni credimus reſponſurum Doctorem, ꝙ illud intelligi ita debeat, ꝙ adhiberi teſtes debeant. ſi reperiantur, qui ſciant. Et pro notitia, accipiatur illud, ſi peccauerit in te frater tuus, ideſt te ſolo ſciente, ſecũdum tuam exſtimationem, debes illum ſecretò corripere. Quòd ſi non te audierit, debes adhibere teſtes, non neceſſariò, nec præcipitanter, ſed vtique prius inueſtigare diligenter verum & alij ſint, qui id ſciant, quos ſi inueneris, tunc adhibere debes; ſin autem nequaquam; quia eſto, quòd neſcientes voces, poterit correptus reclamare, & poterunt illi vocati fauere ad oſtendendam innocentiam ſuam, & operari, vt puniatur correptor tanquam, vel proditor, vel infamator, atque ſic, id, quod ordinatum eſt ad charitatem, &c. proximi ſpiritualem vitam, terminabit in detrimentum famæ corripientis, & etiam aliquando vitæ corporalis; ſtat ergo expoſitio, & ordo ille non vult niſi poſſibilitatem prudentem. ſunt qui forte expoſitionem illam, quemadmodum & aliquando audiuimus, extorqueant, vt intelligat Dominus de peccatis tantùm, quæ committuntur in proximum, quæ tamen expoſitio non bonam eſſe vniuerſaliter deprehendimus ex hoc, ꝙ ſequeretur, non eſſe corripiendum de peccatis, quæ committuntur in Deum. ſic propterea neminem de fornicatione, de adulterio, de blaſphemia, &c. corripere ita liceret, quod vtique nequaquam placet.

QVAESTIO XXIX.

Vtrum Religioſus iam profeſſus de facto, qui iuuenis ante religionis ingreſſum, & ante omnem obligationem ad illam mulierem affidauit inflammatus amore venereo erga ipſam ſubſequuta carnali copula, in qua non habuit intentionem recedendi à ſponſalibus, non tamen credit ſe conſenſiſſe in contractum matrimonij de præſenti, vtrum inquam talis poſſit manere in religione cuſtodiendo votum ſuum, an oporteat ipſum reuerti ad ſæculum, & illam ducere ſolemniter in vxorem, & pertractare maritali affectu ſi velit.

CIRCA tertium verò nullum proponebatur argumentum: & ideò ſtatim reſpondendum eſt ad ipſum ſecundum formã, qua propoſitum eſt.

Reſponſio. Dicendo, quòd poſtquam verè ſponſalia præceſſerunt verbo & mente contracta, licèt affectu venereo ad hoc fuit adductus, quòd nullatenus veritatem ſponſalium impediuit, & poſt talia ſponſalia carnalis copula eſt ſubſecuta, in qua non expreſsè cognouit ſe diſſenſiſſe in copulam coniugalem, nec conſenſiſſe, præſumendùm eſt ex facto copulæ carnalis, quòd conſenſit in copulam coniugalem. Præſumendum dico, & à ſeipſo in conſcientia ſua, ꝙ ſcilicet implicitè conſenſit, & etiam ab eccleſia tali præſumptione contra quam nullam admitteret exceptionem in contrarium, ſed ſententiando iudicaret verum eſſe matrimonium perfectum, & conſummatũ. Quare cum tali modo aſtrictus vxori non habet poteſtatem ſubtrahendi ſe à conſortio mulieris, defraudando eam debito, quod habet in eius corpore, ſicut nec è conuerſo, dico ſine ſuo conſenſu amborum, dicente Apoſt. 1. Cor. 7. Mulier ſui corporis poteſtatem nõ habet, ſed vir, ſimiliter & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier, propter quod nec poſſunt, nec debent ſibi in hoc defraudare, niſi ex mutuo conſenſu amborum, ſecundum quod continuò ſubdit Apoſtol. Nolite fraudare inuicem, niſi fortè ex conſenſu ad tempus. Super illud, Vir debitum reddat. Gloſſ. Poſtquam coniuncti fuerint, & ſuper illud, Poteſtatem

ſtatem non habet. Non ſibi alterutri negent. Poſt copulam enim carnalem neuter habet poteſtatem corporis ſui ad vſum ſui corporis denegandum alteri. Propter quod dicitur Ro.7. Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi viri, & ſimiliter è conuerſo, quia in hoc pares ſunt, vt dicit Gloſſ. 1. Corinth.7. ſuper illud, Nolite fraudare. Gloſſa. i. ſubtrahere debitum, vt etſi alteri eorum perpetua continentia placeat, niſi ex alterius conſenſu non poſſit. Vnde nec quærere debet occaſionem diſſolutionis, dicente Apoſtolo in eadẽ. Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem. Gloſſa. Etſi inſtet neceſſitas. Propter quod dicit Apoſtolus ibidem. Præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere. Intellige nec è conuerſo. Idcirco dicendum, ꝙ talis religioni per votum nullo modo potuit ſe aſtringere, nec poteſt in ea permanere, niſi obtento eius expreſſo conſenſu ſecundum ordinationem eccleſiæ, ſed oportet ipſum ad ſæculum reuerti, & matrimonium cum illa ſolemnizare, & tractare affectu matrimoniali. Sed quanquam ſponſalia præcederent, & carnalis copula ſequeretur, ſi conſenſus non interueniret, non eſſet matrimonium quantum ad Deum, nec etiam quantum ad eccleſiam, ſi conſtaret eccleſię, quod conſenſus non interueniſſet, vt extra de ſpõſalibus. cap. Tua nos. Sed poſtquam illud Eccleſiæ conſtare non poteſt, ſtabit pro eo, quòd ei factum conſtat.

Comment. in Quæſtionem XXIX. quæ eſt,

Vtrum Religioſus iam profeſſus de facto, qui iuuenis ante religionis ingreſſum, & ante omnem obligationem ad illam mulierem affidauit inflammatus amore venereo erga ipſam ſubſequuta carnali copula, in qua non babuit intentionem recedendi à ſponſalibus, non tamen credit ſe conſenſiſſe in contractum matrimonij de præſenti, vtrum inquam talis poſſit manere in religione cuſtodiendo votum ſuum, an oporteat ipſum reuerti ad ſæculum, & illam ducere ſolemniter in vxorem, & pertractare maritali affectu, ſi velit.

TITVLVS clarus.

In corpore concluſio eſt affirmatiua, dummodo non interueniat mulieris conſenſus.

Prima pars patet, quia cum ſponſalia verbo, & mente præceſſerint carnalem copulam, ea ſunt in cauſa, ꝙ non potuit vouere, patet quia tunc non amplius habuit poteſtatem ſuper corpus ſuum, quo ad reddendum debitum. Patet ex auctoritatibus in litera citatis.

Secunda pars patet, quoniam conſentiente vxore poſt contractum matrimonium de facto in facie eccleſiæ, & apud Deum, poteſt quis vouere. ergo multò magis, &c.

Not. quòd dicit Petrus de Palud. circa ſponſalia in 4. Sentent. diſt. 27. q. 1. Quòd cum ſponſalia in hoc differant à matrimonio. Quòd illa concernunt promiſſionem pro futuro, iſtud verò pro præſenti. Illa fieri poſſunt abſolutè, vel cum conditione. ſi abſolutè, non eſt dubium, quòd tenent. ſi cum conditione, cũ conditio eſt inhoneſta, non tamen contra bona matrimonij, vt puta, accipiam te, ſe conſenſeris mihi in venereis, huiuſmodi ſponſalia tenent, quoniam conditio illa nihil eſt, ac ſi non eſſet appoſita. Quod etiam eſt D. Thomæ ibidem. quæſt. 2 art primo.

Not. autem quòd concluſio Doctoris præſertim intelligitur quo ad iudicium eccleſiæ, non tamen in foro conſcientiæ, quia vt in foro conſcientiæ teneat matrimonium, neceſſarius eſt conſenſus de præſenti. Pro hoc autem vide Sotum in 4. diſtinctio. 27. q 2. art. 4. D. Thomam ad hoc ipſum reducentem. Ideò & Auctor, inquit, præſumitur, ꝙ conſenſerit. Sed certè matrimonij verum vinculum requirit verba de præſenti non facta: facta tamen in foro eccleſiæ præſumuntur pro verbis.

Not. etiam eſt illa vltima dictio in titulo, ſi velit, quippè ſi tenerent huiuſmodi ſponſalia quo ad forum conſcientiæ, non diceret, ſi velit, quia teneretur etiam ſi non vellet, ſed ait, ſi velit, quia nempè eccleſia irritum votum declarabit, &c.

QVAESTIO XXX.

Vtrum beneficia eccleſiaſtica legitimè conferantur pueris ſcientia, vel ætate.

SEQVVNTVR quæſita circa ſubditos eccleſiaſticos nõ religioſos. Et erant duo. Primum pertinens ad boni temporalis adeptionem, vtrum beneficia eccleſiaſtica legitimè cõferantur pueris ſciẽtia, vel ætate. Secundum pertinens ad boni temporalis ſubtractionem: vtrum clerici teneatur ad exactiones quas laici ſoluunt ciuitatibus, & domini temporalibus.

Arg. prin. Circa primum arguitur, quòd beneficia eccleſiaſtica non legitimè conferuntur pueris ſcientia, vel ætate, quia Origen. ſuper Exod. 18. dicit, Ad hoc ſolùm miniſtri eccleſiæ debent ſumere temporalia, vt miniſtrent ſpiritualia, quare cum tales pueri ſpiritualia miniſtrare non ſufficiãt, quia miniſtratio eorum requirit ætatem, & ſcientiam ergo &c.

Reſponſio Dicendum iuxta illud, quod dicitur extra de præbendis. Superinordinata. Cũ illi ſint in eccleſia idonei reputandi, qui ſeruire poſſunt, & volunt in ipſa, conſultationi tuæ taliter reſpõdemus, quòd pueri, & beneficiati, qui non poſſunt in eccleſia deſeruire, in eadem non debent idonei reputari. Et ſi non idonei, quare nec legitimè conferuntur eis, quæ non niſi idoneis ad ſeruiendũ debent conferri. extra de ætate, & qualitate ordinãdorum. Ex ratione. Indecorum eſt, ꝙ hi debeant eccleſias regere, qui nõ nouerunt gubernare ſeipſos, cum tamen ad regimen eccleſiarum tales perſonæ

ſonæ ſint admittendæ, quæ diſcretione præmineant, & morum fulgeant honeſtate.

Nota quòd dicit Qui ſeruire poſſunt & volunt, quia licèt poſſent, ſi tamen vellent vagari, & non continuè in Eccleſijs ſuis reſidere, beneficia non ſolùm non ſunt eis conferenda, ſed collata ſunt eis deneganda, ſicut & alia priuilegia in fauorem diuini officij eis cõceſſa decimaſexta quæſtione prima. Generaliter. Eos tantùm monachos, & clericos huiuſmodi beneficium habere ſancimus, qui ad ſacroſanctas Eccleſias, vel monaſteria permaneant, non deuagantes, nec circa miniſteria deſides. cum propter hoc ipſum beneficium eis indulſimus, vt alijs omnibus derelictis Dei omnipotentis inhæreant miniſterijs. Quales re vera non ſunt pueri, ſiue ætate, ſiue moribus. Propter quod dicit Bernardus in Epiſtola ad Theobaldum Comitem. Honores & dignitates Eccleſiaſticas non ignoro deberi his, qui eas dignè ſecundum Deum adminiſtrare & velint & poſſint. Porrò eas acquiri paruulo veſtro precibus meis, vel veſtris, nec vobis nec mihi tutum eſſe noueritis. Et ſi nec honores, nec dignitates, quare nec alia beneficia inferiora indignis & inidoneis ad illa, tutum eſt acquirere, quare nec conferre. quia non expediret illis, cum onus debitum beneficio portare non poſſent. Quod ſi ſentirent beneficia conferentes, non darent ea pueris ſcientia, aut ętate, nec ipſi pueri acceptarent. Sed quia ad honorem reſpiciunt & conferentes, & recipientes, non attendentes ad onus; ideò contingit illud quod dicit Beatus Bernardus in Epiſtola ad Henricum Senonen. Archiepiſcopum. Multi non tanta fiducia & alacritate currerent ad honores ſi eſſe ſentirent & onera: grauari profectò metuerent, nec cum tanto labore & periculo quarumlibet affectarent inſulas dignitatum. Nunc verò, quia ſola attenditur gloria, & non pœna, purum eſſe clericum erubeſcunt in Eccleſia, qui quocunque eminentiori loco non fuerint ſublimati. Scholares pueri & impuberes adoleſcentuli ob ſanguinis dignitatem promouentur ad Eccleſiaſticas dignitates, & de ſub ferula transferuntur ad principandum presbyteris, lætiores interim, quòd virgas euaſerint, quàm quòd meruerint principatum. Nec mirũ, qui necdum in ſemetipſis experti ſunt. Videntes quippè illos, qui iam proprios humeros cupitæ ſarcinæ ſubmiſerunt non ſolùm non gemere tanquàm ſub onere, ſed ſemper appetere plus onerari. tales qualiſcunque ætatis ſunt, beneficijs indigni ſunt & pueri maledicti. de quibus dicit ibidem. Docti ſunt vendicare altaria, ſubditorum marſupia vacuare, miniſtris in hac diſciplina vtentes idoneis ambitione, & auaritia. Verum quantauis induſtria tua tibi lucra tua conquirere, tibi cautulus videaris, quantalibet vigilia poſſit ſeruare tua, quantolibet ſtudio regum ac principum gratiam tibi aptare cures, dicimus tamen, væ terræ cuius puer rex eſt. Et vt dicit in fine tertij ad Eugenium, O miſerandam ſponſam talibus creditam paranymphis, qui aſſignata cultui eius, proprio retinere quæſtui non verentur non amici profectò ſponſi, ſed æmuli ſunt. Re vera iſta modo implentur in Eccleſia, cum pueri vtroque modo ad ſummum ſacerdotij gradum promouentur. vnde dolendum. Sed inter pueros diſtinctio adhibenda eſt. Licèt enim pueris ſcientia, & moribus beneficia Eccleſiaſtica nullatenus ſint conferenda, quantuncunque adulti fuerint ætate, pueris tamen ætate, ſed adultis ſcientia, & moribus quibus iàm actu ſunt præditi propria acquiſitione, cum prærogatiuo diuino auxilio, vel per miraculum virtute ętatem ſupplentibus beneficia legitimè cõferuntur, ſecundum quòd dicit Bernard. ibidem. Nec dicimus quancunque ętatem Dei gratia pręmaturam, ſicut nec ſeram, cum multos videamus iuniorum ſuper ſenes intelligere, moribus antiquare dies, præuenire tempora meritis, quod ætati deeſt compenſare virtutibus. Quorum iuxta commonitionẽ Apoſtoli nemo contemnat adoleſcentiam. meliores bonæ indolis adoleſcentes inueteratis dierum malorum. Puer centum annorum maledictus eſt, & e regione ſenectus venerabilis non diuturna, neque numero annorum computata. Sicubi huiuſmodi puer ſenex promotus inuenitur opus Dei eſt, his qui tales non ſunt mirandũ non imitandum. Vnde & ſiqui tales ſunt, fugiunt ab oneribus reputantes ſe impares illis. dicente Ambroſ. ſuper illud Pſalm. Voluntaria oris mei. Excuſabat ſe Hieremias dicens. Ecce Domine neſcio loqui, quia puer ego ſum. Verecundè Propheta ętatem corporis prętendebat, ne in exequẽdis cœleſtibus imperatis impar adoleſcentia deprehenderetur. Sed Deus, qui morum magis, quàm annorum conſiderandam iudicauit ętatem, & in iuuenili corpore maturitatem robuſtæ ſapiẽtiæ in ſuo ſeruulo pręuiderat, ait. Noli dicere, quia iunior ſum ego. Sed heu hodie contingit è contra illud quod dicit Bernar. vbi ſupra. Curritur in clero paſſim ab omni ætate, & ordine à doctis pariter, & indoctis ad Eccleſiaſticas curas, tanquàm ſine curis iam quiſque victurus ſit, cum ad curas peruenerit.

Ad duo decreta in oppoſitum, dicendum ꝙ ſecundum ꝙ patet inſpicienti, loquuntur de pueris promouendis in religionibus monachorum, vbi Domino famulantes, de cõmunibus bonis viuunt, qui benè pro ætate ſua ſeruire ſufficiunt, licèt non in Eccleſiaſticis beneficijs, in quibus ſeruire oportet non tàm Deo in ſe, quàm in fidelibus ſuis deſeruire. ad quæ nequaq̃ eſſent idonei, niſi fortè beneficia eſſent tàm modica, & ſine cura, ꝙ ſufficere poſſent ad ea deſeruienda in minoribus ordinibus, ad quos iura eos promoueri permittunt.

ſtatem non habet. Non ſibi alterutri negent. Poſt copulam enim carnalem neuter habet poteſtatem corporis ſui ad vſum ſui corporis denegandum alteri. Propter quod dicitur Ro. 7. Quæ ſub viro eſt mulier, viuente viro alligata eſt legi viri, & ſimiliter è conuerſo, quia in hoc pares ſunt, vt dicit Gloſſ. 1. Corinth. 7. ſuper illud, Nolite fraudare. Gloſſa. 1. ſubtrahere debitum, vt etſi alteri eorum perpetua continentia placeat, niſi ex alterius conſenſu non poſſit. Vnde nec quærere debet occaſionem diſſolutionis, dicente Apoſtolo in eadē. Alligatus es vxori, noli quærere ſolutionem. Gloſſa. Etſi inſtet neceſſitas. Propter quod dicit Apoſtolus ibidem. Præcipio non ego, ſed Dominus, vxorem à viro non diſcedere. Intellige nec è conuerſo. Idcirco dicendum, ꝙ talis religioni per votum nullo modo potuit ſe aſtringere, nec poteſt in ea permanere, niſi obtento eius expreſſo conſenſu ſecundum ordinationem eccleſiæ, ſed oportet ipſum ad ſæculum reuerti, & matrimonium cum illa ſolemnizare, & tractare affectu matrimoniali. Sed quanquam ſponſalia præcederent, & carnalis copula ſequeretur, ſi conſenſus non interueniret, non eſſet matrimonium quantum ad Deum, nec etiam quantum ad eccleſiam, ſi conſtaret eccleſię, quod conſenſus non interueniſſet, vt extra de ſpōſalibus. cap. Tua nos. Sed poſtquam illud Eccleſiæ conſtare non poteſt, ſtabit pro eo, quòd ei factum conſtat.

Comment. in Quæſtionem XXIX. quæ eſt,

Vtrum Religioſus iam profeſſus de facto, qui iuuenis ante religionis ingreſſum, & ante omnem obligationem ad illam mulierem affidauit inflammatus amore venereo erga ipſam ſubſequuta carnali copula, in qua non habuit intentionem recedendi à ſponſalibus, non tamen credit ſe conſenſiſſe in contractum matrimonij de præſenti, vtrum inquam talis poſſit manere in religione cuſtodiendo votum ſuum, an oporteat ipſum reuerti ad ſæculum, & illam ducere ſolemniter in vxorem, & pertractare maritali affectu, ſi velit.

TITVLVS clarus.

In corpore concluſio eſt affirmatiua, dummodo non interueniat mulieris conſenſus.

Prima pars patet, quia cum ſponſalia verbo, & mente præceſſerint carnalem copulam, ea ſunt in cauſa, ꝙ non potuit vouere, patet quia tunc non amplius habuit poteſtatem ſuper corpus ſuum, quo ad reddendum debitum. Patet ex auctoritatibus in litera citatis.

Secunda pars patet, quoniam conſentiente vxore poſt contractum matrimonium de facto in facie eccleſiæ, & apud Deum, poteſt quis vouere. ergo multò magis, &c.

Not. quòd dicit Petrus de Palud. circa ſponſalia in 4. Sentent. diſt. 27. q. 1. Quòd cum ſponſalia in hoc differant à matrimonio. Quòd illa concernunt promiſſionem pro futuro, iſtud verò pro præſenti. Illa fieri poſſunt abſolutè, vel cum conditione. ſi abſolutè, non eſt dubium, quòd tenent. ſi cum conditione, cū conditio eſt inhoneſta, non tamen contra bona matrimonij, vt puta, accipiam te, ſi conſenſeris mihi in venereis, huiuſmodi ſponſalia tenent, quoniam conditio illa nihil eſt, ac ſi non eſſet appoſita. Quod etiam eſt D. Thomæ ibidem. quæſt. 2. art. primo.

Not. autem quòd concluſio Doctoris præſertim intelligitur quo ad iudicium eccleſiæ, non tamen in foro conſcientiæ, quia vt in foro conſcientiæ teneat matrimonium, neceſſarius eſt conſenſus de præſenti. Pro hoc autem vide Sotum in 4. diſtinctio. 27. q. 2. art. 4. D. Thomam ad hoc ipſum reducentem. Ideò & Auctor, inquit, præſumitur, ꝙ conſenſerit. Sed certè matrimonij verum vinculum requirit verba de præſenti non facta: facta tamen in foro eccleſiæ præſumuntur pro verbis.

Not. etiam eſt illa vltima dictio in titulo, ſi velit, quippè ſi tenerent huiuſmodi ſponſalia quo ad forum conſcientiæ, non diceret, ſi velit, quia teneretur etiam ſi non vellet, ſed ait, ſi velit, quia nempè eccleſia irritum votum declarabit, &c.

QVAESTIO XXX.

Vtrum beneficia eccleſiaſtica legitimè conferantur pueris ſcientia, vel ætate.

SEQVVNTVR quæſita circa ſubditos eccleſiaſticos nō religioſos. Et erant duo. Primum pertinens ad boni temporalis adeptionem, vtrum beneficia eccleſiaſtica legitimè cōferantur pueris ſciētia, vel ætate. Secundum pertinens ad boni temporalis ſubtractionem: vtrum clerici teneantur ad exactiones quas laici ſoluunt ciuitatibus, & dominis temporalibus.

Arg. prin. Circa primum arguitur, quòd beneficia eccleſiaſtica non legitimè conferuntur pueris ſcientia, vel ætate, quia Origen. ſuper Exod. 18. dicit, Ad hoc ſolùm miniſtri eccleſiæ debent ſumere temporalia, vt miniſtrent ſpiritualia, quare cum tales pueri ſpiritualia miniſtrare non ſufficiāt, quia miniſtratio eorum requirit ætatem, & ſcientiam, ergo &c.

Dicendum iuxta illud, quod dicitur extra de præbendis. Superinordinata. Cū illi ſint in eccleſia idonei reputandi, qui ſeruire poſſunt, & volunt in ipſa, conſultationi tuæ taliter reſpōdemus, quòd pueri, & beneficiati, qui non poſſunt in eccleſia deſeruire, in eadem non debent idonei reputari. Et ſi non idonei, quare nec legitimè conferuntur eis, quæ non niſi idoneis ad ſeruiendū debent conferri. extra de ætate, & qualitate ordinādorum. Ex ratione. Indecorum eſt, ꝙ hi debeant eccleſias regere, qui nō nouerunt gubernare ſeipſos, cum tamen ad regimen eccleſiarum tales perſonæ *Reſponſio*

ſonæ ſint admittendæ, quæ diſcretione præmineant, & morum fulgeant honeſtate.

Nota quòd dicit Qui ſeruire poſſunt & volunt, quia licèt poſſent, ſi tamen vellent vageri, & non continuè in Eccleſijs ſuis reſidere, beneficia non ſolùm non ſunt eis conferenda, ſed collata ſunt eis deneganda, ſicut & alia priuilegia in fauorem diuini officij eis cõceſſa decimaſexta quæſtione prima. Generaliter. Eos tantùm monechos, & clericos huiuſmodi beneficium habere ſancimus, qui ad ſacroſanctas Eccleſias, vel monaſteria permeneent, non deuagantes, nec circa miniſteria deſides. cum propter hoc ipſum beneficium eis indulſimus, vt alijs omnibus derelictis Dei omnipotentis inhæreant miniſterijs. Quales re vera non ſunt pueri, ſiue ætate, ſiue moribus. Propter quod dicit Bernardus in Epiſtola ad Theobaldum Comitem. Honores & dignitates Eccleſiaſticas non ignoro deberi his, qui eas dignè ſecundum Deum adminiſtrare & velint & poſſint. Porrò eas acquiri paruulo veſtro precibus meis, vel veſtris, nec vobis nec mihi tutum eſſe noueritis. Et ſi nec honores, nec dignitates, quare nec alia beneficia inferiora indignis & inidoneis ad illa, tutum eſt acquirere, quare nec conferre. quia non expediret illis, cum onus debitum beneficio portare non poſſent. Quod ſi ſentirent beneficia conferentes, non darent ea pueris ſcientia, aut ętate, nec ipſi pueri acceptarent. Sed quia ad honorem reſpiciunt & conferentes, & recipientes, non attendentes ad onus: ideò contingit illud quod dicit Beatus Bernardus in Epiſtola ad Henricum Senonen̄. Archiepiſcopum. Multi non tanta fiducia & alacritate currerent ad honores ſi eſſe ſentirent & onera: grauari profectò metuerent, nec cum tanto labore & periculo quarumlibet affectarent infulas dignitatum. Nunc verò, quia ſola attenditur gloria, & non pœna, purum eſſe clericum erubeſcunt in Eccleſia, qui quocunque eminentiori loco non fuerint ſublimati. Scholares pueri & impuberes adoleſcentuli ob ſanguinis dignitatem promouentur ad Eccleſiaſticas dignitates, & de ſub ferula transferuntur ad principandum presbyteris, lætiores interim, quòd virgas euaſerint, quàm quòd meruerint principatum. Nec mirũ, qui necdum in ſemetipſis experti ſunt. Videntes quippè illos, qui iam proprios humeros cupitæ ſarcinæ ſubmiſerunt non ſolùm non gemere tanquàm ſub onere, ſed ſemper appetere plus onerari. tales qualiſcunque ætatis ſunt, beneficijs indigni ſunt & pueri maledicti. de quibus dicit ibidem. Docti ſunt vendicare altaria, ſubditorum marſupia vacuare, miniſtris in hac diſciplina vtentes idoneis ambitione, & auaritia. Verum quantauis induſtria tua tibi lucra tua conquirere, tibi cautulus videaris, quantalibet vigilia poſſit ſeruare tua, quantolibet ſtudio regum ac principum gratiam tibi aptare cures, dicimus tamen, væ terræ cuius puer rex eſt. Et vt dicit in fine tertij ad Eugenium, O miſerandam ſponſam talibus creditam paranymphis, qui aſſignata cultui eius, proprio retinere quæſtui non verentur non amici profectò ſponſi, ſed æmuli ſunt. Re vera iſta modo implentur in Eccleſia, cum pueri vtroque modo ad ſummum ſacerdotij gradum promouentur. vnde dolendum. Sed inter pueros diſtinctio ahibenda eſt. Licèt enim pueris ſcientia, & moribus beneficia Eccleſiaſtica nulletenus ſint conferenda, quantuncunque adulti fuerint ætate, pueris tamen ætate, ſed adultis ſcientia, & moribus quibus iàm actu ſunt præditi propria acquiſitione, cum prærogatiuo diuino auxilio, vel per miraculum virtute ętatem ſupplentibus beneficia legitimè cõferuntur, ſecundum quòd dicit Bernard. ibidem. Nec dicimus quencunque ętatem Dei gratia pręmaturam, ſicut nec ſerem, cum multos videamus iuniorum ſuper ſenes intelligere, moribus antiquare dies, præuenire tempore meritis, quod ætati deeſt compenſare virtutibus. Quorum iuxta commonitionẽ Apoſtoli nemo contemnat adoleſcentiam. meliores bonæ indolis adoleſcentes inueteratis dierum malorum. Puer centum annorum maledictus eſt, & e regione ſenectus venerabilis non diuturna, neque numero annorum computata. Sicubi huiuſmodi puer ſenex promotus inuenitur opus Dei eſt, his qui tales non ſunt mirandũ non imitandum. Vnde & ſiqui tales ſunt, fugiunt ab oneribus reputantes ſe impares illis. dicente Ambroſ. ſuper illud Pſalm. Voluntaria oris mei. Excuſabat ſe Hieremias dicens. Ecce Domine neſcio loqui, quia puer ego ſum. Verecundè Propheta ętatem corporis pręrendebat, ne in exequẽdis cœleſtibus imperatis impar adoleſcentia deprehenderetur. Sed Deus, qui morum magis, quàm annorum conſiderandam iudicauit ętatem, & in iuuenili corpore maturitatem robuſtæ ſapiẽtiæ in ſuo ſeruulo pręuideret, ait. Noli dicere, quia iunior ſum ego. Sed heu hodie contingit è contra illud quod dicit Bernar. vbi ſupra. Curritur in clero paſſim ab omni ætate, & ordine à doctis pariter, & indoctis ad Eccleſiaſticas curas, tanquàm ſine curis iam quiſque victurus ſit, cum ad curas peruenerit.

Ad duo decreta in oppoſitum, dicendum ꝙ ſecundum ꝙ patet inſpicienti, loquuntur de pueris promouendis in religionibus monachorum, vbi Domino famulantes, de cõmunibus bonis viuunt, qui benè pro ætate ſua ſeruire ſufficiunt, licèt non in Eccleſiaſticis beneficijs, in quibus ſeruire oportet non tàm Deo in ſe, quàm in fidelibus ſuis deſeruire. ad quæ nequaꝗ eſſent idonei, niſi fortè beneficia eſſent tàm modica, & ſine cura, ꝙ ſufficere poſſent ad ea deſeruienda in minoribus ordinibus, ad quos iura eos promoueri permittunt.

Comment. in Quæſtoinem XXX. quæ eſt,

Vtrum beneficia Eccleſiaſtica legitimè conferantur pueris ſcientia, vel ætate.

IN titulo diſtinguendum primò eſt de beneficijs, alia enim ſunt cum cura, alia ſine cura, & quo ad vtraq; reſoluitur quæſtio. Amplius conſiderandum, quòd titulus poteſt eſſe triplex, quia puer ſit, vel ſcientia ſeorſum, vel ætate ſeorſum, vel ætate, atque ſcientia ſimul.

In corpore. Prima concluſio. Beneficia maximè curata non ſunt conferenda pueris ætate ſimul, atque ſcientia.

Secunda concluſio. Non ſunt conferenda pueris ſcientia, licèt non ætate.

Tertia concluſio. Pueris ætate tantùm, ſed ſcientia adulti conferuntur legitimè beneficia.

Prima concluſio, probatur. Beneficia illis ſunt tantùm conferenda, qui ſunt idonei ad ſeruiendum Eccleſiæ in illis beneficijs. Sed pueri ſcientia, & ætate non ſunt idonei, igitur illis non ſunt conferenda. Minor nota eſt. Maior eſt ex ſacris can. excerpta, de præbendis. &c. & ex dictis D. Bernardi, &c.

Not. idipſum haberi à Soto de iuſtitia, & iure lib 3 quæſt. 6. art. 2.

Secunda concluſio, & tertia ex dictis D. Bernardi àpertè colligitur in litera. Scribens ad Henricum Senonenſem Epiſcopum.

Cœterum quicquid ſit quantum ſpectat ad tertiam concluſionem, ſtandum eſt determinationi Eccleſiæ. Quippè in Concilio Trident. determinata eſt ætas, vt ad minus recipiens beneficium ſit ann. 14. ꝙ videre eſt ſeſſ. 23. cap. 6. de reformat. Perſonatus verò ſine cura, viginti duorum annorum, vt videre eſt cap. 12. de reform. ſeſſ. 24.

QVAESTIO XXXI.

Vtrum clerici teneantur ad exactiones, quas laici ſoluunt Ciuitatibus, & dominis temporalibus.

Arg. prim. CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ clerici teneantur ad exactiones. quoniã clerici cum ſint pars Ciuitatis tenentur ad illa per quæ melioratur Ciuitas in qua morãtur. per huiuſmodi autẽ exactiones melioratur Ciuitas, ergo &c.

In oppoſit. In contrarium ſunt iura canonica.

Reſponſio. Dicendum, quòd clerici aut ſunt mercatores negotiantes cum laicis, ſicut cæteri laici, aut non. Si primo modo, dico quòd de quæſtibus, & negotiationibus ſuis tenentur ad exactiones publicas ſicut laici, vt extra de vita & honeſtate clericorum capitulo vltimo. Ex literis Pontini Comitis intelleximus, quòd quidam clerici terræ ſuæ potius ſæcularibus negotijs, quàm officijs diuinis intendunt, & gaudere volentes priuilegio clericalĩ nolunt ſtatutis patriæ in negotiationum ſuarum quæſtibus ſubiacere. Mandamus quatinus ſi tales à te tertio moniti ab huiuſmodi non reſipuerint, ſed negotiationibus inſtiterint ſupradictis, cum facto abijciant priuilegium clericale, tu, quo minus cum his ſe implicant, de ſuis facultatibus ſtatutis, & conſuetudinibus patriæ ſubiaceant, non defendas.

De cęteris autem bonis ſuis tàm mobilibus, quàm immobilibus non tenentur, niſi ſicut cæteri clerici, qui non ſe implicant his. de quibus ſuper illud, Cum his ſe implicant. Gloſſa dicit. Quaſi dicat, ſi non implicant ſe, priuilegio Eccleſiaſtico gaudebunt in rebus ſuis ſicut in rebus Eccleſiæ, quia res clericorum, & Eccleſiarum eodem priuilegio gaudent. vt duodecima quæſtione ſecunda Eccleſiarum.

De immobilibus tamen ſuis tenentur ad tributa debita ſicut & laici. vndecima quæſtione prima. Si tributum petit Imperator, agri Eccleſiæ ſoluãt, Vnde Auguſtinus ſuper illud Pſalm. Principes perſecuti ſunt me gratis. Quid enim Chriſtiani læſerunt regna terrena? Nunquid eorum rex milites ſuos prohibuit impendere, & exhibere, quæ debentur regibus terræ? Nonne de hoc ſibi calumniantibus Iudæis dixit: Reddite Cæſari, quæ Cæſaris ſunt, & Deo quæ Dei ſunt? Nonne tributum de ore piſcis & ipſe perſoluit? Nonne præcurſor eius militibus regni huius quid facere deberent pro æterna ſalute quærentibus non ait: Cingulum ſoluite: arma proijcite: regem veſtrum deſerite, vt poſſitis Deo militare? Nonne vnus militum eius dixit Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit? & poſt ait. Ideò enim tributa præſtatis. Miniſtri enim Dei ſunt in hoc ipſum ſeruientes. Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal. Vbi dicit Gloſſ. ſuper illud. Præſtatis. Ad oſtendendum ſubiectionem quaſi dicat, non redditis, quia reddent ſoluendo dum in defenſione pugnant pro patria.

Secun-

Secundum iura autem ciuilia tenētur ad itinera conſtruenda, & ad refectiones pontium etiam de ſuis, etſi non negotientur. & hoc maximè ſi pro pè itinera, & pontes hæreditatem habent. C. de ſacroſanctis Eccleſijs. Ad inſtructiones. Dum tamē non habeant communes facultates, & ſufficientes a l talia, nec fiant cōſtructiones, & refectiones præter neceſſariæ, quia ad voluptuoſas non tenentur. Sed ad exactiones extraordinarias non tenentur clerici, ſicut nec Eccleſiæ. 16. quęſtio. prima Generaliter. §. Nouarum collationum, & ſordidorum munerum immunitatem acceperunt. Vnde Conſtantinus clericis ſcribit. Iuxta ſanctionem, quam dudum meruiſſe perhibemini, fundos mancipia veſtra nullis nouis collationibus obligabunt, ſed vacatione gaudebitis. Et. c. Placet. Nil præter canonicam illationem, niſi quam aduentitiæ neceſſitatis ſarcina repentina popoſcerit eius functionibus aſcribatur. Super illud, Sordidorum munerum. Gloſſa dicit. Vt calcis coquēdæ arenæ fodiēdæ. & appellatur hoc munus onus cum neceſſitate faciendi impoſitum. Super illud Nouis collationibus. Gloſſa. Extraordinarijs, uel ſuperinductis repentino caſu, quia nouas collationes nō poſſunt laici ab ipſis petere propter aliquas neceſſitates, puta ad collectam, quæ fit pro communi vtilitate laicorum, dum non tangit clericos, videlicet pro debitis ſoluendis, pro libertatibus priuilegiorum, aut mercationum ipſorum laicorum. Quòd enim ad talia non tenentur, habent ex ſtatutis Papę, & Imperatorum, vt patet ex dictis. Quæ non minus immunitatem Eccleſijs, & clericis modo conferunt cum ditati ſunt, quàm hactenus conferebant cum pauperes erāt. Dicta enim ſtatuta pro eis edita erant non in fauorem perſonarum, aſpiciendo ad indigētiam eorum maiorem, vel minorem, ſed ſolùmmodo aſpiciendo ad dignitatem ſtatus, & ordinis. Quæ quia eodem modo manent, ſiue Eccleſiæ & clerici diuites ſint, ſiue pauperes, propter hoc eodem modo vigorem habent ad ipſos defendendum à dictis exactionibus, quia manente cauſa ſtatuti, & ſtatutum. Vnde ad vnguem tenenda ſunt huiuſmodi ſtatuta, & incurrit vitium, qui vult ea mutare, clericos aſtringendo ad prædictas exactiones pro eo, quòd iam ditati ſunt, quia in hoc non ſeruaret, ſed mutaret intentionem ſtatuentis, Vnde nec habet in hoc caſu locum epyeices, qui nihil habet facere, niſi quòd legem datam in generali applicat & ſpecificat ſecundum particularia, ſed non ſecundum quæcunque particularia, quia non ſecundum illa, quæ contrariantur intentioni Legislatoris, & cauſæ, propter quem legem edidit, ſed ſolùm ſecundum illa in quibus ambo ſaluantur & roborantur. puta ſi lex ſit neminem debere aſcendere murum de nocte tempore belli, & hoc ne proderetur Ciuitas, legem iſtam non poſſet epyeices ſpecificare ſecundum caſum particularem per quem Ciuitas facilius prodi poſſet, quia hoc eſſet contra intentionem Legiſlatoris, & cauſam legis, ſed ſolùm poteſt eam ſpecificare ſecundum caſum, per quem Ciuitas amplius cōtra proditionem muniretur, vt patet in caſu, quem circa hanc legem exprimit Comment. 5. Ethicorum. Quia igitur cauſa edendi dicta ſtatuta pro Eccleſijs & clericis erat dignitas, & ordo Eccleſiaſticus & clericalis, quæ adhuc manent ſecundum caſum particularem, per quem in aliquo derogatur dignitati, & ordini prędictis, nullo modo poteſt epyeices ea ſpecificare. Talis autem eſt iſte caſus, quo aliqui volūt clericos de nouo aſtringere ad dictas exactiones. hoc. n. multum eis derogat. Vnde dicta interpretatio valde eſt inconueniens, quia ſecundum ipſam de cætero Eccleſiæ eleemoſynæ conferri non deberent, poſtquàm ſatis ditata eſt. Sed Epiſcopus tempore neceſſitatis cum charitate poteſt ab eis aliquid petere. Non ergo tenet lex quæ dicit, quòd clerici tenentur ad inſtructionem murorum. vt C. de ſacroſanctis Eccleſijs. Ad inſtructiones. Sed pro expenſis Principis factis pro Eccleſia in exercitu contra hoſtes Eccleſię, debent Eccleſię & clerici conferre ſicut, & laici. Intelligo autem per hoſtes Eccleſiæ impugnatores fidei, aut contra iuſtitiam, regum, vel ciuitatum. Nec tamen tunc vt dicit Gloſſa ſuper illud. Neceſſitatis. per laicos, ſed per Epiſcopos petetur, vt extra. de immunitatibus Eccleſiæ. Non minus. Nec ſimiliter in alijs caſibus prædictis in quibus contribuere tenentur, niſi quòd fortè cogente neceſſitate, quę legem non habet in caſu defenſionis fidei, aut regni, aut Ciuitatis, ponere poſſent manus ad res ipſorum: ſi per Epiſcopum ad hoc compelli non poſſent.

Per dicta patent obiecta vtriuſque partis.

Comment. in Quæſtionem XXXI. quæ eſt,

Vtrum clerici teneantur ad exactiones, quas laici ſoluunt ciuitatibus, & dominis temporalibus.

TITVLVS ſatis clarus.
In corpore diſtinguendum eſt dupliciter de exactionibus. Primò in reſpectu ad ea, circa quæ fiunt exactiones. Secundò diſtinguendum in reſpectu ad caſum, quo extraordinarie imponuntur, vt tamen hæc ſecunda diuiſio potius ſit ſubdiuiſio. Quatuor verò concluſionibus ſatisfit quæſtio. ſic.

Exactiones clericorum, vel ſunt circa

- *Res negotiatione acquiſitas, & quæ quotidie acquiruntur.*
  - *Prima concluſio.* Tenẽtur ad exactiones, ſicut & laici.
- *Res mobiles donatas vel alias, ſine negotiatione habitas.*
  - *Secunda concluſio.* Non tenẽtur ad exactiones, ſicut & laici.
- *Res donatas eccleſiæ immobiles, vt agros domus &c et tunc ſermo, aut eſt*
  - *De exactionibus debitis, & ordinarijs*
    - *Tertia concluſio.* Tenentur ad exactiones, ſicut & laici.
  - *De exactionibus extraordinarijs*
    - *Quarta concluſio.* Non tenentur ad exactiones, ſicut & laici.

Prima concluſio probatur ex Epiſto. decret. de vita, & honeſtate clericorum. Vt patet in litera.
Secunda conluſio. Patet ex gloſ. ſuper illud cum his ſe implicant, vt patet in litera.
Tertia concluſio, patet ex verbis D. Auguſtini ſuper illud. Principes perſecuti, &c. vt patet in litera, & ex gloſ.
Quarta concluſio. pariter ex ſacris Can. ex quibus plura narrantur in litera. ibi à 16 quæſt. 1 Generaliter &c.
Not. ꝙ iura ciuilia non poſſunt ſe vera ſuper iura canonica, & Eccleſiaſtica. Et ideo ex his, quæ pro concluſione habentur, reijcitur quòd lex ciuilis habet clericos teneri ad itinera conſtruenda.
Not. ꝙ quoniam iura ciuilia id dicunt fieri a clericis iam ditatis, de æquitate, & ſi non de iure Eccleſiaſtico determinato, ideo contra Auctor dicit, quod epiices non poteſt ſpecificare hunc caſum. Eſt autem epiices Græcè, Latinè verò dicitur æquum, & iuſtum, vt propterea velit dicere Auctor, ꝙ æquitas non eſt, vbi fit contra intentionem legiſlatoris. Vnde ſi intentio, vt patet expreſſè, legis latricis Eccleſiæ eſt, vt clerici nunquã teneantur ad exactiones extraordinarias. epiices, ſcilicet æquitas ipſa non poteſt ſpecificare hunc caſum, quia intentio eius ordo, & dignitas Eccleſiaſtica, cui nolebat vnquam derogari. derogaretur autem in caſu, & æquitas æquitati contraria eſſet.

QVAESTIO XXXII.

Vtrum per miraculum idem corpus poſſit eſſe in diuerſis locis ſimul, & in eodem tempore.

SEQVITVR vnicum, & vltimum pertinens ad corporea, & inanimata, vtrum per miraculũ idem corpus poſſit eſſe in diuerſis locis ſimul, & in eodem tempore. Et arguitur ꝙ ſic, quia vt videtur, non minus eſt poſſibile per miraculum diuerſa corpora ſimul eſſe in eodem loco, q̃ idem in eodem tempore eſſe in diuerſis locis, ſed illud poteſt fieri per miraculum, & factum eſt, quando Chriſtus natus eſt clauſo virginis utero, & quando ad diſcipulos ſuos intrauit clauſis ianuis ergo, &c.

Arg. prim. primum.

Præterea Corpus Chriſti uerum per miraculũ in ſacramento altaris in eodem tempore ſub diuerſis dimenſionibus habet eſſe in diuerſis altaribus, & ſic in diuerſis locis, & hoc ex conuerſione ſubſtantiæ in ipſum ſub illis dimenſionibus, ſed per miraculum poſſunt dimenſiones ſacramenti conuerti in dimenſiones Chriſti. erunt ergo uirtute conuerſionis dimenſiones Corporis Chriſti ubi erant dimenſiones ſacramenti. Sicut ergo ſubſtãtia Corporis Chriſti poteſt eſſe per conuerſionem in eodem tempore ſub diuerſis dimenſionibus in diuerſis altaribus, ſic & dimenſiones Corporis Chriſti per conuerſionem poſſunt eſſe in diuerſis altaribus, ubi erant diuerſæ dimenſiones conuerſæ in illas, ſed non ſunt dimenſiones Corporis Chriſti, niſi ubi eſt uerum totum, & integrum Corpus Chriſti: ergo totum Corpus Chriſti ſimul poteſt eſſe per miraculum in diuerſis locis. ergo, &c.

Secũdum.

In oppoſitum eſt, quia tunc contradictoria eſſent ſimul, quod nec poſſibile eſt fieri per miraculum. Probatio conſequentiæ eſt, quia dimenſiones corporis cõnumerantur dimenſionibus locis. Si ergo idem corpus eſſet in diuerſis locis, eſſet unum & plura, & ſic unum & non unum.

In oppoſitum.

Dicendum ad hoc, quòd licèt benè poſſit fieri aliquid circa rem aliquam à Deo per potentiam obedientię reſpectu Dei, quod impoſſibile eſt fieri circa illam à natura per potentiam ordinis naturæ reſpectu cuiuſcunque agentis naturalis, quod tã

Reſponſio.

tepu-

repugnat ſimpliciter, & ſecūdum omnem potentiam naturæ rei, nullo modo à quocunque agente pōt fieri circa illam, quia concurrerent contradictoria ſimul. ſ. poſſe fieri illud, & non poſſe fieri. Nunc autem quando aliquid quantum eſt ex potentia agentis indifferenter fieri poſſet ſecundum varios modos circa idē, ſi illud eſſet receptibile illius, ſi ſecundum vnum illorum modorum impoſſibile eſt fieri circa illud quod poteſt fieri, & ſimpliciter eſt impoſſibile fieri, & è conuerſo, ſi ſecundum vnum illorum modorum poſſibile eſt fieri ſimiliter, & ſecundum quemlibet aliorum. Verbi gratia, quia quantum eſt ex potentia agentis conuerſionem panis in Corpus Chriſti indifferenter in vno loco, & in pluribus, ſimiliter & in omnibus, idcircò in quotcunq; locis poſſibile eſt eſſe panē, virtute diuina poſſibile eſt ipſum conuerti in corpus Chriſti, & qua ratione in vno loco, & in pluribus, & etiam in omnibus, & vbique ſi panis eſſet vbique. & ſi panis non poſſet conuerti virtute diuina vbicunq; eſſet in Corpus Chriſti, nec ſimiliter in vnico loco ſingulari exiſtens poſſet conuerti in ipſum. Cum ergo quantum eſt ex parte Dei, cum ſit virtutis infinitæ, ipſe per miraculum poſſet facere, ꝙ idem corpus indifferēter eſſet in duobus locis, & ꝙ eſſet in tribus, & ſic deinceps, & ſimiliter vbique, & in omnibus, ſi ipſum corpus poſſet eſſe in illis locis, ſi ergo ſecundum vnum horum modorum impoſſibile eſt idem corpus per miraculum Deo agente eſſe in diuerſis locis, & ſimpliciter & abſolutè impoſſibile eſt per miraculum Deo agente eſſe in quotcunque diuerſis locis, ſ. duobus, aut tribus, aut pluribus. ſed impoſſibile eſt ꝙ per miraculum etiam Deo agente idem corpus ſit ſimul in eodem tempore vbique, & in omnibus locis. hoc.n. eſt ſolius diuinitatis. Idcircò dico ꝙ ſimpliciter, & abſolutè eſt impoſſibile idem corpus eſſe in diuerſis locis ſimul, quia ſi eſſet poſſibile ꝙ in duobus, eadem ratione, ꝙ in tribus, & ꝙ in omnibus. Quod etiam declaratur ex inconuenientibus apertis, quæ ſequuntur dictum illud, ꝙ ſi idem corpus æque corporaliter, & dimenſionaliter eſſet in diuerſis locis, aut quod ponitur exiſtēs in vno, ponitur exiſtens in alio, aut nequaquā. Si primo modo: ergo ſi in vno loco eſſet gelu, in alio calor, ſimul haberet calorem & frigus. Similiter ſi in vno loco non inueniens quid comederet, eſuriret, in alio autē inueniens comederet, & ſaturaretur, ſimul eſuriret, & ſaturaretur, & in vno loco incurrens infirmitatem ex aeris intemperie, in alio verò conſeruaret ſanitatem propter temperiem, eſſet ergo ſimul ſanus & æger, & ſi in vno loco occideretur, & in alio non, ſimul moreretur & non moreretur. Si ſecundo, eadem ſequuntur inconuenientia, niſi quòd ſecundum primum modū contraria ſimul eſſent in eodem, & in eodem loco, ſecundum alium contraria eſſent ſimul in eodem, ſed in vno loco vnū, in alio verò aliud. & ſunt iſta euidentiora inconuenientia circa idem corpus in diuerſis locis dimenſionaliter exiſtens, quàm illa quæ aliqui quandoque concedebant de Corpore Chriſti exiſtente in cruce dimenſionaliter, & in pyxide ſacramentaliter, videlicet quòd fuit in cruce paſſibilis, & mortalis, & quòd paſſus fuit vulnera, & mortuus ex eis, in pyxide verò impaſſibilis & immortalis nec mortuus, & ꝙ ſm̄ hoc idē corpus moriebat̄, & non moriebatur, & erat mortuum, & nō mortuum, viuum & nō viuum in eodem inſtanti. Re vera omnia iſta pro inconuenientibus Eccleſia habet & habuit hactenus. Secundum enim quòd dicit Guil. Altiſſ. poſt inductionem dictorū inconuenientium, quòd idem corpus numero viuit, & non viuit eſt impoſſibile, & contra intellectum. Propter hoc dicunt omnes magiſtri, quòd Dominus dedit diſcipulis ſuis corpus mortale, & paſſibile, & iſta concedenda eſt, Corpus Chriſti moritur in pyxide, ſed omnes illæ negandæ ſunt, Chriſtus crucifigitur in pyxide, lanceatur, aut vulneratur in pyxide, patitur in pyxide, & non valet hæc argumentatio, Corpus Chriſti moritur in cruce morte violenta: ergo violentia infertur ei in pyxide, quia ſicut aliquid moritur per violentiam illatam alibi alteri, vt cor in homine aliquo moritur per violentiam illatam capiti eius, ſic idem corpus moritur in pyxide per violentiam ei illatam in cruce, & hoc per ſeparationem animæ à corpore vbicunque fuerit. & ideò ſequitur, ſi moritur in cruce, aut mortuus eſt: ergo moritur, aut mortuus eſt in pyxide, non tamen ſequitur ſi vulnerabatur in cruce, quòd uulnerabatur in pyxide, quia nec crux, nec crucifigentes erant in pyxide. & hoc quia licèt Chriſtus erat in pyxide ui conſecrationis ſecundum ueritatem eſſentiæ corporis, quod perfectum erat anima, non tamen dimenſionaliter ſub proprietatibus dimenſionibus, quibus ſuſceptibilis erit uiolentiæ. Propter quod moriebatur in pyxide, quia anima ſeparabatur ab eo quod ui ſacramenti erat in pyxide, non autem uulnerabatur in pyxide, quia non recepit per ſe uiolentiam, niſi per id quod per ſolam concomitantiam erat in pyxide. & ſic iſta eſt per ſe uera, corpus in pyxide eſt mortuū, quia ibi eſt per ſe id cuius per ſe actus immediatè erat anima, non autem iſta, corpus in pyxide habet uulnera, ſiue eſt uulneratum, quia ibi non eſt per ſe id quod per ſe immediatè, ſiue per quod per ſe, & immediatè recipiebantur uulnera, ſcilicet dimenſiones. Vnde nunquàm concedimus circa idem contraria, aut affirmationem & negationem, non circa Corpus Chriſti ubicunque habet eſſe, nec circa aliud, & tamen uidetur quòd hic potius poſſent concedi, quàm ibi, propter diuerſum modum eſſendi Corpus Chriſti in cruce, & in pyxide, & propter eundem modum exiſtendi corpus idem ſecundum quæſtionem in diuerſis locis. Quare cum illa ex hoc inducta, quòd ibidem corporaliter per ſe dimenſionaliter ſit ſimul in diuerſis locis ſimpliciter, ſunt impoſſibilia ſimpliciter, dicendum quòd impoſſibile

eſt etiam per miraculum idem corpus eſſe dimenſionaliter in diuerſis locis, nec ſuper hoc plus cadit potentia, quàm ſuper facere duo contradictoria ſimul. & ſic non poſſe hoc non eſt impotentię, ſed conditio naturæ. Si quis verò arguat ſic circa Corpus Chriſti, Corpus Chriſti vulnerabatur in cruce, & non vulnerabatur in pyxide: ergo idem corpus numero ſimul vulnerabatur, & non vulnerabatur: ergo ſimiliter in propoſito non eſt inconueniens, ꝙ circa idem corpus in diuerſis locis exiſtens ſecundum loca diuerſa ſunt contraria & contradictoria. Et eſt dicendum, ꝙ iſta propoſitio, Corpus Chriſti non vulnerabatur in pyxide, & conſimiles prædictæ duplices ſunt, quia illa determinatio in pyxide poteſt determinare hoc verbũ exiſtẽs ſubintellectum. vel ipſum verbum expreſſum, vt in propoſito illud verbum vulnerabatur. & primo modo ſunt omnes veræ ſub tali ſenſu, Corpus Chriſti exiſtens in pyxide vulnerabatur, diſtinctione facta poſt ly exiſtens. Secundo modo ſunt oẽs falſæ ſub tali ſenſu, quod exiſtit Corpus Chriſti vulnerabatur in pyxide. Licet.n.id idem corpus, quod erat in pyxide vulnerabatur, non tñ ut in pyxide exiſtens uulnera recipiebat, ſed tantũ ut exiſtens in cruce. In utroque autem ſenſu illæ ſunt ueræ, Corpus Chriſti moriebatur in pyxide, Corpus Chriſti mortuum erat in pyxide, & conſimiles. Et quare hoc, patet ex iam dictis. Vnde ſi quis arguat ſic, Corpus Chriſti non uulnerabatur in pyxide, & uulnerabatur in cruce: ergo idem numero uulnerabatur, & non uulnerabatur, non ſequitur, quia non ſequitur, non uulnerabatur in pyxide: ergo non uulnerabatur, quia non erat in pyxide, ut natus uulnerari ibi, quia non dimenſionaliter, ut dictum eſt. Sicut non ſequitur, filius Dei non eſt ubique ſecundum carnem: ergo non eſt ubique, quia ſecundum carnem non eſt natus ubique eſſe. immò eſt fallacia ſecundum quid & ſimpliciter. Sed ſequeretur: corpus non uulnerabatur illa hora in cruce: ergo hora illa non uulnerabatur, quia ut erat in cruce natus erat uulnerari. Similiter in propoſito, ſi idem corpus dimenſionaliter, hoc eſt per ſe ſecundum ſuas proprias dimenſiones eſſet in diuerſis locis, quicquid eſt natũ agere uel pati in uno, & in alio. Conſimiliter benè ſequitur ſimpliciter, caleſcit in hoc loco exiſtens: ergo caleſcit ſimpliciter, & ſimiliter frigeſcit in alio loco exiſtens: ergo frigeſcit ſimpliciter, & ſimiliter ſequitur ſimpliciter coniunctim: ergo caleſcit ſimpliciter & frigeſcit ſimul ſimpliciter. & directè, atque ſimpliciter ſequitur, ꝙ contraria, & cõtradictoria poſſunt eſſe ſimul circa idem numero, ſi ponatur idem corpus dimenſionaliter poſſe eſſe ſimul in locis diuerſis, & non ſolùm circa ipſum, ſed etiam in eſſentia, quia ſequitur, ꝙ ſit unũ ex hoc quòd commenſuratur dimẽſionibus unius loci, & non unum, ſed plura, quia commenſuratur pluribus dimenſionibus plurium locorum, & dimenſiones corporis, ſicut commenſurantur ſecundum quantum, & continuum in dimenſionibus loci, ſic commenſurantur eis ſecundum multum, & ſecũdum numerum. & cum hoc etiam ſi ponamus corpus glorioſum eſſe quod non commenſuratur loco ſecundum quantum, & continuum, quia ut dictum eſt poteſt eſſe ſimul cum alio corpore abſque eo, quòd ſit in loco, niſi per illud, commenſuratur tamen ei ſecundum ſitum, quem neceſſariò determinat ex eo, quod corpus eſt dimenſionale. Ita quòd licèt corpus abſolui poſſit à ſitu locali, qui eſt ubi, & eſſe abſque contactu cum alio corpore, & non in loco, niſi per accidens, ſi illud eſſet in loco cum quo eſt, ut dictum eſt, non tamen poteſt abſolui à ſitu determinationis, quo oportet ipſum eſſe ita hic, quòd nõ alibi, ut etiam corpus glorioſum, etſi ponatur non habere ſitum, ut in loco, nõ tamen poteſt eſſe ſine ſitu determinationis, ut omninò non poſſit eſſe hic & alibi per determinationem diuerſorum ſituum niſi ſacramentaliter. Qđ intellexit Hugo: ubi loquens de corpore Chriſti exiſtente ſacramentaliter ſub diuerſis partibus ſpecierum ſenſibilium in ſacramento, dixit de Sacramentis lib. 2. par. 8. cap. 11. Totum hic & totum ibi, nec minus in parte, q̃ in toto, nec minus in toto q̃ in parte. Quotcunque partes feceris in ſingulis totum eſt. Nec mireris. opus Dei eſt. Et infra. Non eſt mirum, ſi mirabilis mirabilia operatur. Quomodo (inquit) corpus unum in eodem tempore in diuerſis locis poteſt eſſe, hic eſt, ibi eſt, & totum utrobique eſt, & in multis locis, ſimiliter noli mirari. Et infra. Quia autem ſic ipſe fecit, ut corpus unum in uno loco eſſet, tu quod factum eſt uidiſti, & neſcis aliud, niſi quòd factum eſt, quod uidiſti. Idcircò miraris quando aliud uides uel audis, q̃ uidere, uel audire conſueuiſti, &c. Et patet ex continuatione literæ, & ſecundum antecedentia, & ſecundum conſequentia, quòd nõ loquitur de eſſe unius corporis in diuerſis locis ſimul, niſi de eſſe Corporis Chriſti ſacramentaliter ſub diuerſis ſpeciebus ſacramentalibus, & partium earum. Vnde mirum eſt, ſi aliquis ex iſta litera uelit arguere idẽ corpus poſſe eſſe non ſacramentaliter in diuerſis locis, ſic repugnante natura rei. Dicẽdum eſt ſimpliciter, quòd impoſſibile eſt idem corpus numero eſſe in diuerſis locis, licèt hoc ſit poſſibile ſacramentaliter. In quo tamen modum poſſibilitatis comprehendere, eſt ſuper naturalem intelligentiã noſtram (credo) & Angelorum.

Ad primũ principale. Ad primum in oppoſitum, quòd duo corpora poſſunt eſſe in eodem loco: ergo & idem eſt in diuerſis. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia vt dictum eſt, in hoc obuiat contradictio circa idem numero, cuius altera pars non poteſt abſolui à ſubiecto, & ſimul non poſſunt adeſſe, aut ſimul abeſſe. In illo verò non obuiat, niſi contraria diſpoſitio ad eſſe ſimul cum alio, qua poteſt abſolui. Et ideò illa abſoluta nihil repugnat eſſe ſimul cũ alio. In corporibus enim nihil repugnat ipſa eſſe ſimul niſi dimenſiones, ſed hoc non propter eſſentiam

tiam

tiam dimenſionum, ſed propter ſitum quem natę ſunt habere in loco, qui eſt accidens dimenſionũ, ſicut ſitus, qui eſt ordo earum inter ſe in toto eſt differentia eſſentialis illis. Propter illum enim ſitum, qui dicit ordinem ad locum, tangunt ſe corpora, & tenent ſe extra ſe, & ſeſe penetrare non poſſunt. Et eſt illa diſpoſitio imperfectionis in dimenſionibus, & eſt præter eſſentiam dimenſionum, ſic, quòd licet diſpoſitione quacunque naturali non ſit ſeparabile ab illis: eſt tamen ſeparabile ab eiſdem diſpoſitione ſupernaturali, quę eſt dos ſubtilitatis, quæ eſt quædam naturalis potentia non reſiſtendi, ſic, quòd non reſiſtit alicui, nec aliquid ſibi, & ſic eſt vis, qua corpus cui ineſt, illabi poteſt alteri, abſque eo, quòd tangit ipſum reſiſtendo. Vnde & tale corpus non habet eſſe per ſe in loco per continentiam inter latera corporis circundantis, ſed ſolùmmodo per ſe determinat ſibi ſitum in corpore, quod ipſum excedit puta in aera. Et ſi eſt ſimul cum corpore ſibi æquali, quod per ſe eſt in loco, hoc corpus per accidẽs eſt in eodem loco cum illo, & continetur inter latera continentis per accidens, quia latera illa non ſeparat, nec diſtare facit, ſed illa ſeparat, & diſtare facit corpus aliud, cum quo eſt ſimul.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, ꝙ ſi dimenſiones panis conuerterentur in dimenſiones corporis ſimul cum conuerſione ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, eſſet Chriſtus dimenſionaliter in diuerſis locis, licèt nõ viſibiliter. Dicendum, quòd in Euchariſtia duo ſunt, & ſacramentum, quod eſt ipſa viſibilis ſpecies, & res ſacramenti, quod eſt verum corpus Chriſti. Circa quod duo eſt conſiderare, & conuerſionem factam in ipſum, & per conuerſionem ſuum eſſe alicubi, vbi prius non erat, abſq; omni ſua tranſmutatione. Et non poſſet ſecũdum eſſe ſine primo. Nullo enim modo abſque ſui mutatione ſecundum locum poſſet corpus Chriſti verum eſſe alibi extra locum, in quo eſt in cœlo abſque eo, quod aliqua conuerſio facta ſit in ipſum, niſi ſui ipſius ſecundum locum mutatione, qua neceſſe haberet dimittere locum, quem tenet in cœlo, quia nec eſſet poſſibile ipſum dimenſionaliter ſecundum proprias dimenſiones eſſe ſimul in pluribus locis, ſicut nec quodcunque aliud, vt dictum eſt, dicente Auguſt. Donec ſæculum finiatur ſurſum eſt Dominus, ſed cum hoc etiam nobiſcũ eſt veritas Dominus. Corpus enim in quo ſurrexit, vno loco oportet eſſe. Veritas autem eius vbique diffuſa. Quod exponens Hugo in ſententijs ſuis, dicit ſic, Veritas .i. diuinitas, vel ipſum corpus vbicunque celebratur. Ideò dixi vbicunque celebratur, quia non eſt dicendum corpus Chriſti vbiq; eſſe, quod eſt ſolius diuinitatis. Licèt ergo ſecundum prædicta ſacramentaliter poſſet eſſe vbique, ſi panis vbique in ipſum conuerteretur: tamẽ hoc proculdubio verum eſt, ꝙ non poteſt eſſe vbique ex eſſe corporis Chriſti in loco ſecũdum proprias dimenſiones, quia qua ratione ex ſe non poſſet eſſe vbique ex eſſe corporis Chriſti in loco ſecundum proprias dimenſiones, quia qua ratione ex ſe non poſſet eſſe in omnibus, nec in duobus, vt dictum eſt. Et ſic vt iam dictum eſt, ſicut hoc ſecundum quod ſcilicet corpus Chriſti non poteſt eſſe alicubi extra cœlum manens in cœlo abſque primo, ſcilicet quòd aliquid conuertatur in ipſum, ſic dicunt aliqui, quòd nec primum poteſt eſſe abſq; ſecundo: ita ſcilicet quòd ſi ponantur ſimul & dimenſiones & ſubſtantia panis conuerti in dimẽſiones & ſubſtantiam corporis Chriſti, ex conuerſione corpus Chriſti neceſſe eſt eſſe vbi conuerſio facta fuit, & panis deſinit eſſe panis. Quod etſi verum eſſet, non tamen ibi eſſet corpus Chriſti ſecundum rationem ſuarum dimenſionum, ſiue dimenſionaliter, de quali modo quęrit quæſtio, an ſcilicet idem corpus poſſit eſſe in diuerſis locis. Et ideò ex illo non poteſt probari hoc. Etenim etſi panis dimenſiones conuerterẽtur in dimenſiones corporis Chriſti abſque conuerſione ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam corporis Chriſti, non tamen dimenſiones corporis Chriſti eſſent in ſubſtantia panis dimenſionaliter, quia tunc ipſam informarent, & extenderent, vt haberet partem extra partem ſub partibus dimenſionum Chriſti, ſicut primò habuit ſub dimenſionibus proprijs, aut ſi non informarent ſubſtantiam panis, ſed ſolùmmodo ſuam ſubſtantiam, quæ ibi eſt per concomitantiã, & eſſet ſubſtantia panis in ſimplici, & indiuiſibili exiſtens, quia vt dicitur primo Phyſic. ſi ſubſtantia ſola eſt, neque magnitudinem habebit ullam: non enim poſſet habere partem abſque dimẽſionibus informantibus, niſi fortè ſpeciali miraculo, adhuc non eſſent ibi dimenſiones corporis Chriſti dimenſionaliter, quia non eſſent ibi niſi ratione illius ſubſtantiæ manentis, quæ non eſt ibi dimenſionaliter, quare & ſi totum in totum conuertitur multò minus erunt ibi dimenſionaliter, quia quocunque modo ponatur ibi eſſe virtute conuerſionis, hoc non poteſt poni dimẽſionaliter. Vnde etſi aliqui dicunt, quòd propter conuerſionem factã alicubi totum conuertendo in totum dimenſiones & ſubſtantiam, corpus eſſet vbi erat prius, quod conuertebatur puta in aere: non tamen erit ibi dimenſionaliter plus, quàm modo eſt in ſacramẽto. Quod tamen nec poni poteſt, aut debet, quia cum corpus non ponitur eſſe alicubi extra cœlum manens in cœlo, niſi ſacramentaliter, & nõ habet eſſe ſacramentaliter, niſi pp ſpecies viſibiles, quæ ſunt de ratione ſacramenti: vnde & cum deſinunt eſſe illæ ſpecies viſibiles, deſinit ibi eſſe corpus Chriſti: ſi ergo totum cum dimenſionib. & alijs accidentibus conuertatur, cum nõ ſit ibi manens aliqua ſpecies ſacramentalis, nullo modo dicendum eſt corpus Chriſti eſſe vbi totum conuerſum eſt in totum, & ſecundum ſubſtantiam, & ſecũdum accidentia, qm̃ non poſſet poni ibi eſſe, niſi ſacramẽtaliter, qualiter ibi non eſt, qm̃ ſi non incipit eſſe ſacramẽtaliter vbi ſpecies ſunt niſi ſub ſpeciebus,

& deſinit eſſe ibi deſinentibus ſpeciebus eſſe, ſecundum quod dicit Hugo lib. 2. par. 8. cap. 12. ſi in aliquo à ſimilitudine recederet, verum ſacramentum non eſſet. Et cap. 13. Si in aliquo ſimilitudo deficeret illic proculdubio ſacramentum non eſſet, nec vllo modo eſt ſacramentum vbi ſpecies penitus non ſunt.

Alio autem modo ibi eſſe poni nõ poteſt, quoniam ſi alio modo ibi eſſet, res ipſa, vt dicit Hugo in fine dicti cap. 13. proderetur, & manifeſtaretur euidenti miraculo, quod non contingit quandiu fides locum habet. Poſt hoc ergo ſi corporalem Chriſti præſentiam quæris, in cœlo quære. Ibi quære, vbi & prius fuit, quam per ſacramentum ſuum corporaliter tecum eſſe inciperet, & vnde non diſceſſit, quando ad te venit. Sic ergo etſi dimenſiones panis fuerint ante conuerſionem in aliquo loco aeris, nullo modo eſt dicendum, quòd poſt earum conuerſionem cum ſubſtantia panis in corpus Chriſti, corpus Chriſti habet in illo loco aeris eſſe, quia non erat aliquid de intraneis panis, & ita non pertinet ad ſacramentum. Præterea cum corpus Chriſti ibi non eſſet dimenſionaliter, non impleret locum, quem prius impleuerunt dimenſiones panis, & ita non maneret illa capacitas, ſed in inſtanti conuerſionis partes aeris citò concurrerent in vnum continuum, & deſineret aer eſſe locus, qui prius, & ſic per ipſum non maneret ibi corpus, ſicut nec modo manet corruptis ſpeciebus panis. Si ergo adhuc maneret, hoc non eſſet, niſi propter ſubſtantiam partium aeris, quæ immediatè prius tangebant dimenſiones panis, & ſic ſemper maneret ibi corpus Chriſti, quia ſemper manere poſſent in ſubſtantia illæ partes aeris. Quod omninò abſurdum eſt dicere, & vt credo contra veritatem ſacramenti, ita quòd ſi non ſit ſacramentum, quòd inconueniens ſit dicere corpus Chriſti eſſe extra certum locũ, quem habet in cœlo.

Finitur Quodlibet. Nonum Magiſtri Henrici Goethals à Gandauo.

Comment.

Comment. in Quæſtionem XXXII. quæ eſt,

Vtrum per miraculum idem corpus poſſit eſſe in diuerſis locis ſimul, & in eodem tempore.

TITVLVS ſatis clarus.
In corpore eſt diſtinctio bimembris, & duplex concluſio.
Diſtinctio eſt de corpore, quod intelligitur eſſe in pluribus locis, vel dimenſionaliter, vel ſacramentaliter.
Prima concluſio. Idem corpus numero poteſt eſſe in pluribus locis ſimul ſacramentaliter.
Secunda concluſio. Idem corpus ſimul dimenſionaliter non poteſt eſſe in diuerſis locis.
Prima concluſio patet de corpore Chriſti in ſacramento altaris. Eſt enim Romæ, Patauij, Venetijs, ſimul & in infinitis propè eccleſijs. Modus tamen, quo taliter exiſtit eſt incomprehenſibilis etiam ab Angelis. Et ad hoc inducitur Hugo in litera.

Secunda concluſio probatur. Quoniam nulla potentia poſſunt de eodem contradictoria verificari. Sed corpus idem numero eſſe dimenſionaliter in pluribus locis implicat contradictoria, igitur à nulla potentia fieri poteſt.

Not. quòd communis eſt hæc ſententia, quod contradictoria verificari de eodem fieri non poteſt etiam à potentia diuina. Et de hoc non eſt difficultas, ſed vtique eſt circa hoc. quòd corpus eſſe in diuerſis locis implicet; id autem oſtenditur pluribus inconuenientibus, quæ ex tali poſitione ſequerentur, & ex reiectione aliarum rationum. Sequeretur enim quòd idem corpus occideretur, & non occideretur, vt Romæ occideretur, Venetijs non, &c. In deſerto eſuriret, in ciuitate nequaquam, quia ibi nihil haberet, quod manducaret, hic verò facilè inuenire poſſet. Et alia permulta huiuſmodi acciderent contradictionem dicentia, quæ examinando quiſque poteſt colligere.

Principalis verò ratio ad hoc eſt talis. Quando aliquid, quantum eſt de potentia agentis, indifferenter fieri poſſet ſecundũ varios modos, ſi idem eſſet receptibile illius ſecundum verum modum, poſſibile eſſet fieri ſecundum quemcunque modum. Ex parte autem agentis, cum ſit infinitæ potentiæ, eſt æqualis poſſibilitas, vt vnum corpus fiat ſimul in pluribus locis, ſecundum quemcunque modum pluralitatis, ſed impoſſibile eſt, quod Deo agente idem corpus ſit vbique; ergo ſimpliciter impoſſibile eſt, quòd idem corpus fiat ſimul in diuerſis locis. Probatur minor, quia poſſe eſſe vbique ſimul eſt ſolius Dei proprium.

Et not. quod eadem ſententia eſt D. Thomæ in 4. Sent. diſt. 10. quæſt. 1. art. 1. & alij plures cum tota prorſus Philoſophorum ſcola.

Contra autem præſertim eſt Scotus, atque Richardus, quærentes probare, quomodo per potentiam diuinam corpus vnum poſſit eſſe ſimul in diuerſis locis.

Primò itaque arguit Scotus 4. Sentent. diſt. 10. quæſt. 2. Idem corpus ſimul in diuerſis locis non eſt niſi ponere in eo plures reſpectus extrinſecos, ſcilicet diuerſa vbi. ergo plures reſpectus extrinſeci poſſunt fundari in eodem. Minor patet. Maior probatur primò, plures reſpectus extrinſeci poſſunt eſſe ſimul in eodem fundamento, vt puta plures ſimilitudines ſuper eadem qualitate; ergo & plures reſpectus extrinſeci. Secundò non eſt neceſſe multiplicato poſteriori, quod multiplicetur prius, ſed ſubſunt poſteriora ſuo fundamento, ergo poſſunt multiplicari ipſa vbi, ſtante eodem fundamento.

Secundò arguit. Duo corpora poſſunt eſſe ſimul in eodem loco, ergo, & idem corpus poteſt eſſe ſimul in diuerſis locis. Tenet conſequentia, quia tanta eſt repugnantia hic & ibi.

Not. ꝙ & hoc argumento vtitur Richardus in 4. Sentent. diſt. 10. quæſt. 2. art. 2.

Tertio idem Scotus arguit. Angelus poteſt eſſe ſimul in pluribus locis diffinitiuè, ergo idem corpus localiter. Conſequentia tenet, quia ſimilis eſt imitatio hic & ibi. Antecedens probatur. Subſtantia panis poteſt conuerti in Angelum, ergo Angelus erit ſuper ſpeciebus panis, & vbi non eſt.

Præterea arguit multipliciter Richardus, ſed quoniam, vt videre eſt, nil aliud ſua argumenta, niſi de eſſe ſacramentaliter, & auctoritas Hugonis inducta eſt complete ab Auctore, & cognitum ꝙ loquitur de eſſe ſacramentaliter, abſolutè reſpondemus argumentis inductis.

Ad primum dicimus. Quod corpus quatenus eſt in loco dicitur in loco quatenus locatum eſt. Quod autem eſſe locatum in loco ſit ponere extrinſecum reſpectum, negatur, ſi quidem locatum cum realiter referatur ad locum, totum eſſe locati conſiſtit in eſſe loci, & è contra, quod manifeſtè dicere videtur Philoſophus in 4. Phyſic. ſi ergo ponatur idem corpus eſſe in pluribus locis, quoniam non eſt in loco, niſi quia locatum, illud ſequatur oportet, vt vnum ſit locatum idem corpus, vel plura. Hoc ſecundum videtur impoſſibile, quod plurificetur fundamentum, ſcilicet corpus. ſi primum, quoniam vnius locati vnus eſt locus, neceſſe eſt, vt corpus non poſſit eſſe niſi in vnico loco eodẽ tempore. Eſto igitur, ꝙ ſit extrinſecus reſpectus corpori, vt corpus eſt, non eſt tamen quatenus locatum eſt, & in loco eſt, quia reſpectus reſpicit locatum, ꝙ ad multiplicationem loci neceſſariò multiplicatur, quippè locati reſpectus intrinſecus eſt, non extrinſecus.

Ad ſecundum, quòd etiam eſt Richardi, reſpondet ipſe Auctor in litera; eſt enim primum argumentum, quòd facit in fronte quæſtionis. Reſpondet inſuper D. Thomas ſuper Boetium de Trinit. quæſt. 4. art. 4. vide Capreolum, & Soncinatem quæſt. 1. ſuper 10. quarti, qui & ipſi reſpondent.

Ad tertium. Negatur antecedens. Ratio eſt, quoniam ſi eſſet in pluribus locis Angelus, iam vanum eſſet ei diffinire locum; ſed ideò diffinitur illi locus, vnde dicitur diffinitiuè in loco eſſe. Ad probationem autem negatur ſubſumenda minor. ſi quidem, quando Angelus eſſet vbi panis, non diceretur eſſe ibi diffinitiuè, ſicut neque Chriſtus dicitur eſſe diffinitiuè in ſpeciebus panis, ſed vtique ſacramentaliter.

Quantum verò ſpectat ad reſponſiones ad inconuenientia nihil dicere volumus, quoniam videntur omnia fundari ſuper aliquod falsò imaginatum. Et hæc conſidera diligenter, & videbis quòd in his non eſt tempus conterendum.

Explicit Quodlib. Nonum ad laudem Dei, & B. Virg.

MAGISTRI HENRICI A GANDAVO

DOCTORIS CELEBERRIMI

QVAESTIONES QVODLIBETALES

Cum Commentarijs, ſeu Adnotationibus R.P.D. Vitalis Zuccolij Abbatis Ordinis Camaldulenſis Theologi Clariſsimi.

Quodlibet. Decimum continens Quæſtiones decem & ſeptem.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum ſit error dicere, quòd verè pœnitens, & confeſſus ritè abſolutus ab eo, qui poteſt eum abſoluere de gratia & ex priuilegio ſpeciali, teneatur eadem peccata iam illi confeſſa iteratò confiteri illi, cui tenetur confiteri de iure communi ex illo ſtatuto generali extra de pæn. omnis vtriuſque ſexus.

IN noſtra diſputatione generali Decima proponebantur quæſtiones decẽ, & ſeptem. Quarum quędam erant de pertinentibus ad ſacra: quędã verò de pertinentibus ad non ſacra. Quędam verò pertinebant ad ſacramentum pœnitentiæ: quædam verò ad ſancta corpora Chriſti, & beatorum.

Circa primum iſtorũ proponebantur quatuor. Quorum primum pertinet ad actum confitendi; vtrum ſcilicet error ſit dicere, quòd verè pœnitẽs, & confeſſus ritè abſolutus ab eo, qui poteſt eũ abſoluere de gratia, & ex priuilegio ſpeciali, teneatur eadem peccata iam illi confeſſa iterato confiteri illi, cui tenetur confiteri de iure communi ex illo ſtatuto generali extra de pœn. & re. Omnis vtriuſque ſexus. Secundum verò pertinet ad auctoritatem commiſſam audienti confeſſionem de gratia, & ex priuilegio. Vtrum ſcilicet ex cõmiſſione generali, qua conceditur aliquibus ex priuilegio, & de gratia poſſe audire confeſſiones, & abſoluere à peccatis ſimpliciter, concedatur poteſtas abſoluendi à maioribus criminibus reſeruatis Epiſcopis.

Tertium erat de pœnis infligendis non confitentibus illis, quibus tenentur confiteri de iure cõmuni ex ſtatuto generali, vtrum ſcilicet adultos, qui ad annos diſcretionis peruenerunt non cõfeſſus ſemel in anno omnia peccata ſua proprio ſacerdoti aliàs eidem non confeſſa, debeant ipſi prælati eccleſiarum viuẽtes ab ingreſſu eccleſiæ arcere, & morientes priuare eccleſiaſtica ſepultura, prout dicit ſtatutum illud generale prædictum. Omnis vtriuſque ſexus. Quartum autem fuit de electione confeſſorum à pœnitentibus, vtrum ſcilicet expediat ſubditis eligere ſibi confeſſores communiter, & regulariter pro voluntate ſua.

Circa

Circa primum arguitur, quòd error ſit dicere verè pœnitentem, & confeſſum abſolutum ritè ab eo, qui poteſt eum abſoluere, etſi non niſi de gratia, & priuilegio, teneri eadem peccata iam illi cōfeſſa iteratò confiteri ei, cui tenetur confitari de iure communi virtute illius ſtatuti. Omnis, vtriuſq; ſexus.

Arg. prim. primum. Primò ſic. Erroneum eſt dicere, quòd ſacramentum quodcunque ſuper eandem materiam ſecundum rem, & eodem modo ſe habentem, de neceſſitate debeat iterari, quia hoc multum derogaret virtuti ſacramenti, & poneret ipſum eſſe infirmum: non enim iteratò adhiberetur niſi ſemel adhibitum non ſufficeret ad explendum effectum ſacramenti. Quare cum pœnitentia quo ad partes eius, quæ ſunt contritio, confeſſio, & ſatisfactio, ſit verè ſacramentum nouæ legis, & ſacramenta nouæ legis non ſunt infirma, & agena elementa, ſicut ſecundum Apoſtolum Gal. 4. erant ſacramenta veteris legis: arroneum ergo eſt dicere, ꝙ pœnitētia quo ad confeſſionem circa eundem cōfitentē & abſolutum manentem in eodem ſtatu ſine peccato, poſt primam abſolutionē vllo modo debeat iterari. Eſt ergo arror dicere varè pœnitētem &c.

Confirmatio. Confirmatur autem iſta ratio per hoc, ꝙ ſm̄ beatum Hieronymum, Pęnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragium. & ita quaſi ſecūdus baptiſmus. Sicut ergo error eſt dicere baptiſmum vllo modo debere iterari, ſic error eſt dicere pœnitentiam, quo ad confeſſionem debere iterari de peccatis eiſdem.

Secundum. Secundò ſic. Sicut ſtatutum eſt, ꝙ ſubditi ſaltē ſemel in anno confiteantur omnia peccata ſua proprio ſacerdoti, ibi. Omnis vtriuſque ſexus; ſic ſtatutum eſt ibidem, ꝙ ſuſcipiant ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum, niſi de conſilio proprij ſacerdotis duxerint abſtinendum. & intelligitur illa ſuſceptio à proprio ſacerdote. Sed non obſtante illo ſtatuto generali, ſi quis Euchariſtiam in die Paſchæ ſuſcipiat ab alio, q̄ proprio ſacerdote, etiā ſine priuilegio, quare & maximè ex priuilegio, non tenetur adhuc ipſam ſuſcipere iterato tempore eodem à ſuo proprio ſacerdote. hoc enim non permitteret Eccleſiaſtica conſuetudo, ꝙ ſemel cōmunicatus ab vno, eodem die, & quaſi continuè poſtea communicaretur ab alio. ergo &c.

Confirmatio. Confirmatur autem iſta ratio per hoc, ꝙ ſi ex ſtatuto generali ordinetur, ꝙ nullus de aliqua parochia baptizet quēquàm, niſi proprius ſacerdos, & aliquam illorum de Parochia baptizet alius, ſiue ex gratia priuilegij, ſiue contra ſtatutum directè, non aſt ille iterum à ſuo proprio ſacerdote baptizandus. argo &c.

Tertium. Tertiò ſic. dicare aliquid ex quo ſchiſma in Eccleſia oritur, erroneum eſt. tale autem eſt dicere verè pœnitentam &c. quia præcipui viri dicunt, ꝙ non tenetur, vt quidam religioſi, alijs contradicentibus, vt quibuſdam Epiſcopis. ergo &c.

Quartum. Quartò ſic. omnia ſacramenta nouæ legis efficatiam habēt à ſolo Chriſto inſtituente ea, nequaquàm autem ab aliquo inſtituente humano. Quātuncunque ergo ab homine inſtituatur, ꝙ ſacramentum aliquod à proprio ſacerdote adminiſtretur, ſi tamen ab alio, qui poteſt ipſum adminiſtrare adminiſtretur: efficatiam habet ſuam perfectā, & nullam efficatiam apponit iterata adminiſtratio propter hominis generale ſtatutum. Sed nulla poteſt eſſe cenſio ad ſacramenti alicuius iterationem, niſi iteratio apponat aliquid efficaciæ. ergo &c.

Quintum. Quintò ſic. ad confitendum peccatum quod nō eſt, nemo poteſt obligari, quia generale ſtatutum. Omnis vtriuſque ſexus. neminem obligat ad confitendum aliud, quàm peccata ſua, quæ. ſ. habet in conſcientia. Cum igitur peccata, de quibus homo verè pœnitens eſt, & ritè confeſſus & abſolutus ab eo, qui poteſt eum abſoluere, non ſunt, ſed iam deleta ſunt. ergo &c.

Sextum. Sextò ſic. Princeps habet omnia iura in ſcrinio pectoris ſui. C. de teſtam. Omnem. quare cum aliquibus concedit liberam poteſtatem audiendi cōfeſſiones, & abſoluendi illos, qui in hoc alijs erāt obligati, hoc ſciens & prudens contra ius alterius facit. Sed ſciens & prudens ius quod debetur vni non confert alteri, niſi hoc auferat ab illo cui debeatur primo. argo &c.

In oppoſit. Contra. non eſt erroneum dicere, ꝙ aliquis teneatur ex præcepto Papæ ad illud, quod eſt per ſe licitum. ſed per ſe licitum eſt, ꝙ confeſſus vni, eadē liberè, vel ex proprio voto confiteatur alteri. ergo &c.

Reſponſio ad Q̄onem generaliorē Dicendum ad hoc, ꝙ iſta quæſtio particularis eſt & formata in caſu particulari, ſed alia conſimilis poſſet formari magis generalis, quæ talis eſt: vtrum. ſ. error ſit dicere, ꝙ verè pœnitens & confeſſus, & ritè abſolutus ab eo, qui poteſt eum abſoluere teneatur eadem peccata alteri confiteri. Quā quæſtionem ſecundam quidam religioſi, quibus conceſſum fuit in priuilegio à fœlicis recordationis Martino Papa, ꝙ plenam haberent poteſtatem audiendi confeſſiones, & abſoluendi confitentes eiſdem, determinantes apud ſe in partam affirmatiuam, transformauerunt eam in propoſitionē affirmatiuam talem, ꝙ verè pœnitens & confeſſus ritè abſolutus ab eo qui poteſt, teneatur eadē peccata alteri confiteri, error eſt. Et re vera talis propoſitio, quia eſt propoſitio iuris vniuerſalis, & legis poſitiuę: vera debet iudicari prima fronte, pro ut regularitar, & in pluribus habet varitatē, quia regularitar & in pluribus hactenus confeſſis vera eſt.

Reſponſio ad q propoſitam. Quæſtio autem iam propoſita in caſu particulari magis particularis aſt, & poteſt à determinantibus eam in partem negatiuam, transformari in propoſitionem negatiuam, dictæ propoſitioni affirmatiuę quodammodo oppoſitam talem, ꝙ verè pœnitens & confeſſus ritè abſolutus ab eo, qui poteſt de gratia, & ex priuilegio ſpeciali, nō teneatur ea-

tur eadem peccata alteri confiteri, cui de iure communi tenetur cōfiteri ex illo ſtatuto, Omnis vtriuſque ſexus. error eſt. immò ꝙ teneatur error nō eſt. De propoſita igitur quæſtione inueſtigandū quid ſentiendum ſit, & ſimiliter de propoſitione ex illa transformata. Dico ergo ad quæſtionem hanc ſine præiudicio, & ſub proteſtatione facta aliàs in quæſtione quadam alia mota ſuper dicto priuilegio in quodam alio noſtro Quolibet. Dico igitur præhabita dicta proteſtatione ad quæſtionem, ꝙ aliud eſt teneri eadem peccata ſemel confeſſa iterum confiteri ex aliquo ſtatuto de pluribus vel pluries confitendo eadem peccata, & aliud eſt teneri eadem peccata vni confeſſa ex gratia, ſiue priuilegio ſpeciali, alteri confiteri ex ſtatuto generali de confitendo vni. Si enim ſecundum primum modum formetur quæſtio, vtrum ſcilicet error ſit dicere, ꝙ aliquis teneatur directè eadem peccata pluries vel pluribus confiteri ex ſtatuto generali vel præcepto, hoc non eſt aliud quærere, q̃ quærere, an hoc poſſit ſtatui. Et dicunt aliqui ꝙ non: quia pluribus vel pluries eadem peccata confiteri, eſt in conſilio tantùm, & quæ ſunt conſilij non cadunt ſub præcepto. Sed ratio hæc non valet, quãtumcunque enim aliquid ſit in conſilio, tñ quantum eſt ex ſe, ꝙ natura ſua ſi cauſa ſubſit, ſiue ratio benè poteſt cadere ſub præcepto. Continere enim & non nubere de cætero, quantum eſt ex ſe in cōſilio eſt, ex cauſa tamen benè cadit ſub præcepto. ſecundum quod contra occiſores vxorum ſuarum ſtatutum eſt in pœnam. 33. quæſt. 2. cap. Amouere. quòd de cætero non ducant vxores, nec ducere poſſunt. & ſecūdum quòd ex cauſa virgini profeſſæ poſſet præcipere Papa, vt nuberet. Dico igitur quòd ſi cauſa rationabilis ſubſit, quòd ſtatui poſſit pluribus vel pluries eadem peccata eſſe confitenda, & ita quòd ad hoc aliquis directè teneretur. Nec hoc in aliquo repugnat virtuti, & efficaciæ ſacramenti pœnitentiæ. Si enim ex natura ſacramēti pœnitentiæ repugnaret ei iteratio circa eadem peccata confitenda, tunc ex deuotione, & libera voluntate, vt quis citius veniam conſequatur, nullo modo eſſet licitum pluries vel pluribus confiteri eadem peccata, vel ſemetipſum ex voto obligare ad hoc, ſicut nec iterum baptizari. cuius contrariū declarauimus in alio Quolibet. & tenet conſuetudo Eccleſiæ. Verumtamen ſciendum quòd ſtatuēs pluribus, vel pluries eadem peccata eſſe confitenda, hoc poteſt ſtatuere ex duplici intentione, ſiue cauſa, aut ratione. Vno modo intendendo hoc ſtatuere propter cauſam, ſeu rationem acceptam ex parte ipſius ſacramenti, ſcilicet propter infirmitatem ſacramenti, & debilitatem, quaſi. ſ. ſit elemētum infirmum, & debile ad effectum ſuum principalem cauſandum in pœnitente, niſi pluries, vel à pluribus adminiſtretur. ſuper quo formata eſt prima ratio propoſita. Alio modo intendendo hoc ſtatuere propter cauſam, ſeu rationem acceptam ex parte ipſius peccati, ſ. in deteſtationem eius, & in pœnam committentis ipſum, atque in cautelam cauendi ipſum. Primo modo dico, quòd illud ſtatui non poteſt, & eſt error dicere quòd ex illa cauſa aliquis teneatur eadem peccata pluries vel pluribus confiteri. Secundo autem modo videtur mihi, quòd benè poſſit ſtatui, & non eſt error dicere quòd ex huiuſmodi ſtatuto aliquis teneatur directè eadem peccata pluries vel pluribus confiteri, puta quòd in deteſtationem vitij Sodomiæ, & vt fortius arceantur homines ab hoc crimine, ſtatuatur generali ſtatuto, quòd quicunque committat vitium Sodomiticum, pluries ſiue pluribus teneatur idem vitium confiteri. Si verò ſecundum modum ſecundum formetur quæſtio, vtrum. ſ. error ſit dicere, quòd aliquis teneatur eadem peccata pluries vel pluribus confiteri, ſemel vni ex gratia, & priuilegio: alteri verò ex ſtatuto & præcepto, vt directè non teneatur confiteri ea, niſi vni & ſemel, ſuper hoc mota eſt quæſtio propoſita. Et videtur mihi eſſe diſtinguendum, quia huiuſmodi ſtatutū ſiue præceptum, aut eſt præcedens confeſſionem factam ex gratia & priuilegio, aut eſt ſequens eam. Si verò intelligatur præceptum ſequi confeſſionē factam vni ex gratia & priuilegio: Dico, quòd ibi non habet locum generale ſtatutum, quia eſſet cōtra ſæculares perſonas, etſi præceptum ſit. Sed dicunt aliqui, quòd nec ab aliquo ſuperiori poſſet præcipi ſimpliciter ſine ſtatuto talibus ſic confeſſis & abſolutis, quòd eadem iteratò alteri confiterentur, immò quòd hoc non pertinet, niſi ad conſiliū, & liberam voluntatem. Quod verum eſt ſimpliciter, & abſolutè loquendo, & non apparente cauſa rationabili propter, quàm tale quid præcipiendū ſit. Veruntamen ſi cauſa rationabilis præcipiendi hoc occurrat, vt mihi videtur benè poteſt præcipi, vt ſcilicet confeſſus uni & abſolutus ab eo, iteratò teneatur eadem confiteri alteri, & ab ipſo abſolui. puta ſi confeſſor primus percipiat, quòd confeſſo, & abſoluto non ſit utilior ſatisfactio iniungenda, q̃ iterata confeſſio eorundem peccatorum. In hoc enim caſu poteſt, & debet illi precipere iteratam confeſſionem eorundem peccatorum. Secundum enim quòd dicitur in ſtatuto illo, Omnis vtriuſque ſexus. Sacerdos autem ſit diſcretus, & cautus, & more prudētis medici ſuperinfundat uinum & oleum uulneribus ſauciati, diligenter inquirens de peccatis, & de peccati circunſtantijs, quibus prudenter intelligat quale ei debeat conſilium, & cuiuſmodi remedium adhibere, diuerſis experimentis utendo ad ſanandum ægrotum. Vnde ſi intelligat iteratam confeſſionem propter maiorem uerecūdiam uel aliquid aliud confeſſo eſſe magis medicinalem, illam poterit ei in ſatisfactionem pręcipere & iniungere, & ille humiliter debet ſuſcipere, quia de confeſſo dicitur ibidem. Iniunctam ſibi pœnitentiam pro uiribus ſtudeat implere. Licèt enim iterare confeſſionem ſicut ieiunare, & peregrinari ſimpliciter conſilij ſunt non præcepti, ex cauſa tamen, & in pœnam ſatisfactoriã

pro

pro peccato iam confeſſo benè poteſt quodlibet eorum ſecundum arbitrium confeſſoris præcipi, & ſic cadere ſub præcepto in hoc caſu. Si autem præceptum ſiue ſtatutum intelligatur præcedere confeſſionem factam vni ex gratia priuilegij, in hoc caſu propoſita eſt quæſtio referendo intentũ ad priuilegium domini Martini conceſſum quibuſdam religioſis de confeſſionibus audiendis. Dominus enim Innocentius Papa. III. primo ſtatuit generaliter & præcepit in generali concilio contento in Omnis vtriuſque ſexus. in quo erat præceptum, & ſtatutum, vt generale ius & commune, ꝙ ſaltem ſemel in anno confitendum eſſet à quolibet vni omnia peccata ſua, & dimiſit in libera voluntate confitentis confiteri eadem peccata pluries ſuo proprio ſacerdoti, vel habenti poteſtatem de illius conſenſu, ſi vellet, & non confitendi iterum eadem nec pluries nec pluribus ſi nollet. Sed quia non vacabat ſacerdotibus curatis audire confeſſionem pluries de eiſdem peccatis, nec erat alicui conceſſa poteſtas audiendi cõfeſſiones ſubditorum curatis ſine illorum conſenſu, quem ſæpius ſubditi volentes pluries confiteri non potuerunt de facili impetrare, idcircò (vt puto) nõ tàm in fauorem religioſorum, quàm confitentium eis, conceſſit poſtmodum religioſis Dominus Papa Martinus plenam poteſtatem audiendi confeſſiones, & abſoluendi, & iniungendi pœnitentias ſalutares quibuſcunque qui vellent ad eos accedere, neminem cogẽdo per præceptum aut ſtatutum ad confitendum illis, ſed hoc in libera voluntate quorumlibet relinquendo. Et ſic ſtatutum illud generale, Omnis vtriuſque ſexus. non eſt de iterãdo confeſſionem eorundem peccatorum directè & per ſe, etſi indirectè, & per accidens, ſi pœnitẽs ſcilicet prius confiteatur religioſo priuilegiato, quàm ſuo ſacerdoti. Sed ſic intelligendo ſtatutum generale præceſſiſſe, & priuilegium domini Martini ſubſecutum fuiſſe, ad diſſolutionem quæſtionis reſtat inueſtigare, an per illud priuilegium ſubtrahitur vel ſuſpenditur obligatio illius ſtatuti generalis, vt ſcilicet confitentes dictis religioſis à debito contento in dicto ſtatuto de confitendo proprio ſacerdoti ſemel in anno omnia peccata ſua, ſint abſoluti, an non: ſed æquè manet ipſum debitum ex ſtatuto, ſiue obligatio cum priuilegio prædicto & ſine eo. Quia ſi primo modo, ſic in rei veritate error eſſet dicere, ꝙ confeſſi dictis religioſis teneantur eadem peccata iterum confiteri ſuis proprijs ſacerdotibus.

Si verò ſecũdo modo, ſic proculdubio error eſt dicere, ꝙ confeſſi dictis religioſis non teneantur eadem peccata confiteri ſuis proprijs ſacerdotibus, quia confeſſi illis religioſis non minus manent obligati ad confitendũ peccata illis confeſſa ſuis proprijs ſacerdotibus, quàm erant prius quãdo ea illis non erant confeſſa. Et tenent dicti religioſi, ꝙ per eorum priuilegium infringitur circa confitentes ſibi debitum, ſeu obligatio illius ſtatuti generalis, Omnis vtriuſque ſexus. quantum ad hoc, ꝙ confeſſa eis non oportet iterum ſacerdotibus parochialibus cõfiteri, dicentes, ꝙ hoc clarum eſt eis, nec dubitant in eo, & ꝙ nemo de hoc debet dubitare, nec moueri debet aliquis propter illos, qui dicunt contrarium, prælatos ſcilicet & alios, qui tenẽt ꝙ per illud priuilegium nullo modo infringitur obligatio contenta in illo ſtatuto generali. Sed quæro quomodo hoc eſt eis clarum, & certum, an ex forma verborum priuilegij, an ex aſſecuratione verborum, quàm habent ſuper hoc à domino Papa.

Si primò modo, hoc dicere pſonis literatis valde mirabile eſt, cum non ſit aliquis ita ſimplex, dũ tamen grammaticæ nouerit literas, quin ei viſo ordine verborum ſicut iacent in priuilegio, ſtatim prima facie appareat, ꝙ dictum ſtatutum generale per priuilegium non tollitur nec infringitur in aliquo, immò confirmatur, & conſeruatur. Non infringitur, quia per nullum priuilegium infringitur ius commune, niſi in priuilegio exprimatur clauſula de, non obſtante eo, quòd eſt contentum in iure communi. Niſi fortè tale quid per priuilegium concedatur aliquibus, quod nõ poſſunt ſimul obtinere illi, quibus debebatur de iure communi, puta ſi ſacerdotes parochiales debent de iure communi percipere decimas noualium prouenientiũ in ſuis parochijs, & quibuſdam religioſis conceditur, ꝙ percipiant noualia vbi percipiunt vetera, maximè de terris quas proprijs manibus excolunt, per tale priuilegium benè infringitur debitum ex iure communi. Non ſic autem contingit in propoſito, quia ſtant ſimul, ꝙ eadem peccata, quæ confitentur prius religioſis ex gratia, iteratò confiteantur proprijs ſacerdotibus ex debito. Vnde dicunt alij, quòd etſi non adderetur illa clauſula: Volumus autem, quòd ij, qui fratribus confitebuntur eiſdem ſuis parochialibus ſacerdotibus cõfiteri ſaltem ſemel in anno prout generale concilium ſtatuit nihilominus teneantur, tamen nullo modo illud priuilegium derogaret ſtatuto generali.

Et hoc ideò, quia illud priuilegium, quo ad audiendum confeſſiones ſubditorum inuitis prælatis, præiudiciale eſt prælatis. & priuilegium datum in præiudicium aliorum, ſtrictè eſt interpretandum. vt extra de decimis. cap. 1. Tua. quod notatur de vſu pallij in prima gloſ. Quod autem in præiudicium prælatorum ſit dictum priuilegium, patet ex hoc, ꝙ per ipſum religioſi dantur in coadiutores curatis ipſis inuitis, & volentibus exercere ſuum officium in propria perſona, quod multùm eſt eis præiudiciale. licèt eſſet in fauorem pro quanto non ſufficerent audire pluries confeſſiones ſuorum ſubditorum. & pro tanto largè eſſet interpretandum, ſecundum quòd largè interpretatur priuilegium illud prælato-

rum de eligendo ſibi confeſſores. extra de pœni. & rem. Ne pro dilatione. In hoc. ſ. ꝙ licèt aliqñ contanti erant ſub prima clauſule illius ſtatuti, Omnis vtriuſq; ſexus, vt infra videbitur in quarta quæſtione, tñ propter illud eorum priuilegium, q̃uis in eo non exprimatur, non obſtante illa clauſula, eo ꝙ eſt in fauorem prælatorum datum, quia non poſſunt ſemper illis eſſe præſentes ad eorum confeſſiones audiendas, largè eſt interpretãdum, ꝙ. ſ. nõ oportet eos reuerti ad ſuos ſuperiores propter eadem confitenda, & ſic derogat iuri communi, Omnis vtriuſq; ſexus, quia nõ eſt ibi clauſula illa. Volumus autem. quæ ipſum ſaluaret. Sed quicquid ſit de hoc luce clarius eſt, ꝙ per hanc clauſulam. Volumus, autem. ſtatutum illud confirmatur & in ſuo robore conſeruatur. Vnde & ad iſtud debitum ſoluendũ ſuis proprijs ſacerdotibus, præcepit dñs Martinus in fine priuilegij dictis religioſis ꝙ confeſſos ſibi ad hoc exhortarentur. Qualiter autem dicta clauſula non poteſt infringi per alias, quin quantum eſt de plano literæ conſeruet illud generale ſtatutum, de hoc ſatis diſputatum eſt in alio Quolibet. Si verò dicant dicti religioſi, ꝙ clarum, & certum aſt eis priuilegium ex aſſecuratione, quã habent à Dño Papa: E contra dicunt prælati, ꝙ multò magis aſſecurati ſunt ab eodem. Sed cum ſeries literæ oĩnò, vt apparet prima facie pro intentione prælatorum eſt, de quo noſtrum nõ eſt iudicare, niſi quatenus per literam exprimitur, vt mihi videtur, magis certi debent eſſe de intentione ſua circa intellectum dicti priuilegij, q̃ ipſi religioſi, nec ducere intellectum eius in dubium. Sed dices, ꝙ nullo modo obſtat priuilegium quin confeſſi religioſis eadem debeãt confiteri iterum ſuis ſacerdotibus, quo ad hoc enim licèt prælatis iudicare de priuilegio. Vnde extra de iudic. Cum veniſſent. ſuper illud. Cum ſuper priuilegijs Sedis Apoſtolicæ cauſa vertitur, nolumus de ipſis per alios iudicari: dicit Gloſ. Sed nunquid incidenter poteſt alius cognoſcere, q̃ Papa, & ſubdit reſpondendo. Si verba ſunt manifeſta, iudex poteſt dicere, nõ obſtat priuilegium, extra de fide inſtrum. Accepimus. Hoc autem habet locum cum verba priuilegij obſcura ſunt & ambigua, tunc eius eſt interpretari cuius eſt condere. Eſt etiam abſq; dubio intentio prælatorum magis tuta, quia nullum eſt periculum: immò eſt proficuum ſemel confeſſum vni in bona deuotione confiteri alteri, magnũ autem eſſet periculum animarum cõfeſſe religioſis non confiteri iteratò ſuo proprio ſacerdoti, ſi fortè priuilegium non infringeret ius commune generalis ſtatuti. Sic ergo dico, ꝙ cum veritate regulari illius propoſitionis vniuerſalis, quæ eſt legis poſitiuæ, ꝙ verè pœnitens confeſſus, & abſolutus ritè ab eo, qui poteſt, teneatur eadem peccata alteri confiteri, error eſt, ſimul ſtat veritas illius propoſitionis negatiuæ particularis oppoſitæ, quæ eſt legis directiua, ꝙ verè pœnitens & confeſſus ritè abſolutus ab eo, qui poteſt ex gratia priuilegij, non teneatur eadem peccata cõfiteri alteri, cui tenetur confiteri de iure communi, quod non reuocatur, ſed ſaluatur in priuilegio, error eſt. immò dicere, ꝙ teneatur non eſt error. ſunt enim ſimul veræ, ſicut & iſtæ duæ. Omni depoſitori gladius ſuus reddendus eſt. Depoſitori facto furibundo gladius ſuus non eſt reddendus. Vnde mirum eſt, ꝙ ſecundum ꝙ dicitur, aliqui religioſi propter regularem veritatem illius propoſitionis vniuerſalis volunt falſificare ſuam oppoſitam particularem negatiuam, volentes includere ſiue inuoluere ſub veritate illius propoſitionis affirmatiuæ regulariter veræ, veritatem huius affirmatiuæ particularis, ꝙ vere pœnitens, & confeſſus ritè abſolutus ab eo, qui poteſt ex gratia priuilegij, teneatur eadem peccata cõfiteri alteri, cui tenetur de iure communi, error. dirigentes intentionem ſuam ad confeſſum ſibi ipſis, & abſolutum ab eis virtute priuilegij domini Martini, & ad ſacerdotes curatos, cui tenetur confiteri de iure communi illius ſtatuti. Omnis vtriuſque ſexus. quaſi reuocatum eſſet per illud priuilegium, & non ſaluatum in ipſo. Vnde inducunt in probationem intentionis ſuæ teſtimonium. xvij. magiſtrorum in Theologia (vt dicitur) qui ſigillauerunt eis in quadam litera illam vniuerſalem affirmatiuam veram eſſe tanquàm regularem, cum tamen vt credo non concederent requiſiti illam particularem affirmatiuam eſſe verã. In quo multum dictis magiſtris iniuriantur, falſitatem eis imponentes, & tali intentione dictam literam impetrantes, cum nunq̃ fuerit intentio eorum aliquid de propoſitione particulari, aut pertinentibus ad illorum priuilegium iudicare, nec de illis aliquid cogitabant, vt à pluribus illorum intellexi, qui hoc proprijs vocibus teſtificati ſunt coram quatuor Epiſcopis congregati vnà cum pluribus alijs magiſtris tunc actu regentibus tàm religioſis, q̃ ſæcularibus, inter quos ego vnus eram, qui prædictam literam non ſigillauerunt, qui omnes vnanimiter profeſſi ſunt, ꝙ illa vniuerſalis nullo modo applicari habet ad iſtam particularem, nec debet aliquo modo, aut poteſt iſta ſub illa inuolui.

Ad primū principale

Ad primum quo arguitur, ꝙ error ſit dicere cõfeſſum religioſo ex gratia priuilegij iterum debere confiteri eadem peccata proprio ſacerdoti propter obligationem ſtatuti, quia hoc derogaret virtuti ſacramenti pœnitentiæ ponendo in eo infirmitatem: Dicendum, ꝙ falſum eſt. nõ enim ſemel adhibitum iteratò adhibetur, quia ſemel adhibitum non ſufficienter explet effectum ſacramenti, vt aſſumitur in argumento: immò ſemel adhibitum quantum eſt de ſe, ſufficienter explet effectũ ſuum primum, & principalem, ad quem principaliter ordinatur.

Sed exhibetur iteratò propter obligationem præcepti generalis Eccleſiæ explendum, & ſacerdoti

ſuo

ſuo debitum ei reddendum, nõ tamen ſine effectu ſuo alio, vt iam patebit. Quod benè licitum eſt, cũ etiam iterari poſſit propter obligationem ex proprio voto implendam. Poteſt enim ex proprio voto homo ſe obligare ad idem peccatum pluries vel pluribus confitendum, aut ad iterum confitendum poſt primam confeſſionem. Poteſt etiam iteratò adhiberi propter aliquas cauſas prætactas, & eas quæ in iure ſunt expreſſæ, & alias quæ de nouo poſſent emergere, vt in alio Quolibet. expoſui. Et in qualibet adhibitione ſacramenti pœnitentię, etſi non habeatur effectus primus eius, & prinicipalis, quia ſufficienter habitus eſt in prima adhibitione, propter quod ſacramentum pœnitentiæ eſt firmum, & non debile elementum, quod eſſet ſi illum non haberet, vt vlterius aſſumitur in argumento, habetur tamen aliquis effectus eius ſecundarius, & non principalis. Quis autem ſit effectus pœnitentiæ principalis, & quis non principalis, expoſitum eſt in alio Quolibet. Et propter huiuſmodi effectum ſecundarium Sacramentum pœnitentiæ eſt potius iterabile circa eandem materiam ſecundum rem, quàm quædam alia, vt iam patebit.

Ad confir. Quod autem adiungitur ad confirmationem rationis, quod pœnitentia eſt ſecunda tabula &cæt. Dicendum, quod ratio reſponſionem ſecum importat per hoc, quod pœnitentia dicitur tabula ſecunda, & ſecundus baptiſmus. In quo exprimitur planè differentia eius ad primam tabulam, & primum ſiue principalem baptiſmum. Propter quod pœnitentia benè poteſt habere aliquas conditiones, & proprietates propter quas eſt iterabilis: baptiſmus autem nequaquàm. Et eſt prima, & radicalis cauſa, vt puto, quia baptiſmus non habet niſi effectus quos perfectè explet ſemel adhibitus. Pœnitentia autem nequaquàm. Propter quod circa pęnitentiæ ſacramẽtum poteſt fieri ſtatutum de eius iteratione, vel directè vel indirectè, vt habitum eſt ſupra, non autem circa baptiſmum, de quo iam amplius videbitur infra.

Quàmuis aliqui dicere, & confirmare nitantur, *De pænitẽtia nunq; iteranda.* quòd pœnitentiæ ſacramentum ſi iteretur circa idem peccatum, hoc ſolum eſt propter dubium, an *Argu. primum.* ſcilicet pœnitens prius fuerit verè contritus, & ita à peccato abſolutus, non autem propter aliquem *Argum. ſecundum.* effectum ſecundarium, nec propter diminutionem pœnæ debitæ, nec propter reconciliationem Eccleſiæ, nec propter augmentum gratiæ. Non propter diminutionem pęnę, quia vt dicunt poſſet in prima confeſſione & abſolutione tantùm conteri, vel poſtea tot opera ſatisfactoria agere, quòd nullum debitum pœnæ reſtaret diminuendum. *Tertium.* Non pp reconciliationem Eccleſiæ, quia vt dicũt in prima confeſſione & abſolutione, qua abſoluitur peccatum, & Eccleſiæ vnitur, & ſic reconciliat. *Quartum.* Item abſolutus à curia Romana nõ remittitur alibi abſoluendus, & hæc eſt conſuetudo curiæ: ergo ſemel abſolutus perfectè recõciliatus eſt Eccleſię, nec iterum abſoluendus propter recõciliationem Eccleſiæ faciendam. *Quintum.* Nec propter augmentũ gratiæ, quia ſacr̃m pœnitentiæ eſt ad ſanandum ægrotum, vt in illa conſtitutione: Omnis vtriuſq; ſexus. Sed ſanatio non conſiſtit in augmento gratię, ſed ſolùmmodo in abſolutione culpæ, & relaxatione pœnę. ergo &c. *Sextum.* Item ſacramentum in forma ſua debet prętendere totum effectum ſuum. ſed in adhibitione ſacramenti pœnitentiæ non prætenditur effectus alius, quàm deletio culpæ, cum dicit ſacerdos: Ego abſoluo te &c. ergo &c. *Septimum.* Item ſunt tria peccati genera: originale. ſ. actuale veniale, & actuale mortale, tria ſunt ſacramenta eis correſpõdentia, baptiſmus, extrema vnctio, & pœnitentia. Baptiſmus contra originale principaliter, vnctio contra veniale, pęnitentia contra actuale mortale. Sed baptiſmus & extrema vnctio non conferunt gratiam, neq; augmẽtum gratiæ, niſi ex ordine ad peccatum delendum: ergo nec pęnitentia. Quare ſi non habet delere peccatum adhibitum, nec gratiam conferre aut augmentare. ſed poſt primam abſolutionem nihil de peccato à quo eſt abſolutus, reſtat delendum: ergo in ſequenti, & iterata confeſſione per abſolutionem nulla gratia omninò confertur aut augmentatur. *Octauum.* Vnde dicunt, quod ſi ex confeſſione & abſolutione iterata haberetur augmentum gratiæ, hoc non eſt ex vi ſacramenti, ſed ex merito humiliationis, qua cõfitẽs recognoſcit peccatum ſuum, vt Dei offenſam, vt de pœnitentia. diſt. 1. cap. 1. Quem pœnitet. *Confirmatio.* Quod autem pœnitentia circa eadem peccata numero non eſt *Nonum.* iterabilis ſicut nec alia ſacramenta, arguunt ſic, & eſt ad principalem q̃onem. In alijs ſacramẽtis omnibus ita eſt, quod circa idem numero oĩnò non iterãtur, nec baptiſmus circa eundem baptizatum circa idem peccatum originale, nec extrema vnctio circa idem peccatum veniale, nec ordo circa eundem ordinatum, nec matrimonium circa eoſdem coniuges, nec confirmatio circa eundem confirmatũ, nec Euchariſtia circa conſecrationem eiuſdem hoſtiæ, aut communio eiuſdem in vno, quaſi in indiuiſibili tempore, quare nec ſacramentum pęnitentiæ circa eundem omninò eodem modo ſe habentem abſq; nouo peccato iterabile eſt. *Decimum.* Item q̃n ſacramentum eſt principaliter contra peccatum, vt ſunt baptiſmus, pœnitentia, extrema vnctio. ſed peccatum idem numero non eſt iterabile, nec ſacramentum contra ipſum, vt patet de baptiſmo contra originale, & extrema vnctione contra veniale. ergo pœnitentia contra eadem peccata nullo modo eſt iteranda. *Ad primũ* Qđ ergo proponitur primò de ſacramento pñiæ, quod ſi iteretur circa idem peccatum, hoc ſolum eſt pp dubium, an. ſ. pœnitens prius fuerit verè contritus, & à peccato abſolutus.

Dicendum, quod ſi ita eſſet, tunc non eſſet dr̃ia de baptiſmo circa peccatum originale, qđ non eſt iterabile in eodẽ numero, & de pęnitentia circa peccatum actuale mortale, quia ſimiliter idẽ numero nõ eſt iterabile in eodẽ numero. Sicut ergo iterũm baptizare inconueniens eſt, niſi pp dubiũ, & tunc

non eſt iterum baptizandum, niſi ſub conditione dicendo: Non te iterum baptizo, ſiue rebaptizo, ſed ſi nõ fuiſti baptizatus ego te baptizo: Sic incõueniens eſt iterum ſacramentum pęnitentiæ adhibere, ſiue confiteri & abſolui, niſi propter dubiũ, ut conſimiliter non ſit iterum confitendum, neque abſoluendum, niſi ſub conditione dicendo. Non iterum confiteor, ſiue reconfiteor, nec iterum abſoluo ſiue reabſoluo te, ſed ſi non fui cum perfecta contritione confeſſus ego confiteor. Si non fuiſti abſolutus ego te abſoluo. Quare cum hoc non obſeruet conſuetudo generalis Eccleſiæ, quæ diſtrictè cuſtodienda eſt, non eſt dicendum, ꝙ ſolum propter dubium idem peccatum iterum confitendum ſit, & ab eodem abſoluendum, ſicut propter idem originale non eſt iterum baptizandum, niſi propter dubium.

Ad ſecundum. Quod aſſumitur, ꝙ propter diminutionem pœnæ non eſt iterum confitendum, quia poſſet eſſe homo, in quo nullum eſſet debitum pœnæ diminuendum: Dicendum, ꝙ diminutio pœnæ debitę non ſic effectus eſt confeſſionis, & abſolutionis, quòd non poſſit adhiberi, quin iſtum effectum habeat, ſed quantum eſt de ſe, ipſum habet ſi aliquid de pœna reſtat, de qua ſemper poteſt aliquid reſtare. propter quod illud ſacramentum inſtitutum eſt eſſe iterabile circa eadem peccata, ut iam infra dicetur. quemadmodum ẽt nec abſolutio peccati eſt eius effectus, niſi adſit peccatum. Et tñ licèt in contritione præcedente deletum ſit peccatum, ſm Auguſt. ſuper illud Pſal. Dixi confitebor, &c. qui dicit. Magna Dei pietas, ut ad ſolam promiſſionẽ peccata dimiſerit, dũ nõ pronunciat ore &c. tñ confeſſionis & abſolutionis ſacramentum benè adhibetur propter effectũ alium, & propter Chriſti præceptum. Etſi enim fortè homo eſſet in tali ſtatu, quòd nullo illorum indigeret, nunquàm tamen præſumendum eſt, quòd nullo eorum egeat ſiue quòd nullum eorum poſſit in ſe capere.

Ad tertiũ. Quod autem aſſumitur, quòd nec propter recõciliationem Eccleſiæ iteranda eſt pœnitentia, quia in prima abſolutione plenè per gratiam ſuſceptã reconciliatus eſt ei: Dicendum, quòd uerum eſt in propoſito caſu noſtro, propter propoſitum iteratò confitendi Eccleſiæ militanti, quod communiter ſupponitur in eo, & conſimilibus eſſe. quemadmodum verè cõtritus prius ꝗ veniat ad ſacerdotem, triumphanti Eccleſiæ eſt reconciliatus, ſed propter propoſitum confitendi ſacerdoti in Eccleſia militanti, ita ꝙ ſi cadat à tali propoſito, nec confiteatur, cadit à reconciliatione iam facta nouum peccatum committendo. Propter quod indiget noua reconciliatione per confeſſionem, & abſolutionem ſequantem, ita ꝙ ſi in tali propoſito maneat, ſequens confeſſio fiat fortè non propter nouam reconciliationem Eccleſiæ faciendam, ſed propter iam factam cuſtodiendam.

Ad quartum. Ad aliud circa idem, ꝙ conſuetudo curiæ Romanæ eſt, ꝙ abſolutum in ea non remittit alibi ad abſoluendum, quod non faceret, niſi vnica abſolutione eſſet perfectè Eccleſię reconciliatus: Dicendum, ꝙ curia de plenitudine poteſtatis abſoluit, nec oportet, quòd in eius abſolutione habeatur propoſitum de iterum confitendo alibi propter aliquam obligationem. Propter quod perfectè reconciliat Eccleſiæ, nec mittit alibi ad reconciliandum, aut ad reconciliationem cuſtodiendam. Veruntamen benè mittit alibi propter ſatisfactionem, & pœnitentiam ſalutarem iniungendam, quam debet habere confeſſus in propoſito, à quo ſi reſiliat, cadit à reconciliatione, vt non ſit omninò ſolida reconciliatio, niſi humiliter pœnitentiam iniungendam ſuſceperit. Vnde ſicut ille ad reconciliationis conſeruationem debet aliunde pœnitentiam ſuſcipere, ſic in propoſito ſemel confeſſus debet alteri iterum confiteri.

Ad quintum. Quod arguitur vlterius, quòd ſacramentum pœnitentiæ non habet effectum ſecundarium augmentum gratiæ, quia eſt ad ſanandum ęgrotum, vt in illo cap. Omnis vtriuſque ſexus. Sanitas autem conſiſtit in ſola amotione culpæ, & non in collatione gratiæ, niſi in ordine ad culpam: Dicendum, quòd ad ſanationem ęgroti generandam tanquã ad primum effectum ordinatur pœnitentia. Nihilominus tamen ad ſanationem eandem confortandam benè tanquàm ad ſecundum effectum ordinatur. Sanitas enim perfecta non ſolùm conſiſtit in amotione morbi in ſanando, ſed in confortatione conualeſcentis in ſanitate. Vnde ſicut medicus corporalis nõ ſolum debet eſſe ſolicitus ad habendam medicinam ad curationem morbi in generando ſanitatem, ſed etiam ad confortationem conualeſcentis in ſanitatem augmentando, & ſymptomata morbi amouendo, ſic ſacerdos debet eſſe diſcretus more prudentis medici, non ſolum in curando à morbo peccati pœnitentem per medicinam ſacramenti pœnitentiæ conferendo gratiam, in qua conſiſtit ſanitas ſpiritualis, ſed etiam ad ipſum confortandum augmentando in eo gratiam ad amouendum ſymptomata malæ concupiſcentiæ ex peccato dimiſſa.

Ad ſextũ. Ad ſecundum ad idem, quòd ſacramentum in forma ſua debet continere totum effectum ſuum: Dicendum, quòd falſum eſt, quia forma baptiſmi nullum effectum ſuum continet dicendo, Ego te baptizo, niſi in figura. Similiter nec ſacramentum confirmationis, dicendo Inungo te chriſmate ſalutis. Si ergo in forma pœnitentiæ aliquis effectus eſt exprimendus, ſufficit quòd ille ſit principalis. per quod non excluditur, quin cum hoc ſit alius ſecundarius.

Ad ſeptimum. Ad tertium ad idem, quòd baptiſmus, qui eſt contra peccatum originale, & extrema vnctio, quæ eſt contra peccatum veniale, non conferunt gratiam aut augmentant, niſi ex ordine ad peccatum delendum, quare nec pœnitentia: Si ergo non ſit peccatum delendum, non eſt pœnitentia adhibenda.

Dicen-

Dicendum, quòd ratio iſta uerè ſolubilis eſt, quia concluſum apertè falſum eſt non ſolùm in ſacramento pœnitentiæ, ſed etiam in ſacramẽto baptiſmi. Si enim alicui perfectè pœnitenti per contritionem ante omnem confeſſionem peccata ſua ſunt dimiſſa, de quo nullus in Eccleſia dubitat q̃n poſſit fieri: immò credo ꝙ pluries euenit, & cum hoc ſi certus eſſet, ꝙ non eſſet in eo peccatum delendum, nihilominus inde teneretur confiteri illa peccata, & eſt ei ſacramentum pœnitentiæ adhibendum, & hoc propter ſolum ſtatutum diuinum de confitendo peccata actualia mortalia, licèt non iterantur abſque effectu, quo præſumitur pœnitẽs indigere. Nec inſtitutum eſſet iterabile. Eſto enim per impoſſibile, ꝙ nihil de pœna reſtaret in debito, & ꝙ etiam in vita illa eſſet in tali ſtatu, ꝙ in ipſo charitas augmentanda non eſſet, quod nullo modo poſſibile eſt, nec omninò præſumendum, ꝙ etiam nec Eccleſiæ reconciliandus, tamen in ipſo per ſacramentum reconciliatio cuſtodienda eſt. Similiter ex parte baptiſmi, ſi quis paruulus circũciſus eſſet in fine temporis, quo ſacramenta veteris legis habebant efficaciam ſuam, & per circunciſionem in ipſo deletum fuiſſet peccatum originale: nihilominus tamen tempore nouæ legis ſacramentum baptiſmi ei erat adhibendum, & hoc propter ſolum ſtatutum diuinum de baptiſmo, licèt non ſine effectu aliquo prædictorum. Vnde & Maria Magdalena, ſi non fuit baptizata quando Chriſtus remiſit ei omnia peccata ſua: debuit poſtmodum baptizari, etiam ſi ſe mundam ab omni peccato ſciuiſſet. Etiam in vtero ſanctificatus tempore legis Chriſti debuit baptizari. Vnde Ioan. Baptiſta in vtero ſanctificatus dixit Chriſto. Ego à te debeo baptizari. Vnde ad formam argumenti, & ad aſſumpta in ipſo, dicendum, ꝙ illud aſſumptum: Dicta ſacramenta non conferunt gratiam, neque augmentant, niſi in ordine ad peccatum delendum: duplicem habet intellectum, quia ly delendum poteſt eſſe participiũ, vel nomen verbale. Si ſit participium, tunc exponitur per deletionem paſſiuam de futuro ſimpliciter acceptam ſub hoc ſenſu. In ordine ad peccatum delendum. i. quod delebitur per ipſum ſacramentum pœnitentiæ, & nondum eſt deletum. & ſic ſimpliciter eſt falſum. Si verò ſit nomen verbale, tunc exponitur per paſſionem deletionis ſimpliciter abſque temporis determinatione ſub ratione digni vel debiti, ſub hoc ſenſu: In ordine ad peccatum delendum. i. quod quantum eſt de ſe, & natura ſua ſimpliciter dignũ vel debitum eſt, vt per ipſum deleatur. & ſic eſt vera. Peccatum enim originale quantum eſt de ſe & natura ſua dignum, & debitum eſt deleri per baptiſmum, etſi nullum ſit quod reſtat delẽdum participialiter. Similiter eſt de veniali reſpectu vnctionis, & de mortali actuali reſpectu pœnitentiæ. Vnde illa ſacramenta non conferunt, aut augmentant gratiam, niſi in ordine ad peccatum delendũ nominaliter, quia non ſunt principaliter inſtituta ad gratiam conferendam vel augmentandam, ſed ad peccati deletionem, & ſic ꝙ gratiam conferunt vel augent, hoc non eſt, niſi in ordine ad peccatum ſimpliciter, ſic ꝙ ſi ſit, deleant ipſum, & ſi non ſit, ꝙ delerent ipſum ſi eſſet, non ſolum autem in ordine ad peccatum delendum participialiter, in quo ſenſu falſo ſequitur concluſio falſa, non autem in ſenſu vero, quia tunc aliter accipitur ly delendum in præmiſſa vera, & aliter in concluſione falſa, vt dictum eſt. & propter hoc non valet proceſſus vlterior in argumentando.

Ad 8 argũ. Quod autem additur, ſi ex confeſſione & abſolutione iterata habetur augmẽtum gratiæ, hoc non eſt ex vi ſacramenti ſacramentaliter adhibiti, ſed ſolùm ex merito humiliationis, qua confitens recognoſcit peccatum ſuum, quod fecit, vt Dei offenſiuum, an ſic ſit an non, nihil omninò refert dum concedatur, ꝙ confeſſio ſemel facta vni, iterari poſſit alteri circa eadem peccata, & in caſu noſtro propoſito iterari debeat. Sed in hoc dicendo re vera ſollicitè cauendum eſt periculum quod conſiſtit in denegãdo ſacramento efficaciam, quã à Deo in ſua inſtitutione recepit, vel in attribuendo ei efficaciam, quam non recepit. Sed vt mihi videtur in dicto illo duo implicantur, quæ ſimul ſtare non poſſunt, ꝙ videlicet ſacramento iteratio adhibetur, & ſine effectu ſacramentali, quia ſecundum dictum illud, ſi effectus aliquis gratiæ ex eius adhibitione conſequeretur, ille cõſequeretur ratione operis operantis. ſ. ex deuotione & humiliatione eius, cui adhiberetur, non autem ratione operis operati. Et ſic in tali adhibitione ſacramenti nouæ legis nulla eſſet prærogatiua ſuper exhibitionem ſuo tempore ſacramẽtorum veteris legis, & non efficeret in tali adhibitione, quod figurat, ſicut neque efficiebant ſacramenta veteris legis p̄ter circũciſionem, & eſſet debile elementum, ſicut erant ſacramenta legalia. Quæ omnia vt videtur multum vergunt in iniuriam ſacramenti nouæ legis, & etiam in falſitatem eius. Cum enim ſacramenta legalia figurabant futurum, quod non efficiebant, vera ſigna in hoc eſſe poterant. Sacramẽtum verò nouæ legis, quia figurat præſens eſſe, q̃d efficere natum eſt, ſi non efficit, quod figurat: falſum ſignum eſt, quia aliter non eſt præſens. Nullo ergo modo tale ſacramentum in tali adhibitione poteſt eſſe verum ſignum, ſed falſum neceſſariò, quod eſt magnum inconueniens circa ſacramentum dicere, & vt timeo erroneum. Ideoque mihi videtur, ꝙ nunquàm ſacramentum nouæ legis adhibetur, quin aliquid ſpirituale efficiat, quod figurat, ita ꝙ ſi non efficeret, nullo modo eſſet in præcepto, neque in conſilio eius adhibitio. immò in prohibitione potius. Vnde etſi principaliter propter ſolum præceptum alicuius ſacramenti adhibitio facienda eſt, uel ſemel tantùm quandoque, vt dictum eſt in baptiſmo, uel iteratò, vt dictum eſt in pœnitentia, nunquàm tamen eſt ſine aliquo effectu, nec poteſt homo eſſe

in uita iſta in tali ſtatu, uel ſaltem non eſt præſumendum, quin ſacramentum aliquem affectum circa ipſum habere poſſit. ita ꝙ ſi adhibitio præſumeretur eſſe ſine effectu ſacramentali, nullo modo præcipi poſſet, quia hoc eſſet in iniuriam ſacramenti. Quòd autem ad confirmationem illius dicti adducitur auctoritas Auguſt. in libro de pœnitentia, & habetur de pœnit. diſt. 1. cap. Quem pœnitet omninò pœniteat. vbi dicitur ante medium capituli. Dignus eſt miſericordia, qui ſpaciali labore gratiam petit. Laborat enim mens patiendo erubeſcentiam. Sed quoniam verecundia magna eſt pœna, qui erubeſcit pro Chriſto fit dignus miſericordia. Vnde patet, ꝙ quantò pluribus quis cõfitebitur in ſpe veniæ turpitudinem criminis, tantò facilius cõſequatur miſericordiam remiſſionis. Ex quo patet re vera, ꝓ ex opere operante, ſiue ex meritò humiliationis in iterata confeſſione, & abſolutione habetur augmẽtum gratię, nec vnquàm hoc vllus Catholicus negauit. Sed quòd ſolùm habeatur ex hoc, & non ex vi ſacramenti, ſed opere operante, ſicut dicit dictum illud, hoc nõ habetur ex dicto Auguſt. Sed contrarium habetur manifeſtè. ſ. quòd ex vi etiam ſacramenti adhibiti conſequitur quis miſericordiam remiſſionis, de qua loquitur, quæ pertinet ad pœnæ relaxationem. Non autem loquitur de augmento gratię, niſi quia fortè ſimul gratia augatur, quando pars pœnę remittitur, ita quòd illa humiliatio ſit quædam diſpoſitio, vt ipſum ſacramentum efficacius effectum ſuũ conſequatur. Sic enim conſequitur continuè. Ipſi enim ſacerdotes plus iam poſſunt proficere, plus confitentibus facere vel parcere. quibus enim remittunt, remittit Deus. Ecce quòd ex illa humiliatione ſacerdotes plures poſſunt proficere circa cõfitentes faciendo circa eos remiſſionem. Et conſtat quòd non loquitur de remiſſione culpæ, quia illa non recipit magis aut minus, & eam ſupponit iam remiſſam prius, ſed pœnæ tantùm. Vnde ſequitur continuè. Lazarum enim, quem de monumento ſuſcitauit, obtulit dominus diſcipulis ſoluendum, per hoc oſtendens poteſtatem ſoluendi conceſſam ſacerdotibus, dixit enim, quodcunque ſolueritis ſuper terram erit ſolutum & in cœlis, & quodcunque ligaueritis ſuper terram erit ligatum & in cœlis, hoc eſt ego Deus & omnes cœleſtis militię ordines, & omnes ſancti in gloria mea laudant vobiſcum & confirmant quos ligatis, & ſoluitis. Glo. Quos ligatis iuſtè, & miſericorditer pœnis, non dicit peccatis. Soluitis iuſtè, & miſericorditer à pœnis, non dicit à peccatis. Ecce quòd ſacerdos opere ſuo ſacerdotali pęnas ſacramentaliter iniũgit & relaxat.

Ad nonum

Ad vltimò argutum, quòd pœnitentia circa peccata eadem numero non eſt iterabilis, quia nec aliud ſacramentorum circa idem numero omninò iteratur: Dicendum, quòd ſacramentum eſt circa aliquid dupliciter. Vno modo, vt circa ſubiectum, vt baptiſmus circa baptizatum: Vnctio extrema circa vnctum: pœnitentia circa pœnitentem: Euchariſtia, quo ad eius conſecrationem, ſeu benedictionem circa hoſtiam, quæ conſacratur, quo ad eius vſum circa communicantem cui communicatur, confirmatio circa confirmatum, ordo circa ordinatum, matrimonium circa coniuges. Alio modo vt circa obiectum ſiue effectũ, ſicut baptiſmus circa characterem imprimẽdum, & originale delendum, & gratiam conferendam, & augendam, extrema vnctio circa veniale delendum, & gratiã augendam, pœnitentia circa peccatum actuale mortale delendum, & gratiam conferendam, & circa pœnam æternam debitam mortali mutandã in temporalem, & temporalem relaxandam aut pro toto, aut pro parte: Euchariſtia ad gratiam augẽdam, & ſimiliter confirmatio, ordo, & matrimonium, & eſt etiam matrimonium ad coniuges vniendum, & ordo ad characterem imprimendũ, & ſimiliter confirmatio. Quorum nullum iterari debet circa idem ſubiectum omninò eodem modo ſe habens. Sed quædam eorum nullo modo ſunt iterabilia circa idem ſubiectum re, quocunq; modo aliàs varietur, vt ſunt illa, quæ imprimunt characterem. ſ. baptiſmus, ordo, & confirmatio. & hoc ideo, quia ſemel adhibita effectum ſuum totũ habent quem habere poſſunt, ſi non ſit impedimẽtum ex parte ſubiecti, eo quòd effectus eorum non dependat ab aliqua noſtra cooperatione, dum tamen non ponamus eis obijcem in noſtra volũtate. Alia verò omnia iterabilia ſunt circa idem ſubiectum re, & hoc ideo quia ſemel adhibita habent vnum effectum, & poſſunt habere alium adhibita poſtea, eo quòd effectus eorum dependet à noſtra diſpoſitione ac cooperatione, puta extrema vnctio ſemel adhibita, poſt interuallum temporis quo poteſt præſumi inunctum contraxiſſe noua venialia in tanta multitudine & quantitate, quòd eis timeatur grauari, iteratò adhibenda eſt, nec prius debet adhiberi, licèt ſtatim cum eſſet notum quòd aliquod veniale eſſet in ipſo, poſſet adhiberi & etiam habere effectum ſuum. Similiter pœnitẽtia ſemel adhibita, poſt interuallum temporis in quo aduenit pœnitenti noua contritio iteratò debet adhiberi, & nõ debet prius, quia licèt fortè poteſt prius adhiberi, & adhibita effectum habet, prius tamen adhiberi non debet propter reuerentiam ſacramenti, ne propter citam & frequentam iterationem vileſcat, & faſtidium pariat, niſi fortè ex cauſa ſpeciali, vt ſupra, propter ſoluendum debitum confeſſus fratri in die Paſchæ ſtatim ante communionem uelit cõfiteri ſuo proprio ſacerdoti eadem peccata. Similiter Euchariſtia ſemel adhibita alicui poſt interuallum temporis, quo præſumitur, quòd noua deuotio ſufficiens ad iterum ſuſcipiẽdum aduenit, iterum poteſt exhiberi. quia licèt fortè poteſt prius adhiberi, tamen non debet ſine cauſa, vt ſi ſacerdos plures hoſtias conſecrauit quàm opus ſit, & primò ſumpſit unam per ſe, deinde percipit adeſſe aliam, nec habet ubi eam cuſtodiat:

ſtodiat:

ſtodiat, poteſt continuò, & illam ſumere, vel ſi neceſſe habet pluries eodem die celebrare.

Circa eandem autem hoſtiam nullo modo poteſt iterari conſecratio, quia vna conſecratio circa eandem hoſtiam facit quicquid circa eam poteſt fieri. Similiter matrimonium ſemel adhibitum alicui reſpectu eiuſdem coniugis, poſt interuallum temporis, quo per mortem alterius ſolutum eſt vinculũ matrimonij, poteſt ſuperſtiti iteratò adhiberi reſpectu alterius coniugis.

Circa eoſdem autem coniuges nullo modo poteſt iterari, quia ſemel circa eos operari poteſt. Et ſic differentia eſt de extrema unctione, & matrimonio, reſpectu Euchariſtiæ, & pœnitentiæ. Illa enim non debent, nec poſſunt iterari, niſi variato ſubiecto: iſta autem poſſunt, vt dictum eſt. Cuius ratio eſt, quia illa ſemel adhibita, totum ſuum effectum ſimul habent quem habere poſſunt circa tale ſubiectum, ſi non ſit obex, eo quòd effectus eorum non depẽdet à noſtra cooperatione. Euchariſtia autem & pœnitentia iterari poſſunt ſubiecto in eadem diſpoſitione continua remanente, vt dictum eſt. Cuius ratio eſt, quia ſemel adhibita non totum effectum ſuum quem habere poſſunt ſimul habent, & effectus eorum dependet à noſtra cooperatione. Et ſic patet quomodo eſt ſimile, & quomodo non, & in quo ſimile eſt, & in quo non, in pœnitentia, & in alijs ſacramẽtis quo ad eorum iterationem circa idem ſecundum rem, quoniam tria ſacramenta, quę characterem imprimunt, vt baptiſmus, confirmatio, & ordo, nullo modo ſunt iterabilia circa idem ſubiectum, & idẽ obiectum ſecundum numerum, neque ſacramentum Euchariſtiæ, quo ad eius conſecrationem circa eandem hoſtiam numero.

Alia verò quatuor iterabilia ſunt circa idem ſubiectum re, ſed extrema vnctio, & matrimonium non niſi variatione facta circa ſubiectum quo ad obiectum. Vnctio enim non eſt iterabilis niſi variatione facta quo ad peccatum veniale delẽdum per ipſam. Matrimonium non eſt iterabile, niſi variatione facta quo ad vinculum connexionis cõiugum. Euchariſtia verò, & pœnitentia licèt iterari non debeant circa idem ſubiectum non variatum ſaltem præſumptiuè per lapſum temporis ſecundum nouam deuotionem quo ad Euchariſtiã, vel nouam contritionem quo ad pœnitentiam, propter reuerentiam ſacramentorum: poſſunt tamen ſuos effectus habendo. Sed differentia eſt inter hæc duo ſacramenta, quòd Euchariſtia non poteſt prius, quàm noua deuotio adueniat adhiberi, vt habeat ſuum effectum, niſi ex cauſa.

Pluribus enim Euchariſtijs communicari, vel ſimul, vel ſucceſſiuè abſque interuallo quo poteſt præſumi adeſſe noua deuotio, & hoc ſine cauſa, non eſt niſi vnica communio habens vnicum effectum, ita quòd error eſſet putare maiorem effectum plures hoſtias conſecratas ſimul communicare, quàm vnicam. Perinde autẽ eſt plures ſimul ſumere, & plures ſucceſſiuè abſque interuallo notabili, quo præſumitur adeſſe noua deuotio: totum enim tempus illud pro vno indiuiſibili reputatur quo vnica hoſtia nata eſt ſumi. Pœnitentia verò benè poteſt adhiberi, vt habeat ſuum effectũ circa idem ſubiectum non variatum, neque ſecundum contritionem, neque aliter ſimpliciter, & abſolutè, ſed maximè ex cauſa. Licèt enim iam confeſſus in eadem contritione exiſtens non debeat ſine cauſa iterum ſumi ad confeſſionem; ſi tamen ſumatur, ſacramentum habet effectum ſuum. Quandoque enim non debet matrimonium celebrari, vt in quadrageſima propter temporis reuerentiam, ſi tamen fiat, effectum ſuum principalem habet. Similiter pœnitentia etſi quandoque non debeat adhiberi propter reuerentiam ſacramenti, etſi non ex aliquo præcepto Chriſti, aut eccleſiæ, ſi tamen adhibeatur ex cauſa, fortè benè habet effectum ſuum, puta ſi confeſſus fratri in die Paſchę velit eadem peccata confiteri ante communionem propter ſtatutum eccleſiæ. Cauſa enim differentię in hoc inter ſacramentum Euchariſtię, & pœnitentiæ eſt, quòd pęnitentia quo ad diminutionem pœnæ reſtantis poſt primam abſolutionem, eſt circa huiuſmodi obiectum, & circa id, quod eſt maioris neceſſitatis, & debiti circa pœnitentem, quàm ſit Euchariſtia quo ad gratiæ augmentum; magis.n. neceſſarium eſt pœnitenti, & magis obligatus eſt tanquàm debito, vt procuret ſibi relaxationem pœnæ, quam tenetur ſoluere Deo, quàm neceſſarium ſit cuicunq; deuoto, vt procuret ſibi augmentum gratiæ, & quàm obligatus ſit ad hoc. Et ſic quo ad hoc, ſacramentum pœnitentiæ eſt maioris neceſſitatis, quàm ſit Euchariſtia: & ideò magis, & citius, atque frequentius poteſt adhiberi abſque interuallo notabili, ſic quòd qualibet vice ſuum effectum habeat, quàm Euchariſtia, & ſic pœnitẽtia eſt ſacramentum magis iterabile, & circa idem ſubiectum, & circa idem obiectum, quàm aliquod aliorum. Nec omninò ſimile eſt, quo ad iterationem de hoc ſacramento, & de quocunque aliorum, ſed argumentum procedit, ac ſi omninò eſſet ſimile. Quòd inducebatur vltimò, quando ſacramentum eſt principaliter contra peccatum, non poteſt iterari, niſi peccatum iteretur, vt patet in baptiſmo, qui non iteratur, quia originale non iteratur, & in extrema vnctione, quæ non iteratur niſi iteratis venialibus, quare nec pœnitentia, quæ eſt contra peccatum actuale mortale, iteranda eſt niſi peccato mortali iterato. Cum ergo idem peccatum mortale ſecundum numerum nullo modo poſſit iterari, nec pœnitentia circa ipſum poteſt iterari. Et quæritur quare circa eadem peccata potius iteratur pœnitentia, quàm aliquod aliorum. Et eſt dicendum, quòd baptiſmus ſimul quantum eſt de ſe ex vi ſacramenti ſi non habet obijcem ſimul remittit culpam, & omnem pœnam illi debitam: & idem præſumitur quo ad venialia de extrema vnctione.

Propter

Propter quod à ſua inſtitutione baptiſmus, & vnctio circa eadem peccata ſunt initerabilia. De ſacramento autem pœnitentiæ, quod eſt contra peccatum mortale actuale, cui debetur multa & magna pœna temporalis, non præſumitur, quod ſimul culpam, & totam pœnam illi debitam remittat, ſed ſolùm portionem certam, & ſemper æqualem quantum eſt ex ſe. Propter quod, vt quod reſtat de ſolutione remittat, pœnitentia à ſua inſtitutione circa eadem peccata numero eſt iterabilis.

Ad ſecundum princ. Ad ſecundum, quòd erat ad principale, quòd accipiens in Paſchate Euchariſtiam à non ſuo ſacerdote, non tenetur iterum recipere eam à ſuo ſacerdote, quare neque confeſſus alteri tenetur eadem confiteri ſuo ſacerdoti, cum vtrunque horum æqualiter ſtatuatur, & præcipiatur in omnis vtriuſque ſexus. Dicendum ad hoc ſecundum iam dicta, quòd aſſumptum de Euchariſtia, quòd communicatus ab alio in Paſchate non tenetur iterum recipere eam à ſuo ſacerdote: verum eſt, non tamen propter hoc verum eſt, quòd ſimiliter, neque tunc confeſſus alteri tenetur eadem confiteri iterato ſuo proprio ſacerdoti, quia non eſt ſimile, eo quòd ſecundum iam dicta, ſacramentum Euchariſtiæ maioris eſt reuerentiæ, quàm ſacramentum pœnitentiæ, & ſacramentum pœnitentiæ maioris neceſſitatis eſt, quàm ſacramentum Euchariſtiæ. Si quis tamen imminente Paſcha ſic ſe alter alteri confitendo, & Euchariſtiam ab illo ſumendo, etiã ſuper hoc priuilegiato tali priuilegio, quale eſt domini Martini, quod non poſſit in debita deuotione, & contritione iterum infra annum, qui finitur in Paſcha ſuo proprio ſacerdoti confiteri eadem, & communicari ab ipſo, tranſgreſſor eſt ſtatuti, & mortaliter peccat, niſi ex cauſa de licentia proprij ſacerdotis expectet, & nihilominus tenetur ſe præparare per contritionem, & deuotionem, vt quàm citius poterit poſt Paſcha confiteatur prius confeſſa alteri, & ſuper illa tranſgreſſione, priuſquàm communicetur ab eo, & ſic reddat Deo, & ſacerdoti debitũ, in quo adhuc manet obligatus quouſque perſoluerit. Nec licèt eum expectare de confitendo vſque ad ſequens Paſcha infra annum illum ſemel dicta peccata cum alijs infra eundem annum commiſſis ſuo ſacerdoti confitendo: hoc enim non ſufficit, quia per hoc, quòd aliquis eſt in mora ſoluendi debitum, non prorogatur ei tempus ſolutionis, ſed obligatus manet ad ſoluendum quàm citius poterit.

Benè autem licèt eum expectare vſque ad ſequens Paſcha de communione accipiendo ab eodem, quia ſuper tranſgreſſione in eo, quòd à ſuo ſacerdote non eſt communicatus, non poteſt ſatiſfacere communionem ab ipſo accipiendo, ſed de tranſgreſſione illa pœnitendo, & eam illi cõfitendo. Super tranſgreſſione autem in eo, quòd illi nõ ſemel in anno præcedente confeſſus, ſatiſfacit pœnitendo, & peccata alteri confeſſa cum iſta tranſgreſſione eidem iteratò cõfitendo. Vnde ſi aliquibus ex gratia priuilegij conceſſum eſſet, quod poſſent ſingulis annis miniſtrare ſacramentum Euchariſtiæ, ſicut & pœnitentiæ quandocunque opus eſſet, & miniſtrarent ipſum ante Paſcha, ſic vt noua deuotio poſſet intercidere ad miniſtrandum ipſum à ſuo ſacerdote in Paſcha, iterum deberet ipſum ſuſcipere in Paſcha, licèt ſi in die Paſchæ ille miniſtraret vnam ſemel, non deberet iteratò in eadem die recipere aliam à ſuo ſacerdote, etiam ſi tempus reſtaret, quo eodem die conſuetum eſt cõmunionem recipere.

Sic tamen non eſt de confeſſione, quia ſi in die Paſchæ aliquis alteri confeſſus eſt, & non communicatus ab eodem, debet nihilominus eodem die eadem confiteri proprio ſacerdoti, ſi reſtat tempus ſufficiens illius anni, in quo ſuam complete poſſit confeſſionem, & confeſſione completa ſi adhuc reſtat tempus anni illius, debet ab eo recipere communionem, ne fiat tranſgreſſor ſtatuti de ſemel in anno confitendo ſuo ſacerdoti, & communionem ab eo recipiendo. Quòd ſi non reſtat tempus recipiendi communionem: ſtatim factus eſt tranſgreſſor ſtatuti, quo ad hoc, & debet de illa tranſgreſſione ſtatim pœnitere, & confiteri ſuo ſacerdoti eandem, quàm citius poterit, per hoc ei ſatisfaciendo de ſibi debito, ſed non debet niſi velit communionem recipere ab eodem citra Paſcha ſequens, vt ſupra dictum eſt.

Ad confir. Per dicta patet ad confirmationem de ſacramento baptiſmi: non enim eſt ſimile de baptiſmo, & pœnitentia, & minus ſimile de pœnitentia, & Euchariſtia. Baptiſmus enim natus eſt habere omnem effectum ſuum ſimul, & ſemel: non ſic autem Euchariſtia, & pœnitentia, vt ſupra dictum eſt.

Ad tertiũ. Ad tertium, quod ex eo, quòd dicitur confeſſum ex gratia teneri eadem iterum confiteri ſuo ſacerdoti, oritur ſchiſma inter prælatos, & religioſos &c. Dicendum eſt de ſchiſmate, ſicut & de ſcandalo, quòd dicere illud ex quo oritur ſcandalum vel ſchiſma eſt erroneum. Verum eſt, dum tamen illud dictum non ſit de illis, quæ pertinent ad veritatem opportunam ad dicendum, vitæ ſcilicet, iuſtitiæ, aut doctrinæ. Si verò ſit de illis, quæ pertinent ad aliquam harum veritatum, illud dicere non eſt erroneum, neque quo ad rem dictã, neque quo ad actum dicendi.

Dictum autem iſtud, de quo eſt quæſtio, pertinet ad veritatem vitæ, quia vt ſupra dictum eſt, ipſa de illo, in quo cõſiſtit periculum animarum, & eſt nunc temporis opportunitas ad dicendum, eo quòd habet fortes contradictores.

Ad quartum. Ad quartum, quòd ſacramentum pœnitentiæ efficaciam habet à ſolo Chriſto: non autem ab vllo homine inſtituente &c. Dicendum, quod verum eſt, tàm in principali eius effectu, quàm in ſecundario, nec iteratio eius propter inſtitutum Papæ dat ei nouam efficaciam, vt ſupponit argumentum. Habet tamen, vt dictum eſt, nouum effectũ,

ſed

ſed à ſolo Chriſto, & multò aliud, & aliud eſt dicere habere nouam efficaciam, de qua procedit argumentum, & habere nouum effectum contra quem intendit procedere.

Ad quintũ, quòd nemo poteſt obligari ad confitendum, quod non eſt. Dicendum, quòd non obligatur homo ad confitẽdum peccata, quæ iam actu habet in macula, ſed quæ iam hactenus habuerit, & manent per memoriam in conſcientia. Nam verè contritus coram Deo, prius quàm alicui confeſſus eſt, non habet in ſe maculam, quia per contritionem, & propoſitum confitendi deleta eſt, & tamen clarum eſt, quòd illa peccata, quæ non ſunt, tenetur confiteri.

Conſimiliter & confeſſi religioſis, licèt non habeant maculam peccati, quia per abſolutionem, & propoſitum confitendi illa eadem ſuo proprio ſacerdoti deletum eſt: nihilominus tamen tenentur eadem iteratò confiteri ſuo proprio ſacerdoti. Vnde ſicut in contritione quantacunque eſſet non delerentur peccata, niſi ſimul adeſſet propoſitum confitendi ea ſacerdoti tempore opportuno, ita quòd, ſi ante confeſſionem reſiliret à propoſito confitendi, grauius crimen committeret, quàm erant peccata prius deleta, ſic in confeſſione facta religioſis ex gratia dicti priuilegij, quantuncunque eſſet perfecta, non delerentur peccata in abſolutione, niſi ſimul adeſſet propoſitum confitendi illa iterum ſuo proprio ſacerdoti, nec eſſet verè pœnitens, ſicut nec ille eſſet verè contritus, ita quòd ſi ante iteratam confeſſionem confeſſus ſemel reſiliret à propoſito confitendi iterum: grauius crimen committeret, quàm erant peccata prius deleta. Propter quod Dominus Martinus Papa ne confeſſi dictis religioſis tale diſcrimen incurrant, præcipit illis religioſis, vt diligenter, & efficaciter ſecundum datam eis à Domino gratiam eos ad hoc exhortentur.

Ad ſextum, quòd Papa, qui habet omnia iura in ſcrinio pectoris ſui, ius abſoluendi, & confeſſiones audiendi illorum, qui vellent venire ad eos, quod debebatur ſacerdotibus curatis, contulit dictis religioſis: ergo abſtulit illud ſacerdotibus. Dicendum, quòd multùm refert de iure, quod habetur in re temporali, & quod habetur in re ſpirituali. De illo quod habetur in re corporali, quia non poteſt haberi ſimul à pluribus in ſolidum, verum eſt, quando confertur vni aufertur ab alio, vt dictum eſt ſupra de decimis noualium.

De illo verò, quod habetur in re ſpirituali, quia illa poteſt à pluribus ſimul poſſideri in ſolidum, non eſt verum, quòd ius in illa conceſſum vni aufertur alteri: immò manat integrè apud vtroſque, tale omninò eſt ius de audiendo confeſſiones, & abſoluendo.

Quod arguitur in oppoſitum, quod non eſt erroneum teneri ex præcepto Papæ ad illud, quod aliàs eſt licitum. Dicendum, quòd verum eſt: dum tamen ſubſit cauſa, ſiue ratio ſecundum prædicta: aliàs autem benè poſſet eſſe erroneum.

IN QVODLIBET. DECIMVM.

Quodlibet decimum decem, ſeptemque quæſtiones continet attinentes nonnullas ad res ſacras; nonnullas verò ad non ſacras, quod facilè deprehendi poterit ex proceſſu ipſarum quæſtionum.

Comment. in Quæſtionem primam, quæ eſt,

Vtrum ſit error dicere, quòd verè pœnitens, & confeſſus ritè abſolutus ab eo, qui poteſt eum abſoluere de gratia, & ex priuilegio ſpeciali, teneatur eadem peccata iam illi confeſſa, iteratò confiteri illi, cui tenetur confiteri de iure communi ex illo ſtatuto generali, extra de pœn. Omnis vtriuſque ſexus.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore videtur diſtinguere de iure communi, quo tenetur quilibet ſemel in anno confiteri proprio ſacerdoti, quod vel ſaluatur in priuilegio, vel non ſaluatur, ſed derogatur. Vnde ſi primum. Prima concluſio eſt, ſ. quòd error eſt dicere, quòd non teneatur &c. ſi non ſaluatur, ſed derogatur &c. tunc, Secunda eſt concluſio. Quòd non eſt error dicere, quòd non teneatur. Sed contra &c.

Prima concluſio patet, atque ſecunda pariter videatur nota. Sed not. quòd tota difficultas eſt circa hoc; vtrum ius illud ſaluetur, nec ne in priuilegio, vel potius derogetur. Et profectò quòd derogetur, atque quòd non ſaluetur, videtur ex illo Ioannis XXII. Pont. Max. aduerſus Io. de Poliaco, vt notauimus in ſeptimo Quol. quæſt. 24.

Not. quoque quòd hoc tempore ceſſat huiuſmodi quæſtio ob determinationem tùm Sacri Trident. Concilij, cùm etiam Gregorij XIII. Pont. Max. quorum determinatione priuilegia præſertim, quo ad hoc negotium de confeſſionibus audiendis à fratribus, vel à quibuſcunque alijs ſacerdotibus, reducta ſunt ad ius commune, ita vt omnes teneantur Epiſcopum adire, approbarique ab eo, vt ab ipſo idcirco videantur aſſignari tanquam proprij ſacerdotes. Et profectò nihil aliud dicere volumus ſuper hac quæſt. quàm quod diximus ſuper quæſtionibus 23. & 24. ſeptimi Quol. verba enim huius ſatis clara. vide Sotum in 4. diſt. 18. q. 4. art. 3.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum ex commiſſione generali, qua conceditur aliquibus ex priuilegio, & de gratia ſpeciali poſſe audire confeſſiones, & abſoluere à peccatis ſimpliciter, concedatur poteſtas abſoluendi à maioribus criminibus Epiſcopo reſeruatis.

Arg. primum. CIRCA ſecundum arguitur, quòd ex conceſſione per priuilegium de abſoluẽdo à peccatis ſimpliciter, concedatur poteſtas abſoluendi à maioribus criminibus, puta quæ ſunt reſeruata Epiſcopis. Primò ſic. Qui ſimpliciter concedit, & nihil excipit, totum includit, quare cum per priuilegium ſimpliciter concedatur religioſis poteſtas abſoluendi à peccatis, & audiendi confeſſionem illorum, & nullum peccatum excipitur, ſed quodlibet genus peccati includitur. ergo &c.

Secundum Secundò ſic, quod non eſt prohibitum videtur eſſe conceſſum, Dominus Martinus in dando fratribus ſimpliciter poteſtatem audiendi confeſſiones peccatorum non prohibuit eis caſus Epiſcopales. ergo &c.

Tertium. Tertiò ſic. Idem in eodem priuilegio concedit eis plenam poteſtatem audiendi confeſſiones, & abſoluendi, ſed non eſt plena poteſtas, quæ ſe extendit ad aliqua peccata, & ad aliqua nõ. ergo &c.

In oppoſit. Contra. Reſcriptum de beneficij collatione ſimpliciter non poteſt extendi ad dignitates, ſiue ad beneficia, quibus dignitates ſunt annexæ, vt extra. de præben. c. vlt. ergo nec poteſtas conceſſa ſuper peccata ſimpliciter vllo modo poteſt extendi ad maiora crimina Epiſcopis reſeruata.

Ad iſtam quæſtionem reſpondet Do. Clemens Papa in reſcripto quodam, in quo dicit ſic, loquẽs ad fratres prædicatores. Liberè prædicare poteſtis, audire confeſſiones, abſoluere vobis confitentes, ac pœnitentias vobis confitentibus iniungere ſalutares, aliorum inferiorum prælatorum, & rectorum eccleſiarum, ac ſacerdotum parochialium aſſenſu nullatenus requiſito, illis caſibus exceptis qui de iuris conſuetudine, aut retentione ab eis ſpecialiter facta ſedi, legatis, & ordinarijs prędictis ſpecialiter relinquuntur, ad quos non licet vobis manus extendere, niſi vobis ſpecialiter cõmittantur. *Reſponſio quærẽdã.*

Intelligit autem Dominus Clemens, vt iam declarabitur, quòd non licet &c. virtute ſcilicet priuilegiorum à prædeceſſoribus ſuis conceſſorũ eis de prædicando, & confeſſiones audiendo ſimpliciter. Quare cum in priuilegio Do. Martini non committuntur eis ſpecialiter caſus illi, quia de eis nullam facit mentionem, ſed ſolùmmodo facit fratribus ſimplicem commiſſionem: in commiſſione ergo facta fratribus ſimpliciter, nullo modo quantum mihi videtur, intelliguntur illi caſus committi, alioquin ex eadem commiſſione etiam intelligerentur eis committi caſus reſeruati Dom. Papæ. Niſi fortè aliquis dicat, quòd in commiſſione generali per priuilegium Princeps committit quicquid committere poteſt, præter illa, quæ ſpecialiter

liter pertinẽt ad ipſum, quia priuilegia largè ſunt interpretanda contra quemlibet excepto illo, qui ea conceſſit. Cum ergo Dom. Martinus Papa committat ſimpliciter fratribus poteſtatẽ audiendi cõfeſſiones,& abſoluendi cõmittit eis poteſtatẽ audiendi cõfeſſionẽ, & abſoluendi in oĩbus caſib. prætetquàm ſibi reſeruatis. Quare cum benè poſſit eis committere caſus Epiſcopales, etiam eis inuitis, vt habetur in dicto reſcripto Dom. Clementis: ergo in illa commiſſione committit eis poteſtatem ſuper caſibus Epiſcopalibus. Et tunc reſpõdeat ad dictum in priuilegio Domini Clementis, dicendo ꝙ licèt ipſe in conceſſione, quam fecit fratribus ſimpliciter, excepit caſus Epiſcopales, quia tamen legem non potuit inſtituere ſuis ſucceſſoribus, quia par in parem non habet imperium, non obſtat quin ſucceſſorum eius aliquis potuit facere conceſſionem fratribus ſimpliciter nihil excipiendo, ſicut fecit expreſsè Dominus Martinus in ſuo priuilegio, & per hoc totum eis conceſſiſſe, præterquàm ſpecialiter ſibi reſeruatum, vt iam dictũ eſt. Quod non videtur poſſe ſtare, quia eiſdem fratribus aliàs conceſſa eſt poteſtas audiendi confeſſiones ſimpliciter, & abſoluendi, vtpotè à Domino Papa Alexandro, & fortè etiam ab aliquibus alijs, & tamen in tali conceſſione generali ſimpliciter facta nullo modo intelligebatur eis conceſſa poteſtas ſuper caſus epiſcopales, quare neque ſimiliter in conceſſione, quàm habent in priuilegio ſuo à Domino Papa Martino ſub eadem forma & magis reſtricta, conceditur. Quòd autem in ſimplici, & generali conceſſione poteſtatis in priuilegio, vel priuilegijs conceſſo, vel conceſſis fratribus à Domino Papa Alexand. aut ab alijs prædeceſſoribus eius, non intelligitur conceſſa eis poteſtas ſuper caſus Epiſcopales, planè patet ex declaratione Domini Clemẽtis Papæ, qui ſucceſſor Domini Alexand. fuit, licèt mediatus. In qua declaratione exprimitur, quòd in priuilegijs à prædeceſſoribus ſuis conceſſis cõceditur eis poteſtas audiendi confeſſiones, & abſoluendi irrequiſito conſenſu prælatorum inferiorum, quod aliqui negabant, contra quos fecit illam declarationem. Exprimitur etiam in illa declaratione, quòd ex illis conceſſionibus non eſt eis conceſſa poteſtas in caſibus Epiſcopalibus, neque conceditur in conſimilibus, niſi eis ſpecialiter cõmittatur, dicit.n. ſic. Quidam temerariè ſentientes &c. vſque in finem, & legatur exquiſitè totum reſcriptum. Non eſt ergo verum, vt videtur, quòd Papa in ſimplici cõmiſſione committat quicquid poteſt committere præter ſibi reſeruata, alioquin etiam ex commiſſione ſimpliciter facta ſuper prouiſione de beneficio eccleſiaſtico extendi poſſet ad prouiſionem de maiori beneficio, & dignitate, quod non eſt verum, vt procedit obiectio ſecunda. Et apparet, ꝙ ſit penitus ſimile in hac commiſſione, & in illa. Commiſſio enim prouiſionis de beneficio ſimplici non poteſt extendi ad prouiſionẽ de beneficio maiori, aut dignitate, quia maior requiritur induſtria in adminiſtratione beneficij maioris, aut dignitatis, quàm minoris. Conſimiliter autem maior requiritur in audienda confeſſione, & abſolutione, & pœnitentiæ iniunctione ſuper maioribus criminibus, quàm ſuper communibus peccatis. Sicut ergo in prouiſione commiſſa ſimpliciter de beneficio conferendo, non intelligitur commiſſio facta de conferendo maiori beneficio, aut dignitate, ſic in commiſſione facta ſimpliciter de audiendo confeſſiones, abſoluendo, & pœnitentiam iniungendo, non intelligitur commiſſio poteſtatis quo ad illos actus in maioribus criminibus reſeruatis Epiſcopis. Vnde vt dictum eſt reſpondendo ad exceptionẽ caſuum in priuilegio Domini Clementis, licèt in conceſſione quam fecit fratribus in ſuo priuilegio excepit caſus Epiſcopales, per hoc non erat aſtrictus Dominus Martinus quin potuit facere conceſſionem abſque omni exceptione, re vera benè verum eſt, quòd plenam conceſſionem eis potuit Dominus Martinus feciſſe, nullos caſus excipiendo ſi voluiſſet. Sed non eſt verum, ꝙ Dominus Clemens in ſuo priuilegio fecit eis conceſſionem illos caſus excipiẽdo: immò ſolùmmodo declarauit priuilegia illis à ſuis prædeceſſorib. conceſſa ſuper duobus. Quorum primum erat, quòd non oporteret eos petere conſenſum audiẽdi confeſſiones, & prædicandi à prælatis inferioribus, & ſacerdotibus curatis, poſtquàm ſuper illis licentiati eſſent à ſede Apoſtolica, aut legatis eiuſdem, aut ordinarijs locorum, quod aliqui neceſſarium fore aſſerebant. Secundum verò erat, quod proprio motu declarando expreſſit, videlicet ꝙ ex conceſſione talis licentiæ à quocunque Papa, vel prædeceſſore, vel ſucceſſore, non licet eos extendere manus ad caſus Epiſcopales, niſi eis ſpecialiter committantur. Quare cum Dominus Martinus tales caſus in ſuo priuilegio non commiſerit illis ſpecialiter, vt patet, nullo igitur modo ex illo priuilegio iſti caſus intelliguntur illis cõceſſi. Quòd autẽ Dominus Clemens nullam conceſſionem eis fecerit in ſuo reſcripto, ſed ſolùmmodò declarationem in prædictis, patet ex ſerie literæ inſpicienti eam. Vnde in fine literæ vocat eam nõ conceſſionem, ſed declarationem.

Quòd etiam Dom. Martinus in ſuo priuilegio non intellexit concedere fratribus poteſtatem ſuper caſibus Epiſcopalibus, hoc præcipuè poteſt ex hoc coniici, quòd nullo modo liberius concederet fratribus poteſtatem ſuper caſibus Epiſcopalibus, quàm ſuper caſibus, qui conceſſi ſunt ſacerdotibus curatis, eo quòd maiora cum maiori diligentia, & cautela debent committi, quàm minora, quare cum conceſſionem factam fratribus ſic temperauit in caſibus cõceſſis de iure communi ſacerdotibus curatis, quòd ius eorum, & auctoritatem in audiendis confeſſionibus ſuorum ſubditorum reſeruaret illibatum per illam clauſulam.

Volumus autem &c. vt patet ex quæſtione præcedenti,

cede vi, & amplius ex dictis in alio Quolibet. non autem ſic temperauit cóceſſionem in caſibus Epiſcopalibus, ſi huiuſmodi conceſſionem intellexiſſet in caſibus Epiſcopalibus, liberior conceſſio fuiſſet eis facta in caſibus Epiſcoporum, quàm ſacerdotum. Quare, cum in hoc nullo modo eſt præſumendum, nullo modo eſt præſumendum, ꝙ in ſua conceſſione generali conceſſiſſet caſus Epiſcopales, niſi ſicut temperauit circa caſus ſacerdotum cum dixit. Volumus autem &c. ſic temperaſſet circa caſus Epiſcoporum. Volumus autem ꝙ ij, qui fratribus confitebuntur eiſdem ſuis Epiſcopis confiteri ſaltem ſemel in anno de caſibus, quos eis ſpecialiter iura, vel conſuetudo conceduut, nihilominus tenebuntur. Quare cum non ſic temperauit, nullo modo ſentiendum eſt, quòd ex illa conceſſione eis intendebat concedere poteſtatem ſuper caſibus Epiſcopalibus, ſed ſolùmmodo ſup caſibus cóceſſis ſacerdotib. parochialibus de iure communi, & hoc cũ temperamento, vt dictum eſt.

Ad primũ principale Ad primum argumentum, ꝙ erat in oppoſitũ. Qui ſimpliciter concedit nihil excipiendo, totum concedit. Dicendum, ꝙ exceptio quadrupliciter poteſt fieri à ſimpliciter conceſſo, vel per clauſulam expreſſam, & adiũctam, vel per iura communia, vel per conſuetudinem, vel per intentionem habitualem concedentis. Et benè verum eſt, quòd qui concedit ſimpliciter nihil excipiendo, concedit totum: dum tamen nullo dictorum modorum fiat exceptio per clauſulam appoſitam. Etenim licèt nulla fiat exceptio per clauſulam appoſitam: ſi tamen fiat aliquo aliorum trium modorum, non conceditur illud, quod illo modo excipitur. Vnde quia declaratio Domini Clementis, qua dixit, ꝙ ex ſimplici conceſſione facta fratribus non intelliguntur eis concedi caſus Epiſcopales, ſecundum prædicta explicat, quod iuris communis eſt, ex illa declaratione nobis innoteſcit, ꝙ in conceſſione facta à Domino Martino caſus Epiſcopales ſunt excepti per ius commune. Præterea vt videtur, ſunt excepti de conſuetudine, quia Dominus Papa ex conceſſione ſimplici, & generali non conſueuit concedere maiora, vt dictum eſt. Et præterea quia maiora non debent concedi niſi cum maiori cautela illis, in quib. maior eſt induſtria, illi caſus ſunt excepti ex intentione habituali concedentis, ſic quòd ſi fortè illos caſus aduertiſſet, illos excepiſſet, ſi non de iure communi, vel de conſuetudine fuiſſent excepti.

Ad ſecundum. Per idem patet ad ſecũdum, quod non eſt prohibitum, videtur conceſſum. Verum eſt aliqua dictarum exceptionum. Vel vt alij dicunt, illud brocardicum intelligitur in eis, quę ſunt amplianda: non aũt in priuilegijs reſtringẽdis, quale eſt iſtud. In talibus enim qd non eſt conceſſum, intelligitur eſſe prohibitũ. Vnde quod ſupra dictũ eſt, ꝙ priuilegium largè eſt interpretandum contra quemlibet excepto eo, qui iſtud conceſſit. Dicendum, quòd verum eſt quando in alterius ſpeciale præiudicium non vergit. Secus autem eſt ſi vergit in illius præiudicium, vt habitum eſt ſupra.

Ad tertium. Ad tertium, quòd Papa cõcedit eis poteſtatem plenam. Verum eſt quantum patitur conceſſionis modus, & ſuper illa peccata ad quæ extenditur, quæ ſunt communia peccata, poteſtati curatorum de iure communi commiſſa. Non autem concedit eis plenam ſimpliciter, quia modus conceſſionis hoc non patitur.

Comment. in Quæſtionem ſecundam, quæ eſt,

Vtrum ex commiſſione generali, qua conceditur aliquibus ex priuilegio, & de gratia ſpeciali poſſe audire confeſſiones, & abſoluere à peccatis ſimpliciter, concedatur poteſtas abſoluendi à maioribus criminibus Epiſcopo reſeruatis.

IN ſit. pro notitia huius negotij, animaduertendum eſt, ꝙ ſolus curatus de iure cõi eſt ritè audiens cõfeſſiones ſubditorum ſuorum cæteri aũt, maximè fratres, in fauore populi ex gratia, & priuilegio. quantumcunque autẽ omne, quod pertinet ad audiendas confeſſiones, & abſolutionem a peccatis, reductum ſit ad ius commune, nõ tollitur, quin fratres audiant, & abſoluant ex priuilegio. vnde tametſi recognoſcantur ab Epiſcopo. tñ adhuc approbati audientes confeſſiones laicorũ, & abſoluentes, id faciunt ex priuilegio. Nunc aũt quæritur ſi priuilegium ita ſonat, ꝙ ſimpliciter à peccatis abſoluere poſſint, ſub hoc ſimpliciter intelligatur, quòd etiam à reſeruatis, ita ꝙ non aſtringantur edicto particulari Epiſcopi.

Not. ꝙ totum hoc oritur ex priuilegio Papæ Martini ipſis fratribus conceſſo, vt poſſent ab omnibus peccatis abſoluere venientes ad ſe, & illis confitentes peccata ſua.

In corpore reſoluitur quæſtio ex declaratione Papæ Clementis ſucceſſoris Martini, declarantis illud priuilegium, ꝙ ſ debent excipi caſus reſeruati, & tantùm intelligantur peccata, quæ de iure communi ſacerdos abſoluere poteſt, niſi accipienti priuilegium ſpecialiter committatur, quare in hac quæſtione.

Concluſio eſt, ꝙ non intelliguntur caſus reſeruati, ſed excipiuntur, niſi ſit expreſſa commiſſio, qua non excipiantur. Patet hæc concluſio ex declaratione Clementis.

Not. quo ad ſecundã præcipuè partẽ concluſ. ꝙ priuilegiũ abſoluendi à quibuslib. peccatis, & ſedi Apoſtol. reſeruatis cõceſſũ fuit quondã præſertim à Leone X. religioni noſtræ Camaldulẽſ. & ab alijs quoq; cõfirmatũ, quæ tñ oĩa, vt ſup. & diximus, hoc tempore priuilegia in tm̃ ſunt derogata, & abolita, in quantũ opponuntur iuri cõi, ad quod ea reduxit præſer. Gregor. XIII. Et quidem fortè ob id, quod habetur Seſſ. 24 c. 11. Conc. Trid. ꝙ ſcilicet priuilegia cauſa ſunt multarũ perturbat.

Not. ꝙ contra concluſ. eſt Silueſter in verb. cõfeſſ. p. § 5. & Gabriel. diſt. 12. q. 2 art. 3. & cũ eis alij nonnulli, dicentes Epiſcopum nõ poſſe reſeruare ſibi caſus, nè poſſint ab his priuileg. abſolui, qñ nõ poſſit Eps inferior coarctare priuil. ſuperioris, ſ. Papę.

Cæterũ huic rñderet Auctor, ꝙ vtiq; nõ poſſet coarctare Eps, &c. Sed per hoc nõ ſequitur, ꝙ ſi expreſsè nõ ſit data facultas illis, & nominatim, ꝙ poſſint abſoluere. Quod aũt ex ullo cõi priuilegio nõ ſit talis cõmiſſa facultas, patet ex Clemẽt. vt ſupr. Et profectò hoc ipſe manifeſtũ eſt, ꝙ cũ eis confeſſor approbetẽ ab Epo, qui ideò ſibi quoſdã caſus reſeruat, vt ſui cõfeſſores tm̃ abſoluã a peccatis de iure cõi cõceſſis, illi nõ datur facultas, niſi quæ intẽditur cõcedi ab Epo. Et certè hoc videretur abſurdũ, ꝙ qui de iure cõi, immò qui de iure diuino vñr proprij ſacerdotes ſubeſſent iuri cõi, nec poſſent ab oĩb. abſoluere: confeſſores verò ex priuileg. poſſent, vt ſit ꝙ ædificaret Eps deſtruerent fratres. vide Sot. in 4. diſt. 18. q. 4. ar. 3.

QVÆSTIO

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum adultos qui ad annos diſcretionis peruenerunt, non confeſſos ſemel in anno omnia peccata ſua proprio ſacerdoti aliàs eidem non confeſſa, debeant ipſi prælati Eccleſiarum viuentes ab ingreſſu Eccleſiæ arcere, & morientes priuare Eccleſiaſtica ſepultura, prout dicit ſtatutum illud generale. Omnis vtriuſque ſexus.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, ꝙ prælati Epi debent pœnis contentis in generali ſtatuto ſubditos ſuos quos conſtat nõ fuiſſe confeſſos ſemel ĩ anno oĩa peccata ſua ſuo proprio ſacerdoti, punire: ſic. Extra de maior. & obed. dr. Siquis venerit contra decretũ Epi, abijciendus eſt de Eccleſia. ergo multò fortius, ſiquis venerit contra decretũ generalis concilij Papæ, & Cardinalium, non confeſſus ſemel &c. venit contra decretum tale contentum in illa litera. Omnis vtriuſque ſexus. ergo &c.

In oppoſit. Contra. Maior eſt tranſgreſſio decretorum in præceptis decalogi, q̃ decretorũ concilij, ſed tranſgreſſores decalogi non ſic ſunt puniendi. ergo &c.

Primo. Secundo. Item talis pœna inflicta talibus magnum ſcandalũ generaret, propter qđ vitandũ ſubtrahenda in puniendo tranſgreſſores. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ fruſtra eſſent pœnæ inſtitutæ contra tranſgreſſores decretorũ, niſi fieret earũ debita executio. quarũ executio Epis ſingulis in ſuis diœceſibus ſuper ſuos ſubditos eſt cõmiſſa. 2. quæſt. 1. Multi. verſi. Siquis frater. Executionem aũt à ſuperiori ſibi commiſſam tenetur quilibet exequi ex virtute obedientiæ debitę, & hoc cum tp̃s occurrit opportunũ. aliter.n. eſſet tranſgreſſor, & peccaret per inobedientiã contra ſuperiorẽ. Pœnarum aũt executio tunc eſt opportuna cũ maleficia ſunt cõmiſſa. vt extra de pœnis. Ea quæ frequenti præuaricatione iterantur, frequẽti ſnĩa condemnentur. gloſ. Quotiens quis deliquerit, totiens puniri debet, ne maleficia permaneant impunita. Ipſa enim impunita dimittere, eſt iuſtitiam infringere & audaciam delinquendi tranſgreſſoribus præbere. Epi ergo non exequentes pœnas iuris cũ maleficia fuerint perpetrata, non ſolũ peccant cõtra ſuperiorẽ, & ita cõtra Deum, cuius locũ tenet, per inobedientiam, ſed ẽt per iniuſtitiã. Cum ergo nec ſic, nec ſic peccare debeant, debent exequi cõtra trãſgreſſores pęnas in iure ſtatutas, & ſic nõ confitẽtes ſemel in anno oĩa peccata ſua ſuo proprio ſacerdoti, debent per excõicationẽ viuos coercere ab ingreſſu Eccleſiæ, & morientes priuare Eccleſiaſtica ſepultura. Quare cũ teneant tanq̃ eis clarũ, & nullo modo dubiũ, ꝙ abſoluti à fratribus virtute ſui priuilegij, teneantur peccata illis cõfeſſa ſemel in anno cõfiteri ſuo proprio ſacerdoti nõ minus, q̃ non cõfeſſa, debent proculdubio cõfeſſos fratribus virtute ſui priuilegij viuos coercere ab ingreſſu Eccleſię, & moriẽtes priuare Eccleſiaſtica ſepultura, niſi cõfeſſa illis prius cõfeſſi ſuis ſacerdotibus vel poſtmodũ cõfiteantur eis infra elapſum annũ vſq; ad Paſcha, qñ debent Euchariſtiã ſumere, cõſimiliter ſicut & non confeſſos fratribus nec proprijs ſacerdotibus. Illud.n. ſtatutum. Omnis vtriuſq; ſexus. continet ius commune, & ſemper ſtandum eſt iuri cõi quouſq; certũ ſit de eius reuocatione. Si verò verba priuilegij fratrũ eſſent eis ambigua, & de reuocatione illius ſtatuti generalis dubitarent, benè verũ eſt, ꝙ tũc non deberent procedere ad pœnarũ executionem contra confeſſos fratribus, & non ſuis ſacerdotibus, ſed prius expectare priuilegij interpretationem ab eo, qui ipſum condidit. Sed nũc è contra, poſtq̃ verba priuilegij Epiſcopis certa ſunt & clara, nec reuocantia illud ius commune, potius procedendum eſt ad pœnarũ executionem iuris, q̃ expectanda interpretatio priuilegij. & notatur ita diſtinctio aliqualiter in c. illo extra de iudic. Cum veniſſet. in gloſ. Sed eſt aduertendum ꝙ ad dictarum pœnarum executionem, aut eſt procedendum contra perſonas ſingulares, aut contra communitatem. Si primo modo, ſtatim procedendũ eſt ad pœnam, ne prauo exemplo vnius corrũpant̃ cæteri, & vt pœna vnius metus ſit aliorum. Si ſecũdo modo, parcendũ eſt multitudini, nec eſt procedendũ contra eam ad dictarum pœnarũ executionem, niſi timeatur deterius, vt in propoſito amiſſio iuris prælatorũ circa ſuos ſubditos, & ſubtractio illorum ab ipſorũ obedientia, quod benè timendum eſt in propoſito caſu, ſi ſubditi non cõpellantur ſemel in anno confiteri omnia ſua peccata proprio ſacerdoti ẽt fratribus confeſſa, vt dicetur in ſequenti q̃ōne. Quod ſi feciſſent Epi ab initio qñ fratres vti cęperunt ſuo priuilegio, æſtimo ꝙ fratres, qui modo recuſant petere cum Epiſcopis interpretationẽ ſui priuilegij quo ad duos articulos in quibus eſt diſcordia inter ipſos, ſtatim concurrendo ad dñm Papam cõqueſti fuiſſent de Epiſcopis, & per hoc ad ſuam interpretationem, ſiue expoſitionem dicti priuilegij, quo ad ea in quibus diſcordant, perueniſſent. Et puto ꝙ Epiſcopis compendioſior via & ſecurior eſt procedere ad pęnas, q̃ petere priuilegij interpretationem, & ꝙ amplius eſt. ſi.n. eam aggreſſi fuerint, credo ꝙ ſtatim audient conqueſtam contra eos, & tunc prouocati venient ad iudicium Papæ, & ſentient citò (vt puto) priuilegij interpretationem pro eis.

Argumentum primum concedendum eſt.

Ad primum argumentum in oppoſitum, quòd non ſic punitur tranſgreſſio decalogi: Dicendum, quòd immò debent puniri ſecundũ modum, quo iura pœnam eorum dictant, & hoc in manifeſtis, quia in occultis reſeruatur iudicium Deo, & ſacerdoti in confeſſione. Si quando verò circa manife- Ad argu. in oppoſit. primum.

ſta delicta contra decreta decalogi non dictat ius commune, illa dimittit punienda ad arbitrium Epiſcoporum. Etenim licèt maius ſit peccare contra decreta decalogi, quàm contra decreta hominum, quia tamen decreta hominum ſępius ſunt circa peccata, quæ vergunt in iniuriam proximorum, cum plurima decreta decalogi ſint circa peccata, quæ vergunt in iniuriam Dei, ideò apud homines propter publicam pacem habendam plus ſolet vindicari, quod fit contra proximum, & dimittitur Deo vindicandum quod fit contra ipſum. Vnde acrius punitur furtum, quàm periurium, cum tamen periurium ſit maius peccatum.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd pœnæ illius inflictio magnum ſcandalum generaret: Dicendũ, quòd propter hoc detrahendum eſſet ſeueritati, nec procedẽdum paſſim, & ſubito ad illas, ſed tunc demum quando timetur periclitari veritas vitæ, quod fortè multum timendum eſt modo, & ideò potius permittendum eſt ſcandalum oriri, quàm veritatem vitæ periclitari, & procèdendum ad dictarum pœnarum executionem.

Comment. in Quæſtionem Tertiam, quæ eſt,

Vtrum adultos, qui ad annos diſcretionis peruenerunt, non confeſſos ſemel in anno omnia peccata ſua proprio ſacerdoti, aliàs eidem non confeſſa debeant ipſi prælati Eccleſiarum viuentes ab ingreſſu Eccleſiæ arcere, & morientes priuare Eccleſiaſtica ſepultura, prout dicit ſtatutum illud generale. Omnis vtriuſque ſexus.

TITVLVS ſatis clarus. Not. autem, ꝙ non intelligit Auctor de illis, qui nec proprio ſacerdoti, ſ. curato, nec fratribus ex priuilegio confeſſi ſunt. De his.n. clara eſt quæſtionis reſolutio pro parte affirmatiua. Quippè ſic communis, & ab Eccleſia expreſſiſſimè ſtatuta, ſed intelligit de illis, qui tametſi confeſſi fratribus ſint, non ſunt confeſſi Parocho.

In corpore habet concluſionem affirmatiuam, quam probat ex hoc, ꝙ fruſtra eſſent pœnæ inſtitutæ, niſi exequerentur. Quo fit, vt colligat eos non eſſe rectè confeſſos, adhoc vt ſubeſſe non debeant illi pœnæ.

Cœterum in hoc cautè legendus eſt Henricus, in hoc negotio, ſ. quippè iterum ſupponit illam concluſionem Ioannis de Poliaco, de qua ſupra dictum eſt, ꝙ damnata fuit. Veritas autem eſt, quam tenet vniuerſalis, & ſancta Eccleſia. Quòd confeſſi fratribus approbatis ab Epiſcopo, vel etiam ab ipſo Papa ſpecialiter non tenentur iterum confiteri, ſeu iteratò confeſſionẽ eandem facere Parocho, ſiquidem quicunque fratres in aliqua Parochia, vel diœceſi confitentur de expreſſa licentia Epiſcopi, vel Papæ, ſe habent tanquàm proprij ſacerdotes. Confitentur inquam, ſ. confeſſiones laicorum audiunt. Et quidem ex Concilio Tridentino ſeſſ. 23. cap. 15. Colligitur, ꝙ ſi nemo vel ſæcularis presbyter, vel regularis poteſt audire confeſſiones niſi approbatus ab Epiſcopo, ſequitur, ꝙ approbatus poſſit. Et ſicut eadem eſt inhabilitas, & priuatio poteſtatis abſoluendi in omnibus ante licentiam, & approbationem Epiſcopi, ita ſit eadem facultas, atque poteſtas abſoluendi poſt approbationem. Quo fit, vt non ſit neceſſaria huiuſmodi iteratio. Et not. ꝙ tametſi ſacrum Concilium exprimat, ꝙ nemo de licentia Epiſcopi, non tollitur ꝙ de licentia Papæ. Quod ex illo Ioan. 22. aduerſus Poliacum patet. Et Sotus vbi ſupra. in 4. diſt. 18 q. 4 art. 3. Veruntamen quantuncumque de licentia Papæ quis poſſit audire confeſſiones, debet tamen ſi non approbari, ſaltem recognoſci ab Epiſcopo, vt tanquàm peculiaris Paſtor ſciat quomodo paſcatur grex ſuus.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum expediat ſubditis eligere ſibi confeſſores communiter, & regulariter pro voluntate ſua.

Arg. prim. primum. CIRCA quartũ arguitur, ꝙ expedit cõiter ſubditos pro volũtate ſua ſibi eligere confeſſores. De pęnit. diſt. 1. c. prædicto. Quem pœnitet. dr̃. Qui confiteri vult peccata, vt inueniat gratiã, quęrat ſacerdotem ſcientem ligare, & ſoluere, ne cum negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo qui eũ miſericorditer mouet. expedit ergo pœnitenti quærere confeſſorem, quod non poſſet facere, niſi liceret ipſum eligere pro voluntate. ergo &c.

Secundum Item expedit fratribus, vt ad hoc liberè pro voluntate cuiuſcunque eligantur, quia aliter non litigarent propter hoc contra prælatos.

In oppoſit. Contra. non licèt quærere ſemper medicũ corporalem pro ſua volũtate, nec expediret. ergo nec ſpiritualem.

Reſponſio Dicẽdum, ꝙ vt puto iſta quęſtio mota fuit propter priuilegium fratrum. vt. ſ. expediret fratribus eſſe conceſſum, ꝙ quilibet ſubditus curatorũ pro ſua libera volũtate poſſet eligere aliquẽ ex fratrib. ſibi in confeſſorẽ. Et vr̃ mihi eſſe diſtinguendũ, ꝙ eligere confeſſorem pro volũtate ſua contingit aliquẽ dupliciter, aut paſſim & ſine cauſa rõnabili, & præter conſenſum proprij curati, aut ſuperioris; aut ex cauſa rõnabili & de conſenſu illius, aut ſuperioris. Si primo modo, dico ꝙ nullo modo expedit, vt iã dicetur, immò multũ obeſſet & pęnitẽti, & reipublicę. Pęnitẽti, quia frequẽter Pęnitens eligeret ſibi confeſſorẽ condeſcendentẽ nimiũ, & corã quo minus verecũdaretur, & ob hoc fugeret confeſſorem ſibi deputatũ, ne. ſ. eum durius tractaret ſm̃ quãtitatem & qualitatem criminis, & quia corã eo plus verecũdaretur. Similiter nec expediret reipublicę, immò ſomme obeſſet niſi cogeretur eligens aut prius aut poſterius confiteri eadẽ ſuo proprio ſacerdoti. Per hoc. n. ꝙ quis confitetur alicui & detegit ſuam infirmitatẽ, concipit verecundiam ad confeſſorẽ, & fit ei magis obediens & ſubiectus, & per hoc ꝙ ei ſubtrahitur & alteri confitetur peccata, quæ non eſt illi confeſſus vel cõfeſſurus, ſubtrahitur obediẽtia & reuerẽtia ad ipſum,

Vnde

ſubtrahitur obedientia, & reuerentia ad ipſum. Vnde generaliter cõcedere ſubditos poſſe pro voluntate ſua paſſim, ſiue ex cauſa, ſiue ſine cauſa eligere confeſſores extraneos, & dimittere proprios, nec vnquàm confeſſuros illis eadem peccata, eſt quodammodo declinare, vt videtur à meritò Eccleſiaſticæ obedientiæ, quam debent ſubditi prælatis ſuis: & hoc quo ad omnes, & ſimiliter regularis obſeruantiæ, quo ad religioſos. Quæ ſi ſubtrahatur inferioribus. ſ. curatis, re vera redundabit in ſuperiores. ſ. Epiſcopos, vel vſque ad monarcham, quia per obedientiam, & reuerentiam, quã habent ſubditi ad ſuos curatos, conſeruatur & fouetur obedientia ad ſuperiores, ſecundum ꝙ hoc amplius declarauimus in alio Quolibet. Subtrahere etiã ſubditos prælatis dicto modo, eſt eis obtegere vultum eorũ, ne eos poſſint agnoſcere, nec ſufficienter conſulere ſi opus ſit, quia à notitia præcedentium peccatorum dependet conſultatio medicinalis contra ſequentia.

Si verò eligatur confeſſor ex cauſa rationabili & conſenſu prælati aut ſuperioris, aut ergo conceditur poteſtas eligendi confeſſorem, abſque eo ꝙ petatur licẽtia à ſuo ſuperiori, cui aliàs tenetur cõfiteri de iure communi, & abſque eo ꝙ illi confiteatur prius aut poſterius alteri confitenda, aut cõceditur, petita tamen & obtenta licentia à ſuo ſuperiori, vel de eiſdem prius illi confeſſione facta, aut poſtmodum facienda. Si primo modo, ſic expedit prælatis pro volũtate ſua eligere ſibi confeſſores, quia frequenter curatos ſuos non habent, & etiam de eorum induſtria in eligendo ſibi idoneos confeſſores multum præſumitur. & ideò hoc eis permiſſum eſt de iure communi, ſecundum ꝙ dicitur extra de pœnit. & remiſſ. Ne pro dilatione pœnitentiæ periculum immineat animarum, permittimus Epiſcopis, & alijs ſuperioribus necnon & minoribus prælatis exemptis, vt etiam præter ſui ſuperioris licentiam prouidum, & diſcretum ſibi poſſint eligere confeſſorem. vbi dicit Gloſſ. ꝙ ante iſtam permiſſionem non poterant ſe ſubijcere alicui confeſſori ſine licentia ſui ſuperioris, vt ſupra eodem. Omnis vtriuſque ſexus. Ex quo nota ꝙ aliquando omnes Epiſcopi, & Archiepiſcopi vſque ad Papam erant contenti ſub prima clauſula illius generalis ſtatuti. Omnis vtriuſque ſexus. & appellabatur ibi proprius ſacerdos quilibet ſuperior curatus. à quo modo ſunt exempti ſoli prælati. manent ergo adhuc cõtenti ſub ea omnes ſubditi, & ſæculares & religioſi clerici, & laici Quare cum Papa Martinus cõcedit generaliter fratribus poteſtatem audiendi confeſſiones omnium, & abſoluendi eos, qui adhuc cõtinentur ſub illa prima clauſula. Omnis vtriuſque ſexus. ad quam remittit cum dicit. Volumus autem &c. fratres ergo habent poteſtatem audiendi confeſſiones omnium ſubditorum, & abſoluendi eos ſiue ſint ſæculares, ſiue religioſi, ſiue clerici, ſiue laici, niſi quo ad hoc ſint exempti, aut aliquid ſpeciale habeant, quo muniantur, vt confeſſuros tamen ſuo proprio curato eadem, qui in priuilegio domini Martini vocatur ſacerdos parochialis largè ſumpto vocabulo. Ipſi etiam prælati ex iure ſpeciali ſibi conceſſo poſſunt eis confiteri non confeſſuri eadem alijs. Iſto autem modo eligere confeſſorem pro voluntate nullo modo expedit ſubditis, quia habent propè ſe curatos, & de eorum induſtria in eligendo ſibi confeſſores idoneos non ſic præſumitur, & ideò non eſt illud eis adhuc conceſſum, immò prohibitum, de pœnitentia. diſt. 6. Placuit vt deinceps nulli ſacerdoti liceat quemlibet commiſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere ſine eius conſenſu, cui ſe cõmiſit, niſi pro ignorantia illius. vbi addit gloſ. Vel pro alia cauſa, quod etiam præceptum eſt in illo ſtatuto, Omnis vtriuſque ſexus. Iſti ergo communi iuri modo derogatum eſt circa Epiſcopos, quo ad illum articulum. Nulli ſacerdoti liceat quemlibet cõmiſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere, ſine eius conſenſu. & hoc per illud ius iã dictum. Ne pro dilatione, in hoc. ſ. ꝙ ſine licentia ſuorum ſuperiorum, qui erant illorum curati, & ſine reuerſione ad ipſos. Circa omnes autem ſubditos, quo ad eundem articulum per priuilegium fratrum, in quo inhibetur, ne quis fratres in executione audiendi confeſſiones impediat, quod frequenter curati facerent, ſi oporteret ſubditos licẽtiam ab illis petere & obtinere, quo ad hoc derogatum eſt per priuilegium fratrum illi iuri cõmuni. Omnis vtriuſque ſexus. in quo præcipitur, ꝙ ſubditus alium confeſſorem non adeat, niſi prius à ſuo curato licentia petita & obtenta, licèt conſeruatum ſit quo ad hoc, ꝙ ſemel in anno proprio curato facienda eſt omnium peccatorum cõfeſſio, vt habitum eſt iam ſupra. Et iſtud eſt ſecundum membrum ſubdiſtinctionis, in quo poteſtas eligẽdi confeſſorem conceditur omnibus ſubditis, petita tamen & obtenta licentia adeundi alium à ſuo proprio curato, vel confeſſione de confitẽdis alijs facta ſibi vel facienda. Per hunc enim modum expedit omnibus ſubditis eligere pro voluntate confeſſores. Propter quod ſecundum hanc formam conceſſit dominus Martinus fratribus ſuum priuilegium, vt habitum eſt ſupra in quæſtione prima.

Ad illud, quod primo obijcitur, ꝙ ius concedit *Ad primũ principale.* volenti confiteri, ꝙ quærat ſacerdotem diſcretum vt inueniat gratiam: Dicendum, ꝙ hoc non concedit paſſim faciendum, ſed ſolùmmodo de licentia curati, qui non deberet hoc concedere, niſi ex rationabili cauſa.

Vnde dicit gloſſ. ibidem. Eius qui præeſt aſſenſu talem adeat. Nunc autem quando aſſenſum non oportet quærere, vt quis confiteatur fratribus, aliud remedium eſt adhibitum, quòd ſcilicet eadem confitenda ſunt illi infra annum. Quod *Ad ſecundũ.* autem aſſumitur, quòd hoc expedit fratribus, benè poteſt eſſe ſi audiant confeſſiones, vt tenentur, diligenter, ſcilicèt admonendo confeſſos ſibi vt ſecundum illud ſtatutum, Omnis vtriuſque

ſexus, confiteantur etiam ſuo proprio ſacerdoti. Aliter (vt puto) non expendiret fratribus ſpiritualiter, licèt fortè temporaliter.

Ad argu. in oppoſ. Ad argumentum in oppoſitum, ꝙ nõ licèt paſſim ægrotum eligere medicum corporalem, quare nec ſpiritualem: Dicendum, ꝙ verum eſt, niſi præſumatur diſcretus ad eligendum, ſicut præſumitur de prælatis, propter quod conceſſum eſt ſibi eligere confeſſores, vt dictum eſt, quod non conceſſum eſt alijs ſubditis, quia talis diſcretio non præſumitur communiter eſſe in eis.

Comment. in Quæſtionem Quartam, quæ eſt,

Vtrum expediat ſubditis eligere ſibi confeſſores communiter, & regulariter pro voluntate ſua.

IN titulo ly expediat ſtat præſertim pro liceat, & etiam ſtare poteſt prout ſonat. Verùm quod expedit licere videtur, non è contra. Multa.n.licent, quæ non expediunt.

Not. motiuum quæſtionis eſſe ob fratres priuilegiatos. &c. Quaſi quæratur vtrum liceat eos eligere, &c.

In corpore habetur diuiſio, & ſubdiuiſio, & tribus concluſionibus reſoluitur quæſtio, ad hanc formam.

Eligere confeſſorem pro libito vel eſt

Ex cauſa rationabili, & cum licentia curati ſeu ſuperioris. & aut tunc

Conceditur poteſtas eligendi confeſſorem abſque eo, quòd petatur licentia à ſuo ſuperiori, cui aliàs de iure communi tenetur confiteri, & abſq; eo, quod illi confiteatur prius, aut poſterius alteri confitẽda

Prima Concluſio.
Expedit, & licèt prælatis eligere ſibi confeſſorem, cœteris autem nequaquàm.

Conceditur, petita tamen, & obtenta licentia à ſuo ſuperior, vel de eiſdem prius illi cõfeſſione facta aut poſtmodum facienda.

Secunda concluſio.
Expedit, & licèt cæteris omnibus eligere confeſſorem.

Sine cauſa rationabili, & ſine licentia proprij curati, atque ſuperioris.

Tertia concluſio.
Nulli prorſus expedit, ſed obeſſet plurimum eligere ſibi confeſſorem.

Sic ſolutam credimus quæſtionem. Vbi incipientes à tertia, quando ipſa primò loco probata ſit, ipſam ex Auctore probamus. Et primam quidem partem per ſecundam ſic. Quòd obeſt non expedit, talis electio obeſſet tùm pœnitenti, cùm etiã reipublicæ. Maior nota eſt. Minor verò probatur, primò de pœnitente. Quia plerunque eligeret condeſcendentem nimium, & coram quo minus verecundaretur. Cum tamen hæc maximè pœnitenti videantur neceſſaria. Secundò, quo ad rempub. probatur. Quia qui confitetur proprio ſacerdoti, magis verecundatur, & ideò magis fit obediens, contra verò minus verecundatur.

Not. ꝙ vſus obtinet contrarium, & in ciuitatibus plurimi vtriuſque ſexus ſibi eligunt confeſſarios, & quidem etiam audientes ex priuilegio, quippè non ſint curati, ſiue parochi. ſed non eſt dicendum ꝙ hoc non ſit confiteri proprio ſacerdoti.

Proprius ſiquidem ſacerdos eſt, quicunque approbatur ab Epiſcopo, omnes autem approbantur ab Epiſcopo, & recognoſcũtur ab eo. Auctor autem loquitur fortè pro tempore ſuo, in quo ex priuilegio abſolute audiebant confeſſiones abſque approbatione Epiſcopi, & recognitione, ad quod obuiauit ſacrum Concilium Trident. ſeſſ. 23. cap. 15. de reform. Quo fit vt iam omnes poſſint eligere quem voluerint. ſufficit autem vt in Paſcahte recognoſcatur Parochus quo ad Sanctam communionem, à qua tamen quoſdam aliàs confeſſos arcere poteſt, & eis illam denegare, rationabilibus accidentibus, quæ occurrere poſſunt. Vnde eſto, quis eligens ſibi alium confeſſorem, qui vitam ſuam non agnoſcat, quæ tamen vitijs ſcandaloſiſſimis plena eſt Irrationabilis cauſa eſt, & illi Parrochus poteſt denegare, vt reſipiſcat, & cæteri ſcandalizentur. Non eſt tamẽ quòd ſi verè pœnitens fuit. & ab habente auctoritatem abſoluendi abſolutus ſit, quòd abſolutio non teneat.

Cœteræ autem concluſiones ſatis notæ videntur.

Not. verò pro illo ſtatuto, quod citatur. ſ. Nulli ſacerdoti liceat, &c. ꝙ in primis intelligitur de non approbatis. Secundò de non approbatis in eadem diœceſi, & eodem Epiſcopo. Vſus autem obtinet, ꝙ modo confitentes ex priuilegio approbati ab Epiſcopo, & recogniti idonei iuxta Concilij formam, poſſunt quemlibet ſuſcipere ad pœnitentiam, dummodo ſit illius diœceſis, in qua approbati ſunt. Vel ſi alterius, profectò de illis, qui excipiuntur, vt vagabundi, ſcolares, &c.

Not. Primam concluſionem eſſe etiam in c. vlt. de pœnit. & remiſſ. Et D. Thomæ in 4. diſt. 17. & Pall. & aliorum. Secundã verò Gul. & aliorum. Sed intelligenda eſt de non approbatis. Quòd ſcilicet nemo poteſt eligere ſibi confeſſorem de non approbatis ſine licentia, quia approbati ſunt omnes proprij ſacerdotes, quantum ad ſacramentum pœnitentiæ, tametſi quo ad alia ſacramenta, quorum miniſter ſacerdos eſt, ſit ipſe Parochus ſpecialis. vbi autem obtinetur licentia, vt poſſit quis eligere ſibi talem confeſſorem de non approbatis, tunc videtur ille ſacerdos approbari ſingulariter, & fieri proprius, ſed illũ ſingularis ſacerdos.

QVAE-

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum Corpus Chriſti viuum, & corpus Petri viuum ſint idem ſpecie.

SEQVVNTVR quæſita de eis, quæ pertinent ad corpora ſancta Chriſti & beatorum: & erant duo. Vnum de identitate ſecundum ſpeciem Corporis Chriſti, & Petri. Vtrum.ſ.Corpus Chriſti viuum, & corpus Petri viui ſint idem ſpecie.

Aliud erat de adoratione corporis Petri vel alterius mortui. Vtrum.ſ.corpus Petri mortuum ſit aliqua adoratione adorandum.

Arg. prin. Circa primum arguitur, ꝙ Corpus Chriſti viuum, & corpus Petri viuum non ſunt idem ſpecie, quia Corpus Chriſti viuum, & mortuum eſt idem numero, quia manſit in morte incorruptum, ſecundum illud Pſalm. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem, vt alibi expoſitum eſt, & iam amplius exponam. Corpus autem Petri viuum, & mortuum differt nõ ſolùm numero, ſed etiam ſpecie, quia forma corporeitatis Petri viui, in morte omninò corrupta eſt, & corporeitas cadaueris introducta eſt, quæ ſpecie differt à corporeitate Petri viui, hoc autem non eſſet, ſi Corpus Chriſti viuum & Petri viuum eſſent idẽ ſpecie, quia formæ eiuſdem ſpeciei eodem modo ſe habẽt ad ſuas priuationes. ergo &c.

In oppoſit. Contra. quæ æqualiter participant naturam, & ſpeciem naturæ, quia ſpecies ſequitur naturam. Chriſtus, & Petrus æqualiter participant hominis naturam, quia Chriſtus non niſi naturam noſtram totam aſſumpſit, quia non niſi illam, quam aſſumpſit, redemit. eiuſdem ergo naturæ ſunt Corpus Chriſti viui & Petri, & æqualiter participant naturam corporis, quare & ſpeciem corporis, talium autem corpora ſunt eiuſdem ſpeciei. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum ad hoc, ꝙ cum duplex ſit ſpecies, ſpecialiſſima.ſ.& ſubalterna, & de idẽtitate ſpeciei ſubalternæ non eſt iſta quæſtio intelligenda, ſic enim omnia corpora naturalia completa, & terminata vltima differentia eiuſdem ſpeciei ſunt, vt hominis, aſini, lapidis, & arboris, & omnium indiuiduorum ſuorum, quia omnia continentur ſub corpore ſimpliciter, quod eſt ſpecies ſubſtantiæ. Et ſic idem eſt corpora aliqua eſſe idem ſpecie & genere, quia idẽ corpus ſimpliciter quod eſt ſpecies ſubalterna reſpectu ſuperioris, eſt genus ſubalternum reſpectu inferiorum, ſed ſpecies inquantum conſideratur ſecundum rationẽ corporeitatis ſimpliciter. genus verò inquãtum illa corporeitas habet determinari per diuerſas differentias & contrarias, quouſque deſcendat in ſpecies ſpecialiſſimas rerum corporalium. Eſt ergo quæſtio propoſita intelligenda ſolùmmodo de ſpecie ſpecialiſſima, quæ in ſuis indiuiduis ſignata eſt, & non determinata diuerſis differentijs ſubſtantialibus.

Dicitur enim ſpecies ſpecialiſſima omnis forma communis comparata ad indiuidua, vt ſolo numero differentia, & nulla differentia ſubſtantiali formæ communi in eis ſuperaddita. Sed ſic poteſt dici forma communis ſpecies ſpecialiſſima dupliciter, propriè.ſ.& communiter. Propriè quando forma illa non eſt nata determinari per differentias contrarias ſubſtantiales, & continet indiuidua ſignata, quę nullo modo nata ſunt diſtingui per differentias cõtrarias ſubſtantiales, ſicut ſunt ſpecies ſpecialiſſimæ, homo, aſinus, leo, & huiuſmodi. Communiter autem dicitur ſpecies ſpecialiſſima, qñ forma cõmunis, quæ nata eſt determinari per differentias contrarias ſubſtantiales, & indifferenter continet indiuidua diuerſarum ſpecierum, quę diſtinguuntur inter ſe per differentias ſubſtantiales, & ſimiliter indiuidua ſpecierum ſingularum, quæ inter ſe nulla differentia ſubſtantiali differũt, conſideratur ſimpliciter, vt nulla differentia determinata, & vt ad omnia illa indiuidua comparatur, inquantum non determinantur per differentiam alicuius ſpeciei, ſed per formam ſui communis ſignatam tantùm.

Sic dicimus, ꝙ corpus ſimpliciter eſt ſpecies ſpecialiſſima ad quodcunque corpus inquantum eſt corpus ſimpliciter. Et refert multum quærere de duobus corporibus indiuidualibus completis ſecundum formam vltimæ differentiæ. Vtrum ſint idem corpus ſpecie primo modo ſpeciei ſpecialiſſimæ, & ſecundo. Vnde ad quæſtionem ſimpliciter dicendum eſt, ꝙ Chriſti corpus viuum, & Petri corpus viuum ſunt idem corpus ſpecie, ſicut & corpus Petri viuum, & corpus Pauli viuum. Aliter enim Chriſtus non haberet vniuocè humanam naturam nobiſcum, nec eſſet vniuocè homo nobiſcum. Sed ſunt idem corpus ſpecie ſpecialiſſima propriè dicta, inquantum corpus humanum, & differunt ſolo numero, & hoc ideò, quia dicunt duas ſignificationes corporis humani ſecundum vnam differentiam ſpecificam completam. & ideò ſunt etiam idem corpus hominis ſpecie, & ſimiliter corpus eiuſdem hominis ſpecie, & hoc ideò quia ambo.ſ.Chriſtus & Petrus ſunt idem homo ſpecie. Participatione enim ſpeciei (vt dicit Porphyrius) plures homines ſunt vnus homo. Et ſecundum hoc concedendum eſt ſecundum argumentum. Sunt verò idem corpus ſpecie ſpecialiſſima communiter dicta & differunt ſolo numero inquantum huiuſmodi, inquantum ſunt corpus ſimpliciter, & hoc ideò quia dicunt duas ſignificationes corporis ſimpliciter ſecundum differentiam ſpecificam incompletam, licèt inquantum huiuſmodi non ſunt idem ſpecie ſpecialiſſima propriè dicta.

Per quod patebit reſponſio ad primum argumentum. Sed priuſquàm reſpondeamus ad formam argumenti, oportet primò videre in Petro, an ipſo mortuo aliquid formæ, vel aliqua forma maneat, quæ prius fuit in ipſo ſub forma, vel ſub aliquo formæ vitæ, & deinde idem in Chriſto, & maximè quo ad rationem corporis ſiue formæ corporeitatis ſimpliciter. Et quia corporeitas duplex eſt.ſ. Mathematica.ſ. ſecundum formam accidentalem quantitatis, & ſubſtantialis ſecundum formam eſſentialem ſubſtantiæ. Primò videndum eſt an in Petro mortuo maneat aliquid corporeitatis accidentalis, quæ prius fuit in viuo. Deinde vtrũ aliquid corporeitatis ſubſtantialis. Conſideratio autem de primo non refert in Petro viuo & mortuo, & in quocunque generato, & corrupto. Eſt autem de hoc ſentiendum, ſecundũ quod pluries in alijs quæſtionibus tetigi, quòd eadem quãtitas dimenſiua interminata eſt in omni generato & corrupto, & manet ingenerabilis, & incorruptibilis, quæ tamen non eſt aliquid exiſtens in potentia materiæ, ſed eſt in ſua eſſentia, differens ſecũdum actum à materia, & aliquid imperfectum: perfectibile autem ſecundum diuerſas terminationes, quam in omni motu, & tranſmutatione ſecundum formas ſupponit actio naturæ, & eſt ex ſeipſa in potentia ad diuerſas terminationes dimẽſiuas, ſicut materia prima ex ſeipſa eſt in potentia ad diuerſas terminationes ſubſtantiales. Sed iſtam terminationem aliqui ponunt in quantitate dimẽſiua per aliquid ſibi intrinſecum de genere quantitatis, & ſic determinantes quid ſit dimenſio interminata, dicũt quòd ſi ſuperficies tollatur à corpore, manet corpus interminatum, ſi tollatur linea à ſuperficie, manet ſuperficies interminata. Similiter ſi tollatur punctus à linea, manet linea interminata. Dicunt etiam quòd tota ratio interminationis, quæ eſt in quantitate, oritur à pũcto. Sed ſic ponere dimenſiones interminatas non contingit in rerum natura, ſed in imaginatione ficta tantùm. Vnde nec contingit ipſas ſic intelligere, quoniam vt dicit Philoſophus 2. Metaph. Linea ſi non aptatur ſtare ſuper duas dimenſiones .i. ſuper duo puncta impoſſibile eſt, vt comprehẽdatur per intellectum. Et ideò qui cum ſua imaginatione accipit lineam infinitam, non determinabit dimenſiones eius, id eſt, puncta.

Quare cum dimenſionem interminatam oportet ponere in materia, ſecundum quod ipſa eſt ſubiectum tranſmutationis naturalis, ſuccedentibus ſibi inuicem diuerſis formis naturalibus, quia omnis tranſmutatio naturalis eſt in quanto, & ſupponit quantum, quod propterea etiam de neceſſitate præſupponit iſte terminus tranſmutationis, & ſic neceſſariò præcedit formam ſubſtantialem in materia: præcedere autem non poteſt vt terminata, quia non habet terminari, niſi per formam naturaliter præcedentem: ergo præcedit vt interminata, & ſic oportet dimenſionẽ ponere, vt aliquid in materia ſecundum veritatem extra imaginationem: extra imaginationem autem impoſſibile eſt ipſam ponere niſi inter ſuos terminos ſtantem, & ſic vt terminatam terminatione quanti, quæ eſt terminatio Mathematica, ſine qua non poteſt eſſe quantitas dimenſiua in re extra imaginationem. Vnde quantitas quæ eſt diſpoſitio ſubiecti in trãſmutatione media inter duas formas ſibi ſuccedentes in eadem parte materiæ, ſemper eſt terminata terminis quantitatis. Aliter enim ſicut ſubiectum mutatur de forma in formam, quæ ſibi ſuccedunt in materia, quibus ipſa terminatur ex ſe exiſtens indeterminata: ſimiliter dimenſio mutaretur de terminis in terminos quantitatis, qui ſibi ſuccederent in ipſa dimẽſione, quibus ipſa terminaretur, ex ſe exiſtens interminata, quod falſum eſt.

Eſt enim ſemper inter eoſdem terminos manẽtes, ſicut & ipſa materia manet in tota tranſmutatione à forma in formam, vt iam patebit, & etiam ſub vtraque forma. Quod patet duplici exemplo. Si enim vinum replens dolium mutetur in acetũ, non dicitur dolium euacuari, & ſi reuertatur per miraculum acetum in vinum non dicitur de nouo impleri, & hoc ideò, quia illud vnde & vinum, & acetum contenta ſunt, & repletiua dolij, manet.ſ. dimenſio, & hoc non niſi terminata ſuperficie, quia interminatum, nec continetur, nec replet. Item dolium ligneum ſi mutetur in plumbeũ non deſinit continere idem quod prius, & ſi reuertatur plumbum in lignum, non incipit de nouo continere quod prius: & hoc ideò, quia illud vnde continet manet.ſ. dimenſio, & hoc terminata, quia interminatum non continet, ſicut nec continetur. Alio igitur modo oportet ponere dimẽſiones interminatas eſſe, & alio modo terminari. Dicendum, quòd in quantitate dimenſiua duplex eſt terminatio. Vna Mathematica, quæ eſt in ſola quantitate, & eſt illa, de qua iam ſermo habitus eſt, cui reſpõdet interminatio terminorum ſubtractione per imaginationem, propter quod eſt in ſola imaginatione, vt dictum eſt.

Eſt autem altera terminatio quantitatis dimenſiuæ naturalis, quæ non eſt per aliquid intrinſecũ quod eſt de genere quantitatis, ſed per extrinſecum, quod eſt de genere ſubſtantiæ, vt per formas ſubſtantiales ad quas ſequitur ipſa terminatio quantitatis ſecundum exigentiam ipſius formæ.

Omnium enim natura conſtantium ſtatuta eſt ratio, & terminus magnitudinis, & augmenti, vt dicit Philoſophus. Vnde tales termini mutantur in ipſa quantitate ſecundum mutationem formarum, dimenſione eadem terminata in materia ſemper manente. Hinc dicit Auerr. in libro de ſubſtantia orbis. Quando de aqua generatur aer, non ceſſat natura extendere materiam, quouſque fiat proportionalis aeri, & improportionalis aqua, & è conuerſo quando de aere generatur aqua, non ceſſat materiam contrahere. Vnde iſta terminatio non eſt terminatio quanti ſub ratione quanti ſimpli-

ſimpliciter, ſed ſolùmmodo ſub ratione rari, & denſi. Et eſt dimenſio interminata dimenſio ſtans inter terminos eoſdem quantitatis terminatione quanti per indifferentiam ſe habens inter magis extenſum, & minus, ſicut contingit planè cum de maiori circulo fit minor, vel è conuerſo, ſola variatione in raro, & dēſo nullo adito, nullo remoto. Ibi enim dimenſio manet inter terminos eoſdem quantitatis, ſed variatur ſecundum rationem maioris, & minoris, & eſt interminata in ſola tranſmutatione media inter duas terminationes, vel inter vnius formę corruptionem, & alterius generationem, ſub quibus dimenſionem eſt neceſſe eſſe terminatam. Sed impoſſibile eſt ipſam ſub illis eādem habere terminationem ſecundum extenſionem, quamuis quandoque ipſæ terminationes ſub ipſis formis diuerſis ſunt multum ſimiles, & apud denſum indiſtinctæ, vt patet in vino, & in aceto, & in viuo, & in mortuo. Et eſt iſta terminatio quanti non ſecundum quod eſt quantum ſicut præcedens, ſed ſecundū quòd eſt rarum, & denſum, quæ in hoc ſunt principia omnium naturalium trāſmutationum, vt vult Philoſophus 4. Phyſico. Et ex hoc contingit ſic definiri rarum, & denſum à Philoſopho. Dēſum eſt cuius partes propinquę iacēt. Rarum autem cuius partes diſtant. Quod non eſt intelligendum propter aliquas partes materiæ cōquaſſatas, & compactas magis in denſo, q̄ in raro, vt aliqui voluerunt dicere, ſed quia à pūcto ſignato in medio denſi, omnes partes eius circunſtātes minus diſtant ab illo puncto, quàm partes rari à puncto medio ſignato in ipſo. Propter quod ſi ex rarò fiat denſum, vel è conuerſo, impoſſibile eſt dimenſionem eodem modo eſſe terminatam iſta terminatione naturali, quæ conſiſtit in extenſione ſecundum magis, & minus, & eadem ratione impoſſibile eſt qualitatem, quæ acquiritur per tranſmutationem alterationis, per variationem ſubiecti ſecundum rarum, & denſum eodem modo eſſe terminatam terminatione naturali, quæ conſiſtit in intenſione ſecundum magis & minus, & hoc in qualitatibus recipientibus magis & minus.

Terminatione enim, & interminatione naturali non ſolum contingit quantitatem eſſe terminatā, & interminatam, ſed etiam qualitatem. Et ſecundum hoc qualitates ſymbolæ ſecundum eſſe, & gradum interminatum inter magis, & minus ſemper manent eædem in generato, & corrupto, ſed ſolum variantur ſecūdum gradum terminationis penes magis, & minus ſub diuerſis formis ſubſtātialibus. Propter quod in habentibus ſymbolum non ſolum facilior eſt tranſitus in tranſmutatione ab vno in alterum, vt patet in aere, & igne: cum.n. de aere fit ignis, intenditur calor, qui par intēſionem fit improportionalis formę ſubſtantiali aeris, & proportionalis formæ ſubſtantiali ignis: quod enim facit materiam priori formę incompoſſibilē, facit ei neceſſitatem ſuſcipiendi formam poſteriorem, & ſic ſemper vnius formæ generatio eſt alterius corruptio, ſed etiā poſt tranſitum maior manet ſimilitudo inter generatum, & corruptū, quo ad quantitatum, & qualitatum terminationem ſub vtroque, & hoc maximè in illis, quæ ſunt naturæ vicinæ, vt etiam ſenſu quandoque inter duas terminationes differentia diſcerni non poſſit, vt patet quo ad dimenſiones, & figuras, & quædam alia accidentia & in viuo, & in mortuo: in vino, & in aceto.

Sic ergo patet ex dictis, quòd in mortuo aliq̄d manet corporeitatis accidentalis, quæ prius fuit in viuo. ſ. ipſæ dimenſiones corporis interminatæ, quæ ne eſſariò aliter terminatæ ſunt in viuo, quā erant in mortuo, & quo ad hoc corpus quoquo modo eſt idem numero in viuo, & in mortuo. ſ. quia materia manet eadem, & dimenſiones aliqualiter eædem in vtroque. Nec quo ad hoc vlla eſt differentia omninò in Chriſto & Petro, in aſino & boue, & vniuerſaliter in quocunque generato, & corrupto. Ex quo aliqui ponentes formā vnicam in quocunque vno, iſtam identitatem corporeitatis accidentalis vlterius extendunt ad aliqualem idētitatem corporeitatis ſubſtantialis: dicendo, quòd eadem eſt forma in eodem, per quā ipſum eſt ſubſtantia, corporeum, viuum, & ſic de cæteris. Sed quòd materia ipſa, vt eſt aliud à forma quoquo modo ſit corporea, hoc ab eodem habet viuum, & mortuum, & vniuerſaliter generatum, & corruptum. ſ. ab ipſa dimenſione, & ſecundum hoc ipſa corporeitas aliquo modo manet eadem in viuo, & mortuo generato, & corrupto. ſ. id à quo ſumitur corporeitatis ratio, ſed ſemper manet idem numero. ſ. materia ſub dimenſione ad quam forma, quæ anima eſt, manens in morte habet aptitudinē, & ordinem, vt harmonia, & organizatione reparatis, illi iteratò vniatur.

Eſt igitur, vt dicunt idem corpus viuum, & mortuum, quia materia ſub dimenſionibus interminatis manet eadem. habens partes ſubſtantiales ſuas ſub partibus dimenſionum, & forma, quæ eſt anima, ſub terminata habitudine illud reſpicit in habitu, quod prius reſpicit, & poſtea reſpiciet in actu. Dictum iſtud quo ad corpus, quod eſt genus, vel aliquid per ſe in genere, nullam omninò poteſt habere efficaciam. Forma enim ſubſtantialis, à qua aliquid eſt ſubſtantia, ſecundum rationem generis generaliſſimi non deſcendit in ſpeciem ſiue ſubalternam, ſiue ſpecialiſſimam, niſi p differentiam ſubſtantialem in eſſentia eiuſdē formæ fundatam, ſecundum quod aliàs expoſuimus. Si ergo deſcendat in ſpeciem ſubalternam, quę eſt corpus, vt cōſtituat ipſum habendo rationem corporeitatis, hoc eſt per differentiam ſubſtantialem in eo ſuperuenientem rationi generis: non autem per aliquid accidentale, cuiuſmodi ſunt dimēſiones prædictę in materia. Nec ad hoc facit aliquid in homine habitudo animæ ſeparatæ ad illud, quia habitudo talis non tollit, quin corporeitas illa non ſit niſi purè accidentalis.

Et

Et ita ſi ſecundum illas dimenſiones ſint quoquo modo idem ſpecie corpus viuum & mortuũ, illud non eſt niſi accidentale, aut non ſubſtantiale per formam ſubſtantialem.

Secundum mẽbrum. Ad præſens autem de ſic ſubſtãtiali quærimus, Vtrum eſt idem in mortuo id quod fuerit in viuo, quod eſt ſecundum membrum ſupra poſitum. Et eſt dicendum, quòd de identitate corporis in mortuo, & viuo contingit loqui tripliciter, quia aut intelliguntur eſſe idem completa corporeitate in vtriſque, aut incompleta in vtriſque, aut cõpleta in vno, incompleta in alio. Loquendo verò de identitate corporis in viuo, & mortuo, primo modo, dico, quòd tam ſecundum illos, qui ponunt plures formas in omnibus, aut ſolum in homine, quàm ſecundum illos, qui ponunt in nulla re eſſe plures formas ſubſtantiales, nullo modo eſt idem corpus viui, & mortui, neque ſubſtantiale, neque accidentale. Quoniam autem aliquid dicitur corpus ſimpliciter, ſiue ab eadem forma, qua dicitur homo, vel aſinus, ſiue ab alia, illud habet rationẽ corporis imperfectam, & interminatam, nec poteſt habere rationem perfectã corporis huius ſpeciei, vel illius, niſi ſub ratione vltimæ differentiæ, ſi tantùm ſit vnica forma, vel ſub ratione vltimæ formæ, ſi ſint plures in eodem. Sicut enim dictum eſt ſupra de dimenſionibus, & qualitatibus interminatis & terminatis, quòd inquantum præcedunt formam ſubſtantialem habent rationem imperfecti, & incompleti & interminati: rationem autem perfecti & completi, & terminati non niſi ſub forma ſubſtantiali, & ab ipſa, ſic intelligendum eſt in formis pluribus ſecundum gradus re differentibus & in differentijs pluribus ſecundum ordinem in eadem forma ſecundum rem differentibus virtute ſolùm, ſiue ſecundum completum & incompletum, ꝙ ſicut ibi non eſt eadem dimenſio & qualitas omninò, & ſimpliciter in viuo, & mortuo, & vniuerſaliter in generato, & corrupto: quia completiones, & terminationes, quæ ſunt ſub diuerſis formis, aut diuerſis differentijs, omninò ſũt diuerſæ, & ſub alio & alio gradu perfectionis, ſecundum quod ipſæ inter ſe habent alium & alium gradum perfectionis, vt prædictum eſt, ſic & hic in formis ſubſtantialibus, & differentijs.

Corporeitas enim ſimpliciter, ſiue ſubſtãtialis, ſiue accidentalis, quæ eſt in homine, licèt ſit hominis, vt ſimpliciter conſideratur: non tamen eſt humana, niſi vt eſt forma hominis, vel ſub differentia vltima, à qua homo eſt homo, ſub qua aliũ habet gradum perfectionis, & terminationis, quàm habet ſub aliqua alia forma, vel ſub differentia præcedente, vel ſi ponatur per ſe ſine terminatione per vltimam formam, aut differentiam, vnde in propoſito loquendo de homine mortuo, etſi eadẽ corporeitas manet, quæ erat prius in viuo ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis quoquo modo, nullo modo tamen poſſet eadem eſſe ſimpliciter ſecundum eãdem perfectionem, & completam terminationem, quia ſi in mortuo ſit ſub alia forma ſubſtantiali, ibi neceſſariò eſt ſub alio gradu terminationis inquantum eſt ſub illa, quę erat ſub viuo: & ideò non ſimpliciter eſt idẽ, ſicut nullo modo poteſt eſſe ſimpliciter idem calor, & eadẽ corporeitas ſiue ſubſtantialis, ſiue accidẽtalis in aere, vt eſt terminatus ſub forma aeris, quæ prius fuit in igne, & terminatus ſub forma ignis, de quo generatus eſt aer. Vt ſicut non poſſum dicere, ꝙ corpus aeris eſt corpus ignis, aut quòd ſunt idem corpus, aut ꝙ corpus vermis generatum de boue ſit corpus bouis, aut quòd idem ſit corpus vermis, & etiam bouis, ſic non poſſum dicere ſimpliciter, ꝙ idem ſit ſecundum eſſe terminationis completæ corpus viui, & mortui, aut ꝙ corpus mortui eſt corpus viui, neque etiam in Chriſto viuo & mortuo, quia non ſecundum illam perfectionem corporeitatis, quam ab anima recepit in viuo, à qua dicitur in viuo corporeitas humana, quæ non manet in mortuo, vt iam amplius patebit. Et quæcunque corpora ſecundum iſtum modum ſunt eadem ſpecie: ipſa neceſſariò ſunt eadem ſpecie ſpecialiſſima propriè dicta. Loquẽdo verò de identitate corporis ſecundo modo dico, ꝙ in homine ſecundum ponẽtes ſolam animam rationalem eſſe formam in illo, nullo modo eſt idem corpus viui, & mortui, quia ſeparata anima nihil manet formæ ſubſtantialis, quæ prius erat.

In alijs autem, & etiam in homine ſecundum ponentes plures formas in ipſo, aliter reſpondendum eſt ſecundum opinionem ponentium, quòd corporeitas ſubſtantialis interminata manet eadẽ in generato, & corrupto, ſicut accidentalis. & nõ ſit reſolutio per corruptionem in formis ſubſtantialibus vſque ad primam materiam, ſed ſtat in forma corporeitatis ſimpliciter, & ſecundum opinionem ponentium, quòd nihil formæ ſubſtantialis manet idem in generato, & corrupto, ſed ſit reſolutio vſque ad primam materiam.

Tenendo primam opinionem, ſic dico, ꝙ ſecũdum omnes ponentes plures formas in eodem, idem eſt corpus ſimpliciter, & ſecundum numerũ ſiue ſubſtantiale, ſiue accidentale viui & mortui, & vniuerſaliter corrupti, & generati, quia corpus interminatum quodcunque idem eſt in quocunq; fuerit ſecundum quod prædictum eſt de dimẽſionibus interminatis quæ ipſum ſequuntur. Et ſic ſecundum illos non plus eſt idem corpus Chriſti viuum, & mortuum, quàm corpus Petri viuum & mortuum, niſi quòd in Chriſto idem eſt ſuppoſitũ in viuo & mortuo: & ideò in ipſo idem eſt corpus in ſuppoſito viuum & mortuum, quod in nullo alio contingit. In quolibet enim alio per ſeparationem animæ noua forma introducta eſt, ſecundum quod in alijs Quolibet determinauimus. Et ſecundum tenentes hanc opinionem eadem corporeitas, quæ eſt in viuo non ſolum manet poſt eius corruptionem, ſed etiam præfuit ante eius generationem, ſecundum quod penes iſtam poſitionem.

nem dicitur in Comment. ſuper de duabus naturis. Sic ſinè componentis alicuius confuſione compoſitis cõponentia ſunt quod erant, ſiue ſimul alia cum alijs ſiue per ſe ſola ſine alijs. nec tantùm dum manent in illius compoſitionis habitu, ſed etiam antequàm ipſa iam exiſtentia componantur, & poſtquàm à ſeinuicem fuerint diſſoluta. Nam quicunque nondum generatus futurus eſt homo iam corpus eſt, vt Antichriſtus. Quicunque verò iam diſſolutus anima, & corpore non eſt homo, adhuc eſt corpus, & ſpiritus. Quod probatur per illa corporis, atque ſpiritus propria, quę verò de nondum conceptis & iam de diſſolutis dicuntur, vt de Antichriſto dicitur, ꝙ eſt in lumbis paternis, & de phaetonte, ꝙ eſt ſitus in ſepulcro. quæ neque de illo, neque de iſto dicerentur, niſi & ille iam eſſet & iſte adhuc eſſet genere corpus. Et ſecundum iſtum modum corpora non ſunt eadem, neque ſecundũ ſpeciem ſpecialiſſimam communiter dictam. Tenendo verò ſecundam opinionem, dico, ꝙ in nullo alio à Chriſto eſt idem corpus numero in mortuo quod fuit in viuo, neque in corrupto quod fuit in generato, niſi ſecundum illos, qui ponunt plures formas in eodem, ſed vnam gradatim corrũpi poſt aliam, vel vnam ſecundum diuerſa eſſe corrumpi gradatim vſque ad primam materiam. Iſti. n. non ſtatim ponũt corporeitatem viui omninò corrumpi in mortuo. & ideò ponunt eandem formam ſubſtantialem manere in mortuo, quæ fuit in viuo vſque ad tempus, licèt non ſemper, prout amplius iam declarabimus. Loquendo verò de indentitate corporis tertio modo ſic dico, vt prius, & eadẽ de cauſa, ꝙ in homine ſecundum ponentes ſolam animam rationalem eſſe formam, nullo modo eſt idem corpus viui, & mortui. In alijs autem & etiã in homine ſecundum ponentes plures formas in ipſo ſemper eſt corpus idem incompleta corporeitate in viuo & mortuo, quia in viuo ipſa eſt completa ſub ſuo complemento, in mortuo autem ipſa eſt incompleta abſque illo complemento. & hoc ſecundum primam dictarum duarum opinionum. Secundũ autem vtranq; opinionem, in ſolo Chriſto eſt eadem forma corporeitatis viui ſub complemento animæ, & mortui abſque omni alterius formæ complemento, quia in Chriſto viuo corporeitas eſt actu terminata in gradu dignitatis ſecundum rationem animæ, in Chriſto mortuo eſt ſolũ terminata in habitu per eandem formam animæ, quæ habet ordinem eſſentialem, & inclinationem ad illud terminandum, & in terminatione perficiẽdum, ſecundum diſpoſitiones quas anima ſua ſeparatione ab eo ſubtrahit. Et ſic tranſmutatio mortis Chriſti terminata eſt non ad nouam formam, ſed tantùm ad aliquid poſitiuum. ſ. ad formam corporeitatis ſub gradu dignitatis inferiori non contrario, qualem haberet ſi noua forma fuiſſet intro ducta, ſed priuatiuo, quia ſub gradu incompletiori qui perficitur vſque ad gradum ſuperiorem, & perfectiorem reuertente anima in ſua reſurrectione. Vt non ſolùm verum ſit de corpore noſtro, ſed ét de corpore Chriſti, illud quod dicit Damaſc. Reſurrectio eſt illius qđ cecidit reparatio, licet quo ad plura corpora noſtra redacta in puluerem ſunt reparanda, q̃ erat Corpus Chriſti. Non ergo dixit Damaſc. ꝙ reſurrectio eſt iterata vnio animæ cum corpore, quod eſſet verum ſi nihil corpori ſubtractum eſſet reparandum, quod modo non eſt verũ, quia oportet corpus mortuum in reſurrectione in diſpoſitionibus innouari, & ſubſtantialibus ſecundum omnem gradum, qui eſt in genere ſubſtantię, & accidentalibus eis reſpondentibus, non ſolum quas habuit in viuo, de quibus ſunt illæ, quæ pertinent ad harmoniam elementorum, & qualitatũ elemẽtarium, & diſpoſitiones organorum, ſcilicet quæ pertinẽt in iuſtis ad corporis dotes, quæ ſunt claritas, ſubtilitas, & immortalitas. Vbi eſt aduertendum, ꝙ ſi aſpiciamus ad illas diſpoſitiones terminationum, quas habuit ab anima, & ſub anima in viuo, non eſt idem Corpus Chriſti viui & mortui, quia illis diſpoſitionibus priuatum eſt corpus mortuum, quas habuit in viuo. Eſt tamen idem numero pro tempore quo ponunt aliqui nullam nouam formam introduci in mortuo, & hoc quo ad hoc, ꝙ corpus in mortuo eſt incompletum priuatum complemento, quod eſt in viuo ſub ſuo complemento. Vnde in talibus quando nomen corporis de ſe non includit rationem complementi, benè dicitur & vniuocè & in viuo & in mortuo idẽ, ut ſunt omnia nomina partium corporis homogenearum ſiue non organicarum; Benè enim dicitur ꝙ caro erat uniuocè in Chriſto uiuo & mortuo. Quando uerò formaliter in ſuo ſignato includit rationem complementi, & ab illo imponitur, non dicitur uniuocè in uiuo & mortuo idem, ſed æquiuocè tantum ut ſunt omnia nomina partium corporis homogenearum ſiue organicarum. Oculus enim, quia eſt nomen impoſitum parti corporis, ut eſt perfecta ui uiſiua ab anima, ideò non benè dicitur ꝙ eſt idem oculus Chriſti uiui & mortui uniuocè, ſed æquiuocè tantùm. & ſic de ſimilibus. Vnde in alijs omnibus à Chriſto, in quibus nomina ſunt æquiuocè in uiuo & mortuo, ſecundum opinionem dicentium ꝙ in corruptione ſtatim fit reſolutio uſque ad primam materiam, magis manifeſta eſt æquiuocatio in partibus organicis, q̃ in conſimilibus partibus ex quibus conſtant, & hoc quia forma earum ſecundum ꝙ huiuſmodi magis eſt manifeſta quando adeſt & abeſt, q̃ illarũ. dicente Philoſopho. 4. Metaph. Homo mortuus æquiuocè, & manus defuncti æquiuocè, & uniuerſa organa. minus uerò de carne & oſſe talia manifeſta. Hoc. n. pro quocunque & cauſa formalis minimè in iſtis manifeſtum eſt, ubi plurimum materiæ; uniuerſa autem ſunt determinata opere. Quæ. n. poſſunt facere, ſui ipſius opus eſt ſingulum, quemadmodum oculus uidet, quod uerè non poteſt æquiuocè, ita ſanè & caro. ſed opus ipſius minus eſt manifeſtum. Similiter in plantis, atque inanimata cę-

rā, æs, & argentum: vniuerſa quippè virtute quadam ſunt, qua de re quando exiſtit, & quando nó: non facilè proſpicere niſi valdè imbecille ſit, & figuræ ſolæ ſunt reliquiæ, quemadmodum verentū corpora mortuorum ſubitò cinis fiunt in ſepulchris.

Ad argu. pri ncipale

Ad formā igitur argumenti, quòd corpus Chriſti mortuum & corpus Petri mortuum non ſunt idem ſpecie: ergo nec Petri viuum & Chriſti viuum: Dicendum, quòd ſunt idem ſpecie mortuū mortuo, ſicut viuum viuo, præter hoc, quòd viuū eſt idem viuo completa corporeitate ſecūdum ſpeciem ſpecialiſſimam propriè dictam: mortuum autem mortuo ſecundum incompletam, & ſecundū ſpeciem ſpecialiſſimam communiter dictam: ſic tamē ꝙ Petro mortuo corpus interminatum eſt ſub oppoſita terminatione, quàm fuit in viuo, nullo modo natum eſſe ſub imitatione, quam habuit in viuo. In Chriſto verò mortuo corpus interminatum ſub nulla terminatione eſt: natum tamen eſſe ſub eadem terminatione, ſub qua fuit in viuo ſecundum numerum, non ſecundum ſpeciem tm̄. Sed in Chriſto mortuo hoc accidit. Eſſentialiter .n. & naturaliter q̄tum eſt de natura humana noua forma introducta fuiſſet in Chriſti corpore ſi ſibi relicta fuiſſet, ſicut & fuit in materia corporis Petri, vt alibi expoſuimus. & fuiſſent illæ duæ formæ nouæ eiuſdē ſpeciei cadaueris in Chriſto mortuo, & in Petro mortuo, ſicut & duæ animæ ſeparatæ ꝑ mortem ſunt eiuſdem ſpeciei in Chriſto viuo & in Petro viuo. Nunc autem per miraculum retēta eſt corporeitas Chriſti interminata abſque introductione formę cadaueris, quod maximè habent neceſſe negare illi, qui dicunt, quòd in homine nulla eſt forma ſubſtātialis ſecundum rem niſi anima rationalis: quia enim conſtat, quòd ipſa tota ſeparatur in morte, nullo modo poſſunt ponere, ꝙ corpus viui & mortui eiuſdem hominis ad ſeparationem animæ ſit idem numero, ſed tantùm ſpecie, & ſub oppoſita terminatione quæ fuit in viuo. Sunt tamen tres modi, quibus ponentes, ꝙ non ſit forma in homine, niſi anima rationalis, idem ponunt fuiſſe corpus Chriſti viuum. & mortuum. Quorum primus eſt dicentium, quòd corpus pars hominis non eſt aliud, quàm materia extenſa dimenſionibus. Sed tunc corpus ſub ſubſtantia non eſſet ſpecies ſubalterna, quia non ſpecies, neque ſpecialiſſima, neque ſubalterna, niſi per differentiam formalem. Vel ſumetur corpus æquiuocè hic & ibi. Sed non eſt ita. Corpus enim ſubſtantia vno modo eſt materia omnium ſubſtantiarum corporearum in ſpecie ſpecialiſſima ſubſiſtentium: alio verò modo genus, vt in alio Quolibet. de corpore Chriſti declarauimus.

Secundus modus eſt dicentium, ꝙ corpus mortuum dicitur Chriſti viui, ſecundum quod vinum tale dicitur talis vitis, quia in ordine naturæ non potuit immediatè fieri, niſi de viuo, ſicut tale vinū non niſi de tali vite. Sed ex hoc nó dicitur corpus mortui & viui idem, ſicut non dicitur idem eſſe corpus vini & vitis. Sed dicūt quòd immò in Chriſto, & hoc ſpeciali modo, qui in ſolo Chriſto inuenitur, quia ſcilicet idem erat ſuppoſitum Chriſti viui & mortui, in quo ſubſiſtebat tā corpus Chriſti mortuum, quàm viuum, quod in nullo alio homine inuenitur, quia ſuppoſitum hominis viui habetur per præſentiam animæ ad corpus, quæ non eſt in ipſo mortuo, nec etiam inuenitur in aliquo alio, quia quodlibet aliorum habet ſimiliter rationem ſuppoſiti à ſua propria forma naturali, & in nullo alio eſt eadem forma viui & mortui generati & corrupti. Sed iſta vnitas non eſt ipſorum corporum inter ſe, qualem quærimus, ſed in tertio. Præterea ſic dicere corpus mortuum in ſepulchro fuiſſe corpus Chriſti viui: multum æquiuocè dicitur à modo identitatis, quo quærimus corpus mortuum in ſepulchro fuiſſe corpus Chriſti viui.

Tertius modus eſt dicentium, ꝙ anima Chriſti manens ſeparata, habet habitudinem, inclinationem, & ordinem determinatum ad determinatam partem materiæ ſub quacunque forma ſiue elemēti, ſiue mixti varietur, reſpiciendo illam determinatè, vt ipſa harmonicè, & organicè reparata ei vniatur. Sed cum anima non dat ſecundum actū rationem corporeitatis humanę, niſi inquantum dat determinatam rationem corporeitatis, & eam conſequuntur complexiones harmonicè, & organizationes corporales propriæ homini, quæ non dat niſi quando actu eſt vnita materiæ: ſeparata ergo à materia non dat niſi ſecundum habilitatē & aptitudinem. Quare ſimiliter nec materia ſub dimenſionibus anima ſeparata poteſt dici corpus propter ordinem animæ ad illam, niſi ſecundum habilitatem & aptitudinem, quod adhuc eſt non corpus ſecundum actum. Et ſunt iſti tres modi cōmunes Chriſto, & alijs hominibus.

Suppono autem vniuerſaliter quatuor in iſta reſponſione. Quorum Primum eſt, ꝙ in homine cum anima rationali eſt alia forma materialis. Secundum eſt, quòd illa forma materialis reſeruata fuit in Chriſto. Tertium, quòd non fuit reſeruata in Petro, aut in alio homine. Quartum, quòd nihil formæ ſubſtantialis manet naturaliter in mortuo alio à Chriſto, quæ fuit in viuo. Primū iſtorum ſuppoſitorum. ſ. ꝙ in homine ſint plures formæ ſubſtantiales, alibi docuimus, & rationibus in vno Quolibet. & auctoritatibus in alio. Quod duabus auctoritatibus, quas alibi non poſui, ſufficit ad præſens declarare, quarum prima eſt Hug. de Sancto Victore in tractatu de ſcientia animæ Chriſti, reſpondendo ad interrogationem à Vualtero de Maritania ſibi factam ſuper hoc, quæ incipit ſic. Hugoni Sancti Victoris priori Vualterus ſalutem. Nuper de Pariſius veniens &c. in qua ſic dicit. Quæris de anima Chriſti. i. de illo rationali ſpiritu, qui humanam in Chriſto carnem vegetauit, quem verbum cum carne ipſa ſibi in vnitate perſonæ vniuit, vnus Chriſtus in vna perſona

dicebus

duabus naturis tribus eſſentijs. Vna videlicèt perſona, quia idem homo, & Deus propter quód fuit in duabus naturis, diuina ſcilicet & humana. Tribus eſſentijs, diuinitate, carne, & anima, ſine ſeparatione diſcretis, ſine confuſione ſociatis. Ecce quàm planè diuinitatem, carnem, & animã ponit fore tres eſſentias in Chriſto diſtinctas, & manẽtes in vnione diſtinctas. Quod adhuc amplius explanat ſubdens inferius. Tres eſſentię ſunt in Chriſto, caro, anima, diuinitas, ꝙ ſi tres eſſentiæ: ergo tres naturæ: ergo tres formæ, quarum vna.ſ.caro, ſub ſe materiam includit. Quod nullo modo verum eſſet, ſi ſola anima rationalis eſſet forma in homine, dans eſſe corporeum viuum, ſenſibile & rationale. Ab hac quidem carne in morte Chriſti ipſa manente eadem ſecundum rem, & naturam ſeparata eſt anima Chriſti, & de carne viua facta eſt caro mortua exuta, ſiue ſpoliata anima & priuata vita. Vnde vbi noſtra litera Coloſſenſ.2.habet. Expolians principatus, alia litera habet ſecundum Hilar. Exutus carne. Quam exponit.9.de Trin.cap.6. dicens; Quæro à te, quæ ſit caro illa ſpoliata. & infra. Si enim non idẽ eſt Chriſtus mortuus, qui eſt caro ſpoliata, carnis ſpoliatę nomen oſtende. & infra. Spoliata enim caro eſt Chriſtus mortuus. Ecce planè, quòd Chriſtus moriens ſecundum carnem, verè erat ſpoliatus, ſiue exutus, vt illud ſpolium, quo erat ſpoliatus, ſiue veſtimẽtum illud, quo erat exutus, anima eius intelligat, qua ſpoliatus, ſiue exutus erat in morte ponendo eam. Vt tria intelligamus circa tres eſſentias, ſiue naturas in Chriſto. Chriſtus enim vnus & idem in perſona, continens in ſe illas tres naturas, ſiue eſſentias, ſecundũ diuinitatem ſuam erat ſpolians: ſecundum carnem verò ſuam erat ſpoliatus: ſpolium verò erat anima depoſita. Nunc autem ita eſt, quòd caro quæ fuit viuens anima veſtita, niſi eadem maneret eadem depoſita Chriſto moriente, Chriſtus mortuus nullo modo eſſet caro ſpoliata: immò ſi à ſola forma, quæ eſt anima, eſſet caro, ipſa caro, & quicquid formæ eſt in natura humana, in ipſa anima depoſitum eſſet & ſpoliũ, & eſſet ipſa materia ſpoliata, & eſſet Chriſtus mortuus non caro ſpoliata, ſed potius materia ſpoliata. Præterea cum ſecundum Philoſoph. 4.Metaph. inter priuationem & negationem eſt differentia, quia negatio eſt abſolutio: priuatio autem habet materiam ſubiectam, de qua dicitur, vbi dicit Comment. Negatio enim eſt abſolutio alicuius negati ſimpliciter. Priuatio verò eſt abſolutio eius à natura determinata, & cum illa natura fuerit depoſita per priuationem, erit illud in forma affirmationis. Et hoc intendebat cum dixit de qua erat priuatio. Etenim vt Philoſophus dicit 2.Phyſic. priuatio quodammodo eſt. Quare cum ſpoliatio priuatio quædam ſit, & Chriſto mortuo eſt caro ſpoliata: caro eſt natura ſubiecta ſpoliationi, & ſpoliatio talis eſt affirmatio & ſpecies quodammodo, ſiue forma circa carnem.

Et ſic vt æſtimo certa fide tenendum eſt, ꝙ caro quæ erat viua, & anima veſtita tanquam forma ſua, & habitu, ipſa eadem manens in morte eſt ipſa anima ſpoliata. & ſubiectum priuationis, ſiue carentiæ animæ: aliter enim circa illud, quod manet in morte de eo, quod fuit anima informatum, non erat caro ſpoliata, ſiue priuata, ſed potius erat caro vegetata. Talis autẽ caro licèt aſſumpta fuit mediante anima: manſit tamen verbo vnita anima ſeparata, nec de nouo aſſumpta eſt anima reuerſa. Nec etiam terminationes perfectionis, quas caro Chriſti amiſit animæ ſeparatione, & reparatæ ſunt animæ reuerſione, dicitur verbum tunc dimiſiſſe, & poſt de nouo aſſumpſiſſe, quia ſemper manſit idem.ſ.eſſentia humanæ naturæ, in qua erant aſſumptæ, & ante earum corruptionem, & poſt earũ reparationem: in ſeipſis enim aſſumptæ non erant. Sed ſi anima vegetatiua, & ſenſitiua eſſent aliæ ſubſtantiæ à forma carnis, & anima rationali, & per ſeparationem animæ corruptæ, & redactæ in potentiam materiæ, illas dimiſiſſet verbum, & iterum aſſumpſiſſet ipſis reparatis per animę reuerſionem. Hanc Apoſtolicam fidem ſęculi homo non capit, vt dicit Hilarius in principio dicti cap. & vt dicit in principio 5.cap. præcedentis, huius ſacramenti Apoſtolus conſcius, & per dominum ipſum fidei ſcientiam adeptus, cum non ignoraret incapacem eius eſſe & mundum, & homines, & Philoſophiam, ait ad Col.cap.prædicto. Videte ne quis vos decipiat per Philoſophiam, & inanem deceptionem ſecũdum traditiones hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum. Re vera iſto tempore hoc maximè cauendum eſt in propoſita quęſtione circa carnem Chriſti, ſi fortè inueniantur modo homines qui ſic innituntur Philoſophiæ, vt in hac materia, & in pluribus alijs ſolas rationes Philoſophicas pro ſe adducant nihil curantes de auctoritatibus, & dictis Sanctorum, aut maiorum, ſecũdum quod dicit quidam articulus nuper in Anglia inter hæreſes computatus, loquens de talia dicentibus, & dicens ſic, Qui vult iſta dicere, non tenetur in talibus fidem adhibere auctoritati Papæ, vel Grego. vel Auguſt. & conſimilium, aut cuiuſcunque Magiſtri, ſed tantùm auctoritate Bibliæ, & neceſſarię rationi. In quo etſi reuerentiam exhibent auctoritati Bibliæ verbo; facto tamen non plus ei fidem adhibent, quàm auctoritati alicuius Sanctorum, quoniam indifferenter nituntur exponere auctoritates Bibliæ, quæ videntur eis obuiare, ſicut & auctoritates Sanctorum. Vnde multo aliter exponerent dictam auctoritatem Apoſtoli, quàm eam exponit Hilar. Etiam dicto Hilarij quantuncunque clarum ſit, aliam niterentur dare expoſitionem, ꝗ litera eius prætendit. Vnde omninò adhærent rationi ſibi apparenti, quam reputant neceſſariam. Quod certè contingit illis, quia vt dicit Magiſter in prolog. Sen.non doctrinæ ſtudium impendunt ſed his, quæ ſomniarunt ſapientiæ verba coapta

te

re nituntur, non veri, ſed placiti rationem ſectantes. Quam re vera ex Philoſophia capiunt, quæ vt dicit gloſſ. ſuper illud Col. Per Philoſophiam, nõ eſt ſecundum Christũ in aliqua parte, per quã ſolent ſeduci, qui cupiunt prudentes videri in mundo. Quis enim non videat, quàm inanis ſit ratio illa contra prçmiſſa inducta de carne in Chriſto manente, quæ dicit: Res non poteſt eſſe, & non eſſe, niſi quia in materia aliquid poteſt induci, quod eſt impoſſibile formæ, qua habet eſſe, quod non poteſt eſſe ſola priuatio, quia omnis mutatio eſt inter terminos oppoſitos, quorum vnus producitur ab agente, & expellit alterum, qui non poteſt eſſe priuatio, quia priuatio non eſt aliquid emanans ab agente, quod amouet priorem formam, neque intentum ab eo, cum agens non intendat per ſe corrumpere, ſed generare, vt alibi expoſuimus. Quare cum corruptio hominis ſit vera mutatio, oportet, ꝙ in ea ſit forma noua inducta per agens, qua alia expellitur.

Dicendum, quòd verum eſt ſi natura Chriſti in morte omninò curſui naturæ fuerit permiſſa, quia tũc ſola actione naturali in morte Chriſti alia forma fuiſſet in materia inducta, & corporeitas Chriſti ſubſtantialis omninò corrupta.

Diſpoſitiones enim inductę in corpore per violentiam vulnerum faciebant neceſſitatem quantũ erat ex ſe ad formam nouam inducendam, & impoſſibilitatem ad permanentiam non ſolùm animę rationalis, ſed etiam formæ corporalis in Chriſto, ad cuius corruptionem neceſſariò ſubſecuta fuiſſet putrefactio. Dicente enim Auguſt. in ſermone quodam de Aſſumptione, abſque vlla ambiguitate ſoluendum in morte, poſt mortem eſt futurum putredo. Sed hoc niſi ſpecialiter diuinũ miraculum interceſſiſſet, dicente etiam Auguſt. in ſermone eodem. Dictum eſt primo parenti, Puluis es, & in puluerem ibis. Quod ſi de morte dictũ eſt, & talis eſt ſententia de reſolutione in puluerẽ, hanc conditionẽ caro Chriſti euaſit de carne Mariæ ſumpta, quæ corruptionem non ſuſtinuit. Re vera, quia non ſuſtinuit corruptionem in ſeipſo primo, non ſuſtinuit poſtmodùm puluerizationem in materia. De hoc enim ſcriptum eſt. Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Sed hoc fuit ex priuilegio, vt iam infra exponetur.

Item quis eſt, qui non videat q̃ vana ſit ratio, quæ inducitur contra pluralitatem formarum talis? Impoſſibile eſt ponere aliquid ratione eiuſdẽ ſimul eſſe in actu, & in potentia, licèt ratione diuerſorum ſit poſſibile.

Cum ergo per quancunque formam exiſtentẽ in materia compoſitum habetur exiſtens in actu ꝑ illam formã, ergo ſecundum illam non eſt in potentia ad vlteriorem, ꝙ ſi fuerit, illa erit accidens.

Dicendum eſt, ꝙ verum eſt quando illa forma prima dat actum perfectum ſecundum gradum aliquem in ſuo genere quantuncunque imperfectũ reſpectu perfectionis, quam dãt aliquę alię formę, qualem dat forma mixti ſimpliciter in lapide, vegetabilis ſimpliciter in planta, ſenſibilis ſimpliciter in bruto, licèt forma lapidis det gradũ imperfectum reſpectu plantæ, & forma plantæ imperfectum reſpectu bruti. Sed quando ſecundum nullũ gradum dat actum perfectum alicuius ſpeciei, ſed ſecũdum omnem gradum non dat niſi actum imperfectum, tunc benè aliquid ſecundum idem eſt in actu ſecundum rationem imperfecti, & in potentia ſecundum rationem perfectionis, quam expectat à forma vlteriori, quod contingit in propoſito, & in illo ſolo. In ſolo enim homine, quia eſt confinium medium inter purè corporalia, & purè ſpiritualia, & hoc ratione animæ intellectiuæ, quę eſt finis naturalium, & principium ſupernaturaliũ (dicente Philoſopho in vlt. Politic. Generatio autem principium eſt, & finis. Ab aliquo eſt principium alterius finis. Ratio autem in nobis, & intellectus eſt naturæ finis) materia eſt perfectibilis forma vlteriore, quàm natura poſſit producere, quæ forma vlterior dat formæ naturali, & materiæ pfectionem ſecundum rationem omnis gradus. ſ. ſubſtantię, corporeitatis; & cum hoc ſecundum rationem propriam, qua dat eſſe ſpecificum in ſpecialiſſimo, quarum nullam poteſt dare forma per materiam educta de potentia materiæ. Omnẽ enim perfectionem ſecundum omnes gradus, quam poteſt inducere naturale agens de potentia materiæ in eodem, inducit in vna & eadem forma. Propter quod ſola actione naturali nunquam ſunt plures formę ſubſtantiales re differentes in eodẽ ꝓductę. Sed ꝙ ſint plures formæ in eodem, hoc eſt, quia in eo concurrunt agens naturale deficiens, & agens ſupernaturale perficiẽs. Propter quod Philoſoph. non ſentiens animã rationalem eſſe actum & formam in homine, vt in pręced. Quolibet. declarauimus, ponit, ꝙ oĩs forma naturalis dat actum perfectum in ſpecie, ita ꝙ non ſit in potentia ad actũ vlteriorem ſubſtantialẽ. Vnde quod arguunt ad idẽ, materia nõ eſt potentia niſi contradictoriorum, & per eaſdẽ diſpoſitiones, per quas ſit impoſſibilitas ad eſſe alicuius formæ præcedẽtis, ſit neceſſitas ad eius nõ eſſe, & ad eſſe alicuius alterius formę ſeq. & è contra per eaſdem diſpoſitiones, per quas ſit neceſſitas ad eſſe alicuius formæ ſequentis, ſit poſſibilitas ad eſſe formæ præcedentis. Quando ergo ſit neceſſitas ad formã animæ in homine, neceſſariò ſit impoſſibilitas ad formã corporeitatis inductæ per naturam. Nõ eſt ergo in potẽtia ad plures formas ſimul ſecundũ gradum, & ordinem ſe habentes. Dicendum, ꝙ verum eſt in formis, quæ dãt aliquod eſſe perfectum ſecundũ rationem alicuius generis, vel ſpeciei, quantuncunq; ſit actus imperfectus reſpectu actus alterius formæ. Sed qñ non dat actum ſcdm rationem cuiuſcunq; generis aut ſpeciei, niſi imperfectum & ordinatum ad vlteriorem perfectionem in eodẽ gradu, quantuncũq; ſit perfectus reſpectu alterius formæ non ordinatæ ad vlteriorem perfectionẽ, materia ſecundũ potentiam. *Reſponſio ad primũ.*

tentiam, qua eſt ad vnam formam imperfectam, benè poteſt eſſe ad aliam formam perfectiorem, quæ ſi poſſet eſſe naturalis, & per agens naturale produci ſuper formam præcedentem, ita ꝙ agens naturale poſſet producere vnam formam dantem eſſe imperfectum, & aliam quæ imperfectionem illam poſſet perficere, ab vnico agēte naturali plures formæ ſubſtantiales poſſent eſſe in eodem. Vnde cum hoc non poſſit eſſe ab vnico agente naturali, vt iam dictum eſt, igitur vt alibi ſæpè dixi in ſolo homine in quo concurrit duplex agens, naturale & ſupernaturale, materia quæ recipit imperfectum actum ab vna forma naturali educta de potentia materiæ ab agente naturali, benè eſt adhuc in potentia ad vlteriorem ſupernaturalem formā productam per agens ſupernaturale, non de potētia materiæ, perficientem tñ materiam ſm eandē potentiam cum forma pręcedente ipſa manente, quia iſta non eſt nata dare ſuam perfectionē, quæ eſt complementū incompleti, & imperfecti pręcedentis, niſi ſtante actu imperfecto à forma priori. Forma.n. incompleta & cōpleta diuerſæ ſecundū eſſentiam, & ſm genus, quarum vna dat eſſe incōpletum, alia verò dat illius incompleti complementum (Non dico eſſe completum, qđ in ſe virtute includit incompletum, quale complementū dat aīa rōnalis in hoīe ſuper eſſe incompletū, qđ dat in eodem forma naturalis, & ſm gradum ſubſtantiæ, & ſm gradum corporeitatis, & ſic de cęteris) benè ſtant ſimul, licèt non illæ quarū vna dat eſſe imperfectum, alia verò eſſe perfectum, includens in ſe virtute illud imperfectū, maximè q̄ ſunt eiuſdem eſſentiæ & ſpeciei, vt calor perfectus, & imperfectus. Sed negantes plures formas in hoīe, dicunt ꝙ qñ nobilitatur corpus per vlteriorē harmoniam & organizationem, corporeitas illa, quæ dabat eſſe incompletum deſinit eſſe, materia ſibi iam facta improportionali per aduentum aīæ cōicantis materiæ, & compoſito ex forma & materia ſuū eſſe, in quo manet virtute eſſe, qđ dabat prior corporeitas. Sed tunc nihil maneret in hoīe productū actione naturæ, & non eſſet vllo modo opus naturæ diſpoſitio ad animam rōnalem niſi mediāte ſua corruptione, ſicut forma alimenti diſponit ad formam carnis nutriendæ per ſuam corruptionem. Et ſic non verè, & propriè poſſet dici, ꝙ homo generat hoīem, ſicut nec ꝙ generans id qđ nutrit carnem, nutrit ipſam. & ſic non poſſet corpus illud à forma naturali dici corpus hoīs, niſi quia non niſi ex illo hēt generari homo per aduentum aīæ. & hoc per tranſmutationem naturalē inducentem diſpoſitiones circa illud corpus qua materia fit improportionalis ad formā corporis, & proportionalis ad formam, quæ eſt aīa. Quemadmodum è contrario corpus hoīs mortui per formā cadaueris non dr̄ hoīs corpus, niſi quia non niſi ex hoīe hēt generari per tranſmutationē naturalem circa hoīem, qua materia fit improportionalis ad formā hoīs, & proportionalis ad formā cadaueris, vt ſm hoc illa forma corporis ponatur per tp̄s pręcedere infuſionē aīę. Quod nullo modo pōt poni ſic fuiſſe in Chriſto, quia in inſtanti conceptionis ſm fidē perfectus homo formatus eſt. In Chriſti ergo formatione, aut nullo modo fuit illa forma, aut ſi fuit & corrupta eſt iam in aduentu aīæ rōnalis, in illo inſtanti eodem eſt ſimul generata, & corrupta, qđ eſt impoſſibile. Dictum ēt illud in alijs hominibus non vr̄ conueniens, neq; ēt ſimpliciter ſm ſe, quia qñ duo ſe hñt ſicut incompletum & completum, diſpoſitiones, quæ ſunt conuenientes inductioni complementi, nullo modo poſſunt eſſe contrariæ & repugnantes incompleto. aliter. n. incompleto repugnaret ſuum complemētum, & eſſet incōpoſſibile ipſum deuenire ad illud, qđ eſt incōueniens.

Item alia rōne non vr̄ dictum illud in ſe conueniens, quia natura non agit diſpoſitiuè ad formæ vnius corruptionem, niſi diſponendo materiam ad alterius formæ, quam nata eſt producere inductionem, vt diximus in alio Quolibet. Et ſic nec eſt dicendū, ꝙ natura prius generet talem formā corporeitatis, & poſtea eam corrūpat nullam aliā producendo, ſicut neq; ēt ꝙ corrumpat formam embryonis, per hoc diſponendo materiā ad talis corporeitatis humanæ productionem, quam non producat, ſed vice eius creator aīam rōnalem infundit, quæ materiæ dat eſſe corporeitatis humanæ perfectum, quod illa forma, etſi producta fuiſſet, dare non potuiſſet. Sed eſt dicendum, ꝙ natura prius naturaliter & ſimul duratione producit illā formam qua materia, vt aliquid incompletum diſponitur ad animam, vt ad complementū, q̄ Deus creando illā infundit. Vnde de Eccleſiaſticis dogmatibus. Dicimus corpus coagulari in vulua, & compingi atque formari, ac formato iam corpore animam creari & infundi, vt viuat homo in vtero ex anima conſtans, & corpore. Si tamen vt forma illa corporeitatis dat eſſe incompletum corporeitatis interminatæ, qua compoſitum eſt corpus ſimpliciter, cui anima ſuperaddit complementum per hoc dando eſſe completum corporeitatis terminatæ, qua compoſitū eſt corpus humanum omnium corporum digniſſimum, quale complementum perfectionis natura, nec in vnica forma, nec in pluribus producere potuit, ſed ſolùmmodo per formam, quam produxit, ad illam diſponere potuit, ſicut incompletum ad complementum, vt infra declarabitur. Vt ſic in ſolo homine ſit poſſibile eſſe plures formas ſubſtantiales perficientes vnam potentiam materiæ, quarum vna naturalis eſt, alia verò ſupernaturalis, quia forma naturalis illam ſufficienter perficere non potuit. In omnibus autem alijs forma vnica, quam natura produxit, potentiam, quæ ad ipſam eſt, ex ſe ſola perficere ſufficit.

Per iam dicta etiam patet ſecundum ſuppoſitum, quòd dicta forma naturalis in Chriſto abſque corruptione in ſua ſubſtantia, & per conſequens abſque pulueriżatione in materia ſub for-

ma putredinis, à Deo conſeruata fuit.

Patet etiam ex eodem tertium ſuppoſitũ. dicta enim forma naturalis in nullo alio cõſeruata fuit, poſtquam ſecundũ dictum Prophetæ illud fuit priuilegium Chriſti. Et quod illud fuerit priuilegium Chriſti, quo ad non ſuſtinere corruptionem, Auguſtinus videtur innuere in ſermone cum dicit. Scimus dictum primo parenti, puluis es, & in puluerem ibis. Quod ſi de morte dicitur, generalis eſt ſentẽtia, ſi de reſolutione in puluerem, hanc conditionem Chriſti caro euaſit, quæ corruptionem non ſuſtinuit. Innuit ergo vt videtur, quod non ſuſtinere corruptionẽ in forma corporeitatis prædicto modo fuit cauſa quare poſtmodum non ſuſtinuiſſet pulueriẓationem, etiam ſi reſurrectio ſua accelerata non fuiſſet. Et ſic vt videtur innuit, quod eum non ſuſtinere corruptionem in carne priuilegium eius fuit, licèt mori per ſeparationem animæ ab illa carne, ipſi cum alijs commune fuit. Sed nec ſic quin etiam non mori ex debito priuilegium eius fuit. dicente Auguſtino ſuper illud Pſalm. 142. Collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſęculi. Hoc in capite agnoſcitis. Ille enim pro nobis mortuus factus eſt, ſed non mortuus ſæculi. Qui ſunt mortui ſęculi? meritò mortui, mercedem recipientes iniquitatis, & mortem ducentes ex propagine peccati. At ille, qui in Pſal. dixit. Quę non rapui tunc exoluebam. dixit in Euangelio. Venit princeps mundi & nihil in me inueniet, nullam culpam quare mori debeam. Non autem morte dignus ſum, nihil feci vnde moriar, ſed facio vt moriar ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. quia non ſolueret à vinculis, niſi liber à vinculis. Ille liber mortẽ occidit, vinculum vicit. Ecce quia mori nõ debuit, ſed à morte liber fuit. Et ideò aſpiciendo ad mortem debitam, quam alij ſuſtinuerunt, excipitur de illa generali ſententia quæ de morte dicitur, caro Chriſti munda per virginem aſſumpta, & ſic non mori priuilegium eius fuit. Non ergo eſt mortuus contra priuilegium ſuum, niſi quia voluit. vt ſecundum hoc quod dicit Auguſtin. illi per innocentis mortem liberarentur, qui habebant quare morerentur. Quòd ſi hæc cauſa non fuiſſet, contra priuilegium ſuum nunquam mortuus fuiſſet, nec carnem mortalem aſſumpſiſſet. Si autem priuilegium ſuũ fuit non mori, niſi voluntate, & ex cauſa. ſ. propter morientium profectum, per conſequens eius priuilegium fuit non corrumpi ſecundum formã carnis, neq; vlterius puluerizari, niſi ex conſimili cauſa. Quare cum illa non ſubfuit, quia ex illa corruptione, & pulueriẓatione nullus profectus morientibus proueniſſet, qui perfectè ex ſola morte prouenit, igitur vt videtur quo ad non corrumpi ſecundum carnem, & nõ puluerizari priuilegium illud ſibi ſeruauit. Sed an fuerit eius priuilegiũ quo ad non ſuſtinere pulueriẓationem, vt nullus hoc cum Chriſto de eius voluntate commune haberet, de hoc dubitat in Maria matre Chriſti in ſermone prædicto, vt licèt Chriſti priuilegiũ fuit incorruptum manere in forma corporis, & per conſequens immunem à pulueriẓatione: Mariæ tamen commune cum ipſo eſſe potuit, manere immunẽ à pulueriẓatione, etſi non incorruptam in forma materiæ. Vnde poſtquàm ait: Corruptionem non vidit, qui tertia die reſurrexit: adiecit. Sed hic ille, qui quando voluit reſurgere potuit. Excipitur ergo de illa generali ſententia de virgine ſumpta natura, quòd ſi non Mariæ congruit, congruit tamen filio quem genuit. Ecce quod dicendo: Corruptionem non vidit, non tamen hoc intelligit de corruptione per pulueriẓationem, vt aliqui exponunt, dicendo quod nulla forma, quæ fuit in Chriſto viuo manſit in ipſo mortuo, ſed accelerata reſurrectione pręuenta fuit in ipſo pulueriẓatio. Sic enim hoc non inſinuaret Auguſtinus eſſe priuilegium Chriſti, cum ſentiat, quod cõmune habuit cum Chriſto Maria, quod pulueriẓationem non recepit. Vnde ſequitur in eodẽ ſermone. Putredo & vermis, humanæ eſt opprobrium conditionis, à quo opprobrio cum Ieſus ſit alienus, natura Mariæ excipitur, quam Ieſus de ea accepiſſe probatur. & infra. Illud ergo ſacratiſſimum corpus de quo Chriſtus carnẽ aſſumpſit, eſcam vermibus traditum communi ſorte putredinis, & futuri de vermibus pulueris, quia ſentire non valeo, dicere pertimeſco.

Quartum verò ſuppoſitum. ſ. quod nihil formę ſubſtantialis naturaliter manet in mortuo alia à Chriſto, quæ prius fuit in viuo, ex hoc declaratur, quod iam ſupra tactum eſt, & tactum in Quolibet. præcedente, quod ſicut eiſdem diſpoſitionibus quibus materia fit improportionalis formæ embryonis, & impoſſibilis ſtare ſub illa, & proportionalis, atque neceſſitas fit ad ſuſcipiendum in ſe non tàm formã corporeitatis hominis, quàm animæ rationalis ſimul, ad quam illa diſponit, conſimiliter eiſdem diſpoſitionibus contrarijs quibus materia exiſtens ſub forma hominis, & quæ eſt anima rationalis, & quæ eſt educta de potentia materiæ fit improportionalis, & impoſſibilis ad ſubſiſtendum ſub illis formis, & neceſſitas ad ſuſcipiendum in ſe aliam formam. & hoc indifferenter, ſiue ponatur vnica forma in vno, ſiue plures numero in quocunque. Ad omnes enim ſimul fit materia neceſſitas, aut impoſſibilis, ſiue ſimul duratione, ſiue tempore producatur in eodem: puta in homine ſubſtantialitas hominis, vt eſt hominis, & ſimiliter corporeitas, quæ ſunt à duplici forma. ſ. naturali, & ſupernaturali in homine, & forma animati, & ſenſibilis, & rationalis, ſiue ſint diuerſæ formæ ſecundum rem, ſiue vna & eadem, quæ ſunt in homine à ſola anima, & ſimiliter ſimul à materia abijciuntur. Generata enim in aſino ſecundum vltimam differentiam ſpecificam hac aſinitate, ſimul generatur ſecundum differentiam ſubalternam hæc animalitas, & hæc animatio, & hæc corporeitas, & hæc ſubſtantialitas, & è contrario in corruptione, vt neceſſe ſit omnem generationem inchoari à prima materia, & omnem corruptionem reſolui in primam

mam materiam. aliter.n.ſubiectum generationis & corruptionis non aſſet ens in potentia medium inter ens & non ens.

Et ſic qñ generatio & corruptio currunt curſu naturæ non impeditę, cũ materia fit neceſſitas, aut impoſſibilitas ad formam vltimam, ſimul fit neceſſitas, aut impoſſibilitas ad oẽs formas pręcedentes vſq; ad primã materiã, quotcũq; formæ ponantur in eodẽ. Et ſi tñ vnica forma ponatur in eodẽ, ſimul fit neceſſitas, aut impoſſibilitas ad ipſam ſub ratione, & gradu vltimæ differentię, quæ dat rationem eſſe completi, & ſub rõne, & gradu generis primi, & cuiuſcũque dñæ intermedię. Licèt.n. non ponamus in ſubſtantialibus aliquã corporeitatem interminatam manere eandem in generato & corrupto, ſicut manet eadem corporeitas accidentalis interminata vel eadem interminata qualitas ſm prædeterminata. Et hoc ideò, quia generatio non terminatur niſi ad eſſe ſubſtantiæ attingendo ipſam ſubſtantiam, & corruptio ad eius nõ eſſe. Propter qđ eadem forma ſubſtantialis ſm rẽ non põt eſſe incorruptibilis, & ingenerabilis ſm eſſe interminatum, & generabilis & corruptibilis ſm eſſe terminatum. Augmentum aũt, & diminutio ſm quantitatem, intenſum & remiſſum ſcđm qualitatem, non terminantur ad quantitatem, & qualitatem attingẽdo eorum eſſentiam, ſed ſolùm gradum in eſſe circa ipſa. Propter qđ benè põt eadem quantitas interminata eſſe incorruptibilis, & ingenerabilis, & corruptibilis, & generabilis ſm gradus terminationum, & ſimiliter eadem qualitas manere abſq; generatione, & corruptione in ſua eſſentia, & eſſe generabilis & corruptibilis ſm gradus terminationum. Benè tñ ponimus in eadẽ forma numero in eodem ſubſtantiali ſimplici per eſſentiam non ſuſcipientem magis & minus, neq; maius aut minus, gradus ſecundũ intẽſiones, perfectius & minus perfectum, vt ſubſtãtialitatis corporeitatis animationis, & cęterorum huiuſmodi. & gradus terminationum ſubſtantialium, ſiue eſſentialium diuerſos. Nomina.n.ſubſtantialitatis ſignatur forma illa, vt interminata omninò. Nomine aũt corporeitatis animationis, ſenſibilitatis, & rõnabilitatis ſignatur eadem, vt in diuerſis gradibus ſub diuerſis differentijs radicatis in eſſentia eiuſdẽ formæ terminata eſt. Nec eſt vllo modo dicendũ, ꝙ formæ plures introducuntur in eodem per ordinem, aut ꝙ diſpoſitionibus incompletis materia ſic fit neceſſitas ad formam ſubſtantialem incompletam, & illa generata per alias diſpoſitiones cõpletiores fit neceſſitas ad formam completiorem, qm̃ nunq̃ fit materia neceſſitas ad vnam formam generãdam, quin ſimul & eiſdem diſpoſitionibus fiat impoſſibilitas ad aliquam aliam formam ſubſtantialem exiſtentem in materia abijciendam, & è contrario ſimiliter. aliter.n.generatio eſſet ſine corruptione. Sed nec ad formã incompletam, ſiue ſub rõne incompleti generandam, vnq̃ materia fit neceſſitas, quia ſimul & eiſdẽ diſpoſitionibus fiat neceſſitas ad formam completã, ſiue ſub generatione completi generandam. & è contra nunq̃ fit impoſſibilitas ad vnam expellendam, quin ſimul fiat impoſſibilitas ad aliam expellendam.

Sed ſtatim aliquis arguet contra nos ex dictis, ꝙ Chriſtus non ſit verè, & naturaliter mortuus ſicut Petrus, quia ſecundum iam dicta forma corporeitatis in Chriſto educta de potentia materiæ eſt vltima neceſſitas ad animam intellectiuam. Si ergo illa forma corporea manente anima ſeparetur, ſeparatio illa eſt innaturalis, & ſolùmmodo miraculoſa, & ſupernaturalis, & cõtra ſolitum curſum naturæ, ſicut contra ſolitum curſum naturę eſſet, quòd forma illa corporea generata non infunderetur anima, etſi Deo volente poſſet non infundi. Ex quo ſequitur quòd in morte Chriſti duplex erat miraculum, vnum in animæ ſeparatione, alterum in corporis manentis à corruptione præſeruatione. *arg primũ.*

Nec valet ſi dicatur, ꝙ ex improportione ratione diſpoſitionum accidentalium anima ſeparetur manente illa forma ſubſtantiali, ſine aliquo medio diſponente ad animam, vt dictum eſt, quia diſpoſitiones illæ non ſunt diſpoſitiones ad animam, niſi per hoc ꝙ ſunt ordine naturæ prius diſponentes ad illam formam corpoream ordine naturæ præcedentem ipſam animam. quare cum illa forma naturalis maneat, licèt non maneant illæ diſpoſitiones accidentales, anima nõ ſeparatur naturaliter ab illa forma corporea, aut minus naturaliter ſeparatur ab ea, q̃ ſeparatur ab ea in alijs hominibus, in quibus non manet ad ſeparationem ipſius animæ. *Secundum*

Item iſta poſitio ſolitaria eſt, & non habet plures defenſores, vt aliæ, quod magnum eſt ſignum, ꝙ non eſt ita conueniens, vt aliqua aliarũ. potius enim præſumitur, ꝙ veritas pluribus inſpiretur, q̃ vni. *Tertium.*

Item poſitio de vnitate formæ in homine magis apparet rationabilis, q̃ aliæ, quia maius inconueniens eſt, quod apparet contra naturã rei, q̃ quod apparet contra quædam facta. Ex poſitione autem ponente plures formas in eodem homine, apparet inconueniens cõtra naturam rei, ſcilicet ꝙ aliqua forma ſubſtantialis ſit, quæ non dat eſſe ſimpliciter, adueniens primæ materiæ, vt ſupra argutum eſt. Ex poſitione autem ponente, ꝙ non ſit in homine vno niſi vnica forma, ſolùm apparet inconueniens contra quædam facta. *Quartum.*

Dicendum ad hæc, ſuſtinendo ꝙ Chriſtus vere & æque naturaliter mortuus fuit vt Petrus, quòd in Chriſto forma naturalis educta de potentia materiæ, nec eſt neceſſitas omninò, nec vltima neceſſitas in materia ad animam intellectiuam, ſed potius corruptio diſpoſitionum in quantitatibus, & qualitatibus, quo ad earum terminationes, quibus materia proportionalis erat formæ embryonis, & earundem diſpoſitionum propinquatio ad determinationes, quas expectant à forma humana, quibus materia embryonis iam facta eſt improportionalis formæ embryonis, & facta neceſſitas ad eius corruptionem. *Reſponſio*

Ad quam ſic proceditur à natura, ꝙ in toto tpe in quo procedit motus alterationis, quo diſpões illæ tranſmutantur quouſq; corrumpantur ſm̃ terminationes, quas habebant à forma embryonis, & quibus materia erat ei proportionalis, materia eſt actu ſub forma embryonis, & in vltimo inſtanti illius tpis, quo naturaliter corrumpuntur illæ diſpoſitiones ſm̃ rationem terminationum dictarũ, & appropinquant terminationibus accipiendis à forma humana, & in illo ſigno, quo primo corruptæ ſunt illæ diſpões dicto modo: materia primò & immediatè eſt neceſſitas ad corruptionem illius formæ embryonis, & corrumpitur in eodem inſtanti ſm̃ rem, in quo corrumpebantur dictæ diſpoſitiones, ſed in ſigno poſteriore ſm̃ rationem, quia naturaliter prior eſt corruptio illarum terminationum, & appropinquatio ipſarum diſpoſitionum ad terminationes alias, q̃ ipſius formæ præcedentis corruptio, qua corrupta, tunc primo materia eſt neceſſitas ad duas formas in homine recipiendas, vnam via naturę, aliam ſupernaturaliter. Et producuntur in eodẽ inſtanti ſm̃ rem illæ duæ formæ in eſſe, in quo corrũpitur forma pręcedens, ſed in poſteriori ſigno ſm̃ rationem, quia ſemper naturaliter prior eſt præcedentis corruptio, q̃ ſequentis productio. Ad quarum productionem cõſequuntur in compoſito dictarum diſpoſitionum nouæ terminationes ſm̃ exigẽtiam illarum formarum, & præcipuè animæ, quibus materia eſt proportionalis, vt permaneant in ipſa, & hoc ſimul in eodem inſtanti ſm̃ rem, in quo producuntur illæ formæ, ſed in ſigno poſteriore ſm̃ rõnem, ſm̃ ꝙ forma ſubſtantialis præcedit naturaliter in materia omnia accidentia compoſiti, quo ad ipſorum terminationes, ita ꝙ ſm̃ hoc ad productionem cuiuſlibet formæ in materia, & ẽt animæ, vltima diſpoſitio, quæ materia facta eſt neceſſitas ad illam, non eſt aliquod poſitiuum in materia præter virtutem agentis, & diſpoſitionum interminatarum appropinquationem ad terminationes recipiendas à forma ſequenti, ſed defectiuum tm̃, vt ſunt corruptio dictarum terminationum, & formæ præcedentis. Materia.n. ſpoliata & denudata forma embryonis per corruptionem terminationum quas dictæ diſpoſitiones habebant ab illa forma, & diſpoſitionibus illis approximatis ad terminationes à forma humana habendas, quia per hoc diſpoſita eſt, vt ſumma, & vltima neceſſitas nihil aliud requirens quantum eſt ex ſe ad ſuſceptionem duplicis formę in ſe, ſtatim virtute agentis naturalis producitur forma corporeitatis in materia de potentia materiæ, & anima virtute agentis ſupernaturalis ab extra de nihilo. Ad quarum productionem in eodẽ inſtanti ſm̃ rem, ſed in poſteriori ſigno illius inſtãtis ſm̃ rõnem, ab vtraq; forma tanq̃ à per ſe cauſa ſequũtur dictarum diſpoſitionum terminationes, quibus materia eſt proportionalis & diſpoſita ad illarũ formarum permanentiã in ea. Et conſimili modo dicto dę corruptione formæ embryonis, ꝓcedit natura in hoĩe ad vnius formæ corruptionẽ, & alterius ſeparationẽ. Corruptio.n. illarum diſpoſitionũ quo ad terminationes quas hñt ab illis, & appropinquatio illarũ ad determinationes ab alia forma de potentia materiæ generanda, facit materiæ neceſſitatem, & nõ aliud, ad vnius formæ corruptionẽ, alterius verò ſeparationẽ, & alterius formæ generationẽ, vt ſicut illæ terminationes vltimæ erant in generatione primę ſint in corruptione. & ſicut ſimul vtranq; formam conſequuntur, ſic ſimul faciunt ſua corruptione materiã improportionalẽ ad vtrãque, & maximè ad aĩam quãto plenius ab aĩa cauſabãtur. Vt quemadmodũ quodam ordine naturæ prius producitur à natura illa forma corporea, q̃ Deus creando infundat aĩam, vt dictum eſt ſupra, ſic quodã ordine naturæ prius ſeparatur aĩa, q̃ iſta forma corrumpatur in alijs à Chriſto, & nata ſit corrumpi in Chriſto. Vnde & dicunt multi, ꝙ manet ẽt in alijs poſt aĩæ ſeparationẽ vel ſemper vel per aliquod tempus.

Vnde dico ad argm̃, ꝙ ſi illa forma corporea eſſet diſpoſitio faciens neceſſitatẽ materiæ ad aĩæ receptionẽ, benè verũ eſſet argm̃, ꝙ illa manente ſeparatio aĩę eſſet innaturalis quodãmodo & ſupernaturalis, atq; miraculoſa, & cõtra ſolitũ curſum naturę, ſicuti eſſet innaturale, & contra ſolitũ curſum naturæ, ꝙ illa forma corporea generata in aĩa non infunderetur, quẽadmodũ ẽt nunc ponẽdo ꝙ illa forma corporea non facit neceſſitatẽ materię ad aĩam, ſed alia ꝑdicta, innaturale eſſet, & contra ſolitũ curſum naturæ, ꝙ poſtq̃ materia eſt facta dicto modo neceſſitas ad formã hoĩs, nec dicta forma corporea produceretur ꝑ naturã, nec aĩa infunderetur à Deo, ſed materia maneret nuda abſque omni forma, etſi Deo volente ſic poſſet fieri. Nũc aũt ponendũ eſt, ſm̃ ꝙ ſupra poſuimus, ꝙ ad aĩam dicta forma corporea non eſt diſpoſitio, vt faciens neceſſitatẽ ad aĩæ productionẽ in ea. Per idem.n. oĩnò fit neceſſitas materiæ ad illã formã, & ad animã producẽdas, vt patet ex dictis. Sed ꝙ illa forma dr̃ diſpoſitio in materia ad aĩam, hoc ſolùm eſt ſm̃ illum modũ, quo incõpletum dr̃ diſpoſitio ad ſuum complementũ, vt detur vnũ eſſe completum materiæ, & compoſitum ab ambobus huiuſmodi. Et ſic ponendo nullum illorũ inconuenientium ſequitur, aut oportet ſequi, ſed ad plenam neceſſitatẽ faciendã materiæ ad purè naturalẽ ſeparationẽ aĩæ, & illius formæ corruptionẽ ſufficit indiſpoſitio, & improportionalitas materiæ propter corruptionẽ terminationũ, quæ erant in dictis diſpoſitionibus ab vtraq; forma, licèt completiuè ab aĩa, & ipſarum appropinquatio ad alias terminationes à forma generanda, ita ꝙ vlterior permanentia ꝑ tempus aliquod alterius eorum ſine altera, vel ambarum ſimul eſſet omninò innaturalis, & ſupernaturalis, & miraculoſa, ſicut & poſtquàm materia facta eſt neceſſitas ad ipſas, alterius earum non productio in materia vel neutrius eſſet omninò innaturalis.

Ad argu. in forma.

Et ſic

Et ſic in morte Chriſti non contigit, niſi vnum miraculũ.ſ.illius corporis præſeruatio à corruptione. Quod arguit contra hoc, ꝙ illæ diſpoſitiones non ſunt diſpoſitiones ad animam, niſi per hoc, ꝙ ſunt ordine naturæ prius diſpoſitiones ad illam formã corpoream &c. vt ſupra. Dicendum, ꝙ ratio procedit ex prauo intellectu, & circa diſpoſitiones facientes materiæ neceſſitatem ad corruptionem, & circa diſpoſitionem, quam facit illa forma corporea ad animam. Illæ enim diſpoſitiones per quarũ improportionalitatem & corruptionem facta eſt materia neceſſitas ad corruptionem illius formæ, & ad animæ ſeparationem, non ſunt diſpoſitiones primo ad illam formam corpoream producendã præcedentes eam, neq; ſimiliter ad animam ſecundò præcedentes illam, per hoc ꝙ præcedunt naturaliter formam corpoream naturaliter præcedentem animam, vt falsò ſupponit in argumento, ſed omninò ſecundum ſuas terminationes ſequuntur, & illam formam, & animam, & totum compoſitũ ex anima & corpore, quas habent ab vtraque, ſed ab anima principalius, q̃ ab illa forma. Et ideò per illarum corruptionẽ fit materia neceſſitas ad animæ ſeparationem ſimul tempore, & ad illius formæ corruptionem; & tantò tñ magis ad animæ ſeparationem quantò magis ab ea erant illæ terminationes. per hoc enim erant magis ei proportionales. Et ideò nõ obſtante, ꝙ illa forma fuit diſpoſitio ad animam ſicut incõpletum ad ſuum cõplementem, per ſolam illarum diſpoſitionum corruptionem in materia eſt perfecta neceſſitas ad naturalem animę ſeparationem, etiam manente ſupernaturaliter illa forma. Forma enim illa naturalis eſt diſpoſitio ad aĩam non niſi ſicut incompletum ad complementum per hunc modum. Eo.n.ꝙ illa in nullo gradu generis ſubſtantiæ dat eſſe completum, ſed incompletum, quia incompletam ſubſtantialitatem, & incompletã corporeitatem, propter hoc vt perfectè perficiat materiam, eget complemento, quo ad iſtos gradus per aliam formam, quę etiam ſuper illos gradus per ſe det perfectionem in eſſe ſpecifico. Vnde anima rõnalis infuſa dat perfectionem quo ad complementum ſubſtantialitatis, & corporeitatis. Et ſic materia quo ad iſtos gradus perficitur per vtranq; formam in eſſe completo, & eſt vna diſpoſitio ad alteram in perficiendo: non autem in neceſſitatem dando materiæ ad aliquid in ipſa producendum. Nec additur anima ſuper illam formam incompletam, vt differentia ſuper genus, ſed vt quæ ſimul conſtituunt in eodem rõnem generis generaliſſimi quod eſt ſubſtantia, & ſimiliter rõnẽ generis ſubalterni, qđ eſt corpus. Et vlterius anima hẽt in virtute ſua, ꝙ addat rõnes dr̃iarum ſe ſola ſuper rõnem corporeitatis, quę eſt genus ſubalternum. Hinc aũt ex rõnibus duarum formarum, contrahendo. ſ. corpus dr̃ia animationis. ſ. vegetabilis, facit corpus animatũ, & vlterius ſenſibilitate contrahendo corpus animatum, facit animal, & cõtrahendo animal rõnalitate facit hominem. Vnde licèt quo ad actum perficiendi materiam, forma coporea eſt diſpoſitio in materia ad ad animam, quia. ſ. animã nõ eſt nata dare complementum, niſi præſuppoſito naturaliter illo incompleto, & ſic eſt diſpoſitio ad animã reſpectu actus perficiendi præſuppoſita, quo ad actum tñ productionis earum in eſſe in materia, non eſt una magis in materia diſpoſitio ad animam, q̃ è cõuerſo, nec una præcedit alteram, aut præſupponitur alteri, ſed æquè primò naturaliter ambæ natæ ſunt produci ſimul, ſicut & materia eadem oĩnò eſt neceſſitas ad utranque. Quod ſi illę diſpoſitiones ſcđm ſuas terminationes nõ eſſent diſpoſitiones ad animam, niſi per hoc ꝙ eſſent ordine naturæ prius diſponentes ad illam formam corpoream, tanq̃ ad ſummam diſpoſitionem & immediatè facientem neceſſitatem materiæ ad animam aliqualiter, vt ſupponit argumentũ, fortè ſequeretur concluſum in rõne, ſed cum non eſt ita, vt dictum eſt, clarum eſt ꝙ nullo modo ſequitur. Eſt autem ad maiorẽ declarationem dictorum animaduertẽdum, ꝙ circa illam formam corpoream duplex conſideratur ordo. Vnus reſpectu actus producẽdi eam in eſſe: Alius reſpectu actus perficiendi, & dandi eſſe materiæ, & toti compoſito. Habendo verò aſpectum ad primum ordinem, dicta forma nequaq̃ eſt diſpoſitio ad animam, ſed ea quæ ſecundum prædicta faciunt neceſſitatẽ materiæ ad aĩam, nec ẽt naturaliter præcedit aĩam, ſed naturaliter ſimul in eodẽ inſtanti ſm̃ rem & in eodem ſigno ſm̃ rõnem ambæ formę producuntur in eſſe. Habendo quidẽ aſpectũ ad ſm̃ ordinẽ, dicta forma corporea eſt diſpoſitio ad aĩam, & præcedit ipſam in materia naturaliter. Vt.n. dicit Philoſophus lib. 8. Polit. Corpus & aĩa duo ſunt. corpus aũt generatione prius q̃ aĩa. qđ iam ẽt ſupra diximus, & auctoritate Auguſt. de Eccleſiaſticis dogmatibus confirmauimus. Illa.n. forma etſi reſpectu actus producendi in eſſe nec perfectè nec imperfectè diſponit materiã ad aĩam, tñ reſpectu actus perficiendi in eſſe, ipſa eſt perfecta diſpoſitio materiæ ad aĩam, ſicut incompletum, qđ perficit eã reſpectu cõplementi, qđ addit perfectionẽ in eſſe. & ꝙ perficit eã ſm̃ eſſe perfectum cũ forma illa imperfecta. Et hoc eſt quod facilius dr̃, ꝙ habendo aſpectum ad fieri illarũ formarum, vna nullo modo præcedit aliam. Habẽdo aũt aſpectum ad eſſe earum in materia, vna eſt diſpoſitio ad aliam naturaliter præcedens, ſm̃ ꝙ infra dicemus dimenſiones interminatas in fieri pręcedere formas ſubſtantiales generabilium & corruptibilium in materia, in eſſe autem ſequi eas. Quòd aũt duobus ſic ſe habentibus, ꝙ vnum non põt manere abſq; permanentia alterius, non ſit inconueniens virtute diuina illud manere, qđ oĩnò naturaliter dependet à permanẽtia alterius, patet in ſubſtantia panis, & eius accidentibus. Accidens enim nullo modo naturaliter natũ eſt manere ſine ſubſtantia, & tñ non manente ſubſtantia panis in tranſubſtãtiatione manẽt accidẽtia per miraculũ.

ad formam.

Etiam ſi materia & forma naturaliter corrumperentur in nihilum, Deo non conſeruante illa in eſſe ſecundum modum communem manutenentiæ creaturarum, licèt accidentia ſimul caderent naturaliter in nihilum, tñ miraculo Deus poſſet illa tenere in eſſe.

Ad tertiũ. Quod arguitur, quòd iſta poſitio eſt ſolitaria: Dicendum, ꝙ non eſt in aliquo ſolitaria prærerq̃ in modo conſeruãdi formam Corporis Chriſti in eſſe poſt animæ ſeparationem. In omnibus enim alijs vel cum vna vel cum altera ex alijs duabus famoſis opinionibus concurrit, & quo ad illud qđ eſt ei ſolitarium, planè poſuit illam Hilarius, vt patet in dicta auctoritate 9. de Trin. & planè pręnunciauit Propheta quando dixit. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem, vt patet ex expoſitione Auguſt.

Ad quartum. Quod arguit, ꝙ magis inconueniens eſt apparens contrà naturam rei in poſitione plurium formarũ in homine, q̃ contrà facta in poſitione vnius: Dicendum, ꝙ non eſt inconueniens præferre, quæ experimur per rationes naturales in naturis rerũ ſecundum doctrinas Philoſophicas illis factis. Si tamen de illis aliquis intellexerit (quod non eſt veriſimile) quæ in ſacramentis, & in alijs factis ptinentibus ad fidem certa tenemus à diuina inſtructione, tùm minimum inconueniens apparens in eis, quæ fide tenemus, maximum debemus reputare inconueniens, & dicere, ꝙ quæcunque ratio humanę quãtuncunq; efficax appareat, tñ veriſimilitudine decipit. ſecundum ꝙ dicit Auguſt. de rationibus, quæ inducuntur contrà veritates contentas in ſacra ſcriptura, cum quarum veritate eiuſdem auctoritatis ſunt, quæ in ſacramentis Eccleſiæ, & circa peccatum originale, & cętera inſtituta à Chriſto, & à Deo facta tenemus ex conſuetudine Eccleſiæ & dictis ſanctorum, etſi de illis in ſacra ſcriptura nulla omninò fierat mentio. Et ideò incomparabiliter præferenda ſunt huiuſmodi facta, & ſacræ ſcripturę dicta omnibus eis, quę à Philoſophis dicta ſunt, & ſcripta, nec illis comparanda, quia vt dicitur in Pſal. de Philoſophis, qui erant ſuis doctrinis iudices & doctores gentium, Abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eorum. Vbi dicit Auguſtinus. Petræ. i. Chriſto. coniuncti. i. comparati iudices eorum tanquàm iudicantes de moribus, & ſententiã proferentes. Dixit hoc Ariſtoteles. Adiunge illum petræ, & abſorptus eſt: apud inferos contremiſcit. Dixit hoc Pythagoras: dixit hoc Plato. Adiunge illos petræ, compara auctoritatem illorum auctoritati Euangelicę, compara inflatos Chriſto crucifixo. Dicimus eis. Vos literas veſtras conſcripſiſtis in cordibus ſuperborum, ille crucem ſuam fixit in frontibus regum. ergo abſopti ſunt iuncti petræ iudices eorum. Tandiù videntur aliquid dicere donec comparentur petræ. Propterea ſi inuentus fuerit aliquis eorum dicere, qđ dixit Chriſtus congratulamur illi. Sed erunt multi, qui contra dicãt. Quid ergo erit? audient verba mea quoniam pręualuerunt. Præualuerunt verba mea verbis illorũ. Dicta ſunt quædam ab eis diſcretè, ſed à me verè. Ecce ꝙ quandiù non fuerint comparata dicta Philoſophorum dictis & factis Chriſti, dictis in ſacra ſcriptura, & factis in ſacramentis & in corpore, quo ad identitatem in viuo & mortuo, & corporis præſeruationem, & etiam in corpore noſtro quo ad originalis propagationem & cætera huiuſmodi: tandiu, poſſunt videri dicere aliquid diſcretè, ſed cum comparantur petræ in dictis & factis, ſi contradicant non eſt eis vlterius credendum, quaſi aliquid dicant verè. Vnde quia tanta ſequi videntur incõuenientia circa prædicta facta diuina ex poſitione vnius ſolius formæ ſubſtantialis in homine, quantuncunque mihi veriſimilis ratio produceretur ex Philoſophia, etſi fortè eam ſoluere neſcirem, ſolubilem tamen à magis perito crederem. Et quod amplius eſt, ſi non poſſent vitari omnia inconuenientia circa dicta facta, & ponẽdo in homine cum anima rationali vnam formã corpoream tantùm, & illam in morte Chriſti conſeruatam miraculosè tantùm, ſed naturaliter: ego dimiſſa propoſitione, quę mihi videtur ad pręſens probabilior, & melius vitare omnia inconuenientia circa dicta & facta & alia, potius ponerẽ in homine multò plures formas naturales, quocunque modo generari ponerentur & corrumpi, & manere naturaliter vnam vel plures in corpore Chriſti mortui ad animæ ſeparationem, q̃ vnicam, quia modo à ponentibus eandem formam corporeitatis numero manere in Chriſto mortuo, quæ prius fuit in viuo, non differt, niſi ꝙ ego illam formam non pono ſub terminatione alterius formæ, ſicut illi ponunt eam vltimam reſolutione, & ꝙ ego illam pono manere miraculosè, illi uerò naturaliter, vt quo ad hoc in re poſita nullo modo differamus, ſed ſolùm in modo ponendi.

Et prætera non minora inconuenientia ex natura rei apparent ſequi ex poſitione plurium formarum in homine, quàm unius, ut ꝙ actione patris nihil produceretur in filio, & ꝙ naturaliter corruptio eſſet ſine naturali generatione, & q̃ plurima huiuſmodi, quæ in alijs diſputationibus de Quolibet. pertractauimus. Reuertendo igitur ad propoſitum patet ex hoc quod dico, ꝙ nihil formę ſubſtantialis, qñ generatio, & corruptio procedũt curſu naturæ non impedito, manet idem in generato & corrupto, ſiue in viuo & in mortuo, & ex eo quòd cum hoc ſuppono. ſ. ꝙ in morte omniũ aliorum hominum à Chriſto corruptio procedit curſu naturę nõ impedito, quia pręſeruatio à corruptione fuit priuilegium ſolius Chriſti, ut patet ex prædictis. Nullo ergo modo pono idem corpus numero manere in Petro mortuo qđ fuit in Petro uiuo. Sed dicet aliquis: ergo incido in articulum nuper damnatum in Anglia & hæreticum reputatũ, qui dicit ſic: Sextus eſt, qui dicit ſic. Corpus cuiuſcunque ſancti uel hominis antequàm ſit per putrefactionem mutatum in auras uel elementa, non eſſe idem

idem numero cum corpore eius uiuo: niſi ſecundũ quid.ſ.ratione materiæ communis, ſicut ſunt unũ, quæ inuicem tranſmutantur, ut caro, & uermis,& ratione acceptionis communis.ſ. quantitatis.ſimpliciter autem eſſe diuerſum corpus mortuum à viuo ſpecie & numero. Re uera non incido ſecundum modum, quo articuli illi in Anglia reputantur erronei. Quem modum benè exprimit ille,qui eos fore erroneos promulgauit. Cum enim octauo articulo ſic dixit: Octauus eſt ꝙ in homine tãtùm eſt vna forma.ſ.anima rationalis,& nulla alia forma ſubſtantialis, adiunxit cõtinuè ſubdens ſic. Ex qua opinione videntur ſequi omnes hęreſes ſupradictæ. An hæreſes ſint contentæ in dictis articulis non iudico, nec ꝙ hæreſes ſint aſſero, ſed ꝙ omnes ſequuntur ex opinione, quæ in octauo articulo dicit,ꝙ in homine tantùm eſt forma ſubſtãtialis.ſ.anima rationalis, & nulla alia, conſtanter affirmo,quæ ſi hæreſis eſt: proculdubio cętera cõſimiliter hæreſes ſunt, ſed hoc non niſi vt habent aliquam conſequentiam ex illa, ſiue vt cuius gratia aliæ damnantur, ſiue è conuerſo. in hoc enim non facio vim.Et ſic Sexta, quam apparet me tetigiſſe,quæ talis eſt:Corpus cuiuſcunque ſancti &c. vt iam ſupra,ſimiliter directè ſequitur ex illa opinione tacta in octauo articulo, ſed nõ ſimpliciter: ſed tantùm ſecundum modum intelligendi illam opinionem,qui modus re vera æquè hęreticus eſt: ſicut & illa opinio ex qua ſequitur ſiue vt damnatus per illam,ſiue è conuerſo. in hoc enim non facio vim, vt dictum eſt. Secundum autem alium modum intelligendi ipſam, nullo modo ſequitur ex illa opinione,nec è conuerſo, nec continet in ſe aliquid erroris aut hæreſis, ſed vt puto veritatem. Corpus enim ſancti, aut generaliter cuiuſcunque hominis mortui ante reſolutionem ſuam per putrefactionem non eſſe idem numero cum corpore eius viuo,non poteſt contingere, niſi ex hoc ꝙ forma corporis viui omninò ablata eſt,nec manet in mortuo. Sed ꝙ forma viui auferatur omninò, & nõ maneat aliquid eius in mortuo, hoc duplici de cauſa poteſt contingere,aut.ſ.quia in homine non eſt alia forma ſubſtãtialis q̃ anima rationalis quæ aufertur omninò à materia in morte, aut quia etſi cum illa ſit alia aliqua vel etiam plures aliæ, illa & illæ ſimul corrumpuntur & in potentiam materiæ reſoluuntur,ſicut & ſimul generantur cum infuſione animæ, vt ſupra expoſitum eſt.

Dicere autem ex prima cauſa, ꝙ corpus ſancti, aut generaliter cuiuſcunque hominis mortui, ſiue ante reſolutionem eius ſiue poſt, in quo nulla eſt differentia, non ſit idem numero cum eius corpore viuo, niſi ſecũdum quid, re uera hæreticum eſt, ſi illa opinio eſt hæretica, quia ſequitur directè & ſimpliciter ex illa. Si enim in homine viuo tantùm eſt vna forma ſubſtantialis.ſ. anima rationalis dãs eſſe corporeum, quæ ſeparata eſt totaliter à materia corporis cuiuſcunque hominis, & Chriſti, nullo modo corpus illius viuum eſt corpus ab eadem forma ſubſtantiali,qua corpus eius mortuum corpus eſt. Et ideò non ſimpliciter,ſed tantùm ſecundum quid eſt idem.ſ.ſecundum materiam & dimẽſiones accidentales interminatas & hoc in alijs à Chriſto.& cum hoc etiam ſpecialiter idem eſt in Chriſto propter identitatem materię & animę ſeparatæ in ſuppoſito verbi,quod cum materia facit ad identitatem corporis cum corpore nõ in ſe,ſed ſolùmmodo quaſi in tertio. Et non eſt alia identitas ſecundum hunc modum maior inter Chriſti corpus mortuum & viuum, q̃ aliorum. Abſit autẽ ꝙ ex hac cauſa vnquàm poſuerim corpus cuiuſcũque hominis viui & mortui non idem eſſe, & nullo modo manere eandem corporeitatem in mortuo,quæ fuit in viuo. Dicere verò ex ſecunda cauſa,ꝙ corpus ſancti aut generaliter cuiuſcunq, hominis mortui excepto duntaxat corpore Chriſti, non ſit idem numero cum corpore eius viuo, niſi ſecundum quid,nullo modo eſt hæreticum,etiam ſi opinio illa ſit hæretica, quia hoc ponere ex hac ſecunda cauſa ſtat cum oppoſito illius opinionis.ſ. cum poſitione plurium formarum in homine, & ideò non ſequitur omninò ex illa opinione.Et non eſt differentia in hoc apud ponentem in homine cum anima intellectiua vnam formam aliam, aut plures, quæ ſimul corrumpuntur in ſeparatione animæ,ſiue ante corporis mortui reſolutionem,ſiue poſt dicatur non eſſe idem cum corpore viuo ſimpliciter,ſed ſecundum quid, niſi quo ad ſenſus apparentiam, qui non poteſt diſcernere in carne, & oſſe,& cæteris partibus conſimilibus,qñ exiſtũt eadem ſecundum formam ſimpliciter, & qñ non, niſi poſt q̃ magna mutatio facta fuerit circa ea per reſolutionem in cineres,aut in pulueres,aut generationem animalis alterius figuræ ex ipſis. Et hoc ideò, quia ſenſus formam ſubſtantialem percipere non poſſunt, & corpora hominum, & animaliũ vniuerſaliter recenter mortua parum videntur diſtare à viuis, ſicut & acetum viſui parum apparet diſtare à vino. Sicut etiam in omnibus contingit, quæ ſunt vicinæ,ſiue propinquæ naturæ. In omnibus enim talibus gradus harmoniæ in vno, & diſpoſitionum variatio ſecundum modicam intenſionem, aut remiſſionem per modicam actionem facit materiam incompoſſibilem ad formã illius, & neceſſitatem eius ad formam vicinam contrariam.Vnde in homine ſua morbida diſpoſitio,quæ habet neceſſitatem moriendi, ſi quo ad harmoniã ſuam & diſpoſitionem qua ſaluatur cum ea forma hominis ſubſtãtialis, modicum intendatur vel remittatur, ſtatim materia fit incompoſſibilis formę hominis,& neceſſitas ad formam cadaueris,modica tñ facta mutatione in figuris, & quibuſdã alijs qualitatibus ſymbolicis, quo ad illarum terminationes,vt viſus inter generatum & corruptum modicam, aut nullam poſſit diſcernere diuerſitatem, quia ſecundum modicum variata eſt terminatio in illis propter formarum vicinitatem,ita vt in mortuo & viuo corpore appareat non ſolũ in homœomeris

meris idem corpus, eadem caro, idem os, idē nervus, ſed etiam in anomœomeris apparet idem caput, idem oculus, idem naſus, eadem manus, & cætera huiuſmodi, licèt forma ſubſtantialis in eis ſit diuerſa. Sed quando corpora mortuorum diu in ſepulchris iacent, tunc ſola figura corporis viui eſt in eis. Si enim tanguntur manu, vel venti exſufflatione, ſtatim decidunt in pulueres. Et tunc primò propter magnam diſtantiam, quæ eſt inter corpora viua, & reliquias corporum mortuorum, percipit ſenſus, ꝙ non eſt idem corpus ſimpliciter ſecundum ſpeciem ſpecialiſſimam propriè dictam viui, & reliquiarum illarum: ſecundum rem tamē & veritatem percipit ſtatim intellectus, cuius eſt percipere formam ſubſtantialem, quòd nulla eſt identitas ſecundum formam ſubſtantialem maior in corpore mortuo ad corpus eiuſdem viuum, q̄ ipſarum reliquiarum corporis mortui, quēadmodum ſenſus, guſtus, & odoratus percipiunt, quòd nulla eſt identitas, aut modica in ſapore, & odore maior in aceto ad vinum, quàm ad aquam in quā reſoluitur acetum, licèt hoc non percipiant viſus, tactus, & auditus. Apud ponentes verò in homine cum anima rationali eſſe vnam aliam formam materialem, vel plures, quæ tamen non ſimul corrūpuntur in ſeparatione animæ, ſed manent per aliquod interuallum, & variatione maiore facta in corpore corrumpitur vna poſt aliam ſi ſint plures, magna eſt differentia in dicendo non eſſe idē corpus mortuum cum viuo, niſi ſecundum quid, ante reſolutionem in pulueres, & poſt. Iſti enim poſſent dicere, quòd aliquantulam manet idē corpus mortuum, quod fuit viuum poſt animæ ſeparationem, antequam ſcilicet per putrefactionē mutatum ſit in auras, vel elementa, licèt non maneat poſt, ſicut ſecundum prædeterminata dicerent, quòd fuit generatum per aliquantulum tempus ante animæ infuſionem.

Poſſunt etiam dicere nullam eſſe differentiam quo ad hoc in Chriſto, & in alijs hominibus, niſi quòd Chriſti reſurrectio accelerata fuit, & præuenit corporis corruptionem, quod non fit in alijs. Propter quod corrupta forma ſubſtantiali in eis, vergunt in putrefactionem. Et non eſt differentia inter iſtos duos modos ponendi, niſi in hoc, quòd prior modus ponit eandem corporeitatem reſeruatam miraculo in ſolo Chriſto mortuo, quæ fuit in viuo, non ad horam, ſed ſimpliciter, vt etiam ſi non fuiſſet accelarata reſurrectio non fuiſſet corruptum, nec etiam potuiſſet corrumpi, vel naturaliter vt redigeretur in pulueres, vel violenter per combuſtionem vt redigeretur in cineres. Dico ſtante diuino promiſſo, quod præconizauit Dauid Propheta dicens; Non dabis ſanctum tuū videre corruptionem. Sicut verò oratione cōpoſita prædeſtinatus non poteſt damnari, licèt ſimpliciter & abſolutè potuiſſet corrumpi, ſic ſimpliciter & abſolutè oratione diuiſa prędeſtinatus poteſt damnari.

iſte verò modus ponit, quòd naturaliter ſolū permanſit, ſicut & manet in alijs ad tempus.

Sed quòd nos non poſſumus tenere reſolutionem fieri in generatione & corruptione vſque ad primam materiam, nulla forma ſubſtantiali manente naturaliter, hoc arguunt aliqui ſic. Si non manet aliqua forma ſubſtantialis eadem in generato & corrupto, neque eadem accidentia, cū omnia ſint fundata in materia mediante forma ſubſtantiali, ſecundum illud Philoſophi. 1. Phyſicor. Subiecta materia cum forma &c. Quare cum poſui ſupra, quòd aliqua communia maneant quantuncunque ſint determinata, oportet, quòd maneat aliqua forma ſubſtantialis, licèt incompleta & interminata, mediante qua fundantur in materia. Aliter enim illa accidentia præcederent formam ſubſtantialem, & immediatius adhærerent materiæ, quàm forma ſubſtantialis, quia ipſa eſſet in materia mediantibus illis, & eſſent potius formæ ſubſtantiales, quàm illa, quam ponimus ſubſtantia. *Arg. prim.*

Item ſi eadem accidentia, quæ prius erant in viuo, manent in mortuo, & hoc quia ſunt ſymbola vtrique formæ, & à neutra forma, aut à proprietatibus earum poſſunt corrumpi, eo quòd illis non repugnant, & non eſt corruptio niſi ratione repugnantiæ, & prætere a fruſtra eſſet eorum corruptio, ex quo communia ſunt generato & corrupto, ſimiliter cum forma ſubſtantialitatis & corporeitatis ſunt ſymbolæ, & communes omni generato & corrupto: non ergo minus debent eædē manere in corrupto & generato, q̄ ipſæ formæ accidentales. *Secundum*

Item arguunt, quòd illud non poteſt teneri ſecundum fidem, ſic. Conſtat ex fide Chriſtiana, ꝙ homo ab inſtanti infuſionis animæ intellectiuæ cōtrahit peccatū originale, & hoc non ex natura animæ, quia tunc ſi ſeparata daretur, haberet in ſe originale, quod falsū eſt, nec ex natura materiæ, quia tunc in Chriſto fuiſſet originale, in quo cōis materia nobiſcum erat, quod ſimiliter falſum: oportet ergo, quòd hoc ſit ab aliqua diſpoſitione inducta in materia à generante, mediante qua anima vnita materiæ contrahit originale, & ſic diſpoſitio illa præcedit animā in eſſe, quare non dependet ab ea in eſſe, immò manet anima remota. Et ſi ſit accidentalis, neceſſe eſt vt prius, ꝙ ſit ſimiliter manens alia ſubſtantialis mediante qua vt prius fundatur in materia. Et ſi ſubſtantialis, benè quidem ſemper tamen aliqua forma ſubſtantialis manet alia ſeparata, quæ & neceſſariò præcedit eam. Non ergo anima ſeparata ſtatim ſit reſolutio vſq; ad primam materiam. Vel ſic ad aliam concluſionem, & ſic diſpoſitio illa præcedit animam in materiā. Quòd ſi ſit ſubſtantialis, ſunt ergo plures formæ ſubſtantiales ſimul in homine. *Tertium*

Si verò ſit accidentalis: ergo præſupponit in materia aliam ſubſtantialem, nō niſi corporalem, & ſic eſt diſpoſitio in corpore prolis compoſito

ex materia & forma corporali, & ſic idē qđ prius. Sed vlterius. Non eſt autem iſta diſpoſitio in corpore prolis, niſi quia prius fuit à parente diffuſa in corpus ſeminis, & à corpore ſeminis deriuata in corpus prolis: hoc autem eſſe non poſſet niſi eadē forma corporeitatis, & idem corpus quod fuit in ſemine corrupto, ſecundum formam ſeminis maneret in prole generata ex ſemine, quod eſt contra dicta mea ſuperius.

Ad primū. Ad primum dico vt prius, quòd eadem accidētia interminata manent in generato & corrupto: nulla tamen forma ſubſtantiali etiam manente interminata. Et quòd arguit, quòd hoc non poteſt ſtare, cum omnia accidentia ſint fundata in materia mediante forma ſubſtantiali: aliter enim accidentia in materia præcederent formam ſubſtātialem, & ei immediatius adhærerent: Dicendum, quòd non obſtante, quòd accidentia ſunt fundata in materia mediante forma ſubſtantiali: benè tamen accidentia interminata poſſunt manere in generato, quæ erant in corrupto, quia ſicut nunquā ſunt in aliquo inſtanti reali, niſi ſint terminata, vel ſecundum exigentiam vnius formæ, vel alterius, ſic nunquam ſunt in materia, niſi mediāte vna forma ſubſtantiali, vel altera. Benè tamen id idem qđ eſt ſub determinatione vna habitum in forma accidentali à prima forma ſubſtantiali, & fundatum in materia mediante illa forma ſubſtantiali, manet, & eſt ſub alia terminatione habita in forma accidentali à ſecunda forma ſubſtantiali, & fundatum in materia mediante illa forma ſubſtantiali. Quòd autem forma accidentalis ſit abſque omni ſua determinatione, & in materia abſque fundamento formæ ſubſtantialis, hoc non eſt niſi ſecundum intellectum, & in ſigno conſiderato in inſtāti reali ſecundum intellectum. Licèt enim in eodē inſtanti reali ſint abiectio vnius formę, & inductio formæ alterius, & mutatio media, quæ eſt generatio, qua abiecta vna per corruptionem producatur altera, tamen quia naturaliter prius eſt abiectio formæ vnius, quàm tranſmutatio, qua producatur altera, & ſic naturaliter prior eſt tranſmutatio generationis, qua forma altera producitur, q̄ ſit ipſa forma producta: ideò illud inſtans vnum ſecundum rem oportet diuidere in tria ſigna, differentia ſolùm ſecūdum rationem, vt in primo intelligatur formæ prioris abiectio, & in vltimo formę ſequentis inductio, & in medio ipſa generationis tranſmutatio. In quo ſecundum conſiderationem intellectus materia, vt eſt in potentia, & non in actu aliqua forma, ſed media inter ens actu ſecundum formam, & non ens omninò, eſt ſubiectū illius tranſmutationis, & ſimiliter accidentiū ſymbolicorum interminatorū. Et ſecundum hunc modum præcedunt in materia ſecundum fieri eius ipſam formam ſubſtantialem, & non fundantur in ipſa mediante forma ſubſtantiali. Fundantur tamen in ipſa mediante potentia ad formam ſubſtātialem, quia cum materia ex ſe ſit in potentia ad formas ſubſtantiales, & accidentales, potentia ad formas ſubſtantiales eſſentialius, & immediatius adhæret materiæ, quàm ad formas accidentales. Vnde contingit, quòd forma ſubſtantialis inducta in poſteriori ſigno immediatius adhæret materiæ, quàm forma accidentalis, & quo ad eius determinationem, quam habet à forma ſubſtātiali, & quo ad id ſymbolum interminatum, quod ſubtractum eſt illi determinationi. Et ſecundum hunc modū præcedit forma ſubſtantialis in materia formā accidentalem ſecundum eſſe. Vt ſecundum hoc duplicem ordinem ſecundum prius, & poſterius debeamus conſiderare inter formam ſubſtantialem & accidentalem reſpectu materię, Vnum temporis quo ad fieri earum in materia. Alium ordinis naturalis, quo ad eſſe earum in materia. Secundū primum ordinem dimenſiones interminatæ, & p ipſas alia accidentia interminata præcedunt in materia formam ſubſtantialem generabilem, & corruptibilem. Propter quod ſunt diuiſibiles ſecundum diuiſiones materiæ ſub dimenſionibus ad diuiſionem dimenſionū, & generabiles & corruptibiles propter pluralitatem illorum accidentium ad diuerſas terminationes, & per hoc, ꝙ accedunt ad vnam terminationem faciunt materiæ neceſſitatem ad vnam formam, & impoſſibilitatem pmanendi ſub alia, & ē conuerſo per hoc, ꝙ accedunt ad aliam terminationem. Forma autem cœli, quia in materia præcedit naturaliter omnem rationem dimenſionum, nō eſt diuiſibilis diuiſione materiæ, & dimenſionum, & non poſſunt dimenſiones habere, niſi vnam determinationem, q̄ habent ab illa, propter quod ipſa naturaliter eſt ingenerabilis & incorruptibilis. Secundum autē ordinem ſm forma ſubſtantialis omnem rationem dimenſionum præcedit: & ideò ſecundū rem non fundantur accidentia in materia, niſi mediante ſubſtantiali forma in quocunque tempore, vel inſtanti reali, licèt ſecundum conſiderationem intellectus in ſigno medio ſecundum rationem non fundantur in materia niſi mediāte potentia ad formas ſubſtantiales.

Ad ſecundum, ſi accidentia, quia ſunt ſymbola poſſunt manere: ergo & formæ ſubſtantialitatis & corporeitatis, quia in eis habent ſymbolum corruptum & generatum. Dicendū, ꝙ non eſt verum niſi ſecundum ponentes, ꝙ in eodem ſint plures formæ differentes ſecundum rem, & tot, quot ſunt gradus in prędicamento ſubſtantię, dicēdo, ꝙ brutum alia forma ſecundum rem eſt ſubſtantia, alia corpus, alia vegetabile, alia verò ſenſibile, & ꝙ non fiat reſolutio ad primam materiam, ſed ſit ſtatus corruptionis in forma corporeitatis & ibi incipiat generatio excluſiuè. Iſti enim poſſunt ponere, ꝙ eadem forma corporeitatis & ſubſtantialitatis ſecundum numerum, quæ ſunt interminatę reſpectu aliarum, maneant in corrupto & generato ex illo. Et ſimiliter ſecundū ponentes, quòd formæ ſubſtantiales ſpecificæ in diuerſis nō differunt

tunt ſecundum eſſentias differentes ſpecie ſpecialiſſima cōiter dicta, ſed ſecundum eſſe tantū eiuſdem formæ ſecundum eſſentiam ſpecificam, & ꝙ ſit ſtatus corruptionis in forma corporeitatis, vt quòd eadem forma corporeitatis ſubſtantialis ſit in aqua, & in aere ſecūdum ſpeciem ſpecialiſſimā cōiter dictam, differens ſolum ſecundum diuerſum eſſe ſecundum rationes diuerſarum ſpecierū ſpecialiſſimarum propriè dictarum. Iſti etiam poſſunt dicere, ꝙ eadem corporeitas ſecundum numerum interminata quo ad eſſe, quę fuit in corrupto terminato ſub vno eſſe, manet in generato ex eo terminatum ſub alio eſſe. Secundum ponentes autem, ꝙ formæ ſubſtantiales, puta ſubſtantialitas, corporeitas, animatio, & ſic de alijs, in diuerſis differunt genere, & ſpecie, & numero ſecundum qd differunt illa, in quibus ſunt, vt ꝙ ſubſtantialitates animalis, & lapidis differunt genere, ſicut animal & lapis, & ſimiliter eorum corporeitas, & ſic de alijs, in quibus habent aliquam conuenientiam: ſimiliter ꝙ ſubſtantialitates equi & leonis differunt ſpecie, ſicut & ipſi, & ſicut ſubſtantialitas fauelli & brunelli differunt numero, ſunt ſub ſpecie ſpecialiſſima cōiter dicta, ſicut & ipſi differunt ſpecie ſpecialiſſima propriè dicta: iſti nullo modo poſſunt ponere ſymbolum in formis ſubſtātialibus, ſicut & in accidentalibus, quia ſymbolū non eſt niſi in eiſdem formis ſubſtantialibus ſecūdum numerū, differentibus ſecundū magis & minus, vel maius, & minus, vt habitū eſt ſupra, ſicut ſecundū dictas diſpoſitiones ſymbolum eſt in eiſdem formis ſubſtantialibus ſecundum numerum, differentibus ſecundum diuerſas terminationes, vel penes diuerſas formas, vt dicit prima opinio, vel penes diuerſa eſſe, vt dicit ſecunda. Et vniuerſaliter ſymbolum non poſſunt ponere ſubſtantiarum ponentes reſolutionem fieri vſque ad primā materiā, & ſimul in eodem inſtanti, quia quęcunq; forma ſubſtantialis eſt in corrupto, non pōt eſſe ſymbolum, & ideò non pōt manere cum quacunque forma generati, quæ neceſſariò habet produci in eſſe ad illius corruptionem.

Ad tertiū. Ad tertium de tractu originalis dicendū eſt cōcedendo, ꝙ non contrahitur ex natura animæ, nec ex natura materiæ, ſed ex natura alicuius diſpoſitionis corporalis morbidæ introductæ à generāte in compoſito ex materia, & forma corporali, quā ſupra diximus eſſe diſpoſitiuam cū materia ad ſuſceptionem animæ rationalis. Et præcedit illa diſpoſitio animā natura, licèt non duratione, in illo compoſito, vt inſtans vnum reale in quo forma illa naturalis generatur, & compoſitum ex illa & materia dicta diſpoſitione morbida inficitur, & anima rationalis illi compoſito infunditur, diuidatur in tria ſigna ſecundum rationem, & in primo intelligatur forma naturalis ſiue compoſitum ex ipſa & forma generari, in medio ipſum cōpoſitum infici, in tertio animam infundi, & per illā diſpoſitionem originale contrahere. Quod autem aſſumitur, ſi iſta diſpoſitio non dependet in eſſe ab anima, quia eam præcedit: ergo anima remota poteſt manere, & hoc non niſi cum forma ſubſtantiali. Dicendum, ꝙ non eſt verum, quia licèt illa diſpoſitio in eſſe non depēdeat ab anima, dependet tamen à ſuo ſubiecto, quod naturaliter ſimul habet corrumpi cum animæ ſeparatione, & propter hoc in illo ſimul corrumpitur illa diſpoſitio, & non manet, aut ſi maneret hoc nō eſſet niſi ſicut qualitas ſymbola, cuius permanentia ſecundum prædictum modum non arguit permanentiam alicuius formæ ſubſtantialis.

Ad cuius declarationem, & ad ſciendum modū contrahēdi originale, quo ad infuſionem illius diſpoſitionis morbidæ, & quid ſit originale, aduertēdum, ꝙ peccatum originale eſt non pura carentia originalis iuſtitię, quam Deus nō infundit animæ prolis propter peccatum parentis primi, manente ipſa anima in rectitudine naturali, vt dicit̃ in p̄dicta quæſtione. Per quod ille, qui eam ſcripſit nititur ſaluare tractum originalis. Sed non poteſt, quia iſtam carentiam non habet ex aliqua diſpoſitione ſubiecti, ſed ex ſola voluntate Dei volentis illam iuſtitiam infundere: & ideò nullo modo eſt tracta: immò peccatum originale cum carētia illius iuſtitiæ, qua anima habuit promptitatem & inclinationem ad bonum dicit in anima à ſtatu ſuæ naturalis rectitudinis quandam obliquationē, qua habet in ſe pronitatem, & inclinationem ad malum, ſicut habuit in ſe anima Adæ ex peccato, non ſolum carentiam originalis iuſtitiæ, dicente Auguſtin. 13. de Ciuit. Dei, cap. 10. Pro magnitudine quippe culpæ naturā damnatio mutauit in peius, vt quod peccabiliter præceſſit in peccantibus hominibus primis, naturaliter ſequeretur in naſcentibus cæteris. Vnde per hominem, qui deſcendit de Hieruſalem in Hiericho. Luc. 10. Gloſſa intelligit genus humanum per peccatum primi parētis expoliatum gratuitis, & vulneratum in naturalib. Iſtud autem vulnus & obliquatio in naturalibus non eſt à Deo inflicta immediatè, ſed in vnione cum corpore per illam morbidam diſpoſitionem tracta. Per illam enim naturaliter anima corpori coniuncta obliquatur, & habet in ſe paruulus fomitem concupiſcentiæ in habitu, quē habet adultus in actu. Nec cauſatur illa diſpoſitio in prole p aliquod idem numero transfuſum in ſubſtantiam prolis, quod prius fuit in ſubſtantia parentis: immò quod transfunditur in corporalem ſubſtantiā, non eſt niſi reſiduū nutrimenti: non autem aliqua portio corporalis ſubſtantiæ parentis, vt quidam ſolebant dicere volentes per hoc ſaluare tractum originalis. Nutrimentum autem prius q̃ recipiatur in vaſis generationis nullo modo habet in ſe illam morbidam diſpoſitionem. Vnde ſi ex ipſo immediatè à Deo formaretur proles, non contraheret anima eius ex coniunctione cum illa formata originale.

Sed poſtquam receptum eſt in vaſis generationis,

[illegible] generatiua corrumpitur forma glutinis, [illegible] generatur forma ſeminis, tunc primò ordinatur naturaliter,& per ſe ad prolis procreationẽ,& infunditur ſemini illa morbida diſpoſitio. Propter quod dicitur Sap. 12. Semen maledictum erat ab initio, ita ꝙ ſi de illo ſemine virtute diuina formaretur corpus prolis, anima ex coniunctione cum illo contraheret originale, ſicut contraheret ex cõiunctione cum corpore formato de digito hominis geniti in originali. Propter quod ſemen virginis, vnde in primo inſtanti conceptus eius in loco plaſmationis naturalis corpus Chriſti opere Spiritus Sancti formatum, & anima creata infuſa & ipſa cũ corpore à Deitate aſſumpta eſt, via qua localiter deſcendit in locum formationis, purgatũ eſt à dicta diſpoſitione, propter quod anima Chriſti originale non contraxit ex vnione cum corpore formato ex illa. Cumque ſemen infectum à patre deciditur, & in loco formationis reponitur, eadem vis generatiua,& membrorũ formatiua, quæ erat in parente ad generandũ ſemen ex nutrimento, & inficiendum ipſum dicto modo, manet in ſemine ad generandum ex ſemine corpus humanum, corporeitatem, ſiue formam corporeitatis educendo de potentia materiæ, & corrumpendo formam ſeminis, & ſimiliter ad inficiendum illud corpus eadem diſpoſitione, qua ſemen erat infectum, ſicut & vis generatiua parentis infecit ſemẽ eadem infectione, qua ipſa infectus erat. Etſi enim remiſſum eſt originale formaliter in renatis, manet tamen fomes in membris materialiter. De quo dicit Apoſt. Rom. 7. Scio, ꝙ non habitat bonum in carne mea. Nec eſt differentia in hoc, ſiue plures generationes & corruptiones naturales ponantur inter generationem primã formæ ſeminis, & vltimam corporis humani, quoniam ſemper manet vis eadem generandi, & inficiendi in quolibet intermedio, quæ fuit in ſemine,& in ipſo parente. Et per hanc eandem viam radicaliter leproſi parentes naturaliter generant leproſos.

Quòd ſi ita ſit, non video quomodo ponentes in homine non eſſe aliam formam ab anima, poſſunt ponere modũ contrahendi originale, cum ibi nulla poteſt fieri infectio materiæ, quia ex ipſa nulla fit naturalis generatio. Patet etiam ex hoc, ꝙ non eſt neceſſe dicere, ꝙ ad hoc, ꝙ contrahatur originale eadem forma, quæ fuit in ſemine maneat in prole, & idem compoſitum ex materia & forma corporeitatis, quod quidem compoſitum quia eſt infectum in ſemine, eſt infectũ in prole, quaſi alia via non poſſet infectio ſeminis deſcendere in prolem, non dico eadem numero, ſed ſpecie, ſicut infectio, quæ fuit in parente non eadem numero deſcendit in ſemen, ſed eadem ſpecie tantùm, licèt aliqui illud volunt dicere, & per hoc probare, ꝙ in generatione & corruptione eadem forma manet in generato, quæ fuit in corrupto, & non fit reſolutio formarum omnium in primam materiã. Sic igitur dicere, ꝙ in Petro mortuo non manſit eadem forma corporis, quæ fuit in viuo ex ſecunda cauſa nullo modo eſt hæreticum, nec ſequẽs ex illa opinione in 8. articulo, & qualitercunque ſentiatur de hoc, ſiue ꝙ maneat eadem forma, ſiue ꝙ non maneat, non debet iudicari erroneum, aut hæreticum, quia nõ eſt materia circa quam habet cadere error, aut hæreſis. Eſt igiter ſciendum, ꝙ iſta tria falſum, erroneum, hæreticum ſic ſe habẽt per ordinẽ, ꝙ omne hæreticum eſt erroneum, & non è conuerſo, & omne erroneum eſt falſum, ſed non è conuerſo. Erroneum enim non dicitur niſi falſum in doctrina fidei, aut morum, vel redundans in ipſam, quod tunc primo dicitur hæreticũ quando cum pertinacia defenditur. Falſum autẽ ſimpliciter eſt, quod non eſt in doctrina fidei, aut morum, neque redundãs in ipſam, vt ſunt purè naturalia, & philoſophica, vt eſt dicere, ꝙ anguli trianguli non ſunt æquales, de numero quorũ falſum eſt alterum horum, ꝙ in Petro mortuo non manet eadem forma corporis materialis, quæ erat in viuo. Non enim in hoc eſt differentia de homine mortuo, & viuo, & de aſino mortuo & viuo. In hoc enim communicant homo, & aſinus, & etiam omnia corporalia etiam inanimata.

Si enim in vno ipſorum ſunt plures formæ materiales, quarũ vna corrupta manent per aliquantulum temporis aliæ, vel vna earum, conſimiliter hoc contingit in omnibus alijs. Sicut ergo non eſt error dicere, etſi fortè falsũ eſt, ꝙ in aſino mortuo non manet eadẽ forma corporalis, quæ prius fuit in viuo, conſimiliter non eſt error dicere, licèt falſum ſit fortè, ſimile in Petro mortuo, & viuo.

Sed dices fortè, quòd non eſt ſimile, quia illud dictum circa Petrum non autem circa aſinum eſt falſum redundans in doctrinam fidei & morum. Secundum doctrinam enim fidei, & morum adoramus corpora Sanctorum mortua, quod non faceremus niſi formæ eſſent in mortuis, quæ fuerũt in viuis. Quando enim apertè corruptæ ſunt formę quæ erant, alijs formis eductis de materia, nõ adoramus illa corpora, vt patet ſi vermes eſſent generati de corpore ſancti, non adoraremus illos.

Dicendum, quòd non adoramus corpora Sanctorum mortua propter formas, quæ in eis remanent de corporibus viuis: aliter enim non adoraremus cineres Sanctorum potius, ꝗ vermes de corporibus Sanctorum generatos, quia non plus de formis corporum viuorũ manet in cineribus, qui tamen adorandi ſunt, ꝗ in vermibus, qui non ſunt adorandi, ſed propter aliam cauſam, vt videbitur in ſequenti quæſtione. Quare ſi ille articulus, ꝙ non maneat eadem forma in corpore hominis mortuo, quæ erat in viuo, ſimpliciter fuit damnatus in Anglia, & ex quacunque cauſa hoc poſſet poni, procul dubio non fuit opus ſalua pace damnantis. Non ſic fortè de damnatione illius, quando ponitur ex cauſa, ſecũdum quam ſequitur ex dicta opinione de vnitate formę in homine, quę re vera, etſi nondum ſic fuerit damnata vſque ad tempora iſta

quia

q̄uin ſuſtineri potuerit, & pōt adhuc pro opinione, ſecundum quod aliàs dixi, & adhuc dico, mihi tamen videtur, & diu viſum eſt, quòd dicta copioſa ſacrorum Doctorum concordanter explicant, quòd Chriſtus erat perfectus homo ex anima rationali, & humana carne ſubſiſtens, ſicut dicitur in ſymbolo Athanaſij, vt ſicut Chriſtum perfectū hominē non teſtificantur, qui dicunt ipſum habere humanam carnem ſine anima, vt Deitas in ipſo ſit loco aīæ, ſic non teſtificantur ipſum perfectū hominē, qui dicunt ipſum habere animā rationalem, & non carnem ab alia forma, q̄ ſit anima, ſed quòd anima loco formæ illius eſt virtute eā continens, dans materię eſſe corporis & carnis. Vtrique enim vt puto ęqualiter ſunt falſi teſtes Chriſti, denegando Chriſto, quod pertinet ad perfectionē naturæ humanę. Hinc dicit Auguſt. de fide ad Petrum, cap. 5. Dei filius cum ſit Deus æternus, & verus cū patre ſecūdum Deitatem, pro nobis factus eſt homo verus & plenus. In eo verus, ꝙ veram habet humanam naturā. In eo verò plenus, ꝙ carnem ſuſcepit & animam rationalem. Et hanc carnem, quæ remāſit anima ſeparata: & ideò caro ab alia forma, q̄ ab anima. Quod poſt pauca declarat, ſubdens. In cruce idem Deus homo factus pependit, & in ſepulchro idē Deus homo factus iacuit, & ab inferis idē Deus homo tertia die reſurrexit. Sed in ſepulchro ſecundū carnem idem Deus iacuit, & in infernum ſecundum animam ſolā deſcendit, qua de inferis ad carnem reuertente idem Deus ſecundum carnem, qui in ſepulchro iacuit, de ſepulchro ſurrexit. Ecce, ꝙ ad carnē, quæ iacuit in ſepulchro anima reuertente Deus ſecundū eam reſurrexit. Item ad Oroſiū: Et paſſus & mortuus, & reſurrexit & aſcendit in cœlum, ſedetque ad dexteram Patris. Et veniet ad iudicandum in eadē forma carnis, atq; ſubſtantiæ, in qua etiam in ſepulchro iacuit, dicente Auguſt. de verbis Domini, ſermo. 10. homil. 56. Agnoſcimus geminam Chriſti ſubſtantiam, diuinam. ſ. qua ęqualis eſt Patri, humanā, qua minor eſt Patre. Vtrunque autem ſimul non duo, ſed vnus Chriſtus ne ſit quaternitas non trinitas Deus. Sicut enim vnus eſt homo anima rationalis & caro, ſic Chriſtum in his omnibus, Chriſtum in ſingulis confitemur. Quis eſt ergo per quem factus eſt mundus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma Dei. Quis eſt ſub Pontio Pilato crucifixus? Chriſtus Ieſus, ſed in forma ſerui. Itē de ſingulis, quibus homo conſtat. Quis non eſt derelictus in inferno? Chriſtus Ieſus, ſed in aīa ſola. Quis reſurrecturus iacuit triduo in ſepulchro? caro. Et intelligit ſola caro, quia dixit non ſolū verum eſſe de omnibus, ſed de ſingulis. Et ꝙ ſic intelligat ſatis expreſſit modicum ſuperius, aſſerēs, quòd nō ſolum homo Chriſtus dicitur filius Dei, ſed etiam ſola caro, quæ in ſepulchro iacuit, ſic inquiens. Neque chariſſimè homo Chriſtus non dicitur filius Dei, quod etiam ſola caro eius in ſepulchro meruit appellari, & paulopoſt.

Ac per hoc cum credimus in Dei filium, qui ſepultus, profectò Dei filium fecimus, & carnem, quæ ſola ſepulta eſt. Sed ponentes vnicam formam in homine, modicum reputant tales auctoritates quantuncunque expreſſas, ſecūdum quòd dicit ſeptimus articulus damnatus in Anglia, qui talis eſt. Qui vult ita dicere &c. vt ſupra.

Qui enim ponūt vnam formam, multum innituntur Philoſophiæ. Vnde ad confirmandum in corpore Chriſti nouam formam fuiſſe inductam in morte dicit in eadem quæſtione. Corpus Chriſti non tantùm dico alteratum: immò formaliter & ſubſtantialiter eſt mutatum, & hoc probat tàm logica, quàm Phyſica. Qui verò innituntur Philoſophiæ, fidem non adhibent niſi rationi acceptæ à ſenſibilibus, & reducendæ in ſenſibilia, & non auctoritati, aut dicto cuiuſquam, niſi quia exhibet rationem. Quod quàm pernicioſum ſit dicere generaliter in omnibus eis, quæ pertinent ad ſcientiam fidei, patet cuilibet fideli, eo quòd fides eſt de non viſis, & de eis, quæ naturali ingenio abſque ſupernaturali illuſtratione ſciri non poſſunt, vt in quæſtionibus noſtris ordinarijs ſatis tractauimus. Specialiter autem inſanum eſt dicere, quòd in quæſtione de vnitate formæ in homine, non eſt credendum, niſi rationi, & præcipuè acceptæ ex Philoſophia Ariſtotelis, & Peripateticorum. Poſtquàm enim ipſi non poſuerunt omninò animam rationalem eſſe formam, & actum in homine, ſed formam aliquam materialem habentem vires animæ vegetatiuæ & ſenſitiuæ, vt in præcedente Quolibet. planè declarauimus, quomodo ex dictis eorum poſſunt accipere veras rationes ad probandū, quòd in homine forma ſubſtantialis & actus materiæ eſt ſola anima rationalis, & nulla forma materialis, cuius contrarium illi poſuerunt? Re vera nequaquam. Vnde quęcunque rationes ex Philoſophia inducuntur contrà pluralitatem formarum in homine, etſi ratione materiæ habent veritatem in alijs ab homine, in homine tamen nullo modo habent veritatem. Non enim ſunt ſimpliciter & vniuerſaliter veræ, puta dictum illud ex Philoſophia ſupra tactum; habens actum & eſſe ab vna forma ſubſtantiali, non recipit ab alia eſſe, niſi accidentale, ex quo concludunt, ꝙ non eſt niſi vna forma ſubſtantialis in eodem, cum omnis forma ſubſtantialis det ſuum eſſe, & habito vno ſubſtantiali eſſe, ſiue actu eſſendi in materia non eſt poſſibile recipi aliud, non eſt vniuerſaliter verum, quia ſecundum ſupra dicta nō eſt verum, niſi de forma ſubſtantiali, quæ dat eſſe completum in aliquo gradu prædicamenti ſubſtantiæ, quale eſſe dat omnis forma ſubſtantialis in rebus corporalibus alijs ab homine. & ideò in ſolis illis habet veritatem illud dictum, & habendo reſpectum ad illa ſolùm loquitur Philoſophus dictum illud proponendo.

De forma autem ſubſtantiali, quæ non dat eſſe, niſi incompletum, quale dat forma corporalis in

ſolo

ſoio homine educta de potentia materiæ, non eſt verum. Ipſa enim quia non dat, niſi eſſe inchoatiuum, & diſpoſitiuum in quolibet gradu prædicamenti ſubſtantiæ, vt dictum eſt ſupra, requirit ſecum formam, quæ eſt anima rationalis, quæ dat completiuum. Vnde quod aliqui dicunt, ꝙ ratio iam dicta, quare non eſt ponere pluralitatem formarum in alijs ab homine, etiam habet locum in homine, non eſt verum, ſed vanum, & friuolum eſt dicta Philoſophica de rebus purè naturalibus applicare vniuerſaliter ad hominem. Sunt enim aliqui, qui dicunt ꝙ non oportet ſemper formam dare actum eſſendi, vt in Chriſto actum eſſendi non dat anima rationalis, ſed ſuppoſitum fundatum in diuina natura. Aliter enim in Chriſto eſſent duo eſſe, & Chriſtus eſſet duo exiſtentes, ſed de hoc erit ſermo inferius.

Comment. in Quæſtionem Quintam, quæ eſt,

Vtrum Corpus Chriſti viuum, & corpus Petri viuum ſint idem ſpecie.

IN titulo not. eſt, quòd quæſtio ex Auctore non eſt intelligenda de ſpecie ſubalterna, ita quòd quæſtio ſit vtrum ſint idem ſpecie ſubalterna, ſed intelligenda eſt de ſpecie ſpecialiſſima, non quidem proprie, ſed communiter, quæ in veſtibulo quæſtionis declarantur ab Auctore.

In corpore quæſtionis datur in primis concluſio affirmatiua. ſ. ꝙ ſunt idem ſpecie. Quæ concluſio probatur per ſecundum argumentum in fronte quæſtionis, quod vtique ſatis clarè ex ſe patere videtur.

Probatur etiam in corpore quæſtionis, quia dato oppoſito, ſequeretur ꝙ non eſſet natura Chriſti vniuoca cum noſtra, & non haberet idem corpus vniuocè.

Not. quòd identitas hæc eſt ſecundum corporeitatem, ita quòd hæc corpora ſunt idem ſpecie communiter dicta, ſi habeant eandem formam corporeitatis ſpecie, quæ forma in hoc negotio accipitur, pro vt non ſecatur per diuerſas differentias. Eſt autem forma huiuſmodi corporeitatis duplex, altera accidentalis, quæ eſt quantitas, altera ſubſtantialis, quæ eſt forma mixtionis. Vbi de prima notum eſt, quod eſt eadem in viuo, & mortuo quolibet, quoniam ipſa ſit incorruptibilis, & de forma mixtionis pariter patet, vt in ſuperioribus viſum eſt. Et hic re vera terminatur hæc quæſtio, vt tota prolixitas quæſtionis ſit pro reſponſione ad primum argumentum in fronte quæſtionis adductum.

In reſiduo igitur quæſtionis habetur reſponſio ad argumentum dictum. vbi multa obiter colliguntur. Quatuor autem præſertim facere videtur.

Primò quidem nonnulla præmittit præuia ad reſponſionem.

Secundò reſpondet argumento.

Tertiò manifeſtat in quatuor ſtare ſuppoſita ſuam reſponſionem.

Quartò declarat illa ſuppoſita obiectionibus aliorum ſatisfaciendo.

De primo, cum quærat an aliquid corporeitatis maneat in mortuo, quæ fuit in viuo, & cum duplex corporeitas ſit, alia accidentalis proueniens à forma accidentali, nempè à quantitate, & alia ſubſtantialis proueniens à forma mixtionis, de illa dicit non eſſe præſentem quæſtionem, & certum eſſe, quod eadem quantitas eſt in vtroque. Et hoc ſemper intellige ante corporis mortui reſolutionem. Sed quō eſt de forma ſubſtantiali. de qua loquēdo, diſtinguit de corporis idētitate de corporis inquàm viui, & mortui identitate, & ex membris diſtinctionis reſoluit quæſitum tribus concluſionibus.

De identitate igitur corporis viui, & mortui loquendo aut intelligitur eſſe

Completam corporeitatem in vtriſque.	*Incompletam in vtriſque corporeitatem.*	*Completam in vno, incompletam in altero.*
Prima concluſio. Tam ſecundum illos, qui ponūt vnicam formam in homine, quàm qui plures, nullo modo eſt idem corpus viuum, & mortuum.	*Secunda concluſio.* Secundum ponentes vnā formam tā ūm in homine non eſt idem corpus omninò. contra verò ſm plures ponentes eſt idem numero, & forma.	*Tertia concluſio.* Secundum tenentes vnicam formam in homine. non idem eſt, ſecūdum ponētes plures eſt idem.

Quæ autem opinio tenenda ſit de pluralitate formarum, vel vnitate, dictum eſt in primo quolib. quæſtione 4. & quolib 2. quæſtione ſecunda.

De ſecundo, reſponſio ſtat in hoc, quòd corpus viuum & mortuum non ſunt idem ſpecie ſpecialiſſima propriè dicta, ſed vtrique ſpecie ſpecialiſſima communiter dicta. obiter autem cętera addit contra ponentes vnicam formam in homine, quæ clara ex ſe ſunt.

De tertio. Quatuor ſuppoſita ſunt, quæ intelligit in hac reſponſione, quæ hic non tranſcribimus, quando hoc neceſſarium non videatur.

Not. autem, ꝙ primum habitum eſt in primo, & ſecundo quolib. locis citatis, & hoc loco probatur tantùm auctoritate, ſicut ipſe dicit, cum alibi ratione probatum ſit.

Not. quo ad ſecundum. Quòd forma corporeitatis reſeruata, &c. quòd hæc eſt concluſio habita in illis quæſtionibus præciſa, tamen vlterius procedendum, quòd ita reſeruata fuit, quòd aliter, quàm in cæteris, quòd intelligi nequaquàm poteſt, niſi futurum inſpiciendo, ſ. quod ita reſeruata fuit, ꝙ ſi permultum temporis, etiam vſque ad iudicium vniuerſale, dilata fuiſſet eius reſurrectio, nunquàm illud corpus amiſiſſet illam formam.

In cæteris autem non eſt ita dicendum, quia etſi videamus corpora quædam integra ſanctorum, & non pulverizata, qui per plura ſæcula deceſſerunt, non eſt tamen dicendum, quod eandem formam habeant corporeitatis, quam ſtatim ſubſecuta morte habuerunt. Cum.n.ſit forma mixtionis, & hæc non ſit ſine humido, videmus corpora illa potiſſimum ſicca, & arida, & alijs qualitatibus deſtituta, quæ ſunt in corpore ſtatim mortuo. Iam verò ex priuilegio peculiari habetur, quod etſi Chriſtus non reſurrexiſſet, ſed tandiu manſiſſet, & diſtuliſſet, quo naturaliter corpus poſſet incinerari, non tamen incineratum fuiſſet, nec deperdiſſet aliquid corporis huiuſmodi. Vt de illo dictum ſit tantum, non dabis Sanctum tuum videre corruptionem.

Quo ad tertium ſuppoſitum not. differentiam, quam modo tetigimus, quòd non eſt reſeruata pro hoc tempore, ſicut reſeruata fuiſſet in Chriſto.

Quo ad quartum, quòd videtur facere difficultatem not. quòd intelligitur de tali permanentia, qua tempus tale intercſit, ꝗ corruptio fieri poſſit, non autem, quòd non maneat, id eſt, non remaneat. Remanet quippè in omnibus data pluralitate formarum, vt alibi determinatum eſt, forma eadem mixtionis, tametſi ſecundum tertiam concluſionem, quam paulò ante poſuimus ex doctore, ſcilicet non ita completa, quod tamen incomplementum non variat ſpeciem ſpecialiſſimam communiter dictam. Sed non ita remanet, quòd etiam poſtea ſemper maneat. Remanſit autem ita forma Chriſti, corporeitatis videlicet, vt etiam manſiſſet, etſi diu dilata fuiſſet eius reſurrectio, ex priuilegio, &c.

Cætera tametſi prolixe diſpoſita, & quidem taliter, quòd ad breuitatem reduci non poſſunt ſine maiori obſcuritate, dimittenda ſunt lectori prudenti, cum adhibita aliquali diligentia ſatis videantur clara.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum corpus Petri mortuum ſit aliqua adoratione adorandum.

Arg. prim. CIRCA ſecundum arguitur, ꝗ Corpus Chriſti mortuum, aut alterius ſancti, non ſit adorandum. quoniam ſi ſit adorandum, hoc eſt, quia illud quod erat in viuo manet in mortuo. Aliud enim non eſt in mortuo, propter quod eſt adorandum. hoc autem falſum eſt, quia in verme generato de corpore ſancti mortuo manet ſaltem materia, qui tamen non propter hoc eſt adorandus. ergo &c.

...oſit. ... a. Se... am In contrarium eſt vſus Eccleſiæ. Item veſtimenta ſanctorum adorantur, quæ minus ad ſanctos pertinent, quàm ipſorum corpora mortua: ergo multò fortius corpora ipſorum mortua ſunt adoranda.

Reſolut. q. Hic oportet primo videre quid ſit adorare, & ad hoc oportet ſcire, ꝗ iſta 5. reuereri, honorare, laudare, glorificare, adorare, ſe habent per ordinem, & poſterius ſemper aliquid ſuper prius addit. Reuereri enim eſt animo magna reputare bona, quæ quis videt aut æſtimat eſſe in alio, paruipendendo comparatione illorum bona, quę conſiderat in ſeipſo. Honorare verò, reuerentiam exiſtentem interius in animo opere exteriori indicare. Hinc eſt, ꝗ honor dicitur eſſe exhibitio reuerentiæ in teſtimonium virtutis, ſcilicet eius quem reueretur.

Laudare verò eſt honoratum pro bonis, quæ in ſe habet alijs commendare. Glorificare autem eſt laudes honorati longè, lateque preconizare. Propter quod dicitur gloria eſſe frequens fama cum laude. Adorare autem eſt in id, quod eſt reuerendum, laudandum, honorandum, atque glorificandum propter eminentiam ſuæ ſanctitatis, & virtutis totam ſpem, atque fiduciam ſubijciendo ſe illi projcere. Propter quod adoratio dicitur cultus, ſcilicet propter diligentem intentionem circa id quod adoratur. Illud enim coli dicitur, cui quis ſtudioſè intendit operam illi ſuam exhibendo, ſicut ager vel quodcunque aliud. Ei enim quod adoratur diligenter, quaſi ei, quod colitur obſequium exhibetur, in orationibus in genuflexionibus, in oblationibus ſacrificiorum, & aliorum donorum, & maximè fide, ſpe, & charitate. ſecundum Auguſtinum in Enchir. Dicitur etiam ſeruitus, quia huiuſmodi opera exhibentur ei, qđ adoratur in recognitionem Dominij illius ſuper adorantem. Et eſt iſto modo aliquid adorandum dupliciter, ſcilicet per ſe, & per accidens, & per ſe iterum dupliciter.

Vno modo tanquàm finis principalis, in quo cōpletur ſeruientis, ſiue adorantis tota ſpes, atque fiducia.

Alio modo tanquàm aliquid coniunctum illi fini, cuius adminiculo adorans coniungitur fini, vt in eo ſpes & fiducia compleantur.

Primo modo eſt aliquid adorandum propter ſe, & per ſe, & ſic ſolus Deus Trinitas eſt adorandus adoratione, quæ vocatur latria, & ſimiliter in ipſo ea, quæ ipſius ſunt, ſecundum ꝗ dicit præfatio de Trinitate. In eſſentia vnitas, in perſonis proprietas, & in maieſtate adoretur æqualitas, & Chriſtus homo ratione perſonæ diuinæ. Et eſt idem latria Græcè, quod ſeruitus Latinè. vnde per compoſitionem dicitur idololatria idolorum ſeruitus. Et licèt generaliter omnis adoratio ſeruitus, quædam ſit, vt dictum eſt, quia tamen ſeruitus & obſequium ſummè debentur Deo, ideò diuina ſeruitus dicitur latria, & commune nomē ſibi appropriatū per antonomaſiā, quemadmodū ꝑ aliquā excellentiam, cū dr̄ Apoſtolus ſimpliciter, intelligitur Paulus, & cum dr̄ Poeta ſimpliciter, intelli-

intelligitur Virgilius. Vnde & alio nomine dicitur pietas propter eminentem effectum deuotionis, qui debet haberi Deo exhibendo ſeruitium ſibi debitum.

Tertio etiam nomine dicitur Theoſebia.i.diuinus cultus, quia in ipſa ſingulariter colitur Deus.

Et quarto nomine dicitur Euſebia, id eſt bonus cultus per antonomaſiam, quia optimum eſt adorando colere Deum.

Et quinto modo dicitur religio: quando ad huiuſmodi adorationem homo ſpecialiter ſe obligat. dicente Tullio in Rhero. Religio cuidam ſuperiori naturæ cultum cerimoniamque affert.

Secundo modo eſt aliquid adorandum per ſe, & propter aliud, & ſic quædam creaturæ ſunt adorãdæ propter diuinam naturam ſibi coniunctam, & hoc dupliciter, ſecundum ꝙ dupliciter diuina natura poteſt eſſe coniuncta naturæ humanæ, vel per ineffabilem vnionem totã plenitudinem eius habendo, vel per doni communionem de plenitudine eius participationem adipiſcendo.

Primo modo diuina natura coniuncta eſt humanitati Chriſti, quæ vt dicit Hugo in tractatu de ſcientia animæ Chriſti, non ſorte participationis ex illa viguit, ſed priuilegio vnitatis totam poſſedit, in qua, vt ait Apoſtolus, habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. vt Chriſtus in ſe habere intelligatur per gratiam totum, quod Deus eſt per naturam, & idem illic gratia, quod hic natura. Et longè aliud eſt idem habere & idem eſſe, quia habere pertineret ad gratiã, eſſe pertinet ad naturam, & plenitudo in verbo ei vnita eſt ex tempore per gratiam, quæ in Deo ex æternitate fuit per naturam.

Secundo modo eſt diuina natura coniuncta humanæ naturæ cuiuſcunque ſancti, quia vt ait Hugo, vbi iam ſupra, ſine diminutione ſui ab omnibus participatur, & cum idem ſit in omnibus, non tamen ab omnibus eodem modo participatur, ſed omnes qui ſecundum conditionem ſuam, aut donum gratiæ largitoris minus, aut magis, huius eiuſdem cõmunionis, ac participationis capaces ſunt, de plenitudine eius non plenitudinem, ſed gratiæ participationem accipiunt. Propter iſtam ſecundam coniunctionem adorandæ ſunt aliquæ puræ creaturæ adoratione, quæ dicitur dulia. Propter primam autem coniunctionem adoranda eſt ſola humanitas Chriſti inquantum eſt vnita diuinitati, & quæcunque pertinent ad ipſam, vt anima & corpus, quo ad materiam, & formam materialem, & hoc tàm pro ſtatu mortis, in quo erant corpus & anima ſeparata, quàm pro ſtatu vitę, in quo erãt coniuncta, quia in vtroque ſtatu Deitas ſemper ęqualiter fuit vnita ambobus, & omnia quęcunque in ipſo & circa ipſum conſiderantur eſſe vel fuiſſe, vt mors, paſſio, aſcenſio, figura, & qualitates, cęteraque huiuſmodi. Sed hoc modo humana natura Chriſti dupliciter eſt adoranda, & quæcunq; in ea ſunt.

Vno modò ratione perſonę, & hoc adoratione quæ vocatur latria, de qua dicit Auguſt. de verbis Domini ſermo. 59. Quid, ꝙ carnem eius, quam creaturam eſſe non negas, ſimul cum diuinitate adoras, atque non minus, quàm diuinitati deſeruis? Ego Dominicam carnem, immò perfectam in Chriſto humanitatem propterea adoro, ꝙ à diuinitate ſuſcepta eſt, atq; vnita diuinitati.ſ.in vnitate perſonæ.

Alio modo ratione naturæ diuinitati vnitæ & hoc adoratione, quæ vocatur hiperdulia, hoc eſt adoratione, quæ ſuperior eſt adoratione, quæ eſt ſimplex dulia, licet inferiore, quàm ſit latria.

Si verò conſideretur humanitas Chriſti ſecundum ſe, vt coniuncta diuinitati per donum gratiæ creatæ, ſi tamen tale quid ponatur eſſe in ipſo, quantuncũque excedat dona gratię aliorum ſanctorum, quo ad hoc non plenitudine diuinitatem ſibi haberet coniunctam, ſed excellentiſſima participatione, & eſſet adoranda adoratione duliæ ſimplicis, non latriæ, aut hiperduliæ. dicente Auguſt. ibidem. Si hominem ſeparaueris à Deo, illi ego nũquàm ſeruio, ſcilicet latria, aut hiperdulia. & ponit exemplum ſubdens. Velut ſiquis veſtem aut purpuram, aut diadema regale iacens inueniat, nunquid eam conabitur adorare? quaſi dicat non, ſcilicet adoratione illa, qua res adoratur. Vnde ſubdit. Cum ea verò rex fuerit indutus, periculum mortis incurrit, ſi ſimul adorare cum rege quis contempſerit. ita & in Chriſto Domino, &c. Adoratione autem ſimplicis duliæ, non propter aliud, ſed propter ſe ſancti viui adorandi ſunt, & omnia eorum accidentia, quæ conſiderantur circa ipſos, & etiam animæ eorum ſeparatæ, quia cum eis manet vnio diuinitatis per donum gratiæ ſicut fuit cum viuis ex corpore & anima conſtitutis. Per donum enim gratiæ corpus non vnitur Deo, niſi per animam in qua eſt ipſum donum. Vnde ſi corpus ſancti alicuius ad ſeparationem animæ maneret ſecundum formã corporalem idem in mortuo, quod fuit in viuo per miraculum, ſicut manſit in Chriſto, vel per naturam in omnibus hominibus, ſecundum aliquos non eſſet adorandum, niſi ex habilitatione, & ordine quem habet ad ſuam animam.

Materia verò corporis alicuius ſancti alterius à Chriſto, quæ nunc manet ſub ſubſtantiali forma, vt patet ex dictis in præcedenti quæſtione, vno modo eſt adoranda per ſe, alio verò modo non, ſed ſolùm per accidens, vt iam dicetur. Per accidens autem aliquid eſt adorãdum eadem adoratione, qua adoratur ſuum adorandum per ſe, ad quod reducitur propter ordinem aliquem quem habet ad id quod eſt adorandum per ſe. Iſta autem adoratio habet fieri ſex modis, ſcilicet ſignificatione, imitatione, continentia, contrectatione, deſcenſione, connaturalitate propter ordinationem ad per ſe adorandum. Primo modo ſunt adorãda elementa ſenſibilia in ſacramentis,

quia ſunt ſigna indicatiua, ſiue ſignificatiua gratiæ, per quam ſancti coniunguntur Deo, & per hoc ſunt per accidens adoranda ſimplici dulia, & ſimiliter verba Euangeliorum & ſacræ ſcripturæ legis diuinæ, quia ſunt ſigna eorum, quæ circa Chriſtum, & Deum ſunt adoranda per ſe. Et inquantum reducuntur ad ea, quæ ſunt adoranda circa Chriſtum dulia, uel hiperdulia, ſimiliter eiſdem modis ſunt adoranda, inquantum uerò reducuntur ad adoranda circa Deum latria, eodem modo ſunt adoranda. Semper enim adorandum per accidens eadem adoratione adoratur, cũ adorando per ſe ad quod reducitur, ſiue immediatè, ſiue mediatè propter ordinem ad per ſe adorandum.

Secundo modo ſunt adorandæ imagines illorum, quæ ſunt adoranda, ſiue per ſe, ſiue per accidens, non ſecundum ꝙ ſunt res quædam ſecundũ ſe, quemadmodum adorabant imagines idolatræ, æſtimantes, ꝙ diuinæ virtutes eſſent eis in ſua formatione artificiali inditæ virtute ſtellarum, vt dicit Hermes Trimegiſtus in lib. ſuo de idolo, ſed ſecundum ꝙ ſunt imagines, & ad aliud, & hoc ſiue fuerit imago naturalis, ſiue artificialis, ſiue realis, ſiue figuralis. dicente Damaſc. lib. 4 cap. 7. Cuius gratia nos adinuicem adoramus, niſi ꝙ ſecundum imaginem Dei facti ſumus, imaginis honor ad prototypum ideſt exemplar peruenit. cuius gratia Moſaicus populus tabernaculum adorauit typum ſiue imaginem ferens cœleſtium. Sed tales imagines adorandæ ſunt dulia vel hiperdulia, ſicut & ſua imaginata, nulla autem earum latria, quia Deo nulla poteſt fieri imago. dicente Damaſceno ibidem. Inuiſibilis incorporei, & incircumſcriptibilis & infigurabilis Dei quis poteſt facere imaginem? Hinc in veteri teſtamento nõ erat imaginum vſus, nec etiam in lege naturæ, dicente Statio Thebaidos libro duodecimo. Nulla auri effigies nulla commiſſa metalla. Forma Dei mentes habitare, & pectora gaudet. Quia verò Deus ſecundum veritatem factus eſt homo, ſculpta ad memoriam & noſtram doctrinam adoramus, non materiam, ſed imaginatum, quemadmodum, neque Euangelij, vel crucis materiam adoramus, ſed figuratum. Propter ordinem autẽ ad per ſe adorandum. Tertio modo adorari potuit latria columba, in qua apparuit ſpiritus Sanctus. Sicut Abraham Gen. 18. imagines trium virorum adorauit latria in figuram Trinitatis diuinarum perſonarum, quæ apparuit in illis. Quod ſi in illis tres Angelos adorauit, tunc adorauit in illis ſpeciebus adoratione duliæ, ſicut etiam ſpecies ſacramenti altaris continentes verum corpus Chriſti adoramus adoratione hiperduliæ. Propter ordinem ad per ſe adorandum. Quarto modo adoramus veſtes ſanctorũ & capillos, qui non reſtituentur in reſurrectione, & cætera huiuſmodi adoratione duliæ, veſtes verò Chriſti, & ſepulchrum & loca in quibus ſedit, aut requieuit, & cætera huiuſmodi, & crucem eius veram adoratione hiperduliæ. Sed & cruces, quæ ſunt imagines illius crucis, ſimiliter adoramus adoratione hiperduliæ, quia in ordine ad Chriſti humanitatem. Sed crucem veram adoramus ſecundum iſtum quartum modum: cruces verò alias adoramus ſecundum prędictum modum mediante vera cruce.

Iſto quarto modo præcipuè adoranda eſt hiperdulia beata virgo inquantum Chriſtum præ cęteris contrectauit baiulando in vtero, pannis inuoluendo, vberibus lactando; & cętera huiuſmodi. quæ ſecundum ſe adoranda eſt dulia, & etiam fortè latria inquãtum eſt mater non ſolùm hominis, ſed etiam Dei, licèt ſecundum aſſumptam humanitatem, & valde per accidens. Propter quintum ordinem ad per ſe adorandum adoramus adoratione duliæ corpora ſanctorum mortua aliorum à Chriſto, in quibus ſupra diximus nouam formam inductam fuiſſe ad ſeparationem animæ, & iſte modus pertinet ad propoſitam quæſtionem. Dictum eſt enim ſupra. quàmuis enim corpus ſancti viuum & mortuum non ſit idem ſecundum formam, & ſuppoſitum, corpus tamen mortuum dicitur eſſe eius cuius erat viuum, quia tale corpus mortuum non poteſt fieri per generationem, niſi deſcẽdendo de tali corpore viuo per eius corruptionem.

Ad cuius intellectum ſciendum eſt, ꝙ ſicut in ordine generationis non ſemper quodlibet habet generari ex quolibet, qualis eſt generatio elementorum ex elementis & mixtis, nec quodlibet eſt in potentia propinqua ad quodlibet, ſed quandoque ad determinatum aliquid non habet determinari, niſi ex determinato, nec eſt aliud, quàm illud in potentia propinqua & per ſe ad ipſum. Non enim idolum habet immediatè fieri ex terra, nec terra eſt in potentia propinqua ad ipſum, ſed ad cuprũ, & cuprum ad idolum: Similiter non ex quolibet mixto habet generari ſanguis immediatè, quia nõ eſt lapide, aut melle, ſcilicet ſolùm ex congruo nutrimento, nec ex quolibet habet generari chimus immediatè, ſed ſolùm ex ſanguine, nec ſperma ex quolibet, ſed ſolùm ex chimo, neque embryo ex quolibet, ſed ſolùm ex ſpermate, neque homo ex quolibet, ſed ſolùm ex embryone hominis. Sic & in ordine corruptionis non ſemper quodcunque habet corrumpi naturaliter, & per ſe in quodlibet generandum ex eius materia, qualiter corrumpuntur inter ſe elementa, ſed quandoque non habet corrumpi determinatum niſi in determinatum, quia vice verſa determinatè habet generari ex illo, vt ex eo quod eſt in potentia propinqua, & per ſe ad illud. Non enim vinum natum eſt corrumpi per ſe ordine naturæ, niſi in acetum, neq; acetum vinoſum generari, niſi ex vino. Conſimiliter corpus mortuum hominis determinatum ſecundum formam non eſt per ſe ordine naturę natum generari, niſi ex corpore hominis viui, neq; naturaliter corpus hõis viui natũ eſt corrumpi, niſi in corpus homi-

hominis mortuum,& hoc corpus viuum non niſi in hoc corpus mortuum. Et vlterius hoc corpus mortuum ſi reſoluitur naturaliter in cineres, ſiue pulueres, non niſi mediantibus alijs generatis ex ipſo determinatis reſoluit in illos. In quibus ſemper determinatum habet corrumpi in determinatum,& generari ex determinato, vſque ad reſolutionem in pulueres. Ita etiam ꝙ determinatum corpus habet reſolui in determinatos pulueres,& non in alios, & determinati pulueres habent relinqui ex corpore determinato,& non ex alio: puta Petri corpus mortuum ſiue mediatè,ſiue immediatè non habet reſolui niſi in pulueres Petri, nec pulueres Petri habēt relinqui niſi ex corpore mortuo Petri. Et quæ ſic ſe habent per ordinem eo, ꝙ vnum eorum eſt ſemper in potentia proxima,& determinata,vt per ſe alterum determinatum,& nō aliud habet generari ex illo,neq; illud in aliud corrumpi,formæ omnium talium vicinæ ſibi ſunt & propinquæ,non dico ordine dignitatis,ſed ordine generationis & corruptionis, vt propter hoc inter ſe multum habent de ſymbolo, & modica tranſmutatione facilis fit tranſitus ab vno in alterum,& propter permanentiam multorum in quibus habent ſymbolum, non apparet ſenſui, quin illud quod eſt in mortuo ſiue corrupto, fuit in viuo, vt habitum eſt in quæſtione præcedenti. Et propter talem ordinem eſſentialem deſcenſionis dicitur corpus mortuum eſſe eius cuius erat viuū, licèt non ſit idem corpus in forma, vt habitum eſt ſupra. Et ſic non propter aliquam identitatē ſubſtantialis formę,quæ nulla eſt in vtriſque,ſicut nec propter identitatem,quæ manet ſecundum ſubſtātiam eadem in vtriſque,aut propter habitudinem materiæ ad animam ſeparatam, aut animæ ad ipſam, eſt corpus mortuum adorandum, ſed ſolùm propter ordinem naturalis deſcēſionis ad viuum. Et ſimiliter quæcunque intermedia ſunt,in quibus per ordinem fit corruptio,vſq; ad vltimatam reſolutionē in pulueres, & ſimiliter ipſi pulueres propter eādem rationem ſunt adorandi. Si enim propter materię idētitatem corpus mortuum vel puluis eius eſſet adorandus, vel propter dimenſiones interminatas manentes eædem, aut habitudinem animæ ad illam materiam, aut è conuerſo, eadem ratione vermis generatus ex materia corporis mortui alicuius ſancti eſſet adorādus,quia eadem materia & dimenſiones, & habitudo animæ ad materiam ſunt in materia ſub forma vermis, & ſub forma cadaueris, qui tamen nullo modo eſt adorandus, eo ꝙ non ſecundum rectum ordinem, & per ſe curſum naturæ deſcendit vermis de corpore viui corrupto, vt ideò poſſit corpus vermis dici corpus eius cuius erat viuum,ſicut dicitur cadauer eius, aut puluis eius,ſed quæcunque fiunt per putrefactionem, eo ꝙ putredo non per ſe,& ex ſola eſt per ſe in propinqua potentia, vt vermis generetur ex ea, ſed ſolùm per aliquod accidens, quo calor naturalis diſgregans fit innaturalis, & facit conſtare diſgregata, vt dicitur in 4. Meteorol. idcircò generantur caſualiter, & per accidens aliqd ſuperueniens, per quod corpus viuum exit ordinem eſſentialem deſcendendi per mortem, & reſolutionem in pulueres. Vnde & quia ex puluere nō eſt natum per naturam aliquid determinatum generari,ſed indifferenter reſoluitur in vnum elementum,& in aliud, aut in corpus per generationem mixti indeterminati ex eo, ideò poſtquàm ex puluere generatur aliquod mixtum,aut ipſe reſolutus eſt in vnum elementum, aut in plura,iam nō amplius propter materiæ identitatem aliquo modo illud elementum vel mixtum eſt adorandum, nec eſt de reliquijs ſancti. Vnde ſolùm illa, quæ per dictam ordinatam deſcendentiam ſunt Petri, cum adorantur & honorantur,adoratur & honoratur Petrus,quia illa ſunt ueræ reliquiæ Petri, & tantò magis & deuotius adorandæ, quantò corpus uiuum magis,& deuotius eſt adorādum, ſicut & crux Chriſti deuotius eſt adoranda, quàm crux Petri,& alia adoratione ſecūdum ſpeciem, quemadmodum Chriſtus uiuus deuotius eſt adorandus quàm Petrus uiuus, & alia adoratione ſecundum ſpeciem. Tantò etiam deuotius tales reliquię ſunt adorandæ, quantò in ſymbolicis diſpoſitionibus magis conueniunt cum illo à quo deſcenderunt. Quòd autem ex tali ordine ad corpora uiua, quæ dimiſerunt, & quæ illi quorum ſunt dicto modo per reſurrectionem reſumpturi ſunt, adorantur, & uirtutem habent conferre adorantibus, ſatis exprimit Damaſc. cum dicit libro quarto cap. ſexto. Dominator Chriſtus præbuit ſanctorum ſuorum reliquias multiformia beneficia erogantes, unguētum boni odoris ex ſe tribuentes. & infra. Sed hi non ſunt mortui,qui in ſpe reſurrectionis dormierunt. Et quia eodem modo tali adoratione adorādi ſunt pulueres Petri & corpus mortuum eius, quod in illos pulueres determinatos eſt reſolutū, in quibus pulueribus manifeſtum eſt non oportere ſecundum apparentiam ſenſus ponere aliquam formam, quæ prius erat in eius corpore uiuo, ut adorentur, quare neque in corpore Petri mortuo non reſoluto in pulueres. Propter ſextum ordinem ad per ſe adorandum adoranda eſt materia, quæ percipi poteſt fuiſſe in corpore uiuo alicuius ſancti ſub quacunque forma inueniatur, etſi compoſitum in quo non eſt non ſit adorandum, ut dictum eſt de uerme. Materiam enim ſub forma uermis poteſt dupliciter conſiderari.

Vno modo in ordine ad formam uermis,ad quā habet habitudinem ſecundum actum, & eſt actu terminata ſub illa.

Alio modo in ordine,ad formam ſancti ſub qua fuit in uiuo,ad quam habet habitudinem in habitu,ut ſub illa ſit aliquando.

Si primo modo,dico ꝙ non eſt adoranda ſicut nec vermis ipſe. Sed iſto modo conſiderando materiam Petri ſub forma cadaueris Petri,ipſa eſt adoranda ſicut & ipſum cadauer. Si ſecundo modo,

ſic dico, ꝙ materia illa, ſiue fuerit ſub forma cadaueris, ſiue vermis, ſiue quacunque alia, adoranda eſt propter ordinem connaturalitatis ad ſeipſum, vt eſt ſub forma in viuo, in eo.ſ. ꝙ vna eſt & eadem naturaliter, & etiam propter ordinem, quem habet ad animam ſuam aliqñ reſumendã. Et qñ materia illa non eſt adoranda, vt eſt ſub forma aliqua, puta vermis, tunc ipſa mente ſola eſt veneranda, ſiue adoranda, non tñ corporaliter, vt genuflexione, ne videatur vermis ipſe adorari.

Per hæc patet ſolutio ad argumentum primũ, ꝙ corpus ſancti mortuum nõ eſt adorandum, quia nihil manet in eo quod fuit in viuo, propter quod debeat adorari. Dicendum ſecundum iam dicta, ꝙ corpus mortuum non adoratur propter remanens in eo de viuo ſecundum formam, ſed quia per naturalem, & per ſe corruptionem viui naturali ordine deſcendit de eo, vt reliquium eius. Vnde licèt in corpore mortuo maneat figura corporis viui, modicum ſecundum terminationem variata non propter hoc ſecundum veritatem licèt ſecundum ſenſus apparentiam potius eſt reliquium corporis viui, nec ideò potius adorandum q̃ pulueres, in quos ordine naturali corpus illud eſt reſolutum, licèt maiori deuotione propter maius ſymbolum, vt dictum eſt. Vnde vt intellexi, nuper in Anglia quidam religioſi dicentes in ſcholis, ꝙ corpus ſancti mortuum, & viuum non eſt idem, niſi ſecundum quid, quia non ſecundum aliquam formam ſubſtantialem, ſed ſolùmmodo ſecundum materiam, & quædam accidentia ſymbola, multum delinquunt prouocantes populum ad illudendum in eos, quaſi dicant, ꝙ caput ſancti Thomę, aut alicuius alterius ſancti mortuum non eſſet verè caput illius, neque ſimpliciter, ſed tñ ſecundum quid, & ꝙ idcircò non eſſet adorandum, vt caput illius. Immò q̃q̃ caput illud mortuum non ſit idem quod prius viuum, niſi ſecundum materiam, propter quod tamen vt dictum eſt non eſt adorandum, non autem ſecundum aliquam formã ſubſtantialem, & ideò non niſi ſecundum quid eſt idem mortuum quod fuit prius viuum, quemadmodum oculus in capite mortuo non eſt idem ſecundum formam cũ oculo prius viuo, quia forma viui oculi erat viſus, q̃ fuiſſet eius anima, ſi oculus viuus fuiſſet animal, de quo manifeſtum eſt, ꝙ non eſt forma oculi mortui, & ideò non ſunt iidem oculi niſi ſecundũ quid, verè tamẽ & ſimpliciter dicitur ꝙ illud caput mortuum eſt eius cuius fuit viuũ, licèt aliter, & aliter, quia viuũ fuit eius, vt pars ſua integralis organica, mortuum aũt eſt eius, vt reliquium ſiue reſiduum eius, remanens in eadem materia per naturalẽ deſcenſionem ordine per ſe & eſſentiali de ipſo capite eius viuo, & propter hoc verè adorandum eſt tanq̃ reliquium ſancti, licèt non tanq̃ pars eius organica. Magis tamen & maiori deuotione eſſet adorandum tale reliquium ſi maneret idem in aliqua forma ſubſtantiali, quemadmodũ manſit corpus Chriſti mortuum idem cum viuo, q̃ quando non manet idem in ſubſtantiali forma, tñ ꝙ hæc patent ex iam ſupra declaratis. Quod ſi fortè aliquis vellet damnare opinionem dicentem, ꝙ non eſt eadem forma ſubſtantialis ſecũdum numerum manens in mortuo, quæ prius fuit in viuo, eo ꝙ aliter non eſſet adorandum, non eſſet conſulta damnatio, & retractanda potius, quàm tenenda.

Argumenta duo alia concedenda ſunt, vt patet ex dictis.

Com-

Comment. in Quæſtionem Sextam, quæ eſt,

Vtrum corpus Petri mortuum ſit aliqua adoratione adorandum.

IN titulo videndum eſſet quid ſit adoratio, &, quotuplex, ſed quoniam id ab Auctore in quæſtione ipſa declaratur, id dimittimus.

Not. autem, ꝙ plus facit Auctor, quàm videatur promittere in titulo, quippè de omnibus adorandis loquitur, vt videre erit.

In corpore diuiſione, &, ſubdiuiſione præhabita, tribus concluſionibus ſatisfacit quæſito particulari, cum etiam vniuerſali, quod fieri poteſt, tertia tamen multiplicatur, vt ſint nouem, vel ſaltem octo, quæ omnia pro faciliori intelligentia ad hanc formam redegimus.

Adoratio

- *Per ſe, qua adoratur aliquid, vel*
  - *Tanquàm finis principalis in quo completur adorantis tota ſpes, atque fiducia.*
    - *Prima concluſio* — Solus Deus adoratur adoratione latriæ.
  - *Tanquàm aliquid fini illi coniunctum, cuius adminiculo adorans coniungitur illi fini, vt in eo ſpes, atque fiducia compleatur.*
    - *Secunda concluſio* — Chriſtus vt homo cæteriquè Sancti ſunt adorandi.
- *Per accidens*
  - *Tertia concluſio,* — Corpora Sanctorum adoranda, & plura inanimata quatenus reducuntur ad adoranda per ſe, quæ adorantur, vel
    - *Significatione.* — *Quarta concluſio.* Elementa ſenſibilia in ſacramentis. verba ſcripturæ, &c.
    - *Imitatione.* — *Quinta concl.* Imagines illorum, quæ ſunt adoranda.
    - *Continentia.* — *Sexta concl.* Columba quæ apparuit Abraham, & tres viri, ſpecies, ſacramẽ. Euchariſtię.
    - *Contrectatione,* — *Septima concluſio.* Veſtes ſanctorum, capilli, cruces, Virgo Maria.
    - *Deſcenſione,* — *Octaua concl.* Corpora ſanctorum mortua.
    - *Connaturalitate,* — *Nona concluſio.* Materia quæ percipi poteſt fuiſſe ſanctorum.

Quo ad primam concluſionem notato, ꝙ reducitur etiam ad ipſam Chriſtus, vt tamen aliquid eius pertineat ad ſecundam concluſionem. Ideò nota. ꝙ poſſumus conſiderare Chriſtum, vel vt perſona eſt, vel vt natura humana diuinitati cõiuncta. Si primum eadem prorſus adoratione adorãdus eſt, qua & Deus. ſ. latria, quę eſt cultus ſoli Deo debitus propter ſe, nõ propter aliud. Si ſecundum; tunc humanitatem diuinitati coniunctam poſſumus intelligere, vel per vnionem hipoſtaticam, vel per vnionem gratiæ ſeorſum. Si primum. adorandus eſt Chriſtus adoratione hyperduliæ, quæ eſt cultus excellentioribus creaturis debitus in ordine ad Deum. Si ſecundum, tunc adorandus ſicut &, cæteri ſancti adoratione duliæ, ſecundum quam adorationem, & ſuperiorem reducitur ad ſecundam concluſionem.

Not. autem plura nomina, quibus cultus ſoli Deo debitus nominatur in litera.

Quo ad ſecundam concluſionem, not. ꝙ intelligimus Sanctos pro ut ſunt in cœlo, ad quos reducũtur, & Angeli ſancti, quorum caput Chriſtus eſt, ſubſequitur beata Virgo. Vbi Chriſtus quomodo adorandus eſt, viſum eſt. Vbi not. ꝙ hoc eſt proueniens ex imaginatione diſtinguente, non ꝙ de facto facienda ſit huiuſmodi diſtinctio in Chriſto, qui vnica de facto eſt adorandus adoratione latriæ. Sed vtique ponitur quaſi de poſſibili pluribus adorari adorationibus, dato videlicet per poſſibile, quod diſtinctio illa fieri poſſet, vt ſeorſum acciperetur quodlib. illorum. Quo fit, vt non ſit diſcordia inter Auctorem, &, D. Thomam 3.p. q.25. art. primo. Quia D. Thomas loquitur de facto, Auctor verò dato per poſſibili, illo, &c.

Beata Virgo Maria autem adoranda eſt hiperdulia, cæteri verò Angeli, atque Sancti adoratione duliæ. Et quidem idipſum dicit D. Thomas art. 5. vbi ſupra.

Quo verò ad cæteras concluſiones, notato, ꝙ cætera poſt Deum, & Sanctos eius adoranda ſunt per accidens, nempè quia accidit illis talia eſſe illa particularia, quæ haberent ordinem ad adoranda per ſe. Et prima quidem concluſio continet elementa ſacramentorum, &, ſacræ ſcripturæ verba; quæ ideò adoranda ſunt adoratione duliæ, quia reducuntur, &, ordinem habent ad id quod ſignificant, &, Auctorem, qui eſt Chriſtus, & Deus. Quippè Auctor ſacramentorum Chriſtus, ſcripturæ ſacræ Deus.

Et not. ꝙ etiam adoratione latriæ, &; hiperduliæ hæc adoranda ſunt, reſpiciendo ad id, quod ſignificant. Vt ſi ſignificatum eſt adorandum adoratione latriæ, profectò &, ſignificans eadem adoratione eſt adorandum, &, ſic de alijs, tametſi id ſit per accidens.

Quo ad ſecundam concluſionem, quæ eſt de imaginibus, ipſæ tùm dulia, cùm etiam hiperdulia adorandæ ſunt. Dulia quidem, quæ ſignant eos, qui taliter adorandi ſunt. Hiperdulia verò, quatenus ſignant adorandos tali adoratione. Vt imago Chriſti, ac B. Virginis adoranda eſt hiperdulia, dulia vero cœteræ imagines ſanctorum. Quatenus ſanctorum ſunt, non quatenus res quædam. Nulla autem imago adoratur latria, quippè nulla ſit, quæ poſſit repræſentare Deum ipſum, qui ſolus latriæ cultu eſt adorandus.

Quo ad tertiam concluſionem patet, habet. n. aliqualiter ſymbolum cum ſecunda de imaginibus. Ideò. n. hæc adorãda, quia continent quod adorandum eſt, illæ verò ſignant, vel imitantur ſicut & priora primæ concluſionis ſignificant.

Quo ad quartam, not. ꝙ etſi ponatur, quod beata Virgo Maria ſit adoranda ſecundum hunc modum, non eſt tamen, ꝙ per accidens abſolutè ſit adoranda, quia etiam per ſe ſecundo modo eſt adoranda. Per accidens verò, quatenus contre-

ctauit

ctauit dominum manibus ſuis, & quidem eadem adoratione, qua adoratur per ſe, ſcilicet hiperdulia: ſimiliter omnia
alia, quæ contrectarunt, vel dominum, vel Sanctos, adoranda ſunt, ſicut adoranda ſunt contrectata.
Quo vero ad quintam concluſionem nota, ꝙ eſt præcipue reſponſiua quæſito. Et intelligitur, ꝙ corpora mortuorum San-
ctorum adorantur per accidens, quatenus .ſ. fuerunt illorum, qui adorandi ſunt, & quidem eadem adoratione, qua ipſi
per ſe Sancti ſunt adorandi. Quomodo autem ſint corpora illa etiam in pulueres reſoluta aliquid ipſorum Sanctorum, pa
tet ex eo, quod Auctor dicit, ꝙ naturaliter deſcendunt ex illo corpore, & quidem non niſi quia deſcendunt, quippè
non per dimenſiones interminatas, non per formam ſubſtantialem mixti, nec per animam, ſed quia reſolutio terminat in
id, quod non eſt aliquid noui creati, ſed quod remanet de illo corpore, vt poſſint rectè dici reliquiæ, ex quo patet &
ſexta concluſio: cum enim corpus fuerit in puluerem redactum, illæ pulueres ſunt adorandæ tum ratione deſcenſionis,
vt dictum eſt, tum ratione contiuitatis, qua pulueres illi ſunt materia illius corporis, vt tamen adnotandum ſit,
ꝙ tanquàm materia talis corporis eſt adoranda, non in ordine ad aliud. Cætera nota videntur.
Not. autem, ꝙ qui amatores fuere mendacij, omnia hæc impugnare viſi ſunt, præter primam concluſionem, quam nemo in-
fringere auſus eſt eorum qui Deum eſſe confeſſi ſunt. Inter eos autem, qui cætera negarunt, fuerunt vigilantius, vt Dete-
ſtatur Hieronymus in libro, quem contra ipſum ſcripſit, & refertur à D. Tho. 3. par. q. 25. art. 6. & alij pariter, qui his
temporibus noti ſunt. Negare igitur voluit prorſus vigilantius Sanctorum reliquias adorandas eſſe, ſed poſt ipſum pro-
res omninò inſurrexerunt, quorum quidam noluerunt crucem Domini adorandam, vt Claud & Vvitcleff. Nonnulli non
imagines, vt cum Luthero Felix, atque Seuerus. Alij non reliquias Sanctorum, vt cum Vvitcleff, Vlſ. Eraſm. Moderni hæ
retici, qui omnes conſequenter tollunt cætera omnia, vnde nullam volunt adorationem faciendam, niſi Deo, quem ta-
men nec adorant niſi blaſphemijs, & peſſimis operibus, contra eos autem omnes vniuerſalis in primis Eccleſia eſt, & San-
ctorum auctoritates, & Conciliorum. De cruce enim cantatur. Tuam crucem adoramus, &c. Sed quidem nouiſſime poſt
omnes determinationes ſuperiorum, factum eſt Concilium Tridentinum. Seſs. 25. In ſecunda parte decreti de purgatorio.
Et quidem ſuis captioſis argumentationibus non deſunt, qui reſpondeant diligentiſſimè, inter quos eſt Ioannes Echius in
Enchiridion, & P. Prelaron. & alij, ita vt rem copioſè ab alijs actam nolimus tractare.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum ponens eſſentiam creaturæ eſſe idem cum ſuo eſſe poteſt ſaluare creationem.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad non ſacra, vbi proponebantur quędã pertinentia ad omnes creaturas generaliter, & quædam pertinentia ad hominem ſpecialiter. De primo autem horum proponebantur tria, quorũ primum erat de identitate eſſentiæ, & eſſe ſimpliciter. Vtrum .ſ. ponens eſſentiam creaturę eſſe idem re cum ſuo eſſe, poteſt ſaluare creationem. Secundum verò erat de identitate eſſe accidentis cum eſſe ſui ſubiecti. Vtrum .ſ. accidentis exiſtentis in ſubiecto ſit aliud eſſe exiſtentiæ, q̃ ſit eſſe exiſtentiæ ſui ſubiecti. Tertium autem erat de modo cauſandi eſſe accidẽtis à ſuo ſubiecto, Vtrum .ſ. ſubiectum per ſe poſſit eſſe cauſa ſufficiens ſui accidentis.

Arg. prim. primum. Circa primum arguitur, ꝙ ponens eſſentiam creaturæ eſſe idem re cum ſuo eſſe, non poteſt ſaluare creationem, primò ſic, ſicut ſe habet materia ad formam in generatione, ſic ſe habet eſſentia ad eſſe in creatione: ſicut enim materiæ acquiritur forma per generationem, ſic eſſentię acquiritur eſſe per creationem, ſed ponens materiam idẽ eſſe re cum ſua forma, non poteſt ſaluare generationẽ licèt alterationem, quia tunc per generationẽ non acquireretur formæ eſſe in materia, ſicut nec materiæ, qd eſt contra naturã generationis. ergo &c.

Secundum Secundo ſic, ponẽs eſſentiam idem cũ ſuo eſſe, ponit non poſſe intelligi eſſentiam ſub non eſſe, quia etſi aliqua ſint idem, & licèt vnum poſſit intelligi ſine altero cointellecto: non tamẽ poteſt intelligi ſub illius oppoſito. Verbi gratia: Si aĩal ſiue ſenſibile & rationale idem ſint in homine ſecundum rem, & poſſit animal, ſiue ſenſibile intelligi ſinę rationali cointellecto: non poteſt tamen intelligi ſub irrationali. Aliter enim oppoſita intelligerentur ſimul in eodem, quod eſt impoſſibile, ſed ponens, quòd eſſentia non poteſt intelligi ſub non eſſe, ponit, ꝙ non poteſt eſſe ſub nõ eſſe, quia ſic poteſt intelligi, ſicut poſt eſſe: talis autem nõn poteſt ſaluare creationem, quia non eſt creatio, niſi mutatio de non eſſe eſſentię in eius eſſe. ergo &c.

Tertium. Tertio ſic. In omni mutatione ſubiectum differt ab vtroque termino, ſicut materia differt à forma corrupta, & generata in mutatione, quæ eſt generatio; quare cum in creatione eſſentia ſit ſubiectum, & termini ſint non eſſe, & eſſe: oportet ergo, quòd ab vtroque differat: & ideò quòd cum neutro ſit idem, quare ſi ponatur cum altero, vt cum eſſe, idem. deficit creatio. ergo &c.

In oppoſit. Contra. Si eſſentia eſſet aliud ab eſſe, tunc eſſentiæ per creationem acquireretur eſſe, ſicut ſubiecto, quemadmodum materiæ acquiritur forma per generationem, vt ſubiecto, quare cum in omni trãſmutatione habente ſubiectum, id quod acquiritur per ipſam, de ſubiecto producitur, vt forma de materia per generationẽ: eſſe ergo in creatione produceretur de ipſo eſſe per creationem. Quòd ſi ſic, non igitur creatio eſſet de nihilo, ſed de aliquo, quod eſt contra naturam creationis. Ponens ergo eſſentiam nõ eſſe idem cum eſſe ſuo, non poteſt ſaluare creationem.

Opinio quorundam. Probatur primo. Dicunt aliqui, quòd ab inferioribus naturalib. & ſenſibilibus debemus manuduci ad ſuperiora ſupernaturalia, quæ ſolùm nunc à fine intelligibilia ſunt. In naturalibus autem eſt ita, quòd illud quod per ſeipſum ſolum eſt in potentia ad aliquid per ſe, non eſt ſecundum actum illud, neque participat illo: nihil enim habet eſſe ſecundum actũ aliquid

aliquid per illud, quo eſt in potentia illud, vt patet in materia & forma. Quare ſi ſecundum actū eſt illud, oportet, quòd illud per quod habet eſſe ſecundum actum illud, ſit aliud ſecundum rem ab illo per quod poteſt eſſe illud. Cum ergo eſſentia creaturæ per ſe ex eo, quòd eſt eſſentia creaturę ſit in potentia ad eſſe: per ſe ergo nō eſt habens eſſe, neque ex ſe ſecundum actum, ſed per aliquid qđ re eſt aliud ab illa, quare cum per eſſe formaliter habet eſſe: eſt ergo eſſe re aliquid aliud ab eſſentia creaturæ. Quod confirmant per hoc, ꝙ oppoſita circa genus ſunt differentiæ poſitiuę, quæ habēt aliquid commune ſecundum intellectum.

Secunda.

Oppoſita materiæ ſunt forma, quæ eſt poſitiua, & priuatio, quæ non eſt poſitiua, quæ idcirco non communicant communem materiam: ſunt tamen circa idem in actu poſitum. Oppoſita circa eſſentiam ſunt eſſe, quod eſt poſitiuum, & non eſſe, quod eſt negatiuum, quæ nec habent aliquid cōe, nec habent eſſe circa idem commune exiſtēs extra intellectum: & ideò plus diſtant ab eo, quod habent commune, q̄ oppoſita prædicta. Quare cùm actualitas generis differt à potētialitate eius, eo quòd eſt extra rationem illius, & actualitas materiæ, quæ eſt forma, à materia; ſic ꝙ re ſit alia ab illa: multo ergo fortius & actualitas eſſentiæ, quæ eſt eſse, differt ab eſsentia, ſic quòd ſit re aliud ab illa, ſuper quo fundatur tertia ratio propoſita ſupra.

Tertia.

Itē eſsentia de ſe non eſt neceſse eſse, quia tunc non poſset non eſſe, neque impoſſibile eſſe, quia tunc non poſſet eſſe: eſt ergo poſſibile eſſe, & non eſſe de ſe. Sed nihil exiſtit per hoc, ꝙ poſſibile eſt eſſe & non eſſe, eſſentia exiſtit per eſſe: ergo eſſentia per ſe, & ex ſe non eſt eſſe. Quod etiam confirmatur per Boetium, qui dicit de hebdom. Diuerſum eſt, quod eſt eſſe, & id quod eſt, quod neceſſariò intelligitur de eſſe creaturæ nō creatoris, quia conſequitur continuè.

Boetij dictum.

Ipſum verò eſt nondum eſt: at verò quod eſt, accepta forma eſſendi eſt, atque ſubſiſtit.

Item ibidem. In omni compoſito aliud eſt eſſe, aliud eſt ipſum, quod eſt. Vnde ſicut in naturalibus per tranſmutationem naturalem acquiritur forma: & ideò tranſmutatio naturalis in naturalibus fecit ſcire materiam differre ſecundum rem à forma, ſic cum in creatis per creationem in eſſentia creaturæ acquiritur eſſe: ideò & creatio neceſſariò facit ſcire eſſentiam creaturæ differre ſecundum rem ab eſſe. Sicut enim materia eſt in potentia ad formam, & ad eius priuationem ſecundum rem abſque intellectus conſideratione, quemadmodum genus, quod eſt idem cum vtraque differentiarum, eſt in potentia ad illas ſola conſideratione intellectus, ſic eſſentia ſecundum rē abſque conſideratione intellectus eſt in potentia ad eſſe & non eſſe. Vnde cum potentialitas generis de qua minus videtur, nō reducatur ad actum niſi per aliquid ei additum, quod eſt extra rationem generis .ſ. per differentiā, & ſimiliter materia non reducitur ad actum formæ, & priuationis, niſi per realiter differens ab ea: eodem ergo modo eſſentia non reducitur ad actum eſſentialem niſi per aliquid, quod eſt extra rationem eius, differens re ab ipſa, cuiuſmodi eſt eſſe eius: neceſſariò ergo re differt eſſentia ab eſſe. Sicut ergo, vt dicunt oportet dare aliquid realiter differens à materia ſi ſit generatio: ita oportet dare aliquid realiter differens ab eſsentia, ſi ſit creatio. Omnis enim mutatio habet ſuum potentiale, & ſuum actuale: ergo & creatio cum ſit vera mutatio. Vnde ſicut ponendo materiam eſſe idem cum forma ſubſtantiali, vt potentiale cum actuali, non poteſt aliquis ſaluare generationem, licèt poſſet ſaluare alterationem ponendo formam accidentalem eſſe aliud à ſuo ſubiecto, ſic ponens idem eſſentiam cum eſſe, cum non poteſt ſaluare potentiale differens ab actuali & ipſum actuale differens ab illo, nullo modo poteſt ſaluare creationem, ſecundū quod proceſſit prima ratio. Ex iſta etiā poſitione (vt dicunt) ſequuntur multa, quæ non poſſunt ſaluari in entibus. Quorum primum eſt, ꝙ eſſentia non poſſet intelligi non eſse, ſicut proceſſit ſecunda ratio ad principale.

Secundum verò eſt, ꝙ eſsentia creaturæ nō eſt quid diminutum, & incompletum, neque eſse eius, quia non eſt quid participans, aut participatum. Diminutio aūt non eſt niſi in participatione. Participare enim idem eſt, quod partem capere. Pars autem reſpectu totius imperfectum eſt, vel proximum ſecundum naturam. 5. Metaphyſicæ. Quòd autem non eſſet participatio patet, quia nō eſt participatio niſi in natura potentiali, aut actuali, ſecundum quod recipitur in potentiali, quare ſi tollis potentiale, & actuale receptum in potentiali, & participationem per hoc tollis. Potentiale autem, & actuale tollis ponendo eſſe idem eſſentiam creaturæ, & eſſe eius, quia nihil participat ſeipſo, nec ęſt potentiale reſpectu ſuiipſius, & ſic in creatura tollis omnem defectum: primò rei in ſe: ſecundò in comparatione, quia res prius defuit in ſe, quàm in comparatione.

Incompacmentia. Primum. Secundum

Tertium verò eſt, ꝙ non eſſet ens per accidens, quia prius res participat eſſe, q̄ alijs, quæ ſequuntur eſſe, & non eſt ens per accidens, niſi participādo illa, quæ ſunt poſt eſſe, dicente Boetio de hebdom. Omne quod eſt, participat eo, quod eſt eſſe, vt ſit: alio verò participat, vt aliquid ſit. Ac per hoc id, quod ęſt participat eſſe, vt ſit: eſt verò, vt participet alio Quolibet. Quartum eſt, ꝙ nō eſſet genus in creaturis, quia genus non eſt niſi quid potentiale reſpectu differentiarum. Si ergo non differunt potentiale & actuale, genus non eſt. Vnde in Deo, quia idem ſunt actuale, & potentiale, eſſentia & eſſe in ipſo non eſt ratio generis.

Tertium. Quartum.

Quintum eſt, ꝙ non eſſet diſtinctio prædicamē torum ſubſtantię ab accidētibus ſub analogia entis, quia tunc non eſſet idem eſſe, quod ſubſtātiæ conueniret

Quintum.

conueniret primo, & per ſe tãquàm illi, quod eſt primò ens, & accidenti tanquam illi, quod nõ eſt ens niſi quia entis: immò accidẽs haberet propriũ eſſe aliud ab eſſe ſubſtantiæ.

Reſolut. q. Hic oportet primò videre quomodo ſe habet eſse ad eſſentiam. Secũdò ex hoc principale quęſitum. Super identitate eſſe & eſſentiæ in creaturis, habita eſt quædam quæſtio determinata in noſtro primo Quolibet. vbi diximus, & adhuc dicemus, ꝙ eſſe creaturæ non eſt aliquid re abſoluta aliud ab ipſa eſſentia creaturæ additum ei, vt ſit in effectu: immò ipſa creatura eſſentia ſua, qua eſt id quod eſt, habet eſſe, non inquãtum eſt eſſentia ſecundùm ſe, & abſolutè conſiderata, ſed vt conſiderata eſt in ordine, & comparatione ad diuinam eſſentiam. Inquantum enim ipſa re ipſa abſq; omni abſoluto addito eſt ſimilitudo diuinæ eſſentiæ ſecundum rationẽ cauſæ formalis conuenit ei eſſe eſſentiæ. Inquantum autem ipſa in ſeipſa abſque omni abſoluto addito eſt effectus diuinæ eſſentię, vel immediatè, vel mediante agente naturali ſecũdum rationem efficientis, conuenit ei eſſe exiſtentiæ, vt ſic nec eſſe eſſentiæ, nec eſse exiſtentiæ ſup eſſentiam in ipſa eſsentia creaturæ addat ſuper eſſentiam creaturæ aliquid formale abſolutum, ſed ſolùmmodo reſpectum ad aliud. Quod tamen eſſe eſſentiæ non propriè dicitur addi eſſentiæ, quia non eſt eſſentia propriè niſi illo eſſe, ſed potius dicitur addi aliquo, quod eſt de propria ratione generis ſui, quod cum ratione eſſe conſtituit eſſentiam compoſitam ex eo, quod eſt, & eſſe, quod eſt ipſum, quo eſt, vt iam infra plus patebit.

Arg. aduerſar. q. primum. Sed arguit contra nos in hoc aduerſans nobis. Illud quod eſt efficiens potentiale eſſe ex ſe, nõ poteſt illud facere eſſe actu niſi ſeipsũ illi imprimat, vel aliud quod eſt actus eius, quo formaliter habet eſse: ſeipſum autem non imprimit, vt cõſtat: imprimit ergo aliud: impreſsum autem tale non poteſt eſse niſi abſolutum, quia relatio non poteſt eſſe niſi abſolutum, quia relatio non poteſt eſse p ſe terminus actionis. ergo &c.

Secundum Item ex eo, ꝙ aliquid habet reſpectũ ad aliud, non exiſtit, ſed eſt ad aliquid, quod præſupponit exiſtere, quia potentiale nõ exiſtit ſeipſo. ergo &c.

Tertium. Item materia eſt in reſpectu ad eſse extenſum, ſed non ſine alio ſibi adueniente, vt quantitate eſt actu extenſa: ergo ſimiliter eſsentia non ex ſolo reſpectu eſt actu ſub eſse ſine alio addito.

Reſponſio ad primũ. Dicendum, quòd aliquid ex ſe eſt potẽtiale eſſe dupliciter. Vno modo, vt ſolum per ſe ſubiectum tranſmutationis à non eſse in eſse, & non vt per ſe terminus. Alio modo vt terminus eius. Primo modo in naturalibus ſola materia eſt potẽtiale eſse. Secundo verò modo ſola forma educta de potentia materiæ, vel ipſum cõpoſitum ex materia & forma, eſt potentiale eſse. De potentiali eſse primo modo verum eſt, ꝙ efficiens, ſiue agens quodcunque non poteſt illud facere eſse in actu, niſi imprimẽdo ſe vt formã illi, vel aliquid aliud, quia illo modo non dicitur aliquid potentiale eſſe niſi reſpectu formæ, à qua ſumit actuale eſse. Et tali modo potentiale eſse benè poteſt eſse in actu exiſtentiæ, cum hoc quod eſt ſic potẽtiale eſſe, vt materia prima in naturalibus, quæ inquantum eſt ſubiectum tranſmutationis naturalis, non eſt potẽtiale ad eſſe ſimpliciter; ſed habet eſſe exiſtentiæ à Deo per creationem, vt terminus eius, quod quidem eſſe exiſtentiæ ſupponit in materia omne agens naturale. Sed tale potentiale eſſe nõ eſt eſſentia reſpectu eſse actualis exiſtentiæ, quia non poteſt exiſtere in actu ſine tali eſse, ſicut non poteſt aliquid eſſe ſimile ſine ſimilitudine.

Secundo autem modo falſum eſt. Illo enim modo dicitur aliquid eſſe potentiale eſſe non reſpectu alicuius formæ ſibi imprimendæ, reſpectu efficientis, vt eius actionem, quę eſt productio terminantis. Vnde forma ſubſtantialis per generationem eſt ſecundum actum ſub eſſe, quia eſt terminus actionis, quę eſt generatio, vnde habet eſſe nõ vt per formam ſibi impreſſam per tranſmutationem generationis, quia tunc ſimul eſſent duæ generationes, vna qua materia habet in ſe actũ, qui eſt forma: altera, qua forma habet in ſe actũ, qui eſt eſſe, neq; p creationẽ, qualiter ponit ille eſſentiam habere eſſe per actum creationis, quia tunc in omni generatione coincidet actio creationis. Sic ergo eſſentia per creationem eſt actu ſub eſſe, quia eſt terminus eius, non habendo eſſe, vt formam ſibi impreſſam & eductam de potentia eſſentiæ, qđ ſupponit ille in ſuo argumento, quia tunc eſſe non haberetur in ſua eſſentia per creationem, ſed per generationem, quia ſecundum Comment. 12. Metaph. quando forma educitur de potentia materiæ, tunc eſt generatio: ſi autem produceretur in materia non ex materia, eſſet creatio, ſicut patet de creatione gratię in anima, & non eſſet creatio, cum ipſa eſſentia creaturæ producitur in effectu, niſi quia ipſa eſſentia produceretur de nihilo. Nec poteſt dicere, ꝙ habet eſſe, vt per formam ſibi impreſſam per creationem, ſicut gratia imprimitur animæ, vt duo ſint ſimul creata. ſ. eſsẽtia & eſſe, quia cum ſecundum hoc eſſentia creatur vt ſubiectum, eſſe verò vt forma in ſubiecto, & forma in ſubiecto exiſtens neceſſariò præſupponit natura, vel duratione ſubiectũ: prius ergo natura eſſet eſſentia creata q̄ eſſe, etsi ſimul duratione, & ſic non eſſet verum, quòd prima rerũ creatarum eſt eſſe, quod tamen oportet ponere, vt infra declarabitur. Non ergo habendo eſſe, vt formam ſibi impreſſam eſſentia eſt actu ſub eſſe per creationem, ſed habendo eſſe in ſua eſſentia ex reſpectu ad creantem, inquantum eſt producens eã, & illa eſt effectus eius.

Ad ſecundum. Quòd arguit ſecundò, ꝙ ex reſpectu eſt res ad aliquid, non ꝙ exiſtat. Dicendum, ꝙ re vera exiſtere creaturę non eſt exiſtere ſimpliciter & abſolutè, ſed ſolius eſſe creatoris eſt tale, ſed eſſe creaturæ non eſt exiſtere niſi ſub quadam dependen-

tia ad

tia ad manutenentiam creatoris: & ita in quodam reſpectu quem creatura habet ad Deum, primò ex actu creationis: ſecundò ex actu conſeruationis, & eſt reſpectus idem: ſi idem re ſint actus creationis paſſiuæ, & conſeruationis, & ſic idem eſt creaturam exiſtere, & ad aliud exiſtere, & eodem ad aliud exiſtit, & exiſtit ſimpliciter: abſoluto enim tali reſpectu non exiſtit omninò.

Ad tertiũ. Ad tertium, quòd materia eſt in potentia ad extenſionem, ſed non ſine alio ei aduenientе, &c.

Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia materia non eſt in potentia ad extenſionem, niſi vt ſubiectum: & ideò non vadit ad actum extenſionis, niſi per aliud, quo vt eſſentialiter extenſo informatur. Eſſentia verò eſt in potentia ad eſſe, non vt ſubiectum vadens ad actum per alicuius informationem, ſed ſolùm vt terminus exiſtẽs in actu, per hoc, ꝙ terminat actum creationis, & eſt effectus creatoris, vt dictum eſt.

Dictũ Aduerſ. Quòd autem ſuper eſſentiã creaturæ nihil abſolutum reale informans ipſam apponit ipſum eſſe, probaui ſufficienter triplici medio in prædicta q.

Ratio prima. Quorum primum eſt, ꝙ veritas, bonitas, unitas nihil addunt ſuper eſſentiam rei abſolutam, quare nec entitas. Cui reſpondet ille dicendo, ꝙ vno modo dicitur ens, quod diuiditur in decem prædicamenta, quod eſt ens ab eſſe eſſentiæ, & hoc nihil addit ſuper eſſentiam rei, ſicut nec veritas, vnitas, aut bonitas.

Alio modo dicitur ens, quod exiſtit in rerum natura, & hoc eſt forma addita ipſi eſſentiæ rei: aliter enim creatura tantæ actualitatis eſſet, ꝙ ex ſe poſſet exiſtere, quod falſum eſt. Vnde licèt de ſe ſit ſufficientis actualitatis ad mouẽdum intellectum: non tamen de ſe eſt ſufficientis actualitatis ad exiſtendum ſecundum ſe extra intellectum. Sed aſſumptum in hac reſpõſione planè patet eſſe falſum. ſ. ꝙ eſſe, quo aliquid exiſtit in rerum natura, eſt forma abſoluta addita eſſentiæ. Aliter. n. ex ſe poſſet exiſtere ſua actualitate: quoniam dato, ꝙ non ſit forma ſuperaddita, ſed ſolus reſpectus fundatus in eſſentia rei, non vt eſt eſſentia rei abſolutè, ſed ſolùmmodò, vt eſt creatoris effectus, nunquàm tamen ex ſe eſt tantæ actualitatis, ꝙ ex ſe poſſit exiſtere in effectu, ſed hoc ſolùm habet à creatore inquantum eius effectus, quia ab hoc habet, quòd reſpectus ille fundatur in ipſa eſſentia, nequaquàm autem ex ſeipſa, quod tamen ſupponit illa reſponſio.

Secunda. Secunda ratio mea eſt, ꝙ ſi eſſentia non habet eſſe niſi per aliquid abſolutum additum ipſi eſſentiæ, cũ illud exiſtat in illa eſſentia, & non eſt creator: eſt ergo creatura, de ſe non habens exiſtere, nec ſecundum ſe, nec in alio. ergo ei eſſe aliud à ſe acquiritur per creationem, & eadem ratione illi eſſe aliud, & ſic in infinitum.

Argu. aduerſarij. Iuxta hoc arguit ille ad idem contrà ſe ſic. Sicut eſſentia eſt poſſibile eſſe & non eſſe, quia nõ eſt neceſſe eſſe, nec impoſſibile eſſe, ſic & illud eſſe. ergo non niſi per aliquid ſibi additum habet exiſtere, ſicut neque eſſentia, & ſic in infinitum. Et reſpondet dicens, quòd illud eſſe eſt poſſibile eſſe, cui acquiritur eſſe, ſed hoc eſt per accidẽs. ſ. quia non habet eſſe niſi in poſſibili eſſe. Veruntamen quantum eſt de ſe, ſemper eſt, quemadmodũ dicunt Philoſophi, quòd omnis forma quantum eſt de ſe eſt actus quidam, & neceſſe eſſe, ſed quod non eſt neceſſe eſſe, hoc eſt per accidens. ſ. quia recipitur in poſſibili eſſe, quod eſt materia: & ideò non vadit proceſſus in infinitũ, quia illud eſſe primum non recipit aliud eſſe à ſe, quia non recipit eſſe, niſi quia recipitur in alio, quod eo habet eſſe.

Reſponſio. Sed ſecundum dictum hoc apparet ſtatim falſitas periculoſior, ꝙ. ſ. formæ creaturarum ex ſe, & eſſe quo creatura formaliter exiſtit, non ſunt poſſibile eſſe, ſed neceſſe eſſe, niſi quia ſunt in poſſibili eſſe: cum tamen non ſit niſi vnicum neceſſe eſſe, cuiuſmodi eſt eſſe diuinum. Nec poteſt plurificari, vt probat Auicenn. & alibi in quæſtionibus ordinarijs declarauimus. Ex quo ſequitur, ꝙ omnis forma creaturæ, & eſſe eius quantum eſt de ſe ſit quædam diuina eſſentia & eſſe Dei, & quòd ſunt poſſibile eſſe, quia recipiuntur in poſſibili eſse. Quod quàm abſurdum ſit patet omnibus: abſurdum eſt ergo illud in quo fundatur dicta ſolutio. Quòd ſi fortè dicat, quòd illud ſolùmmodò dixit ſecundum opinionem Philoſophorum non ſic ſentiendo, tunc re vera non habet ex hoc dicto vnde ſoluat argumentũ, ſiue rationem loquens vt Chriſtianus, ſed manet inſoluta.

Tertia ratio. Tertia ratio eſt, quòd tale eſſe non poteſt eſſe accidens, nec ſubſtantia, materia, aut forma, aut compoſitum. Et reſpondet dicens, quòd licèt nõ ſit ſubſtantia recipiendo de ſe ſubſtantiæ prædicationem: eſt tamen de genere ſubſtantię, ſicut principium & forma, dans actualitatem eſſentiæ. ſicut forma dat actualitatem, & hoc ſuo modo, quemadmodum punctus eſt de genere quantitatis, licèt quantitas non prædicetur de ipſo. Quod non poteſt ſtare, quoniam non eſt vt forma ſubſtantialis de prædicamento ſubſtantiæ: tunc enim eſſentiæ rerum ſeipſis, & ſuo eſſe eſſentiæ non conſtituerẽt prædicamentum, ſed ſuo eſſe exiſtentiæ, nec eſſet aliquod prędicamentum niſi eſſentijs exiſtentibus in rerum natura, cuius contrarium vult Auicenn. & in quæſtionibus ordinarijs declarauimus, quòd etiam dicit Simplicius ſuper prædicamenta, idem in quæſtione de relatione in præcedẽti Quolibet. tetigimus. Item Algazel in logica ſua expreſsè dicit, quòd huiuſmodi eſſe exiſtentiæ accidens eſt entis, & Auicenn. vult quòd eſſentiæ rei accidit eſſe, quod non eſt, quod ipſa, vt quòd ſit vniuerſalis, vel particularis in anima, vel extra animam, & vniuerſaliter, quòd ſit & quòd non ſit, vt in quæſtionibus ordinarijs ſufficienter declarauimus. Auerr. etiam ſuper quintum Metaph. dicit, quòd iſtud eſſe eſt de prædicamento accidentis, & illud quod eſt eſſe eſſentiæ, eſt de prędicamẽto generis.

Quod

Quod & ipſe ſufficienter confeſſus eſt iam ſupra, cum dixit, quòd eſſe exiſtentiæ eſt forma addita ipſi eſſentiæ: non ſic autem eſſe eſſentiæ, & conſtat, quòd non ſubſtantialis, quia tunc nullo modo pertineret ad prædicamentum accidentis, ſed generis, quòd ſi eſt accidentalis non ſubſtantialis nullo modo eſt de genere ſubſtantiæ, ſicut principium, ſicut nec eſſe eſſentiæ, quod extra omne genus eſt: & ideò non cadit in compoſitione cum aliquo, quod eſt in genere, ad conſtituendum aliquod compoſitum, quod ſit in genere. Vnde ſuper illud Boetij de Trinita. cap. 3. Vnunquodque habet eſſe ſuum ex his, ex quibus eſt. i. ex partibus ſuis, dicit Comment. Eſſe nanque, & id, quod eo eſt, nullo prorſus conueniunt genere. Item ſuper illud de duabus naturis. Quæ eſt hominis, Deiq; coniunctio. Comment. Eſſe, & id, quod eſt, nec eiuſdem generis, nec eiuſdẽ rationis ſunt: & ideò ipſorum compoſitio eſſe non poteſt. Intelligo cõſtituendo aliquod totum, quod ſit in genere per ſe: tunc enim eſſe, aut formam generis, aut differentiæ diceret. Compoſitum enim in genere non eſt niſi ſpecies ſpecialiſſima, aut ſubalterna, conſtituta ex genere, & differentia: conſtituit tamẽ eſſe cum eo, quod eſt compoſitum, vt infra dicetur, quod non eſt aliquid in genere ratione totius, quia neque vt genus generaliſſimum, neque vt differentia, neque vt ſpecies ſpecialiſſima, aut ſubalterna, ſed ſolum ratione partis eius, quæ eſt ipſum quod eſt cuius eſt eſſe, non vt pars eius, ſed vt forma extra genus, quæ eſt quædam diuina participatio. Propter quod aliàs in quæſtione de prædicamentis diximus, quòd eſſe non eſt genus, ſicut & modò, quòd non eſt aliquid in genere, ſed ſolùm id cui conuenit eſſe.

Sic ergo ſentiendum eſt, ꝙ eſſe non ſit aliquid abſolutum additum eſſentiæ creaturæ, & inhærens ei per creationem, vt forma inhæret materiæ per generationem, & hoc non ſolum eſſe eſſentiæ, vt ille confitetur, ſed etiam eſſe exiſtentiæ, qd negare contendit. Nec tamen dicendum eſt, ꝙ ipſa eſſentia ex ſe ſola, & proprietate ſua ſit ipſum eſſe ſuum, & hoc ſecundum hunc modum, ſicut eſt idem eſſe & eſſentia: hoc enim ſoli diuinæ eſſentiæ conuenit, vt iam amplius dicetur, ſed ſolũ ex hoc, quòd eſt effectus Dei, & hoc quo ad eſſe exiſtentiæ: de eſſe autem eſſentiæ iam erit ſermo inferius. Vt ſecundum hoc eſſe exiſtentiæ non addat ſuper eſſentiam niſi reſpectum ad efficiẽtem: inquantum enim eſſentia, vt creata eſt, participat in effectu diuina ſimilitudine, vt à Deo transformata, ipſa in ſe eſſe exiſtentiæ participat, quod non poteſt dici eſſe ipſa, nec tamen aliud ab ipſa, niſi ſicut reſpectus ſimilitudinis fundatus in albedine non eſt ipſa albedo: nec tamen aliud re ab ipſa, ſed idem re, differens autem ſolo modo, ſecundum quod declarauimus in quæſtione de relatione, non quòd eſſe ſub ſuo nomine dicat reſpectũ, & eſſe ſit ille reſpectus, ſed quòd ipſa eſſentia, vt eſt ſub tali reſpectu, eſt quædam exiſtentia participatione quadam, & hoc non participatione alicuius aduenientis ei, & abſoluti, vt intendit aduerſarius, qui intendit probare, quòd eſſe aliquid abſolutum addit ſuper eſſentiam, ſed quia reſpectus non acquiritur, niſi quia fundamentũ acquiritur. Quando enim aliquid eſt immediatum fundamentum alicuius reſpectus, ſi illud eſſet immobile, & extremum, in quo natus eſt fundari, correſpondens ſimiliter reſpectus eſſet immobilis, vt in propoſito, vbi Deus eſt alterum extremum, non poſſet annihilari ille reſpectus, ex quo fundamẽtum maneret. Quare ſi eſſentia in eo, quòd eſt eſſentia eſt incorruptibilis, & ille reſpectus ſi nõ ſit ibi aliud abſolutum fundatur in ſola eſſentia: ergo & ille reſpectus eſſet immobilis. Vnde à contrario, quia per eſſe fundatur reſpectus in eſſentia ad Deum: ideò quia eſſe poteſt ſeparari ab eſſentia, & ille reſpectus, ſed aliter non.

Dicẽdum, ꝙ dicere, ſicut ipſe dicit, quòd reſpectus non acquiritur niſi quia fundamẽtum acquiritur, verum eſt. Sed quod aſſumitur, quando aliquid eſt immediatum fundamentum alicuius &c. Dicendum, ꝙ hoc eſt verum in omnibus illis reſpectibus, qui fundãtur in extremis ex natura propria ipſorum, vt contingit in actiuis & paſſiuis naturaliter, ſecundũ quod in præcedenti Quolibet. declarauimus in quæſtione longa de relationibus. In illis verò reſpectibus, qui fundantur in vno extremo, non ſolùm ex natura ipſius fundamenti, ſed cum hoc ex actione libera alterius extremi circa illud, non eſt verum, vt contingit in propoſito: eſſe enim quod fundatur in eſſentia, & ponit ſolum reſpectum ſuper eſſentiam, quo ad iſtum reſpectum non fundatur in eſſentia ex ſola natura ipſius eſſentiæ, ſed tantùm ex actione alterius extremi, ſ. volũtatis Dei immobilis circa ipſam eſſentiam, ita quòd iſte reſpectus nouus ſecundum rẽ in ipſa eſſentia potius cauſatur ab altero extremo ſub illo reſpectu immobili ſecundum rationem, q̃ è conuerſo, vt ſupra in dicta quæſtione declaraui. Quod ergo aſſeruit, quòd per eſſe fundatur res ad Deum in ipſa eſſentia, falſum eſt, niſi inquantum eſſe eſt idem cum eſſentia, & per ipſum eſſe eſſentiæ, quod à Deo acquiritur, non vt alia res, ſed vt alia intentio, qua. ſ. eſt effectus Dei, ſecundum quã eſſentiæ acquiritur reſpectus ad Deum, vt ad ſuũ principium efficiens, & hoc quaſi materialiter per ipſam eſſentiam, & effectiuè per actionem Dei circa eam, vt ipſum eſſe nihil addat ſuper eſſentiam, niſi ſolum reſpectum, aut potius, ꝙ ipſum eſſe nihil aliud ſit, q̃ id qd eſt eſſentia, vt eſt effectus Dei. Quod ergo concludit, quòd quia eſſe quod ponit eſſe abſolutum poteſt ſeparari ab eſſentia, ſimiliter & ille reſpectus per ipſius eſſe ſeparationem, & aliter falſum eſt, quia ſicut ille reſpectus cauſatus eſt in eſſentia per Dei actionem circa illam, ſic per ſubtractionem actionis Dei circa illam in conſeruando ſeparatur ille reſpectus ab eſſentia, &

ipſa

ipſa eſſentia in ſeipſa corrumpitur & annihilatur quo ad eſſe exiſtentiæ. Vnde ꝙ eſſentia eſt quædam exiſtentia participatione quadam, hoc eſt ex præſuppoſitione ſimilitudinis diuini eſſe in ipſa eſſentia eſſentialiter per creationem, & quo ad hoc dicitur eſſentia eſſe quadam extrinſecus participatione. ſecundum ꝙ dicit Boetius de Trinitate, loquens de Deo. Eſt forma, quæ eſſe ipſum eſt, & ex qua omne eſt. Vbi dicit Comment. i. quæ non ab alio hanc mutuar dictionem, & quę cęteris omnibus eandem quadam extrinſecus comparticipatione communicat, non de qualibet ſuę eſſentiæ proprietate dicitur eſt, ſed ab eo, qui non aliena, ſed ſua eſſentia propriè eſt, quoniam ex eo tanquàm ex principio dictio iſta tranſumitur, vt de unaquaque diuinæ formæ participatione propriè rectè dicatur eſt. Per quod patet reſponſio ad illud quod arguit ſic, quando aliquid de ſe non eſt tale, ex ſola relatione ad efficiens non habet eſſe tale. Si ergo eſſentia de ſe non habet eſſe, ex ſola relatione ad efficiens non habebit eſſe, ſed requiritur aliquid formale informãs, nec aliquid aliud ſufficeret.

Dicẽdum eſt enim ꝙ ſolus Deus eſt talis, quòd ſuæ eſſentiæ proprietate de ipſo dicitur eſt. Ipſe.n. ſua eſſentia eſt ipſum eſſe, non ſolùm eſſentiæ, ſed etiam exiſtentiæ ſuæ, quod nulli creaturæ conuenire poteſt. Et in hoc ſimplicitas diuinæ eſſentiæ excedit ſimplicitatem eſſentiæ creaturæ, quia nulla creatura proprietate ſuæ eſſentię eſt, & ideò nõ eſt ipſum eſſe ſuum, ſed participat ipſum non alio informante re ab ipſa eſsentia, ſicut concludit, ſed ſola reſolutione ad efficiens, non quacunque, ſed qua eſt effectus, & ſimilitudo eius, quo ad eſse exiſtentiæ. & hoc non propter aliquid additum, ſed in ipſa eſsentia fundata abſq; omni aduentitio prę ter ſolùm reſpectum. Et propter iſtam extrinſecus participationem iſtud eſse pertinet ad prædicamẽ tum de accidente, & hoc ſecundum modum, quo relationes accidunt ſuis fundamentis, ut eſt declaratum in quæſtione de relatione, cum tamen eſse eſsentiæ pertineat ad prædicamentum de genere, ut diſtinguit Comment. ſuper 5. Metaph. Nec tamen eſse eſsentiæ omninò eſt abſque extrinſecus participatione, ut iam declarabitur. Quę tamen non poteſt eſsentiæ ab eſse, etiam ſecundum intellectum, ſed ab illa habet eſsentia, ꝙ ſit eſsentia, ut alibi pertractauimus, licèt poſſit abeſse per intellectum ei, quod eſt aliquid, quod cum eſse cadit in compoſitione eſsentiæ creaturæ, cum dicitur ꝙ cõponitur ex quod eſt & quo eſt. Participatio autem quæ conſiſtit in eſse exiſtentię, eſsentię poteſt omninò adeſse & abeſse, & propter hoc tale eſse eſt extra rationem & intellectum eſsentiæ, ut licèt nõ ſit res addita ipſi eſsentiæ, ut non differat re ab ipſa, nec etiam differat ſola ratione, quia in eis, quæ ſola ratione differunt, vnum eorum non poteſt intelligi ſub contrario alterius, differunt tamen medio modo. ſ. intentione, & in his, quæ ſunt eadem re, & quæ ſic differunt, vnum eorum benè poteſt intelligi ſub contrariò alterius. Sed dicit ille, non intelligo quid ſit differre intentione aliud, quàm differre ratione. Declaro vt intelligat. ecce rationale & album inter ſe differunt, rationale & animal inter ſe differunt, animal rationale, & homo inter ſe differunt. Videt ne primò, ꝙ animal rationale, & homo differũt ſola ratione, ſicut definitio & definitum, & tali modo differendi, quo differentia nullam faciunt compoſitionem, neque ex eis fit aliquod compoſitum omninò, & ꝙ idcircò non compatitur homo ſecum oppoſitum animalis aut oppoſitum rationalis, neque quo ad eſſentiam neque quo ad exiſtentiam ſuam, vt neque eſſe, neque intelligi poſſit ſub compoſito alterius illorũ? Videt ne ſecundò ꝙ rationale, & album differunt re, ſicut ſubſtantia & accidens, & hoc tali modo differendi, quo differentia faciunt compoſitionẽ, & fit ex eis aliquod compoſitum realiter, & ꝙ idcircò compatitur ſecum ratione oppoſitum albi, & quo ad ſuam eſſentiam, & quo ad ſuam exiſtẽtiam, vt & eſſe poſſit & intelligi ſub oppoſito albi? Et quæro vtrum videat tertiò, ꝙ rationale, & animal non differunt ſola ratione ſicut definitio & definitum, vt nullam faciant compoſitionem, neq; omninò ex eis fiat aliquod compoſitum, ſed plus non ſolùm quo ad differre ſecundum magis, & minus in eodem modo differendi ſecundũ ſpeciem, quemadmodum in Deo plus differunt ſapientia, & bonitas, quàm eſſe & viuere, ſed quo ad differre alio & alio modo differendi ſecundũ ſpeciem, quia faciunt aliquam compoſitionem in ſpecie conſtituta ex ipſis, & hoc ideò, quia nullo modo definitio eſt extra rationem & intellectum definiti, nec è conuerſo; ſicut genus eſt extra rationẽ & intellectum differentię, & è conuerſo; nec etiam differunt re tantùm, quantùm differunt ſubſtantia & accidens, quia tunc ſpecies ex ipſis conſtituta non eſſet vnum per ſe, ſed tantùm per accidens, aut ſaltem non eſſet vnum ſimplex in forma ſecũdum rem, ſed medio modo. i. plus quàm ratione ſola, & minus quàm re. Re vera niſi claudat oculum rationis luci veritatis, non poteſt hoc non videre. clarum enim eſt ꝙ differunt plus, quàm ratione ſola. Aliter enim genus poſſet prædicari de differentia & è conuerſo, ſicut definitio prædicatur de definito, & è conuerſo, nec eſſet differentia extra rationem generis, nec è conuerſo: ſicut definitio non eſt extra rationem definiti, nec è conuerſo, quæ planè falſa ſunt. Clarum enim eſt, ꝙ differunt minus, quàm differentia re.

Aliter enim ex genere & differentia non conſtitueretur vnum in forma ſimplici, quod eſt ſpecies: ſicut non conſtituitur ex ſubſtantia, & accidente, quod falſum eſt.

Nõ põt ergo nõ videre quin medio modo differant; & hoc nõ ſecundum magis & minus differre

in eodem modo differendi ſecundum ſpeciem, vt aliquis diceret, ſed ſecundum alium modum differendi ſecundum ſpeciem ab extremis.

Eſt enim alius modus differendi ſecundum ſpeciem quo ſubſtantia differt ab accidente, quia eſt facientium compoſitionem realem ab illo, quo definitio differt à definito, vel quo in Deo differunt ſapientia & bonitas, quia non faciunt compoſitum omninò. Et eſt medius modus differendi ſecundum ſpeciem, quo genus differt à differentia, quia aliquam faciũt compoſitionem in ſpecie, ſed non realẽ, ut prius. Vnde licèt in dictis tribus modis differendi eſt differentia ſecundum magis, & minus, non tamen omnes tres vel duo eorum ſunt in eodem modo differendi ſecundum ſpeciem, ſed in diuerſis neceſſariò. Et propter hoc animal q̃d eſt genus, poteſt intelligi eſse ſub oppoſito rationalis. Baptizetur ergo ille modus medius, & detur ei nomen, & ſi non competenter poſſit appellari differentia ſecundum intentionem, ut omninò idẽ ſit differre intentione & ratione, detur ei aliud nomen. Fatuum enim eſt diſputare de nomine quando notum eſt de re. Et iſto medio modo dixi, & dico eſsentiam, & eſse ſuum exiſtentiæ differre inter ſe, & ꝙ propterea unum illorum, ut eſsentia, poteſt intelligi ſub oppoſito eſse exiſtentiæ. non dico ꝙ poſſit eſse, niſi in mente tantùm. Aliter enim ſimul exiſteret & non exiſteret.

Quod ergo quæritur in quæſtione principali: Vtrum ponens eſsentiam creaturæ eſſe idem cum ſuo eſſe, poteſt ſaluare creationem: Dicendum, ꝙ ponẽs eſſentiam proprietate, qua eſt eſſentia abſque omni extrinſecus participatione eſſe idem cũ ſuo eſſe, vt de re cuius eſt eſſentia, ſuę eſſentiæ proprietate ſola dicatur eſt ſiue eſſe, talis nullo modo poteſt ſaluare creationem. Sic enim ſola eſſentia creatoris eſt idem cum ſuo eſſe, & nullius creaturæ, vt iam dictum eſt. Ponens autẽ eſſentiam proprietate ſua non qua eſt abſolutè eſſe natura, ſed quam habet quadam extrinſecus participatione: eſſe idem cum ſuo eſſe exiſtentiæ, vt de re cuius eſt eſſentia, tali proprietate eſſentiæ ſuæ dicatur eſt vel eſſe, talis benè poteſt ſaluare creationem. ſic enim omnis eſſentia creaturę eſt idem cum ſuo eſſe. Verumtamen ſciendum, vt in primo Quolibet expoſui, ꝙ iſta extrinſecus participatio ipſius eſſe, benè & malè poteſt intelligi. Vno modo intelligendo eſſentiam creaturæ aliquid potentiale ſubſtratum, vt materiam, de qua vel in qua aliquid habet produci actione agentis, ipſum verò eſſe aliquid receptum in illo, aut de illo productũ actione agentis, vt formam & actum, quo dicitur eſſentia & eſſe, ad modum, quo dicitur corpus eſſe album recepta in ſe forma albedinis, vel materia prima dicitur aliquid eſſe in actu etiam recepta in ſe forma ſubſtantiali, vel anima dicitur grata recepta in ſe forma gratiæ. & hoc participando albedine, vel forma, aut gratia, non totalitatem veritatis eius, ſed partem ſolùmmodo eius in ſe continẽdo. Quod videntur ſonare verba Boetij cum dicit. Quod eſt, accepta forma eſſendi eſt, atque ſubſiſtit. quæ infra exponemus. Hoc modo intelligunt participationem, qui dicunt ꝙ eſſe ſecundum rem differt ab eſſentia.

Alio verò modo intelligitur iſta participatio intelligendo eſſentiam creaturæ aliquid potentiale obiectum, vt terminum actionis de nihilo productum. Ipſum verò eſſe intelligendo eandem eſſentiam, vt eſt actuale obiectum & terminus actionis de nihilo ipſum producentis ſicut ſimilitudinem ſuam, vt ipſa eſſentia inquantum eſt ſimilitudo producta, ſit eſſe quoddam participatum ratione huius ſimilitudinis deficientis ab ipſo diuino eſſe, quo in tali eſſe participat, nec totalitatem nec partem veritatis eius, ſed ſolùmmodo ſimilitudinem, atque imitationem eius in ſe continendo, non ꝙ eſſe ſit aliquid acquiſitum aut receptum in ipſa eſſentia, vt in ſubiecto. Et eſt iſte verus modus participationis ipſius eſſe, præcedens autem phantaſtica imaginatio, quodammodo fingens modum creationis procedere ſecundum modum naturalis generationis: præter hoc ꝙ generatio naturalis præſupponit ſubiectum, creatio verò non tantùm producit aliquid in ſubiecto, ſed etiam producit ipſum ſubiectum.

Et iſto ſecundo modo ponendo participationẽ differunt ſecundum ſpeciem modus, quo eſſentia participat eſſe, & quo participat alijs poſt eſſe.

Primo vero modo ponendo participationem idem eſt modus ſecundum ſpeciem, quo ſubſtantia participat eſſe, & accidentib. ſequẽtib. eſſe. Qui ponũt participationem eſſe primo modo, non pñt ſic perfectè ſaluare creationẽ propriè dictam, ſicut poſſunt ponentes participationem eſſe ſecundo modo. propriè enim creatio non eſt de aliquo, ſed de nihilo procedit quicquid per eam producitur, quare & propriè creatum non de aliquo, ſed de nihilo creatum eſt. Vnde ſi aliquis vellet ponere per creationem eſſe productum non de nihilo, ſed de aliquo, vt de eſſentia tanquàm de potentiali ſuo, & ipſam eſſentiam de potentia nihilo, ipſum ergo eſſe non eſt propriè creatum, ſed ipſa eſſentia. Vnde volens dicere, ꝙ eſſe ſit aliquid productum in eſſentia, re differens ab eadem, melius ſaluat creationem dicendo non ꝙ eſſe producatur de eſſentia, vt de ſuo potentiali ſubiectiuè, ſed ꝙ eſſe producatur in eſſentia cum ipſa, & ꝙ vtrũque eorum ſit potentiale quoddam, vt producatur obiectiuè de nihilo ipſa quidem eſſentia in ſe, ipſum verò eſſe in eſſentia, non de eſſentia. Si enim Deus creet ignem compoſitum ex materia, & forma, non eſt dicendum, quòd creet materiam ſolam de nihilo, & creando producat formam ignis de materia, ſed ꝙ vtrunque æquè de nihilo producat, materiam ſub forma, & formam in materia, non de materia, quàmuis productione

natu-

naturali materia ſuppoſita nata ſit forma produci de materia, Quod.etſi hoc ille intendat, adhuc nō poteſt propriè ſaluare creationem.

Ad cuius intellectum oportet primò ſcire modum creationis propriè dictæ, videlicet, quòd licèt res ſiue eſſentia creaturę ab eodem ſecundum rem habet eſſe eſſentiale, & eſſe aliquid per eſſentiam, inter ſe tamē differunt intentione, quemadmodū animal, & rationale inter ſe differunt intentione, vt dictum eſt, quia quod eſt aliquid generis alicuius ſecundum ſe, eſſe participat, vt eſt ſimilitudo quædam diuinæ eſſentię ſecundum rationem cauſæ formalis: præter hoc ꝙ animal ſimpliciter eſt genus ad hominem ſimpliciter, de cuius ratione ſunt animal & rationale. Eſſe autem eſſentiæ ſimpliciter quod conſequitur decem prædicamenta, non eſt genus omninò, cuius cauſam alibi declarauimus, ſed ſolùmmodo rationē generis habet. hoc .ſ. aliquid cui conuenit eſſe. nec tamen aliquid cui conuenit eſſe habet rationē vnius generis ad ſubſtantiam, & accidens, quia non eadem ratione eis conuenit eſſe, vt in quadam quæſtione de prædicamentis declaraui, & iam patebit aliquantulum inferius. Licèt ergo res, ſiue eſſentia creaturę ab eodem ſecundum rem habet eſſe, & eſſe aliquid, tamen differunt inter ſe intentione, ita ꝙ ab alio ſecundum intentionem habet eſſe, & ab alio habet eſſe aliquid. Eſſe.n. habet eo ꝙ eſt diuina ſimilitudo: eſſe verò aliquid habet ratione illius in quo fundatur reſpectus ſimilitudinis illius. Vnde ſuper illud de hebdo. Diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt. dicit Commenta. Cum enim dicimus homo eſt: Theologi hoc eſſe intelligunt quadam extrinſeca denominatione ab eſſentia ſui principij, qua vnūquodque prædicant non eſſe aliquid, ſed eſſe. non enim dicunt humanitate hominem eſſe, ſed eſſe aliquid. Vnde eſſe aliquid dicitur quadam ratione ſui generis: eſſe autem diuina quadam participatione. Et omninò conſimiliter ſentiendum eſt de exiſtere ſiue eſſe per exiſtentiam ſimpliciter, & de exiſtere aliquid ſiue de eſſe per exiſtentiam aliquid. præter hoc ꝙ vt dictum eſt, eſſe eſſentiæ eſt quædam diuina participatio ſecundum rationem cauſæ formalis, quaſi forma ſubſtantialis eius, qđ eſt aliquid per eſſentiam. Exiſtere verò ſecundum rationem cauſæ efficientis, qua in exiſtentia producuntur ipſum eſſe eſſentiæ, & id cuius eſt, productione ipſius eſſentiæ in eſſe exiſtentiæ, & eſt aliquid accidentale ipſi eſſentiæ. Vnde eſſe eſſentiæ in ipſa eſſentia eſt quoddam potētiale, vt per creationem eſſentiæ producatur obiectiuè in eſſe exiſtentiæ, vt exiſtat ſimpliciter extra intellectum. Eſſe verò aliquid per eſſentiam conſimiliter eſt quoddam potentiale, vt per creationem eſſentiæ producatur in eſſe exiſtentiæ, vt exiſtat aliquid extra intellectum. Sed ſicut in eodem prius natura eſt eſſe, q̄ eſse aliquid, & prius exiſtere, q̄ exiſtere aliquid, ſic prius creatur eſse vt exiſtat, q̄ eſse aliquid vt exiſtat aliquid: ſecundum illam quartam propoſitionem libri de cauſis. Prima rerum creatarum eſt eſse, & nō eſt ante ipſum creatum aliud. Creatione.ſ. qua producitur eſse in exiſtentia. cum .n. in eodem ſecundum rem ſint plures intentiones ſecundum eſse, viuere, ſentire, intelligere, & aliæ huiuſmodi, eſse ante ſe nullam aliam ſupponit, & eſt propinquius eſse primo puro, & vero ſecundum naturam & intellectum. Si.n. fiat reſolutio compoſiti ex pluribus intentionibus, ſemper ſtabit reſolutio in eſse, & ideò eſt primum in omnibus, quæ procedunt à primo, & propriè cauſæ primæ effectus per creationis actum, & nihil aliud in re. Eſse enim in re eſt primus & ſimplex mentis conceptus ad nihil formatus, vel determinatus, nec formatiuus, nec declaratiuus alicuius alterius, quia nihil ipſum præcedit, ſed formabilis, & in quo incipit informabilitas per ea, quæ educuntur ab ipſo. Vt enim dicitur in Commento dictæ propoſitionis, ſicut ex vna forma ſpecifica propter hoc ꝙ diuerſificatur in mundo inferiori, veniunt infinita indiuidua: ſimiliter ex eſse creato primo propterea, ꝙ diuerſificatur apparent formæ intelligibiles infinitæ, nec ſeiunguntur abinuicem ſicut eſt ſeiunctio indiuiduorum, quoniam ſunt vnum habens multitudinem, & multitudo in vnitate eſt. ſemper enim eodem ſecundum rem dicitur quęlibet res eſse & eſse aliquid, vt dicitur in Commento illius propoſitionis. Diuerſum eſt eſse, & quod eſt, & eſt prius eſse, q̄ eſse aliquid, quemadmodū quod diuinum eſt eo quod nec genus eſt. ab eſse.n. educitur viuere, & ex viuere ſentire, & ex ſenſu rationale. & ſemper quodlibet ſequentium in intellectu ſuo, & ratione ſupponit quodlibet præcedens ſe, vt non ex nihilo, ſed ex aliquo producatur, in quo eſt inchoatio ſui.ſ. ex ipſo eſse, quod propriè in creaturis producitur ex nihilo. Nihil ergo ſequentium propriè fit per creationem, ſed potius per informationem. & ſolùm ipſum eſse fit propriè per creationem, vt actus primus ſimplex à cauſa prima in actu exiſtendi productus, vt potius eſſe dicatur creatum à primo, q̄ ens, & eſse aliquid creatum tanquàm illud quod eſt cauſa prima formalis entis vehementius illi vnita, vt dicitur in cōmento propoſitionis dictæ, & plus formaliter influens illi, vt dicit prima propoſitio de cauſis, quę vt dicit commentum non remouet virtutem ſuam à re, cum remouet eam cauſa ſecunda. Et exemplificamus illud per eſse, & viuum hominem, quia oportet ꝙ ſit rei eſse & in primis, deinde viuum: deinde homo. viuum ergo eſt cauſa hominis propinqua, & eſse remota. Eſse igitur vehementius eſt cauſa hominis, quàm viuum. quoniam non ſolùm eſt cauſa hominis, ſed etiam viui. Similiter etiam quando ponimus rationalitatem cauſam hominis, eſse eſt vehementius cauſa hominis, quàm rationalitas, quoniam cauſa eius eſt eſſe. Ipſum ergo eſse non eſt creatum niſi à Deo, & ideò eſt diuina participatio ſecundum prædictum modum.

Quod verò ei additur ipſum determinando, ad propriam naturam cuiuſque rei pertinet, vt dictū eſt. Vnde vita ante ſe ſupponit ens ſecundum naturam & intellectum, & ex eſſe producitur ſicut ex confuſo, nec dicit viuere ita ſimplicem conceptum, ſed formatū ad aliquid. Vita ergo per creationem fieri non poteſt, quia fit ex aliquo. relinquitur ergo quòd fiat per informationem. dico propriè loquēdo. Eſſe ergo primum omnibus dat eſſe per modum creationis. Vita autem prima omnibus viuentibus dat vitam non per modum creationis, ſed per modum informationis. Vnde ſuper propoſitione de cauſis. 18. Omnes res entia ſunt propter ens primum, & res viuæ ſunt propter vitam primam, & ſcientiam habent propter intel ligentiam ſuam. dicit Commenta. Dat omnibus rebus ens per modum creationis, dat eis vitam nō per modum creationis, ſed per modum formalē, & ſimiliter nōn dat eis, quæ ſunt ſub ea, vt de ſciētia, & reliquis rebus, niſi per modum formæ. Sic ergo dico, quòd ponens in creatura idem eſſe ſecundum rem dicto modo eſſe & eſſentiam, poteſt ſaluare creationem dictā propriè, & dicere quòd prima intentio rerum creaturarum in eſſe exiſtentiæ eſt eſſe eſſentiæ, & quòd omnes aliæ intentiones in eadem eſſentia fiunt à creante, non ita propriè per creationem, ſed potius per ipſius eſſe creati quandam informationem, & ita quaſi per aliqualem generationem, & hoc quodammodo ſecūdum modum quo dicit Commenta. ſuper 5. Metaphyſ. Materia primo recipit formam vniuerſalem, & mediante forma vniuerſali recipit alias formas. Omnis enim forma, quæ per agens de potentia ad actum deducitur, in eo quòd de potentia vadit ad actum producendo vnum de altero procedit per viam generationis aliqualis, etiam ſi non differunt ſecundum eſſe, & ſimul habent fieri ſecūdum rem & eſſentiam, & per eandem indiuiſibilem tranſmutationem, ſicut contingit in creatione ſecundum iſtam poſitionē. quare & multò fortius ſi differunt ſecundum eſſe, ſicut contingit in creatione ſecundum aliam opinionem circa eſſe, & eſſe aliquid reſpectu eſſe exiſtentiæ. Vnde ponentes gradus formarum ſecundum diuerſa eſſe, & differentia ſecundum completum & incompletum in eadem re, non ſimul ſed per tranſmutationem ſucceſſiuam educendo vnum ex altero, dicunt huiuſmodi tranſmutationem eſſe generationem, & generationem nō eſſe mutationem ſubitam, ſed motum ſucceſſiuū: Dicendo quòd omnis forma, quæ per agens naturale de potentia ad actum deducitur, in eo quod primò vadit ad actum per naturalē tranſmutationem, ſm̄ eſſe, & eſſe diuiditur, vt ſi idē re ſit in bruto viuens, ſpirans, ſenſibile, in mutatione generationis ſm̄ formam primò deſcenditur ab eſſe in viuum, deinde à viuo in ſpirans & ex ſpirante in ſenſibile, & nō eſt medium mutationis ſimul cum principio, nec finis ſimul cum medio, quàmuis enim habent eſſe conſtitutum in eodem ſubſtantiali formali ſecundum rem, vt tamen habent illa diuerſa eſſe ſubſtantiæ ſimul, quæ recipiūtur per motum, completè non habent eſſe, niſi in vltimo. Quare ſi tranſmutatio talis ab vno eſſe in aliud à ſola intentione in eadem forma ſecundum rem, generatio eſt, quia vnum de altero educitur, vt de ſuo potentiali, multò fortius ſi aliquis dicat, ꝙ eſſe deducitur ex aliquo diuerſo à ſe ſecundum rem ipſius eſſe, productio non erit creatio, ſed potius generatio, quæ alia eſt mutatio à creatione. Et ſic qui ponunt eſſe exiſtentiæ in creaturis eſſe aliud ſecundum rem ab eſſentia, & ab eius eſſe naturali, nullo modo, ſiue ponant, quòd producatur in eſſentia ſiue de eſſentia, poſſunt ita propriè, & perfectè ponere eſſentiam, & eſſe exiſtentiæ in ea, habere eſſe per creationem, ſicut ponentes, quòd idem ſecundum rem ſunt eſſe naturæ, eſſe eſſentię, & eſſe exiſtentiæ ſecundum prædictum modum, etſi aliquo modo imaginatio poſſit ponere eſſentiam creatam de nihilo, de qua vel in qua creans per aliqualem generationem producat eſſe exiſtētiæ non propriè per creationem.

Ad dicta autem eius & ſimul ad argumenta in contrarium adducta, reſpondendum eſt per ordinem.

Ad primum ergo de quo dicitur, ſicut ſe habet materia ad formam in generatione, ſic eſſentia ad eſſe in creatione: Dicendum, quòd non eſt verum, immò contrario modo ſe habent materia reſpectu formæ in generatione, & eſſentia reſpectu eſſe in creatione. quoniam in generatione materia ſupponitur, & per eius informationem forma in ea acquiritur, vt in ſubiecto, & de ipſa. In creatione verò nihil ſupponitur, ſed tota natura rei in inſtanti producitur. Sed eſſe eſſentiæ in eſſe exiſtētiæ propriè producitur per creationem, non in eſſentia, vt in ſubiecto ei, & de ipſa, ſed in eſſentia vt aliquid eius & prima intentio in ipſa, & de qua per ipſius informationem producantur omnes aliæ, vt habēdo reſpectum ad alias intentiones, ipſa eſſentia potius dicatur produci de eſſe, & eſſe fore in potentia ad eſſentiam, quàm è conuerſo. Et ideò ponens materiam idem re cum forma, nullo modo poteſt ponere generationem, quia productum per propriam generationem aliud re debet eſſe ab eo de quo producitur. Ponens verò eſſe idem cum eſſentia re ſecundum dictum modum, benè poteſt ponere creationem, quia propriè creatio non eſt de aliquo omninò. Ponens verò eſſe diuerſum re ab eſſentia, nullo modo poteſt ponere ita propriè creationem ipſius eſſentiæ, & eſſe exiſtentiæ in ea, ſicut ſi compoſitum aliquod ex materia, & forma producatur, & in creando forma induceretur in materia, non diceretur propriè creari totum, ſed materia. Et ſic manuductio illius à ſenſibili generatione ad creationem, deceptoria eſt, & falſa imaginatio. non enim ſemper quæ apparent in ſenſibilibus applicari poſſunt ad creationem, ſecundum quòd dicit Commenta. ſuper de duplici

plici natura, & vna perſona Chriſti. Neque omnia, neque nulla, quæ in naturalibus, aut mathematicis intelliguntur, in Theologicis accipienda ſentimus. Ideoque ſubtiliſſimæ, atque exercitatiſſimæ intelligentiæ eſt communes vtriuſque & proprias ſingulorum rationes notare. Et hoc quidem propter imperitos, qui diuerſarum facultatum rationes communicant proprias, aut communes appropriant, tetigimus. Re vera timendum eſt, ne hoc moderno tempore multos cogat errare in Theologia.

Ad primã probationẽ ꝗ. Per hoc etiam patet ad illud quod ſecundum illum inductũ eſt in principiò reſponſionis ad corpus quæſtionis, quod per ſe eſt in potẽtia aliquid, per ſe non eſt ſecundum actum illud, neque participat eo, ſed ſolùmmodo per aliquid aliud re ab illo. Dicendum enim, ꝙ verum eſt, quando quod eſt in potentia non eſt niſi ſubiectum tranſmutationis, quod ipſa tranſmutatio ſupponit. tũc enim productum per tranſmutationem neceſſariò eſt aliud à ſubiecto, quod eſt in potentia at productũ de ea. ſecundum quem modum materia eſt in potentia ad formam, ſecundum ꝙ ille exemplificat de ea. Quando verò quod eſt in potentia non tã eſt ſubiectum tranſmutationis, ꝙ̃ obiectum diſtinctionis, licèt non alicuius actus acquiſiti per tranſmutationem, diſtinguendum, quoniam ꝙ per ſe in potentia aliquid, per ſe ſit ſecundum actum illud: poteſt intelligi dupliciter, quia per ſe eſſe ſm̃ actũ illud, poteſt intelligi vel ſm̃ genus cauſæ efficientis, vel ſecundum genus cauſæ formalis. Primo modo verum eſt, ꝙ illud, quod per ſe eſt in ſola potentia aliquid, nunq̃ per ſe eſt ſecundum actũ illud, aut participat illo. aliter enim res per ſe iret de nõ eſſe ad eſſe, quod eſt impoſſibile, nihil enim eſt ſui ipſius cauſa, vt ſit, neque conducit ad eſſe ſm̃ Auguſt. i. de Trinit. & hoc modo eſſentia, quæ per ſe eſt in ſola potentia ad eſſe, per ſe non habet eſſe. Secundo modo ſubdiſtinguendum, quia per ſe formaliter eſſe ſecundum actum illud, poteſt intelligi vel ſm̃ eandem rationem, vel ſm̃ aliam, & aliam rationem ſiue intentionem. Primo modo adhuc nunq̃ per ſe eſt ſm̃ actum illud, quia nõ poteſt eſſe eadem rõ entis in potentia, & entis in actu, ſm̃ ꝙ huiuſmodi. Secundo aũt modo benè verum eſt, ꝙ illud quod per ſe obiectiuè eſt in potentia ad aliquid vt ad eſſe per ſe formaliter ſm̃ aliam rõnem, eſt ſm̃ actum illud. Sic. n. eſſentia creaturæ vt eſt aliquid per eſſentiam, per ſe eſt potẽtia ad eſſe per exiſtentiam ſimpliciter, & quo ad eſſe per eſſentiã ſimpliciter, & ad eſſe aliquid per exiſtentiã. Et nõ differunt eſſe ſimpliciter per eſſentiam, & eſſe per exiſtentiam ſimpliciter ſm̃ rem, ſed ſm̃ intentionẽ ſolùm, neque ſimiliter eſſe aliquid per eſſentiam, & eſſe aliquid per exiſtentiam, & vtroq; modo qđ eſt in potentia, non per ſe ſed per agens vadit ad actum. Secundum hunc ergo modum benè ſaluatur creatio, & detur ei ſuum potentiale, & ſuum actuale, & ſufficit in creatione, ꝙ differant ſola intentione, & non requirit ipſa creatio plus. Si plus aſſumat, ꝙ oportet, ꝙ differant realiter, quemadmodum talem dr̃iam inter ſuum actuale, & ſuum potentiale requirit generatio: Ita ꝙ etſi in creatione totum. ſ. eſſentia & eſſe, quaſi producatur ſimul obiectiuè, tñ qñcunq; aliquid producitur obiectiuè per ſe & primò vtpute eſſentia, & eſſe ſimul, ibi eſt aliquid productum in alio, in quo producitur, & aliquid productum in alio, vt in ſubiecto, qđ eſt formale in illo alio, in quo producitur, & aliquid productum vt ſubiectũ in quo producitur aliud, quod ſubiectũ eſt, quaſi materiale reſpectu illius. Et ſic licèt aliud ſit potentiale obiectiuè, & aliud ſubiectiuè, vnum tamen eorum non eſt ſine alio, quia creare materiam non eſt facere, quòd materia ſit materia: Materia enim ad hoc quòd ſit materia, ad hoc non indiget produci, ſed creare materiam eſt facere, ꝙ materia ſit ſub forma. Et eodem modo creare formam non eſt facere, ꝙ forma ſit forma, ſed ꝙ forma ſit in materia, & eodem modo creare eſſentiam non eſt facere, ꝙ eſſentia ſit eſſentia, ſed ꝙ eſſentia ſit ſub eſſe, & creare eſſe non eſt facere, ꝙ eſſe ſit eſſe, ſed ꝙ eſſe ſit in eſſentia. Et ita licèt potentiale ſubiectiuè tm̃, quale eſt ipſum materiale, non ſit ipſum potentiale terminatiuè tantũ quale eſt ipſum formale, nec è conuerſo, tñ vnum eorum nunq̃ eſſet ſine altero, ſed vtrunque eorum ſimul eſt vnum potẽtiale obiectiuè. & propter hoc vlterius, quia forma per ſuam corruptionem põt ſeparari à materia, vel compoſito, põt ipſum compoſitum ſiue materia corrumpi, aut annihilari. eodem modo, quia eſſe per ſuam corruptionem põt ſeparari ab eſſentia, põt & ipſa eſſentia annihilari. Vnde actus ſiue formale quodcunq; non põt produci, niſi cum ſuo potentiali, nec è conuerſo. vnde niſi productum eſſet compoſitum, aut productibile eſſet alterius cõponibile, vt pars parti, nunq̃ eſſet productibile in eſſe, aut reductibile in non eſſe. Et eſt reſpondendum, ꝙ illa propoſitio, qñcunq; aliquid producitur obiectiuè per ſe, & primo, vtputa eſſentia & eſſe ſimul, &c. falſa eſt. Non enim oportet ꝙ ibi ſit aliquid productum in alio, vt re differens ab illo, ſed ſufficit ꝙ ſit differens ab illo ſola intẽtione, vt patet ex dictis. Et ſic licèt aliquid ſit poſſibile obiectiuè, & aliud ſubiectiuè, ſic ſcilicet quòd vnum eorum non ſit ſine alio, non oportet, quòd ſit aliud, & aliud niſi ſola intentione. Et ſic ponere materiam creari ſiue eſſentiam non eſt facere, quòd materia ſit materia, aut quòd eſſentia ſit eſſentia, ſecundum modum, quem ponit, ſed hoc eſt ponere, ꝙ materia ſi per ſe ſine forma producatur in eſſe, ſit ſub eſſe differenti à ſe ſola intentione. Vnde falſum eſt, quod aſſeruit, quòd creare materiam eſt facere, quòd materia ſit ſub forma, &c. tunc enim neutrum eorum poſſet creari per ſe ſine altero, quod inconueniens reputatur ex parte materiæ.

Et ſimiliter falſum eſt, qđ aſſeruit de eſſentia & eſſe, intelligendo ꝙ ſic eſſentia creetur ſub eſſe ꝙ

differt ab ipſa ſecundum rem.ſufficit enim, vt dictum eſt, ꝙ creetur ſub ipſo, vt ſub differenti ab illa ſecundum intentionem, & hoc modo vnum iſtorum non poteſt eſſe, aut creari ſine altero, ſed vtrunque ſimul.Quod ergo aſſeruit vlterius,ꝙ forma per ſuam corruptionem, &c. ſupponendo, ꝙ materia non poteſt annihilari,niſi per hoc, ꝙ forma ſeparatur ab ea, neque eſſentia niſi per hoc, ꝙ eſſe differens ſecundum rem ab illa poteſt ſeparari ab ea,falſum eſt.quoniam ſicut materia & forma differunt per eſſentiam, ſic habent diuerſa eſſe propterea differentia per eſſentiam, vt dicetur in ſequenti quæſtione. Et ideò ſi forma ſeparata à materia diuina virtute conſeruatur in ſuo eſſe proprio, licèt priuetur illo eſſe,quod forma communicauit compoſito, & materiæ in compoſito, ad huc materia poteſt corrumpi ſiue annihilari propria corruptione & annihilatione ipſius materiæ quo ad ſuum proprium eſſe, quod ſola intentione differt à materia. Et conſimiliter ponendo ꝙ eſſentia, & eſſe differant ſola intentione ipſius corruptione quo ad illud eſſe corrumpitur eſſentia ne eſſentia ſit, licèt eſſentia ſemper maneat eſſentia. Quòd ſi ponatur materia non corrumpi,niſi per corruptionem formæ in illa,nec eſſentia,niſi per corruptionem eſſe, quod eſt re aliud ab illa, tunc neque materia quantum eſt de ratione naturæ ſuæ,neq; eſſentia quantum eſt de natura eſſentiæ,nata eſt corrumpi vel annihilari poſtquàm habuerint eſſe.& ſequeretur opinio Philoſophorũ,ꝙ materia & eſſentiæ rerum non ſunt potentiale eſſe niſi quia ſunt cum alio, vt materia cũ forma & eſſentia cum eſſe differenti ſecundum rem ab ipſa, per quorum ſeparationẽ ab ipſis ſolùmmodo corrumpuntur,ſecundum ꝙ ſuperius tactum eſt. Vnde quod addit,ꝙ actuale ſiue formale quodcunq; non poteſt produci niſi cum ſuo potentiali, nec è conuerſo: Dicendum, ꝙ verumeſt. non tamen ſemper oportet ꝙ re differant actus & potentiale, vt dictum eſt. Quod etiam addit vlterius, niſi productum eſſet compoſitum, &c. Dicendum, ꝙ verum eſt,niſi illud eſſet compoſitum ſaltem ex diuerſis ſecundum intentionem, vel componibile alteri,vt diuerſo à ſe ſecundum intentionem.hoc.n. ſufficit. Vnde verum eſt,ꝙ non poteſt propriè ſaluari creatio, aut annihilatio, niſi talis differentia ponatur inter actuale, & ſuum potentiale.

Ad ſecun. principale. Ad ſecundum ꝙ ponens eſſentiam eſſe idem cũ eſſe,ponit eam non poſſe intelligi ſub non eſſe &c. Dicendum,ꝙ verum eſſet ſi poneret eam omninò idem, ſic vt de proprietate ipſius eſſentiæ creatæ competeret ei eſſe, & eſſet idem cum ipſo eſſe ẽt intentione, & differens ab illo ſola ratione, ſicut contingit in eſſentia diuina & ſuo eſſe. Nunc autẽ cum ponitur idem re, differens autem intentione, ſic vt nõ de proprietate eſſentiæ creatæ cõpetat ei eſſe nec eſſe eſt idẽ cũ ipſo omninò, ſed differt intentione ab ipſo, non eſt verum, vt patet ex dictis. Quod autem aſſumitur in argumento,ꝙ ſenſibile, quia eſt idem cum rationali,in homine,non poteſt in eodem intelligi ſub irrationali: Dicendum, ꝙ verum eſt,vt ſenſibile eſt in homine contractũ per rationale ſecundum rem, & ſecundum intellectũ, quia ſic non differt intentione, ſed ſola ratione à rationali. Si tamen conſideretur ſecundum ſe, vt eſt differentia animalis, & ſe tenet ex parte generis,extra cuius intentionem non eſt rationale,propter quod tunc differt ab eo ſecundum intentionem,benè poteſt intelligi ſenſibile,quod eſt in homine ſub oppoſito rationalis,licèt non vt in homine,vt dictum eſt ſupra. Et ſic verum eſt,ꝙ ponens eſſentiam & eſſe idem re & intentione,non poteſt ſaluare creationem. benè tamẽ poteſt ſaluare eam ponendo illa eſſe eadem ſecundum rem,differentia verò ſecundum intentionem. Ex quo patet ſolutio confirmationis,quę poſſet induci ad roborãdum medium in dicto argumento, quæ talis eſt. Quæcunque ſunt eadem numero re in eodem numero re, vnum eorum nõ poteſt intelligi,cum oppoſito alterius,quod patet per ſyllogiſmum expoſitorium talem, ſi b, puta ſenſibile in iſto homine eſt a, puta rationale, & b, puta idem ſenſibile in eodem homine eſt c, puta irrationale, ergo c, eſt a, id eſt irrationale eſt rationale. quare ſi ſenſibile quod eſt in homine poteſt intelligi ſub irrationali, ergo & irrationale poteſt intelligi ſub rationali,& ſic oppoſitum ſub oppoſito,quod eſt impoſſibile. impoſſibile eſt ergo & primum.ſ.ꝙ ſenſibile in homine poteſt intelligi ſub irrationali. Dicendum eſt enim,ꝙ cum dicit, quæcunque ſunt eadẽ numero re &c. verum eſt ſi conſiderentur vt ſunt in eodem re, & vt vnum contractum eſt per aliud ſecundum rem & intellectum, quia ſic ſenſibile,vt eſt in homine cum rationali, ſola ratione differt à rationali, vt dictum eſt. Idem tamen quod eſt in eodem numero,& re cum alio,& eſt idem numero re cum illo alio, ſi conſideretur non vt eſt contractum per illud ſecundum intellectum, non eſt verum,quia ſic ſenſibile,quod eſt in homine,& idem re cum illo,differt intentione à rationali. Vnde ad ſyllogiſmum expoſitorium dicendum, ꝙ ſenſibile in vtraque præmiſſarum poteſt conſiderari dupliciter.

Vno modo, vt eſt contractum in homine vel in hoc homine ſecundum rem & intellectum.

Alio modo non vt eſt contractum in homine, vel in hoc homine ſecundum intellectum.

Si primo modo,ſic maior eſt vera,quia ſenſibile,vt in homine eſt contractum per rationale, aut in hoc homine per hoc rationale eſt idem cum rationali, aut cum hoc rationali, & re & intentione, differens ſolùm ab eo ſola ratione. & ſic eſt bona forma ſyllogiſmi expoſitorij talis. ſi hoc b, eſt a, & hoc b, eſt c, ergo c, eſt a, ſed minor eſt falſa, quia hoc ſenſibile non compatitur ſecum irrationale,& hoc conceſſum eſt iam ſupra.

Si ſecundo modo,ſic & maior & minor ſunt veræ,quia ſenſibile in illis habet rationem communis,

nis, quod compatitur ſecum ſecũdum intellectum illa oppoſita, quæ ſunt rationale & irrationale. & ſic non eſt bona forma ſyllogiſmi expoſitorij, in quo medius terminus debet eſſe idem numero ſignatum reſpectu vtriuſque extremorum, nec ſufficit, ꝙ ſit idem commune, quia ſyllogiſmus expoſitorius non tenet, niſi per illam regulam. Quęcunque vni & eidem numero ſunt eadem, inter ſe ſunt eadem. Et quæ dicta ſunt de ſenſibili reſpectu rationalis & irrationalis, intelligenda ſunt conſimiliter de eſſentia reſpectu eſſe & non eſſe.

Ad ſecundam probationem.

Ad illud quod ille ad idem adducit iuxta hoc, ꝙ magis diſtant inter ſe eſſe, & non eſſe, quæ ſunt oppoſita circa eandem eſſentiam, quàm differentiæ diuerſæ, quæ ſunt oppoſita circa idem genus, & q̃ forma, & priuatio, quæ ſunt oppoſita circa eandem materiam, quare cum actualitas generis quæ eſt per differentiam quancunque, differt ſic à potentialitate eius, ꝙ eſt omninò extra rationem eius apud intellectum, nec eſt idem cum illa apud intellectum, & actualitas materiæ, quæ eſt forma ſic differt ab eius potentialitate, ꝙ in re extra animam non eſt idem re cum illa: ergo nec actualitas eſſentiæ, quæ eſt eſſe, eſt idem re cum ſua potentialitate, quæ fundatur in ipſa eſſentia: Dicendũ eſt ſecundum prædicta, ꝙ non eſt ſimile, niſi ſecũdum ipſum falsò ponentē, ꝙ eſſe natura eſt potentialitas ſubiectiuè de qua hēt produci ipſum eſſe, vel in qua, ſicut producitur dr̃ia in ſpecię de potētialitate generis; & forma in compoſito de potentialitate materiæ, vel in materia. Secundum ponētes autem, ꝙ eſſentia non eſt potentialitas ad eſſe, niſi obiectiuè, non eſt ſimile, vt patet ex prædictis. Et propter illam ſimilitudinem contingit, ꝙ etſi actus & potentiale neceſſariò differrēte re, quod tamen non contingit omninò in genere, & differētia, non tamen oportet, ꝙ in propoſito differāt re.

Ad dicta Boetij.

Ad illa, quæ idem inducit ad idē ex dictis Boetij de hebdo. improbando expoſitionem, quàm illis dedi in alio Quolibet. dico per ordinem. Et primo ad primum, quod dicit Boetius: Diuerſum eſt eſſe & id quod eſt, dico exponendo hoc ſecundum ꝙ in alio Quolibet. breuius tetigi, ꝙ ſecundum Cōment. cum dicitur: diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt, ſecundum Theologos quidem intelligitur per eſſe id quod eſt principium, id verò quod eſt, illud quod eſt ex principio, & ſic nihil ad propoſitum. Sed ꝙ non ſic debet exponi probat ille per hoc q̄d immediatè ſequitur. Ipſum verò eſſe nondum eſt, quod nullo modo poteſt conuenire eſſe principij, quod Deus eſt, quia illud ſemper eſt. Et eſt reſpōdendum per hoc quod dicit ibi Commenta. Non ait (inquit) non eſt, ſed nondum eſt, quod ſic intelligo, licèt eſſe principij ſemper ſit: tamen nondum eſt, ſ. in eo quod eſt participatum ab eo. in ſe enim eſt ab æterno, participatio autem ex tēpore. Aliam verò expoſitionem addit Commenta. dicēs. Diuerſum eſt eſſe. i. ſubſiſtentia, quę eſt in ſubſiſtēte, & id quod eſt. i. ſubſiſtens, vt corporeitas & corpus, humanitas & homo. Ipſum verò eſſe nõdum eſt, eo quòd non qualiter attenditur eſt, etſi enim abſtractum: eſt tamen in abſtracto. Ecce licèt abſtractum, & concretum etiam in ſubſtantijs non differant re, ſed tantùm conſideratione, tamen de diuerſitate illorum benè exponitur illud, Diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt. Conſimiliter ſi illud velimus exponere de eſſe creaturæ, quod acquiritur per creationem, & ipſa eſſentia cui acquiritur, non obſtante quòd idem ſunt re, cum tamen differant ratione, vel potius intentione, benè dicitur de ipſis, quòd diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt, intelligē do per quod eſt eſſentiam, & per eſſe exiſtentiam eius in effectu, quæ per creationem ei acquiritur, vt patet ex ſupradictis. Cui concordat dñs Albertus in libro ſuo de cauſis. 3. cap. 2. vbi hanc propoſitionem exponit dicens ſic. In eo quod eſt, ſecundum aliud eſt eſſe, & quod eſt, ſed nec per eſſe, nec per id quod eſt aliquo modo cadit in diuiſionem, quæ diuiſio ſit per eſſentiarum multitudinem, vel diuerſitatem. in quam tamen diuiſionem neceſſariò caderet, ſi in creatura exiſtente, quæ eſt ſecundum poſt primũ, eſſent re diuerſa eſſe & eſſentia. Quod autem ſequitur. At verò quod eſt accepta forma eſſendi eſt, atque conſiſtit. exponit Commenta. de generatione compoſiti dicens. At verò id quod eſt in ſe forma eſſendi, quam abſtractam intellectus concepit. Accepta quæ acceptio dicitur generatio. Eſt atque conſiſtit. vt corpus eo ꝙ corporalitatem habet, eſt, & homo eo quòd humanitatem. Sed ex hoc nullam poſſumus ponere diuerſitatem realem inter corpus & corporeitatē, hominem & humanitatem, ſicut enim homo eſt animal ratione, ſic humanitas eſt animalitas rationalitas. Conſimiliter ſi velimus exponere de eſſentia creata, & forma eſſendi, quam accipit per creationem dicto modo, nullo modo ex hoc poteſt argui diuerſitas ipſorum realis. Et iuxta hunc modũ poſſunt exponi alia ſequentia, & præcipuè illud quod ille aſſumpſit. Omni compoſito aliud eſt eſſe, aliud ipſum quod eſt. vbi dicit Comment. Quoniam alio eſt, alio aliquid eſt, etſi non ex diuerſis compoſitum eſt. i. ſecundum rem. Omni compoſito. i. omni ſubſiſtenti, aliud eſt eſſe. quid. ſ. eſt. Ipſum verò eſt aliud alio quodam. quo. ſ. aliquid eſt, & quomodo hoc, patet ex prædictis.

Ad tertiũ principale.

Ad tertium, quòd in omni tranſmutatione alia ſubiectum differt ſecundum rem ab vtroque termino, quare & in creatione, vbi ſecundum ſubiectum eſt eſſe natura, termini verò eſſe, & non eſſe: Dicendum, ꝙ verum eſt de eo, quod eſt ſubiectum tantùm, & non terminus, ſed aliquid per tranſmutationem acquiſitum in ſubiecto, ſicut cōtingit de materia in generatione, & corruptione formarũ, in quibus nō eſſet generatio ſi materia ſubiecta eſſet eadem re cum altero terminorum. De eo verò q̄d non tàm eſt ſubiectum tranſmutationis, quàm per ſe terminus, non eſt verũ, vt cōtingit in propoſito, & in generatione, quæ ſit per informationē

ſecun-

ſecundum diuerſa eſſe in eadem forma ſecundum rem, vt dictum eſt ſupra de eſſe viuere,& ſentire. Et ideò in iſtis ſuſtinetur vera creatio, licèt ſubiectum ſit idem re cum altero terminorum.

Et ſic docet creatio ſcire eſſentiam creaturæ, qua aliquid eſt, licèt non differentem ab eſſe, quod acquiritur per creationem, ſicut generatio facit ſcire materiam differẽtem re à forma. Et eſt falſum, quod ille aſſumit, quòd ſicut materia eſt in potentia ad formam, & eius priuationem ſecundum rem, ſic eſſentia ad eſſe & non eſſe: hæc enim falſa imaginatio eſt, vt habitũ eſt ſupra. Eſt tamẽ quodãmodo ſimile de potentia generis ad formas contrarias ſecundum conſiderationem intellectus, & eſſentiæ ad eſſe & non eſſe, quia differentia ſola intentione differt à forma generis, non ſecundum rem; & eſſentia, qua creatura eſt quod eſt, ſimiliter ſola intentione ſecundum prædicta differt ab eſſe quo eſt. Et eſt ipſum quod eſt, extra rationem ipſius quo eſt, ſicut differentia extra rationem generis. Non dico extra rem generis, ſed extra rationem conſiderationis, quia intellectus capiẽdo formam, vt indeterminatam, capit ipſam ſub ratione generis, non capiendo rationem determinationis, quam apponit differentia, & è conuerſo, & ita vtrunque eſt extra rationem vtriuſque. Et ſimiliter eſt de eſſe, quo res eſt, & de eſſentia, qua eſt aliquid. Quomodo autem eſſentia creata eſt ſubiectum, & terminus trãſmutationis, quæ eſt creatio, expoſuimus in quæſtione de potentia generãdi paſſiuè vtrum ſit in filio, ex qua aliquid breuiter extrahendo dico, quòd licèt in generatione, & corruptione naturali formarum circa materiam in eodem inſtanti ſecundum rem forma vna cum priuatione alterius abijcitur, & tranſmutatio fit in materia, per quam alia inducitur: iſtud tamen inſtãs diſtinguitur in tria ſigna ſecundum rõnem. Quia enim naturaliter prius fit formę prioris abiectio, q̃ alterius inductio, illa abiectio fit in priore ſigno, & ſimiliter quia naturaliter prior eſt tranſmutatio materiæ, quę fit in materia propinqua ad formam inducendam, & eſt ſub illa medium inter ens & non ens. ſ. inter non eſſe formæ præcedentis, & eſſe formæ ſubſequentis, illa tranſmutatio fit in medio ſigno, & ipſa formæ inductio ĩ tertio ſigno. Sic dico, ꝙ in creatione in eodem inſtanti ſecundum rem non eſſe ab eſſentia rei creatæ abijcitur, & tranſmutatio fit, per quam in eſſe producitur. Sed iſtud inſtans ſecũdum rationem diſtinguitur in tria ſigna: quia enim naturaliter prior eſt non eſſe abiectio, q̃ ipſius eſſe per creationem acquiſitio, illa abiectio fit in priore ſigno. Similiter quia naturaliter eſſentia prius eſt medium inter eſſe & non eſſe ſecundum rationis conſiderationem, quã poſt non eſſe recipiat eſſe, & vt eſt mediũ propriè eſt ſubiectum tranſmutationis in potentia propinqua: ideò creatio, vt eſt tranſmutatio, quæ diſponit ad acquiſitionem, eſt in ſigno medio, & ipſius eſſe acquiſitio eſt in ſigno vltimo. Et in hoc ſigno eſſentia non eſt ſignum, ſed terminus creationis, quemadmodum neque materia, vt eſt actu ſub forma generati, eſt ſubiectum tranſmutationis, quæ eſt generatio, ſed potius eſt terminus eius, vt aliquid generati. Et ſic eſſentia creaturæ, vt eſt medium inter eſſe & non eſſe propriè eſt ens in potẽtia propinqua, & ſubiectum tranſmutationis, quę eſt creatio. Vt verò eſt ſecundum actum ſub eſſe acquiſito, eſt terminus creationis, vt aliquid creati, quod ratione acquiſiti in illo per creationem habet non eſſe aliquid, ſed eſſe tantùm, & non eſt illud eſſe exiſtentiæ aliquid de eſſentia creaturæ, vt creatura eſt, ſed accidit ei. Et idcirco ex tali eſſe & eſſentia, vt ex quo eſt, & quod eſt, componitur vnũ per accidens: cum tamen ipſa eſſentia componatur ex eſſe exiſtẽtiæ, & re ſui generis, vt ex quo eſt & quod eſt, ſicut vnum per ſe compoſitum eſt ex quo eſt. ſ. ex eſſe, & quod eſt. ſ. ex eo, quod aliquid eſt, non tanquã ex diuerſis rebus, ſed tanq̃ ex diuerſis intentionibus quoquo modo, vt habitum eſt ſupra. Vnde ipſa eſſentia ſimpliciter, quę vt eſt indifferens ad eſſe exiſtentiæ, & non eſſe, eſt ſubiectũ creationis, vt eſt aliquid creati, terminus eius eſt, & nullum eſt inconueniens, ꝙ ſic ſecundum diuerſum genus cauſæ idem eſt prius & poſterius ſe ipſo, & cauſa, atque cauſatum ſuiipſius. i. ſubiectũ, ſiue materia, & finis, vt ſecundũ hoc quoquo modo materia & finis coincidant in idem. Et quod magis mirandum eſt, id cui conuenit eſſe materiale, quod eſt reſpectu eſſentiæ, & eſſe, determinat ipſum eſſe ſicut materia determinat formam, & vlterius determinatur per ſibi addita. ſ. per differentias, vt materia, ſiue materiale per formas. Idcirco enim verum eſt in Metaphyſicalibus, ꝙ genus ſumitur à materia: differentia verò à forma, non à forma, quæ eſt eſſe: ab hac enim nec ratio generis, nec ratio differentiæ ſumitur, ſed à fõrma, quę determinat id cui conuenit eſſe: reſpectu enim eſſe omnes differentiæ in genere materialia ſunt, & ſe tenent ex parte eius, quod eſt. Vnde eſſe exiſtentiæ eſt primũ formale in rebus, & ipſum quod eſt res. Ipſum autem quod eſt communiſſimè acceptum, quod eſt proprium cuique generi, formam generis generaliſſimi importat, hoc eſt materiale quoddam ſub eſſe, per quod eſſe, ipſum quod eſt habet ꝙ ſit eſſentia: aliter enim eſſet, ſicut figmẽtum, licèt extra intellectum eſſe naturæ & eius qđ eſt ipſum quod eſt, ſit ipſum eſſe, & per conſequẽs extra omne quod eſt aliquid in genere ſub ipſo generaliſſimo, quod per differentias deſcendit in ſpecies ſubalternas & ſpecialiſſimas. Ex quo planè patet defectus dicentis, ꝙ creatio paſſiua formaliter idem eſt quod eſſe exiſtentiæ rei creatæ: immò ſecundum rem, & naturam differt ab ipſo, ſicut & ab ipſa eſſentia.

Ad id quod arguit probando, ꝙ creatio paſſiua ſit idem quod eſſe exiſtẽtiæ acquiſitum ꝑ creationem, vt concludit eſſe non poſſe idem eſſe cum eſſentia, poſtquàm manifeſtum eſt, ꝙ creatio paſ-

ſtua non poſſit eſſe idem re cum ipſa eſsentia: primò ex comparatione eius ad eſsentiam, quia eſt eius perfectio, vt naturæ recipientis, cuius perfectio eſt eſſe: ergo creatio & eſse idem. Dicendum, quòd non valet, quoniam creatio ſecundum quod eſt tranſmutatio, quędam, eſt perfectio eſsentię ſecundum quod eſt in potentia ad eſse, & vt in potentia eſt, & media inter eſse & nõ eſse, sicut trãſmutatio generationis eſt actus & perfectio materiæ, vt eſt media inter formam, & formã, & in potentia inquantum eſt in potentia, quia eſt actus imperfecti ſecundum quod imperfectum. Eſse autẽ exiſtentiæ eſt perfectio eſſentię inquantum eſt terminus huiuſmodi tranſmutationis, quemadmodũ forma eſt perfectio & actus materiæ. Vnde nõ magis ſunt idem re creatio, & eſse, quàm generatio & forma. Licèt enim motus nõ ſit niſi acquiſitio partis poſt partem eius, quod acquiritur per motum: non tamen pars motus eſt pars illa, quę acquiritur ſecundum rem, nec vniuerſaliter mutatio eſt id qđ acquiritur per mutationẽ. Vnde licèt ambo. ſ. creatio & eſse, ſint actus eſsentiæ, ſi eſse exiſtentiæ eſt aliud re abſoluta ab eſsentia, non oportet ꝙ ſint idem re, quia ſecundum aliam & aliam rationem eſsentiæ ſunt actus eius, ſicut neque qualitas, & quantitas ſunt idem, licèt ſint actus eiuſdem, quia diuerſimodè ſunt actus eius. Vnde conſeruatio & eſse, quia non ſunt circa penitus idem, quia cõſeruatio nõ eſt actus niſi compoſiti ex eſsentia & eſſe: eſse verò eſt actus ſolius eſsentiæ: idcirco conſeruatio, & eſse non ſunt omninò idem, neque fortè etiam creatio & conſeruatio, licèt ſit idem eſse creatum & conſeruatum, vt propter hoc non eadem relatione referatur creatura ad creatorem, & ſecundum actum creationis, & ſecundum actũ conſeruationis.

Quod verò ad idem arguit ſecundò ex comparatione creationis ad motum penes conuenientiã, quia licèt motus ipſe non eſt motus vt ſubiecti, aut termini: tamen motus eſt idem in re cum eo, cuius eſt motus, vt albatio cum albedine: ergo & ipſa creatio cum eſſe, quod eſt terminus eius. Dicẽdũ, quòd non eſt verũ, quod ſupponit de motu ſecundum iam dicta, quia motus nunquàm eſt circa idẽ re, vt circa ſubiectum, & circa terminum, quia quod producitur per motum producitur ex ipſo ſubiecto motus: ipſum autem ſubiectum ſupponitur: quod verò producitur vt terminus per creationem eſt ipſum ſubiectum eius: & ideò ſicut idẽ re eſt ſubiectum creationis & terminus, ſic idem re eſt ipſum ſubiectum creationis & acquiſitũ per ipſam, vt eſſe exiſtentiæ, qualécunque differẽtiam habeant ambo ad creationem paſſiuam.

Quòd verò ad idem arguit tertiò ex comparatione creationis ad motum penes differentiam, quia motus eſt actus exiſtentis in potentia, & imperfecti ſecundum quod huiuſmodi, & reſpicit eſſentialius potentiam: creatio verò eſt actus exiſtentis in actu & perfecti per eſſe, & eſſentialius reſpicit actum, quàm potentiam: actus autem exiſtentis in actu ſecundum quod huiuſmodi non eſt niſi eſſe: ergo &c.

Dicendum ſecundum iam dicta, quòd hoc planè falſum eſt: creatio enim non eſt actus, niſi eſſentiæ, vt eſt in potentia ad eſſe, & media inter eſſe & non eſſe, ſicut generatio eſt actus materiæ, vt eſt in potentia, & media inter formam & formam, ſiue inter formam & eius priuationem. Vnde tàm generatio, quàm creatio vtrunque reſpicit vt ſubiectum eſſentialius potẽtiam, ſed actum eſſentialius vt terminum reſpiciunt, quàm potentiam. Quod autem arguit vlterius, quòd ponens eſſe & eſſentiam eſſe idem re non poteſt ſaluare multa, quæ neceſſariò oportet concedere in entibus: Quorum primum eſt, quòd potentia non poſſet intelligi nõ eſſe, ſuper quod fundata eſt ſecunda ratio ad principale, & patet ex reſponſione præpoſita ad illã, quòd hoc falſum eſt. Secundum eſt, quòd eſſentia creaturæ, aut eius eſſe non ſit aliquid diminutum, & incompletum, quia ſecundum hoc non eſt ponere, quòd ſit in eſſe & eſſentia aliqua participatio, ſiue participans & participatum, vt ſupra inductum eſt. Dicendum, quòd falſum eſt: immò benè cõtingit ponere participationem ſecundum eſſe in eſſentia creaturæ ſecundum prædicta, etſi non ratione alicuius ei inhærentis.

Quòd autem adducit ad illius probationem, quòd idem ſeipſo non participat, nec eſt poſſibile reſpectu ſuiipſius, ſine quo non eſt participatio. Dicẽdum, quòd duplex eſt participatio in creaturis, vna qua creatura participat eſſe vt ſit, alia qua participat aliquo alio, vt aliquid ſit, ſecundum qđ dicit illa regula Boetij de hebdo. Omne quod eſt participat eo, quod eſt eſſe, vt ſit; alio verò participat vt aliquid ſit. Ac per hoc id, quod eſt participat eſſe vt ſit; eſt verò vt participat alio Quolibet. Eſſe autem vt ſit poteſt res intelligi participare ſecundum duos modos ſupra expoſitos. Vel in ſua eſſentia vt ipſa eſſentia ſit quædam participatio, & diuinum eſſe ſit ipſum participatum non in ſeipſo, ſed in ſua ſimilitudine, quæ eſt ipſa rei eſſentia, & eſt verus modus participandi eſſe, & non ſic participat idem ſeipſo, ſed creatura participat creatorem. Hinc Boetius. 1. de Trinit. cap. 3. Ex ijs formis, quæ præter materiam ſunt, iſtæ formæ veniunt, quæ ſunt in materia & corpus efficiunt. Nam formis, quæ in corporibus ſunt abutimur formas vocantes dum imagines ſunt; aſſimilantur enim formis ijs, quæ non in materia. ſ. ideis in Deo. Sed idem ſecundum rem eſt potentiale reſpectu ſuiipſius ſecundum aliã intentionem, quod non eſt inconueniens. Sic enim genus eſt in potentia ad differentias, & eſſe ad viuere, vt habitum eſt ſupra. Vel poteſt intelligi participatio ipſius eſſe in re alia ab ipſa eſſentia participante, vt res illa ſit quædam participatio in ipſa eſſentia, & eſt falſa imaginatio, & coincidit quodammodo in ſecundum membrum principalis diuiſionis, qua ali-

quid

quid dicitur participare alio à ſeipſo, quod recipit in ſe, ſecundum quod dicit 4. regula Boetij. Id qđ eſt, habere aliquid prꝑterq̃ quod ipſum eſt, poteſt. Quem tamen modum ſecundum Boetius omninò remouet à modo, quo participatur eſſe, cum dicit in 3. regula. Fit enim participatio cũ aliquid iá eſt. Vnde participatio eſſe omninò eſt alia à modo, quo participatur, inhærens participanti, vt res alia ab ipſo.

Et nota, quod aliquid eſſe æquiuocatur in iſta regula, & cum ſuperius diximus, quòd res alio eſt, vt quadam diuina participatione, alio aliquid eſt, vt eò, quod eſt ſui generis. Hic enim dicitur res aliquid eſſe non niſi ſecũdum accidens ſibi inhærens, vt corpus albedine; ibi verò dicitur res aliquid eſſe eò, quòd eſt ſui generis determinante ipſum eſſe. Reſpectu autem modi, quo dicitur res aliquid eſſe per accidens ſibi inhærens, dicitur res eſſe ſua eſſentia, & eo quod eſt ſui generis. Et ſecundum hoc Commenta. exponit illam ſecundam regulam. Diuerſum eſt eſſe, & quod eſt, dicens; Secundum Philoſophos eſſe ſubſiſtentium dicuntur ſolæ quæ prædicantur ſubſtantiæ, quæ ſunt ea tantùm, quæ alia in ſe habendo ſubſiſtunt.

Ad tertiũ in cont. Tertium, quod inducit eſt, quòd non eſſet ens per accidens, ſi eſſe eſſet idem cum eſſentia. Dicendum, quòd verum eſt ſi ſic eſſet idem cum illa, quòd nõ eſſet aliquo modo participatio eius, ſic enim in ſolo Deo idem ſunt eſſe & eſſentia; & ideò in ipſum nullum per accidens cadit. Nunc autem non ſic eſt idem quin differat intentione, & eſt in eſſentia, vt quædam participatio eius, vt dictum eſt. Ille autem intelligit, quòd nulla eſt participatio niſi habendo in ſe aliquid differens ſecũdum rem, cuius plenitudinem in ſe non habet, vt homo iuſtitia vel albedine dicitur participare, quia non omnem plenitudinem ſecundum rationem iuſtitiæ, aut albedinis in ſe habet: ſic enim nõ habet iuſtitiam niſi qui eſt per eſſentiam ipſa iuſtitia, nec albedinem niſi qui eſt per eſſentiam ipſa albedo.

Ad quartum. Quartum eſt, quòd tunc in entibus non eſſet genus, quia non eſt genus niſi potentiale quid præter rationem actualis, quod non poſſet eſſe ſi potentiale, & actuale in ſe eſſent idem. Quod non valet: ponendo enim quòd ſint idem re, differentia autem intentione benè ſaluatur genus, quia genus non eſt potentiale, niſi reſpectu differentiarũ quæ dant ei actuale ſuum, quod non differt à genere, ſed ſola intentione.

Ad quintũ. Quintũ eſt, quòd tunc non eſſet diſtinctio prædicamentorum ſecundum analogiam ſub ente. Dicendum, quòd ille ſupponit, quòd non poteſt eſſe analogia in participando eſſe, niſi ſit vnũ numero in eodem, quod per ſe conuenit ſubſtantiæ, & non alijs, niſi quia ſunt in ſubſtantia. Et eſt falſum, quòd non eſt niſi vnum & idem eſſe in eodem, vt patebit in ſequenti quæſtione. Falſum etiam eſt, quòd aliter non poſſent ſubſtantia & accidens analogiam habere in eſſe. Immò eſſe ſubſtantiæ exiſtente alio ab eſſe accidentis, ſicut & eſſentia ſubſtantiæ eſt alia ab eſſentia accidentis, & è conuerſo, eſſe eſt quid commune analogum abſtractum ab ipſis, inquantum ſubſtantia verius participat eſſe diuinum, verius exiſtendo diuina ſimilitudo, quàm ſit accidens. Vnde eſſe analogũ ad ſubſtantiá non eſt aliquid idem ſingularitate, ſed ſolum communitate quadam ſuperiore, quàm ſit communitas generis, quia continet ſub ſe decẽ genera, & diuerſificatur ſecundum diuerſitatem rerum propriatum ipſis. Vnde Philoſophi aſcribentes eſſe naturæ rerum, & non diuinę participationi, cui ipſum attribuunt Theologi, dicunt, ꝙ eodem quo res dicuntur eſſe, dicuntur aliquid eſſe, & inde eſt quod hoc verbum eſt dicunt æquiuocè prædicari de omnibus, vt dicit Commentat. ſuper illud. Diuerſum eſt eſſe, & quod eſt.

Ad ſextũ. Sextum, quòd non eſſet mutatio in rebus, quia non eſt mutatio niſi diuerſum ſit actuale à potentiali. Dicendum, quòd verum eſt diuerſitate reali circa illud, quod eſt potentiale ſubiectiuè tantùm reſpectu ſui actualis, quod producitur de illo per veram generationem. Sed circa illud quod eſt potẽtiale obiectiuè, quale eſt eſſentia reſpectu eſſe, & de potentiali, de quo producitur actuale ſuum per ſolam intentionem, ſicut de eſſe viuere, ſufficit ad mutationem à potentiali ad actuale ſola diuerſitas ſecundum rationem inter illa, vt patet ex ſupra determinatis.

Comment. in Quæſtionem Septimam, quæ eſt,

Vtrum ponens eſſentiam creaturæ eſſe idem cum ſuo eſſe poteſt ſaluare creationem.

IN hac quæſtione oportet notare, vt intelligatur, ꝙ vtrum eſſentia & eſſe ſint idem, vel differant, pertractatum eſt in nona quæſtione primi Quodlib. ad quam in præſentia reportat ſe auctor, concluſum eſt autem ibi, ꝙ creatura eſt aliqualiter ſuum eſſe, ꝙ eſt concludere eſſentiam creaturæ, & eſſe creaturæ idem eſſe: ſunt autem idem realiter, & differũt ratione, & intẽtione, & hæc quidẽ quæſtio agitatur iterum, quoniam ſit ſuppoſitum præſentis, vbi ſciendum, ꝙ Auctor illam identitatem confitetur, & ſuſtinet, & creationem. Quidam verò contra tenentes creationem, quemadmodum etiam de fide tenenda eſt, negant identitatẽ realem eſſentiæ & eſſe in creatura, quia ipſa poſita, non vident quomodo detur creatio. Ideò argumentantur contra iterum hanc identitatem, conantes eam deſtruere.

In corpore igitur quæſtionis huius hæc facit Auctor. Primò ponit opinionem tenentium diſtinctionem realem inter eſſentiam & eſſe, cum ſuis rationibus. ibi. Dicunt aliqui &c. Secũdò exponit quomodo ſe habeat eſſentia ad eſſe. ibi. Hic oportet

tet vidert &c. Tertiò contra hoc ponit argumenta tria aduerſariorum. ibi. Sed arguit &c. Quartò reſpondet ad hæc proxima argumenta. ibi. Dicendum, quòd aliquid. Quintò repetit rationes, quibus aliàs probauit identitatem eſſentię, & eas conformat, atque declarat, ſatisfaciendo dictionibus aliorum, & reſponſiones impugnando. ibi. Quod autem ſuper eſſentiam &c. Sextò reſpondet quæſito principali, & particulari huius quæſtionis. ibi. Dicendum, ꝙ ponens &c. Septimò ſatisfaciendo contrarijs rationibus in fronte quæſtionis adductis; ſatisfacit etiam rationibus pro aduerſarijs in prima parte quæſtionis habitis. ibi. Ad dicta autem eius, &c.

Cum autem tot habeat Auctor in hac quæſtione, ſolùm attinentia ad ſextam conſideranda ſunt à nobis, vt proponatur eius de more concluſio, & eius intelligentia. cæteris lectori prudenti dimiſſis.

Quò igitur ad ſextum patet, quòd eſt verum, & reale corpus quæſtionis; habita diſtinctione bimembri, duplici concluſione ſatisfacit quæſito.

Diſtinctio eſt. Eſſentiam eſſe idem cum ſuo eſſe, aut intelligitur, ꝙ ſit idem proprietate illa, qua eſt eſſentia, abſque omni extrinſecus participatione, ita vt de re, cuius eſt eſſentia, ſuæ eſſentiæ proprietate ſola dicatur eſt, ſiue eſſe, vel intelligitur, quod eſt idem proprietate ſua, non qua eſt abſolutè eſſe natura, ſed quam habet, quadam extrinſecus participatione, ita vt de re, cuius eſt eſſentia tali proprietate eſſentiæ dicatur eſt, vel eſſe.

Prima concluſio. Ponens eſſentiam primo modo eſſe idem &c. non poteſt ſaluare creationem.

Secunda concluſio. Ponens eſſentiam ſecundo modo eſſe idem, poteſt ſaluare creationem.

Prima patet, quoniam eſſentia, quæ eſt idem cum ſuo eſſe, primo modo, & eſſentia diuina. Solus enim Deus eſt ſuum eſſe primo illo modo. Iam verò Deus nullo pacto ſubeſt creationi, igitur ſi ergo creatura taliter eſſe ſuum eſſe, profectó creatura non eſſet, ſed Deus, quod implicat contradictionem.

Secunda concluſio declaratur, manifeſtando quomodo accipi debeant eſſe & eſſentia, vt ad ſe referuntur, & ordinē habent. Nam non eſt accipiendum, ꝙ eſſentia ſe habeat veluti materia: eſſe verò tanquam forma quaſi educatur de potentia eſſentiæ ipſum eſſe, ſicuti forma de potentia materiæ; ſic enim accepto eſse, & eſsentiam eſse realiter idem, ſicut vnum non habet eſse per creationem, ita nec alterum. Nam ſi eſſe educitur de potentia materiæ, ergo non creatur, ſed potius dicitur generari, & ſi hoc eſſe, quod non creatur. idem ſit realiter cum eſſentia, hæc ipſa creabitur, atq; ſic nulla dabitur creatio, poſita identitate reali eſſe, & eſſentiæ.

Not. autem hic diligenter, ꝙ in hoc tota videtur poſita difficultas. Et quidem qui taliter accipiunt eſſe & eſſentiam, coguntur dicere, ꝙ realiter diſtinguuntur eſſe & eſſentia, ſed poſſunt ponere creationem ex parte vtriuſque, ſ. eſſentiæ, & eſſe, ſed ponere tantum ex parte eſſentiæ, vt nempè velint eſſentiam creari: eſſe verò generari, ſicuti forma de materia. Rectius autem Auctor creationem dat vtrique, tùm eſſe, cum eſſentiæ, generationem tribuens eſſe particulari, & ſpecifico, non vniuerſali, & quaſi generico. Idcirco aliter accipit eſſe & eſſentiam. Quippè eſſentiam accipit tanquam quid particeps diuinæ eſſentiæ, & eſſe pariter creaturæ tanquam quid particeps diuini eſſe, ita tamen, vt per eſſentiam creaturæ intelligamus aliquid potentiale obiectum, vt terminum actionis de nihilo productum. Ipſum vero eſſe intelligamus eandem eſſentiam, vt eſt actuale obiectum, & terminus actionis de nihilo ipſum producentis ſicut ſimilitudinem ſuam, vt ipſa eſſentia in quantum eſt ſimilitudo producta, ſit eſſe quoddam participatum ratione huius ſimilitudinis deficientis ab ipſo diuino eſſe, quo in tali eſſe participat, nec totalitatem, nec partem veritatis eius. Sed ſolummodo ſimilitudinem, atque imitationem eius in ſe continendo, non quòd eſſe ſit aliquid acquiſitum, aut receptum in ipſa eſſentia, vt in ſubiecto. Et ſic vtrunque creatur, quia eſſentia eſt terminus creationis, tametſi potentialis: eſſe verò terminus actualis. vnde idem prorſus eſt, quod tùm ſub potentia eſt, cùm etiam ſub actu, quia idemmet terminus potentialis creationis efficitur terminus actualis eiuſdem creationis, & ſic vtrunque creatur. Quo fit, vt potētia hoc loco non ſit accipienda tanquam materia, & actus tanquam forma, ſicut accipit alia opinio, vtrum potius eſſe & eſsentia veluti forma eadem accipienda eſt, non quòd ſit præciſè forma, ſed ita vt ſit ſimilitudo inter eſse & eſsentiam, quæ eſt inter formam & formam eandem numero, exiſtentem potentia, & in actu, ꝙ illamet, quæ erat in potentia, eſt in actu, etſi deficiat hoc exemplum in aliquibus, in hoc tamen quadrat, quatenus eſt idem terminus potentialis, & actualis generationis, ſicut eſse, & eſsentia creationis, eſsentia terminus potentialis, eſſe verò terminus actualis. Ab hoc autem eſſe proueniunt particularia eſſe exiſtentiæ, quæ propriè non creantur, ſed generantur, vt hominis eſſe eſſentiæ eſt per creationem; vita verò, quæ eſt eſſe aliquod illius, rationalitas, animalitas, & huiuſmodi ſunt conſequentia ad eſſe illius creationis, & hæc videntur potius eſſe termini cuiuſdam generationis, quatenus ſcilicet fluunt ab eſſe habito per creationem. Iuxta capacitatem nanque ſubiecti eſſe creati fluunt ab ipſo diuerſa eſſe. Et hoc in longum manifeſtat Auctor. Hæc autem ſuper hac quæſtione poſſe ſufficere iudicamus, vt intelligatur: cætera relinquentes diligenti lectori, maximè quando circa ſuppoſitum abundantius verba fecerimus in primo Quolib. quæſt. nona.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrùm accidentis exiſtentis in ſubiecto ſit aliud eſſe exiſtentiæ, quàm ſit eſſe exiſtentiæ ſui ſubiecti.

CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ accidentis exiſtentis in ſubiecto non ſit aliud eſſe exiſtentię, quā eſſe exiſtentiæ ſui ſubiecti. Primò ſic. 7. Metaphyſic. dicit Philoſophus, ꝙ accidens nō eſt ens niſi quia eſt entis, quare eadem ratione nō eſt exiſtens, niſi quia eſt exiſtentis: hoc autem non ſic eſſet niſi idem eſſe eſſentiæ eſſet accidentis, & non aliud, quàm ſubiecti. ergo &c.

Secundò ſic: ſi eſſent eorum plura eſſe cum ſe habent per ordinem eſſentialiter, vnum eſſe eorū eſſet perfectius altero, & ſic vnum eorū eſſet participatio alterius, ſiue participaret altero. conſequens falſum eſt, quia eſſe eſt ſumma actualitas, quæ nullo poteſt participare ſecundum illam tertiam regulam de hebdo. Quod eſt, participare aliquo poteſt, ſed ipſum eſſe nullo modo aliquo participat: fit enim participatio cum aliquid iam eſt; eſt autem aliquid cū iam eſſe ſuſceperit. ergo &c.

Tertiò ſic. 7. Topico. dicitur. Vnius rei tantum vnicum eſt eſſe: cum ergo ſubſtantia quotcunque in ſe habeat accidentia vnica eſt. ergo &c.

Quartò ſic. Boetius de vnitate & vno dicit; Omne quod eſt ideo eſt, quia vnum numero eſt, & ex ſeparatione res deſtruitur, in ſuo eſſe non niſi vnitione conſeruatur; quare cum accidentis & ſubiecti non ſit niſi vnitio vna, ſicut materiæ & formæ:

formæ, vnum ergo tantùm eſt eſſe accidentis, & ſubiecti, quemadmodum & compoſiti ex materia & forma.

In oppoſit. Contra. ſi accidens non haberet aliud eſſe exiſtentiæ quàm ſubiecti, tunc tranſubſtantiatione panis facta in corpus Chriſti, non maneret ſine ſubiecto, quia non maneret niſi habendo aliquod eſſe exiſtentiæ. conſequens falſum eſt, quia maneret exiſtendo ſine ſubiecto, falſum eſt ergo & antecedēs, ſubdens quòd non habet aliud eſſe exiſtentiæ ab eſſe ſui ſubiecti, immò habet eſſe exiſtentiæ proprium ſibi.

Opin. quorundam. Probatio prima. Dicunt aliqui quòd vnius rei vnicum eſt eſſe exiſtentiæ quotquot formæ fuerint in eo, ſiue ſubſtantiales, ſiue accidentales, & quòd ipſa ſubſtantia, ſiue fuerit forma, ſiue compoſitum ex materia & forma, ſubſiſtit ipſi eſſe, & ipſum eſſe eſt illud in quo ſubſiſtit, & accidentia ſubſiſtunt, & exiſtunt, quia ſunt in exiſtente. & hoc totum eſt per vnum eſſe exiſtentiæ, quemadmodum materia extenſa eſt, quia ſubijcitur extenſioni, quantitas extenſa eſt, quia eſt eſſentialiter ipſa extenſio, qua materia extenſa eſt, alia verò accidentia, & formæ quædam ſubſtantiales ſunt extēſæ, quia ſunt in extenſo. hoc tamen non niſi vna extenſione formali, quæ eſt quantitas. Et ideò (vt dicunt) quæ diuerſimodè participant eſſe exiſtentiæ, diuerſimodè habēt exiſtere, ſicut & quæ diuerſimodè participant eſſe eſſentiæ, diuerſimodè dicuntur entia. Vnde ſubſtantia exiſtit, quia ei formaliter cōpetit exiſtere, quantitas exiſtit, quia eſt menſura exiſtentis, qualitas exiſtit, quia eſt modus quidam exiſtentis ſecundū ſe: relatio exiſtit, quia eſt modus exiſtentis in ordine ad aliud, & ſimiliter intelligendum eſt de eſſe. Et per hoc, vt dictum eſt ſupra, dicunt ſaluari analogiam in ente ſuper x. prædicamenta, & aliter non. Vnde vt dicunt, & ſecundum quòd habetur in

Secunda. ſuperius nominata quæſtione de gradu formarū, ſi plures formæ ſubſtantiales ſecundum rem differētes, ponantur in eodem, vt ſupra dictum eſt in homine, illud non habet niſi vnum actum exiſtendi per vltimam formam. homo enim aut corpus humanum non habet actum exiſtendi niſi per animā

Tertia. rationalem. Quando enim nobilitatur corpus ab anima ſecundum organizationem & harmoniā, corporeitas illa ſubſtantialis, quæ dabat eſſe deſinit dare eſſe, & anima quiditati corporis communicat ſuum eſſe, ī quo manet virtute eſſe quod dabat præcedens forma, & hoc quemadmodum cum in vna forma ſecundum rem ſunt gradus intentionum, quæ dant diuerſa eſſe, differentia ſecundum completum & incompletum, vt dictum eſt ſupra de eſſe vitæ, animatione, ſenſu, & rationalitate, in quibus imperfectior intentio non eſt principium exiſtendi completiuè, ſed inchoatiuè, & diſpoſitiuè tantùm, ſed ſola intentio vltimæ differentiæ in forma dat eſſe exiſtentiæ perfectum & completum, in quo virtute manent omnia eſſe incompleta præcedentia, quæ ſe tenebant ex parte generis, & deſinunt illæ intentiones dare eſſe ſub ratione incompleti. Nec eſt aliquo modo intelli- *Quarta.* gendum, quòd in aliquo talium, ſiue habeat plures formas re differentes ſiue intentione ſola, quòd in eodem ſit ponere plura eſſe differentia ſecundum rem, vnum completum, & aliud incompletum. Si enim vt dicunt ſint duo eſſe exiſtentiæ, & duo exiſtentes. Vnde & in Chriſto dicunt non haberi eſſe exiſtentiæ ab anima vt in nobis, ſed quòd eſſe exiſtentiæ perſonæ diuinæ habuit compoſitum ex corpore & anima, & anima atque corpus per animā, quòd ſi in Chriſto eſſet duplex eſſe exiſtentiæ, vnum increatum & aliud creatum, eſſet in ipſo duplex ſuppoſitum. Vnde dicit ſcriptor in dicta quæſtione. Non pono formam eſſe principium eſſendi ſemper; oportet enim quòd ponamus in Chriſto naturam humanam ſine ſuo eſſe, aliàs enim eſſent duæ exiſtentiæ, & duo exiſtentes, & duo ſuppoſita, quod eſt impoſſibile.

Reſolut. q. Hic videtur mihi primò eſſe conſideranda differentia inter eſſe eſſentiæ, & eſſe exiſtentiæ, quorum vtrunque eſt, quo eſſentia eſt, & inter eſſentiam, & id quod ipſa eſt. Eſt autem id quod eſſentia eſt in vnaquaque re communiter loquendo id quod ei conuenit ratione naturæ ſuæ ſecūdum ſe. Eſſe verò eſt in ipſa eſſentia participatio quædam diuini eſſe, quia ipſa eſſentia in ſeipſa eſt quædam ſimilitudo diuini eſſe, atque diuinæ eſſentiæ, non autem in aliquo ſuperaddito ei, niſi quo ad reſpectum, quem importat huiuſmodi ſimilitudo. Eſt autem iſta participatio diuini eſſe in eſſentia, eſſe eſſentiæ, inquantum eſſentia illa exemplatum eſt diuini eſſe ſecundum rationem cauſæ formalis, quia per ipſum eſſe eſſentię, vt per actum ſibi proprium eſſentialem habet id quod res eſt ex ratione ſui generis, quòd ſit ens, & natura, & eſſentia propriè dicta, non ſolùm figmentum, vt dictum eſt ſupra. Et componitur omnis eſſentia creaturæ ex illo, quod eſt ſecundum ſe, & ex illo eſſe, ſicut ex materiali & formali, ſiue ex quod eſt, & quo eſt, & dicitur compoſitum huiuſmodi ens. Et iſtud eſſe abſtractum per intellectum ab illo quod eſt aliquid de genere ſubſtantiæ, quantitatis, qualitatis, & aliorum, eſt eſſe analogicè participatum à rebus x. prædicamentorum. Similiter abſtractum ab ente, quod eſt ſubſtantia, & qualitas & huiuſmodi, eſt ens quod analogicè prædicatur de x. prædicamentis. Eſt verò dicta participatio diuini eſſe in eſſentia, eſſe exiſtentię, inquantum eſt ſimilitudo producta à diuino eſſe ſecūdum rationem cauſæ efficientis, quia per ipſum, vt per actum ſuum accidentalem inquantum eſſentię, & ratione eius quod eſt, & ratione eius quo eſt, accidit eſſe productū, quod eſſe exiſtentiæ abſtractum ab eſſentijs x. prædicamentorum analogicè participatur ab eis, & conſimili analogia exiſtens prædicatur de rebus x. prædicamentorum exiſtentibus. Sed eſſe eſſentiæ inquantum per eſſentiam entia ſunt apud intellectum, eſt eſſe diminutum, eſſe verò exiſtentiæ verum & perfectum.

fectum non habet niſi extra intellectum in rerum natura. Et utrunque horum eſse, tàm eſsentię, quàm uerę exiſtentię, duplex eſt. Quoddam enim eſt eſſe, tàm eſſentię, quàm exiſtentię ſimpliciter dictum, quale eſſe habent materia & forma, ſiue ſubſtantialis, ſiue accidentalis in compoſito. Quoddam uerò eſt eſſe tàm eſſentię, quàm exiſtẽtię, quod dicitur ſubsiſtentię, quod eſt ſuppoſiti, & rei in ſe ſubſiſtentis. Præter autem iſtum modum vltimum, ſcilicet ſubſiſtentiæ, quo ad alteram eius partem, quæ eſt eſſe ſubſiſtentiæ in exiſtentia, omnes alij modi ſubſiſtendi comprehendi poſſunt ſub eſſe eſſentię, ſecundum ꝙ in alijs quęſtionibus vſi ſumus ipſo eſſe eſſentiæ, appellando ſcilicet eſſe eſſentiæ omne eſſe, quod conuenit rei abſque eo ꝙ in ſe ſubſiſtat habendo in ſe eſſe perfectum ſubſiſtentiæ actualis extra animam. Suppoſitum enim quod non habet eſſe exiſtentiæ, niſi in comprehenſione intellectus, forma etiam, & materia, licet in compoſito ex eis, quod ſubſiſtit in perfecta ſubſiſtentia actuali extra animam, habent exiſtentiam naturæ & eſſentiæ ſuæ, qua ſunt in exiſtentia id quod ſunt. Similiter compoſitum ex materia & forma. ſ. ex corpore, & anima in Chriſto, licèt ſubſiſtat in ſuppoſito diuino perfecta ſubſiſtentia actuali extra animam, ſic ꝙ illud compoſitum extra animam habeat exiſtentiam naturæ ſuæ, & eſſentiæ qua eſt in exiſtentia id qđ eſt, plenam tamen actualitatem exiſtentiæ non habent ex ſe, quia non habent eam niſi vt partes in toto, & pars inquantum in toto habet eſſe, potẽtiale quid eſt, & imperfectum. Per hoc enim ꝙ in creaturis ſeparatè, & diſtinctè à quolibet alio in ſe exiſtit, perfectionem actualitatis habet, quæ dicitur eſſe ſubſiſtentiæ in exiſtentia extra intellectum.

Reſponſio. Ad quæſtionem igitur deſcendendo dico, ꝙ ſi loquamur de eſſe eſſentiæ ſimpliciter dicto, & ſimiliter de eſſe exiſtentiæ, cum eſſentiæ quæcunq; non eſt proprie eſſentia, ſine ſuo proprio eſſe eſſentiæ, quod eſt proprius actus eius quo eſſentia dicitur, ſimiliter exiſtentia non eſt propriè exiſtentia, ſine proprio ſuo eſſe exiſtente, quod eſt proprius actus eius quo exiſtentia dicitur, ſicut albedo eſt proprius actus quo aliquid album dicitur. Sicut ergo nihil poteſt eſſe album hoc niſi habeat hanc albedinem, ſic nihil poteſt dici eſſentia hęc, niſi habeat eſſe eſſentię hoc ſibi proprium, & ſimiliter eſt de eſſe exiſtentiæ. Quotquot ergo ſunt eſſentiæ in eodem, ſiue de prædicamento ſubſtantię, ſiue accidentis, tot neceſſariò ſunt eſſe eſſentię in eodem, & tot eſſe exiſtentię, etſi vnum eorum ſit principale reſpectu aliorum, ſicut vna eſſentia eſt principalis reſpectu aliarum. Vnde eſſe ſubſtantię, tàm eſſentiæ, quàm exiſtentię ſimpliciter principalius eſt, quàm eſſe accidentis, ſicut ſubſtantia principalior eſt natura, quàm accidens, & ſimiliter eſſe vtrunque quod eſt formę ſubſtantialis, principalius eſt, quàm quod materię. Vnde & in quolibet compoſito forma materię, & forma principalis, formę non principali ſuum eſſe communicat, & quo ad hoc in quolibet vno vnum eſt eſſe tàm eſſentię, quàm exiſtentię ſimpliciter, & non plura.

In hoc enim omnis forma ſubſtantialis eſt principium eſſendi compoſito in quo eſt, & materię, quoniam cum huiuſmodi forma conſequuntur in compoſito proprietates & paſſiones, & omnia accidentia illius, & primo eſſe, quia alia non ſequuntur, niſi mediante eſſe. ſecundum ꝙ dicitur in 6. regula de hebdom. Id quod eſt participat eo quod eſt eſſe, vt ſit, eſt verò vt participet quolibet alio. vbi dicit Comment. Vtrumque ergo & ipſum eſſe, & aliud aliquid cum ipſo ab vno ſolo. i. ab eo quod eſt. Quod re vera dicit non ſecundum Theologos, ſed ſecundum Philoſophos, vt patet ex dictis in pręcedenti quęſtione. Sed redit ad idem, nihil enim intendit, niſi ꝙ ſit idem re in eo quod eſt ipſum, quod eſt, ſcilicet & ipſum eſſe, & illud aliud aliquid cum ipſo, & ſequitur in Comment. Sed illa participatio qua eo quod eſt eſſe participat, natura prior eſt, altera verò poſterior, quia non poteſt eſſe aliquid niſi prius naturaliter ſit. Vnde in quolibet compoſito per ſe ex materia & forma ſicut ſunt duę eſſentię, ſic ſunt duo eſſe vtroque modo. & ſimiliter in compoſito per accidens ex ſubſtantia, & accidente quotquot ſunt in eo eſſentię diuerſæ ſubſtantię, & accidentis, tot ſunt in eo eſſe vtroque modo. Si enim accidens non haberet eſſe proprium in ſubiecto, ſed ſolùm eſſe ſubiecti, nullo modo compoſitum eſſet vnum ens per accidens. Sicut enim dicitur aliquid ens, vel vnum ſimpliciter à forma ſubſtantiali, in eo ꝙ communicat toti compoſito ex materia & forma ſubſtantiali ſuum eſſe & vnitatem, ſic dicitur aliquid eſſe ens & vnum per accidens à forma accidentali in eo, ꝙ communicat toti compoſito ex ſubſtantia & accidente ſuum eſſe, & ſuam vnitatem. Vnde ſi accidens non haberet in ſubiecto proprium eſſe, nec propriam vnitatem, quia vnum & eſſe conſequuntur ſe, ſecundum Boetium.

In Chriſto ergo ſicut ſunt tres eſſentię, ſ. caro, anima, deitas, vt dictum eſt ſupra, ſecundum Hug. vel quatuor diſtinguendo carnem in materiam & formam, ſic ſunt in eo tres vel quatuor eſſe vtroque modo, eſſentię, ſcilicet, & exiſtentię ſimpliciter, licèt principalius ſit illud quod eſt formę, & hoc tàm animę rationalis reſpectu corporis, quàm deitatis reſpectu totius humanę naturę in Chriſto. ſicut enim anima rationalis & caro vnus eſt homo, ita Deus & homo vnus eſt Chriſtus maximè quo ad hoc, ꝙ ſicut anima rationalis ſuum eſſe communicat carni, ſic deitas ſuum eſſe communicat naturę humanę.

Verius enim & vicinius vnitur diuinitas naturę humanę, quàm anima rationalis carni, licèt illa eſt abſq; informatione & compoſitione. vnio. n.

naturę diuinę cum humana maior eſt poſt illam quæ eſt trium perſonarum in vnitate ſubſtantiæ, vt dicit Beatus Bernardus. Propter iſtam enim communicationem eſſe ſui, quam facit natura diuina humanæ, de homine Chriſto verè dicitur, ꝙ eſt homo diuinus. Si verò loquamur de eſſe quod eſt ſubſiſtentiæ, tunc ſi vnunquodque eſſentialiter ſubſiſtit per vnicam formam vel differentiam vltimam eſſentialem, quæ dat rei eſſe ſubſiſtentię, ſi ſecundum ſe habet eſſe ſeparatum, ſic dico ꝙ vnunquodque ſubſiſtens eſſe ſubſiſtentiæ, vel per eſſentiam in ſolo intellectu, ſi non ſit aliquid extra, vel per exiſtentiam extra intellectum, tantùm vnicum habet eſſe quotcunque ſint in eo eſſe eſſentiæ vel exiſtentiæ ſimpliciter dicta. Homo enim in ſolo intellectu exiſtens ſuppoſitum vnum eſt hominis, habens vnum eſſe ſuppoſiti per formam, exiſtens verò extra non niſi vnicum ſuppoſitum eſt per exiſtentiam vnum habens eſſe exiſtentiæ ſuppoſiti, cuius vnitas in nullo repugnat pluralitati eſſe per eſſentiam, & per exiſtentiam ſimpliciter dictam, ſicut nec vnitas compoſiti repugnat vnitati formæ, & vnitati materiæ. Immò ſi formale in re non haberet in ſe vnitatem, & eſſe eſſentiæ ſuæ, & exiſtentiæ ſimpliciter ſibi propriũ, nullum eſſe poſſet communicare materię & compoſito, nec poſſet ab illo haberi eſſe ſuppoſiti ſicut nec vnitas ſuppoſiti, aut compoſiti, ſine qua nec eſſe compoſiti, aut ſuppoſiti habetur. Hinc dicit Boetius in principio de vnitate & vno. Vnitas eſt qua vnaquæq; res vna dicitur, nec poteſt eſſe vna niſi vnitate. Nec ſolùm vnitate eſt vna, ſed etiam tandiù eſt quicquid eſt, quandiù in ſe vnitas eſt, cum autem deſinit eſſe vnum, deſinit eſſe. Inde eſt ꝙ quicquid eſt ideò eſt, quia vnum eſt, & infra. Quapropter ſi res vnitate ducitur ad eſſe, & vnitate in illo eſſe cuſtoditur. Vnde eſſe, & eſſe vnum inſeparabiliter concomitantur ſe, & videntur eſſe ſimul natura. & hoc intantùm, ꝙ vbi eſt maior vnitas, & maior entitas, & è conuerſo, & vbi eſt minus de vnitate, & minus de entitate, & è conuerſo, & quod verius & perfectius eſt vnum, veriorem & perfectiorem habendo vnitatem, verius & perfectius eſt ens veriorem & perfectiorem habendo entitatem, ſiue verius & perfectius eſſe ſecundum quencunque modum eſſe. Quare cum quæcunq; in eodem exiſtunt differentia per eſſentiam, proprias vnitates habent ſub vnitate totius, nec propter vnitatem totius amittunt proprias unitates, ſic ergo, & habent propria eſſe ſub eſſe totius, nec ipſa amittunt propter eſſe totius. immò magis per unitates & eſſe propria, quas habent manentes, ſed non niſi effectiuè à prima unitate, & primo eſſe cauſant eſſe, & unitatem totius. dicente Boetio ibidem. Omne eſſe à forma eſt in creatis cum unita eſt materiæ. Vnde Philoſophi ſic deſcribunt illud dicentes: Eſſe eſt exiſtentia formæ cum materia. Cum autem forma materiæ unitur, neceſſariò ex coniunctione utriuſque aliquod unum conſtituitur, & infra. Forma igitur exiſtens in materia, quæ perficit & cuſtodit uniuſcuiuſque eſſentiam, unitas autem eſt deſcendens à prima unitate, quæ creauit eam. Ecce planè ꝙ forma etiam exiſtens in materia conſtituendo compoſitum unitas eſt unitate, quam accepit à Deo quando creauit eam, & hoc ſecundum modum prędictæ participationis. Cum ergo in rebus eſſe, & unum ſint eiuſdem rationis, ſicut nullus poteſt dicere, ꝙ in uno compoſito ex pluribus non ſit alia unitas, quàm una quæ eſt totius compoſiti ex pluribus, immò materia, & forma, & quęcunque ſunt in illo, ſub vnitate illius retinent ſuas proprias unitates, & per unitatem eius, quod eſt formale & principale in illo, cauſant unitatem totius, ſic nullus poteſt dicere, quòd in uno compoſito ex pluribus non ſit aliud eſſe, quàm unum, quod eſt totius, immò materia, & forma, & quæcunque ſunt in illo, ſub eſſe illius retinent ſua propria eſſe, & per eſſe formalis & principalis in illo, cauſant unitatem totius. Et vt iſtud idem applicemus ad confirmationem dictorum in pręcedenti quęſtione, ſicut nullus poteſt dicere, ꝙ unitas quęcunque in rebus eſt aliquid additum ei cuius eſt, aut illis ex quibus componitur, ut enim dicit Comment. ſuper quarto Metaphyſ. ſubſtantia cuiuslibet rei eſt una per ſe, non ſecundum rem additam: Sic nullus poteſt dicere, quòd entitas, ſiue eſſe quodcunque in rebus ſit aliquid additum rei cuius eſt, aut illis ex quibus componitur.

Et cauſa deceptionis & erroris in hoc eſt, ut dicit Philoſophus in fine octaui Metaphyſ. quòd ponunt rem cum eſt in actu diuerſam à ſeipſa quando fuit in potentia. Sed ut dicit ibi Comment. in rei ueritate eſt unum; illud enim quod fuit in potentia eſt in actu. & ut dicit Philoſophus, non habet in hoc aliam cauſam omninò pręter motorem producentẽ rem de potentia in actum, & ſic ſi non habet res aliam cauſam ſuę vnitatis & ſui eſſe in actu exiſtentię, non eſt eſſe additum eſſentię, uel unũ re differens ab illa, quia illud eſſet alia cauſa. ſ. formalis, ſicut albedo eſſet cauſa eſſendi album, præter motorem. Sic ergo nullo modo tenendum eſt, ꝙ in uno non ſit niſi unicum eſſe, niſi hoc intelligatur de eſſe ſuppoſiti ſiue ſubſiſtentię. tale enim eſſe eſt unicum quo per ſe, & primo ſubſiſtit & exiſtit ipſum totum continens in ſe plura, & quo ſubſiſtunt & exiſtunt materia, & forma ſubſtantialis ſiue una ſiue plures, quia ſunt aliquid ſubſiſtentis & exiſtentis, quo etiam ſubſiſtunt & exiſtunt accidentia eius, quia ſunt in exiſtente, & ſubſiſtente, non per additum, ſecundum quod ille dicit quòd eſse ſit aliquid additum exiſtenti re diuerſum ab eo.

Quod explicat dicendo, quòd quę diuersimodè fundantur in exiſtente, diuersimodè dicuntur exiſtere, sicut & quę diuersimodè fundantur in ente, diuersimodè dicuntur eſse &c. ut ſupra. Vnde niſi poneret eſse exiſtentię aliquid additum re diffe-

differens, non poſſet ponere idem eſſe in vno habente in ſe plura, niſi ponendo ꝙ in eodem ſolùm vltima forma vel vltima differentia dat totum eſſe exiſtentiæ. In quolibet enim habente in ſe plura dicit illud eſſe exiſtentiæ fore additum, vt re differens ab eo cuius eſt. Quod ſi ita eſſet, non oporteret ipſum plurificare ſecundum pluralitatem eorum, quæ ipſo diuerſimodè participant. Sed ponendo ꝙ eſſe nullo modo ſit aliquid additum, ſed eſt idem cum eſſentia rei ſecundum prætactum modum, neceſſe eſt omne eſſe plurificari in eodem, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ, præter illud quod eſt ſubſiſtentiæ, ſiue in ipſa rei eſſentia apud intellectum, ſiue in ipſa exiſtentia extra, vt dictum eſt. & ſic determinatio quæſtionis huius multum dependet à determinatione quæſtionis præcedentis. Quod autem omne aliud eſſe in habente in ſe plura differentia re, plurificatur ſecundum eorum plurificationem, ſiue fuerit eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ ſimpliciter, hoc planè patet de accidentibus, quæ fuerunt in ſubſtantia panis, & manent in ipſo tranſubſtantiato. de quibus certum eſt, ꝙ aliquod eſſe habent. vnde acceptum eſt argumentum vltimum, ſecundum hoc concedendum.

Sed vlterius diſtinguo, aut ergo habebãt idem eſſe prius in ſubſtantia panis, & ſic habeo propoſitum, aut non, & ſic illud eſſe eſt illis de nouo acquiſitum, ſed hoc non niſi per generationem naturalem, aut per cauſalitatem, aut per illud quod remouet prohibens. Non primo modo, nec ſecundo vt patet, nec tertio, tùm quia eſſe totius non repugnat eſſe illorum, quæ ſunt in eo, vt patet ex dictis, & ideò nullo modo eſt prohibens, tùm quia remouens prohibens nihil agit in illud à quo prohibens remouet, ſed exponit ipſum ſuæ naturæ. Eſſe autem aliud re ab eo cuius eſt, quod non fuit prius ſub eſſe, & ideò non eſt niſi in ſola potentia ad illud, neceſſariò per actionem aliquam alicuius agentis procedit in actum.

Aliter enim res ſe ipſam de non eſſe ſimpliciter deduceret ad eſſe. Sed in actum poteſt procedere vel agente eo, à quo remouetur prohibens, vel agente alio, quod nõ poteſt eſſe, niſi generans aut creans, ergo vt prius. Vnde ſi quandoque per ſolam actionem amouentis prohibens proceditur de potentia in actum, hoc non eſt, quia de nouo non enti ſimpliciter, quod non eſt, niſi in ſola potentia, eſſe in actu acquiritur, ſed quia exiſtens in actu vno modo, eſt in potentia ad exiſtere in actu alio modo, & remouens prohibens ne res ſit in actu alio modo, per ſe agit circa illud in quo conſiſtit prohibens. Verbi gratia, formæ ſingulæ habentes in ſe modicam vnitatem ſicut & modicam entitatem, quæ ſunt ſimiles in parte, & in toto, vt ſunt forma lineæ, & ſuperficiei, quæ per ſe ſunt extenſæ, & forma lapidis, aut albedinis, quæ per accidens ſunt extenſę, quia ſunt in quantitate, potentia ſunt plurificatæ, ita ꝙ aliquo remouente prohibens ſtatim ſunt plura in actu per ſolam ſolutionem continuitatis, & hoc, quia ex ſe erant prius plures res continuæ, ſed modo ſunt plures diſtinctæ. dicente Boetio de vnitate & vno. Omnia vnitatem appetunt, & etiam ea, quæ multa ſunt, vnum dici volunt. Quæcunque enim ſunt, aut vera vnitate vniuntur, aut ſaltem eam ſimulando mentiuntur. Pluralitas autem non eſt, niſi ex congregatione vnitatum, quæ vnitates ſi ſint diſgregatæ, faciunt multitudinem, ſi verò ſunt cõgregatæ in materia, faciunt magnitudinem. Quapropter inter vnitates quantitatis continuæ, & diſcretæ exiſtentis in materia nihil intereſt, niſi ꝙ iſtæ diſgregatæ ſunt, & illæ continuæ, & conſimiliter eſt de illis, quæ extenduntur cum quantitate. Et ſicut illud contingit circa eſſe accidentiũ ſeparatorum à ſubſtantia panis, ſic poſſibile eſſet contingere circa humanitatem Chriſti. Si enim humanitas Chriſti in Chriſto aſſumpta à verbo nullum habet eſſe proprium præter eſſe ſuppoſiti increatum manente aſſumptione tunc ſi illam humanam naturam dimitteret, ſicut poſſet ſi vellet, cum ipſe eſſe haberet tũc quod prius non habuit: eſt ergo ei acquiſitum de nouo, quod eſt impoſſibile, quia nec per generans, nec per creans, nec per remouens prohibens, vt prius.

Sed dices, ꝙ per remouens prohibens, quia aſſumptio facit, ꝙ humana natura non habet eſſe ſeparatum ſiue diſtinctum ab alio, quod requirit eſſentia ſuppoſiti, & ideò cum ſubtrahitur aſſumptio, ſtatim habet eſſe exiſtentiæ ſuppoſiti. Quod non valet, quia ſubtractio illa nihil ponit, niſi ſeparationem naturæ humanæ à diuina ſecundum ſe eam ponendo, quod non dat ei nouum eſſe, ſed ſolùm nouum modum circa eſſe. Prius ergo habuit idem eſſe quod modo, ſed prius non ſecundum rationem ſuppoſiti, ſed ſimplicis exiſtentiæ, quam modo propter ſeparationem habet ſecundum rationem ſuppoſiti. In hoc enim ſolo differunt exiſtentia ſimpliciter & ſubſiſtentia, ꝙ non ſubſiſtit niſi ſeparatum, exiſtit autem etiam alteri coniunctum, & quod eſt exiſtentia ſimpliciter in coniuncto, eſt ſubſiſtentia in ſeparato. Præterea, ſi humana natura in Chriſto nullum haberet eſſe proprium, ſed ſolùm diuini ſuppoſiti, cum illud non ſit niſi eſſe increatum, humanitas ergo Chriſti nullum haberet eſſe creatum omninò, & ſic nõ eſſet Chriſtus creatura ſecundum humanam naturam, quia non eſt creatura, niſi participando eſſe creatum. conſequens falſum eſt. ergo &c.

De iſto igitur eſſe exiſtentię quod eſt ſubſiſtentię, ſciendũ, ꝙ eſt formaliter à forma dante & cõmunicante ſuum eſſe eſſentiæ & exiſtentiæ ſimpliciter, illi cuius, & hoc ſeparatim aut diſtinctè, ita ꝙ illud eſſe, quod eſt eſſentiæ, vel exiſtentiæ ſimpliciter, inquãtum eſt à forma ſimpliciter, eſt eſſe ſubſiſtentiæ, ſiue ſecundum eſſentiam, ſiue ſecundum exiſtentiam inquantum dat illud ſeparatim, aut diſtinctè. Sed tale eſſe aut eſt abſolutum, & à forma

 abſolu-

abſoluta, aut eſt reſpectiuum & à forma relatiua. Primo modo habet exiſtentiam ſubſiſtentię omnis creatura ſecundum ſe exiſtens ſeparata à quocunque alio. Secundo modo habent exiſtentiam ſubſiſtentiæ ſolę tres perſonę diuinę. Vnde à diuina eſſentia non eſt in Deo aliquod eſſe ſubſiſtentię, quia nullum habet eſſe diſtinctum, aut ſeparatum à diuinis perſonis, & ſubſiſtentijs earum, ſed eſſe eſſentię & exiſtentię ſimpliciter eſt vnum in tribus perſonis, ſicut ipſa diuina eſſantia eſt vna in illis, pręter tria eſſe ſubſiſtentię ad aliud, & hoc quemadmodũ ab anima rationali non eſt in Chriſto aliquod eſſe ſubſiſtẽtiæ, quia nullum habet eſſe diſtinctum aut ſeparatum à diuina natura, & ſubſiſtentia verbi, & etiam quemadmodum anima rationalis in alio homine, vt eſt perfectio materiæ nullum habet in ſe eſſe ſubſiſtentię, quia non eſt ſeparata à materia, quale eſſe ſubſiſtentię habet, licèt imperfectè cum eſt ſeparata. Nullo igitur modo in habente in ſe plura, quę eſſentialiter differunt inter ſe, poteſt eſse vnicum eſse tantùm, niſi illud ſit ſubſiſtentię, vel quod communicatur ab vltimo formali toti compoſito. Et eſt illud quod exprimitur in definitiua ratione, cum dicitur ꝙ definitio eſt oratio indicans quod eſt eſse. de quo intelligitur aſsumptum in tertia ratione, ꝙ vnius rei vnicum eſt eſse. & de quo dicit Boetius primo de Trinit. cap. 3. Omne eſse ex forma eſt. ſtatua enim non ſecundum ꝙ eſt materia, ſed ſecundum formã, quę inſignita eſt, effigies animalis dicitur. & infra. Nihil ergo ſecundum materiam eſse dicitur, ſed ſecundum propriam formam.

Per quod patet reſponſio ad illud, ꝙ iſtud eſse eſt illud quod fundatur in vnione formę cum materia, quę non eſt niſi vnica, ſecundum ꝙ proceſſit quarta ratio. Non tamen ex hoc ſequitur quin materia habeat ſuum proprium eſse eſsentię, & ſimiliter accidentia, vt patet ex dictis. Illud enim eſse quod eſt in compoſito ex vnione formę cum materia, eſt vnicum in quolibet compoſito ex materia & forma, ſiue ſecundum ſe ſeparatim ſubſiſtat, vt in alijs hominibus, ſiue in ſuppoſito alterius, vt in homine. Homo enim ille habet eſse eſsẽtię & exiſtentię ſimpliciter ab anima rationali ſicut & cęteri, & cum hoc habet eſse diuinę naturę ſibi communicatum, quę ſubſunt vni eſse diuini ſuppoſiti. Vnde ſuper de duabus naturis Comment. In illo ſunt vnum quiddã quod ſit Deus, & aliud quod ſit homo, ſicut in quolibet homine eſt quiddam quod eſt anima, & aliud quod eſt corpus. Et ſecundum illud duplex eſse in Chriſto ſuper cęteros, qui tantùm habent vnicum, in Chriſto eſt duplex viuere, humanum ſcilicet, & diuinum, ſecundum ꝙ etiam duplex in ipſo voluntas eſt, & cętera huiuſmodi ſecundum duplicem naturam. Quo ad eſse autem eſsentię, & exiſtentię ſimpliciter, quod conuenit Chriſto ratione naturę humanę, non eſt differentia in Chriſto & in alijs hominibus, ſed quo ad eſse ſubſiſtẽtię multum refert in Chriſto, & in alijs, quia in alijs eſse ſubſiſtentię eſt à forma abſoluta, & non differt ab eſse exiſtentiæ ſimpliciter, quod etiam eſt in Chriſto, niſi quo ad hoc ꝙ eſt eſſe exiſtentiæ ſimpliciter, vt eſt à forma ſimpliciter, eſt autem eſſe ſubſiſtentiæ, inquantum eſt à forma ad alterius ſubſiſtentię rationem nõ aſſumpta. Propter quod in Chriſto, in quo forma humana ad alterius ſubſiſtentiæ rationem aſſumpta, nõ eſt idem eſſe ſubſiſtentiæ, quemadmodum etiam nec diuina natura in Chriſto, licèt det ei eſſe exiſtentiæ ſimpliciter, non tamen eſſe ſubſiſtentiæ, quia dat ipſum ſub ſubſiſtentia alterius rationis, quæ eſt ſubſiſtentia non abſoluta, ſed relatiua, & hoc à proprietate relatiua conſtitutiua ſuppoſiti verbi. ita ꝙ ſi in Chriſto non eſſet aliud eſſe, quàm diuini ſuppoſiti, nullum eſſet in eo eſſe abſolutum, ſed relatiuum tantùm.

Quod ergo dicunt aliqui, ꝙ ſubſtantia eſt, & exiſtit, quia ſubſiſtit ipſi eſſe, verum eſt, non ſicut differenti à ſe ſecundum rem, ſed ſecundum rationem ſiue intentionem tantùm. Et ꝙ accidens eſt & exiſtit, quia eſt in ente & exiſtente, verum eſt, non quia non ſit ei proprium eſſe, vt illi intẽdũt, & vt concludit primum argumentum, cuius ex hoc patet ſolutio, ſed ipſum quo ad id quod eſt, & quo ad id quo eſt, ſecundum eſſentiam & ſecundum exiſtentiam nullo modo eſt per naturam niſi quia eſt in alio, quod eſt & exiſtit in ſe. Vnde quia Philoſophus benè ſentiebat, ꝙ ex illo dicto ſuo, quo accidentia dicuntur entia, quia ſunt entis, aliqui putarent, ꝙ accidentia non haberent propria eſſe quibus dicerentur entia, continuò mouet ſuper hoc dubitationem ſubdens. Et ideò fortè quęret aliquis, vtrum ambulatio, ſeſſio, aut ſanitas ſignificant ens aut non ens, quoniam nullum eorum eſt exiſtens per ſe, nec poteſt ſeparari à ſubſtantia. & ſoluit ſub conditione ſubdens. Sed ſi ambulans fuerit de entibus, & ſedens & ſanus, iſta ſunt digniora, vt ſint entia ſcilicet ſubſtantiæ. Ponit autem reſponſionem illam ſub conditione, quia ſupponit eam ex quinto libro præcedente vbi dixit ſic. Dicuntur entia per ſe, quæ ſignificant figuræ prædicamentorum, ſunt enim ſecundum numerum eorum. Vbi dicit Commen. Hoc nomen ens dicitur de omnibus, de quibus dicuntur prædicamenta, quia quod ſignificat hoc nomẽ ens, idem videtur cum eo quod ſignificant dictiones prædicamentorum.

Ex quo concludo, ꝙ cum dictiones illæ ſignificent res diuerſas, quare & ens dictum de ipſis ſignificat eſſe earundem diuerſa, vt non plus poteſt concludi ſic, accidens non eſt, niſi quia eſt entis: ergo non habet proprium eſſe, quàm ſic, accidens non eſt eſſentia niſi quia eſt eſſentiæ, vt aliquid in ſubſtantia: ergo non habet propriam eſſentiam.

Vt propter hoc accidentia non dñr entia, niſi quia entis, neq; eſſentię niſi quia ſunt illius eſſentiæ, quę eſt ſubſtãtia, non quia nõ habent propria eſſe, &

eſſe,& proprias eſſentias,ſed quia non habent ſua eſſe, & ſuas eſſentias ſeparatim, ſed in ſubſtantia cum eſſe,& eſſentia ſubſtantiæ,& etiam cauſaliter ab illis. Quod benè ſignificat ibidem Philoſophus ſubdens. Sedens enim & ſtans non dicuntur ſine hoc.ſ.ſubſtantia. Igitur hæc eſt cauſa eſſentiæ cuiuslibet illorum, & illa ſunt propter iſtud.

Ad probationẽ primã Quod autem adducũt pro ſimili de extenſione: Dicendum, ꝙ magis facit pro nobis, licèt enim non ſit extenſio,niſi ſub quantitate,neque in accidentibus,niſi quia ſunt in quantitate,nihilominus tamen aliquid propriæ extenſionis habent materia,& accidentia in natura,& eſſentia ſua, licèt nõ niſi per extenſionem quantitatis,quemadmodum materia ſub quantitate habet partem iuxta partẽ, ſicut & quantitas,& aliam & aliã partem quantitatis,& ſimiliter accidens in q̃titate exiſtens,puta albedo,habet partem continuè iuxta partem & aliã & aliam partem ſub alia & alia parte quantitatis. Quemadmodum ergo materia habet proprium eſſe,licèt cum hoc eſſe, quod habet à forma,quod quidem eſſe proprium haberet ſi per virtutem diuinam exiſteret ſine forma, & ſimiliter accidentia proprium eſſe habent præter illius in quo ſunt, etiam per eundem modum, quo diuerſimodè habent fundari in entę exiſtente,diuerſimodè dicuntur eſſe & exiſtere. Sed non ex hoc habetur,quin habent propria eſſe diuerſa, quibus diuerſimodè ſecundum ſe ſunt,atque exiſtunt, quo ad ipſorum eſſentias non comparatas ad ſubſtantiam, vt in ipſa fundatæ,licèt iſta non habeant extra intellectũ, niſi fundata in ſubſtantia diuerſimodè.

Ad ſecun. Quod vlterius arguitur, ꝙ ſi plures ſint formæ ſimul in eodem, non habetur eſſe niſi per vltimã, verum eſt,quo ad eius complementum, quod cõmunicat toti compoſito & materiæ,vt dictum eſt, quod eſt idem cum eſſe ſubſiſtentiæ rei.nihilominus tamen eſſe completum habetur per alias formas & etiam per materiam.

Ad tertiũ. Quod autem adiungit,ꝙ aliæ formæ priores adueniente vltima deſinunt dare eſſe, hoc impoſſibile eſt, ſicut impoſſibile eſt, ꝙ ipſa eſſentia illarũ ſit & deſinat eſſe eſſentia,quia in ipſa illarũ eſſentia conſiſtit ipſarũ eſſe, quod quælibet illarum ꝓ modulo ſuo cõicat cõpoſito & materiæ. Vnde anima rationalis non dat homini totum ſuũ eſſe, ſed ſolũmmodò complementum eius,& non ſunt virtute præcedentia incompleto,ſed in tota forma cõtinente genus, & ſingulas differentias tanq̃ differentes intentiones in ſe. Vnde nunq̃ ponimus in eodem duo eſſe eſſentiæ, vnum completum & alterum incompletum. Ponimus tamen in eodem vt in homine, duo eſſe eſſentiæ à duabus formis, quorum vnum eſt incompletum,alterum verò cõplementum.

Ad quartũ Quod autem addunt, ſi in vno ſunt duo eſſe,ille eſt duo exiſtentes: Dicendum,ꝙ aliud eſt dicere duo exiſtentes in maſculino,aliud verò duæ res exiſtentes in fœminino, vel duo exiſtentia in neutro genere. Nunc autem ꝙ in maſculino dicitur vnus exiſtens vel duo exiſtentes, hæc denominatio non eſt niſi ab eſſe ſubſiſtentię ſiue ſuppoſiti, quod nõ eſt niſi vnum in vno ſicut prædictum eſt, vt nullo modo poſſit dici maſculinè duo entes, vel duo exiſtentes, niſi quorum ſunt duo eſſe ſubſiſtentiæ. In fœminino autem vel neutro, ꝙ dicitur vna res exiſtens vel duæ exiſtentes,ſiue vnum exiſtens & duo exiſtentia,hæc denominatio eſt ab eſſe exiſtentię ſimpliciter, quod ſecundum prędicta benè plurificatur in vno ſecundum ſuppoſitum.& ideò vnus ſecundum ſuppoſitum, & vnus exiſtens maſculinè, benè dicitur duæ res exiſtentes fœmininè, vel duo exiſtentia in neutro, & hoc indifferenter in nobis propter materiam & formam, & in Chriſto propter eandem & propter Deitatem, ſecundum quę in Chriſto ſunt plura eſſe exiſtentię ſimpliciter, vt in fœminino poſſit dici plures res exiſtentes, vel in neutro plura exiſtentia, & vniuerſaliter in quolibet toto habente plures partes. dicente Boetio in libro de Trinit.cap.3. Vnũquodque habet eſſe ſuum ex his ex quibus eſt, & eſt hoc atque illud,vt cum terrenus homo conſtat ex anima & corpore, & anima & corpus eſt. Et hoc non ſolùm quando ſunt coniuncta quod contingit in omnibus hominibus, ſed etiam quando ſunt ſeparata, quod ad minus cõtingit in Chriſto. dicente Comment. ſuper de duabus naturis, de humanitate Chriſti. Sicut anima hominis nunquã deſinit eſſe genere ſpiritus,nec corpus eius eſſe genere corpus, ita homo etſi remoto animæ habitu deſinat eſſe homo,atque animal,nunquàm tamen deſinit eſſe corpus & ſpiritus. Quod ſi ſic,tunc neceſſariò habet eſſe vtriuſque. Vnde ſuper illud de Trinit. Boetij: Cũ terrenus homo conſtat ex anima & corpore, & anima & corpus eſt. dicit Comment. Quicquid enĩ eſt eſſe cuiuslibet partis eius, etiam quod ex illa parte conſtat eſt eſſe. & infra. Itaque eſſe hominis non ſimplex, atque ſolitariũ. & infra ſuper illud. In parte igitur non eſt id qđ eſt. Comment. Aliud ſaltem eſt eſſe partis vnius à qua cõpoſitum aliquid eſt, & aliud alterius partis eſſe, à qua ſimiliter ipſum compoſitum eſt. Quocirca illud verè eſt, in quo nullus eſſentiæ eſt numerus, quia nullum in eo eſt aliud eſſe pręter id vnum quo ſolo eſt verè, vt Deus vel eius diuinitas.& loquitur de eſſe eius abſoluto. Et tamen licèt Chriſtus ſic ſit plura exiſtentia propter eſſentias ex quibus eſt, tamen non niſi vnus exiſtens eſt ſecundum ſuppoſitum in maſculino. Vnde non oportet dicere, ꝙ in Chriſto nullum erit eſſe ab anima, ne ſi in ipſo eſſet duplex eſſe, creatum & increatum, Chriſtus non eſſet vnus exiſtens, ſed potius duo exiſtentes,& duo ſuppoſita.

Si enim, vt ſaluetur vnitas ſuppoſiti ſuper duas naturas in Chriſto, oportet dicere, quòd in Chriſto non eſt niſi vnum eſſe, ſcilicet ſuppoſiti, & non aliud, cum illud eſſe non ſit niſi reſpectiuum, & ad aliud, ſicut non eſt in Deo

ſuppoſitum niſi relatiuum, neque in Chriſto: ergo etiam neque in Deo ponendum eſſet aliquod eſſe abſolutum à forma diuinæ exiſtentiæ, quod commune ſit tribus perſonis diuinis, & quodam modo communicatum Chriſto ſecundum humanitatem ſub ſuppoſito verbi, ſicut neque illi dicunt in Chriſto fore aliquod eſſe ab anima in cõpoſito ex anima & corpore, quod falſum eſt. Planè ergo patet eſſe falſum, quod ille dicit in ſua quæſtione, formam non ſemper eſſe principium eſſendi. Oportet enim ponere in Chriſto humanam naturam ſine ſuo eſſe; aliter enim eſſent in ipſo duæ exiſtentiæ, & duo exiſtentes, & duo ſuppoſita, quod totũ falſum eſt, vt patet ex dictis. Non enim poſſibilius eſt ponere formam exiſtere in materia, & non dare eſſe, quàm ponere albedinem in corpore, & ipſam non dare corpori eſſe album. Sicut ergo contradictoria implicat, qui dicit albedinem eſſe in corpore, & corpus per eam non eſſe album, ſic contradictoria implicat, qui dicit formam exiſtere in materia, & compoſitum per eam non eſſe aut non exiſtere.

Non reſtat ergo niſi reſpondere ad ſecundum argumentum quo dicitur. Si eſſent plura eſſe ſimul in eodem par ordinem ſe haberent, & vnum eorum eſſet perfectius altero, quod benè verum eſt, non tamen ex hoc ſequitur vt concludit, quòd vnum participaret altero, quia nihil eſſe participat, niſi id in quo fundatur, quod eſt eſſentia rei. Cum ergo vnum eſſe non fundatur in altero, ſed quodlibet in eſſentia ſibi ſubiecta, vt patet ex prędeterminatis, nullo modo ex poſitione, quæ ponit plura eſſe in eodem, ſequitur ꝙ ipſum eſſe aliquo participet. Vel aliter dicendum, ꝙ licèt eſſe ſecundum ſe non participet aliquo, tamen vt ſecundum illos ex eſſe, & eſſentia ſit vnum compoſitum, illud compoſitum participat eſſe ſecundo, & ſic in illo compoſito participat eo eſſe illud primum, quòd nullum eſt inconueniens.

Comment. in Quæſtionem Octauam, quæ eſt,

Vtrum accidentis exiſtentis in ſubiecto ſit aliud eſſe exiſtentiæ, quàm ſit eſſe exiſtentiæ ſui ſubiecti.

IN titulo non facias difficultatem de eſſe exiſtentiæ magis, q̃ de eſſe eſſentiæ Quia eſt idem eſſe, & non differunt hæc duo eſſe, niſi quod cum vtrunque ſit ſimilitudo diuini eſſe, vel participatio diuini eſſe, inquantum eſſentia ipſa creaturæ eſt ſimilitudo diuinæ eſſentiæ. eſſe eſſentiæ eſt participatio proueniens ab eſſe diuino, tanq̃ à cauſa formali, ſ. ideali, vt exemplaris. Eſſe verò exiſtentiæ eſt illa met participatio, quatenus prouenit ab eodem eſſe diuino tanquàm à cauſa efficiente. Vt tamen in hoc eſse eſſentiæ intelligatur perfectio, in eſse eſſentiæ aliqualis imperfectio, non abſolutè, ſed comparatiuè.

Not. quoque ꝙ quotiens accidens inhæret ſubiecto, ſtatim compoſitum quoddam per accidens efficitur ex ſubiecto, & accidente. Quo conſiderato, ſciendum, ꝙ quærere vtrum &c. eſt quærere vtrum tale compoſitum habeat vnicum eſse, vel plura. ſi.n. vnicum prorſus habet eſſe exiſtentiæ, oportet, ꝙ accidens nullum aliud habeat eſse niſi per eſse ſubiecti, vel contra, ꝙ ſubiectum non habeat eſse niſi per eſse accidentis. Non hoc ſecundum, quia cum ſubiectum accidentis ſit ſubſtantia, hæc prior profectò eſt omni modo ipſo accidente, vt dicit Ariſt. 7 diui. n. & omnes concedunt. Si verò in hoc compoſito ſint plura eſse, oportet dicere, ꝙ aliud ſit eſse eſsentiæ, vel exiſtentiæ ſubiecti, & aliud accidentis. Vt ideò eſse accidentis non dependeat ab eſse ſubiecti, vel ſit aliud realiter ab ipſo eſse ſubiecti. De reali.n. idẽtitate ipſius eſse exiſtẽtiæ eſt ſermo, non de rationali, hæc.n. nota eſt, quemadmodùm & intentionalis. Quippè alius conceptus ſit de ſubiecto, alius de accidente. Item naturaliter alia eſt formalitas ſubiecti, alia formalitas accidentis.

In corpore. diſtinctione bimembri præhabita duabus concluſionibus ſatisfit quæſito.

Diſtinctio eſt de eſse ſeu eſsentiæ, ſeu exiſtentiæ. Quod aliud ſit ſimpliciter ita dictum, & aliud ſit eſse huius, ꝙ etiam dicitur ſubſiſtentiæ. Illud eſse habent vt materia, forma, partes in compoſito, & in toto. Hoc eſse habet ſuppoſitum, & res in ſe prorſus ſubſiſtens.

Prima concluſio. In eo, quod habet eſse eſsentiæ, vel exiſtentiæ ſimpliciter dictum, poſsunt eſse plura eſse.

Secunda concluſio. In eo, quod habet eſse ſubſiſtentiæ non poteſt eſse niſi vnicum eſse.

Ad primam concluſionem ſequitur hæc. Quòd compoſiti ex ſubiecto, & accidente ſunt duo taliter eſse ſiue eſsentiæ ſiue exiſtentiæ ſimpliciter.

Probatur primò, ſunt ibi duæ eſsentiæ, & duæ exiſtentiæ, ergo & duo eſse ſimpliciter, ſiue eſsentiæ, ſiue exiſtentiæ. Antecedẽs patet, nam alia eſt eſsentia ſubiecti, alia accidentis, & ſimiliter alia eſt exiſtentia. Conſequentia probatur, nam nulla eſsentia eſt ſine ſuo eſse eſsentiæ ſimpliciter, nec vlla exiſtentia eſt ſine ſuo ſimpliciter eſse exiſtentiæ.

Confirmatur quod apud Boetium habetur in libro de hebdomadibus, vt habetur in litera.

Secundò probatur. ſi non eſsent duo eſse, ſequeretur, quod illud compoſitum ex ſubiecto, & accidente non eſset compoſitũ, & vnum per accidens, ſed hoc eſset abſurdum ex Ariſtot. igitur.

Not. ꝙ quotcunque accidentia erunt in ſubiecto, tot erunt eſse præter eſſe ſubiecti, vt tamen ſemper prius ſit eſse ſubiecti poſterius eſse accidentis. Cætera autem circa hanc concluſionem ſatis clara videntur.

Ad ſecundam concluſionem ſequitur hæc, ꝙ compoſitum ex ſubiecto, & accidente, quantum ad eſse ſubſiſtẽtiæ eſt vnicum, & non plura, ita quod in ipſo non ſunt plura eſse ſubſiſtentiæ, ſed vnum. Probatur. Vnicum eſt ſuppoſitum. Igitur & vnicum eſse. Patet antecedens. Conſequentia verò eſt Philoſophi, atq. Boetij. omne quod eſt, ideo eſt, quia vnum numero eſt, quod non poteſt intelligi niſi de eſse ſubſiſtentiæ.

Not. hic regula de tranſcendentibus, qua vnum & ens conuertuntur. Quod intelligi debet de vno per ſe, & de ente per ſe ſubſiſtentiæ ſimpliciter. vt dictum eſt.

Not. ꝙ cum ſolũ ſuppoſitum habeat tale eſſe ſubſiſtentiæ, & quidem ſuppoſitũ ſit ipſum ſubiectũ, accidentia in ipſo nullum prorſus habent eſſe ſubſiſtentiæ niſi per eſſe ſuppoſiti. Et ſic totũ hoc negotium intelligendum eſt. In eodẽ.n. ſubiecto exiſtens accidens hẽt eſſe per eſſe ſubiecti, iũ eſſentiæ, cùm ẽt exiſtentiæ, & ẽt non habet. Habet, ſi loquamur de eſse eſsentiæ, vel exiſtentię, quod dr̃ ſubſiſtentiæ. Non hẽt verò ſi loquamur de eſse eſsentiæ, vel exiſtentiæ ſimpliciter. Et illud quidẽ qñ in eodem non poſsunt eſse niſi vnicum eſse, & non plura, ſubſtantiæ. Hoc verò, qñ in eodem poſsint eſse plura eſse eſsentiæ, vel exiſtentiæ ſimpliciter. Et hoc manifeſtatur in ſacramento altaris, & in ipſo Chriſto. In ſacro altaris, ſiquidem

accidentia

accidentia ſunt ſine ſubiecto, quæ erant prius in ſubiecto pane, in quo neceſſariò habebãt aliquod eſſe, non quidem ſubſiſtentiæ, ſed exiſtẽtiæ ſimpliciter: aliter ſeiuncta in tranſubſtantiatione crearetur de nouo aliquod eſſe, quod daretur accidentibus, & non eſſet remanentia in ſuo eſſe. In Chriſto verò patet idem, quoniam cum ſit diuinum ſuppoſitum, habens vnicum eſſe ſubſiſtentiæ, niſi haberet plura eſſe exiſtentiæ ſimpliciter non poſſemus dicere, quòd natura humana eſſet creatura, quod eſt falſum. Sed hæc ſunt pro Theologis. Pro Philoſophis verò rationes, quæ prius adductæ ſunt ad concluſiones. Hæc præſertim attinent ad corpus quæſtionis: cætera verò ſpectant ad reſolutiones difficultatum, circa quas non eſt, quòd nos velimus immorari.

Not autem pro complemento, hanc quæſtionem non eſſe candem cum ea, qua quæritur vtrum inhærentia accidentis ſit de eſſentia eius: ex reſolutione tamen huius quæſtionis habita reſolui facile poteſt. Quòd ſi loquamur de eſſentia, vel exiſtentia ſimpliciter, quæ non ſunt, niſi per eſſe eſſentiæ, vel exiſtentiæ ſimpliciter, inhærentia non eſt de eſſentia accidentis, quippè accidens habeat ſuum taliter eſſe, vt dictum eſt, diſtinctum ab eſſe ſubiecti, aliter non fieret vnum per accidens ex ſubiecto, & accidente, ſed vnum per ſe. Iam verò ſi loquamur de eſſentia, vel exiſtentia, quæ dicitur ſubſiſtentia, quæ talis eſt per eſſe ſubſiſtendæ, tunc accidentium inhærentia eſt de eſſentia ipſorum. Quippè nullum habeant eſſe ſubſiſtentiæ niſi à ſubiecto. Agitatur tamen aliter hæc quæſtio a pluribus in 7. Metaph. aliter diſtinguentes, & etiam digladiantes inter ſe. Vide Iauel. quæſt. prima. ſept. narrantem aliorum opiniones, diligenterque conſidera, quod tutior, & clarior eſt reſolutio quæſtionis huius prout dependet ex reſolutione præhabitæ.

QVAESTIO NONA.

Vtrum ſubiectum poſſit per ſe eſſe cauſa ſufficiens ſui accidentis.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, quòd ſubiectum non poteſt eſſe cauſa accidẽtis exiſtentis in eo, ſic. Quod eſt in potẽtia ad aliquid, eò quòd inquantum huiuſmodi eſt non ens, illud non poteſt eſſe cauſa, vt ſm̃ actum ſit illud, ſicut non ens nõ poteſt eſſe cauſa ſuæ entitatis, ſubiectum ex ſe ſolùm eſt in potentia ad ſuũ accidens: ergo non poteſt eſſe cauſa, vt ſecundum actũ ſit illud, ſic aũt eſſet cauſa, ſi eſſet cauſa ſui accidentis: ergo &c.

In oppoſit. Contra eſt, quòd voluntas eſt mouens ſeipſam in actum volendi, qui eſt accidens eius in quo eſt cauſa ſui actus volendi. ergo &c.

Reſolut. q. Dicendum, quòd quæſtio iſta propoſita eſt de cauſa efficiente accidentis generaliter, ſed ſpecialiter propter accidens, quod eſt ipſe actus volẽdi, quomodo poſſit cauſari effectiuè ab ipſa voluntate, quæ eſt ſubiectum eius. Et eſt ratio dubitationis in ea, cum ſubiectum ſit cauſa materialis reſpectu accidentis ſui: & ita licèt ſit in actu quantum ad formam ſubſtantialem, tamen quantum eſt ex ſe, non eſt niſi in potentia ad formam accidentalem: & ideò neceſſariò eget aliquo exiſtente in actu tale, quale eſt illud in potentia, quo reducatur de potentia in actum. Dico autem exiſtente in actu tale, ſaltem virtute etſi nõ formaliter, quemadmodum Sol, qui calidus eſt in potentia, facit calidum in actu virtute, etſi non formaliter calidus eſt. Et videtur mihi hic eſſe dicendum, ꝙ ſecundum Philoſophum 7. Metaphyſic. vt tactum eſt in quæſtione præcedenti, ſubſtantia eſt cauſa eſſentiæ, & eſſe ſuorum accidentium non ſolum vt materialis, ſed etiam vt efficiens, ſed aliter & aliter. Quòd enim eſt cauſa accidentium materialis, hoc habet à ſe & natura ſua: quòd verò ſit cauſa efficiens eorundem, hoc habet à generante, & producente eſſentiam ſubſtãtiæ in eſſe. Producens enim ipſam in eſſe imprimit ei virtutem cauſandi effectiuè in ſe omnia ſua accidentia.

Et ſic videtur mihi hic eſſe diſtinguendum, dicendo, ꝙ ſubſtantia ſubiecta accidenti conſiderari habet dupliciter. Vno modo, vt habet in ſe perfectè virtutem agentis ſibi influxam, qua natum eſt illud accidens producere de potentia ad actum, & ſic eſt in ſe ſummè diſpoſitum, & in potentia accidentali ad illud accidẽs. Alio modo vt eſt aliquid in natura ſecundum ſe. Si ſecundo modo, de hoc membro breuiter me expedio, dicendo, quòd ſubiectum nullo modo eſt cauſa ſui accidentis niſi ſicut materia & cauſa materialis, exiſtẽdo ad illud in potẽtia remota & eſſentiali, propter quod eget vt vadat de potentia in actum ſecundum illud accidens eſſentiali tranſmutante extra. Si primo modo, in quo conſiſtit difficultas quæſtionis, ſic dico diuidendo quæſtionem in duo membra. Quorum primum eſt de ratione & modo cauſandi accidẽs, quod iam eſt actu in ipſo ſubiecto.

Secundum verò de ratione & modo cauſandi accidens, quod nondum eſt actu in ſubiecto. Quo ad primum membrum, dico, ꝙ ſic procedit curſus & ordo naturæ, quòd quandocunque ad aliquam formam cõſequuntur naturaliter aliquæ per ſe proprietates, aut actiones, generans tẽ ſecundum illam formam in generando ſic eam ſummè diſponit, ꝙ quantum eſt de ſe ſit in potẽtia accidentali ad illud accidẽs, et ex parte materiæ, & ex parte formæ. Ex parte materiæ diſponendo ipſam, vt ſit neceſſitas ad receptionem illius accidentis, & ex parte formæ diſponendo eam, vt ſit neceſſitas ad illius accidẽtis productionem de potentia materiæ. Vnde generans ignem, quia leuitas, & caliditas ſunt per ſe proprietates ſequentes formam ignis, ſimul diſponit materiam ignis, vt ſit neceſſitas ad recipiendum leuitatem & caliditatem, & ſimiliter formam ignis, vt ſit neceſſitas producendi illam de ſua materia.

Et hoc totum procedit de virtute agentis impreſſa igni, & quo ad materiam, & quo ad formam: & ideò ignis ſtatim cũ generatus eſt quo ad

ſuam

ſuam formam ſubſtantialem de potentia materiæ cui adhæret, immediatè generat de potentia, quæ ſuæ materię adhæret mediante potentia ad formã ſubſtantialem ipſas formas accidentales, leuitatẽ .ſ. & caliditatem. Sed quia hoc non facit niſi in virtute generantis ignem ſecundum formam ignis: ideò formarum accidentalium generatio attribuitur generanti formam ſubſtantialem, quando dicitur, quòd generans rem dat ei accidentia per ſe, & operationem illius propriam: attribuitur autem formę ſubſtantiali vt ſequelę ſuæ, quando dicitur, quòd formam ſubſtãtialem generatam neceſſariò conſequuntur ſuæ proprietates, & propriæ operationes.

Quia autem ad formam accidentalem, quæ eſt leuitas per eundem modum ſequitur propria operatio, quæ eſt moueri ſurſum: ideò ſimiliter dicitur, quòd generans leue dat motum leui, & per motum locum proprium illi. Tamen cauſa proxima agens talium accidentium, & operationũ ſunt ipſæ formæ rerum, ſiue totum compoſitum ratione formæ tantùm. Et ſic quo ad iſtud membrum quæſtionis reſpondeo dicens, quòd omne ſubiectum per ſuam formam eſt cauſa agens, & efficiens ſuorum accidentium propriorum, & ſimiliter communium concurrentibus circa ipſum agentibus primis, quæ ipſum ad hoc diſponunt ſecundum iam dictum modum. Quo ad ſecundum membrum quæſtionis, in quo principaliter erat propoſita, ſ. de ratione & modo cauſandi accidens, quod nondum eſt in ſubiecto ſecundum actum, ſed ſecũdum potentiam tantùm, in quo videtur eſſe maior difficultas. Dico, ꝙ ſubiectum generatũ ſecundum formam ſubſtantialem, ſi dicto modo non fuerit cauſa ſecundum actum ſuorum accidentiũ, & operationum, hoc non contingit niſi quia ſuſtinet impedimentum, quo remoto (quia de ſe à generante extra, licèt iam ceſſauerit à ſua actione, & ſit abſens, ſummè diſpoſitum eſt retinendo in ſe & ſecundum materiam, & ſecundum formam virtutem generantis, ſecundum prædictum modum) ſtatim cauſat ſecundum formam ſuam actiuè, & ſecundum materiam ſuam paſſiuè huiuſmodi accidentia & operationes, vt ſi ignis ſecundum formam ſubſtantialem poſſet ſuſtinere aliquod impedimentũ, ne ſimul cõſequeretur eum caliditas, aut leuitas, & ſic eſſet ignis, ſed non calidus, aut non leuis, amoto impedimento ſtatim ſeipſo agente ſecundum prædictum modum fieret calidus, aut leuis. Sed hoc magis clarum eſt in proprijs operationibus, quæ natæ ſunt ſequi ipſas formas, quoniam per impedimentum retardantur quandoq; patenter, ne poſſint in ſuas proprias operationes, vt patet de graui & leui, quæ generata ſecundum formam grauis & leuis, ceſſante impedimento per ſuas formas grauitatis & leuitatis mutantur & transferuntur, hoc ſurſum, illud deorſum, ſecundum quod hoc ſufficienter declaraui in præcedenti Quolibet.

Quando verò ſuſtinent impedimentum, & ſunt in potentia tantùm ad ſuas operationes, amoto impedimento ſtatim feruntur de potentia in actũ ſecundum prædictum modum. Sic etiam habens habitum cõſiderandi ſecundum aliquam ſcientiam, ceſſante impedimento ſemper quando vult (per hoc enim amouetur impedimentum) conſiderat; pręſente verò impedimento etſi ceſſet ad tempus: amoto impedimento ſtatim per habitum ſuum fit in actu conſiderandi. Et eſt omninò aliud genus tranſmutationis, qua generatur habitus & addiſcens fit ſciens, & qua ſciens ſecundum habitum fit conſiderans & ſciens ſecundum actum, & quo modo eſt ille in potentia ſciens ante generationẽ habitus, & iſte poſt habitus generationem, dicente enim Philoſopho ſecundo de anima, vterq; eorum non eodem poſſibilis, ſed hic quidem quoniã materia eſt: ille autem poſſibilis conſiderare niſi aliquid prohibeat, & hic quidem per doctrinam alteratus eſt: ille autem alio modo, quod verè nõ eſt alterari: in ſeipſum.n. eſt inductio & in actũ, aut alterum genus alterationis.

Quòd autem nõ eſt propriè alteratio cũ ſciens ſecundum habitum fit conſiderans, ex hoc claret, ꝙ operatio ſecundum actum minus diſtat à potentia ſua, q̃ habitus: hæc enim eſt cauſa quare exitus in actum conſiderandi de potẽtia non eſt propriè alteratio, quæ eſt propriè corruptio alicuius contrarij, ſicut eſt exitus de potentia ad habitum, ſed propriè ſalus & perfectio operantis abſque contrario. Propter quod tale accidens, quod eſt operatio, præcipuè poteſt ſubiectum in ſe cauſare de nouo poſt impedimẽtum remotum. Et per omnem eundem modum dico, quòd voluntas forma libertatis ſuæ, quæ eſt vis quædam in ipſa, vt alibi declarauimus, à cauſante voluntatem liberam in anima, & imprimente ei in hoc virtutem ſuam ad cauſandum ſuas proprias operationes ſecundum iam expoſitum modum, poteſt mouere ſeipſam & educere de potentia volendi ad actum volendi, & eſt tota voluntas mouens & mota tota, ſed mouẽs ratione, qua eſt libera, quæ libertas eſt formale in ipſa: mota autem ratione, qua eſt natura, quæ eſt materiale in ipſa, & hoc ceſſante impedimento, quemadmodum dictum eſt de graui & leui reſpectu tranſlationis ſurſum & deorſum.

Ad cognoſcendum autem modum, quo voluntas pati poſſit impedimentum, ne poſſit velle, quo amoto ſeipſa liberè vadit in actum volendi.

Sciendum eſt, quòd aliquid à ſuo actu, qui operatio eſt, cum ſit imperfectio actu ſecundum formam, qua natum eſt operari, poteſt impediri dupliciter, quia per impedimentum poſitiuum, quẽadmodum impeditur graue per obſtaculũ, ne deſcendat, & per impedimẽtum priuatiuum, quemadmodũ impeditur lux, ne illuminet quando non habet illuminabile ſibi præſens.

Primo modo impeditur voluntas, ne velit per coactionem.

Secundo

Secundo autem modo impeditur per ignorãtiam, qua obiectum volitum eſt ſibi abſens, quod non eſt natum eſſe ei præſens niſi per ſcientiam, ſiue notitiam in intellectu. Et ſecundum hoc accipitur duplex inuoluntarium ſecundo Ethicor. ſcilicet per violentiam, & per ignorantiam. Vnde ceſſante coactione liberè de non volente cum effectu fit volens, & ceſſante ignorantia per præſentiam obiecti in cognitione liberè ſeipſa de non volente fit volens ipſum bonum cognitum, & eſt mouens nõ motum prius, & agens non paſſum prius ab alio, niſi fortè ſecundum exigentiam ſuæ naturæ, vt infra dicetur, ſicut potentia ſimpliciter actiua, & primò actiua, & ſecundò paſſiua. Et hoc dupliciter, ſed ordine quodam primò à ſeipſa quando de potentia volente fit actu volens, vt dictum eſt. Secundò ab obiecto, quando ex obiecto per actũ volendi ſibi coniuncto ſuſcipit delectationem & gaudium & huiuſmodi. Et ſecundum hoc concedendum eſt ſecundum argumentum, quod ſuper hoc erat fundatum.

Opin. quorundam.

Quãuis ſint aliqui dicentes, quòd voluntas ſimpliciter paſſiua eſt, & prius paſſiua, quàm actiua, licèt ſit ſecundariò aliquo modo actiua, in quo excedit vires inferiores & ſenſitiuas & appetitiuas, quę omninò ſunt paſſiuæ. Quod enim (vt dicũt aliqui) ex ſe ſit in potentia aliquid, ſiue ad aliquid, & ſeipſo fiat in actu illud nullo alio agente, & mouente ipſum, hoc omninò eſt inconueniens. Quod probant per rationes, quarum prima eſt illa, quæ ſupra ad partem negatiuã quæſtionis eſt producta.

Ratio prima. Secunda.

Secundò per hoc, quòd illud quod facit aliquid in actu ſecundum aliquid ad quod prius erat in potentia, oportet quòd prius ſit in actu ſecundum illud, vt quod facit aliud calidum oportet, ꝙ in ſeipſo ſit calidum. Voluntas ergo ſi ſeipſam de potentia faceret in actum volendi, prius vellet antequã hoc faceret.

Tertia.

Tertiò per hoc, quòd ſi aliquid ens in potẽtia, aliquid ſeipſum faceret in actum, ſecundum quod eſt in actu eſſet cauſatum, & ſecundum quod in potentia eſſet cauſa, & ita effectus eſſet perfectior ſua cauſa.

Eiſdem etiam videtur, ꝙ modus ponendi prætactus non eſt conueniens, ſcilicet quòd in voluntate ſit aliquid mouens, & aliquid motum, & aliquid potentiale, & aliquid actuale, & hoc ſicut contingit in graui & leui, & quòd aliter periret liberum arbitrium.

Improbatio primæ prima.

Improbant enim primum ſic, quoniam dicunt, quòd graue nõ mouetur à ſe niſi quia mouet aliud per ſe: & ideò ſe per accidens, & tale ſi mouet ſe, oportet primo moueri ab alio à ſe. quare & ſic oportet ſentire de voluntate.

Secunda.

Item quòd dicatur graue moueri ratione materię, & mouere ratione formę, hoc eſt inconueniẽs, quia ſubiectum motus non eſt niſi ens in actu ſecundum ꝙ eſt in actu: ita etiam ꝙ moueatur ratione eius, quo eſt in actu, quale non eſt materia, quia eſt in potentia tantùm. Si ergo graue moueatur, totum compoſitum ex materia, & forma eſt ſubiectum motus ratione totius, & vtriuſque partis in eo, tàm formæ, quàm materiæ ſimul. Quod autem ſic ſubiectum motus eſt, nõ ratione totius, neque alicuius partis eius eſt principium, aut ratio mouendi actiuè, neque ergo forma grauis, neque compoſitum ex materia & forma ratione formæ eſt mouens, aut ratio mouendi actiuè, ſed ſolùmmodò aliquid extrinſecum. Eodem modo & de voluntate eſt, quia tota cedit in ratione poſſibilis.

Tertia.

Item ſicut dicunt, ſi graue, aut voluntas mouet ſe per ſe propter potentiale, & actuale in ſe, eadẽ ratione omne compoſitum ex materia & forma moueret ſe per ſe.

Quarta.

Item non mouet ſe per ſe ſecundũ totum, quia ſimpliciter & realis differentia debet eſſe inter mouens & motum.

Quinta.

Item tunc ſemper moueret ſe, quia ſemper eſt ſibi præſens.

Improbatio ſecũdi prima.

Secundum autem propter quod voluntas dicitur mouere ſe, quia aliter periret liberũ arbitriũ, improbant ſic, quoniam voluntas vult, quod non poteſt non velle: & tamen liberè vult: vniuerſaliter enim bonum, quod eſt ſimpliciter bonum cũ eſt viſum non poteſt non velle: & tamen liberè vult. Similiter bonum particulare pro hora, qua illud vult, non poteſt non velle: & tñ liberè vult. Vnde idem inconueniens ſequitur ponẽdo voluntatem à ſe moueri, & ab alio, ſi ſit inconueniens: æquali enim neceſſitate mouetur à ſe, & ab alio; vniuerſaliter enim volens quando vult neceſſariò vult non coactè, ſed liberè.

Secunda.

Iſti autem imponendo voluntatẽ partim actiuam, & partim paſſiuam, ſed principaliter paſſiuam dicunt, quòd paſſiua eſt ab obiecto ſecũdum determinationem actus: actiua autem ex ſe quo ad exercitium actus, illud ſcilicet, quod ei determinatum eſt à ratione exequendo: ſic enim eligere & imperare formaliter ſunt actus intellectus & principaliter, ſed executiuè & miniſtraliter voluntatis. Vnde completa electione per iudicium, & determinationem actus à ratione & voluntatis cõſenſu, voluntas agit pręcipiendo executionem imperati & proſecutionem eius, quod electũ eſt viribus inferioribus, & etiam rationi, vt exquirat modum vtrunque, & ſi ſtandum eſt in electione & imperio, & cætera huiuſmodi.

Tertia.

Quòd autem non Metaphyſicè moueatur ab obiecto, ſiue à fine, arguunt, quia obiectum quod eſt finis non mouet Metaphyſicè niſi materiam, & hoc non niſi quia mouet per ſe agentem, qui ulterius per ſe mouet materiam, vt patet in operibus artis.

Contra tertiũ prima ratio.

Similiter quòd obiectum in eo, quòd voluntas mouet ſeipſam, non eſt cauſa ſine qua non, arguunt ſic.

Duplex enim eſt cauſa ſine qua non. Vna quæ

nihil

nihil agit, vt albedo in ædificando, quando dicitur album ædificat, talis cauſa non eſt obiectū reſpectū actus volendi, quia voluntas ſine obiecto nihil vellet: ſine illa autem cauſa ædificans ædificaret. Alia eſt, quæ aliquid agit, quia agit aliquid quo facto aliud exit in actum, vt ſcamonea expellit choleram, quo facto virtus naturæ infrigidatur, quæ prius erat impedita.

Secunda. Sed ſic obiectum non agit, quia nihil poteſt facere aliquid, quo facto aliud moueat ſeipsū, quia aliquid p ſe mouere ſeipſum, eſt p ſe impoſſibile. Vnde exemplum de ſcamonea eſt contra illos, qui ipſum adducunt pro ſe, quia ſcamonea non facit aliquid, quo facto virtus naturæ agat in ſeipſam, ſed in aliquid aliud. Virtus enim, q̃ eſt in vna parte corporis, agit in aliam partem.

Tertia. Item ad idem, ſi obiectum non aliter agit, quã mouendo intellectum, quo facto voluntas mouet ſe, eadem ratione poſſet probari, ꝙ appetitus bruti eſſet actiuus, quia non mouetur niſi ſenſu prius moto ab obiecto ſenſibili.

Quarta. Dicitur igitur, ꝙ obiectum eſt cauſa per ſe mouens voluntatem, quia non poteſt aliter probari quid eſt cauſa per ſe, niſi quia ea poſita neceſſariò ſequitur effectus, & ea remota nullo modo ſequit.

Quinta. Opin. Auth. Aliter enim non poſſet probari, quòd ignis eſſet per ſe cauſa agens in comburendo ligna, quia poſſet dici, ꝙ ligna comburerent ſeipſa ad præſentiam ignis, vt ignis non poneretur eſſe cauſa combuſtionis niſi ſine qua non, quia non poteſt inueniri exemplum, ꝙ aliquo præſente aliud mouetur & eo abſente non mouetur, quin ipſum ſit cauſa mouens per ſe.

Ad argu. princ. Iſta nobis reſtant pertractanda per ordinem, dicendo, ꝙ voluntas ſimpliciter & omninò actiua eſt, quo ad actum volendi, & nullo modo paſſiua niſi à ſeipſa quo ad actum volendi, ſecundum qd de potentia ducitur in actum, & quo ad affectiones gaudij & delectationis & huiuſmodi ab obiecto, vt dictum eſt. Quod ergo arguitur contra hoc ad principalem quæſtionem, quod eſt in potentia aliquid, quia inquantum huiuſmodi eſt non ens, illud non poteſt eſſe cauſa, vt ſecundum actum ſit illud: Dicendum, quòd verum eſt, nullo modo recipiendo ad hoc virtutē ab alio prius, q̃ illud facit. Si tamen ad hoc prius recepit virtutem ab alio, & eſt impeditum, amoto impedimento benè poteſt illud, vt patet ex prædictis. Et quod aſſumitur in argumento, quòd non ens nō poteſt eſſe cauſa ſuę entitatis, dicendum, quòd verum eſt: dum tamen nullo modo eſt, quia tale nullam virtutem habet omninò, nec à ſe, nec ab alio, quæ poſſit ſe de potentia facere in actum. Si tamen actu eſt ſecundū formam ſubſtantialem in ea habendo virtutē primi agentis poſt amotionem impedimenti poteſt ſe ducere in actum eſſendi aliquid, ad quē prius erat in potentia; ſicut & ceſſante omni impedimēto ducit ſe in actum per eandem virtutem ad præſentiã primi mouentis. Sic enim generans graue mouet graue, quia ab illo eſt virtus ad mouendum in graui, & graue ſeipſum mouet, quia continet virtutē quam ad mouendū ſe accepit; & ſic mouens ſemper ſe, non ſicut illi dicunt facit ſeipſum in actum nullo alio agente, & mouere ipſum: abſque enim omni alio mouente prius impoſſibile eſt oīnò, ꝙ aliquid moueat ſeipſum in creaturis, quemadmodum poteſt aliquid moueri ab alio ſic, ꝙ nullo modo moueatur à ſe, quemadmodum graue per violentiam mouetur ſurſum.

Ad ſecundam rationem op. Ad ſecundum, quòd illi adducunt, faciens aliquid de potentia in actum ſecundū aliquid, oportet, ꝙ prius ſit in actu ſecundum illud. Dicendū, ꝙ verum eſt, vel formaliter ſicut calidū eſt in actu prius calidum, quando de potentia calido, vt de frigido facit calidū, de quo procedit argumentū, vel virtualiter, quemadmodum Sol eſt prius calidus, quando ſuo radio de potētia calido facit actu calidum. Et ſecūdum hunc modum, vt dictum eſt, faciens ſe de potentia in actum ſecūdum aliquid, prius eſt actu tale licèt alio modo; & ſecundum hunc modum voluntas faciens ſe de potentia volente, actu volentem, prius erãt volens virtualiter, ſcilicet habendo vnde ſe potuit facere in actum volendi, licèt non formaliter qualem ſe facit illa virtute.

Ad tertiã. Ad tertium: Si ens in potentia faceret ſeipſum actu ſecundū aliquid, effectus eſſet dignior cauſa: Dicendum, ꝙ verum eſt, ſi nec virtute eſſet prius illud. Nunc autem eſt virtute prius illud, & in hoc; quia ipſum primum mouēs, in quo eſt perfectius, licèt ſecundum aliam rationem, habet eſſe ipſe effectus, q̃ in eo, in quo cauſatur formaliter, quēadmodū vnūquodque perfectius habet in ſua cauſa prima, licèt ſecundum aliã rationem, q̃ in ſeipſo ſecundū propriam rationem, quæ enim in ſeipſis non ſunt vita, in Deo ſunt vita, vt dicit Auguſtinus ſuper illud Io. primo. Quod factum eſt in ipſo vita erat, & quo ad hoc faciens, ſeipſum de potentia in actum, perfectius eſt ſcdm alium actum, q̃ ſecundum actum quem facit: pertinet tñ vterq; actus ad integritatem ſuę perfectionis.

Ad improbationes primi. Ad illa quibus illis videtur inconueniens modus ponendi voluntatem mouere ſeipſam in actū volendi. Primò quo ad hoc, ꝙ in ipſa eſt potentiale & actuale, vt in graui & leui: & ſecundò quo ad hoc, ꝙ aliter periret liberum arbitrium.

Aduertendum eſt circa primū, ꝙ non ponitur potentiale & actuale in voluntate circa diuerſa re, ſicut in graui & leui, vbi totum ponitur potentiale ratione materiæ, & totum actuale ratione formę, quæ per eſſentiam differunt inter ſe, ſed ſolùmmodò circa diuerſa ratione, ponendo totam voluntatem eſſe potentiale ratione, qua natura eſt ſimpliciter, & actuale ratione, qua eſt libera, quę ſcilicèt natura & libertas non differunt ſecundum rem in voluntate, etſi ſecundum rationem, aut intentionem, & propter hoc potentiale, & actuale minus diſtant in voluntate, q̃ in graui, & leui, ſecundum

cundum quod in Quolibet. præcedente declarauimus diſtinguendo diuerſa genera mouentium, & motorum.

Ad primũ. Ad primum, ꝙ nõ eſt ita de graui & leui, quòd ſuo actuali mouent ſe per ſe, quia non mouent ſe niſi aliud moueat: & ideò ſe non mouent niſi per accidens: ergo nec voluntas mouet ſe per ſe.

Dicendum, quòd motus quandoq; dicitur ſtrictè pro translatione corporali ſucceſſiua habente partem & partem, aliquando largè pro translatione ſubita, & ſimplici non habente partes: aliquãdo verò largiſſimè ꝓ operatione ſpirituali ab agẽte ſpirituali in paſſum ſpirituale. Loquendo de motu primo modo, verum eſt, ꝙ graue & leue nõ mouentur à ſe niſi per accidens. Impellitur enim ab eis cum ſic mouentur medium reſiſtens, quod ſtatim quodam fluxu mouetur, & ſecum defert id, quod ipſum impulit motu vectionis, ac ſi nauis ſeipſa impelleret aquam & aqua ſuo fluxu motu vectionis ſecum deferret nauem, & ſic mouetur à ſe per accidens, quia impellit motum per ſe, per cuius motum mouetur per accidens. Quod autem ſic mouetur per motũ alterius, ꝙ impulſu alterius mouetur: mouetur omninò per accidens, vt graue ſurſum. Loquendo autem de motu ſecũdo modo, graue & leue mouentur à ſe per ſe, quia tota mouentur, licèt ratione partis principaliter, & tota mouent licèt ratione partis principaliter, & hoc per virtutem, quam habent in ſe ſibi propriam, licèt eam à generante receperint. Vnde ceſſante prohibente, vel amoto, ſi non eſſet medium reſiſtens, graue in inſtanti faceret ſe deorſum & leue ſurſum, & hoc per ſe, non per aliud extra ſe. Nunc autem, ꝙ graue deſcendit ſucceſſiuè, hoc eſt propter impediens ſua reſiſtentia, ne deſcendat ſubitò, & propter deferens, quod ab impellente mouetᷣ ſucceſſiuè: & ideò ſucceſſiuè defert aliud. Vbi eſt aduertendum, ꝙ deferens mouetur per accidens, quia violenter ab impellente ipſum, & ſimiliter delatum mouetur cum deferente accidentaliter per accidens, quia propter deferens, quod mouetur per accidens abſolutè, & ſic delatum eſt per ſe mouens deferens, & accidentaliter per accidens motum, & à ſe, & à deferente: licèt alio modo accidentaliter. Per accidens enim mouetur à deferente, quia eſt in ipſo per accidens. A ſe, quia non niſi per actionem, qua ipſum delatum mouet deferens. Per ſe.n. non moueretur à ſe niſi ſubitò. Et eſt aduertendum tamen, ꝙ graue minus per accidens mouetur à ſe deorſum, q̄ à violentante ſurſum, quia à violentante mouetᷣ oĩnò per accidẽs, ſcilicèt & quo ad ſurſum lationem, & quo ad ſucceſſionẽ in latione. A ſe mouetur deorſum quoquo modo per ſe, ſcilicèt quo ad deſcẽſum ſimpliciter, licèt quo ad ſucceſſionem in deſcenſum moueatur à ſe per accidens, vt dictum eſt.

Loquendo autem de tertio modo motus, voluntas mouetᷣ à ſe, & hoc conuerſione quadam ſpirituali ad ſeipſam, ſecundum illam decimã & ſeptimã propoſitionem Procli. Oẽ ſeipſum mouens; primo ad ſeipſum eſt conuerſum, & tale, vt dicit Comment. non vna parte mouet, & alia mouetᷣ, quod contingit in motu progreſſiuo animaliũ, ſecundum quod alias expoſuimus, quod non eſt ſimpliciter ſeipsũ mouens, quia ſimpliciter ſe mouẽs, non ſecundum alteram partem eſt mouens ſecundum alteram motum, ſed ſecundum totam ſuam ſubſtantiam eſt mouens & motum, neq; totũ mouetur parte, aut mouet, neq; è conuerſo, quod cõtingit quodammodo in graui & leui: totum enim in eis mouetur, ſed parte altera principaliter mouet, & è conuerſo, vt patet ex dictis. Non enim ſecundum totum eſt ipſum motum, aut ſeipſo motum, ſed ſecundum partem eius, & hanc & illam. Sed tale, quod eſt ſeipſum mouens, primò ſecundum vnum & idem totum mouet, & mouetur, & eam, quæ eſt ipſius mouere operationem ad ſeipſum habet, & ſic motiuũ ſui ipſius ad ſeipſum conuerſum eſt. Vnde quandocunq; Philoſophi probant, ꝙ nihil ſeipſum per ſeipſum mouet, loquuntur de motu in corporalibus ꝓpriè dicto, propter quod dicta ipſorum circa illa non valent ad propoſitum circa voluntatem, nec omninò conſimiliter mouet voluntas ſeipſam, & graue, aut leue, ſed multò verius. Et ſecundum hoc omnes rationes, quas Ariſtot. inducit primo de anima contra Platonem, ꝙ anima eſt ſeipſam mouens, quæ veritatem concludunt in motibus corporalib. primo modo dictis: in motibus autem ſpiritualibus tertio modo dictis nihil omninò concludunt, ſoluit Macrobius in fine libri ſui ſic dicens; Ariſtoteles animam non ſolùm ex ſe moueri, ſed nec moueri penitus conatur aſſerere. Plato autem dicit ex ſe moueri animam, non à cauſa, quæ intra ſe latet, vt mouentur animalia & arbores, ſed ita dicit animã ex ſe moueri, vt non aliam cauſam, vel extrinſecus accedẽtem, vel intrinſecus latentem. Anima enim per ſe mouetur, vt ignis per ſe calet motu eſſentiæ conueniente. Sed Ariſtoteles etiam motuum genera in ipſa quærit, in quibus aliud eſt, quod mouetur, aliud quod mouet, cum nihil horum in anima cadere poſſit, in qua nulla diſcretio eſt mouentis, & moti. Motus enim eius eſt, ꝙ deſiderio rapitur, quòd cupiditatibus alligatur.

Ad ſecundum, quòd graue non mouetᷣ ratione materiæ, quia motum eſt in actu. Dicendum, quòd differt dicere aliquid moueri, & ratione cuius aliquid moueri. Verum enim eſt, ꝙ in graui materia, nec eſt motum, nec mutatum per ſe, ſed totum cõpoſitum: hoc tamen ratione materiæ, quia non ineſt toti potentia ad motum niſi fundamẽtaliter ratione materiæ. Quod autem aſſumitur, ꝙ eſt ſubiectum motus non principium eius, neque aliquid eius &c. Dicendum, ꝙ verum eſt ratione totius, poteſt tamen ratione partis, ita tamen quòd pars non eſt principium motus, ſed totum, vt patet ex dictis iam, & ſic totum graue eſt mouens, & totum motum, & multò verius voluntas, vbi nõ niſi *Ad ſecundum.*

ratione

ratione differunt, ratione cuius mouet & ratione cuius mouetur, vt dictum eſt.

Ad tertiũ. Ad tertiũ, ꝙ ſi voluntas propter potentiale, & actuale, & ſimiliter graue & leua mouerent ſe, eadem ratione, & omne compoſitum ex materia & forma. Hoc benè concedimus motu per formam ſubſtantialem ad proprietates & proprias operationes ſuas, vt habitum eſt ſupra, licèt non ſemper motu locali.

Ad quartũ. Ad quartum, ꝙ nihil mouet ſe per ſe, quia realis debet eſſe differentia inter mouens & motum, dicendum, quòd non oportet niſi in aliquo modo motus, vt determinauimus in præced. Quolibet.

Ad quintum. Ad quintum, ſi aliquid per ſe mouet ſe, ſemper mouet ſe, dicendum, ꝙ verum eſt in mouentibus ſe naturaliter niſi ſit impedimentum, vel finis motus adeptus, vt patet in graui & leui: non autem in mouentibus ſe libero arbitrio, qualiter mouet ſe voluntas, vt iam dicetur. *Ad improbationes ſecundi.* Quod autem inducũt contra ſecundum datum pro ratione, quare voluntas mouet ſe. ſ. quia aliter periret liberum arbitriũ, dicendum ſecundum quod in quæſtionibus ordinarijs declarauimus, ꝙ differunt libertas, & libertas arbitrij. Libertas enim eſt vbicunque nulla occurrit coactio, licèt non ſit libera electio valens ad oppoſita: liberum arbitriũ autem non eſt niſi vbi eſt contrariorum libera electio: licèt enim poſſe malum non ſit libertas arbitrij, nec pars eius: tamen non eſt ſine hac, & vtrunque. ſ. tam libertas, q̃ liberum arbitrium requirit, ꝙ motum non moueatur ab alio per coactionem. *Ad primũ.* Per quod patet ad primum obiectum contra hoc cum dicunt, voluntas vult, quod non poteſt non velle, vt ſummũ bonum ſimpliciter, & bonum aliud ad horam quando vult, & tamen non niſi liberè vult.

Dicendum, ꝙ verũ eſt ſimpliciter, quo ad ſummum bonum, & etiam pro hora quo ad aliud, volendo. ſ. cum effectu illud aliud bonum cum iſto, quia tunc contraria vellet ſimul, vt iam amplius declarabitur: ſi tamen non ponatur ſic moueri ab alio à ſe quin poſſit contraire. Vnde ſciendum eſt, ꝙ voluntatem ponere moueri ab alio nõ reputatur inconueniens propter ab alio moueri ſimpliciter, ſed ſolùmmodò propter moueri de neceſſitate ab alio, quæ & libertatem arbitrij tollit. Simpliciter autem neceſſitate immutabilitatis benè poteſt moueri à ſe circa ſummum bonum, quia circa ſummum bonum neceſſitas immutabilitatis ſtat cùm libertate, licèt non cum libero arbitrio, quia ſtatim præſente ſummo bono per apertam viſionem non poteſt voluntas nõ moueri in illud. Vnde licèt de neceſſitate poneretur moueri ſimpliciter circa ſummum bonum, & hoc à ſe: tamen eſt inconueniens ponere ipſam de neceſſitate moueri ab alio, vel à ſe circa aliud bonum pro hora, quia à ſe mouetur de neceſſitate immutabilitatis circa ſummum bonũ; quæ non excludit libertatẽ. Ab alio autem moueri, vel à ſe circa aliud pro hora, de neceſſitate excludit omninò liberũ arbitriũ.

Intelligo ſi ſic ab alio ponatur moueri, vel à ſe, ꝙ in illa motione nihil coagat & non poſſit contraire. Si tamen ponatur coagere, & ꝙ poſſit contraire, ne motio procedat, nec velit, ſicut coagit in omni motu, quo mouetur in bonum à gratia, non remouetur libertas circa ſummum bonum, neque etiam liberum arbitrium circa bonum aliud. Si ergo ponatur hoc modo moueri ab obiecto & intellectu, dicendo ꝙ hoc ſit naturę voluntatis & intellectus, ſicut illud eſt naturę voluntatis & gratię, ita ꝙ non moueatur ab alio, niſi ſecundum modum congruentem naturę ſuæ, & ꝙ ſic voluntas ponatur moueri ab alio, non impugnamus, ſed potius, ꝙ non poſſit ſe mouere ex ſe, & ꝙ ſolùmmodo moueatur ab alio, cuius motioni non poſſit cõtraire, etiam pro hora, nec poſſit mouere ex ſe ſola contra motionem illius, hoc impugnamus.

Quod ergo dicunt, ꝙ voluntas ſimpliciter paſſiua eſt ab obiecto & à ratione determinante actũ, non poteſt ſtare ſi ſic ab illis intelligatur moueri, vt nihil coagat nec poſſit contraire, quia tunc neceſſitaret eam, liberum arbitrium & libertatẽ tollendo, quemadmodum calor ignis neceſſitat combuſtibilia, vt comburantur. Aliter autem ſecundum dictum modum non eſt nobis inconueniens ipſam moueri ab alio, ſed in hoc ſimpliciter actiua eſt, non autem paſſiua, niſi ſecundum quid. *Ad ſecundam.*

Quod arguunt, ꝙ obiectum non mouet metaphyſicè, niſi materiam, dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ materiam mouet Metaphyſicè, quia non imprimit in materiam, ſed ſecundum eius exigentiam agens imprimit in eam, nihilominus etiam mouet Metaphyſicè agentem, tàm in artificialibus, quàm in naturalibus, quia ſine illo non mouet quodcunque agens, licet non motus ab illo, nec eſt vere mouens aliud, quàm ipſe appetitus, primo ſeipſum ad volendum, deinde materiam volitam exequendo, niſi iam dicto modo. *Ad tertiũ.*

Quod dicũt, quòd nihil eſt dicta cauſa ſine qua non, quia non eſt cauſa, niſi agat per ſe, aut per accidens: Dicẽdum, quòd reducitur ad cauſam per accidens, non ſicut per accidens calor generat, ꝙ agit in materiam ipſam præparãdo ad generationem, non ſic enim agit obiectum in voluntatem, ſ. præparando ipſam ad volendum, niſi iam dicto modo, nec ſicut muſicum ædificat, quia non muſicus poſſet ædificare, ſine obiecto autem cognito voluntas nihil poteſt velle, ſed ſicut remouens prohibens priuatiuè, quia non poteſt aliquid velle, niſi in notitia intellectus præſens ſit ſibi obiectum, quod non cognitum erat abſens. *Ad improbatiões tertij, primũ.*

Quod dicunt, quòd paſſiua eſt à ratione per determinationem actus, & in libertate eius dimittitur actus exercitium, dicendum, ꝙ non determinatur voluntas in ſuo actu volendi, ſic vt neceſſe habeat ipſum exequi, ſed manet in ſuo libero arbitrio de non volendo, vel volendo determinatum, ſicut in alijs quæſtionibus declarauimus. Et ſic ratio ſua determinatione non eſt reſpectu actus volendi,

lendi, niſi dicto modo, aut non niſi ſicut cauſa, ſine qua non. niſi enim ratio oſtenderet obiectum, voluntas non poſſet illud velle vel eligere propter aliqua quæ placent, aut refutare propter aliqua, quæ diſplicent, & ſic electio & imperium præcisè & formaliter ſunt in voluntate, & à voluntate, nec vllo modo in ſe concludunt actum rationis, ſed ſupponunt tantùm, & quod amplius eſt, ſi eligibile determinaret ſuo iudicio, & diceret hoc eſſe eligendum & imperandum, ſic ꝙ neceſſe haberet voluntas eligere & imperare ſecundum rationis iudicium, nondum tamen ex hoc in ratione eſſet aliquid electionis aut imperij, ſed ſolùm dictamen eorundem, & non eligeret aut imperaret ratio niſi quia voluntati actus iſtos imprimeret, quemadmodum lux determinando viſibile, actũ viſionis imprimit viſui. non tamen videre eſt operatio, ſeu perfectio lucis. Et præterea ratio non magis dictat actus determinationem, quàm exercitium, quia voluntas non vult niſi cognitum, ſi ergo non eſt libera, quo ad actus determinationem, nec quo ad exercitium. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, ꝙ libertas arbitrij voluntaris nihil aliud eſt, quàm indifferentia quædam circa actus voluntatis, qui ſunt velle & nolle ſiue non velle. & eſt duplex ſecundum ꝙ duplex eſt indifferentia circa actus voluntatis. Quarum vna conſiſtit inter contradictorios actus voluntatis circa idem ſcilicèt in aliquod bonum determinatum volendo vel nolendo, ſiue non volendo. & ſecundum hoc dicitur libertas quo ad exercitium actus. Alia verò conſiſtit inter contraria ſiue diſparata volita reſpectu diuerſorum actuum volendi vel nolendi. ſ. in volendo hoc vel illud, vel in nolendo hoc vel illud, & hæc dicitur eſſe libertas, quo ad determinationem ſiue ſpecificationem actus. Quare cũ voluntas nihil poteſt velle vel nolle niſi cognitum per intellectum & rationem, ſi nihil omninò ſit cognitum, nulla omninò poteſt eſſe libertas arbitrij voluntatis in effectu, neque quo ad exercitium actus, neque quo ad determinationem eius. Et ſic ſi ratio nihil cognoſcit, quia voluntas non agit volendo vel nolendo niſi cognitum, ideò non magis dictat actus determinationem, quàm exercitium, eo ꝙ neutrum dictat. Si ergo ratio dictat alterum illorum, hoc non eſt niſi cognoſcendo aliquid, ſed hoc vel ſimplici intelligentia comprehendendo incomplexum ſub ratione incomplexi, vel intelligentia collatiua compoſitiua aut diuiſiua, comprehendendo complexum ſub ratione complexi.

Si primo modo, cum in tali comprehenſione ratio non eſt niſi paſſiua, ipſa ſua actione nihil omninò dictat aut determinat ex parte actus voluntatis, aut ex parte voliti. Sed ſi determinat aliquid, hoc eſt ipſum obiectum ſiue bonum cognitum, quod per actum cognoſcendi ſeipſum proponit voluntati. Sed tale bonum ſic cognitum & propoſitum voluntati, aut eſt vnum ſolùm per ſe cognitum & voluntati propoſitum, aut non, ſed cũ alio, quod conſimiliter cognitum eſt à ratione & propoſitum voluntati.

Si ſecundo modo, cum vtrunque æqualiter cognitum ſit & propoſitum voluntati, æqualiter determinationem faciunt, vel non faciunt, vt non magis moueat liberum arbitrium voluntatis, quo ad actus exercitium in volendo vel nolendo per indifferentiam hoc vel illud, quàm quo ad actus determinationem in volendo vel nolendo potius hoc quàm illud, & ſic ratio in iſto caſu non magis dictat determinationem actus, quàm eius exercitium, immò æqualiter eſt voluntas liberi arbitrij & non liberi arbitrij, quo ad actus determinationem, & quo ad actus exercitium, & è conuerſò.

Si verò primo modo cognitum eſt vnum ſolùm per ſe ſine altero cognito, & ſic propoſitum voluntati, tunc cum voluntas non poteſt velle vel nolle niſi cognitum, et ſi iſtud cognitum poſſit liberum arbitrium uelle vel nolle indifferenter, vt ſic omninò maneat liberum arbitrium quo ad actus exercitium, nullo modo tamen poteſt velle aut nolle aliud ab hoc, immò ſi aliquid velit aut nolit, oportet ꝙ ſit iſtud & non aliud, vt ſic non omninò maneat liberum arbitrium quo ad actus determinationem ſiue ſpecificationem. Sed cum illa propoſitio, cognitum eſt vnum ſolùm, ſiue tantùm vnũ, continet hanc affirmatiuam, hoc eſt cognitum, & hanc negatiuam, nullum aliud ab hoc eſt cognitum, quæro an illa determinatio actus, circa quam voluntas non manet liberi arbitrij, ſicut manet liberi arbitrij circa exercitium actus, procedat ab illo quod ratio cognoſcit unum ſolùm propoſitum per hoc uoluntati, ratione affirmatiuę. ſ. quia cognoſcit illud unum ſit propoſitum uoluntati, an ratione negatiuæ. ſ. quia ratio non cognoſcit aliud, nec aliud eſt propoſitum uoluntati.

Si primo modo, ut ſcilicet ratio dicatur dictare actus determinationẽ de uolendo hoc, & nõ aliud, potius quàm actus exercitium de uolendo hoc uel nolendo, quia hoc eſt ei cognitum, hoc non poteſt ſtare, quoniam ſi ratio dictaret illud, quia hoc eſt ei cognitum, aut ergo hoc dictat propter illud tanquàm propter cauſam per ſe, aut tanquàm propter cauſam per accidens. Non tanquàm propter cauſam per ſe, quia cum illud æqualiter eſt ei cognitum, quando eſt ei cognitum, & aliud ſimiliter, & quando eſt ipſum ſolùm ei cognitum, æqualiter ergo dictaret actus determinationem hoc modo quando eſt cognitum, & aliud ſimiliter, ſicut & quando eſt cognitum per ſe ſolùm conſequens falſum eſt, ut patet ex proſecutione ſecundi membri. ergo & antecedens.

Nec tanquàm propter cauſam per accidens, quia tunc propter aliquid aliud ut propter cauſam per ſe, dictaret illam actus determinationem. Illud autem ut dictum eſt non poteſt eſſe aliud, niſi dicta negatiua, ſcilicèt quia non eſt ei cognitum aliud, quæ tamen non poteſt eſſe illius cauſa per ſe, quia illud dictamen quid poſiti-

num eſt,& pura negatio nunquàm eſt per ſe cauſa alicuius poſitiui. Si ergo illa negatiua eſt cauſa illius,hoc ſolùm eſt per accidens. Quod non poteſt ſtare,quia cum illud dictamen ſit poſitiuum quid: oportet habere ſui aliam cauſam per ſe. Quare cū hoc eſt impoſſibile, vt patet ex dictis. falſum ergo & impoſſibile eſt dicere, ꝙ cum ratio cognoſcit vnum ſolum,ꝙ dictat actus determinationem potius quàm exercitium.Immò manet liberum arbitrium voluntatis, & quo ad actus determinationem de volendo hoc vel aliud,ſicut quo ad exercitium actus de volendo vel non volendo hoc. Sed quòd poteſt cum effectu velle hoc & non poteſt cum effectu velle aliud,illius affirmatiuæ cauſa ſine qua non, eſt illa affirmatiua.ſ. illud cognitum eſt à ratione. Iſtius autem negatiuæ cauſa eſt non poſitiua,ſed negatiua,quia.ſ.non eſt aliud cognitum à ratione, quod eſt cauſa eius, ꝙ non poteſt velle cum effectu aliud,ſicut impedimentum præbens. Quo quidem impedimento ignorantiæ ſiue neſcientiæ aut non cognitionis remoto per illud poſitiuum, quod eſt cognitio cauſa alterius à ratione,iam liberum arbitrium poteſt cum effectu velle aut nolle non ſolùm illud,ſed etiam aliud ab illo,quod & prius liberum arbitrium velle aut nolle potuit,ſed non cum effectu.& hoc non niſi propter dictum impedimentum eius negatiuum,non autem propter aliquod dictamen rationis,quo potius dictat actus determinationem, quàm exercitium.

Si verò ratio comprehendens intelligentia collatiua compoſitiua aut diuiſiua dicatur potius dictare vnum illorum,quàm alterum, hoc ſimiliter non poteſt ſtare,quoniam ſicut talis ratio ex iudicio poteſt dictare,ꝙ hoc eſt volendū & non aliud, ſiue vno cognito ſiue pluribus,& hoc quo ad actus determinationem, ſic poteſt dictare, ꝙ voluntas debeat hoc cognitum velle & non nolle aut è contrario, & hoc quo ad exercitium actus. Et præterea dictando ꝙ hoc eſt volendum & non aliud, ſimul quo dictatur. ꝙ eſt volendum, dictatur ꝙ non eſt nolendum, quia qui vnum oppoſitorum affirmat,negat reliquum. Et ſic nullo modo ratio magis dictat actus determinationem,quàm executionem.propter quod neutrum ſic dictat,quin maneat omninò liberum arbitrium in voluntate, & quo ad actus determinationem, ſicut & quo ad exercitium circa aliud à ſummo bono viſo,& circa ſummum bonum viſum, ſicut nō manet liberum arbitrium in voluntate quo ad actus determinationem,ſic nec quo ad actus exercitium, ſed libertas pura quo ad vtrunque. Vnde ſi exponeretur ille articulus damnatus: Quod voluntas paſſiua eſt & non actiua,error, ſic, verum eſt quo ad exercitium actus ſequentis, non autem quo ad determinationem actus præcedentis, non eſt ſuſtinendum. Quod enim ille articulus intelligatur quo ad actus præcedentis determinationem,manifeſtè explicat alius articulus,qui dicit ſic,ꝙ voluntas de neceſſitate mouetur ab appetibili ceſſantibus impedimentis,error. quæ modo non pertinet niſi ad actus primi determinationem ſecundum illos,qui articulus ſic exponeretur.dicendo ꝙ verum eſt ſimpliciter circa obiectum quod non habet omnem rationem boni, quia videlicet prius potuit id velle & non velle & poſtmodū ſimiliter eſſe circa aliud, ſed non pro hora, quando vult, tunc enim de neceſſitate mouetur ab appetibili. Vnde ſolùm vult de neceſſitate quando determinatur ab intellectu ſiue ſimpliciter ſiue pro hora. Sed quæro,aut intendit iſtud pro illa hora ratione illius reduplicationis, aut ſimpliciter ratione actionis obiecti in voluntatem in illa hora abſque reduplicatione.

Si primo modo,illud nō eſt mirabile,quia nulla actio eſt ita contingens,quin per talem reduplicationem habeat neceſſitatem circa ſubiectum,modo qui iam dicetur. Sortes enim quando currit, neceſſariò currit, & ſic nihil eſt illud ad propoſitum.

Si ſecundo modo, quæro, an illa hora qua determinatur ab intellectu,de neceſſitate moueatur ab obiecto,vt velit,& ſic neceſſariò vult pro illa hora abſque reduplicatione, quàmuis non ſimpliciter & neceſſariò vult,quia potuit prius impedimentum fuiſſe ne voluiſſet, & poſtea poterit cadere ab illa voluntate. Si dicas ꝙ non: ergo nullo modo voluntas de neceſſitate mouetur ab appetibili ſicut nec pro alia hora, ſic nec pro illa, & ſic habet libertatem arbitrij, qua libertate arbitrij nō ſolùm liberè vult quod pro illa hora vult, ſed etiā libero arbitrio vult ſic,ꝙ poſſit pro hora velle oppoſitum, licèt non ponendo illud in effectu cum primo,quia contraria ſimul vellet. Et ſic diceret ꝙ uoluntas moueatur ab intellectu ſicut & agens modo iam dicto, ita ꝙ pro hora non poſſit uelle contrarium cum effectu ex cauſa iam dicta,non tamen quòd pro illa hora moueatur de neceſſitate, ut uelit,neque à ſe neque ab alio,nullum eſt incōueniens,quia eadem libertate ponitur moueri à ſe ſola, ſicut & à ſe cum alio mouente ſecum, ut patet ex prædictis. Et hoc eſt contrà illorum intentionem in illa expoſitione. Intendunt enim ꝙ uoluntas illa hora neceſſariò uult quod uult, quod damnat articulus.non dico quando uult, quod nō damnat.

Nullus enim eſt ita fatuus ꝙ credat, ꝙ à tali obiecto moueatur de neceſſitate pro illa hora.ergo hoc non intendit articulus damnare,ſed aliud.ſ.ꝙ de neceſſitate mouetur illa hora propter intellectus determinationem, ſic ꝙ non poſſit motui reſiſtere,quæ eſt neceſſitas coactionis. Aut forte cum hoc damnat ꝙ pro hora moueatur à ſe neceſſitate immutabilitatis,quoniam nec pro hora in alio bono à ſummo inuenit boni plenitudinem,ut neceſſariò ſe in illud transferat, ſed libero arbitrio tantùm,quod magis credo eſſe verum. Adhuc amplius declarat tertius articulus, qui dicit ſic.

Manen-

Manente ſcientia particulari in actu & paſſione, ꝙ voluntas non poſſit velle ſiue agere oppoſitum, error. Sed ſi exponeretur articulus iſte per hoc ꝙ iſta conceditur à magiſtris, non eſt malitia in voluntate, niſi ſit neſcientia ſiue error in intellectu, quia loquuntur de ſimultate temporis: non autem de cauſalitate, quia ſimul tempore eſt deordinatio in vtroque, ſiue ab intellectu cauſetur in voluntate, ſiue è conuersò, nunquàm poteſt eſſe in vno, quin ſimul ſit in altero, ſi illa propoſitio magiſtrorum ſit vera. Sed habendo aſpectum ad cauſalitatem, ſi diceretur ꝙ voluntas non poteſt velle niſi cognitum, & ſicut eſt cognitio in generali, & velle cognitum in generali, & ſicut eſt cognitio in ſpeciali & velle in ſpeciali, & ſi eſt error in intellectu in generali, & in generali eſt in voluntate, & ſi in ſpeciali, & in ſpeciali, vt ſemper prius cauſalitate ponatur error in ratione, & cauſalitas erroris ſemper magis attribuatur rationi, quàm voluntati, ſimul ſimiliter neceſſariò ſunt error in ratione & in voluntate. Et dicere ꝙ hoc ſequeretur ſi illud poneretur, in hoc nō eſt error. Quod tamen voluntas non poſſit in contrarium pro alio tempore, error eſt, ſicut ſedens dum ſedet non poteſt ambulare, ſed poſtea. Sicut enim ſciens pro nunc quo eſt ſciens non poteſt errare, poſtea autem poteſt, ſimiliter manente ſcientia in actu & paſſione pro illa hora voluntas non poteſt velle oppoſitum, poſtmodum autem poteſt. Vnde ꝙ iſta ſedens manens ſedens, ſiue ſedens dum ſeder non poteſt ambulare, nō eſt diſtinguenda, ſed eſt falſa, & in ſenſu compoſito, eſt quia fruſtra adderetur illa determinatio manens ſedens, licèt quantum eſt ex natura rei benè poſſet diſtingui. Sed illa eſt diſtinguenda, ſedens non poteſt ambulare, ſecundum vſum Philoſophorum. Similiter & illa, ſedens manens ſedens, ſiue ſedens dum ſedet poteſt ambulare, quantum eſt ex natura rei diſtingui poſſet, licet non ſit conſuetum, ne fruſtra videretur additum ly manens ſedens, vel ly dum ſedet. Vnde ſicut iſtæ ſe conſequuntur, ſi ignis eſt, calidus eſt, & è conuersò, ſimiliter ſi ſciētia eſt recta, & voluntas, dico neceſſitate conſequentiæ, ſed nō conſequentis.

Dico ſi illa propoſitio magiſtralis ſit vera, non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione. Ecce ꝙ innuitur diſtinctio illius: ſciens manens ſciens non poteſt velle ſiue agere oppoſitum, quia poteſt eſſe compoſita vel diuiſa, & ſi compoſita ſit eſt vera ſub conditione tamen ſi illa eſt vera, non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione, quia ſi ſic, iſta, ſi ſcientia eſt recta, voluntas eſt recta, eſt neceſſaria neceſſitate cōſequentiæ, quia neceſſariò ſimul ſunt, licèt non neceſſitate conſequētis. Licèt. n. ſcientia ſit recta, non tamen neceſſitate conſequentis voluntas de neceſſitate eſt recta, quia ſic in nullo tempore vlteriore poſſet eſſe non recta, quod falſum eſt. Si verò illa, ſciens manens & cætera ſit diuiſa, dicitur quòd eſt falſa, quia ſic in nullo tempore vlteriore poſſet velle oppoſitū. Et ſic ſecundum huiuſmodi expoſitionem expone articulum dictum errorem eſſe pro ſenſū diuiſo & pro neceſſitate conſequentis, ſub hoc ſenſu, manente ſcientia in actu & paſſione, neceſſarium eſt voluntatem non poſſe velle oppoſitum, errorē, quia non eſt illud conſequens neceſſarium, quia tunc pro nullo tempore alio poſſet velle oppoſitum, quod apertè erroneum eſt, & de quo nullus dubitat. Pro ſenſu autem compoſito, & pro neceſſitate conſequentiæ ſecundum dictam expoſitionem exponitur articulum illum non eſſe erroneū ſub hoc ſenſu. manēte ſcientia & paſſione in actu, neceſſariò ſequitur voluntatem non poſſe pro eodem tempore vel hora velle oppoſitum, & quòd hoc non ſit error, conſequentia enim eſt neceſſaria, eo quòd neceſſariò ſimul ſunt error & directio in vtroque, & non eſſent neceſſariò ſimul pro hora illa ſi non ſequeretur. An autem poſſit concedi hoc totum & quomodo, patebit in determinatione habenda in ſequenti quæſtione. Si tamen non ponatur cauſalitas ex parte rationis, quia voluntatis malitiam neceſſariò ſequitur error in ratione communiter dictus, etiam ſi non cauſatur à ratione in voluntate, ſed è conuersò, ſi tamen illa ſit vera, non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione. ſuper quam fundat ſe iſta expoſitio, quia aliter non poſſent iſta ſimul ſtare & eſſe ſimul vera, articulus ille, & propoſitio magiſtrorum. Sed ponendo cauſalitatem ſemper in ratione, omninò contrariatur articulo. Propterea enim damnatus eſt ille articulus, quia ſic daretur rationi, quòd ſic pro hora neceſſitaret & determinaret volūtatem, vt ad errorem vnius ſequeretur error alterius. Per hoc enim in tali actu volendi tollitur libertas liberi arbitrij in eo, quòd non poteſt contraire. Sed non ſic poſuit dicta opinio cauſalitatē in rōne, ſed ſolūmodo dixit ꝙ ſi ita poneretur, ſic ſequeretur, & ſic vt dictum eſt, deberet articulus exponi. Et qđ amplius eſt, ſi cauſalitas motionis volūtatis ponatur in rōne mouente cum voluntate, ſic tn̄ ꝙ non moueat niſi ſm̄ modum congruentem ſuæ naturæ, quemadmodum dictum eſt de motione gratiæ, nullo modo neceſſitaret voluntatem, nec contrariaretur articulo. Ad illud quo arguitur obiectum voluntatis in eo ꝙ voluntas mouet ſeipſam, non eſſe cauſam ſine qua non, quia non eſt cauſa per accidens, vt albedo in ædificando: Benè verū eſt, quia illa nihil agit per ſe omninò, cauſa autem quæ propriè dr̄ ſine qua non, ſemper aliquid agit per ſe, vt iam dicetur. Similiter ꝙ neq; eſt cauſa p accidens, quæ agit, quo facto aliud exit in actum ſuum, dico ꝙ immò. ad modum. n. quo poſtq̄ ſcamonea expulit choleram, quæ impediuit virtutem naturæ ne poſſet infrigidare, ſtatim virtus naturæ infrigidat, obiectum poſtq̄ per ſe mouerit intellectum ad actum cognoſcendi, & per hoc expulerit ignorantiam, quę impediuit voluntatem ne poſſet velle aliud obiectū, ſtatim volūtas liberè pōt velle.

Ad ſecundam tertij

Sed arguit contrà hoc, quòd.ſ.obiectum non agit ſicut ſcamonea, quia nihil poteſt facere aliquid, quo facto aliquid poteſt mouere ſeipſum, quia aliquid per ſe mouere ſeipſum, eſt per ſe impoſſibile, & nihil poteſt facere aliquid quo facto aliud agat aliquid quod eſt impoſſibile agere, ſed aliquid benè poteſt facere aliquid, quo facto aliquid poteſt mouere aliquid aliud à ſe, quod eſt per ſe poſſibile, ſicut contingit in propoſito, quando virtus naturæ infrigidat expulſa cholera per ſcamoneam. virtus enim naturæ non agit mouendo ſeipſam, neque partem in qua eſt, ſed exiſtens in vna parte puta in corde, mouet ad infrigidandũ partem proximam. & ſic ſcamonea non facit aliquid, quo facto virtus naturæ moueat ſeipſam vel id in quo eſt. Vnde (vt dicit) exemplum de ſcamonea directè eſt contrà illos, qui ipſum adducũt pro ſe.

Dico ad hæc, quòd vt dictum eſt, obiectum omninò agit ſicut ſcamonea, quia ſicut ſcamonea nihil agit, niſi expellere choleram à membro, ſic nihil agit obiectum, niſi expellere ignorantiam ab intellectu. ſicut enim obiectum nullam vim ad mouendum ſe dat voluntati quando ab intellectu expellit ignorantiam, ſic ſcamonea nullam vim ad mouendum dat virtuti naturæ, quando à membro expellit choleram & è conuersò. Sed ſicut ſcamonea expellente choleram præciſè, expoſita eſt virtus naturæ poteſtati ſuæ naturali ad mouendũ aliquid ſecundum exigentiam naturæ ſuæ abſque omni impedimento: ſic obiecto expellente ignorantiam ab intellectu præciſè, expoſita eſt vis uoluntatis poteſtati ſuæ naturali abſque omni impedimento ad mouendum aliquid ſecundum exigẽtiam ſuæ naturæ, nec ulterius hic intelligitur aliquid facere obiectum in intellectu, ſicut nec ibi ſcamonea.

Aliter enim non eſſent cauſæ, ſine qua non, ſed propter quam ſic. Et ideò ſicut ibi expulſa cholera à membro poteſt virtus naturæ membrum infrigidare aliud à ſe, eò quòd hoc pertinet ad potentiam naturalem eius, quam nullatenus dat ei ſcamonea, ad quam potẽtiam uirtutis naturæ, quia corporalis eſt, nullo modo pertinet mouere ſeipſam uel id in quo eſt, ſed ſolũmodo aliquid aliud, ſic hic expulſa ignorantia ab intellectu, poteſt uoluntas ſeipſam mouere, eo quòd hoc pertinet ad potentiam naturalem eius, quam conſimiliter nullatenus dat ei obiectum.

Ad quam potentiam uoluntatis, quia ſpiritualis eſt & libera, nullo modo pertinet motu ſpirituali, qui eſt operatio & perfectio entis in actu ſecundum ꝙ eſt in actu, moueri ab alio à ſe neceſſitante ipſam, & quod amplius eſt, non poteſt voluntas mouere aliud à ſe ſiue ſpiritualiter, ſiue corporaliter, priuſquàm ſeipſam moueat primò ſpiritualiter, quemadmodum lux nullo modo illuminat aliud, niſi primò in ſeipſa luceat, neque quodcunque agens ſpirituale agit aliquid in alio priuſquàm agat ſuam propriam operationem in in ſeipſo. dicente Proclo. 131. propoſitione. Omnis Deus à ſeipſo propriam operationem orditur. Comment. Proprietatem enim eius, quæ in ſecundo, in ſeipſo primò intendit. Cum igitur aſſumit, ꝙ obiectum non agit ſicut ſcamonea, quia nihil poteſt facere aliquid quo facto aliquid poteſt mouere ſeipſum: Dicendum, ꝙ verum eſt, ſi illam potentiam mouendi ſeipſum non haberet naturaliter à ſe, & eſſet omninò impoſſibile voluntatem habere illam: ſicut ſupponit in argumẽto. Si tamen illam habet à ſe naturaliter, & eſt impedita ab executione eius in opus, benè poteſt remouens prohibens aliquid facere, quo facto poteſt mouere ſeipſum, quod prius non potuit, non quia illam potentiam non habuit, ſed quia impedita fuit.

Conſimiliter omninò in exemplo de ſcamonea. ſicut enim obiectum nõ poteſt facere aliquid, quo facto voluntas poteſt mouere ſeipſam, quia non poteſt ei dare hanc potentiam, eò ꝙ ſolùm poteſt expellere prohibens, ſed illam virtutem naturaliter habet ex ſe, & ideo expulſo prohibente mouet ſeipſam, & ſic facit obiectum aliquid quo facto voluntas poteſt poteſtate, quam prius habuit, ſed impeditam, & modo habet, ſed ſolutam, mouere ſeipſam, ſic nec ſcamonea poteſt facere aliquid quo facto virtus naturæ poteſt infrigidare partem ſibi proximam, quia non poteſt ei dare hanc potẽtiam, eò ꝙ ſolùm poteſt expellere prohibens, ſed illam virtutem habet naturaliter ex ſe, & ideò expulſo prohibente infrigidat partem ſibi proximam. & ſic facit cõſimiliter ſcamonea aliquid, quo facto virtus naturæ poteſt poteſtate, quam habuit prius, ſed impeditam, & modo habet, ſed ſolutam, mouere aliud à ſe. Et ſic planè exemplum de ſcamonea eſt pro me ſecundum modum iam dictum quo ipſum alibi induxi, ſed incompletè intellectũ ab illo, qui ipſum nixus eſt retorquere contra me. Vnde cum dicit, ꝙ nihil poteſt facere aliquid quo facto aliquid poteſt mouere ſeipſum, quia aliquid per ſe mouere ſeipſum eſt per ſe impoſſibile, manifeſtè petit illud quod debet probare. ſ. ꝙ aliquid mouere ſeipſum eſt per ſe impoſſibile.

Ad tertiã tertij.

Ad ſecundum: Si obiectum non aliter agit, quàm mouendo intellectum, quo facto voluntas mouet ſe, eadem ratione poſſet dici, quòd appetitus bruti eſſet actiuus, & moueret ſe, quia mouetur ſenſu prius moto ab obiecto ſenſibili, & non aliter: Dico ſecundum prædicta, quòd re vera obiectum non aliter agit, quàm mouendo intellectum, & per hoc expellendo tenebras ignorantiæ ab intellectu, quo facto voluntas mouet ſe, quia hoc habet à natura ſua non ab obiecto, niſi ſecundum modum congruentem naturæ ſuæ prætactũ, nec à prohibentis expulſione, licèt à prohibentis expulſione habeat quòd liberè poſſit in actum ſuę potentiæ mouendo ſe, quod prius non potuit propter impedimenti præſentiam.

Sed

Sed non eadem ratione poteſt dici ꝙ appetitus bruti eſſet actiuus in mouendo ſe, quia non mouetur, niſi ſenſu prius moto à ſenſibili. quoniam appetitus bruti, ꝙ moueat ſecundum actum, hoc non habet natura ſua etiam poſt ſenſum, niſi prius fuerit motus à virtute naturæ ſecundum paſſiones qualitatum ſenſibilium. Et ideò licèt non poſſit moueri, niſi ſenſu prius moto à ſenſibili, cum hoc tamen quando ſenſus motus eſt à ſenſibili, benè requirit aliud mouens, & ſic non eſt omninò ſimile, nec poteſt ille dicere, ꝙ illud eſt omninò ſimile, niſi petat & ſupponat quod debet probare.

Ad quartã tertij. Ad tertium quod dicit ꝙ obiectum eſt per ſe cauſa mouens voluntatem, quia aliter non poſſet probari cauſa mouens per ſe, niſi quia ea poſita ponitur effectus, & ea non poſita non ponitur, vt patet in igne, & ligni combuſtione: Dicendum, ꝙ verum eſt vbi nullum reſtat impedimentum amouendum, vt contingit in veris motibus corporalibus, qui ſunt actus imperfecti ſecundum ꝙ imperfectum, vbi corporale mouens corporalem motum mouet per contactum abſque omnis impedimenti amotione. Propter quod neceſſariò ſequitur, ꝙ ſi tali ſic poſito ponitur effectus, & ipſo remoto remouetur effectus, hoc eſt cauſa effectus, hoc eſt cauſa effectus per ſe. In motibus verò, qui propriè ſunt operationes & perfectiones, & ideò actus perfecti ſecundum ꝙ perfectum eſt, quemadmodum lucere eſt propriè actus lucis quibus mouens ſemper ſe mouet, niſi ſit impedimentum, & in quibus poteſt interuenire impedimentum, non eſt verum, ſi tali poſito ponitur effectus & eo remoto remouetur, ꝙ ſit cauſa effectus per ſe. Illud enim quod eſt remouens prohibens eſt tale. Vnde lux ſi poſſet impediri ne luceret, amoto impedimento per ſe exit in actum lucendi abſque omni alio mouente, & tamen poſito remouente prohibens ponitur effectus lucendi, & eo non poſito non ponitur, licèt non ſit cauſa per ſe. Vnde & ignis ligna, quæ tangit, non comburit ſi impedimentum ſit in lignis, niſi precedente actione eius, quod remouet prohibens, quo non poſito nec impedimento remoto non comburit, eo autem poſito & impedimento remoto, ſtatim comburit. & ſic non probatur per hoc aliquid eſſe cauſa per ſe, ꝙ ſimpliciter eo poſito ponitur effectus, & non poſito non ponitur, ſed ꝙ ceſſante impedimento eo poſito ponitur effectus, & non poſito nõ ponitur. Et ſic probatur ꝙ ignis eſt per ſe cauſa comburens ligna, quia ceſſante impedimento antequam tangit ligna, cum tãgit comburit, & prius non comburit. Sic etiam probatur, ꝙ voluntas eſt cauſa per ſe mouendi ſeipſam, quia ceſſante impedimento ignorantiæ priuſquàm velit, per hoc ꝙ obiectum eſt præſens in cognitione liberè poteſt illud velle vel non velle. Et ſic multò eſſentialius voluntas per ſe poteſt in mouendo ſe motu volendi, qui eſt eius operatio propria, quàm graue per ſe inclinatur deorſum, quæ inclinatio eſt ei accidentalis, eo quòd eſt extra locum proprium.

Quod autem adiungit in fine, quòd exemplum inueniri non poteſt, quòd aliquo præſente aliquid mouetur, & eo abſente non mouetur, quin illud ſit ei cauſa mouens per ſe, dicẽdum quòd falſum eſt, quia exemplum habetur in omnibus, in quibus agens coniunctum eſt patienti, & patitur aliquod impedimentum, quemadmodum contingit in ſcamonea & virtute naturæ. Si verò nullum patiatur impedimentũ, non eſt inſtantia, quin illud ſit cauſa per ſe quo poſito ponitur effectus, & quo non poſito non ponitur. Sed hoc differenter in agente naturaliter, & in agente voluntariè, quia in agẽte naturaliter amoto impedimento effectus neceſſariò ponitur agente per ſe coniuncto patienti. In agente autem voluntariè, nequaquàm. Propter quod voluntas dominanter agit in volendo natura verò ſeruiliter, puta ignis in comburẽdo, quod nullo modo poteſt applicari ad motus ſpirituales, qui æquiuocè ſunt motus cum illis. *Ad quintum tertij.*

Comment. in Quæſtionem Nonam, quæ eſt,

Vtrum ſubiectum poſſit per ſe eſſe cauſa ſufficiens ſui accidentis.

IN titulo ex Auctore not. ꝙ ne dum quæritur de cauſa materiali accidentis, ſed de cauſa efficienti etiam, vt quæratur, quod nam ſit illud, quod deducit accidens de potentia ad actum.

In corpore duo fiunt. Primum eſt, quòd habita diuiſione, & ſubdiuiſione tribus concluſionibus ſatisfit quæſito. Secundum eſt, quod ſatisfit pluribus rationibus, quibus contrà quædam dicta pro declaratione tertiæ concluſionis habentur à Doctore, atque idcirco conſequenter maxima ex parte contrà concluſionem.

Not. pro primo, quòd videtur quidem reſoluta hæc quæſtio ab Ariſtotele 7. diuin. t. 2. & 4. Sed re vera non determinat Ariſtoteles vtrum ſit ſubſtantia cauſa efficiens, vel materialis, quia ſolùm, quòd ſint entia, quia entis dicit. Auctor verò ſpecificat, & tùm in generali, cùm etiam in ſpeciali de voluntate declarat, manifeſtans quomodo voluntas ſit cauſa ſui accidentis. Subſcripta autem formula, quæ ad primum ſpectant, reducere, facilioris intelligentiæ gratia volumus, vt tamẽ primò notemus, quòd ſubiectum cum dicitur accidentis cauſa, oportet quòd ſit ſubſtantia, quæ ſubijciatur accidenti, & ideò hæc eſt, quæ diuiditur, & ſubdiuiditur ſic.

Subſtantia ſubiecta accidenti conſideratur vel

Vt eſt aliquid in natura ſecundum ſe.

Vt habet in ſe virtutem agentis perfecti, ſibi influxam qua natum eſt illud accidens producere de potentia ad actum, & tũc quæſtio eſt vel

De ratione, & modo cauſandi accidens, quod iam eſt actu in ipſo ſubiecto.

De ratione, & modo cauſandi accidens qđ nondum eſt actu in ipſo ſubiecto.

Prima concluſio.
Subiectum, ſiue ſubſtantia eſt tantùm cauſa materialis accidentis.

Secunda concluſio.
Subſtantia eſt cauſa accidentium efficiẽs concurrente generante ſubſtantiam.

Tertia concluſio.
Subſtantia eſt cauſa accidentis efficiens amoto impedimento.

Quo ad primam concluſionem ipſa patet, quoniam, cum ſit ſubſtantia cauſa vtroq; modo ex Ariſt. 7. diuin. profectò non eſt eodem proiſus modo, ſed vtiq; materialis, vt natura, quædam eſt, ſ. hoc habet à ſua propria natura, ꝙ ſit cauſa materialis, nam eſt fundamentum materiale accidentium ex ſua natura, ſed eſt cauſa efficiens alio modo, ſ. ratione generantis.

Not. illud Auerr. quod qui dat eſſe, dat etiam conſequentia ad eſſe, quod generat ſubſtantiam, generat etiam accidentia cõſequentia ipſam ſubſtantiam. Vnde generans hominem eſt etiam generans riſibile in ipſo, & humidum, & calidum.

Quo ad ſecundam concluſionem patet ex hoc not. ſed conſiderandum. quòd ad generationem taliter accidentis, nẽ dum generans ſubſtantiam concurrit, ſed forma illa ſubiecti, ſed forma hæc ſubiecti, generat, & producit accidens mediante virtute generantis, vt rectè de ignis leuitate exemplificat Auctor, & exemplificari de omnibus poteſt. Vnde not. illud, quod communiter dicitur accidentia fluere à forma ſubiecti, quòd fluunt quidem, ſed in virtute generantis ipſum ſubiectum, ſed hæc ſatis nota videntur eſſe.

Not. autem pro intelligentia huius negotij, quòd aliud eſt cauſare inhærentiam in ſubiecto, ſcilicet eſſe cauſam, quod accidens ſit in ſubiecto illo, nempè quòd generetur in ſubiecto, & aliud, quod de potentia in ſe extrahatur ad actum, quaſi in prima conſideratione accipiatur cum relatione ad ſubiectum, in ſecunda in ſe, & ſine relatione. Nunc autem ſecunda concluſio eſt de prima cauſa.

Tertia autem de ſecunda cauſa. Cum autem duplex eſſe videatur ſubiectum accidentis aliud neceſſarium, aliud liberum, ſiue aliud naturale, aliud liberum, de vtroque eſt concluſio. Et in vtroque exemplo manifeſtatur concluſio. Primò patet de motu leuis, & grauis, cuius ſubiectum eſt illius ignis, huius terra, & quidem ſubiectum eſt cauſa vtriuſque grauitatis, & leuitatis, vt dictum eſt in ſecunda concluſione, quòd verò aſcendat ille ſurſum per leuitatem, hæc deorſum per grauitatem, cauſa eſt idemmet ſubiectum amoto impedimento. Vbi not. quòd in hac tertia concluſione propriè conſiderantur operationes, & motus, qui primo ſunt in potentia, cum ſunt in termino à quo, in actu verò cum tendunt actu ad terminum ad quem, & huius quidem cauſa quæritur, & dicitur, quod eſt idemmet ſubiectũ, quoniam neceſſariò operatio conſequitur formam, & fit in actu, amoto impedimento. In hoc autem eſt differentia inter agens naturale, & liberum, ſiue inter ſubiectum, & ſubiectum, quod cum alterum ſit cognoſcens, alterum nõ; cognoſcens exigit obiectum, tanquàm cauſam, ſine qua non, non autem ſubiectum neceſſarium non cognoſcitiuum. Et not. quòd accidens aliud quidem eſt, quòd exiſtente ſuo ſubiecto conſequitur formam ipſius amoto impedimento, ſiue ſit commune, ſiue proprium. Aliud verò eſt, quod non conſequitur neceſſariò. Eſt autem concluſio de primo genere accidentium, non de alio. Tota autem difficultas videtur circa voluntatem, & quidem Auctor vult ipſam eſſe cauſam ſuorum accidentium ſufficientem ſcilicet ſuarum operationum. Et ad hoc declarandum hæc tria præſertim habet. Primum eſt, quòd voluntas cùm actiua ſit, cùm etiam paſſiua, atque ideò, quòd in voluntate ſit aliquid mouens & aliquid motum, non vtique quòd diuidatur in has partes, quippè tota ſit mouens, totaque mota, diuerſa ratione. Mouens ratione, qua libera, mota ratione, qua natura quædam. Et hanc duplici impedimento impediri exiſtimabit quis. Primo impedimento per coactionem, ſecundo impedimento priuatiuo, per ignorantiam. Sed primum non eſt verum, quia periret liberum arbitrium. Et hinc eſt, quòd ad motum voluntatis vult Auctor concurrere obiectum, ſine quo non fieret motus voluntatis, & hoc eſt tertium dictorum ab eo, cum ſecundum ſit hoc, ꝙ quando voluntas non eſſet tota mouens periret liberum arbitrium. Et hæc omnia in ſecunda quæſtionis parte impugnantur ab alijs, & ab Auctore obiectionibus ſatisfit. Sunt autem quatuor genera argumentationum, primum quidem probans voluntatem ſimpliciter eſſe paſſiuam. Secundum probans quòd in voluntate non ſit mouens & motum, actuale, & potentiale. Tertium probans, quòd non per hoc periret liberum arbitrium. Quartum probans quòd obiectum non ſit cauſa ſine qua non.

Non eſt autem, quod aliquid nos addere velimus in argumentationibus, quando ſatis abundanter, & clarè loquatur Auctor, niſi prolixè orationi prolixiorem tentemus. ſufficit quod ex his aliquod lumen quæſtioni dederimus.

QVAE-

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad conſentiendum alicui, nulla de hoc exiſtente notitia in intellectu.

SEQVVNTVR quæſita, quæ pertinent ad creaturam, quæ eſt homo, ſpecialiter. Vbi quęrebantur quędam pertinentia ad omnes homines generaliter, vt de quibuſdam potentijs animæ, & quædam pertinentia ad quædam genera hominum ſpecialiter.

Circa primum quęrebatur vnum pertinens cõmuniter ad vires intellectiuas, & ſenſitiuas, vtrũ. ſ. appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad conſentiendum alicui, nulla de hoc exiſtente notitia in intellectu, & vnum pertinens ſpecialiter ad intellectum, vtrum. ſ. poſſibile ſit homini, ꝙ aſſentiat propoſitioni cuius contrarium apparet ſibi per rationem, & vnum pertinens ſpecialiter ad voluntatem, videlicet vtrum amicitia ſit virtus. Deinde quærebantur quædam alia pertinentia cõmuniter ad intellectum & voluntatem.

Arg. prim. Circa primum arguitur, ꝙ appetitus ſenſitiuus non poteſt mouere voluntatem ad conſentiendũ alicui de quo nullam habet notitiam in intellectu, quia ordinem naturalem habent inter ſe cognitiua intellectiua, & appetitiua, quia appetitiua ſua actione neceſſariò ſequitur cognitiuam. non præcedente ergo notitia cognitiuæ intellectiuę de aliquo appetibili, per illud appetitiua ſenſitiua nullo modo poteſt mouere voluntatem. ergo &c.

In oppoſit. Contra. ſi cognitiua intellectiua apprehendit motum appetitus ſenſitiui prius, q̃ ſenſitiuus mouet intellectiuum, tunc appetitus intellectiuus, ſiue voluntas non mouetur ab appetibili ſenſitiuo, niſi ratio prius obumbretur errore, & non inficitur voluntas per malitiam, niſi prius obumbretur intellectus per errorem. Si oportet illam notitiã in intellectu præcedere: ergo oportet prius intellectum obumbrari per errorem, quàm appetitus ſenſitiuus moueat voluntatem, quod falſum eſt, vt videtur, ergo &c.

Reſolut. q. Dicendum ad hoc, ꝙ notitia in intellectu de motu exiſtente in appetitu ſenſibili contingit dupliciter. Vno modo ſimpliciter quaſi notitia ſpeculatiua, cognoſcendo id quod eſt motiuum in appetitu ſenſitiuo, & motum ac modum motus. Alio modo cognoſcendo eadem quaſi practicè eis aſſentiendo & approbando. Si quidem neutro modo notitia appetitus ſenſitiui ſit in intellectu, quànquàm ſit in ſenſu, nullo modo appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad conſentiendum illi, quoniam voluntas vt dictum eſt non poteſt ferri in bonum, niſi cognitum, & quia non eſt virtus organica non fertur in bonum ſub ratione qua particulare eſt primò, & ſub conditionibus materiæ, & boni vt nunc, ſed ſub ratione vniuerſalis, & boni ſimpliciter abſtracti à conditionibus particularibus. Bonum autem mouens appetitum ſenſitiuum inquantum huiuſmodi, & etiam ſenſum, habet rationem particularis boni, rationẽ autem vniuerſalis, & boni ſimpliciter non habet, niſi per abſtractionem in notitia intellectus. Et ideò niſi notitia intellectualis præcedat de eo, qđ mouet, & modo motus in appetitu ſenſitiuo, non poteſt ab illo moueri voluntas. Si verò non ſit de appetitu ſenſitiuo notitia in intellectu ſecũdo modo, ſed primo tantùm, in hoc credo conſiſtere quęſtionis difficultatem, vtrum. ſ. appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad conſentiendum illi motui, & appetendum illud, de quo ipſa mouetur. de quo tamen intellectus nullam habet notitiam aſſenſus aut approbationis, ſed ſpeculationis tantùm, vt ſecundum hoc in tali notitia nullus ſit error præcedens circa iudiciũ rationis ipſam malitiam voluntatis. Quod non eſt aliud, quàm quærere, an poſſit eſſe malitia per appetitum in voluntate ab appetitu ſenſitiuo trahente & alliciente, nullo præcedente errore in ratione circa illud qđ appetit ſenſitiuus appetitus. & hoc ſiue error rationis ponatur eſſe per ſe cauſa, propter quam ſit malitia in appetitu voluntatis, ſiue ſaltem cauſa ſine qua non.

Et eſt dicendum, ꝙ ſecundum ꝙ dicit articulus tertius tactus in quæſtione præcedenti, ſtante ratione recta, & in vniuerſali & in particulari pro hora in qua ſtat poteſt uoluntas ei contrariari, & per appetitum generari malitia in uoluntate, ut ſciens manens ſciens & perſeuerans in ſua ſcientia poſſit contra ſcientiam ſuam agere. Vnde ſuper illud Pſal. 122. Forſitan uiuos abſorbuiſſet nos, dicit Auguſt. in originali. Hi ſunt qui uiui ſorbentur, qui ſciunt malum eſſe & conſentiunt, conſentiunt & uiuunt, ſcilicet ſciendo malum, in quod manentes ſcioli incidunt uoluntariè. Sed completa malitia, tunc primo perfectè moriuntur opinando contrarium eius, quod prius ſciuerunt. propter quod ſubdit continuò Auguſtinus dicens. Abſorpti moriuntur. Vnde Auguſtinus loquens de eodem, ſuper illud Pſalm. 68. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, quærit ſic. Quid eſt uiuos? conſentientes & ſcientes, quia conſentire non debeamus. ecce norunt muſcipulam, & pedem mittunt, tantùm ualet animi præſumptio, ut & coram ipſis muſcipula ſit, & incidant in eam. Muſcipula, ſiue laqueus peccatum eſt, ſiue malitia in voluntate, eſca in laqueo lucrum aliquod, vel delectationis, vel alterius alicuius expetitio. Tunc autem eſt coram ipſis muſcipula quando peccatũ notum & cognitum eſt in intelligentia. Vnde ſuper

per illud Pſal. 139. Non tradas me Domine à deſiderio viro peccatori, dicit Auguſtinus. Tu deſiderio tuo facis locum diabolo: ecce diabolus propoſuit lucrum, & inuitat ad fraudem: lucrum habere non poteris niſi fraudem feceris, ſed lucrum eſca eſt, fraus laqueus. Sic attendas ad eſcam, vt videas laqueum. Fraudem enim ſi feceris, capieris. Fręna deſiderium, & non cades in laqueum. Si autem vicerit te deſideriũ eſcæ, mittet tibi collum in laqueum, & capiet te auceps animarum. Sic ergo ſtante ratione recta pro hora, in qua ſtat poteſt voluntas ei contrariari, & generari prius malitia in voluntate, q̃ error propriè dictus generetur, ita quòd nullo modo præcedat, neque vt cauſa propter quam ſic, neq; vt cauſa ſine qua nõ. Quod proculdubio intendebat tertius articulus erroneus tactus in fine præcedentis quæſtionis.

Sed iſta malitia, ſiue fuerit peccati mortalis, ſiue venialis, neceſſariò eſt ſtatim cauſa erroris aliqualis, ſiue obſcurationis in ratione. Vnde ſuper illud Pſalm. 2. Tunc loquetur ad eos in ira ſua, dicit Auguſtinus ſic. Ira Dei ipſa eſt mẽtis obſcuratio, quæ conſequitur eos, qui legem Dei tranſgrediuntur. Vnde poſtquàm dixiſſet Dauid Propheta. Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, continuò adiecit. Obſcurentur oculi eorum, ne videant ita clarè, ſicut prius ſuo facto, quia iam amplius & liberius, cum dixiſſet Propheta, Obſcurentur oculi eorum, ne videant, continuò adiecit. Et dorſum eorum ſemper incurua. vbi dicit Auguſtinus; Hoc conſequens eſt: nam quorum fuerunt oculi obſcurati, ne videant, ſequitur vt dorſum eorum incuruetur: cum autem dorſum voluntatis ſic fuerit incuruatum, tunc demum ampliore ira Dei, oculus rationis obſcuratus omninò excæcatur. Propter quod ſequitur continuò in Propheta. Effunde ſuper eos iram tuam. vbi dicit Auguſtinus. Nam cæcitas occulta vindicta eſt. Vt enim dicit idẽ ſuper Pſalm. decimumtertium. Corrupti ſunt & abominа. f. ſunt in affectionibus ſuis, ipſę ſunt affectiones quæ corrumpunt animam, & ſic excæcant, & corrumpunt, vt credat oppoſitum principij eſſe verũ. Cumque enim ſic oculo intellectus fuerit excęcata, tunc in voluntate cumulant peccata ſuper peccata. Vnde poſt q̃ dixit Propheta. Effunde ſup eos iram. t. addit paucis interpoſitis. Appone iniquitatem ſuper iniquitatem ipſorum. Auguſtinus. Non vulnerando, ſed ſinendo: & tunc demum in voluntate fiunt obſtinati, ne reuertantur ad bonum. Propter quod ſequitur continuè. Et nõ intrent in iuſt. t. deleantur de libro viuentium. Et per hunc modum in gyrum malitiam voluntatis ſequitur error rationis per obſcurationem, & è conuerſo errorem rationis maior malitia voluntatis, & illam maior obſcuratio, & ſic gradatim quouſque ad plenam rationis excæcationem, ſequatur voluntatis perfecta obſtinatio: ſic tamen ꝙ ſemper cauſalitas incipit à malitia voluntatis, contra illud, qđ dicunt quidam, vt habitum eſt in fine præcedentis quæſtionis, qui prophetiam ſequuntur Ariſtot. in hoc in ſeptimo Ethicorum, dimittẽtes doctrinam clauſam in libris ſacris, & à Sanctis expoſitam, vt patet ex dictis. Ex quibus etiam aduertendum, ꝙ licèt error rationis & malitia voluntatis ſemper ſimul ſint tẽpore, ſiue duratione, vt dicit illa propoſitio à magiſtris conceſſa: Non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione, ex qua ſequit illa. Si ratio eſt recta, & voluntas eſt recta: ſemper tamen natura & cauſalitate præcedit malitia voluntatis, puta ſi primò fuit malitia voluntatis in a, inſtanti ſiue venialis, ſiue mortalis, & toto tẽpore præcedenti potuit præceſſiſſe rectitudo, & plena claritas rationis de contrario eius quod voluntas elegit, ſed ſimul cum generata eſt malitia voluntatis in a, in eodem inſtanti declinata eſt ratio à ſua rectitudine, & à ſua claritate obſcurata: veruntamen natura prius eſt malitia in voluntate generata, q̃ ratio ſic eſt declinata, vt ſecundũ intellectum illud inſtans, quod eſt a, oporteat diuidere in duo ſigna ſecundum prius & poſterius ſecundum naturam, & in priori ſigno malitia voluntatis eſt generata ſtante adhuc rectitudine rationis abſque omni obſcuratione vitioſa tracta à voluntate.

In poſteriore verò ratio declinata eſt per aliqualem obſcurationem vitioſam.

Et eſt aduertẽdum, ꝙ ſicut ſecundum prædicta voluntas non q̃ citò eſt malitia infecta, & omninò auerſa à bono, iàm citò eſt obſtinata, ſicut nec q̃ citò ratio à ſua rectitudine, & claritate declinata, tàm citò eſt excæcata, & omninò corrupta, aut à vero auerſa, & hoc ideò quia volũtas magis immergit ſe, & vnit volito, q̃ intellectus intellecto, vt infra dicetur.

Sed vt dictum eſt, paulatim primò obſcuratur ratio per primam malitiam aliquantulum, & creſcit obſcuratio plus & plus, ſecundum quod creſcit & augmentatur malitia voluntatis, ita quòd cum rectitudo rationis ſit per claram notitiam firmum habere iudicium de veritate, & rectum, qua cognitis terminis cognoſcũtur principia in moralibus, & in credibilibus, vt ꝙ furtum ſit malum cognito quid ſit furtum, & quid ſit malũ, & ꝙ Deus ſit, cognito quid ſit Deus, & quid ſit eſſe, obſcurata ipſa ratione in ſua notitia, & deficiente claritate eius incipit iudiciũ vacillare, & deficere à ſua firmitate, & rectitudine. Quod enim quis rectè iudicat, ex peccato ei in dubium venit, ſicut ſuper illud Matth. 3. Vt tentaretur à diabolo, dicit etiã Gloſſa illa, quæ ſic incipit. Nouit filium Dei, vt deinde augmentata obſcuratione ad augmẽtationem malitiæ, tandem dubitatio eſt de illis principijs, & tandem ratione excæcata deficit omninò rectitudo iudicij circa principium, & notitia intellectualis terminorum, & per appetitum ſenſualẽ ex notitia ſenſuali, quàm habet de terminis, iudicat oppoſitum principij, vt ꝙ furtum eſt bonum, & ꝙ Deus non ſit. Iuxta illud. Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus, & quæ ſit ratio continuè ſubiungit.

ſubiungit. Corrupti ſunt &c. vt iam ſupra. Et tūc voluntas fit obſtinata, & implet illud Prouerb. 18. Peccator cum venerit in profundum malorum cõtemnit. Quod exponens Aug. ſuper illud Pſ. 142. Similis ero deſcendentibus in lacum, dicit ſic; Quid eſt contemnit? Iam nec vllam prouidentiã deputat, aut ſi deputat, ad illam ſe pertinere non putat, proponit ſibi licentiam peccandi. Vnde ſi excæcationem appellemus plenum defectum iudicij rationis, non ſtatim ratio excęcatur, ſed præcedunt plures gradus obſcurationis. Si verò appellemus excæcationem totum progreſſum excæcationis, ſm̃ quod uſus ſui excæcatione in primo Quolibet. dicendo, ꝙ q̃ citò eſt malitia in voluntate, ratio obſcuratur & excæcatur, quemadmodũ homo, qui graditur continuè ad mortem dr̄ mori. Ex quibus declaratur veritas illius articuli tertij poſiti in fine præcedentis quęſtionis, manente ſciẽtia particulari in actu & ſimiliter paſſione, ꝙ voluntas non poſſit velle oppoſitum, error, & vniuerſaliter propoſitionis magiſtralis, quæ dicit: Nõ eſt malitia in volũtate niſi ſit error in ratione, & quomodo ſimul ſtant, & quomodo non. Veruntamen ad ampliorem vtrorunq; intellectum eſt hic aduertendum, ꝙ iſta, ſciens non poteſt velle oppoſitum ſcientiæ, duplex eſt, ſicut illa, ſedens non poteſt ambulare. Quia poteſt eſſe compoſita, vt ly velle determinet ly ſciens, & ſic cõponatur ei ſub hoc ſenſu, ſcientem velle oppoſitum ſcientiæ non eſt poſſibile, in quo ſenſu expoſitio habita in præcedenti quæſtione diceret eam eſſe veram, quia ſecundum ipſam pro hora ſcientię non poteſt velle oppoſitũ. Vel poteſt eſſe diuiſa, vt ly velle non determinet ly ſciens, ſed ſeparetur ab ipſo ſub hoc ſenſu, ſcientem non eſt poſſibile velle oppoſitum, in quo ſenſu procul dubio eſt falſa, quia tunc in nullo tempore vlteriore etiam non manente ſcientia poſſet velle oppoſitum. Similiter illa, ſciens dũ ſcit non poteſt velle oppoſitum, ſicut & illa, ſedẽs dum ſedet non poteſt ambulare, eodem modo eſt duplex, & eodem modo vera, & falſa, & ſecundum eoſdem ſenſus, ſed magis explicatos. Eſt enĩ iſte ſenſus compoſitus, ſcientem velle oppoſitum ſcientiæ dũ eſt ſciens, non eſt poſſibile, & iſte eſt ſenſus diuiſus, ſcientem dum eſt ſciens nõ eſt poſſibile velle oppoſitum, ſiue ſciens dũ eſt ſciens habet poteſtatem volendi de cætero oppoſitum. Similiter iſta ſciens manens ſciens non poteſt velle oppoſitum, eodem modo duplex eſt, & habet conſimiles ſenſus ſicut & illa, ſedens manens ſedens nõ poteſt ambulare. Et ꝓculdubio ſi in illa, Nõ eſt malitia in volũtate niſi ſit error in ratione non eſt diſtinguendũ de errore in ratione; & ſimiliter ſi in illa, ſciens manente ſcientia nõ põt uelle oppoſitũ, nõ eſt diſtinguẽdum de ſciẽtia manẽte. Sed oẽs ſenſus prædicti compoſiti ſunt veri, ſi illa eſt vera, ſi ſcientia eſt recta, voluntas eſt recta, & è conuerſò, & ſi ſcientia eſt obliqua, & volũtas eſt obliqua, & è conuerſò, vt ſemper rectitudo proportionaliter reſpõdeat rectitudini & obliquatio obliquationi, vt non poſſit eſſe verum, quod dicit ille articulus ꝙ ſciens manens ſciens, ſiue manẽte ſcientia nõ poteſt velle oppoſitum, error, niſi pro ſenſu diuiſo, ſicut non poteſt eſſe verum, quod dicit illa propoſitio. Si ſcientiã eſt recta, volũtas eſt recta, error, niſi pro neceſſitate conſequentis. Quare ſi è contrariò ſecundũ verum intellectũ articuli ponantur omnes illi ſenſus compoſiti falsi, vt ſciens poſſet velle oppoſitum dum eſt ſciens, & tunc manente ſcientia, aut etiam poſt, proculdubio illa propoſitio, non eſt malitia in volũtate niſi ſit error in ratione, falſa eſt: & ſimiliter iſta ſi ratio eſt recta, voluntas eſt recta, etiam neceſſitate conſequentiæ, & contrariatur articulo damnato niſi diſtinguatur error rationis: & ſimiliter ſcientia manens. Hoc enim facto concordari poſſunt articulus, & dicta propoſitio, vt iam patebit. Suſtinendo ergo dictas propoſitiones de ſcire & velle falſas eſſe, & ſecundum ſenſum compoſitũ, ſecundum aliquos modos, vt iam dicetur: & ſecũdum diuiſum, licèt illæ de ſedere, & ambulare in ſenſu cõpoſito ſunt veræ: & tamen poſſe ſimul ſtare quoquo modo dictam propoſitionẽ magiſtralem in ſua veritate. Dico, ꝙ iſta propoſitio error eſt, ꝙ ſciens manente ſcientia non poteſt velle oppoſitum, ſecundum prædicta duplex eſt, & ſecundum duos ſenſus duas cauſas habet veritatis. Vnam, ꝙ manente ſcientia prius per totum tẽpus præcedens actum volendi, voluntas non poſſit in oppoſitum finito illo tempore, vt ſi in a, inſtanti ponatur primus actus volendi, & ſcientia oppoſita manente per totum præcedens tempus, licèt quoquo modo corrumpatur in illo actu volendi. Nec refert ad hoc, ſiue error rationis ponatur cauſa erroris voluntatis, ſiue è conuerſò. In iſto ſenſu ſecundum iſtam cauſam clarum eſt, ꝙ dictum in illo articulo eſt error. Eſt enim ſenſus diuiſus, & manifeſtior quem poteſt habere. Aliam verò cauſam habet veritatis, ꝙ manente ſcientia ſimul cũ ipſo velle, aut etiam poſt ipſum velle, voluntas nõ poteſt velle oppoſitum, quia non neceſſe eſt voluntatem & ſcientiam concordare in rectitudine & obliquatione, qui eſt ſenſus diuiſus. Vnde ſi ſcientia eſt recta, & voluntas eſt recta, & ſi ſcientia eſt obliqua & voluntas eſt obliqua, & è conuerſo, quia voluntas poteſt velle oppoſitum eius, quod ſcientia manens dictat, & ſic poſſunt diſcordare, vt ꝙ non obſtante, ꝙ ſcientia manens ſit recta, voluntas poteſt eſſe obliqua ſimul, aut è contrà non obſtante, ꝙ ſcientia ſit obliqua, volũtas poteſt eſſe recta. Sed in hoc ſenſu diſtinguenda eſt illa propoſitio, non neceſſe eſt voluntatem & ſcientiã concordare, ſic, ꝙ non eſt neceſſe ſi ſcientia ſit recta voluntas eſt recta, & è contrà ſi ſcientia eſt obliqua, & voluntas eſt obliqua, quia ly neceſſe negatum poteſt dicere neceſſitatem conſequentis, vel conſequentiæ. Si conſequentis, ſic iterum clarum eſt, ꝙ dictum in illo articulo eſt error, quia ſi ſciẽtia

rit, quoniam iſtæ duæ ſtant ſimul, manente ſcientia in particulari & paſſione, uoluntas non poteſt uelle oppoſitum, quam damnauit Dominus Epiſcopus, & illa quam conceſſerunt magiſtri, nō eſt malitia in uoluntate, nisi sit error in ratione. Quod ergo arguitur primò, ꝙ uoluntas nō poteſt moueri ab appetitu ſenſitiuo, nulla præcedente de illa notitia in intellectu, concedo.

Ad argu. in oppoſit. Ad illud, quod arguitur in oppoſitum, ꝙ tunc prius obumbraretur intellectus, q̄ appetitus ſenſitiuus moueret uoluntatem alliciendo, quia aliter mouere eam non poſſet: Dicendum, ꝙ non oportet. Nec hoc eſt poſſibile, ꝙ appetitus ſenſitiuus obumbret modo aliquo uitioſo, de quo eſt ſermo, intellectum à ſua rectitudine quam habet, nisi mediante uoluntate, licèt eam impedire poteſt in acquisitione rectitudinis, & rectis iudicijs ex rectitudine acquiſita, ſicut & ebrietas & phrenesis, & hoc obumbratione non uitioſa quando procedit ex morbo.

Comment. in Quæſtionem Decimam, quæ eſt,

Vtrum appetitus ſenſitiuus poteſt mouere voluntatem ad conſentiendum alicui, nulla de hoc exiſtente notitia in intellectu.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore eſt diſtinctio de notitia intellectus, nempè quomodo Intelligi debet iſta negatio notitiæ in intellectu: nempè, quòd omninò negatur notitia in intellectu, vel negatur tantùm notitia ſpeculatiua conceſſa practica, vel tertio negatur notitia practica conceſſa ſpeculatiua, & ex hac habita diſtinctione triplici concluſione ſatisfit quæſito.

Prima concluſio. Omni prorſus notitia negata ab intellectu, ſenſitiuus appetitus nullo modo poteſt mouere voluntatem.

Secunda concluſio. In intellectu exiſtente practica notitia, ſenſitiuus appetitus poteſt mouere voluntatem alliciendo.

Tertia concluſio. In intellectu exiſtente ſola ſcientia ſpeculatiua, non neceſſariò mouetur voluntas ab appetitu ſenſitiuo, vt agat iuxta cognitionem.

Prima concluſio patet. Voluntas non fertur niſi in bonum cognitum vniuerſale, ergo nulla notitia exiſtente in intellectu poteſt moueri voluntas. Probatur antecedens, quia voluntas, cum non ſit potentia organica non fertur in bonum particulare, ſed vniuerſale: ſed appetitus ſenſitiuus non affert niſi bonum cognitum particulare, igitur conſequentia patet, quoniam ſolus intellectus cognoſcit in vniuerſale, & ideò ſolus defert obiectum bonum vniuerſale.

Not. ꝙ tametſi D. Thom. p. 2 quæſt. 9 art. 2 concludat voluntatem moueri ab appetitu ſenſitiuo ex parte obiecti, non contradicit huic concluſioni, ſi quidem non vult intelligere, ꝙ ex parte obiecti moueat directè, & immediatè: ſic enim obiectum particulare eſſet obiectum potentiæ non organicæ, quod eſt falſum, Sed vult id eſſe occaſionaliter, & mediatè, quo ad actus ſpecificationem, & quidem mediatè, quia mediante intellectu practico, à quo vniuerſalizatur illud obiectum, & voluntate defertur.

Not. etiam non tollitur, ꝙ non moueatur à ſeipſa, vt videbimus modo in ſequenti concluſione.

In ſecunda igitur concluſione, quam Auctor, tanquam notam ſupponere videtur.

Not. eſt ꝙ intelligi debet ſicut modo dictum eſt, & tenet D. Thom vbi ſupra, quod ſcilicèt appetitus ſenſitiuus mouet quo ad ſpecificationem actus, non quo ad exercitium, & ex parte obiecti mediatè, & occaſionaliter, vt tamen ita moueat deinde intellectus practicus, vt non tollat libertatem, qua moueatur voluntas à ſeipſa. Quippè vt rectè dicit D. Thom. in tertio articulo eiuſdem quæſtionis ad tertium. voluntas non mouetur ab intellectu, quo ad exercitium actus, ſed ſecundum rationem obiecti, quaſi ſi moueri debet voluntas ab obiecto, ſicut & omnis potentia, oportet, vt prius cognoſcatur obiectum ab intellectu, & approbetur.

Quo verò ad tertiam concluſionem, in qua maxima eſt difficultas, ipſa intelligenda eſt rectè: duplicem enim ſenſum habere poteſt. Primum quidem, vt ideò moueatur voluntas à ſenſitiuo appetitu mediante ſpeculatiua notitia obiecti in intellectu, ꝙ ipſa obiecto delato non aſſentit, atque illud non eligit, vel reſpicit, niſi prius fuerit cognitum ab intellectu. Et hic ſenſus bonus, & ſuper ipſum nulla eſt difficultas, quoniam communis eſt illa, & vulgata ſententia, ꝙ voluntas nō fertur in incognitum, hoc eſt non mouetur ab obiecto non prius cognito ab intellectu. Alter ſenſus eſt, ꝙ taliter mouetur voluntas immediatè ab intellectu ſpeculatiuè cognoſcēte obiectum, vt ipſa non poſſit eligere niſi ſecundum ꝙ intellectus cognoſcit. Ita vt error in intellectu ſit cauſa malitiæ in voluntate, & rectum rationis dictamen, rectaque obiecti notitia ſit cauſa bonitatis voluntatis, quaſi voluntas non eligat niſi ſecundum quòd ratio dictat, vt ſi malè dictat ratio, malè etiam eligat voluntas: contrà verò ſi rectè dictat, rectè quoque voluntas eligit, & operatur, vt ideò ſemper ratio erronea præcedat voluntatis malitiam, quæ voluntas propterea excæcatur à ratione, vel ratio recta reportat bonitatem. Habet autem Auctor concluſionem negatiuam expoſitoriam tertiæ propoſitæ, ſ. ꝙ voluntas eligere poteſt malum etiam ratione bonum dictante, & contra eligere bonum, ratione erronea exiſtente. Et hoc pluribus auctoritatibus probat in littera, colligendo, ꝙ ratio potius excæcatur à voluntate, quàm contra mala fiat voluntas a ratione, ſi quidem voluntas liberè agat, ad quod inducuntur plura Auguſtini, & gloſſ. in littera.

Not. autem, ꝙ hæc excæcatio proueniens à voluntate in intellectu poteſt intelligi dupliciter. primò, ꝙ excæcatur intellectus quantum ad conſiderationem, ſiue ſpeculationem, vel faciendo intellectum habere habitum conſiderandi aliqua media ordinata ad malum finem, ſecundus ſenſus acceptatur à Scoto 3. ſent. diſt. 36. quæſt. vnica. Et probat in hoc ſenſu voluntatem excæcare intellectum priuatiuè, & etiam poſitiuè, vt ibi patet. Alterum verum ſenſum imponit Doctori noſtro, & contra ipſum pluribus ratiocinijs arguit. Sed certè non abſolutè vult Auctor intellectum excæcari circa principia complexa, inquantum, ꝙ cum prius ea nouiſſet, ea deinde ignoret per negationem habitus, ſed vtique ignorat quo ad negationem actus. Quod patet ex auctoritatibus adductis, maximè verò ex illa Auguſtini ſuper illud, Similis ero deſcendentibus in lacum, dicentis; Quid eſt, contemnit? Iam nec vllam prouidentiam deputat, aut ſi deputat ad illam ſe pertinere non putat, proponit ſibi licentiam peccandi. Ecce, ꝙ cùm inducit Auctor hanc Auguſtini ſententiam, intelligit de excæcatione intellectus, quo ad agibilia, & habitum conſiderandi quo ad media ad malum; cum enim prius nouiſſet furtùm non eſſe faciendum, Deum adorandum, timendum &c. excæcatur intellectus ad operandum, & ad oppoſitum tendit his medijs aſſumptis. Furtum eſt bonū. Deus non eſt, cuius rei cauſam adducit Auctor ex Auguſtino dicente, Corrupti ſunt, & abbominabiles facti ſunt, &c. Quo fit, vt rationes Scoti contra Doctorem nihil ſint. quoniam re vera & ipſe Auctor non alium ſenſum habet, quàm haberet Apoſt. cum diceret de excæcatione intellectus

malorum

malorum, quòd ſcilicèt malitia excæcauit cor eorum, ſ. intellectum, vt ideò traditi ſint in reprobatum ſenſum, &c. in deſideria, &c.

Quòd ſi paulò antè dicit Auctor, ꝙ affectiones iſtæ corrumpunt animam, &c. ſic excæcant, vt credat oppoſitum principij, non vult inferre id fieri ita, ꝙ obliuiſcatur illius principiorum, ac ſi deleantur de memoria eius, ſed quoniam aliud medium accipit, per quod concludit oppoſitum. Et quidē pro notitia aduertendum ꝙ tametſi principia non cognoſcantur per aliam præcedentem cognitionem complexam intellectiuam, tamen cognoſcuntur per intelligentiam, ſ. cognitis terminis, quorum cognitio habetur mediante cognitione ſenſitiua. vnde eſto hæc concluſio. Furtum reſpuendum. Medium ad hoc colligendum eſt malum, ꝙ videlicet quia malum, ideò reſpuendum, &c. furtum eſt malum. Agnoſcit intellectus hoc medium, ſed non agnoſcit ſenſus, qui immò accipit, furtum eſſe bonum, & colligit, ꝙ ergo eſt eligendū, dum ſenſui aſſentit voluntas, tametſi intellectus aliter ſentiat, efficitur mala, &c. imperans rationi, cogit aliud ſuſcipere medium, quod videlicet furtum eſt bonum, &c. ex hoc excæcatur, vt credat hoc, quod eſt oppoſitum illius, quod prius ſciebat, non ꝙ ignoret hoc ignorantia obliuionis, ſed quia ob voluntatis electionem magis illi credit, quàm huic, in qua credulitate cōſiſtit excæcatio. Et hæc dicta ſint de quæſtione. Cætera n. dicuntur quaſi corollariè, in quibus declaratur ille articulus Pariſienſis, quo dicitur, ſtante ſcientia particulari in actu, ſimiliter paſſione, ꝙ voluntas non poſſit oppoſitum velle, error. Et ſim liter illa propoſitio. Non eſt error in voluntate, ſi non ſit error in ratione, quæ videtur articulo oppoſita, videlicet ei, quod ſequitur ex articulo, ſequitur enim quod voluntas poſſit oppoſitum velle eius, quod à ratione, ac paſſione offertur, & hoc quoniam ipſa voluntas libera eſt. Eſt autem vna vera harum propoſitionum in vno ſenſu: altera verò in alio, & ſimiliter e contrà falſa. vna in ſenſu diuiſo vera. in ſenſu verò compoſito falſa eſt: altera in ſenſu compoſito vera, in ſenſu autem diuiſo falſa. Ad cuius rei intelligentiam, vtranque declarat exemplo huius propoſitionis, ſciens non poteſt velle oppoſitum ſcientiæ. Hæc enim in ſenſu compoſito eſt vera, in ſenſu autem diuiſo eſt falſa, ſenſus tamen compoſitus diſtinguendus eſt. Et quidem quantum ſpectat ad propoſitionem articuli, quæ dicit, ſtante ſcientia particulari, &c. paſſione in actu, voluntas non poteſt uelle oppoſitum, ita diſponi poteſt.

Stante ſcientia, &cæt.
Poteſt intelligi. vel

- *In ſenſu diuiſo.*
  - **Prima concluſio.** Illa propoſitio eſt falſa, &c. ideo error.
- *In ſenſu compoſito, & tunc ly ſtante ſcientia, ſcilicet illud ablatiuum exponi poteſt, vel*
  - *Per. ſi.*
    - **Secunda concluſio.** Poteſt habere veritatem, nec ſic cōdemnatur.
  - *Per. quia.*
    - **Tertia concluſio.** Falſa eſt, & ideò error &c.
  - *Per. dum.*
    - **Quarta concluſio.** Poteſt habere veritatem, & ſic non condemnatur.

Prima concluſio patet, quoniam ſignificatur voluntatem nunquàm habere poteſtatem volendi oppoſitum, quod eſt falſum, quippè tolleretur eius libertas.

Secunda, &c. quarta concluſio patet. Intelligendo tamen, ꝙ notetur conſequutio, vel concomitantia quædam, non autem cauſalitas. Et intelligatur, ꝙ error naturaliter ſit prior in voluntate, tempore autem æqualiter in voluntate, ac intellectu.

Tertia concluſio patet, quia ſignificatur rectitudinem in ſcientia, aut intellectu, eſſe cauſam rectitudinis in uoluntate. Cætera autem prudenti lectori poterunt eſſe hoc lumine manifeſta.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum poſſibile ſit homini, quòd aſſentiat propoſitioni, cuius contrarium apparet ſibi per rationem.

Arg. princ. primum. CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ nō ſit poſſibile homini, ut aſſentiat propoſitioni, cuius contrarium apparet ſibi per rationē, quia non per uoluntatē ad hoc cogentem, de qua magis uidetur, quoniam intellectus per ſuum obiectum non poteſt cogere uoluntatem ad conſentiendum illi, cuius contrarium uult: ergo nec uoluntas intellectum ad conſentiendum ei, cuius contrarium nouit.

Secundum Item in ſecundo de anima, phantaſiamus cum uolumus, non autem opinamur, ut hominem quadrupedem phantaſiamus, quem nunquam opinamur talem eſſe: opinari autem eſt opus intellectus, quare opus intellectus non habetur ex uoluntate: ergo &c.

Contra. Tunc nunquam aſſentiremus articulis fidei. *In oppoſit.*

Reſponſio. Dicendum ad hoc breuiter, quia aliàs in quæſtionibus ordinarijs de tangentibus materiam huius quæſtionis ſatis locuti ſumus. Ex illis ergo, quę ibi diximus dico diſtinguēdo de ratione, quia aut eſt ratio, quæ ſolidæ ueritati innixa eſt, & nullo modo infringi poteſt aliquo genere ſolutionis ueræ, aut eſt ratio, quę quantuncunque apparens ſit, ſolidæ

ſolidę tamen veritati non innititur. Illi autem cuius contrarium apparet homini per rationem primo modo dictam impoſſibile eſt, ꝙ homo cogatur aſſentire, vel poſſit, quia contrarium illius omninò falſum eſt, cuius nullus conſentire poteſt, aut cogi poteſt conſentire cognita veritate. Veritas.n. cognita cogit intellectum ad ſibi aſſentiendum, & cogendo ad ſibi aſſentiendum ſimul cogit ad diſſentiendum ſuo oppoſito. Vnde & ſecundum hoc concedenda ſunt duo prima argumenta, licèt modicum faciant ad propoſitum. Illi verò cuius contrarium apparet homini per rationẽ ſecundo modo dictam, benè poteſt homo aſſentire per habitũ fidei, & cogi ad hoc per imperium voluntatis. Per hunc enim modum, vt procedit argumentum in contrarium, aſſentimus articulis fidei, quorum contrarium nunquàm apparet per rationem primo modo dictam, quia ſunt innixi ſolidæ veritati. Quòd ſi per impoſſibile inueniri poſſet articulus, cuius contrarium appareret tali ratione, illi non eſſet adhęrendum, vt fidei articulo, dicente Auguſt. ꝙ ſi recta ratione & infallibili apparere poſſet contrarium ei, quod tenetur in ſancta eccleſia, non propter illam fidem Chriſtianam dimitteret, qualem impoſſibile eſt inueniri: immò qualiſcunque ratio apparenter de cõtrario fidei aliquid aſſerit, vera non eſt, ſed veri ſimilitudine fallit, vt alibi latius declarauimus. Ex quo planè patet falſitas dicti illius, ꝙ voluntas non poteſt velle oppoſitum eius, quod iudicatum eſt per rationem, poſtquàm voluntas poteſt ad aſſentiendum illi contrariò cogare rationem.

Comment. in Quæſtionem Vndecimam, quæ eſt,

Vtrum poſſibile ſit homini, quòd aſſentiat propoſitioni, cuius contrarium apparet ſibi per rationem.

QVÆSTIO hæc eſt maximè expoſitoria præcedentis, quippè ex ipſius reſolutione apparet quomodo voluntas non teneatur ſequi intellectum in eo, quod intelligit.

In corpore eſt diſtinctio bimembris, & iuxta illam duæ concluſiones habentur.

Diſtinctio eſt de ratione, quòd aut innititur veritati ſolidæ, quæ nullo modo infringi poteſt, aut tali veritati, quæ non eſt ita de ſe ſolida, ſed apparet, quòd alia veritate infringi poteſt.

Prima concluſio ad primum membrum eſt negatiua. Quòd non eſt poſſibile.

Secunda concluſio ad alterum membrum eſt affirmatiua, quod eſt, &c.

Prima patet per argumentum ad oppoſitum in fronte quæſtionis.

Secunda patet, quoniam contrarium eius eſt falſum, cui nulla ratio naturaliter poteſt aſſentire.

Not. ꝙ ſicuti veritas eſt adæquatio rei ad intellectum, ita falſitas eſt inadæquatio eiuſdem rei ad intellectum, quo fi, vt non ſit poſſibile intellectum aſſentire propoſitioni contrariæ veritati, ſ. falſæ, quia tunc inadæquatum intellectui eſſet adæquatum: cum verò aſſentit, non aſſentit ſub ratione falſitatis, ſed potius maioris veritatis, vt huic propoſitioni, quam ratio dictat: Omnis homo genitus eſt ab homine ex ſemine, ſuperuenit hæc, Chriſtus genitus eſt à Deo ſine ſemine, & etiam ab homine ſine ſemine, exiſtens homo. Vnde ſequitur hæc non omnis homo &c. & huic aſſentit, non ſub ratione, qua falſa ſit, ſed quoniam eſt vera magis, quàm oppoſita, quam ſcilicèt ratio naturalis dictat. Cætera clara videntur.

QVAESTIO DVODECIMA.

Vtrum amicitia ſit virtus.

CIRCA tertium arguitur, quòd amicitia non ſit virtus, quia nulla virtus tollitur ab homine ex vitio alterius, amicitia tollitur à bono, amico ſuo facto vitioſo. ergo &c.

Contra. Illud eſt virtus, cuius actus eliciuntur ex habitu, amicitia eſt huiuſmodi, vt patet in actibus amicitiæ gratuitæ, qui eliciũtur ex habitu charitatis: ergo &c.

Quæſtio iſta mota eſt propter dictum Philoſophi in princip. 8. Ethic. Amicitia eſt virtus quędã, vel cum virtute, vbi pp diſiunctionem dubitatur, quid illorum ponenda ſit, an habitus quidam virtutis diſtinctus contrà habitus aliarum virtutum, an paſſio, aut actio quædam conſequens habitus virtutum, vt.ſ. modus quidã cuiuſdam amationis. Secũdum ſpecies.n. amationis ſunt ſpecies amicitiæ, vt dicit ibidem c. 4. Sed quia diſiunctiua artis æquipollet copulatiuæ. Dico ad quæſtionem, ꝙ amicitia virtus eſt ſm̃ habitum ſeparata ab alijs, & pars quędam iuſtitiæ, ſed nõ niſi cum virtute alia, aut alijs. Ipſa.n. nunꝗ eſt ſolitaria, ſed vt ſit & generetur, virtutem aliquam, aut aliquas requirit in fundamento. Vnde ꝙ ſpecies amicitię diſtinguũtur ſecundum ſpecies amationis, hoc nõ eſt, vt dicit ibi Comment. quia ſunt idem amatio & amicitia, ſed quia ſunt conuenientia, vt iam videbitur. Propter quod Philoſ. ibid. cap. 7. diſtinguit inter amicitiam, & amationem, dicens ſic; Aſſimilatur quidem amatio paſſioni: amicitia autem habitui. Vñ vt dicit: Amici redamant cũ electione & bona volũt amatis illorũ gratia, nõ ſm paſſionẽ, ſed ſm̃ habitũ. Ad cuius manifeſtationẽ ſciendũ, ꝙ ad amicitię generationẽ, & eſſe cõcurrunt tria. Primo dẽt habere virtutem, vel alias in fundamẽto, ſine qua, vel quib. nõ põt generari vera amicitia, & n ãlius, pp quod dicitur 8. Ethic. cap. 5. Perfecta eſt bonorum amicitia, & ſm̃ virtutem ſimilium. Permanet igitur horũ amicitia quouſq; boni ſunt: virtus aũt eſt manſiua. Aliæ.n. duę ſpecies amicitiæ, quæ ſcilicèt fundantur ſuper vtile, & delectabile, non ſunt veræ amicitiæ. Vnde Philoſophus cap. quarto. Secundum accidens amicitiæ hæ ſunt.

Non enim ſecundum quod eſt amatus, qui ſic amatur, ſed ſecundum quod tribuunt hi quidem bonum aliquod, hi autem delectabila, facilè vtiq; ſolubiles. Vnde Tullius primo de offic. Qui ſummum bonum ſic inſtituit, vt nihil habeat cum virtute coniunctum, idque ſuis commodis non honeſtate metitur, nec amicitiam colere poteſt, nec iuſtitiam. Idem tertio, de amicitia. Virtus amicitiam & gignit & continet. Secundò debet habere diſpoſitionem in ſubiecto, qua habilitatur quis vt in eo ſuper aliam virtutem poſſit fundari amicitia, quæ diſpoſitio vocatur amatio, & eſt paſſibilis qualitas, quæ eſt diſpoſitio ad amicitiam generandam, ſic quòd homo ea naturaliter eſt habilis, vt in eo generetur virtus amicitiæ. Vnde in quibus non eſt talis diſpoſitio, quaſi in medio quodam & temperamento, non ſunt apti ad amicitiam, vt ſunt ſolitarij, atque ſyluestres homines, ſeueri, dyſcoli, & litigioſi, de quibus quarto Ethicorum. Neque quæcunque curantes dyſcoli & litigioſi vocantur. Vbi dicit alia transla. Sunt quibus cordi non eſt, neque curant de aliquo dyſcoli, & intractabiles, de quibus etiam dicitur octauo Ethicorum. In ſeueris & ſenibus minus fit amicitia, quantò magis dyſcoli ſunt, & minus colloquijs gaudent. In iſtis enim deficit dicta diſpoſitio: in alijs autem excedit, vt in illo de quo quarto Ethicorum. Non in amando recepit ſingulos, vt oportet, ſed in eo, quod quiſqua eſt. Similiter enim ad ignotos & notos idem faciet, vbi dicit alia transla. Recipit quē recipit, eò quòd natura eius talis eſt, &c.

Tertiò debet amicitia, vt generet habere proprias actiones, per quas generatur, quæ ſunt amare, & reamare, propter quod dicit ſeptimo Ethicorum. Tres ſunt ſpecies amicitiæ æquales numero amabilibus. Secundum vnunquodque enim redamatio. & infra. Vterque igitur amat, & æquale retribuit. Et ſunt in triplici gradu actiones illæ amoris per quas generatur amicitia. Primò enim illæ in quo debet generari habitus amicitiæ, amat bonum virtutis, quod in ſe habet propter ipſum, & ſeipſum propter illud. Secundò amat idem in proximo, & proximum propter illud Vt enim dicitur nono Ethicorum, amicabilia, quæ ad amicos, & quibus amicitiæ determinantur, videntur ex his quæ ad ſeipſum veniſſe: & hoc ideò, quia ſe, & ſua quiſque prius & potius amare debet, q̄ aliena. Sed quia in hoc perfectio amoris non conſiſtit: ideò ſecundò deriuatur ad proximum. Vnde de perfecto amore charitatis dicit Richard. de Trin. capitulo tertio. Nullus priuato & proprio ſuiipſius amore dicitur propriè charitatem habere. Oportet igitur, vt amor ad alterum tendat, vt charitas eſſe queat. & cap. quarto. Non poteſt amor eſſe iucundus, niſi ſit mutuus, alter itaq; erit amorem impendens, & alter amorem rependens. Tertiò verò idem, quod amat in proximo, vult à ſe, & à proximo coamari in tertio, & cum tertio coamare, quod amat in ſe, & in proximo, vt ſit amor perfectus in ſummo, dicente Richardo ibidem capitulo vndecimo. In mutuo amore nihil precioſius, quàm vt ab eo quem ſummè diligis, & à quo ſummè diligeris, alium æquè diligi velis. In illis ergo mutuò dilectis exhibitæ ſibi dilectionis conſortem æqua ratione requirit: ergo & charitatis conſummatio perſonarum trinitatē requirit. Et cap. 15. Perfectio vnius exigit adiunctionem alterius, & perfectio vtriuſque requirit cohęrendum tertiæ. Et capit. 19. Quando ſolus ſolum diligit, dilectio quidem eſt. condilectio non eſt. Condilectio iure dicitur vbi duorum affectus tertij amoris incendio conflatur. Et ideò perfecta amicitia, quæ actionib. amoris & dilectionis generatur, inter pauciores, q̄ inter tres, eſſe non poteſt.

Quòd etſi plures perſonæ addantur: nullus tamen nouus modus in perfectione dilectionis additur: Omnis enim dilectio, aut eſt ſimpliciter dilectio, quam poteſt aliquis habere ad ſe ſolum, aut eſt redilectio, quam poteſt habere vnus ad alium, aut eſt condilectio, quam non poſſunt habere minus, quàm duo ad tertium, & ſi ſit trium ad quartum, non eſt niſi condilectio, & ſic tota amicitia ſtat in tribus. Vnde quod dicit Philoſophus octauo Ethicorum, de amicitia cap. nono. ꝙ aſſimilatur abundantiæ, quæ nata eſt ad vnum fieri, exponit in libro nono capitulo decimoquinto dicens, ꝙ hoc videtur congruere amicis etiam ad vtilitatem, & tunc quęrit vtrum ſtudioſus vnū, aut plures ſecundum numerum debet habere amicos, & reſpondet ſubdens, quòd eſt quædam menſura, vbi dicit Commenta. Et eſt talis multitudo amicorum, cum qua poteſt viuere quietè, & ſine perturbatione, cum quibus autem non poteſt ſic viuere, iſti ſunt plures, quibus tanti itaque erunt, puta tres: plures enim habere fortè non facilè. Amplius autem actio amoris in vnoquoq; dictorum graduum debet habere tres comites, qui neceſſariò amorem ſequuntur, qui ſunt beneuolentia, beneficentia, & confidentia. Beneuolentia quo ad initium generationis amicitię, beneficētia quo ad eius progreſſum, confidentia quo ad eius conſummationem. Cum enim quis beneuolus eſt virtuti ſuæ, quam diligit, & ſibi eam alteri communicari appetit, & in proximum transferri. Vt enim ait Tullius de amicitia fructus ingenij & virtutis, omniſque pręſtantię, tunc maximus capitur, cum in proximum transfertur. Vnde ait Auguſtinus primo de Doctrina Chriſtiana tertio cap. Omnis res, quę dando non deficit, dum non datur nondum habetur, quomodo habenda eſt.

Per talem enim beneuolētiam incipit per amoris actionem generari habitus amicitię ad proximum, quem ſibi ſimilem in virtute vult fieri, & vniuerſaliter omnia bona, quę ſibi.

Hinc de beneuolentia loquens dicit Philoſophus nono Ethicorum. Videtur vtique principium amicitię eſſe, & amicos non poſſibile eſſe niſi beneuolos factos. Et quia non ſufficit bonum

nem velle proximo, vt ad ipſum habitus amicitiæ generetur, ſequitur ſecunda actio, quæ eſt beneficentiæ, qua erga proximum operatur, vt in eo virtus cõmunicetur, & alia bona, quæ ſibi vellet communicari. Vnde dicitur nono Ethicorum. Ponunt amicum volentem, & operantem. Vnde Tullius de amicitia. Faciendum, imitandumq; eſt omnibus, vt ſi quam præſtantiam virtutis, ingenij, fortunæ conſecuti ſunt, impartiant, communicétque eam cum ſuis. Per hoc.n. ſimiles efficiuntur. Similitudinem autem ſeſe amantium requirit amicitia, dicẽte Tullio ibidem. Diſpares mores diſparia ſtudia ſequuntur, quorum diſſimilitudo diſſociat amicitias. Nec ob aliã cauſam vllam boni improbis, improbi bonis amici eſſe non poſſunt, niſi ꝙ tanta eſt inter eos, q̃ maxima poteſt eſſe ſtudiorum diſtantia. Vnde & in eis, quæ ſunt bona fortunæ, adæquare ſe debent amici pro poſſe. Vt enim idem dicit ibidem, qui in amicitię coniunctioniſq; neceſſitudine ſuperiores ſunt, exęquare ſe cum inferioribus debent. Sed licèt quis beneuolentia, & beneficentia vtatur erga proximũ, vt ad eum amicitiam concipiat: ſi tamen non confidat de proximo, vt ei vices readamãdo, & reamicando reddat, perfecta & firma eſſe non poteſt. Ideò vt perfectè in quocunque habitus amicitiæ generetur, oportet, ꝙ de proximo talia confidat qualia de ſe erga proximum ſentit, dicente Tullio de amicitia; Firmamentum ſtabilitatis conſtantiæque eius, quam in amicitia quærimus, fides eſt. Nihil enim ſtabile eſt quod infidum eſt. Quæ vt perfectè habeatur, debent amantes ſua pectora ſibi aperire. Vnde ibidem. Niſi apertum pectus videas, tuumque oſtendas, nil exploratum habeas. Per hoc enim repellitur omnis fictionis & contrarietatis ſuſpicio, qđ neceſſarium eſt ad perfectæ amicitiæ generationem. Vnde ibidem. Eſt viri boni hæc duo tenere in amicitia.

Primum, ne quid fictũm ſit, neuè ſimulatũ: deinde non ſolum illatas ab aliquo criminationes repellere oportet, ſed ne ipſum quidem eſſe ſuſpicioſum. Per quæ omnis controuerſia ab amicis tollitur, quod requiritur ad veram amicitiam, dicente Philoſopho octauo Ethicorum cap. vigeſimo. Qui propter virtutem amici exiſtunt, in operari adinuicem prompti ſunt.

Ad hęc autem tendentium non ſunt accuſationes, neque pugnæ. Et quia talis experientia non habetur niſi ex multis actibus, ideò non citò generatur vera amicitia, dicente Philoſopho. 8. Ethic. Indiget tempore & cõſuetudine. Secundum prouerbium enim, nõ eſt ſcire adinuicem, ante ſal comedere, neque acceptari oportet prius, neq; eſſe amicos, anteq̃ vtarque vtrique amabilis appareat & credatur: non ſunt autem ſi non amabiles, & hęc ſciant. Voluntas igitur velox amicitiæ: amicitia autem non, vbi dicit Commentator. Fortè eſt quando ex pauca conuerſatione cognoſcit aliquẽ ſtudioſus, ſed tamen & latabit vtique vt ad aliquid benignos proponens ſermones.

Amici enim non poſſunt ſe inuicem cognoſcere antequàm ſimul tantùm conuerſentur, vt pariter multum ſalis comedant, quoniam oportet conuerſari adinuicem, & ſcire eam, quæ adinuicem beneuolentiam. Credant quidem adinuicem beneuolos eſſe experientiam aſſumentes.

Ex exercitio igitur horum trium beneuolentię, beneficentiæ, & confidentiæ in actione amandi generantur habitus quidam connectentes inter ſe amantes, & ad vnitatem quantum poſſibile eſt redigentes, dicente Philoſopho nono Ethicorum, capitulo quinto. Ad amicum habere quemadmodùm ad ſeipſum. Eſt enim amicus aliùs ipſe. Nam, vt ait Tullius, vis amicitiæ in eo poteſt, vt vnus animus fiat ex pluribus. Quid dulcius, quàm habere cum quo omnia audeas loqui ſic, vt tecũ? quis eſſet fructus in rebus proſperis, niſi haberes illum, qui illis æquè, vt tu ipſe gauderet. Aduerſas res ferre difficilè eſſet ſine eo, qui illas etiam, quàm tu grauius ferret.

Propter quod amicitia omnia virtutum opera in commune exercitium deducit. Dicente enim Tullio, Amicitia nihil aliud eſt, quàm omnium diuinarum rerum, humanarumque ſumma cum beneuolentia, & charitate conſenſio. In quo perficitur aliarum virtutum operatio, quia aliarum virtutum opera ſunt, vt ſimpliciter fiant: amicitiæ autem opera ſunt, vt in communem vtilitatem ſeſe amantium producantur, vt idcircò nullus ſine amicitia actus virtutis poſſit eſſe perfectus, propter quod continuè ſubdit. Nec ſine amicitia vlla pactio ęſſe poteſt. & infra.

Virtutum enim adiutrix amicitia à natura data eſt, vt quando ſolitaria non poſſet virtus ad ſumma peruenire, coniuncta, & ſociata cum altera perueniret, quæ quidem altera amicitia eſt. Propter quod quantum ad exercitium operis reſpectu aliarum virtutum eſt virtus quædam generalis, & pars principalis iuſtitiæ generalis, reddens vnicuique quod ſuum eſt, & implens illud naturæ præceptum.

Quod tibi vis fieri hoc feceris alij, quod tibi nõ vis fieri non feceris alij. Propter quod dicit Tull. Solem de mundo tollere videntur, qui amicitiam de vita tollunt, quæ populos vniuerſos tueri, eiſque conſulere ſoleat optimè, cum de virtute iuſtitiæ generalis dicat Philoſophus quinto Ethicorum. Neque Heſperus, neque Lucifer ita admirabilis. Vnde inter omnes virtutes morales maximè charitati infuſæ conformis eſt, & eſt omnium moralium virtutum corona, & tanto perfectior quantò ſuper plures, & perfectiores virtutes morales fundatur, de quarum numero amicitia eſt vna, dicente Comment. ſuper principium octaui Ethicorum. Vnam virtutum eſt dicere amicitiam ſic, vt fortitudinem, & temperantiam, & moralium vnamquanque. Hæc enim circa paſſiones & actiones eſt, vt reliquæ.

Sunt enim actiones vt amare, paſſiones vt amationes. Et eſt aduertendum, ꝙ eſt alius & alius habitus inquantum eſt circa actiones, & inquantum eſt circa paſſiones. Inquantum enim eſt circa paſſiones, propriè dicitur non amicitia, ſed amicabilitas, & eſt pars temperantiæ. Sic enim ſecundum Comment. vbi ſupra, eſt medietas adulationis, & ſylueſtricitatis. Sylueſtris enim deficit à medio, & non eſt aptus ad copulam amicitiæ: adulator autem abundat, vehementer delectabilis eſſe volẽs: amicus autem medio utitur, quando oportet delectabilis factus: quando autem non oportet, nõ factus. Vnde de medietate amicitiæ ſecundum hunc modum dicit Philoſophus 4. Ethic. cap. 31. In colloquijs autem & conuiuere, & ſermonibus & reb. alijs communicare: hi quidem placidi eſſe videntur, omnia ad delectationem laudantes, & nihil cõtradicentes, ſed æſtimantes oportere ſine triſtitia quibuſcunque eſſe. Qui autem contrariò his, ad omnia contrariantes contriſtare, neq; quencunque curantes, diſcholi, & litigioſi vocãtur. Medius autem horum laudabilis, qui recipiet quæ oportet, & vt oportet, ſimiliter autem & ſpernet. Videtur autem amicitia eſſe maximè ſecundum mediũ habitum. Sed de hac amicitia nihil ad propoſitum. Ipſa enim non plus dependet à fundamento aliarum virtutum, q̃ è conuersò. Amicitia verò inquãtum eſt circa actiones eſt pars iuſtitiæ, & propriè amicitia dicitur, de qua eſt ſermo. Et tũc aliter eſt intelligere abundantiam, & defectum & medium in amicitia. Vt enim dicit Comment. ſuper principium 8. Ethic. aliquĩ ſecundum abũdantiam & inamare vtuntur actu amandi, qualiter dicitur Sycherus ad patrem fuiſſe, qui neque viuere volebat mortuo patre. Alij verò deficiunt non valentes amare: amicus autem medio modo vtitur actu amandi. Eſt autem & iſtam amicitiã attribuere iuſtitiæ. Iuſtitia enim eſt æqualitatis diſtributiua, & amicitia amicis æqualitatem tribuit. Secundũ hæc ergo concedenda eſt ſecunda ratio.

Ad primam autem in oppoſitũ, ꝙ amicitia non eſt virtus, quia tollitur vitio alterius. Dicendum, ꝙ amicitia, & ſecundum quod eſt pars temperantiæ, & ſecundum quod eſt pars iuſtitiæ, ſecundum perfectam rationem amicitiæ nõn conſiſtit, ſicut aliæ virtutes in habitu omnò abſoluto in vnoquoque, ſed in habitu, qui ſecundum rem eſt aliquid abſolutum ſub ratione reſpectus ad alium habitũ numero, qui in coamico & amato pp virtutem, q̃ in illo eſt, fundatũ in eſſentia illius habitus hinc inde. Et amicitia, inquãtum nomine ſuo nominat illum reſpectum, qui conſiſtit in concordia & conſenſu amicorum, ſic relatio quædam eſt, & eſt vna inter duos amicos fundata ſuper duos habitus abſolutos in eis, ſicut ſimilitudo eſt vna inter duos ſimiles fundata in eis ſuper duas albedines. Vt verò nominat nomine ſuo illos habitus abſolutos, ſic eſt duo habitus & duæ amicitiæ diuerſi numero, vt duæ albedines. Sed inquãtum nominat vtrunque, ſolum habet perfectam rationẽ virtutis amicitiæ. Dico ergo, ꝙ licèt habitus amicitiæ tollitur in illo, qui perſeuerat bonus ex vitio alterius, quo ad rationem reſpectus, ſicut ſimilitudo tollitur in vno ſimilium quando fundata eſt in albedine, ex commutatione alterius de albo in nigrum: non tamen tollitur quo ad rationem habitus abſoluti ſuper quem fundabatur ille reſpectus. Per quem quidẽ habitum non deſinit amare, & actiones beneficentiæ exhibere erga illum vitioſum, non vt iam entẽ amicum, ſed vt poſſibilem reuerti ad amicitiam, quouſq; incorrigibilis factus fuerit, & tunc retrahit ſe amicus etiam à cõuerſatione illius, & ab exhibitione actuũ beneuolentiæ, & eſt ei, ſicut ethnicus & publicanus & inimicus ratione vitij, quem tamen non deſinit amare ex habitu amicitiæ, ſicut alium extraneum. Et ſic habitus amicitiæ, quo ad id, quod abſolutum eſt & reale in eo, ita permanſurus eſt ſimpliciter ſicut & habitus aliarum virtutum, licèt non habeat perfectam rationem amicitię niſi habendo coamicum, vt dictum eſt. *Ad argu. prim.*

Comment. in Quæſtionem Duodecimam, quæ eſt,

Vtrum amicitia ſit virtus.

TITVLVS ex ſe clarus: intelligitur enim de virtute morali.

In corpore eſt concluſio, ꝙ amicitia eſt virtus ſecundum habitum diſtinctum, & ſeparata ab alijs, & pars quædam iuſtitiæ, ſed non niſi cum virtute alia, aut alijs.

Concluſio hæc plures partes habet. Prima eſt, quòd ſit virtus. Secunda, quòd ſit virtus diſtincta ſecundum habitum ab alijs. Tertia, quòd ſit pars iuſtitiæ. Quarta, quòd non ſit niſi cum virtute alia, aut alijs.

Prima pars probatur per ſecundam rationem in fronte quæſtionis, ſ. cuius actus prouenit ab habitu virtutis eſt virtus, ſed actus amicitiæ prouenit ab habitu virtutis. igitur &c.

Maior patet, & minor probatur, quia prouenit ab habitu charitatis. Actus ſiquidem amicitiæ eſt amare: amare autem eſt actus charitatis.

Not. diligenter, ꝙ charitas quoad habitum abſolutum, & amicitia ſunt vnum & idem, ſed amicitia perfecta aliquid ſuperaddit charitati, charitati enim perfectæ ſufficit ipſum amare, ad ſui verò perfectionem non exigit neceſſariò amari. Vnde quicunque diligit ſecundum quod virtus ipſa dictat, charitatem dicitur habere, & quo ad hunc abſolutum amandi actum, amicitiam, ſed non perfectam amicitiam, quæ exigit etiam amari, vnde ſecundũ habitum abſolutum charitas & amicitia ſunt idem, non quo ad relatiuum. Quo propterea ad abſolutum eſt idem quod charitas; quo verò ad relatiuum, tunc diſtinguitur à charitate, atque etiam à cæteris virtutibus, & propter hoc ponitur ſecunda pars de amicitia perfecta.

Secunda igitur pars probatur. Relatiuum eſt ſeparatum ab abſoluto, ſed amicitia perfecta eſt virtus conſiderans in relatione ad alterum: virtus autem quælibet alia eſt abſoluta. igitur &c.

Not. ab amicitia amicum dici, & denominari: amicus autem eſt amico amicus, & ideò ex hoc videtur relatio, ſcilicet in concretis prouenientibus, & denominatis ab abſtracto.

Tertia pars probatur. Id, quo redditur alteri, quod ſuum eſt, eſt vel iuſtitia, vel pars iuſtitiæ, ſed amicitia eſt, qua redditur &c. igitur vel eſt iuſtitia, vel pars iuſtitiæ, igitur. Sed amicitia non eſt tota iuſtitia, igitur pars.

Not. pro intelligentia antecedentis illius, Amicitia non eſt tota iuſtitia, & etiam pro minori ſyllogiſmi. Maior enim notiſſima eſt ex diffinitione iuſtitiæ. Iuſtitia eſt, qua redditur vnicuique, quod ſuum eſt ex debito, non determinando quodnam ſit illud, quod reddi debet, ſed de omni re alterius eſt. Amicitia verò eſt, qua redditur alteri, quod ſuum eſt tantum ex amore, & quidem non propriè omni, ſed amico tantùm. Quo fit, vt iuſtitia omnes reſpiciat, & neminem excipiat. Amicitia verò reſpiciat tantum amicum. Quo fit, vt in iuſtitia, ly alteri, accipiendũ ſit vniuerſaliter: in amicitia verò ly alteri exponendum ſit pro amico, vel de amico. Et ſic non adæquat amicitia totam iuſtitiam, ſed tantùm iuſtitiæ partem, & ſic patet quomodo ſit pars iuſtitiæ.

Quarta pars patet ex amicitiæ generatione, ſ. ex concurrentibus ad generationem amicitiæ. Et ſic formari poteſt argumentum. Id non eſt ſine virtute, ad cuius generationem neceſſariò concurrit ipſa virtus, ſed ad generationem neceſſariò concurrit ipſa virtus, ad generationem inquam amicitiæ, ita vt non poſſit generari niſi concurrente virtute. Igitur &c.

Maior propoſitio patet, quia genitum non poteſt eſſe ſine ſuis componentibus, ac generantibus intrinſecis, ad quorum deſtructionem, deſtruitur ipſum genitum.

Minor probatur ex Philoſopho, & Cicerone varijs in locis, ex quibus colligitur tria concurrere ad amicitiæ generationem, quorum primum locum obtinet ipſa virtus, qua deficiente, deficit amicitia, ſed certè nedum colligitur hoc ex Ariſtotele, ac Cicerone, ſed ex omnibus patribus Chriſtianæ religionis luminibus.

Et hæc ſunt, quæ præſertim ad quæſtionem attinent: cætera autem quæ addit Auctor, quaſi obiter dicuntur, maximè autem ad declarandum, quæ nam ſint alia duo ad generationem amicitiæ concurrentia, quæ notiſſima videntur in litera, cum procedat Auctor auctoritatibus prænominatorum: Auguſtini quoque, Richardi, Comment. &c.

Not. autem difficultatem eſſe potiſſimum circa primam concluſionis partem, maximè quando moderniores quidem eam impugnare ex profeſſo tentauerint, probantes eſſe vniuerſam virtutem, ſed non ſpecialem. Non eſt autem, ꝙ hoc loco recitare debeamus rationes eorum, ſed diligentius hoc negotium contemplare. Eſt profecto in amicitia aliquod abſolutũ, & aliquod relatum. ſi conſideremus eam, vt eſt, quid relatum, iam dictum eſt, ꝙ non eſt ſine virtute, & ſuperaddit ad virtutem charitatis. Et de hac quæri poteſt an ſit virtus ſpecialis nec ne. Et quidem dicitur rectè a D. Thoma, ꝙ eſt virtus ſpecialis, quatenus conſideratur non vt in affectu: ſi n. accipiatur amicitia honeſta, hæc præſupponit omnes virtutes, ſed quatenus conſideratur, vt in dictis, & factis exterioribus, & ſic vel eſt pars iuſtitiæ, vt dictum eſt, uel ſpecialis virtus, quæ dicitur affabilitas.

Verum eſt igitur, ꝙ in affectu ipſa amicitia accepta eſt omnis uirtus. ſi uerò accipiatur amicitia, ut quid abſolutum, tunc dictum eſt ꝙ charitatis eſt pars, & ad charitatem uidetur reduci, q̃ charitas ſi eſt ſpecialis uirtus, multò magis erit pars eius. Dicere autem cum quibuſdam, ꝙ uirtus nos diſponit æquè circa omnes, amicitia autem tantùm circa amicum: parum refert, quia diceret Auctor, ꝙ uerum eſt de amicitia in ſuo eſſe relato, non autem in ſuo eſſe abſoluto. Quippe in eſſe abſoluto non magis determinatur ad hoc, quàm ad illud.

Dicere ſecundò, ꝙ amicitia ſi præſupponit uirtutem præſupponeret ſeipſam, parum obeſt, quia diceret ſimiliter Auctor, ꝙ ad generationem perfectæ amicitiæ præſupponitur uirtus tanquam fundamentum, ſi quidem ſtare non poſſit uirtus niſi inter perſonas uirtute præditas, & ſic amicitia non poſſit ſtare niſi inter perſonas huiuſmodi, ſed hæc amicitia eſt in eſse relato, non in ſuo eſse abſoluto, in quo eſse non præſupponit uirtutem niſi ſe generaliorem, ſicut ſpecies genus præſupponit, ſcilicet charitatem.

Dicere tertiò, ꝙ nec eſt diſtincta à cæteris, quia non numeratur ab Ariſtotele inter uirtutes, nec redigitur ad iuſtitiam, quia ex Ariſtotele legiſlatores maiorem curam habuerunt amicitiæ, quam iuſtitiæ. Hoc nihil eſse diceret Auctor, quia quantũ ſpectat ad primum, ſi id non fecit Ariſtoteles, quid ad nos? maximè cum uiderimus amicitiam uocari uirtutem à Sanctis Patribus. Potiſſimum autem à D. Ambroſio, 3. officiorum. Et ſi legiſlatores maiorem curam habuerunt &c. id profectò fecerunt, quia exiſtente amicitia inter ciues, etiam iuſtitia naſcitur, non è contrà, quemadmodum homine exiſtente, eſt etiam animal, non è contrà. Et profectò ex eo, quòd dicitur ex Ariſtotele, ꝙ amicitia afficit nos circa unum, iuſtitia circa omnes, colligitur, quòd amicitia ſit pars iuſtitiæ: illa verò totum, ſ. iuſtitia, quæ pars ſi eſſet inter omnes ciues, nõ tolleretur, ꝙ eſset amicitia, & ſi nomen illuſtrius mereretur, ſcilicet charitatis mutuæ.

Dicere demum, ꝙ uirtus omnis abſolutè dicitur poſita in noſtra facultate, & prælectione, non autem amicitia &c. eſt dicere illudmet, quod ab Auctore adducitur in fronte quæſtionis primo loco, cui & ſatisfacit in calce, quòd uerum eſt amicitiam non eſse in noſtra facultate, ſi ſumatur cum relatione in ſuo eſse perfecto, at in ſuo abſoluto eſse, falſum eſt, quòd non ſit in noſtra facultate.

QVAESTIO XIII.

Vtrum ratione dictante aliquid faciendum pro aliqua hora voluntas poſſit illud non velle.

SEQVVNTVR pertinentia ad intellectum & voluntatem. Et erant tria. Quorum primum pertinet ad ſubſtãtiã ipſorum: vtrum. ſ. ratione dictante aliquid faciendum pro aliqua hora voluntas poſſit illud non velle. Secundum verò pertinet ad ordinem illorum actuum inter ſe, vtrũ ſcilicet operatio volũtatis ſit finaliter propter operationem intellectus, vel è conuerſò. Tertium verò pertinet ad efficaciam illorum actuũ circa ſua obiecta, vtrum ſcilicèt magis iuuatur voluntas uolito, an intellectus intellecto.

Circa primum arguitur, quòd ratione dictante aliquid faciendum, voluntas pro hora illud non poteſt non velle, quia voluntas naturaliter ſequitur cognitionem, & in eis, quæ ſeſe ſequuntur ordine naturali, ſemper primum eſt cauſa poſterioris: ergo &c. *Arg. princ.*

Item præſente obiecto habente rationem omnis boni ſimpliciter, non poteſt illud non velle: ergo nec habens rationem boni particularis pro hora. *Secũdum.*

Contra. Tunc voluntas in actione illa volendi non eſſet magis libera, q̃ appetitus ſenſitiuus. *In oppoſit.*

Dicunt aliqui ſequentes Philoſ. ꝙ incontinens ſe habet in hora paſſionis intẽſæ, ſicut ſe habet intemperatus omni tpe. Intemperatus.n. ſicut eſt in errore continuo iudicando oppoſitum principij, vt ꝙ fornicari ſit bonum, ſic (vt dicunt) incontinẽs in errore eſt iudicando idẽ in hora, pro qua voluntas vult illud, qđ ante noluit, ita ꝙ pro hora illa nõ poteſt illud non velle, qđ ratio tunc dictat eſſe faciendum, licèt prius potuit non uelle, quando dictauit oppoſitum, & poſtea poterit cum oppoſitũ dictauerit, ceſſante paſſione. Et eſt dictum iſtud planè contrà illum articulum tertium damnatum, tactum in quæſtionibus præcedentibus, qui ponit. Quòd manẽte ſcientia recta, & paſſione voluntas non poſſit in oppoſitum, error. Non ſolũ dico manente vſque ad horam, in qua vult oppoſitum, ſed etiam ſimul in ipſa hora, & poſt ſimiliter, vt habitum eſt ſupra, vt ſic ſtante ſcientia ſecundum actũ & in particulari recta & paſſione, voluntas poſſit in oppoſitum. Sed quomodo tunc poteſt eſſe vera illa propoſitio magiſtralis. Non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione, & hoc ſimul tẽpore quicquid ſit de cauſalitate? Et eſt dicendum ſecundum ſuperius dicta, ꝙ licèt non dicatur ꝓpriè error in ratione quouſque iudicet oppoſitum principij, & per hoc oĩnò corrumpatur per excæcationem: oĩs tamẽ rationis obſcuratio, ſiue offuſcatio, qua in ſuo iudicio recto quoquo mo lo debilitatᷓ ſecundum prædictum modum ſupra, largo modo poteſt dici error, quia eſt via & diſpoſitio ad errorem. Et ſimiliter licèt rectitudo poteſt dici eſſe in ratione quouſq; corrumpitᷓ per errorem propriè dictum: non tamẽ eſt in ſtatu perfectiſſimo rectitudinis dum in aliquo ratio eſt offuſcata. Quòd ſi intentio articuli ſit, ꝙ ſcientia manente recta cum immũnitate ab obſcuratione, & errore vtroq; modo, qua voluntas inficitur malitia, non ſit neceſſe rationem in aliquo obſcurari, aut debilitari in ſuo iudicio recto, vt non ſtatim peccatum in volũtate ſequatᷓ pœna peccati in ratione, non video quõ illa propoſitio poterit ſtare cum dicto articulo. Sed non puto ſic intelligi articulũ pp prædictas auctoritates Pſalmi, & earum expoſitiones, vt voluntate agẽte contra ſcientiam p tempus præcedens oĩnò rectã abſq; oĩ obnubilatione, ipſa ſcientia maneat in apice illius rectitudinis in hora, qua voluntas agit contrariũ, ſed ꝙ ipſa maneat nõ corrupta cõtraria opinione, licèt offuſcata, q̃ offuſcatio largo nomine ſecundum prædicta error poteſt dici. Niſi fortè dicamus, ꝙ illud inſtans, in quo primò eſt malitia in voluntate, diuidatur in duo ſigna, ita ꝙ in poſteriore ſequatᷓ aliqua obnubilatio rationis, & in priore fiat malitia in voluntate, & ſimul in illo ſigno maneat recta ratio abſq; omni obſcuratione, & ſicut p totum tempus præcedens, quia ipſa non repugnat oĩnò voluntati contrariæ, niſi quatenus obſcuratio rationis neceſſariò ſequitᷓ malitiam voluntatis, vt effectus ſuam per ſe cauſam, & ſic articulus intelligatur, ꝙ manente ſcientia in apice rectitudinis ꝓ ſigno priore, ſciens põt velle contrarium ꝓ eodem ſigno: Propoſitio verò magiſtrorum intelligatur, ꝙ ſi eſt malitia in volũtate, ꝓ eodem inſtanti ſecundum rem, licèt ꝓ ſigno poſteriore, eſt error in ratione. ſ. alicuius obſcurationis cauſatæ à malitia voluntatis. Et ſic æſtimo intellexiſſe magiſtros noĩe erroris qñ iudicabãt, ꝙ illa propoſitio põt concedi, nõ eſt malitia in volũtate niſi ſit error in ratione. An ſic poſſit dici exponendo intentionem articuli de ſcientiæ manẽtis rectitudine: non tñ in perfectiſſimo ſtatu rectitudinis, q̃ opponitᷓ errori propriè dicto, qui nõ eſt ſine corruptione principij in ratione, & propoſitionẽ magiſtrorũ de ſcientię manentis rectitudine in perfectiſſimo ſtatu rectitudinis, q̃ opponitur errori largè accepto nomine erroris, qui eſt ſine corruptione principij in ratione, licèt ſit ſub aliqua debilitatione p rationis obſcurationem, diligens inueſtigator iudicet, qa nec verbaliter contra articulum aliquid dicere præſumo, qualiſcũq; ſit intellectus eius. Cætera aũt quę pertinent ad difficultatẽ quęſtionis propoſitę q̃tum mihi ſufficiens viſum eſt, perſecutus ſum. Vnde ſcdm prędicta concedendũ eſt obiectum vltimum. Quòd verò primò obijcitᷓ, ꝙ ratio naturaliter prior eſt volũtate: ergo rõ ſuo actu naturaliter prior eſt voluntate: ergo ratio ſuo actu eſt cauſa actus uolendi, vt voluntas nõ poſſit non velle id, qđ dictat. Dicendũ, ꝙ licèt pręcedat, non tñ aliter eſt cauſa, q̃ ſine qua non, queadmodum & ſenſus in nobis naturaliter prior eſt intellectu, non tñ actus ſentiendi eſt cauſa actus intelligẽdi niſi ſine qua nõ. Et ſimiliter in brutis ſenſus p̃cedit appetitum: non tñ eſt cauſa, niſi ſine qua nõ p̃ter hoc, ꝙ in brutis poſt ſenſum neceſſariò ſequitᷓ paſſio, quę neceſſariò impellit appetitum. In homine autem non neceſſariò ad intellectum ſequitur voluntas, neque intellectus ad potentiã ſenſus. *Ad primũ prim.*

Ad ſcdm, ꝙ pręſente obiecto habente rationẽ boni non põt illud nõ velle, ergo & pręſente obiecto habente rationẽ boni particularis, ſaltẽ ꝓ hora non põt non velle illud: Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, qm̃ obiectũ extra habens rõnem oĩs boni, non eſt bonum, qđ quęrat voluntas, pp quod neceſſitate immutabilitatis, liberè tñ ſeipſum mouet in illud. Obiectũ verò habens rationẽ boni particularis iudicati ꝓ hora eſt aliquid, qđ quęrat voluntas, pp qđ nõ immutabiliter volũtas ſe mouet in illud. Sic.n. ꝓponit ſub ratione particularis boni, & ſi iudicat bonum ſimpliciter pro hora: oſtendit tñ neceſſariò illud, in quo eſt defectus alicuius boni, pp quem defectum voluntas ſua libertate põt ab illo reſilire, licèt non moueatᷓ per appetitum ad aliquod aliud, quia ſibi fortè nullum eſt oſtẽſum. Vnde ſi pro hora non poteſt cum effectu non velle illud, aut velle eius contrarium, hoc non eſt pp aliquam neceſſitatem, quam ſcientia imponit voluntati, ſed ſolum propter incompoſſibilitatem contradictoriorum, vel contrariorũ circa idem in eadem hora indiuiſibili, vt patet ex ſupra dictis. *Ad ſecundum.*

Comment.

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum ratione dictante aliquid faciendum pro aliqua hora voluntas poſſit illud non velle.

TITVLVS ſatis clarus.
In corpore tria facit. Primò reprobat opinionem ſequentium Ariſtotelem in hoc negotio. Secundò affirmatiuè reſpondet quæſito. Tertiò iterum conſiderat illam propoſitionem. Non eſt malitia in voluntate, niſi fuerit error in ratione. Et hanc ideò conſiderat, quoniam videtur contraria determinationi.
De primo, opinio eſt, quòd voluntas non poteſt illud non non velle. Probat id per Ariſtotelem volentem, quòd incontinens ſe habet in hora paſſionis intenſæ, ſicut ſe habet intemperatus omni tempore, ſed intemperatus pro omni tempore non poteſt non velle, quod proponitur, igitur & incontinens.
Not. quòd tunc ratio dictat aliquem actum incontinentiæ eſſe faciendum, quando ſenſu tanquàm bonum offerente, ratio ipſa approbat, & quod ei ſub ratione boni particularis offertur, & ſenſitiui, accipitur vniuerſaliter bonum, & tunc incontinens efficitur in illa hora paſſionis habitu quodam, qui eſt diſpoſitio ad intemperantiam, cui habitui ſi conſenſerit voluntas efficitur actu incontinens ſecundum totum.
Quæritur igitur vtrum ſtante illo dictamine, ſ. approbatione rationis, & conſequenter paſſione ipſa, voluntas poſſit velle oppoſitum, vel non velle, niſi illud, quod ratio dictat, & exigit ipſa paſſio.
Et tunc eſt opinio relata, quam reprobat eodem medio, quo fulcitur concluſio. Et eſt articulus ille condemnatus. Quòd ſtante ſcientia particulari etiam recta, & paſſione, voluntas non poſſit in oppoſitum. Id.n. eſſe errorem ſtatuit ſcola, & ſynodus Pariſienſis. Et intelligitur quoad vtrunque tàm in bonum, quàm in malum. Vt ratio dictat in bonum, immò & paſſio, idipſum poteſt voluntas oppoſitum velle, ſimiliter ſi dictat malum, poteſt bonum velle.
De ſecundo igitur eſt concluſio, quòd voluntas poteſt non velle, quia ſemper poteſt velle oppoſitum eius, quod à ratione dictatur. Et probatur per articulum condemnatum, ſed & probari poteſt ex ipſa libertate voluntatis, quæ à nullo prorſus cogitur, quin velle poſſit oppoſita. Quippè non eſſet liberum arbitrium, quando ab aliquo cogeretur ad vnum.
De tertio. dupliciter exponitur illa propoſitio. Primò intelligendo per errorem aliquam obnubilationem, & offuſcationem rationis, non autem errorem propriè dictum, quia error propriè dictus in ratione, qui dicitur excæcatio prouenit ex malicia voluntatis inducentis illum in ipſa ratione. aliqua tamen obnubilatio, offuſcatioque præcedere videtur. quæ largo modo dicitur error. Secundo diſtinguendo inſtans illud, in quo voluntas efficitur mala in duo ſigna, in altero quorum ratio obnubilatur, in altero efficitur mala voluntas, ita tamen, quod in poſteriore ſigno ſequatur obnubilatio rationis. Vide in primo quolibet quæſtione 17. quæ diximus, hoc loco.n. hæc ſatis.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum operatio voluntatis ſit finaliter propter operationem intellectus, an è conuerſò.

Arg. prim. primum. CIRCA Secundum arguitur, ꝙ operatio uoluntatis ſit propter operationem intellectus, ut propter ſuperius & principalius, & hoc ex ordine ipſarum potentiarum, quia appetitus naturalis eſt propter perfectionem rei naturalis ſecundum aliquid perfectius & ſuperius ipſo appetitu, ſuppoſita natura rei in utroque. Propter hoc enim graue ſuppoſita natura eius appetit eſſe deorſum. ibi enī habet ſuam perfectionem in eſſe, & ſuam ſalutem. Similiter & appetitus animalis eſt propter perfectionem animalem, quæ eſt ſenſus, ut propter aliquid perfectius eo, ſuppoſita natura. Conſimiliter ergo voluntas, & appetitus rationalis eſt propter perfectionem rationis, quæ eſt intellectus, ſiue intelligere, ut propter aliquid perfectius, ſuppoſita natura intellectus & uoluntatis.

Secundum. Item uoluntas eſt potentia inferior intellectu, quia mouetur ab illo, mouens autem in eo, ꝙ huiuſmodi, quia eſt in actu, eſt ſub potiori ratione, q̃ motum, quod inquantum huiuſmodi non eſt, niſi in potentia tantùm, & ꝙ ſic ſit patet, quia uoluntas per præſentiam intellectus exiſtentis in actu uadit in actum, & per abſentiam eius non uadit in actum. ergo &c.

Tertium. Item perfectior eſt operatio, ut propter quam eſt alia, quæ eſt circa ſubiectum unitum operanti, q̃ circa non unitum. amare poteſt eſſe circa ſubiectum non unitum, non autem uiſio. ergo &c.

Quartum. Item ſi poſtmodum maneat amare circa ſubiectum unitum non ex hoc eſt principalior operatio & perfectior, ut propter ipſum ſit alia, poſtquā primo eſt reſpectu non uniti, quia etſi fides maneret in patria reſpectu uniti, non tamen eſſet principalior uiſione. conſimiliter ſcientia rerum, quæ in propria natura earum habetur hic in uia, licet maneat in patria, non tamen eſt principalior uiſione diuina. ergo &c.

Quintum. Item arguunt ex comparatione amicitiæ ad alias uirtutes. Eo enim ꝙ ſemper eſt ad alias uirtutes, & in comparatione ad illas, ſuper quas fundatur uel quas ſequitur nunq̃ eſt principalior alijs, ſed è conuerſò, quare ſimiliter cum dilectio fundetur ſuper cognitionem uel ſequatur illam, nunquàm eſt principalior illa.

Sextum. Item ſecundum Philoſophum amicabilia ad alterum ſunt propter amorem ad ſeipſum. Si ergo aliquis ſit perfectus omnibus uirtutibus, perfectior eſt in illo, ꝙ cognoſcit ſe talem entem, q̃ ꝙ uelit ſiue eligat ſe talem eſſe. ergo ſi aliquis ſit perfectus fine ultimo, perfectior eſt in illo, quòd cognoſcat ſe talem entem, q̃ quòd uelit ſe talem eſſe. primum ut actione intellectus, ſecūdum actione uo-

ne uoluntatis.perfectior ergo eſt operatio intellectus, q̃ uoluntatis. ſi ergo una illarum eſt propter alterá, potius operatio uoluntatis eſt propter operationem intellectus, quàm è conuerſo.

In oppoſit. Contra.uoluntas mouet ſe & alias potentias ad exercitium actus, quod autem mouet ſe, non moueat niſi propter perfectionem ſuam. quod enim mouet propter perfectionem alterius, mouetur principaliter ab illo, qui principaliter intendit perfectionem alterius.ergo &c.

Dicunt aliqui quòd actus uolũtatis ſit propter perfectionem intellectus, quoniam uoluntas non mouetur in eſſe propter ipſam rem, ſed propter rei ab intellectu conſecutionem. Volo enim finem, ſed non niſi ut uideam ipſum, & principalius eſt uidere, quàm uelle ſiue appetere, ut uideatur, & perfectius attingitur finis actione intellectus, q̃ uoluntatis. Et eſt uoluntas aliqualiter perfecta perfectione intellectus, & intellectu ſiue uidere formaliter & finaliter adhęremus Deo non uoluntate aut amore, ſiue charitate. Charitas enim non eſt perfectiſſima uirtus ſimpliciter, ſed ſolùm in merito ordinato ad præmium, & ſecundum ſtatũ uiæ, non autem in præmio, & ſecundum ſtatum patriæ. Quia amor uiæ perfectior eſt cognitione uię, quæ imperfecta eſt, eo quòd eſt per fidem. E conuerſo autem cognitio patriæ perfectior eſt amore patriæ, & hoc quemadmodum ad perfectionem ſcientiarum ſpeculatiuarum perfectius iuuamur per logicam, q̃ per geometriam, tanquàm per eam quæ perfectior eſt, vt inſtrumentum ad acquirendum ſcientias ſpeculatiuas, quàm ſit geometria, cum inter ſcientias ſpeculatiuas perfectior ſit geometria, eo quòd eſt demonſtratiua, quàm logica. De præminentia uoluntatis & intellectus alibi ſatis diximus, determinando, quòd operatio uoluntatis præminet & principalior ſit, ita quòd ſi natura uoluntatis ſic in ſe perfecta eſſet, ut abſque operatione intellectus poſſet in ſuam operationẽ, non eſſet uis intellectiua in natura, niſi ob dignitatem naturæ uoluntatis ipſa haberet illam ut miniſtram, pręcedentem eius operationem, quemadmodum ſi rex temporalis eſſet tantæ perfectionis ut per ſe poſſet in omnem ſuam operationem, nullo modo eſſet ei ſeruus niſi propter dignitatis eius exigentiam, ſecundum quòd non ob aliud ſunt cũ Deo Angeli, & ſingulæ creaturæ, & conſiſteret perfecta beatitudo in amore Deum abſq; videre, quod non põt dici è contrà; etſi.n.viſio poſſit eſſe perfecta ſine amore, non tamen in ſola uiſione poſſet conſiſtere perfecta beatitudo, quia perfecta beatitudo cum ſit optimum omnium bonorum, non cõſiſtit, niſi in actu perfectiore & meliore, qui eſt nõ uidere, ſed amare. Melius enim eſſet Deum amare non uidendo, quàm uidere non amando, quia amare ſimpliciter melius eſt, quàm uidere. quod probatur ex ſuis contrarijs. Peius enim eſt (ponendo hoc per impoſſibile) odire Deum & uidere, q̃ ignorare & diligere, ſicut & ſimpliciter peius eſt Deum odire, quàm ignorare. Illud autem ſecundum cõſiderationem Philoſophi eſt melius, cuius cõtrarium ſiue oppoſitum eſt peius. Maiori enim bono maius malum per ſe & eſſentialiter opponitur.

Ad primũ principale. Quod ergo arguitur ex ordine potentiarum, ꝙ operatio intellectus eſt ſuperior & principalior, & ꝙ propterea operatio uoluntatis eſt propter operationẽ intellectus, quia appetitus omnis ſemper eſt propter perfectionem rei ſecũdum aliquid ſuperius, quàm ſit operatio appetitus: Dicendũ, ꝙ duplex eſt operatio appetitus. Vna quæ conſiſtit in deſyderio nõ habiti, quæ dicitur deſiderare. Alia verò quæ conſiſtit in dilectione iam adepti, quæ dicitur reſpectu voluntatis amare. De prima operatione procedit obiectio, & de illa verum eſt ꝙ omnis operatio appetitus eſt propter perfectionem rei appetentis ſecundum aliquid ſuperius, q̃ ſit operatio appetitus. & hoc vel vt qua ſicut ſuperiori ſimpliciter perficitur, vel vt ſine quá media perfectionem illius ſuperioris non poteſt attingere. Et ſic verum eſt, ꝙ appetitus grauis quo appetit moueri ſiue eſſe deorſum, eſt propter ſalutem ſolam, quam habet in quieſcendo deorſum. & appetitus ſenſitiuus animalium, quo appetunt ſentire delectabile, ſiue tenere ipſum, eſt propter eſſe eorum conſeruationem ex fruitione ipſius. Et ſimiliter appetitus intellectiuus rationaliũ, quo appetunt videre beatificans bonum ſiue habere ipſum, eſt propter perfectum eſſe, quod habent in eo per amorem adepti, ita ꝙ ſicut in graui appetitus eſſendi ſiue quieſcendi deorſum non eſt niſi propter ſalutem ſuam quam habet ibidem, vt propter perfectionem rei appetentis ſecundum aliquid ſuperius, quàm ſit ipſa operatio appetendi, qua quidem perficitur, vt ſuperiore ſimpliciter, appetitus verò mouendi deorſum non eſt propter huiuſmodi motum, niſi vt propter perfectionem, ſine qua media non poteſt illam quietem deorſum, & ſalutem per illam attingere, ſic & in animali appetitus habendi ſiue tenendi delectabile per fruitionem, puta in comedendo, non eſt niſi propter ſalutem ſuam, qua conſeruatur ſuum eſſe, vt propter perfectionem rei appetentis ſecũdum aliquid ſuperius q̃ ſit ipſa operatio appetendi, qua perficitur, vt ſuperiore ſimpliciter. Appetitus verò ſentiendi puta auditu, viſu, vel odoratu, non eſt propter huiuſmodi ſenſum, niſi vt propter perfectionem ſuam, ſine qua media non poteſt appetens illud appetibile attingere, neque eius fruitionem, & per illam ſui eſſe conſeruationem. Vnde canis leporarius non appetit odoratum, vel viſum vel auditum leporis, niſi vt per talem ſenſum medium dirigatur ad ipſum capiendum, vt eum comedat, & ex hoc eſſe ſuum conſeruet. Et conſimiliter omninò eſt in rationalibus. Appetitus enim habendi, ſiue tenendi ſummum bonum per fruitionem in amando, non eſt niſi propter ſalutem ſuam, qua perficitur in illo, vt propter perfectionem rei appetentis

ſecun-

ſecundum aliquid ſuperius, quàm ſit ipſa operatio appetendi, qua perficitur vt ſuperiore ſimpliciter. Appetitus verò videndi illud non eſt propter huiuſmodi videre, niſi vt propter perfectionem ſine qua media non poteſt appetens illud bonum perfectè attingere, neque eius fruitionem, & per hoc ſuam in illo conſummationem. Loquendo autem de ſecunda operatione appetitus, de qua obiectio non procedit, ſimiliter verum eſt ꝙ operatio appetitus eſt propter perfectionem rei appetentis ſecundum aliquid ſuperius, q̄ ſit ipſa operatio appetētis, quia nulla operatio poteſt eſſe primum obiectum potentiæ cuius eſt operatio, ſed illa perfectio non conſiſtit in aliqua alia operatione potentiæ alterius ad quam ordinatur, ſed in obiecto illius operationis. Et ſic appetitus grauis inquieſcēdo deorſum non eſt niſi propter ſui eſſe conſeruationem per eſſe ibi, & appetitus animalis in fruendo delectabili per comeſtionem, non eſt niſi propter conſeruationem ſui eſſe, & ſimiliter appetitus rationalis in volendo Deum, non eſt niſi propter appetentis cōſummationem in eſſe Dei, nec eſt aliquis talium appetituū principaliter propter aliquam aliam operationem.

Ad ſecundū. Ad ſecundum, ꝙ voluntas eſt potentia inferior & imperfectior, q̄ intellectus, quia mouetur ab illo: Dicendum, ꝙ falſum eſt ſecundum prædeterminata, niſi ſecundum modum congruentem naturæ ſuæ cui liberè poteſt contraire, & quod arguitur ꝙ ſic, quia voluntas per præſentiam intellectus ſecundum actum ſit in actu, & per abſentiam non ſit: Dicendum, ꝙ ſecundum prædicta verum eſt ſicut cauſa ſine qua non, non autē ſicut cauſa propter quam ſic.

Ad tertiū. Ad tertium, ꝙ viſio non poteſt eſſe, niſi circa obiectum ſibi vnitum, ſicut poteſt eſſe amor, ergo eſt perfectius & ſuperius: Dicendum, ꝙ verum eſt inquantum huiuſmodi, quia talis amor non cōſiſtit niſi in operatione voluntatis imperfecta. Viſio autem eſt operatio perfecta inquantum tamen ambo ſunt perfecta per vnionem circa obiectum, nihil impedit quin operatio amoris ſit perfectior & ſuperior. Quod arguitur vlterius cōtra hoc, ꝙ amare ex eo ꝙ poſtmodum manet non eſt ex hoc operatio perfectior, principalior, aut ſuperior, ſicut neque fides, vel cognitio rerum in ſuo genere: Dicendum, ꝙ verum eſt ſi maneret abſque alio modo vnitionis cum obiecto, q̄ prius, ſicut manet illa ſcientia, & ſicut maneret fides. aliter enim non eſſet fides. Nunc autem poſtq̄ habet circa obiectum vnionem veriorem, q̄ intellectus, vt in ſequenti quæſtione videbitur, benè poteſt amare eſſe operatio ſuperior, perfectior, & principalior, quàm ſit viſio.

Ad quartū. Ad quartum, ꝙ amicitia non poteſt eſſe principalis reſpectu aliarum virtutum, quia fundatur ſuper ipſas: ergo nec actio voluntatis, quia actio voluntatis fundatur ſuper actionem intellectus: Dicendum, ꝙ immò ſecundum prædicta amicitia inquantum eſt pars iuſtitiæ, & perficit omnium virtutū operationes, ipſa eſt principalis ſuper omnes, & principalior pars iuſtitiæ generalis non ſolùm ſpecialis, & non ſunt aliæ virtutes ei cauſa niſi ſine qua non, ſed ex proprijs actionibus electiuis circa alias virtutes, & earum operationes habet cauſari ſecundum prædictum modum.

Ad quintum. Ad quintum, ꝙ perfectius eſt aliquem perfectū aliquo ſe cognoſcere talem entem, quàm eligere ſiue velle talem eſſe: Dicendum, ꝙ rè vera perfectius eſt ſcire talem entem in præſenti, quàm velle ſe talem fore pro futuro, & etiam quàm velle ſe pro futuro ſcire talem fore. multò tamē perfectius eſt velle ſe talem eſſe in præſenti, quàm ſcire ſe talem eſſe in præſenti, & etiam perfectius eſt velle pro præſenti ſe ſcire, ꝙ talis eſt in præſenti, quàm ſcire ſe talem eſſe in præſenti, & adhuc multò perfectius eſt velle propter beatitudinem voluntatis, quæ conſiſtit in actu amandi, ſe talem eſſe in præſenti, & etiam velle ſe ſcire, ꝙ talis eſt in præſenti, quàm velle ſe talem eſſe in præſenti abſolutè, & quàm velle abſolutè pro præſenti, ꝙ talis eſt in præſenti, quare & multò fortius, quàm ſcire abſolutè, ꝙ talis eſt in præſenti. Perfectius eſt enim velle ſe eſſe perfectum virtutibus, ſiue velle pro præſenti ſcire ſe eſſe talem propter beatitudinem, quā ſcire ſe velle eſſe perfectum abſolutè. Perfectius igitur eſt in propoſito velle ſe eſſe, ſiue velle ſcire ſe eſſe perfectum viſione Dei ſecundum intellectum propter eius fruitionem ſecundum voluntatem, quàm ſcire ſe entem talem, ſcilicet perfectum fruitione Dei, & etiam quàm ſcire ſe eſſe perfectum viſione Dei propter eius fruitionem, & etiam quàm eſſe perfectum viſione Dei abſolutè, & quàm ſcire ſe eſſe perfectum viſione abſolutè. Vnde quod dictum eſt ſecundum illos in ſoluendo ꝙ voluntas non eſt motus in rem propter ipſam, ſed propter rei ab intellectu conſecutionem, falſum eſt vt patet ex dictis.

Ad ſextū. Item quod aſſumitur ꝙ intellectu perfectius attingitur finis, & ideò voluntas aliqualiter perficitur perfectione intellectus, totum falſum eſt, vt patebit ex ſequenti quæſtione. Falſum eſt etiam ꝙ non formaliter adhæramus Deo voluntate, ſed intellectu, & ꝙ charitas non ſit ſuprema virtus, niſi in via & in meritò reſpectu præmij, quod apertè falſum eſt. Hugo enim de ſancto Victore ſuper 6. c. cœle. hierarchiæ quærens de nomine Seraphin quare ab incendio charitatis denominatur, dicit ſic. Fieri poteſt, vt licèt omnia virtutum dona ſuperiores ordines excellentius poſſident, ab his tamen, quæ inter virtutum dona ſublimiora ſolùm cognominationem trahant. Scimus enim de ſcriptura, ꝙ inter omnia virtutum dona charitas excellit. Propter quod conſequens erat vt ille ordo, qui omnium eminentiſſimus eſt, à charitate ſola ſumeret ſingularem in ſui diſcretione appellationem, quia enim cognitio veritatis poſt amorem proxima dignitate cognoſcitur, idcircò ab ipſa, qui

digni-

dignitate ſecūdi ſunt poſt primos angelici ſpiritus cognoſcuntur. Ecce ꝙ non loquitur de charitate amore & cognitione ſiue viſione niſi patriæ. Angeli enim non ſunt viatores, de quorum charitate, amore, cognitione, viſione, iſta dicit, & tamen charitatē cęteris donis pro ſtatu patriæ præfert & amorem cognitioni. Vnde non eſt ſimile de iuuamento per logicam ad ſcientias demonſtratiuas, & per charitatem ad viſionem, niſi illa eſſet de numero illarum, ſicut charitas eſt de numero ſupremorum donorum. tunc enim logica eſſet perfectior cæteris ſcientijs demonſtratiuis, ſicut & charitas cęteris donis.

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Vtrum operatio voluntatis ſit finaliter propter operationem intellectus, an è conuersò.

IN titulo not. ꝙ re vera quæſtio hæc ab illa parum diſtat, qua quæritur vtrum frui ſit actus intellectus, an voluntatis. Quidam.n. in illa quæſtione tenent, ꝙ ſit actus intellectus, vt D. Thomas. Quidam verò, ꝙ ſit actus voluntatis, vt Scotus. quidam vtriuſque, qui & plures ſunt quærentes concordare Doctores illos. Vtrum hæc quæſtio videtur ordinem ponere; ſiue de ordine quærere, cuiusnam frui ſit actus taliter, quòd ſit ita finalis, ac ſpecialis actus, vt alter ſit gratia huius, & ad ipſum ordinetur. Vt. v. g an ſit actus voluntatis, ad quem ordinetur actus intellectus, vel contra ſit actus intellectus, ad quem ordinetur actus voluntatis.

In corpore duo ſiunt. Primùm recitatur aliorum opinio. Secundum eſt, ꝙ reprobatur opinio, ſimulque reſponſio ad quæſitum.

De primo eſt opinio, ꝙ intellectus ſit principalis, ita ꝙ ſit actus eius, ad quem ordinatur actus voluntatis.

De ſecundo, id reprobat per ea, quæ alibi dicta ſunt de præminentia voluntatis, Vide 14. quæſt. primi quolib. vbi manifeſtatur voluntatem ſuperiorem eſſe intellectu. Et quomodo cum dicat D. Thomas, ꝙ melius eſt amare Deum, quam cognoſcere, hoc loco colligitur apertè, ꝙ etiam ſecundum ipſum actus intellectus non eſt potior reſpectu finis.

Concluſio igitur eſt, ꝙ actus voluntatis eſt, ad quem ordinetur actus intellectus reſpectu vltimi. Probatur. actus principalior reſpectu vltimi finis ille eſt, ad quem reducitur quilibet alius actus tendens ad illum finem, ſed actus voluntatis eſt principalior reſpectu vltimi finis, Igitur &c. Maior patet. Minor probatur. Ille actus dr̃ principalior ſine quo perfecta beatitudo conſiſtere non poſſet, minus verò principalis eſt in quo ſolo non poſſet conſiſtere. Sed voluntatis actus eſt, ſine quo beatitudo conſiſtere non pōt, actus verò intellectus non ita, igitur &c. Maior patere videtur. Minor probatur, quia beatitudo eſt optimum omnium bonorum, & ideò non conſiſtit niſi in actu perfectiori, & meliori, qui non eſt videre, ſed amare. Probatur. melius eſt Deum amare non videndo, quàm videre non amando, & hoc probat ex ſuis contrarijs, vt clarè patet in litera.

Not. ꝙ re vera beatitudo, quæ eſt vltimus finis, habetur vtroq; actu, quippè conſiſtit in viſione, & delectatione, viſio habetur per actum intellectus, delectatio per actum voluntatis, ſed cum conſideramus quis nam potior, ita vt alius ad ipſum ordinetur. Videtur dicendum, quòd in viatore tendente ad beatitudinem patriæ actus intellectus videtur principalior, quia ideò diligimus Deum, vt videamus. Quod eſt illud, quod Auguſt. dicit mercedem animæ eſſe Dei viſionem, & ante ipſum Ioannes Euang. hæc eſt, inquit ore Dei, vita æterna, vt cognoſcant te ſolùm Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Et diligimus iterum, vt videamus eum ſicuti eſt, iuxta illud, quòd viatoribus diligentibus Deum promittit Ioannes. Atqui in exiſtente in patria videtur contrà, actum voluntatis eſſe potiorem, ad quem ſcilicet actus voluntatis ordinetur. Quippè ex viſione naſcitur illa perfecta delectatio, amorque perfectus patriæ, in quo beatitudinis complementum conſiſtere prorſus videtur. Et hanc eſſe ſententiam Auctoris iudicamus, non diſcordem quidem à cęteris Theologis, dummodo rectè intelligantur, &c.

QVAESTIO XV.

Vtrum magis iuuatur voluntas volito, an intellectus intellecto.

Arg. prin. CIRCA tertium arguitur, ꝙ magis vnitur intellectus intellecto, q̃ uoluntas volito, ſic, quia ex illis fit magis vnum, Intellectus.n. vnitur cum intellecto per modū informantis, volitum autem voluntati non niſi per modum terminantis, & plus vnitur rei, quod ipſam informat ab intra, quàm quod ipſam tantùm terminat, quaſi ab extra.

In oppoſit. Contra. vnio voluntatis cum volito realis eſt. Vnio verò intellectus cum intellecto eſt ſecundū rationem tantùm. Probatio, quia obiectum voluntatis habet rationem boni, quæ realis eſt. Obiectū autem intellectus habet rationem veri, quæ non niſi ſecundum rationem eſt ſolùm, quia bonum & malum ſunt in rebus, verum autem & falſum niſi in anima & in cōſideratione, vt dicitur 6. Metaph.

Dicunt aliqui ꝙ idem eſt obiectum voluntatis, & intellectus differens ratione tantùm, quia eſt obiectum intellectus, ut eſt quiditas realis ſecundum ſe. eſt verò obiectum uoluntatis, ut eſt bonū apprehenſum ſecundum ꝙ apprehenſum, & ita ut eſt quid rationis. non enim vult uoluntas rem niſi ſecundum ꝙ cognitum quid eſt. Intellectus autē intelligit rem ſecundm ꝙ ſecundum ſe aliquid eſt. *Opin. quorundam.* Maior eſt autem unio cum obiecto aliquo inquantum eſt reale quid, quàm inquantum eſt quid ſecū dum rationem tantùm. Quod non oportet, quoniam idem obiectum utriuſq; eſt ſecundum quòd eſt aliquid reale. Ratio enim ueri & ratio boni nō ſunt obiecta intellectus & uoluntatis, ſed res ipſa ſub ratione ueri eſt obiectū intellectus, ſub ratione autem boni, uoluntatis. quàmuis propterea dicitur cōmuniter, quòd uerum eſt obiectum intellectus:

lectus, bonum autem uoluntatis. Quomodo autẽ maior eſt vnio voluntatis cum uolito, quàm intellectus cũ intellecto, alibi ſatis declaraui, nec oportet repetere, quia nihil noui audiui in contrarium, niſi iam tacta, præter unum, uidelicèt ꝙ illud dictum Hugonis ſuper 7. cęl. hierarchiæ. Intrat dilectio ubi ſcientia foris eſt, intelligitur de dilectione uiæ non patriæ, quod falſum eſt. Hoc enim dicit oſtendendo in Seraphin propriam beatitudinẽ diuinæ participationis ex eius nomine dicens ſic. Ignem amoris concipiendo & præbendò calefaciẽtes nominantur, nam quia in unoquoque ordine diſcretio nominis ſingularem quandam ac propriam notat habitudinis diuinæ participationem ex ſubſtantia ſua probat dicens. Mobile enim ſemper eorum circa diuina & inceſſabile & calidum & acutum & ſemper fluidum, &c. Vbi ſuper illud acutum, dicit ſic. Signat acutum impetum quandam amoris ferentis ſe in amatum, & intrantis & penetrantis in ipſum. Amor enim unum re facere uult cum ipſo, & infra. Dilectio ſupereminet ſcientiæ, & maior eſt intelligentia. Plus enim diligitur quàm intelligitur, & intrat dilectio & appropinquat ubique, ſcientia foris eſt, nec diſſimulata ualens, quouſque ad amatum perueniat, & ab ipſo amplius adhuc ſitiens intrare in ipſum, & eſſe cum ipſo, & tàm propinquè, ut ſi fieri poſſit, hoc idem cum ipſo ſit ipſe. Ecce quàm apertè ubi loquitur de amore, & ſcientia patriæ circa Angelos contemplatores, qui nullo modo ſunt uiatores.

Hugo.

Ad argu. principale. Quòd arguitur primò, ꝙ maior eſt unio cum illo, quod ſe habet per modum informantis, quàm cum illo quod ſe habet per modum teminantis tantùm: Dicendum, ꝙ uerum eſt quando terminans eſt terminans tantùm, ſic ꝙ maneat extra terminatum, & è conuerſo, quemadmodum radius terminatur ad parietem unde reflectitur. Qñ uerò terminans nõ eſt terminãs tm̃, ſed terminat, recipitur in terminante per transformationẽ aliqualẽ in ipſum terminans, tunc quantò magis tendit in idipſum transformatio quod informat, tãtò maior eſt unio rei cum eo, in quod transformatur, quàm cum eo, quod ipſum informat. quæ transformatio fit uoluntatis in uolitum per hoc, ꝙ ſua actione amandi uergit & mouetur in ipſum. Amor enim ſecundum Dionyſium eſt uirtus unitiua & transformatiua ſecundũ ꝙ alibi declarauimus. Idcircò ſimpliciter magis unitur uoluntas cum ſuo obiecto, quàm intellectus cum ſuo.

Ad argu. in oppoſit. Nihilominus tamen reſpondendum eſt ad rationem contrariam. Licèt enim nititur hoc probare, hoc tamen non facit bono modo. Cum enim dicitur quòd unio uoluntatis eſt ſecundum rationem tantùm, non eſt uerum, immò (ut dictum eſt) eſt realis licèt ſub ratione ueri, quæ ſumitur ex ordine quodam ad intellectũ, ut alibi declarauimus. Similiter quod dicunt aliqui, quòd bonum eſt obiectum uoluntatis, ut eſt quid rationis, quia non niſi ut eſt cognitũ in ratione: Dicendũ, ꝙ uerum eſſet ſi cognitio ſiue ratio cognoſcendi, aut eſſendi in cognitione eſſet propria ratio, ſm̃ quàm eſſet obiectum uoluntatis, ſicut uerum eſt ratio ſm̃ quã res eſt obiectum intellectus. Sed non eſt ita, quoniam res eſt per ſe obiectum uoluntatis, ut habet rationem boni, licèt non abſque hoc, quòd eſt in intellectu. unde uoluntas tantùm fertur in realitatem boni cogniti quantũ ferretur in ipſum ſi poſſet ferri in ipſum abſq; omni cognitione præuia.

Comment. in Quæſtionem X V. quæ eſt,

Vtrum magis iuuatur voluntas volito, an intellectus intellecto.

IN titulo non accipias ly iuuatur niſi pro vnitur, quia aut impreſſio falſa, & erronea; aut ſic accipi debet, quippè ſi propriè acciperetur, deberet ſic intelligi. Quod cum doctrina, & diſciplina fiat ex præcedenti cognitione, videtur, ꝙ ſemper intellectus adiuuetur ab intellectu ad vlteriorem notitiam, ſecundum quod & dicitur, quòd liber librum aperit. Et tunc eſſet quæſtio vtrum ſicut ita iuuatur intellectus ab intellecto ad vlteriorem intellectionem, ita voluntas à volito ad vlteriorem volitionem, & an magis hæc, quam ille, vel contrà, ſed hoc pacto intelligi non debet, verum vt diximus potius pro vnitur.

In corpore duo ſiunt. Primum eſt recitatio opinionis, & reprobatio. Secundum eſt concluſio reſponſiua quæſito.

De primo, opinio eſt, ꝙ intellectus magis vniatur ſuo obiecto, quam voluntas, cuius ratio eſt, quoniam obiectum intellectus eſt quid reale, quia eſt res ipſa; obiectum voluntatis eſt quid rationis, quia ſub ratione boni. Iam verò maior eſt vnio realis potentiæ cum obiecto reali, quàm contrà potentiæ realis cum obiecto rationis.

Reprobatur primo per negationem illius propoſitionis, ꝙ obiectum voluntatis ſit quid rationis, & ratio negationis eſt, quia voluntas vult rem ipſam ſicut & intellectus, ſed vtique ſicut intellectus ſub ratione ueri, ita voluntas ſub ratione boni. Vtriuſque igitur obiectum eſt res ipſa, ſed diuerſa ratione. Qua igitur ratione obiectum intellectus eſt quid reale, eadem & obiectum voluntatis, quia non minus ſub aliqua ratione ens eſt obiectum intellectus, ac ſit voluntas.

Not. ꝙ Ariſtoteles ipſe & tota Philoſophorum ſcola vult obiectum voluntatis eſſe ipſum bonum, & quidem vniuerſale. Obiectum autem intellectus, verum. Nunc autem ſicut verum cum ente conuertitur, ita & bonum ex Ariſt. Platone, ac omnibus. Quo fit, vt ſi ens reale ſit obiectum intellectus, ita & voluntatis eſt.

Reprobatur ſecundò per rationem, quæ ponitur ad concluſionem.

De ſecundo igitur concluſio eſt, ꝙ voluntas magis vnitur volito, quàm intellectu intellecto.

Probatur ratione ſumpta ab auctoritate D. Dionyſij 7. cęleſtis hierarchiæ. vbi dicit. Intrat dilectio, vbi ſcientia foris eſt, ſuper quæ reprobat interpretationem Hugonis, vt patet.

Not. ꝙ re vera videtur Auctor loqui de hac vnione reſpectu vltimi finis. Certum.n.eſt, ꝙ in patria & voluntate, & intellectu vniemur cum Deo. Iam verò quæritur, an maior erit vnio per voluntatem, an per intellectum cum vltimo fine. Et ex Dionyſio colligit, ꝙ per voluntatem. ſi.n. dilectio intrat, & ſcientia foris ſtat, videtur quod dilectio magis vniat. Et quidẽ ex Dionyſio iterum dicit amorem eſſe vnitiuum.

QVAE-

QVAESTIO XVI.

Vtrum Doctor, ſiue Magiſter determinans quæſtiones, ſiue exponens ſcripturas publicè, peccet mortaliter non explicando veritatem, quam nouit.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad quædam genera hominum ſpecialiter. Et erant duo. Vnum pertinẽs ad Doctores. Vtrum ſcilicet Doctor, ſiue magiſter determinãs quæſtiones, ſiue exponens ſcripturas publicè peccet mortaliter non explicando veritatem, quam nouit. Alterum verò ad Principes. Vtrum ſcilicèt liceat oppreſſos reprimere iniuriã ſuam per potentiam Principum.

Arg. princ. Circa primum arguitur, quòd peccet mortaliter, quia talis Doctor ex officio aſſumpto obligatur ad ueritatem dilucidandum, cuius dilucidatio, nec propter ſcandalum dimittenda eſt, dicente Grego. ſuper Ezech. Si de veritate ſcandalũ ſurgit, vtilius eſt naſci ſcandalum, quàm veritas ſubticeatur. ergo &c.

In oppoſit. Contra. Veritas vitæ in reprehendendo vitia quandoque eſt dimittenda, ne ſcilicèt reprehẽſus deterior fiat, & ſimiliter veritas iuſtitiæ in delictã puniendo, dicente Auguſtino ad Parmenianũ; Si periculum ſchiſmatis timetur, punitio iuſtitię eſt dimittenda. Similiter ergo & veritas doctrinę aliquando eſt omittenda, & non dicenda: non ergo ſemper peccat mortaliter ſubticens eam.

Reſpõſio. Dicendum ad hoc, quòd ſecundum Auguſtinũ ſuper illud Pſalm. 5. Perdes omnes, qui loquuntur mendaciũ, aliud eſt mentiri, aliud verũ occultare. Manifeſtum eſt autem non eſſe culpam quandoque verum occultare. Falſum autem dicere non inuenitur eſſe conceſſum. Veruntamen diſtinguẽdum eſt de veritate. Eſt enim quędam veritas ad dicendum opportuna, quam ſcilicèt nouit Doctor eſſe vtilem, fructuoſam, atq; expedientem audientibus. Et eſt alia veritas ad dicendum pernicioſa, quàm ſcilicèt nouit Doctor eſſe in grauamen, & nocumentum audientium. Loquendo ergo de prima veritate dico, quòd Doctor tenetur eam prout melius nouerit, & poterit explicare. Ad inſtructionem enim audiẽtium debet Doctoris officiũ exerceri, & non gratia alicuius priuati commodi, dicente Auguſtino ſuper illud Pſalm. 139. Vir linguoſus non dirigetur in terra. Qualis debet eſſe ſeruus Dei, vt magis appetat audire, quàm dicere, & ſi fieri poteſt cupiat non habere neceſſitatem loquendi & dicendi & docendi, gaudium taciturnitatis intus habeat in voluntate, vocem doctrinę in neceſſitate: quando enim opus eſt rectæ doctrinę, quando pateris imperitum, quando pateris indoctum, ſi ſemper te delectat docere, ſemper vis imperitũ habere quem doceas. Si aũt beneuolus es, & vis oẽs doctos eſſe, nõ vis ſemper habere, quos doceas. Doctor ergo officium Doctoris nõ debet aſſumere niſi propter imperitos, ut quàm citius poterit eos peritos faciat, & à docendo ceſſet, quod nullatenus poteſt facere niſi ueritatis, quam nouit dilucidatione. Quam ſi non prout nouit dilucidat, ſed per ambages procedit, & non quę ſentit proponit, ſed aliena. Dico, quòd quantum eſt de ſe, & ex officio ſuo auditores imperitos manere cupit, & officium docendi non ex neceſſitate, ſed ex voluntate exercet. Et ideò vt puto mortaliter peccat, ſiue timore, ſiue odio ad talem veritatem ſic celandam perducatur, non ſolùm in veritatem ſic ſubticendo, ſed etiam in officium Doctoris aſſumendo, ſi tali intentione officium aſſumat qualicunque modo, & non ſolùm ipſe, ſed quicunque ſunt eius promotores, inſtigatores & fautores in hoc. Et hoc maximè quando Doctor nouit veritatis dilucidationem communi populo profuturam, & eius occultationem damnoſam, pręcipuè in arduis quęſtionibus, in quibus periculum vertitur, ad quas arguendo pro & cõtrà, quaſi puteũ abyſſi aperit, & veritatem non explicando ipſum nõ claudit. Propter quod reus eſt ſanguinis illius, qui occaſione tali in ipſum per errorem cadit. Quòd ſi veritatem ſic occultare crimen eſt: quantũ ergo crimen eſt falſitatem pro veritate ſciẽter propinare? Loquendo autem de veritate ſecundo modo, illã poteſt, & debet auditoribus celare, & hoc ſiue fuerit in grauamen, eò quòd non ſint aliqui auditorũ eius capaces, & dicere apud ſe illud Ioann. 16. Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed nõ poteſtis portare modo, ſiue fuerit in nocumẽtum audiẽtiũ. Audientium intelligo non tàm pręſentium, quàm etiam illorum, ad quos per audiẽtes doctrina illa poterit peruenire. Et hoc quemadmodum Auguſtinus vbi ſupra declarat in exemplo. Si quis quęratur ad mortem, iuſtus paratus debet eſſe verum occultare, non falſum dicere, vt neq; prodat, neq; mentiatur, nè occidat animam ſuam.

Per hoc patent obiecta: Dicendo, quòd dilucidatio veritatis opportunæ, quę ſi non fieret periculum poſſet imminere publicum, non eſt dimittenda propter ſcandalũ, quia propter talem veritatem non ſcandalizantur niſi mali, quib. huiuſmodi veritas eſt odioſa, quemadmodum ſcandalizati ſunt Iudęi pro dilucidatione veritatis in Doctrina Chriſti, de quibus dixit Chriſtus; Cęci ſunt duceſque cęcorum. Veritas tamen non opportuna propter alias cauſas benè dimittenda eſt, vt patet ex dictis, & ſecũdum quod procedit obiectio in contrarium, quę ſecundum hoc concedenda eſt.

Comment. in Quæſtionem XVI. quæ eſt,

Vtrum Doctor, ſiue Magiſter determinans quæſtiones, ſiue exponens ſcripturas publicè, peccet mortaliter non explicando veritatem, quam nouit.

IN titulo pro Doctore atque Magiſtro, accipito quencunque docentem, & Prædicatorem. In corpore habita diuiſione, & ſubdiuiſione tribus concluſionibus ſatisfit quæſito, quæ ad hanc formam placet redigere.

Non explicans veritatem, quam nouit, aut id facit.

Mentiendo. — *Prima concluſio.* Peccat mortaliter.

Occultando veritatem, quæ eſt vel.

Ad dicendum opportuna, vtilia, fructuoſa. — *Secunda concluſio.* Peccat mortaliter.

Ad dicendum pernicioſa. — *Tertia concluſio.* Non peccat mortaliter.

Pro prima concluſione legito ea, quæ diximus in quæſtionem 25. tertij quolib. Cęteræ concluſiones probantur ex Auguſtino in litera, cętera clara.

QVAESTIO XVII.

Vtrum liceat oppreſſos reprimere iniuriam ſuam per potentiam principum.

Arg. princ. CIRCA Secundum arguitur, quod non liceat repellere iniuriam per potentiam Principum, ſic, quia Matth. 5. dicitur. Si vos perſecuti fuerint in vna Ciuitate, fugite in aliam. eſt ergo doctrina Chriſti, quod iniuriatores ſuſtinendi ſunt, & hoc non faciunt repellentes iniuriam ſibi factā per potentiam Principum, quare faciunt contra doctrinam Chriſti. ergo &c.

In oppoſit. Contra. illud eſt licitum, ſine quo non poteſt haberi pax. Iniuriati autem pacem non haberent in Eccleſia, niſi per potentiam Principum iniuriæ repellerentur. ergo licitum eſt eas ſic repellere.

Reſp. Dicendum, quod circa tolerantiam iniuriarum in paſſo iniuriam eſt conſiderare animum paſſi iniuriam dupliciter, & in ordine ad ipſas iniurias, & in ordine ad inferentem iniurias. In ordine primo debet iniuriam paſſus habere patientiam in tolerando, & animum habere paratum ad ampliora ſi oporteat tolerandum, potius quam expetat per ſe vindictam. Iuxta illud Matth. 5. Qui te percuſſerit in vnā maxillā, præbe ei & alteram. i. paratus eſto ad præbendum per tolerātiam pacificam ſi neceſſe fuerit. In ordine verò ſecundo debet iniuriam paſſus primo miti animo reatum iniuriæ ex corde dimittere. Iuxta illud Matth. 6. Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Per quod ab animo remouetur libido vindictæ, & quam nullo modo vel per ſeipſum vel per alium debet expetere. hoc enim malorum eſt. Vnde Auguſtinus ſuper illud Pſal. 108. Pro eo vt me diligerent detrahebant mihi. dicit ſic. Reddere malum pro malis habeant vel mali vel mediocriter mali & mediocriter boni vſquè adeò quod lex eis dederit vlciſcendi modum, oculum pro oculo, dētem pro dente. Quæ ſi dici poteſt, iniuſtorum iuſtitia eſt, non quia iniquum eſt, vt recipiat quiſque quod fecerit, alioquin nequaquàm lex illud conſtitueret, ſed quia vlciſcendi libido vitioſa eſt, magiſque ad iudicem pertinet inter alios hæc diſcernere, quam bonum hominem ſibi expetere. Dimiſſio autem reatu iniuriæ & libidine vindictæ omninò repulſa à corde, ſecundo debet ad iniuriatoris correctionem laborare, & ne inſolentior fiat iniuriator, & iuſtitia æquitatis inter eos fiat, emendam & ſatisfactionem expetere, quia vt dicit Auguſtinus ad Marcellum. & habetur. 23. q. 5. Prodeſt. Hoc ſolùm benè agitur, vt vita hominum corrigatur. Gloſ. Siue per verba, ſiue per pecuniam, ſiue alio modo non refert. Sed talis emenda expetenda eſt per iudicem Eccleſiaſticum ſiue ſæcularem, quia vt dicit Leo Papa ibidem, res omnes tutę aliter eſſe non poſſunt, niſi regia & ſacerdotalis defendat auctoritas. Item Auguſtinus ad Macedonium, & habetur ibidem. Non fruſtra inſtituta ſunt poteſtas regis, ius agnitoris, vngulæ carnificis, arma militis, diſciplina dominantis, ſeueritas etiam boni patris. habēt omnia iſta modos ſuos, cauſas, rationes, vtilitates. Hæc cum timentur, & mali coercentur, & boni quieti inter malos viuunt. Sed primo ſuper hoc requirendus eſt præcipuè à viris

Eccleſiaſticis iudex Eccleſiaſticus,& deinde ſi corrigere non valet iniuriantem, iudex ſæcularis. Vnde vt Iſidor. ibidem. Principes ſęculi nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenẽt, vt per eandem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant, cęterum intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent niſi vt quod non præualent ſacerdotes efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc imperet per diſciplinæ terrorem. Quod ſi iudex defecerit, vt celerem emendam per ipſum habere non poſſit, tunc expectandum eſt iudicium Dei, de quo in Pſal. 145. Faciet iudicium iniuriam patientibus. Auguſt. id eſt vindicabit iniuriam accipientes, & puniet iniurioſos. Nec amplius cauſa coram iudice terreno proſequẽda eſt. Aliter enim, vt dicit Auguſtinus ibidem, ſtatim ad te procedit vox Apoſtolica, & dicit tibi. Iam quidem omninò delictum eſt quia iudicia habetis vobiſcum, quare non magis patimini iniquitatem? quare non iniuriam patimini? Corripit homines, quia non patiuntur iniuriam, cunque ſic quiſque paſſus fuerit iniuriam, nec iniuriatus pacem cum iniuriatore poterit habere, tunc demum vtendum eſt conſilio Chriſti. Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam. Quod ſi non poterit effugere corpore, fugiat animo, ne mente coinquinetur ex malorum contubernio: dicente Auguſtino ſuper illud Pſal. 67. Non me demergat tempeſtas aquæ. Quibus dictum eſt: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate fugite in aliam, hoc eis dictum eſt, vt nec carne hærerent nec ſpiritu. Non enim appetendum eſt, vt hęreamus vel carne, ſed quantum poſſumus vitare debemus. Si verò hæſerimus, & in manus peccatorum venerimus, iam corpore hæſimus, fixi ſumus in limo profundi, reſtat pro anima deprecari, vt non hæreamus. i. non conſentiamus. Si ergo dico, quod ſeruato præſcripto ordine benè licet repellere iniuriam per potẽtiam Principum, & iniquum eſſet non repellere ſi poſſibile eſſet. Et ſecundum hoc concedenda eſt ratio ſecunda.

Ad argu. princ. Ad rationem primam in contrarium: Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitatẽ, fugite in aliam: Dicendum ſecũdum iam dicta, quod hoc intelligitur in caſu, quando iudex idoneus ad repellendas iniurias oppreſſorum haberi non poteſt. Regulariter tamen fugere non debet negligendo emendam expetere & iniuriatoris correctionem, ſi iudex ad hoc idoneus haberi poſſit.

Explicitum eſt Decimum Quodlibet. Magiſtri Henrici à Gandauo.

Comment. in Quæſtionem XVII. quæ eſt,

Vtrum liceat oppreſſos reprimere iniuriam ſuam per potentiam Principum.

TITVLVS ſatis clarus.
In corpore diſtinctio bimembris, & etiam ſubdiſtinctio, tribuſque ideò concluſionibus ſatisfit quæſito, quæ ita placet diſponere.

Oppreſſus reprimit iniuriam per potentiam Principum aut

- *Appetitu vindictæ.*
  - *Prima concluſio.* Non licet reprimere.
- *Zelo correctionis, & emendationis illorũ, qui oppreſſerunt, & tunc vel*
  - *Seruato ordine legis*
    - *Secunda concluſio.* Licet reprimere.
  - *Non ſeruato ordine legis.*
    - *Tertia concl.* Non licet reprimere.

Prima concluſio probatur. Illi, quem oportet miti animo parcere iniurianti, iuxta illud Matth. 5. & 6. vt patet in litera. non licèt de iniuriante ſumere vindictam, ſed omnem hominem Chriſtianum oportet parcere, &c. igitur illi non licèt, &c.
Not. illud Pſalm. Mihi vindictam, &, ego retribuam, & not. id etiam probari ex Auguſtino in litera.
Secunda autem concluſio auctoritatibus probatur. D. Auguſt. Leonis, Iſidori. can. gloſ. &c.
Tertia verò concluſio patet ex ſecunda.

Explicit Quodlibet. decimum ad laudem Dei, & B. Virg.

HENRICI A GANDAVO

DOCTORIS CELEBERRIMI

QVAESTIONES QVODLIBETALES

Cum Commentarijs, ſeu Adnotationibus R. P. D. Vitalis Zuccolij Abbatis Ordinis Camaldulenſis Theologi Clariſsimi.

Quodlibet. Vndecimum continens Quæſtiones triginta.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Deus poſſit facere ſub vna ſpecie ſpecialiſſima Angeli, aliquem alium Angelum æqualem in natura, & eſſentia ſpeciei, Angelo iam facto ſub illa.

DISPVTATIO noſtra genaralis vndecima continebat triginta propoſita: Quorum quædam erant pertinentia ad Deũ, & ad creaturam communiter, quædam verò ad creaturam intellectualẽ ſpecialiter.

De primo propoſita pertinebant ad Dei actionem circa creaturam. Quorum quędam pertinebant ad creaturarum productionem, quæ proponebantur primum, deinde proponebatur vnum pertinens ad creaturarum reductionem in ipſum. Adhuc de primo proponebantur tria: quorum vnum pertinens principaliter ad rem productã, erat: Vtrum Deus poſſit facere ſub vna ſpecie ſpecialiſſima Angeli, aliquem alium Angelum æqualem in natura, & eſſentia ſpeciei, Angelo iam facto ſub illa. Alia verò duo pertinebant principaliter ad modum producendi aliquid à Deo, ſiue ad modum agendi aliquid circa creationem. Quorum vnum erat. Vtrum Deus poſſet facere aliquid quod non decet, ſiuę quod non deceret illum facere. Alterum verò erat: Vtrum in compoſito ex materia & forma educibili de potentia materiæ creato, principalius creetur materia, an forma.

Circa primum arguebatur, ꝙ Angelo nunc exiſtente ſub aliqua ſpecie Angeli ſpecialiſſima, Deus poſſet facere alium Angelum æqualem in forma, & natura ſpeciei. *Arg. princ.*

Primò ex parte ipſius formæ ſiue naturæ ſpeciei. quia forma quantum eſt ex ſe non magis nata eſt eſſe in vno ſuppoſito, quàm in alio, & ſic æqualiter ergo nata eſt eſſe in vno ſuppoſito, & in alio ſiue in pluribus, quare quia Deus poteſt quicquid natum eſt eſſe aut fieri: Deus poteſt facere alium Angelum, &c. *Primum.*

Secundò à ſimili ſic. Non minus poteſt Deus facere alium Angelum æqualem in forma ſpeciei ei, qui nunc factus eſt ſub ſpecie, quàm poteſt facere alium ſolem æqualem iſti, qui modo factus eſt in forma ſpeciei ſolis, ſed poteſt facere alium ſolem æqualem iam facto, ergo &c. *Secundum*

Contra. hoc eſſe quod habet Angelus iam factus, per ſe & eſſentialiter conſequitur ſpeciem Angeli, quare non poteſt eſſe aliud eſſe ipſius ſpeciei angelicæ, quàm huius Angeli, vt ideò neceſſarium

rium ſit vnicum eſſe & ſpeciei & indiuiduo ſiue ſuppoſito eius, ſed eſſe non plurificatur aut communicatur niſi plurificato, aut communicato eo cuius eſt eſſe, quare ſi fieret alius Angelus in quo eſſe ſpeciei communicaretur aut plurificaretur, oporteret ipſum ſuppoſitum huius Angeli iam facti communicari alteri angelo fiendo, aut plurificari, conſequens autem eſt impoſſibile, ergo &c.

Reſol. q. Hanc quæſtionem aliàs tetigimus in alijs quæſtionibus de Quolibet. in quibus etiam declarauimus quomodo genus in angelis aliter per differẽtias deſcendit in ſpecies, quàm in corporalibus. Quibus ſuppoſitis quantum ad præſens ſufficit, oportet ſcire quòd ſentẽtia Philoſophorum fuit, *Opin. Philoſophorum.* quòd in ſeparatis non eſſet aliud eſſe ſpeciei, & ſuppoſiti, & ſic ꝙ eſſentia non ſubſiſteret, niſi in vnico ſuppoſito, & quòd vlterius non eſſet illius aliud eſſe eſſentiæ, & aliud exiſtentiæ, ſed quòd ipſa eſſentia eſſet ex ſe quoddam neceſſe eſſe, & quædam exiſtentia, & ſic quòd quodlibet ſuppoſitum ſubſiſtens in eſſentia ſeparata eſſet Deus quidem, licèt in Dijs eſt vnus primus & ſummus. *Improbatio opin.* Quod omninò eſt abſurdum apud Catholicos, vt alibi tractauimus. Ideò ſunt aliqui Catholici di- *Opin. aliorum.* centes, quòd angelus vera creatura eſt, habens ab alio eſſe.

Dicunt tamen, quòd licèt non habet eſſe exiſtẽtiæ effectiuè niſi à Deo, tamen non ſubſiſtit, niſi in vnico ſuppoſito, in quo eſt perfecta ratio ſpeciei, cum in nullo ſit aliud eſſe ſpeciei & aliud ſuppoſiti, & ſic quòd non poſſit eſſe aliud ſuppoſitum angeli ſub illa.

Improbat. Sed quia hoc damnatũ eſt rationabiliter, quia eſſentia ſiue natura ſiue forma ſpecifica ex ſe non eſt niſi ipſa, nec habet eſſe aliquod quod eſt aliud re ab ipſa, quia eſſe quod dicitur eſſentiæ, quod definitiua ratione exprimitur, cum dicitur quòd definitio eſt oratio indicans quid eſt eſſe, omninò eſſentiale & naturale eſt ipſi eſſentiæ, & eſt idem cum ipſa re, differens ab ea ſola ratione, cætera autem omnia ſunt ei aliquo modo accidentalia, cuiuſmodi ſunt eſſe in anima ſiue in intellectu, vt in cognoſcente, & eſſe in ſuppoſito exiſtẽte extra animam, vt in ſubſiſtente, cui non ſolùm accidit eſſe exiſtentiæ, quod habet in ſuppoſito exiſtẽte extra animam, ſed etiam accidit ei quodammodo eſſe in ipſo ſuppoſito, ſecundum quòd hoc aliàs ſæpius expoſuimus ſecundum Auic. Species enim ex ſe non habet eſſe in ſuppoſito, ſed eſſe omninò indeterminatum, eſſe autem in ſuppoſito nullo modo habet, niſi per hoc, quòd eſt effectus, & per hoc habet eſſe determinatum per quod deſcẽdit in ſuppoſitum, non per aliquid reale pertinens vllo modo ad naturam formæ ſpeciei, quemadmodum forma generis deſcendit in ſpeciem per differentiam additam, vt aliquid reale pertinẽs ad formam generis, eò quòd forma generis in potentia habet eſſentialiter in ſe formam, quæ eſt differentia, & eſt eſſentialiter in potentia totum quod eſt forma ſpeciei, ſecundum quòd etiam aliàs ſufficiẽter declarauimus, ſed per idipſum, vt conſideratur ſub ratione determinati. Quare cum forma, quæ ex ſe communis eſt, & indeterminata, non poteſt deſcendere in ſuppoſitum niſi aliquo modo determinetur in illud, quia aliter non eſſet ſuppoſitum quid determinatum ſub ſpecie, quod tamen omnis rõ ſuppoſiti requirit, ita quòd ſi ponatur ſuppoſitum ſubſiſtere in re extra ſine omni determinatione, implicantur contradictoria, ſcilicèt quòd eſſet determinatum & indeterminatum, & illa determinatio fit per aliquod eſſe non aliud ab ipſo eſſe indeterminato, quod quidem eſſe determinatum non eſt verè accidens, licèt ſit extra rationẽ ſpeciei, determinatio neceſſariò fit per aliquid. Si enim illud eſſet verè accidens, tũc ſuppoſitum ſub ſpecie non eſſet vnum niſi per accidens & nullum per ſe, quod falſum eſt. Vnde ſecundum diuerſum modum ponendi eſſe indeterminatum ſpeciei determinari in ſuppoſito, ſecundum hoc diuerſimodè ponitur ſpecies deſcendere in ſuppoſitum, aut in ſuppoſita. Sed hoc alio, & alio modo dicunt fieri in formis materialibus, & in formis ſeparatis à materia. In materialibus enim dicunt, ꝙ verum eſt ꝙ forma determinatur per materiam, in qua habet eſſe & recipi, non vt conſideratur ipſa materia in ſua eſſentia ſimplici, ſed vt eſt ſub dimenſionibus. Et hoc dupliciter quoniam in quibuſdam formam ſubſtantialem in materia naturaliter præcedunt dimenſiones interminatæ, vt in generabilibus & corruptibilibus. In quibuſdam verò forma ſubſtantialis in materia naturaliter præcedit omnem rationem dimenſionum, vt in corporibus cœleſtibus, ſecundum ꝙ hoc planè dicit Auerr. in libello de ſubſtantia orbis. In primis autem quia dimenſiones quodammodo pręcedunt formam ſubſtantialem in materia, materia ſub ratione diuiſibilis eſt ſubiectum ſuæ formæ, ita ꝙ ſecundum vnã partem ſui poteſt eſſe ſubiecta formæ ſpecificæ ſecundum vnam determinationem, quam habet ab illa, & non ſecundum aliam, ſed ſecundum illam aliam poteſt eſſe æqualiter ſubiectum eiuſdem formæ ſpecificæ ſecundum aliam determinationem, quam habet ab illa. Et ideò in talibus, quia forma ſecundum vnam determinationem nõ neceſſariò continet ſub ſe totam ſuam materiam poſſibilẽ ad ſuſceptionem, per materiam fit indiuiduorum plurificatio ſub vna ſpecie ſpecialiſſima, & recipit ipſa forma p hoc diuerſa eſſe in diuerſis ſuppoſitis.

Et ſunt aliqui ſequentes dicta Philoſophorum *Opin. quorundam.* qui dicunt, ꝙ nullo modo alio poteſt ſpecies determinari ad ſuppoſita niſi per materiam, & per conſequens ꝙ non niſi per materiam poteſt fieri formæ ſpecificæ indiuiduatio, neque plurificatio per plura ſuppoſita. Sed aliter in formis cœleſtium corporum, & aliter in formis ſeparatis immaterialibus. In primis enim dicunt, quòd etsi forma ſpeciei quantum eſt ex ſe ſit plurificabilis, vt forma ſolis, & lunæ, quia tamen continet

in ſe

in ſe totam materiam poſſibilem ad ipſam ſecundum vnicam determinationem, & hoc quia vt dictum eſt, forma ſubſtantialis in talibus præcedit omnem rationem dimenſionum, & eſt materia ſubiectum eius ſub ratione indiuiſibilis: idcircò (vt dicunt) ſecundum Philoſophum in ſecundo de cœlo & mundo, impoſſibile eſt formas talium plurificari, & impoſſibile eſt omninò plures eſſe ſoles aut plures lunas, & ꝙ Deus non poſſet facere ſolem alium ab iſto, neque lunam aliam ab iſta. In formis autem ſeparatis Angelicis dicũt, ꝙ quia illæ non ſunt natæ determinari per materiam, neque eſſe actus materiæ, in ipſis nulla omninò eſt determinatio per materiam, neque indiuiduatio, ſed ipſæ formæ ſingulę in ſeipſis ſunt quædam ſuppoſita abſque omni determinatione formæ, ita ꝙ in ipſis non differt eſſentia ſimpliciter, & hæc eſſentia, neque eſt aliud eſſe eſſentiæ ſimpliciter & huius eſſentiæ, ſiue ſermo fiat de eſſe eſſentiæ, ſiue de eſſe exiſtentiæ, ſecundum ꝙ iam tactum eſt.

Improbatur. Sed hoc totum falſum eſt & erroneum, atque damnatum Pariſij, & hoc rationabiliter vt iam tactum eſt circa formam ſeparatam principaliter. Quod etiam falſum eſt circa formam corporum cęleſtium. etenim licèt ſol continet totam materiã ſuam (quæ ad formam ſolis eſt poſſibilis) iam factam, non tamen continet totam faciendam, ſiue poſſibilem fieri à Deo. Propter quod ſicut Deus poteſt facere materiam de nouo poſſibilem ad formam ſolis talem qualis eſt illa, quæ modo eſt ſub forma ſolis, ſic poteſt facere nouum ſolem ſi velit. Sed Philoſophi nihil poſuerunt de nouo poſſe fieri à Deo immediatè, ſed ab æterno fuiſſe factum quicquid ab ipſo poteſt fieri immediatè, & ideò poſito tali antecedente, nullo modo poterunt ponere, ꝙ poſſibile eſſet plures eſſe ſoles aut fieri à Deo, licèt ipſa forma ſolis quantum eſt ex ſe plurificabilis eſſet ſi plurificari poſſet eius materia. Similiter forma Angeli ita habet rationem vniuerſalis ſecundum rationem ſpeciei ſpecialiſſimæ, ſicut eſt forma hominis aut aſini, & ita rationem cõmunis & abſtracti per intellectum, & indeterminati, atque determinabilis, etſi non per materiam, tamen per eſſe in ſuppoſito, quia vt dictum eſt, non eſt ſuppoſitum, niſi per determinationem aliquã, vt impoſſibile ſit dicere, ꝙ non ſit aliud eſſe eſſentiæ Angeli ſimpliciter & huius Angeli, imò oportet ꝙ ſint differentia ſecundum rationem determinati, & indeterminati, quam quidem determinationem effectiuè non habet forma, niſi à producente ipſam in exiſtentia actuali, quia non terminatur actus productionis ad eſſentiam rei ſimpliciter, vt eſt eſſentia ſub ratione indeterminati, ſed ſolùmmodo, vt eſt hæc eſſentia, quia omnis actus & operatio eſt circa ſingularia, formaliter autem habet determinationẽ in hoc ſuppoſito, quia in ipſo eſt ſecundum hoc eſſe proprium huic ſuppoſito, & ſic poſitiua eius indiuiduatio non ſit effectiuè, niſi per producentem, & formaliter non niſi per hoc eſſe: Qualiter autem habeat fieri indiuiduatio negatiuè, alibi ſufficienter expoſuimus.

Opi. aliorũ. Vnde quia articulus iſte, ꝙ non poſſint eſſe plures Angeli ſub eadem ſpecie, damnatus eſt, aliqui volentes fugere illam damnationis ſententiam, ponunt, ꝙ angelica ſpecies plurificabilis eſt ſecundũ determinationem eſſe diuerſorum in ſuppoſito & ꝙ non eſt in aliquo ſuppoſito, niſi ſecundum aliquod eſſe determinatum. Et dicunt, ꝙ eſſentia ſiue forma ſpecifica Angeli poteſt deſcẽdere in plura ſuppoſita quantum eſt de ſe, ſed tamen ſecundum rationem perfectam ſpeciei, tantùm in vnicum ſuppoſitum poteſt deſcendere, ſicut & ipſa forma ſpeciei eſt vnica, ſed ꝙ à ratione perfectionis illius eſſe, poteſt deficere pluribus modis, & ſecundum plures gradus imperfecti. Ideò enim (vt dicunt) cum illo primo Angelo, in quo eſt forma ſpeciei ſecundum eſſe completum & perfectum poſſunt eſſe plures alij ſecundum eſſe imperfectum & incompletum, ſed hoc dupliciter.

Vno modo, ꝙ prius quàm Deus aliquem Angelum fecit, ipſe potuit plures Angelos feciſſe ſub vna ſpecie, ita ꝙ quilibet eorum haberet aliquid de perfectione ſpeciei, ſed ſemper aliud & aliud.

Alio modo, ꝙ primo & vnico facto ſub perfecta ratione ſpeciei, Deus potuit facere plures alios ſub eadem, deficientes à perfectione illius ſecundum gradus diuerſos. Ita (ſicut dicũt) ꝙ quia decet Deum facere, quod perfectum eſt, non autem decet eum facere quod imperfectum, idcircò ſub vna ſpecie ſolùm fecit vnicum Angelum, ſcilicet qui ſecundum eſſe perfectum contineret formam ſpeciei, & nullum alium. Etenim ſi plures poſſent fieri ſub ipſa, non tamẽ fecit, quia alium æqualem illi, qui ſecundum eſſe perfectum continet eſſentiam, facere non potuit, alium ſecundum eſſe imperfectum continentem in ſe eſſentiam non fecit, non quia illum facere non potuit, ſed quia facere eum non decuit, ſuper quo mota fuit qõ ſequens.

Improbatur. Quod oĩnò falſum eſt, quo ad eſſe perfectũ Angeli facti, & per conſequens ex parte aliorum fiendorum. Cum.n. illud eſſe ſpeciei in Angelo perfecto quantuncunque ſit perfectum & conſequens ſpeciẽ, & in illo ſuppoſito ſit determinatũ, & formaliter determinans formã ſpecificã ad ſuppoſitũ, neceſſariò differt ab eſſe eſſentiæ ſpeciei ſimpliciter, quod eſt indeterminatũ. Sicut ẽt ſm̃ rõnem determinati & indeterminati differunt eſſe incompleta, poſſibilia fieri, ſm̃ illos, in alijs Angelis, & eſſe ipſum eſſentiæ ſimpliciter, ita ꝙ omninò falſum ſit dicere, ꝙ in aliqua creatura ſubſiſtente in ſuppoſito noņ eſt aliud eſſe ſimpliciter & eſſe huius, & ꝙ in nullo differũt eſſentia, & hæc eſſentia, quia eſſentia ſimpliciter ꝓp ſui eſſe oĩmodam indeterminationẽ eſt in potentia ad quodlibet eſſe determinatũ, ſiue fuerit perfectum, ſiue imperfectũ, & ſic eſt in potentia ad eſſe determinata diuerſa ſm̃ perfectũ & imperfectũ, ſimiliter ad eſſe diuerſa ſm̃ rationem æqualẽ perfecti & imperfecti,

etiam ſi nõ poſſet Deus facere Angelum, nec poſſet Angelus eſſe omninò, niſi ſecundum rationem eſſe perfecti, & hoc quemadmodum forma eſt pluriſicabilis ſecundum diuerſas materias, ſi poſſibile eſſet illas eſſe. Et ideò ſicut ex parte ſolis Deũ poſſibile eſt facere aliam materiam, ſecundum quã n forma ſolis eſt in potentia ad alium ſolem, etſi non eſt niſi vnica, & æqualem illi, & ſic cum effectu poteſt facere plures ſoles æquales, ſic ex parte Angeli poſſibile eſt Deum facere Angelum ſecũdum aliud eſſe æquè perfectum illi eſſe, quod habet Angelus iam factus, ac ſi non eſſet alius factus, quia ſecundum illud eſſe forma Angeli eſt in potentia ad alium Angelum. Quod autem dicunt ꝙ plures Angelos poteſt Deus facere ſecundum eſſe imperfectum: hoc omninò falſum eſt, quia ſpecies Angelica in ſimplici, & indiuiſibili conſiſtit, non recipiens magis aut minus: ergo in quocunque eſt, tota eſt, & æqualiter tota eſt quo ad eſſentialia formæ. Quod addunt, ꝙ Deus non facit illos Angelos imperfectos, quia non decet eum facere illos, de hoc videbitur in ſequenti quæſtione.

Sic ergo ſimpliciter dico ad quæſtionem, ꝙ Deus quocunque Angelo iam facto poteſt facere æqualem in forma & natura, & eſſe ſpeciei. Et ſecundum hoc concedenda ſunt duo prima obiecta pro iſta parte. Ad tertium quod eſt in contrarium, ꝙ eſſe quod habet Angelus perfectus iam factus, per ſe & eſſentialiter ſequitur ſpeciem Angeli: Dicendum, ꝙ aliquid ſequitur ſpeciem Angeli aut ex præciſa natura, & forma ſpeciei Angelicæ, aut non niſi per aliquid aliud. De illo quod primo modo ſequitur verum eſt, ꝙ non eſt niſi vni cum ſicut vnica eſt eſſentia, & tale eſt eſſe eſſentię indeterminatum, nequaquam autem eſſe eſſentiæ determinatum: illud.n.non ſequitur eſſentiam, niſi per accidens.ſ.per hoc ꝙ eſt effectus Dei, & determinata in ſuppoſito. Vnde ſi ſecundum primum eſſe haberet ſpecies rationem ſuppoſiti, verum eſſet quod dicunt.hoc.n.dixerunt Philoſophi. Et ideò dicebant, ꝙ in formis ſeparatis non differrent eſſentia ſimpliciter, & hæc eſſentia, neq; eſſe eſſentię ſimpliciter & huius eſſentiæ, & ꝙ omninò in eis non differunt eſſentia, ſiue ſpecies, & ſuppoſitum, quod falſum eſſe patet ex iam dictis. *Reſponſio ad quæſtionem. Ad argumentum oppoſitum.*

IN QVOD-

IN QVODLIBET. VNDECIMVM.

Quodlibet. vndecimum quaſtiones habet triginta, pertinentes tùm ad Deum; cùm etiam ad creaturas, ita tamen, vt diuerſo modo illæ ad Deum, iſta ad creaturas attinerè videantur, quòd facilè ex ipſo proceſſu videre erit. Igitur

Comment. in Quæſtionem Primam, quæ eſt,

Vtrum Deus poſſit facere ſub vna ſpecie ſpecialiſſima Angeli, aliquem alium Angelum æqualem in natura, & eſſentia ſpeciei, Angelo iam facto ſub illa.

TITVLVS ſatis clarus, quippè quærit de Angelorum indiuiduatione. Vnde ly æqualem in natura, & eſſentia ſpeciei ſignificat eiuſdem prorſus ſpeciei. ſicut dum homo particularis naſcitur, efficitur eiuſdem ſpeciei cum hominis ſpecie iam exiſtente.

Not. autem, quòd huiuſmodi quæſtio, cum aliquali diligentia pertractata eſt in ſecundo Quolib. quæſtione octaua. Neque hoc loco aliquid addit Auctor, niſi quia confirmat ea, & confutat quaſdam opiniones, quæ fortè poſtea inſurrexerunt, tametſi iterum Philoſophi tangat opinionem.

In corpore igitur quatuor opiniones confutantur circa hoc negotium. Prima eſt Philoſophi, Theologorum cæteræ. Secundo loco reſpondetur quæſito.

Prima igitur eſt Philoſophi, ꝙ in ſeparatis à materia non eſt diſtinctio ſuppoſiti, & eſſentiæ, vel ſpeciei. Et quòd eſſentia non eſt niſi in vnico ſuppoſito, in quo non eſt differentia inter eſſe eſſentiæ, & eſſe exiſtentiæ, & quodlibet huiuſmodi eſt neceſſe eſſe, & Deus.

Secunda opinio eſt, ꝙ Angelus non habet eſſe exiſtentiæ effectiuè niſi à Deo, tamen non ſubſiſtit niſi in vnico ſuppoſito, in quo eſt perfecta ratio ſpeciei.

Tertia opinio eſt, cum omnis indiuiduatio proueniat à materia, & Angeli materia careant, nec ſunt, nec poſſunt eſſe indiuiduati.

Quarta opinio. Angelus de ſe eſt quidem plurificabilis, ſed non ſecundum perfectam rationem ſpeciei. Ita, quòd ſi plurificaretur in ſuppoſitis non eſſet perfecta ratio ſpeciei, atque ſic ſi faceret Deus, faceret quod non videtur decere.

Not. quod ad primam opinionem ſequitur, ꝙ Deus non poſſet alium Angelum facere, quia non eſt efficiens cauſa eorum, quæ ſunt neceſſe eſſe. Et dato ꝙ faceret, non eſſet eiuſdem ſpeciei, ſed aliud ex ſe neceſſe eſſe.

Ad ſecundamq; opinionem ſequitur, quod non poſſet Deus facere alium Angelum eiuſdem ſpeciei, quia iuxta hanc opinionē non eſt aliud eſſe ſuppoſiti, & eſſe ſpeciei. Ita quòd ſuppoſitum non poſſet facere Deus nouum, quòdque etiam non ſpeciem nouam facere poſſet.

Ad tertiam opinionem ſimiliter ſequitur, ꝙ Deus non poſſet &c. quoniam impoſſibile eſt, vt quæ carent materia, plura ſint eiuſdem ſpeciei.

Ad quartam ſequitur, ꝙ ſi Deus faceret Angelum, vel eſſet æquè perfectum, vel non. ſi primum, tunc non eſſet eiuſdem ſpeciei, quia in vnico ſuppoſito ſaluatur tota ſpeciei ratio, atque perfectio. ſi ſecundum, tunc iterum non eſſet eiuſdem ſpeciei, quia non contineret rationem ſpeciei, & faceret Deus, quod non decet facere, ſcilicèt id, quod imperfectū eſt.

Quare ad omnes has opiniones ſequitur concluſio negatiuè reſponſiua quæſito, cum contrà habeat Auctor pro ſecundo, cōcluſionem affirmatiuam, quæ vt inquiunt D. Bonauentura, & Cartuſianus pariter eſt Catholica, & vera. Et probatur rationibus, quibus prænominatæ opiniones confutantur, maximè autem ex articulo Pariſijs condemnato.

Et quidem prima opinio Ariſt. & Philoſophorum improbata eſt ſupra in ſecundo Quolib q. 8. quemadmodum & in parte ſecunda reprobata eſt, quæ in hoc loco improbatur quo ad illud præſertim, ꝙ rationē ſpeciei conſiſtere vult in vnico ſuppoſito, ita vt non ſit differentia inter eſſe ſpeciei, atque ſuppoſiti. Et eſt ratio contrà. Determinatum & indeterminatum differunt, ſed ſpecies ſemper dicit quoddam indeterminatum: ſuppoſitum verò quoddam determinatum. igitur differūt.

Maior patet, minor autem probatur ex Auicenn. Et quia ſemper ſpecies dicit aliquod commune, & ideò non poteſt deſcendere in ſuppoſitum niſi determinetur. Et quidem vel per aliquod intrinſecum eſſentiale, vel per aliquod extrinſecū accidentale. Non ſecundum, quia tunc ſuppoſitum eſſet quid compoſitum ex accidente, & ſubiecto. Igitur primum, quomodocunque igitur determinetur, apparet differentia.

Not. quòd ex hoc ſequitur, ꝙ falſum eſt non poſſe eſſe aliud ſuppoſitum ſub eadem ſpecie: ſequeretur autem ſi tota ratio ſpeciei conſiſteret in vnico ſuppoſito, & tunc ſequeretur, quòd modo improbatum eſt. ſic igitur ex hac improbatione, ſequitur quòd Deus poſſet, &c.

Secunda opinio Theologorum, quę eſt tertia in ordine, improbatur, per articulum Pariſienſem condemnatum, qui dicit, ꝙ ſub vna ſpecie non poſſunt eſſe plures Angeli, error. Et de hoc viſum eſt in ſecundo Quolib. quæſt. 8.

Not. autem, quòd etiam improbatur, ꝙ ab illa opinione adducitur in exemplum, quòd ſpecies ſolis in vnico ſuppoſito cum ſit, & lunæ ſimiliter, Deus non poſſet facere alium ſolem eiuſdem ſpeciei, igitur nec Angelum. Improbatur inquam per negationem antecedentis, ſed probant ipſi, quia conſtat ex tota ſua materia. Igitur &c. Ipſe autem Auctor reſpondet, quòd ſi non de materia iam facta facere poſſet Deus, poſſet de materia, quam de nouo crearet. Cætera autem clara ſunt in hac improbatione.

Vltima opinio, quoniam ſupponit id, quod ſupponebat prima Theologorum, videlicèt quod in ſeparatis non ſit diſtinctio inter eſſe ſpeciei, & ſuppoſiti, hoc improbatur, ſicuti prius.

Quòd verò dicit, quòd ſi Deus faceret alium Angelum, ſi eſſet perfectus, eſſet noua ſpecies, & ſi nō noua ſpecies, igitur quoddam imperfectum, quia in ſeparatis huiuſmodi, quod non eſſet ſpecies eſſet imperfectum. Improbat Auctor id negando, quia poſſet Deus facere Angelum eiuſdem perfectionis, nec tamen niſi differens numero ſubſtantiali, quia ſpecies Angelica cum non ſuſcipiat magis, & minus, non ſuſcipit perfectionem, aut imperfectionem. Sed coniungito hæc cum dictis in octaua ſecundi.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Deus poſſet facere aliquid, quod non deceret illum facere.

Arg. princ. primum. CIRCA ſecundum arguebatur, ꝙ Deus poſſet aliquid facere, quod nullo modo deceret eum facere: primò ex parte factibilis ſic. De⁹ poteſt facere plures Angelos ſub vna ſpecie, quia contrarium eſt articulus damnatus, quod tamē nullo modo decet Deum facere, quia illud repugnaret perfectioni Angelicæ, qua tota ſpecies in vnico indiuiduo poteſt perpetuari. Pluriſicatio enim indiuiduorum non eſt niſi propter imperfectionem eius, quod non poteſt perpetuari in vnico indiuiduo, vt patet in hominibus: ergo &c.

Secundum Secūdò ex parte factibilis & faciētis ſimul, ſic. Factum à Deo factum eſt meliori modo, quo poteſt fieri ſecundum rectam rationem, vt patet per Aug. qui dicit 3. de libe. arbit. cap. 7. Credit humana anima Deū feciſſe, quod vera ratione ab eo faciendum fuiſſe cognouit, etiamſi hoc in rebus factis non videt. (Neque enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare, quod creaturæ artificem fugerit) quare etſi cœlum oculis videre non poſſet: & tamen ratione vera tale aliquid faciendum fuiſſe colligeret, credere debuit factum eſſe quamuis id oculis non videret. Quare qd à Deo factum eſt, meliori modo factū eſt, quo poteſt fieri ſimpliciter, quia quod eſt melius ſimpliciter, eſt melius ſecundum rectam rationem, cuius contrarium nullo modo decet, & tamen poſſet illud facere, quia quod Deus facit optimo modo, poteſt facere modo minus bono tantùm: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Quod non decet Deū, inconueniens eſt Deū facere, quia omne indecens eſt inconueniēs: minimum autem indecens in Deo maximum eſt impoſſibile, ſecundum Anſelm. in libr. Cur Deus homo, pri. cap. 20. ergo &c.

Reſolut. q. Dicendū ad hęc, ꝙ ſcdm Tull. in primo de officijs, de officio duplex eſt quæſtio. Vna pertinēs ad finem, & eſt de bono & eius oppoſito, qd eſt malū: vtrum ſcilicet qd propoſitum eſt ſit bonum an malum, & duobus bonis propoſitis, vtrum illorū ſit melius. Altera pertinens ad ea, q̄ ſunt ad finem, & eſt duplex quæſtiō: vna, an. ſ. factum, vel faciendum ſit honeſtum an turpe, & duob. honeſtis propoſitis vtrum illorum ſit honeſtius: altera, an factū vel faciendum ſit vtile an inutile, & duobus vtilibus propoſitis, vtrum illorū ſit vtilius, vt ſint tria, de quib. ſit omnis quæſtio in agibilibus & factibilibus, quæ ſunt bonū, honeſtum, & vtile, quæ ſunt eadem cum illis, licens, decens, & expediens. Omne enim licens ex ſua natura eſt bonum, & è contrariò: & omne decens eſt honeſtum & è contrariò, & omne vtile eſt expediens, & è cōtrariò. Omne autem decēs, ſiue honeſtum, & omne vtile, ſiue expediens eſt bonum, ſed non è conuersò. Aliqua enim ex ſe bona ſunt & licita, quæ tamen nec honeſta ſunt, nec vtilia. Omnia. n. mihi licent, dicit Apoſtolus, ſed non oīa expediūt, & verè addi poteſt, neq; honeſta ſunt. Sed de vtili, & honeſtꝯ dubitatio eſt, an omne vtile ſit honeſtū, & è conuersò; de honeſto autem determinat Tullius, ꝙ conflatur ex quatuor virtutibus Cardinalibus. In omnibus enim operibus virtutum conſiſtit honeſtum; & ꝙ ideò omne quod eſt vtile ſimpliciter ex natura ſua, quia virtus conſona eſt naturæ, eſt honeſtum; & è conuersò. Non ſic autē de vtili ex tempore, quod appellatur commodum, quod in malis ſolummodò pugnat cum honeſto. Quod. n. eſt turpè, licèt ſit vtile, nequàquàm eſt eligendū, quia hoc ſecundum rectam rationem fieri non poteſt, quare cum Deus nihil agit propter vtile commodum, & omnia ſecundum rectam rationem, in Dei opere idem ſunt bonum, honeſtū, & expediēs. Quare, quia Deus nullo modo poteſt facere quod non eſt bonum & expediens, nullo modo poteſt facere, quod non eſt decens, ſiue decorum, aut honeſtum. Verùm ad clariorem huius intellectū habendum. Sciendum, ꝙ factum aliquod dr̄ honeſtum, ſiue decens ex duplici ordine. Primò ex ordine quem habet ad facientem. Secundò ex ordine ad aliud factum. Secundum primum ordinem bonus & ſapiēs nunquàm facit niſi quod ſtatum eius decet, & honeſtum ſit facere, & nunq̄ facit, quod nō decet ſtatum ſuum, quia illud eſt indecens ſtatui ſuo. Vnde quia Regem non decet intrare cauponam, & ganeam cum ſcurris & cæteris vilibus hominibus, Rex ſapiens hoc nunquàm faceret. Et ſecundum iſtum modū Deus, qūia eſt optimus & ſapiētiſſimus, nec facit, nec poteſt facere aliquid quod non decet eum facere. Et de tali modo propriè propoſita eſt quæſtio. Secundum ordinem ſecundum aliquid dr̄ decens, ſiue honeſtum dupliciter, quod patet ex eius contrariò, quod eſt indecens, ſiue inhoneſtum. Quià vno modo dicitur inhoneſtum, vel indecēs ſecundum ordinem aliquē particularem ad aliquam cauſam particularem, & ad facta aliqua particularia. Alio modo ſecundum ordinem vniuerſalem ad aliquam cauſam vniuerſalem, & vniuerſaliter ad omnia alia. Primo modo inhoneſtum eſt aliquod malum pœnæ, puta, ꝙ aliquis ſit cæcus, vt erat ille, de quo eſt ſermo Io. 9. Indecens eſt, & inhoneſtum in ordine ad merita eius, quia vt ibidem dr̄, nec ipſe, nec parentes eius meruerunt, vt cæcus naſceretur. Similiter indecēs eſt in ordine ad perfectionem aliorum ſenſuum in illo, quemadmodum indecens eſſet, ꝙ patibulum latronum ſtatueretur in medio foro ciuitatis, vbi nihil mali demeruerunt ciues, aut maiores eorū.

Decens

Decens autem eſt, ꝙ ſtet extra ciuitatem ad ſuſpẽdendum latrones. Et cõſimiliter decens eſt, quòd quandoque per publicam iuſtitiam excæcetur id meritus. Secundo modo nihil eſt inhoneſtum niſi malum culpæ. Nullum enim malum pœnæ contingit in particulari, quod non congruit vniuerſo, & eſt eius cauſa rationabilis & certa, q̃uis nobis incognita multoties, & ſic decens & honeſtum fuit, ꝙ ille cæcus naſceretur, Ioann. 9. quia ex hoc eſt quiddam decens & honeſtum ortum. ſ. Dei glorificatio, vt ibidem dicitur.

Reſponſio. De illo ergo, quod eſt indecẽs iſto ſecundo modo, dico, ꝙ Deus non poteſt facere, quod non decet ipſum facere, ſicut nullo modo poteſt peccare. Et poſitio illorum implicare videtur, ꝙ hoc, quod eſt facere Angelum imperfectum ſit tale indecẽs. De illo autem quod eſt indecens primo modo, qđ tamen decens eſt, & honeſtum per oppoſitionem ad indecens ſecundo modo. Dico, ꝙ Deus poteſt facere, quod eſt indecens: non tamen ſub ratione illa, qua eſt indecens, aſpiciendo ad ordinem & cauſam particularem, ſed ſub ratione qua eſt decens aſpiciendo ad ordinem vniuerſalẽ, & cauſam ſuperiorem & vniuerſalem, ſecundum quem modum aliàs declarauimus, quomodo Deus erat cauſa cæcitatis, & mali pœnæ in illo cæco nato, & qđ ſic erat decens, licèt ſecundum alium ordinem indecens, benè Deum decuit facere non ſecundum quod erat indecens, ſed ſolum ſecundum qđ erat decens. Et ſic abſolutè dico, ꝙ Deus nullo modo poteſt facere aliquid quod nullo modo, & ſecundum nullum ordinem deceret eum facere: immò quicquid facit decet eum facere, & quicquid facere poteſt, ſi faceret, deceret eum facere, & non niſi ſecundum ordinẽ decẽtem faceret. Vnde ſi poteſt Deus Petrum damnare, & Iudam ſaluare de potẽtia abſoluta, hoc non eſt niſi quia deceret eum facere hoc ſecundum ordinem aliquem iuſtitiæ ſi faceret, nec aliter poſſet illud facere. Et ſic nihil poteſt Deus facere de potentia abſoluta, quin illud poteſt facere de potentia ordinata, licèt ſecũdum alium ordinem, quàm ſit ille propter quem dimittit illud facere: ita tamen quod ſemper facit quod melius, & rationabilius eſt aſpiciendo ad totũ ordinem vniuerſi, ſecundum quem multa non facit quæ poſſet facere. Ex quo patet, ꝙ valdè inconueniens eſt dicere, ꝙ Deus poſſet plures Angelos facere ſub eadem ſpecie ſcdm dictum modum, quos tamen non facit, quia non decet eum illos facere. Si autem intelligatur, ꝙ poteſt illos facere, & abſolutè, ꝙ ſecundum nullum ordinem omninò decet eum illos facere, ſimpliciter falſum eſt, & erroneũ. Si verò intelligatur, ꝙ poteſt illos facere, ꝙ tamen deceret eum facere eos ſecundum aliquem ordinẽ ſi illos facit, ſed ꝙ non facit hoc eſt, quia ſecundũ alium ordinem conuenientiorem non decet eum illos facere, nec decuit eum illos feciſſe, benè debet concedi. Sed vtrum iam fecerit plures ſub eadem ſpecie, an tantum ſingulos ſub ſingulis ſpeciebus, vt ſint tot ſpecies Angelorum quot ſunt Angeli, an ſit plures ſub vna ſpecie, an omnes eiuſdem ſpeciei, de hoc nihil ad præſens, ſed an poſſibile ſit plures fieri ſub eadem ſpecie ſemper tamẽ ſecundũ eſſe perfectius, & imperfectius iuxta prędictum modum in quæſt. præceden. an ſecundum ęqualem perfectionem ipſius eſſe, de hoc ſimiliter nihil ad præſens plus, q̃ iam dictum eſt. Concedenda eſt ergo ratio vltima probans, ꝙ Deus nihil poteſt facere, qđ nullo modo deceret ipſum facere.

Quodl. 5. quæſt. 5.

Ad pri. princ. Ad primum in oppoſitum, ꝙ repugnat perfectioni Angelorũ facere plures ſub eadem ſpecie, dicendum ſecundum prædicta in præcedenti quęſtione, ꝙ falſum eſt, quod aſſumit, & ad illius probationem, ꝙ plurificatio indiuiduorum ſub eadẽ ſpecie non eſt niſi propter ipſius ſpeciei imperfectionem: dicendum, ꝙ plurificatio indiuiduorum ſub eadem ſpecie, duo reſpicit. ſ. & pluralitatẽ multitudinis ex parte ſpeciei, & modum multiplicandi ex parte actus, quo multiplicantur.

Quo ad primum dico, ꝙ non eſt niſi propter perfectionem formæ ſpeciei.

Quo ad ſecũdum dico, ꝙ plurificatio per actionem alterius, vt per creationem, nullo modo repugnat perfectioni ſpeciei: immò hoc eſt de eius pfectione: plurificatio autem eius per actionem propriam ſcilicèt per generationem nõ eſt ſine aliqua perfectione ſpeciei, qua ſcilicèt non poteſt plurificari in vno ſecundum numerum, vt procedit obiectio; non tamen eſt ipſa plurificatio effectiuè propter illam imperfectionem, ſicut nec ipſa generatio ſimpliciter, ſed potius propter perfectionem; perfectionis enim eſt generare, & perfectorum tantùm, licèt generare in aliena materia ſit imperfectionis, ſed hoc non propter ipſum generare, ſed propter ipſum aliud generatum, & alienam materiam, ſecundum quod amplius declarauimus hoc loquendo de generatione in diuinis.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd factum à Deo factum eſt meliori modo, quo fieri poteſt; dicendum, quòd verum eſt aſpiciendo ad totum ordinem, qui nũc eſt in rebus. Et quod aſſumitur, ꝙ contrarium illius nullo modo decet; dicendum, quòd verum eſt ſecundum illum ordinem, qui nunc eſt; ſi tamen poteſt illud facere, & faceret ſecũdum alium ordinem eſſet decens & melius, quàm non facere. Nihil enim omninò poteſt fieri in rerum natura, quod cadit extra ordinem diuinæ ſapientię, atque iuſtitiæ omninò.

Comment.

Comment. in Quæſtionem Secundam, quæ eſt,

Vtrum Deus poßet facere aliquid, quod non deceret illum facere.

IN titulo. Quæſtio hæc oritur ex præcedente ob ea, quæ dicebat opinio quarta. Nempè q Deus poteſt quidem facere plures Angelos ſub vna ſpecie, ſed ideò non faciebat, nec facit, quia non decet eum facere. Nam ſecundum illos eſſent imperfecti, quod improbatum eſt particulariter. Nunc autem vniuerſaliter proponitur quæſtio de indecenti, vtrum liceat Deo illud facere, vel vtrum poſſit facere.

Not. autem quæ dicit Auctor pro titulo, de bono, honeſto, & vtili, quæ ſunt idem, quod licitum, honeſtum, & expediens, & quod decens & honeſtum ſunt idem, & indecens, & inhoneſtum pariter idem.

In corpore eſt diuiſio & ſubdiuiſio de indecenti, & iuxta membra triplici concluſione ſatisfit quæſito, quæ ad hanc formam facilioris intelligentiæ, & breuitatis gratia ordinamus.

Indecens eſt, vel

- *Ex parte facientis.*
  - *Prima concluſio.* Non poteſt Deus facere indecens.
- *Ex parte facti, & hoc vel ſecundum.*
  - *Ordinem particularem ad aliquam cauſam particularem, & ad facta aliqua particularia.*
    - *Secunda concluſio.* Poteſt facere Deus, quod indecens eſt.
  - *Ordinem vniuerſalem ad aliquã cauſam vniuerſalem, & vniuerſaliter ad omnia alia.*
    - *Tertia concluſio.* Non poteſt Deus facere, quod indecens.

Prima concluſio probatur ex eo, quod nemo ſapiens facit id, quod non decet ſtatum ſuũ, aliter eſſet imperfectus, & inſipiens. Ergo Deus cum ſit ſummè ſapiens, & perfectiſſimus nunquàm facit, aut facere poteſt, quod non decet ſtatum ſuum. Igitur Deus non poteſt facere indecens.

Secunda concluſio intelligenda eſt, quod Deus ita poteſt, quidem facere, ſed non quatenus eſt indecens, ſed quatenus decens.

Not. hoc eſſe malum pœnæ præſertim, & intelligi poteſt per illud de cęco nato. Cum.n.interrogaretur dominus quis peccauerit, ipſe, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur? ait dominus. Neque hic, neque parentes eius. Vſque igitur ad hoc videbatur factum illud indecens, & erat indecens, quoniam malum pœnæ decenter non ſequitur niſi malum culpæ, quo fit, vt ſi non erat culpa in cæco, neque in parentibus, q indecenter factum fuerit illud à Deo, videlicèt vt cæcus naſceretur.

Cœterum, q non fuerit factum illud à Deo ſub ratione indecentis, ſed maximè decentis, manifeſtat dominus cum ſubdit, ſed vt manifeſtetur gloria Dei. Gloria Dei igitur fecit illud decens, & manifeſtata eſt per miraculum ſubſequens. Et ſic de alijs. Quo fit, vt ſi inſpecta cauſa aliqua particulari appareat indecens ex parte facti, inſpecta cauſa vniuerſali, quæ Deus eſt, vtique erit decens.

Tertia concluſio. cum ſonet illud indecens, quod eſt malum culpæ, ipſa probatur. Deus non poteſt peccare, igitur nec indecens huiuſmodi facere.

Not. q vt Auctor dicit, quarta opinio præcedentis quæſtionis aſpiciebat ad hoc indecens, quaſi eſſet malum, & indecens ac inhoneſtum in ſe facere plures Angelos. Et hoc quia credebat non poſſe plures fieri, niſi imperfectos. malum eſt autem attribuere Deo, quòd imperfecta faciat, quia poſſibili poſito in eſſe, nullum ſequitur impoſſibile.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum in compoſito ex materia, & forma educibili de potentia materiæ, creato, principalius creetur materia, an forma.

Arg. princ. CIRCA tertium arguebatur, q in creato conſtante ex materia, & forma educibili de potentia materiæ verius & principalius dicatur creari forma, q̃ materia, quia creatio eſt mutatio ad eſſe, quod ergo verius per creationem recipit eſſe debet dici verius creari, ſed forma eſt huiuſmodi, quia verius & principalius habet eſſe, quàm materia, ſecundum Philoſophum. 7. Metaphyſ. ergo &c.

In oppoſit. Contra, proprium eſt creationis reſpectu mutationum aliarum, q producat aliquid de nihilo nihil præſupponendo, quod ergo de nihilo omninò producitur minus præſupponendo aliquid, verius & principalius debet dici creari, materia eſt huiuſmodi reſpectu formæ, quia forma materialis in ſuo eſſe quod recipit naturaliter prȩſupponit materiam ordine quodam naturæ, materia autem omninò nihil præſupponit, vt patet: ergo &c.

Reſolut. Quia quæſtio tangit etiam creationem ſubſtantiarum ſimplicium, in quibus eſſentiæ per creationem

Noua q. nem acquiritur eſſe, & aliqui dubitant de eſſe & eſſentia vtrum illorum verius habet creari & principalius, ſicut in propoſito dubitatur de materia & forma: Eſſentia enim ſe habet ad eſſe, vt videtur, ſicut materia ad formam: ideò altius quæſtionem attollendo.

Opinio 6. ſex ponẽs. Sciendum, ꝙ aliqui ſunt, qui primò dicunt eſſe ſex, quę non poſſunt ſaluari, niſi in creaturis realiter differat eſſe ab eſſentia. Qui etiam ſecundò ſoluunt tres rationes, quibus probatur non poſſe ſaluari creationem ponendo eſſentiam & eſſe realiter differre. Et tertiò improbant tres diſtinctiones, quibus alij reſpondent difficultatibus ſibi obuiantibus. Et quartò reſpondent tribus rationibus, quas alij inducunt ad probandum, ꝙ eſſe & eſſentia ſignant eandem rem. Et ſimiliter improbant confirmationes illarum trium rationum inductas contrà ſolutiones datas ad illas. Quintò autem oſtendunt eoſdem malè exponere quandam auctoritatem Boetij. Sextò ipſi adducunt tres rationes quibus oſtendunt, quòd non poſſet creatura in nihilum redigi, niſi differrent in ea realiter eſſentia & eſſe. Quibus intendimus reſpondere: & ſimiliter alijs inductis ab illis, & etiam tribus rationibus, quibus nituntur oſtendere, ꝙ tollẽtes talem differentiam non poſſunt ſaluare, ꝙ creaturæ de nouo poſſunt creari à Deo, ſiue procedere ab ipſo ex arbitrij libertate.

Primũ primi. Circa primũ igitur dicta ſex inducendo dicunt, quòd primũ illorum eſt, ꝙ omnis creaturæ eſſentia poteſt intelligi cum oppoſito ipſius eſſe: nihil autem poteſt intelligi cum oppoſito ſuiipſius: ergo &c.

Reſponſio. Et eſt reſpondẽdum ſicut reſpondi aliàs in parte, & ſimiliter ad alia ſequẽtia, ꝙ nihil re, & ratione idem cũ aliquo poteſt intelligi ſub oppoſito illius, ſicut neque cum oppoſito ſuiipſius, & ſi poteſt intelligi cum oppoſito illius, realiter differt ab illo: idem tamen re cum aliquo ſic, vt non apponat rem differentem illi, ſed differens ſola intentione ab illo, benè poteſt intelligi ſub oppoſito illius, vt contingit in propoſito de eſſentia reſpectu eſſe & non eſſe.

[Sec]ũdum. Secundum (vt dicunt) eſt, ꝙ quælibet eſſentia creaturæ participat eſſe, ita quòd omne eſſe in creatura eſt quid participatum, & quòd creatura non participaret eſſe, nec eſſe creaturę diceretur quid participatum niſi eſſet ibi differentia realis. Nam omnis participatio, vel eſt per modũ potentiæ, vel per modum actus, quia ſcilicet potentia ſuſcipit aliud: actus verò ſuſcipitur ab alio. Hoc enim eſt participare quaſi partem eius capere. Quod enim aliquid in ſe ſecundum totum habet, non participat illo, ſed plenitudinem habet eius, eſſentialiter & realiter exiſtens illud. Vnde ſi calor eſſet ſeparatus, eſſet fontalis calor habẽs in ſe omnem rationem & plenitudinem caloris, & reſpectu eius calor in materia eſſet diminutus, & ſecundum participationem ſubiecti receptus: nunc autem eſſentia participat eſſe, ſicut potentia actu, & eſſe participatur ab eſſentia, ſicut actus à potẽtia, quia eſſentia creaturę nõ poteſt recipere eſſe, neque eſſe recipi ab illa, ſecundum ipſius eſſe plenitudinẽ, vt loquamur de eſſe creaturæ reſpectu eſſe Dei, ſicut & de calore in materia reſpectu caloris ſeparati. Dicitur autem calor in materia participatus, & reſpectu ſui ſubiecti & reſpectu caloris ſeparati, ſed reſpectu caloris ſeparati dicitur quodammodo participari reſpectu ſuiipſius, quod contingit ei, eò quòd eſt quid imperfectum in ſe: ſi.n. in ſe perfectus eſſet non eſſet natus recipi in alio, nec eſſet imperfectus reſpectu alterius omninò. Vnde dicere, ꝙ calor eſt in alio receptus, & non participatus, eſt dicere repugnantia. Sic ergo eſſe creaturæ non eſſet participatum, aut diminutum, niſi eſſet in alio receptum. Receptum dico diſtinctè ab eo ſecundum rem; nihil enim ſeipſum diminutè recipit. Sed per hoc vltimum, quo præuidit ſibi eſſe reſpondendum. Reſpondendum eſt dicẽdo, ꝙ eſſe creaturæ participat eſſe per modum potentiæ, & eſſe participatur ab illa per modũ actus, & hoc non inquantum ſunt idem re, ſed inquantum differunt intentione. Et quod aſſumit contrà hoc, quòd tunc eſſe nõ reciperetur ab eſſentia creaturæ diminutè, quia nihil ſeipſum recipit diminutè. Dicendum, ꝙ ſicut nihil recipit idem ſibi ratione quadã, ſed ſolùm ratione, qua diuerſum, ſic nec recipit illud diminutè niſi ratione qua differens à ſe, ſaltem ſecundũ intentionem, quæ quidem diminutio recepti non eſt reſpectu recipientis, ſed reſpectu eſſe Dei. Nihil enim recipit ſeipſum diminutè etiam ratione, qua diuerſum, niſi in ſeipſo ſit id, quod eſt diminutè, ſecundum quod etiam ipſi ponunt in ſuo exemplo de calore. Vnde quia eſſentia creaturæ diminutè eſt eſſentia reſpectu eſſentiæ diuinæ, nullum inconueniens eſt immò neceſſarium eſt, ꝙ recipiat eſſe diminutè, licèt idem ſint re, recipiens & receptum, differentia autem ſola intentione.

Tertium eſt (vt dicunt) quòd entia in genere ſunt, & determinata ad genus. Quod non poteſt ſaluari niſi re differant eſſentia & eſſe. Secundum enim Commentatorem in ſecundum Metaphyſicę, Genus dicit formam mediam inter potentiam & actum: quidditas ergo cuiuſlibet creaturæ eo ipſo, quòd eſt in genere dicit quid in potentia ad actum, & per conſequens quid in potentia ad eſſe, ita quòd ſecundum quod nata eſt recipere magis & minus de eſſe, ſecundum hoc conſtituit alium & alium gradum in entibus, & eſt in alio & alio genere, & in alia & alia ſpecie entis. *Tertium*

Hoc totum verum eſt, ſed non propter ipſum eſſe receptum, ſed ſolum propter ipſam eſſentiam recipientem. Per eſſentiam enim ſuam res ſunt in prædicamentis, licèt ſint extra in re per participationem eſſe exiſtentiæ, & ſic per eſſentiam ſuã determinatur omnis creatura ad genus. Propter hoc enim eſſentia cuiuſque creaturæ compoſita eſt ex *Reſponſio.*

forma

forma generis, & forma differentiæ, quæ quidem forma generis media eſt inter puram potentiam, & quæ eſt materiæ, & inter actum perfectum, qui eſt in forma ſpeciei completa, cuius complementum eſt forma differentiæ. Nec eſt iſta compoſitio ex diuerſis ſecundum rem, ſed ſecundum intentionem ſolùm, & ſufficit compoſitio ex ſic differentibus, vt conſtituantur eſſentię creaturarum in diuerſis generibus & ſpeciebus, quia iſta diuerſitas trahitur à natura ipſarum differentiarum ſecundũ ſe conſideratarum abſque omni eſſe actualis exiſtentiæ, licèt eſſentia creaturæ perfecta in gradu ſpeciei ſpecialiſſimę vlterius ſit in potentia ad eſſe exiſtentiæ, quod omninò accidentale eſt eſſentiæ & naturæ generis. Dico quo ad ſuam intentionem qua differt ab eſſentia, licèt non re aliqua, & facit tale eſſe compoſitionem accidentalem. Et ideò eſt potentia alia, qua eſſentia eſt in potentia ad eſſe exiſtentiæ, à præcedente qua forma generis eſt in potentia ad formam ſpeciei, aut differentiæ, & nulla ipſarũ eſt ipſe actus, nec oportet, ꝙ propter hoc vllo modo differant potentia & actus ſecundum rem, & faciant realem compoſitionem, ſicut differunt materia & forma in materialibus, & faciunt compoſitionem realem, propter quam ſunt in inferiori gradu, q̃ immaterialia, in quorum eſſentia nulla eſt omninò compoſitio ex diuerſis ſecundum rem. Per quod patet, quòd non tenet tale ſimile, quo ipſi dicũt ſic. Niſi in elementis eſſet compoſitio ex materia, & forma re differentibus, non eſſet vnum elemẽtum materialius altero, ſed quodlibet elementum eſſet ipſa forma, ſic niſi in eſſentia cuiuslibet creaturæ eſſet cõpoſitio ex potentia, & actu realiter differentibus, non eſſet vna creatura potentialior altera, ſed quælibet eſſet ipſe actus, quoniam materia non poteſt minus differre à forma, q̃ realiter: potentia autem poteſt benè differre ab actu minus, q̃ realiter, quod planè patet in genere, & differentia.

Quartum. Quartum (vt dicunt) eſt, ꝙ in entibus eſt analogia, quæ amoueretur niſi re differrent eſſentia & eſſe, quia prima analogia eſt inter prima diuidentia eſſe, quę ſunt participatum & imparticipatum, ſed ſi non differrent realiter eſſentia & eſſe, in reb. non eſſet participatum, vt dictum eſt, quare nec analogia. *Reſponſio.* Et eſt dicendum, ꝙ cum diuiditur eſſe in participatum, & non participatum, ibi ſumitur eſſe non tã pro eſſe exiſtentiæ, q̃ pro eſſe eſſentiæ. Quicquid enim eſt in creaturis, participatum eſt, ſiue fuerit eſſe, ſiue eſſentia, reſpectu eſſe & eſſentiæ creatoris. Non enim omnis participatio eſt accidentalis, ſed eſt aliqua eſſentialis: eſſentia enim creaturæ eſt participata eſſentia reſpectu eſſentiæ Dei, & ſic licèt nullum eſſet eſſe exiſtentiæ omninò, eſſe tamen eſsentiæ & eſſentia ipſa creaturæ id quod eſt inquantum huiuſmodi, participatum q̃d eſt, quare etiam licèt eſse exiſtentiæ creaturæ non eſt in re aliud ab eius eſſentia, eſſent tamẽ ambo, ſ. eſſentia, & eſſę exiſtẽtię creaturę, q̃dã participata.

Quintum. Quintum (vt dicunt) eſt, quòd omnis creatura participat aliquod accidens, quod non eſſet niſi eſſentia participaret eſſe, quia ſecundum Boetium, nihil participat alio, q̃d non participat eſſe.

Reſponſio. Quòd benè verum eſt, ſed falſum eſt, quod aſſumunt, ſi non differunt re eſsentia & eſſe, eſſentia non participat eſſe. Vnde ex eo, quòd dicimus, quòd eſse exiſtentię nihil reale addit ſuper eſsentiam, non ſequitur, quòd eſsentia creaturę ſit ipſum eſse ſuum, quod ſoli Deo competit, ſed tunc illud ſequeretur, ſi nec reſpectum alterius intentionis adderet eſsentię, quem quia addit vt aliquid accidentale illi, & vt accidens non reale, ſed intentionale, ſequitur quòd eſsentia non ſit ſuum eſse, ſed quòd vt accidente quodam intentionali participat ipſum eſse, quod eſt primo participatum, vt receptum in alio, & ſupponitur in qualibet alia participatione accidentis realis, & realiter differentis à ſubiecto ſuo, & ſic ſecundum Boetiũ, eſse participat creatura, vt ſit, eſt verò vt participet alio quolibet & aliquid ſit.

Sextum. Sextum eſt (vt dicunt) quòd omnis creatura eſt aliquo modo mutabilis ſecundum ſubſtãtiam, quod non ſit ſine reali differentia inter eſsentiam & eſse: quoniam omne mutabile ex aliqua informitate formatur, eò ergò ipſo, quo eſt eſsentia poteſt acquirere eſse, & perdere eſse, & mutari ſecundum eſse. Sic ergo intelligitur eſsentia eſse quid informe reſpectu eſse, & eſse intelligitur eſſe perfectio eſsentię, & per conſequens, ꝙ eſse ſit res alia, quod falſum eſt quo ad hoc vltimum, vt patet ex dictis, licèt verum ſit quo ad alia.

Secundum principali opin. dicta. Circa ſecundum dicunt ſic. Triplici via poſſumus oſtendere, quòd argumentum primum factum ab alijs contra ipſos, videlicet, quòd ponentes creaturam produci ex eo, quòd eſse recipitur in eſsentia, vt diuerſum in diuerſo ſecundum rẽ, non poſſunt ſaluare creationem ipſius eſse, quia tunc creatio eſse pręſupponeret aliquod ſubiectum, quod eſt contra naturam creationis, non concludit, nec probat propoſitum.

Prima via. Prima via, quę eſt ex parte Dei producentis, ſic patet. Nam (vt dicunt) nulla cauſa ſupponit ſuum effectum, benè tamen ſupponit effectum alterius: ars enim ſupponit effectum naturę, non artis, & natura ſupponit effectum Dei non naturę. In eo ergò, quòd Deus producendo creaturam totam ſimul producit ſcilicet eſsentiam & eſse, in tali actione nullo ſuppoſito agit, ſicut ſi crearet compoſitum ex materia & forma, vt lapidem. Licèt enim forma requirat materiam, in qua recipiatur, nec fieri poſset, niſi in materia: verè tamen Deus creat lapidem, & quo ad materiam, & quo ad formam, & hoc ex nihilo, in quo incipiunt tangere propoſitum in quęſtione principali.

Reſponſio ad primã viam. Sed dico ego, quòd non obſtantibus dictis in via iſta, adhuc propoſitum ſtat. Licèt enim ſimul duratione creantur materia & forma, quia tamen forma creatur in materia, vt quod informat, &

mat, &

mat,& de cuius potentia eſt nata produci, & materia creatur nõ in alio,igitur natura prius creatur materia, quàm forma in ipſa. Et (quod amplius eſt) quando forma nata eſt educi de potentia materię, non habet propriè fieri per creationem, ſed potius per quandam informationem,ac ſi produceretur à Deo ſupernaturaliter ex materia pręcedente in tempore,licèt in propoſito non præcedat niſi natura. Cum enim Deus agit aliquam actionem in qua poteſt aliquo modo communicare natura, relinquit naturæ quod ſuum eſt. Vnde quia naturæ materiæ eſt, vt de eius potentia producatur forma ad quam eſt in potentia: Deus ergo producens in materia formam producibilem de potentia materiæ, etſi ſimpliciter eam producat, producit tamen eam de potentia materiæ. Et ſic licèt in prædictis ſaluatur creatio totius compoſiti ex materia & forma, non tamen æquè propriè ſecundum vtranque eius partem,& ſic eſſe nõ omninò ita propriè ponitur creari vt eſſentia, ſi tamẽ ponitur eſſe in eſſentia, vt forma producibilis de potentia materiæ ponitur eſſe in materia,ſicut forma lapidis eſt in eius materia: non autem ſicut anima rationalis in corpore, quæ propriè dicitur creari,licèt creetur in corpore,quia non eſt forma educibilis de potentia materiæ. Et ita ſic dicere: eſt dicere, ꝙ eſſe non primò creatur nec ita propriè vt eſſentia, cum tamen contrarium debeat eſſe verum, ſi (vt dicunt illi) eſſentia non creatur, niſi ſuſceptione ipſius eſſe.

Secunda ratio. Secunda via (vt dicunt) quæ ſumitur ad idem ex modo producendi, & quodammodo videtur excludere iam dicta,ſic patet. Nam ſecundum cõmen. 12. Metaph. ſi aliquid fieret in aliquo & non ex illo,per tranſmutationem illius fieret ex nihilo. dato ergo per impoſſibile,ꝙ eſſentia præcedat & Deus educat eſſe in eſſentia, ſed non de potentia eſſentiæ & ſine trãſmutatione eius,verè & propriè crearet eſſe, vt patet de anima rationali infuſa corpori.

Sed dico ego,ꝙ non valet,quoniam (vt dictum eſt) ſi eſſe non educitur de potentia eſſentiæ ſicut nec anima rationalis de corpore, & æquè propriè creatur vt anima rationalis,ſicut ergo anima rationalis nata eſt ſecundum ſe eſſe non ſolùm in corpore,ſimiliter ergo & eſſe ipſum natum eſſet ſecũdum ſe eſſe ſiue exiſtere nõ ſolùm in eſſentia creari,cuius contrarium illi dicunt.

Quod autem dicunt,ꝙ eſſe non inducitur in eſſentia per tranſmutationem eſſentię,ſicut nec anima in corpore per tranſmutationem corporis,falſum eſt. Si enim non tranſmutaretur eſſentia recipiendo eſſe, non eſſet verum dicere, ꝙ recipiendo eſſe crearetur,aut alia creatione crearetur,q̃ eſſe creatur,cũ omnis creatio ſit tranſmutatio,quorum contrarium aſſerunt illi.Quod tamen,ſcilicet ꝙ creatio non ſit aliqua mutatio,ſiue ꝙ ſecundum nullum modum mutationis ſit mutatio, error eſt, vt dicit articulus damnatus.

Prętereа non eſt omninò verum,ꝙ anima creatur in corpore ſine corporis tranſmutatione,quando de non animato fit animatum.

Similiter non eſt omninò verum,immò falſum ſimpliciter, ꝙ eſſentia non tranſmutatur quando ex non ente fit ens,vt infra declarabitur, cum etiã in altero relatiuorum quodammodo fiat transmutatio per tranſmutationem factam ſolùmmodo in altero, vt infra dicemus, ſecundum Simplicium.

Tertia via. Tertia via (vt dicunt) quę ſumitur ex ipſa re producta,ad idem,patet ſic.Nam creatio,ſicut & quęlibet alia productio,eſt per ſe & primò totius compoſiti,& partium eius, non niſi vt ſunt aliquid cõpoſiti,ita ꝙ vnius compoſiti eſt vnica tantùm productio ſecundum totum & ſecundum omnes partes eius. Producitur enim vna ſub alia,vt potentia ſub actu, & vna cum alia vel in alia, vt actus cum potentia, vel in potentia,ſicut nata ſunt eſſe. Non ergo producitur eſſe præſuppoſita eſſentia, ſicut neque è conuersò. Et quia eadem eſt ſecundum numerum illorum productio ſiue creatio,non magis propriè creatur vnum eorum, q̃ alterum, immò ſi magis propriè alterutrũ eorum creatur, hoc eſt potius eſſe, q̃ eſſentia, ſicut magis propriè generatur forma, q̃ materia, licèt vna generatione generantur in compoſito.ſemper enim productio principalius terminatur ad actum, quàm ad potentiam.

Reſponſio. Sed dico ego,ꝙ non valet,licèt enim vnica productione producuntur actus & potentia, & ideò ſimul duratione, nec quo ad hoc productio vnius præſupponit alterum illorum, nec etiam vnum illorum magis propriè illa productione terminatur q̃ alterum,tamen producitur quodam ordine naturæ vnum illorum prius altero,& de altero, vt dictum eſt. Illud enim in quo alterum producitur, etſi ipſum producatur ſimul duratione, oportet tamen ipſum produci prius natura. Prius enim natura eſt id in quo alterum producitur, q̃ quod in illo producitur, vt generatio formæ corporeitatis in homine, quàm creatio animæ rationalis in corpore, ſicut declarauimus in noſtro decimo Quolibet. quæſt. 5. Et hoc quàmuis id,in quo alterum producitur,non producatur niſi ſub illo. Licèt enĩ ſimul ſunt duratione hoc in illo & illud ſub hoc, natura tamen prius eſt id in quo aliud, quàm id ſub quo eſt aliud.

Ad q̃onem. Vlterius autem dico deſcendendo ad quæſtionem principalem, ꝙ etſi vnum illorum, quæ ſunt materia & forma, eſſentia & eſſe, non magis propriè creetur, quàm alterum quantum eſt ex parte actus creationis propter eius vnitatem,tamen propter ordinem naturæ, quem habent inter ſe ipſa creata in toto,benè poteſt vnum eorum prius natura & magis propriè creari, quàm alterum, vt materia, quàm forma, ſi tamen forma educibilis de potentia materiæ producta in toto creato propriè & per ſe poſſit dici creari, de quo iam erit ſermo, ſicut dictum eſt.

Ad aſſumptum. Et quòd aſſumitur: ſi alterum illorum magis propriè creatur, hoc eſt potius eſſe, quàm ipſa eſſentia, ſicut magis propriè generat forma, q̃ materia. Dicendum, ꝙ creatio reſpicit duos terminos, ſcilicèt terminum à quo, quia eſt de nihilo, & terminũ ad quem, quia eſt alicuius productiua: ita ꝙ magis propriè, & magis eſſentialiter ſecundum qd comparatur per differentiam ad alias productiones, reſpicit terminum à quo, q̃ terminum ad quẽ, quia ex ordine ad terminũ à quo diſtinguitur eſſentialiter ab alijs productionibus, non autem ex ordine ad terminum ad quem, quia proprium eſt creationi, quòd producat de nihilo, quod nulli alij productioni conuenit. Non autem proprium eſt ei, quòd ſit productiua alicuius: in hoc enim conuenit cum qualibet alia productione, ita quòd etſi omnes aliæ productiones diſtinguuntur inter ſe in ordine ad terminos ad quos ſunt per illorũ diuerſitatem, ſecundum quod generatio dicitur productio ad ſubſtantiam terminata: augmentatio verò terminata ad quantitatem: alteratio autem terminata ad qualitatem: latio verò ad vbi, ſola tamen creatio ab alijs productionibus diſtinguitur per ſe, & principaliter in ordine, & ex ordine diuerſo ad terminum à quo. Quare cum proprium ſit creationi in ordine ad terminum à quo, ꝙ ſit de nihilo, & nullo preſuppoſito, magis propriè ergo dicendũ eſt creari, quod ſic eſt de nihilo quòd nihil preſupponit omninò, nec oportet preſupponere, ſicut eſt eſſentia, quàm quod ſic eſt ex nihilo, quòd aliquid præſupponit naturaliter, & oportet præſupponere, ſicut eſt ipſum eſſe, vt patet ex prædictis. Vnde etſi anima rationalis creatur in corpore, poſſet tamen creari ſine corpore, ſicut & eſſe ſine illo poteſt: non ſic autem ipſum eſſe poteſt eſſe ſine eſſentia, aut creari ſine ea, vt etiam illi dicunt. Propter quod etſi anima creata in corpore propriè poſſet dici creari, non tamen ipſum eſſe in eſſentia.

Ad ſimile. Et ſic patet, quòd non valet ſimile aſſumptum de materia & forma in generatione, quoniam generatio magis per ſe, & eſſentialius reſpicit terminum ad quem, q̃ terminum à quo, contrariè ei, qđ iam dictum eſt de creatione. Et ideò ſemper generatio principalius terminatur ad id, quod plus recipit de entitate per generationem, & è contrariò creatio ad id quod plus producitur de nihilo, vt dictum eſt.

Solutio rationis ſecũda. Soluta prima ratione, vt dicũt illi, de facili ſoluitur ſecunda. Nam cum dicitur, ſi poneremus talem compoſitionem, & eſſet creatio dicto modo, tunc eſſe produceretur de eſſentia, ſi arguẽtes hoc dicant ex opinione propria, tunc ratio recipit falſum, & peccat in materia. Nam nũquã forma educitur de materia niſi tempore præcedat formam, non ſic autem eſt de creatis, vt dictum eſt: ſi autẽ illud ſupponant tanq̃ dictum ab aduerſarijs, dicemus (inquiunt illi) ꝙ nunq̃ ad nos peruenerunt dicta aliquorum, qui tantę eſſent dementiæ, vt dicerent, ꝙ in creatione educitur eſſe de potentia eſſentiæ, ſicut in generatione educitur forma de pòtentia materiæ.

Contrà ſolutionem. Sed dico ego, ꝙ dictum illud, Nunquã forma educitur de materia, nec actus de potentia, niſi tẽpore præcedant materia & potentia, verum eſt loquendo de generatione naturali, nõ tamen eſt verum loquendo de generatione ſupernaturali. In illa enim ſufficit, quòd materia pręcedat formam natura tm̃. Si enim Deus ſubitò, immediatè, & ſupernaturaliter de trunco formaret vitulum, ex eadem potentia materiæ ax qua formaret ipsũ natura ſucceſſiuè, & per multa media, hoc non diceretur creatio ꝓpriè, ſed magis generatio ſupernaturalis. Opus enim omne, quod Deus facit mediaute natura ex aliquo, poteſt facere immediatè ex eodem. Si ergo Deus materiam ſubitò crearet, ex cuius potentia nata eſſet forma produci, & ſimul duratione produceret formam de illa potẽtia materiæ, licèt materia propriè diceretur creari, forma tamen potius diceretur ſupernaturaliter generari, ſicut & formatio corporis Chriſti de potẽtia materiæ præcedentis tractę ex virgine, inquantum formatum fuit opere Spiritus Sancti, quia de potentia materię fuit forma eius educta cooperãte virtute naturali Mariæ, potius dicitur à Spiritu Sancto producta per actionem ſimilem generationi naturali, aut etiam generatione quadam ſupernaturali, quàm vera & propria creatione. Secus autem eſt, ſi forma produceretur in materia, ex cuius potentia non eſt nata produci: tunc enim tàm materia, quàm forma crearentur. Sed tamen magis propriè materia, quo ad hoc. ſ. quòd nihil oportet eam per naturam ad ſui productionem præſupponere; forma verò naturaliter præſupponit materiam. Si ergo eſſentia eſſet in potentia ad eſſe, nõ ſolùm receptiua, ſicut eſt corpus ad animam rationalem, ſed etiam formatiua, ſicut eſt materia naturalis ad formam naturalem, eſſe productum cum eſſentia à Deo potius diceretur generari ſupernaturaliter, quàm creari, aut ſi eſſentia eſt in ſola potentia receptiua ipſius eſſe, tunc edhuc magis propriè creari diceretur eſſentia, quàm eſſe, vt dictũ eſt, vt vniuerſaliter productio materialis & potentialis per creationem minus depẽdet à productione formalis & actualis, quàm è conuersò, propter quod materia potius à Deo poſſet creari, & eſſe ſine forma materiali, quàm è conuersò forma materialis ſine materia. Sic ergo ad hoc, ꝙ præmittũt illi an eſſe educi de eſſentia dicant arguentes ex opin. propria, an ſupponunt illud ab aduerſarijs. Dico ego, ꝙ ſupponunt hoc ab aduerſarijs, quia licèt hoc non dicant expreſsè, implicatur tamen in dictis eorum, & hoc licèt non dicant eſſe educi de eſſentia, vt educitur forma generatione naturali de materia præcedente, vt patet ex dictis.

Solutio rationis tertiæ. Solutis duabus rationibus ſoluemus & tertiam (dicunt illi) nam cum ſic arguitur.

Cauſa

Cauſa prima rerũ creatarum eſt eſſe, vt dicit quarta propoſitio de cauſis, & eſſe eſt per creationẽ: cætera verò per informationem, vt dicitur in Cõment. propoſitionis 18. ergo eſſentia potius creabitur in eſſe tanquam poſterius in priore, & eſſentia potius informabit eſſe, q̃ è conuersò. Dicemus (inquiunt illi) quòd eſſe recipitur in eſſentia, & informat eam non è conuersò, quia ſemper actus informat potentiam, & recipitur in illam & non è conuersò. Et quia Auctor de cauſis non accipit cũ dicit Prima rerum creatarum eſt eſſe, ipſum eſſe vt diſtinguitur contra eſſentiam, ſed accipit ipſum in oĩmoda latitudine: tali enim eſſe nihil eſt prius, nihil latius, nihil ſimplicius, nihil vehementius rebus vnitum, & adhærens eis, & omnia alia ſe habent per additionem ad ipſum, ratione quorũ additorum cum eſſe ſit vnum, ab ipſo tamen procedit rerum multitudo. Et ſic benè verũ eſt, ꝙ eſſentia creatur in eſſe, ſicut ſpeciale in generali, & ſe habet ad ipſum per informationem potius, quàm è conuersò. Non autem verum eſt, ꝙ eſſentia creatur in eſſe actualis exiſtentiæ, nec ſe habet ad ipsũ per informationem, ſed potius è conuersò. Nam vt dicit nona propoſitio de cauſis, in intelligẽtia eſt compoſitio ex forma, quæ eſt ſua eſſentia, & eſſe, reſpectu cuius ipſa forma intelligentiæ Hyleacum quiddam eſt. i. non proprie hyle & materia, ſed quaſi hyle & materiale reſpectu eſſe, quod eſt actus & forma in intelligentia. Et ſic (vt dicunt illi) ratio eſt oĩnò præter propoſitum & procedit in æquiuoco. Attamen (vt dicunt) ſi vellemus loqui de eſſe, quod diſtinguitur cõtrà eſſentiam, adhuc poſſemus ſaluare, quòd prima rerum creatarum eſt eſſe, quia ſecundum prædicta principalius per creationẽ producitur magis actuale, & actus, quàm potentiale & potentia, quemadmodum ſi nunquam videretur lux ſine colore, & vnica viſione ambo videantur, lux tamen ſemper eſt prima rerum viſibilium, & principalius viſibile. & ſic licèt vnica creatione ſimul creantur eſſentia & eſſe, tamen eſſe eſt prima rerum creatarum, quia ſemper principalius ſumitur ratio ꝓductionis ex actu, quàm ex potentia.

Sed dico ego, ꝙ ratio noſtra dicta benè eſt ad propoſitũ, quia benè & directè probat, ꝙ eſſe exiſtentię ꝙ creatur in eſſentia, vt accidens eius, ſecũdum quod illi dicunt, non principaliter creat᷑, ſed potius aliquid aliud, vt eſſe latiſſimum, quod ſe tenet ex parte eſsentiæ reſpectu eſſe exiſtentię, & ſic ratio non procedit in æquiuoco, licèt eſſe, quod principalius probat creari, ſit æquiuocè dictũ eſſe cum eſſe latiſſimo. Vlterius autem intentio noſtra in dicta ratione principaliter vergit ad probãdum, ꝙ eſſentia principalius habet eſſe per creationem, q̃ ipſum eſſe exiſtentię, etiam ſi ſit res alia ab ipſa eſſentia, quod patet: & primò ſi ponatur eſſe res alia: ſecundò ſi ponat᷑ eſſe ſolus reſpectus. Si.n. ponatur eſſe res alia, illicò patet ex hoc, ꝙ eſſentia prius informat eſſe latiſſimũ penès ſecundum modum prædictum, q̃ ipſa informat᷑ per eſſe exiſtentiæ, quoniam ſi ſit res alia, accidens eſt, qđ primò & immediatè ſequitur indiuiduum, aut ſpeciem ſpecialiſſimam ſcđm Porphyrium, & ſic quẽadmodum ſubſtantia ſubiecta principalius creat᷑, q̃ eius accidens exiſtens in ea, ſic eſſentia principalius creatur, q̃ ipſum eſſe exiſtentiæ, quę quidem eſſentia creatur per informationem quæ informat eſſe latiſſimũ, non aũt qua informatur ipſa ab eſſe exiſtentię. Eſſe igit᷑ exiſtentię, quod aduenit eſsentiæ naturaliter, primò & immediatius informat eſſentiam, q̃ informat eſſe latiſſimum. Quapropter & eſse tale accidit ipſi eſsentiæ, vt accidens ſubſtãtiæ ſubiectæ: ſubſtantia aũt non dependet à productione ſui accidentis, ſicut è conuersò: eſsentia ergo creari poſset quantum eſt de ſe, etſi eſse exiſtentiæ, vt res alia, non creatur in ea, licèt non è cõuersò. Quod ſi ſit, cum eſsentia non ſit terminus creationis niſi recipiendo eſse à creante, eſse ergo illud ſine quo non poſset creari eſsentia nihil nominat aliud ſupra eſsẽtiam niſi reſpectum ſępè dictum. Et hoc eſt quod principaliter probare nitimur, non ꝙ eſse non faciat aliquod compoſitum cum eſsentia: immò facit ſecundum modum quẽ determinauimus in quæſtionib. ordinarijs. Nec ꝙ eſse non ſit accidens ſubſtantię: immò eſt, ſicut reſpectus in creaturis habet eſse accidens, ſecũdum quod ſimiliter ibidem, & in alijs quæſtionibus de Quolibet determinauimus. Nec ꝙ eſse dicat poſitiuè eandem rem, quã dicit eſsentia, vt in hoc ſint nomina ſynonyma, contra quod plures rationes aduerſantium nobis in præmiſſis, procedunt. Id. n. nõ eſt verum, ſed ꝙ eſse ſupra eſsentiam non nominat niſi reſpectum quẽdam, qui nihil realitatis importat abſolutę p̃ter illam realitatem, quę eſt ſubſtantiæ, à qua dr̃ reſpectus realis, non ꝙ ſit res illa, aut ſignificet eã ſub ratione rei, niſi largo modo appellet᷑ res ipſe reſpectus ſub rõne reſpectus, ſcđm quod alibi determinauimus, & ſic ꝙ negatiuè eſse nõ dicat aliã rem abſolutam p̃ter rẽ ipſius eſsentię, ſiue q̃ alia eſt à re ipſius eſsentię. Si ergo penès ſcđm modum iã tactum eſse exiſtentię ſit ſolus reſpectus & non accidens abſolutũ, illum non oportet primò fundari in eſsẽtia, ſiue in ſpecie cõſiderata, ſiue in indiuiduo, ſed in illo, quod ꝓpriè primò creatur, & ſic non propriè fundatur primò in eſsentia rei, vt eſt eſsẽtia determinata, ſed in ipſo eſse, qđ eſt latiſſimum, quod eſse latiſſimum (vt dictum eſt) propriè habet eſse in ipſa eſsentia per creationẽ, & ſic ꝓpriè, & per ſe, & primò recipit eſse exiſtẽtię, non aũt eſsẽtia niſi quatenus ipſa eſſentia informat ipsũ eſse latiſſimũ, & eſt idẽ re cũ ipſo eſse latiſſimo, & p hoc eſse eſsẽtię nõ iformat eſsẽtiã, vt aliqd p ſe, & primò ſequens ipſam, ſed potius, vt aliquid p̃cedens eã, qđ quidẽ eſse exiſtẽtię primò informat eſse latiſsimũ accidẽtaliter, qđ etiam informat᷑ ab eſsentia eſsentialiter, & ſic talẽ per accidens eſſentia potius informat eſſe exiſtẽtiæ, vt poſterius ipſum prius, quàm è conuersò, & quia

Contra ſol. dictam.

quia magis verè, & propriè creata eſt res vera abſoluta, quàm quicunque reſpectus, ideò etiam verius creata eſt eſſentia, quàm ille reſpectus importatus per eſſe exiſtentiæ.

Ad ſecundam ſolutionem. Secunda verò dictarum ſolutionum procedit in æquiuoco ſimiliter, quoniam principalius dicitur aliquid alicui cōuenire dupliciter. Vno modo quia perfectius ratio illius inuenitur in illo, alio modo, quia prius: & ſecundum primum modum exponit illa ſolutio dictum illud prima rerum creatarū eſt eſſe exiſtentię, quia ſcilicèt eſt magis actuale, quàm eſſentia ſecundum prędicta. Sed iſto modo principalitatis non attenditur principalitas creationis, ſed ſecundo modo, quia ſcilicèt non in ordine ad terminum ad quem, ſed ſolùmmodò in ordine ad terminum à quo, ſecundum prædicta. Propter hoc enim eſſe largiſſimum principaliſſimè dicitur creari, quia ſcilicèt nihil ſuppoſitū informat reſpectu cuius nullum aliorum propriè dr̄ creari, quia quodlibet aliorum præſupponit naturaliter aliquid quod informat, & ſic minus propriè dicitur creari eſſe exiſtentiæ, quàm eſſentia ſi ponatur aliud re ab eſſentia, quia eſſe exiſtentiæ informat ipſam eſſentiam. Quod autem dicunt illi, quòd ſemper ratio productionis principalius ſumitur ab actu, quàm à potentia, verum eſt in alijs productionibus à creatione, quia aliquid ſupponūt: non autem in creatione, quia nihil ſupponit, & ſic eſſe latiſſimum, quod primò creatur, in vnoquoq; eſt potentiale accidentali potētia reſpectu eſſe exiſtentiæ, & eſſentiali, reſpectu eſſe eſsētiæ.

Tertium princip. Circa tertium principale dicunt illi ſic. Oſtenſo, quòd rationes impugnantium compoſitionem eſſe cum eſſentia non concludunt, declarabimus quaſdam diſtinctiones, quas faciunt, non ſufficere ad tollendas difficultates. Sunt autem huiuſmodi diſtinctiones tres, quarum Prima eſt de poſſibili ſubiectiuè, & obiectiuè, ſiue terminatiuè. Secunda eſt de eſſentijs, quarum quædam exiſtit proprietate ſuæ naturæ; quædam verò extrinſecus participatiuè. Tertia verò eſt de ipſo differre, ꝙ quædam differunt re, quędam intentione, quædam verò ratione. *Prima diſtinctio. Secunda. Tertia.* Vnde cum probatur cōtra eos, ꝙ eſſentia & eſſe realiter differunt, quia eſſentia eſt poſſibile eſſe, & poſſibile eſſe non fit actu exiſtens niſi per aliquid ei additum, aliud re ab illa, quod non eſt primò aliud, quàm ipſum eſſe: Dicunt, quòd verum eſt de poſſibili ſubiectiuè, veluti de materia ſubiecta extenſioni: non autem de poſſibili obiectiuè, vt contingit in propoſito. Similiter cum probatur contrà eos, ꝙ tunc aliquid acquireretur ſibi ipſi. Item quòd tale eſſe creaturæ non inciperet de nouo eſſe; quia enim quod eſſentia eſt eſſentia æternum quid eſt, quare & eſſe eius ſi idem re ſunt eſſentia, & eſſe eius. Item nihil poteſt à ſeipſo ſeparari, nec ſeipſum perdere, & ſic creatura non poſſet annihilari, nec amittere eſſe: Dicunt, ꝙ verum eſſet, ſi ſic non differrent re eſſentia & eſſe, ꝙ eſſentia ſua proprietate conueniret eſſe: nunc autem hoc non eſt verum, cum eſſe conueniat ei ſolū modo quodam exterius participatiuè, acquirendo. ſ. ſibi quendam nouum reſpectum. Similiter cū probatur contra eos ſic, ſi aliqua duo dicunt vnam & eandem rem, licèt vnum poſſet intelligi non intellecto altero, impoſſibile eſt, ꝙ vnum intelligatur cū oppoſito alterius, vt patet de ente & vno, ꝙ aliquid poteſt intelligi eſſe ens non intelligēdo, ꝙ ſit vnum, non tn̄ intelligendo, quòd non ſit vnum. Et (quod fortius eſt) res aliqua non pōt intelligi cum oppoſito eius, quod per ſe habet habitudinē ad illam, licèt poſſit intelligi ſine illo, & cum oppoſito eius, quod nō habet per ſe habitudinem ad illam. V. g. homo poteſt intelligi non intellecto riſibili, & æthiops nitens colore: homo tn̄ non poteſt intelligi intelligēdo ſimul, ꝙ ſit hinnibilis. Quare quia eſſentia intelligi poteſt cū oppoſito eius, qđ eſt eſſe. ſ. cum non eſſe, eſſentia & eſſe non eandē rem dicunt, quod verum eſt, qn̄ quæ ſunt idem re differunt ratione tm̄, vt contingit de ente & vno, quod cōuertitur cum ipſo: non autem quando cū hoc differunt intentione ſola, vt contingit in propoſito. Dicunt ergo primò, ꝙ poſſibile aliud eſt ſubiectiuè aliud terminatiuè, quod & nos concedimus, ſed non eſt vnum illorū ſine altero, quia agēs non facit niſi compoſitum ex potentia & actu: facere. n. materiā non eſt facere, ꝙ materia ſit materia, quia cum materia ſemper ſit materia, ad hoc non indiget factione, ſed facere materiam eſt facere, ꝙ ſit ſub forma: & vniuerſaliter facere potentiā, vel poſſibile, eſt facere, ꝙ ſit ſub actu. Similiter facere formā materialem non eſt facere, ꝙ ſit forma, quia ad hoc nō indiget factione, ſed facere formam eſt facere, ꝙ illa ſit in materia. Similiter facere intelligētiam, quę in ſua eſſentia eſt forma ſine materia, non eſt facere ꝙ ſit forma, nec ꝙ ſit intelligentia, quia ad hoc factione non indiget, ſed facere eā eſt facere, ꝙ habeat eſſe exiſtentiæ. Vniuerſaliter. n. tā actus, q̄ potentia in creaturis indigent factore, & conſeruatore, quod quidem eſt potentia, indiget vt factione ſua ſit ſub actu, & vt conſeruetur ſub ipſo, quod verò eſt actus, indiget vt factione ſit in potentia, & conſeruetur in ea.

Contra tertium. Sed ego dico, ꝙ illud falſum eſt, ꝙ. ſ. non eſt poſſibile terminatiuè ſine poſſibili ſubiectiuè, ſi intelliguntur ſubiectum & illud, cui ſubijcitur differentia ſecundum rem, quod propriè facit poſſibile ſubiectiuè. Benè tn̄ verum eſt ſi intelliguntur differentia ſecundum intentionē, nec vnq̄ hoc negauimus. Non. n. ſemper oportet, ꝙ actus differat à potentia ſecundū rem, & ſit actus quid abſolutū, ſed ſufficit, ꝙ differant ſecūdum intentionem ſolùm, & ſit quid reſpectiuum. Et contingit hoc ſemp circa actum, qui eſt eſſe exiſtentiæ, ſub quo primò & principaliter p veram creationem creatur in eſſe exiſtētiæ ipſum eſſe eſſentiæ cuiuſque, & deinde cętera oīa, quæ ſub eſſe eſſentiæ propriè fiunt in eſſe exiſtentiæ per quandā informationē ſcdm p̄dicta. Vnde de poſſibili ſubiectiuè propriè loquendo de

ſubiecto,

ſubiecto, quale in naturalibus eſt materia, quæ eſt ſubiecta formæ. Dico, ſicut & aliàs dixi, quòd nunquàm fit actu niſi per aliquid additum differens re ab illo. De poſſibili autem ſubiectiuè cõmuniter loquendo de ſubiecto qualiter res abſoluta ſubijcitur intentioni, aut reſpectui, falſum eſt.

Quòd autem dicunt illi, quòd ſi eſſentia non eſt in re extra per aliquam rem ſuperadditam, idem eſt eſſentiam exiſtere ſecundum rem extra intellectum, & eſſentiam eſſe eſſentiam, quare cum eſſentia ſemper maneat eſſentia, ſiue ſemper ſit eſſentia, ſiue ſemper verum eſt quòd eſſentia ſit eſſentia, ſemper ergò verum eſt, quòd eſſentia ſit aliquid in re extra, & ſic in ſeipſa habet proprietatem exiſtendi, & non poteſt ei ſecundum ſe accidere corruptio, & eſt oppoſitio in adiecto, quòd ſcilicèt eſſentia ſemper manet, ſiue quòd eſt eſſentia, & quòd poteſt corrumpi propriè propria corruptione naturali.

Ad hoc dico ego, quòd nullum iſtorum ſequitur. Eſt enim eſſe eſſentiæ creaturæ in re extra non per rem aliam ſuperadditam, ſed per hoc, quòd ipſa in ſe eſt terminus diuinæ operationis abſque omni alio ei adueniente ex huiuſmodi operatione præter reſpectum ad operantem, vt ſæpè dictum eſt, ſed ille reſpectus non eſt aliquid creatum obiectiuè niſi per accidẽs, quia ſcilicèt circa eſſentiam ſequitur quæ creatur obiectiuè, qui etiam reſpectu actus creandi eſt poſſibile obiectiuè: reſpectu verò eſſe, ſiue dicti reſpectus eſt poſſibile ſubiectiuè, ſicut etiam reſpectu mutationis, quæ eſt creatio, vt alibi diximus. Et ſic magna eſt differentia ſecũdum rẽ inter eſſentiam eſſe eſſentiam, & inter eſſentiam eſſe exiſtentiam extra. Non ergo ſi eſſentia ſemper manet eſſentia, vel ſi oportet concedere verum eſſe ſemper, quòd eſſentia ſit eſſentia, quòd ſimiliter oporteat concedere eſſentiam eſſe exiſtentiam extra, quia non ſolùm differentia realis, & ſecundum abſolutum quid addita alicui ſimpliciter variat propoſitionem ſecundum veritatem & falſitatem, ſed etiam differentia ſecundum intentionem, & ſecundum aliquem reſpectum. Vnde hæc ſemper eſt vera, eſſentia eſt eſſentia, ſed non ſemper eſt hæc vera, eſſentia eſt intellecta, & tamẽ ſuper eſſentiam ſimpliciter nihil addit eam eſſe intellectam niſi reſpectum quendam, ſecundum huiuſmodi enim variationem frequenter cõtingit fallacia accidentis.

Nec eſt aliqua oppoſitio in adiecto, dicendo, quòd eſſentia ſemper eſt eſſentia, & quòd poteſt corrumpi corruptione propriæ naturę: ſicut enim productione propriæ naturæ creatur ex hoc ſolo, quòd eſt effectus Dei in ſeipſa, ſic corruptione proprię naturę corrumpitur deſinendo eſſe effectus Dei, nullo alio ſecundum rem addito & nullo remoto. Vnde quod addunt illi arguẽdo, tota cauſa quare ſemper verificatur hęc, eſſentia eſt eſſentia: non autem hæc, eſſentia eſt exiſtentia, eſt propter realem differentiam inter eſſentiam & exiſtentiam, quare cum inter illá nulla ſit differentia ſecundum rem, ſicut ſemper ſecundum illos verificatur iſta, eſſentia eſt eſſentia, ſic & illa, eſſentia eſt exiſtentia.

Dico ergo, quòd non ſequitur ſi aliqua ſunt eadem ſecundum rem: ergo de quo vnum eorum verificatur ſecundum rem, verificatur & reliquũ, quoniam veritas ſecundum rem non dicitur à ſola re, ſed ab ipſa ſecundum quod exprimitur per ſermonem. Vnde licèt idem ſecundum rem ſignificant ens & vnum, quia tamen ſub alio modo illud ſignificatur nomine entis, quàm ſignificatur nomine vnius, propter hoc quiddam ſemper verificatur de vno: quod tamen nunquam verificatur de altero, quia licèt hęc ſemper ſit vera. vnum ſignat indiuiſionem: hæc tamen ſemper eſt falſa, ens ſignat indiuiſionem. Conſimiliter è contrariò ex parte ſubiecti, licèt idem ſignificent ſecundum rem eſſentia & exiſtentia, quia ſcilicèt exiſtentia nullam rem abſolutam addit ſuper eſſentiam: non tamẽ idcirco de quo ſemper verificatur vnum eorum, de eodem ſemper verificatur alterum, vt ideò non ſequatur, quòd ſi eſſentia ſemper ſit eſſentia, quòd eſſentia ſemper ſit exiſtentia, licèt exiſtentia nullam rem aliam addat ſupra eſſentiam. Quòd verò addunt illi ad confirmationem ſui dicti, quia ſunt idem ſecundum rem ens & vnum, impoſſibile eſt de aliquo verificari ſecundũ rem, quòd ſit ens, quin de illo ſecundum rem verificetur, quòd ſit vnum. Dico ego, ꝙ verũ eſt, quia differũt ſola ratione: ſi.n. differrent intentione, non eſſet ita, licèt enim rationale, vt differentia & animal, vt genus idem ſignificent ſecundum rem, quia tamen differunt intentione, ſemper eſt hæc vera, rationale eſt rationale, nunquam tamẽ hæc eſt vera, rationale eſt animal, niſi ratione ſuppoſiti, & ſic vnum prędicatur, de quo non prædicatur reliquum.

Contra ſecundã diſtinctionẽ, quæ eſt de eſſentia.

Improbata diſtinctione de poſſibili (dicũt illi) volumus improbare diſtinctionem de eſſentia, ꝙ .ſ. quędam exiſtit in ſua proprietate, vt illa quę eſt Dei, quædam verò extrinſeca participatione, vt illa, quę eſt creaturę, ꝙ.ſ. conſiſtit in quodam reſpectu, quem põt eſſentia creaturę acquirere & amittere. & per hoc eſſe, & non eſſe. Sed hoc (vt dicũt illi) ſtare non põt, quia reſpectus nunꝗ acquiritur niſi quia acquiritur aliqua res, in qua fundatur, nec amittitur niſi quia illa res amittitur. Aliter.n. eſſet per ſe acquiſitio & amiſſio illius reſpectus, & per conſequens eſſet per ſe motus, aut mutatio ad reſpectum, ſiue relationem, cuius contrarium habetur ex quinto Phyſicorum.

Defenſio.

Sed dico ego, ꝙ totum hoc falſum eſt. In omnibus.n. relatiuis, in quib. aliquid refertur ad aliud, quia illud refertur ad ipſum, qualitercunque nominetur illud ſecundum illam relationem reſpectus in illis amittitur, & acquiritur abſq; hoc, ꝙ illi acquiratur aliqua res, in qua fundatur reſpectus, aut amittatur ab illo. V. g. ſcibile acquirit

reſpectum rationis ad ſciētiam, quia in ſcienta acquiritur ſcientia, quæ ex ſe realem reſpectum habet ad ſcibile, & ſimiliter creaturæ eſſentia ſecundum ſe, & abſolutè cōſiderata acquirit reſpectum realem ad Deum, quia Deus ſecundum genus cauſæ agentis, qua ab æterno habuit relationem ſecūdum rationem ad eſſentiam creaturę: vnde creabilis ſua actione æterna, de nouo operatur circa ipſam, vt ſit effectus eius in ſuppoſito ſignato, ſecundum ꝙ expoſuimus in prima quæſtione de Quolibet nono, abſque ipſius agentis mutatione, quia iſta diuerſitas à mera ratione ſuæ voluntatis æternæ dependet. Si enim Deus eam producat aut cōſeruet in eſſe, habet creatura reſpectum realē nouum ex ſui noua immutatione ad ipſum ſecūdum rem, quia Deus habet reſpectum ad illam ſecundum rationem ab æterno licèt noua denominatione, & ſi non conſeruetur ab eo amittit reſpectū illum ad Deum ſecūdum rationem ſuæ nouitatis, quia Deus ab æterno ſua voluntate ordinauit ipſam in tali ſuppoſito non conſeruandam amplius. Diximus.n.in quadam quęſtione de relationibus, ꝙ ſecundum genus cauſæ efficientis & effecti creatura habet reſpectum realem ad Deum, quia Deus habet ſecundum rationem reſpectum ad ipſam, & relatio ſic circa eſſentiam creaturæ acquiritur & amittitur, non tamen eſt per ſe terminus mutationis, ſed ipſa eſſentia rei, quæ in eo ꝙ creatur in ſignato ſuppoſito obiectiuè acquiritur in ea reſpectus dictus ſubiectiuè, quia non eſt terminus creationis niſi per accidens. Vnde & ad mutationem reſpectus in vno relatiuorum fundati.ſ.in eſſentia rei, ſequitur mutatio in altero.ſ.in Deo, licèt ſecūdum ſolam denominationem. Non tamen reſpectus eſt per ſe terminus mutationis. Verbi gratia, ſi Sortes & Plato ſunt ſimiles in eo ꝙ ſunt homines, ſimilitudo hæc fundatur in puris eſſentijs illorum, & tamen ſi alter deſinat eſſe homo, relatio ſimilitudinis perit in altero, abſque eo ꝙ aliquid reale ei ſubtrahatur omninò, nō tamen relatio eſt ibi per ſe terminus mutationis. Per hoc patet defectus rationis qua illi nitūtur arguere cōtrà hoc, dicendo, ꝙ ſi Deus faceret parietem album & hominem album, eſſet per albedinem relatio ſimilitudinis inter parietem & hominem Deo operante, nunq̄ tamen Deus poſſet iſtam relationem ab altero illorum tollere, niſi remouendo albedinem ab alterutro illorum. Sic & in propoſito de reſpectu creaturæ ad Deum opere Dei contingit, ꝙ nō poteſt Deus huiuſmodi reſpectum à creatura tollere quantuncunque ipſo operante creatus eſt, niſi remoueret ab eſſentia creaturæ aliquam rem, quæ eſt immediatum fundamentum huiuſmodi reſpectus. Et eſt reſpondendum ꝙ non eſt ſimile, quoniam in pariete & homine reſpectus fundatur non in illorum eſſentia immediatè, ſed in ipſa albedine, propter quod manente albedine in vtroque non poteſt reſpectus ille amitti, ſed in propoſito illius reſpectus in creatura non eſt immediatū fundamentum aliqua res abſoluta addita creaturæ, vt ipſum eſſe exiſtentiæ, quod illi ponunt, ſed ipſa eſſentia creaturæ, vt ipſa eſt ſignata in ſuppoſito determinato eſt immediatum fundamentum huius reſpectus, non ſecundum ꝙ eſt eſſentia ſimpliciter, ſed ſolùmmodo ſecundum ꝙ ipſa eſt terminus operationis diuinæ ęternæ, nec omninò requiritur alia res media, immò ipſa ſola eſſentia ſic ſe habens ſufficit ad ſuſtinēdum huiuſmodi reſpectum, quē eſſe addit ſuper eſſentiā, & nihil aliud, nec in hoc eſt aliqua differentia, nec aliam vnq̄ fecimus ſiue creatura ponatur produci à Deo ex actione liberę voluntatis, ſiue neceſſitatis naturalis, ſi eſſet hoc poſſibile. vtroq; enim modo reſpectus ille fundatur in ſola eſſentia creaturæ, non vt eſt eſſentia ſimpliciter, ſed ſolùmmodo vt eſt terminus diuinę operationis, vel ab ęterno ſi operaretur circa illam neceſſitate naturę, vel ex tempore, ſicut modò cum operatur circa illam libertatem voluntatis. Et ſic ſi Deus velit huiuſmodi reſpectum ab eſſentia creaturæ tollere non oporteat ꝙ ſeipſum immutet, vel ꝙ aliquid abſolutum ab eſſentia creaturæ demat, ſed ꝙ actionem ſuam qua operatur circa eſſentiam creaturæ, ab illa ſubtrahat, quod poteſt facere nulla mutatione facta circa ſeipſum, ſed ſolùmmodò circa creaturę eſſentiam, in eo.ſ.ꝙ deſinit eſſe terminus diuinæ operationis, & per hoc deſinit habere illum reſpectum ad Deum, ſicut per illud prius habuit illum abſque alia re abſoluta illi coniuncta, & ſic facere eſſentiam non eſt facere, ꝙ eſſentia ſit eſſentia, ſed ꝙ ſit effectus diuinæ operationis, & per hoc eſt habens eſſe, & eſt coniuncta ipſi eſſe, non, vt illi dicunt, res altera abſoluta ab eſſentia, ſed vt id quod eſt altera intentio fundata in eſſentia rei, vt à qua habet omnē ſuam realitatem, quæ non acquiritur per ſe in eſſentia, nec tollitur ab ea, ſed ſolùm per hoc ꝙ ipſa eſſentia eſt, vel non eſt terminus operationis diuinæ, vt dictum eſt. Et ſic euitatur per hoc omnis difficultas circa hanc materiam.

Improbatis diſtinctionibus de poſſibili & de eſſentia (dicunt illi) volumus improbare diſtinctionem de ipſo differre ſiue de differentia, quia primò oſtendemus diſtinctionem ipſam non eſſe bonam: Secundò ꝙ per eam non poſſunt ponentes eam difficultates effugere. Diſtinguunt enim triplex differre.ſ.re, ratione, & intentione. Nam ſunt quædam differentia re, vt accidens & ſubiectum, quædam ratione, vt definitio & definitum. Cum ergo aliqua plus differant, q̄ definitio & definitum, & minus q̄ accidens & ſubiectum, vt genus & differentia: ergò medio modo differunt, & vocatur differre intentione. Sed modus iſte arguendi non valet. Non enim ſequitur ex illis, ꝙ differentia iſtorum ſit media inter differre re, & ratione, quia in ipſo differre ratione eſt accipere magis & minus, & ſimiliter in ipſo differre re, & magis differre ratione quodammodo medium eſt inter differre re & minus differre ratione, & ſic genus & diffe-

Quol. ix. q. 1.

Contra diſtinctionē de differentia, ſeu differre.

& differentia ſi differunt ſola ratione, magis tamē differunt, q̄ definitio & definitum, & ſi differunt re, minus tamen differunt, q̄ accidens & ſubiectū.

Reſponſio Authoris.

Sed dico ego ꝙ verum eſſet illud ſi illa differentia inter differre intentione & ratione eſſet ſolùmmodo ſecundum magis & minus, ſed intelligimus ꝙ etiam implicat modum diuerſum differendi ſecundum ſpeciem, quemadmodum etſi differre re differt à differre ratione ſecūdum magis & minus, non tamen ſolùmmodo differūt ſic, ſed etiam differunt ſecundum ſpeciem differendi, quemadmodum genus & differentiæ differunt in ſpecie, propter quod faciunt compoſitionem, quam nullo modo facerent ſi ſola ratione differrent, vt patet de diuinis attributis in Deo.

Replica.

Sed arguunt cōtra hoc dicentes, ꝙ alius & alius modus differendi eſt vbi vnitas rei ſolam differentiam rationis facit, quia poſtq̄ res quælibet ſecundum ſe eſt vna, ſola ratio hos modos diuerſitatis inuenit.

Reſponſio.

Sed dico ego, ꝙ non dicitur modus differendi rationis, quia inuentus eſt à ratione, quæ eſt potentia animæ, ſed dicitur rationis, quia cū hoc ꝙ perceptus eſt, non dico inuentus eſt à ratione, ex ſe exiſtit in natura rei, ita videlicèt ꝙ ex natura rei eſt, ꝙ in eadem re aliqua ſolùmmodo differunt ſecundum magis & minus tantùm, aliqua verò differunt ſecundum magis & minus, & adhuc amplius. Illa quæ primo modo differunt neceſſariò continentur ſub vno modo differendi & differente ab alijs ſecundum ſpeciem, quia ſola differentia ſecundum magis & minus nunq̄ diuerſificat ſpeciem. Illa verò quę differunt ſecundo modo, ratione ampliori benè poſſunt differre inter ſe alio modo differendi ſpecifico ab eis, quæ in eadem re nō differunt penès tale amplius. Verbi gratia cum genus & differentia ſint in eadem re, ſicut definitio & definitum ſunt in eadem re, ſiue in ſolis ſeparatis ſubſtantijs, ſiue etiam in corporalibus (in hoc enim non eſt vis) vnum illorum nullo modo poteſt prędicari de altero, definitio verò ſemper prędicatur de definito, & è conuersò, neceſſariò igitur genus & differentia cum hoc ꝙ plus differunt inter ſe, q̄ definitio & definitū, eo videlicet ꝙ neutrum eorum prędicatur de altero, ſicut mutuò prędicatur definitio de definito & è conuersò, differunt alio modo differendi ſecundum ſpeciem, quàm illa.

Quòd differētia ſit realiter excogitata Probatur.

Quod addunt illi, ꝙ tali diſtinctione non ſoluitur argumentum nec ipſa difficultas euitatur dicendo, ꝙ ſi aliqua ſunt idem re, vnum eorum non poteſt intelligi ſub oppoſito alterius. Nam genus quod poteſt intelligi ſub oppoſitis differentijs nō dicit vnam rem, ſed aliam, vt eſt ſub vna differentia & idem illi, quàm vt eſt ſub alia & idem illi. Vnde vbi ſunt aliqua idem re differentia, quocūque modo dicuntur differre non poteſt idem intelligi ſub oppoſitis differentijs.

Improbat.

Et dico ego, ꝙ genus, vt eſt intelligibile ſub oppoſitis differentijs, licèt non ſignet eandem rem numero, aut ſpecie, ſignat tamen eandem communitate generis, quæ in idem re coincidit cum vtraque differentia, & idem re communi. ſ. ſecundum rationem communitatis generis eſt in vtraque ſpecie. Aliter enim nulla eſſet identitas illa, quæ dicitur generis, & per illam identitatem forma generis ab vtraque differentia non re, nec ratione, ſed ſola intētione differt, quod ſufficit ad declarationem propoſiti & ſolutionem argumenti, licèt maior vnitas realis eſt eſſentiæ reſpectu eſſe & non eſſe, quia numeralis, quàm generis ad oppoſitas differentias. Per hunc enim modum ſi aliqui duo ſint albi, in albedine vtraque fundatur reſpectus ſimilitudinis mutuæ vnius ad alterum, & ſi alter eorum fiat niger, ſuper albedinem non alterati fundatur reſpectus diſſimilitudinis ad nigrum & ſunt reſpectus illi contrarij, ſimilitudinis. ſ. & diſſimilitudinis, & tamen ex parte albedinis manētis idem realitatis, quod eſt in vno eſt & in alio, ſ. in ſimilitudine & diſſimilitudine fundatis ſuper eandem albedinem, & nullam aliam realitatem habet in ſe, ita ꝙ eadem res, quæ eſt albedo poteſt intelligi ſub vtroq; reſpectu, vt idem re cum vtroque, quia nihil realitatis propriæ dicit reſpectus, ſed ſolùmmodo quantum eſt ex ſe, quia nō habet realitatem, niſi à ſuo fundamento, niſi extendatur nomen rei, vt alibi expoſui. Et vniuerſaliter eſſe & eſſentia ponendo ꝙ eſſe ſecundum dictum modum non addit, niſi nudum reſpectum ſuper eſſentiam, dicunt vnam & eandem rem, aut non aliam & aliam, & ſic ſicut eadem albedo numero exiſtēs ſub reſpectu ſimilitudinis poteſt eſſe & intelligi ſub oppoſito reſpectu, vel ſub priuatione illius reſpectus, ſic eadem eſſentia numero exiſtens ſub eſſe poteſt eſſe & intelligi ſub priuatione eſſe, ſ. ſub non eſſe abſque omni inconuenienti. Adhuc autē addunt alij dicentes. Poſſumus autem ad hanc veritatem oſtendendam facere ſyllogiſmum expoſitorium, vt ſi à ſit animal rationale, & illud idem ſit irrationale vel poteſt intelligi eſſe irrationale, idem animal eſt vel poterit eſſe rationale & irrationale, quod eſt inconueniens. Benè ergo verum eſt, ꝙ à quod eſt animal rationale realiter differt ab irrationali, vel ab eo quod poteſt intelligi eſſe irrationale, quicquid ergo poteſt intelligi cum oppoſito alicuius realiter differt ab illo.

Ad ſyllogiſmum expoſitorium.

Sed dico ego ſicut aliàs dixi, ꝙ quicquid poteſt intelligi ſub oppoſito alicuius realiter differt ab illo: Verum eſt de eodem contracto & ſecundum numerum, de quo tenet ſyllogiſmus expoſitorius ſolùmmodò, non autem eſt verum de eodem non contracto ſecūdum rem, ſicut eſt aliquid idem ſecundum genus, de quo non tenet ſyllogiſmus expoſitorius.

Replica.

Sed dictum hoc, vt dicunt illi conſiderat, quod eſt per accidens, nec difficultatem euacuat. Conſiderare enim aliquid, ſicut dicunt illi, vt non contractum, accidit & extraneum eſt ſyllogiſmo expo-

torio,

ſitorio, quia tenet ſolùm gratia materiæ in cõtractis & ſingularibus.& ſic reſponſio conſiderat, qđ eſt per accidens,nec valet.

Reſponſio. Sed dico ego, ꝙ immò benè valet,quia illud accidens,ſ.ſumere non contractum, eſt neceſſarium in reſoluendo per concluſionis deſtructionem ſyllogiſmum expoſitorium, cuius concluſio ſemper eſt falſa & impoſſibilis,& ideò in propoſito arguendo ſic, à animal eſt rationale & à animal eſt irrationale,ergo idem eſt animal rationale & irrationale, benè verum eſt pro eodem ſecundum genus, & ſunt ambæ præmiſſæ veræ, non autem pro eodem ſecundum ſpeciem aut numerum, quia eſſet altera præmiſſarum falſa. Vnde ſi arguatur ſic: hæc eſſentia eſt ens,& hæc eſſentia eſt non ens, ſequitur concluſio impoſſibilis: ergo hæc eſſentia eſt ens & non ens. Non obſtante tamen quòd eſſentia ſit idem cum eſſe, nec eſſe addit rem aliam, poteſt intelligi eadem eſſentia ſub non eſſe,& eſſe ſub non eſſe in alio tempore, quæ nullo modo repugnant identitati rei ſuper quam fundatur ſyllogiſmus expoſitorius.

Replica ad rem. Rurſus (vt dicunt) hoc difficultatem non euacuat,immò magis auget, vt cauillentur. Nam animal non contractum non dicit vnam rem, non ergo poteſt differre intentione & non differre re, & quia non dicit vnam rem poteſt intelligi ſub duobus oppoſitis.

Reſponſio. Sed dico (vt dixi) quòd dicit vnam rem communem licèt non ſingularem, & ideò differt ſola intentione ab oppoſitis contrahentibus illam, & ſic quia dicit vnam rem poteſt intelligi ſub oppoſitis.

Quartum principale. Circa quartum dicunt illi ſic,ſolutis rationibus quibus aliqui probant, quòd ponentes eſſe & eſſentiam differre ſecundum rem, non poſſunt ſaluare creationem, & improbatis diſtinctionibus quibus videntur tollere difficultates in contrariũ orientes: Reſtat declarare quòd ea,quæ adducũt ad confirmandas rationes factas ab eis ad probandum.ſ.non differre realiter eſſentiam & eſſe, non ſufficiunt, neque quietant intellectum. Fecimus autem nos (vt dicunt illi, & verum dicunt) tres rationes,quibus concluſerimus eandem rem ſignificare eſſentiam & eſſe, quarum prima talis erit.

Prima rõ. Vnitas, veritas, bonitas, nullam rem addunt ſuper eſſentiam rei, pari ergo ratione vel fortiori, nec entitas.

Ad hanc reſpondebant illi dicentes, quòd ens vno modo dicit eſſentias prędicamentorum,& ſicut illa tria, eandem rem dicit cum eſſentia, & eſt quælibet res ens per ſuam eſſentiam ſicut eſt vna & bona.

Alio modo dicit earum exiſtentias,& ſic ens dicit aliam rem,q̃ eſſentia,& eſt quęlibet res ens per aliam rem additam ſuæ eſſentiæ,quam participat. & eſt iſtud ens non omninò idem cum vero & bono.

Contra ſol. Sed dico ego,quòd hæc ſolutio (vt & illi dicũt) ſupponit duo. Primò enim ſupponit quòd eſſe ſit quædam res abſoluta, & quædam actualitas exiſtendi in effectu de ſe, quod falſum eſt, quia tunc poſſet ſecundum ſe produci & exiſtere per ſe ſine eſſentia, maximè ſecundum illos,quia dicũt quòd eſſe non ſe habet ad eſſentiam ſicut forma producibilis de potentia illius, & quòd etiam dicunt, ꝙ eſſe quantum eſt ex ſe eſt neceſſe eſſe, licèt ſit poſſibile non eſſe, prout in alio recipitur. Nihil enim ex ſe eſt forma non educta de potentia materiæ, aut neceſſe eſſe, quia in alio non eſt, niſi poſſibile eſſe, niſi per ſe poſſit eſſe & ſeparatum à quolibet alio. Quod enim eſt ſic actualitas exiſtendi, quòd ex ſe eſt neceſſe eſſe, per ſe ſeparatum poteſt eſſe & produci in eſſe,quare cum eſſe non poſſit exiſtere aut produci ſine eſſentia, vt illi probant, nullo ergò modo eſt ex ſe actualitas quædam dicto modo.

Reſponſio aduerſariorum. Ad quod illi reſpondent dicendo quòd hoc nullam habet difficultatem, nam nullum agens facit quod repugnat effectui, de ratione enim effectus eſt, quòd non fiat per ſe niſi compoſitum,cuiuſmodi non eſt eſſe.

Improbatio eius. Et dico ego vt patet ex dictis, quòd hoc falſum eſt ſi intelligatur hoc de compoſito ex rebus abſolutis diuerſis,quia in ſubſtantijs ſeparatis ſecundũ ponentes,quòd in eis non eſt materia,nulla eſt rerum diuerſitas,& ſic cuilibet talium, vt ſit effectus Dei nihil additur ſuper eſſentiam, niſi reſpectus quidam. Vnde ſi eſſe eſt actualitas quædam creata in eſſentia rei, & res quædam abſoluta eſt, cum nihil ſit creabile, niſi ſit ex ſe eſſentia quædam,qđ ſecundum prædicta non habet ex creatione. Si ergò eſſentia ipſius eſſe creata eſt actualitas alterius per hoc,ꝙ eſt in altero, multo fortius nata eſt eſſe actualitas ſui ipſius ſecundum ſe. Vnde ſecundum ꝙ dixi tunc,& nunc etiam dico eſſe non dicit,niſi reſpectum ſuper eſſentiam,& vt aliquid ſit effectus Dei nihil additur ſuper eſſentiam, niſi reſpeſpectus quidam.

Replica. Contrà quod illi arguunt dicentes, ꝙ hoc falſum eſt, quia ſolus reſpectus non poteſt perdi vel acquiri.

Reſponſio. Sed dico ego reſpondendo ſecundum prædicta ꝙ verum eſt per ſe. per actionem tamen aliquam circa ſubiectum.ſ.quia eſt terminus operationis diuinæ, benè poteſt ille reſpectus acquiri & è conuerſò perdi per hoc ꝙ ceſſat eſſe effectus & terminus operationis talis,ſicut & per operationem circa oppoſitum fundamentum poteſt circa aliquid idem reſpectus perdi & acquiri circa ſuum proprium fundamentum,vt Sorte ſolo exiſtente albo non eſt reſpectus ſimilitudinis in illo, fundatus in eius albedine, ſed Platone facto albo, iam reſpectus ille eſt acquiſitus in Sorte, & Platone facto nigro iam eſt amiſſus. Hoc.n.conuenit generationi & corruptioni relationum,vt alias in quęſtione magna de relationibus,declarauimus. Quod ergo illi ſupponunt ſecundo, ꝙ.ſ. eſſentia non habet actuali-

actus iratē ſine illo addito ei vt re alia, hoc ſimiliter fi lſum eſt, quia ſufficit ꝙ ei addatur reſpectus ſolus per hoc ꝙ eſt effectus Dei.

Secūda rō. Secunda ratio noſtra (vt dicunt) eſt, quia ſi eſſentia non exiſteret niſi per eſſe additum, oporteret ꝙ illud eſſe exiſteret per aliud eſſe additum in infinitum. Et vt dicunt, reſpondebatur ab eis quòd hoc non oportet. Nam licèt materia exiſtat per formam, non oportet, quòd illa forma exiſtat per aliam in infinitum, quia alio & alio modo comparantur ad eſſe. Nam materia ex ſe eſt potens eſſe & non eſſe, forma autem quātum eſt de ſe ſecundum modum loquendi Philoſophorum non non habet quod poſſit non eſſe, ſed solùm ratione materiæ in qua recipitur. Vnde ſecundum Philoſophos forma ſeparata à materia non poſſet non eſſe. Conſimiliter dicimus (dicunt illi loquentes de ſeipſis) quòd eſſentia de ſe poteſt eſſe, & non eſſe, ſed ipſum eſſe ſecundum ſe conſideratum nō habet, quòd poſſit non eſſe, niſi quia recipitur in alio, & ſeparatum eſt neceſſe eſſe.

Contra hanc rationem (vt dicunt loquentes de nobis) quidam conati ſunt arguere dicentes periculoſum eſſe ſi ponatur eſſe creaturæ ex ſe eſſe neceſſe eſſe, quia tūc eſſet Deus. Quod vero dixi ego quòd periculoſum eſt ponere, quòd eſſe alicuius creaturæ ex ſe eſt neceſſe eſſe, & quòd non poſſet impediri ratio ducens ad infinitum, quia cum eſſe creatum ſit, cum creatur recipit eſſe, vt ſit ibi eſſe recipiens & eſſe receptum, & eadem ratione illud eſſe ſecundum creabitur, & recipiet eſſe tertium, & ſic in infinitum, quoniam ipſimet dicunt quòd Deus producēdo creaturam producit ſimul eſſentiam & eſſe. Hac autem productione facta ſic producere eſſe nō eſt facere, quòd eſſe ſic ſit, quia hoc ſemper eſt, ſed hoc eſt facere, quòd eſſe ſit in eſſentia, & ex tali productione eſſe habet quendam actualem reſpectum ad Deum, nō quia eſſe ſit eſſe, quia tunc ſemper talem haberet reſpectum, & ſemper exiſteret, ſed hoc competit ei, quia eſt in eſſentia, & poteſt ab ea ſeparari & ei non ineſſe. Reſpondendo illi dicunt, quòd illud non dixerūt ſcilicet quòd eſſe creaturę ſit neceſſe eſſe, ſed ꝙ eſſe vnde eſſe nón habet, quòd ei accidat corruptio, neque aliquis actus aut forma, ſed quòd ipſi eſſe, ſiue actui aut formæ accidit corruptio, hoc contingit ei ex eo, quòd recipitur vel natum eſt recipi in alio. Et ſic (vt dicunt) quòd eſſe creaturæ non eſt neceſſe eſſe non eſt contrarium dictis eorum. Nam eſſe creaturæ (vt dicunt) duo dicit. Dicit.n. eſſe, & dicit eſſe tale. Ratione qua dicit eſſe, non habet vnde corrumpatur aut deſinat eſſe, ſed ſolùmmodo hoc habet ratione qua dicit tale eſſe, quod.ſ.receptum eſt. Aliter enim omne eſſe eſſet defectibile, & ſic ſi aliquod eſſe eſſet non receptū in ſe, non poſſet deſinere eſſe.

Sed dico ego, quòd ſecundum quòd tenet litera illorum primò expreſſe dicunt ſic. Materia & forma alio & alio modo comparantur ad eſſe &c. vt ſupra. Dicunt ergo expreſsè, quòd forma quælibet aut eſſe quantum eſt de ſe non habet, quòd poſſit non eſſe, niſi quia recipitur in alio, & ſeparatim eſſet neceſſe eſſe. Sed hoc imponunt dicto & ſententiæ Philoſophorum, qui ponunt omnes eſſentias, quæ ſunt formæ ſeparatæ vel intellectus, eſſe ſimplices & quædam neceſſe eſſe & incorruptibiles & incorporabiles & Deos quoſdam, vt alibi expoſuimus. Quorum ſententia quo ad hoc omninò hæretica eſt.

Contra verò dictum ipſum ego arguo ſic. Si aliquid quantum eſt de ſe ſit incorruptibile in natura ſua, impoſſibile eſt, ꝙ corrumpatur receptione ſui in alio, vt patet in anima rationali recepta in corpore. Sicut è conuersò ſecundum Auicen. impoſſibile eſt, ꝙ aliquid ex ſe ſit poſſibile, & per aliud ſit neceſſe eſſe. Et ſic dicere ꝙ eſſe creaturæ, quod ſecundum ipſúm eſt forma quædam & eſſentia ex ſe incorruptibilis non ſit poſſibile eſſe, niſi quia recipitur in alio, & ſimiliter dicere, ꝙ eſſe ratione eſſe non habet vnde corrumpitur, ſed ratione, qua in alio receptum eſt, falſum eſt. Licèt.n. eſse ratione qua eſse eſt commune, & analogum ad eſse creatoris & eſse creaturæ, non eſt defectibile, aliter enim, vt dicunt, & benè, omne eſse eſset defectibile, eſse tamen ratione, qua eſt eſse quoddam ſub illo analogo diſtinctum contrà eſse creatoris, benè poteſt eſse defectibile ratione, qua eſt tale eſse, licèt non ratione qua eſt eſse ſimpliciter, etiam ſi non eſset receptum in alio, ſed ſecundum ſe ſeparatum. Et ſecundum hoc inſufficiens eſt illa diſtinctio bimembris, quam illi ponunt.ſ.quòd eſse creaturæ duo dicit,ſ.eſse & eſse tale.ſ.receptū in alio, immò receptum in alio inquantum huiuſmodi non dicit tale eſse. ſ. contractum ad creaturam, ſed talem modum eſsendi ipſius eſse talis, & ſic debet eſse diſtinctio trimembris. ſ. quòd eſse creaturæ tria dicit, videlicet eſse ſimpliciter. ſ quo analogatur cum eſse diuino & tale eſse, quod.ſ.eſt proprium creaturæ, & diſtinguitur contra eſse diuinum, quod etiam dupliciter poteſt conſiderari. Vno modo vt eſt aliquid ſecundum ſe, alio modo vt habet receptum eſse in alio. Et ſicut dictum eſt de eſse, ita intelligendum eſt de forma qualibet, quòd poteſt conſiderari vt forma ſimpliciter ratione communis analogi ad formam creatam & increatam, & ratione tali nō eſt defectibilis, vel vt eſt forma talis.ſ creaturæ, & hoc dupliciter, vel vt ſecundum ſe eſt aliquid, vel vt eſt recepta in alio. Et licèt eſse vnde eſse ſimpliciter, vel forma vnde forma ſimpliciter, non ſit defectibile vel defectibilis, tamen vnde eſse tale vel forma talis.ſ.creaturę vtroq; modo.ſ.vt conſideratur ſecundum ſe, & vt conſideratur ſicut recepta in alio, benè eſt defectibilis. Ipſi autem expreſsè dicunt, licèt dictum ſuum imponant Philoſophis, vt patet reſpiciendo prædicta, quòd forma vel eſsentia vel eſse ſecundum ſe non habet quòd poſſit non eſse, ſed ſolùm ratione materiæ in qua recipitur, ita quòd forma

vel

vel eſsentia ſeparata, vel eſse ſeparatum, non poſſet non eſse, quia eſset neceſse eſse. Et ſic ponunt expreſsè quòd eſse vel forma vel eſsentia non ſolùm ratione qua eſt eſse vel forma vel eſsentia ſimpliciter nõ eſt defectibilis, ſed quòd etiam nec ratione quę eſt tale eſse vel forma vel eſsentia. ſ. creaturę quantũ eſt ex ſe, & ſic non ſolùm dixerũt, quòd eſse vnde eſse non habet quòd ſibi accidit corruptio, neque aliquis actus aut forma, ſed etiã dixerunt, quòd eſse vnde tale eſse. ſ. creaturæ ſecundum ſe diſtinctum contrà eſſe creatoris non habet ꝙ accidit ei corruptio, neque aliquis actus aut forma, ſed etiam dixerunt ꝙ eſſe vnde tale eſſe. ſ. creaturæ ſecundum ſe diſtinctum contrà eſſe creatoris, non habet ꝙ accidit ei corruptio, neque aliquis actus aut forma vnde talis. ſ. creaturæ ſecundum ſe, ſed ſolùmmodò ex eo, ꝙ recipitur vel natum eſt recipi in alio. Et ſic dicere poſtmodum, ꝙ eſſe creaturæ ſecundum ſe abſq; eo ꝙ in alio recipiatur, non habet vnde accidit ei corruptio, & ꝙ tamen ex ſe non ſit neceſſe eſſe, planè eſt contrarium dictis eorum prioribus. Nec prodeſt illud in aliquo, ꝙ non ſolùm dicunt ex eo, ꝙ recipitur, ſed etiam ex eo, ꝙ natum eſt recipi in alio, quia ſicut ex eo, ꝙ recipitur habet vnde accidit ei corruptio, ſic ex eo ꝙ natum eſt recipi habet vnde nata eſt ei accidere corruptio, licèt non ei accidit inde ſecundum actum, vt ſi tale quid perpetuò eſſet ſeparatum, perpetuò haberet vnde nata eſſet ei accidere corruptio, nunquàm tamen ſecundum illos ei accideret. Et ſic in hoc etiam omninò contrariantur dictis Philoſophorum, qui dixerunt ꝙ omne corruptibile neceſſe eſt aliquando corrumpi.

Quod quia fortè perſpexerunt, aliter reſpondendo dicunt, ꝙ nulla creatura eſt neceſſe eſſe ſimpliciter, attamen non eſt inconueniens ꝙ ſit neceſſe eſſe ſecundum quid. ſ. prout conſideratur vt quid intelligibile abſtractum à tempore, & vt ſemper ens. ſecundum ꝙ dicitur in libro Priorum. Michelus intelligibilis ſemper eſt, licèt Michelus ſimpliciter vel Callias, vel quilibet particularis homo eſt terminati temporis & quid corruptibile.

Reſponſio authoris. Sed dico ego, ꝙ non valet, quia expreſsè loquuntur de eſſe actualis exiſtentiæ, & de forma actualiter exiſtente, quando dicunt ꝙ materia & eſſentia aliter comparantur ad eſſe quàm forma & ipſum eſſe, quia forma quantum eſt de ſe non habet ꝙ poſſit non eſſe, ſed ſolùm ratione materiæ in qua recipitur. Similiter quòd ipſum eſſe ſecundũ ſe non habet ꝙ poſſit non eſſe, niſi quia recipitur in alio & ſeparatum eſſet neceſſe eſſe. Præterea ſicut nullum inconueniens eſt, quòd creaturæ, quæ eſt eſſe vel forma ſiue actus ſit neceſſe eſſe ſecundum quid. ſ. vt conſideratur vt quid intelligibile abſtractum, ſic nullum inconueniẽs eſt quòd creatura, quæ eſt materia vel eſſentia ſit neceſſe eſſe ſecundum eundem modum. Nullo ergo modo differenti, quo ad hoc, comparantur ad eſſe materia, & forma, neque eſſe & eſſentia, cuius contrarium intendunt aſſerere. Dicta ergo ſua, vt videtur, nullo modo poſſunt ſuſtinere.

Tertia ra... Tertium verò (vt dicunt) quod adducimus ad confirmandas noſtras rationes, eſt quòd eſſe illud quod eſt res alia ab eſſentia, nec ſubſtantia poteſt eſſe nec accidens. Ad hoc (vt dicunt) reſpondebatur, quòd licèt non ſit ſubſtantia aut accidens; eſt tamen aliquid in genere ſubſtantiæ, ſicut principium & actus ſubſtantiæ, & ſic indirectè eſt in genere ſubſtantiæ, ſicut punctum in genere quantitatis. Hanc ſolutionem (vt ſimiliter dicunt, & benè) nitimur deſtruere, quia res non ſunt in genere niſi per ſuas eſſentias, ita quòd vniformiter vnunquodque eſt in genere tàm non exiſtens, ꝙ̃ exiſtens. Aliter.n. ſubſtantia quæcunque non eſſet in genere ſubſtantiæ per eſſentiam ſuam, ſed ſolũ per eſſe. Sed quod addunt ex ſeipſis, quòd eſſe in genere ſubſtantię tanquàm principium non faciat ſubſtantiam aliquam eſſe ſubſtantiam, quia ſubſtantia quęlibet eſt ſubſtantia per ſuam eſſentiam, & quælibet res eſt id quod eſt ſecũdum genus per ſuam eſſentiam, habet tamen ipſum eſſe rationem principij reſpectu ſubſtantię, non prout eſt ſubſtãtia ſimpliciter: nam non intelligendo eſſe adhuc intelligitur ſubſtantia eſſe quid determinatum ad genus, ſed prout eſt ſubſtantia in effectu, & prout exiſtit actu in rerum natura, per quod reducitur ad genus ſubſtantiæ, falſum eſt omninò. Nihil.n. eſt in genere aliquo vt principium, quin faciat ad hoc quòd illud cuius eſt principium ſit res illius generis. Vnitas enim eſt vt principium in genere quantitatis, quia facit per ſui replicationem, quòd numerus ſit quantitas, & vt numerus ſit numerus. Similiter punctum eſt vt principium in genere quantitatis, quia facit per hoc quòd ab ipſo fluit linea, quòd magnitudo ſiue linea ſit quantitas, immò ꝙ linea ſit linea. Et ſic ſi eſſe eſſet de genere ſubſtantiæ, vt principium, faceret quoquo modo, quòd ſubſtantia cuius eſt principium, eſſet ſubſtãtia. Vnde ſi habet rationem principij reſpectu ſubſtantiæ alio modo. ſ. non prout eſt ſubſtantia, ſed prout eſt ſubſtantia exiſtens ſecundum effectum in rerum natura, tunc non pertinet aliter ad prædicamentum ſubſtantię, ꝙ̃ ipſum exiſtere in rerum natura. Quare cum vt alibi declarauimus ſæpius, exiſtere ſecundum actum in rerum natura accidit prædicamento ſubſtantię & alijs prædicamentis ſimiliter, accidentaliter ergò eſſe pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ, & hoc quemadmodum album aut ſedens, vt ſicut dicitur quòd eſſe habet rationem principij reſpectu ſubſtantiæ prout eſt in effectu, & ideò prout principium reducitur ad genus ſubſtantiæ, ſic poteſt dici quòd album aut ſedens habet rationem principij reſpectu ſubſtantiæ prout eſt dealbata vel prout eſt in ſeſſione, & quòd ideò vt principium reducitur ad genus ſubſtantiæ, conſequens falſum eſt, ergo &c.

Quod in parte declarant contrà ſe cum ſubdunt. Eſt ergo diligenter ſciendum, quòd non eſt incon-

inconueniens aliquid non eſse de ratione rei ſimpliciter, immò eſse poſterius illa re, quod tamen poteſt eſſe de ratione ipſius ſecundum aliquem modum, vt cuprum quod non eſt de ratione circuli ſimpliciter, immò intellectus circuli ſimpliciter poteſt præcedere intellectum cupri, attamen cuprum licèt non ſit de ratione circuli ſimpliciter, eſt tamen de ratione circuli cuprei, ſic licèt intellectus eſſentiæ præcedat intellectum ipſius eſſe, & diuidatur contra eſſentiam, nec habeat rationem principij reſpectu eius ſimpliciter, eſt tamen de ratione eius, vt eſt in effectu.

Quod ſi ita eſt, immò quia ita eſt, cum cuprum non ſit poſterius circulo, niſi quia accidit circulo, quod ſit in cupro, quia poteſt eſſe in alio, vt in lapide & ligno, propter hoc in definitione eius non ponitur cuprum ſecundum Philoſophum 7. Metaph. & ita ſi cuprum ſit de ratione circuli cuprei, licèt non de ratione circuli ſimpliciter, hoc non eſt niſi ſicut albedo eſt de ratione hominis albi, licèt non de ratione hominis ſimpliciter, & ſimiliter eſſe de ratione exiſtentis ſubſtantiæ in effectu & in rerum natura, & ſic conſtituit eſſe cum eſſentia vnū quodammodo per accidens, ſicut albedo cum homine, & circulus cum cupro. Sed quod eſt principium alicuius quod eſt vnum per accidens, cuius vna pars eſt ſubſtantia & ipſum eſt pars altera, non eſt reducendum vt principium ad genus ſubſtantię, immò per ſe pertinet ad genus alicuius accidentis. Præterea cum ſecundum iam dicta, & vt illi dicunt, eſſe ſemper eſt eſſe, quod non habet ex creatione neque per hoc quod eſt in alio, ſed quod eſt in alio hoc habet per creationem, & per illam creationem habet reſpectum ad Deum, eſſe ergo ſecūdum quod ſequitur ex dicto illorum ex ſe abſque eſſe in alio & abſque dicto reſpectu, eſt aliquid per eſſentiam, & ita determinatum ad genus aliquod. Siue ergo creetur in ſe ſiue in alio, oportet quod ex ſe ſit principaliter res alicuius prædicamenti, & ſic nō per reductionem, vt principium aliquod illius. Et ſic ſicut res aliæ abſolutæ quoruncunque generum non creantur ſecundum illos niſi quia eſſe aliquod aliud re ab illis, eis acquiritur, ſimiliter nec res illa, quæ ſecundum ſe eſt ipſum eſſe, & ſic procederetur in infinitum, vt dicit ratio præcedens, aut ſi in natura ipſius eſſe per creationem nihil acquiritur, niſi reſpectus aliquis, eadem ratione nec in quacunque re alia abſoluta. Et ſic vt videtur illi in dictis ſuis iſtis propriam vocem ignorauerunt.

Quintum principale. Circa quintum ſic procedūt illi dicentes: Poſtquàm ſoluimus rationes, & improbauimus diſtinctiones, & oſtendimus quod ea, per quæ confirmant rationes prius factas, non ſunt ſufficiētia nec quietant intellectum, oſtendere volumus quod non benè exponitur auctoritas Boetij; Arguebatur enim cōtra me (vt dicunt, & verum eſt) per Boetium dicentem: Diuerſum eſt eſſe & id quod eſt, differunt ergo ſecundum rem. Hoc ſoluebam dicens, quod Boetius per eſſe intelligit ipſum principium; per id quod eſt, id quod eſt ex principio, & ſic diuerſum eſt eſſe & id quod eſt, quia differunt re, creator & creatura. Hæc re vera dixi, & adhuc dico, & eſt vna expoſitionum Commen. & vera eſt, vt ſecundum Commen. ſicut & illi confitentur, per eſſe debeamus intelligere principium ſiue Deum eo modo quo ipſe eſt eſſe omnium, ſ. non formaliter, ſed cauſaliter, quia. ſ. omnia dicuntur eſſe per ipſum, quod ſufficit nobis ad propoſitum noſtrum contra illud argumentum. Vel ſi velimus ſecundum aliam expoſitionem dictum illud eſſe de ſolo eſſe creaturæ, & dicere quòd diuerſum eſt eſſe & id quod eſt, dicendum, quòd non intelligitur iſta diuerſitas de diuerſitate ſecundum rem, ſed tantū vel de diuerſitate ſecundum rationem, vel de diuerſitate ſecundum intentionem. Compoſitio enim in creatura non ſemper intelligitur ex diuerſis ſecundum rem, ſecundum quod dicit idem Cōmen. Eſt igitur intelligendum quòd ſecundum iam dicta ſuperius & ſecundum illos, eſſe vno modo dicit eſſe eſſentiæ prędicamenti alio modo dicit eius exiſtentiam. Loquendo de eſſe primo modo, vno alio modo à prædicto exponitur dictum Boetij, quod diuerſum eſt eſſe & id quod eſt, quia quælibet res creaturæ per rationem ipſius eſſe quid indeterminatum eſt, nec determinatur ad genus, ſed ſolùmmodò per rationem ſuæ eſſentiæ in qua tale eſſe eſt quædam diuina participatio ſecundum rationem cauſæ formalis exemplaris. Vnde ſecundum Commen. homo humanitate non habet eſſe, ſed tantùmmodo eſſe aliquid. Et ſecundum hoc aliquando diximus in quæſtione quadam de prædicamentis in communi, quòd prædicamentum nominat aliquid cui conuenit eſſe, & eſt quodlibet prædicamentum in ratione eius cui cōuenit quòd ſit genus generaliſſimum, puta in eo quod eſt ſubſtantia, aut quantitas aut huiuſmodi compoſitum ex eſſe tal. & eo cui conuenit eſſe. & eſt diuerſum in eo eſſe & id quod eſt cui conuenit eſſe, ſed hoc non ſicut re differentia, ſed ſicut differētia intentione tantùmmodo, vel ratione. Hoc quidem eſſe licèt ſecundum prędicta ſit prima rerum creatarum, quia tamen ex ſe non eſt determinatum ad genus, & per conſequens nec ad ſpeciem nec ad indiuiduum, ideò per ſe ſeparatim abſque eſſentia quæ ſe habet ad illud per informationem creari non poteſt, nec eſt re aliud ab eo quod ipſum informat. Loquendo autem de eſſe ſecundo modo, tertio modo poteſt exponi dictum Boetij dicendo quòd diuerſum eſt eſſe & id quod eſt, quia quælibet res ſiue eſſentia creaturæ, includens in ſe eſſe ſecūdo modo dictum, per quod exiſtit extra intellectum, eſt quędam diuina participatio ſecundum rationem cauſæ efficientis, & ſic homo humanitate habet eſſe aliquid cui conuenit eſſe, ſed hoc modo non ſicut ſuperius & magis commune eſſentiāle conuenit ſuo inferiori & minus communi ſicut conuenit eſſe primo modo homini, ſed ſicut accidentale

dentale quid ſuo ſubiecto. Vnde ſi Deus ad momentum ſubtrahat ſe, vt cauſa efficiens & conſeruans, à creatura, vt à ſuo effectu, ſubito cadit in nihilum & in non eſſe oppoſitum eſſe actualis exiſtētiæ, non tamen in non eſſe oppoſitum eſſe primo modo dicti. Sicut enim non poteſt cadere à ſua eſſentia, vt non ſit eſſentia ſecundum prædicta, ſic nec à tali eſſe, aliter enim non eſſet quid intelligibile, ſed imaginabile tãtùm, vt chimęra vel hircoceruus. Nec hoc eſſe oportet intelligere, vt rem aliam abſolutam ab ipſa eſſentia, immò eſt è conuersò esse esſentiæ, quod ſola ratione ab ipſa differt. Similiter nec esse exiſtentiæ oportet intelligere, vt rem aliam abſolutam ab essentia, ſicut illi dicunt, ſed ſufficit intelligere, vt intentione aliud, quod quidem eſse tã n primum quàm ſecundum, quia nihil niſi reſpectum quendam addit ſuper eſſentiam cuius eſt reſpectus, qui ſeparatus eſſe non poteſt: idcirco per ſe ſeparatim creari non poteſt, quod re vera poſſet ſi diceret rem aliam abſolutã ab eſſentia cuius eſt. Tunc enim ex eo ꝙ in ſe eſſet quædam eſſentia ſecundum prædeterminata eſſet determinatum ad genus, & per conſequens ad ſpeciem, & etiam ad indiuiduum ſub ſpecie, eo quòd ſecundum ꝙ dicunt illi, eſſet maioris actualitatis, quàm eſſentia cuius eſt, vt patet ex prædictis.

Sexti principalis primus articulus. Circa ſextum quo ad primum eius articulum ſic procedunt dicentes, ꝙ non poſſit creatura in nihilum redigi, niſi differret in ea realiter eſſe, & eſſentia, triplici via probamus. *Prima via* Prima ex ipſa creaturæ productione, ſecunda ex conſeruatione eius, tertia ex defectibilitate eius. Prima via, vt dicũt, ſic patet. Nam ꝙ eſſe ſecundum ſe poſſit incipere eſſe, & ꝙ actus ſecundum ſe poſſit incipere eſſe actu per ſe loquendo contradictionem implicat, quia ſemper hæc eſt vera, eſſe eſt eſſe, & actus eſt actus. Si ergo actus vel eſſe incipit eſſe oportet, ꝙ ſit tale ꝙ non ſit eſſe vel actus per ſe ſed in alio. Ex hoc enim poteſt nõ eſſe, quia ab illo poteſt ſeparari. Oportet ergo, ꝙ omne eſſe vel actus creatus ſit in alio receptum. creatura ergo non poteſt eſſe actus tantùm, ſimiliter nec potentia tantùm, quia potentia tantùm nõ poteſt actu eſſe, & ſic eſt compoſita ex potentia & actu, & hoc differentibus re, quia ſicut non differunt, ſic non poſſunt ſeparari: ſi ergo non differunt realiter, realiter non poſſunt ſeparari, quia nihil poteſt ſeparari à ſe nec ſeipſum perdere, ergo &c.

Reſponſio ad eam. Et ego reſpõdeo hic ſecundum prædicta, quod eſſe ſi eſſet res abſoluta, & actualitas alterius in ſe poſſet eſſe. Similiter qđ dicitur de actu quòd implicat contradictionem ponendo quòd ſecundum ſe poſſit incipere eſſe, falſum eſt, & inſtantia eſt in anima rationali & in quantitate continua, quę naturaliter actus ſunt alterius, & tamen ſecundum ſe poſſunt incipere eſſe, quia Deus poteſt illa ſecundum ſe creare, ſicut poteſt ea à ſuis poſſibilibus ſeparare. Quod autem arguunt ad illius probationē, quòd hæc ſemper eſt vera: eſſe eſt eſſe, & actus eſt actus: Dico, quòd licet hoc verum ſit, eſſe tñ eſſe incipit actu, & actus incipit eſſe actu. ſicut hæc ſemper eſt vera, homo eſt homo, & tamen hæc eſt vera, homo incipit eſſe homo. Illa enim ſemper eſt vera, homo eſt homo, vt ly homo in ſubiecto ſtat pro forma ſiue pro ſignificato. Et ſimiliter illa eſt vera homo incipit eſſe homo, vt ly homo in ſubiecto ſtat pro ſuppoſito. Adam enim vt erat ſubſiſtens ex corpore hoc ſiue ex hac materia, & hac anima coniunctis, incepit eſſe homo corpore formato de materia, & anima per creationem ei adiũcta; et ſimiliter deſijt eſſe homo corpore illo corrupto & forma eius corporali in potentiam materiæ reſoluta, & per hoc anima ab ipſo ſeparata. Similiter illa, eſſe ſemper eſt eſſe, eſt vera, vt eſſe in ſubiecto ſtat pro ſignificato, & cum hoc illa ſimiliter eſt vera, eſſe incipit eſſe ſecundum quòd ipſum eſſe ſtat pro ſuppoſito, quod eſt quędam eſſentia ſingularis, cui acquiritur reſpectus ad Deũ per creationem, cuius naturæ neceſſe habet ponere ipſum eſſe, qui ponit quòd ſit res abſoluta ſecũdum prædicta. Similiter illa eſt vera, ſemper actus eſt actus, & ſimiliter illa, aliquando actus incipit eſſe actus ſiue ens in actu. Hæc enim anima ſeparatim creata eſt actus ſubſiſtens, & incipit eſſe actus, & ſecundum id quod eſt in ſe, & ſimiliter compoſiti ex anima & corpore. Et ſic eſſe & actus conſimiliter poteſt deſinere eſſe ſecundum ſe abſque hoc quòd poſſit ab alio ſeparari, quia poſſe ſeparari ab alio non eſt cauſa alicuius, quòd poſſit in ſe corrumpi, ſed magis è conuerſò. Quod aſſumitur in fine, ſicut aliqua non differunt, ſic non poſſunt ſeparari, verum eſt. Quod autem concluditur ex hoc, ſi ergo non differunt realiter, realiter non poſſunt ſeparari, dicendum eſt, quòd verum eſt intelligendo per realiter ſeparari ſeparationē rei à re. Sic enim nihil poteſt ſeparari ab eo à quo non differt ſecundum rem, ſicut nec à ſe. Et ſic ponendo, quòd eſſe non apponat rem aliam ſuper eſſentiam non ſeparatur ab eſſentia realiter, ſed tñ intentionaliter, ſicut intentionaliter differt ab illa. Intelligendo verò per realiter ſeparari ſeparationem ſecundum naturam rei, quod diſtinguitur cõtrà intellectualiter ſeparari, ſicut nigredo ſeparatur à coruo, ſic eſſe ſeparatur ab eſſentia realiter per ipſius corruptionem licèt ab illa differat intentione ſola, & ſic quicquid accipitur in argumẽto, ſophiſma eſt.

Secunda via (vt dicunt) ſumitur ex conſeruatione rerum: nam in ipſa eſſentia creaturæ, vt eſt coniuncta eſſentiæ creatoris ſit actualitas quędam quam appellamus eſſe, quam perdit cum ſeparatur à Deo. illud autem actuale (vt ſępè dictum eſt) non poteſt dicere reſpectum tantùm, quia ſolus reſpectus non poteſt acquiri aut perdi, ergo &c. *Secunda via.*

Sed dico ego, quòd re vera ex ſola coniunctione eſſentiæ creaturæ cum eſſentia creatoris ſecundum modum coniunctionis cauſæ efficientis cum effectu, fit actualitas quædam in eſſentia, quam appel-

appellamus eſſe, & ex ſeparatione vnius ab altero perditur, nec eſt tamen aliud eſſe ipſum ſuper eſſentiam, quàm reſpectus in eſſentia creaturę fundatus in ordine ad Deum, vt ſæpè dictū eſt. Quod autem additur, ꝙ reſpectus non poteſt acquiri, nec perdi, dicendum, ꝙ immò ſecundum prædictum modum. Et ſic nihil continetur hic niſi repetitio prætractorum.

Tertia via Tertia via (vt dicunt) ad idem ſumitur ex defectibilitate rerum. nam omnis defectibilitas accidit ex potentialitate ſecundum Philoſophum 9. Metaphyſ. permanentia verò ex actualitate, & hęc oportet differre ſecundum rem, quia cum actus ſecundum ꝙ huiuſmodi non deficit ab actu, ſed ſola potentialitas, ſecundum igitur ꝙ in re differunt potentia & actus, ſic poterit in re eſſe defectus. Si ergo non differrent realiter potentia & actus nunquàm creatura deficeret ab actualitate ſecundum rem, licèt fortè ſecundum intellectum & ſic nullo modo annihilari poſſet. Sed dico ego ſecundum iam dicta, ꝙ re vera omnis defectibilitas eſt à potentialitate, & ideò actus cui nulla potentialitas admiſcetur omninò deficere non poteſt, cuiuſmodi eſt actus diuini eſſe tantùmmodo, omnis autem alius actus potentialitatem habet coniunctam ſuæ actualitati, qua poteſt deficere ab actu, & hoc ratione qua eſt potentialitas ſimpliciter qualitercū que ponatur differre ab actu, in hoc enim nulla eſt differentia. Non enim ſecundum modum differētiæ illorum eſt modus differens defectibilitatis actuum, vt ſi non differant ſecūdum rem nihil poſſit deficere vt illi dicunt: immò æqualiter ſecundū rem poteſt creatura deficere & annihilari ponendo, ꝙ in eadem non differant ſecundum rem potentia & actus, & ponendo, ꝙ differant ſecundum rem & magis propriè, ſecundum ꝙ ſupra dictum eſt è contrariò de creatione.

Sexti principalis articulus ſecundus. Circa ſextum quo ad ſecundum eius articulum ſic procedunt dicentes, ſi creatura de neceſſitate fuiſſet ab æterno & eſſet neceſſe eſſe, adhuc poſſemus ſaluare ꝙ eſſet creata à Deo & conſeruata in eſſe, & dependens ab eo & deficiēs ab illo, ſed hoc ponendo non poſſemus ponere ꝙ creatura procederet à Deo mera libertate arbitrij, ſed ſola neceſſitate naturæ, ſicut vmbra à corpore, aut imago à facie, aut ſicut veſtigium à pede. Et quantum nobis occurrit, oportet ponere idem eos, qui dicunt in creaturis eſſentiam non differre ab eſſe, vel ꝙ creatura nullo modo indigeret factore. Si enim vera eſſet opinio Philoſophorum, qui dicunt creaturas non procedere à Deo mera arbitrij libertate, ſed ſola neceſſitate naturæ, difficile eſſet valdè probare ꝙ realiter differrent eſſentia & eſſe ſcilicet actualis exiſtentiæ. Sed non videtur habere dubium, quin ſi tolleretur ab eis talis differentia ſaluare nō poſſemus ꝙ creaturæ de nouo poſſent creari à Deo, nec ꝙ poſſent procedere ab ipſo ex mera arbitrij libertate, ſed ex neceſſitate naturæ.

Quod (vt dicunt illi) volumus quatuor vijs inueſtigare, quarum prima ſumitur ex generali habitudine creaturæ ad Deum. Secunda ex ſpeciali habitudine eius ad diuinam naturam. Tertia ex ſpeciali habitudine eius ad diuinum intellectum. Quarta ex conſideratione naturæ, & ſuppoſiti in creaturis. Propter primam (vt dicunt) Sciendum eſt, quòd creatura quatuor habet habitudines ad Deum. Primò vt à Deo eſt producta ſimpliciter. Secundò vt à Deo cauſaliter eſt producta. ſ. vt dependens & deficiens ab eo. Tertiò, ꝙ ab ipſo eſt ſine eius mutatione creata. Quartò, ꝙ continuò indiget conſeruari ab ipſo per præſentiam eius in ipſa.

Si ergo (vt dicunt) conſideramus creaturam ſolùm ſub hac habitudine, vt eſt à Deo producta, & non etiam conſideretur qualiter producta ſit, nihil eſt in creatura, niſi natura & reſpectus fundatus in natura, quia oportet, ꝙ productio terminetur ad naturam aliquam, & ꝙ productum realiter referatur ad productorem. Sed ſi vlterius conſideretur illa natura, vt habet depēdentiam ad producentem, oportet, ꝙ natura illa dicat aliquid defectiuum, & ideò creatura non ſolùm in ſe habet naturam & reſpectum, ſed etiam defectum. Ex quo poſſumus inueſtigare in eis differentiam inter eſſentiam & eſſe, ꝙ videlicèt creaturæ etſi neceſſitate quadam eſſent à Deo ab æterno, non eſſent ſuum eſſe, ſed eſſent compoſitæ ex eſſentia & eſſe. nam ſi creatura à Deo producta & actu dependens ab ipſo habet actualem reſpectum ad ipſum: iſte actualis reſpectus vel debetur ei ex natura ſua, & tunc à Deo proceſſiſſet, & non potuit à Deo non procedere, & hoc eſt incidere in opinionem Philoſophorum, ſ. ꝙ quicquid potuit immediatè à Deo procedere, totum de neceſſitate naturæ ab æterno proceſſit ab ipſo, ſed ſi eſſentia vel natura creaturæ non eſt ſufficiens fundamentum huiuſmodi reſpectus, oportet, ꝙ aliquid addatur ei qd faciat ipſam eſſentiam eſſe in actu, reſpectu cuius ſuperadditi ipſa eſſentia ſe habebit, vt potentia ad actum quem vocamus eſſe. Ex hoc ergo dicimus, ꝙ creatura eo ipſo ꝙ non eſt de neceſſitate, æterna ſed pōt de nouo creari, differunt in ea eſſe & poſſe eſſe & eſſentia, actus & potentia, & eſt cōpoſita ex illis: in quo toto compoſito fundatur ille actualis reſpectus, & ſic ſi ipſa habet actualem reſpectum ad Deum hoc eſt inquantum eſt coniuncta cum ipſo eſſe qd dependet ex mera voluntate Dei. Sed ſi ille actualis reſpectus fundaretur in ſola eſſentia creaturæ, tunc ipſi deberetur ex ſe talis actualis reſpectus, quo poſito, creatura vel eſſet de neceſſitate æterna, & hoc ponendo reſpectum illum ſemper fundari in ipſa eſſentia, vel non poſſet produci in eſſe ſine motu præcedente in Deo vel mutatione aliqua vnde ſurrexit iſte nouus reſpectus, & hoc ponendo creaturam non æternam, & non ſemper habere actualem reſpectum ad Deum.

Sed fortè dices (inquiũt illi) ꝙ creatura ex ſe non habet illum reſpectum, ſed ex mera Dei voluntate illum acquirit & perdit. Sed hoc (vt inquiunt) ſatis improbatum eſt, quia ſolus reſpectus non poteſt de nouo acquiri aut perdi. quare ſi productum nihil habet reale additum ſuper eſſentiam, oportet, ꝙ eſſentiæ de ſe debeatur talis reſpectus, & oportet illum eſſe inſeparabilem ab ipſa, ſicut apparet in productione diuinarũ perſonarum, vbi perſona producta ſuper naturam nihil addit, niſi reſpectum ad producentem. In talibus ergo ex quo producens eſt æternum, oportet, ꝙ etiam productum ſit æternum, vel ꝙ ſit facta mutatio in producente ſi ſecundum hunc modum aliquid ab eo produceretur de nouo ſiue in diuinis ſiue in creaturis. Nunquàm enim reſpectus aliquis de nouo acquiritur vel amittitur, niſi ſimul aliqua mutatio fiat in ſubiecto illius aut in aliquo alio ſecundum rem aliquam, qua acquiſita acquiritur reſpectus, & qua perdita perditur reſpectus. Ipſe enim reſpectus, quia non eſt aliquid, ſed ad aliquid, per ſe nec acquiri nec perdi poteſt. Vnde ſi creatura dicit aliquid cõpoſitum ex pluribus rebus ſecundum ꝙ illæ res coniunguntur vel ſeparantur, ex mera Dei voluntate poteſt reſpectus ille acquiri vel perdi. Si verò dicat vnam rem ſimplicem, reſpectum illum nõ poteſt de nouo acquirere nec de nouo perdere, quia hoc eſſet per aliud, & ſic facta eſſet mutatio in alio, & hoc ſolùmmodò in eo ad quem terminatur reſpectus ille, & ſic in propoſito facta eſſet mutatio in ipſo Deo. Per ſe enim non poteſt aliquid acquirere vel perdere huiuſmodi reſpectum. reſpectus enim non acquiritur vel perditur, niſi quia acquiritur vel perditur eius fundamentum, quare cum in creatione & annihilatione ſemper nouus reſpectus acquiratur vel amittatur, & res noua aliqua alia acquiritur vel amittitur, & ſic creatio & annihilatio requirunt compoſitionem in creatura ex rebus diuerſis. Quia igitur ex tertia habitudine creatura eſt à Deo producta de nouo dependens ab ipſo ſine ſui mutatione, manifeſtè concluditur ꝙ ipſa eſt ex diuerſis ſecundum rem compoſita.

Reſponſio Auctoris.

Sed ego dico ad ſingula iſtorum, incipiendo à primo. Quod enim dicunt primò, ſi creatura de neceſſitate, &c. omninò falſum eſt. Si enim creatura ſic de neceſſitate fuiſſet ab æterno ꝙ eſſet neceſſe eſſe, nullo modo eſſet à Deo creata & conſeruata & dependens & deficiens ex ipſo, quia quod eſt neceſſe eſſe in ſe formaliter eſt ipſum eſſe, tale autem etſi habet eſſe ab alio, vt patet in diuinis perſonis, non tamen per creationem, quia nihil creatur, niſi quod ex ſe eſt non ens, nec conſeruatur vt dependens ſecundum ſuum eſſe, quia eſſe ſuum amittere non poteſt, nec habet eſſe deficiens, quia nihil eſt deficiens ratione neceſſitatis in eſſe, ſed ratione poſſibilitatis ad eſſe, ſecundum ꝙ iſta pertractauimus nono Quolibet. quæſt. 9. Quod verò addunt ſecundò, ꝙ ponendo in creatura non differe ſecundum rem eſſentiam & eſſe, oportet ponere eam procedere à Deo naturæ neceſſitate non libertate arbitrij, aut nullo modo indigere factore: Dico ꝙ falſum eſt. Factore enim creatura indiget, quia non habet ex ſua eſſentia quòd ſit, nec eſt differentia, quo ad eſſentiam, & eſſe ſiue ponatur procedere à Deo naturæ neceſſitate, vt ponũt Philoſophi, ſiue libeta voluntate, quia indifferentia ſecundum rem inter eſſentiam & eſſe, non magis repugnat vni illorum modorum producendi, quàm alteri, neque ſimiliter differentia eorum ſecundum rem. Sicut enim ſi in ligno eſſet vis factiua nauis, quæ eſt quid artificiale, ſic operaretur natura nauem ſicut ars: vt dicitur in ſecundo Phyſicorum, ſimiliter & è conuersò, ſi ars eſſet factiua alicuius rei naturalis, ſic operaretur illam ſicut modo eam operatur natura.

Quare ſi Deus produceret creaturam modo neceſſitatis naturalis, in ea eſſent vel poſſent eſſe indifferentia ſecundum rem eſſe & eſſentia. Similiter ergo, & cum modo producit eam per libertatem arbitrij modo artis, producit eam vel poteſt ſic eam producere ſub tali indifferentia inter eſſentiam & eſſe.

Quare cum in vnoquoque dignius eſt ponere pauciora quàm plura, cum tamen eſt æquè poſſibile, potius ergo ponendum eſt creaturam produci à Deo ſub indifferentia reali inter eſſentiam & eſſe, quàm ſub differentia, ſiue producatur modo naturalis neceſſitatis, ſiue modo artis, & liberæ voluntatis.

Quod verò dicunt tertio arguendo via prima, quòd ſi creatura eſt producta à Deo & dependens ab ipſo, & per hoc habens actualem reſpectum ad Deum: aut ergo ille reſpectus debetur ei ex natura, vel eſſentia creaturæ, aut ab aliquo alio.

Dico ego, ꝙ partim ex natura ipſa creaturæ, partim ex creante ipſam. Reſpectus enim ille ſecundum potentiam eſt in natura & eſſentia creaturæ, inquantum ipſa eſt poſſibilis creari, ſecundum actum verò eſt à creante inquantum ipſam producit ſecundum actum. Quod autem aſſumitur contrà hoc, quòd tunc ſemper à Deo proceſſiſſet, &c.

Dico ego, quòd non ſequitur, niſi ſecundum actum eſſet ex ipſa natura creaturæ, ſed tunc non haberet reſpectum illum, eo quòd procederet à creante. Et ideò non propter illum reſpectum ſequitur quòd ab æterno procederet ab illo. Eſt tamen ipſa natura ſecundum ſe ſufficiens fundamentum illius reſpectus, nec per aliud additum eſt ſecundum actum fundamẽtum illius per quod fiat in actu fundamentum, ſed ſolùm per agens & faciens ipſam naturam, ſiue ab æterno (ſi tamen hoc ſit poſſibile) ſiue ex tempore. In hoc enim nulla eſt differentia ſicut dictum eſt. Vnde falſum eſt, quod aſſumitur: ſi ille reſpectus actualis fundaretur in ſola eſſentia creaturæ, tunc ipſi deberetur de ſe.

Non enim deberetur ei de ſe, niſi ſecūdum potentiam tantùm. ſicut reſpectus in diuinis perſonis, filio. ſ. & Spiritu Sancto, fundatur in ſola diuina eſſentia, non tamen ipſi debetur de ſe eſſe ſecūdum actum, ſed ſola actione generationis & ſpirationis circa ipſam. Sed quod arguitur contra hoc, ꝙ tūc non poſſet creatura produci à Deo ſine mutatione præcedente in Deo aut in alio aliquo, de qua mutatione ſurrexit iſte nouus reſpectus: Dico ꝙ verum eſt, & iſta mutatio præceſſit natura non duratione, non in Deo, ſed in ipſa eſſentia creaturæ, quæ eſt ſubiectum & terminus tranſmutationis illius, quæ. ſ. eſt creatio, ſed ipſa eſſentia creaturę eſt prius natura ſubiectum tranſmutationis, quæ eſt creatio, quàm terminus, ſecundum ꝙ alibi expoſuimus, & ſic ex mera volūtate Dei per eius actionem, quæ eſt creatio, illum reſpectum ſecundum actum acquirit creatura inquantum ipſa eſt terminus creationis, licèt ſecundum potentiam ſit in ipſa de ſe. Et quod arguitur contra hoc, ꝙ ſolus reſpectus non poteſt acquiri: Dicendum, ꝙ verum eſt, ſed hic non ſolus reſpectus acquiritur, immò ipſa eſſentia vt eſt terminus creationis acquiritur ſub ipſo reſpectu, & per hoc reſpectus ille in ipſa. & quia actio diuina circa ipſam eſſentiam creaturæ quo ad ipſius conſeruationem eſt ſeparabilis ab ipſa, ideò & reſpectus ille ſecundum actum eſt ſeparabilis. Nec eſt ſimile de reſpectu ſemper fundato in diuina eſſentia quo ad diuinas perſonas, quia diuina actio inſeparabiliter eſt circa ipſam, & ſic creaturam producens eſt ęternum, & productum temporale, & hoc abſque mutatione producentis, ſed ſolùm per mutationem circa rem, quæ acquiritur, qua acquiſita acquiritur ille reſpectus. Sed non oportet, quòd illa res acquiſita ſit aliquid aliud ab ipſa eſſentia re abſoluta, vt dictum eſt, immò ſecundum illos non ſolùm creationis terminus eſt res illa in eſſentia creata, ſed etiam ipſa eſſentia ſub illa, vt potentia ſub actu, vt non ſolùm reſpectus ille ſit in eſſentia per rem illam creatam in ipſa, ſed etiam per hoc quòd ipſa eſſentia creata eſt ſub illa, eſt reſpectus ille in illa, ſed hoc non eſt ratione qua ſub illa creata eſt, ſed ratione qua creata eſt ſimpliciter, ita quòd ſi per ſe ponatur creari ſine illa re, nihilominus per hoc quòd ipſa eſt terminus creationis eſt ſecundum actum reſpectus ille fundatus in eſſentia ſola, & ſic acquiritur reſpectus per hoc quòd acquiritur ſuum fundamentum ſimpliciter, in quo nullam oportet eſſe compoſitionem ex rebus diuerſis, vt videlicèt ſi creatura dicat aliquid compoſitum ex pluribus rebus ſecundum quòd illæ res coniunguntur vel ſeparantur ex mera Dei voluntate reſpectus ille poteſt acquiri vel perdi, quaſi reſpectus iſte acquiratur ex ſola coniunctione diuerſarum rerum qua Deus res faciēdo ipſas coniungit per creationem, non autem ex earum productione qua ipſas res coniungendo facit, cuius contrariū verum eſt. non enim ex coniunctione habetur talis reſpectus, niſi quia fit in ipſis coniunctis ex illorum factione, ita quòd quodlibet illorum proprium reſpectum habeat ad factorem, & quòd tot ſint tales reſpectus in eodē, quot ſint res abſolutæ diuerſæ, & per hoc tot eſſe, nec ipſum compoſitum habeat alium reſpectum, quàm componentium, ita tamen quòd formale in compoſito communicet reſpectum ſuū compoſito ſicut & eſſe ſuum, tanquàm id cuius eſſe & reſpectus ſunt principaliores. Quod tamen eſſe, vt eſt communicatum compoſito, eſt eſſe ſuppoſiti, quod ſecundum hanc rationem neutri partium conuenit. & ſic ad huiuſmodi reſpectum fundandum in re abſoluta nulla requiritur rerum cōpoſitio, ſed ſufficit rei cuiuſque productio, ſiue ſecundum ſe, ſiue in compoſito, & ſimiliter conſeruatio eius talis ſufficit ad cōſeruandum eſſe in ea, & talem reſpectum.

Secunda autem via (vt illi dicunt) eſt quòd quælibet creatura eſt ſimilitudo quædam diuinæ naturæ, licèt vna earum imitetur illam vno modo, alia verò alio modo, ita quòd quælibet creatura ſuo proprio & ſpeciali modo imitatur illam, quod habet ex natura ſuæ propriæ eſſentiæ qua determinatur ad proprium genus & ad propriam ſpeciem. Sed quòd eſt ſimilitudo agentis non eſt ex ſua natura, ſed ex ſui productione, ad quam requiritur aliquid aliud, quod eſt ſubditum voluntati agentis, & oportet quòd illud naturaliter procedat ab agente. Sed quia non producitur creatura, niſi prout eſſentia eius coniungitur ſuo eſſe, quod eſt illud aliud, ideò ad nutum voluntatis agentis creatura producitur in eſſe illo alio producto in ipſa, & quandiù vult quòd duret talis coniunctio ipſa perdurat in eſſe. *Secunda via.*

Et dico ego, ꝙ dictum illud, quod eſt ſimilitudo diuinæ naturę ex ſua natura &c. ſimpliciter verum eſt: omnis. n. creaturę eſſentia eſt propria ſimilitudo diuinę naturę ſecundum rationem cauſæ formalis exemplaris, & hęc ab eo ꝙ eſſentia eſt, non ab eo ꝙ producta eſt. *Reſponſio Auctoris.*

Quę quidem eſſentia ſecundum ſe & ex ſe ſola ſubdita eſt diuinæ voluntati vt producibile, & ſm̄ hoc reſpectū hēt ad producentē in habitu ab ęterno. pp qd volūtate diuina pōt procedere ſm̄ ſuam ſimplicitatem in eſſe ab omni alia re ſibi cōiuncta, ex quo proceſſu eſt ſimilitudo agentis inquantū eſt agens.

Tertia via (vt dicunt illi) eſt, ꝙ creaturę comparantur ad intellectum diuinū ſpeculatiuū naturaliter, quia quæcunq; Deus ſpeculatiuè intelligit, naturaliter & ab æterno intelligit, cōparantur aūt ad intellectū Dei practicum ſm̄ diſpoſitionem diuinę voluntatis. Cuius cauſa eſt, quia comparātur ad intellectum ſpeculatiuum ratione eſſentiarum ſuarum ſimpliciter, inquantum per ipſas determinantur ad genus & ad ſpeciem ſimpliciter. comparantur verò ad intellectū practicum, vt natæ ſunt recipere eſſe & illi coniūgi, & quia hęc cōiunctio dependet à voluntate diuina. eo enim ꝙ *Tertia via*

intellectus eſt practicus & ordinatur ad opus, dependet quo ad effectus productionem à diuina voluntate. quare ſi res actu exiſterent per ſuam eſſentiam, tunc æqualiter per ſuam eſſentiam compararentur ad intellectum Dei ſpeculatiuum & practicum. Ex quo ſequitur, ꝙ ſicut ab æterno ſunt intellectæ ſemper ſpeculatiuè & naturaliter, ꝙ ſimiliter ſunt intellectæ practicè, ſiue productiuè, & ſic conſimiliter ab æterno eſſent productæ. Nec valet (vt dicunt) ſi quis diceret, ꝙ vltra eſſentiam eſt ibi reſpectus quidam. Nam intelligibile ſpeculatiuè intelligitur habere talem reſpectum. Rurſus, vt pluries dictum eſt, reſpectus ſecundum ſe non ſubditur voluntati, nec factio terminatur ad ipſum.

Reſponſio. Sed dico ego, ꝙ cætera concedo vſque ad hoc quod dicunt, ſi res actu exiſterent per ſuam eſſentiam, &c. Hoc enim poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, vt intelligatur res ex hoc exiſtere, ꝙ eſt eſſentia. hoc autem falſum eſt, & ſecundũ hunc intellectum illi procedunt falſum cõcludendo ex falſo. Alio modo, vt intelligatur res ex hoc exiſtere, ꝙ eius eſſentia in ſua ſimplicitate non per aliquam rem additam habet eſſe in actu, & hoc quia per quod ipſa ſecundum ſe eſſentia ab æterno eſt aliquid reſpectu intellectus diuini ſpeculatiui, per illud idem res ipſa eſt ex tempore aliquid reſpectu intellectus Dei practici & diuina factura, vt licèt æternum ſit ꝙ eſſentia ſit eſſentia, nouum tamen eſt ꝙ eſſentia ſit facta. Dico in ſeipſa ſecundũ ſimplicitatem ſuæ eſſentiæ, non in aliquo compoſito ex alicuius rei alterius coniunctione cum ipſa, quæ nequaꝗ̃ requiritur & ſic non tenet proceſſus, vt per hoc ꝙ ipſa eſſentia ſit facta, ſit in ea aliquid aliud vltra eſſentiam per q̃d eſt in ea actualis reſpectus ad agens, tanꝗ̃ reſpectus alicuius præter illum quẽ intelligitur habere ſpeculatiuè ad Deũ, & fundatus ſuper aliud. quod nullo modo oportet, quia ambo fundantur ſuper ſimplicitatem ipſius eſſentiæ. Ille enim primus eſt ſecundum genus cauſæ exemplaris & ab æterno, in quo non diſtant nec differunt actus & potentia. Iſte verò ſecundus eſt ſecundum genus cauſę efficientis, & ſecundum actum ex tempore, licèt ſecũdum habitũ & potentiam fuerit in ipſa eſſentia ab æterno. Qui quidem reſpectus vt pluries dictum eſt (& toties iterare idem vanum eſt niſi cogeret eiuſdem argumenti frequens repetitio) benè ſubditur diuinæ voluntati per accidens, licèt non per ſe, inquantũ factio terminatur ad ipſum per accidens. ſ. per ipſam eſſentiam factam, non vt eſt eſſentia, ſed vt eſt facta ex tempore æterna ſua actione in determinato ſuppoſito, vt dictum eſt.

Quarta via. Quarta via (vt dicunt) eſt, ꝙ ſi creatura nihil plus diceret ꝙ̃ eſſentiam & naturam in qua fundatur reſpectus, ſicut non dicit aliud ſuppoſitum in diuinis ab ipſa diuina eſſentia: ergo naturæ ſecundum ſe debetur reſpectus ille.

Reſponſio. Et dico, ꝙ debetur naturæ ſecundum ſe potentialiter & quaſi inchoatiuè, non autem actualiter, & quaſi completiuè, vt iam dictum eſt. Propter q̃d non eſt dicẽdum vllo modo ꝙ eſſentia ſeipſa, hoc eſt eo ꝙ eſt eſſentia refertur ad Deum, ſiue formaliter ſiue ſubiectiuè, niſi quo ad hoc, ꝙ nõn per aliã rem ſibi additam ſic refertur. Sed propriè loquendo ipſa eſſentia reſpectu fundato in ipſa refertur, ad quem per nullam rem additam vel aliam à ſe ſubiectiuè ſiue fundamentaliter ſe habet, vt per quam ſit fundamentum illius, habet tamen eum per aliam rem à ſe effectiuè ſiue completiuè. ſ. per Deum facientem creaturæ eſſentiam ſua actione æterna exiſtere ex tempore in ſuppoſito determinato. Quæ quia nõ ſemper producitur ab eo, ideò non ſemper habet ſecundum actum reſpectum illum in ſe fundatum, nec illo ſemper refertur ad Deum, & hoc abſq; omni defectu in eo, quia facit q̃d facit mera voluntate nulla naturæ neceſſitate.

Propter quod ad fugam huius inconuenientis *Inconueniens.* . ſ. ꝙ eſſentiæ rerum quantum eſt de ſe ſint ſemper productæ, & ꝙ non procedunt à Deo ex mera libertate arbitrij, ſed magis ex quadam naturæ neceſſitate, non oportet ponere, ſecundum ꝙ illi dicunt eſſe ponendũ, omnem creaturam de neceſſitate eſſe cõpoſitam ex re & re, quorũ vna ſe habet vt potentia, reliqua verò vt actus & ꝙ actualis reſpectus ad productorem fundatur non in potentia ſecundum ſe, quia tunc potentia illa ſemper eſſet producta, nec in actu ſecundum ſe, quia tunc ſimiliter actus ille ſemper eſſet productus, ſed fundatur in coniunctione vtrorunque vel in quolibet horum, vt coiungitur alteri. Et quia iſta coniunctio dependet ex mera voluntate Dei, ideò productio rerum ex voluntate Dei dependet, & ſic ſuppoſitum in creaturis non dicit reſpectum tm̃ ſuper naturam vt in diuinis, ſed oportet ponere creaturam eſſe compoſitam in ſua eſſentia & ex eſſe q̃d conſequitur eſſentialiter prædicamenta, & eo q̃d aliquid eſt, vt ex eo quod eſt & quo eſt, & ſimiliter ex genere & differentia, & in exiſtentia ex ipſa eſſentia & ipſo eſſe actualis exiſtentiæ quaſi ſit additum rei abſolutæ ſuper eſſentiam.

Sed ego dico, ꝙ in rei veritate ſufficit ponere *Fuga eius.* omnem huiuſmodi compoſitionem ex differentibus ratione vel intentione, vt etiam ipſum eſſe exiſtentiæ dicat ſolùm reſpectum ſępe dictum, qui fundatur in ſola eſſentia, quæ non idcircò ſemper eſt producta, quia non fundatur in ipſa ex ſe, niſi potentialiter, vt dictum eſt, ſed idcircò non ſemper eſt producta, quia Deus non ſemper facit, ex qua factione fundatur in illa completiuè, & ſecundum actum reſpectus ille.

Vtrum autem non ſemper eam facit Deus, quia non ſemper eam facere voluit, licèt ipſa ſemper fieri potuit: an quia ipſa non potuit fieri ſemper, non eſt præſentis ſpeculationis. Quod autem dicunt illi quòd dictus reſpectus fundatur in coniunctione duorum, vel in quolibet illorum, vt coniungitur alteri, & ideò productio rerum dependet

pendet ex Dei voluntate, quia ab ipſa dependet illa coniunctio, hoc non oportet, quia non ſolùm illorum coniunctio à voluntate Dei dependet, ſed etiam ipſorum coniungendorum vel coniunctorū productio, quia coniungi non poſſent, niſi eſſent producta, aut eſt ponendum, ꝙ ſeparata haberent ex ſe eſſe ab æterno, ſed coniunctionem ab alio ex tempore, quemadmodum ſi anima humana ex ſe fuiſſet ab æterno & ſimiliter corpus humanum; ſed de nouo & ex tempore fuiſſet coniuncta corpori, hoc autem eſt hæreticum ponere. Oportet ergo illos ponere, ꝙ nō ſolùm illorum coniunctio dependet à voluntate Dei, ſed etiam ipſa ſecundum ſe productio coniunctorum. Naturaliter enī coniunctio ſupponit productionem coniunctorū. Non ergo quia coniunctio illa dependet à Dei voluntate, ideò dependet ab illa rerum productio, ſed potius è cōuerſò, niſi loquamur de productione compoſiti talis, ſub ratione qua compoſitum eſt, ſed tunc vnum eorum non eſt potius ratio alterius, quàm è conuerſò. Ipſa enim illius compoſiti ſub ratione compoſiti productio eſt ipſorum componentium coniunctio, & è conuerſò. Oportet tamen ꝙ in tali compoſito ambo componentia ſint producta, ꝙ ſi ſic, licet producantur vnica productione tamen quodlibet illorum proprium reſpectum alium & alium habet ad producentē, ſicut ſunt alia & alia res, nec oportet ꝙ compoſitū habeat alium reſpectum, quàm illum, qui eſt formalis in illo, ſicut nec aliud eſſe, quàm ſit eſſe ipſius formalis ſecundum dictum modum. Non ergo propter talem reſpectum fundandum in eſſentia creaturæ, aut propter nouitatem productionis creaturæ oportet ponere in creatura qualibet eſſe compoſitionem ex diuerſis rebus & ſic ſuppoſitū in quibuſdam creaturis benè poteſt dicere reſpectum tantùm ſuper naturam & eſſentiam eius abſque compoſitione ex rebus diuerſis, quę tamen eſſentia in creaturis talibus pura in illis, quæ non ſunt compoſitæ ex materia & forma, ſed ſunt formæ tantùm abſque materia, neceſſariò eſt compoſita alijs compoſitionibus pluribus. ſ. ex quod eſt, & quo eſt, ex genere & differentia & alijs quibuſdam, ſecundum ꝙ alibi declarauimus, ex quo excedit eam ſimplicitas diuini ſuppoſiti, in quo nulla omnino intelligitur compoſitio. In creaturis autem compoſitis ex materia & forma, ſuppoſitum etſi in ordine ad Deum dicit reſpectum tantùm ſuper eſſentiam, illa tamen eſſentia compoſita eſt ex rebus diuerſis ſimplicibus, quæ multò magis recedit à ſimplicitate diuini ſuppoſiti. Et ita licèt ꝙ eſſentia ſit eſſentia, hoc habet ab æterno, & non ab aliqua factione in quo nulla eſt differentia ſiue intelligatur ſimplex ſiue compoſita realiter: Si enim à nominat eſſentiam ſimplicem: & ſimiliter b: & c nominet eſſentiam compoſitam ex a & b: vt ex rebus diuerſis, & ꝙ a ſit a & ꝙ b ſit b, æternum ſit & abſque factione, ſimiliter & ꝙ c ſit c, ꝙ tamen eſſentia aliqua creaturæ, ſiue ſimplex, ſiue compoſita ſit in exiſtentia actuali hoc habet a factione. Omnis enim eſſentia creaturæ exiſtens facta eſt, licèt non eſt factum, ꝙ ipſa ſit eſſentia. Vnde creare eſſentiam ſicut non eſt facere, ꝙ eſſentia ſit eſſentia, ſic nec ſolùm facere ꝙ eſſentia ſit ſub eſſe. Similiter creare eſſe ſicut non eſt facere ꝙ eſſe ſit eſſe, ſic non eſt ſolùm facere, ꝙ eſſe ſit in eſſentia. Similiter & de materia & forma, niſi ponatur, ꝙ huiuſmodi componentia ſecundùm ſe habent eſſe ex ſe ab æterno, ſed de nouo componantur. Sed creare eſſentiam, vel materiam, vel formam, vel eſſe, si sit res aliqua abſoluta, eſt facere ipſam eſſentiam, vel materiam, vel eſſe, vel formam, creare verò compoſitum eſt creare vnum illorum ſub alio & vnum in alio, quæ tamen creatio in alio & ſub alio ſupponit creationem vniuſcuiuſque eorum ſi in ſe, quamuis etiam alterum eorum non ſit natum creari ſeparatim. Et ſic ſuper eſſentiam ſimplicem creaturę non oportet ponere ad hoc vt ſit in exiſtētia actuali aliud, quàm ipſam factionem diuinæ actionis, per quam in ea ſecundum actum fundatur ſæpè dictus reſpectus ad Deum. Et ſic nec oportet nec eſt poſſibile imaginari imaginatione recta, ꝙ eſſe exiſtentiæ ſuper eſſentiam creaturæ aliquid dominet re diuerſum ab ipſa, ſed ſolùmmodo reſpectum prædictum.

Comment. in Quæſtionem Tertiam, quæ eſt,

Vtrum in compoſito ex materia, & forma educibili de potentia materiæ, creato, principalius creetur materia, an forma.

IN titulo not. ꝙ dilatatur hæc quæſtio etiam ad eſſe, & eſſentiam. Ita ꝙ cum omne creatum ſit vel ex materia & forma, vel eſſentia & eſſe, vt illud quid corporeum, hoc incorporeum, & ſpirituale, quæritur quid nam prius creetur in creato, in conſtante quidem ex materia & forma, an prius materia, an forma. In creato verò ex eſſe & eſſentia, quid prius an eſſe, an eſſentia.

Not. ꝙ educibili de potentia materiæ, quia dum loquimur de ea, quæ non eſt educibilis aliter procedendum eſt. ſ. non de hac loquimur; Plato in Timæo videtur velle prius formam creari, animam. n. ſtatuit corpore antiquiorem. Scriptura tamen Sacra manifeſtat. Quod poſt corporis protoparentis creationem, inſpirauit Deus in faciem ejus ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem, & id tota Philoſophorum ſcola habere videtur, quod ſi datur huiuſmodi creatio, prius ſit materiæ. Et quidem Ariſtoteles cum dicat animam de foris venire, & extrinſecùs accedere, manifeſtat eam eſſe poſteriorem corpore. Sed quicquid ſit de hoc negotio, ſermo nunc eſt de forma educibili de potentia materiæ, vt in corporeis forma corporeitatis, & in ſpiritalibus eſſe de eſſentia, quid nam ſit prius in creatione.

Not. quòd tametſi prolixa videatur hæc quæſtio Doctoris, non omnia tamen tendunt immediatè, &c. directè ad hoc quæſitum, ſed potius ad illud, quod habitum eſt in præcedenti quol. bet. quæſt. 7. Vbi quærebatur. Vtrum ponens eſſentiam creaturæ eſſe idem re cum ſuo eſſe, poteſt ſaluare creationem. Inſtituit autem diſputationẽ contra eos aduerſus quos etiam ibi diſputauerat. Et hoc, quoniam ſtante ſua opinione; ꝙ realiter non differunt eſſentia &c. eſſe, ceſſare videtur hæc quæſtio, quod nam ipſorum prius, vel poſterius intelligatur creari. Ita autem ordinat, & habet ſuam diſputationẽ, vt nos teneri non videamur aliquid dicere, ſed tantùm concluſiones ad ſpeciale quæſitum eligere, vt ſciat lector quid breuiter teneat, & cætera deinde ex ſe legat in veſtibulo quæſtionis ab Auctore ipſo propoſita, ordinata, diſpoſita, & clarè iuxta ordinem, & diſpoſitionem huiuſmodi pertractata. igitur ita procedemus.

In corpore habita diſtinctione bimembri duabus concluſionibus reſpondet. Eſt autem diſtinctio hæc de eo, quod eſt aliquid propriè creari, ſic & prius:

Aliquid propriè creari & prius eſt vel

Ex parte actus creationis propter eius vnitatem.

Prima concluſio. Non magis propriè, ac prius creatur materia, & eſſentia, quã forma, & eſſe.

Ex parte ordinis naturæ, quem habent inter ſe ipſa creata.

Secunda concluſio. Magis propriè, ac prius creatur materia, & eſſentia, quàm forma, & eſſe.

Pro prima concluſione not. ꝙ terminus eius ad quem, vnde ſpecificatur, eſt ſuppoſitum, totaq; ſubſtantia rei; Quo fit, vt ſi ſit creata, nihil habeat præſuppoſitum. haberet autem ſi præſupponeretur materia in creatione formæ, vel contra.

Not. etiam, ꝙ ſi re vera aliqua difficultas oriri poteſt, illa eſt, quoniam videtur apertè, vt etiam dicit D. Thomas, ꝙ aliqua creatio præſupponit materiam in qua, non ex qua. Vnde videtur in aliquibus materiam creari primò, quod vtique verum eſt habito reſpectu ad formam non educibilem de potentia materiæ, quæ, vt dictum eſt in titulo, præſupponit materiam in qua. Sed dum loquimur de educibili, non poteſt eſſe terminus creationis, niſi forma in materia ſimul.

Et not. ꝙ per hoc non tollitur quòd non potuerit creare materiam Deus informem, immò & creauerit, iuxta Sanctorum dicta, ſed quærimus de compoſito. Et non quidem vniuerſali, ſed particulari. Vt de corpore protoparentis, vel melius de corpore cœleſti, atque de Angelo.

Pro ſecunda concluſione notare illud debemus. Quòd ordo naturæ vult potentiam præcedere actum, vnde in primo ſigno præconcipimus prius materiam quàm formam, eſſentiam quàm eſſe; hinc eſt, quòd inſpiciendo hunc ordinem, talem ponit concluſionem. Et quidem hunc ordinem habent ipſa creata, ſ. materia, & forma, eſſe & eſſentia. cætera dimittuntur lectori diligenti.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum aliqua creatura poſſet tranſubſtantiari in deitatem, puta ſubſtantia panis in ſubſtantiam deitatis Chriſti, ſicut tranſubſtantiatur in ſubſtantiam corporis Chriſti.

SEQVITVR vnicum propoſitum pertinens ad creaturarum reductionem in Deum. Vtrum, ſ. aliqua creatura poſſet tranſubſtantiari in Deitatem, puta ſubſtantia panis in ſubſtãtiam Deitatis Chriſti, ſicut tranſubſtantiatur in ſubſtantiam corporis Chriſti. Et arguitur ꝙ ſic, quia ex hoc variatio nulla ponitur circa Deitatem aut perſonalitatem Chriſti, nec inconueniens aliquod ſequitur, ipſa autem Deitas quantum eſt ex ſe poteſt eſſe terminus omnis actionis, quæ nullam mutationem ponit circa eam, aut inconueniens, quia ad ipſam immediatè terminatur bonorum voluntas & cognitio per actus ipſorum volendi & intelligendi.

Arg. princ. Primum.

Item diuinum eſſe eſt quodammodo eſſe omnium, & hoc magis, q̃ eſſe vnius creaturæ ſit eſſe alterius. Et ſimiliter eſſentia Dei eſt quodammodo omnis eſſentia, quia omnium in ſe perfectiones continet, non ſic autem vna creatura continet in ſe perfectiones alterius, vnumquodque autem magis natum eſt conuerti in ſibi conueniens, quàm in diſconueniens, cum igitur ſubſtantia panis conuertitur in Corpus Chriſti, multò fortius poteſt conuerti in Deitatem eius.

Secundum

Contra, per conuerſionem id in quod fit conuerſio de nouo exiſtit vbi prius non exiſtebat. ſ. vbi prius erat id quod conuerſum eſt, propter hoc enim Corpus Chriſti ſimul eſt in pluribus alteribus, in quibus prius non erat, ſed Deitas nullo modo poteſt eſſe vbi prius non erat, quia ipſa ſemper eſt vbique: ergo &c.

In oppoſit.

Dico, ꝙ ſic eſt in conuerſione trãſubſtantiationis ꝙ conuerſum, quia poſt conuerſionem non eſt nihil, eo ꝙ per conuerſionem non eſt omninò annihilatum, ideò neceſſe eſt ponere ꝙ poſt conuerſionem ſit aliquid, quia eſſe nihil, idem eſt, quod non eſſe aliquid. Cuicunque ergo conuenit ꝙ non ſit nihil, ſiue ꝙ non ſit non aliquid, neceſſe eſt concedere, ꝙ ipſum ſit aliquid, quia ſi non, ſtaret poſſet contradictorium. ſ. ꝙ non eſſet aliquid, & ſic contradictoria eſſent ſimul vera. ſ. ꝙ non eſſet non aliquid, & ꝙ non eſſet aliquid. id ergo quod conuerſum eſt, poſt conuerſionem quodammodo eſt aliquid, quia non eſt nihil, ſed hoc non quod erat prius, quia illud totum conuerſum eſt, nec aliquid

Reſponſio.

aliud ab illo in quod conuerſum eſt, vt nunc cum ſubſtantia panis conuertitur in corpus Chriſti, ſi cut poſt cõuerſionem ſubſtantia panis.i.quod fuit aliquando ſubſtantia panis, non qd modo eſt ſubſtantia panis, non eſt panis, ſic non eſt lignum, nec lapis, nec aliquod cæterorum, quæ ſunt aliquid aliud à corpore Chriſti.

Oportet ergo ſentire, quòd conuerſum poſt cõuerſionem ſit aliquid, vt videlicèt id in quod conuerſum eſt, vt verum ſit dicere, quòd id quod fuit ſubſtantia panis ſit corpus Chriſti, aut ſi hoc non concedatur, ſaltem oportet concedi, quòd ſecundum aliquem modum mirabilem, & fortè nobis pro hac vita nõ planè intelligibilem, verum ſit dicere, quod id aliquid quòd eſt corpus Chriſti, ſiue aliquitas corporis Chriſti (vt ita liceat loqui) ſit aliquid eius, quod fuit ſubſtantia panis, & per hoc etiam eſſe corporis Chriſti ſit ſecundum eundem modum eius, quod erat ſubſtantia panis. Aliter enim nullo modo poſſet dici, quòd conuerſum poſt conuerſionem eſſe aliquid ſit, ſiue quòd eſſe aliquo modo ei conueniret: immò oporteret dicere, quòd omninò eſſet annihilatum.

Quòd ſi ſic, in omni ergo tranſubſtantiatione aliquitas, ſiue eſſe eius in quod conuerſum eſt per conuerſionem aliquo modo habet eſſe eius, quod conuerſum, vt in propoſito, eius quod fuit ſubſtantia panis. Quare cum ſubſtantia panis, & vniuerſaliter omnè conuertibile per tranſubſtantiationẽ in aliud, ſit finitum in eſſe & quiditate, ſiue aliquitate: aliquitas autem Dei ſit infinita, & ſimiliter eſſe eius ſit infinitum, quæ in infinitum excedunt quodlibet finitum: ei autem quod ex natura ſua eſt omninò finitum, nullo modo conuenire poterit eſſe, quod eſt infinitum, vt per illud infinitum dicatur eſſe aliquid & manere, & eſſe illud quoquo modo dicatur eſſe illius: idcirco ergo dico ſimpliciter, quòd nulla creatura poteſt tranſubſtantiari in Deitatem Chriſti, quod non ſolum facit infinita diſtãtia inter eſſentiam creatam & increatam, vt aliqui poſſent opinari, quia illa benè poteſt tranſiri, ſiue abſolui per actionem virtutis infinitæ, à qua cauſatur omnis tranſubſtantiatio, ſed hoc facit infinitus exceſſus aliquitatis, & eſſe Dei ſuper aliquitatem & eſſe creaturæ, quia oportet, ꝙ illa quæ ſic ſe habent inter ſe, quòd vnum eorum poſſit tranſubſtantiari in aliud, ſic ſimiliter ſe habeant inter ſe, quòd eſſe eorum, & aliquitates ſint proportionalia, vt ſicut hoc poteſt per tranſubſtãtiationem conuerti in illud, ſic ẽ conuersò illud poſſit conuerti in hoc. Et ſic æquè impoſſibile eſt panem tranſubſtantiari in Deitatem, ſicut impoſſibile eſt Deitatem tranſubſtantiari in panem. Hoc dixerim opinando, & ſine præiudicio.

Obiectio. Sed dicet aliquis, quòd non obſtante iſta ratione poſſet fieri conuerſio panis in Angelum, quod tamen multi non concederent; deberet enim eſſe cauſa communis, quare nec in Deum, nec in Angelum poſſet fieri tranſubſtantiatio: non ergo huius cauſa eſt infinitas exceſſus Dei ſupra quamcunque creaturam, quoniam Angelus non excedit in infinitum creaturam corporalem, cum ambo ſint finita, eò quòd ſunt creaturæ. Et eſt dicendum, ꝙ dicta cauſa propria eſt ex parte Dei, quare ſcilicèt in ipſum non poteſt fieri tranſubſtantiatio, & nullum eſt inconueniens, quòd eiuſdem ſunt plures cauſæ in eodem, propria ſcilicet & communis. *Reſponſio.* Sed iſta propria ſufficit ad præſens. Quæ autem ſit illa cauſa communis declarabitur quando quæſtio occurret, An panis poſſit trãſubſtantiari in Angelum, & an vnus Angelus poſſit tranſubſtantiari in alium. *Quolib. 12 quæſt. 10.*

Ad primũ principale. Ad primum in oppoſitum, quòd conuerſio in Deitatem nullam poneret variationem in illa. Dicendum, quòd verum eſt, ſed non negatur fieri propter variationem, quam faceret circa ipſam, vt inſinuat argumentum, ſed propter aliud, vt dictum eſt.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd diuinum eſſe, & eſſentia eius ſint quodammodo eſſe, & eſſentia omnium, verum eſt, ſed modo eminenti, vt in alijs quæſtionibus expoſuimus, propter quod habent infinitũ exceſſum eſſentia, & eſſe Dei ſuper eſſentiam, & eſſe creaturæ, propter quod licèt eſſentia & eſſe vnius creaturę non continent eſſentiam & eſſe alterius creaturę, ſicut eſſentia & eſſe Dei cõtinet eſſentiam & eſſe omnis creaturæ: cum tamen iſta conuenientia in continẽdo ex parte Dei ſit exceſſiua: eſſentia autem vnius creaturæ licèt non continet eſſentiam alterius dicto modo, conuenit tamen cum ea abſque omni exceſſu infinitatis: idcircò propter illam conuenientiam creaturæ, quam habent illa inter ſe, virtute diuina inuicem tranſubſtantiari poſſunt, quæ conuenientiam ad hoc habent abſque omni exceſſu ſecundum rationem infinitatis: quæ verò non habent eam, ſecundum aliquorum opinionem, nequaquam poſſunt inuicem tranſubſtantiari. Quę autem ſit illa conueniẽtia, & inter quæ, & inter quæ non, propter quam quædam creaturæ in inuicem poſſunt tranſubſtantiari, & quædam non, nõ pertinet propriè ad propoſitam quæſtionem, quia in illa conſiſtit communis cauſa, quare in nullam ſubſtantiam ſpiritualẽ, ſiue creatam, ſiue increatã poſſit fieri tranſubſtantiatio, vt aliqui dicunt.

Ad arg. in oppoſitũ. Argumentum in oppoſitum non concludit. Licèt enim per conuerſionem alicuius in Deitatem ipſa non poſſet eſſe vbi prius non fuit, ſi tamen aliquid conuerteretur in ipſam, puta ſubſtantia panis, poſſet eſſe alicubi vbi fuit prius alio modo, q̃ ibi prius fuit, i. ſub ſpeciebus panis ſacramentaliter, ſub quib. nõ fuit prius niſi naturaliter.

Comment.

Comment, in Quæſtionem Quartam, quæ eſt,

Vtrum aliqua creatura poſſet tranſubſtantiari in Deitatem, puta ſubſtantia panis in ſubſtantiam Deitatis Chriſti, ſicut tranſubſtantiatur in ſubſtantiam Corporis Chriſti.

IN titulo diffinienda eſt tranſubſtantiatio, ex qua facilè reſoluitur quæſtio. Sed not. ꝙ ablata omni difficultate in diffinitione tranſubſtantiationis aufertur tota ferè difficultas circa quæſtionem. Diffinitur autem ab Altiacenſe, Occam, & alijs, ꝙ ſit immediata ſucceſſio ſubſtantiæ ad aliquod poſitiuum deſinens eſſe ſecundum ſe, & quodlibet ſui ſub eiuſdem accidentibus, vel loco eius, quod deſinit eſſe. Sed hæc diffinitio, cum vtatur ly ſucceſſio, atque verbo deſinere, annihilationem panis ſupponere videtur, cuius contrarium ſuperius viſum eſt. Neque certè eſt Catholica ſententia, ꝙ tranſubſtantiatio ſucceſſio ſit, ſed vtique conuerſio huius in hoc, totius in totum, & partis in partem. Vt quidem totus panis conuertitur in totum Chriſti Corpus; materia in materiam, forma in formam. Vnde potius diffiniremus tranſubſtantiationem, ꝙ ſit conuerſio totius ſubſtantiæ in totam ſubſtantiam, & partium eſſentialium in partes eſſentiales, ſub accidentibus manente eius, quod conuerſum eſt. Ex qua diffinitione colligitur, hic ſupponitur, quod id, quod conuertitur, non annihiletur, ſed maneat aliquid. In ſacramento Euchariſtiæ non annihilatur panis, ſed manet aliquid, nempè manet Corpus Chriſti, ita quod illudmet, quod erat panis, poſt conſecrationem eſt Corpus Chriſti. Ideò etiam D. Thomas in 4. ſententiarum diſt. 8. quæſt. 2. art. 2. non vult, & rectè quidem, tranſubſtantiationem eſſe cum ſucceſſione. Et quidem ꝙ data à nobis diffinitio ſimpliciter bona ſit, illorum verò falſa, ita vt rectius, melius, ac verius loco ſucceſſionis debeamus dicere conuerſionem totius in totum, vt dictum eſt, patet in Sacro Concilio Tridentino ſeſſ. 13. cap. 4. Vbi conuerſio panis in Corpus Chriſti, & vini ſimiliter in ſanguinem eiuſdem, appellat tranſubſtantiationem, & ſic ſemper acceptum à ſancta Catholica Eccleſia.

In corpore igitur tria præſertim habentur. Primum eſt ſuppoſitum quoddam. Secundum reſponſio ad quæſitum. Tertium ad obiectionem quandam ſatisfactio.

De primo ſuppoſitum eſt. Quod panis in conuerſione in Corpus Chriſti non annihilatur, ſed remanet aliquid, hoc autem aliquid non eſt niſi Corpus Chriſti. Vel illud aliquid, quod eſt Corpus Chriſti, ſit aliquid eius, quod fuit panis ſubſtantia, & ſic aliquitas Corporis Chriſti ſit aliquid eius, quod fuit panis.

De ſecundo, eſt reſponſio. Quod panis, vel alia creatura non poteſt tranſubſtantiari in Deitatem. Probatur. Nullum finitum poteſt tranſubſtantiari in id, quod infinitū eſt, ſed omnis creatura ante, & poſt manet finita, igitur non poteſt tranſubſtantiari in infinitum, ergo nec in Deitatem. Maior propoſitio patet, quia infinitum excedit finitum, igitur totum in totum conuerti non poteſt. Minor patet, quia ſi quod tranſubſtantiatur maneat aliquid, oportet quod habeat eſſe finitum, ſiquidem aliquitas illa ſit finita. Vltima etiam conſequentia patet, quoniam Deitas eſt quid infinitum.

Not. ꝙ fortè nulla eſt difficultas circa hanc reſolutionem quæſtionis, vel ſaltem circa ipſam concluſionem, ſed vtique difficultas eſt circa ſuppoſitum. Vbi n. ſupponit Auctor, ꝙ aliquitas Corporis Chriſti ſit eius, quod fuit panis, ſubtiliſſimus Scotus inſurgit, & quolibet. decimo duobus præcipuè argumentis arguit contra.

Primo quidem, quod nullo modo aliter ſe habet in ſe poſt conuerſionem quam prius ſe habuit, nec aliquid in ſe aliter ſe habet, non habet aliquam aliquitatem, quam prius non habuit; Corpus Chriſti nullo modo in ſe aliter ſe habet poſt conuerſionem, quàm antè, ſed antè conuerſionem panis non habuit in ſe aliquitatem panis, nec aliquitas corporis erat aliquitas panis, nec ergo poſt conuerſionem.

Secundo. Eſſe termini ad quem conuerſionis requirit non eſſe termini à quo. patet, ſi termini ſint oppoſiti, cum eſſe vnius oppoſiti excludat eſſe alterius oppoſiti, ergo terminus ad quem conuerſionis, vt talis non habet in ſe entitatem, vel aliquitatem termini a quo.

Cæterum ad primum iſtorum negatur maior, quoniam oppoſitum ſupponitur à Doctore, ſ. ꝙ idem Chriſtus manens idem poſt conuerſionem habeat aliquitatem panis, quam non habebat prius, & hoc probare debuiſſet Scotus. Quòd ſi per hoc probaret, quòd illud videtur impoſſibile aliquid habere, quod prius non habebat ſine ſui mutatione, recurrat ad opinionem, & orationem in ſuſceptione veritatis, & falſitatis, ſecundum ꝙ manifeſtat Philoſophus in cap. de ſubſtantia. Eadem enim eſt ratio hic, & ibi. Quippe oratio manens eadem modò eſt vera, modò falſa, atque ſic opinio, & quidem ſine ſui mutatione, ſed cum mutatione rei, circa quam ſit ipſa oratio, vel opinio. Ab eo n. quod res eſt, vel non eſt oratio dicitur vera vel falſa, & ſic etiam opinio. ſic in propoſito, non ob mutationem ſui ipſius Chriſtus dicitur modò habere aliquitatem panis, modò non habere, ſed vtique verum eſt dicere in Chriſto eſſe, vel non eſſe aliquitatem panis. non eſſe quidem ante conuerſionem, eſſe verò poſt conuerſionem.

Ad ſecundum diſtinguimus de entitate, vel aliquitate termini à quo; quod vel intelligitur ſub eodem eſſe, quod præcisè habet, & reſpectu ſubſtantiæ, & communiter materiæ; & formæ, vel tantùm ſub eſſe accidentium eorundem, & ſub eſſe conuerſo in aliud ſecundum ſubſtantiam. Si primo modo, tunc dicimus impoſſibile eſſe, vt terminus ad quem habeat aliquitatem, vel entitatem aliquam termini à quo. Si ſecundo modo concedimus, & in propoſito dicimus ꝙ aliquitas panis in Chriſto non eſt ſub eſſe ſubſtantiali, quod habebat in termino à quo, nec eſt ſub eadem materia & forma, ſed ſub eſſe conuerſo in Corpus Chriſti, & ſub prioribus prorſus accidentibus. Sed de hac materia vide plura quolibet. nono quæſt. nona ſuperius. cætera clara ſunt.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum agens operationes vitales cognitiuas quæ ſunt viſio, auditio, & vniuerſaliter ſenſatio ex parte ſenſus, & intellectio ex parte intellectus, ſit extra ſentientem, & intelligentem, an intra.

SEQVVNTVR propoſita pertinentia ad creaturam & hoc intellectualem ſpecialiter. Quorum quædam pertinebant communiter ad Angelum & ad hominem, quędam verò propriè ad ſingulos eorum. Pertinentium autem communiter ad vtrunque, vnum pertinebat ad ſolam partem cognitiuam. alia autem plura pertinebant communiter ad partem cognitiuam & appetitiuam. Illud vnum erat, Vtrum agens operationes vitales cognitiuas quales ſunt viſio, auditio, & vniuerſaliter ſenſatio ex parte ſenſus, & intelle-

intellectio ex parte intellectus, ſit extra ſentientem, & intelligentem, an intra.

Arg. prim. Et arguitur, quod non eſt extra, ſed intra tm̃.

Primum. Primò ſic. Agens per ſe operationem vitalem non eſt niſi viuum, quale non eſt aliquid extra, vt obiectum, de quo maximè videtur, quia nec in ſe, nec in ſua ſpecie, nec in aliquo quod ab ipſo ſit in cognoſcente, eſt viuum quid: ergo &c.

Secundũ. Secundò ſic. Nullum agens per ſe elicit actionẽ quæ tranſcendit ſuam ſpeciem, quia omnis actio eſt proportionalis agenti, ſed actio Vitalis, cuiuſmodi eſt ſenſatio, aut intellectio, tranſcendit ſpeciem omnis non viui in nobilitate, quia eſt nobiliſſima operatio: ergo eſt nobiliſſimi agentis cuiuſmodi non eſt niſi viuum, quia non eſt aliquid extra exiſtens, ſed intra tantùm: ergo &c.

Tertium. Tertiò ſic. Actio quæcunque principaliter attribuitur agenti, & denominat ipſum, vt calefactio calefacienti: ergo ſi aliquid extra cauſaret actionem ſentiendi, vt calor, vel intelligendi, vt intelligibile, tunc potius diceretur calor ſentire, quàm ſenſus, & intelligibile intelligere, quàm intellectus, conſequens eſt falſum: ergo &c.

Quartum. Quartò ſic. Nullius paſſionis ſenſibilis cauſa eſt natura corporalis, ſed anima format eam in ſeipſa ad præſentiam illius, vt dicit Auguſt. in 6. Muſicæ: ergo multò fortius, nec aliquid extra eſt cauſa intellectionis: ergo &c.

Quintum. Quintò ſic. Sicut actio calefaciendi attribuitur calido, ſic & actio viuendi viuo: tale autem nõ eſt aliquid extra: ergo &c.

Sextum. Sextò ſic. Cuiuslibet actionis naturalis principium eſt intra, actiones ſentiendi, & intelligendi ſunt naturales: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Tales actiones vitæ paſſiones ſunt reſpectu ſenſus & intellectus, & vt potentiæ paſſiuæ ſe habẽt ad illas: ſecundum enim Philoſophũ, ſentire pati eſt, & ſimiliter intelligere: præter ſenſum autem & intellectum non eſt aliud principiũ agens intra; ergo &c.

Reſponſio. Dicẽdum ad hoc, quòd ſecundum Philoſophũ in ſecundo de anima, agere & pati tripliciter dicũtur ſecundum tres modos alterationis diuerſos. Eſt enim vnus modus alterationis, quæ eſt ſecundum priuatiuas diſpoſitiones mutatio, quæ eſt à contrario in contrarium, per vnius illorum corruptionem & alterius generationem, vt eſt illa, qua aliquid realiter mutatur à calido in frigidum, vel è conuerſò. & dicitur hæc mutatio contrarij abiectio. Alius verò modus eſt alterationis, quæ eſt cõnaturalis diſpoſitionis receptio, quæ eſt à potentia in actum deductio, abſque omni contrario, & hæc mutatio dicitur ſalutis receptio, & hęc eſt duplex, vna qua acquiritur diſpoſitio in re ad ſuam propriam operationem, & eſt illa, qua aliquid intentionaliter mutatur à ſenſibili, aut intelligibili: altera verò eſt qua elicitur à re ſua propria operatio, & eſt illa, qua aliquid diſpoſitum ſeipſo inducitur in actum, vt qua non videns, aut non intelligens ſecundum actum, factus eſt videns, aut intelligens, & dicitur ſalutis adeptio propriè. Sed primus modus ex parte ſenſus duplex eſt. Eſt enim quædam alteratio ſenſitiui principaliter in ipſo organo ſentiendi, quæ eſt per ſpeciẽ ſenſibilis receptam in illo per mediũ à ſenſibili extra: Eſt autem alia alteratio ſenſitiui principaliter in ipſa vi ſenſitiua, quæ in ipſa eſt inclinatio quædã ad actum operationis ſuæ eliciendum, & eſt ſpecie dicta agente in virtute ſenſibilis extra, & hoc ex parte ſenſus: ex parte autem intellectus noſtri eſt ab ipſo intelligibili vniuerſali, quod ſeipſo eſt præſens intellectui in phantaſmate actione intellectus agentis, propter quod ſeipſo inclinat intellectum non mediante ſpecie, quàm ſolùmmodò ponimus in ſenſu, quia ſenſibile in ſeipſo non poteſt eſſe præſens intrà, vt inclinando ſenſum ducat ipſum in actum, & eſt hæc inclinatio intellectus initium habitus cognitiui.

Tamen circà præcedentia intelligendum, ꝙ in primo genere alterationis; quæ eſt contrarij abiectio, alteratur corpus, vt eſt corpus naturale ſimpliciter.

In ſecundò autem genere, quæ eſt ex parte ſenſus per ſpeciei receptionem, alteratur corpus naturale, non vt corpus ſimpliciter, ſed vt organum animæ.

In tertiò autem genere ex parte ſenſus alteratur corpus naturale organicum, non inquantum eſt corpus ſimpliciter, neque inquantum eſt organicum, ſed inquantùm eſt corpus naturale organicum viuum, quod dicit quid compoſitum ex corpore naturali organico, & anima, prout ipſa eſt potentia, & etiam circa actum, qui eſt operatio, ſiue in ſenſu, ſiue in intellectu, quod minimè habet rationem alterationis, ſiue mutationis, aut motus. Mutatio enim omnis propriè dicta: & ſimiliter motus ex vna parte, & operatio ex altera, magnam habent differentiam. Motus enim omnis eſt actus, ſiue diſpoſitio imperfecti, ſecundum quod imperfectum eſt, & tendit ad aliquid aliud cauſandum & relinquendum in moto, quemadmodum calefactio eſt actus calefacti, & relinquit in ipſo calorem, & ſic omnis mutatio propriè dicta, & ſimiliter motus ordinantur ad aliud, vt ad finem, & non habent in ſe rationem finis, & nõ habent rationem niſi actionis tranſeuntis in aliud ſecundum quod eſt aliud. Operatio autem eſt actus, ſiue diſpoſitio perfecti, ſecundum quod eſt perfectum & non ordinatur ad aliud, ſed eſt finis & perfectio vltima eius, cuius eſt. Actiones autem vitales, quæ ſunt ſenſatio, & intellectio, non ſunt mutationes, aut motus, ſed ſunt propriæ operationes ſenſus, & intellectus, & habent rationẽ actionis manentis in agente, quemadmodum operatio lucis eſt lucere in ſeipſa: non autem tranſeuntis in aliud, quemadmodum motus à luce eſt illuminare aliud à ſe, & quemadmodum calere eſt operatio calidi in ſeipſo manens: non autem quemadmodum

modum calefactio eſt motus à calido in aliquid extra egrediens. In huiuſmodi autem propriam operationem ſuam non poteſt res, niſi poſtquam fuerit in actu ſecundum omnes diſpoſitiones abſolutas, quæ ad actum requiruntur, quæ ſunt duę ex parte ſenſus, vna ſubſtantialis, quæ prima eſt, & altera accidentalis, quæ eſt ſecunda. Et ſimiliter duæ correſpondentes ex parte intellectus. Prima enim immutatio, qua ſenſus habet eſſe in actu eſt à generante, quo ad vim ſenſitiuam, & diſpoſitionem organi naturalem, & ita ab extra: ſecunda autem immutatio eius eſt à ſenſibili ſecundum qd ſpeciem ſuam immittit in organum, qua exiſtēte in ipſo non in hoc adhuc exiſtit ſenſatio, vt viſio, vel auditio, quia talem operationem virtus ſenſitiua in organo exiſtens non elicit, niſi excitata, & inclinata, & determinata ad actum reſpectu determinati obiecti, quā ſpecies exiſtens in organo agit per virtutem eius, à quo proceſſit in vim ſenſitiuam, cuius ſignum eſt, quòd cum ipſa fuerit impedita magno impulſu debet excitari, vt actum ſuū eliciat, & illa eſt tertium ad quam ſequitur viſio vt quartum, quia ipſa eſt terminus alterationis qua inclinatur vis ſenſitiua iam dicto modo. Illa enim inclinatione completa, totum compoſitum ex organo & ſpecie & viſiua vi, ſtatim operationem ſuam elicit, non vt motum aliquem ſucceſſiuum, neque vt mutationem tranſeuntem extrà, ſed vt ſimplicem actionem manentem intra. Hinc Auguſt. 11. de Trinit. capit. 2. declarando in ſenſu viſus, dicta quinque neceſſaria in quolibet ſenſu, quæ ſunt, ſenſibile extra, ſpecies ab ipſo impreſſa, excitatio per illam, vis ſenſitiua, ipſa ſenſatio, dicit ſic, Cum aliquod corpus videmus, tria facillimum eſt conſiderare. Primum eſt ipſa res, quàm videmus, ecce primum. Deinde viſio, ecce ſecundum, vt iam patebit. ſequitur tertium, quod in ea re, quæ videtur quandiu videtur viſum detinet oculorum. i. animi intentio, ecce tertium. Quod enim detinet ſenſum non eſt niſi illa excitatio per dictam inclinationem, de qua poſt pauca ſubdit. Quæ in ea re, quam videmus, ſenſum tenet atque vtrunque coniungit. Vocat autem Auguſt. illam animi intētionem cauſaliter, quia per ipſam fit ſenſus animi intentus ad obiecta percipienda. Sequitur. Senſus autem qui iam exiſtit in animante prius, q̃ viſibile aliquid occurrat, ad animantis naturam pertinet, ecce quartum. Sequitur. Tum ex corpore, quod videtur gignitur viſio. i. ſenſus ipſe formatur, qui viſio vocatur, ecce quintum.

Eſt autem hic aduertendum, quòd Aug. æquiuocatione inconſueto modo ſermonem ſuum inuoluens modo ſuo conſueto in libro de Trinitate. aliter in iſto quinto ſumit viſionem, quàm iam ſupra in ſecundo. Ibi enim viſionem appellat ſpeciē ſenſibilis organo impreſſam, ſecundum quod de ea poſtquàm induxit tertium prædictorum, dicit ſic. Ipſaque viſio quid aliud, quàm ſenſus ex ea re, quæ ſentitur informatus apparet. Hanc autem informationem exponit ſubdens. Et ipſa forma, quę imprimitur ſenſui ab eodem viſio vocatur. Quòd autem in quinto appellat viſionē ipſam viſus operationem, patet cum declarat modum genitionis eius ſubdēs poſt prędicta de illo quinto, quod vocatur & viſio. Gignitur autem ex re viſibili viſio, ſed non ex ſe ſola, niſi adſit & videns. Intelligo autem quòd adeſt per tertium prædictorum, vnde illud comprehendendo ſubdit continuò dicens; Quocirca ex viſibili & vidēte gignitur viſio: quomodo tamen differenter, quia ſcilicet à ſenſu vidente, qui pertinet ad quartum prædictorum, vt eſt informatus principaliter tertio: à viſibili autem vt ab imprimente ſpeciem, quæ pertinet ad ſecundum, per quam tertium formatur in ſenſu, declarat ſubdens. Ita ſanè, vt ex vidente ſit ſenſus oculorum & aſpectus, atque intuentis intentio: illa tamen informatio ſenſus, quæ viſio dicitur, à ſolo imprimitur corpore, quod videtur. i. à re aliqua viſibili. & infra. Itaque non poſſumus dicere, ꝙ ſenſum gignit res viſibilis: gignit tamen formam velut ſimilitudinem ſuam, quæ fit in ſenſu cū aliquid videndo ſentimus.

Nota, ꝙ cū dicit, nō poſſumus dicere, ꝙ ſenſum gignit res, ſenſum ibi ſumit pro viſione, ſiue ſenſatione, q̃ pertinet ad quintū p̃dictorū, in qua agens principale eſt vis animæ inclinata: agens autem inſtrumentale eſt organum informatum ſpecie, dicente Aug. modicum ante iam dicta. Senſus autē oculorum nō ob aliud ſenſus corporis dicitur, niſi quia & ipſi oculi membra ſunt corporis, & quamuis non ſentiat corpus ex anima, anima tamen cōmixta corpori per inſtrumentum ſentit corporeū. & infra. Atque his tamen ſenſus non procedit ex corpore illo, quod videtur, ſed ex corpore ſentiētis animantis, cui anima ſuo quodam miro modo contemperatur, tamen ex corpore, quod videtur gignitur viſio. i. ſenſus ipſe formatur, vt iam non tantùm ſenſus, qui etiam in tenebris eſſe integer poteſt, ſed etiam ſenſus informatus ſit, qui viſio vocatur. Intelligo autem, quòd ſit informatus ipſa ſenſatione, quæ eſt forma compoſiti ex ſenſu, & organo informato ſpecie, & tunc immediatè ſequitur, quod iam dictum eſt; gignitur ergo &c. Sic ergo viſio, & vniuerſaliter ſenſatio actio eſt viuentis ſecundum quod eſt viuens, quæ eſt operatio non motus, neq; alteratio, niſi extendendo nomen alterationis, vt dicitur ſecundo de anima, & non dicitur ſenſatio paſſio, niſi quia ſine paſſio ne aliqua ſenſus informatus & diſpoſitus ſentire non poteſt. Et eſt illa paſſio duplex, vna quę principaliter eſt ipſius organi corporalis, quę eſt dictę ſpeciei receptio, alia quę eſt ipſius virtutis ſenſitiuæ, quæ eſt dicta inclinatio eius ad percipiendū. Quantuncunq; enim organum ſit ſpecie ſenſibilis informatum: ſi tamen uis ſenſitiua ſit impedita, quia ligata ut in ſomno, uel detracta per aliam uirtutem ſuperiorem operi ſuo multum intentam, uel quia eſt circa aliud intēta, nullo modo fit ſenſatio

ſatio niſi tantùm ſit excitata, & quaſi vocata forti inclinatione per ſpeciẽ fortiter organo impreſſam, vt conuertat ſe ad percipiendum. Vnde qui aliquando vocati voce ſummiſſa non audiunt, nec percipiunt licèt organum auditus informetur ſpecie ſoni talis non ſufficienter excitantis & inclinãtis, & quaſi ad ſe vocantis vim auditiuam, vocati vocè vehementiori ſtatim audiunt, & percipiunt inclinata vi illa ſufficienter.

Eſt ergo ſciendum, quòd ad ſenſationem ſecundum actum ante omnem motum, aut mutationẽ ad illam, quatuor debent præſupponi diſpoſita ſecundum congruentiam & correſpondentiam, & à natura, quæ ſunt obiectum ſenſibile extra, medium, organum, & vis ſenſitiua. Secundum Philoſophum enim in ſecundo de anima, debet eſſe congruentia & correſpondentia proportionalis organi, medij, & obiecti. Et etiam ſecundum Auguſt. vt iam dictum eſt, anima quodam ſuo miro modo contemperatur organo: & ita etiam alijs duobus quibus organum contemperatur.

His ſic diſpoſitis à natura ſequuntur alia quatuor: obiectum enim ſimilitudinem ſuam generat in toto medio vſque ad organum: & deinde medium immediatè tangens organum, per ſpeciem qua informatur congeneret ſpeciem conſimilem in organo: tertiò autem ſpecies in organo exiſtẽs, inclinando vim viſiuam facit eſſe intẽtam ad percipiendum, & tunc demum formatur in compoſito ex vi ſenſitiua, & organo ſpecie informato ipſa operatio, quæ dicitur ſenſatio, quam vis ſenſitiua elicit principaliter, ſed organum informatum ſpecie inſtrumentaliter. Ex parte autem intellectus ſunt duo correſpondentia duobus prædictis in ſenſu, quæ ad vitalem operationem requiruntur. Prima enim immutatio, qua intellectus habet eſſe in actu eſt à cauſante ipſum, & hoc quo ad nudã vim intellectiuam. Secunda autem eius immutatio eſt ab intelligibili ſibi præſente, & hoc nõ mediante aliqua ſpecie ab illo impreſſa intellectui, ſed ab ipſo intelligibili immediatè. In quo differt ſecunda immutatio, quæ fit in intellectu, ab illa quæ fit in ſenſu, cuius ratio eſt, quia ſenſibile, eò ꝙ non poteſt per ſuam ſubſtãtiam eſſe in organo, & præſens vi ſenſitiuę ad ipſam mouendam, oportet, ꝙ ſit ei præſens per ſuam ſpeciem, & quia non multiplicat ſuam ſpeciem niſi per actum lucidi, & in lucido, immediatè non poteſt ſpeciem ſuam facere in organo, niſi per medium, vt dictum eſt, & tunc organum per ſpeciem illam habentem vim eius, cuius eſt, immutat vim illam inclinando, vt dictum eſt. Intelligibile autem, quia benè poteſt eſſe præſens intellectui humano, & Angelico, licèt aliter & aliter ſecundum quod alibi declaratur; & infra dicetur in parte; res autem obiecta quando pręſẽs poteſt eſſe multo melius mouet, q̃ eius ſpecies, & eſt maioris virtutis & actiuitatis in agẽdo, propter hoc ex parte intellectus non debet poni ſpecies, ſicut ponitur ex parte ſenſus.

De intellectu.

Sed quemadmodum in ſenſu ſpecies exiſtẽs in organo, ſiue organum per illam ſpeciem immutat vim ſenſitiuam ipſam inclinando ad percipiendũ per actum ſenſationis ipſum obiectum ſenſibile, ſic in intellectu intelligibile pręſens ſub ratione obiecti uniuerſalis, uel in phantaſmate, uel in habitu immediatè immutat ui ſua actiua ipsum intellectum inclinando ipsum ad se percipiendum per actum intellectionis, & diſpoſitione illa, qua ſic eſt inclinatus, eſt diſpoſitus ultimatè ad eliciendũ intellectionem tanquàm ſuam propriã operationem, non tanquàm ad motum, aut aliquam mutationem, quæ eſt actus imperfecti ſecundum qđ imperfectum eſt, ſed tanquàm operationem, quæ eſt actus perfecti ſecundum quod perfectum eſt. *Quodl. 4. quæſt. 7. & Quol. 5. quæſt. 14.*

Per hæc patent argumenta. Cum enim arguitur ad unam partem primò, ꝙ operationes huiuſmodi ſunt omninò ab agente intrà abſque cooperatione agentis extrà, falſum concluditur, & ad alteram partem, ꝙ ſunt omninò ab agente extrà, ſimiliter falſum concluditur, & ſic ad ſingula reſpondendum eſt. *Ad obiecta.*

Quod ergo arguitur primò, ꝙ actio uitalis non procedit niſi à viuente: Dicendum, ꝙ verum eſt, vt à proximo eliciente ipſam, quia tamen eam non elicit intellectus vel ſenſus, niſi primo immutatus & ad hoc inclinatus ab obiecto, vt ab agente extrà, in cuius virtute per diſpoſitionem dictam actum elicit, ideò vt à primo agente dicitur eſſe ab obiecto. Quod quidem quia eſt extrà animæ eſſentiam & non in ipſa per aliquam impreſſionem, etiam ſi ſit intrà per præſentiam ſecundum rationem obiecti mouentis ipſum, dicitur mouens extrà, inquantũ tamen intelligibile eſt intrà, & pręſens ſub ratione obiecti dicitur mouens intrà, non ſic autem ipſum ſenſibile: ideò reſpectu obiecti ſenſibilis obiectum intelligibile dicitur eſſe mouẽs intra, & obiectum ſenſibile dicitur eſſe mouens extra, dicente Philoſopho in ſecundo de anima & comparante hæc duo ſic. Differt autem ꝙ huius quidem accidentia operationis extrà ſunt viſibile, audibile, ſimiliter autem & reliqua ſenſuum, cauſa autem eſt, quia ſingularium ſecundum actum ſenſus eſt, ſcientia autem vniuerſalium, hęc autem in ipſa quodammodò ſunt anima, & ideò eſt, ꝙ quęlibet animæ ex parte cognoſcitiuæ operatio, paſſio dicitur, quia non elicit eam niſi per illud quod primo paſſa recipit ab obiecto. Sic etiam contingit ex parte iraſcibilis & concupiſcibilis tàm ſenſualis, q̃ intellectualis. Non ſic autem ex parte volitiuæ, quæ non requirit niſi præſentiam obiecti in cognitiua abſque omni inclinatione facta in ipſa, qua neceſſariò elicit ſuam operationem, ſicut contingit ex parte cognitiuæ. *Ad primũ princ.*

Ad ſecundum, ꝙ nulla actio tranſcendit ſpeciẽ agentis: Dicendum, ꝙ verum eſt de actione, quę eſt operatio quã operatur intra ſe, talis enim operatio propria eſt cuique ſecundum ſuam ſpeciem, vt determinatur in fine quarti Metaphyſ. & ideò *Ad ſecundum.*

obie-

obiectum ſiue ſenſibile ſiue intelligibile inquantũ obiectum etiam ſi eſſet nobilius, quàm ſit ipſe intellectus, nullo modo operatur in ſe huiuſmodi operationem, ſed in alio tantùm, & hoc diſpoſitiuè. De operatione autem quam operatur in alio extra ſe & ſicut agens primum diſponens agens proximum, benè poteſt tranſcendere ſuam ſpeciẽ in hoc ꝙ agat nobiliorem operationem, quàm ſibi competat operari in ſeipſo, & ſic obiectum non viuum benè operatur in alio operationem vitalẽ, quemadmodum & cœlum operatur in viuens per generationem naturalem licèt in ſe non ſit viuens.

Ad tertiũ. Ad tertium, ꝙ actio denominat agentem: Dicendum, ꝙ verum eſt quando eſt ab ipſo, vt ab agente proximo, etiam ſi non ſit in eo ſecundum ꝙ agens denominatur ab eo, quod non eſt ſecundum rem niſi in paſſo, quando autem eſt ab alio, vt à proximo agente in quo eſt, non oportet. Nulla enim operatio alium denominat, quàm illum in quo eſt.

Ad quartum. Per idem patet ad quartum. Verum eſt enim ꝙ nullius actionis ſenſibilis cauſa eſt natura corporalis, vt agens proximo eliciens: benè tamen eſt agens primum, ſecundum dictum modum, & ſic intelligitur dictum Auguſtini ꝙ anima operationem ſuam format in ſeipſa & ſenſibilem & intelligibilem ad præſentiam ſenſibilis & intelligibilis. Dico autem ad præſentiam ſenſibilis & intelligibilis nõnihil facientis ad illam formationem quia per inclinationem qua ipſam ad actum determinat dat ei vim quodammodo ad informandum ſeipſam, & ita informando ſeipſam eſt monens mota. Sine enim determinatione quam habet intellectus nunquã aliquid determinatè intelligaret: Et ſi omnino nihil ab obiecto reciperet, omninò nihil intelligeret. Et ſimiliter ex parte ſenſus.

Ad quintum. Per idem patet ad quintum. Attribuitur enim actio vitæ viuo, vt actio calendi calido, quo ad hoc ꝙ eius eſt vt principij proximi & in ipſo, non tamen ſic, ꝙ abſque alterius actione præcedente à quo patiatur & diſponatur ad actum, ſicut calor calet, & lux lucet, in quo differunt operationes cognitiuarum virtutum ab omnibus alijs.

Ad arg. in oppoſit. Ad argumentum in contrarium, ꝙ tales operationes paſſiones ſunt: Dicendum, quòd nec ſunt paſſiones, nec propriè actiones, ſed ſunt propriè operationes, ſed dicuntur paſſiones, quia non eliciuntur à virtute, niſi per hoc, quòd eſt prius paſſa ab obiecto, ſicut dictum eſt.

Comment. in Quæſtionem Quintam, quæ eſt,

Vtrum agens operationes vitales cognitiuas quæ ſunt viſio, auditio & vniuerſaliter ſenſatio ex parte ſenſus, & intellectio ex parte intellectus, ſit extra ſentientem, & intelligentem, an intra.

IN titulo not. ꝙ hoc quærere eſt idem, ac ſi quæratur, vtrum ſentire ſit agere, vel pati. ſi.n. agit tunc ſenſatio, & intellectio videbitur intranea. ſi patitur, videbitur extranea. ſ. ab extra, nempè vel a generante, ſeu cauſante vim illam ſiue ſentiendi, ſiue intelligendi, vel ab obiecto ſiue ſenſibili, ſiue intelligibili. Generans n. tametſi ſit quoddam potentiæ ſubſtantiale, & obiectum accidentale, vtrunque tamen dicitur extra eſſe. In corpore eſt concluſio. Quod tum ſentire, cùm etiam intelligere partem eſt ad intra, partim ad extra. Ad intra quidem, quoniam tùm ſenſus, cum etiam intellectus agunt, ad extra verò quia vterque patitur.

Not. ex reſponſione ad argumentum in oppoſitum, ꝙ ſenſatio, & intellectio dicuntur operationes, & quidem ſunt operationes immanentes, non autem tranſeuntes in alienam materiam. Quo ſit, vt cum dicantur operationes, illa quidem ſenſus, hæc intellectus, videtur ꝙ ſint intraneæ, ſ. prouenientes ab ipſis potentijs operatio.n. eſt operantis operatio. Vnde ſi dicuntur operationes ſenſus, & intellectus; proculdubio etiam ſunt huiuſmodi potentiarum, & non videntur eſſe paſſiones. Operatio nanque magis dicit actionem, quam paſſionem. Veruntamen ex hoc videtur includere paſſionem, quatenus non ſit ſine paſſione, quia dependet etiam ſecundum D. Thomam iuxta eius perfectionem a principio obiecto, forma, genere, habitu, delectatione. Quoniam autem tota difficultas videtur in hoc poſita, quo modo ſenſus, ac intellectus immutentur, potiſſimum ab obiecto id declarat, quibuſdam diuiſionibus, & ſubdiuiſionibus atque item concluſionibus, quæ primo de ſenſu loquentes ponimus ſub hac forma præmiſſa hac propoſitione Ariſtotelis. Quod quicquid patitur, patitur ſecundum quòd alterat.

Alteratio autem eſt vel

- *Mutatio ſecundum priuatiuas diſpoſitiones à contrario in contrarium, & per corruptionẽ vnius, & alterius generationem.*
  - *Prima concluſio.* Alteratur corpus ſimpliciter naturale.
- *Connaturalis diſpoſitionis receptio, ſ. deductio in actum à potentia abſq; contrario, & hoc vel*
  - *Qua acquiritur diſpoſitio in re ad ſuã propriam operationem, & hæc ex parte ſenſus vel eſt*
    - *Principaliter in ipſo organo ſentiendi, quæ eſt per ſpeciem ſenſibilis receptã in illo per medium à ſenſibili extrà.*
      - *Secunda concluſio.* Alteratur corpus, vt organum animæ ab obiecto, & generante.
    - *Principaliter in vi ſenſitiua, quæ in ipſa eſt inclinatiò quædam ad actum operationis ſuæ eliciendum.*
      - *Tertia concluſio.* Alteratur corpus, vt organicũ viuum ab obiecto, & generante.
  - *Qua elicitur à re ſua propria operatio.*
    - *Quarta concluſio.* Excitatur potentia ab obiecto, & generante.

Et ex

Et ex his patet, quomodo ſentire ſit pati, atque non ſit. Non eſt primò pati primo modo, eſt verò pati alijs modis, ex quib. ſequitur operatio, quæ eſt ipſa ſenſatio, quæ ſunt illa quatuor per ordinem, quæ ex Auguſtino in litera declarat, vel ſaltem correſpondentia. Quod autem dictum eſt de ſenſu dicitur etiam de intellectu. Accipiendo membrum illud, ex quo tertia concluſio elicita eſt, & quarta, quia videlicet intellectus a generante, & obiecto inclinatur, & excitatur, hoc autem inclinari, & excitari eſt quoddam pati. Eſt tamen differentia inter ſenſum & intellectum, quod in ſenſu ponitur ſpecies ſenſibilis agens, & immutans ſenſum, inclinando, ac excitando; in intellectu verò non ponitur huiuſmodi ſpecies, quod quomodo intelligatur, iam viſum eſt Quol. 4. quæſt. 7. & Quol. 5. q 14. Cætera diligenti lectori poterunt hoc lumine nota eſſe.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum aliquid poſſit deducere ſe de potentia ad actum.

SEQVVNTVR pertinentia cõiter ad hominẽ, & ad Angelum ex parte virtutis appetitiuę. Vbi duo proponebantur pertinentia ad actionem eius ſimpliciter. Quorum primũ erat, vt actio procedit ab agẽte: Vtrum aliquid poteſt reducere ſeipſum de potentia ad actum. Secundum erat, vt actio procedit in obiectum: Vtrum in ſubſtantia intellectuali creata, poſſit eſſe virtus vna actiua, quæ poſſit in contraria. Alia verò duo proponebantur pertinẽtia ſpecialiter ad paſſionem doloris: quorum Primum erat ex parte agentis & inferentis ipſum, Vtrum verus dolor ſit ex ſola immutatione p apprehenſionem, an ex alia immutatione reali. Secundũ erat ex parte ſubiecti recipientis ipſum: Vtrum ratio formalis ipſius doloris ſit in vi apprehenſiua, an in vi appetitiua.

Arg. princ. primum. Circa primum arguitur primò ſic. Quod participat aliquid nobiliori modo non facit ex ſe, vt habeat illud modo ignobiliori: ſi autem aliquid reducit ſe de potentia ad actum ex ſe primò eſt virtute tale, quale ſe facit ſecundum actum, quod autem ex ſe eſt virtute tale, nobiliori modo tale eſt, q̃ quod eſt actione, vt patet in Sole, qui nobiliori modo eſt calidus virtute, quàm aliud quod facit calidum actione: ergo &c.

Secundum Item quod mouet ſe primò eſt primum mouẽs & vniuerſale omnium eorum inter quę eſt ordinatum, quo mouent oĩa alia, non ſic autẽ voluntas, quia volẽdo me videre non video, & nolẽdo me videre, apertis oculis oportet me videre: ergo &c.

Tertium. Item potentia actiua ſecundum Philoſophum eſt principium transmutationis in aliud, ſed voluntas eſt ſubiectum in quo fiunt per tranſmutationem eius accidẽtia, quorum vnũ eſt actus eius, ipſa autem non eſt alia à ſeipſa: ergo &c.

Quartum Item 1. Phyſico. dr̃; Materia cum forma cauſa eſt oĩum accidentium vt mater: non ergo eſt ſubiectum vt efficiens: volũtas aũt reſpectu ſui actus eſt huiuſmodi: ergo &c.

Quintum. Item Aug. dicit in 1. de Trin. Nulla res ſeipſam gignere poteſt, quare ſi volũtas, ſiue aliquid aliud generaret ſuũ accidens, vel actum, generaret ſeipſam, ſaltem per accidens, quia per partem.

Sextum. Item inconueniens eſt, ꝙ per ſe generans coincidat in idem cum termino generationis, ſicut totum, aut ſicut pars, & hoc indifferenter, ſiue illud generatum fuerit vnum ſubſtantialiter, ſiue accidentaliter, quia ſicut generans ignem nullo modo eſt ignis generatus, ſicut pars, aut ſicut totum, ita nec generans ignem calidum eſt ignis calidus generatus, neq; ſicut pars, neque ſicut totũ, alioquin ſequeretur, ꝙ ipſe generaret ſeipſum: hoc aũt ſequeretur, ſi ſubiectũ cum accidẽte eſſet cauſa ſui accidentis, aut voluntas ſui actus: ergo &c.

Septimum Item generans & generatum ſemper differunt ſubiecto & loco, ſed ſubiectum & accidens eius nõ differunt loco: ergo &c.

Octauum. Item idem non eſt ens & non ens reſpectu eiuſdem, ſed quod eſt in potentia ad aliquid puta ad eſſe frigidum, non eſt ens reſpectu illius, ſecũdum quod efficit ſe in actum, eſt ens reſpectu eius, qđ efficitur: ergo &c.

Nonum. Item quod p aliud determinatur ad actum, nõ vadit ad actum per ſe, voluntas per intellectũ determinatur ad actum: ergo &c. Maior patet. Minor probatur ſic. exiſtente recta ratione in apice rectitudinis voluntas in illo inſtanti, aut põt cum effectu in oppoſitum, aut non põt. Si non, ergo ipſe determinatur. Si ſic, tũc falſa eſt illa propoſitio, quæ ſolet cõcedi, non eſt malitia in voluntate niſi ſit error in ratione.

Euaſio. Si dicatur, ꝙ duplex eſt error rationis, quidam per obſcurationem rationis, quidã verò per eius excæcationem, & quòd error rationis ex obſcuratione ſemper eſt cũ malitia voluntatis: non autem ille, qui eſt ex excæcatione.

Reprehenſio. Hoc nõ valet, quia recta ratio in apice rectitudinis opponit oĩ obſcurationi rationis; et ideo nõ eſt in eod. inſtãti cũ rationis obſcuratione, ſed exiſtente ratione recta in apice rectitudinis, vt dicis, volũtas vult contrarium; ergo ad malitiam voluntatis in eodẽ inſtãti, nõ ſequit aliqua obſcuratio rõnis.

Decimum Item rectitudo in voluntate nõ ponit rectitudinem in ratione, quia dicitur, ꝙ errante ratione voluntas poteſt eſſe recta; ergo nec malitia in voluntate ponit obliquationem in ratione.

In oppoſit. Contra. 9. Metaph. dr̃, ꝙ in rationabilib. voluntas eſt verè dña. i. primus motor; talis autem ſi mouetur mouet ſeipſum. ergo &c.

Deciſio q. Reſponſ. ad hanc q. patet ex dictis in q. pręced. Non. n. mota eſt niſi pp actum, ſiue motũ voluntatis, qui dr̃ uelle, qui nõ eſt propriè motus, aut mutatio, ſed operatio uoluntatis; quẽadmodũ intelligere eſt operatio intellectus; & ſic cũ ſit operatio uitalis, erit uiuẽtis, & principiũ elicitiuũ eius eſt principium uitæ, cuiuſmodi eſt uolitiua potentia.

Sed non reſtat in hoc dubitatio alia q̄ an volũtas facit ſe in actum volendi prius ab alio mota, & inclinata, ſicut intellectus facit, vt iam dictum eſt, an abſq; omni motu & tranſmutatione præcedente in voluntate ipſa ſeipſam facit in actum volēdi. Sed quo ad hoc, ſuſtinendo, ꝙ abſq; omni trāſmutatione, aut inclinatione præcedente maximè ipſā neceſſitate, iſtam quæſtionem anno præcedente determinaui in decimo Quolib. quęſt. 9. & prius in nono Quolib. q. 5. vnde corpus ſolutionis ſuppono ex eis, quæ dicta ſunt ibi. Et fortè propter noua argumenta, quæ videntur contrariari dictis meis ibi: quæſtio iſta iteratò repetebatur.

Eſt igitur aduertēdum ad maiorem declarationem ibi dictorum circa hanc quæſtionem, ꝙ ex eo ꝙ dixi determinando, ꝙ voluntas eſt primum mouens ſe, & faciens ſe in actum quo ad ſuum accidens commune, quod eſt motus, & ꝙ non eſt incōueniens aliquid ſeipſum facere in actum, & quo ad accidentia propria, & quo ad cōia, aliqui dubitant, & dicunt, ꝙ de accidentibus proprijs & inſeparabilibus non videtur multùm inconueniēs, ꝙ ſubiectum ſit cauſa agens ſuorum accidentium. Cum.n. talis ſubſtantia ex principijs ſuis ſit determinata ad talia accidentia & ſe habet ad illa, vt qua poſita illa ponuntur, & tale conſuetum eſt dici eſſe cauſa, per hoc talem ſubſtantiam, vel tale ſubiectum dicunt eſſe cauſam talium accidentium. Sed (vt dicunt) de ſeparabilibus & cōibus accidētibus hoc videtur omninò abſurdum dicere, vt ꝙ lignum dicatur eſſe cauſa effectiua ſuæ albedinis, & ſuę nigredinis, cum ex ſuis principijs non ſit determinatum ad duo contraria, nec poſſet determinari ad illa per quancunque virtutem ſibi impreſſam à generante, quia ſine violentia pōt eſſe ſine vno, & ſine altero, ſicut Diaphanum lucidum, & tenebroſum. Et ſimiliter eſſe uī inconueniens, ꝙ voluntas dicatur eſſe cauſa ſuæ volitionis, cū abſque violentia poſſit eſſe ſine volitione. Et patet, ꝙ iſta non repugnant dictis noſtris quæſtione nona Quodlib. noſtri decimi, in qua iſta materia tractat̃. In diſſoluendo.n. quæſtionem illam circa principium inſinuabamus quandam diſtinctionem accidentium, cuius vnum membrum ſubdiſtinximus, quia ſolum pertinebat ad noſtrum propoſitum, ꝙ aliud omiſimus. Eſt autem diſtinctio talis, ꝙ quędam ſunt accidentia, quę exiſtente ſuo ſubiecto ſecundum formam ſubſtantialem conſtituto in eſſe de neceſſitate ſequantur ipſum ſecundum eſſe actuale ipſorum, niſi impedimentū coincidit, & cū impedimentum interuenit, quod impedit illorum accidentium conſecutionem, tunc ab agente eſt in illis virtus ad producendum ſecundum eſſe accidētale illa accidētia, ſiue ſint cōia, ſiue propria, vtpotè generans aquam producit in illa ſecūdum actū grauitatem: & ſi extra locum aquæ generat eā, dat ei, vt agens primum, motum deorſum, dando ei grauitatem, vt agens proximum, & ſic per motū dat ei proprium locum aquæ, ꝙ ſi generetur extra ſuum locum, & per impediens ibi moretur, ſimiliter ſi per contrarium agens calefiat, generans cum generatur aquam virtutem impreſſit ſuæ formæ, qua ceſſante impedimento in contrarium agente, generat in ſe motum quo tēdit ad locum ſuū deorſum, & quo reuertitur ad frigiditatē, & ſumo motum cōiter ad verum motum & mutationem. Qđ dico propter graue exiſtens ſurſum, quod remoto impedimento, & reſiſtente ſubitò facit ſe deorſum per mutationem non per motum: mouetur autem à ſe per accidens, cum inuenit medium reſiſtens. Alia verò ſunt accidentia, de quib. in dicta quęſtione non fecimus mentionem, quia nō pertinebant ad propoſitum, de quib. tamen illi opponebant, q̄ ſuo ſubiecto ſecundum formam ſubſtantialem conſtituto in eſſe, non de neceſſitate ſequunt̃ ipſum ſm̄ eſſe actuale ipſorum ceſſante oī impedimento, & hæc non ſunt niſi accidentia cōia & ſeparabilia, quę non conſequuntur ratione formæ ſubſtantialis vllo modo niſi determinantur p agēs aliud, q̄ ſit ipſum generans, rōne qua generat ipſum ſm̄ formam ſubſtantialem, qualia accidentia ſunt albedo & nigredo circa lignum; pp hoc lignū in eo, ꝙ lignum nullo modo poteſt eſſe cauſa ſuæ albedinis, aut nigredinis, quia ad neutrum illorū determinatur forma ligni, neq; per generans ipſū ſecundum formam ſubſtantialē inquantum hmōi. Aqua aūt in eo, ꝙ aqua, determinat ſibi grauitatē & frigiditatem: & ideò ceſſante impedimento, & agente contrario, virtute q̄ habet à generāte facit ſe in motum ad deorſum, & ad frigidum, & eſt ſecundum prædictū modum cauſa ſui motus, & ſui eſſe deorſū & ſuæ frigiditatis, nec eſt in hoc differentia, ſiue accidentia ſint propria, ſiue cōia, dum tn̄ ad illa determinatè ſe habet ſubſtātialis forma. Quod autē arguit̃ adhuc ab alijs, ꝙ licèt talis motus ſit grauis à natura ſua, graue tn̄ propriè nō dr̄ efficere motū illum, quia à ſe nō habet naturam, q̄ ſequit̃ iſte motus, ſed à generāte. Si ergo non dicimus graue licèt frigiditatem habet à generante, ꝙ infrigidet ſe, ſimiliter nō debemus dicere ſi graue motū habet à generante, & naturam p quam mouet̃, ꝙ pp hoc moueat ſe. Et eſt dicēdū, ꝙ bona eſt cōparatio de graui & frigiditate, q̄ ſimul habet cū generat̃, & ſimiliter de motu, quē habet cum generat̃, ſed de motu quē habet poſt impedimentū ceſſans, & ſimiliter de frigiditate, quia de nouo grauitatem nullo modo habet à ſe, nec accidentia, q̄ ſimul generantur cū ipſo, circa quę nō cadit impedimentum: illa tn̄ quæ poſt impedimentum ceſſās fiunt in ipſo à natura q̄ recipit à generante, benè poſſunt dici fieri ab ipſa, quia fiunt à natura ipſius, & quæ eſt in ipſo principiū motus, & ſtatus. Quòd arguitur ab aliquibus adhuc de volūtate reſpectu velle & non velle, à ſimili de ligno reſpectu albi & nigri, ꝙ quia lignum ex ſua forma non eſt alterum illorum determinatum: ideò nullo modo pōt dici illorum cauſa, quare neq; voluntas ſui velle, aut nolle, cum ad neutrū illorum ſit determinata.

Dicendum,

Dicendum, ꝙ differunt ſic vires rationalium & non rationalium. Vires enim & potentiæ rationalium, quæ rationales vocantur valent ad oppoſita, quæ verò ſunt non rationalium, quæ irrationales vocantur, non valent ad oppoſita, ſed ad vnũ tantum, ſiue ad alterum oppoſitorum. Licèt ergo lignum, quod non eſt rationale, ſed eſt purum naturale à generante non rationali, & purè naturali nõ poteſt habere potẽtiam, vel vim qua poſſit ad oppoſita, aut etiam ad alterum eorum, quia naturaliter eſt ſuſceptibile vtriuſque, & hoc non ex præciſa natura ſui generantis inquantum eſt ipſum, ſed ſolùmmodò per eius contrarias diſpoſitiones, ſed ſolùm illa naturalia à generante habent vim, ꝙ ex ſe per vim, quàm habent à generante poſſint in alterum ipſorum, quæ ex præciſa natura generantis, & ſuæ formæ ad illud ſunt determinata: voluntas tamẽ quia eſt rationalis, ex natura ſua valet ad oppoſita. ſ. ad velle & non velle, ſiue nolle.

Quod arguitur contra modum ponendi ſic, ꝙ ſicut ſubſtantia habet à producente virtutem, qua eſt immediata cauſa effectiua accidentium, conſimiliter habet ab agente, ꝙ ſit ſubiectum eorundẽ: oportet ergo, ꝙ habeat virtutem ſibi impreſſam à producente ad hoc, ꝙ ſit cauſa materialis, quod non oportet ponere: ergo &c.

Reſpondendũ eſt ad hoc reſpondendo ad quęſtionem quam quærit cõtinuè de illa virtute an ſit idem cum ſubſtantia producti an accidens eius.

Dicendo, ꝙ non eſt accidens eius, quia vnunquodq; per ſuam formam qua eſt id, quod eſt, potens eſt in ſuam propriam operationem, & in illud, quod per ipſam habet produci, vt lux ad lucẽ, calor ad calefaciendum, & ſic de ſingulis. Singula .n. aliqua propria operatione determinantur, vt dr̃ in ſi. 4. Meteoro. Eſt ergo ſubſtantia rei ſub ratione reſpectus, & hoc habet à producente, & ꝙ ſit id, quod eſt ſub ratione abſoluti, & quod eſt ſub ratione talis reſpectus. Sed inquantum eſt producẽs ſimpliciter habet ab eo, qđ ſimpliciter eſt, & abſolutè. Inquantum verò eſt producens determinans ad aliquid determinatum habet à virtute, & id qđ eſt ſub ratione reſpectus. Et hoc vt dixi in quæſtione prænominata, tàm ſub ratione reſpectus ad receptione, q̃ ad productionem alicuius. Habet.n. à producente ſuo ex parte ſuæ materiæ, ſiue principaliter ratione ſuę materiæ, vt ſit diſpoſita ad receptionẽ, ſicut ſubiectũ. Ex parte verò ſuę formę, ſiue principaliter rõne ſuæ formæ habet ab eodẽ, ꝙ ſit diſpoſita ad productionẽ accidẽtis, ſicut efficiens. Si verò id nõ ſit niſi pura forma, q̃ non eſt à ſe immediatè receptibilis aliorũ accidẽtiũ receptibilis tñ eſt in ſe, & à ſe actuũ ſuorũ accidẽtaliũ, vt cõtingit circa volũtatẽ in aĩa rõnali, id ipſum à generãte diſpoſitũ eſt ad vtrũq;, nec ĩportat illa diſpoſitio ſuper eſſentiã rei aliud, quam rationem reſpectus.

Quod arguitur contra membrum conceſſum, quòd virtus illa non ſit ſubſtantia, ſed eſt accidens rei, quia ſi eſt ſubſtantia rei, tunc non eſt ſecundũ diuerſa cauſa effectiua, & materialis: Dicendum eſt ꝙ verum eſt ſecundum diuerſa abſoluta: eſt tamen ſecundum diuerſos reſpectus ſecũdum quod alium reſpectum in eodem nominat potentia paſſiua, & potentia actiua.

Quod verò arguitur contra hoc, quòd tunc modus conſiderendi erit cauſa tantæ diuerſitatis realis quæ eſt in efficiendo accidens, & in recipiendo illud. Dicendum, quòd non eſt ita, quia reſpectus illi nõ ſunt rationales ex ſola conſideratione intellectus, ſed reales, & ex natura rei, & ſunt relationes ſecundum rem, non autem ſecundum rationẽ, quamuis non ſunt res alia abſoluta à ſuis fundamentis, vt alibi expoſuimus in quæſtione quadam de relationibus in generali.

Similiter quod arguitur ad idem ſecũdò: Sicut eſt diuerſus modus conſiderandi rem in ſe, & vt eſt effectiua accidentis, ita diuerſus modus eſt conſiderandi rem in ſe, & vt eſt ſubiectum accidentis, & tamen propter illam diuerſitatem non dicitur, quòd res conſiderata in ſe nõ eſt ſubiectum accidentium, ſed aliqua virtute: ergo nec dicendum eſt, ꝙ de ſe non ſit cauſa accidentium, ſed ratione virtutis. Hoc benè concedo: ſicut enim nõ eſt effectiua alicuius, niſi ſub ratione qua eſt potentia, ſic nec receptiua: qualitercunque autem nominetur differentia inter ſubſtantiam fundamentalem huius reſpectus, & ipſum reſpectum, ſiue ſecundũ rationem, ſiue ſecũdum intentionẽ, dum tamen intelligamus, ꝙ ſit reſpectus realis ex natura rei, non autem rationalis ex intellectus noſtri cõſideratione, de hoc non eſt mihi curæ ad propoſitum, ex eo, ꝙ reſpectus reales ſunt res & continẽtur ſub ente verò reali, non tñ alia realitate ſm̃ rẽ, q̃ ſit res fundamenti, nec ſm̃ alietate ſm̃ rationem noſtræ conſiderationis ſm̃, quia tunc non eſſent alietates reales, ſed alietate ſm̃ intẽtionem. Et qđ in propoſito ſic facit differre aliqua, eſt realitas, ſiue entitas vera, non diminuta ex parte vtriuſque differẽtium, ſed aliter in illis, q̃ differunt, ſicut res abſoluta, & relatio realis fundata in illa, q̃ in illis, quæ differunt, ſicut diuerſæ res abſolutæ. In iſtis, quod facit iſta differre, vt album & nigrũ inter ſe, eſt ex vtraq; parte res vera, & ſecũdũ rem exiſtẽs: & ideò propriè dicuntur differre ſecundum rem. In illis verò, quod facit illa differre, vt album & ſimile, quod ſuper albedinẽ fundatur, ex vna parte eſt res vera & ſm̃ ſe exiſtens, q̃ eſt albedo, ex altera parte eſt res vera ſimiliter & eadẽ res, ſed ad alterum exiſtens. Et ſunt ſm̃ ſe exiſtere, & ad alterũ exiſtere reales cõditiones & ex natura rei, non aũt rationales ex cõſideratione rationis, pp qđ differẽtia, q̃ faciunt circa eandem rem, ſicut non põt dici realis, ſic ſm̃ rem propriè loquẽdo, quia nõ eſt diuerſarum rerũ ſm̃ ſe exiſtentium, non põt dici rationis, ſiue ſecundum rationem, ſicut illa, quæ differunt pura ratione ſm̃ adinuẽtionem intellectus.

Alio ergo modo proprio differunt, quocunque nomine nominetur illa differentia, qui modus nõ

differt ab altero illorum ſecundum magis & minus tantùm, ſecundum quod ſm̃ rationem differētiũ vna differentia ſecundum rationem poteſt eſſe maior, vel minor, ſecundũ quod aliqui dicunt, ꝙ hæc differentia quam appellamus ſecundum intētionem non eſt niſi ſecundum rationem, licèt fortè ponat maiorem differentiam, q̃ habent illa, quę propriè ſecundum rationem dicuntur differre.

Sed iſte modus differendi medius eſt inter illos, & differt ab vtroque illorum non ſolum ſecundum magis & minus, ſed ſm̃ ſpeciem. Ad differentiã aũt ſecundũ rationem non põt iſta differentia reduci, quia differentia ſecundum rationem quęcunque differunt non differunt ſecundum ſe, ſed ſolũ ſecundum conſiderationem noſtrã. Reſpectus autem realis, uel in relatiuis ſm̃ rem nõ differt à ſuo fundamento ſecundum ſolam noſtram conſiderationem tantùm: tunc.n. non eſſet reſpectus realis ex natura rei, ſed ſolùmmodò rationalis ex ratione conſiderationis noſtræ, quod falſum eſt. Sed de hoc alibi exquiſitius locuti ſumus. Et ſic ad reddēdum cauſas effectuum, nõ oĩum dico, ſed illorum qui procedunt à rebus ex ſeipſis non ab aliquo extrinſecus agente, ſufficit dicere, ꝙ hoc ſub tali intentione, & reſpectu eſt cauſa huius, & ſub tali eſt cauſa illius, & ſic non eſt facilè omnia ſoluere.

Sed ex hoc non poſſum dicere, ꝙ ignis non facit aquam calidam, ſed aqua ipſa per quandam virtutem intentionalem, quam recipit ab agente nõ facit ſe calidam, vt ignis appoſitus non ſit cauſa niſi ſine qua non. Similiter nec poſſum dicere, ꝙ generans non generat cõpoſitum ex materia & forma, ſed materia per quandam virtutem, quam recipit ab agente, facit ſe ſub tali forma. Nec ſimiliter, ꝙ vnunquodq; ſe producit in aliquo eſſe per virtutem, quam habet ab alio, quia hoc non poſſum dicere niſi de productione talium, quæ de neceſſitate conſequuntur productionem aliorum, aut habent ſtatim exiſtere illis exiſtentibus, niſi fuerit impedimentum, & quæ poſſunt impediri illis productis ad quorum eſſe neceſſariò conſequitur eſſe illorum: talibus enim productis à producente imprimitur virtus & diſpoſitio, quæ ſummè diſponitur diſpoſitione, quæ eſt neceſſitas vnunquodq; talium, ꝙ quantum eſt de ſe eſt in potentia accidētali ſi abſit impedimentum, vt ſtatim illo producto, & exiſtente, exiſtit in illo tale per eius, in quo exiſtit actionem, quemadmodum producto igne ſtatim leuitas, & caliditas & motus ſurſum ſi generatur extra ſuum locum habent eſſe ab ipſo per productionem in illo, & hoc per virtutem producentis ignem impreſſam igni, ſecundum quod expoſuimus in prędicta quęſtione decimi Quodlibeti. Si verò in aliquo talium prædictorum contingat impedimentum, vt non ſtatim conſequatur aliquod ſic natorum conſequi ipſum à ſuo producente, ſummè tamen diſpoſitum eſt diſpoſitione, quę eſt neceſſitas per virtutem producentis conſeruatam in ipſo, vt ceſſante impedimento totum illud ſecundum actum conſequatur, quod neceſſitate naturali natum eſt conſequi formam ſuam, ſicut graue generatum ſurſum, & impeditum, ne deſcendat, ceſſante impedimēto ſtatim facit ſe deorſum, ſecundũ quod ſimiliter diffuſius expoſuimus in dicta quæſtione. Ex quo patet; quare ex hoc dicto noſtro nullus poteſt dicere, ꝙ ignis non facit aquam calidam, ſed aqua ſeipſam, quoniam caliditas non eſt accidens, quod per ſe cõſequitur formam aquæ: immò eſt contrarium illi, & propter hoc non habet virtutem à generante, vt ſe faciat calidam, ſed requirit agens extra, vt ignem, & hoc vt cauſam per ſe, non autem vt ſine qua non: immò quia frigidum per ſe conſequitur formã aquę ſecundum dictum modum, ideò ceſſante cõtrariò agante, ſcilicèt calefaciente aquam, quod eſt impedimento, ne aqua poſſit moueri, & reuerti ad frigiditatem, ſtatim ſeipſa mouetur motu infrigidationis, & ſeipſa in fine motus ſeipſam facit perfectè frigidam, & eſt id quod amouet calefaciens illius infrigidationis, & generationis frigiditatis cauſa ſine qua non. Per eandem rationem non poſſum dicere, ꝙ generans non generet compoſitum, ſed materia, quia ipſa per ſe non eſt nata produci ſic, quòd ad eius productionem conſequatur aliqua forma determinata, ſicut ad aquam conſequitur eſſe frigidum: & ideò nullam virtutem habet omninò materia ad aliquid in ſe producendum. Similiter non poſſum dicere, ꝙ ignis illo modo poſſit ſe facere calidũ ſe ſolo abſq; generante ſibi coniũcto ſm̃ actum, licèt aqua poſſit ſe facere frigidã, quia forma ignis non compatit̃ frigiditatem ſecũ ſicut aqua caliditatem, vt ibi amoto frigefaciente ignis calefaciat ſeipſum, ſicut hic aqua ſeipſam infrigidat. Vnde ſi in poſſibile aqua generaretur & poſſet habere impedimentum, ne eã ſtatim conſequatur frigiditas, amoto illo impedimēto, ſtatim moueret ſe ad infrigidationē, ſi eſſet ſub contraria diſpoſitione. ſ. ſub caliditate, aut ſi per impoſſibile nõ eſſet calida, neq; frigida, ceſſante impedimēto, ſeipſa citò eſſet frigida: cõtraria.n. diſpoſitio facit ꝙ p motũ graua deſcendit, & ſic, ꝙ aliquid eſt cauſa efficiens ſui accidentis in eſſe: & hoc eſt in naturalib. quia natura rei determinata eſt ad illud à generante, & patit̃ impedimentũ niſi illud conſequatur, & ſit ſimilis cũ eo. Qñ aũt natura rei nõ eſt determinata ad illud, nec adſit impedimētũ, ne ſit in illo, nullo modo in re naturali eſt virtus efficiendi aliqd in ſeipſa, vt dicto modo duo oporteat cõcurrere ad hoc, vt res moueat ſeipſam, aut aliquid efficiat, ſiue agat in ſeipſa. Qd arguit̃ vlterius ſic, ꝙ oē qd præſupponit̃ in re ante formã, quę debet in ea acquiri, materiale eſt reſpectu illius formæ, ſicut non ſolùm corpus, ſed cum ſuperficie eſt ſubiectũ qualitatis, ſed virtus illa præcedit accidens, quod ponitur cauſate: ergo eſt ſubiectum & materia illius, quod non incidit cum cauſa efficiente.

Dicendum, ꝙ verum eſſet ſi eſſet aliquid abſolutũ, & res alia à ſubſtãtia, quemadmodũ ſuperficies eſt

res

res alia abſoluta à corpore, quod eſt ſubſtantia,& ideò color vt in ſubiecto eſt tàm in ſuperficie,q̃ in corpore.nunc aũt, quia nõ eſt niſi reſpectus ſuper ſubſtantiã.immò eſt ipſa ſubſtantia ſub rõne reſpectus, ipſa.vt eſt virtus agentis ſiue ab agente,benè eſt agens, & ſm̃ id benè eſt ſubiectũ & materia, & ſic benè coincidunt abſque inconuenienti. Itẽ quod arguitur,ꝙ de materia non diſtinguimus,ꝙ eſt principium formæ ſubſtantialis & ꝙ eſt ſubiectum,quare neque de toto compoſito ꝙ eſt ſubiectũ & materia reſpectu accidentium: Dicendum ſecũdum iam dicta,ꝙ de compoſito,vt eſt aliquid abſolutũ nõ ſic diſtinguimus, ſed vt vno modo eſt abſolutũ,alio modo habet rationẽ reſpectus,& ſic habet rationẽ efficientis. Et ſimiliter de materia diſtinguimus, ꝙ poteſt conſiderari in ſe,uel prout eſt principium formæ,non efficiens,ſed receptiuũ principium,& ſic ſicut in rebus naturalibus agẽtibus ad generationẽ accidentis in ſe dicimus,ꝙ ſicut res eſt principium actiuum principaliter rõne formæ, ſic eſt principium receptiuum ratione materiæ,& ratio principij ſemper importat rationẽ reſpectus circa id quod eſt aliquid in ſe abſolutũ, & ſic illud quod facit ſe tale in tali productione per illam uirtutẽ eſt quodammodo tale quale fuit generans,& ſic eſt tale uirtute quale ſe facit actione. Sed arguitur contra hoc,ꝙ uirtute tale non facit ſe tale, ſed aliud, ut uirtute calidum non facit ſe calidum, ſed aliud, ſicut cõtingit in agente uniuoco,quod eſt tale formaliter non facit ſe tale,ſed aliud ut ignis calidus non facit ſe calidũ,ſed aliud. Et eſt dicendum,quòd eſſe aliquid uirtute tale cõtingit dupliciter,uel particulari & determinata ab agente tali ſm̃ actionem, uel uniuerſali indeterminata omninò. Primo modo aqua calida actu eſt uirtute frigida, & ideò eius generatio eſt uniuoca, quæ facit ſe frigidam, ſicut erat uniuoca qñ frigidum generans ipſam fecit eã frigidam. Secundo modo ſal calidus eſt uirtute, & ideò eius generatio qua generat calidum eſt æquiuoca. Et quia nõ habet hanc uirtutem à producente naturaliter ipſum calefacere actione nullo modo hẽt ipſam ad faciendum ſe calidum,ſed ſolummodo aliud.Et quia eſſe tale uirtute particulari, & eſſe tale actione ſiue formaliter ſunt in eodem aliud & aliud & alterius rationis, eſſe autem actione & formaliter tale non poſſunt eſſe plura ſimul in eodem, eo quòd ſunt unius rationis, ut plures albationes: idcircò licèt ignis calidus actione non poteſt facere ſeipſum, ignis tñ ſi per impedimentum poſſit eſſe calidus uirtute, ita quòd non formaliter, ſeipſum faceret actione calidum,ut dictum eſt. Et quia iſta uirtus ut dictum eſt,non eſt alia à ſubſtantia nec accidens ſuperueniens ei, & eſt neceſſariò in omni eo quod ex ſua natura à producente determinatur ad aliquid,& hoc ex eo quòd determinatur ad illud: idcircò dico ulterius, quòd ad omne illud ad qd determinatur res quęcunq; ſm̃ ſuam naturã à producente ipſam,habet talẽ uirtutem illud in ſe producendi & cauſandi, ſi contingat ipſam pati impedimentum ne habeat actu in ſe illud,& hoc ſiue pertinat ad primas actiones ſiue ad ſequentes.

Ad omnes enim terminatur à producẽte illam in ſua ſubſtantia neceſſariò & inuariabiliter.Idcircò dico circa uoluntatem,propter quã circa naturalia omnia prædicta introducta ſunt, & ratione uoluntatis circa totam animam humanã,quòd ipſa anima reſpectu omnium ſuorum accidentium & primorum & ſecundorum ex rõne ſuæ naturæ, & eſſentię à producente ipſam habet quòd ſit ſubſtantialiter ſuæ potentiæ, ſecũdum quòd diffuſius perſcrutati ſumus in quadam quæſtione de Quolibet.

Quod autem adhuc arguunt aliqui primò ſic: actus animę ſecundarij poſſunt adeſſe & abeſſe,& ſic anima non eſt determinata ad illos,& ſic determinatur ad illos per aliud quod uocatur potentia: Dicendum, quòd uerum eſt, ſed non ut per aliud re abſoluta,ſed reſpectu ſolùm, ut dictum eſt. Secundò ſic. Ea quæ hñt eſſe in fieri in ſubiecto pręſupponunt aliquod accidens, ut motus dealbationis nigredinẽ, ergo motus in ſpiritualibus qualis eſt intelligere & uellè præſupponit accidens in ſubiecto, qd non eſt niſi potentia: ergo &c. Iſtud modicum cogit. Quod.n.motus ſiue corporalis ſiue ſpũalis ſupponit accidens in ſubiecto, hoc non contingit, niſi quia eſt à contrario uel à priuatiuo in contrariũ, & ſic tanq̃ accidens ſupponit in ſubiecto nõ ſemper ipſam potentiã qua elicitur actus, ſed ipſum contrarium uel priuatiuum actus aut accidentis quod per actum acquiritur, quemadmodum dealbatio præſupponit nigredinẽ ut contrarium albedinis producendæ. Et ſimiliter dealbationis motus præſupponit quietẽ ſibi contrariam præcedentẽ in nigredine. Et ſic accidens qđ præſupponit in ſubiecto motus,qui eſt uelle uel intelligere non eſt potentia qua uult aut intelligit, ſed priuatio huius uel illius, ut non uelle, uel non intelligere. Tertiò ſic.anima de ſe limitata eſt, ergo ſeipſà non põt determinari ad diuerſa: ergo per alia à ſe, nec per diuerſos reſpectus, quia illi non ſunt rationes agendi: ergo &c. Dicendum,ꝙ anima determinatur ad diuerſos actus vel ſm̃ genus, vel ſm̃ ſpeciem, vel ſm̃ numerum. Genere em̃ aut ſpecie differunt intelligere, velle, ſentire. Specie aũt differunt videre & audire. Numero verò differunt intelligere,velle &c.hoc vel illud. Dico ergo, ꝙ determinatione prima & ſecunda determinatur à ſolo producente animam,qui eſſentię eius ſecundum id quod eſt indidit, ꝙ potens eſt ad illos actus differentes genere vel ſpecie, licèt non cum effectu niſi per determinationem ab organis quo ad potentias organicas, & alio modo quo ad potentias non organicas,quam aſſignauimus in dicta quæſtione de potentijs animæ.

Rationes probantes potentiam natura differre ab eius eſſentia.

Tertia autem determinatione determinatur ab obiectis.Formaliter autem præter iſtas determinationes determinatur per reſpectus importatos in

nominibus potentiarum. Subſtantia enim etſi cũ reſpectu cadat in ſignificatione potentiæ: formaliter tamen ſignificat reſpectum, & ab ipſo imponitur, qui quidem reſpectus ad actum determinat; licèt elicitiuum actus non ſit niſi ſubſtantia, vt tamen ſub ratione reſpectus exiſtens, ſecundũ quod in quæſtionib. alijs iſta clarius expoſuimus. Quartò ſic. Diuerſi reſpectus reales ſupponunt diuerſa fundamenta realia, quæ non poſſunt eſſe in anima niſi accidentia: ergo &c. Dicendum, ꝙ falſum eſt, quia ſuper idem re diuerſi reſpectus reales in ordine ad diuerſa benè fundantur, vt ſuper eandem albedinem reſpectu alterius albedinis ſimilitudo, & diſſimilitudo reſpectu nigredinis: & tamen ſimilitudo & diſſimilitudo important diuerſos reſpectus reales, quorum realitas etſi ſit à fundamento, diuerſitas tamen eſt ex ordine ad diuerſa, vt expoſitum eſt in quæſtionibus ordinarijs: quem tamen ordinem non habent ex illis diuerſis, ſed ex ipſo producente ſubſtantiam, & ordinante ipſam. Cauſaliter enim in propoſito actus potius determinatur per potentias, q̃ è conuersò. Dico quantum eſt ex parte rei, licèt quantum eſt ex parte notitiæ potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta ſecundum Philoſophum. Quintò ſic. Membra leonis nõ differunt à membris cerui, niſi quia anima differt ab anima, vt dicit Commentator ſuper primum de anima: in homine ergo in quo differt vnum membrum ab alio, oportet quòd ſit propter diuerſitatem à natura animæ ipſius, quæ non poteſt eſſe ex parte eſſentiæ animæ, quę eſt eadẽ numero in toto homine, & in qualibet eius parte: ergo ex parte potentiarum eius: ergo &c. Et eſt dicendum ſecundum iam dicta, quòd verum eſt ſecundum modum iam determinatũ diuerſitatis potentiarum, cuius prima & principalis cauſa nõ eſt niſi producens animam, propter quod diuerſitas potentiarum animæ & diſtinctionis earum non ſupponit diſtinctionem organorum tanquàm potentia ſit conſequens compoſitum ex anima & corpore organico, in quo ſit vt in ſubiecto, aut fundamento, ſed magis è conuersò, licèt aliqua ſecundum organa ſit potentiarum organicarum determinatio, vt. ſ. poſſit cum effectu in actus diuerſos, vt in quæſtione prædicta eſt expoſitum. Non tamẽ ex hoc oĩs potentia animæ ponitur organica. Poteſt. n. alicuius potentiæ non organicæ, vt intellectiuæ, & mediante intellectu volitiuæ, determinatio, vt. ſ. poſſit in actum ſuum cum effectu, quoquo modo fieri per organum, ſ. inquantum intellectus vtitur organo phantaſiæ, quo ad ſuũ actum intelligendi, ſed hoc non quemadmodum ſenſitiua vtitur organo ad ſuum actum. Illa. n. non exercet actum niſi in organo informato ſpecie ſenſibilis. Intellectiua aũt quo ad intellectum plenum vtitur organo, vt in quo ſuum obiectum ſibi manifeſtat per illuſtrationem intellectus agentis, actione tamen eius exiſtente ſeparata abſq; organo & abſq; omni ſpecie à phantaſmate recepta in intellectu, ſiue in eſſentia animæ.

Quod ergò primò arguebatur ad quæſtionem principaliter, ꝙ ſi voluntas faceret ſe in actu, eſſet virtute tale, & ita nobilius &c. Dicendum ſecundum iam dicta, ꝙ hoc ſolum verum eſt de tali virtute vniuerſali, & indeterminata: non autem de eo, quod eſt virtute determinata tale: & ideò nobilius eſt voluntati velle ſecundum actum, quàm ſecundum virtutem, quia quod eſt uirtute tale, nõ ſolum eſt tale ad agendum id, quo ſit actu tale, ſed etiam ad recipiendum illud in ſe, nõ ſic autem qđ eſt tale virtute vniuerſali: & ideò non poteſt ſe facere tale actione, ſiue formaliter, & nobilius eſt ei ſe non facere tale, quàm facere. *Ad argu. princ. primum.*

Ad ſecundum, ꝙ primũ mouens eſt motor omnium aliorum in omnibus ſuis motibus, &cæt. Dicendum, ꝙ verum eſt quando ſic ſe mouet, ꝙ à nullo alio dependet, vt vadat in actum, cuiuſmodi eſt motor omnium vniuerſalis ſimpliciter, ſed hoc multum extendendo motum: non autem de mouẽte ſe dependente in ſuo motu ab alio, quia. n. motus voluntatis depẽdet ab intellectu, & motus intellectus à motu ſenſus: ideò oportet vires apprehẽſiuas prius ab alijs moueri, q̃ à voluntate, vt voluntas moueat ſeipſam, ſed poſtquam fuerit mota habet vim mouendi alias potẽtias ad ſuas actiones, & retrahendi ab eis, niſi quatenus mouẽtur ab alijs naturaliter. *Ad ſecundum.*

Ad excludendum autem prauum modum aliquorum in ponendo voluntatẽ mouere ſe & alias vires quantum ad exercitium actus, ſed non quantum ad determinationem. Sciẽdum, ꝙ illi in quodam tractatu paruo dicunt ſic. Ad intellectũ eius, quod dicitur, ꝙ voluntas mouet ſe & alias vires q̃tum ad exercitium actus, ſed quantum ad determinationem actus eſt motio voluntatis ab obiecto. Dicendum, ꝙ voluntas mouet ſuo imperio q̃tum ad exercitium actus, & ẽt q̃tum ad determinationẽ actus, atq; modi agẽdi, oẽs alias vires animę, & ẽt membra corporis, benè verum eſt: Sed ꝙ ab aliquo alio moueatur prius, aut q̃tum ad ſui actus determinationẽ, aut q̃tum ad eius exercitium, aut ad ipſum actũ voluntatis eliciendũ, vt ſic ab illo mouente habeat virtutẽ mouẽdi alia, vt iſti iam in ſequentib. ponunt, hoc penitus falſum eſt, ſed ipſa eſt primũ mouẽs in regno aĩæ; ideò & ſeipſam mouens in actũ, & ſibiipſi actũ ſuum determinat, ſm̃ ꝙ iam diximus ſupra, & in alio Quolibet. ſatis declarauimus. Sequitur. Notandũ eſt, ꝙ reſpectu primi actus intelligere, qui præcedit ſcdm naturam quẽlibet actum voluntatis, voluntas non habet rationẽ mouentis p modum mouentis, vel impellentis q̃tum ad exercitiũ huiuſmodi actus: immò huiuſmodi actus, vel motus itellectus eſt ab obiecto intelligibili, & q̃tum ad exercitium actus, & quantum ad determinationem eius. *Excluſio erroris de motu voluntatis.*

Dicendum, ꝙ voluntas reſpectu primi actus intelligendi, qui conuenit intellectui poſt q̃ aliquando nihil intellexit, nõ habet rationem mouẽtis ad

ctum huiuſmodi eliciendum vel determinandū, ſed potius obiectum: benè verum eſt, falſam tamē eſt dicere, ꝙ exercitium eius quo ad actus continuationem, & diſcurſum ab vno actu intelligendi ad alium ſit ab obiecto ſolo & non à voluntate: immò eſt à voluntate potius q̄ ab obiecto. In poteſtate enim voluntatis eſt ſtatim poſtq̄ actus huiuſmodi eſt elicitus, intellectum ab ipſo retrahere vel in ipſo conſeruare & actum ipſum continuare, quod pertinet ad exercitium huiuſmodi actus, ſm̄ ꝙ ipſimet ſtatim dicunt inferius. Sequitur.

Intellectus autem ſic motus ab intelligibili, & cum hoc apprehendit bonum & perfectum vel ipſius intelligibilis vel propriæ operationis, inclinat voluntatem in hoc bonum. Dicendum, ꝙ etſi verum ſit appellando inclinationem excitationē ad motum quo ferri poteſt in illud bonum, ſecundū ꝙ aliàs declarauimus, huiuſmodi inclinationem poſſe poni in voluntate abſque omni inconuenienti circa libertatem arbitrij: non tamen verum eſt appellando inclinationem ipſam motionem voluntatis quę fertur in bonum cognitum, quod tñ implicat litere ſequens, quia ſequitur. Et hæc inclinatio, quæ eſt motio voluntatis à bono apprehenſo habet virtutem, vt ſit vis motiua, quaſi impulſionem ipſius intellectus ad ſuum actum, qui eſt intelligere, exerceet continuè circa illud intelligibile, vel ſe & vires alias, quæ ſunt neceſſariæ ad intelligendum applicet ad intelligendum aliud, quod conſequitur naturaliter ad primum. Dicendum, ꝙ dicta inclinatio etſi ponatur, de quo tñ dubium eſt, an ſit ponenda in voluntate ab intellectu an obiecto intellecto, quia fortè non niſi ſeipſam inclinat, ꝙ ſit formaliter ipſa motio, qua voluntas fertur in bonū, vt bonum cognitum moueat volūtatem in ſeipſum: hoc ſimpliciter falſum eſt. Illa enim inclinatio non eſt niſi diſpoſitio ad motum: qualis eſt ab habitu ordinante potentiam ad actū ſibi reſpondentem. Falſum etiam eſt dicere, ꝙ hæc inclinatio habet virtutem, vt per ipſam voluntas ſit vis motiua intellectus & aliarum virtū, ac ſi dicatur, ꝙ ſicut ſm̄ ipſos voluntas non habet ex ſe, ꝙ moueatur, ſed ſolùm ab intellectu vel obiecto intellecto, ſic nec ex ſe, ſed ex illo habeat, ꝙ mouere poſſit alias vires, ſm̄ quòd ſuper hoc continuò ſe exponunt cum ſequitur. Et iſto modo poteſt dici voluntas mouere alias vires inferiores & ſuperiores quantum ad exercitiū, & eſſe domina omnium operationum humanarum, quia.ſ.motio eius, quæ eſt ab intellectu & bono apprehenſo ſm̄ actum intellectus factiua eſt, vt intellectus exerceat operationem, quæ eſt intelligere dicto modo. Dicendū, quòd iſto modo voluntas moueat alias vires etiā ſuperiores, quaſi intellectus ſit vis ſuperior volūtate, eſt falſum. Etenim licèt dicta inclinatio ponatur in voluntate ab intellectu, per illam tñ non eſt neceſſe voluntatem moueri, vt illi volunt, nec per illam habet vim mouendi alias vires, quia voluntas quantuncūque inclinetur ab intellectu, libetè pōt huiuſmodi inclinationi contraire & non moueri in id ad quod intellectus inclinat, immò ſi mouetur & fertur in illud volendo, hoc liberè facit & ſua propria virtute. & eadem virtute habet, quòd poſſit mouere alias vires inferiores, nullam autem ſuperiorem, quia ſimpliciter ſuperior potentia eſt voluntas, q̄ ſit intellectus, vt alibi declarauimus, & per illam eandem vim voluntas poteſt ſeipſam inclinare ad actū ſuum & ſeipſa eum elicere, & vlterius alia mouere, & ſic eſſe domina omnium operationū humanarum perfectius q̄ ſecundum modum illorū, vt ſic nullo modo ſit neceſſe poni voluntatem inclinari ab aliquo alio à ſe. Et ſm̄ hoc etiam falſum eſt quod ſequitur. Et ratio appetitus vel voluntes dicitur mouens, motum tñ ab appetibili apprehenſo. & hæc eſt vis motiua eius per comparationem ad alias vires vt exerceat ſuas operationes mouentes aliud, ſi ſint actiuæ, vel motæ ab alio, ſi ſint paſſiuę. reſpectu autem ſuijpſius non habet vim motiuam niſi per accidens, inquantum.ſ.mouet intellectum à quo mouetur. Dicendum eſt, quòd contrarium verum eſt, quia voluntes reſpectu ſuijpſius habet vim motiuam per ſe, & mouet ſe per ſe, mota autem à ſe non ab alio, mouet alia à ſe, intellectum autem pręſupponit voluntas ſicut cauſam ſine qua nō tantùmmodo, vt alibi declaraui. Sequitur. Sicut graue mouens & diuidens aerem à quo defertur, dicitur mouere ſe per accidens. Dicendum, quòd exemplum hoc ſi benè reſpiciatur, multum eſt contra eos Graue enim quòd mouetur per accidens à ſeipſo, hoc non eſt niſi quia graue impellens ſe deorſum & inueniens aerem ſibi reſiſtentem ipſum impellit, & ipſum impulſum ſucceſſiuè diuidit, & ꝑ hoc ſucceſſiuè & per motum deſcendit & defertur per aerem inferius, cum tñ ſe per ſeipſum deorſum impellat, ita quòd ſi non eſſet mediū reſiſtens, ſed ſicut vacuū, ſubito deſcenderet ipſo immutante ſeipſum deorſum. & ſic licèt per accidens à ſeipſo mouetur, hoc tamen non eſt niſi quia prius per ſe à ſeipſo mutatͬ, & ipſum à ſe mutatū mouet aliud, quo moto ipſum cum illo & in illo mouetur per tempus, quia ſine illo per ſe ſubito mutaretur & pertingeret eundem terminū per ſe ſubita mutatione, quem per aliud attingit motu ſucceſſiuo. Et ſm̄ eundem motū in parte volūtas primo ſeipſam immutat ſm̄ actum volendi, & ipſa immutata mouet intellectū in actus eius exercitium, quo intellectu ſic moto, voluntas iterum mouetur ſm̄ alium actū volendi, nō aūt ab intellectu mota, quemadmodum graue mouetur ab aere moto, ſed à ſeipſa tm̄, modo materiæ, & non ab intellectu, niſi ſicut à cauſa ſine qua non. Secundum quod deficit ſimilitudo de motu grauis & de motu voluntatis, quia graue verè mouetur ab alio per accidens ſecundò, licèt primo à ſe per ſe immutatur, non ſic autem voluntas ab intellectu, ſed & primò & ſecūdò per ſe mouetur à ſe. Eſt autem ſolùmmodo ſimile in hoc, quòd ſicut anteq̄ graue propriè mouetͬ prius

oportet

oportet moueri aerem, ſic anteq̄ moueatur voluntas oportet prius moueri intellectum, licèt intellectus motus non mouet voluntatē, ſicut aer motus deferendo mouet graue. Et ſic propriè loquendo graue non mouetur à ſe niſi per accidens, immutatur tñ prius à ſe per ſe, q̄ moueatur à ſe per accidens, voluntas aūt nullo modo aut immutatur aut mouetur, quocunque modo ſumatur mutatio aut motus, ab alio à ſe, neque per ſe neq; per accidens niſi ſicut à cauſa ſine qua non, ſm̄ quòd alibi diffuſius declarauimus. Sequitur. Totus aūt homo qui mouetur per voluntatem, quæ eſt aliquid ſui, dicitur ſeipſum mouere per ſe. Dicendum, quòd re vera quia actus, & operatio omnis vt per ſe agentis, non ſunt niſi ſuppoſiti, & hoc ſiue in creaturis ſiue in Deo, ſecundum quòd alibi declarauimus, ideò benè verum eſt, quòd totus homo mouetur ſm̄ actum volendi per voluntatem, ſimiliter ſm̄ actum intelligendi per intellectū, & ſm̄ actum ſentiendi per ſenſum, & conſimiliter in cæteris motibus ſuis, quos agit per id quod eſt formale in ipſo, inquantum habet rationes diuerſarū potētiarum quibus non attribuitur actus ſicut agenti propriè loquendo, ſed potius ſicut medio quo agit. Non.n. voluntas propriè vult ipſa voluntate, & ſic de cęteris. Et ſic per ſe dicitur agere & mouere, quia p aliquid ſui, attamen nō dicitur per aliquid ſui mouere ſic per ſe vt verum ſit dicere ipſum mouere p ſe & non per accidens. Quod enim ſic mouet per ſe, quod nullo modo per accidens ſic mouet quòd ſe toto primo mouet, non aūt per aliquid ſui, & ſic verum eſt dicere quòd homo moueat ſe & moueatur à ſe, non mediante alio extrà, ſed ſolùmmodò mediante aliquo ſui, vt iam dictū eſt de motu grauis, vt ſic homo ſit primū mouens ſe non motū ab alio, quia id quo mouet ſe primò, vt voluntas, quæ eſt aliquid ſui eſt prima ratio mouendi abſq; motu præcedente in homine ab aliquo alio extra. Quare cum extendimus nomen & dicimus id quo homo mouet aut mouetur, mouere aut moueri, puta voluntatē qua homo vult dicimus velle, ſicut ergo voluntas eſt, qua homo vult & dicitur mouere ſe per ſe, conſimiliter dicetur voluntas velle & ſm̄ actum volendi mouere ſe per ſe, aut ſi voluntas nō ſit prima ratio qua totus homo mouet ſe per ſe, oportet ponere quòd non voluntate mouet ſe per ſe primò, ſed potius illa alia ratione, puta intellectu ſm̄ illos, qui ponunt quòd intellectus moueat voluntatē, & ſic homo non mouet ſe per voluntatē, niſi quia illa mota eſt ab intellectu, & ſic non p ſe mouet ſeipſum voluntate, ſed potius per accidens & per aliud quod primò mouet voluntatem. Quare cum nec intellectu poteſt dici homo mouere ſe per ſe, ut per aliquid ſui, quia intellectus non mouet niſi prius motus ab obiecto, & eadē de cauſa multò minus aliqua alia ui, puta ſenſitiua, nullo ergo modo poteſt dici, quòd totus homo mouetur per ſe, quia per aliquid ſui, & p illud ſeipſum mouere per ſe, niſi illud ſit prima ratio mouendi, ſ. ꝙ moueat non mota. Quare cum etiam ſm̄ illos, ratio illa non pōt eſſe ſenſus aut intellectus, & præter illas uires non reſtat niſi uoluntas, totus ergo homo aut nullo modo poteſt dici moueri per aliquid ſui, & per hoc mouere ſeipſum per ſe, niſi uoluntas ſit prima ratio homini qua mouet ſe, non mota, vt per hoc etiam ipſa voluntas dicatur mouere per ſe ſeipſam non mota ab alio prius. Sequitur. Et ideò quodcunque facit, quia non determinatur ad hoc ſm̄ naturam, ſed potius per inuentionem & doctrinam, ipſi imputatur, ſiue bonū, ſiue malum. Dicendum, ꝙ voluntas ſiue homo nō determinatur per naturam ad faciendum quod facit, benè verum eſt, ſed ꝙ ad hoc determinatur per inuentionem & doctrinam, hoc eſt per notitiam intellectus propria induſtria acquiſitam, aut alterius inſtructione, quaſi intellectus ſua notitia determinet agenda, ſic vt neceſſe ſit voluntatem velle ſimpliciter & abſolutè ſibi determinatum, aut ſaltem ſub cōditione, ꝙ. ſ. neceſſe ſit eam illud velle ſi aliquid velit, vt. ſ. non poſſit illud nolle, volendo contrarium, hoc omninò falſum eſt ſecundum prædicta, quia pluribus propoſitis ſiue oſtēſis per intellectum, poteſt velle aliud ab illo quod eſt determinatum. Vnico etiam oſtenſo & illo determinato, ꝙ non poteſt velle aliud, hoc non eſt propter aliquam determinationem, ſed propter nullius alterius oſtenſionem, quemadmodum cum nihil omninò eſt oſtenſum per intellectum, voluntas nihil omninò poteſt velle, non propter aliquā determinationē, ſed quia nihil omninò eſt oſtenſum. Quod ergo illi dicunt, ꝙ vno determinato p intellectū voluntati imputatur ꝙ non vult aliud ſiue aliud ſit oſtenſum ſiue nō, omninò falſum eſt: immò non debet voluntati imputari ſi volēdo determinatum non velit contrarium eius, quod eſt determinatum ab intellectu ſub ratione boni, qd tñ eſt malum ſimpliciter. Propter quod ēt ſm̄ illos imputatur voluntati ſi velit illud, & eſt peccatum cōmiſſionis, quia ſm̄ illos, non oportet eam illud velle ſimpliciter, ſed ſolùm ſub conditione ſi aliquid vellet, & ideò ei meritò imputatur. Quod ſi ſimpliciter oporteret eam illud velle, quod videtur dicere litera illorum ſuperior, qua dicunt: Intellectus autem ſic motus ab appetibili. &c. nullo modo ei deberet imputari. In eodē aūt caſu voluntatē ſtare, vt non velit contrariū nec nolit determinatum, neceſſariò eſſet peccatū omiſſionis ſm̄ illos, & ſic eſſet voluntas perplexa, quia peccaret illud volendo, & peccaret contrariū non volendo, quod eſt impoſſibile. Standū eſt igitur in prædictis, ꝙ. ſ. voluntas, quia eſt primum mouens in actū volendi & nolendi, ſeipſam libere determinat ad faciendū vel non faciendum, & ideò ipſi ſemper imputatur. Sequitur. Suppoſito igitur ꝙ omnis virtus paſſiua ab obiecto ſicut ipſa ex determinato obiecto mouetur ad determinationem actus, ita ēt ex obiecto ſimpliciter mouetur ad actū ſuū ſimpliciter, vel ad exercitium ſui actus ſimpliciter.

Dicen-

Dicendum, ꝙ iſtud ſimpliciter verũ eſt & neceſſarium. Sicut enim ſe habet determinatum ad determinatum, ſic & ſimpliciter ad ſimpliciter. Quod benè declarant in exemplo quod ſequitur. Verbi gratia. obiectum intelligibile determinatum, quod mouet intellectum vt hoc determinatè intelligat, mouet eum ſimpliciter, vt exerceat actum intelligendi. Dicendum, ꝙ verum eſt. obiectum.n. intelligibile determinatum & eſt intelligibile ſimpliciter, & eſt intelligibile tale, quia ſic determinatũ, & rõne qua eſt intelligibile ſimpliciter mouet intellectum, vt ſimpliciter intelligat & exerceat actũ intelligendi ſimpliciter, rõne autẽ qua eſt intelligibile hoc determinatum, mouet intellectum vt intelligat hoc determinatum & exerceat actum intelligendi hoc determinatum. Et ſicut hæc vera ſunt ex parte intellectus, ſic oportet eſſe ſimiliter ex parte voluntatis, ſi ipſa ſit virtus paſſiua ab obiecto volibili cognito, vt videlicet obiectum volibile determinatum quod mouet voluntatem, vt hoc determinatè velit, moueat eam ſimpliciter vt exerceat actum volendi ſimpliciter, ita ꝙ ſicut intellectus & voluntas mouẽtur ex determinato obiecto ad determinationem actus, ita ẽt ex obiecto ſimpliciter mouentur ad actus ſuos ſimpliciter, quod neceſſe habent dicere de voluntate ſicut & de intellectu, cum non minus ponant eam virtutẽ paſſiuam, q̃ intellectum, & hoc ab obiecto, & ipſi generaliter dicunt hoc de omni virtute paſſiua ab obiecto. Sicut ergo ſm̃ ipſos intellectus à determinato intelligibili determinatur, vt illud intelligat, & exerceat actum intelligendi circa illud, ſic ꝙ nõ poſſit ipſum non intelligere cũ ſic determinatur: cõſimiliter oportet ponere ſecundum ipſos, ꝙ voluntas à determinato volibili determinatur, vt illud velit, & exerceat actum volendi circa illud. Quod re vera neceſſe habent dicere ponendo voluntatem paſſiuam ab obiecto dicto modo, vt ſic ſm eos quicquid vult voluntas neceſſariò velit, nec habet in hoc aliquam libertatem aut dñium proprium, quod tñ eſt incõueniens illis. Vnde nec hoc conſueuerunt expreſsè aſſerere, ſed conſueuerunt dicere, ꝙ intellectus per obiectum cognitum & præſentatum voluntati actum volendi determinat, dicendo, ꝙ hoc eſt eligendum ſimpliciter, ita ꝙ non aliud nec contrarium eius, ſed ꝙ voluntas maneat adhuc libera ad volendum illud vel non volendum, ita tñ ꝙ illa determinatione ſtante nõ poſſet velle aliud aut cõtrarium, vt q̃uis, quantum erat ex ſe, poſſet uelle hoc uel aliud, uel contrariũ, tñ propter determinationem factam ab intellectu poteſt tãtùm uelle hoc & non aliud aut contrariũ, ut iam dictum eſt ſupra. Sed hoc dictum eorum ꝙ conſueuerunt dicere omninò eſt inconueniens in ſeipſo. Si enim actus aliquis ſimpliciter eſt determinatus alicui uoluntati, nõ ſolùm ſic determinatur ut poſſit uelle tantùm hoc, ita ꝙ non aliud, ſed etiam ſic determinatur, ut poſſit uelle illud, ita quòd non poſſit non uelle. Aliter enim non eſſet determinatio actus ſimpliciter, ſicut planè contingit ex parte intellectus in determinatione actus intelligendi, ut patet conſideranti. Eſt.n. alia indifferentia ad uolendum hoc uel non uolendum, pertinens ad quoddam exercitium actus, ſicut & illa alia quæ eſt ad uolendum hoc uel aliud. Non.n. eſt ratio, quare p obiectum potius tollatur una indifferentia q̃ alia, ut ꝙ determinetur uoluntas ad uolendum hoc, ita ꝙ non aliud, & non determinetur ad uolendum hoc, ita ꝙ nõ maneat indifferens ad non uolendum, ſm ꝙ utraque indifferentia tollitur ex parte intellectus per obiectum, ut patet de ſe, quia non uelle hoc bonum, alio ſimul oſtenſo, ſi ſit uoluntas rationalis non eſt niſi propter uelle aliud, quia non uelle hoc bonum nec uelle aliud, nõ eſt uoluntas ſimpliciter, quia non eſt uoluntas ſiue actus uoluntatis niſi boni, nec eſt mali niſi q a apparet bonum. Multò fortius ergo uoluntas non deſerit uelle unum bonum, niſi quia uult aliud. & ſic ſi manet indifferentia quo ad actus de uolendo hoc uel non uolendo, neceſſariò conſimiliter manet quo ad obiecta de uolendo hoc uel aliud, & ſic impoſſibile eſt ꝙ ſit determinatio actus reſpectu obiecti de uolendo hoc, ita ꝙ non aliud, & maneat indifferentia actus reſpectu ſui contradictorij de hoc uolendo uel non uolendo, ſicut impoſſibile eſt qđ dicunt, ꝙ libertas eſt in uoluntate quo ad exercitium actus de hoc uolendo uel non uolendo, nõ autẽ quo ad determinationem actus ad obiectum de uolendo hoc uel aliud, cum utrunque ſit quoddam exercitium actus, uel unius circà diuerſa obiecta, uel contrariorum circà idem obiectum. Et ſic patet ꝙ nulla eſt diſtinctio qua dicunt, ꝙ uoluntas põt moueri uel ad determinationem actus uel ad exercitium actus, quia determinatio ad obiectum nihil aliud eſt q̃ ablatio unius exercitij actus, quæ non poteſt auferri alia manente, ut eſt dictum, ut ſic intelligamus triplex exercitium in actu uoluntatis. Duplex enim exercitium actus conuenit ei circa ſeipſam, unum quo ad actus uolendi poſitiuos diuerſos circa obiecta diuerſa, cuiuſmodi conſiſtit in uolendo hoc uel uolendo illud. Alterum quo ad actus uolendi contrarios circà idem obiectum, cuiuſmodi conſiſtit in hoc uolendo uel nolendo, & hæc duo exercitia iam tetigerunt. Tertiũ autem exercitium conuenit ei circa uires aliàs in mouendo ipſas ad exercitia ſuorum actuum, quod etiam tetigerunt iam ſupra, quo ad modum mouẽdi in hoc alias uires à uoluntate, qđ repetunt cum ſequitur. Si uelimus autẽ dicere uoluntatem motiuã aliarum uirium quantum ad exercitium actus, oportet hoc intelligi dicto modo, ut.ſ. præſuppoſita eius motione ex apprehenſione boni, in quo eſt perfectio aliarum potẽtiarum, inſit ei quaſi uis impulſiua, ut aliæ uires applicentur ad ſuas operationes ſi ſint actiuæ in mouendo aliud, ſi ſint paſſiuæ in moueri ab alio. Et eſt dicendum, ſm ꝙ patet ex iam dictis, ꝙ licet uoluntas habeat uim motiuam aliarum uirium, hoc tamen non ſit ſm hunc modum

dum

dum quem iam repetũt, ſed ſm alium prędictum, & propter illum habet uoluntas libertatem plenã ſuper actum uolendi ſimpliciter, & ſupar triplex exercitium eius pręractum. Sequitur. Officium.n. volũtatis eſt alias vires excitare ad ſuas perfectiones aſſequendas, & præcipuè intellectum, vt fiat in ſua vltima perfectione, quæ eſt intelligere diuinam eſſentiam. Hoc enim finaliter appetit voluntas, & cum hoc acquirit intellectus, tunc voluntas eſt in ſua vltima perfectione, in qua ſiſtit ſuus appetitus, quia ad perfectionem intellectus finaliter tendit. Dicendũ, quòd verum eſt ꝙ voluntas alias vires & præcipuè intellectum ad ſuas perfectiones excitat, ſecũdum modum quem aſſignauimus, licet non ſecundum modum quem illi cõfingunt. Sed ꝙ hoc finaliter ex parte ĩtellectus appetat voluntas, ſ. ipſius intellectus perfectionam, quæ eſt in intelligendo diuinam eſſentiam, potius q̃ ſuam propriam perfectionem, quæ eſt in diligendo ipſam, hoc eſt falſum. Hoc anim à natura inditum eſt vnicuiq; appetitui ꝙ plus ſuam perfectionem appetat q̃ cuiuſcunq; alterius. & ſic voluntas finaliter appetit ſuam propriam perfectionem, nec eſt in ſua vltima perfectione par perfectionem cuiuſq̃ alterius quouſque ſuam propriam perfectionem adipiſcatur, citra quam nullatenus ſiſtir, & eſt illa multò perfectior, q̃ quæcunq; alia, quemadmodũ perfactius eſt transformari in rem nobilem, q̃ aſſimilari illi, ſecũdũ ꝙ alias declarauimus. Sequitur. Et ideò quia in via vitæ præſentis non poteſt intellectus attingere ſuam perfectionem, nec per conſequens voluntas, propterea ſi in via voluntas, quæ in ſe eſt imperfectior intellectu, debeat altius eleuari, q̃ intellectus, oportet ꝙ hoc ſit par altiorem habitum, vtporè per charitatem, q̃ ſit habitus intellectus, qui eſt lumen fidei. Dicendum, ꝙ in via præſentis vitę nec intellectus nec voluntas poſſunt attingere ſuam perfectionem, & hoc quia intellectus perfectio conſiſtit in perfecta diuinæ eſſentiæ cognitione, quę non habetur niſi in aius aperta viſione. Perfectio autem voluntatis non conſiſtit, niſi in perfecta eius dilectione, quæ requirit apertã viſionem præcedentem, non vt cauſam propter quam ſit, vt illi intendunt in principio huius clauſulæ, quaſi. ſ. voluntas ſuam habaat perfectionem non in ſe, ſed in ipſo intellectu, vt iam dictum eſt, ſed vt cauſam ſine qua non. Habet enim voluntas in ſe ſuam perfectionem ſuperiorem perfectione intellectus, ſecundum ꝙ hoc alibi latius declarauimus. Et ſic voluntas in via non ſolùm altius eleuatur per altiorem habitum, q̃ ſit habitus intellectus, ſed & ipſa eſt ex ſeipſa altior potentia & altius eleuata, q̃ ſit intellectus, vt ſimiliter alibi declaranimus, ita ꝙ habitus voluntatis, qui eſt charitas, non ſolùm ſit altior, q̃ ſit habitus intellectus in via, qui eſt fides, ſed etiam q̃ ſit quicunque habitus intallectus in patria, & hoc quia perfectione ęquiuoca perfectior eſt habitus intellectus in patria q̃ in via, vniuocè autem perfectior eſt habitus voluntatis in patria, q̃ in via, eo ꝙ idem habitus numero voluntatis, qui eſt in via erit in patria, licèt augmentatus, quia charitas nunq̃ excidit. Habitus autem intellectus mutatur, quia fides omninò euacuatur adueniente viſione, ſecundũ Apoſtol. primæ Corinth. 13. Sequitur. Et quia voluntas fertur finaliter in parfectionem intellectus ſm̃ ꝙ in illam tendit non ſiſtens in propria perfectione ſua quam habet ex obiecto ſuo, pro tanto dicitur ferri in rem extra. intallectus autẽ ſolùm fertur in perfactionem quam habet ab obiecto proprio. Dicandum, ꝙ hoc totum falſum eſt, ſecundũ ꝙ litera iacet, & contrarium ſimpliciter verum eſt, quia intellectus tendit finaliter in perfectionem voluntatis non ſiſtens in ſua propria perfectione, quã habet ex obiecto ſuo, & pro tanto intellectus tendit finaliter in rem extrà, vt eſt res, voluntas autem ſolùm fertur per ſe in perfectionem, quam hẽt ab obiecto proprio, vt eſt res, & ſi aliquo modo intendit perfectionem intellectus, illam intendit ſolùm vt eſt ratio, & hoc per accidens. ſ. vt eam ducat in ſuam parfectionem propriam. Sequitur. Vt ſimilis ſit comparatio intellectus, & voluntatis referendo ipſa ad obiecta propria tantùm quo ad modum eſſendi in, obiectorum, quia ſicut intellectum eſt in intelligente non per ſpeciẽ impreſſam, ſed per actum quo intelligitur, qui eſt in intelligente, ita volitum eſt in volente per actum volendi, quo voluntas vult ipſum, qui eſt in ipſo volente, per quem voluntas exiſtens in actu habet vim mouendi alias vires. Dicendum, ꝙ hoc totum eſt falſum, quia omninò eſt diſſimilis comparatio intellectus & voluntatis referendo ipſa ad obiecta propria tm̃ quo ad modum eſſendi in, quia intallectum, vt intellectum ſimpliciter eſſa habet in intelligente & non niſi in intelligente, vt in illo quẽ informat, volitum autem vt volitum nullo modo habet eſſa in volente, ſed potius è conuerſo volens in volito, vt in eo in quod transformatur. Quod autem ſequitur. Sicut intellectum eſt in intelligente, &c. Similitar falſum eſt. Quoniam duplex eſt actus, quidam qui eſt factio, qui non eſt in faciente, ſed in re extra, quæ eſt facta, vt illuminatio à ſole in illuminato eſt. Alius eſt actus, qui eſt operatio, qui non eſt niſi in operante, vt in ſubiecto, ſed alio & alio modo in intellectiua vi & in volitiua, quia operatio intellectiua habet eſſe in intellectu quoquo modo ab ipſo obiecto, & ſiſtir in ipſo obiecto vt quo perficitur. Et quia iſte actus ſiue operatio habet eſſe in intellectu ab obiecto per ipſum obiectum, quoquo modo habet eſſe in ipſo intellectu ipſum obiectum. Operatio verò uolitiua habet eſſe in uolente nullo modo ab ipſo obiecto uolito, niſi ſicut ſine quo nõ, fertur autem per ipſum actum uolendi in obiectum, ut in quod transformatur. Et quia iſte actus ſiue operatio non habet eſſe in uoluntate ab ipſo obiecto, ſed potius à ſeipſo ſolo nullo modo per ipſum actũ uolendi habet eſſe uolitũ in uolente, & ſic omninò eſt diſſimile.

Sequi-

Sequitur. Et hæc conuenienter intelliguntur in ſimili quodam. Suppoſito enim motu locali cordis à generãte, qui eſt primus motus ex ſe in animali, ſicut in toto mundo motus cœli, vis motiua in corde ad apprehenſionem ſenſus habet virtutem, vt ex ea ſequatur motus in quibuſcunque alijs partibus corporis, qui diuerſificatur ſecundum diuerſitatem apprehenſionis, & alterationis primò factæ in corde. Sic enim ad apprehenſionem delectabilis cor mouetur ad pudenda, ſecũdum ꝙ hęc planè traduntur ab Ariſtotele de cauſa motus & progreſſuũ animalium, & in tertio de anima cap. de mouente. Dicendum, ꝙ ſimile hoc quod de corde inducunt pro ſe, ab illa parte: Vis motiua in corde & cętera. multum facit pro nobis, pro parte eius præcedente in qua nullam perpẽdunt ſimilitudinem, eſt tamen magna, licèt ſit diſſimilitudo in aliquo in ordine ad habita in ſecunda parte. Similitudo enim eſt in hoc, ꝙ ſicut cor mouetur à generante non ex continua impreſſione facta in ipſo à generante, ſed ex virtute, quam ipſi in prima generatione impreſſit, & motu locali continuò mouetur dilationis, ſ. & cõtrictionis, niſi fortè adſit impedimentum, vt in ſyncopi, quo amoto ſtatim ad ſuum motum reuertitur, licèt non ſecundũ idem indiuiſibile corporis ſit mouens & motum, vt alibi declaraui ſecundum ꝙ dictum eſt ibidem de graui, conſimiliter ad ſeipſam mouendam virtutem quandam naturalem à creante habet voluntas in qualibet ſubſtantia incorporea ceſſante impedimento ſecundum vnum & idem indiuiſibile, in quo differunt motus cordis & voluntatis. Vnde propter illam virtutem dixit Anſelm. ꝙ primus motor voluntatis Deus eſt, quemadmodum etiam graue dicitur moueri à generante. Eſt aũt diſſimilitudo in hoc, ꝙ à virtute motiua localiter in corde non ſequitur motus in alijs membris corporis animalis bruti, niſi illa vis motiua cordis fuerit alterata ad apprehenſionem ſenſus, ſecundum cuius diuerſitatem diuerſificatur cordis alteratio & motio eius localis, & ſecundum alterationis illius diuerſificationem diuerſificatur aliorum membrorũ motio, & eſt cordis illa prima alteratio purè naturalis & inuoluntaria, ſicut & ſequens pudendorũ, ex quo mouentur localiter inordinatè. dicente Philoſopho in fine de motibus animalium, Dico aũt motus inuolũtarios, vt puta qui eſt cordis, & eum qui eſt pudendi, nullus enim dominus eſt horum. Sed qm neceſſe eſt alterari alteratione naturali animalia, vt alteratis partibus moueantur & permutentur natis haberi permutationibus inuicem, cauſa autem motuum caliditas & frigiditas, quæ deforis & intus, & pręter rationem vtiq; facti ſunt motus dictarum partium, & alteratione incidente fiunt. A virtute autem motiua in voluntate ad actum volendi ſine omni alia alteratione voluntatis benè ſequitur motus aliarum virtutum & membrorum corporis, & ſic non oportet motum voluntatis diuerſificari per alterationem factam in ipſa ab apprehẽſione intellectus, & per hoc diuerſimodè mouere alias vires & membra, ſed ſecundum naturam imperium ſuum mouet prout vult. Aliter enim eſſet ſimile in motibus naturalibus elementaribus & motibus appetitus ſenſitiuĩ brutalis, ad motum voluntatis, quod abſurdum eſt valde, & multum inconueniens dignitati humanæ. Propter illos enim motus alterationis, vt infra dicetur ſecundum Damaſcen. Bruta in ſuis appetitibus potius aguntur, q̃ agant, intellectualia autem, quia non mouent ſic mota, potius agunt q̃ aguntur. & in hoc omninò deficit ſimile quod adducunt. Sequitur. Et hac motione voluntatis à bono apprehenſo ſuppoſita debet quæri libertas & dominium ſuarum operationum in homine, qui voluntarius operatur, & libertas, quæ coactionem & neceſſitatem ſimpliciter non patitur. Saluatur enim æquè faciliter iſto ſuppoſito, ſicut ſi ponatur volũtas non mota ab obiecto per ſeipſam à ſeipſa eſſe in actu volẽdi. Si iſtud declaraſſent benè feciſſent: ſed hoc eſt omninò impoſſibile. Dictum enim illorum, vt patet ex iam dictis, omninò libertatem tollit à voluntate, & in eliciendo actum volendi, & in exercendo ſe in actu intelligendi, ſecundum duo genera exercitij prędicta, licèt in tertio genere exercitij maneat libertas in actione, quam tñ, vt dicunt, non habet voluntas ex ſe, ſed potius ab intellectu, inquantum ſecundum prædicta vim mouendi alias vires habet per hoc, ꝙ in actum volendi mouetur ab intellectu. Et ſic libertatem arbitrij ſimpliciter tollunt à voluntate, & cui non audent expreſsè contradicere, implicitè impugnant, vt ex hoc expreſsè liqueat, ꝙ illi aliud prætendũt & aliud intendunt, aut miſere decepti ſunt.

Ad tertiũ principaliter ſuperius adductum ad quæſtionem, ꝙ potentia actiua eſt principiũ tranſmutationis in aliud, non ergo in ſeipſum: Dicendum, ꝙ in re duplex eſt tranſmutatio (dico quo ad diſpoſitiones naturales natas neceſſariò ſequi rem ſecundum actum) quædam prima quæ eſt à generante, à quo res habet omnes ſuas proprietates naturales, niſi impediens interueniat, quædam ſecunda, quæ eſt à diſpoſitione, quam rei impreſſit generans impeditum ne mediante illa diſpoſitione illam proprietatem poſſet inducere. De potentia actiua primæ tranſmutationis verum eſt, ꝙ eſt principium tranſmutationis in aliud ſecundum ꝙ eſt aliud, ſic. n. à generante graue ſurſum non impedito eſt deſcenſus eius deorſum. De potentia verò actiua ſecundę tranſmutationis nequaquàm. Sic enim à forma grauis ceſſante impedimento, quo quieſcebat ſurſum, graue deſcendit. & p hunc modum voluntas à ſe mouetur, vt ſæpè dixi. Nec eſt differentia in prima tranſmutatione & ſecũda, niſi quòd ſine interuallo temporis in prima res habet ſimul à generante diſpoſitionem dictam naturalem & proprietatem, ſiue tranſmutationem debitam illi. Sed tamen non habet illam tranſmutationem, niſi mediãte illa diſpoſitione, vt illa diſpoſitio *Ad tertiũ principale.*

ſitio ſit illius cauſa proxima, & generans prima, licèt non attribuatur, niſi generanti propter illam ſimultatem. In ſecunda verò per interuallum temporis res habet eſſe à generante ſub illa diſpoſitione, per quam habet eſſe ſub illa tranſmutatione, & ideò licèt æqualiter mediante dicta diſpoſitione eſt illa tranſmutatio ſicut prius, tamen non attribuitur generanti, quia propter illud interuallum in ſe abſens eſt, & ſic generatio rei ex hoc, ꝙ per ipſam habetur vis proxima motiua eſt cauſa omnis tranſmutationis naturaliter ſequentis illam, ſiue ſimul ceſſante impedimento, ſiue non ſimul interueniente impedimento & poſtmodum ceſſante. propter quod Philoſophus dicit de motibus animalium. Primus motus generationis cauſa vtique erit & aliorum motuum, fortè omnium. Et ſequitur poſt modica. Primæ autem augmentationis & alterationis motus ab alio fiunt.

Ad quartum prim. Ad quartum, ꝙ ſubiecta materia cum forma eſt cauſa accidentium, vt materiæ: non ergo vt efficiens: Dicendum, ꝙ ſubiectum inquantum ſubiectum ex ſe & per ſe nunquàm eſt efficiens; per aliquam tñ diſpoſitionem ipſi influxam à generante benè poteſt ſe mouere, vt patet de corde, quod motu naturali ordinato ſemper ſe mouet per virtutem ſibi influxam à generante, & ſimiliter de graui in deſcendendo, vt ſæpè dictum eſt.

Ad quintum. Ad quintum, ꝙ nulla res ſeipſam gignit vt ſit: Dicendum; ꝙ verum eſt ſecundum totum: ſic.n. nec per ſe nec per accidens quicquàm ſeipſum gignit, quia tunc eſſet antequàm eſſet, dicente Philoſopho de motibus animalium: Generationis & corruptionis nequaquàm poſſibile eſt ipſum cauſam eſſe ſibi, præexiſtere enim oportet ei quod mouetur mouens, & generans ei, quod generatur. nihil autem prius eſt ipſum ſeipſo. Aliquo tamẽ recepto in aliquo, vt in aliqua parte eius, quod habet vim generantis primi, benè poteſt generare ſeipſum per accidens, vt quoddam totum per accidens vnum compoſitum ex ſubiecto & accidente, quale eſt graue, quia poteſt motum deorſum, generare autem ſeipſum per accidens, ſed vt vnum ens per ſe compoſitum ex materia & forma ſubſtantiali omninò eſt impoſſibile, quia neutrum illorum ſecundum communem curſum rerum naturalium natum eſt produci ſecundum ſe altero non producto propter impedimentum interueniens, vt ſic in altero illorum recipi poſſit & manere virtus productiua alterius, ſubiectum autem compoſitum ſubſtantiale eſt natum ſecundum ſe produci & habere à producẽte vim, qua alterum in ipſo produceretur, niſi adeſſet impedimentum, propter quod ceſſante ipſo impedimento illa vi poteſt producere illud accidens, & ſic ſeipſum per accidens, inquantum eſt vnum per accidens. ſ. per alteram eius partem.

Ad ſextũ. Ad ſextum, ꝙ generans non incidit in idem cũ generato, neque vt totum neque vt pars: Dicendum ſecundum iam dicta, ꝙ verum eſt vniuerſaliter de generante primo: Et ſimiliter qñ generatum eſt vnum per ſe & ſubſtantialiter, non autem de generante proximo, & qñ vnũ eſt per accidens, & iam viſa eſt cauſa, & hoc per tale accidens, quod non de neceſſitate conſequitur exiſtentiam ſubiecti propter impedimentum interueniens, ſed qđ de neceſſitate ſequitur ipſum, vt ſubiectum quod eſt neceſſitas ad illud accidens ceſſante illo impedimento, & ſic generans ignem calidum, vt generans primum nunquàm coincidit in idem cum genito neque vt pars, neque vt totum. Si tamen generans ignem poſſet impediri ne ignis generatus eſſet ex generatione calidus aut manens ignis poſſet amittere ſuam caliditatem, ſicut aqua poteſt amittere ſuam actualem frigiditatem, proximum generans calidum benè poſſet incidere in idem cũ igne calido generato, vt pars eius, ſicut dictum eſt.

Ad ſeptimum, ꝙ generans & genitum ſemper diſtant ſubiecto & loco: Dicendum ſecundum dicta, ꝙ verum eſt vniuerſaliter in generato ſubſtantiali & de generante primo, non autem in generato accidentali & generante proximo, vt patet ex iam dictis. *Ad ſept.*

Ad octauum, quod efficit aliquid tale eſt actu tale, quod fit tale non eſt actu tale: ſed potentia tantùm, ergo &c. Dicendum, ꝙ efficit tale oportet vt ſit tale vel formaliter vel virtute. Formaliter quandò efficit ſicut agens primum vniuocum: Virtute qñ eſt agens primum vniuerſale vel proximum particulare, vt patet ex dictis, & quod ſic eſt in virtute tale non eſt actu tale, ſed in potentia. Quod autem ſit actu tale formaliter, & faciat ſeipſum tale, hoc eſt omninò impoſſibile, quia ſequeretur (vt arguitur) ꝙ reſpectu eiuſdem, idem ſimul eſſet ens & non ens tale. *Ad octauũ*

Ad nonum, ꝙ ratio ſiue intellectus in ſuo actu determinat voluntatem, quia non mouet ſeipſum in ſuo actu: Dicendum ſecundum prædicta, ꝙ nullo modo eam determinat, immò poteſt agere liberè contra rationis determinationem. *Ad nonũ.*

Quod autem quæris ad probationem illius, an ratione exiſtente in apice rectitudinis in illo inſtãti, in quo eſt ĩ tali rectitudine, poteſt volũtas velle oppoſitum cum effectu: an non: Dicendum, ꝙ ſimile huic eſt quærere, an materia exiſtente ſub forma aeris, in illo inſtanti in quo eſt ſub tali forma, poteſt ignis cum effectu corrumpere formam aeris: Et eſt dicendum, ꝙ non: non propter aliquem defectum ignis, aut ligamẽ quo ad vim eius actiuam & corruptiuam formæ aeris, ſed propter incompoſſibilitatem partium cõtradictionis, quia in illo inſtanti, in quo aliquid corrumpitur cum effectu, tunc primo non eſt. Ponere ergo ipſam corrumpi ab igne in illo inſtanti in quo eſt ſub forma aeris, eſt ponere ꝙ poſſet facere contradictorium eſſe ſimul cum contradictorio, ſuper quod nulla poteſt potentia, non propter aliquam ſui im potentiam, ſed propter rerum repugnantiam, & ideò ſi ponitur eſſe in inſtãti aliquo, à nulla virtute *Quæſtio.*

etiam

etiam infinita poteſt corrumpi in illo, ſimpliciter tamen poteſt in illo corrumpi, nec tamen poteſt eſſe omninò in illo ſi corrumpatur in illo, nec eſt illud ponibile, quia repugnat poſito, & hoc quemadmodum ſedens poteſt ſtare in quolibet inſtanti temporis ſuæ ſeſſionis, licèt non poſſit ſtare dum ſedet. Sed quod in aliquo inſtanti corrumpitur, in toto tempore præcedente fuit, & in illo inſtanti primum non eſt, & quod ſic poteſt in aliquid, ſimpliciter poteſt.

Reſponſio. Dicendum ergo ad quæſtionem propoſitam, ꝙ in illo inſtanti rectitudinis præcedente non poteſt ratio obliquari cum effectu, quia hoc eſſet in eodẽ inſtanti ipſam eſſe & non eſſe in apice rectitudinis. Voluntas autem volens cum effectu oppoſitũ neceſſariò obliquaret rationem in illo inſtanti in quo ſic vellet. Et ſic dico ꝙ non poteſt in illo inſtãti cum effectu velle oppoſitum, non propter aliquẽ defectum voluntatis, aut determinationem impoſſibilitatis ad actum, ſed propter rerum incompoſſibilitatem. Et ſic abſolutè dico ꝙ in quolibet inſtanti ſignato voluntas poteſt in oppoſitum, ratione exiſtenti in apice rectitudinis, non cum effectu tamen pro illo inſtanti, ſed pro toto tempore præcedente. Et in illo inſtanti in quo voluntas vult oppoſitum, obliquatur ratio, etſi non totaliter excæcatur.

Replica. ſolutio. Quod arguitur contra hoc, ꝙ tunc ſecundum poſitionem ſtat ratio in apice: Dicendum, ꝙ falſum eſt: ſed pro toto tempore præcedenti. Impoſſibile eſt autem ſimpliciter corruptibile poni eſſe in vltimo inſtanti ſuæ corruptionis, ſed ſolùmmodò in illo non eſſe habet. Eſt igitur ſciendum, ꝙ aliquid eſt poſſibile ſimpliciter, vt rationem exiſtentem in apice rectitudinis in intellectu humano viatoris obliquari: aſt tamen alteri incompoſſibile, vt ſcilicet obliquetur in eodem inſtanti in quo ſtat: ſed eſt ſimpliciter poſſibile, quia non tranſit in inſtans, in quo non poſſit obliquari rectitudine præcedente in toto tempore præcedenti. Eſt autẽ aliquid impoſſibile ſimpliciter, vt apicem rectitudinis hominis beati poſſe obliquari, non tamen eſt incompoſſibile alicui alteri ſi obliquetur manente in apice rectitudinis intellectu diuino. Eſt tertio aliquid ſimpliciter impoſſibile & alteri incompoſſibile, vt apicem rectitudinis beati poſſe obliquari in eodem inſtanti, in quo ſtat, & tali modo opponens putat impoſſibile eſſe, ꝙ intellectu manente in apice rectitudinis voluntas poſſit in oppoſitum cum effectu, quia ſi intellectus determinaret volũtatem, non ſolùm eſſet incompoſſibile voluntatem poſſe in oppoſitum in illo inſtanti, in quo ſtat rectitudo: immò eſſet omninò ſecundum ſe impoſſibile, quod eſt falſum. Et ſic, ꝙ voluntas non poteſt in oppoſitum cum effectu, non eſt propter aliquam impoſſibilitatem, ſed propter ſolam incompoſſibilitatem, & hoc non per ſe, ſed ſolummodò per accidens. Voluntas enim quantum eſt ex ſe & ex actu ſuo ſine omni incompoſſibilitate per ſe dicta poteſt cum effectu in oppoſitum, ſtante apice rectitudinis intellectus, quia ex ſe ſunt ſolummodò diſparata, non autem repugnantia aliqua oppoſitione quin poſſint eſſe ſimul in eodem inſtanti, ſicut currere in Sorte & ſtare in Platone. Quia autem velle oppoſitum cum effectu neceſſariò ponit obliquationem rationis, quæ per ſe opponitur apici rectitudinis, idcircò per illam obliquationem, & ita per accidens contingit, ꝙ voluntas in illo inſtanti non poſſit in oppoſitum: ſed per ſe & ſimpliciter poteſt, ita ꝙ cum naturaliter velle oppoſitum pręcedat obliquationẽ, ſicut cauſa effectum, licèt ambo ſint ſimul & in eodem inſtanti ſecundum rem, & apex rectitudinis nequaquàm, ſed ſolummodò præceſſit in tempore præcedente, cum in ſigno poſteriore habeat eſſe & fieri illa obliquatio, & in ſigno priore actus volendi oppoſitum, ſicut ſecundum naturam vnum pręcedit alterum, ita etiam ꝙ in eodem ſigno ſunt naturaliter apex rectitudinis, & velle oppoſitum, inquãtum ex ſe non repugnat naturaliter, licèt ſecundum rem & effectum non eſt in eodem ſigno apex rectitudinis, & velle oppoſitum, vt dictum eſt. Et ſic ſicut ea, quæ ſunt ſimul ſimpliciter in eodem inſtanti, ſunt tamen in alio, & alio ſigno, quia non ſunt ſimul natura, ſed ordinẽ habent naturæ, ſic ea, quæ non ſunt ſimul ſimpliciter, nec in eodem inſtanti, ſunt tamen ſimul in eodem ſigno, quia ſunt ſimul natura, & nullam habẽt naturarum repugnantiam, aut ordinem naturę inter ſe, ita ꝙ quantum eſt ex ſe poſſent eſſe in eodẽ inſtanti.

Quod arguitur vltimò, ꝙ rectitudo in voluntate non ponit rectitudinem in ratione, quare nec obliquatio obliquationem: Dicendum, ꝙ non ſequitur, quia facilius eſt deſtruere, quàm conſtruere, eo ꝙ plura ad illud requiruntur. Quemadmodũ enim videmus, quòd ad hoc vt operatio, quæ eſt viſio, ſit perfecta, duo requiruntur. ſ. vt ſit obiectum perfectè mouens, & virtus intenta: alterum tamen ſufficit per ſuum defectum, vt non ſit perfecta, ſic ad perfectam rectitudinem intellectus duo requiruntur. ſ. vt ſit obiectum rectè mouẽs & intellectus directè intendens, alterum tamen ſufficit vt obliquetur per ſuum defectum, & ideò voluntas obliqua tetrahendo eam ipſam obliquat, recta autem non dat illa duo, & ideò non per ſe rectificat, etſi aliquid faciat retrahendo ipſam ab obiecto obliquante, per quam retractionem minus eſt obliquata, ſaltem ſecundum actum, quia obliquum recipit magis & minus, rectum autem non, quia conſiſtit in puncto. *ad decimã & vltimã principale.*

Comment. in Quæſtionem Sextam, quæ eſt,

Vtrum aliquid poſſit deducere ſe de potentia ad actum.

IN titulo prænotare oportet, quod omne patiens quatenus patiens dicitur eſſe in potentia ad paſſionem illam. Vnde cum intelligere, atque ſentire ſit quoddam pati, neceſſe eſt, vt dicantur intellectus, & ſenſus potentiæ paſſiuæ. Videtur autem, quod potentia paſſiua in ho. differat ab actiua ſecundum Auer. 4. cœli. c. 2. & 3 de anima c. 52. & 12. Meth. c. 54. Quòd actiuæ non indigent cum exiuerint de potentia ad actum motore extrinſeco. paſſiuæ autem neceſſariò illud exigere videntur. Et hinc quidem collectum eſt in præcedenti quæſtione, ſenſum, & intellectum deduci ad actum ab extrinſeco motore ſum generante, cùm etiam ab obiecto, ita quod ex ſe non poſſunt prorſus in actum exire. Nunc ergo cum voluntas exeat in actum, & obiectum oblatum eligat, illud in quæſtionem vertitur vtrum ab hoc ipſo obiecto deducatur in actum electionis, an potius à ſeipſa deducatur de potentia in actum. Propter voluntatem nominatam eſſe hanc quæſtionem dicit ipſe Auctor. Et vt eius verbis vtamur, quæritur an voluntas facit ſe in actum volendi prius ab alio motu, & inclinata, ſicut intellectus facit, an abſque omni motu, & tranſmutatione præcedente in voluntate ipſa ſeipſam facit in actum volendi.

Not. autem, quòd tametſi id quærat Auctor, id tamen non reſoluit, ſed ſupponit reſolutionem ex quæſtione quinta noni quolib. vbi id determinatum eſt, voluntatem. ſ. non moueri niſi ſeipſa, ita ꝙ inter mouens & motum nulla eſt differentia in voluntate niſi rationis. In decimo autem quolib. quæſt. 9 determinatum eſt voluntatem eſſe cauſam ſuorum accidentium, nempè ſui motus. Immò & ꝙ ſubſtantia ſit cauſa accidentium, ſi non omnium, eorum ſaltem, quæ conſequuntur neceſſariò formam, & in aliquibus ſola, in aliquibus concurſu generantis. & remouentis. Nunc autem in hac quæſtione nihil aliud facit Auctor, niſi ꝙ obiectionibus reſpondet contra huiuſmodi determinationes. Quantum enim licet colligere, & audiuimus ab alijs verſatiſſimis. quæſtiones huiuſmodi inducebat Henricus in Scolis ſuis ſecundum occaſiones, quæ dabantur illi. Et quidem exiſtimamus quod huiuſmodi quæſtiones ipſe legeret, vt ſolet dici diebus extraordinarijs, quod Patauij fieri obſeruauimus etiam, ꝙ in his diebus leguntur etiam quædam extraordinaria à lectoribus quibuſdam ordinarijs, vt à Philoſophis Metheorologica, audiuimus quondam, de ſenſibus internis, & alia huiuſmodi. Cum ergo ſuperiori anno legiſſet illam quæſtionem decimi, audiſſe q. poſtea obijci ſibi plurima, anno ſequenti repetens huiuſmodi quæſtionem, tametſi ſub alio titulo, obiectis omnibus voluit ſatisfacere. Non eſt autem, ꝙ expectet diligens lector, vt aliquid nos addamus, niſi fortaſſis inanem retexere velimus orationem, quando ſatis clarè procedat.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum in ſubſtantia intellectuali creata poſſit eſſe virtus vna actiua, quæ poſſit in contraria.

Arg. prim. primo ex parte intellectus per habitum. CIRCA ſecundum arguitur ꝙ in nulla ſubſtantia intellectuali poteſt eſſe virtus ad contraria. Primò ex parte intellectus, ꝙ nõ poteſt in contraria per habitum aliquem ſic, quia quod per ſe & per ſuam naturam ad aliquod genus eſt determinatum & ſimiliter ad ſpeciem, non poteſt eſſe ratio repræſentatiua contrariorum, habitus eſt huiuſmodi. ergo &c. *Maior probatur.* Maior probatur, quia omne tale quid potentiale eſt non natum per ſe mouere virtutem actualem per aliquid quod eſt in ſe. Item quod tale eſt & alia à ſe quæ ſunt eiuſdem generis differunt ad minus per contrarias differentias, propter quod non poteſt illa præſentare: quare multò minus res aliorum generũ propter maiorem diſtantiam. Diuerſum enim aut contrarium non eſt præſentatiuum diuerſi aut contrarij: impoſſibile enim eſt, ꝙ aliquid ſit expreſſiuum alterius; niſi habeat in ſe omnes conditionis eius. Minor ſcribitur in prædicamentis.

Secũdum. Arg. de ſpecie. Secundò ſic. illud quod ſolùm habilitat potentiam ad actum non eſt ratio elicitiua illius obiectũ præſentando. Non enim habitus artis eſt ratio intelligendi artificiatum. habitus eſt huiuſmodi: hæc enim eſt eius natura, ergo &c.

Primum. Quod ſimiliter non poſſit in contraria per ſpeciem, arguitur ſic, quia ſi ſpecies repræſentaret contraria, vt ſpecies alicuius quidditatis id quod eſt cõtrarium illi, multò magis præſentaret ſingularia ſub illa, & proprietates: hoc autem eſt falſum, quia ad illa non ſe extendit ſpecies eſſentiæ ſpeciei. ergo &c.

Quod voluntas non poſſit in contraria, arguitur: quia ad talia non extendit ſe natura elementi, ergo à ſimili nec voluntas.

Item voluntas poteſt ſolùm exire in actum ad præſentiam alterius, quare ad nihil poteſt ex ſe, quare neque ad contraria. *Secũdum.*

Oppoſitum arguitur per Philoſophum 9. Metaphyſ. vbi vult ꝙ potentiæ rationales eędem poſſunt in contraria: omnis ſubſtantia intellectualis eſt rationalis, & ex parte intellectus, & ex parte voluntatis: ergo &c. *In oppoſit.*

Dicendum, ꝙ poſſe in contraria: poteſt intelligi multipliciter. Vno modo ex parte obiectorum, quæ ſunt bonum & malum ex parte voluntatis, verum & falſum ex parte intellectus. Et ꝙ in talia cõtraria ex ſe poſſit omnis ſubſtantia intellectualis: clarum eſt & per voluntatem & per intellectũ. Poteſt enim homo per voluntatem velle bonum & velle malum: licèt non malum, niſi ſub apparẽtia boni. Poteſt etiam intellectus intelligere verũ, & falſum tàm ſpeculabile, quàm operabile, licèt non falſum, niſi ſub apparentia veri. *Reſolut. q.*

Alio modo intelligitur poſſe in cõtraria ex parte actuum circa obiecta contraria, vt fugere malum, & conſequi bonum ex parte voluntatis: aſſentire veritati, & diſſentire falſitati ex parte intellectus.

Et hoc

Et hoc modo etiam clarum eſt, ꝙ poſſunt in contraria. Sed hoc non eſt verè poſſe in contraria: ſed in actibus ſubſtantiæ intellectualis per voluntatem, aut intellectum verè poſſe in contraria intelligitur in actibus contrarijs circa idem obiectum: cuiuſmodi ex parte voluntatis ſunt fugere, & non fugere, conſequi & non conſequi idem. Similiter ex parte intellectus aſſentire & non aſſentire, diſſentire, & non diſſentire eidem. Hoc ergo modo intelligendo contraria.

Reſponſio Dico ꝙ omnis ſubſtantia intellectualis poteſt in contraria: ſed ſola voluntate, quia ipſa ſola libera eſt, & à nullo determinabilis aūt determinata, niſi à ſummo bono principaliter intellecto, ſecundum ꝙ hoc de voluntate aliàs declarauimus ſufficienter.

Per intellectum autem non poteſt in contraria, quia ipſe ſic determinatur quantum eſt ex ſe per verum, vel apparens verum, vt nullo modo poſſit ab eo diſſentire: ſed neceſſe eſt ei aſſentire. Similiter per falſum, aut apparens falſum, vt nullo modo poſſit ei conſentire: ſed neceſſe eſt ab eo ipſum diſſentire, & ſi aliqua quandoque adſit ei facultas aſſentiendi ei quod ſibi apparet falſum, vel è conuerſò diſſentiendi ei quod ſibi apparet verum, hoc ſolùm poteſt per dominium & libertatem voluntatis, ita ꝙ libertas voluntatis non dependeat ab intellectu, vt aliqui volunt dicere: ſed magis è conuerſò. Similiter nec aliqua virium appetitiuarum: puta iraſcibilis, aut concupiſcibilis, ſiue fuerit ſenſibilis ſiue intellectualis, quia ſeipſas ad actus ſuos non determinant, nec in ſeipſis eſt refrenare executionem: ſed eſt ex parte voluntatis in homine, quia vis volitiua eſt ſuperior vt iraſcibili & concupiſcibili, & de ſe libera.

Ad primũ princip. ex parte intellectus.

Quod ergo arguitur ꝙ ſubſtantia intellectualis non poteſt in contraria per intellectum quo ad obiecta contraria: falſum eſt hoc: ſicut & de voluntate, & ſecundum hoc procedit vltima ratio, quia aliter poſſe in contraria, ꝗ contrarietate obiectorum vel actuum circa ipſa, non intelligit Philoſophus potentiam rationalem cognitiuam poſſe in contraria, & quod magis eſt: nec volitiuam. Ponebat enim (vt videtur) voluntatem inclinari per intellectum & neceſſitari in actum ſuum quo ad velle & executionem operis ſi adſit facultas, quia vt dicit de motibus animalium: Quomodo autem intellectus quandoque operatur, quandoque non operatur, aut etiam mouet quandoque, quandoque aūt non mouet: vr̄ ſimiliter accidere ſyllogizanti; cum.n. duas propoſitiones intellexerit, & concluſionem intellexit & compoſuit. Hęc autē ex duabus propoſitionibus concluſio fit operatio, ſecundum ꝙ alibi declarauimus, & ſimiliter oſtendimus ꝙ illud non eſt verum: ſic enim non plus poſſet in oppoſita, quàm appetitiua ſenſitiua. Et eſt tota ratio quare poteſt in verò, contraria, quia ſcilicet eſt ſuiipſius volitiua & ad actionem determinata.

Quod autem arguitur primò, ꝙ per habitum non poteſt intellectus in contraria, quia eſt determinati generis: argumentum hoc & alia duo ſequentia quærunt per quid intellectus intelligi poſſit virtus paſſiua & non intelligit per ſuam ſpeciē. *Per habitũ* Et conantur aliqui conuincere, ꝙ per ſpecies rerū intellectui impreſſas, vt earum ſimilitudines, quæ ſunt veriſſimè expreſſiuæ rerum, & ſimillimæ eis, qd nituntur probare auctoritatibus Philoſophorum, quia dicitur in libro de cauſis, ꝙ omnis intelligentia plena eſt formis, qđ nō oportet aliter exponi, ꝗ de formis, & eſſentijs rerū, quæ intellectui intelligentiæ præſentantur, & ſunt in ipſo vt cognita in cognoſcente, ſed quia ſeipſis præſentari non poſſunt, quia non ſubſiſtunt in ſe extra ſingularia, nec inhærent intellectui, oportet ꝙ præſententur per aliquid inhærens illi ſi naturaliter præſententur. Vnde dicunt ꝙ pręſentantur per rerū ſpecies.

Quod ēt confirmant per Philoſophum, qui dicit tertio de anima ꝙ intellectus eſt locus ſpecierum: quod veriſſimum eſt: ſumendo ſpecies ſicut formas & pro formis. Locus.n. debet eſſe ſeparatus à locato & è conuerſò, & ſpecies expreſſæ, ſeparatæ ſunt ab intellectu inquantum huiuſmodi, non ſic aūt ſpecies inhærens. Vnde de eſſe talis formæ vel ſpeciei in intellectu, dicit expreſsè Commentator ſuper 11. Metaphyſ. Balneum duplex habet eſſe, vnum in intellectu, alterum in materia, & niſi eſſet materia balnei verum balneū eſſet in anima, & eſſet eadem forma principium motus deſiderij & finis. Conſtat autem ꝙ etſi ita eſſet, ꝙ tamen nullo modo balneum in anima eſſet forma, vel ſpecies ei impreſſa, quia illa non eadem eſt forma cum illa, quæ eſt in anima. Et ſic propter illa dicta non oportet ponere alias ſpecies in intellectu, ꝗ ipſas formas, quæ ſunt ipſa intelligibilia.

Nobis autem videtur, ꝙ inhærens per quod pręſentetur obiectum ſit habitus, qui ęqualiter imprimitur ab obiecto ſicut & ſpecies & actus. Eadem enim quo ad hoc eſt ratio ſpeciei, habitus & actus. Sed quia actus non eſt manens, ideò ei non poteſt attribui præſentatio: alijs autem duobus æqualiter attribui poteſt, quia ab eodem in nobis, ſcilicet ab obiecto intelligibili formatur, & virtutem eius retinent ad ipſum præſentādum, quemadmodum idam natum eſt præſentare ſeipſum. Sed hoc non ſic intelligendum, vt ante primum actum intelligendi aliquid inhærēs intellectui noſtro proponatur vt intelligibile intellectui, & illo moueatur in actum intelligendi, quemadmodum præſentatur per phantaſiam in primo actu intelligendi: ſed vt id quod impreſſum eſt intellectui per primum actum intelligendi, quem elicit ſolùm obiectum virtutem eius retinens, inclinet intellectum ad determinatum actum intelligendi terminatum ad certum obiectum, & præſentet obiectum, quod quidem inclinans proximum eſt ipſa habitus, & habet in ſe vim præſentatiuam ſolus omnium obiectorum à quibus impreſſus eſt.

Ex hoc enim tenet vim illorum: nec aliā vim haberet ſpecies & ſuperfluum eſt ponere aliquid fieri per duo cum poteſt fieri per vnum, quia cum ſecundum omnes neceſſe eſt ponere habitus ad inclinandum, & non niſi inclinando poteſt quodcunque ſit illud præſentare: ſuperfluum ergo eſt ponere ſpecies in intellectu ad præſentandum obiecta aliàs ab habitu.

Sic ergo licèt ſecundum ꝙ procedit prima ratio, habitus ſit res determinati generis, & quo ad hoc ſolùm eſſet ſuiipſius præſentatiuus & hoc tanquàm aliquid intelligibile inclinans intellectum per aliquam diſpoſitionem, quam ei imprimit ad actum intelligendi ſeipſum, tamen vt habet virtutem cuiuslibet à quo impreſſus eſt, non minus habet vim præſentandi quàm ſpecies, nec eſt minus ſpiritualis res, nec plus eſt de prædicamento habitus quàm ſpecies, ambo enim ſunt aliquid in anima reale, de potentia eius educta, vt habitus vnus ſcientialis repreſentet omnia ſcibilia in ea quo ad eorum quiditates & eſſentias. Domus enim in materia producitur à domo, quæ manifeſtatur in arte artificis, vt non ſolùm habitus ſcientialis habilitet potentiam ad actum, ſed etiam repręſentet actum. Licèt enim illud ſit ei commune cum alijs habitibus, hoc tamen eſt ei proprium ratione qua eſt habitus cognitiuus. Eſt igitur ſciendum ꝙ habitus ſcientialis dupliciter habet conſiderari. Vno modo ſecundum id quod eſt aliquid de genere entiū diſtinctum ab alijs, & ſic vt obijcitur eſt quid potētiale non determinatiuum, ſed tantùm inclinatiuū ad actum abſq; omni ratione pręſentandi aliquid, ſicut ſunt habitus partis appetitiuæ, in quo conuenit cum eis. Alio modo vt eſt formatus à re intelligibili, vt notitia eius habitualis, & ita vt eius ſimilitudo per quam habet relationem ad intelligibile ſicut ſcientia ad ſcibile, & ſecundum hoc à nullo genere entium diſtinguitur, ſed eſt quodammodo omnia entia ſcibilia per illum, quemadmodum ſcientia eſt quodāmodo omnia ſcibilia per ipſam, & ſecundum hoc eſt omnium præſentatiuum, non ratione alicuius contrarietatis aut diſparationis, ſed veræ ſimilitudinis. Et ſic habitus ſcientialis de prima ſpecie qualitatis inquantum ipſemet ſcibile quoddam eſt & imprimitur à ſeipſo, repręſentatiuus eſt ſuiipſius. Similiter inquantum qualitas de ſecunda ſpecie qualitatis, ſimiliter de tertia, & de quarta, & ſimiliter res quæcunque cuiuslibet alterius prædicamenti, inquantum eſt ſcibilis per illum, & vt obiectum intelligibile impreſſiuum illius, repręſentari habent æqualiter per illum ſecundum iam expoſitum modum. Ille autem qui has rationes inuenit, reſpexit ſolùm ad primū conſiderandorū circà habitū ſcientialem & nō ad ſm̄.

Argumentum in oppoſitum ꝙ ſpecies vna non præſentat contraria, mihi videtur concedendum: eſt enim idem habitus ſcientialis cōtrariorum potius quàm eadem ſpecies. *Ad arg. de ſpecie.*

Ad primum ꝙ voluntas non poteſt in contraria, quia nec natura elementaris, patet ꝙ non valet, quia illa eſt limitata per naturam, voluntas autem à nullo limitata eſt aut determinata. *Ad primū*

Ad ſecundum, ꝙ licet voluntas non poſſit in ſuum actum, niſi ſuppoſito actu intellectus, quia tamen intellectus nullam determinationem, nullamque neceſſitatem imponit voluntati reſpectu ſui actus idcircò non obſtante, ꝙ intellectum præſupponat, benè adhuc poteſt in contraria. *Ad ſecundum.*

Comment. in Quæſtionem Septimam, quæ eſt,

Utrum in ſubſtantia intellectuali creata poſſit eſſe virtus vna actiua, quæ poſſit in contraria.

TITVLVS intelligi non rectè poteſt, niſi de quibus contrarijs intelligat, aperiatur. Cæterum quoniam in corpore id fit, nè inanis fiat repetitio, manifeſtemus ꝙ habet in corpore. Not. autem, ꝙ per ſubſtantiam intellectualem intelligit tum intellectum, cùm etiam voluntatem.

In corpore igitur habita diuiſione de poſſe in contraria, itemque ſubdiuiſione, tribus concluſionibus videtur ſatisfieri quæſito, quæ omnia ad hanc formam reduci poſſunt.

Poſſe in contraria intelligitur vel

- *Ex parte obiectorum contrariorum, vt bonum malum, verū & falſum.*
  - *Prima concluſio.* Omnis ſubſtantia intellectualis poteſt in contraria.
- *Ex parte actuum, & hoc vel*
  - *Circa obiecta contraria.*
    - *Secunda concluſio.* Omnis ſubſtantia intellectualis poteſt in contraria.
  - *Circa idem obiectum.*
    - *Tertia concluſio.* Volūtas principaliter, ītellectus verò mediante volūtate pōt in contraria.

In prima concluſione not. ꝙ de voluntate patet, quia pōt eligere bonum, & pōt ēt eligere malum, quę ſunt obiecta contraria. ſic intellectus pōt intelligere verum, & illi aſſentire, atq; ēt intelligere falſum, ei pariter aſſentiendo ſciendū tn̄, ꝙ dum voluntas eligit malum, non eligit illud ſub ratione mali, ſed ſub ratione boni. ſic dum intellectus aſſentit falſo, non aſſentit ei ſub ratione falſi, ſed vtique ſub ratione, & imagine veri. Quod vltra Auctorem dicunt oēs & Philoſophi, & Theologi.

In ſecunda concluſione not. ꝙ hoc intelligitur, cum voluntas eligit. v. g. eodē actu bonum, v reſpuere malum, & è contrà. ſi intellectus dum aſſentit veritati, diſſentit ſimul ipſi falſitati & è contrà, ſed hoc, vt dicit Auctor, non eſt propriè poſſe in contraria, vt manifeſtum eſt.

In tertia concluſione, quæ maximè propria eſt, & reſponſiua quæſito, quippè iuxta membrum ſubdiuiſionis, vnde naſcitur, præcipuè intelligitur quæſtio, & qōnis titulus. Probatur de voluntate, qđ ita poſſit in contraria. Quod à neutro contrariorum determinatur, in idē pōt per contrarios actus, ſed volūtas à nullo determinatur, ſiquidem libera prorſus eſt, igitur,

Probatur

Probatur de intellectu, quòd non poſſit ex ſe, quod determinatur ab aliquo contrariorum, ita quòd ab eo recedere non poteſt. non poteſt in idem per contrarios actus, ſed intellectus determinatur a vero, ita quod non poteſt ei non aſſentire, ſiue ſit reale, ſiue ſit apparens. Igitur &c. ſi ergo poteſt, poteſt tantùm voluntate.

Not. ꝙ cum voluntas libera ſit, vt alibi dictum eſt, poteſt idem bonum velle, & etiam non velle, ſed hoc certè, quantum nobis videre licet, hoc non eſt poſſe in contraria, ſed potius in contradictoria. dicuntur tamen contraria, quia velle, & non velle videntur eſſe voluntatis actus reducibiles ad terminos poſitiuos.

In reſponſione ad primum tangitur quæſtio de ſpeciebus, pro qua vide ea, quæ alibi dicta ſunt, in primo, & quarto quolib.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum verus dolor ſit ex ſola immutatione per apprehenſionem, an ex alia immutatione reali.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur ꝙ dolor verus ex ſola apprehanſione procedit, quia aut procedit ex illa, aut ex immutatione reali, quæ fit per abiectionem contrarij. ab iſta autē immutatione reali non potaſt procedere, quia ipſa impedit perceptionem eo ꝙ impedit ſenſum: ex hoc ꝙ ſenſibile poſitum ſupra ſenſum, ſecundum Philoſophum 2. de anima, nullum facit ſenſum, immò potius impedit ipſum ne fiat, & ita dolorem, eo ꝙ nō ėſt niſi cū perceptione, quia inſanſibilia licèt realiter immutant omninò tamen nō dolent: ergo &c.

In oppoſit. Contra. ad immutationem, quæ per ſe delectat nullo modo ſequitur dolor, quia cum dolor ſit cōtrarius delectationi, tunc ex eodem actu ſaquerētur duo contraria: quare cum omnis apprehenſio vt viſio, intellectio, & quæcunque alia par ſe delectat: ergo &c.

Reſponſio. Dicendum da dolore ſicut & de quacunq; alia animi paſſione, quæ pertinet ad tertiam ſpeciem qualitatis, ꝙ ſequitur ax duplici radice: prima ſcilicet & proxima. Radix prima paſſionum, quæ ad fugam pertinent, vt ſunt dolor & timor, eſt immutatio corruptiua ſiue offenſiua diſpoſitionis naturæ conuenientis. Et hoc vel iam aſſiſtens, vt in dolore, vel quæ iam imminet, vt in timore. Et hoc quemadmodum ē contrariò radix prima paſſionum, quæ partinent ad immutationem, cuiuſmodi ſunt delectatio & ſpes, eſt immutatio inductiua & ſaluatiua diſpoſitionis naturæ conuenientis, & hoc vel iam aſſiſtens, vt in delectatione, vel quæ iam imminet, vt in ſpe. Propter qđ dicitur ꝙ delactatio eſt coniunctio conuenientis cum conuenienti, & ē contrariò, ꝙ dolor eſt coniunctio diſconuenientis cum diſconuanienti. Dicente Auicenna in fine 8. Mataphyſ. Scias ꝙ delactatio cuiuſcunque virtutis plena eſt perfectionis ſuæ acquiſitio, & id eſt ſenſui ſenſata conuenientia, & iræ vindicta, & ſpei conſecutio, & vnicuiq; rei id quod eſt ei proprium & animæ rationali ipſum fieri ſecundum intelligibila in actu. Et lib. 9. Quia delectatio voluptatis & bonitas eius aſt vt perueniat ad eam qualitas ſenſibilis cōuaniens aliqua ex quinq;. Delectatio irę eſt victoria, & delectatio ęſtimationis eſt fiducia, & dalectatio cōſeruatiuæ eſt recordatio rerum conuenientium. Non vniuſcuiuſque eorum eſt id quod contrarium eſt ijs, ſed omnes cōueniunt in vno communi, in percipere quod ſuum conueniens eſt & ſibi aptum eſt. Vt .n. dicit Philoſophus. 10. Ethicorum, Similibus exiſtentibus & adinuicem ſecundum eundem modum habentibus paſſiuo & factiuo, idē aptum natum eſt fieri. ſcilicet vt dicit Commentator, delactationem in operationibus. Vbi clarior eſt alia translatio, quæ dicit ſic, Quoaduſque durauerit ſenſibile & intelligibile, ſecundum ꝙ oportat erit delectatio in actione. hoc eſt quandiù durauerint agens & patiens ſimilia, & fuerit relatio cuiuſque eorum ad ſuum compar ſecundum diſpoſitionem vnam. Radix verò proxima omnium talium paſſionum eſt illius immutationis apprehenſio. Apprehendens enim per talem immutationem iam ineſſe delectatur ſi eſt conueniens, & dolet ſiue triſtatur ſi aſt diſconueniens. Et quia apprehenſio eſt virtutis cognitiuæ, quæ non percipit, niſi quod fit in ſeipſa, vel in organo quo operatur, & hoc per ſuam actionem cognitiuam, quæ non excedit virtutem cognitiuam aut organum eius: idcircò paſſio non eſt niſi ax immutatione in ipſa virtute cognitiua, aut organo eius. Propter quod ex immutatione, quæ fit in oſſibus & alijs non ſentientibus in animali nullus conſaquitur dolor, quia illa nullo modo apprehenditur. Eſt autem hæc diſpoſitio naturę conueniens aliter in viribus ſenſitiuis & aliter in viribus intellectiuis.

Diſpoſitio enim conuaniens in viribus ſenſitiuis attenditur & ex parte organi, non rationa qua eſt corpus naturale ſimpliciter, nec rōna qua animarum ſiue viuens ſimpliciter per ſubſtantiam animæ, & vt in ipſo operatur actum primum, qui eſt aſſe ſiua viuera, quod eſt eſſe, nequa ratione qua eſt viuens vita vegetatiua & organica ad operationes vegetatiuæ, ſed ratione qua eſt organicum ſenſitiuum animatum, potentia animæ ſenſitiuæ, & vt in ipſo operatur actum ſecundum, qui eſt ſentire ſiue viuere quod eſt ſentire. Et aſt illa diſpoſitio ex parte organi media quędam ratio & proportio ſuorum ſanſibilium propriorum cōtrariorum, in potentia vtrunque, & actu neutrum axiſtens: aliter enim illorum non eſſet ſuſceptiuum. ſi enim eſſet actu alterum, non eſſat ſuſceptiuum per ſecundum genus immutationis prædictæ alterius contrariorum.

Secundum hoc enim ſuſceptiuum coloris eſt non color, & ſoni aſonum, & ſic de cæteris, ſuo tamen ſemper modo licèt diuerſo in alijs & alijs ſenſibus & ſenſibilibus. Per hunc enim modum intellectus poſſibilis, vt omnium formarum materialium ſit ſuſceptiuus nullam illarum ex ſe habet actu, ut determinat Philoſophus in pricipio tertij de anima. Diſpoſitio autem in viribus ſenſitiuis ex parte animæ eſt, quòd ipſa per diuerſas potentias eſt contẽperata diuerſis organis, & per hoc quodam miro modo media proportio contrariorũ ſenſibilium. In viribus autẽ intellectiuis illa diſpoſitio naturæ conueniens attenditur non ex parte organi, niſi in nobis fortè per accidens, quia vis intellectiua non eſt organica, ſed ex parte virtutis ſolùm, & eſt in ipſis viribus talis diſpoſitio media ratio & proportio cognoſcibilium quæ percipiuntur ſcibilia, tàm ſpeculandorũ, quo ad intellectum ſpeculatiuum, q̃ agendorum & q̃ faciendorum, & hoc quo ad intellectum practicum. Quę quidem diſpoſitio duplex eſt, & naturalis indita naturaliter animæ in ſuis potentijs, & accidentalis ſuperueniens per habitus in potentijs animæ acquiſita.

Eſt autẽ aduertendum primò quomodo dolor contingit in viribus ſenſitiuis: Deinde quomodo in intellectiuis, & iuxta hoc de alijs paſſionibus cõſimiliter. De primo ſciendum ſecundum aliquos, quòd licèt duæ ſint radices doloris prędictæ. ſ. immutatio corruptiua & eius apprehenſio, ſola tñ apprehenſio ſufficeret ſi poſſibile eſſet eã eſſe ſine illa immutatione talẽ qualis eſt cum illa, ſic etiã ꝙ multò maior eſſet dolor ex ſola apprehenſione, quemadmodũ fit in viribus intellectiuis, qd proculdubio verũ eſſet quòd illa immutatio pro quãto corrumpit proportionẽ, pro tanto adimit ſiue dirimit ſenſum ſiue apprehenſionem, & per conſequens dolorem, ita ꝙ ſi fieri poſſet immutatio illa qua fit apprehenſio quam ſequitur dolor, abſque temperamenti corruptione, quod eſt in virtute, & in organo, integra & perfecta fieret apprehenſio, & ideò perfectiſſimus ſequeretur dolor. Et ponunt aliqui ꝙ poſſibile eſt ita eſſe, & ꝙ tali modo cruciabuntur ſecundũ corpus homines damnati, quia corpora eorum erunt incorruptibilia, vt infra dicetur: paſſibilia tamen. Dicunt enim, ꝙ ignis inferni eſt ardentiſſimus attingens carnes eorum, nec comburet eas, nec immutabit reali immutatione ſecundum primum genus immutationis ſuperius expoſitæ, quæ fit per contrarij abiectionem, ſed manebunt caro, vt medium ſecundum tactum, & neruus, vt organum in ſuo naturali temperamento ſine calefactione, immutabit tamen ea ſecundo genere immutationis per ſpeciem intentionalem caloris, ac ſi arderent & ſummè calefierent. Organo autem ſic immutato per ſpeciem caloris, immutabitur exceſſiuè vis tactiua ſenſatione tactiua: ad quam ſummus ſequetur dolor. In nobis autem pro ſtatu vitæ præſentis, quia nõ poteſt naturaliter ſenſum ſic exceſſiuè immutare, niſi calefaciat medium & organum realiter, non ſolùm intentionaliter, & ſic corrumpit proportionem, qua impeditur tàm exceſſiua apprehenſio, ideò impoſſibile eſt in nobis ſequi tàm exceſſiuum dolorem Sed quomodo hoc poſſit fieri naturaliter, non video. Si enim in tali immutatione nulla fieret omninò abiectio penès primum genus immutationis, in tali apprehenſione nihil percipietur naturaliter, niſi ſenſibile ſub ratione qua eſt ſenſibile, ſub tali autem ratione non eſt niſi ſalubris & conueniens naturæ ſicut ſalus eius. Ex perceptione autem conuenientis & ſalubris inquantum huiuſmodi nõ dolor ſequitur naturaliter, ſed delectatio tantùm. Quare ſi hoc modo ignis affligit corpora damnatorum, non naturaliter ſed modo quodam ſupernaturali & miraculoſo affligit ea: Ita ꝙ ſi miraculum huiuſmodi ceſſaret: nullo modo affligeret ea, ſicut ſi corpora glorioſa eſſent in igne inferni, & dicto modo immutarentur per ſecũdum & tertium modum immutationis, quales poſſibile eſt fieri in ipſis ſecundũ ſenſus omnes, qui erunt in ipſis perfectiſſimi, nullo tamen modo ab igne illo affligi poſſent. Si ergo ſecundum fidem oporteat ponere, ꝙ corpora damnatorum ab illo igne affligẽtur purè naturaliter quantum eſt ex parte ipſorũ corporum afflictorum, vt verè paſſibilia quàmuis ſint incorruptibilia, aliter enim fruſtra eſſent verè paſſibilia naturaliter, quia nunquàm paterẽtur naturaliter, nec etiam omninò paterẽtur calefactionem aut infrigidationem, ſed ſolùmmodò ſupernaturaliter dolorem, qui natus eſt huiuſmodi immutationes concomitari naturaliter, & ſic nõ propter temperamentum manens in ſenſibus aut ex ipſo actu ſentiendi vllo modo ſequeretur ille dolor, ſed à Deo immediatè imprimeretur, nec ad hoc vllo modo neceſſarius eſt ignis, aut immutatio vlla penès ſecũdum genus immutationis factæ ſecundum rem & veritatẽ, & apprehenſione non decepta, licèt apprehenſione cum perceptione decepta poſſet verus dolor cauſari ab igne, quemadmodum cauſatur in dormientibus ſomniantibus ſe comburi ab igne, ſecundum ꝙ dicit Auguſtinus 12. ſuper Geneſim ad literam: Dicendum eſt igitur, ꝙ nullo modo naturaliter poteſt cauſari dolor niſi adſint illæ duæ radices, & neutra ſufficit ſine altera. Inanimata enim immutantur immutatione corruptiua, ſed non dolent, quia nihil ſentiunt ſiue apprehẽdunt per ſenſum, animata autem ſenſitiua, ſi non ſint immutata, etſi apprehendunt ſua obiecta ſenſibilia, non dolent, quia non apprehendunt immutationem corruptiuam ſeu lęſiuam. Eſt igitur ſciendum, ꝙ circa apprehenſionem ſenſitiuam eſt conſiderare duo, vnum. ſ. ipſum actum apprehẽſionis, & alterum, ſ. ipſam perceptionem, quæ annexa eſt apprehenſioni. Ex actu apprehenſionis inquantum eſt apprehenſio, ſi intelligatur ſeorſum à perceptione, nunquàm ſequitur dolor: ſed potius delectatio, vt dictum eſt. Ex actu autẽ perceptionis ſeorſum conſideratæ, ſequitur omnis

dolor: non tamen poteſt eſſe ſine apprehenſione, vt ſecundum hoc apprehenſionem ſequitur dolor vt cauſam ſine qua non: perceptionem autem vt cauſam propter quam ſit, & ſic ad actum appréhẽſionis inquantum includit in ſe perceptionem, ſequitur dolor non ratione apprehenſionis, ſed ratione perceptionis. Et q̃q̃ ſecundum vſum cõmunem ſermonis de apprehenſione loqui ſolemus vt includit perceptionem: differunt tamen, quod diſcernimus ex differentia obiectorum, quoniam proprium & per ſe obiectum apprehenſionis ſenſitiuæ eſt ipſum ſenſibile, vt viſionis color vel lux, auditionis ſonus: tactus tãgibile, & ſic de cæteris. Obiectum autem proprium perceptionis ſunt intẽtiones circa ſenſibilia vel circa intelligibilia, quę quidem intentiones ſunt per ſe cauſa paſſionum doloris, delectionis & huiuſmodi. Illæ enim intentiones important rationem conuenientis vel diſcõuenientis & habent in ſe vim illatum rerum circà quas ſunt ad commouendum paſſiones: dicente Philoſopho de motibus animalium. Alterant phãtaſiæ & ſenſus & meditationes, phantaſia aũt & intelligentia habent rerum virtutem, aliquo enim modo ſpecies intellecta calidi aut frigidi aut delectabilis aut triſtabilis talis exiſtit qualis quidem & rerum vnaquæque. Propter quod tremunt & timent intelligẽtes ſolùm. hæc autem omnia paſſiones & alterationes ſunt. & infra. Intellectus enim & phantaſia ſicut dictum eſt prius factiua paſſionum: ſpecies enim factiuorum afferunt, quę re vera tantò magis ſunt factiuę, quantò fortius imprimuntur & intenſius magis, quia per hoc aſſimilãt ſenſum rei, quæ ſentitur. ad quod maximè operatur appetitus, qui vt dicit Auguſtinus. 11. de Trinit. cap. 2. habet vim copulandi hæc duo, vt & ſenſum formandum admoueat rei quæ cernitur, & in ea formatum teneat. & ſi iàm violẽta eſt vt poſſit vocari libido, etiam cæterum corpus animantis vehementer afficitur. Et vbi non reſtat pigrior duriorque materies, in ſimilem ſpeciem coloremque commutat. Licèt videre corpuſculum Cameleontis ad colores quos videt facillima conuerſione variari. Aliorum autem animalium, quia non eſt ad conuerſionem facilis corpulentia, fœtus pro dunt plærunque libidines matrum, quod. ſ. cũ magna delectatione conſpexerint. Quàm. n. teneriora atque formabiliora ſunt primordia ſeminum, tàm efficaciter conſequuntur intentionem animæ maternæ, & quæ in ea facta eſt phantaſiam per corpus quod cupidè aſpexit. Vbi dat exemplum in ouibus Iacob. Nam vt dicit cap. 4. interdum homines nimia cogitatione rerum viſibilium vel illecti, vel territi, ẽt eiuſmodi voces repente ediderunt, quaſi re vera in medijs talibus actionibus vel paſſionibus verſarentur. vbi dat exemplum de abſtracto à ſenſibus exterioribus conuerſo ad interiorẽ imaginationem, qui mulierem imaginatã interius verã mulierem extra exiſtimauit, vt & ei ſe miſceri ſentiens etiã genitalibus flueret. Ex quo patet, ꝙ eandem vim immutandi, quã habet res vt eſt exiſtens extra, habet vt eſt imaginata vel intellecta. & ipſam vt eſt imaginata vel intellecta appellat Philoſophus ſpeciẽ factiui, cuius habet factiuam virtutem. Non ergo hic appellat id quod organo eſt impreſſum ſpeciem factiuam: ſed potius rẽ imaginariè vel intellectualiter, vt obiectum apparens in actione imaginandi aut intelligendi, quod eſt forma ſiue ſpecies non impreſſa: ſed expreſſa. Vnde Auguſt. vbi ſupra de auerſis à ſenſibus & conuerſis ad ea, quæ intus imaginantur dicit ſic. Tãta effunditur ſimilitudo ſpeciei expreſſa ex memoria, vt nec ipſa ratio diſcernere ſinatur, vtrum foris corpus ipſum videatur, an intus tale aliquid cogitetur: nam interdum homines, &c. vt ſupra. Formatur autẽ ipſa forma expreſſa in imaginatiua ab ipſa forma, ſiue ſpecie impreſſa in memoria, vt à memoria per ſpeciẽ ſibi impreſſam nihil formetur in imaginatiua niſi operatio imaginandi, terminata ad illam ſpeciem expreſſam. Hinc dicit Auguſt. ibidem. Interdum ita contingit vt cogitatione occupata ſe voluntas auertat à ſenſibus, atq; ita formet animi aciem varijs imaginibus rerum ſenſibiliũ, tanq̃ ipſa ſenſibilia ſentiantur, non tm̃ autẽ cum appetendo in talia voluntas intenditur: ſed etiã cum deuitandi & cauendi cauſa rapitur animus incontuenda ea quæ fugiat. Vnde non ſolũ cupiendo, ſed etiã metuẽdo informatur vel ſenſus ipſis ſenſibilibus vel acies animi informanda ip ſis imaginibus ſenſibilium. Ita vt metus aut cupiditas quantò vehementior fuerit tantò expreſſius formetur acies, ſiue ſentientis ex corpore quod in loco adiacet, ſiue cogitantis ex imaginatione corporis, quæ memoria continetur, & ſic ꝙ perceptio mouet non eſt niſi per accidens, quia affert motiuum. Vnde dicit ibidẽ Philoſophus. Videmus mouentia animal intellectũ & phantaſiam. Etenim phantaſia & ſenſus & intellectus eundem locum habent: iudicatiua enim omnia. quare mouet primũ quod appetibile & qđ intellectuale, non autẽ omne: ſed qđ operabilium finis. quod quidẽ primũ non motum mouet, appetitus autem & appetitiuum motum mouet: vltimum autem motorũ non eſt neceſſe aliquid mouere.

Intentiones autem dictæ conuenientis vel diſcõuenientis dupliciter poſſunt percipi puta intentio nociui. Vno modo ſub ratione nociui imminentis & comminantis malum futurũ. Alio modo ſub ratione inſtantis & inferentis malum præſens. Primo modo eſt intentio inſenſata, quia non eſt nata percipi à ſenſu particulari. Secundo autẽ modo eſt intentio ſenſata, & percipitur à ſenſu particulari, vt ſenſibile commune. Secũdum hoc igitur dictæ intentiones conuenientis & diſconuenientis quandoque percipiuntur non ab ipſa eadem virtute apprehenſiua ſenſibilium aut intelligibilium: ſed ab alia, & hoc vel ſenſitiua vel intellectiua. Senſitiua vt ad præſens loquamur de intentione inconueniente, ad quã ſequitur dolor in vi ſenſitiua:

ua, quemadmodum ouis videns lupum ſtatim exiſtimat inimicum, & timens fugit. Vel intellectiua, quemadmodum videns errabundum de nocte ſuſpicatur furem, & timens, merces ſuas abſcondit. Quandoque autem illa intentio percipitur ab eadem virtute ſenſitiua apprehenſiua, & hoc vel circà organum ipſius virtutis, vel circà ipſam virtutem, vel circà eius operationem. Circà virtutis organum apprehendendo percipit illam intentionem, percipiendo læſionem, quæ fit in organo, ex qua ſequitur dolor. Sed hoc non principaliter, quia læditur immutatione corruptiua tẽperamẽtum organi, ſed quia offenditur temperamentum virtutis exiſtentis in organo, quo ipſa cõtemperata naturaliter eſt organo, cuius eſt ſentire principaliter, & ſui ipſius offenſionem principaliùs percipere.

Hæc autem læſio in organo cuiuſcunq; ſenſus etiam dupliciter poteſt cõtingere, vel per accidẽs, vel per ſe. Per accidens quando organum ſentiendi, puta viſus inquantum viſus eſt, & media ratio viſibilium, læditur immutatione reali, puta calefactione, & hoc per ſe inquantum eſt corpus naturale ſimpliciter, per accidens inquantum eſt organum viſus, & eſt ſimile de organis aliorum ſenſuũ. Omnia enim quo ad ſua tẽperamenta habent corrumpi per accidens, qualitatum actiuarum & paſſiuarum contrarietate, quæ ſunt calidum & frigidum, humidum & ſiccum, quibus etiam corrumpitur totum animal. Per ſe autem contingit læſio in organo cuiuſque ſenſus, quando læditur immutatione intentionali per ſpeciem ſui proprij ſenſibilis exceſſiuam, inquantum excellentiæ ſenſibiliũ corrumpunt per ſe ſenſus, ſecundum Philoſophũ ſecundo de Anima. Quamuis aliqui dicunt, ꝙ hoc contingit per dictam actionem realem per ſe. Immò dico, ꝙ ſpecies exceſſiua commenſurationem organi vt ſenſitiuum eſt, corrumpit per ſe. Sed actio realis, quæ per ſe corrumpit corpus, vt eſt corpus mixtum, per accidens corrumpit illam commenſurationem, ſicut etiam per accidens corrumpit totum animal, vt cum ictus tonitrui cõtingit ſimul cum ſono, vt dicitur in tertio de Anima; Sicut enim temperamentum, vt medium reale qualitatum ſenſibilium realium, puta calidi, frigidi, humidi, & ſicci, à temperato & non nimium excedente calido in ſuo temperamento conſeruatur: ab excedente autem corrumpitur per ſe inquantum eſt corpus mixtum & harmonia media realis inter reales qualitates tangibiles: per accidens autem inquãtum eſt harmonia media intentionalis inter ſpecies intentionales illarum qualitatum, & ſimiliter vt eſt media inter ſpecies aliorum ſenſibilium, quo ad organa aliorum ſenſuum à tactu, qui organum ſuum habet ſub organis aliorum ſenſuum, ſic temperamentum vt eſt organum & medium ſpecierum intentionalium, puta ſpeciei albi & nigri, & mediorum colorum, à temperata & non nimium excedente ſpecie impreſſa in organo conſeruatur: ab excedente autem nimium corrũpitur: puta temperamentum organi viſus inquantum organum tale ab excedente ſpecie lucis diffuſa ab nimis fulgida luce & ab excedente ſpecie cuiuſcunque coloris diffuſa ab excedente colore. Vnde contingit, quòd organum informatum temperata luce, & temperato colore aliquo, in nullo impeditur ab informatione à quacunque alia luce temperata, aut colore: ſimul enim informatur ſpeciebus contrariorũ colorum, & ſtatim cum abſentatur ſenſibile extra, euaneſcit illa ſpecies ab organo. Sed cum informatur ſpecie excedente nimium organi harmonia impeditur, ne informetur ſpeciebus aliorum, & auerſo ſenſibili extrà adhuc manent reliquiæ illius ſpeciei impreſſæ, ita quòd viſus conuerſus ad alia viſibilia non informatur ſpeciebus colorum illorum, ſed apparent ei omnia colorata colore, cuius ſpecie erat exceſſiuè informatus, quæ quidẽ impreſſio maximè apparet oculis clauſis. Ita etiam, ꝙ ſi huiuſmodi impreſſio fortis ſit multum, corrumpitur organi harmonia omninò, & manet impreſſio illa ſenſibiliter nõ quaſi ſpecies lucis, aut coloris, ſed quaſi verus color, & nullius ſpeciei organum de cætero eſt receptiuum. Si verò huiuſmodi impreſſio non ſit ita fortis, vt corrumpat harmoniam, licèt debilitet, continuè euaneſcit, & reuertitur vigor temperamenti, dicente Auguſt. 11. de Trin. cap. 2. Plerunque cum diutiùs attenderimus quæcunque luminaria, & deinde oculos clauſerimus, quaſi verſantur in cõſpectu quidam lucidi colores variè ſeſe commutãtes & minus minuſque fulgentes, & quodammodo gradatim deficiẽdo variari, donec omninò deſiſtant, quas intelligendum eſt reliquias illius eſſe formæ, quæ facta erat in ſenſu cum corpus lucidum uideret.

Et eſt aduertendum, quòd quantò fortius eſt impreſſa, tantò tardius deficit, & quòd pro quantò manet poſt corporis exterioris abſentiam, pro tantò erat ſpecies illa impreſſa exceſſiua & læſiua, & non recepta ſub ratione ſpeciei tãtùm, ſed quodammodo ueræ rei, ut non tantum ſub ratione ſpeciei lucis, aut coloris, ſed ſub ratione lucis quodãmodo, aut coloris, quam ut eſt dictum non ſolum res uera extrà, ſed ſpecies eius in uirtute ſua poteſt imprimere ſuſceptibili corpori, quale eſt illud organum, & hoc quodammodo, quemadmodũ lux in nube formaliter impreſſa ex plurium radiorum concurſu multiplicat ſe ſub ſpecie coloris non lucis, ut patet in coloribus iridis. Et ille color exiſtẽs in exteriori parte organi ſic debilitati, non autem corrupti, uidetur à ui uiſiua in organo, quo ad partem eius interiorem, & hoc ad abſentiam primi ſenſibilis, ut licèt ſenſibile poſitum ſupra ſenſum nullum facit ſenſum: ſenſibile tamen poſitum in ſenſu dicto modo, aliquo modo facit ſenſum, ut ſit idem medium ſentiendi reſpectu ſenſibilis exterioris, & obiectum reſpectu ſentientis interius, quod inquantum huiuſmodi impedit ſenſum ad alia percipiendum

percipiendæ extra. Et per hunc modum ſentiunt aliqui continuum tinnitum in auribus, & multum impediuntur ab audiendo alia.

Circa verò uirtutem ſenſitiuam ipſamet uirtus percipit intentionem incõuenientis circa ſeipſam, & hoc dupliciter. Vno modo per aliquam ſuiipſius læſiuam læſionem. Alio modo per inconueniẽtis offendentis perceptionem. Primo modo deficit delectatio, & ſequitur dolor ex labore in operatione diurna. Vnde quærit Philoſophus. 10. Ethic. Quare continuè nullus delectatur? & reſpondet ſubdens. Vel laborat; natura enim humana opera non poteſt continuè operari, nõ fit igitur delectatio, vbi Commentator quærit; Nonne cum ex labore non operari vtimur non delectamur? & reſpondet. Ex ſenſibus non delectamur, ſecundum reuerſionem naturæ delectamur. Quia igitur in operibus delectationes fiunt, quæcunque ſemper, & continuè operari poſſunt, continuè delectantur vt intellectuales naturæ, quorum autem operatio labore interſcinditur, horum & delectatio deficit. Sed quia virtutes non læduntur, niſi quia ſunt in organo, quod læditur per ſe: ideò virtus non læditur niſi per accidens. Et ſic dolor iſte ſequitur ex læſione organi per ſe, ex læſione ipſius virtutis nõ niſi per accidens, & ſic iſte modus cauſandi dolorem debet per ſe reduci ad modũ prædictum cauſandi dolorem, ſcilicèt ex læſione organi.

Secundo modo ſequitur dolor, quia nõ eſt proportio actiui ad paſſiuum, & hoc dupliciter, vel partim ex parte vnius partim ex parte alterius, vel ex parte vnius omninò. De primò dicit Philoſoph. 10. Ethic. poſt ſuperius racta ſecũdum aliam trãſlationem: poſtquàm enim dixit quouſque durauerint ſenſibile, & intelligibile, continuò ſequitur. Et propter iſtud non eſt poſſibile, vt delectetur homo delectatione continua, eò quòd res humanæ non poſſunt agere actionem continuam propter mutabilitatem ſimilitudinis, quæ eſt inter agẽs & patiens. Secundum patet ex hoc, ꝙ exiſtente optima organi diſpoſitione propter obiecti indiſpoſitionem ſequitur dolor, & hoc quemadmodum ẽt bruta animalia delectantur ex ſonorum & cantuũ melodia, & triſtantur ex eorum diſcordia, quia cõcordia melodiæ concordat temperamento virtutis, & ſui organi naturaliter, & diſcordia diſcordat. Et quantò magis ex natura ſpeciei, vel indiuidui temperatum eſt organum, & virtus ſenſitiua ei naturaliter contemperata, tantò magis illã delectat melodia, & contriſtat diſcordia. Ita ꝙ aliqui homines, qui ſcilicèt ſunt in optima diſpoſitione temperamẽti circa organum audiens, maximè delectentur in melodijs, qui verò non, nequaquàm illis delectantur, ſed fortè potius offenduntur & triſtantur, & ſic in alijs ſenſibus quidam odoribus & ſaporibus aromaticis delectantur, quidam triſtantur.

Circa operationem autem virtutis ſenſitiuæ ipſa virtus percipit intentionem inconuenientis per ipſius operationis defectionem: quia enim operatio cuiuſcunque virtutis nata eſt per ſe delectare, ꝙ ipſa non delectat hoc ſolùm contingit propter perceptionẽ alicuius imperfectionis circa ipſam, quæ ſcilicèt non perfecta operatio elicitur à virtute, quæ imperfectio nõ contingit ex ſe, ſed ſolùmmodò ex organi defectu. Vires enim non ſeneſcũt in ſe, nec deficiunt, ſed ex organo. Omnis ergo dolor talis ꝓcedit ex perceptione illius imperfectionis, ſicut è contrariò ex perceptione perfectionis eius naſcitur delectatio.

Ad quæſtionem ergo reſpondendum, quo ad vires ſenſitiuas, quòd omnis dolor in animali tanquàm ex radice prima, & ex cauſa propter quam ſic, non ſequitur ex aliqua apprehenſione, ſed ex ſola organi læſione, vel virtutis offenſione, vel operationis defectione tanquã ex inconuenientis cõiunctione. Sicut è contrariò, delectatio vt ex radice prima non ſequitur ex aliqua apprehenſione, ſed ex ſola organi confortatione, vel virtutis pacatione, vel operis perfectione. Et vt generaliter cauſas horũ aſſignemus, quo ad omnes paſſiones ſenſibiles, vt ex radice prima ſequuntur ex intentione conuenientis & diſconuenientis imminẽtis, quo ad paſſiones, quæ reſpiciunt malum futurũ, vel bonum futurum, quales ſunt timor & ſpes, vel inſtantis, & hoc quo ad paſſiones, quę reſpiciunt malum pręſens, vt ſunt dolor & triſtitia. Tanquã autem ex radice proxima dolor ſenſitiuus, & cęteræ paſſiones ex apprehenſione, ſicut ex cauſa ſine qua non, ex perceptione vt ex cauſa propter quã ſic, ſed per accidens: ex intentione autem percepta circa ſenſibile, vt ex cauſa per ſe propter quam ſic: ipſum enim ſenſibile puta lupus, aut mulier apprehenſa ſenſu, aut imaginatione, aut intellectu non ſunt per ſe factiua paſſionum, quia ſola imaginatione, vel intellectu ſpeculatiuo, aut ſenſu particulari apprehendunt, quæ nihil dicunt de actuali bono, aut malo, neque de fugiendo, vel imitabili, etiam cum apprehendunt timendum, aut lętandum, non iubent timere, aut lætari, & ſunt ſicut intelligere, & imaginari in nobis cum volumus. In nobis enim eſt facere hoc prę oculis, ſicut contingit poſitis in recordatiuis. Secundum phantaſiam enim & intellectũ huiuſmodi, nos habemus ſicut ſi eſſemus conſiderantes in pictura difficilia, & contriſtantia: ipſæ autem intentiones circa ſenſibilia, & intelligibilia, quæ conſiſtunt in ordine & relatione rerum contriſtantium & lætãtium ad animata ſenſibilia, puta lupus, aut mulier, vt inimicum & amicum naturæ perceptæ æſtimatione, vel opinione, vt bonum, vel malũ actuale, quæ iubẽt, aut timere, aut lætari, & dicunt de fugiendo & imitabili cum percipiunt timendum, aut lætandũ, & non ſunt hæc in nobis cum volumus, & cũ exiſtimamus, aut opinamur aliquid difficile, aut triſtabile, ſtatim compatimur, ſecundum quod hæc omnia habentur ex tertio de Anima. Et ſicut eſt cum intentiones huiuſmodi percipiuntur virtute alia,

alia, ſic eſt cum percipiuntur eadẽ. De dolore autem quomodo contingit in viribus intellectiuis: ſciendum ſecundum quod dictum eſt ſupra de dolore ex apprehenſiona ſenſitiua, quòd vt ex radice prima contingit ex diſpoſitione, ſiue intẽtione diſconueniente corruptiua, quia illa non habet locum ex parte intellectus, eò quòd non eſt virtutis corruptibilis, nec in ſe, nec in organo, quia nullũ habet, ſed ſolùmmodò ex diſpoſitione offenſiua, & diſconueniente, & hoc non ex eius apprehenſione ſpeculatiua, niſi vt ex cauſa ſine qua non, ſed ex perceptiona, & hoc vel quia illa intentio eſt diſconueniens virtuti, vel quia eſt diſcõuenians operationi. Sed hæc perceptio fit non niſi eadem virtute ſecundum rem & naturam potentiæ, qua fit apprehenſio, quia non eſt niſi vna potentia cognitiua intellectualis, quæ ſolùm diſtinguitur in ſpeculatiuam, & practicam ſecundum fines, vt alibi declarauimus. Appellando autem aliam virtutem, practicum & ſpeculatiuum, quandoque intentio nociua percipitur virtute alia, quandoque eadem. Sed nunquam niſi cum percipitur vt actualiter inſiſtens virtute alia percipitur, vel circa virtutẽ, vel circa eius operationem. Primo modo, vt quando de practicis fit conſideratio ſpeculatiua: tũc enim ſpeculatiua non ſolùm apprehendit bonum & malum pręſens, ſed ſub ratione veri & falſi, & bonum & falſum, quo offenduntur aliæ vires percipit practica pars, ad quam ſequitur paſſio, vel quia intentio percepta eſt incõueniens ſibi, & offenſiua ſuiipſius, vel quia eſt offenſiua ſui, eò quòd eſt repugnans & diſconueniens virtuti alteri. Primo modo ſequitur dolor practicæ perceptionem, quia. ſ. offendit ſe & repugnat habitui ſuo practico, & ſic ſequitur dolor, quando muſicus apprehẽdit diſcordantiam ſonorum, aut vocum, quia diſcordat à regulis habitus ſui, & è contrariò delectatio quando apprehendit concordantiam, quia concordat habitui ſuo, & ſic in alijs artibus, & ſimiliter quãdo prudens percipit operari non ſecundum regulas prudentiæ. Secundo modo dolor ſequitur perceptionem practicæ partis tripliciter, aut quia intentio percepta diſconueniens eſt ex parte appetitiuę partis vi volitiuæ, in qua eſt virtus iuſtitiæ, & ſic ſequitur dolor ex perceptione operis iniuſtitię, quia repugnat voluntati informatę habitu iuſtitię. Aut eſt diſconueniens vi concupiſcitiuę, in qua eſt virtus temperantiæ, & ſic ſequitur dolor ex perceptione operis intemperantiæ, quia repugnat virtuti temperantię. Aut eſt diſconueniens vi iraſcitiuę, in qua eſt virtus fortitudinis, & ſic ſequitur dolor ex perceptione operis formidinis, quia repugnat virtuti fortitudinis. Ex contrarijs autem ſequitur delectatio, & hoc indifferẽter, ſiue homo talia opera percipiat in ſeipſo, ſiue in alijs. E contrariò autem in diſpoſitis habitibus cõtrarijs ex perceptiona contrariorum ſequitur dolor, aut gaudium, ſiue delectatio. Puta inuidens cum videt in illo, cui inuidet proſperum, dolet: cum verò videt aduerſum gaudet. Si verò ab alia virtute percipitur intentio diſconueniens operationi, illa non eſt, niſi quia virtus non perfectè poteſt in ſuam operationem, & ſic pars ſpeculatiua percipit defectũ operationis volitiuę & concupiſcibilis & iraſcibilis & intellectualis practicæ, & ſequitur ſemper dolor. Si verò intentio dicta diſconueniens percipitur à virtute eadem quæ apprehendit, hæc perceptio contingit parti ſpeculatiuę, vel circa ſeipſam, vel circa ſuam operationem. Primo modo quando percipit aſſertionem cõtrariam habitui ſapientię, aut intellectus. Secundò, quando percipit defectũ ſuę operationis intellectualis, & tũc ſemper ſequitur dolor. Si quis autem velit dicere, ꝙ quęlibet virtus ad minus cognitiua percipit defectum ſuę operationis ſimiliter & profectum, tunc debet dicere, ꝙ ex perceptione eius virtutis, cuius eſt apprehendere ſequitur dolor, vel delectatio ſuã operationem, nec ſolùm ſequitur dolor intelligibilis ex perceptione diſconuenientis circa intelligibile, ſed etiam circa ſenſibile, vt omnibus modis prędictis, quib. cauſatur dolor in ſenſibili parte ex perceptione circa apprehẽſionem ſenſibilem, eiſdem cauſatur dolor in parte intellectuali ex perceptione eorundem, & etiam ex perceptione intellectualis ipſius paſſionis, quę eſt dolor ſenſibilis. Quia quicquid percipitur à ſenſu & vi ſenſitiua poteſt percipi ab intellectu & vi intellectiua. Et ex his patet etiam reſponſio ad quęſtionem quo ad vim intellectiuam. Quia autem quęſtio propoſita fuit tãtum de dolore ſenſibili, & ex abundanti extendimus illam ad dolorem intellectualem, & argumenta ſolùm tangebant dolorem ſenſibilem: ideò ad illa ſpecialiter reſpondendum eſt, reſpiciendo ad dolorem ſenſibilem.

Reſponſio. Dicendũ ad primum, ꝙ dolor ſenſibilis ſequitur apprehenſionem, vt radicem, & cauſam proximam: modo tamen iam dicto: ſequitur tamen intentionem diſconuenientem vt radicem primam, quæ multipliciter habet cauſari, vt ſimiliter habitum eſt ſupra. Et vnus illorum modorum eſt ex immutatione reali, ſed per accidens, vt dictũ eſt.

Ad argu. princip. Similiter & quod arguitur contra hoc, ꝙ immutatio realis per qualitates reales corrũpit ſenſum. Dicendum, ꝙ verum eſt inquantum immutat organum realiter. Si tamen immutaret medium realiter & organum tantum intentionaliter, vel vtrũque tantùm intentionaliter, adhuc eſſet dolor ex lęſione & corruptione organi per ſpeciẽ intentionalem. Sed ſecundum aliam rationem ſpecies illa eſſet immutatiua ad operationẽ ſenſus, & ſecundũ aliam corruptiua organi, quia ſecundum qd non haberet rationẽ exceſſiui immutaret, & eſſet operatio illa ex ſe delectabilis non habens contrariũ, ſicut nec delectatio ſecundum ſenſum: ſecundum verò, ꝙ habet rationem exceſſiui lędit, & impedit ſenſum: per apprehenſionem tamen qua immutat ſequitur dolor ſecũdum magnitudinem lęſionis perceptę.

Et

Et per hunc modum, delectationi, quæ eſt in ſenſu ex perceptione conuenientis immutationis organi factæ per qualitates intentionales, contrarius eſt dolor, qui eſt in ſenſu ex perceptione immutationis contrariæ.

Ad argu. in oppoſit. Ad argumentum in contrarium, quòd apprehẽſio eſt per ſe delectabilis: ergo non ſequitur eã. Dicendum, quòd verum eſt, vt cauſa propter quã ſit, ſequitur tamen eam, vt cauſam ſine qua non, ſcilicet propter perceptionem: quia tamen etiam perceptio eſt per ſe delectabilis, adhuc non ſequitur illam, niſi per accidens, ſed per ſe ſequitur perceptionem ratione percepti, quod habet vim per ſe actiuam paſſionis, vt patet ex prædictis.

Comment. in Quæſtionem Octauam, quæ eſt,

Vtrum verus dolor ſit ex ſola immutatione per apprehenſionem, an ex alia immutatione reali.

IN titulo, cum omnis quæſtio, ex Ariſtotele, ſit quæſtio de cauſa, hæc præſertim eſt de cauſa doloris, ſumpto nomine doloris pro communi ad verum dolorem, qui ſenſitiuus eſt, & ad triſtitiam, quæ dicitur dolor intellectiuus; etenim de vtroque dolore quæſtio eſt, & vtriuſque cauſa inueſtigatur. Ex conſequutione autem quadam etiam aliarum paſſionum; vt timoris, ac ſpei, quarum timor correſpondet dolori, ſpes delectationi, cuius cauſa etiam faciliter in hac quæſtione cognoſcitur ex eo, ꝙ oppoſitorum eſt eadem diſciplina. Et not. ꝙ dum quæritur harum paſſionum cauſa, quæritur cauſa radicalis, quæ & harum paſſionum eſt, & dicitur radix.

In corpore igitur tria præſertim habet. Primò habet diſtinctionẽ de radicali cauſa, tùm doloris, cùm etiam cuiuslibet paſſionis ſenſitiuæ. Secũdò de dolore ſenſus duplici concluſ. rñdet quæſito. Tertiò de intellectiuo dolore vnica cõcluſ. ſatisfacit.

De primò, diſtinctio eſt, ꝙ alia eſt radix paſſionis prima, alia verò proxima.

Not. hanc diſtinctionem poſſe cognoſci ex primo textu primi Phyſic. vbi elementa, tanquam cauſas proximas diſtinguere videtur à cauſis primis, quæ poſſent dici aliqualiter remotæ.

De ſecundò. Prima concluſio eſt. Cauſa prima, ſiue radix prima doloris ſenſitiui eſt organi læſio, vel virtutis offenſio, vel operationis defectio, tanquam ex inconuenientis coniunctione.

Not. ꝙ ex hac concluſione colligitur, ꝙ habita ratione ad radicem doloris primam, ipſe dolor eſt ex immutatione reali, non autem ex appræhenſione tantùm.

Probatur autem illa concluſio ex Auic. 8 Metaph. & 9. atque etiam ex Ariſt. 10. Ethic. quo ad vltimam partem, ſ. de coniunctione cum diſconuenienti. vnde patet etiam ꝙ antecedit, quia coniunctio diſconuenientis, aut lædit organum, aut offendit virtutem, vel impedit operationem, ex quibus omnibus naſcitur dolor.

Not. autem, ꝙ tantò quidem intenſior dolor eſt, quantò hæc magis ſimul cauſauerit coniunctio diſconuenientis, vt ſi hæc omnia cauſet, vt organum lædat, offendat virtutem, & impediat operationem, intenſiſſimus videtur dolor.

Not. quoque, ꝙ ad huiuſmodi radicem fortaſſis reſpexit Auerroes, cum dixiſſet dolorem eſſe diuiſionem continui, ex qua ſua diffinitione voluit inferre dolorem in ſenſu non eſſe niſi per immutationem realem, quod verum eſt inſpecta prima radice. Similiter cum diceret Galenus, dolorem eſſe triſtem ſenſationem a tangibilibus qualitatibus tactui non conuenientibus, vimque inferentibus factam. Quippè ex vi ſequitur, vt vel lædatur organum, vel potentia offendatur, vel operatio impediatur. Pariter inſpexit id Alexander Aphrodiſ. in 6. top. cap. 3. cum diceret dolorem eſſe paſſionem animalis per diſtantiam partium connaturalium cum violentia. Idipſum enim dicere videtur, quod Auerr. Idipſum credimus Euſtratium conſideraſſe 2. Ethicor. cap. 8. cum diceret dolorem eſſe cum impedimur, nè ſecundum naturam operari valeamus.

Not. aũt, ꝙ, vt dictum eſt, cum oppoſitorum ſit eadem diſciplina cum dolor radicaliter oriatur ex coniunctione obiecti diſconuenientis illa facientis, quæ dicta ſunt: profectò delectatio erit ex coniunctione obiecti conuenientis, vnde oppoſiti effectus oriuntur, ſcilicèt quod organum confortatur.

Not. quoque ꝙ dolori correſpondet timor, delectationi ſpes, ita ꝙ dolor, atque delectatio naſcitur ex coniunctione obiecti actuali; timor vero, ac ſpes ex imminente huiuſmodi coniunctione.

Secunda concluſio. Inſpecta radice proxima, ſeu cauſa proxima doloris, dolor eſt ex appræhenſione, ſicut ex cauſa ſine qua non, ex perceptione, vt ex cauſa propter quam ſit, ſed per accidens, ex intentione autem percepta circa ſenſibile, vt ex cauſa per ſe, propter quam ſit.

Not. ꝙ quicunque de dolore loquuti ſunt inueſtigantes cauſam immediatam, & proximam, illam voluerunt eſſe ex appræhenſione, ita vt verum ſit apud omnes illud Gab. Biel. ꝙ dolor ſit paſſio conſequens apprehenſionem obiecti diſconuenientis tanquam præſentis, vide ipſum 3. ſent. diſt. 15. ꝙ etiam viſus eſt dixiſſe D. Thom. de verit. Non diſtinguentes appræhenſionem à perceptione, & intentione, ſed ad inuicem confundentes: facit autem diſtinctionem Auctor, manifeſtans, ꝙ appræhenſio ideò dicitur cauſa ſine qua non, non propter quam, ſine qua non quidem, quoniam ſine ipſa nullus fieret dolor, quod dicunt omnes cum Ariſtotele; non tamen propter quam, quoniam obiectum appræhenſionis ſenſitiuæ eſt ipſum ſenſibile. Iam verò ſenſibile quatenus ſenſibile nullam rationem habet diſconuenientis, igitur non cauſat dolorem neceſſariò. Perceptio autem eſt cauſa, propter quam, quoniam eius obiectum eſt intentio ſenſibilis, ſecundum quam percipitur, vt conueniens, vel diſconueniens, ſed vt diſconueniens cauſat dolorem, igitur. Iam verò per accidens, quoniam tunc naſcitur dolor cum ſenſus intendit obiectum diſconueniens, ſ. tendit in ipſum, fugiens, iubenſque fugiendum tanquam diſconueniens, ſed hæc intentio inducitur à perceptione. igitur &c.

Et hæc etiã cõprobat Auctor ex verbis Ariſt. de motu aĩalium, & ex 2. & 3. de anima. Inſuper ex Auguſtino, vt patet in litera.

Not. autem, ꝙ oritur quæſtio vtrum dolor poſſit eſſe ex ſola appræhenſione, ſine immutatione reali præcedente in ſenſu, ſcilicet vtrum ſtare poſſit hæc ſecunda concluſio ſine prima, quam quæſtionem contra quoſdam Auctor ipſe reſoluit, manifeſtans, ꝙ ſtare non poteſt. Et certè vltra ea, quæ dicit ipſe ſatis clarè, conſideramus illud, quod Ariſtoteles vult ſenſire eſſe quoddam pati, vt ſenſatio ſit, quædam paſſio. Et cum ſenſatio paſſio ſit, oportet dicere, quòd dolor etiã paſſio quædam ſit. quippè dolor ſenſatio quædam ſit. Quod vtique intelligitur, vel formaliter, vel cauſaliter. Non formaliter; quod etiam dicit D. Thom. de verit. igitur cauſaliter, videlicèt quid eſſe non poteſt ſine paſſione, & immutatione reali. Et nouiſſimè eodem modo hoc negotium intellexit Arch'Angelus ſecunda parte dilucidationum, quam ſententiam ante magiſtrum omnium iſtorum, doctiſſimus Plato habuit in Philæbo, & in Timæo. ſi quidem in Philæbo dolorem fieri vult cum ſoluitur harmonia in animantibus. Et dum natura ſingulorum corrumpitur concretionibus, diſcretionibus, repletionibus, euacuationibus, & actibus quibuſdam, ac corruptionibus.

Ex quibus omnibus fiunt immutationes reales. Et in Timæo dolorem vult afferre quæcunque affectione in nobis præter naturam ſit violenta, & aceruata. Et ante ipſum fortaſſis eandem ſententiam habuit Hippocrates in ſecundo lib. Aphoriſ.

Tertia concluſio de tertio. Dolor intellectiuus eſt ex appræhenſione, vt ex cauſa, ſine qua non; ex perceptione verò, vt cauſa propter

propter quam, tametſi per accidens, ex intentione verò vt ex cauſa per ſe, propter quam.

Not. ꝙ in hoc dolore nõ percipitur, ſeu nõ inſpicitur illa prima radix, quoniam intellectus eſt impaſſibilis, & nõ alligatus organo.

Not. ꝙ cum intellectus diuidatur per practicum, & ſpeculatiuum, ſm̃ ſpeculatiuum duplex naſcitur doloris ſpecies plures aũt ſm̃ practicum. Duplex quidem ſm̃ ſpeculatiuũ, quia primò naſcitur dolor, cum impeditur eius operatio. Secundo cum oppoſitã ſuo habitui percipit concluſionem. At ſm̃ practicũ, primò variatur ſm̃ affectum coniuncti. põt. n. eſſe bonum, vel malum moraliter. ſi. n. bonum ſit, ex obiecto malo moraliter triſtatur. Et quidem diuerſim, ſecundum quòd diuerſæ malorum ſpecies, puta vitiorum percipiuntur. ſic ſi malum oppoſito modo ſe habere videtur.

Not. tñ ex D. Tho. ꝙ ſpecies triſtitiæ præſertim ſunt quatuor. Miſericordia, inuidia, anxietas, vel anguſtia, & accidia, & hæc quo ad extra. Ad intra verò videntur plures. Quot. n. operationes impediuntur propoſitæ ab intellectu practico differentes reſpectu finiũ, tot vñr ſpecies triſtitiæ, ſiue doloris intellectiui, tñ plures in bono, q̃ in malo. cum. n. virtus in mediocritate conſiſtat, vñr plura eſſe vitia, q̃ virtutes, niſi extrema coire velimus. Cætera autem clara videntur. Siſtere tamen hic pedem aliquantulum debemus. Et à Scoticis telis liberare doctorem. quandoquidem in 3. ſententiarum diſt. 15. quæſtione vnica nonnullis argumentis nonnulla dicta Doctoris infringere prorſus conatur.

Primò quidem cum ponat Doctor illam primam doloris radicem, quam, vt vidimus, & alij plures poſuere. arguit contra Scotus, vt tam nullam eſſe penitus oſtendat. Secundum cum, inquit, ſicut in dolore eſt immutatio corruptiua diſpoſitionis conuenientis naturæ, ita in delectatione eſt immutatio inductiua, vel ſaluatiua eiuſdem, ſed iſta immutatio nulla videtur eſſe, quia quæro, inquit, ad quem terminum eſt. Non ad primam ſenſationem, quia præcedit eam, ſicut prima radix ſecũdam, nec multò magis ad paſſionem ſequentem ſenſationẽ, quia iſta ſequitur vtranque radicem Igitur ipſa eſt ad vtranque diſpoſitionem, vt ad proximum terminum, quæ naturaliter præcedit omnem actum tam ſenſus. q̃ ẽt potentiæ delectantis, vel triſtantis, ſed nihil tale videtur neceſſarium ad delectationem, quia nihil præcedit ambo iſta, niſi fortè ſpecies obiecti, ſed ſi ſpecies præfuiſſet in virtute phantaſtica conſeruante ſpecies, nihil minus poſſet eſſe conſeruatio neceſſaria, & omnis radix neceſſaria ad delectationem deberet tunc conſeruari. ſi tñ ſenſatio ſola fieret non minus poſſet eſſe aliqua delectatio, quia non minus eſſet operatio perfecta, quam concomitatur delectatio ſecundum Philoſophum 10. Ethicorum.

Secundò contra id, ꝙ vult Auctor ſecundam radicem non eſſe ſine prima, ſiue non ſufficere pro cauſando dolore.

Probatur, inquit, ꝙ ſufficiat, quia licèt organum ſit corpus naturale, & ideò paſſibile paſſione naturali, tamen inquantũ organum eſt mixtum, ita quod eſt in media proportione ſenſibilium, hoc modo natum eſt immutari immutatione intentionali ab obiecto inquantum ſenſibile, & hoc modo aliquod obiectum eſt ſibi conueniens, & aliquod diſconueniens, & per conſequens etiam aliquod delectans, & aliquod affligens. Igitur licet circumſcribatur omnis actio prior iſta actione intentionali ab obiecto, ſi ipſa ſit alicuius obiecti diſconuenientis in organum, vt eſt organum ſenſus, vel in ſenſu ſequitur dolor, vt patet de amara potione, de qua dolet guſtus, & ſi ſit ſalubris infirmo.

Tertiò contra differentiam inter apprehenſionem & perceptionem arguit. Videtur, inquit, ꝙ vnius potentiæ non ſit niſi vnus perfectus actus ſimul, igitur ſenſus circa obiectum ſuum non ſunt ponendi ſimul duo actus, licèt idem vt perfectus poſſet dici perceptio, & vt imperfectus poſſet dici apprehenſio. Et ſequitur. Vnde apprehenſio dicitur qñ. ſ. propter diſtractionem ſentientis intus occupati intentionaliter propter operationem, vel circa actionem aliarum potentiarum operatio ſenſus eſt imperfecta. Et quando potentia ſuperior concurrit copulans potentiam inferiorem cum obiecto, facit attentionem, & per conſequens actus eſt intenſior, qui dicitur intentionalis perceptio, ſi etiam iſta deberent diſtingui, magis videtur perceptio remota à dolore, quàm apprehenſio, quia magis videtur delectabilis operatio, quàm exprimit perceptio, quàm paſſio, quàm videtur exprimere apprehenſio.

Quartò contra id, ꝙ dicit Auctor obiecta perceptionis eſſe intentiones. Non videtur, inquit, verum, quia nullus ſenſus põt illas relationes percipere, ſed tantùm aliqua abſoluta, quæ ſunt principia mouendi, relationes autem non ſunt principia mouendi ſenſum aliquem ad actum quencunque. ſimiliter ſi iſta ponantur eſſe obiecta alterius actus ab apprehenſione, videtur quod oportet ponere duos ſenſus viſus, & ſic de alijs, quorum alter percipiat colorem, & alter percipiat intentiones illas circumſtantes, quia potentiæ diſtinguuntur per obiecta.

Hæc præſertim Scotus, cæteris dimiſſis quibus difficilè non eſt reſpondere.

Ad primum. n. horum dicimus neceſſariam prorſus eſſe primam illam radicem. Et cum quærit Scotus ad quem terminum ſit, dicimus, quod eſt ad ſenſationem, & cum dicit, ꝙ id non poteſt eſſe, quoniam præcedit eam, negatur quo ad vtrunque ſenſum. Quippè ſtant ſimul ſenſatio, atq; immutatio realis. ſenſatio. n. paſſio eſt ex Ariſtotele, quia ſentire eſt pati cauſaliter, vt dictum eſt etiam ſupra quæſt. 5 & paulo ſupra in hac quæſt. cum ergo ſentire ſit pati, illud ſequatur oportet, vt fieri non poſſit ſine illa radice. Et quod dicitur in dolore, dicitur etiam in delectatione oppoſito modo loquendo. Vnde Galenus idcircò diffiniuit dolorem, ꝙ eſſet triſtis ſenſatio. cum. n. ſit triſtis ſenſatio, ſenſus immutatus eſt ab obiecto diſconuenienti, cum verò contra delectabilis ſenſatio ſit, ſenſus pariter immutatus eſt ab obiecto conuenienti

Ad ſecundum. Negatur ꝙ organum immutetur mutatione intentionali, non præſuppoſita reali; cum. n. ſubiectum doloris maximè ſit ſenſus tactus, vt docet Ariſtoteles, & ipſe ſit maximè materialis, non ſentitur dolor, niſi prius immutetur immutatione reali ipſe ſenſus. Et quod dat in exemplum de potione amara, quæ guſtum affligit nihil eſt, quia & ipſa amaritudo immutat prius immutatione reali tactum. Eſt. n. guſtus quidam tactus ex Ariſtot. Et quidem amaritudo diſſoluit realiter, & ex diſſolutione ſequitur dolor. diſſolutio autem eſt quid reale, non tantùm intentionale. Et certè qui ſolam intentionem ad verum dolorem cauſandum volunt, negant Auer. dicẽtem dolorem eſſe diuiſionem continui, quæ diuiſio non eſt intentionalis tantum, ſed vtique realis, & patefaciunt ſe neſcire quid ſit dolor. Vnde miramur ꝙ non dicunt ſentire dolorem cum viderint ignem depictum. Quòd ſi fortis imaginatio eius etiam poteſt cauſare dolorem, oportet vt detur immutatio realis in tactu, vtporè conſtrictio, vel diſſolutio ex vehementi imaginatione. Quo fit, vt nec videamus fieri poſſe dolorem ſine illa prima radice, nec audiamus aliquod dictum Scoti cogere ad oppoſitum.

Ad tertium dicimus, ꝙ differentia inter apprehenſionem, & perceptionem eſt, ꝙ apprehenſio eſt ſenſibilis, vt ſenſibilis; perceptio verò eſt eiuſdẽ ſenſibilis, vt conuenientis, vel diſconuenientis, cui ſi intenditur, fit dolor, vel delectatio. Cũ ergo dicit, ꝙ vnius potentiæ vnicus eſt perfectus actus, conceditur reſpectu eiuſdẽ obiecti, ſub eadem rõne accepti, nõ aũt ſub diuerſa. Vnde vnicus eſt actus reſpectu obiecti ſenſibilis, ſub rõne, qua ſenſibilis, ſed non eſt vnicus actus, & ſub rõne ſenſibilis, & conuenientis, vel diſconuenientis. Non dicimus itaq; ꝙ diſtinguantur ſecundum perfectum, & imperfectum, ſed ſecundũ diuerſas rationes acceptionis obiecti. Cum aũt dicit, ꝙ magis remota à dolore videtur perceptio, &c. negatur, quia potius apprehenſio cum ſit operatio naturalis potentiæ ſuæ ſentientis, ex ſe nullum dolorem adducens, potius dicit quandã delectationẽ, perceptio verò dolori accedit vbi eſt diſcõueniẽs obiectũ. cõtra verò delectationi, vbi eſt obiectũ cõueniẽs.

Ad quartũ. Attendat Scotus, ꝙ cum intentiones ſtatuantur pro obiecto, non ſunt relationes, ſed correlationes. Vnde ſi relationes non moueant ſenſum, mouẽt correlationes, ſ. ipſa correlatiua. Dicat nobis Scotus obiectũ, vt obiectum non nè mouet ad id, cuius eſt obiectum? Certè id vulgatum eſt apud omnes, & fortè ipſe dicit idipſum. Cum ergo ſtatuantur huiuſmodi, intentiones pro obiectis perceptionis, cur non mouebunt ſenſum, cuius ipſæ ſunt perceptiones? relatio igitur vt relatio non mouet, ſed correlatiuum huiuſmodi mouet. Cum autem dicit oportere ponere duos ſenſus &c. hoc falſum eſſe dicimus, quia idem eſt obiectum, ſed ſub diuerſa rõne acceptum. Ad realem autem materialiumque ſimul obiecti multiplicationem multiplicantur potentiæ, non autem ad multiplicationem rationum acceptionis obiecti.

QVÆSTIO

QVAESTIO NONA.

Vtrum ratio formalis ipſius doloris ſit in vi apprehenſiua, an in vi appetitiua.

Arg. prim. Primum. CIRCA quartum arguitur, ꝙ formalis ratio doloris ſit in vi apprehenſiua. Primò ſic: In illa vi eſt formalis ratio doloris, in qua eſt formalis ratio ſui contrarij. ſ. delectationis, quia contraria ſunt nata eſſe circa idem. Formalis autem ratio delectationis eſt in vi apprehenſiue, dicente Auicenn. 8. Metaphyſ. Delectatio eſt apprehenſio conuenientis & ſenſibilis. Lætatio eſt apprehenſio ſenſibilis conuenientis, & intellectualis. Delectatio eſt apprehenſio intelligibilis conuenientis. Apprehenſio non eſt niſi in vi apprehenſiua. ergo &c. (Auicen.)

Secundũ. Secundò ſic, in eo, quòd mouet corpus ſecundum qualitates calidi & frigidi, eſt dolor formaliter, quia paſſionibus mouetur corpus animalis: hoc autem eſt apprehẽſio ſecundum Philoſophũ in de motibus animalium: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Omnis paſſio eſt motus ad rem, in rem tendere proprium eſt appetitus non apprehenſionis, quia apprehenſio eſt motus rei in animam: ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ omnis paſſio animalis diſpoſitio eſt ad operationem, ſiue motum, vel cauſandum, vel continuandum, vel ſubtrahendum. Oportet ergo, ꝙ ſit in eo maximè, quod eſt cauſa motus, ſiue operationis, vel eius cõtinuationis, vel ſubtractionis, hoc eſt appetitus nõ apprehenſio, quia ad impetum appetitus mouetur apprehenſio, vel ad motus cõtinuationem, vel ad eius ſubtractionem, vel ad aliquam aliam apprehenſionem, ꝙ̃ prius, & quæcunque mouentur in animali motu animalis inquantum eſt animal. Idcirco ergo dico, ꝙ in ſolo appetitu habet eſſe omnis paſſio, & ita dolor. Aliter enim appetitus in animali non eſt mouens motum, niſi quia per apprehẽſionem mouetur alteratione, quæ eſt paſſio, & tunc appetendo mouet alia, dicente Damaſc. lib. 2. cap. 23. Paſſio eſt motus appetitus ſenſibilis in imaginatione boni & mali. Et loquitur de paſſione ſenſitiue, quare & conſimili modo erit de paſſione intellectiua. Item Auguſt. quarto de Ciuita. cap. 4. commẽdat Philoſophos appellantes paſſiones, perturbationes, & affectiones quaſdam, quæ planè non ſunt niſi in vi appetitiua, & ſecundum hoc, eſt concedenda vltima ratio.

Ad primũ princip. Ad primam in oppoſitum, ꝙ delectatio eſt in vi apprehenſiua, dicendum, ꝙ falſum eſt: immò in vi appetitiua, per quam apprehẽſiuam detinet appetitiua in ſua operatione, propter quod dicit Philoſ. 10. Ethic. Delectatio confirmat operationes, & diuturniores facit. Quòd inducitur ſecundũ Auic. quòd delectatio eſt apprehenſio conuenientis, (Ad Auicẽnam.) Dicendum, ꝙ opinio aliquorum fuit, ꝙ delectatio eſt ipſa operatio, in qua conſiſtit rei perfectio. Et iſti dicerent, ꝙ delectatio formaliter eſſet ipſa apprehenſio, & ita in vi apprehenſiua, in qua eſt ipſa apprehenſio, vt procedit erg. Sed non eſt ita. Immò licèt ſit inſeparabiliter coniuncta ei non tamen eſt idem illi, dicẽte Philoſ. 10. Ethic. Delectationes ſunt propinquæ operib. & indiſcretæ, ſic vt habeat dubitationem ſi idẽ eſt operatio delectationi: inconueniẽs. n. ſed propter non ſeparari, vr̃ idem quibuſdam. Ponendo ergo, ꝙ differũt, & eſt quiddam conſequens operationem, & firmans eam, & hoc non niſi quia per appetitum tenet ſenſum in ſua operatione, & ꝙ ſecundum hoc ſit in virtute appetitiua, dictum illud Auic. debet exponi ſecundum prædicationem cauſæ efficientis, vt delectatio dicatur apprehenſio cõuenientis, quod ex illa conſequitur.

Ad ſecundam, ꝙ dolor mouet corpus ſecundũ qualitates ſenſibiles, & hoc per apprehenſionem. Dicendum ad huius declarationẽ, ꝙ in motu animalis ſm̃ ꝙ tactum eſt in quæſt. præc. eſt quoddam quod mouet non motum, quod eſt cõueniens, vel diſconueniens apprehenſum, quòd mouet alterãdo partes organicas ſecundum calidum & frigidũ. Quoddam verò eſt mouens motum, & hoc multiplex eſt circa partem ſenſitiuam, quorum primũ eſt ipſę partes organicæ, quę motæ per alterationẽ ſecundum calidum & frigidũ mouent vim ſenſitiuam appetitiuam exiſtentem in illis ſecundũ paſſiones timoris, & doloris, & huiuſmodi. Secundò mouens motum eſt ipſa vis appetitiua, quæ informata paſſione per illam elicit ſuam propriam operationem, quę eſt appetere. Tertiò mouens motũ eſt ipſa vis appetitiua exiſtẽs informata operatione appetendi, quæ mouet membra ad fugiendum, vel imitandum id, quod appetitur, quod erat primum mouens, & terminus motus, & illud vltimũ motum non eſt neceſſe aliud mouere, ſed poteſt eſſe motum non mouens, ſecundum qđ de primo iſtorum dicit Philoſophus de motib. animaliũ ſic. Mouet primum, quod appetibile, quod quidem non motum mouet. Quod autem mouet alterando partes organicas ſecundum calidum & frigidũ & huiuſmodi diſpoſitiones, exponit, ſubdens. In animali poteſt & maius & minus fieri, & figuræ permutari, partib. propter calorem, & frigiditatem alteratis. Alterãt aũt phantaſiæ & ſenſus. Ex qua autem vi, & quomodo ſic mouet exponit continuè ſubdens. Phantaſia autem & intelligentia habent rerum virtutem.

Ad ſecundum. (margin, beside "Ad ſecundam")

Aliquo enim modo ſpecies intellecta calidi & frigidi, aut delectabilis, & triſtabilis talis exiſtit qualis quidem & rerum vnaquæque.

De ſecundo autem & quomodo partes organicæ ſic motæ, & diſpoſitæ mouent vim appetitiuam ſecundum paſſiones metus & doloris & huiuſmodi, exponit ſubdens continuè poſt iam dicta. Propter quod tremunt & timent intelligentes ſolum: hæc autem paſſiones & alterationes ſunt: alteratis autem partibus in corpore, hæc quidem maiora, hæc autem minora fiunt. Adhuc autem ſecundum caliditatem & frigiditatem, aut ſecundum aliquam aliam talem paſſionem, cum fiat alteratio circa cor, & hoc ſecundum magnitudinē, in ſenſibili parte multam facit corporis differentiam in ruboribus, & palloribus, & tremoribus, & timoribus, & horum contrarijs. Repetens autē iam dicta circa hæc duo, ſubdit, dicēs. Principium igitur motus perſequibile & fugibile: ex neceſſitate autem conſequitur meditationi & phantaſiæ ipſorum caliditas & frigiditas, ſed latet circa modica accidens hoc. Sunt autem delectabilia & triſtabilia ferè cum frigiditate & caliditate aliqua: hoc autem palam ex paſſionibus: audaciæ enim & timores & ad venerea motus, & alia corporalia: hæc quidem ſecundum partem cum caliditate, aut frigiditate ſunt: hæc autem ſecūdum totum corpus. Quare rationabiliter iam condita ſunt, quæ intus, & quæ circa principia organicarum partium trāſmutantia & mollia & dura ex inuicem.

De tertio autem quomodo per paſſiones mouetur vis appetitiua ad actum appetendi ſubdit dicens; Organicas partes pparāt idoneæ paſſiones: appetitus autem paſſiones, appetitum autē phantaſia, quod intelligo ſic. Paſſiones idoneæ ſecundū calidum ſcilicet & frigidum præparant ſua diſpoſitione organicas partes, vt poſſint mouere vim appetitiuam ad paſſionem metus & doloris, & huiuſmodi.

Iſtæ autem paſſiones, quæ propriè paſſiones dicuntur (licèt hic æquiuocet nomen paſſionis) præparant appetitus, id eſt vires appetitiuas, vt poſſint elicere ſuas operationes appetendi. Phantaſia autem per ſenſum, aut intellectum præparat appetitum, id eſt id, quod appetitur, vt ſcilicèt per hoc, quod eſt apprehenſum & perceptum, poſſit mouere partes organicas, ſecundum calidum, & hoc neceſſitate naturali, & ſecundum quod continuò ſubditur. Simul & ſcito, quia paſſiuum & factiuū ad inuicem ſunt ſecundum naturam, & ſecūdum quod præmiſit. His autem accidentibus ſecundum modum hunc, & adhuc paſſiuo & actiuo talem naturam habentibus, & nihil defecerit eorum, quæ in ratione: confeſtim hæc quidem facit hæc autem patitur.

De quartò autem ſcilicet quomodo vis appetitiua mota, & exiſtens in actione appetendi eadem neceſſitate naturali confeſtim mouet membra ad fugam, aut imitationem, continuò ſubdit, dicens; Propter hoc autē ſimul vt eſt dicere intelligit ambulandum, quia & ambulat ſi non aliquid impediat alterum. Quod licèt fortè ſecundum ipſum æqualiter ſit verum de appetitiua intellectuali ſicut & de ſenſibili: tamen in rei veritate non eſt ita niſi de appetitu ſenſitiuæ: appetitus enim rationalis non niſi liberè mouet. De quinto autem, ꝙ vltimo motum eſt motum tantū non mouens aliud, declarat reducendo hęc omnia ad tria, ſ. ad mouēs primum non motū, quod eſt appetibile, & ad motum vltimum nō mouens, cuiuſmodi ſunt mēbra, aut inſtrumenta exteriora, & ad mouens motū cuiuſmodi ſunt omnia intermedia, quæ comprehendit ſub appetitu, vbi dicit; Quod quidem igitur primum non motum mouet: appetitus autem & appetitiuum motum mouet: vltimum autem motorum non neceſſe eſt mouere aliquid.

Eſt autem primò hic aduertendū, ꝙ dicit ſimul intelligit, quia ambulandum & ambulat ſi non aliquid impediat alterum, qd ſimpliciter verum eſt, & quo ad appetitum ſenſitiuum, & quo ad appetitum intellectiuum. Sed in brutis nullum pōt eſſe impediens intra, ſed eſt in ipſis actiuis, & paſſiuis dictis modis diſpoſitis neceſſarius impulſus ad motus fugę, vel imitationis niſi ſit impediēs extra, ſecundum qd timore ictus cū eleuatur claua, vel gladius fugit canis, qui appetit euadere. Eſt.n. vt dicit aliqua magnitudo vigoris, & virtutis, ſecundum quam mouet mouēs, & eſt quędam proportio neceſſariò motuum cōtrariorum, ſed obtinet ille, qui procedit ex maiore virtute.

In hominibus autem cum hoc, ꝙ poteſt eſſe impedimentum extra, ſicut & in brutis, pōt eſſe impedimētum intra, cuiuſmodi eſt liberum arbitrium, cuius eſt poſſe refrenare pro volūtate ſua omnem appetitum, quo ad mouēdum membra exteriora, licèt non quo ad interiora quędam. ſ. cor, & genitalia, quæ mouentur ad appetitus ſenſationis inuoluntariè, & ſimiliter quędam alia membra ad inſpirationem, & ſomnum non voluntariè, ſecundum quod dicit in eodem. Mouentur igitur motib. voluntarijs animalia: mouentur autem, & aliquibus inuoluntarijs quædam partium: plurimis autem non voluntarijs. Dico autem inuoluntarios, vtputa eum, qui cordis & eum, qui pudendi: multotiēs enim appetente aliquo non tamen volente intellectu mouetur. Non voluntarios aūt puta ſomnum, & vigiliam, & reſpirationem, & quicunque alij tales ſunt: nullus enim dominus eſt horum ſimpliciter, neque phāta ſia, neq; appetitus. In alijs aūt omnib. motib. voluntas dñs, & poteſt impedire ipſos. Aliter.n. ceſſante impedimento exteriori, quo ad motus illos nulla eſſet omninò differentia in nobis & in brutis. Secundò eſt hic aduertendum, ꝙ licèt principiatiuè omnis ſenſus & motus eſt à corde, & fortè omnis motus ſecundum paſſiones, & ſecundum ſitum incipiat in corde, & hoc quo ad valdè modicum, & imperceptibile quādoque, ſecundum quod dr in de motib. animalium. Modica permutatio facta in principio multas & magnas facit differētias deinceps: nō immanifeſtū, velut gubernaculo tm̄ aliquid modicū tranſpoſito magna

proræ

protæ fit tranſmutatio: adhuc autem ſecundum caliditatem & frigiditatem, aut ſecundum aliquā aliam paſſionem, cum fiat alteratio circa cor, & hoc ſecundum magnitudinem inſenſibilem, multam facit corporis differentiam in ruboribus, & palloribus, & tremoribus, & timoribus, & horum contrarijs. Tamen non eſt vnicum membrum, ſiue organicum commune appetitus ad omnes paſſiones, & motus in ſe complendos, ſed aliud & aliud, ſecundum quod ſunt aliæ & aliæ paſſiones & motus, & ſimiliter aliæ & aliæ alterationes diſponentes ſecundum calidum & frigidum, & cæteras conſequenter diuerſimodè præparantes ad diuerſas paſſiones, & diuerſos motus, ſecundum quod hoc dicitur tertio de Anima de motu ſecundum paſſiones, & eſt idem intelligendum ſecundum alia. Dicit ergo ſic. Intellectus multotiens intelligit timidum aliquid, aut iætum, non iubet autem timere, ſed cor mouetur. Si verò lætum, altera quædam pars eſt, vbi dicit alia translatio. Multotiés cogitat intellectus in aliquo timoroſo, ſed non propter hoc erit timor, aut delectatio. Cor autem mouatur motu timoris, & cum cogitat in aliquo delectabili, membrum aliud à corde mouetur motu delectationis. Ecce, quàm planè ponit delectationem in organo aliquo appetitus per hoc indicans, quòd ſit in vi appetitiua.

Tertiò hic eſt aduertendum, quòd paſſiones mutuò concurrunt, & ſecundum ſuos motus ſeſe excitant, vel impediunt. Timor enim cum maior eſt per fugam impedit delectationē, quo ad proſequutionem delectabilis & è conuersò. Dolor autē ex inconuenienti illato frequenter excitat iram & motum ad proſequutionem vindictæ.

Quartò autem eſt aduertendum, quòd licèt paſſiones intellectuales non cauſentur per diſpoſitiones alterationis ſecundum calidum & frigidū, quia appetitus intellectualis non eſt virtus organica, tamen cauſantur per aliquid reſpōdens illi. In alijs autem omnibus conueniunt. Sicut primū mouens in appetitu ſenſitiuo eſt conueniens, vel diſconueniens apprehenſione ſenſus perceptum, ſic & motiuum primū in appetitu intellectiuo eſt conueniens, vel diſconueniens apprehenſione intellectus perceptum. Ita quòd quemadmodum ex parte ſenſus, quantacunque ſit alicuius perceptio, ſiue ſit nociuum, ſiue non: ſi tamen non percipiatur ſub ratione nociui, vel proficui, non ſequitur paſſio, aut motus in appetitu, quantuncunq; enim ouis videret lupum venientem ſi non æſtimaret eum nociuum, nunquam timeret, ac fugeret: & ſi videat canem cuſtodem ouium: ſi tamen eum æſtimet lupum, timet & fugit: ſimiliter quantuncunq; ſit lædens, vel offendens, ſiue delectans apprehenſum præſentialiter: ſi tamen non percipiatur eſſe tale nunquam mouet. Similiter contingit ex parte intellectus.

Quòd autem nō percipiatur tale apprehēſum, contingit propter aliquod impedimētum ex parte ſenſus & intellectus, ſecūdm quod dicit Auicēn. 9. Metaphyſ. Perfectio & res conueniens præparata virtuti apprehendenti ſi fuerit impediens animam abhorret eam, & eligit potius eius cōtrariū. Sicut infirmus aliquis abominatur ſapores dulces, quia non eſt abominatio, ſed priuatio delectationis, ſicut cum formidoloſus inuenerit victoriā non percipit eam, nec delectatur in ea, quouſq; remoueatur impediens, & tunc redibit ad ſuam naturā. De delectatione autem circa ſpiritualia ſimiliter loquitur ibidem, dicens, Quia nos in hoc ſæculo, & noſtro corpore demerſi ſumus in multa turpia: ideò non ſentimus illam delectationem cum apud nos fuerit aliquid de cauſis eius, niſi prius depoſuerimus à ceruicibus noſtris iugum voluptatis, & iræ ſorores earum. Sicut autem poſt apprehenſionem & perceptionem ex ſenſu non ſequitur paſſio, aut motus appetitus ſenſibilis, niſi præcedat in organo alteratio ſecundum calidum & frigidum, ſic poſt apprehenſionem & perceptionem intellectus non ſequitur paſſio, aut motus appetitus intellectualis, niſi præcedat in intellectu medium ſyllogiſticū coniungens perceptum ad motum conſequendū, vt præmiſſam minorem concluſioni. Cum enim ſenſus apprehenſione, & perceptione ſua, q. d. ꝙ imminet nociuum, ſtatim naturaliter ſequitur alteratio dicta, & ad illā motus appetitus ſenſibilis. Quæ alteratio ſi non intercederet, motus ille non ſequeretur.

Cum verò intellectus ſua apprehēſione & perceptione dicit, ꝙ imminet nociuū, nihil ſtatim naturaliter ſequitur, vt impreſſio aliqua ad qd neceſſariò ſequitur motus appetitus intellectualis, ſed ſi neceſſe eſt eū ſequi oportet adiūgi per intellectus apprehenſionem, maiorem propoſitionem, quæ virtute continet concluſionem, ſcilicet, quòd imminente nociuo fugiendum eſt, qua adiuncta penès intellectus aſſertionē neceſſariò ſequitur paſſio timoris, & motus appetitus in appetendo longius abeſſe: & ſimiliter motus fugæ, niſi ſit aliud, quod obſiſtat. Et ſecundum hoc Philoſophus in de motibus animalium poſtquam determinauit, quòd animalia, ſiue rationalia, ſiue irrationalia mouentur ſecundum appetitum ſenſibilem alteratione facta ſecundum calidum & frigidum circa organum appetitus dicens; Mouetur & procedit animal appetitu, aut electione, alterato aliquo ſecundum ſenſum, aut phantaſiam, ſtatim ſubiungit de motu, ſecundum appetitum rationalem facta non alteratione, ſed augmentatione, ſubdens. Propoſitio autem intellectus quandoque quidem operatur, quandoque non operatur, & mouet quandoque, quandoque autem non mouet. Videtur ſimiliter accidere, & de immobilibus ſyllogizantibus: cū enim duas propoſitiones intellexerit, concluſionem intellexit, & cōpoſuit. Hic autem ex duabus propoſitionibus cōcluſio fit operatio, vtputa cū intellexerit, quia omni homini ambulandum: ipſe aūt homo, ambulat ſtatim.

Si autem ꝙ nulli nunc ambulandum homini: ipſe autem homo, ſtatim quieſcit, & hoc facit ſi nõ aliquid prohibeat. ſimiliter faciendum mihi bonum, domus autem bonum, facit domum ſtatim, & concluſio operatio eſt. Ego autem deſcendens ad propoſitum addo ſic. Imminente nociuo, fugiendum eſt: nunc autem imminet nociuum: ergo nunc fugiendum eſt & fugit, eſtq́ue concluſio fuga. Similiter imminente conuenienti imitandum eſt, nunc imminet: ergo &c. Vel, hoc imminens eſt conueniens, ergo &c. In hac autem argumẽtatione maior propoſitio debet poni ſub interrogatione & de ea certificari intellectus per inueſtigationem, quã do non naturaliter in eo habent eſſe eius notitia per minorem cognitã perceptione intellectus ſtatim ſequitur motus, ſicut per perceptionem ſenſus habet ſtatim in organo appetitus eſſe alteratio ſecundum calidum & frigidum, propter quod in appetitu ſenſitiuo, tàm in brutis, ꝙ̃ in hominibus, qui non vtuntur ratione ex parte maioris propoſitionis ſtatim ſequitur appetitio & operatio, niſi ſit impediens, non ſic in intellectiuo apud homines, qui non operantur niſi ratione apparente in propoſitione maiore, quia quandoq; oportet prius ad notitiam maioris propoſitionis ratiocinari, ſed circa minorem propoſitionem non inſiſtunt, quia quaſi manifeſtam non conſiderant eam, & ſic iſti non pp minorem, ſed propter maiorem propoſitionẽ, non velociter operantur. Alij autem, qui non curant de maiore, cui oportet ratiocinãdo inſiſtere, ſed ſolum minori, quam oſtendunt ſenſus & intellectus, velociter operantur, vnde dicit Philoſoph. ibidem. Interrogantes ſic alteram propoſitionem .ſ. maiorem, eam quæ eſt manifeſta .ſ. minorẽ, neque intellectus conſiſtens conſiderat puta ſi ambulare bonum homini, quæ .ſ. debet haberi ex interrogatione, ꝙ autem ipſe homo non iam immoratur, quia .ſ. manifeſtum eſt ex ſenſu, vel intellectu: & ideò ſtatim concludit, quia bonum eſt ipſi ambulare & ſtatim ambulat, propter quod vt ſubdit, quæcunq; non ratiocinantes operantes nihil .ſ. cõſiderantes de maiore propoſitione, ſed ſolum ſequentes minorem, quam apprehenſio proponit, velociter operantur. Cum enim compertus fuerit aliquis illorum, aut ſenſu, aut phantaſia, aut intellectu, id quod appetit, ſtatim facit. Pro interrogatione enim, aut intelligentia, quæ deberet eſſe de maiore ꝓpoſitione ipſa appetitio fit operatio, quia ſtatim ad eam ſequitur operari. Potabile mihi appeto, dicit concupiſcentia, & hoc pro maiore propoſitione: illud autem potabile dicit ſenſus, aut phantaſia, aut intellectus, ſtatim bibit, & hoc non contingit, niſi quia per paſſionem abſorbetur ratio, nè conſideret illam maiorem. Sed qualitercunque in homine operari cõcludatur ſemp à libertate volũtatis impediri poteſt. Quòd ergo arguitur, ꝙ dolor, ſiue paſſio mouet corpus per qualitates ſenſibiles. Dicẽdum, ꝙ verum eſt, ꝙ mouet corpus ad operis executionem, & continuationem mouendo immediatè appetitum ad actum appetiti, ſed non mouet corpus ad qualitates ſenſibiles, ſed magis è conuersò qualitates illæ mouent appetitum ſecundum paſſiones, vt patet ex prædictis. *Ad formã dum ſecunda.*

Comment. in Quæſtionem Nonam, quæ eſt,

Vtrum ratio formalis ipſius doloris ſit in vi apprehenſiua, an in vi appetitiua.

IN titulo not. ꝙ dolor ad ea, in quibus formaliter eſt, ſe habet velut obiectum, quia nempè id, vnde naſcitur dolor videtur huiuſmodi obiectum, quaſi dolor dicatur obiectum cauſaliter, cuius quidem obiecti duplex eſt ſit ratio formalis; altera obiecti ſecundum ſe, quæ eſt quid realiter exiſtẽs formaliter in obiecto, altera eſt quid exiſtens in ipſa potentia, percipiente illud obiectum, quo amoto non perciperetur obiectum .ſ. eſt quid repræſentans præciſe ipſum obiectum, de ſecunda præſertim rationem formali intelligitur hæc quæſtio. Verũ rurſum cum hæc ratio dupliciter repræſentet obiectum ſecundum Scotum, primo in ſe ſine aliquo reſpectu ad aliud; ſecundò in reſpectu ad aliud extrà, hoc loco accipitur ratio formaliter ſecundo modo, ſub qua percipitur obiectum vt diſconueniens, atque fugibile.

In corpore eſt cõcluſio, ꝙ ratio hæc formalis ſit in appetitu, non aũt in apprehenſione. Probatur per argumentum in contrarium, ſ. omnis paſſio eſt motus ad rem, in rem tendere eſt proprium appetitus, non apprehenſionis, quia apprehenſio eſt motus rei in animã: ergo &c. Prior propoſitio patet. Secunda vero confirmatur in corpore, quia ad impetum appetitus mouetur apprehenſio &c. Et per Damaſcenum: & Auguſtinum.

Not. ab hac parum diſtare rationem D. Antonini p. par. tit. 6. cap. 6. ante §. Pertinet autem, inquit, dolor ad appetitum, nam omnis motus appetitiuus, ſeu inclinatio conſequens ſe apprehenſionem pertinet ad appetitum intellectiuum, vel ſenſitiuum. Inclinatio n. appetitus naturalis non ſequitur apprehenſionem ipſius appetentis, ſed alterius; cum igitur dolor, ſicut delectatio præſupponat in eodem ſubiecto ſenſum, vel apprehenſionem aliquam, manifeſtum eſt, ꝙ dolor eſt in appetitu ſenſitiuo, vel intellectiuo &c. Quæ ratio eſt etiam D. Thomæ p. 2. q. 35. art. 1. & alibi, vt in 3. q. 84. artic 8. & 9. & q. 85. art. 1. Et tamen oppoſitum apertè dicere videtur de verit. q. 26. art. 4. ad 4. Dicere autem, ꝙ impropriè ſit in appetitu, vt quidam dicunt, quoniam dolor non ſit paſſio animæ, hoc videtur deſtruere ſententiam D. Thomæ, qui p 2. vult dolorem eſſe paſſionem animæ. Et quidem adeo propriè dicendum eſt eſſe in appetitu, ſicut propriè dicitur paſſio. Iam vero D. Thomas, dolor ſecundum quod eſt in appetitu ſenſitiuo, inquit, propriiſſimè dicitur paſſio animæ, ſicut moleſtiæ corporales propriè paſſiones corporis dicuntur. Vnde Aug 14. de Ciuit. Dei, dolorem ſpecialiter ægritudinem nominat. Ità autem eſt in appetitu ſenſitiuo, ſicut dicitur eſſe ſenſus. Et quidem dicitur eſſe ſenſus, ait ad ſecundum, non quia ſit actus ſenſitiuæ virtutis, ſed quia requiritur ad dolorem corporalem, & cum hoc credimus poſſe contradictionẽ ſaluari, quod eſt in appetitu tanquam obiectum diſconueniens: non eſt autem tanquam actus ſenſus, quoniam actus ſenſus eſt ſentire, non autem dolere. Et ſic credimus Ariſtotelem intelligere in 1. Rhetor. c. 10, cum dicit dolorem animi motũ eſſe, & quidem ad appetitum pertinentem, cũ dicat 2. Moral. ad Eudemum, dolorem inferre, quod præter cupiditatẽ eſt.

QVÆSTIO

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum Angelus poſſit aſſumere naturam humanam in eius perſonalitate.

SEQVVNTVR quæſita pertinētia ſpecialiter: primò ad Angelum: ſecūdò ad hominem. Pertinentia ad Angelum erant tria cōiter pertinentia ad Angelum, tàm malum, q̄ bonum. Vnum pertinens ad eius perſonalitatem: vtrum. ſ. Angelus poſſit aſſumere naturam humanā in eius perſonalitate. Aliud de eius duratione: vtrum vnū ſit æuum oīum æuiternorū. Tertiū verò de eius notitia: vtrū Angelus pōt naturaliter videre corpus Chriſti ſub ſacramēto. Et vnum ſpecialiter ptinens ad Angelū malū: vtrū in dęmonib. cadat obliuio.

Arg. princ. Circa primum arguitur, ꝙ Angelus pōt in ſua perſonalitate aſſumere naturam humanam.

Primum. Primò ſic, perſonalitas, vt vr̄ abſoluta qualis eſt in creaturis, non eſt aliud q̄ ſubſiſtentia ipſius naturæ per eſſe ipſius determinatum: niſi enim determinet habet rationem vniuerſalis & indeterminati, determinabilis tamen: ipſa enim determinatio, quæ eſt hæc, ita ꝙ non alia dat ei rationē perſonalitatis & ſuppoſiti: perſonalitas aūt Angeli talis nō minus nata eſt determinare naturam hoīs, q̄ Angeli, quia natura Angeli minus eſt determinabilis, eo ꝙ magis eſt abſtracta & in materialis, q̄ ſit natura hominis, ergo &c. *Secundū.* Secundò ſic, ꝙ natura diuina poſſit aſſumere in perſonalitate ſua, hoc nō eſt niſi per aliquam congruentiam naturæ diuinæ & humanæ. Sed maiorem congruentiam habet quęlibet natura creata ad aliā naturam creatā, q̄ ad naturam diuinam, quia vna natura creata non diſtat in infinitum ab alia natura creata, ſicut quælibet natura creata diſtat à natura diuina. ergo &c.

In oppoſit. Contra. Perſonalitas cuiuslibet perſonę limitatæ limitata eſt, & determinata ſingularitati naturæ ſuæ, quare cū natura vna ſingularis Angeli nulli alij perſonalitati pōt cōicari q̄ ſuæ, vt eadem natura determinetur duabus perſonalitatibus: ergo neque perſonalitas ſimiliter ſingularis vnius naturæ ſingularis vllo modo poterit cōicari alteri naturæ ſingulari.

Reſponſio. Dicendum ſm̄ quod alibi determinauimus, ꝙ perſonalitas nihil aliud eſt, q̄ diſtincta ratio ſubſiſtendi circa ſingularem naturā, quæ in diuinis non eſt niſi reſpectiua, quia in diuinis eadem natura ſingularis non pōt diſtingui, neq; determinari plurib. abſolutis: in creaturis aūt ratio illa eſt abſoluta, & habet quælibet natura ſingularis in creaturis talē ſingularitatem propriā ſibi, qua non ſolum diſtinguitur vna natura creata ab alia, ſed ſic ī ſe determinatur, vt ſit ſeparata à qualibet alia, vt ſic perſonalitas in creaturis circa naturam creatam non eſt niſi modus eius eſſendi ſeparatim ab alia natura creata. Propter qd neceſſe eſt ſecundū quod procedit vltima ratio, ꝙ perſonalitas quæcunque creata ſit finita, & ſua finitatione limitata ad naturæ ſuæ ſingularitatem, & illi appropriata, vt idcircò nullius creaturę perſonalitas plurib. naturis poſſit cōicari. Propter qd perſonalitatē cōicabilē plurib. naturis oportet eſſe ex ſe indeterminatā, & naturę indeterminatæ. Aliter. n. p ipſam naturā determinaret ipſa p̄ſonalitas. Et ſic ēt oportet ꝙ vtrunq; eorū ſit infinitū, cuiuſmodi ſunt natura diuina, & q̄libet perſonalitas eius, & pp indeterminationem hmōi perſonalitatis, & naturæ pōt ipſa perſonalitas cōicari naturæ creatæ limitatæ, eo ꝙ quicquid eſt in tali natura finita ēt eſt in illa natura infinita, licèt ſub modo eminentiore: & idcirco coniunctum continens naturam diuinam & humanam non requirit aliud perſonalitatis, q̄ alterum illorum tm̄. Propter quod quælibet perſona diuina q̄libet naturam creatā cum ſua natura pōt ſibi in eadē perſonalitate aſſumere: natura aūt vna ſingularis creata, quia oīnò eſt extra aliam, & plus eſt naturalitatis in duab. q̄ in vna idcircò perſonalitas vni earū appropriata immò propria, nullo modo pōt eſſe alterius, ſed quælibet requirit propriam perſonalitatem, & ſic cōtrario modo ſe habet de trāſubſtantiatione naturæ in naturā, & de aſſumptione naturæ ad alterius naturæ perſonalitatem, qm̄ natura finita in naturā infinitam trāſubſtātiari nullo modo pōt, vt habitum eſt ſupra, ſed ad ſolius naturæ infinitæ perſonalitatem aſſumi poteſt.

Ad primū princ. Ad primū in oppoſit. ꝙ perſonalitas Angeli nō minus eſt nata determinare naturā hoīs, q̄ Angeli. Dicēdū, ꝙ falſum eſt, quia cū perſonalitas in creaturis debet ſcdm prædicta eſſe correſpondens ſuæ naturæ & determinata illi, ipſa oīnò eſt improportionalis alteri naturæ, ſiue ſit ſuperior, ſiue iſerior, ſiue æqualis. Benè aūt verum eſt, ꝙ natura humana, quia materialis eſt, magis quo ad hoc determinabilis eſt, q̄ natura Angelica. Propter qd aliqui putauerunt, ꝙ nō differunt in Angelo natura ſimpliciter, & ſuppoſitum, vt habitum eſt ſupra. Et ſic non obſtante maiori determinabilitate, quia tamē non eſt determinabilis niſi proprietate perſonali ſibi congruente, qualis eſt ſolùmmodò ſua perſonalitas finita, vel perſonalitas diuina infinita, continens in ſe oēm rationem cuiuslibet perſonalitatis finitæ, licèt ſub modo eminentiore, nullo modo poteſt humana natura aſſumi cū Angelica in vnitate perſonæ Angelicæ.

Ad ſecundum. Ad ſm̄, ꝙ maior eſt cōueniētia naturæ humanæ cū Angelica, q̄ cū diuina: ergo &c. Dicendū, ꝙ aſſumptio naturæ cū natura in ſua p̄ſonalitate nō eſt pp cōuenientiā in ratione cōi alicuius vniuerſalis qualiter cōueniunt duæ naturæ creatæ inter ſe, & nulla natura creata cū increata, ſed eſt ſolùmodò pp cōuenientiā in aliqua ſingularitate, qualiter cōuenit q̄libet natura creata cū natura diuina, inq̄tū. ſ. natura diuina cōtinet in ſe, licèt p q̄ ſā eminētiā q̄libet naturā creatā, & ſimiliter p̄ſonalitas diuina q̄libet p̄ſonalitatem creatā, pp qd q̄libet natura creata cū natura diuina pōt aſſumi ī vnitate p̄ſonę.

Comment. in Quæſtionem Decimam, quæ eſt,

Vtrum Angelus poſſit aſſumere naturam humanam in eius perſonalitate.

TITVLVS intelligendus eſt ſimiliter, ac intelligatur aſſumptio naturæ à verbo diuino, à quo terminata eſt perſonalitas naturæ humanæ, vt eſſet vnicum ſuppoſitum, & illud diuinum, ſic in propoſito; quæritur, Vtrum ita Angelus poſſet aſſumere naturam humanam, qua ea aſſumpta ſuppoſitum reſultans eſſet Angelicum, quia ſicut verbum determinauit ſua perſonalitate naturam humanam, ita Angelus ſua perſonalitate pariter terminaret.

In corpore concluſio eſt negatiua, ſ. quod non poteſt Angelus &c.

Probatur concluſio ex ratione in oppoſitum adducta in fronte quæſtionis, ſ. perſonalitas cuiuslibet perſonæ limitatæ limitata eſt, & determinata ſingularitati naturæ ſuæ, quare cum natura vna ſingularis Angeli nulli alij perſonalitati poteſt communicari quàm ſuæ, eadem natura determinetur duabus perſonalitatibus, neque perſonalitas ſimiliter ſingularis vnius naturæ ſingularis vllo modo poterit communicari alteri naturæ ſingulari.

Ratio hæc repetitur pluribus verbis. & declaratur in corpore. Vt ex illa not. ꝙ ex eo, quod dicit Boetius, relationem multiplicare Trinitatem, videtur apertè, quod diuinæ perſonæ ſeorſum acceptæ non dicant quid abſolutum, ſed reſpectiuum; cum contra omnis perſona creata dicat quid abſolutum: abſolutum autem in diuinis eſt eſſentia diuina. Et in hoc apparet differentia, quod perſona creata limitata eſt, non autem perſona diuina. Ratio nanque abſolutè in perſona dicit limitationem, vnde ſi diuinæ perſonæ eſſent abſolutæ, tunc eſſent limitatæ, non quod omne abſolutum ſit limitatum, ſed quia omne ſuppoſitum abſolutum eſt limitatum. Et ratio videtur eſſe, quoniam ſuppoſita abſoluta neceſſariò habent aliquod commune, tanquam ſpecies, vel genus, ꝙ non communicatur prorſus ita vni totum, quod & alteri. Neque.n. tota ratio humanitatis, ſiue ſpeciei humanæ eſt in Petro, ſed ita eſt in eo, quòd etiam eſt in Paulo, & cæteris. In diuinis autem Pater eſt aliter eſſentia, quàm Petrus ſit homo, quia tota eſſentia eſt in Patre, tota in Filio, totaque in Spirituſancto: non ſic tota ſpecies humana in Petro, quia Paulus non eſſet homo: ſic itaque ſuppoſita abſoluta ſunt limitata. Quare cum Angelus ſit ſuppoſitum abſolutum, profectò eſt etiam limitatum. Quod autem eſt limitatum, ita eſt limitatum ad vnum, quod non ad aliud. Quo fit, vt ſit limitatum ad ſolam propriam perſonalitatem, & non poſſit aliam terminare. Diuinum autem verbum nequaquam eſt limitatum: & ideò ita terminatur ad ſuam perſonalitatem, ꝙ poteſt & aliam terminare; collige propterea quod quantuncunque Angelus aſſumat corpus humanum, vel quomodocunque, illud nequaquam perſonat, quia corpus vnitur ſine anima, & tantum tanquam motori.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum vnum ſit tantùm æuum omnium æuiternorum.

Arg. prim. CIRCA ſecundam arguitur, ꝙ nõ ſit vnum æuum omniũ æuiternorum, quia de ratione menſuræ, quæ eſt vna pluriũ, oportet ꝙ illa ſit menſura primi reſpectu aliorum, vt tẽpus primi motus reſpectu aliorũ temporalium, non ſic æuum primi Angeli, quod eſſet mẽſura aliorum Angelorum ſi aliquod eſſet, quia

Secũdum. ille lucifer eſt, cuius æuum non poteſt eſſe menſura bonorum Angelorum cum ſint minus mutabiles in eſſe, quàm ille: ergo &c.

In oppoſit. Cõtra eſt illud Philoſophi. 10. Metaph. In quolibet genere eſt vnum primum &c. quare in æuiternis eſt vnum æuum omnium aliorum menſura.

Reſolut. q. Dicendum, ꝙ iſta quæſtio plures poteſt habere ſinus & intellectus. Vnum an ſinguli Angeli habẽt æuum proprium ſibi, ſic.ſ. ꝙ æuũ primi Angeli eſt menſura aliorum æuorum, & per hoc menſura omniũ Angelorum. Alium an ſit vnum æuum vnius primi Angeli, quod eſt menſura omnium aliorum Angelorum, ſic ꝙ nullus illorum habeat propriũ æuum, quemadmodum vnum tempus eſt menſu-

Reſponſio. ra omnium motuum. Et dico, ꝙ plurium nunquã eſt vna menſura ſecundum numerum pluriũ, quæ eſt propria vnius illorum, ſic ꝙ nullum aliorum habet propriam menſuram, niſi illa cõnexionem, & connaturalitatem habeant inter ſe ſecundum rationem cauſæ & cauſati, & ſic eſſe omnium aliorum dependet ab eſſe primo, quemadmodum contingit in motibus naturalibus, quòd omnes habent cauſati à motu primi mobilis. Propter quod tempus, quod eſt menſura illius, menſura eſt omnium aliorum motuum. Quare cum vnus Angelus nullam habeat cauſalitatem in eſſe ſuper alium: idcircò dico, quòd non eſt aliquod æuum propria menſura vnius Angeli, & aliorum per illum, ſic ꝙ nullus illorum proprium habeat æuum: immò dico, ꝙ quilibet Angelus habet ſuum æuum propriũ. Et tunc reſtat videre, Vtrũ æuum alicuius Angeli ſit menſura omnium aliorum Angelorum cum hoc, quòd ſit menſura vnius propria, quod per ſe nullo modo poteſt eſſe.

Quòd enim menſura vnius propria ſit menſura alterius, hoc non eſt, niſi quia illud vnum habet cauſalitatem in eſſe aliorum, ſiue alia ponantur habere proprias menſuras, ſiue non, quemadmodum ſiue motus alij à primo ponantur habere propria tempora, ac ſuas menſuras, ſiue non, tempus tamen primi motus nunquam diceretur eſſe menſura aliorum motuum, niſi quia primus motus habere cauſalitatem in eſſe ſuper alios, & ſic eadem ratione, qua prius vnum æuum non poteſt eſſe per ſe menſura omnium æuiternorum.

Si ergo

Si ergo poſſibile eſt vt ſit, hoc non poteſt eſſe niſi per accidens, ſ. quia vnum æuum eſt menſura aliorum æuorum & per hoc eſt menſura aliorum æuiternorum, quod aliqui ponunt per allegatum in ſecunda ratione prędicta. Quia.n.æuorum omnium eſt vnum genus entis, oportet ꝙ in illis ſit vnum primū qđ eſt menſura aliorum. Sed hoc non poteſt ſtare, quia ſi aliquid eſt menſura menſurati, quia eſt menſura menſuræ: oportet ꝙ ſit menſura menſurati ſub illa ratione qua eſt menſura menſuræ, vt ſi locus eſt menſura albedinis, quæ eſt in ſuperficie quia ille eſt menſura ſuperficiei, oportet ꝙ ſecundum eandem rationem menſurandi locus ſit menſura ſuperficiei & albedinis. Nunc autē aliter æuum eſt menſura æuiterni: aliter verò vnum ęuum eſt menſura alterius æui. Æuum.n.eſt menſura ęuiterni, quo ad modū exiſtendi in ſimultate quadam defectibili: quemadmodum æternitas eſt menſura Dei, quo ad modū exiſtendi in ſimultate quadam indefectibili. Et tempus eſt menſura motus, quo ad modum exiſtendi in quadam ſucceſſione, ſecundum ꝙ alibi planius expoſuimus. Æuum autē vnum, eſt menſura aliorum æuorum, quo ad dignitatem naturæ exiſtentis, & ſic æquiuocè dicitur menſura hincinde. Et ſecundum primum modū menſurandi nihil poteſt eſſe per ſe menſura vnius, & per illud plurium aliorū, niſi illud vnum habeat cauſalitatem in eſſe ſuper alia, vt dictum eſt, de quo nihil ad præſens. Secundum autē modum menſurandi ſecundum, ſecundum ꝙ vnum eſt menſura pluriū, de quo loquitur Philoſophus, cum dicit 10. Metaph. In quolibet genere vno &c. & ſuper quem fundatur tertius modus relationis: de quo loquitur in 5. eiuſdem: iſto modo menſura in vnoquoque genere appellatur id, in quo nobiliſſimè & perfectiſſimè reperitur natura illius generis: ſic ꝙ in quocunq; alio illius generis reperitur per quādam defectionem, & ſub quodam gradu inferiori. Et per hoc menſura iſto modo principium eſt cognoſcendi quantitatem rei menſuratæ: non quantitatem molis, quæ cognoſcitur per menſuram ſecundum primū modum menſuræ: ſed quantitatē perfectionis naturalis, qua ſecundum Auguſt. in ijs, quæ non ſunt mole magna idem eſt maius eſſe qđ melius, & hoc melius non bonitate moris, ſed bonitate naturæ, qđ eſt eſſe perfectius in illa natura. In quanto autem gradu dignitatis ſit vnumquodq; menſuratorum, cognoſcitur per menſurā eius, quia in tanto gradu eſt ſecundum quantum participat id quod eſt menſurę. Quod enim participat magis, eſt perfectius & melius, atque maius. propter quod dicitur, ꝙ menſura eſt vnigenea mēſurato.i.vnius generis, & debet mēſura eſſe aliquid vnum in natura ſingulare, in quo natura habet eſſe perfectiſſimè, & in quo eſt ſtatus omnium cōmunicantium naturam illam, vt in quodam ſupremo dignitate & perfectione, & quod omnia alia continet virtute, & eminentia quadam in natura ſimpliciſſima illius generis, à cuius ſimplicitate omnia alia recedunt per aliqualem compoſitionem, propter quod dicitur eſſe minimum in illo genere. Sed genus vnum, in quo habent eſſe vnigenea menſura, & menſuratum dupliciter eſt, & ſecundū hoc duplex eſt vnigenitas, & duplex ratio menſuræ, de qua loquitur: quarū vna magis propriè habet rationē menſuræ, q̄ alia, vt iam patebit. Eſt enim quoddā genus Metaphyſicum, quoddā logicum. Genus Metaphyſicū accipitur penès cōmunitatem purè analogicā, quæ continet aliquid, cui principaliter nomen conuenit, quod eſt menſura, & alijs per quandam attributionem participatiuam ad illud, quæ ſunt menſurata. & ſic ens dicitur genus vnum, in quo eſt vnum primū minimū menſura aliorum. De iſto genere loquitur Philoſophus cum dicit 4. Metaphyſic. Conſideratio de omnibus entis formis vniuerſaliter eſt vnius ſcientiæ ſecundum genus formæ, & eſt in rei veritate ſcientia prioris rei ex qua aliæ dependent, & per quam vocantur entia. Et hæc res in genere entis eſt Deus, & eſt proprijſſimè menſura cuiuslibet alterius entis. Cum.n.proprijſſimè dicitur menſura aliquid in aliquo genere: oportet ꝙ genus illud ſecundum cōmunitatem analogicam, non æquiuocam dicatur, ſecundum ꝙ dicit Philoſophus ibidē. Ens dicitur multipliciter, & non æquiuocè. Diuidatur prima diuiſione in id quod eſt menſura, & in id quod eſt menſuratum: ſic ꝙ in primo membro diuiſionis ſtet ratio nominis ſecundū naturam rei ſimpliciter ſignificatam per nomen abſque omni alia additione. In ſecūdo verò membro ſtet per alicuius additionem, quod eſt extra naturam rei, vt per nomen ſignificatur ſimpliciter. Et ſic hoc nomen ens, quod imponitur ab actu eſſendi ſimpliciter, diuiditur in ens quod nō eſt, niſi eſſe purum, quia nihil præter eſſe, & per hoc eſt in fina ſimplicitatis: cuiuſmodi eſt Deus, qui eſt extra omne genus prædicamenti, quod eſt genus logicum, vt iam dicetur, & in ens cui conuenit eſſe, qđ in ſuo ſignificato includit aliquid præter rationem eſſe. Et per hoc cadit in compoſitionē & deficit à ſimplicitate primi entis, cuiuſmodi eſt creaturæ eſſentia, quæ pertinet ad genus prædicamenti, quod non tm̄ nominat eſſe: ſed etiā aliquid cui conuenit eſſe; ita ꝙ res cuiuslibet prædicamenti ēc in generaliſſimo conſiderata cōpoſitum quid nominat ex eſſe latiſſimo, & aliquo cui illud conuenit, vti aliàs declarauimus. Et ſecundum hunc modum poteſt exponi illud dictum Boetij de Hebd. Diuerſum eſt eſſe, & id quod eſt, ꝙ quidem id quod eſt non eſt ipſum eſſe, vt dicit ibidem, ſed accepta eſſendi forma eſt. Sed hoc non aliud re: ſed intentione ſola: ſi enim ſola ratione differrent nullam facerent compoſitionē, & eſt vtrunque participatio, & partialitas quædam in ſe reſpectu eſſe Dei, & reſpectu eius, quod eſt id quod eſt Deus, in quo eſſe, & id quod eſt, ſiue quod eſt aliquid, ſiue aliquitas eius: differunt ſola ratione. Vnum tamē illorum,

illorum, vt ipſum eſſe, eſt quaſi quiddam participatum ab eo quod eſt aliquid in ipſo: non autem è conuerſò: dicente Boetio. Quod eſt participat aliquo, ſed ipſum eſſe nullo modo aliquo participat. Et ſic menſura dicitur hic proprijſſimè, quia naturam continet puram eſſe, & ſecundum veritatẽ ſimplicitatis, & eſſentia creata dicitur menſurata, quia continet eſſe & aliquitatem, vt participatam per quandam imitationem ad eſſe & aliquitatem Dei, & per quandam compoſitionem, & ſic vniuerſaliter natura in qua debet eſſe ratio vnigeneitatis inter menſuram & menſuratum, in ipſa menſura eſt ſub quadam ſimplicitate & claritate, & puritate ſpirituali, in ipſo menſurato ſub quadã groſſitie, obſcuritate, & impuritatis admixtione. Propter quod reſpectu Dei quælibet creaturæ eſſentia, materiale quid dicitur: propter quod etiã Deus non proprie dicitur ens, ſed eſſe: creaturæ verò eſſentia è conuerſò non propriè dicitur eſſe: ſed ens, quod includit eſſe, & quod eſt, vt cõmune analogum ad Deum & eſſentiam creaturæ non propriè dicitur ipſum ens: ſed ipſum eſſe, vt eſſe ſit ipſum latiſſimum cõmuniter analogum ad eſſe Dei, hoc eſt qd eſt ipſe Deus, qui nõ eſt niſi eſſe, & ad eſſe creaturæ, hoc eſt non quod præciſè eſt ipſa eſſentia creaturæ, quia ipſa eſt aliquid præter eſſe, quæ quidem aliquitas non cadit propriè in altero membro cum diuiditur eſſe: ſed in quod eſſe deſcendens per identitatem realem ingroſſatur, & obſcuratur, vt ſit quædam participatio & participatum eſſe. Sicut autẽ Deus minus propriè loquẽdo dicitur ens vel ſubſtantia, vt ens & ſubſtantia ſint analoga quædam ad ens, ſiue ſubſtãtiam, quæ eſt Deus, & ad ens ſiue ſubſtantiam, quæ eſt creatura: conſimiliter in tali genere entis, & ſubſtantiæ, menſura eſt ens ſiue ſubſtantia, quæ eſt Deus, menſuratum verò ens, ſiue ſubſtãtia, quæ eſt eſſentia creaturæ. Sicut autem ſecundum iam dictum modũ eſſe ſimpliciter eſt vnum genus, in quo mẽſura eſt primum eſſe, quod eſt Deus, & menſuratũ ipſa eſſentia creaturæ, & hoc per ſe, & per hoc ipſa eſſentia creaturæ continens in ſe eſſe, vt aliquid ſui: ſic ens quod propriè dicitur ens in creaturis eſt vnum genus, in quo conſimili modo iam dicto ens eſt primum quod eſt menſura aliorum. Hoc enim ens diuiditur in ens, quod non eſt niſi ens, & in ens, quod eſt alicuius, vt ſicut Deus eſt eſſe in ſua puritate non per alicuius appoſitionem, quod facit compoſitionem cum ipſo: & ideò primum eſſe inter omnia eſſe: ſic ſubſtantia eſt ens in entitatis talis puritate non per alicuius additionem, & ideò primum ens inter entia inquantum propriè entia dicuntur: ſicut Deus eſt primum eſſe inter alia eſſe. Et ſicut eſſe quod conuenit eſſentiæ creaturę, eſt eſſe participatione quadam, qd per quandam compoſitionem habet eſſe in eſſentia creaturæ inquantum eſt eſſentia ſimpliciter: ſic accidens eſt ens per quandam participationem, quod per quandam vlteriorem compoſitionem habet eſſe in eſſentia accidentis: inquantum accidens eſt, ſecũdum hoc enim ſubſtantiæ eſſe reſpectu accidentis eſt eſſe ſimpliciter, & per conſimilem attributionem, qua ſe habet omne aliud eſſe ad eſſe Dei, ſe habet omne aliud ens inquãtum eſt ens ad ens, qđ eſt ſubſtantia: & ideò in genere entis, qđ eſt cõmune ad ſola decem prędicamenta, ens quod eſt ſubſtantia, eſt menſura, & ens quod eſt accidens, eſt menſuratum. Sicut autem ens ſecundum iam dictum modum eſt vnum genus ad decem prædicamenta ſic accidens eſt vnum genus Metaphyſicũ ad nouem prædicamenta accidentium, quod diuiditur conſimili modo, modis iam dictis, in accidẽs quod eſt alicuius ſimpliciter abſque alio addito: quod eſt quãtitas, & in accidens quod eſt alicuius per aliud, & ſic per additum, vt ſunt alia accidentia, quæ non inſunt, niſi per quantitatem, & hoc loquendo ſecundum Philoſophos, qui non poſuerũt accidentia, niſi in ſubſtantijs corporalibus, & ſic in genere accidentium menſura aliorum eſt quantitas, quia alia non accidunt ſubſtantię, niſi per quãtitatem. Similiter accidens per aliud eſt vnum genus continens octo alia prædicamenta, quod diuiditur in accidens per aliud ſimpliciter abſque alio addito, quod eſt relatio, quæ nihil rei addit ſuper ſuum fundamentum per quod accidit, & in accidens per aliud additum, q̃ ſit illud per quod accidit ſimpliciter, vt ſunt alia ſeptem, quia qualitas præter hoc, ꝙ accidit per aliud, vt per quantitatẽ: rem propriam abſolutam habet, & ſimiliter cętera ſex, & ſic inter talia accidentia, quæ accidunt per aliud, menſura eſt relatio propter ſimplicitatem in accidendo per aliud. Propter quod tertio loco à Philoſopho ordinatur poſt ſubſtantiam, ſecũdum ꝙ ſuper ipſius ordinatione immediatè poſt quantitatem magnam diſputationem ponit Simplicius ſuper prædicamentum relationis, & ſic in procedendo ſemper in quolibet genere Metaphyſico eſt inuenire vnum primum minimum, quod eſt menſura aliorum in ratione illius communis, licèt non ſecundum id quod alia addunt, niſi per accidens, vt patet ex dictis. Non ſolùm autẽ ſecundũ dictũ modũ eſt inuenire mẽſuram in genere Metaphyſico, quod ſecundũ dicta non habet communitatẽ, niſi analogicam puram, in qua eſt ſolùm nomen commune, & nulla res: neque ſecundum rationẽ naturæ, neque ſm̃ rõnem conſiderationis: ſed ẽt eſt inuenire eam in quolibet genere logico, in quo licet ſecundum Philoſophum 7. Phyſic. ſemper latet aliqua æquiuocatio, quia ſemper in diuiſione generis per differentias contrarias, eſt nobilius alterum extremum contrarietatis, vt dicit in 10. Metaphy. eſt tamen in ipſo vniuocatio inquantum eſt in eo aliquid commune ſuis ſpeciebus ſecundum conſiderationem, & eſt ſemper ſpecies, quę conſtituitur per nobiliorem differentiam menſura in illo genere puta in ſubſtantiæ genere. Cum enim ipſa diuiditur per incorpoream & corpoream, nobilius natura eius deſcendit in incorpoream, q̃ in

corpo-

corpoream. Propter quod loquendo de menſura in genare ſubſtantiæ, vt eſt genus prædicamenti vniuocè ſe habens ad contenta ſua: ſubſtantia incorporea aſt menſura ſubſtantiarum corporearũ inquantum ſubſtantiæ ſunt.

Vlterius autem inquantum corporeæ ſunt vnũ genus, & ſimiliter inquantum incorporeæ, & ſemper in quolibet vſque ad ſpecialiſſima, eſt menſura aliorum ſecundum rationam illius generis ſpecies, quæ cõſtituitur nobiliore differẽtia, ſed in indiuiduis ſub eadem ſpecie ſpecialiſſima, quia nihil rei addunt ſuper ſpeciem, & in ipſis non eſt ordo dignitatis naturalis: nec ante nec poſt, vt dicitur 5. Metaph. ideò in illis nullum eorum eſt menſura aliorum. Sunt autam ad intellectum dictorum tria hic aduertenda.

Primum eſt, ꝙ menſura, quæ aſt ſecundum genus logicum, non ita propriè & perfectè habet rationam menſuræ ſicut illa, quæ eſt ſecundum genus Metaphyſicum. In genare enim Metaphyſico id quod aſt menſura in ſimplicitate quadam naturæ cadit in diuiſione illius generis, & in illa ſtat, quam primo principaliter & immediatè ſignificat nomen generis: à qua deficit natura, quam ſignat menſuratum & cadit in ratione compoſiti: ita ꝙ nihil cõ, neq; re, neque ratione habent menſura, & menſuratum. Sed ratio & nomen generis conuenit manſurato per quandam attributionem, & imitationam ad menſuram, & non eſt inter illa niſi vnigeneitas imitationis propter nimium excelſum, & ſupereminentiam naturæ, vt ſignatur per menſuram reſpectu aius, vt ſignatur per menſuratum. Propter quod virtute perfectiſſimè continet menſura in ſe menſuratum, & inter hæc veriſſimè habet rationem menſuræ, quod eſt prima menſura ſub latiſſimo ganere. ſ. ſub eſſe vt Deus, quia ſe toto eſt menſura totius menſurati, & nõ ſic aliqua aliarum. Deus anim nihil aliud exiſtens. q̄ eſſe, aſt menſura cuiuslibet eſſe inquantum eſt eſſe: licat enim non inquantum aſt aliquid aſſentia creaturę, Deus non aſt eius menſura inquantum ipſa eſt aſſe, inquantum tamen ipſe eſt aliquid ſecundum rationem differens ab eſſe, aſt menſura cuiuslibet, inquantum eſt aliquid, ſicut & eſt menſura ſubſtãtiæ, inquantum eſt eminentar ſubſtantia, & menſura noſtræ ſapientiæ, inquantum eſt eminenter ſapientia, & ſe ſic cæteris, quæ ratione nobilitatis, quam important ſecundũ nomina ſua transferuntur ad Deum. Subſtantia autẽ actũ inquantum eſt ens ſecundum totalitatem entitatis ſuæ, quam ens primo ſignat eſt menſura aliorum entium inquantum ſunt entia: non tamen eſt menſura illorum ratione eius, quod addunt ſecundum prædictum modum: ſed menſura ſecundum genus logicum, quia non ſtat in ſimplicitate generis. Cum anim dicitur: Subſtantiarum alia corporea: alia incorporea, incorporeum, quod aſt menſura non ſtat in ſimplicitate ſubſtantiæ, nihil addendo ſuper illud quod primo ſignat ſubſtãtia: ſicut ſtat ꝙ eſt menſura ſub genere Metaphyſico. Cum enim dicitur entium aliud ſubſtantia aliud accidens: ſubſtantia nihil addit ſuper aliquid ſignificatũ nomine entis, quia nihil ſignat primo, niſi ens quod eſt ſubſtantia, & ſic cum incorporeum ſit menſura corporeorũ nõ ſecundum ſe totum hoc eſt menſura, neque illud menſuratum; quia incorporeum non eſt menſura illius, niſi inquantum eſt ſubſtantia, non inquantũ aſt talis ſubſtantia ſecundum rationem ſuæ differentiæ, quam addit ſupra genus. Similiter nac corporeum eſt menſuratum niſi ratione, qua eſt ſubſtantia ſimpliciter: non ratione differentiæ ſuæ. Ratione enim differentiæ vna nõ eſt in illa aliquo modo, neque ſecundum eſſe nobilius, neque alio modo, licet vna differentia ſit nobilior, q̄ alia, ſed ſolùmmodo eſt in illa virtute, vt in nobiliori inquantum eſt nobilior ratio ſubſtantialitatis deſcẽdens in ſpeciem per differẽtiam nobiliorem, q̄ per differentiam minus nobilem. Secundum autem quod hic eſt aduertendum eſt, ꝙ aliter deſcendit genus, quod eſt ſubſtantia in ſpecies corporeas, & incorporeas. In iſtis enim deſcendit per ſolam formam ſeparatam, quam addit differentia ſuper formam generis, & ſuper ſolam formam: in illis autẽ per formam differentiæ, quæ recipitur in materia. Et ſic non per ſolam formam, ſed etiam per materiam, quæ facit ꝙ corporeum ſit genus ſubalternũ non ſolùm logicum, ſed naturæ, & ſic etiam nobilius eſſe habet ſubalternum in incorporeo, quia in illa deſcendit per differentiam, quę eſt forma immaterialis, & ſic manet in illo forma immaterialis, q̄ in corporeo, quia in illa deſcendit per differentiam, quæ eſt forma materialis, & ſic fit quodammodo in illo forma materialis. Propter quod, vt dictum eſt, incorporeum menſura aſt corporei. Secundum autem iſtos diuerſos modos deſcendẽdi genus in ſpecies diuerſificatur ratio menſuræ ſumendæ in genere corporei, & in genere incorporei, quia enim vt alibi declarauimus in genere incorporei quanto differentia prius ſtat conſtituendo ſpeciem ſpecialiſſimam: tanto ſpeciem perfectiorem conſtituit, & ipſa in ſe eſt perfectior, & quanto tardius conſtituit ſpeciam ſpecialiſſimam: ſed prius conſtituit ſpeciem ſubalternam, quæ per vlteriorem differentiam deſcendit quouſque perueniatur ad ſpeciem ſpecialiſſimam, tanto conſtituit ſpeciem imperfectioram & ipſa eſt in ſe imperfectior: ita ꝙ in incorporais ſpecies ſpecialiſſima, quæ plures differentias in ſe colligit, & in quam vltimo deſcendit genus illa eſt imperfectiſſima, & illa in quã vnica differentia deſcẽdit genus, illa eſt ſimpliciſſima & perfectiſſima omnium aliarum perfectiones in ſe continens, inquantum ſunt ſubſtantiæ ſub ratione eminantiori. & ideò illa ſpecies eſt menſura aliarũ in genere incorporeorum. In genere autam corporei quanto differentia prius ſtat conſtituendo ſpeciem ſpecialiſſimam: tanto ſpeciẽ imperfectiorẽ conſtituit, & ipſa in ſe aſt imperfectior. Et quanto tardius conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam:

liſſimam: ſed prius conſtituit ſpeciem ſubalternã, quæ per vlteriorem differentiam deſcẽdit, quouſque perueniatur ad ſpeciem ſpecialiſſimam: tanto conſtituit ſpeciem perfectiorem, & ipſa in ſe eſt perfectior. Ita ꝙ in corporeis ſpecies ſpecialiſſima, quæ plures differentias colligit in ſe, & in quam vltimo deſcendit genus: illa eſt perfectiſſima omniũ aliarum perfectiones in ſe continens in vna ſimpliciſſima re ſecundum ꝙ corporea, licèt plures contineat intentiones. Et ideò illa ſpecies eſt menſura aliarum in genere corporeorum, vt eſt ſpecies humana ſecundum ꝙ corporea, & habet perfectius rationem menſuræ reſpectu omnium corporeorum, quia ſecundum omnem rationem. ſ. & ſecundum rationẽ corporei mixti, & ſecundũ rationem animati vegetabilis & ſenſibilis: licèt ſecundum rationẽ rationalis nullius ſit menſura, quia per illã differentiam ab alijs diſtinguitur & menſuratur per menſurã incorporeorum, eo ꝙ anima rationalis ſecundũ rationalitatem infima eſt intelligẽtiarum, & per ipſam eſt confinium incorporeorum & corporeorum per differentias alias, cũ tamen menſura incorporeorum non eſt menſura aliorum, niſi ſecundum rationem ſubſtantiæ, vt dictum eſt.

Tertium eſt, quod hic aduertendum eſt, ꝙ cum indiuidua ſub eadem ſpecie nõ poſſunt habere rationẽ menſuræ ratione qua indiuidua, quia nullũ eorum poteſt eſſe aliorum menſura, vt dictũ eſt, ꝙ nihil eſſe habet menſura niſi ratione formę ſpeciei, & hoc ſpecialiſſimæ ſolùm, quia in illa eſt ſola perfectionis ratio. Quod ſi ratio mẽſurę ſit in vnico indiuiduo: hoc eſt ſolùm per accidens. ſ. quia ſpecies non ſubſiſtit in alio, quæ tamen poſſet, vt habitum eſt ſupra eſſe in pluribus, vt patet in corpore orbis primi quod ponitur menſura omnium corporum ſm̃ ꝙ ſunt corpora, & in primo Angelorum: ſi ſit vnicus ſub ſua ſpecie: ſi ſm̃ ſit ponere aliquẽ primum & ſupremum. Quod dico, ſed non aſſerendo: ſi enim eſſet aliqua ſubſtantia ſeparata, quæ eſſet menſura aliorum, in ipſa eſſet ſtatus. Sed ſm̃ articulum quendam dãnatum Pariſij nulla creatura habet ſtatum in ſupremo, qm̃ ſuperiorem eſſe poteſt, eo ꝙ in infinitũ ſemper diſtat à ſubſtantia increata. Sed in infima eſt ſtatus. ſ. in anima rationali, propter quod aliqui ponunt eam eſſe mẽſuram omnium ſubſtantiarum ſeparatarum, quia dicit Auerr. ſi ignoratur intellectus poſſibilis, tũc non ſcitur numerus ſubſtantiarum ſeparatarum. Item quia vt argutum eſt tunc diabolus lucifer eſſet menſura omnium ſm̃ opinionẽ illorum, qui dicunt ipſum fuiſſe supremũ Angelorum: an in infinitum procederet proceſſus Angelorum ſm̃ perfectius & perfectius, & ſic ſm̃ ſpecies diuerſas, nõ video. Sed video ꝙ ſi ſic ſit, ꝙ tunc infinitæ ideę Angelorum ſunt in Deo, & ſimiliter infinitę eſſentię ſpecierum Angelorum ſunt in eius notitia: licèt non ſit ponere aliquem vltimum in actu propter proceſſum in infinitum, quod ſi ſit, non video quin vniuerſitas illarum eſſentiarum etiá in infinitum diſtat à diuina eſſentia, ſicut & quælibet illarum ſecundum ſe, vt extra illam eadẽ ratione ſit ponendum aliam omnibus, quæ ſunt in illa, ſuperiorem quæ poteſt ſimiliter fieri ſecundum actum à Deo, & ſic etiam in infinitum, vt eſſet alia infinitas taliũ eſſentiarum in diuina notitia, & ſimiliter idearũ earundem, & ſic in infinitum eſſet ponere infinities infinitas ideas in Deo, & infinities infinitas eſſentias Angelorum in diuina notitia. Nec ſufficit dicere, ꝙ illa ſumma infinitarum eſſentiarum à diuina eſſentia diſtat diſtantia infinita, conſiderando diuinam eſſentiã, vt eſt eſſentia non tamen conſiderando ipſam, vt eſt idea. Quia. ſ. ſicut infinitæ eſſentiæ Angelorum ſunt infinita cognita in diuina notitia, ſic ſunt earum infinitæ ideæ in diuina eſſentia, & ſic inquantum eſt vtrobique infinitas non diſtant omninò, ſed æquiparantur, licèt diſtẽt in infinitum, quo ad eſſentiam maximè cuiuſque illorum ſecundum ſe, & ſic quia ratione numerorum eſt æquiparatio, nõ eſt proceſſus in infinitum ſuper totam ſummam prędictam, licèt ſuper quẽlibet ſingulariter datum procedit proceſſus in infinitum.

Reſpondendum eſt. n. ꝙ ſicut numerus infinitus eſſentiarũ æquiparatur numero idearum: ſic vnitas eſſentiæ cuiuſque illarum æquiparatur vnitati ideę ſuę: ſicut ergo non obſtante iſta ęquiparantia ſm̃ rationem vnitatum, qua vnitati eſſentię reſpõdet vnitas ideæ, vt ꝙ vnitati eſſentiæ cuiuslibet Angeli vnitas ſuæ ideę reſpondet: propter diſtantiam tamen infinitam inter eſſentiam cuiuſq; Angeli, & eſſentiam diuinã eſt ſumare eſſentiam Angeli ſpecificam, vnam ſuper alteram in infinitum, ſic non obſtante illa æquiparantia ſecundum rationem infinitatum, qua infinitati eſſentiarum reſpõdet infinitas idearum, vt ꝙ infinitis eſſentijs ſpecificis Angelorum reſpondent infinitæ ideæ: propter diſtantiam tamen infinitam illarum eſſentiarũ infinitarum, inquantum ſunt eſſentiæ ab eſſentia diuina, eſt eadem ratione ſumere ſuper quamlibet ſummam infinitatum eſſentiarum Angelorum aliquam eſſentiam Angeli ſuperiorem. Semper enim æquè infinita diſtantia manet inter quãcunq; vnã eſſentiam datam, & quãcunque ſummam infinitarum eſſentiarum Angelicarum ad diuinam eſſentiam, & ſic benè procedit argumentatio iam inducta. Non video ergo poſſe abſolui infinitam diſtãtiam creaturæ ad Deum per hoc ꝙ ſit ſemper ſumere Angelum ſuper Angelum in infinitum, niſi aliqua eſſentiarum infinitas adęquet quoquo modo infinitatem diuinæ eſſentiæ: non tantùm quo ad numerum eſſentiarum, ſed etiam quo ad quãtitatem perfectionis ipſius eſſentiæ, vt eſt eſſentia. Videat ergo qui poterit ſi infinities infinitæ eſſentiæ creaturarum poſſunt adæquare illam infinitatem: ita ꝙ remaneat diſtantia infinita inter illas, & an ſumendo vnum inconueniens, ne. ſ. ponatur finita diſtantia inter creatorem & creaturam, incidatur in aliud. ſ. ꝙ in infinitum Angelorum perfectio

fectio & ſimplicitas procedit, & ꝙ ſic vniuerſitas aliqua creaturarum poſſet adæquare diuinam infinitatem, quo ad perfectionem & ſimplicitatem eſſentiarum. Videat ergo qui poterit, an ſit inconueniens ponere primum & ſupremum Angelum, & manere illam infinitam diſtantiam, quia æqualiter videtur manere, etſi proceſſus ponatur procedere in infinitum. Quantum enim nunc diſtat diuina ſubſtantia à nouem generibus accidentium, tantùm diſtaret ſubſtantia ſimpliciter ab accidente: etiam ſi ponatur ꝙ in infinitum poſſet procedere proceſſus, vt ſemper genus accidentis aliud & aliud nobilius & nobilius fieri poſſet, nunquàm enim infinitas generum accidentis poſſet attingere dignitatem eius, quia eſt eius menſura ſecundũ naturam. Et ſimiliter quantum diſtat infima ſubſtantia puta materia à Deo, tantùm diſtert ſupremus Angelus non ſolùm, qui factus eſt, ſed etiam, qui fieri poſſet, quia licet inter creata finita ſecundum ꝙ inter ſe comparentur, ſecundum hoc ꝙ ſunt finita magna eſt diſtantia ſecundum gradus: inter ipſa tamen ſecundum ꝙ comparantur ambo ad Deum ad quem habent diſtantiem infinitam, nulla eſt diſtantia maior inter vnum eorum, & Deum, & inter alterum eorum, & Deum, quemadmodum ſi duæ lineæ coniunctæ in aliquo puncto ambæ eſſent infinitæ ex parte vna, & finitæ ex altera, quantuncunque vna earum excederet alteram ex parte illa, qua ſunt finitæ, æqualiter tamen eſſent infinitæ ex altera, & à partibus finitis ſignatis in dictis punctis æqualiter diſtaret quicquid in infinitum vel infinitè diſtaret ex parte alia, quia ex parte infinitæ diſtantiæ non eſt comparatio ſecundum magis, nec ſecundum minus, nec ſecundum æquale: inter ſe tamen ſeſe haberent finita ſecundum exceſſum, & qualis eſſet exceſſus ſecundum ſitum in corporalibus & lineis: talis eſt in ſpiritualibus ſecundum naturę gradus. Sed qualitercunq; res ſe habeat in hoc, tamen ſi aliquis Angelus ſecundum aliquam ſpeciem vel aliqua ſpecies Angelorum eſſet menſura omnium Angelorum ſimpliciter: re vera non poſſet fieri ſuperior, quia ſtatus eſt in menſura ſimpliciter. Nihilominus tamẽ, quia Angelus ſuperior ſemper in dignitate ſuperior eſt inferiore: ille ſecundum hoc manet menſura illius: quodlibet enim genus, vt iam dixi habet ſuam propriam menſuram in ſpecie nobilioris differentiæ licèt ſit alia ſuperior, vel poſſet eſſe etiã in infinitum. ſecundum enim hunc modum menſura prima accidentis in eo, ꝙ habet eſſe, Deus eſt: in eo tamen ꝙ eſt ens pertinens ad prædicamentum, ſubſtantia quæ eſt in prædicamento eſt eius menſura etiam ratione generis, licet aliqui dicant ꝙ non ſit ita. Quod autem dicunt aliqui, ꝙ anima rationalis ſit menſura Angelorum: hoc omninò eſt contra rationem menſuræ, de cuius conditione eſt eſſe perfectiſſimum, vt habitum eſt ſupra. Et quod dicit Auerro. ꝙ ignoto intellectu poſſibili ignoratur numerus ſubſtantiarum ſeparatarum: hoc non dicit quia per eius notitiam, vt per menſuram cognoſcuntur, quod etſi eſſet verum non tamen per eius notitiam cognoſcitur numerus earum, quia menſura non facit notitiam, ſecundum rationem differentiarum qua inter ſe diſtinguuntur menſura & menſuratum niſi in ſolo Deo, vt dictum eſt. Sed id dicit Auerrois, quia intellectus poſſibilis eſt vna ſubſtantiarum ſeparatarum, qua nõ cognita impoſſibile eſt, ꝙ omnes ſint cognitæ.

Tunc deſcendendo ad propoſitum: dico ꝙ ſicut in ſubſtantijs in quolibet genere eſt ponere menſuram & menſuratum ſic & in accidentibus, quare cum ponendo æua differre ſecundum differentiam Angelorum eſt vnum genus ſubalternum æuorum ſicut & Angelorum: ſecundum eundem modum quo eſt ponendum vel non ponendum menſuram vnam Angelorum ſecundum ſubſtantiam in vna ſpecie Angeli: ſic eſt ſimiliter ponendum in æuis, ponendo. ſ. vel non ponendo æuum illius eſſe menſuram aliorum æuorum, ſed nullo modo aliorum æuiternorum propter menſuræ æquiuocationem, vt habitum eſt ſupra. Vnde negãtes aliquam ſpeciem Angeli eſſe ſecundum ſubſtãtiam aliorum menſuram, negant æuum cuiuſcunque eſſe menſuram aliorum æuorum. Si autem poneretur, & liceret ponere vnam ſpeciem Angeli, tanquàm ſuperiorem, re vera æuum illius conſimiliter deberet poni menſura omnium æuorum. *Reſponſio* Nihilominus tamẽ ſicut in ſpeciebus Angelorum, quæ ſunt, eſt ponere aliquod genus Angelorum, quod non eſt minus, ſiue ſuperiores fiant, ſiue non, ſecundum illud genus ſaltem eſt ponere vnam ſpeciem menſuram aliarum, & æuum illorum aliorum æuorum. Quod autem aliqui dicunt, ꝙ licèt non ſit vnum æuum omnium æuiternorum hoc eſt mẽſura eorum aut ſuorum æuorum, reducuntur tamẽ in vnam menſurã primam omnium, quæ eſt æternitas, quod verum eſt: nihilominus tamen præter illam, quæ eſt extra genus logicum, quęrendę ſunt propriæ in quolibet genere logico, quemadmodũ in genere colorum ponitur menſura albus color.

Quod arguitur ſi Angelus vnus eſſet menſura aliorum, & eius æuum aliorum æuorum, ille eſſet lucifer, & videtur inconueniens, ꝙ ſit menſura bonorum Angelorum, hoc certè verum eſſet ſi ratio menſuræ ſumeretur ſecundum rationem gratiæ. nunc autem non ſic eſt, ſed ſumitur ſecundum rationem naturæ, quam non mutat gratia, nec in Lucifero deleuit culpa: propter quod nullum eſſet inconueniens ipſum, & ſuum æuum ponere menſuram aliorum Angelorum, ſcilicet beatorum & æuorum ipſorum. *Ad ſecundum prin.*

Comment.

Comment. in Quæſtionem Vndecimam, quæ eſt,

Vtrum vnum ſit tantùm æuum omnium æuiternorum.

IN titulo declarandum eſſet quid ſit æuum, & quid æuiternum, ſed quoniam id factum à nobis eſt in quinto quolibet quæſt. 13. ibi remittimus lectorem.

Not. autem, ꝙ aliud eſt quærere vtrum æuum vnum ſit menſura omnium æuiternorum, & aliud, vtrum ſit menſura omnium æuorum. ſi primum nanque dicatur, & affirmetur, tunc ſtatuetur accidens menſuram eſſe ſubſtantiæ. quippe æuum ſit accidens, æuiternum autem ſubſtantia. Et dum quæreretur hoc, poſſet intelligi vel per ſe, vel per accidens.

Not. inſuper, ꝙ ſi quæratur vtrum vnum æuum ſit menſura omnium æuorum, poteſt id intelligi dupliciter. primo quidẽ, quod æua huiuſmodi omnia ſint propria ſuis æuiternis, vt quodlibet æuiternum habeat ſuum proprium æuum, & tunc quæratur, vtrum inter hæc æua detur vnum primum, quod ſit menſura omnium aliorum. ſecundo poteſt intelligi quod nullum æuum ſit alicui æuiterno proprium, ſed commune, ita tamen vt vnum ſit menſura omnium aliorum.

Not. amplius, ꝙ dum id quæritur, per æuiterna aut intelligimus Angelos tantùm, aut etiam animas ipſas rationales.

Rurſum id intelligi poteſt vel ſecundum genus Metaphyſicum, vel ſecundum genus logicum. Vbi in Metaph. breuiter, id dicitur primum, cui principaliter atque ſimpliciter nomen generis conuenit, cætera verò ſecundario, per quandam participationem ab ipſo. Vt in genere entis Metaphyſico Deus eſt primum, cætera verò ſecundaria, quaſi participationes, ac imitationes illius primi. In logico verò illud eſt primum, quod coarctatum per nobiliorem differentiam. Vt in genere ſubſtantiæ logico, incorporea ſubſtantia primum eſt, & cęterorum menſura illius generis.

His ſic adnotatis procedendum eſt per concluſiones in hac quæſtione, vt melius, atque facilius Doctoris ſententia intelligatur.

In corpore igitur ſeptem concluſionibus videtur quæſito ſatisfieri. Quarum Prima eſt. Non datur æuum, quod ſit propria menſura vnius Angeli, & aliorum per illum ſic quod nullus illorum proprium habeat æuum.

Probatur concluſio vbi non eſt connexio cauſæ & cauſati, ita vt poſteriora dependeant à primo, ibi non datur huiuſmodi mẽſura, ſed inter æuiterna, vt inter Angelos, non datur huiuſmodi connexio, vel connaturalitas, igitur &c.

Secunda concluſio. Æuum vnius Angeli proprium per ſe non poteſt eſſe menſura aliorum Angelorum, etiam quod vnuſquiſque habeat proprium æuum.

Probatur eadem ratione. Ibi ꝗ menſura vnius propria eſt menſura alterius, vbi vnum habet cauſalitatem reſpectu aliorum in eſſe, ſed inter æuiterna non eſt cauſa aliorum, igitur &c.

Not. ꝙ oporteret æuiternum aliquod æuiterno eſſe menſura, ſed non ad hoc tendit ratio; quia circa hoc erit inferius concluſio.

Tertia concluſio. Vnum æuum vnius Angeli proprium non poteſt, & etiam per accidens.

Not. ꝙ hæc concluſio ponitur propter hoc, ꝙ aliquis dicere poſſet, ꝙ ideò vnum æuum poterit eſſe omnium æuiternorum menſura, quatenus vnum æuum erit menſura omnium æuorum, & ſic æuum vnius erit menſura æuiternorum omniũ per aliud, quod eſt per accidens. Dato autem pro nunc, & non abſolutè conceſſo, quod vnum æuum ſit menſura omnium aliorum æuorum, improbat tamen conſequentiam, quæ eſt tanquàm concluſio.

Ratio igitur eſt quodlibet eſt menſura alterius per accidens non eſt niſi eadem ratione, qua eſt eius, cuius eſt menſura per ſe. Vt eadem ratione menſura eſt menſurati, qua eſt etiam menſuræ, ſed non eadem ratione æuum eſt menſura æuiterni, & æui, igitur æuum non menſurat æuiternum per æuum. Maior patet in exemplo de loco menſurante colorem per corpus, quòd menſurat cum eadem ratione. Minor patet, Quia æuum menſurat æuiternum, quo ad modum exiſtendi in ſimultate defectibili, &c. Æuum verò menſurat æuum, quo ad dignitatem naturæ exiſtentis. Quo fit, vt diuerſa ſit ratio menſuræ, & prorſus æquiuoca.

Quarta concluſio. Æuiternum non eſt menſura æuiterni ſecundum genus Methaphiſicum. Patet in Angelis, quia ſi daretur talis menſura, daretur vnum primum, cui ſimpliciter nomen generis conueniret, puta Angeli, vel æuiterni, cęteri verò eſſent ſecundum aliquam participationem, hoc autem falſum eſt, igitur.

Quinta concluſio. Æuiternum ſecundum genus logicum eſt menſura æuiterni, ſumpto quocunque æuiterno ſimul.

Not. ꝙ includimus etiam animam rationalem, qua cum nobilior ſit Angelus profectò eius menſura eſt Angelus ipſe contrahitur enim à genere ſuo ſubalterno communi ad animam rationalem per differentiam nobiliorem, vnde ſic erigitur ratio.

Nobiliori differentia præditum ſecundum genus logicum eſt menſura aliorum, quæ ignobiliori differentia prædita ſunt, ſed Angelus nobiliori differentia, igitur &c.

Sexta concluſio. Eo modo quo æuiternum eſt æuiterni menſura, eo modo & æuum eſt æuorum aliorum menſura. Patet hæc concluſio, quia ſicut ſe habent in genere logico ſubſtantiæ, ita & in quolibet genere accidentis logico, ſed in illo datur talis menſura, igitur & in hoc eſt autem æuum accidens, & genus reſpectu ſuorum æuiternorum, igitur.

Septima concluſio. Si inter Angelos datur nobilior ſpecies, tunc dicendum eſt, quod vnum æuiternorum in Angelis ſecundum genus logicum erit menſura aliorum.

Not. ꝙ hanc concluſionem ponit Auctor cum conditione, ob articulum Pariſijs condemnatum, in quo ſ. non videtur concedi ſtatus in perfectione creaturarum, qui tamen datur, vt viſum eſt quolibet octauo quæſt. 8. Vbi tametſi Auctor articulos magnificauit, videtur tamen inclinare ad ſtatum, vt patet hic & ibi, ſed notato, quod hoc dupliciter intelligi poteſt. Vel ꝙ non detur ſtatus ita, vt non poſſit aſſignari nobilius in creaturis æuiternis communiter, vel tantùm in Angelis. Si primum, viſum eſt ibi, & veritas hæc eſt, quod natura Angelica nobilior eſt cunctis alijs, & ideò, vt dictum eſt in quinta concluſione, Angelus eſt menſura aliorum æuiternorum. Si ſecundum, tunc dicunt quidam non eſſe niſi lucifer, quem tamen eſſe menſuram nolunt, vt patet in argumento in fronte quæſtionis, cui ſatisfaciens Auctor concedere videtur ſine conditione concluſionem poſitam vltimo loco, & affirmatiuè. Ex his credimus tantum lumen huic quæſtioni attuliſſe, vt diligens lector poſſit modo faciliter percipere. Ideo hæc ſatis.

QVÆSTIO

QVAESTIO XII.

Vtrum Angelus poteſt naturaliter videre corpus Chriſti ſub ſacramento.

Arg. prin. CIRCA tertium arguitur, quòd Angelus naturaliter poteſt videre corpus Chriſti ſub ſacramento, quia ſenſus viſus poteſt videre album colorem & nigrum in corpore aliquo, ſed ſi albus color vertatur in nigrum, adhuc videbit ipſum nigrum colorem in corpore eodem, quare cum Angelus per intellectum poteſt naturaliter videre ſubſtantiã panis & corpus Chriſti, ſi vertatur ſubſtantia panis in corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis adhuc videbit ipſum Chriſti corpus ſub illis; hoc autem eſt videre ipſum ſub ſacramento: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Quia diabolus poteſt naturaliter videre qđ Angelus bonus, diabolus ergo poſſet videre myſterũ ſacramenti naturaliter, conſequens eſt falſum, quia tunc non eſſet myſteriũ: ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, quòd myſterium, ſiue ſacrum ſecretum huius ſacramenti in tribus conſiſtit, quorum primum eſt conuerſio panis in corpus Chriſti. Secundum quomodo quod fuit antequam eſſet ibi corpus Chriſti non eſt annihilatum, ſed eſt aliquid in corpore Chriſti, ſiue aliquid eſſe habet in illo, ſiue eſſe illius, quod eſt corpus Chriſti aliquo modo conuenit ei, quod fuit ſubſtantia panis, ſecundum quod tactum eſt ſupra. Tertium quomodo corpus Chriſti habet eſſe ſacramentaliter ſub ſpeciebus illis, ſub quibus fuit prius ſubſtãtia panis. Et ad nullum iſtorum poteſt ſe extendere videre Angeli naturale, quia quodlibet illorum eſt quod ſupernaturale. Non enim poteſt videre illã tranſmutationem, licèt poteſt videre defectũ ſubſtantiæ panis ſub illis ſpeciebus, nec poteſt videre naturaliter quomodo eſſe aliquod conueniat in corpore Chriſti, ei quod prius fuerit ſub ſpeciebus panis. Nec etiam tertio poteſt videre quomodo corpus Chriſti eſt ſub ſpeciebus panis, & etiam an ſit ibi, quia non eſt ibi per ſe niſi ratione ſubſtantiæ, quæ licèt ex ſe viſibilis ſit naturaliter Angelo per intellectum: non tamen vt eſt ibi per accidentium concomitantiam, ſed ſolùmmodò, vt eſt alibi per accidentium in loco proprio ſignationem, & ſecundum hoc concedenda eſt ratio ſecunda.

Ad primũ prin. Ad primam de uidere album & nigrum: dicendum, ꝙ licèt ſenſus uiſus poſſit uidere album & nigrum ſeorſum in aliquibus corporibus diuerſis, non autem in eodem ſecundum idem: tamen ſi album uertatur in nigrum, licèt adhuc uideat ipſum nigrum ubi prius uidit ipſum. ſ. in corpore, in quo prius uidit ipſum: non tamen uidet ipſum ſub quantitate, ſiue in quantitate in qua, uel ſub qua prius uidit album, & ſimiliter in propoſito, licèt Angelus uidet corpus Chriſti ubi prius uidit. ſ. ſub proprijs dimenſionibus, non tamen ſub ſpecie ſacramenti ubi prius ipſum non uidit.

Comment. in Quæſtionem XII. quæ eſt,

Vtrum Angelus poteſt naturaliter videre corpus Chriſti ſub ſacramento.

IN titulo ly naturaliter intelligitur, ſ. per cognitionem eorum naturaliter. Etſi enim Angelus ſit ſubſtantia intellectiua ſupranaturalis, duplicem tamen habet cognitionem, naturalem ſ. & ſupranaturalem quemadmodum euenit in nobis, tametſi eorum cognitio naturalis ſit purior, atque excellentior noſtra naturali. Eſt autem cognitio naturalis in Angelo illa habitualis cognitio de qua alibi dictum eſt.

In corpore quæſtionis habetur concluſio negatiua, ſ. quòd Angelus non poteſt videre naturaliter corpus Chriſti ſub ſacramento.

Probatur hæc concluſio. Naturaliter videre nõ poteſt, & in quibus conſiſtit ſacramenti huius ſecretũ, ſ. conuerſionem, aliquitatem panis annihilatam, & modũ, quo corpus Chriſti, &c. igitur nec corpus Chriſti. Patet conſequentia. Antecedens probatur, quod eſt eõ ſupra naturale videri naturaliter non poteſt, ſed Quodlib. illorum trium eſt ſupra naturale, igitur &c.

Probatur etiam per ſecundum argumentum in fronte quæſtionis, quod ſequeretur, Diabolum id videre poſſe.

Hanc eandem ſententiam habet Richardus in 4. ſentent. diſt. 10 art 5 quæſt. 1. Habet eandem D. Thom. & plures alij: veruntamen Scotus in 4. ſentent. arguit contra probando quod intellectus quilibet ſeiunctus à materia, ac corpore, naturaliter videre poteſt corpus Chriſti ſub ſacramento.

Primò ſic. Ens creatum eſt obiectum intellectus, cum ergo tàm corpus Chriſti, quàm eius exiſtentia in ſacramento ſi creatura ſequitur vt ab intellectu percipi poſſit.

Secundo. Subſtantia per ſe eſt intelligibilis prius natura, quam quicunque eius modus exiſtendi, qui eſt ei accidentarius, ergo quomodocunque exiſtat in illo priori poteſt intelligi naturaliter.

Tertiò. Poteſt intellectus percipere illic non eſſe panem, ſed abſentia panis fit per præſentiã corporis igitur intelligit corpus.

His præſertim Scotus infringere quærit concluſionem, ſed non difficilè eſt ipſi ſatiſfacere adnotato hoc, quod intellectus non põt naturaliter aliud percipere, niſi quod illi eſt obiectũ naturaliter. Iam verò naturaliter nõ eſt illi obiectũ, niſi quod naturale eſt, vel ens inquantum ens, vt docet Ariſt. Iam verò cognoſcere ens inquãtum ens non eſt cognoſcere naturaliter, non eſt cognoſcere, niſi quo ad oẽs eius modos exiſtendi naturaliter, nõ aũt quo ad oẽs modos exiſtendi ſupernaturaliter, & cum Primo dicit, ꝙ ens creatum eſt obiectum intellectus, id conceditur, & eius ratione, qua eſt obiectũ, quod cognoſcitur, ſed nõ eſt obiectum, quo ad oẽs modos exiſtendi. vnde negatur quod exiſtentia corporis Chriſti in ſacramento ſit naturaliter obiectum intellectus. Ad ſecundum dicimus, ꝙ verum eſt, dari talem prioritatẽ facta comparatione inter ſubſtãtiã, & modum eius exiſtendi naturalem, non tamen facta comparatione inter eandem ſubſtantiam, & modũ exiſtendi ſupra naturalem, ad quem nullo ordine ſe habet, ita vt nec prius, nec poſterius cognoſcatur modus ille in ordine ad ſubſtãtiam, ſed vtrumq. ſeorſum cognoſcitur per virtutem ſupernaturalẽ. Ad tertium reſpondere vr Auctor, quod tametſi abſentiã panis Angelus videat nõ tñ põt videre illam tranſmutationem, nec modum eſſendi illic. Et nor. quõ Scotus ſupponat in ſua argumentatione panem annihilari, quod tamen alibi exploſum eſt. Non obſtat igitur, quod ad abſentiam panis, ſ. ad abſentiam ſubſtantiæ panis, ſit corpus Chriſti, quia ſtare poteſt, vt videat abſentiam panis, ſed nequaquam modum.

QVAESTIO XIII.

Vtrum in dæmonibus cadat obliuio.

Arg. prim. CIRCA quartum arguitur, ꝙ in dæmonibus cadat obliuio, ſic. Auguſt. dicit ſexto Muſicæ. Species, quæ eſt in memoria, quàm citò ineſt incipit labi, & hoc cauſat obliuionem, quare quia dæmon cognoſcit per ſpeciem, ſiue quæ eſt habitus, ſiue aliquid aliud (in hoc enim nulla eſt differentia) poteſt obliuiſci.

In oppoſit. Contra, in ipſo nulla euenit deletio, nec per ſe naturaliter, quia in ipſo nihil naturaliter productum eſt: nec per accidens, quia nec per ſubiecti corruptionem, quia ipſa incorruptibilis eſt: nec p accidens, quia nec per ſubiecti corruptionem, quia ipſe incorruptibilis eſt: nec per actus ceſſationem quia p actus nihil in ipſo generatum eſt. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ in diabolo ſicut & in Angelis bonis duplex habetur ſcientia. Vna ab æterno ſuo ſiue ab initio ſuæ creationis, purè ſpeculatiua circa æterna & rerum omnium vniuerſales eſſentias, quæ ei naturaliter eſt indita à producente ipſum in eſſe. Altera ex tempore practica ſiue experimẽtalis, acquiſita ex factis & contingentibus particularibus.

De prima dico ꝙ circa eam in dæmonibus nulla omninò cadit obliuio, quia ſicut integra ipſis manent naturalia, vt dicit Dionyſius. 4. cap. de Di. no. ſic integra manet & talis notitia.

De ſecunda dico, ꝙ hæc tria differunt, neſcientia, ignorantia, & obliuio, quoniam omnis ignorantia & obliuio eſt neſciẽtia, ſed non cõuertitur, qui. n. ignorat aliquid aut oblitus eſt eius neſcit illud, quod enim aliquis nunquàm ſciuit, neſcit: nõ tamen ignorat aut oblitus, quia nunquàm illud ſciuit. Ignorantia autem & obliuio propriè loquẽdo præſupponunt habitum fuiſſe, vel ad minus, quæ ad ignorantiam potuiſſe fuiſſe.

De neſcientia verum eſt, ꝙ eſt in dæmone, quia multa potuiſſet ſciuiſſe ſi ſtetiſſet, quæ nunquàm poſtea ſciuit. Multa etiam ſunt ſcibilia Deo de ſe ipſo, quæ non poſſunt ſciri modo quo Deus illa ſcit à creatura. Et ſic quo ad illa diabolus habet neſcientiam. Quę ſi largo modo poſſit dici obliuio talis obliuio cadit in dæmone ex merito peccati ſui, dicente Gregor. 4. libro Moral. ſuper illud Iob tertio; Obſcurent eum tenebræ & vmbra mortis.

Per vmbram mortis obliuio debet intelligi, quia ergo apoſtata Angelus æternæ obliuioni traditur, vmbra mortis obſcuratur. Obliuio autem propriè dicta eſt carentia notitiæ prius habitę per deletionem interius illius, quo eam habuit, ſiue ponatur fuiſſe ſpecies, ſiue habitus, & quia in ipſo interius nulla poteſt fieri deletio eorum, quæ à creatura & ex creatione naturaliter habuit, idcircò in ipſo nulla propriè loquendo cadit obliuio. Ignorantia autem tripliciter cauſatur. Vno modo, quia aliquis neſcit aliquid quod potuit ſcire & addiſcere, ſed noluit, faciendo quod eum ab addiſcendo impediuit, vel impoſſibilem ad addiſcendum reddidit. Alio modo, quia per deletionem alicuius, quo ſciuit interius eſt oblitus ſimpliciter. Tertio modo, quia propter paſſionem ſuperuenientem non aduertit ad tempus. Primo modo dico, ꝙ multa ignorat, quæ modo ſciunt beati Angeli. Secundo modo nihil ignorat ſicut nec propriè eſt oblitus, vt enim alibi dixi: Angelus per habitus innatos, cognoſcit rerum vniuerſalia, per quæ abſq; omni ſua immutatione cognoſcit eorum ſingularia ſecundum ꝙ ſuccedunt ſibi & ſecundum ꝙ cõtingunt in tempore. Sed ex illis Tertio modo aliquando cognoſcit aliqua certa experientia coniecturali quibus opinanter adhæret, puta de Chriſto, ꝙ erat filius Dei: ſuperueniente tamen motu iræ & inuidiæ opinatus eſt contrarium, & ſic ad horam ignorabit quod prius ſciuit. Aut fortè quod aliquando verè ſciuit ex habitu interiore, vt quod Deus iuſtus eſſet, per paſſiones obnubilatus ad horam ſine variatione facta in habitu: ſed ſolùm in actu mentis potuit aliquando ad horam ignorare, quod prius ſciuit. Quod enim ad actus mentis, & voluntatis in ipſo ponatur mutatio, nullum eſt inconueniens. Et hoc modo ignorando largè loquẽdo appellando ignorantiam hanc ad tempus obliuionem, in ipſo cadit obliuio: alias autem nõ, quæ in bonis Angelis nequaquàm cadit, quia in ipſis non prouenit aliqua paſſio obnubilans. Vnde Ioannes † Damaſcenus. 4. cap. Cœl. Hierarch. loquens de dæmonibus & de obliuione ipſorum propriè dicta, dicit ſic. Angeli ſemper diſcere poſſunt, ſed nunquàm obliuiſci, & ſequitur. Malitiam omnem ſuperat & obliuionem. *† Saraceno.*

Per iam dicta circa corpus quæſtionis patent argumenta vtriuſque partis.

Com-

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum in dæmonibus cadat obliuio.

TITVLVS ex ſe clarus. Not. tamen ꝙ quæſtio dilatatur, vt reſoluatur etiam quo ad ſcientiam, neſcientiam, ignorantiamque.
In corpore ſex concluſionibus reſpondetur, habitis his, quæ ad tabellæ formam ſic poſſumus redigere.

Scientia diaboli eſt

- *Alia ab æterno, ſiue ab initio ſuæ creationis, ſpeculatiua circa æterna.*
  - **Prima concluſio.** In dæmone non cadit obliuio.
- *Alia ex tempore practica, experimentalis & acquiſita ex factis, cui contra ponitur, vel*
  - *Neſcientia.*
    - **Secũda concl.** In dæmone cadit neſciẽtia, quæ eſt obliuio largo mõ.
  - *Ignorantia, quæ oritur in aliquo, vel*
    - *Quia neſcit quoniam noluit ſcire.*
      - **Tertia concl.** In dæmone cadit multorum ignorantia.
    - *Quia quod ſciebat oblitus eſt ſimpliciter.*
      - **Quarta concl.** In dæmone non cadit ignorantia.
    - *Quia propter paſſionem non aduertit ad tẽpus.*
      - **Quinta concl.** In dæmone cadit ignorantia.
  - *Obliuio propriè.*
    - **Sexta concluſio** In dæmone non cadit igorantia.

Prima concluſio patet, quia ex Dionyſio integra in dæmonibus manſerunt naturalia, ideò &c. notitia.
Secunda patet, quia potuiſſet plura ſcire, ſi ſtetiſſet.
Not. ex hoc, quod propterea Angeli Sancti plura ſciunt, quàm dæmones ſcientia huiuſmodi practica. ſi.n. quia non ſteterunt, multa neſcierunt, ſequitur ꝙ qui ſteterunt, multa ſciuerint.
Amplius patet ex eo, quod multa ſcit Deus de ſeipſo, quorum neſcientiam habent dæmones. Et quod largo modo hæc neſcientia poſſit dici obliuio, colligit ex Gregorio.
Tertia patet, quia cum non ſteterint dæmones, impediuerunt ſe, ne plura ſcirent, quæ ſcirent, ſi ſtetiſſent.
Quarta, &c. Sexta patent, quia per habitus innatos cognoſcit id omne, quod ab initio ſuæ creationis agnouit ipſe dæmon, & ipſi habitus ideo manſerunt, quia naturales erant, & ſunt. Naturalia autem ex Dionyſio manſerunt integra. Et id dicunt omnes
Quinta concluſio patet per duo exempla in litera de Chriſto, quem agnouit filium Dei, ex paſſione autem obnubilante dubitauit. Collige hoc ex tentatione à dæmone facta Saluatori. Et de cognoſcente Deum tanquam iuſtum, & deinde ex paſſione contra. &c.

QVAESTIO XIV.

Vtrum anima ſeparata non impedita ſuo corpori omninò diſpoſito propria virtute poſſit reuniri.

SEQVVNTVR quæſita ſpecialiter pertinentia ad hominem, & erat vnũ pertinens ad ſtatum ſeparationis animæ hominis à ſuo corpore, & plura alia pertinentia ad ſtatum coniunctionis eius cum corpore. Illud vnum erat. Vtrum anima ſeparata non impedita ſuo corpori omninò diſpoſito propria virtute poſſet reuniri.

Arg. pro Et arguitur quòd non, quia vt videtur ſicut anima ſe habet ex ſe ad ſeparandum ſe à ſuo corpori ſic ſe hẽt ſeparata ad reuniendum ſe illi: ſed aĩa à ſuo corpore nõ põt ſe ſua propria virtute ſeparare, quia naturale ſibi eſt eſſe in corpore; ergo &c.

In oppoſit. Contra. anima ſeparata naturaliter inclinatur ad ſuum corpus ſecundum Auguſt. (vt alias expoſuimus) &c. ſi non impediatur poteſt ſe applicare illi ſicut & alij. & intrare ipſum in intimis. Forma autem naturalis non poteſt ſic intrare materiam propriã, niſi ei vniatur, vt forma & actus. ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ cum anima non ſit forma educta de potentia materię, immò per hoc corpori infundatur ꝙ in eo creatur ac ſi de potentia eius educi poſſet &c. per hoc diuina actione eſt ei præſens, vt proprio perfectibili, & vt proprium actiuum ſuo proprio paſſiuo: Dico quo ad actionem qua recipit paſſum actum primum, qui eſt eſſe, quem anima ex ſeipſa agit naturaliter in proprium corpus cum ſic ei eſt approximata, & per hoc ei vnitur, & inhæret naturaliter, vt perfectio perfectibili agendo actionem perficiendi in eſſe primo, quod perficiendo dat corpori ſeipſa, quemadmodum calidum approximatum calefactibili agendo actionẽ perficiendi in eſſe ſecundo quod dat paſſiuo calore quem agit in ipſo. Proprium enim actiuum approximatum proprio paſſiuo: impoſſibile eſt non agere ſuam propriam actionem.

Nec differt ex parte animæ in animando, & calidi in calefaciendo, niſi ꝙ anima ſeipſa animat, &c. perficit &c. naturaliter vnitur perfectibili, calidū autem non niſi calore, quem in paſſo generat. & ſic anima vnita communicat ei vires ſuas, vt forma materiæ. Ideò dico ꝙ parata materia ſine corpore ſicut erat hactenus, cum non impedita, poteſt ſe intimare corpori ſuo diſpoſito & præſentem facere ſicut & cuilibet alteri corpori, cum autem intimata fuerit ſic illi, quia ex ſe naturaliter ſe habet ad ipſum ſicut propria & naturalis perfectio ad ſuum proprium & naturale perfectibile, & ſicut proprium actiuum ad ſuum proprium paſſiuum in recipiendo actum primum, qui eſt eſſe, vt dictum eſt: naturaliter ſecundum modum iam dictum, vnit ſe tali corpori, & agit in ipſum actum primū, qui eſt perficere & creare eſſe. Ita ꝙ licèt anima non impedita voluntariè transferat ſe in ſuum corpus & ei intimetur: per hoc tamen non vnitur ei. Sic enim tàm anima, quàm Angelus poſſunt ſe trāſferre in lapidem, & intimare ſe illi aliquid aliud agendo circa ipſum, quàm actum primum, qui eſt dare eſſe. Sed ſic intimata voluntariè corpori ſuo diſpoſito, & ſic approximata, vt naturale actiuum naturali paſſiuo, naturaliter non voluntariè, niſi voluntate concomitante vnitur corpori, & agit in ipſum actum primum, qui eſt perficere & dare eſſe primum ſubſtantiale. Et hoc quemadmodum ſi ſub ſpeciebus ſacramenti altaris virtute diuina operante reuerteretur ſubſtantia panis, & debito modo diſpoſita appropinquaretur ſic illis ſpeciebus, illæ ſpecies naturaliter ſe reunirent ſubſtantiæ panis agendo circa ipſam actum perficiendi, & dandi actum, qui eſt eſſe ſecundum accidentale, & etiam quemadmodum graue non impeditum poteſt ſe facere deorſum, & attingens deorſum illi ſe vnire, & in ipſo quieſcere. ſic enim anima non impedita voluntario appetitu & amore ad ſuum corpus (ſecundum ꝙ dicit Auguſt. Amor meus, pondus meum, eo feror quocunque feror) poteſt ſe transferre ad ſuum corpus & illi ſe intimare & ſic vnire, vt quieſcat & terminetur eius appetitus, & hoc eſt reunire ſuo corpori. Sed quodammodo aliter hoc contingit in graui, aliter in anima, quia graue per idem pondus naturale grauitatis, quo fertur deorſum vnit ſe centro & quieſcit in illo. Anima autem non ſic, quia ipſa per pondus amoris volūtarij fertur ad ſuum corpus & ei intimatur. Per pondus autem amoris naturalis ei vnitur, & quieſcit eius appetitus voluntarius & naturalis in vnione cum ipſo. & ſic propria virtute poteſt non impedita ſe trāſferre ad ſuum corpus, & ei ſe vnire, ſed alia & alia, vt patet ex dictis, & ſecundū hoc concedenda eſt ſecunda ratio.

Ad argu. princ. Ad primam, ꝙ non poteſt ſe ſeparare à ſuo corpore quare nec vnire: Similiter poſſet argui, ꝙ graue non poteſt ſe ſeparare à centro, vt aſcendat ſurſum, quare nec vnire deſcendendo deorſum: Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia ſola voluntate non poteſt facere ſuum corpus indiſpoſitum ad ſe conſeruandum etiam ſi vellet contra naturale ſuū deſideriū, quo vult eſſe in corpore, propter quod non poteſt ex ſe recedere, quia ſine indiſpoſitione naturali non poteſt naturaliter recedere, eo ꝙ nō poteſt recedere non naturaliter; ſicut nec è conuerſo intrare ſi eſſet indiſpoſitum. Indiſpoſitum enim intrare non poteſt, nec manere in eo, diſpoſitum aūt non pōt relinquere, & pōt ipſum intrare, per inſtrumenta tñ, &c. membra corporis poteſt ſuum corpus facere indiſpoſitum, & ſic recedere ſicut faciunt occidentes ſe: nullo tamen modo indiſpoſitum ex ſe poteſt facere diſpoſitum.

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Utrum anima ſeparata non impedita ſuo corpori omninò diſpoſito propria virtute poſſet reuniri.

TITVLVS ſatis clarus.
In corpore concluſio eſt affirmatiuè reſponſiua quæſito, ꝙ ſcilicet poſſet reuniri. Probatur. Proprium actiuum approximatum paſſiuo diſpoſito, nullo impedimento exiſtente impoſſibile eſt non agere, ſed anima ſe habet velut proprium actiuum ad ſuum corpus, quod ſupponitur diſpoſitum, &c. ꝙ nullum impedimentum adſit. Igitur impoſſibile eſſet non agere in ipſum. Iam verò agere animæ in corpore non poteſt niſi ipſi vniatur, igitur &c. Patet maior, & minore probatur, quia tametſi anima non ſit educta de potentia materiæ, in corpore tamen ita à diuina virtute creata eſt, ac ſi educta fuiſſet. Probatur, quoniam eſt informans ipſum, atque ideò eſt præſens ſuo corpori, vt proprio perfectibili, & ut actiuum ſuo proprio paſſiuo. &c.

Not. diligenter ꝙ ponit Sotus in 4. diſt. 43. quæſt. art. 5. Et cum eo Richardus, immò & D. Thomas. Animam ſeparatam tandem perſeuerare, nempè cum eadem natura, affectioneque ad corpus, quam retinet. Quo fit vt approximata diſpoſito corpori vniri facile poſſet. In corpore tamen nequaquam manet affectio ad animam, quando ita reſoluatur, vt ſtante diſpoſitione, quam habet, nullo modo poſſet animam ſuſtinere. Propterea eam amiſit. Sola autem in corporibus ita reſolutis remanet obedientialis illa potentia, qua ad voluntatem Dei reſurgere poſſint. Et illud quidem faciliter nobis perſuademus, ſiquidem Philoſophus non vult ex duobus exiſtētibus omninò perfectis fieri vnum, ita vt quodlibet eorum habeat ſine altero ſuam completam perfectionem. Cum autem ex anima & corpore fiat vnum, oportet dicere, quod alterum ſine altero non poſſit habere ſuam completam perfectionem, igitur anima à corpore ſeparata neceſſariò habebit inclinationem ad corpus, tametſi non corpus è contra, niſi in ratione materiæ primæ, formam appetentis.

QVAE-

QVAESTIO XV.

Vtrum ceſſatio motus cæli poſt iudicium erit cauſa in corruptionis corporum damnatorum.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad coniunctum ex corpore & anima in homine, & erat vnum pertinens ad hominem damnatum: plura autē alia pertinentia ad hominem viatorem. Illud vnum erat vtrum ceſſatio motus cœli poſt iudicium erit cauſa incorruptionis corporum damnatorum.

Arg. prin Et arguitur ꝙ ſic, quia cauſa illius nō eſt ex parte corporis: eo ꝙ nullam habet dotem incorruptibilitatis: Neque ex parte ignis, quia non impeditus, quin faciat ad corruptionem quod in ſe eſt, *Secunda pars.* ꝙ ergo incorruptum manet non eſt, niſi quatenus corruptio eius dependet à motu cęli; ergo &c.

In oppoſit. Contra: omnis paſſio magis facta abijcit à ſubſtantia, niſi ſit virtus impediens: ignis corporibus damnatorum maximam infert paſſionem: ergo ſi non eſſet impediens abijceret à ſubſtantia, & ſic finaliter corrumperet, nō impedit quies cœli, quia defectus eſt & ſola priuatio; ergo &c.

Opin quorundam. Dicunt aliqui ſupponendo duos primos modos immutationis ſupra expoſitos, ꝙ omnis immutatio realis ad motum cœleſtem reducitur, vt ad motum primi motoris, mediante quo virtutem motiuam influit cuilibet mouenti poſteriori, ſine qua penitus non moueret, neque ageret. Propter quod cœlo non moto nihil realiter immutari poſſet ab agente naturali, & ideò corpora humana damnatorum & beatorū neceſſe erit incorrupta manere inęternum, quia ſublatum eſt principium mouens & corrūpens. Sed in beatis per plenam ſubiectionem corporis ad animam & per donum gloriæ ſpecialiter ab omni corruptione præſeruabuntur. Immutatione autem intentionali, quia reducitur ad non immutatum intentionaliter: ſicut immutatio realis reducitur ad non immutatum realiter: benè poteſt cœlum mutari etſi ſtet, & ideò ipſo ſtāte benè poſſet fieri immutatio intentionalis ſecundum ſenſum, propter quod corpora damnatorum non immutabuntur realiter, ſed intentionaliter tantùm.

Contra opi. Quòd ſtante cœlo omnis motus excepto illo, qui fit per immutationem intentionalem ceſſaret: falſum eſt omninò: ſtante enim cœlo ſi graua eſſet ſurſum nullo impediante deſcenſum impoſſibile eſſet ibi quieſcere, quia eſſet perpetua violenta quies ſine aliquo inferente violentiam, quod falſum eſt: deſcenderet ergo. Similiter animal ſtante cœlo non impediretur à ſuo motu progreſſiuo: cum etiam dicit Auerro. ꝙ iſti motus eſſent in vacuo. Similiter animalia, quæ reperirentur viua in hora ſtatus cœli, ſemper & inęternum viuerent naturaliter. Similiter ſi eſſent inuenta mortua cadauera ipſorum inæternum manerent incorrupta eadem ratione qua corpora damnatorum.

Licèt ergo motus, qui requirunt principium extra non eſſent ſtante motu cœli: motus tamen qui habent principium ſufficiens intra: poſſent eſſe etſi ſtaret cęlum, & hoc maximè quando motus non tàm cauſatur à virtute, quàm à defectu virtutis, cuiuſmodi eſt motus corruptionis, & hoc maximè quando corruptio eſt ſine generatione. Cum enim ſimul currunt naturaliter generatio & corruptio, agens per ſe generat, corrumpit autem per accidens, quia inducit contrariam virtutem illi, qua conſeruabatur quod corrumpitur, per cuius defectum corrumpitur, & ſic potius per defectum, & virtutis ſubtractionem, quàm alicuius poſitiui impreſſionem. Signum autem ad hoc ſufficiens eſt ſecundum ꝙ dicit Philoſophus. 4. Phyſicor. ꝙ nihil fit niſi moueatur, corrumpitur autem cum nihil mouetur & nihil generatur, niſi per tranſmutationem ab alio. Corrumpitur autem aliquid etſi ad hoc à nullo alio recipiat tranſmutationem. per motum enim nihil fit per ſe niſi corruptio. Per accidens autem per ipſum fit generatio. ſ. per virtutem mediante motu impreſſam paſſo. Propter qđ dicit Philoſophus ibidem. Mutatio omnis natura remotiua eſt, & magis per ſe corruptionis cauſa, quam generationis, deſtitutiuum enim eſt mutatio per ſe, generationis autem & ipſius eſſe ſecundum accidens, & tunc ſequitur quod iam dictum eſt. Signum autem, &c. Quia ergo cœlum per ſe ſuo motu eſt cauſa generationis vim generatiuam per motum ſuum influendo: corruptio autem fit etſi nihil ſit extra à quo moueatur: quare etſi ſtante cœlo non poſſet fieri motus generationis, quia non eſſet vis generans, poſſet tamen fieri corruptio, & licet non per agens, & mouens extra: fieret tamen ſufficienter per defectum virtutis conſeruantis intra. Mixta enim non ſolùm ſunt virtute cœli generata: ſed etiam poſt generationem conſeruata ſunt in eſſe per virtutem eiuſdem, & hoc quouſque virtus conſeruans omninò deficiat ſubtracta, & tunc ſequitur corruptio non ex virtute agente, ſed potius ex virtute deficiente, vt non ſit in tali corruptione quærenda cauſa poſitiua, ſed potius negatiua. Vnde Philoſophus ſecundo de Generatione: aſſignans cauſam continuæ generationis, & corruptionis mixtorum: primo oſtendit qualitates actiuas, & paſſiuas alterantes materiam non eſſe per ſe cauſas horum maximè generationis, niſi inſtrumentales, & adhuc minus, quàm inſtrumentales: dicens ſic. Potentias attribuunt corpori propter quas generant valde organicè auferentes eam, quæ eſt ſecundum ſpeciam cauſam. *Reſponſio.*

Videtur autem & ipſe ignis ſpecie motus pati,quocirca ſe valdè & maximè facit & mouet ignis. Sed quomodo mouet nõ vident,qm̃ deterius, q̃ organa. Super illud: Quomodo mouet non videtur,dicit Auerrois Comment. Non faciunt niſi agens in genere inſtrumenti non agens verũ cum deſtruũt primum agens habentibus, quia enim videmus in quibuſdam, ꝙ magis ſunt agentia, q̃ alia: digniora ſunt,vt corrumpant,q̃ vt generent, quapropter neceſſe eſt ſi generent res,vt habeant agens,quod faciat ea per temperamentum naturæ. Inſtrumentum enim non mouet ſine artifice,& cum mouebit cum artifice mouebit ad generationem tantũ:ignis autẽ cum non mouebit per primum mouens mouebit ad corruptionem tantùm. Deinde Philoſophus continuò determinat generationem & corruptionem fieri per primum mouens circa vnunquodque generabile & corruptibile, & hoc motibus contrarijs per vnam.ſ.generationem,quia adducit generans vim generatiuam, & conſeruatiuã influendo,per aliam corruptionẽ vim generatiuã, & conſeruatiuam ſubtrahendo: dicens ſic.Quoniã tranſmutatio,quę eſt ſecundum allationem perpetua eſt, neceſſe eſt & generationem eſſe continuè, quia adducit generans,& allatio prima cauſa generationis eſt. Qm̃ autem continua eſt rebus generatio & corruptio: dicimus cauſam eſſe allationem generationis. Vna quidem ente allatione non contingit fieri ambo, quia contraria ſunt. Idem enim ſimiliter ſe habens ſemper idem innatum eſt facere, quocirca generatio erit ſemper, aut corruptio, Oportet autẽ multos eſſe motus & contrarios, aut allatione, aut inæqualitate: contrariorũ enim eſſe contraria, ideoque non prima allatio cauſa eſt generationis & corruptionis, ſed quæ circa obliquũ circulum, in hac enim & continuũ ineſt & moueri duos motus: neceſſe enim ſi ſemper erit continua generatio,& corruptio ſemper aliquid moueri,vt non deficiant tranſmutationes: duo autem vt non alterum contingat ſolùm. Continuitatis quidem igitur totius allatio cauſa: præſentiæ verò & abſentiæ inclinatio. Contingit enim quandoque longè fieri,quãdoque propè, in æquali verò diſtantia æqualis erit motus. Quocirca ſi in adueniendo, & propè eſſe generat, & in recedendo & longè eſſe idẽ ipſum corrumpit,& ſi in multotiens aduenien do generat,in multotiens recedendo corrumpit. Contrariorum enim contraria eſſe,& in ęquali tẽpore corruptio & generatio, quæ ſecundum naturam. Ideò & tempus vitæ vniuſcuiuſque terminũ habet, & hoc determinatur, omnium enim eſt ordo, & omne tempus & vita menſuratur periodo, non tamen eadem omnes, ſed hi quidem minore:hi verò maiore: ijs quidem enim minus, ijs autẽ maior,alijs autem minor periodus eſt menſura. Apparent autem & ſecundum ſenſum, quæ dicta ſunt:videmus enim qm̃ adueniente ſole generatio eſt: recedente autem diminutio,& in æquali tempore alterutrum. Æquale enim tempus corruptionis & generationis illius, quæ eſt ſecundũ naturã. Sed contingit multotiẽs in minori corrumpi propter adinuicem confuſionem: inæquali enim ente materia, & non vbique eadem neceſſe eſt & generationes inæquales eſſe: has quidem citiores: has verò tardiores. Hunc textum integrũ,vt magis appareat exponet declaratio noſtra iam ſequens applicanda ad propoſitum noſtrum. Notandum eſt igitur ad huius literæ planiorẽ intellectum ꝙ periodus idem eſt quod modulatio harmonica à motu harmonico cęleſti harmonicè impreſſa,ſiue influxa inferioribus cauſis & principijs motiuis ad formarũ materialium productionem maximè mixtorum,& in illis præcipuè viuentium,atque in eſſe & viuere ſecundum eaſdẽ formas conſeruationem quã harmoniam iam appellauit Auerr.contemperamentũ. Et cum multi ſint cęleſtes circul, tamen omnium eorum non ſunt niſi duo motus, vt vult Philoſophus. 3. Metaphyſic.ſ. aplanes,& planes. Motus autem aplanes,qui idẽ eſt quod ordinatus: eſt motus primi mobilis,q. dicitur diurnus,& procedit ab oriente in occidentẽ ſuper polos mundi ſm̃ circulos æquidiſtantes: quorum medius & maximus eſt æquinoctialis & affert ſecum cæteros orbes inferiores,& ſtellas,quæ ſunt in eis, ſolẽ & cæteros planetas, & omnes ſtellas fixas in eo, & oẽs gradus totius orbis ab oriente in occidentem. Motus autẽ planes, qui dicitur idẽ quod erraticus eſt motus ſeptẽ orbium ſeptem planetarum ab occidente in orientẽ contra motum primi mobilis & in circulo ſignorum ſuper polos Zodiaci, qui diſtat à polis mundi,tàm ab inferiori antarctico, q̃ à ſuperiori arctico per xxxiij. gradus & xxv.minuta. ſub quo circulo motu fortiore primi mobilis motu raptus feruntur vij.orbes planetarum ab oriente in occidentem, propter quod ſtellæ motæ in illis oblique mouentur reſpectu polorum Mundi.ſ. ab ante in retro, vt ab aquilone in meridiem, & è conuersò ſecundum ꝙ ſol mouetur à capricorno in cancrum & è conuersò, propter quod dicuntur ſtellæ erraticæ, & earum motus dicitur erraticus. Et propter illos motus diuerſos primi mobilis ab oriente in occidente, & planetarum è contrariò ab occidente in orientem dixit Philoſophus ꝙ oportet motus eſſe contrarios. Propter autem motus proprios planetarum ab ante in retro, & è conuersò, dixit ꝙ oportet motus eſſe inæquales, vt ſit diſiunctiua artis. Vtraq; enim diuerſitas requiritur, quia vt dicit, continuationis ſecundum generationem & corruptionem cauſa eſt contrarietas.

Quòd autem modo fit alicuius generatio modo eiuſdem corruptio, cauſa eſt inæqualitas motus in obliquo, ſiue decliui circulo, per quam generans modo eſt præſens modo abſens. Et quia ſecũdum quod dicit Philoſophus in ſequentibus:ſi ſint motus plures neceſſe eſt, vt ſint plures motores, & quia omnia mota aliquo modo mouentur eodem motu, & quia eſt motus diurnus,neceſſe eſt, ꝙ oẽs

motores

motores contineantur ſub vno principio primo mouente, quod eſt immobile, & ingenerabile, & inalterabile, iſtis autem duobus motibus, quia diuerſimodè adducitur ſol præcipuè, quia præcipuè eſt generās, propter quod de Sole potius dedit exemplum, quam de ſtella: & ſimiliter planetæ alij adducuntur contemperantes virtutem Solis ad variam & diuerſam generationem: diuerſimodè elementa inter ſe tranſmutantur ſuis actionibus & commiſcentur adinuicem ad generationē mixti, quia Sole verſus Capricornum deſcendente vincunt elementa inferiora, & quando aſcendit verſus Cancrum incipiunt vincere elementa ſuperiora, & ſic ſemper tranſmutantur in inuicē, & in mixtū diuerſimodè & circulariter, quia cū adducitur generans, quæcunq; tunc generātur, è cōtrariò, tunc corrumpunt cum ab eis abducitur. Generans autem hic non ſolus appellatur Sol, licèt ſit præcipuè, nec etiam planetæ cum ipſo, ſed etiam omnes conſtellationes ſtellarum fixarum, ſecundum quancunque determinatam omnium illorū concurſuum appropinquationem & remotionem. Sicut enim non ſolus Sol eſt cauſa generationis, licèt præcipuè ſit generans in eo, quòd omnes ſtellæ illuſtrantur à Sole: ſimiliter nec ſolus Sol acceſſu ſuo, & receſſu per obliquum circulum & decliuem facit periodum, licèt principaliter ipſam faciat, ſicut principaliter generat, quia aliter nihil deberet naſci in hyeme, ſed tantum in æſtate, & nata in æſtate ſtatim deberēt corrumpi in hyeme, & nullius periodus, aut duratio pertranſiret annum, quod manifeſtè falſum eſt. Sed generationē & periodum conſeruationis generati in eſſe faciūt omnia prædicta ſimul circa quodcunque generatum in aliqua hora certa ſecundum ordinem & reſpectum quem habent inter ſe ſex ſigna tunc aſcēdentia cum omnibus planetis & ſtellis, quæ ſunt in eis, & etiam ſecundum ordinem & reſpectum quē habent ad alia ſex ſigna oppoſita cum omnib. planetis & ſtellis, quæ ſunt in illis. Ex omnibus enim dictis ſecundum quemlibet ordinem & reſpectum vna virtus contemperatur ad aliqua generanda, & alia ad alia ſecundum alium & alium ordinem, ita quòd vna virtus ſecundum vnum ordinem aliquando nata eſt generare alia, quàm alia virtus nata eſt generare ſecundum alium ordinem, & tunc eadem nata ſunt generari ſecundum virtutes contemperatas diuerſas ſecundum diuerſos ordines, aut ſecundum omnes. Fortior tamen eſt virtus illa ſecūdum vnum ordinem, quàm ſecundum aliū: & ſecundum fortitudinem illius virtutis naturaliter fortiores ſunt generati in vna hora, q̄ in alia. Ita, quòd ſi nulla eſſet diuerſitas ex parte materię, ex qua generantur illa, quæ ſunt vnius ſpeciei, omnium generatorum vnius ſpeciei in vna hora eſſet eadē periodus. Sed quia diuerſa eſt diſpoſitio materię ex qua generantur diuerſa & in vna parte eſt obedientior & receptibilior virtutis cęleſtis ei imprimendæ; ideò non generantur in eadęm hora eiuſdem fortitudinis, neque eiuſdē periodi ſunt. Eſt ergo cauſa periodi cuiuſcūque dicta fortitudo virtutis ſtellarum, quæ ſunt in ſex ſignis incipientibus aſcēdere hora generationis cum ſuſceptibilitate materiæ: ſecundum hoc enim aliquorū periodus habet eſſe dies vnus tantum, vt illius piſcis, qui dicitur ephimera, cuius generatio quo ad totam ſpeciem, & omnia indiuidua eius perficitur in vno die artificiali: & ſimiliter eius corruptio in nocte artificiali, vnde in eodē die artificiali, in quo oritur & moritur, nec eſt natus generari niſi in cōſtellatione tam debilis virtutis, & de materia debiliter receptibili impreſſionis ab illa virtute. Et ſecundum hunc modum aliorum periodus eſt annus, aut plus huius, aut minus, & hoc quandoque ſecundum totam ſpeciem, & omnia eius indiuidua quandoque autem ſecundum diuerſa indiuidua tantum, quia alia indiuidua eiuſdem ſpeciei nata ſunt naſci in hora conſtellationis alterius virtutis, & ex materia alio & alio modo diſpoſita, & ſemper periodus eſt maior, vel minor ſecundum quod fortior, vel debilior eſt virtus cœleſtis, à qua generantur, & ſecundum quod materia eſt receptibilior, vel minus receptibilis illius. Et ſic quælibet ſtella fixa & erratica ſecundū reſpectum ſex ſignorum aſcendentium hora generationis operatur ad rei generationem ad eius profectum. Et cōtra quęlibet ſtella fixa, & erratica ſecūdum reſpectum ſex ſignorum oppoſitorum cum incipiunt deſcendere operatur ad eius defectum & corruptionem, & ſecundum hoc vult Philoſophus, quòd contrariorū contrarij ſint effectus. Sed intelligendum, quòd operantur ad corruptionem per accidens, & hoc dupliciter. Vno modo, quia ex materia illius aliud generant ſecundum quod nata ſunt generari. Alio modo, quia per hoc, quòd huiuſmodi ſtellæ cum huiuſmodi ſignis adducuntur, adducuntur contrariæ, quæ erant cauſa generationis, & per abductionem ſubtrahitur earum virtus & debilitantur, & cum per perfectam elongationem perfectè ſubtrahitur per defectum eius corrumpuntur. Et quia æquale eſt tempus adductionis talis generātis vſquequo ſit in perfectione virtutis, qua perficit generatum & abductionis, qua deficit: idcircò ſecundū reſpectum æqualem eſt tempus generationis cuiuslibet & corruptionis, quia reſpectu primi ſigni aſcendentis in hora generationis, qua incipit eſſe ſecundum formam generatam vſq; ad ſextum incluſiuè computatur rei generatio ſub generatione computādo rei profectum: reſpectu verò ſeptimi ſigni cū incipit aſcendere vſq; ad duodecim ſimiliter incluſiuè computatur rei corruptio ſub corruptione computando omnem eius defectum.

Sunt autem iſti reſpectus ſemper æquales ſecūdum naturam, quia tantum temporis elabitur ab aſcenſu primi vſq; ad ſeptimum quantum ab aſcēſu ſeptimi vſque ad primum excluſiuè, v. g. ab ariete per taurum & geminos & deinceps vſque ad

libram

libram tantum eſt quantum à libra per ſcorpionẽ & ſagittarium & deinceps vſque ad arietem, & ſic ſecundum naturã tantus eſt periodi defectus, quãtus eſt eius profectus. Vt ſi profectus eſt triginta annorum alicuius hominis, defectus eius eſt aliorũ triginta annorum, & erit tota periodus vitæ illius ſexaginta annorum. Poteſt tamen contingere circa hoc impedimentum, vel in tempore profectus, vel in tempore defectus, vel in vtroque, vt per variationem regionis, & regimẽ malum, aut aliquorum huiuſmodi, & tunc ſecundum quantitatem impedimenti citius, vel tardius deficit, ſed vltra progredi per naturam non poterit, & tale impedimentum comprehendit Philoſophus ſub confuſione & inæqualitate materiæ. Vocat enim confuſionem, & inæqualitatem materiæ indiſpoſitionẽ eius ad recipiendum impreſſionem à virtute cœleſti ante generationem, & impedimentum ad continuãdum eius actionem poſt primam generationem. Et qui ſecundum dictum modum ſciret vires ſignorum, & conſtellationum in rerum generatione & materiæ receptibilitatem poſſet prognoſticare cuiuslibet generati durationem naturalẽ, quæ tamen per accidens poſſet impediri, vt dictũ eſt. Et ſimiliter per accidens per omnimodam materiæ indiſpoſitionem poſſet impediri cuiuslibet generabilis generatio. Ideò dicit Philoſoph. ibid. Futurum nihil prohibet non generari: futurus, n. incedere non incedet, & ſic generabile nulla neceſſitate generabitur niſi ex hypotheſi, ſi virtus cœleſtis inuenerit materiam diſpoſitam. Sed tamen omne corruptibile neceſſariò corrumpetur, quia neceſſe eſt cuiuſque periodum ad finem venire, ad quem cum peruenerit ceſſante influentia conſeruante per continuã ſubtractionem neceſſariò corrumpitur generatum, & accidit corruptioni, ꝙ tunc ex corrupto aliquid aliud generetur, aut ꝙ prius per aliquod accidens corruptio acceleretur. Sed ſubtractione omnimoda virtutis conſeruatiuæ, etſi non ſit cauſa agens ſtatim res prius generata corrumpitur. Nec eſt in hoc differentia, ſiue ſucceſſiuè ſubtrahatur quouſque perueniatur ad finem periodi naturalis, vel tota ſimul, & hoc per aliquam violentiam factam circa generatum, vt cum ſubitò materia ſit indiſpoſita ad formæ conſeruationem: ſicut enim indiſpoſita materia non poteſt formam recipere, ſic nec facta indiſpoſita poteſt eam conſeruare, vel per aliquam tranſmutationem circa cœlum, à quo virtus influitur, quę eſt ceſſatio à motu. Et ideò dico deſcendendo ad propoſitum, quòd ſi cœlum ſtaret omnia corruptibilia ſtatim corrumperentur, vt ſunt omnia mixta. Elementa autem, quia ex ſe ſunt incorruptibilia, & nullo modo corruptibilia niſi per accidẽs, quia ſunt in potentia ad formas alias elementorum & mixtorum: ideò ceſſante actione generationis, quę non eſt in elementis, niſi ex virtute cęleſti ceſſabit, & generatio & corruptio elementorum. Vnde quærit Philoſophus loquens de elementis, quare vnoquoque corporum in propriam allato regionem in infinito tempore non diſtant corpora. Commentat. v. g. aeris aſcenſus, & aquæ deſcenſus, vt. ſ. aer non deſcendat ad locum aquæ, neque è conuerſò. Et reſpondet Philoſophus ſubdens. Cauſa huius eſt, quæ adinuicem tranſitio. Si enim vnunquodque maneret in ſua ipſius regione, & nõ tranſmutaretur ad id, quod propè eſt, iam vtique deſtitiſſent: tranſmutãtur quidem igitur propter allationem duplicem, quia autem tranſmutantur non contingit manere vllum eorum in vlla regione ordinatum. Eſt igitur tranſmutatio vnius elementorum in aliud per duplicem allationem, cauſa quare nullum eorum manet totaliter quietum in regione loci ſui naturalis, ſed vnum eorum aſcẽdit ad locum alterius: ergo à contrario ſtante duplici allatione nullum eorũ trãſmutatur in aliud, ſed manebit vnunquodque eorum imperpetuum in proprio loco diſtans ab alio, ſic ꝙ nullum eorũ ſubintrabit locum alterius, licèt erunt tangentia ſe, & contigua.

Dico ergo breuiter ad quæſtionem, quòd corpora damnatorum, aut beatorum non manent incorrupta, quia corruptio ipſorum dependet à motu cœli: immò è conuerſò, quia eſſe & conſeruatio eorum vſque ad finem periodi dependet à motu cœli; ideò ceſſante motu cœli omnia ſubitò corrumpuntur, & in elementa reſoluuntur, quia illa ceſſatio motus finem omnium periodorum ponit: ſubtrahit enim ſimul omnem virtutem, quã quæcunque periodi poſſent ſubtrahere ſucceſſiuè: & ideò ſicut finita periodo neceſſe eſſet quodcunque mixtum corruptibile corrumpi etſi nullum eſſet corrumpens extra, quia illud accidit corruptioni, & accidit illi, quod corrumpitur, aut etiam accidit corruptioni, vel corruptibili, ꝙ per corrũpens extra acceleretur corruptio, vt iam habitum eſt, ſic ceſſante motu cœli neceſſe eſt illico omne mixtum corruptibile corrumpi, vt dictum eſt. Si ergo corpora damnatorum maneant in perpetuò incorrupta, oportet illius quærere aliam cauſam ſupernaturalem, quæ ſecundum quod alias determinauimus ex parte corporum beatorum eſt dos incorruptibilitatis, qua non ſolum nunquam corrumperentur, quemadmodum aliqui dicunt, ꝙ nunq̃ corrumperentur propter perfectam ſubiectionem eorum ad animas ſuas, & pp donum gloriæ, quẽadmodum Adam fuit non corruptus propter bonum innocentiæ, & donum originalis iuſtitiæ, ſed quia omninò non poſſent corrumpi, & eſſent omninò incorruptibilia ſicut corpora cœleſtia, aut Angeli. Ex parte autem corporum damnatorum, vt videtur, opinio beati Greg. eſt, ꝙ ſicut ſemper ſunt & manent paſſibilia, ſic ſemper ſunt & manẽt corruptibilia. Super illud enim Iob 10. Vbi nullus ordo. lib. 9. Moralium dicit ſic, Ordo in ſupplicijs non erit, quia rebus in pœnam ſurgentibus qualitas non ſeruatur, hic flamma, quæ ſuccendit illuminat, illic ignis, qui cruciat obſcurat, & quãuis

illic

illic ad conſolationem non luceat, tamen vt magis torqueat ad aliquid lucet, ſupplicia vltra vires cruciant, & vitæ ſubſidium extinguentes ſeruant, vt ſic vitam terminus puniat quatenus ſemper ſine termino cruciatus afficiat, quia & ad finem per tormenta properat, & ſine fine deficiens durat. Fit ergo miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu, quia & mors viuit & finis ſemper incipit & defectus deficere neſcit. Quia igitur mors perimit non extinguit, flamma comburit, ſed nequaquam tenebras diſcutit, quia in obſcuritate cruciat: ſciendum tamen eſt, quod ita lumen ad tormenta ſeruat, vt ad conſolationis gratiam ignis ſupplicij nulla claritate candeat, & ad doloris cumulum, quos inordinatè nunc reprobi diligunt qualiter crucientur oſtendat. Ad omniũ autem horum declarationem tanquam in ſimili dicit ſic. Quantum per notitiam præſentis vitę colligitur, ſupplicia ordinem non habent, quæ non ſuam per omnia qualitatem tenent, quod ſi probare teſtimonijs in ſua expreſſione nõ poſſumus, ſupereſt vt è diuerſo doceamus. Tres quippè pueri ſuccenſis ignibus ligatis manibus & pedib. proiecti ſunt, quos tamen rex illæſis veſtibus deambulantes uidit, ubi apertè colligitur, quod mira diſpenſatione conditoris, ignis qualitas in diuerſa uirtute temperata, & ueſtimenta non attingit & uincula incendit, ſanctiſque uiris & ad inferendũ tormentum flamma friguit, & ad ſolutionis miniſterium exarſit. Per hunc ergo modum intelligit Grego. quòd ſicut circa illos pueros ignis ſeruauit ſecundum actum operationis qualitatem ſuam in comburendo uincula: non ſeruauit autem eam in comburendo ipſos pueros, aut eorum ueſtimenta quamuis ipſa erant in ſe combuſtibilia ſicut & uincula, ſic circa damnatos ignis ſuam qualitatem ex parte lucis ſeruat in oſtendendo ea, quæ cum uidẽtur cruciant: non ſeruat autem eam in oſtendendo illa, quæ cum oſtenduntur delectant, quamuis ambo uiſibilia ſint, quæ delectant ſicut & quæ cruciant. Et conſimiliter circa corpora damnatorum ignis, qui cruciat ex parte caliditatis qualitatem ſuam ſeruat in calefaciendo: non ſeruat autem eã in proportionem organorum ipſorũ ſenſuum ullo modo alterando, neque in formam corporis ſubſtantialem aliquam corrumpendo, aut harmoniã illam, quam anima requirit in corpore, ut permaneat in ipſo. Si enim ſeruaret ſuam qualitatem in corrumpendo proportiones organorum, quib. anima unitur corpori, & conſeruatur in ipſo, & exercet in ipſo actum primum, qui eſt eſſe, ſiue uiuere per ſuam ſubſtantiam, & actus ſecundos, qui ſunt ſentire, & ſimiliter intelligere inquantum non eſt ſine phantaſmate, maior eſſet uis eius & fortior actio eius in agendo corruptionem, ſi corpora illa haberent rationem corruptibilis, quã eſſet uis illorum, & actio eorum in reſiſtendo, aut animæ in corpus à corruptione conſeruando, & per hoc neceſſariò corrũperentur, quia ſecundum Philoſophum de motib. animaliũ, in omni actione naturali, quæ fit per contrarietatem actiui, & paſſiui neceſſariò eſt quædam proportio virtutum qua mouens mouet & tranſmutat paſſum & qua paſſum contra agendo manet in eo, quod eſt, & tenet ſe, nè ab illo tranſmutetur, ita quod ſemper excedens obtinet, & in æqualitate exiſtentia impaſſibilia ſunt adinuicem. Vnde quia non ſeruat ſuam qualitatem in corrumpendo dicto modo, ſicut conſeruat eam in calefaciendo: ideò in eis eſt ſumma immutatio ſecundum primum genus trãſmutationis, & exceſſiuè calefiunt, quia ſunt verè paſſibilia à calido ignis. Et quia in eis manet proportio organorum illæſa eſt etiã in eis ob hoc ſumma immutatio ſecundum ſecundum genus immutationis, & exceſſiuè immutantur organa ſecundũ ſpeciẽ calidi. Et ex hoc tertio eſt in eis ſumma immutatio ſecundum tertium genus immutationis, & perfectiſſimè ſentiunt caliditatem ignis, & percipiunt læſionem per calefactionem exceſſiuam circa proportionem, quæ debet eſſe circa corpus animalis, vt mixtum eſt inter calidum & frigidum, humidum & ſiccum. Et ex illa perceptione quarto afficiuntur ſummo dolore & cruciantur vltra vires. i. vltra quam poſſent ſuſtinere citra ſuam corruptionem ſi ignis ſeruaret ſuam qualitatem ſecũdam ſicut & primam: dum tamen eſſent corruptibilia ſicut & paſſibilia. Tunc enim potius corrũperentur, quam perſiſterent in tormento tanto procedente ex tanta immutatione. Et eſt intentio Grego. quod verè manent corruptibilia, ſicut & paſſibilia. Aliter enim non diceret, quòd ignis primã qualitatem ſeruat, ſecundam autem non ſeruat, ſicut ignis ex parte lucis ſeruat qualitatẽ ſuam in oſtendendo captiuatis ea quibus magis torqueantur: non autem in oſtendendo ea, quibus conſolentur. Conſtat enim, quòd hoc fit per miraculũ, & lucis ſuſpenſionem quandam, quia ita ſunt oſtẽſibilia quantum eſt ex ſe, ea quibus conſolentur, vt ea quibus torquentur. Similiter ergo fit per miraculum ex parte caloris, quòd ſuſpenditur eius qualitas ſecunda, quod nullo modo oporteret ponere niſi illa corpora eſſent verè corruptibilia ſicut & ſunt verè paſſibilia. Et ſic ſecundum Gregorium, ſi ſeruaret ignis ex parte caliditatis ſuam qualitatem ſecundam, omninò ipſa corrumperet etiam ſtante cœlo licèt nihil generaret mixtum, & per hunc etiam modum feſtucas combureret ſtante cœlo. Secundum ſententiam autem Gregorij etiam ſi in æternum moueretur cęlum, & fieret naturalis generatio & corruptio propter illius ſecundę qualitatis ſuſpenſionem, ignis nullo modo corpora damnatorum corrumperet, quia cum cœlum non agit niſi mediante elemento, ſuſpenſa qualitate elementi, quo ad actum corruptionis ſuſpenſa eſſet, & actio cœli, quo ad eũdem, & ſic ſecundum Gregorium ille ignis quantũ eſt ex actione ſecũdum primam dictarum qualitatum vitam damnatorum extinguit, quam tamen ſeruat propter

pter ſuſpenſionem qualitatis ſecundæ, vt ſic terminus & exceſſus immutationum ſecundum primã qualitatem vitam puniat, vt ſemper ſine termino cruciatus afficiat, & ſic etiam ſemper ad finem p tormenta properat, & ſine fine defectus durat, i. ſine fine vita durat ſub tali exceſſu ſub quali alias neceſſe eſſet eam deficere. & per hunc modum fit miſeris mors ſine morte & finis ſine fine & defectus ſine defectu. Et ponit Gregor. conſimilem diſpoſitionem ignis quo ad primam eius qualitatem in cruciando corpora æqualiter paſſibilia inęqualiter, quia non ſecundum diſpoſitionem paſſibilitatis in corporibus, ſed ſecundum diſpoſitionem vitiorum in animabus. Dicit enim ibidem paulò prius. Sicut in domo patris manſiones multæ ſunt pro diuerſitate virtutis, ſic damnatos diuerſo ſupplicio gehennæ ignibus ſubijcit diuerſitas criminis, quæ. ſ. gehenna quàmuis cunctis ſit vna non tñ cunctos vna eademque qualitate ſuccendit: nã ſicut in vno Sole omnes tangimur, nec tamen ſub vno & eodem ordine omnes æſtuamus, quia iuxta qualitatem corporis ſentitur & pondus caloris: ſic damnatis vna eſt gehenna, quæ afficit: non tamen vna omnes qualitate comburit, quia hoc, qđ hic agit diſpar valetudo corporum, hoc illis exhibet diſpar cauſa meritorum. Sed ſi corpora illa verè ſunt corruptibilia ſicut & verè ſunt paſſibilia, vt videtur ſentire Grego. qua ergo virtute manẽt inæternum abſque corruptione? Eſt enim aliqua multitudo virtutis ſecundum quam manet quod manet, quemadmodum & ſecundum quam mouet mouens, vt dicit Philoſophus de motibus animalium, vt non ſufficiat dicere, ꝙ manet, quia nõ adeſt corrumpens. Quemadmodum etiam dicit Auerr. in fine de ſubſtantia orbis, ꝙ non eſt dicere ꝙ terra quieſcit perpetuò in centro, quia non habet mouens eam extra centrum, vt dixit Ioannes Grammaticus, ſed quia habet in ſe virtutem, qua quieſcit in centro, ſicut & qua mouetur ad centrũ, cum eſt extra ipſum. Oportet ergo ponere, ꝙ ſit aliqua virtus poſitiua, qua perpetuò manent. Conſtat autem, quòd illa non eſt naturalis, quia omnis virtus corporis naturalis eſt finita, quæ ex ſe non poteſt eſſe cauſa durationis infinitæ, vt dicit Auerrois de ſubſtantia orbis. Oportet ergo, ꝙ ſit ſupernaturalis, & hoc vel ſola voluntas diuina, quæ ipſa corpora conſeruat ſemper & in æquali incorruptibilitate, vel aliqua diſpoſitio ipſis corporibus à Deo impreſſa.

Quòd primo modo benè poſſibile ſit Deo conſeruare in eſſe, ſicut & ſuſpendere calorem ignis, quo ad actum corrumpendi illa corpora, planè profitemur. Sed tunc neceſſariò ad hoc, quòd corpora dicta perpetuò conſeruentur abſque corruptione in tali igne, duplex concurrit miraculum. Vnum. ſ. in dicta ſuſpenſione qualitatis ignis, ne corrumpat. Alterum verò in corporum perpetua conſeruatione ſecundum ſtatum corruptibilem. Si verò ponamus, quòd conſeruentur aliqua diſpoſitione dictis corporib. impreſſa, quæ ſit quaſi dos in faciendo illa corpora incorruptibilia, licèt non impaſſibilia, ſicut vera dos facit corpora glorioſa ſimul & incorruptibilia, & impaſſibilia, non oportet ad perpetuam punitionem ab illo igne dictorum corporum ponere aliud, quàm hoc vnicum miraculum, quo fiunt illa corpora incorruptibilia. Semper enim melius eſt cum poſſibile fuerit pauciora ponere, quam plura, & quod poſſibile eſt fieri per vnum potius fieri per illud, quàm pauciora. Et ſimiliter cum oportet currere ad miraculum, quod poteſt poni æquè benè fieri per vnicum miraculum ad illud ponendum fieri non eſt ponendum plura adhiberi miracula, quemadmodum dicimus, quòd corpus Chriſti in triduo ad animę ſeparationem per miraculũ manſit idem numero incorruptum, ſed hoc non p aliud miraculum, q̃ illud erat, quo verbum Dei eſt incarnatum, & ſibi partes ambas humanę naturę. ſ. animam rationalem, & carnem aſſumpſit, & hoc inſeparabiliter nunq̃ alteram illarum dimiſſurus, & hoc ne plura miracula ponamus ad aliquos effectus plures quando & vbi vnicum ſufficit. Et ſic videtur potius ponendum, ꝙ illa corpora p miraculum ſunt facta incorruptibilia, q̃ per miraculum in ſua corruptibilitate conſeruata, quia cũ illo ſecundo ſi non corrumpantur ab igne, oportet ponere aliud, quemadmodum oportet ponere miraculum aliud, quo idem ignis non ſecundũ diſpoſitionem corporum, ſed ſecundum diſpoſitionem criminum corpora damnatorum ſuccẽdit ſecundum prædicta: cum iſto autem nequaquam, vt dictum eſt.

Nec tunc reſtat aliud, q̃ intelligere, & exponere Gregorium, vt intelligamus ignem gehennæ ex parte caloris non ſeruare ſuam qualitatem in corrumpendo, ſicut in ſuccendendo per calefactionẽ, non quia aliquo modo ſuſpenſa ſit, nè corrumpat præſens corruptibile, ſed quia quo ad hoc virtus illa propter contrariam diſpoſitionem corporum non poteſt ſortiri effectum, ſicut non poteſt ſortiri effectum corrumpendi ſubſtantiam dęmonum, licèt ipſos cruciet eadem qualitate ignis, qua cruciat & damnatorum corpora, dicente Greg. ibidẽ. Quamuis Angelorum, atque hominum longè ſit natura diſſimilis: vna tamen pœna implicat, quos vnus in crimine reatus ligat. Et quo ad hoc eſt ſimile de corporibus damnatorum, & corporib. illorum puerorum, ſcilicèt quòd ignis ille, ſicut corpora puerorum non tetigit moleſtando per calefactionem, neque eorũ veſtimenta per corruptionem, ſed ſolùmmodò vincula, ſic nec corpora dãnatorum ignis gehennæ tangit per corruptionem, ſed ſolùmmodò per cruciatum afficiendo. Non autem eſt ſimile, quo ad hoc, ꝙ corpora puerorum, & veſtimenta, quę verè erant corruptibilia non tãgebantur vllo modo, ignis calore ſuſpenſo. Corpora autem damnatorum, quia ſunt incorruptibilia non tanguntur corruptione: tanguntur tamen

lia

paſſione, & ſic non erat omninò ſimile de ignis calore non agente circa pueros, & eorum veſtimenta, & eorum vincula, niſi quòd ſicut vincula corrumpebantur, ſic damnatorum corpora patiuntur, & ſicut corpora puerorũ, & veſtimenta in nullo tangebantur, ſic & corpora damnatorum in nullo corrumpuntur. Non tamen eſt ſimile, quo ad hoc, ꝙ ſicut corpora illorũ, & veſtimenta non tangebant calefactione propter caloris (quo ad hunc actum) ſuſpenſionem, ſic hic corpora damnatorũ non corrumpuntur calefactione propter caloris (quo ad hunc actum) ſuſpenſionem: immò calor gehennæ agit quantum in ſe eſt, vt corpora damnatorum non ſolum ſummè crucientur, ſed etiam quòd quantũ in ipſo eſt niſi aliud obſiſteret perſectè corrumperentur. Et ideò non videtur mihi inconueniens, quòd hoc ſit quaſi per dotem incorruptibilitatis, ſed non impaſſibilitatis qualis eſt in corporibus beatorum, vt ſic per incorruptibilitatẽ in æternum permaneant, & per paſſibilitatem in æternum torqueantur. De iſta incorruptibilitate dãnatorum loquitur Hieronymus ad Numenium Alexandrinũ de Reſurrectione carnis. Super hoc Theodorus ſic loquutus eſt, Oportet corruptibile hoc induere incorruptibilitatem, vt poſſit in vtranque partem, vel in pœnis, uel in cælorum regno manere perpetuum. Diodorus Carthaginenſis Epiſcopus inquit, Si incorrupti reſurgent mortui, haud dubium ad meliora mutari. Quid ergo neceſſe fuit dicere, & non omnes immutabimur? Alij hoc uolũt intelligi, ꝙ incorruptio communis ſit omnium: immutatio autem propriè iuſtorum dum & gloriam conſequuntur. Soli enim Sancti in corpore & anima in melius mutabuntur. Ita ut in corpore omnium reſurgentium ſit, ſic aſſerunt uerè mortuos debere intelligi peccatores, qui reſurgẽt incorrupti, ut poſſint æterna ſuſtinere ſupplicia, quia in eo miſerabiliores erunt, ut nõ mortali, & corruptibili corpore diſſoluantur. Suę ſententiæ magis acquieſcit eccleſia, ſed de hoc modicum, aut nihil tangit Gloſſa.i. ad Corinthios 15. Et in hoc patet, ꝙ quaſi dos ille incorruptibilitatis in damnatis ſeruit diuinæ iuſtitiæ, ſicut in iuſtis ſeruit diuinæ miſericordiæ, & ſic ſine omni corruptione in reali immutatione ſubſtantiali facta in corpore inquantum mixtum eſt, uel in organo inquantum organum, patientur per organa manentia in ſuis temperamentis per excellentiam ſenſibilium ſummas paſſiones per tranſmutationes reales in calido & frigido, humido & ſicco, manente tamen ſemper ſubſtantia rei, & organi proportione per illam diſpoſitionem, quæ eſt quaſi dos. Non minus autem eſt poſſibile, ꝙ ſic ſine organo etiam ab ipſo eodẽ ſenſibili percipiatur dolor conſimilis in appetitu intellectuali ex apprehenſione, & perceptione facta in intellectu abſque omni organo medio.

Quòd ergo arguitur primo argumento diuiſiuè, ꝙ corpora illa nõ corrumpuntur, nõ eſt ex dote, quia dotem non habent incorruptibilitatis, nõ uidetur mihi neceſſarium hoc ponere, ſed ſolùmmodò, ꝙ non habent dotem incorruptibilitatis, quo ad rationem impaſſibilitatis. Aut ſi nullo modo habent talem: Deus uirtute ſua, & uoluntate mera ipſa cõſeruat corruptibilia, ſic tamen, ꝙ nunquam corrumpantur. *Ad princ.*

Quod additur, ꝙ non manent incorrupta ex parte ignis, quia facit, quod in ſe eſt. *Ad ſecundam partem.*

Dicendum, quòd uerum eſt circa mixta ſi ponãtur manere manente cœlo per impoſſibile, quia etſi ſtante cœlo ignis non haberet uim corrumpendi generando, & ita per accidens, sicut dictum eſt, benè tamen poſſet habere vim corrumpendi etiã abſque motu cœli, quia corruptio non procedit p ſe ex virtute cœleſti, ſed potius eius defectu, etſi ex virtute naturali ignis poſſet corrumpi abſque omni influentia ex virtute cœli, licèt ignis corrumpendo vnum non poſſet generare aliud abſque motu cœli, & influentia virtutis eius. Propter quod benè damnatus eſt Pariſij articulus ille, quòd ſtante cœlo ignis non poſſet comburere ſtuppam, & ſic falſum eſt, quòd corpora damnatorum manent incorrupta, quia corruptio eorum dependet à motu cœli.

Comment. in Quæſtionem XV. quæ eſt,

Vtrum ceßatio motus cœli poſt iudicium erit cauſa in corruptionis corporum damnatorum.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore tria facit. Primò reprobat opinionem. Secundò ponit concluſionem quæſito reſponſiuam. Tertiò ponit cauſam in corruptibilitatis damnatorum.

De primò. Opinio fuit, quòd ceſſatio motus cœli poſt iudicium erit cauſa incorruptionis damnatorum.

Habet inſuper hæc opinio, ꝙ ceſſante motu cœli ceſſarent omnes motus omninò horum inferiorum, igitur & corruptio.

Reprobatur autem ab Auctore hæc opinio, &, in prima negatur, ꝙ omnis motus inferiorum ceſſaret ceſſante motu cœli. Et huiuſmodi negationis rationem reddens Auctor, ita argumentatur. Ceſſante motu cœli, ſi graue eſſet ſurſum, deſcenderet, aliqua violentia perpetua eſſet. ergo non ceſſaret motus inferiorum ceſſante motu cœli.

Not. ꝙ cum illa opinio videatur D. Thomæ eſſe, p.p.q.115.art.3. Capreolus, atque Soncinas reſpondent Henrico, negantes antecedens, &, ad probationem dicentes, falſam eſſe conſequentiam, quoniam graue non eſt fieri deorum, niſi præſuppoſito motu cœli.

Sed fortè contra diceret Auctor. Ergo graue quatenus graue non fertur deorſum per ſe, ſed per accidens, quia per aliud, quod tamen videtur falſum, quia mouetur à propria forma tanquam à principio interno, quod viſum eſt in nono Quolib. quæſt. 5.

Not.

Not. propterea ꝙ Auctor concludit motus omnes depēdere à motu cœli, qui tamen cauſantur à motu cœli, tanquam à cauſa exteriori, non tamen tanquam è cauſa interiori.

Not. quòd rurſum ad probandam rationabilitatem negationis illius, inducit quod ſtante cœlo, animalia poſſent moueri motu progreſſiuo, ad quod inducit Auerroem.

Amplius ſtante illa ſententia ſequeretur, quod animalia, quæ fortè reperirentur viua, viuerent in æternum, quod non eſt credibile.

Contra verò id, quod reſpondetur ad quæſitum, ſ. quod corpora illa non corrumperentur ex ceſſatione motus cœli arguit, ꝙ corruptibile tandiu manet corruptum, quandiu conſeruatur ab vniuerſali generante, ſed motus cœleſtis eſt generans, & conſeruans omnia in ſuo periodo, ergo ceſſante motu cœli, corruptibile non conſeruaretur. Igitur corrumperetur. Quod autem motus cœli ſit conſeruans periodum vniuſcuiuſque corruptibilis rei, ipſe Auctor probat ex Philoſopho aſſumens verba in t 56. & 57 ſecundi libri de generatione, quæ ipſe recitat, & diligenter exponit, manifeſtans à motu cœli, & ſtellarum conſeruari omnia generata, ſecundum ſuum periodum, atque ideo ipſo cœli, & ſtellarum motu ceſſante ceſſaret conſeruatio, & ſic corrumperentur omnia. Non eſt autem, quòd velimus nos aliquid vltra addere, cum ſatis clarè loquatur.

Igitur ſecundo loco quæſito ita reſpondet, quod negatiuam habet concluſionem. Quæ probatur per ea, quæ dicta ſunt.

De tertio verò inueſtigans cauſam incorruptibilitatis, eam tandem affert, quæ affertur etiam pro beatis, ſ. quod erunt incorruptibilia per dotem incorruptibilitatis. Declaratur autem, quòd duplex eſt huiuſmodi dos, alia quidem cum poſſibilitate: alia verò cum impoſſibilitate coniuncta. Et quidem dos prima eſt damnatorum: ſecunda beatorum. Id autem probat Auctor ex Gregorio, Hieronymo, Theodoro, gloſa, &c. Et quoniam difficultas eſt de igne infernali cur non corrumpat; declarat id ex Gregorio, cuius plura verba recitat in litera, quia ignis ille per miraculum habet tantum virtutem cruciandi, ſed non corrumpendi virtute hac ſuſpenſa, ſed hæc in litera clara ſunt.

QVAESTIO XVI.

Vtrum patri infideli in neceſſitate ſua potius eſt ſubueniendum, quàm extraneo fideli.

SEQVVNTVR quæſita ſpecialiter pertinantia ad hominem viatorem. Et erat vnum communiter pertinens, tàm ad clericum, quàm ad laicum, & plura pertinētia ſpecialiter, vel ad iſtos, vel ad illos.

Illud vnum erat, Vtrum patri infideli in neceſſitate ſua potius eſt ſubueniendum, quàm extraneó fideli.

Arg. princ. Et arguitur, quòd ſit patri infideli ſubueniēdū, quia maius damnum ſequeretur de non ſubueniēdo patri, quia per neceſſitatem moreretur, & in anima, ſicut in corpore: extraneus autem fidelis non moreretur niſi in corpore tantum, & maiori damno potius occurrendum eſt: ergo &c.

In opposit. Contra. Fundamentum veræ amicitiæ eſt bonum virtutis ſecundum Philoſophum. 8. Ethicor. vbi ergo maius eſt bonum maior debet eſſe amicitia: & ita maior dilectio, quia amicitia requirit correſpondentem dilectionem. Sed maius bonum virtutis eſt in extraneo fideli, quàm in patre infideli: ergo &c.

Secūdum. Item qualis ordo eſt in amicitia, & dilectione ciuili, talis debet eſſe in amicitia charitatiua, ſed in illa potius in bello iuuandus eſt ciuis bonus, ne occidatur, quàm pater infidelis: ergo & in iſta: ergo &c.

Responsio. Dicendum, quòd debitum ſubuentionis in neceſſitatis articulo reſpicit non tàm dilectionis affectum, quàm effectum, quia etſi non adeſſet dilectionis affectus, per effectum tñ ſoluitur obligatio talis debiti. Eſt ergo quæſtio de ordine dilectionis quo ad dilectionis effectū, in quo maximè conſiderari debet q̃titas debiti & obligationis, q̃a maius debitum, & maior obligatio potius eſt ſoluenda, quàm minus ſi ambo ſolui non poſſunt. Quia igitur homo ſummè debitor eſt patris etiam infidelis iure diuino & obligatione diuini præcepti, quæ nunquam per infidalitatem ſoluitur: non ſic autē fidelis extranei: ideo ſimpliciter dicendum, quòd ſi aliud non obſtat, ſiue alijs eiſdem ſe habētibus, in omni neceſſitate potius ſubueniendum eſt patri infideli, quàm extraneo fideli. Sed hoc non propter damnum, quod indè contingeret vti prætendit prima ratio, quia tūc in nullo caſu potius ſubueniendum eſſet extraneo fideli, quàm proximo infideli, quod falſum eſt, vt iam dicetur, ſed propter maius debitum & maiorem obligationem. *Ad argu. princip.*

Diſtinguendū eſt igitur, vt videamus quomodo regulariter verum falſum eſt in caſu, quia pater infidelis, aut eget ſubuentione propter neceſſitatem naturæ in patiendo naturæ defectum, in cibo, potu, veſtimēto, aut huiuſmodi, aut propter peruerſitatem malitiæ in exercendo infidelitatis effectum in Deum blaſphemando, propter quod oportet ipſum mori, vel incarcerari, vel in bello contra fideles dimicando, & per hoc neceſſitatem moriendi incurrendo, niſi ei ſubueniatur in omnibus indigentijs. Primo modo potius ſubueniendum eſt patri infideli, q̃ extraneo fideli in omnibus indigentijs. Secundo modo potius ſubueniendum eſſet extraneo fideli. In hoc enim caſu ſubuenire patri, eſſet potius fouere eius malitiam, quā ſubuenire, & ſic proceſſit obiectio ſecunda.

In tali enim caſu, vel conſimili loquitur Chriſtus cum dicit Matthæi 10. Veni ſeparare hominē aduerſus patrem ſuum. Et 19. Qui reliquerit patrem ſuum &c. propter me &c. In hoc enim caſu propter Deum relinquit, quia magis tenetur paternitati diuinæ: & ideò quando paternitas humana contrariatur illi reſpuēda eſt, ſicut contemnanda eſt minor auctoritas quando contrariatur maiori, & vniuerſaliter auctoritas humana quando contrariatur auctoritati diuinæ. *Ad primū in opposit.*

Ad primum

Ad primum princip. in forma. Ad primum reſpondendum eſt in iſto caſu, ꝙ propter maius damnum, quod poſſet imminere, ſi pater infidelis permitteretur occidi, non eſt in hoc caſu potius ſubueniendum patri infideli, quia præſumendum eſt, ꝙ ſi viueret amplius, deterior fieret, & deterior moreretur, & ſic ex hoc non incurritur maius damnum, ſed potius minus, licèt ſimpliciter ſecundum ſe maius damnum ſit vnum mori in anima & corpore, quàm alterum in corpore tantùm.

Ad ſecundum in oppoſit. Ad tertium reſpondendum eſt de duplici amicitia, quo ad alium caſum, dicendo, ꝙ magis obligat diuinum præceptum patri infideli, q̃ extraneo fideli, ſi aliud non obſit, & propter nullam amicitiam ciuilem potius ſubueniendum eſſet extraneo fideli, niſi in quo pater contrariatur Deo. Vnde ſi propter amicitiam ciuilē oporteret dimittere potius patrem occidi, q̃ ciuem. Dicendum, ꝙ hoc locum habet tàm de patre fideli, q̃ infideli, & hoc quia ſi ciues habeant iuſtū bellum, pater bellans contra eos impugnat iuſtitiam, & ſic Deo contrariatur. Eſt aūt aduertendum, ꝙ ſi quæſtio generalius proponeretur, an magis, vel potius ſit diligendus pater infidelis, q̃ extraneus fidelis. Diſtinguēdū eſſet de diligere effectu, & tunc ſubdiſtinguendum eſſet, vt iam pertractatū eſt in quæſtione, & de diligere affectu, & dicendū eſſet, ꝙ in omnē caſum plus diligendus eſſet extraneus fidelis, q̃ pater infidelis, ſecundū quod in hoc ſecundo mēbro loquitur Ambro. quando dicit ſuper Canti. Domeſtici ſi boni ſunt malis filijs ſunt præponendi, vt notatur diſt. 30. Decretorum ſuper illud capitulum. Si qui filij.

Comment. in Quæſtionem XVI. quæ eſt,

Vtrum patri infideli in neceſſitate ſua potius eſt ſubueniendum, quàm extraneo fideli.

TITVLVS eſt clarus.

In corpore eſt concluſio, cæteris paribus, ſimpliciter ſubueniendum eſt magis patri infideli, quàm extraneo &c.

Probatur. Ei magis eſt ſubueniendum, cui de iure diuino, atque naturæ tenemur magis ſecundum dilectionis effectum, ſed patri tenemur &c. igitur &c.

In ſolutione argumentorum, quæ portant difficultatem, intellige, quòd in his ſubueniendum eſt potius patri, in quibus illi tenemur de iure diuino, atque naturæ, in cæteris autem non. Tenemur autem, quo ad dilectionis effectum in naturæ neceſſariis pro conſeruanda ipſa natura; non autem in alijs, quæ non pertinent ad huiuſmodi conſeruationem, vnde ſi pater ſit in egeſtate illorum, quæ fouere poſſent eius malitiam, ei nequaquam eſſet ſubueniendum. Cætera clara videntur.

QVAESTIO XVII.

Vtrum Laici publica tenentes officia, vexantes parentes clericorum, quia ipſi Clerici nolunt eis obedire, ſint excommunicati.

SEQVVNTVR quæſita circa hominem viatorem pertinentia ſpecialiter, vel ad Clericum. Et erant duo pertinentia ſpecialiter ad hominem laicum. Primum in vexando proximum: Vtrum Laici publica tenentes officia vexātes parentes Clericorum, quia ipſi Clerici nolunt eis obedire, ſint excommunicati. Secundum in occidendo proximum: Vtrum in lege noua liceat Iudicem Sæcularem occidere quenquam pro ſolo furto.

Arg. princ. Circa primum arguitur, ꝙ illi Laici ſunt excōicati, quia extra de ſen. excōicationis. Nouit. dicit, ꝙ ſtatuentes contra Eccleſiæ libertatem ſunt excōmunicati: illi aūt contra eam in ſic faciendo cōtra Clericos, & eorum libertatem pugnant facto, quod maius eſt: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Parentes illi Clericorum Laici ſunt in quos habent poteſtatem, & ſic licet eis hoc facere: pro licito aūt facto nemo eſt excommunicatus: ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ quæſtio aut quærit de excōicatione canonica pro iniectione manus violenta in Clericum, aut pro aliquo alio delicto. Si primo modo, dico, ꝙ per illum Canonem ex tali facto non ſunt excōicati, quia talis Canon loquitur de iniuria illata Clerico in perſona ſua tm̄. Si ſecundo modo, tunc diſtinguendum eſt de cauſa excōicationis, & animo vexantium. Aut.n. vexant parentes Clericorum, vt cogant Clericos ſubijcere ſe ipſorum iuriſdictioni in illis, in quibus non debent eſſe iudices eorum, & ne quærant Eccleſiaſticum auxiliū in talibus pro vexatione parentum Clericorum: in iſto caſu dico, quòd ſunt excommunicati auctoritate Canonis allegati, & expreſſius eodem titulo cap. Grauem, & expreſſiſſimè auctoritate Bituricen. Concilij in cap. Cum nonnulli. Aut vexant eos pro alijs cauſis, puta nē Clerici iniurientur ciuibus ſuis, aut ciuitati: in iſto caſu credo, vel cōſimili, etſi fortè grauiter peccarent, ꝙ non ſunt excommunicati. Breuiter enim credo, quòd pro tali facto non ſunt excommunicati, niſi vel directè, vel indirectè infringunt libertatem Eccleſiæ. Per hæc patent obiecta vtriuſque partis.

Comment. in Quæſtionem XVII. quæ eſt,

Vtrum Laici publica tenentes officia, vexantes parentes Clericorum, quia ipſi Clerici nolunt eis obedire, ſint excommunicati.

IN titulo nihil videtur dicendum. In corpore habitis diuiſione, & ſubdiuiſione, tribus concluſionibus videtur quæſito ſatisfacere: Quæ omnia ſic diſponimus.

Quæſtio hæc de excommunicatione, aut

Intendit illum Canonem de iniectione manus violentæ in Clericum. — *Prima concluſio*: Non eſſent excommunicati.

Intendit pro aliquo alio delicto. Et tunc quicunque vexant, aut

- *Id faciunt, vt Clerici illis ſubijciantur.* — *Secunda concluſio*: Eſſent excommunicati.
- *Nè Clerici ciuibus iniurientur.* — *Tertia concluſio*: Non eſſent excommunicati.

Not. pro primo membro diuiſionis, quòd qui iniecerint manus violentas in Clericum excommunicati ſunt. c. ſi quis. 17. q. 4. & eſt Innoc. II. Nunc aũt ſi quis inijceret huiuſmodi manus in parentes Clericorum, ex eo, qđ parentes ſunt, nõ eſſent excõmunicati, vt dicit concluſio, cuius ratio eſt, quod Canon ille loquitur de iniuria illata Clerico in propria perſona. Et id dicunt omnes Summiſtæ.

Not. pro ſecundo membro, ꝙ ita intelligitur, quaſi quæratur, vtrum qui vexant huiuſmodi parentes, tale peccatum vexando committant, pro quo incidant in excommunicatione, & tunc diſtinguitur, vt apparet.

Secunda autem concluſio probatur ex Can. citato in primo argumento, & in eod. tit. c. Grauem. Et in Concilio Bituricenſi cum nonnulli. vide Summiſtas in excommunicatione contra impedientes Eccleſiaſticam libertatem. Cætera. n. clara.

QVAESTIO XVIII.

Vtrum in lege noua liceat iudicem Sæcularem occidere quenquam pro ſolo furto.

Arg. primo. CIRCA ſecundum arguit ꝙ in lege noua non licet occidere quenq̃ pro ſolo furto, quia hoc nõ licuit in lege veteri, quia ipſa taxauit talionem, vt pro vna oue redderentur quatuor, & pro vno boue quinq; boues, vt hr̃ Exo. 22. vbi ẽt dr̃, ꝙ ſi nõ haberet vnde redderet, fur venderet, & depretio ſuo ſatisfieret. In lege aũt noua non debet obſeruari maior crudelitas, q̃ in veteri, quia illa erat lex timoris: iſta verò eſt lex amoris, dicẽte Auguſti. Breuis differentia legis, & Euangelij, timor & amor: ergo &c.

In oppoſit. In cõtrarium eſt conſuetudo obſeruata in Eccl. Dicendũ, ꝙ pro nullo delicto quis morte plectendus eſt, dum n̄ põt aliter corrigi, quia ſemper pœnę mitigandæ ſunt. Mors aũt vltima pęnarum eſt, pp quod dr̃ in auten. vt nulli iudicum. ſ. pro furto. Coll. 10. Pro furto nolumus oĩnõ quodlibet membrum abſcindi, aut mori, ſed eũ aliter caſtigari. Si tamẽ aliter corrigi non põt, aut caſtigari: & p hoc mors vtilior iudicet̃, q̃ vltra viuere, quia ſic ceſſare mala agere quędã correctio eſt, morte furtum benè plectẽdũ eſt. Quia vt dr̃. 23. cã. q. 5. c. Prodeſt, ſiue plectẽdo, ſiue ignoſcẽdo hoc ſolum benè ag̃ vt uita hominũ corrigat̃. In caſu aũt quo incorrigibilis inuenitur fur, loquitur aliud capitulum ibidẽ dicens ſic: Qui malos percutit in eo, ꝙ mali ſunt, & habet cauſam interfectionis, & poteſtatẽ ut occidat, miniſter eſt Dñi. Cauſa aũt ut occidat duo in ſe debet cõtinere. Vnũ ex parte facti pro quo quis occidendus eſt. ſ. ꝙ uergat in pręiudicium Dei, aut proximi. Aliud ex parte occidẽdi, ꝙ incorrigibilis appareat. Propter primũ dat furtum cauſam occidendi, & eſt directè cõtra legem naturæ, & pactũ humanę ſocietatis, dicẽte Tull. lib. 3. de off. Hominem hoĩs in cõmodo ſuum commodũ augere magis eſt contra naturã, q̃ mors, nam tollit conuictũ humanũ. Illud natura non patit̃, ut aliorum ſpolijs noſtras facultates augeamus, & ſic iure naturæ, ſicut dicit fures tanq̃ membra putrida abſcindendi de cœtu humani generis, & morte plectẽdi. Secundum aũt dictorum dat cauſam occidẽdi, quia tollit oẽ aliud remedium, talis aũt iudicandus eſt fur ex humanis p̃ſumptionib. quia aliter interiora hominũ ſcire nõ poſſumus. Pręſumptio aũt talis accipit̃, uel ex magnitudine rei, q̃ furatur, uel ex aſſuefactione furandi, per quam quis ſuper furãdi actu diffamatus eſt tanq̃ frequenter deprehenſus in tali ſcelere q̃tuncunq; ſit modicum furtũ. Vnde pp hoc ſm̃ leges humanę, q̃ prohibebant fures ſimplices occidi pro furto, ut habitũ eſt ſupra, benè p̃cipiunt fures famoſos occidi. ff. de pœ. l. Capitalium. §. Famoſos. Propter primũ lex Moyſi, quę in minorib. furtis ordinauit talionẽ, maiora ꝓhibuit ſub pœna ſanguinis, ſiue mortis. Æſtimabatur aũt res furata maior, uel ratione ſui, uel rationę eius, in cuius poſſeſſione erat. Propter primũ dr̃ Exo. 21. Qui furatus fuerit hoĩem, & uẽdiderit eũ, cõuictus noxæ morte moriat̃. Propter ſm̃ Achor lapidatus fuit quia propter ſacrilegium furando Dño cõſecratã. Vnde de morte eius legitur Ioſ. 7. vbi dr̃; Quia turbaſti nos exturbat te Dñs ĩ die hac, & lapidauit eũ oĩs populus, qđ eſt, quia q̃ furatus erãt da poſſeſſione Dñi erant, vt dr̃ Ioſ. 6. Sit ciuitas anathema, & oĩa quæ in ea ſunt: quicquid autem auri, & argẽti fuerit, & vaſorum æneorum, ac ferri Domino cõſecretur depoſitum in theſauris ſuis. De his autẽ ille furatus erat pallium coccineum &. cc. ciclos argenti,

gentí, regulam quoque auream, vt ipſemet confeſſus eſt. Ioſ. 7.

Ad argu. prim. Ad primum ergo, ꝙ in lege Moyſi pro furto nemo occidebatur &c.

Dicendum ſecundum iam dicta, ꝙ verum eſt ꝓ commiſſo in minoribus, in quibus ſtatuit talionẽ. In maioribus autem, in quibus talionem non ſtatuit dimiſit ipſum morte plectendum ſecundum curſum legis naturæ, ſicut & modo idem relinquit lex Euangelij, & hoc non tãtum in maioribus, ſed etiam in minoribus, quia nullam pœnam talionis ſtatuit, & hoc erat congruum legi Euangelij ſuper legem Moyſi. Illa enim habet docere perfectionis opera, & affectionem à rebus temporalibus transferendam ad æterna, quæ principaliter promittit ſpiritualibus hominibus. Lex autem opera perfectionis non docuit, ſed ſecundum Auguſt. de ſermone Domini in monte, docuit quandam inchoatam, imperfectamq́; iuſtitiam, vnde & temporalium rerum amorem permiſit, & ea cultorib. ſuis promiſit tanquàm hominibus carnalibus, qui nondum erant idonei ad perfectæ iuſtitiæ, & ad ſpiritualium bonorum promiſſiones. Propter q̃d furtum, quod procedit ex nimio temporalium rerum amore, magis deteſtandum eſt in lege noua, quàm in veteri. Propter quod in minoribus ipſa permiſit furtum abſque pœna ſanguinis ſtatuens pœnam talionis in rebus; ſecũdum etiam ꝙ quia proni erant ad homicidia, indulſit homicidis ciuitates refugij. Lex autẽ noua, quia nullum furtum permittit, vel homicidium, nec pœnãm talionis ſtatuit furtis minoribus, nec ciuitates refugij prouidit homicidis. Propter quod non eſt contra legẽ Euangelij pro furto quocunq; occidere ſecũdum determinatum modum, & in quacunque ciuitate homicidam ad occidendum capere, licèt hoc fuit contra legem Moyſi. Propter quod licèt iudicibus ſub noua lege occidere pro furto, pro quo non licuit occidere ſub lege Moyſi.

Ad confir. Quòd autem aſſumitur, quòd tunc crudelior eſſet lex noua, quàm vetus, quod eſſe non debet.

Dicendum, quòd verum eſt, ſi ipſa dictaret furem eſſe occidẽdum, quod in nullo caſu ſtatuit, in quo correctionem expectandam docuit, & neminem occidẽdum quouſq; incorrigibilis inuentus eſſet. Neminem ergo occidit, quia nullum ſtatutum de occidendo tradidit, ſicut nec talionem reddi ſtatuit, in quo quo ad ſtatuta ſua lex Moyſi apertè crudelior fuit; quia lex noua, vt dicit Grego. nono Moralium, corda delinquentium manſuetudine potius, quàm terrore correxit. Per legem quippè Deus virgam tenuerat cum dicebat; Si quis hęc, vel illa fecerit morte moriatur, ſed incarnatus virgam abſtulit, quia vias vitæ per manſuetudinem oſtendit. Vnde lex noua in pœnam mortis infligendam ſolùmmodò vſum, & conſuetudinem legis naturæ obſeruandam reliquit, vt crudelitas in hoc non legi Euangelij, ſed potius legi naturæ imputari debeat, quæ in hoc maioris iuſtitię, quàm lex Moyſi erat. Propter quod ſub lege Moyſi, cum tempus legis Euangelicæ appropinquare cœperat, in qua illud impleri debuit, Nouis ſuperuenientibus vetera proijcietis, & vetuſtiſſima veterum comedetis, augmentata fuit pœna furtus taxata in rebus; & hoc à Salomone, quando dixit, Prouerb. 6. Num grandis eſt culpa cùm quis furatus fuerit? Furatur enim, vt eſurientem impleat animam: deprehenſus quoque reddet ſeptuplum, & omnem ſubſtantiam domus ſuæ tradat, & liberabit ſe, per hoc inſinuans, quòd à ueniente tempore gratiæ perfectæ iuſtitiæ pro tanto liberari non debeat, ſed ipſemet occidetur.

Comment. in Quæſtionem XVIII. quæ eſt,

Vtrum in lege noua liceat Iudicem Sacularem occidere quenquam pro ſolo furto.

TITVLVS ex ſe clarus.
In corpore diſtinguitur de fure, & ſubdiſtinguitur; & tribus concluſionibus uidetur ſatisfieri, ſic.

Fur, aut

Furatur magna, & ſacra — *Furatur parua, & non ſacra, & tunc vel*

Corrigibilis eſt. — *Incorrigibilis eſt.*

Prima concluſio.	*Secunda concluſio.*	*Tertia concluſio.*
Licèt Iudici talem occidere.	Non licet Iudici talem occidere.	Licèt Iudici talem occidere.

Prima concluſio probanda eſt, ſicuti tertia, quoniam qui furatur huiuſmodi habetur pro incorrigibili, & ſi tantum ſemel furatus ſit. Vtraque autem ſimul ex duplici cauſa probatur. altera ex parte facti, altera ex parte occidendi.

Ex prima autem cauſa, quoniam eſt, quòd furtum contrariatur iuri naturæ, & pactũ humanæ ſocietatis ex Tullio, erigitur talis ratio. Quòd natura non patitur, abſcindendum eſt. Furem natura non patitur, igitur. Maior nota eſt, & minor probatur. Quia lex etiam diuina voluit, quæ eſt expreſſio legis naturæ, & continens eam, eos occidendos, qui fures ſunt, & non patitur eos, quod per multa loca Sacræ Scripturæ patet, & quædam citantur in litera.

Ex cauſa ſecunda erigitur talis ratio. Incorrigibilis tollit omne remedium præter mortem, ergo morte plectendus eſt.

Quòd tollat omne remedium patet, quia iam non eſſet incorrigibilis; conſequentia patet, ſuperiori ratione, nam incorrigibilem natura non patitur. Patet inſuper vtraque concluſio ex lege. ff. de pœnis. l. capitalium. Famoſos, vt patet in litera.

Secunda concluſio patet ex eadem lege. Et certè aduotamus, ꝙ huiuſmodi fures ſoleãt, vel verberari, vel ſignari igne, publicè, vel ad triremes condemnari. vnde pro furto, quod irreparabile damnum non refert, non infligitur ſecundum iudiciũ præſens pœna mortis, niſi vt furtum aggrauatur per aliquam grauem circunſtantiam, quod dicit D. Tho. 22. q. 66. ar. 6. ad 2.

QVAESTIO XIX.

Vtrum qui vouit intrare Religionem ſtrictiorem liberatus ſit intrando laxiorem?

SEQVVNTVR pertinẽtia ſpecialiter ad hominem viatorem clericum. Et erant duo ſpecialiter pertinentia ad clericum religioſum, & plura alia p-tinẽtia cõiter tàm ad Religioſum, q̃ ad Sæcularem. Primum illorum duorum erat pertinens ad votum ſimplex: Vtrum qui vouit intrare Religionem ſtrictiorem liberatus eſt intrando laxiorẽ. Secundum erat pertinens ad votum ſolẽne: Vtrũ de religione priuilegiata, ꝙ Fratres eius non poſſunt tranſire ad aliam Religionem æqualis arctitudinis, aut minoris, Fratres alterius Religionis, quæ non præſumitur eſſe maioris arctitudinis, ſed potius minoris, poſſint recipere ad ſuam Religionem Fratrem profeſſum in illa Relig. priuileg.

Arg. primo. Circa primũ arguitur, ꝙ qui vouit intrare Religionem arctiorẽ liberatus ſit à ſuo voto, intrãdo laxiorem, quia per hoc implet uotum, quo ad tria eſſentialia Religioni, quia illa in oĩ Religione obſeruentur, & p tale votum non videtur ille obligari ad plus, q̃ ſe extendunt eſſentialia Religioni. Ad alia enim obſeruãda ſolum obligant profeſſi.

Probatio in oppoſit. Contra. Qui non implet integrè promiſſum nõ eſt liberatus à voto, iſte talis eſt, quia duo promiſit, & intrare, & talem Regulam ſeruare. ergo &c.

Reſponſio. Hoc vltimum concedendum eſt, quia.n. iſte nõ ſolum vouit intrare Religionem, ſed talem Religionem, in qua tales ſunt obſeruantiæ, quales nõ ſunt in alia: & ſecundum quas diuerſarum Religionum profeſſiones diſtinguunt. Trium.n. votorum principalium ſolẽnitas in quælibet Religione obſeruet. Quia igitur ille in voto ſuo ꝓmiſit duo: & intrando Religionem laxiorem non ſoluit niſi vnum, à voto ſuo non eſt liberatus, niſi ſuper hoc diſpenſationem, aut licentiam obtinuerit competentem, & quod maius eſt, ſi quis promiſit intrare vnum Monaſterium ex Religionibus habentibus bona temporalia mobilia, & immobilia diſtincta ſecundum diſtinctionem Monaſteriorum, nõ ſoluit promiſſum intrando aliud, ſicut æſtimo, vt qui vouit intrare Monaſterium Ordinis Sancti Benedicti apud Sãctum Dionyſium, non ſoluit promiſſum completè intrando illud apud Sanctum Germanũ, quia etſi ſatiſfaciat Religioni, ſiue Ordini ſimpliciter, & in hoc Deo: non tñ ſatiſfacit Monaſterio, cui fecit ſuam promiſſionem, ſi non velit remittere promiſſum, quia aliquid iuris habet ex illo promiſſo illud Monaſterium, quod non habet aliud: ſecus aũt eſt de Religione in qua diuerſa Monaſteria nihil ſibi appropriant, ſed quicquid habẽt propriũ eſt toti Religioni pro ſingulis Fratrib. eius, vt q̃tum iuris habet ſingulus eorũ in bonis vnius Monaſterij, tm̃ habet in bonis alterius. Propter quod ex ſuo promiſſo nihil plus iuris in illum acquirit vnum Monaſterium q̃ aliud, pp qđ vouens intrare vnum, ſine omni iniuria illius põt intrare aliud, & ſoluit perfectè promiſſum, vt contingit in Religionibus Fratrum Prędicatorum, & Minorum.

Ad arg. in oppoſit. ꝙ ſufficienter liberatus eſt, quia æqualiter ſoluit promiſſum quo ad tria eſſentialia in votis. Dicendum, ꝙ non eſt verum, quia iſte non ſolum promittit Religionẽ vbi tria vota eſſentialia obſeruãtur, ſed vbi ẽt cum talib. obſeruantijs obſeruant, & quod amplius eſt ſi eædem obſeruantiæ cuſtodirent, poſtquam tñ non eſſent eis omnia æqualiter communia, ſicut non ſunt diuerſis Monaſterijs in eadẽ Religione q̃nque, adhuc non ſatiſfaceret quo ad eos, quib. facta erat promiſſio, licèt ſatiſfaceret quo ad rẽ promiſſam. Non.n. qui aliquid promittit vni, & in hoc debitor eius factus eſt, ſatiſfacit, ſi hoc ſoluit alteri: immò ſi ſit res, quæ põt ab eodem ſolui plurib. poſtquã ſoluerit vni, debet eã adhuc ſoluere alteri, vt ſi vni promiſi denarium, & credens ſoluere, ſiue ſatiſfacere dem denarium alteri, puta pauperi in eleemoſynã, adhuc teneor ſoluere denarium illi, cui erã obligatus ex promiſſo. Vnde ſi talis ſubintrauit alia Religionem laxiorem, ante profeſſionem debet exire, & intrare Religionem, cui ſe deuouit, niſi diſpẽſationem, vel licentiam competentẽ habuerit, ẽt ſi ſcandalum ex hoc debeat oriri, quia hoc reſpectu illius ſcandalum paſſiuum eſt, non actiuum, niſi quo ad hoc, ꝙ fatue egit ab initio in talem neceſſitatem ſe ponendo, & de illo debet agere pœnitẽtiam, & maximè ſi ex ſuo exitu poſtmodum ſcandalum oriatur, quia contra illud debuiſſet ſibi prouidiſſe, propter quod ei imputatur ſicut ebrioſo ſi committet homicidium.

Poſt profeſſionem autem per maius votum abſolutus eſt à minori: debet tamen agere pœnitentiam, ſcilicet pro tranſgreſſione minoris.

Et quòd aſſumitur in argumẽto, ꝙ per ſimplex votum non obligat ad plus, q̃ ad tria eſſentialia. Dicendum, ꝙ nec ad illa tria, nec ad alia obligat, & hoc neq; quo ad ipſorum obſeruantiam finalẽ, nec quo ad ipſorum experientiam, ſed ſolũmodò obligatur ad præciſum ingreſſum Religionis, vbi illa tria obſeruantur cum talibus obſeruantijs, & non ſatiſfacit niſi intrando talem Religionem, quo facto ſtatim perfectè liberatus eſt, & ſatiſfecit & recedere poteſt liberè quandocunque ei placuerit ante voti ſolẽnizationem, ſecundum quod alibi planius declarauimus.

Comment.

Comment. in Quæſtionem XIX. quæ eſt,

Vtrum, qui vouit intrare Religionem ſtrictiorem liberatus ſit intrando laxiorem.

TITVLVS clarus,

In corpore eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito. Et probatur argumento ſecundo in fronte quæſtionis adducto, quod notum eſt.

Not. autem pro eo, quod dicit, quòd huiuſmodi cum promiſiſſet duo, non ſoluit niſi vnum. Promiſit duo, ſcilicet, quorum vnum eſt religionis ingreſſus: alterum verò talis Religionis, vel primum eſt obſeruantia ſolemnis trium votorum, alterum obſeruantia cum tali modo, & regula. Nunc autem obſeruat tantum vnum, quia ſolummodò obſeruat primum, Cætera videntur clara.

QVAESTIO XX.

Vtrum de Religione priuilegiata, quòd fratres eius non poſſunt tranſire ad aliam Religionem æqualis arctitudinis, aut minoris, Fratres alterius Religionis, quæ non præſumitur eſt maioris arctitudinis, ſed minoris, poſſint recipere ad ſuam Religionem fratrem profeſſum in illa Religione priuilegiata.

Arg. primum. CIRCA ſecundum, quòd dicti Fratres nō poſſunt dictum Fratrem ad ſuam Religionem recipere arguitur, quia contrectarent rem alienam inuito Domino, i. Prælato ſuo alterius Religionis.

Similiter inuito Prælato ſummo Pontifice, ſcilicet, qui hoc in priuilegio à ſe dato prohibuit, vt ponitur in caſu.

Secundum. Item per tale factum miniſtratur pluribus ſcandalum: ergo peccat, qui eius ex ſuo facto dat occaſionem. ergo &c.

In oppoſit. Contrarium, vt dixit opponens ſit Religioni ſuæ.

Reſponſio. Dicēdum, quòd ſi omnia eſſent vera, quæ ſupponuntur in caſu, ſcilicet, quòd fratres, qui recipiunt ad ſuam Religionem Fratres alterius Religionis non eſſent ſtrictioris Religionis, nec cum hoc haberent priuilegium fortius contrarium, aut ſi haberent, non tamen conſtaret de illo, & quòd illi de alia Religione ſic eſſent priuilegiati, vt dixit opponens, omninò peccarent recipientes: dum tamen conſtaret eis de aliorum priuilegijs, peccarent etiam propter ipſum factum, quia iniurioſum eſt in ſe, vt procedit prima ratio, & propter ſcandalum, quod exinde ſequitur, quia ſi ita eſſet ſcandalum actiuum eſſet.

Si autem veritas non ſuffragaretur in dictis, quia ſcilicet recipientes eſſent ſtrictioris Religionis, nullo modo peccarent, quia non obſtaret priuilegium illud, quod non concedit niſi ius commune.

De iure autem communi non licet tranſire de Religione ad Religionem, niſi illa, ad quam tranſitur ſtrictior eſſet. Si enim eſſet æqualis ſtrictionis, tunc tranſire reputari debet curioſitatis, ſiue leuitatis. Si verò eſſet laxior, tunc tranſire reputari debet irreligioſitatis, ſiue diſſolutionis. Et de iure communi, licèt tranſire ad arctiorem Religionem petita licentià à Prælato laxioris Religionis, licèt non obtenta.

Frater autem opponens, vt oſtenderet Religionem ſuam fore arctiorem, quàm illam ad quam Fratres ſui Ordinis inuito Prælato ſuo, & contra ſuum priuilegium, immò cōtra ius commune recipiebantur, dixit expreſsè coram omnibus ſe eſſe Ordinis Beatæ Mariæ de monte Carmeli: & Fratres, qui ſuos Fratres receperunt eſſe Ordinis prædicatorum, & probauit ordinem ſuum eſſe ſtrictiorem, vel æquè ſtrictum, quàm ſit Ordo Fratrum prædicatorum per quaſdam literas Domini Innocentij Papæ, in quibus continetur talis clauſula. Sicut accepimus dilecti filij Prior generalis, & Fratres Eremi de monte Carmeli, abdicatis præſentis ſæculi opibus titulum elegerunt paupertatis, vt mēte, & corpore expediti, & acceptam valeāt Domino impendere ſeruitutē, nullas poſſeſſiones, nihilq; proprium, vnde ſuſtentari valeant poſſidentes &c. Dicebat ergo ille. Cū nos nō habeamus poſſeſſiones mobiliū, nilq; propriū, neque mobiliū, neq; immobilium: Fratres aūt prędicatores habeāt poſſeſſiones mobiliū proprias, Ordini licèt ſint cōes omnib. Fratribus Ordinis: noſtra ergo Religio eſt ſtrictior, quàm ipſorum. Super quo iudicium perſpicacioribus relinquo.

Comment. in Quæſtionem XX. quæ eſt,

Vtrum de religione priuilegiata, quòd fratres eius non poſſunt tranſire ad aliam religionem æqualis arctitudinis, aut minoris, fratres alterius religionis, quæ non præſumitur eſſe maioris arctitudinis, ſed minoris, poſſint recipere ad ſuam religionem fratrem profeſſum in illa religione priuilegiata.

TITVLVS non eget aliqua declaratione.
In corpore concluſio eſt, quod ſtante caſu, vt in titulo, fratres huiuſmodi non poſſent recipere, &c. Caſum habemus in ſacra noſtra Camaldulenſi Heremo, vbi viget priuilegium, quod non poſſint heremitæ ad aliam quancunque religionem tranſire. Vnde quicunque eos reciperent, malè facerent. Nec obſtat quod aliquando quis eorum recipiatur in Zenobiali noſtra Camaldulenſi, tum quoniam id fit de ſpeciali licentia heremitarum: tum quia non niſi vrgente cauſa infirmitatis. Tum quia etiam Zenobilis Camaldulenſis vnita eſt ſacræ Heremo ex ſpeciali priuilegio, & communitate patria.

QVAESTIO XXI.

Vtrum ſi à Principe conceſſum ſit quibuſdam religioſis accipere pedagium aliquod licitum, & iuſtum, vſque ad primam alicuius diei certæ futuræ, & ex tunc recipiant Canonici loci: Canonici autem illa die adueniente pulſari faciunt primam in aurora extra horam conſuetam, vtrum inquam Religioſi illi debeant amittere pedagium prouenturum, vſque ad horam primæ conſuetam.

SEQVVNTVR pertinentia communiter ad Clericos tàm Sæculares, quàm Religioſos, & erat vnicum quo ad ipſorum bona tēporalia: & plurima alia quo ad eorū bona ſpiritualia. Illud autem vnū erat. Vtrum ſi à Principe conceſſum ſit quibuſdam Religioſis accipere pedagium quoddam licitum, & iuſtum vſque ad primam alicuius diei certæ futuræ, & vt ex tunc recipiant Canonici loci: Canonici autem illa die adueniente pulſari faciunt primam in aurora extra horam conſuetam, Religioſi illi debeant amittere pedagium prouenturū vſque ad horam primæ conſuetam. Et arguitur, ꝙ ſic, quia in conceſſionibus & priuilegijs non eſt vtendum niſi ſermonibus conſuetis, & ſecundum conſuetum intellectum vtendum eſt illis, vt extra de ſponſalibus. Ex literis, & Philoſ. dicit, ꝙ loquēdum eſt, vt plures. Sed cum dicitur vſq; ad horam primam, ſermo conſuetus eſt, & conſuetum eſt ſic eo vti, vt intelligatur vſq; ad horam debitam qua conſueuit pulſari. Vſque ergo ad illam horam habent dicti Religioſi ius accipiendi illud pedagiū. *Arg. prim.*

Contrarium vidi dixit opponens. Dico, quòd ſupponendo caſum illum habere veritatem, canonici illi fraudulenter agunt, & doloſè præoccupātes horam debitæ pulſationis, quod non debet cedere in alterius nocumentum, nec in proprium cōmodum, quia fraus & dolus nemini debent patrocinari, & ſic Religioſi illi ius habebant recipiendi illud pedagium vſque ad horam primæ conſuetā, vt oſtendit prima ratio ad hoc adducta, & ſi contrarium factum fuit, vt procedit dictum in oppoſitum, & erant illi Religioſi impediti in percipiendo dicto pedagio, multum in hoc iniuriatum eſt illis, & tenentur Canonici eis ad reſtitutionem, ſi illud receperunt, quod ſi renuant facere Canonici, proſequantur Religioſi ius ſuum, ſicut poterunt. Si verò dicti Canonici ex cauſa rationabili pulſationem primæ anticipauerunt, quo ad hoc nō ſunt in culpa. Nihilominus tamē per hoc non poſſunt ſibi ius in percipiendo dictum pedagiū, quod alias non eſſent percepturi citra horam primo conſuetam, acquirere. *In oppoſit. Reſponſio.*

Comment. in Quæſtionem XXI. quæ eſt,

Vtrum ſi à Principe conceſſum ſit quibuſdam Religioſis accipere pedagium aliquod licitum & iuſtū vſque ad primam alicuius diei certæ futuræ, & ex tunc recipiant Canonici loci: Canonici autem illa die adueniente pulſari faciunt primam in aurora extra horam conſuetam; vtrum inquam Religioſi illi debeant amittere pedagium prouenturum, vſque ad horam primæ conſuetam.

TITVLVS clarus, nam quid ſit pedagium notum eſt.
In corpore autem eſt concluſio, quòd illi Religioſi non debent amittere pedagium prouenturum vſque ad horam primæ conſuetam. Probatur per argumentum in fronte quæſtionis. Et quoniam dolus alicuius non debet vertere in damnum alterius, ſi doloſè egerunt illi Canonici, dolus eorum non debet vertere in damnum Religioſorum. Sed hæc ſatis clara videntur.

QVAESTIO XXII.

Vtrum exponens priuilegium Apoſtolicum contra planum, & expreſſum ſenſum verborum, ſit commendandus vt exhibitor reuerentiæ Domino Papæ, Cardinalibus, & curiæ Romanæ, & alia plurima, quæ pertinebant ad diuini officij exequutionem.

SEQVVNTVR communiter pertinẽtia ad Clericos tàm Religioſos, quàm Sæculares, quo ad eorum bona ſpiritualia. Quorum vnum pertinebat ad priuilegij Papalis interpretationem: Vtrum exponens priuilegiũ Apoſtolicum contra planum, & expreſſum verborum ſit commendandus vt exhibitor reuerentiæ Domino Papæ, Cardinalibus, & curiæ Romanæ: & alia plurima, quæ pertinebant ad diuini officij exequutionem.

Arg. prim. Circa primum arguitur, quòd ille expoſitor talis non ſit commendandus dicto modo, quia nullus præſumptuoſus interpretator priuilegij Apoſtolici commendandus eſt dicto modo, quia præſumptio, nec commendabilis eſt, nec cuiquam reuerentiam, ſed contrarium magis exhibet, ſcilicet irreuerentiam illi, cuius eſt priuilegium, quia ille per priuilegium ſuum intelligi nihil vult, quàm ſecundum planum verborum.

Aliter enim omnia priuilegia traherentur in abuſum, ſi ſcilicet cuilibet liceret eis dare intellectum, & maximè contra planum verborum, vt extra de priuilegijs. Priuilegia. Ille autem expoſitor talis eſt, quia extra de priuilegijs. Cum venissent, dicitur in Gloſſ. ꝙ iudex de priuilegio Apoſtolico incidenter poteſt cognoſcere, ſi verba ſint clara, & manifeſta, & ſi inuenta ſint fore clara & manifeſta: poteſt dicere ſi aliquid pro, vel contra arguatur, obſtar, vel non obſtar, ſecundum quod diximus in noſtro decimo Quolibet, quæſtione prima, ſic ſolummodò licitum eſt iudicare de dictis in priuilegio Apoſtolico ſecundum planum verborum: ergo à contrario ſenſu (quod eſt fortiſſimum argumenrum in iure) nullo modo licet iudices ire contra planum, & expreſſum verborum. Hoc autem facere circa expoſitionem priuilegiorum (quod non licet) præſumptuoſum eſt. ergo &cæt.

In oppoſit. In contrarium eſt dixit opponens, quòd viri, & ſapientes, & diſcreti dicunt talem expoſitionem eſſe de mente & intentione Domini Papæ, & in hoc dicunt ſe eſſe aſſecuratos, quibus in hoc credendum eſt. Exponens autem priuilegium ſecundum mentem & intentionem Domini Papæ maximè cũ de huiuſmodi expoſitione habeat ſufficiens teſtimonium proborum, ꝙ ſit de mente & intentione Domini Papæ dicto modo commendandus eſt. ergo &cæt.

Dicendum ſecundum Auguſt. de ſermone Domini in monte. Quòd de occultis nobis iudicare non licet, ſed ſolùmmodò de manifeſtis, ſic ꝙ de ipſis poſſint haberi aperta indicia, per quæ quæ alias ſunt occulta fiunt manifeſta.

Sic enim Dominus docet cognoſcere occultã hypocriſim, quando dicit, Ex operibus eorũ cognoſcetis eos, vt exponit Aug. Propter quod dicitur primi Reg. 16. Homines vident ea, quæ apparent: Deus autem intuetur cor. In priuilegijs ergo de mente & occulta intentione Domini Papæ nobis præſumere, aut iudicare non licet, niſi qđ per manifeſta indicia verborum priuilegij nobis indicatur. In priuilegijs enim non eſt vtendum verbis obſcuris figuratiuis & ænigmaticis, quę nos ad præſumendum excitant aliquam occultam intelligentiam ſub illis verbis intellexiſſe ſcribẽtem quam verba intendunt, ſed non quam prætendũt, in quibus aliquando vitium eſt verbis inſiſtere, & ſecundum verba exponere, cum tamen in priuilegijs ſemper oporteat verbis inſiſtere. Vt autem paulò altius ordiamur. Sciendum, ꝙ oĩs ſermo, aut eſt proprius, aut figuratiuus. Et eſt ſciendum, quòd ipſum exponere ſecundum planũ verborum aliquando bonum eſt, & malum eſt exponere ipſum alio modo maximè contrariò, dicente Gregor. in prologo Moralium. Aliquando, qui verba accipere hiſtoriæ iuxta literã negligit, oblatum ſibi lumen veritatis abſcondit, cũque laborãs inuenire in eis aliquid extrinſecus appetit hoc, qđ foris ſine difficultate aſſequi poterat amittit, & ponit exempla, quæ habentur Iob 31. Si negaui, quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci, & cætera huiuſmodi, de quibus ſubdit, dicens: Quæ videlicet ſi ad allegoriæ ſenſum violenter inflectimus cunctæ eius miſericordiæ facta vacuamus. Aliquando verò ſermonem proprium exponere ſecundum planum verborum bonum eſt, & alio modo ſimiliter: immò alijs modis pluribus, dicente Grego. Nonnulla tripliciter indagamus: nam primum fundamenta hiſtoriæ ponimus: deinde per ſignificationem typicam in arcem fidei fabricam mentis erigimus, ad extremum per moralitatis gratiam quaſi ſuperducto ædificiũ colore veſtimus: talis expoſitio in theologicis acceptatur. Sermonem verò figuratiuum exponere ſecundum planum verborum ſemper malũ eſt, dicente Grego. Aliquando aperta verba intelligi iuxta literam nequeunt, quia ſuperficie tenus accepta nequaquam inſtructionem legentibus, ſed errorem gignunt. Ecce enim dicitur Iob 9. Sub quo curuantur, qui portant orbem, & de tanto viro q̃s neſciat, quòd nequaquam vanas Poetarum fabulas ſequatur, vt mundi molem ſubuehi gigantum ſudore ſuſpicetur?

Et

Et ſic huiuſmodi ſermonem exponere ſecundum planum verborum non eſt bonum, ita quòd aliqñ ſit bonum ipſum exponere contra planum verborum. Dicente Grego. Aliquando ne intelligi iuxta literam debeant, ipſa ſe verba literæ impugnãt: ait nanque Iob 3. Pereat dies in qua natus ſum: occupet eum caligo & inuoluatur amaritudine, quia nimirum natiuitatis dies ipſo impulſu tẽporis euolutus ſtare non poterat. Quo igitur pacto ipſum inuolui caligine optat? & tamen ſi in rerum natura ſubſiſteret ſentire amaritudinem nequaquam poſſet. Conſtat ergo, quòd nullo modo de die ſenſibili dicitur, qui percuti amaritudine optatur, ſed nimirum verba literæ dum collata ſibi conuenire nequeunt aliud in ſe aliquid, quod quæratur oſtendunt, ac ſi dicant, dum noſtra nos conſpicitis ſuperficie deſtitui, hoc in nobis quærite quod ordinatum ſibique congruens apud nos valeat interius inueniri. Ex quo patet, quòd ſunt tres modi expoſitionis ſermonis: duo proprij, & vnus figuratiui. Quorum primus eſt, quem malũ eſt exponere alio modo, & maximè contrario, q̃ ſecundum planum verborum, de natura eius debet eſſe omnis ſermo poſitus in priuilegijs, quia debet exponi ſecundum planum verborum, & non alio modo, maximè contrario penes aliquem aliorum duorum modorum.

Expoſitio enim penes ſecundum modum non competit ei, quia non debet continere myſteriũ. Expoſitio verò penes tertium modum ei non cõpetit, quia non debet continere ſermonem figuratiuum: & ſic (vt dictum eſt) oportet ſemper verbis priuilegij inſiſtere, & ſecundum ſenſum, quẽ verba prætendunt, ipſum exponere: dico Grammaticè loquendo, quemadmodum Dominus Papa Nicolaus vult Regulã Fratrum Minorum exponi, quæ in hoc habet vim priuilegij, præter hoc quòd ſi dictio ambigua, vel clauſula dubia in priuilegio ponatur, & ſecundum hoc poſſint in eodem plures haberi ſenſus veri, & poſſibiles, tunc ex titulo de verborum ſignificationibus, vel ex alijs iuribus ſenſus quem Dominus Papa intellexit perſcrutandus eſt, ſecundum quod iura quædã per alia iura ſolent exponi, & hoc licitum eſt. Aliter enim iura legi, aut exponi non conſueuerũt in ſcholis à Doctoribus: qualiter tamen non licet exponere Regulam Fratrum Minorum, quia præcipit Papa, quòd ſolum Grammaticè exponatur. Si autem dubium illud per alia iura exponi non poteſt, tunc non ſunt cenſenda verba eſſe plana, nec licet exponere alterum ſenſum pertinaciter defendendo, ſed oportet expoſitionem Domini Papæ expectare. Propter quod ſimpliciter dico, quod expoſitor dicto modo dicti priuilegij nullo modo ſecundum dictum modum commẽdandus eſt. maximè quia non dubium ſenſum ſua expoſitione promit, quia nec hoc ei liceret, quia hoc iudicio ſolius Domini Papæ reſeruatũ eſt, ſed quia vt proponit quæſtio contra planum verborũ contrarium ſenſum ingerit, quod minimè licèt ſecũdum prædicta.

Ideò qui exponit priuilegium Domini Papę ſecundum planum verborũ, quando in eo non eſt ambiguum, vt Doctor humilis eſt commendãdus. Qui verò exponit ipſum, cum aliquid verborũ eſt ambiguum, vt interpretator præſumptuoſus eſt corripiendus. Qui verò exponit ipſum contra planum verborum nequaquam eſt commendandus, ſed potius vt præuaricator iniurioſus eſt fuſtigandus, & ſic talis ſua expoſitione reuerentiam Papę, aut alicui ſuorum ſuperiorum non exhibet, ſed magis irreuerentiam maximam quãtum in ſe eſt, nec Dominus Papa, aut Cardinales talem reuerẽtiam acciperent. Vnde talis commendatio non poteſt eſſe charitatiua ad propalandum commendati merita, ſed potius eſt hiſtrionica, & adulatoria ad procurandum commendanti beneficia. Tales enim commendatores non commendant alios, quia in ſe ſunt benè meriti, ſed etiam licèt mali eſſent, quia ipſis ſunt benefici, qui è contrà æquè faciliter alios vituperant, non quia in ſe ſunt malè meriti, ſed etiam ſi boni eſſent non apparet eis, ꝙ ſibi ſint benefici, vnde Greg. 3. Moral. Sunt nonnulli, qui dum ſibi in Eccleſia vident deeſſe quod ambiunt, hoſtes bonorum fiunt, & non ſolum prauæ ſemetipſos actioni inſerunt, ſed etiam iuſtorum rectitudinem inflectere ad peruerſa moliuntur. Vnde in talibus impletur illud Miche. 3. Hæc dicit Dominus ſuper Prophetas, qui ſeducunt populum meum, qui mordent dentibus ſuis, & prædicant pacem, & ſi quis non dederit in ore eorum quippiam, ſanctificant ſuper eum prælium. De qualibus etiam dicit Apoſtolus, Roma. 15. Huiuſmodi Chriſto Domino non ſeruiunt, ſed ſuo ventri, vbi dicit Gloſſ. Alijs enim adulantur, alijs detrahunt, vt poſſint ſuum ventrẽ implere. Et benè correſpondent ſibi talis expoſitor & talis commendator. Expoſitor enim nititur, quæ recta ſunt corrigere: Commendator verò contendit, quæ peruerſa ſunt laudare, in quibus duobus conſiſtunt duo genera loquutionũ quæ ſunt in humana ſocietate pernicioſiſſima, dicente Gregor. in fine 7. Moral. Duo ſunt genera loquutionum importuna valdè, & noxia humano generi. Vnum quod curat etiam peruerſa laudare, & alterum quod ſtudet etiam recta corrigere, illud deorſum cum fluuio deducitur: hoc verò cõtra fluenta veritatis obſerare etiam alueum conatur, illud metus premit, hoc elatio erigit, illud gratiam ex fauoribus captat, hoc iram certaminis excitat, & hoc commotum per illud contra Doctores, qui ſanam doctrinam ſuſtinent, vt in illis impleri incipiat (ſi tamen modo ſint aliqui taliũ, quod abſit, licèt quæſtio aſſertiuè proponatur) illud Apoſtoli. 2. Timoth. vlt. Erit tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt, ſed coaceruabũt ſibi magiſtros prurientes auribus, vbi dicit Glo. ꝙ Prophetia eſt Apoſto. vnde neceſſe eſt eã impleri.

Secundum

Secundum prædicta concedenda eſt prima ratio, quia benè procedit, & veritatem iam expoſitam concludit.

Ad argumentum in oppoſitum, quòd viri ſapientes, & diſcreti dicunt talem expoſitionem, qualem ille ponit, eſſe de mente, & intentione Domini Papæ, & quòd ſuper hoc ſunt aſſecurati: benè poteſt eſſe, quòd hæc omnia vera ſint: non tamen eſt eis in hoc credendum, maximè ſi pro ſe & in fauorem illorum prolata eſt illa expoſitio. Pro ſe enim & in cauſa ſua nullius teſtimonium recipitur in forenſi iudicio, & maximè ſuper expoſitione Papalis priuilegij, cui in hoc debemus exhibere tantam reuerentiam, nè alicui expoſitioni contra verborum planum credamus, quouſque ipſemet nobis, quid intendat aperire dignetur, nè fortè quo ad planum verborum falſitas aliqua in eius priuilegio contineri valeat ſuſpicari ſi contra planum verborum alicuius alterius expoſitio admittatur.

Comment. in Quæſtionem XXII. quæ eſt,

Vtrum exponens priuilegium Apoſtolicum contra planum, & expreſſum ſenſum verborum, ſit commendandus vt exhibitor reuerentiæ Domino Papæ, Cardinalibus, & curiæ Romanæ, & alia plurima, quæ pertinebant ad diuini officij exequutionem.

IN titulo. Priuilegium extende etiam ad quaslibet Bullas, & conſtitutiones Pontificias, includendo ſacros Canones, Decreta, & decretalia Pontificum, & Conciliorum legitimè congregatorum. Et cum dicitur contra planum, ſubaudi ſenſum, vt ſubaudiuimus ſignantes ex nobis in titulo. Eſt autem ſenſus planus, ſenſus, qui communiter dicitur literalis, qui tantum Grammaticè exponitur, attendendo periodos, atque ſententias, ſecundum quod verba ſonant, verba verò exponendo, ſecundum quod Grammaticè accipi ſolent ab omnibus. Exponere autem contra, eſt exponere in alio ſenſu, puta allegorico, vel morali, quemadmodum à Sanctis Patribus ſolent exponi Sacræ Scripturæ. vnde inter alios, maximè D. Hieronymus planum ſequitur ſenſum in exponendis Sacris Scripturis: D. verò Gregorius potiſſimum moralem, cum allegoricum præſertim ſequatur D. Ambroſius: Cum itaque quæritur an commendandus eſſet &c. qui exponeret contra planum ſenſum, eſt ac ſi quæratur, vtrum eſſet commendandus, qui alium ſenſum quæreret, ita vt moraliter exponeret, vel allegoricè.

Not. etiam, ꝙ quæritur, vtrum eſſet commendandus non ſimpliciter, ſed vt exhibitor reuerentiæ &c. quantò enim aliqua Scriptura eſt grauida myſterijs, & moralitatibus, varijsque ſenſibus exponi poteſt, tantò vtique magis arguit ſapientiſſimum, altiſſimumque ſcripturæ illius Auctorem. vnde maximè quidem Sacra Scriptura, quia myſterijs dignoſcitur plena, varijsque ſenſibus exponi poteſt, argumentatur diuiniſſimum Auctorem. Quo fit, vt quiſpiam poſſet exiſtimare, quòd quantò diuerſum exponatur priuilegium, vel huiuſmodi proueniens à ſacro Collegio, ac Conciſtorio, tantò excellentior apparebit Auctor priuilegij, & ſic talis expoſitio exhibitionem iudicabit irreuerentiæ.

In corpore autem eſt concluſio, quòd non eſſet commendandus, ſed vel vt præſumptuoſus corripiendus, vel vt iniurioſus fuſtigandus.

Quòd non eſſet commendandus probatur per argumentum primum poſitum in fronte quæſtionis, quod ex ſe liquet: In corpore autem quæſtionis declaratur, probando quod contra planum verborum ſenſum non ſit exponendum priuilegium ſic: Omnis ſermo exponendus contra planum, vel eſt figuratiuus, vel proprius continens myſterium, ſed ſermo priuilegij nullus debet eſſe figuratiuus, nec proprius continens myſterium, igitur

Not. ꝙ aliquis poſſet dicere. Eſto, ꝙ non debeat eſſe, ſi tamen eſſet, & Papa id faceret, quid agendum? Aduertat hic, ꝙ id, quod non debet eſſe præſumi debet, quod non ſit. ſi priuilegij ſermo non debet eſſe continens miſterium, nec figuratiuus præſumi debet, quod non ſit. Quæ autem fuerit intentio Papæ, non eſt inueſtigandum à nobis, quaſi ex nobis, ſed potius ab ipſo: præſumitur enim occulta nobis intentio ſua, & de occultis non eſt nobis iudicare ex Auguſtino.

Not. pro maiori propoſitione argumenti, quæ recitantur ex Gregorio ab Auctore, ſ. quomodo ſermo proprius ſimplex contra planum non ſit exponendus, ſed malum eſſe ſemper exponere, cæteros verò non refert, ſed exponi debent, vt aliquando malum ſit non exponere contra planum, ſed hæc patent in litera.

Not. etiam conſuetudinem exponendi ambigua in huiuſmodi, & alijs, quæ diximus in titulo, quòd ſcilicet per alia communia iura, quæ dum deficiunt ad ſolum Pontificem, vel Auctorem priuilegij recurrendum eſt, &c.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum obligatus ad audiendam ſubditorum ſuorum confeſſionem, & aliorum ſacramentorum ſi relaxetur ab obligatione prima æqualiter remaneat obligatus ad ſecundam.

SEQVVNTVR pertinentia ad diuini officij executionem, quorum quædam pertinent ad diuini officij executionem circa Sacramentorum adminiſtrationem: quædam verò circa prædicationis inſtructionem: & quædam circa horarum obſeruationem, & Miſſarum celebrationē.

De primo quærebatur vnum de adminiſtratione plurium ſacramentorum communiter: Vtrum obligatus ad audiendam ſubditorum ſuorū confeſſionem, & aliorum ſacramētorum miniſtrationem, ſi relaxetur ab obligatione prima æqualiter remaneat obligatus ad ſecundam. Deinde quærebantur quædam pertinentia ad adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ ſpecialiter.

Et circa primum arguebatur, quòd non, quia ſicut ſe habet confeſſio ad abſolutionem cum ſatisfactionis iniunctione, ſic ſe habet ad aliorum Sacramentorum adminiſtrationem, quia ſicut eſt ordo eſſentialis abſolutionis ad confeſſionem, ꝙ ſine illa præcedēte nullus poteſt ſalubriter abſoluere, & ſalubriter ſatisfactionem iniungere, ſic

eſt

eſt ordo adminiſtrationis aliorum ſacramẽtorum ad eãdem, quòd ſcilicet ſine illa præcedante nullus ſalubriter poteſt alia adminiſtrare ſacramẽta, ſed abſolutus à confeſſione ſubditi audienda non poteſt ęqualiter manere obligatus ad ei ſalubriter abſolutionem cum ſatisfactione iniungendã, quia hoc eſſet impoſſibile fieri: ſecundum enim qualitatem & quantitatem peccatorum, quæ confeſſa ſunt debet iniungi ſatisfactio: ergo &c.

Contra. Eſſentialiter ordinantur Diaconatus ordo & ſacerdotij, ſed tamen non præcedante ordine Diaconicatus æqualiter poteſt recipere ordinem ſacerdotij, ſicut ſi præceſſiſſet, vt extra de cleri. ordin. per ſaltum. Veniens ergo &c.

Dicendum, quòd ſi aliquis ſit obligatus ad duo, & ſi ſecundum non poteſt exequi ſine primo, impoſſibile eſt eum poſtquã eſt relaxatus à primo, æqualiter manere obligatũ ad ſecundum, aut eſſet obligatus ad impoſſibile ubi, quod eſt inconueniens. Vnde vt procedit primum argumentum, & benè, obligatus ad audiendum ſubditi confeſſionem, & ad iniungendum ei ſalutarem ſatiſfactionem impoſſibile eſt, quòd æqualiter maneat obligatus ad ſecundum vt prius. Sed in propoſito circa adminiſtrationem aliorum ſacramentorum poſt ſacramẽtum pœnitentiæ, puta Euchariſtiæ vice aliorum, eſt conſiderare duo, ſcilicet adminiſtrationẽ eius regularem ſecundum ſtatutum Eccleſię, ꝙ ſcilicet quilibet communicetur ad minus ſemel in anno; ſcilicet in Paſchate, vt dicitur extra de pœn. & remiſſ. Omnis vtriuſque ſexus, & adminiſtrationẽ eius peculiarem, ſiue priuatam pluries in anno.

Primo modo dico, quòd æqualiter manet obligatus ad Euchariſtiæ adminiſtrationem, dum certificatus fuerit, quòd ſubditus ſuus confeſſus fuerit ei, qui habet priuilegium, per quod relaxatur eſt obligatio de confeſſione ſubditi audienda.

Secundo modo dico, quòd nequaquam; quia non debet alicui priuatæ perſonæ pluries ſacramẽtum Euchariſtiæ miniſtrare, niſi conſtet ei de munditia cordis & deuotione ſpeciali, quæ nõ poſſunt cognoſci ſine confeſſionis auditione: immò debet omninò denegare, & exponere ſe diſcrimini ſi pluries miniſtraret neſciens an ſanctum daret canibus, quia in tali adminiſtratione non excuſaretur, ſicut excuſatur in primo per ſtatutum Eccleſiæ, & dictum priuilegium.

Ad rationẽ in oppoſitum, dicendum ꝙ non eſt ſimile, quia licèt Diaconatus & ſacerdotij ordo habent ordinem eſſentialem ſecundũ gradum dignitatis: non tamen condependentiam in eſſe, quoniam utrunque illorum poteſt eſſe ſine altero. Talem autem connexionem habent confeſſionis auditio, & ſalubris Euchariſtiæ adminiſtratio pluries in anno, ut patet ex dictis.

Comment. in Quæſtionem XXIII. quæ eſt,

Vtrum obligatus ad audiendum ſubditorum ſuorum confeſſionem, & aliorum ſacramentorum, ſi relaxetur ab obligatione prima æqualiter remaneat obligatus ad ſecundam.

IN titulo not. quòd diſtrictius abſoluitur hæc quæſtio, quàm ſonet in titulo, quippè tantùm de adminiſtratione ſacramenti Euchariſtiæ in virtute tamen cuiuſdam propoſitionis oppoſitæ huic, quam ponit Auctor, quòd obligatus ad duo connexa, vbi vnum non ſtat ſine altero, qui relaxatur ab vno, relaxatur ab altero; poteſt vniuerſalius ſolui quæſtio. Quippè oppoſita ſit, quòd vbi non ſunt connexa, ibi remanet obligatus, ſed vtique in ſpecie de adminiſtratione Euchariſtiæ ſoluitur quæſtio, quoniam cum excellentius ſit id, quod tractatur in ipſa, puriorem proiſus exigit præparationem.

Et quidem in hoc titulo diceremus, quòd quo ad alia ſacramenta, puta ad extremam vnctionem, ad baptiſma, & alia onera curatis impoſita, non relaxaretur, ſed toties quoties vigeret neceſſitas, deberet adminiſtrare, non ſecus, ac ſi non eſſet relaxatus à confeſſione: in ſpecie autem de adminiſtratione Euchariſtiæ ſoluitur ab Auctore.

In corpore igitur concluſio eſt, quòd non relaxaretur ab adminiſtratione in Paſcate; relaxaretur verò pro alijs temporibus.

Prima pars declaratur ex hac conditione, dummodo illi, quibus adminiſtrandus eſſet, confeſſi ſint habentibus auctoritatem, & de hoc certus ipſe ſit.

Not quòd in Paſcate vnuſquiſque tenetur adire propriam Eccleſiam ad ſumendum ſacram Euchariſtiam; tenetur autem Curatus adminiſtrare ſuis ſubditis omnibus, dummodo ſciat confeſſos, quod ſcire ſufficit de ore ſubditorum, vt patet ex conſuetudine; ſicut autem tenetur adminiſtrare non relaxatus à confeſſione, ita teneretur relaxatus.

Secundam partem pariter eadem conditione declarat, niſi ſcilicet conſtaret de munditia cordis eorum, quæ tamen non poteſt cognoſci ſine auditione confeſſionis.

Quid autem ſi ſciret ſubditum confeſſum pro tempore? Ad hoc prouiſum eſt ab Eccleſia, quod pro tempore eſt licentia adminiſtrandi Sacramenti Euchariſtiæ in omnibus Eccleſijs, vbi & auditores ſunt confeſſionum, vnde benè eſſet Curatum huiuſmodi remittere ſubditum confeſſum ad confeſſarium pro adminiſtratione Euchariſtiæ; decet enim vt qui conſcientiam nouit, ingerat medicinam.

QVAESTIO XXIIII.

Vtrum confeſſor pœnitentiam ſatisfactoriam iniunctam in vna confeſſione debeat reuocare, & nouam in ſecunda iniungere.

SEQVVNTVR pertinentia ad adminiſtrationem ſacramenti pœnitentiæ ſpecialiter, quorum unũ pertinebat ad illuſionem cõfeſſoris paſſiuã. Vtrum ſi confeſſus peccata, quæ dicit ſe habere, recipiat pœnitentiam ſatisfactoriã pro illis ex confeſſoris iniunctione, & reuerſus ſequẽti die in confeſſione alia dicat eidẽ confeſſori, ꝙ in præced. cõfeſſione fuit oĩnò mentitus, & confiteatur alia cum illo mẽdacio, pro quib. petit ſibi iniungi pœnitentiã ſalutarem: Vtrum inquam cõfeſſor pęnitentiam ſatiſfactoriam iniunctam in prima confeſſione debeat reuocare, & nouã in illa ſecunda confeſſione iniungere. Alia aũt duo pertinebant ad illuſionem confeſſoris actiuã. Primum p actum confitendi: Vtrũ Clericus nõ exiſtens in ſacris ordinib. aſſumẽs habitum cõfeſſoris, ſi audiat ſic alicuius confeſſionẽ, fingens ſe eſſe ſacerdotẽ, & confeſſorem, qua audita dicit ſe deluſiſſe confitentẽ & deridet eum: Vtrũ inquam Clericus ille ſit ſuſpenſus, ut non poſſit de cætero ad ſacros ordines promoueri.

Secundum per actum detinẽdi fideicõmiſſum: Vtrum confeſſus habens rẽ alienam, quã iuſto metu nõ audet reſtituere illi, cui eſt reſtituenda, ſi cõmittat eam cõfeſſori ſuo, ut eam reſtituat: cõfeſſor autem eam non reſtituit: Vtrum inquam cõfeſſus ille ſit abſolutus à debito illius rei.

Arg. prim. Circa primum arguitur, quòd ille cõfeſſor debet primam ſatisfactionem reuocare, & nouã iniungere, quia reuocata cauſa, debet reuocari effectus, & noua cauſa ſuperueniente debet ſequi nouus effectus. Peccata autem hic ſunt reuocata, pp quæ facta fuit illa iniũctio, & noua ſunt cõfeſſa pp q̃ debet fieri noua ſatisfactionis iniũctio: ergo &c.

In oppoſit. primum. Contra. Confeſſor nõ debet reuocare, qđ neſcit, ſed nec ſcit illa peccata prioris cõfeſſionis, nec qđ iniunxerat pro illis, quia ut dicit Aug. nihil minus ſcitur, q̃ quod in confeſſione ſcitur: ergo &c.

Secũdum. Item confeſſor non debet reuocare quod neſcit an ſit reuocandum, ſed neſcit an illa iniunctio ſit reuocanda an non: Nec debet illi ſuper hoc credere, quia qua ratione dixit ſe fuiſſe mẽtitum in prima cõfeſſione, eadẽ ratione poſſet dicere ſe fuiſſe mentitum in ſecunda, & ſic de cæteris: ergo &c.

Reſponſio. Dicendum, ꝙ cõfeſſor aut percipere põt, ꝙ ſana, uel nõ ſana mente fecerit primam cõfeſſionẽ, aut non, ſed manet ſemper in dubio. Si põt percipere, ꝙ nõ ſana, totum quod factum eſt in illa prima confeſſione, pro nihilo debet reputari, & pro non facto, & debet iniungi noua ſatisfactio ꝑ cõfeſſis in ſecunda confeſſione. Si autem manet in dubio, debet potius præſumere, ꝙ non ſana męntę fecerit primam confeſſionem, ſed ſecundam, quia non eſt præſumendum, ꝙ in ſecunda confeſſione in qua percipitur eſſe ſanæ mẽtis ſit immemor ſuę ſalutis, & tunc redit in idem, ac ſi perciperę poſſet ipſum tunc fuiſſe ſanæ mentis. Propter quod etſi non multum debet ei credere: debet tũ ſecundæ confeſſioni magis inhęrere, quia ſemper præſumẽdum eſt, ꝙ confitens ſanæ mentis uerum dicat in confitendo retroacta. Et ideò magis debet reputare ſatisfactionẽ primo iniunctam, nõ fuiſſe iniungendam, tanq̃ tunc fuiſſet mentitus, & non in ſecũda confeſſione. Non tñ debet illud ſimpliciter reputare, quia fortè in prima cõfeſſione non eſt mentitus, ſed in ſecunda, & ideò potius primã debet reuocare, & nouam ſecundã iniungere, q̃ illam primam ratam habere, & q̃ ſecundam confeſſionem pro nihilo reputare, nec pro ea aliquid iniungere: non tñ ſimpliciter, ſed dicendo confeſſo ſub conditione. Si uerum dixiſti in prima confeſſione, nõ reuoco tibi iniuncta in illa, nec habeo ratam confeſſionem, quam modo facis, & quod tibi iniungã. Si autem mẽtitus es in illa confeſſione, ut dicis, nihil habeo ratum de factis à me in illa confeſſione, ſed reuoco totum, & tunc debet ei iniungere pœnitentiam ſm̃ exigentiam ſecundæ confeſſionis.

Ad primum argumentum, ꝙ peccata præcedentis confeſſionis reuocantur: ergo &c. *Ad argu. princ.*

Dicendum, ꝙ verum eſt fortè verbo ſolùm, ſed nequaq̃ ſecundum rem, propter quod iniuncta pęnitentia pro ibi confeſſis non debet reuocari, niſi ſub conditione ſm̃ iam dictum modum.

Ad primum in oppoſit. ꝙ confeſſor neſcit facta in prima confeſſione ſecundum Auguſtinum. *Ad primũ in oppoſit.*

Dicendum, ꝙ verum eſt, vt reuelanda, etiam ſi eſſet ſuper reuelatione facienda adiuratus in publico iudicio, niſi fortè alio modo ſciret eadem, quia quod in confeſſione ſcit, non ſcit confeſſor vice perſonæ propriæ, ſed ſolùmmodò vice Dei. Scit tamen illa ſimpliciter, vt memoriter retenta. Et debet confeſſor, vt perfectius in qualibet cõfeſſione ex ordine ad confeſſionẽ pręcedentem agnoſcat pecoris ſui vultum, niti, vt memoriter retineat quæ in confeſſione audit, & facit pœnitentias iniungendo. Per hoc enim melius cognoſcendo ſtatum eius, cum iterum ad confitendum ipſi reuertitur, melius, & diſcretius poteſt ei conſulere.

Ad ſecundum, quòd neſcit confeſſor an prima iniunctio ſit reuocanda, quia neſcit an ſit confitenti credendum in confeſſione ſecunda. *Ad ſecundum.*

Dicendum, ꝙ licèt non ſit ei ſimpliciter credendum in illa: potius tamen credendum eſt ei, q̃ non credendum. Et ideò alia ſatisfactio iniungẽda eſt non ſimpliciter, ſed ſub conditione, vt dictum eſt.

Comment.

Comment. in Quæſtionem XXIIII. quæ eſt,

Vtrum confeſſor pœnitentiam ſatisfactoriam iniunctam in vna confeſſione debeat reuocare, & nouam in ſecunda iniungere.

TITVLVS hic intelligi debet in caſu, quòd quis pœnitens in prima confitendo mentitus eſt, & in ſecunda confeſſione dicit ſe mentitum fuiſſe: alia tamen peccata perpetraſſe, quæ narrat, iterum mentiendo, petit tamen pœnitentiam ſibi iniungi.

In corpore eſt diſtinctio, & concluſio duplex.

Diſtinctio eſt, quòd aut confeſſor percipit in prima confeſſione pœnitentem non habuiſſe ſanam mentem, aut dubitat vtrum habuerit, nec nè.

Prima concluſio. Si confeſſor percipit pœnitentē in prima confeſſione non habuiſſe ſanam mentem, illā confeſſionem tāquam non ratam, & nullam habere debet, & nouam ſatisfactionem iniungere debet.

Secunda concluſio, Si confeſſor eſt dubius, præſumens, vt debet, non feciſſe ſana mente, cum conditione debet iniungere nouam pœnitentiam, illam reuocando, ſcilicet ſi mentitus es in illa confeſſione, reuoco, quod factum eſt, ſin autem, non reuoco.

Not. ad probationem omnium dictorum, quòd confeſſor ſemper debet præſumere magis confitentem verum dicere in ſecunda confeſſione, quàm in prima, dato caſu, & magis inhærere debet ſecundæ confeſſioni. Re vera autem huiuſmodi non eſt pœnitens, & iniuncta illa noua pœnitentia eſt illi ad gehennam, quod tamen ſcire non poteſt confeſſor, ſed iuſtam habens præſumptionem, non peccat, ſed agens, quod ſui eſt potius meretur, ſed tamen hoc negotium melius exponendum eſt in caſu: poteſt enim accidere ſic. Eſto itaque Calias, qui accedit ad confeſſarium, & interrogatus de adulterio, quod non commiſit, dicit ſe illud commiſiſſe, & petit iniungi ſibi pœnitentiam.

Interrogatus verò de homicidio, quod pariter non commiſit, dicit apertè ſe illud non commiſiſſe. Mentitus ergo eſt in hac confeſſione, circa adulterium, non circa homicidium. Sequenti verò die reuertitur, & ait, Pater peccaui, nam dixi me non commiſiſſe homicidium, & tamen illud commiſi: contra verò dixi me commiſiſſe adulterium, & non commiſi: Tunc ergo debet reuocare pœnitentiam iniunctam, vt dictum eſt, quoniam iniuſtè relinqueretur peccato non facto, ſed ita tamen inhærere debet confeſſioni ſecundæ confeſſor, ut in ſecunda confeſſione duplicem iniungat pœnitentiam, vel duplici æquiualentem, ſcilicet, & pro mendacio, & pro homicidio. In caſu tamen quod confeſſor deprehendat in prima confeſſione pœnitentem fuiſſe ſanæ mentis, & de induſtria mentitum eſſe: ſecus autem ſi non ſana mente, ſed aliquo errore, vel memoriæ.

QVAESTIO XXV.

Vtrum Clericus non exiſtens in ſacris Ordinibus aſſumens habitum confeſſoris, ſi audiat ſic alicuius confeſſionem, fingens ſe eſſe ſacerdotem, & confeſſorem, qua audita dicit ſe deluiſſe confitentem, & deridet eum, vtrum inquam talis Clericus ſit ſuſpenſus, vt non poſſit amplius ad ſacros Ordines promoueri.

Ad argu. princ. CIRCA Secundum arguitur, ꝙ Clericus ille ſit ſuſpenſus, & non poſſit ad ſacros Ordines promoueri, quia in quo quis peccat debet & puniri. Iſte in ſacros Ordines peccat fingēdo ſe habere illos cum non habuerit, & officium illis debitum exercendo: ergo in ipſis debet puniri, & hoc non niſi prohibendo *in oppoſit.* ipſum ad ipſorum ſuſceptionē accedere: ergo &c.

Contra. Iudæi, & hæretici, qui ſunt in grauiori delicto non ſunt ſuſpenſi ad aſcenſum ſuſcipiendi ſacros Ordines poſtquàm pœniteant: ergo nec iſte multo minus.

Reſponſio. Reſpondeo, ꝙ Clericus ille, aut eſt ſuper dicto facto in iudicio conuictus, vel aliter grauiter diffamatus, aut non, ſed factum illud eſt occultum. Si primo modo, ſic tanquàm criminoſus non poteſt, nec debet promoueri, vt extra de temporibus ordinand. cap. vlt. & diſt. 51. cap. 1. & de hoc notatur diſt. 25. cap. vlt. Et ſic iſte ab ordinib. repellitur, nō quia ex facto illo de iure ab ordinū ſuſceptione ſuſpenſus ſit, ſed propter ſubſequētem infamiam. Si ergo ſe habeat res ſecundò modo, dico, ꝙ promoueri poteſt ad ſacros Ordines.

Ad argumentum in oppoſitum, ꝙ in Ordines ſacros peccauit &c. Dicendum, ꝙ licèt verum ſit quòd puniēdus eſſet circa ſacros Ordines in quos deliquit, ſi Canones ipſum punirent, ſiue pœnam eius taxarent: quia tamen iura circa tale factum pœnam ſpecialem non exprimunt, ipſa arbitraria eſt, & ſtatuenda ſecundum qualitatem, & quantitatem delicti & perſonæ, & maximè circa Ordines, ſi congruum videtur confeſſori, & hoc vel vt tardet ire ad Ordines, vel vt in ſuſceptis ordinibus circa confeſſiones audiendas diligentiùs & cautiùs ſe exerceat.

Ad ſecundum dicendum, quòd non eſt ſimile de Iudæis, quia poſt baptiſmum in ipſis prioris vitæ nec manet delictum, nec infamia. De hæreticis autem ſimile eſt quo ad infamiam, licèt aliàs ipſi ſunt excommunicati, & ſuſpenſi etiam occulti, vnde ad Ordines non aſcendunt, niſi ex ſpeciali gratia.

Comment. in Quæſtionem XXV. quæ eſt,

Vtrum Clericus non exiſtens in ſacris Ordinibus aſſumens habitum confeſſoris, ſi audiat ſic alicuius confeſſionem, fingens ſe eſſe ſacerdotem, & confeſſorem, qua audita dicit ſe deluiſſe confitentem, & deridet eum, vtrum inquam talis Clericus ſit ſuſpenſus, vt non poſſit amplius ad ſacros Ordines promoueri.

TITVLVS ex ſe clarus.

In corpore eſt diſtinctio de facto hoc, quod vel occultum eſt, vel notum in iuditio, & cum infamia, & tunc prima concluſio, ſi hoc ſit notum in iuditio, & ex hoc diffamatus eſt ille clericus, ſuſpenſus eſt. Secunda concluſio. ſi id eſt occultum, non eſt ſuſpenſus, ſed promoueri poteſt.

Prima concluſio probatur: Criminoſus promoueri non poteſt &c. Sed hoc publicè diffamatus criminoſus eſt. igitur &c. Maior patet ex ſacris can. citatis in litera. Minor patet, quia deluſio huiuſmodi peccatum magnum eſt, quod cum factum fuerit publicum facit illum criminoſum.

Not. quòd ex eodem can. citato in litera, habetur, quòd tum hæc, cum etiam ſubſequens concluſio probari poteſt; habet enim quòd crimen occultum non impedit promouendum. Ergo pro prima colligitur, crimen publicum impediet. pro ſecunda ergo non eſt ſuſpenſus iſte deludens. Accedit quod habetur de accuſat. inquiſitionis. Quod crimen occultum pœna publica puniri non debet. Ergo &c.

Not. quoque, ꝙ non ex hoc colligitur irregularitatem occultam nullam eſſe, quippè & ipſa impedit promouendum, & nullū habet aliud ſuffragium, niſi ꝙ ipſa reſeruata eſt Epiſcopo, quod in ſacro Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 6. habetur.

QVAESTIO XXVI.

Vtrum confeſſus habens rem alienam, quàm iuſto metu non audet reſtituere illi. cui eſt reſtituenda, ſi committat eam confeſſori ſuo, vt eam reſtituat: confeſſor autem eam non reſtituit, vtrum inquam ille confeſſus ſit abſolutus à debito illius rei.

Arg. princ. CIRCA tertium arguitur, ꝙ ille cōfeſſus eſt abſolutus à debito, quia in hoc agit ſecundum conſilium Eccleſiæ, & agens ſecundum conſilium Eccleſiæ nō manet in aliqua obligatione peccati, quare nec debiti reſtituendi, quia ſecundum Auguſtinum, Non dimittitur peccatum niſi reſtituatur ablatum: ergo &c.

In oppoſit. Ex eodem arguitur ad oppoſitum, hic non eſt reſtitutum ablatum; ergo non eſt remiſſum peccatum, quare adhuc ad reſtitutionē eſt obligatus.

Reſponſio. Dicendum, quòd qui abſtulit alienum ſic eſt obligatus ad reſtituendum, vt ſecundum actum, ſiue effectum conſequatur reſtitutio, & vt hoc fiat, obligatus eſt procurare, aut ſemper manet obligatus. Et ſic dico, ꝙ iſte confeſſus non eſt abſolutus à debito, ſed obligatus vt prius, & ad hoc pro poſſe ſuo procurare tenetur reſtitutionem.

Ad rationes. Rationes autem ad vtranque partem non habent efficaciam, quia benè poteſt cōtingere, quòd quis abſolutus eſt à peccato, quod commiſit auferendo rem alienā: manet tamen obligatus ad eius reſtitutionē, quia in firmo propoſito, quod habet quis ad reſtituendū, vt primum facultas ſe obtulerit, abſoluitur quis à peccato: nō tñ à debito quouſq; ſequatur reſtitutionis effectus. Quòd ſi aliqñ ſtet per ipſum, nè ſoluatur, cadit à dicto propoſito & nouum peccatū incurrit. Si aūtē manet in propoſito, & facit quod in ſe eſt, ſemp manet obligatus ad reſtituēdum, & nunq̄ eſt in dicto peccato, ita ꝙ ſi factus ſit oīnò impotens ad ſoluendum: ſemper tñ manet obligatus, & debet eſſe in firmo propoſito reſtituendi ſi facultas ſe offerret. Aliter.n. recidiuaret in priſtinum peccatum. Quod ergo arguitur primum, ꝙ iſte agit ſecundum conſilium Eccleſię: dicendum, ꝙ verum eſt. Sic enim conſulendū eſt, & benè. Et quod aſſumitur: ergo non manet obligatus obligatione peccati: dicendum, ꝙ verum eſt ſecūdum iam dicta. Et quod aſſumitur, quare nec debiti: dicendum, ꝙ falſum eſt.

Ad Aug. Quod arguitur ad illius probationem per Auguſt. Nō dimittitur peccatum &c. Verum eſt niſi reſtituatur facto, vel firmo propoſito ſecundum dictum modum, & alterum ſufficit ad abſolutionē à peccato, ſed ſolū factum ſufficit ad abſolutionē à debito, vt dictū eſt.

Ad arg. in oppoſitum. Ad argumentum in oppoſitum ex eodem: dicēdum, ꝙ non valet, quia hic ablatum reſtitutū propoſito ſufficit ad dimiſſionem peccati, & non aūt obligatio debiti, non quia ab illa ſecundum actum non ſoluta dependet obligatio peccati, ſed obligationis debiti ſolutio depēdet ab ipſo actu ſolutionis. Propter qđ qui committit alteri reſtitutionem faciendam, benè debet eſſe cautus, ꝙ ipſe fideliter agat ſibi commiſſum, quia quantocunque bono animo cōmittat: non tamen abſoluitur niſi cōmiſſum fiat, ſicut qui in teſtamento committit, vt de bonis ſuis ſibi quærantur indulgentię, nunq̄ illas obtinet niſi quod de bonis ſuis faciendum ordinauit fiat, niſi pro quāto ab initio meret bona deuotione, quæ ſtatim aliquid meretur: non tñ totum quod obtineret ſi qđ ordinauit fieret. Et pro tantò vult Aug. ꝙ poſt mortem nihil recipit mortuus, niſi qđ merebatur viuus. Tali.n. bona deuotione merebatur, vt ſi quæ ordinauit fiant, indulgentias reciperet, quas tñ non recipit niſi fiant. Si aūt nihil bona deuotione ordinādo, vel alio modo merebatur, vt ſi quid fieret ei valeret, nihil omninò ei valet, etſi fiat.

Comment. in Quæſtionem XXVI. quæ eſt,

Vtrum confeſſus habens rem alienam, quàm iuſto metu non audet reſtituere illi, cui eſt reſtituenda, ſi committat eam confeſſori ſuo, vt eam reſtituat: confeſſor autem eam non reſtituit, vtrum inquam ille confeſſus ſit abſolutus à debito illius rei.

TITVLVS ex ſe clarus.

In corpore concluſio eſt. Quòd etſi abſolutus ſit à peccato, non tamen à debito.

Not. hanc eandem ſententiam eſſe communem: potiſſimum autem haberi à D. Ant. 3. parte, t. 2. cap. 4. § 1. & poſt ipſum Doctor Nauarr. in Manual. cap. 17. ſub numeris 44. & 67. Nec obſtat, quod ipſe habet. num. 22. in eodem cap. ex Roſel. & Angel. Confeſſarium negligentem per ignorantiam craſſam, vel affectatam abſoluentem ante reſtitutionem, vel ante præceptionem, teneri ipſum ad reſtitutionem non obſtat inquã, quia id valet vbi credit confeſſarius pœnitentem non reſtituturum niſi præcipiatur ante abſolutionem, quia id credens videtur ſe conſtituere debitorem. Et in hoc caſu vterque tenetur tàm debitor, quàm confeſſor: tenet enim & hic inuito Domino alienum. Et not. quòd id ipſum dicendum eſt de quol. huiuſmodi internuntio &c.

QVAESTIO XXVII.

Vtrum illi, qui ex priuilegio habet poteſtatem prædicandi, & alios prædicatione ſua inſtruendi, ex eo, quòd alijs prædicat, & eos inſtruit, maior ſit, & verius pater, quàm qui hoc poteſt facere, & facit iuriſdictione ordinaria.

SEQVVNTVR pertinẽtia ad prędicationis inſtructionem. Et erãt duo. Vnum pertinens ad dignitatem boni prædicatoris, quam meretur ex actu prædicandi: Vtrum ſcilicet ille, qui ex priuilegio habet poteſtatem prædicandi, & alios prædicatione ſua inſtruendi, ex eo, quòd alijs prædicat, & eos inſtruit, maior ſit & verius ſit pater, quã qui hoc poteſt facere & facit iuriſdictione ordinaria. Alterum, quod pertinet ad pœnam impedientis prędicatorem veritatis in tali prędicatione: Vtrũ ſcilicet excommunicatus ab ordinario loci, quia publicè reſtitit vera prædicanti, ſi poſtmodùm celebret, ſit irregularis.

Arg. primo princ. Circa primum arguitur, quòd ille, qui ex priuilegio: maior ſit & verius pater per exemplum, quia dicitur Mar. 5. quòd archiſynagogus quidam nomine Iairus impetrauit à Chriſto, vt filiam ſuã ſuſcitaret. Et vt dicit Gloſſ. interlinearis. Iairus interpretatur illuminans, vel illuminatus, quia verbis vitæ populum illuminauit, & vt hoc poſſet à ſpiritu illuminatus eſt: Iairus autem ille maior erat inter Iudæos, & verus pater puellæ, quia naturalis. Ex quo patet, quòd omnis illuminatus à Deo, & ex hoc alium illuminans, ex hoc ſit pater eius, & poteſt dici pater puellæ ſuſcitandæ. i. animæ fidelis per gratiam viuificandæ, ſiue hoc faciat ex iuriſdictione ordinaria, vel delegata, ſiue ex actu charitatis paternæ. *Confir.* Et tantò verius, quantò magis, & verius eſt illuminatus, & verius & magis, ſiue perfectius alius illuminat. Et hoc patet de David, *Exẽplo primo de Dauid.* qui non fuit Propheta ex officio ſicut Eſaias, & Hieremias, & cæteri, ſed tantùmmodò ex actu prophetandi, quo cæteris expreſſius, excellentius, & eminentius prophetauit. Propter quod dictus eſt etiam eximius Prophetarum quaſi cæteris excellentior, qui prophetabant ex officio, ipſe autem non. Vnde apud Hebræos non numeratur inter prophetas, ſed inter hagiographos. Vnde & aliquando meliùs prophetizat, qui ex ſolo actu eſt Propheta, quàm qui ex officio. Similiter etiam *Secũdo de cantore.* aliquando eſt aliquis cantor ex officio, & aliquando ex actu cantandi, & conſtat, quòd melius frequenter cantat cantor ex actu, quam cantor ex officio. Quare cùm maiorem poteſtatem ad illuminandum alios habent priuilegiati, quàm ordinarij *Tertio de priuilegiato.* ex illuminatione. & etiam quia delegatus fungitur vice delegantis: & ideò maior eſt omni ordinario, extra de offic. iudic. deleg. Sanè. 2. magis ẽt ſunt alijs doctrina illuminati, qua poſſunt alios inſtruendo, & prædicando illuminare, quàm ordinarij, vt patet ex ſe: maior ergo eſt omninò ille, qui ex priuilegio habet poteſtatem prædicandi, & illuminandi, & verius pater, quàm ille, cui hæc cõpetunt ex poteſtate ordinaria, & ſimiliter ille, qui hoc facit ex charitate ſi melius docet, & inſtituit, quia multi multa nouerunt, quæ non nouerunt Prælati.

Secundum princip. Item tales aut patres dicuntur, aut pædagogi. Apoſtolus enim nõ videtur diſtinguere inſtructores, niſi in patres, & pædagogos, cum dicit primo ad Corinth. 4. Si habeatis decem millia pædagogorum, non tamen plures patres. Sed iſti inſtructores Euangelici pędagogi nõ poſſunt dici, quia dicitur Galath. 3. Lex pædagogus noſter erat in Chriſto, at vbi fides venit iam non ſumus ſub pædagogo. Omnes enim filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu, vbi dicit Gloſſa; Poſtquam reuelata eſt fides, quę prius occulta fuerat in antiquis nõ ſumus ſub pædagogo. Quod poteſt intelligi ex alio loco, primæ Corinthio. quarto vbi loquitur

Apoſtolus

Apoſtolus de pædagogo. Et ſi decem millia pædagogorum habeatis &c. vt ſupra dicitur, Ecce quòd Paulus probat ſub Euangelio ſe eſſe patrem, quia Doctor erat Euágelij: abſit ergo quòd ſumus ſub padagogo: ergo qui docent recta ſub Euangelio non pædagogi, ſed patres dici debent. Pædagogus dicitur à pæs, quod eſt puer, & gogos, quod eſt ductio, quia ducit & reducit puerum ad ſcholas, vt erudiatur à magiſtro, qui pater eſt.

Item paterfamilias nomen traxit à patre, qui æquali affectu ſe habet ad ſeruos, & ad filios.

Aliter enim non eſt verè paterfamilias, dicente Iſidoro 9. Ety. Paterfamilias omnibus in familia ſua, vt pater prouidet, & non diſtinguit conditionem ſeruorum ab affectu filiorum. Hinc enim paterfamilias nomen traxit, qui inique iudicat in ſeruis, non reputet ſe hoc nomine appellari. Si ergo quia prouidet ſeruis pater illorum dicitur, multò magis quilibet bonus Doctor, qui prouidet liberis.

Contra. In corporalibus, ſiue carnalibus, ſiue naturalibus ille maior eſt, & verius eſt pater naturalis reſpectu filiorum carnalium, qui filium generat, & per quem eſt aliquid in eſſe naturali, quàm qui ipſum iam genitũ nutrit, & educat, & inſtruit in vita & moribus, vt proficiat: ergo & in ſpiritualibus ille maior eſt, & verius pater ſpiritualis reſpectu filiorum ſpiritualium, qui filium generat, & per quem eſt aliquid in eſſe ſpirituali, quàm qui ipſum iam genitum nutrit, & educat, & inſtruit in vita & moribus, vt proficiat in eſſe ſpirituali, ſed qui habet poteſtatem ordinariam ille filium generat in eſſe ſpirituali, & per ipſum habet quòd ſit aliquid in eſſe ſpirituali: qui verò habet ſolam poteſtatem delegatam ſolum filium generatum nutrit, educat, & inſtruit dicto modo, ſicut patet, quia inuenit iam fidelem cui prædicat: ergo &c.

Quia iuxta dicta Ric. libro primo de Trinitate, ex rebus corporalibus, & naturalib. diſcimus qualia de incorporalibus & ſpiritualibus ſentire debeamus: quis ergo in ſpiritualibus & ſpiritualiter maior & verius pater dici debeat, hoc ex illis, qui dicuntur patres in naturalibus; & corporalibus perſcrutari oportet. In naturalibus autem & corporalibus ille ſolus maior reſpectu filij, & verè pater dicitur, qui filium in eſſe naturæ generat, & à quo habet quod eſſe ei conueniat. A quo etiam debet habere alia duo, vnum quod eum in eſſe conſeruet: alterum verò quòd eum in eſſe dirigat. Ille enim qui filium generat eum educare debet quo ad neceſſaria in corpore, & inſtruere quo ad neceſſaria in mente. Vnde Philoſophus in octauo Ethicorum, vbi loquitur de cauſa amicitiæ inter patrem & filium ad omnes alios dicit ſic. Differt autem magnitudine beneficiorũ: cauſa enim eſſendi exiſtimatur maximè eſſe, & nutrimenti, & diſciplinæ, vbi dicit Commentator. Cauſa enim pater eſt filio eſſe, quod eſt maximum omnium beneficiorum, & nutrimenti, quod conſeruat eſſe, & diſciplinæ, quæ dirigit. Quorum primum non per alium, ſed per ſe miniſtrat ſolum, nec per alium miniſtrare poteſt. Et ideò ab hoc ſolo principaliter pater dicitur.

Secundum verò & tertium ſi non poteſt, aut non velit miniſtrare per ſe, poteſt miniſtrare per alium, propter quod non principaliter ab illis pater dicitur, quia cum ad illos actus de iure naturæ tenetur ratione primi actus, quo filium in eſſe producit naturæ: ita quòd etiam illos debet exercere per ſeipſum ſi commodè poſſit: ideò ſunt tales actus patri verè, & propriè dicto per ſe conuenientes reſpectu filij generati, & ſunt actus paterni à patre de iure exercendi, vel ab alijs, quibus pater committit vice ipſius patris. Sed alij, qui vice patris illa duo generato miniſtrant, mutuãt ſibi nomen veri, & principalis patris, & patres quodãmodo dicuntur non principales, nec veri reſpectu illius, qui genuit. Vnde pater ille cœleſtis pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, de quo dicit Apoſtolus Epheſ. 3. Ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur, pater inquam illius, qui vt dicit Origen. ſuper illud Matth. Cum eſſet deſponſata mater Ieſu Maria, in excelſis eſt ſine matre, & in terra ſine patre eſt, quia per alium curam filij in terris ſecundum carnem gerere voluit matrem eius deſponſari diſpoſuit, dicente Orig. ibid. Ideò fuerat deſponſata Ioſeph, vt nato infanti curam videretur gerere. Propter quod nomen patris mutuauit, vt videlicet pater Ieſu diceretur, dicente Origen. ſuper illud Lucæ. Erant pater & mater Ieſu mirantes ſuper ijs, quę dicebantur de illo.

Mirabatur & pater: Sic. n. appellatus eſt Ioſeph, quòd nutritius eius fuit, qui ſic patres dicuntur, quia non propriè patres ſunt: ideò proprio nomine pædagogi vocantur à pæs, quod eſt puer, & gogos, quod eſt ductio, quaſi ductor pueri præcipuè cum ad hos actus circa pueros exercendos ab alio qui verè, & propriè pater eſt, & cui principaliter incumbit cura pueri, deputentur: ita quòd non aliquãdo & caſu, ſed regulariter & ex ſpeciali deputatione tales actus exerceant, qualem curam de Ieſu geſſit Ioſeph, vt dicit Origen. verbi gratia, ſiue iens in Ægyptum, ſiue inde denuo veniens. Hinc dicit Gloſſa ſuper illud Galat. tertio. Lex pædagogus noſter fuit in Chriſto.

Pædagogus enim paruulis aſſignatur, vt laſciuiens refrenetur ætas, & prona in vitia teneantur corda, dum tenera ſtudijs eruditur infantia; & metu pœnæ coercita præparetur ad maiora. Et hoc ipſum pædagogi nomen ſonat ab eo, quòd agat, id eſt ducat.

Conſimiliter ergo, & in ſpiritualibus vbi filius dicitur aliquis per gratiam adoptionis, ſecundum quod ſuper illud Galat. quarto. Miſit Deus filium ſuum, ut adoptionem filiorum reciperemus, dicit Gloſſa prima; Bona, quæ per gratiam dantur, per quæ ſunt filij.

Iſte modus quo nos Deus per gratiā ſuam genuit adoptio vocatur, & hoc maximè propter gratiam fidei. Propter quod dicitur Ioan.1. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri ijs qui &c. In ſic ſpiritualibus inquam ille dicitur ſolus maior reſpectu filij, & verè pater qui ipſum filium in eſſe ſpirituali generat, & à quo habet quod eſſe tale habeat. A quo etiam debet habere alia duo. Vnum quod eum in eſſe conſeruet, ſcilicet per nutritionem, & aliud quod eum in eſſe dirigat, ſcilicet per diſciplinam. Et à primo iſtorum dicitur quis verè pater, à ſecundo autem & tertio nequaquam, ſicut neque in naturalibus ſecundum prædicta. Sed primum iſtorum ille, qui veriſſimè pater dicitur non ſicut ſupra in naturalibus per ſe ſolùm operatur, ſed operatur etiam per alium, licèt ille principaliter operetur: alius autem non principaliter. Et propter hoc vera paternitas in ſpiritualibus recipit gradus, licèt non in naturalibus. A ſecundo autem & tertio vt ſupra, dicitur aliquis pater mutuando nomen patris, quia aliquid agit circa filium ſpiritualiter genitum vice patris generantis. Generantis dico, dictam gratiam, qua fit adoptatio, conferendo. Dico autem agere vice patris generantis circa filium ſpiritualiter genitum, dictam gratiam nutriendo per teneram, vel facilem doctrinam fidei, & dirigendo per ſapientiam perfectam intellectus. Illam doctrinam fidei appellat Paulus potum lactis, cum dicit 1. Corinth. 3. Tanquam paruulis in Christo. Gloſſ. In cognitione Christi. Lac dedi vobis potum. Gloſſ. 1. Facilem & dulcem doctrinam & nutrientem. Sapientiam autem intellectus appellat eſcam quaſi ſolidum cibū qui debetur adultis iam perfectis. Vnde ſubdit, Non eſcam. Gloſſ. Non altiora prædicaui vobis. De quibus dicit 1. Corinth. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Gloſſ. Qui inter vos incapaces ſimpliciter loquuti ſumus: ſapientiam autem quæ eſt de ſecretis Dei, loquimur inter perfectos. Perfectos hic dicit, non perfectos cognitores, & Doctores, quibus opus non eſt doceri, ſed auditores iam capaces. Ad quam tamen capacitatē oportet prius per vſum lactis enutriri, ſecundum quod dicitur 1. Petri 2. Sicut modo geniti infantes lac concupiſcite, vt in eo creſcatis in ſalutem.
Generare autem dicitur aliquis conferendo gratiam adoptionis. Vnde dicitur aliquis verè pater, vel auctoritate, vel miniſterio. Auctoritate ſolus Deus trinitas: omnes autem alij miniſterio tantū, quia ſolus Deus pater gratiam adoptionis creando infundit. Cæteri autem ad hoc aliquid miniſterialiter operantur, quo medio inſtrumentaliter Deus gratiam illam infundit. Et ideò ſolus Deus trinitas propriijſſimè dicitur pater ſpiritualis, & nullus alius ſic reſpectu illius, ſecundum quod dicitur Matth. 23. Omnes vos fratres eſtis, & patrē nolite vocare vobis ſuper terram. Vnus eſt enim pater veſter, qui eſt in cœlis. Vnde & dicit Gloſſ. ſuper illud 1. Corinth. 4. Per Euangelium ego vos genui. Cum prędixiſſet ego vos genui, addidit per Euāgelium, ne ipſius putaretur eſſe quod Dei eſt. Ait enim Dominus in Euangelio: Ne vobis dicatis &c. Quod non ideò dicitur, vt hoc nomen cæteris tollatur, ſed ne gratia Dei, qua in æternam vitam generamur, naturæ vel poteſtati, vel etiam ſanctitati cuiuſquam tribuatur. Appellantur quidem, & alij patres, ſed non ſicut Deus, qui vnus & verus pater eſt, qui regenerat Spiritu Sācto, quos facit filios ad æternam hæreditatem.

Homines verò dicuntur patres propter honoris gratiam, propter ætatem, curamque pietatis, & hoc non niſi miniſterialiter. In quo conueniunt & illi qui operantur circa iam regeneratum per gratiam, & etiam alli, qui aliquid operantur circa regenerandum, vt gratia adoptionis ei conferatur.

Conueniunt quidem in generali in hoc, quòd ambo operantur miniſterialiter, ſed differunt in modo operandi, quia hi miniſterialiter ſaltem operantur ad generationem, & ſic quodammodo generant. Illi autem nequaquam, ſed ſolùmmodo ad generati nutritionem, & directionem. Et ideò licèt ambo dicantur patres miniſterio: veriùs tamen, & principaliùs iſti dicuntur patres, quā illi, & maiores reſpectu filiorum, quàm illi: ita quòd illi reſpectu iſtorum propriè patres dici non poſſunt, ſed proprio nomine dicuntur pædagogi. Et ideò Paulus reputans ſe vnum dé numero iſtorum, & præferendum illis tanquàm maiorem & verum patrem reſpectu illorum, ſe patrem appellauit, & ab illis nomen paternitatis repulit: appellans illos pædagogos quando dixit 1. Corinth. 4. Vt filios meos chariſſimos moneo: nam ſi habetis decem millia pædagogorum in Chriſto nō multos patres tamen: nam in Chriſto Ieſu per Euangeliū ego vos genui. Vbi dicit Gloſſa ſuper illud, Vt filios. Benè dico; quòd vos eſtis filij, quia ego pater ſum. Et hoc eſt quod ait; Nam ſi habeatis decem millia pædagogorum in Chriſto. Gloſſa. Finitum pro infinito poſuit, id eſt quantamlibet multitudinem eruditorum in Chriſto, qui non genuerunt vos, habeatis. Vbi habet alia litera: Qui erudierunt, & eſt vtrunque verum, quia & erudierunt iam genitos, ſed non genuerunt erudiendos, ſed tamen non habetis multos patres, qui genuiſſent vos in fide Chriſti: nam ego tantùm vos genui non in me ſcilicet naturam meam vobis communicans, ſicut generant patres naturales & carnales, ſed in Chriſto Ieſu, id eſt in fide Chriſti, fidem ſcilicet Chriſti vobis communicando, & hoc per Euangelium, id eſt per meam prædicationem, & ſic miniſterio inſinuat ſe eos genuiſſe, & per hoc eſſe patrem, non auctoritate, quod dicit vt remoueat à ſe generare, & eſſe patrem adoptiuum auctoritate, quod ſoli Deo conuenit, vt iam dictum eſt.

Et ideò ſequitur in Gl. Cum prędixiſſet ego vos genui &c. vt iam ſupra. Et ſic Paulus rectè diuidens,

dens, & vniculque tribuens, quod ſuum eſt, paternitatem adoptionis, quæ ſoli Deo cōuenit, à ſe remouet, & paternitatem propriè dictam, quæ miniſtrantibus, vt quis regeneretur, ſolum conuenit, ſibi attribuit, & ab alijs repellit, quos pædagogos vocat, qui ſolùm erudiunt & non generant ſecundum dictum modum. Qui etſi patres poſſint dici aliquo modo, non tamen propriè, aut ita propriè, ſicut illi, qui generant, ſicut pater naturalis, qui genuit, & in propria perſona filium nutrit, & erudit, ex illo actu ſolo quo genuit dicitur pater: non autem ex actu nutriendi, aut erudiendi, licèt ipſos etiam facere tenetur, & hoc per ſe, vel per alium, qui eſt propriè pædagogus vices ipſius patris in hoc gerens, vt ſic poſſit idem eſſe pater in generando, & nutriēdo pariter, cum hoc facit per ſe, quod etiam poteſt facere per pædagogum. Vnde Paulus licèt erat pater Theſſalo. inquantum tamen nutrit eos, non patrem, ſed nutritum vocauit ſe, quando dixit, primo Theſſalon. 2. Facti ſumus paruuli in medio veſtrum tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos. Glo. Non alienos. Alienos qn̄ nutrit mulier pro mercede nō ex amore: proprios verò ex dilectione.

Dicere ergò, quòd ſolùmmodò, qui ex officio ordinariç iuriſdictionis habet exercere actus curę, ſcilicet prædicare fidelibus, & abſoluere pœnitentes, &c. propriè debet dici pater, & non ille, qui hoc facit ex ſola delegatione, verum eſt, & qui hoc dicit verum dicit. Qui autem dicit, quòd etiam, qui hoc facit ex ſuperioris delegatione, aut ex feruore charitatis dicitur propriè pater, aut ita propriè: credo, quòd falſum dicit, & maximè quo ad illum, qui hoc facit ex ſolo feruore charitatis. Iſte enim nec pædagogus dici poteſt, quia non eſt aliquis pædagogus, niſi ex aliqua commiſſione facta illi à patre propriè dicto ad opus illud exercendum. Propter quod dicitur Gal. 4. Quanto tēpore hæres paruulus eſt nihil diſtat à ſeruo, cum ſit dominus omnium, ſed ſub tutoribus & actoribus eſt vſque ad tempus præfinitum à patre. Gloſſ. Amb. Verum eſt enim, quia patres eius ordinauerunt vſque ad quam ætatem ſubiectus eſſe debeat, & in qua adultus emancipetur ſtatuerunt.

Tutores autem & actores vocat illos eoſdem, quos iam ſupra vocauit pædagogos, vt iā patebit. Iſte ergo qui id agit non ex aliqua commiſſione, ſed ſolū ex charitatis feruore, qua diligit cæteros, vt fratres & filios patris ſui, non facit hoc, vt pater, neque etiam vt pædagogus, ſed ſolùmmodò vt frater. Et ſic non benè dicitur talis facere hoc ex charitate paterna, ſed potius ex fraterna, & hoc ſiue in docendo ignorantes, ſiue in arguendo delinquentes, quæ includit correctio fraterna, quam non ſolùm licèt exercere in parem, aut inferiorē, ſed etiam in ſuperiorem adhibita reuerentia. Quod nō facit vt habens poteſtatem vllam in ſuū ſuperiorem tanquàm eo ſuperior, vt ex hoc poſſit dici pater illius, ſed ſolùmmodò vt habet charitatem ad illum, ſicut ad quemlibet alium proximū & vt ad fratrem, licèt magis ad vnum, q̄ ad alium. Non enim à tali Prælatus docetur, vel arguitur, vt pater Prælati, ſed vt frater, & æqualis. Nullo igitur modo illuminans ex ſolo feruore charitatis poteſt dici pædagogus, & multò minus pater.

Propriè autem pater dicitur aliquis miniſterialiter operando ad generationem diuerſimodè, ſecundum quod diuerſimodè ad hoc habet poteſtatem, quia aliquis habet poteſtatem operandi miniſterialiter, vt gratia adoptionis conferatur vel per ſe, ſcilicet operando opus, quod ex ſe ratione operis operati inſtrumentaliter agit, vt habeatur à Deo gratia adoptionis, vel per accidens, ſcilicet operando opus, quod non ex ſe ratione operis operati inſtrumentaliter agit, vt habeatur gratia adoptionis.

Primo modo adhuc dupliciter aliquis poteſt operari per ſe, vt gratia adoptionis conferatur, vel per ſeipſum operando abſque ſacramēto iam inſtituto à Chriſto, vel mediante ſacramento. Primo modo ſolus Chriſtus homo, ſiue ſecundum quod eſt homo habet poteſtatem, vt ratione operis operati cuiuſcunq; ſi voluerit gratia adoptionis conferatur, quæ vocatur poteſtas excellentię. Secundo modo cęteri homines habentes officium miniſtrandi ſacramenta, maximè quo ad ſacramētum baptiſmi, quo fit regeneratio, cuiuſmodi ſunt ſoli Pręlati Eccleſiæ, qui tantò ſunt maiores in tali paternitate, quantò ſunt ſuperiores, & maiores in prælatione. Et ſic maximus in paternitate tali eſt Dominus Papa, qui eſt pater patrum, & omnium aliorum. Secundò Domini Epiſcopi. Tertiò Curati parochiarum, cum quibus computantur Abbates, Decani, & omnes curam animarum ex officio ordinario habentes: dum tamen ex officio habent poteſtatem adminiſtrandi ſacramentum regenerationis ijs, qui nati ſunt eis ſubiecti.

Quia tamen vnus eorum non generat verius per ſacramenta, quàm alter, vnus iſtorum non dicitur verius pater, quàm alter.

Tertio modo ſcilicet per accidens non ratione operis operati conuertentes infideles ad gratiam fidei per ſuam prædicationem, vel bonam exhortationem, dicuntur patres eorum, & ſunt præcipuè, qui habent ſic prædicare, & exhortari publicè ex auctoritate, & iuriſdictione ordinaria, ratione cuius etiam habent completè, & perfectè generare per virtutem ſacramenta fidei, ſcilicet baptiſmi adminiſtrandi per ipſos, & per inferiores, aut ordinarios, vt Epiſcopi per ſacerdotes Curatos, aut delegatos, vt tam hi, quàm illi per vicarios, vel eorum vices agentes.

Alioquin ſi quis ſua prædicatione, vel admonitione aliquem infidelem conuertat ad fidē auctoritate ſibi commiſſa, vel delegata, aut ex charitate fraterna, quæ extendit ſe ad omnes homines viatores, ſi non habet miniſtrare ſacramentum prædictum per quod fit generatio ſpiritualis perfecta,

nec ex auctoritate ordinaria, nec ex commiſſa, vel delegata, non dicitur ita propriè pater, quia non eſt ita propriè generans, ſed diſponens, & habilitans ad generationem, &c.

De ijs, qui primo modo conuertunt, & ideò patres dicuntur, dicit Apoſt. 1. Corinth. 3. Ego plãtaui Apollo rigauit, vbi dicit Gloſſ. Ego plantaui prædicatione ad fidem: Apollo rigauit baptiſmo. Et vterque poteſt dici pater operando ad generationem, & hoc propriè reſpectu illius, qui ſolum operatur circa iam genitum in fide. Quia etiam gratia fidei ſine baptiſmo non conſignat charactere, ſicut facit baptiſmus: & ita per gratiam baptiſmalem perfecta fit adoptio, quaſi conſignata ſigillo Principis, quæ quaſi eſt inchoata quando p gratiã præuenitur baptiſmus: ideò inter illos magis propriè dicuntur patres, qui generant per ſacramentum baptiſmi conferentis gratiam nõ iam præuentam, quàm qui ſola prædicatione, qua cõuerſus recipit gratiam præuenientem baptiſmum, vel qua etiam lapſus à fide poſt baptiſmum iterum per prædicationem reformatur ad fidem, de quo dicitur Gal. quarto. Filioli mei, quos iterum parturio. Gloſſ. Primo quidem per fidem genuerat eos in baptiſmo, ſed poſtea deformati ſunt per pſeudo Apoſtolos, quos cum dolore reformat. Attamen non dicit Paulus, quos iterum genero, quia non ita propriè eſt noua generatio, aut filiatio, ſicut ab initio: manet enim filiatio in charactere quodammodo, hinc dicit Auguſt. ſuper Ioann. ſermo. 12. Generatio ſpiritualis vna eſt, ſicut & generatio carnalis vna eſt. Ex hoc autem, quod dicit, genuerat in baptiſmo: Nota, ꝙ generare per baptiſmum contingit aliquem dupliciter, vel auctoritate, & ordinaria poteſtate, vel ex commiſſione, & vice ordinarij, & eius auctoritate, & quia ille potius dr̃ opus facere, cuius vice & auctoritate fit, quam qui illud exequitur, idcircò talis baptizando per alium puta ſacerdos curatus per ſuum Capellanum, potius dicitur baptizare, quam Capellanus, & potius pater & maior pater, q̃ Capellanus, licèt vterque dicatur pater, maximè ſi prius per ſuam prædicationem conuertit ad fidem, quos per alios baptizat, quemadmodum Paulus illos, quos ad fidem conuertit, per miniſtros ſuos baptizauit. Epiſcopus etiam, qui habet ex auctoritate ordinaria prædicare, & omnia ſacramenta miniſtrare, quamuis inſiſtat principalius circa actum prædicandi, & corrigendi, & huiuſmodi, quæ requirunt in miniſterio maiorem perfectionem, q̃ circa actum baptizandi, quamuis non baptizet per ſeipſum, inquantum ſcilicet baptizat per inferiorem ſacerdotem, qui habet etiam baptizare ex auctoritate ordinaria, licèt ſub Epiſcopo, verè & propriè pater eſt, prout etiam Paulus verè pater fuit Corinthiorum, licèt paucos ex illis baptizauit, quia miſſus fuit, non tàm Baptizare, quàm Euangelizare, vt dicit 1. Corinthio. 1.

Reſponſio. Sic igitur deſcendendo ad quæſtionem, dico, ꝙ ſicut pater naturalis, vel carnalis dicitur propter naturalem, vel carnalem generationem, & non propter aliud, dicente Auguſti. ꝙ ideò dr̃ pater, quia generat, ſic dicitur pater ſpiritualis, propter ſpiritualem generationem, ſcilicet quia generat, & non propter aliud, quod operatur circa iam genitum retinentem gratiã adoptionis, quæ eſt præcipuè gratia fidei. Quandiu enim manet informis, vt in illis, qui poſt baptiſmum incidunt in peccatum mortale, manet filiatio adoptionis, ita quòd cum reuertitur ad gratiam charitatis, per quam fides formatur, non acquiritur noua filiatio, ſed ſolùmmodò noua filij fugitiui recõciliatio. Propter quod confeſſores reconciliantes tales per ſacramẽtum pœnitentiæ, pro hoc facto non dicuntur propriè & verè patres eorum, ſed ſolùmmodò impropriè, & extenſo nomine, quia faciunt aliquid circa iam genitum, quia cum ſicut actus patris eſt generare filium: ita etiam filium genitum, qui offendit pœnitentem reconciliare, & offenſam remittere: ideò etiam illi, quibus conuenit ſic filium reconciliare, ſcilicet auctoritate & poteſtate ordinaria, patres ſunt verè, & propriè.

Qui autem hoc poſſunt facere auctoritate, & poteſtate delegata ab ijs, qui dicto modo ſunt verè, & propriè patres, non ſic ſunt patres propriè, ſed eorum vicarij, vel vices agentes.

Pater igitur ſpiritualis, quia generat, primò & proprijſſimè, & veriſſimè dicitur ſolus Deus trinitas, qui gratiam adoptionis, vt agens principale creat, & infundit, reſpectu cuius nullus homo inquantum homo propriè, & verè dicitur pater, ſed omnes renati inter ſe ſunt fratres.

Secundò verò, vt agens miniſterialiter ſecundum modum dictum dicitur proprijſſimè & veriſſimè pater Chriſtus inquantũ homo, reſpectu cuius nullus purus homo dicitur propriè & verè pater, & hoc ideò maximè, quia ipſe merito paſſionis in ſanguine ſuo omnes nos baptizauit virtualiter, vnde baptiſmus Eccleſiæ habet efficaciam, & virtus fidei, vt per baptiſmum fluminis, aut flaminis baptizamur, dicente Apoſtolo. Roman. 6. Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu in morte ipſius baptizati ſumus, vbi dicit Gloſſa ſuper illud; In Chriſto Ieſu. Qui baptizat verè. & Apoc. 1. Lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Propter quod etiam licèt Chriſtus dicitur agens miniſteriale reſpectu Dei, & quantum ad gratiæ adoptionis creationem inquantum homo, reſpectu tamen aliorum hominum dr̃ in baptizando agens, vt principalis miniſter, quia ipſe poteſtate quadã baptizat in aqua, qua nullus alius baptizat, quæ ipſi ſoli à Deo eſt conceſſa, qua abſque ſacramento per quencunque actum ſecundum voluntatem Chriſti poſſet dari gratia, quæ datur per ſacramẽtum, & ſecundum hunc modum Chriſtus baptizat poteſtate ſibi propria: alij verò poteſtate aliena, data ſcilicet à Chriſto aquis ad verba ſacramentalia. Propter quod Chriſtus dicitur baptizare

ſtate poteſtate: alij verò miniſterio, dicente Auguſtin. ſuper Ioann. ſermone 5. Clamabat Paulus cum videret homines ponentes ſpē in ſeipſo, nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? aut in nomine Paulj baptizati eſtis. Baptizat ergo Paulus tanquàm miniſter, non tanquàm ipſa poteſtas: baptizat autem Dominus tanquàm poteſtas.

A quocunque ergo quis baptizatur miniſterio, ſolus tamen Chriſtus eſt, qui baptizat poteſtate, & ſic ſicut ſolus Deus trinitas eſt pater auctoritate, ſic Chriſtus poteſtate, & omnes alij miniſterio ſimplici. Inter quos maiores & principaliores etiā paternitate ſunt, & ſic tertio loco patres Prçlati Eccleſiæ, qui ex officio ordinario habent miniſterium prædicandi, & adminiſtrandi ſacramenta regenerationis, inter quos Papa eſt primus: Epiſcopi ſecundi, Curati tertij, & omnes alij ſub ipſis ſunt in paternitate etiam in baptizando, & conuertendo infideles. In quibus caſibus quodam modo propriè, & verè dici poſſunt patres illi, qui non habent illa facere ex iuriſdictione ordinaria, ſed ex delegata, vtputa quando ſua prædicatione conuertunt infideles ad fidem, ſiue quando baptizant vice ordinarij, & etiam qui hoc faceret in caſu neceſſitatis ex ſola charitate. Sed in tali actu maior eſt in paternitate, & principalius pater, qui hoc facit ex commiſſione, vel delegatione ſuperioris, quàm qui ex ſolo charitatis feruore.

Sub omnibus autem iſtis illi infimi in nomine paternitatis ſunt, qui non agunt aliquid niſi circa iam genitum exiſtentem in gratia adoptionis: & ideò impropriè dicuntur patres, ſed propriè dicūtur adiutores, vel pædagogi, vt dictum eſt. Inter hos tamen maiores ſunt in paternitate impropriè dicta illi, qui per ſecundum baptiſmum, ſcilicet p ſacramentum pœnitentiæ reformant renatos ad gratiam per primum baptiſmum, quàm illi, qui ſolum prædicando eos illuminant ad doctrinam. Et adhuc inferiores omnibus iſtis ſunt illi, qui ex ſolo feruore charitatis exiſtētes in fide, licèt informi inſtruunt & reprehendunt, qui nec patres, nec pœdagogi dici poſſunt, ſed tantùmmodò fratres, vt dictum eſt. Et ſecundum hoc concedenda eſt ratio vltima ad iſtam partem, quam tenemus.

Ad illud, quod arguitur primò in oppoſitum, quòd ille eſt maior & verius pater, qui facit prædicta ex priuilegio, quàm qui ex poteſtate ordinaria per exemplum de lairo: Dicendum, quòd illud non facit ad propoſitum, quia myſticum eſt, & ex myſtica Theologia argumentationes formari non poſſunt.

Sed eſto, quòd ille, qui fuit pater puellæ, interpretatur illuminans, & per hoc ſignificat patrem ſpiritualem animæ fidelis, qui illuminat ſpiritualiter: arguere ex hoc, quòd omnis ſpiritualiter illuminans eſt verè pater ſpiritualis, eſt arguere ſecundum fallaciam accidentis conſequentis à ſuperiori ad inferius: nam verum eſt, quòd omnis pater ſpiritualis eſt illuminans, quia debet eſſe illuminatus lumine ſcientiæ, & virtutum, & alios ex hoc potens illuminare, qui etiā ratione officij hoc facere tenetur circa generandos ab ipſo quantum ad non baptizatos, vel circa genitos. ſ. iam baptizatos. Vnde illuminare benè eſt actus paternus, ſed non quo pater per ſe, & immediatè fit propriè pater, vt dictum eſt. Vnde non eſt conuertibilis cum patre, ſed poteſt alteri conuenire, vel ex delegatione ipſius patris, vel ex charitatis feruore alicuius fidelis fratris, ſicut etiā pater ſpiritualis eſt lucidus, vel ſciens, ſed non omnis lucidus, vel ſciēs eſt pater ſpiritualis. Sed etiam vlterius eſto, ꝙ ipſe eſt pater puellæ, & illuminatus & illuminans, & propterea omnis illuminās & illuminatus aliquo modo pater poteſt dici ſpiritualis fidelis animæ: tamen ſi ad totum myſterium aſpiciamus, ipſe lairus magis repræſentat illuminatos & illuminantes ex poteſtate ordinaria, quàm delegata, quia non ſolum dicitur pater puellæ lairus, ſed etiam dicitur fuiſſe archiſynagogus, & ſic principatum habens ordinarium in ſynagóga, ſicut modo habent Prælati in Eccleſia, & ſic principaliter, aut ſolum repræſentat illuminantes ex poteſtate ordinaria prælationis. Vnde ſuper illud, Venit archiſynagogus nomine lairus, dicit Gloſſa interlinearis, Moyſes legiſlator, per quem potius prælati illuminantes alios ordinaria poteſtate intelligūtur, qualem habuit Moyſes, quàm illi qui ſunt illuminantes ex ſola poteſtate delegata, vel ex ſolo actu charitatis, quæ re vera nullo modo poteſt dici paterna, ſed ſolùmmodò fraterna, vt dictum eſt.

Quod autem aſſumitur, quòd tales tāto verius & magis, ſiue maiores debent dici patres, quàntò magis verius, & perfectius ſunt illuminati, & ſic alios inſtruendo illuminant, iam patet ex ſupradictis, quoniam ex actu docendi, & illuminandi non dicitur aliquis pater niſi per accidens, & in ordine ad perfectam generationem, quæ fit virtute ſacramenti baptiſmi, vt quando contingit aliquē per prædicationem conuerti ad fidem, & ſacramēti fidei ſuſceptionem, ad quod faciendum maiorē poteſtatem habent illi, qui faciunt illud poteſtate ordinaria, quibus magis competit ratione officij, ꝙ ſint magis illuminati, & magis illuminantes & melius, & qui etiam habent ex officio baptizare quos illuminant, & ad fidem conuertunt, quàm alijs qui faciunt ex ſola delegatione, qui etiam ſicut auctoritate ſua, ordinaria ſcilicet, non conuertunt per prædicationem, ſed auctoritate & poteſtate ſuperioris ſibi commiſſa, ita etiam ſic conuerſos non habent ſacramento regenerationis perfectè generare, ſed debent eos ad ordinarios remittere baptizandos, & ſic perfectè regenerandos. Et ſi habēres auctoritate ordinaria illuminare nō ſint tales, ꝙ ſunt magis illuminati ex ſua prædicatione, & inſtructione magis illuminare potentes, hoc accidit, ſicut illis accidit, quòd ſint tales. Vnde & multi Prælati magis ſunt illuminati multis ex illis, & melius illuminant quàm illi.

Et

Et ſiclicèt vniuerſaliùs contingit, quòd illi ſint magis illuminati, & melius illuminant, ex hoc nihil accreſcit paternitati eorum ſi quam haberent, quia nõ accipitur principaliter, niſi reſpectu actus generandi in Chriſto per gratiam fidei ſuſcipiendam ex ſacramento; quæ non ſuſcipit magis, vel minus, ſiue conuertitur quis ante ſuſceptionẽ ſacramenti per prædicationem magis illuminati, & magis illuminantis, ſiue non: ita quòd paternitate, quam habet ex actu ſuo in ordine ad gratiam ſuſcipiendam ex ſacramento, qua verè generatur, tantùm pater infidelis eſt ille, qui conuertit ipſum per rudem & modicam prædicationem, quantùm ille, qui per ſubtiliſſimam, & maximam.

Conſiderando autem paternitatem, quæ magis illuminato conuenit ex ordine ad gratiam fidei datam à Deo ante ſacramentum, quia ad illam magis diſponit ſua prædicatione, quàm minus illuminatus, & per hoc conuerſus à magis illuminato maiorem gratiam ante ſacramentum recipit, quã alter, & eſt perfectius generatus illa gratia, & perfectior filius: hoc ergo modo conſiderando paternitatem, magis illuminatus benè poteſt dici quodammodo magis pater, & verius altero, ſed nullo modo ſimpliciter magis illo, cui prędicare competit infidelibus ordinaria poteſtate, cui etiam vlterius competit generare per ſacramentum quantuncunque exili prædicatione ſua conuertat baptizandum.

Si autem tales prædicationes fiant circa iam generatum, ex hoc nulla oritur paternitas, niſi impropriè loquendo, vt dictum eſt. Sicut nec ex hoc, quòd pater verus ſuum inſtruit filium aliquando, vt dicit Apoſtolus ad Hebræos. Patres noſtræ carnis habuimus eruditores, & reuertebamur eos. Aliter enim cum aliquando eorum aliquis magis eſſet illuminatus, quàm ſummus Pontifex, & ſimiliter prædicando melius illuminet alios aliquo modo: ergo maior eſſet illo, & verius pater, quod omninò falſum eſt.

Ad exemplum de Dauid. Quòd nititur idem probare ſecũdò per Dauid, dicendum, quòd Propheta non eſt aliquis ſimpliciter, aut verè Propheta ex aliquo actu prophetãdi, ſed ſolùmmodò ex prophetica illuminatione, & profundorum myſteriorum per reuelationem cognitione, etiam ſi nunquam prophetaret, aut reuelata ſibi manifeſtaret. Vnde Prophetæ ex hoc ꝙ ſcripſerunt figuras ſub quibus eis erant myſteria reuelata, non eorum Prophetæ, ſed ſolùmmodò ex illuminatione, & reuelatione qua cognouerunt myſteria occulta illis figuris ſignata.

Aliter enim Nabuchodonoſor ſi deſcripſiſſet ſomnium ſuum quod vidit, Propheta ex hoc dictus fuiſſet, quod non eſt verũ, ſed Daniel ex hoc ſolo, ꝙ illuminatione reuelatum fuit ei myſteriũ ſub illo ſomnio obumbratũ, Propheta dictus fuit, & erat. Vnde vt dicitur primi Regum ſecundo. Qui olim dicebatur videns nũc dicitur Propheta. Et ſic in propoſito Dauid nõ ex actu prophetãdi, aut prædicandi, quæ vidit dictus eſt eximius prophetarum, ſed ſolùm ex clariore illuminatione, & reuelatione, quàm ſuper alios recepit. Secundum enim quòd dicitur in principio Gloſſarum Pſalterij. Cum omnes Prophetas Spiritus Sancti reuelatione conſtat eſſe loquutos: Dauid tamen Prophetarum eximius quodam digniori, & excellentiori modo, quàm alij, velut tuba Spiritus Sancti prophetauit. Intelligo, ideſt, myſteria quæ prophetauit, reuelante Spiritu Sancto vidit. Vnde ſequitur continuè. Alij nanque per quaſdam rerum imagines, atque verborum integumenta, ſcilicet per ſomnia, ac viſiones facta, ac dicta prophetauerunt: Dauid autẽ inſtinctu ſolius Spiritus Sancti ſine omni exteriori adminiculo ſuam edidit Prophetiam, & ſic non ex actu prophetãdi, quia ſub figuris, & ænigmatibus multa edidit, & magis occultè, quàm alij quædam ediderunt; ſed ſolùm ex reuelatione ſibi facta dicitur eximius prophetarum: non autem ex actu Prophetiæ inquantum ipſam edidit, niſi fortè per accidens, in eo videlicèt, quòd clarius eam edidit, q̃ alius, ſicut clarius eam vidit. Quia tamen miſſus non erat ex officio ad prædicandum, ſiue ad prophetãdum, ſicut alij: ideò inter Prophetas non numeratur, vt dixit opponens, & verè, & ſic non per ſe, quia melius prophetauit, dicitur Propheta eximius, ſed quia clarius vidit, niſi per accidens, quia ad clariorem enim viſionem cõſequutus eſt clarior actus prophetandi: ideò per accidens ex actu prophetandi potius dicitur eximius Prophetarum, quã illi, qui erant Prophetæ, & prophetabant ex officio. Et ſimiliter licèt alij, qui melius docent, meliores Clerici, vel magis literati benè dicuntur, ſicut Dauid eximius prophetarum, ſicut tamen Dauid, qa non habuit tantam auctoritatem prophetandi q̃ tam illi, qui ex officio propheti ſabant, nomen qd ex officio, & auctoritate prophetandi dabatur, nõ dabatur Dauid, ſicut alijs, & propterea nõ eſt enumeratus inter Prophetas, conſimili ratione, nec illi numerandi ſunt inter patres, quia paternitas nõ tantum reſpicit actum, ſed poteſtatem agendi ipſum, ſed non quemlibet, ſed ſolum illum, qui eſt generare, vt dictum eſt.

Ad aliud de cantore (quòd aliquando eſt aliquis cantor ex officio, & aliquando ex actu cantandi, & ꝙ conſtat, quòd melius frequenter cantet cantor ex actu, quam cantor ex officio. Quare cum maiorem poteſtatem ad illuminandum alios habeant priuilegiati, quàm ordinarij ex illuminatione, & etiam quia delegatus fungitur vice delegantis, & ideò maior eſt omni ordinario, extra de officio iudicis delegati. Sanè enim &c. quæ ſupra recitauimus) omninò friuolum eſt: non enim ex actu cantandi melius, aut frequentius dicitur aliquis cantor, ſed potius cantator, niſi nomen æquiuocetur, quia quòd aliquis melius cantat, hoc eſt, quia magis habet artem cantandi, & organa correſpondentia modulationi artis, & ſic dicitur cantor, *Ad exemplum de cantore.*

tor, quaſi ſecundum primam ſpeciem qualitatis. Alius autem dicitur cantor, quia habet ſpecialem poteſtatem ex officio ordinariæ auctoritatis, quòd poſſit cantare cantus incipiendo, & regulando alios in cantu, etſi ex arte, aut etiam membrorum diſpoſitione non poteſt prorumpere in opus ita efficaciter, vt cantor primo modo. Et ſic dicitur cantor quaſi ſecundum ſecundam ſpeciem qualitatis, quemadmodum dicitur aliquis pugillator penès ſecundum ſpeciem qualitatis propter naturalem potentiam, licèt non habeat artem pugnādi. Propter quod frequenter melius pugnat ille, qui dicitur pugillator penès primam ſpeciem qualitatis, quàm ille qui penès ſecundam.

Principalius tamē nominatur talis, qui talis eſt ſecundum ſecundam ſpeciem. Et ſic cantans melius, & alios in cantu dirigens ex ſola charitate, vel ex commiſſione facta ſibi, nullo modo poteſt dici verius cantor, quàm ille, qui hoc habet facere ex officio: immò ille, qui facit illud ex ſola charitate, nullo modo poteſt dici cantor penès ſecundam, ſed ſolùm penès primam ſpeciem qualitatis, neque ille qui facit hoc ex ſola commiſſione, niſi quatenus gerit vices illius. Propter quod nunquā in nomine illo penès ſecundam ſpeciem qualitatis eſt principalior illo, aut æqualis, ſed ſemper inferior. Et ideò non ſolet nominari cantor, ſed ſuccētor, vel potius vicecantor, quia ſuccentor ſolet aliquis aliquando ex officio eſſe. Et ſimiliter contingit in propoſito de actu illuminandi per prædicationem etiam circa iam genitos, quia Prælati habent potentiam ad hoc ex officio penès ſecundam ſpeciem qualitatis, & quandoque ex arte penès primam. Prędicantes autem ex charitate ſecundū primam ſpeciem ſolùm, quia non prædicant ex cōmiſſione, ſiue ordinaria poteſtate, vt prædicantes ſecundum ſecundam ſpeciem. Et ſi aliquando verius, & melius poſſunt dici prædicatores ex arte prędicandi ſecundum primam ſpeciem qualitatis: nullo tamē modo illis poſſunt ęquiparari, vel prę ferri in nomine penès ſecundam ſpeciem qualitatis, ſecundū quam fiunt huiuſmodi denominationes principaliter. Vnde patrem eſſe, Prælatū eſſe, Principem eſſe, Iudicem eſſe, & cætera huiuſmodi ſunt denominationes relationis principaliter penès ſecundam ſpeciem qualitatis, vt ipſa eſt principium actionis, & paſſionis. Vnde Philoſophus quinto Metaphyſicæ, patrem & filium annumerat inter relationes fundatas ſuper actionē & paſſionem, quarum principia ſunt naturalis potentia, & impotentia, dicens ſic; Et quædam dicūtur ſecundum tempus, vt agens & patiēs, ſicut pater dicitur filij pater, quemadmodum agens, & patiēs, vbi Comment. exponens illud, quod dicit, Secundum tempus, dicit ſic, Relatiua in genere actionis & paſſionis ſunt relatiua per potentias exiſtentes in eis, quorum quædam ſunt, quæ non ſunt relatiua, niſi in temporibus determinatis, ſicut res ſunt actiuæ & paſſiuæ, & pater & filius ſunt de genere, in quo non inuenitur actio & paſſio, niſi in tēpore determinato: vir enim & mulier non generant in qualibet ætate, ſed in temporibus determinatis vitæ.

De priuilegiatis. Per iam dicta patet falſum eſſe, quod conſequēter aſſumitur, ſcilicet quòd priuilegiati, & ex charitate operantes habent maiorem potentiam ad alios illuminandum, quàm ordinarij: licèt enim habeant maiorem ſcientiam ad hoc ſecundum primam ſpeciem qualitatis: non tamen maiorem potentiam, quæ pertinet ad ſecundam ſpeciem qualitatis, ſecundum quam debet ſumi paternitas, vt dictum eſt.

Ad probationem de delegatis. Quòd tamen arguitur ad hoc pro priuilegiatis ſpecialiter probando, quòd delegatus fungitur vice delegantis: & ideò maior eſt omni ordinario. Dicendum, quòd triplex eſt genus delegatorum. Quidam enim delegantur ad vtilitatem cauſarū & negotiorum in prouincijs illis ad quæ delegantur, vt legati de latere Papæ Domini Cardinales, de quibus verum eſt, quòd tempore legationis ſuæ, quia perfectè funguntur auctoritate Papæ, & vice Papæ, maiores ſunt ſimpliciter ordinarijs in omnibus, quæ incumbunt ordinarijs: & ſimiliter maiores in paternitate, & principaliores patres quantum eſt ex poteſtate eis commiſſa.

Alij vero delegantur ad aliquam certam cauſam litigioſam terminandam, quam cum inchoauerint, ſuperiores ſunt ad ipſam terminandā omni ordinario, quia de illa ordinarius non debet ſe de cætero intromittere, quia fruſtra interciperet eam, poſtquā ſemel eſt ab alio aſſumpta. Propter quod ipſe habet coerctionem, vt ſibi in cauſæ proſequutione obediatur. Sed talis ante cauſæ inceptionem non eſt maior ordinario, quia ſi ordinarius præueniat eum per actoris querimoniam, poteſt ordinarius cauſam illius proſequi, nec poteſt eam delegatus de manu ſua eripere.

Eſt verò tertius delegatus ad certum officium, & hoc in ordinarij ſubſidium, qui aut nullam omninò habet coerctionem, aut ſi quam habet, illam non habet, niſi in ſubſidium ordinarij.

Iſte nullo modo eſt maior, quia non eſt niſi coadiutor ordinario datus, ſicut non eſſet maior quē ipſemet aſſumeret: ita tamen quòd ad eundem actum exequendum eodem tempore, & loco ſemper prærogatiuam debet habere ordinarius alijs eiſdem retentis, vt alias dixi. Et de illo, qui fungitur vice delegantis ſecundo modo loquitur propriè illa litera Sanè: non autem de delegatis tertio modo, qui nullam habent coerctionem.

Ad ſecundum prin. Ad illud, quòd tales non poſſunt dici pædagogi, quia vbi fides venit non ſumus ſub pædagogo, vt dicitur Gal. 3. Hic eſt difficilioris aſſumptio. Dicendū, quòd triplex eſt ſtatus populi Dei principalis in Eccleſia, ac ſi totus populus Dei eſſet vnus homo. Quorum primus eſt ſeruorum p donum timoris, qui in libertatem filiorum vocantur.

Secun-

Secundus eſt filiorum per gratiam adoptionis, qui hæreditatem dominorum conſeruantur.

Tertius eſt dominorum per gloriam, qui in hæreditatem inſtituuntur. Quorum Primus erat in lege Moyſi, in qua omnes erant ſerui. Secundus eſt in lege Euangelij, in qua oēs ſunt liberi. Tertius eſt in viſione Dei, in qua omnes ſunt Dñi. Sub lege Moyſi omnes erant ſerui, quia lex Moyſi non adoptabat, quia in ſacramentis ſuis gratiam non conferebat, nec iuſtificabat, niſi in ſacramēto Circuncisionis, ſed hoc non niſi vt erat figura ſacramenti, quo fit adoptio in nouo teſtamento. Et ſic ſi qui per gratiam filij erant in veteri teſtamento, quo ad hoc pertinebant ad nouum, aut hoc habebant virtute noui teſtamenti: & ideò illi in eo, quòd ſerui, paruuli & pueri erant, & in hoc coercendi metu pœnæ, vt metu pœnæ etſi non amore iuſtitiæ ab illicitis retraherentur, & per bonam inſtructionē ad maiora præpararentur. Et ſic lex erat eis pædagogus, ſecundum quod dicit Galat. 3. ſuper illud: Lex pædagogus noſter erat. Gloſſ. Nos quaſi pueros ab illicitis comprimens, & ad recta dirigens timore pœnarum. Sub lege autem Euāgel.j omnes ſunt liberi & filij. Lex enim Euangelij adoptat, quia in ſacramentis ſuis gratiā confert, & iuſtificat: qui tamen ſunt ſub Euangelio in eo, ꝙ ſunt filij expectantes hęreditatem, & quia non habent finalem, & conſummatam perfectionem ad quam tendunt, & continuè creſcere, & proficere poſſunt, quouſq; illam aſſequantur non domini, ſed pueri ſunt & paruuli reſpectu illorum, qui ſunt in gloria viſionis Dei, quemadmodum & ipſi ſub Euangelio ſunt liberi filij, & viri perfecti reſpectu illorum, qui ſub lege Moyſi ſunt ſerui, & paruuli, & illi ſub Euangelio hæredes ſunt propriè: iſti autem ſub lege reſpectu iſtorum non propriè hæredes ſunt, ſed ſolum vocati in hæreditatem, vt dictum eſt. Et iſti quia ſunt liberi paruuli ſunt, non tàm coercendi metu pœnæ, vt ſerui, q̄ attrahendi amore iuſtitiæ. Et ſic Euangeliū quamuis non poſſit habere rationem pędagogi reſpectu alicuius ſtatus perfectioris in vita iſta, ad quam ducere habeat, cum non ſit perfectior lex, vel etiam cognitio Dei expectanda in vita iſta, quam per legem Euangelicam habetur, quemadmodum expectabant exiſtentes ſub lege Moyſi perfectiorem in vita iſta, ſcilicet ipſam legem Euāgelicam, propter quod lex illa erat ſimpliciter pædagogus, non ſolùm quia aliquo modo duceret ad ſtatum perfectiſſimum vitæ humanæ, ſed quia inducebat à ſtatu imperfecto ad ſtatum perfectum, ſcilicet Euangelicum in hac vita: poteſt tamen Euangelium reſpectu ſtatus futuri poſt hanc vitā dici aliquo modo filijs, ſiue liberis pædegogus, ſcilicet in viſionē Dei, ſicut lex Moyſi fuit ſeruis pædagogus in fidē Chriſti. In viſione autem Dei omnes ſunt domini & magni: nullus autem paruulus, neque vt ſeruus, neque vt filius. Et correſpondent ſibi iſti tres ſtatus, quia ſicut ſtatus legis Moyſi eſt figuralis & imperfectus reſpectu ſtatus Euangelij, ſic ſtatus Euangelij, licèt ſit perfectus reſpectu ſtatus legis Moſaicæ: tamen eſt ænigmaticus, & imperfectus reſpectu ſtatus viſionis Dei, quo veniente, ſicut quod perfectum eſt, euacuabitur quod imperfectum eſt, vt dicitur primę Corinthi. 13. Propter quod comparādo ſtatum Euangelij ad ſtatum viſionis, dicitur Lucæ 7. Inter natos mulierum nō ſurrexit maior Ioanne Baptiſta, qui autem minor eſt in regno Cœlorum maior eſt illo, & hoc quia plus veritatis comprehenditur minima viſione, quàm totius Euangelij contemplatione. Et ſimiliter poſſet dici comparando ſtatum legis Moyſi ad ſtatum legis Euangelij. Inter natos mulierum non ſurrexit maior Hieremia, ſit ita, qui autem minimus eſt in Regno cœlorum, quod eſt Eccleſia Euangelica, maior eſt illo, quia plus veritatis fides Euangelica declarat minimo Chriſtiano bono, quàm fecit tota lex maximo Iudæo quantū eſt ex parte legis: licèt enim ſub lege aliqui nouerunt, quæ patefacta ſunt ſub Euangelio, quo ad hoc ſecundum Auguſtinum pertinebāt ad ſtatum Euangelij. Eſt igitur aduertendum, ꝙ licèt dicti tres ſtatus diſtinguuntur, vt dictum eſt: tamen in quolibet illorum ſunt infimi medij, & ſupremi, & ſic ſecundum modum ſtatus legis aliqui erant incipientes, alij proficientes, alij perfecti, ſicut & in ſtatu Euangelij iuxta modum eius. Qui aūt erant perfecti erant miniſtri legis, & pædagogi aliorum coercendo paruulos paruitate ſeruili timore pœnę quo ad legem: ducendo verò paruulos paruitate filiali amore iuſtitiæ, quo ad Euangelium, & ſecūdum hoc in aliquo conueniebat pædegogium legis & Euangelij: cum enim pædagogium nihil ſit aliud, quàm magiſterium, vel officium pædagogi, & incipientes, & proficientes erant tàm in lege, quàm in Euangelio ſub pædegogio perfectorum illius legis: in aliquo autem differebant, quia pædagogium Legis exercebatur metu pœnæ: pædagogium autem Euangelij, vt dictū eſt exercetur amore iuſtitiæ, & propterea Legis pædagogium euacuatum eſt adueniente pædagogio Euangelij, ſecundum quod dicitur Galat. 3. vt argutum eſt. Manet tamen pædagogium Euangelij, & manebit toto tempore militantis Eccleſiæ, quia nullus perfectior ſequitur niſi ſtatus gloriæ, in quo ceſſabit omne pædagogium, ſed erunt omnes perfectè edocti à Domino, & ſicut adueniente ſacramēto nouæ legis ceſſabat omne ſacramentum veteris legis, ſic adueniente viſione Dei ceſſabit omne ſacramentum nouæ legis, vt dicit Auguſtin. in Epiſtola ad Maximum; Sicut Circuncitionem abſtulit Domini primus aduentus, ſic Baptiſmum auferet ſecundus eius aduentus. Sicut enim nunquàm poſtquam venit libertas fidei, & eſt remotum ſeruitutis iugum vllus Chriſtianus circunciditur carne, ſic tunc regeneratis iuſtis cum Domino, damnatiſque impijs nemo baptizabitur, ſed quod iſta figurant. i. circuncisio cordis, & munditia cōſcientia

tiæ, manebit in æternum. Hinc dicit Hierony. libro 11. quæſtionum ad Edibiam, quæſtione 8. ꝙ inclinante caput Ieſu, & emittente ſpiritum velũ templi ſciſſum eſt in duas partes à ſummo vſque in deorſum, quærendum an exterius, an interius, mihique videtur in paſſione Domini illud velum eſſe conſciſſum, quod & in tabernaculo, & in templo foris poſitum fuit, & appellabatur exterius, & omnia legis reuelata ſunt myſteria, vt quę prius recondita tenebantur vniuerſis gentibus panderentur. Quia autem ex patre videmus, & ex patre cognoſcimus, cum venerit quod perfectũ eſt, tunc etiam velum interius diſrumpendum eſt, vt omnia, quæ nunc nobis abſcondita ſunt, domus Dei, ſacramenta videamus. Quod autem aſſumitur in argumento, quod hoc poteſt intelligi ex eo, quod dicitur 1. Corinth. 4. ꝙ ſi decem millia &c. omninò falſum eſt. Non enim Paulus ibi probat ſe eſſe patrem, quia erat Doctor ſimpliciter, ſed quia genuit ſua doctrina. Aliàs enim quando erudiuit iam genitos, erat nutrix, vt dictum eſt. Et de tali pædagogo Euangelico loquitur hic ſupponendo, quod in veritate Corinthij habebãt plures bonos Doctores ipſorum iam genitorum, à quibus non remouet pædagogium, ſed paternitatem, quia ipſe ſolus eos genuit ſecũdum modum ſupra expoſitũ. Abſit ergo quin multi Euangelici ſint ſub pędagogo, licèt non tali modo, quali erant ſub pædagogo illi legales: illorum enim pædagogium ſub Euangelio euacuatũ eſt, quo ad hoc, ſcilicet quod erat ſeruile, vt patet ex dictis. Nec omnes, qui rectè docent ſub Euangelio debent dici patres, ſed multi ſunt tantum pædagogi. vnde in fine ſuper illud, Si decem millia &c. dicit gloſſa; Dũ loquitur Corinthijs, & pædagogos nominat, & pueros illos eſſe ſignificat, quales erant illi, quibus dicit Heb. 5. Cum deberetis magiſtri eſſe propter tempus rurſum indigetis, vt vos doceamini, quæ ſunt elemẽta exordij ſermonis Dei, & facti eſtis, quibus lacte opus ſit non ſolido cibo. Omnis enim, qui lactis eſt particeps, expers eſt ſermonum iuſtitiæ: paruulus enim eſt: aliter non diceret Apoſtolus fidelibus illud primæ Corinth. 3. Tanquàm paruulis & cætera, ſicut ſupra, nec diceret Petrus illud primæ Petri ſecundo. Quaſi modo geniti infantes lac concupiſcite. Vnde ſicut Apoſtolus humanę conſuetudinis ſimilitudine probat ceſſationẽ legis Moſaicę adueniente lege fidei Chriſti cum dicit, Quantò tempore hæres paruulus eſt &c. ſic per eandem ſimilitudinem poſſumus probare ceſſationem legis fidei Chriſti ſub Euangelio adueniente Dei viſione, dicendo ſic, Quantò tempore &c. Ita & nos cum ſumus paruuli ſub ænigmate fidei caligantes ſumus, at vbi veniet plenitudo temporis oſtendet Deus filium ſuum exaltatum in gloria, vt eos, qui ſub fide ſunt, glorificet, & hæreditatem Dominorum recipiamus, quod benè explicat illud, quod dicit Apoſtolus primæ Corinth. 13. Cum venerit quod perfectũ eſt, euacuabitur, quod ex parte eſt.

Ad ſecundũ princ.

Et loquitur ibi ad literam de imperfectione, quæ modo eſt ſub Euangelio per fidem reſpectu perfectionis, quæ erit in gloria per apertam viſionem, ſecundũ quod explicat cum ſubdit. Videmus nunc per ſpeculum &c. & interponit ſecundum Gloſſ. ſimilitudinem per quam declarat præcedens, dicens; Cum eſſem paruulus, loquebar vt paruulus &c. cum autẽ factus ſum vir euacuaui ea, quæ erãt paruuli. Paruulus autem erat Paulus cum ipſe erat ſub lege, & cõparatione illius ſtatus factus eſt vir cum erat ſub Euangelio. Cui reſpõdet illud, quod dicit Galat. 4. Itaque cum eſſemus paruuli &c. nihilominus tamen in eo, ꝙ erat vir ſub Euãgelio reſpectu eius, quòd prius fuit paruulus ſub lege, erat ex parte, & paruulus reſpectu eius, quod futurus erat in gloria, quando quod perfectum eſt venturum erat, & tali paruulo ſub Euangelio magis cõgruit illud exemplum de paruulo, quod inducit Apoſtolus ſecundum conſuetudinem humanam quando dicit: Quanto tempore hæres paruulus eſt &cæter. quàm illi, paruulo ſub lege, de quo ſubdit. Itaque & nos cum eſſemus paruuli &cæt. quoniam, vt dictum eſt paruulus ille ſub lege nondum erat hęres, ſed tantùm vocatus, vt eſſet hęres: paruulus autem iſte ſub Euangelio iam eſt hæres perfectus. Iſti ergo paruulo ſub Euangelio conuenit, quòd ſit ſub tutoribus & actoribus. Intelligit autem per tutores ſecundum Gloſſ. qui eum contra hoſtes defendunt: per actores verò, vt ſimiliter dicit Gloſſ. qui eius cauſas agunt, & mores eius informant. Iſti autem ſunt illi, quos diximus pædagogos ſecundũ prędicta, & ſic omninò ſub Euãgelio ſunt pædagogi, ſicut & ſunt paruuli: non tamẽ oportet, quòd omnes, qui ſunt ſub Euangelio inter ſe comparati paruuli ſint, & ſub homine pædagogo, ſicut nec omnes ſub lege, licèt omnes erant ſub lege, vt ſub pædagogo ducente ad Euangelium, ſicut omnes qui ſunt ſub Euangelio ſunt ſub ipſo, vt ſub pædagogo ducente ad apertam viſionem, ſicut patet ex dictis.

Quod ergo additur, quòd pædagogus dicitur eo, quòd puerũ ducat ad magiſtrum, vt ab eo erudiatur, qui pater eſt, totum falſum eſt, quia magiſter in eo, ꝙ ſolum pueros inſtruit, quia non generauit eos, nec carnaliter, nec in Chriſto ſpiritualiter non poteſt dici propriè pater: extendendo autem nomen generationis, ſecundum quod ignorans quando fit ſciens: per hoc dicitur generatus ſciens, ſic extendi poteſt nomen paternitatis, & omnis inſtruens etiam ex ſola charitate pater dici, ſed hoc eſt grammatiſſare. Sic enim Grammatici appellant patres largiſſimè ſumendo, ſecundũ etiam ꝙ quemlibet antiquum vocant patrem, & quemlibet honoratum, quia habent aliquas conditiones veri patris.

Quòd autem dicit, quòd pædagogus dicitur quaſi ductor pueri, hoc non ſolum eſt in via pedũ, vt opponens intelligit, ſed etiam in via morum, & bonarum diſciplinarum.

Quòd

Ad tertiū. Quòd autem vlterius arguitur, quòd paterfamilias nomen trahit à patre &c.

Dicendum, quòd largè ſumendo paternitatem, & grammatiſſando ſecundum illos verſus grammaticorum. Eſt pater hic cura &c. benè dicitur paterfamilias pater, quia curam habet ſeruorum, & liberorum, & ſingulis debet prouidere æquali affectu, id eſt proportionali ſecundum proportionem geometricam, qua ſimiliter dicuntur ſe habere 4. ad 2. ſicut 8. ad 4. quia ſecundum duplā proportionem: non autem ſecundum proportionem arithmeticā, qua ſe habent tria ad duo, ſicut quatuor ad tria, quia in æquali fit exceſſus hincinde. Sic enim nullo modo æqualem habet affectum ad ſeruum cui dat annonam, & ad liberum cui parat hæreditatem, propter quod dicit Philoſophus in primo Politicæ, quòd aliter principatur Dominus ſeruo principatu deſpotico: aliter pater filio, quia principatu Politico, quemadmodum ratio aliter dominatur membris, aliter viribus animæ.

Aliàs arithmeticā. Aliàs Geometricam.

Comment. in Quæſtionem XXVII. quæ eſt,

Vtrum illi, qui ex priuilegio habet poteſtatem prædicandi, & alios prædicatione ſua inſtruendi, ex eo, quòd alijs prædicat, & eos inſtruit, maior ſit, & verius pater, quàm qui hoc poteſt facere, & facit iuriſdictione ordinaria.

TITVLVS non videtur egere declaratione.

In corpore eſt principalis concluſio reſponſiua quæſito, quòd qui vel facit, vel poteſt facere ex ordinaria iuriſdictione magis, & verius pater eſt, &c.

Probatur. Sicut ſe habet in corporalibus, & naturalibus, ita ſe habere videtur in ſpiritualibus, ſed in illis verius, & magis pater eſt, qui agit circa generationem, quàm qui agit circa genitum; ergo & in iſtis ſimiliter. Iam verò qui agit ex iuriſdictione ordinaria videtur agere circa generationem filij, qui verò ex priuilegio, agere circa genitum, igitur illi verius dicuntur patres, quàm iſti, illi inquam qui ex ordinaria iuriſdictione &c.

Prima propobatio, ſicut ſe habet &c. Probatur ex Richardo de Sancto Vict. libro primo de Trinit.

Altera propoſitio ſubſequens, ſ. In naturalibus &c. Probatur ex Philoſoph. Comment. Et colligitur ex verb. Origen. gloſſ. Apoſt. quæ ſatis faciliter leguntur in litera. Ex quibus colligitur, & ſubſequens antecedens, vnde concluſio intenta deducitur. Quippè ille dicatur verè pater in ſpiritualibus, qui generet aliqualiter filium.

Not. tamen, quòd primus pater in ſpiritualibus eſt Deus; cæteri verò miniſterialiter, inter quos primus eſt ſummus Pontifex. Secundo Epiſcopi. Tertio Curati, qui verò ſubſequuntur potius dicendi ſunt pædagogi &c.

Not. hanc ſententiam Doctoris noſtri totam colligi 47. diſt. ſicut. §. Neceſſe. & 30. q. 1. De his. & c omnes. Ibi n. habetur, quòd pater carnalis dicitur generis propagatione. Hic verò, quod pater ſpiritualis dicitur ſacramenti collatione, ſicut baptiſmi, vel confirmationis, vel pœnitentiæ. Quòd ſi attendenda eſt ſimilitudo iuxta Richardum, ſicut ibi propagatione, ita hic, ſed hic ad propagationem agere non poteſt, niſi qui ex iuriſdictione operatur. Igitur &c.

Not. ſolutionem quæſtionis motæ à D. Hieronymo. Matth 23. apud D. Thomam, ſuper illud. Et patrem nolite vobis vocare ſuper terram, vnus enim pater veſter, qui eſt in cœlis. Quæritur autem, inquit, quare aduerſum hoc præceptum Apoſt. Doctorem gentium ſe eſſe dixerit? aut quomodo in monaſterijs vulgato ſermone ſe inuicem patres vocant? Quod ſic ſoluitur. Aliud eſt eſſe natura patrem, vel magiſtrum, aliud indulgentia. Nos ſi hominem patrem vocamus honorem ætati deferimus, non Auctorem noſtræ oſtendimus vitæ. Magiſter enim dicitur ex conſortio veri magiſtri. Et ne infinita replicem, quomodò vnus per naturam Deus, & vnus filius, non præiudicat cæteris, nè per adoptionem dij vocentur & filij, ita & vnus pater, & magiſter non præiudicat alijs, vt abuſiuè vocentur & patres, & magiſtri, hæc ibi. Et not. quòd tam id dicitur in vita naturali, quàm in ſpirituali. vnde de naturali Chriſoſt. In mundo quamuis, inquit, homo hominem generet, tamen vnus eſt pater, qui omnes creauit: non enim initium vitæ habemus ex parentibus, ſed tranſitum vitæ per eos accipimus. De ſpirituali autem patet.

QVAESTIO XXVIII.

Vtrū excōicatus ab ordinario loci, quia publicè reſtitit uera prædicanti, ſi poſt modū celebret, ſit irregularis.

Arg princ. CIRCA ſecundum arguitur, quòd ille excōicatus celebrās ſit irregularis, quia pro tali cauſa licèt ordinarium vt ex iuſta cauſa excōicare: tenet ergo eius ſententia, & ſic eſt verè excōicatus.

In oppoſit. Sed verè excommunicatus celebrans ſtatim eſt factus irregularis. Contra. Fortè ſunt exempti.

Reſponſio. Vana videtur mihi iſta quęſtio ſtando in generali intra iſtos terminos, quia poſtquàm hæc eſt iuſta cauſa excōicandi, quia iſte reſiſtens prædicatori veritatis proculdubio mortaliter peccat, tum quia veritatem impugnat, tum quia ſcandalum cōmouet: igitur ſi celebrat non eſt dubium quin ſtatim factus eſt irregularis, vt procedit primū obiectum, & hoc niſi ſit præmunitus legitima, & rationabili appellatione, aut exēptus à iuriſdictione ordinarij, ſic vt ab ipſo puniri nō poſſit, etiam ratione delicti commiſſi. Quòd ſi præceſſerit talis appellatio, aut habeat talem exemptionem, & hoc conſtiterit, nec pro excōicato, nec pro irregulari debet haberi. Si autē non conſtiterit, illi quib. alterū horum non conſtiterit debent ipſum habere pro excōicato, & irregulari, & vitare, nec cum ipſo cōmunicare, ipſe etiā ſi tale priuilegium habeat, aut legitimè appellauerit, niſi hoc cōſtare faciat, ſi ex facto eius ſcandalum oriatur, grauiſſimè peccat ille, & oēs cōplices eius pter peccatum primū mortale qd cōmiſit prędicatori veritatis reſiſtēdo, à quo nū credo eū p aliquod priuilegium poſſe fieri immunē, vt ſcilicet ex virtute priuilegij poteſtatem habeat impugnandi veritatem agnitam, ſic quòd in huiuſmodi impugnatione non peccet.

Comment. in Quæſtionem XXVIII. quæ eſt,

Vtrum excommunicatus ab Ordinario loci, quia publicè reſtitit vera prædicanti, ſi poſt modum celebret ſit irregularis.

TITVLVS ex diſtinctione in corpore declaratur.

In corpore igitur, aut id intelligitur vniuerſaliter intra terminos vniuerſales, ſimpliciter quę conſideratos, hoc eſt, nulla habita ratione ad aliquem particularem caſum, & tunc

Prima concluſio eſt. Quòd erit excommunicatus, & irregularis.

Patet, quòd excommunicatus, quia ab habente auctoritatem, vt ab ordinario, & ex cauſa legitima. Qui enim impedierit, & reſtiterit huiuſmodi prædicanti, impugnator videtur veritatis, & ideo ſi eam veritatem nouit, peccat in Spiritum Sanctum. Et ſcandalum paruum erit, immo ipſi grauiſſimi ſcandali cauſa videtur eſſe. Patet etiam quòd irregularis, quia omne adminiſtrans ſacramentum aliquod, vel ſibi, vel alijs excommunicatus exiſtens efficitur irregularis. Quod colligere licet. c. Latores, & c. Apoſtolicè. de cle. excom. Aut intelligitur, quòd hic exemptus fuit, vel appellauit legitimè, & ſunt:

Secunda eſt concluſio. Si conſtiterit vtrunque, non eſt excommunicatus, nec irregularis; ſecus autem ſi non conſtat.

Prima pars patet de exemptione. Intelligitur enim quòd ſit exemptus, ita quòd ordinario illi nullo pacto ſubiectus ſit. Quòd ſi hoc conſtat, patet, quod non poterat excommunicare.

Not. quòd auctoritas excommunicantis limitata, vt Epiſcoporum, non poteſt ſe extendere niſi ſuper eos, in quos habet iuriſdictionem. Non habet autem in exemptos a ſummo Pont. ſed id conſtare debet. Quòd enim non conſtat, pro eo, quod non eſt, reputatur. Patet de appellatione, quia legitima appellatio impedit effectum ſententiæ. Nec obſtat id, quod eo tit. cap. Paſtoralis habetur. Quod appellatio poſt ſententiam excommunicationis latam, non tenet. Quia forte intelligitur, vbi excommunicatio ſequitur habitis conuenientibus admonitionibus. Nec obſtat quod habetur de appell. c. quia nos, ſcilicet quod appellatio non tuetur aliquem in notorio delicto, ſi quidem in dato caſu prætendit appellans non peccaſſe. Pro notitia autem detur caſus. ſi quis prædicator ingrederetur Eccleſiam Monachorum, & ibi inciperet prædicare populo non habita licentia ab Abbate, & Abbas reſtitiſſet, dato quod ex hoc Epiſcopus cum excommunicaret, poſſet Abbas appellare, & legitima eſſet appellatio & appellatio eum tueretur, quia non prætenditur ex exemptione notorium delictū, exempta enim etiam Eccleſia Monachorum eſt. Poſſet tamen Abbas in foro propriæ conſcientiæ grauiſſimè peccare, ſi animo impugnandi veritatem reſiſteret, quod tamen difficile conſtare poſſet.

QVAESTIO XXIX.

Vtrum Clericus ordinatus in ſacris & vtrum beneficiatus, & vtrum Religioſus peccant mortaliter omittendo dicere horas Canonicas.

SEQVVNTVR vltimo quęſita duo: vnum de horarum obſeruatione, vtrū Clericus ordinatus in ſacris, & vtrum Clericus beneficiatus, & vtrum Religioſus peccent mortaliter omittendo dicere hor. can. Alterum, vtrum obſeruantur ad dicendum, vel audiendum quotidie officium Miſſæ.

Arg. primo. Circa primum arguebatur, quòd ſic, quia facit cōtra præceptum Apoſtolicum. extra de celeb. Miſſ. Dolentes, vbi Papa loquens de Clericis, & Prælatis, & de eorum comeſſationib. & confabulationibus illicitis cum publicè dicūtur horæ in Eccleſia, & ſimiliter de ſacerdotib. celebrātibus Miſſas vix quater in anno, & ſimiliter de contemnentib. intereſſe dum celebrantur, dicit ſic. Hæc & his ſimilia ſub pœna ſuſpenſionis penitus inhibētes diſtrictè præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ, vt diuinum off. nocturnum pariter & diurnum quantum eis Deus dederit ſtudioſè pariter celebrent & deuotè. Sed trāſgreſſor pcepti Apoſtolici facti in virtute ſanctę obed. mortaliter peccat: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Qui deſeruit aliquid per vnam viam non tenetur idem deſeruire per aliam. vt extra de præben. Licèt, vbi dr, quòd ſcholari ſtudenti in Theologia miniſtrētur prouentus eccleſiaſtici pro quibus ſeruiret in Eccleſia ſua, & ſi pro ſtudio abſoluitur à ſeruitio, quod teneretur facere in Eccleſia: ergo & eadem ratione à ſeruitio, quo tenebatur horas dicere.

Reſponſio. Dicendū, quòd licèt in lege Euāgelij à Chriſto non ſit inſtitutum tēpus determinatum quo inſiſtendū ſit diuinis obſequijs, quia nullum tēpus ab illis vacare debet, ſicut in lege veteri ad hoc fuit inſtitutū Sabbatū: Eccleſia tn̄ prout ei Chriſtus determinādū reliquit, determinauit ad hoc generaliter omnibus, tam Clericis, quàm laicis dies Dominicos in memoriam octauæ Reſurrect. Dominicæ: Clericis autem aſcriptis diuino ſeruitio ſpecialiter determinauit ad hoc ſingulis dieb. 7. horas iuxta illud dictum Prophetæ: Septies in die laudem dixi tibi, quæ determinantur orationib. quæ horæ canonicę dicuntur, quia determinatis horis & competentibus regulariter ſunt dicēdæ, vt extra de celeb. Miſſ. Preſbyt. Vt aūt dicit Innoc. in ſuo apparatu: Preſbyter. i. Sacerdos, Diaconus, Subdiaconus, vel quicūque Clericus beneficiatus, & ſic largè hic ſumitur Preſbyter. Hic. n. notantur duo genera Clericorū, ſ. in ſacris ordinib. cōſtitutorū, & beneficiatorum, & intelligunt aliqui ly beneficiatorum, i. cum effectu, vt poſſint fructus ſuorum beneficiorum percipere, vel in parte, vel in toto, vel potius vt intelligunt alij, ſic cū effectu, vt ſaltem habeant ius ſpeciale de pcipiendo fructus aliquando, & quòd ex hoc ad horas obligantur, & ſic quòd mortaliter peccant ſi per ipſos ſteterit, quòd non dicant eas.

Rr Sed

Sed nunquid ſingulis horis diei ſigillatim inſiſtendum eſt, & vacandum ad dicendum horas canonicas? Dicendum quòd ſic, niſi cauſa rationabilis ſubſit quare aliter fiat. Hinc dicit Innocentius. De occupatis autem conſilium eſt, vt ſimul dicant horas omnes, quod (vt dicit) intelligitur de omnibus circa officium rurale, & rempublicam occupatis, & ſeruant Dominus Papa, & Cardinales, & Epiſcopi pro magna parte hoc, quo ad horas ſimul dicendas, eo quòd completis horis habent multa alia negotia expedire, & melius eſt præuenire, quàm præueniri. Quod autem dicit Innocentius: Simul dicant omnes horas, intelligo, vt ſcilicet ſic dicantur omnes horæ ſimul, quòd nulla horarum dicatur quin alia dicatur ſub vno continuò prætextu cum ea, non quòd ſimul dicantur in mane matutinæ, & cæteræ horæ etiam completorium: hoc enim eſſet indecens, & ridiculum valdè.

Sed quòd in mane dicantur horæ ſimul vſque ad veſperas: & tunc ante cœnam veſperæ, & completorium.

Si etiam non vrget magna neceſſitas, maximè in hyeme, matutinæ ſeparatim dicendæ ſunt de nocte, aut fortè prima cum illis, ſecundum quod conſuetum eſt in capella Domini Papæ, vt dicit Innocentius, quòd quacunque hora noctis dicuntur matutinæ continuò ſub vno prætextu dicitur prima.

Aliud dubium. Sed quærit Innocentius quid de infirmis, & reſpondet dicens, excuſentur à dicendo, & etiã fortè ab audiendo ſi directè, vel occaſionaliter obeſſe timeretur probabiliter ipſum, ſcilicet dicere, vel audire. Intelligo cum hoc ſi obeſſet dicere, ſed non audire, etiam excuſatur ab audire ſi non poſſit habere, qui in præſentia eius illas dicat.

Aliud dubium. Sed nunquid cum dicit horas debet vacare ab omnibus alijs? Dico, quòd ſic, niſi neceſſitas aliqua[illegible] vrgeat. Tunc enim, vt dicit Innocentius, ſiue equitando, ſiue aliud quicquam agendo dicat eas quiſque prout melius potuerit. De hac materia notatur. 12. diſtinct. cap. vlt. Quia autem opponens tetigit Religioſos in ſua quæſtione.

Reſponſio de Religioſis. Dico de Religioſis, quòd ratione qua Religioſi ſimpliciter, quia poſſunt eſſe puri laici, non plus ex tali ſtatu obligantur, quàm laici non religioſi. Si autem ſunt Clerici, & in ſacris ordinibus conſtituti tenentur ratione ordinum.

Si autem non ſunt in ſacris, & habet religio bona eccleſiaſtica ſibi deputata vnde viuunt, tenentur ſicut clerici beneficiati non exiſtentes in ſacris ratione iuris percipiendi beneficium, ita quòd ratione religionis ſimpliciter non obligentur ad horas, quòd ſi obligentur ad horas ex aliquo ſtatuto, vel Papæ, vel ipſius religionis, hoc eſt ratione qua ſunt clerici religioſi. Et ſic concedenda eſt ratio ad primam partem adducta.

Ad argu. in oppoſit. Ad rationem in oppoſitum, quòd deſeruiens per vnam viam abſoluitur ab alia: dicendum, quod verum eſt ſecũdum modum quo ab alia abſoluitur: nunc autem ita eſt, quod abſolutio iſta fit per priuilegium ad hoc conceſſum ſcholaribus, quod non abſoluit ſcholarem ab horis dicendis ſimpliciter, ſed ſolùmmodo ab ipſis dicendis ſecundũ aliquem modum determinatum.

Beneficiatus enim non ſcholaris de iure tenetur continuè reſidere in Eccleſia, in qua eſt beneficiatus ad officiandum ipſam. Et ex hoc circa horas dicẽdas tenetur ad duo, quorum vnum eſt ad dicendas eas ſimpliciter.

Alterum eſt ad dicẽdas eas ordinatim in Eccleſia ſecundum cõſuetudinem ſuæ Eccleſię, niſi alias ſubſit cauſa legitima aliter dicẽdi eas, & ſic ab iſto ſecundo abſoluitur ſcholaris per priuilegiũ, quod concedit ei fructus beneficij ſui in ſcholis, & recompenſatur per opus ſtudij: à primo autem nequaquam, & ſic manet obligatus ad horas dicendas ſimpliciter, licèt non ſecundum modum, quo dicuntur in Eccleſia ſua, & ſic non eſt ſimile de vno, & de alio. Vnde dicit Innocent. Clerici cuiuſlibet ordinis, & prælati poſſunt ex cauſa ab officijs, quæ in Eccleſia dicuntur abeſſe: debent tamen prout melius poſſunt horas dicere abſque ſyncopi, & defectu, quę ſi fiant ex craſſa ignorantia mortale eſt.

Alioquin ſi tamen in choro cum alijs cantet, & legat, & rationabiliter impeditus non dicat verſiculum, aut aliquid talium, ſiue in principio, ſiue in medio, ſiue in fine alijs procedentibus, credo, quod non debet repetere illud, ſecundum quod dicit Innocentius ſuper illa[m] literam Dolentes.

Similiter ſi aliquis ſine malitia, ſed aliqua legitima occupatione nõ interſit, vel principio, vel fini horarum, non oportet quod à capite incipiat, vel finẽ perficiat, & hoc propter vinculum charitatis, quo cum alijs eſt vnum corpus, propter quod id quod per alios fit ab eo reputetur factum, quamadmodum cũ vnus chorus dicit vnum verſum pſalmodię, & alius alium, ſinguli reputentur totum dixiſſe, & fatuum eſſet ſuper hoc ſibi formare conſcientiam. Secus autem eſt ſi chorus multum in principio proceſſit, vel multum de fine reſtat: tunc enim tenetur ſupplere defectum, & incipere ab initio quouſque concurrat cum alijs.

Comment.

Comment. in Quæſtionem XXIX. quæ eſt,

Vtrum Clericus ordinatus in ſacris. & vtrum beneficiatus, & vtrum Religioſus peccant mortaliter omittendo dicere horas Canonicas.

IN titulo not. ſex articulos habere huiuſmodi præſentem quæſtionem, tres explicitos in titulo, & tres ſuper additos in corpore. Primus in titulo eſt, Vtrum Clericus in ſacris Ordinibus conſtitutus teneatur ad horas canonicas ſub peccato mortali. Secundus, Vtrum beneficiatus, adde non in ſacris Ordinibus conſtitutus. Tertius, Vtrum Religioſus, adde, regularis, & quidem profeſſus præſertim. Quartus, qui eſt primus in corpore, eſt, Vtrum ſingulis horis diei ſigillatim inſiſtendum, & vacandum ſit horis canonicis. Ideſt vtrum ſit neceſſe eas dicere ſtatis horis diei. Quintus, qui eſt ſecundus ex additis, eſt, Vtrum infirmus teneatur ſubaudi Religioſus Regularis, vel Clericus. Sextus, qui & tertius eſt in quæſtione, eſt, Vtrum dicens horas debeat vacare ab omnibus alijs, ſcilicet vt nihil prorſus aliud agat.

In corpore autem ſex concluſionibus videtur reſpondere: Quarum Prima eſt. Clericus ordinatus in ſacris tenetur ſub peccato mortali dicere horas canonicas.

Probatur hęc concluſio ex eo, quòd habetur extra de celebrat. Miſſæ. Presbyter.

Not. quòd eſt concluſio communis, quam omnes tenent, ita vt probari poſſit per Eccleſiæ conſenſum vniuerſalem, & Doctorum omnium. Maximè autem id legimus apud Palud. in 4 diſt. 15 q 5. D. Anton. 3. part. tit. 33. c. 4 § 4 Card. 5. 2. in diſt. 19. Abul. c 6. ſuper Matth. Maior. ibi. Et in 4. diſt. 12. Sed vide etiam Sotum plures citantem ad hanc ſententiam. Vt Panorm. D. Thomam. & eandem dicentem eſſe omnium Theologorum de iuſt. & iur. lib. 10. q 5 artic. 5. Nouiſſimè autem & Doct. Nauarr. in Enchirid cap. 20. de orat.

Secunda concluſio. Clericus beneficiatus tenetur ſub peccato mortali &c. probatur ibid. ex Innoc. ſicut ſuperior.

Not. quòd & hæc communis eſt, & ab eiſdem, vt ſupra ibidem probata.

Tertia concluſio. Religioſus tenetur ſub peccato &c. Probatur, quia aut quoniam eſt beneficiatus, aut quia ſimul & Clericus ordinatus.

Not. quòd ſub ratione Religionis non tenetur, ſed ratione vel beneficij, vel conſecrationis ſimul. Et hoc probatur per primum argumentum in fronte quæſtionis, & eſt communis, vt patet ibidem apud alios.

Not. autem, quòd dicitur ratione beneficij teneri ad horas, vbi eſt conſuetudo, quod ſi ſit Religio non conſueta, non videtur teneri. vt de Ieſuatis notum eſt. Neque enim tenebantur ad horas, nec quidem tempore noſtro recitabant, tametſi haberent bona eccleſiaſtica ſibi deputata, vnde viuerent. Id tamen credimus non obſtare, tùm quoniam nam æquiualens obligabantur, tùm quia bona illa ſibi data ſunt à ſcientibus eos profiteri in Religione humili, quę lectionibus, literatum non vacaret, ſed ſolùm operibus charitatis operam daret, tùm quia id conceſſum eſt à ſummis Pontificibus.

Quarta concluſio. Qui non rationabili cauſa occupatus eſt, tenetur ad horas ſtatis diei horis, ſecus de occupatis. Probatur concluſio ex Innocentio, vt patet in litera.

Not. difficultatem eſſe quæ nam ſint horę ſtatutę. & determinatæ, Credimus autem nos in hoc horas ſtatutas eſſe ſecundũ quod vniculque Eccleſiæ eſt antiqua conſuetudo, & approbata à ſuperiore.

Quinta concluſio. Infirmus, cui obeſſet dicere horas excuſatur, & etiam ab audiendis ſi vel obeſſet audire, vel non haberet qui eas diceret. Probatur vtrunque ex eodem Innocentio &c.

Not. eandem ſententiam quo ad dicendum eſſe communem, quo verò ad audiendum eſt difficultas. Cum enim partem negatiuam teneat Geraldus. ſcilicet quod non excuſantur ab auditione, ſed quod teneantur audire, contra eſt Doctor Nauar. cap. 2. de horis canon. Primò quoniam ſtatutum eſt de dicendis horis, & non de audiendis, dum loquimur de Clericis.

Secundò. Nulli, aut pauciſſimi ægroti excuſarentur, quia nulli, vel pauciſſimi ſint, qui non poſſint audire.

Tertiò, quia non obſtat, quòd audire poſſent, quia non obligamur ad omnia, quæ poſſumus, ſed ad ea, quæ nobis iubentur. Non iubetur autem Clericis auditio, ſed dictio.

Ad dictum verò Innocent. notat, quòd dixerit. Infirmitatem excuſare à dicendo, & forte ab audiendo, & quidem nil aliud.

Nos autem veritatem potius diligentes. in hoc iudicamus veram Doctoris Nauarr. ſententiam, ſed tamen dicendum, quòd Auctor fortè vult intelligere, ad auditionem tantum teneri, quantum poteſt conſilium obligare, non præceptum, quia non ſit præceptum de auditione. Inſiſtentes autem conſilio maximè merentur, demerentur autem non poſitiue, ſed priuatiuè non ſequentes conſilium.

De conſilio autem videtur auditio. Et quidem durum admodum videretur præceptum de auditione.

Sexta concluſio. Niſi neceſſitas vrgeat, dicens horas vacare debet ab omnibus alijs rebus. Probatur ex Innocent. ibidem.

Not. eandem ſententiam habere quoq; D Ant. 2 par tit. 9 &c & alios.

Hanc verò quæſtionem ſatis diligenter pertractari à Doctore Nauarr. cap. 13. de hor. can. Et arguit contra Doctoris, & aliorũ huiuſmodi ſententiam, quam tamen ſibi deinde conciliat, ita, vt ex ipſo, & ex Gaetano colligi poſſit. quòd debet recitans ita vacare prorſus ab omnibus, quæ taliter eximunt attentionem, vt non poſſit recitans attentè vacare officio: ſunt autem auferentia attentionem, quæ incompatibilia ſunt cum recitatione diuini officij, vt legere mente alia non pertinentia ad horas, vel ſcribere, ex huiuſmodi. vbi autem aliquid ſit, quod eſt compatibile, non adimens attentionem non eſt quod recitans non ſatisfaciat. Sed videto Nauarr.

QVAESTIO XXX.

Vtrum omnes teneantur ad dicendum, vel audiendum quotidie officium Miſſæ.

Arg. prim.

CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ omnes tenentur ad dicendum, vel audiendum Miſſam quotidie, aut peccāt mortaliter, quia in dicta litera Dolentes, præcepit Papa celebrari ſolēnia Miſſarum à Sacerdotibus, ſicut & dicere horas, & ſi tenentur dicere, maximè tenentur audire, & ipſi & alij omnes.

In oppoſit.

Contrarium videtur, quia de audiēdo, vel dicendo Miſſarum ſolemnia nihil præcipitur in dicta litera preſbyter, niſi quòd præcipitur horarum obſeruantia.

Reſponſio.

Innocentius dicit, quòd quilibet Clericus beneficiatus etiam non in ſacris conſtitutus debet dicere, vel audire diuina officia omni die. Quod ſi dicit de officio Miſſæ, hoc ſolùm intelligitur de reſidentibus in eccleſijs ſuis, aut ſi de omnibus dicitur generaliter, diuina officia ibi intelliguntur horæ canonicæ: nullo enim iure quiſquā ad hoc obligatur, vt quolibet die Miſſam dicat, vel audiat, ſed tantùm hoc præcipitur omnibus & laicis die Dominico ſub pœna excommunicationis. de cōſec. diſt. 1. c. Miſſas, vbi ſic dicitur; Miſſas die Dominica Sæcularibus totas audire præcipimus, & dicit ibi Gloſſ. Vnde contra præceptum faciunt, qui diebus Dominicis non audiunt Miſſas, niſi aliqua neceſſitas cogat. Sed quod in talib. non præcipitur omni die faciendum, deuotioni ſingulorum committitur, & ſecundum hoc concedenda eſt ratio ſecunda pro hac parte.

Ad argu. principale.

Ad primam rationem, quæ erat in oppoſitum, dicendum, ꝙ illa litera Dolentes, non præcipit Sacerdotib. ſingulis dieb. Miſſas dicere, aut audire, ſed Dn̄s Papa in illa litera ſolū tantūmodò prohibuit ſuperfluas comeſſationes, confabulationes, & huiuſmodi hora maximè celebrandi diuina officia, & præcipit diuinū off. diurnum, & nocturnum deuotè celebrari, ſm̄ quod prius præceperat in illa litera Presbyter, quo ad horas diurnas, in qua & hoc præcepit, ꝙ horæ diurnæ debent quotidie obſeruari, ſed de Miſſarum ſolēnijs, quo ad determinationem temporis celebrandi ipſas, nec in vna litera, nec in altera vllam fecit mentionem. Vnde ſuper illo verbo Officiū, in illa Dolentes, dicit gloſſa. Ad quod oēs ſine iſto præcepto tenentur ſupra eodem Presbyter, & ſic diuinū off. non extenditur ibi ad Miſſarum ſolēnia: immò ſolùmmodò intelligitur pro horis. Sed eſt aduertendum, ꝙ in omnibus talibus, quę ſunt de genere bonorum, nec cadunt ſub præcepto diuino, aut humano, penſandū eſt ſollicitè, quod pro quo admittendū, ſiue poſtponendum, quod & relinquitur cuiuſlibet cōſcientiæ, cuius iudex in hoc debet eſſe ſolus Deus, qui ſcrutatur renes & corda hoc eſt cogitationes ſingulorum, & deſideria. Vnde extra de celebra. Miſſ. cap. Quidam, vbi reprehenduntur laici Miſſas priuatas audiētes, quaſi melius ſit audire illas ex ſeipſis, q̄ miſſas ordinarias, non præcipitur eis, ꝙ quotidie audiant Miſſam, ſed hoc potius relinquit in eorum voluntate dicens ſic. Sed ſi voluerint vt ſibi Miſſæ dicantur de eodem die, Miſſas audiant.

Finis Vndecimi Quodlibet. Magiſtri Henrici à Gandauo.

Comment. in Quæſtionem XXX. quæ eſt,

Vtrum omnes teneantur ad dicendum, vel audiendum quotidie officium Miſſæ.

IN titulo intelligendum diſtinctè in duobus articulis. Vtrum ſcilicet Sacerdotes vel teneantur ad Miſſandū quotidie, vel ſaltem ad audiendum. De audiendo autem ſimpliciter intelligitur de laicis, & cæteris clericis. In corpore. Prima concluſio. Laici tenentur omnibus præceptis feſtis tantùm ad audiendum Miſſam. Secunda concluſio. Clerici non ſacerdotes ſimiliter.
Tertia concluſio; Si in præcepto Innocentius intelligit de officio Miſſæ, Sacerdotes reſidentes in Eccleſijs ſuis tenentur ad miſſandum.
Quarta concluſio. De iure nulli præcipitur vt quotidie dicat, vel audiat Miſſam. Patent omnes iſtæ concluſiones in litera.
Not. ꝙ quo ad Sacerdotes Curatos attinet, vel celebrare tenentur, vel facere celebrare, vbi exigit Eccleſia, propter ſcandalum, ſed tamen nullo iure id præcipitur.

Explicit Quodlibet. Vndecimum ad laudem Dei, & B. Virg.

MAGISTRI HENRICI A GANDAVO

DOCTORIS CELEBERRIMI

QVAESTIONES QVODLIBETALES

Cum Commentarijs, ſeu Adnotationibus R. P. D. Vitalis Zuccolij Abbatis Ordinis Camaldulenſis Theologi Clariſsimi.

Quodlibet. Duodecimum continens Quæſtiones triginta & vnam.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Deus ſub ratione infinita ex parte ſui ſit ſubiectum, ſiue obiectum alicuius ſcientiæ creatæ.

QVÆSITA in noſtra generali diſputatione de Quolibet Duodecimo e rãt triginta & vna, & omnia pertinebãt ad Deum, & ad creaturam intellectualem. Et erant communiter pertinentia ad Deum, & ad creaturam intellectualem ſex: ad creaturam autem intellectualem incorpoream tria; ad hominem autem cõpoſitum ex natura intellectuali incorporea, & corporea viginti & duo. Sex ptinentia cõiter ad Deũ, & ad creaturam intellectualem erant de Deo, vt eſt obiectum intellectus, aut voluntatis creaturæ intellectualis, quorum tria prima erant de Deo, vt eſt obiectum intellectus. Primum enim erat, Vtrum Deus ſub ratione infinita ex parte ſui ſit ſubiectum, ſiue obiectum alicuius ſcientię creatæ. Secũdum, Vtrum in via de Deo poſſit, ꝙ quid eſt, vel ꝙ ſit trinus, clarius ſciri, quam per lumen fidei. Tertium, Vtrum non habens rationem cogentem ad aliquam partem contradictionis, poſſit illi aſſentire ſine formidine. Quartum autem erat de Deo, vt eſt obiectum voluntatis, ſ. Vtrũ Deus poſſit diligi à creatura intellectuali abſque eo, ꝙ ab illa aliud diligatur cum eo. Quintũ verò, & ſextum erant de Deo, vt communiter eſt obiectum vtriuſque, quorum primum erat, Vtrum Deus poſſet facere, quòd intellectus poſſit videre ipſum: & quòd tamen voluntas eũ non diligat. Sextum erat, Vtrũ habens meliora naturalia cum æquali charitate, & gloria intenſius videbit, & diliget Deum.

Circa primum arguebatur quòd non, quia nihil vnum & idem ſub eadem ratione poteſt eſſe ſubiectum, ſiue obiectum ſcientiæ infinitæ & finitæ, ſcientia Dei eſt infinita, ſciẽtia intellectus creati eſt finita. ergo &c. Probatio minoris eſt, quia ſcientiæ iſtæ diſtant in infinitum, & ſic diſtinguuntur ſecundum rationes infiniti, & finiti. Diſtinctio autem ſciẽtiarum debet eſſe circa rationes formales obiecti, ſiue ſubiecti, quia ſcientia recipit ſpeciem à ratione formali obiecti, quare cum Deus ſub ratione infinita ſit ſubiectum, ſiue obiectum ſuæ ſcientiæ infinitæ: non ergo ſub illa ratione poteſt eſſe ſubiectum, ſiue obiectum ſcientiæ intellectus creati finitæ. Aliter enim ſcientia intellectus creati eſſet infinita. *Arg. princ. Primum.* *Probatio.*

Item quia Deus ſub ratione infinita eſt obiectũ ſuæ ſcientiæ: ideò intelligendo ſe intelligit omnia *Secundum*

 alia à ſe.

alia à ſe. Si ergo ſub eadem ratione infinita eſſet obiectum ſcientiæ intellectus creati intelligendo Deum, ipſe ſimul omnia alia intelligeret, conſequens eſt falſum, quia homo intelligendo Deum per ſcientiam Theologiæ non ſimul intelligit omnia alia, dicente Auguſt. 14. de Trinitate, capit. 1. Rerum diuinarũ ſcientia ſapientia propriè nuncupetur: humanarum autem propriè ſcientiæ nomẽ obtineat. Non vtique quicquid ſciri poteſt ab homine in rebus humanis vbi plurimum ſuperuacuę vanitatis, & noxiæ curioſitatis, eſt huic ſcientię tribuendum, ſed illud tantùmmodò quo fides ſaluberrima, quæ ad veram beatitudinem ducit gignitur, nutritur, defenditur, & roboratur: falſum eſt ergo, & antecedens, quòd ſub ratione infinita eſt obiectum ſcientiæ creatæ.

In oppoſit. Contra. Sub ratione illa Deus eſt ſubiectum ſcientiæ cuiuſlibet creatæ, ſub qua eſt obiectum ſcientiæ bonorum, quia & ipſorum ſcientia creata eſt, ſed ipſe eſt obiectum ſcientiæ bonorum ſub ratione infinita, quia aliter non quietaretur voluntas bonorum in Deũ diligendo, & volendo ſecundum modum, quo ipſum cognoſcerent, quia vltrà quodlibet finitum plus appeteret, quare cum finire ipſorũ appetitus oporteat, ꝙ eũ cognoſcãt, & ſciant per intellectum ſm̃ rationem infinitam: ergo &c.

Reſponſio. Dico, ꝙ Deus ſub ratione infinita ex parte ſui dupliciter poteſt eſſe ſubiectum ſcientiæ. Vno modo, vt vtrunque. ſ. & res ipſa, quæ Deus eſt, & ratio illa infinitatis ſit obiectum ſcientiæ, & ab vtroque, & ſecundum vtrunque formatur, & ad vtrunque terminatur ſub ratione, & ratione vtriuſque. Vel alio modo, vt ſolùmmodò res ſubiecta illi rationi ſit obiectum ſciẽtiæ, & ab illa ſola formatur, & ſecundũ illam, & ad illam terminatur: ſic tamẽ vt eſt ſub ratione infinitatis, vt ipſa infinitas inquantum huiuſmodi, ſeu ratio infinitatis ſit quoddam annexum ſubiecto, ſiue obiecto inquantum obiectum eſt, ſic inquam annexum, vt ſub ratione contraria non ſit ſubiectum, vel obiectum: ita tamen, ꝙ illa ratio non ſit obiecta illi ſcientiæ. Primo modo Deus ſub ratione infinita eſt obiectum ſolius ſcientiæ Dei, propter quod ſcientia Dei de Deo differt ſecundum ſpeciem à ſcientia Angelorum, & hominũ de Deo, & eſt ſcientia Dei ex hoc ſubalternans ſibi ſcientiam de Deo Angelorum, & hominum bonorum, & viatorum. Et eſt iſte modus ſubalternationis, quo ſciẽtia conſiderans obiectũ determinatum infinitè comprehenſum in illa ſciẽtia ſubalternat ſibi ſciẽtiam conſiderantem ipſum ſimpliciter, contrarius modo ſubalternandi quo ſcientia conſiderans ipſum ſimpliciter ſubalternat ſibi ſcientiam conſiderantem ipſum determinatũ, quemadmodum ſcientia de linea ſimpliciter, ſubalternat ſibi ſcientiam de linea radioſa. Vnde iſte modus non eſt aliquis illorum quatuor, quos ponit Philoſophus in libro Poſteriorũ, quos in quæſtionibus noſtris ordinarijs expoſuimus, & ſcdm hoc concedenda eſt ratio ad iſtam partẽ adducta.

Ad primũ principale. Ad rationem primam in contrarium, ꝙ nihil idẽ ſub eadem ratione poteſt eſſe obiectum ſcientiæ infinitæ & finitæ, &c. Dico, quòd verum eſt ſi ratio illa infinitatis intelligatur eſſe aliquid obiecti ſcientiæ: non autem eſt verum ſi intelligatur tantùmmodò eſſe annexa obiecto ſecũdũ iam dictum modum. *Ad probationem maioris.* Intelligendum tamen eſt propter tacta in probatione maioris illius, ꝙ quælibet ſcientia reſpicit duo, & obiectum ſcibile à quo formatur in ſciente, & ad quod terminatur, & ſubiectum in quo formatur, & ab vtroque determinatur, ſed diuerſimodè, quia ſecundum rationem obiecti determinatur ad formam, & ſpeciem, ſecũdum rationem autem ſubiecti determinatur ad intenſionem & remiſſionem. Verbi gratia, in vidẽdo Solem ab aquila, & homine, & noctua propter idẽ obiectum, & ſecundum eandem rationem à parte ſui, quod eſt lux ſub ratione ſplendentis, id eſt, in ſe lucentis, eſt eadem viſio ſecundum ſpeciem, quę tamen ſecũdum ſpeciem diſtinguitur à viſione coloris, ſi tamen lux & color diſtinguũtur ſecundum ſpeciem: ſemper enim ſecundum diuerſitatẽ obiectorum diuerſificantur ſecũdum ſpeciem viſiones, & ſcientiæ. Propter verò aliam diſpoſitionem ſubiecti variam lympidior eſt viſio aquilæ, q̃ hominis, & hominis, quã noctuæ, quia ſemper actus actiuorum ſunt in patiente ſecũdum rationem diſpoſitionis ipſius ſecundũ intenſum, & remiſſum, quia quod recipitur, ſemper ſecundum modũ recipientis recipitur, & non ſecundum modum eius, quod recipitur. Et conſimiliter dico in propoſito, ꝙ Deus, & ſecundum eandem rationem. ſ. infinitatis ex parte ſui, eſt obiectum ſcientię Dei, & beatorum, & hominum viatorũ, & determinatur ad ſpeciem ab obiecto: determinatur tamen ſecundum intenſionem, & remiſſionem à diſpoſitione ſubiecti, vt lympidius, vel minus lympidè videatur. Sciendum tamen, ꝙ ab obiecto infinito ſub ratione infinitatis conſiderando determinatur ſcientia tripliciter ſecundum ſpeciem, ſecũdum quod tripliciter obijcitur ſcientiæ.

Vno enim modo obijcitur ratione infinitatis, & quantum eſt ex parte obiecti, & quantum eſt ex ratione ſubiecti, in quo ſimul, vbi ſcilicet obiectũ ſcientiæ eſt, & ſubſtantia, & ratio infinitatis ſimul, & eſt in ſubiecto infinito, vt in ſcientia ſolius Dei, ſicut dictum eſt, quoniam ſua ſcientia ſe totum ratione ſubſtantiæ, & totaliter ratione infinitatis cõprehendit. Alio modo ratione ſubſtantiæ, ſed non ratione infinitatis, niſi vt eſt annexa ipſi obiecto: nullo aũt modo quantum eſt ex parte ſubiecti in quo; vt in omni ſcientia, quam creaturæ habent de Deo, quæ totum Deum, quo ad eius ſubſtantiã apprehendunt, ſed non totaliter, quia non ſecundum rationem infinitatis, de qua licèt apprehendant, ꝙ ſit in Deo: tamen nullo modo, quæ ſit. Et ſecundum hoc ſecundum ſpeciem differunt ſcientia Dei de Deo, & cuiuſlibet creaturæ de Deo, & infinitatem habet ſcientia Dei nõ ſolum ratione

ne ſubiecti in quo, ſed etiam ratione obiecti, quod eſt ratio ſubſtantiæ, & ſimul infinitatis. Ratione autem ſubſtantiæ ſub ratione infinitatis annexæ obijcitur obiectum infinitum ſcientiæ creatæ dupliciter. Vno modo nudè, & abſque aliquo inuolucro. Alio autem modo nõ niſi cum quodam inuolucro, & ænigmate. Primo modo obijcitur Deus ſcientiæ beatorum. Secundo modo obijcitur ſcientię hominum viatorum, propter quod ſecundum ſpeciem differunt inter ſe, & quaſi ſecundum ſpecies ſpecialiſſimas, quantuncunque enim credibile intelligatur, intellectum tamen non abſoluit ab ænigmate, dicente Aug. in Epiſtola ad Conſentium. Ad vnius eſſentiæ trinitatem videndam quantumlibet in hac vita proſpiciamus per ſpeculum, & in ænigmate videmus, & hoc quia ſcientia noſtra de Deo nõ eſt ſine fundamẽto fidei. Conueniunt tamen quaſi ſecundum ſpeciem ſubalternam, & cum his etiam ſcientia Dei de ſeipſo, inquantum omnes ſunt ſciẽtiæ diuinæ, & propriè dicuntur ſapientiæ licèt analogicè, & diſtinguuntur contra ſcientias humanas de rebus alijs, quæ propriè dicuntur ſcientiæ, vt iam dictum eſt ſecundum Auguſt. in opponendo.

Quòd ergo ſciẽtia Dei de Deo increata & creata diſtinguuntur penès infinitum, & finitum. Dico, quòd iſta diſtinctio non eſt ſecundum ſpeciem, & ſecundum rationes conſiderandi obiectũ formales, quaſi Deus ſit obiectum ſcientiæ Dei infinitæ ſecundum rationem infinitatis etiam obiectiuæ, & ſic obiectum ſcientiæ finitæ ſecundũ rationem finitatis obiectiuè, ſecundum quod nititur procedere argumentum, ſed eſt iſta diſtinctio ſciẽtiæ penès finitum, & infinitum ſecundum materiã, & ſecundum conditiones ſubiecti potius, in quo huiuſmodi ſciẽtia recipitur. Quod quidem ſubiectum, quia eſt infinitæ capacitatis in Deo. ſ. diuinus intellectus: finitæ verò capacitatis in creatura. ſ. intellectus creatus: idcirco ab obiecto infinito ratione ſuæ infinitatis informatur ſcientia infinita intellectus diuinus: intellectus verò creatus ab eodem obiecto non ratione ſuæ infinitatis, nec etiam ratione alicuius finitatis, ſed ratione ipſius eſſentiæ Deitatis ſimpliciter, vt cui annexa eſt ratio infinitatis ſecũdum dictum modum, informatur ſcientia finita. Et ſic ſcientia Dei, & intellectus creati de Deo, benè poſſunt diſtingui ſecundum finitum & infinitum: & tamen iuxta dictum modum Deus ſecũdum rationem ſuam infinitam benè poteſt eſſe obiectum ſcientiæ infinitæ Dei, & finitæ creaturæ, licèt quoquo modo aliter ſcientia Dei, & ſcientia creaturæ reſpiciant illam rationẽ infinitatis, vt iam viſum eſt, vt ſecundum hoc verum ſit dicere, ꝙ intellectus diuinus intelligit ſe infinitum, & infinitè, ſiue totum, & totaliter: intellectus autem creatus intelligit Deum infinitũ, ſed finitè, & totum, & non totaliter. Et ſecundũ hoc diximus in quæſtionibus noſtris ordinarijs, quòd ſubiectum Theologiæ Deus eſt, non ſub ratione qua eſt Saluator, aut quocunque modo alio, ſed ſub ratione omninò abſolutiſſima, prout ibidẽ determinauimus, propter quod vt puto mota fuit hæc quæſtio hic.

Deus igitur non ratione alicuius finitatis à parte ſui, hoc eſt non ratione alicuius ſpecialis rationis puta glorificatoris, aut reſtauratoris determinantis eſſentiam deitatis debet poni ſubiectum Theologiæ, vel ſcientiæ beatorum de Deo. Et eſto, quòd ita eſſet, non valeret ad eorum propoſitum cum per hoc intendant diſtinguere ſcientiam infinitã Dei de ſeipſo à ſcientia finita intellectus creati de Deo penès finitum, & infinitum. Nam illa ratio ſpecialis, quam intelligunt nomine reſtauratoris, ſeu glorificatoris, vt eſt in Deo ſecundum ſe, eſt etiam infinita, ſicut & ipſa ratio Deitatis ſecundum quod Deitas eſt abſolutè, ſicut & idea aſini, ſeu ratio, vt eſt in Deo, eſt infinita, licèt ſecundum modum intelligendi per huiuſmodi rationem ſpecialem videatur determinari & finiri per comparationem ad intellectum noſtrum ipſa ratio Deitatis abſoluta.

Iſta ergo ratio ſpecialis nihil faceret ad diſtinguendum ſcientiam Dei increatam, & ſcientiam de Deo creatam penès finitum, & infinitum attendendo ad rationem in obiecto ſecũdum ſe, penès quam tamen rationem, vt eſt in obiecto nituntur diſtinguere ſcientiam Dei increatam, & ſcientiam de Deo creatam penès finitum, & infinitum, ſed ex parte ſubiecti in quo ſic debent diſtingui penès finitum, & infinitum, vt viſum eſt.

Item Deus ſub nulla ratione finita à parte ſui, ſeu determinata (quia nec aliqua talis in eo eſſe poteſt) poteſt eſſe glorificator noſter. Si igitur eſt ſubiectum Theologiæ ſub ratione, qua glorificator noſter (vt concedunt) oportet etiam, quòd concedant ipſum eſſe ſubiectum Theologiæ ſub ratione infinita: nihil ergo valet ad improbandum dictum noſtrum de ſubiecto Theologiæ illa ratio infinitatis.

Ad ſecundum, quòd Deus, quia eſt obiectum ſuæ ſcientiæ ratione ſuæ infinitatis, ideò ſimul intelligit alia omnia à ſe, &c. Dico, quòd verum eſt, ſed intelligere alia à Deo intelligendo Deum poteſt contingere dupliciter. Vno modo ſub rationibus particularibus, quibus differunt inter ſe. Alio modo ſecundum aliquã rationem communẽ qua ſe habent per attributionem aliquam ad Deũ. Primo modo ſolus Deus naturaliter intelligit alia à ſe intelligendo ſe, & hoc propter ſpecialem modum ꝑdictũ quo ſe intelligit ſub ratione infinita. Et hoc modo nullus intellectus creatus intelligendo Deum intelligit naturaliter alia à Deo, etiam ſi ſit beatus, quia ille videndo Deum non videt alia in Deo naturaliter, ſed ſolùm modò ſecundum modum quo vult oſtendere ſe ſecundum rationẽ ſpeculi, & ideæ ad videndum illa in ſe. *Ad ſecundum principale.* Secundo autem modo intellectus hominis viatoris intelligendo Deum per habitum ſciẽtiæ Theologiæ

IN QVODLIBET. DVODECIMVM.

Quodlibet duodecimum quęſtiones triginta, & vnam habere cognoſcitur, tùm ad Deum, cùm etiam ad creaturas intellectuales pertinentes, vt ex initio primæ quæſtionis Auctoris deprehendi poteſt, & ex progreſſu facilius cognoſcetur.

Comment. in Quæſtionem primam, quæ eſt,

Vtrum Deus ſub ratione infinita ex parte ſui ſit ſubiectum, ſiue obiectum alicuius ſcientiæ creatæ.

IN titulo not. ly creatæ ad differentiam ſcientiæ increatæ, de qua nullum eſt dubium. Immò certum eſt apud omnes, quòd ſub huiuſmodi ratione Deus eſt obiectum ſuæ ſcientiæ. Sciendum autem, quòd in qualibet aſſignatione ſubiecti duo ſunt attendenda, res videlicet conſiderata, & modus conſiderandi, qui quidem conſiderandi modus dicitur etiam ratio formalis. Et certè magnæ neceſſitatis eſt aſſignatio rationis formalis, quoniam ab ea peculiaris habetur ſcientiarum diſtinctio. ſi quidem vna, & eadem res conſiderata poſſit eſſe communis pluribus ſcientijs, vt patet manifeſtè de corpore. quod eſt ſubiectum Philoſophiæ naturalis, eſt & ſtereometriæ, ac medicinę: diuerſa verò formalis ratio ſeparat hoc ab illo. Vnde in Philoſophia naturali conſideratur vt naturale, in ſtereometria vt quantum, in medicina, vt viuum ſenſu præditum, ſanabileque, & non ſanabile, ſic in propoſito cum quæritur vtrum Deus ſub ratione infinitatis poſſit eſſe ſubiectum, &c. cum certum ſit Deum eſſe ſubiectum alicuius ſcientiæ creatæ, vt beatorum, & etiam viatorum, ſcilicet Theologiæ: ſic enim communiter vocatur ſcientia cuius ſubiectum eſt Deus, vel obiectum; quæritur de ratione formali, & quidem non quæ ſit abſolutè, ſed ſi poteſt eſſe hæc infinitas eius. vnde quicunque conſiderat formam huius quæſtionis propoſitæ ab Auctore, videbit, quòd non trahit ſecum longam diſputationem de formali ratione obiecti Theologiæ, quando tantùm quærat vtrum ſub hac ratione obiecti Theologiæ. Quando inquam tantum quærat vtrum ſub hac ratione poſſit eſſe obiectum. vnde non excludit, quòd etiam ſub alia ratione eſſe non poſſit. Quæ autem ſit alia ratio, difficultas eſt, quia variæ, atque diuerſæ ſunt opiniones: Quidam enim exiſtimarunt, rationem formalem eſſe glorificationem, ita quòd Deus eſt obiectum ſcientiæ creatæ ſub ratione, qua eſt glorificator, ſeu reparator, quam ſententiam viſus eſt Ægidius ſequi.

Alij, quòd bonitas ſit ratio formalis, vt ſub ratione boni ſit ſubiectum. vt Guilelm. & Varr. Alij vt Scotus, & D. Thom. ſub ratione Deitatis. Alij ſub ratione entis, quam ſententiam Nicolaus Niſa attribuit Henrico noſtro: cum tamen id falſum eſſe cognoſcamus ex præſenti quæſtione. Alij, vt Durandus, ſub ratione Saluatoris. Sufficit autem Auctori manifeſtare quomodo etiam ſub hac ratione poſſit Deus eſſe ſubiectum ſcientiæ creatæ, per quam nè dum Theologiam viatorum intelligere debemus, ſed etiam beatorum. Habetur autem tota huius quæſtionis reſolutio, tùm ex corpore, cùm etiam ex reſponſione ad primum.

In corpore igitur & reſponſione ad primum, habita diſtinctione, & ſubdiſtinctione, tribus concluſionibus ſatisfacere videtur quæſito, quæ ad tabellæ formam de more ita reduci poſſunt.

Deum ſub ratione infinita reſpectu ſui poſſe eſſe ſubiectum intelligitur ita

Quòd vtrunque ſcilicet res ipſa, quæ Deus eſt, & ratio, quæ eſt infinitas ſit ſubiectum.

Quòd ſolum ipſa res ſit obiectum. & ratio illa ſit tantùm quoddam annexum obiecto, quo fit, vt non accipiatur ſub contraria ratione, & tunc poſſe eſſe taliter ſubiectum intelligitur quod ſit, vel

Nudè, & abſque aliquo inuolucro.

Cum quodã inuolucro, & ænigmate.

Prima concluſio.
Deus ſub ratione infinitatis eſt ſubiectum ſolius ſcientiæ ſuæ.

Secunda concluſio.
Deus ſub ratione huiuſmodi eſt ſubiectum ſcientiæ beatorum.

Tertia concluſio.
Deus ſub ratione huiuſmodi eſt ſubiectum ſcientiæ viatorum.

Prima concluſio probatur, quia ex hoc differt ſcientia Dei à ſcientia Angelorum, & beatorum, & viatorum.

Not. quòd circa hanc concluſionem nulla videtur difficultas, quia tota potius ſita eſt circa alias.

Not. inſuper ꝙ ſi ſpectemus abſolutè alterum membrum diſtinctionis, nullo habito reſpectu ad membra ſubdiuiſionis, ex illo naſcitur hæc concluſio, quòd Deus ſub ratione infinitatis eo modo eſt ſubiectum ſcientiæ creatæ. Hæcque concluſio probatur ſtatim ex argumento facto contrà in fronte quæſtionis, quod incipit; ſub illa ratione Deus eſt ſubiectũ &c.

In ſpeciali autem cæteræ concluſiones videntur probari ex hoc, quòd in hoc differunt ſcientia beatorum, & viatorum.

In reſponſione ad ſecundum not. ꝙ idem argumentum fit à Gregorio Ariminenſi aduerſus D. Thomam, quatenus ponit rationem formalem ſubiecti Theologiæ eſſe Deitatem, ſed rectè illi Thomiſtæ reſpondent. Quod ratio Deitatis non eſt formalis, ſub qua intelligitur, & ſic Deus eſt ſubiectum non contractum ex parte ſcibilis, ſed ex parte ſcientis. Et volunt rationem Deitatis eſſe quæ, non qua. Auctor autem noſter, nec quæ, nec ea, qua.

Non quæ, quoniam, ſic eſt obiectum ſolæ ſcientiæ diuinæ. Non qua, quia intellectus creatus eſt finitus, & non poteſt medio infinito infinitum cognoſcere, Et ſi eſt qua, eſt vtique quatenus tali ratione annexa rei conſideratæ non ſinit ipſum

conſi-

conſiderare ſub ratione oppoſita, quæ eſt finitatis; id enim inconueniens eſt Deum ſub ratione finita conſiderare. Id autem intelligi dupliciter poteſt. Primo quòd ratio finita ſit coarctans rem conſideratam ex parte ſcibilis, vel quod ſit coarctans tantùm modum ex parte ſcientis. Vbi primum non conceditur ab Auctore, & fortè à nemine ſanæ mentis concederetur; ſecundum autẽ abſolutè non reſpicitur ab ipſo, niſi inquantum aliquis poneret ſpecialem, partialemque, atque finitam rationem, tanquam illam, quæ ita ſit adæquata pro ſubiecto Theologiæ noſtræ, & beatorum, vt nullam prorſus alia ſit aſſignanda. Id enim falſum eſt. Vnde ſi quidam non valent conſiderare Deum, niſi ſub ratione glorificationis, nempè vt glorificator, vel vt incarnatus; non eſt quod debeat huiuſmodi rationem formalem ponere pro taliter adæquata, quod alia aſſignari non poſſit. Et certè iudicaremus, Theologiam conſiderari debere cum duplici differentia, nempe abſolutè, & cum contractione. cum contractione quatenus eam habemus in ſacris literis, & eam ibi legimus. abſolutè verò in ſe ſine huiuſmodi contractione. Et quidem abſolutè ſumptæ Theologiæ Deum faceremus ſubiectum, tùm ſub ratione infinitatis, vt dictum eſt, cùm etiam ſub ratione Deitatis, vt dicunt D. Thomas, & Scotus. Fortè enim non eſt differentia realis inter huiuſmodi poſitionem. Quia nullum infinitum reperitur niſi Deus quatenus Deus, & Deus quatenus huiuſmodi infinitus eſt. Iam verò ſecundum quod ſacræ paginæ nobis dant Theologiam, & ſub ratione infinitatis, & ſub ratione Deitatis, & ſub ratione glorificationis &c faceremus ſubiectum, vt liceret, ſicut in Philoſophia naturali abſolutè conſiderata ſubiectum eſt, corpus naturale, vel ens mobile, ita in Theologia Deus vt Deus ſub ratione infinitatis, & etiam bonitatis eſt ſubiectum, & ſicut in diuerſis partibus Philoſophiæ naturalis variatur ſubiectum, quia in his, quæ de anima, corpus vt animatum, in his, quæ de generatione, corpus vt generabile, in his, quæ de cœlo corpus vt cœleſte, &c. ita in hac parte Theologiæ Deus vt glorificator in illa, vt Saluator, reparator &c. non quod partiamur Deum in plures ſpecies, ſed quòd ſub diuerſis modis conſiderandi illum accipiamus. Et hæc de huiuſmodi quæſtione.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in via de Deo poſſit quod quid eſt, vel quod ſit trinus clarius ſciri, quàm per lumen fidei.

Arg. princ. Primum. CIRCA ſecundum arguebatur, quòd quid eſt Dei, aut quòd Deus eſt trinus, aut quodcunque aliud credibile de Deo non poſſit hic in via clarius cognoſci, ſiue ſciri, quàm per lumen fidei. Et videtur, quòd non quia ſi ſic, oportet, quòd hoc ſit in clariori lumine, quàm ſit lumen fidei: clarius autem lumen nullum eſt in vita iſta, eo quòd illud non habetur in ſcriptura, ſed fictitium eſt illud ponere: ergo &c.

Secundum Item quod clarius cognoſcitur, clarius intelligitur, ſed cognitio clarior de Deo, quàm per fidẽ eſt viſio in ſeipſo per ſpeciem: Deus ergo in ſeipſo per ſpeciem poſſet cognoſci in vita iſta. Conſequens falſum eſt: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Concluſiones cognoſcuntur ex principijs, & cognitio principiorum reſoluitur in definitiuam rationem terminorum, ex quibus cognitis cognoſcuntur principia, ſed rationes terminorum articuli credibilis, vt quid dicitur hoc nomine Deus ſecundum naturam eius, & ſic de cæteris, benè cognoſcuntur clarius, quàm per lumẽ fidei, ſecundum quod clarius intelligit quid dicitur nomine Deus vnus, quàm alius: ergo &c.

Reſponſio. Dico ſecundum quod determinaui in quæſtionibus ordinarijs, quod quid eſt Deus, & quòd ſit trinus, & cætera credibilia de illo clarius poſſunt cognoſci, quàm per fidem, & hoc in clariori lumine, quàm ſit lumen fidei: niſi enim clarius, quàm per fidem poſſent cognoſci, non haberet de credibilibus clariorem notitiam vnus fidelis, quàm alter: licèt firmiorem iuxta modum magnitudinis fidei. Quod falſum eſſe apparet ex hoc, quòd poſtquam de ſcientia Theologiæ dixit Auguſt. illud 14. de Tri. Rerum diuinarum ſcientia, &c. vt iam ſupra in quæſtione præcedenti, continuè adiunxit. Qua ſcientia non pollent fideles plurimi quamuis polleant ipſa fide plurimum. Iſtud autem pollere ſcientia non conſiſtit niſi in cognitionis claritate, quia ipſa ſcientia non eſt niſi cognitio quædam.

Obiectio. Sed fortè dicet aliquis, quòd quia fides benè recipit augmentum benè poteſt aliquis ex ſolo lumine fidei pollere ſcientia fidei plurimum, quam non pollet alius plurimum.

Reſolutio. Sed dico, quòd ſi clarior non poſſet haberi notitia de credibilibus, quàm per fidem ſine lumine fidei, tunc neceſſariò fides, & ſcientia hic æquipararentur, vt quantò polleret fide quis, tantò polleret hac ſcientia, & ſic qui plurimum polleret fide, plurimum polleret hac ſcientia, cuius contrarium planè dicit Auguſt. dicendo, quòd hac ſcientia non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipſa fide plurimum. Et ſic cognoſci, ſiue ſciri re vera poteſt aliquid credibilium clarius, quàm fide, propter quod aliquis poteſt per ſuam ſciẽtiam clarius ſcire credibile aliquod, quàm ille, qui ſcit illud ſola fide.

Quod continuò ad declarationem dicti ſui addit Auguſt. aſſignando differẽtiam inter ſcire per ſolam fidẽ, & per aliam clariorem notitiã, ſubdẽs. Aliud enim eſt ſcire tãtùmmodò, quod homo credere debeat propter adipiſcendam vitam beatam quæ non eſt niſi æterna. Aliud autem eſt ſcire quemadmodum hoc ipſum & pijs opituletur, & contra impios defendatur.

Pijs autem opitulatur per hanc ſcientiam clariorem quando per doctrinam maiorum, qui hãc habent ſcientiam clariorem, fides ſuadetur minoribus, vt in ipſis generetur & nutriatur.

Contra impios autem per hanc ſcientiam defenditur, & roboratur, quando maiores, qui habẽt hanc ſciẽtiam, quam ſibi ex creditis acquiſiuerũt, modo quo aliæ ſcientiæ humanæ acquiruntur ex ſenſibilibus per media, & rationes, quæ per hanc

ſciant elicere ex intellectu credibilium, ſiue ex credibilibus intellectis, vt ex primis principijs, reſpódent verſutis argumentationibus infidelium, & hæreticorum, & improbát dicta eorum, & per hoc fidei veritatem defendunt, ſecúdum quod in quæſtionibus alijs ſatis declarauimus. Vnde & ſciétia Sacræ Scripturæ vtilis eſſe non poteſt, niſi ſic intelligatur, vt ex ea media, & rationes de credibilibus capi poſſint, per q́ credita poſteriora ex alijs, vt ex prioribus intelligi poſſint: talis autem intellectus huius ſcientiæ non habetur niſi ex illorum credibilium intellectu, quæ prius credere ſuadet, vt iam dicetur ſecúdum Aug. in Epiſtola ad Conſentium. Quod ergo arguitur primo in contrarium. Si clarius ſciri poſſent credibilia, quam per fidem, hoc eſſet in clariori lúmine. Dico, ꝙ verum eſt: propter hoc enim inter dona gratis data eam connumerat Apoſtolus, & diſtinguit à fide, quando dicit 1. Corinth. 12. Alij datur ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ, alij fides. Hanc enim clarioré notitiam ſapientiam appellat, quando eſt credibilium de rebus æternis: ſcientiá verò quãdo eſt credibilium de rebus temporalibus, ſicut clarè determinat Aug. vbi ſupra.

Ad primũ principale

Quod ergo aſſumit, quòd non eſt clarius lumé cognitiuum ſupernaturale in vita iſta, quàm ſit lumen fidei. Dico, quòd falſum eſt. Quod autem ad huius probationem aſſumitur, quòd tale lumé non habetur ex ſcriptura: & ideò ponere ipſum fictitium eſt: Dico, quòd vtrunque falſum eſt, quia hoc habetur ex ſcriptura implicitè, licèt non expreſsè, & vtrunque ſufficit, dicente Auguſt. in ſer. de Aſſumptione. Tanto, quę magna ſunt cautius tractanda exiſtunt, quantò ſpecialius auctoritatú teſtimonijs non poſſunt ad liquidum roborari, & quia quædam Scriptura Sacra veris indagationú ſtudijs quærenda reliquit, non ſuperflua æſtimanda dum vera indagatione fuerint patefacta. Fœcunda eſt enim veritatis auctoritas, & dum diligenter diſcutitur varem intelligentiam parit, quá manifeſtis ſermonibus abſcondit. Taliter autem Auguſtinus in principio ſuper Ioann. Intelligentiam huiuſmodi luminis diſcutit exponendo illud Ioann. 1. Vita erat lux hominum, dicit enim ſic. Ex iſta vita homines illuminantur, & exponit diffuſè, & expreſsè, quòd illa, quæ lux eſt increata, illuminat homines duplici lumine: paruulos quidé lumine fidei, quo nutriantur vt lacte: maiores verò lumine ſapientiæ, quo vt ſolido cibo veſcantur, de qua ſapientia dicit Apoſtolus 1. Corinth. 2. Sapientiam loquimur inter perfectos. Glo. Perfectos dicit non cognitores & Doctores, ſed auditores iá capaces, quos & ſpirituales vocat: nó capaces autem carnales, quando ſubdit; Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Carnalibus autem iam fidelib. loquebatur, vt eos in fide nutriret: ſpiritualibus autem vt eos circa intellectum eorum, quæ fide tenentur inſtrueret, qualiter defendi & roborari poſſent, vt enim ibi dicit Gloſſa cum eadem Apoſtolus prędicaret ſpiritualibus, & carnalibus quique pro modulo ſuo capiebant, illi vt paruuli, iſti vt maiores, illi vt lactis alimentum, iſti vt cibi ſolidamentum, quia etſi non audiunt amplius, tamen intelligunt amplius: non enim æqualiter mente percipitur etiam quod in fide pariter ab vtriſque recipitur. Quod autem aliud ſit lumen fidei, quod accipiunt paruuli, aliud verò lumen ſapientiæ, quod accipiunt maiores, expreſsè declarat Auguſt. ſuper illud Ioan. 1. Vita erat lux hominum, ſic inquiés, Multi ſunt animales nondumque ſe poſſunt ad ſpiritualem intellectum erigere, quod dicitur, In principio erat verbum, hoc animalis homo non percipit. Quid ergo? ſilebimus hic? quare ergo legitur ſi ſilebitur? aut quare auditur ſi non exponitur? Sed vt quid exponitur ſi non intelligitur? Ecce quam manifeſtè vult, quòd propter intellectum credibiliú exponenda ſunt illa, quæ ſunt cótenta in Sacra Scriptura, & quòd hoc ſit in vita iſta per aliud lumé, quam ſit lumen fidei apertè declarat Aug. ſubdés. Erat Ioannes de illis montibus, de quibus ſcriptú eſt: Suſcipiant mótes pacem populo, & colles iuſtitiam. Intelligit enim per pacem ſapientiá, qua maiores illuminantur poſt fidem.

Iuſtitiam autem appellat fidem qua illuminantur minores ſubdens. Colles paruulæ animæ ſunt; montes excelſæ animæ ſunt. Quæ eſt iuſtitia quá colles accipiunt? fides: non autem acciperent minores fidem, niſi maiores ab ipſa ſapientia illuminarentur, vt poſſent paruulis traijcere qđ poſſent capere. Suſcepit pacem mons iſte, contemplabatur Deitatem verbi. Appellat autem iſtud contemplari intellectualem notitiam, ad quam excitat auditores capaces ſubdens. Erigite vos ad eius ſenſum, ſi nondum poteſtis intelligere inuocate auxilium à Domino. Si non potes cogitare quid ſit, differ vt creſcas, accipe lac vt nutriaris, & ſis validus ad capiendum cibum. Ecce, ꝙ fides primo eſt in paruulis ſine intelligentia, ſed in fide nutritur, vt validus fiat.

Factus autem validus ad intellectum ſuſcipiendum lumine ſuperiore illuminatur, dicente Augu. ibidem in ſermone 5. Poterunt mentes magnæ, quæ montes dictæ ſunt, quas maximè illuminauit lumen iuſtitiæ, ſecundum quod dicit contra Epiſtolam fundamenti. Ego Catholicam fidem profiteor, & per illam me ad certam ſcientiam venire præſumo, & ita iam non hominibus, ſed ipſo Deo intrinſecus mentem noſtram illuminante, atque firmante, propter quod dicit Auguſt. ſupra iam. Si nondum poteſtis intelligere inuocate auxilium à Domino, & hoc non ad fidei generationem, vel augmentum, quia ex illa quantuncunque homo in illa poſſet non haberetur intellectus ſecundum ſcientiam, ſed ad ipſum ſcientialem intellectú ſupra credere per fidem, & ſic alio, & alio lumine illuminatur fidelis ad credendum, quàm ad intelligendum, & eſt clarius lumen quo intelligit, quá

quo credit, & nõ eſt hoc fictitium, niſi illis, de quibus dicit Aug. iſt. ibidem ſuper Ioan. Stulta corda iſtam lucem capere nõ poſſunt: ipſi enim tenebræ ſunt. Quòd ergo Deus quærit oſtendere lumẽ illud clarius, idem eſt, ac ſi diceret Pelagius Auguſtino, tu dicis, ꝙ liberum arbitrium non poteſt velle bonum ſine gratia: oſtende ergo nobis illã gratiã, aut ſi diceret Iudæus Chriſtiano, tu dicis gratiam dari in baptiſmo, oſtẽde illam. Re vera ſpiritualo lumen, vel gratia non eſt tale quid vt non habenti poſſit oſtendi. Sed ille ſolùmmodò benè nouit, qui accipit. Et eſt magnum mirabile, ꝙ in quacunque alia facultate peritus nititur ſcientiam ſuam quantum poteſt extollere: ſoli autem Theologi quidã vt Philoſophiam videantur exaltare, Theologiã deprimunt aſſerentes ipſam non eſſe verè ſciẽtiam, nec credibilia poſſe fieri verè intelligibilia in vita iſta. Tales ſibi viã ſciendi, & intelligendi credibilia præcludunt, & alijs deſperationem intelligendi illa incutiunt, quod valdè perniciosũ eſt, & damnoſum Eccleſiæ, & periculoſum dicere: immò potius ſuadendum eſt, ꝙ certa ratio haberi poteſt de credibili per quam verè ſciri, & intelligi poteſt in vita iſta. Ad cuius intellectum ſciendũ, ꝙ credibilib. ratio adhibetur dupliciter. Vno modo ante fidem habitam. Alio modo poſt fidẽ habitã. Primo modo dupliciter. Vno modo ad fidei apprehenſionem, vt ratione probetur id, qđ credendum eſt prius, q̃ credatur, qualiter promittebant ſe redditur os rationem de credibilib. Manichæi, vt patet per Aug. libr. cõtra Epiſtolam fundamenti, in quo oſtendit hoc eſſe impoſſibile. Alio modo ad ſuadendum, qđ ante rationem illo modo inductã credendum eſt: poſt fidem aũt ratio adhibẽda eſt, vt primo tradita poſtea intelligantur. Vnde Aug. contra Conſentium, qui non putauit rationẽ vllo modo adhibendam eſſe credibilib. vt intelligerentur, ſed ſolùmmodò auctoritatem, vt crederent, dicit ſic. Si fides (inquit) ex ratione diſputationis, & non ex credulitatis pietate apprehẽderetur, nemo præter Philoſophos beatitudinem poſſideret, ſed non tàm ratio requirenda, q̃ auctoritas. Vide ergo ne debeas maximè de hac re. ſ. d vnitate Deitatis, & diſcretione perſonarum, in qua præcipuè fides noſtra conſiſtit, ſolam auctoritatem credere, nec eius intelligentiæ quærere rationem. Reſponſio. Neque. n. cum cœpero te in tanti huius ſecreti intelligentiã vtcunq; introducere, quod niſi Deus intus adiuuerit non potero, omninò aliud differẽdo facturus ſum, q̃ rationẽ, vt potero redditurus, non vt fidem reſpuas, ſed vt ea quæ fidei firmitate iam tenes, etiam rationis luce reſpicias. In reb. ergo ad doctrinam ſalutarem pertinentibus, quas ratione percipere nondum valemus, fides præcedat, qua cor mundetur, vt magnæ rationis lumen capiat, & perferat. Hoc vtiq; rationis eſt: & ideò rationabiliter dictum eſt per Prophetam, niſi credideritis non intelligetis, vbi procul dubio diſcreuit hæc duo: deditq; conſilium quo prius credamus, vt id qđ credimus intelligere valeamus. Si ergo rationabile eſt, vt magna quædam capiantur, quæ capi nondum poſſunt, fides antecedat rationem, procul dubio quantulacunque ratio, quæ hoc perſuadet antecedit fidẽ. Propterea monet Apoſtolus paratos nos eſſe debere ad reſponſionem omni poſcenti nos rationem de fide, & ſpe noſtra, qm̃ ſi à me infidelis rationem poſcit fidei meæ, hanc ei reddo rationem, qua videat, q̃ præpoſterè poſcat rationem earũ rerum, quas capere non poteſt. Si aũt iam fidelis rationẽ poſcat, vt qđ credit intelligat, capacitas eius intuẽda eſt, vt ſecundum rationem reddi, tàm ſumet fidei ſuæ, quantam pôt intelligẽtiam: maiorẽ ſi plus capit, minorem ſi minus: dum tamen quouſq; ad plenitudinem cognitionis perfectionemq; perueniat, ab itinere fidei non recedat, quam ſi non dimiſerimus, non ſolum ad tantã intelligentiã rerum incorporearum, & immutabilium quãta in hac vita ab hoĩb. capi pôt, verum ẽt ad ſummitatem contẽplationis, quã dicit Apoſt. facie ad faciem, veniemus. Sed expedit quorundam occultam eſſe rationem, nè rationis cognitione viloſcant. Hæc dixerim, vt fidem tuam ad amorẽ intelligentiæ coarctaret, ad quã ratio vera perducit, cui fides animum præparat, in qua qui eiuſdem rectitudinem per Dei gratiam comprehendere potuerunt, humili pietate cõfeſſi ſunt ſibi in ea fuiſſe primos piſcatores, non ſolum credẽdo firmiſſimo robore: immò etiã intelligendo certiſſima veritate, ac per hoc qm̃ id quod ad eã pertinebat fides egit: ideò conſequens ratio aliquid eorum, quæ inquirebat inuenit. Porrò autẽ qui vera ratione iã quòd tantùmmodò credebat intelligit, profectò præponendus eſt ei, qui cupit adhuc intelligere quod credit. Si aũt nec cupit, & ea quę intelligẽda ſunt credenda tantùmmodò exiſtimat, cui rei fides proſit ignorat. Intellectum ergo ama, quia etiam ipſæ Scripturæ Sanctæ, quæ magnarum rerũ ante intellectum ſuadent fidem, niſi eas rectè intelligas vtiles tibi eſſe non poſſunt. Oẽs. n. hæretici, qui eas in auctoritate recipiunt, non ꝙ eas contemnunt, ſed ꝙ eas non intelligunt hæretici ſunt.

Ad ſecundum, quòd clarior cognitio de Deo, quàm per lumen fidei eſt viſio, quæ haberi non poteſt in uita iſta: ergo &c. Dico, ꝙ circa diuina differunt credere, intelligere, & videre. Credere enĩ eſt aſſentire ueritati credibilis per intellectum ex habitu fidei cum uoluntatis imperio, ſecundũ modũ quo oportet credere Doctori oẽm qui diſcit, quemadmodum ille, qui credit Solẽ eclipſari nũc, non habendo ad hoc demonſtrationem, quàm habet magiſter ſuus, nec uidet oculis interpoſitionẽ Lunæ inter nos & Solem, ſed ſic eſſe tenet ex ſolo dicto magiſtri ſui. Intelligere aũt eſt cognoſcere aliquid ex alio per diſcurſum rationis, uel definitiuũ, uel ſyllogiſticum, qualiter Doctor Aſtrologus intelligit per demonſtrationem Solem nunc eclipſari, quod oculis non uidet. Videre autem intellectualiter eſt oculo mentis Deum ex nuda eius

præſentia

præſentia conſpicere, quemadmodũ quis videt ecli pſim oculis carnalib. videndo Lunã poſitam inter nos & Solẽ. Et ſic licèt intelligere diuina cõtingit clariori lumine, q̃ credere: multũ tñ diſtat intelligere à videre, & differt ab ipſo. Oẽ.n. credere, & ſimiliter uidere propriè dictũ eſt intelligere, quoddam, ſed nõ è cõuerſò, ſm quod hoc alibi diffuſiùs declarauimus. Largè tamen accipiendo uidere, credere, & intelligere: poſſunt dici videre quoddam. Eſt enim credere videre quoddam dicente Aug. in Epiſt. prædicta. Habet fides oculos ſuos, quibus quodammodò verum eſſe videt, quod nõdum videt, & quibus certiſſimè videt nondum ſe videre, quod credit. Etiam intelligere dicto modo videre quoddam eſt, dicente eodẽ: ſermonẽ 1. ſuper Io. Videns Ioannes dicebat in principio erat verbum, viderunt hoc mentes magnæ, & vt peruenirent ad id qd viderunt de longè, à cruce Chriſti non receſſerunt: paruuli a ũt, qui non pñt hęc intelligere non recedentes à cruce, perducunt ad id, qd non vident. Conſimiliter largè, & credere in pſenti, & videre in patria, intelligere quoddam dici poſſunt. Ad declarationem autẽ ampliorem horũ oium & dictorum meorũ hic & alibi, Notãdus eſt ordo actus credendi, ſiue eius quod eſt credere ad actum intelligendi, ſiue ad ipſum intelligere, & ordo auctoritatis ad rationem, & è conuerſò.

Sciendum eſt.n. q licèt omne, quod quis nouit, inueniendo, vel addiſcendo nouerit: tñ noſſe inueniendo per ſemetipſum neceſſariò præcedit noſſe addiſcendo ab alio, qui.n. nihil omninò nouit ex ſeipſo, nihil oĩnò poteſt diſcere ab alio: & ideò q a quę quis nouit ex ſe nouit adminiculo ſẽſus ex natura rei illa intelligendo, præter illa, quæ quis nouit ex alio diſcendo, ipſum intelligere aliqua, quæ naturaliter poſſunt cognoſci adminiculo ſẽſus neceſſariò præcedit omne credere non ſolùm ex auctoritate alterius, aut ex habitu infuſo, ſed etiam credere ex argumentatione, quæ eſt ex probabilibus, qualem fidem & credere generat ſyllogiſmus topicus. Ante inquam credere ex tali fide, immò ẽt ante talis fidei generationem neceſſariò præcedit intelligere incomplexorum, & principiorum complexorum, ex quibus concluduntur concluſiones, quibus talis fides generat, licèt tale intelligere neceſſariò pręcedit habitus fidei ſupernaturaliter infuſæ, qui paruulis infunditur in baptiſmo ante omnem actum intellectus. Et ideò vlterius licèt in diſcendo ab alio oporret eum credere, qui diſcit tamen iſtud credere, & ipſam fidem qua ſic credit, qui eſt habitus generatus ex ſyllogiſmo topico, oportet præcedere ipſum intelligere prædicto modo, & ſimiliter rationem topicam oportet præcedere auctoritatem qua docenti creditur.

Nullus enim credit alicui auctoritati, niſi prius ſuaſum ſit ei ratione ſaltẽ topica, q debuit illi credere, & ſic intelligere, & ratio omninò præcedit credere ex rõne, & auctoritatẽ cui creditur, non ſolum auctoritatẽ cui creditur ex tali ratione, ſed ẽt auctoritatẽ cui creditur ex virtute habitus infuſi, licet vt dictũ eſt talis fides ſcdm habitum in paruulis baptizatis pcedat oẽ intelligere, & oẽ credere. Ipſum aũt intelligere, quo intellectus intelligit ſupernaturalia, & p conſequẽs habitum generatum ex tali intelligere & ſuadentem rationẽ.n, quæ habet talis habitus generari, præcedit neceſſariò ipſũ credere ex habitu infuſo. Sed pp ipſum credere procedens ex tali habitu infuſo diſtinguendum eſt ex parte credibilium, q.ſ. ſunt q̃dam quæ ita creduntur, q nunquam intelliguntur vt facta hiſtorica: quædam verò ita creduntur, q poſtea intelligunt, vt illa, q̃ pertinent ad diuinam naturam, de quib. principaliter Theologica ſciẽtia eſt, de quib. tamẽ antequam credant oportet præintelligere naturali intelligentia quid p terminos eorũ ſignificetur pręcognitione.ſ. quid eſt quod dr̃ per nomen ſaltẽ generaliſſima, & confuſa, quę neceſſariò trahit ortum à ſenſu, vt ſecũdũ hoc omnem intellectum, & ſcientiam, qui hñr de credibilib. poſt fidem infuſã oporteat quodammodò reducere in ſenſum. Poſt q̃ aũt tale intelligere terminorũ incomplexorũ alicuius cõplexi Theologici habitum eſt dicto modo ex ſẽſu, puta quid eſt Deus, quid eſſe, quid trinus, quid vnus, licèt nõ vt eſt complexũ credibile, ſed magis vt naturaliter cognoſcibile, cũ poſtmodum ex illis terminis ex auctoritate Sacræ Scripturæ, ſeu Dei proponunt articuli credibiliũ complexi ex illis terminis incõplexis conſtituti, quibus articulis pp illã auctoritatẽ cũ adiutorio fidei infuſæ credit, & firmiter eorũ veritati aſſentit, præparata eſt via ad intelligendũ ſupernaturaliter illa incõplexa adiutorio ſupernaturalis luminis excedentis fidẽ, & lumen fidei cognitione magis determinata, & magis particulari, q̃ erat cognitio, quã Philoſophi ex puro lumine naturali potuerunt habere de illis. Qua quidẽ cognitione acquiſita quaſi via diuiſiua, & definitiua cognoſcitur quid eſt res in ſe modo clariori, q̃ nata eſt cognoſci in via, vt quid eſt Deus, quid eſt eſſe, quid trinus, quid vnus, & hoc, vt iſti termini ſunt termini cõplexionis intelligibilis in ſe maximè, licèt primò nobis vt credibilis ex auctoritate ſcripturæ propoſitæ pp debilitatẽ noſtri intellectus reſpectu illius, quib. terminis cognitis in ipſis ſtatim cognoſcunt complexa ex qb. conſtituuntur, vt principia tàm extrinſeca, q intrinſeca ſciẽtifica in Theologia, vt q Deus eſt, q Deus eſt vnus, q Deus eſt trinus, quæ ſunt principia extrinſeca in demonſtratione Theologica. Et conſimili modo in eodẽ lumine virtute taliũ principiorum extrinſecorum cognoſcuntur principia Theologiæ intrinſeca, & ex illis connexione demonſtratiua cognoſcunt concluſiones, quæ ex illis ſequunt, quę non in ſe, nec ex ſe cognoſcunt cognitione ſuorum terminorum, ſed ſolùm ex principijs, & in illis cognitis cognitione terminorum, & per hoc hr̃ habitus intellectiuus de principijs tàm extrinſecis, quàm intrinſecis Theologiæ, & ſcientificus ſimpliciter de concluſionibus credibilibus.

Comment. in Quæſtionem ſecundam, quæ eſt,

Vtrum in via de Deo poſſit, quod quid eſt, vel quod ſit trinus clariùs ſciri, quàm per lumen fidei.

IN titulo, per lumen fidei intelligitur illud lumen, quod datur in baptiſmo, quo præſertim aſſentit deinde intellectus adulti actualiter articulis fidei, ac cæteris, quæ addit reuelata, & credibilia credenda.

In corpore reſpondetur quæſtio, & obiectio quædam reijcitur.

De primo, concluſio eſt. Quòd omnia credibilia clariùs poſſunt cognoſci, quàm per lumen fidei.

Probatur, quia ſi non ſic, ſequeretur quòd alter altero non haberet clariorẽ notitiam de credibilibus, licèt firmiorem iuxta modum magnitudinis fidei, ſed conſequens eſt falſum, ergo & antecedens. conſequentia patet, falſitas verò probatur ex Auguſtino, &c.

De ſecundo, obiectio reijcitur, vt patet in litera, quæ faciliter legi poteſt, &c.

Super hoc autem not. quod habet D. Ant. 4. par. tit. 9. c. 3. § 5. & 6. Nempe tametſi eadem ſint credenda omnibus, non tamen eandem notitiam habent omnes, ſed tamen lumen fidei poteſt eſſe maius, tum reſpectu credendorũ, cùm etiam perſonarum, ratione maioris explicationis, vel maioris deuotionis, vel maioris illuſtrationis diuinæ, vbi Doctor noſter primam rationem reſpicit, quòd ſcilicet augetur fides, quia maior notitia eſt illud lumen, quo clarius cognoſcuntur credibilia.

Not. verò, quod Scotus in 3. ſentent. diſt. 24. quæſtione vnica pluribus exagitare Doctorem noſtrum conatur, vt eius ſententiam prorſus labefactet. Et quidem.

Primò, quoniam ex Auctore colligitur, quòd hoc lumen, quo clariùs ſcit aliquis credibilia ſtat ſimul cum fide, cum ſit ſcientia; illud ſequitur, quòd ſcientia, & fides ſtant ſimul. Hoc videtur falſum, inquit, quia lumen illud non facit cognitionem intuitiuam de credibilibus, ſed ſcientiã abſtractiuam, & tunc tota ſcientia geometriæ poſſet ab aliquo haberi ſimul cũ fide.

Secundò ad idem ſcientia & opinio non ſimul ſtant de eodem, igitur nec fides & ſcientia.

Quoniam autem reſpondet Auctor, ꝙ opinionis ad ſcientiam eſt duplex differentia. prima, quia ſcientia dicit certitudinem, & opinio formidinem: alia quod ſcientia habet euidentiam ex parte rei: opinio aũt non, ſed fides ſicut ſcientia habet firmam adhæſionem, & certitudinem; ideò fides minus repugnat ſcientiæ, ideo poſſunt ſimul ſtare, non aũt opin. & ſciẽtia.

Contra, inquit, quælibet duo extrema contradictionis de eodẽ ſunt incompoſſibilia æquè inter ſe, ſed certitudo, & non certitudo de eodem ſunt talia extrema, igitur ſunt incompoſſibilia, & per conſequens opinio, quæ habet non certitudinem, & ſcientia, quæ habet certitudinem, cum igitur ſcientia habeat euidentiam ex parte rei, & fides non euidentiam, cum euidentia, & non euidentia de eodem contradicant, non ſtabunt ſimul fides, & ſcientia.

Tertiò, notat Scotus, ꝙ Auctor dicit ſcientiam non poſſe præcedere fidem, ſed neceſſario ſequi, & contra id arguit. Aut hoc propter formalem repugnantiam habituum inter ſe, ſcilicet quod fides non poſſet in eſſe poſt ſcientiam habitam, aut propter formalem repugnantiam obiectorum. Non primũ, quia nec poſſet ſcientia ſuccedere, ꝙ ſi ſuccedit, & cõpoſſibiles ſunt habitus, non eſt, ꝙ non poſſet præcedere. ſi ſecundum, habetur propoſitum, quia obiecta æquè diſtinguuntur ſecundum rationes formales poſt fidem poſitam, ſicut ante.

Quartò notat, ꝙ Auctor velit illud lumen clariùs lumine fidei dependere à fide tanquam à cauſa. Et arguit contra. Illud quod ex propria ratione ſui non dependet eſſentialiter à voluntate, non dependet eſſentialiter ab aliquo eſſentialiter dependente à voluntate. Sed ſcientia ſpeculatiua à quocunque lumine habetur non dependet eſſentialiter à voluntate, ſed præcedit voluntatem, igitur nec ab eo, quod eſſentialiter dependet à voluntate cuius modi eſt fides, igitur ſcientia, ſeu cognitio faciens ſcientiam non dependet à fide eſſentialiter.

Quintò notat, ꝙ velit Auctor lumen illud cauſare ſcientiam, & arguit, quod non ſufficiat. Impoſſibile eſt, inquit, intelligere aliquam concluſionem mediatam, niſi prius natura ſaltem intelligantur aliqua principia immediata, ex quibus illa concluditur; quia tota euidentia concluſionis dependet eſſentialiter à principijs, ſed principia immediata non poſſunt intelligi niſi prius apprehendantur, vt ſunt termini principiorum immediatorum. Igitur illud lumen, quod non facit apprehendere terminos, &c. Sed lumen, quod tu ponis non facit concipere, nec apprehendere terminos, & ig tur &c.

Probatur, quia nullum conceptum habet in aliquo lumine de Deo trino, & vno, quem non poſſit habere hæreticus, & infidelis. Quod patet, inquit, ex hoc, quia eundem conceptum, quem ego affirmo de iſtis terminis, & de concluſione facta, ipſe hæreticus negat, ſed certum eſt, quod hæreticus non habet conceptum terminorum, diſtinctè ſub proprijs rationibus, igitur nec ego habeo, ſed talis apprehenſio terminorum principiorum requiritur ad hoc, ꝙ concluſio ſequens ſciatur, igitur tale lumen non ſufficit ad ſcientiam.

Sextò ad idem. ſi lumen, inquit, iſtud cauſaret apprehenſionem terminorum principiorũ ſub proprijs rationibus, tunc principia eſſent certiſſima non ſolùm ex adhæſione per fidem, ſed etiam ex euidentia terminorum abſtractiuè apprehenſorum ſub proprijs rationibus, & per conſequens concluſio ſequens eſſet euidentiſſima, & ita Theologia eſſet certiſſima ſciẽtia ex euidentia terminorum, & eſſet certior alijs ſcientijs abſtractiuis: ex quo. n. termini apprehenduntur ſub proprijs rationibus & in ipſis eſt tota neceſſitas, & certitudo principiorum concluſionum, Theologia eſſet certiſſima ſ. ẽtia ex euidentia obiecti, quod ipſe negat.

Septimo notat, ꝙ quærentibus quod nam ſit hoc lumen, reſpondeat Auctor, ꝙ non poteſt, illi autem percipiunt hoc lumen, quod recipiunt. Et arguit contra. Charitas poteſt oſtendi. & actu interiori, quo inuenit homo, ſe promptum ad diligendũ Deum, & exteriori, quo ſeruet in actibus extrinſecis pro aliquo dilecto, ſicut aliqua ſcientia oſtenditur actu interiori intelligendo, & exteriori in benè docendo, ſed tales, qui habent hoc lumen ſecundum eos non melius docent, nec firmius adhærent in mente credibilibus propter lumen iſtud, quàm alij ſimplices non habentes huius modi lumen, ſed frequenter minus, igitur non debet poni.

Octauo arguit ex Philoſopho, dum contra Platonem agit ponentem nos eſſe habitus abſconditos, quod reputat inconueniens eos latere, ſic in propoſito.

Nonò, quærit de hoc lumine, aut infunditur cum baptiſmo, aut poſt, cùm homo applicat mentem. ſi primum, igitur exiſtens in deſerto, ſine Doctore poſſet inuenire totam Theologiam: ſi ſecundum. ergo eius infuſio non eſſet miraculoſa.

His argumentationib. exagitat Doctorẽ noſtrum Scotus, quib. tamen non eſt difficile reſpondere quibuſdã prius adnotatis.

Nos itaque primo diligenter, quæ ſit Auctoris noſtri ſententia circa huiuſmodi lumen. Et certè id cognoſcetur facili exemplo. Eſto Doctor quidam Sacræ Theologiæ, qui toto tempore vitæ ſuæ rebus Theologicis operam dederit Catholicus, & fidelis exiſtens, vt ſupponi debet. Et eſto quis ſimplex artifex, qui nunquam literas didicit, fidelis tamen, & in Deũ credens & duodecim articulos fidei, quibus proteſtatur fidem ſuam, vel quotidie, vel ſecundum temporis exigentiam nouit. Quærimus, quæ nam maior ſit fides, an Doctoris, an artificis? certè hic diſtinguere oportebit, quod vel id intelligitur ex parte eorum, quæ creduntur, vel ex parte eorum, qui credunt. Non quidem primum, quia vtrique vnus Deus, & articuli quidem prorſus inuariabiles. Cæterum ex parte credentium nulli dubium eſt, quod maior eſt in Doctore, quam in ſimplici illo idiota. Quod apertiſſimè colligit Auctor ex Auguſtino, vt videre eſt in litera.

Iam

Iam verò vnde hæc maioritas fidei attenditur, niſi ob notitiam clariorem eorum, quæ creduntur exiſtentem, atque maiorem in Doctore, quàm in ſimplici idiota? Nunc autem clarior iſta notitia cum non ſit eadem prorſus, cum notitia, quam habet idiota ille, alia erit. Et quidem illud lumen, de quo ſermo eſt in præſentia. Quo fit, vt ipſum lumen ipſamet ſcientia ſit, ſiue cognitio, quæ quidem dicitur ſcientia, & fides procedens ob ea, quæ modo dicemus.

Not. propterea ſecundo: Quòd ea, quæ creduntur ſunt in duplici differentia; quædam enim ſunt, quæ cum creduntur ab omnibus ſciri debent: quædam verò, quæ tametſi non ſciantur, nec neceſſe ſit ab omnibus ſciri, credi tamen ab omnibus debent. Primi generis ſunt duodecim articuli fidei, ſecundi generis verò, quæ in Sacris Scripturis paſſim, vltra hæc leguntur, quæ ſi ſciri neceſſariò deberent, ab omnibus, plurimi prorſus ſaluari non poſſent, cum innumeri propè ſint idiotæ, qui nunquam literas didicerunt, nec addiſcere poſſunt.

Nunc autem cum ex varijs Sacræ Scripturæ locis, tanquam principijs deducerentur plures concluſiones, quæ nobis indicant ea, quæ in duodecim articulis continentur, vt Prophetarum teſtimonia, atque Sanctorum, & ex fontibus veræ Philoſophiæ deducuntur rationes, quæ oſtendunt credibilia, immò & credita non eſſe impoſſibilia, hinc eſt quod ſapientes Theologi clarius agnoſcunt credibilia, quàm idiotæ: cognitio autem iſta clarior, lumen illud eſt. Quod dicimus, & ſcientia quædam eſſe videtur, inquantum videtur habitus concluſionis, tametſi non ſit per demonſtrationem acquiſitus, cuius principia naturalia ſint, & humana, ſed per demonſtrationem, cuius principia ſupernaturalia ſunt, quæ videntur de genere illorum, quæ creduntur quidem ab omnibus, ſed ſciuntur tantum à maioribus, ſapientioribus. Et hinc eſt, quod dicit Auctor lumen hoc fidei ſuccedere, & non præcedere, quoniam principia illa creduntur, & credita a ſapientibus ſciuntur, ex quibus deducuntur illa, quæ etiam ab idiotis creduntur, atque ſciuntur: quantum verò ſpectat ad rationes, ſiue principia ex fonte Philoſophiæ deprompta, ipſa non probant niſi poſſibilitatem; vt ideò, quemadmodum inter reſpondendum ad argumenta patebit, non eſt verum, quod lumen hoc, ſiue hæc cognitio ſimpliciter præcedat ipſam fidem. Hæc voluimus adnotare præter ea, quæ adnotaturi ſumus inter reſpondendum ad argumenta.

Ad primum igitur dicimus; quod cognitio, vel ſcientia abſtractiua duplex eſt, alia quidem, quæ innititur principijs, fide cognitis; & alia, quæ innititur principijs intelligentia illa cognitis; de qua, & de quibus Ariſtoteles in analiticis poſterioribus ſermonem habet, & procedunt tandem ex cognitione ſenſitiua.

Hunc autem illa non euacuat fidem, hæc autem euacuat. In propoſito, cognitio hæc, ſiue lumen eſt primi generis, non ſecundi; geometriæ verò ſcientia eſt ſecundi generis, non primi, & ideò non valet argumentum.

Ad ſecundum, ſcilicet ad contradictionem reſponſionis Auctoris, dicimus, quòd euidentia ſcientiæ abſtractiuæ ex principijs cognitis per intelligentiam, quæ oritur à ſenſu, contradicit non euidentiæ, quam dicit fides.

Iam verò euidentia ſcientiæ abſtractiuæ proficiſcentis ab ijs, quæ lumen ad hoc fidei requirunt, non contradicit ipſi fidei, niſi quatenus accipitur fides in diuerſis, vt in idiota, & ſapiente. Vnde intelligendum, quòd in eodem ſapiente illud lumen ſtat cum fide, & lumen illud poteſt dici ſcientia, vt dictum eſt, & fides, quæ vtique fides eadem eſt, quæ prius, ſed perfectionata. vnde non datur in eodem euidentia, & non euidentia, ſed ſola euidentia, quia eſt fides & ſcientia fidei, quatenus prouenit à fide: à fide enim non eſt niſi fides: ſcientia verò, quia ſit tanquam habitus concluſionis in ſapiente, per demonſtrationem, quæ dicta eſt, acquiſitus.

Ad tertium dicimus, quòd non poteſt præcedere fidem propter repugnantiam principiorum talis euidentiæ, ſcilicet quoniam ſunt innexa fidei, vt dictum eſt in not. quo fit, vt ſit inſufficiens illa diuiſio. Et ſi præcederet, tunc fides præcederet fidem, quod eſt falſum ſimpliciter, & ſi poſſit dici, quòd fides principiorum præcedit fidem concluſionum.

Ad quartum dicimus, quod in hoc argumento Scotus ſupponit fidem eſſe eſſentialiter dependens à voluntate, quod verum eſt, quo ad primum ſubiectum; ſed principaliter eſt in intellectu: obiectum enim fidei eſt verum: & hoc non eſt niſi intellectus. Formale obiectum fidei eſt ipſa prima veritas, propterea eſt in intellectu principaliter, & ſi voluntas imperet aſſenſum. vnde ſi non quatenus dependet à voluntate ipſa fides eſt, id, vnde naſcitur iſtud lumen, procul dubio naſcitur, quatenus eſt in intellectu, & ab intellectu ipſa dependet.

Ad quintum dicimus, quòd Scotus videtur in hoc argumento ſupponere, quòd eodem habitu apprehendantur concluſiones, atque principia, quod eſt falſum, quia ille dicatur ſcientia: hic verò intelligentia, lumen hoc eſt ſcientia, non intelligentia, ideò ſufficit quòd ſit habitus concluſionis; principia autem harum concluſionum habentur lumine fidei illius, quæ omnibus fidelibus communis eſt, quo ad credulitatem, non quo ad cognitionem, vnde ſi non facit cognoſcere principia, nihil refert.

Ad ſextum. Per principia neſcimus quid intelligat Scotus, an articulos fidei? Attendat, quòd articuli fidei poſſunt dici principia, & poſſunt dici concluſiones. Dicuntur principia abſolutè ipſius fidei, ſed tamen ſapientibus ſunt concluſiones; quæ ab illis ſciuntur ſcientia certiſſima illa euidentia, quæ habetur ex alijs principijs fidei, non ex principijs cognitis per intelligentiam, quæ ortum ducit à ſenſu.

Dicimus itaque, quod lumen iſtud cauſat cognitionem principiorum, ſcilicet articulorum fidei; nempè cauſat cognitionem clariorem, & manifeſtiorem, quam ſit in idiotis. Et talis cognitio eſt certiſſima in quantum lumen fidei certitudinem ipſam dare poteſt.

Ad ſeptimum. Aduertere debuiſſet Scotus, quòd nunquam fecit mentionem Auctor de charitate, ſed vtique de gratia, vnde quod aſſumit de charitate fortè non eſt ad propoſitum; ſed quoniam fortè dicere poſſet Scotus gratiam, & charitatem idem eſſe, ſecundum quod Quodl. 4. q. 10. ſuſtinet Auctor; dicimus, quod eodem modo etiam poteſt oſtendi hoc lumen, & hoc non negat Auctor, quia ideo vult neceſſarium eſſe, quod aliqui habeant hoc lumen, vt cæteros erudiant, atque infidelibus, & prauis reſiſtant, ſed negat illud oſtendi poſſe, ſecundum quod volebat Pelagius oſtendi gratiam, quæ vtique oſtendi non poteſt ad ſenſum, vnde ſicut habẽs gratiam operatur faciliter bonum, ita habens hoc lumen poteſt docere, & alios erudire, & ſentit id ſe poſſe.

Ad octauum dicimus, quòd non eſt ſimile de gratia, & lumine hoc cum eo, quod ponebat in nobis Plato, quia illud, quod ponebat Plato non erat ſubditum voluntati volentis, & intellectus, vt volens poſſet intelligere ideas per rationes inſertas, ſed egebat extrinſeco excitante, quo eleuaretur &c. lumen autem iſtud habenti eſt notum, & cum vult, poteſt illud, alios erudiendo exercere.

Ad vltimum dicimus, quòd hoc lumen, labore, atque ſtudio acquiritur cum auxilio Dei, ac præceptorum, & eſt miraculum, & non eſt miraculum, quòd montes magni habuerint, &c. Eſt miraculum, quia ſuperat vires naturæ vera ſcripturarum intelligentia, non eſt miraculum, reſpectu laboris, & vigiliarum in ſtudio Sacræ Scripturæ, atque vel miraculum eſt, quo ad vera Sacrarum Scripturarum intelligentiam, non eſt miraculum, deinde quo ad applicationem illorum ad credita prius. Naturale enim eſt in principijs concluſiones deducere, tametſi ſupranaturale ſit apprehendere principia.

Hæc ſunt quę dicere volumus ad argumenta Scoti. Et not. quod ſententia D. Thomę, p. p. q. p. art. 2. non differt multum à Doctore noſtro, tametſi aliò tendat.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum non habens rationem cogentem ad aliquam partem contradictionis poſſit illi aſſentire ſine formidine.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, quòd non habens rationem cogẽtem poteſt aſſentire vni parti cõtradictionis ſine formidine, quia ſic aſſentitur articulis fidei.

In oppoſit. Contra. Ratio demonſtratiua facit aſſentire ſine formidine: ratio autem probabilis cum formidine: quicunq; autem aſſentit alicui parti aſſentit, illi ex ratione: igitur quicunque aſſentit ſine formidine, aſſentit ratione demonſtratiua: aliter enim eſſent contradictoria ſimul, ſcilicet aſſentire cum formidine, & ſine formidine.

Ad arg. in oppoſit. Dico, quòd aſſentire contingit alicui parti cõtradictionis dupliciter. Vno modo ex ipſius cogniti claritate in ſua veritate. Alio modo ex habitu infuſo cum ipſius voluntatis imperio.

Primo modo nulli aſſentitur ſine demõſtratione, ſine veridica ratione, ſiue in diuinis, ſiue in humanis pro ſtatu huius vitæ.

Secundo autem modo, ſcilicet ex voluntatis imperio cum lumine tamen fidei apud intellectũ benè aſſentitur alteri parti contradictionis ſine demonſtratione, & hoc ſine omni ratione, qua directè aſſentitur ipſi quod ſcitur, licèt non ſine ratione, qua quis ſuadetur quod credi debet, vt dictum eſt ſecundum Auguſt. in quæſtione præced. Secundum hoc ergo concedenda eſt prima ratio.

Ad ſecũdum autem dicendum cum aſſumitur, quicunque aſſentit alicui parti, aſſentit illi ex ratione, quod falſum eſt, in illis, quibus aſſentit quis ex auctoritate maximè in his, quæ ſunt fidei, quibus aſſentitur in adiutorio luminis fidei, & fortè alicuins doni gratuiti apud voluntatem, de quò aliquid tetigimus in quinto Quolibet, quæſt. 21. Talibus autem aſſentitur ſine omni formidine abſque omni ratione, & ſi ad idem habeatur ratio probabilis, propter illam tamen in aſſentiendo nulla eſt formido, ſicut nec ſcientia eſt cum formidine quando aliquis de eadem concluſione habet demonſtrationem, & rationem probabilem ſimul: licèt enim ratio probabilis ex ſe ſola formidinem ponit circa cognitum non tamẽ vt eſt cum demonſtratione, aut voluntatis imperio. Reſponſio, oppoſit.

Comment. in Quæſtionem quartam, quæ eſt,

Vtrum non habens rationem cogentem ad aliquam partem contradictionis poſſit illi aſſentire ſine formidine.

IN titulo not. quòd inducitur hæc quæſtio propter ea, quæ creduntur, vt propter articulos fidei, quibus aſſentimus ſine ratione cogente. Et not. quod quilibet articulus poteſt dici altera pars contradictionis reſpicienda ad oppoſitum illi, vt quod Chriſtus natus ſit ex Maria Virgine, eſt articulus fidei contradictoria huic eſt, quod non eſt natus ex Maria Virgine. Nunc autem aſſentimus illi, non iſti. Nec quidem aſſentimus illi per rationem cogentem. Eſt autem ratio cogens ipſa demonſtratio, quia ratio topica non eſt cogens, ſed ſuadens. Non habemus autem demonſtrationem de articulis fidei niſi facti ſapientes, & de ea liquendo demonſtratione, de qua in præcedenti, quæ tamen non eſt ratio cogens.

In corpore diſtinguitur de eo, quod eſt aſſentire alicui parti contradictionis, & deinde duplici concluſione ſatisfit quæſito.

De primo. Aſſentire, vel eſt ex ipſius cogniti claritate in ſua veritate, vt eſt ex habitu infuſo cum ipſius volũtatis imperio.

Prima concluſio. Non habens rationem cogentem ad aliquam partem contradictionis non aſſentit illi ſine formidine, vbi aſſenſus eſt ex ipſius cogniti claritate in ſua veritate.

Probatur hæc concluſio, quia tale aſſentire non eſt ſine veridica demonſtratione, ideò ad aſſenſum ſine formidine requiritur demonſtratio.

Not. quòd claritas cogniti, in ſui veritate eſt illa, vnde cognitum ſcitur per cauſam, propter quam res eſt, & non contingit aliter ſe habere. Et per notiora conſequentes,prioraque, immediata, & cauſa cogniti omninò. Hęc autem faciunt demonſtrationem illam, quam de rebus diuinis habere non poſſumus in hac vita.

Secunda concluſio. Non habens rationem cogentem ad alteram partem contradictionis, illi poteſt aſſentire ſine formidine ex imperio voluntatis cum lumine fidei, licèt non ſine ratione ſuaſiua.

Probatur hæc concluſio ex Auguſtino in præcedenti quæſtione.

Not. pro prima parte concluſionis, quòd probari poteſt per fidei diffinitionem; cum enim dicat Apoſtolus, quòd ſit argumentum non apparentium, per argumentum nil aliud intelligit niſi firmam certitudinem, ſecundum quod omnes Theologi exponunt.

Not. pro ſecunda parte, quòd ratio ſuaſiua ad credendum non eſt niſi cauſa ipſa fidei exterior, efficaciter inductiua ad credendum, quam quadruplicem eſſe manifeſtat D. Ant. 4 par. tit. 8. cap. p. § 2. ſcilicet operationem miraculorum multiplicationem teſtimoniorum. Tolerationem tormentorum, & propoſitionem materiæ credendorum.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum Deus poſſit diligi à creatura intellectuali abſque eo, quod ab illa aliud diligatur cum eo.

Arg. primo. CIRCA quartum arguitur, quod Deus poſſit diligi abſque eo, quod diligatur aliquid aliud cum eo, quia Deus poteſt ſe facere cognitum abſque eo, quòd fiat aliquid aliud cognitum cum eo, ſecundum autem Auguſtin. nihil poteſt diligi niſi cognitum: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Si Deus diligitur, proximus diligitur: proximus autem eſt aliquid aliud à Deo: ergo &c.

Probatio. Probatio antecedentis eſt, quia ſequitur è contrariò: proximus non diligitur, ergo Deus non diligitur, ſecundū quod dicitur in Canonica Ioānis. Qui proximum quem videt non diligit, Deum quem non videt quomodo diligere poteſt?

Reſponſio. Dico, quòd ſecundum quod procedit primum argumentum, Deus poteſt præſentari intellectui creato, & viatori, & beato ſic, quòd ſimul in illo non præſentatur illi aliquid aliud, ſecundum quod in alio Quolibet. declaraui. Idcirco etiam benè poteſt diligi abſque eo, quòd aliquid aliud cum ipſo diligatur, licèt vno, & eodem actu intelligendi non variato poſſet ſimul aliud intelligere, & ſimiliter eodem actu diligendi poſſet ſimul aliud diligere, quanquam fortè hoc in Deo ſit impoſſibile, cum naturaliter cognoſcit, & diligit quæcunque cognoſcit, & diligit.

Ad arg. in oppoſit. Ad argumentum in contrarium, dico, quòd diligere, & ſimiliter non diligere aliquid contingit intelligi dupliciter.

Vno modo enim aliquid diligitur ſecundum actum.

Alio autem modo ſecundum habitum.

Non diligere autem vno modo dicitur negatiuè: alio modo priuatiuè.

Loquendo autem de diligere ſecundum actum non ſequitur omninò: Deus diligitur, ergo proximus diligitur, quia oppoſitum conſequentis poteſt ſtare cum antecedente: Deus enim benè diligitur ſic tamen quòd proximus non diligatur ſecundum actum.

Si tamen Deus diligitur ſecundum actum, neceſſe eſt, quòd proximus diligatur ſecundum habitum, quia oppoſitum conſequentis non ſtat cum antecedente.

Deus enim diligi non poteſt ſi proximus non diligatur ſecundum habitum, quia ſequitur è contrariò, ſi proximus non diligatur ſecundum habitum, Deus non diligitur ſecundum actum.

Non diligere autem proximum ſecundum habitum eſt nō diligere priuatiuè, quia fundatur iſta negatio ſuper actum contrarium, qui eſt odire: qui enim odit proximum non diligit cum etiam ſecundum habitum.

Non diligere autem proximum negatiuè benè ſtat cum diligere proximum ſecundum habitum, quia homo non diligit proximum negatiuè, quare nec habet eius notitiam in actu diligendi Deum, nec tamen odit ipſum.

Comment. in Quæſtionem quartam, quæ eſt,

Vtrum Deus poſſit diligi à creatura intellectuali abſque eo, quod ab illa aliud diligatur cum eo.

IN titulo not. quod aliter reſoluitur quæſtio in corpore, & aliter in ſolutione argumenti, vnde in corpore quæſtionis, ſiue ſecundum corpus quæſtionis, titulus intelligi debet de dilectione actuali: ſecundum verò ſolutionem argumenti in oppoſitum, titulus debet intelligi de dilectione habituali. Quo circa duplex habetur concluſio, quarum prima probatur per primum argumentum in fronte quæſtionis. ſecunda verò per ſecundū. Prima igitur concluſio in corpore quæſtionis eſt. Deus poteſt diligi à creatura abſque eo, quòd ab illa aliud diligatur dilectione actuali.

Probatur, vt dictum eſt per primum argumentum, quod exponi debet, & concludit de actuali dilectione.

Secunda concluſio. Deus non poteſt diligi à creatura abſque eo, quod ab illa diligatur aliud dilectione habituali.

Probatur, vt dictum eſt, &c.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum Deus poſſet facere, quòd intellectus poſſit videre ipſum, & quòd tamen voluntas eum non diligat.

Arg princ. Primum. CIRCA quintum arguitur, quòd Deus pôt facere, ꝙ intellectus videat ipſum: ita tñ ꝙ voluntas nõ diligat ipſum, quia intelligere, & videre ſunt diuerſi actus ſecũdũ rem: Deus aũt quæcunque realiter diuerſa pôt abinuicem ſeparare ſecundum eſſe: ergo &c.

Secũdum. Item voluntas fertur in obiectum ſuum liberè: in eius ergo poteſtate eſt ferri in ipſum, vel nõ ferri etiam quandocunque intelligitur: ergo &c.

In oppoſit. Contra. In Deo eſt ratio omnis boni, à quo qñ videtur, voluntas auerti non poteſt: ergo &c.

Reſponſio. Dico, ꝙ voluntas licèt ad quodcunque in volendo ordinetur illud liberè velit: aliter tñ ordinatur in volendo finem: aliter aũt in volẽdo id, quod eſt ad finem. Ad finẽ.n. licèt ordinetur, vt velit ipſum liberè: non tamẽ ſic ordinatur vt poſſit ipſum velle ex libero arbitrio, vt eſt flexibile ſcdm effectum ad oppoſite, ſed ſic ordinatᷣ ſolũmodò ad ea, quæ ſunt ad finem: & hoc ideò, quia omne quod vult ex tali libero arbitrio, vult per electionẽ: quod aũt quis vult liberè per electionem pôt illud liberè velle, & non velle. Nunc aũt non pôt aliquis liberè nõ velle. ſiue nolle per electionem aliquid niſi ex duplici cauſa. Vna quia intellectus cum eo, ꝙ in aliquo videt rationem boni, ſimul ẽt videt in eodẽ rationẽ mali, puta cum intelligit fornicationẽ ſub ratione delectabilis inordinati. Alia, quia intellectus cũ eo, ꝙ videt in aliquo rationem boni, ſimul videt in eo ẽt rationem diminuti, puta cum intelligit fornicationẽ ſub ratione delectabilis tm̃, ſimul intelligit, ꝙ delectatio in fornicatione eſt bonum diminutũ, quę diminutio ponit rationem mali, quod eſt defectus. Tale aũt bonum diminutum eſt omne bonũ, quod eſt ad finem, & ideò libero arbitrio ſemper pôt voluntas ipſum indifferenter velle & nolle, ſiue ſimul appareat cũ ipſo in eodem ratio mali ſimpliciter adiuncta, ſiue ſola ratio diminuti, nec pôt aliquid non velle, ſiue nolle, niſi pp aliquam iſtarũ duarum cauſarum, ita ꝙ ſicut voluntas non poteſt aliquid velle per ſe, niſi aſpiciẽdo ad bonum, quia nihil pôt velle per ſe aſpiciendo ad malum, vt dicit Dionyſ. ſic nõ pôt aliquid nolle per ſe niſi aſpiciendo ad malum, quia nihil pôt nolle per ſe aſpiciendo ad bonum. Quare cum in Deo intellecto ſub ratione boni, & in intellectu ſub ratione, qua practicus eſt non pôt fieri aſpectus niſi ad bonum, & impoſſibile eſt, ꝙ in ipſo fiat aſpectus ad malũ, quia in ipſo eſt perfecta ratio omnis boni, & nulla ratio mali, aut defectus: idcirco dico, ꝙ ſimpliciter eſt impoſſibile, ꝙ intellectus videat Deum vt finẽ, quod propriè pertinet ad intellectum practicum circa amabile, cum ſit finis in quo eſt perfecta ratio omnis boni, & ꝙ volũtas nolit ipſum: immò neceſſe eſt, ꝙ ſtatim velit ipſum, ſiue diligat, ſecundum quod proceſſit vltima ratio.

Ad primũ principale. Ad primam rationem in oppoſitum, quòd intelligere, & diligere sũt diuerſæ actiones: ergo &c. Dico, quòd aliqua differunt re, quæ tamen nullam habent naturalem connexionem in eſſe, ſcilicet nec ex parte unius, nec ex parte alterius, quin unum eorum quantum eſt ex ordine naturæ ſuæ poſſit eſſe ſine altero, & è contrariò, quemadmodum ſi ſic re differunt ſubſtantia & quantitas continua, quod planum eſt ſic eſſe ex parte quantitatis, licèt naturaliter ſit poſterior ſubſtantia: ex natura enim ſua habet quantitas, quòd non ſic ordinatur ad ſubſtantiam quin quantum eſt de potentia obedientię ſuę poſſit eſſe ſine ea ſi ſit agens, qui ſupra talem potentiam habet uim agendi, & omnia talia poteſt Deus ſeparare, & facere, quòd unum eorum poſſit eſſe ſine altero, quia ipſe uim habet agendi ſuper omnem potentiam obedientiæ in omni creatura.

Alia autem differunt re, quæ tamen habent naturalem connexionem in eſſe, ſic, quòd unum eorum quantum eſt ex ordine naturæ ſuæ non poſſit eſſe ſine altero, & hoc quia unum eorum in eſſe dependet ab altero, uel ambo à tertio.

Primo modo non eſt factibile, quòd unum relatiuorum ſit ſine altero, quia relatiua ſunt, quorum eſſe eſt ad aliud quodammodò ſe habere.

Secundo modo in propoſito uoluntas, & intellectus prędictus ſic ſe habent in intelligendo, & uolendo Deum, quòd in obiecto ſic cõnectuntur, quòd unum eorum ſine altero eſſe nõ poteſt, quãtuncunque intelligere Deum, & uelle, ſiue diligere ipſum differant ſecundum rem. Vtrum autem intelligere Deum ſpeculatiuè, & diligere ipſum, ſiue uelle, poſſit ſeparari Deo agente, ut ſcilicet beatus poſſit intelligere Deum purè ſpeculatiuè, & non uelle, ſiue amare ipſum, de hoc poteſt eſſe alia quæſtio.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd uoluntas fertur liberè in obiectum: ergo in poteſtate eius eſt ferri, & non ferri in ipſum. Dico, quòd re uera in poteſtate eius eſt ferri, & non ferri quando obiectum eſt aliquid ad finem, & hoc non ſolum ex libertate, ſed ex libero arbitrio, ut dictum eſt. Sed quando obiectum eius eſt finis ſub ratione omnis boni, in poteſtate eius eſt ferri in ipſum, quia ferri in bonum ſub ratione boni poteſtatis ſimpliciter uoluntatis eſt, quia non eſt ordinata ferri, niſi ad aliquid ſub ratione boni, ſed non eſt in poteſtate eius non ferri in ipſum, quia non ferri in tale bonum oſtenſum

ſub

ſub ratione boni non eſt poteſtatis uoluntatis ſimpliciter, nec etiam poteſtatis obedientiæ, ut à tali actu ſuo ſuſpendatur ab alio, quia non eſt ordinata diuerti, niſi ab aliquo ſub ratione mali ſecundũ dictos ſuos modos: & ideò licèt liberè fertur in ipſum, non tamen libero arbitrio, & quia non libero arbitrio, ideò neceſſitate nõ coactionis antecedentis, quia illa excluderet libertatem, ſed immutabilitatis cõcomitantis fertur in ipſum, & ſic poſſe ferri in bonum ſub omni ratione boni, ſcilicet in bonum, quod eſt finis, & ſimiliter in bonum qđ eſt ad finem ſub ratione boni, eſt poteſtatis ſimpliciter, unum libertatis, & alterum liberi arbitrij. Poſſe autem non ferri in bonum, quod eſt finis ſub omni ratione boni, aut in malum ſub omni ratione mali non eſt poteſtatis omninò, quia utrunque eorum eſt impoſſibile, poſſe autem non ferri in bonum, quod eſt ad finem ſub ratione boni, licèt ſit ei diminutio annexa, aut in bonum, cui eſt malum annexum, non eſt poteſtatis ſimpliciter, ſed defectus libertatis arbitrij.

Comment. in Quæſtionem quintam, quæ eſt,

Vtrum Deus poſſet facere, quòd intellectus poſſit videre ipſum, & quòd tamen voluntas eum non diligat.

TITVLVS clarus.

Not. autem, quòd in corpore quæſtionis non videtur ſatisfieri, quæſito, quando potius reſolutio, quæ habetur in corpore tendat ad hoc, vtrum poſſibile ſit, quòd voluntas non diligat Deum cognitum ab intellectu: nulla autem mentio videtur fieri in corpore de potentia Dei circa hoc negotium, &, ſi fit, vtique fit tantum in ſolutione primi argumenti. Cæterum conſiderandum illud, quod communiter dicitur Deum non poſſe facere impoſſibilia ſimpliciter, ſ. quæ implicant contradictionem, quod tamen non derogat ſuæ omnipotentiæ. vnde videndo quod ſit impoſſibile, vel poſſibile voluntatem non ferri in bonum cognitum ſuæ dilectionis actu, facilè deducitur vtrum illud cadat ſub potentia Dei, nec ne.

In corpore igitur eſt concluſio, quòd impoſſibile eſt voluntatem non diligere Deum, cum fuerit cognitus ab intellectu.

Probatur autem hæc concluſio potiſſimum per argumentum in oppoſitum in fronte quæſtionis adductum, ſ. quòd in Deo eſt ratio boni, à quo volumus auerti non poteſt, quando videtur.

Not. quòd quoniam hoc videtur tollere voluntatis libertatem circa actione volitionis, qui eſt actus dilectionis; quod enim vult voluntas diligit, nec eligit voluntas, niſi quod ſecundum ſuam exiſtimationẽ eſt diligibile, In corpore declaratur hoc potiſſimum, oſtendendo ad quod nam bonum ipſa voluntas libera feratur, ita vt poſſit, ſi velit illud vel eligere, vel reſpuere. Eſt enim bonum quodl. rationem finis habens, vt docet Ariſtoteles, ſed finis vnicus eſt, ſolus eſt, qui ſimpliciter vltimus eſt. Cætera autem bona, ſi ſunt realia, tametſi fines ſint, ſunt media ad finem vltimum, ſi non ſunt bona realia, ſed apparentia, vtique non ſunt media ad vltimum ſimpliciter finem, ſed auertentia ab ipſo; ſunt vero media ad vltimum finem non ſimpliciter, ſed ſecundum exiſtimationem hominum, vnde Epicurei, & Maumetani, qui ſtatuunt in voluptatibus corporeis finem, media eligunt, quæ ſunt bona apparentia, diminuta, & habentia in ſe admixtionem mali.

Nunc ergo voluntas ad media ita liberè ſe habet, quòd in oppoſita poteſt circa ipſa, ita vt poſſit illa eligere, vel non eligere, velle, & non velle: & ideò diligere, & non diligere. cur autem? profectò quoniam nullum medium ad finem prorſus reperitur, in quo omninò, atque ſimpliciter poſſit totaliter voluntas quieſcere. Et hoc quoniam omne medium ad bonum, quodcunque ſit illud habet rationem aliquam diminuti reſpectu vltimi finis. Idem dicendum de quolib. vltimo fine ſecundum hominum exiſtimationem: habet enim rationem boni diminutam huius modi, vnde cum voluntas in ipſo habeat vltra quod deſiderare poſſit, ibi non quieſcit, atque propterea illud eligere poteſt, itemque reſpuere.

At dum loquimur de vltimo fine ſimpliciter; ideò nón poteſt illud non velle, quia habet rationem totius boni, vt in ipſo immerſa voluntas, nihil aliud ipſi reſtet quid deſiderandum, quando potius ipſa finita exiſtens, ſi quidem creata ſit, ſuperetur in infinitum ab infinito bono, in quo voluntas diuina increata infinita quietatur.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum habens meliora naturalia cum æquali charitate, & gloria intenſius videbit, & diliget Deum.

Arg. prim. CIRCA ſextum arguitur, quòd meliora habens naturalia exiſtens in æquali charitate, & gloria cum altero intenſius uidet, & diligit Deum, quia actus conformatur potentiæ & habitui, ſecundum quod agens agit, quare habens maiorem potentiam ex maioribus naturalibus in eadem charitate, & gloria intenſius agit ſuam actionem: ergo &c.

Confir. Quod confirmatur ſuper Auguſt. 12. ſuper Geneſ. quòd anima ſeparata retardatur, nè feratur in ſummum cœlum propter appetitum ad corpus: hoc autem non eſt, niſi quia ſeparata diminuta eſt in naturalibus: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Tunc minorem habens charitatem poſſet eſſe ęqualiter beatus cum habente maiorẽ, quod falſum eſt. Probatio conſequentiæ. Sint.n. aliqui duo in gloria inæquali gratia, ſiue charitate, & gloria, quorum alter habeat meliora naturalia, & compẽſato eo in quo, ille excedit quo ad naturalia illud diuidatur per medium, & quãtitas charitatis, ſiue gloriæ proportionalis illi alteri partium tollatur de habente meliora naturalia, remanet ergo iſte in minori charitate, ſiue gloria, quã ille, & in maioribus naturalibus, & quantum iſte

excedirur ab illo in charitate, ſine gloria tantum excedit illum in naturalibus: æquali et ergo videbunt Deum, & diligent ille & iſte, & ſic erunt æqualiter beati.

Reſponſio. Dico, quòd in actu beatitudinis glorioſo voluntatis, & intellectus duo eſt conſiderare, ſcilicet ordinem actus ad ipſum obiectum ad quod terminatur, & cui beatus per actum ſuum vnitur, & ordinē ad ipſum ſubiectum à quo actus elicitur, & ex ordinatione ad obiectum recipit actus formam, & ſpeciem, ex ordinatione autem ad ſubiectum recipit intanſionem, & remiſſionem penès diſpoſitionem ſubiecti, vt tactum eſt ſupra quęſtione prima. Sed ex parte ſubiecti, quod pertinet ad pręſentem quæſtionem, ſubdiſtinguendum eſt, quia diſpoſitio ſubiecti ſecundum quam recipit actus intenſionem, & remiſſionem, duplex eſt. ſ. naturalis potentia agentis, & habitus poſtē iam informãtis. Et tam potentia, quàm habitus dupliciter conſiderari poſſunt, aut quo ad eorum ſubſtantiam, aut quo ad eorum feruorem ad actum eliciendum. Similiter ex parte intenſionis, & remiſſionis diſtinguendum eſt, quia illa, aut conſiſtit in ipſa ſubſtātia actus, vt tendit in obiectum, aut in modo expeditionis in eligendo ipſum ex ſubiecto.

Conſiderando autem intenſionem, & remiſſionem actus primo modo, ſic ſemper ſequitur ſubiectum ex quo elicitur ſecundū diſpoſitionem vtranque, ſed principaliter ratione feruoris eius, quo ad actum merendi in præſenti vita, & quo ad ſubſtantiam actus, vt tendit in obiectum, & quo ad expeditionem eliciendi ipſum ex ſubiecto: ſecundum feruorem enim maiorem potentiæ, & habitus charitatis actus intenſior merendi elicitur, & expeditiùs, & hoc meritum ex nobis eſt, & ex Deo. Quo ad actum verò præmium recipiendi in vita glorioſa, quo ad intenſionem, & remiſſionem eius in ſua ſubſtantia, vt tendit in obiectum ſolum ſequitur ſecundum diſpoſitionem habitus, quia in ipſo conſiſtit meritum, cui redditur pręmium ſecundum intenſionem actus, vt tendit in obiectū, & hoc à ſolius Dei liberalitate. Quo autem ad intenſionem modi expeditè eliciendi actum ex ſubiecto, ſequitur ſecūdum diſpoſitionem vtrâque. Et ideò dico, quòd habens meliora naturalia in æquali charitate expeditiùs elicit actum intelligēdi, & volendi, quàm habens minus bona naturalia: actibus tamen intelligendi, & volendi exiſtentibus æqualibus in vtriſque iux a æqualitatem habituum gloriæ. Et ſecundum hoc concedendum eſt vltimum argumentum probans quod habens æqualem gloriam in melioribus naturalibus non videt, aut diligit Deum intenſiùs licèt actum vidēdi, & diligendi quantum eſt ex ſe eliciat expeditiùs: nulla tamen exiſtente difficultate eliciendi in illo, qui ex minus bonis naturalibus eliciat actum minus expedite.

Ad primū principale. Per dicta etiam patet reſponſio ad primum, dicendo, quòd verum eſt, quòd actus conformatur ſemper potentiæ, vel habitui, ſed nō ſemper vniformiter actus merendi, & actus præmium recipiendi, & actus quo ad ſuam ſubſtantiam, & quo ad expeditionem eliciendi ipſum, ſed ſecundum modum iam expoſitum.

Conſir. Per idem patet ad tertium de dicto Auguſtino, quoniam anima ſeparata, quia nō eſt in omnimoda perfectione naturalium extra ſuū corpus: ideò retardatur in actu ſuo, non quo ad ſubſtantiam actus, ſed quo ad expeditionem in eliciendo actū fruendi.

Nec tamen pp hoc erit beatior anima quando erit coniuncta ſuo corpori, quàm quando erit ſeparata: beatitudo enim non conſiſtit maior, vel minor in expeditione eliciendi actum, ſed ſolùmmodò in intenſione, & remiſſione actus in ſua ſubſtantia, qua tendit in obiectum, & vnit intenſiùs, & remiſſiùs agentem ipſi ſubiecto.

Comment.

Comment. in Quæſtionem ſextam, quæ eſt,

Vtrum habens meliora naturalia cum æquali charitate, & gloria intenſius videbit, & diliget Deum.

IN titulo ſciendum, quòd per meliora naturalia poteſt intelligi, tàm ex parte corporis, quàm ex parte animæ, vnde qui corpus habet ſanum, robuſtum, & omninò bonæ complexionis, dicitur habere bona naturalia, quo ad corpus, ſicut contra nõ habet, qui huiuſmodi non poſſidet. Bona animæ poſſunt intelligi, ingenium, docilitas, memoria, & ſi quæ talia, quibus plurimi carent; nonnulli verò poſſident, ſpecialiter autem intelligitur de his animæ bonis.

In corpore proceditur per diuiſiones, & ſubdiuiſiones, & duabus concluſionibus venitur ad quæſiti reſolutionem; placet autem hæc omnia ad hanc formam reducere.

In actu beatitudinis glorioſo voluntatis eſt conſiderare, vel

- *Ordinem actus ad ipſum obiectum, ad quod terminatur, & cui beatus per actum vnitur.*
- *Ordinem ad ipſum ſubiectum, à quo actus elicitur, & recipit intenſionem, & remiſſionẽ actus penès diſpoſitionem ſubiecti, & tunc habemus conſiderare, vel*
  - *Diſpoſitionem, quæ eſt, vel*
    - *Naturalis potentia agentis, & hoc vel*
      - *Quo ad eorum ſubſtantiam.*
      - *Quo ad eorum feruorem.*
    - *Habitus potentiã informãtis, & hoc vel*
      - *Quo ad eorũ ſubſtãtiam.*
      - *Quò ad feruorẽ.*
  - *Intenſionem, & remiſſionem, quæ aut*
    - *Conſiſtit in ſubſtãtia actus, vt tendit in obiectum.* — *Prima concluſio.*
    - *Conſiſtit in modo expeditionis in eligẽdo ſubiectũ.* — *Secunda concluſio.*

Prima concluſio. Actus intenſior merendi in hac vita expeditius elicitur ex ſubiecto habente bona naturalia ſecundum vtranque diſpoſitionem, principalius tamen ex feruore charitatis. Actus verò recipiendi præmium intenſior elicitur ex habitu.

Secunda concluſio. Actus intenſior ſic elicitur expeditius ex ſubiecto ſecundum vtranque diſpoſitionem.

Sic credimus ſolutam quæſtionem. Ante omnia autem, in primiſque notato, quòd quantum ſpectat ad primum membrum; quod intactum relinquitur diſtinctionis, vt patet ex litera, non habet locum in hac quæſtione, & ideò de ipſo non ſit mentio circa concluſiones.

Not. inſuper, quòd per ſubiectum intelligit Auctor ſubiectum naturalium bonorum, vt corpus ſanitatis, bonæ complexionis, &c. vt anima boni ingenij, optimæ promptitudinis, memoriæ, intelligentiæ.

Per habitum verò intelligit moralem acquiſitum ex frequentatis actibus, in ordine ad charitatem. Et tunc his ſcitis conſiderandum, quòd prima pars primæ concluſionis intelligitur de ſubiecto, quòd ſcilicet habens optimum ſubiectum, ob bona videlicet naturalia, expeditius tendit ad actum meritorium, principaliter tamen ſi fiat ex feruore charitatis, vnde actus bonus poteſt eſſe bonus ex ſe tantum ſine vllo ordine ad charitatem, & ex charitate etiam. Si primò, eſt communis etiam infidelibus, quæ & ipſi ex bono ſubiecto: ſecundum vtranque diſpoſitionem expeditius agunt, & actus eorum ſunt meritorij ſi ſint ſuo genere boni. Iuxta illud, nullum bonum irremuneratum, & ſi non ſint meritorij pro præmio æternæ vitæ.

Actus verò bonus ex feruore charitatis, quæ præſupponit fidem, atque ſpem, eſt meritorius pro hac vita.

At pro recipiendo præmio, ſubiectum non eſt quod conferat, ſed habitus iam acquiſitus ex frequentatis actibus iuxta feruorem charitatis præcipuè, vt tamen id intelligamus ex diuina liberalitate.

Neque enim actus noſtri ſunt ſufficientes, neque habitus ad præmium, niſi de congruo, & tanquam cauſæ, ſine quibus non, vt alibi dictum eſt. Minus autem ſubiectum ipſum. Et ex his etiam patet cum ſecunda pars concluſionis, cùm etiam ipſa ſecunda concluſio, vnde cum cætera videantur clara, legenti bono relinquuntur.

QVÆSTIO

QVÆSTIO SEPTIMA.

Vtrum in creatura intellectuali incorporea ſecundum augumentum procedat peccatum in infinitum.

SEQVVNTVR quæſita tria pertinentia ad creaturam intellectualem incorpoream, quorum Primũ pertinet ad eius actionem, vtrum peccatum in ipſa ſecundum augumentum procedat in infinitum. Secundum pertinet ad menſuram actionis eius, vtrum cogitationes ipſius menſurentur menſura compoſita ex indiuiſibilibus. Tertium verò pertinet ad eius paſſionem, vtrum poſſit pati ab igne abſque hoc, quòd calefiat.

Arg. princ. Circa primum iſtorum arguitur, quòd peccatum ſubſtantiæ intellectualis incorporeæ puta dæmonis, aut animæ ſeparatæ procedat in infinitum, quia ſcribitur in Pſalm. Superbia eorum, qui te oderunt aſcendit ſemper: illi autem præcipuè ſunt dæmones, & animæ damnatorum, quorum ſuperbia non aſcendit ſemper, niſi ſemper peccando: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Omne peccatum adimit aliquid habilitatis ad bonum, quia non eſt malum, niſi quia bonum adimit, vt dicit Auguſt. in libro de natura boni, quare cum illa habilitas ſit finita, eo quòd eſt in natura finita, ſi ipſa ſemper peccaret in infinitum aliquando tota habilitas naturæ ad bonum conſumeretur, quia aliquid quantitatis eius quantumcunque modicum, quodlibet peccatum adimeret, conſequens eſt impoſſibile, quia impoſſibile eſt natura manente tolli ab ipſa omnem habilitatem ſuam ad bonum: ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd in peccato tria conſiderantur, ſcilicet actus quo fit, & macula, quam in peccante imprimit, & reatus, ſiue debitum pœnæ ad quã peccantem obligat. Si conſideremus peccatum primo modo, dico, quod procedit in illis in infinitum. Semper enim habent malos, & peruerſos actus in voluntate interius, quos exterius exercẽt in opus, ſecundum quod à Deo permittuntur. Si autem conſideremus peccatum ſecundo modo, non video quomodo macula peccati, quæ ſcilicet conſiſtit in habitu vitioſo, poſſit plus procedere in infinitum in augumentando ex actibus malis, quàm habitus virtutis in Angelis bonis & animabus Sanctorum ex illorum actibus bonis: habitus autem ille cum ſit forma quædam creata in infinitum augeri non poteſt, & eſt eadem difficultas in hoc, & in augumento charitatis. Si autem conſideremus peccatum tertio modo, ſic tenet fides, quòd non augumẽtatur demeritum in damnatis quo ad reatum pœnæ in infinitum, quia tunc deberet ſemper pœna eorum creſcere in infinitum, ſicut nec augumentatur meritum bonorum, nec augumentatur eorum præmium.

Ad arg. principale. Quòd ergo arguitur primo, quod ſuperbia eorum, qui te oderunt aſcendit ſemper &c. Dico, quod dictũ illud ſi exponatur de dæmonib. & damnatis non aſcendit omninò ſecundum augumentum maculæ, & reatus, ſed ſolùmmodò ſecundum actuum malorũ multiplicationem quo ad eorum ſubſtãtiã, vt dictum eſt. Intelligendo autem illum aſcenſum ſecundum maculam peccati, aut reatum ſecundum quod exponit Aug. in originali, & habetur in gloſſa, tunc ſecundũ ipſum exponitur ly ſemper pro toto tempore præſentis vitæ. Vnde cum illo verbo exponendo verbum immediatè præcedens. Nè obliuiſcaris voces inimicorum tuorum, dicit, Noli, eorum ſuperbiam obliuiſci, nec obliuiſcitur omnino aut punit, aut corrigit.

Ad arg. in oppoſit. Ad ſecundum, quod peccatum ſemper adimit de habilitate &c. Dicendum quod benè probat intentũ, quod non procedit peccatum in infinitum ſecundum maculam, quia per illam ſolam adimit ſolum aliquid intrinſecus inclinans ad contrarium, non autem ſecundum ſubſtantiam actus, licèt ſecundum eius deordinationẽ adimat ab extrinſeco elongando ipſum à gratia, quia per hoc Deus ſe elongat ab illo, quod ille hoc modo ſe elongat à Deo. Vnde Greg. exponẽs de Diabolo illud Iob. 18. Socij eius qui non eſt, dicit 14. lib. Mor. Qui idcirco non eſt, quia à ſumma eſſentia recedit, & per hoc quotidie excreſcente defectu, quaſi ad non eſſe tendit, quod ſemel ab eo, qui verè eſt cecidit. Et hoc eſt quod aliter poteſt dici, ſcilicet quod habilitas reſpicit duo, & naturã in qua eſt, & actum ad quem eſt. Primo modo non tollitur aliquo modo naturæ habilitas niſi tollẽdo naturam, vel aliquid imprimendo naturæ, quo inclinetur ad contrariũ; ſed ſolùmmodò tollitur Secundo modo, & hoc nihil aliud eſt, quàm impedire naturalem habilitatem ad bonum à progreſſu in actũ bonum, & eſt primus modus tollẽdi habilitatem finitus, ſicut eſt & ipſa natura, ſed ſecundus vadit in infinitũ, & ſic tollitur per peccatum, ſeu minuitur habilitas ad bonum in infinitũ etiã in dæmonibus abſq; hoc quod in ipſis augeatur macula peccati, aut reatus: quilibet enim actus peccati in ipſis ponit in ipſis obſtaculũ progrediendi in actum bonũ, & eſt in ipſis pœna quædã ſpiritualis, nè Deus eis impartiatur gratiam, ſicut eſt in nobis excõicatio, nè admittamur ad eccleſiaſticam cõmunionem, quæ quantò plus multiplicatur, tantò magis homo habet obſtaculum reconciliandi Eccleſiæ, & requirit quælibet ſuam abſolutionem, & hoc etiam quemadmodum auis per pennas, quæ ſunt in alis ſuis habet habilitatem ad volandum, quæ diminuitur ſecundum ſe per extractionem pennarum, diminuitur etiam per obſtaculũ impediẽs progreſſum ad actũ, vt per aliquid põderoſum, pennis appẽſum.

Comment. in Quæſtionem ſeptimam, quæ eſt,

Vtrum in creatura intellectuali incorporea ſecundum augumentum procedat peccatum in infinitum.

IN titulo nihil dicendum, quia ex corpore quæſtionis ſatis redditur notus. Intelligitur autem de dæmonica creatura.

In corpore diſtinguuntur quæ conſiderantur in peccato, & ſecundum triplicem conſiderationem triplex etiam habetur concluſio, ſic.

In peccato conſiderantur hæc tria

Actus, quo fit	*Macula, quam imprimit peccatum in peccante.*	*Reatus ſiue debitum pœnæ, ad quam peccans obligatur, &c.*
Prima concluſio. Peccatum procedit in infinitum.	*Secunda concluſio.* Peccatum non poteſt procedere in infinitum.	*Tertia concluſio.* Peccatum non poteſt procedere in infinitum.

Prima concluſio probatur, quia ſemper habent malos, & peruerſos actus in voluntate interius, quos exterius exercent in opus, ſecundum quod a Deo permittuntur, ſubaudi *Dæmones*. Animæ autem damnatorum non poſſunt exteriori actu exercere vllo modo: non obſtat autem, quod interiori non poſſint.

Secunda concluſio probatur, ſicut habitus charitatis in bonis non poteſt augeri in infinitum, ita nec in malis habitus oppoſitus, ſed in Angelis bonis ille habitus non poteſt augeri in infinitum, igitur &c. Tenet ſimilitudo, quia oppoſitorum eſt eadem diſciplina. Minor propoſitio patet, quia charitas eſt forma quædam creata, nullum autem creatum eſt infinitum, igitur &c.

Notaueris hic, quæ iam alibi dicta ſunt de augumento charitatis in quinto Quolib. quæſt. 22. vbi oſtenſum eſt, neque D. Th. officere Doctori noſtro, dummodò rectè intelligatur legito ibi.

Tertia concluſio probatur auctoritate vniuerſalis fidei, quæ tenet non augumentari meritum in damnatis. Cætera clara videntur.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum cogitationes creaturæ intellectualis incorporeæ menſurentur menſura compoſita ex indiuiſibilibus.

Arg. princ. CIRCA ſecundum arguitur, quod cogitationes ſubſtantiæ incorporalis ſeparatæ menſurentur menſura compoſita ex indiuiſibilibus, quia omnis menſura debet eſſe vnigenea, & correſpondens menſurato, ſecundum Philoſophum 10. Metaphyſ. quare cum quælibet illarum cogitationum ſit indiuiſibilis, & tota ſimul ſic, quod inter duas illarum non cadat medium ſui generis: ſimiliter ergo erit de menſuris: ergo &c.

Confir. Confirmatur autem ratio, quia ſicut ſe habet æuum ad eſſe, & inſtans ad mutatum eſſe, & tempus ad motum, & æternitas ad æternum, ſic & menſura illarum cogitationum ad illas, ſed omnes hæ menſuræ ſunt re eædem cum menſuratis, & differunt ſecundum rationem, & animæ conſiderationem. Illæ enim menſuræ ſe habent ad ſua menſurata, ſicut enter eſſe ad eſſe, & ſicut æternaliter eſſe ad eſſe æternum. Sed iſta inter ſe differunt ſola ratione: ergo & illa. Similiter prius & poſterius *Aſſumptio de tempore.* in motu ſunt idem, quod motus, quia ſunt partes eius. Tempus autem non eſt niſi prius & poſterius in motu ſecundum Philoſophum, & Commentatorem quarto Phyſicorum. Sicut ergo ex illis cogitationibus non eſt aliquod vnum conſtitutum, niſi ex indiuiſibilibus, quare nec ex menſuris illatum.

Contra. Indiuiſibile in tempore, vt inſtans ſic ſe habet ad inſtans aliud, quod ſi inter quælibet duo cadat aliquod continuum, vt tempus medium quod non componitur ex indiuiſibilibus: ergo & ſimiliter inter duo indiuiſibilia menſurantia dictas cogitationes: ergo &c. *In oppoſit.*

Confirmatur autem ratio, quia Angelus poteſt continuare tanto tempore vnam cogitationem, quanto ſibi ſuccedunt plures, quod non eſſet niſi eſſet aliquod continuum inter duo indiuiſibilia. *Confir.*

Dico, quod menſura omnis, quæ eſt duratio, nihil aliud eſt niſi modus & forma qua res, cuius eſt menſura perſeuerat in ſuo eſſe, & ſecundum hoc debet eſſe ei proportionalis, & eſt menſura rei permanentis permanens, & rei in ſuo eſſe fluentis, & non permanentis ſecundum eundem modum fluens, & non permanens. Quia ergo vt procedit prima ratio cogitationes dictæ ſingulæ ſunt indiuiſibiles, & totæ ſimul, ſed tranſeuntes ordine quodam vna poſt aliam abſque omni connexione illarum inter ſe, quia vna earum non ſuccedit ex alia, eo quod intellectus ſubſtantiæ ſeparatæ non eſt diſcurſiuus cogitando vnum ex alio, ſicut intellectus noſter, licet cogitet diuerſa, & vnum poſt aliud, propter hoc oportet, quod menſuræ illarum cogitationum ſint ſingulæ indiuiſibiles, *Reſponſio*

uiſibiles, & totæ ſimul, ſed tranſeuntes conſimili modo, & abſque omni connexione illarũ inter ſe. Quia tamen ordinem quendam inter ſe habent, vna quædam menſura ex illis conſtituitur vt ex diſcretis, quam Auguſt. appellat tempus quando dicit 8. c. 2. ſuper Gen. quòd Deus mouet ſpiritualem creaturam per tempus, licèt non per locum. Et eſt tempus diſcretum, & ex diſcretis, habens potius rationem numeri, q̃ temporis, de quo loquitur Ariſtot. Non tamen eſt quantitas illa, quæ eſt numerus, ſicut nec oratio, licèt ſit quantitas diſcreta, ſed magis conuenit cum oratione, eo ꝙ non permanent partes eius ſimul, ſicut nec orationis: partes autẽ numeri ſimpliciter permanentes ſunt, & ſi non permanent hoc accidit eis: tale autem tẽpus Philoſophus ponere non potuit, quia actionem cuiuſlibet ſubſtantiæ ſeparatæ potuit eſſe ſuã ſubſtantiam: poſuit enim quamlibet illarum eſſe Deum quendam, vt aliàs declarauimus.

Secundum hoc ergo dico, ꝙ mẽſura cogitationum Angelorum compoſita eſt ex indiuiſibilibus diſcretis tranſeũtibus, ſicut & oratio, & diſtinguitur ſecundum ſpeciem ab oratione, quia partes orationis licèt ſint diſcretæ inter ſe quęlibet in ſe poteſt habere rationem continui, & menſurari vero tempore ſecundum quod morari poſſumus in prolatione cuiuſlibet ſyllabæ, vt eius prolatio menſuretur tempore, ſicut & noſtra cogitatio quando in ea perſiſtimus, & non eſt tota ſimul, ſicut & quælibet cogitatio Angelica, & ſic concedenda eſt prima ratio.

Ad confirmationem primæ rationis. Confirmatio autem eius falſum ſupponit, quòd ſemper menſura idem eſt in re cum mẽſurato: hoc enim contingit in ſolo Deo. Vnde non fuit (vt puto) illa confirmatio addita propter argumentum, ſed propter ipſam difficultatem in ſe, quam aliàs ſatis declaraui in æuo, & in æuiterno oſtendendo, ꝙ non ſunt idem re, & idem ſentio de inſtante, & mutatione & tempore & motu.

Nec obſtat, quòd tales menſuræ ſint intrinſecæ ſuo proprio menſurato, vt æuum æuiterno, inſtãs mutationi, tempus motui primi mobilis, quod ꝑ illum eſt mẽſura extrinſeca aliorum motuũ, quorum illi eſt menſura. Frequenter enim alia accidentia intrinſeca ſunt ſuo ſubiecto.

Quæſtio. Reſponſio. Sed quæret aliquis in quo prædicamento ſit, & dico, ꝙ eſt in prædicamento quantitatis, ſicut principium eius, quemadmodum vnitas & punctum, & inſtans ſunt in prædicamento quantitatis. Quemadmodum enim ex diuerſis indiuiſibilibus menſurantibus diuerſas cogitationes cuiuſcũque Angeli conſtituitur vna mẽſura diſcreta, quę tempus appellatur, quia conſtituitur ex tranſeuntibus menſurantibus eſſe rei tranſeuntis, ſic ex diuerſis indiuiſibilibus æuorum menſurantibus ſubſtantiã & eſſe ſecundum ſubſtantiam plurium Angelorũ numero differentium in vna ſpecie Angelorum conſtituitur vna menſura diſcreta, quæ non meretur appellari tẽpus, quia non conſtituitur ex tranſeuntibus menſurantibus eſſe rei tranſeuntis, vt tranſiens eſt, ſed potius ex permanentibus menſurantibus eſſe rei permanentis, vt permanens eſt. & ideò eſt non vna ſpecies temporis, ſed potius numeri. Et eſt iſte numerus ex diſcretis vnitatib. in ſpiritualibus, ſicut eſt ille numerus quem ponunt Philoſophi ex diſcretis in corporalibus.

Quòd ſi contingat, quòd non ſit niſi vnicus Angelus in vnica ſpecie, quia tamen plures poſſunt eſſe ſecundum quod alias declarauimus, nihil refert ad ponendum talem numerum eſſe aliquam ſpeciem quãtitatis, ſicut ſi omne corporale eſſet vnum continuum, nihil referret ad ponendum numerum naturalem eſſe ſpeciem quantitatis, cum continuum illud diuidi poſſet ſaltem per intellectum, & de continuo fiat diſcretum.

Sic ergo æuum in ſpecie continens in ſe æua diuerſa menſurantia eſſe diuerſorum Angelorum eiuſdem ſpeciei eſt quãtitas diſcreta, & diuiſibilis in indiuiſibilia, quę ſunt æua ſingulorum Angelorum differentia inter ſe ſecundum numerum, & ſi ab æuis diuerſorum Angelorum differentium ſpecie fieri poſſit abſtractio Mathematica, ſicut à numeris diuerſarum rerum corporalium differentiũ ſpecie, tunc fortè ſicut eſt vnus decẽ hoiũ denarius, & decem equorũ, licèt decem non ſunt eadẽ, ſic idem eſt æuum in ſpecie omnium Angelorum diuerſorum ſpecie, licèt ipſa æuiterna non eſſent eadem ſpecie.

Ad vlt. quã parte confir. Quòd autem aſſumitur in confirmatione, quòd enter eſſe, & eſſe ſunt idem re. Dico, quòd ſi ꝑ enter intelligas menſurã entis creati, vt ſit aduerbium temporis, non eſt verum, ſicut nec verum eſt, quòd temporaliter eſſe idem eſt, quod eſſe. Si autem enter ſit aduerbium qualitatis, ſicut ſi dicatur currenter currit, tunc idem ſignificat enter & eſſe, ſicut currenter, & currere. Sed tunc eſſet nugatorium dicere iſte enter eſt, ſicut eſt nugatorium dicere iſte currenter currit.

Ad aſſump. Quòd autem aſſumitur ſpecialiter de tempore, ꝙ prius & poſterius in motu ſunt ipſe motus, & prius & poſterius in motu ſunt ipſum tempus: ergo tempus eſt idem re, quod ipſe motus.

Dico, ꝙ eſſe in aliquo multis modis dicitur ſecundum Philoſophum 4. Metaphyſ. & ſunt duo, ſcilicet eſſe in vt pars in toto, & vt accidens in ſubiecto. Dico ergo, ꝙ prius & poſterius in motu, vt pars in toto ſunt ipſe motus, quia ſunt ambæ partes eius: prius autem & poſterius in motu, vt accidens in ſubiecto non ſunt ipſe motus, nec partes eius, ſed ſunt accidentia & menſurę partiũ eius, & per hoc totius motus, & hoc ſecundo modo intelligunt Philoſophus, & Commentator, ſi quis diligenter inſpiciat ipſos, ꝙ tempus eſt prius & poſterius in motu, & non primo modo.

Ad arg. in oppoſi. Quod autem arguitur primo ad partem quæſtionis contrariam, quòd inter duo inſtantia indiuiſibilia eſt continuum medium, quod eſt tempus non compoſitum ex indiuiſibilibus: ergo ſimiliter

inter duo indiuiſibilia menſurantia diuerſas cogitationes Angelorum. Dico, ꝙ non eſt ſimile, quia menſuratum ibi ab indiuiſibili non eſt, nec poteſt eſſe manens in ſe, ſed non eſt niſi fluens in aliud, vt prima mutatio in motum, vel fluxum alterius terminans, vt vltima mutatio motum, propter quod ibi inter duo indiuiſibilia oportet ponere cõtinuũ ad indiuiſibilia terminatum: menſura enim proportionatur menſurato. Menſuratum autem hic ab indiuiſibili poteſt eſſe manens in ſe, etiã ſi fluat deſinendo eſſe, non tamen fluit in aliud, cuius eſt terminus, licèt aliud ſimiliter fluat poſt ipſum, vt vna cogitatio Angeli poſt aliam, ſed nulla fluit in aliam, vel terminat fluxum illius, propter qd nullum continuans omninò cadit inter illa, ſed manet omninò diſcreta, & conſtituunt tempus diſcretum ex indiuiſibilibus.

Quòd additur ad rationis confirmationẽ, quòd Angelus poteſt cõtinuare ſuam cogitationem vnã tanto tempore, quanto ſibi ſuccedunt, vel poſſunt ſuccedere plures, quod non eſſet niſi eſſet continuum interceptum inter plures. Dico, ꝙ quælibet cogitatio Angeli eſt tota ſimul in ſimplici duratione ſtans, ſicut ſuo modo eſt æternitas Dei tota ſimul, nec quantum eſt ex ſe, & ex menſura ſuæ durationis eſt maius, vel minus, nec magis, vel minus in duratione vnius, & alterius. Sed ſi hæc in eã intelligũtur, hoc eſt in ordine ad tempus, quod currit cum æuo, ſimplici ſtante, & æternitate. Sic enim Deus dicitur plus duraſſe, aut Angelus, quàm Adam, & ſimiliter cogitatio vna vnius Angeli, quàm duæ alterius Angeli: nulla tamen continuatione interueniente ex parte ſui in indiuiſibili menſurante vnam cogitationem multum durantem, nec inter duo indiuiſibilia menſurantia duas cogitationes tantundem durantes, vt vna durat, ſicut nec aliqua continuatio cadit in æternitate, licèt ipſa complectatur totum tempus.

Ad confir.

Comment. in Quæſtionem octauam, quæ eſt,

Vtrum cogitationes creaturæ intellectualis incorporeæ menſurentur menſura compoſita ex indiuiſibilibus.

IN titulo not. quòd de cogitationibus talis naturæ, nempè Angelorum: de Angelicis enim cogitationibus ſermo eſt, poſſumus loqui dupliciter: Primò, vtrum quælibet cogitatio Angelorum ſeorſum ſit menſurata à menſura ex indiuiſibilibus compoſita, vel potius omnes cogitationes, ſeu plures ſimul. Vt exemplum primi eſto. Quod Gabriel Arch. cogitet de incarnatione verbi, cogitatio hæc vna eſt, &c. tunc poteſt quæri, vtrum eius menſura ſit ex indiuiſibilibus &c. Secundi exemplum. Eſto idem Archang. qui cogitat modo de incarnatione verbi, &c. deinde de paſſione eiuſdem incarnati, &c. poſtea de morte, & iterum de reſurrectione, ſecundum quod plures articuli ſunt, ita poſſunt eſſe plures cogitationes, quæ in nobis menſurantur tempore. Nunc propterea quæritur vtrum detur vna menſura menſurans has omnes cogitationes, quæ ſit ex indiuiſibilibus compoſita, cum autem ſint iſti duo modi loquendi, ſiue quærendi, ſciendum, ꝙ reſoluta ſecunda quæſtione, quòd menſura plurium cogitationum ſit ex indiuiſibilibus, ſequitur ſtatim reſolutio alterius, non ſic autem ſi reſolueretur negatiuè. Quare cum Auctor affirmatiuè reſoluat quæſtionem ſecundam, prætermiſſa prima, ſecundam intendit.

In corpore igitur eſt concluſio, ꝙ plurium cogitationum Angelorum eſt vna menſura compoſita ex indiuiſibilibus. Ipſa tamen menſura diſcreta eſt.

Prima pars probatur. Rei indiuiſibilis menſura eſt indiuiſibilis, & ex indiuiſibilibus, ſed cogitationes Angeli ſunt totæ ſimul indiuiſibiles, igitur &c. Maior patet ex Philoſopho 10. Meth. vbi habet, menſura debet eſſe vnigenea menſurato. Minor patet, quia ſi totæ ſimul ſunt diuiſibiles, vel hoc eſt, quia inter cogitationem, & cogitationem mediat al quod ſui generis, vel quia vna earum ſuccedit ex alia. Non primum, quia ſequeretur ſecundum quòd vna ſcilicet ſuccederet ex alia, quia medium coniungit extrema, ſed non ſecundum, quia ſequeretur, quod Angelicus intellectus eſſet diſcurſiuus, ſicut noſter, quod eſt falſum.

Secunda pars concluſionis probatur, quia vbi eſt plurium ordo non habentium connexionem aliquam inter ſe, ibi eſt menſura diſcreta. Sed inter cogitationes Angelorum eſt talis ordo. Igitur ſi quæratur, quæ nam ſit iſta menſura diſcreta. Reſpondetur ex Auguſtino, quòd eſt tempus diſcretum, iuxta illud, quod dicit. Deum mouere creaturam ſpiritualem per tempus, licèt non per locum, & hoc tempus habet potius rationem numeri, quàm temporis &c. ſed clara ſunt cætera in litera.

Difficultas eſt ſuper illud, quod dicit Auctor conformiter quidem ad D. Thomam. Angelum non diſcurrere: intellectum verò noſtrum contrà non intelligere niſi per diſcurſum; contra enim primum eſt Gregorius Ariminenſis, & Scotus. Primò quidem Gregorius 2. ſenient. diſt. 7. q. 5. arguit. Angelus intelligit vnum poſt aliud, ergo diſcurrit. Patet antecedẽs, quia multa cognoſcit, quæ prius non cognoſcebat.

Secundo cognoſcit vnum per aliud, igitur &c.

Tertiò. Per notum cognoſcit ignotum, igitur. Antecedens probatur, nam ſi non cognoſcit hoc modo, ſequitur quòd poſita æternitate mundi quilibet diabolus actu cognoſceret infinitas veritates, & ſic habet infinitas cognitiones ſpecie diſtinctas, aut vnum actum æquiualentem infinitis notitijs, puta infinitas eclipſes futuras, & infinitas paſſiones figuræ angularis multiplicabilis in infinitum, hoc eſt inconueniens. Probatur ſequela: nam eas poteſt cognoſcere, &c. non per diſcurrere, igitur &c.

Quartò Scotus 2. Sentent. diſt. p. q. 6. arguit ad idem, quòd Angelus non intelligat diſcurrendo, aut intelligitur, quòd non habet potentiam, qua cognitis principijs poſſit cognoſcere concluſiones, ſi illæ non eſſent ſibi prius notæ actu vel habitu. Et hoc tunc non videtur eſſe perfectionis in intellectu creato, quia perfectio in intellectu noſtro eſt ſupplens imperfectionẽ, quod poſſit ex quibuſdam cognitis virtualiter includentibus alia illorum aliorum cognitionem acquirere. Aut intelligitur, quòd ideò non poteſt diſcurrere, quia omnes concluſiones ſunt ſibi actualiter notæ à principio, &c. ita nõ poteſt eas cognoſcere diſcurrendo, ſed hoc eſt falſum, quia non oĩa à principio actu, & diſtinctè cognoſcit, & intelligit. Aut ideò, quia omnia ſibi ſunt habitualiter nota à principio, & ideò non poteſt habitualem notitiam illorum acquirere ex principijs, & hoc non ponit differentiam eſſentialem intellectualitatis Angeli à nobis, quia ſic eſſet in anima mea, quia ſi omnes concluſiones eſſent ſibi notæ à principio à Deo, imprimente ſimul notitiam principiorum, & concluſionum, ipſa non poſſent diſcurrere pp impotentiam, ſed iam præhabet cognitionem, & non põt acquirere de nouo, quod præhabet, hoc modo, anima Chriſti non diſcurrebat, ſed ipſa nouit habitualiter omnia principia, &c. concluſiones in principijs à principio, & tamen ipſa non fuit natura Angelica.

Contra primo.

Ad argu. ad 4

Quintò ibidem Scotus arguit contra ſecundum, ſcilicet quòd anima noſtra diſcurrit. Anima, inquit, non diſcurrit circa principia, ſed circa concluſiones, ergo ſi cognoſcere ſic & ſic eſt alterius ſpeciei, erunt duæ intellectualitates in vna anima. Vna inquantum intelligit principia, & alia inquantum intelligit concluſiones.

Not. ꝙ ex hac ratione colligitur, ꝙ non in omnibus anima eſt diſcurſiua, &c. ideò malè per hoc diſtinguitur contra Angelum per diſcurſiuum, & non diſcurſiuum, & hoc ipſum tendit, & altera ratio ſequens,

Sextò igitur. Anima beata in obiecto beatifico non diſcurrit circa illud, diſcurrit autem circa obiectum cognitum naturaliter, igitur eſſet alia intellectualitas ſpecie beati, inquantum intelligit Deum, & inquantum intelligit aliquid naturaliter.

Hæc præſertim ſunt, quibus agitatur ſententia, quæ dicta eſt.

His verò non eſt difficile reſpondere quibuſdam primò adnotatis.

Not. igitur primò quid propriè ſit diſcurrere, ſiue intelligere cum diſcurſu. Eſt enim cognoſcere ignotum per aliquod prius notum, quo fit, vt illud propriè ſit intelligendo diſcurrere, quod docet Ariſtot. à natura nobis inſitum in primo Phyſic. cum dicit, Innata eſt nobis via vt à notioribus nobis procedamus ad ea, quæ ſunt ignotiora, vt videlicet colligamus concluſiones ex medijs notioribus, quod & docet in primo Poſter. Quare non omnis proceſſus de vno ad aliud, neque omnis cognitio vnius per aliud dicitur diſcurſus propriè, ſed vbi ignotum dignoſcitur per notum, tanquam per medium, quod eſt concluſionis cauſa. Et hoc quidem pacto accipit intelligentiam diſcurſiuam Doctor noſter hoc loco, & D. Thomas, p. p. quæſt. 58. art. 3. ad primum, &c. alibi.

Not. ſecundo ꝙ dum ponitur differentia inter intelligere cum diſcurſu, & ſine diſcurſu tàm Angeli, quàm etiam animæ noſtræ, accipitur anima pro ſtatu iſto, quatenus eſt in via, non quatenus eſt in patria, ſicuti quæ corpori iuncta; non autem vt ab ipſo ſeparata. Vnde quidem fatemur animam à corpore ſeiunctam non diſcurrere à noto ad ignotum, quippe cognoſcat cognitione intuitiua, non cognitione abſtractiua. In hac verò vita, vt corpori iuncta, quoniam eius cognitio abſtractiua eſt, procedit à noto ad ignotum, incipiendo à notis à ſenſu. Vnde Philoſophus, omnem noſtram cognitionem oriri dicit à ſenſu. His ſic adnotatis non eſt difficile obiectis ſatisfacere.

Ad primum dicendo, conſequentiam eſſe falſam, quippè conceſſo, quòd Angelus intelligat vnum poſt aliud, non ſequitur quòd idcircò diſcurrat, ſi quidem vt patuit in primo not. intelligere cum diſcurſu eſt procedere à noto ad ignotum.

Ad ſecundum, quoniam eſt argumentum illud primum, quòd contra ſe facit loco citato D. Thomas, placet cum ipſo negare conſequentiam, ſi quidem nec ſimpliciter cognoſcere vnum per aliud eſt cum diſcurſu intelligere, vt ibi rectè, ac diligenter notat D. Thomas.

Ad tertium, quod maiorem videtur facere difficultatem, dicimus, ꝙ non inconuenit dato vno inconuenienti multa ſequi. Quid quæſo ad Theologum fidelem reijcientem æternitatem mundi hoc argumentum? Riſum fortè magis excitare deberet, quod ſi induat habitum Philoſophi concedentis mundi æternitatem, dicet cum ipſo nullum inconueniens ſequi quancunque intelligentiam intelligere infinita hæc eo modo, quo & Deus intelligit, quia quælibet intelligentia ſit Deus quidam apud ipſum, tametſi inter eas vnus reperiatur Princeps. Et quidem & ſequela falſa eſt, quippè tametſi Angelus cognoſcat omnes, vel eclipſes, vel huiuſmodi in cauſa ſua, quando iam non ſint in effectu, non ſequitur, quòd ſimul habeat infinitas notitias ſpecie diſtinctas, &c.

Ad quartũ dicimus, ꝙ ideò Angelus nõ diſcurrit, quia illa non eſt innata via, vt à notiorib. ad ignotiora ſit proceſſus in ipſo, vbi conſiderandũ ꝙ dum negatur diſcurſus ab Angelo, profectò negatur diſcurſus propriè dictus, ſi ille diſcurſus eſt propriè dictus, de quo Ariſt. loquitur tùm in 1. Poſter. cùm et in 1. Phyſ. quibus in locis vult cognitionem diſcurſiuam ſemper haberi ex præcedenti cognitione, vſque ad eam cognitionem, quæ hauritur à ſenſu. Ita vt velit Philoſ. initium diſcurſus eſſe ſenſum, quo ſingularia cognoſcimus, & inde phantaſmata formantur, & ab intellectu fit vniuerſalitas in rebus, atque in hoc prima operatio intellectus completur, procedit verò ad ſecundam in compoſitione, atque diuiſione, & demum ſyllogizando diſcurrit. Veruntamen tertia operatio intellectus eſt vna ſpecies diſcurſus, quia diſcurſus cum ſit proceſſus à noto ad ignotum, & à notis ſenſibilibus procedimus ad intelligibilia, diſcurrimus. Non ita autem procedit Angelus, qui non haurit cognitionem à ſenſu, ſed vtique eo modo cognoſcit Angelus omnia, ſicut dictum eſt in 4. Quolib. quæſt. 14. ſcilicet per habitus ſcientiales concreatos. Negatur autem quòd huiuſmodi habitus ſcientiales ſint in nobis concreati, quia cognitio, quam habemus, vel eſt acquiſita, vel poſteaquàm ſumus, infuſa.

Ad quintum, primò dicimus falſum eſſe, quòd anima noſtra omninò non diſcurrat circa principia, quatenus accipitur diſcurſus pro proceſſu de noto ad ignotum. Hauritur autem cognitio principiorum à cognitione ſenſitiuarum notionum; conceditur verò de diſcurſu in ſpecie, qui eſt proceſſus à principiis ad concluſionem, qui potius dicitur ſcire cum diſcurſu, quàm intelligere.

Secundò dicimus, ꝙ dato, ꝙ anima non diſcurrat circa principia, non ſequitur tamen, quòd non diſcurrat omninò; per id autem quod diſcurrit differt ab Angelo nullo modo diſcurrente.

Tertiò dicimus, ꝙ non ſequitur in anima dari duas intellectualitates, ſed duos habitus: alterum concluſionum, qui ſcientia dicitur: alterum verò principiorum, qui intelligentia nuncupatur.

Ad ſextum patet quid ſit dicendum ex ſecundo notando. Nam conceditur animam beatam non diſcurrere, ſed ponitur differentia per diſcurrere, & non diſcurrere in Angelum, & animã, niſi loquendo de anima coniuncta. Et hæc ſatis. Memineris autem, quòd ex prologo Sentent. colligitur quoddam argumentum in doctrina Scoti aduerſus primum, ſ. de negatione diſcurſus ab Angelo, cui tamen ſatisfacit diligenter Caietanus, vide ipſum ſup. D. Thomam loco citato.

QVAESTIO NONA.

Vtrum creatura intellectualis poſſit ab igne pati abſque hoc, quod calefiat.

Arg princ. CIRCA tertium arguit, ꝙ ſubſtantia incorporalis ſeparata non poſſit pati ab igne quin calefiat, quia ignis nihil agit, niſi mediante calore, ſed mediãte calore nihil agit niſi calefaciendo; non agit autem calefaciendo, niſi calefiat paſſum: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Nullum incorporale eſt receptiuum impreſſionis corporalis; calefieri, ſiue calidum eſſe eſt impreſſio corporalis: ergo &c.

Dico ad intellectum quæſtionis, ꝙ duplex eſt paſſio. Quædam enim eſt corruptio ſubſtantiæ rei: quædam verò eſt inquietatio. *Reſponſio.*

Primo modo nihil patitur niſi corpus ſecundum ſubſtantiam corruptibile, & hoc dupliciter, vel in ipſius ſubſtantiæ corruptione, vel in corruptione harmoniæ, & proportionis quæ erat neceſſitas, vt forma ſubſtantialis hæreret in materiã, & quæ ſimiliter eſt diſpoſitio, quare eſt neceſſitas ad eius conſeruationem in eſſe.

Vbi

Vbi autem eſt talis paſſio, oportet quòd fiat per contrarias diſpoſitiones agentis, & paſſi, quia cum contraria nata ſint fieri circa idem, ſi talis actio ſit à calido, quod per ſe corrumpitur eſt, contrarium calidi in ſubiecto, in quo natum eſt fieri calidum. Et quia vt procedit ſecunda ratio, talis diſpoſitio non eſt omninò nata eſſe in ſubſtantia ſeparata: ideò dico, quòd tali modo non patitur ab igne: & vlterius quòd quocunque modo ponenda ſit pati ab igne, quòd tamen ſic illa paſſione patiatur ab ipſo, quòd in patiendo nullo modo calefiat, nec quòd aliquando poſſit dici, quòd ipſa ſit calida. Quod nec dici poteſt re vera de anima quādo patitur ab igne mediante calore, vt eſt exiſtens in corpore, quare multò minus dici poteſt de Angelo, vel anima ſeparata. Paſſio autem, quæ eſt inquietatio, eſt dolor triſtitia, & huiuſmodi, quæ non conſiſtit per ſe in immutatione, quę eſt ſecundum actū ſentiendi, aut intelligendi, quia omnis regularis actio eſt ex ſe nata generare delectationem, & eſt per ſe delectabilis, nec etiam conſiſtit per ſe in aliqua læſione ſecundum ſubſtantiam, vel diſpoſitionem aliquam ſentientis, aut intelligentis, quia tunc læſum non ſentiens, nec intelligens doleret, ſed conſiſtit per ſe, & formaliter in ſola perceptione lęſionis per actum ſentiendi, aut intelligendi ipſius, ita quòd in cauſando dolorē ex actione ſenſibilis corporalis naturaliter concurrit primò læſio in ipſo ſentiente, aut intelligente ex actione materiali ipſius ſenſibilis: ſecundò ipſa ſenſatio, aut intellectio ex actione ſpiritualis immutationis ab eodem: tertiò perceptio illius læſionis, ex qua formaliter & completiuè cauſatur dolor, ſiue paſſio inquietans in ipſo appetitu ſenſitiuo mediante ſenſu, vel intellectiuo mediante intellectu, ſecundum quod hoc latius declarauimus in Quolibet præcedente. Illa autem lęſio ab agente corporali non fit ab agēte ſenſibili per qualitates actiuas, quæ ſunt calidū & frigidum, niſi ratione excellentiæ ſuæ, per quā primò corrumpunt harmoniam ſecundum diſpoſitionem qualitatum actiuarum & paſſiuarum in paſſo, & hoc habendo aſpectū ad modum actionis, quam naturaliter experimur ignem materialem agere mediante calore: & ideò tali modo agēdi ignis, qualem experimur nullo modo poſſet ſubſtantia quæcunque pati dolorem ab igne quin neceſſe eſſet ipſam fieri calidā. Et ideò dico, quòd ſecundum modum agendi ignis mediante calore quem nos experimur nullo modo anima, vel Angelus patitur ab igne materiali mediante calido. Credimus tamen firmiter, quòd ab igne materiali patiatur, & hoc mediante calore quo agit ignis illam paſſionem, vt mediante inſtrumento, licèt modum agendi, & virtutem ignis, & caloris in illam paſſionem cauſando non plenè nouimus, de quo tamen fecimus mentionem aliquantulum in nono Quolibet.

Vnde cum dicitur in prima ratione, quòd ignis non agit niſi mediante calore. Dico, quòd hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo vt tanquàm medio & inſtrumento in producendo quicquid natum eſt produci per agens particulare ratione ſuæ formæ ſubſtantialis. Alio modo vt tanquàm medio, & inſtrumento in producendo tantùmmodò id per quod materia ſit neceſſitas ad recipiendum id, quod principaliter natum eſt induci per agens. Primo modo dicunt aliqui, quòd ignis agit mediāte calore in generādo ignem, vt. ſ. calor agēs ſicut inſtrumentum nō ſolum ſua actione attingit in terminum ſuæ actionis in paſſo ipſum calorem generatum in illo, quo de non calido facit calidū, ſed etiam attingit vt terminū ſuæ actionis in paſſo ipſam formam ſubſtantialem ignis generatam in illo, qua de non igne facit ignem, vt ſecundum hoc forma ſubſtantialis nullam immediatè habeat actionem in producendo formam ſubſtantialem ignis plus quàm in producēdo calorem, ſed quicquid agit, & producit, mediante calido agit, & producit: immediatè autem nihil omninò agit, aut producit, cuius contrarium in alio Quolibet declarauimus, declarando hoc eſſe planè contra Philoſophum in ſecundo de generatione. *Quolib. x. quæſt 14.*

Ad argu. princip.

Et ideò tenemus ſecundum modum ſemper, ſcilicet quòd ignis non agit mediante calore, niſi alterando ad diſpoſitionem materiæ, & ſuſceptibilis, ſed materia diſpoſita in finem alterationis ipſa forma ſubſtantialis ſe ſola agit formam ſubſtantialem per actum generationis. Sed diuerſitas in hoc modicum valet ad propoſitum: quocunque enim illorum duorum modorum ignis agit in ſubſtantiam incorporeā, tamen ponimus, quòd agat ſecundum illum modum per calorem attingentem terminum aliquē tranſmutationis in illa ſubſtantia, quo læſiua eſt illius, quo ad aliquas diſpoſitiones ipſius circa corruptionem ſubſtantiæ, modo tamen nobis incognito & incognita ipſa læſione, abſque tamen eo quòd calefiat, ſecūdū quod concludit ſecunda ratio.

Comment. in Quæſtionem nonam, quæ eſt,

Vtrum creatura intellectualis poſſit ab igne pati abſque hoc, quod calefiat.

TITVLVS ſatis clarus ex ſe.

In corpore eſt concluſio reſponſiua quæſito, quòd poteſt pati abſque quòd calefiat.

Not. quod de facto talis creatura patitur ab igne, vt patet de Dæmonibus, & animabus etiam damnatis. Vnde ly poſſit, non cadit ſuper hoc quod patiatur, quaſi quæratur vtrum paſſio talis creaturę ſit poſſibilis, ſed reſpicit illud calefieri. Ideo probato, quòd impoſſibile ſit talem creaturam calefieri probata eſt ipſa concluſio. Probatur autem per ſecundam rationem in fronte quæſtionis, ſcilicet, Nullum incorporale eſt receptiuum impreſſionis corporalis, ſed calefieri, vel calidum eſſe eſt impreſſio huiuſmodi; igitur &c.

Declarat hanc rationem Auctor in corpore diſtinguendo de paſſione ſic, vnde & melius declaratur quæſtio ſic,

Paſſio eſt, aut

Corruptio ſubſtantiæ. & hac paſſione non patitur niſi corpus. ſ. vel

In corruptione ſubſtantiæ ſuæ. — *In corruptione harmoniæ, & proportionis.*

Concluſio.

Creatura intellectualis cum ſit incorruptibilis vtroque modo non patitur hac paſſione, & ideò non calefit.

Inquietatio, quæ non conſiſtit niſi in perceptione læſionis per intellectũ.

Concluſio.

Creatura intellectualis patitur hac paſſione, quæ cum ſit ſine immutatione non calefit.

Not. quòd vbi eſt paſſio corruptiua, ibi eſt actio contrarij in contrarium, & ideò ignis corrumpens neceſſariò calefacit, quia agit in contrarium, & agens in contrarium neceſſariò excluſa forma contraria imprimit, & introducit ſuam. Ideò dum agit ignis in his, quæ corporea ſunt, & corruptibilia, calefacit. Non autem id facit agens in incorporeis, & incorruptibilibus, quippè careant omninò contrario reſiſtente ac conſequenter ſubiecto apto nato ad receptionem caloris; ſubſtantia quippè corporea ſubiectum eſt accidentium huiuſmodi corruptiuorum.

Not. inſuper, ꝙ ſi quid Scotus habet contra hanc quæſtionem, ſiue contra aliquod dictum in hac quæſtione, illud narratum eſt in alio Quolib. ſ. 11. q. 8. idcircò.

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum ſola anima intellectiua poſſit eſſe forma ſubſtantialis in homine.

SEQVVNTVR quęſita pertinentia ad hominem compoſitum ex natura intellectuali incorporea, & corporea, & erat primũ pertinens ad ea, quæ ſunt homini ſubſtantialia: Vtrum ſola anima intellectiua poſſit eſſe forma ſubſtantialis in homine. Alia autem plurima erant pertinentia ad accidentalia homini.

Arg princ. Circa illud primũ arguitur, ꝙ ſola anima poſſet eſſe forma in homine, quia Deus hoc poteſt facere, eo ꝙ poteſt facere quod forma accidentalis tranſeat de ſubiecto in ſubiectum, vt patet in cicatricib. corporũ viuorũ, quæ reperiũtur in mortuis: multò fortius ergo hoc põt facere de forma ſubſtãtiali, eo ꝙ minus dependet à ſubiecto: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Si ſic eſſet tunc homo eſſet corpus à ſubſtantia animæ rationalis, & fieret panis tranſubſtantiatio in ſubſtantiam animæ rationalis, qđ eſt impoſſibile, quia nihil eſt cõe ſubſtãtię aĩę intellectiuæ, & ſubſtãtiæ panis, & ſi hoc, ĩpoſſibile eſt, ꝙ ſubſtantia panis poſſit trãſubſtãtiari in Angelũ.

Reſponſio. Dico, ſi ex conditione naturæ animæ humanæ ſit, ꝙ forma corporeitatis media quoquo modo ſit adhoc, vt humana anima vniatur materiæ ad hominis conſtitutionem, firmiter teneo, vt aliàs ſæpius declaraui, ꝙ licet anima humana non poſſet eſſe forma corporis aſini, vbi clarũ eſt corpus eſſe corpus ab aliqua forma educta de potentia materię, ſic impoſſibile eſſet ſolam animam eſſe formã materiæ in homine.

Arg. ſecũ. Vnde concedo argumentum ſecundum ad hoc probandum inductum. Si.n. homo Ieſus Chriſtus ſicut & alij eſſet corpus à ſubſtantia animæ rationalis: & tranſubſtantiatio panis fieret in corpus Chriſti, neceſſarium eſſet tranſubſtantiationem, ſiue conuerſionem panis fieri in ſubſtantiam animæ rationalis. Non enim poſſet dici, ꝙ fieret tranſubſtantiatio in animam, ſecundum quod dat eſſe corporeitatis, quod tamen non fieret tranſubſtantiatio in ſubſtantiam animæ, quia non dat eſſe corporeitatis ſubſtantialis, niſi per ſuam ſubſtantiam, & non ſeparatim eſſe corporeitatis, qđ dat anima, & eſſe ſenſualitatis, & intellectualitatis, quæ ſimiliter dat, niſi ſecundum rationem noſtri intellectus, quia cum ſubſtantia animæ ſunt eadem, aut ſunt accidentia addita ſubſtantiæ: tranſubſtantiatio autem non ſit in aliquid quod tantũ habet eſſe aliquid præter ſubſtantiam, & alia, quę ſunt in ipſa ſecundum rationem noſtri intellectus, neque in id, quod eſt accidens ſubſtantiæ, ſed ſolùmmodò in id, quod eſt natura ſubſtantiæ rei naturalis. *dum concedunt.* Et ſic quicunque concedit, ꝙ impoſſibile eſt fieri tranſubſtantiationem in ſubſtantiam animę rationalis, & ſimul, ꝙ ſola anima rationalis ſit, & poſſit eſſe forma hominis, cõtradictoria in ſuo dicto implicat, ſcilicet qđ fieret conuerſio in ſubſtantiam animæ, & non fieret in ſubſtantiam eius.

Aut ergo oportet concedere, ꝙ in ſubſtantiam animæ rationalis ſit tranſubſtantiatio panis, aut negare, quòd ſola anima rationalis ſit forma materiæ in homine. Quòd autem non fiat tranſubſtãtiatio in ſubſtantiã animę rationalis, benè cõcedunt, malè ergo concedunt, ꝙ ſola anima rationalis eſt

forma

forma materiæ in homine. Quòd autem benè cõcedunt, & rationabiliter, ꝙ ſubſtantiæ corporeæ tranſubſtantiatio non pòt fieri in animam rationalem, vel in quácunq; ſubſtantiam incorpoream, ratio hæc eſt, quam in 11. Quolibet. q.4. inſinuauimus aſſignando pro ratione, ꝙ ſubſtantia panis non poſſet cõuerti in Deitatem Chriſti, quia oportet, ꝙ eius conuerſio nõ ſit annihilatio, & ſic oportet ꝙ aliquitas eius maneat, & eius eſſe quoquo modo in illo in quod conuertitur. Quod nõ poſſet fieri ratione diſtantiæ infinitæ Deitatis finitæ ad finitam ſubſtantiam panis, ſi poneretur ſubſtãtia panis conuerti in ſubſtantiam Deitatis. Quod etiam (*Ad rationem in oppoſitum.*) non poſſet fieri ſi ponatur ſubſtantia panis cõuerti in ſubſtantiam incorpoream, quia vt procedit ſecunda ratio nihil eſt commune reale ſecundum eſſe naturæ ſubſtantiæ panis, & ſubſtantiæ incorporeæ, licèt ſit eis aliquid cõe ſecundum rationem & ſecundũ eſſe logicum, eo ꝙ non cõicant in materia, & ſubiecto, à quo ſumitur cõitas naturæ ſecundum quam forma conuenit cum forma; qualis cõmunitas non eſt niſi inter formas, quæ ſunt educibiles de potẽtia materiæ, ita ꝙ forma eductibilis de potentia materiæ talem cõitatem non habet cum forma non educibili de potentia materiæ, vt cum anima rationali quantũcunque ipſa ſit naturaliter forma materiæ, vt ſecundum hoc in nihil pòt conuerti ſubſtantia panis ſacramentaliter, & miraculosè ſubitò, & immediatè, in qđ nõ poſſit conuerti alio modo conuerſionis naturaliter, & per multa media, vt ſecundum hoc, quia in his, quorum vnũ pòt naturaliter conuerti in aliud, illud aliud è conuersò naturaliter pòt conuerti in primum: nihil ergo pòt conuerti in aliquid, niſi illud viceuerſa poſſit conuerti in primum, vt ſi panis ſubſtãtia poſſit conuerti in Deitatẽ, & è conuersò Deitas poſſit cõuerti in ſubſtantiam panis, & ſimiliter ſi ſubſtãtia panis poſſet conuerti in ſubſtantiã animæ, vel Angeli, è conuersò ſubſtãtia Angeli, vel animæ poſſet conuerti in ſubſtantiam panis. Et eſt eadem ratio cõis de conuerſione inter ſubſtantiã panis, & Deitatis in inuicem, & inter conuerſionem in inuicem inter ſubſtantiam panis in ſubſtantiam Angeli, aut animæ, quam tangit Boet. in libr. de duab. naturis & vna perſona Chriſti, probando per ipſam, ꝙ in Chriſto nec Deitas poſſit conuerti in humanitatẽ, nec humanitas in Deitatem, ſic inquiens c.7. Hoc quomodo fieri pòt? non.n. omnis res in rem oẽm verti pòt, aut tranſmutari. Nã nec corporea in incorporeã, nec incorporea in eam, q̃ corpus eſt mutari pòt. Nec verò incorporea in ſe inuicẽ formas proprias mutant: ſola.n. mutari transformariq; inter ſe poſſunt, q̃ habent vnius materię cõe ſubiectum, (*Obiectio.*) & infra. Corporea verò, & incorporea nulla ratione percepit permutari, quã nulli cõi materia ſubiecta participant, & infra. Nullo ergo modo fieri poteſt, vt corpus in corporalem ſpeciẽ permutetur: quorum.n. cõis nulla eſt materia nec in ſe verti, nec permutari poſſunt. Sed dicet aduerſarius, ꝙ nõ eſt verum, ꝙ.ſ. in illo dicto implicant contradictoria: immò ſimul ſtant, ꝙ ſola anima rationalis ſit forma humani corporis, & tñ ꝙ in ſubſtãtiam animæ rationalis ꝑ ſe, & ſecundum ſe non fiat tranſubſtantiatio panis, & ipſa aĩa exiſtente coniũcta corpori. Benè.n. concedunt, ꝙ ſicut non pòt fieri conuerſio panis in Angelum, quia in nullo ſubiecto reali cõmunicant, ita & concedunt, ꝙ non pòt fieri trãſubſtãtiatio panis in animam ſeparatã, vt ſeparata eſt, quia ſeparata exiſtens nihil habet cõe cum ipſo pane, nam dato, ꝙ haberet materiam partẽ ſui, non tamẽ eſt eiuſdẽ rationis cũ materia panis, qđ oporteret ad hoc, vt poſſet fieri cõuerſio eorum ad inuicem. Attamen quia materia corporis perfectibilis per animã dantem rationem corporeitatis eſt eiuſdẽ rationis cũ materia panis: ideò dñt, ꝙ dato quòd illud corpus in quod dr̃ fieri tranſubſtãtiatio panis nominet cõpoſitum ſubſtantiale ab ipſa forma ſubſtãtiali, q̃ eſt anima; fiet tñ conuerſio totius panis in totum compoſitũ corporis per ſe, hoc eſt in totum compoſitũ ex ipſa anima rationali, & materia corporis organizata, quæ intelligitur per corpus, eò ꝙ iſtud cõpoſitum, qđ dicit corpus, cõicat in materia eiuſdẽ rationis cũ materia compoſiti, quod nominat panis, & tunc ſi ex hoc debeat concedi, ꝙ fieret tranſubſtantiatio in ipſam ſubſtantiam animæ rationalis, hoc eſſet per accidens valdè, & ſolùmmodò, vt eſt coniuncta corpori, quod nullum eſt inconueniẽs, vt dicunt. Dicent tñ, ꝙ nõ debet concedi, ꝙ ꝓp hoc fiat conuerſio panis in hominẽ, eo ꝙ homo nominat compoſitũ ex corpore, & ſubſtantia animæ rationalis non ſolũ vt dat eſſe corporeum, ſed & cum hoc, vt dat eſſe ſenſitiuum, & rationale. Nec tñ oporteret, ꝙ concedens non poſſe fieri tranſubſtantiationẽ panis in animã ſeparatã concederet, ꝙ panis nõn poſſet tranſubſtãtiari in hoĩem. Homo.n. habet aliquid reale cõe cum pane, videlicet materiam eiuſdẽ rationis, ſeu ſubiectum à quo ſumit cõitas naturæ: non ſic autẽ habet aĩa ſeparata, vt eſt ſeparata. Vnde & via naturæ ex hoĩe pòt fieri panis, & è cõuerſo, licèt per multas tranſmutationes, q̃uis non ita ſit de anima ſeparata: homo.n. cõpoſitũ nominat naturale hoc eſt ex materia naturali, ſicut panis, licèt forma animæ, q̃ eſt perfectio materiæ hominis non ſit educibilis de potentia materiæ, ſicut eſt forma perficiẽs materiã panis, ꝓp quod ſolum dr̃ anima forma ſupernaturalis, ſed tñ naturaliter perficiens materiã eiuſdem rationis cũ panis materia. Vnde & homo totus dr̃ generari naturaliter ab hoĩe non aũt creari, licèt tota ſubſtãtia aĩæ, quæ forma hominis eſt, creetur. Ex quo & poſſet rationabiliter dici, quòd licèt concedat, quod in totum compoſitum ex corpore, & aĩa fiat tranſubſtantiatio panis per ſe, & poſſet & concedi, quòd poſſet fieri in hominem: non tamen oporteret, quòd fieret conuerſio in ipſam ſubſtantiam animæ, ſicut & conceditur, quòd totus homo generat, & tamen anima, quæ eſt eius forma nec per ſe, nec per accidens generatur.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum corpus hominis damnati in inferno poſſit eſſe ſimul calidum ſummè, & ſummè frigidum.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad accidentalia homini. Quorum primum & vnicum erat de accidẽtali homini pro ſtatu dãnationis, & hoc ex parte corporis: Vtrum corpus hominis damnati in inferno poſſit ſimul eſſe ſummè calidum & ſummè frigidum. Alia autem plura erant pertinentia ad hominem pro ſtatu vitæ præſentis, de quibus ſtatim.

Arg prim. Circa primum arguitur, quòd corpus hominis damnati ſimul poſſit eſſe ſummè calidum, & ſummè frigidum, quia in hoc non incidit cõtradictio, eo quòd calidum, & frigidum opponuntur cõtrariè non contradictoriè. Deus autem poteſt facere quæcunque non implicant contradictionem. Nec habẽt eſſe circa idem, quia circa aliam potentiam materiæ habet eſſe calidum, & circa aliam frigidum.

In oppoſit. Contra. Super 4. Metaphyſicæ dicit Commentator. Si non poſſunt eſſe ſimul contradictoria, nec contraria, quia non compatiuntur ſe.

Reſponſio. Dico, quòd illud impoſſibile eſt fieri, quod omninò repugnat rei naturæ: nunc autem naturæ rei, & quæ ineſt, & cui ineſt omninò repugnat, quòd aliquid ſibi inſit naturaliter, ad quod eſt indiſpoſita natura, cui ineſt. Quare cum calidum, & frigidum, & vniuerſaliter contraria nata ſint fieri circa idem naturaliter, & materia vt eſt ſub vno contrariorum excellẽti omninò eſt indiſpoſita ad eſſe ſub contrario excellenti, licèt circa ſuas intenſiones, ſiue excellentias contraria omnia, quæ recipiunt magis, & minus, poſſint eſſe ſimul: idcircò dico, quòd impoſſibile eſt corpus damnati ſimul eſſe ſummè calidum, & ſummè frigidum.

An autem pati poſſit ab vtroque ſimul abſque calefactione, & infrigidatione, de hoc dicendum, ſicut iam dictũ eſt de paſſione animæ an pati poſſit à calore abſque eo, quòd calefiat.

Quod ergo arguitur ad primam partem, quòd Deus hoc poteſt facere. Dico, quòd verum eſt ſi ſit factibile, ſed dico, quòd non eſt factibile. Quod arguitur, quòd immò, quia non occurrit contradictio. Dico, quòd falſum eſt. Et quod arguitur quòd non, quia calidum & frigidum ſunt contraria non contradictoria. Dico, quòd verum eſt primò, & per ſe, ſed quando ſunt in excellentia reducuntur ad contradictoria, & habent in ſe vim contradictoriorum: calidum enim in ſummo, & frigidum in ſummo opponuntur, ſicut calidum, & non calidum, & ſicut frigidum, & non frigidum.

Quod iterum arguitur, quòd non ſunt contradictoria, quia non ſunt circa idem. Dico, quòd immò, quia ly circa dicit circunſtantiam ſubiecti, & materiæ tantùm: ly ex autem benè poteſt etiam dicere circunſtantiam potentiæ, & ſic ſunt ſimpliciter circa idem, quod ponit contradictionem, q̃q̃ non ſunt ex eadem potentia: illa.n. potentia nõ ponit rem aliquã ſupra ſubſtantiam, ſed ſolùmmodò reſpectum eius ad formam, vt alibi declarauimus.

Comment. in Quæſtionem vndecimam, quæ eſt,

Vtrum corpus hominis damnati in inferno poſſit eſſe ſimul calidum ſummè, & ſummè frigidum.

TITVLVS non eget declaratione.

In corpore eſt concluſio. Quòd impoſſibile ſit ſimul corpus ſummè calidum, & ſummè frigidum. Probatur. Illud eſt impoſſibile, quod repugnat rei naturæ, ſed id repugnat rei naturæ. Igitur eſt impoſſibile. Patet maior. Minor verò probatur. Naturę rei, quæ ineſt, & cui ineſt, repugnat quod aliquid ſibi inſit naturaliter, ad quod indiſpoſita natura, cui ineſt, ſed cum natura eſt ſub vno contrariorum excellenter; eſt indiſpoſita ad aliud; calidum vero, & frigidum ſunt contraria.

Not. quòd iſta vera concluſio eſt Ariſtotelis præſertim in 9. Metaphyſic. 19. & alibi, quod contraria in eodem ſimul eſſe impoſſibile, quod ante ipſum quoque dixerat Plato in quarto de Repub. Immò id inopinabile eſſe dicit in decimo. Et hoc ſequuntur omnes Platonici, atque Peripatetici omnes. ſi autem calidum, atque frigidum ſunt contraria, manifeſtum eſt, quia mutuò ſe expellunt. Cæterùm difficultas eſt, quoniam dicere poſſet aduerſarius, verum quidem eſt, id repugnare naturæ, ita quod natura non poteſt duo ſimul contraria iungere, vt maneant in eodem in ſuo eſſe, ſed vtique Deus poteſt. ſed vtique Deus poteſt id, ſi id non implicat contradictionem, implicare autem dicit Auctor in reſponſione ad argumentum. Et profectò ideò implicant, quia quod eſt ſummè calidum, eſt proſſus non frigidum.

Alıter ſi aliquam ſecum compateretur frigiditatem, non eſſet ſummè tale, & è contrà. vnde ſummè tale non ſolum eſt poſitiuè, ſed etiam negatiuè, à qua negatione oritur contradictio.

QVAESTIO DVODECIMA.

Vtrum Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio, fuiſſet ſecundum corpus putrefactus.

SEQVVNTVR pertinentia ad hominem accidétali er pro ſtatu vitę pręſentis. Quorum primum & vnicum erat pertinens ad Chriſtum, qui eſt, & erat Deus & homo. Vtrum Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio fuiſſet ſcdùm corpus putrefactus. Plura aũt alia erant de homine puro.

Arg primo. Circa primum arguitur, ꝙ ſic, quia natura non incipit motum quem non poteſt terminare ſecundum Philoſophum 3. Metaphyſicæ. Terminus autem corruptionis corporis viuẽtis eſt putrefactio, ſecundum Philoſophum in 4. Meteoro. ergo cum naturæ iſtum corruptionis terminũ in ſenio Chriſti per eius mortem incepiſſet: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Tunc non fuiſſet verum illud dictum Prophetæ; Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Reſponſio. Dico de iſta putrefactione corporis, de qua eſt quæſtio, ſicut de morte Ezechiæ dicit beatus Gregorius lib. 10. Mora. ſic inquiẽs. Nulla, quæ in hoc mundo hominibus fiunt abſque omnipotentis Dei occulto conſilio eueniunt: nam cuncta Deus præſciens ante ſæcula decreuit, quæ per ſæcula diſponuntur, nec Propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit quo vir ille mori merebatur, nec Dominica ſtatuta conuulſa ſunt, quia vt ex largitate Dei anni vitæ creſcerent, hoc quoque ante tẽpora præfixum fuit. Secundum hũc ergo modum dico ad quæſtionem, ꝙ Chriſtus ſi mortuus fuiſſet confectus ſenio quantum eſt ex curſu motus naturalis fuiſſet corpus eius putrefactum, ſicut tunc qñ nuntiauit Eſaias, Ezechias fuiſſet mortuus. Quantum tamen eſt ex diuinæ præordinatione puto, quòd putrefactum nequaquam fuiſſet etiam ſi vſque ad reſurrectionem vniuerſalem Deus reſurrectionem Chriſti diſtuliſſet, quia cũ ab initio in Chriſti incarnatione filius Dei humanam naturã integram, & quo ad corpus, & quo ad animam aſſumpſit, quòd indeſibiliter aſſumpſit piè credendum eſt. Depoſuiſſet autem corpus illud ſeparata anima, ſi putrefactione corruptum fuiſſet. Sic ergo pietati fidei adhærendo dico, quòd putrefactum non fuiſſet, nec incineratum, ſed Deus ſua ordinatione integrum cuſtodiſſet, quouſque ipſum reſurrecturum decreuiſſet.

Difficul. Nec eſt difficultas in hac quæſtione alia, quàm vtrum poſtquàm mortuus fuit in cruce ſtatim corrupta fuerit in eo forma corporeitatis, aut corrupta fuiſſet, ſi non fuiſſet accelerata Chriſti reſurrectio. Puto enim, quòd in nullo caſu fuiſſet corruptum, ſed diuina ordinatione conſeruatum miraculosè, ſicut miraculosè additi fuerunt quindecim anni annis naturalibus Ezechiæ, non dico miraculo nouo operato à Deo inter Chriſti mortem, & reſurrectionem, ſed antiquo miraculo quo. ſ. filius Dei in ſua incarnatione indeſibiliter integrã humanam naturam aſſumpſit, dicente Damaſceno lib. 3. cap. 3. Indiuiſibiliter, & inconuulſibiliter, & indiſtanter, & immiſcibiliter in duabus naturis vnam hypoſtaſim confitemur filij Dei. Et Leo Papa ſermone 10. de natali dicit ſic; Quia etſi vnum manet ab æternitate, aliud cœpit ex tempore, tamen in vnitatem conueniunt, vt nec ſeparationem poſſint habere, nec finem: dum ita ſibi inhæſerũt, vt ſiue in omnipotentia, ſiue in contumelia, nec diuina in Chriſto careant humanis, nec humanã diuinis. Et ſic humanæ naturæ in Chriſto finem habere non potuit nec ex parte animæ, nec ex parte corporis, quæ vtique vt dicit in ſermone 8. Finiri niſi aut conſumptione, aut ſeparatione nõ poſſet. Eodem igitur miraculo, quo tunc corpus Chriſti aſſumpſit cum anima ſibi coniuncta, ipſum conſeruauit à corruptione ipſa anima ſeparata, & hoc inſinuant verba Prophetæ. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Gloſſa ſecundum Auguſt. i. corpus meum à te ſanctificatum, quaſi diceret, ex hoc, quòd ſanctificatum eſt à te non permittes ipſum videre corruptionẽ. Erat autem illa ſanctificatio per hoc, quòd ex vnione humanæ naturæ cum diuina naturæ vnxit eum Deus præ participibus ſuis, & ſecundum hæc concedenda eſt ſecũda ratio.

Ad dictũ Petri Apo. Vnde quod Petrus arguit in actibus c. 2. & 13. verificari verbum Dauid per reſurrectionem Chriſti acceleratam, non eſt argumentum à cauſa, ſed à ſigno tantùm, quia etſi non fuiſſet accelerata, adhuc tamen verificatum fuiſſet verbum Dauid propter aliam cauſam iam dictam.

Ad argu. princ. Ad primum in oppoſitum, quòd natura non incipit motum, quem non poteſt terminare. Dico, quòd verum eſt, ſi non eſſet impedita à ſuperiore, & primo agente & mouente, cuius motum potius ſequitur natura omnis, quàm motum naturæ inferioris, & potius debet iudicari fiendum ſimpliciter, quod eſt fiendum, vel non fiendum ſecundum cauſam naturalem ſuperiorem, quam quod eſt fiendum, vel non fiendum ſecundum cauſam particularem inferiorem. Et per hunc modum natura in Ezechia motum ad mortem eius incepit, quem non impleuit. Et ſic quia in propoſito impeditus fuiſſet motus naturæ in morte Chriſti ex ſenio per cauſam ſuperiorem, benè potuiſſet natura iſtum motum incepiſſe, quem non potuit terminaſſe ſtante tali impedimento: potuiſſet tamen ſimpliciter, & abſolutè ipſum terminaſſe quantum erat ex ſe.

Comment.

Comment. in Quæſtionem duodecimam, quæ eſt,

Vtrum Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio, fuiſſet ſecundum corpus putrefactus.

TITVLVS ſatis notus, ſed certè poteſt extendi etiam ad hoc quærendo, vtrum ſi poſtquàm mortuus fuit Chriſtus violenter, & non ſenio confectus, ſi tunc iam non fuiſſet accelerata eius reſurrectio corpus illud putrefactum fuiſſet.

In corpore duplex concluſio. Prima, quòd ex curſu motus naturæ fuiſſet putrefactum.

Declaratur hæc concluſio exemplo Ezechiæ; qui ſecundum naturæ curſum mortuus fuiſſet, quando illi mortem nuntiauit Eſaias, quòd ſi mortuus non eſt, id fuit, quoniam à diuina potentia ſuſpenſus eſt naturæ motus, ſicut ab æterno præuidit, & præordinauit. Et hoc ex Gregorio.

Secunda concluſio. Iuxta fidei pietatem exiſtimandum eſt, quod non eſſet putrefactum corpus illud, ſed conſeruatum à cibo diuino, quod illud aſſumpſit.

Declaratur hæc concluſio ex eodem D. Gregorio, & ex Leone, Auguſtino, & gloſſa confirmatur, quæ omnia ſatis clara leguntur in litera.

QVAESTIO XIII.

Vtrum non ſperans vitam futuram debeat ſecundum rectam rationem eligere mori pro Republica.

SEQVITVR de pertinentib. ad hominem purum pro ſtatu huius vitæ actiuæ, Quorum primum vnicum erat pertinens ad infideles: Vtrum non ſperans vitam futurã debeat ſecundum rectam rationẽ eligere mori pro Republica. Alia verò plura erant pertinentia ad homines fideles, de quibus ſtatim.

Arg princ. primum. Circa illud primum arguitur, quòd non, quia nullus agens ſecundum rectam rationem debet eligere illud, quo eſt miſer, quia ſecundum Auguſtinum, ſicut omnes volumus naturaliter eſſe beati, ſic omnes volumus non eſſe miſeri, ſed talis moriens pro Republica inquantum huiuſmodi eſt miſer, dicente Auguſt. 13. de Trinitate, cap. 13. vbi loquens de ſpe vitæ futuræ dicit ſic. Qui ſpe beatus eſt expectat per patientiam beatitudinem, quam non tenet: qui autẽ ſine ſpe tali, ſine vlla tali mercede cruciatur quantamlibet adhibuerit tolerantiam non eſt beatus veraciter, ſed miſer fortiter: ergo &c.

Secũdum. Item qui ſine tali ſpe eſt, non minus debet diligere vitam ſuam naturalem, quàm ille, qui eſt cũ tali ſpe, debet diligere vitam ſuam ſpiritualẽ, qua ſcilicet viuit per gratiam, & charitatem, quia ſicut iſte in vita ſua ſpirituali habet verum bonum ſibi, ita ille in vita ſua naturali, ſed habens talem ſpem non debet mortem ei contrariã, quæ eſt mors peccati, ſecundum rectam rationem eligere pro Republica, dicente Anſel. libro Meditationum; Si peccare Deum dehonorare eſt, hoc homo facere non deberet, etiam ſi neceſſe eſſet quicquid eſt, qđ Deus non eſt, perire: ergo &c.

In oppoſit. primum. Contra. Bonum commune ſecundum rectam rationem debet præferri priuato, quare cum vita talis ſit bonum priuatum, ſalus Reipublicæ eſt bonum commune: ergo &c.

Secundum. Item ſicut membra ſe habent in corpore, ſic ſe habent in Republica diuerſæ perſonæ, ſecundum Apoſt. primæ Corinth. 12. ſed membrum pro corpore debet vitam ſuam exponere: ergo & quælibet perſona pro Republica.

Reſponſio. Dico, quòd illud, quòd ſecundum rectã rationem debet fieri, apud omnes æqualiter debet fieri, & ab omnibus rectam rationem habẽtib. æqualiter debet iudicari debere fieri, nec in hoc diuerſificari debent iudicia Philoſophorum, & Catholicorum, nec aliter debet iudicare ſperans aliã vitã, quàm non ſperans, nec è conuerſò. Sicut enim quod verum eſt apud quoſdam, verũ eſt apud omnes, nec eſt aliquid verum ſecundum Philoſophiã veram, quod non ſit verum ſecũdum Theologiã, nec è conuerſò, ſic eſt de eo, quod rectum eſt, aut faciendum ſecũdum rectam rationem, & ſic in iſta quæſtione non debet aliter ſentire bonus Theologus, quã ſentiret verus Philoſophus, nec è conuerſò, & conſimiliter de eo, quod eſt falſum, & contra rectam rationem.

Nunc autem ita eſt, quòd ſecundum rectam rationem ſperans vitam aliam, iudicare debet ſecundum rectam rationem, quòd præeligendũ eſt mori pro ſalute Reipublicæ, non tàm quia ſperat pœnam mortis ſibi reſtitui, & recompẽſari in præmio vitæ futuræ, quàm quia non eligens hoc peccaret, & Deum offenderet quicunque pro Republica vitam ſuam temporalem non exponeret, quare & idem debet iudicare non ſperans vitam futuram, quòd ſcilicet ſecundum rectam rationẽ pro Republica eligendum eſt mori, & hoc quia non eligens hoc peccaret, etſi Dei offenſam non timeret propter pœnam futuram, quia illam nõ crederet: ſecundum autem rectam rationem ſemper opera virtutum eligenda ſunt, & opera vitiorum ſunt fugienda, etiam ſi non ſperaretur vita alia. Hinc habendo reſpectum ad fugam dixit quidam Philoſophus; Si ſcirẽ Deos ignoſcituros, & homines ignoraturos peccare dedignarer, propter exercitiũ autem virtutum dicit Ber. in Epiſt. ad Garinũ Abbatem, Vera virtus finem neſcit, nunquam iuſtus

dicit ſatis eſt, ſi ſemper viueret, ſemper quantum in ſe eſt iuſtior eſſe contenderet, & hoc quia virtutes ſunt ſecundum rectam rationem, ſecundum quam homo, ſecundum quod homo viuere debet. Hoc enim eſt ei ſecundum naturam ſuam viuere. Vitia verò ſunt contra rectam rationem. Sic ergo dico, quòd ſecundum rectam rationem etiam nõ ſperans aliam vitã debet eligere mori pro Repub. Non addo autem cum neceſſe eſt, aut pro ſalute Reipublicæ, quia qui eligeret mori cum non eſſet neceſſe eum mori pro ſalute Reipublicæ, vt quando ei aliter de facili poſſet prouideri, ille non eligeret propriè mori pro Republica, ſed pro temeritate ſua. Similiter, qui eligeret mori non pro ſalute Reipublicæ. ſ. non pro iuſtitia, & innocentia eius defendenda, ſed pro honore, & gloria, & huiuſmodi Reipublicæ contra iuſtitiam conſeruãdis, ille non diceretur eligere mori pro Republica, ſed potius pro iactantia, & cupiditate. Eſt enim talis nõ verè fortis, ſed ſolùmmodò aſſimilatur ei. Tales autem appellat, vt videtur, Philoſophus fortes ſecundum Politicam fortitudinem, de quibus dicit ibidem. Videntur ſuſtinere pericula propter eas, quæ ex legibus vituperationes, & opprobria, & propter honores: tales autem Homerus facit fortes, puta Diomedem, & Hectorã. Vnde mortem, & alia mala pœnæ oportet declinare per ſe, dicente Auguſtin. 13. de Trinit. cap. 7. vbi loquens de bono iuſto. Quamuis (inquit) per fortitudinem ſit paratus excipere, & æquo ferrè animo quicquid aduerſitatis acciderit: mauult tamen, vt non accidat, & ſi poſſit facit. Intelligo niſi debeat declinatio ipſorum alicuius turpis nobis cauſa fieri. Turpe autem appellatur vitium, quod ſemper declinandum eſt: & ideò vt declinetur vitiũ mors declinanda non eſt: potius enim oportet omnia mala pœnæ pati, quàm malo culpæ conſentire. Vnde vbi Philoſophus in 4. Ethicorum dixit, Nihil mortuis videbitur, nec bonum, nec malum eſſe, quia vt dicit Cõmentator, mortuus nihil declinat vt malum, nec deſiderat vt bonum, cõtinuò addit: Non videtur autem fortis ille, qui non timet quenquam per mortem, ſed quæ in maximo, & optimo periculo, ſiue, vt dicit Commentator, ꝓ ſalute patriæ, legum, amicorum, & libertatis. In his ergo & ſic factis periculis intimiditas eſt ꝓpria fortis. Vnde & addit Philoſophus; Principaliter autem dicetur fortis, qui circa bonam mortẽ impauidus, & quæcunque eam inferũt: talia autem maximè ſunt, quæ circa bellum, & infra. Fortis autem inſtupefactibilis vt homo, timebit igitur talia, vt oportet, & vt ratio ſuſtinebit boni gratia. Hic enim eſt finis virtutis. Idem libro 9. Verum eſt, quod de ſtudioſo dicitur, & amicorum gratia multa agere, & pati, & ſi oportet mori. Vbi exponendo ly omnia dicit Commentator: Non omnia agit gratia amici, puta quæcunque verecundiam, ſiue confuſionem afferunt, & ad vtilitatem veri honoris non tendunt. Pro Republica igitur ſecundum rectam rationem moriẽdum eſt, etſi nõ eſſet ſpes vitæ futuræ. Quod procul dubio ſentit ipſe Philoſophus circa felicem felicitate Politica, de qua loquens in primo Ethico. dicit, Perfectum bonum, & per ſe ſufficiens dicimus non ſoli viuenti vitam ſolitariam, ſed & parentibus, & filijs, & vxori, & amicis, & ciuibus, & conſiſtit bonũ huiuſmodi in imperturbabiliter operari ſecundum virtutem perfectam, quæ eſt prudentia, opera virtutum moralium, quæ ſunt fortitudo, temperantia, & iuſtitia, cui melius, & beatius eſt in breui hora vnum magnum opus agere ſecundum virtuẽ, quàm diu viuere in operibus paruis. Propter hoc igitur mori pro Republica non ſolum eſt ſimpliciter melius, quia pluribus, ſed etiam melius eſt ipſi, ſecundum quod dicit in 9. Ethico. Omnis intellectus eligit optimum ſibi ipſi: epieices autem obedit intellectui. Proijcit enim & pecunias, & honores, & totaliter circumpugnantia bona, procurans ſibi ipſi bonum. Paucũ etenim tempus delectari valdè magis eliget, quàm multum quietè, & viuere benè annum, quàm multos annos qualitercunque, & vnam actionem bonam, & magnam quàm multas paruas. Morientibus hoc fortè accidit. Eligunt vtique magnum bonum ſibi ipſis. Si ergo hoc ſentit Philoſophus de felicitate Politica, ſcilicet quòd ſecundum rationem rectam debet eligere mori pro Republica, quia in hoc eligit magis bonum, vt tangit per totum. Quæro quid ſentit de felici felicitate ſpeculatiua, de qua dicit in decimo, Talis eſt melior vita, quàm quæ ſecundum hominem: non enim ſecundum quod homo eſt ſic viuit, ſed ſecundum quod diuinum aliquod in ipſo exiſtit. Si enim ſentit de ipſo felici ſpeculatiuo, quòd ſecundum rectam rationẽ debet eligere mori pro Republica, quæro an hoc ſentit, quia eſt ſibi ipſi bonum, an quia ſimpliciter bonum, licet non ſibi ipſi. Non quia ſibi ipſi bonum, quoniã cum hoc operatur ſecundum fortitudinem Politicam ad modum Politici: ergo hoc non eſt ipſi bonum, quoniam cum hoc operatur ſecundum fortitudinem Politicam ad modum politici: ergo hoc non eſt ipſi bonum, niſi ad modum quo dictũ eſt Politicum eſſe bonum, ſcilicet quòd melius, & beatius eſt in breui hora vnum opus magnum agere, &c. *Quæſtio de felici ſpeculatiuo.*

Quod non eſt verum, quia ita nequaquàm contingit in aliqua operatione ſecundum virtutẽ politicam tantùm delectari quantumcunque ſit magna, quantùm ſecundum virtutem ſpeculatiuam; quia illa habet mirabiles delectationes, vt dicit in libro decimo, Non ergo eſſet ipſi bonum, quia caderet à maiore, & permanentiore delectatione ad minorem, & breuiorem. Aut ergo ſentit Philoſophus, ꝙ felix felicitate ſpeculatiua non deberet eligere mori ſecundum rectam rationem pro Republica, quia eſt melius ipſi, aut ſi hoc deberet eligere ſecũdum rectam rationem, hoc eſſet, quia eſſet melius ſimpliciter, licet non ipſi ſecundũ modum

dum, quo illud ponit Philoſophus eſſe melius politico. Quicquid de hoc ſentit Philoſophus, non credo ipſum rectè ſēſiſſe de felici ſpeculatiuo, aut ſentit, quia ſecundum rectam rationem ſpeculatiuũ deberet illud eligere, quia illud eſt melius ſimpliciter, & etiam ipſi, quia etſi non ipſi melius eſt quo ad boni alicuius acquiſitionem, nec omninò, nec pro illa hora: eũ tamen melius ipſi quo ad euaſionem mali culpæ, ſecundum quem modum & politicus, etiã ſi nullo modo eſſet melius ipſi, quo ad boni acquiſitionem: deberet tamen illud eligere, quod eſt melius ſimpliciter: & etiam melius illi, quo ad euaſionem mali culpæ.

Dico ergo, quòd ad hoc vterque eorum, ſ. tàm felix politicus, quàm ſpeculatiuus tenetur de iure naturæ, & quod peccaret ſi illud non eligeret, & quòd turpiter viueret: melius eſt autem benè mori, quàm turpiter viuere, & quo ad hoc etiã melius eſt ipſi, quia licèt per talem mortem non acquireret bonum ſibi, ſed potius omnia bona ſua amitteret: ſecundum enim quod dicitur de politico in quarto Ethic. Felicior in morte triſtior eſt: tali enim maximè viuere dignum, & iſte maximè bonis priuatur ſciens: triſte autem hoc, & ſic licèt bonũ ei non contingeret, quod innuit Philoſophus p hoc, quod ſequitur ibidem, ſed nihilo minus fortis: forſitan autem & magis, quoniam in bello bonum pro illo eligit: tamen ſecundum rectam rationem deberet illud eligere, quia per hoc euaderet turpitudinẽ vitij, vt enim dicitur in quarto: fortis autem erat terribilia homini exiſtentia ſuſtinere propter bonum, vel turpe.

Non propter bonum, ſ. acquirendum, vel propter non incurrendum turpè, hoc eſt turpitudinẽ culpæ. Et ſic ſecundum rectam rationem debet non ſperans aliam vitam, eligere mori pro Republica, ſicut & ſperans illam ex charitate, & ſicut iſte ſecundum rectam rationem deberet eligere mori pro Republica ſecundum prædictum modũ etiam ſi per huiuſmodi mortem nihil mereretur, quod eſſet recepturus in alia vita. Propter quod, vt dicit Tullius libro primo de Officijs, præclarè ſcriptum eſt à Platone, Non nobis ſolum nati ſumus, ortuſq́ue noſtri partem patria vendicat, partem amici. Atque vt placet Stoicis, quæ in terris gignuntur ad vſum hominum omnia creari: homines autem hominum cauſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe alius alij prodeſſe poſſet. In hoc naturam debemus ducem ſequi, communeſque vtilitates in medium afferre mutatione officiorum.

Idem in oratione populari ad Senatum. Sic ab initio fui animatus, vt non magis me mea cauſa putarem eſſe natum, quàm Reipublicæ procreatũ. Nihil duri, vel acerbi mihi erit quo Reſpublica curabitur: neque enim mors miſera eſt, quæ ob Rempublicam capitur, neque exercitium turpe eſt, quod virtute ſuſcipitur, præſertim cum hę pœnæ nonnullam habeant in ſe conſolationem, cum vt dicit libro primo inuectiuarum, Patria mihi vita mea multò charior eſt. Idem lib. 4. Mihi quidẽ hæc cõditio data eſt, vt omnes acerbitates, omnes dolores, cruciatuſq́ue perferam non ſolum fortiter, ſed etiam libenter, dummodo meis laboribus vrbis pariterq́ue Reipublicæ dignitas, ſaluſq́ue pariantur, æquo animo, paratoque moriar. Non enim turpis mors forti viro poteſt accidere, neque miſera ſapienti. Itaque ſapientes nunquam eam inuiti, fortes etiam ſæpè appetierunt. Vnde quia Philoſophus ſecundum rectam rationem mori eligendum ſentiebat pro Republica politicò forti, & ſapienti contemplatiuo, etiam ſi nihil boni, ſed ſolum amiſſio boni inde eis contingeret ſecundũ modum iam expoſitum: ideò quando dixit in 9. libro vnam bonam actionẽ magnam, quàm multas paruas morientibus eligendam: eligunt vtique magnum bonum ſibi ipſis, addidit fortè; quia etſi illud non contingeret: nihilominus tamen mori ſic ſecundum rectam rationem eligeret. Et ſecundũ hoc concedendæ ſunt duæ vltimæ rationes inductæ ad iſtam partem.

Obiectio reſpondēs ad prion[illegible] expoſitum. Quòd ſi fortè aliquis poneret, ꝙ Philoſophus non poneret felicem ſpeculatiuum debere eligere mortẽ dicto modo quaſi ſit omninò ſequeſtratus ab humana ſocietate non viuens quaſi homo mortalis, ſed quaſi diuinus & immortalis, vt dicit Philoſophus in quarto Ethicorum, & quòd ideo non teneatur deſcendere à ſua felicitate cõtemplatiua ad actionem politicam pro Republica, & ſic ponendo hoc dicere ad primam rationem, ꝙ verum eſt, ꝙ bonum publicum præferẽdum eſt priuato: dum tamen bonum priuatum includatur in publico, aliter non, licèt ſimpliciter ſit præferendum quantũ eſt ex parte ſui, non tamen quantũ eſt ex parte illius, cuius bonum priuatum non includitur in bono publico. Et ſimiliter ſi diceret ad ſecundam, *Ad ſecundum.* quòd vnum membrum exponit ſe mortis periculo propter conſeruationem totius: verum eſt quando membrum non habet proprium intellectum, nec poteſt habere ſuum bonum proprium ſeparatum extra bonum totius: ſi tamen pars, vel membrum haberet proprium intellectum, & bonum, quod ſeparatim poſſet obtinere, quale habet ſpeculatiuus, nequaquam eligeret illud. Iſta nõ poſſunt ſtare, *Reſecta,* quia etſi Philoſophus circa ea, quæ ſunt ad finem multa ſecundum rectam rationem ſentiebat, & illa quæ ſentit fides Catholica: circa illa tamen in ordinando ipſa ad finem, & circa ipſum finem vitæ humanæ in multis errabat, ſicut & alij Philoſophi, quia vt dicit Auguſt. ſibi ipſi fabricabant quandam felicitatem percipiendam in vita præſenti, quæ eſt finis operum virtutis, & ſic ad alium finem ordinabant virtutum opera, quàm ordinet fides Catholica, quæ ordinat illa ad beatitudinem percipiendam in vita futura, & ſic errauit: ſi tamen potuit (quod non credo) felicem ſpeculatiuum ſic ſubtractum fuiſſe à ſocietate humana, quòd non teneretur in aliquo Reipub. hoc enim eſt contra ius naturæ, vt dictum eſt, à quo abſolui non

non potuit, niſi poſuiſſet, quòd in felicitate illa ſpeculatiua poſitus eſſet extra ſtatum peccandi, ſicut ſunt Beati in gloria, quod omninò erroneum eſt, quia ergo ſemper manet naturaliter obligatus Reipublicæ, & eſt in ſtatu merendi, & demerendi, tenetur ſemper eligere mori pro Republica, ſecundum dictum modum, & hoc quia licèt bonum ſuum priuatum aliquod poſitiuum non includitur in illo bono publico, includitur tamen in illo bonum eius priuatum quaſi negatiuum, ſcilicet euaſio turpitudinis, & mali culpæ, vt dictum eſt, & hoc ſufficit ad propoſitum.

Quod ſi in bono publico non ſic includeretur bonum ſuum priuatum, puto quòd nullo modo deberet eligere mori dicto modo, ſicut nec tenentur hoc eligere Sancti in patria, quia non eſſet in hoc debitor Reipublicæ, ſicut nec Sancti in patria, quia ſicut illi non ſunt pars ciuitatis Eccleſiæ militantis, nec de foro eius; ſic nec iſte eſſet pars ſocietatis humanæ, ſecundum quod hoc videtur ſentire Philoſophus in nono Metaphyſicæ, vbi dicit quòd vir eremita neque eſt bonus, neque malus, vbi dicit Commentator, quia non eſt pars ciuitatis. Vir autem eremita ſecundum Philoſophum erat fœlix fœlicitate ſpeculatiua.

Reiectio ſolu. ad ſecundum. Similiter quod dicitur ad ſecundum quòd membrum habens proprium intellectum, & proprium bonum ſeparatum non deberet eligere mori dicto modo, niſi bonum ſuum includeretur in bono communi, non valet: quia licèt ſingula membra haberent ſingulos intellectus in iudicio ſecundum rectam rationem de eligendo illum actum, deberent plures intellectus illorum eſſe vnus: etenim licèt, vt dictum eſt, bonum illius priuatum poſitiuum non includatur in illo bono publico, includitur tamen in illo bonum eius, quaſi negatiuum: & quod amplius eſt, licèt bonum eius priuatum poſitiuum non includatur in illo bono publico: tamen intantùm dependet ab illo, quòd niſi eligeret mori dicto modo, per vitium & turpe, quod incurreret amitteret ſuum bonum priuatũ, quia non poteſt ſtare bonum virtutis, aut fœlicitatis cuiuſcunque cum vitio.

Alia reſpõſio. Si verò dicatur ſecundum iam dicta, quòd iſte ſpeculatiuus non eſt pars ciuitatis, & ita non membrum, propter quod nullo modo tenetur ſe exponere morti pro Republica, & ſic nec peccaret non eligendo illud.

Reiectio. Dico, quòd puto ſi ita eſſet, quòd nullo modo eſſet pars ciuitatis, quia moriendo amitteret omnia bona ſua, & nihil boni acquireret, nihilque mali effugeret, quòd nullo modo illud eligere deberet, ſicut nec aliquis homo viuens ſiue iuſtus, ſiue peccator deberet eligere aliquod peccatum committere, aut ſe perpetuò damnari, vt omnes alij perpetuò ſaluarentur, ſicut tetigit ſecundum argumentum ad partem contrariam.

Sed non eſt ita. Vir enim eremita quantuncunque ſit abſtractus ab humana ſocietate, ſemper tamen in aliquo illius ſolatio indiget; & ideò manet ei naturaliter obligatus ſemper.

Vnde etſi non ſit pars eius, quo ad exercitium multorum actuum, qui pertinent ad vitam politicam circa regimen domus, & familiæ, & circa amicos, & huiuſmodi: eſt tamen ſemper manens pars eius, quo ad exercitium actus neceſſarij ad ſalutem Reipublicæ conſeruandæ.

Vnde ſi Reſpublica indigeret, quòd vir eremita Philoſophus ſpeculatiuus, & tractus à communi vita eſſet rector Regni, Prouinciæ aut Ciuitatis, ipſe dimiſſa ſua ſpeculatione deberet deſcendere ad actionem, & fieri Rector Ciuitatis, & Reipublicæ, ſicut hactenus fiebant Philoſophi, vt amplius declarabitur inferius in quæſtione antepenultima.

Ad illud, quod arguitur primò in contrarium, quòd nemo debet eligere mori pro Republica ſecundum rectam rationem, quia hoc eligendo eſſet miſer, ut dicit Auguſtinus.

Dico ſecundum prædicta, quòd re uera miſer eſſet ſimpliciter in hoc, quòd omnia bona ſua, & naturalia, & acquiſita qualiacunque eſſent amitteret, & ſecundum intentionem Auguſtin. ad pœnas æternas deſcenderet: eſſet tamen miſerior non eligendo illud, quia culpam incurreret, & maior eſt miſeria culpæ, quàm cuiuſcunque pœnæ ſiue damni, ſiue ſenſus. *Ad primũ principale.*

Secundum rectam autem rationem potius eligẽdum eſt id, quo quis minus miſer eſt, quàm quo quis eſt magis miſer, & hoc ſub conditione ſi alterum oporteret incurrere, ut contingit in propoſito, licèt neutrum illorum eſſet ſimpliciter eligendum.

Ad ſecundum, quòd exiſtens ſine tali ſpe non debet eligere mortem ſuam naturalem, ſicut nec exiſtens in gratia mortem ſpiritualem. *Ad ſecundum.*

Dico ſecundum prædicta, quòd non eſt ſimile, quia iſte morte ſpirituali amitteret omne bonum ſuum, & incurreret omne malum, ſcilicet culpæ, & pœnæ, cui ſe obligaret: non ſic autem ille, qui morte ſua naturali ſaltem effugeret malum culpæ, quod incurreret non eligendo mori: & ideò iſte deberet eligere mori morte naturæ: nullo tamen modo iſte deberet eligere mori morte ſpirituali, ut patet ex dictis.

Vu Comment.

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum non ſeparans vitam futuram debeat ſecundum rectam rationem eligere mori pro Republica.

IN titulo adnotandum eſt, quòd quæſtio primò dupliciter pôt intelligi, ſi quidem primò ſimpliciter de omni homine. Secundò tantùm de homine Philoſopho. Et ſi hoc ſecundum, cum duplex ſit Philoſophia, altera in contemplatione poſita, & altera in actione, ſic & duplex Philoſophus eſt, alter contemplatiuus, alter actiuus, qui & fœlix appellatur: vita enim philoſophica, vita beata, & fœlix eſſe videtur. Nunc autem iuxta omnes modos intelligi quæſtio poteſt.

Not. inſuper, quod aliter reſoluitur quæſtio ſimpliciter, & aliter ad aures Ariſtotelis.

In corpore eſt concluſio vniuerſalis ſecundum veritatem. Quod vnuſquiſque ſiue Philoſophus, ſiue non, debet eligere mori pro Republica:

Probatur. Illud ab omnibus eligendum eſt, cuius oppoſitum peccatum eſt, ſed mori pro Republica eſt ſecundum rectam rationem, cuius oppoſitum peccatum eſt, igitur eligendum eſt. Maior propoſitio patet, quia nunquam decet peccare ſecundum rectam rationem, ſi quidem virtus, quæ opponitur vitio, ſequitur ſemper rectam rationem. Minor patet, quia qui non eligit mori pro Republica, præfert bonum priuatum bono communi, ſed hoc peccatum eſt, igitur &c.

Not. autem quòd id de homine ſimpliciter intelligitur, ac fœlici ciuili, dicit etiam Ariſtoteles, & Auerr. vt per eius verba patet, quæ citantur in litera. De fœlici autem ſpeculatiuo videntur negare.

His autem ratione, & auctoritate contradicit Auctor.

Ratio eſt. Quia peccaret præferendo bonum priuatum bono communi, quòd ſecundum rectam rationem peccatum eſt. Auctoritas autem eſt Platonis, & Ciceronis, quorum plura leguntur in litera ſatis clare. Vide autem Franciſcum Picolom. gradu 6. ſuæ moralis, cap. 17. & 18.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum prudentia poſſit generari ſine generatione virtutis moralis.

SEQVVNTVR quęſita pertinentia ad homines fideles pro ſtatu huius vitę, vbi quęrebatur vnicum pertinens ad habitum virtutis. Vtrum. ſ. prudẽtia poſſit generari ſine gñatione virtutis moralis. Et plura alia ptinentia ad exercitiũ actus.

Arg. primo. Circa illud vnicum arguitur, ꝙ prudẽtia poſſit generari ſine virtute morali, quia dictante recta ratione aliquid faciendum, voluntas poteſt non eligere illud cũ effectu, & qua ratione hoc poteſt fieri ſemel ex parte intellectus, & ſimiliter ex parte voluntatis, eadem ratione & pluries, ſed hoc faciendo generatur prudentia in ratione ſine generatione virtutis moralis in volũtate, quia in ratione conſeruatur generatiuum virtutis: in voluntate verò generatiuum vitij: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Si ſic eſſet, tunc virtutes non eſſent cõnexæ cum prudentia, quod eſt contra Philoſo. 7. Ethic. *Secunda pars.* Sequeretur etiã ꝙ eſſent contraria in eodem, *Tertia pars.* ſcilicet vitium in voluntate, quod non remouetur vno actu, & prudẽtia generata ſine morali virtute.

Reſponſio. Dico, ꝙ duplex eſt prudentia in hominis intellectu practico. Vna naturalis, quæ eſt origo alterius, & principiũ acquirendi illam. Alia verò acquiſita. Prudentia illa naturalis eſt naturale iudicatorium circa operabilia in intellectu practico, ſicut eſt naturale iudicatoriũ circa ſpeculabilia in intellectu ſpeculatiuo, quod eſt quædam ſpeculatiua naturalis, de qua dicit Aug. 10. de Trinit. in princ. Niſi breuiter impreſſam in animo cuiuſque doctrinæ haberemus notionem, nullo ad eam diſcendã ſtudio flagraremus, quia rem omninò incognitam amare nullus poteſt omninò, & Philoſophus dicit 9. Metaphyſic. Neceſſe eſt, vt addiſcens habeat aliquid de cognitione, quia non mouetur aliquid ad aliud niſi habeat aliquid in ſe de eo ad quod mouetur. Vbi dicit Comment. 1. omne quod generat & fit aliquid, impoſſibile eſt hoc fieri niſi habeat aliquid naturaliter ex eo, quod habebit in poſtremo, v. g. quoniam citharizando citharœdimus, & impoſſibile eſt, vt citharizet aliquis niſi habeat aliquid de arte citharizandi. Et ideò aſinus non addiſcit citharizare, nec homo qui non eſt natus citharizare. De prudentia autẽ naturali circa operabilia, dicit Hierony. in Epiſt. ad Demetriadem. Bonum generaliter cunctis inſtitutum eſt. Eſt. n. in animis noſtris naturalis quædam, vt ita dixerim, ſanctitas. quæ velut in arce animi præſidens exercet boni, maliq́; iudicium, & vt honeſtis, rectiſq́; actib. fauet, ita ſiniſtra quæq; opera condemnat. Et ſicut ſe habet in hoc ex parte intellectus, ꝙ in ipſo ſunt quedã ſeminaria ſcientiarum, ſic ſe habet ex parte uoluntatis, ꝙ in ipſa ſunt quædam ſeminaria moraliũ virtutũ, quia vt iam dictum eſt, aliter impoſſibile eſſet, vt ad ipſas acquirendas mouerentur. Dicta aũt prudentia naturali intellectus practicus ab initio primitiuo operis determinat ea, q̃ ſunt ad finem, ſicut volũtas dictis principijs ſeminalib. virtutum moraliũ determinat, & præſtituit ipſum finem. Cũque aũt voluntas ab initio prȩſtituerit finem, & intellectus practicus id, quod eſt ad finem, & hoc ante operis inchoationem, tunc voluntas incipiendo operari incipit velle id, quod ad finem, & operando illud tendere in finẽ. Sic aũt operante uolũtate incipit generari uirtus moralis in uoluntate, & incipit intellectus practicus ex opere uoluntatis experiri in ſingularibus operabilia, qualiter poſſint, & debeant operari, & dirigi in finem,

finem, & ſtatim incipit generari prudentia practica in intellectu, & tunc intellectus per id, quod naturaliter ſibi eſt inſitum ſimul, & per id, quod ſibi ex primo actu eſt acquiſitum, præſtituit ad operandum ad finem, & voluntas illud eligit, & operatur vt prius, & augetur virtus moralis in voluntate, & prudentia in intellectu, & ſic deinceps vſque ad perfectionem habituum.

Et ideò dico, quòd mixtim generatur virtus moralis cum prudentia practica, quæ verè practica eſt dicenda, ita quòd vna earum nullo modo ſine altera generari poteſt, & ſecundum rationem eiuſdem menſuræ, vt quantum quiſque acquirit de virtute morali, tantum acquirit & de prudentia, & per hoc neceſſe eſt omnes virtutes in prudentia eſſe connexas, ſecundum quod hoc aliàs in quæſtione quadam de virtutum connexione latiùs declarauimus, quinto Quolibet, quæſtione 16. & 17. & ſecundum hoc benè procedit prima pars rationis ad ſecundam partem quæſtionis.

Ad argu. princip. Ad rationem in contrarium, quòd qua ratione ſemel recta ratione iudicante aliquid agendum voluntas poteſt illud non eligere, eadem ratione & pluries.

Dico, quòd falſum eſt, quia cum primò eligit contra rectam rationem, inficitur vitio, à qua infectione voluntatis ſtatim incipit obſcurari ratio, & obliquari à ſua rectitudine, & ſic incipit deficere à rectitudine iudicij gradatim, & interſcalatim quouſque voluntate in vitio obſtinata ratio ſit excæcata. Et videtur talia bona ſimpliciter ad qualia voluntas eſt infecta, & iudicat oppoſita principiorum in moralibus eſſe eligenda, dicente Gregorio nono Moral. ſuper illud Iob, Vir vanus in ſuperbiam erigitur. A leuibus (inquit) malis incipiens cum ad grauiora peruenitur, vanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat, quia, vt dicit libro vndecimo Moralium, iuxta menſuram vniuſcuiuſque peccati, intelligentiæ cæcitas generatur.

Ad ſecundam partē arg. in oppoſitum. Quòd aſſumitur in ſecunda parte rationis in contrarium, quòd niſi ſimul generarentur virtus moralis & prudentia, eſſent ſimul contraria virtus & vitium in eodem.

Dico, quòd re vera ſimul generantur, ſed hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſic, quòd in primo actu, quo intellectus experitur operanda, generetur prudentia, quo ad ſubſtantiam, licèt ſub ratione incompletiſſima, & in primo actu voluntatis ſimiliter moralis virtus ſub ratione diſpoſitionis incõpletiſſimæ. Alio modo ſic, quòd nihil virtutis, quod natum eſt fieri diſpoſitio, vel habitus generatur in primis actibus, ſed ſolùmmodò diſpoſitio aliqua, quæ tamen non eſt nata fieri habitus, quæ eſt difficultatis ad bonum amotio, quæ eſt annexa habitui vitioſo.

Quæ cum ſufficienter fuerit amota, & ſubiectum per hoc factum eſt quaſi materia, quæ eſt neceſſitas ad vitij corruptionem, & virtutis generationem: tunc primò generantur ſimul prudentia, & virtus moralis. Sed ſi ita eſt, vt dicitur in iſto ſecundo modo, vera actio per ſe terminaretur nõ ad aliquid poſitiuum, ſed ſolùm ad priuatiuum, quod eſt contrà naturam rei, quia ſemper agens, & patiens, etſi ſint in principio contraria, in fine tamen ſunt ſimilia: & ideò quantum amouetur de contrario, & terminatur actio ad aliquid priuatiuum, tantum neceſſe eſt, vt generetur de ſimili, & terminatur ad aliquid poſitiuum, quod etſi illud non ſit forma principaliter generanda, eſt tamen aliqua diſpoſitio poſitiua manens cum illa, vt eſt caliditas quando generatur de aqua ignis, ita quòd in tali tranſmutatione terminatur actio per ſe ad poſitiuum: per accidens autem ad priuatiuum, & ſicut hoc contingit in naturalibus, ſic & in voluntarijs. Sed in generatione habituum non eſt dare aliquid poſitiuum generari, per quod cum amotione contrarij ſubiectum fiat quaſi materia, quæ eſt neceſſitas ad habitum, niſi ipſam diſpoſitionem, quæ nata eſt fieri habitus: ergo &c.

Quòd planè patet per hoc, quòd in hominibus in ſtatu innocentiæ habitus fuiſſent generati conſimiliter ſecundum modos agendi intellectus, & voluntatis, licèt ibi expeditiùs: & tamen ibi non fuiſſet omninò aliqua difficultas ex vitio amouenda.

Dico ergo, quòd ſecundum quòd aliàs determinaui, in primo actu generationis habitus generatur id, quod natum eſt fieri habitus completus per augmentum ex cunctis actibus ſequentibus. *Quolibet 5. quæſt. 16. ad tertiã partem.*

Et quod aſſumitur, quòd vitium non remouetur vno actu, verum eſt: attamen remittitur ſecundum modum eius, & id quod natum eſt fieri habitus generatur, & augmentatur.

Et quod ex hoc concluditur, quòd tunc contraria ſimul ſunt in eodem.

Dico, quòd hoc eſt neceſſarium in omni generatione, & corruptione formarum recipientium magis & minus: citra tamen ipſorum excellentias in quibus ſeſe non compatiuntur, vt dictum eſt ſupra; citra enim ſuas excellentias omnia talia ſeſe benè compatiuntur.

Dico, quòd immò ſecundum prædictum modũ in dicto ſuo implicatur contradictio, ſuppoſito, ꝙ in ſubſtantiam animæ ſeparatæ, aut in Angelicam ſubſtantiam non poſſit fieri panis tranſubſtãtiatio. Quod autem dicunt ad illud declarandum, ꝙ materia corporis perfectibilis ab anima dante rationem corporeitatis eſt eiuſdem rationis cum materia panis.

Dico, ꝙ verum eſt, quo ad ipſam ſubſtantiam materiæ, quæ eſt ratio eadem omnium formarum materialium remotiſſima educibiliũ de materia, & etiam animæ rationalis, quæ eſt ab extra: non autem quo ad potentiam materiæ, qua ordinatur ad formam, quæ eſt ratio ad formam propinquã. Quo ad hanc autem rationem eſt vna, & eadem ratio materiæ, ſiue materia eſt vnius, & eiuſdẽ rationis reſpectu omnium formarum materialium educibilium de potentiã materiæ inter ſe, inquantum ſcilicet omnes ſunt educibiles de potentia materiæ: non autem eſt materia eiuſdem rationis formarum educibilium de potentia materiæ, & animæ rationalis inquãtum reſpectu aliarum formarum eſt in potentia ſic, vt de potentia illius materiæ ſit forma educibilis non de nihilo: reſpectu autem animæ rationalis eſt in potentia paſſiuã, ſiue purè reſpectiua ſic, vt non ſit de potentia materiæ illius educibilis, ſed ſolùmmodò de nihilo licèt in materia.

Ad hoc autem, ꝙ aliquod totum compoſitum tranſubſtantietur in aliud compoſitum nõ ſufficit, quòd compoſitum quod dicit corpus in quod fit tranſubſtantiatio communicet in materia eiuſdem rationis primo modo cum materia corporis, quod tranſubſtantiatur, puta panis, ſed requiritur, quòd communicet cum illo in materia eiuſdem rationis ſecundo modo. Ex hoc enim ſolùmmodò, ꝙ communicant in materia eiuſdem rationis ſecũdo modo fit tranſubſtantiatio vnius compoſiti in alterũ ſecundum totum. Sola enim talia habent cõmunitatem generis inter ſe naturalem ſumptam à materia, & ſubiecto, propter quam quando vnum cõpoſitum ex materia, & forma tranſubſtantiatur in alterum conſimiliter compoſitum ex materia, & forma, materia tranſubſtantiatur in materiam, & forma in formam ſecundum illorum ſubſtantiam, & neutrum tranſubſtantiatorum annihilatur, ſed aliquitas eorum manet in cõitate reali aliqua. Si verò compoſitum ex materia, & forma, puta panis tranſubſtãtiaretur in hominem, ita quòd nihil ſubſtantię panis tranſubſtantiaretur in aliquid qđ eſt forma hominis per ſe, & ſecundum rem & totum in materiam hominis, forma ipſius panis trãſubſtãtiata in ſubſtantiam materiæ annihilaretur, aut non propriè tranſubſtãtiaretur, ſed potius virtute diuina in materiã reſolueretur non tranſubſtantiaretur propriè, quia nulla communitate reali communicat materia cum forma. Si autem aliqua cõmunitas generis ſumpta à materia ſit aliorũ corporalium ab homine, & ipſius hominis anima rationali ſola exiſtente forma in ipſo, illa cõmunitas non eſt ſecundum eandem rationem generis hominis, & aliorum inter ſe, ſicut non eſt eadem ratio materiæ propinqua, vt dictum eſt, propter quod non tãta vniuocatione generis ſunt corpus, homo & alia corporalia, quanta ſunt alia inter ſe. Et ſic dico contra illos, ꝙ dato, quòd illud corpus in quod dicitur fieri tranſubſtantiatio panis, nominet compoſitum ſubſtãtiale ab ipſa forma ſubſtantiali, quæ eſt anima: nunquam tamen fiet cõuerſio totius panis in totum compoſitum ex ipſa anima rationali, & materia corporis organizata, nec iſtud compoſitum, quod dicitur corpus in homine, communicat in materia eiuſdem rationis cũ materia corporis, quod eſt panis, niſi æquiuocè, & valdè analogicè, vt dictum eſt, ita ꝙ cum hoc ſi tota ſubſtantia panis, & ratione materiæ, & ratione formæ conuerteretur in ſubſtãtiam lapidis, quo ad eius materiam, ita ꝙ nihil formæ panis conuerteretur in formam lapidis, non eſſet tranſubſtantiatio formæ panis aliquo modo in ſubſtantiã formæ lapidis, nec per ſe, nec per accidens, quia etiã ſi tranſubſtantiatio panis ſecundum materiam & formam fieret in materiam lapidis ſolam nõ eſſet tranſubſtantiatio in lapidem compoſitum ex materia & forma niſi per accidens, quia non niſi per partem eius, & ſic aut eſſet formæ panis in materiam lapidis reſolutio, & ſic non propriè trãſubſtantiatio, aut eſſet ipſius formę panis annihilatio, non obſtante quòd eſt eorum materia eiuſdem rationis ſecundum primum & ſecundum modum, & ſimiliter corporeitas in genere, quare & multò fortius in propoſito non eſſet tranſubſtantiatio formæ ſubſtantialis panis in ſubſtantiam animæ, nec per ſe, nec per accidens, ſed potius eſſet eius annihilatio, non obſtante, quòd eſt in eis materia eiuſdem rationis primo modo, & ſimiliter corporeitas in genere ſecundum dictum modum. Et ſic ſicùt ſecundum illos non debet concedi, quòd conuerſio fiat in hominem ſimpliciter, eò ꝙ homo nominat compoſitum ex corpore, & ſubſtãtia, anima rationalis non ſolum vt dat eſſe corporeum, ſed etiam vt dat eſſe ſenſitiuum, & rationale, ſic non debet concedi, quòd fiat tranſubſtantiatio in hominem ſecundum quod eſt corpus ſimpliciter: homo enim non dicit, vt dictum eſt, aliquod compoſitum eiuſdem rationis cum alijs corporibus, ſeu ſubiectum à quo ſumitur communitas generis naturæ, quæ ſufficit ad non tranſubſtantiationem in ſubiectum animæ coniunctæ. Sicut enim nõ poteſt fieri tranſubſtantiatio in animam ſeparatam, ſic nec in coniunctam, licèt ab anima coniuncta ſumatur aliqua ratio communitatis generis naturæ cum alijs corporibus, qualem non habent cum anima ſeparata. Et ſic non ſicut dicunt, ſiue intẽdunt dicere eadem via naturæ ex homine põt fieri panis, & è conuerſò per multas tranſmutationes medias, ſicut ex pane poteſt fieri lapis, & è conuerſò, vt patet ex dictis: non enim nominat homo cõpoſitum

poſitum ex naturali materia, ſicut pànis: dico ſecundum eandem rationem materiæ propinquàm, & hoc quia anima rationalis non eſt educibilis de potentia materiæ, ſicut educibilis eſt forma perficiens materiam panis, aut lapidis, vt dictum eſt. Propter quod etiam anima rationalis non conſimiliter dicitur forma naturalis, ſicut forma panis, aut lapidis, nec eodem modo naturaliter per omnem modum perficere naturam, nec materiā eiuſdem rationis. Vnde nec etiam omninò vniformiter dicitur generari naturaliter homo ab homine, ſicut aſinus ab aſino, licèt non dicatur creari q̃uis tota ſubſtantia animæ creetur, ſecundum quod in quæſtionib. de vnitate formæ in homine latiùs materiam hanc circunſtantia tacta ſunt. Ex quo patet, quòd non poteſt rationabiliter dici ꝙ ſi concedatur, ꝙ in totum compoſitum ex corpore & anima, quod eſt homo fiat tranſubſtantiatio p ſe, ꝙ tamen non oportet fieri conuerſionem in ſubſtantiam animæ: immò hoc eſt neceſſarium. Sed poſtquàm conceditur, quòd nullo modo fiat tranſubſtantiatio in ſubſtantiam animæ, nullo modo debet concedi, ꝙ fiat tranſubſtantiatio in totũ hominem per ſe, quia tunc tranſubſtantiatio fit in totum hominem nõ niſi per alteram partem eius, ſcilicet per ſolam materiam, & ſic non niſi per accidens in totum hominem, & vlterius nec per ſe, nec per accidens in animam rationalem, quia nihil conuenit parti per accidẽs ratione totius quin cõueniat toti per ſe, quemadmodũ rationalis anima in homine generatur quoquo modo per accidens, quia totus homo generatur per ſe.

Quod ergo additur pro ſimili, quòd totus homo dicitur generari, & tamen anima, quæ eſt eius forma non generatur, nec per ſe, nec per accidens. Dico, ꝙ falſum eſt: immò per accidens generatur modo quodam, quemadmodum & materia generatur per accidens: licèt enim neutrum eorum generetur per ſe, quo ad ſuam ſubſtantiam, ambo tamen generantur per accidens, inquantum ſunt de compoſitione hominis, qui generatur per ſe, ſicut etiam forma educta de potentia materiæ generatur per accidens ſecundum Philoſophum, & Cõmentatorem 8. Metaphyſ. licèt anima rationalis magis per accidens generetur, quàm forma educta de potentia materiæ: & ſimiliter materia magis per accidens, quàm forma educta de potentia materiæ. Vnde ſi concederetur, ꝙ tranſubſtantiatio panis fieret in totum hominem per ſe (quod nego) concedi oporteret, quòd fieret in ſubſtantiam animæ per accidens: non tamen in ſubſtantiam animæ, vt dictum eſt.

Ad primum argumentum, ꝙ Deus poteſt facere, quòd ſola anima ſit forma hominis, puto, ꝙ nõ eſt verum, eò quòd hoc non eſſet factibile, niſi animæ natura tranſmutaretur, & ſic anima non eſſet anima, & occurreret contradictió. *Ad argu. princ.*

Quòd probatur, ꝙ hoc eſt Deo poſſibile, quia poteſt tranſmutare accidens de ſubiecto in ſubiectum. Dicendum, ꝙ hoc non contingit, niſi quia qualitates ſymbolæ natæ ſunt manere in generato, & corrupto, & hoc propter ſubiecti identitatem, & ſic idem eſſe naturæ ſuæ conſeruãt propter identitatem ſubiecti, cum quo habent communicantiam, ſiue fuerit ſub vna forma ſubſtantiali, ſiue ſub alia, non ſic autem eſt eadem ratio ſubiecti reſpectu animæ, vt eſt cum forma corporali educta de materia, & vt eſt ſine illa: immò, vt eſt ſine illa, materia nullo modo habet rationem ſubiecti reſpectu ſolius animæ, & ſic anima non eſt, ſicut aliquod ſymbolum ad materiam puram, & ad materiam ſub corporeitate, ſicut eſt cicatrix ad materiã, vt eſt ſub forma viui, & vt eſt ſub forma mortui. Propter quod non poteſt transferri anima, vt informet ſolam materiam, quam informauit cum forma corporeitatis, ſicut poſſit transferri cicatrix vt informet materiam ſub forma mortui, quę eandem informauit ſub forma viui.

Comment in Quæſtionem decimam, quæ eſt,

Vtrum ſola anima intellectiua poſſit eſſe forma ſubſtantialis in homine.

IN titulo diligenter not. quòd homo hoc loco, accipitur potius materialiter, quàm formaliter. Hominis enim non vt hominis ſola anima intellectiua eſt forma, & de hoc non debet eſſe difficultas, nam ſola anima huiuſmodi dat eſſe homini, non vt homini, ſed dum ſumitur homo materialiter, ſumitur quatenus eſt quoddam compoſitum ex quatuor elementis tanquàm materia proxima, & huius quæritur forma. In corpore eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito. Vbi not. quod non vult Auctor ponere animam intellectiuam dare formam mixtionis, de qua nõ ſemel dictum eſt: Et ideò probare non videtur illam ex ſecunda ratione, quàm ipſe concedit. Fortè autem iterum mouit hanc quæſtionem, non vt ſolueret nouam dubitationem, quòd nuſque patet in litera, in qua cum ſatis clarè loquatur Auctor, & de his à nobis cum Doctore ſatis dictum ſit, nempè, tùm de formarum pluralitate in homine, tùm de tranſubſtantiatione, nihil aliud addere volumus.

QVAESTIO

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum corpus hominis damnati in inferno poſſit eſſe ſimul calidum ſummè, & ſummè frigidum.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad accidentalia homini. Quorum primum & vnicum erat de accidentali homini pro ſtatu dânationis, & hoc ex parte corporis: Vtrum corpus hominis damnati in inferno poſſit ſimul eſſe ſummè calidum & ſummè frigidum. Alia autem plura erant pertinentia ad hominem pro ſtatu vitæ præſentis, de quibus ſtatim.

Arg. primo. Circa primum arguitur, quòd corpus hominis damnati ſimul poſſit eſſe ſummè calidum, & ſummè frigidum, quia in hoc non incidit côtradictio, eo quòd calidum, & frigidum opponuntur côtrariè non contradictoriè. Deus autem poteſt facere quæcunque non implicant contradictionem. Nec habêt eſſe circa idem, quia circa aliam potentiam materiæ habet eſſe calidum, & circa aliam frigidum.

In oppoſit. Contra. Super 4. Metaphyſicæ dicit Commentator. Si non poſſunt eſſe ſimul contradictoria, nec contraria, quia non compatiuntur ſe.

Reſponſio. Dico, quòd illud impoſſibile eſt fieri, quod omninò repugnat rei naturæ: nunc autem naturæ rei, & quæ ineſt, & cui ineſt omninò repugnat, quòd aliquid ſibi inſit naturaliter, ad quod eſt indiſpoſita natura, cui ineſt. Quare cum calidum, & frigidum, & vniuerſaliter contraria nata ſint fieri circa idem naturaliter, & materia vt eſt ſub vno contrariorum excellêti omninò eſt indiſpoſita ad eſſe ſub contrario excellenti, licèt circa ſuas intenſiones, ſiue excellentias contraria omnia, quæ recipiunt magis, & minus, poſſint eſſe ſimul: idcircò dico, quòd impoſſibile eſt corpus damnati ſimul eſſe ſummè calidum, & ſummè frigidum.

An autem pati poſſit ab vtroque ſimul abſque calefactione, & infrigidatione, de hoc dicendum, ſicut iam dictû eſt de paſſione animæ an pati poſſit à calore abſque eo, quòd calefiat.

Quod ergo arguitur ad primam partem, quòd Deus hoc poteſt facere. Dico, quòd verum eſt ſi ſit factibile, ſed dico, quòd non eſt factibile. Quod arguitur, quòd immò, quia non occurrit contradictio. Dico, quòd falſum eſt. Et quod arguitur quòd non, quia calidum & frigidum ſunt contraria non contradictoria. Dico, quòd verum eſt primò, & per ſe, ſed quando ſunt in excellentia reducuntur ad contradictoria, & habent in ſe vim contradictoriorum: calidum enim in ſummo, & frigidum in ſummo opponuntur, ſicut calidum, & non calidum, & ſicut frigidum, & non frigidum.

Quod iterum arguitur, quòd non ſunt contradictoria, quia non ſunt circa idem. Dico, quòd immò, quia ly circa dicit circunſtantiam ſubiecti, & materiæ tantûm: ly ex autem benè poteſt etiam dicere circunſtantiam potentiæ, & ſic ſunt ſimpliciter circa idem, quod ponit contradictionem, q̄q̄ non ſunt ex eadem potentia: illa.n. potentia nô ponit rem aliquâ ſupra ſubſtantiam, ſed ſolummodò reſpectum eius ad formam, vt alibi declarauimus.

Comment. in Quæſtionem vndecimam, quæ eſt,

Vtrum corpus hominis damnati in inferno poſſit eſſe ſimul calidum ſummè, & ſummè frigidum.

TITVLVS non eget declaratione.

In corpore eſt concluſio. Quòd impoſſibile ſit ſimul corpus ſummè calidum, & ſummè frigidum. Probatur. Illud eſt impoſſibile, quod repugnat rei naturæ, ſed id repugnat rei naturæ. Igitur eſt impoſſibile. Patet maior. Minor verò probatur. Naturę rei, quæ ineſt, & cui ineſt, repugnat quod aliquid ſibi inſit naturaliter, ad quod indiſpoſita natura, cui ineſt, ſed cum natura eſt ſub vno contrariorum excellenti; eſt indiſpoſita ad aliud; calidum vero, & frigidum ſunt contraria.

Not. quòd iſta vera concluſio eſt Ariſtotelis præſertim in 9. Metaphyſic. 19. & alibi, quod contraria in eodem ſimul eſſe impoſſibile, quod ante ipſum quoque dixerat Plato in quarto de Repub. Immò id inopinabile eſſe dicit in decimo. Et hoc ſequuntur omnes Platonici, atque Peripatetici omnes. ſi autem calidum, atque frigidum ſunt contraria, manifeſtum eſt, quia mutuò ſe expellunt. Cæterum difficultas eſt, quoniam dicere poſſet aduerſarius, verum quidem eſt, id repugnare naturæ, ita quod natura non poteſt duo ſimul contraria iungere, vt maneant in eodem in ſuo eſſe, ſed vtique Deus poteſt. ſed vtique Deus poteſt id, ſi id non implicat contradictionem, implicare autem dicit Auctor in reſponſione ad argumentum. Et profectò ideò implicant, quia quod eſt ſummè calidum, eſt prorſus non frigidum.

Aliter ſi aliquam ſecum compateretur frigiditatem, non eſſet ſummè tale, & è contrà. vnde ſumme tale non ſolum eſt poſitiuè, ſed etiam negatiuè, à qua negatione oritur contradictio.

QVÆSTIO

QVAESTIO DVODECIMA.

Vtrum Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio, fuiſſet ſecundum corpus putrefactus.

SEQVVNTVR pertinentia ad hominem accidētali et pro ſtatu vitę pręſentis. Quorum primum & vnicum erat pertinens ad Chriſtum, qui eſt, & erat Deus & homo. Vtrum Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio fuiſſet ſcdum corpus putrefactus. Plura aūt alia erant de homine puro.

Arg. princ. Circa primum arguitur, ꝙ ſic, quia natura non incipit motum quem non poteſt terminare ſecundum Philoſophum 3. Metaphyſicæ. Terminus autem corruptionis corporis viuētis eſt putrefactio, ſecundum Philoſophum in 4. Meteoro. ergo cum natura iſtum corruptionis terminū in ſenio Chriſti per eius mortem incepiſſet: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Tunc non fuiſſet verum illud dictum Prophetæ; Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Reſponſio. Dico de iſta putrefactione corporis, de qua eſt quæſtio, ſicut de morte Ezechiæ dicit beatus Gregorius lib. 10. Mora. ſic inquiēs. Nulla, quæ in hoc mundo hominibus fiunt abſque omnipotentis Dei occulto conſilio eueniunt: nam cuncta Deus præſciens ante ſæcula decreuit, quæ per ſæcula diſponuntur, nec Propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit quo vir ille mori merebatur, nec Dominica ſtatuta conuulſa ſunt, quia vt ex largitate Dei anni vitæ creſcerent, hoc quoque ante tēpora præfixum fuit. Secundum hūc ergo modum dico ad quæſtionem, ꝙ Chriſtus ſi mortuus fuiſſet confectus ſenio quantum eſt ex curſu motus naturalis fuiſſet corpus eius putrefactum, ſicut tunc qn̄ nuntiauit Eſaias, Ezechias fuiſſet mortuus. Quantum tamen eſt ex diuina præordinatione puto, quòd putrefactum nequaquam fuiſſet etiam ſi vſque ad reſurrectionem vniuerſalem Deus reſurrectionem Chriſti diſtuliſſet, quia cū ab initio in Chriſti incarnatione filius Dei humanam naturā integram, & quo ad corpus, & quo ad animam aſſumpſit, quòd indelibiliter aſſumpſit piè credendum eſt. Depoſuiſſet autem corpus illud ſeparata anima, ſi putrefactione corruptum fuiſſet. Sic ergo pietati fidei adhærendo dico, quòd putrefactum non fuiſſet, nec incineratum, ſed Deus ſua ordinatione integrum cuſtodiſſet, quouſque ipſum reſurrecturum decreuiſſet.

Difficul. Nec eſt difficultas in hac quæſtione alia, quàm vtrum poſtquàm mortuus fuit in cruce ſtatim corrupta fuerit in eo forma corporeitatis, aut corrupta fuiſſet, ſi non fuiſſet accelerata Chriſti reſurrectio. Puto enim, quòd in nullo caſu fuiſſet corruptum, ſed diuina ordinatione conſeruatum miraculosè, ſicut miraculosè additi fuerunt quindecim anni annis naturalibus Ezechiæ, non dico miraculo nouo operato à Deo inter Chriſti mortem, & reſurrectionem, ſed antiquo miraculo quo. ſ. filius Dei in ſua incarnatione indeſibiliter integrā humanam naturam aſſumpſit, dicente Damaſceno lib. 3. cap. 3. Indiuiſibiliter, & inconuulſibiliter, & indiſtanter, & immiſcibiliter in duabus naturis vnam hypoſtaſim confitemur filij Dei. Et Leo Papa ſermone 10. de natali dicit ſic; Quia etſi vnum manet ab æternitate, aliud cœpit ex tempore, tamen in vnitatem conuenerunt, vt nec ſeparationem poſſint habere, nec finem: dum ita ſibi inhæſerūt, vt ſiue in omnipotentia, ſiue in contumelia, nec diuina in Chriſto careant humanis, nec humanā diuinis. Et ſic humana natura in Chriſto finem habere non potuit nec ex parte animæ, nec ex parte corporis, quæ vtique vt dicit in ſermone 8. Finiri niſi aut conſumptione, aut ſeparatione nō poſſet. Eodem igitur miraculo, quo tunc corpus Chriſti aſſumpſit cum anima ſibi coniuncta, ipſum conſeruauit à corruptione ipſa anima ſeparata, & hoc inſinuant verba Prophetæ. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Gloſſa ſecundum Auguſt. i. corpus meum à te ſanctificatum, quaſi diceret, ex hoc, quòd ſanctificatum eſt à te non permittes ipſum videre corruptionē. Erat autem illa ſanctificatio per hoc, quòd ex vnione humanæ naturæ cum diuina natura vnxit eum Deus præ participibus ſuis, & ſecundum hæc concedenda eſt ſecūda ratio.

Ad dictā Petri Apo. Vnde quod Petrus arguit in actibus c. 2. & 13. verificari verbum Dauid per reſurrectionem Chriſti acceleratam, non eſt argumentum à cauſa, ſed à ſigno tantùm, quia etſi non fuiſſet accelerata, adhuc tamen verificatum fuiſſet verbum Dauid propter aliam cauſam iam dictam.

Ad argu. princ. Ad primum in oppoſitum, quòd natura non incipit motum, quem non poteſt terminare. Dico, quòd verum eſt, ſi non eſſet impedita à ſuperiore, & primo agente & mouente, cuius motum potius ſequitur natura omnis, quàm motum naturæ inferioris, & potius debet iudicari fiendum ſimpliciter, quod eſt fiendum, vel non fiendum ſecundum cauſam naturalem ſuperiorem, quam quod eſt fiendum, vel non fiendum ſecundum cauſam particularem inferiorem. Et per hunc modum natura in Ezechia motum ad mortem eius incepit, quem non impleuit. Et ſic quia in propoſito impeditus fuiſſet motus naturæ in morte Chriſti ex ſenio per cauſam ſuperiorem, benè potuiſſet natura iſtum motum incepiſſe, quem non potuit terminaſſe ſtante tali impedimento: potuiſſet tamen ſimpliciter, & abſolutè ipſum terminaſſe quantum erat ex ſe.

Comment.

Comment. in Quæſtionem duodecimam, quæ eſt,

Vtrum Chriſtus ſi fuiſſet mortuus ſenio, fuiſſet ſecundum corpus putrefactus.

TITVLVS ſatis notus, ſed certè poteſt extendi etiam ad hoc quærendo, vtrum ſi poſtquàm mortuus fuit Chriſtus violenter, & non ſenio confectus, ſi vnquam non fuiſſet accelerata eius reſurrectio corpus illud putrefactum fuiſſet.

In corpore duplex concluſio, Prima, quòd ex curſu motus naturæ fuiſſet putrefactum.

Declaratur hæc concluſio exemplo Ezechiæ, qui ſecundum naturæ curſum mortuus fuiſſet, quando illi mortem nuntiauit Eſaias, quòd ſi mortuus non eſt, id fuit, quoniam à diuina potentia ſuſpenſus eſt naturæ motus, ſicut ab æterno præuidit, & præordinauit. Et hoc ex Gregorio.

Secunda concluſio. Iuxta fidei pietatem exiſtimandum eſt, quòd non eſſet putrefactum corpus illud, ſed conſeruatum à Verbo diuino, quod illud aſſumpſit.

Declaratur hæc concluſio ex eodem D. Gregorio, & ex Leone, Auguſtino, & gloſſa confirmatur, quæ omnia ſatis clara leguntur in litera.

QVAESTIO XIII.

Vtrum non ſperans vitam futuram debeat ſecundum rectam rationem eligere mori pro Republica.

SEQVITVR de pertinentib. ad hominem purum pro ſtatu huius vitę actiuæ, Quorum primum vnicum erat pertinens ad infideles: Vtrum non ſperans vitam futurã debeat ſecundum rectam rationẽ eligere mori pro Republica. Alia verò plura erant pertinentia ad homines fideles, de quibus ſtatim.

Arg. princ. primum. Circa illud primum arguitur, quòd non, quia nullus agens ſecundum rectam rationem debet eligere illud, quo eſt miſer, quia ſecundum Auguſtinum, ſicut omnes volumus naturaliter eſſe beati, ſic omnes volumus non eſſe miſeri, ſed talis moriens pro Republica inquantum huiuſmodi eſt miſer, dicente Auguſt. 13. de Trinitate, cap. 13. vbi loquens de ſpe vitæ futuræ dicit ſic. Qui ſpe beatus eſt expectat per patientiam beatitudinem, quam non tenet: qui autẽ ſine ſpe tali, ſine vlla tali mercede cruciatur quantamlibet adhibuerit tolerantiam non eſt beatus veraciter, ſed miſer fortiter: ergo &c.

Secundum. Item qui ſine tali ſpe eſt, non minus debet diligere vitam ſuam naturalem, quàm ille, qui eſt cũ tali ſpe, debet diligere vitam ſuam ſpiritualẽ, qua ſcilicet viuit per gratiam, & charitatem, quia ſicut iſte in vita ſua ſpirituali habet verum bonum ſibi, ita ille in vita ſua naturali, ſed habens talem ſpem non debet mortem ei contrariã, quæ eſt mors peccati, ſecundum rectam rationem eligere pro Republica, dicente Anſel. libro Meditationum. Si peccare Deum dehonorare eſt, hoc homo facere non deberet, etiam ſi neceſſe eſſet quicquid eſt, qđ Deus non eſt, perire: ergo &c.

In oppoſit. primum. Contra. Bonum commune ſecundum rectam rationem debet præferri priuato, quare cum vita talis ſit bonum priuatum, ſalus Reipublicæ eſt bonum commune: ergo &c.

Secundum. Item ſicut membra ſe habent in corpore, ſic ſe habent in Republica diuerſæ perſonæ, ſecundum Apoſt. primæ Corinth. 12. ſed membrum pro corpore debet vitam ſuam exponere: ergo & quælibet perſona pro Republica.

Reſponſio. Dico, quòd illud, quòd ſecundum rectã rationem debet fieri, apud omnes æqualiter debet fieri, & ab omnibus rectam rationem habẽtib. ęqualiter debet iudicari debere fieri, nec in hoc diuerſificari debent iudicia Philoſophorum, & Catholicorum, nec aliter debet iudicare ſperans aliã vitã, quàm non ſperans, nec è conuerſò. Sicut enim quod verum eſt apud quoſdam, verũ eſt apud omnes, nec eſt aliquid verum ſecundum Philoſophiã veram, quod non ſit verum ſecũdum Theologiã, nec è conuerſò, ſic eſt de eo, quod rectum eſt, aut faciendum ſecũdum rectam rationem, & ſic in iſta quæſtione non debet aliter ſentire bonus Theologus, q̃ ſentiret verus Philoſophus, nec è conuerſò, & conſimiliter de eo, quod eſt falſum, & contra rectam rationem.

Nunc autem ita eſt, quòd ſecundum rectam rationem ſperans vitam aliam, iudicare debet ſecundum rectam rationem, quòd præeligendũ eſt mori pro ſalute Reipublicę, non tàm quia ſperat pœnam mortis ſibi reſtitui, & recompẽſari in pręmio vitæ futuræ, quàm quia non eligens hoc peccaret, & Deum offenderet quicunque pro Republica vitam ſuam temporalem non exponeret, quare & idem debet iudicare non ſperans vitam futuram, quòd ſcilicet ſecundum rectam rationẽ pro Republica eligendum eſt mori, & hoc quia non eligens hoc peccaret, etſi Dei offenſam non timeret propter pœnam futuram, quia illam nõ crederet: ſecundum autem rectam rationem ſemper opera virtutum eligenda ſunt, & opera vitiorum ſunt fugienda, etiam ſi non ſperaretur vita alia. Hinc habendo reſpectum ad fugam dixit quidam Philoſophus; Si ſcirẽ Deos ignoſcituros, & homines ignoraturos peccare dedignarer, propter exercitiũ autem virtutum dicit Ber. in Epiſt. ad Garinũ Abbatem, Vera virtus finem neſcit, nunquam iuſtus

dicit

dicit ſatis eſt, ſi ſemper viueret, ſemper quantum in ſe eſt iuſtior eſſe contenderet, & hoc quia virtutes ſunt ſecundum rectam rationem, ſecundum quam homo, ſecundum quod homo viuere debet. Hoc enim eſt ei ſecundum naturam ſuam viuere. Vitia verò ſunt contra rectam rationem. Sic ergo dico, quòd ſecundum rectam rationem etiam nõ ſperans aliam vitã debet eligere mori pro Repub. Non addo autem cum neceſſe eſt, aut pro ſalute Reipublicæ, quia qui eligeret mori cum non eſſet neceſſe eum mori pro ſalute Reipublicæ, vt quando ei aliter de facili poſſet prouideri, ille non eligeret propriè mori pro Republica, ſed pro temeritate ſua. Similiter, qui eligeret mori non pro ſalute Reipublicæ. ſ. non pro iuſtitia, & innocentia eius defendenda, ſed pro honore, & gloria, & huiuſmodi Reipublicæ contra iuſtitiam conſeruãdis, ille non diceretur eligere mori pro Republica, ſed potius pro iactantia, & cupiditate. Eſt enim talis nõ verè fortis, ſed ſolùmmodò aſſimilatur ei. Tales autem appellat, vt videtur, Philoſophus fortes ſecundum Politicam fortitudinem, de quibus dicit ibidem. Videntur ſuſtinere pericula propter eas, quæ ex legibus vituperationes, & opprobria, & propter honores: tales autem Homerus facit fortes, puta Diomedem, & Hectorã. Vnde mortem, & alia mala pœnæ oportet declinare per ſe, dicente Auguſtin. 13. de Trinit. cap. 7. vbi loquens de bono iuſto. Quamuis (inquit) per fortitudinem ſit paratus excipere, & æquo ferre animo quicquid aduerſitatis acciderit: mauult tamen, vt non accidat, & ſi poſſit facit. Intelligo niſi debeat declinatio ipſorum alicuius turpis nobis cauſa fieri. Turpe autem appellatur vitium, quod ſemper declinandum eſt: & ideò vt declinetur vitiũ mors declinanda non eſt: potius enim oportet omnia mala pœnæ pati, quàm malo culpæ conſentire. Vnde vbi Philoſophus in 4. Ethicorum dixit, Nihil mortuis videbitur, nec bonum, nec malum eſſe, quia vt dicit Cõmentator, mortuus nihil declinat vt malum, nec deſiderat vt bonum, cõtinuò addit: Non videtur autem fortis ille, qui non timet quenquam per mortem, ſed quæ in maximo, & optimo periculo, ſiue, vt dicit Commentator, pro ſalute patriæ, legum, amicorum, & libertatis. In his ergo & ſic factis periculis intimiditas eſt propria fortis. Vnde & addit Philoſophus; Principaliter autem dicetur fortis, qui circa bonam mortẽ impauidus, & quæcunque eam inferunt: talia autem maximè ſunt, quæ circa bellum, & infra. Fortis autem inſtupefactibilis vt homo, timebit igitur talia, vt oportet, & vt ratio ſuſtinebit boni gratia. Hic enim eſt finis virtutis. Idem libro 9. Verum eſt, quod de ſtudioſo dicitur, & amicorum gratia multa agere, & pati, & ſi oportet mori. Vbi exponendo ly omnia dicit Commentator: Non omnia agit gratia amici, puta quæcunque verecundiam, ſiue confuſionem afferunt, & ad vtilitatem veri honoris non tendunt. Pro Republica igitur ſecundum rectam rationem moriẽdum eſt, etſi nõ eſſet ſpes vitæ futuræ. Quod procul dubio ſentit ipſe Philoſophus circa felicem felicitate Politica, de qua loquens in primo Ethico. dicit, Perfectum bonum, & per ſe ſufficiens dicimus non ſoli viuenti vitam ſolitariam, ſed & parentibus, & filijs, & vxori, & amicis, & ciuibus, & conſiſtit bonũ huiuſmodi in imperturbabiliter operari ſecundum virtutem perfectam, quæ eſt prudentia, opera virtutum moralium, quæ ſunt fortitudo, temperantia, & iuſtitia, cui melius, & beatius eſt in breui hora vnum magnum opus agere ſecundum virtutẽ, quàm diu viuere in operibus paruis. Propter hoc igitur mori pro Republica non ſolum eſt ſimpliciter melius, quia pluribus, ſed etiam melius eſt ipſi, ſecundum quod dicit in 9. Ethico. Omnis intellectus eligit optimum ſibi ipſi: epieices autem obedit intellectui. Proijcit enim & pecunias, & honores, & totaliter circumpugnantia bona, procurans ſibijpſi bonum. Paucũ etenim tempus delectari valdè magis eliget, quàm multum quietè, & viuere benè annum, quàm multos annos qualitercunque, & vnam actionem bonam, & magnam quàm multas paruas. Morientibus hoc fortè accidit. Eligunt vtique magnum bonum ſibijpſis. Si ergo hoc ſentit Philoſophus de felicitate Politica, ſcilicet quòd ſecundum rationem rectam debet eligere mori pro Republica, quia in hoc eligit magis bonum, vt tangit per totum. Quæro quid ſentit de felici felicitate ſpeculatiua, de qua dicit in decimo, Talis eſt melior vita, quàm quæ ſecundum hominem: non enim ſecundum quod homo eſt ſic viuit, ſed ſecundum quod diuinum aliquod in ipſo exiſtit. Si enim ſentit de ipſo felici ſpeculatiuo, quòd ſecundum rectam rationẽ debet eligere mori pro Republica, quæro an hoc ſentit, quia eſt ſibijpſi bonum, an quia ſimpliciter bonum, licet non ſibijpſi. Non quia ſibijpſi bonũ, quoniã cum hoc operatur ſecundum fortitudinem Politicam ad modum Politici: ergo hoc non eſt ipſi bonum, quoniam cum hoc operatur ſecundum fortitudinem Politicam ad modum politici: ergo hoc non eſt ipſi bonum, niſi ad modum quo dictũ eſt Politicum eſſe bonum, ſcilicet quòd melius, & beatius eſt in breui hora vnum opus magnum agere, &c. *Quæſtio de felici ſpeculatiuo.*

Quod non eſt verum, quia ita nequaquàm contingit in aliqua operatione ſecundum virtutẽ politicam tantùm delectari quantumcunque ſit magna, quantùm ſecundum virtutem ſpeculatiuam, quia illa habet mirabiles delectationes, vt dicit in libro decimo, Non ergo eſſet ipſi bonum, quia caderet à maiore, & permanentiore delectatione ad minorem, & breuiorem. Aut ergo ſentit Philoſophus, quod felix felicitate ſpeculatiua non deberet eligere mori ſecundum rectam rationem pro Republica, quia eſt melius ipſi, aut ſi hoc deberet eligere ſecũdum rectam rationem, hoc eſſet, quia eſſet melius ſimpliciter, licèt non ipſi ſecundũ modum

dum, quo illud ponit Philoſophus eſſe melius politico. Quicquid de hoc ſentit Philoſophus, non credo ipſum rectè ſenſiſſe de felici ſpeculatiuo, aut ſentit, quia ſecundum rectam rationem ſpeculatiuũ deberet illud eligere, quia illud eſt melius ſimpliciter, & etiam ipſi, quia etſi non ipſi melius eſt quo ad boni alicuius acquiſitionem, nec omninò, nec pro illa hora: eũ tamen melius ipſi quo ad euaſionem mali culpæ, ſecundum quem modum & politicus, etiã ſi nullo modo eſſet melius ipſi, quo ad boni acquiſitionem: deberet tamen illud eligere, quod eſt melius ſimpliciter: & etiam melius illi, quo ad euaſionem mali culpæ.

Dico ergo, quòd ad hoc vterque eorum, ſ. tam felix politicus, quàm ſpeculatiuus tenetur de iure naturæ, & quod peccaret ſi illud non eligeret, & quòd turpiter viueret: melius eſt autem benè mori, quàm turpiter viuere, & quo ad hoc erit melius eſt ipſi, quia licèt per talem mortem non acquireret bonum ſibi, ſed potius omnia bona ſua amitteret: ſecundum enim quod dicitur de politico in quarto Ethic. Felicior in morte triſtior eſt: tali enim maximè viuere dignum, & iſte maximè bonis priuatur ſciens: triſte autem hoc, & ſic licèt bonũ ei non contingeret, quod innuit Philoſophus per hoc, quod ſequitur ibidem, ſed nihilo minus fortis: forſitan autem & magis, quoniam in bello bonum pro illo eligit: tamen ſecundum rectam rationem deberet illud eligere, quia per hoc euaderet turpitudinẽ vitij, vt enim dicitur in quarto: fortis autem erat terribilia homini exiſtentia ſuſtinere propter bonum, vel turpe.

Non propter bonum, ſ. acquirendum, vel propter non incurrendum turpè, hoc eſt turpitudinẽ culpæ. Et ſic ſecundum rectam rationem debet non ſperans aliam vitam, eligere mori pro Republica, ſicut & ſperans illam ex charitate, & tunc iſte ſecundum rectam rationem deberet eligere mori pro Republica ſecundum prædictum modũ etiam ſi per huiuſmodi mortem nihil mereretur, quod eſſet recepturus in alia vita. Propter quod, vt dicit Tullius libro primo de Officijs, præclarè ſcriptum eſt à Platone, Non nobis ſolum nati ſumus, ortusq; ne noſtri partem patria vendicat partem amici. Atque vt placet Stoicis, quæ in terris gignuntur ad vſum hominum omnia creari: homines autem hominum cauſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe alius alij prodeſſe poſſet. In hoc naturam debemus ducem ſequi, communesque vtilitates in medium afferre mutatione officiorum.

Idem in oratione populari ad Senatum. Sic ab initio fui animatus, vt non magis me mea cauſa putarem eſſe natum, quàm Reipublicæ procreatũ. Nihil duri, vel acerbi mihi erit quo Reſpublica curabitur: neque enim mors miſera eſt, quæ ob Rempublicam capitur, neque exercitium turpe eſt, quod virtute ſuſcipitur, præſertim cum hę pœnæ nonnullam habeant in ſe conſolationem, cum vt dicit libro primo inuectiuarum, Patria mihi vita mea multò charior eſt. Idem lib. 4. Mihi quidẽ hæc cõditio data eſt, vt omnes acerbitates, omnes dolores, cruciatusque perferam non ſolum fortiter, ſed etiam libenter, dummodo meis laboribus vrbis pariterque Reipublicæ dignitas, ſalusque pariantur, æquo animo, paratoque moriar. Non enim turpis mors forti viro poteſt accidere, neque miſera ſapienti. Itaque ſapientes nunquã eam inuiti, fortes etiam ſæpè appetierunt. Vnde quia Philoſophus ſecundum rectam rationem mori eligendum ſentiebat pro Republica politicò forti, & ſapienti contemplatiuo, etiam ſi nihil boni, ſed ſolum amiſſio boni inde eis contingeret ſecundũ modum iam expoſitum: ideò quando dixit in 9. libro vnam bonam actionẽ magnam, quàm multas paruas morientibus eligendam: eligunt vtique magnum bonum ſibi ipſis, addidit fortè; quia etſi illud non contingeret: nihilominus tamen mori ſic ſecundum rectam rationem eligeret. Et ſecundũ hoc concedendæ ſunt duæ vltimæ rationes inductæ ad iſtam partem.

Quòd ſi forte aliquis poneret, quod Philoſophus non poneret felicem ſpeculatiuum debere eligere mori dicto modo quaſi ſit omninò ſequeſtratus ab humana ſocietate non viuens quaſi homo mortalis, ſed quaſi diuinus & immortalis, vt dicit Philoſophus in quarto Ethicorum, & quòd ideo non teneretur deſcendere à ſua felicitate cõtemplatiua ad actionem politicam pro Republica, & ſic ponendo hoc dicere ad primam rationem, quod verum eſt, quod bonum publicum præferẽdum eſt priuato: dum tamen bonum priuatum includatur in publico, aliter non, licèt ſimpliciter ſit præferendum quantũ eſt ex parte ſui, non tamen quantũ eſt ex parte illius, cuius bonum priuatum non includitur in bono publico. Et ſimiliter ſi diceret ad ſecundam, quòd vnum membrum exponit ſe mortis periculo propter conſeruationem totius: verum eſt quando membrum non habet proprium intellectum, nec poteſt habere ſuum bonum proprium ſeparatum extra bonum totius: ſi tamen pars, vel membrum haberet proprium intellectum, & bonum, quod ſeparatim poſſet obtinere, quale habet ſpeculatiuus, nequaquam eligeret illud. Iſta nõ poſſunt ſtare, quia etſi Philoſophus circa ea, quæ ſunt ad finem, multa ſecundum rectam rationem ſentiebat, & illa quæ ſentit fides Catholica: circa illa tamen in ordinando ipſa ad finem, & circa ipſum finem vitæ humanæ in multis errabat, ſicut & alij Philoſophi, quia vt dicit Auguſt. ſibi ipſi fabricabant quandam felicitatem percipiendam in vita præſenti, quæ eſt finis operum virtutis, & ſic ad alium finem ordinabant virtutum opera, quàm ordinet fides Catholica, quæ ordinat illa ad beatitudinem percipiendam in vita futura, & ſic errauit: ſi tamen poſuit (quod non credo) felicem ſpeculatiuum ſic ſubtractum fuiſſe à ſocietate humana, quòd non teneretur in aliquo Reipub. hoc enim eſt contra ius naturæ, vt dictum eſt, à quo abſolui

Obiectio reſponſiones ad prim. in oppoſitum. *Ad ſecundum.* *Reiectio.*

non

non potuit, niſi poſuiſſet, quòd in fœlicitate illa ſpeculatiua poſitus eſſet extra ſtatum peccandi, ſicut ſunt Beati in gloria, quod omninò erroneum eſt, quia ergo ſemper manet naturaliter obligatus Reipublicæ, & eſt in ſtatu merendi, & demerendi, tenetur ſemper eligere mori pro Republica, ſecundum dictum modum, & hoc quia licèt bonum ſuum priuatum aliquod poſitiuum non includitur in illo bono publico, includitur tamen in illo bonum eius priuatum quaſi negatiuum, ſcilicet euaſio turpitudinis, & mali culpæ, vt dictum eſt, & hoc ſufficit ad propoſitum.

Quod ſi in bono publico non ſic includeretur bonum ſuum priuatum, puto quòd nullo modo deberet eligere mori dicto modo, ſicut nec tenentur hoc eligere Sancti in patria, quia non eſſet in hoc debitor Reipublicæ, ſicut nec Sancti in patria, quia ſicut illi non ſunt pars ciuitatis Eccleſiæ militantis, nec de foro eius; ſic nec iſte eſſet pars ſocietatis humanæ, ſecundum quod hoc videtur ſentire Philoſophus in nono Metaphyſicæ, vbi dicit quòd vir eremita neque eſt bonus, neque malus, vbi dicit Commentator, quia non eſt pars ciuitatis. Vir autem eremita ſecundum Philoſophum erat fœlix fœlicitate ſpeculatiua.

Reiectio ſolu. ad ſecũdum. Similiter quod dicitur ad ſecundum quòd membrum habens proprium intellectum, & proprium bonum ſeparatum non deberet eligere mori dicto modo, niſi bonum ſuum includeretur in bono communi, non valet: quia licèt ſingula membra haberent ſingulos intellectus in iudicio ſecundum rectam rationem de eligendo illum actum, deberent plures intellectus illorum eſſe vnus: etenim licèt, vt dictum eſt, bonum illius priuatum poſitiuum non includatur in illo bono publico, includitur tamen in illo bonum eius, quaſi negatiuum: & quod amplius eſt, licèt bonum eius priuatum poſitiuum non includatur in illo bono publico: tamen intantùm dependet ab illo, quòd niſi eligeret mori dicto modo, per vitium & turpe, quod incurreret amitteret ſuum bonum priuatũ, quia non poteſt ſtare bonum virtutis, aut fœlicitatis cuiuſcunque cum vitio.

Alia reſpõſio. Si verò dicatur ſecundum iam dicta, quòd iſte ſpeculatiuus non eſt pars ciuitatis, & ita non membrum, propter quod nullo modo tenetur ſe exponere morti pro Republica, & ſic nec peccaret non eligendo illud.

Reiectio. Dico, quòd puto ſi ita eſſet, quòd nullo modo eſſet pars ciuitatis, quia moriendo amitteret omnia bona ſua, & nihil boni acquireret, nihilque mali effugeret, quòd nullo modo illud eligere deberet, ſicut nec aliquis homo viuens ſiue iuſtus, ſiue peccator deberet eligere aliquod peccatum committendo, aut ſe perpetuò damnari, vt omnes alij perpetuò ſaluarentur, ſicut tangit ſecundum argumentum ad partem contrariam. Sed non eſt ita. Vir enim eremita quantumcunque ſit abſtractus ab humana ſocietate, ſemper tamen in aliquo illius ſolatio indiget: & ideò manet ei naturaliter obligatus ſemper.

Vnde etſi non ſit pars eius, quo ad exercitium multorum actuum, qui pertinent ad vitam politicam circa regimen domus, & familiæ, & circa amicos, & huiuſmodi: eſt tamen ſemper manens pars eius, quo ad exercitium actus neceſſarij ad ſalutem Reipublicæ conſeruandæ.

Vnde ſi Reſpublica indigeret, quòd vir eremita Philoſophus ſpeculatiuus, & tractus à communi vita eſſet rector Regni, Prouinciæ aut Ciuitatis, ipſe dimiſſa ſua ſpeculatione deberet deſcendere ad actionem, & fieri Rector Ciuitatis, & Reipublicæ, ſicut hactenus fiebant Philoſophi, vt amplius declarabitur inferius in quæſtione antepenultima.

Ad illud, quod arguitur primò in contrarium, quòd nemo debet eligere mori pro Republica ſecundum rectam rationem, quia hoc eligendo eſſet miſer, ut dicit Auguſtinus.

Dico ſecundum prædicta, quòd re uera miſer eſſet ſimpliciter in hoc, quòd omnia bona ſua, & naturalia, & acquiſita qualiacunque eſſent amitteret, & ſecundum intentionem Auguſtin. ad pœnas æternas deſcenderet: eſſet tamen miſerior non eligendo illud, quia culpam incurreret, & maior eſt miſeria culpæ, quàm cuiuſcunque pœnæ ſiue damni, ſiue ſenſus. *Ad primũ principale*

Secundum rectam autem rationem potius eligẽdum eſt id, quo quis minus miſer eſt, quàm quo quis eſt magis miſer, & hoc ſub conditione ſi alterum oporteret incurrere, ut contingit in propoſito, licèt neutrum illorum eſſet ſimpliciter eligendum.

Ad ſecundum, quòd exiſtens ſine tali ſpe non debet eligere mortem ſuam naturalem, ſicut nec exiſtens in gratia mortem ſpiritualem. *Ad ſecundum.*

Dico ſecundum prædicta, quòd non eſt ſimile; quia iſte morte ſpirituali amitteret omne bonum ſuum, & incurreret omne malum, ſcilicet culpæ, & pœnæ, cui ſe obligaret: non ſic autem ille, qui morte ſua naturali ſaltem effugeret malum culpæ, quod incurreret non eligendo mori: & ideò iſte deberet eligere mori morte naturæ: nullo tamen modo iſte deberet eligere mori morte ſpirituali, ut patet ex dictis.

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum non ſeparans vitam futuram debeat ſecundum rectam rationem eligere mori pro Republica.

IN titulo ad notandum eſt, quòd quæſtio primò dupliciter pôt intelligi, ſi quidem primò ſimpliciter de omni homine. Secundò tantùm de homine Philoſopho. Et ſi hoc ſecundum, cum duplex ſit Philoſophia, altera in contemplatione poſita, & altera in actione, ſic & duplex Philoſophus eſt, alter contemplatiuus, alter actiuus, qui & fœlix appellatur: vita enim philoſophica, vita beata, & fœlix eſſe videtur. Nunc autem iuxta omnes modos intelligi quæſtio poteſt.

Not. inſuper, quod aliter reſoluitur quæſtio ſimpliciter, & aliter ad aures Ariſtotelis.

In corpore eſt concluſio vniuerſalis ſecundum veritatem. Quod vnuſquiſque ſiue Philoſophus, ſiue non, debet eligere mori pro Republica:

Probatur. Illud ab omnibus eligendum eſt, cuius oppoſitum peccatum eſt, ſed mori pro Republica eſt ſecundum rectam rationem, cuius oppoſitum peccatum eſt, igitur eligendum eſt. Maior propoſitio patet, quia nunquam decet peccare ſecundum rectam rationem, ſi quidem virtus, quæ opponitur vitio, ſequitur ſemper rectam rationem. Minor patet, quia qui non eligit mori pro Republica, præfert bonum priuatum bono communi, ſed hoc peccatum eſt, igitur &c.

Not. autem quòd id de homine ſimpliciter intelligitur, ac fœlici ciuili, dicit etiam Ariſtoteles, & Auerr. vt per eius verba patet, quæ citantur in litera. De fœlici autem ſpeculatiuo videntur negare.

His autem ratione, & auctoritate contradicit Auctor.

Ratio eſt, Quia peccaret præferendo bonum priuatum bono communi, quòd ſecundum rectam rationem peccatum eſt, Auctoritas autem eſt Platonis, & Ciceronis, quorum plura leguntur in litera ſatis clare. Vide autem Franciſcum Picolom. gradu 6. ſuæ moralis, cap. 17. & 18.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum prudentia poſſit generari ſine generatione virtutis moralis.

SEQVVNTVR quęſita pertinentia ad homines fideles pro ſtatu huius vitę, vbi quęrebatur vnicum pertinens ad habitum virtutis. Vtrum, ſ. prudẽtia poſſit generari ſine gñatione virtutis moralis. Et plura alia ptinentia ad exercitiũ actus.

Arg. princ. Circa illud vnicum arguitur, ꝙ prudẽtia poſſit generari ſine virtute morali, quia dictante recta ratione aliquid faciendum, voluntas poteſt non eligere illud cũ effectu, & qua ratione hoc poteſt fieri ſemel ex parte intellectus, & ſimiliter ex parte voluntatis, eadem ratione & pluries, ſed hoc faciendo generatur prudentia in ratione ſine generatione virtutis moralis in volũtate, quia in ratione conſeruatur generatiuum virtutis: in voluntate verò generatiuum vitij: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Si ſic eſſet, tunc virtutes non eſſent cõnexæ cum prudentia, quod eſt contra Philoſo. 7. Ethic. *Secunda pars.* Sequeretur ẽt ꝙ eſſent contraria in eodem, *Tertia pars.* ſcilicet vitium in voluntate, quod non remouetur vno actu, & prudẽtia generata ſine morali virtute.

Reſponſio. Dico, ꝙ duplex eſt prudentia in hominis intellectu practico. Vna naturalis, quę eſt origo alterius, & principiũ acquirendi illam. Alia verò acquiſita. Prudentia illa naturalis eſt naturale iudicatorium circa operabilia in intellectu practico, ſicut eſt naturale iudicatoriũ circa ſpeculabilia in intellectu ſpeculatiuo, quod eſt quædam ſpeculatiua naturalis, de qua dicit Aug. 10. de Trinit. in princ. Niſi breuiter impreſſam in animo cuiuſque doctrinæ haberemus notionem, nullo ad eam diſcendã ſtudio flagraremus, quia rem omninò incognitam amare nullus poteſt omninò, & Philoſophus dicit 9. Metaphyſic. Neceſſe eſt, vt addiſcens habeat aliquid de cognitione, quia non mouetur aliquid ad aliud niſi habeat aliquid in ſe de eo ad quod mouetur. Vbi dicit Comment. 1. omne quod generat & fit aliquid, impoſſibile eſt hoc fieri niſi habeat aliquid naturaliter ex eo, quod habebit in poſtremo, v.g. quoniam citharizando citharœdimus, & impoſſibile eſt, vt citharizet aliquis niſi habeat aliquid de arte citharizandi. Et ideò aſinus non addiſcit citharizare, nec homo qui non eſt natus citharizare. De prudentia autẽ naturali circa operabilia, dicit Hierony. in Epiſt. ad Demetriadem. Bonum generaliter cunctis inſtitutum eſt. Eſt.n. in animis noſtris naturalis quædam, vt ita dixerim, ſenſcitas, quæ velut in arce animi præſidens exercet boni, maliq; iudicium, & vt honeſtis, rectiſq; actib. fauet, ita ſiniſtra quæq; opera condemnat. Et ſicut ſe habet in hoc ex parte intellectus, ꝙ in ipſo ſunt quædã ſeminaria ſcientiarum, ſic ſe habet ex parte uoluntatis, ꝙ in ipſa ſunt quædem ſeminaria moraliũ virtutũ, quia vt iam dictum eſt, aliter impoſſibile eſſet, vt ad ipſas acquirendas moueretur. Dicta aũt prudentia naturali intellectus practicus ab initio primitiuo operis determinet ea, q̃ ſunt ad finem, ſicut volũtas dictis principijs ſeminalib. virtutum moraliũ determinat, & præſtituit ipſum finem. Cũque aũt voluntas ab initio pręſtituerit finem, & intellectus practicus id, quod eſt ad finem, & hoc ante operis inchoationem, tunc voluntas incipiendo operari incipit velle id, quod ad finem, & operando illud tendere in finẽ. Sic enĩ operante uolũtate incipit generari uirtus moralis in uoluntate, & incipit intellectus practicus ex opere uoluntatis experiri in ſingularibus operabilia, qualiter poſſint, & debeant opari, & dirigi in finem,

finem, & ſtatim incipit generari prudentia practica in intellectu, & tunc intellectus per id, quod naturaliter ſibi eſt inſitum ſimul, & per id, quod ſibi ex primo actu eſt acquiſitum, præſtituit ad operandum ad finem, & voluntas illud eligit, & operatur vt priuſ, & augetur virtus moralis in voluntate, & prudentia in intellectu, & ſic deinceps vſque ad perfectionem habituum.

Et ideò dico, quòd mixtum generatur virtus moralis cum prudentia practica, quæ verè practica eſt dicenda, ita quòd vna earum nullo modo ſine altera generari poteſt, & ſecundum rationem eiuſdem menſuræ, vt quantum quiſque acquirit de virtute morali, tantum acquirit & de prudentia, & per hoc neceſſe eſt omnes virtutes in prudentia eſſe connexas, ſecundum quod hoc aliàs in quæſtione quadam de virtutum connexione latiùs declarauimus, quinto Quolibet, quæſtione 16. & 17. & ſecundum hoc benè procedit prima pars rationis ad ſecundam partem quæſtionis.

Ad argu. princip. Ad rationem in contrarium, quòd qua ratione ſemel recta ratione iudicante aliquid agendum voluntas poteſt illud non eligere, eadem ratione & pluries.

Dico, quòd falſum eſt, quia cum primò eligit contra rectam rationem, inficitur vitio, à qua infectione voluntatis ſtatim incipit obſcurari ratio, & obliquari à ſua rectitudine, & ſic incipit deficere à rectitudine iudicij gradatim, & interſcalatim quouſque voluntate in vitio obſtinata ratio ſit excæcata. Et videtur talia bona ſimpliciter ad qualia voluntas eſt infecta, & iudicat oppoſita principiorum in moralibus eſſe eligenda, dicente Gregorio nono Moral. ſuper illud Iob, Vir vanus in ſuperbiam erigitur. A leuibus (inquit) malis incipiens cum ad grauiora peruenitur, vanitas mentem obnubilat, iniquitas cæcat, quia, vt dicit libro vndecimo Moralium, iuxta menſuram vniuſcuiuſque peccati, intelligentiæ cæcitas generatur.

Ad ſecundam partē arg. in oppoſitum. Quòd aſſumitur in ſecunda parte rationis in contrarium, quòd niſi ſimul generarentur virtus moralis & prudentia, eſſent ſimul contraria virtus & vitium in eodem.

Dico, quòd re vera ſimul generantur, ſed hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ſic, quòd in primo actu, quo intellectus experitur operanda, generetur prudentia, quo ad ſubſtantiam, licèt ſub ratione incompletiſſima, & in primo actu voluntatis ſimiliter moralis virtus ſub ratione diſpoſitionis incōpletiſſimæ. Alio modo ſic, ꝙ nihil virtutis, quod natum eſt fieri diſpoſitio, vel habitus generatur in primis actibus, ſed ſolùmmodò diſpoſitio aliqua, quæ tamen non eſt nata fieri habitus, quæ eſt difficultatis ad bonum amotio, quæ eſt annexa habitui vitioſo.

Quæ cum ſufficienter fuerit amota, & ſubiectum per hoc factum eſt quaſi materia, quæ eſt neceſſitas ad vitij corruptionem, & virtutis generationem: tunc primò generantur ſimul prudentia, & virtus moralis. Sed ſi ita eſt, vt dicitur in iſto ſecundo modo, vera actio per ſe terminaretur nō ad aliquid poſitiuum, ſed ſolùm ad priuatiuum, quod eſt contrà naturam rei, quia ſemper agens, & patiens, etſi ſint in principio contraria, in fine tamen ſunt ſimilia: & ideò quantum amouetur de contrario, & terminatur actio ad aliquid priuatiuum, tantum neceſſe eſt, vt generetur de ſimili, & terminatur ad aliquid poſitiuum, quod etſi illud non ſit forma principaliter generanda, eſt tamen aliqua diſpoſitio poſitiua manens cum illa, vt eſt caliditas quando generatur de aqua ignis, ita quòd in tali tranſmutatione terminatur actio per ſe ad poſitiuum: per accidens autem ad priuatiuum, & ſicut hoc contingit in naturalibus, ſic & in voluntarijs. Sed in generatione habituum non eſt dare aliquid poſitiuum generari, per quod cum amotione contrarij ſubiectum fiat quaſi materia, quæ eſt neceſſitas ad habitum, niſi ipſam diſpoſitionem, quæ nata eſt fieri habitus: ergo &c.

Quòd planè patet per hoc, quòd in hominibus in ſtatu innocentiæ habitus fuiſſent generati conſimiliter ſecundum modos agendi intellectus, & voluntatis, licèt ibi expeditiùs: & tamen ibi non fuiſſet omninò aliqua difficultas ex vitio amouenda.

Dico ergo, quòd ſecundum quòd aliàs determinaui, in primo actu generationis habitus generatur id, quod natum eſt fieri habitus completus per augmentum ex cunctis actibus ſequentibus. *Quolibet 9 quæſt. 16. ad tertiā partem.*

Et quod aſſumitur, quòd vitium non remouetur vno actu, verum eſt: attamen remittitur ſecundum modum eius, & id quod natum eſt fieri habitus generatur, & augmentatur.

Et quod ex hoc concluditur, quòd tunc contraria ſimul ſunt in eodem.

Dico, quòd hoc eſt neceſſarium in omni generatione, & corruptione formarum recipientium magis & minus: citra tamen ipſorum excellentias in quibus ſeſe non compatiuntur, vt dictum eſt ſupra; citra enim ſuas excellentias omnia talia ſeſe benè compatiuntur.

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Vtrum prudentia poſſit generari ſine generatione virtutis moralis.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore diſtinctio eſt de prudentia, & duplex concluſio.

Diſtinctio eſt, quod prudentia alia dicitur naturalis, alia dicitur acquiſita. Naturalis eſt principium acquirendi aliam, quæ dicitur prudentia acquiſita, & etiam practica. Et de hac naturali loquuntur Hieronymus, Auguſtinus, & Commentator, vt patet in litera.

Prima concluſio. Prudentia naturalis eſt, & poteſt eſſe ſine virtute.

Probatur. Antecedit enim omnem virtutem moralem: quod autem aliquid antecedit naturaliter poteſt eſſe ſine illo.

Secunda concluſio. Prudentia acquiſita non poteſt generari ſine generatione virtutis.

Probatur. Intellectus practicus non operatur niſi moueatur à voluntate: ergo ſecundum quod mouetur voluntas, ita mouetur intellectus practicus. Iam verò intellectus practicus non tendit ad bonum finẽ, nec eligit media recta ad finem niſi prius voluntas bona media eligat: ergo prudentia non generatur ſine virtute: probatur conſequentia quoniam electio voluntatis huiuſmodi eſt actus virtutis, & electio huiuſmodi intellectus practici eſt actus prudentiæ, igitur cum ex actibus generetur habitus, ſequitur quòd non generatur habitus prudentiæ niſi generentur ſimul habitus virtutis.

Not. quòd re vera ita ſe habent prudentia, atque moralis virtus, quòd ſibi inuicem eſſe cauſæ videntur, vt mutuò ſe ſe præcedant, & conſequantur, ſiue ſuccedant, quaſi altera ex altera mutuo generetur. Præcipuè autem præelectio mediorum eſt principium moralis actionis. Non obſtant, qui dicunt prudentiam contingere munere diuino, quoniam non loquuntur de acquiſita, de qua loquimur nos in præſentia.

Accedit, quòd prudentia tametſi diſtinguatur à moralibus virtutibus, eſt omnium virtutum epilogus, atque vinculum, ſed Ariſtotelis hæc ſententia eſt in 6. Ethicorum. Impoſſibile eſſe prudentem non eſſe bonum: de virtute autem loquẽs, ait, quòd virtus ſit habitus, qui habentem perficit, & omne opus eius bonum reddit. Ex quo ſequitur, vt non ſit prudens niſi virtute præditus. Quòd ſi hoc verum eſt, iam ſententia eius eſt, quòd prudentia generari non poſſit niſi cum virtute. Sed profectò quod ratiocinando colligimus, planè habet ipſe Ariſtoteles ſecundo magnorum Moralium cap. 7. Quod neque abſque prudentia aliæ virtutes fiunt, neque prudentia perfecta eſt abſque alijs virtutibus, ſed cooperantur quodammodo à ſe inuicem conſequentes prudentiam, quod vtique videtur eſſe illud, quod habet Gregorius libro 22. Moralium, ſcilicèt quòd nec prudentia vera eſt, quæ iuſta, & temperans, & fortis non eſt, nec temperantia perfecta, quæ fortis iuſta, & prudens non eſt, nec fortitudo integra, quæ prudens fortis, & temperans non eſt, quam ſententiam etiam legimus ſuper Ezechielẽ homil. nona. immò & Plato idipſum dixiſſe legimus in libris de Repub. & Xenophon. libro ſecundo de vita Cyri, ſed hæc hactenus: Cætera quippe clara videntur.

QVAESTIO XV.

Vtrum Epiſcopus poſſit ſubditis ſuis pro exceſſibus, & criminibus infligere pœnam pecuniariam conuertendam in vſum proprium, vel pauperum, vel Eccleſiæ ſuæ.

SEQVVNTVR pertinentia ad exercitiũ actus hominis in vita iſta. Et erant quædã pertinentia ad actus abſolutè: alia verò pertinentia ad actus in quadam comparatione.

Circa primum erat vnicum pertinens ad actum Epiſcoporum: Vtrum Epiſcopus poſſit ſubditis ſuis pro exceſſibus, & criminibus infligere pœnam pecuniariam conuertendam in vſum proprium, vel pauperum, vel Eccleſiæ ſuæ. Alterum verò erat pertinens ad actum Doctorum Vtrum ſcholaſticè docens falſum ex ſiniſtra affectione morus, peccet mortaliter. Duo autem alia erant pertinẽtia ad Religioſos, quorum primum erat, vtrum Monachus Regulę Sancti Benedicti ſcholaris petens per literas ab aliquo officialium Monaſterij ſui pecuniam ex indigentia ad opus ſtudij ſui, peccet mortaliter, & ſimiliter ille, qui eam illi mittit. Secundum erat, vtrum ille ad cuius manus tales literæ veniunt, ſi eas aperiat, & leget Abbatiq; ſuo eas oſtendat, peccet mortaliter. Alia autem erant plura pertinentia ad quaſcunque perſonas, indifferenter. ſ. Tria aũt erant, quorum Primum erat, Vtrum excõicatus ſit ille, qui legit aliquid de libr. interdicto ſub pœna excõicationis latæ ſententiæ, Secundum, Vtrum debens facere aliquid ex vna cauſa, liberet ſe à debito, faciendo illud ex alia cã. Tertium, vtrum licet alicui dare eccleſię cuiq; certam ſummam pecuniæ ad emendũ terras ad opus illius eccleſiæ, vt detur ei certa ſumma pecuniæ ad vitam ſuam.

Circa primum arguitur, quòd Epiſcopus pro exceſſibus ſubditorum non poſſit exigere pecuniã, quia Micheę 3. reprehenduntur iudices, qui in muneribus iudicabant, & idem prima q. 1 Iudices, ſed corrigere exceſſus eſt actus iudicialis. extra de off. ordin. Dilectus ergo non eſt exercendus in muneribus, quare &c. Item extra de Simo. Nemo. & 1. q. 1. Qui ſtudet, dicitur ꝙ Giezi pro gratia corporalis ſanitatis vendita leprã incurrit: ergo multò fortius, qui pecuniam accipiendo vendit ſanitatem ſpiritualem habendam per correctionem, lepram peccati incurrit: ergo &c. *Arg. princ. primum.* *Secundũ.*

Contra dr̃ in decre. extra de pœnis. Licet ꝙ Epiſcopus in eo caſu, in quo diſpenſare poteſt, in illo etiam põt pœnam corporalem, vel ſpiritualem in pecuniariam cõmutare: ergo multò fortius in alijs caſibus, qui diſpenſatione non indigent. *In oppoſi.*

Dico, ꝙ pœna, quæ pro exceſſibus exigitur, cum ſit in ſatisfactionem, & emendam delicti iam perpetrati, & in cautelam contra delictum perpetrandum, illa debet iniũgi, quæ efficacius valet ad hæc duo. Vlterius, quia pœnæ exiguntur potiſſimũ, vt timore arceatur voluntas, nè iterato peccet: idcirco dico, ꝙ pœnæ potius debent exigi, quæ magis timentur ſecundum ſtatus & conditiones hoĩum. *Reſponſio*

Et

Et quia pœnæ pecuniariæ quandoque magis timentur: idcircò dico, quòd quando hoc percipit Epiſcopus, potius debet exigere pœnam pecuniariam, quàm aliam.

Quæ quia non per ſe, & principaliter ordinatur ad emendam, & ſatisfactionem ſicut pœna corporalis, aut ſpiritualis, quia exceſſus committuntur ab intra & corpore, & ſpiritu principaliter: idcirco dico, quòd pœna pecunialis non eſt per ſe, & primò exigenda, nec principaliter, ſed in caſu prædicto: & ideò, vt dicit ratio vltima, exigentia pœnæ pecuniariæ non eſt per ſe exactio pœnæ, ſed potius pœnæ commutatio in pœnam.

Ad ſecundam partem q. Quòd verò vlterius additur in quæſtione, an exigere poſſit eam ad conuertendum in proprios vſus, aut pauperum, aut eccleſiæ ſuæ.

Dico, quòd non niſi ad conuertendum in vſus pauperum, ſed eccleſia ſua cui habet prouidere, inter pauperes connumeranda eſt. Et quia ipſemet debet eſſe vnus ex pauperibus viuens de bonis pauperum ſibi accipiendo neceſſaria, reſidua alijs pauperibus diſpenſando, vt dicit Proſper de vita contemplatiua, & aliàs latius expoſuimus: idcircò etiam dico, quòd pro emẽda, & ſatisfactione exceſſuum poteſt accipere emendam pecuniariam, vel ad vſus pauperum, vel eccleſiæ, vel proprios: ſic tamen, quòd quando conuertit eam in vſus proprios, bona Eccleſiæ, quę aliàs eſſet recepturus conuertat in vſus aliorum pauperum, non aut in faſtum & delitias proprias, nè de ipſis poſſit dici illud Bernardi ad Henricum Senonen. Archiepiſcopum, Dicite Pontifices, in freno quid facit aurum? noſtrum eſt, quod effunditis, nobis crudeliter ſubtrahitur, quod inaniter expenditis, noſtris neceſſitatibus ſubtrahitur quicquid accedit vanitatibus veſtris, & ſecundum hoc concedenda eſt vltima ratio.

Ad primum princip. Ad primam in oppoſitum, quòd corrigere eſt effectus iudicialis, qui non debet exerceri in muneribus. Dico, quòd correctio tria reſpicit. Primò correctionem, quam habet facere corrigens in correctum: ſecundò, vitæ mutationem in melius ex illa conſequendam in correcto: tertiò, commiſſorum pro quibus corrigitur emendam, ſiue ſatisfactionem faciendam à correcto.

Quorum primum quod pertinet ad prælatum corripientem, & tertium quod pertinet ad ſubditum correctum, ſunt propter ſecũdum quod pertinet ad Deum.

Sed primum vt per illud diſponatur ad recipiendum in ſe ſecundum: tertium verò vt in illo conſeruetur. Et ſunt tres partes eſſentiales correctionis iudicialis, ſicut ſunt tres partes eſſentiales pœnitentiæ, & quo ad nullam harum trium partium debet fieri correctio iudicialis in muneribus, ſicut nec adminiſtratio ſacramentalis pœnitentiæ quo ad aliquam ſuarum partium. Eſt igitur ad*Nota.* uertendum, quòd ſicut in foro, ſiue iudicio conſcientiæ differunt hæc tria, ſcilicèt miniſtrare ſacramentum pœnitentię in muneribus accipiendis, & miniſtrare ipſum pro muneribus accipiendis & pro ſacramenti miniſtratione accipere munus, ſic in foro, ſiue iudicio eccleſiæ differunt hæc tria, ſcilicèt iudicare in muneribus accipiendis, aut acceptis, & iudicare pro muneribus, & pro ipſo iudicio munera accipere.

Iudicare autem in muneribus dicitur ille, qui pecunialem ſatisfactionem iniungit, non propter vtilitatem correcti, ſed propter commodum proprium. Et ſic non per diſpenſationem, & commutationem pœnæ in pœnam, ſed per quandam exactionem pœnæ muneris, & hoc non ad ſatisfaciendũ Eccleſiæ, & Deo, ſed ſuo prauo deſiderio. Quòd non licet omninò, quia hoc non eſt iniungere ſatisfactionem, ſed ipſam omninò omittere, & loco eius, quod in emenda ſatisfaciendum eſſet Deo, ſatisfacere ſuo prauo deſiderio. Sicut ſi adminiſtrans ſacramentum pœnitentiæ, non intenderet principaliter iniungere aliquid ad ſatisfaciẽdum Deo, ſed iniungeret ſibi dari pecuniam ad ſatisfaciendum ſuo prauo deſiderio. Vterque enim iſtorum iudicat in muneribus, quia tertiam partem iudicialis officij pro muneribus accipiendis omittit, & pro eiſdem alias duas partes exercet, ſi ab initio muneris talis acceptionem intendit.

Omnis enim iudicans in muneribus propter omiſſionem ſatisfactionis Deo, & Eccleſiæ, quam deberet iniungere, iudicat pro muneribus quo ad alias duas partes, quas ꝓpter munera ſatagit exercere. Propriè autẽ iudicare pro muneribus, quod tamen nõ eſt iudicare in muneribus, eſt iudicium integrum exercere ſecundum tres eius partes, non propter aliud, quam propter muneris mercedem, vel principaliter propter illud, quod ſimiliter nulli licet. Pro iudicio autem munus accipere contingit dupliciter. Vno modo ratione ipſius iudicij, vt ſcilicèt munus ponatur merces propter quam exerceatur iudicium, vel principaliter, vel ſecundariò, hoc nullo modo licet, quia illud ſub precio temporali non cadit: & ideò in omnibus prædictis caſibus puto committi ſimoniam, ſicut nec licet propter ſimoniam exercere quodcunq; aliud opus diuinum circa populum. Vnde ſuper dictum verbũ Michææ dicit Hieronymus, Si quis de Principibus videbatur iudicare, quod erat rectum, vendebat magis ſententiam, & in muneribus iudicabat. Sacerdotes quoque non docebant populum, niſi accepto precio. Et cum dicitur, Gratis accepiſtis, gratis date, illi Dei reſponſo pecuniam præferentes gratiam Domini auara mercede vendebant.

Alio autem modo contingit accipere pro iudicio ratione laboris in iudicando, quod poteſt fieri dupliciter. Vno modo ſic, quòd iudicans eſſet laboraturus iudicando, etſi non eſſet mercedem muneris conſequutus, hoc benè licet.

Alio modo, quòd aliàs non eſſet laboraturus, quod etiam contingit dupliciter.

Vu 3 Vno

Vno modo aggrediendo laborem voluntariè ex munèris deſiderio, quod conuenit mercenario, & puto ſi talis non indiget, quòd non licet ei etiam velle laborare propter munus temporale, etiam ſi principalius intendat munus æternum. Si verò ſit indigens, & alteri officio obligatus, quod propter iſtud poſtponi neceſſe eſt, puto, quòd non licèt; ſicut non licet Religioſis ex deſiderio mercedis temporalis voluntariè, & abſque coactione hominis, vel conſcientiæ dimittere opera contemplatiuæ, & exercere opera actiuæ, quę incumbunt prælatis Eccleſiæ, vt patebit aliqualiter in quæſtione penultima.

Si verò ſit indigens, & non obligatus alteri officio, puto quòd licet, ſi ei permittatur vt pauperi ſacerdoti pro labore ſuo in celebrando Miſſam recipere denarium, & ex deſiderio recipiendi illum, aggredi laborem.

Si autem aliàs non laboraturus aggreditur laborem coactus, puta quando aliquis aſſumitur in prælatum Eccleſiæ, vel quando cogitur aggredi ipſum ex conſcientia, puto quòd coacto primo modo licèt accipere in dicto caſu, quia ius habet petendi, & deberet petere ſi timeret in non petendo ius ſuum periclitari.

Coacto autem ſecundo modo ſimiliter licet accipere in eodem caſu, quia ius habet ex obligatione naturali ad illud dandum eorum, quibus ſeruit, licèt non ex obligatione ciuili. Propter quod non habet ius petendi.

Dico ergo, quòd prælatus exigens emendam pecuniariam, ſi eam exigat iudicando in muneribus ſecundum expoſitum modum nullo modo licèt ei: tamen ei benè licèt commutando pœnam in pœnam. Hoc enim faciendo, nec iudicat in muneribus, nec pro muneribus, nec etiam pro iudicio munus accipit, ſi non in proprios vſus conuertere intendit, quòd ſi ſic, tunc pro iudicio accipit munus, & in illo caſu hoc ei licet facere, vel non facere ſecundum modum diſtinctionum in iſto membro iam expoſitarum.

Pro iudicio enim ratione ipſius iudicij non licèt accipere, ſed ratione laboris, maximè ſi aliàs eſſet laboraturus, & coactus ratione prælaturæ talem aggrediatur laborem, & ſit indigens, benè licet ei.

Ad conuertendum autem in proprios vſus pręter neceſſarios, & ad faſtum, nullo modo licet: non autem propter ipſam pecuniæ ſecundum talem modum acceptionem, quam puto ſimpliciter licere, etiam ſi non ſit indigens, ſed propter abuſionem. Et ſecundum hoc dico, quòd pro exceſſibus licet Epiſcopo pecuniam accipere.

Ad ſecundum de Giezi patet per idem; illius enim intentio principalis fuit acceptio muneris pro recepta ſanitate, ac ſi Dominus eius Heliſæus intendiſſet recepiſſe donum muneris pro collata ſanitate, quare quia non recepit Heliſæus, ille recuperare vicem Domini voluit. *Ad ſecundu prınc.*

Quòd expreſsè videntur ſonare verba ſuper hoc facto ſcripta, quando dixit Giezi ad Naaman, Dominus meus miſit me ad te &c. Vnde ſi ſecundum hunc modum pro ipſo iudicio ratione iudicij Epiſcopus pecuniam acciperet, re vera lepra peccati infectus eſſet, nec liceret ei, quod tamen ſecundum aliam viam, & modum benè licet ei, vt dictum eſt.

Comment. in Quæſtionem X V. quæ eſt,

Vtrum Epiſcopus poſſit ſubditis ſuis pro exceſſibus. & criminibus infligere pœnam pecuniariam conuertendam in vſum proprium, vel pauperum, vel Eccleſiæ ſuæ.

IN titulo notanda eſt duplicitas quæſtionis: duas enim partes habere videtur, Alteram, vtrum abſolutè pro exceſſibus, & criminibus ſit infligenda pœna pecuniaria. Alteram, dato, quod poſſit, vtrum poſſit, vt conuertenda in vſum proprium &c. Vbi quoniam difficultas eſt circa conuerſionem in vſum proprium, in hoc eſt diſtinctio, quod ipſe conuertens, aut eſt conuertens vt pauper, & de numero pauperum, aut non, & ex hoc oritur duplex reſolutio.

In corpore ſex concluſionibus ſatisfit quæſito.

Prima concluſio eſt. Pœnæ ſunt infligendæ, vt ob timorem peccantes, corrigantur.

Secunda concluſio. Pœnæ dandæ ſunt ſecundum quod iudicatur eas delinquentes magis timere.

Tertia concluſio; Pœnæ pecuniariæ infligendæ ſunt non abſolutè, ſed ſi iudicatur, quod magis eas timeant delinquentes, & ex hoc corrigantur, & abſtineant.

Quarta concluſio. Pecunia illa poteſt conuerti in vſum pauperum, & Eccleſiæ.

Quinta concluſio. Poteſt item Epiſcopus eam conuertere in vſum proprium ſi ſit pauper.

Sexta concluſio. Non poteſt conuertere ſi ſit diues. vel ſi conuertit, debet de cæteris pauperibus ſubuenire.

Patent omnes iſtæ concluſiones in litera. Prima quidem ex ſe. Secunda ex fine infligendi pœnas: ob hoc enim infliguntur, vt timore corrigantur delinquentes: nempè ex prima concluſione.

Tertia item ex ſuperioribus nota eſt: potiſſimum vero ex ſecunda.

Quarta patet ex Proſpero, & conſequenter ex eodem.

Quinta patet, & ex vltima ſecundi Quolib & alibi.

Sexta verò ex D Bernardo in litera. Cætera clara videntur.

In reſponſione ad primum not. plures concluſiones ad aliam quæſtionem facientes de muneribus acceptis à iudicibus, & reduc ad hanc formam, vt facilè intelligas.

Iudicare aliud eſt

- *In munerib. accipiendis, aut acceptis & talis ſic iudicans eſt ſatisfaciens tantùm ſuo prauo deſiderio, infligens pœnam pecuniariam, nō ad correctionem.* — 1. Concl. Non licet.
- *Pro munerib. & talis iudicat tātū, vt munera accipiat quæ ſi non acciperet non iudicaret.* — 2 Concl. Non licet.
- *Pro ipſo iudicio accipere munere: hoc autem contingit, vel*
  - *Ratione iudicij vt ſ. munus ſit iudicij merces.* — 3. Concl. Non licet.
  - *Ratione laboris quòd contingit, vel*
    - *Quod non eſſet laboraturus, niſi accepturus munera; & hic aut*
      - *Aggreditur laborem voluntatiè ex muneris deſiderio, & hic aut eſt*
        - *Indigēs, & tunc vel*
          - *Alteri obligatus* — 4. Concl. Non licet.
          - *Alteri non obligatus.* — 5. Concl, Licet.
        - *Nō indigens.* — 6. Concl. Non licet.
      - *Aggreditur coactus.* — 7. Concl. Licet.
    - *Quod eſſet laboraturus & ſi non eſſet accepturus munera.* — 8 Concl. Licet.

In hac tabella hiſque concluſionibus credimus haberi totum id, quod habet in reſponſione ad argumentum, quæ omnia ſatis patent.

QVAESTIO

QVAESTIO XVI.

Vtrum Scolaſticè docens falſum ex ſiniſtra affectione motus, peccet mortaliter.

Arg. primo. CIRCA Secundum arguitur, quòd Scholaſticè docens &c. peccet mortaliter, quia eſt alijs cauſa errandi: oportet enim diſcipulum credere dictis magiſtri.

In opposit. Contra, Talis fortè docet talia ex conſcientia credens ipſa eſſe vera, & ſic peccaret docendo contrarium: ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd Scholaſticè docens falſa, ſi docet illa mala affectione motus, ſiue ex paſſione pro illa hora, ſiue ex habitu vitioſo odij, vel inuidiæ cõtra alios, in quorum grauamen docet falſa, aut fauoris inordinati pro aliquibus, quibus eſt cõiunctus, ſi ſint talia falſa, quæ pertinant ad fidem, & mores, non ſolum peccat mortaliter propter motum odij, vel inuidiæ; ſed etiam propter actum docendi falſa.

Si verò non ſunt talia, quòd pertineant ad fidem, aut mores, licèt peccaret mortaliter ex motu illo, aut etiam ex mala voluntate, quam habet in docendo talia: non tamen oporteret, quòd ex actu docendi peccaret mortaliter, ſed fortè venialiter, eò quòd nullum periculum eſſet ſentire hoc plus, quàm contrarium eius.

Ad argu. princip. Ad primum, quòd talis mortaliter peccat, quia eſt alijs cauſa errandi. Dico, quòd verum eſt, ſi ſit error periculoſus, qualis eſt ille, qui eſt circa ea, quæ ſunt fidei, aut morum. Si autem non ſit circa talia, benè poteſt peccare tantùm venialiter quantùm eſt ex ipſo actu docendi, vt dictum eſt. Et dico, quòd tali modo peccat quantum eſt ex ſe & doctrina ſua, quia venenum propinauit, & ſi non ſit qui bibat, eò quòd fortè non eſt, qui in docendo illi credat.

Ad probationem. Quòd autem aſſumitur in argumento, quòd oportet diſcipulum credere dictis magiſtri. Dico, quòd verum eſt in eis, quæ prius non nouit, & quę ipſi ſunt aliàs dubia, & hoc in audiendo magiſtrum, poſtmodum tamen diſcipulus ordinatius debet penes ſe examinare dicta magiſtri antequã in eis firmiter adhæreat, dicẽte Boetio in fine libri ſecundi de diſciplina Schol. Miſerrimi eſt ingenij ſemper inuentis vti, & nunquam inueniendis. Stultius eſt magiſtratus orationibus omninò confidere, ſed primò eſt credendum donec videatur quid ſentiat, poſtea fingendum eſt eundem in docendo erraſſe, vt fortè reperire queat quid commiſſe obuiet ſedulitati.

Ad arg. in opposit. Ad argumentum in oppoſitum, quòd fortè talia docet ex conſcientia. Dico, quòd quamuis doceat ea ex conſcientia, quia tamen illa conſcientia eſt erronea, cuius ipſe eſt cauſa, habitum vitioſum odij, vel fauoris ſibi adgenerando, vel motum quo ratio obſcuratur non repellendo, ſicut ſupponit quæſtio: ideò in hoc ipſe non excuſatur omninò. Vnde talis, qui docet falſa ex tali conſcientia erronea, quam ſibi formauit credendo illa eſſe vera, ſtante tali conſcientia perplexus eſt, quia peccat docendo ſecundum conſcientiam falſa, & etiam peccaret docendo contra conſcientiam contraria vera.

Comment. in Quæſtionem XVI. quæ eſt,

Vtrum Scholaſticè docens falſum ex ſiniſtra affectione motus, peccet mortaliter.

TITVLVS vt iacet, niſi velis facere difficultatem ſuper quid intelligendum ſit per ſiniſtram affectionem. Ideò not. quòd ſiniſtra affectio contra diſtinguitur ab ignorantia puræ negationis, ſed non ab ignorantia prauæ diſpoſitionis, & affectatæ, ac craſſæ: vnde ſiniſtra affectio poteſt eſſe ex huiuſmodi ignorantia. Poteſt quoniam prouenire ex motu inuidiæ, & odij, vel perſonarum audientium, vel aliorum, qui impugnatam veritatem tenent, quòd fortè aliquando ipſi vidimus, & audiuimus quod vt ſint quidem lectores diſcordes ab alijs, non curant ſi ſint ab ipſa veritate diſcordes. In corpore eſt diſtinctio de eo, cuius eſt veritas impugnata. Eſt enim aut materia fidei, cuius nempè contrarium aduerſatur fidei, vel non.

Prima concluſio. Docens falſum in his, quæ ſunt fidei cum tali affectione mortaliter peccat.

Secunda concluſio. Docens falſum in alijs non mortaliter peccat, ſed fortè tantùm venialiter.

Not. quòd in actione huiuſmodi duo includuntur. Primum eſt actus ipſe docendi. Secundum eſt cauſa taliter docendi.

Vtraque autem concluſio, maximè verò ſecunda, reſpiciunt actum docendi tantùm, non autem cauſam, quæ ſi inſpiciatur in docente ea, quæ non ſunt fidei, poteſt eſſe peccatum mortale, vt ſi ſit zelo amaritudinis inuidiæ, vel odij.

Not. pro prima concluſione quòd dicit D. Thomas ex gloſſa in Opuſc. 19. cap. 3. quòd qui quod docendum eſt tacet, peccat, colligere. Multò magis ergo, qui contrarium docet. Melius enim eſt tacere veritatem, quod aliquando licet, quàm dicere falſitatem.

QVAESTIO

QVAESTIO XVII.

Vtrum Monachus ſcolaris Sancti benedicti poſſit petere pecuniam per literas ab aliquo officiali Monaſterij ſui, ex indigentia ad opus ſtudij ſui, ſine peccato mortali, & ſimiliter de mittente.

Arg. primo. CIRCA Tertiũ arguitur, quòd Monachus ſcholaris non poſſit petere pecuniam per literas ab aliquo officiali Monaſterij ſui, nec ille mittere ſine peccato, quia ſcribitur in Regula Beati Benedicti, quòd nulli liceat literas, vel aliqua munuſcula à quoquam recipere ſine licentia Abbatis. Idem habetur 12. quæſt. prima, Non dicatis.

In oppoſit. Contra eſt conſuetudo. Responſio. Dico, quòd ſi officialis ille tam amplem habet adminiſtrationem ſibi commiſſam ab Abbate, vel ſpecialiter, vel generaliter quo ad omnes huiuſmodi officium exercentes, vel de conſuetudine ex conſcientia Abbatum conſeruata, quòd poſſit eleemoſynas facere de bonis pertinentibus ad ſuum officium, & hoc nouit ille ſcholaris. Dico, quòd ille officialis ſine peccato poteſt illi pecuniam ad vſus neceſſarios ſui ſtudij mittere, quia potius tenetur de adminiſtratione ſibi commiſſa ſubuenire fratri ſuo Monacho, quàm extraneo.

Et ſimiliter ille ſcholaris poteſt eam ſine peccato petere per literas.

Ad prim. Quanquam enim in Regula ſit ordinatum, quod nullus literas cuiquam mitteret ſine licentia Abbatis, in hoc tamen, quòd eum ad ſcholas mittit concedit ei licentiam exercendi illa, quæ requirit ſtatus ſcholaſticus, quorum vnum eſt, vt puto, literas mittere pro indigentijs ſuis implendis. Si verò officialis ille non habet aliquo dictorum modorum tam amplam adminiſtrationem ſibi cõmiſſam, quòd poſſit eleemoſynas facere, aut donaria de bonis pertinentibus ad officium ſuum, tunc peccat in mittendo pecuniam, & ſimiliter ille ſcholaris in petendo eam, ſi illud nouit, quòd non licet ab aliquo petere, quod non licet illum dare. Si verò de tali poteſtate illius officialis dubitat, poteſt ſine peccato ei ſcribere, quòd ſibi mittat pecuniam ſub conditione tamen ſi poteſtatem ſuper hoc habeat. Per hæc patent obiecta vtriuſque partis.

Comment. in Quæſtionem XVII. quæ eſt,

Vtrum Monachus ſcolaris Sancti Benedicti poſſit petere pecuniam per literas ab aliquo officiali Monaſterij ſui, ex indigentia ad opus ſtudij ſui, ſine peccato mortali, & ſimiliter de mittente.

TITVLVS eſt ſatis notus. Intelligitur autem non petita licentia ab Abbate. In corpore eſt diſtinctio. Quòd vel ille miniſter, cui petitur, vel mittit, habet amplam licentiam eleemoſiſyas faciendi ſecundum quod illi rectum iudicium porrigit, vel non.

Prima concluſio. Miniſter habet &c. non committitur peccatum mittendo, neque petendo.

Patet concluſio, quoniam ſubuenitur ei tanquam pauper, cui licet ſubuenire, &c.

Secunda concluſio. Committitur peccatum ſi non ſit licentia faciendi eleemoſynas.

QVAESTIO XVIII.

Vtrum ille, ad cuius manus veniunt tales literæ, ſi eas aperiat, & legat Abbatique ſuo eas oſtendat, peccet mortaliter.

Arg. primo. CIRCA Quartum arguitur, quod ille ad cuius manus veniunt tales literæ, ſi eas aperiat, & legat, & lectas Abbati tradat, mortaliter peccat, quia per hoc proximum ſuum ſcandalizat.

In oppoſit. Contra eſt, quòd ille malum impedit, nè fiat, ſcilicet bonorum Monaſterij diſtractio contra regulam.

Reſponſio. Dico, quòd in tali facto eſt conſiderare duo, vnum ſcilicet & literarum illarum apertionem, & lecturam, aliud literarum oſtenſionem Abbati. Quo ad primum articulum dico, quòd niſi firmiter præſumeret ille, quòd literæ deuenientes ad manus ſuas continerent illicitum, & quòd vergere poſſent in detrimentum Monaſterij, ſi non impediretur earum proceſſus, ille multum peccaret qui ſecreta proximi ſui rimari cõtenderet curioſè. An mortaliter, an venialiter hoc iudicãdum eſt ſecundum modum libidinis, & intentionem, quam habuit ad reſpiciendum contenta in illa, & procedendi ſi poſſet contra mittentem, & illum cui mittuntur, nec in hoc certum quid determinare poſſumus. Si verò ille firmiter præſumeret, quòd literæ illæ continerent illicitum, & aliquid quod poſſet vergere in detrimentum Monaſterij ſi non impe-

impediretur earum proceſſus, puto, quòd licitum eſt literas illas aperire, & inſpicere contenta in eis, & quod peccaret ſi ſic non faceret.

Quoad ſecundum articulum, ſi literæ illæ non continerent illicitum, nec aliquid quod poſſet vergere in detrimentum Monaſterij.

Dico, quòd peccaret eas oſtendendo Abbati, quia fortè minus iuſtè poſſet prouocari Abbas cõtra aliũm, ſcilicèt mittentem literas, & eum cui mittebantur, vel contra vtrunque, & in hoc quoquo modo daret occaſionem ſcandali.

Si verò continerent aliquid illicitum, aut aliquid quod poſſet vergere in detrimentum Monaſterij, tunc ſi probabiliter præſumi poſſet, quòd abſq; oſtenſione facta Abbati illicitum illud corrigi poſſet, & periculo obuiari.

Dico, quòd in iſto caſu peccaret, & materiam ſcandali daret illas literas oſtendendo Abbati. Sin autem aliter, puto, quòd non peccaret illas oſtendendo Abbati tãquam illi, qui omnibus deberet velle prodeſſe, & nulli obeſſe: immò vt puto multum peccaret illas non oſtendẽdo Abbati. Et per hoc patent obiecta ad vtranque partem.

Comment. in Quæſtionem XVIII. quæ eſt,

Vtrum ille, ad cuius manus veniunt tales literæ, ſi eas aperiat, & legat, Abbatique ſuo eas oſtendat, peccet mortaliter.

In titulo intellige, nè dum de literis, de quibus facta eſt mentio in titulo ſuperioris quæſtionis, ſed extende etiam ad quodcunque genus literarum, quæ mitti ſolent, & recipi à Monachis ex indulgentia communi temporis, vbi Abbates permittunt literas accipi, mitiùs ſe habentes, quàm Regula requirat propter bonum, vel pacis, vel nè peius accidat, quòd in obedientiæ detrimentum fiat: per eum verò, ad quem veniunt, intellige caſum extraneum tamen.

In corpore diſtinguitur primò quæſtio in duos articulos, quorum primus eſt de apertione literarum, & lecture, ſecundus de oſtenſione Abbatis.

Circa primum articulum diſtinctio eſt, quòd aperiens, aut ſinis firmiter tenet in illis literis contineri aliquod illicitum, aut non firmiter id tenet.

Prima concluſio, ſi non tenet firmiter contineri aliquod illicitum, peccaret aperiendo, atque legendo, magis &, minus grauiter, ſecundum libidinem vnde motus eſt ad aperiendum, & intentionem.

Not. quòd quoniam varia eſſe poteſt intentio aperientis, atque libido, non poteſt ita determinari. Tamen ad tollenda omnia ſcandala, & errores, ſunt Religiones, quæ ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ legem poſuerunt, nè quis alterius literas aperire, legereque præſumat, & ſunt, quæ graues alias pœnas impoſuerunt. Vtrunque autem fecit noſtra Camaldulenſis, boni pacis conſeruandi, & iuſtitiæ gratia.

Secunda concluſio ad hunc articulum. Si firmiter teneret aperiens, quòd illæ literæ continerent aliquod prorſus illicitum, vnde aliquod malum accidere poſſet Monaſterio niſi impedirentur, non peccaret: immò contra peccaret non impediẽdo.

Cæterum hoc videtur durum vbi pœna excommunicationis latæ ſententiæ contra aperientes viget, quando ſiue iuſta, ſiue iniuſta timenda ſit. Et certè diceremus, quòd qui exiſtimaret certò tale contineri, cum lex ſit contra aperientes, & legentes, nec aperire, nec legere deberet, ſed potius clauſas retinere ſuperiori oſtendendas iuxta quæſtionis reſolutionem in ſecundo articulo. Et ſimiliter ſi ſententia eſſet contra quomodocunque impedientes, & retinentes, quoniam præſumitur iudicem noluiſſe iniuſtam tuliſſe ſententiam, intolerabilem errorem continentem. Circa igitur ſecundum articulum eſt diſtinctio, quòd vel literæ lectæ deprehenduntur non continere illicitum, quod exiſtimabatur, vel ſic. Et ſi ſic, aut iudicatur, quod ſine oſtenſione poteſt error corrigi, vel non.

Prima concluſio. Si non continet illicitum, peccaret mortaliter oſtendendo. Probatur, quia minus iuſtè poſſet prouocari ex hoc Abbas ad agendum contra ſcribentem, & eum, ad quem mittebantur.

Secunda concluſio. Si crederet malum procedere, niſi oſtendendo obuiaret, peccaret non oſtendendo, non peccaret autem oſtendendo.

Tertia concluſio. Si probabiliter præſumi poteſt, quòd malum aliquod non ſubſequatur ſine oſtenſione, peccaret oſtendens. Probatur quia materiam ſcandali daret ſine neceſſitate.

Sic diceremus, vbi lex grauis eſt de apertione, quòd ſine illa deberent manifeſtari literæ ſuperiori, vbi habetur timor probabilis, malum aliquod eſſe prouenturum, ſine tali manifeſtatione, ſed cautiùs procedere deberet ob primam concluſionem huius articuli. In lege tamẽ excommunicationis, & fortè ſimpliciter, tutius eſt ſe ſe gerere ſimplici animo, & non indagare aliorum ſecretas actiones, nè dum ſolicitiores ſimus in alijs corrigendis, nos apud Deum reos faciamus.

QVAESTIO XIX.

Vtrum ſit excommunicatus ille, qui legit aliquid de libro interdicto ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ.

Arg. prin. CIRCA Quintũ arguitur, quòd legẽs aliquid de libro ſub excommunicatione interdicto eſt excõmunicatus, quia qui ſimpliciter interdicit nihil excipit, quia quod ſimpliciter dicitur nullo addito dicitur. Si autem nihil excipit, totũ ergo interdicit, quia qui nihil excipit (vt videtur) totum interdicit: ergo &cæt.

In oppoſit. Contra. Liber aliquando interdicitur propter aliquod falſum contentum in illo, in quo plurima bona alia continentur ſimul, quæ benè licèt legere, quia illicitum eſſet interdicere, nequod

quod bonum eſt, legatur.

Reſponſio. Dico, quòd legere poteſt aliquis de libro interdicto aliquid dupliciter. Vno modo prout eſt ſcriptum in illius libri contextu. Alio modo prout inuenitur ſeorſum ſcriptum alibi. Si primo modo, dico, quòd legens aliquid ſcienter, & ex propoſito in libro ſic interdicto, eſt excõmunicatus niſi ſpecialem ſuper hoc, aut generalem habuerit licentiam ab interdicente, & hoc quemadmodum excommunicatus eſſet, qui aliquid exponeret de libro interdicto ſub excommunicatione, nè quis exponeret aliquid de cõtentis in illo, quemadmodum modo excommunicatus eſſet, qui aliquid exponeret de contentis in conſtitutione Domini Nicolai Papæ ſuper Regulam Fratrum Minorum in legendo eam aliter, quàm Grãmaticè ex certa ſciẽtia, & deliberatè. Si ſecundo modo dico, quòd non eſt excommunicatus, quia ad hoc non extendit ſe, nec debet extendere intentio interdicẽtis, quemadmodum ille non eſſet excommunicatus, qui legendo Euangelium in loco vbi eſt ſermo de aliquo, quod tactum eſt in illa Regula, exponeret illud aliter, expoſitione tamen conſona fidei, aut clarius, quàm ſit expoſitum in illa Regula.

Ad obiecta. Per prædicta patent argumenta vtriuſq. partis. Dico enim, quòd nihil contentum in libro interdicto, quantumcunque contineat in ſe veram doctrinam, & ſanam, licet legere prout ibi continetur continuatum ad antecedentia, & conſequentia, in quibus continentur illa erronea, propter q̃ eſt interdictus. Sicut nec licet exponere Euangelica contenta in conſtitutione dicta Domini Nicolai Papæ, aliter quam Grammaticè, & quam literæ ſonant. Dico, vt ſunt contenta in illa, & continuata ad antecedentia, & conſequentia. Benè tamen licet legere contentum in libro interdicto, maximè quod continet in ſe veritatem, & ſanam doctrinam, prout continetur alibi ſeorſum continuatum ad antecedentia, & conſequentia, in quibus non continentur illa erronea, propter quæ eſt interdictus. Sicut benè licet exponere Euangelica dicta contenta in illa conſtitutione, vt tamen continentur in Euangelio continuato ad antecedentia, & conſequentia Euangelica.

Comment. in Quæſtionem XIX. quæ eſt,

Vtrum ſit excommunicatus ille, qui legit aliquid de libro interdicto ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore diſtinguitur de ly aliquid. Intelligitur enim de aliqua ſententia.

Et quidem diſtinctio eſt, quod vel legitur illud aliquid in ipſo libro interdicto, vel in aliquo alio libro non interdicto.

Prima concluſio. In libro interdicto qui legit, excommunicatus eſt, niſi habeat ſpecialem auctoritatem, vel licentiam.

Secunda concluſio. Legens aliquid de libro interdicto in alio libro non interdicto non eſt excommunicatus.

Not. pro prima concluſione, quòd ex Sacro Concilio præſertim Tridentino habetur, quòd ſcilicet nemo etiam retinere apud ſe poteſt libros huiuſmodi ſub pœna excommunicationis, vnde multò magis eſſet excommunicatus qui legeret: excipiuntur autem licentiati, vt Inquiſitores, & alij, quibus Eccleſiæ placet licentiam impartiri.

Not. pro ſecunda concluſione, quòd ly aliquid poteſt intelligi, tum interdictum de interdicto, cùm etiam non interdictum de interdicto. Eſt autem interdictum de interdicto aliqua ſententia hæretica, dum legitur in aliquo libro interdicto, vt ſi aliqua ex prauis ſententijs Lutheri, vel Caluini legeretur in ſuis item libris. Non interdictum verò de interdicto eſt Catholica ſententia dum legeretur in libro interdicto. Vtroque autem modo legens eſſet excommunicatus. De eo autem, quod non eſt interdictum in libro non interdicto, nulla eſt difficultas, quia tametſi poſſit reperiri in interdicto, nullam tamen habet relationem ad ipſum. Sed difficultas eſt de interdicto in non interdicto: de quo tamen indubitanter ponitur ſecunda concluſio, quòd non eſſet excommunicatus. Et iure quidem, quoniam pauci Sanctorum Patrum poſſent legi, in quibus interdicta nonnulla narrantur, tùm ex antiquis hæreticis in antiquis Patribus, cùm ex modernis in recentioribus, vt tamen confutentur, & reijciantur.

QVAESTIO XX.

Vtrum debens facere aliquid ex vna cauſa, liberet ſe faciendo illud ex alia cauſa.

Ar. pro negatiuam. CIRCA Sextum arguitur, quòd debens facere aliquid ex vna cauſa, non liberet ſe à debito ſi faciat illud ex alia cauſa, quia ſi quis debet alteri decem ex mutuò, & dat ei decem ex mera liberalitate, & gratuitò non liberat ſe à debito aliorum decem.

Fundam. Item ſi aliquis promittit aliquid voto, vel iuramento ex vno propoſito, puta Religionem intrare ex deuotione, ſiue propoſito experiendi illam, non ſe liberat à debito voti, vel iuramenti intrando ſub propoſito non experiendi, ſed ſtatim exeundi: ergo &c.

antecedẽ Probatio. Probatio antecedentis eſt, quia qui ſoluit votũ Deo, ſatisfacit; ſic intrans non ſatisfacit Deo, com ſic intrare Deus non acceptet, quia ſic intrans, peccat mortaliter, tùm quia mentitur cùm ab eo inquiritur ſi habeat propoſitum experiendi, dicẽdo, quòd ſic, aliter enim non admitteretur, tùm quia

proponit

proponit ſe aliquid facturum, vnde ſcandalizabitur, & religio, & ipſemet.

Tertium. Item vouens intrare Religionem, aut vouendo habet intentionem determinatam de experiendo, & permanendo, & tunc clarum eſt, quòd eſt obligatus ad experiendum, non ſolum ad intrandum, aut habet intentionem de non experiendo, ſed ſtatim poſt ingreſſum recedendo, tunc non fuit votum, quia non eſt de bono, nec de meliori: immò de malo, vt dictum eſt, & votum debet eſſe de bono, aut meliori: aut habet intentionem indeterminatam, nec de experiendo, nec de non experiĕdo, & tunc recurrendum eſt ad ius commune: ſecundum autem illius interpretationem debuit habere intentionem de experiendo: ergo aut nō eſt votum, ſeu iuramentum omninò licitum, aut obligatus eſt ad experiendum.

Quartū. Item ſi aliquis vouet, aut iurat ſe intraturum Religionem ſub propoſito non experiendi illam, illicitum eſſet votum illud, aut iuramentum, quia non eſt votum niſi conceptus melioris propoſiti, quale non eſt iſtud, ſed potius deterioris.

Melius enim eſſet non vouere ſub propoſito ſtatim exeundi, quàm vouere, & intrare ſub tali propoſito. Illud autem non eſt ita, niſi quia propoſitū intrandi cadit ſub illo voto, aut iuramento. Illud enim cadit ſub voto, aut iuramento, ſine quo non eſt licitum. Illud autem oportet ſeruare in ſoluendo votum, vel iuramentum, quod cadit ſub illo: ergo &c.

In oppoſi. Contra. Qui honorat parentes ex naturali pietate liberat ſe à debito quo tenetur eos honorare ex præcepto diuino: ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd debens facere aliquid ex vna cauſa poteſt facere illud ex alia dupliciter. Vno modo excludendo illam cauſam, propter quam debet illud facere, faciendo ſcilicet id ſolùmmodò ex illa alià cauſa, & nullo modo cum hoc ex prima nec implicitè, nec explicitè. Alio modo faciendo illud ex alia cauſa, & cum hoc ſimul ex prima.

Ad primū princip. Qui facit aliquid ex alia cauſa primo modo, nō intendit ſe liberare à debito ex prima cauſa.

Ad argu. in oppoſi. Et ideò dico, quòd adhuc manet obligatus debito ex illa cauſa, vt proceſſit prima ratio. Qui verò facit aliquid ex alia cauſa ſecundo modo, intendit ſe liberare ex debito primæ cauſæ. Et ideò dico, ꝙ liberat ſe à debito, vt proceſſit vltima ratio: immò perfectius quoquo modo liberat ſe à debito, quia perfectiori voluntate facit illud ſimul ex alia cauſa, quàm ex ſola prima cauſa. Vnde & honorans parentes ex naturali pietate, ſi cum hoc nō honoraret eos propter debitum diuini præcepti, nihil reputans illud, nec curans liberari à debito illius, non liberaret ſe à debito, & eſſet tranſgreſſor diuini præcepti, & factum ſuum pro non facto apud Deum reputaretur.

Ad ſecundo princ. Ad ſecundum, ꝙ promittens aliquid ſub voto, vel iuramento &c.

Dico, ꝙ etſi faciens aliquid ex vna cauſa nō ſe liberaret à debito alterius cauſæ, ſi nullo modo faceret illud ex illa alia cauſa: benè tamen obligans ſe ſub vno propoſito liberat ſe ſoluens ſub alio, ſic etiam ꝙ nullo modo ſoluat ſub primo propoſito: immò ſub omninò contrario propoſito, ſecundū quod aliàs determinaui: ſi tamen ſoluat ex cauſa obligationis, ſeu quia obligauit ſe, & hoc ideò quia ipſum propoſitum, ſiue deuotio, ſub quo, vel ex qua iurauit, vel vouit, non eſt cauſa debiti, aut obligationis, quia tunc habens propoſitum, aut deuotionem intrandi ad experiendum, eſſet obligatus ad intrandum, vt experiretur, quod falſum eſt, quoniam nudum propoſitum neminem obligat, ſed ipſa voluntas vouentis, vel iurantis ex eo, quòd vouet, vel iurat, ipſum obligat, & facit debitorem de intrando. Et quia poteſt ſe intendere ſolùmmodò obligare ad intrandum ſic, ꝙ non intendat obligare ſe ad experiendum poſt introitum, ſicut nec ad profitendum: immò expreſsè intendat ſe non obligare ad experiendum, nec ad profitendum: idcircò dico, ꝙ implendo illud, quod cadit ſub voto, ſcilicet introitum, qualitercunque mutetur propoſitum de experiendo poſt introitum, vel non experiendo, nihilominus abſoluitur omninò à debito voti, vel iuramenti.

Ad aſſumptum. Quod autem arguitur contra hoc, ꝙ propoſitū de experiendo cadat ſub voto, & iuramento.

Dico, ꝙ non eſt verum: immò non cadit ſub voto. Votum etiam ſub contrario propoſito non eſſet illicitum, vt fortè videri poſſet alicui, quod tamen non aſſero, etſi propoſitum huiuſmodi cōtrarium exprimeretur, dicendo, ergo iuro, vel voueo me intraturum Religionem: propono tamen non experiri eam, eo quòd tale propoſitum eſt de omninò extraneo, & impertinente ad actum intrādi, qui cadit ſub voto, ſiue iuramento.

Nūc autem actus, ſuper quem cadit propoſitū, nunquam facit votum, vel iuramentum illicitum, niſi pertineat ad actum, qui per ſe cadit ſub voto, aut iuramento ſic, vt aliquo modo illi deroget, aut contrarietur eidem. Talis autem vt fortè diceret aliquis, non eſt actus propoſiti de non experiĕdo reſpectu actus ingrediendi. Ad cuius intellectum ſciendum, ꝙ actus cadens ſub propoſito, qui ſolùmmodò ad præſens locum habet, aut eſt contrarius actui, qui ſub iuramento promittitur, aut non eſt ei contrarius. Si primo modo, dico, ꝙ actui cadenti ſub iuramento, vel voto poteſt eſſe cōtrarius actus cadens ſub propoſito, ſiue affirmatus, ſiue negatus: vno modo ratione ipſius actus cadĕtis ſub iuramento: alio modo ratione obiecti circa quod eſt. Si primo modo, tale propoſitum facit iuramentum omninò illicitum, ſiue ſit contrarius ei in toto, ſiue in parte. In toto, puta ſi aliquis promittat ſub iuramento aliquam ſe accepturum in vxorem, & proponat, ꝙ nunquam eā accipiet. Iſte enim omninò proponit nō implere iuramētū. In parte, puta ſi ſic promittens proponat ſe non cōſentire corde, quando ipſam accipiet per verba

de

de præſenti, qui ſimiliter proponit non implere iuramentum. Quia ad impletionem talis iuramenti duo ſunt neceſſaria, & actus exterior in ſigno, & actus interior in conſenſu. Si ſecundo modo.ſ. ratione obiecti, puta cum aliquis dicto modo promittens proponit ſtatim cum illã acceperit in vxorem ab ea recedere, & omninò eam dimittere, & hoc ſimiliter facit iuramentum omninò illicitum, quia contra naturam uxoris eſt, & rationem, ꝙ dimittatur ſine cauſa fornicationis. Sed hoc pōt contingere dupliciter. Vno modo ſine cauſa rationabili proponendo eam dimittere, & eſt iuramentum oīnò illicitum, quia talis proponit non implere illud, quod ſub iuramento promittit implicitè, ſcilicet cum ipſa morari, poſtquàm eam receperit, quia hoc pertinet ad ſeruitutem coniugij eſſentialiter. Alio modo ex cauſa rationabili quantum eſt ex ſe, licèt non ſit rationabilis ad propoſitum, puta ſi aliquis promittens dicto modo proponit ſtatim cum illam acceperit in vxorem eam dimittere pp ingreſſum religionis, & eſt iuramentum illicitum, quia vanum. In hoc enim iuramento cum tali propoſito nihil boni cõſiſtit immò multum mali, quia illudit illã. Et ideò melius eſſet, ꝙ ſtatim intraret religionem ſine tali iuramento, & impletione eius. Si aũt actus cadẽs ſub propoſito neutro modo eſt contrarius actui, qui cadit ſub iuramento. Dico, ꝙ ille omninò impertinẽs eſt ad actum alium, qui.ſ. cadit principaliter ſub iuramẽto, vel voto. Et ideò propoſitum circa talem actum non fecit iuramentum circa priorẽ eſſe illicitũ, nec etiam circa actũ contrarium, puta ſi quis ſub iuramento promittit alicui dare decem, & proponit, ꝙ cum illis decem dabit ei liberaliter alia decem licitũ eſt iuramentũ cum tali propoſito. Licitum etiam eſſet cũ propoſito contrariò.ſ. de non dando ei alia decem oīnò, propter quod & promittẽs ſub tali propoſito ante impletionem benè pōt mutare propoſitum, & implere perfectè ſuum iuramentum cum cõtrario propoſito. Sic aũt omninò (vt forte poſſet videri alicui) contingit in propoſito, qm̃ actus non experiendi in nullo dictorum modorum contrariatur actui ingrediendi religionem, qui vouetur, ſiue promittitur, quia non contrariatur ei, nec ratione ingreſſus, quia nihil derogat actui ingrediẽdi, nec ratione termini.ſ. religionis, quia natura, & ratio religionis non requirit circa nouitium experientiam, aut permanentiam, & ſicut non per totũ annum, ſic nec per vnum diem. Quod ergò arguit, ꝙ intrans religionem ſub propoſito ſtatim exeundi non liberat ſe à debito voti, vel iuramenti, quo promiſit ſe intraturum religionem. Dico, ꝙ falſum eſt ſecundum prædicta.

Ad probationē primam. Quod autem arguitur, Primò ad illius probationem, ꝙ iſte non liberat ſe ſic intrando, quia nõ ſatiſfacit Deo, eo ꝙ factum illud nõ acceptat, quia ſic intrans peccat mortaliter, quia mentitur dicendo ſe habere propoſitum experiendi; Dico, ꝙ hic aliud eſt ingreſſus quẽ prius vouit, & aliud ꝓt mẽdacium ſuperueniens, quod omninò eſt accidẽtale ingreſſui. Et benè verum eſt, ꝙ actum mendacij nõ acceptat Deus, benè tñ acceptat actũ ingreſſus. Et patet p ſimile, licèt magis diſpara: ſ.ſi.n. ab ingrediente etiam intentione experiendi quærat an diligenter audierit Logicam, & mentiatur, dicendo, ꝙ ſic, cum tñ valde negligenter eam audierit, licèt Deus mendacium hoc non acceptet, benè tamen acceptat ingreſſum.

Ad ſecundam. Quòd aũt contra hoc ſtatim arguitur ſecundo medio, ꝙ ingreſſus ipſe eſt peccatum, quia in ipſo ſcandalizat. Dico, ꝙ ex actu intrandi nullo modo ſcandalizat, & ſi fortè ſcandalizat, hoc eſt ex actu exeundi, ſed hoc nõ eſt ex natura actus, ſed poteſt eſſe ex circunſtantijs, ſi nimis publicè plurib. præſentib. intrauit, & illis præſentibus ſtatim exiuit, aut tale factum fuerit in religionis diffamiam, & poſtmodum diuulgauit, quæ circunſtantiæ ſi non fuiſſent, & ſic non ſcandalizaſſet, ex actu exeundi non ſcandalizaſſet, ſicut nec ex actu intrandi. Sicut.n. ex natura ſua non ſcandalizat actus exeũdi poſt experientiam, ſic nec actus exeundi ſtatim: immò actus exeundi poſt experientiam plus natus eſt religionem ſcandalizare q̃ ſtatim, quia p illum inſinuatur, ꝙ aliqua eſt expertus in religione incõuenientia pp quę exit, quæ non inſinuantur p iſtũ, quia imputatur ſcandalum iſtud ſi fortè cõtingat, potius propriæ incõſtantiæ, & improuiſioni iſtius: in quo tñ non propriè dicendus eſt ſeipſum ſcãdalizare, quia p hoc q̃tum eſt ex natura actus exeũdi nec ſibi, nec alijs pbet occaſionẽ vlterioris ruinæ.

Ad tertiũ. Ad tertiũ principale cũ dr̃, ꝙ vouens ſe intraturũ religionẽ, aut habet intẽtionẽ determinatã &c. Dico, ꝙ intentio in actu vouẽdi pōt eſſe circa actũ eundẽ, qui vouet, vel circa aliũ. Si primo modo: dico, ꝙ obligat ad actus expletionẽ, & permanentiã ſuã quouſq; impleat. Qui.n. vouit intrare, debet intendere ingreſſum, vel verè explicitè, & determinatè, vel ſi interpretatiuè, implicitè, & indeterminatè. Aliter.n. votũ, vel iuramentum eſſet illicitũ, puta ſi iuraret intrare, & nõ intenderet intrare aliquo modo. Si ſecũdo modo, aut ille actus ptinens eſt ad actũ, qui cadit ſub iuramento, vt ſine quo nõ eſſet licitum, aut eſt impertinẽs. Si primo modo, dico ſm̃ prędicta, ꝙ iuramentũ eſt oīnò illicitum, ſiue votũ. Si ſecundo modo, vt cõtingit in caſu iſto, in quo idẽ eſt intẽdere exire, & proponere exire. Dico, ꝙ nec intẽtio, nec ꝓpoſitum, quod in vouẽdo habet de experiẽdo obligat, quin poſſit illã mutare, vt dictũ eſt iam ſupra, & vt dicunt aliqui (quod tñ nõ aſſero) quin poſſit habere in vouẽdo propoſitũ, & intentionẽ de ſtatim exeũdo poſt ingreſsũ, quod tñ eſt votum ſimpliciter, & licitũ de intrãdo, vt dictũ eſt, ita ẽt ꝙ ſi propoſitũ ſit de pręſenti iuramẽto vallatum, benè poſſet illud ante ingreſsũ mutare, vt ſi quis ſimul duo iuraret in hunc modum: ego iuro me intraturũ religionẽ, & ſimiliter ego iuro, ꝙ habeo propoſitũ de experiendo: benè.n. pōt eſſe, ꝙ in iurando ſe intraturum religionẽ

habet in præſenti propoſitum de perſeuerando, & ita verum iurat in hoc iurando, quia tamen non iurat ſe in tali propoſito perſeueraturum vſq; poſt ingreſſum, nec ſimiliter iurat, ꝙ in ingreſſu proponet experiri: ideò non obſtante illo iuramēto circa propoſitum de præſenti, benè poſſet illud mutare ante ingreſſum, aut in ingreſſu.

[Ad probationē tertiā.] Ad illud autem quod obijcitur contra hoc membrum. Si habet intentionem de non experiendo, ſed de recedendo ſtatim poſt ingreſſum, tunc non fuit votum, quia non fuit de bono, nec de meliori. Dico, ꝙ votum non ex hoc negatur eſſe de bono, aut meliori, ꝙ poſt factum apparet melius non fuiſſe voventi, quemadmodum non fuit melius intrare religionem illi, qui poſt votum apoſtatauit, & permanſit in apoſtaſia, ſed ex hoc dicitur de bono, aut meliori, quòd probabiliter poſſet præſumi, ꝙ cum hoc, quòd ex ſe eſt melius ſimpliciter, aliquo modo poteſt eſſe melius voventi. Nunc autem in propoſito ſic eſt, ꝙ religioſus inducens alium ad ingreſſum quandoque poteſt præſumere, quòd licèt ille pro tempore illo non habet propoſitum de experiendo poſt ingreſſum, ſed potius de ſtatim exeundo, poſtmodum mutet propoſitum, & proponat experiri, quemadmodum etiā ille, qui aliquando intrauit religionem eo propoſito & intentione, vt amicum ſuum, qui iam intrauerat ſecum educat, poſt ſuum ingreſſum mutauit propoſitum, & perſeuerauerit in religione cū amico ſuo, & ſic nō obſtante, ꝙ ille in vouēdo ingreſſum ſimul habeat propoſitum de non experiendo: tamen actus ingrediendi quem vouit, qui in ſe ſimpliciter bonus, & melior eſt, quàm non intrare, etiam bonus, & melior poteſt iudicari fore illi, vt ſic votum illud ſit de bono, & meliori. Si autē eſt propoſitum de tali, quod faceret iuramentum nō eſſe de bono omninò, aut meliori, eſſet omninò illicitum, puta ſi aliquis ſub iuramento promittit aliquam ducere in vxorem cum propoſito, ꝙ poſtquàm eam duxerit recedet ab ea ingrediendo religionem hoc enim iuramentum illicitum eſt, quia ſumit nomen Dei in vanum, quia nullo modo poteſt eſſe melior, aut bonus ſimpliciter actus ducendi de futuro, nec illi, nec poteſt eſſe melius ex ſe iurare illud, quàm non iurare, quia melius eſſet ſimpliciter, & illi non iurare ſe ducturum illam cū tali propoſito, quàm iurare, ſicut melius eſſet intrare religionem ſimpliciter, & illi abſque iuramēto de ducendo, & abſque ductione, quàm primo iurare, & poſtea ducere, & tunc demum dimiſſa illa religionem intrare, quia per hoc multum poſſet vilificari, & magnum damnum habere illa, quę eſſet ducta, & ille nullum emolumentum, nec tēporale, nec ſpirituale. Sed ſi poſtꝗ eam iurauit ſe ducturum cum propoſito commorandi cum illa, mutet propoſitum de cōmorando pp propoſitum de religionē intrando, melius eſt ei in tali caſu primo ducere ad implendum iuramentum, & poſtmodum intrare, vt dicit Decre. quædam.

[Ad quartum.] Per iam dicta patet ad tertium. Et ꝙ adiūgitur in argumento, ꝙ non eſt tale votum licitum, quod ſcilicet eſt cum propoſito non experiendi, ſed ſtatim recedendi, niſi quia propoſitum de experiendo, qđ habuit tempore voti, caderet ſub voto, patet ex dictis, quod falſum ſupponitur in antecedēte. Si tn̄ eſſet verum, benè verum eſſet, ꝙ ſequeretur, quemadmodum, quia illicitum eſt iuramentum quo aliquis alicui promittit ducere eam in vxorē cum propoſito ſtatim dimittendi eam ductā: ideò ſub illo iuramento cadit propoſitum de ducēdo illam, ita ꝙ per illud iuramentum obligatur ad ducēdum illam, & ad continuandum propoſitum de cōmorando cum illa, niſi priusꝗ illam cognouerit mutare voluerit propoſitum illud in propoſitū de intrando religionem. Quod tamen locum nō habet in propoſito, etiam ſupponendo quòd verū ſit illicitum quo quis vouet ſe intraturum religionē cum propoſito non experiendi illam, quod tamen ad præſens non aſſerimus.

Dico.n. ꝙ non obſtante quòd tale propoſitum facit votum illud illicitum, propoſitum cōtrarium tamen non cadit ſub voto: Quòd aūt aſſumitur ad illius probationem, ꝙ illud cadit ſub voto, aut iuramento ſine quo votum, aut iuramentum non eſt licitum: Dico, ꝙ hoc non vniuerſaliter verum eſt.

Ad cuius intellectum ſciendum eſt, ꝙ votum, ſiue iuramentum non eſt licitum ſine aliquo, duplici de cauſa. Vna quia illud eſt circunſtantia & conditio qua ſit licitum, quod vouetur, aut iuratur, vt cauſa propter quam ſic. Alia verò de cauſa, quia illud eſt conditio, ſiue circunſtantia, non qua ſit licitum, vt cauſa propter quam ſic, ſed et ſine qua non tantùmmodò. De genere circunſtantię primo modo eſt omnis circunſtantia, quæ ſecundū prædictum modum eſt contraria actui, qui promittitur ſub voto, ſiue iuramēto, & hoc ſiue ſit actui cōtraria ratione ſui, ſiue ratione obiecti circa qđ eſt. Et ideò omnis circunſtantia ſic contraria etiam cadit ſub voto, & iuramento, vt patet ex declaratis. De genere verò circunſtantiæ ſecundo modo eſt omnis circunſtantia, cuius contrarium non cōtrariatur actui, qui promittitur ſub voto, aut iuramēto, qualis circunſtantia in propoſito eſt propoſitū de experiendo, vt patet ex dictis. Et ideò talis circunſtantia non cadit ſub voto, aut iuramento, ſic ꝙ ſub tali circunſtantia, aut conditione oporteat adimplere votum, vel iuramentum. Et ſic vouens intrare religionem cum propoſito experiendi, non oportet, ꝙ intrando habeat propoſitū experiendi niſi voueat hoc per intentionem ſpecialiter; & ſic propoſitum experiēdi non eſt neceſſe, ꝙ cadat ſub voto, licèt ſine ipſo non ſit licitum votum: ſi tamē ſine illo non ſit licitum, vt ſi fieret ſub propoſito contrario. Sufficit enim vt tale propoſitum ſit ſolùmmodò annexum illi, quod cadit ſub voto: & ideò non oportet illud propoſitum ſeruari in implendo votum, vt liberetur à debito, licèt oportet, quòd exiſtat cum emittitur votum.

Quemad-

Quemadmodum in emittendo votum oportet, ꝙ adſit propoſitum de profitendo tempore congruo, & perſeuerando vlterius, quia ſine tali propoſito non valeret votum de intrando, ſicut nec ſine propoſito de experiendo, quia propoſitũ profitendi, & perſeuerandi in religione eſt finis intrãdi religionem. Et iſtud primum debet eſſe in intétione, licèt vltimum in executione, vt ad quod ordinatur propoſitum experiendi, & tamen nullus diceret, ꝙ propoſitum de profitendo ſemper oportet conſeruare: ſimiliter & de perſeuerando, quia ſimiliter nec propoſitum de experiendo, etiam ſi eſſent neceſſaria ad hoc, ꝙ votum eſſet licitum. Quod manifeſtè patet per hoc, ꝙ ſi aliquis promittat ſub fide, & iuramento aliquam ducere in vxoré non valet promiſſio niſi habeat propoſitum commorandi cum ea, & eam carnaliter cognoſcendi. Et hoc, quia niſi aliud ſuperueniat conditio vxoris requirit, ꝙ vir commoretur cum ea.

Tamen ſi interim velit intrare religionem, conſulit quædam decretalis, ꝙ prius contrahat cum illa, & tunc demum intret religionem, & conſtat ꝙ iſte non contrahit cum illa cum propoſito commorandi cum ille, & cognoſcẽdi illam carnaliter, quale tamen propoſitum ab initio habuit, & habere debuit.

Sed dicet aliquis, ꝙ non eſt ſimile, quia iſte iurans ducere vxorem ſub propoſito commorandi cum illa, non ſoluit iuramentum niſi mutando illud in melius: ille autem non mutat in melius, ſed potius in peius. Dico, ꝙ licet non ſit ſimile in ſpeciali quo ad hoc, ꝙ illud non põt mutari niſi mutet in melius: eſt tñ ſimile in generali quo ad hoc, ꝙ pmiſſum ſub aliquo propoſito nõ oportet ſp ſoluere ſub eodé, ſecundum quod in propoſito põt ſolui votum non mutando propoſitum in melius, ſed in contrarium, uel in deterius: ibi aũt non hoc contingit, quia illud propoſitum eſt cauſa, propter quam licitum eſt iuramentum illud: hic autem ſolũmmodò eſt cauſa, ſine qua non eſt licitum, ut patet ex dictis.

Comment. in Quæſtionem X X. quæ eſt,

Vtrum debens facere aliquid ex vna cauſa, liberet ſe faciendo illud ex alia cauſa.

TITVLVS vt iacet generaliter.

In corpore diſtinguitur de eo, qui facit ex alia cauſa &c. Quòd aut intendit omninò excludere primam, aut intendit includere primam, atque ſecundam.

Prima concluſio. Qui facit ex ſecunda cauſa, quod per aliam priorem facere tenetur, intendens illam excludere, non ſe liberat à debito.

Patet hæc concluſio ex argumento in fronte quæſtionis primo.

Secunda concluſio. Qui facit ex ſecunda cauſa &c. intendens includere primam, ſe liberat à debito.

Patet hæc concluſio ex argumento contra, de honore parentum ob pietatem, quo etiam adimpletur diuinum præceptum.

Not. quòd res ipſa, ſiue effectus ipſe debet eſſe idem, & nullo accidante variari præter hoc, quod ab alia cauſa prouenit.

Vnde not. eſt, ꝙ aliud eſt cauſa, aliudque propoſitum: cauſa enim eſt, propter quam fit res: propoſitum verò eſt potius quo. vnde intelligi quæſtio debet de cauſa potius finali, quàm de modo, atque propoſitò, ſicut alia argumenta concludere videntur. Immò & quantum ſpectat ad propoſitum etiam ſeruatis ſeruandis, dum effectus non variatur, ſequitur ꝙ hic. Effectus autem variatur in cauſa, quem ponunt cætera argumenta. Cæterum abundatur ſatis & alias ingreſſus viae ſatisfacit Auctor, vt fortè, vel nihil addere debeamus.

QVAESTIO XXI.

Vtrum liceat alicui dare Eccleſiæ cuiquam certam ſummam pecuniæ ad emendum terras ad opus illius Eccleſiæ, vt detur ei certa pecuniæ ſumma ad vitam.

Arg. prio. CIRCA Septimum arguitur, ꝙ non licet Eccleſiæ dare certam ſummam pecuniæ ad terras emendas, vt detur illi certa ſumma pecuniæ reddituum ad vitam ſuam, quia non licet emere redditus ad uitam.

In oppoſi. Reſponſio. In contrarium eſt conſuetudo. Dico, ꝙ benè licitum eſt, quòd quiſque hæreditatem ſuam precariæ det Eccleſiæ ſecundum quòd dictat Concilium, ſic dicens 10. q. 2. Precariæ à nomine de reb. Eccleſiaſticis fieri præſumantur niſi quantum de quantitate datur ex proprio, duplum accipiant de rebus Eccleſiæ in ſuo tantum, qui dederunt nomine, ſi res proprias, & eccleſiaſticas fructuario vſu tenere uoluerint. Si autẽ res proprias ad pſens dimiſerint, ex rebus Eccleſię triplũ fructuario uſu in ſuo tantũ quiſque nomine ſumat, ubi dicit Glo. Precariæ hic dicuntur quædam præſtationes uſus rerum in recompenſatione eius proprietatis quæ datur Eccleſiæ duplum. Gloſ. uidetur contradicere ſupra eodem. Si œconomus, ubi dicitur, ꝙ tantundem debet dari, ſed lex illa benignior eſt canone. Si autem ſic licet quenquam hæreditatem ſuã dare Eccleſiæ, & illam fructuario uſu retinere ad uitam ſuam, & cum hoc duplum de rebus Eccleſiæ, aut triplum, aut tantundem, multò fortius licet rem ſuam quam dedit Eccleſiæ uſu fructuario retinere, aut eam ad præſens dimittere, & in ea uſufructum quantum ualet retinere, Eccleſia, quę illam hæreditatem recipit ſe, & ſua obligante ad tantundem ei annuatim ſoluendum.

Quia ergo perindè eſt pecuniã dare Eccleſiæ ad

terras, & poſſeſſiones, ſiue hæreditates emēdas, vt detur certa ſumma pecuniæ, ſiue redditus ad vitā, & dare hæreditatem, quam modo quis poſſidet, & ſeruare in vſufructum certam ſummam pecuniæ, ſiue redditus ad vitam ab Eccleſia accipiendi. Dico, ꝙ benè licèt dare Eccleſiæ &c. ſecundum qđ tenet conſuetudo Eccleſiæ, vt dicit ſecunda ratio.

Ad argumentum. Ad primam, quæ eſt in oppoſitum, ꝙ non licet emere redditus ad vitam. Dico, ꝙ redditus ad vitam dupliciter poſſunt acquiri. Vno modo ex iure ſibi debito, & hoc vel reſeruando ſibi vſufructum ad vitam ſuam pro hæreditate, & pro ipſo vſufructu accipiēdo certam ſummam pecuniæ ab illo in quem translata eſt hæreditas, vel ex aliquo alio iuſto titulo, quod benè licet, vt patet ex iam dictis in illo, qui ſibi ius in hæreditate ſua reſeruauit. Iſta enim non ſolum habet redditus ad vitam ſuā, ſed etiam habet ius percipiēdi illos redditus, quia de ſuo ſibi reſeruato habet illos, quæ ambo continentur in vſufructu. Vlterius autem quod iſte habet in vſufructu, quem ſcilicet reſeruauit, & quo ad redditus, & quo ad ius percipiendi redditus, benè poteſt alteri vendere, qui ipſo vendente vera emptione emit redditus ad vitam, vel ipſius, qui vendit, vel ſi placuerit, & expediens, & rationabile videbitur tenenti hæreditatem, ad vitam illius, qui emit commutando vitam in vitam, ſed nō emit ſolos redditus, ſed emit etiam ius, quod ille habuit, & retinuit ſibi in hæreditate, quā ab initio dedit, ſine quo iure empto redditus emi ad vitam nullatenus (vt puto) poſſent. Et ex hoc perinde eſt in tali emente, ac ſi ipſe ab initio hæreditatē illam dediſſet Eccleſiæ, & ſibi reſeruaſſet vſufructum ad certam ſummam pecuniæ annuatim, ſicut fecit ille, à quo ipſe redditus illos emit.

Et ſicut in talibus eſt de redditibus ad vitam, ſic eſt de redditibus perpetuis.

Sicut enim poteſt aliquis hæreditatem ſuā dare Eccleſiæ, & reſeruare ſibi aliquam portionē redditus ad vitam ſibi tradendi ab Eccleſia, ſic poteſt ſibi reſeruare aliquam portionem in redditib. perpetuis reddendis ab eccleſiā, licèt fortè minorem q̄ ſibi reſeruet ad vitam. Quare & eadem ratione, qua prius poteſt iſte, & redditus, & ius percipiendi illos alteri vendere & ille poteſt vtrunque licitè emere, vt ſecundum hoc eo modo, quo licet emere redditus ad vitam ſecūdum iam dictum modum, ēt licet emere redditus perpetuos. Et ſicut licitum eſt acquirere redditus ad vitā, & perpetuos, vt ex iure ſibi debito ex reſeruatione pro propria hæreditate ſecundum iam dictum modum, conſimiliter licet acquirere redditus ad vitam, & etiam perpetuos ex iure ſibi debito alio iuſto titulo. Iuſto puta ꝓ debito iure ſeruitij impenſi, vel purè liberaliter, puta Rex pōt dare alicui ꝓ ſeruitio ei impēſo, vel purè liberaliter decē libras ſupr. caſtallerū, q̄ ſibi de iure cōpetunt, vel ēt poteſt tātundem, vel plus, aut minus alicui dare de burſa ſua recipiendum vel ad vitam, vel ad perpetuum, ad hoc ſolummodò obligando, ſicut ad ſeruitiū perſonam ſuam & perſonas ſucceſſorum ſuorum, & oīa bona ſua, & illorū mobilia & immobilia nunc exiſtentia, & in futurum prouentura, vel partem illorum, quæ ēt poſſet conſimili modo vendere, & ſic dando talia non dat pecuniam principaliter, q̄ eſt res quædam corporalis, ſed potius ius percipiendi pecuniam, quod eſt res incorporalis: fundata tamen ſuper rem corporalem obligatam, & ordinatā ad rem corporalem percipiendam ratione illius iuris à re corporali obligata pro illo, & vendendo talia nō vendit pecuniā principaliter, ſed potius ius percipiendi pecuniam. In qua venditione nulla ſit trāſlatio rei corporalis à vendente in ementem, eſt tn̄ in ea translatio à vendente in ementem rei incorporalis fundatæ ſuper rem corporalem, puta ſup perſonam Regis, & ſucceſſorum eius, aut hæreditatem aliquam illius, & ordinatæ ad percipiendū aliam rem corporalē, puta pecuniam, ad cuius ſolutionem obligatur perſonæ Regum, aut bona ipſorum. Vlterius autem ille, cui datum eſt tale ius à Rege, ſeu venditum, aut à quocunq; alio, poteſt illud ius datum, vel emptum alteri dare, vel vendere, ſ. ſecundum prędictum modum. Alio aūt modo poſſunt acquiri redditus ad vitam non ſibi reſeruādo ius in hæreditate propria, quā aut liberè cōtulit, aut vendidit, nec emen lo ipſos cum iure illo, quod habuit vendens in dictam hæreditatem, nec recipiendo tale ius ex dono alterius iam dicto modo, & ſic ex iuſto titulo, ſed abſque oī reſeruatione, & abſq; omni dono ſibi facto, aut emptione ſecundum iam dictum modum facta, ſecundum quē modum aliàs determinauimus oīnò illicitum eſſe emere redditus ad vitam, aut perpetuos, puta qn̄ aliquis habet pecuniam, & dat cōtati tantūmmodò, ut recipiat ab illa annuatim ad uitam ſuam, uel perpetuò certam ſummam pecuniæ annuatim ſumēdam. Eſt enim in illa acquiſitione uera ſpecies uſuræ, quæ certa eſt. Hoc declarandum eſt ſecundum quod aliàs declarauimus. 1. Quolibet. q. 39. & 8. Quolibet. q. 24. Eſt igitur ſciendum, ꝙ ſi aliquis habeat uiginti ſolidos Pariſ. uidelicet unam libram, & mutuauerit proximo ſuo eam ſub tali conditione, ſiue pactione, ꝙ quouſque uoluerit eā retinere dabit ſibi, aut hæredibus ſuis unum denariū Pariſien. in qualibet ſeptimana, & cū non uoluerit libram illā diutius retinere, integrè eam reſtituet, planū eſt, ꝙ ſit plana uſura. Item ſi mutuauerit eā illi uſq; ad annum ſub tali cōditione, ꝙ ſi uoluerit eā diutius tenere ſub eodē pacto, ꝙ dabit ſibi, uel hæredib. ſuis cū ſorte in fine anni. 52. dena. Pariſ. qd eſt tantundem, ac ſi pro qualibet ſeptimana accepiſſet unū den. Pariſ. quia. lij. ſeptimanę ſūt in anno, & ſic de ſing. annis ulterior. b. quibus illam lib. retinuerit, adhuc plana uſura eſt. Item ſi dicat ille, mutuò tibi libram meā uſq; ad annum, ut qualibet ſeptimana reddas mihi unū denariū Pariſ. ſub tali conditione, quòd ſi moriar infra annum, tota ſors tua ſit, nihilq; ue reſtituere debeas hæredib. meis,

adhuc

adhuc non puto aliquem rationalem eſſe virum, qui non dicat, quòd iſte in contractu ſuo ſola ſpe recipiendi vltra ſortem committit vſuram.

Quid ergo? nunquid ſi iſte dicat, mutuò tibi libram meam, vt qualibet ſeptimana reddas mihi vnum denarium Pariſiẽſem quouſque vixero ſub tali cõditione, quòd cum mortuus fuero tota ſors tua ſit, nihilq; reſtituere debebis hæredibus meis, nunquid inquam plena vſura eſt? Puto vtiq; ꝙ ſic. Si enim vſura ſit recipiendo in vnico anno quinquagintaduos denarios amiſſa tota reſidua ſorte per mortem in fine anni, & hoc ex ſola ſpe recipiẽdi amplius: multò ergo fortius vſura eſt recipiẽdo per quadraginta annos quadragies, quinquagintaduos denarios, qui in ſumma ſunt quatuor libræ tredecim ſolidi, & quatuor denarij Pariſienſes, vbi vltra ſortem excreſcunt ſeptuagintatres ſolidi & quatuor denarij.

Quòd ſi ab initio pactio fieret, quòd per ſe, & p hæredes ſuos in perpetuum mutuando vnam libram reciperet qualibet ſeptimana vnum denarium; vel quolibet anno quadragintaduos denarios, adhuc eſſet maior vſura, quæ procederet vltra ſortem ſecundum crementum in infinitum; Nec in aliqua conuentione tali aliquid poteſt accipi vltra ſortem, quare nec ius aliquod in conuẽtione emitur, aut emi poteſt, licèt emi ſimulatur, quemadmodum nec vſurarius ſi dicat pauperi petẽti ſibi ſuper vadiolum ſuum mutuari duodecim denarios, mutuabo tibi duodecim denarios; ſed nolo habere in re ius accipiendi vnum denarium præter ſortem in qualibet hebdomada quouſque illos duodecim denarios tenere volueris. Et ſic in tali mutuo vbi nihil præter ſortem poteſt accipi nõ eſt venditio, aut emptio, ſed ſolùmmodò eſſe fingitur, ſecundum quod alias latius declarauimus: Et ſic vniuerſaliter verum eſt, quòd ſecundum modum, quo licèt emere redditus perpetuos, etiam ſecundum eũdem modum licet emere redditus ad vitam, & ſecundum modum quo non licet emere redditus ad vitam, nec redditus perpetuos, & è cõuerſò. Et ſic licèt verum ſit, quòd ius incorporale recipiendi aliquam pecuniæ ſummã, quæ eſt aliud ab ipſa pecunia, quæ eſt res corporalis, & ratione illius iuris poteſt percipi ſumma pecuniæ, vel ad vitam, vel ad tempus determinatum, vel ad perpetuum, & poſſit vendi, vel emi licitè: vendi tamen & emi non poteſt licitè mediante nuda pecunia immediatè data, ſed ſolùmmodò mediante liberalitate concedentis, ius, aut ſeruitio, vel fundo dato, vel aliqua re huiuſmodi à recipiente: aliter.n. non eſſet iuſtus titulus acquirendi ius.

Comment. in Quæſtionem XXI. quæ eſt,

Vtrum liceat alicui dare Eccleſiæ cuiquam certam ſummam pecuniæ ad emendum terras ad opus illius Eccleſiæ, vt detur ei certa pecuniæ ſumma ad vitam.

TITVLVS ſonat, ac ſi eſſet Callias, qui det verbi gratia Eccleſiæ mille aureos, quibus Eccleſia illa poſſeſſionem emat, & obligetur Eccleſia de redditibus illius annuatim dare in vita Calliæ tot aureos puta viginti quinque, vel plures: poſt mortem verò Calliæ libera remanet poſſeſſio ipſi Eccleſiæ. Nunc propterea quæritur vtrum id ſit licitum. Concluſio autem eſſe licitum ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ. Non videtur autem, quòd conſuetudo ſit, vt detur duplum, aut triplum, niſi habito reſpectu ad centeſimas inextinguibiles. Vbi pro dante pecuniam ſtat annualis redditus, & ſaluum capitale. Et videmus certè quòd vſus obtinuit, vt ſoleat in huiuſmodi, vbi capitale ſaluum remanet pro dante pecuniam, eſſe ſummam, vt quinque dentur pro centenario. At vbi non ſaluatur, ſed cum vita dantis terminatur, ſolent tum decem, cum etiam quindecim pro centenario dari, habito reſpectu ad annos, & alias circunſtantias dantis. Ea autem fieri, & eſſe licita cum circunſtantijs præſertim Pij V Pont. Max. notum eſt, nedum quatenus Eccleſiæ dantur huiuſmodi pecuniæ, ſed & laicis ipſis: regula enim videtur communis, qua moderanda ſunt omnia, quæ habet Auctor in reſponſione ad argumentum, & alibi, vt & nos alibi quoque diximus.

QVAESTIO XXII.

Vtrùm intelligere practicum poſſit abſolui ab intentione operis.

SEQVVNTVR quæſita pertinẽtia ad exercitiũ actus hominis pro ſtatu huius vitæ in comparatione. Et erat primum & vnicum comparando actum ad obiectum, ſ. de actu intelligẽdi intellectus practici: Vtrum intelligere practicũ poſſit abſolui ab intentione operis. Alia verò plura erant comparando vnum actum ad alium.

Arg. prim. Primum. Circa illud primum arguitur, ꝙ intelligere practicum non poſſit abſolui ab intentione operis, quia per hoc diſtinguitur practicũ à ſpeculatiuo.ſ. fine, vt dr̃ 3. de anima, & idem dr̃ in lib. de motibus animalium. *Secundũ.* Item obiectum formale appetitus, vt finis, eſt principium intellectus practici, vt hr̃ ibid. appetitus autem non poteſt abſolui ab intentione operis, quare nec intelligere practicum.

Contra. Intelligere diſcipuli in moralibus practicum eſt, quia ſecundum habitum practicum, & hoc abſque operis intentione: ergo &c. *In oppoſit.*

Dico, quòd ſecundum quod mihi videtur quæſtio æquiuoca eſt, quia intentio operis dupliciter poteſt intelligi. *Reſponſio.*

Vno enim modo dicitur intentio operis diſpoſitio voluntatis, qua tendit per opus in finem, & ſic intentio operis eſt voluntas directa in opus ad conſecutionem finis.

Alio modo dicitur intentio operis ipſum opus intentum, ſicut dicitur creatura ſalis, id eſt, creatura, quæ eſt ſal. Primo modo benè poteſt intelligere practicum abſolui ab intentione finis, quia poteſt eſſe intelligere de operabilibus practicè abſq; eo, quòd intendit operari id, quod intelligitur practicè, qualiter intelligit artifex carpentarius practicè diſpoſitiones domus poſſibilis operari, & modos operandi in particulari circa ſingularem materiam abſque eo, quòd intendat illā operari exterius ſecundum modū, quo ipſam cōcipit interius. Secundo autem modo nequaquàm poteſt abſolui ab intentione operis, quia non eſt intelligere practicum niſi ſit de operabilibus, licèt non è cōuerſò oē intelligere, quod eſt de operabilibus ſit intelligere practicū, ſed ſolum illud, quod determinat modū operādi in particulari, & circa particularia ꝑ habitū practicū acquiſitum ex experiētia operis ſcdm modum iam ſupra determinatum, qui habitus eſt potentia directiua in opus, & habens eum poteſt operari ſecundum ipſum quando vult. Qui autem ſcit operabilia non per habitum acquiſitum ex experientia operis in addiſcente, ſed ſolùmmodò ex auditu à magiſtro quantuncunque etiam magiſter doceat ex habitu vniuerſali quem acquiſiuit ex experientia ſingularium, non eſt propriè eius intelligere, intelligere practicum, quia per tale intelligere, aut per habitum quo intelligit non eſt potens operari, quemadmodum ille, qui non habuit experientiam inſtrumentalem citharizandi quantuncunque habeat ſcientiam citharizādi ex auditu, illa non eſt propriè practica, nec intelligere ſecundum illam eſt propriè practicum, ſed potius ſpeculatiuum, ſecūdum quod hæc latius in pluribus alijs quæſtionibus declarauimus.

Ad argu. princ. primum. Primum argumentum benè probat, quòd intelligere practicum non poteſt abſolui ab intentione operis ſecundo modo, quia non eſt niſi de operabilibus, vt oſtendunt illa dicta Philoſophi: non tamen ex illis poteſt concludi, quin poſſit abſolui ab intentione operis modo primo.

Ad ſecundum prin. Ad ſecundum, quod finis appetitus eſt principium intellectus practici, dico quòd finis appetitus duplex eſt, quidam proximus, & immediatus cuiuſmodi eſt eius actio, ſiue operatio appetendi, ſecundum quod vnaquæque res dicitur eſſe finaliter propter ſuum opus.

Alius verò eſt eius finis mediatus, & vltimus, & eſt bonum operabile, quod conſequitur per ſuā operationem.

De primo fine appetitus non eſt verum, quòd ſemper ſit principium intellectus practici, quia pertinet ad intentionem operis primo modo.

De ſecundo autem fine appetitus verum eſt, ꝙ ſemper eſt principium intellectus practici, & pertinet ad intentionem operis ſecundo modo, vt patet ex dictis.

Ad argumentum in oppoſitum, quòd intelligere diſcipuli eſt intelligere practicum in moralibus, quia eſt ſecundum habitum practicum, & abſque operis intentione. *Ad argu. in oppoſit.*

Dico, quòd benè verum eſt, quòd licèt poſſit eſſe abſque operis intentione primo modo tamen nunquam eſt abſque operis intentione ſecūdo modo, quia non eſt niſi de operabilibus: falſum tamē eſt, quòd ſit intelligere practicum, & ſecundum habitum practicum, niſi ſimul addiſcendo ex auditu à magiſtro vniuerſalis artis operandó in ſeipſo experiatur illa in particularibus operibus, quæ quidem experientia debet eſſe aliqualis antequā ſit idoneus auditor moralis ſcientię, vt determinat Simplicius in principio Commenti ſuper prędicamenta. Propter quod etiam dicit Philoſophus in principio Ethicorum. Huius ſcientiæ non eſt auditor puer, quia non eſt expertus eorum, quę ſunt ſecundum ſcientiam, & ſicut debet eſſe aliquantulum expertus à principio, ſic ad hoc, quòd verè ſecundum habitum practicum ſciat moralem ſciētiam, oportet quòd ſimilia addiſcendo vniuerſalia à magiſtro, experiatur illa penes ſeipſum in operibus particularibus, vt ſicut de Chriſto dicitur, Incepit facere, & docere. Actu. 1. ſic dicatur de idoneo diſcipulo moralis ſcientiæ, incepit facere, & diſcere.

Comment. in Quæſtionem XXII. quæ eſt,

Vtrum intelligere practicum poſſit abſolui ab intentione operis.

TITVLVM expone. Vtrum poſſit abſolui, ſcilicet, poſſit eſſe ſine intentione operis, hoc eſt ſine opere ſecundum vnum ſenſum, & verum. Tamen ideò Auctor dicit hanc quæſtionem eſſe æquiuocam, quia terminus iſte intentio eſt æquiuocus.

In corpore igitur diſtinguitur terminus ille, & duplici concluſione ſatisfit quæſito.

Intentio itaque accipitur vel pro voluntate in finem directa, ſcilicet in opus, & modos operandi, vel pro ipſo opere.

Prima concluſio. Intelligere practicum poteſt abſolui ab intentione operis, hoc eſt ab opere, ſumpta intentione primo modo.

Not. quòd ly intentio ſumitur in hac concluſione bis, & quoniam, vt dictum eſt terminus æquiuocus eſt, exponitur in vno loco pro opere, in alio pro voluntate, aliter eſſet contradictio.

Patet autem concluſio exemplo conſiderantis domum ante faciendam: hic enim conſiderat formam, & materiam, quæ dari poteſt, vt ſit talis domus abſque eo, quòd intendat illam exterius operari,

Secunda concluſio. Intelligere practicum non poteſt abſolui ab intentione operis, hoc eſt, ab opere ſumpta intentione ſecundo modo.

Patet concluſio, quia eſſet contradictio. Patet inſuper, quia tale intelligere indiget experientia, hæc autem non eſt ſine opere. ergo &c.

Quid autem de contraria diceremus primæ concluſionis? ſcilicet vtrum poſſit abſolui à b operis intentione, ſumpta intentione pro voluntate directa in finem in ſecundo ſigno, in primò verò pro opere? certè quoniam initium operationis eſt voluntas, quæ mouet intellectum practicum, neceſſe erit dicere, quòd opus non erit ſine prævia voluntate directa in illud, tanquàm in finem. Et hoc quo ad executionem, & ſi non quo ad directionem motus.

Eſt autem dubium ex D. Thoma ſuper illud exemplum ad primam concluſionem. Videtur enim quod qui domum in mente fabricat, habet intelligere practicum, quod abſoluitur abſque opere exteriori, vt ibi dictum eſt. At D. Thomas, ponens differentiam inter intellectum practicum, & ſpeculatiuum. e.2.quæſt.1. art.6. ad 1. & alibi dicit, practicum dici ab opere exteriori; ſpeculatiuum autem ab interiori; ſi ergo hoc verum eſt, non ergo illa interius formans domum format intellectu practico.

Soluitur hoc dubium, quòd per opus interius duo poſſumus intelligere, vel quod ſuapte natura ordinem habet ad opus exterius, tanquam menſura ad menſuratum, & idea ad ideatũ, exemplarque ad exemplatum, vel nullum huiuſmodi ordinẽ habet, qui conſiſtit in ſola cognitione veritatis. Nunc autem intellectus ſpeculatiuus, & practicus diſtinguũtur per opus interius, & exterius, ſumpto opere interiori ſecundo modo, non autem primo modo. Et certè quod hæc etiam ſit ſententia D. Thomæ cognoſcitur ex p.p. quæſt.14. art.16. vbi habet, quod finis intellectus practici, & vitæ actiuæ, eſt exterior operatio, ſpeculatiui verò, & vitæ contemplatiuæ cognitio veritatis.

QVAESTIO XXIII.

Vtrum aliquis ſcienter ex bono actu poſſit ſe reddere impotentem ad impletionem diuini præcepti.

SEQVVNTVR pertinentia ad actũ comparando vnum ad alium, & pertinebant prima tria ad comparationem actuum penès cauſalitatem. Et erat primum pertinens ad actus poſitiuos: Vtrũ aliquis ſcienter ex bono actu poſſit ſe reddere impotentem ad impletionem diuini præcepti. Alia autem duo erãt pertinentia ad actus defectiuos. Primum in generando peccatum, Vtrum in peccato omiſſionis ſecundum quod diſtinguitur contra peccatum commiſſionis requiratur aliquis actus poſitiuus. Secundum erat in excuſando peccatum, Vtrum aliquis error, vel facti, vel iuris excuſet peccatum. Quartum erat pertinẽs ad comparationem actuũ penès ſimultatem, Vtrum voluntas poſſit actuari, ſiue reduci in actum, & tamen non determinari ab illo, à quo actuatur. Quintum erat pertinens ad ordinem actuum, Vtrum ſufficit ad libertatem arbitrij, quòd potuit impediri, nè actuaretur ab alio de neceſſitate. Sextum pertinet ad actuum præeminentiam, Vtrum opera vitæ actiuæ ſint præferenda operibus vitæ contemplatiuæ tanq̃ meliora. Et ſeptimum iuxta hoc ad præeminentiam ſtatuũ in quibus actus huiuſmodi habent exerceri: Vtrũ ſcilicet ſtatus Prælatorum maior ſit, & perfectior q̃ ſtatus Religioſorum. Alia autem duo, & vltima erant pertinentia ad actuum abſoluendi iterationem, quorum octauum pertinebat ad cõparationem actuum ſecundum diuerſos defectus, Vtrum excommunicatus pro contemptu vero ab officiali non ſacerdote, poſt abſolutionem ab eodem in forma Eccleſiæ ab excommunicatione, teneatur petere abſolutionem pro cõtemptu à ſuo ſacerdote. Nonum autem pertinebat ad comparationem actuum ſecundum vnum & eundem defectum, Vtrum confeſſus priuilegiato tenetur eadem confiteri curato ſuo, quod diffusè fuit diſputatum ſeorſum, & per ſe.

Arg. prim. Circa primum iſtorum arguitur, quòd nullus ſcienter ex bono actu poteſt ſe reddere impotentiam ad impletionem diuini præcepti, quia nullus ex actu in quo meretur reddit ſe impotentem ad impletionem diuini præcepti: ex bono autem actu quilibet meretur: ergo &c.

Contra. Scienter poteſt quis profiteri religionem, quod eſt bonus actus, & tamen ex hoc reddit ſe impotentem ad honorandum parentes in adminiſtrando neceſſaria vitæ, quia reddit ſe impotentem habendi, vel acquirendi ea: ergo &c. *In oppoſit.*

Dico, quòd ſi aliquis attentaret dicere, quod aliquis per votum religionis eximatur ab impletione diuini mandati, & quòd per illud votum redderet ſe impotentem ad impletionem illius, hæc mihi videretur eſſe noua, & mirabilis doctrina: tum quia conſilia ſunt ad perfectiorem, & ampliorem impletionem mandati, & nemo plus obligatur ad implendum mandata, quam ille, qui ſe obligauit ad implendum conſilia, dicẽte beato Hieronymo in Epiſtola ad Demetriadem ſic. In diuinis ſcripturis prohibentur mala, præcipiuntur bona, conceduntur media, ſuadentur perfecta. In duobus illis primis peccatum omne concluditur: in vtroque enim Dei continetur imperium. Non ſolum enim præcipere, ſed etiam prohibere iubentis eſt, hæc ſententia vniuerſos tenet, nec vlli tranſgredi licet quod omnibus imperatum eſt. Duo reliqua in poteſtate dimiſſa ſunt. Et tunc alloquens & admonens Demetriadem ſuper præceptorum impletione ſubdit dicens. Perfectionis itaque ſecuta conſilium, ſerua generale mandatum, in cauſa iuſtitiæ vnum debemus omnes, virgo, vidua, nupta, ſummus, medius, & imus gradus æqualiter iubentur adimplere præcepta, nec à lege ſoluitur, qui ſupra legem proponit facere. Quinimmò nullus magis illicita vitare debet, quã qui reſpuit, quæ licebant, nec quiſquam ita mandata pollicetur implenda, vt ille, qui amore perfectionis ſupra mandata conſcendit, & dum amplius ſtatuit facere q̃ ſcriptum eſt, oſtendit ſibi minus ſcriptum eſſe, q̃ *Reſponſio.*

po:

potuerit. Igitur, qui tantæ obedientiæ ſe profitetur, vt etiam diuinum conſilium libenter audiat, qualiter debet audire præceptum? q. d. multum diligentius, & intelligo non tam aure corporis, quàm obedientia cordis, ipſum opera implendo.

Ex quo enim eligendo conſilia minus oſtendit ſibi ſcriptum, quàm potuerit, & plus pollicetur, & iubetur impleta præcepta per conſilia, ad quæ aſtringitur non omittenda, nec ab illorum obſeruantia abſoluitur, ſed magis ad illam ligatur, etiã vſque ad minima. Hic idem dicit ad Cellantiam. Duo ſunt genera mandatorum, in quibus clauditur tota iuſtitia, prohibendi vnum eſt, iubendi alterum. Hoc igitur duplex diuerſumq; ne præceptũ, prohibendi. ſ. & imperandi, æquo omnibus iure mandatum eſt, non virgo, non vidua, non nupta, ab hoc imperio ſecura eſt, in quouis propoſito in quouis gradu æqualiter peccatum eſt, vel prohibita admittere, vel iuſſa non facere.

Nec verò eorum te ſeducat error, qui ex arbitrio ſuo eligunt vt mandata contemnant, quæ vel quaſi vilia, vel parua deſpiciunt. & infra. Magiſque id prouidendum eſt, nè tibi hoc cum licita contemnis ſecuritatem quandam illicitorum faciat, quicquid pro iuſtitia Deo offertur non debet impedire iuſtitiam, ſed iuuare, & infra. Vt exuta mens à cunctis retinaculis mũdanis, atque corporalibus voluptatibus ſit, & valeamus plenius inhærere dominicis præceptis. Ecce cum beatus Hieronym. dicat, quòd mandatum omne, & in hoc, quòd mandatum de honorando parentes æquo iure omnibus eſt mandatum, quòd in quouis grado, & in quouis propoſito æqualiter peccatum eſt ipſum tranſgredi. Vide ergo tu, qui ex arbitrio tuo eligis religionem, atque implere conſilia ſtudes, nè ſi doces, quòd propter magna conſiliorum opera non ſis obligatus ad opus mandati de honorando parentes, ſis de numero illorum, qui ex arbitrio ſuo eligunt, vt mandata contemnant, & tanquam vilia, & parua reputant reſpectu conſiliorum, quibus cum licita contemnant in vouendo conſilia, hoc facit eis ſecuritatem quandam illicitorum, nè ſcilicet peccent in omittendo præcepta, quod omninò videtur erroneum; quia vt ſubdit Hieronymus quicquid offert Deo pro iuſtitia. ſ. priuata conſeruanda, ſicut offertur ei uotum de ſeruando conſilia, non debet impedire iuſtitiam publicam, nè ſeruetur pro qua offertur profeſſio de ſeruando mandata in ingreſſu religionis Chriſtianæ, ſed potius iuuare, vt efficacius ſeruetur, quia vt videtur ſentire Hieronymus, obſeruatio conſiliorum non eſt niſi quædam diſpoſitio ad pleniorem obſeruantiam mandatorum, quia obſeruatione conſiliorum exuitur mẽs à retinaculis, &c. ſicut dicit Hieronymus, quibus exutis valemus plenius diuinis inhærere præceptis, vt ſecundum hoc obſeruatio conſiliorum potius ordinetur finaliter ad obſeruationem mandatorum, quàm è conuerſò, & in tali plena obſeruatione mandatorum conſiſtit tota perfectio eſſentialiter.

Vnde ſi propter cõſilia oporteret diuina omittere præcepta, vt æſtimo, non eſſent conſilia perfectionis, ſed potius deuia erroris. Propter quod in Grangenſi Concilio dicitur, & habetur diſt. 30. Si qui filij parentes maximè fideles deſeruerint occaſione Dei cultus hoc iuſtum eſſe iudicantes, & non potius debitum honorem parẽtibus reddiderint, anathema ſint.

Intelligo deſeruerint, vel religionem ingrediendo, vel poſt ingreſſum ad ſubueniendum eis non condeſcendendo, ſecundum quod aliàs declaraui. Quodlib. 6 quaeſt. 19.
Sed vt dicit Gloſſa ibidem hoc quidam hęretici fecerunt occaſione illius auctoritatis. Qui reliquerit patrem, aut matrem propter me centuplum accipiet, ſed illud non habet locum niſi cum parẽtes à filijs honorari non indigeant, & maximè quando impedimento ſalutis ſunt, dicente Hieron. ad Furiam. Certè filiam à parente non diuido. honora parentẽ, ſed ſi te à vero parẽte non ſeparat, alioquin Dauid tibi canet: Audi filia &c. Vt enim dicit ad Fabiolam. Multa erga noſtros facere cogimur affectus, & dum propinquitatem reſpicimus corporum, & corporis & animę offendimus Auctorẽ. Quanti Monachi dum patri, matrique miſerentur ſuas animas perdiderunt. Concedo igitur primã rationem, quia propter religionis ingreſſum nullus reddit ſe impotentem ad parentes honorandũ qui nõ teneatur ad eos deſcendere, eos ſi indigeãt honorando non tantùm modò reuerentiæ exhibitione, vt quidam dicunt, ſed temporalis ſubſidij adminiſtratione, & hoc exemplo Chriſti, qui fuit forma religionis cuiuſque, qui vtroque modo matrem honorauit quouſque vita mortali in terris cõuerſatus eſt, & etiam in morte illi prouidit de eo, qui vice ſua illi vtroq; modo prouideret poſt eius mortem temporalem, dicente Auguſt. in exponendo illud Ioan. vlt. Cum vidiſſet Ieſus matrem, & diſcipulum ſtantem quam diligebat, dixit matri ſuæ: Mulier ecce filius tuus, &c. Hæc eſt illa hora, de qua Ieſus aquam conuerſurus in vinum dixerat matri ſuæ, quid mihi, & tibi mulier? nondum venit hora mea: nondum venerat hora, in qua deberet eam cognoſcere moriturus, de qua fuit mortalis natus.

Tunc ergo diuina facturus non Deitatis, ſed infirmitatis matrem velut incognitam repellebat. Nunc autem humana iam patiens eam ex qua factus fuerat homo affectu commendabat humano. Moralis igitur inſinuatur locus, facit quod faciendum admonet, & exemplo ſuo ſuos inſtruit præceptor bonus, vt à filijs pijs impendatur cura parentibus. Ex hac doctrina ſana didicerat Apoſtolus Paulus, quod docebat. Si quis autem ſuis, & maximè domeſticis non prouidet, fidem negat, & eſt infideli deterior. Quid autem cuiquam tàm domeſticum, quàm parentes? Huius itaque ſaluberrimi præcepti ipſe magiſter Sanctorum de ſeipſo conſtituebat exemplum, quando non vt famu-

lu

læ Deus, ſed ut matri homo, quam relinquebat alterum pro ſe quodã modo filium prouidebat. Nam cur hoc factum ſit, quod ſequitur indicat. Ait enim ibidem Ioannes: Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuam, de ſeipſo dicens ut ad eius curam quicquid ei eſſet neceſſarium pertineret. Suſcepit ergo eam in ſuam, non prædia, quę nulla iure proprio poſſidebat, ſed officia, quæ propria diſpoſitione exequenda curabat.

Quæro ergo ſi Maria infirma fuiſſet, & corporali ſolatio Ioannis, & victu corporali indiguiſſet, nunquid Ioannes propter religionem Apoſtolatus eam dimiſiſſet deſolatam? nec de neceſſarijs ad victum prouidiſſet, etiam proprijs manibus laborando, ſi aliter prouideri illi non potuiſſet, ſed recedẽs dixiſſet ei, Maria Bona dies ſit tibi, quaſi ſuffeciſſet eam honorare verbo, ſeu nutu, & non opere? Credo, quod nequaquam. Quare ſimiliter nec religioſus in conſimili caſu matrem ſuam nequaquàm dimittere debet deſolatam, ſed eam debet honorare opere, ut dictum eſt. Vnde ut puto illis, qui contraria dicunt ſi qui fortè ſint (qui tamen ad illa dicendã mouentur, nec auctoritate, nec ratione, ſed ſola affectione fauoris ad ſtatum ſuæ profeſſionis videntur moueri) benè poteſt dici illud Matth. 15. Quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit, Honora patrem & matrem. Gloſſ. Imbecillitati conſulas dando neceſſaria. Veſtra autem traditio contraria eſt. Et quomodo, ſubdit, in quo multum declaratur noſtrum propoſitum contra illos. Vos autem dicitis, quicunque dixerit patri, vel matri munus quodcunque eſt ex me tibi proderit, & non honorauerit patrem ſuum, aut matrem ſuam, & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram. Gloſ. Hoc filios dicere parentibus compellitis, quod Deo oblaturus eram in tuos conſume cibos, quaſi non proderit tibi, vel mihi, impietatem ſub nomine pietatis inducunt, & docent, quòd oblatio Domini, qui verus eſt pater obſequijs parentum, præferatur. Quæro quid iſti aliud dicunt, quando ſuos auditores, qui in hoc quoquo modo filij eorum ſunt, docent, niſi quòd ex profeſſione religionis ſic obligantur Deo ad offerandum ei minus obſequij, quo ad obſeruantiam regularem, quòd nec poſſunt, nec debent muneris obſequij ſui impendere parẽtibus, quaſi hoc eſſet eis illicitum, ſicut illi dicebant, quod ſacrilegium erat conferre neceſſitati parẽtum quod poſſet offerri Deo.

Ad ſecundum quod dicit, quòd per religionis ingreſſum impotens quis factus eſt habendi, & acquirendi neceſſaria patri, dico quòd falſum eſt. Si enim aliter non poſſet habere vnde prouideret potius deberet manib. laborare, & per hoc illi neceſſaria acquirere, quam eis, quæ ſunt religionis inſiſtere, & patrem permittere mori fame: in hac enim neceſſitate nõ multò minus aſtringitur prouidere quacunque via poterit patri, quàm ſibiipſi. Nè autem quiſque in tali neceſſitate ſibiipſi prouideat, nulla neceſſitate, nullà lege, nulla profeſſione poteſt aſtringi, ſecundum quod dicit Nicolaus Papa de prouiſione neceſſitatis extremæ Fratrum Minorum, deficiẽte omni alia prouiſione. Et quidem ſi (quod non eſt aliquatenus prçſumendum) hæc cuncta deficerent, ſicut nec cæteris, ſic nec ipſis Fratribus iure poli in extremæ neceſſitatis articulo ad prouidendum ſuſtentationi naturæ via omnibus extrema neceſſitate degentis conceſſa præcluditur, cum ab omni lege extrema neceſſitas ſit excepta, & ſic in tali neceſſitate quilibet poteſt acquirere, & per acquiſitionem, qua poteſt habere vnde prouideat patri in tali neceſſitate conſtituto, ſicut & vnde prouideat ſibi in neceſſitate conſimili. *Ad argũ oppoſit.*

Comment. in Quæſtionem XXIII. quæ eſt,

Vtrum aliquis ſcienter ex bono actu poſſit ſe reddere impotentem ad impletionem diuini præcepti.

QVÆSTIO hæc potiſſimum inducta eſt ob actus conſiliorum, quorum quidam videntur impedire ab obſeruatione diuini præcepti. Vt ingreſſus religionis, qui eſt de conſilio, videtur facere impedimentum, ne quis facto poſſit parentes honorare, ut tangitur in argumento. Et certe nota quod in hac quæſtione tria præſertim fiunt ab Auctore, quaſi triplex quçſtio ſit reſoluenda, quarum prima ſit, vtrum præcepta diuina omittenda ſint ob conſilia, quæ maioris videntur eſſe perfectionis. Qui enim honorat Deum in religione videtur maioris eſſe perfectionis. Secũda eſt, Vtrum conſilia poſſint impedire obſeruationem præceptorũ, ex cuius quæſtionis reſolutione reſpõdetur formaliter ad quæſitum. Tertia eſt, Vtrum religioſus teneatur deferre facto parentibus honorem.

Prima concluſio, quæ eſt ad primam quæſtionem. Præcepta diuina nullo modo ſunt omittenda ob conſilia. Probatur hæc concluſio per multa verba D. Hieronymi ad Demetriadem, & Celantiam, quæ clarè citantur in litera.

Nec obſtat, quod conſilia maioris ſint perfectionis, quia verum eſt, ſed præſuppoſita præceptorum diuinorũ obſeruatione.

Secunda concluſio, ad ſecundam ſcilicet quæſtionem, conſilia nullo pacto impediunt prçceptorum diuinorum obſeruationẽ.

Patet hæc concluſio. Nam cum conſilia data ſint a Chriſto, ipſe non veniſſet legem adimplere, ſed ſoluere. Ab Auctore autem probatur ex D. Hieronymo, ut patet in litera. Dicit enim Hieronymus, quod conſilia iuuantia ſunt obſeruationem præceptorum, & ſunt diſpoſitiua ad pleniorem obſeruationem.

Tertia concluſio, ſcilicet ad tertiam quæſtionem. Religioſus tenetur deferre parentibus honorem facto, hoc eſt, illis ſubuenire in caſu neceſſitatis etiam exeundo Religionem. Probatur concluſio, quia ad præceptum de honorandis parentibus nullus excipitur. Quòd ſi exciperetur religioſus, ab eo omitteretur quod eſt præcepti, ob conſilij obſeruationem, quod eſt contra primam concluſionem, & ſi iudicaret ſe impediri, faceret contra ſecundam, ſed & de hac materia vide Quodlib 6. quæſt. 19. & perpende quæ latis clarè dicit ad primum.

QVAESTIO

QVAESTIO XXIIII.

Vtrum in peccato omiſſionis ſecundum quod diſtinguitur contra peccatum commiſſionis requiratur aliquis actus poſitiuus.

Arg. prin. CIRCA Secundum arguitur, ꝙ in peccato omiſſionis ſecūdum quod diſtinguitur contra peccatum commiſſionis, non requiritur aliquis actus poſitiuus, quia contingit peccare peccato commiſſionis faciendo contra præcepta negatiua dupliciter, & quantum ad actum exteriorem, cuiuſmodi eſt furari, & quantum ad actum interiorem, cuiuſmodi eſt concupiſcere. Sicut enim dicit lex, non furaberis, ſic dicit non concupiſces. Cum igitur peccatum omiſſionis ſic ſe habeat ad præcepta affirmatiua, ſicut ſe habet peccatum omiſſionis ad præcepta negatiua: conſimiliter ergo contingit dupliciter peccare contra præcepta affirmatiua peccato omiſſionis, & quantum ad actum exteriorem, qui eſt non facere quod tenetur, & quantum ad actum interiorē, qui eſt non velle facere illud, ſed ambobus concurrentibus non requiritur ad peccatum omiſſionis aliquis actus poſitiuus: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Secundum Auguſt. de libero arbitrio, peccatum ita eſt voluntarium, quòd ſi non eſſet voluntarium non eſſet peccatum, ſed non eſt volūtarium ſine actus poſitione: ergo &c.

Reſponſio. Dico, ꝙ in pura negatione abſq; omni poſitiuo non conſiſtit ratio peccati, quia peccatum nō habet rationē puræ negationis, ſed potius priuationis. ſ. modi ſpeciei, & ordinis. Priuatio aūt neceſſariò requirit ſubiectum, ſecundū Philoſ. 4. & 9. Metaphyſ. in hoc. n. priuatio differt à negatione, & ſic peccatū omiſſionis neceſſariò requirit aliquid poſitiuum. Vnde qui oīnò nihil cogitat, & nihil vult, uel agit, aut fortè non habet oīnò vſum liberi arbitrij pro illo tpe. & hora nihil oīnò pōt peccare, niſi ex ordine ad aliquem actum poſitiuū, in quo ſicut in radice demeruit, ꝙ ſi in tali tpe, & hora aliquid faceret non faciendum, vel omitteret faciendum, ei imputaretur, & hoc quemadmodum ſuffragia viuorum proſunt defunctis pro quanto meruerunt dum viuerent, ꝙ ſibi valere poſſent ſi fierent, quæ ſi ſiunt, ſunt merita eorum ex radice operis quod fecerunt viui. Vnde dico, ꝙ peccatum omiſſionis nullo modo poteſt cōſiſtere in pura negatione. Nec tñ dico pp hoc, ꝙ ratio peccati omiſſionis eſt in poſitiuo actu, niſi ſicut in radice, ſed ſolùmmodò in ipſa actus negatione, ſiue omiſſione. Nō eſt. n. peccatum omiſſionis in illo poſitiuo, niſi ſicut in radice, vnde traxit omiſſio actus, ꝙ habet rationem peccati, quemadmodum ratio meriti cōſiſtit in actu quē facit viuus, nō vt in ſubiecto, ſed vt ī radice, a qua habet, ꝙ deputatᷣ mortuo in actu quem mortuus fecit viuus, & quēadmodum peccatum homicidij commiſſum in ebrietate, vt in ſubiecto conſiſtit formaliter in ipſo actu occidendi; vt in radice autem in actu potationis quo ſe inebriauit, in qua radice eſt cauſa illius omiſſionis. & quia radix non eſt cauſa vitioſi niſi ipſa in ſe ſit vitioſa, neceſſe eſt, quòd ſi ſit peccatū in omiſſione, quo ad actum omiſſum, quòd etiam ſit peccatum in commiſſione, quo ad actum exercitum, vt ſecundum hoc nunquàm poſſit eſſe vnum peccatum omiſſionis ſine alio commiſſionis. Vnde ſi aliquis in nullo actu exercito delinqueret vllo modo, aut ille non eſſet omninò cauſa, & radix omiſſionis, aut illa omiſſio non deberet imputari in peccatum omittenti, ſed excuſaretur per inuoluntarium ex ignorantia inuincibili.

Sed eſt aduertendum, quòd ille actus poſitiuus in quo ſicut in radice eſt cauſa omiſſionis, vel poteſt eſſe actus volendi terminatus ad negationem, ſiue omiſſionem eius ad quod quis tenetur, licèt non ſine aliquo termino poſitiuo, puta quando aliquis omittit honorare parentes, quia vult hunc actum omittere, ſiue quia vult non honorare ipſos, eò quòd vult ſeruare pecuniam, qua deberet eos honorare.

Talis enim ex hoc, quòd vult hoc, committit & ex eo, quòd non facit id, quod terminat negatiuè actum volendi, omittit, vel poteſt ille actus, qui eſt radix omiſſionis eſſe aliqs alius actus principaliter explicitus, ſiue exercitus, aut imperatus à voluntate, puta ſtudium per quod detinetur intellectus intentus circa vnum, vt non poſſit ſe conuertere ad cogitandum de faciendo id ad quod quis tenetur, & quando tenetur, qui quidē actus ſtudendi, licet ſit licitus ſecundum ſe, & pro alio tempore in ipſo non eſſet aliqua commiſſio, committit tamen voluntas in eo, quòd intellectum tenet in tali attentione propter circunſtantiam temporis in quo deberet eſſe attentus ad faciendum id ad quod tenetur, & dimittere pro illo tempore actum ſecundum ſe licitum ad quem nō tenetur: & ideò ſimul cum iſto actu poſitiuo in quo incidit peccatum commiſſionis, ſimul incidit interpretatiuè actus voluntatis prædictus, quo ſcilicet vult omittere. In eo enim quòd vult intellectum eſſe tam intentum ſtudio, quòd non poteſt conuertere ſe ad conſiderandum quid aliud faciendum eſt, vult interpretatiuè omittere illud, quod faciendum eſt, & ſecundum hoc concedenda eſt ratio ad ſecundam partem adducta.

Ad primam, quòd omiſſio poteſt fieri, & quo ad actum exteriorem, & interiorem ſimul, ſicut & commiſſio: dico, quòd verum eſt, immò neceſſarium eſt quandocunque omiſſio reducitur ad *Ad argu. princip.*

com-

commiſſionẽ in alio actu poſitiuo, quãdo ſit actus volendi. Sic enim omittens, quod tenetur facere exterius, etiam omittit cogitare de illo, & velle id facere interius. Sed omitti poteſt iſtud velle. Vno modo negatiuè omninò, ſcilicet quia nõ vult ita, & ex hoc nullum eſt peccatum, eo quòd in pure negatiuo non conſiſtit peccatum. Vnde quo ad hoc non eſt ſimile de peccato commiſſionis, & omiſſionis: sic tamen proceſſit argumentum. Alio modo priuatiuè, ſcilicet quia vult non hoc: ratione tamen alicuius poſitiui ſemper, vt dictum eſt. Sed cum reducitur ad ipſum actum volendi, tunc non eſt propriè niſi omiſſio actus exterioris non interioris, quia ipſe actus exterior negatur, & actus interior omiſſus potius eſt priuatio, quàm negatio: quamquam ergo duplex sit omiſſio quandoque ambas tamen oportet reducere ad aliquid poſitiuum, in quo eſt per ſe commiſſio ſecundum dictum modum.

Comment. in Quæſtionem XXIIII. quæ eſt,

Vtrum in peccato omiſſionis ſecundum quod diſtinguitur contra peccatum commiſſionis requiratur aliquis actus poſitiuus.

IN titulo not. quòd omiſſio poteſt eſſe ex negatione, vel priuatione, ſecundum quod poſitiuum contradiſtinguitur, tùm a negatiuo, cum etiam a priuatiuo. In hoc autem differunt negatio, atque priuatio, quòd negatio tollit ſubiectum, & formam: priuatio verò tollit formam, & relinquit ſubiectum, vnde hæc dicitur carentia formæ in ſubiecto apto nato. Nullo autem modo intelligendum eſt, quòd peccatum aliquod dicat negationem, quia tunc conſiſteret in noleitate, & ſic noleitas poſſet eſſe cauſa peccati. Quòd eſt falſum, quoniã vt dicitur ex Auguſtino, & Seneca, & omnibus, peccatum non eſſet, niſi eſſet voluntarium: cum autem omne peccatum ſit voluntarium, & etiam priuatio ſit, in omni peccato aliquid committitur, & aliquid omittitur: omittitur ratione eius, quod per priuationem tollitur in peccato, committitur ratione eius, quod remanet: vt cum quis furtum committit; committit quidem malum, & omittit bonum, quod eſt amor Dei, & proximi, contra quem furtum eſt: cũ quis etiam omittit deferre parentibus honorem, videtur quòd ſaltem intentione aliquod aliud committat, ſuper hoc autem præſertim eſt quæſtio, vtrum ſicut ad peccatum commiſſionis expreſsè videtur concurrere, ita è contra in omni peccato omiſſionis peccatum cõcurrat commiſſionis, quod eſt quærere vtrum omiſſionis peccatum præſupponat poſitiuum, quia tametſi omne peccatum dicatur priuatio, tamen commiſſio principaliter dicit poſitiuum actum, cum è contra omiſſio principaliter dicat actum priuatiuum.

In corpore eſt concluſio, quòd non eſt peccatum omiſſionis ſine aliquo commiſſionis, quod eſt dicere non eſſe peccatũ omiſſionis ſine aliquo poſitiuo.

Declaratur hoc, quòd poſitiuum illud ſit tanquam in radice, ſi quidem quicunque omittit aliquid, puta deferre parentibus honorem facto, ſubueniendo eis, id facit ex aliqua cauſa poſitiua: hæc autem poteſt eſſe multiplex, quæ tamen ad duplicem reduci poteſt, ſcilicet ad cauſam præcisè poſitiuam, vel interpretatiuè poſitiuam. Præcisè, vt ob auaritiam, vel aliquod aliud. Interpretatiuè verò, vt cum voluntas detinet illum occupatum in eo, quod quidem eſt licitum ſuapte natura, tamen ob circumſtantiam temporis nequaquam, vt exemplificat diligenter Auctor in litera. Ideò hæc &c.

QVAESTIO XXV.

Vtrum aliquis error iuris, vel facti excuſet peccatum.

Arg. principale. CIRCA Tertium, videlicet vtrũ aliquis error, vel facti, vel iuris excuſet peccatum. Arguitur, quòd error facti non excuſat, quia Abimelech peccaſſet errore facti in Saran vxorem Abrahæ nisi Dominus eum præſeruaſſet, ſecundum quod Gen. 20. dixit illi Dominus. Scio, quòd in ſimplicitate cordis feceris, & ideò cuſtodiui te, ne peccares.

Secundò. Item Dominus dixit de Iudæis crucifigentibus ipſum, neſciunt quid faciunt, & hoc quia errabãt errore facti, non credentes illum quem crucifixerunt, eſſe Chriſtum, & tamen peccauerant.

In oppoſit. Contra. Dicit Chriſtus, Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem peccatum non haberent, & hoc non niſi, quia per ignorantiam errantes excuſati fuiſſent: ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd non ſunt idem error, & ignorantia, ſed verum eſt, quòd non eſt error ſine ignorantia. Eſt enim quædam ignorantia negationis, quæ dicitur in pueris neſcientia, qua aliquis neſcit, quod non eſt potens, aut natus ſcire propter ſubiecti indiſpoſitionem ad ſcientiam contrariam illi ignorantiæ, & in adultis dicitur ignorantia inuincibilis, & illa ignorantia non eſt error, quia nec eſt peccatum, nec cauſatum à peccato propriæ voluntatis in ignorante. Error autem omnis, aut eſt peccatum in errante, aut à proprio peccato errantis cauſatus, vt ſecundum hoc ignorantia sic dicta poſſit eſſe ſine peccato proprio ignorantis: nõ autem error.

Vnde ignorantia Philoſophorum qua ignorabant Deum trinum & vnum, & cætera, quæ pertinent ad fidei articulos, error non erat, nec peccatum, quandiu fecerunt, quod in ſe erat ad ſciẽdum illa, & non excluſerunt à ſe radium diuini luminis, ſed poſtquam temeritate ſua excludebãt rebellione voluntatis à ſe radium diuini luminis ſupernaturalis aſſerentes contrarium veritati, quã non poterant ex puris naturalibus attingere, decepti ex apparentijs fallacibus, quibus voluntas

elegit intellectum potius aſſentire falſis, quàm veris credibilibus, vt puta, quòd in Deo ſicut eſt vna ſubſtantia, ſic & vna perſona abſoluta, & negantes, quòd in Deo ſit trinitas perſonarum, tunc ipſorum ignorantia facta eſt error ex peccato temeritatis eorum proueniens, quia volũtate obliquata in ſua electione neceſſe eſt rationem obſcurari in ſeo iudicio, vt habitum eſt iam ſupra. Non eſt enim error niſi aſſertio falſitatis in ratione obſcurata ex voluntatis obliquatione. Eſt autem alia ignorantia diſpoſitionis, ſiue priuationis, quæ nõ eſt niſi in illis, in quibus nata eſt eſſe ſcientia contraria per aliquam diſpoſitionem, qua ſunt ſuſceptibiles illius ſcientiæ. Sed hæc eſt duplex, quædã facti, quædam iuris.

Dicitur autẽ ignorantia facti, non quia aliquis ignorat factum ex hoc faciendo, quod non eſt faciendum: multi enim habent ignorantiam facti, etſi non faciunt non facienda, ſed quia ignorat facienda, & ea, quæ conſiſtunt in facto. Et eſt hæc ignorantia duplex, quædam cum exhibitione debitæ diligentiæ ad ſciendum illa: quædam verò ſine illa diligentia. Prima excuſat à peccato omninò, exemplo Iacob, qui credens ſibi ſuppoſitam fuiſſe Rachelem, cognouit Lyam prius, quam cõſenſit cum ipſa in matrimonium. Secunda autem non excuſat pro quanto quis non adhibet diligentiam quam debet ad ſciendum ea, quæ conſiſtunt in facto, ita quòd ſi nullam diligentiam adhibeat, in nullo excuſat, ſicut fortè non eſt excuſatus Lamech occidendo Caim, putando ipſum eſſe ferã. Si autem aliquam diligentiam adhibeat pro tanto excuſatur, & pro reſiduo inculpatur, ſicut contingit in facto Achimelech, qui re vera peccaſſet ſi cognouiſſet Saram, etiam ipſa acceptá in vxorẽ, quia nõ ſufficiẽter inquiſiuit an fuiſſet vxor Abrahæ, excuſatus tamen fuiſſet in aliquo, propter qd etiam dominus eum cuſtodiuit, quia Sara requiſita, quæ eſſet, reſpondit ſe eſſe ſororem Abrahæ, vnde & credidit Achimelech eam non fuiſſe vxorem Abrahæ, quod ſi crediſſet, nequaquam eã cognoſcere voluiſſet, in quo Aug. cõmendat eius iuſtitiam in lege naturæ, & in tali cordis ſimplicitate abſtulit eam.

Dicitur autem ignorantia iuris, quando eſt illorum, quæ ius ſcienda dictat, & hoc vel diuinũ, vel humanum. Ignorantia autem illorum, quæ ius diuinum ſcienda dictat, & quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, neminem excuſat, niſi ſit ignorantia negationis; quælibet enim alia ex culpa prouenit pro quanto ad ipſum pertinet ſcire illa, quia ſcire illa pertinet minus ad vnum, ut ad ſimplicem ſubditum: ad alium verò plus vt ad Prelatum, vel Doctorem. Quia Doctores, qui negligunt ſtudere ad ſciendum illa, quæ ſcire requirit ipſorum profeſſio, & propterea docent falſa, etiam ſi nec fauore, vel odio eſſent obſcurati, non excuſantur à peccato. Et ſimiliter Doctores, qui omnem diligentiam adhibent ſtudio ad ſciendum illa, quæ ipſis incumbunt docenda: & tamen propter naturalem indiſpoſitionem non poſſunt ad illorũ ſciẽtiam atringere, in docendo falſa non excuſantur, quia non adhibebant diligentiam, quam debuerunt, & potuerunt, ne promouerentur ad ſtatum, qui requirebat, quòd docerent illa, quæ vires eorum excedebant. Si autem neſciat aliquis, quod non ſit de neceſſitate ſalutis, vt ſunt multa, quæ pertinent ad Philoſophiam, aut ea, quæ non tenetur ſcire, non peccat etiam partem falſam aſſerendo, niſi temere velit illam defendere contra peritiores ſe. Et eſt certum, quòd in omnibus talibus, in quibus certi non ſumus quid tenere debeamus, ſemper teneamus magis ſecurum ad ſalutem ſecundum Auguſtinum dicentem. Tene certum, & dimitte incertum, & in omninò dubijs ſemper magis piam partem, quæ ſcilicet magis vergit in honorem diuinum tenere debemus, dicente Gregorio 10. Moralium, Apud miſericordem iudicẽ nequaquam ſine uenia culpa relinquitur, cum per fauorem zeli ex eius amore peccatur. Sæpè nãque magnis hoc Doctoribus contigit, vt quo alia charitate ferueant, lingua aliquid, quod non debet, dicat. Sed tanto citius parcitur, quanto ex qua prodeat radice penſatur, citius culpa dimittitur, quæ nequaquam ſtudio malitiæ perpetratur. Ignorans autem ea, quæ ius humanum dictat, ſimiliter non excuſatur, niſi quatenus eum excuſandum dictat, qualiter à notitia legum humanarum excuſantur propter eorum exercitia milites, & ruſtici. Per prædicta patet reſponſio ad prima duo obiecta.

Ad tertium in oppoſitum. Si non veniſſem &c. Dico, quod ibi loquitur Chriſtus de eis, quæ pertinet ad notitiam iuris diuini, à quo nemo excuſatur ſecundum ſam expoſitum modum. Tamen peccans ex ignorantia talis iuris non ſpecialiter affectata minus peccat quando non eſt ei annunciatũ, quàm quando eſt annunciatum, quia ſeruus ſciẽs voluntatem domini ſui, & non faciens, plagis vapulabit multis, & ſic ſi illis non fuiſſet annunciatum, ſed peccaſſent faciendo quod non debuiſſent, tamen minus peccaſſent, quàm poſtquam eis fuit annunciatum, & hoc intendit cum dixit, peccatum non haberent, ſcilicet non tantum haberent: tamen ſimpliciter haberent.

Comment. in Quæſtionem XXV. quæ eſt,

Vtrum aliquis error iuris, vel facti excuſet peccatum.

IN titulo not. quod eſt eadem quæſtio de ignorantia, quæ dicitur priuationis, ſiue diſpoſitionis: quippè ab illa propriè naſcitur error, qui ab Auctore diffinitur, quod ſit aſſertio falſitatis in ratione obſcurata ex voluntaria obſcuratione: ſecluditur autem ignorantia, quæ dicitur puræ negationis. Eſt igitur, ac ſi quæratur id ipſum de ignorantia diſpoſitionis, à qua naſcitur error, ita vt effectus ſit ignorantiæ huiuſmodi, ideò hac accepta ignorantia in corpore quæſtionis circa ipſam reſoluit quæſtionem. Eſſet autem declarandum quid ſit ignorantia iuris, & quid ignorantia facti in titulo: Sed quando id fit ab Auctore in corpore quæſtionis id placet relinquere.

In corpore igitur quatuor concluſionibus ſatisfit quæſito, habitis de hac ignorantia quibuſdam diuiſionibus, ac ſubdiuiſionibus ſic

Ignorantia diſpoſitionis, vel priuationis eſt, vel

Facti, quæ quis ignorat facienda, & ea, quæ conſiſtunt in facto, & eſt vel

- *Cum debita diligentia exhibitione.* — *Prima concluſio.* Excuſat à peccato.
- *Sine huiuſmodi diligentia.* — *Secunda concluſio.* Non excuſat à peccato.

Iuris, quæ quis ignorat, ſcienda. vel de

- *Iure diuino.* — *Tertia concluſio.* Non excuſat à peccato.
- *Iure humano.* — *Quarta concluſio.* Non excuſat à peccato.

Prima concluſio patet de Iacob in ſuo matrimonio cum Lia, vt patet in litera.
Secunda concluſio Declaratur exemplo Achimelech circa vxorem Abrahæ.
Tertia concluſio Declaratur per excluſionem ignorantiæ puræ negationis, & intelligendo in his, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis.
Quarta concluſio Similiter declaratur &c. Cætera clara videntur.
Not. autem quod idem dicitur de errore prouenienic ab his ignorantijs, immò de errore intelligendum eſt negotium, quippè niſi ad effectum, vel commiſſionis, vel omiſſionis veniat ignorantia, in quo effectu committitur error, non naſcitur peccatum. Vnde vbi eſt peccatum, ibi eſt error, & error eſt peccatum in effectu, vbi ipſa ignorantia eſt cauſa errorem non excuſans, nec tollens, vt non ſit peccatum.

QVAESTIO XXVI.

Vtrum voluntas poſſit actuari, ſiue reduci ad actum, & tamen non determinari ab illo, à quo actuatur.

Arg. prim. CIRCA Quartum arguitur, quod voluntas poſſit actuari ab aliquo, & tamen nō determinari ab illo; quia voluntas reſpectu eorum, quæ ſunt ad finem, eſt liberi arbitrij: oſtēſis ergo ſibi duobus circa illud, quod eſt ad finem, ſeſe poteſt determinare ad vtrumlibet, ſed oſtenſo ſibi aliquo ſub ratione boni vnica, ab illo neceſſariò actuatur, ſicut à bono, quod apprehēditur ſub ratione finis, & omnimoda ratione boni, ab alio ergo actuatur, & ab alio determinatur: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Idem eſt reſpectu alicuius ex ſe indeterminati ipſum actuare ad aliquid, & ipſum determinare ad illud, & hoc ſiue formaliter, ſiue effectiuè. Forma enim in hoc quod actuat materiam, ipſam determinat, & ſimiliter agens: ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd voluntas tripliciter comparatur ad actum volendi. Vno modo negatiuè, ſcilicet in eum non volendo, vbi negantur actus, & obiectum ſimul. Sic enim non vult ille, qui nec voluntatem ad aliquid agendum habet, nec etiam actum volendi. Alio modo poſitiuè, ſcilicèt in omninò volēdo aliquid, vbi affirmantur actus, & obiectum ſimul. Sic enim vult ille, qui habet voluntatem ad habendum aliquid determinatè. Tertio modo priuatiuè, ſcilicet in partim volendo, & partim nolendo, vbi affirmatur actus, & negatur obiectum. Sic enim vult ille, qui habet voluntatem ad non habendum aliquid determinatè. Primo modo nō vult aliquid dormiēs. Secundo modo uult uigilās eſſe beatus. Tertio modo uult non eſſe miſer. Et differunt iſta tria breuiter, ſicut non uelle, & uelle, & uelle non, ſiue nolle. Voluntas autem conſiderata ut primo modo comparatur ad actum uolendi ſic ſe habet ad illū ut potētiale quoddam, & quaſi per indifferentiam quantum eſt ex ſe, ut comparetur ad actum ſecundo & tertio modo iam dictis, ſcilicèt uel in uolendo affirmatiuè, uel in nolendo priuatiuè. Qui enim nec eſt in actu uolendi, nec eſt in actu nolendi, per indifferentiam ſe habet quodammodo ad uelle, & ad nolle illud, quod ſibi proponi poteſt per intellectum, ut poſſet illud quantum eſt ex ſe, uel uelle, uel nolle. Opin. aliorum.

Sed ut circa dictam quæſtionem primò recitemus ſententias aliorum, ſciendum eſt aliquos dicere, quòd ad illa duo non ſe habet uoluntas per indifferentiam quantū eſt ex parte mouētis, & faciēntis

cientis ipſam exire de potentia in actum volendi, aut nolendi, quia vt dicunt neceſſe eſt principium actus voluntatis eſſe ab intellectu, ita quod niſi intellectus fieret primò in actu, nunquàm voluntas fieret in actu, Non enim volitum eſt obiectum intellectus, ſicut intellectum eſt obiectum voluntatis. Oportet enim volitum primò eſſe intellectum, & deinde volitum, ſed non è conuersò, quia intellectus quantum ad actum ſuum omninò primum, cum vadit de omnimoda potentia in actum, nō eſt in poteſtate voluntatis quid nobis primum in mentem veniat, & moueat intellectum ad actum intelligendi, ſed venit in mētem, vt contingit, vel à ſenſibili extra, vel à phantaſmate, quod alijs ſuperfertur, vel ex conſuetudine, vel ex complexione, vel ex alia aliqua cauſa. Poſtquàm autem intellectus factus eſt in actu intelligendi, tunc primò reduci poteſt in actum tàm volendi, quàm nolendi. Diſtinguendo tamen de volibili, quia volibile à voluntate, non poteſt eſſe niſi propoſitum per intellectum: intellectus autē in intelligendo proponit, & ſuum actum intelligendi, & ipſum obiectū intellectum. Dicunt ergo, quod intellectus aliter uolūtatē in actum uolendi intellectū intelligere, & aliter in actum volendi obiectum, quod intelligitur inducit. De primo enim dicunt, quod quamquam voluntas quātum eſt ex ſe ante omnem actum ſuum eſt indifferens ad actum volendi & nolendi, tamen quantū eſt ex parte eius, quod natum eſt ipſam facere in actu, quàm citò intellectus intelligit aliquid, ſtatim ex neceſſitate complacet volūtati in ipſo actu intelligendi intellectus, & de neceſſitate vult intellectum intelligere illud, quod primò intelligit, & ſic (vt dicunt) res apprehenſa primò cauſat in voluntate, & hoc ex neceſſitate, volitionem conſiderationis, ſiue intellectionis. Et talem volitionem cauſati ab intellectu in uoluntate, appellāt aliqui actuare, ſiue actuare voluntatem, quia hoc facit eam de volente in potentia volentem in actu.

Alij autem reſpicientes ad voluntatis indeterminationem prædictam appellant hoc determinare voluntatem, & ambo concordant in hoc, quod ſic velle primò ſecundum actum non eſt à voluntate, neque à libero arbitrio voluntatis, quia primi dicūt, quod voluntas nō eſt liberi arbitrij quo ad actuationem: alij autem dicunt, quòd non eſt liberi arbitrij quo ad actus determinationem, & idipſum quod illi appellant actuationem, alij appellant actus determinationem. Sed qui illorū magis propriè loquuntur? Dico, quod primi, qui hoc appellant voluntatis actuationem, quia licèt voluntas ex ſe ſit ab initio quaſi indifferens ad velle, & ad nolle: propriè tamen ſecundum vtroſque non debet dici indifferens ad volendum, & non volendum in cōparatione ad actum conſiderationis, ſiue intellectionis, quia vt dictum eſt ſecundum illos res primò apprehenſa quæcunque ſit illa, & ſub quacūque ratione apprehendatur, ex neceſſitate primò cauſat in voluntate volitionem cōſiderationis, & ſic non eſt indifferentia ex parte actiui, nec ēt ex parte paſſiui, quare nec ſecundum illos eſt propriè determinatio actus, vbi non eſt propriè indifferentia ad diuerſos actus. Eſt autem actuatio ſecūdum illos propriè, quia ſecundum eos per actionem intellectus propriè uoluntas reducitur de potentia ad actum. De volēdo autem obiectum diſtinguūt, quia aut illud eſt finis ſub omni ratione boni, aut aliquid quod eſt ad finem. A fine autem apprehenſo ſub ratione omnis boni dicūnt voluntatē actuari, & neceſſitari ad actū volendi, & ideò reſpectu illius, vt prius magis propriè accipitur hic nomen actuationis, quàm nomen determinationis.

De ijs autem, quæ ſunt ad finem diſtinguunt, dicendo, quòd cum voluntas eſt actuata, vt velit intellectum intelligere id, quod eſt ad finem, ſiue id, quod non eſt finis, nec ſe habens ſub ratione omnis boni, aut intellectus intelligit id ſub vna ratione, ſiue boni, ſiue mali, puta fornicationē ſub ratione delectabilis tantùm, aut ſub ratione deordinati tantùm, aut intelligit ipſum biſurcatum, & ſub duplici ratione, puta fornicationem ſub ratione delectabilis inordinati. Si primo modo, dicunt, quod voluntas ſtatim ab obiecto actuatur, ſed non neceſſitatur niſi vt velit illud ſecundum rationem illius determinationis. Si enim conſideratio ſit determinata ad bonum tantùm, tunc neceſſitatur, vt velit bonum, & ſi ſit determinata ad malum tātùm, neceſſitatur vt velit malum, puta ſi intelligit fornicationem ſub ratione delectabilis tantùm, de neceſſitate vult fornicari. Si verò ſub ratione deordinati tantùm, de neceſſitate vult non fornicari, quia voluntas nihil poteſt reſpuere niſi ſub ratione mali, nec velle, niſi ſub ratione boni. Voluntas autē licèt ſic ad hoc de neceſſitate actuatur: non tñ vt dicunt ab eo, quod non eſt finis ſub ratione omnis boni neceſſitetur, ſic vt oporteat ipſam perſiſtere in actu volendi, vel nolendi, quomodo neceſſariò actuatur ab obiecto, ſicut neceſſitatem volēdo finem, quia à volendo illū non poteſt ſe retrahere. Vt enim dicunt agens, & patiens in naturalibus comparantur inter ſe tripliciter. quia agens ipſum patiens actuat faciendo ipſum ſecundum actum, quale eſt agens, & neceſſitatur, quia agente approximato patienti agens neceſſe habet agere, & patiens pati ſic, quòd oporteat ipſum perſiſtere in diſpoſitione quā ei imprimit agens. Similiter agēs patiens violentat, quia ſpoliat ipſum à diſpoſitione, quam habet in ſe contrariam illi diſpoſitioni, quam nititur ei imprimere agens. Ex parte autem voluntatis dicunt, quod à fine, ad quem ſe habet ſub oī ratione boni, actuatur, & neceſſitatur ſimul: ab his autem, quæ ſunt ad finem & quæ comprehenduntur non ſub omni ratione boni, actuatur quando comprehenditur ſub una ratione tantùm: à nullo autem poteſt uiolentari. Quia igitur (ut dicunt) uoluntas, eò quòd neceſſitatur ab eis, quæ ſunt ad finem, habet in poteſtate ſuæ libertatis arbitrij, ut poſſit perſiſtere in illa actuatione, ſiue actu uo-

volendi, aut nolendi illud, à quo eſt actuata, aut poteſt ſe ab illis retrahere, & ſic ipſa voluntas ex ſe verè indeterminata eſt ad velle pſiſtere, vel non perſiſtere in illis, & quia in hoc non poteſt determinari ab obiecto, quod non eſt finis ſub omni ratione boni: oportet ergo, ꝙ voluntas in hoc ſeipſam determinet ſuo libero arbitrio. Et hanc determinationem aliqui conſueuerũt appellare exercitium actus ſolummodò.

Talem determinationem, ſiue exercitium actus dicunt eſſe in libero arbitrio voluntatis: non autẽ ipſam actuationem, quę præcedit neceſſariò iſtam determinationem, & hanc dicunt actuationem volũtatis eſſe ab obiecto naturali neceſſitate, & nullo modo à libertate arbitrij in voluntate.

Determinationem autẽ, ſiue exercitium actus dicunt eſſe à libero arbitrio voluntatis, & reſpectu illius ſolummodò voluntatem eſſe liberi arbitrij. Si verò intellectus intelligit id, quod nõ eſt finis ſecundum rationẽ omnis boni ſub duplici ratione, ſcilicet bifurcata, puta fornicationem ſub ratione delectabilis inordinati, vel potionem ſub ratione ſanatiui amari, dicunt, quòd in libertate arbitrij voluntatis eſt, vt poſſit ſe determinare ad hoc, vt velit intellectum perſiſtere in cõſideratione illius bifurcata; ſiue ſub vtraque ratione, aut omninò deſiſtere ab illius conſideratione, vt ſecundum rationem neutram ipſum conſideret, vel vt ſiſtat in cõſideratione illius ſub altera ratione tantùm, & deſiſtat à conſideratione eius ſub alia, vel vt non ſiſtat æqualiter ſub vtraque, ſed magis in conſideratione illius ſub vna ratione, q̃ ſub altera. Et in omnibus iſtis neceſſe eſt intellectũ ſequi determinationem voluntatis, quandiu ipſa vult ſtare in ſua determinatione, quandiu enim voluntas vult, ſtat intellectus in bifurcata conſideratione, quia quandiu vult uoluntas intellectũ de vtroque conſiderare, & quãdiu ſtat intellectus in conſideratione de vtroque æqualiter, dicunt, ꝙ per neutrum poteſt actuari voluntas, vt vnum illorum velit, & alterum reſpuat, nec eſt in voluntate, vt quo ad alterum illorum fiat in actu volendi illud, ſed cum vult intellectum conſiderare de altero tantùm, vel magis de illo q̃ de reliquo, tunc neceſſe eſt ipſam actuari ab illo, quod ſolum intellectus conſiderat, aut magis, puta cum vult intellectum ſolum, vel multo magis cogitare de fornicatione ſub ratione delectabilis, quia in obiecto nõ habet voluntas retrahens, allicitur à delectabili, & cauſatur in ea volitio fornicationis, & è contrà, cum vult intellectũ ſolum, vel magis cogitare de fornicatione ſub ratione deordinati, quia in obiecto non habet voluntas alliciens, abominatur fornicationẽ, & cauſatur in ea nolitio fornicationis, & ſic in volendo, vel nolendo voluntas ab obiecto actuatur, quia volitio cauſatur in voluntate à bono apprehenſo, & nolitio à malo apprehenſo, ita ꝙ ſecundum hunc modum bonum, vel malum apprehenſum actuat voluntatem, & ſic ſuam actuari iſto modo, nec eſt à voluntate, nec à libero arbitrio eius, quia ſuper ipſum voluntas non habet dominium niſi per accidens per hoc. ſ. quòd poſſet ſe non determinaſſe ad hoc, ꝙ voluit intellectũ ſolum, vel magis conſiderare fornicationem ſub ratione delectabilis. Niſi enim prius determinaſſet ſe velle intellectum conſiderare de fornicatione ſub ratione ſola delectabilis, vel magis, ſed deſiſtere à conſideratione eius ſub ratione fornicationis, fornicatio non potuiſſet uoluntatem actuaſſe actu volẽdi fornicationem, nec cauſare volitionem ſui in illa. Dicunt ergo iſti, quòd voluntas quò ad determinationem actus, quam alij appellant quo ad exercitium actus, quia ſeipſam per liberum arbitrium determinat, & exercitat, ſecundum dictum modum benè dicitur mouere ſeipſam, quia poteſt ſeipſam ad actum uolendi dicto modõ determinare in uolendo. Quo autem ad actuationem, quam alij appellant determinationem, nullo modo poteſt mouere ſeipſam, quia non põt ſeipſam actuare niſi per accidens, quia ſcilicet potuit facere, & non facere illud quo facto uolũtas actuatur, ut eſt ab obiecto in quo faciendo, & determinando ſeipſam mouet, & hoc etiam per accidens, ſcilicet per hoc, quòd eſt mota ab alio. Antequã n enim uolũtas fuerit in actu, & actuata per obiectum ſecundum aliquem prædictorum modorum, nullo modo poteſt ſe determinare ſecundum aliquem prædictorum determinandi modorum. Quemadmodum enim intellectus factus in actu per principia mouet ſeipſum ad concluſiones, ſed hoc mouẽdo uoluntatem primò per bonitatem principiorum, à qua mouet ad concluſiones, ſic uoluntas facta in acto per finem mouet ſeipſam ad ea, quæ ſunt ad finem ſed hoc mouendo intellectum ad conſiderationem alicuius ſecũdum unam rationem, qua eſt ad finem à quo mouet ad uolẽdum id quod eſt ad finem. Vt aũt dicunt uoluntas, quia ex ſe ad actum uolendi eſt ſolummodò in potentia, inquantũ eſt ſolùm in potentia non determinat ſeipſam, ſed ſolùm inquãtum eſt prius facta in actu, quo actuatur primò: in actu autem quo actuatur ſecundò ſeipſam non facit in actum tñ ſeipſam, ſed ſecundum aliud, ut dictum eſt. Si enim aliquid in ſeipſo ſecũdum ſeipſum cauſaret actuationem, tunc idem ſecundum idem eſſet actus & potentia, ſiue in potentia, & in actu, quod eſt impoſſibile ex rerum natura. ut ſecundum hoc uoluntas non exeat in actum aliquẽ uolendi, ſiue mouendi ſeipſam, ut per ſeipſam ſolum dicatur mouere ſeipſam, ſed ſi exit in actum per ſeipſam, & dr̃ mouere ſeipſam, hoc non eſt, niſi cum hoc per aliquam diſpoſitionem aliam exiſtentem in ea, quemadmodum aliqui uolunt, ſecundum quod uoluntas mouet ſe per quaſdã affectiones ſuas. Ad cuius intellectum, quomodo. ſ. hoc ueritatem habere poterit, & quomodo non, eſt aduertendum circa hoc aliquid ex parte ipſius actus uolendi eliciti à uoluntate, & aliquid ex parte ipſius uoluntatis, à qua elicitur.

Ex parte ſi quidem actus volendi eſt aduertendum, quòd vnus actus volendi poteſt comparari ad alium dupliciter. Vno modo penès ordinem prioris, & poſterioris. Alio modo penès gradum ſuperioris, & inferioris. Primo modo comparantur inter ſe actus volendi finem, & actus volendi illud quod eſt ad finem. Secundo modo cōparantur inter ſe actus volendi modo naturali aliquod volibile, & actus idem volēdi modo ſupernaturali. Ex parte autem voluntatis eſt aduertendum, quòd circa eam eſt conſiderare aliquid vt quo habet elici actus volēdi ſimpliciter, & aliquid vt quo habet faciliter elici actus volendi. Primo dictorum modorum comparando actus, voluntas non exit in actum volendi id, quod eſt ad finem, niſi per aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea prius, ſcilicet per actum volendi finem præcedentem in ea, ſed hoc non vt per illud, quod eſt cauſa propter quam ſit, ſed ſolùmmodò vt per illud, qđ eſt cauſa ſine qua non. Sicut enim voluntas præſuppoſito in cognitione bono, quod eſt finis, vult illud, vt per cauſam ſine qua non, ſic & præſuppoſito actu volendi bonum quod eſt finis, vult bonū quod eſt ad finem, vt per cauſam ſine qua non, ſed vtrobique ſeipſa, vt cauſa propter quam ſit, ſine aliqua alia diſpoſitione exiſtente in ea, vult & finem & ea quæ ſunt ad finem. Secundo autem modo comparando actus, voluntas non exit ad actum volendi modo ſupernaturali aliquod volibile ſupernaturale, niſi per aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea, quæ eſt aptitudo quædam in inſtrumento, quod eſt voluntas ad eliciendum actū volendi talem. Et eſt illa aptitudo habitus aliquis ſupernaturalis eleuans potentiam, vt poſſit actum illum elicere, & diſponens eandem ad faciliter eliciendum illud, puta habitus iuſtitię inquantū eſt donum Dei, quo poteſt voluntas elicere actū volendi iuſta facere meritoriè, & volendi beatitudinem qualem ſperant iuſti, quem quidem actum ex ſe ſolo in puris naturalibus exiſtens, nè inchoare quidem poſſet omninò. Ad actum autem volendi aliquod volibile naturale modo naturali faciliter, adhuc non poſſet exire voluntas, niſi per aliquam diſpoſitionem exiſtentem in ea, cuiuſmodi eſt aliqua aptitudo ad eliciendum actum volendi in inſtrumento, quod eſt voluntas, quam aptitudinem Anſelm. in fine de cōcordia prædeſtinationis, & gratiæ, & liberi arbitrij, appellat affectionem, vbi diſtinguit inter inſtrumentum, quod eſt voluntas, & huiuſmodi affectionem, & actum volendi eius, quem appellat vſum, dicens ſic. Sicut habemus in corpore membra, & quinque ſenſus ſingula ad ſuos vſus apta, quibus quaſi inſtrumentis vtimur, vt ſunt manus aptæ ad capiendum, pedes ad ambulandum, lingua ad loquendum, viſus ad videndum, ita & anima habet in ſe quaſdam vires, quibus vtimur vt inſtrumentis ad vſus congruos.

Eſt nanque ratio in anima, qua ſicut ſuo inſtrumento vtitur ad ratiocinandum, & voluntas, qua vtitur ad volendum. Quoniam ergo ſingula inſtrumenta habent, & hoc quod ſunt, & aptitudines ſuas, & ſuos vſus, diſcernamus in voluntate inſtrumentum, & aptitudinem eius, & vſum eius, quas aptitudines in voluntate poſſumus nominare affectiones.

Affectum quippè eſt inſtrumentum volēdi ſuis aptitudinibus. Et eſt iſta aptitudo in voluntate nihil aliud quàm pronitas quędam qua inclinatur ad aliquid volendum, qua faciliter poteſt exire in actum volendi illud. Vnde vt continuè adiungit Anſelm. dicitur hominis anima cum vehementer vult aliquid affectata eſſe ad volendum illud, vel affectuosè velle. & infra. Affectio autem huiuſmodi inſtrumenti eſt, qua ſic afficitur huiuſmodi inſtrumentum ad volendum aliquid, etiam quando illud non cogitat, vt ſi venit in memoriā, aut ſtatim, aut ſuo tempore illud velit.

Sed eſt aduertendum, quòd talis affectio, ſiue aptitudo uoluntatis duplex eſt, quædam naturalis naturæ indita, quædam uerò eſt naturæ ſuperacquiſita.

Aptitudo prima nihil reale addit ſupra naturam, ſed ſolùmmodò reſpectum, & modum quo ordinatur ad actum uolēdi aliquid, ſicut nec aptitudo ad uidendum lumen, aut colorem, aliquid reale addit ſupra naturam uiſus, & per talem aptitudinem, ſiue affectionem uoluntas ordinatur ad illud, quod naturaliter, & immutabiliter uult, cum ei præſentatur per intellectum.

Vnde & per ſe in puris naturalibus exiſtens poteſt exire in actum uolendi illud abſq; omni alia diſpoſitione exiſtēte in illa. Tali autem affectione uult uoluntas ſalutem ſtatim, de qua dicit ibidem Anſel. Sic eſt inſtrumentum uolendi affectū ad uolendum ſalutem, etiam quando illam nō cogitat, ut mox cum uenit in memoriam ſtatim eam uelit. Tali etiā aptitudine naturali voluntas pronior eſt, quantum eſt de ſua natura, ad uolendum bonum virtutis, quod eſt bonum ſimpliciter, quàm delectabile in malo uitij, quod eſt bonum ut nunc, licèt ex corruptione uitioſa originali, uel actuali pronior ſit ad bonum, ut nunc, dicente ibid. Anſel. Inueſtigandum eſt, unde tam prona ſit ad malū iſta uoluntas. Non enim credendum eſt talem illam Deum feciſſe, &c. Vbi dictam cauſam exprimit, ſicut patere poteſt intuenti, ut de cauſa ipſius. Aptitudo autem ſecunda addit ſupra naturam uoluntatis habitum uirtutis, quo inclinatur ad bonū virtutis actum, in cuius actum tali promptitudine non poſſet exire per ſeipſam uoluntas, quali exit in ipſum cum habitu uirtutis.

Poteſt tamen ſola aptitudine naturali per ſeipſam in actum uirtutis imperfectum, generatiuum habitus, abſque omni diſpoſitione exiſtente in ea, & etiam cum maiori promptitudine, q̄ in actum vitij, poteſt exire in illum ſimpliciter abſque omni alia diſpoſitione exiſtente in ea.

Vnde

Vnde de tali aptitudine, ſiue affectione reſpectu actus meritorij ex virtute gratuita, dicit Anſel. Sanctus homo aſſeritur etiam cum dormit, & non cogitat indeſinenter habere voluntatem iuſtè viuendi. Et non aliud dicimus voluntatem, quam illam affectionem inſtrumenti, qua vult iuſtè viuere, ſecundum quod etiam vtrunque modū aptitudinis declarat poſt pauca ſubdēs. Sicut viſus plures habet aptitudines, ſcilicet ad videndum figuras, ad videndum colores, ita inſtrumentum volendi duas habet aptitudines, quas voco affectiones, quarum vna eſt ad volendum commoditatē: altera ad volendum rectitudinem, nempè nihil vult voluntas, quæ eſt inſtrumentum, niſi aut cōmoditatem, aut rectitudinē, quicquid enim aliud vult, aut propter commoditatem, aut propter rectitudinem uult. Et ad has etiam ſi fallitur, putat ſe referre quod vult. Per affectionem quidem quę eſt ad volendum commoditatem ſemper vult homo beatitudinem, & beatos eſſe, per illam verò, quæ eſt ad volendum rectitudinem, vult rectitudinem, & rectus, ideſt, iuſtus eſſe.

Propter commoditatem autem vult aliquid, vt cum vult arare, vel laborare, vt habeat vnde tueatur vitam, & ſalutem, quæ iudicat eſſe commoda. Propter verò rectitudinem vult, vt cum vult diſcere, vt ſciat rectè.i, iuſtè, viuere. Et per hoc planè inſinuat, quòd prima aptitudo ſit naturalis: ſecunda ſuperacquiſita naturæ ſecundum dictum modum.

Aſſignans autem differentiam inter has aptitudines duas, ſiue affectiones, dicit ſic. Illa quæ eſt ad volendum commodum, inſeparabilis eſt, illa vero quæ eſt ad volendum rectitudinem ſeparabilis. In hoc quoque differunt, quia illa, quæ eſt ad volendum commodum, non eſt hoc, quod ipſa vult: illa verò quæ eſt ad volendum rectitudinē, rectitudo eſt. Nullus quippè vltra rectitudinem niſi rectitudinem habens, neque poteſt aliquis rectitudinem velle niſi rectitudine. Palam autem eſt eius voluntatis, quę eſt inſtrumentum iſtam eſſe rectitudinem. Ita vera eſt eius, vt habitus ſuus. Et ſic ſicut in volendo rectitudinem rectitudo eſt, quia habet habitum rectitudinis, ſic in volendo cōmodum non eſt illud, quia non neceſſariò habet habitum ad uolendum illud, ſed ſufficit ad illud ſola aptitudo naturalis ipſius uoluntatis, quæ uoluntas etiam ſola libertate arbitrij poteſt non ſolum in uerè commodum per aptitudinem, ſed etiā in apparens commodum contra illam aptitudinē, ſecundum quod dicit Anſel. ſubdens poſt pauca. Illa uoluntas, quæ eſt ad uolendum commodum, non ſemper mala eſt, minus dicit, & plus ſignificat: immò ſemper bona eſt ſtando in quadam generalitate commodi, quia non eſt mala niſi commodum, quando determinatur ad materiam, in qua tantum habet rationem boni, ut nunc, ſiue apparentis. Vnde ſubdit continuè. Sed quando cōſentit carni concupiſcendo aduerſus ſpiritum, tūc ſupple mala eſt. Eſt autem aduertendum occaſione illius, quod Anſelmus dicit in fine, loquendo de uoluntate, quæ eſt inſtrumentū, & eius affectione. Illa (inquit) vult quæ affectione ſua vult.

Vnde non abſurdè poſſumus dicere affectiones eius uoluntatis, quàm inſtrumentum animæ dixi, quaſi inſtrumenta eiuſdem inſtrumenti, quia illa nihil niſi iſtis operatur. Occaſione illius dicti inquam aduertendum eſt, quòd circa exitū actus voluntatis, quæ eſt inſtrumentum animæ, eſt conſiderata duo, ſcilicet & ipſum exitum ſimpliciter, & promptitudinem, ſiue facilitatem exitus in eliciendo ipſum actum. Et quo ad hoc ſecundum, & ratione eius benè verum eſt, quòd voluntas nihil operatur niſi illis, quia promptitudinem in eliciēdo actum volendi non dat voluntati niſi eius aptitudo. Nihilominus tamen aſpiciendo ad primum ſolum voluntas vi ſua naturali omnem actum uolendi modo naturæ congruēti per ſemetipſam elicit, ut cauſa propter quam ſic, & nihil aliud in ea ſupra pura naturalia exiſtēs requiritur niſi ut cauſa ſine qua non: habitus enim politici non eliciūt actus ſimpliciter, ſed ſolum cogunt uoluntati, ut promptè & faciliter perfectum actum eliciat. Dico ſaltem quo ad habitus noſtris actibus acquiſitos. Et ratione eius, quòd ſola voluntas elicit huiuſmodi actum ſimpliciter, intelligo illud quod ibi dicit Anſelmus: Voluntas (inquiens) inſtrumentum mouet omnia alia inſtrumenta, quibus ſponte vtitur, & quæ ſunt in nobis, ut manus & lingua & viſus, & quæ ſunt extra nos, ut ſtylus & ſecuris, & facit omnes uoluntarios motus: ipſa verò ſe ſuis affectionibus mouet, vnde dici poteſt inſtrumentum ſeipſum mouens.

Dico ergo deſcendendo ad quæſtionem, quòd ſecundum ſententiam prædictorum aſſignantium differentiam inter actuationem, & determinationem, quæ conſiſtit in eo, quod alij appellant exercitiū actus, propriè loquendo uolūtas benè poteſt actuari, & tamen non determinari, quia actuatio illa, quam alij appellant determinationem, non eſt propriè determinatio actus, vt dictum eſt. Sed ſecundum ſententiam illorum omninò eſt aliud voluntatem determinari, & actuari, ſicut ſecundum ſententiam aliorum omninò eſt aliud determinatio actus, & exercitium actus, ſecūdum quorū ſententiam non eſt aliud determinari, q̄ quod illi appellant actuari, vt dictum eſt, & ſecūdum hoc non poteſt uolūtas actuari, & non determinari. Sed talis diuerſitas inter prædicta conſiſtit in ſolo nomine, de qua non eſt nobis curæ. Sed q̄ſtio noſtra intendit an volūtas poſſit actuari, & non determinari, ex eo, ꝙ ſint diuerſa inter ſe ſecundum rem, an non. Et dico ſecundū quod aliàs determinaui circa determinationem actus & exercitium eius, in quibus aliqui magnam ponunt differentiam, quòd non differunt reſpectu voluntatis, eò quòd ipſa vniformiter per liberum arbitrium ſe habet ad omnes actus uolendi circa ea, quæ ſunt

ad finem, videlicet & ad illos, quos alij appellant determinationes & ad illos, quos alij appellant exercitia. Conſimiliter dico circa actuationem voluntatis & determinationem eius, in quibus alij magnam ponunt differentiam, ꝙ non differunt reſpectu voluntatis, eò ꝙ vniformiter ipſa per liberum arbitriũ ſe habet ad omnes actus volendi circa ea quæ ſunt ad finem, videlicet & ad illos, quos appellant actuationes, & ad illos quos appellant determinationes. Quare cum ſecundum vtroſque non eſt diſtinctio inter illos modos actionum volendi, niſi quia diuerſimodè voluntas ſe habet ad illos ſecundum dictum modum. Dico ergo, ꝙ ex parte rei nulla eſt differentia ex diuerſo ordine, & modo ſe habendi ad voluntatem, inter voluntatis actuationem, determinationem, & exercitium. Licet enim differenti modo ſe habet voluntas ad actum volendi finem, & ea quæ ſunt ad finem, in hoc videlicet, ꝙ finẽ ſub omni ratione boni apprehenſum neceſſe habet velle, & non poteſt ipſũ non velle, nec diuerti ab illo, nec ab illis, quæ ipſum circunſtant, & hoc etiam manente apprehenſione talium: omne autem quod eſt ad finem apprehenſum etiam manente apprehenſione poteſt non velle, & velle indifferenter, & ſimiliter ea, quæ illud circunſtãt: tamen ad finem ſub omni ratione boni, & ad ea, quæ circunſtant ipſum, nullo differenti modo ſe habet.

Sicut enim finem talem apprehenſam neceſſe eſt volũtatem velle: ita ſimiliter neceſſe eſt ipſum velle intellectum intelligere finem, & perſiſtere in actu intelligendi ipſum. Similiter ad ea, q̃ ſunt ad finem, & ad ea, quæ circunſtant illa, nullo differenti modo ſe habet.

Percurrendo igitur ad huius declarationẽ iam dicta ab alijs, & impugnando ea, quæ in illis quo ad hoc nobis ſunt contraria, cætera approbando tanquam benè dicta.

Dico, ꝙ q̄q̄ verum ſit, vt illi dicunt, ꝙ neceſſe eſt principium actus voluntatis eſſe ab intellectu, vt ſupra: tamen cum hoc ad actum volendi, & nolendi, & finem, & ea quæ circunſtant ipſum, & ſimiliter ad ea, quæ ſunt ad finem, & quæ circunſtãt illa, per indifferentiam ſe habet, & quantum eſt ex parte ſui, & quantum eſt ex parte cuiuſq; alterius. Quantum enim eſt ex parte ipſius voluntatis, & finis ſub omni ratione boni, ſicut etiã neceſſe eſt ipſam velle finem, ſic & neceſſe eſt ipſam velle intellectum perſiſtere in conſideratione finis. Et ſicut non eſt neceſſe ipſam velle intellectum perſiſtere in conſideratione eorum, quæ ſunt ad finem ſecũdum dictum modum ſic nec eſt neceſſe ipſam velle etiam ab initio intellectum intelligere, quod primo ſibi occurrit, neque etiã neceſſe eſt ipſam velle illud, in cuius conſideratione voluit intellectum perſiſtere ſub conſideratione vnius rationis in ipſo intellecto: immò ſtatim illo oblato volũtati primo actu intelligendi poteſt velle intellectum non intelligere illud, ſed ceſſare.

Stante etiam intellectu ad voluntatis imperium in conſideratione fornicationis ſub ratione delectabilis, libertate arbitrij poteſt voluntas illã nolle, & velle, & ſic in nullo aliter intellectus inducit voluntatem in actum volendi intellectum intelligere vel ſimpliciter, vel ſub quacunque ratione, & in actum volẽdi obiectum: vtrobique enim æqualiter eſt indifferens quantum eſt ex parte ſua. Nec neceſſe eſt, ꝙ ſtatim complaceat voluntati in primo actu intelligendi, & ſic non oportet, quòd in ipſa cauſetur volitio volendo intellectũ intelligere. Et ſimiliter præſentato aliquo ſub duplici ratione, æqualiter voluntas poteſt ſe libertate arbitrij ad alterum determinare.

Quòd autem addunt: talem volitionem cauſati ab intellectu in voluntate, &c.

Dico, quòd hoc falſum eſt, quoniam ſecũdum quod ſæpè dixi, licèt principium voluntatis ſit ab intellectu, & volitio cauſetur à bono apprehenſo, non tamen hoc eſt ſicut ex cauſa propter quã ſic, ſed ſolùmmodò ſicut ex cauſa ſine qua non, quia vt à cauſa propter quam ſic, non mouetur volũtas ab aliquo ad actum volendi, neque actuatur niſi à ſeipſa, vt non ſolum dicamus voluntatem eſſe dominam ſupra ſuam actionem in quibuſdam, vt illi dicunt, ſicut patebit in quæſtione ſequenti, ſed in omnibus à principio vſque in finem, includendo omnes actus & primos, & medios, & vltimos: licet ad finem ſub omni ratione boni apprehẽſum, & ea, quæ circunſtant ipſum, moueatur tamen liberè, & non libero arbitrio propriè loquendo: ad ea verò quæ ſunt ad finem, & quæ circunſtant illum libero arbitrio tantùm, vt alias expoſuimus.

Quod autem ad confirmationem dicti ſui arguunt ibidem, ꝙ voluntas nihil põt velle, niſi ſub ratione boni, nec nolle, ſiue reſpuere niſi ſub ratione mali. Dico, ꝙ verum eſt: non tamen oportet, ꝙ in iſto velle, vel non velle, vel nolle ab alio moueatur q̃ a ſe, licèt diuerſimodè ſecundum quod eſt diuerſa ratio boni. Si enim eſt ratio boni in aliquo omnimodè perfecta, vt eſt perfecta in bono, quod in ſe habet omnem rationem boni, & nullam rationem mali ſibi coniunctam, qualis eſt in eo, quod eſt finis ſimpliciter, in illo mouetur ex ſe libertate, & immutabili neceſſitate, licèt non libero arbitrio. Si verò ſit ratio boni in aliquo diminuta, cuiuſmodi eſt ratio boni in omni, eò ꝙ eſt ad finem, vel cõiuncta cum ratione mali, cuiuſmodi eſt ratio delectabilis cum præſentatur in fornicatione cũ ratione deordinati, in illo mouetur ex ſe libertate arbitrij, & poteſt ab illo reſilire non ſolùm propter malum inordinationis ſibi coniunctum, ſed ẽt ꝓ ſuam imperfectionem, etiam ſi ſola ratio boni cõprehenderetur: & ideò quantuncunque alliciat ſi tñ alliciat, aut inclinet quoquo modo: imperfectè tamen allicit ad neceſſitandum voluntatem, aut actuandum. Sed qñ multum allicit, & tepidè voluntas contrariũ eligit, tunc contingit de illa, ſicut de illo, qui proijcit merces in mare, quia vult & nõ vult,

vult, ſed magis vult q̃ non vult, & cum in poteſtate eius ſit proijcere, & non proijcere, libertate arbitrij proijcit licet inducta timore procedente ex amore. Et non eſt omninò ſimile de mouente in naturalibus, & de mouente in voluntarijs. Actio enim in naturalibus eſt motio quædam, & actus imperfectus, ſecundum quod huiuſmodi & ideò quandoque tranſit in aliud vt in imperfectū. In voluntarijs autem eſt operatio, & actus perfectus ſecundum quod huiuſmodi: & ideò manet in eo, quod per ipſum perficitur, & eſt diſpoſitio imperfecti prius, & in potentia ad illam non ſub contraria, ſed ſolùmmodò ſub priuatiua diſpoſitione, cui eſt coniuncta neceſſitas prohibendi in actum ſi amoueatur prohibens, ſicut in graui, vt alibi ſatis declarauimus.

Et ſecundum modum ibi declaratum voluntas ſeipſam, & ſecundum ſeipſam actuat, & ducit de potentia ad actum.

Et quòd aſſumunt, quòd tunc idem eſſet potentia, & actus, ſiue in potentia, & in actu.

Dico, quòd cum dicitur, quòd voluntas ſecundum ſeipſam, ſeipſam ducit in actum, ſiue cauſat in ſe actuationem, hoc dicitur per ly ſeipſam excludendo omne agens, & mouens, quod eſt extra ſubſtantiam, ſiue eſſentiam voluntatis differens ſecundum rem ab eius eſſentia, & habendo reſpectum ad eſſentiam actus educibilis ab ipſo, modo naturali: non autem excludendo per hoc omnem alietatem inter rationem mouentis, & moti, quod eſt intra naturam ipſius voluntatis, & aſpiciendo ad facilitatem educendi actum. Et hoc modo aſpiciendo ad id, quod eſt intra naturam voluntatis, ipſa uoluntas in mouendo ſeipſàm, non ſecūdum idem eſt actus, & potentia, ſiue in actu, & in potētia, quia uoluntas eſt actus, ſiue in actu primo, qui eſt eſſe, ſecundum uim, quæ ſibi naturaliter eſt indita ad ſe mouendum à creante, quemadmodum graue quieſcens ſurſum per impedimentū eſt actu ens ſecundum formam grauitatis.

Eſt autem uoluntas potentia, ſiue in potentia quo ad actum ſecundum qui eſt operari ſecūdum id, quod eſt aliquid potēs uelle, & perfici actu uolendi, ſicut contingit, & de graui, & eſt uoluntas in actu à creante uirtualiter tale, quale eſt in potentia ut fiat formaliter tale. Et cum hoc nulla eſt differentia in dicendo, ꝙ aliquid moueat ſeipſum, ſeipſo ſolùmmodò, & per aliquid exiſtens in ipſo: æqualiter enim ſecundum hoc ſequitur, ꝙ idem ſecundum idem eſt in potentia, & in actu. Sicut enim uoluntas ſecundum ſe non eſt formaliter in actu uolendi, ſic nec cum dicta affectione quam ponit Anſelm. ſed ſufficit quod ſit virtute ta'e æqualiter, & ſecundum ſeipſam, & cum dicta affectione, aut etiam cum aliqua motione alia præcedente in ipſa, quæ non eſt uelitio, aut etiam quæ eſt uolitio, ſed alia ab illa ad quam eſt in potentia. Vnde etiam Philoſophi, qui poſuerunt quòd nihil moueatur à ſeipſo, ſed quòd omne qđ mouetur, ab alio mouetur, ſic etiam poſuerunt, ꝙ mouens motum non mouet ſeipſum, ſed aliud à ſeipſo, ut quòd aer motus ab igne nō ulterius alia motione moueat ſeipſum, ſed ſolùmmodò aliud à ſe puta aquam.

Sic ergo uoluntas ſeipſa ſecundum ſeipſam exit in actum uolendi tàm finem, quàm ea quæ ſunt ad finem abſque omni alia diſpoſitione, ſeu motione exiſtente, ſeu præcedente in ea.

Talem enim diſpoſitionem, ſeu motionem non requirit ad hoc, quòd exeat in actum uolendi, neque à ſeipſa agente illam, neque à quocunque agēte alio: immò prima motio uoluntatis non eſt niſi uolitio quam habet à ſe non ab alio, neque etiam à Deo, licèt hoc uideatur ſentire Anſelm. de caſu diaboli, quod nullo modo ueritatem habere poteſt, ſicut aliàs declaraui, aut ſi ueritatem aliquam habet, quòd ſcilicet prima motio uoluntatis non eſt ab ipſa uoluntate, ſed à Deo, hoc non eſt niſi quia uoluntas non à ſeipſa, ſed à Deo habet naturalem uim qua mouet, iuxta illud, quod idem Anſelm. dicit ante finem de concordia præde. & gra. ſic inquiens. Dico uoluntatem inſtrumentum omnes uoluntarios motus facere, ſed ſi diligenter conſideremus, illa uerius dicitur facere omne quod facit natura, & uoluntas, qui facit naturam, & inſtrumentum uolendi cum affectionibus ſuis, ſine quibus idem inſtrumentum nihil facit. Nec eſt in hoc aliqua differentia quo ad determinationem poſt primam actuationem, & quo ad ipſam primam actuationem, quoniam ſicut ex ſe eſt in potentia ad primam actuationem, ſic & ad determinationem poſt illam, & ſicut per ſe mouetur determinando ſe ad actum determinandi, ſic & ad actum actuandi poteſt ſeipſam mouere: non enim ab eo, quòd vult intellectum intelligere, & ſecundum hunc actum intelligendi in actu, poteſt dici habere vim mouendi ſe ad determinationem aliquam prædictam, quia ſecundum illos impreſſio huiuſmodi actionis naturalis eſt, cuius potentia tantum eſt ad vnum.

Potentia autem voluntatis ad ſe mouendum in actum determinationis ſecundum ipſum eſt liberum arbitrium, quod valet ad vtrumlibet.

Non ergo eſt magis inconueniens dicere, quòd voluntas actuat ſeipſam, quàm quòd determinat ſeipſam. Verum eſt tamen, quod intellectus exiſtens in actu præcedit omnem actum voluntatis, vt cauſa ſine qua non. Vnde quod dicunt ex parte intellectus reſpectu voluntatis de mouendo ſe per aliud, non eſt ſimile, quia intellectus eſt potētia ſimpliciter paſſiua; voluntas autem eſt potentia ſimpliciter actiua.

Ob hoc enim intellectus primo fit in actu per principia, vt per proprium agens, & deinde voluntas fit in actu, non mota à principijs cognitis aliter, quàm à cauſa ſine qua nō, ſed à ſeipſa ad præſentiam illorum, quæ mouet ex amore principiorum intellectum ad inueſtigandum notitiam conclu-

cluſionum. Voluntas autem facta in actu volendi finem à ſeipſa ad apprehenſionem finis, non à fine, niſi ſicut à cauſa ſine qua non, vlterius mouet ſeipſam in actum volendi ea, quæ ſunt ad finem, & hoc mouendo intellectum primò ad conſiderandum ea, quæ ſunt ad finem, non vt à quibus mouetur ad volendum ea, vt à cauſa propter quã ſic, ſed ſolùmmodò, vt à cauſa ſine qua non. Secundum tamen dicta ergo concedenda eſt ratio ſecunda inducta ad iſtam quæſtionem.

Ad primam, quæ erat in oppoſitum, quòd in eis, quæ ſunt ad finem oſtenſo aliquo ſub duplici ratione poteſt ſe determinare, licèt oſtenſo aliquo ſub vna ratione non à ſe, ſed ab alio actuatur. Dicendum, quòd falſum eſt, vt patet ex prædictis: immò circa ea, quæ ſunt ad finem, à ſe determinatur, & actuatur per liberum arbitrium, & circa finem, libertate pura, vt iam tactum eſt, & alibi expoſitum. *Ad argu. primum.*

Comment. in Quæſtionem XXVI. quæ eſt,

Vtrum voluntas poſſit actuari, ſiue reduci ad actum, & tamen non determinari ab illo, à quo actuatur.

IN titulo not. quòd tota difficultas quæſtionis ſita videtur ſuper hoc, an idem ſit actuans, & determinans, idemq́ue ſit actuare, & determinare, vel diuerſum. Habito enim quod ſit idem, profectò ab eodem determinetur, à quo actuatur, & ſi ſit diuerſum, contra non ab eodem actuatur, & determinatur. Quòd autem ſint idem, videtur ex conditione materiæ, quæ dum in ipſa ab agente introducitur forma, ipſa actuatur cum eſſet in potentia tale. Et cum id ſit, videtur, quod determinetur. Ante enim formam ſicut erat in potentia, ita erat indeterminata, & vnica agentis actione actuatur, & determinatur. Ita quod forma eſt actus, & terminus. Quod ſi proportionaliter valet in exiſtentibus in potentia ad agendum, profectò idem erit actuans, & determinans. Cæterum id in hac quæſtione parum diſputatur, ſed potius quodnam ſit actuans, ſiue determinans, & ſi deinde ſequatur, quæ ſit reſolutio.

In corpore quidem, primò ponit aliorum opinionem, ſecundò conſiderat, quid benè, quidvè malè dixerint, & tertiò ex dictis elicit ſuam opinionem.

De primò igitur duplex eſt opinio, altera, quæ nullam ponit differentiam inter actuare, & determinare, niſi fortè differentiam rationis, vnde & ſecundum ipſos non poteſt voluntas actuari, & non determinari. At cum habentibus talem opinionem non eſt quæſtio, ſi quidem quæritur de differentia reali inter actuare, & determinare. Altera opinio ponit differentiam inter actuare, & determinare, ſed pro determinatione intelligit determinationem exercitij actus: non autem ipſius actus determinationem. vnde quantum ad actuationem ſtatuit aliud actuans, & aliud determinans, & quidem tota eorum ſententia ſtat in hoc.

Voluntas volendo
- *Exercitium actus determinatur.*
  - **Prima concluſio.** Determinatur à ſeipſa voluntas, per internas ſuas affectiones.
- *Obiectum actuatur, & quidem dũ vult obiectũ, vult illud aut*
  - *Sub ratione eius, quod eſt ad finem, & tunc intellectus, aut intelligit idipſum*
    - *Sub vna ratione boni, vel mali ſeorſum.*
      - **Secunda concluſio.** Actuatur ab obiecto, ſed non neceſſitatur, niſi vt velit illud ſecũdum rationẽ illius determinationis,
    - *Sub ratione tantũ deordinati.*
      - **Tertia concluſio.** De neceſſitate vult nõ operari, vel eligere, puta nõ fornicari, ita quod neceſſitatur ab obiecto.
    - *Sub ratione duplici, ſ delectabilis, & deordinati.*
      - **Quarta concluſio.** Volũtas libera eſt, vt poſſit perſiſtere in illud, ſecũdum quod vult, cũ enĩ intellectus in hoc ex imperio volũtatis conſiderat, vel in illo, tunc à conſiderato actuatur.
  - *Sub ratione finis, nempè ſub omni ratione boni.*
    - **Quinta concluſio.** Voluntas actuatur, & neceſſitatur ad actum volendi ab ipſo fortè apprehenſo ſub ratione omnis boni.

Ex his credimus manifeſtum fieri aliorum opinionem. Vbi not quòd vbi volunt ab obiecto moueri voluntatem, includunt intellectũ quem faciunt principium omnis volitionis: cum enim mouetur ab obiecto, quomodocunque moueatur, non poteſt moueri niſi ab obiecto cognito, & quidem ab intellectu, vnde principaliter concurrit intellectus: comprobare autem nituntur omnia ſua huiuſmodi quibuſdam dictis, quæ recenſentur ab Auctore in calce quæſtionis, & partim quidem exponuntur: partim verò refelluntur, vt patet. Quid autem laudet, & quid non, aperiendum eſt, & ex his elicienda eius ſententia.

De ſecundo igitur quo ad primam concluſionem, duo habet contrà Auctor. Primum eſt, quòd dum voluntas exercet actum ſuum non propriè dicitur actuari, vel determinari, ſed determinatio, & actus ſe præſupponitur.

Pro notitia adnotemus, quòd omnis forma habet aliquam operationem ſe conſequentem, vt caliditas habet calefacere: nũc autem cum introducitur ab agente naturali in ſubiecto, illud ſubiectum erat in potentia: immò & illa forma erat in potentia in illo ſubiecto: cum autem eſſet in potentia ſubiectum, proculdubio erat indifferens, tam ad illam, cum etiam

ad

ad oppoſitam, & forma ſi non ad oppoſitam contrariè, ad oppoſitam contradictoriè: cum autem ab agente naturali deductio ſit ad actum, ſubiectum illud actuatur, quia cum in potentia tale eſſe factum eſt actuale, ſimulq. determinatur, quoniam cum eſſet indifferens, & indeterminatum, determinatum eſt à tali forma. Nunc vero poſtea ſequitur operatio, quæ eſt exercitium actus. Vnde caliditas nunquam ageret, niſi actu, & determinatè eſſet in aliquo ſubiecto. Quare exercitium actus ſupponit determinationem, & actuationem, ſic dicendum eſt de voluntate, quod cum exercet actus ſuos, profectò ſupponit ipſam determinatam, & actuatam eſſe. Actuatam quidem quatenus erat in potentia: determinatam verò quatenus erat indifferens.

Secundum, quòd dicit Auctor de iſta concluſione, eſt, quod concedi poteſt, affectiones quaſdam ineſſe voluntati, alteram quidem naturalem naturaliter inditam: alteram verò acquiſitam, quam duplicem affectionem, optimè ex pluribus Anſelmi dictis declarat. In hoc autem aduerſatur potiſſimum quod cum illi velint affectiones huiuſmodi, ſiue promptitates ad nolendum eſſe cauſas efficientes, atque motiuas, Auctor eas vult cauſas eſſe tantum, ſine quibus non: totam autem ſententiam Auctoris ad tabellæ formam facilioris intelligentiæ gratia ſic redigimus.

In exercitio actus voluntatis conſiderari debet aliquid

- *Ex parte actus volendi elicitur à voluntate, & tunc actus ad inuicem comparari poſſunt, vel*
  - *Penès ordinem prioris & poſterioris & ſecundum hoc comparantur actus, ſcilicet*
    - *Volendi finem.*
    - *Volēdi quæ ſūt ad finem.*
  - *Penès gradum ſuperioris, & inferioris & cōparantur tunc actus inter ſe.*
    - *Volēdi modo naturali aliqu id volibile.*
    - *Volendi modo ſupernaturali.*
- *Ex parte voluntatis, à qua elicitur. & tunc in ea accipi debet, vel*
  - *Aliquid, vt quo habet elici actus ſimpliciter.*
  - *Aliquid, vt quo habet faciliter elici actus volendi.*

Prima concluſio.
Voluntas non exit in actum volendi id, quod eſt ad finem, niſi per aliquam diſpoſitionem exiſtētem in ea prius, tanquàm per cauſam, ſine qua non.

Secunda concluſio.
Voluntas non exit volendo modo ſupernaturali aliquid volibile, neque modo naturali niſi per aliquā diſpoſitionem exiſtentem in ea, &c.

Not. pro prima concluſione, quòd diſpoſitio hæc eſt diſpoſitio ad finem quæ eſt naturalis, ſi volibile ſit naturale, & modò naturali volitum: ſupernaturalis verò, & acquiſita ſi volibile vel ſit ſupernaturale, vel modo ſupernaturali volitum. Amor enim finis trahit ad electionem eorum, quæ ſunt ad finem: tractio autem iſta diſpoſitio quædam eſt. Idipſum dicendum eſt de ſecunda concluſione, ex quibus patet quomodo nam ab affectionibus moueatur voluntas, nempè ſicuti à cauſa ſine qua non, & ad quæ etiam mouetur.

De ſecunda autem, & tertia concluſione, habet Auctor, quod verum vtique eſt, voluntatem moueri ab obiecto, & actuari, vel etiam determinari, ſed tanquàm à cauſa ſine qua non. Idipſum dicit de quarta, & quinta concluſione, & omninò de intellectu, quòd eſt cauſa motiua voluntatis, ſine qua non. Quocirca de omnibus idem dicit Auctor quantum ad cauſam principalem, re vera principaliter actuantem, atque determinantem. Nempè quod actuatur, atque determinatur à ſeipſa.

De tertio igitur ſententia Auctoris eſt, quòd idem ſit actuans, atque determinans voluntatem: inſuper quòd non poſſit actuari, ita quòd non determinetur, ſed ſimul dum actuatur, & determinatur. Quippè ipſa ſit principaliter ſe actuans, atque determinans. Aliter libera prorſus eſſet.

Not. autem quòd hæc Auctoris ſententia ex alijs quæſtionibus probatur, ubi concluſum eſt voluntatem prorſus eſſe liberam, mouereque ſeipſam, quod manifeſtatum eſt in quæſtione quinta præcipuè quolib. nono, vbi & ſatisfactum eſt omnibus his, quæ etiam contra huiuſmodi quæſtionem fortè quis poſſet inducere pro aduerſarijs, Vide ibi &c.

QVAESTIO XXVII.

Vtrum ſufficiat ad libertatem arbitrij quòd potuit impedire, nè actuaretur ab alio de neceſſitate.

Arg. prin. Primum. CIRCA quintum arguitur, quòd ad liberum arbitrium uoluntatis ſufficiat, quòd ipſa potuit impedire, nè de neceſſitate actuaretur ab alio. Quia licèt homo de neceſſitate ſit albus quando eſt albus, quia tamen potuit priuſquàm factus ſit albus, factum fuiſſe, ut non fuiſſet albus: iſta, homo eſt albus, dicitur contingens ad utrumlibet: ergo ſimiliter licèt uolūtas de neceſſitate actuetur à bono cognito, quia tamen uoluntas prius potuiſſet aliquid eligere, quo electo non fuiſſet actuata ab illo apprehenſo, puta quādo in electa fornicatione ſub duplici ratione elegit intellectum intelligere illam ſub ratione delectabilis tantùm, quo facto, ſtatim uoluntas eſt actuata ad uolēdum fornicari, qualiter nō fuiſſet actuata ſi elegiſſet intellectum intelligere fornicationem ſub ratione deordinationis tātum, quod fuit in libertate arbitrij, ut patet ex dictis in præcedenti quæſtione: ergo &c.

Secundū. Item ſecūdum Philoſophum, Omnis malus eſt ignorans & non è conuerſò. Non enim omnis ignorans eſt malus. Prius autem ſecundum eundem Philoſophum, eſt illud à quo non conuertitur cōſequentia: prius eſt ergo eſſe ignorantem, quàm eſſe malum, ſicut prius eſt eſſe animal, quā hominem, eo quòd ſequitur, eſt homo ergo animal, nō è conuerſo. Malum autem eſſe ignorantia præcedente non eſt niſi propter ignorantiam, & tamen dicitur malus libero arbitrio factus, & hoc non niſi quia potuit procuraſſe, quòd fuiſſet ſciens. ergo &c.

Quòd autem talis ignorantia præcedat malitiā, probatur per Gloſſ. ſuper illud Iud. 16. Clauſum in carcere molere fecerunt. Sciendum, quòd prius intellectus obrunditur, & poſtea captus animus per exteriora deſideria uagatur, ut cæca mens, quà ducatur neſciat, & carnis illecebris ſe libenter ſubdet.

In oppoſit. Contra. Ad liberum arbitrium requiritur, ꝙ ſit dominus ſui actus, ſed actus quo homo alio agente uult aliquid de neceſſitate, non eſt dominus liberi arbitrij, licèt prius potuiſſet illum impediſſe: ergo &c.

Reſolut. q. Illi, quorum dicta recitaui in præcedenti quæſtione, nituntur ſaluare liberum arbitrium uoluntatis dicendo, quòd uoluntas habet per ſe liberū dominium ſuper determinationem ſui actus, & ideò per liberum arbitrium dicitur ſeipſam mouere primò ſe determinando ad uelle, & nolle in ordine ad actus intelligendi, uel ad ſiſtendum in ipſis, uel ad deſiſtendum ab ipſis, & intelligendo aliquid, uel ſub una ratione, uel ſub alia ſecundum ſupra dictum modum, & etiam in ordine ad ſuum actum proprium, vt velit perſiſtere in ſuo actu volendi, vel non perſiſtere, & per hoc, quòd primo habet libertatē arbitrij in determinando ſeipſam, & liberum dominium ſuper ſuos proprios actus, conſequenter habet libertatem arbitrij, & liberum dominium ſuper determinationem conſimilem actuum intellectus, & cuiuslibet alterius potentiæ. Secundum enim determinationem ipſius velle in volūtate, ſequitur determinatio ipſius intelligere in intellectu, & proprium mouere in alijs viribus. Sequitur etiam omnis vlterior actio, quæ reſpondet illi determinationi. Et propter hoc etiam dicitur habere dominium ſuper illam. Et ideò tales dicunt, quòd ſufficit ad liberum arbitrium hominis, & quòd actio aliqua dicatur ex libero arbitrio procedere, quòd procedat ex illo, quod ſic libero arbitrio eligit, ex quo contingit aliquid neceſſariò, & potuit aliud elegiſſe, quod ſi elegiſſet, id neceſſarium ſecutum nō fuiſſet, nec plus attribuunt homini de libero arbitrio ſuper actus volendi, & non volendi vitioſos, & virtuoſos, niſi vt tales actus dicantur fieri in voluntate ex neceſſitate obiecti apprehenſi per intellectum tāquàm agentis proximi, qui tamen dicuntur fieri ex vi liberi arbitrij tanquàm agentis primi, quod re vera non ſufficit. Secundum hunc enim modum omnia opera naturæ poſſunt dici fieri ex libero arbitrio, quia fiunt à libero arbitrio Dei, vt primi mouentis, determinantis naturas ad ſua opera. Immo ad hoc, quòd aliquid dicatur eſſe verè ex libero arbitrio, oportet quòd ſit à libero arbitrio vt à mouente proximo, & ſic voluntas eſt domina ſuorum omnium actuum ab initio vſque in finem incluſiuè, ita quod nihil aliud à ſe operetur aliquam actionem volendi, aut nolendi in ipſa, & ſecūdum hoc concedenda eſt vltima ratio.

Ad prim. arg. prin. Ad primam in oppoſitum de albedine, dicendum, quòd illa re vera dicitur contingens, homo eſt albus, licèt non poſſit non eſſe albus quando eſt albus, quia prius potuit impediri actus, quo factus eſt albus, & non ſolum quia potuit impediri ꝑ aliquid quo facto non fuiſſet ſuum agens primū, & per conſequens nec actus ille, quo homo factus eſt albus, ſed etiam quia potuit impediri circa ſuū agens proximum, nè ipſo ſtante ab ipſo homo factus eſſet albus.

Quòd ſi hoc vltimum deficeret, non ſolùm diceretur homo neceſſariò eſſe albus, quādo eſt albus cum tali replicatione, ſed abſolute diceretur, ꝙ neceſſariò factus eſſet albus. Conſimiliter in propoſito, licèt poſſet impediri actio voluntatis ſecūdum illos, quia potuit aliquid fuiſſe factum, quo facto non fuiſſet, illa tamen dicenda eſt ſimplici-

ter

ter eſſe ex neceſſitate, & non ex libero arbitrio, poſtquàm ſtante ſua cauſa proxime nullo modo poſſet per liberum arbitrium voluntatis impediri.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd ignorantia prior eſt malitia, tanquam id, à quo non conuertitur conſequentia.

Dico, quòd ſecundum prædicta in quæſtione uigeſimaquinta ſumendo ignorantiam communiter, ipſa comprehendit in ſe, & ignorantiam, quæ eſt error, & ignorantiam, quę non eſt error, & ſic eſt prius, quàm malitia prioritate naturæ, ut à quo non conuertitur conſequentia.

Sed conſequentia inter aliqua, quæ non conuertitur, poteſt eſſe dupliciter.

Vno modo, quia non quicquid eſt de eſſentia unius eſt de eſſentia alterius, & è conuersò. Sic eſt talis conſequentia inter ſuperius, & inferius in linea prædicamentali, de quibus uerum eſt, quòd prius natura eſt illud, à quo non conuertitur conſequentia, ut animal, quàm homo. Alio modo unum neceſſariò ponit alterum, ut cauſa cauſatum, ſecundum aliquod ſuppoſitum eius, ſed non è conuerſò: uerbi gratia ſequitur, ſi ignis eſt, calor eſt, & non è conuerſò, quia omnis ignis eſt calidus, non autem omne calidum eſt ignis. Et de talibus non eſt uera illa regula, Prius naturæ eſt illud, à quo non conuertitur conſequentia. Non enim calor eſt prior natura, quàm ignis, ſed potius è conuerſò, & ſic eſt in propoſito. Sequitur enim, malus eſt, ergo ignorans, non quia ignorantia ſit de eſſentia malitiæ, ſed quia ignorantia pro aliquo eius ſuppoſito eſt ignorantia cauſata à malitia, ut eſt ille, quæ eſt error. Vnde cum arguitur, Si ignorantia natura præcedit malitiam, hoc non eſt niſi quia malitia cauſatur ab illa &c.

Dicendum, quòd non præcedit malitiam naturæ aliqua ignorantia, niſi fortè in pueris illa, quæ eſt negationis. Illa autem quæ eſt error, ſemper ſequitur natura, quia non eſt error, niſi ex culpa, ſicut dictum eſt.

Poteſt tamen error ſequens, ut effectus ex una culpa præcedere aliam, cuius poteſt eſſe cauſa, non dico propter quam ſic, ſed ſine qua non, quia nihil quod eſt ex parte intellectus impellit, aut mouet voluntatem in actum, ſed ſolum ipſa ſeipſam, ſicut dictum eſt. Per hoc patet ad gloſſam dictam. Ibi enim exponit Gregor. duplicem ordinem inter errorem rationis, & obliquationem voluntatis, Vnum priorem, quo præcedit obliquatio voluntatis, quæ eſt prima, & per ſe cauſa erroris in ratione, dicens ſic: Aliquando prius deſideria carnis ebulliunt, & poſt longum vſum illicitis operibus oculum cordis claudunt. Nam ſæpè mens recta cernit, neque illic ardenter contra peruerſa ſe erigit, & renitens vincitur, dum hoc ipſum quod egit diiudicans carnis ſuæ delectatione ſuperetur.

Alium autem ordinem poſteriorem tangit in illo, quod arguendo propoſitum eſt, quo error voluntatis præcedit, de quo etiam poſt iam dicta ſubdit dicens, Quod enim & plerunque prius oculus contemplationis amittitur, & poſt captus per deſideria huius mundi animus ſubiugetur, teſtatur Sampſon ab Allophylis captus, qui poſtquàm oculos perdidit ad molam deputatus eſt. Vnde ordinem vnum ad alterum exprimens ſubdit. Quia maligni ſpiritus, poſtquàm tentationum ſtimulis intus aciem contemplationis effoderunt foris in circuitu labores emittunt.

Ecce quod primo tentationum ſtimulis, quæ ſunt in volunrate, vel conſcientia, oculus effoditur, & ſic excæcatus in laboribus peccatorum mittitur.

Et ſic tagitur in hoc difficultas an poſſit eſſe malitia in voluntate non exiſtente ignorantia propter quam peccet in ratione. Et dico breuiter ſecundum aliàs determinata, quòd ſic, quia voluntas poteſt agere per electionem contra iudicium rationis, nec ignorantis, nec errantis, ſed hoc facto incipit error generari in ratione cum vitio generato in voluntate, & tunc deinceps peccans peccat ſimul ex malitia voluntatis, & errore rationis, ita quòd in fine peccat ex rationis excæcatione. Et hunc ordinem tangit gloſſ. ſuper illud Iudi. decimoſexto, Clauſum in carcere molere fecerunt, vt tactum eſt. Ad ampliorem autem intellectum. Sciendum quòd tripliciter peccatum cauſatur. Aliquando ex pura electione abſque paſſione in appetitu ſenſitiuo ſtimulante ad illam voluntatem ipſam, & cum certa ſcientia rationis. Aliquando ex paſſione alliciente non vt ex cauſa impulſiua, ſed inductiue ſolùmmodò. Sola enim voluntas ſeipſam mouet, & impellit in peccatum. Et in iſto modo peccandi obnubilatur lumen veritatis, nè percipiat, ſicut prius, & hoc ante peccatum ſecundum modum allectionis in voluntate, ſed in radice luminis interioris in nullo diminuitur. Quemadmodum ſi inter Solem & oculũ ſubintraret aliquid puta nubes peruia, obumbraretur lumen Solis, nè perciperetur lympide, non autem lumen naturale viſionis. Sed poſtquàm obliquatur voluntas per peccatum, tunc primò obſcuratur lumen rationi in ſeipſo, & tunc tertio modo incipit homo peccare non ſolùm ignorans, ſed ex ignorantia.

Comment.

Comment. in Quæſtionem XXVII. quæ eſt,

Vtrum ſufficiat ad libertatem arbitrij quòd potuit impedire, nè actuaretur ab alio de neceſſiate.

IN titulo, quòd aliquo modo impeditur, non poteſt dici liberum, quo fit vt ſi voluntas impediatur à ſuo actu libera non videtur, tamen quæritur vtrum cum impedimento talis actus poſſit ſtare liberum arbitrium. Et quidem hæc eſt differentia inter Auctorem, & illos, de quibus in præcedenti quæſtione, quod Auctor vult nullo modo voluntatem ab alio actuari, quam à ſeipſa; ita quod ſi ab alio actuaretur, impediretur liberum arbitrium, & iam non eſſet liberi arbitrij. vnde non vult poſſe ſtare ſimul impedimentum talis actus, & liberum arbitrium: contra verò aduerſarij. Ideò.

In corpore confutat opinionem aliorum, & ſuam poſtea ponit. Eſt autem opinio aliorum, quòd cum alterius actuatione, ſcilicet ab obiecto, & intellectu, ſtat liberum arbitrium, prout ponunt in ſua quarta concluſione, quatenus poteſt eligere quod vult, antequam imperet intellectus conſiderare hoc, quod eligit: tunc enim ab eo actuatur poſtea, vt ibi dictum eſt, vnde cum duplex ſit agens in voluntate cauſans volitionem, primum ſcilicet & proximum.

Primum dicunt eſſe liberum arbitrium, proximum verò obiectum, atque intellectus, quia obiectum apprehenſum per intellectum.

Confutat autem hanc opinionem tribus rationibus, quibus & ſuam opinionem confirmat, quæ eſt, quòd ad libertatem arbitrij exigitur, quòd impediatur, nè ab alio actuetur, ſed quod actuetur ab ipſo libero voluntatis arbitrio.

Prima itaque ratiò eſt illa, quam facit in oppoſitum in fronte quæſtionis.ſ. Ad liberum arbitrium ſequitur, quòd ſit dominus ſui actus, quo homo alio agente vult aliquid de neceſſitate, non eſt dominus liberi arbitrij, licet prius potuiſſet illud impediuiſſe: igitur.

Secunda. Si primum agens, & mouens ſufficit ad liberum arbitrium, ſequitur, quòd omnia naturalia agentia ſunt libera. Patet conſequentia, quia omnia mouentur ab agente Deo, liberò prorſus.

Not. quòd Ariſtoteles omnia animalia duci vult, & cætera ab Intelligentia non errante, quæ cum libera ſit, illud ſequatur oportet, vt omnia ſint libera. Veruntamen cum hoc falſum ſit, falſum quoque facit pœnitus antecedens.

Tertia ratio eſt. Omne, quod eſt tale, profectò eſt tale per agens proximum, & non per primum, ſed voluntas eſt libera, igitur per agens proximum. Patet maior, quia proximi agentis eſt introducere vltimam formam, ergo & dare eſſe. Patet minor per mille Sanctorum auctoritates.

QVAESTIO XXVIII.

Vtrum opera vitæ contemplatiuæ ſint præferenda operibus vitæ actiuæ.

Arg. prim. CIRCA ſextum arguitur, quòd opera uitæ contemplatiuæ ſunt præferenda operibus uitæ actiuæ, tanquam meliora, quia opera uitæ contemplatiuæ in ſe ſũt optima ſecũdum illud Lucę 10. Maria optimam partẽ elegit, & ſunt per ſe eligẽda, & diligẽda, & ſemper: non ſic autẽ opera actiuæ, ſed pp neceſſitatem proximorum, & hoc aliquando ſcilicèt tempore neceſſitatis, & indigentiæ tantùm, cum populus indiget, & non eſt, qui eum regat ſufficienter, dicente Auguſt. 19. de ciuit. Dei, c. 18. Otium ſanctum quęrit Charitas veritatis, negotium iuſtum ſuſcipit neceſſitas charitatis. Quam ſarcinam ſi nullus imponit, percipiendæ, atque intuendæ uacandũ eſt ueritati. Si autem imponitur, ſuſcipienda eſt propter charitatis neceſſitatem.

In oppoſ. Contra. Opera propria ſtatui perfectiori pręferẽda ſunt tanquàm meliora, quia perfectio operum propriorum ſtatui reſpondet ipſi ſtatui: talia autem ſunt opera uitæ actiuæ, quia propria ſũt ſtatui prælatorum, qui perfectior eſt, quàm ſtatus religioſorum, cui propria ſunt opera contemplatiuę: ergo &c. Quęſtio iſta de operibus uitarũ im-

Reſolut q. plicat conſimilem quæſtionem de ipſis uitis, ut ſic liceat loqui, quæ earum præferẽda eſt per electionem tanquam melior. Et ut dicit Auguſt. 19. de Ciuit. Dei, cap. 2. cum quæritur, quod horum ſit potius eligendum, non finis boni habet controuerſiam, ſed quid horum facultatem afferat ad conſequendum finem boni, in hac quæſtione uerſatur; finis enim boni cum ad eum quiſquam peruenerit, protinus facit beatum, ut enim dicit Gloſſ. Lucæ 10. Duæ uitæ ſunt innocentes, laborioſa, & otioſa, inter eas medius eſt ipſe fons uitæ.

Quæſtio etiam iſta de maliori inter has duas uitas, & opera earum, eſt eadem cum quæſtione de perfectiori inter illas: perfectione dico, qua quis perfectus dicitur perfectè tendendo in finem, ut dicatur ille perfectior, qui perfectius tendit in finem ad perfectius ipſum obtinendum, & uita perfectior, & melior, & eligibilior, ſimiliter opa eius, quibus melius, & perfectius tenditur in finem: hęc ſunt illa, quæ ad præſens principaliter nos inueſtigare oportet circa duas uitas, & earum opera. Eſt igitur ſciendum in principio, quòd duplex eſt contemplatio, quædam quæ pertinet ad fruitionẽ & ad finem uitæ humanæ ſupernaturalis, ut eſt cõtemplatio patriæ, de qua ſentiendum, quòd ſimpliciter ſit melior, ſicut finis eis, quæ ſunt ad finẽ, quàm quæcunque actio, & ſimiliter quàm quæcũque contemplatio præſentis uitæ, quæ reſpectu cõtemplationis futuræ, actio debet dici, & tota uita præſens debet dici uita actiua reſpectu uitę futurę, quæ ſola propriè contemplatiua debet dici, dicente Auguſtin. in ſermone ultimo ſuper Ioannem, Duas uitas nouit Eccleſia, quarum una eſt in fide, altera in ſpe: una in tempore peregrinationis, altera in æternitate manſionis: una in labore, altera in

-ta in requie: vna in via, altera in patria: vna ī ópe re actionis, altera in mercede cōtéplationis, & cætera huiuſmodi, & ſequit. Ergo vna bona eſt, ſed adhuc miſera: altera melior & beata: iſta eſt ſignata p Apoſt. Petrū: illa p Io. de quib. dixi ſupra modicum. At verò iuxta myſticū ſenſum in Petro actualis vita, in Io. contemplatiua ſignat. Alia verò eſt contemplatio, q̄ pertinet ad vſum, & ad illa quę ſunt ad finē, & eſt duplex quædam quę fuiſſet in ſtatu innocentiæ, quædam quæ modo hr̄, & haberi poteſt pro ſtatu præſentis vitæ. De prima dico, ꝙ ſimpliciter melior fuiſſet, quā tunc fuiſſet q̄cunq; actio, quia melius duxiſſet in finem, & perfectius: Et ſimiliter melior fuiſſet, q̄ actio vitę præſentis ſm̄ quęcunque ſtatū gn̄aliter loquendo, & generaliter comparando ſtatū quęcunq. vitę actiuę in pręſenti ad ſtatū vitę cōtemplatiuæ in ſtatu innocētię: licèt fortè aliquod opus vitę actiuę; & maximè martyrium, quod in breui tp̄e conſumit, melius ſit, & perfectius ad finē perducat, q̄ quodcunq. opus vnicum contéplationis, qd̄ in tanto tempore cōpleret, de quo aliquantulū erit ſermo inferius. De ſecunda. ſ. de contemplatione vitę pręſentis comparatione ad actionem, proſequenda eſt quæſtio & arctanda. De actione cōſimiliter diſtinguendum eſt, ꝙ eſt quędā actio hōis principaliter pp ſeipſum, et hęc eſt in duplici gn̄e. Quædam. n. conſiſtit in operibus virtutum moraliū ex mera electione, vt ſunt ieiunia, diſciplinę, & huiuſmodi ad ſeipſum, & oīno quę pertinēt ad gn̄alem iuſtitiam erga proximū, p quę homo appetitū ordinat, & paſſiones cōponit, vt ſpiritū in cōtemplatione promptū habeat, quæ ſunt via ad contemplationem. Et ideo dico, ꝙ contéplatio tali actioni oīnò eſt pręferenda, ſicut finis eis, q̄ ſunt ad finē, vnde debet talis actio in eod. pręcedere cōtemplationem, dicente Greg. 6 Moral. c. 32. Qui cōtemplationis arcē tenere deſiderāt, primo in cāpo o͂pis ſe per exercitiū probēt. & inf. Vir quippe pfectus prius vitæ actiuę opera cōgregat, & poſtmodū carnis ſenſū p cōtemplationē mortuum huic mūdo funditus occultat. Actionis nāq. tp̄s primum eſt, cōtemplationis extremū. Vn̄ neceſſe eſt, vt pfectus quiſq prius virtutib. mētē exerceat, atq. hāc poſtmodū in horreū quietis condat. De tali vita actiua dicit Greg. 32. Moral. c. 3. Actiua vita multorū eſt, contéplatiua aūt paucorū. Idē ſuper Eze. par. 1. Ho. 3. c. 4. Actiua prior tépore, q̄ cōtemplatiua, quia ex bono opere tendit ad cōtemplationē. Contéplatiua aūt maior eſt merito: ſine cōtemplatiua intrare poſſunt ad cœleſtem patriam, qui bona, q̄ poſſunt, non negligunt: ſine actione aūt intrare non pn̄t, ſi negligunt bona, q̄ poſſunt operari. Illa ergo in neceſſitate, hæc in volūtate. De qua ēt dicit Iſidor. de ſummo bono. c. 15. Qui prius in actiua vita proficit, benè ad contéplationē conſcendit, quicunq. adhuc temporalē gloriam, aut carnalē affectat concupiſcentiā, à cōtéplatione prohibet. In iſta. n. per exercitium boni operis prius cūcta exhaurienda ſunt vitia, vt in illa iam pura mētis acie ad contemplandum Deum quiſq. pertranſeat, & licèt conuerſus ſtatim ad cōtéplationem conſcendere cupiat, tamen ratione cogitur, vt prius in actiuæ actionibus exerceatur. Quædam autem alia actio eſt hominis principaliter pp ſeipſum, quę cōſiſtit in operib. mechanicis pp neceſſitatem corporis, qualem habent oēs negotiatores, & colentes terras, & vineas, & vniuerſaliter illi, de quib. dicit: Duæ in mola. Tali autem actioni omninò pręferenda eſt contemplatio, cū illa actio ſit purè corporalis, contemplatiua ſpiritualis: & ideò labor iſte ſpiritualis tantò illi pręponderet, quātò ea, quæ ſunt animæ, corporalib. præferūtur, vt dicit Nicolaus Papa in expoſitione Regulæ Fratr. Minorum. De tali actione dicit Iſidorus vbi ſupra. Actiua vita mundanis rebus benè vtitur. Contemplatiua verò mundo renuncians ſoli Deo viuere delectatur. Vnde iſti actioni renunciant Religioſi, quantum patit vitæ neceſſitas, illi vt priori in principio cōuerſionis ſe aſſueſcunt, & illa eos ad contemplationem diſponit, vt dictum eſt: iſta verò contemplationē impedit, dicente Grego. 5. Moral. cap. 15. Neque mens ad contemplanda æterna perducitur, niſi ab his, quæ exterius implicant, ſtudioſè ſubtrahatur. Hinc enim veritas dicit: Nemo poteſt duobus Dominis ſeruire.

Eſt aūt pter dictos duos modos actionū q̄ ſunt principaliter pp ſeipſas, alius modus actionis pp alium vt pp proximū qualis eſt actio plātorū inquantū prælati ſunt, & ad vtilitatē aliorū procurādā inſtituti. Vnde dicit Aug. 19 de ciuitate Dei, c. 18. Epiſcopatus nomen eſt operis nō honoris, atq; inde ductū vocabulū, ꝙ ille qui pręficit, eis quib. præficitur ſuperintendit curam ſ. eorū gerēs. Epi. n ſuper. ſcopos autem intentio dicitur Sicut autem Epiſcopus eſt, quia per curam ſuperiorem ſuperintendens ſaluti aliorum eſſe debet, ſic quilibet inferiorū curatorū hypoſcopus eſt, quia per curam inferiorem ſaluti ſubditorum ſuorum intendere debet, propter ꝙ alibi dicit Aug. Quod boni viri ſumus propter nos eſt, ꝙ boni Epiſcopi ſumus propter alios eſt. Talis aūt actio ex perfectione contéplationis procedit, ſicut prima actio ad perfectionē contemplationis diſponit ſicut iā infra declarabitur. Inter talem autem actionē quę neceſſitati pręſentis vitę deſeruit principaliter ꝑpter profectum aliorum, & contemplationem vitæ præſentis quæſtionis noſtrę intentio arctanda eſt, quæ ſignantur per Martham & Mariam, dicente glo. Lucæ 10. Per duas ſorores duæ ſignantur vitæ ſpirituales, per Martham actuoſa operis deuotio &c. vt patet ibidem. Circa præſentis igitur vitæ actionem & contemplationem ſciēdum eſt quòd inuicem poſſunt comparari dupliciter. Vno modo quo ad ſubſtantiam earum. Alio modo quo ad earum vſum.

Si primo modo, ſic dico, ꝙ ſimpliciter & abſolutè prȩferenda eſt contemplatio tanq̃ melior, quia vt dicitur extra de renunciatione. Niſi cũ pridem: ipſa eſt ſecurior, & magis ſuauis. Et ſecundum hunc modum probat Philoſophus in 10. Ethic. fœlicitatẽ ſpeculatiuam, quæ conſiſtit in vita contemplatiua & eius operibus, præminere potentiæ. quæ conſiſtit in vita actiua, & eius operibus. ſ. q̃a operatio ſpeculatiua eſt optima, & optimi obiecti, & delectabiliſſima, & ſufficientiſſima, pauciſſimis indigens, & pp ſe eligenda, & quietiſſima, atque permanſiua, quorũ contraria contingunt operibus actiuæ. Et ideo dicit Gloſſ. ſuper Lucæ 10. & eſt Greg. ſup Eze. par. 2. Homil. 2. cap. 3. Non reprehenditur pars Marthæ, quia & ipſa bona. ſed laudat̃ pars Mariæ, quæ quare ſit optim ſubinfertur, quæ non auferetur ab ea, quia contemplatiua hic incipit, & in cœleſti patria perficietur. Actiua autem cũ corpore deficit. Hinc etiam dicit Ambro. Religioſæ mẽtis intentio ſi cum fide congruat, etiam ipſis operibus antefertur. Hoc enim maius, hoc perfectius opus eſt. Et vt dicitur c. 7. contemplatiua vita amabilis valdè dulcedo eſt, quæ ſuper ſemetipſam animam rapit, cœleſtia appetit: terrena autem contemptui habere ſe oſtendit.

Ad hunc modum comparandi inter ſe vitam actiuam. & contemplatiuam. dicunt, ꝙ vita contemplatiua ſimpliciter melior eſt, & præferẽda actiuæ, & hoc propter octo conditiones, quibus Philoſophus eam præfert in 10 Ethi. Sed vt infra dicetur, qui benè vult comparare diuerſa debet conſiderare illa ſecundum conditiones oẽs maximè ſecundum præcipuas. & ſecũdum illas iudicare comparata. Nihil enim prohibet aliq̃d ſimpliciter præcellere alterum, quod ſecundum id quod eſt principale in illo, quod tamen ſecũdum aliquid nõ principale ab illo alio ſuperat̃, quod contingit in propoſito, quia in vtraque vita pro præſenti principale eſt meritum vſus, in quo (vt videbitur iam) præcellit vita actiua; q̃ rationẽ meriti nullo modo attẽdit Philoſophus, non ponẽs vitam futuram: & ideo rationes ſumptæ à Philoſopho modicũ valent ad præſens catholico, in quo tamen videntur ſe fundare principaliter aliqui. Si autem actio, & præſentis vitæ contemplatio comparentur inter ſe quoad earũ vſum, quia vſus actionis reſpicit operis executionem: executio autem actionis, quia eſt ad alterum, ipſa reſpicit, & illos ad quos eſt, ſiue circa quos eſt vt ſunt ſubditi, & reſpicit ipſum exequentem actionem vt prælatum: iſta ergo duplici modo poteſt actio cõſiderari, & comparari ad contemplationem. Si primo modo dico ꝙ actio præferenda eſt contemplationi, quia plurib. vtilis eſt, quia vt dicitur in dicta decretali, licèt illa ſit magis ſecura: iſta tamen eſt magis fructuoſa; & licèt illa ſit magis ſuauis, tamen iſta eſt magis vtilis, cũ in fœcunditate ſobolis lippitudo, & diſformitas Lyæ, Rachelis pulchritudini ſit p̃lata. Hinc dicit Greg. ſuper Eze. part. 2. Homil. 2. c. 6. Erat Lya lippa & fœcũda: Rachel pulchra, & infœcunda. quia contemplatiua vita ſpecioſa eſt in animo ſed dum quieſcere in ſilentio appetit, filios non generat: ex p̃dicto. n. quietis ſuæ ſtudio minus ſe in aliorum collectione ſuccendit. Sed actiua vita dũ modo per verbũ, modo per exemplum ad imitationem ſuam proximos accendit, multos in bono opere filios generat. Hinc dicit Aug. 22 contra Fauſtum c. 23. Ad vnum tendendũ eſt, ſed pp hoc multa ferenda ſunt. Vtriq; duæ ſunt vxores Iacob liberæ, vna amatur, altera tolerat̃ ſed quæ toleratur, ipſa prius & vberius fœcũdat̃, vt ſi non pp ſeipſam, certè pp filios diligat̃. Si autem actio comparetur ad contemplationem ſecũdo modo, tunc diſtingue ex parte illius qui talem actionẽ exequitur, aut. n. eſt diſpoſitus. & præditus virtutib. ad talem actionẽ idoneè exequendam, aut non. Si non: dico, ꝙ melior eſt ei contẽplatiuæ vſus oĩnò q̃ actiuæ, quia ſibi proficere poſſet in vita ſolitaria contemplationis nec ſibi aũt, nec alijs proficeret in vita publica actionis: immò tales ſibi obſunt, dicente Greg. 6 Moral. c. 32. Sæpe, qui contemplari Deum quietè poterant occupationib. ceciderunt, & per hoc etiã obſunt alijs, quia ſicut dicit 2. Paſtor. ca. 3. Vnde fit, vt cum paſtor p abrupta graditur ad præcipitiũ grex ſequatur. Propter hoc dicit ibidẽ contra tales c. 5. Itaque ab appetitu illius cordis infirmitatem munimus nè imperfecti quique culmẽ arripere regiminis audeant, nève qui in planis ſtãtes titubant, in præcipitio pedẽ ponant, vnde nec coactus ad executionem talis actionis accedere debet, vt dicit ca. 10. Si primo modo, ſubdiſtinguo, quia p̃ditus virtutib q̃b alijs proſit aut̃ voluntate, & ex electione abſq; oĩ coactione & neceſſitate accedit ad actionẽ aut accedit ad illam coactionis neceſſitate. Si primo modo dico ꝙ cõtemplatio p̃cellit, ꝙ vt iam dicet̃ actio nunq̃ præcellit niſi ex recompẽſatione neceſſitatis, & coactionis ſimul dicente Aug lib. 22 contra Fauſtũ. c. 24. Pleriq; bono ingenio p̃diti ſtudioq; flagrãtes, q̃uis idonei regendis populis eſſe poſſint, tñ euitant pp turbulentas occupationes, de quibus poſt pauca ſequitur. Sed planè vt hanc curam ſuſcipiant, vi coguntur. Si ſecundo modo, dico ꝙ ſimpliciter actio p̃cellit in tali quoad vſum eius, & melior eſt, q̃ contẽplatio, & hoc ſiue ad actionem coactus fuerit ab hoĩe, ſiue ex charitate pp neceſſitatem & indigentiam q̃ videt circa populum, vt poſſit dicere cũ Apoſt. illud 2. Corin. 10. Charitas Chriſti vrget nos. Talibus n. vtilior eſt actiua ſic aſſumpta. & magis meritoria, q̃ contẽplatiua. Primo pp fugam mali, dicente Gregor. 1. Paſto. c. 6. Sunt nonnulli, qui eximia dona percipiũt atque pro exercitatione magnis muneribus exaltant̃. & infra. Qui nimirum culmen regiminis ſi vocati recipere renuunt, ipſi ſibi plerunque

dona-

dona adimunt; quæ non pro ſe tantùmmodò, ſed etiam pro alijs accipiunt, cùm que ſua, & nõ aliorum lucra cogitant, ipſi ſe quæ priuata habere appetunt, bonis priuant. Et cap. 8. Et ſunt nonnulli: qui ex humilitate refugiunt, ne eis, quibus ſe impares exiſtimant præferantur, quorum profectò humilitas ſi cæteris virtutibus cingitur, tunc ante oculos Dei vera eſt, cum ad reſpuendũ hoc, quod vtiliter ſubire præcipitur pertinax non eſt.

Neque enim verè eſt humilis, qui ſuperni nutus arbitrium præeſſe, vt debet intelligit: & tamen poteſtatem contẽnit, ſed diuinis diſpoſitionibus ſubditus, & à vitio obſtinationis alienus, cum ſibi regiminis culmen imperatur, ſed iam donis præuentus eſt, & quòd & alijs proſit, & corde debet fugere, & inuitus obedire.

Secundò autem actiua vita ſic aſſumpta eſt melior, & magis eligenda propter adeptionem maioris boni, dicente Gregor. 7. Moralium, cap. 8. Plerunque mens iuſti ad tantum ſe virtutis culmẽ extendit, quòd ſe ad quorundam ſtultitiam tolerandam conuertit, quos niſi ad fortia trahere nitimur, eorũ eſt neceſſe, vt infirma toleremus, quia nec iacentem erigit, niſi qui ſtatus ſui rectitudinẽ per compaſſionem flectit. Cum ergo alienæ infirmitati compatimur, valentia noſtra roboramur. Mens enim improficiens, quæ minus alienis compatiens conualeſcere contra aduerſa non poterat cum ad toleranda proximi infirma ſe attrahit, ad aduerſa ſuperanda conualeſcit, vt pro amore veritatis præſentis vitæ cruciatus tantò poſt fortis appetat, quantò prius infirma fugiebat. Ex inclinatione namque erigitur, attractione tenditur, compaſſione roboratur, & hoc quo ad augmentum charitatis ad tolerandum aduerſa. Et ſequitur continuò de eius augumento ad operandum perfecta. Cumque in amorem ſe proximi dilatat, quaſi ex meditatione colligit quanta fortitudine in Auctorem ſurgat. Charitas namque, quæ nos ad vim paſſionis humiliat, altius in culmen contemplationis leuat, & multiplicata melioribus deſiderijs æſtuat, iam peruenire ad vitam etiã per cruciatus anhelat, & deſideria ſua vix capiens ipſas, quas dudum timuerat pœnas amat, tranſire per mortem appetit, vt obtinere vitã plenius poſſit. Funditus in infimis extingui deſiderat, quo verius ſumma conſcendat. Ecce, quia in tali fortificatur virtus contra aduerſa, extenditur deſiderium ad perfecta, plenius optantur ſumma, vt non ſolũ ſit melior alijs ſua actio, quàm ſua fuiſſet contemplatio, ſed etiam ſibi & maioris meriti. Licèt enim nõ ſequatur, opus eſt vtilius: ergo eſt maioris meriti, quando ſolùmmodò eſt vtilius aliquibus, ſcilicèt circa quos operatur. Vt propterea verum ſit illud Auguſt. verbi gratia: Mulier emens ſeruos, vt faciat eos Chriſtianos, non eſt pp hoc æquanda ſanctæ virginitati, & hoc ideò, quia illud opus licèt ſit vtilius alijs, quos procurat fieri Chriſtianos: fortè tamen non eſt vtilius ſibi, vt propter hoc in vitæ perfectione non poſſit æquari ſanctæ virgini. Benè tamen ſequitur, opus eſt vtilius: ergo melius eſt, & maioris meriti, quando ſimul eſt vtilius operanti, & illis circa quos operatur, vt contingit in propoſito. Vnde ſi emere ſeruos dicto modo eſſet vtilius, non tantùm illis, qui emuntur, ſed etiam ementi, quàm cuſtodire virginitatem, ſicut contingit in propoſito, talis mulier non ſolũ eſſet æquanda propter hoc ſanctæ virgini, ſed præferenda. Vnde qui vult rectè æſtimare de rebus cõparatis adinuicem ſecundum conditiones ſuas, nõ debet attendere vnam conditionem tantùm, ſed omnes, vel plures, dicente Auguſt. 16. de Ciu. Dei. cap. 36. Nouerimus nõ ex bonis ſingulis homines inter ſe comparare, ſed in vnoquoque conſideremus vniuerſa. Quare cum actiua, & contemplatiua vitæ præſentis non ſunt niſi ad vſum perueniendi ad vitam æternam, & quando aliqua per ſe non ſũt niſi ad vſum, cuius vſus ſimpliciter eſt melior, ipſum ſimpliciter eſt melius, ſecundum hoc concedẽda eſt vltima ratio, quod quo ad vſum vitę præſentis ſimpliciter magis diligenda, & eligenda eſt, & melior talis vita actiua, quàm contemplatiua.

Ad rationem primam, quæ eſt in contrarium, ꝙ præferenda ſunt opera contemplatiuæ, quia ſunt meliora, & magis eligenda, eò quòd Maria optimam partem elegit.

Dicẽdum ſecundum prædicta, ꝙ ſi Martha vrgente charitate pp Chriſti, & diſcipulorum neceſſitatem illa opera exercuit, fortè licèt opus Mariæ ex ſua ſubſtantia, & genere operis fuiſſet melius, tamen Martha plus merebatur ſibi, quàm Maria. In hoc enim caſu opus Marthę erat de genere operis, ad quod quis propter proximi neceſſitatẽ accedit. Et fortè Mariam illam iuuare non præcepit Dominus in hoc caſu, quia Maria in talibus actionibus exercitata non fuit, quia vaga fuerat, & laſciua: & ideò non multum eius adiutorium Marthæ profeciſſet. Si autem ex pietate abſque neceſſitate hoc egit Martha, erat opus eius de genere actionis diſponentis ad contemplationem. Quod magis credo, quia dicit Auguſt. de verbis Domini Ser. 27. Suſcepit eum Martha, ſicut ſolent ſuſcipi peregrini. Si autem propter aliquod bonum temporale illud opus egiſſet, de genere actionis tertio modo dictæ fuiſſet, & illis vltimis duobus modis Maria plus merebatur. Vel dicendum, ꝙ contemplatiua vita in præſenti Eccleſia Militante, quæ p opus Marię intelligitur, dicitur melior, quàm pars Marthæ, per cuius opus intelligitur vita actiua, non quia ſit magis meritoria, ſed quia eſt magis manſura, dicẽte Greg. ſuper Ezech. par. 1. Homil. tertia, capit. quarto. Quàmuis actiua bona ſit, melior tamen eſt contẽplatiua, quia iſta cum mortali deficit vita: illa verò in immortali vita plenius excreſcit. Hæc autem conditio nihil operatur ad rationem meriti. Vel poteſt dici, quòd illud dixit Chriſtus in myſterio, figurando per Mariam, & opus eius, opus contemplationis in gloria,

Ad rationem principalem.

vt ſecūdum hoc opus Mariæ dicatur melius, quia gerit typum, & figuram melioris, & hoc quemadmodum Aug. ſecūda parte ſuper Ioannem ſer. 70. aſſignat rationē quare Ioannes plus dicebatur dilectus à Domino, quàm Petrus, quia ſcilicèt Petrus geſſit typum vitæ actiuæ in Eccleſia militante, Ioannes verò typum vitæ contemplatiuæ in Eccleſia Triumphante, dicit enim ſic; Quod per eum ſignificatur, cui dicitur, ſic eum volo manere, non nunc, ſed cum venerit Chriſtus implebitur, quod autem per hunc ſignificatur, cui dictum eſt: Tu me ſequere, niſi nunc agatur, nec peruenietur ad illud, quod expectatur.

At ipſa nos minus diligit quales nūc ſumus: ibi autem amplius nos diligat, quando quod ei diſpliceat non habebimus.

Iſta ratione oſtenditur cur amplius Ioannem, quàm Petrum amauit Chriſtus. Intelligo amplius non ratione amplioris meriti, ſed ratione amplioris ſignificati.

Conſimiliter Maria in propoſito optimam partem elegit, non in merito illius actus quem tunc exercuit, ſed in ſignificato per ipſum. Hinc dicit Auguſtin. ſerm. 26. de verbis Domini, loquens de operibus Marthæ. Bona ſunt hæc, melius tamen quod elegit Maria: illud enim habet ex neceſſitate occupationem, iſtud ex charitate ſuauitatem. Audi meliorem, quæ non auferetur ab ea, & ſequitur in ſermone proximo: Vtique ſubintelligitur, à te, quod elegiſti auferetur, ſed bono tuo auferetur, vt quod melius eſt detur. Auferetur à te labor, vt requies detur.

Intelligatis in his duabus mulieribus duas vitas eſſe figuratas, præſentem & futuram, quietam & laborioſam. In Martha erat imago præſentium, in Maria futurorum, quod agebat Martha ibi ſumus, quod agebat Maria hoc ſperamus. Vnde Auguſt. ſupra in eodem ſermone reprehendens illos, qui intelligebant illud, Maria optimam partem elegit, eſſe ſemper præferendum in ratione operis operati in hac vita, operi Marthæ potius, quàm in ratione ſigni dicit ſic, Quid putamus reprehēſum eſſe miniſterium Marthæ? hoc ſi verum eſt, dimittant homines, quòd miniſtrant egentibus, eligant ſibi partem meliorem, quæ non auferetur ab eis, nihil eis curæ ſit quis peregrinus in vico ſit, quis egeat pane, quis indumento, quis viſitandus, quis redimendus, quis ſepeliendus, vacent opera miſericordiæ, vni inſtetur ſcientiæ. Si melior Mariæ pars eſt, cur non omnes hoc faciunt, quando ipſum Dominum in hac cauſa patronum habent? Non enim in hac re timemus, nè offendamus eius iuſtitiam cum patronam teneamus eius ſententiā. Et tamen nō ait ita, ſed ſicut Dominus dicit ita eſt. Quomodo intelligis non eſt: eſt autem quomodo intelligere debes, & ſequitur, Ecce aduerta &c. vbi continuè illum modum iam dictum exponit.

Ad aſſumptum. Quòd autem aſſumitur, quòd hoc eſt aliquando, tempore ſcilicet indigentiæ, & neceſſitatis tantùm, quaſi ex hoc ſecundum quid, & non ſimpliciter poſſit eſſe melior, & magis eligenda, atque diligenda.

Dico, quòd iſto non obſtante adhuc actio ſecundum prædictum modum eſt præferenda, & melior ſimpliciter, quia ſecundum Philoſophum in 1. Politicæ, quod eſt ſimpliciter, & naturaliter tale, non oportet, quòd ſit tale in omnibus, aut pluribus, ſed ſufficit, quòd ſit tale in benè diſpoſitis, ſecundum quod hoc declarat cōtra illud, quod debet eſſe naturaliter principatiuum in homine dicens, quòd oportet hoc intendere ex magis ſe habentibus ſecundum naturam, & optimè diſpoſitis ſecundum corpus, & ſecundum animam, & non eſt in corruptis: in peſtilentibus enim praue ſe habētibus videtur principari ſæpius corpus animæ, quare etiam in moralibus, & gratuitis, quod eſt ſimpliciter melius diſpoſitum ſecundum moralia, & gratuita, hoc eſt melius ſimpliciter etiam ſi ſit tantùm vnicum tale, & eſſet omnibus alijs deterius, quia malè, vel minus benè erunt diſpoſiti, quemadmodum ſapientia melior eſt fortitudine ſimpliciter, quia melior eſt melius diſpoſito, licèt fortitudo ſit melior iuueni propter malam diſpoſitionem ſuam ad vitia, & ſicut vinum eſt melius ſimpliciter Cyrupo, quia eſt melius benè diſpoſito ſecundum tempus, ſcilicèt ſano, quamuis Cyrupus melior ſit malè diſpoſito, vt ægroto, etiam ſi omnes eſſent ægroti præter vnum, etiam ſi omnes eſſent ægroti, quia ſi tales iudicarent cyrupū eſſe melius quàm ſimpliciter, quia omnibus talibus, in hoc errarent.

Quia ergo virtutibus prælatus, & coactus ad actionem, vel ab homine, vt aſſumatur in prælatum, vel à charitate, vt exerceat opus prælati, eſt immò debet eſſe melius diſpoſitus ad exercēdum opera actiuæ, & etiam ad exercendum opera contemplatiuæ viciſſim.

Vita enim Prælati debet eſſe mixta, ex actiua, & contemplatiua; licèt enim principaliter ſit actiua, interdum tamen debet eſſe contemplatiua, & eſt iſta ſummus, qui hoc facere debet, dicente Ber. in principio de conſideratione, Omnium maximus eſt, qui ſpreto vſu rerum, & ſenſuum quātum humanæ fragilitati fas eſt, non aſcenſorijs gradibus, ſed inopinatis exceſſibus auolare interdum contemplando conſueuit.

Quòd ergo melius eſt tali, melius eſt ſimpliciter, quare cum vt dictum eſt melius eſt tali pro tempore huius vitæ, vel pro toto, vel pro pluribus partibus eius, & propter omnes ſubditos, vel plures, quòd ſcilicèt exerceat opera actiuæ viciſſim, quàm continuè (vt iam dicetur) opera contemplatiuæ, meliora ergo ſunt ſimpliciter pro tempore huius vitæ opera actiuæ, quàm contemplatiuæ, & non debet eſſe tali in electione abſoluta magis velle cum effectu, ſcilicèt omninò poſtponendo actionem vacare contemplationi, quàm actionem pro tempore huius vitæ, ſed è conuerſo.

Sed

Inſtantia prima. Sed adhuc arguet aliquis, non ſequitur, magis eſt eligendum, & melius pro tempore huius vitæ talibus exiſtentibus hominibus: ergo eſt magis eligendum, & melius ſimpliciter, ſicut omnibus hominibus febricitantibus melior eſt omnibus talibus Cyrupus vino: ergo eſt melior ſimpliciter, non ſequitur.

Secunda. Item alius arguet ſic, quòd talis deberet velle, quòd non eſſet neceſſitas, propter quam oporteret compati indigentibus, & vacare regimini populi, & quilibet quantumcunque perfectus cum quadam triſtitia, & coactione deberet accedere ad regimen, & ad actionem: non tàm propter periculum, quod timet in negotio prælationis, vel actionis plus, quàm in actu contemplationis, quã propter hoc, quòd per actionem impeditur à ſuauitate, & perfectione contemplationis, ita quòd ſi aliquis certus eſſet, quòd non immineret ſibi periculum maius in ſtatu prælationis, vel in exercitio actionis, quàm in exercitio, & ſtatu contemplationis, & ſimiliter ſi eſſet certus, quòd non eſſet neceſſe, quòd ipſe intenderet actioni, ſed quòd alius poſſet illam æquè benè exercere, vt ipſe, qui & vellet ipſam exercere: non tamen deberet ſtatum prælationis, aut exercitium illius actionis eligere: ergo &c.

Ad primũ. Dico ad primum, quòd in eis, quæ ſunt ad finem id dicitur melius ſimpliciter, quod eſt ad finem ſimpliciter vtilius. & tale eſt ſecundum iam dicta, quod eſt vtilius benè diſpoſita.

Quanquàm ergo quantum eſt ex comparatione ad illos, circa quos exercenda eſt actio, non ſequitur, eſt melius illis, ſcilicet pro tempore, quo illi indigent: ergo eſt melius ſimpliciter, quia ſunt magis diſpoſiti, tamen quantum eſt ex comparatione ad illum, qui debet huiuſmodi actioné exercere, quia eſt benè diſpoſitus, benè ſequitur, eſt melius illi pro tempore toto huius vitæ, quia plures, vel omnes indigent illa actione: ergo eſt melius ſimpliciter pro tempore huius vitæ, ſed ex hoc non ſequitur vlterius, ergo eſt melius pro omni tempore, quia tunc concluderetur, quòd eſſet melius, quàm contemplatio patriæ, aut ſtatus innocentiæ, quod falſum eſt.

Ad ſecundum. Per hoc patet ad ſecundum dicendo verũ eſſe, ꝙ talis deberet velle, ꝙ non eſſet neceſſitas, &c. Tamen poſtquàm eſt neceſſitas ſimpliciter debet potius eligere actionem, quã contemplationem, & tamen debet cum quadam triſtitia, tùm propter indigentes actione, quos deberet velle non indigere, tùm propter proprium periculũ imminens ire ad actionem: non autem eò quòd per actioné impeditur à ſuauitate, & perfectione contemplationis, quàm dimiſit, quia etſi à ſuauitate contéplationis impeditur pro tépore actionis, tamen poſtmodum ex virtute actionis talis per charitatis augumentum in ea reuertitur ad maiorem ſuauitaté contemplationis habendam in modico tempore, quàm aliàs habuiſſet in multo: & ideò propter illam potius debet eligere actionem pro tempore huius vitæ quandocunque neceſſe ſit, quàm contemplationem. Et per hoc ſimpliciter eſt melius illam eligere quantum eſt ex parte eligentis, quẽadmodum fortis ſecundum Philoſophum quarto Ethicorum, & habitum eſt ſupra, potiùs debet eligere fortiter mori, & agere vnam magnam operationem in paruo, quam multas tepidas in multo tempore, vt de vita actiua dicit Grego. ſuper Eze. parte 2. Homil. 3. cap. 6. Et ſi in contemplatione mentem tenere non valet: tamé vt dicit 7. Moral. cap. 8. & habitum eſt iam ſupra, charitas, quæ nos ad vim compaſſionis humiliat, altiùs in culmen contemplationis leuat, in qua haurit, quod exterius in actione diffundet, vt ſecundum Auguſt. 19. de Ciuit. Dei, etſi actio ſuſcipiẽda ſit propter charitatis neceſſitatem, tamen nec ſic omnimodè veritatis delectio deſerenda eſt, nè ſubtrahatur illa ſuauitas, & opprimat iſta neceſſitas, & hoc quia mutuò ſeſe ſuſtentent, & inflammant, propter qđ dicit Gregor. in Homil. iam dicta. Sicut bonus ordo viuendi eſt, vt ab actiua in contemplatiuam tendatur, ita plerunque vtiliter a contemplatiua animus ad actiuam reflectitur, vt per hoc, ꝙ contemplatiua mentem accenderit, perfectius actiua teneatur.

Debet ergo & nos actiua ad contemplatiuam tranſmittere, & aliquando tamen ex eo, quod introrſum mente conſpeximus, ad actiuam melius a contemplatiua reuocare. Hinc vt dicit 6. Moral. cap. 31. Generis humani redemptor per diem miracula in vrbibus exhibet, & ad orationis ſtudium in monte pernoctat, vt videlicet perfectis prædicatoribus innuat, quatenus nec actiuam vitã amore ſpeculationis funditus deſerant, nec contemplationis gaudia penitus nimietate actionis cõtemnant, ſed quieti cõtemplantes ſorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant.

Et ſic ſe habent inter ſe actio, & contemplatio ſicut virtus moralis, & prudentia, quia mutuò vna per alteram perficitur.

Hinc dicit decimo Moral. capit. decimoſexto, Sanctorum mentes eunt, & redeunt, quia per hæc quòd diu perſiſtere minimè in contemplatione ſufficiunt, ſeſe ad operationem fundunt, vt in ijs, quæ iuſta ſunt ſe exercendo refoueant, & ſuper ſe ſurſum ſurgere contemplando conualeſcant, & dum hæc eadem contemplatio per interualla repetitur, indeficienter proculdubio in eius ſoliditate perſiſtitur, nec ſtabilitatem ſuam in ea perdidiſſe dicenda eſt, a qua etſi ſemper deficit hanc etiam cum perdiderit ſemper inquirit.

Propter quod dicitur Prælato in illa Decretali, Niſi cum pridem. Simul contemplatiuus eſſe valeas, & actiuus, legiſlatoris exemplo, qui nunc aſcendebat in montem, vt ibidem gloriam Domini cum maiori cerneret libertate: nunc verò deſcendit in caſtra, vt cum vtilitate neceſſitatibus populi prouideret.

Quòd ergo additur in fine rationis, ſi aliquis eſſet certus, quòd non immineret &c. in hoc tangitur ſecundum membrum ſubdiſtinctionis vltimò datæ, quando quis voluntariè ex electione, & abſque omni coactione accedit ad prælationem; vbi ſubdiſtinguendum eſt, quoniam aut habet neceſſe timere ex ſua infirmitate periculum imminens in actione, aut non.

Si ſic, dico, quòd illi propter iuſtum timorem infirmitatis ſuæ, quàm debet quilibet in ſe ſecundum communem curſum vitæ præſentis præſumere, melius eſt ſtare in contemplatione, quàm exire ad actionem, eò quòd meritum actionis non excedit meritum contemplationis, niſi per quandam recompenſationem neceſſitatis, non ex parte agentis, quemadmodum dictum eſt ſupra, quòd actio eſt in neceſſitate, quia ſine actione nemo poteſt intrare ad vitam, ſed potius ex parte aliorum, vt dictum eſt ſecundum Auguſtinum in primo argumento quæſtionis, propter quam neceſſitatem Deus vult propter actionem dimitti contemplationem.

Tali etiam non ſolum non eſſet melius ſubire actionem, ſed eſſet præſumptuoſum, & multò idcircò deterius.

De tali & conſimilibus dicitur primo Paſt. capitu. decimo, Plerunque ij, qui ſubire magiſterium paſtorale concupiſcunt, nonnulla bona opera animo proponunt, & quamuis hoc electionis intentione appetant: operaturos tamen ſe magis pertractant, & capit. per totum, vbi ſequitur. Inter hæc itaque quid ſentiendum eſt, niſi vt virtutibus pollens coactus ad regimen veniat, virtutibus vacuus, nè coactus quidem accedat, ne ei contingat id, quod dicit Grego. 12. lib. Moral. Sæpè contingit vt pro vtilitate multorum Sancti viri exterioribus actionibus ſeruiant, & populorum gubernationibus occupentur. Hoc infirmi aſpicientes, & per ſuperbiam quærentes imitari, exterioribus actionibus ſe inſerunt. Sed quanto ad eas non eruditi ſpiritualius veniunt, tantò eas carnalius exequuntur.

Niſi enim prius longo ſtudio cor, & diuturna mens conuerſatione in deſiderijs cœleſtibus conualeſcat, cum ad exteriora agenda refunditur, ab omni ſtatu boni operis eradicatur, & ſequitur ibidem. In terrenis quippè actibus valdè frigeſcit animus ſi nondum fuerit per intima dona ſolidatus. Vnde neceſſe eſt, vt loca maiora, vel exteriora opera, quæ humanis ſunt neceſſitatibus profutura, illi exercenda ſuſcipiant, qui hæc dijudicare, atque ſemetipſos premere ex virtute intima nouerunt.

Nam cum infirmus quiſque ad locum regiminis, vel ad exteriora agenda trahitur, quò quaſi extra ducitur, eradicatur.

Si verò non habet quiſquam neceſſe timere ex ſua infirmitate periculum imminens, quia eſt diuinitus aſſecuratus, vt ſupponitur, etiam ſi eſſet certus, quòd non eſſet neceſſe, &c. vt ſupra ſcilicèt vt per ipſum fieret actio, eò quòd licèt ſubditi indigerent, tamen poſſet æquè benè fieri per alium, tunc melius eſſet ei aggredi actionem propter deſiderium maioris meriti, & hoc poſſet facere abſque omni præſumptione, exemplo Eſaie Prophetæ, qui ad prædicationis officium vltrò ſe obtulit quando ſe mundatum ſenſit, dicente Gregor. primo Paſto. capit. octauo: Is qui mitti voluit ante ſe purgatum vidit, nè non purgatus quiſquã adire ſacra myſteria audeat.

Quia igitur valdè difficilè eſt, purgatum ſe quemlibet poſſe cognoſcere, prædicationis officium tutius declinatur.

Innuitur ergo, quòd ſi quis poſſet ſe purgatum cognoſcere, securè poſſet miniſterium actionis adire.

Perinde autem eſt ſe cognoſcere purgatum, & eſſe aſſecuratum dicto modo. Aut ſi nullo modo melior eſt actio, quàm contemplatio, ſiue maioris meriti, niſi coactè, & propter neceſſitatem ſubditorum ſit aggreſſa coactè dico non ſolum ab initio quando aſſumpſit quis ſtatum prælationis, ſed ſemper in aggreſſu cuiuslibet actus.

Dico, quòd tunc quandocunque prælatus poteſt habere alium de quo ſit certus, quòd æquè benè vice ſua poſſet exercere actionem circa populum, vt ipſemet, aut fortè melius, potius deberet eligere contemplationem, & fugere actionem, non ſolum tanquàm id, quod eſt melius in ſe, ſed etiam tanquàm melius ipſi.

Quòd proculdubio verum eſt, quando ipſe prælatus non eſt à Deo aſſecuratus ſecundum prædictum modum, & hoc maximè quãdo ille eſt magis idoneus ad actionis executionem, cui vices ſuas committit, quàm ipſemet Prælatus.

Secundum quem modum legitur, quòd beatus Valerius, quia impeditioris linguæ erat, beato Vincentio martyri, qui gemina ſcientia efficaciſſimè claruit, vices ſuas commendauit, quas ille diligenter exercuit. In quo caſu ipſe etiam beatus Vincentius ad actionem vrgente conſcientia propter Pontificis defectum coactus fuit.

Sed quando ipſe Prælatus ſecundum dictum modum à Deo aſſecuratus eſt: ipſe autem de illo cui vices ſuas committit qualiſcunque, & quantuſcunque ſit, dubius eſt an propter infirmitatem ſuam ille ſub onere ſibi commiſſo ſuccumbat, ſed de ſeipſo ſecurus eſt, quòd aliquid proficiet, & nequaquàm ſuccumbet, in iſto caſu videtur mihi, quòd ipſe ſit ſemper ad exercendam actionem in propria perſona ex conſcientia coactus, non tam propter ipſam ſubiectum populũ, quàm propter eius, cui vices ſuas committere poſſet periculum. Propter quod mihi videtur, quòd tali in omnem euentum melius eſſet, & fructuoſius, & ita ſecundum prædicta ſimpliciter melius aggredi actionẽ, quàm contemplationem, niſi poſſet inuenire talem cui vices ſuas committeret, de quo certus eſſet.

ſet, quòd eſſet aſſecuratus dicto modo, ſicut ſuper hoc certus eſt de ſeipſo: in hoc enim ſolo caſu puto, quòd melius eſſet ei vacare contemplationi, quàm actioni: non tamen propter hoc illud eſſet ſimpliciter melius, quia coactò ſimpliciter melius eſſet, & fructuoſius exercere actionem, quàm vacare contemplationi ſecundum prædicta.

Coactus enim ad exercendam actionem alijs eiſdem retentis melius eſt diſpoſitus non coacto, ſed volente vacare contemplationi ſecundum prædicta. Iſta enim diſpoſitio coactionis ex neceſſitate populi facit, quòd magis meritoria ſunt opera quando propter ipſam fiunt, ſicut facit votum: aliàs enim per quandam recompenſationem nequaquàm meliora, & maioris meriti eſſent opera actiuæ, quàm contemplatiuæ.

Nequaquàm tamen tali ſic coacto ſunt ſecundum ſe aſſectanda opera actiuæ, quia tunc non ex coactione, ſed ex electione illa ageret, nec ipſi tunc maioris meriti eſſent. Hinc dicit Gregor. 13. libr. Moral. ſuper illud Iob 17. Cogitationes meæ diſſipatæ ſunt, torquentes cor meum: Sancta electorum Eccleſia modo animarum lucra cogitat: modo terrenarum rerum diſpenſationes curat, quæ tantò bonis mentibus grauiores ſunt, quantò earum iactu ab intuendis cœleſtibus vel ad modicum euelluntur: dum enim ſupereſſe ad contemplanda cœleſtia appetunt, eo ipſo, quòd aliquando ex diſpenſatione terrena ad ima cogitanda deſcendunt, torqueri ſe ſentiunt.

Sic ergo dico, quòd pro tempore vitæ præſentis melior eſt, & perfectior virtutibus præditis quibus valeant prodeſſe: dum tamen ſunt ad hoc coacti à Deo in conſcientia, vel exterius ab homine, actio, quàm contemplatio, & per hoc melior ex parte agentis ſecundum dictum modum.

Dico ad hoc, quòd quia vita actiua circa regimen, & opera eius præferenda ſunt vitæ contemplatiuæ, & operibus illius ſecundum modum determinatum in præcedenti quæſtione: idcircò ſtatus actiuorum circa regimen populi, qualis debet eſſe ſtatus omnium prælatorum, & rectorum populi tam in Sacerdotibus primi ordinis, vt ſunt Epiſcopi ſucceſſores Apoſtolorum, quàm in Sacerdotibus ſecundi ordinis, vt ſunt Curati ſucceſſores diſcipulorum, ſecundum quod infra declarabitur in quæſtione vltima, maior eſt, ſuperior, & perfectior non ſolùm dignitate, & auctoritate, ſed etiam vitæ merito, quod conſequitur ex ſuo officio quiſque exiſtens in illo ſtatu, ſi ſic in illo militet, vt Saluator noſter iubet, quàm ſtatus religioſorum, & quod idcircò ſimpliciter ſtatus Prælatorum dictorum maior eſt, & perfectior, quàm ſtatus quorumcunque religioſorum inquantum ſunt religioſi.

Per quod proceſſit vltima ratio pro hac parte adducta, quæ idcircò concedenda eſt, quòd ſecompenſatur in ipſis prælatis periculum magnitudo per eminentiam præmij, dicente Auguſtino in Epiſtola ad Valerium, & habetur diſtinctio 41. Ante omnia cogitat prudentia tua nihil eſſe in hac vita, & maximè in hoc tempore facilius, & leuius, & hominibus acceptabilius Epiſcopi, & presbyteri, & Diaconi officio, ſed ſi perfunctoriè, atque adulatoriè res agatur, nihil eſt apud Deum miſerabilius, & triſtius, & damnabilius; nihilque laborioſius, & difficilius, & periculoſius, ſed apud Deum nihil beatius ſi eo modo militetur, vt Saluator noſter iubet.

Quapropter vt dicitur in dicta ſupra Decretali, facilius indulgetur, vt aſcendat Monachus ad præſulatum, quàm præſul ad Monachatum deſcêdat. Per Monachum intelligo quemcunq; religioſum inquantum eſt religioſus, qui quo ad eſſentialia vota religionis ſunt æquales, quod etiam concedunt de plano quaſi omnes, dicendo, quòd Prælatorum ſtatus eſt maior auctoritate, dignitate, & officio, & etiam merito, ſaltem quo ad Epiſcopos, dummodò ſit Prælatus bonus, operans ſecundum exigentiam ſtatus ſui. Propter quod dicit Dionyſ. tertio cap. Ang. hierarch. Omnium diuiniſſimum cooperatorem Dei fieri conſtat: hoc autem eſt in procuratione ſalutis animarum, dicente Greg. ſuper Ezech. parte ſecunda: Nullum omnipotenti Deo tale eſt ſacrificiũ, quale ſalus animarum. Idem libr. 14. Moral. Ille apud Deum maior in amore eſt, qui ad eius amorem plurimos trahit. Si maior in amore, ergo perfectior, quia in amore charitatis conſiſtit perfectio, vt infra videbitur. Vnde ſuper illud Iaco. Qui non offendit in verbo. gloſſ. Eum qui cupit prodeſſe oportet alijs perfectiorem eſſe, & hoc non niſi propter opera perfectiora, quæ ei incumbunt ad alios perficiendum.

Vnde perfectio Prælati inquantum eſt perſona ſingularis, debet eſſe talis, quòd nihil ei deſit de eis, quæ pertinent ad virtutem: inquantum verò eſt perſona publica, quòd alios perfectos facere poſſit: tunc enim vnumquodque perfectum, cum poteſt generare ſibi ſimile.

Comment.

Comment. in Quæſtionem XXVIII. quæ eſt,

Vtrum opera vitæ contemplatiuæ ſint præferenda operibus vitæ actiuæ.

IN titulo. Idem eſt, ac ſi quæratur, an ipſa vita contemplatiua præferenda ſit actiuæ, vel etiam an ipſa contemplatio præferenda ſit actioni. Et quidem non quantum ad nobilitatem, ſed quantum ad vtilitatem, quaſi quæratur, quæ nam vtilior ſit: Vtile autem cum referatur ad aliud, quæritur, quænam ſit vtilior eligendu pro vltimo fine acquirendo.

In corpore autem habita prius diuiſione, & deinde pluribus ſubdiuiſionibus, tùm contemplationis, cùm etiam actionis, nouem concluſionibus videtur quæſito ſatisfacere, & declarare ſimul quæſtionis titulum.

Decreuimus autem pro facili, ac breui intelligentia de more noſtro omnia ad tabellæ formam reducere, ponendo contemplationem in apice eius ſic.

Contemplatio eſt, vel

- *Pertinẽs ad fruitionem, & vltimum finem humanæ vitæ ſupernaturalis.*
- *Pertinens ad vſum, & ea, quæ ſunt ad finem, & hæc eſt, vel*
  - *Quæ fuiſſet in ſtatu innocẽtiæ.*
  - *Quæ modo habetur, & habere poteſt pro ſtatu præſẽtis vitæ, & hæc eſt comparãda cũ actione, q̃ eſt, vel*
    - *Actio hominis principaliter propter ſeipſum, & hoc vel*
      - *Cõſiſtit in operibus virtutũ moralium ex mera electione.*
      - *Cõſiſtit in operib. mechanicis p̃pter neceſſitatem.*
    - *Actio hominis propter alios, & de hac præſertim eſt quæſtio, vt comparatur cum contemplatione humana huius vitæ, poſſunt autem comparari, vel*
      - *Quoad vſum earum, & tunc executio reſpicit, vel*
        - *Exequentẽ ẽplatum, & tunc ipſe eſt, vel*
          - *Idoneus, & virtutibus præditus, & tunc accedit ad executionem, vel*
            - *Ex ꝑpria volũtate.*
            - *Non propria volũtate, ſed coactus.*
          - *Nõ eſt idoneus*
        - *Illos ad quos, vel circa quos eſt.*
      - *Quoad ſubſtãtiam earum.*

1. *Concl.* Contemplatio præferenda eſt actioni.	2. *Concl.* Contemplatio præferẽda eſt actioni.	3. *Concl.* Contemplatio præferenda actioni.	4. *Concl.* Contemplatio preferenda actioni.	5. *Concl.* Cõtemplatio præferẽda actioni.	6. *Concl.* Actio præferenda cõtemplationi.	7. *Concl.* Cõtemplatio præferenda actioni.	8. *Concl.* Actio eſt p̃ferẽda cõtemplationi.	9. *Concl.* Cõtemplatio eſt præferenda actioni.

Prima concluſio probatur, quia melior, & eligibilior eſt finis, quàm ea, quæ ſunt ad finem, ſed contemplatio patriæ eſt finis, cætera ad finem: Igitur

Not. quòd in hac ratione eſt comparatio præſentis vitæ, non futuræ: cum enim Scotus teneat fruitionem eſſe actum voluntatis, non autem intellectus, profectò diceret, non eſſe præferendam contemplationem actioni hoc pacto, quia & ipſa actio finis ſit. Tametſi aliter præferre D. Thomas, quoniam vult principaliter beatitudinem conſiſtere in actu contemplationis. Quòd autem intelligat Auctor de actione huius vitæ, patet ex eo, quod ex Auguſtino adducit ad hoc ibi, Duas vitas nouit Eccleſia, &c.

Secunda concluſio. Intenditur ſecundum comparationem ad actionem, quæ eſſet in illo ſtatu, atque ſecundum actionem præſentis conditionis. Probatur autem, quia melius duxiſſet in finem.

Tertia concluſio. Probatur eadem ratione, qua prior concluſio probata eſt; contemplatio enim eſt finis omnis actionis, quod patet ex Gregorio, & Iſidoro in litera.

Not. illud, quod ſolebat Auerroes dicere, non bonos eſſe contemplatores niſi caſtos, & temperatos. Quòd fortè pro hoc facit illud, In maleuolam animam non introibit ſapientia, neque habitabit in corpore ſubdito peccatis. Vnde contemplationem præcedit ipſa actio, & quatenus præcedit contemplatio, ſubſequitur, videtur contemplationem eſſe actionis finem, quoniam autem finis ſemper præfertur his, quæ ſunt ad finem, illud ſequatur oportet, quod habetur in concluſione.

Quarta concluſio probatur apertè ex Iſidoro, Gregorio, & Auguſtino in litera, nec alia videtur egere declaratione.

Quinta

Quinta concluſio patet, quia actio nunquam præcellit niſi ex recompenſatione neceſſitatis, & coactionis, quod ex Auguſtino manifeſtat.

Sexta concluſio ex eodem Auguſtino, & Gregorio patet. Et ratio duplex eſt, tùm ſcilicet propter fugam mali, tùm propter adeptionem ſtatus maioris nempè boni, vnde ſic ratio vnica erigi poteſt, vbi maior eſt fuga mali, & adeptio boni, ibi melius, & eligibilius, ſed in huiuſmodi actione eſt maior &c. ex Auguſtino, & Gregorio in litera. Igitur &c.

Septima concluſio patet, nam qui cum ſit huiuſmodi ad aliorum curam ſeſe ingerit ſæpè ſæpius ſibi potiſſimum obeſt, ex Gregorio, ſed nemo ſibi obeſſe debet. Igitur &c.

Octaua concluſio probatur. Quod pluribus vtilius eſt, præferendum eſt ei, quod paucioribus eſt huiuſmodi, ſed actio talis eſt huiuſmodi &c. Igitur Maior patet, & minor probari videtur ex Gregorio ſuper Ezechielem, & Auguſtino in litera.

Nona concluſio probatur. Quod eſt magis ſecurius, atque ſuauius præferendum eſt minus ſuaui, atque ſecuro, ſed contemplatio eſt ſuauior, atque ſecurior. Igitur &c. Maior patet. Minor verò probatur ex eo. Niſi cum pridem, extra de renunciat. ex Philoſoph. 10. Ethic. ex gloſſ. ſup. Luc. ex Gregorioque, & Ambroſio, vt patet in litera.

Vide Franciſcum Picol. in quinto gradu ſuæ moralis hanc quæſtionem exactiſſimè tractantem, cap. 40. uſque ad 41. & videbis reſolutionem eius non differre ab hac Auctoris noſtri reſolutione, maximè ſi conſideretur habita in capitu. 44. Et certè non videmus quomodo diſcordet à D. Thoma 22. q. 182. artic. primo, vt exiſtimat Caetanus, qm, nec concluſionem D. Thomæ negat, cum pluribus concluſionibus dicat contemplationem præferendam eſſe. Et quicunque conſiderat nonam concluſionem, & vnde naſcitur; videbit, quòd maximè ſit concors D. Thomæ, quia eſt quo ad ſubſtantiam, & alia quo ad vſum, ſecundum quod &c. in alio articulo D. Thomas tenet oppoſitum. Vide ipſum.

QVAESTIO XXIX.

Vtrum ſtatus Prælatorum maior ſit, & perfectior, quàm ſtatus Religioſorum.

Arg. prim. primum. Confirm.

C

IRca quæſtionem vigeſimamnonam aliqui contra minores Prælatos arguunt ſic: Status perfectionis duo importat, & rationem ſtatus, & rationem perfectionis, ſed Presbyteri Curati non ſunt in ſtatu, eò quòd ratio ſtatus immobilitatem importat, & obligationem operis, quod ad ſtatum pertinet per quam ipſe opera ſua opera perfectionis: nunc autem Presbyteri Curati talem immobilitatem per obligationem non habent, quia liberè poſſunt curam ſuam dimittere intrando religionem, & hoc abſque licentia alicuius ſuperioris, quare nec ſunt in ſtatu perfectionis.

Secundum. Ex eodem medio arguunt, quòd nec ſunt in ſtatu ſuperiori, quàm Religioſi: eſto quòd ſint in ſtatu perfectionis, quia ſemper indulgetur tranſitus à ſtatu inferiori ad ſuperiorem aſcendendo, quàm è conuerſo, vt in dicta litera. Niſi cum pridem, quare cum iura omnia indulgeant presbiteris Curatis tranſitum ad religionem non autem è conuerſo, ergo &c.

Tertium. Idem probant per Canones, nam dicit 19. q. 1. Clerici, qui Monachorum propoſitum appetunt, quia meliorem vitam ſequi cupiunt, liberum eis ab Epiſcopo oportet largiri ingreſſum, vbi dicit Gloſſ. Hæc eſt cauſa ſufficiens, quia de minori ad maius tranſeundum eſt, 90. diſtinct. legimus. Sub Clericis autem ibi comprehenduntur Presbyteri Curati, quia de iſtis Clericis dicitur in cap. ſequenti. Duæ ſunt leges, quidam priuata lege ducuntur, quæ dignior: & ideò non poſſunt prohiberi à tranſitu per legem publicam, & dicit ibi gloſſ. quòd ex hoc excipitur Epiſcopus, qui non poteſt tranſire ad Religionem inſcio Papa, ſed presbyter non excipitur: ergo includitur.

Quartũ. Deinde arguunt generaliter contra quoſcunq; Prælatos, qui non ſunt in ſtatu perfectionis, ſic: ille ſtatus, qui compatitur ſecum id, quod eſt ſimpliciter imperfectionis, & de cuius conditione nõ eſt agere opera, quæ ſunt perfectionis ſimpliciter; non eſt ſtatus perfectionis, ſicut ille ſtatus non eſt ſtatus virtutis, qui compatitur ſecum opera vitiorum, & de cuius conditione non eſt agere opera virtutis: ſtatus autem Prælatorum eſt huiuſmodi: nam habere propria & vxorem, imperfectionis eſt, & ſimiliter exercitia operum circa illa ſunt opera imperfectionis, & tamẽ iſta compatitur ſecum ſtatus Prælatorum, vt quo ad propria patet in omnibus Prælatis, quo ad vxores in Prælatis Orientalis Eccleſiæ modo, & in omnibus ante ordinationem Eccleſiæ ſuper ſtatum continentiæ exiſtentium in ſacris. Similiter, quòd opera ſint perfectionis hoc faciunt profeſſio, & votum ſub quibus ſunt.

Item non eſt ſtatus perfectionis niſi ex voto, quia qui non eſt in ſtatu perfectionis ſtatum ſuum non mutat opera perfecta faciendo niſi illa facere voueat, qui vouendo libertatem amittit propria, & diuino ſeruitio mancipatur. Vnde virginitatis obſeruatio licèt ſit opus perfectionis, ipſa tamen ſeruata abſque voto ſtatum perfectionis non habet; dicit enim Auguſtin. libro de virginitate, Neque ipſa virginitas, quia virginitas eſt, ſed quia Deo dicata eſt, honoratur, quæ licèt in carne ſeruetur: ſpiritus tamen religione, ac deuotione ſeruatur. Ac per hoc ſpiritualis eſt etiã virginitas corporis, quam vouet, & ſeruat continentia, quia integritas carnis ipſi creatori carnis, & animæ voueatur, conſecratur, & ſeruatur. *Quintum.* *Cõfirmat.*

Vlterius arguunt, quòd etſi ſtatus Prælatorum eſt ſtatus perfectionis; ſtatus tamẽ Religioſorum eſt maioris perfectionis. Primo per medium iam dictum ſic: ille ſtatus eſt maioris perfectionis, qui minus compatitur, quod eſt imperfectionis ſecũ, & cuius opera ſunt perfectiora: ſtatus Religioſorum *Septimo.* *Prima probatio.*

rum

xuni eſt huiuſmodi reſpectu ſtatus Prælatorum, quia ille compatitur ſecum propria, & vxores, quæ ſunt imperfectionis, & opera bona illorum non ſunt facta ex voto, & profeſſione, non autem illa compatitur ſtatus Religioſorum, quorum etiã opera facta ſunt ſub voto, & profeſſione: ergo &c.

Secunda. Secundò ſic: Ille ſtatus, qui magis aſſimilatur ſtatu omninò perfectiſſimo, eſt ſtatus perfectior, & magis eligendus, iuxta conſiderationem Philoſophi in tertio Topicorum; Quod eſt ſimilius meliori, melius eſt, & magis eligendum: talis eſt ſtatus cõtemplationis Religioſorum reſpectu ſtatus actionis Prælatorum, quia contẽplatio vitæ præſentis magis aſſimilatur vitæ contemplatiuæ beatorum, quàm actio Prælatorum.

Contemplatio enim eſt quædam inchoatio futuræ fœlicitatis, dicente Auguſtin. ſuper illud Ioan. vltimo, Sic eum volo manere. Inchoata contemplatio maneat donec venio, perficienda cum venero, & Gregor. dicit ſuper Ezech. Contemplatiua vita hic incipitur, vt in cœleſti patria perficiatur: ergo &c.

Tertia. Tertiò ſic. Status ille, qui requirit opera, quibus homo magis perficitur eſt perfectior: talis autem eſt ſtatus contemplationis; quia per opera cõtemplationis perficitur Religioſus in amore, & cognitione Dei: per opera autem actiuæ perficitur Prælatus in amore proximi, & cognitione infirmorum, quæ ſunt circa illum, dicente Grego. 6. Moral. cap. 31. Speculando in Dei amorem ſurgitur, prædicando ad proximi vtilitatem reditur. Vt enim dicit ſuper Ezech. parte ſecunda, Homilia ſecunda, cap. quinto, Actiua vita eſt panẽ eſurienti tribuere, verbum ſapientiæ neſcientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam ſuperbientem reuocare, infirmitatis curam gerere, quæ ſingulis quibuſq; expediunt diſpenſare, & cõmiſſis nobis qualiter ſubſiſtere debeãt prouidere.

Contemplatiua verò vita eſt ſoli deſiderio cõditoris inhærere &c. Conſtat autem, quòd homo plus illis ſupernis, & quo ad intellectum, & quo ad affectum, quàm his infimis perficitur: ergo &c.

Quarta. Quartò ſic. Perfectior eſt ſtatus Philoſophi, quàm Principis, quia Philoſophus ratione ſui ſtatus perficitur virtutibus, & fœlicitate ſpeculatiuis; quæ perfectiores ſunt, quàm virtutes, & fœlicitas politicæ, quibus perficitur Princeps, ſecundum Philoſophum in decimo Ethicorum: ergo &c.

Quinta. Quintò ſic. Status, & actio Prælatorum eſt, ſicut bellantium in campis, ſtatus religioſorum eſt, ſicut conſilio prudentiæ vacantium in vrbibus, ſed conſilium prudentiæ vacantium in vrbibus nõ eſt minoris præeminentiæ, quàm opus bellantium in campis, dicente Tullio libro primo de Officijs. Cum plerique arbitrentur res maiores eſſe bellicas, quàm vrbanas, eſt minuenda hæc opinio. & infra. Parua enim ſunt foris arma, niſi ſit conſilium Domi. ergo &c.

Sexta. Sextò ſic. Ingreſſus Religionis abſoluit ab omni voto, non ſic autem ingreſſus prælationis, quod non eſſet niſi ſtatus religionis perfectior, ſuperior, & maior eſſet ſtatu prælationis: ergo &c.

Septima. Septimò ſic. Securum præferendum eſt periculoſo: ſtatus Religioſorum eſt ſecurus; Prælatorũ autem periculoſus: ergo &c.

Octaua. Octauò ſic. Opus ſpirituale maius eſt, & maioris meriti, quàm opus corporale, diſt. 45. Duæ ſunt. Eleemoſyna cordis maior eſt, quàm eleemoſyna corporis: contemplatio autem eſt opus magis ſpirituale, quàm actio: ergo &c.

Nona. Nonò ſic. Angeli quorum eſt præſidere ſublimes illis, quorum eſt contemplari: ergo &c.

In oppoſitũ. Contra. Status ille eſt perfectior, qui requirit, quòd in ipſo exerceãtur opera perfectiora, & qui requirit in ſe habere perſonas perfectiores ad exercendum illa opera, quia correſpondentia debet eſſe inter ſtatum, & exiſtentes in ſtatu: ſtatus autem Prælatorum eſt huiuſmodi reſpectu ſtatus Religioſorũ, & hoc tàm in minoribus Prælatis, quàm in maioribus, quia eiuſdem generis opera incumbunt ambobus, vt patet ex dictis in præced. quæſtione: ergo &c.

Reſponſio ad argu. princ. primum. Ad rationes in oppoſitum reſpondendum per ordinem. Quod dicunt in prima ratione, quòd ſtatus perfectionis duo importat, & rationẽ ſtatus, & rationem perfectionis, benè verũ eſt: aliud enim eſt ſtatus, aliud perfectio, & aliud ſtatus perfectionis. Sed vt ſequentia clarius valeant declarari, oportet primò videre quid ſignificetur nomine ſtatus. Secundò quid nomine perfectionis. Tertiò quid nomine ſtatus perfectionis. Significatio autem nominis ex vſu communi verborum, & ſcripturarum exquirenda eſt. Nunc autem quantum mihi apparet ex communi vſu loquendi, ſtatus in prima ſignificatione ſua ſignificat modum exiſtendi rem motam in aliquo ſigno ad quod mouetur, qui modus eſt eſſe in aliquo fine progreſſu vlterioris, & hoc, vel naturaliter, vel ex inſtitutione.

Status. Naturaliter autẽ dupliciter, vel ſemper, vel ſæpius. Naturaliter autem & ſemper, quemadmodũ ſtatus ſolis dicitur eſſe aſcendendo in ſolſtitio æſtiuali, & deſcendendo in ſolſtitio hyemali, ſecundum quem modum dicunt Medici morbum eſſe in ſtatu quando eſt in fine augmenti ſui. Naturaliter autem & ſæpius, quemadmodum ſtatus maris in ſuo fluxu eſt certum augmentum eius vltra quod rarò tranſit, licèt tranſit aliquando, & ſimiliter hominis, loquendo ſecundum communem ſtaturam, licèt aliquis tranſit aliquando, vnde à tali ſtatu dicitur hominis ſtatura, ex hominis communi ordinatione, quemadmodum currentium in ſtadio ſtatus eſt apud metam ſui curſus. Vnde & à tali ſtatu dicitur ſtadium.

A tali autem modo ſtatus appellatur ſtatus modus quicunque quo res mouetur, & mutabilis habet eſſe in quocunque ſigno motus ſui, ſecundum quem modũ quærimus de ægris, in quo ſtatu eſt,

&

& reſpondetur vel ante paroxyſmum, aut in principio aut medio, aut fine illius, aut poſt illum, & ſimiliter volentes loqui viris potentibus quærunt in quo ſtatu ſint. an ſcilicet occupati an otioſi. Vlterius autem tertio transfertur nomen ſtatus ad modum eſſendi, quem habet ſubſtantia viuens & eſt idem quod modus eius viuendi, quem habet vel a natura, de quo dicit Boetius de diſciplina ſcholarium diſtinguens ipſum in tres ſic inquiens. Tria genera ſtatuum innuit Ariſtot. Sunt enim quidam vehementer obtuſi, alij mediocres, tertij vehementer acuti. Vel ab acquiſitione, ſecundum quod Anſel de ſimilitudinibus cap. 46. diſtinguit quatuor ſtatus hominum, dicens. Humanæ naturæ quatuor ſunt ſtatus: quibus pro diuerſis meritis beata vel miſera redditur alius magis alius minus. Minus beatus ille fuit quo homo ante peccatum in paradiſo ſtetiſſet: beatiſſimus eſt quo modo in cœlo animę Sanctorum ſunt. Minus autem miſer noſter eſt ſtatus: miſerrimus eſt ille quo reprobi manebunt in pœnis. Vel ab inſtitutione, & hic duplex: quidam enim eſt eſſentialis: quidam vero factitius. Eſſentialis autem eſt ille, qui eſt inſtitutus a Chriſto vel inſinuatus: vt ſunt ſtatus tres principales comprehendentes omnes, qui ſunt, fuerunt, & futuri ſunt in eccleſia ſcilicet exiſtentium in mola vel in lecto vel in agro.

Quorum primus eſt coniugatorum, ſecundus cęlibum: tertius eſt rectorum, & ſubdiſtinguitur in rectores primi ordinis: cuiuſmodi ſunt epiſcopi: & ſecundi ordinis cuiuſmodi ſunt ſacerdotes curati. Qui duo ordines in ſtatu rectorum conſtituunt duos ſtatus principales & eſſentiales in eccleſia & ſuperiores tamen, quia a Chriſto ſpeciali vocatione & electione ſunt inſtituti, præter hoc, quòd cum alijs ab eodem ante ſunt inſinuati: ſecundum quod infra in vltima quæſtione declarabimus. Alij vero ſunt ſtatus diuerſi contenti in ſtatu cęlibum communi vt ſunt ſtatus diuerſarum religionum. Aduentitij autem ſunt ſiue factitij ab homine puro & maxime prout diſtinguuntur ab alijs, qui ſunt in ſtatu cęlibum: & inter ſe penes diuerſos modos profeſſionum. Et ſe habent duo primi ſtatus reſpectu aliorum ſicut ſtatus prælatorum ſeu magiſtrorum ad ſtatus ſubditorum. Quorum ſcilicet prelatorum, tria ſunt principalia officia hierarchica in eccleſiaſtica hierarchia: ad modum illorum in hierarchia angelicą: quæ ſunt purgare corrigendo: illuminare docendo. perficere ſacramenta adminiſtrando. Econtrario autem omnium aliorum eſt ab illis purgari, doceri, & perfici. Dico quantum eſt de genere ſtatus: & ideo tantò perfectior & maior eſt ſtatus illorum ſuper ſtatus aliorum quantò illa in agendo perfectiora ſunt quam alia tria in patiendo. perfectius enim eſt docere quam doceri, & ſic de alijs, & ideo oportet quod omnino ſint perfectiores illi quàm iſti, etiam illi inferiores prælati, quia ad eadem ordinantur opera in genere cum maioribus prælatis, propter quod etiam quidam religioſi gaudent ſe alijs religioſis præferri inquantum ſtatus eorum vel ex inſtitutione vel priuilegio habet miniſtrare aliquos actus illorum ſcilicet prælatorum, in ipſorum ſubſidium.

Quod ergo aſſumitur in argumento: quod presbyteri ſecundi ordinis non ſunt in ſtatu. dico quod ſimpliciter falſum eſt. Quod addunt ad illius probationem, quòd ſtatus immobilitatem importat, & obligationem ad opus exequendum, quod pertinet ad ſtatum. Dico quod hoc non importatur nomine ſtatus, vt patet in quibuſdam modis ſtatuum prędictorum, non enim pertinet ad rationem ſtatus ſtare per obligationem & permanentiam. ſed ſufficit quòd habeat propoſitum perſiſtendi in illo, licèt libere cum voluerit poſſit illum mutare, quemadmodum clericus eſt & in ſtatu clericorum qui ſemper clericaliter ſe habuit, & defenderetur ab eccleſia ratione ſtatus ſui, quo diſtinguitur contra ſtatum laicalem, licèt libere poſſit contrahere cum vidua, & ſtatum ſuum mutare. Vnde ille qui in gratia Dei manet per firmum propoſitum dicitur manere in ſtatu dicente Gregor. XIII. Moral. Conditoris protectio & cuſtodia eſt quòd in ſtatu permanemus. Idem ſuper Ezec. par. 2. Homil. 9. Lapis quadratus eſt, & ex omni latere ſtatum habet qui caſum in aliqua permutatione non habet. Nota quod non dicit non poteſt habere. Item 6. Moral. Ab omni ſtatu rectitudinis deſperat qui in noxia verba dilabuntur. & Apoſtolus 1. Corint. 5. Stabiles eſtote. Sed eſto quòd ita eſſet quod non eſſent in ſtatu ſed in ordine quidam qui non meretur dici ſtatus, tamen modus vitę, quem requirit ordo ipſorum, requirit opera perfectiora vt dictum eſt, & iam amplius declarabitur. ideo ad minus debet vita ipſorum perfectior dici, ſi faciunt quod ordo eorum requirit, quam vita quorumcunque religioſorum etiam facientium quod ſtatus illorum requirit, vt ſecundum hoc perfectior & ſuperior ſit ordo illorum quam ſit ſtatus ipſorum religioſorum, vt omnem controuerſiam de nominibus pertinacibus relinquamus. Vlterius nec propter aliqua dicta conſtringimur negare illos eſſe in ſtatu, *Ad confir.* obligati enim ſunt ſufficienter ad curam ſuam vt poſſit in eis poni ratio ſtatus. Et quod arguunt quod non, quia liberè poſſunt curam ſuã deſerere intrando religionem, dico primo ſic. quod ſacerdos accipiendo curam obligatur ad perpetuam ſeruitutem perſiſtendi in illa, niſi ſeruitutem illam mutare voluerit in aliam, quemadmodum profeſſus in ordine laxiore obligatur ad perpetuam ſeruitu-

tem

tem in illa religione, niſi velit eam mutare in ſeruitutem ſeruiendo in ſtrictiore, & quemadmodum contrahens matrimonium cum muliere obligatur ad iugiter ſeruiendum ei matrimonialiter niſi illam ſeruitutem ante carnalem copulam velit mutare in aliam, intrando religionem. Sicut ergo profeſſus in religione laxiore non propter hoc negatur eſſe in ſtatu, licet liberè in caſu poſſit ſtatum ſuum deſerere, aut ille qui contraxit matrimonium de præſenti, ſic nec ſacerdos curatus debet negari eſſe in ſtatu, licet in caſu liberè poſsit mutare ſtatum, & dimittere curam.

Vnde ſi dimitteret ſacerdos curam non intrando religionem, arctari poſſet ab eccleſia ad reſumendum eam, & hoc non niſi propter obligationem. Secundo dico propter dicentes, quòd tranſiens ad maiorem ſtatum non dicitur minorem dimittere, quia minus conſeruatur in maiori, ſed non econuerſo quod circa ſtatum ſacerdotum eſt conſiderare ius commune & indulgentiam.

Si autem aſpiciamus ad ius commune, dico quòd non minus ſunt obligati ſacerdotes ad curas ſuas inferiores, quàm Epiſcopi ad curas ſuas ſuperiores, quoniam ſi vellet talis curam ſuam dimittere oporteret eum ad hoc ſpecialiter licentiari a ſuo Epiſcopo, ſicut nunc oportet Epiſcopum licentiari a Papa, & ſic non magis ratione obligationis Epiſcopus eſt in ſtatu, quàm curatus ſacerdos.

Si vero aſpiciamus ad indulgentiam vniuerſalem conceſſam ſacerdotibus, & non Epiſcopis per illam poſſunt dimittere curam, ſed ſolummodo ingrediendo religionem, & ſic propter ius commune, quod eos obligat, ſicut Epiſcopos, æqualiter ſunt in ſtatu cum illis. Et data eſt indulgentia generalis intrandi religionem ſacerdotibus potius quàm Epiſcopis, quia plures ſunt multo & minus prouectæ & infirmæ perſonæ, vt ex hoc plures illorum in exercendo officium in magno ſint periculo animę ſuę ne quid negligant & propter curæ occaſionem non committenda committant, & ideo indulgetur eis vniuerſaliter, ſi in hoc conſcij ſunt infirmitatis, quòd dimiſſa cura intrent religionē, quia contemplatiua vita in religione eſt eis magis ſecura, & ideo (vt dicit Gloſſ. ſuper illa decretali Niſi cum pridem) magis amplectenda, nam dicit Aug. Tene certum & dimitte incertum. Et ſic propter eandem cauſam qua quis debeat fugere curam & intrare religionem, poteſt dimittere curam propter ingreſſum religionis, & eſt conſcientia proprię infirmitatis, dicente Auguſti ſuper 36 Pſalmum. In quoque genere vitę non omnes inueniuntur probi, non omnes reprobi. Videntur duo in agro, eadem profeſsio eſt, ſed non idem cor.

Niſi. h.

Videntur in agro laborare qui pręſunt in eccleſijs, ſunt qui de actionibus mundi non recedunt & tanq̃ de duabus in molendino vna aſſumitur & vna relinquitur. Et ſunt qui nec actiones mundi pati volūt ſicut coniugati habētes domos, familias, filios, nec aliquid in eccleſia agunt, ſicut prępoſiti, velut in agricultura laborantes, ſed velut ad hoc infirmi ſecedunt ad otium & quieti eſſe diligunt, veluti memores infirmitatis ſuæ; non ſe committentes magnis actionibus, & quodammodo in ſtatu infirmitatis rogantes Deum. Propter quod etiam quia plures ſunt infirmi, & de quocunque timendum eſt ne ſit infirmus, ſtatus religionis regulariter conſulendus eſt, non autem ſtatus prælationis, propter quod Hierony. aduerſus vigilantium qui contrarium aſſerebat, dicit ſic. Monachus non doctoris ſed plangentis habet officium qui vel ſe vel mundum lugeat, & domini pauidus pręſtoletur aduentum, qui ſciens imbecillitatem ſuam & vas fragile quod portat, timet offendere ne impingat & corruat atque frangat, & intantum caſtigator ſui eſt vt etiam quæ tuta ſunt pertimeſcat.

Cur (inquit) pergis ad eremum? vt tua bella non patiar ne me rapiat oculus meretricis, ne forma pulcherrima ad illicitos ducat aſpectus. Reſpondebis hoc non eſt pugnare ſed fugere, ſta in acie armatus, vt poſtquam viceris coroneris. Fateor imbecillitatem meam, nolo pugnare ſpe victoriæ ne perdam aliquando victoriam. ſi fugero, gladium deuito, ſi ſtetero vincendum mihi eſt aut cadendum.

Quid autem neceſſe eſt certa dimittere & incerta ſectari? aut ſcuto aut pedibus mors vitanda eſt. Tu qui pugnas, & ſuperare potes & vincere, ego cum fugero non vinco, ſed ideo fugio ne vincar. Et ſic cum ſacerdos dimiſſa cura intrat religionem potius tāquam infirmus non potens ſuſtinere arduum pondus deſcendat quàm aſcendat, & cum econtra religioſus ad curam aſſumitur potius aſcendit, quàm deſcendit.

Ad ſecundum prope.

Quod tunc arguitur ſecundo contra hoc ex eodem medio quo prius quòd indulgetur regulariter curatos tranſire ad religionem non econuerſo &c. Dico quòd reuera facilius indulgetur tranſitus ad ſuperiorem ſtatum ab inferiori diſpoſitione, propter quam merito trāſeundum eſt a religione ad præſulatum, eadem diſpoſitione exiſtente vtrobique ex parte tranſeuntium, cuiuſmodi eſt perfectio tranſeuntis, vt enim dicit dicta litera cauſa permittendi monachum aſcendere ad præſulatum eſt, vt cum vtilitate prouideat neceſſitatibus populi, & ideo diſpoſitio ex parte debentis tranſire a religione ad præſulatum eſt diſpoſitio, qua eſt idoneus ad prouidendum neceſſitatibus populi, qua diſpoſitione exiſtente ex parte volentis tranſire a præſulatu ad religionē, nequa-

nequaquàm ita faciliter permittitur tranſitus ſic diſpoſiti ad religionem ſicut ad præſulatum per tranſitum enim huius ad præſulatum promoueretur vtilitas populi, per alterius autem trãſitum impediretur. Et ſicut eſt de tranſitu religionis ad præſulatum, ſic eſt de tranſitu ab eadem ad curam parochialem, quia ſi ſtatus præſulum eſt ſuperior & perfectior quàm ſtatus religioſorum, quòd etiam ipſi religioſi cõcedunt, & in ſcriptis ſuis reliquerunt; ergo ſimiliter & ſtatus ſacerdotum ſuperior eſt & perfectior, eo quòd ſunt de ſtatu rectorum & laborantium in agro eccleſiæ, & præſunt eccleſijs quarum curæ ſunt ipſis commiſſæ ad regimen animarum, non autem ſunt de ſtatu eorum qui ſunt in mola aut in lecto.

Et illi tres ſtatus comprehendunt omnes qui ſunt in eccleſia, nec differt ſtatus eorum a ſtatu præſulum, niſi ſicut gradus inferior cui commiſſa eſt adminiſtratio particularis & circa minora, & gradus ſuperior cui commiſſa eſt adminiſtratio vniuerſalis omninò, vel vniuerſalior, & circa maiora. In cęteris enim ſicut dominus Papa eſt rector vniuerſalis eccleſiæ, & quilibet præſul ſuæ diœceſis, ſic ſacerdos curatus eſt rector ſuæ parochiæ, vt ſit in his tribus idem ſtatus perfectionis differens ſolùm penes gradus. Vnde non benè dicunt dicentes quòd ſunt ſicut præpoſiti vel baliui ſiue coadiutores & opitulatores Epiſcoporum, ſed ſunt veri & ordinarij rectores inſtituti in ſuis prædeceſſoribus ſcilicet diſcipulis, non a prædeceſſoribus præſulum ſcilicet ab Apoſtolis, ſed erant ambo ordines immediate inſtituti a Deo, vt infra quæſtione vltima declarabitur.

Et ideò ſicut ſtatus præſulum, quia perfectior eſt quàm ſtatus quoruncunque religioſorum, propter maiora opera quæ requirit & quæ ordinantur ad finem ſimpliciter & abſolutè potiorem ſcilicet ad communem vtilitatem quòd eſt maius bonum quàm priuatum, & ideò diuinius requirit perfectiorem perſonam promouendam in pręſulem quàm requirit ſtatus religionis, immò ſtatus ille requirit quòd promouendus in illo ſit iam perfectus, ſtatus autem religionis non requirit perfectionem nec in promouendo ad ipſum nec ſtatim in exiſtentibus in illo: Conſimiliter propter conſimilia opera licèt inferiora ſtatus ſacerdotum quia perfectior eſt requirit perfectiorem perſonam promouendam in ſacerdotem curatum quàm requirit ſtatus religionis circa promouendum ad ſtatum religionis, ſiue circa iam exiſtentem in religione. Et propterea eadem diſpoſitione propter quàm merito tranſeundum eſt a præſulatu vel a cura ad religionem exiſtentę vtrobique ex parte tranſeuntium euiuſmodi poteſt eſſe imperfectio ipſorum tranſeuntium, quia ſtatus religionis eſt principaliter ad hoc vt de imperfectis faciat perfectos vt iam amplius videbitur. idcirco quia de pluribus præſumitur potius ſiue ſint in religione ſiue extra, quòd ſint imperfecti ſaltem vel non tàm perfecti quòd ſufficiant ad regimen populi, ſecũdùm quòd etiam quilibet hoc debet de ſeipſo ſupponere, nec ad regimen idcirco niſi coactus accedere vt dictum eſt ſupra, facilius indulgetur quòd ſacerdos curatus regulariter poſſit tranſire ad religionem quàm è conuerſo, quia illud indulgetur vt dictum eſt non niſi propter tranſeuntis imperfectionem. Vnde breuiter recolligendo dico quòd quando tranſitus indulgetur propter tranſeuntis perfectionem aut bonam diſpoſitionem, facilius indulgetur tranſitus aſcendendi quàm deſcendendi, quando autem è conuerſo indulgetur propter imperfectionem aut minus bonam diſpoſitionem tranſeuntium, facilius indulgetur tranſitus deſcendendi quàm aſcendendi, ſicut contingit in propoſito ſecundùm iam dicta. Sed contra hoc videntur planè illa quæ arguuntur in ſequenti ratione ex duobus decretis.

Ad tertium quòd ſic tranſeuntes ad religioné meliorem vitam cupiunt, per quòd inſinuatur apertè quòd melior vita ſit religioſorum quam ſacerdotum curatorum, dico quòd eo modo eſt melior quo modo ſecundùm ſuperius determinata melior eſt pars Mariæ quàm Marthæ; & quo modo contemplatio huius vitæ eſt melior actione. Eſt tamen, vt dictum eſt actio prælatorum melior ſimpliciter quàm contemplatio huius vitæ religioſorum, eo quòd ſecundùm dictum modum melior eſt & vtilior melius diſpoſito, non ſolùm autem illis circa quos exercetur. *Ad tertiũ principale.*

Si autem non ſit melior & vtilior minus benè diſpoſito, non ſequitur ex hoc quòd non ſit melior ſimpliciter ſecundùm prædicta. Quare cum de iſtis qui tranſeunt ad religionem a cura, ſupponendum eſt quòd hoc faciant propter minus bonam eorum diſpoſitionem & imperfectionem propter quod ad hoc faciendum conceſſa eſt eis indulgentia, vt dictum eſt, cum dicitur in dicta indulgentia quòd cupiunt meliorem vitam, intelligendum eſt, ſibi quòd non contingit niſi quia quicunque talis inquantum huiuſmodi experitur ſe inſufficientem ad regendum populum.

Propter quod dicitur in ſequenti capitulo, quòd tales priuata lege ducuntur, vt ſcilicet eo modo quo priuata lege ducuntur eſt eis religio melior quàm prælatio, & propter hanc legem priuatam in qua omninò dimittitur conſcientiæ ſuæ, poteſt ſimplex curatus intrare religionem, veruntamen Epiſcopus licèt tali lege priuata ducatur tamen non dimittitur hoc conſcientiæ eius niſi in certis caſibus, ſed expreſsè interdicitur, vt in decretali prædicta in fine, & excipitur in gloſſ. illius decreti Duæ ſunt, & hoc

quia non præſumitur tantum de imperfectione Epiſcoporum, quia pauci ſunt reſpectu ſacerdotum, & maiori diligentia eliguntur. Et ideo quia maius periculum eſt in hoc circa ſacerdotes quàm circa Epiſcopos, circa illos cautius eſt agendum, ita quòd idem eſt de indulgentia conceſſa ſacerdotib. ſimpliciter, & Epiſcopis in certis caſibus, ita quòd ſicut Epiſcopis interdictum eſt renunciare niſi aliquis caſuum expreſſorum in dicta litera Niſi cum pridem, vrgeat conſcientiam eorum, ſic ſacerdotibus interdictum intelligitur renunciare niſi eos vrgeat conſcientia ſua, quòd non ſufficiunt regere populum in cura ſua, aut quòd imminet eis periculum magnum vltra commune periculum, quòd frequenter ſolet curatis occurrere. Vnde ſicut Epiſcopus benè examinare debet cóſcientiam ſuam, an lege priuata ducatur & Spiritu ſancto inflammatus ad renúciandum in certis caſibus, ſic curatus benè examinare debet cóſcientiam ſuam, an lege priuata ducatur & Spiritu ſancto inflammatus ad renúciandum curæ ex indulgentia ſibi conceſſa, quia ſicut ille relinquitur conſcientiæ ſuæ quo ad hoc in certis caſibus, ſic iſte ſimpliciter alioquin licentia recedendi penitus eſt eis interdicta, vt dicitur in dicta decretali in fine, & ſub hoc interdicto recedens apoſtata eſt apud Deum, licèt in religione exiſtat, quemadmodum ſi quis ſine cauſa & licentia a religione ſtrictiore ad laxiorem tranſiret. Sed omnibus his videtur contrariari Gloſ. ſuper illo verbo Meliorem vitam, quæ dicit. Hæc eſt cauſa ſufficiens, quia de minori ad maius tráſeundum eſt, vbi planè inſinuatur quòd ſtatus religionis ſit maior quàm ſacerdotum.

Ad gloſ. Et dico, quòd reuera tali ſtatus religionis maior eſt quia melior, ſicut & ipſi melior eſt vita religionis quàm curæ. Vnde non benè facit ad ſuum propoſitum illud quod allegat Ioan. pro ſe ibidem. 93 diſtin. Legimus, quòd loquitur de tranſitu a minori ſimpliciter ad maius ſimpliciter, propter quod quaſi corrigendo ſe ſubdit. Et tamen dicit capi. Sic viue in monaſterio vt clericus eſſe merearis 16 quæſtio. prima. Sic viue & c. loquitur de monacho promouendo ad curam ad electionem Epiſcopi. per quòd exprimitur quòd ille tranſit à ſtatu ſimpliciter minori ad ſimpliciter maiorem.

Ad quartum principale. Ad intellectum illius quòd vlterius arguitur quartò contra prælatos generaliter tàm maiores quàm minores quòd ſi ſint in ſtatu, nó tamen ſunt in ſtatu perfectionis, eſt aduertendum illud quòd ſupra propoſuimus, quòd ſcilicet aliud eſt perfectio, aliud autem ſtatus perfectionis. Eſt enim perfectio ſimpliciter & abſolutè in perfecta adeptione finis in patria. Eſt autem perfectio ſimpliciter pro ſtatu viæ in perfecta adeptione eius quòd per ſe & principaliter ordinat in finem, cuiuſmodi eſt charitas, quàm qui non habet nihil eſt quo ad vitam ſpiritualem, primæ Corinth. 13. Vnde in ſpirituali vita perfectus eſt qui in charitate perfectus eſt. Eſt autem perfectio ſecundùm quòd in adeptione perfecta eius quòd ſecundariò ordinat in finem: cuiuſmodi ſunt ſapientia, patientia, & huiuſmodi. Illa autem perfectio charitatis principaliter conſiſtit in dilectione Dei. Gene. 17. Ambula coram me & c. eſto perfectus. Secundariò autem in dilectione proximi. Matth. 5. Diligite inimicos veſtros & c. ſequitur. Eſtote ergo perfecti.

Sed neutro modo cópletur in nobis omnimodè in hac vita. Philipp. tertio. Non quòd iam acceperim aut ſim iam perfectus. ſequor autem ſi quo modo comprehendam. Dicimur tamen tunc perfecti in hac vita, ſi fecerimus quòd in nobis eſt, vt tantam charitatem habeamus vt omninò promouentia nos ad dilectionem Dei & proximi mente aſſumamus, & impedientia nos a nobis abijciamus, & ſic quantum poſſumus adeptionem perfectionis patriæ ſequamur. Vnde poſtquam dixit: Sequor autem ſi quo modo comprehendam, continuò adiunxit. Quicunque ergo perfecti ſumus hoc ſentiamus. Propter quòd dicitur Matth. 19. Si vis perfectus eſſe vade & vende &c & ſequere me. Et eſt primum diſpoſitio ad perfectionem acquirendam, in quo intelligitur abiectio per voluntatem omnium quæ impediunt nos in hoc. Secundum verò eſt id quo fit perfectionis conſecutio, quo intelligútur omnia, quæ ad illam conſequendam iuuant nos. Vnde Hierony. ſuper Matth. Quia non ſufficit tantùm relinquere, adiungit quòd perfectum eſt.

Eſt autem ſtatus perfectionis, vt aliqui dicunt, non opera perfectionis facere nec ſe ad talia facienda quoquo modo diſponere, ſed ſe ad facienda opera perfecta obligare, per hoc enim ſolùm mutat quis ſtatum vt non exiſtens in ſtatu perfectionis fiat in ſtatu perfectionis. Vnde ex eo quòd aliquis faciat perfectionis opera & ad illa ſe diſponat abſque voto, in nullo mutat ſtatum ſuum, quia manet in eadem libertate qua prius, quemadmodum non mutat conditionem ſuam qui alteri ſeruit liberè, ſed qui ſe obligat ad ſeruiendum ei, mutat conditionem. Sic autem ſe obligant religioſi per vota ſua ad dilectionem Dei, & Epiſcopi ſuſcipiendo curam in ſui ordinatione. *Status perfectionis ſecundum aliquos.*

Sed dico, quòd ſicut ſecundùm prædicta ad ſtatum ſimpliciter non requiritur obligatio ſimpliciter, ſic nec ad ſtatum perfectionis ſimpliciter requiritur vlla obligatio ad faciendum illa opera perfectionis, ſed ſufficit firmum propoſitum, & habere ritum viuendi qui ad operum perfectorum executionem requiritur, ſecundùm quòd ſi nullum eſſet votum, eſſet ſtatus incipientium

proſi-

proficientium & perfectorum ſecundum omne genus virtutis, &, etiam ſi nulla obligatione aſtricti fuiſſent ad officia ſua Apoſtoli &, diſcipuli a Chriſto, ſed ex ſola libera voluntate fuiſſent executi ſuum officium per firmum propoſitum &, ſecundum modum & ritum, quo Chriſtus ipſum inſtituit exequi: fuiſſent in eodem ſtatu, in quo erant aſtricti per votum. Benè tamen verum eſt quòd votum & obligatio faciunt vnum modum ſtatus, qui benè diſtinguitur contra omnes alios, in quibus homo poteſt exiſtere ſine voto aut etiam liberè, ſicut enim ſeruitus eſt ſtatus quidam in ſeruis cum obligatione, ſic libertas eſt ſtatus oppoſitus in dominis abſque omni obligatione.

Vnde cauſa, qua aliquis defendit ſuam libertatem, cauſa ſtatus dicitur 2 quæſtio.6. Si quando, &, tamen exiſtens dominus & in plena libertate poteſt mutare ſtatum & intrare ſeruitutem. Licèt ergo omnis ſtatus qui ſeruitutem importat propriè dictam, non eſt ſine obligatione, benè eſt tamen ſtatus alius & etiam ſtatus perfectionis abſque omni obligatione etiam licèt ſit ſtatus qui requirit ſeruitium, vt ſtatus prælatorum qui requirit ſeruitium exhibere Deo, quòd non oportet procedere ex conditione ſeruili, ſed ſufficit quòd ei exhibeatur ſeruitium ex libertate mera, &, ſola aſſumptio & deputatio ordinaria ad tale officium exequendum ſufficit ad hoc quòd aliquis ſit in ſtatu tali. Deo enim ſeruire regnare eſt, vt dicit Gregor. Vt etiam dicit Hierony. ad Heliodorum, comparans dignitatem Epiſcopalem ad regalem, ille nolentibus præeſt, hic volentibus, terrore ille ſubijcit, hic ſeruitute dominatur, ille corpora cuſtodit ad mortẽ, hic animas ſeruat ad vitam. Sed ne in hoc tempus protrahamus, concedamus hoc in propoſito, dicendo quòd in ſtatu perfectionis ſunt & prælati ſuperiores & inferiores curati, quia incumbit officio ipſorum facere opera perfectionis circa ſubditos, & ad hoc ſunt obligati ſecundùm quod dictum eſt ſupra de inferioribus, &, conceditur ab omnibus de ſuperioribus.

Ad quartum principale. Quòd ergo arguitur in contrarium quòd non, quia ſtatus illorum compatitur ſecum quòd eſt ſimpliciter imperfectionis, vt habere propria & vxores, Dico quòd non omnis ſtatus ad omnia ſe extendit, ſed quilibet ad illa quæ ad ipſum pertinent tantùm, vnde qui vouet virginitatem ſed non vouet paupertatem aut obedientiam, in ſtatu virginum eſt, ſed non in ſtatu voluntariè pauperum aut obedientium ſecundùm modum quo ſunt illi qui alia duo vouerunt. Si ergo ſtatus &, perfectio prælatorum per ſe & principaliter conſiſtit in operibus exercendis circa regimen proximi, non oportet quòd exiſtens in ſtatu perfectionis prælatorum careat proprijs aut vxore de ratione ſtatus, niſi Chriſtus ſic inſtituiſſet, licèt hoc requiratur de ratione ſtatus religioſorum ſecundùm modernam obſeruantiam. Si enim hæc duo repugnarent ſtatui prælatorum inquantum ſunt prælati vt ex inſtitutione Chriſti, ſicut repugnant ſtatui religioſorum ſecundùm inſtitutionem, quæ verè nunc obſeruatur, vt æqualiter ad illa oporteret obligari prælatos ſicut & religioſos, ſicut non eſſent in ſtatu perfectionis religioſorum non obligati ad non habendum propria & vxores, ſimiliter etiam non eſſent in ſtatu perfectionis prælatorum non obligati ad illa, ſed tamen manerent in ſtatu perfectionis pro quanto exercerent benè opera ad ſubditos ſuos. Sic ergo non ſic fuit duplex ordo prælatorum inſtitutus vt de neceſſitate requireret propriorum & vxorum abnegationem, ſed vt hoc requireret de congruentia, quia habendo propria & vxores multum impediretur cura & diligentia circa ſubditos, ita quòd de ratione ſtatus & eius perfectionis nihil requiritur niſi diligens operum curæ executio cum aſſumptione ſiue deputatione ordinaria prædicta, ſed ad perfectionem perſonæ pertinet diligenter exequi officium curæ ita quòd ſicut æqualiter in ſtatu perfectionis ſunt, diligenter exequens tam &, negligenter, & hoc ſiue ſtatus ſit cum voto ſiue ſine voto, ſic æqualiter in ſtatu perfectionis ſunt quantum eſt ex ratione ſtatus, habens propria & vxorẽ & non habens, licèt hoc diminuat multum de perfectione perſonali. Vnde ſi ita ſtatus prælatorum inſtitutus fuiſſet, & Apoſtoli tria vota religionis vouerunt, ſicut dicit Auguſt. 17. de ciuit. Dei eos vouiſſe paupertatem, hoc erat pertinens ad perfectionem perſonæ non ſtatus. Sed tamen hoc non fuit de inſtitutione ſtatus, quemadmodum quòd Paulus vixit de opere manuum non erat prærogatiua pertinens ad ſtatum ſed ad perſonam tantùm.

Vnde Paulus qui non vixit de Euãgelio, æqualiter & non magis ex hoc erat in ſtatu perfectionis Apoſtolatus cum alijs qui vixerunt de Euangelio, licèt Paulus in hoc fuerit in ſua perſona ſingulari magis perfectus alijs. Aut ſi dicatur quòd ſtatus Apoſtolatus ratione ſuæ perfectionis requirebat ab inſtitutione ſua opera perfecta in apice perfectionis ſecũdùm omnem modum perfectionis, tunc cæteri Apoſtoli de Euangelio non debuiſſent vixiſſe, quia peccaſſent præcipuè ſi accepiſſent in caſibus, in quibus Paulus non ſumpſit, qui præcipuè erant duo: Vnus ne grauaret illos quibus prædicauit, &, per hoc tardius ad prædicationem eius accederent, aut eam acceptarent. 2. Theſſal 3. &, actuum 20.

Secundò vt pſeudo Apoſtolos qui prædicabant falſa &, accipiebant ſumptus propter quos prædicabant, a prædicatione repelleret. ſecundo Corinth. 11. Et hoc etiam quia vt dicit Hieronymus in Epiſtola ad Cellantiam,

vas electionis Paulus caſtigat corpus ſuum, & in ſeruitutem redigit, ne alijs prædicans ipſe reprobus efficiatur, ne perfectionis magiſter aliquid in ſe imperfectum oſtendat, ne Chriſti imitator extra præceptum quicquam ac voluntatem Chriſti faciat. Apoſtolici verò præcepti & exempli eſt vt curemus non conſcientiæ tantùm, ſed etiam famæ ſuperfluum & effectu vacuum fugere magiſter gentium docet. Vult enim etiam extraneos ad fidem homines per fidelium opera proficere, & religionem ipſam religionis diſciplina commendat, & ideo ſicut luminaria in mundo lucere nos iubet in medio nationis prauę & peruerſæ, vt incredulæ mentes errantium, ex noſtrorum actuum lumine ignorantiæ ſuæ tenebras deprehendant. Vnde ad Roma ipſe ait. Prouidentes bona, non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus, & alibi. Sine offenſione eſtote iudæis & gentibus & eccleſiæ Dei, ſicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quòd mihi vtile eſt ſed quòd multis.

Quòd ſi ita ſtatus ille inſtitutus fuiſſet, in his caſibus ſumptus ſumere non debuiſſent cæteri Apoſtoli ſicut nec Paulus ſumpſit, aut peccaſſent niſi in hoc Chriſtus generaliter diſpenſaſſet. Et puto quòd ſtatus Apoſtolorũ requirebat quãtum erat ex natura ſua opera perfectionis in apice ſecundùm omnem modum perfectionis, & erat ille quod ſic de Euangelio ſumptus acciperent vt expeditius & fructuoſius officio ſuo vacare poſſent, & erat ſemper expeditius & fructuoſius officio apoſtolatus ſumptus de Euangelio ſumere, niſi in caſibus illis in quibus Paulus non vixit de Euangelio propter cauſas dictas: Et quòd Chriſtus in inſtitutione Apoſtolatus diſpenſauit generaliter quòd etiam in his caſibus qui vellent de Euangelio viuerent, vt per hoc Paulus eo qd in illis caſibus non vixit de Euangelio, ſed de opere manuum ſuarum, ipſe ſolus ſtatum perfectionis Apoſtolicę cuſtodiuit in apice, & quòd cęteri vixerunt de Euangelio in illis caſibus, hoc erat ex diſpenſatione generali Chriſti qua reliquit in apoſtolorum voluntate poſſe ſumere neceſſaria de Euangelio propter infirmitatẽ quam præuidit in eis & in eorum ſucceſſoribus, ſi tamen in talibus caſibus ſumptus acceperunt. Et quòd amplius eſt, diſpenſauit cum ſucceſſoribus eorum Epiſcopis, vt non ſolum haberent poteſtatem viuendi de Euangelio accipiendo de die in diem ſibi neceſſaria, ſed quòd poſſent habere bona eccleſiæ communia, ne per ſubditorum auaritiam qui non eſſent prompti miniſtrare de die in diem neceſſaria, eſſent ab officij executione impediti, vt per nullam prouidentiam oporteret eos curare de craſtino.

Et ob hoc Chriſtus habuit loculos gerens in ipſis perſonam imperfectorum, dans ſignum per hoc bonorum communium eccleſiaſticorum, vt 12. quæſtio. prima. Exemplum. & cap. Habebat dominus loculos. Et ſic (vt puto) a Chriſto fuit ſtatus Apoſtolatus inſtitutus vt Apoſtoli poſſent de Euangelio viuere in omnem caſum, & ſucceſſores eorum de communibus bonis eccleſiæ abſque omni diminutione perfectionis in illis, & ſic facere opus Apoſtoli & non ſumere ſumptus, non erat niſi prærogatiua perſonalis, & hoc non niſi in illis caſibus in quibus Paulus non ſumpſit.

Vnde Auguſtinus exponens illud Pſalm. 103. Producens fœnum iumentis &cęt. declarat qualiter qui Euangelium enunciant debent de Euãgelio viuere: poſt magnam exhortationem ſubditorum vt diligenter in neceſſarijs prouideant ſuis curatis, dicens ſic. Itaque curioſi eſtote ad iſta fratres mei, & inuenietis multorum Dei ſeruorum indigentiam, tantum vt velitis inuenire.

Sed quia delectat vos excuſatio quam vultis dicere neſciebamus, propterea ipſe dominus loculos habebat quo emebantur neceſſaria, & poſſidebantur nummi in vſus eorum qui cum illo erant, & infra. Vide quæ fiebant. Futurus erat Paulus nihil tale aliquando quærens & omnia prouincialibus donans, ſed quia multi infirmi iſta quæſituri erant magis infirmorum perſonam accepit Chriſtus, ſublimius Paulus, & infra. Cum enim videret Paulum iſta non eſſe quæſiturum, prouidit ne damnaret quæſiturum, & præbuit exemplum infirmo. Nota ex his quòd Paulus in eo quòd non quęſiuit nec accepit annonam ſibi debitam pro obſequio ſuo, firmus fuit, non autem de numero infirmorum quorum perſonam geſſit Chriſtus, habendo loculos.

Sed de numero illorum infirmorum erant omnes recipientes annonam in illis caſibus in quibus Paulus non accepit. Vnde in hoc Paulus cęteris perfectior fuit & apicem tenuit perfectionis, quàm tanquam ſibi propriam requirit ſtatus perfectionis Apoſtolicæ, a qua cæteri per indulgentiam propter eorum infirmitatem a Chriſto generaliter conceſſam deficiebant, ſi tamen in iſtis caſibus de Euangelio vixerunt. Sed eſt aduertendum quòd annonam aliqui infirmorum quorum perſonam Chriſtus geſſit in loculis, erant quæſituri dupliciter, quidam ex debito officij ſui quòd impendebant: quidam vero ex charitatis pietate tantùm abſque debito officij.

Primo modo quæſituri erant cęteri Apoſtoli, dicente Auguſt. ibidem. Dominus conſtituit vt qui Euangelium enunciant de Euangelio viuant. Miſit prædicatores & ait illis, omnia quæ apponuntur vobis manducate, dignus eſt enim operarius mercede ſua. Cum enim dixiſſet: quæ apponuntur vobis manducate,

ne illi dicerent improbi, erimus ad menſas alienas? vis nos ita eſſe frontoſos?

Non inquit, non eſt iſta donatio eorum ſed veſtra merces. Et infra. Apoſtolus tàm laborioſus, tàm impiger, tàm exercitatus vt iſta non peteret: ego inquit nullius horum vſus ſum, oſtendit ſibi deberi & non accepit, nec condemnauit eos qui acceperunt quod debebatur. Alij infirmorum quorum Chriſtus perſonam geſſit in loculis, erãt quæſituri ex charitate non ex debito officij, vt cæteri pauperes non rectores populi quibus in recipiendo debent priores infirmi præferri, dicente Auguſt. ibidem. Ne dicatis, homines ſeruientes non indigent noſtri, quære tamen ne quis indigeat, & qui non indiget inueniat in te quod voluit accipere: & noli dicere ſi petierit dabo. Expectas ergo vt petat, ſic paſcis bouem Dei, quomodo tranſeuntem mendicum. Si ſic inter vos indigent milites Chriſti vt etiam petant, videte ne vos iudicent antequam petant. & infra. Da illi ſed multo magis illis. Illi enim ſunt vere pauperes de quibus dixit Chriſtus. Matthæi 5. Beati pauperes ſpiritu. dicente Hierony. aduerſus Vigilantium.

Non ſimpliciter pauperes, ſed pauperes ſpiritu beati appellantur, de quibus ſcriptum eſt: Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. In vulgi pauperibus ſuſtentandis nequaquàm intellectu ſed eleemoſyna opus eſt, in ſanctis pauperibus beatitudo eſt intelligere vt ei tribuatur qui erubeſcit accipere, & cum acceperit dolet metens carnalia & ſeminans ſpiritualia. Et nota quòd licet reſpectu Pauli & ipſi ſimilium cæteri Apoſtoli & ſimiles eorum infirmi ſunt dicti primo modo ſcilicet ad actum quærendi ſibi neceſſaria, firmi tamen erant ad exercendum rectorũ officia, reſpectu quorum dicuntur infirmi illi qui quæſituri erant ſecundo modo, & ipſi firmi. Infirmi dico ad exercendum opera rectorum fortia, de quibus dicit Auguſt. ſuper Pſal. 36. Neque aliquid in eccleſia agunt ſicut præpoſiti, velut in agricultura laborantes, ſed veluti ad hoc infirmi ſecedunt ad otium &c. vt iam ſupra. Quare cum illud quod fit pro infirmis, potius indulgentia eſt minoris boni, quàm maioris boni pfectio, ſumere ergo annonam & viuere de Euangelio in caſibus prædictis, diſpenſatio Chriſti generalis erat. Et ſicut fuit illa diſpenſatio a Chriſto per ſeipſum, ſic reliquit eccleſiæ poteſtatem diſpenſandi vt etiam in dictis caſibus prælati primò haberent poſſeſſiones communes diſpenſandas ſibi & pauperibus, quales habebant Apoſtoli communes cum tota primitiua eccleſia, vt habetur actuum 4. de illis enim portiones ſuæ miniſtrabantur Apoſtolis, ſicut & cæteris, prout cuiq; opus erat.

Secunda enim parte ſuper Ioan. ſermo. 45. in exponendo illud, Accepit eam diſcipulus in ſua, quærit Auguſt. dicens. Sed in quæ ſua Ioannes matrem Domini accepit? neque enim non ex eis erat qui dixerant ei: ecce nos reliquimus omnia & ſecuti ſumus te: ſed ibi quoque audierat, quicunque iſta dimiſerit propter me accipiet in hoc ſæculo centies tantum. Habebat ergo ille diſcipulus centupliciter plura quàm dimiſerat, in quæ ſuſciperet matrem eius, qui illa donauerat.

Sed in ea ſocietate Ioannes perceperat centuplum vbi nemo dicebat aliquid ſuum, ſed erant illis omnia communia, ſicut in actibus Apoſtolorum ſcriptum eſt. Sic enim Apoſtoli erant quaſi nihil habentes & omnia poſſidentes. Quomodo ergo accepit in ſua vbi ſuum nemo aliquid dicebat? an quia paulo poſt in eodem libro legitur, quotquot enim poſſeſſiones prædiorum vel domorum erant vendentes afferebant precia illorum & ponebant ante pedes Apoſtolorum, diſtribuebatur autem vnicuique prout cuique opus erat, vt illic etiam Beatæ Mariæ tanquam matri eius portio teneretur, magiſque ſic debemus accipere quod dictum, ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſua, vt ad eius curam quicquid eſſet ei neceſſarium pertineret?

Accepit ergo eam in ſua non prædia quæ nulla propriè poſſidebat, ſed officia quæ propria diſpenſatione exequenda curabat? ſic reuera erat: ſed in hoc generali includitur illud, ad curam enim Ioannis pertinebat quòd de communi ad ſibi & Mariæ neceſſaria duplicem portionem acciperet: vnam pro ſe, alteram pro Maria, quia tempore illo ab illis quibus prædicabant nihil aliter accipiebant quàm quòd conuerſi omnia bona ſua bonis communibus adiungebant.

Et ſicut Chriſtus reliquit eccleſiæ poteſtatem diſpenſandi primò hoc eſt in primitiua eccleſia, vt prælati haberent poſſeſſiones mobilium communes diſpenſandas ſibi & pauperibus, ſic reliquit ei poteſtatem diſpenſandi conſequenter creſcente eccleſia vt Prælati haberent prædia & poſſeſſiones immobilium, quorum fructus ſibi & pauperibus diſpenſabant, dicente Melchiade Papa 12. quæſtio. prima. Futuram eccleſiam in gentibus Apoſtoli præuidebant, idcirco prædia in iudęa minime ſunt adepti ſed precia tantùmmodò ad fouendos egentes & cætera. Et Vrbanus Papa ibidem.

Videntes autem ſummi ſacerdotes & laij leuitæ & reliqui fideles plus vtilitatis poſſe conferre ſi hæreditates & agros quos vendebant, eccleſijs, quibus præſidebant Apoſtoli, traderent, eo quòd ex ſumptibus eorum tam præſentibus quàm futuris temporibus plura & elegantiora poſſent miniſtrare fidelibus communem vitam ducentibus, quàm ex pretio

eorum cœperunt prædia & agros quos vendebant eccleſijs tradere &, ex fructibus eorum viuere &c. &, hoc ſine omnis perfectionis diminutione, vt ibidem in capit. Expedit: dicitur, quod etiam iam amplius declarabitur.

Deinceps procedente tempore ex eadem poteſtate diſpenſatum eſt ab eccleſia quòd tam clerici quàm Epiſcopi, cum communibus poſſent habere propria, dicente Aug de clericis in ſermone de communi vita clericorum, & habetur ibidem.

Certe ego ſum qui ſtatueram &cęt. & de Epiſcopis dicitur in capitulis ſequentibus. Sed non ſine omni ignominia hac indulgentia vtuntur, dicente Hierony ad Nepotianum: Gloria Epiſcopi eſt pauperum opibus prouidere, ignominia omnium ſacerdotum eſt proprijs ſtudere diuitijs. Et per eundem modum diſpenſatum fuit ab initio de habendis vxoribus, & in hoc detractum eſt a perfectione ſtatus prælatorũ a Chriſto inſtituti, quia licèt pręlati habentes propria & vxores ſunt in ſtatu perfectionis, non tamen in ipſis perfectè obſeruatur, & ſic in hoc nihil omnino ſubtrahitur ſiue derogatur ſtatui in ſe ſiue perfectioni eius, ſed ſolũ modo perfectioni perſonali exiſtentium in ſtatu, quemadmodum ſi diſpenſatum eſſet cum monachis propter aliquam infirmitatem ne tenerentur obedire Abbatibus, in quibus modo tenentur obedire eiſdem, hoc in nullo derogaret ſtatui, in quo eſſent neque perfectioni illius, ſed ſolùmmodo perfectioni perſonali.

Ad formã argum. Quòd ergo dicitur in argumento quòd ſtatus prælationis compatitur ſecum propria & vxores, ergo non eſt ſtatus perfectionis. dico primo quòd ſi ſtatus prælatorum fuit a Chriſto inſtitutus vt requireret ex debito abrenunciationem propriorum & vxorum non oportet quòd hoc diminuat de ratione ſtatus, ſed ſolùm de perfectione perſonali. Si verò (quòd verius credo ſecundum prædicta) ſtatus prælatorum fuit inſtitutus a Chriſto, ſic quòd ex debito eſſent prælati diſpoſiti ad exercendũ opera perfectionis ſecundum dictum modum, dico quòd illa duo etiam per indulgentiam conceſſa infirmis animo. qui proprijs & vxoribus carere non poſſunt, ſumme diminuunt rationem perfectionis perſonę licèt non ſtatus: vt nullomodo ſine diminutione perſonalis perfectionis poſſint habere, inquãtum tamen ſunt in ſtatu executionis officij prælaturę, ſemper in ſtatu perfectionis ſunt. Sed tũc arguet

Obiectio. aliquis quòd tunc eadem ratione habere cõia ſiue mobilia ſiue immobilia diminueret de ratione perfectionis, cõtra illud quod dicitur 12. quæſt. 1. Expedit facultates eccleſiæ &cęt Dico quòd non eſt ſimile de bonis proprietarijs & de bonis communibus eccleſiæ maxime pertinentibus ad diſpenſationem prælatorum, illa enim poſſideri non poſſunt a prælatis ſine ſpeciali diſpenſatione ſecundum dictum modum. & ſimiliter non abſque diminutione perfectionis perſonalis. ſed bona communia eccleſiæ ſine omni diminutione ét perſonali pręlatorum eodem modo poſſunt poſſideri ſicut & accipi ſumptus annonæ a ſeruientibus Euangelio. Ad cuius ampliorem intellectũ ſciendum eſt, quòd prælati ſi apicem ſtatus perfectionis ſuæ quam ex natura ſua requirit, ſeruare vellent ſicut ſeruauit Paulus in caſibus prædictis, & occurreret opportunitas nihil omnino percipiendi a ſubditis ſicut occurrebat tempore Pauli, in apice perfectionis ſtatus quem requirit apoſtolatus de natura ſua eſſent illi prælati ſolum modo qui pro laboribus ſuis annonam non quærerent quam poſſent petere a ſubditis ſicut ſolus Paulus tempore Apoſtolorum apicem perfectionis cuſtodiuit quando ſolus nihil horum quæſiuit: ſi tamen alij quæſiuerunt, quando hæ eędem cauſæ erant apud illos, quæ erant apud Paulum vt iam ſupra dictum eſt.

Intelligo ergo quòd non erat de ſtatu perfectionis Apoſtolicæ & ex natura ſua non petere annonam a ſubditis niſi tempore opportuno. ſcilicet caſibus illis occurrentibus, illis enim non occurrentibus laborare pro victu, cui ſum prædicationis & officij prælationis potius impediret quàm promoueret.

Cum ergo talis opportunitas ſcilicet non accipiendi occurrit, tunc puto accipere annonam eſſe in generali indulgentia propter infirmitatem non valentium laborare ſed iſtam indulgentiam puto contineri ſub inſtitutione ſtatus Apoſtolici a Chriſto, & tunc credo quòd diminueret perfectionem perſonalem in accipiẽte etiam tantùmmodo annonam nouam de hora in horã ſecundum quòd eſt neceſſe quaſi habẽdo ſolum & nudum vſum facti. Et quia iſte caſus ſæpius natus eſt contingere, ideo generaliter dominus ordinauit vt qui ſeruiret Euangelio, de Euangelio viueret, tam in tempore quo dicti caſus occurrerent quam in alio, licèt ſiquis poſſet & vellet in alio tempore & in illo laborare acquirendo victum non prohiberetur de laboribus viuere.

Sed hoc tempus non de facili occurrit, immò frequentius tanta occurrit occupatio vt potius vellet prælatus labore victum quærere, quàm laboribus officij ſui inſudare ſi liceret. dicente Auguſt. libro de opere monachorum: Non alligamus onera grauia & humeris veſtris imponimus quæ nos digito non tangimus; quandoquidem ſi officij noſtri ſalua ratione poſſemus (venquit ille qui ſcrutatur corda noſtra) mallemus hoc agere, quæ vt agatis hortamur, quàm ea quæ nos agere cogimur. Cum autem adeſt tempus quo recipi poteſt ſine diminutione perſonalis perfectionis annona a ſubditis quo ad vſum facti,

cti tunc etiam ſine omni diminutione perſonalis perfectionis quantum eſt ex parte ſua poſſideri a prælatis poſſunt eccleſiæ communia tàm in mobilibus quàm in immobilibus, &c. ſic omnino eodem modo ſine omni diminutione perfectionis poſſunt prælati ad ſuum vſum & pauperum bona eccleſiæ poſſidere, tàm mobilia quàm immobilia quia vt Apoſtoli ſine omni diminutione perfectionis poterunt viuere de Euangelio.

Sed diſtinguendum eſt hic ex parte perſonarum, quia prælati qui poſſident eas, aut poſſident ipſas eo animo quòd non plus acciperent pro ſe quàm ſi de die in diem adminiſtraretur eis annona a ſubditis, & ſic de bonis communibus pauperum viuerent, ſicut vnus ex pauperibus, Dico quòd in talibus nullo modò diminueret nec de perfectione ſtatus nec de perfectione perſonæ quæ eſt in ſtatu, immo magis perfectionem perſonæ augmentaret in eo videlicet quòd meritum magnū haberet in bene diſpenſando pauperibus quod vltra propriam neceſſitatem remaneret.

Et ideo non ſolum non diminuit de perfectione ſed etiam expedit ſic communia poſſidere prælatos &c. propria perfectionis amore contemni, vt dici capit. prædictum. Si qui autem prælatorum poſſident communes poſſeſsiones eccleſiæ tali animo vt ex eis lautius viuant & eis carere æquo animo non poſſent etiam ſi eis ſubiecti ſine difficultate &c. promptè miniſtrarent neceſſaria quolibet tempore prout opus eſſet, dico quòd in iſtis nihil diminueret omnino de perfectione ſtatus ſed multum diminueret de merito &c. perfectione perſonæ.

Quod autem aſſumitur in argumento quòd ſtatus qui compatitur ſecum opera imperfectionis, non eſt ſtatus perfectionis ſicut nec eſt ſtatus virtutis qui ſecum compatitur vitium dico quòd duplex eſt imperfectio ſcilicet infirmitatis quæ pœna eſt non culpa, dicèt non ſit in homine niſi ex culpa propria vel originali, propter quàm infirmitatem indultæ ſunt nuptiæ non tanquam peccatum ſed tanquàm minus bonum. Alia verò eſt imperfectio culpæ.

De primo modo imperfectionis eſt infirmitas propter quàm in prælatis indulgentur propria & vxores, & ideo illa compatitur ſtatus perfectionis illorum, licèt cum aliqua diminutione, vt dictum eſt, quia ſcilicet non contrariatur omnino ſtatui. Et de ſecundo modo eſt vitium quòd eſt omnino contrarium virtuti, &c. ideò ſtatus virtutis vitium nullo modo compatitur, &c. ſic nequaquam eſt ſimile.

Ad quartum principale. Ad aliud quo arguitur quòd non eſt ſtatus perfectionis niſi ex voto, dico quòd verum eſt religioſorum inquantum ſunt religioſi pro modo quo iſto tempore dicitur eſſe ſtatus perfectionis in religione. Aſpiciendo tamen ad naturam rei propter quàm aliquis ſtatus dicitur eſſe ſtatus perfectionis: ſcilicet quia ordinat hominem ad opera perfectionis exercenda, benè poteſt eſſe ſtatus perfectionis abſque voto, vt in prælatis quo ad paupertatem & caſtitatem, niſi ſic fuiſſet inſtitutum a Chriſto, quia iſta non pertinent per ſe ad executionem actuum perfectorum prælationis ſicut religionis.

Habendo tamen aſpectum ad modum iam dictum inſtitutionis prælatorum a Chriſto, iſta duo non obſeruare, diminuit de ratione perfectionis prælatorum perſonalis, quæ ſi obſeruarentur etiam ſine voto, pro tanto ipſam augerent, & magis augerent ſi cum voto, quia omnia bona facta ſub voto maioris meriti ſunt alijs eiſdem retentis ſecundum Anſel. libro de ſimilitudinibus, cap. 35. Quod ſi Chriſtus non inſtituiſſet vota huiuſmodi. ſcilicet paupertatis & caſtitatis fuiſſe de eſſentia ſtatus prælatorum vt nulla diſpenſatione opus fuiſſet ad non obſeruantiam illorum, tunc illorum non obſeruantia in nullo diminuiſſet de perfectione ſtatus nec in ſe nec in iſtis, ſed ſolummodo de perſonæ perfectione ſiue ſtatus vt obſeruatur ab iſtis, vt patet ex dictis.

Ad cõfir. Quòd verò additur quòd virginitas non honoratur niſi quia eſt ſub voto, quia nec alicuius habet ſtatum perfectionis, Dico quòd eſt quædam virginitas deſpecta, quædam laudata, quædam honorata, quædam acceptata. Deſpecta eſt virginitas proponentium nubere, dicente Auguſt. libro de virgin. Fęlicior videtur mihi nupta mulier quàm virgo nuptura. habet enim illa quòd iſta adhuc cupit incerta cui danda eſt, licet vni pudicitiam cuſtodit ſegregato a turba; illa verò non adulterum ſed maritum quærit in turba. Laudata virginitas eſt proponentium Deo perpetuam pudicitiam conſeruare, de qua dicit Auguſt. in eodem.

Virginalis integritas &c. per piam continentiam ab omni concubitu immunitas eſt in carne corruptibili incorruptionis perpetuæ meditatio. Et libro primo de Ciuit. Dei. Si animi bonum eſt cum immundicitiæ non cedit, ipſum corpus ſanctificat. Conſtat autem quòd perpetua talis meditatio &c. quòd nunquam cedat immundicitiæ bene poteſt eſſe ſine voto, corpus autem non ſanctificaret niſi ex tali propoſito quodammodo Deo dicata eſſet.

Honorata virginitas eſt illa quæ eſt firmata voto, de qua loquitur auctoritas Auguſt. arguendo introducta. Acceptata virginitas eſt per Epiſcopalem benedictionem ſanctificata Et in quali bet harum trium meretur aureola. Non enim eſt ad ipſam promerendam vllum votum neceſſarium, vt patet in martyribus, &c. quolibet horum modorum eſt puella in ſtatu virginitatis, ſed in prima inchoatur matrimonium ſpirituale cum Chriſto quaſi per ſponſalia de futuro: in ſecunda confirmatur quaſi matrimonium per conſenſum

ſenſum de præſenti, in tertia verò conſummatur quaſi in coniunctione & copula cum ſponſo, & ſic nihil arguit illud dictum Auguſt. niſi quòd altiorem gradum in ſtatu virginali ponit votum ſicut facit in quolibet actu, nec tamen votum extendit quemlibet actum ad ſummum, aliquis enim actus ſub voto inferior bene poteſt eſſe quàm alter ſine voto, non enim obſeruantia virginitatis ſub voto excedit, aut æquiparatur martyrio perpeſſo ſine voto, dicente Auguſ. in libro de virginitate.

Nemo quantum puto auſus fuerit virginitaté præferre martyrio. Ex quo minus rationabiliter mihi videntur aliqui dicere: quòd aſpiciendo ad illud cui vacant prælati, perfectiores ſunt ſimpliciter prælati & officio & merito & ſtatu, & hoc ideo quia in deducentibus vitam ſuam ſecundum ea quę pertinent ad illum ſtatum, maiorem perfectionem requirit, & maiorem perfectionem acquirit, quàm ſi deducerent vitam ſuam ſecundùm ſtatum religioſorum, eo quòd in ſtatu prælatorum vacatur ſibi & alijs, in ſtatu autem religioſorum ſibi tantùm, & difficilius & melius eſt pluribus benè intendere quàm vni. Item ſtatus prælatorum ſe habet ad ſtatum religioſorum ſicut ſtatus magiſtrorum ad ſtatum diſcipulorum. Magiſter autem debet eſſe perfectior diſcipulo, nemo enim debet eſſe magiſter qui non fuerit ante diſcipulus.

Aſpiciendo autem ad vacandi modum qui attenditur ex voto vel obligatione qua vacatur operi, ſtatus religioſorum perfectior eſt merito, quia vacant Deo in ſe non ſolum ex officio ſed etiam ex voto, & ideo ad duplicem perfectionem attingit ad vnam ex ipſo facto, ad alteram ex modo faciendi ſcilicet ſub maiori diſtrictione & cuſtodia, propter quòd perfectius vacant religioſi quàm quicunque alij ſine voto, & ex maiori voluntate, ex qua opus debet penſari magis quam ex eius arduitate.

Vnde dicunt quòd ſi prælati facerent votum cum hoc quòd faciunt opera perfectiora, & facerent ex voto quod faciunt ex officio, tunc eſſent perfectiores & ſtatus eorum perfectior, ſicut erant Apoſtoli qui fecerunt ex voto & officio ſimul quod fecerunt, vt ſic prælati abijcerét ſuperflua ſtatui ſuo & cauerent mulierum ſuſpecta conſortia, & nihil facerent niſi de voluntate confeſſoris ſui, & tunc eſſent omnino holocauſtum ſicut religioſi, cum modo nó ſunt niſi ſacrificium quod minus eſt ſecundum Gregor. ſuper Ezech. par. 2. Homil. 8. Forma reſpondendi in toto dicto iſto vnica eſt & breuis, quòd modus operandi ex deuotione & feruore magis debet penſari in perfectione & pręeminentia operis quàm ipſum genus operis, & ideo opera religioſorum quia ex voto ſunt facta quo homo ſe totum obligat Deo, quantum eſt ex ratione voti perfectiora ſunt & meliora quàm prælatorum, licèt illa ſint de genere operis magis ardua. Et eſt clarum quòd forma iſta procedendi non valet, quia vt dictum eſt, quantuncunque virginitas obſeruetur ex voto, tamen martyrium quòd deuotè ſuſtinetur pro Deo, ſemper perfectius & melius opus eſt.

Nihil ergo valet totũ illud dictum in ſe, quòd benè ſentientes dixerunt, quòd illud maximè tenet in illis quæ non multum ſeinuicem excedunt ſicut contemplatiua pura religioſorum & contemplatiua prælatorum. Vnde dicitur de cõ. di. 5. ca. Non mediocriter. Magis eſt quinque Pſalmorum cantatio cum cordis puritate quàm totius Pſalterij cum anxietate. Hinc etiam dicitur in collat. patrum col. 2. Melius eſt eſſe deuotũ in minoribus quàm in maioribus indeuotum inueniri. Dico quòd vniuerſaliter verũ eſt quòd alijs eiſdem retentis melius & perfectius eſt opus quod fit ſub voto quàm quòd fit ſine voto ſcilicet in eodem genere actionis & cum ęquali feruore charitatis. Eſto etiam quòd illud ſit melius quando in valde modico iſta ſe excedunt, quandocunque tamen iſta multum ſe excedunt, melius faciũt opus & perfectius illi qui opus perfectionis multæ faciunt ſine voto quàm illi qui faciunt minus perfectum cum voto, puta de genere operis an virginitate & martyrio vt dictum eſt. De deuotióne autem operantis pura ſi religioſus dicit horas in tepida deuotione, ſęcularis autem in multum feruente melius eſt & perfectius opus ſęcularis in hoc quàm religioſi. Vnde non bene diſtinguit quãdo pro eodem accipit votum & deuotionem. In propoſito autem dico quòd reuera ſi prælati vouerent ſicut fecerunt apoſtoli, perfectiores eſſent quàm nunc ſunt; ſed non in perfectiori ſtatu: etiam ſi ſtatus eorum ex debito requireret votum, quia ſi non requireret ſtatus eorum votum niſi ex congruo, non eſſet ſtatus eorum ex hoc imperfectior neque in ſe, neque vt ab illis obſeruatur, licet ipſi eſſent ex hoc imperfectiores.

Sed quocunque modo in hoc res ſe habeat, dico quòd ſtatus prælatorum inquantum ordinantur ad ſeruandum ipſum, & quo ad illud ad quod ordinantur ad ſeruandum de eo, perfectior eſt etiam ſine voto; & ſimiliter opera illorum quæ competunt eis ratione ſtatus quàm quæcunque opera religioſorum quæ competunt eis ratione ſtatus, & quàm ſtatus eorum etiam ſub voto quocunque; etiam ſi pręlati nullo modo vlla obligatione aſtringerentur ad opera ſtatus ſui exercenda, quòd tamen falſum eſt ſecundum prædicta.

Quòd declaro primò ex ratione & conditione ipſius prælati cuius eſt exercere opera congruentia ſtatui. Secundò ex ratione & conditione ipſius ſtatus. Tertiò ex ratione & conditione

operum quæ debet exercere ratione ſui ſtatus.

Secundum vtranque enim rationem intantum excedunt ſtatus & opera prælatorum ſtatum & opera religioſorum quod nullo modo poteſt votũ illa pariſicare iſtis. Primum patet, quia quando aliquis religioſus deductus eſt ad ſummum aliquid & perfectum per opera propria religioni, tunc primò eſt idoneus vt aſſumatur in prelatum ad exercendum opera prælationis. Debet enim prælatus ſtatim eſſe in omni genere virtutis excelſus, dicente Gregor. 1 paſt. 11. Ille modis omnibus debet ad exemplum viuendi protrahi qui cunctis carnis paſſionibus moriens iam ſpritualiter viuit, qui proſpera mundi poſtponit qui nulla aduerſa pertimeſcit, qui ſola interna deſiderat. De hoc etiam ſatis eſt dictum ſupra. Hinc dicit Amb. libro de dignitate ſacerdotali. Audite ſtirps leuitica, germen ſacerdotale propago ſanctificata, duces & rectores gregis Christi & infra. Hæc nos pmiſiſſe debetis cognoſcere vt oſtéderemus nihil eſſe in hoc ſeculo excellentius ſacerdotibus, nihil ſublimius Epiſcopis reperiri, vt cum dignè moſtramus quod ſumus profeſſione, quòd ſumus, actione potius, quàm nomine demonſtremus.

Secũdum patet quia in illo ſtatu caſus grauior eſt, ergo econuerſo debet eſſe perfectus maior, vt etiam dictum eſt per Auguſt ſupra ex epiſtola ad Valeriũ, hinc dicit Amb. vbi ſupra. Sicut diximus nihil eſſe Epiſcopo excellentius ſic nihil eſt miſerabilius ſi de ſancta vita periclitetur, ſi ſacerdos in crimine teneatur, & vt leuius eſt de plano corruere, ſic grauius eſt qui de ſublimi ceciderit dignitate, &c. quia ſemper optimis permixta ſunt peſſima Hinc dicit Grego exponendo illud Iob. 19. Abſtulit coronam de capite meo, libro moral. 14. Caput fidelium non immerito ſacerdotes accipimus, quia pars membrorum Christi prima ſunt. Corona ergo de capite aufertur cum ſupernæ remunerationis præmia ipſi etiam deſerunt qui in hoc eccleſiæ corpore præeſſe videbantur, & plerunque ducibus cadentibus latius ſuccumbit exercitus qui ſequebatur.

Tertium patet per Grego. dicentem in paſtor. cap. 13. Qui ad paſtoralis officij magiſterium dignè peruenerit, in eo qualiter viuere debeat demonſtramus. Oportet nanque vt me tiri ſollicitè ſtudeat ſub cuius æſtimatione populus grex vocatur. Sit ergo neceſſe eſt vt cogitatione mundus actione præcipuus, diſcretus in ſilentio, vtilis in verbo, ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis in contemplatione ſuſpenſus, benè agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum iuſtitiæ erectus, internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, ſecundum quòd ſingula horum proſequitur in ſingulis capitulis. Ecce qui talis eſt & in tàm arduo poſitus quòd talia agere oportet, quomodo ei in operibus poteſt comparari religioſus? quia ſupremum in quo religioſus opus ſuum terminat tàm ex parte perſonæ operantis quàm ex parte operis infirmum debet eſſe a quo prælatus inchoat. Religionis enim eſt de imperfectis perfectos facere, & ab operibus imperfectis ad perfectiora perducere, & quaſi paruulum lacte nutrire.

Prælationis eſt iam perfectos in opus perfectius quàm ſit opus cuiuſcunque religioſi inquãtum religioſus eſt, & in agendo & in contemplando inducere. Vt enim patet ex prædictis excellentior eſt actio prælati quàm contemplatio religioſi. Eſt etiam eminentior eius contemplatio mixta cum actione quàm ſimplex contemplatio religioſi. Quomodo ergo ſolum votum in perfectione religioſum præferre poteſt prælato, cuius diſpoſitio perfectior, & in omnibus maior debet eſſe charitas & deuotio, cum hoc quòd de genere ſuo maior eſt eius actio? Ex quo patet vanum eſſe quòd dicunt quòd ſtatus prælationis exigit meliores inuenire, ſed ſtatus religionis exigit meliores reddere, quoniam quantuncunque bonum reddit religio, vix ſufficit ad prælationis ſtatum, quia, vt iam dicetur: bonus monachus vix erit bonus clericus.

Et iterum ſtatus prælationis non ſolum requirit meliorem inuenire quàm religionis, immò meliorem reddere, quia & plus augetur charitas per actionem mixtam cum contemplatione in prælatis, quàm per contemplationem puram in religioſis vt dictum eſt, Vnde dicit Auguſt. ſuper Ioan. ſermo penultimo. Vis amoris in eo qui paſcit oues Christi, in tam magnum debet ſpiritualem creſcere ardorem, vt vincat etiam mortis naturalem timorem quo mori nolumus. Et ſic licèt perfectius eſſet perfectum facere quã perfectum inuenire, ſi inueniens vlterius & amplius non perficeret inuentum, ſicut eſt perfectius diuitem facere quàm diuitem inuenire ſi inuentus non amplius ditaretur, perfectius tamé imperfectum inuenire & multo amplius perfectiorem facere quàm ille prius factus eſt & quàm fieri potuit ab illo qui prius ipſum perfecit quàm ab initio perfectum ſimpliciter facere, ſicut perfectius eſt diuitem inuentum multo amplius ditare, quàm ditare potuit ille qui ab initio ditauit, quàm ab initio illum ditare ſimpliciter. Hæc & talia deberent prædicare de prælatis religioſi, quia hoc cederet etiam multum in religionis honorem, quòd ſcilicet ſtatus ille talis & tantus eſſet, vt inde prælati laudabiles aſſumantur, & hoc vice verſa deberent prædicare prælati de religioſis, dicente Auguſt 12. libro contra Fauſtum capit. 24.

Quis non videt toto orbe terrarum homines ab operationibus ſeculi & ire in otium contemplandæ veritatis, & econuerſo accipi in

omnes inferiores putat & inter fratres ſimulat verecundiam qui platearum turbis colliditur. Idem ad Marcum presbyterum. Pudet dicere de cauernis cellularum, damnamus vrbem, in ſacco & cinere volutari de Epiſcopis ſententiam ferimus, quid facit ſub tunica pœnitentis regius animus? Idem ad Heliodorum. Abſit vt quicquam de his ſiniſtrum loquar, qui Apoſtolico gradui ſuccedentes Chriſti corpus ſacro ore cõficiunt, per quos nos etiam Chriſtiani ſumus, qui claues regni cœlorum habentes quodammodo ante diem iudicij iudicant, qui ſponſam domini ſobria caſtitate conſeruant, cleri oues paſcunt, & ego paſcor; mihi ante presbyterum ſedere non licet, illi ſi peccauero licet tradere me ſathanæ. Quòd ſi te ad eundem ordinem pia patrum blandimenta ſollicitant, gaudebo de aſcenſu, timebo de lapſu. Non eſt enim facile ſtare loco Pauli, tenere gradum Petri, iam cum Chriſto regnantium. Monachus ſi ceciderit orabit pro eo ſacerdos, pro ſacerdotis lapſu quis rogaturus eſt? Idem ad Nepotianum. Eſto ſubiectus Pontifici tuo & eum quaſi animæ parentem ſuſcipe.

Quòd Aaron & filios eius, hoc Epiſcopum & presbyteros nouerimus. Si igitur talia dixit tantus religioſus, & ita eſt in rei veritate, immò quia ita eſt, qua fronte audet quis modernorum religioſorum (inter quos non tam ſunt clerici quàm laici, quorum ſtatus non eſt melior ex hoc quòd ſunt laici) ſtatum religioſorum qui de iure communi deberẽt eſſe oues de parochijs & cura presbyterorum, aut opera eius inquantum ſunt religioſi equiparare, & quòd maius eſt præferre ſtatui & operibus prælatorum inquantum prælati ſunt, & dicere quòd multi prælati in morte vellent fuiſſe religioſi? Quod nequaquam verum eſt aſpiciendo ad bonos prælatos qui vixerunt ſecundùm quòd ſtatus eorum requirit.

Obiectio. Sed dicunt aliqui quòd beatus Gregor. hoc confeſſus eſt de ſeipſo, dicens in primo Dialog. Infelix animus meus occupationis ſuæ vulnere pulſatus meminit qualis in monaſterio aliquãdo fuit &c, at nunc ex occaſione curę paſtoralis hominum ſæcularium negotia patitur, & poſt tam pulchram quietis ſuæ ſpeciem terreni actus puluere fœdatur, cunque ſe pro condeſcenſione multorum ad exteriora ſpargit, etiam cum interiora appetit, ad hæc proculdubio minor redit. Et ideò dicunt, quòd ſtatus religionis aliquo modo dici poteſt perfectior, quàm ſtatus prælationis, ſcilicet propter maiorem diſtractionem prælatorum &c. vt dictum eſt.

Reſponſio. Sed dico, quòd reuera animus prælati aſſumpti ex religione, dum amaritudinem ſentit actionis, cum quadam triſtitia rationis inferioris diſturbatæ recordatur quietis religionis. Diſturbationem autem ex amaritudine actionis appellat fœdationem quæ pęnæ eſt non culpæ, quæ etiam ſi intelligatur aliqua parua culpa venialis; non propter hoc debet eũ pœnituiſſe ſtatus ſui, quia illa ſtat cum augmento charitatis. Quod autem additur, quòd animus prælati ad interiora contemplationis minor redit: Dico quòd hoc verum eſt in principio, quia mœror a diſturbatione in ratione interiori non ſtatim pacatur, & ideo retrahitur ratio ſuperior cuius eſt diuina contemplari, poſtmodum tamẽ pacata illa altius in diuinorum contemplatione eleuatur vt dictum eſt per eundem.

Et ſic bonus & idoneus prælatus non debuit in morte voluiſſe fuiſſe religioſus aut vixiſſe ſecundùm ſtatum religionis, & non ſecundùm ſtatum prælationis, niſi forte ratione timoris metuendo ne forte non benè exercuiſſet ea quę pertinent ad officium prælaturæ, attendendo illud Apoſtoli. Nihil mihi conſcius ſum, non tamen in hoc iuſtificatus ſum, & dicendo illud Iob: Verebar omnia opera mea. Super quo dicit Gregor. Quia culpę ſubreptio in virtutis actu vix vincitur. Et ſic quantuncunque prælatus benè laborauit, tamen quia in ſtatu prælationis propter arduitatem ſtatus & operis plus incertus eſt de perfectione operis, ideò forte prælatus bonus in morte voluiſſet fuiſſe religioſus, vel in ſtatu religioſo mortuus fuiſſe. Vnde ſuper illud quòd ſtatim ſequitur in Iob: Quare fruſtra laboraui, dicit Gregor. Hoc dicit non quòd eum laboraſſe pœniteat, ſed quòd incertum ſe eſſe de præmijs & inter labores dolet.

Sic ergo ſi prælatus bonus potius velit mori religioſus, hoc non eſt quia pœnitet eum laboraſſe in prælatione & dimiſiſſe quietem religionis, ſed quia plus incertus eſt de pręmio, & hoc non propter maiora, quæ in ſtatu religionis credit ſe ſibi procuraſſe, quàm in ſtatu prælationis, ſi eum bene adminiſtraſſet, nec propter maiorem innocentiam, aut puritatem, aut cuſtodiam nec quia actus purioris & ſuperioris contemplationis eſt in eis, nec quia circa Deum in ſe verſatur eorum actio & cętera huiuſmodi accidentalia perfectioni generandæ circa imperfectos, ſed ſolùm propter maiorem ſecuritatem de merito ratione ſtatus inferioris in religione & actuum eius & modum viuẽdi in ipſo, quàm in prælatione propter eminentiam eius & difficultatem actuum eius, & modum viuendi in illa. Et ſic illud quòd inducere putant pro ſe, omnino eſt contra eos.

Quod addũt quòd religioſi ſunt holocauſtum quod totum comburitur, pręlati verò ſacrificium quòd pro parte reſeruatur: Dico quòd prælato cõpetunt ratione ſtatus eius aliqua ex parte perſonæ ſuę, quædam verò ex parte operum. Ex parte perſonæ ſecundùm prædicta competit ei perſonæ omnimoda perfectio, & puto quòd ex *Religioſi an ſint holocauſtum.*

inſti-

inſtitutione prima ſtatus requiritur in eo quòd ſit talis, quia requirit quòd ſit perfectus ad idoneam officij ſui executionem. Et dicit Hierony. in Epiſt. ad Heliodorum. Perfectus ſeruus Chriſti nihil præter Chriſtum habet, & ſi præter Chriſtum habet perfectus non eſt. Et infra Igitur clericus qui in Chriſto ſeruit eccleſiæ, interpretetur primum vocabulum ſuum & nominis definitione prolata nitatur eſſe quod dicitur, cleros enim græcè ſors latinè appellatur, propterea enim vocantur clerici vel quia de ſorte Dei ſunt vel quia dominus ipſe ſors id eſt pars clericorum eſt. Qui cum Propheta dicit, Pars mea dominus, nihil extra dominum habere poteſt, quòd ſi quippiam aliud habuerit præter dominum, pars eius non erit, verbi gratia, ſi aurum vel argentum & cætera huiuſmodi. Si autem ego pars domini ſum & quaſi leuita & ſacerdos viuo de decimis, & altario ſeruiens altaris oblatione ſuſtentor, habens victum & veſtitum his contentus ero & nudam Crucem nudus ſequar.

Si igitur comparet ſe religioſus tali prælato propter vota, eiſdem conſtringitur prælatus ſicut & conſtricti erant Apoſtoli, vt enim de vno illorum dicit Hierony. ad Demetriadem, Apoſtolici faſtigij eſt perfectæque virtutis vendere omnia & pauperibus diſtribuere, & ſic leuem atque expeditum cum Chriſto ad cæleſtia ſubuolare, & ſic in hoc nulla eſt prærogatiua religioſo.

Quòd autem prælati ex diſpenſatione ſecundùm prædicta modo votum paupertatis non faciunt, in hoc benè diminuitur de eorum perfectione perſonali, & etiam ab ipſis ſtatus diminutè obſeruaretur ſi votum eſſet de inſtitutione, hoc tamen non obſtante pro tanto quòd obſeruarent de ſtatu, ipſi perfectiores eſſent, & in ſtatu perfectiori quàm quicunque religioſi, propter illud enim non eſt ſtatus in ſe imperfectior. & quo ad hoc reſpectu religioſorum benè ſunt ſacrificium & illi holocauſtum. Et ſecundùm hanc ſententiam procedit allegoria Gregor. qui dicit ſacrificium illos qui bona temporalia benè diſpenſant partem dando pauperibus, partem vero ſibi reſeruando, quemadmodum ſacerdos legalis partem ſibi de ſacrificio reſeruauit & partem Deo obtulit. Dicit autem illos holocauſtum qui nihil ſibi reſeruant ſed omnia dimittunt, quia de holocauſto ſacerdos nihil ſibi reſeruabat, ſed totum Deo comburebatur. Nec in hoc prælati modo tenent locum Apoſtolorum ſecundùm quòd 12 quæſtio. prima in capit. Videntes, ſuper illo verbo.

Tenent locum Apoſtolorum, dicit Gloſſ. Epiſcopi tenent locum Apoſtolorum quo ad dignitatem: Monachi quo ad remotionem propriorum & communem vitam. 16. quæſtio. prima. Ex auctoritate. Omnes ſacerdotes quo ad ſacramentorum diſpenſationem 11. quæſt. 3. Abſit. Quo ad votum autem caſtitatis & obedientiæ æqualiter obligantur cum religioſis quantum pertinet ad officium.

Ex parte autem operum requiritur quòd prælatus opera perfectiora agat quàm religioſus & quæ ſunt vitæ actiuæ & quæ ſunt vitæ contemplatiuæ, & hoc ſiue ad ſtatum prælationis ex prima inſtitutione ſua requiratur votum ſiue non. Et ideò cum hæc opera ſint eſſentialia prælato ratione ſtatus per ſe, ad quæ etiam prælati modo exequenda aſtringuntur: Dico quòd ratione talium operationum prælatus magis comparatur holocauſto, & religioſus ſacrificio. In ſacrificio enim vt dicit Gregor. pars pecudis, in holocauſto autem totum pecus offerri conſueuerat. Cum enim aliquid ſuum Deo vouet ſacrificium eſt, cum verò omne quòd habet vouerit, holocauſtum eſt, nũc autem prelatus ſe totum offert, quia & vitam ad ſeruitium, & mortem ad ſupplicium quandocunque fuerit opportunum. Religioſi autem non dant ex voto niſi vitam ad ſeruitium, & hoc non publicum vt prælati quòd eſt maius: ſed priuatum quòd eſt minus, & ita non dant niſi id quòd eſt pars illius maioris, eius ſcilicet quòd dant prælati.

Vnde prælatis benè competit illud Pſalm. 68. Zelus domus tuæ comedit me, propter enim nimiam charitatem qua prælatus diligit Deum, non enim in ſeipſo vt religioſus, ſed etiam in proximo, zelum habet non ſolùm Dei, quem ſolùm habet religioſus reſpectu prælati: ſed etiam domus Dei id eſt eccleſiæ, & iſte zelus eum totaliter & in vita & in morte conſumit, quia in vita per ipſum ſeruit corrigendo, increpando, & huiuſmodi opera exercendo, & morti finaliter ſe exponit vt per hoc ſit totum incenſum, holocauſtum autem incenſum dicitur quaſi incendio conſumptum.

Vnde & de hac conſumptione ſubditur in Pſalm. Et opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me id eſt ſecundùm Auguſt. quia perſecutus ſum iniquitates, quia corripui, quia flagellaui in templo male verſantes Item ſacrificium ſolet in aquis decoqui: holocauſtum ſolet igne aſſari. Religioſi etiam quia in mollitie contemplationis quaſi in humido & in calore obtuſo decoquuntur, ſacrificium ſunt. Prælati autem quia in ardore tribulationis quaſi in igne & calore acuto comburuntur, propriè holocauſtum ſunt. Et ſic fit allegoria contra allegoriam, vna pro religioſis contra prælatos inquantum non renunciant omnibus, alia pro prælatis contra religioſos inquantum religioſi non exercent tantę perfectionis opera.

Sed adhuc contra primum dicunt quòd religioſi vouentes ſe Deo, parati ſunt quantum in ſe eſt ſemper ſubire martyrium, & ad hoc ſemper *Replicatio.*

per

per habent animum paratum magis quàm prælati ex feruore charitatis maiore quàm habent ex contemplatione, quàm prælati ex ſua adminiſtratione. Sed quia martyrium prouenit ab extrinſeca occaſione quę prælatis ratione ſtatus ſui occurrit: & dat eis materiam martyrij ſuſtinendi, ideò prælatis potius incumbit animam ſuam ponere pro domo Dei quàm religioſis. Nihilominus tamē quia parati ſunt animo, propterea quòd amittunt in materiali, ſcilicèt in exteriori exercito, recuperant in formali ſcilicèt in intenſo deſiderio. Et prętereà (vt dicunt) obligati ſunt ad mortem ſpiritualem quę eſt vita clauſtralis: cuius ſuſtinētia pp ſui diuturnitatem videtur ęquiparari ſuſtinentię mortis temporalis. Sed dico, quòd ſi religioſus inquantum religioſus quocunq; tpe debet animum habere paratum ad ſuſtinendū pro Deo & pro domo Dei martyrium, hoc non habet ratione voti, ſed ratione charitatis ad Deum & ad proximum ſimpliciter: ad hoc enim tenetur etiā quilibet laicus, licet plus religioſus quàm laicus: prælatus autem ad hoc tenetur ex eadem cauſa & plus quàm religioſus quanto plus debet eſſe perfectus in propria perſona, & quod amplius eſt ex prælationis officio ad quod obligatus eſt, primus debet ſe ad martyrium pro alijs offerre cum opus fuerit, primo Paſt. c. 9. Qui Epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat, illo in tēpore dicitur, quo quiſque qui plebibus pręerat, primus ad martyrij tormenta adducebatur, tunc fuit laudabile Epiſcopatum quęrere, quando per hunc quemquam dubium non erat ad ſupplicia grauiora peruenire. Sicunt autem tunc propter occaſionem prælatus prior erat ad martyrium de facto, ita adhuc prior debet eſſe de iure, quod multo pręcellit quantum ad perfectionem ſtatus & perſonę & operis ſui quàm quicquid religioſus habet in ſe ex animi deuotione aut ex voto quocūque: quantò amplius eſt & difficilius pro ſalute aliorum vitam ponere, ad quod pro tempore prælati obligantur, quàm temporalia dimittere & caſtimoniam ſeruare, & ideò omninò perfectior illis iudicādus eſt non ſolum ſicut in ſe perfectus exiſtens, ſed ſicut exemplo & facto alijs perfectionem tribuens. Vlterius autem ſicut dicunt religioſi ſe eſſe paratos affectione &, charitate animi quantum eſt in ſe ad martyrium, & per hoc in nullo diminui a perfectione prælatorum: Dico ꝙ falſum eſt: bonus enim prælatus maiorem feruorem charitatis haurit ex contemplatione quàm religioſus, & etiam magis eius augmentum ex ſua adminiſtratione quàm ille ex ſua contemplatione: vt patet ex dictis. Quod autem additur qđ mors ſpiritualis diuturnitate ęquiparatur morti corporali: Dico quod falſum eſt, ſicut nec diuturnitas virginitatis obſeruatę ſecūdum Aug. poteſt ęquiparari martyrio. Sic è contra poteſt dici de prælatis, quòd ex obligatione qua prælaturam aſſumunt tenentur etiam tempore opportuno pro ſubditis omnia temporalia dimittere & eis ipſos paſcere, dicente Grego. in Homil. ſuper illud. Ego ſum paſtor bonus. Audiſtis (inquit) fratres chariſſimi eruditionem veſtram & periculū noſtrum, & infra. Oſtenſa eſt nobis de contemptu mortis via quam ſequamur, primo exteriora noſtra miſericorditer omnibus impendere, poſtremo verò ſi neceſſe eſt mortem pro eis debemus miniſtrare.

Reſponſio.

Et ſic ex obligatione habent prælati propriorum dimiſſionem, ſicut &, mortis perpeſſionem, & ideò omninò potius ſunt holocauſtum quàm religioſi. Vltimum autem quod ponūt iſti in dicto ſuo, quòd tunc prælati eſſent Deo holocauſtum, ſi per obedientiam nihil facerēt niſi de conſilio confeſſorum ſuorum, hoc reuera eſt valde abſurdum. Per hoc enim dictum ad hoc quòd Dominus Papa mereretur dici holocauſtum & eſſe in ſtatu perfectionis ęquali religioni, oporteret quòd in omnib. eſſet ſub obedientia confeſſoris ſui, quod penitus falſum eſt & abſurdum, non enim tenetur obedire prælatus ſuo confeſſori in alijs quàm in quib. ſe accuſat in confeſſione. In omnibus autem alijs quæ contingunt & ſunt facienda extra confeſſionem ipſe confeſſor tenetur obedire ipſi prælato. Per dicta patet ad primum. Quod arguitur vlterius, quòd licèt prælati ſint in ſtatu perfectionis, religioſi tamen ſunt in maiori, hoc omninò eſt falſum. Ad ſecundum, quòd ſtatus religionis magis aſſimilatur omninò perfecto ſtatui vt beatorum, ergo &c. Dico quòd falſum eſt, quoniam ſecūdum prędicta prælatorum ſtatus non ſolum eſt actionis: ſed & perfectioris contemplationis quàm ſit contemplatio religioſorum. Sed quòd amplius eſt, ſi in ipſis compareinus opus contemplationis & actionis inter ſe quantum ad ſtatum pręſentis vitę, pręferenda eſt actio in prælatis cōtemplationi, quia per actionem offert Deo ſacrificium animarum aliorum ipſos ad ſtatum ſalutis perducendo, & ſuam propriam in ea meritum maioris ſalutis acquirendo quàm eſſet acquiſiturus in contemplatione ſola perſiſtens, & quod maioris meriti eſt tali, eſt maioris meriti ſimpliciter, & ſic ſimpliciter actio melior eſt quàm contemplatio etiam in eodem prælato.

Ad ſecundum.

Sicut enim ſtatus contemplationis religioſis eſt eſſentialis &, ordinatur finaliter pro vita iſta ad ſtatum actionis prælatorum inquantum ille eſt ſtatus perfectionis acquirendę & exercendę quo ad contemplationem inferioris gradus, ſtatus autem prælatorum eſt ſtatus perfectionis acquiſitę in contemplatione religionis exercendę in ſtatu prælationis, ſic contemplatio prælatorum finaliter ordinatur ad actionem eorundem, in qua finaliter oportet eos mori ſi opus eſt, & dimittere omnem contemplationem pro-

pter actionem, quemadmodũ oporteret ſi opus eſſet Philoſophum, & benè contemplatiuũ deſcendere ad politicum regimen, & mori pro defenſione illius, vt dictũ eſt ſupra, quod opus eſt maximæ charitatis, quia maiorem charitatem nemo habet &c. In charitate autem conſiſtit radix meriti. Et tunc ad formam argumenti quod ſimilius meliori melius eſt. Dico ꝙ illud intelligitur quando eſt ſimilius in meliori, aliàs non, quemadmodum ſimia licèt ſit ſimilior homini quàm equus ex parte corporis, quod non eſt melior pars in homine, non ex hoc oportet, quòd ſimia ſit melior equo.

Ad formã argumẽti.

Conſimiliter in propoſito, quando dicitur ꝙ ſtatus religioſorum contẽplatiuus ſimilior eſt ſtatui beatorum contemplatiuo, Dico ꝙ ſtatus beatorum perficitur in contemplatione, quæ continet in ſe notitiam pertinentem ad intellectum, & amorem pertinentem ad voluntatem, in quibus melior eſt amor, q̃ notitia, vt aliàs expoſuimus. Nunc autem, ꝙ ſtatus iſte contemplatiuus religioſorum ſit ſimilior ſtatui contemplatiuo beatorum, hoc eſt ratione cognitionis, quia ſcilicet contemplatio clarius noſcit Deum, quàm actio, quod ſignat Lya, quæ fuit lippa oculis & Rachel quæ fuit clara, ſecundum Grego. Ratione autem amoris magis illi aſſimilatur actio, quæ procedit ex maiori charitate ſecundum prædicta & quod amplius eſt vita prælatorum ratione contemplationis eorũ, quæ lympidior eſt finaliter poſt actionem licèt non ſit ita lympida ſiue pura in principio ſecundum prædicta ſicut cõtemplatio religioſorum, ſecundum prædicta magis aſſimilatur contemplationi beatorum quantum ad cognitionem, quàm faciat contemplatio religioſorum. Et ſic omnibus modis ſtatus prælatorum magis aſſimilatur ſtatui beatorum, & ideò ſimpliciter melior eſt & perfectior.

Quod autem ſubditur in argumento quòd cõtemplatio præſens eſt quædam inchoatio contẽplationis futuræ: Dico adhuc amplius exponendo iam dicta, quòd ſimilitudo aliquorum duplex eſt, quædam ſecundum genus: quædam ſecundũ ſpeciem. Contemplatio autem præſens ſimilis eſt futuræ ſecundum genus, non autem ſecundum ſpeciem, quia aliud genus contemplationis omninò eſt contemplatio præſens & aliud futura, quia præſens contemplatio conſiſtit in quadam intellectuali cognitione quæ ſuperior eſt fide, ſemper tamen innixa fundamento fidei, quę omninò eſt aliud genus cognitionis quàm ſit viſio aperta, quæ fidem euacuat, vt patet ex dictis ſupra in quæſtione ſecunda. Et ſecundum hoc dico quòd præſens contemplatio inchoatio eſt futuræ ſecundum aliud genus contemplationis & perficienda ſecundum aliud. Dico inquantum eſt ſermo de perfectione quæ eſt in aperta viſione, licèt fortè intellectualis cognitio in præſenti manebit perficienda etiam ſecundum idem genus cognitionis in futuro. Quãdo autem aliquid perficitur alio ſecundum aliud genus perfectionis & ſic illi fit ſimilius, non oportet quòd propter hoc ſit melius illo, quod non perficietur per illud, immò benè poteſt eſſe in præſenti maioris meriti ipſa actio ſecundum prædicta. Vnde ſicut Auguſt. exponendo illud: Sic eum volo manere, dicit. Inchoata contemplatio &c. ſic exponendo illud quod præcedit, Tu me ſequere: dicit. Perfecta me ſequatur actio informata meę paſſionis exemplo; Multo autem plus eſt ſequi Chriſtum perfecta actione quàm manere in inchoata contemplatione, & maior eſt perfectio in illo ſequi quàm in iſto manere. Propter quòd & Chriſtus verbo & exemplo hortatus eſt ad ſe ſequendum per tolerantiam eorum quæ pertinent ad vitam actiuam, non autem ad ſe imitandum per permanentiam in contemplatione vitæ præſentis ſic hortatus eſt. Vnde & Chriſti vita in pręſenti principalis magis fuit actiua quàm contemplatiua, propter quod ſtatus ad quem principaliter pertinet actio, potius imitatur exemplum vitæ Chriſti, quàm ille ad quem principaliter pertinet contemplatio; Vnde de Chriſti vita actiua dixit Petrus. Chriſtus pro nobis paſſus eſt vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius Non autem ſic dixit. Vobis cõtemplatus &c. licèt vtraque Chriſti vita nobis ſit in exemplum propoſita etiam coniugatis. dicente Hierony. ad Cellantiam coniugatam. Eligatur tibi opportunus & aliquantulum a familiæ ſtrepitu remotus locus, in quem tu velut in portum quaſi ex multa tempeſtate curarum te recipias, & excutiens foras cogitationum fluctus ſecreti tẽ tranquillitate componas, tãtùm ibi ſit diuinæ lectionis ſtudiũ, tam crebrę orationum vices, tam firma ac preſſa de futuris cogitatio, vt omnes reliqui temporis occupationes hac vacatione compenſes. Nec hoc ideò diximus quo te a tuis retrahamus, immò illud egimus, vt ibi diſcas ibique mediteris qualem tuis præbere te debeas.

Ad tertium.

Ad tertium quòd per opera vitę contẽplatiuæ pficitur homo in amore Dei: per opera verò actiuæ in amore proximi, ergo &c. Dico quòd vita prælatorum ſecundũ prædicta mixta eſt, quæ licèt inquantum eſt actiua principaliter perficit in amore proximi, inquantum tamen eſt contemplatiua perficit in amore Dei. In quo etiam magis perficit contemplatiua prælatorum quàm religioſorum, inquantum requiruntur eſſe perfectiores. Etiam in ipſis prælatis magis perficit ipſos in charitate ipſorum actio, quàm eorum contemplatio, vt iam dictum eſt.

Quare ſimpliciter actio prælatorum plus perficit in charitate, quàm quæcunq; contemplatio huius vitæ, & ideò pro ſtatu huius vitæ maior eſt vitæ merito. Licèt enim diligere Deum ex electione

electione ſecundum ſe & ex ſuo genere maioris ſit meriti quàm ex electione diligere proximũ, diligere tamen proximum ex neceſſitate coactionis pro tempore huius vitæ, maioris eſt meriti quàm diligere Deum in ſe, quia quòd ſic aliquis diligit proximum hoc procedit ex nimio amore &, quo homo diligit Deum in ſe & quo Deus diligit hominem quo vult ſe diligi ab homine non ſolum in ſe, ſed etiam in proximo, & quòd amplius eſt cum neceſſitas coactionis occurrit, magis vult quòd diligamus eum in proximo quàm in ſeipſo Propter quod dicit Grego. primo Paſtor. capit. 17. Sit rector ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus &c. vſque ibi. Quia tunc ad alta charitas mirabiliter ſurgit: cum ad ima proximorum ſe miſerabiliter trahit, & dum benignè deſcendit ad ima, valentér recurrit ad ſumma. Ex quo patet quòd falſum eſt dicere, quòd puri contemplatiui magis cognoſcant Deum, & magis delectentur in Deo: & magis in eius amore creſcant. Vnde & illi qui nituntur contemplatiuam vitam ſimpliciter præferre actiuæ, dicunt, Poteſt tamen contingere quòd aliquis in operibus vitæ actiuæ plus meretur, quàm alius in operibus vitæ contemplatiuæ, puta ſi propter abundantiam diuini amoris, vt eius voluntas impleatur, ad ipſius gloriam interdum ſuſtinet ad tempus ſe a dulcedine diuinę contemplationis ſeparari: ſicut dicebat Apoſto. ad Roma. 9 Optabam ego ipſe anathema eſſe a Chriſto pro fratribus meis.

Quod exponens Chryſoſt. in lib. de Compunctione, dicit. Ita totam mentem eius demerſerat amor Chriſti, vt etiam hoc quod ei præ cæteris omnibus amabilius erat ſcilicèt eſſe cum Chriſto, rurſus idipſum quia ita placeret Chriſto, contemneret. Iſte autem qui ſic in operibus actiuæ plus meretur, non eſt, vt patet ex dictis, niſi qui coactè ad actionem accedit, qualis non eſt religioſus inquantum religioſus, maximè ſecundum illum qui dicit quòd religio a deſcenſu tali etiam erga parentes abſoluit. Quod autem ſic coacto eſt melius ſimpliciter eſt melius, vt ſimiliter patet ex dictis & ideò in hoc ſimpliciter melior eſt vita actiua.

Ad quartum. Ad quartum quòd perfectior eſt ſtatus Philoſophi quàm principis, Dico quòd hoc eſt verum ſecundum opinionem erroneam Philoſophorũ, qui non ponebant ſpem habendam alterius vitę: & hoc pro tempore quo non erat opus ſe morti exponere pro republica, in quo ſecundum prædeterminata oporteret conuenire Philoſophum cum Principe. Ponendo tamen ſecundum fidem ſpem vitę futuræ, & quòd tota vita iſta ſe habet in ratione meriti reſpectu alterius vitæ multo perfectior eſt pro tempore huius vitæ ſtatus principis coacti ad principatum, quàm ſtatus Philoſophi, licèt melior & perfectior eſſet ſtatus Philoſophi quàm Principis non coacti, vt patet ſecundum prędeterminata, accipiendo hoc nomen Principis communiter, vt ſcilicèt cõtinet ſub ſe nomen prelati, qui magis perfectus eſſe debet quàm Princeps proprie dictus, ſicut etiam eſt ſuperior illo.

Ad quintum. Ad quintum ꝙ ſtatus conſiliantium eſt perfectior q̃ bellatorum, ergo &c. Dico quòd hoc non valet ad propoſitũ, quia ſtatus conſiliantium pertinet ad vitam actiuam, eo ꝙ bella non proſunt niſi conſilio regantur. dicẽte Tullio ibidem. Omninò illud honeſtum ꝙ ex animo excelſo & magnifico quærimus animi efficitur non virib. corporis. Exercendum tñ corpus & ita afficiendum vt obedire conſilio rationiq; poſſit in exequẽdis negotijs & in labore tolerando. Honeſtum autẽ illud ꝙ exquirimus, totũ poſitum eſt in animi cura & cogitatione. Fortis autẽ & conſtantis animi eſt non perturbari in reb. aſperis, ſed animo vti & conſilio, nec a ratione diſcedere Temere. n in acie verſari & manu cum hoſte confligere immanũ quiddam & belluarũ ſimile eſt. Sed cum tps neceſſitasq. poſtulat decertãdũ manu eſt, & mors ſeruituti turpitudiniq. anteponenda. Et ſic illud dictũ Tullij aſſumptũ in argumento benè haberet locum in qõne circa vitam actiuã, cuius quædam actio eſt interior in anima circa diſpoſitionẽ agibilium, quædã exterior circa diſpoſitorum executionẽ quę illarũ eſt melior & perfectior. Et eſt dicendũ ꝙ illa quæ eſt interior, quemadmodum architectonici meliores ſunt & digniores in artificialibus q̃ manuartifices, vt dicit Philoſophus in primo Metaphyſ.

Ad ſextũ. Ad ſextũ ꝙ religionis ingreſſus abſoluit ab omni voto, nõ ſic aſſumptio curæ: Dico ꝙ huius rõ eſt q̃a in malè diſpoſitis ſecundum prædicta facilius indulgetur deſcenſus q̃ aſcenſus licet in benè diſpoſitis ẽ contrario facilius admittitur aſcenſus q̃ deſcenſus vt habitũ eſt ſupra. Et ideò ẽt in malè vel in diminutẽ diſpoſitis facilius conceditur tranſitus ad inferiorẽ ſtatum q̃ ad ſuperiorem. Quare cũ vota alia a religione ſint pręcipuè pp infirmitatẽ culpæ præteritæ vt emendetur, vel pęnæ ne in culpã deſcendatur, vel vt in bono diminuto proficiat, in religione aũt melius corriguntur delicta & facilius quã extra, ſecũdũ Anſel. de ſimilitudinib. 44. & 45. c. ibi ẽt magis cauetur ab infirmis ne in peccata incidant, & vota diminuta in illa cõplentur, vt propterea ſtatus religionis reſpectu omnium aliorũ votorum licèt ſit ſuperior reſpectu illorũ, adhuc tñ magis ſupra eſt ſtatus rectorum, propterea igitur facilius permittitur vt alia vota abſoluantur per ingreſſum religionis q̃ per curæ ſuſceptionẽ. Et hoc etiam illa de cauſa præcipuæ, quia ſtatus rectorum eſt iam perfectorum, ſtatus autem religionis quo ad intrantes eſt potius ſtatus imperfectorum, quales præſumuntur iſti qui ſunt alijs votis irretiti, vt patet ex dictis.

Ad ſeptimum. Ad ſeptimum quòd ſtatus prælatorum eſt magis periculoſus &c. Dico quòd ſemper ſecurum eſt magis eligendum periculoſo, & ita melius diſpoſito diminutè & etiam benè diſpoſito cũ non vrget neceſſitas nec eminet magnum emolumẽtum. Sed cum neceſſitas vrget & homo eſt benè diſpoſitus & eminet magnum emolumentum, maius eſt eligendum & melius & magis periculoſum, vt in propoſito cum homo eſt benè perfectus & populus indiget & ipſe cogitur ad prælationem &c. magnum eminet emolumentum, ideò &c. Supponit etiam argumentum, quòd eſſet periculum ſine emolumento propriè, quaſi religio eſſet ſimul magis meritoria & magis ſecura quàm prælatio, quòd falſum eſt, vt ex prędictis patet.

Ad octauũ. Ad octauum quòd contemplatio eſt opus magis ſpirituale, ergo eſt opus melius: Dico quòd verum eſt niſi opus corporale propter neceſſitatem coactionis & propter communem vtilitatem aſſumeretur ſicut debet aſſumi prælatio, vt patet ex prædictis.

Ad nonũ. Ad nonum quòd in Angelis contemplantes ſunt ſuperiores præſidentibus, Dico quòd verum eſt, quia ſtatus illos habent Angeli vt quibus remunerantur, & ſic vt conſiderantur contemplatio & actio ſecundùm ſubſtantiam, ſtatus autem illos habent homines viatores vt quibus merentur, propter quòd licèt illis conſideratis ſecundùm ſubſtantiam ſuam ſtatus contemplationis ſemper eſt ſuperior & in hominibus &c. in Angelis, vt patet ex ſupra dictis, tamen quo ad vſum actuum &c. rationem merendi per illos multò ſuperior eſt ſtatus actionis in prælatis quàm contemplationis ſiue in religioſis ſiue in prælatis, vt patet ex prædictis.

Comment. in Quæſtionem XXIX. quæ eſt,

Vtrum ſtatus Prælatorum maior ſit, & perfectior, quàm ſtatus Religioſorum.

IN titulo not. quòd ly maior intelligitur de quantitate virtutis, non autem molis, &c. eſt ſynonimum ad ly perfectius.

Not. quòd proponitur hæc quæſtio ob difficultates, quæ circa minores Prælatos videntur eſſe; ſunt autem minores Prælati, qui ſub ſe alios Prælatos habere non videntur, vt ſunt Curati, maiores verò, vt Epiſcopi. In hac autem quæſtione parum quid ſcribere debemus, quando Auctor poſita ſolum ratione ad ſuam partem, qua tenet, quod etiam eorum ſtatus ſit perfectior, reſpondet obiectionibus, vt apertiſſimè patet; ſolutionibus autem nihil addere volumus, nè prolixæ quæſtioni prolixam addamus tractationem, fortè non neceſſariam: ſatis ſiquidem clarè loqui videtur Auctor.

QVAESTIO XXX.

Vtrum excommunicatus pro contemptu vero ab officiali non ſacerdote, poſt abſolutionem ab eodem in forma eccleſiæ ab excommunicatione teneatur petere abſolutionem pro eodem contemptu à ſuo ſacerdote.

Arg. principal. CIrca octauum arguitur, quòd excõmunicatus pro vero contemptu ab officiali non ſacerdote poſt abſolutionẽ ab eodem in forma eccleſię tenetur petere abſolutionem pro eodem cõtemptu a ſuo ſacerdote curato, quia iſte nõ obediendo officiali non ſolùm eſt inobediens homini: ſed etiam Deo, quare ſicut pro inobedientia facta homini requiritur abſolutio ab homine, ita ſimiliter & pro inobedientia facta Deo requiritur abſolutio a Deo, & hoc non niſi per ſacerdotem, qui in hoc eſt loco Dei, ergo &c.

In oppoſitum. Contra. tunc multi eſſent decepti, quia de tali inobedientia non ſolet fieri confeſſio

Reſponſio. Dico ꝙ excõicatio non eſt peccatũ, ſed pęna medicinalis contra peccatum committẽdũ ne cõmittatur & ne pęna talis incurratur, & etiã contra iam cõmiſſum vt ipſum celerius emendetur, ita ꝗd qñ aliquis excõicatur pro contemptu verò hoc nõ eſt niſi ratione peccati ſcilicèt omiſſionis pręcepti iudicis, ita quòd etſi non apponeretur excõicatio nihilominus tñ peccatum illud maneret vſque ad veram pęnitentiam, & indigeret contemptor abſolutione ab illo peccato. Similiter ſi excõicaretur pro illo antequam eſſet pęnitens de illo, ſimiliter maneret obligatus illo peccato, & oporteret illũ de illo pœnitere & ipſum confiteri ſacerdoti. Similiter ſi eſſet pœnitens ante abſolutionem ab excõicatione, dico quòd etiã poſt abſolutionem illam neceſſe eſſet eum petere abſolutionẽ de peccato. Quod clarũ eſt qñ officialis eſt non ſacerdos, quia nec clericus non ſacerdos ſicut nec laicus ſacramentaliter a peccato abſoluere põt, & perinde eſſet ſi eſſet ſacerdos, quia abſolutiones illæ duæ omninò diuerſæ ſunt ſicut pęna & culpa a quib fit abſolutio. & ſecũdũ hoc concedenda eſt prima ratio hoc probans.

Ad rationem in oppoſitum. Ad ſecundũ ꝙ tunc multi eſſent decepti, Dico quòd verũ eſt ſi ita ſit ꝙ non ſit conſuetum cõfiteri de tali peccato ſed ex illis deceptis aliqui benè poſſunt excuſari ex ignorantia ſecundũ aliquem modorum tactorum in quadam quęſtione ſuperius. Propter quod ſacerdotes ne ſic contẽnentes per ignorantiam vt peccatum huiuſmodi non recognoſcant decipiantur debent hoc populo ſuo prędicare & eum in hoc docere, alioquin ipſimet benè poſſunt ex tali omiſſione peccare.

Com-

Comment. in Quæſtionem XXX. quæ eſt,

Vtrum excommunicatus pro contemptu vero ab officiali non ſacerdote, poſt abſolutionem ab eodem in forma Eccleſiæ ab excommunicatione teneatur petere abſolutionem pro contemptu à ſuo ſacerdote.

TITVLVS ſatis clarus. Poteſt enim accidere vt Vicarius Epiſcopi ſit non ſacerdos, & contumacem, atque contemnentem in aliqua cauſa excommunicet.

In corpore eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito, ſcilicet quòd tenetur petere abſolutionem &c.

Probatur per primum argumentum in fronte quæſtionis. Probatur inſuper ſic. Teneretur petere abſolutionem ſi non eſſet excommunicatus, igitur etiam cum ſit excommunicatus, & abſolutus. Non quidem à fortiori, quia videlicet excommunicatus, ſi quidem ipſa excommunicatio non eſt peccatum, ſed pœna peccati, ſed qui abſolutus eſt, ac ſi non eſſet excommunicatus. Patet antecedens, quia contemptus ille peccatum eſt. Patet conſequentia, quia vnuſquiſque tenetur petere abſolutionem à peccato, à ſuo ſacerdote.

Not. illud, qui poteſtati reſiſtit, Deo reſiſtit. Iam verò officialis huiuſmodi poteſtatem ſupponitur habere delegatam. Ideò qui illi reſiſtit, Deo reſiſtit, à quo eſt omnis poteſtas, id autem peccatum eſt.

Not. amplius illud, quod pariter ſcriptum eſt, Qui vos ſpernit, me ſpernit. Id autem iudicibus iuſtis dictum eſt, ſiue ordinarijs, ſiue delegatis; ſpernere autem Deum peccatum graue eſt.

QVAESTIO XXXI.

Vtrum confeſſus priuilegiato teneatur eadem peccata confiteri Curato ſuo, &c.

CIRCA nonum, quod eſt triceſimumprimum & vltimum, arguitur multipliciter pro & contra, quia quæſtio illa erat per ſe diſputata ſeorſum, illa ergo quæſtio erat, Vtrum confeſſus peccata ſua priuilegiato priuilegio Domini Martini Papæ quod ſic incipit. Ad vbores fructus &c. teneatur confiteri eadem ſuo proprio ſacerdoti.

Reſolutio quæſti. In hac quæſtione nihil intendo nouum dicere ſed ſolum explicare quędam quæ alias circa ipſam a me determinata ſunt, & notitia quorundam prælatis in ea contrariantium quanti ponderis ſint, recitare procedendo in ea ſecundum hunc modum. Primò enim quædam tacta alias à me, & contra illa illorum reſponſiones meaſque defenſiones proponam & in generali & in ſpeciali. Secundò contra reſponſiones eorum ad argumenta 26. inducta contra eos pro prælatis replicabo. Tertiò 16. argumentis inductis ab eis contra prælatos reſpódebo. Et eſt aduertendum, quòd vbi acrius procedit diſputatio, ex quatuor complexa eſt. Primò enim ponuntur illorum rationes ad propoſita pro prælatis. Secundò ponuntur meæ defenſiones ad ſuſtinendum illa propoſita contra illorum reſponſiones. Tertiò ponuntur illorum replicationes contra meas defenſiones. Quartò ponuntur meę triplicationes contra illorum replicationes.

Circa primum ergo primò in generali procedendo, hoc accipio pro fundamento quòd nullus negat & in quo omnes conueniunt, videlicet, quòd verè pœnitens & confeſſus ritè abſolutus ab eo qui abſolutam habet poteſtatem abſoluendi ipſum, non tenetur eadem peccata iam confeſſa iteratò confiteri niſi in caſibus. Sed dicunt contrarij quòd caſus illi ſunt tantum quatuor qui ponuntur in quadam gloſſa de Pœnitentia, diſtin. prima. Sed dico ego quòd adhuc ſunt plures alij, quos cum dictis quatuor alibi ſufficienter expoſui.

Sed dicunt contrarij, mille ponemus qui ſunt in hominis voluntate. Nos autem quęrimus hic caſum de tentionis neceſſitate, & non videmus caſum præter illos, in quo iſtud inuenitur. Sed dico, quòd vt puto, in ſcripto meo de hac materia alium caſum immò alios viderunt, quos ſe vidiſſe diſſimulant: ſunt enim alij. Iſte tamen quem ad præſens quærimus & dicimus contineri in tractum priuilegio, ſuper quo mota eſt quæſtio, principaliter conſiſtit in hominis voluntate. Ad quorum notitiam & diſtinctionem, & ampliorem intellectum, ſciendum quòd iſta duo ſcilicet teneri iteratò confiteri eadem, & teneri eadem bis confiteri, multum differunt inter ſe. Quicunque enim tenetur bis confiteri eadem, tenetur iteratò confiteri eadem, ſed non è conuerſo. Quia cum quis tenetur bis confiteri eadem, obligatio tentionis cadit directè ſuper vtranque confeſſionem faciendam: Cum verò quis tenetur confiteri iteratò eadem, cadere poteſt obligatio ſolùmmodò ſuper dictam ſecundam confeſſionem, facta prima prius ex mera & libera voluntate, vt iam patebit.

Ad iterato autem confiteri eadem, intelligi poteſt fieri obligatio dupliciter. Vno modo ex neceſſitate iuris, Alio modo ex libertate voluntatis Primo modo nullus (vt puto) hucuſque aliqua lege aut ſtatuto eſt obligatus iterato eadem confiteri, niſi in dictis quatuor caſibus expreſsis in iure, propter quòd illi ſoli quatuor in iure expreſsi ſunt. An tamen poſſit eſſe aliquod ſtatutū eccleſiæ ad hoc obligans quo ad aliquod genus peccati, an videlicet poſſit eccleſia conſtituere, quod quicunq; committeret peccatum inceſtus, bis confiteretur idem, & ſic idem teneretur confiteri iterato, licèt fortè non poſſet hoc ſtatuere de quolibet genere peccati vniuerſaliter, quia regulariter loquendo iterato confiteri eadē peccata eſt opus prerogationis & potius conſilij quā præcepti. de hoc alibi quod mihi viſum eſt declaraui. Quin autem in caſu & ſub conditione benè aliquando aliquis obligetur ex ſtatuto eccleſiaſtico ad bis confitendum idem, puta ſi quis commiſerit peccatum pertinens ad ſuperioris abſolutionem, in articulo mortis tenetur illud confiteri ſuo ſacerdoti parochiali & etiam ſuo ſuperiori ſi conualeſcat, neminem puto dubitare.

Secundo modò ſcilicet ex libertate voluntatis poteſt aliquis obligari vt teneatur eadem iterato confiteri dupliciter. Vno modo abſque alia cauſa præcedente & inducente neceſſitatem obligationis. Alio modo antecedente cauſa alia inducente neceſsitatem obligationis.

Primo modo poteſt quicunque ſeſe obligare ad bis aut iterato confitendum quæcunque voluerit, quemadmodum poteſt pluries eadem confiteri abſque omni obligatione, ad quòd hortatur Auguſt. de pœn. diſtinct. prima, cap. Quem pœnitet. Secundo autem modo ſcilicet antecedente cauſa alia inducente neceſſitatem obligationis, poteſt aliquis obligari ad iterato confitendum eadem, dupliciter.

Vno modo quia illa cauſa alia poteſt inducere neceſſitatem obligationis vt cauſa propter quàm ſic. Alio modo quia poteſt inducere illam neceſſitatem vt cauſa ſine qua non. Primo modo impoſſibile eſt fieri dictam obligationem, quia cauſa propter quàm ſic, omninò contraria eſt libertati voluntatis. Secundò autem modo poſſibile eſt eam fieri, quemadmodum poſtquā ſtatutum eſt quòd quicunque facit ſe promoueri in ordinem ſubdiaconatus, debet eſſe continens, ſi quis facit ſe promoueri in ordinem ſubdiaconatus, de cetero neceſſitate ſtatuti debet eſſe continens, & ſimiliter prout dicitur in quibuſdam religionibus eſſe conſtitutum quòd omnes intrantes illas teneantur facere generalem confeſſionem omnium peccatorum ſuorum quę vnquàm commiſerunt, intrantes ergo voluntariè huiuſmodi religionem, ſtatim per ingreſſum obligati ſunt ad iterato confitendum eadem, illa quæ prius ſcilicet confeſſi ſunt ante religionis illius ingreſſum. Per hunc etiam modum, intrantes huiuſmodi religionem obligari poſſent ad bis confitendum eadem, ſi videlicet in ea conſtitutum eſſet quòd quicunque profeſſus in eadē, poſt confeſſionem primo factam in eadem committeret quodcunque mortale peccatum: de illo confiteretur bis. ad quod tamen nullus obligatur, niſi voluntate mera, qua voluntate huiuſmodi religionem intrauit & ſe ad ſtatutorum illius obſeruationem aſtrinxit, &c. nullo modo ex ſtatuto, niſi ex cauſa ſine qua non, quia ſcilicet non eſſet talis obligatio, ſi ſtatutum non præceſſiſſet.

Sic dico, quòd in propoſito quæſtionis noſtræ, confeſſi fratribus virtute ſolius priuilegij domini Martini Papæ abſque licentia ſuorum ſacerdotum, aut confeſſione illis prius facta, tenentur, ratione ſtatuti generalis. Omnis vtriuſque ſexus &c. iteratò confiteri ſuo proprio ſacerdoti, confeſſa fratribus. Et hoc præcipuè propter expreſſionem illius clauſulæ in dicto priuilegio. Volumus autem &c. quæ perfectè ſaluat dictum ſtatutum Omnis &c. quo ad confeſſionem faciendam ſuo proprio ſacerdoti. Sine qua clauſula, ſecundum opinionem aliquorum, etiam fratres non poſſunt abſoluere ſubditos ſacerdotum ſine licentia eorundem, vt iam infra patebit, exponendo ly Volumus autem Tenetur autem ratione ſtatuti ſic ſaluati in priuilegio, cōfeſſus fratri, eadem confiteri ſuo ſacerdoti, nullo modo vt ex cauſa propter quam ſic. nec p ſe, nec p accidēs, nec directè, nec indirectè, nec abſolutè, nec ſub conditione: ſed ſolùmmodò vt ex cauſa ſine qua non, quia ſi ſtatutum non fuiſſet, omninò nulla maneret obligatio ad eadem iterato confitendū. Cuius cauſa per ſe & propter quam ſic, eſt confitentis propria & mera atque libera voluntas qua eligit confiteri fratri ſciens aut debens ſcire quòd per illam confeſſionem factam fratri nō abſoluitur ab obligatione qua illa qua confitetur fratri, tenetur confiteri ſuo ſacerdoti. Sed dicunt contrarij, quòd non eſt ſimile de continentia, reſpectu ordinum, & de confeſſione facienda ſacerdoti, reſpectu confeſſionis factæ fratri, quia continentia neceſſario ſequitur ordinem. non tamen confeſſio facienda ſacerdoti neceſſario ſequitur confeſſionem factam fratri. Dico ad hoc, quòd continentia non ſequitur ordinem neceſſariò, niſi propter ſtatutum eccleſiæ, & conſimili modo niſi propter ſtatutum illud eccleſiæ, Omnis vtriuſque ſexus, confeſsionem factam fratri non ſequitur neceſſariò confeſſio facienda ſacerdoti. Ex quo patet, quòd nec per ſtatutum. Omnis vtriuſque ſexus, nec per illam clauſulam in priuilegio. Volumus autem &c. eſt impoſitum per dominum Papam illis qui fratribus confitentur onus graue, immò nec aliquod onus omninò per illa eſt eis impoſitum, ſed ſi quod onus reſtat

eis

eis poſt confeſſionem factam fratri; hoc aſſumptum eſt ab eis ſolummodò per propriam voluntatem eorum, vt ſemper dictum & ſcriptum eſt a nobis circa hanc materiam.

Mirabile ergo eſt dicere ſicut dicunt contrarij, quòd ſecundum modum noſtrum intelligendi priuilegium fratrum, populo imponitur onus graue & quaſi importabile ſcilicet eadem bis aut iteratò confiteri. Cum appareat ex iam dictis, & ex alias dictis & ſcriptis a nobis ſemper, & etiam apparebit infra exponendo ly. Volumus autem, quòd hoc omninò falſum eſt, ſicut falſum eſt dicere, quòd volentibus intrare religionem onus graue impoſitum eſt priuſquàm intrēt eam, eo ſcilicet quòd multa grauia ſtatuta ſunt in religionibus quæ oportet ſeruare intrantes illas, & ad quæ obligantur, cum tamen non niſi voluntariè eas intrent. Vnde ſi propter tale onus ſcilicet de iteratò confitendo eadem ſic voluntariè aſſumptum reprehendatur noſtra expoſitio circa dictum priuilegium fratrum, reprehendantur ergo ſuadentes ingreſſum religionis propter graue onus religionis & ſtatutorum eius ad quæ ingrediens voluntariè obligatur nulla præcedente neceſſitate ſed mera voluntate, & rogo lectorem quòd intentè iudicet apud ſe an ita ſit.

b Sed dicunt contrarij quòd nunquàm concedent talē caſum cōtineri in priuilegio fratrū niſi Papa hoc dixerit, quia nouus & inconſuetus eſt. Dico quòd è contrario nunquam cōcedemus eis quòd confeſſa fratri non ſint confitenda ſacerdoti niſi Papa hoc dicat, quia hoc potius eſt nouum & inconſuetum, quia contrarium eſt antiquo ſtatuto ſcilicet quòd ſubditus aliqua non confeſſa ſuo ſacerdoti non teneatur illi confiteri, eo quòd illud primum ſequitur ex rationabili intellectu priuilegij fratrum, & conſono iuribus; iſtud autem haberi non poteſt niſi ex irrationabili intellectu priuilegij & diſſono iuribus quantum apparet, vt inferius amplius patebit. Sic ergo reuertendo ad propoſitum dico quòd confeſſi fratribus virtute ſolius dicti priuilegij domini Martini (de alijs enim ſi qua habent nunquàm locutus ſum nec ſimiliter intendo loqui ad præſens) eadem quæ confeſſi ſunt fratribus tenentur iteratò confiteri ſuis proprijs ſacerdotibus parochialibus. Dico & intelligo ſi prius ab eiſdem ad confitendum fratribus non fuerint licentiati nec confeſſi eis, ex priuilegio enim ſuo fratres habent plenam poteſtatem liberè confeſſiones audiendi & abſoluendi ſibi voluntariè confitentes, nec fratres cogunt nec cogere poſſunt virtute ſui priuilegij aliquos vt ſibi confiteantur, ſicut nec ipſi fratres ex eodem priuilegio obligantur ad audiendum cuiuſcunque confeſſionem, ſed ſi fideles veniunt ad ipſos, fratres poſſunt ſi velint eos audire & abſoluere virtute ſui priuilegij. Attamen licèt fratres ſint priuilegiati quòd liberè ſibi confitentes abſoluere poſſunt & pœnitentias iniungere eiſdem ſalutares, tamen ipſi ſubditi non ſunt ſic priuilegiati per illud priuilegium quòd ſint omninò abſtracti à vinculo ſtatuti generalis quo ſunt obligati presbytero parochiali ad illi confitendum, ſicut ipſe eſt obligatus ad eos audiendum.

Et ideò ſubditi ſacerdotibus volentes fratrib. rite confiteri, vt ſcilicet non teneantur redire ad confitendum ſuis ſacerdotibus, debent prius ſuis ſacerdotibus confiteri aut a ſuis ſacerdotibus petere & obtinere licentiam ad hoc antequàm confiteantur fratri, aut poſt confeſſionem illi factam debent petere a ſacerdotibus quòd ratam habeāt confeſſionem factam fratri. & altero eorum obtento non tenentur eadem confiteri ſuis ſacerdotibus. Nec propter hoc tamen debet ſubditus petere licentiam vt frater poſſit abſoluere (quia hoc habet ex priuilegio fratrum vt puto, licèt aliqui hoc negent vt iam infra videbitur) ſed vt abſtrahatur a vinculo quo obligatus eſt ſacerdoti per ſtatutum generale ad confitendum ei, alias enim teneretur redire ad eum ad iteratò confitendum eadem confeſſa fratri.

Contrarij autem è contrario ad confirmandū intentionem ſuam quo ad intellectum priuilegij ſcilicet quòd in priuilegio fratrum non ſit caſus aliquis de iteratò confitendo peccata eadem, Dicunt quòd hactenus ſurrexerunt quidam dicentes quòd fratres non poterant audire confeſſiones & abſoluere à peccatis licèt ſuper hoc eſſent licentiati a ſuperiori, niſi cum hoc adhuc eſſent licentiati a curatis, & hoc ideò, quia licèt fratres per priuilegium a ſuperiore datum haberent claues ſolutas quas ſine priuilegio haberent ligatas, tamen per tale priuilegium, populus non eſſet fratribus ſubiectus, & ideò adhuc oporteret populum licentiari a curatis vt poſſet a fratribus abſolui. & hoc (prout dicunt) attendens Papa Clemens declarauit quòd in confeſſionib. audiendis a fratribus non oportet requiri licentiam curatorum parochialium, dicens ſic. Quidam temere &c. vt iam patebit.

Sed dico, quòd re uera hoc quod illi inſurgentes contra fratres dixerunt, quòd ſcilicet cum hoc quòd fratres eſſent licentiati a ſuperiori prælato, oporteret etiam eos licentiari à parochiali ſacerdote ad hoc vt habeant claues ſolutas & poſſint abſoluere, quaſſatum eſt per declarationem Clementis. Sed quòd cum hoc quòd fratres eſſent licentiati à ſuperiori prælato per priuilegiū generale, oporteret ſubditos a parochiali ſacerdote etiam licentiari ad hoc vt poſſent fratribus confiteri & ab ipſis abſolui, hoc contra ſubditos confitentes fratribus, non autem contra fratres videntur ſenſiſſe duo ſolemnes gloſſatores iuris canonici ſcilicet Bernardus & dominus Oſtienſis. Bernardus enim in gloſſa ſuper illam lite- *Bernardus.*

literam Omnis vtriuſque ſexus &c. ſuper illo verbo. Si quis alieno ſacerdoti &c. dicit ſic. Alieno ſacerdoti executionem habenti: Hoc dico propter illos ſacerdotes ſiue ſæculares ſiue regulares qui non habent executionẽ ordinis ſacerdotalis. Sed ecce prædicatores & fratres minores vel alij religioſi non habentes populum habent priuilegium vt alienos parochianos poſſint recipere ad pœnitentiam, nũquid ſufficit priuilegium vt parochianum alienum poſsint recipere ad pęnitentiam ſine licentia proprij ſacerdotis? Dicas quòd non ſufficit priuilegium ſine licentia ſui ſacerdotis, priuilegium enim eos æquiparat illis qui ab Epiſcopis præficiuntur, & dat eis ſolam executionem, & ita neceſſaria eſt adhuc licentia proprij ſacerdotis. Si enim de duabus ſeruitutib. vna tollitur, remanet altera. Has autem duas ſeruitutes vnam intelligo ex parte fratrum, quæ tollitur per priuilegium, ſine quo non poſſent populum abſoluere. alteram ex parte populi, quæ tollitur per proprij ſacerdotis licentiam, ſine qua non poſſet populus a fratre abſolui ſecundum Bernardum. Dominus etiam Oſtienſis in ſuo apparatu ſuper eadem litera & ſuper eodem verbo dicit ſic, Sed nec putamus quòd quantumcunque ex generali licentia confiteſſori vel ſacerdoti data confiteatur quis præter parochialis proprij licentiam, ſaltem quantum ad confeſſionem ſemel in anno faciẽdam huic ſtatuto præiudicari debeat, immò adhuc requirendæ eſt licentia ſacerdotis parochialis niſi hoc exprimatur quòd id liceat ſine ſua licentia Intelligo obtinenda, & hoc non pro fratre vt poſſit abſoluere, ſed potius prò ſubdito vt poſſit a fratre abſolui. Ipſe enim dominus Oſtienſis dictam ſententiam confirmat per gloſſam Bernardi ſubdens, Idem videtur hic ſenſiſſe Bernar. dicens quòd per talem indulgentiam non videtur tolli ſpecialis licentia, immò reſtat petẽda, ſicut & vna ſeruitute ſublata remanet altera, ſed per hoc in nullo minoratur potentia fratris de abſoluendo actiue.

Oſtienſis.

Et ſic cum Dominus Oſtienſis ſuam ſententiam confirmet per gloſſam Bernar. patet quòd tempore Oſtienſis non fuit gloſſa Bernar. reprobata. Qui tamen Oſtienſis vltimus gloſſatorum fuit, & dicitur ſcripſiſſe gloſſas ſuas ſuper decretales tempore Domini Clementis Papæ, licèt aliqui dicant quòd dicta gloſſa Bernar. reprobata fuit per literam Domini Clementis. Quidã temerariè ſentientes &c. Dicunt enim contrarij quòd talium aſſertionem & talem ſententiam aliquorum attendens Clemens Papa declarauit, quòd in confeſſionibus audiendis a fratribus nõ oportet requiri licentiam ſacerdotum parochialium etiam a ſubditis. Quod tamen (vt videtur) non eſt vſquequaque verum.

Ad cuius pleniorem intellectum eſt aduertendum, quòd ſecundùm quod iam innuebant Bernard. & Oſtienſis alia eſt licentia qua licentiatur confeſſor, vt ſolutis clauibus poſſit audire confeſſiones ſubditorum alterius &c. illos abſoluere, & alia eſt qua confitens licentiatur vt poſſit alteri cõfiteri quam ſuo parochiali & ab illo abſolui. Ad hoc enim quòd ſacerdos alienus poſſit abſoluere cum effectu ſubditos ſacerdotum parochialium, non ſolùm requiritur licentia vt ille ſacerdos alienus habeat claues ſolutas; ſed etiam requiritur licentia vt ſubditus alienus ei ſubdatur, & per hoc vſus clauium ſacerdotis alieni circa ipſum poſſit habere effectum, vt ſecundùm hoc licentia generali qua ex parte confeſſoris ſoluuntur claues quaſi vna ſeruitus, non ſoluitur obligatio ſubditi confitentis quaſi alia ſeruitus; vt videtur. Et videntur in hoc dicti expoſitores conſentire, nec videtur in hoc eis contrariari Dominus Clemens quantum prætendũt verba declarationis eius.

Ipſe enim ſecundùm planum verborum ſuorum ſolùm modò loquitur de licentia conceſſa confeſſori, quaſi contra neſcio quos temerarios, qui dicebant quòd licentia a ſuperiori data ſacerdoti alieno in prædictis non ſufficeret, nec claues ſic perfectè diſſolueret vt confitentem ſibi abſoluere poſſet, etiam quantum eſſet de ſe, niſi cum hoc adeſſet licentia ſacerdotis parochialis, quòd non eſt verum. Gloſſatores autem dicti dicunt quòd cum licentia data confeſſori generali priuilegio, qua quantum eſt de ſe poſſit abſoluere ſibi confitentes, requiritur licentia curati parochialis data confitenti, vt poſſit ab alieno ſacerdote abſolui cum effectu. Et quòd ita ſit, videtur prætendere litera Domini Clementis, quæ ſic dicit loquens fratribus.

Quidam temerariè ſentientes & ad ſobrietatem ſapere neſcientes, impudenter præſumunt aſſerere quòd de licentia vel commiſſione aut cõceſsione Romani Pontificis, vel legatorum Apoſtolicæ ſedis ſeu ordinariorum vos ſine licentia ſacerdotum parochialium & aſſenſu nõ poteſtis liberè prædicare populis, audire confeſſiones, abſoluere pęnitentes ac pęnitentias iniungere ſalutares Nos igitur volentes aſſertionem tam temerariam penitus confutare & elucidare in talibus veritatem, deliberatione prouida declaramus, quòd ſi vobis detur licentia prædicãdi populis, confeſſiones audiendi, abſoluendi, ac pœnitentias iniungendi, committatur ſeu concedatur a legatis Apoſtolicæ ſedis aut ordinarijs locorum, nedum a Roma. Pontif. &c. aliorum prælatorum inferiorum & rectorum eccleſiarum ac ſacerdotum parochialium aſſenſu nullatenus requiſito; Ecce quid dicit, Si vobis detur licentia &c. liberè poteſtis prædicare &c. aliorum &c. nullatenus requiſito ſcilicèt ad vos licentiandos.

Per quòd (vt videtur) non excluditur quin cum priuilegio generali ad ſubditos licentiandos

dos vt poſſint ab illis abſolui, eorum licentia requirenda eſt. Quod videntur ſentire dicti gloſſatores, & maximè Oſtienſis, qui videtur hoc exprimere, cum dicit. Sed nec putamus quòd quantuncunq. ex licentia generali confitenti data &c. Et ſic vt videtur, dicti gloſſatores nullatenus ſentiūt idem cum dictis temerarijs ſcilicèt quòd ad illos confeſſores licentiandos deberet requiri illorum aſſenſus, & ſic vt videtur dictum Clementis non eſt diuerſum aut aduerſum dicto dictorum gloſſatorum.

Quare cum ex priuilegio Domini Martini nō detur fratribus aut volentibus confiteri eis niſi licentia generalis remota illa clauſula, Volumus autem (libertas enim & plenitudo poteſtatis ad exercendum actus prædicandi & audiendi confeſſiones & abſoluendi, nihil ſpeciale apponunt, ſicut iam declarabitur, quantum eſt ex parte fratrum, quare & multo minus quantū eſt ex parte cōfitentium fratribus, quibus non dirigitur priuilegium licèt in eorum fauorem ſit conceſſum) igitur ſi vt videtur per ſententiam dictorum gloſſatorum non quaſſat priuilegium, ſtatutum generalis concilij, ſaltem quo ad confeſſionem ſemel in anno faciendam proprio ſacerdoti, nec ei præiudicat, immò requirenda eſt licentia ſacerdotis ad hoc vt ſubditus eius poſſit abſolui à fratre, cum in priuilegio illo non exprimatur, quòd liceat fratrem illum abſoluere ſine licentia ſui ſacerdotis.

Niſi forte per quandam cōſequentiam intelligatur declaratio Clementis extendi ad confitentes. Si.n. detur fratrib. licentia audiendi cōfeſſiones & abſoluendi actiuè abſque licentia ſacerdotis, ex hoc videtur dari ſubditis licentia confitendi illis & abſoluendi ab eis paſſiue, etiam abſque licentia ſacerdotis, quia vana eſſet conceſſio actiua ſine conceſſione paſſiua. Et ſic vlterius videtur quòd a fratribus virtute talis conceſſionis poſſunt ſubditi abſolui abſque licentia ſacerdotum. Propter quòd aliquibus non aſpicientibus ad talem conſequentiam, ſed tenentibus ſententiam dictorum gloſſatorum, viſum eſt quòd ego aliàs & iam ſupra nimis conceſſi fratribus, dicendo quòd ex priuilegio Domini Martini habent quòd poſſunt audire confeſſiones ſubditorum parochialium & eos abſoluere præter hoc quòd ſubditi licentiam ſuper hoc habeant a ſuis parochialibus.

Sed quicquid ſit de dictis gloſſatorum & declaratione Clementis, ſemper viſum eſt mihi & adhuc videtur, quòd Dominus Martinus priuilegio ſuo hoc intendat eis concedere, & hanc intentionem ſuam ſufficienter explicat quando dicit, Volumus autem quòd qui fratribus confitebuntur eiſdem. Per hoc enim quòd explicat quòd per conceſſionem ſuam ſubditi parochialium poſſint fratribus confiteri, ſatis explicat qđ & paſſiuè abſolui, quia non fit fratribus confeſſio niſi propter abſolutionem, & hoc etiam non licentiati ad hoc, quod ſufficienter explicat per hoc quod continuò ſequitur. Suis presbyteris parochialibus confiteri &c. ad quod nequaquàm tenerentur ſi prius licentiati fuiſſent ab eiſdem.

Hoc enim concedit eis ſtatutum generalis cōcilij, ſcilicet quòd de licentia parochialis ſacerdotis ſubditus poteſt alieno ſacerdoti confiteri & abſolui ab illo. & conſtat quòd talis non tenetur redire ad ſacerdotem ad confitendum prout ſtatuit generale ſtatutum ſi nullum pactum committat poſt confeſſionem factam ſacerdoti alieno de licentia parochialis Dico ergo quòd quamuis verum eſſet quod dicunt prædicti gloſſatores, quòd ſcilicèt non ſufficit licentia generalis ad prædicta, quando nihil exprimitur in priuilegio per quod ſoluatur ius commune: Semper.n. ſtandum eſt pro iure communi niſi ſpecialiter auferatur, aut niſi non poſſit ſaluari cum priuilegio, & priuilegium vt ſaluetur cum eo ius commune ſtrictè interpretandum eſt, quando tamen in priuilegio generali exprimitur clauſula per quam cum perfectè conſeruetur ius commune nullum fiat alteri præiudicium, benè ſufficit licentia generalis.

De tali autem priuilegio non loquūtur gloſſatores, quorum ſententia non intendit niſi ſaluare ius commune, ſic vt nulli alij fiat præiudicium: Ipſo enim ſaluo, ſic benè verum quòd priuilegium quoad alia omnia debet largiſſime interpretari. Quare cum in priuilegio generali Martini per illam clauſulam, Volumus autem &c. expreſsè ſaluetur ius commune & parochialium quoad obligationem de ſemel in anno ipſis confitendo prout ſtatuit concilium generale, etiam ſi non petatur ab eis licentia de confitendo fratribus, eo quòd (vt opinor) virtute clauſulæ dictæ tam perfectè tenetur confeſſus fratri, confiteri ſacerdoti parochiali omnia peccata ſua, quàm teneretur ſi fratri non eſſet illa confeſſus, ſecundum quòd hoc prætēdit planum verborum illius clauſulæ: Dico ergo quòd virtute priuilegij Domini Martini fratres non ſolum habent poteſtatem audiendi confeſſiones qualem forte habuerunt a tempore Papæ Alexandri, aut forte ab ordinis ſui inſtitutione, & hoc ex aliquo generali priuilegio, cum quo ſecundùm dictos gloſſatores requirebatur licentia ſubditi a ſacerdote parochiali vt poſſet abſolui a fratribus, ſine quali priuilegio aut aliquo alio maioris virtutis fratres habuiſſent claues ligatas ſicut ſubditi ſine dicta licentia, etiam cum generali priuilegio ſecundùm ſentētiam dictorum gloſſatorum habuiſſent alas ligatas. Immò dico, quòd virtute priuilegij eiuſdem Martini ipſi fratres habent etiam poteſtatem perfectè abſoluendi ſubditos

ditos

ditos curatorum, etiam ſi non ſunt ad hoc licentiati ab eiſdem, & etiam ſi non habuiſſent hoc ex priuilegio generali cum declaratione Clementis, vt in hoc derogatum ſit illi quòd dicitur de pœnitentia diſtinctio 6. capit. Placuit. Nulli ſacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam recipere ſine eius conſenſu. ſed tamen tenentur ad curatum reuerti ad eadem confitendum, aut ad ratihabitionem ſuper factis per fratrem obtinendam, quia vt puto in hoc caſu ſufficit ratihabitio.

Secundum hæc ergo adhuc dico ſicut alias dixi licèt fratribus videatur mirum quòd ab initio duplex erat ligamen, ne fratres cum effectu poſſent abſoluere ſubditos curatorum. Vnum ex parte ipſorum, quia ſcilicèt habebant claues ligatas, quod ſoluit aliquod priuilegium ipſorum generale, & hoc ſecundùm declarationem Clementis iam dictam. Alterum verò ex parte ſubditorum ne poſſent abſolui a fratribus ſine licentia curati, quod dico ſecundũ expoſitionem iam dictam dictorum Gloſſatorum.

Et ſic non nego nec vnquàm negaui quin fratres forte ex priuilegio Alexandri habeant quòd quantum eſt ex ſe poſſint abſoluere. Sed an ante priuilegium Domini Martini habuerint priuilegium aliquod, per quod poſſent abſoluere cum effectu non licentiatos a curatis, maximè ſic qd non oporteret eos reuerti ad confitendum eadẽ, de hoc me non intromiſi vnquam nec intromitto adhuc.

Sed contrarij addunt dicentes, quòd ego adduxi Bernar. & Hoſtienſem ad probandum quòd oportet eadem reconfiteri, quod illi non dicunt. Dico quòd verum eſt, ſed non ſolum ad hoc probandum quòd ex ſolo priuilegio generali ſecundum ſententiam illorum (vt videtur) fratres non poſſent omninò abſoluere non licentiatos a curatis, quod conceſſit Dominus Martinus vt dictum eſt. Et ſic in dicendo quòd fratres virtute priuilegij generalis non poſſunt abſoluere, dicũt quod nos dicimus ſcilicèt quòd oportet eadem confiteri ſacerdotibus & plus. Quod benè declarat Oſtienſis, quia poſtquam dixit ſuper illo verbo A proprio ſacerdote, ſic inquiens. Confeſſio facta Papæ Epiſcopo & eorum pœnitentiarijs & licentiatis ab ipſis tenet tanquam a ſuo iudice, & hoc ſic licentiatis quòd non oportet confeſſos eis prius licentiari, vel pro confeſſione facienda reuerti ad ſacerdotes, continuè ſubiunxit prædicta.

Sed vt putamus &c. vt ſupra quaſi dicat, confeſſio facta habenti generale priuilegium non tenet niſi confitens ad hoc ſit licentiatus, & ſic eum qui vult confiteri priuilegio generali, non ſolum oportet petere licentiam ad hoc ſi non vult confiteri omninò ſuo ſacerdoti (vt dicunt fratres) ſed etiam ſi non vult confiteri ei eadem, & etiam (vt videtur ſecundum dictos gloſſatores) ſi velit ab illo ſimpliciter poſſe abſolui.

Quod ergo dicunt contrarij, quòd fratribus data eſt poteſtas abſoluendi ante priuilegium Domini Martini: dico quòd hoc benè credo, quòd ſcilicèt eis data eſt dicta poteſtas per aliquod priuilegium generale, de quo loquũtur dicti gloſſatores vt viſum eſt. Si autem data ſit eis per priuilegium aliud ſpeciale in quo eximitur populus & ſubtrahitur ius ſacerdotum contentum in generali ſtatuto, vt non licentiatos ab illis poſſint fratres ſic abſoluere, vt illi non teneantur reuerti ad illos ad eadem illis confitendum, quod quidem eſt æqualis ad minus virtutis cum priuilegio Martini vel maioris, mirum eſt quòd illi vſque ad iſta tempora vſi non ſunt illo aperte audiendo confeſſiones abſque licentia Epiſcoporum & ſacerdotum parochialium, & proteſtando quòd confeſſi eis ſine licentia ſacerdotum nullo modo tenerentur reuerti ad illos niſi ad proteſtandum ſe fuiſſe confeſſos fratri, & quòd modo litigant de nouo cum tanto ſcandalo pro vſu priuilegij Domini Martini ſecundum illum modum.

Sed quomodocunque res ſe habeat de eorum priuilegijs alijs, ad præſens ſolùmmodo loqui intendimus ſicut & hactenus locuti ſumus, de conceſſis fratrib. in priuilegio Domini Martini, ac ſi alia priora priuilegia ipſorum eſſent ad iſtud priuilegium domini Martini redacta, prout alias de illo locuti ſumus, & hoc maximè quo ad reuerſionem faciendam dicto modo ad ſuum ſacerdotem, quod fieri diſtrictè præcipit Dominus Martinus, propter quod (vt videtur) quo ad hoc decreto in eius priuilegio ſtãdum eſt, etiam licèt alia priuilegia eorum præcedentia ad hoc confeſſos eis non expreſsè aſtrinxiſſent.

Sic benè enim probabile eſt auctoritate Domini Papæ fratrum priuilegia priora quo ad aliquid poſſe reſtringi per poſterius, ſicut reſcripta priora per poſterius frequenter reſtringuntur, non quòd per hoc alia priuilegia eorum ſint retracta, ſed quòd ſunt fortè vel reſtricta vel declarata quo ad aliquam generalitatem quæ fuit in eis & quæ nimium poſſet extendi, ad hoc videlicèt quòd confeſſi fratribus & non licentiati a ſacerdotibus nullatenus tenerentur ad eadem confitendum ſuis ſacerdotibus ſecundùm quòd Dominus Bonauentura in ſcripto ſuo ſuper quartum ſententiarum diſtinct. 17. loquens de habentibus poteſtatem ex priuilegio generali dicit ſic. Bonauentura.

Credo quòd talibus data ſit poteſtas audiendi confeſsiones non in præiudicium bonorum ſacerdotum, ſed in fauorem potius fidelium. Quare cum omnes ſacerdotes curati quouſque tolerantur per eccleſiam exiſtimandi ſunt eſſe boni,

boni, ſufficientes, & idonei, licèt fortè fratres contrarium ſuſpicentur, vt iam dicetur. nullo ergo modo in præiudicium eorum eſt priuilegiũ generale, ſic quòd confeſſi priuilegiatis non teneantur eadem numero iteratò ſuis ſacerdotibus confiteri, ſi prius non fuerint illa confeſſi illis, aut licentiati ab eis ad alteri confitendum. Et ita quoad hoc ly Volumus autem, in priuilegio Domini Martini non addit aliquid ſuper priuilegium generale neque ſuper illud quod præcedit in priuilegio eodem, quod non continebatur virtute in illa generalitate, vt iam amplius declarabitur. Et ſic illa clauſula, Volumus autem &c. non eſt niſi quędam explicatio intellecti ſub generalitate generalis priuilegij, vt tollatur omnis occaſio malè intelligendi illud & nimium extendendi poteſtatem in eo conceſſam. Quoniam quòd ſecundùm prædicta concedit ſubditis implicitè quòd poſſunt licentiati a ſacerdotibus abſolui a fratribus benè prædictus Dominus Bonauentura addit ſubdens poſt prædicta. Dico quòd ſecundum intentionem priuilegij parochiales iure ſuo non priuantur, immò faciẽdum eſt ſemper, quòd a ſuis parochianis eis debita reuerentia exhibeatur, & ideò eius conſilium eſt quòd tales confeſſores ſic confitentes remittant ad proprios ſacerdotes, & ſi ſacerdos non eſt cõtentus tali confeſſione, iterum audiat eum, & ſi ſacerdote exigente nolit confiteri vix crederem talem perſonam verè pœnitentem.

Sed ſicut modo tali conſilio non obtemperãt fratres ſic nec tempore dicti magiſtri obtemperauerunt; ſed grauis quærimonia ſuper hoc facta erat Domino Innocẽtio Papæ IIII. in cõcilio Lugdunen. ſecundùm quod ſcribit vniuerſis religioſis in illa litera. Etſi animarum, ſic inquiens. Non ſolum graui, ſed clamoſa quærela noſtris aſſiduè auribus intimatur, quòd nonnulli veſtrum ſuis iuribus & finibus non contenti parochianos alienos præſumunt temerè ad diuina recipere contra canonicas ſanctiones, & quaſi cæteri ad laicorum iudicia exiſtant minus idonei & indigni, velut ad morbos curandos apud alios ſalubre conſilium nequiuerint inuenire, licèt dictorum parochianorum iudices non exiſtant, ſe iudices facientes, periculosè illudentes ipſos in foro pœnitentiali iudicant & abſoluunt pro libito ſuæ voluntatis, & infra. Sicque fit quòd ſacerdos qui recipiendo curam ipſorum ſuam pro eis animam obligauit, dum ſibi taliter ſubtrahuntur ſtatum eorum ignorans non poteſt ſanare quod in eis eſt ægrotum. & infra. Hi denique ſacerdotes nullam poſſunt de ſic pereuntib. animabus Deo reddere rationem in ſupremo iudicio. Et ne tam abuſiuos exceſſus videamur per tolerantiam comprobare, volentes in poſterum freno iuris prædictarum tranſgreſſionum iniurias cohibere, ac ſingulis eccleſijs & eorum miniſtris ſua iura omnimodè conſeruari, nec non parochianorum ſaluti & veſtræ conſulere in hac parte circa præmiſſa &c. vt ſtatim ſequitur. Sed dicunt contrarij, quòd litera illa reuocata eſt per Dominum Alexandrum proximum ſucceſſorem Domini Innocentij ſcribentem omnibus prælatis hæc verba. Vniuerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus quatenus per huiuſmodi literas vel occaſione mandatorum ſeu præceptorum aut ſententiæ quæ continent, nihil prorſus agatis, cum nullam deinceps efficaciam habeant vel vigorem. Dico quòd litera Domini Innocentij duo continet, vnum ſcilicèt antiqua iura quæ deducit in medium, & nihil nouum in grauamen fratrum, aliud verò eſt pœna contra tranſgreſſores.

Dicit enim Dominus Innocentius, loquendo fratribus ſic immediatè poſt prædicta. Circa præmiſſa nihil nouum in veſtrum inducendo grauamen, ecce primum. Sed antiqua & moderna iura in medium deducendo & infra. Si quis verò veſtrum temerarius huius præceptionis tranſgreſſor &c. Ecce ſecundum. Dico etiam, quòd Dominus Alexander duo reuocauit correſpondentia dictis duobus, vnum ſcilicèt ea quæ a prædeceſſore ſuo proceſſere in grauamen religioſorum, aliud verò ſcilicèt pœnam contra tranſgreſſores inflictam. Dicit enim ſic. Verum quia ſuper præmiſſis literis cogitare attentius & ſtudioſius deliberare proponimus pacis commodum & quietis ſolatium eccleſijs & perſonis eccleſiaſticis potiſſimè cupientes, præfatas literas, & ſi quæ aliæ ſuper prædictis, vel eorum aliquo contra præfatos religioſos vel aliquos ex ipſis generaliter vel ſpecialiter præter formam communem & ſolitam proceſſere. Ecce primum; & ſequitur continuè ſecundum. Ac mandata ſeu præcepta facta in eis vel eorum auctoritate penitus duximus reuocanda.

Quantum ergo ad primum Dominus Alexander nihil reuocauit, quia Dominus Innocentius vt ipſemet iam dixit nihil nouum in grauamen religioſorum fratrum induxit. Non enim puto quòd Dominus Alexand. inſinuare voluit Dominum Innocentium in hoc fuiſſe mentitum. Quantum verò ad ſecundum etiam non puto quòd intentio Domini Alexandri fuerit reuocare antiqua iura quæ Dominus Innocentius dixit ſe producere in medium, quibus exceptis vt videtur, nihil præter formam communem & ſolitam in litera Domini Innocentij proceſſit. Benè tamen puto, quòd omnem pœnam contra trãſgreſſores latam reuocauit ſcilicèt inobedientiæ & excommunicationis & compulſionis ad ſtatutorum obſeruantiam per diœceſanos. Quæcunque ergo ſcripta ſunt in illa litera, Etſi animarum, adhuc rata ſunt & eſſe debent dictis pœnis extritis.

Et

Et ſic quod dixit Dominus Alexand. in principio reuocationis ſuæ: Nec inſolitum eſt nec nouum, vt ea quæ per occupationem vel feſtinationem fiunt, pro eo quòd congruę deliberationis limam prætereunt, impenſioris conſiderationis reducantur examine vt rectiora & elimatiora per attentionem plenioris diſcuſſionis emanent, nullatenus eſt referendum (vt videtur) ad primum prædictorum. Illud enim nec nouum nec inſolitum, nec per occupationem vel feſtinationem prolatum eſt, nec congruam deliberationis limam præteriuit vt impenſioris conſiderationis reducatur examine.

Nec ſimiliter referendum eſt illud ad ſecundum quo ad mandata, propter iam dicta, ſolùmmodò referendum eſt illud ad ſecundum quo ſcilicèt ad pœnas: quia fortè nimis graues erant, ſuper quibus dictus Dominus Alexander ſtudioſius deliberare propoſuit. Sicut autem tunc Domino Innocentio ſuper factis fratrum ſecundum dictum modum grauis facta fuit quærimonia, ſic etiam noſtro tempore conſimilis quærimonia & ſuper conſimili facto propoſita fuit Domino Martino, & ſimiliter Domino Honorio, & adhuc proponitur Domino Nicolao.

Vtinam ergo ipſe Dominus Nicolaus animarum affectans perfectus &c. vt ſcribitur in principio literæ Domini Innocentij, ac pacis commodum &c. vt ſcribitur in fine literæ Domini Alexand. ea quæ Dominus Martinus primo, & Dominus Innocentius ſecundo è vita præſenti ſubtracti complere non potuerunt ad pacis commodum & quietis eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum executioni ſtudeat ſalubri conſilio demandare. His viſis licèt poſt longum digreſſum miror multum quomodo contrarij poſſunt dicere ſe nunquam vidiſſe rationem mouentem eos quòd occaſione dicti priuilegij poni debeat caſus in quo debeat iterari confeſſio ſuper eiſdem, & quòd non credunt ipſum eſſe donec per Papam explanetur: cum tamen ipſa litera Domini Martini de plano quoque & de communi vſu verborum etiam ſolam grammaticam intelligentibus ipſum prætendat.

Aliter enim clauſula illa, Volumus autem, non expreſsè ſaluaret ius commune ſacerdotum, ſed omninò ſuperflueret, & ſecundum ſententiam dictorum gloſſatorum litera Domini Martini non contineret niſi generale priuilegium, vt nec fratres virtute ipſius poſſent abſoluere niſi licentiatos a ſacerdotibus, vt patet ex prædictis.

Sed dicunt adhuc contrarij. Cum igitur ego ſciam diſſoluere omnia quæ contra me arguuntur etiam per dicta contra arguentium: qualiter compellar accipere nouum caſum de iterum confitendo confeſſa? An ita ſit vt dicit iſte contrarius ſcilicèt quòd ſciam omnia diſſoluere quæ contra me arguuntur etiam per dicta contra arguentium, ſuper hoc committo iudicium legentibus ſcriptum hoc in quo ſunt argumentationes noſtrę & earum diſſolutiones ſuper hac materia.

Ad euidentiam autem dictorum in generali & ad ampliorem intelligentiam dicti priuilegij Domini Martini ad modum proceſſus quē contrarij ſibi in ſua determinatione præfigunt, tria ſunt adhuc in ſpeciali prius quàm ad rationum diſſolutiones deſcendamus, conſideranda, non intentione interpretandi priuilegium ipſum, ſed exercitandi ingenia ſcholarium, & inueſtigandi veritatem ſuper prędictis ſecundùm planum verborum prout alias proteſtatus ſum. Primum illorum trium eſt intentio dantis priuilegium. Secundum eſt motiuum eius ad dandum illud. Tertium eſt forma verborum ipſius priuilegij.

De intentione dantis priuilegium vt hominis, an ſcilicet intendebat quòd fratres vterentur ſuo priuilegio ſicut modo vti volunt eo, an non, ſed potius ſicut pręlati volunt quòd eo vtantur: benè verum eſt vt etiam dicunt contrarij, quòd occulta eſt niſi quatenus manifeſtari poteſt vel ex ſcripto, vel ex verbo, vel ex aliquo alio ſigno. Sed vt dicunt contrarij, ipſi nolunt inniti verbis eius, ſed ſigno cuidam: quod erat taciturnitas eius. Benè enim verum eſt vt dicunt quòd Dominus Martinus audiuit plurium relatione, fratrum & prælatorum clamorem, audiuit etiam & ſciuit quòd fratres vtebantur poteſtate ſibi conceſſa in dicto priuilegio, hoc modo quo dicunt ſe poſſe eo vti: videlicèt quòd poſſent vti dicto priuilegio mittendo fratres ſub numero indeterminato & in perpetuum ad audiendum confeſſiones vbique locorum omnium ſubditorum quorumcunque ſacerdotum, ſęcularium ſcilicèt & religioſorum, & hoc abſque eorum licentia & abſque propoſito confitendi eadem ſuis ſacerdotibus, etiam ſi eſſent ſcientes potentes & volentes & idonei conſulere illis & illos audire in propria perſona, ceſſante etiam ex parte ſubditorum omni cauſa rationabili eundi ad illos & dimittendi ſuos proprios ſacerdotes, quòd etiam dicunt ſe habere poteſtatem abſoluendi ab omnibus peccatis communibus & etiam pertinentibus ſpecialiter ad Epiſcopos.

Quare (vt dicunt) cum Papa talem vſum eorum nouit & tacuit, quòd tamen ſolo verbo impedire potuit, nec eſt veriſimile quòd Papa vellet damnationem ſuam & fratrum ac populi, quàm tamen procuraſſet & ſe

mancipium gehennæ feciſſet non refrenãdo fratres ſi ipſo ſic ſciente dicto priuilegio dicto modo vtendo abuſi fuiſſent, & vt diſt. 40 cap. Papa. Et ſic (vt dicunt) taciturnitate & permiſſione & diſſimulatione Dominus Papa Martinus acquieuit intentioni fratrum, & viſus eſt eis concedere quod intendunt. Et quòd plus eſt Dominus Honorius ſucceſſor eius audiens ſimiliter huiuſmodi clamorem diſſimulauit ſimiliter fratres ſic vti dicto priuilegio, nec eſt etiam veriſimile quòd ſui voluerit damnationem, fratrum ac populi.

Hic primò aduertendum eſt, quòd fratres dicunt ſe nolle inniti verbis Domini Martini, ſed potius eius taciturnitati, quòd multum cautè dicunt quia re uera verbis eius inniti nõ poſſunt quia vt a fide dignis intellexi Dominus Martinus ſæpius planè dixit coram pluribus cardinalibus, & alijs, etiam ſemel in pleno conſiſtorio, quòd intentionis ſuæ non fuit quòd fratres per ſuum priuilegium haberent poteſtatem abſoluendi in caſibus reſeruatis Epiſcopis ſiue de iure, ſiue de conſuetudine, ſiue de retentione, & quòd intentionis ſuæ fuit quòd in caſibus & in peccatis communibus confitentes fratribus tenerentur iteratò eadem confiteri ſuis ſacerdotibus parochialibus, ſecundum quòd ſuper his ego vidi literas duorum cardinalium cum ſigillis ipſorum appendentibus.

Hæc omnia etiam quidam vir probus & famoſus mihi recitauit, qui dixit ſe ea audiuiſſe ab ore Domini Martini, & propoſuiſſe ea ex parte prælatorum in pleno Conſiſtorio in præſentia Cardinalium & Domini Honorij Papę infra quindenam ante obitum eius, & inuocaſſe ipſum Dominum Honorium & Cardinales in teſtes ſuper præmiſſa.

Et in alia determinatione concedit contrarius hoc ſe dixiſſe ſed hoc non quia timuerit ſuccumbere, quia vt dicitur contrarium à multis valentibus audiuit, ſed quia noluit comparare perſonas perſonis, & ſic vt dixit non velle inniti verbis non fuit diffidentiæ, ſed perſonarum reuerentiæ. An ita ſit Deus nouit quòd tamen illud dictum erat diffidentię ſatis declarat per hoc quod ſubiunxit ſic inquiẽs. Item dixi quòd propter diuerſas cauſas Papæ intentio potuit bene mutari, & per conſequens diuerſa dicere, & ideò ſtandum eſſet vltimo dicto eius qui ſciret illud. Ecce quàm planè inſinuat quòd Papa Martinus iam dicta primo dixit, etiã ſi dixit contrarium poſtmodum mutando ſuam intentionem.

Quod licèt potuit contigiſſe ipſi ſicut homini, nullo modo tamen præſumendum eſt quòd in ore tanti patris tam apertè fuerint eſt & non, vnde hoc dicere eſt multum impingere in conſtantiam & maturitatem quas debet habere in dictis ſuis Dominus Papa. Præterea dicta verba Domini Martini a me propoſita declarabãt eius intentionem non ſuper aliquo facto futuro; ſed ſolum ſuper preterito ſcilicet ſuper conceſſis fratribus in ſuo priuilegio, nunc autem licèt ſuper facto futuro benè & diſcretè poteſt quandoque mutari intentio proponentis, non tamen ſuper facto præterito, ſicut nec ipſum poteſt mutari quin factum fuerit, & ita poſtquam ſemel verbis declarauit intentionem ſuam ſuper contentis in dicto priuilegio, non fuiſſet diſcretionis aut conſtantiæ poſtmodum verbis contrarijs declaraſſe intentionem ſuam fuiſſe contrariam, nec potuerunt ambo dicta fuiſſe vera, qualia nefas eſt putare Dominum Papam protuliſſe. Quia ergo vt credo, benè notum eſt fratribus Dominum Martinũ dixiſſe verba priora, cautè ergo dicunt quòd nolunt inniti verbis eiuſdem, ſed taciturnitati: qui ſi verba aliqua pro ſe habuiſſent, libenter ea propoſuiſſent poſtquàm tot cauillationes & friuolas defenſiones pro ſe inducunt, quæ taciturnitas re uera æque benè eſt pro prælatis contra fratres quàm è contra.

Sicut enim Papa Martinus audiuit quomodo fratres vtuntur dicto priuilegio, ſic ſimiliter audiuit quomodo prælati in vſu eius prædicto fratribus reſiſtunt, & eos impediunt, populum retrahentes & admonentes ne eis confiteantur niſi licentiati aut cum propoſito confitendi eadem ſuis curatis, alio quoque modo quàm fratres eo vtuntur, eſſe vtendum dicto priuilegio aſſerentes, & tamen ſimiliter tacuit Papa. Nec etiam veriſimile eſt quòd Papa tacens vellet ſuorum Epiſcoporum damnationem & populi, & ſic taciturnitate & diſſimulatione, ſicut prius acquieuit intentioni prælatorum, & videtur eis concedere quod intendunt, & idem fecit Dominus Honorius eius ſucceſſor.

Et ad iſtam intentionem pro prælatis potius facit Decretum quod inducitur pro fratribus quã pro ipſis fratribus, quia ipſum loquitur ſpecialiter de taciturnitate circa exceſſus & delicta Epiſcoporum. Dicit enim ſic. Si Papa ſuę & fraternæ ſalutis negligens deprehenditur & cęt. Conſtat autem quòd Papa ſolos Epiſcopos fratres ſuos ſolet appellare & cæteros omnes filios. Dicunt fratres quòd non omnes prælati clamauerunt, ſed aliqui eorum tantum, quia vt dicunt, habemus multos bonos qui permittunt nos pacificè vti priuilegijs noſtris. Quod non valet ad propoſitum.

Si enim omnes clamaſſent, & taciturnitas Papæ feciſſet eum mancipium gehennæ: conſimiliter etſi ſolum illi de regno vno aut de vna prouincia magna clamaſſent, taciturnitas etiam eius feciſſet ipſum mancipium gehennæ. Maior enim & minor multitudo clamantium non variat, ſed

genus peccati circa Papæ taciturnitatem, quod nefas eſt dicere.

Quòd dicunt: quòd habent multos bonos qui dimittunt eos vti priuilegijs ſuis ſicut volunt: Dico, quòd non eſt aliquis prælatorum qui non permitteret eos in pace priuilegijs ſuis vti quemadmodum ſecundum iura eis vtendum eſt, ſed illi qui reſiſtunt eis intendunt ſolum reſiſtere abuſui ipſorum circa priuilegia, & in hoc ſic reſiſtentes fratribus merito credunt firmiter ſe offerre obſequium Deo, & populum à præcipitio trahere, implendo illud quod dictum eſt cuilibet eorum, prouerb. 14. Erue eos qui ducuntur ad mortem, & qui ducuntur ad interitum liberare non ceſſes.

Vnde ſi illi Epiſcopi qui permittunt eos vti ſuo priuilegio Domini Martini tali modo vt volunt eo vti, permittant vſum & non potius abuſum & an in hoc boni ſint, dum tamen nouerint abuſum, & aduertant imminens periculum, ipſi viderint. Timeo enim ne eis poſſit improperari illud Ezec. 13. Non aſcendiſtis ex aduerſo, neq; oppoſuiſtis vos murum pro domo Iſrael vt ſtaretis in prælio in die Domini.

Quod exponens Greg in lib 1. paſtor dicit ſic. Ex aduerſo quippe aſcendere eſt pro defenſione gregis voce libera huiuſmodi poteſtatibus contraire. Et in die Domini in prælio ſtare eſt prauis decertantibus ex amore iuſtitiæ reſiſtere. Qui ſic ex aduerſo non aſcenderit veritatem pro ponendo, re uera vt exiſtimo hoc propter aliquẽ timorem mundanum omittit. Vnde & timeo ne illis poterit dici illud Iob 6. Qui timet pruinã cadet ſuper eum nix. Quod exponens Beatus Gregor. lib. 7. Moral. dicit ſic. Nonnulli dum temporalia pertimeſcunt diſtrictionis æternæ animaduerſioni ſe ſubijciunt. De quibus per Pſalmiſtam dicitur Trepidauerunt timore vbi non erat timor. Iſte namque veritatem iam liberè defendere appetit, ſed in ipſa ſua appetitione trepidus indignationem poteſtatis humanę pertimeſcit, cunque in terra hominem contra veritatem pauet, eiuſdem veritatis iram cælitus ſuſtinet.

Præterea in dicto modo arguendi, contrarij valde irreuerenter mali & inſiliunt & impingũt in vtrunque Papam prædictum. Ex hoc enim modo arguendi, modo pro fratribus modo pro prælatis, concluditur ineuitabiliter vtrunque illorum aliquando occaſione ſuæ taciturnitatis fuiſſe obnoxium graui peccato. Nam (vt arguunt fratres) ſi ipſi ſuſtinerent falſitatem, & illam vterque Papa ſua taciturnitate diſſimulaſſet, ſeipſum damnaſſet. Et ex eodem modo arguendi vt iam dixi poteſt concludi quòd ſi prælati ſuſtinerent falſitatem, & vterque Papa ſua taciturnitate diſſimulaſſet, ſimiliter ſeipſum damnaſſet.

Et ſic ſequitur quòd in omnem euentum vterque Papa ſeipſum damnaſſet & peccato mortali ſe obligaſſet, & ſic ſua taciturnitate ſeipſum mancipium gehennæ feciſſet, quod tam humiles filij de patribus tam propitijs eis nequaquam deberent ſuſpicari, maximè quia in dicto Decreto quòd fratres pro ſe allegauerũt, dicitur, quòd Papa cuncta iudicaturus a nemine eſt iudicandus niſi deprehendatur à fide deuius. Et vos lectores ſi iſtud ſequatur ex modo arguendi eorum iudicetis. Nec audiui quòd fratres ad iſtud aliquid reſponderunt. Prẹterea dicta argumentatio multo magis eſt contra fratres quàm pro ipſis.

Quando enim partes litigant coram iudice & contrariantur, altera defendente malam cauſam, ſi diſſimulatio & taciturnitas iudicis eſt in culpa eo quòd non obuiat parti quæ iniuſtam cauſam defendit: illa taciturnitas potius ſignum eſt quòd pars illa cui magis fauet iudex defendat iniuſtam cauſam quàm altera, quia quilibet iudex magis ſolet deferre parti cui magis fauet. Quare cum vt ſæpius viſum eſt de facto, fratres cõſueuerunt habere maiorem fauorem apud plures Summos Pontifices in impetrandis illis quæ ſunt de iure prælatorum, quàm prælati in reſiſtẽdo in hoc fratribus & iura ſua defendẽdo, quòd patet ex hoc quòd ſepulturas, immunitates quaſdam, & plurima alia quæ multum vergunt in præiudicium & damnum prælatorum frequenter impetrauerunt in damnum illorum & grauamen, etiam ipſis contra clamantibus, ſi taciturnitate ſua ipſe Papa fuit in culpa, vel ex parte fratrum, vel ex parte prælatorum in non coercendo alteros eorum, quod neceſſario ſequitur ex modo arguendi facto, vt dictum eſt, taciturnitas ergo illa potius erat ſignum quòd fratres defendũt iniuſtam cauſam contra prælatos quàm è contrario, & quòd Papa potius tacuit & peccauit, ſi tamen peccauit, plus fauendo fratribus quàm prælatis.

Ad hæc fratres non reſpondent, ſed primo inuehuntur in me dicentes, ecce vna manu vngit & altera pungit: vngit quidem in eo quòd dicit nos eſſe fauorabiles Papæ, pungit autem in eo quòd dicit nos habere cauſam iniuſtam. *Obiect.*

Item ſecundo inuehuntur in me dicentes, ecce quomodo impingit in Papam cum dicit eum fouere iniuſtam cauſam, & ſcribatur in prouerb. Accipere perſonam in iudicio non eſt bonum. *Secunda*

Item tertio dicunt quòd non eſt ſimile de taciturnitate Papæ in facto fratrum & prælatorum, quia fratres benè vtuntur priuilegio ſuo in quo prælati eos impediunt, & ideò benè egit Papa quòd tacuit & noluit contra eos exaudire prælatos & permiſit vſum fratrum. *Tertia*

Item

Quarta. Item quarto dicunt, quòd taciturnitas Papæ poteſt eſſe pro eis, non autem pro prælatis, quia ſi aliquis ex zelo in aliqua parochia audiret confeſſionem nullam habens iuriſdictionem, & quærimonia contra illum de eo veniret ad Epiſcopum, & ipſe taceret nec illum prohiberet ſola taciturnitas Epiſcopi eſſet facti illius confirmatio & daret ei poteſtatem, & ſic taciturnitate vſum fratrum approbauit & multum meruit.

Reſponſio ad prima. Ad iſta dico per ordinem. Ad primum enim dico, quòd nunquàm fuit intentionis meæ vngere eos oleo ſcilicet peccatoris impinguando capita ipſorum vt corda eorum tanquàm innocentium ſubuerterem per benedictiones & dulces ſermones, nec etiam vnquam fuit intentionis meæ pungere eos ad reprehendendum, ſed ſolùmmodò ad corripiendum in miſericordia & interpellandum vt per verba veritatis commoniti cuſtodirent viam æquitatis. Non eſt etiam verum, quòd dixerim fratres habere iniuſtam cauſam, immò ſolummodo dixi, quòd taciturnitas Papæ potius eſt ſignum quòd ipſi iniuſtam cauſam defendant quàm prælati: quòd etiam ego firmiter opinor.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd dixerim Papam fouere iniuſtam cauſam, & quòd ſic impingo in eum, dico quòd non eſt verum, non enim dixi Papam fouere iniuſtam cauſam, immò dixi quòd taciturnitas Papæ potius eſſet ſignum, quòd fratres defendebant iniuſtam cauſam, quàm quòd prælati, ſi ipſe ſua taciturnitate eſſet in culpa: quod neceſſariò ſequitur ex modo arguendi fratrum ſecundum prædicta.

Vt etiam iam dicam nullo modo neceſſarium fuit ponere Papam fuiſſe in culpa pro taciturnitate ſua, per hoc declarando, quòd modus arguendi fratrum prædictus non valuit, & hoc ad oſtendendum, quòd Papæ taciturnitas in nullo vſum ipſorum circa priuilegium approbare.

Ad tertiũ. Ad tertium dico, quòd omninò eſt ſimile de taciturnitate Papæ in facto fratrum & prælatorum, præter hoc quòd ſi præſumendũ eſſet quòd propter iniuſtam cauſam alterius partis Papa tacuiſſet, potius præſumendum eſſet, quòd propter iniuſtam cauſam ex parte fratrum, quàm ex parte prælatorum tacuiſſet, vt dictum eſt. Et per hoc è contrario etiam præſumendum eſt quòd ſi propter iuſtam cauſam quam altera partium defendiſſet, feſtinaſſe debuiſſet ſuam declarationem, quòd potius feſtinaſſe debuiſſet eam propter iuſtam cauſam ex parte fratrum, quàm ex parte prælatorum, & ſic in eo, quòd taciturnitate ſua vterque Papa diſtulit priuilegij declarationem, omninò ex hoc præſumendum eſt, potius quòd iuſtam cauſam defendebant prælati, quàm quòd ipſam defendebant fratres, vt videtur probabiliter, in hoc potius deferendo fratribus quàm prælatis. Quod autem aſſumunt ad oſtendendum quomodo non eſt ſimile, ſcilicèt quòd fratres benè vtuntur priuilegio ſuo &c.

Dico, quòd eadem ratione poteſt dici, quòd prælati benè & rationabiliter reſiſtebant fratribus in vſu priuilegij eorum, & ideò benè egit Papa quòd tacuit & noluit eos reprimere & permiſit eos fratribus reſiſtere in hoc deferendo fratribus, quòd non ſtatim pro prælatis ſententiauit, & ſic in tali dicto fratrum eſt petitio eius, quòd debent probare, & quod eis negatur. Et præterea licèt benè egiſſet vterque Papa, quòd tacuit & noluit exaudire prælatos, & permiſit vſum fratrum ſi bonus fuit, nihilominus tamen ſecundum dictum modum arguẽdi fratrum peccaſſet vterque eorum in non reprehendendo & cohibendo prælatos, quia bonum vſum fratrum impediſſent.

Ad quartam. Ad quartum quo arguunt quòd Papæ taciturnitas erat pro eis per ſimile de audiente confeſſiones in parochia alicuius abſque omni iuriſdictione, Dico, quòd iſte, qui ſic confeſſiones audiret, præſumptuosè ageret & multum peccaret talem actum attentando, maximè per actus continuationem ſibi ius præſcribere intendendo, & omninò eſſet cohibendus niſi notum eſſet quòd ad hoc a Deo miſſus eſſet.

Quemadmodum Equitius Abbas miſſus erat a Deo ad prædicandum, cui tamen Damaſus Papa defendere præcepit actum prædicationis ſicut & debuit quouſque in ſomno reuelatum fuit quòd ille ad prædicandum a Deo miſſus fuit, ſicut recitat Beatus Gregor. in primo lib. Dialog. Quare ſi tale factum tanquàm ſimile fratres ad factum ſuum velint applicare, confitentur ſe præſumptuosè agere, & mala fide ius ſacerdotũ velle præſcribere, propter quod in talibus multum cautè cauendi ſunt ne clam ius ſacerdotum ſubripiant, & ſic ab initio a talibus cohibendi ſunt ne paulatim intrando contingat illud quod legitur cap 13. quæſt. 1. His itaque reſpondetur in c. Laborantem agricolam. Vbi dicitur ſic quaſi prælati loquantur fratribus. Nos ſumus agricolæ laborantes, vos vultis primum de fructibus noſtris percipere, immò non primum quia nec vltimum nobis relinquere vultis. A prioribus enim incipientes paulatim ſumitis & totum vſurpare contenditis, vt pro nobis videatur dictum Fruſtratim lupus comedit agnum, de quo etiam dicit Innocentius Quartus loquens quibuſdam religioſis in litera ſupradicta.

Illud ſatis notabile videtur & indecens quòd nonnulli veſtrum mox vt aliquos ægritudinis languore detentos intelligunt ad ipſos vndique feſtini concurrunt, & eos illectiuis verborum blanditijs demulcentes & præcipuum ſalutis remedium pollicentes, ſi apud eos eccle-

ſiaſticam elegerint ſepulturam: ac tandem eos ad ſuum propoſitum talibus aſſuaſionibus pertrahentes ad teſtamenta eorum ordinanda ſe ingerunt & lætantur cum canonica iuſtitia defraudant eccleſias de quarum parochijs aſſumuntur corpora mortuorum, & qui vt nudi nudum Chriſtum liberè ſequi poſſent, religionis ſe vinculo aſtringentes pretioſa & magna contempſiſſe noſcuntur, ſe in alienis nimium contra Deum & iuſtitiam vſurpando exhibent pertinaces.

Nec credo quòd talis taciturnitas prædicta ſuperioris prælati ad tempus poſſet tanquam ex ſuo facto ius tribuere, quia ex cauſa rationabili fieri poſſet vſque ad tempus congruum corrigendi talem præſumptionem, & maxime perſonis in quibus de iure communi tale ius cadere non poteſt: quales fortè ſunt fratres, & maximè ex tali facto circa communitatem parochianorum, ſuper quos non acquiritur præſcriptio quin pertineant ad ſacerdotis parochialis ſubiectionem & obedientiam, niſi omninò eis per præſcriptionem ſubtrahantur ne ſint eorum parochiani & ſic quantuncunque alteri confiteantur abſque licentia eius, ſemper tenentur reuerti ad ipſum ad eadem confitendum ei niſi contrarium in priuilegio ſpecialiter caueatur, vt dictum eſt ſecundum prædictos gloſſatores.

Sic ergo reuertendo ad propoſitum dico quòd vterque Papa tàm Martinus quàm Honorius benè diſſimulare potuit ad tempus ſua taciturnitate diſcordiam quam nouit inter prçlatos & fratres licèt altera partium foueret iniuſtam cauſam & hoc ex cauſa licèt non cuique manifeſta & abſque omni culpa ſua & negligentia. *Ad decretum.* Decretum autem quod inducunt fratres ad probandum quòd Papa peccaſſet ſi ſciuiſſet fratres fouere iniuſtam cauſam, & eos non reprehendiſſet, loquitur in caſu quando Papa negligit corrigere corrigenda, vt patet ex verbis eius prædictis.

Tunc autem negligit quando ſine cauſa differt corrigere quæ pro temporis neceſſitate ſtatim ſunt corrigenda, quam cauſam non debemus ſupponere defuiſſe in caſu noſtro.

Eſt ergo intelligendum, quòd licèt ita diſſimulatum eſſet factum fratrum, vt dicunt: per hoc tamen non poſſunt oſtendere ſuum propoſitum vllo modo, ſed potius cautum faciunt Dominum Papam ne de cętero, nec diutius diſſimulando talia permittat incorrecta, & ex negligentia inculpetur, quem tamen frequenter ex cauſa oportet multa per patientiam tolerare, alias perducenda in iudicium & corrigenda, & ſic vt æſtimo actum eſt in propoſito.

Curia enim Romana non plumeos, ſed plumbeos pedes habet, nec ad quemcunque ventum cuiuſcunque clamoris ſtatim mouetur, nec moueri debet: ſed patiens eſt iuſtitiæ redditor, & expectat inſtructionem, maximè quando cauſa eſt ardua & inter magnas perſonas. Quamquam ergo tam Dominus Martinus quàm Dominus Honorius firmum habebant propoſitum pacificandi in breui dictam diſcordiam, & ſuper modo pacificandi eam ad honorem Dei & animarum ſalutem deliberauerunt, tamen ambo morte præuenti implere non potuerunt quod conceperunt.

Sed hic inſurgunt fratres & dicunt ſic. *Replica.* Multum differt deliberare de bono faciendo & de malo impediendo. De bono enim faciendo verum eſt quòd diu debet deliberare homo quomodo melius fiat, & ideò in dando iſtud priuilegium tanquam de magno bono diu debuit deliberare Papa Martinus ſicut ipſe deliberauit.

Ipſe enim (vt dicunt fratres) antequam eſſet Papa deliberauit quòd ſi contingeret ipſum eſſe Papam quòd tale priuilegium fratribus concederet, ipſi autem malo quàm primum videtur, occurrendum eſt, & ideò ſi vidiſſet fratrum abuſum ſtatim debuiſſet occurrere. Si enim vt dicit ille qui proponit, prior videret me audire confeſſionem alicuius, & non haberem auctoritatem, non reputaret bonum ſi taceret vſque cras.

Ecce quomodo omnibus modis inculpant Papam de negligentia erga alteram partium, quia ſcilicèt non ſtatim obuiauit inſolentię, vel contra vnam partem vel contra aliam. Si enim omninò debuit ſtatim obuiare parti defendenti iniuſtam cauſam, & in propoſito indubitanter altera pars defendit iniuſtam cauſam: quia partes defendunt contradictoria, ſequitur ergo neceſſariò ex dicto fratrum quòd Papa ſciens cauſas fratrum & prælatorum in omnem euentum negligens fuerit & ſe mancipium fecerit gehennę, & ſic perſeueranter impingunt in Papam ſecundum modum prędictum.

Sed dico adhuc ſicut dixi, quòd Papa ſine culpa ſua potuit non ſtatim obuiare inſolentię multitudinis fratrum vel prȩlatorum, ſed ex cauſa expectare vſque ad congruum tempus, & interim ſuper modo obuiandi deliberare. Non ergo (vt dicunt) tantum de bono faciendo deliberandum eſt, ſed etiam de obuiando malo, quòd etiam eſt bonum quid facere. Quod autem dicunt quòd de dando ſuum priuilegium Dominus Martinus diu deliberauerit tanquam de bono, Dico quòd reuera valde bonum eſt & vtile eorum priuilegium, intelligendo ipſum ſecundum modum quò ſupra ipſum dicitur intellexiſſe.

Intel-

Intelligendo autem ipſum ſecundum modum exponendi fratrum: potius videtur mihi eſſe periculoſum quàm bonum & vtile, ſecundum quòd infra declarabitur.

Quod autem addunt: quòd Dominus Martinus antequàm eſſet Papa deliberauit ſe daturum fratribus priuilegium illud: an hoc verum ſit neſcio, ſed potius credo quòd non, quia per tale dictum quaſi inſinuant quòd ipſe ad Papatum aſpiraſſet, & antequàm factus erat, de fiendo Papa deliberaſſet, quòd ambitioſum & valde fuiſſet, in quo, vt videtur, multum a fratribus inculpatur.

Quod ſubiungit ille de ſe & ſuo priore: dicendum quòd non eſt ſimile, quia facto & Vnius perſonæ facilius poteſt obuiari, non ſic facto duarum communitatum, quia maturius eſt agendum cum communitatibus quàm cum perſonis ſingularibus.

Et ideò licèt prior ſciens fratrem audire confeſſionem ſine auctoritate ſtatim deliberet ei obuiare, non tamen Papa ſciens communitatem iniuſtè agere, ſemper ſtatim debet obuiare. Hoc aduertens frater qui determinauit pro cęteris in ſua determinatione ſecunda facta, addidit dicens.

Recolo de taciturnitate: nos non habemus ſolam taciturnitatem, immò & vidi literam bullatam Domini Martini Papæ: in qua fratribus dabatur iudex, coram quo poſſent conuenire impedientes prædicationem eorum & audientiam confeſſionum.

Dico quòd nec talibus verbis inniti poſſunt fratres. Benè enim verum poteſt eſſe, quòd Dominus Martinus dabat fratribus iudicem executorem ſui priuilegij, quod eis dederat quo poſſent conuenire impedientes prædicationem & auditionem confeſſionum eorum quo ad formam, quæ data eſt eis in priuilegio ſecundum ſuperius dicta.

Non tamen ex hoc habent, quòd datus eſt eis iudex contra impedientes auditiones eorum confeſſionis ſecundum modum quo ipſi intelligunt priuilegium, maximè cum ſit inconueniens verbis priuilegij.

Vnde loquuntur fratres ac ſi omnia dicta & facta ſua eſſent Euangelia, & Papa cuncta, quæ contingeret eos facere aut dicere approbaret.

Et mirum eſt vnde talia præſumunt, ſecundum quòd ſuper hoc fundatur duodecima ratio inferius inducta contra prælatos.

Hic poſſent ſubſcribi priuilegia fratrum ſi quis deſideraret.

Finis duodecimi Quodlibet. Magiſtri Henrici à Gandauo.

Comment. in Quæſtionem XXXI. quæ eſt,

Vtrum confeſſus priuilegiato teneatur eadem peccata confiteri Curato ſuo, &c.

NOT. quòd hæc quæſtio alibi agitata eſt, cùm ſcilicet in ſeptimo Quolib. quæſt. 24. tùm etiam Quolib 10. q. 2. Neque hoc loco aliquid noui dicit, niſi, quod ibi dictum eſt, quod confirmat, atque obiectionibus ſatisfacit. Nos autem cum ſepulemus huiuſmodi Doctoris ſententiam reprobatam à Ioanne 22. vt ibi diximus, iudicamus omnia, quæ dicit gloſſanda eſſe, ſicut ibi diximus. Neque propterea hoc loco quidpiam addere volumus, ſed finem & quæſtioni, & quolib. facere.

Explicit Quodlib. Duodecimum ad laudem Dei, & Beatæ Virginis.

MAGISTRI HENRICI A GANDAVO

DOCTORIS CELEBERRIMI

QVAESTIONES QVODLIBETALES

Cum Commentarijs, ſeu Adnotationibus R. P. D. Vitalis Zuccolij Abbatis Ordinis Camaldulenſis Theologi Clariſsimi.

Quodlibet decimumtertium decem ac ſeptem quæſtiones habet, tùm de Deo, cùm etiam de creaturis, vt initio quæſtionis primæ, & in proceſſu deprehendere licet.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Deus poſſit videri à beato ſub ratione veri, abſque hoc quòd videatur ab eodem ſub ratione boni.

QVODLIBET noſtrum decimumtertium continebat Quęſtiones decem & ſeptem. Quarum quædam erant de Deo in comparatione ad creaturas & è conuerſo: quædam verò de creaturis ſecundum ſe.

Circa primum erat vnum pertinens ad Dei viſionem: Vtrum ſcilicèt Deus poſſit videri à beato ſub ratione veri abſque hoc quòd videatur ab eodem ſub ratione boni. Aliud verò pertinebat ad Dei dilectionem, & erat Vtrum Deus plus poſſit diligi quàm cognoſci. Tria verò alia ad Dei potentiam pertinebant. Quorum primum erat circa id, quod eſt extra mundum. Vtrum ſcilicèt Deus poſſit facere corpus aliquod extra cœlum, quod non tangat cœlum. Aliud erat circa aſſumptum ab ipſo. Vtrum Deus potuit facere quòd anima Chriſti ſeparata à ſuo corpore exiſtente in ſepulcro mortuo fuiſſet coniuncta corpori ipſius in altari vel in pyxide, ſi tunc fuiſſet conſecratum. Tertium erat circa aſſumendum: Vtrum Verbum Dei potuit aſſumere ſubſtantiam non intellectualem in vnitatem perſonæ. Quæſt. II. Quæſt. III. Quæſt. IV. Quæſt. V.

Circa primum arguitur: quòd Deus poſſit videri Arg. prima. Primum.

videri

videri à beato ſub ratione veri abſque eo quòd videatur ab eodem ſub ratione boni: quia omne prius ſaltem ſecundum intellectum poteſt ſeparari a poſteriori: ratio autem veri prior eſt ſecundum rationem intellectus noſtri in Deo quàm ratio boni: quia eſt ſimplicior. Ratio enim boni includit in ſe rationem veri, ergo &c.

Secundũ. Item quia alia ratio eſt eſſentiæ diuinæ vt in ſe & abſolutè conſideratur, & alia ratio eiuſdem vt eſt idea creaturarum, ideò diuina eſſentia poteſt videri a beato in ſe & abſolutè ſub ratione eſſentiæ abſque eo quòd videatur ſub ratione ideæ. Niſi enim ita eſſet, diuina eſſentia non poſſet videri a beato, quin ſimul in ea & cum ea viderentur creaturæ inquantum eſt idea: quòd tamen falſum eſt. Igitur poterit etiam videri ſub ratione veri a Beato abſque eo quòd videatur ſub ratione boni. Item bonum

Tertium. operabile & factibile poteſt intelligi ab intellectu ſpeculatiuo ſub ratione veri abſq; eo quòd intelligatur ſub ratione operabilis, vt inquirendo quid eſt virtus moralis & quæ partes eius & huiuſmodi, ergo &c.

In oppoſitum. Contra non minus differunt inter ſe ratio eſſentię in Deo, & ratio relationis, & relationes diuinæ perſonales, quàm verum & bonum in Deo: ſed eſſentia diuina non poteſt videri niſi in perſona: ergo &c.

Reſpõſio. Dico quòd in Deo præter pluralitatem & diſtinctionem perſonarum & proprietatum notionalium, quę ſunt ſecundum rem & naturam, & ſecundum relationes & eſſe reſpectiuum, nulla eſt pluralitas nec diuerſitas aut diſtinctio niſi ſecundum rationem & conſiderationem intellectus, & ſecundum rationes attributales, prout hoc aliàs declarauimus. Et ideò cum diuina natura intellectui beato obiectiuè ſe offert & repreſentat vt vnum ſimpliciter ſub vna ratione ſimpliciſſima tantùm, videlicèt ſub ratione eſſe, q̃ vniuerſaliter eſt ratio, ſecundũ quam de quacũque re primus natus eſt formari conceptus ab ipſo intellectu, ita quòd ſi intellectus apprehendẽs diuinam naturam ſub ratione eſſe ſtet in ſola apprehenſione tali, & nequaquàm operetur vlterius circa ſic apprehenſum ſuæ conſiderationis intuitu nequaquàm apprehendet aut diſcernet aliquam pluralitatem rationum in illa, quia nec eſt in illa ſecundum naturam niſi in virtute, & ſecundum actum ſolùmmodò eſt in illa ex conſideratione intellectus diſtinguentis illas in ipſa natura ſub ratione quæ eſt eſſe, quaſi determinantis & contrahentis ipſam, cuiuſmodi ſunt viuere, intelligere, velle: quæ ſignificantur per modum actus.

Et quia ab eſſe dicitur eſſentia, eſſentia eſt ratio ſecundum quàm de quacunque re primus natus eſt conceptus formari ab ipſo & in ipſo intellectu, ita quòd ſi intellectus apprehendens diuinam naturam ſub ratione eſſentiæ ſtet in ſola apprehenſione tali, & nequaquàm vlterius operetur ſuæ conſiderationis intuitu circa ſic apprehenſum nequaquàm apprehendet aliquam pluralitatem rationum in diuina natura, quia nec ſunt in illa niſi virtute tantùm, & ſolùmmodò ſunt in illa ſecundum actum ex conſideratione intellectus diſtinguentis illas in ipſa natura ſub ratione illa quæ eſt eſſentia, quaſi determinãtis & contrahentis ipſam, cuiuſmodi ſunt vita, intelligentia, veritas voluntas, & bonitas quę ſignificantur per modum habitus. Nec eſt ibi aliqua determinatio aut contractio ex natura rei, quia tunc in illa ex hoc eſſet aliqua compoſitio, ſed ſolùmmodò ſecundum rationem conſiderationis noſtræ, quæ non poteſt ſub ratione tantæ ſimplicitatis illas comprehendere, ſub qua ſunt in illa natura.

In ipſa enim diuina natura quantum eſt ex ipſa natura non eſt niſi vna ſingularitas ſimplex ſine omni ratione vniuerſalis ſine qua non eſt determinatio vel contractio in re ex ipſa natura rei. Quare cum in viſione beatorum non eſt conſideratio intellectus circa illa quæ ſunt in Deo, diſcurſiua, neque via inueſtigationis vnius rationis poſt aliam: ſed ſimplex & tota ſimul, de neceſſitate ergo beatus vnico & ſimplici intuitu videt in ipſa diuina natura omnes illas rationes ſimul, & earum pluralitatem atque diuerſitatem ſiue diſtinctionem, quæ etiam nullo modo poſſent videri niſi ipſis rationibus ſimul viſis acſi ſecundum rem eſſent in ipſa diuina natura, & ſeſe ex natura rei offerrent intellectui & mouerent illum ad videndum eas. Propter quod dico, quòd non poteſt Deus videri a beato ſub ratione veri abſque eo quòd videatur ſub ratione boni.

Ad cuius ampliorem intellectum à contrario acceptum eſt aduertendum, quòd ſi aliquid vnũ & ideò ſimplex ſecundum rem habet in ſe diuerſas rationes, quòd poſſet cognoſci ſecundum vnam earum, & non ſecundum aliam, hoc non videtur poſſe contingere niſi duabus de cauſis: propter quas vna earum poſſit intelligi ſeorſum ſine alia. Quarum prima eſt, quòd res illa poteſt habere rationem vniuerſalis ſecundum diuerſas intentiones generis & differentiæ, nec eſt ex ſe ſingularitas quædam ſicut in diuina natura, in quam non cadit ratio vniuerſalis. Propter hanc enim cauſam poſſum intelligere rationem animalitatis ſiue animalitatem ſecundum rationem generis abſque eo quòd intelligam rationem rationalitatis aut irrationalitatis ſecundum rationem differentiæ, & ſimiliter poſſum intelligere hominem & videre ſiue cognoſcere à longe venientem ſub ratione animalis quòd tamen ipſum non cognoſcam ſecundum rationem rationalis vel hominis, cuius rationem

habet

habet per rationale additum animali. Alia eſt, quia res illa in qua ſunt ambæ rationes non ſe offert clarè cognoſcenti, aut ipſe intellectus propter ſuam obtuſitatem non ſufficit eam primo intuitu clarè conſpicere: ſed oportet eum per diſcurſum notitiam illius inueſtigare: & hoc ſingillatim ſingulas rationes ſingulis inueſtigationibus, & ideo vna illarum inueſtigata ſic vt cognoſcatur ſiue intelligatur, altera quia nondum inueſtigata eſt non cognoſcitur nec intelligitur. Et ſecundum hoc in vita iſta poſſum cognoſcere Deum ſecundum quòd eſt ens & non ſecundum quòd eſt vnus vel bonus & huiuſmodi. Hæc enim diuerſis inueſtigationibus, & ſeorſum de Deo in vita iſta cognoſcuntur.

Nunc autem in propoſito ita eſt, quòd neutra harum cauſarum locum habet in aperta viſione Dei in patria. Non prima, quia in Deo non cadit ratio vniuerſalis, ſed quicquid eſt in eo vna ſingularitas quædam eſt, ſecundum quòd alibi declaraui. Vnde quia ratio eſſe quæ eſt primum cognoſcibile de Deo & viſibile in ipſo & ſimpliciſſima in eo, quoddam ſingulare eſt & ſimiliter viuere & intelligere, velle & cęteræ virtutes omnes, & ſunt omnes id quod ipſum in vna re ſingulari, & vna earum ſecundum rem & quantùm eſt de natura rei eſt alia: licèt ſecũdum rationem noſtram intelligendi vna includatur in alia vt eſſe in viuere, & viuere in intelligere, & verum in bono, & ſic de ſingulis, vt ſecundum hoc omnes ſimul per conſiderationem intellectus in vnica ſingularitate ſecundum rem ſe offerant videnti, ratio ſcilicèt ipſius eſſe in alijs vt quibus quaſi determinatur, & rationes aliæ ſub ratione ipſius eſſe quæ quaſi ipſum determinant. Omnis ergo videns Deum vera viſione ipſum totum & ſecundum omnes rationes eius videt eum: aut ſi ſubtrahatur viſio hæc vnius rationis, neceſſario omnium aliarum viſio ſubtrahetur.

Secunda autem cauſarum prædictarum nequaquam habet locum in propoſito, quia in viſione Dei aperta nulla eſt cognitio ex inueſtigatione & diſcurſu. Propter quod dico iterum quòd Deus non poteſt videri a beato ſub ratione veri obiectiuè, quin etiam ſimul videatur ſub ratione boni, in qua & ratione veri eſt ratio elicitiua actus videndi bonum, ſecundum quòd nihil omninò intelligitur niſi ſub ratione veri, ſicut alibi expoſui.

Ad primũ principale. Quod arguitur primo in contrarium, quòd prius ſecundum intellectum poteſt ſeparari a poſteriori: Dico quòd non eſt verum quando prius non habet rationem vniuerſalis, aut cognoſcens cognoſcit rem per diſcurſum, aut prius re differt à poſteriori, ſicut ſubſtantia differt ab accidente: quorum nullum contingit circa Deum in viſione beata.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd eſſentia diuina poteſt videri abſque eo quòd alia ſcilicèt eſſentiæ creaturarum videantur in ipſa &c. Dico quòd non eſt ſimile: quia illa ſunt extra diuinam eſſentiam, & ipſa nullum eſſentialem ordinem vel reſpectũ habet ad illa. Propter quod per illam non in ordine ad eſſentias creaturarum extra, non neceſſario cognoſcuntur ipſę eſſentiæ creaturarum, ſed poſſunt occultari. Quare ſimiliter ipſis occultatis nequaquam poſſunt cognoſci rationes ideales illorum in Deo, eo quòd relatio in vno extremo non poteſt cognoſci niſi cognita relatione in alio extremo, quæ cognoſci non poteſt ſine cognitione illius in quo eſt.

Ad tertium. Ad tertium: quòd operabile vel factibile poteſt cognoſci ſub ratione veri, & non ſimul ſub ratione boni; Dico quòd verum eſt vbi differt res & vſus rei, & de cognitione habita de illis in vita iſta, quia non eſt niſi diſcurſiua. Et ſic non eſt ſimile de cognitione rationum Dei in patria, in qua omnes ſimul ſub vno intuitu iugiter permanente abſque vlla variatione cognoſcentur.

Ratio in oppoſitum concedenda eſt.

IN QVODLIB. DECIMVMTERTIVM.

Quodlibet decimumtertium decem ac ſeptem quæſtiones habet, tùm de Deo, cùm etiam de creaturis, vt initio quæſtionis primæ, & in proceſſu deprehendere licet.

Comment. in Quæſtionem Primam, quæ eſt.

Vtrum Deus poſſit videri à beato ſub ratione veri, abſque hoc quòd videatur ab eodem ſub ratione boni.

IN titulo videtur quæri vtrum in Deo attributa ſint formaliter diſtincta, & non ex ſola ratione. vnde non quæritur an ſcilicet per ſolam conſiderationem apprehendi poſſit veritas, & non bonitas.

In corpore eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito, ſcilicet quòd beatus non poteſt ſub ratione veri videre Deum, & non ſub ratione boni.

Probatur primò concluſio. Vbi vnico intuitu videtur Deus, & omnes rationes attributorum eius, ibi non poteſt videri ſub vna ratione, & non ſub alia, ſed beatus videt vnico intuitu Deum, & omnes rationes attributorum eius. igitur. Maior patet, & minor probatur. Deus offertur intellectui beato tanquàm ſingulare ſimpliciſſimum ſine vlla diſtinctione attributorum niſi rationis, igitur vnico intuitu &c. Probatur antecedens, quia ſi non offeratur hoc pacto, ergo inter attributa erit aliqua diſtinctio vltra eam, quæ eſt rationis, & ſic aliqualis compoſitio, ſed conſequens eſt falſum, igitur.

Secundò probatur eadem concluſio. Si Deus poteſt cognoſci ſub vna ratione, & non ſub alia, hoc eſt, vel quia Deus habet intentionem vniuerſalis ſecundum diuerſas intentiones generis, & differentiæ, vel quia Deus non ſe clarè offert cognoſcenti, vel quia ipſe intellectus propter ſuam obtuſitatem non ſufficit eam pro intuitu clarè conſpicere, ſed oportet eum per diſcurſum notitiam illius inueſtigare. Nullum eorum eſt dicendum, igitur. Patet maior; minor verò probatur. Quia non primum, Si quidem Deus non eſt talis ratio vniuerſalis, &c. Non ſecundum, quoniam ſi non in patria beato intellectui clarè ſe offert Deus, vbi, & cui nam vnquam ſe offert? Non tertium, quoniam aperta Dei cognitio non habetur per diſcurſum.

Not. autem Scotum contra primam rationem, vbi habetur, attributa diſtingui tantùm ratione, arguere in primo ſententiarum, diſtinct. 8. q. 4 cui ſatisfactum eſt in quinto Quolib. quæſt. 1.

Not. inſuper, quod per diſtinctionem rationis intelligit eam, quæ dicitur formalis, & ex natura rei, ſicut dictum eſt in quinto Quolibet. ſed tunc eſt dubium, quia ſi ex natura rei diſtinguuntur bonitas, & veritas, quid eſt, quòd vna non poteſt intelligi ſine altera? ſed ſoluitur, quòd id eſt in intellectu viatoris, qui intelligere poteſt vnam ſine altera, quod arguit imperfectionem, ſcilicet iſta potentia, quæ pòtius dicenda eſt impotentia. In intellectu autem beato contra accidit. Et quidem quoniam intellectui viatoris non ſe ſe offert Deus clarè, ſed in ſpeculo, & in ænigmate: beato verò clarè, & ſicuti eſt. Et illud non poſſe cognoſcere illum ſub vna ratione, quin cognoſcat ſub altera arguit perfectionem in huiuſmodi intellectu. Verum ſi attributorum rationes realiter differrent in Deo, vtique poſſet beatus cognoſcere vnam ſine altera, ſed hoc eſſet ponere in Deo aliquam compoſitionem, vel plures Deos, quod eſt falſum. Cætera clara ex alibi dictis.

QVAESTIO

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Deus plus poſſit diligi, quàm cognoſci.

Argumen. principale. Circa ſecundum arguitur, quòd Deus non poſſit plus diligi quã cognoſci, quia ſi ſimpliciter ad ſimpliciter &cęt. Sed dilectio Dei ſimpliciter ſequitur cognitionem Dei ſimpliciter, ergo maiorem cognitionem ſequitur maior dilectio, & ſic omninò ęquantur, ergo &c.

In oppoſitum. Contra, tunc ſimplex idiota non poſſet plus diligere Deum quàm perſpicax literatus, quod falſum eſt.

Reſponſio. Dico ad quæſtionem & ad argumenta ſimul: quòd iſta quæſtio de comparatione dilectionis & cognitionis de Deo inter ſe (vtrum ſcilicèt dilectio poſſit eſſe maior quàm pro tempore dilectionis ſit ipſa cognitio) eſt quæſtio de comparatis æquiuocè, ac ſi quæreretur de lacte vtrum poſſit eſſe plus dulce quàm album, ſiue vtrum dulcedo eius poſſit eſſe maior quàm ſit ſua albedo, & ſic non eſt quæſtio de comparatione propriè & verè dicta. Talis enim ſecundum philoſophũ 7. Phyſic. non eſt niſi in vniuocis id eſt, ſecũdum vnam diſpoſitionem in ſpecie ſpecialiſſima, vt cum quæritur de duobus albis, vtrum illorum ſit albius De tali autem comparatione diſpoſitionum diuerſarum inter ſe: dico quòd poteſt intelligi prout ambę ſunt in eodem: quemadmodum iam dictum eſt de dulci & albo in lacte, vel prout ſunt in diuerſis, quemadmodum ſi quæreretur an mel ſit plus dulcè quàm lac ſit album. Et iſto ſecundo modo intelligendo comparationẽ, dico ſimpliciter quòd magis diligi poteſt ab vno quàm cognoſcatur ab altero, & ſimiliter magis cognoſci ab vno quàm diligatur ab altero, puta quòd ſi dilectio ſit in vno ſcilicèt in quarto gradu intenſionis ſuę, & cognitio alterius in ſecundo, vnus in duplo plus diligit quàm alter cognoſcat. & ſi è contra, vnus in duplo plus cognoſcit quàm alter diligat. & ſic non intelligitur quęſtio: quia omninò nullam habet difficultatem, nec circa beatos, nec circa viatores. Primo ergo modo intelligẽdo eam diſtinguo de dilectione & cognitione Dei in via & in patria, & ſimiliter de dilectione Dei naturali & gratuita. Loquendo autem de cognitione Dei in via quacunque, ſiue acquiſita ſiue ex fide habita ſiue alio modo dono gratuito infuſa, & de dilectione gratuita in via, dico quòd minus cognoſcens poteſt plus diligere, & è conuerſo plus cognoſcẽs poteſt minus diligere, ſecundum quòd procedit ſecundum argumentum. Loquendo autem de cognitione Dei in via quacunque prædicta & de dilectione gratuita ſimiliter in via, & ſimiliter de cognitione Dei & dilectione eiuſdem in patria, diſtinguo quia aut intelligitur fieri comparatio vnius dilectionis & vnius cognitionis in eodem, aut duarum dilectionum, & duarum cognitionum inter ſe ſiue in eodem ſucceſſiuè ſiue in diuerſis. Si primo modo, dico quòd Deus ſemper magis diligitur quàm cognoſcitur, & hoc quia voluntas per dilectionem magis vnitur fini quàm intellectus per cognitionem, quia intellectus nõ vnitur per cognitionem niſi quia finis eſt, & in ipſo ipſum informando forma intellectionis quaſi ſpecie ſua.

Voluntas autem vnitur fini per dilectionem, quia ipſa ſubintrat finem, ſeſe in ipſum quo ad id quod eſt quantum poſſibile eſt transformando. Et propterea voluntas perfectius vnitur fini & verius quàm intellectus quanto verius & perfectius eſt rei vniri fini ſecũdum ſeipſam, quàm ſecundum ſpeciem ſuam, & quanto finis ipſe verius habet eſſe in ſeipſo quàm in intellectu & nobilius, ſicut & omnia quę ſunt ſupra intellectum, è contrario illis quæ ſunt ſub intellectu, quæ nobilius habent eſſe in intellectu quàm in ſeipſis. Propter quod melius eſt homini diligere ſuperiora quàm cognoſcere vt Angelum, niſi quatenus eius dilectio impedit dilectionem ſummi boni, & huiuſmodi diligere Angelum eſt in finem. E contra melius & perfectius ęſt cognoſcere inferiora quàm diligere ea: puta verum, niſi quatenus eius dilectio proficit ad dilectionem ſummi, & hoc diligere verum eſt in ordine ad finem, & quanto magis eſt transformari in ignem, quemadmodum ferrum miſſum in ignem candeſcit, & igneſcit vt ignis, ac ſi ſecundum ſubſtãtiam eſſent idem, ferrum & ignis, quàm informari ſimilitudine ignis, & propterea voluntas ſic vnita fini plus inardeſcit in eius dilectione, & gradum pertranſit in dilectione quàm de eo percepit intellectus in cognitione, & amor ſubintrat vbi cognitio foris ſtat, ſecundum quòd omnia hæc alias latius declarauimus. Si intelligatur fieri comparatio quatuor inter ſe, ſcilicèt vnius dilectionis & vnius cognitionis in vno pro vno tẽpore, & alterius dilectionis, & cognitionis in eodem pro alio tempore, aut alterius dilectionis & cognitionis in alio ſiue pro eodem tempore ſiue pro alio, vlterius diſtinguo, quòd talis comparatio talium diſpoſitionum penes ęquale & inæquale ſiue magis & minus, poteſt intelligi ſecundum proportionem arithmeticam, in qua conſideratur æqualitas vel exceſſus ſecundum ſpeciem & formam proportionis. Vel poteſt intelligi ſecundum proportionem geometricam,

quæ

quæ eſt ſecundum quantitatem proportionatorũ. Eſt enim æqualis, & conſimilis comparatio quatuor ad duo, & octo ad quatuor ſecundum proportionem arithmeticam, quia ſicut ſecundũ duplam proportionem quatuor excedunt duo, ſic & octo excedunt quatuor. Eſt autẽ inæqualis & diſſimilis comparatio illorum ſecundum proportionem geometricam: quatuor enim non excedunt duo niſi in duobus; octo aũt excedunt quatuor in quatuor. E contrariò autem æqualis &, conſimilis eſt comparatio ſecundum proportionẽ geometricam quatuor ad duo, & ſex ad quatuor, quia ſicut quatuor excedunt duo in duobus tantùm, ſic ſex excedunt quatuor in duobus tantùm. Eſt autem inæqualis, &, diſſimilis comparatio ſecundum proportionem arithmeticam: quatuor enim excedunt duo ſecundum duplam proportionem, in qua vnum continet aliud bis: ſex autem excedunt quatuor ſecundum ſeſquialteram proportionem, in qua vnum continet alterum & medietatem eius tantùm. Si quidem enim intelligatur dicta comparatio ſecundum proportionem arithmeticam. Dico, ꝙ Deus non poteſt plus, aut minus diligi, quàm cognoſci, ſed tantũmodò æqualiter, quia qualis eſt proportio inter cognitiones, dupla ſ. vel tripla, & ſic de cæteris, talis eſt proportio dilectionũ inter ſe, prout proceſſit prima ratio, & hoc ſecundũ modũ quo eſt æqualitas in iuſtitia diſtributiua, quæ ſecundũ dignitatem recipientis procedit. Si verò dicta cõparatio intelligatur ſecũdum proportionem geometricam, dico, ꝙ nunquam Deus æqualiter cognoſcitur & diligitur, ſed ſemper diligitur inæqualiter, quia enim vt dictum eſt, ſemper maior eſt dilectio, quàm cognitio ſit, eo quòd voluntas magis penetrat, & ad ſimplicem cognitionem puta a, ſequitur ſimpla dilectio, puta a, cum aliquo plus ſecundum quantitatem dilectionis, vt dilectio ſit a c, vt a ſit quantitas dilectionis quę reſpõdet per æqualitatem quantitati cognitionis: c verò ſic ſuperexcreſcat ex voluntatis penetratione quantumuis ſit modicũ, ſiue decima pars ipſius a, ſiue viceſima, ſiue ſecundum aliquam aliam proportionem, ſed ſemper æqualiter, ſicut per æqualitatem quantitati cognitionis reſpondet aliqua quantitas dilectionis, & duplæ cognitioni dupla dilectio, ſic ſemper quantitati dilectionis reſpondet determinata quantitas in excreſcente, & duplæ dilectionis duplum excreſcens, ita ꝙ computando cum principali quantitate, quæ in dilectione per ſe reſpondet cognitioni per æqualitatem, quantitatem excreſcentis, ſemper ad duplam cognitionem, puta a b, ſequitur dupla dilectio, puta a b, & plus in excreſcenti ſecundum quantitatem dilectionis, ita quòd in duplo plus quàm prius, ſecundum quòd eſt maior in duplo dilectio, quàm præcedens, & ſit a d, vt ſit hæc dilectio tota a b c d, vbi licet dupla proportio ſit inter dilectiones ex vna parte, & ex altera: inter cognitiones tamen in maiori parte excedit dilectio dilectionẽ quàm cognitio cognitionem, quia in maiori medietate. Cognitio enim dupla, quæ eſt a b, nõ excedit cognitionem ſimplam, quę eſt a niſi in b tãtùm: dilectio autem dupla, quæ eſt a b c d excedit dilectionem ſimplam, quæ eſt a c, in b d: & plus eſt b d, quam b tantùm. Propter quod eſt inæqualitas ſecundum geometricam proportionẽ, & excedit in plus dupla dilectio dilectionem ſimplam, quàm excedat cognitio dupla cognitionẽ ſimplam, licèt maneat vtrobique eadem proportio arithmetica.

Comment. in Quæſtionem Secundam, quæ eſt,

Vtrum Deus plus poſſit diligi, quàm cognoſci.

IN titulo adnot. eſt ex Auctore primum quomodo comparatio vniuoca non ſit, ſed æquiuoca. Quippè non ſit inter ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei quemadmodum eſſe debet, ſed diuerſarum tùm ſpecierum, tùm etiam generum ſubalternorum. Neque enim eiuſdem ſpeciei ſunt cognitio, atque dilectio. vide Ariſt. in 7 Phyſic. tex. 29. vbi vult quòd comparabilia ſint vniuoca. vnius videlicet ſpeciei ſpecialiſſimæ: ſi autem inter æquiuocè accepta poteſt fieri aliqua comparatio, conatur Auctor eam aſſignare in præſentia de dilectione, atque cognitione.

Not. inſuper quæſtionem non eſſe, quatenus cognitio ſit, & dilectio in diuerſis, ac ſi cognitio ſit in vno: dilectio autem in alio; de hoc enim clarum eſt, inquit, quòd ab vno poteſt plus diligi, quàm ab alio cognoſci, & è contra, ſed quæſtio eſt vbi cognitio, atque dilectio Dei accipiuntur in eodem, & comparantur ad inuicem.

In corpore igitur habitis quibuſdam diuiſione, & ſubdiuiſionibus, quatuor concluſionibus ſatisfit quæſito, quæ ad hanc formam redigi placet.

Dilectio Dei, atque cognitio eſt vel

In via, & eſt vel gratuita, vel naturalis, & tunc comparantur vel

In Patria, & eſt vel gratuita, vel naturalis.

Ea quæ eſt in via ad eam, quæ eſt in via.

Ea quæ eſt in via ad eã, quæ eſt in patria, & tunc comparatio eſt, vel

Vnius dilectionis, & cognitionis in eodem.

Duarum dilectionum & cognitionum inter ſe, ſiue in eodem ſucceſſiuè, ſiue in diuerſis, & tunc comparatio eſt vel

Secundum proportionem Arithmeticam.

Secundum proportionem Geometricam.

Prima concluſio. Deus poteſt plus diligi quàm cognoſci, & è cõtrà.

Secunda concluſio. Semper magis Deus diligitur, quàm cognoſcatur.

Tertia concluſio. Deus non poteſt plus, aut minus diligi, q̃ cognoſci.

Quarta concluſio. Semper Deus magis diligitur, quã cognoſcatur.

Hanc credimus eſſe quæſtionis reſolutionem ad Auctoris mentem. vbi prima concluſio probatur per ſecundum argumentum in fronte quæſtionis: conſtat enim quod ſimplex idiota magis diligit aliquando, quam literatus, & conſtat, quod ſimplex idiota Deum parum cognoſcit, maximè cognitione acquiſita, de qua præſertim intendit concluſio.

Secunda concluſio probatur. Voluntas magis Deo coniungitur tanquam fini, quam intellectus, ſed voluntate diligimus: intellectu autem cognoſcimus, igitur magis ſemper diligitur Deus, quàm cognoſcatur.

Not. pro aſſumpto, quod hæc differentia eſt inter intellectũ, & voluntatem; quod intellectus dum aliquid cognoſcit, illud cognitum quærit in ſe transformare, vt verum ſit illud Philoſophi, quòd idem ſit intelligere, intellectus, & intellectum. Voluntas verò ad volitum ſuum aliter ſe habet. Non enim quærit voluntas transformare volitum ſuum in ſe, ſed ſeipſam in volitum: cum autem id difficilius ſit intellectui, transformare ſcilicèt Deum cognitum in ſe, facilius contra voluntati ſeipſam transformare in volitum Deum, fit magis vnio voluntatis cum Deo, quàm intellectus, facilior ſi quidem eſt trãſformatio finiti in infinitum, quam è contra. Immo illa facilior, quia ſaltem id fit per immerſionem: vnde in Deo tota immergitur ipſa voluntas.

Tertia concluſio, & quarta intelligentur facilè, ſi de vtraque proportione aliquid clarius dicamus. Sciendum itaque proportionem non eſſe niſi quandam comparationem vnius ad aliam quantitatem quæ ſi ſint æquales, profectò dicitur proportio æqualitatis, ſi verò inæquales, dicitur proportio inæqualitatis. Exemplum primæ. vt ſi comparemus 2. ad 2. erit proportio æqualitatis. Exemplum ſecundæ, vt ſi comparemus 2. ad 3. erit proportio inæqualitatis. Nunc autem dimiſſa illa æqualitatis, accipienda eſt altera, quæ diuiditur ſecundum minorem, & maiorem inæqualitatem, vbi maior eſt, quando maior quãtitas minori comparatur, altera vero quando è contra. Sed hoc parum refert, quia in omni huiuſmodi proportione apparet vtraque comparatio. Et hæc in tres ſpecies diuidi ſolet, in arithmeticam, geometricam, atque harmonicam, non quidem propriè, ſed impropriè, quoniam non proportiones dicuntur huiuſmodi, ſed proportionalitates. vbi videlicèt comparantur adinuicem proportiones. vnde vt loquamur tantùm de proportione arithmetica, & geometrica. Arithmetica ea eſt, quæ inter duos terminos cuiuſcunque proportionis habet medium tale, quòd exiſtentibus terminorum ſuorum differentijs æqualibus, proportiones erunt inæquales. Iam verò contra geometrica eſt, vbi tale erit medium, quod facit cum extremis inæquales differentias: æquales vero proportiones. Exempla patebunt in ſubſcripta figura.

Arithmetica.	*Geometrica.*
Differentiæ æquales .1. .1.	*Differentiæ inæquales* .2. 1.
4. *Seſqtertia* 3. *Seſqaltera* 2.	4. *Dupla*. 2. *Dupla*. 1.
Proportiones inæquales.	*Proportiones æquales.*

Ex hac fig. liquet expreſsè exẽplũ vtriuſq; proportionalitatis. Et tunc probatur, & intelligitur tertia concluſ. Probatur quidem p argum. primum in fronte quæſt. adductum. Intelligitur verò ſic, quod ſicut ſe habet reſpectu differentiarum 4. ad 3 & 3. ad 1. ſic cognitio ad cognitionem, & dilectio ad dilectionem. Ita quod ſi dupla eſt differẽtia ibi, & hic pariter, ſi tripla, tripla &c.

Quarta verò concluſ. probatur per id, quod dictum eſt ad ſecundã. Intelligitur verò applicatè, quia etſi proportiones ſint æquales: differentiæ tamen ſunt inæquales, vnde tametſi vniantur intellectus, atq; voluntas Deo vt fini, differentia tñ eſt ex parte voluntatis, quia magis adhæret, & vnitur, ſicut dictum eſt. Et ex his ſatis notam credimus factam quæſt. huiuſmodi.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Deus poſſit facere corpus extra mundum, quod non tangat cœlum.

Arg primo. Primum. CIRCA Tertium arguitur, q Deus non poteſt facere corpus, extra mundum, quod non tangat vltimum cœlum, quia non diſtaret ab illo: ſicut enim non poteſt eſſe albũ ſine albedine, ſic non poſſunt aliqua diſtare ſine diſtantia, quare cum inter illud corpus & cœlum nulla ſit diſtinctio media, non diſtant: corpora autem quę inter ſe non diſtant ſeſe tangunt: ergo &c. *Secundũ.* Item ſecundum Philoſophum 6. Phyſ. Corpora illa tangunt ſe, quorum nihil eſt mediũ: inter illud autem corpus, & extremum cœlum nihil eſt medium: ergo &c.

In opposit. Contra. Deus non eſt potentior intra cœlum quàm extra, ſed intra cœlum Deus poſſet cœlum continuè tenere in eſſe cadentibus elementis in nihilum, cum in nullo dependeat cœlum ab elementis in ſuo eſſe, ſed magis è contrariò, & tamen latera cœli non concurrerent, nec ſe tangerent, ſed diſtarent, ſicut modo: ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd Deus benè poteſt facere corpus aliquod, vel alium mundum extra vltimum cœlum, ſicut fecit terram infra mundum, ſiue infra cœlum, & ſimiliter ipſum mundum & vltimum cœlum, & hoc non in aliquo, ſed in nihilo, non materialiter quaſi nihil ſit aliquid, ſed poſt nihil, quia vbi nihil erat, & hoc non quia tunc illud vbi erat aliquid vt diméſio ſeparata, in qua ipſum nihil erat, quaſi nihil eſſet aliquid & in qua dimenſiones corporis recipi poſſent poſt nihil prius ibi exiſtens, & expulſum, ſed totum debet intelligi negatiuè, ac ſi diceretur, nõ vbi erat aliquid, vt & vbitas, & aliquitas ſimul negentur, vt intelligamus modo ipſum cœlum, vel corpus, de quo loquimur factum eſſe in nihilo, intelligendo hoc ſecundum modum quo intelligit Augu. ipſum nihil, quando exponendo illud Io. 1. Sine ipſo factum eſt nihil, dicit ſic, Videte ne cogitetis, quia nihil aliquid eſt. Solent enim multi malè intelligere Sine ipſo factum eſt nihil, putantes aliquid eſſe nihil.

Et ſecundum hoc dicitur de Deo. Iob 26. Appendit terram ſuper nihilum, omninò ſcilicèt quia non ſuper plenum, quod eſt aliquid per ſe, vt corpus dimenſionatum, nec ſuper vacuum, quod eſt aliquid per accidens, vt iam dicetur. Secundum hunc etiam modum Deus extremum cœlum fecit in nihilo, ſcilicèt omninò, quia ſecundum Philoſophum, extra cœlum nihil eſt, id eſt non eſt aliquid.

Dico neque per ſe exiſtens aliquid, neque per accidens, propter quod ſpecificãdo continuè ſubdit. Neque plenum eſt vacuum, vt intelligatur omninò neceſſe extra cœlum nihil eſſe, & ſupremum cœlum factum in nihilo, & terra appenſa ſuper nihilum.

Vlterius dico, quòd poſſet Deus facere illud corpus extra cœlum diſtans ab vltimo cœlo, vt procedit vltima ratio, nec eſt hic aliqua alia difficultas niſi in argumentis duobus ad oppoſitum.

Ad primũ princip. Quòd ergo arguitur primò, quòd cœlum, & dictum corpus non diſtarent, quia nulla eſt diſtantia inter illa &c. dico, quòd aliqua contingit diſtare dupliciter.

Vno modo per ſe, ſcilicèt quia eſt aliqua diſtantia poſitiua dimenſionis corporalis in medio eorum.

Alio modo per accidens, quia etſi non ſit aliqua diſtantia poſitiua inter illa: tamen iuxta, vel inter illa poteſt eſſe aliquid, quod habet in ſe dimenſionem poſitiuam, per quam poteſt aduerti diſtantia illorum, vt ſi iuxta extrema duorum corporum inter quæ eſt vacuum, & iuxta vacuum ſit murus trium pedum, tunc diſtantia trium pedum dicendum eſt corpus quod eſt ſub vacuo diſtare à corpore, quod eſt ſuper vacuum, quod etſi nihil ſit intra, tamen quantæ dimenſionis corpus natum eſt recipi inter dicta duò corpora, tantùm ſecundum diſtantiam iudicandum eſt eſſe illud intermedium, ſed per accidens, & ratione illius per accidens intermedium, quod ſecundum ſe omninò nihil eſt, per accidens eſt quaſi aliquid, propter quod appellatur vacuum, quaſi non omninò nihil, ſed per accidens diſtantia ſeparata corporis receptiua. Et ſecundum hoc dicta duo corpora non diſtant niſi diſtantia uon quæ eſt ſecundum actum, & per ſe iuxta, vel inter illa, ſed quæ nata eſt eſſe inter illa per ſe, aut iuxta illa, & per hoc benè diſtantia quæ eſt diſtantia per accidens, & inter illa, quale eſt vacuum ſicut iam dictum eſt.

Ad ſecundũ princ. Quod arguitur ſecundò, quòd nihil eſt mediũ inter illa, dico, quòd nihil eſſe medium inter aliqua poteſt intelligi dupliciter.

Vno modo, quia nulla diſtantia nec per ſe, nec etiam per accidens eſt in medio.

Alio modo ſolòm, quia nulla diſtantia per ſe eſt in medio, vt nullum corpus: eſt tamen in medio, vel quod eſt diſtantia per accidens, & per hoc aliquid per accidens, ſcilicet vacuum.

De non habentibus medium inter ſe primo modo verum eſt ſolùmmodò, quòd tangunt ſe, non autem verum eſt de non habẽtibus medium inter ſe ſecundo modo.

Sed

Sed contra hoc arguet fortè per Philoſophũ; qui dicit, quòd extra cœlum nihil eſt, nec plenum, nec vacuum, quare nec eſt ibi diſtantia per accidens, per hoc ſcilicèt quòd in dicto vacuo intermedio natum eſſet eſſe corpus.

Ad quod dico, quòd ſicut vacuum non eſt diſtantia, ſiue dimenſio ſeparata inter illa corpora, niſi per accidens ſecundum dictum modum, ſic nec vacuum eſt omninò, nec eſt aliquid omninò, vt aliqua dimenſio niſi per accidens, ſed hoc alio & alio modo habet; quòd per accidens ſit dimenſio & aliquid, & quòd per accidens ſit, ſumendo eſſe ſecundo adiacens.

Eſt enim vt dictum eſt vacuum dimenſio, ſiue diſtantia inter duo corpora dicta, & hoc per accidens, vel quia dimenſio poſitiua eſt iuxta, vel nata eſt eſſe infra, aut iuxta. Ipſum autem vacuum habet eſſe per accidens, quia corpora aliqua, inter quæ eſt, ſic ſituata ſunt, quòd dimenſio aliqua corporis nata eſt eſſe inter illa, ſed non eſt. Et propterea ſi extra cœlum extremum eſſet à Deo aliquod corpus factum, vel alius mundus ſine contactu ad cœlum, tunc inter vtrunque dicendum eſſet eſſe vacuum ſecundum menſuram determinatam corporis, quia natum eſſet inter illa recipi, ſed alibi non, ſicut nec modò extra dicendum eſt eſſe vacuum, ſicut nec plenum, ſed purum nihil. Et ideò Philoſophus loquens de vnitate mundi, & ſupponens nullum corpus extra noſtrum mundum eſſe, quod etiàm nititur probare. Dicit (& benè) quòd extra cœlum nihil eſt, neque plenum, neque vacuum, & hoc neque per ſe, neque per accidens, puta nec aliquod corpus habens diſtantiam partium, & dimenſiones, nec receptibile corporis determinatum inter duo corpora diſtantia. Vnde ſi Deus modo crearet corpus extra cœlum tangens cœlum, illud nec in pleno, nec in vacuo crearetur, ſed in puro nihilo, & eſſet ex oppoſito cœli ſubſiſtens in puro nihilo negatiuè accepto, ſicut cœlum creatum fuit in puro nihilo, & purum nihil erat prius vbi eſt illud corpus, & hoc totum negatiuè intelligendo ſecundum iam expoſitum modum.

Et propterea ſi elementa eſſent amota de ſub cœlo, infra cœlum ponendum eſſet eſſe vacuum, quod tamen nequaquam ponendum eſſet eſſe extra cœlum. Et propterea licèt nunquam fuit cœlum ſine elementis contentis in ipſo, & ſub ipſo, quia tamen cœlum naturaliter prius eſt elementis: ideò prius naturaliter creatum eſt elemẽtis, licèt ſimul duratione, & propter hoc ſignanter dicit beatus Iob de Deo. Qui extendit aquilonem ſuper vacuum: non autem dicit ſuper elementa, quia naturaliter ſunt creata poſt creationem cœli, licèt ſimul duratione.

Sed nunc poſtquàm creata ſunt elementa ſub cœlo apparet cœlum extenſum ſuper terram, ſicut quoddam tabernaculum ſuper pauimentum, & ſic non dicit cœlum extenſum ſuper aliquid poſitiuum, nec etiam ſuper nihilum, ſicut terra appenſa eſt ſuper nihilum, quam nec dicit appenſam ſuper vacuum, aut ſuper aliquid.

Per aquilonem autem Beatus Iob intelligit cœlum, quia pars cœli aquilonaris maximè apparet ſupra noſtrum habitabile.

Comment. in Quæſtionem Tertiam, quæ eſt.

Vtrum Deus poſſit facere corpus extra mundum, quod non tangat cœlum.

TITVLVS clarus.

In corpore eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito, ſcilicèt quòd Deus poſſet &c.

Hanc concluſionem probat ex argumento contra in fronte quæſtionis, & quoniam habet, quòd Deus poſſet facere illud in nihilo, declarat quomodo intelligi debeat, ly in nihilo, quod ſcilicèt intelligitur, poſt nihil, ita quòd non accipitur nihil tanquam ſit aliquid &c.

Not. quod ſic etiam habet intelligi illud, quòd Theologi contra Philoſophos habent; cum enim Philoſophi dicant ex nihilo nihil fit. Theologi dicunt, immò ex nihilo aliquid fit, non tanquàm nihil aliquid ſit, ſed ex nihilo, ideſt poſt nihil, ita quod inſinuat potius ordinem, quàm aliquid, ex quo, tanquam ex cauſa. Nihil enim nullius eſt cauſa.

Not. quòd cum hoc non implicet contradictionem, ſimpliciter fieri à Deo poteſt, & ſi implicare videatur, in argumentis contra exprimitur, quæ ſatis clarè ſoluuntur ab Auctore.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum Deus potuit feciſſe, quòd animã Chriſti fuiſſet in corpore exiſtente in Pyxide ipſo iacente mortuo in ſepulchro.

Arg. princ. CIRCA Quartum arguitur, quòd Deus potuit feciſſe, quòd anima Chriſti fuiſſet in corpore exiſtente in pyxide ipſo iacẽte mortuo in ſepulchro, quia tunc fuit in inferno, & magis nata eſt eſſe in ſuo corpore, quã alibi: pro tempore ergo quo fuit in inferno, potuit fuiſſe in corpore ſuo in pyxide.

In oppoſit. Contra. Anima non eſt nata eſſe in ſuo corpore niſi animando illud, quare ſi fuiſſe ponatur in corpore ſuo in pyxide, ergo eſſet corpus animatum & viuens in pyxide, quod iacebat mortuum in ſepulchro, quod eſt inconueniens, quia tunc ſimul idem numero eſſet mortuum, & viuum, quod eſt inconueniens: ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd eſſe in corpore poteſt conuenire ſubſtantiæ incorporeæ dupliciter, vel per ſuam ſubſtantiam, vel per ſuam operationem. Per ſuam ſubſtantiam dupliciter, vel ſitualiter, vel localiter. Et eſt ille vltimus modus omninò impoſſibilis circa ſubſtantiam incorpoream, quia cũ locus ſit vltimũ continentis corporaliter, & dimenſiuè, non poteſt eſſe localiter in corpore, niſi quod continetur intra latera corporis alterius, & ſuis dimenſionibus replet illud, & illi æquatur; locus enim ſemper eſt æqualis locato, quales dimenſiones non habet ſubſtantia incorporea: & ideò hoc modo, nec anima, nec Angelus per ſuã ſubſtantiam poſſunt eſſe in corpore, aut in loco, nec eſt hoc omninò factibile. Loquendo autem de eſſe in loco ſitualiter per ſuam ſubſtãtiam, dico quemadmodum, & aliàs dixi, quòd cum anima ſeparata, ſicut & Angelus ſit ſubſtantia incorporea, quæ intelligenda eſt eſſe ſecundũ ſubſtantiam ſimplex, ſicut vnitas abſtracta: non autem ſicut punctus, qui ſibi determinat ſitum in magnitudine, extra quem non poteſt eſſe: anima autem & Angelus nullum ſitum ſibi in magnitudine determinant, extra quẽm eſſe non poſſunt: difficile eſt mihi intelligere quomodo ipſa anima ſitualiter ſit in aliquo corpore, ſeu magnitudine, & hoc abſque vlla operatione in illa, aut paſſione, quam patitur à corpore, aut ab exiſtente ſitualiter in ipſo, & conſimiliter de Angelo. Sed quia hoc tenere præcipit quidã articulus de contrariò interdictus: ideò non contradico, nec aliquo modo aſſerere intendo, quin anima, & Angelus ſitualiter ſecundum ſuam ſubſtantiam abſque omni operatione neceſſariò ſint in corpore, & ſecundum hoc in loco habet eſſe, prout dicit dictus articulus, licèt hoc non intelligam, quomodo per ſubſtantiam ſuam anima, aut Angelus ſit determinatiuè, & ſitualiter in loco, præter hoc, quòd eſt in illo per operationem.

Loquendo autem de eſſe animæ in loco, ſiue in corpore per operationem ſuam, hoc modo habet eſſe in corpore dupliciter.

Vno modo per operationem primam, quæ eſt dare eſſe, quæ conuenit ei inquantum eſt anima, & ſubſtantia incorporea diſtincta, & diuerſa omninò ab Angelo, quia hæc operatio non conuenit ei, niſi inquantum aut eſt nata eſſe, aut inquantum eſt ſecundum actum forma, & actus corporis animans ipſum.

Alio modo per operationem ſecuudam. Sed operatio ſecunda duplex poteſt animæ attribui.

Vna quæ conuenit ei inquantum eſt anima: & omninò diuerſa eſt ab Angelo ſecundum iam dictum modum.

Alia verò inquantum eſt ſubſtantia incorporea ſimpliciter conueniens eſt Angelo in eſſe ſubſtantiam incorpoream ſimpliciter.

Primo iſtorum modorũ conuenit animæ operatio ſecunda, quæ dat corpori, ſiue compoſito ex anima, & corpore per ſuas potentias ſentire, intelligere, velle, nec conuenit ei iſta operatio ſecunda niſi mediante prima.

Vnde nullo modo conuenit Angelo, tum quia conuenit animæ ſecundum id, quo differt ab Angelo, tum quia Angelo non eſt nata conuenire prima operatio in corpore.

Secundo dictorum modorum dicunt aliqui, quòd nullo modo conuenit animæ, licèt conueniat Angelo, puta mouere corpus aliquod ſecundum locum.

Vnde dicunt aliqui, quòd non poteſt eſſe in aliquo corpore per aliquam operationem, niſi ſit in illo per operationem primam, nec mouere ſecundum locũ aliquod aliud corpus, niſi per illud cuius eſt actus, & perfectio. Propter quod dicunt, quòd anima ſeparata à corpore, quod perficit, nullo modo poteſt eſſe, vel in illo, vel in quocunque

cunque

cunque alio per aliquam operationem veluti mouendo ipſum ſecũdum locum, licet hoc concedũt de Angelo, eo ꝙ nullius corporis natus eſt eſſe forma, aut perfectio. Sed nequaꝗ ponendum eſt, ꝙ anima ſeparata non poſſit eſſe per operationem ſuam ſecundo modo in aliquo alio corpore, quã ſit illud qd perficiebat. Anima enim Chriſti ſeparata, ſi anima ſitum habet, & tranſit magnitudinem ſitualiter ſine operatione in trãſeundo medium, non deſcẽdit ad infernum, neq; ſine operatione fuit in illo. Sed an anima ſeparata à ſuo corpore per mortẽ poſſit eſſe in ſuo corpore operatione ſecunda ſecũdo modo, de hoc aliqui dubitant, puta an in illo poſſit eſſe mouendo ipſum ſecundum locum, ſicut poteſt Angelus, allegãtes pro ſe id, quod aſſumptum eſt in ſecũda ratione, ſcilicèt quod anima non eſt nata eſſe, neque operari in ſuo corpore niſi animando, quod proculdubio verum eſt inquantum anima eſt differens ſecundum naturam incorpoream ab Angelo. An autem neceſſariò ita ſit inquantum eſt ſubſtantia incorporea ſimpliciter conueniens, & communicans cum Angelo, non video.

Deſcendendo ergo ad quæſtionem dico, quòd non video, quare anima Chriſti non potuit in triduo fuiſſe in ſuo corpore iacente in ſepulchro, nõ ſicut perfectio in perfectibili, ſed ſitualiter, aut per aliquem modum cum hoc. Sed de eſſe eius in corpore ſuo exiſtente ſacramentaliter in pyxide, de quo quæſtio eſt, nihil aſſerendo, dico, ꝙ licèt idem numero fuerit corpus in ſepulchro & in pyxide: alio tamen & alio modo eſſendi habuit eſſe in ſepulchro, & in pyxide ſecundum quod aliàs expoſuimus, & ſecundum modum quo habuit eſſe in pyxide, nulla operatio extrinſeca, nec aliquid extrinſecum potuit illud attingere. Vnde vt alibi expoſuimus, licèt idem corpus mortuum & vulneratum fuiſſet in pyxide quod moriebatur & vulnerabatur in cruce: in cruce tamen & moriebatur & vulneratum fuit, ſed non in pyxide. Et ſecundum eundem modum dico hic quòd licèt anima tunc potuit fuiſſe in ſuo corpore in ſepulchro, & circa id aliquid operata fuiſſe, non tamen operata fuiſſe in pyxide, licèt cum hoc verum eſſet dicere, quòd fuit in illo corpore, ſicut fuit in pyxide.

In pyxide enim non potuit eſſe in corpore niſi per concomitantiam, & hoc non niſi per hoc quòd actu animaret illud, ſicut modo in pyxide eſt in ſuo corpore animato: non enim dicuntur eſſe in ſacramento per concomitantiam niſi illa, quæ eſſentialiter pertinent, & non ab extrinſeco ad illud. Et ideò licèt benè dicatur, quòd corpus quod habuit vulnera erat in pyxide: non tamen propriè dicitur, quòd ipſa vulnera erant in pyxide.

Ad argu. princip. Ad primum in oppoſitum, quòd anima magis nata eſt eſſe in ſuo corpore, quàm in alio, &c.

Dico, quòd verum eſt ſecundum actum animandi, & ſecundum quod eſt anima: ſic enim in alio nullo nata eſt eſſe.

Secundum autem quòd eſt incorporea ſubſtãtia ſimpliciter, & ſecundum quencunque alium actum, qui non ſequitur animationem, non video quomodo magis nata eſt eſſe naturaliter in ſuo corpore, quàm in alio.

Quòd etſi nata eſt eſſe aliquo modo prędictorũ in illo, vt erat in ſepulchro, nequaquam tamen vt erat in pyxide, ſicut dictum eſt.

Ad arg. in oppoſit. Ad argumentum in oppoſitum, quòd anima non eſt nata eſſe in ſuo corpore, niſi in animando, verum eſt quo ad actum primum, & vt eſt anima, & ſic nequaquàm fuit in ſuo corpore, niſi dum ipſum animauit in reſurrectione, quod tamen nequaquàm animaſſet in pyxide, licèt ibi ſtatim fuiſſet in illo per cõcomitantiam. Alio autem modo eſſendi in, non video inconueniens quin tunc potuit fuiſſe in corpore in ſepulchro, licèt non in pyxide, vt dictum eſt.

Comm ent. in Quæſtionem Quartam, quæ eſt,

Vtrum Deus potuit feciſſe, quòd anima Chriſti fuiſſet in corpore exiſtente in Pyxide ipſo iacente mortuo in ſepulchro.

IN hac quæſtione ex eo, quod non liberè loquitur, nihil aſſerendo manifeſtè dicit, immò vt patet, potius intricatè procedit, quàm clarè. In cauſa autem eſt condemnatio illius articuli, cuius meminit in litera. Veruntamen hæc videtur concluſio, quòd ſi anima aliquo modo potuit eſſe in pyxide, non vtique eo modo, quo potuit eſſe in corpore iacente mortuo in ſepulchro. Quis autem ſit iſte modus non audet aſſerere: ſi tamen clarius aliquid dicere licèt ex hac quæſtione, dicemus quinque concluſiones præmittere, præter eam, quæ poſita eſt, ex quibus elicimus neceſſariò neſcio quid, ſed non integram, & omni quaque claram huius negotij reſolutionem, quam fortè liberius protuliſſet, niſi condemnatio illa articulorum obſtitiſſet. Reducamus autem ad formam tabellæ omnia, quæ diximus breuitatis gratia.

Animæ eſſe in corpore conuenit, vel

- *Per ſuam ſubſtantiam, & tunc vel*
  - *Situaliter.*
    - *Prima concluſio.* Difficilè videt quō ſit in corpore ſic ſine operatione.
  - *Localiter.*
    - *Secunda concluſio.* Nullo modo eſt in corpore.
- *Per ſuam operationem, & tunc vel*
  - *Per primam.*
    - *Tertia concluſio.* Nullo modo poterat eſſe in corpore in triduo illo, neq; in pyxide exiſtente.
  - *Per ſecundã, quæ eſt animæ, vel*
    - *Inquantum eſt anima.*
      - *Quarta concluſio.* Non erat vllo modo in corpore.
    - *Inquantum eſt ſubſtãtia incorporea.*
      - *Quinta concluſio.* Non inconuenit, quod hoc modo potuerit eſſe.

Pro prima concluſione videnda eſt quæſtio nona ſecundi Quodlib. vbi Auctor etiam ibi anceps, ac dubius eſſe videtur circa hoc negotium, quippe non videt qoomodo ſubſtantia corporea poſſit in loco aliquo eſſe, vel corpore ſecundum operationem, & non ſecundum ſubſtantiam, vel è contra, tametſi articulus Pariſienſis ſeparet hanc ab illa, vide ibi &c.

Secunda concluſio manifeſta eſt, quia nihil eſt in corpore localiter niſi corpus, anima autem eſt incorporea. Igitur &c.

Tertia concluſio patet, quia prima animæ operatio eſt intelligere, ſentire, & huiuſmodi. Vnde ſi fuiſſet in corpore ſecundum huiuſmodi operationes, iam illud opera vitæ exercere poſſet, & ſic non eſſet mortuum, ſed viuum.

Quarta concluſio patet, quoniam inquantum anima animat, & eſt actus corporis, vnde ſi animaret illud corpus, & actuaret, iam id, quod prius ſequeretur, ſcilicet quòd eſſet viuum, non mortuum.

Quinta concluſio patet, quia ſicut Angelus poteſt eſſe in diuerſis locis hoc pacto, per operationem ſecũdam, ita & anima. Probatur, quia eſſe incorporeum eſt commune vtrique Angelo, ſcilicet & animæ. Et hæc operatio eſt tantum motio, quòd videlicet poteſt corpora mouere, & in hoc eſt difficultas, quibuſdam id de Angelo concedentibus: negantibus verò de anima, quod tamen non videre dicit Auctor, & exiſtimare ſe dicit id non eſſe inconueniens. Et hæc ſunt, quæ præmittit ad id, quod dictum eſt: Cætera ex hoc lumine diligenti lectori relinquimus conſideranda.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum verbum potuerit aſſumere aliam naturam, quam intellectualem.

Argumen. principale. Circa quintum arguitur: quòd verbum non potuit aſſumere aliam naturam quàm intellectualem. Sic enim arguit Auguſt. 13. libro de Trinitat. capit. 9. exponendo illud Verbum caro factum eſt. Si illud eſt quod minus credibile eſt eſſe, & quod magis, ſed minus credibile eſt quòd Deus poſſit fieri filius hominis natura, quã quòd filius hominis poſſit fieri filius Dei gratia, ſed illud iam eſt factum in Chriſto: ergo credibile eſt aliud poſſe fieri in alijs hominibus, ſic enim ait cap. 9 Fides totum hominem futurum beatum verè promittit in Euangelio, cum dictum eſt quòd Ieſus dedit poteſtatem filios Dei fieri. Sed ne hominum infirmitas tantam excellentiam deſperaret, annexum eſt, Et Verbum caro factum eſt: & habitauit in nobis: vt à contrario ſuaderetur quòd incredibile videbatur. Si enim natura filius Dei factus eſt filius hominis, quanto credibilius eſt natura filios hominis, gratia fieri Dei filios & habitare in Deo? de quo ſolo poſſunt eſſe beati. Per eundem modum arguens ſermone 2 ſuper Ioan. dicit ſic: Vt homines naſcerentur ex Deo: primo ex ipſo natus eſt Deus. Noli ergo mirari homo quia efficeris per gratiam filius Dei: quia naſceris ex Deo: prius voluit naſci ex homine. Ideo cum dixiſſet ex Deo nati ſunt: quaſi hoc miraremur & exhorreremus tantam gratiam, ne nobis incredibile videretur quòd homines ex Deo nati ſunt, quaſi ſecurum te faciens ait: Et verbum caro factum eſt. Quid ergo miraris quòd homines ex Deo naſcuntur? Attende Deum natum ex hominibus. Et procedit argumentum Auguſtini a maiori ad minus, & a minore ad maius. Iuxta quem modum arguitur ad propoſitum ſic. Si quod maius eſt poteſt fieri, & quòd minus, *Primum.* & è contra ſi non quod minus, nec quòd maius, maius autem eſt vniri Deo in perſona quàm in gratia, quare cum non poteſt Deo vniri in gratia alia natura quàm intellectualis, ergo &c. Item eleuata & nobilitata eſſentia neceſſe eſt nobilitari & eleuari potentiam, *Secũdum.* quia potentia ſequitur conditionem eſſentiæ, vbi ergo potentia nõ eſt nata eleuari ad actũ vltra modum naturæ, nec eſſentia, ſed intellectualis natura nõ eſt nata eleuari ſecundũ potentiã ad actum vltra modum naturæ ſuæ: quare nec eſſentia vel ſubſtantia ſiue natura cuius eſt illa potentia, ſed in aſſumptione tali eleuatur natura aſſumpta vel eſſentia ad actum vltra modum naturæ ſuæ: quia ad eſſe ſubſtantiæ diuinæ perſonæ, ergo &c. Item tunc verum eſſet dicere quòd Deus eſſet lapis vel brutum. *Tertium.*

Item

Quartum. Item cum manet natura in homine peccatore & damnato: tunc poſſet aſſumere hominem *Quintum.* peccatorum & damnatum. Item ſi non eſſet neceſſe eleuari eſſentiam cum potentia, & potentiam cum eſſentia, tunc homo aſſumptus poſſet peccare & mereri damnationem, & verum eſſet dicere quòd Deus peccaret: conſequens eſt falſum, ergo &c.

In oppoſitũ Primum. Contra. Corpus Chriſti in triduo fuit vnitum verbo inanimatum, & potuit illud ſic conſeruare in perpetuum dimiſſa anima, eo quòd Deus nulla neceſſitate retinuit animam ſecum vnitam: quia nulla neceſſitate determinatur ad actionem in creatura, & ſic eadem poteſtate ab initio potuit aſſumpſiſſe corpus humanum ſine *Secũdum.* anima. Item ad Deum poteſt fieri aſſumptio in eſſe ſubſiſtentiæ: quia in Deo eſt ratio eſſe & ſubſiſtentiæ quæ eſt in natura aſſumpta, ſed in ipſo eſt ratio omnis eſſe, & ſubſiſtentiæ quæ ſunt in creaturis, omnis ergo creatura ſiue natura ſubſiſtens poteſt aſſumi.

Quaſt. reſolutio. Quia naturæ aſſumendæ poſſibilitas ad aſſumptionem occulta eſt, & nulla ex parte Dei omninò exiſtit dubitatio an poſſit ſibi aſſumere quamcunque naturam aſſumptibilem, ideò tota difficultas huius quæſtionis vertitur circa poſſibilitatem naturæ aſſumendæ.

Poſitio prior. Reſponſio ad primũ princip. Et ſunt circa hoc duæ poſitiones ſolemnes Dicit enim poſitio communior & ſolemnior, cui quandoque aliquantulum aſſentire conſueui, quod quælibet natura ſubſiſtens in creaturis poſſit aſſumi. & hoc principaliter propter tacta in vltima ratione. Tenentes autem iſtam poſitionẽ reſpondent ad primum argumentum, ſi quod maius eſt poteſt fieri, & quod minus, & e contra ſi quod minus eſt non poteſt fieri nec quod maius eſt &c. Dicendo quòd verum eſt quando ambo ſcilicet maius & minus conſequuntur potentiam eiuſdem rationis, quod enim poteſt calefacere vel calefieri magis, poteſt calefacere vel calefieri minus. Sed hoc non contingit in propoſito de potentia paſſiua aſſumptibilis, quia natura ſubſiſtens in creaturis ex eo quòd eſt natura ſubſiſtibilis ſimpliciter eſt aſſumptibilis ad vnitatem ſubſiſtentiæ diuini ſuppoſiti qua ſit filius Dei per naturam, non autem vnde natura eſt ſimpliciter ſubſiſtibilis eſt aſſumptibilis ad operationes vnitatis qua ſit filius Dei per adoptionem, ſed ſolùmmodò vnde eſt intellectualis, & ſic nequaquàm eſt eadem ratio potentiæ hæc & illa, ſiue potentia rationis eiuſdem. Tamen quia non ſunt eiuſdem ſubiecti: nec ſunt ad eundem actum, vnde nec eſt idem modus vnius rationis naturæ diuinæ & humanæ in vnitate ſuppoſiti & in vnitate operationis, licèt vna neceſſariò concomitetur alteram, ſed hoc accidit ratione materiæ & naturæ aſſumptibilis, quia ſcilicet eſt poſſibilitas ad vtranque in eodem, ideò vt dicunt (& benè) argumentum Aug. non tenet ratione formæ, ſed ratione materiæ tantũ, quia ſcilicet in homine eſt potentia duplex prædicta. Vnde quod arguitur conſimili modo, ſi poteſt fieri quòd eſt maius, & quod eſt minus, & è contra ſi non quòd eſt minus, nec quod eſt maius, dicunt quòd verum eſt quando potentia ad vtrunque eſt eiuſdem rationis, quod non contingit in propoſito, vt dictum eſt, & ideò non tenet vlterior proceſſus.

Similiter quòd arguitur ſecundo, quòd eleuata natura neceſſe eſt eleuari potentiam, dicũt quòd verum eſt quando potentia eleuabilis eſt in natura aſumptibili quæ poteſt ſequi naturam. Et ideò non poſset Deus aſumere hominem in natura quin aſumendo ipſum in potentia faceret ipſum impeccabilem, & ſic ſi naturam hominis peccatoris aſumeret, ſtatim omne peccatum aboleret, & ſic non ſequuntur inconuenientia aſumpta in duobus argumentis vltimis. Secus autem eſt quando in natura non eſt potentia eleuabilis, immò tunc eſſentia poteſt ſola eleuari. *Ad ſecũdum.*

Sed hic ſupponitur vnum a quo dependet tota dubitatio ſcilicet an natura ſit eleuabilis in qua non eſt potentia eleuabilis Illæ enim abſurditates adductæ in tertio argumento, quòd Deus eſſet lapis vel brutum vel irrationalis & huiuſmodi: non arguunt ad negandum aſſumptibilitatem lapidis vel bruti niſi apud rudes qui ex deuotione quam habent ad dignitatem Chriſti & Deitatis, illud negant, quaſi indignum eſſet ei vniri tali naturæ & eam ſibi aſſumere. Propter ſimile enim aliqui rudes poſuerunt quòd cum mus acciperet hoſtiam conſecratam ad comedẽdum illam, vel ſi proijceretur in locum immundum, quòd ſtatim deſineret ibi eſſe corpus Chriſti, quaſi indignum eſſet ei eſſe ſub hoſtia ſic tractata, quod tamen non eſt verum. *Dubia ſuppoſitio.*

De illo ergo eſt tota dubitatio an aliqua natura ſit eleuabilis dicto modo, in qua modo correſpondenti non ſit eleuabilis potentia, quod mihi non videtur poſſe rationabiliter poni. Ad cuius intellectum eſt aduertendum, quòd Deus dupliciter habet eſſe in creaturis Vno modo naturaliter & modo congruenti naturæ: Alio modo voluntariè, & modo ſupergredienti limites naturæ. Primo modo habet eſſe per illapſum in omni natura & creatura. Secundo modo habet eſſe ſolùmmodò in natura aſumpta per circuminſeſſionem. Et licet per illapſum Deus ſit intimus omni creaturæ, & intimior quàm ipſa ſibi aut forma materiæ, per circuminſeſſionem tamen ſit intimiſſimus naturæ aſumptæ, & intimior quàm inſit alicui naturæ per ſolum illapſum, per intimationem enim circuminſeſſionis natura aſſumpta intantum vnitur ineffabiliter & incomprehenſibiliter naturæ aſumentis quòd neceſse eſt naturam aſumptam amittere proprium eſſe

ſub-

ſubſiſtentiæ naturæ, ad quam aſsumitur, vt ſit idem ſuppoſitum ſubſiſtentiæ in duplici natura. Vtraque enim illarum naturarum in vnione ipſarum retinet ſuum proprium eſſe eſſentiæ & exiſtentiæ.

Per illapſum autē Deus intimatur omni creaturę naturaliter & modo congruenti naturę ad duo ſcilicet ad actum naturæ primum, qui eſt eſſe ſtabiliendum vt perſiſtat, & ad actum naturæ ſecundum qui eſt operari producendum vt exiſtat, ſine illo enim illapſu non poteſt creatura in eſſe perſiſtere, nec propriam operationem elicere, quia per illapſum Deus creaturam in eſſe cōſeruat, & cooperando omnem ſuam actionem ſiue operationem illi miniſtrat, dicēte Gregor. libro 16. Moral. ſuper illud Iob. 23. Ipſe ſolus eſt. Nunquid non ſunt Angeli & homines & cęlum & terra? Sed aliud eſt eſſe ſcilicèt abſolutè, & aliud principaliter eſſe, ſunt enim hęc, ſed principaliter non ſunt, quia in ſemetipſis minimè ſubſiſtunt, & niſi gubernantis manutenean tur eſſe nequaquàm poſſunt. Cuncta namque in illo ſubſiſtunt a quo creata ſunt, cuncta quippe ex nihilo facta ſunt, eorumque eſſentia rurſus ad nihilum tenderet, niſi eam auctor omnium regiminis manu retineret. Ecce primum dictorum, & ſequitur de ſecundo & primo ſimul. Per ſe nec ſubſiſtere valent nec moueri, intantum ſubſiſtunt, inquantum vt eſſe debeant acceperūt, intantum mouentur, inquantum occulto inſtinctu diſponuntur. Areſcit terra, concutitur mare: igneſcit aer, obteneбraſcit cęlum, & ardeſcunt homines, mouentur Angelicę virtutes, nunquid hęc ſuis inſtinctionibus & non magis diuinis im pulſionibus agitentur?

Per circuminſeſſionem verò Deus intimatur ſoli naturæ quam voluntariè aſſumit, ſed modo ſupernaturali, & hoc facit ad duo. ſ. ad ſublimandam naturam ad actum primum qui eſt eſſe ſubſiſtentiæ diuini ſuppoſiti, & potētiam ad actum ſecundum, qui eſt operari actum beatificum intelligendi & volendi. Sine dicta enim circuminſeſſione non poſſet natura in eſſe diuinæ ſubſiſtentiæ ſublimari, neque diuinam operationem participare, videndo ſcilicet & amando diuinam eſſentiam modo congruenti creaturę, ſed per circuminſeſſionem Deus naturam aſſumptam ſubleuat ad eſſe diuinæ ſubſiſtentiæ, & ad operationem diuinam promouet, dicente Damaſceno libro 3. capit. 16. Caro Domini Deificata dicitur eſſe & Deo coindiuidualis, non ſecūdum tranſmutationem naturę, ſed ſecundum diſpoſitionem vnionis, ſecundum quam indiuiſibiliter Deo verbo vnita Caro per eam quæ inuicem naturarum circuminſeſsionem. Et infra. Dei autem Caro diuinis actionibus dicata eſt propter intimiſſimam ad verbum vnionem. Et ſumit ibi carnem pro tota humana natura.

Ex his arguo ſic. Sicut ſe habet Deus in omnī creatura per illapſum naturalem ad duas actiones prædictas modo congruenti naturæ, ſic ſe habet ad creaturam aſſumptam per circuminſeſſionem ad duas actiones prædictas ſupergredientes limites naturæ, vt iam patuit ex dictis Damaſceni. Nec poteſt negari ſimile quo ad aliquid, quia ſicut illapſus quantum in ſe eſt, ſemper natus eſt operari in eo cui Deus illabitur dicta duo: ſic circuminſeſsio nata eſt quantum eſt ex ſe, ſemper operari alia duo. Sed nulla natura creaturæ eſt ſuſceptibilis nec poteſt eſſe ſuſceptibilis illapſus Dei ad ſuſcipiendum in ſe modo congruenti naturæ primam Dei operationem prædictam, quin etiam ſuſceptibilis ſit in ſe operationis ſecundę, quia nulla creatura poteſt eſſe per ſubſtantiā cui non poteſt conuenire aliqua operatio per potentiam, quia ſecundum Philoſophum in fine quarti Metaphyſ. omnia opere determinantur, & ſunt propter ſuas operationes, & tādiu ſunt quandiu poſſunt agere ſuas proprias operationes, & cum deſinunt poſſe operari ſuas proprias operationes, tunc ſimul deſinunt eſſe. Vt enim dicit Damaſce. ibidem capit. 17. Intellectus inſipiens & priuatus cognitione non vtique erit vnquàm.

Si enim inoperabilis & immobilis eſt, inexiſtibilis omninò eſt. Et per hoc apertè inſinuat quòd ſi non poſſet eleuari per intellectum, non eſſet aſſumptibilis ipſa ſubſtantia intellectualis, nec ipſe homo, quia nec eſſet homo, ſecundum quòd præmittit ibidem.

Quoniam autem rationale & intellectuale animal homo, qualiter ergo homo factus eſt Deus ſi carnem inanimatam vel animam anouin, id eſt ſine intellectu aſſumpſiſſet? nō hoc enim homo. Ergo ſimiliter nulla creaturæ natura eſt ſuſceptibilis, aut poteſt eſſe ſuſceptibilis circuminſeſſionis Dei ad ſuſcipiendum in ſe ſupra limites naturæ primam Dei operationem prædictam, quin etiam ſit ſuſceptibilis in ſe operationis ſecundæ, ſecundæ autem non eſt ſuſceptibilis niſi per potentias intellectus & voluntatis, ergo vt concludit ſecunda ratio prædicta, vbi nata eſt eleuari eſſentia dicto modo, & potentia, & vbi nō, non, vt ideircò etiam cum hoc. quòd gratia materiæ benè tenet argumentatio Auguſt. tacta in prima ratione, etiam non fallit in aliqua materia, quin ſequitur, ſi natura iſta, puta hominis, eſt eleuabilis ſecundum eſſentiam, quin ſit neceſſariò ſimul eleuabilis ſecundum potentiam, & ſi non ſecundum potentiam, nec ſecundum eſſentiam. Quemadmodum ſequitur, ſi anima Sortis eſt immortalis, etiam cuiuslibet hominis anima eſt immortalis, & ſi non cuiuslibet, nec Sortis, quia eadem ratio immortalitatis vel mortalitatis eſt in omnibus Et ideò talis argumentatio ratione materiæ talis, bene tenet ac ſi teneret ſecundum

dum formam arguendi, quæ re vera tenet virtute formæ, habendo ſcilicèt aſpectum ad communem rationem qua conuenit aliquid materiæ, puta immortalitas animæ, illa enim eadem eſt in omni anima quæ quia nobis incognita eſt ex parte aſſumptibilis, idcircò nobis difficilis eſt intellectus veritatis in dicta quæſtione.

Poſitio ſecunda. Propterea hæc poſitio alia a prædicta licèt minus ſolemnis, quæ tamen magis applicabilis eſt animo, licèt non videatur ita vera propter cõſuetudinem, tamẽ fortè verior eſt: quòd ſcilicèt nulla natura ſuſceptibilis eſt à Deo dicto modo per circuminſeſſionem niſi natura intellectualis, magis mihi placet. Tenendo ergo hanc opinionem ad præſens, Dico ad primum in oppoſitum de corpore Chriſti in triduo, *Ad primũ in oppoſitũ* quòd per naturam intellectualem intelligo & ipſam naturam incorpoream animæ rationalis vel Angeli, & in homine naturam corporis, inquantum ordinatur ad animam, vt perfectibile ad perfectionem, & in quo anima ſuam operationem intellectualem efficacius operatur, amota ab ipſo omni diſpoſitione accidentali impediente inquantum eſt ſeparata, vt totum compoſitum ex corpore & anima cum ſua vi intellectiua ſit ipſum ſuſceptibile & corpus mediante ſubſtantia animæ, & in ordine ad illam. & ſubſtantia animæ vt ipſa eſt potentia intellectiua, ita quòd nullo modo ſit ſuſceptibile id, in quo non eſt potentia intellectiua, & hoc comprehendendo ſub potentia intellectiua totum illud, in quo principalis conſiſtit ratio imaginis exiſtens in ſubſtantia animæ, vt nihil ſit ſuſceptibile, niſi ratione imaginis Dei quæ eſt in illo vt per circuminſeſſionem, vel ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum potentiam ſimul, vt in ſolo Chriſto, vel ſecundum potentiam ſolum, vt in omnibus Beatis ipſa imago Dei quaſi reimprimitur ſuo prototypo, quaſi denarius figuræ, a qua ſibi imago ſua impreſſa eſt. Hinc Damaſcenus in cap. prædicto.

Quod ſecundum imaginem eſt volens reuocare Deus, verbum factum eſt homo. Imago Dei eſt homo ſecundum intellectum. Quid autem ſecundum imaginem niſi intellectus? Quod melius igitur derelinquens, quòd deterius eſt aſſumpſit. Quaſi diceret, nequaquam hoc poſſibile eſt fieri niſi ratione ordinis quem habet ad intellectum. Et loquitur contra illos qui poſuerunt corpus humanum aſſumptum in Chriſto abſque anima rationali, & comprehendit ſub intellectu etiam ſubſtantiam animæ, cuius vim & potentiam in aſſumptione oſtendens, ſubdit Intellectus enim eſt in medio Dei & carnis huius, aut vt inhabitator Dei, aut vt imago intellectus, igitur intellectui miſcetur, & mediatur intellectus, Dei puritati & carnis groſſitudini. Intelligo autem per mixtionem dictam vnionem per circuminſeſſionem intellectus diuini cũ humano, qui ſecundum tres potentias, quæ ſunt memoria, intelligentia, & voluntas exiſtentes in vnitate eſſentiæ animæ, vnitur per circuminſeſſionem quandam trinitati perſonarum in vnitate diuinæ naturæ, vt ſic per ſe & proxima cauſa ſiue, ratio propter quam aliquid ſit ſuſceptibile à Deo, ſit ratio imaginis Dei, quæ non eſt niſi in ſubſtantia intellectuali, & propterea ipſa ſola ſubſtantia intellectualis ſit ſuſceptibilis. Et ſecundum hoc in glorioſa aſſumptione per circuminſeſſionem, qua natura diuina ſubintrat naturam aſſumptam, imago, quæ eſt in creatura intellectuali aſſumpta, vnitur intimè ipſi prototypo, quòd eſt in natura diuina, ad modum quo ſi ceræ in qua eſt impreſſa figura ſigilli, ipſum ſigillum reapplicetur ſecundum eundem modum quo ipſa impreſſit ſubintrando omnes angulos eius, quali modo non poſſit applicari illi in quo non fuiſſet figura ſua prius impreſſa, ſed ſolummodò effigies aliqua, quale eſt veſtigium Dei in omni creatura non intellectuali, vt ſecundum hoc nulla natura non intellectualis niſi mediante intellectuali ſecundum dictum modum poſſit aſſumi.

Ad ſecundum. Ad ſecundum; quòd ad Deum poteſt fieri aſſumptio: quia in ipſo eſt ratio eſſe & ſubſiſtentiæ in natura aſſumpta: Dico, quòd vèrum eſt quòd illud eſt con cauſa. Niſi enim ita eſſet nihil poſſet ad eam aſſumi, ſicut nec vna natura creata poteſt aſſumi ad alteram. Sed hoc non eſt tota cauſa. Licèt enim ſit cauſa ex parte aſſumentis, quia propter illud ad ipſum poteſt fieri aſſumptio, non tamen ex parte aſſumptibilis, in quo tota cã aſſumptibilitatis eſt ꝙ eſt imago, & per hoc ſolum circũinſeſsibilis a Deo & eleuabilis ad dictã vnionẽ in diuina eſsẽtia in vnitate diuinæ perſonæ, ſc. in dictũ modũ. Vnde nec aliqua cã finalis, pp q̃ facienda eſſet a Deo alicuius naturæ aſſumptio, poſſet eſſe in aſſumendo aliã naturãquã intellectualẽ, quia nõ eſt naturæ aſſumptio finaliter, niſi ad illius aliquã promotionẽ & profectũ in ſui eleuatione, qualem non poteſt habere niſi natura intellectualis. Hinc dicit Aug. ſuper Io. vbi ſupra. Prius verbum voluit naſci ex homine, vt tu ſecutus naſcereris ex Deo. Nõne ſine cauſa naſci ex homine voluit niſi quia alicuius momenti me exiſtimauit, vt immortalem me faceret; quaſi dicat, vtique ſine cauſa &cæt. Vbi per immortalitatem intelligit veram beatitudinem, quia non eſt ſine immortalitate, ſecundum eundem Auguſt. 13. de Trinit. Hinc dicit vbi ſupra ſermo. 10. Deus homo factus eſt, quid futurus eſt homo propter quem Deus factus eſt homo? momentum illud, quo Deus homo exiſtimatur, eſt dignitas imaginis in ipſo, propter quam ſolam contigit quòd Deus ex homine naſci voluit, non ſine cauſa. In qua natiuitate, humana natura aſſumpta eſt, ita quòd alia natura, in qua non eſt talis imago, omnino abſque cauſa aſſumeretur.

Com-

Comment. in Quæſtionem Quintam quæ eſt,

Vtrum verbum potuerit aſſumere aliam naturam, quàm intellectualem.

IN titulo intellige de aſſumptione omnimoda, ſicut de facto aſſumpſit naturam humanam, ſcilicet ad vnionem perſonalem, & hipoſtaticam, per circuminſeſſionem, eam enim ſic appellat Auctor. Vbi tamen not. quod non intendit omnimodam circuminſeſſionem, qualiter eſt in perſonis diuinis, ſed tantùm eam, vbi per communicationem idiomatum circuminſedentes mutuo prædicantur. Vnde dicimus, Deus factus eſt homo, & è conuerſo, homo factus eſt Deus. Primum habetur in Simbolo, ſecundum verò cum primo apud Auguſtinum, ac cæteros Sanctos, cum enim in omnimoda circuminſeſſione duo hæc præſertim requirantur, alterum præſentialitas intima, alterum conſubſtantialitas intentifica, primum tantùm eſt in hac circuminſeſſione.

In corpore igitur duo præſertim fiunt, primum reprobatur aliorum opinio. ſecundo reſpondetur quæſito.

De primo, opinio eſt reſpondens affirmatiuè quæſito, ſcilicèt quòd Deus potuit aſſumere aliam naturam. &c.

Reprobatur autem hæc opinio argumentis in fronte quæſtionis poſitis, quæ recitare non eſt neceſſe.

De ſecundo ipſe habet, quod non potuit aliam naturam aſſumere, quàm rationalem.

Hanc ſuam concluſionem vnica ratione probare videtur, quæ talis eſt: ſicut nempe eam ſatis fideliter recitat Scotus in tertio ſententiarum diſtinct. 2 quæſt. 1. Sicut Deus ſe habet ad omnem creaturam in illapſu generali quantum ad eſſe, & operari, ita videtur ſe habere ad hanc naturam in illapſu ſpeciali quantum ad hanc operationem, & hoc eſſe. Sed primo modo nulli poteſt illabi ad eſſe niſi cui illabitur ad operationem. Igitur nec poteſt illabi huic naturæ illapſu ſpeciali, quantum ad eſſe, niſi illabatur etiam quantum ad operationem ſpecialem. Sed nulla creatura eſt capax talis operationis ſpecialis niſi intellectiua. Igitur. &c.

Suppoſitum quod Deus illabatur illapſu generali &c. & etiam ſpeciali ex Gregorio, & Damaſceno, manifeſtat. Minorem propoſitionem probat ex Philoſopho & Damaſceno. Antecedens proſillogiſmi, ſiue alteram minorem probat. Sola enim creatura rationalis capax eſt circuminſeſſionis, igitur & operationis conſequentis circuminſeſſionem.

Not. diligenter, quòd cum ad circuminſeſſionem ſequatur ob communicationem idiomatum mutua prædicatio, ita vt dicamus hominem factum Deum, videtur contradictio, quòd homo non habeat operationes ſubſequentes talem prædicationem. Vnde re vera dato quod taliter vniretur v. g. lapis Deo, ſicut vnitus eſt homo, per circuminſeſſionem, ſicut dicimus hominem factum Deum, ita diceremus lapidem factum Deū. Impoſſibile autem eſſet, quod iam factus eſſet Deus, & expers eſſet cuiuslibet operationis diuinæ; quod ſi non expers cuiuslibet, cum ſola operatio diuina ſit per intellectum, atque voluntatem, ita lapis haberet huiuſmodi, quod vel abſurdum eſt, vel ſequitur, quod Auctor intendit.

Not. autem Scotum in primis loco citato argumentari contra, probando quòd poſſit aſſumi & alia natura, quia nulla eſt naturalis, quæ habeat aliquam entitatem poſitiuam repugnantem dependentiæ à verbo. Et tandem concludit, quòd quælibet creatura poſſet vniri verbo hypoſtaticè, etſi non perſonaliter. Sed certè dum hæc elicit Scotus, nihil officit doctori noſtro. Quippe quærit Auctor noſter de vnione illa, quæ eſt ſecundum circuminſeſſionem, quæve eſt hypoſtatica ſimul, atque perſonalis, quemadmodum eſt aperte de facto. Valeat idcircò quantum vult ratio Scoti, quia concluſio non eſt contra nos, qui perſonalem vnionem quærimus.

Not. quod in fine quæſtionis Scotus argumento doctoris conatur ſatisfacere, & ſua reſponſio eſt in caſu, quòd aſſumpta eſſet alia natura non rationalis, dicitur, quòd illapſus ſpecialis dediſſet operationem non repugnantem illi naturæ, cum autem repugnet ipſum frui, & intelligere, & velle, non eſſet neceſſe, quod illi daret huiuſmodi operationes.

Hæc eſt reſponſio Scoti, quæ quidem optima eſt in ſe, ſed intentioni arguentis, & argumentationis non ſatisfacit. Quippe verum eſt ſuppoſita vnione tantum hypoſtatica, non autem etiam perſonali per circuminſeſſionem. Vbi enim eſt circuminſeſſio, ibi communis operatio, ſicut communis idiomatum communicatio. Sed ſi lapis vniretur perſonaliter, & circuminſeſſiuè ipſi verbo, eſſet communicatio idiomatum, igitur & operationum. Cum autem Deus circuminſedens non operetur niſi per intellectum, & voluntatem, ſequitur, quòd etiam lapis taliter operaretur, quòd cum ſit impoſſibile, ſequitur quod ſola creatura rationalis taliter vniri poſſet.

Not. quod D Thomas in 3. par. quæſt. 4 artic. 1. ad hanc ſententiam apertiſſimè venit, ſed tamen in tertio ſententiarum diſtin. 2. quæſt. 1 artic. 1. videtur habere ſententiā oppoſitam. Cæterum quicunque diligenter conſiderauerit verba D. Thomæ in tertio ſententiarum vbi ſupra, videbit, quòd tametſi ponat quòd de potentia abſoluta Deus poſſit aſſumere quamcunque creaturam exiſtentem in potentia obedientiali, non vult tamen quod talis aſſumptio terminetur ad perſonam. Vnde aſſignans ibi conuenientias, ob quas Deus aſſumpſit humanam naturam, & non creaturam irrationalem, ſecundo, inquit, quantum ad terminum aſſumptionis. Terminatur enim aſſumptio ad vnitatem perſonæ, perſonalitas autē non inuenitur in irrationalibus naturis, cum perſona ſit rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Vnde mirum eſt certè quòd Capriolus, atque Soncinas conentur rationes Auctoris deſtruere. Non legimus autem in hac quæſtione huiuſmodi rationes ita præciſe, immo nullo modo, præter vnum, quod non eſt Auctoris, ſed D Auguſtini. Quod eſt illud, ſi quod maius eſt, poteſt fieri, & quod minus. &c. Ad quod negat maiorem Soncinas, quia non valeat illud dictum, niſi in his, quæ ſunt eiuſdem rationis. Et ideo vniones illæ non ſunt eiuſdem rationis, ſcilicet ad eſſe, & operationem. Sed profectò fallitur Soncinas. Nam ea ſunt eiuſdem rationis, quæ ſunt eiuſdem ordinis ita, quòd ſe ſe inuicem conſequuntur. Sed ad vnionem perſonalem, per circuminſeſſionem ſequitur vnio ad operationem igitur ſunt eiuſdem ordinis, & conſequenter eiuſdem rationis. Minor patet, quia communicatio idiomatum arguit & communicationem operationum.

Not. quod hæc eſt prima ratio. quam ex Auguſtino extrahit Auctor, quàm pro neſcio qua probatione aſſumit Soncinas; ſecunda autem ratio in fronte quæſtionis eſt illa, quam quidem in primo loco recitat Soncinas, ſed non ſatis fideliter, vt cuilibet legenti patere poteſt. Ad hanc autem negat maiorem, quam non triplici medio probat Auctor, vt credit Soncinas, ſed tantùm hoc medio, quòd potentia ſemper ſequitur eſſentiam. Quare ſi eleuatur eſſentia, eleuatur etiam potentia, & in hoc non aduertit: quod duplex eſt eſſentia rei aſſumptæ. Eſſentia in ſe, quæ dicitur naturæ, & eſſentia accepta, quæ eſt eſſentia perſonæ. Verum quidem eſt, quod potentia correſpondens primæ eſſentiæ remanet non eleuata: ſed potentia alterius eſſentiæ, ſequitur neceſſariò eſſentiam. Vnde in vnione verbi cum natura humana, verbum non dedit eſſe naturæ ipſi naturæ, ſed dedit eſſe perſonale, quare in natura aſſumpta duplex eſt eſſe, alterum naturale, alterum verò ſupra naturale. Illud eſt ab eſſentia naturali, hoc ab eſſentia perſonali. Illud ſequitur potentia ad operationes naturales, hoc verò potentia ad operationes ſupernaturales, cum autem creatura irrationalis vniretur verbo diuino, quoniam non perſonaretur, non eſſet neceſſe, quòd haberet eſſe perſonale, & conſequenter potentiam eleuatam ad operationem correſpondentem tali eſſe. Non omnis igitur potentia in natura aſſumpta remanet in puris naturalibus, vel in puris naturalibus eſt, vt credit Soncinas, vbi vnio eſt perſonalis.

Quod

Quod verò vltimò ponit Soncinas., eſt vltimum argumentum in Auctore, ad probandum, quòd neceſſariò in eleuatione eſſentiæ ad vnionem perſonalem ſequeretur alienatio etiam potentiæ, quia aliter homo aſſumptus poſſet peccare, & conſequenter dici poſſet, quod Deus poſſet peccare. Ait Soncinas, quòd hoc non ſequeretur de Deo, quia nullus actus attribueretur tali naturæ, ſicut agenti, ſed ſicut principio actionis, ſed non aduertit Soncinas, quòd non vult Auctor concludere, quòd Deus poſſet peccare, vel quod peccaret, ſed quod verum eſſet dicere. Et hoc probatur ſicut verum eſt dicere homo factus eſt Deus, & homo iſte verum eſt dicere quòd peccauit, igitur verum erit dicere, quòd Deus peccauit, & hoc per communicationem idiomatum, quod cum ſit abſurdum dictu, dicere oportet, quòd homo aſſumptus ſit & ſecundum eſſentiam, & ſecundùm potentiam.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum Angelus moueat corpus per intellectum immediatius, quàm per voluntatem, ſuppoſito quòd per vtrunque eorum moueat.

Sequuntur quæſita de creaturis ſecundum ſe: Vbi duo quærebantur de Angelis, & plura alia de hominibus. Primum illorum de Angelis erat: Quomodo Angelus mouet corpus, an per intellectum immediatius, quàm per voluntatem, ſuppoſito quòd per vtrunque eorum moueat.

Secundum erat de menſura actionis eius: Vtrum duobus inſtantibus exiſtentibus in tempore Angeli, reſpondeat vnicum inſtans exiſtens in tempore noſtro.

Argumentum princ. Circa primum arguitur, quòd Angelus immediatius mouet corpus per intellectum quàm per voluntatem, quia formæ intellectus aſſimilatur actio &, ſecundum ipſam procedit ſed tali (vt videtur) immediatius mouet, ergo &c. Maior patet, quia ſi calor eſſet intellectus & moueret ad calorem, diceretur quòd immediatè per intellectum moueret ad producendum calorem. Minor manifeſta eſt de ſe. Intellectus enim formam rei continet, vt ars.

In oppoſitum primò. Contra, intellectus non mouet niſi vt finis, quia non niſi per appetibile ab ipſo comprehenſum, qui non eſt immediatum principium actionis verę: ſed motus a fine metaphoricè, ſecundum modum inferius declarandum.

Secundum. Præterea intellectus non mouet niſi vt finis in præſentando obiectum volibile ſiue appetibile: finis autem etſi ſit primum, non tamen eſt proximum & immediatum mouens. ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd re vera nulla ſubſtantia ſeparata agit aliquam actionem circa exteriora ſibi abſq; intellectu & voluntate. Vnde dicit Auicenna de Deo in producendo creaturas lib. 9. Metaphyſ. ſuæ Eſſe quod eſt ab eo non eſt ſecundòm viam naturæ vt ſit ab eo non per cognitionem nec per beneplacitum. Quomodo enim hoc poſſet eſſe, cum ſit pura intelligentia, quæ intelligit ſeipſam, & intelligit ſeipſam ſequi vt eſſe omne ſit ab eo? Ecce quòd neceſſariò pręcedit primò intellectus. Sequitur. Et hoc eſt de communicantibus ſuam gloriam, per quam ipſe diligit ſeipſum.

Omnis autem ſcientia, quæ ſcit quod prouenit ex ea, placuit ei quòd prouenit ex ea. Igitur primò placuit vt ex ſua eſsētia fluat omne quod eſt. Ecce quòd neceſſariò ſecundò præcedit voluntas. Sed ante iſta duo præcedit natura quæ mouet intellectum, & eſt tertium, ſed primum in ordine, a qua ſecundum Philoſophos procedunt res aliæ ſecundum viam naturæ, vnde dicit in eodem. Principium omnium eſt eſſe quod neceſſe eſt eſſe, & neceſſe eſt eſſe ſic, quòd quicquid eſt ab eo neceſſarium eſt, quantum ad illud, non quòd ſit natura proximum & immediatum agens, ſed mediante intellectu & voluntate, ſecundum quod poſt prædicta ſubdit continuè. Vnitatis autem ſummæ non eſt ſua prima actio niſi per ſuam eſſentiam. Ipſe enim intelligit ſuam eſſentiam, quod eſt principium ordinis bonitatis in eſſe. Et ex hoc intelligit qualiter eſt poſſibile, & qualiter eſt elegantius prouenire eſſe totius ſecundum iudicium ſui intellectus, & ſequitur ordinatio bonitatis in eſſe ſcilicèt ex rationis iudicio ſicut principio proximo.

Quinque intelligenda. Ex quibus ſi benè aduertantur, innuit nobis quinque intelligenda per ordinem. Primum eſt quòd ſua eſſentia eſt principium ordinis bonitatis in eſſe, quod non eſt ſua prima operatio niſi per ſuam eſſentiam, ipſa tamen ſua eſſentia non agit vt id quod eſt ſit ab ea ſecundum viā naturę abſque cognitione & intellectu, vt iam dictum eſt. Secundum verò eſt, quòd ipſe intelligit ipſam vt omne eſſe ſit ab ea. Tertium eſt, quòd ſtatim placuit ei vt ex eius eſſentia fluant res. Quartum eſt, quòd intellectus intelligit qualiter eſt poſſibile elegantius res prouenire ex eo. Quintum eſt ordo bonitatis eorum fluens in eſſe ſecundum formam & iudicium intellectus. Innuit ergo, quòd ſua eſſentia primò agit in intellectu mouendo ipſum ad actum intelligendi. Secundò verò ſequitur actus intelligendi omnia quæ ſequuntur illam. Tertiò autem complacet intellectus voluntati. Quartò quòd formetur intellectus modo meliori producendi res Et quintò, quòd ſecundum formam intellectus ab eſſentia mediante intellectu & voluntatis complacentia præcedente fluunt res in eſſe, vt ſic per intelle-

Comment. in Quæſtionem Quintam quæ eſt,

Vtrum verbum potuerit aſſumere aliam naturam, quàm intellectualem.

IN titulo intellige de aſſumptione omnimoda, ſicut de facto aſſumpſit naturam humanam, ſcilicet ad vnionem perſonalem, & hipoſtat. cam, per circuminſeſſionem, eam enim ſic appellat Auctor. Vbi tamen not. quod non intendit omnimodam circuminſeſſionem, qualiter eſt in perſonis diuinis, ſed tantùm eam, vbi per communicationem idiomatum circuminſedentes mutuo prædicantur. Vnde dicimus, Deus factus eſt homo, & homo factus eſt Deus. Primum habetur in Simbolo, ſecundum verò cum primo apud Auguſtinum, ac cęteros Sanctos, cum enim in omnimoda circuminſeſſione duo hæc præſertim requirantur, alterum præſentialitas intima, alterum conſubſtantialitas intentifica, primum tantùm eſt in hac circuminſeſſione.

In corpore igitur duo præſertim ſiunt, primum reprobatur aliorum opinio. ſecundo reſpondetur quæſito.

De primo, opinio eſt reſpondens affirmatiuè quæſito, ſcilicet quòd Deus potuit aſſumere aliam naturam. &c.

Reprobatur autem hæc opinio argumentis in fronte quæſtionis poſitis, quæ recitare non eſt neceſſe.

De ſecundo ipſe habet, quod non potuit aliam naturam aſſumere, quàm rationalem.

Hanc ſuam concluſionem vnica ratione probare videtur, quæ talis eſt: ſicut nempe eam ſatis fideliter recitat Scotus in tertio ſententiarum diſtinct. 2 quæſt. 1. Sicut Deus ſe habet ad omnem creaturam in illapſu generali quantum ad eſſe, & operari, ita videtur ſe habere ad hanc naturam in illapſu ſpeciali quantum ad hanc operationem, & hoc eſſe. Sed primo modo nulli poteſt illabi ad eſſe niſi cui illabitur ad operationem. Igitur nec poteſt illabi huic naturæ illapſu ſpeciali, quantum ad eſſe, niſi illabatur etiam quantum ad operationem ſpecialem. Sed nulla creatura eſt capax talis operationis ſpecialis niſi intellectiua. Igitur. &c.

Suppoſitum quod Deus illabatur illapſu generali &c. & etiam ſpeciali ex Gregorio, & Damaſceno, manifeſtat. Minorem propoſitionem probat ex Philoſopho & Damaſceno. Antecedens proſillogiſmi, ſiue alteram minorem probat. Sola creatura rationalis capax eſt circuminſeſſionis, igitur & operationis conſequentis circuminſeſſionem.

Not. diligenter, quòd cum ad circuminſeſſionem ſequatur ob communicationem idiomatum mutua prædicatio, ita vt dicamus hominem factum Deum, videtur contradictio, quòd homo non habeat operationes ſubſequentes talem prædicationem. Vnde re vera dato quod taliter vniretur v.g. lapis Deo, ſicut vnitus eſt homo, per circuminſeſſionem, ſicut dicimus hominem factum Deum, ita diceremus lapidem factum Deũ. Impoſſibile autem eſſet, quod iam factus eſſet Deus, & expers eſſet cuiuslibet operationis diuinæ; quod ſi non expers cuiuslibet, cum ſola operatio diuina ſit per intellectum, atque voluntatem, ita lapis haberet huiuſmodi, quod vel abſurdum eſt, vel ſequitur, quod Auctor intendit.

Not. autem Scotum in primis loco citato argumentari contra, probando quòd poſſit aſſumi & alia natura, quia nulla eſt naturalis, quæ habeat aliquam entitatem poſitiuam repugnantem dependentiæ à verbo. Et tandem concludit, quòd qualibet creatura poſſet vniri verbo hypoſtaticè, etſi non perſonaliter. Sed certè dum hæc elicit Scotus, nihil officit doctori noſtro. Quippe quærit Auctor noſter de vnione illa, quæ eſt ſecundum circuminſeſſionem, quæve eſt hypoſtatica ſimul, atque perſonalis, quemadmodum eſt aperte de facto. Valeat idcircò quantum vult ratio Scoti, quia concluſio non eſt contra nos, qui perſonalem vnionem quærimus.

Not. quod in fine quæſtionis Scotus argumento doctoris conatur ſatisfacere, & ſua reſponſio eſt in caſu, quòd aſſumpta eſſet talis natura non rationalis; dicitur, quòd illapſus ſpecialis dediſſet operationem non repugnantem illi naturæ, cum autem repugnet ipſum ſiue & intelligere, & velle, non eſſet neceſſe, quod illi daret huiuſmodi operationes.

Hæc eſt reſponſio Scoti, quæ quidem optima eſt in ſe, ſed intentioni arguentis, & argumentationis non ſatisfacit. Quippe verum eſt ſuppoſita vnione tantum hypoſtatica, non autem etiam perſonali per circuminſeſſionem. Vbi enim eſt circuminſeſſio, ibi communis operatio, ſicut communis idiomatum communicatio. Sed ſi lapis vniretur perſonaliter, & circuminſeſſiuè ipſi verbo, eſſet communicatio idiomatum, igitur & operationum. Cum autem Deus circuminſedens non operetur niſi per intellectum, & voluntatem, ſequitur, quòd etiam lapis taliter operaretur, quòd cum ſit impoſſibile, ſequitur quod ſola creatura rationalis taliter vniri poſſet.

Not. quod D. Thomas in 3. par. quæſt. 4 artic. 1. ad hanc ſententiam apertiſſimè conuenit, ſed tamen in tertio ſententiarum diſt. 2. quæſt. 1 artic. 1. videtur habere ſententiã oppoſitam. Cęterum quicunque diligenter conſiderauerit verba D. Thomæ in tertio ſententiarum vbi ſupra, videbit, quòd tametſi ponat quòd de potentia abſoluta Deus poſſit aſſumere quamcunque creaturam exiſtentem in potentia obedientiali, non vult tamen quod talis aſſumptio terminetur ad perſonam. Vnde aſſignans ibi conuenientias, ob quas Deus aſſumpſit humanam naturam, & non creaturam irrationalem, ſecundo, inquit, quantum ad terminum aſſumptionis. Terminatur enim aſſumptio ad vnitatem perſonæ, perſonalitas autẽ non inuenitur in irrationalibus naturis, cum perſona ſit rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Vnde mirum eſt certè quòd Capreolus, atque Soncinas conentur rationes Auctoris deſtruere. Non legimus autem in hac quæſtione huiuſmodi rationes ita præciſe, immo nullo modo, præter vnum, quod non eſt Auctoris, ſed D. Auguſtini. Quod eſt illud, ſi quod maius eſt, poteſt fieri, & quod minus. &c. Ad quod negat maiorem Soncinas, quia non valeat illud dictum, niſi in his, quæ ſunt eiuſdem rationis. Et ideo vniones illæ non ſunt eiuſdem rationis, ſcilicet ad eſſe, & operationem. Sed profectò fallitur Soncinas. Nam ea ſunt eiuſdem rationis, quæ ſunt eiuſdem ordinis ita, quod ſe ſe inuicem conſequuntur. Sed ad vnionem perſonalem, per circuminſeſſionem ſequitur vnio ad operationem igitur ſunt eiuſdem ordinis, & conſequenter eiuſdem rationis. Minor patet, quia communicatio idiomatum arguit & communicationem operationum.

Not. quod hæc eſt prima ratio. quam ex Auguſtino extrahit Auctor, quàm pro neſcio qua probatione aſſumit Soncinas; ſecunda autem ratio in fronte quæſtionis eſt illa, quam quidem in primo loco recitat Soncinas, ſed non ſatis fideliter, vt cuilibet legenti patere poteſt. Ad hanc autem negat maiorem, quam non triplici medio probat Auctor, vt credit Soncinas, ſed tantùm hoc medio, quòd potentia ſemper ſequitur eſſentiam. Quare ſi eleuatur eſſentia, eleuatur etiam potentia, & in hoc non aduertit: quod duplex eſt eſſentia rei aſſumptæ. Eſſentia in ſe, quæ dicitur naturæ, & eſſentia accepta, quæ eſt eſſentia perſonæ. Verum quidem eſt, quod potentia correſpondens primæ eſſentiæ remanet non eleuata: ſed potentia alterius eſſentiæ, ſequitur neceſſariò eſſentiam. Vnde in vnione verbi cum natura humana, verbum non dedit eſſe naturæ ipſi naturæ, ſed dedit eſſe perſonale, quare in natura aſſumpta duplex eſt eſſe, alterum naturale, alterum verò ſupra naturale. Illud eſt ab eſſentia naturali, hoc ab eſſentia perſonali. Illud ſequitur potentia ad operationes naturales, hoc verò potentia ad operationes ſupernaturales, cum autem creatura irrationalis vniretur verbo diuino, quoniam non perſonaretur, non eſſet neceſſe, quòd haberet eſſe perſonale, & conſequenter potentiam eleuatam ad operationem correſpondentem illi eſſe. Non omnis igitur potentia in natura aſſumpta remanet in puris naturalibus, vel in puris naturalibus eſt, vt credit Soncinas, vbi vnio eſt perſonalis.

Quòd

Quod verò vltimò ponit Soncinas, eſt vltimum argumentum in Auctore, ad probandum, quòd neceſſariò in eleuatione eſſentiæ ad vnionem perſonalem ſequeretur alienatio etiam potentiæ, quia aliter homo aſſumptus poſſet peccare, & conſequenter dici poſſet, quod Deus poſſet peccare. Ait Soncinas, quòd hoc non ſequeretur de Deo, quia nullus actus attribueretur tali naturæ, ſicut agenti, ſed ſicut principio actionis, ſed non aduertit Soncinas, quòd non vult Auctor concludere, quòd Deus poſſet peccare, vel quod peccaret, ſed quod verum eſſet dicere. Et hoc probatur ſicut verum eſt dicere homo factus eſt Deus, & homo iſte verum eſt dicere quòd peccauit, igitur verum erit dicere, quòd Deus peccauit, & hoc per communicationem idiomatum, quod cum ſit abſurdum dictu, dicere oportet, quòd homo aſſumptus ſit & ſecundum eſſentiam, & ſecundùm potentiam.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum Angelus moueat corpus per intellectum immediatius, quàm per voluntatem, ſuppoſito quòd per vtrunque eorum moueat.

SEquuntur quæſita de creaturis ſecundum ſe: vbi duo quærebantur de Angelis, & plura alia de hominibus. Primum illorum de Angelis erat: Quomodo Angelus mouet corpus, an per intellectum immediatius, quàm per voluntatem, ſuppoſito quòd per vtrunque eorum moueat.

Secundum erat de menſura actionis eius: Vtrum duobus inſtantibus exiſtentibus in tempore Angeli, reſpondeat vnicum inſtans exiſtens in tempore noſtro.

[Ar]gumentum princ. Circa primum arguitur, quòd Angelus immediatius mouet corpus per intellectum quàm per voluntatem, quia formæ intellectus aſſimilatur actio &, ſecundum ipſam procedit ſed tali (vt videtur) immediatius mouet, ergo &c. Maior patet, quia ſi calor eſſet intellectus & moueret ad calorem, diceretur quòd immediatè per intellectum moueret ad producendum calorem. Minor manifeſta eſt de ſe. Intellectus enim formam rei continet, vt ars.

In oppoſitum primùm. Contra, intellectus non mouet niſi vt finis, quia non niſi per appetibile ab ipſo comprehenſum, qui non eſt immediatum principium actionis verę: ſed motus a fine metaphoricè, ſecundum modum inferius declarandum.

Secundum. Præterea intellectus non mouet niſi vt finis in præſentando obiectum volibile ſiue appetibile: finis autem etſi ſit primum, non tamen eſt proximum & immediatum mouens. ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd re vera nulla ſubſtantia ſeparata agit aliquam actionem circa exteriora ſibi abſq; intellectu & voluntate. Vnde dicit Auicenna de Deo in producendo creaturas lib. 9. Metaphyſ. ſuæ Eſſe quod eſt ab eo non eſt ſecundòm viam naturæ vt ſit ab eo non per cognitionem nec per beneplacitum. Quomodo enim hoc poſſet eſſe, cum ſit pura intelligentia, quæ intelligit ſeipſam, & intelligit ſeipſam ſequi vt eſſe omne ſit ab eo? Ecce quòd neceſſariò pręcedit primò intellectus. Sequitur. Et hoc eſt de communicantibus ſuam gloriam, per quam ipſe diligit ſeipſum.

Omnis autem ſcientia, quæ ſcit quod prouenit ex ea, placuit ei quòd prouenit ex ea. Igitur primò placuit vt ex ſua eſsētia fluat omne quod eſt. Ecce quòd neceſſariò ſecundò præcedit voluntas. Sed ante iſta duo præcedit natura quæ mouet intellectum, & eſt tertium, ſed primum in ordine, a qua ſecundum Philoſophos procedunt res aliæ ſecundum viam naturæ, vnde dicit in eodem. Principium omnium eſt eſſe quod neceſſe eſt eſſe, & neceſſe eſt eſſe ſic, quòd quicquid eſt ab eo neceſſarium eſt, quantum ad illud, non quòd ſit natura proximum & immediatum agens, ſed mediante intellectu & voluntate, ſecundum quod poſt prædicta ſubdit continuè. Vnitatis autem ſummæ non eſt ſua prima actio niſi per ſuam eſſentiam. Ipſe enim intelligit ſuam eſſentiam, quod eſt principium ordinis bonitatis in eſſe. Et ex hoc intelligit qualiter eſt poſſibile, & qualiter eſt elegantius prouenire eſſe totius ſecundum iudicium ſui intellectus, & ſequitur ordinatio bonitatis in eſſe ſcilicèt ex rationis iudicio ſicut principio proximo.

Ex quibus ſi benè aduertantur, innuit nobis quinque intelligenda per ordinem. Primum eſt quòd ſua eſſentia eſt principium ordinis bonitatis in eſſe, quod non eſt ſua prima operatio niſi per ſuam eſſentiam, ipſa tamen ſua eſſentia non agit vt id quod eſt ſit ab ea ſecundum viā naturę abſque cognitione & intellectu, vt iam dictum eſt. Secundum verò eſt, quòd ipſe intelligit ipſam vt omne eſſe ſit ab ea. Tertium eſt, quòd ſtatim placuit ei vt ex eius eſſentia fluant res. Quartum eſt, quòd intellectus intelligit qualiter eſt poſſibile elegantius res prouenire ex eo. Quintum eſt ordo bonitatis eorum fluens in eſſe ſecundum formam & iudicium intellectus. Innuit ergo, quòd ſua eſſentia primò agit in intellectu mouendo ipſum ad actum intelligendi. Secundò verò ſequitur actus intelligendi omnia quæ ſequuntur illam. Tertiò autem complacet intellectus voluntati. Quartò quòd formetur intellectus modo meliori producendi res Et quintò, quòd ſecundum formam intellectus ab eſſentia mediante intellectu & voluntatis complacentia præcedente fluunt res in eſſe, vt ſic per intelle- Quinque intelligenda.

tellectum immediatius, quàm per ſuam eſſentiā & voluntatem producuntur res in eſſe, ſed naturaliter & neceſſariò propter mouens primum quod eſt natura.

Opinio. Iuxta hanc ſententiam aliqui volentes ſequi viam Philoſophorum, quantum audent ſalua fide, dicunt conſimiliter de motu & actione Angeli & hominis, quod ſicut Angelus nulla neceſſitate naturæ mouetur in ſuis actionibus circa exteriora, nec ſimiliter homo ſicut nec Deus. In quo contrariantur Philoſophis ſequentes fidem, quæ ponit quòd Deus circa inferiora naturæ ſuæ neceſſitate non agit: agit tamen ſecundum formam intellectus ſui habitam de rebus circa quas habet exercere actus & motus ſuos, de qua forma intellectus dicit Auicenna ſexto Metaphyſ. Cauſa finalis in ſuo eſſe in anima prior eſt cæteris cauſis, quia anima adinuenit eam prius, & poſtea imaginatur apud ſe actionem, & inquiſitionem recipientis & qualitatem formæ.

Tali forma habita poſtquàm in ea complacet voluntati tanquàm cuidam annexo & non principaliter operanti ſequitur operatio, vt ſecundum hoc intellectus ſit principium proximum mouēs & agens in Angelo, determinans agenda, & poſt determinationem exequens, intercedente beneplacito voluntatis. Et ſicut hoc ponunt in Angelo, ita nituntur hoc ponere in homine.

Improbatur. Sed ſi ita eſſet, nequaquàm ex libero arbitrio procederet actio Angeli aut hominis, ſed ſolùm modò ex forma intellectus, cuius operatio ſicut formæ naturalis ad vnum determinata eſt, quemadmodum ſi calor haberet intellectum ſui abſq; libero arbitrio, immediatum principium eſſet agens calefactionem & ex neceſſitate naturæ ſicut modo eam agit calor ſecundum quod procedit probatio maioris ad primam rationem.

Opi. Auct. Nos autem contrarium tenentes, vniuerſaliter & in Deo & in Angelis & in hominibus, dicendo quòd intellectus non determinat agenda in Deo vllo modo vt alibi declarauimus, nec in Angelo aut hominibus, vt neceſſariò ad determinationem voluntatis ſequatur actio: ſed determinatio actionis ſit tàm in Deo quàm in Angelis quàm in hominibus a ſola voluntate, Dicimus quòd principium proximum producendi res a Deo in eſſe, & agendi quæcunque agit circa illa quę ſunt extra ſe, & ſimiliter in Angelis & hominibus quo ad actiones eorum, principium proximum eſt voluntas ſecundum liberum arbitrium.

Sed hoc eſt proprium ſoli Deo, quia ſola ſua voluntate producit res extra ſe, & agit quæcunque agit circa illa: Angeli autem & homines nequaquam. Non enim ex eo quòd volunt aliquid, ſtatim factum eſt: ſed poſt voluntatem requiritur in eis alia vis motiua de proximo poſt intellectum, & per voluntatem productiua operis extra ſe.

Reſponſio. Dico igitur deſcendendo ad quęſtionem, quòd ſicut in nobis primum principium motus & actionis eſt intellectus repræſentans appetibile, ſecundum verò eſt voluntas operando determinans motu interiori ſuæ volitionis imperans viribus motiuis, tertium verò ſunt vires motiuæ motum exequentes, vt principium proximum & immediatum mouens & agens: Sic & in Angelis. Et ſic tanquam per principium primum mouet ſicut nos per intellectum, tanquàm autem per principium medium per voluntatem, tanquàm verò per principium proximum ſua vi motiua. Et ſic proximius mouet per voluntatem, quàm per intellectum.

Ad argum. princ. Ad primum in oppoſitum quòd formę intellectus aſſimilatur actio, Dico quòd verum eſt vt repræſentanti circa quid agendum eſt, & dictanti modum actionis, vt procedit ſecunda ratio. Sed non ſequitur ex hoc, quòd de proximo mouet ad actionem niſi ageret de neceſſitate naturę primi mouentis, ſicut ageret ſi intelligendo calefaceret. Nunc autem quando ponimus, quòd homo & Angelus non agunt neceſſitate aliqua naturæ circa illa, quæ ſunt circa finem vltimum, ſed ſolùm modò libertate arbitrij, illud non oportet: immò voluntas liberi arbitrij determinans agenda immediatius agit.

Comment. in Quæſtionem Sextam, quæ eſt,

Vtrum Angelus moueat corpus per intellectum immediatius, quàm per voluntatem, ſuppoſito quòd per vtrunque eorum moueat.

IN titulo not. ſuppoſitum illud eſſe etiam D. Thomæ quodlib. 7 artic 4. & de malo quæſt. 16. artic. 1. ad 14. contra tamen eſt Aureolus, & primò quidem nititur probare in Angelo dari virtutem motiuam diſtinctam & ab intellectu, & à voluntate, & hoc ex articulo Pariſienſi.

Secundò, quia in nobis virtus motiua diſtinguitur ab intellectu, & voluntate, igitur & in Angelis.

Tertiò quia mouere, intelligere, & velle ſunt actus genere diſtincti, ergo reducuntur ad potentias diſtinctas.

Not. quod tametſi quidam Thomiſtæ ſoluere nitantur huiuſmodi rationes, tamen nihil refert ſi & inſolutæ remaneant in doctrina D. Thomæ, quippe non excludunt intellectum, atque voluntatem, ſed addunt virtutem motiuam, quam non negaret D. Thomas, qui ſi in locis citatis, & alibi etiam dicit Angelos agere per imperium tantum, & quidem voluntatis,

luntatis, & conſequenter rationis. in quolib.8.& 9. quæſt.4. artic. 5. & alibi dicit oppoſitum, ad inſinuandum, quod agunt quidem per imperium tantùm, in quantùm nullam actionem habent, ad quam non concurrant voluntas, & intellectus; non tamen ita agunt, quòd excludatur eorum virtus motiua. Et quidem idipſum concedit Auctor in corpore quæſtionis.

In corpore igitur duo facit. Primùm reprobat opinionem ſequentium Philoſophos. Secundò ponit propriam opinionem.

De primo, quoniam Philoſophi volunt Deum non agere liberè, ipſum faciunt agentem primò per intellectum. Secundò per voluntatem, quantum ad executionem operis. Et hanc opinionem potiſſimum declarat ex Auicenna. Id ipſum dicũt quidam de Angelis, & nobis, quòd ſcilicèt principale agens eſt intellectus: exequẽs verò, & ſecundariò eſt ipſa volũtas.

Reprobat hanc opinionem quo ad Deum, & Angelos, & nos duo faciendo: primò, argumento deducendo ad inconueniẽs Secundò declarando differentiam inter creaturas, & Deum.

De primo arguit, quod ſequeretur in Deo, & Angelis, & nobis non eſſe liberum arbitrium, ſed conſequens eſt falſum, igitur & antecedens. Patet conſequentia, quia taliter agens, eſt agẽs de neceſſitate naturæ, ſed tale agens non liberè agens eſt, igitur &c. Patet falſitas conſequentis. colligit propterea, quòd determinatio actionis eſt à voluntate.

De ſecundo, declarat, quod tamen hoc agere ex libero arbitrio eſt maximè Dei proprium, quia agit quodcunque vult, quia eſt infinitæ virtutis: creatura verò, quoniam non poteſt agere omne, quod vult, è contrà ſe habet, videlicèt, quòd cum in Deo poſſit dici, quòd omne, quod agit Deus, agit quia vult, & omne quod vult, agit, in creatura rationali non poteſt dici niſi vnum, quod omne, quod agit, agit quia vult.

De ſecundo principali eſt concluſio, quod Angelus immediatius, & proximius mouet corpus per voluntatem, quàm per intellectũ.

Probatur autem hæc concluſio. Eo immediatiuѕ, & proximius mouet, quòd motui eſt proximius, ſed voluntas eſt motui proximior, igitur. Maior patet. Minor verò probatur à ſimili in nobis, ſicut in nobis primum principium actionis eſt intellectus repreſentans appetibile: ſecundum verò eſt voluntas operando determinans motu interiori ſuæ volitionis, imperans viribus motiuis: tertium verò vires motiuæ motum exequentes, ita & in Angelis, ſed ſecundum mouens eſt proximius primò, vt patet igitur &c.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum duobus inſtantibus exiſtentibus in tempore Angeli reſpondeat vnicum inſtans exiſtens in tempore noſtro.

rg primo. nouum. CIRCA ſecundum arguitur, quod duobus inſtantibus in tempore Angeli reſpondet vnum in tempore noſtro, quia duob. pũctis in terminis duarum linearum reſpondet vnus in linea

Secundò. ambobus ſuperpoſita. Item ſi non poſſet eis reſpondere vnicum, aut hoc eſt ratione minoris ſimplicitatis in vno, quàm in pluribus, aut quia in pluribus eſt mora.

Non ratione primi, quia plura inſtantia æquè ſimplicia ſunt, vt vnum: ſimplum enim additum ſimplo nihil auget. Non ratione ſecundi, quia benè aliqua ſuccedunt ſibi ſine mora, vt tempus & inſtans.

In oppoſitum. Contra. Quia ſi ita eſſet cum primum inſtãs tẽporis Angeli ſit ſimul cũ inſtãti noſtro, tunc plura inſtantia tẽporis Angeli eſſent ſimul inter ſe.

Reſolut. q. Hic primo oportet videre quale ſit tempus Angeli in ſe, & qualiter differat à tempore noſtro, quæ aliàs declarauimus, quòd videlicet tempus Angeli diſcretum eſt, ſicut & ſuæ actiones, ſiue motiones quarum eſt menſura, diſcretæ ſunt ſibi ſuccedentes abſque medio continuante. Sed eſt aduertendum, quòd multum refert de actionibus Angeli intrinſecus manentibus, cuiuſmodi ſunt eius volitiones & intellectiones, & de eius motionibus circa exteriora corpora, & ſimiliter de menſuris illarum.

Primæ enim actiones operationes propriẽ sũt & actiones perfecti ſecundum quod perfectum eſt, ſimplices, totæ ſimul exiſtentes, per moram comparatione noſtri temporis, ſeu per comparationem ad tempus noſtrum permanentes, & quælibet illarum eſt producta in eſſe per coexiſtẽtiam in vnico inſtanti noſtri temporis.

Secundæ verò actiones mutationes ſunt, quibus voluntate ſua mouet ſeipſum quando transfertur de ſitu in ſitum, quæ ſunt actus imperfecti ſecundum quod imperfectum eſt.

Tertię aũt actiones, quas agit circa exteriora, vt circa corporalia. Et tàm actiones de primo genere, quàm de ſecundo pro menſura habẽt tempus diſcretum, ſed modus actionum de primo genere pro menſura habet tempus compoſitũ ex inſtantibus indiuiſibilib. quę ſunt tota ſimul cum diſcretis & permanentib. in mora, ſicut moram habent, & permanentiam ipſę actiones menſuratę, & diſcretionem: non eſt.n. in Angelo intellectio, aut volitio ſine mora, ſed immediatã ſine mora media habent adinuicem ſucceſſionem, quia cum vna intellectio Angeli præceſſerit per aliquantulum morę noſtri temporis, in vltimo inſtanti illius producit tota ſimul alia cogitatio eius, quæ ſimiliter durat per morã aliquãntulam noſtri temporis, & ſic de cœteris.

Sed mora iſta tàm in actionib. quàm in mẽſuris earum poteſt eſſe maior, vel minor ſecundum quod Angelus plus, vel minus voluit ſe tenere in vnica cogitatione. Et iſtud tempus eſt diſcreta quãtitas ſicut oratio, partes.n. orationis, quę conſiſtũt principaliter in prolatione vocalium, cum quibus mixtim ſonant conſonatnes, totæ ſimul ſunt, ſed non ſubito tranſeunt, ſed totæ ſimul manent per aliquantulam moram noſtri temporis, vt patet cum dicitur a, e, i, o, u, vel pa, pe, pi, po, pu, vel coniungendo hæc in dictione, & dicendo papa, pape, papi, papo, papu.

Et eſt inſtans quod eſt pars diſcreta talis temporis Angeli indiuiſibilis, ſimul cum aliquantu la parte noſtri temporis, & cum omnibus inſtantibus quæ ſunt in illo. Et ſic contingit cōtrarium eius, quòd quæſitū eſt in quæſtione ſcilicet quòd vni inſtanti temporis Angeli reſpondet tempus noſtrum, & plura inſtantia illius, cum quibus ſimul coexiſtit illud inſtans temporis Angeli in mora permanens, in qua tempus noſtrum & inſtantia eius tranſeunt.

Modus autem actionum quæ de ſecundo genere, pro menſura habet tempus compoſitum ex inſtantibus indiuiſibilibus quæ tota ſimul ſunt & diſcreta ſed tranſeuntia, & ſine mora ſicut trāſeunt abſque mora & permanentia ipſæ mutationes menſuratæ. In tranſitu enim Angeli de ſitu in ſitum nullam moram intelligo. Et eſt tempus menſurans iſtas mutationes Angeli ſubitas quantitas diſcreta ſicut numerus vnitatum quæ ſimplices ſunt. Sed partes eius quæ ſunt ſicut vnitates ſimplices nullam habent permanentiam ſed ſolùm modò ſunt in tranſitu, & coexiſtunt ſingulæ inſtantibus noſtri temporis ſingulis, nec habent continuationē inter ſe, quia inter quælibet duo inſtantia & dictas mutationes neceſſe eſt moram ponere Angeli in ſigno ad quod terminatur præcedens mutatio, in quo Angelus non mutatur, ſed quaſi quieſcit per aliquam moram & partem noſtri temporis, & menſuratur illa quies per accidens per inſtans vel per inſtantia intellectionis vel intellectionum quam vel quas interim Angelus in ſe operatur, vna enim mutatio Angeli terminata in vnum ſitum, non poteſt habere aliam mutationem continuam ab illo ſitu in alium, quælibet enim mutationum talium ſequitur propriam cognitionem in Angelo, quarū cognitionum quælibet eſt moroſa vt dictum eſt.

Reſponſio His prælibatis ad id quod quæritur vtrum duobus nunc exiſtentibus in tempore Angeli reſpondeat vnicum nunc ſiue inſtans exiſtens in tempore noſtro: Dico, quòd non, loquendo de inſtantibus temporis Angeli quod habet eſſe ſecundum rem & veritatem extra animam, niſi ſecundum imaginantes intellectiones Angeli, ſecundū quarum formas mutatur de ſitu in ſitum, eſſe ſubitas, & quòd ſecundum vnam tranſit per vnam partē ſpatij, ſecūdum aliam per aliam, quod impoſſibile eſt ponere ex parte tranſituum. Sicut n. in naturalibus ſecundum Philoſophum 7. Phyſ. ſubitæ mutationes non pñt fieri niſi in terminis motuū ſic iſtę mutationes Angeli nō pñt fieri niſi in terminis morarum intellectionum Angeli. Si tamē Angelus habet ſitum in loco abſque operatione in illo, quod ponit quidam articulus, cuius contrarium interdictum eſt, ita quòd ęqualiter natus ſit ſituari in quolibet ſigno medio ſicut & in extremis, ſicut corpus natum eſt ſituari ſub quolibet ſigno ſibi ęquali in ſpatijs ſiue in extremis ſit ſiue in medio, oportet ꝙ Angelus tranſeū do de ſitu ad ſitum, puta ab orientis puncto in pūctum occidentis, tranſeat per oēs partes ſpatij intermedias, & per omnia puncta exiſtētia in illis: quod tñ totū fit in eodem inſtanti tēporis Angeli & ſimiliter noſtri, quia in illis eſt ſolū in tranſitu & ſic in potentia. Quemadmodū n. corpus motū in ſpatio in quolibet inſtanti temporis ſui motus eſt ſemper ſibi æquale in ſpatio, & ſunt huiuſmodi æqualia infinita: ſuper quæ corpus eſt in tranſitu & in potentia, & ideò poſſibile eſt illa à corpore pertranſiri in tempore finito: ſic Angelus tranſiens de termino in terminum ſemper eſt ſuper ęquale ſibi. ſ. in puncto, aut (vt quidam dicunt) in indiuiſibili minimo, quæ licèt ſint infinita, quia tñ ſolum ſunt in potentia, & ſuper illa eſt in tranſitu & in potētia, ideò omnia illa poſſibile eſt eū tranſire in eodem inſtanti temporis ſui, & noſtri & non eſt prius ſuper vnum dictorum ſignorum quam ſuper aliud, niſi natura & conſideratione noſtri intellectus, & hoc quemadmodum ſi graue puta lapis pedalis deſcenderet in vacuo iuxta murum vel per aerem non plus reſiſtentē quàm vacuum, & ſit ſpatium muri vel aeris trium pedum puta a, b, c, lapis ille in vnico inſtanti tranſiret totum ſpatium, nec eſſet prius duratione aut tpe in a, ſigno quàm in b, nec in b, quàm in c, nec prius trāſiret ſpatium a, q̄ ſpatium b, nec ſpatium b, q̄ ſpatium c, dico tpe. natura tñ prius eſſet iuxta ſignū a, & trāſiret id ſpatiū, q̄ b, ſignū, & quàm tranſiret eius ſpatiū, & ſimiliter, de b, ad c, & ſimiliter in quolibet dictorum ſpatiorū pedalium prius natura intrat ipſum prima medietas lapidis q̄ vltima, & ſimiliter quarta pars præcedens q̄ aliæ, vt ſic ſecundum rōnem intelligendi ſiue imaginationem tranſit ſucceſſiuè per partes illius ſpatij, & eſt totū illud tps imaginatum cum omnibus inſtantibus ſuis ſimul in codē inſtanti reali in quo deſcendit. Et ſic ſi Angelus ponatur in vnico inſtanti temporis noſtri pertrāſire aliquod ſpatium, ſicut hic ponitur tranſire diuerſa ſigna ſiue diuiſibilia ſiue indiuiſibilia in alio & alio inſtanti temporis ſui, illa non ſunt inſtantia temporis ſui ſecundum veritatem, ſed ſolùm modò per imaginationem tantùm. Vnde qui ponit quòd talia duo inſtantia temporis Angeli ſimul ſunt in eodem inſtanti temporis noſtri, verum dicit, ſed ſi intelligit, ꝙ ſunt ſecundum rem & veritatē inſtantia temporis Angeli, ipſe id quod eſt phantaſticum & ſecundum imaginationem tantùm, ponit eſſe aliquid ſecundum veritatem.

Ad argum. princ. Ad primū, quòd duob. punctis rñdet vnus &c. Dico, quòd hoc ideò contingit quià omnes ſunt manentes in terminis linearum ſuarum, & indiuiſibiles ſunt, vnde non plus occupat ſitus vnus illorum quàm plures, non ſic autem, eſt in inſtantibus quæ ſunt ſecundum veritatē tranſeuntia, licèt ſic poſſit eſſe in illis quæ ſolum tranſeunt

ſeunt, & ſunt ſecundum imaginationem, quæ prius & poſterius natura in tranſitu dicti ſpatij diſtinguit ſecundum cõſiderationem quaſi fuiſſent ſecundum actum.

Ad ſecundum. Ad ſecũdum, quod videtur arguere iam dictorum contrarium: dico ſecundum dicta, quòd non poteſt duobus inſtantibus ſecundum veritatem exiſtentibus in tempore Angeli ſecundum primum, aut ſecundum alium modum prædictos reſpondere vnicum noſtri temporis, quia in primo modo temporis Angeli inſtantia habent moram, & ideò, vt dictum eſt vnum inſtans illius temporis Angeli reſpondet parti temporis noſtri, & omnibus inſtantibus quæ ſunt in illa. In ſecundo autem modo temporis Angeli inſtantia nõ habent moram, ſed tranſeunt mora quietis Angeli in medio, vt dictum eſt: & ideò ſingulis ſingula reſpondent inſtantia temporis noſtri.

Ad aſſumptum pro. Quod autem aſſumitur, quòd inſtantia temporis Angeli ſuccedunt ſibi ſine mora, dico, quòd hoc eſt impoſſibile in inſtantibus, quæ habent eſſe ſecũdum veritatem ſed ſolùmmodò verum eſt in inſtantibus acceptis ſecundum imaginationem tantùm.

Ad aſſumptum ſecundum. Et quod arguitur, quòd aliqua ſibi ſuccedunt ſine mora, vt tempus & inſtans, dico, quòd ſuccedere ſine mora poteſt intelligi, vel ſine mora media inter ſuccedentia, vel poteſt intelligi ſine mora in altero, vel in vtroque extremorum. Primo modo ſuccedunt ſibi intellectiones Angeli, vt dictum eſt ſupra, & ſic verum eſt, quod aliqua ſibi ſuccedũt ſine mora.ſ.media. Sic ſibi ſuccedunt inſtans, & tempus, & nox & dies, & vniuerſaliter omnes partes continuæ ſucceſſiuorum: ſimiliter motus & quies. Sed duo ſubito tranſeuntia non poſſunt ſibi ſuccedere ſine mora media, vt duo inſtantia, vel duæ mutationes in eodem, quia nõ eſt mutatio niſi terminus, vel principium moræ, vel medium morarum, vt mutatio inter duas intellectiones Angeli, quæ ſũt in mora permanente, vel mutatio inter duos motus, quorum eſt mora per ſucceſſionem, vel inſtãs inter duo tempora, quorum quodlibet eſt mora motus, vel poteſt huiuſmodi indiuiſibile eſſe principium, & terminus moræ, vt inſtans temporis, & mutatio motus, & ſic ſecundo modo indiuiſibile tranſiens nunquam eſt ſine mora.

Ad argumentum in oppoſitum, quòd plura inſtantia temporis Angeli non poſſunt eſſe ſimul cum vno temporis noſtri, quia eſſent ſimul inter ſe. Dico, quòd verum eſt de inſtantibus veris. De inſtantibus autem imaginatis acceptis pro veris verum eſt, quòd ſecundum veritatem ſunt ſimul cum eodem temporis noſtri, vt dictum eſt, non tamen ſunt ſimul inter ſe, quia ordinem habent ſecundum imaginationem. Ad argu. in oppoſit.

Comment. in Quæſtionem Septimam, quæ eſt,

Vtrum duobus inſtantibus exiſtentibus in tempore Angeli reſpondeat vnicum inſtans exiſtens in tempore noſtro.

IN titulo memoria repetendum eſt illud, quod ex D. Auguſtino dictum eſt in q.8. quodlib.12. nempè quòd actiones Angeli menſurantur menſura diſcreta, quæ vocatur tempus. Illud autem tempus ex illa quæſtione, & hac præſertim differt à tempore noſtro, quoniam noſtrum ponitur in genere continuorum. Quod patet ex Ariſtotele in prædicamento quantitatis. & alibi: tempus verò illud Angelorum dicitur diſcretum. Et nota, quòd cùm in illa; tùm etiam in iſta quæſtione quæritur circa actiones Angelorum, quæ à tali tempore diſcreto menſurantur. Quippe fortè dantur & actiones, quæ tempore continuò menſurantur. vt ſunt illæ, quæ tranſeunt in exteriorem materiam. Ideò nota illa tria genera actionum, quæ enumerat Auctor, quòd de tertio genere non eſt ſermo, nempè de actione, qua mouent corpora, vt qua ſm̃ Philoſophum mouent corpora cœleſtia: cum enim motus cœlorum tempore menſurentur, oportet, quòd actio etiam Angelorum, qua eos mouent, menſurentur tempore non diſcreto, ſed continuo. Et de hoc non eſt difficultas, ſi quidem inſtantia Angelorum ſecundum tales actiones non ſunt diuerſa à noſtris inſtantibus. Inſtans enim temporis continui non differt ab inſtanti temporis pariter continui.
Sed difficultas circa tempus, quod menſurat illas alias actiones intraneas, vt volitiones Angelorum, intellectionesque, quæ ab Auctore dicuntur actiones perfecti, vt perfecti; & motus locales: mutant enim ſitum Angeli, vt notum eſt Theologis omnibus, & huiuſmodi dicuntur ab Auctore actiones imperfecti, fortè habito reſpectu ad illud, quod docet Ariſtoteles motum propriè dictum eſſe actum entis in potentia: quod autem eſt in potentia aliqualem dicit imperfectionem. De his igitur difficultas eſt. Veruntamen.
In corpore concluſio eſt negatiuè reſponſiua quæſito, ſcilicèt, quòd duobus &c. non reſpondet &c. loquendo de inſtantib. temporis Angeli. quod habet eſſe ſecundum rem extra animam. Probatur: ſi enim hoc eſſet verum, id profectò eſſet ſecundum imaginantes intellectiones Angeli, ſecundum quarum formas mutatur de ſitu in ſitum eſſe ſubitas, & quod ſecundum vnam tranſit per vnam partem ſpacij ſecundum aliam per aliam, ſed hoc impoſſibile eſt ponere ex parte tranſitum. igitur
Not. hic diligenter, quòd ad intelligendum hoc negotium oportet conſiderare, quomodo moueatur Angelus de loco ad locum, an ſcilicet in tempore, an potius in inſtanti. Non deſunt autem qui credunt motum Angeli eſſe in inſtanti, & id videtur Auctor innuere in hac quæſtione, ſed potius ſupponendo, quàm aſſerendo. Quicquid ſit enim de hac quæſtione fortè in præſentia non eſt diſcutiendum. Eſto quod Angelus de loco ad locum moueatur in inſtanti, vt puta ab Oriente in Occidens. Aut illud inſtans eſt idem prorſus cum inſtanti noſtro, aut diuerſum; ſi idem, iam habemus, quòd duobus inſtantibus Angeli non reſpondet vnum noſtrum, ſed vni vnum: ſi verò ſit diuerſum, aut hoc eſt, quia illud ſit diuiſibile, & noſtrum indiuiſibile, aut quòd in illo inſtanti dantur plures morulæ, in noſtro nequaquam, ſed neutrum eſt dicendum, quoniam nullum inſtans eſt diuiſibile, vel plures morulas habet.

Quòd ſi quis imagineτur illud inſtans Angeli correſpondens noſtro eſſe diuiſibile, ac plures morulas habere, ſecundum quod plures ſunt partes diſtantiæ, in qua mouetur, poteſt etiam imaginari, quod vnaquæque morula, vel particula inſtans quoddam ſit, & ſic vni inſtanti noſtro plura inſtantia reſpondebunt Angeli. Quod tamen falſum eſt. Et ideò probat Auctor, quod ſicut ſe haberet in mutatione ſubita locali alicuius corporis, ita ſe habet in motu Angeli. Nunc autem in mutatione ſubita corporis, quæ accideret in vacuo, ſi poſſibile eſſet dari, non daretur talis morularum diuiſio, igitur nec datur in Angeli motu. Et quidem propoſitio naturaliter probatur, quòd in mutatione corporis ſubita non daretur &c. quia ſi hoc eſſet, quòd daretur, hoc non eſſet niſi ob partes ſpacij plures. Sed videmus, quòd partes infinitas pertranſit in tempore finito, ex 7. Phyſic. cum omnis magnitudo ſit diuiſibilis in infinitum, & hoc non eſt, niſi quia id eſt in potentia. ſic in vacuo, vbi nulla reſiſtentia eſſet huiuſmodi, non eſſent partes niſi in potentia, & ideò totæ ſimul tranſiri poſſent, igitur &c. Eſto igitur, quod moueatur Angelus in inſtanti, illud inſtans æquale eſt noſtro inſtanti. Non eſt autem quòd abſolutè velit Auctor Angelum moueri in inſtanti, quia immò dicit ex Auguſtino moueri in tempore, ſed non ſimili noſtro prorſus, quemadmodum dicit etiam D. Thom. p. p. quæſt. 53. artic. 3. Tametſi autem tempus ſit diuerſum hoc ab illo, vult tamen omne inſtans illius eſſe æquale huic, & non excedere, nec excedi.

Not. quòd totum hoc eſt dictum de ſecundo genere actionum Angelicarum: cum enim ſint tria genera, tertium eſt in tempore noſtro, vt diximus ſuperius, non quidem reſpectu Angeli, quia reſpectu Angeli reducitur ad primum genus, ſed reſpectu motus corporis. Secundum genus eſt in tempore diſcreto, ſecundum quod reſoluitur quæſitum, quòd inſtans illius reſpondet vnico inſtanti noſtro. Primum verò illud genus eſt, de quo præſertim actum eſt in 8 quæſt. 12 quolib. In hac verò quæſtione concludit, quòd inſtanti vni Angeli, in quo mouetur ſecundum primum genus intelligendo, atque volendo, reſpondet tempus noſtrum. Pro cuius rei notitia attendendum, quòd omne tempori ſubditum, eſt etiam motui Phyſico ſubditum, & ſecundum illud ſeneſcit. & veteraſcit. vnde cum nulla paſſio, motuſque Phyſicus accidat Angelo, nullo pacto eſt tempori noſtro ſubditum. Quare dum exempli gratia, crucifigeretur, & pateretur Saluator noſter haud exiſtimandum eſt, quod Angeli ſancti non cogitarent de illa paſſione, & quidem tandiu, quàndiu durauit. Illa tamen cogitatio vnica ex ſe eus non eſt tempore menſurata, quia vel diſcretò, vel continuo. Non continuo, quia, vt dictum eſt, Angelus non eſt ſubditus huic tempori, quod ſolum continuum eſt, igitur diſcreto.

Sed neque diſcretò, quia diſcretum partes habet non continuas, & non copulatas ad terminum communem. Ergo & menſuratum illo tempore: vnica autem Angeli cogitatio cum careat huiuſmodi partibus, ſequitur, quòd neque diſcreto tempore menſurata ſit, ergo menſura eius non poteſt eſſe niſi inſtans. Quoniam verò paſſio Chriſti per amplius, quàm per diem durauit, quod ſpacium tempus eſt, patet, quod illi inſtanti Angeli correſpondet tempus noſtrum, &c.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum intellectus agens pertineat ad imaginem hominis.

SEQVVNTVR quæſita de hominibus, vbi quærebantur quædam pertinentia ad animam principaliter, & quædam pertinentia principaliter ad compoſitum ex anima, & corpore. Primò quærebatur vnum pertinens ad intellectum. Vtrum intellectus agens pertineat ad imaginem in homine. Et tria pertinentia ad voluntatem, quorũ primum pertinebat ad obiectum voluntatis. Vtrum primum & per ſe obiectum voluntatis ſit bonum ſub ratione boni ſimpliciter, an ſub ratione conuenientis. Alio verò duo ad voluntatis actum, quorum primum erat. Vtrum actus volitionis moralis ſpeciẽ moris ſortiatur ab obiecto, aut à voluntate. Secundum erat. Vtrum ad eliciendum actum volitionis ſufficiat ſola obiecti oſtenſio, an cum hoc requiratur aliqua influentia, vel affectio. Quærebatur demum vnicum communiter pertinens ad eſſentiam animæ, & ad potentiam. Vtrum beatitudo perficit principaliter, & primò potentiam animæ an eſſentiam.

Arg. prin. Circa primum arguitur, quòd intellectus agẽs non pertinet ad imaginem, quia nec eſt memoria, nec intelligentia, nec voluntas, eo quòd ſua actio circa phantaſmata præcedit operationes illarum. & non ſunt aliæ partes imaginis: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Agens & poſſibilis ſunt duę partes intellectus, quare cum agens ſit nobilior poſſibili, & in imagine cõſiſtat naturæ intellectualis nobilitas: ergo potius pertinet ad imaginem, quàm poſſibilis.

Reſolut. 1. Hic oportet videre à principio quid appelletur intellectus agens, & quomodo ſe habeat ad memoriam & intelligentiam: hoc enim viſo patebit intentum. Eſt igitur ſciendum, quòd ſecundum Philoſophum in tertio de anima, eſt intellectus agens, qui facit intelligere omne, & eſt habitus quidam vt lux. Habitus autem eſt non qui eſt accidens, ita quòd non ſit pars animę, ſed habitus dicitur quia habet ſimilitudinem habitus, & hoc in duobus, quæ ſunt opera eius. Quorum vnum eſt illuminare intellectum poſſibilem, ſicut lumen materiale diaphanum, vel potius, ſicut lux corpus luminoſum.

Actio enim eius in ordine ad poſſibilem potius eſt lucere, quàm illuminare: eſt enim lux quædam ſpiritualis in poſſibili pertinens ad potentiam intellectualem eſſentialiter, ſicut & ipſe poſſibilis, & quemadmodum lux eſt natura viſus, & ſecundum hoc, vt dicit Auer. intellectus poſſibilis perficitur per agentem, & hoc dicit viſus luce ſua connaturali, ſine qua non ageret ad formandum in ſe actum viſionis, nec ad illum recipiendum. Et ſecundum hoc 12. de Trinit. cap. vltimo dicit beatus Auguſt. quòd intellectus noſter intelligit intelligibilia in quadam luce interiore generis ſui ſpirituali, ſicut oculus videt colores in quadam luce generis ſui corporali.

Secundum

Secundum verò opus eius eſt ex ordine ſuo ad phantaſmata, quia reſplendet ſuper phantaſmata ſicut lumen diaphani ſuper colores, & per hoc ſeparat phantaſmata à conditionibus particularibus materiæ, & de vniuerſali & intelligibili in potentia facit vniuerſale & intelligibile ſecundum actum, & ipſum mouere intellectum poſſibilem, & per hoc quòd vniuerſale factum ſecundum actum imbutum eſt lumine agentis, facit quòd mouet intellectum poſſibilem, ſicut colores mouent viſum vt abſtracti ſunt ſecundum actum & imbuti lumine, & commixti ſunt ipſi, ita quòd agens iſta duo agat circa phantaſmata, inquantùm enim facit quòd ſunt formæ ſecundũ actum intelligibiles, ſe habet vt ars producẽs formas in actu & inquantum facit ꝙ mouent intellectum ſecundum actum, ſe habet ad phantaſmatá ſicut lumen quo imbuti ſunt colores, qui licèt eſſent abſtracti non mouerent viſum niſi eſſent lumine imbuti & ei commixti vt per hoc in virtute eius moueant, & ſic facit intelligere cauſando actum intellectionis in poſſibili. Et in ſumma facit duo circa phantaſmata, & duo circa poſſibilem intellectum.

Circa phantaſmata enim quaſi reſplendendo ſuper illa & illuminando ea non egrediendo a poſſibili ſed conuertendo ſe ad illa, quia in eadẽ ſubſtantia animæ ſunt phantaſiata, in qua ſunt phantaſmata, & intellectus agens primò facit illa eſſe actu intelligibilia, ſecundò dat eis vim mouendi ſecundum actum intellectum poſſibilem, inquantùm ſcilicèt ſunt quaſi imbuta & commixta lumini agentis. Circa poſſibilem autẽ non quaſi reſplendendo & illuminãdo eum, ſed quaſi lucendo in eo. Primò, vt eſt lux indeterminata diſponit ipſum vt ſit receptiuus actus qui eſt intellectio: ſine qua media non reciperet illum, ſicut nec viſus actum viſionis niſi in eo luceret media lux connaturalis. Secundò autem vt eſt lux determinata ab intelligibili diſponit ipſum vt ſit actus actionis quæ eſt intellectio, ſine qua determinante vim elicitiuam ipſe intellectus poſſibilis illam non eliceret. Sicut vis viſiua in oculo non eliceret actum viſionis, niſi eſſet diſpoſita luce determinata a colore. Et hoc eſt quod breuiter & expreſsè dicit Commen. Auer. ſuper tertium de anima, loquens de intellectu poſſibili, ſic inquiens. Debes ſcire quòd intellectus agens ad iſtum intellectum eſt reſpectus lucis ad diaphanum, & reſpectus formarum materialium ad ipſum eſt reſpectus coloris ad diaphanum, quemadmodum enim lux eſt perfectio diaphani, ſic intellectus agens eſt perfectio materialis, & quemadmodum diaphanum non mouetur a colore nec recipit ipſum niſi quando lucet, ita iſte intellectus non recipit intellecta quæ ſunt hic niſi ſecundum quòd perficitur per illum intellectũ & illuminatur per ipſum, & quemadmodum lux facit colores in potẽtia eſſe in actu, ita quòd poſſint mouere diaphanum, ita intellectus agens facit intentiones in potentia intellectas in actu intellectas, ita quòd recipiat eas intellectus materialis.

Nota quòd clarior fuiſſet ſententia ſi ſic dixiſſet. Debes ſcire quòd intellectus agens ad iſtum poſſibilem eſt reſpectus lucis connaturalis ad oculum, & reſpectus formarum materialium ad ipſum ſcilicet intellectum poſſibilem, eſt reſpectus coloris ad oculum, quemadmodum enim lux connaturalis eſt perfectio oculi, ſic intellectus agens eſt perfectio materialis intellectus, ecce actio ſecunda agentis in poſſibili. ſequitur. Et quemadmodum oculus non mouetur a colore neque recipit ipſum niſi quando lucet, ita iſte intellectus non recipit intellecta quæ ſunt hic niſi ſecundũ quòd perficitur per illum intellectum & illuminatur per ipſum, ecce actio eius prima circa poſſibilem.

Et quemadmodum lux facit colores in potentia eſſe in actu ita vt poſſint mouere oculum. Ecce primum opus lucis circa colores cum dicit: Facit colores in potentia eſſe in actu. & ecce ſecundum, cum ſubdit: Ita vt poſſint mouere oculum, ſequitur. Ita intellectus agens facit intentiones in potentia intellectas in actu intellectas, ecce primum agentis opus circa phantaſmata, & ſequitur ſecundum. Ita quòd recipiat eas intellectus materialis. Et eſſet melius ſimile de luce connaturali in oculo ſi ſufficeret ad medium illuminandum & agendum circa colores, ſicut ſufficit lux connaturalis in oculo cati, quam ſit de luce exteriore in diaphano, quia illa lux exterior magis aſſimilatur agenti vniuerſali ſeparato cuiuſmodi eſt lux increata, qua vident etiam iniuſti rectè operanda & non ſine illa, quemadmodum non videmus colores ſine adiutorio lucis exterioris.

Hoc viſo dico quòd cum agens pertineat ad potentiam intellectiuam & eſt de natura eius, non poteſt non pertinere ad imaginem. Sed quia ſecundum determinationem Auguſt. imago non conſiſtit propriè in potentijs animæ cum ſit ipſa ſubſtantia eius, niſi vt per actus ſuos à prima illarum vt a parente habet produci ſecunda ſicut proles, vt à memoria intelligentia, ſicut notitia de notitia & ab ambabus tertia vt à dupli ci notitia amor, videlicèt à memoria & intelligentia voluntas, igitur dico, quòd agens intellectus vt conuertitur ad phantaſmata ſecundum dictas operationes duas circa illa quia non includitur in memoria vt de ipſa & de notitia quæ eſt in ea, procedit notitia intelligentiæ, neque ſimiliter includitur in ipſa intelligentia nec etiam in ambabus vt ab ipſis procedit voluntas, nequaquam pertinet ad imaginem niſi vt præparatiuũ & actiuum circa intelligibilia quæ ſunt in poten- *Reſponſio.*

tia vniuerſalia, vt fiant actu vniuerſalia & actu poſsint mouere intellectum poſsibilem vt informetur notitia ſimplici rerum ſenſibilium, a quibus erant phantaſiata in vi imaginatiua, & ſic vt fiat memoria actualis intelligentiæ: omnis enim notitia ſimpliciter primò generata in intellectu aſcribitur memoriæ. Eadem enim ſunt potentia memoria & intelligentia, in qua diſtinguũtur vt diuerſæ vires. Et dicitur communi nomine intellectus poſsibilis, qui diſtinguitur contra agentem, ſed in ſe continet duas vires, quia memoria dicitur inquantum eſt ſuſceptibilis notitiæ directo aſpectu ab intellectibus ſimplicibus & conſeruatiua eius; intelligentia verò dicitur inquantum conuerſa ſuper ſe, vt eſt memoria informata ſimplici notitia & ſuſceptiua informationis notitiæ declaratiuæ, & ambæ tanquam plus conuenientes inter ſe diſtinguunt ab agente vt a tertia vi in potentia intellectiua diſtincta contra vtranque illarum.

Quia tamen agens intellectus vt conuerſus eſt ad phantaſmata dicto modo, præparatiuus eſt & actiuus ad informationem memoriæ vt fœcundetur notitia ſimplici & poſſit eſſe parens, ideò quoad hoc dici debet pertinere ad memoriam vt ad parentem & non ad intelligentiam. Sed quia ſecundum determinationem Auguſt. imago non eſt propriè in potentijs animæ, niſi vt ſuis actibus conuertuntur per cognitionem & amorem ad æternum & increatum, eo enim anima, imago Dei eſt, quo capax Dei eſt vel capax eſſe poteſt, ad quod nullo modo poteſt ſe conuertere intellectus agens per illas duas operationes ſuas quas habet circa phantaſmata: quia æternum non habet phantaſmata: Nullo igitur modo intellectus agens, vt conſideratur in ordine ad phantaſmata, ſecundum operationes eius circa illa pertinet ad veram rationem imaginis: ſicut nec memoria & intelligentia, vt conuertuntur ad cognoſcendum temporalia & inferiora, & vniuerſaliter quæcunque creata per notitiam quæ propriè dicitur ſcientia, ſed tantùmmodò vt conuertuntur ad cognoſcendum æternum & æternas regulas per notitiam, quæ propriè dicitur ſapientia.

Si igitur intellectus agens pertineat ad veram rationem imaginis: hoc non poteſt eſſe, niſi vt conſideratur in ordine ad intellectum poſsibilẽ, ſecundum alias duas operationes ſuas prædictas.

Concluſio. Et dico, quòd ita eſt. Per hoc enim quòd lucet vt pura lux in intellectu poſſibili, diſponit ipſum vt ſit receptiuus notitiæ de luce increata. Per hoc autem quòd in eodem eſt quaſi determinatũ ipſo intelligibili increato, operatur vel potius cooperatur vt in intellectu formetur notitia de intelligibili increato. Sed prima operatione, primo diſponit intellectum poſsibilem, vt ſit receptiuus notitię ſimpliciter ſecundum rectum aſpectum, & ſic ſub ratione memoriæ. Et ſecundò diſponit intellectum poſsibilem, vt ſit receptiuus notitiæ declaratiuæ: ſecundum quod reſpicit memoriam informatam notitia ſimplici, aſpectu cõuerſo, & ſic ſub ratione intelligentiæ. Similiter ſecunda operatione primò diſponit memoriam, vt in ea de intelligibili increato, formetur notitia ſimplex. Secundò verò, vt de notitia illa ſimplici exiſtente in memoria, formetur notitia declaratiua in intelligentia, & hoc ſecundum modum quo notitia ſimplex & declaratiua ſiue verbum de Deo, habent formari: prout alibi declarauimus. Et ſecundum hoc dico, quòd intellectus agens ſecundum dictas duas operationes, communiter pertinet & ad memoriam & ad intelligentiam, ſicut ad intellectum poſsibilem, vt qui eadem eſt potentia ſimpliciter in re & in ſubſtantia animæ, a quo ſolùmmodò diſtinguitur vt vis alia, ſed exiſtens & manens vt forma & lux in illa: diſponens ipſum, ſicut habitus, ad recipiendum in ſe operationem vitæ quæ eſt intellectio, & ad agendum eundem. Secundùm hoc ergo concedenda eſt ſecunda ratio.

Ad primum in oppoſitum: quòd intellectus agens non pertinet ad imaginem, quia nec eſt memoria, nec intelligentia, nec voluntas, Dico: quòd falſum eſt, quia memoria & intelligentia, vt diſtinguuntur ſicut intellectus contra voluntatem, vt potentiæ diuerſæ, ſunt vna potentia continens diuerſas vires, quæ primò diſtinguuntur ſecundum agens & poſsibile, & poſsibile ſecundum memoriam & intelligentiam, in quibus ambabus vt ſunt partes imaginis, continetur agens vt perfectio poſsibilis & habitus in illo ſecundum dictum modum.

Et quod additur: quòd ſua actio eſt circa phantaſmata, & præcedit actionem illarum, Dico, quòd verum eſt, & quòd ſecundum hunc reſpectum non propriè pertinet ad imaginem, pertinet tamen ſecundum dictum modum. Habet tamen alias operationes ſecundum quas propriè ad imaginem pertinet, vt ſupra dictum eſt.

Comment. in Quæſtionem Octauam, quæ eſt,

Vtrum intellectus agens pertineat ad imaginem hominis.

IN titulo not. ꝙ non quæritur vtrum pertineat ad imaginem hominis, niſi inquantum homo eſt imago Dei. Eſt enim homo imago Dei, non artificialis, ſed naturalis. Et quidem propriè conſiſtit in anima ſecundum tria hæc intellectum, voluntatem, atque memoriam. Non diſputamus autem vtrum tantùm potentias, an etiam actus includamus in præſentia. Id ſufficiat, quòd præſertim ad hæc imago ſpectat, tanquam deſignantia Trinitatem perſonarum. Vt memoria patet ſit, de qua, tanquam vt Auguſt. ait, de memoria fœcunda ſ procedit filius, qui eſt intellectus, & ab vtriſque amor, qui per voluntatem clarè ſignatur.

In corpore eſt concluſio, ſcilicet. Partim pertinet intellectus agens ad imaginem, & partim non pertinet. Probatur. Quod partim pertinet ad hæc tria, & partim non; partim pertinet ad imaginem, & partim nõ, ſed intellectus agens eſt huiuſmodi. Ergo &c. Maior nota eſt. Pro minoris verò notitia not. eſt, quòd dum dicitur ad imaginem pertinere intellectum, memoriam, & voluntatem. Per intellectum intelligitur potentia illa, qua anima intelligit, & vnde elicitur actus intelligendi, ita ꝙ dici poteſt intellectum intelligere: cum autem vt Ariſtoteles dicit in 3. de anima intelligere eſt quoddam pati, per intellectum intelligitur intellectus poſſibilis: ideò non eſt nugatio quærere de intellectu agente, quia ipſe intellectus agens nõ propriè intelligit, quia non recipit intelligibilia.

Ad videndum autem quomodo intellectus agens partim pertineat, & partim non ad illa tria, oportet notare illa diligenter, quæ præmittit Auctor ad hoc ſignificandum: ſunt autem quatuor officia intellectus agentis, duo reſpectu intellectus poſſibilis, & duo reſpectu phantaſmatis. Primum eſt, ꝙ illuminat intellectum poſſibilem, ſicut lux diaphanum. Et hoc dupliciter, quia lucens in ipſo intellectu poſſibili, tanquàm lux indeterminata, diſponit ipſum ad percipiendum intelligibile. Secundò lucens eſt, vt lux determinata diſponens ipſum ad agendum; vt nempè ſit actus actionis, ſcilicet intellectionis. Secundum verò officium eſt circa phantaſmata, & quidem duplex, quia primum illuminat phantaſmata, faciens illa eſſe actu intelligibilia, cum prius eſſent in potentia. Secundò dat eis vim mouendi ſecundum intellectum poſſibilem, &c.

Nunc autem quatenus officia ſua exercet circa intellectum poſſibilem eatenus pertinet ad illum, ac conſequenter ad memoriam, atque voluntatem. Ad intellectum iam patet, ad memoriam, manifeſtum, quia inducit notitiam declaratiuam, vnde naſcitur verbum de quo alibi dictum eſt.

Ad voluntatem verò, quia ſemper voluntas intellectioni alicui aſſentit, vel imperat. Sed ſufficit, quòd directè pertineat ad intellectum, atque memoriam. Iam verò quatenus exercet officia ſua circa phantaſmata. non pertinet ad illa tria.

Not. ꝙ pertinet etiam hoc pacto, ſed tantùm per modum præparationis, & diſpoſitionis.

Not. ꝙ hæc ſententia Doctoris in omni via locum habet. etiam ſuppoſito ꝙ vnicus ſit intellectus agens omnium hominũ. Alio tamen medio probari poſſet, ſuppoſito ꝙ vniuſcuiuſque hominis ſit intellectus agens: cum enim ita ſit iuxta fidem, & veritatem, oportet, ꝙ intellectus agens ſit aliquid animæ, & non quidem niſi ſuperioris portionis, cumque ſecundum totam ſuperiorem portionem homo ſit imago Dei, illud ſequatur oportet, vt intellectus agens attineat ad imaginem hominis.

Not. inſuper, ꝙ dum concluditur, intellectum agentem eſſe de imagine hominis, intelligitur de imagine creationis pro vtroque ſtatu, naturæ ſcilicet integræ, & naturæ lapſæ.

Non intelligitur autem de imagine creationis pro ſtatu naturæ integræ. Talem enim imaginem hominem perdidiſſe ait Auguſtinus. Dicit enim creata fuit in homine imago Dei, quam non ſeruauit. Non intelligitur etiam de imagine recreationis, ac ſimilitudinibus, quia illa ſit iuſtorum tantum per gratiam, atque virtutes, hæc verò beatorum tantùm, quod etiam habet D. Thomas, &c.

QVAESTIO NONA.

Vtrum primum, & per ſe obiectum voluntatis ſit bonum ſub ratione boni ſimpliciter, an ſub ratione conuenientis.

Arg. princ. Primum. CIrca ſecundum arguitur: quòd bonũ ſub ratione conuenientis ſit per ſe & primum obiectum voluntatis, & nõ ſub ratione boni ſimpliciter, quia inquantum conueniens ſolùmmodò habet rationem finis, qui eſt obiectum voluntatis: & non ſecundum quòd eſt bonum ſimpliciter, quia dicit Philoſophus primo Ethicorum. Si poneretur bonum ſeparatum, non haberet rationem finis. Bonum autem ſimpliciter non eſt niſi bonum ſeparatum.

Secundũ. Item in magnis moralibus dicitur: quòd bonum dicitur æqualiter enti, ſed bonum vt de quolibet ente dicitur, quod eſt bonum ſimpliciter: non eſt obiectum voluntatis: quia aliquod eſt nociuum vt venenum, ergo &c.

Tertium. Itẽ in tertio de Anima dicitur: illud eſt principium practici intellectus, quod eſt finis operis: finis autem operis non eſt niſi bonum conueniens, ergo &c. & hoc dicit Euſtathius ſuper illud: Omnia bonum appetunt.

In oppoſitũ primũ. Contra eſt: quia tunc obiectum voluntatis eſſet minus nobile, quàm ſit obiectum intellectus, quia ratio boni conuenientis eſt magis particularis, quàm ratio entis: quæ eſt obiectum intellectus.

Secũdum. Item tunc ſequeretur: quòd Deus diligeretur in ordine ad aliquid aliud: quia conueniens ſemper eſt ad aliud. Illud falſum eſt, quia omnia referuntur ad obiectum primum.

Reſponſio. Dico ſecundum Philoſophum 7. Metaphyſ. Simpliciter dicitur aliquid dupliciter. Vno modo, quod dicitur ſecundum communitatem, & ſic ens ſimpliciter eſt analogum ad decem prædicamenta.

camenta. Alio modo dicitur ſimpliciter potiſſimum contentum ſub termino: & ſic ſubſtantia dicitur ens ſimpliciter. Secundum hunc modum dico, quòd bonum ſimpliciter dupliciter dicitur, vel primo modo, ſic bonum ſimpliciter ſolùmmodò eſt bonum fruibile, quod in ſe habet rationem omnis boni & deſiderabilis. Similiter etiam bonum conueniens dupliciter dicitur. Vno enim modo de bono conuenienti naturę vniuſcuiuſque, per quod ipſa perficitur & ſaluatur in eſſe. De quo dicitur, quod omnia bonum appetunt.

Alio modo dicitur bonum conueniens appetitui rationali. Cui poteſt dici aliquid conueniens in generali vel in ſpeciali: & vel vt finis vel vt exiſtens ad finem ordinabile, & hoc vel vt conueniens appetenti tantùm: vel vt conueniens appetenti & fini ſimul. Loquendo ergo de bono ſimpliciter primo modo, & ſimiliter de bono cōuenienti primo modo: Dico, quòd neutrum eorum eſt per ſe primum obiectum voluntatis, quia neutrum eorum inquantum huiuſmodi eſt finis & perfectio voluntatis inquantum voluntas eſt, ſed potius naturæ cuiuſcunque inquantum natura eſt, ſic enim bonum famelici eſt cibus, & ſitientis potus, & infirmi ſanitas & huiuſmodi cętera. Loquendo verò de bono ſimpliciter ſecundo modo, & ſimiliter de bono conuenienti ſecundo modo, de illis bona eſt quæſtio, ſed de bonis primo modo dictis nequaquam, illis enim modis non dicitur aliquid bonum in ordine ad voluntatem, ſed in ordine ad finem ad quem naturaliter eſt, ſed ſic ſcilicet in ordine ad voluntatem, dicitur bonum iſtis modis: Bonum enim ſimpliciter ſecundo modo non eſt niſi beatitudo quæ habetur vel in bono increato, dicente Auguſt. de moribus eccleſiæ. Bonorum ſumma Deus nobis eſt, neque infra nobis remanendum eſt neque vltra quærendum: alterum enim periculoſum alterum nullum. Secutio Dei beatitudinis appetitus eſt. Aſſequutio autem, ipſa bonitas.

Cū hoc omninò efficimur quod ipſe eſt, eumque mirifico & intelligibili modo contingentes, eiuſque veritate, & ſanctitate, id eſt bonitate penitus illuſtrati & comprehenſi. & tale bonū ſimpliciter non eſt niſi bonum aliquod ſingulare, in quo eſt vera beatitudo, Vel poteſt conſiſtere bonum ſimpliciter, quod eſt beatitudo, in bono conuenienti generaliter dicto, quòd eſt reſpectu voluntatis bonum ſimpliciter primo modo quia eſt in bono vniuerſali, in quo eſt beatitudo apparens, propter quòd in ipſa eſt veritas in ſpeciali. Vt enim (ſecundum quod dicit Auguſt. 13. de Trinit. cap. 4.) quæque res magis delectauit, ita in eo conſtituerunt vitam beatam. Et iſtud bonum conueniens ſecundo modo in generali, eſt bonum commodum, quod continet ſub ſe bonum ſimpliciter iam dictum, ſcilicèt bonum ſingulare, quòd Deus eſt. Ipſum enim eſt commodum quoddam ſcilicèt quod eſt finis, de quo dicit Anſel. ante finem de concordia. In beatitudine ſecundum omnem ſenſum eſt ſufficientia competentium commodorum ſine omni indigentia.

Continet etiam omnia conuenientia ſpeciali modo dicta quæ ſunt ad finem. Eſt enim bonum conueniens appetenti tantùm, bonum vt nunc, bonum conueniens appetenti & fini, eſt bonum quod decet & iuſtum eſt appetitum rationalem deſiderare. Illud autem bonum commodum in generali nullus poteſt non appetere, dicente Anſel. Nullus vult niſi quod aliquo modo putat ſibi commodum. Hoc enim modo omnes benè eſſe ſibi volunt, & in fine de concordia dicit, quòd commoda non velle nequit. Et commodum ſic in generali appetere, eſt beatitudinem in generali appetere, & veram beatitudinem quæ Deus eſt, quia nihil aliorum appetitur, niſi ſub ratione boni, quæ non eſt niſi aliqua effigies veri & puri boni, quod eſt in Deo, dicente Aug. libro 2 Confeſſ. Fornicatur anima, cum auertitur abs te, & quærit non apud te, quæ pura & liquida non inuenit niſi in te, cum redit ad te. Idem de verbis Apoſtoli. Omnia in omnibus erit. Quid eſt omnia? quicquid hic quęrebas, quicquid pro magno habebas, quicquid hic amabas, quicquid hic volebas, ipſe tibi erit. Verum eſt ſed ſub eminentiore ratione boni, quàm hic Tale ergo commodum in generali appetere, eſt quoquo modo beatitudinem appetere, dicente Auguſt. 13 de Trinit. cap. 3. in fine. Ac ſi dixiſſet omnes beati eſſe vultis, miſeri eſſe non vultis, dixiſſet aliquid quod nullus in ſua voluntate non agnoſceret, quicquid enim aliud quiſquam latenter velit, ab hac voluntate, quæ omnibus ſatis nota eſt, non recedit.

In ſpeciali autem præter commodum & conueniens quod eſt finis, vt Deus clarè viſus, quodcunque commodum poteſt non appeti. Sub conuenienti autem in generali comprehendēdo omne conueniens præter conueniens iuſtum vt appellando illud conueniens in generali nomine commodi, omne appetibile in duo diuiditur, dicente Anſel. de concor. gratiæ & lib. arbit. cap. 12. Nihil vult voluntas, niſi aut commoditatem, aut rectitudinem. Quicquid enim aliud vult, aut propter commoditatem, aut propter rectitudinem vult, & ad has etiam ſi fallitur, putat ſe referre qd vult. Per affectionem enim quæ eſt ad volendum commoditatem, ſemper vult homo beatitudinē. Per affectionem verò, quæ eſt ad volendum rectitudinem, vult rectitudinem, & rectus, id eſt iuſtus eſſe. Propter commodum autem vult aliquid, vt cum vult arare, vel laborare vt habeat vnde tueatur vitam & ſalutem, quæ iudicat eſſe com-

commoda. Propter verò rectitudinem vult cum vult cum labore diſcere vt ſciat rectè id eſt iuſtè viuere.

Concluſio.

Dico igitur: quòd ſicut reſpectu viſus illud eſt per ſe, & primum obiectum viſus, quod per ſe & primò viſibile eſt, vt lux, quia in huiuſmodi virtute cætera ſunt viſibilia, ſicut colores ſic reſpectu voluntatis illud eſt per ſe, & primum obiectum voluntatis, quod per ſe & primò eſt volibile, & in cuius virtute vult voluntas quæcunque alia ſunt ei volibilia. Tale autem eſt bonum non conueniens ad finem ſed bonum ſimpliciter, quòd eſt beatificans bonum & habet rationem finis.

In illo enim eſt perfecta ratio commodi & omnis boni alterius, & hoc eſt bonum commodum in quo eſt beatitudo, & hoc vel ſicut in quodam vniuerſali ſeu generali bono, vel ſicut in quodam ſingulari quod eſt ipſe Deus. In virtute enim talis boni bonum conueniens. ſimpliciter ſcilicèt ſecundum regulam iuſtitiæ, & ſimiliter bonum conueniens carni contra regulam iuſtitię appetitur. Neutrum enim horum in particulari, vt ſcilicèt habet rationem conuenientis ad finem exiſtens, quod proprie nominatur conueniens, appetitur niſi per reſplendentiam aliquam boni ſimpliciter in illo, quod quærit in illo: vbi tamen illud quærere non deberet.

Et ideò dico, quòd bonum illud ſingulare quod eſt reſpectu voluntatis eſt bonum ſimpliciter ſecundo modo dictum, & hoc quia ſub ratione illius omne aliud bonum appetitur: ſiue ſub ratione commodi, ſiue ſub ratione conuenientis appetatur. De quo dicit Auguſt. 8. de Trinit. capit. 10. Non amas certè niſi bonum, bonum hoc, bonum illud. Vide bonum ſi poteſt, ita Deum videbis non alio bono bonum, ſed bonum omnis boni.

Et contra iſtud bonum commodum propriè diſtinguitur bonum conueniens quod eſt verè conueniens, & ad hoc vt ad finem ordinatur, & hoc eſt bonum ſimpliciter, quod per ſe, & primum eſt obiectum voluntatis, quia hoc eſt bonum, quod non ſecundum aliud à voluntate iudicatur bonum, ſed potius ſecundum hoc iudicatur bonum quodcunque aliud bonum, ſecundum quod ſequitur ibidem. Neque enim diceremus aliud alio melius cum verè iudicamus, niſi nobis eſſet impreſſa notio ipſius boni, ſecundum quam, & approbamus aliquid, & aliud alij præponimus.

Sed Philoſophi non ponentes ipſum Deum bonum beatificans poſuerunt bonum ſimpliciter primo modo eſſe per ſe, & primum obiectum appetitus, ſiue eſſet naturalis abſque cognitione, ſiue brutalis ſiue rationalis. Obiectum etiam appetitus rationalis, qui eſt voluntas, primum & per ſe poſuerunt bonum commodum, quod eſt commune, quid per prædicationem, & bonum ſimpliciter reſpectu talis appetitus ſicut dictum eſt. Hinc dicit Philoſophus, loquens de motiuo appetitus cognitiui 3. de Anima. Hoc autem eſt, quod eſt bonum, aut quod videtur eſſe bonum, quæ ambo continentur ſub nomine commodi in quantùm nominat conueniens generaliter dictum, ſub quo etiam bonum continetur quod eſt finis ſub ratione ſingularis etiam bonum conueniens. Quod tamē diſtinguitur vt ſimpliciter bonum, contra bonum conueniens, quod eſt ad finem, quod ſolum propriè dicitur conueniens & nequaquam per ſe, & primum obiectum voluntatis, ſecundum quod procedit vltima ratio, quę ſecundum hoc concedenda eſt. Si enim bonum conueniens propriè dictum eſt, quod non appetitur niſi in ordine ad aliud, & ratio primi appetibilis continetur in quolibet alio, Deus ergo in ordine ad aliud diligeretur, quod falſum eſt.

Ad primū principale.

Ad primum in oppoſitum, quòd ſimpliciter bonum non habet rationem finis aut appetibilis, dico, quòd verum eſt operabilis a nobis, de quo ſolùmmodò loquitur Philoſophus, non appellando beatitudinem niſi bonum operabile à nobis in vita iſta. Hoc tamen bonum habet rationem appetibilis nobis per gratiam donabilis, de quo Philoſophus nihil ſentiebat, quomodo in ipſo eſt vera beatitudo. In quo multo melius quàm Ariſtot. ſentiebat Plato, ponendo ſcilicèt beatitudinem noſtram tale bonum vniuerſale non prædicatione, ſed virtute, quod Ariſtot. ad peruerſum intellectum ducendo dicta Platonis nititur improbare, quod benè inſinuat Euſta. in Comment.

Ad ſecundum.

Ad ſecundum, quòd bonum ſimpliciter dicitur æqualiter enti &c. Dico, quòd verum eſt de bono primo modo dicto in prima diſtinctione boni ſimpliciter, de quo non eſt hic quæſtio niſi quatenus obtinetur ſub ratione commodi, quam & rationem commodi poteſt habere venenum, inquantùm eſt medicamētum ſanitatis, & etiam habere eſſe cibus vitalis quibuſdam animalibus, & ſic illis eſſe bonum naturæ, licèt ſanis hominibus eſſet mors & malum naturæ.

Ad tertiū.

Ad tertium, quòd practici intellectus & finis operis non eſt niſi bonum cōueniens, Dico, quòd falſum eſt, niſi loquendo de bono cōuenienti in generali, de quo etiam loquitur Euſta. Obiectum enim practici intellectus & finis operis eſt & bonum quod eſt finis, & bonum quod eſt ad finem, licèt aliter & aliter eſt obiectum intellectus, & aliter finis operis, vt iam dicetur in ſequenti quæſtione.

Ad primū in oppoſitū.

Ad primum in contrarium, quia videtur probare, quòd primum, & proprium per ſe obiectum voluntatis ſit bonum ſimpliciter primo modo dictum, quod ſcilicèt conuertitur cum ente, Dico. quòd re uera propriū, & per ſe & primum obiectum

ctum voluntatis eſt magis nobile, quàm obiectum intellectus, quia ſemper nobilior eſt ratio boni, quàm veri ſiue entis, quia in ratione boni includitur ratio veri, & quod additur, eſt ratio nobilior, quia eſt conditio finis, vt eſt perfectio appetitus.

Nunc autem quandocunque fit additio vel quaſi alicuius nobilioris, & per hoc quoquo modo fit magis particulare & quaſi compoſitum aut verè compoſitum, tale quid eſt magis nobile, quàm ſimplum minus particulare, vt contingit vniuerſaliter in genere & ſpecie, quæ conſtituitur per differentiam, quæ aliquid nobilius importat quàm genus, & ſic licèt ratio boni conuenientis ſiue conueniens ſumatur generaliter ſiue ſpecialiter, ſemper ratio boni eſt nobilior, quàm ratio veri.

Et ſic neceſſariò bonum, quòd eſt conueniens vniuerſale vel virtute vel prædicatione, quod appellatur bonum ſimpliciter reſpectu voluntatis, aut bonum conueniens ſpeciale, quod propriè dicitur conueniens, inter quæ procedit quæſtio, neceſſe eſt ponere per ſe proprium & primum obiectum voluntatis, vt patet ex dictis.

Comment. in Quæſtionem Nonam, quæ eſt,

Vtrum primum, & per ſe obiectum voluntatis ſit bonum ſub ratione boni ſimpliciter, an ſub ratione conuenientis.

IN titulo adnotari debet de quo præſertim bono ſimpliciter, atque conuenienti ſit quæſtio ex ipſo Auctore. Neque enim de bono ſimpliciter cuilibet appetitui, ſecundum quod dicitur, omnia appetere bonum. Sed de bono ſimpliciter ipſi appetitui rationali. Quoniam de illo bono debet eſſe quæſtio, quod eſt finis illius, cuius obiectum quæritur, non autem omnium creaturarum. Similiter non eſt quæſtio de quolib. conuenienti, vt de conuenienti communi omni naturæ, ſed tantùm rationali creaturæ, ſcilicèt eius appetitui rationali, qui voluntas dicitur.

Not. autem, quod etiam ad bonum commune ordinatur voluntas, & conueniens commune, ſed non ſicut voluntas, ſed vt natura, quæ in tale bonum, atque conueniens fertur.

Not. quoque, quòd bonum, de quo quæſtio eſt, beatitudo ipſa eſt voluntatis, ad quam præſertim ordinatur, quam tamen beatitudinem diuerſi diuerſimodè aſſignauerunt, quòd in Philebo manifeſtat præſertim Plato, & D. Auguſtinus in libris de ciuitate Dei.

In corpore eſt concluſio. Quòd primum, & per ſe obiectum eſt bonum ſimpliciter illi ſub ratione boni, non autem ſub ratione conuenientis.

Probatur. Illud eſt obiectum huiuſmodi primò, & per ſe voluntatis, quod primò, & per ſe nolibile eſt, & in cuius virtute volantas vult omnia nolibilia: ſed bonum illi ſimpliciter eſt huiuſmodi, igitur &c. Patet maior ex ſimilitudine ad obiectum viſus, quòd eſt lux. Patet minor, quia omne bonum huiuſmodi includit conueniens.

Not. quòd omne conueniens bonum eſt, ſed tamen non omne conueniens habet rationem finis. Bonum autem habet rationem finis, & ideò conueniens in particulari non poteſt eſſe verum, & reale obiectum voluntatis, bonum autem cum habeat rationem finis, eſt tale obiectum, & hoc eſt, quod dicere vult etiam D. Auguſtinus, quòd ſcilicèt finis ſit, quia ad bonum reducuntur alia omnia.

Not. hanc eandem ſententiam habere etiam D. Thomam, dum p.p. quæſt. 19. articul. 9. & alibi dicit voluntatem nihil velle niſi ſub ratione boni.

Not. quòd tametſi D. Thomas dicat in quæſt. 59. artic. 4. & alibi. Quòd obiectum voluntatis ſit bonum vniuerſale, non propter hoc obſtat, vt falſum ſit obiectum eſſe bonum particulare. Quippe bonum vniuerſale poteſt dupliciter capi, primò quatenus in ſe claudit omne bonum cuilibet naturæ correſpondens tanquàm conueniens. Secundò vt contradiſtinguitur à bono particulari ſingulariter accepto. Similiter particulare bonum accipitur vel ſingulariter, vel quatenus contradiſtinguitur à maiori vniuerſali. Nunc autem D. Thomas, quando dicit obiectum volantatis eſſe bonum vniuerſale, & non particulare, accipit vniuerſale pro vt contradiſtinguitur à ſingulari, & reſpuit particulare, quatenus diſtinguitur omninò ab ipſo ſingulari, Auctor verò accipit particulare non quatenus contradiſtinguitur ab omni vniuerſali, ſed quatenus contradiſtinguitur à maiori vniuerſali.

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum actus volitionis moralis ſpeciem moris ſortiatur ab obiecto, an à voluntate.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur: quòd actio volitionis moralis ſpeciem moris ſortiatur ab obiecto, quia à cuius entitate habet actus entitatem, & ab eius bonitate naturæ, bonitatem naturæ, & ab eius bonitate moris, bonitatem moris, ſed aliquod eſt obiectum habens entitatẽ & bonitatem naturæ & bonitatem moris, vt paſcere eſurientem, ergo cùm entitate actio habet ſpeciem entitatis, quia potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta 2. de Anima. quare & à tali obiecto actus habet ſpeciem omnis bonitatis quam habet. ergo &c.

Contra, ab illo habet actus volitionis ſpeciem

moris

moris à quo habet, quòd ſit laudabilis, quia bonum moris & virtutis ſecundum Philoſophum, 1. Ethic. de numero laudabilium eſt, hoc autem habet à libera electione voluntatis, ergo &c.

Reſolut. q. Quia quæſtio iſta de ſpecie volitionis moralis non eſt niſi de bonitate actionis, à quo ſcilicet eam ſortiatur, ens autem, & bonum ſub ſua ratione generaliſſima accepta conuertuntur, ideò dico, quòd ſicut ens inquantùm ens ſpeciem habet ab eo quod contrahit ipſum inquantùm ens eſt, ſic bonum inquantùm bonum ſpeciem habet ab eo quod contrahit ipſum inquantùm bonum eſt. Nunc autem ita eſt: quòd ens prima diuiſione diſtinguitur in ens indeterminatum, & in ens determinatum.

Dicitur autem ens indeterminatum ens in ſua ſimplicitate acceptum ſiue conſideratum abſque omni determinatione contrahente ipſum, quòd ideò dicitur ens ſimpliciter. Ens verò determinatum dicitur ens per aliquam determinationem contractum, ſicut cum contrahitur determinationib. iſtis quæ ſunt in ſe & in alio. Ens enim indeterminatum prima diuiſione diſtinguitur in ſubſtantiam quæ primum prædicamentum eſt, & in quam ens contrahitur determinatione illa quæ eſt in ſe, & in accidens, quod continet alia nouem prædicamenta. in quod ens contrahitur determinatione illa quæ eſt in alio.

Reſponſio. Conſimili igitur modo dico, quòd bonum prima diuiſione ſua diſtinguitur in bonum indeterminatum & in bonum determinatum. Et dicitur bonum indeterminatum ipſum bonum in ſua ſimplicitate acceptum ſiue conſideratum abſque omni determinatione contrahente ipſum, quod ideò dicitur bonum ſimpliciter. Bonum verò determinatum dicitur bonum, quod per aliquam determinationem contractum, & ſicut ens ſimpliciter ſiue indeterminatum habet ſpeciem ſiue formam entis à ratione ſuæ ſimplicitatis & indeterminationis, ſiue à ratione quæ eſt ſua ſimplicitas & indeterminatio, ſic & bonum ſimpliciter ſiue indeterminatum habet ſpeciem à ratione quæ eſt ſua ſimplicitas & indeterminatio.

Et ſicut ens contractum habet ſpeciem ſiue formam entis à determinatione contrahente ipſum, ſic & bonum contractum habet ſpeciem & formam à determinatione contrahente ipſum. Ens etiam ſimpliciter ſiue indeterminatum, hoc eſt abſque aliqua determinatione acceptum, poteſt conſiderari dupliciter: Aut videlicet in quadam ſingularitate, aut in quadam vniuerſalitate. Et primo mó dicitur ens ſimpliciter ſolus Deus: Secúdo autem modo dicitur ens ſimpliciter ens quod conſequitur decem prædicamenta. Conſimili modo dico quòd bonum ſimpliciter ſiue indeterminatum dicitur dupliciter, ſecundum quod expoſitum eſt in quæſtione præcedéte quæ fuit de per ſe, & primo obiecto voluntatis. De bono autem ſimpliciter primo modò dicto cuiuſmodi eſt ſolus Deus, quod nullo modo natum eſt contrahi, nihil ad præſentem quæſtionem, ſed ſolum de bono ſimpliciter ſecundo modo dicto, quod eſt conuertibile cum ente quod ſequitur decem prædicamenta, & natum eſt contrahi diuerſis determinationibus ſicut & illud ens.

Bonum autem ſimpliciter iſto ſecundo modo duplici determinatione, & duplici modo habet determinari. Vno quidem quæ non apponit aliquam rationem propriam bonitatis ſeu entitatis, ſeu realitatis ſolùmmodò, vt cum dicitur bonum hoc vel illud, puta lapis vel lignum vel homo, &c. ſic de cæteris rebus quæ ſimul entia ſunt & bona, à cuius determinationis ſubtractione per abnegationem, tollendo hoc & illud, & retinendo ipſum bonum, intelligitur ipſum bonum ſimpliciter, quod Deus eſt, vt habitum eſt in dicta quæſtione. Ab eiuſdem verò determinationis ſubtractione per priuationem, tollendo hoc & illud, ſicut prius, intelligitur bonum ſimpliciter alio modo, de quo hic eſt ſermo: ſed inquantum eſt determinatum determinatione tali, hoc enim modo bonum ſimpliciter dicitur actio quæcunque inquantum eſt res & natura aliqua, vt velle, intelligere, paſcere, comedere, & ſic de cæteris. Alia verò determinatione habet hoc bonum ſimpliciter determinari quę apponit aliquam propriam rationem bonitatis ſupra determinationem iam dictam, vt cum dicitur paſcere hominem, &c. hoc bonum generali nomine poteſt dici bonum ex circunſtantia.

Et determinatur bonum ſic ſimpliciter dictũ prima determinatione ſub ratione incomplexi, quia vnum incomplexum conſtituunt determinatio & determinabile, ſicut genus & differentia conſtituunt vnum in ſpecie. Secunda verò determinatione determinatur ſub ratione complexi, quia duos intellectus incomplexos & vnum complexum conſtituunt ipſa determinatio & determinabile. Paſcere enim bonum eſt ſimpliciter, paſcere autem hominem eſt bonum ex circunſtantia.

Bonum autem ex circunſtantia generaliter dictum diſtingui habet ſecundum diuerſas circunſtantias apponentes diuerſos modos bonitatis quaſi forma & ſpecie per ſe diſtinguẽtes bonum ex circunſtantia generaliter dictum. Et ſunt tres modi talium circunſtantiarum. Quædam enim accipiuntur ex parte obiecti ipſius actus, quędam ex parte finis, quędam verò ex parte efficientis ſiue agentis ipſum. Bonum autem ex circunſtãtia ex parte obiecti eſt ſicut paſcere hominem proximum. Eſt enim proximus obiectum actus paſcendi, vt ille qui paſcitur, & ſic vt obiectum circunſtans actum. Et ſub tali modo circunſtantiæ continentur omnes circunſtantię pertinentes ad obiectum ſiue ſubiectum in quod recipitur

cipitur actus ſeu exercetur, quarum vna bene eſt materialis reſpectu alterius, & ſe habent per ordinem circa ſubiectum. Proximus enim qui paſcitur poteſt eſſe diues vel pauper. Si diues, hoc non eſt circũſtantia boni: propter quam paſcendus eſt. Si pauper, aut validus potens lucrari vnde paſcatur, nec eſt adhuc circunſtantia talis boni. Si pauper infirmus, hoc eſt circunſtantia boni, propter quam paſcendus eſt, & maximè cum circunſtantia de quando ſcilicèt quando eſurit, nec habet alium qui poſſit eum paſcere, & ſimiliter circunſtantia de vbi, vt quando recumbit in lecto nec poteſt circumeundo oſtiatim mẽdicare, & ſic de cæteris quæ poterunt apponi.

A tali autem circunſtantia ex parte obiecti ſiue ſubiecti actus habet ſpeciem, qua dicitur bonus ex genere, vbi genus accipitur non a genere prædicabili, ſed à genere ſubiecti, quia bonum ex circunſtantia tali eſt materiale ad bonum ſecundum alios duos modos circunſtantiæ. Circunſtantia enim ex fine non eſt nata apponere rationem bonitatis actui, quin primo ſit circunſtantionatus circunſtantia, qua eſt bonus ex genere. Validus enim mendicus, valens labore ſuo paſtũ lucrari, & nolens propter otium quod amat, propter Deum paſci non poteſt, licèt multi hoc facere ſe fingant, vt cum paſcunt hiſtriones. Propter circunſtantiam autem ex parte finis additam bono ex genere, dicitur bonum virtutis vt iam patebit, propter quod bonum ex genere ſolùmmodò eſt materia virtutis carens forma eius inquantum huiuſmodi.

Materia autem inquantùm materia per indifferentiã ſe habet ad duo contraria, propter quod dico, quòd bonum ex genere per indifferentiam ſe habet ad vitium & virtutem, & eſt de bonis infimis, quibus contingit benè & malè vti ſecundum Auguſt. de libero arbitrio. Vnde non diſtinguit inter virtutes & vitia talis circunſtantia: ſed ſolùmmodò inter cõtrarietates virtutum & vitiorum, quorum ipſa vna & eadem eſt obiectum. puta bellum iuſtum, obiectum eſt fortitudinis & timiditatis, fœmina pulchra & caſta temperantiæ & intemperantiæ, pauper infirmus liberalitatis & auaritiæ, & penes diuerſitatem talium obiectorum differunt dictæ contrarietates & diſtinguuntur, non autem extrema earum.

Bonum autem ex circunſtantia finis eſt, ſicut paſcere pauperem infirmum propter Deum. A tali autem circunſtantia, actus habet ſpeciem qua propriè dicitur bonus ex circunſtantia, quando diſtinguitur bonum per tria membra, ſcilicèt in bonum ſimpliciter, quale eſt quilibet actus ex eo quòd eſt res, & natura aliqua, & in bonum ex genere, quale eſt actus cum circunſtantia obiecti cum qua poteſt materia virtutis exiſtere, licèt cum hoc poſſit eſſe materia vitij, & in bonum ex circunſtantia, quale eſt actus cum circunſtãtia finis boni, & penes illa diſtinguuntur virtutes & vitia. Et dat actui iſta circunſtantia finis, quòd ſit bonus bonitate virtutis ſimpliciter, non autem illa circũſtantia quã dicitur actus bonus ex genere, licèt hoc ſentiebat Iulianus hæreticus, ponens, quòd ad cognoſcendum veras virtutes tantùmmodò intuendum eſt quod agitur, vtrum ſcilicèt ſit bonum ex genere, quòd ſi ſic, opus verę virtutis eſt, quocunque fine agatur, ſecundum quòd Auguſt. dicit recitãdo ſuper hoc dicta eius lib. 4. contra Iulianum. capit. 12. ſic inquiens. Cum agitur fortiter, prudenter, temperanter, & iuſtè, omnibus quatuor virtutibus agitur, quæ ſecundum tuam diſputationem verę virtutes ſunt.

Sed ad cognoſcendum vtrum veræ ſint, hoc tantùmmodò intuendum eſt quod agitur. Vnde ne tibi videar calumniari, ipſa tua verba iam ponam. Cunctarum inquis origo virtutum in rationali anima ſita & affectus omnes, per quos aut fructuoſe aut ſteriliter boni ſumus, in ſubiecto ſunt mentis noſtræ, prudentia, temperantia, fortitudo, & iuſtitia. Horum igitur affectuum vis cum inſit omnibus naturaliter, inquis, non tamen ad vnum finem in omnibus properat: ſed pro iudicio voluntatis eius nutu ſeruiant, aut ad æterna, aut ad temporalia dirigitur, quod cum ſit non in eo ꝙ ſunt, non in eo quòd agunt, ſed in eo ſolo varianr quòd merentur. Nec nominis ſui igitur, inquis, poſſunt nec generis ſui ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius quod appetiuerũt pręmij, aut amplitudine ditantur, aut exilitate fruſtrantur.

Hæc vbi didiceris neſcio. Hanc autem ſententiam tanquàm erroneam Auguſt. reprobat: ſubdens continuè: Iam tandem cernis (vt arbitror) conſequens eſſe, vt vera virtus ſit auarorum prudentia qua excogitant genera lucellorum, & auarorum iuſtitia, qua grauium damnorum metu ſua nonnunquam contemnunt potius, quàm vſurpant alienum, & auarorum temperantia, qua luxuriæ (quoniam ſumptuoſa eſt) cohibent appetitum, ſoloque neceſſariò victu, tegumentoq; contenti ſunt, & auarorum fortitudo, qua (vt ait Horatius) per mare pauperiem fugiunt per ſaxa per ignes.

Ergo virtutes iſtæ tali fine turpes atque deformes, & ideò nullo modo germanæ veræque virtutes, tibi tamen ita veræ videntur, & pulchræ, vt nec nominis ſui nec generis poſſint ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius quod appetierunt præmij exilitate fruſtrentur? Quis hoc ſapiat niſi deſipiat? Sed videlicèt homo eruditus eorum vitiorum veriſimilitudine falleris, quæ ſi intima videntur eſſe & propinqua virtutibus, tàm abſunt ab eis, quàm longè abſunt a virtutibus vitia.

Verum

Veram autem ſententiam ſuper veris virtutibus à quo ſunt formaliter, determinat Aug. ſubdens, cap. 13. Noueris itaque non officijs ſed finibus à vitijs diſcernendas eſſe virtutes. Officium autem eſt, quod faciendũ eſt, finis verò, pp quod faciendum eſt. Cum itaque homo facit aliquid vbi peccare non videtur, ſi non propter hoc facit, pp quod facere debet, peccare conuincitur. Quæ tu non attendens, fines ab officijs ſeparaſti, & virtutes veras, officia ſine finibus appellandas eſſe dixiſti. Et ſubdit aliquantulum infra Quales virtutes Epicurus induxit voluptatis ancillas. Abſit autem vt virtutes veræ cuiquam ſeruiant, niſi illi vel propter illum, cui dicimus. Deus virtutum conuerte nos. Quæ autem nulli rei ſeruire volũt, nec ipſę verę ſunt, veræ quippe virtutes Deo ſeruiunt. Quicquid autem boni fit ab homine, & nó propter hoc fit, propter quod fieri debere vera ſapientia præcipit: etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo aliqua bona fieri non tamen facientibus a quibus fiunt.

Bonum eſt enim vt ſubueniatur homini periclitanti præſertim innocenti. Sed ille qui hoc facit ſi amando gloriam hominum magis, quàm Dei facit, non benè bonum facit, quia non benè facit, quòd non bona voluntate facit. Abſit enim vt ſit vel dicatur voluntas bona, quæ in alijs vel in ſeipſa non in Domino gloriatur. Ac per hoc nec eius fructus iſte dicendus eſt, arbor enim mala fructus bonos non facit. Sed potius bonum opus eſt illius, qui etiã per malos benè facit. Hic idem Aug. dicit in libro de opere Monachorum capit. 26. Ille qui propter iſta temporalia ſcilicet Euangelium prædicat, non Deo, ſed mammonę ſeruire conuincitur, etſi Deus illo ad aliorum profectum, quomodo ipſe noſcit, vtatur. Eam quippe intentionem quare quid fiat, Chriſtus oculum vocat. Si oculus tuus fuerit ſimplex, totum corpus tuum lucidũ erit, ſi verò oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebroſum erit id eſt talia erunt facta tua, qualis fuerit intentio tua cur ea facis.

Nota quòd dicit, quòd ſubueniens innocenti periclitanti bonum facit, non benè, & hoc non niſi quia non eſt verè bonum virtutis, niſi ex finis circunſtantia, ſed ex genere & ex officio quod fit ſolũmodò, quod nec ipſe propriè facit, ſed Deus per ipſum, & quòd tunc ſolùmmodò bonum ex genere benè fit, quando ex circunſtantia finis fit: quod ſolùmmodò eſt bona voluntate fieri.

Sed nec ex hoc habet actus, quòd ſit bonus ſpecie, & bonitate moris, quoniam ſi non eſſet datũ voluntati, quòd poſſet aliud velle, quàm bonum & benè, vt ſecundum Anſelm. de caſu diaboli. capit. 14. non poſſit velle niſi quod iuſtè eam velle conuenit, & neceſſe ſit ipſum hoc velle, ex hoc (vt vult ibi) nec iuſtam nec iniuſtam haberet quis voluntatem, id eſt actum voluntatis.

Dico iuſtitia morali ſiue virtute vt moralis eſt, quòd expreſſius determinat in fine capitis præcedentis ſic inquiens. Voluntatem ipſam ſiue cum vult ſumma commoda ſiue cum vult infima, conſtat eſſe opus & donum Dei, ſicut eſt vita & ſenſualitas, & non eſſe in ea ſiue iuſtitiam ſiue iniuſtitiam, & loquitur de voluntate quæ eſt vſus ſiue operatio, & de operatione, quæ ſola data eſt ei vt velit ea ſcilicèt commoda ſumma vel infima, ſicut patet inſpicienti ſeriem literæ eius.

Non reſtat ergo ex quo actio ſit bona bonitate moris niſi circunſtantia ex parte agentis, quæ duplex eſt. Vna procedens ex principio eidem naturaliter indito. Alia verò ex principio ei diuinæ gratię beneficio infuſo. Quorum primum eſt arbitrij libertas, ſecundum eſt ſyncera fides. Quorum primum circa actum apponit circunſtantiã, qua actio ſit bona bonitate moris, quæ etiam ei dat ſpeciem moris. Secundum verò apponit circunſtantiam qua actio fit bona bonitate meritorij. De primo Anſelmus vbi ſupra, determinans quomodo voluntas poteſt eſſe iuſta volendo ſibi conueniens, videlicet quòd iuſtum eſt, & bonum iuſtè & benè, dicit ſic. Neceſſe eſt ergò ſic in voluntate conuenire vt velit & iuſtè velit, & quomodo hoc ſubdit, dicens. Quatenus ſic temperet voluntatem ne reſecet exceſſum, & excedendi non amputet poteſtatem vt ſcilicèt per hoc quòd volet, liberum arbitrium modum poſſit excedere, per hoc autem, quòd iuſtè volet non volet excedere, vnde in commendationem viri iuſti dicitur.

Qui potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus. Et ſic dico, quòd actio volitionis moralis ſpeciem moris & bonitatis moralis ſortitur: non ab obiecto nec à fine, ſed potius ab agente illam, inquantum ſcilicet liberum arbitrium illam velit agere & benè agere, & poſſit eam non agere aut non benè agere. Vt ſecundum hoc, ad hoc, quod ſit actio bona bonitate moris, requiritur liberum arbitrium ad duo, quorum vnum eſt ad eliciendum actum ipſum bonum ex genere, & aliud eſt ad eliciendum ipſum boni finis intentione. Sed ſecundum eſt magis formale in actione bona morali, primum autem magis materiale.

Sed tamen aduertendum eſt, quòd bonitas actionis moralis ſicut, & virtutes morales, vt politicæ ſunt, ponuntur benè fuiſſe in Philoſophis, & reipublicæ rectoribus apud infideles, quorum actiones morales eliciebantur à libero arbitrio intentione boni, quod erat honeſtè viuere in exercitio virtutum moralium ſecundũ regulam prudentiæ, & ſic propter Deum, Deum attingendo per quandam aſſimilationem ad illum, in qua poſuerunt finem hominis & beatitudinem

eius hominis politicam, ſed non intentione dirigendi eos ad Deum, vt eſt ſaluator, & remunerator in beatitudine vitæ æternæ. Propter quod Auguſt. etiam negat in illis veras virtutes morales fuiſſe, dicens contra Iulianum, vbi ſupra, cap. 11. Ideò veras virtutes habemus, quia verum eſt propter quod facimus, id eſt naturæ noſtræ conſentaneum ad ſalutem, & veram fœlicitatem. Non enim abſurdè virtus definita eſt ab eis, qui dixerunt: Virtus eſt animi habitus naturæ modo, atque rationi conſentaneus. Verum dixerunt, ſed quid ſit perfectè conſentaneum liberandæ, ac beatificandæ naturæ mortalium neſciuerunt. Intelligo liberandæ à iugo mortalitatis, quòd valdè eſt conſentaneum humanæ naturæ ad quod probandum continuè addit. Neque enim omnes homines naturali inſtinctu immortales, & beati eſſe vellemus niſi eſſe poſſemus, ſed hoc ſummum bonum præſtari hominibus non poteſt niſi per Chriſtum, & hunc crucifixum, ideò enim iuſtus ex ſide Chriſti viuit. Si ergò ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis fides in Chriſto promittit, nihil proſunt homini virtutes, nullo modo poſſunt eſſe veræ virtutes, & infra, capit. 14.

Quapropter non poſſunt dici virtutes affectus eſſe, per quos aut infructuosè, aut ſteriliter boni ſumus, ſed tãtùm virtutes ſunt illi affectus, per quos fructuoſi, & boni ſumus. Vnde ſubdit Auguſt. Fieri enim non poteſt vt ſteriliter boni ſimus, ſi boni non ſumus, quicquid ſumus ſteriliter ſumus. Nullo ergo modo ſunt homines ſteriliter boni, ſed qui boni non ſunt, poſſunt alij eſſe minus, alij magis mali. & infra capit. 15. Vt tolerabilius puniantur, qui naturaliter quæ legis ſunt vtique fecerunt, ſcriptum habentes in cordibus ſuis opus legis, vt alijs non facerent, quod per peri nollent, hoc tamen peccantes, quòd homines ſine fide non ad eum finem iſta retulerunt ad quem referre debuerunt.

Minus enim Fabricius quàm Catilina punietur, non quia iſte bonus ſed quia ille magis malus, & minus impius quàm Catilina Fabricius, non veras virtutes habendo, ſed à veris virtutibus non plurimum deuiando. Nota ad intellectum dictorum Auguſt. quòd officium de genere bonorum poteſt fieri, non propter quod fieri debet, dupliciter. Vno modo, quia fit propter contrarium finem, vt faciunt qui ſubueniunt innocenti periclitanti propter vanam gloriam, qui ſanè peccant, & mali ſunt, & nullo modo ſunt opera eorum opera virtutis, ſed vitij, non in omittendo, ſed in committendo, de quibus intelliguntur dicta Auguſt. in cap. 12. & 13. præſignatis.

Alio autem modo, quia fit propter illud non ſecundùm illam rationem ſecundùm quam fieri debuit propter illud, vt qui ſubuenit innocenti periclitanti propter Deum, modo quo ex naturali pietate, & iudicio rectæ rationis regulaque legis naturæ, Philoſophi, & rectores politiarum talia opera fecerunt, vt ſe in hoc Deo conformarent, & ipſum, prout poſſibile erat, attingerent, hoc ſecundo modo, vt iam tactum eſt iſti proculdubio peccant ſecundum Auguſt. ſed peccato omiſſionis, vt dicit capit. 18. Si gentilis, inquit, nudos operuerit, nunquid quia non ex fide peccatum eſt? prorſus inquantùm non eſt ex fide, peccatum eſt, non quia per ſe ipſum factum, quòd eſt nudum operire, peccatum ſit, ſed de tali opere non in domino gloriari.

Sed ſolus impius negat eſſe peccatum. Vnde tales non peccant, nec mali ſunt committendo, ſed ſolùmmodò omittendo, & in faciendo boni politici ſunt, ſed non boni ſimpliciter, quia infideles ſunt. Propter infidelitatem enim ſuam omittunt ſcientes, quid quoquo modo ſit naturæ conſentaneum, ſed non quid perfectè ſit ei conſentaneum, & ideò opera eorum licèt ſint propter Deum, non tamen perfectè. Et ſic licèt opera eorum virtutes ſint, quia politicæ, non tamen perfectè ſunt virtutes, quia non gratuitæ. Cui videtur contrarium, quod ſtatim addit Auguſt. ſubdens.

Si Gentilis, qui non viuit ex fide nudum operuerit, periclitantem liberauerit, ægri vulnera fouerit, diuitias honeſtate amicitiæ impenderit, ad teſtimonium falſum nec tormentis poterit impelli, quæro abs te, vtrum hæc opera benè faciat, an malè. Dicturus es, & bona facit, & benè, fructus ergo bonos facit arbor mala, quod fieri non poſſe veritas dicit.

Sed dico ego, quòd bona facit & benè, non ſimpliciter, & abſque diſtinctione, ſed quòd benè facit pro quanto ad bonum finem, & pro tanto eſt arbor bona, & facit fructus bonos.

Sed propter omittere facere ad finem ſecundùm rationem illam ſecundùm quam deberet facere, propter illum non benè facit, & non eſt arbor bona, nec facit fructus bonos, & inquantùm eſt arbor bona placet Deo & fructus eius, non vt pro eo remuneretur, ſed ne pro eo puniatur, ſicut puniretur qui faceret illa propter vanam gloriam. Punietur tamen, quia omittendo peccat, & ſic minus illo punietur.

Et hoc eſt, quod ſibi reſpondet continuè ſubdens. An reſpondebis, non inquantùm infelix eſt, ſed inquantùm homo eſt, arbor bona eſt? Addo tamen ego dicendo, quòd inquantùm homo eſt non ſimpliciter, ſed agens ſecundùm rationem rectam naturalem ad finem bonum, licèt non prout deberet (vt dictum eſt) arbor bona eſt.

Si enim ageret ad finem contrarium, licèt ſit homo, nequaquam tamen eſſet arbor bona ſed mala. Et de tali homine ait Dominus. Nõ poteſt arbor mala, fructus bonos facere. Et ſic homo inquantùm homo non eſt arbor bona, ſed ſolùmmodò inquantùm agit recta ratione ad finem bonũ vel ſimpliciter vel quoquo modo vt dictum eſt. Et ſimiliter non eſt mala arbor inquãtùm eſt hõ ſolùmmodò, ſed inquantùm malę voluntatis eſt vel ſimpliciter, & omninò, vt ille qui facit dicta opera propter vanã gloriam, vel etiam ſi ſimpliciter, non tamen omninò, vt ille qui facit illa quo quo modo propter Deum etiam in infidelitate, & ideò multo magis vt ille qui facit dicta opera propter Deum vt redemptor eſt, ex fide informi extra charitatem, quia faciendo dicta opera nequaquàm dicendus eſt peccare eſt tamen ſimpliciter arbor mala, licèt non omninò. Sed cõtra hęc ſtatim videtur Auguſt. arguere ſubdens, Sed fortè dicturus es, miſericors voluntas bona eſt. Rectè iſtud diceretur, ſi quemadmodum fides Chriſti ideſt fides quę per dilectionem operatur, ſemper bona eſt, ita miſericordia bona eſſet ſemper. Si autem reperitur, & miſericordia mala, qua perſona pauperis accipitur in iudicio, propter quam Rex Saul meruit à Domino damnari, quia cõtra eius præceptum regi per humanum pepercit affectum, ſi vitium eſt male miſereri, proculdubio vitium eſt miſereri infideliter. Quòd ſi & ipſa miſericordia per ſeipſam naturali cõpaſſione opus eſt bonum, & iſto bono malè vtitur qui infideliter vtitur, & hoc bonũ malè facit qui infideliter facit. Qui autem malè facit aliquid, perfectò peccat. Ex quò colligitur & ipſa bona opera quæ faciunt infideles, nõ ipſorum eſſe, ſed illius qui benè vtitur malis.

Ipſorum autẽ eſſe peccata, verum eſt, ſed quandoque omiſſionis tantùm, quandoque commiſſionis, vt dictum eſt, ſicut etiam contigit in Saul.

Et ſecundum modum dictum peccantes per omiſſionẽ ſolùm in dictis operibus, etſi boni homines ſunt politici, tamen ſteriles, quia pro opere ſuo bono non conſequuntur vitam æternam, licèt non ſteriles ſint inquantùm euitant pęnam quam incurrunt committendo in eiſdem, & ſic tales bonos politicè benè pro omiſſione per infidelitatem mittit Dominus in ignem ęternum. Et ſic licèt multa quæ ſimpliciter dixit Auguſt. in capitulis dictis benè & verè dicta ſint contra Iulianum, qui poſuit virtutes infidelium eſſe veras & perfectas virtutes, & opera bona non ex fide facta nullo modo eſſe peccata. & quòd ſolo libero arbitrio poſſet homo cauere peccata, & q̃d peccatum originale nihil eſſet, tamen benè indigent expoſitione & diſtinctione modo iam dicto. In quo videtur Auguſt. conſentire, & ad hoc deſcendere, vbi dicit in cap. 19. Quoniam ſaltem concedis opera infidelium, quę tibi videntur bona, non eos ad ſalutem ſempiternam perducere, ſcito nos nullum hominem dicere bonum, nullã volũtatem bonam, nullum opus bonum ſine Dei gratia & infra, Dicantur ſecundum te huiuſmodi voluntates arbores bonæ, ſufficit quòd apud Deũ ſteriles ſint, & per hoc non bonæ. Et per hunc modum etiam loquitur Anſel. de iuſtitia & opere bono, vt patebit in ſequenti quæſtione. Et Greg. in moralibus ſuper Iob. Moral. enim lib. 17. exponendo illud Iob. 28. Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, dicit ſic. Vt Philoſophorum ſapientiam huic ſcilicèt ſapientiæ diuinæ monſtraret longè ſubeſſe, intulit: Non conferetur tinctis Indiæ coloribus. Vt ipſos quoque in eccleſia hæreticos increparet, qui à gentilitatis errore veniẽtes fidem quam ſuſcipiunt per ſuperbiam ſcindunt, addidit. Nõ æquabitur ei topazius de ęthiopia, ac ſi patenter inſinuaret, dicẽs: Hi qui ex peccati nigredine ad conuerſionem veniunt æquari Deo homini nõ poſſunt, quàmuis multis colorũ virtutibus reſplendere videantur. Quorum vt ſuperbia refutetur aptè ſubiungit, Nec tincturæ mundiſſimæ componentur, tincturæ enim mundiſſimæ ſunt veraciter humiles qui ſciunt, quòd ex ſemetipſis virtutum ſpeciem non habent, ſed hanc ex dono gratiæ ſuperuenientis tenent. Tincti etenim non eſſent ſi ſanctitatem naturaliter habuiſſent, ſed mundiſſimæ tincturæ ſunt, quia humiliter cuſtodiunt ſuperuenientem in ſe virtutum gratiam quam receperunt. Et notandum quòd ſuperius cum dixiſſet, non conferetur tinctis Indiæ coloribus, eoſdem colores non intulit mundos, hoc verò in loco vt tincturam veracium virtutum ab illa Philoſophorum fucatione diſtingueret, tincturas dicens addit mundiſſimas; Tincturę enim mundiſſimæ rectè nominantur ij qui etſi prius per opera praua fœdi fuerunt, ſuperueniente tamen ſpiritu nitore gratię veſtiũtur. Tincti autem colores Indię ſunt huius mundi ſapientes, qui quàmuis per infidelitatem, & plerunque per actionem fœdi ſunt, ante humanos tamẽ oculos ſuperductæ honeſtatis colore fucantur. Quales etiam ſunt hæretici Philoſophorum doctrinã potius quàm Chriſti ſequentes, de quibus immediate præmiſit dicens. Fuere multi qui mundi huius ſapientium diſciplinis dediti ea quæ ſunt inter homines honeſta ſeruarent, & ſaluandos ſeruata honeſtate ſe crederẽt, nec iam mediatorem Dei & hominum quærerent, cum quaſi ſufficientẽ ſibi Philoſophorum doctrinam tenerent. In quorum deſpectum dicitur, non conferetur tinctis Indiæ coloribus. Siquis ergo aduertat prædicta, bonum circa actionem quinque modis dicitur. Primò enim modo dicitur bonum ſimpliciter, & talis eſt quæcunque actio ex eo, quod eſt res & natura aliqua, vnde poteſt dici bonum ex natura, puta paſcere. *Bonũ quĩtuplex.*

Secundò dicitur bonum ex genere, & talis ſeu

tale bonum eſt quælibet actio ex circunſtantia obiecti, qua nata eſt eſſe materia virtutis. Vnde poteſt dici bonum ex circunſtantia generaliter; puta paſcere pauperem infirmum. Tertiò dicitur bonum ex circunſtantia finis, & talis eſt quælibet actio ex circunſtantia ſpecialiter finis boni & honeſti, vnde poteſt dici bonum ex fine, puta paſcere pauperem infirmum propter Deum ſimpliciter, & a tali circunſtantia dicitur actus eſſe virtutis ſimpliciter. Quartò dicitur bonum ex circunſtantia agentis quam habet à natura, & talis eſt quælibet actio moralis, & ab illo dicitur moralis, & in ipſo cōſiſtit ratio virtutis moralis vt moralis eſt, & poteſt dici hoc bonum, bonum ex libero arbitrio. Quintò dicitur bonum ex circunſtantia agentis, quam habet ex gratia & talis eſt quælibet actio gratuita, & illa dicitur gratuita, & in ipſa conſiſtit ratio virtutis gratuitæ.

Eſt autem aduertēdum, quòd circa talem actū operatur fides habita ex gratia dupliciter: Vno modo determinando circunſtantiam ex parte finis inquantū eſt fides, vt eſt fides ſimpliciter, determinat actionem omnem bonam debere fieri propter Deum, vt eſt reparator & remunerator, & propter beatitudinem increatam quæ ipſe eſt. Alio modo cooperando libero arbitrio in eliciendo actionem moralem, vt ex debito amore finis eliciatur, quod facit formâ fidei quæ charitas eſt in qua conſiſtit radix. & ideò poteſt bonum hoc dici bonum ex merito. Sic ergò ſimpliciter dico, quòd actio, quę eſt volitio moralis, ſpeciem moris, & bonitatem atque rationem virtutis moralis habet non ab obiecto, nec vt eſt principium operationis ſicut finis in intellectu practico, neq; vt eſt principium eius a voluntate & operationē ſuam adeptum, ſed potius ab agentis libero arbitrio, ſecundùm modum iam dictum. Quod ergo arguitur primo in contrarium, quòd ab obiecti entitate habet actus entitatem &c. dico, quòd aliquid habet ſpeciem ſuam ab alio tripliciter Vno modo vt à fine ad quem eſt. Alio modo vt a forma exemplari ſecundùm quam eſt. Tertio modo vt ab efficiente a quo eſt. Primo modo domus ſpeciem ſiue formam ſuam habet à fine, quæ eſt inhabitatio eius. Sic enim debet formari, vt ſit apta ad inhabitandum. Per hunc enim modum finis determinat ſibi formam in illo, quod eſt ad finem. Et ſecundum hunc modum benè poteſt concedi, quòd omnis actio etiam moralis formā ſuę entitatis & bonitatis cuiuslibet habet ab obiecto tanquàm à fine ad quem eſt, & ſic à fine vt debet eſſe terminus actionis, debet enim formari actionis ſpecies modo quo per ipſam conuenientius finis poſſit attingi. Secundo modo domus ſpeciem ſiue formā ſuam habet à forma domus in mente artificis dirigente operantem, & hoc modo à fine concepto cum alijs circunſtantijs ex parte ſubiecti, & modo deueniendi per actionem in finem, habet ſpeciem omnis actio etiam moralis entitatis, & bonitatis ſuæ cuiuslibet ab obiecto, vt per ſuam ſpeciem exiſtens in mente eſt principium actionis. Tertio modo domus ſuam ſpeciem & formam habet ab ędificatore imprimente eam lignis, & lapidibus per eorū ſitum varium & ordinem, & hoc modo etiā quælibet actio etiam moralis entitatem, & ſpeciē omnis bonitatis ſuæ habet ab agente eam, & eſt agēs ille voluntas ex ſolo libero arbitrio. Sed vt actio moralis etiam ſit gratuita, & meritoria vitæ æternæ, eget fide operante per dilectionem, vt dictū eſt. Sed de modo iſto habēdi ſpeciem habet quæſtio difficultatē ſuam, propter quam vt exiſtimo, fuit propoſita. Dicunt enim aliqui, quòd in intellectualibus ſemper actio voluntatis ſequitur formam intellectus tanq̄ agentis proximi & per ſe, ſecundùm quod tactum eſt ſupra in prima quæſtione de Angelis. Quod nequaquàm verum eſt. Non enim forma actionis volūtatis ſequitur formam intellectus, ſicut cauſam per ſe & propter quam ſic. Si tamen eam ſequatur voluntas in ſua actione, hoc non eſt niſi ſicut cauſam ſine qua non, ſicut ſæpius declarauimus alibi, & etiam declarabitur adhuc in ſequenti quęſtione. Ita etiam quòd voluntas agens moraliter benè poteſt agere libero arbitrio contra formam rationis, licèt ſecus ſit de voluntate agente artificialiter in artificialibus. Licèt enim in agibilibus & moralibus a forma rationis nequaquàm dicenda ſit voluntas aut actio eius habere formam, & ſpeciem bonitatis moralis vt ab illa voluntas dicatur bona bonitate morali, aut eius actio, neque ipſe agens talem actionem tali voluntate dicatur ab illa bonus moralis, in factibilibus tamen, & artificialibus à forma rationis dicitur voluntas & actio eius habere formam, & ſpeciem bonitatis, vt ab illa dicatur voluntas bona bonitate artis, & agēs per voluntatem bonus artifex, & ſimiliter actio bona & artificialis. Ad cuius pleniorem intellectum eſt ſciendum, q ſecūdùm Auic. 6. Metaph. finis qui acquiritur ex actione agentis in artificialibus duplex eſt, vnus qui eſt forma in patiente ſuſceptibili actionis, & alter qui nō eſt forma in ſuſceptibili, ſed eſt intentio quædam in cognitione agentis. Exemplum primi eſt ſicut forma domus in materia domus, quæ eſt finis agentis ad quem peruenit eius actio, & eius motus, & eſt finis agentis propinquus cōtingens motū materię. Exemplū ſecundi eſt ſicut habitatio quæ eſt principium mouens ad eſſendum domū ſiue ad hoc vt ſit domus, & nullo modo eſt forma domus. ſed eſt finis remotus ipſius artificis agentis domum, licèt ſit finis propinquus volētis inhabitare domū, cuius è conuerſo finis remotus eſt forma domus in materia, intantùm, quòd ille cuius nō eſt finis forma in materia. non ſit principiū propinquum motui inquantùm ſic eſt.

Reſponſio.

Ad argu. princ.

 Quòd

Quòd ſi ille idem, cuius finis eſt forma in materia, ſit ille cuius finis eſt forma non in materia, hoc eſt per accidens, ſicut cum aliquis fabricat domum vt inhabitet in ea, tunc enim inquiſitio habitationis inducit ad fabricandum eam, & eſt cauſa prima fabricandi inquantum eſt fabricator, & eſt cauſatum inquantum eſt inhabitator, vt ſecundum hoc propriè loquendo alius eſt finis eius inquantum eſt fabricator ſcilicet forma domus, & alius inquantum eſt inhabitator ſcilicet inhabitatio domus. De fine autem quòd eſt forma in materia, eſt aduertendum ſimiliter, quòd ſecundum Auicennam ibidem, ipſe comparationem habet ad multa, quæ præcedunt eum ſecundum eius acquiſitionem in effectu, & in eſſe, primò ad agentem, ſecundò ad recipiẽs, cum ipſum eſt in potentia, tertiò ad id quod iam eſt in effectu recipiens, quartò ad motum. Et reſpectu agẽtis conſideratus eſt finis, reſpectu motus eſt terminus, reſpectu verò recipientis vt eſt in potentia eſt bonum eius, & perfectio, malum autem eſt priuatio illi oppoſitum, reſpectu verò eius, vt eſt iam in effectu, eſt forma.

Quia igitur talis forma, vt eſt in cognitione exiſtens, eſt finis reſpectu agentis, mouens ipſum ad actionem, qua inducitur in materia, & dirigẽs ipſum in eadem, ita quòd nihil aliud requiritur ad bonitatem actionis artificialis, & per hoc neque ad bonitatem artificis, vt artifex eſt, quàm vt ſecundum formam illam exiſtentem in cognitione producatur forma conſimilis in materia. Idcirco ſimpliciter dicendum eſt, & confitendum, quòd forma actionis, quę eſt factio, & bonitas eius, & per conſequens bonitas artificis, ſecundũ quod eſt artifex, & ſimiliter artificiati, ſecũdum quod artificiatum eſt, ſit à forma rationis & intellectus, & ab illa habet formam, & ſpeciem, ita etiam, quòd ſi agens artificiale non poſſet aliter agere producendo formam in materia, quàm ſecundùm formam rationis, ſed naturali neceſſitate produceret ſecundum illam, quemadmodum philoſophi poſuerunt Deum producere neceſſariò, & naturaliter mundum ſecundùm formam mentis ſuæ, tamen actio procedens ſecundùm formam illam, inquantum huiuſmodi, diceretur actio artificialis bona, & per conſequens artifex bonus, & artificiatum bonum, quòd enim artifex poteſt aliter agere, quàm ſecundum formam rationis, hoc non conuenit ei inquantùm eſt artifex, ſed inquantùm eſt agens libero arbitrio, per quod poteſt eſſe negligens, aut maleuolus, & ideò non agere ſecundum formam artis & rationis. Ad bonitatem autem actionis moralis non ſufficit forma rationis niſi procedat liberum arbitrium ſecundùm iam expoſitum modum. Ideò forma agibilis, ſiue moralis actionis in ratione exiſtens nequaquàm dicenda eſt dare formam & ſpeciem actioni morali, vt ab illa dicatur bona moraliter, aut agens bonus, ſicut dictum eſt de forma artis. Ita quòd habẽs formam agibilis, ſiue actionis moralis in rationẽ rectam, quam actu conſiderat, ſi aliter agat quàm ſecundùm formam rationis, hoc nõn eſt inquantum prudens eſt, & moralis, nec inquantum eſt liberi arbitrij, nec quia negligens, ſed ſolùm inquantum in libero arbitrio voluntatis eſt malitia ad agendum contrarium, vt per illam ſciens, & prudens, & potens non peccare, peccet nolens agere ſecundùm formam prudentiæ in ratione. Habens autem formam factibilis in ratione rectam, quam actu conſiderat, quòd aliter agat, quàm ſecundùm formam artis, hoc non eſt niſi inquantùm artifex, nec inquantùm malitiam habens in libero arbitrio.

Sed quandoque poteſt hoc contingere quia negligens eſt, propter quod Philoſophus 6. Ethi. aſſignans differentiam inter artem, & prudentiam dicit, quòd artis eſt virtus, prudentiæ verò non eſt, vbi dicit alia tranſlatio. Ars indiget virtute, prudentia autem ipſa eſt virtus, quaſi dicat, quòd artifex peccat agendo cõtra regulam artis in ratione, hoc non prouenit ex defectu artis aut artificis, inquantùm artifex eſt, aut etiam malitiæ eius, ſed quandoque ex negligentia abſque malitia, propter quòd indiget virtute morali inſtigante ipſum ne negligat agere, & ſecundùm rationem agere.

Quòd autem prudens conſiderans peccat, non eſt propter aliquod talium, ſed ſolùmmodò propter ſuam malitiam, & ideò non indiget virtute morali, ne negligat, quia contra hoc ſufficit ſibi prudentia actualis. Et ne dicatur, quòd agens poteſt agere voluntariè, & ex malitia contra regulas artis, ſicut contra regulas prudentiæ, continuò addit in hoc ſecundam differentiam dicẽs. Et arte quidem volens peccans eligibilior, circa prudentiam autem minus, q.d. ſecundùm Comment. ſi pictor, vel ſtatuifex, vel ædificator directus exiſtens contra propriam artem peccat volens, & inartificioſè, vel malè propriam operationem operatur, contemptiuè ipſam pertranſiens pp mercedis fortè priuationem, vel aliquid tale, eligibilior erit eo, qui pp inartificioſitatem, & ignorantiam artis inuoluntariè non attingit Ecõtra autem ſi prudens directius exiſtens ẽ petrabilium contra propriam prudentiam peccat volẽs, & imprudenter, vel malè propriam operationẽ operetur, pp concupiſcentiam fortè vel aliquid tale ineligibilior erit, immò etiam inculpabilior eo, qui propter imprudentiam inuoluntariè non attingit, quod non contingit in ſecũda dictarum differentiarum, niſi quia bonitas artificis inquantum artifex eſt, reſpectu ſui operis nequaquam dependet ex libero arbitrio, ſicut dependet bonitas prudentis, inquantùm prudens eſt, reſpectu ſui operis.

Ex prima autem illarum differētiarum etiam claret, quòd ſciens, & prudens poteſt peccare per malitiam, ſicut & artifex per ſolam negligentiam. In quo clarè videtur velle, quòd malitia poteſt generari in voluntate abſque errore præcedente in ratione, cui multi contrariantur, intendentes tamen ſequi Philoſophum. Patet etiam, quòd prudens propter malitiam, quę poteſt eſſe in voluntate ad benè exequendum opus, potius indiget virtute, quàm artifex, licèt artifex magis indigeat virtute, ne negligat, quàm prudens.

Ad arg. in oppoſit. Ratio in oppoſitum, quòd actio non habet rationem laudabilis, niſi à libero arbitrio, ergo nec bonitatis, aut virtutis, licèt concedi poſſit, lòquendo propriè de virtute ſcilicèt vt eſt moralis, quia tamen (vt patet ex prædictis) actio habet rationem virtutis ſimpliciter, hoc potius habet ex circunſtantia finis, quàm liberi arbitrij.

Quòd autem ſit laudabilis, non habet niſi ex libero arbitrio. In eis enim quæ naturaliter in nobis contingunt, neque laudamur, neque vituperamur, ſecundùm Philoſophum 2. Ethi. Et ſic quoquo modo ab alio habet, quòd ſit actio virtuoſa, & ab alio quòd ſit laudabilis.

Comment. in Quæſtionem Decimam, quæ eſt,

Vtrum actus volitionis moralis ſpeciem moris ſortiatur ab obiecto, an à voluntate.

IN titulo not. ex Auctore, quomodo quæſtio hæc ſit de bonitate actus voluntatis.

In corpore ex Auctore & vnica, & ſex concluſionibus reſolui poteſt hæc quæſtio, clarius tamen ſex concluſionibus reſoluitur.

Prima eſt. Bonitate ſimpliciter accepta, omnis actio eſt ex ſe bona.

Secunda eſt. Bonitate in genere ſumpta, actio quælibet bona eſt ex circunſtantia obiecti.

Tertia eſt. Bonitate ex virtute ſimpliciter accepta, actio quælibet eſt bona ex circunſtantia finis.

Quarta eſt. Bonitate moraliter accepta in ratione moris, vt mos eſt ex virtute ſpecialiter accepta, quælibet actio bona eſt ex circunſtantia agentis, quam habet à natura, & eſt liberum arbitrium.

Quinta eſt, Bonitate gratuitè accepta, quælibet actio bona eſt ex circunſtantia agentis, quam habet ex gratia:

Sexta concluſio, quæ præſertim intenditur à Doctore eſt. Actio, quæ eſt volitio moralis, ſpeciem ſortitur moris & bonitatē, & rationem virtutis moralis non ab obiecto, ſed ab agentis libero arbitrio.

Prima harum concluſionum patet, quia omnis actio ens aliquod eſt, omne ens, quatenus ens, bonum eſt, conuertuntur enim, igitur omnis actio bona eſt.

Secunda concluſio declaratur exemplo paſcendi aliquem. Paſcere eſt actio, & poteſt eſſe bona ex obiecto, ſcilicet ex eius circunſtantia, vt ſi quis paſcit pauperem infirmum, Paſcere eſt actio, pauper eſt obiectum, infirmus eſt circunſtantia, qua carere poſſet obiectum, puta ſi pauper ſit ſanus, & potens acquirere ſibi victum de labore ſuo, vnde ſi carret illa circunſtantia, actio illa non eſſet bona.

Not. quòd conſiderat Auctor obiectum actionis voluntatis ſemper eſſe inter duo extrema, quorum alterum virtus eſt, alterum vero vitium, & ideò quantum eſt de ſe obiectum videtur indifferens eſſe, vt propterea non det determinatam denominationem actioni, ſiue bonitatis, ſiue malitiæ.

Adueniente autem circunſtantia ſi bona eſt, tunc & bona dicitur actio, ſi mala circunſtantia, mala quoque dicitur actio. Et ideò exemplificat de varijs obiectis reſpicientibus oppoſita. Vnde ex hoc patet iam & prior pars ſextæ concluſionis. Quod ſcilicet ab obiecto non habeat bonitatem, vt certare actio eſt, in iuſto bello, obiectum eſt, quod non facit illam actionem adeo bonam, vt & mala non poſſit eſſe, superueniente circunſtantia mala, puta, cum timiditate. Tunc enim timida diceretur actio, timore vitioſo: contra verò ſuperueniente circunſtantia bona, ſcilicet fortitudine, tunc actio bona eſt, ſed vtique in genere, vt dicit ipſa concluſio.

Not. inſuper, quòd ſicut ſe habet ſecunda hæc concluſio ad primam, ita ſe habet tertia ad ſecundam. Et quarta ad tertiam, & quinta tandem ad quartam. Quòd ſemper ſubſequens addit aliquid, quo ſemper magis ſpecificatur bonitas. Et quidem vnaquaque bonitas. præter quintam, habet neſcio quid indeterminati, ita quòd rurſum actio deteriorari pōt. vt eſto pro prima concluſione hoc exemplum: Paſcere. Actio eſt bona bonitate naturæ, vt dictum eſt.

Non eſt tamen ita firma hæc bonitas, quin ex obiecto deteriorari poſſit. Quippè ſi addatur obiectum puta. Fures, raptores, homicidas &c. obiectum hoc deteriorabit actionem: honeſtabit verò obiectum, puta pauperem pro obiecto apponendo, ſed adhuc non erit adeò firma bonitas hæc ex obiecto, quòd non poſſit deteriorari, vt dictum eſt. Quod ſi circunſtantia ſit bona, puta, paſcere pauperem infirmum, bona eſt actio ex obiecti circunſtantia, ſed non eſt adeò firma hæc bonitas, vt deteriorari non poſſit adueniente mala circunſtantia finis. Quippè qui paſcit pauperem infirmum poteſt illum paſcere, vel amore inanis gloriæ, vel amore Dei. Et ſic apparet etiam.

Tertia concluſio. Quomodò nempè ex circunſtantia finis poteſt eſſe bona, vel mala actio ipſa, non tantùm ex circunſtantia obiecti.

Probat autem Auctor hanc veritatem ex pluribus verbis D. Auguſtini aduerſus Iulianum, qui non credebat actiones malas eſſe ex tali circunſtantia finis. Probat & ex eodem Auguſtino alibi, vt patet.

Cæterum quoniam ad vtrunque requiritur electio, quæ dicta ſunt ſufficere non videntur, niſi voluntas ipſa velit in ſua actione, tùm circunſtantiam obiecti, cùm etiam finis: poteſt enim actio deteriorari à libertate contrariū eliciendi. Idcirco volendo, vtrunque, ſcilicet circunſtantiam obiecti, & circunſtantiam finis, facit voluntas, quòd ſit actio ſua moralis virtute morali: contra verò neutrum volendo. Et hæc probat ex Anſelmo, & Auguſtino. Et quarta ideò patet.

Rurſum verò & actio hæc elicita liberè, cum circunſtantia finis, & obiecti, poteſt deteriorari, vt non ſit meritoria, & perfectior reddi, ſi ſit meritoria.

Exigitur propterea alia circunſtantia alterius agentis, quod eſt diuina gratia: ſi enim adeſt diuina gratia virtus operata, vel actio virtuoſa meritoria eſt: Sin autem abſit videlicet gratia, actio ipſa meritoria non eſt, quod dicit quinta concluſio, quæ

probatur ab Auctore ex Anſelmo, Auguſtino, atque Gregorio, vt legitur in litera, & ex his facilè etiam patet ſexta ipſa concluſio.

Not. autem pro ſexta concluſione, quòd pugna videtur aperta inter Auctorem, & D. Thomam. p. 2. quæſt. 18 art. 2. Ibi enim vult bonitatem actionis ſpecificari ab obiecto, quia ſicut res naturalis habet ſpeciem à ſua forma, & motus ex termino, ita actio ab obiecto. Sed certè credimus eos non eſſe diſcordes, quia exiſtimamus nolle per hoc D. Thom. velle obiectum dare ſpeciem actioni vltimam, ac ſi non amplius mala poſſit actio eſſe ex bono obiecto procedens. Perſuadet aũt nos hoc de D. Thoma id, quod in alijs articulis ſubinfert: vult enim tandem actionem ſpecificari etiam à circunſtantia obiecti, vt in art. 3. patet, & ex circunſtantia pariter finis, vt in art. 4. Auctor autem non negat abſolutè obiectum ſpecificare, ſed quòd non vltima ſpecificatione morali affirmat. Amplius credimus Auctorem confundere obiectum cum ſua circunſtantia, vnde ad Gaetanum, qui adducit exempla de matrimonio, & adulterio, non diceret quod eſſent obiecta, ſed circunſtantiæ, quia obiectum ponit in medio contrariorum. Diceret autem obiectum coitus cum muliere, quod obiectum eſt actionis bonæ bonitate naturæ, ex circunſtantia actionem diceret bonam, vel malam, vt ex circunſtantia matrimonij, bonam, ex circunſtantia adulterij, vel fornicationis, malam.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum ad eliciendum actum volitionis ſufficiat ſola obiecti oſtenſio, an cum hoc requiratur aliqua influentia, vel affectio.

Arg. princ. Primum. CIRCA quartum arguitur, ſcilicèt quòd ad eliciendum actum voluntatis non ſufficit ſola oſtenſio obiecti; ſed cum hoc requiritur aliquid aliud voluntati impreſſum, quia vt videtur ſimile eſt de actu intellectus, & actu voluntatis.

Ad actum intellectus non ſufficit ſola præſentia obiecti in lumine intellectus agentis ſed cum hoc requiritur ſpecies impreſſa intellectui poſſibili ab agente & obiecto, ergo &c.

Secundum. Item nihil indeterminatum exit in actum niſi per aliquam determinationem, quia aliter non potius exiret, quàm non exiret voluntas ex ſe omninò indeterminata ad actũ volitionis, ergo &c.

Tertium. Item idem inconueniens eſt aliquid moueri à ſeipſo primo ſecundum totum, & ſecundùm idem, ſic ſcilicèt vt vnum, & idem ſecundum rem, ſecundum vnam rationem moueat ſe, & ſecundum aliam moueatur, quia tunc ſecundùm idem re, idem moueret ſe, & moueretur à ſe, & ſic ſecundùm ſe totum primò, quare cum illud ſit impoſſibile, quia nihil ſeipſo vadit de potentia in actum, quia ex eo quòd agit, neceſſariò eſt aliquid in actu, ex eo autem quòd agitur, eſt in potentia. ergo &c.

Quartum. Item voluntas vt libera eſt, in potentia eſt ad actum ſuum, ſi ergo vt eſt libera ſit motor ſui, idem ſecundùm eandem rationem eſſet in potentia, & in actu.

In oppoſitum. Contra. Virtus quæ nata eſt ſe determinare in actum ſuum, ex ſe motiua eſt ſui, quia determinatio ad actum actio quædam eſt, ad quam neceſſariò ſequitur operatio. voluntas eſt huiuſmodi, aliter enim non eſſet libera. ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd aliquid ad actum aliquem eliciendum requiritur dupliciter. Vno modo, vt cauſa ſine qua non, quę nihil agit omninò in eliciendo actum, aut in cauſando diſpoſitionem, qua elicitur actus, aut qua in paſſiuo recipiatur, quemadmodum requiritur remouens prohibens ad deſcenſum grauis. Et hoc modo, vt ſæpius tractaui, ad actum voluntatis eliciendum neceſſariò requiritur obiecti oſtenſio, & forma intellectus circa ipſum.

Alio autem modo requiritur aliquid ad actũ aliquem eliciendum, vt cauſa propter quàm ſic, quæ agit aliquid vel circa receptiuum actus, ſeu operationis, vel circa elicitiuum eius. Circa receptiuum autem actus aliquid agit cauſando diſpoſitionem in illo, qua habilitatur ad recipiendum in ſe actum, quemadmodum lux agit in diaphanum, & in viſum, generando in illis lumen, mediante quo in illis recipitur ſpecies coloris, ſecundùm quod ſuperius in quæſtione de intellectu agente declaratum eſt.

Et dico, quòd iſto modo non requiritur ad eliciendum ſimpliciter actum volitionis aliud quã ſolius obiecti oſtenſio, præter ſolam voluntatem liberi arbitrij. Voluntas enim vt eſt appetitus ſimpliciter, nullam diſpoſitionem in ſe requirit aliã a ſe, vt in ſe recipiat actum volitionis. vt liberi arbitrij, ſe ſola ſufficit ad eliciendũ volitionis actũ, ſuppoſita oſtenſione obiecti cum forma intellectus circa id. ſecundùm quòd hoc iam declarabitur in pertractatione ſolutionis ad tertiam rationem, non tamen per hoc excludendo actionem Dei, qui eſt generalis motor in qualibet actione omnis creaturæ, & hoc in eliciendo ipſum actũ, vt iam habitum eſt ſupra ſecundum Gregor in quæſtione de natura aſſumptibili, non ſolum in dando vim qua actus elicitur, de quo dicit Anſel. de concor. præd. Deus non facit aliquid iniuſtũ, qui tamen facit omnes actiones, & omnes motus, quia ipſe facit res, à quibus, & ex quibus, & per quas, & in quibus fiunt.

Et nulla res habet vllam poteſtatem volendi, aut faciendi, niſi illo dante, & infra in eodem. Si diligenter conſideremus ille verius dicitur facere omne quod facit natura, aut voluntas, qui fecit naturam, & inſtrumentum volendi. Quòd autem nulla diſpoſitio, ſeu affectio, nec in-

influxus ab obiecto requiratur in voluntate ad hoc, quòd ipſa in ſe eliciat actum volitionis etiã determinatum, ſed ſufficiat ad hoc ſola oſtenſio obiecti determinati, arguitur. In elicitiuum actus intelligitur agere dupliciter aliquid. Vno modo agendo in ipſum aliquam diſpoſitionem; ſine qua non eliceret actum, licèt illa non ſit coelicitiua actus. Alio modo in agendo in ipſo diſpoſitionem, ſine qua non expeditè, & faciliter eliceret actum. Primo modo nihil requirit voluntas ad eliciendum actum volẽdi in ipſa, niſi ſolam obiecti oſtenſionem. Quoniam illa diſpoſitio quocunquè modo vocetur, puta affectio, nomine affectionis comprehendendo impulſum, vel influxum ab obiecto cognito, aut habitum quencunque, aut paſſionem, dummodò intelligatur re differre à voluntate, ſi ſine ea non eliceret actum volendi, & hoc ſecundùm quod vult Anſelm. quia voluntas nihil vult ſine ſuis affectionibus, & ſic non niſi quia eſt affectata, hæc non poteſt contingere niſi dupliciter. Primo modo, quia voluntas affectata neceſſariò vult illud ad quod eſt affectata, & non poteſt non velle. Et patet clarè, quia iſte modus eſt impoſſibilis, quia omninò tolleret liberum arbitrium, & talis volũtas neque iuſta poſſet eſſe, neque iniuſta, ſecundum Anſelm. de caſu diabo. capit. 14.

Secundo modo, quia ſi voluntas aliquid velit, neceſſe eſt, quòd ſit affectata ad illud. Quod videtur eſſe de intentione Anſelm. quando vult, quòd voluntas nõ poteſt velle commodum ſine affectione commodi, neque iuſtum ſine affectione iuſti, vt iam infra patebit.

Quod habet duas cauſas veritatis. Vnam, quia ſi velit aliquid, neceſſe eſt, quòd velit illud ad qđ eſt affectata. Alteram, quia nihil velle poteſt, ad quod non eſt affectata.

Dicere ſecundùm primam cauſam, eſt idem cum eo, quod dicunt ponentes, quòd voluntas neceſſitatur ab intellectu, quo ad actus determinationem, vt ſi velit aliquid, neceſſe eſt, quòd velit quod ei oſtenſum eſt, & iudicatum à ratione, ſic tamen, quòd non eſt abſolutè neceſſe, quòd illud velit ſtatim, quia ſtatim poteſt illud non velle contradictoriè.

Sed tunc quæro, vtrum poſſit illud nolle contrariè: hoc eſt velle non. Si dicatur quòd non: ergo tollitur libertas arbitrij ad velle, & nolle, ſed manet ſolùmmodò ad velle, & non velle, quod videtur inconueniens. Quia ſi de dignitate creaturæ intellectualis eſt liberum arbitrium, vt eſt liberum arbitrium, & vt ordinatur ad attingendum finem actu ſuo ſic, quòd poſſit ſeruare iuſtitiam, ſed nõ deſerere illam, & quod poſſit eam deſerere, dicente Anſelm. cap. 14. de concord. gratiæ, & liberi arbitrij: Accepit homo liberum arbitrium, ſine quo iuſtitia ſeruari non valuit, ita vt illam poſſet deſerere, quatenus cum illam non deſereret, ſed ſeruaret, proueheretur ad conſortium Angelorum: Seruare autem illam non valet, niſi volendo, neque deſerere, niſi nolendo.

De dignitate ergo humanæ naturæ eſt poſſe velle & nolle oſtenſum à ratione, & id ad quod voluntas eſt affectata. Sed valde inconueniẽs eſt denegare homini, quod pertinet ad eius dignitatem, cum hoc attribuere ei in nullo derogat eis, quæ ſunt fidei, aut morum: immò valet ad illa, quæ ſunt morum: ergo &c.

Si fortè dicatur, quòd poteſt illud nolle, licèt non ſtatim, quia liberum manet arbitrium, quo ad exercitium actus, quo poteſt præcipere intellectui, vt deliberet de illo, vel non præcipere, etſi præciperet, vt deliberet poſt deliberationem habitam poteſt intellectus iudicare illud non volendum, & tunc poteſt voluntas illud velle, & nolle, & ſic manet libera. *Obiectio.*

Hoc non ſufficit ad perfectam libertatem arbitrij, quia iam dependeret à libertate rationis de iudicando illud eſſe volendum, vel non, Immò oportet, quòd ſit libertas arbitrij ab initio primæ oſtenſionis, ſecundùm quod plenius declaratum eſt in Quolibet. præcedente duodecimo ſcilicet, Etiam dictũ hoc non valet eis, quia voluntas poſt primam oſtenſionem obiecti non poteſt præcipere intellectui, vt deliberet, niſi volendo, neque præcipere, vt non deliberet, niſi nolendo. *Reiect.*

Eſt ergò ex prima oſtenſione libera ad volendum intellectum deliberare, vel non deliberare. Et quæro vtrum illud velit voluntas affectata, an non affectata. Si non affectata, habeo propoſitum, ſcilicet quòd aliquid vult ad quod non eſt affectata. Si ſic & neceſſe eſt ſi aliquid velit, quòd velit illud ad quod eſt affectata, ergò nõ poſſet nolle intellectum deliberare, quia nolle hoc cum ſit velle non hoc eſt aliqua volitio, licèt circa obiectum negatum, ſicut velle hoc eſt aliqua volitio circa obiectum affirmatum, & tamen voluntas ad illud nolle non poteſt eſſe affectata, quia non affectione illa, qua vult poſitiuum, quia tunc eadem affectio eſſet contrariorum, quod eſt impoſſibile, quia diſpoſitio vna, & eadem naturalis non eſt ad contraria, nec eadem diſpoſitio naturalis poteſt eſſe ratio, qua aliquid determinetur ad contraria.

Illa autem diſpoſitio, ſeu influxus ab obiecto non ponitur ab eis in voluntate niſi propter determinatam volitionem. Item neque in influxu, ſeu affectione alia, vel contraria, quia illa non poteſt poni: non enim haberet, à quo cauſaretur in voluntate, quia non à forma obiecti circa intellectũ. Nam illa eſt vnica tantùm, quia vnius obiecti, qđ cum ſit naturale agens, non poteſt cauſare niſi vnicum influxum, ſeu affectionem in voluntate, & nequaquàm diuerſas, ſeu contrarias.

Quare cum ab illa forma obiecti circa intellectum

ctum cauſetur affectio, ſeu influxus, quo voluntas vult poſitiuum, ab illa non poterit cauſari influxus quo nolit illud, ſeu quo velit negatiuum. Si dicatur, quòd immò eadem affectione, ſeu influxu, quo poteſt ipſa voluntas velle hoc affirmatiuè puta dulce, poteſt etiam nolle illud, vel velle non illud negatiuè, loquendo de bono, quod eſt ad finem.

Intellectum enim tale bonum poteſt agere diſpoſitionem aliquam in voluntate, quòd ipſa determinetur, ſeu determinet ſe ſimpliciter ad volendum tale bonum: quoniam & illa ſtante, & nulla alia influxa poſſit illud nolle, & velle non, negatiuè: & hoc propter imperfectionem talis boni. Secus autem eſt de bono, qd eſt finis. Attamen ſi velit aliquid poſitiuũ aliud, oportet quòd alia diſpoſitio, ſeu influxus ſit cauſatus in ea ab alio bono cognito.

Sed contra iſtud dictum, quo ad primum, eſt id, quod ſtatim ſupra argutum eſt, ſcilicet quòd iſta diſpoſitio in voluntate, cum ſit vnica, quãdo vnum ſolum eſt oſtenſum, & naturalis, non poterit igitur eſſe cauſa, ſeu ratio coelicitiua actus volendi non hoc, ſeu circa obiectum negatum, cum ipſa ſit diſpoſitio coelicitiua actus volendi circa obiectum affirmatum, vt dicunt: hæc enim diſpoſitio, cum ſit ab agente naturali influxa, puta ab obiecto cognito, eſt naturalis. Eadem autem diſpoſitio naturalis nõ poteſt eſſe, vt dictum eſt, per ſe ratio agendi contraria: igitur illa diſpoſitio ſi eſt, non poterit tamen eſſe cauſa, ſeu ratio coelicitiua actus volendi circa obiectum negatum, ſed ſi eſt, erit vt id ſine quo non.

Item per idem arguitur contra id, quod addit, quod ſi ſit circa aliud obiectum affirmatum requiritur alia affectio ſpecialis.

Nam actus volendi affirmatus poteſt eſſe circa obiectum, quod eſt bonum apparens, & malum ſimpliciter, & ita actus ille erit actus malus ſimpliciter è contrariò verò actus volendi circa idẽ obiectum negatum erit bonus ſimpliciter.

Si ergo bonum actum circa obiectum negatũ poteſt voluntas elicere abſque omni affectione coelicitiua talis actus, quæ ſi adſit, erit tantùm ſine qua non, multò magis ergo malum actum circa obiectum affirmatum poterit elicere ex puris naturalibus abſque omni affectione coelicitiua, vt cauſa propter quam ſic, & ſi adſit, hoc ſolum erit, vt cauſa ſine qua non. Ex quo vlterius concluditur, quòd ſi dicatur, ſi voluntas aliquid velit, quòd neceſſe eſt eam velle id ad quod eſt affectata, quare cum non ſit affectata ad nolle id, & nolle eſt aliquid velle, ergo nullo modo poſſet velle illud, & ſic omninò, vt prius, tolleretur liberum arbitrium. Et per idem patet falſitas eius, quod tactum eſt in ſecunda cauſa, ſcilicet ꝙ voluntas nihil poſſit velle, ad quod non eſt affectata: vt enim iam dictum eſt, licèt propriè loquendo nolle hoc, vel velle non hoc, non ſit velle aliquid, eſt tamẽ aliqua volitio, ſiue aliquis actus voluntatis, licèt circa negatum obiectum, ad quẽ nullam omninò affectionem requirit voluntas in ſe, & non ſolum ad talem actionem circa obiectum negatiuè nõ requirit voluntas affectionem in ſe, ſed etiam in ſe nullam requirit ad actum volitionis defectiuum, puta qua vult relinquere iuſtitiam, ſiue non tenere, quam poteſt relinquere etiam volendo bonum, vt nunc quod eſt malũ ſimpliciter. quia ex ſe ſola poteſt deficere.

Requirit tamen ad illam obiecti oſtenſionem quia nihil poteſt voluntas velle, niſi cognitum. Ita, quòd ſi nõn ſit niſi vnicum ſecundum vnam circunſtantiam boni oſtenſum, non poteſt velle niſi illud tanquàm primum & per ſe obiectum intellectus & cognitum.

Poteſt tamen non velle, & nolle illud, ſi ſit bonum aliud à fine. Poteſt etiam intellectum velle conſiderare, & non velle, atq; nolle, tanquàm ſecundarium obiectum intellectus, & oſtenſum in qualibet intellectione.

Sic ergo non requirit voluntas ad actum volendi ſimpliciter, niſi ſolam obiecti oſtenſionem, quę quidem ſola obiecti oſtenſio ſufficit ad hoc, ꝙ ipſa voluntas vi libertatis ſuæ in ſeipſa, vt appetitus eſt, exerceat actum volitionis, & obiecti determinati oſtenſio ad determinatam volitionem abſq; aliquo influxu in ipſa ab obiecto. Quod plenius patebit ſoluendo argumenta. Vanum nanque videtur tot inter media conculcare. Superfluum enim eſt ponere fieri per plura, quòd æqualiter poteſt fieri per vnum.

Loquendo autẽ de requirere aliquid ad eliciendum actum volitionis faciliter & expeditè, benè concedo, quòd ad ſic eliciendum actum uoluntatis non ſufficit ſola obiecti oſtenſio, ſicut neque ſufficit ad eliciẽdum actus perfectos morales, neque maximè ad eliciendum actus gratuitos, & meritorios, ſecundùm quod iam inferius declarabitur. Immò requiritur, vel impetus quidam à Deo, de quo aliàs locuti ſumus in quæſtione de bona fortuna, vel influxus quidam ab obiecto cognito, vel habitus temperantiæ in concupiſcibili, vel fortitudinis in iraſcibili, vel iuſtitiæ in rationali, vel etiam paſſionis alicuius vel in iraſcibili, vel in concupiſcibili, quæ omnia ab aliquibus vocatur affectiones, vt iam videbitur.

Habitus enim reddunt potentias habiles ad promptè eliciendum ſuos actus ſecundum Philoſophum 2. & 3. Ethic. Et ſuper habitus adhuc amplius paſſiones: ſecundùm enim quod dicit in 3. Ethico. Ira adauget fortitudinem. Contraria dictis iſtis repellentur in diſſolutione argumentorum, vbi & amplius confirmabuntur, & declarabuntur iam ſuppoſita, quæ tamen aliàs à nobis ſufficienter ſunt declarata, & contraria reprobata.

Quòd

Quòd ergò arguitur primò contra primum membrum huius vltimæ diſtinctionis per hoc, quod ad actum intellectionis requiritur aliquid aliud quàm vis intellectiua, & præſentia obiecti: ergò ſimiliter & ad actum volitionis, dico, quod etſi cum illis duobus ad actum intellectionis requiritur aliquid aliud, ſecundùm quod iam declarabitur: non tamen illud eſt ſpecies impreſſa intellectui, quaſi conſimilis ei, quæ imprimitur organo viſus, & neceſſaria eſt ad actum videndi: ſecundum enim, quòd aliàs declaraui in vi ſenſitiua apprehenſiua requiritur ſpecies obiecti, quia ipſum obiectum non poteſt eſſe ſimul cum vi ſenſitiua exiſtente in organo, & proximum agens debet eſſe ſimul cum patiente, & ideò requiritur ſpecies ſua in organo, qua ſimul eſt cum vi ſenſitiua, quæ habet in ſe vim obiecti ad mouendum vim ſenſitiuam in organo exiſtentem.

In vi autem apprehenſiua intellectiua nulla ſpecies requiritur de obiecto, quia ipſum exiſtẽs in phantaſmate factum vniuerſale virtute agẽtis præſens eſt, & ſimul cum intellectu, quia vis phantaſtica, in qua ſunt phantaſmata, & vis intellectiua ſunt in eadem ſubſtantia animæ indiuiſibili, propter quod obiectum vniuerſale immediatè poteſt agere in intellectum abſque ſpecie aliqua intellectui impreſſa, quantum de actione eius requiritur ad eliciendum actum intelligẽdi, de quo ſtatim erit ſermo.

Sed eſto, quòd ſpecies requireretur in intellectu ad actum intellectionis determinatum, ſicut & ſuo modo in ſenſu ad actum ſenſationis: nõ tamen ideò ſequitur quòd in voluntate requiratur ad actum volitionis determinatũ aliquis influxus ab obiecto, ſeu bono correſpõdens ſpeciei intelligibili in intellectu.

Quòd enim in intellectu requiratur ſpecies, vt dicunt aliqui, hoc eſt, quia obiectum intelligibile, vt eſt in potentia ſenſitiua, eſt tantùm intelligibile in potentia, nec eſt ſufficiens, vt ſic, ad hoc, quòd ſecundùm ipſum moueat intellectus. Vnde & requiritur intellectus agens, vt ab ipſo abſtrahat ſpeciem intelligibilem ponendam in intellectu poſſibili.

Sed à parte iſta ipſum obiectum intelligibile per ſpeciem ſuam, ſi ſit ſpecies, ſufficiens eſt abſque aliquo influxu facto ab ipſo in voluntate, ad hoc, quòd ad eius præſentiam in intellectu voluntas moueat ſe in actum volendi determinatum. Vnde non requiritur voluntas agens, quia illud idem, quod facit aliquid eſſe obiectũ intellectus ſub ratione veri, facit obiectum voluntatis ſub ratione boni.

Ad ſecundum: cum dicitur, quòd voluntas de ſe eſt indeterminata: ergò non exit in actum volendi, niſi per aliquid quod ſit in ipſa ſuper ſubſtantiam eius cum obiecti oſtenſione.

Dico, quòd triplex eſt indeterminatio voluntatis. Vna eſt per indifferentiam potentiæ ad duo circa actus contradictorios, ſcilicèt ad poſſe velle, & non poſſe velle quoquo modo, ſicut viſus eſt indifferens ad poſſe videre, & non poſſe videre, ſed ad non poſſe velle. & non poſſe videre determinatur per omnimodam obiectorum abſentiam, ad poſſe velle autem, & poſſe videre, per ipſorum præſentiam, ſed multò aliter viſus, quàm voluntas, quia viſus neceſſariò: voluntas autem non niſi liberè.

Alia eſt indeterminatio voluntatis per indifferentiam actus reſpectu obiectorum, & hæc eſt duplex, quia vel reſpectu vnius obiecti tantùm, & hoc vel volendo illud, vel non volendo contradictoriè ſeu nolendo contrariè aut reſpectu diuerſorum puta ad velle hoc, vel illud, & quodcunque determinatum volibile, quemadmodum viſus eſt indifferens ad videndum album, & nigrum, lucem & cæteros colores, ad vnum, vel plura horum per ipſorum præſentiam, ſed viſus neceſſariò per determinationem factam in ſeipſo: voluntas autem liberè per determinationem factam in altero, ſcilicèt in intellectu, quia obiecti intellectus præſentia in intellectu, & determinatio per ipſum non eſt neceſſaria voluntati ad eliciendum actum volendi, niſi ſicut cauſa ſine qua non: ſed tamen vt cauſa propter quam ſic, finalis ſcilicet, eſt neceſſaria ad actũ volitionis terminandum, & ſic potius propter ipſum actum, quã propter voluntatem elicientem, quia incognita velle non poſſumus, eò quòd actum volendi non poſſumus terminare niſi ad cognitum, quod tamen non vt cognitum, ſed magis vt res terminat actum volendi, vt ſic bonum cognitum, vt per ſui ſimilitudinem eſt in intellectu, præſentatum eſt actui volendi, & mouens voluntatem tantùm metaphoricè. Sed ad ipſum, vt res eſt, actus uolendi terminatur, ſicut deſcenſus grauis terminatur ad centrum, in quo natum eſt quieſcere.

Omnis autem alia vis ab obiecto determinatur in ſeipſa. Vis enim ſenſitiua quæcunque non elicit actum ſentiendi, niſi ſit determinata in ſe quadam alteratione ab obiecto ſenſibili, neque ſimiliter vis intellectiua niſi alteratione quadam determinata fuerit ab obiecto intelligibili: ſimiliter neque vis appetitiua ſenſibilis elicit actum appetitionis, niſi determinata per paſſiones iræ, & concupiſcentiæ cauſatas in organo appetitus, non quidem ex ſenſu, vt ex cauſa imprimente illas, ſed ex vi exiſtente in corde, quæ factiua eſt alterationis circa organum appetitus ſecundũ calidum & frigidum, humidum & ſiccum. Quæ quidem alteratio non eſt ex apprehenſione ſenſus, niſi ſicut ex cauſa ſine qua non, poſt quã apprehenſionem naturaliter vis alteratiua cordis alterat organum appetitus ad generandas dictas paſſiones, ad quas ſequitur appetitio.

Vis

Vis autem volitiua habet ex ſe determinatiuum ſuum ad actum, cuiuſmodi eſt libertas ſimpliciter reſpectu finis; quæ determinat tantummodò ad volendum illum, & liberum arbitrium reſpectu eorum, quæ ſunt ad finem, quod determinat vel ad volendum, vel ad non volendum, uel ad nolendum. Non quòd talis determinatio in alijs viribus ſit elicitiua actus, vel coagens cum ipſa ui, quæ determinatur, ſed ipſa eſt ſolùmmodò cauſa, ſine qua vis indeterminata nullum actum omninò eliceret.

Talem autem determinationem, quoad tertiã indifferentiã, quæ eſt media in ordine, nihil poteſt agere in voluntate, neque obiectum, neque influxus quicunque ab ipſo, neque paſſio quęcunque, aut habilitas, ſiue fuerit habitus, ſiue diſpoſitio. Quodlibet enim talium ad vnicum naturaliter mouet. Vnde Anſelm loquens de motu voluntatis in Angelo (& ſimile eſt de motu eius in homine) fingit Angelum à Deo factum per partes, & primò ponit ipſum factum in ſua ſubſtantia cum potentijs naturalibus, ſcilicèt intellectiua, & volitiua, qua ſcilicèt ſit aptus ad volendum, dicens cap. 12. de caſu diabo Ponamus Deum facere Angelum, quem vult facere beatum, non ſimul totum, ſed per partes, & hactenus iam eſſe factum, vt iam ſit aptus ad habendum voluntatem, ſed nondum aliquid velit. Et quærit, an ipſe Angelus ſic factus per ſe poſſit velle aliquid, & exponit hoc, quod dicit p ſe, dicens. Per ſe dico per hoc, quod iam habet, & diffusè proſequitur. Et poſt reſumendo quæſitum, dicit, De propria igitur poteſtate loquor, cũ quæro de Angelo, quem nouum poſuimus fieri, & hactenus iam eſſe factum, vt iam aptus ſit per naturalem potentiam, ſcilicet ad habendum voluntatem, ideſt, actum volendi voluntatem, ſed nihil adhuc velit, an ipſe per ſe poſſit velle aliquid. Et videtur dicere Anſelm quòd Angelus ſic factus non poſſit per ſe abſque aliquo alio ſibi addito exire in actum primum volendi, vnde cõcludit. Reſtat igitur, vt ille Angelus, qui iã aptus factus eſt ad habendum voluntatem, ſed tamen nihil vult, non poſſit habere primam voluntatẽ, ideſt, primum actum volendi à ſe. Et tractatu ſecundo in principio 13. capit. ponit à Deo voluntati Angeli eſſe inditum, quòd ſolùmmodò poſſit eſſe determinata ad velle bonum commodum ſimpliciter, uel ſolùmmodò ad velle cõmodum conueniens. Et determinat, quòd tali voluntate volendo commodum qualecunque, non poſſet dici voluntas ſua iuſta, vel iniuſta, vt patet cap 13. & ſimiliter non volendo commodum conueniens, vt dicit cap 14. in principio. Et hoc ideò, quia non poſſet velle aliter. Vnde tertiò ponit vlterius huiuſmodi Angelo eſſe inditã à Deo voluntatem volendi, vel commodum ſimpliciter, vel conueniens ſibi, & hoc iuſtè, & vt cum hoc poſſit illud velle, & iniuſtè ſic inconueniens. Quoniam ergò non ſolùmmodò volendo beatitudinem, nec ſolùmmodò volendo, quòd conuenit, cum ex neceſſitate ſic velit, iuſtus poteſt appellari, nec poteſt, nec debet eſſe beatus, niſi velit, & niſi iuſtè velit, neceſſe eſt, vt ſic Deus faciat vtranque voluntatem in illo Angelo conuenire, vt & beatus velit eſſe, & iuſtè velit, quatenus iuſtitia addita ſic temperet voluntatem, vt reſecet voluntati exceſſum, & excedendi non amputet poteſtatem, vt tamen per hoc, quòd volet eſſe beatus, modum poſſit excedere, per hoc autem, quòd iuſtè volet, non valeat excedere.

Ex his dictis Anſel. ponunt aliqui, quòd Deus poteſt facere volũtatem Angeli, vel hominis quæ per naturam ſuam non ſit peccabilis, ſeu non poterit peccare. Et hoc tripliciter. Primò modo creando Angelum cum potentia volitiua pura, non addendo voluntati Angeli aliquam affectionem, puta cõmodi, vel iuſti, ſine quarum aliqua non poteſt exire in actum volendi, nec per conſequens peccare. *Impeccabilitas.*

Secundo creando voluntatem informatam ſola affectione commodi, abſque affectione iuſti, vel recti, & tunc licèt poſſet exire in actum volendi beatitudinem, quæ eſt ex commodis mediante affectione commodi, non tamen poterit ex hoc exire in actum volendi rectum, vel iuſtũ, & ideò volendo ipſum non peccabit, quia nec tenetur velle rectum, ſeu iuſtũ, eò quòd affectionem recti, ſeu iuſti non habet.

Tertio modo creando voluntatem informatã ſola affectione iuſti, vel recti, abſque omni affectione commodi, & tunc talis uoluntas non poterit peccare, quia non poſſet appetere, niſi rectum, & iuſtum, à quo tunc non poſſet retrahi, eò quòd non haberet affectionem aliquam commodi, aut incommodi, per quã poſſet aliud velle, quàm iuſtum, & rectum & ita nec peccare.

Sed aduertẽdum propter primo dictum, & ut patebit planè conſequenter exponendo Anſelm. hic & alibi, quòd duplex eſt habilitas uoluntatis, ſeu habitus. Quædam uidelicèt naturalis, alia uerò accidentalis, re abſoluta differens ab ipſa uoluntate, & ſuperaddita eius aptitudini naturali. Cum ergo dicunt primò, quòd poſſit creari uoluntas Angeli abſque habilitate quacunque ſuperaddita ei: Dico, quòd uerum eſt, loquendo de habitu, ſeu habilitate accidentali ſuperaddita, uel ſuperaddenda ipſi uoluntati quia talis re differt ab ea, ſed nequaquam creari poſſet in eſſe ſecundùm rem ſine habilitate naturali ad actum uolendi, quia talis habilitas eſt de ratione ipſius potentiæ uolitiuæ, non accidens additum ei. Vnde nec poteſt eſſe ſine tali habilitate, cum potentia ſit realiter talis habilitas ad actum. Vnde & de tali habilitate naturali loquens Anſelm. in de concor. gratiæ, & liberi arbitrij, ſub nomine affectionis *Volũtatis habilitas.*

com-

commodi, dicit quòd illa eſt inſeparabilis, quod nequaquam verum eſſet, ſi talis habilitas re differret ab ipſa potentia, quia de affectione iuſti, quæ re differt, dicit, quòd eſt ſeparabilis. De Angelo autem ſic creato cum ſola tali habilitate naturali nequaquàm verum eſt, quòd non poſſit exire in actum volendi, nec per conſequens, quòd non poſſit peccare. Immò hac ſua naturali habilitate poteſt velle commodum, & hoc vel temperatè, & tunc benè, vel exceſſiuè, aut remiſſè, & tunc peccaret, & hoc neceſſe eſt ponere, niſi ponatur, quòd talis voluntas non eſt liberi arbitrij ſed naturaliter vult, quòd vult, ſeu quòd poteſt velle.

Ad dictũ Anſelm. Et quòd dicit Anſelm. quòd voluntas non poteſt velle ſine ſuis affectionibus: Dico, quòd nomine affectionis generaliter dictæ comprehenditur habilitas naturalis, qua voluntas vult, cum dicitur affectione velle.

Iterum propter ſecundò dictum & tertiò: ſciendum, quòd ſi ponamus Angelum factum à Deo cum potentia volitiua, & affectione volendi ſolum commodum, & hoc naturaliter non per liberum arbitrium, ſecundùm quod de Angelo videtur loqui Anſelm. de caſu diaboli. capit. 13. per totum, aut etiam factum cum volitiua potentia, & affectione volendi ſolum commodum conueniens, & hoc ſimiliter naturaliter, non per liberum arbitrium, ſecundum quòd de Angelo videtur loqui Anſelm. eodem lib. cap. 14 in principio, de Angelo, inquam, ſic poſito, immò ficto, verũ eſt, quod non poſſet peccare, ſecundùm quod videtur velle Anſel. Et dico videtur, quia talis Angelus nõ poſſet eſſe in rerum natura creatus, nec Anſelmus ponit, quòd ita poſſet eſſe.

Et quòd talis Angelus non poſſet in rerum natura eſſe creatus, patet, quòd de ratione volitiuæ potentiæ Angeli, vel hominis reſpectu eorum quæ ſunt ad finem, eſt, quòd ſit liberi arbitrij, in quo neceſſariò eſt naturalis habilitas ad volendũ iuſtum, & qua poteſt velle iuſtum volẽdo, quod conuenit velle, & ſicut cõuenit. Cum qua tamen habilitate poſitiua eſt defectibilitas annexa, qua poteſt excedere, ſi velit, ac per hoc non poteſt eſſe talis in rerum natura, quin poſſit ſic peccare.

Tali autem voluntate cum tali habilitate creata ſi addatur habilitas accidentalis iuſtitię vel politicæ, vel gratuitæ, per illas vt per affectiones accidentales expeditius poteſt exire in actus iuſtitiæ, ſed meritoriè ſolum per affectionem iuſtitię gratuitæ.

Iſtis tamen affectionibus ſemper in voluntate eſt potentia defectibilitatis coniuncta, qua poteſt in contrarium. Sed in his dictis Anſelm. eſt eius intentio quòd Angeli & hominis voluntati à Deo datum eſt, vt poſſit ſe determinare ad ſequendum inclinationem iuſtitiæ, vel contrarium agendum.

*Ad formã arg ſe. * Quod ergò in argumento dicitur, quòd indeterminatum non exit in actum, niſi per determinationem factam in ipſo, dico, quòd hoc non eſt verum, niſi de indeterminato, quod non habet vim ſeipſum determinandi. Reſeruata autem hac vi determinandi ſeipſam in voluntate in qua conſiſtit libertas arbitrij, non multùm curamus ſi ponatur prima determinatione determinari, & tertia facta in ſeipſa ſecundùm aliquem influxum ab intellectu, & ab obiecto cognito, aut impetu, aut affectione quacunque, quia nullum tale influxum poterit eſſe cauſa, propter quã ſecundùm ſecundam determinationẽ velit, vel non velit, ùel nolit ipſa uoluntas, ſed ſolùmmodò cauſa ſine qua non, quia ſemper manet indeterminata à determinatione ſecunda, niſi à ſe determinetur licèt determinatione prima determinetur in ſe ſecundum obiectum cognitum, & ſimiliter tertia, ut ſcilicet non poterit uelle omninò, niſi ad uolibile determinetur, nec uelle determinatè hoc, uel illud, niſi ad uolibile hoc uel illud determinetur.

Sicut nec ſenſus, niſi determinetur à ſenſibili, poteſt omninò ſentire, nec ſentire hoc niſi determinetur ab hoc ſenſibili. Et ſimiliter eſt de intellectu reſpectu intelligibilis, ita quòd non poſſit uoluntas uelle aliquid niſi cognitum ad quod determinatur, ita tamen, quòd ſi non niſi unum ſit cognitum, quo determinetur, non poſſit aliud uelle cum effectu, poſſit tamen hóc uelle, uel nolle, uel non uelle, & imperare intellectui, quòd conſideret amplius.

Si uerò plura præſententur, quæ ſunt ad finem, poterit liberum arbitrium quodcunque ex illis, ſiue ſub ratione minoris, ſiue ſub ratione maioris boni præſentetur, uelle alijs omiſſis, uel nolle alio electo, uel nullum illorum uelle in hoc ſtando, & etiam intellectui precipere, ut amplius cõſideret. Vnde ſi in hoc ſtaremus ſolùm, negaremus aliquid agere ab extra actum uolitionis in uoluntate immediatè, uel modo congruenti naturæ ſuæ, quemadmodum ſol agit in diaphano actum illuminationis, uel modo non congruenti naturæ ſuæ, quemadmodum lapis proijcitur surſum, aut mediatè agendo in ipſa diſpoſitione, quę eſſet neceſſariò cauſatiua uolitionis, ſicut qualitates primæ calidum, & frigidum generatæ ſunt ſecundarum cauſatiuæ, ut albi, uel nigri.

Ad tertiũ principale. Ad tertium dicendum cõtra idem membrum, quòd idem inconueniens eſt &c. Dico, quòd propter fugam huius rationis, & inconueniens quòd uidetur concludere dicunt aliqui, quòd uoluntas non mouet ſe ad actum uolendi, niſi mota ab appetibili cognito, & hoc non metaphoricè ſed uerè. Dicit enim Philoſophus in tertio de anima ſic. Res per quas fit motus, tres ſunt. Vnum quidem mouens, immobile ſcilicèt ſecundum aurẽ, quo mouet ſcilicet mouẽs motum, tertium quod

mouetur,

mouetur, vbi continuò reducit ipſum, quo mouet ad ipſum mouens diuidẽdo illud in duo ſubdens. At mouens dupliciter. Aliud quidem immobile, aliud autem mouens, & quod mouetur. Eſt autem immobile actuale bonum: mouẽs autem, & quod mouetur appetitiuum eſt. Mouet enim quod appetitur, & appetitus motus eſt. Quod autem mouetur ſcilicèt ab appetitu animal eſt. Quare cum dicit, quòd appetibile mouet, continuè etiam dicit, quòd appetitus mouet, diſtinguendo mouens in hęc duo. Et inconueniens eſt dicere, quòd in tam breui verbo ſumat mouere æquiuocè, & ſit diuiſio ſua in æquiuoco. Igitur cum appetitus verè, & metaphoricè mouet animal, conſimiliter appetibile verè, & non metaphoricè mouet appetitum, & hoc per verum influxum alicuius diſpoſitionis realis factæ ab appetibili cognito in voluntate, ſine quo voluntas nullo modo moueret ſe ad actum volitionis, nec per conſequens ad aliquid aliud, quia non mouet, niſi volendo.

Ad quod dico, priuſquàm deſcendam ad argumentum, quòd voluntas non mouetur ab appetibili cognito, niſi metaphoricè, & eſt in ſuo motu primum mouens, ſecundùm quod iam declarabitur. Cum dicitur, quòd Philoſophus in tam breui verbo non æquiuocat mouere, dico, quòd immò: loquendo de appetitu rationali, qui eſt voluntas: de quo tamen non loquitur ibi principaliter, ſed de appetitu ſenſitiuo, qui eſt principium motus localis, etiam in brutis.

Sed iſtam æquiuocationem, benè expreſſit in alio libro præcedente naturalis Philoſophiæ, videlicet in primo de generatione, vbi determinat, quòd ſecundùm alium & alium modum mouendi, & æquiuocè mouent finis, & efficiens. Appetibile autem ſecundum Philoſophũ ibi non mouet, niſi vt finis. Dicit enim ibi. Sic autem eſt effectiua cauſa, vt vnde principium motus. Cuius autem gratia non factiuum, ideò ſanitas non factiuum, niſi ſecundũ metaphoram. Etenim faciens, quando exiſtit, generatur patiens, habitibus autem præſentibus non adhuc generatur aliquid. Species autem & fines habitus quidam. Ecce planè, quòd cuius gratia, ſcilicèt finis, ſiue cauſa finalis non eſt factiua alicuius motus, aut mutationis niſi metaphoricè, neque alicuius diſpoſitionis productæ per motum, aut tranſmutationem, quod appellat Philoſophus ibi generari. Appellat autem ſpeciem finem intra quem quærit inducere agens in materia, vt eſt ſanitas: fines autẽ appellat id, cuius gratia quæritur ſanitas, & eſt finis extra, vt propter ſtudium multi appetunt ſanitatẽ, vt melius poſſint ſtudere. Hos n. modos finis diſtinguit Auic. in 6. Metaphyſic. dicens. Finis, qui acquiritur ex actione agentis, diuiditur in duo. ſ. in finem, qui eſt forma, vel intentio in patiente receptibili actionis, & in finem, qui nõ eſt forma, nec intentio in patiente ſuſceptibili vllo modo. Eſt igitur in agente. Habitatio. n. quæ eſt finis fabricatorum domus, & principium motus ad eſſendum domum, ipſa nullo modo eſt forma domus. Vocat autem Ariſtoteles & ſpecies, & fines habitus, quia nõ habent rationẽ cauſæ finalis, niſi vt ſunt in cognitione mẽtis, & per hoc habitus in illa, quia vt acquiruntur extra non ſunt cauſæ, ſed effectus aliarum cauſarum potius, dicẽte Auic. in 6 Metaphyſicæ. Cauſa finalis in cauſalitate pręcedit cauſas agentes, & recipientes ſimiliter, & formã, & in ſuo eſſe in anima prior eſt cæteris cauſis. In anima enim prior eſt agẽte, quia anima adinuenit eam prius, & poſtea imaginatur apud ſe actionem, & inquiſitionem, & qualitatem formæ. Reſpectu igitur cauſalitatis, & reſpectu eſſendi in intellectu nõ eſt cauſa prior cauſa finali: immò ipſa eſt cauſa eſsẽdi cæteris cauſis. Eſſe autem aliarum cauſarum in affectu eſt cauſa eſſendi illam in effectu. Sicut cum aliquis fabricat domum, vt habitet in ea. Ipſa enim inquiſitio habitationis inducit eũ ad fabricandum, & eſt prima cauſa fabricandi, inquantùm eſt ipſe fabricator, & cauſatum inquantùm eſt habitator, & inquantùm ipſe eſt habitator finis ſuus alius eſt, & inquantũ eſt fabricator. Videtur. n. ꝙ finis agentis propinquus, & contingẽs motioni materiæ ſit forma in materia, & cuius non eſt finis forma in materia, non ſit principium propinquum motui inquantùm eſt ſic. Vnde Philoſophus, quia dictã æquiuocationem benè determinauit in præcedenti libro, nõ fuit ei curę ipſam determinare in 3. de anima. Supponentes igitur, ꝙ voluntas nõ mouet niſi verè mota ab obiecto, licèt nõ poſſint hoc habere a Philoſopho declarando ſuum dictum, & modum mouẽdi voluntatis, dicunt, ꝙ voluntas nõ mouet ſe, ſed affectatum i. compoſitum ex volũtate, & affectione, ſub nomine affectionis comprehendendo omnem diſpoſitionem tã innatam ſi qua eſt, ſiue quæ per motũ ab obiecto in ea poſſit cauſari, & hoc, quia tale quid eſt diuiſibile in Duo. Dicunt. n. ꝙ vno illorum eſt per ſe mouens, vt per ſe ratione mouẽdi, ſiue motiua, & elicitiua formaliter actus volendi: per aliud verò eſt per ſe mota, vt p ſe ratione, quã receptiua eſt volũtas actus volitionis, & ſic non mouetur idem à ſeipſo primò, & ſecundùm totum, neq; ſecũdùm idem diuerſis rationibus, ſed alio, & alio mõ ſecundum rem. Re. n. vt dicunt, differunt voluntas, & affectio eius, & hoc quemadmodum graui vt dixi pluries, quod deſcendit ex ſe amoto prohibente, aliud re eſt ratio, qua mouet ſcilicet ipſa grauitas, aliud verò qua mouetur, vt corpus naturale compoſitum ex materia, & forma exiſtens ſub quantitate dimenſionali, & quemadmodum, vt dicũt. ſpecies in intellectu aliud eſt re ab intellectu. Quod confirmant per Anſelm. de concord. gratiæ, & liberi arbitrij, dicentem.

Per hoc cognoſci poteſt aliam eſſe volũtatem & inſtrumentum volendi, aliam eius affectionẽ, quia ſi dicitur iuſtus homo etiam cum dormit, & nihil cogitat habere voluntatem viuendi iuſtè, & iniuſtus non negatur habere, eadem voluntas negatur de iniuſto, quæ aſſeritur de iuſto. Palàm autem quia non negatur in eo voluntas, quam dicimus inſtrumentum, quoniam eam habet omnis homo, & dormiens, & vigilans, ſed illa, qua afficitur inſtrumentum. Alia ergò eſt voluntas inſtrumentum, alia voluntas affectio ſiue generalis, ſiue ſpecialis, vt influxus quidam ab obiecto.

Quæſtio. Sed quæro, quid horum duorum eſt ratio motiua, qua mouet totum affectatum, & quid eſt ratio mobilis, qua affectatum recipit in ſe motum. An ſcilicèt voluntas ſit mouens ratio, & affectio mota, an è contra. Si primo modo, cum actus actiuorum ſunt in patiente, & diſpoſito, ſecundùm Philoſophũ primo de anima, & 5. Phyſicorum, actio ergò volitionis procedit a voluntate, & recipitur in affectione, ſicut in ſubiecto, non autem in voluntate. Id autem in quo recipitur actio volitionis formaliter potius dicitur velle, quàm illud, à quo generatur quemadmodum intellectus potius dicitur intelligere, quàm ſpecies, qua ſecundùm illos generatur. Potius ergò dicetur affectio vult, & homo affectione formaliter, quàm voluntate, conſequens falſum eſt, quia volitio non eſt formaliter actio, quę eſt operatio, ſiue perfectio, niſi naturæ viuæ & intellectualis, & per id quod eſt aliquid de eſſentia, & ſubſtantia viuentis, quod eſt ratio vitæ in illo in quo eſt, vt in ſubiecto proximo, nunc autem affectio non eſt natura viuens, neque intellectualis, neque de eſſentia, & ſubſtantia eius vt ratio vitæ in illo ergò &c. Item quandocunque aliquid non eſt mouens ex ſe niſi ſit prius motum ab alio motu, quo recipit in ſe diſpoſitionẽ aliquam, & tunc compoſitum ex illa diſpoſitione, & ex eo quod recipit ipſum, mouetur ex ſe, ſic quòd vnum illorum ſit in illo ratio mouentis, & alterum ratio moti, illa diſpoſitio potius habet rationem mouentis, ſeu eſt ratio mouendi, quia habet in ſe vim motoris a quo recipitur, quàm id in quo recipitur.

Verbi gratia, ſi generans graue facit diſpoſitionem grauitatis in ipſo, puta in lapide, vt poſſit lapis amoto prohibente ſeipſo deſcendere ſecundùm dictum modum, ipſa grauitas in lapide potius habet rationem mouentis, quàm moti. Vnde & propter hoc grauia, & leuia dicuntur moueri à generantibus ipſa. Et ſimiliter eſt de motu intellectus ab intelligibili per ſpeciem, quòd cauſatur ab intellectu, ſecundùm quemmodum procedunt eorum ſimilia. Sed nec è contra poſſunt ponere, quòd voluntas affectata moueatur ab affectione, vt ipſa affectio ſit ratio motiua voluntatis, & actus volendi elicitiua. Hoc enim poſſet intelligi dupliciter. Vno modo vt tota voluntas ſit mota, & nihil eius mouẽs, ſed ſola affectio ſit mouens formaliter. Alio modo vt aliquid voluntatis ſit mouens cum affectione, & aliquid voluntatis ſit motum, quod actum volitionis in ſe recipit. Si primo iſtorum modorum intelligant prædicti, quòd voluntas affectata mouet ſe, ſic videlicèt, quòd illa diſpoſitio, ſeu diſpoſitiones, ſi plures ſunt, ſit tota ratio formaliter elicitiua actus volendi, hoc non poteſt ſtare, quia illud quod non eſt de ſubſtantia viuentis, non poteſt eſſe ratio elicitiua actionis vitalis in eo, ſicut neque actiuum talis actionis poteſt eſſe aliquid aliud, quàm ſubſtantia viuens. Aliter enim effectus ſcilicèt ipſa actio volendi eſſet nobilior, quàm ſua cauſa formalis, ſiue ratio elicitiua illius. Viuens enim ſemper præponitur non viuenti.

Illa autem affectio ſeu diſpoſitio in voluntate non eſt de ſubſtantia viuentis, ſed accidens in voluntate re differens ab ea. Cum igitur volitio ſit actio vitalis, & per conſequens nobilior quolibet alio accidente exiſtente in viuente, ob hoc enim ſecundùm aliquos potentia animæ non poteſt poni accidens in anima, quia eſt ratio elicitiua actionis vitalis in illa, igitur nulla affectio, ſeu talis diſpoſitio in voluntate poteſt eſſe ratio elicitiua actus volendi tota.

Secundò patet hoc idem, quia cum quælibet affectio ſit forma naturalis habens propterea determinatam potentiam mouendi determinatè ad vnum tantùm, ſicut & cæteræ formæ naturales, & ſic ſolùmmodò moueret ad id, ad quod voluntatem afficeret, ut enim dicit Anſel. de concord. gratiæ, capit. 11. affectum eſt inſtrumentum uolendi ſuis aptitudinibus benè dicitur hominis anima cum vehementer vult aliquid, affectata eſſe ad uolendum illud, uel affectuosè uelle, & per hoc in eliciendo actum uolitionis omninò tolleretur liberum arbitrium, & ſolo naturali impetu eliceretur ex coniunctione proprij actiui cum proprio paſſiuo omni impedimento exteriori remoto, ita quòd exiſtente tali affectione in uoluntate non ſolùm neceſſe illam eſſe uelle illud, ſi aliquid uellet ſecundùm modum ſupra reprobatum, ſed etiam neceſſe eſſet, quòd abſolutè uellet illud, & non poſſet illud neque non uelle, neque nolle, quia exiſtente proprio actiuo naturali coniuncto à proprio paſſibili omni impedimento remoto neceſſe eſt ipſum agere ſolam propriam actionem naturalem ſibi debitam, nec etiam poſſet velle aliud, niſi etiam habendo in ſe affectionem ad uolendum aliud præponderantẽ in uirtute, quia illa affectione minùs ponderante nequaquàm moueretur, ſed alia præponderante, alia uerò exiſtẽte æqualiter ponderãte ſecundùm neutram moueretur, quia moueretur

tur ſecundùm vtranque ſimul, quod eſt impoſſibile, ſicut impoſſibile eſt intelligere plura ſimul, niſi ad vnum illorum moueretur intellectus, & voluntas in ordine ad alterum. Hic Anſelm. determinat de caſu diaboli capit. 13. quòd voluntas non poteſt ſe mouere ad volendum aliud quā concepit, & non poteſt non moueri ad volendum illud. Nunc autem ſecundùm datā affectionem non accepit voluntas velle aliud, ſicut ſi accepiſſet Angelus de quo ibi loquitur Anſelm ſolam voluntatem volendi commodū ſimpliciter vel ſolam voluntatem volendi commodum ſibi conueniens, per alterius illorum affectionem nullo modo poſſet illud non velle, aut nolle, nec aliquid aliud velle niſi propter illud.

Si verò prædicti intelligunt, quòd voluntas affectata mouet ſe ſecundo modo, ſic videlicèt qui affectio generalis, & influxus ſpecialis cum voluntate concurrant in vna ratione elicitiua actus volendi, hoc adhùc contingit intelligi tripliciter. Aut in tali motione actiua affectio cum influxu dicitur eſſe principalis, & mouere mediante voluntate, vt inſtrumento ſuo, aut è conuerſo, aut æqualiter ſe habent ad illam. Sed iſtud non poteſt ſtare, quia tunc exiſtente affectione & inclinante ipſam voluntatem ad actum volendi non plus poſſet facere voluntas quin ſequeretur actio volendi ſecundùm affectionem, & influxum quàm exiſtenté voluntate, & inclinante ad actum volendi vel nolendi poteſt aliquid facere affectio quin ſequatur actio volendi, conſequēs falſum eſt, quia à voluntate dependet agere ſecundùm affectionem vel non agere, & non è conuerſo, ergo &cęt.

Item vtrunque duorum primorum membrorum inconueniens ponit, quod patet primo vnica ratione contra vtrunque illorum ſimul, quia quandocunque agens pure naturale, & agens libero arbitrio ſimul in eadē actione concurrunt, hoc non poteſt eſſe niſi in actione propria naturali congruenti agenti naturali in qua agens libero arbitrio ſequitur agens naturaliter, puta in agendo ad motum ſeu tranſmutationem grauis non poteſt concurrere agens liberi arbitrij cum naturali motiuo grauis, niſi in motu deſcenſus, in motu enim aſcenſus grauis quia eſt merè violentus non poteſt cooperari agens naturale, quia natura in contrarium inclinat.

Quare cum ſecundùm iam dicta affectio in voluntate mouet naturaliter tanquàm ratio formalis, liberum arbitrium ſi aliquo modo ſimul mouet, ſequitur motum affectionis, & ſic ęquali neceſſitate impulſus naturalis mouebitur aliquid in voluntate ad actum volitionis qua ſecundùm iam dicta moueretur a ſola affectione.

Euaſio. Si dicatur ad iſtud, quòd hoc verum eſt quando ſolum initium actionis dependet à voluntate, vt contingit in exemplo de graui naturali poſito in argumento. Sed quando initium actionis & proceſſus eius omninò dependet à voluntate, tunc non eſt verum. Quod patet, nam ſi eſſet aliquid exiſtens grauè naturaliter, & cum hoc voluntarium & ſe voluntariè mitteret deorſum ita quòd libera voluntate poſſet pauſare in medio motus, & ipſum temperare ſecundùm velocitatem & tarditatem, iam illa actio cum hoc, quòd eſſet naturalis ratione grauitatis eſſet etiam voluntaria ratione libertatis, & ſic eſt à parte iſta.

Sed contra iſtud arguo, quia ſecundum philoſophum natura, & voluntas ſunt diuerſa inter ſe, & diſtincta vt duo principia ſeu rationes agendi omnium actionum, ſed ſecundùm diuerſitatem principiorum, & rationum agendi eſt diuerſitas actionum ſecundùm Damaſc. igitur non poteſt eſſe vna, & eadem actio cuius natura, & voluntas ſit ſimul coelicitiua ratio. Quare ſi affectio in voluntate ſit elicitiua actus volitionis iam talis actio erit naturalis purè, nunquam enim natura, & voluntas concurrunt in eandem actionem vt eius coelicitiuæ rationes, niſi ipſæ concurrant inter ſe. Specialiter etiam arguitur contra primum membrū, quòd videlicèt in tali motione voluntatis non poteſt affectio eſſe principale agens, & uoluntas inſtrumentum, quia in omni agente tàm naturaliter quàm artificialiter motus inſtrumenti ſequitur motum principalis agētis, calor enim naturalis non generat aliquid ſecundùm formam ſubſtantialem, puta aſinum ſecundùm formam ſubſtantialem, niſi in virtute formæ ſubſtantialis aſini generantis exiſtentis in calore ſeminis infuſi ab aſino deſcindēte ſemen, nec calamus deſcribit figuram niſi motus à manu artificis. Si ergo principale agens & mouens ſit affectio & ipſa mouet naturali impulſu, vt oſtenſum eſt prius, ergo &c. *Reprehēſio.*

Idem etiam arguitur ſpecialiter contra ſecundùm membrum, quòd videlicèt in tali motione non poteſt aliquid voluntatis eſſe principale, & affectio inſtrumentum, quia agens principale non elicit actionem mediante inſtrumento, niſi ſecundùm exigentiam inſtrumenti, quare cum affectio inſtrumentum non ſe habet niſi ad vnū tantùm mediante illa ſicut prius non poteſt niſi in vnum tantùm, ſicut ſi calamus non eſſet medium inſtrumentum ex natura ſua, niſi ad depingendum figuram rotundam, nequaquàm mediante illo poſſet depingere figuram angularem.

Contra hæc tamen videtur ſentire, præcipuè ſecundùm illud vltimum membrum, Anſelm. quando dicit de concord. gratiæ & liberi arbitrij cap 12. in fine. Voluntas inſtrumentum mouet omnia alia inſtrumenta quibus ſpontè vtimur & quæ ſunt in nobis, ipſa verò ſe ſuis affectionibus mouet, & infra.

Quia & illa vult quæ affectione vult, & affectio vult per quam illa vult, ſicut videre dicitur & homo qui viſu uidet, & ipſe viſus quo videt. Vnde non abſurde poſſumus dicere affectiones eius voluntatis quam inſtrumentum animæ dixi, quaſi inſtramenta eiuſdẽ inſtrumenti, quia illa nihil niſi iſtis operatur, perdito igitur inſtrumento volendi iuſtitiam id eſt rectitudinem, nullo modo niſi per Dei gratiã reddatur poteſt voluntas inſtrumentum velle iuſtitiam. Si dicant aliqui volentes Anſelm. exponere diſtinguendo circa actum voluntatis, quod ſcilicèt aſpiciendo ad ſubſtantiam actus volitionis in eliciendo formaliter principalius agit affectio, & eſt uoluntas vel liberum arbitriũ eius inſtrumentum, aſpiciendo aũt ad modum eliciendi ipſum actũ principalius agit liberum arbitrium, eò ꝙ ipſum habet determinare ſe ad actum volendi vel nolendi ſecundum prædicta, & hoc modo affectio eſt inſtrumentum voluntatis. Iſto ſecundo modo loquitur Anſelm. cum dicit affectiones eſſe inſtrumenta voluntatis. Sed primo modo videtur loqui Auguſt. cum dicit de charitate quæ eſt affectio quædam infuſa à Deo, quòd ipſa ſe habeat ad voluntatem ſicut ſeſſor ad equum.

Iſti igitur tria ponunt per ordinem ſcilicèt libertatem arbitrij vt eſt determinatiua actus volendi vel nolendi, & ipſam affectionem, & tertiò liberum arbitrium vt eſt ratio elicitiua actionis quæ eſt volitio, vt ſit affectio media inter liberum arbitrium vt eſt actus determinatiua ratio, & vt eſt ratio elicitiua eiuſdem. Et hoc ponunt quaſi ipſa determinatio ſit in ſe quædam actio, & alia ab actione eliciendi, quod non eſt verum, quia nulla eſt actio voluntatis, niſi volitio quæ non fit in voluntate per aliquam aliã actionem, immò ipſa eſt actio quæ fit, determinatio autem dicta non eſt niſi relatio quædam ſiue ordo quo voluntas ſe extendit ad volendum vel nolendum ſiue ad volendum hoc vel illud. Ad talem autem ſui ordinationem nequaquàm requirit affectionem vt inſtrumentum medium, etiam ſi forte requireret ipſam ad eliciendum actum volitionis, ad nihil enim aliud videtur ponere ipſam Anſelm.

Ad videndum autem quomodo ſecundùm Anſelmum affectio qualiſcunque ponitur inſtrumentum voluntatis, & è conuerſo ſecundùm Auguſt. ponitur voluntas eſſe inſtrumentum affectionis, circa actum volitionis duo ſunt conſideranda ſcilicèt, & ſubſtantia actus, & modus ſiue qualitas aut forma actus circa ſubſtantiam ipſius. Et eſt ſubſtantia actus quantum eſt de ſe ſemper eiuſdem rationis, & diuerſificatur ſecundùm qualitatem, & formam quæ conſiſtit in volendo exceſſiuè vel remiſsè vel temperatè. Forma autem qua volitio eſt temperata, & è contra forma qua eſt exceſſiua, aut remiſſa duplex eſt. Quædã ex obiecto ad quod terminatur actus. Alia verò ex ratione elicitiua actus. Ex obiecto enim dicitur actus volitionis exceſſiuus, quia volens vult quod non conuenit eum velle, nec competit, nec congruit propter obiecti voliti magnitudinem, ſicut non competit homini velle eſſe ſimilem Deo cum effectu, intendẽdo actu voluntatis ex puris naturalibus illam attingere, hoc enim non competit ei, quia illud nimis excedit potentiæ naturalis. Dicitur autem ex obiecto remiſſus, quia volens vult, quod non conuenit eum velle propter obiecti voliti paruitatem, ſicut non conuenit homini velle eſſe ſimilem iumento cum effectu, ad hoc intendendo, & hoc quia nimis eſt infra id ad quod natura humana nata eſt attingere.

Dicitur autem ex obiecto temperatus, quia volens uult, quod congruit eum velle propter obiecti uoliti mediocritatem, ſicut congruit homini uelle eſſe ſimilem Deo cum effectu, intendendo ad illud actu uoluntatis adiutæ gratia, & hoc quia hoc congruum, & conſentaneum eſt naturæ humanæ. Ex ratione verò elicitiua actus dicitur actus uolitionis exceſſiuus, quia uolens intenſius uult uolitum, quàm competit eum uelle, & dicitur ſimiliter remiſſus, quia volens remiſſius uult uolitum, quàm congruit eum uelle illud dicitur etiam temperatus, quia temperatè ſicut congruit eum uelle illud uult.

Dico ergò, quòd aſpiciendo ad ſubſtantiam actus uolitionis, & id quod eſt ſecundùm ſe, ſola uoluntas eſt ratio elicitiua, & quælibet alia uis cognitiua, & appetitiua ſenſibilis, licèt diuerſimodè, ut ſupra expoſitum eſt, nec in hoc operatur aut cooperatur quicquam uolũtati quæcunque affectio. Aſpiciendo autem ad utranque formam, & qualitatem actus, dico, quòd affectio operatur, ut affectio iuſti ad uolendum iuſtè & temperatè, & affectio commodi abſque iuſtitia exiſtens ad uolendum exceſsiuè uel remiſsè, dico autem affectionem iuſti qua quis uult iuſtè aliquid, & hoc ſiue iuſtitia naturalis, & innatæ rectitudinis ad uel ſecundùm cuius formam eliciuntur temperatè actus imperfecti quibus generantur habitus politici, ſiue iuſtitia uirtutis politicæ acquiſitæ, ad cuius formam eliciuntur actus politici perfectè & temperatè, ſiue iuſtitiæ gratuitæ quæ charitas eſt, & infuſa, ad cuius formam eliciuntur actus perfectiſſimi meritorij.

Nota de affectione in voluntate.

Affectio iuſti & commodi.

Operatur autem ad formam, & qualitatem actus ex obiecto aliter affectio cum uoluntate, & aliter ad illam quæ eſt ex eliciente. Ad primam enim illarum affectio operatur principaliter, & uoluntas vt illius inſtrumentum, quia uoluntas licèt ex ſe ut ratio elicitiua ſubſtantiæ actus non tamen ſub tali forma per ſe elicit ipſum, niſi in uirtute iuſtitiæ ſiue affectus

ctus iuſti ſecundùm tres modos iuſtitiæ iam dictos.

Ex vi autem defectiua contrariæ affectionis, ſcilicèt iniuſti, ſiue iniuſtitiæ contrariæ iuſtitiæ primo modo quæ nihil aliud eſt, quàm propria defectibilitas liberi arbitrij vel ſecundo modo, vel tertio, vt eſt habitus iniuſtitiæ, voluntas deficit in exceſſum vel in remiſſionem. Operatur autem liberum arbitrium in virtute dictarũ affectionum iuſti, vel iniuſti in eliciendo actum volitionis ſub forma ex ratione obiecti ſicut inſtrumentum illarum, quemadmodum calor qui ex ſe, & ex propria virtute operatur ad eliciendum ſolùmmodò actum calefactionis vt inſtrumentum, agit in virtute alterius ad eliciendum actum calefactionis per formam determinatam ab illo in cuius virtute informatur in eliciendo, ſicut enim calor in virtute propria, vt ſcilicèt eſt calor ſimpliciter, non agit niſi vt ratio elicitiua actus calefactionis ſimpliciter, ſic nec voluntas, vt ſcilicet eſt voluntas ſimpliciter, non agit niſi vt ratio elicitiua actus volendi ſimpliciter. Et ſicut calor agens vt ratio elicitiua calefactionis ex ſe cum eſt informatus virtute aliqua naturali, & proportionali alicui formæ ſubſtantiali generandæ ex materia calefactibili in virtute illius agit eliciendo ſub determinata forma, & modo actum calefactionis ſcilicèt ſecundùm quam eſt actus ille diſpoſitiuus materiæ, vt de ipſa forma ſubſtantialis dicta generetur, puta de agendo, congregando, atque commiſcendo humidum & ſiccum, & conſtare illa ſimul faciendo, conſimiliter voluntas agens, vt ratio elicitiua volitionis ex ſe cum eſt informata affectione aliqua in virtute illius agit actum volitionis ſub determinata forma, & modo temperato; ſcilicèt ſecundum exigentiam, & congruentiam finis, per hoc quòd illa affectio, puta iuſti, eſt temperamentum quoddam in voluntate, vt actus elicitus à voluntate ſub temperamento quodam ab ipſo ſicut à ratione elicitiua eliciatur.

Quod planè explicat Anſelm quando loquitur de voluntate commodi in volendo beatitudinẽ, & de voluntate iuſti in volendo beatitudinem iuſtè id eſt ſicut iuſtum, & congruum eſt hominem velle illã, dicens ſic de caſu diaboli. cap. 14. Quoniam nec poteſt nec debet eſſe beatus, niſi velit, & iuſtè velit eſſe beatus, neceſſe eſt vt ſic faciat Deus vtranque voluntatem in illo conuenire, vt & beatus velit eſſe & iuſtè velit quatenus addita iuſtitia voluntati ſic temperet volũtatem beatitudinis, vt reſecet voluntatis exceſſum, & excedendi non amputet poteſtatem, vt tamen per hoc quòd volet ſimpliciter eſſe beatus modũ poſſit excedere, per hoc verò, quòd iuſtè volet non velit excedere.

Ecce planè, quòd affectio iuſti non eſt in voluntate vt ratio elicitiua vel coelicitiua actus volendi, ſed ſolum vt temperatiua voluntatis, quatenus voluntas eliciens actum volitionis vt elicitiua vel potius in virtute illius agat vt temperatè & modo congruenti illum eliciat reſecando per hoc exceſſum cum poſſit excedere, & conſimiliter (licèt Anſelm. non dicat) reſecando ſeu potius ſupplendo defectum cum poſſit deficere.

Et ratione huius temperamenti, quòd agit voluntas in virtute affectionis circa actum quem elicit, dicitur etiam affectio ipſa actum elicere, vt ratio elicitiua eius, licèt nequaquàm ſit ratio elicitiua eius quo ad ſubſtantiam actus, & ſecundùm hoc dicit Anſelm. in fine de concord. quòd non inconuenienter dicitur quòd voluntas vult, & quòd affectio vult, quamuis impropriè hoc dicatur nihil enim propriè vult, niſi habens voluntatem.

Minus etiam impropriè dicitur voluntas velle quàm affectio, eo quòd in ipſa affectione non eſt actio volitionis ſicut eſt in voluntate, ſed hoc non ſecundùm rationem illam qua eſt elicitiua, immò ſolùmmodò ſecundùm rationem illam qua de ipſa habet elici, & eſt eius receptiua, vt ſecundùm hoc minus propriè dicatur voluntas velle ſecundùm rationem illam qua elicit actum volitionis quàm ſecundùm illam qua ipſum recipit.

Et propter idem etiam habens voluntatem magis propriè dicitur velle voluntate quam affectione, & ſimiliter magis propriè dicitur nelle uoluntate ſecundùm rationem qua recipit in ſe actum volitionis quàm ſecundum rationem illam qua eum elicit, & hoc loquendo de prædicatione formali, forma enim qua volens vult non eſt niſi ipſa volitio. Loquendo autem de prædicatione effectiua ſic conſiderando ſubſtantiam actionis volens ſolùmmodò dicendus eſt velle voluntate, vt eſt ratio elicitiua, nequaquàm vt eſt ratio receptiua, ſimiliter nec ipſa affectio, eo quòd non eſt ratio elicitiua, vt dictum eſt.

Conſiderando autem formam, & modum actionis elicitæ, ſic ſecundum formam quæ eſt ex parte obiecti magis propriè dicitur volens velle affectione quàm voluntate. Et ſimiliter affectio prędicatione effectiua magis propriè dicitur velle quàm ipſa voluntas, eò quòd forma illa actus magis & principalius procedit ex affectione quàm ex uoluntate.

Vnde aſpiciendo ad talem formam actus dicit Auguſt. quòd charitas ſe habet ad liberum arbitrium ut ſeſſor ad equum, charitas enim quaſi freno retrahit liberum arbitrium ne excedat in actum eliciendo, & quaſi calcaribus urget liberum arbitrium, & ſtimulat ne deficiat, aut remiſsè agat ſed vt agat ad finem adipiſcendum, ſicut conuenit & congruit, quemadmodum equus currit ſicut conuenit, &

congruit quando decenter. & pacificè ambulat, & propter hoc omnia opera meritoria potius attribuuntur charitati, quàm libero arbitrio, & in agendo, & in eliciendo. & quibuſcunque alijs modis. Sicut autem voluntas in virtute affectionis agit, ſic calor in virtute alicuius formę ſubſtantialis ſecundum iam dictum modum, & è contra quemadmodum calor agens ex ſe vt ratio elicitiua calefactionis cum eſt informatus aliqua virtute naturali defectiua ab eſſe alicuius formæ ſubſtantialis, in virtute illius agit ſub contraria forma & modo, vt calor putrefactus in materia cuius naturalis diſpoſitio ſecundum formam ſubſtantialem corrupta eſt, non agit niſi vt ratio elicitiua calefactionis, ſecūdum quam quòd putreſit habet deuenire ad completam puluerizationem, ſcilicet diſgregando, & diſſipando per huiuſmodi exhalationem ea quæ prius in mixto conſtabant congregata per generationem, conſimiliter & voluntas agens vt ratio elicitiua actus ex ſe cum eſt informata affectione aliqua defectiua in vi illius agit actum volitionis exceſſiuè vel remiſsè, & per hoc affectio iniuſti eſt intemperamentum quoddam in voluntate vt actus electus à voluntate abſque medio & temperamento elicitur.

Sic ergò patet qúo voluntas in eliciendo actū volitionis ſub forma accepta in actu ex ratione obiecti operatur ſicut inſtrumētum affectionum iuſti vel iniuſti, in eliciendo autem actum ſub forma accepta ab eliciente, nequaquàm opera voluntatis inducendo talem formam in ipſo actu fit inſtrumentum affectionum, ſed potius è conuerſo affectiones agunt ad illam formam, vt inſtrumenta voluntatis, & liberi arb. Sicut enim forma actionis ex obiecto conſiſtit in modo medio temperato quo congruit velle finem, & niti ad ipſum, ſicut & forma curſus equi eſt decens ambulatio, qua proportionaliter paſſibus pedum anteriorum illos paſſus paſſibus pedum poſteriorum tranſgreditur, ſic etiam forma actionis ex elicitate conſiſtit in motu intenſo vel remiſſo volendi, & actione voluntatis intenſa vel remiſſa in tendendo in finem prædicta forma ſuppoſita, & hoc quemadmodum eſt forma curſus equi, cum eſt velox vel tardus ſalua proportione formæ præcedentis in ambulando.

E dico hanc formam prouenire ex parte elicientis actum, quia modum hunc non imprimit in agendo in virtute affectionis ſed propria ſuppoſita affectione, & forma præcedēte circa actum. Sed ſub tali forma ex parte elicientis actum accepta poteſt ab eliciente actus cauſari dupliciter. Vno modo ſtimulante ipſa affectione ipſam voluntatem ad inten sè vel remiſsè eliciendum actum, & tunc adhuc affectio eſt principale in actu quo ad hanc formam inducendam, & voluntas inſtrumentum, quanquam voluntas inducat illam propria virtute, licèt ſtimulata virtute alterius non autem in virtute alterius. Alio modo non ſtimulante ipſa affectione ſed voluntate ſeipſam ſtimulante, & tunc voluntas eſt principale, & affectio inſtrumentum quia aſſumit ipſam in vſum, & facultatem ſuam ad expeditè, & efficaciter ſiue intenſè exequendum actionem ſuam, & hoc quemadmodum ſi equus ſanitatem habens in membris vtatur illa ad velociter currendum, ipſa eſſet inſtrumentum equi reſpectu velocitatis in curſu.

Et ſic affectio, quæ inquantùm eſt inſtrumentum voluntatis, charitas eſt, eſt quædam ſanitas voluntatis, inquantùm verò ſtimulat ad motus intentionem ſalua eius temperantia adhuc habet rationem ſeſſoris & principalis agentis, & voluntas inſtrumenti, quemadmodum ſi equus agitatus furia currat velociter ipſa furia quaſi ſeſſor eſt equi, & equus ipſe inſtrumentum. Propter quod dico, quòd in his dictis & in alijs conſimilibus oportet Anſelm. exponere per ſeipſum, ſed requirit diligentem lectorem.

Ad intellectum igitur talium dictorum Anſelm. ſciendum eſt, quòd duplex eſt volitio, quædam qua quis vult commodum ſimpliciter, alia qua vult iuſtum, de quibus procedit determinatio Anſelm. cum dicit, quòd voluntas nihil vult niſi ſuis affectionibus, vnde omnes affectiones quibus aliquid vult voluntas reducit ad affectionem commodi & iuſti, quas vocat aptitudines ſiue habilitates quaſdam ad eliciendum actus voluntatis.

Quod & declarat per ſimile in viribus ſenſitiuis vbi dicit ibidem capit. 11. Sicut habemus in corpore membra, & quinque ſenſus ſingula ad ſuos vſus apta quibus tanquam inſtrumentis vtimur, vt ſunt manus aptæ ad capiendum, pedes ad ambulandum, lingua ad loquendum, viſus ad videndum, ita & anima habet in ſe quaſdam vires, quibus vtitur velut inſtrumentis ad vſus congruos. Eſt nanque ratio in anima qua ſicut ſuo inſtrumento vtitur ad ratiocinandum, & voluntas qua vtitur ad volendum. Quoniam ergo ſingula inſtrumenta habent, & hoc quod ſunt, & aptitudines ſuas, diſcernimus in voluntate inſtrumentum & aptitudinem, quas aptitudines in voluntate poſſumus nominare affectiones, & infra 12 capit. Nam ſicut uiſus plures habet aptitudines, ſcilicet ad videndum lucem, & per lucem ad videndum figuras, & ad videndum colores, ita inſtrumentum volendi duas habet aptitudines quas voco affectiones, quarum vna eſt ad volendum commoditatem, altera ad volendum rectitudinem.

Nempe nihil vult voluntas quæ eſt inſtrumētum &cęt. vt ſupra in quæſtione quid eſt per ſe & primò obiectum voluntatis, & infra capit. eodem. Velle autem æquiuocum eſt, ſicut videre,

videre, quemadmodum nanque dicitur videre qui vtitur viſu, & qui non vtitur, ſed habet aptitudinem videndi: ita aſſeritur velle, & qui vtitur inſtrumento volendi, & qui non vtitur, quoniam affectionem hoc eſt aptitudinem habet volendi, & cap. 13. Ex his duabus affectionibus deſcendit omne meritum hominis, ſiue bonum, ſiue malum, quę in hoc differunt, quia illa quæ eſt ad volendum commodum inſeparabilis eſt.

Illa verò quæ eſt ad volendum rectitudinem ſeparabilis. His prælibatis ſciendum, quòd triplex eſt affectio commodi, prima à Deo per gratiam, ſecunda per actus noſtros impreſſa, tertia à Deo naturaliter naturæ indita. Prima affectio charitas eſt inquantum ipſa diligimus Deũ, vt ipſe eſt finis omnium, & omnia alia inquantùm ordinantur in ipſum vt ea quæ ſunt ad finem, & ipſa eſt affectio commodi, inquantum ſub generali nomine commodi continentur & bonum quod eſt finis, & bona quæ ſunt ad finem, ſecundùm quod ſupra eſt declaratum. Secunda affectio eſt amor qui eſt paſſio concepta de rebus nobis placentibus, & cum eſt vehemens dicitur zelus, qui cum bonus eſt & temperatus, atque licitus dicitur amor amicitiæ, cum verò eſt malus intemperatus, & illicitus dicitur amor concupiſcentiæ ſiue cupiditatis, dicente Anſelm. de concord. capit. 13. Voluntas illa quæ eſt ad volendum commodum nõ ſemper eſt mala, ſed quando conſentit carni concupiſcenti aduerſus ſpiritum.

Tertia affectio eſt amor naturaliter inditus voluntati ad bonum, & ita nihil eſt additum ſuper eſſentiam animæ ad volitiuam potentiam, quod re differat ab alijs. Sed eſt ſolùmmodò quędam naturalis habilitas, & aptitudo ad volendum commodum ſtatim cum offertur, quæ vt dicit Anſelm. capit. 14. de concord. non velle nequit, ſecundùm quam etiam omnia bonum appetunt, & ideò iſta affectio eſt inſeparabilis, & non ſolum in hominibus, ſed etiam in brutis, dicente Anſelm. de caſu diaboli. capitu. 13. Commodum non ſolum omnis rationalis natura, ſed etiam omne quod ſentire poteſt vult, & vitat incommodum.

Prima affectione pauci mouentur, quia in paucis eſt charitas ſecundum Philoſophum, ſed de iſtis non loquitur Anſelm. & ſunt ſeparabiles, licèt per ſecundam plurimi experiantur moueri. propter quod non eſt mirum ſi voluntas humana non dicatur moueri niſi ſuis affectionibus. Tertia eſt in omnibus hominibus etiam in brutis, & inanimatis, & de iſta tertia affectione commodi loquitur ſolùmmodo Anſel.. Propter id quod dictum eſt hic, quòd vnum & idem, ſcilicèt charitas poteſt accipi vt affectio commodi, & eadem poteſt accipi vt affectio iuſti: Sciendum, quòd ſi ponatur charitas vt affectio commodi, & etiam vt affectio iuſti, hoc eſt inquantùm iuſtum eſt commodum. Vnde alia & alia ratione eſt affectio commodi & iuſti, eſt enim affectio iuſti inquantùm illud eſt ſecundùm ſe bonum & eligibile, eſt autem affectio commodi inquantùm illud iuſtum eſt bonum, & conueniens volenti.

De affectione autem, quam iuſtitiam ſiue rectitudinem vocant, ſimiliter ſciendum, quòd triplex eſt, quædam gratuita, quæ non habet niſi à Deo ex gratia, quædam politica, ſiue moralis, quæ non habetur niſi exercitio operis, quædam verò naturalis quæ eſt naturæ indita, quarum prima & ſecunda ſunt habitus quidam in voluntate, & omninò ſeparabiles, & differunt re à voluntate in qua ſunt. Et de prima iſtarum ſolùmmodò loquitur Anſelm. ſecundum quòd de voluntate, & de iuſtitia loquens dicit vbi ſupra capit 4 Velle iam nequit niſi habens, habere illam nullatenus poteſt niſi per gratiam. De tertia loquitur Philoſophus. Et eſt iuſtitia generalis comprehendens ſub ſe omnes habitus virtutum moralium, quia non poteſt facere ex habitu iuſta niſi habens iuſtitiam, ſic neque fortia niſi habens fortitudinem, nec temperata niſi habens temperantiam.

Affectio iuſtitiæ triplex.

Tertia non eſt habitus, ſed naturalis quædam aptitudo in libero arbitrio, & habilitas ad eliciendum quæ recta, & iuſta ſunt, & eſt inſeparabilis, & re idem cum voluntate, ſicut aptitudo viſus ad videndum cum viſu, & aptitudo intellectus ad intelligendum cum intellectu, ſed iſta habilitas multum reprimitur per habitus uitioſos, manet tamen in te naturaliter remurmurans malo, & in damnatis, & pertinet ad ſynteresim. Et de qualibet dictarum trium iuſtitiarum uerè poteſt dici, quòd non poteſt rectitudinem uelle ſiue iuſtitiam, niſi habens eam. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, quòd tribus modis uult aliquis rectitudinem ſiue iuſtitiam. Primò modo minus diligendo eam, quàm ut iuſtus eſſe ualeat, & diligendo eam ipſe ſibi acquirat, & per hunc modum iniuſtus carens habitu iuſtitiæ primo & ſecundo modo, per iuſtitiam tertio modo poteſt diligere in alio iuſtitiam primo & ſecundo modo, ſecundum quod dicit Auguſt 14. de Trinit. capit 3.

Secundo modo uult aliquis rectitudinem id eſt iuſtitiam, & primo uel ſecundo modo, intantùm diligendo eam ut per hoc iuſtus eſſe ualear, dicente Auguſt. 1. de libero arbitrio capitu. 17. Volũtatem bonam ſi bona uoluntate diligimus, conſequenter illæ uirtutes animum noſtrum incolent, quas habere eſt honeſtè uiuere, & rectè. Quod uerum eſt de uirtutibus politicis diligendo eam rectitudinem uoluntatis tertio modo, ſed non de uirtutibus gratuitis niſi diuina gratia

aſsiſtente,

aſſiſtente, ſecundùm quod illud dictum ſuum exponit in lib. Retract. Tertio modo vult aliquis rectitudinem, ſiue iuſtitiam, ſiue primo, ſiue ſecundo modo, tantùm diligendo eam vt ſecundũ eam operari non ceſſet, & ſic non niſi iuſtus politicè poteſt velle iuſtitiam, ſeu diligere generalē iuſtitiam politicam, nec non niſi iuſtus gratuitò poteſt velle ſiue diligere iuſtitiam generalem gratuitam, tales enim actus volendi & diligendi ſunt actus perfecti volendi iuſtitiam, qui non procedunt niſi ex habitu. Actus autem volendi & diligendi iuſtitiam primo modo ſunt actus imperfecti non ex habitu, ſed primi in politicis ſunt diſpoſitiui ad habitum imperfectè, & à remotis, ſecundi verò ſunt inductiui habitus ſub eſſe incompletiſſimo, qui augetur ex actibus elicitis ex ipſo habitu, conſimilibus illis ex quibus primo eſt generatus vt patet per doctrinam Philoſophi ſecundo Ethicorum. Sic ergò patet, quòd ponendo voluntatem moueri ſuis affectionibus ad euadendum dictum argumentum, incurritur inconueniens maius, & quod plus eſt nec ipſi per dicta ſua euadere poſſunt difficultatem concluſam in argumento, quòd voluntas ex ſe habeat, quòd determinet ſe ac per hoc moueat ſe in actum volendi, nec hoc habeat ab affectione aliqua, licèt non determinet ſe ſeu moueat ad actum volendi ſine affectione, vt dicunt, ſcipſa ergò vadit de potentia ad actum, & ſecundùm idem re eſt mouens, & motum primo & per ſe.

Ad firmã tertij arg. principalis Quòd ergò dicitur in argumento idem inconueniens &c. dico, quòd cum dicitur aliquid moueri a ſeipſo primo ſecundùm totum quatuor notantur, ex quibus vel ex aliquo illorum illud habet, quòd ſit inconueniens. Quorum primum eſt ipſum moueri, quòd ponit nunc ſe habere aliter quàm prius, quod neceſſariò cooperatur ad hoc, quòd illud ſit inconueniens, quia ſi poneretur aliquid moueri à ſeipſo primo ſecundùm totum abſque eo, quòd aliter ſe habeat nunc quàm prius, non eſſet inconueniens ponere, hoc enim modo Deus à ſeipſo ſecundùm totum mouetur motu intellectionis, & volitionis excluſa ſola ratione aliter ſe habendi nunc quàm prius à ſignatione motus. Secundum eſt quod dicitur à ſeipſo, quod ſimiliter neceſſariò cooperatur ad dictum inconueniens, quia ſi ab alio ponatur aliquid moueri primo ſecundùm totum, nullum omninò eſt inconueniens, puta cum lapis proijcitur ſurſum.

Tertium eſt quod dicitur primo, in quo intelligitur per ſe, quod ſimiliter neceſſariò cooperatur ad idem, quia ſi ponatur aliquid moueri à ſeipſo ſecundariò, & per accidens, nullum omninò eſt inconueniens, puta quando nauta exiſtens in naui mouet nauem quæ primo mouetur ab alio vt a nauta, ipſe ſecundariò, & per accidens mouetur ſecundum totum à ſeipſo quia per motum nauis. Quartum eſt ſecundum totum, quod ſimiliter neceſſariò cooperatur, quia nullum omninò eſt inconueniens aliquod compoſitum moueri à ſeipſo primo ſecundum vnam partem ſui, & mouere ſecundum aliam, & hoc ſiue ſit pars compoſiti, quod eſt vnum per accidens ſicut grauitas in graui, qua graue mouet ſe largè ſumendo motum, extendendo nomen motus ad mutationem, quod non refert ad propoſitum, quia & propriè moueri, & ſimiliter mutari, ambo includunt nunc aliter ſe habere quàm prius, ſiue ſit pars compoſiti, quòd eſt vnum per accidens, & hoc ſiue fuerit integrans quantitatem, quemadmodum dicimus, quòd animal mouetur à ſeipſo primo ſecundum dextrum mouens, & ſecũdum ſiniſtrũ motum, ſiue integrans eſſentiam, quemadmodum dicimus, quòd animal mouetur à ſeipſo primo ſecundum animam mouentem, & ſecundum corpus motum, & in ſolo iſto quarto eſt ratio inconuenientis in propoſito ſi ſit inconueniens, eo quòd voluntatem moueri, & ſe habere aliter nunc quàm prius nullum eſt inconueniens. Hoc enim in ſolo Deo eſt inconueniens, ſimiliter quòd ponatur moueri à ſeipſa, & primo & ſecundum totum.

Si tamen eſſet ſufficienter in ea aliquid quo per ſe moueret, & aliquid quo per ſe moueretur, nullum omninò eſſet inconueniens ſicut nec, quòd graue moueretur à ſeipſo primo. Sed talia duo, vt dicit argumentum, non inueniuntur in voluntate, quia non ſunt in ea diuerſa, niſi ſecundùm rationem tantùm, quorum diuerſitas non ſufficit ſic enim moueri à ſe primo ſecundùm vnam rationem, & mouere ſecundùm alteram, eſſet moueri à ſe primo ſecundum totum, quia illud ſecundùm dictas rationes eſt idipſum, & totum quod eius eſt, & ſic vt videtur nequaquam ſufficit ad ſeipſum mouendum alia, & alia ratio in illo, quia mouens inquantùm mouens eſt in actu ſecundùm illud ad quod motum eſt in potentia, & impoſſibile eſt, quòd idem re licèt habeat diuerſas rationes in actu, & in potentia idē & ſecundùm idem, & duo diuerſa ratione, ſint in voluntate, & tali diuerſitate quæ ſufficit vt ſecundùm vnum illorum ſit mouens, & ſecundùm aliud motum, & non à ſe primo ſecundum totum, & quòd ſecundùm vnum illorum poteſt eſſe in actu ad quod eſt in potentia ſecundum aliud. Ad quorum intellectum diſtinguendum eſt aliquid ex parte diuerſitatis ſecundùm rationem, & aliquid ex parte actus.

Eſt ſiquidem diuerſitas aliquorum ſecundum rationem triplex, eſt quædam illorum quæ ſunt in ipſa re, & ſimiliter eorum diuerſitas atque pluralitas, & ambo ab intellectu ſunt percepta in re, & per hoc ſunt concepta in intellectu, & habent eſſe in intellectu, qualis eſt diuerſitas in ſpecie generis,

generis & differentiæ, propter quod facit veram compoſitionem in illa. Alia verò eſt ipſorum quæ ſunt in ipſa re, & ab intellectu percepta eſſe in re, & per hoc ſunt concepta in intellectu, ſed eorum diuerſitas aut pluralitas non eſt in re ipſa nec ab intellectu percepta in re eſſe, ſed ab ipſo ſolo intellectu ex conſideratione rei, & illorum in ipſa concepta eſt in intellectu, & habet eſſe in ipſo ſolo, qualis eſt diuerſitas in Deo veri, & boni & aliorum attributorum, vt tactum eſt ſupra in prima quæſtione.

Tertia autem eſt illorum quæ non ſunt in ipſa re nec ab intellectu percepta eſſe in re, ſimiliter nec ipſorum diuerſitas, ſed ab ipſo ſolo intellectu ex ſimplici conſideratione ipſius rei ſunt concepta & eorum diuerſitas in intellectu, & in ipſo ſolo habent eſſe, qualis eſt diuerſitas & pluralitas definitionis & definiti, & ſimiliter dextri & ſiniſtri in columna.

Dico ergò, quòd diuerſitas aliquorum ſecundùm rationem iſto tertio modo non ſufficit ad hoc, quòd aliquid ſecundùm diuerſas rationes poſſit eſſe mobile, & motiuum & ſic ſeipſum mouere. Sic enim mouere ſeipſum ſecundùm diuerſas rationes eſſet mouere ſeipſum ſecũdùm totum primò vt procedit ratio, quia illa diuerſitas non eſt in re, nec aliquid facit ad rationem mobilis vel motiui. Diuerſitas autem ſecundùm rationem ſecundo modo ſufficit in Deo ad hoc qđ ſeipſum verè dicatur mouere ſecundùm actum intelligendi, ſed ſecundùm aliud, & aliud ſecundùm rationem in ipſo, quia ſecundùm rationem veri mouet, ſecundùm rationem autem intellectus mouetur. Et ſicut iſta diuerſitas ſecundùm rationem ſufficit in Deo, vt verè poſſit dici mouere ſeipſum primò, licèt non ſecundùm totum, ſed ſecundùm aliquid ſui mouet, & ſecundùm aliquid mouetur, & hoc excludendo ibi à motu omnem rationem mutationis in aliter, & aliter ſe habendo, ſicut dictum eſt, ſic diuerſitas ſecundùm rationem in voluntate humana, & Angelica ſufficit ad hoc, quòd verè poſſit dici mouere ſeipſum primò, ſed non ſecundùm ſe totum, ſed ſecundùm aliud, & aliud quia voluntas tàm Angeli, quàm hominis vt eſt appetitus ſimpliciter, ſe habet ad ſeipſum vt eſt rationalis ſiue liber aut liberi arbitrij, ſicut ſe habet genus ad differentiam.

Hæc enim duo nominat voluntas tanquàm ſpecies compoſita, ſicut enim homo eſt animal rationale, ſic voluntas eſt appetitus rationalis, in qua rationalitate includitur libertas eius reſpectu finis, & liberum arbitrium reſpectu eorum quæ ſunt ad finem. Ideò vt dicit Damaſc. libro 2. capit. 24. nec voluntas dicitur irrationabilium appetitus, voluntas enim eſt rationalis, & liberi arbitrij naturalis appetitus, & infra capit. 29. Ideòque appetens ſi velit poteſtatem habet refrenare appetitum vel ſequi eum. Quod intelligo non de appetitu ſenſitiuo tantùm, ſed de illo qui includitur in voluntate, de quo dicit in dicto capit. 29. Ducit magis rationalis appetitus, libero arbitrio enim appetit, & iſtum motum quem facit voluntas quæ eſt appetitus rationalis eo quo ratio eſt vt vna parte eius in appetitu, inquãtum eſt appetitus ſimplex, vt in ſubiecto receptibili, & paſſio vt in alia parte eius, poteſt retrahere ceſſando amouere, vel per ipſum continuare, qđ eſt refrenare appetitum vel ſequi ipſum. Vt ſecundùm hoc iuxta imaginationem Anſelm. ſuperius tactam imaginemur animam rationalem vel Angelum primò factam in nuda ſubſtantia, quæ ex illa eſſet in ſola potentia eſſentiali ad actũ volendi, ſecundò factam in ipſa appetitum ſimpliciter, per quem eſſet in potentia accidentali ad recipiendum in ſe actum intelligendi ſi eſſet agens illum, tertiò libertatem, per quam eſt in potentia accidentali ad eliciendum actum volendi, & quartò ipſi datam eſſe affectionem naturalis habilitatis ad volendum commoda ſimpliciter, quæ vt dictum eſt ſecundùm Anſelm. non velle nequit. & ſecundùm quod dicit Boetius, mentibus hominum naturaliter inſerta eſt ſummi veri que boni cupiditas. Anſelm. autem dicit. Secundùm omnium ſenſum in beatitudine eſt ſufficiẽtia competentium commodorum ſiue omnium indulgentia, & quòd quintò ipſi data eſſet affectio naturalis aptitudinis ad volendum iuſtè cõmoda, quæ vt ſic appetuntur, non ſunt niſi conuenientia & competentia, ſed hoc non ſolum, ſed cum poteſtate ipſa non volendi iuſtè, deſcendo regulam naturalis iuſtitiæ, & ibi ſtatus, quia non ſuperadduntur niſi habitus, & paſſiones, & influentiæ ſi ſint ſeparabiles.

Ex parte autem actus quãdo dicitur quòd mouens vel id quod mouet debet eſſe in actu reſpectu eius quod mouetur, vel quo mouetur, dico quòd agens ſemper eſt tale in actu quale eſt mobile in potentia ſcilicet actione vel virtute. Actione puta quando calidum agit in frigidum quod eſt potentia calidum, & idem eſt calor ſecundùm ſpeciem in agente qui poſtmodum fit in paſſo, & hoc generale eſt in omnibus generantibus, & producentibus aliquid vniuocè, ſemper enim ſimile procedit à ſimili in ſpecie. Sed talem ſimilitudinem, vt dicit Philoſophus 7. Metaphyſicæ, non oportet vbique requirere vt cum ex equa, & Aſino generatur mulus, eſt enim virtus illorum commixta in ſemine quaſi mulus, quia licet mulus non ſit mulus actione, eſt tamen mulus virtute, quemadmodum ſol calefaciens eſt calidus virtute, & quemadmodum graue virtute eſt deorſum, propter quòd mouet ſe deorſum amoto impedimento. Conſimiliter dico in propoſito, quòd ſicut lapis à generante habet formam grauis qua deſcendit deorſum ſi non impediatur,

diatur, vt quantum recipit de forma grauis, tantum & de motu, & de deſcenſu: ita quòd in illo inſtanti, in quo perfectè generata eſt forma grauis, eſt perfectè mutatum deorſum, & ſi exiſtente impedimento generetur. ſurſum eſt, vt potentia accidentali, vt ſtatim amoto impedimento deſcendat, propter quod grauia, & leuia dicuntur in octauo Phyſicorum moueri à generantibus ipſa, & hoc quia dant formam, qua mouentur: habita tamen illa forma ipſa mouent ſeipſa per ſe primò, ſed non ſecundùm totum, vt dictum eſt: Sic appetitus humanus non organicus ſi ſimpliciter conſideretur, habet à cauſante formam liberi arbitrij, qua vult ſecundùm actum, aut liberè poteſt velle amoto impedimento, quod eſt abſentia obiecti, & ipſo facto præſente in intellectu per cognitionem, tunc liberè vult, ſi illud ſit finis ſimpliciter, vel poteſt libero arbitrio velle ſi ſit ad finem, & quantum recipit homo de forma libertatis, tantum de poteſtate ad eliciendum actum volitionis Propter quod volentes poſſunt dici moueri à Deo in omni actu volendi, dicente Anſelm. Ille verius dicitur facere omne, quod facit natura &c. vt ſupra.

Poſtquàm tamen homo habet à Deo ſibi datam huiuſmodi formam, poteſt moueri ſecundùm ipſam ceſſante impedimento abſque eo, ꝙ ab alio moueatur, & ſic à ſeipſo mouetur primò, licèt non ſecundùm totum, & hoc quemadmodum ſi ſol eſſet virtute calidus, & caloris generatiuus, quaſi aliqua potentia eius actiua in eo, quod eſt formale in ipſo exiſtente, & cum hoc eſſet ſuſceptiuus calefactionis veræ, & formaliter natus eſſet recipere in ſe calorem verum ipſemet ſemetipſum calefaceret cum ceſſaret impedimentum, & hoc maximè in re ſpirituali non corporali, de qua principaliter procedunt rationes Ariſtot. quod omne quod mouetur ab alio mouetur, quas inducit.j.de anima.& vj.vij.& viij. Phyſicorum, ſecundùm quod illas ſoluit Macrobius, vt aliàs recitaui, & maximè de motu qui non eſt verè motus ſucceſſiuus, nec mutatio tranſiens, quæ ſunt actus imperfecti, ſecundùm quod imperfectum eſt, ſed operatio ſimplex tota ſimul exiſtens, & permanens ſecundùm libitum agentis, quæ eſt actus perfecti, ſecundùm quod perfectum eſt.

In vno enim motu, aut mutatione aliquando mouens & motum & rationes motiuæ, & mobiles ſunt diuerſæ, atque ſeparatæ re ſubiecto, & loco, vt quando ignis comburit ligna, & vniuerſaliter quando mouens, & mobile ſunt diuerſa tota ſeparata.

Aliquando verò ſunt diuerſę, & ſeparatæ re, ſubiecto, & ſitu, licèt non loco, vt quando in animali bruto dextrum mouet ſiniſtrum, & vniuerſaliter quando mouens, & mobile ſunt partes vnius, ita quòd vna pars ſit omninò alia ab altera, & nihil eius, quod eſt in vna parte ſit in altera. Aliquando verò non differunt loco, nec ſubiecto, nec ſitu, ſed re tantùm, vt patet in motu grauis. Aliquando verò non differunt loco, nec ſubiecto, nec re, ſed tantùm ſitu, vt quando in homine, in quo vna anima eſt vna anima ſimpliciter in qualibet parte tota, ipſa vt eſt in parte dextra mouet ſiniſtram, & ſic ſecundùm gradus ſemper minor eſt diſtinctio mouentis, ſiue eius, quo mouens mouet, & moti, ſiue eius, quo mouetur.

Quare non eſt mirum ſi in anima ſeparata ab organo, ſecundùm actionem adhuc minus diſtinguatur, vt in voluntate mouens, ſiue ratio mouēdi, & motum, ſiue ratio mobilis. Si enim altius aſcēdatur adhuc minus, vt in Deo non eſt exitus de potentia in actum, & adhuc differunt agens, & recipiens, ſicut dictum eſt.

Ad illud, quod arguitur vltimo, quòd voluntas, vt eſt libera, vel liberi arbitrij ex ſe eſt in potentia ad actum, quare non exit in ipſum, niſi per aliud, dico, quòd ſi loquamur de potentia paſſiua, & receptiua actus volitionis voluntas ipſa, vt eſt libera, ſiue liberi arbitrij, ſiue ratione partis eius, quæ eſt liberalitas, vel libertas arbitrij non eſt in potentia ad actum volendi, ſed ſolùmmodò, vt eſt appetitus ſimpliciter ſecundum prędicta. *Ad quartum principale.*

Si verò loquamur de potentia actiua: dico, ꝙ quantùm eſt ex ſe, aut ſemper eſt in ſuo actu, aut ſaltem in potentia accidentali ad illum, & tranſit in ipſum amoto prohibente, vel adiecto neceſſariò, abſque tamen omni impreſſione facta in illam, vt à mobili in cognitione, quod vt cognitum metaphoricè mouet, ſicut res verò eſt terminus motus, ſicut dictum eſt, quemadmodum Sol eſt in potentia accidentali ad illuminandum quando medium non eſt præſens, ita quòd ipſo præſente, abſque ſui mutatione ſtatim illuminat, & ſicut eſt de illuminatione Solis in alio, ita eſt ſuo modo de actu volitionis in voluntate ipſa, ſecundùm aliam & aliam rationem.

Comment. in Quæſtionem Vndecimam, quæ eſt,

Vtrum ad eliciendum actum volitionis ſufficiat ſola obiecti oſtenſio, an cum hoc requiratur aliqua influentia, vel affectio.

IN titulo not. ꝙ influentia, vel affectio hoc loco intelligitur proueniens ab obiecto, vt ideircò quæſtio ſit vtrum quando obiectum voluntatis, quod eſt bonum, vt viſum eſt ſupra, offertur voluntati, vtrum inquā cauſet aliquam affectionem in voluntate, quia neceſſariò agit circa illud obiectum. De influentia enim Dei non eſt ſermo. Notum ſi quidem eſt, ꝙ poteſt Deus agere in voluntatem hominis, & hoc etiam ex D. Gregorio, & Anſelmo. [Argument.]

In corpore habita diſtinctione, & ſubdiſtinctione tribus concluſionibus ſatisfit quæſito, quæ omnia placet ad hanc formam redigere.

Ad eliciendum actum aliquem aliquid requiritur vel

- *Tanquam cauſa ſine qua non.*
  - *Prima concluſio.* Neceſſariò requiritur obiecti oſtenſio.
- *Tanquam cauſa propter quam ſic, & tunc vel*
  - *Ad eliciendum ſimpliciter*
    - *Secunda concluſio.* Præter obiecti oſtēſionem non requiritur niſi libertas arb.
  - *Ad eliciendum promptè, atque faciliter.*
    - *Tertia concluſio.* Exigitur aliqua affectio, vel ab obiecto, vel ab habitu.

[In oppoſitũ] [Reſolutio.]

Prima concluſio patet, & non quòd ſufficiat, ſed quòd neceſſariò requiritur. Quippè notandum eſt, quòd omnis cauſa propter quam ſic, eſt etiam cauſa ſine qua non; non tamen è contra. vnde ſi libertas arbitrij eſt cauſa propter quam ſic, erit etiam ſine qua non. Videtur tamen quòd inter cauſas ſine quibus non, hæc ſola ſimpliciter ſit, quæ taliter ſit ſine qua non, vt nullo modo ſit propter quam ſit. Et ſic intelligitur concluſio, quòd ſufficiat etiam ſola obiecti oſtenſio.

Secunda concluſio probatur. Si præter obiecti oſtenſionem, tanquàm cauſam ſine qua non, & liberi arbitrij voluntatem, exigitur alia cauſa, propter quam ſic, vt affectio, ſequitur, quòd voluntas non ſit liberi arbitrij. conſequens eſt falſum, igitur & antecedens, conſequentia patet, quia affectio mouet neceſſariò, & determinatè ad vnum; ſed quod eſt determinatè ad vnum non eſt liberum, igitur &c. Falſitas conſequentis patet ex Anſelmo. Immò dicere poſſumus ex patribus omnibus, & ſcriptura.

Secundò, ſi requiritur affectio tanquàm cauſa, propter quam ſic, neceſſe eſt, quòd voluntas velit illud, ad quod eſt affecta. Patet conſequentia ex Anſelmo, ſed tamen hoc falſum, ergo & antecedens. Falſitas probatur, quia ſi neceſſe &c. vel intelligitur ſic, quòd ſi velit aliquid, neceſſe eſt, quòd velit illud, ad quod eſt affecta, vel quòd nihil velle poteſt, ad quod non eſt affecta: ſi primum, tunc aut poteſt illud nolle, & contrarium velle, aut non poteſt: ſi primum: ergo affectio non eſt cauſa, propter quam ſic: ſi ſecundum, ergo non eſt liberi arbitrij: ſi ſecundum principale, id ipſum colligitur: ſi enim non poteſt contrarium, & hoc reſpuere, igitur non eſt libera: ſi poteſt, igitur affectio non eſt cauſa propter quam ſic.

Not. quod cauſa propter quam ſic, eſt cauſa per ſe, ex qua neceſſariò ſequitur affectus: cauſa enim quam non neceſſariò ſequitur effectus, eſt cauſa per accidens. Nunc autem ſermo eſt de cauſa per ſe, atque neceſſaria.

Not. quòd inter arguendum hoc ſecundo modo obiectioni, nè dum tacitæ reſpondet, ſed expreſsè in ſuperioribus quol. 12. quæſt. 26 & 27. & eſt quòd poteſt illud nolle, ad quod affectata eſt, licèt non ſtatim: liberum enim arbitrium manet, quo ad exercitium actus, quo poteſt præcipere intellectui, vt deliberet, ſed hoc eſſe vanum, & inſufficiens ex ſuperioribus dicit, quippè ſequeretur ꝙ voluntas dependeret ab intellectu, & actuaretur ab ipſo, quod quomodo verum, aut falſum ſit, viſum eſt ſupra locis citatis. Et ſequeretur idem, quod prius, voluntatem non eſſe liberam in quolibet inſtanti.

Not. tamen, ꝙ non obſtant primi motus, qui communiter dicuntur non eſſe in noſtra poteſtate, quia ſemper intelligitur dum eſt voluntas in termino deliberandi; quòd videlicèt à nullo prorſus externo neceſſitatur, vel cogitur.

Tertia concluſio patet. Habitus enim, vt de illis loquamur, reddunt potentias habiles ad promptè eliciendum actus ſuos ex Philoſopho. Patet etiam à ſimili, de virtutibus moralibus, ad quas promptè & expeditè exercēdas requiritur aliquid aliud.

In reſponſione ad ſecundum, in qua ita prolixè procedit Auctor, collige breuiter, & dicito ad maiorem. Quòd nihil indeterminatum exit in actum niſi per aliquam determinationem. Adde vel intrinſecam, vel extrinſecam. Et per intrinſecam determinationem intellige vim, qua aliquid poteſt ſe determinare, per extrinſecam intellige vim, qua aliquid ab alio determinatur. Adde quòd voluntas habet determinationem intrinſecam, ſcilicèt vim, qua poteſt ſe determinare, & ideò nihil aliud exigit præter ſuam libertatem ad cauſandum neceſſariò actum.

Not. quòd re vera materia prima eſt fundamentum omnium illorum, quæ ab intrinſeco agente determinantur. Ipſa enim cum ſit prorſus indeterminata eget extrinſeco determinante. Et hoc quoniam nullam potentiam actiuam habet reſpectiuam ſuper ſe: contra verò voluntas habet huiuſmodi potentiam, vnde vult, & vult ſe velle, ac voluiſſe, immò & vult ex ſe nolle, & noluiſſe.

In reſponſione ad tertium, in qua prolixius ſe gerit Auctor, collige plura ad hoc. Quòd, vt dictum eſt, in quæſtio 5. noni Quolib. in voluntatis motu, quo ipſa mouetur, eſt diſtinctio mouentis, & moti, & ſi non realis, ſaltem rationis: vnde cum dicitur, quòd idem eſſet in actu, & in potentia, quòd eſt etiam dicere mouens, & motum, dicitur, ꝙ eſſe idem actu & potentia intelligitur vel realiter ſimul, & ratione, vel realiter idem, & non ratione. Nunc autem conceditur quòd voluntas non ſit idem realiter, & ratione in actu, & potentia. Tamen eſt in actu, & in potentia idem realiter, ſed non ratione. Hæc pauca diximus, nè prolixæ admodum orationi prolixiorem cum tædio lectoris addere videamur. Vide in 9. quolib. loco citato. & infra.

QVAESTIO DVODECIMA.

Vtrum beatitudo principalius perficiat eſſentiam animæ, quàm potentiam.

Arg. princ.

CIRCA quintum arguitur, quod beatitudo principalius perficit eſſentiam animæ quàm potentiam, quia cum beatitudo ſit ſummum bonum hominis, & perfectio, principaliter debet eſſe perfectio eius, quod eſt ſummum, & perfectius in ipſo, quia ſecundum dignitatem, & æqualitatem arithmeticam procedit iuſtitia diſtributiua, vt ſcilicèt magis digno magis de bono tribuatur alijs eiſdem retentis, ſed in anima perfectius, & dignius eſt ſubſtantia animæ reſpectu potentię, ergo &c.

In oppoſitũ

Contra. Secundum Philoſophum beatitudo eſt operatio quædam, ſed operatio principalius perficit potentiam animæ quàm ſubſtantiam, ergo & c.

Reſponſio.

Dico, quòd vt dicit Auicen. 6 Metaphyſicæ, Bonum quod eſt finis, non eſt reſpectu eſſentię agentis, ſed agentis ſecundùm quod eſt principium motus, & ſecundùm intentionem ipſius & Philoſophorum bonum, quod eſt finis, & beatitudo hominis vel Angeli nullo modo reſpicit eſſentiam eorum, ſed ſolùmmodò potentiam mediante operatione. Sed hoc conuenit eis dicere, quia non viderunt veram beatitudinem nec verum humanum bonum vt dictum eſt in quæſtione præcedente.

Quo omiſſo dico, quòd vera beatitudo humana ſicut, & Angelica conſiſtit non ſolùm in actu voluntatis & intellectus, in quibus non eſt niſi beatitudo creata ratione ipſorum actuum, ſed principalius conſiſtit in ipſo obiecto, quod eſt ipſa beatitudo increata quæ Deus eſt, inquantùm eſt bonum voluntatis, in qua per actum beatitudinis voluntatis creatæ ipſa anima humana mediante voluntate ſe transformat vt conuertatur in illud prout poſſibile eſt ſecundùm naturá, & hoc vi amoris ſecundùm quem elicitur, vt ab habitu voluntatis ipſa volitio beata. Amor enim ſecundùm Dionyſ. eſt virtus transformatiua, & conuerſiua amantis in amatum. Hic ſuper illud capit. 7. cœleſtis hierarchiæ, Calidum acutum, dicit Hugo Significat impetum quendam amoris feruentis ſe ferentis in amatum, & intrantis, & penetrantis, vt vbi eſt ipſum, quod amatur ibi cum ipſo, & in ipſo ſit, vt non ſolùm ſit ab ipſo calidum.

Intelligo ex eius ſpirituali cõtractu, per quem amplius inardeſcit, & feruentiori actu volitionis ſe in amatum mittit, vnde ſequitur. Sed tranſeat in ipſum. Ibi. Si in dilectum non vadis adhuc foris amas, nec acutum dilectionis habes. Amor vnum te facere vult cum ipſo, quoniam dilectio ſupereminet ſcientiæ, & maior eſt intelligentia, plus enim diligitur, quàm intelligitur, & intrat dilectio, & appropinquat vbi ſcientia foris eſt. Quomodo autem, & quare hoc ſic intelligendú, expoſitum eſt ſuperius in quæſtione quadam mota ſuper hoc, ſequitur. Semper amplius præſumit, & confidit. & ingerit ſe vt ſi fieri poſſet hoc idem ipſum ſit quod ipſe, & fit miro quodam modo vt cum per dilectionis ignem in illú ſuſtollitur qui eſt ſupra ſe, per vim amoris expelli incipiat, & exire etiam à ſe quaſi deſpiciendo eſſe quod eſt, vnde præmittitur. Nam qui hoc ſolùm appetit quod amat etiam ſemetipſum deſpicit in illius comparatione quod amat.

Vt autem ſe exeat, & incipiat eſſe quod amat, fieri non poteſt niſi per circuminſeſſionem non animæ illabentis diuinitati, ſed potius è conuerſo diuinitatis illabentis in animam, vt in ea nihil appareat niſi diuinæ diſpoſitiones, quemadmodum ferrum immiſſum igni candeſcit, & quaſi ignis fit ardens & lucens, igne ſe profundante in ferrum, & interiora eius penetrante, & non è conuerſo ferro ſe profundante in ignem, & interiora illius penetrante. Circuminſeſſio autem ſiue illapſus talis fit potius in eſſentia animę & per illam in potentijs, ſicut gratia, & gloria quæ eſt gratia conſummata, principaliter eſt in eſſentia animæ, & redundat in potentijs ſub ratione habitus & virtutis, per talem enim circuminſeſſionem diuinitatis primò in ſubſtantia animæ ipſa anima illuminata luce increata lucet, & inflammata ardore charitatis ardet, & per hoc prout poſſibile eſt difformitatem, & ſimilitudinem habet, vt quaſi non ſit nec appareat eſſe aliud quàm Deus, nec diſtinctum quid ab ipſo. Sicut ferrum candens in igne lucet, & ardet vt ignis, quaſi non ſit nec appareat eſſe aliud quàm ignis, nec diſtinctum quid ab ipſo.

Exemplũ notabile de anima v... Deo vni... ne...

Et deinde per deriuationem etiam ipſa diuinitas illabitur potentijs animæ hoc eſt ſubſtantiæ animæ, vt habet rationem potentiæ, cui iam illapſa eſt vt eſt ſubſtantia ſimpliciter, ne intelligatur alius, & alius illapſus, ſed illapſus vnius in vnum ſecundum rem, vt ſecundum diuerſas rationes ad diuerſas perfectiones ordinatur. Illabitur autem per deriuationem in potentia intellectiua, & ipſam purgando amplius illuminat, vt clarius videat, & ſimiliter illabitur per deriuationem in potentia volitiua, & ipſam purgat, & purgando amplius inflammat vt ardentius

diligat,

diligat, in quo perficitur, & completur beatitudo. Nec poteſt iſto modo fieri circuminſeſſio in ſubſtantia animæ quin redundet in potentias, ſicut nec circuminſeſſio humanæ naturæ quin redundet in potentias, propter hoc enim dicit Damaſc. de anima Chriſti. lib 2. cap. 24. Etſi ignorantis futura naturæ erat, tamen ſecundum hypoſtaſim vnita Deo omnium cognitionem habebat, non gratia, ſed propter eam quæ eſt ſecundũ hypoſtaſim vnionem, ſuper quo alias determinauimus quæſtionem.

Et tanto magis illa circuminſeſſio quæ facta eſt in anima Chriſti ſecundum eius ſubſtantiam debet etiam redundare in potentias quanto intimior eſt, quàm alia quæcunque, vt etiam propter ea ipſa ſola debeat dici circuminſeſſio, vt illa quæ eſt in omni creatura, propriè vocetur illapſus, & iſta quæ eſt in beatis media, vocetur penetratio.

Concluſio. Dico igitur, quòd beatitudo principalius perficit eſſentiam animæ, quàm potentias, quia in illa principalius habetur Deus qui eſt finis & beatitudo, quàm in potentijs, quia illam perficit quodammodo per ſuam eſſentiam, potentias autem non niſi per illarum operationes terminatas ad ipſam eſſentiam ſub ratione veri & boni, licèt ipſa perceptio huius perfectionis non conueniat eſſentiæ animæ niſi per potentias, vt per intellectum in ipſam cognoſcendo, per voluntatem etiam ipſam deguſtando dicente Hugo. ſuper prædictum capit. 7. Duo ſunt; cognitio & amor, alterum ad illuminationem pertinet, alterum ad refectionem. Cognitio illuminat: refectio ſatiat, in his beatitudo conſiſtit cognoſcere, & amare bonum. Guſtate (inquit ſcriptura) & videte quoniam ſuauis eſt Dominus. In guſtare dilectio, in videre cognitio eſt.

Per hæc patent obiecta. Primum enim procedit de beatitudine increata, ſecundum verò de beatitudine creata, & ſic in æquiuoco, vt patet inſpicienti. *Ad obiecta*

Comment. in Quæſtionem Duodecimam, quæ eſt,

Vtrum beatitudo principalius perficiat eſſentiam animæ, quàm potentiam.

IN titulo, eſſentia animæ eſt eius ſubſtantia. Eſſentia enim rei eſt ſubſtantia ipſius. Potentiæ verò animæ ſunt illæ, quæ capaces ſunt beatitudinis, ſunt autem intellectus, atque voluntas.

Not quòd duplex eſt beatitudo, alia creata, alia increata. Eſt autem quæſtio de beatitudine increata, quia de creata notum eſt, quòd in operatione conſiſtit ſecundum Philoſophos. vnde non eſt dubium, quòd principalius perficit potentiam, ſecundum quod ex Philoſopho ſecundo loco arguitur.

Not. quod loquendo de beatitudine increata, ipſa accipitur pro obiecto, quod Deus eſt, ita quòd quæritur quid nam principalius beatificando perficiat hoc obiectum in anima beatificabili, an ſubſtantiam, an potentias. vnde ſcito, quòd accipitur beatitudo obiectiua in quæſtione, non autem formalis. Et ſi de formali loquamur, dicendum erit, quòd primò perficiuntur potentiæ, & ad hanc ſpectabunt vltimæ concluſiones.

In corpore, prima concluſio eſt. Principalius beatitudo obiectiua perficit eſſentiam. Probatur. Illud principalius perficit, cui principalius vnitur vnione circuminſeſſionis, ſed eſſentiæ animæ principalius vnitur tali vnione, igitur &c.

Patet maior. Minor probatur primò, quo ad ſuppoſitum, quod eſt animæ vniri Deum vnione circuminſeſſionis. Secundò probatur, quo ad eſſentiam.

De primò, Deus non vnitur animæ niſi per amorem, ſed vnio amoris eſt vnio circuminſeſſionis, igitur &c. Maior patet, Minor probatur ex Dionifio. Quòd amor transformat amantem in amatum: cum ergò Deus ſit amans animam, transformat ſe in amatam, & è contrà.

Hoc autem eſſe non poteſt, niſi illabatur Deus ipſi animæ, illabi verò non poteſt niſi per circuminſeſſionem, igitur &c.

Not. de circuminſeſſione, quod ad ipſam requiruntur tria præcipua. Primum eſt. Quòd ſit exiſtentia vnius in alio. Secundum. Quòd circuminſedentia ſint realiter diſtincta, ita quòd inter ea ſit realis diſtinctio. Tertium, quòd ſit in ipſis intima præſentialitas, & hæc poteſt eſſe cum identificatione ſubſtantiæ, vel non cum tali identificatione, ſed cum illapſu, & penetratione per omnes ſubſtantiæ partes. Nunc autem omnes iſtæ conditiones ſunt in vnione animæ cum Deo. Exiſtit enim Deus in anima, & intimè penetrans eam, manet tamen diſtinctus realiter, & ab ipſo anima beata.

Ita quod omnes conditiones iſtæ faciunt circuminſeſſionem. Excludit verò ſola hæc, quòd non eſt identitas ſubſtantiæ, quia hæc conditio eſt tantùm in diuinis perſonis.

Ex his probatur ipſa propoſitio minor, quia illapſu huiuſmodi non eſt niſi in ſubſtantia animæ principalius. Probatur; circuminſeſſio eſt præſentialitas, & intima penetratio ſubſtantiæ in ſubſtantia, igitur & vnio. Et ſic patet etiam ſecundum.

Secunda concluſio. Beatitudo huiuſmodi redundat in potentias, & conſequenter ipſa circuminſeſſio. Probatur hæc concluſio ex Damaſceno in litera.

Tertia concluſio. Perceptio beatitudinis non habetur niſi per potentias. colligitur probatio ex Hugone, quia cognitio intellectiua percipitur intellectu, & amore voluntatis.

Not. quod quicunque attribuunt potentijs beatitudinem accipiunt ipſam formaliter, non obiectiuè. Et ſecundum formalem beatitudinem intelligitur præſertim vltima concluſio.

QVAESTIO XIII.

Vtrum aliquis adultus poſſet eſſe nec in ſtatu ſalutis nec in ſtatu damnationis.

SEQVVNTVR pertinentia conſequenter ad coniunctum ex corpore & anima in hominibus, vbi quęrebantur tria pertinẽtia ad bonum ſpirituale, & duo pertinentia ad bonum corporale. Primum illorum trium erat pertinens ad finem hominis. & eſt. Vtrum aliquis adultus poſſet eſſe nec in ſtatu ſalutis nec in ſtatu damnationis.

Alia verò duo pertinebant ad illa quæ ſunt ad finem. Quorum primum erat de voto caſtitatis, vtrum aliquod opus bonum ſine voto poſſit eſſe melius quàm caſtitas ſub voto. Secundum erat de ingreſſu religionis, vtrum ingreſſus religionem ex voto, & expertus quòd poſſit onera illius portare, teneatur profiteri. Duorum verò pertinentium ad bonum corporale, Primum ſpecialiter pertinebat ad ſacerdotes curatos, vtrũ ſacerdos curatus poſſet aliquid accipere à Iudęis pro iure parochiæ in qua manent. Secundum pertinebat ad omnes exiſtentes in ſtatu perfectionis, vtrum maioris perfectionis ſit viuere de labore manuum, an de Euangelio, an de mendicitate.

Arg. princ. Circa primum arguitur, quòd aliquis adultus non poſſit eſſe qui nec ſit in ſtatu ſalutis nec in ſtatu damnationis, quia aut eſt in charitate, & eſt in ſtatu ſalutis, aut non eſt in charitate, & ſic eſt in ſtatu damnationis, nec eſt medium inter illam affirmationem & negationem, quia ſunt contradictionis extrema, cuius ſecundùm Philoſophum non eſt medium, ergò &c.

In oppoſitũ Contra. Iudęus adultus ſtatim baptizatus nec in ſtatu damnationis eſt quia eſt in charitate, nec in ſtatu ſalutis, quia nondum agonizauit, aut operatus eſt, & ſecundùm Philoſophum 2. Ethicor. non optimi ſed agonizantes coronabuntur, ſed nullus eſt in ſtatu ſalutis quin coronabitur ſi in illo diſcedat, ergò &cęt.

Dico breuiter, quòd quicunque non eſt regeneratus aqua baptiſmi vel aliquo virtutem eius habente non eſt in ſtatu ſalutis, ſed damnationis propter peccatum originale ſaltem, ſiue fuerit adultus ſiue non, licèt aliam damnationem expectet qui originali ſuperaddit actuale, &, ille qui non. Poſtquàm autem quis fuerit renatus non poteſt eſſe quin ſit vel determinatè in ſtatu ſalutis, vel determinatè in ſtatu damnationis, prout proceſſit primum argumentum, licèt ab illo ſtatu poſſit quis reſilire ad contrarium ſtatum, vt non ſit neceſſe vt finem ſtatus ſui adipiſcatur niſi perſeueret in illo vſque in finem. *Reſponſio.*

Ad arg. in oppoſit. Ad argumentum, quòd dictus iudęus non ſit in ſtatu ſalutis, quia nondum agonizauit. Dico, quòd licèt nondum agonizauerit in ſe, & per ſe, agonizauit tamen in Chriſto, & per ipſum vt in capite ſuo, & per illud cuius iam factus eſt membrum, qui non ſibi per agoniam ſuam ſed membris ſuis agonizauit, & hoc ſufficit cum non ſupereſt tpˢ agonizandi in propria perſona, ſed cũ ſupereſt, tunc oportet in propria perſona non ſolũ agonizare, ſed & legitime agonizare 2. Tim 2. Qui certat in agone non coronabitur niſi ſumme certauerit. Sed illam agoniam, & coronã quę pro ipſa expectatur non vidit Philoſophus, nec de ipſis locutus eſt, ſed ſolùmmodò de agonia qua meretur corona gloriæ vitæ præſentis, quæ non redditur niſi in propria perſona agonizantibus.

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum aliquis adultus poſſet eſſe nec in ſtatu ſalutis nec in ſtatu damnationis.

TITVLVS clarus. Not. tamen quòd per adultum, non accipitur adultus ſecundum Iuriſconſultos, pro eo videlicet, qui compleuit annum vigeſimumquintum, ſed accipitur, qui habet rationis vſum, & qui cognoſcit peccatum, quod commiſit. Vnde Scotus in quarto ſentent. diſt. 17. ait per adultum non tantum intelligo tantæ, vel tantæ ætatis, ſed quòd habeat ætatem ad cognoſcendum iuſtum, vel iniuſtum contra legem Dei. Siquidem in multis ante ætatem conſuetam malitia ſupplet ætatem, & bonitas quoque. Et hæc eſt etiam illius quæſtionis reſolutio, qua quæritur quis nam ſit annus diſcretionis, vt forte determinare illum iuxta quoſdam ad octauum, vel alium huiuſmodi, non ſit valdè tutum: tutior autem ſententia Scoti, quàm ſequitur etiam Richardus.

In corpore eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito, quæ probatur per primum argumentum in fronte quæſtionis. Cætera clara.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum aliquod opus bonum ſine voto poſſit eſſe melius, quàm caſtitas ſub voto.

Arg. princ. CIRCA ſecundum arguitur, ꝙ non poſſit eſſe melius opus bonum ſine voto, quã caſtitas ſub voto.

Primum. Primò ſpecialiter, quòd ſit melius, quàm opera pertinentia ad præcepta ſecundæ tabulę, quia caſtitas ſub voto eſt opus perfectum pertinens ad latriam, & ſic ad primam tabulam in qua nulla cadit diſpenſatio, quæ cadit in omnib. præceptis ſecundæ tabulæ, & perfectius eſt vt videtur opus, in quo nulla cadit diſpenſatio, ergo &cæt.

Secundum Secundò arguitur idem generaliter de operibus quibuſcũque, quia Eccleſiaſt. 16. dicitur. Non eſt digna ponderatio animæ continentis, eſſet autem digna ponderatio ſi aliquod aliud opus poſſet eſſe melius illa. ergo &c.

In oppoſitũ Contra eſt Auguſt. de virginit. Nemo eſt vt puto qui auſus ſit præponere caſtitatem martyrio, hoc autem non eſt, niſi quia melius opus eſt martyrium. ergo &c.

Reſponſio. Dico, quòd votum non mutat genus, aut ſpeciem, aut ſubſtantiam operis cui annectitur, ſed ſolùmmodò apponit circunſtantiam illi qua magis Deo gratum ſit illud, & per hoc melius eſt vnum, & idem opus cum voto, quàm ſine voto, alijs eiſdem retentis, ſecundum quod declarat Anſelm. in libro de ſimilitudinibus in exemplo de duobus, quorum vnus fructus arboris ſuæ offert Deo liberaliter, & ſine voto, alter verò etiam liberaliter, & cum voto. Veruntamen quia opus vt habitum eſt ſupra, non dicitur bonum niſi ex ordine ad finem, & hoc vel quia ordinatur ad meliorem finem, vel quia melius ordinatur ad eũdem finem finis autem ad quem ordinatur opus bonũm, & melius non ſolùm ex genere, ſed ex circunſtantia, quale eſt opus caſtitatis cum voto, nõ eſt niſi beatitudo vitæ æternæ, propter hoc non ratione finis melioris, vnũ opus eſt melius alio, de quibus loquimur, ſed ſi ſit melius hoc procedit quia meliori modo aptum natum eſt ordinari de ſe in finem, qui modus ex charitate procedit ſecundum quam mouetur operans ad opus inchoandum, & ad ipſum exequendum vſque in finem.

Vnde virtus cuius opus non eſt bonum bonitate moris niſi ex ordine in finem à voluntate, vt habitum eſt ſupra, & ſecundum Auguſti. de moribus eccleſiæ, non eſt niſi amoris modus, vnde dicit. Si virtus ad beatitudinem nos ducit, nihil omninò virtutem eſſe affirmaueris, niſi ſummum amorem Dei.

Nam quòd quadripertita dicitur virtus ab ipſius amoris vario quodam affectu dicitur, & ſecundum Gregorium 2. Moral. plerique ſibi ſufficere vitæ ſuæ innocentiam putant, atque ad feruorem ſpiritus nullis ſe ardoris ſtimulis inflammant, & fit plerunque Deo gratior vita amore ardens poſt culpam, quàm ſecuritate torpens innocentia. In examine nanque iuſti iudicis mutat merita ordinum qualitas actionum.

Quare cum aliquod opus, immò multa opera abſque voto de natura ſua, & ſecundum ſe nata ſunt fieri cum maiori charitate, quàm opus caſtitatis ſub voto, ita quòd charitas, & ordo eius atque modus quem requirit tale opus de ſe multum habet præponderare charitati ex qua natum eſt fieri opus caſtitatis, vel aliud cum voto, propter quod de opere martyrij loquens dominus dicit, Maiorem charitatem nemo habet &cęt. quaſi diceret, opus martyrij natum eſt fieri ex maxima charitate, & cum hoc etiam ex parte operantis charitas, & ordo eius atque modus in operando multum poteſt præponderare in opere bono ſine voto facto reſpectu charitatis, & ordinis, & modi eius in operando aliud opus in ſpecie vel idem in ſpecie ſub voto, idcirco dico, quòd ſimpliciter, & abſolutè opus bonum. non ſub voto poteſt eſſe melius, & ex parte operis, & ex parte operantis, quàm aliquod opus ſub voto, licèt enim votum ſemper aliquid bono operi vt dictum eſt addat, non tamen tantùm addit vt omninò opus cum voto præponderet cuicunque operi ſine voto. Quod dico de quolibet genere voti.

Vnde caſtitas ſiue caſtitatis bonum vnius ſine voto propter formam charitatis præponderantis poteſt eſſe multo melius, quàm caſtitas alterius, vel opus eius ſub voto, & per hunc modum etiam caſtitas vidualis, aut coniugalis benè poteſt præponderare caſtitati virginali, dicente Auguſtino decimoſexto de Ciuitate Dei.

Nouimus enim non ex bonis ſingulis interſe homines comparare. Sed ſimul quoq; comparemus vniuerſa, ac per hoc ſano veroque iudicio cũ continentia coniugio præferatur, melior tñ eſt fidelis coniugatus quã continens infidelis, &

obediens Deo quàm continens minoris fidei minoriſque obedientię. Si verò paria ſunt cętera, continentiam coniugio pręferri quis ambigit?

Per hunc etiam modum ſimiliter eleemoſyna vnius ſine voto poteſt benè præponderare caſtitati alterius ſub voto, & ſic de cęteris operibus tam primæ tabulæ quàm ſecundæ. Et propter hoc martyrium præfertur caſtitati ſub voto, quia maiorem charitatem nemo habet &c. vt dictum eſt ſupra, ſecundum quòd proceſſit vltima ratio. Votum enim modicum facit, aut addit operi niſi aliud adſit, plerunque etiam obeſt ſaltem per accidens, vt in ſtultis virginibus, in quibus vt dicit Gregor. 8 Moral. Dominus ad iudicium veniens dum mentis corruptionem conſiderat, corporis incorruptionem damnat. Vnde cum alias tres modos virginitatis diſtinxerimus, eſt enim quędam honorabilis quædam laudabilis, & quædam deſpicabilis, iſta quarta eſt damnabilis.

Obiectio. Sed dices, quòd hoc eſt per accidens, quòd ſecundum hunc modum aliud opus ſine voto eſt melius, quàm caſtitas ſub voto non ex natura operis.

Reſponſio. Dico, quòd immò de natura operis aliqđ opus ſine voto puta martyrium, & plura alia, vt patebit infra, meliora ſunt ſecundùm ſe quàm opus caſtitatis cum voto, quia ex maiori charitate nata ſunt fieri, & difficiliora etiam ſunt. Verum eſt tamen, quòd aſpiciendo ad opus ſimpliciter vt eſt bonum ex natura, & ſubſtantia operis, bonitate illa qua conuertitur cum ente vel quæ eſt opus bonum ex genere, quòd includit in ſuo ſignificato circunſtantiam ex ratione, vt habitum eſt ſupra, operi inquam vt tali bonitate ſit bonum, accidit, quòd fiat ex charitate, & fiat bonum ex circunſtantia, nô ſolùm in genere moris ſed etiam in genere meritorij, vt patet in comedere, & bibere quæ ſunt opera de primo genere, & in operè dandi eleemoſynam, & prædicandi quæ ſunt de ſecundo genere. Aſpiciendo autem ad opus vt eſt bonum bonitate meritoria, illud non eſt verum, quòd accidat ei fieri ex charitate, quia eſſentiale eſt operi meritorio inquantum eſt meritorium, quòd procedat ex voluntate ſecundum modum, & ordinem charitatis.

Ad primũ principale. Ad primum in oppoſitum quòd opus caſtitatis ſub voto præponderat omni operi ſecundę tabulæ. quia pertinet ad primam tabulam in qua nulla fit diſpenſatio, ſicut fit à Deo contra præcepta ſecundæ tabulæ: Dico, quòd præcepta primæ tabulæ, quia pertinent principaliter ad dilectionem Dei, alijs eiſdem retentis ſunt digniora, & meliora illis de ſecunda tabula quæ pertinent ad dilectionem proximi. Propter quod etiam dicitur, quòd in illis Deus non poteſt diſpenſare, ſed in iſtis. Ratione tamen charitatis, & modi operis benè poteſt præponderare aliquod opus ſecundæ tabulæ operi primæ. Et ſic non obſtante, quòd ratione voti caſtitas ſub voto eſſet de prima tabula, nec poſſet in illa diſpenſari, benè tamen poſſet aliquod opus ſecundæ tabulæ præponderare vt dictum eſt. Quin tamen in omni voto eccleſia ſi neceſſitas occurreret poſſet diſpenſare, non credo.

Vnde diſtinguendum eſt de pertinere ad primam tabulam, quia aliquid pertinet ad ipſam per ſe & ex ſe, vt non ſumere nomen Dei in vanum. Aliquid per accidens, & ex adiuncto, vt caſtitas ſub voto ad liberius vacandum Deo. Et licèt in eo, quòd primo modo pertinet ad primam tabulam non habeat locum diſpenſatio: habet tamen in illo, quod pertinet ad ipſam ſecundo modo; quia talem finem ſtatuit caſtitati votum vel propoſitum noſtrum. Et per hunc modum martyrium reducitur ad illud præceptum cuius obſeruatio dat cauſam martyrio, vt quia non vult negare vnum Deum, ad primum præceptum primæ tabulæ, ſi quia non vult peierare Deum, ad ſecundum, ſi quia redarguit peccata proximorum, ad aliquod præceptorum ſecundæ tabulæ.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd non eſt digna ponderatio animæ continentis, Dico, quòd non loquitur ibi de continentia ſpeciali quæ eſt in ſola caſtitate, ſed de illa quæ generaliter pertinet ad omnes virtutes, de quali loquitur Philoſophus in 7. Ethicor. Vnde ſuper illud Animæ continentis, dicit Gloſs. interli. Quæ ipſo fuerit coniuncta ſpiritali ſcientia fidei, cuius eſt continere ab omni genere vitiorum, & omnia mandata ſeruare ad quæ ſe obligat in fidei profeſſione, & ſacramenti baptiſmatis ſuſceptione. Talem autem continentiam quæ pertinet ad omnes virtutes, & virtutum opera, & ſic ad bona mèdia, comparat hic ad bona infima, vt ſunt ſcientiæ ſęculares, & bona quæ ex illis nobis poſſunt prouenire.

Vnde ſuper illud Omnis pôderatio. Gloſs interli. Operum mundi, & ſapientię ſęcularis. Propter quod ex illo dicto nequaquam poteſt concludi, quin continentia caſtitatis poſſit habere præponderationem. Et per eundem modum quo dico aliqua opera non ſub voto poſſe prçponderare caſtitati ſub voto, ſic dico, quòd poſſunt præponderare paupertati ſub voto, & ſimiliter abrenunciationi propriè voluntatis ſub voto. Et per hunc modum dico ſecundum quod alias dixi, quòd opera vitæ actiuæ prælatorum multum præponderant operibus contemplatiuorum, & ideò ſtatus ille perfectiores requirit, ita quòd ſi prælati congruant ſuo ſtatui proportionabiliter modo quo religioſi ſuo ſtatui congruunt, perfectiſſimus prçlatus perfectior eſt perfectiſſimo religioſo.

Etiã ipſe prçlatus cui incumbunt opera perfectionis actiuæ & contemplatiuę perfectior eſt

ex operibus ſuis actiuis; quàm contemplatiuis, modo quo expoſui in 12. Quolibet queſtione 29. Hinc religioſi quidam, prout ab eis (vt dicitur) ſcribitur in tractatu quodam, quem ſcholares appellant Correctorium, dicunt ſic.

Quòd ſtatus prælatorum perfectior eſt, quàm ſtatus religioſorum, hoc auctoritate, dignitate, & officio conſtat Sed vtrum meritò, dico ſine præiudicio, quòd ſic dùmmodò ſit bonus prælatus ſecundùm exigentiam ſtatus ſui nihil omittens de eſſentialibus tangentibus officium ſuum. Et ſubditur. Vnde ſi prælatus animarum ſalutem procuret prout debet docendo publicè, & priuatim orando, dona & ſacrificia offerendo pro peccatis ſuis & alienis, conſeruando ſe, & alios ſine querela, & religioſus ex parte ſua perficiat eſſentialia ſtatus ſui viuendo in obedientia ſine proprio & in caſtitate, videtur vt dictum eſt maius eſſe meritum prælati quàm religioſi.

Et inducunt ad hoc auctoritatem Auguſt. in Epiſtola ad Valerium à nobis ſæpe inductam, vbi dicit, Nihil eſt in hac vita &c. Et in his dictis ſuis veritatem confitentur quam tenemus. Niſi enim ita eſſet, non ſapienter agerent viri religioſi quando conſentiunt vt prælati fiant, in quorum ſtatu oportet eos poſtponere opera contemplatiuæ, & vt plurimum vacare operibus actiuæ, predicando, confeſſiones audiendo, conſulendo, aut quando priuilegia impetrant, vel oblata acceptant, de exercendo opera vitæ actiuæ in prædicationibus conſultationibus, & confeſſionibus audiendis.

Quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimentum patiatur? Matth. 16. Quod quidem detrimentum neceſſariò paterentur iſti, niſi opera actiuæ quæ exercent recompenſarent detrimẽtum operum contemplatiuæ quæ omittunt. Vnde etiam quia ita eſt de prælatis reſpectu religioſorum contemplatiuorum, & de operibus actiuis ipſorum reſpectu operum contemplatiuorum quæ debẽtur religioſis, vt religioſi ſunt, dicit quidam doctor religioſus valdè excellens, & in ſcriptis reliquit, religionem illam eſſe perfectiorem quę proximius operibus prelatorum actiuis communicat, & ordinatur ad illa exercendum in adiutorium prælatorum, & profectum populorum, vnde dicit ſic Summum gradum in religionibus tenent qui ordinantur ad docendum, & prędicãdum, quæ & propinquiſſimæ ſunt perfectioni Epiſcoporum.

Fines nanque primorum iunguntur principijs ſecundorum, vt dicit Dionyſius 7. capit. de diuinis nominibus. Quibus tamen religioſis niſi neceſſitas coactionis, vel ex conſcientia, vel ab homine ad talia eos compelleret, ea exercere non liceret, dicente Dionyſio 7. capit. de cœleſt. hierarch. Non enim fas eſt ſanctorum perfectioribus ac ſanctè perfectis operari quid omninò præter propria hoſtiarum myſteria, ac ſacras ordinationes.

Quod exponens Hugo. dicit ſic, Fas non eſt; hoc eſt licitum omninò aliquid operari ſiue ſanctorum perfectioribus id eſt qui alios in ſanctitate perficiunt, ſiue ſanctè perfectis id eſt qui ab alijs in ſanctitate perficiuntur, pręter propria hoſtiarum myſteria id eſt propria gratiarum dona, & proprias ſacras ordinationes vnicuique propriè aſſignatas. Nam ſine gratia operari vanum eſt, pręter ordinem operari aut contra peruerſum eſt. Habent nanque ſinguli propria dona ſecundùm quę valent operari, & ordines proprios ſecundùm quos debent ſuam operationem moderari.

Propterea neceſſe eſt vt ſtudeat vnuſquiſque gratiam quam accepit agnoſcere, ne incipiat pręſumere in eo quod non poteſt, & officium proprium ordinemque attendere, ne audeat transgredi in eo, quòd non debet. Hunc ordinem diuinę diſpenſationis diligenter ſeruandum eſſe Petrus Apoſtolus admonet dicens. Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum adminiſtrantes. Et Paulus eos qui hanc diuinam ordinationem, & diſpenſationem tenere noluerunt reprehendit dicens. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes prophetę? & cęt. Propterea fas non eſt his qui diuinę gratię participes facti ſunt, ſiue immediate à Deo, ſiue per hominem eam acceperint, aliquid operari pręter propria dona & officia, vt diuina pulchritudo in omnibus conſeruetur, & ordo diſpenſationis ſummę perſeueret. Et infra. Vt videlicèt id ſolum vnuſquiſque operari pręſumat, quòd ad ordinem, & officium ſibi aſſignatos ſpectare probatur. Et infra. Quoniam aliter ſubſiſtere non poſſunt in eò ſtatu quo diuinam pulchritudinem imitantur.

Hinc etiam iandiu occaſione diſputationum & altercationum quas magiſtri Pariſienſ. habebant inter ſe de perfectione ſtatuum maiori vel minori, audiui Dominum Papam Clementem cum adhuc eſſet legatus, ad dirimendum dictas altercationes in quadam prędicatione ſua pręferre ſimpliciter ſtatum prelatorum ſtatui religioſorum, licèt fortè (vt dicebat) ipſi prelati non congruerent in omnibus ſtatui ſuo, ſed eſſent multi ex eis cõgruentius ſubditi quàm prelati.

Et hoc dicebat exponendo illud Eccleſiaſtes 10. Vidi ſeruos in equis & principes ambulare ſuper terram. Sed nunc mirum eſt, quare aliqui ſic nitũtur deprimere ſtatum prelatorum, vt dicant primò, quòd in ipſis non requiritur perfectio nec pręeminentia ſanctitatis, & bonitatis niſi ſolum de congruentia, & non de neceſſitate ſtatus.

Secundò, quòd opera eis propria ratione ſtatus prælationis non ſunt tantæ difficultatis, & arduitatis de genere ſuo, quantæ ſunt opera religioſorum eis propria vt religioſi ſunt: quia (vt dicunt) non eſt multum graue ſeu difficilè de genere prædicando illuminare populum, nec corrigendo ipſum purgare, nec ſacramenta miniſtrando ipſum ſanctificare & perficere, quæ ſunt opera hierarchica ad prælatos pertinentia, non ſolum ad maiores vt Epiſcopos, ſed etiam ad minore ſcilicèt ad parochiales presbyteros, eis propria ratione ſui ſtatus, licèt ſecundum magis & minus.

Quamuis autem aliàs horum contraria euidentibus auctoritatibus, & rationibus declarauimus, non tædet tamen aliqua iam dictorum ſub compendio nunc repetere; & propter illa quæ iſti dicunt circa ſtatum prælatorum quædam alia addere, & dicta ipſorum quo ad hoc non ſolùm rationibus ſed maximè ſanctorum auctoritatibus refellere.

Eſt igitur in principio aduertendum, quòd ad verè iudicandum inter duo ad inuicem, vtrum illorum in aliquo prærogatiuo emineat, oportet primò aſpicere ſolùmmodò ad illa quæ per ſe nata ſunt illis conuenire, non autem quæ per accidens. Secundò oportet aſpicere ad omnia, & ſingula talia non ad aliqua tantùm. Tertiò oportet aſpicere ad bona cętera ſi ſint paria, & illa in comparatione præſupponere eſſe paria, vt ſi quis velit comparare caſtitatem virginalem ad caſtitatem coniugalem, non debet aſpicere ad conditiones perſonarum, quæ ſunt in iſtis ſtatibus, puta ſi meliores, & ſanctiores inueniantur in coniugio quàm in virginitate, non ex hoc præferendum coniugium, quia illud accidit ſtatui.

Similiter non debet aſpicere ad aliquam conditionem particularem ſolùmmodò, puta ſi melior eſt corporalis fœcunditas coniugum, quàm ſterilitas virginum, non propter hoc ſimpliciter coniugium eſt præferendum virginitati, quia virginitas in alijs pluribus, & potioribus pręeminet. Similiter non debet aſpicere ſolùm ad conditiones quæ per ſe ſingulis conueniunt, ſed etiā ad cętera quæ vtriſque nata ſunt conuenire ſi ſint paria, & illa eſſe paria ſupponere, puta ſi melior eſt coniunx obediens, quam virgo inobediens, non propter hoc coniugium præferendum eſt virginitati, ſecundum quòd de primo iſtorum dicit Auguſt. lib. 1. retractationum. Error ſacrarum virginum meritum æquando pudicitiæ coniugali tantùm inualuit vt nonnullas etiam moniales deieciſſe in nuptias diceretur. Et maximè argumento tali Tu ne melior es Sara? Melior ne es quàm Suſanna? Cui reſpondet in libro de bono coniugali dicens. Si res ipſas comparemus, nullo modo dubitandum eſt meliorem eſſe caſtitatem virginalem, quàm caſtitatem coniugalem.

Homines autem cum comparamus, ille melior eſt qui bonum amplius, quàm alius habet. De ſecundo dicit libro 16 de Ciuitate Dei. Nouimus non ex bonis ſingulis homines inter ſe comparare ſed ſimul quoque comparemus vniuerſa. Vnde quia fœcunditas ſpiritualis in virginibus quam requirit earum ſtatus, cum ſterilitate corporali, fœcunditati coniugatorum corporali præponderat, non ſtatus coniugatorum, ſed virginum præferendus eſt, dicente Auguſt. libro de Virgin. Fęlicior partus ſpiritualis quàm carnalis. Beatior enim Maria fuit concipiendo Chriſtum fide quàm carne. Materna enim propinquitas nihil ei profuiſſet niſi fęlicius ipſum fide quàm carne geſtaſſet. Idem ſuper illud Lucæ 11. Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud. Hoc (inquit) eſt dicere, mater mea quam appellas fęlicem, inde fęlix eſt, quia verbum Dei cuſtodit, non quia in illa Verbum caro factum eſt.

De tertio 16. de Ciuitate Dei poſt verbum prædictum ſub ſingulis inſpiciendis comprehendendo cœtera bona quæ communiter poſſunt in eſſe ambobus quæ debent ſupponi eſſe paria, continuè ſubdit dicens. Ac per hoc ſano vtroque conſilio cum continentia coniugio præferatur, melior tamen eſt fidelis coniugatus, quā continens infidelis, & obediens Deo, quàm continens minoris fidei minoriſquo obedientiæ. Si verò paria ſint cętera, continentem coniugato præferre quis ambigit? Nunc autem tria genera operum per ſe conueniunt ſtatui prælatorum ratione ſui ſtatus ſcilicèt purgare, illuminare, & perficere, qui ſunt tres actus hierarchici per ordinem ſe habentes, ſecundum quod dicit Hugo. vbi ſupra. Niſi præcederet purgatio non ſequeretur illuminatio, & niſi ſequeretur illuminatio non veniret conſummatio.

Sicut enim illuminari non poteſt qui non eſt purgatus, ſic conſummari non poteſt qui non eſt illuminatus, quia cognitio veritatis non niſi mundos illuminat, & perfectio virtutis non niſi ad illuminatos veritate appropinquat. Similiter tria genera operum per ſe conueniunt ſtatui religioſorum ratione ſtatus ſui ſcilicèt obſeruatio paupertatis, caſtitatis, & obedientiæ, & hoc ex voto. Cætera autem opera ſanctitatis communia ſunt omnibus, vt ſunt tria opera contemplationis, oratio, lectio, meditatio, & omnia opera miſericordiæ. Volens ergo ſcire præeminentiam ſtatuum inter prælatos, & religioſos reſpicere debet ad opera illa quæ his, & illis per ſe conueniunt ratione ſtatus ipſorum, & non ad alia quæ cæteris conuenire poſſunt, & ideò ſunt opera accidentia ſtatui, & vni, & alteri.

Conſtat autem, quòd actus prædicti tres proprij

prij ſtatui prælatorum ſcilicet purgare, illuminare, & perficere, multo perfectiores ſunt quàm tres alij ſcilicet obſeruare paupertatem, caſtitatem, & obedientiam ſub voto, inquantum ſunt per ſe opera ſtatus religioſorum; quia illa ſunt opera iuſtitiæ generalis ad alterum, iſta verò ad ſeipſum. Et ideò illa tantò ſunt digniora & perfectiora quantò communiora, & ad plura ſe extendunt, & per conſequens difficiliora cęteris dico paribus, quę poſſunt vtrique ſtatui congruere, quod ſupponendum eſt ſecundùm iam dicta. Vnde & illi dicunt. Supponamus in vtroque ſtatu fundamentum omnis perfectionis ſcilicèt charitatem, ita quòd prælati & religioſi ſint in charitate. Et tunc eſt quæſtio, quorum opera ſunt perfectiora ad quæ obligati ſunt ratione ſui ſtatus. Et quod amplius eſt addo ſupponendo fundamentum charitatis vtriſque æquale tàm ſecundùm omnia alia opera charitatis, quàm ſecundùm illa, in quibus ſtatus per ſe diſtinguitur.

Quòd autem dicta opera prælatorum ratione qua ad alterum ſunt perfectiora ſint. Vnde ſuper illud c.7 cęleſt. hierarch. de deſcriptione hierarchiæ, & ad proprium principiũ vt licèt aſſimilatione, dicit Hugo. Etenim vnicuique hierarchiam ſortientium perfectio hæc eſt, ſecundùm propriam analogiam in Dei imitationem aſcendere, & omnium diuiniſſimum vt aiunt eloquia, eſt cooperatorem fieri, & oſtendere diuinam in ſeipſo actionem ſecundùm poſſibile elucentem, id eſt nihil diuinius aiunt eloquia, vel quo nihil magis diuinum facit, vt ſcilicet ad alios relucẽdo infundant per exemplum operis, quod primum percipere meruerunt per dictum occultæ inſpirationis.

Vnde & illi qui ſunt in ſtatu purgandi illuminandi & perficiendi, ſtatus ipſe requirit, quòd prius ſint purgati, illuminati, & perfecti. Sequitur enim continuè. Sic ergo perfectio conſtat hierarchiæ, vt qui purgantur purgent, & qui illuminantur illuminent, & qui perficiuntur perficiant, & infra poſtmodum. Sed ſunt ſuperiores, & ſublimes, & ipſi appropinquantes diuinitati, immediatè ab ipſa recipientes & purgationem vt ſint mundi, & illuminationẽ vt ſint clari, & perfectionem vt ſint ſancti, & ab illis rurſum ſecundùm ordinem diuinæ diſpoſitionis hi qui ſequuntur, & in ordine ſubiecti ſunt & purgantur, & illuminantur, & perficiuntur. Conſtat autem, quòd quicunque religioſi de iure cõmuni per prælatos debent purgari, illuminari, & perfici, ſicut & laici quicunque etiam coniugati, quia ratione trium prædictorum votorum non habent, quòd ſint clerici ſacerdotes aut literati.

Vnde & antiqui monachi puri laici eſſe conſueuerunt vt teſtantur decreta ſanctorum, eſſent enim parochiani ſacerdotum curatorũ contra quos præcipuè ſe extollunt, niſi eſſent eorum priuilegia & exemptiones. per quæ tamen ſtatus eorum nihil omninò perfectionis eſſentialis acquirit. Quod ergò dicunt, quòd conueniunt in orando, & offerendo ſacrificia pro populo, concedo quòd verum eſt de oratione, ſed hoc eſt de communibus vtrique ſtatui quę ſupponimus paria in noſtra operatione. Falſum eſt autem de ſacrificiorum oblatione. Hoc enim non competit ratione ſtatus niſi prælatis, non autem religioſis ratione ſtatus ſui, quia non eſt potior ratione ſtatus ſacerdos frater in religione, quàm laicus conuerſus.

Vnde etſi perfectius, & melius fierent orationes, & ſacrificia à religioſis, quàm à prælatis, hoc nihil ad comparationem ſtatuum propter tertiam conditionem obſeruandam in comparationibus, quia in his debemus ſupponere religioſos, & prælatos eſſe pares, & quod amplius eſt prælatis incumbit ratione ſtatus orare pro populo vt purgetur, illuminetur, & perficiatur per publicas orationes non ſic autem religioſis, ſicut nec offerre ſacrificia. Quod addunt, quòd ad obſeruantiam continentiæ ſtrictius, & firmius ſunt obligati religioſi quàm pręlati, quia per votum indiſpenſabile niſi in caſu non quocunque ſed arduo, non autem regulariter nec vniuerſaliter vnquàm contra obſeruantiam caſtitatis diſpẽſatum eſt cum religioſis, ſicut diſpenſatum eſt cũ ſacerdotibus curatis, qui non ſunt ad caſtitatem obligati niſi ex ſtatuto generalis concilij. Item nec omnes ſacerdotes curati tenentur ad caſtitatem ſicut gręci, & cęteri orientales.

Dico generali reſponſione, quòd caſtitatis obſeruantia abſque matrimonio non eſt de illis quę per ſe pertinent ad ſtatum prælationis, ſed ſolùm modò de illis quę pertinent ad ſtatum religionis, ita quòd ſi pertineat ad ſtatum prælationis, hoc eſt per accidens, vt ſcilicèt liberius poſſit vacari tribus dictis operibus quæ per ſe competunt prælatis ratione ſtatus. Vnde etſi Apoſtoli propter hoc caſtitatem obſeruabant, & ſub voto, nequaquàm tamen per ſe erat opus ratione ſtatus niſi Chriſtus ſic inſtituiſſet, & tunc quòd non obſeruabatur à poſteris, hoc erat per diſpẽſationem quandam eccleſię generalem, ſecundùm quod determinaui in pręcedenti Quolibet.

Sed in hoc non derogatur perfectioni ſtatus in aliquo, ſed perſonarum quę ſunt in illo ſolùmmodò, quemadmodum ſi diſpenſaretur cum fratribus minoribus, quòd poſſent habere bona in communi qui vellent, in hoc in nullo videretur derogari perfectioni regulæ. & ſtatus illorum, quòd poſſent bona in communi habere: quemadmodum quòd ſorores ordinis fratrum minorum moniales habent poſſeſſiones & redditus in nullo derogat regulę, & ſtatui fratrum minorum, nec

nec perfectioni volentium illam integrè obſeruare. Et ideò licèt in hoc præminerent religioſi ratione qua caſtitatem ſeruant, & ſtrictius quàm prælati quo ad obligationem, hoc eſt in prælatis de accidentalibus ſtatui, & diminuit de perfectione perſonarum caſtitatem non obſeruantium ea ſtrictitudine, qua Chriſtus eam obſeruari inſtituit, ſi tamen inſtituit, & Apoſtoli obſeruarunt, nihil autem diminuit de ratione ſtatus, licèt diſpenſatione generali antiquitùs non obſeruabatur, & quòd modo obſeruatur ab occidentalibus, hoc eſt, vt dicunt illi, ex generali ſtatuto, per quod non tantùm ſunt prælati ad caſtitatem aſtricti ſicut religioſi ex voto. Quod tamen nequaquàm verum eſſe puto, quia cum quiſque ordinatur in ſubdiaconum, & dicit ei Epiſcopus, ſi hucuſque inceſtus amodo caſtus, conſenſu ſuo, & taciturnitate vouet, & cenſendus eſt vouiſſe, ſicut religioſus per lapſum anni ſcienter, & abſque coactione in religione perſeuerans cenſetur profeſſus.

Quòd autem faciliùs diſpenſatur in ordinatis quo ad caſtitatem quàm in religioſis, hoc non eſt propter maiorem obligationem ſed propter euidentiorem cauſam diſpenſandi ſuper hoc, quod accidit in clericis ſæcularibus, non autem in religioſis. Si verò caſtitas ſub voto non ſit de ſtatu prælationis ex inſtitutione Chriſti, tunc obſeruatio caſtitatis adhuc eſt de accidentibus ſtatui prælatorum, licèt per ſe pertineat ad ſtatum religionis. Et ideò licèt in hoc perfectiores eſſent religioſi, quia tamen caſtitas extra matrimonium non eſt de neceſſitate ſalutis in illis, quibus licèt vti matrimonio nó tamen ſequeretur, quòd ſimpliciter eſſent religioſi perfectiores prælatis propter ſecundam conditionem prædictam conſeruandam in comparationibus, quia ſcilicèt opera tria prędicta prelatorum multum præeminent omnibus operibus obſeruatis à religioſis ex voto, vt iam dictum eſt, & plenius declaratum in alio Quolibet. & iam amplius declarabitur. Quòd dicunt, quòd prelati ad opus illuminationis per prædicationem non ſunt obligati ex neceſſitate ſtatus ſui vt curati parochiales, licèt fortè ad hunc actum de neceſſitate teneantur Epiſcopi.

Quo ad Epiſcopos non oportet hoc ponere forte, cum dicat Apoſtolus 1. Timot. 3. Oportet Epiſcopum eſſe doctorem, & Titum 1 Oportet Epiſcopum eſſe continentem, amplectentem eum qui ſecundum doctrinam eſt fidelem ſermonem vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere, & ſuper hoc ſunt plurima capitula in diſtinctionibus decretorum quæ longum eſſet hic adducere. Gregorius autem exponens iam dictum ſermonem Tit. 1 dicit 1. paſto. 15. Prædicans officium ſuſcipit quiſquis ad ſacerdotium accedit. Hinc Moyſi præcipitur, vt tabernaculum ſacerdos ingrediens tintinabulis ambiatur, vt videlicèt voces prædicationis habeat ne ſuperni pectoris iudicium ex ſilentio offendat, ſcriptum quippe eſt, vt audiatur ſonitus quando ingreditur, & egreditur ſanctuarium in conſpectu domini & non moriatur. Sacerdos nanque ingrediens vel egrediens moritur, ſi de eo ſonitus prędicationis non auditur, & iram contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Sed hoc tempore opportuno, quia præceptum affirmatiuum eſt, non ſemper tenetur prædicare in propria perſona, ſcire tamen tenetur prædicationis doctrinam vt paratus ſit ad exequendam ipſam etiam in propria perſona cum neceſſe fuerit.

Aliàs autem benè poteſt ipſam exequi per aliũ vel minus, tamen ratione ſtatus ſemper eſt obligatus ad eam ſciendam, & exequendam cum opus fuerit, ſicut ſacerdos curatus ex officio, & ſtatu ſemper eſt obligatus ad audiendum confeſſiones ſubditorum ſuorum, licèt illas quandoque benè poſſit audire per alium, vt extra de pœnit. Omnis vtriuſque ſexus. Quod autem dicitur de curatis, quòd licèt prædicare eis competat ex officio, tamen ad hoc non ſunt obligati ratione ſtatus, quia pro magna parte eſſent in ſtatu damnationis cum pauci ſint qui faciant, & rariores ſint qui ſciant, Dico de primo hic dicto de curatis, quòd non eſt verum, quia officium prędicationis nequaquàm competit eis niſi ratione ſtatus in quo ſuccedunt 72 diſcipulis, quibus prędicare competebat ratione ſtatus quem aſſumpſerunt cum mitterentur à Chriſto, ſicut & 12. Apoſtoli, vnde eadem præcepta omninò dedit eis in mittendo ipſos, vt patet Matth. 10. & Luc. 9. Vnde ſuper Luc. dicit Gloſs. Sicut in Apoſtolis forma eſt Epiſcoporum, ſic in 72. forma eſt preſbyterorum, ſecundi ordinis 72. mittuntur qui tot linguarum gentibus Euangelium prędicarent. Quòd dicunt, ſunt ne in ſtatu damnationis? Dico, quòd ſic, ſi nec ſciant nec prædicent, aut ſciant, & non prædicent, ſecundùm quòd requirit indigentia populi pro tempore opportuno, quemadmod alia pręcepta affirmatiua obligant.

Sed ad hoc non requiritur multum eminens ſcientia modernis temporibus, licèt maior requiratur in Epiſcopis quàm curatis. Et ideò pro moderno tempore non poteſt dici, quòd pauci ſciant quantum neceſſitas requirit, aut exequuntur, & ideò nec quòd ſint in ſtatu damnationis ponendum eſt. Qualiter aũt ſe habebant tempora præcedentia quando erant hęretici, & ſe habebũt tempora futura in prędictis, neſcio. Attamen ſi ita eſſet, quòd pauci ſciant, & rariores faciant prout ſtatus eorum requirit. & propterea dicendum eſſet, quòd eſſent in ſtatu damnandorum, quantuncunqne ſit durum dicere hoc, potius tamen dicendum eſſet, quàm falſum dicere circa ipſorum ſtatum, & mentiri.

Sed

Sed quid hic laboramus? ſi pręlati non ſunt obligati ad prędicationem ratione ſui ſtatus, multo minus hoc competit religioſis ratione ſtatus ipſorum, quia non plus magiſtris vel magiſtris theologiæ, quàm laicis conuerſis in ordine ipſorum, & ſic illud dictum eorum nihil valet ad propoſitum.

Propter, quòd addunt dicentes. Dato, quòd ad opus prędicationis omnes teneantur, & Epiſcopi, & Curati, & quilibet illorum ad ipſum ſit ſufficienter inſtructus, iſte tamen actus non eſt tantę difficultatis ex genere ſuo nec arduitatis quantę ſunt ex genere ſuo actus religioſorũ, vt propriorum abnegatio, & propriæ voluntatis per totam vitam ſuam abrenunciatio.

Dico, quòd etſi in officio prędicationis non ſit magna difficultas in corporis afflictione, maxima tamen eſt in afflictione mentis, ſi eò modo exerceri debeat vt ſtatus varius auditorum requirit, vt enim dicit Greg. in principio ſecũdi Paſto. Non eadem cunctos exhortatio conſtringit, quia nec cunctos par morum qualitas aſtringit ſæpè nanque alijs officiunt quę alijs proſunt, & panis qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate ergo auditorum debet formari ſermo doctorum, vt & ad ſua ſingulis congruat, & tamen à communis eruditionis arte nunquàm recedat. Aliter nanque admonendi ſunt viri atque aliter fœminę, aliter iuuenes, aliter ſenes, aliter in opes, aliter locupletes, & cętera huiuſmodi propria, & 30. lib Moral in principio. In eccleſia ordo doctorum quaſi rex præſidet quem fidelium ſuorum turba circunſtat, de pietate, & iuſtitia in prædicationis ſerie ſpem miſcet & metum, quatenus nec incautè de miſericordia confidant, nec deſperatè iuſtitiam timeant, nec de exhibita iuſtitia prę ſumant, nec de pręterita iniquitate deſperent. Sic autem temperare, & ſcire temperare verbum prędicationis, & exequi, multis eſt impoſſibile, & paucis poſſibile, ita quòd multo facilius eſt debitum obligationis ſoluere in propriorum abrenunciatione, & propriæ voluntatis abdicatione, quàm debitum prædicationis vt oportet exercere. Qui ſunt illi qui ſoluunt vt tenentur debitum abrenunciationis, abdicationis, & prędicationis, & in quo deficiunt, Deus nouit.

Quod addunt, quòd religioſi benè exercent opus prędicationis ex priuilegio, quare & eis in hoc non præferuntur pręlati, dico quòd hoc nihil ad propoſitum, quia poſſunt exercere ex priuilegijs per ſuperiorum imperium, de hoc nihil ad ſtatum religioſorum. Nunc autem non eſt hic ſermo niſi de ſtatu non prę eminentia, propter operum ſuorum per ſe prę eminentiam. Quare cum opus prędicationis per ſe pertineat ad ſtatũ pręlationis, quia eſt opus illuminationis, non autem ad ſtatum religioſorum, nullo modo quo ad hoc ęquiparari poteſt per quęcunque opera ſua ſtatus religioſorum ſtatui prælatorum. Quod addunt vlterius, quòd actus correctionis qui pertinet ad pręlatos, non eſt tantę difficultatis quantę ſunt opera dicta religioſorum, Dico, quòd falſum eſt, ſiquis debeat corrigere prout recta ratio requirit. Summa enim difficultas eſt in illa quo ad duo, quorum vnum eſt iudiciorum ſtrepitus ad cauſę quę correctione indiget indagationem, alterum eſt poſt indagationem corrigendi modus. De primo dicit Gregor. lib. Moral. ſuper illud Iob 29. Cauſam ignorabam, diligentiſſimè inueſtigabam. Qua in re, inquit, notandum eſt ne ad proferendam ſententiam iniquam præcipites eſſe debeamus, ne temere indiſcuſſa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus. De ſecundo dicit 20. lib. Moral. in princ. Talis debet eſſe diſpenſatio regiminis vt is qui præeſt, circa ſubditos ſe menſura moderetur, ſæpè enim ſubditos frangimus dum plus iuſto rigorem iuſtitiæ tenemus, qui perfecto iuſtitię rigor non eſt ſi ſe ſub iuſto moderamine non cuſtodit, & ſæpè à diſciplinæ metu frangimus ſubditos, ſi noſtro regimini hilaritatis frena laxamus Diſciplina enim vel miſericordia multum deſtituitur, ſi vna ſine altera teneatur, ſed circa ſuos ſubditos in rectoribus debet eſſe, & iuſtè conſulens miſericordia, & piæ ſæuiens diſciplina, quatenus vnuſquiſque qui curandis vulneribus præeſt in vino morſum diſtrictionis adhibeat, & oleo mollitiẽ pietatis. Si eſt virga diſciplinæ, ſit & manna dulcedinis, ſit amor non emolliens, ſit vigor non exaſperans, ſit zelus ſed non immoderatè ſęuiens, ſit pietas ſed non plus, quàm expediat parcens. Idem verſus finem lib. 30. Tunc eſt apud Deum oblatio veræ rectitudinis cum de radice iuſtitiæ prodeunt rami pietatis. Sunt nanque nonnulli ita diſtricti vt omnem manſuetudinem benignitatis amittant. Et ſunt nonnulli ita manſueti vt perdant diſtricti iura regiminis. Vnde cum ab rectoribus vtraque ſummoperè tenenda ſunt, vt nec in diſciplinæ vigore benignitatem manſuetudinis, nec rurſum in manſuetudine deſerant diſciplinę rigorem, quatenus nec à pietatis compaſſione obdureſcant cum cõtumaces corrigunt, nec diſciplinæ vigorem molliant cum infirmorum animos conſolantur, regat ergo diſciplinę vigor manſuetudinem, & manſuetudo obtineat vigorem, & ſic alterum commendetur ex altero vt nec vigor ſit rigidus, nec manſuetudo diſſoluta. Reuera in his ſeruare modum difficilius eſt, quàm ſeruare quancunque obſeruantiam regularem. Dicere autem contrarium vt puto. in experientia facit. Hinc dicit Auguſt. in fine de opere monach. Non alligamus onera grauia, & veſtris humeris imponimus quę nos digito attingere nolumus, quæ ritè & agno-

agnoſcite labores occupationum noſtrarum, &, eccleſiarum, quibus ſeruimus, vt nos ad illa opera ad quæ vos hortamur vacare non ſinant. Quamuis enim dicere poſſumus: Quis militat ſuis ſtipendijs? tamen Dominum Ieſum in cuius nomine ſecurus dico; teſtem inuoco ſuper animam meam, quoniam quantùm ad meum attinet commodum, mallem per ſingulos dies certis horis operari, & cęteras horas habere ad legendum & orandum, aut aliquid de diuinis literis agendum, quàm tumultuoſas perplexitates cauſarum alienarum pati, de negotijs ſæcularibus vel iudicando dirimendis, vel interueniendo præcidendis. & infra. Omitto alias innumerabiles eccleſiaſticas curas quas fortaſſe nemo credit niſi qui expertus eſt.

Et ita qui non credit, & dicit contrarium, hoc contingit, quia inexpertus eſt, aut forte quia reſpicit ad illos, qui perfunctoriè illa opera agunt, quibus facilia ſunt quæ laborioſiſſima ſunt ex tot de agentibus illa, ſecundùm quod dicit Auguſt. in Epiſtola ad Valerium. Ante omnia peto vt nouerit religioſa prudentia tua nihil eſſe in hac vita, & maximè hoc tempore leuius, & facilius, & hominibus acceptabilius Epiſcopi, aut diaconi officio ſi perfunctoriè, atque adulatoriè res agatur. Sed nihil apud Deum miſerius, & triſtius, & damnabilius. Item nihil eſſe in hac vita, & maximè hoc tempore difficilius, & laborioſius, & periculoſius Epiſcopi aut presbyteri aut diaconi officio, ſed apud Deum nihil beatius ſi eo modo militetur quo noſter Imperator iubet. Quis iſte ſit modus nec à pueritia, nec ab adoleſcentia mea didici, & eo tempore, quo diſcere cœperam vis mihi facta eſt merito peccatorum meorum.

Nam antequam expertus eſſem quid illic agatur, quaſi doctior, & melior reprehendere audebam, ita poſtquam miſſus ſum in medium, tunc ſentire cœpi temeritates reprehenſionum mearum, quanquàm & antea periculoſiſſimum iudicarem hoc miniſterium. & infra. Sed ad euitandas, aut perferendas ſolertiam, & vires meas non noui, & alicuius momenti arbitrabar, & infra. Propterea ipſa re didici quid ſit homini neceſſarium qui populo miniſtrat ſacramentum & verbum Dei. & infra. Sed fortaſſe dicit ſanctitas tua, vellem ſcire quid deſit inſtructioni tuę, tàm multa ſunt vt poſſim facilius enumerare quæ habeo, quàm quæ habere deſidero. Audeo enim dicere me ſcire, & plena fide retinere quid pertineat ad ſalutem noſtram, ſed hoc ipſum quomodo miniſtrarem ad ſalutē aliorum non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis vt ſalui fiant, & infra. Quomodo autem id fieri poteſt niſi quemadmodum ipſe dominus dicit petendo, pulſando, quærendo, orando, legendo, & plorando? Nota quòd dicendo, nihil leuius, & facilius, aut acceptabilius Epiſcopi, aut diaconi officio; non addit, aut presbyteri, ſed ſubdendo. Item nihil eſſe & cęt. addit aut presbyteri, quia officium presbyteri ſci licèt curati de quo loquitur, multum habet oneris, ſed modicum honoris ſęcularis annexum, ſicut habet officium Epiſcopi, & diaconi, & Archidiaconi, alij enim diaconi non habent propria officia in eccleſia ſupra populum.

Quod addunt de ſacramentorum adminiſtratione, ad populum perficiendum, & ſanctificandum quàmuis ſit ſummæ neceſſitatis & digniſſimæ, non tamen ſunt actus maximè meritorij diſpenſanti ſacerdoti, neque enim in eis tanta arduitas, & difficultas eſt ſicut eſt in actibus religioſorum. Dico, quòd licèt ſubſtantia actus talis adminiſtrationis ſacramentorum, alijs quaſi mechanicum quid videtur facilis adminiſtrationis ſicut eſt perfunctoriè agentibus, ad quem ſecundum talem modum aſpiciunt qui hoc dicunt, modus tamen adminiſtrandi quo ſacerdos debet ea miniſtrare ſecundum quod Imperator noſter iubet, de quo iam dixit Auguſt. Ipſa re didici quid ſit homini neceſſarium, qui populo miniſtrat ſacramentum, & verbum Dei, vbi verbo Dei adiunxit ſacramentum, quia ſicut multa requiruntur quo ad ſubſtantiam adminiſtrandi verbum Dei, & quo ad vires ſpirituales in ſuſtinendo labores diſcendo quid & qualiter, quando, & quibus & cętera huiuſmodi, etiam proponendo, ſic etiam ad ſcientiam debitè miniſtrandi, & vires ſpirituales in ſuſtinendo labores, diſcendo nō tàm per ſtudium præcedens quàm in ipſa adminiſtratione inueſtigando, quibus quando, & qualiter dignè ſacramenta ſunt miniſtranda, & quibus non, & cum hoc ſummo ſtudio, & labore cuſtodiendo à maculis culpæ & infamiæ, curam habendo de bono nomine vt qualibet hora idoneus inueniatur miniſter in adminiſtrando. Sicut enim indignè recipiens damnabiliter recipit, ſic indignè miniſtrans damnabiliter miniſtrat. Labor autem in ſic adminiſtrando ſacramenta multo maior eſt quàm ſit labor cuiuſquè operis per ſe pertinentis ad ſtatum religionis.

Sed eſto, quòd ita ſit vt dicunt de opere adminiſtrationis ſacramentorum, non tamen propterea præferendus eſſet ſimpliciter ſtatus religionis, quia in alijs operibus prædictis multum præponderat ſtatus prælatorum, vt dictum eſt. Sic autem comparatio non eſt attendenda ad vnum ſed ad ſingula inſpicienda, ſicut dictum eſt ſupra in ſecunda conditione. Quod addunt de actu arduo martyrij, quòd licèt religioſi ad illum non teneantur ratione ſtatus ſui, ſiue voti ſicut tenentur ratione ſtatus ſui prælati, tenentur tamen ratione ſcandali vitandi, quia fugiendo magis ſcandalizarent quàm prælati. Dico, quòd etſi ita eſſet, tamen prælati ratione obligationis ad ponen-

dum

dum animam pro ouibus propter ſtatum magis peccarent fugiendo quàm religioſi. Et ideò ad non fugiendum plus ſunt prælati aſtricti, & eſt actus per ſe pertinens ad ſtatum prælatorum, non autem religioſorum niſi per accidens.

Ad id autem quod eſt per accidens, non eſt ſtatuum comparatio attendenda, vt dictum eſt. Et tamen hoc falſum eſt, quòd religioſus plus ſcandalizaret, immò quantò prælatus ſuperior, & honeſtioris vitæ tenetur eſſe in populo quàm religioſus, vt iam dicetur, tantò prælatus talis exiſtens qualis deberet eſſe, plus ſcandalizaret. Quod addunt, quòd nec in hoc præferuntur aliquibus religioſis, puta templarijs & hoſpitalarijs, qui tenentur ſe exponere morti pro populo Chriſtiano, & non fugere, dico, quòd tale opus non pertinet per ſe ad illos ratione ſtatus religionis, ad quem ſolùmmodò per ſe pertinet obſeruantia trium votorum, ſed ſolùmmodò pertinet ad illos ratione ſpecialis inſtitutionis quæ accidentaliter ſe habet ad ſtatum religionis ſimpliciter, etſi ratione ſpecialis obligationis pertineat per ſe ad religioſos tales. Et tamen hoc quid ad illos qui talia proponunt, cum nullum ſtatutum ſuper hoc habeant in ſua regula? Et propterea cum ſecundum Auguſt. Martyrem non facit pœna ſed cauſa, quantò cauſa maior, & principalior eſt martyrij, tantò martyrium glorioſius eſt, & maioris meriti, & ſimiliter obligatio ad illud ſuſtinendum.

Nunc autem dicti religioſi, etſi pro populo Chriſtiano teneantur ſe vt dictum eſt, morti exponere, tamen hoc non eſt niſi ex cauſa corporalis inſultus quem infideles attentare poſſent, & inferre Chriſtianis in perſonis aut in rebus corporalibus. Prælati autem in talibus inſultibus etiam tenentur ſe exponere pro populo ſuo, ſicut expoſuit ſe Rhemis Beatus Nicaſius in inſultu Vandalorum, & ſimiliter in inſultibus ſpiritualibus defendendo fidei veritatem contra hæreticos. Ex qua cauſa non tenentur ſe dicti religioſi morti exponere, quia laici ſunt neſcientes tali militia militare, in qua non niſi ſpiritualibus armis eloquiorum veritatis pugnandum eſt, ſecũdùm quòd dicit Gregor. 1. Paſtor. 15. Paſtorem recta timuiſſe dicere quid aliud eſt quàm tacendo terga præbuiſſe? Et eſt iſta cauſa martyrij multò maior, & principalior quàm præcedens, quanto bona ſpiritualia corporalibus ſunt potiora, & ſic omninò in actu martyrij prælati & dictis religioſis & omnibus alijs præferuntur.

Quod addunt, quòd iſta gregis perſecutio rarò accidit, & ſi ſæpè occurreret non ita multi efficerentur ſacerdote ſicut modo. Dico, quòd verum eſt, nec omnes modo currentes ad ſacerdotij curam ita debent eſſe perfecti vt per hanc ad martyrium properent ſicut properabant tunc quando dixit Apoſtolus. Qui Epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat, quod vt dicit Gregor. primo Paſtoral. capitulo nono, illo in tempore dicitur quo quiſque plebibus præerat primus ad martyrij tormenta ducebatur, & tunc vt ſequitur continuò, fuit laudabile Epiſcopatum quærere. Similiter intellige & ſacerdotium, quando per hunc quenquam dubium non erat ad ſupplicia grauiora peruenire. Quod reuera non laudabile eſt in eo qui in Epiſcopatu non opus ſed honorem ſiue emolumentum quærit, quia vt ſequitur continuò, ipſe ſibi teſtis quia Epiſcopatum non appetit, intellige, neque ſacerdotium, quia non per hunc boni operis miniſterium, ſed gloriam quærit, honoris ſubaudi, aut lucri. Propter quod occurrentes moderno tempore ad ſacerdotium aut Epiſcopatum potius mercenarij, quàm paſtores ſunt, qui tamen etſi raro contingat perſecutio vſque ad martyrium ſemper debent eſſe parati ratione ſtatus potius ad ipſam patienter tolerandã, quàm quicunque religioſi.

Quibus religioſis conſimili modo ſicut ipſi dicunt prælatis, poſſet dici, quòd perſecutio religioſorum in martyrio raro contingit, & ſi ſæpè contingeret non ita multi efficerentur religioſi, ſicut modo. Quòd autem adhuc addunt, quòd ad actum martyrij non ſunt curati immobiliter aſtricti, quia poſſunt reſilire à cura, & tranſire ad religionem vt ad frugem vitæ melioris contradicente etiam Epiſcopo, ſicut fuit ordinatum in concilio Toletano. Non ergò ſimpliciter ſunt obligati ad hunc actum tam arduum, ſed ex ſuppoſitione tantùm, & vt nunc ſcilicet ſi velint ſtare in officio curæ. Dico, quòd in hoc ſilent de Epiſcopis. quia non eſt eis talis diſpenſatio exhibita ſuper tranſitu ad religionem dimiſſa cura qualis eſt ſacerdotibus curatis, qui tamen de iure communi ſunt ita immobiliter curę ſuę aſtricti ſicut Epiſcopi, propter quod ſimpliciter ratione ſtatus ſunt ſimpliciter obligati ad actum dictum ſicut & Epiſcopi. Quare autem diſpenſatum eſt cum ſacerdotibus ſuper illo potius quàm cum Epiſcopis, in Quolibet. præcedenti rationem aſſignaui.

Quod tamen dato quòd non ſint obligati immobiliter ad hoc, nihil valet ad propoſitum illorum, quia ſaltem plus obligati erant ad dictum actum tempore quo ſteterunt in illo ſtatu prælatorum quàm poſtquàm tranſierunt ad ſtatum religioſorum, vt patet ex dictis. Quomodo etiam ſtatus religionis ſit melioris vitę ſatis expoſitum eſt ibidem. Quod addunt vlterius, quòd ad abdicationem proprietatis, & abnegationem proprię voluntatis ſunt obligati religioſi, & non prælati, quia poſſunt habere propria, quare religioſi ratione ſtatus ſui ſunt perfectiores.

Dico, quòd etſi religioſi in hoc ſint perfectiores prælatis etiam habendo aſpectum ad ſtatum

qui

qui modo eſt obſeruatos in eccleſia à prælatis, non autem ad aliquem mathematicum aut abſtractum, qualis aliquando fuit aut poſſet eſſe, tamen ex hoc non ſequitur, quòd religioſi ratione ſtatus ſui ſint perfectiores ſimpliciter, quia in vera comparatione ſecundùm prædicta oportet aſpicere ad ſingula. Quia ergò opera propria prælationis, & per ſe ratione ſtatus ſui prædicta multò ſunt perfectiora dictis operibus religioſorum, ſecundùm prædicta, non obſtante, quòd aſpiciendo ad ſtatum modernorum in aliquo ſunt perfectiores, & ita ſecundùm quòd prælati, tamen ſunt ſimpliciter perfectiores aſpiciendo ad alia eorum opera propria, & comparando ipſa ad dicta opera religioſorum. Quòd autem addunt quòd ſunt multi alij actus ardui, & difficiles proprij religioſis, ſcilicèt abſtinentia, ieiunium, aſperitas victus, & veſtitus, & cęterorum talium, ad quæ non tenentur prælati ratione ſtatus ſui. Dico, quòd omnia talia ſunt accidentalia ſtatui tàm religioſorum, quàm prælatorum, quia ſunt præter tria vota, quæ ſunt per ſe opera religionis, & præter tria per ſe opera prælatorum, propter quod ſecundum prædicta nihil valet hoc ad propoſitum, maximè quia cum illis trib. generibus operum proprijs prælatis etiam incúbunt eis plura alia annexa, quæ ſunt potiora, & difficiliora omnibus ieiunijs, & cęteris aſperitatibus religioſorum, cuiuſmodi ſunt opera pietatis, & miſericordię erga ſubditos illi debitè exercendo, vt quilibet eorum poſſit dicere cum beato Iob capit. 29. Oculus fui cęco, & pes claudo, pater eram pauperum, & cor viduæ conſolatus ſum, & cum Beato Paulo 1. Corinth. 9. Cum ex omnibus eſſem liber omnium me ſeruum feci &c.

Quod autem dicunt, ſi ſtatus prælatorum comparetur ad ſtatum religioſorum quantùm ad congruentiam poteſt dici, quòd ſtatus prælatorum eminentior eſt, & perfectior, quàm ſtatus religioſorum, quia congruit perſonas, quæ ex officio habent alios perficere eſſe perfectiores quàm religioſos, non quòd de neceſſitate oporteat prælatos eſſe tales, quia hoc eſſet damnare eos. Pauci enim aut nulli ſunt tales, ſed congruum eſt, quòd ſint tales. Et ſecundum hoc intelliguntur omnes auctoritates quas aliqui inducūt pro ipſis ad probandum huius contrarium, quas tamen inducunt ac ſi de neceſſitate oporteret prælatos eſſe tales quantùm eſt de natura ſtatus eorum, quod non eſt verum.

Congruit tamen eos eſſe tales duplici ratione. Primò quidem ratione honoris, difficile enim eſt in honore eſſe, & non inde gaudere, quæ tamē difficultas non facit ad maius meritum, quia fugiendi ſunt honores ſicut cohabitare cum mulieribus, & continere eſt difficile inter eas, hoc tamē non auget meritum, ſed minuit. Secundò congruit eos eſſe perfectiores ratione oneris periculoſi. Dictum iſtud in fundamento ſuo ſeipſum deſtruit, quia perfectius non congruit ſeu decet, quod idem eſt, niſi perfectiori, ſicut nec maiores honores niſi magis honorabilibus, vel verè ſicut virtuoſis, quia ſecundùm Philoſophum Honor eſt præmium virtutis, vel præſumptiuè ſicut principibus, & in dignitatibus conſtitutis, & maiora bona melioribus, & minora minoribus, quia paruos parua decent, ſicut patet in iuſtitia diſtributiua ſecundùm proportionem arithmeticam, quare non congruit, & decet exiſtentes in ſtatu prælationis eſſe perfectiores, etiam ſi non ſint tales, hoc nequaquàm eſſe poteſt niſi ratione ſtatus, qui quantum eſt de ſe neceſſariò requirit tales, propter quod etiam præſumitur, quòd qui ſunt in tali ſtatu ſint tales. Et ideò ſi congruit prælatos eſſe perfectiores religioſis, hoc non eſt niſi quia ſtatus eorum perfectior hoc neceſſariò requirit, ita quòd non poſſunt eſſe prælati idonei, quin ſint tales etiam priuſquā aſſumantur ad prælationis ſtatum, ſed hoc non ſimpliciter & abſolutè, ſed ſolummodò reſpectu ſubditorum, nec in eodem, & æquali gradu perfectionis, reſpectu enim ſubditorum debent prælati perfecti eſſe, quia debent ſubditos perficere.

Perfecti autem debent eſſe qui habent alios perficere, quia vt habitum eſt ſupra, ſecundùm Hugo. Sanctorum perfectiores vocat Beatus Dionyſius eos qui tantam à Deo gratiam perceperint vt alios etiam ad ſanctitatem perficiant. Sancti perfectè ſunt qui ab ipſis ſuperioribus perficiuntur. Quare cum de iure communi religioſi quicunque ratione ſtatus ſui ſint ſubiecti prælatis ratione ſtatus eorum, licèt per exemptionem ſubiecti ſint ſoli Summo Pontifici, exemptio autem nihil derogat ratione ſtatuum, reſpectu ergò ſtatus religioſorum requirit ſtatus pręlatorum habere perfectos, non ſolum congruit, quòd tales habeat.

Quod ergò dicunt, quòd difficultas annexa ſtatui prælatorum ratione honoris, & oneris non facit ad augmentum meriti, ſed minuit, dico, ꝙ etſi hoc ſit verum in his qui indiſpoſiti ſunt, & vltrò ſe offerentibus ad ſtatum prælationis, nequaquàm tamen verum eſt per ſe, & in his qui virtutibus præditi, & coacti ad ſtatum prælationis accedunt, tales enim ſe periculo non immergunt, ſed magis charitate compulſi, non affectando periculum nec honorem, ſed magis deſiderando ſui, & aliorum profectum parati ſunt hoſtis inſidiantis periculis occurrere vigilantes, quod eſt valdè difficilè, & ideò intantùm hæc difficultas adauget meritum ſic præſidentium, quòd non poſſunt ei æquari in merito opera propria religioſorum, vt religioſi ſunt. Vnde nihil valet ſimile inductū de cohabitante cum mulieribus, & præcipuè cum voluntariè cohabitat.

Quòd autem adducunt prò ſe aūctoritatem Anſelm. de ſimilitudinibus. Deus cum diabolo bellum hic habet, in bello ſuo habet Chriſtianiſſimum monachum, & ſuper monachum conuerſationem tm̄ Angelorum. Quod ſi ſic, non ergò ſuper ſtatum monachi, per quem oēs religioſi intelliguntur, eſt ſtatus prælatorum, ſed ſolùmmodò Angelorum.

Dico, quòd ſicut patet inſpicienti illam ſimilitudinem, Anſelm. ibi loquitur de differentia ſecuritatis ſtatus monachorum, & Angelorum in belló Dei contra diabolum. Angeli.n. ſunt in ſtatu omninò ſecuto tanq̄ exiſtentes in turri caſtelli vt nullo modo poſſint attingi à diabolo, monachi aūt tanquàm in caſtello in firma ſocietate ad quā non poteſt accedere diabolus, & ideò nec aliquē monachum occidere niſi voluntariè exierit. Dico ergò, quòd benè verum eſt, quòd quantum pertinet ad ſecuritatem, ſupra ſtatum monachorum non eſt niſi ſtatus Angelorum. Status enim prælatorum ſummè periculoſus eſt vt in pręcedēte Quodlib. declarauimus ſatis, nihilominus tamen quantùm ad perfectionem, & meritum vitę ſtatus prælatorum eſt ſupra ſtatum monachorum & proximior ſtatui Angelorum. Et ſecundū hoc illud quod expreſſius videtur eſſe pro ipſis, q̄ de religioſis monachis quos hortatus eſt ad opera manuum, dicit ſic. Non ceſſauit Apoſtolus exhortari fideles qui haberent huius mundi ſubſtantiā vt nihil deeſſet neceſſitatibus ſeruorum Dei, qui celſiorem ſanctitatis gradum in eccleſia tenere voluerint vt ſpei ſæcularis vincula cuncta præciderent, & animum liberè diuinæ militiæ dedicarent, ſic ēt intelligenda puto quæcunq; ſimilia induci poſſunt, niſi fallaciam adducerent proprię ſolutionis.

Reſpectu ergò ſubditorum, & religioſorum omnium prælati ratione ſui ſtatus debent eſſe perfecti, & opera perfectiora, & periculoſiora, & difficiliora, vt dictum eſt, habent exercere, quæ illi tanquàm imperfecti reſpectu prælatorū vt prælati eſſe debent non audeant attingere, ſed operibus ſtatui ſuo competentibus tanquàm ſecurioribus licèt imperfectioribus contenti ſint. vt enim dicit Auguſt. ſuper Pſalm. 36. veluti ad illa infirmi recedunt ad otium, & quieti eſſe diligunt memores infirmitatis ſuæ non ſe committentes magnis actionibus, & quodammodo in ſtatu infirmitatis rogantes Deum qui licèt infirmi ſint & imperfecti reſpectu prælatorum reputandi ſecundum rationem ſtatus ſui, ſtatus enim eorum ſtatus perfectionis eſt ſecundum aliud perfectionis genus quàm dicatur ſtatus perfectionis ſtatus prælatorum.

Ille enim dicitur ſtatus perfectionis generandæ propter tria genera operum ad quæ per ſe ex voto obligantur, per quæ imperfecti nati ſunt produci ad perfectionem, propter quod non requirit perfectos recipere, ſed infirmòs recipit vt ad perfectionem perducat contemplatiuam viæ. Iſte verò ſcilicèt ſtatus prælatorum eſt ſtatus perfectionis vtendæ propter tria genera operum ad quæ prælati ex iniuncto officio exercenda obligantur, quibus alios habent perficere tàm cōtemplatiuos, quàm actionis, propter quòd requirit perfectos vt dictum eſt quantùm eſt ex ratione ſtatus, ſed non æqualiter, quia ſtatus iſte gradus habet, quia in habentibus ſuperiorem, & generaliorem curam requirit magis perfectos, minus autem perfectos in habentibus curam inferiorem, & particularem magis. Propter quod electores p̄latorum, cum magis perfectum, & idoneum habere poſſunt, illum debent præferre, & nō minus perfectū, & minus idoneum, quia eſſet acceptio perſonarum, & minus idoneus cum viderit, quòd magis idoneus haberi poterit fugere debet ſi poterit vt magis idoneus præferatur. Deficientibus autem perſonis eminentibus, & quales ſtatus quātum eſt ex ſe requireret, ſufficiet electoribus ponere magis idoneum cui ſufficit vt in diuino adiutorio habeat perficiendi propoſitum, melius em̄ eſt pręponi aliquem quàm nullum, & ſic ſtatus ipſe ex ſe propter eminentiam operum perfectā perſonam requirit.

Quantùm tamen eſt ex parte illius qui ponendus eſt in ſtatu, non oportet ſemper, quòd ſit perfectus, vt ſecundùm hoc ſi aliquo modo non neceſſitate ſed de congruentia requiritur, quòd perfectus ſit poſitus vel ponendus in ſtatu prælati, hæc congruentia eſt ſolùmmodò attendenda ex parte ipſius exiſtentis in ſtatu, nequaquàm autem ex parte ipſius ſtatus, immò neceſſitas, & hoc ponere non eſt damnare ſemper poſitos in ſtatu prælatorum ſi non ſunt perfecti, ſed ſolùmmodò quando potuerunt haberi perfectiores, & per hoc ſe ingerunt.

Et ad hoc membrum benè procedunt duæ cauſæ congruentiæ quas ponunt, quæ nequaquàm poſſunt habere locum aſpiciendo ad iſtum ſtatum. Status enim quantùm eſt ex ſe requirit, quòd non niſi perfectus in eo ponatur, & ſic quantùm eſt de exigentia ſtatus neceſſe eſt prælatos perfectos eſſe.

Propter quod Apoſtol. explicat verbum, quòd neceſſitatem importat quando dicit 1. Timot. tertio. Oportet autem Epiſcopum ſine crimine eſſe. Gloſſ. Qualis Epiſcopus debeat eſſe deſcribit, vt benè operari poſſit, & Tit. 1. Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe. Gloſſ. 1. ad tractationem officij. Vnde Gregor. primo Paſtoral. nono.

Apoſtolus ait. Siquis Epiſcopatum deſiderat bonum opus deſiderat, qui tamen laudans deſiderium, in pauorem vertit protinus quod laudauit, cum repente ſubiungit. Oportet Epiſcopum eſſe irreprehenſibilem. Et fauet ergò

ex deſiderio, & terret ex præcepto, &c. cap. 13. Tantùm debet actionem populi actio tranſcende re præſulis, quàm diſtare ſolet à grege vita paſtoris. Oportet nanque vt metiri ſollicitè ſtudeat quanta tenendæ rectitudinis neceſſitate conſtringitur ſub cuius æſtimatione populus grex vocat. Sic ergò oportet, quòd ſit cogitatione mundus: actione præcipuus &cet. quę enumerat quæ ſunt perfecti viri. Ecce quomodo & verba Apoſtoli, & gloſſæ neceſſitatem, & opportunitatem ponunt perfectionis circa ponendum, &c. iam poſitum in ſtatu prælationis: quod enim de Epiſcopo dicitur, proportionaliter de ſacerdote curato intelligitur, &c. ſecundum hoc aliæ auctoritates conſimiles de neceſſitate intelliguntur quantùm eſt ex parte ſtatus, vt ratione ſtatus perſonæ prælatorum debent eſſe perfectiores, quia ad opera perfectiora, & difficiliora obligati ſunt, quàm religioſi, & hoc de neceſſitate ſtatus, & non ſolùm de congruentia ex parte & perſonarum &c. ſtatus. Quod dicunt, quòd licèt Epiſcopi ſint in ſtatu perfectionis, non tamen curati, licèt eis competant eædem actiones, quia Epiſcopis competũt per obligationem perpetuam, non autem curatis. Dico, quòd de iure communi æqualiter aſtricti ſunt ſtatui ſuo. & operibus illius curati & Epi. licèt curatis ſuper hoc conceſſa ſit diſpenſatio generalis, qualis etiam Epiſcopis poſſet concedi, quæ ſi conceſſa eſſet, conſtat, quòd nequaquàm mutaret, vel diminueret in aliquo ſtatum Epiſcoporũ, quare nõ diminuit ſtatum curatorum, aut mutat. Quod dicunt, quare vbi illa diſpenſatio inueniatur in iure, & non inuenies, mirum eſt quomodo hoc poſſunt dicere, cum ſtatim ſupra dixerint ꝙ ſic fuit ordinatum in Concilio Toletano. Vbi autem illa generalis diſpenſatio in iure inueniatur, & quomodo intelligendum ſit, quòd curatus trãſire poteſt ad religionem propter frugem melioris vitæ, & ductu Spiritus Sancti, & de minore ad maius, totum declaratum eſt in præced. Quolibet. in quæſtione de præminentia inter prælatos, & religioſos. Quidam dicunt, quòd expoſitiones illius Lucæ 10. Maria optimam partem elegit, vel quia ſibi vel quia magis manſiuam, non tamen magis meritoriam, falſæ ſunt Ad cuius refricationem aliqua ſunt reducẽda ad memoriam quæ determinaui in præcedenti Quodlib. in quæſtione de comparatione vitę actiuæ, & cõtemplatiuæ penès præminentiam. Diſtinxi enim ibi triplicem ordinem in eccleſia exiſtẽtem. ſ. laborãtiũ in agro, laborãtiũ in mola, & recũbentiũ in lecto, quorum primus eſt prælatorum, ſecundus coniugatorum, tertius religioſorum, & ſignantur per Noe, Iob, &c. Daniel, diſtinxi etiam triplicem vitam actiuam, vnam propriam prælatorum ad ſubditos ſecundùm tres actus prælatorum prædictos, alteram coniugatorum in operibus operum mecanichorum, &c. negotiationum ſecularium tertiam communem dictis tribus ordinibus in exercitio operum mandatorum, Dei & virtutum moralium. Diſtinxi etiam duplicem contemplatiuã vitam, vnam vię & alterã patrię Diſtinxi ẽt ex parte operũ vitæ actiuę & contẽplatiuę conſequẽter, ꝙ pñt conſiderari rõne ſubſtãtię actuum, quę reſpicit modũ, & circunſtantias actuum, vel rõne vſus eorũ qui reſpicit meritũ & finem operũ. Et dixi, ꝙ aſpiciendo ad ſubſtantiam actuum opera contẽplatiuę ſunt potiora ſimpliciter & abſolutè, quia ſunt pacata & quieta, opera verò actiua ſunt laborioſa & turbulẽta. Vnde glo ibidem Maria ſedet quia contẽplatiua mentis quiete fruitur Martha ſtat quia actio laborioſa deſudat in certamine Itẽ aſpiciendo ad ſubſtantiã operum potiora ſunt opera contẽplatiuę, quia magis manſiua, vt dicit ſecunda expoſitio vnde ſuper illo. Quę nõ auferetur ab ea, Gloſ. interlin. Ex oppoſito intelligo, ꝙ à Martha auferetur pars quã elegit, quia tranſit labor. Vnde glo. marginalis. Nõ reprehenditur pars Marthę, quia & ipſa bona, ſed laudatur pars Marię: quę quõ ſit optima ſubinfertur. Quę non auferetur ab ea, quia cõtẽplatiua hic incipit & in cęleſti patria perficietur actiua aũt cum corpore deficit, quia in ęterna patria panẽ non porriget eſurienti, quia nemo eſuriet, nec cętera opera miſericordię aget, quia nõ erunt neceſſaria. Illã ergò ſecundã expoſitionẽ ſecũdũ has conditiones differentes nequaq̃ põt aliquis dicere falſam eſſe. Vnde, ꝙ dñt eam falſam eſſe ęſtimo, ꝙ hoc dñt ratione adiuncti. ſ. nõ tñ magis meritoria. Vnde & contra hoc adducunt auctoritates Greg. 6 Moralium, & Aug. de bono cõiugali. quib. probatur, ꝙ contẽplatiua eſt magis meritoria, quę nequaquã ſunt cõtra illud additũ aſpiciendo ad intentionẽ argumenti, in cuius diſſolutione ponuntur dictę expoſitiones. Dixi.n in dicta qõne, ꝙ aſpiciendo ad vſum dictarũ operationũ, contemplatiuę. ſ. & actiuę, ſi loquamur ſpecialiter de operib. actiuę q̃ per ſe ſpecialiter, & propriè conueniunt pręlatis inquantũ pręlati ſunt. ſ. ratione ſui ſtatus, ꝙ potiora ſunt opera actiuę ſimpliciter quoad ſtatũ vitę pręſentis, & magis meritoria q̃ ſint quęcunq; opera cõtẽplatiuę vitę preſentis, dũ tñ p̃latus coactus accedat, & talis ſit, & taliter operetur qualem, & qualiter operantẽ ſtatus requirit ſe'm modũ ibi expoſitũ, & iam in parte tactũ. Aſpiciendo ergò ſpecialiter ad talia opera actiuę p̃latorũ, & contẽplatiuę vitæ p̃ſentis vera eſt illa additio, opera .n. talis actiuę operib. talis contẽplatiuę magis meritoria ſunt, vt ibidem ſufficiẽtibus auctoritatibus probaui, nec contra hoc inuenient aliquam auctoritatem. Vnde quia argumentum nitebatur probare per illud dictum Maria optimam partem elegit, quòd etiam contemplatiuæ vitæ præſentis opera potiora eſſent, &c. magis meritoria quàm opera dicta actiuæ prælatorum, benè aſſignata eſt contra illius argumenti intentionem dicta

dicta expoſitio, & vera, & malè reprehenſa, niſi oſtendant, ꝙ opera contemplatiuæ vitæ præſentis ſunt magis meritoria, ꝗ opera actiuæ prælatorum prędicta, quod nunquàm probãt, ſed ſolùmmodò ſupponunt, & cõtraria, abſq; ratione, & auctoritate reprehendunt. Auctoritates enim, quas illi ſecundùm Augu. & Grego. adducunt ad probandum, quòd opera contemplatiuæ vitæ præſentis magis meritoria ſunt, quàm opera actiuæ, nequaquàm loquuntur de operibus actiuæ prælatorum prædictis, ſed ſolùmmodò de operibus actiuæ laborantium in mola, vel pertinentibus ad omnes, & circa opera mandatorum, & virtutum moralium, vel etiam prælatorum, ad quæ non coacti, ſed vltro accedunt, ad quod eas ibidem adduximus, & de quo ſolùmmodò loquuntur, vt patet inſpicienti, & ſic malè ab illis retorquentur contra dictam ſecundam expoſitionem.

Vlterius autem vt reuertar ſuper calumniam primæ expoſitionis addendo dictis in quæſtione prædicta, ſciendum eſt, quòd ſicut opera prælatorum prędicta propter neceſſitatem totius temporis vitę præſentis pręferuntur operibus contemplatiuæ præſentis vitæ, licèt operibus eorum actiuæ, ad quæ vltrò ſe offerunt, præferantur opera contemplatiuæ, & hoc quemadmodum ſub lege Moyſi opera coniugij præferebãtur pro determinato tempore operibus continentiæ, licèt in aliquibus tunc prærogatiuè in alijs erant opera continentiæ, & pro tempore moderno opera continentiæ præferantur, dicente Hieron. Algu. Olim gloriæ erat audire illum verſiculum. Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ, & videas filios filiorum tuórum Nunc verò de continentibus dicitur; Adhæſit anima mea poſt te Idem contra Helu. ad hæreticum Nec putent me aliquam feciſſe diſtantiam inter ſanctos veteris teſtamenti, & noui, ideſt, inter eos, qui habebant coniugia, & hos, qui à complexibus penitus receſſerunt. Verum pro conditione temporum alij eos, tũc ſubieciſſe ſententiæ, & alij nos: ideò nanque ſylua creſcit, vt ſuccidatur poſtea, iam plenus eſt orbis terra nos nõ capit: ideò ager ſeritur, vt metatur. Vnde Augu. de virginitate. Prioribus quippè temporibus venturo ſecundum carnem Chriſto ipſum genus carnis in prophetica gente neceſſarium fuit: nunc autẽ cum ex omni hominum genere ad populum Dei membra Chriſti colliguntur, ſacram virginitatem, qui poteſt capere capiat, de quo Hiero. ad Euſto. Alia autem erat in veteri lege fęlicitas cum vacuus erat orbis, & ſola erat benedictio liberorum: paulatim autem creſcẽte ſegete meſſor immiſſus eſt. Virgo erat Helias. Heliſeus virgo: virgines filij prophetarum. Hieremiæ dictum eſt. Tu ne accipies vxorem, & Greg. ſuper Euangel. Quòd enim per incrementa temporum excreuit virtus caſtitatis in eorum tranſlatione, qui aſcenſionem dominicam deſignauerunt, oſtenditur: nã Enoch vxorem, & filios habuit: Helias verò nec vxorẽ, nec filios habuiſſe legitur. Tranſlatus eſt Enoch per coitum generans, & per coitum genitus. Raptus eſt Helias per coitum genitus, ſed nõ per coitum generans. Aſſumptus verò eſt Dominus non per coitũ generans, nec per coitum genitus. Ambroſ. lib. 2. ſuper Lucam. Denique Maria exẽplum edidit. In ipſa enim cœpit dignitas virginũ. Hieron. in libr. de homine perfecto. Quæ virgo peperit, quod virgo concepit, quæ prius mater facta eſt, quàm maritata. Conſimiliter omninò opera pietatis & miſericordiæ ad ꝓximos vitæ actiuę in aliquibus perſonis pro determinato tempore præferri poſſunt operibus vitæ contemplatiuæ præſentis in eiſdem, vt maioris meriti ſit perſonis illis inſiſtere pro illo tempore operi pietatis actiuę vitæ, quàm operi contemplatiuæ, quemadmodum cum Gen. 18. Abraham Angelos tres in ſpecie trium virorum recepit, qui feſtinauit, dixitque ad Saram, Accelera, quæ occurrit, dixitque puero, qui feſtinauit, perfectius opus fuit Saræ, & puero iuuare Abraham, fortè & magis meritorium pro illa hora, quàm inſiſtere contemplationi. Sic etiam in propoſito fortè pro hora, qua Domino ſeruiendum erat à Martha, & Maria, vt hoſpiti, perfectius, & magis meritorium fuit Marthę eſſe ſollicitam circa opus pietatis exhibendum Chriſto, quod erat vitæ actiuæ, & ſimiliter magis meritorium fortè fuiſſet Mariæ, ſi exercitata fuiſſet in illo opere, ſicut Martha. Quod quia non fuit, & in nullo profuiſſet Marthæ, licèt illam vocaſſet loquens, vt dicit Gloſſa ex illorum perſona, qui diuinæ contemplationis ignari ſolùm didicere fraternæ delectionis opus magis meritoria fuit Mariæ pro hora pars, quàm elegit, licèt magis meritoria eidem fuiſſet ꝓ hora pars Marthę ſimpliciter ſi idonea fuiſſet ad opus illud, & ſecundũ hoc proceſſit illa prima expoſitio, quæ omnino literalis erat, & abſque aliqua abſurditate, nec diſcordans fidei, & moribus, propter quod nequaquã debet reputari fuiſſe falſa, dicente Auguſt. in Gloſſa ſuper principium Gen. Cum omnes diuinos libros legimus, in tãta multitudine verorum intellectuũ, qui de paucis veris eruuntur illud potiſſimum deligamus, quod apparuerit cum ſentire quẽ legimus. Si aũt hoc lateat, illud quod circumſtantia ſcripturæ non impedit, & cũ ſana fide concordat. Quare cum in propoſito lateat quid Chriſtus ſenſerit, alioquin non tã varię expoſitiones in ipſo eſſent, nec impedit literæ circunſtantia, & ipſa cõcordat cum ſana fide, nequaꝗ ergò falſa reputanda eſt. Cæterum cum primas duas expoſitiones non approbant, quare tertiam, cui nequaquàm contradicunt non commendant? Quia expreſsè declarat, ꝙ nequaquã de cõtemplatione vitę præſentis ad actionem eiuſdẽ dictũ illud intelligendum ſit, ſicut ipſi volũt illud

intelligi, ſed potius de actione vitæ præſentis, & contemplatione vitæ futuræ, quarum figuram gerunt Maria &, Martha.

Quòd dicunt vltimo, quòd in Apoſtolis fuit omnis perfectio, quantum ad opera religioſorũ & prælatorum, vnde ſtatum prælationis habuerunt ſublimem, ſed in difficilioribus actibus qui ſunt continentia, abdicatio omnis proprietatis, & abnegatio propriæ voluntatis vel obedientiæ, ſuccedunt eis religioſi. Vnde non ſunt ab homine inſtituti quantum eſt de ſubſtantia ſtatus religionis, ſed quia totam plenitudinem perfectionum natura humana non poterat ſuſtinere in vno, ideò in ijs quæ ſunt auctoritatis, & dignitatis ſolùmmodò Epiſcopi ſucceſſerunt Apoſtolis, & ſacerdotes curati. 72. diſcipulis, vnde patet quod dicit, quòd religioſi in difficilioribus actibus ſuccedunt Apoſtolis, ex quo patet, quòd ſtatus religioſorum eſt perfectior quàm ſtatus prælatorum, & quòd eſt à Chriſto inſtitutus ſicut & prælatorum. Dico, quòd ſi omnis perfectio fuit in Apoſtolis (dico omnibus) vnde ergò prærogatiua Pauli, quòd proprijs manib laborauit, & gratis Euangeliũ diſpenſauit ſine ſumptu? qd nullus aliorum Apoſtolorum fecit vt infra dicetur. Sed eſto, quòd in ipſis fuerit omnis perfectio quantum ad omnia opera religioſorum & prælatorum, nunquid ad omnia illa erant aſtricti ratione ſtatus prælaturæ inſtitutæ à Chriſto? Non vidi enim in ſcripturis, quòd Chriſtus eis percepcrit tria vota religionis, etſi illa eis ſuaſerit, & ipſi propria voluntate ad eorum obſeruantiam ſe obligauerunt poſtquàm audiuerunt Chriſtum grauia prædicantem de nuptijs, & dicerent Matth. 19. Si ita eſt cauſa viri cum vxore, non expedit nubere, ſuper quo dicit Chryſoſtomus. Nõ dixit Chriſtus quia non expedit, ſed magis conſentit quia non expedit. Hinc etiam dicit Auguſt. lib. 3. de virgin. Eodem itaque iam tunc docuit dominus eſſe debere intemeratæ ſtudium caſtitatis. Vnde & Apoſtoli eam cæteris præminere cernentes, ſi ita eſt aiunt cauſa viri cum vxore, non expedit nubere. Quo dicto, & grauia iudicauerunt onera coniugij, & veræ integritatis gratiam prætulerunt, ſed dominus qui ſciebat prædicandam omnibus integritatem, imitandam paucis, non omnes inquit capiunt verbum iſtud, hoc eſt pro infirmitate præcipitur, ſed pro virtute conceditur. Et ſicut hoc concedi poteſt de caſtitate ſic & de paupertate Vnde ſecundùm Auguſt. de opere monachorum, vt inferius dicetur, Dominus Apoſtolis permiſit vt de Euangelio viuerent, non præcepit, alioquin Paulus peccaſſet de labore viuendo, nec rurſum præcepit de labore viuere, quia tunc alij peccaſſent qui de labore non vixerunt, permiſit ergò eis, vt videtur, nec de Euãgelio, nec de labore, ſed de proprio eos viuere ſi habuiſſent & ſic de ratione ſtatus prælationis à Chriſto inſtituti in Apoſtolis non eſt obligatio ad caſtitatem aut paupertatem, etſi ipſi ex mera voluntate per votum ad illa ſe obligauerũt ſicut exemplo Chriſti, & doctrina ea ſeruanda didicerunt, & ea poſteris ſuis ſeruanda verbo, & exemplo docuerũt. Et ita, quòd in iſtis actibus ſuccedãt Apoſtolis religioſi, hoc non eſt vt in illis quæ Apoſtoli rationem ſtatus tenere debueret, in illis enim, & quo ad illa quæ ſunt oneris, & honoris ſoli Epiſcopi ſucceſſerunt Apoſtolis, & curati diſcipulis, ſed ſolùmmodò vt in illis quæ propria voluntate aſſũpſerunt vt expeditius officium Apoſtolatus & diſcipulatus exequi poſſent, & ſunt illa multo difficiliora & arduiora, in quibus Epiſcopi & curati ſuccedunt Apoſtolis & diſcipulis, quàm illa in quib. religioſi, vt dictum eſt, propter quod omninò perfectior eſt ſtatus prælatorum quàm religioſorum. Nec poſſunt aliquo modo ſtatum ſuum arguere à Chriſto inſtitutum, ſed exemplo, & doctrina eius ſolũmodò ſuaſum, & per hoc quoquo modo traditum & inſtitutum, ſicut ſunt & cæteræ religiones, & omnis obſeruantia operum perfectionis, & conſiliorum tàm in religione, quàm extra. Quod addunt vltimo, quòd inſtitutio. 72. diſcipulorũ fuit immediatè à Chriſto vt à Summo Pontifice, & ideò miſit eos vt Summus Põtifex non vt Chriſtus, & ideò Summus Põtifex ſucceſſor eius habet poteſtatem mittendi quos vult. Quero quare non dicũt hoc de Apoſtolis cum tñ ſecũdùm textũ Euangelij æqui immediatè, & ad conſilia operà, & cũ ſimilib edictis 72 diſcipulos miſerit, vt patet manifeſtè ex ſerie textus Euangelici Lucæ 10 vbi dicitur. Poſt hęc aũt deſignauit Dñs Ieſus & alios 72. & miſit illos binos ante faciem ſuã &c. Et ſubdit parũ poſt. Ite, ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos, nolite portare ſacculũ neq; peram &c. Ecce, ꝙ idem Chriſtus, & ſecundũ ꝙ idem mittit diſcipulos 72. & ad ſimilia opera, & cũ ſimilib. edictis, qui & ſecundũ ꝙ huiuſmodi miſerat duodecim Apoſtolos, vt patet c. præcedẽti Lucæ. Quod ẽt planè patet per Aug. in lib de opere monach aliquantulũ poſt principiũ, vbi tractans illud Matth. 10. Deiñ 12 Apoſt. &c. Nolite poſſidere aurũ, neq; argentũ, neq; pecuniam, dignus eſt eñ operari cibo ſuo &c. ſubdit. Aug. Ne quis aũt arbitretur ſolis 12 hoc fuiſſe cõceſſum, vide quid ẽt Lucas narret. Poſt hæc iquit deſignauit Dñs & alios 72. & miſit illos &c. Ecce ꝙ tàm ex ſerie textus Euangelici, ꝙ̃ expoſitione Aug. patet, ꝙ idem Chriſtus, & ſcdm ꝙ idem miſit, ſ ſcdm ꝙ Deus, vel ſcdm quod Chriſtus tã 72. diſcipulos, ꝙ̃ 12. Apoſtolos: non Apoſtolos vt Deus ſeu Chriſtus 72 diſcipulos vt homo purus, dicere. n. ꝙ Chriſtus ſecundũ ꝙ hõ, & non ſcdm ꝙ Deus aut Chriſtus miſerit 72. diſcipulos, eſt dicere aliquid ſine ratione & auctoritate immò cui contrariari videtur & litera euangelica manifeſtè, & omnes Sancti eam exponentes.

Si

Si enim Apoſt. Paulus à Chriſto ſecundùm quòd Deus licèt regnante in cœlis miſſus eſt, vt dicat de ſeipſo Galat. 1. Notum facio vobis fratres Euangelium quod euangelizatum eſt per me, quia non eſt ſecundùm hominem, neque enim ab homine accepi illud neque didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Vnde ſuper illud Non eſt ſecundùm hominem. Gloſſ. ſecundùm docentem me vel mittentem. Neque enim accepi illud ab homine. Gloſſ. vt homo me eligeret.

Sed per reuelationem Ieſu Chriſti. Gloſſ. omnia clarè oſtendentem, non ergò Apoſtolus Paulus omnia docens miſſus fuit à Chriſto ſecũdùm quod homo, ſed ſecundùm quod Deus licèt ab homine Deo vt regnante in cęlis, vnde & in raptu ſuo hora ſuæ conuerſionis videndo clarè diuinam eſſentiam, in illa viſione accepit reuelationem Euangelij, & vidit arcana verba quæ non licèt homini loqui. dicente Gregor. 19. Moralium.

Paulum video ad eccleſiarum cuſtodiam vigilanter ſe ac paſtoraliter exercentem, cuius cum initium conuerſionis aſpicio, perpẽdo quòd ei ſuperna pietas cœlos aperuit, ſeſeque illi Ieſus de ſublimibus oſtendit, qui lumen corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in perpetuum accepit.

Quòd ſi Paulus immediatè miſſus ſit à Deo, nunquid & cęteri Apoſtoli? ſimiliter etiam ſi Apoſtoli, nonne & diſcipuli? licèt non niſi vnus eorum princeps, Petrus ſcilicèt ſuper eos à Deo ſit ordinatus vt ipſe circa cęteros Apoſtolos & diſcipulos cuncta diſponat, & ſimiliter Petri ſucceſſor circa ſucceſſores Apoſtolorum & diſcipulorum, ſtante ſemper immobiliter ordinatione, quam Chriſtus in illis ordinauit, de quibus aliàs ſatis locuti ſumus.

Vnde & ſecundùm hoc loquitur decretum Anacleti Papæ diſtinctio. vigeſimaprima. In nouo teſtamento

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Vtrum aliquod opus bonum ſine voto poſſit eſſe melius, quàm caſtitas ſub voto,

IN titulo per ly aliquod opus, vt ſit recta comparatio, Intellige caſtitatem, vt caſtitas ſine voto, comparetur caſtitati ſub voto. Tamen ſcito, quòd extendi poteſt quæſtio ad quodlib. opus ſine voto, vt comparetur alteri facto ex voto, quod poteſt eſſe dupliciter. Primò comparando idem opus eidem operi ex voto, & ſine voto, vt caſtitas ex voto comparetur caſtitati ſine voto. Et hoc dupliciter, vel ſcilicet cæteris paribus, vel non cæteris paribus, vt quòd caſtitas ſine voto ſit cum maiore charitatis ardore, atque feruore. Secundò principaliter comparando opus vnius generis ex voto cum opere alterius generis, quod ſolet fieri ſine voto, vt caſtitas ex voto comparata martyrio, quod non eſt ex voto, & fortè nunquam eſſe poteſt ex voto. Et ſic quæſtio poteſt habere tres articulos, vt patet.

In corpore igitur tribus concluſionibus tribus articulis correſpondentibus ſatisfacit, vt tamen vltima præcipuè ſit ad principale quæſitum.

Prima igitur concluſio, caſtitas ſub voto melior eſt caſtitate ſine voto, cæteris paribus.

Not. quòd dicitur cæteris paribus, propter ſecundam concluſionem. in qua huic oppoſitum accidere poteſt.

Not. quòd dicitur melior tantùm ex circunſtantia, non ex genere operis, non etiam ex ſpecie eius, neque ex ſubſtantia, quippè idem ſit genus, ſpecies, & ſubſtantia operis, vt patet. Melior autem dicitur ex circumſtantia, quàm apponit votum, quæ facit, vt gratior ſit Deo caſtitas ſub voto. Et quod dicitur de caſtitate, dicendum eſt de quolibet alio opere bono.

Probatur autem concluſio ex Anſelmo, vt patet in litera.

Secunda concluſio ad ſecundum articulum, caſtitas ſine voto poteſt eſſe melior, quàm caſtitas cum voto.

Declaratur concluſio. Quòd vbi caſtitas ſine voto eſt cum maiori feruore charitatis, eſt melior caſtitate cum voto ſine tali feruore charitatis. Et ſic etiam intelligitur de omni opere.

Probatur modo concluſio. Quod meliori modo eſt aptius, & accommodatum ad finem eſt melius eo, quod non meliori modo &c. Sed modus melior ad finem eſt feruor charitatis. Ergò omne opus ex charitatis feruore procedens melius eſt eo, quod ſine huiuſmodi eſt, ergò & caſtitas. Maior patet. Quia opus quolib. bonum eſt vel ex fine, vel ex eo, quod tendit ad bonum finem. Sed reſpectus finis cum ſit vnus & idem omnium operum, ſcilicèt Deus, non variatur bonitas eorum reſpectu finis, ergò ex eo, quod melius, vel non ita tendit ad finem, ſcilicèt meliori modo. Minor patet ex Auguſt. de moribus eccleſiæ, & de Ciuitate Dei, & colligitur etiam ex Gregorio.

Tertia concluſio. Aliquod opus ſine voto poteſt eſſe melius caſtitate ex votu, & alio etiam opere ex voto.

Declaratur primò, quòd intelligitur in diuerſis operibus ſpecie vel genere, ſcd̃m quod vult tertius articulus. Declaratur ſecundò, quod intelligitur illud melius eſſe opus, quod ſuaptè natura eſt ex maiori charitate, vt martyrium, & alia, quæ in reſponſione ad ſecundum enumerat Auctor.

Probatur autem concluſio eodem medio, quo probata eſt proxima ſuperior.

Not. tamen quod ſuperior concluſio erat de eo, quod melius eſt, non ex parte operis, ſed tantùm operantis, hæc autem eſt de eo, quod eſt tùm ex parte operantis, cùm etiam ex parte operis. Vnde not. quòd vbi ſit comparatio inter ea, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei, appoſita tantùm circunſtantia, vt dum comparatur caſtitas cum voto caſtitati ſine voto, ex ſubſtantia operis non poteſt eſſe variatio, quia quæ ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ non poſſunt contrahi per diuerſas alias eſſentiales differentias.

Per vltimam enim eſſentialem differentiam ſpecies conſtituitur. At vbi opera ſunt diuerſarum ſpecierum, variari poſſunt, ex parte operantis, vt dictum eſt, ſed & ex parte operis, quoniam genus plures differentias ſemper virtute continet. Quocirca vna caſtitas non poteſt eſſe melior in ſua eſſentia, quàm alia, ſicut nec Petrus in ſua eſſentia melior eſt Paulo. Poteſt verò eſſe per aliquod accidens, & ſic caſtitas ex charitate maiori ſuperuenientes caſtitatem illius expertem excedit,

Vnum verò opus vnius generis poteſt eſſe melius in ſua ſubſtantia, quoniam in ſe ſuaptè natura poteſt habere maiorem charitatem, &, hoc ex ſe, non ex parte operantis. Vt martyrium, quod ex ſe maiorem habet charitatem, quam quælibet caſtitas. Non intelligas autem illud ex ſe, niſi quatenus imperatur à charitate, tunc enim intelligitur eſſe maximæ perfectionis. Quod notat etiam D. Thomas 22. quæſtio. 124. 3.

In reſponſione ad ſecundum notaueris, quòd prolixa oratio, quam inducit, correſpondet quæſtioni 28. & 29. duodecimi Quodlib. quippe agat de ſtatu prælatorum, duo faciens. Primò probans id, quod in illis quæſtionibus probauit. Secundò nouis obiectionibus ſatisfaciens, facilè quidem; ſed prolixè. Et nota quòd eiuſdem ſententiæ eſt etiam D. Thomas 22. quæſtio. 184. artic. 6. quo ad maiores prælatos, tametſi quo ad minores non ita abſolutè, & ſine diſtinctione, non reſpondeat in 7. artic. vide ipſum.

QVAESTIO DECIMAQVINTA.

Vtrum ingreſſus religionem ex voto, & expertus quod poſſit onera illius portare, teneantur profiteri.

Arg princ. Primum. CIRCA tertium arguitur, quòd ingreſſus religionem ex voto, & expertus poſt ingreſſum, quòd poſſit onera illius portare, teneatur in illa profiteri, quia ſicut ſe habet votum ad ingreſſum ſic experientia poſt ingreſſum ſe habet ad profeſſionem, ſicut enim non eſt votum niſi propter ingreſſum, ſic non eſt experientia niſi propter profeſſionem, ſed vouens ſe ingreſſurum religionem aliquam tenetur illā ingredi: ergò ſimiliter expertus in illa, quòd poſſit onera eius portare, tenetur in ea profiteri.

Secundum Item nemo mittens manum ſuam ad aratrum aſpiciens retrò aptus eſt regno Dei, Lucę 9. ſed iſte expertus miſit manum ad aratrum religionis, recedendo autem, & non profitendo aſpicit retrò. ergò non eſt aptus regno Dei, hoc autem non eſt niſi quia mortaliter peccat non profitendo, &, quilibet tenetur facere illud quod non faciendo mortaliter peccat, ergò &c.

In oppoſitū Contra. Vouens intrare religionem non plus tenetur facere ratione voti, quàm ſub voto continetur, ſed profeſſio non continetur ſub voto de ingreſſu, quia tunc vouens ingreſſum ſimul voueret profeſſionem, quod falſum eſt, quia nec vouet experientiam, aliter enim non poſſet exire antequàm eſſet expertus an fortis eſſet ad portandum onera religionis, an intantùm debilis, quòd non conſequenter teneretur, quare &cęt. Dicunt *Opinio quorundam* aliqui, quòd quilibet tenetur facere illud ſine quo illud ad quod tenetur, ſiue ex voto, ſiue alio modo, non poteſt impleri, niſi vanè & inutiliter, puta ſi miles promittat regi, ꝙ ſecum ibit ſiue veniet ad bellum contra aduerſarios illius, vanè & inutiliter iret comparendo coram aduerſarijs in bello, ſi non maneret, & manendo pugnaret, & in pugna perſeueraret, ſed recederet, nec impleret promiſſum de eundo ſiue veniẽdo ad bellum ſine mora, & pugna, & perſeuerantia, niſi rationabilis cauſa de recedendo ſuperueniret, puta ægritudo aut notitia, quòd rex iniuſtum bellum moueret, aut aliquid huiuſmodi, quia ſine illis vanè veniret, quia nihil proficeret &, inutiliter, quia alijs militibus exemplum recedendi præberet, quod totum exercitum regis in timorem, & fugam conuertere poſſet.

Sed ingreſſus religionis ad quem quis tenetur ex voto, non poſſet impleri niſi vanè & inutiliter ſi non maneret, &, manendo experiretur, & expertus profiteretur, &, perſeueraret. ſed recederet, quia ſine illis vane & ſine profectu intraret atque experiretur, & ſimiliter inutiliter, quia alijs ſibi conſimilibus exemplum recedendi conſimiliter præberet, & ad receſſum quantùm in ſe eſſet prouocaret, &, ſic eos ſcandalizaret. Nec eſt cauſa rationabilis de recedendo ſuperueniens de nunquam profitendo, quia neque ex parte ſua, quod ſupponitur, neque ex parte religionis, quia ſupponitur, quòd quælibet religio quantùm eſt ex parte ſui ſit conueniens cuilibet valenti onera illius portare, ergò quilibet vouens ingreſſum religionis tenetur non ſolum ingredi illam, ſed etiam manere quouſque ſit expertus vires ſuas dicto modo, &, ſimiliter profiteri ſi ſit expertus, quòd onera illius religionis ſufficit portare, & ſecundùm hoc concedunt duas priores rationes.

Ad rationem autem in oppoſitū dicunt, quòd licèt profeſſio non contineatur ſub voto de ingreſſu principaliter, continetur tamen ſub illo ex annexo, quia vouens ingreſſum debet habere propoſitum de profitendo ſi expertus fuerit vires ſuas ſufficere ad onera illius religionis portanda, &, ideò profeſſio futura cadit ſub voto ſub conditione, ſi tales vires expertus fuerit fore in ſe, nec illis expertis poterit exire. Et quia expertus ſic eſſe non poteſt niſi prius experiatur, neq; experiri niſi maneat, ideò etiam implicitè, & ex annexo ſub voto de ingreſſu cadunt ſimpliciter, &, abſque vlla conditione manere, & experiri poſt ingreſſum, quouſque ſuper viribus ſuis dictam habuerit experientiam.

Dico ego, quòd in omni quæſtione de quacunque obſeruantia regulari ex voto qualis eſt quæſtio iam propoſita, & qualis erat quæſtio quàm habuimus in præcedenti Quolibet, vtrum vide- *Reſponſio*

licet ingreſſus religionem ex voto præcedente, ſi ſtatim exeat poſt ingreſſum votum ſuum expleuerit, duo ſunt conſideranda ſcilicèt vis, &c, obligatio voti, & vis atque obligatio ſtatuti eccleſiaſtici, ſiquidem circa illam obſeruantiam ſit editum, &c, ſimiliter vis & obligatio conſuetudinis circa illam obſeruantiam rationabilis & præſcriptæ, quæ meritò vigorem iuris debeat obtinere. Si enim ſtatutum aliquod circa illam ſit editum, aut conſuetudo obſeruata, ſecũdùm illam votum illud interpretandum eſt, puta ſi quęratur, vtrum ingreſſus religionem ex voto præcedente poſt lapſum anni poſſit liberè exire, ſi ſtatutum aliquid eccleſiæ contineat, quòd talis poſt lapſum anni ſtatim teneatur pro profeſſo ſeu teneatur profiteri, aut etiam conſuetudo religionis, ſentiendum eſt, quòd ille nequaquàm poſſit de cętero exire. Si autem nullum ſtatutum circa illam obſeruantiam editum ſit, neque conſuetudo aliqua obſeruata, votum illud ſolùmmodò, &c, præcisè interpretandum eſt ſecundum vim, &c, obligationem voti.

Intentio igitur mea eſt reſpondere ad propoſitam quæſtionem, quemadmodum etiam fuit in reſponſione ad quæſtionem dictam prǽcedentis Quodlib. habendo reſpectum ſolummodò, & prǽcisè ad vim, & obligationem voti ſaluo omni ſtatuto eccleſiaſtico circa obſeruantiam regularem in quæſtione propoſitam edito vel edendo, &c, ſimiliter conſuetudine obſeruata vel conſeruanda, quia &c, ordinationi eccleſię, & voluntati ſuperioris, & ſtatuto eccleſię atque conſuetudini prædictę cenſemus in talibus omninò fore aſſentiendum.

Hac ergo proteſtatione propoſita & intellecta ſemper in hac quęſtione, & in conſimilibus, Dico, quòd re uera ingreſſus religionem ſiue ex voto prǽcedente de ingrediendo ſiue abſque voto, debet prius experiri vires ſuas antequàm profiteatur. Vnde &c, ad hoc ne quis indiſcretè profiteatur, datus eſt ei annus probationis, ſicut dicit illa decretalis, non ſolùm in fauorem conuerſi.

Vt enim dicit Ambro. in Epiſtola ad Montanum, tempore indigemus vt aliquid maturius agamus nec præcipitemus conſilia. Et idem ad Simplicium. Lenta eſt omnis virtus, &c, diuturna cunctatrix, ante iudicat priùſque examinat, & hoc præcipuè ad illa de quibus ſunt conſilia, quæ vt dicit libro primo de virginitate, ſupra nos ſunt, & in voto magis ſunt quàm in magiſterio ſiue præcepto, quæ vt dicit Auguſt. in lib. de adulterinis coniugijs, facienda ſunt non lege iubente, ſed libera charitate, & ea ſunt in noſtris officijs gratiora, quæ cum liceret nobis non impendere, tamen cauſa dilectionis impendimus. Et ideò vt dicit in lib. de virginitate, in maiori merito collocant, propter quòd de talibus dicit dominus, Qui poteſt capere capiat, non ex neceſſitate, poteſtatem habentes veſtrę voluntatis, vt dicit ibidem. Igitur vt de proponente vouere ſeu profiteri dicit Hiero. ad Demetriadem, ſanctę ac ſpiritualis vitæ fundamenta iaciantur vt vires ſuas agnoſcat, quas demum benè exercere poterit cum eas ſe didicerit habere, optima enim hortamenta ſunt cum docetur aliquis poſſe quod cupiat, ne nihil proſit ad ea vocari quę ſibi fortè impoſſibilia eſſe præſumpſerit, & Ambro. lib. de vidui. Menſura ergò oneris pro menſura debet eſſe gerentis, alioquin impoſiti hominis fit ruina vbi vectoris infirmitas eſt, non ſupra vires abſtinentię grauioris vectura ſubeunda eſt, ſed relinquendum eſt vt vnaquęque anima ſe penſet, non auctoritate aliqua pręcepti, ſed incremento gratię prouocata.

Vbi pręceptum eſt, lex eſt, vbi conſilium gratia eſt, pręceptum ad naturam reuocat, conſilium ad gratiam prouocat, ſed hoc non omnibus imperatur, ſed ab omnibus flagitatur, etenim qui penſam diſtribuit ęquitatem debet examinis reſeruare, pẽſa eſt quę diuiditur, ſapientia quę ita diuidit vt virtutes vireſque ęſtimet ſingulorum, &c, ideò dicit dominus, quòd qui poteſt capere capiat. Scit enim creator omnium affectus eſſe varios ſingulorum, & ideò ad virtutem prouocat, non autem infirmitatem vinculis alligat. Sed quoniam vt ſicut dicit dominus. non omnis quę non cępit deliberet, quę aggreſſa eſt perſeueret, nulla detur occaſio aduerſario, nulla ſubtrahatur Chriſto oblatio, noli ergo vt ait Hieron. ad Alletam, ſubire onus quod ferre non poteris, ne vt ait Gregor. lib. 1. Paſtor. qui in plano ſtantes titubãt in pręcipitio pedem ponant.

Et licèt vt dictum eſt ingreſſus religionem debeat experiri vires ſuas prius quàm profiteatur, vt non niſi diſcretè profiteatur, Dico tamen quòd vouens ingreſſum religionis, &c, illum ſolùmmodò explicans verbo cordis, ſiue explicet verbo cordis aut oris, quòd in vouendo habet propoſitum, & de intrando, & de permanendo, &c, de experiendo, & de profitendo, ſiue neutro modo explicet, ſed cointelligatur implicitè, niſi verè & expreſsè intendat verbo cordis, aut oris ſe obligare ad permanendum, & ad experiendum, &c, ad profitendum vel ſimpliciter, vel ſub conditione ſi ſufficientem ſe oneri inuenerit, ad nullum illorum ſe obligat per illud votum, nec continentur ſub eo ex annexo, ſicut nec ſimpliciter, ſed cadunt ſolùmmodò ſub modo propoſito, quia nequaquàm ſe obligat, ſed eſt ſolùmmodo circunſtantia voti, ſiue tanquàm circunſtans votum, ſine quo votum ipſum non eſſet votum, nec etiam eſſet licitum promiſſum niſi in caſu fieret puta occaſione mortis, vel huiuſmodi vel alicuius conſimilis, vnde & in pręcedenti Quolib. ſi ſic poſſet voueri ingreſſus religionis ſub dubitatione dimiſi quęſtionem 10.

Et

Et ſic dico, quòd ex ratione, & forma talis voti ſic vouens nihil amplius vouet, quàm merũ ingreſſum, & ad nihil amplius ſe obligat. Et ſic vt mihi videtur nihil illorum verum eſt quæ aſſumpta ſunt in ſolutione vltimi argumenti, & ſicut profeſſio ſub dicta conditione ſcilicèt ſi expertus fuerit, non cadit ſub voto, ſimiliter ſecundùm quod alias declaraui, nec mora, nec experientia cadunt ſub voto ingreſſus, quoniam ſi aliquod iſtorum implicitè, aut ex annexo caderet ſub voto, potius caderet ſic ſub voto ipſa profeſſio quàm mora vel experientia, quia profeſsio eſt finis ingreſſus moræ & experientiæ, finis autem ſemper principalius cadit ſub propoſito, & intentione proponentis inquantùm proponit, quàm aliquid eorum quæ ſunt ad finem. Et ſic quemadmodum ſiquis voueret ſe daturum pitantiam alicui religioni in aliquo certo die, & ſimul proponeret illam intrare illo die, nec intenderet in proponendo ſe obligare ad ingreſſum, nec in vouendo pitantiam, nullo modo dicendus eſſet talis eſſe obligatus ad ingreſſum, nec deberet dici, quòd ingreſſus caderet vllo modo ſub illo voto, ſic, ſiquis vouet ſe ingreſſurum religionem, & ſimul proponit manere, & experiri, & profiteri, nullo modo dicendus eſt eſſe obligatus ad moram, experientiam, ſeu profeſsionẽ, nec implicitè, nec explicitè, nec verè, nec interpretatiuè, nec principaliter, nec ex annexo quantùm eſt de vi voti ſimplicis ingreſſus, quia vota ſunt ſtricti iuris, ſed ſiquis voueret ſe profeſſurum, ſiue proponeret expreſsè, aut voueret ſe intraturum ſiue non, ſemper tamen implicitè, & interpretatiuè, & ex annexo cenſendus eſſet vouere ingreſſum, & ſimiliter moram ad experiendum, & experientiam ſi non velit in ingreſſu ſtatim profiteri, & hoc ideò quia poſterius ordine non poteſt impleri ſine impletione prioris, prius tamen poteſt impleri ſine poſterioris impletione. Vnde cum ordine diſcretionis, & rationis rectæ atque ſtatuti eccleſiæ, poſt ingreſſum mora, & experientia quæ haberi poteſt primo anno qui dicitur probationis, debeant præcedere profeſsionem, in quo tamen quiſque poteſt ex promiſſione eccleſiæ ſibi præiudicare ſeipſum ſtatim ad profeſſionem futuram obligando, aut etiam ſtatim profitendo, ideò profitens ſtatim, aut obligans ſe ad profeſſionem futuram, poſt talem obligationem aut profeſſionem tenetur intrare, & morari, ſed non ad experiendum, ſed ad votum implendum, non tamen è conuerſo poſt introitum tenetur vllò modo morari experiri aut profiteri quantùm eſt de vi voti.

Et ſicut iſte ex vi voti ingreſſus non tenetur experiri, ſic religionem ingreſſus, & expertus quòd poteſt onera eius portare non tenetur profiteri. Quod dico, ſi ſolùmmodò expreſſit votum introitus. Si enim ſic expertus teneretur ex hoc profiteri, videtur quòd ſiquis eſſet perfectè expertus quòd ſufficerent ſibi vires ad portandum onera religionis, ſicut plurimi ſunt clerici, qui morantur cum religioſis, qui ſecretis conſilijs & laboribus pertinentibus ad onera religionis interſunt, qui etiam experientia viſus, & auditus, & aliorum ſenſuum plus poſſunt noſcere onera religionis quàm nouitij in illa quacunque experientia operis, talis inquam vouendo introitum religionis ſtatim eſſet obligatus ad faciendum profeſſionem, quòd falſum eſt, quia etiam tali à iure conceſſus eſt annus probationis, qui fruſtra ei concederetur. Perinde enim eſſet talem ſtatum profiteri, & expectare vſque ad annum, niſi quòd maior experientia eſſet in ipſo, ſi cum experientia ſenſuum eſſet experientia operis in ipſo, quàm ſi non eſſet.

Sed non videtur, quòd requiritur in hoc ſumma experientia. Aliter enim nouitij deberent intereſſe ſecretis conſilijs ordinis, in quibus grauia, & ardua ordinis tractantur, ad quæ in pleriſque ordinibus nequaquàm admittuntur. Falſum eſt ergò illud ex quo iſtud ſequitur, ſcilicèt quòd vouens ſimpliciter intrare tenetur ad profeſſionem ſi expertus fuerit ſe fore idoneum ad onera religionis portanda. Quare non plus vouens intrare ſecundùm dictum modum tenetur permanere experiri aut profiteri ſi inuenerit ſe idoneum, quàm intrans ſimpliciter abſque omni præcedenti voto, de quo omninò manifeſtum eſt, quòd ad nullum illorum tenetur, quia nihil omninò vouit aut promiſit niſi ex fallibili apparentia facti, poteſt enim talis intrare deriſoriè cũ intentione ſtatim exeundi, qui grauiter peccaret, quemadmodum grauiter peccaret ille qui in facie eccleſiæ duceret per verba de præſenti mulierem cui non eſſet in aliquo prius obligatus, cum intentione, & propoſito ipſam ſtatim dimittendi & intrandi religionem, & tamen ſicut iſte non eſt obligatus ad ſtandum cum illa muliere, quia nec eſt ei in ullo obligatus ſecundum rem, ſic nec ille ad permanendum in religione.

Vnde, quòd poſt introitum religionis, etiam ex voto, aliqua mora aut experientia expectanda ſunt, hoc non eſt ex aliqua obligatione in voto de intrando, ſed ſolùmmodò ne profeſſio fiat indiſcretè, vt patet ex dictis ſanctorum præpoſitis. Nec etiam eccleſia ex ſtatuto ſuo tale tempus indulſit niſi præuio iudicio rectæ rationis naturalis qua ſic debet fieri, ſed quòd tantùm tempus, annuale ſcilicet ordinauit, & ſic limitauit, non ſimiliter ex recto iudicio rationis naturalis fuit, quia vbi vni vel in vna religione ſufficeret ad experiẽtiam tempus annuale, fortè alteri vel in alia religione non ſufficeret tempus triennale, ſed potius ex recto iudicio rationis coniecturalis tantum tempus eſt præfixum, & quia regulariter præſumendum eſt, quòd cuilibet homini habēti vſum

rationis tantum temporis ſufficiat ad capiendum experientiam duritiæ, & ſtatus cuiuslibet religionis. Sic ergò adhuc dico reuertendo iterum ad propoſitum, quòd eſto, quòd quis voueat intrare religionem cum propoſito intrandi, permanendi, experiendi, & profitendi, tamē poſtquàm ingreſſus eſt, & ſoluit propoſitum de intrando, non tamen quia propoſuit, ſed quia vouit, aliter enim ad ſoluendum non teneretur, ſicut dictum eſt, abſque omni calumnia ſoluit totum promiſſum ſuum, maximè ſi intrauerit continuato propoſito de intrando, quod proculdubio neceſſe eſt implere, vt dictum eſt. Nec tamen fuit ei neceſſe ad ſoluendum votum, quòd intrando haberet propoſitum de permanendo experiendo, & profitendo, ſed ſtatim poſt introitum poteſt exire abſque omni mora experientia, & profeſſione, & in mera voluntate intrantis eſt permanere, & non permanere, & etiam per aliquam permanentiam experiri, & non experiri, & ſimiliter poſt perfectam experiētiam etiam ſi inuenerit ſe idoneum profiteri & non profiteri, ita quòd quandocunque ei placuerit poſt ingreſſum liberè poſſit exire abſque omni peccato. Etenim ſi vouendo introitum ſimul voueret ex propoſito annexo permanentiam experientiam, & profeſſionem, hoc tamen non eſſet niſi ſub conditione tali, ſcilicèt ſi ei placeret, & quouſque ei ſimpliciter placeret.

Etiam licèt ab initio præſumeret, & certitudinaliter ſciret, quòd poſſet onera ordinis portare, nequaquàm eſſet ex hoc ad profitendum obligatus, quia nequaquàm vouet ſub illa conditione, ſi inuenerit ex experientia ſe idoneum ad portandum onera religionis, tunc enim illa conditione extante etiam ſtatim obligatus eſſet ne poſſet poſtmodum, vel ſtatim exire, vt dicunt in ſolutione vltimæ rationis. Quod falſum eſt, quia in primo voto non plus vouet ſe profeſſurum ſi experiatur ſe poſſe portare onera religionis, quàm non profeſſurum ſi experiatur ſe non poſſe portare illa, cum tamen eſſet ei licitum, & bonum non profiteri, ſi non poſſet onera religionis portare, & malum profiteri, vt patet ex ſupradictis. Et quod amplius eſt non plus vouet ſe permanſurū, & experturum, & profeſſurum poſt ingreſſum ſi velit, quàm non permanſurum nec experturum neque profeſſurum ſi nolit, cum tamen hoc liceat licèt forte non expediat, immò nullo modo omninò vouet aut obligat ſe permanſurum aut non permanſurum, experturum aut non experturum, profeſſurum aut non profeſſurum, & hoc neque ſimpliciter neque ſub conditione vlla.

Dico igitur tertio ſimpliciter, quòd ſi talis expertus ſit poſt ingreſſum ex voto præcedente ēt de ingreſſu, quòd poſſit onera religionis portare, nequaquàm tamen propter hoc tenetur profiteri, ſicut nec fratres illius religionis tenentur ipſum ex vllo voto vel promiſſo recipere ad profeſſionē etiam ſi ille velit, licèt fortè illi peccarent volentem profiteri non admittendo niſi cauſa rationabilis eſſet, ille autem non peccaret exeundo.

Quod ergò dicunt prædicti, quòd quilibet tenetur facere &c. vt recitatum eſt iam ſupra, dico, ꝙ vtiliter & fructuosè aliquod opus contingit implerè dupliciter. Vno modo illi cui vouetur & promittitur. Alio modo illi qui vouet aut promittit. Et licèt primo modo talis intrans, & non permanens neque experiens, neque profitēs ſimiliter neque experturus, neque profeſſurus nō impleat promiſſum vtiliter ſeu fructuosè illis quibus vouit, immò occaſionaliter illis quibus vouit magis obeſt talis introitus, quàm prodeſt, ſecundo tamen modo vtiliter, & fructuosè intrat dicto modo. Vtiliter dico, & fructuosè non in acquirendo bonum, ſed in fugiendo malum, quia ſic intrando nō eſt transgreſſor voti primi, quod eſſet ſi non intraret etiam ſi mutaret propoſitum de intrando, & haberet propoſitum de non intrando, quemadmodum è contra vouentibus caſtitatem non ſolum nubere, ſed velle nubere damnabile eſt, quod tamen nequaquam eſſet, ſi ante ingreſſum mutaret propoſitum de nō permanendo, aut non experiendo, aut non profitendo, quia vt dictum eſt nullum illorum omninò cadebat ſub voto, & ideò abſque peccato poteſt tale propoſitum ad libitum voluntatis mutari ſtatim antè ingreſſum, nec peccat in introitu cum tali propoſito contrariò propoſito ſub quo vouit, quia ſe liberat à præcedenti obligatione, ſicut qui primo promiſit ducere mulierem, & vouit intrare religionem, poteſt primo ducere illam abſque peccato, non tam propter aggreſſum melioris boni, quia hac de cauſa etiam conſummato matrimonio poſt carnalem copulam poſſet vxorem dimittere propter ingreſſum religionis, ſimpliciter enim ſemper melius bonum eſt religio, quàm matrimonium, quàm propter ꝓmiſſionem qua ſe prius obligauerat ſoluēdam, licèt vt dictum eſt multum peccaret qui abſque coactione voti præcedentis intraret religionem cum propoſito ſtatim exeundi, aut duceret mulierem abſque obligatione præcedente de ipſa ducenda, cum propoſito ſtatim religionem intrādi. Maior ergo in ratione illorum ſimpliciter vera eſt quando illud ad quod quis tenetur nullo modo poteſt impleri ſine alio niſi vanè & inutiliter, & illi qui promittit & tenetur, & illi cui promittitur & cui tenetur. Veruntamen ſi illud ad quod tenetur ex voto, vel ex promiſſione non vergit in profectum illius cui vouetur vel promittitur, niſi cum alijs impletis, & ſine alijs inutiliter impletur illi, ſi tamen illud vergit in profectum illius qui vouit aut promiſſit, benè poteſt vtiliter impleri ſine illis impletis, quia votum ſiue promiſſum ſic debet ſemper interpretari,

tari, vt vergat in fauorem illius in cuius profe-
ctum ſit principaliter, ſicut iam dicetur. Et ſic nõ
eſt ſimile de milite qui ex promiſſo tenetur ire
ad bellum cum rege, & in propoſito, quia illa
obligatio fit in commodum regis principaliter,
& in eius fauorem, & ideò ſecundùm intelle-
ctum regis rationabilem deberet interpretari, ſi-
cut iuramentum ſemper debet interpretari ſecun
dùm rationabilem intellectum qui præſumi de-
bet fuiſſe in eo cui iuratur. Et ideò quia rationa-
biliter præſumitur, & pro certo, quòd rex militẽ
non conduceret ad ſolum veniendum ſecum ad
locum belli, ſed ad pugnandum & ſecum perſe-
uerandũ in bello, ideò miles ad hoc tenetur prin-
cipaliter, & implicitè intelligitur fuiſſe promiſ-
ſum in promiſſione veniendi ad bellum. Iſta
autem promiſſio de intrando religionem fit prin
cipaliter in fauorem ipſius vouentis, & ideò ſe-
cundùm eius intellectum rationabilem debet vo
tum illud interpretari, & ideò rationabiliter præ-
ſumitur, quòd ad tam arduum, & periculoſum
velit ſe ſtatum obligare, ſi hoc ſpecialiter expri
mat vel intendat, puta ad profitendum etiam ſi ſe
inueniat per experientiam idoneum; quia benè
fallit humana experientia, vel ad ſimpliciter per-
manendum poſt ingreſſum, aut etiam experien-
dum, poſtquàm dubium eſt an placere debeat ip-
ſum permanere aut experiri, etiam ſi nulla cauſa
rationabilis occurrat propter quam debeat ratio-
nabiliter diſplicere, ſed maximè ſi aliqua cauſa
etiam minus rationabilis ei occurrat quare ei di-
ſpliceat, inutile eſſet omninò illi permanere aut ex
periri ſine complacentia, & ſic nõ obſtante, quòd
tale votum poſſet impleri mutato propoſito de
permanendo experiendo, & profitendo, ſimpli-
citer tamen quantum eſt ex ſe tanti boni eſt, &
ideò intantùm eſt materia voti quàmuis poſtmo
dum mutetur propoſitum dictum, quanti boni eſ
ſet, & quantum eſſet materia voti ſi maneret
propoſitum dictum, quia mutatio vel permanen-
tia ſuperueniens omninò eſt accidentalis voto. &
ſufficit ei, quòd pro tempore voti ſit propoſitum
implendi illa tanquàm circunſtantia neceſſaria
ad fieri voti, ſed non neceſſariò ad impletionem
voti.

Ad cuius intellectum eſt aduertendum, quòd
ad fieri voti neceſſariò duo occurrunt. Quorum
vnum eſt materia voti ſiue actus, qui vouetur
qui debet eſſe bonus ex genere. Alterum verò
eſt circunſtantia voti propter quam actus ſit bo-
nus ex circunſtantia. Et ad primum vouens
obligatur ſimpliciter, non autem ad ſecundum
niſi ſub conditione ſi velit aſſequi primũ ex actu,
quemadmodum in baptiſmo quilibet adultus
vouet de facto obſeruare diuina mandata, puta
honorare parentes, & debet habere in propoſito
explicitè, vel implicitè, quòd ſeruabit illa ex cha-
ritate. Aliter enim fictus ad baptiſmum acce-
deret. Si verò poſtmodùm occurreret neceſſitas
honorandi parentes, ſi ipſos honoret ex ſolo ti-
more pœnę tranſgreſſionis legis quam incurre-
ret, ipſe mandatum impleret, ſed præmium vitæ
ęternæ non obtineret. Conſimiliter ſi quis vo-
ueret, quòd infirmum quem credit pauperem vi-
ſitaret, & cum hoc proponeret, quòd ei dena-
rium daret, ſi ſtatim poſt perciperet, quòd ſuffi-
cientiam haberet, & propoſitum mutaret de dan
do denarium, & viſitans nihil daret, re uera vo-
tum impleret, licèt cum propoſito nihil dandi ac-
cederet. Et hoc eſt quòd communiter dicitur, ꝙ
ſine charitate impleri poteſt ſubſtantia mandati,
ſed non finis mandati. Et ſic iſte in propoſito
implet votum implendo ſubſtantiam introitus
ſed non finem, qui eſt præmium vitæ æternę pro
merito introitus, & ſic omnem pęnam deuitat &
omninò non peccat. Et propter illa duo definitur
votum, quòd eſt conceptus melioris propoſiti, vt
materiam voti intelligamus per ly conceptus id
eſt res concepta, circunſtantiam verò per ly me-
lioris propoſiti id eſt circa quod propoſitum eſt
aliud quod eſt melius quàm ſubſtantia actus ſit,
& natum eſt facere ipſum actum meliorem,
quàm ſit ex ſubſtantia ſua, vt ſit definitio materia
lis. Secundùm dicta ergò concedenda eſt vltima
ratio. Ad primum in oppoſitum, ſicut ſe habet *Ad primũ principale.*
votum ad ingreſſum, &c. Dico, quòd verum
eſt quo ad ordinem prioris & poſterioris. quia
ſicut votum præcedit ingreſſum; ſic experien-
tia præcedit profeſſionem, & ſic ingreſſus non
poſſet eſſe ſine voto præcedente, nec profeſſio ſi-
ne præcedente experientia. Sed non eſt ſimile
quo ad illorum connexionem in ordine, quia vo
tum obligat ad conſecutionem ingreſſus, quia ip
ſe eſt materia voti, non autem experientia ad
profeſſionem, quia neutrum illorum cadit ſub ſe
cundo, quod patet ex prædictis. Ad ſecundum,
nemo mittens manum &c.

Dico, quòd ibi metaphoricè loquitur Chriſtus *Ad ſecundum.*
per aratrum intelligit opus bonum, quod ſecun-
dum gloſ. duritiem cordis euertit, & ad bonos
fructus aperit, per manum intelligit voluntatis in
tentionem. per retroſpicere intelligit carnale deſi
derium ad vitia relicta. Et propter argumen-
tum diſtinguendum eſt de aratro, ſicut & de bo-
na operatione. Eſt enim quædam bona opera-
tio præcepti, eſt alia bona operatio conſilij. Ad
aratrum operis præcepti manum mittit qui volũ
tatem ſuam illi ad ſe in illo exercendum apponit,
& retrò aſpicere miſſa manu ad illud aratrum
eſt per deſideria carnalia ad vitia relicta ſe con
uertere. Ad aratrum verò operis conſilij ma-
num mittit aliquis dupliciter, vel propoſito profi
ciendi abſque voto, vel cum voto. Primo modo
manum mittit ad aratrum qui proponit abſque
tamen omni promiſſione, & voto religionem
intrare, quem retrò aſpicere ad actiones mundi

licitas

licitas relicto progreſſu in opere perfectionis propoſito, peccatum non eſt, eo quòd nudum propoſitum talem nullo modo obligauit ad opus ſupererogationis exequendum. Secundo autem modo ſcilicèt cum propoſito vouendo manum mittit ad aratrum aliquis dupliciter. Vno modo per ſolum votum de intrando. Alio modo per profeſſionem de perſeuerando. Quorum quilibet retrò aſpicit dupliciter. Aut videlicèt de promiſſione pœnitendo, facto tamen quod promiſſum eſt implendo, aut ad contraria eius quod quilibet ſecundum ſe promiſit diuertendo, non implendo facto illud quod promiſit. Et iſto ſecundo modo quilibet prædictorũ retrò aſpiciens non eſt aptus regno Dei, ſed peccat non adimplens quod promiſit. Vterque enim talium poſt votum vel profeſſionem tenetur manum apponere ad aratrum, quia vouens tenetur intrare, & qui profeſſus eſt tenetur profeſſionis ſuæ opera adimplere, vt poſteriorum oblitus ad anteriora quæ profeſſus eſt conuertat aſpectum. Si autem primo modo ſcilicèt de promiſſo pœnitendo quilibet horum retrò aſpiciat, neuter aptus eſt regno Dei, aliquid ſcilicèt præmij promerendo, quia vt dictum eſt qui vouit religionis ingreſſum, ex eo quòd nudum votum implet ingrediendo abſque propoſito manendi, præmium non meretur apud Deum inquantum huiuſmodi, licèt pœnam tranſgredientis votum euadat.

Similiter in religione profeſſus ſi opera ſuæ profeſſionis faciat quo ad ſubſtantiã facti, pœnitens tamen de profeſſione & voto, in hoc faciendo præmium non meretur æternum licèt pœnã tranſgreſſionis euitet. Et hoc dictum de his duobus verum eſt, & locum habet in aſtrictis voto & profeſſioni alicuius operis ſupererogationis, quod quidem non eſt de neceſſitate ſalutis. In illis autem operibus quæ ſunt de neceſſitate ſalutis, qualia quis vouet aſſumendo baptiſmum, nullus aſpiciens retrò illa ſcilicèt non faciendo, aptus eſt regno Dei, quia talis non ſolum gloriã non meretur, ſed pœnam damnationis incurrit. Quòd ſi ſubſtantiam operis impleat, ſed non ex charitate, pro tanto retrò aſpicit quia etſi pęnam tranſgredientis opus præcepti euadat, gloriam tamen quæ debetur obſeruationi pręceptorum non meretur.

Si quis autem ſupra opera præceptorum ad quæ de neceſſitate tenetur, voueat conſilia, ſi debeat mereri gloriam ſimul tenetur ad impletionẽ præceptorum, & conſiliorum modo quo promiſit conſilia, volẽdo ſcilicèt vel cum hoc etiam profitendo, talis enim non ſolum tenetur ad obſeruationem præceptorum, ſed & conſiliorum, ita quòd retrò aſpicit, ſiue obſeruatis conſilijs mandata non obſeruet, ſiue è conuerſo obſeruatis mandatis non obſeruet conſilia. Vnde de talium obligatione dicit Hiero. ad Demetriadem, loquens de præceptis & conſilijs. Vtrunque debes, & virginitatem quam vltrò obtuliſti & iuſtitiam quam ipſe præcepit, integrum vtrunq; perſolue. De tranſgreſſione autem talium circa præcepta obſeruatis conſilijs, ſubdit. Non eorum te exempla decipiãt, qui ſibi in ſola caſtitate plaudentes, perpetuæ caſtitatis bonum non cum iuſtitia, ſed pro iuſtitia offerre volunt, vt in compenſatione peccatorum præmium virginitatis annumerent, atque pro præmio impunitatem petunt, vel certè impudentiæ verecundia coronandas eſſe putant in regno cęlorum cęteris præferendas quæ ſibi mandatorum trãſgreſſione aditum clauſerunt cęlorum. Et ſicut hoc eſt verum de voto caſtitatis ſic & de alijs, vt alibi determinaui circa pręceptum de honorando parentes. De tranſgreſſione autem talium circa conſilia, dicit Auguſt. ſuper Pſalm 75. Quiſque quod voluerit voueat, & illud attendat, vt quid vouerit reddat. Si aſpiciat retrò, malum eſt, quæ autem reſpexit ad nuptias non quia voluit nubere damnatur, ſed quia iam anteceſſerat. Idem ad Armentarium. Quia enim iam vouiſti, iam te aſtrinxiſti, aliud facere tibi non licèt.

Comment. in Quæſtionem XV. quæ eſt,

Vtrum ingreſſus religionem ex voto, & expertus quod poſſit onera illius portare, teneatur profiteri.

IN titulo, vt ſcias vbi tendit quæſtio, nota, quòd in omni religione regulari eſt ordo huiuſmodi, quod primò aliquis ingreditur ipſam, ſecundò moratur in ipſa, tertiò experitur onera eius, quartò profitetur &c. Ita autem ſe habent, quod vltimum præſupponit antecedentia, & ſic tertium præſupponit ſecundum, & hoc primum. Sed non è contra, quia poteſt quis ingredi religionem, & non morari & ſic de alijs. Vnde apparet quidem quòd hæc quatuor non ſe conſequantur, nec ſunt taliter annexa, quòd ad primum cœtera ſequantur, & hoc ſimpliciter.

Et in hoc non eſt quæſtio. omnes enim id gratis concederent. Sed quæſtio eſt vtrum ius voti habeat talem vim, quòd taliter hæc coniungat, vt qui vouerit vnum, neceſſariò voueat & reliquum, & hoc incipiendo ab ingreſſu, non è contra, quoniam qui voueret profiteri, certum eſt, quòd teneretur ad antecedentia. Sed quæſtio eſt, vbi initium eſt ab ingreſſu. Vt ſit quæſtio. Vtrum qui vouit ingreſſum iure voti teneatur ad moram, & qui vtrunque vouit teneatur ad experientiam, & qui pariter hanc, vtrum & ad profeſſionem teneatur, tametſi non voueat profiteri. Sed inſuper no. quòd nec ita ſimpliciter tractatur quæſtio, ſed quatenus accedit propoſitum. Nempe vt ſi quis voueat tantùm ingredi religionem

gionem, cum propoſito tamen morandi, experiendi, & profitendi, quæritur vtrum propoſitum huiuſmodi habeat vim voti cum ſit annexum voto.

In corpore duo præſertim facit. Primùm reprobat aliorum opinionem. Secundò ſuam ponit.

De primò, aliorum opinio eſt, quòd teneatur. Doctoris concluſio eſt, quòd non teneatur, quod eſt ſecundum.

Declarat Doctor ſententiam ſuam, ſumptis his principijs, quibus alteram opinionem reprobat.

Primum eſt, quòd propoſitum non eſt votum. Secundum eſt, quod niſi quis voueat expreſſè, vel ore, vel corde, non tenetur. Et ex his colligit, quòd quicunque vouit &c. non tamen vouit profeſſionem, quod ad illam non tenetur. Aliter omne propoſitum eſſet votum, quod eſt falſum. Nam ſi propoſitum eſſet votum, ſequeretur quòd eſſet frustratoria experientia: ſiue enim poſſet ſuſtinere onera religionis, ſiue non, teneretur ad profeſſionem. Et ſic vana eſſet experientia, quod eſt contra ſanctos Patres, qui citantur in litera.

Not. autem quòd Auctor hanc habet ſententiam nudè accepta quæſtione, vnde in caſu dato, pro vt ſonat quæſitum, tria attendi poſſunt.

Primum, quòd ſi eſſet præceptum, vel ſtatutum aliquod eccleſiaſticum, quòd quicunque ingreſſi religionem, & experti, & conſcij, quòd onera religionis portare poſſent, intelligerentur profeſſi, & id ſciret vouens ingreſſum, ſi moraretur, & experiretur, & eſſet conſcius, quòd poſſet, &c. teneretur vtique permanere in religione, quia voto profeſſionis ipſo facto conſentiret.

Secundum, quod attendi debet eſt, quòd vouens ingreſſum, ſi vouit cum propoſito profitendi, ſi cognoſceret ſe poſſe ſuſtinere religionis onera, tunc ſi certò cognoſceret, propoſitum illud haberet vim voti, quia conditio illa mutat propoſitum in votum.

Tertium attendendum eſt, quòd ſi tantùm vouit ingreſſum cum ſimplici propoſito ad reliqua, nequaquàm tenetur, quia propoſitum nunquàm eſt votum ſuaptè natura. Et ſic accipit quæſtionem, & intelligit concluſionem ſuam Doctor noſter. vnde not. quòd quidem omne votum eſt propoſitum, ſed non omne propoſitum eſt votum.

Ad votum quippè vltra propoſitum requiritur deliberatio voluntatis, atque promiſſio. Quod etiam dicit D. Thomas 2.2. q. 88. art. 1. ibi præſertim dicit D. Thom. quòd promiſſio eſt, quæ perficit rationem voti. Promiſſio autem hæc eſt à Deo facta, vt ibidem dicit, deficiente igitur hac promiſſione, quæ non continetur in propoſito, quatenus propoſitum, quod ex D. Thoma, & Gloſſ. eſt voluntas tantùm exequendi ea, quæ obiecta ſunt, ſequitur quòd non ſit votum: ea verò accedente eſt votum: cætera ſatis clara ſunt in quæſtione.

Not. autem quod promiſſio non conuertitur & ipſa cum voto, ſed tamen promiſſio maiorem vim habet, quàm propoſitum, quia ad promiſſionem quamlibet tenemur, non ad propoſitum. Eſt autem promiſſio genus ad votum, quæ conuertitur cum voto, quando contrahitur per differentiam, quæ eſt, quod votum eſt promiſſio Deo facta. Promiſſio autem eſt etiam ad homines, quæ cum fuerit ſolemnis præſertim debet adimpleri, & etiam in ciuilibus, ſed de ſolemni loquitur Auctor in corpore, vbi diſtinctè loquitur de ea contra votum, vt puta de promiſſione in contractu matrimonij: cætera ex ſe diligens lector facilè poterit percipere.

QVESTIO XVI.

Vtrum ſacerdos curatus poſſit aliquid accipere à Iudæis pro iure Parochiæ, in qua manent.

Arg. prim. primum. CIRCA quartum arguebatur, quòd ſacerdos non pôt accipere à Iudęis aliquid pro iure Parochiæ ſuę, in qua manẽt, quia illis non miniſtrat ſpiritualia, & non ſunt à ſacerdotibus de iure accipienda à populo temporalia, niſi quia miniſtrant eis ſpiritualia, vt 1 Cor. 9. dicitur, ergò &c.

Secundũ. Item Iudęi nihil habent niſi de vſura, quod eſt reſtituendum, quod nulli licèt accipere niſi ad reſtituendum. ergò &c.

In oppoſit. Contra. Ita ordinatum eſt in quibuſdam Parochijs, quòd ſacerdotes annuos redditus habent de ſingulis hoſpitijs exiſtẽtib. in ſuis Parochijs, ſed hoc non eſt niſi ratione inhabitationis, quare cũ Iudæi illa inhabitent, ab illis poteſt accipere pro iure Parochiæ.

Reſponſio. Dico quòd Iudæi, & cæteri vſurarij nihil habẽtes niſi de vſura, quod eſt reſtituendũ, nihil poſſunt dare, neq; alienare, per quod eorum conditio de reſtituendi poteſtate fiat deterior, neq; etiam pôt quid recipi ab eis, vel dono, vel per exactionem quancunq, niſi ea intentione, vt acceptũ reſtituatur vel pro labore, quo agit negotium eorũ, quib. reſtituendum eſt, vt videlicet ab illis fiat reſtitutio, neque ẽt contractus poteſt fieri oĩnò cum eis, quib impotentiores fiunt ad reſtituendum, niſi fortè pro neceſſitate extrema victus, & veſtitus.

Si ergo domus exiſtentes in Parochia ſint ſacerdoti ad certos redditus obligatæ, ſecundùm quod dicit & ſupponit vltima ratio: Dico, quòd debitum reale eſt, nec obligatur inquilinus niſi de ratione domus, quare cum nihil habeat Iudæus inhabitans, quod ſoluere poſſit de ſuo, inanis eſſet obligatio, qua talis inquilinus obligaretur pro domo, & inanis eſſet actio contra illũ quem inopia excuſaret. Et ſic dico, quòd licèt teneretur ſacerdoti, quia inquilinus: cum tamen non habeat de ſuo vnde ſoluat, & de alieno, qđ habet nõ pôt ſoluere, quare nec ille recipere, vt dictũ eſt, ſed manere debet inanis obligatio, aut ergò ſacerdotes non debent permittere, quod Iudæis locentur domus tales in ſuis Parochijs, aut ſi ipſis inuitis locentur, debent petere iura ſua à locatoribus, quorũ ſunt domus, aut manus ponere per publicam iuſtitiã ad ipſas domus, quæ eis ſunt obligatæ, ſed à dictis Iudæis nihil poſſunt recipere, ſicut dictum eſt. & vt procedit ſecunda ratio, quæ concedenda eſt.

Ad primũ principale. Ad primum ante oppoſitum, quòd ſacerdos non poteſt recipere à Iudæo temporale, quia non miniſtrat ei ſpirituale, dico, quòd immò ſi haberet aliquid de ſuo, & hoc, quia non eſt debitum perſonale, ſed reale, vt dictum eſt: nunc autem qñ pp ſpiritualia, quę ſeminant, metũtur tpalia, hoc eſt ratione debiti perſonalis. Ad vlt. patet p iã dicta.

Com-

Comment. in Quæſtionem XVI. quæ eſt,

Vtrum Sacerdos curatus poſſit aliquid accipere à Judæis pro iure Parochiæ, in qua manent.

TITVLVS clarus, &, maximè breuiter clarificatur in corpore, quia non intelligitur illud ius, niſi circa habitationes, nempè in caſu, quòd domus ab eis habitatæ eſſent obligatæ illi Parochiæ, vt ſoluerent, vel ratione liuelli, vel quomodocunque.

In corpore eſt diſtinctio. Quòd aut Iudæi illi habent aliquid de ſuo, aut non, ſed omne, quod habent, habeat de vſura. Si primum.

Prima concluſio eſt, quòd Sacerdos poteſt creditum ſuum accipere ab illis. Si ſecundum.

Secunda concluſio eſt, Quòd non poteſt &c.

Prima concluſio patet, quia eſt debitum reale, &, non perſonale: reale autem creditum à quolibet accipi poteſt habente de ſuo, quod ſoluat.

Secunda concluſio patet ex his, quæ iam alibi dicta ſunt, vt quolib. 4. quæſt. 27. &, quolib. 6. q 26. Cætera clara ſunt.

QVAESTIO XVII.

Vtrum maioris perfectionis ſit viuere de labore manuum, an de Euangelio, an de mendicitate.

Opinio. Primum. CIRCA quintum arguebatur, quòd cæteris paribus maioris perfectionis eſſet viuere de labore manuum, quàm de Euangelio, aut de mendicitate, quia per hoc repellũtur pſeudo 2. Corinth. 11. non grauantur ſubditi, &, ad bonum prouocantur ſuo exemplo. Actuum 20. & 2. Theſſal. 3. & à malo reuocat. 1. Corinth. 9. &, vt haberet vnde viueret, & vt vnde viuerent infirmis miniſtraret. Act. 20. propter hoc enim cõmẽdat Aug. Paulum ſuper cæteros Apoſtolos, qui vixerunt de Euangelio, & ſuper multitudinem credentium, quæ tunc vixit de mendicitate: ergo &c.

Secundum. Quòd de Euangelio viuere ſit perfectius: arguitur, quia per hoc expeditius, & ſine impedimento exequitur opus Euangelizandi: tempore enim laboris, & mendicationis non poteſt homo vacare Euangelio, & ſic ab illo retraherentur. Quòd viuere de mẽdicitate ſit perfectius arguitur, quia in hoc imitatur Chriſtus, qui dixit in Pſalm. Ego mendicus ſum. Gloſſ. Dicit de ſeipſo.

Tertium. Item in hoc eſt maxima humiliatio, & ita maxima perfectio. Philip. 2. Humiliauit ſemetipsũ.

Reſponſio. Omiſſis illis, qui non laborant, neque volunt laborare propter otij ſolatium, vt ſunt validi mẽdicantes, qui nec ſeruiunt Euangelio, nec diuinæ contemplationi inſiſtunt, quibus malum eſt non laborare, &, non de labore viuere, & quib. non licèt mendicare, nec debet eis eleemoſyna dari, dicente Aug. in Epiſt. ad Vincentium, & habetur 5. q. 5. Non omnis, Vtilius eſurienti panis tollitur ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quàm eſurienti panis frangitur vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat, & hoc, vt dicit in fine de opere Monach. Nè peruerſa miſericordia magis eorum futuræ vitæ noceat, quàm præſenti ſubueniat. Vel qui non laborant, neque de labore viuere volunt, propter opulentiæ præſidium, nec Euangelio ſeruiunt, nec cõtemplationi vacant, quibus licitum eſt non laborare, ſed non licèt eos mendicare. Vnde Hieron. ad Damaſum Papam, & habetur 16. q. 1. Quoniã quicquid. Qui bonis parentum, & opibus ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt, accipiunt, ſacrilegium incurrunt, & committunt: & per abuſum talium iudicium ſibi manducant & bibunt. Vnde nec talibus eleemoſyna danda eſt, dicente eodem ad Demetri. Da pauperibus nõ diuitibus, non propinquis, non ad luxuriam, ſed ad neceſsitatem, ſiue ille ſit ſacerdos, ſiue cognatus, ſiue vicinus, nihil in illo aliud conſideres, quàm paupertatem: talibus autem perfectius eſſet de labore viuere, dicente eodem ad eandem. Nec idcircò tibi ab opere ceſſandum eſt, quia Deo propitio nulla re indiges, ſed ideò cum omnibus laborandum eſt, vt per occaſionem operis nihil aliud cogites, quàm quod ad Domini pertinet ſeruiturẽ. Simpliciter loquor, quàmuis omnem cenſum tuũ in pauperes diſtribuas, nihil apud Deum erit pretioſius, quàm quòd manibus tuis ipſa confeceris, vel in vſus proprios, vel in exemplum virginũ cæterarum. Vel qui non laborant, nec de labore viuunt propter corporis debilitatem, nec Euangelio ſeruiunt etiam ſi ſæculares, & de ſtatu contemplantium non ſint: talibus enim non eſſet bonum laborare, nec de Euangelio viuere debent.

Vnde nihil eſt eis melius, quàm viuere de mẽdicitate, & talibus præcipuè dandæ ſunt eleemoſynæ, maximè quando parati ſunt laborare, &

victum acquirere pro poſſe ſuo, dicente Augu. de opere Mona. Propter occupationes ſeruorum Dei, vel infirmitates corporales, quæ omninò deeſſe non poſſunt, non ſolùm permittit Apoſtolus Sanctorum indigentias ſuppleri à bonis fidelibus, ſed etiam ſaluberrimè hortatur. Sub dicta autem infirmitate etiam comprehendo operandi inſolentiam, vel imperitiam.

Si verò habens corporis infirmitatẽ aliàs Euangelio ſeruit, perfectius eſt tali viuere de Euangelio, quàm de labore, vel de mendicitate, qualis erat Timotheus, de quo dicit Auguſt. ibidem ſupra. Timotheum, quem ſciebat corpore infirmum, quia in opere manuali laborare non potuit, nè fortè cum indigeret, & nollet vti victu quotidiano ab eis, quibus Euangelium miniſtrabat, aliqua ſibi negotia quæreret, quibus animi eius implicaretur intẽtio, Paulus ſic hortatur, ſcilicet, Nemo militans Deo, &c. Hinc nè anguſtias pateretur, dicens, Fodere non valeo, mendicare confundor, adiunxit Laborantem agricolam, &c. vt intelligeret neceſſarium ſibi ſumere ab illis, quib. militabat, non eſſe mendicitatem, ſed poteſtatẽ.

Nec tantùm ad opus manuale infirmos ægritudine corporis reputamus in idoneos, ſed etiam diſſuetudinem operandi habentes, & imperitiam, de quibus dicit Auguſt. ibidem. Si qui ſaltem habebant aliquid in ſæculo, quo facilè ſine opificio ſuſtentarentur, & conuerſi ad Dominũ indigentibus diſpartiti ſunt, & credenda eorum infirmitas eſt, & ferenda; ſolent enim tales non melius, ſicut multi putant, ſed quod eſt verum languidius educati laborem operum corporaliũ ſuſtinere non poſſe, & ſic talibus melius eſt mendicare. Si tñ quoquo modo poſſunt, perfectius eſt ſe labori exponere, dicente Augu. ibidem. Illi, qui relicta, vel diſtributa opulentia inter pauperes Chriſti numerari voluerunt, q̃q̃ tàm magnũ deferentibus vicẽ ſuſtinendę vitę eorum res ipſa, & fraterna charitas debeat, tñ ſi & ipſi manib. operent, vt pigris auferant excuſationẽ, mũltò miſericordius agunt, q̃ cum omnia ſua indigẽtib diuiſerunt. Quòd ſi nolũt, quis audeat cogere? quibus tamen inuenienda ſunt opera in monaſterio etiã ſi corporali functione liberaliora, ſed vigilanti adminiſtratione curanda ſunt, vt nec ipſi panẽ ſuum, quoniã cõis iam factus eſt. gratis mãducẽt. Omiſſis igitur prædictis trib. generib. hominum, nunc dicẽdum de validis, qui ratione ſtatus proprijs rebus carere debent, & diuinis operib. vacare, vt non quærant otium, ſicut primi, nec habere propriũ ſicut ſecũdi, nec ſunt infirmi ſicut tertij, qui quidẽ validi ſunt prælati Eccleſię, & religioſi. Prelati quidem, qui ſoli poteſtatem habent viuere de Euangelio, qui & poſſunt viuere de labore, aut de mendicitate, quia vt dicit Auguſt de opere Mona quæ dicta ſunt, quòd de Euangelio viuerent non iuſſa, ſed permiſſa ſunt. Et vt dicit contra Adimantium, quòd ait Dominus, Nolite portare aurum, neque argentum, neque nummos in zonis veſtris, non iſta iuſſa, ſed permiſſa eſſe Apoſtolis, ex hoc intelligitur, quòd Apoſtolus Paulus manibus ſuis operatus victum quærebat, ad hoc dixit omnia illa, nè portarent, vt vbi opus eſſet ab eis acciperent, qui annunciabant regnum Dei in militia veſtra, nec in craſtinum cogitaremus, quia non propter iſta temporalia, quæ pertinent ad craſtinum, ſed propter illa ſempiterna, vbi eſt ſemper hodiernus. Religioſi quidem, qui non habent poteſtatem viuendi de Euangelio tantùm, vt ſpiritualiter operantes manducent panem ſuum à corporali labore gratuitum, qualem poteſtatem viuendi de Euangelio, ſcilicet habẽt Prælati eccleſię maiores, & minores eis datam in Apoſtolis & diſcipulis ſecundùm Auguſt. de opere Mona. ſed ſolùmmodò habent poteſtatem viuendi de labore, aut de mendicitate, vt ſic reſtringatur quæſtio ad illos, qui ſunt in ſtatu perfectionis exercendæ, vt ſunt Prelati, ſiue in ſtatu perfectionis generandæ, vt ſunt religioſi, & quicunq; viuunt de bonis communibus eccleſiæ.

Et videtur mihi hic in primis diſtinguendum eſſe de non labore, ſiue de non laborantibus, neque viuentibus de labore, dico manuum, de quo loquitur Auguſt. lib. de opere Mona. circa exiſtentes in ſtatu perfectionis generandæ, qui ſunt religioſi, ſic in perſona illorum dicens in princip. lib. Non de opere corporali, in quo vel agricolæ, vel opifices laborant, præcepit Apoſt. 2. Theſſ. 3. Qui non vult operari non manducet: non enim poteſt eſſe contrarius Euangelio, vbi ait Dominus, Matth. 6. Nè ſolliciti ſitis &c. vt nos curis opificiũ oneraret, quapropter opera ſpiritualia debemus accipere &c. Et reſpõdens eis Aug. ſubdit. Superfluè conant ſibi, & cęteris caliginem obducere. & infra. Denunciamus, inquit, qm̃ ſi quis non vult operari non manducet: audiuimus enim quoſdã ambulare inter vos inquietè nihil operantes &c. Quid ad hęc dici põt? de talib. inquam, qui q̃tùm eſt in ſe parati ſunt laborare: tñ pp maius meritũ in diuino opere ſpirituali laborare. ſ. corporaliter omittunt. Diſtinguo, ꝙ quidam horum non laborant pp contemplationis complementum, vt contemplatiui, quidam pp proximorũ negotium, vt Prelati actiui. Et de primis diſtinguo, qa aut sũt tales, ꝙ ex ſe exercere poſſunt multiplici genere contẽplationis, quę ſunt lectio, oratio, & meditatio, vt cũ laſſati fuerint in vno, mutatione laboris refocillent in alio, & ſic perſiſtere poſſint in continuò exercitio contẽplationis aut non. Et de primis iterum diſtinguo, quia tales, aut victum ſuũ minori ſollicitudine acquirerent mendicatione, aut manuũ labore, aut è conuersò. Et dico, ꝙ ſp maioris perfectionis eſt acquirere victũ minori ſollicitudine in iſtis, & ſilr ſi comparent labores manuũ iter ſe, & ſimiliter ſi mẽdicitates cõparent

inter

ſnter ſe, ſemper maioris perfectionis eſt acquirere victum ſuum illo modo in quo eſt minor ſollicitudo, & ſecundùm vtrunque modum quærendi pauciſſimis debent eſſe contẽti, quia minor eſt ſollicitudo in quęrendo pauca quàm multa, vnde de talibus in quærendo victum mendicitate dicit Aug. de moribus eccleſiæ. Secretiſſimi ab omniũ hominum aſpectu pane ſolo qui eis per certa interualla temporum affertur, & aqua contenti deſertiſſimas terras incolunt perfruentes colloquio Dei, cui puris mentibus inhęſerunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatiſſimi. De alijs verò qui quærunt victum manuum labore, dicit ibidem. Sed ſi hoc excedit noſtram tolerantiam, quis non illos miretur qui contemptis mundi huius illecebris, in communem vitam caſtiſſimam, & ſanctiſſimam congregati ſimul ętatem agunt viuẽtes in orationibus, in lectionibus, & in diſputationibus, nulla ſuperbia mũdi, nulla peruicacia turbulenta, nulla immunditia liuidi, ſed modeſti verecundi pacati concordiſſimam vitam intentiſſimam in Deum gratiſſimum munus ipſi offerũt, neque quiſquàm poſſidet proprium, nemo cuiquàm oneroſus eſt, operantur manib. ea quib. & corpus paſci poſſit, & à Deo animus impediri nõ poſſit &c. Cęteris aũt parib. quæ pertinent ad ſollicitudinem in quærendo victum labore vel mendicitate, ſemper in talibus perfectius eſt quęrere victum labore manuum, quàm mẽdicitate, vt patet ſupra ſecundùm Hieron. ad Demetriadem, & ſecundùm Aug. de forti muliere. Operari carne, & non ſpiritu, vtile non eſt, operari aũt ſpiritu, & non carne, pigrorum eſt. Vnde ſecundùm Hiero. ad Heliodorum, apud gręcos Philoſophos ille laudatur qui omne quo vtebatur manu ſua factũ gloriatus eſt. Propter quod dicitur in Pſal. Labores manuum tuarum quia m. b. e. & b. t. e. In quo caſu intelligo illud dictum Aug. de opere monac. Quid agant, quando operari corporaliter nolunt, cui rei vacent ſcire deſidero. Orationi inquiunt Pſalmis lectioni & verbo Dei, ſancta planè vita, ſed ſi ab his auocandi non ſumus, nec manducandum eſt, nec ipſę eſcę quotidiè aſperandę. Si autẽ ad iſta vacare ſeruos Dei certis interuallis temporis neceſſitas cogit, cur non & præceptis Apoſtolicis obſeruandis aliquas partes temporum deputemus? Si autem contemplatiui non ſunt tales vt poſſint ſtare in continuo exercitio contemplationis, diſtinguo, quòd aut alij conſortes talium qui poſſunt ſtare in continuo ſtudio cõtemplationis indigent continuo auxilio tempore vacationis ſuæ, aut non.

Si ſic, diſtinguendum eſt vt iam ſupra diſtinctum eſt de illis, & eodem modo definiendum. Si non, dico quòd perfectius eſſet talibus laborare manibus quàm mendicare. Hinc dicit Hiero. ad Ruſticum. Fac aliquid operis, vt ſemper diabolus te inueniat occupatum, manus operetur cibum, & animus lectione ſaturetur. In deſiderijs eſt omnis otioſus. Aegyptiorum monaſteria hunc morem tenent, vt nullum abſque opere & labore ſuſcipiant, non tàm propter victus neceſſaria, quàm propter animæ ſalutem ne vagetur, &. Aug. de opere Monach. Cum ad Titum ſcriberet (Apoſtol. ſcilicèt) dicens. Zenam legiſperitum & Apollo ſollicitè præmitte, vt nihil illis deſit, vt oſtẽderet vnde nihil deeſſe deberet continuò ſubiunxit. Diſcant autem, & veſtri bonis operibus præeſſe ad neceſſarios vſus ne ſint infructuoſi. Et hoc etiam vt cęteris fratribus non laborantibus de labore illorum neceſſaria miniſtrentur, & ſiquid deſit à fidelibus mendicatione ſuppleatur dicente Auguſt. de opere Monach. Suppleatur ex oblationibus bonorum fidelium quod laborantibus, & aliquid vnde victum tranſigant operantibus propter infirmitates aliquorum corporales & propter eccleſiaſticas occupationes vel eruditionem doctrinæ ſalutaris, deeſſe putauerint. & infra. Ad hoc enim illa bona opera fidelium ſubſidio ſupplendorum neceſſariorum deeſſe nõ debent, vt ij à quibus ad erudiendum animum ita vacatur, vt illa corporalia geri non poſſint, non opprimantur egeſtate. Et ſic viuere communitatem de labore aliquorum inter illos, puto eſſe perfectius quàm viuere de quacunque mendicitate vel quotidie prouidenda, de quali viuunt aliqui religioſi, vel hactenus per deuotionem populi prouiſa, de quali viuunt monachi & canonici. Illo enim modo viuere de labore, etiam non laborantibus, non eſt viuere de mendicitate, quia omnia eorum facta ſunt communia dicente Beato Auguſt. ibidem. Quo animo debet eſſe in republica ſua ciuis cœleſtis, niſi vt id ipſum quod proprijs manibus elaborat, commune habeat cum fratre, & ſi quid ei defuerit, de communi ſuppleat? Vnde ſecundùm hunc modum illi quibus Apoſtoli, & diſcipuli qui erant de illa communitate, cuius erat cor vnum, & anima vna, & omnia eis cõia, miniſtrabant ſpiritualia, ẽt debitores erãt temporalium illi cõitati. Vnde Apoſtoli non propriè accipiebant de mendicitate, ſed potius de poteſtate, quod Paulus & Barnabas illis attulerant de collectis factis ex gentibus, dicente Auguſt. ibidem. Quia vtiles fuerunt gentibus quæ ab idolorum cultura vocabantur, debitores eorum dixit Apoſtolus ex gentibus Chriſtianos, & addidit quare.

Si enim ſpiritualibus eorum inquit cõicant gẽtes, debent & in carnalibus miniſtrare eis. Quapropter illi qui omnimodè contemplationi ſcdm prædicta vacare poſſunt, nec habent ſecum laborantes manibus, ſed ſolùmmodò miniſterio ſuo inſiſtentes, & ſic ſoli mendicitati in quærendo victum innituntur, vt omninò ſollicitudinem in mendicando minuant, & perfectius viuant, pauciſſimis debent eſſe contenti. aliàs enim

contra ipſos intelligitur loqui Auguſt. quando dicit ibidem, &c.

Certè ſi propterea ſe dicunt operari non debere, quia nec volucres cęli ſeminant, nec metunt, de quibus ſimilitudinem Dominus nobis dedit ne de talibus neceſſarijs cogitemus, cur ergò non attendunt quod ſequitur? Neque enim hoc tm̃ dictum eſt quia non ſeminant neque metunt, ſed adiectum eſt, neque cõgregant in apothecas, apothecę autem vel horrea vel repoſitoria dici pñt. Cur ergo iſti manus otioſas, & plena repoſitoria volunt habere? Cur ea quæ ſumunt de laboribus aliorum, recondunt & ſeruant vnde quotidie proferantur? & infra. Sed ſi hoc placet, ſtudeant boni fideles regis æterni fortiſſimis eius militibus ſeruire, vt ſibi nec aquam implere cogãtur, ſi iam illos qui tunc erant hieroſolymis nouo gradu iuſtitiæ ſupergreſſi ſunt. & infra, &c. Proinde rurſus iſtos alio ſublimiori gradu iuſtitiæ ſuperabunt, qui ſe ita inſtituunt, vt quotidie in agros tanquã in paſtum pergant, & quo tempore inuenerint carpant, &c. ſopita fame reuertantur. Sed planè propter agrorum cuſtodes quàm bonum eſſet ſi etiã pennas largiri dignaretur, vt ſerui Dei in agris alienis inuenti non tanquàm fures comprehenderentur ſed tanquàm ſtrumi fugarentur, & infra. Cęterum quis ferat non ſicut infirmiores tolerari, ſed ſicut ſanctiores etiam prædicari? Eſt autem aduertendum, quòd de talium labore contingit viuere dupliciter. Vno modo ius ſibi vendicando in præmio laboris. Alio modo vſum facti tantùmmodò ex illo expectando, vt tunc demum cum præmium denegatur pacificè ſuſtineatur, & ad menſam Domini mendicando accedatur, & hoc vltimum credo eſſe perfectiſſimum, &c.

De illis autem qui non laborant manibus, & hoc propter proximorum negotium ſaluti animarum intendentes, diſtinguo, quia aut labor manuum poſſet exerceri ab eis abſque detrimento proximorum, aut non Si primo modo, dico omninò quòd perfectius eſſet eis viuere de labore, quàm de Euangelio vel de mendicitate, ea ratione qua prius, niſi poſtponeretur labor propter complementum contemplationis, tunc enim diſtinguendum eſſet, vt iam ſupra diſtinctum eſt. Si ſecũdo modo, aut ergò ad proximorum negotium exequendum quis fraterna charitate vrgetur, aut debito officij compellitur, vtroque enim ceſſante nullus perfectus deberet inſiſtere velle negotijs exterioribus vitæ actiuæ, quia ſemper cõtemplatio debet eſſe in deſiderio, licèt actio propter neceſſitatem ſit in exercitio, prout in præcedenti Quolib. declarauimus in quæſtione de pręeminentia inter vitam actiuam & contemplatiuam. Et vtrolibet illorum modorum exiſtẽte, aut nullus dictorum caſuum ſeu cauſarum occurrit, propter quos vel quas Paulus laborauit, aut immò aliquis eorum vel plures occurrunt. Si primo modo, dico, quòd compulſis debito officij omninò perfectius eſt viuere de Euangelio, quàm de labore aut de mendicatione, vnde in iſto caſu viuebat Paulus de Euangelio, vniuerſaliter n perfectius eſt viuere de Euangelio, quàm de mendicitate, &c. Vnde Timotheus quia non potẽs viuere de labore timebat viuere de Euangelio, putãs hoc minus perfectum eſſe quia vidit magiſtrum ſuum Paulum non velle viuere de Euangelio, ſecundùm Aug. vt dictum eſt ſupra, cogitauit ſe debere viuere potius de aliqua negotiatione, & nequaquàm cogitauit ſe diuertere ad mẽdicitatem quaſi perfectius eſſet viuere de iuſta negotiatione quã de mendicitate quod re vera perfectius eſſet & melius non potenti laborare, & non tendenti ad conſummationem contemplationis, neque intẽto negotijs proximorum. Illis verò qui vrgẽtur fraterna charitate ad proximorum negotium exercendum, qui non habent poteſtatem viuendi de Euãgelio, Dico, quòd perfectius eſt viuere de mendicitate, quàm de labore, quia illis. ſ compulſis ex officio viuentib de Euangelio, & iſtis alijs viuentibus de mendicitate minus impedirentur ſeu retraherentur à proximorum negotij executione. Nec etiam in iſto caſu ſi illi qui vrgentur ad negotia proximorum fraterna charitate, acciperent victum ab illis quibus militant, eſſet mendicitas propriè, ſed potius poteſtas, licèt non ex debito officij, & diuinæ inſtitutionis tamen ex debito charitatis, & obligatione naturali. Si verò aliquis dictorum caſuum ſeu cauſarum, in quibus Paulus laborauit manibus, occurrat, tunc dico, quòd perfectius eſt ſecundùm vtrunque dictorum modorum, exercentibus negotia proximorum viuere de labore vel de mẽdicatione ſumpta ab alijs quibus non militarent de quali viuebat Paulus quãdoque omiſſo labore, ſecundùm quod Aug. teſtatur dicens de opere Monach. Putemus Apoſtolũ illis omnib. dieb q b. fuit Athenis non fuiſſe operatum, propter hoc enim & ex Macedonia ſupplebatur eius indigentia, ſicut dicit in ſecunda ad Corinth quànquàm & alijs horis, & noctibus poterat, quia valebat, & animo, & corpore. Sed omninò perfectius eſt in illis caſibus de proprio viuere labore aut confratrum ſuorum, & hoc ne ſumẽdo ab alijs maximè ab illis quibus militant, impediretur curſus Euangelij, qui re vera impediretur in hoc, ſecundùm quod patet diſcurrendo per caſus, in quibus diuerſis de cauſis ſpecialibus Paulus nihil accepit ab illis quibus militauit, ſed quãdoque accepit ab alijs, &c. quandoque vixit de labore, ſecundùm quod quandoque in aliquo caſu bonum videbatur ei accipere vno modo, quandoque autem, & in alio caſu meliùs videbatur ei accipere cumque occurrebat cauſa, propter quam viſum eſt ei laborandum captabat ad hoc certas horas, tàm de die, quàm de nocte, maximè de nocte, in quibus ſine minori

diſpen-

diſpendio potuit ſe ſubtrahere à populo, & tunc laborabat, dicente Auguſt. de opere monach. 1. Ipſe Apoſtolus quão vacaret operari manib ſuis, niſi ad erogandum verbum Dei certa tempora conſtitueret, nequaquam. Deus, & hoc latere nos voluit; nam & cuius artis opifex fuerit, & quib temporibus vacabat diſpenſando Euãgelio Sacra Scriptura non tacuit. Nam cum dies profectionis vrgeret in Troade &c. vbi declarat Augu. ꝙ præcipuè de die diſputauit & prędicauit, per quod inſinuat à contrariò, ꝙ de nocte præcipuè laborauit, vnde ſequitur. Optima enim eſt gubernatio, vt omnia ſuis temporibus diſtributa ex ordine gerantur ne animum humanum turbulentis implicationibus inuoluta perturbent. Ibi etiam dicit, ꝙ operabatur Apoſtolus. Poſt hæc inquit egreſſus ab Athenis venit Corinthum, & cum inueniſſet quendam Iudæum nomine Aquilam, & Priſcillam vxorem illius, acceſſit ad illos, & propter artis ſimilitudinẽ manſit apud illos opus faciens, erant enim tabernaculorum artifices. Caſus autem, & cauſæ pro quibus Apoſtolus manibus operabatur, erant ſeptem. Quarum prima erat vt pſeudo Apoſtolos à prædicatione compeſceret 2. Corinth. 11. Vt amputem occaſionem eorum qui volunt occaſione. Gloſſ. Intentio pſeudo, & ſtudium erat in pecunijs accipiendis, ideòque Apoſtolus accipere renuit, ne illis eſſet forma, & occaſio accipiendi. Sciebat.n. quòd ſi non acciperent non diu prædicarent. Et hic non laborauit, ait enim. Gratis Euãgelium Euangelizaui vobis, alias eccleſias expoliaui accipiens ſtipendium ad miniſterium veſtrum, nam quod mihi deerat ſuppleuerunt fratres qui venerunt à Macedonia, & 1. Corinth. 9. Nequod offendiculum demus Euangelio Chriſti. Gloſſ. quia ſi acciperet Apoſtolus, iam pſeudo liberè acciperent, & ſic in prædicatione durarẽt; & ita impedimentum eſſet Euangelio, & ideò laborauit dicente Auguſt. de ſermo. Domini in Mõte, cap. 24. Erant.n. multi qui occaſionem acquirendi, & vendendi Euangelium quærebant, quibus eam volẽs amputare Apoſtolus manibus ſuis victum &c. & de opere Monac. cap. 4. Ipſe ſtipendium ſibi debitum non exegit, vt ſe formam daret eis qui exigere non debita cupiebant, ergò qđ ſibi debebatur accipere noluit, vt ſuo exẽplo coercerentur qui ſibi non ita ordinatis in eccleſia talia deberi arbitrabantur. Secũda ne ſubditos ſuos grauaret 2. Corinth. 11. Cum eſſem apud vos & egerem, nulli oneroſus fui. & in omnibus ſine onere me vobis ſeruaui & ſeruabo 2. Theſſ. vltimo. Neque gratis panem manducauimus ab aliquo, ſed in labore & fatigatione nocte & die operantes, nequem veſtrum grauaremus 1. Theſſa. 2. Memores eſtis fratres laboris noſtri, & fatigationis nocte & die operantes nequem veſtrum grauaremus, q.d. ſecundùm Auguſ. de opere monac. cap. 8. Omnia itaq; toleramus nequod impedimentum demus Euangelio Chriſti. Tertia vt exẽplũ operandi manibus cęteris præberet 2. Theſſal. vltimo. Ipſi.n. ſcitis quemadmodum oportet imitari nos, qm̃ non inquieti fuimus inter vos, vt noſmetipſos formam daremus vobis ad imitandum nos. Auguſt. de opere monac. cap 4. Qua nos imitemini. Glo. & otium dimittatis. Et Actu 20. Hæc omnia oſtẽdi vobis exemplum operandi, qm̃ ſic laborantes. Glo. Vt ego. Cuius manus miniſtrauerunt ſuſcipere infirmos. Glo. ad miniſtrandum infirmis ſicut &, ego feci his qui mecum ſunt.

Quarta, vt pauperes qui erant cum ipſo ſuſtentaret. Act. 20. His qui mecum ſunt miniſtrauerũt manus iſtæ. Vnde ad idem hortatur ſuos. Ephe 4. Qui furabatur iam non furetur, magis autem laboret operando manibus ſuis quod bonum eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. Et iterum poſt iam dicta Ephe. 4 Vos autem fratres nolite deficere ad benefacientes. Gloſſ. Pauperibus, quia etſi operentur, põt tñ nonnullis indigere, & ideò monet ne illi qui habebant vnde ſeruis Dei neceſſaria præberent pigreſcerent hac occaſione, non enim in reprehenſionem venit qui humanus eſt in largiendo.

Quinta, vt in ſe appetitum rei alienę compeſceret, & honeſtè conuerſaretur. Act. 20. Argentũ & aurũ aut veſtem nullius concupiui, qm̃ ad ea quæ mihi opus erãt &c. vt iã ſupra. Vnde & ad idẽ hortatͬ cũ dicit 1. Theſſ. 4. Operemini manib. veſtris, ſicut pręcepi vobis, honeſtè ambuletis ad eos qui foris ſunt, & nullius aliquid deſideretis. Glo quia honeſtum eſt, & lux ad infideles, & ſi deſideraueritis rem alterius ne rogetis vel tollatis.

Sexta, ne venale videretur ponere Euangeliũ; 1. Cor. 9. Dñs ordinauit his qui Euãgelium annũciãt de Euangelio viuere, ego aũt nullo horũ vſus ſum, & inf Que eſt ergò merces mea vt Euãgeliũ p̃dicãs ſine ſumptu ponã Euãgeliũ? Gl. ſenſus eſt, mercedẽ habeo ſi ex dilectione ita facio, vt potius patiar penuriã q̃ abutar ptãte, qđ vtiq; facerẽ ſi ſũptuoſum credẽtib. Euãgeliũ eſſet importunè exigẽdo, vel indiſcretè accipiẽdo. Aug. de opere monac. c. 11. Vt nõ ſit credẽtib. ſumptuoſum Euãgeliũ, ne putarẽt ad hoc ſibi Euãgelizari, vt illud Euãgeliſtę quaſi vẽdere videãtur. Idẽ lib. 2. de ſer. Do. in mõte. c. 24. ſuper illud Primo q̃rite regnũ Dei, & hæc oĩa apponẽtur vobis Cũ.n. primũ dixit, illud ſignauit, qa hoc poſterius quęrendũ eſt nõ tẽpore, ſed dignitate, neque.n. ideò debemus Euangelizare vt manducemus, ſed ideò manducarẽ vt Euãgelizemus, ſi propterea Euãgelizamus vt mãducemus, vilius habemus Euangeliũ q̃ cibũ. Sed nõ ideò Euãgelizauit, vt perueniret ad cibum & alia neceſſaria, ſed ideò iſta ſumpſit vt illud impleret. Idẽ de opere monac. cap. 12. Infirmorũ periculis ne falſis ſuſpitionib. agitati odiſſent quaſi venale Euangelium, tanquàm maternis paterniſq; agitatus viſceribus tremefactus hoc fecit.

Septima, quia ei neceſſaria non dabantur 1. Corinth. 4. Laboramus operantes manibus noſtris. Gloſſ. pro nobis neceſſarijs, quia nemo dat nobis. Et Gloſſ. ſuper illud 1. Corinth 9. Ego autẽ nullo horum vſus ſum, ne fortè quiſquam ideò eum non accepiſſe putaret, quia illi non dederãt, & de ſua poteſtate hoc totiens hac de cauſa dixiſſet, vt deinceps darent ſubdit. Non ſcripſi autem hæc vt in me fiant. Gloſſ. q.d non ſum vſus, ſed nec mori volo, nec ſcripſi hæc, vt ego accipiam. Ne ergo moreretur quandoque operatus eſt, quod tamen non recepiſſet ſi oblatum ab illis quibus prædicabat fuiſſet propter cauſam incidentem, oblatum autem accepiſſet ab alijs ſicut, & quandoque accepit, ſecundùm quod dicitur de opere monach cap. 12 Venerat ad tãtam indigentiam, vt de longinquis eccleſijs ei neceſſaria mitterentur, dum tamen ab eis apud quos erat, nihil tale acciperet, à quibus tamen accepit, non tàm propter ſuam neceſſitatem, quàm propter illorum vtilitatem, ſecundùm quod ſequitur capit. 16. Non ſolum curam factarum plebium eſſe voluit, ſed & miniſtrare neceſſaria ſanctis Dei ſeruis, conſilium in hoc dans quòd hoc magis ipſis qui hoc faciunt prodeſſet, quàm illis erga quos faciebant.

Octaua cauſa operandi manibus eſt quæ non tangit Paulum, ſed ſolùmmodò ſubditos ſuos, fuga otij & curioſitatis 1. Theſſal 4. Operam detis vt quieti ſitis, & vt negotium veſtrum agatis, & operemini &c. vt ſupra. Vt quieti Gloſſ. à curioſitate. Et nota ſicut dicit Gloſſ. quòd ait, Operam detis, quia difficilè eſt dimittere conſuetudinem, ſed vos cogitetis vt veſtrũ negotium agatis. Gloſſ. Dimiſſis alienis, quia adiuuat nos quietos eſſe, quia illud malum ex otio venit.

Hæc ergò fuit prærogatiua Pauli in labore manuum ſuper cęteros Apoſtolos, de qua dicit Aug. de opere monach. cap. 6 Si quis eo quòd ſibi debetur vti vellet ſicut Paulus Apoſtolus voluit, amplius impenderet non exigendo ſtipendium debitum, ſed quotidianum victum ſuis laboribus tranſigendo. & capit 7. Non ergò ſolus Paulus & Barnabas non habebant poteſtatem non operandi, ſed omnes pariter habebant hanc poteſtatem, qua iſti non vtebantur amplius impendendo eccleſiæ, ſicut in illis locis in quibus Euangelizabant, infirmis congruere iudicabant.

3 Vt autem dicit cap. 20. Quid ergò? cęteri Apoſtoli quia non operabantur peccabant, aut afferebant impedimentum Euangelio, quia dixit Beatus Paulus ideò ſe nõ vſum hac poteſtate ne quid impedimentum daret Euangelio Chriſti? Si enim peccauerunt quia non operati ſunt, non ergò acceperunt poteſtatem non operandi, nec de Euangelio viuendi. Si autem acceperunt hanc poteſtatẽ, qua Paulus aliquid vltra erogans vti noluit, non vtique peccauerunt, ſi non peccauerunt, nullum impedimentum dederunt, neque enim nullum peccatum eſt impedire Euangelium.

Et reſpondet Auguſt. eodem capit. ſubdens. Hanc quæſtionem breuiter ſoluerem, ſi dicerem, quia & iuſtè dicerem, credendum eſſe Apoſtolo, ipſe enim ſciebat cur in eccleſijs gentium non oporteret portare venale Euangelium; non culpans Coapoſtolos ſuos, ſed diſtinguens miniſterium ſuum, quia inter ſe diſtribuerant Euangelizandi prouincias, vt Paulus & Barnabas ad gentes irent, illi autem ad circumciſionem. Vult ergò Auguſt. quòd alij non peccauerunt, quia eis prædicabant à quibus potuit conuenienter ſumptus accipi ſine impedimento Euangelij, Paulus autem non talibus, ſed illis à quibus non erat conueniens ſumptus accipere, nec accipi ſine impedimento Euangelij. Et ſupponit ſecundùm quod dicit ſupra capit. 6. & contra Adimantium capit. 20. quòd omnia illa Nolite poſſidere aurũ &c. & quæ apud illos ſunt manducate &cęt. non ſunt iuſſa Apoſtolis neque diſcipulis, ſed ſolùmmodò permiſſa, vt quicunque vti vellet poteſtate ſumendi ſumptus, liceret ei de iure ex domini licentia & conſtitutione. Si quis autem illa vti nollet ſimiliter liceret ei, nec contra iuſſum aliquid faceret in hoc, quòd iuri ſuo cederet, & miſericordius agens de labore viueret, & argentum in zona portaret acceptum de labore ex neceſſario victu, quod Paulus fecit, & hoc ex cauſa circa illos quibus prædicauit. Alij autem non fecerunt hoc propter aliam cauſam circa illos quibus ipſi prædicabant.

2 Sed licèt ita fuerit ordinatum, & obſeruatum inter Apoſtolos, & obſeruatum in principio eccleſiæ, admonente Spiritu Sancto, nunquid cęteri Apoſtoli poſtmodum diuerterunt ſe ad prædicandum gentibus ſicut Paulus & Barnabas? nunquid Thomas cucurrit ad Indos, Bartholomęus ad Aethiopes? vtique, nec tamen legitur, quòd illi inter gentes de labore vixerunt. Paulus etiam, vt dictum eſt, non ſemper de labore vixit. Eſto ergò, quòd cęteri Apoſtoli non peccauerunt non laborando, quia caſus tales illis non occurrerunt, quales Paulo, ſed quid ſi eis occurriſſent nũquid peccaſſent ſumendo ſumptus, & dando impedimentum Euangelio? & an Paulus peccaſſet, ſumendo ſumptus & non laborando? Re vera non peccaſſent alij in conſimilibus caſibus, nec Paulus peccaſſet accipiendo ſumptus, & non laborando in ſuis caſibus, aliter enim non fuiſſet ei poteſtas conceſſa ſumendi ſumptus tunc, neq; miſericordius egiſſet volendo accipere debitam mercedem, quòd falſum eſſe oſtendit Auguſt. ex dictis Pauli ſic inquiens ibidem cap. 7. Nunquid habemus inquit licentiam manducandi & bibendi? nunquid habemus licentiam ſororem mulierem circumducendi? quàm licentiam dixit,

niſi quàm Dominus dedit eis, quos ad prædicandum regnum cœlorum miſit dicens: Ea quæ ab ipſis ſunt manducate, dignus eſt enim operarius mercede ſua, & ſeipſum proponens ad eiuſdem poteſtatis exemplũ, cui fideliſſimæ mulieres neceſſaria de ſuis facultatibus miniſtrabant?

Amplius autem fecit Apoſtolus, vt de coapoſtolis ſuis documentum adhiberet huius licentiæ à Domino permiſſæ: neque enim reprehendens ſubiecit, ſicut & cæteri Apoſtoli, ſed vt hinc oſtenderet hæc ſe accipere noluiſſe, quòd enim liceret accipere, cæterorum commilitonum etiam eius more probaretur.

Nota, quia dicit, quod licuit accipere non accepit, quod non fuiſſet, niſi quando laborauit non peccaſſet, quare nec cæteri Apoſtoli in caſibus conſimilibus. Et hoc verum eſt, & ſic Paulus miſericordius egit, quàm cæteri & perfectius, ſicut perfectius agit continens, qui cum poſſit nubere ſine peccato, non tamen vult nubere. Et ſic illa reſponſio Auguſt. non videtur ſufficere mihi ad propoſitum. Dico ergo, quòd cæteri Apoſtoli non peccabant, quia non operabãtur, ſed accipiebant ſumptus etiam occurrentibus dictis caſibus: aliter enim non accepiſſent poteſtatem non operandi, tunc neque viuendi de Euangelio, vt dicitur in argumento. Quòd arguitur in oppoſitum, quòd immò quia afferebant impedimentum Euangelio, quia Paulus laborauit, vt dicit, nè fieret impedimentum Euangelio: Dico, ꝙ alij acceperant poteſtatem tunc non laborandi, & viuendi de Euãgelio, qua Paulus aliquid vltra erogans vti noluit, & ſic non peccauerunt, nec vllum impedimentum dederunt Euangelio, in quo conſiſtebat peccatum.

Sed quia vt dicit in argumento, neque nullum peccatum eſt impedire Euãgelium: diſtinguo de impedire Euangelium, quia vno modo contingit impedire Euangelium faciẽdo illud, quo ceſſat curſus Euangelij, quemadmodũ pſeudo Apoſtoli prædicantes falſa, & contraria Euangelio impediebant Euangelium, quos Apoſtolus non accipiendo viſus eſt ab actu prædicandi remouere, & cogere ceſſare, de quibus dixit Apoſt. ad Galat. 1. Nos conturbant, & volunt conuertere Euangelium Chriſti.

Alio modo faciendo illud, quo non habet Euãgelium, ita celerẽ curſum vt haberet ſi nõ fieret. Quod dupliciter poteſt fieri. Vno modo faciendo quod non eſt licitum fieri, quemadmodũ impediuiſſent Apoſtoli curſum Euangelij, ſi ſecundùm Euangelium non vixiſſent, & contraria eis, quæ prædicauerunt feciſſent, ſicut fecerunt pſeudo, qui tamen non contraria Euangelio, ſed veritatem Euangelicam prædicauerunt, quos Apoſtolus non cenſebat repellendos, ſed permittendos, dicens Philip. 1. Quid enim dum omni modo, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur? & in hoc gaudeo.

Alio modo faciendo quod licitum eſt fieri, licèt non ſit perfectius fieri. & iſto modo Apoſtoli cæteri accipiendo ſumptus etiam in dictis caſibus dederunt impedimenta Euangelio. Paulus nequaquàm, quia per hoc, quòd Paulus ſumptus nõ ſumpſit in dictis caſibus, ſed laborauit, & de labore vixit, fortius ad eius prædicationem occurrit Euangelium, quàm occurriſſet ſi ſumptus accepiſſet, & quàm occurriſſet ad prædicationem aliorum ſi occurrentibus dictis caſibus ſumptus ſumpſiſſent.

Dico igitur, quòd impedire Euangelium ſecũdo modo, graue peccatum eſt, & mercenariorũ. Impedire autem primo modo grauiſſimũ eſt peccatum, & luporum, quia tale impedimentum procedit ex facto omninò illicito.

Impedire autem Euangelium tertio modo qđ non eſt propriè impedire, ſed eſt propriè non expedire: benè poteſt eſſe paſtorum, & abſq; omni peccato, quia procedit ex opere licito, in quo nullus peccat, niſi per occaſionem ſcandalizaret infirmos, quale ſcandalũ oriri non potuit ex ſumptu quem accipiebant Apoſtoli, quia modica acceperunt, & non petierunt, neque abſtulerunt, quia aliter non honeſtè ambulaſſent, vt dicitur in quinto caſu prædicto: cum enim eis neceſſaria denegabantur, aut non vltrò offerebantur, tunc erat tempus excutiendi puluerem de pedibus, & pacificè recedendi. Vnde præueniri debebant, ſicut & modo debent præueniri in neceſſitatibus ſuis, dicente Auguſt. ſuper illud Pſalm. 103. Producens fœnum iumentis. Ne dicatis, ſeruientes non indigent noſtri, quærite, ne quis indigeat, & qui non indiget inueniat in te quod nolit. Noli dicere ſi petierit dabo. Expectas ergò & vt petat, ſic paſcis bouem Dei, quaſi tranſeuntem mendicum, illi petenti das. Si ſic inter vos indigent milites Chriſti vt etiam petant, videte, nè vos iudicent antequàm petant.

Alius ad te venit vt petat: alium tu præueni, nè petat, da illi, ſed multò magis iſti, quantò minus petit, tantò magis tibi vigilandum eſt, vt præoccupes petiturum, aut fortè non petiturum, & aliquando damnaturum, & infra. Non indiget cibo, fortè veſte indiget, nec indiget veſte, fortè tecto indiget, fortè etiam fabricat, fortè aliquid vtile in domo Dei molitur, & expectat vt attendas.

Quia ergò licitè non laborauerunt, & ſumptus acceperunt, & abſque ſcandalo, licèt non expediebant curſum Euangelij faciendo opus prærogationis, ſicut Paulus, nequaquàm peccauerunt, quia ad tale opus prærogationis non tenebantur, eo quòd nõ erat iuſſum à Deo, vt dictum eſt iam, nec tenetur quis ad opus prærogationis: nullus autem peccat non faciendo id ad quod non tenetur pro tempore, & loco. Hinc dicit Auguſt. ſuper

per dictum locum. Ego inquit nullo horum vſus ſum. Oſtendit ſibi deberi, & non accepit, nec códemnauit eos, qui non acceperunt, quod debebatur: condemnandi enim erant exigentes indebita, non accipientes mercedem ſuam: ille tamen & ipſam mercedem donauit, non quia tibi alius donauit non debes alteri.

Quòd ergò arguitur primò, quòd viuere de labore perfectius eſt, dico, quòd verum eſt modo & in caſu, quo Paulus laborauit: ſecundùm quod procedunt allegata in argumento: aliàs autem nequaquàm, prӕterquàm ſecundum tacta in corpore ſolutionis.

Ad ſecundùm quòd viuere de Euangelio eſt perfectius. Dico, quòd verum eſt ſecundùm prędicta, niſi in caſibus, in quibus laborauit Paulus: in illis enim caſibus laborando manibus expeditius eſt Euangelium ſecundùm prӕdicta, licèt aliquantulum temporis labor occupat, quod laborās ſibi determinat, ſecundùm quod minus Euangelium retardat, vt ſimiliter dictum eſt.

Ad tertiū, quòd viuere de mendicitate eſt perfectius, quia in hoc imitatur Chriſtus, de quo dictum eſt: ego autem mendicus ſum: Dico quòd ſicut pauper dicitur ſecundùm etymologiā, quaſi parum in pera habens, & egenus, quaſi egens alterius onere, id eſt bonis, quibus alter eſt oneratus, & inops, quaſi ſine opibus, ſic mendicus dicitur quaſi mentem indicans ſuper eò, ſcilicet quòd parū in pera habet, & bonis quo alter oneratus eſt indiget, & per hoc deſiderium habendi de bono alterius indicans. Sed hoc contingit fieri dupliciter. Vno modo petendo, quod eſt proprium mendicantium non habētium poteſtatem accipiendi qualem habebant Apoſtoli, quorum poteſtas accipiendi diſtinguitur contra mendicitatem petentium, quę idcircò propriè dicitur mendicitas Alio modo ipſam indigentiam inſinuando, & prӕtendendo, quòd benè fecerunt Apoſtoli, & Chriſtus, & hoc modo habentes poteſtatē accipiendi largo nomine dicuntur mendici, ſecundùm quod hęc diſtinctio ponitur expreſsè ab Auguſt ſuper Pſalm. prӕdicto. Quomodo inquit Auguſt. Chriſtus in paſſione infirmorum perſonam ſuſtinuit prӕfiguratam, ſic & in loculis habendis, & exigendo quodammodo annonam nó petendo, ſed prӕferendo indigentiam ſuſcepit. Ex qua diſtinctione circa factum Chriſti de loculis ſatis exprimitur, quòd licèt in habendo loculos mendicus fuit, non tamen primo modo, ſed ſecundo, & quòd non expreſsè petēdo exigebat, ſed quodammodo exigebat indigentiam prӕferendo. Vbi in eò, quòd dicit exigebat, & quòd dicit annonam: benè notatur, quòd pręferendo indigentiam quӕrebat de alieno non ex vera mendicitate, ſed ex poteſtate: exigere enim non habent mendicantes verè primo modo, ſed solū poteſtatem habentes: exigere enim ſupponit iuris debitum, quod benè inſinuat nomē annonӕ, quӕ non debetur verè mendicantibus ſecundùm primum modum, ſed ſolùmmodò poteſtatem recipiendi habentibus, vnde ibi dicit gloſſa ſuper illud, Ego autem mendicus ſum. Hoc dicit Chriſtus de ſe ex perſona ſerui, ſecundùm quod homo mendicus eſt, qui ab alio petit: re vera enim ſecundùm illum modum erat mendicus, quia indigebat, quod exponit continuè additum. Et pauper: non tamen ſecundùm modum, quo mendicus eſt, qui non exigit prӕferendo indigentiam, ſed expreſsè petendo. Vnde non video Chriſtum fuiſſe mendicum alia mendicitate, quam illa, qua mendici erant: maximè ideò, quia non inuenio vnquàm ipſum alia mendicaſſe, quàm illa, quӕ reponebat in loculis ſuis, niſi in miniſterio potius, quàm propter indigentiӕ ſupplementum; dicente Auguſt. ſuper illud Pſalm. 108. Perſecutus eſt hominem inopem, & mendicum.

Mēdicum autem quomodo intelligemus, niſi fortè, quia dixit mulieri Samaritanӕ, *Da mihi bibere*, & in Cruce ait ſitio? In hoc ergò, quòd accepit reponenda in loculis: Auguſt. eum mendicum non iudicauit, & hoc, quia illa non recepit ex mendicitate, ſed ex poteſtate conſimili illi petenti, quàm conceſſit Apoſtolis, non tàm verbo, quàm exemplo, dicente Auguſt. ſuper illud; Producens fœnum iumentis. Cum videret Paulum nō ita quӕſiturum, prӕuidit, nè damnaret quӕſiturum, & prӕbuit exemplum infirmo, vbi nomine infirmi comprehendit cęteros Apoſtolos à Paulo, vt declaraui in pręcedenti Quolibet. in quӕſtione de perfectione Prӕlatorum, vnde & cӕteri Apoſtoli ad exēplum Chriſti ſumptus acceperunt, dicente Auguſt. de opere Mona. cap. 6. Dominus more miſericordiӕ ſuę infirmioribus compatiēs cum ei poſſent Angeli miniſtrare loculos habuit, quibus mitteretur pecunia, quę conferebatur à bonis fidelibus eorum victui neceſſaria, & infra poſt modicum. Hòc exemplum Domini imitabantur Apoſtoli ad accipiendum ſibi debitum cibum.

Conſtat autem, ꝙ non fuiſſet eis congruum exemplum quӕrendi ſic debitum, niſi Chriſtus etiam illa accepiſſet tanquàm propter debitum; propter hoc enim prӕmiſit; Nolite portare aurum &c. vt ſupra dictum eſt.

Alijs autem, quibus incumbit neceſſitas procurandi ſibi neceſſaria, quia non habent vnde ſumāt ex debito: benè ętiam fuit in exemplo ſibi prouidendi de futuro, dicente Auguſt. lib. 2. de ſermo. Domini in monte, Vehementer cauendum eſt, nè fortè cum viderimus aliquem ſeruū Dei prouidere, nè iſta neceſſaria deſint, vel ſibi, vel eis, quorum cura ſibi commiſſa, iudicemus eum cōtra prӕceptum Domini facere, & de craſtino eſſe ſollicitum: nam & ipſe Dominus, cui miniſtrabant Angeli: tamen propter exemplum, nè quis poſtea

poſtea ſcandalum pateretur cum aliquem ſeruorum eius animaduertiſſet iſta neceſſaria procurare, loculos habere dignatus eſt. Ex quo aduerto, quòd Chriſtus in loculis duplex exemplum præbuit. Vnum accipiendi ex debito, in quo exemplum dedit ſolis Apoſtolis, & diſcipulis, & eorũ ſucceſſoribus, & alijs, qui in miniſterium publicum ſunt vocati, & hoc tanquàm infirmis non valentibus ſibi manibus quærere neceſſaria. Alterum reſeruandi ſibi acceptum in futurum, in quo exemplum dedit omnibus alijs tanquàm infirmioribus. Sed neutro modo exemplum de loculis ſecutus eſt Paulus tanquàm miles ſtrenuiſſimus.

Ad formã argum. Quòd ergo dicitur in argumẽto, illud eſt perfectius, in quo imitatur Chriſtus: dico, ꝙ quia omnis Chriſti actio noſtra eſt inſtructio, facta ſua omnia nobis ſunt, quaſi quædam verba inſtructoria. Sed hoc dupliciter, quandoque enim ſunt inſtructoria quid tanquàm perfectum facere expediat: quandoque autem quid tanquàm imperfectum facere liceat.

Primo autem modo facta Chriſti ſunt exẽpla perfectis, & ſunt opera perfectionis ex genere, & ratione facti, & ex animo facientis. Tale exemplum dedit, cum quando hora ſua venit paſſioni crucis ſe obtulit quãdo dixit, Si quæritis me ſinite hos abire.

Opera autem Chriſti ſecundo modo ſunt exẽpla imperfectis, & ſunt opera imperfectionis ex animo facientis tantùm. Tale exemplum etiã dedit Chriſtus in paſſione quando dixit, Triſtis eſt anima mea &c. ſecundùm quod de vtroque dicit Auguſtin. ſupra dictum locum Pſalm. 103. Cum videret multos pronos, & gaudentes ad martyrium paſſionis exultantes, in ipſa paſſione fortes ſeminatores, & maturos ad horreum: ecce qualibus competit exemplum operis Chriſti primo modo. Sequitur continuè de ſecundo modo. Quorundam tamen infirmorum, quos videbat poſſe turbari ventura paſſione ne deficerent, ſed potius voluntatem humanam voluntati creatoris coniungerent, ipſorum perſonam voluit accipere in paſsione Chriſti, cum dicens, Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem, & iterum, Pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte, docuit quid eſſet dicturus infirmis, ſed ſecutus oſtendit quid facere deberet infirmis. Veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu vis pater: egit ergo Chriſtus, & docuit, & perfectionis, & imperfectionis opera. Dico quantùm eſt ex genere, & ratione operis, ſed in exemplum alijs, & alijs, quæ tamẽ ambo perfecta erant ex intentione facientis. Dico ergò, quòd perfectius eſt opus, in quo imitatur Chriſtus ſequẽdo rationem perfectionis in illo qualem tenuit Chriſtus, & ſecundũ hoc iuxta ſecundùm modum operum Chriſti perfectius fuit Paulo circuncidere Timothęum compatiendo Iudæorum infirmitati, quàm non circuncidere, licèt non circuncidere ſimpliciter eſſet perfectius, de quo Actuum 16. Aſſumens circuncidit eum propter Iudæos, Gloſſ. Nè offenſi alienarentur, propter quod dicit 1. Corinth 9. Factus ſum Iudæis tanquàm Iudæus, vt Iudęos lucrifacerem. Et per hunc modum, licèt carnes comedere eſſet imperfectionis: comedere tamen propter infirmos, nè crederent non licere perfectionis eſſet, & è conuersò eſſet perfectionis non comedere, aut non bibere vinum, nè proximus per infirmitatẽ ſcandalizaretur in comeſtione, aut potatione, quod fortè aliàs licitum eſſet, aut perfectionis comedere, vtpotè panem, & aquam in pœnitentiam & cap. 14. Bonum eſt non comedere carnes, neque bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur.

Et ſimiliter ſi laborare manibus præbuiſſet ſcandalum, aut offendiculum alijs Apoſtolis, & nullum perfectum eis, quibus prædicabat, perfectius fuiſſet ei non laborare, quàm laborare.

Nequaquàm tamen eſſet ei perfectius ſequi in talibus quandoque ſubſtantiam actionis Chriſti, vt fugere paſsionẽ ex iuſta cauſa, aut propter iniuſtam illam ſuſtinere, & in hoc homo non poteſt ſequi rationem perfectionis Chriſti, quia non eſt inſtitutus in hoc Doctor vniuerſalis Eccleſiæ, ſicut fuit Chriſtus, propter quod licèt fugere in Chriſto fuerit opus perfectionis ſecundo modo, non tamen ſic in alijs eſſet opus perfectionis, & per huncẽt modum licèt in Chriſto fuerit opus perfectionis non laborare, ſed viuere de Euãgelio, non ſic fuiſſet opus perfectionis in Paulo, ſicut neque fuit in alijs Apoſtolis.

Sequendo autem rationem perfectionis operum Chriſti, iuxta primũ modum operum eius, ſemper perfectius eſt opus. in quo quis imitatur eum, & ſic generaliter omnium tẽporalium abrenunciatio tàm in proprio, quàm in communi, & quærere in eis ſolùmmodò quotidianum vſum facti, vel de Euangelio, vel de labore, vel de mendicitate viuere eſt ſtatus perfectionis quàm Chriſtus obſeruauit viuendo de Euangelio, & verbo docuit dicendo, Nihil tuleritis in via &c. comedentes, & bibentes, quæ apud illos ſunt: dignus eſt enim operarius mercede ſua, & docuit exemplo in accipiendo à fidelibus ſibi, & ſuis neceſſaria, ſicut dictum eſt.

Obſeruantiam autem perfectionis viuendo de labore, & de mendicitate propriè dicta, alijs reſeruauit. Sic ergo in Paulo perfectius fuit laborare manibus, & non viuere de Euangelio, quàm imitari Chriſtum viuendo de Euangelio, in quo eum imitati ſunt alij Apoſtoli Propter quod Paulus ſublimius egit, quàm cæteri Apoſtoli, vt dicit Aug. ſuper dictum locum Pſal 103. Multi infirmi iſta quæſituri erant: Paulus ſublimius egit, ſcilicèt iſta non quæſiturus, vt ſtatim præmiſit.

Et

Et tunc continuo quærit Auguſt. Nunquid & Chriſto ſublimius? & reſpondet. Chriſtus ſublimius, quia miſericordius. Quod verum eſt quo ad animum operantis, & Paulus enim miſericorditer operatus eſt manibus operando. Vnde, quòd non voluit ſumptus ſumere ne venalem videretur ponere Euangelium, hoc fecit miſericorditer ne offendiculum poneret proximo, in ſuſpicando, quòd Euangeliſtæ non Euangelizarent niſi propter ſumptus, dicente Auguſt. de opere Monach. capit. 10. Infirmitati hominum compatiens id faciebat, propter quod 1. Corin 9. vbi exponit illam cauſam, continuo exponit qualiter in pluribus alijs operibus ſuis miſericorditer condeſcendit infirmitati proximorum, ſubdens.

Nam cum liber eſſem omnibus omnium me ſeruum feci vt plures lucrifacerem &c. Sed Chriſtus multò miſericordius operatus eſt habendo loculos, quia illud fecit in exemplum, & documentum omnium de eccleſia, pauciſſimis exceptis qui aliquid aliud vellent ſupererogare. Paulus autem illud fecit ſolùmmodò in exemplum & documentum paucorum, & perfectorum qui in hoc eum erant imitaturi, & imperfectorum qui contra eum aliquid ſiniſtri eſſent ſuſpicaturi. Quo ad perfectionem autem rationem generis ſiue ſubſtantiæ ipſius operis perfectius egit Paulus quàm Chriſtus, ſicut perfectius egit quãtum erat de genere operis, quandò paſſionem ſuſtinuit quàm quandò lapidationem fugit.

Quòd ergò arguebatur, quòd viuere de mendicitate eſt perfectius, quia in hoc eſt maxima humiliatio, Dico, quòd duplex eſt humiliatio, quædam exterior & quædam interior, & hoc tàm in manuum opere, quàm in mendicitate, & quàm in Euangelizatione, & eſt quælibet iſtarum de bonis meritorijs, & nulla earum quantũ eſt de ſe bonum eſt niſi ex genere, & poteſt bono modo fieri, ſiue conuenit eis benè, & malè vti. Illa autem quæ exterior, conſiſtit in quadam vilificatione ſcilicèt ſecundùm reputationem hominum, & ideò de illa nihil ad bonum virtutis de quo eſt quæſtio. Vnde talem vilificationem pro nihilo reputant boni viri in his trib. actibus, nec propter vilificationem talem adipiſcendam, ſcilicèt vt homo vilis reputetur in hominum æſtimatione, debet aliquis ſe in dictis operibus humiliare, quia hoc vergit in hominis diffamationem, & curam oportet habere de bono nomine. Nec ſimiliter propter talem vilificationem fugiẽdam debet homo iuſtus ab aliquo illorum trium actuum deſiſtere, dum tamen poterit ipſum in actum virtutis conuertere, dicente Auguſtin. de Paulo circa opus manuale de opere Monach. Innocenter, & honeſtè ea quæ apta ſunt humanis vſibus operabatur, ſicut ſeſe habent opera fabrorum ſtructorum, ſutorum & his ſimilia, valet enim honeſtas ipſa quod reprehendit ſuperbia eorum qui honeſti vocari volunt, ſed eſſe non amant. Non ergò dedignaretur Apoſtolus ſiue ruſticanum opus aliquod aggredi, ſiue in opifico labore verſari.

Qui enim ait: Sine omni offenſione eſtote Iudæis & gentibus, & eccleſiæ Dei, quos in hac cauſa vereri poſſet ignoro. Si Iudæos dixerim Patriarchæ pecora pauerunt. Si græcos dicimus etiam Philoſophos, multum ſibi honorabiles ſutores fuerunt. Si eccleſiam Dei, ille cui deſponſata eſt virgo Maria, faber fuit. Hinc dicitur ſecundo Soliloquiorum. Multa enim fiunt quæ quaſi facie, & populari turpia videntur, alio tamen fine laudabilia & honeſta monſtrantur. Illa autem humiliatio quę eſt interior, ſimiliter in quadam vilificatione conſiſtit, ſcilicet ſecundùm reputationem propriam, & habet quatuor actus. Primò enim homo per ipſam abominatur vitia tanquam ſibi contraria. Secundò deſpicit bona infima, vt omnia temporalia tanquàm ſibi inſufficientia. Tertiò non reputat bona media vt vires, & naturalia ſua tanquàm ad bona ſuprema adipiſcenda infirma & inualida.

Quartò paruipendit bona quæ adeptus eſt ſuprema ſcilicèt bona gratiæ & virtutum, & hoc reſpectu bonorum gloriæ ad quæ toto deſiderio tendit, vt virtutes, & gratiarum dona. ſecundùm quod hæc omnia probari poſſent per dicta ſanctorum, ſed longum eſſet & impertinens ad propoſitum. Et humiliatio hæc ſecundùm tres vltimas operationes idem eſt, quod paupertas ſpiritus, quia reputatione ſpiritus hoc eſt mentis ſuæ parum ſibi eſt quicquid habet, & eſt pars magnanimitas inquantũ magnanimitatis deſpectiua eſt, & eſt ſubminiſtratiua alterius partis magnanimitatis, inquantùm ſcilicèt ipſa eſt dignificatiua, & ſecundùm ipſam magnanimus ſe reputat dignum magnis bonis, & ad illa anhelat. dicente Philoſopho 4 Ethicor. Magnanimus magnis ſeipſum dignificat dignus exiſtens, & ſecundùm aliam tranſlationem.

Præparat ſe ad res eximias aptus ad hoc, & infra. Paruum autem huic ſunt alia, propter quod deſpectores videntur eſſe. De illa prima parte quæ eſt humilitas, ad præſens nobis ſermo eſt. De alia verò aliàs ſermo fortè erit, quæ nomen proprium non habet, ſed nomen virtutis ſimpliciter ſibi appropriat quia dignior pars eius eſt, vnde & ab illa nominatur, dicente Philoſopho. Magnanimitas circa magna quidem eſt, & ex nomine videtur eſſe. Circa humilitatem igitur eſt aduertẽdum, quòd ſi prima humilitas, ſiue humiliatio affectetur ſine ſecunda cum illa non ſit affectanda ſicut dictum eſt, propter ipſam vilitatem, non affectatur niſi propter temporale commodum aut vanam gloriam, quam ex illa

con-

conſequitur, & quantò maior eſt illa humiliatio in mendicatione, quàm in Euangelizatione vel manuum labore, tantò illa eſt deterior. Dicit enim Hieronym. ad Oceanum. Difficilius arrogantia quàm auro caremus & gemmis, his etiam abiectis interdum glorioſis intumeſcit animus ſordibus, & venerabilem paupertatem populari auræ offerimus. Propter quod ad ſecundam humilitatem exhortans idem dicit ad Demetriadem. Præcipuè fictam humilitatem fugiens illam ſectare quæ vera eſt, in qua non ſit ſuperbia incluſa, multi enim huius virtutis vmbram, veritatem eius pauci ſequuntur. Item dicit ad Euſt. Nec gloriam fugiendo quæras, plures enim in hoc placere cupiunt, quòd placere contemnunt, nec plus religioſa velis videri, nec plus humilis quàm neceſſe eſt.

Dico ergò reſpondendo ad argumétum, quòd in quo eſt maxima humiliatio iſto ſecundo modo in illo eſt maxima perfectio, & tali humiliatione humiliauit ſe Chriſtus. Quod autem aſſumitur, quòd hæc eſt maxima in mendicatione: Dico, quòd nequaquàm verum eſt, quia cæteris paribus qui laborare non vult ſed mendicare, laborem fugit, & otium quærit, & ſic ſe plus debito diligit, & non vt congruit vero humili ſeſe reputat, ſi enim tantùndem laborare oporteret mendicando, quantùm opus faciendo alijs eiſdem retentis, ſemper de labore melius eſt acquirere quod ſibi ſufficit, & vnde alijs ſuccurratur, quàm de mendicitate, quia melius eſt, & perfectius eſt non indigere alieno quàm indigere, propter quod beatitudo eſt ſufficientia commodorum ſine omni indigentia, vt dictum eſt ſupra, & vt dicit Philoſophus 10. Ethicorum beatitudo eſt per ſe ſufficientia.

Similiter nec vera humiliatio maior eſt in mendicitate, quàm in Euangelizatione, ſed è conuersò quoniam verus Euangeliſta intantùm ſemetipſum deſpicit, quòd omnium quibus incumbit ipſum Euangelizare ſe ſeruum facit, ſecundùm Apoſtolum 1. Corinth. 9. Cum eſſem liber ex omnibus &cęt ſicut ſupra. Mendicans autem inquantùm huiuſmodi non niſi gratiæ eius à quo mendicat ſe ſubijcit. Hinc Gregor. 17. lib. Moral. exponens illud Iob. 16. Ecce gigantes gemunt ſub aquis, dicit ſic. Gigantes gemunt ſub aquis, quia quantò quiſquis altius erigitur, tantò curis grauioribus oneratur, eiſque ipſis populis mente & cogitatione ſupponitur quibus ſuper ponitur dignitate, homo quippè in ſublimibus eleuatus tantos ſuper ſe ſuſtinet quantos ſuppoſitos regit, ij autem qui talibus ſatiantur ipſi etiam laboris participatione deprimuntur.

Explicit Decimumtertium Quodlib. Magiſtri Henrici à Gandauo.

Comment. in Quæſtionem XVII. quæ eſt,

Vtrum maioris perfectionis ſit viuere de labore manuum, an de Euangelio, an de mendicitate.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore autem duo præſertim fiunt. Primum excluduntur tria genera hominum communiter non laborantium, quorum duobus non licet mendicare, nec viuere de Euangelio, vt ocioſi, & diuites. Et vni licet mendicare, vt ſunt pauperes infirmi ſæculares, de quibus alibi dictum eſt. Et circa hæc tria genera hominum inducuntur ſanctorum auctoritatis in veſtibulo quæſtionis, vt clarè patet in litera. Secundò reſpondet quæſito, ſumpto quarto genere hominum non laborantium, quod eſt religioſorum, potentium laborare, qui differant à primis, ſcilicèt ocioſis, & ſecundis non habentes proprium, & à tertijs ſanitatem habentes. Habitis diuiſione, & pluribus ſubdiuiſionibus nouem concluſionibus quæſito ſatis diligenter videtur ſatisfacere, quæ vtique tùm diuiſiones, cùm etiam concluſiones ad breuem & facilem formam redigentur, vnde & ipſa quæſtio facilius intelligatur, ſi de more conabimur eas ad tabellæ formam redigere hoc pacto.

Non laborantes huiuſmodi aut

- *Non laborant propter cõtemplationis complementum, & hi tales vel*
  - *Se poſſunt exercere in multiplici gñe cõtẽplationis, & hi tales vel*
    - *Poſſent minori ſollicitudine, acquirere, nec tùm mendicatione, aut labore* — 1. Concluſio.
    - *Cum maiori ſollicitudine* — 2. Concluſio.
  - *Nõ poſſunt et tũc qui ſtãt in cõtinua cõtemplatione, vel*
    - *Illis egent tpe ſuæ vacationis* — 3. Concluſio.
    - *Nõ egent* — 4. Concl.
- *Non laborãt propter proximorũ negotium & ſit vel*
  - *Poſſent laborare abſque detrimento proximorum* — 5. Concl.
  - *Non poſſẽt, & hi mouentur vel*
    - *Affectu charitatis, et tũc vel*
      - *Aliqs cas⁹ occurrit eorũ pp quos laborauit Apoſtolus* — 6. Concl.
      - *Nõ occurrit* — 7. Concl.
    - *Coactione officij debiti, & tunc vel*
      - *Occurrit* — 8. Cõcl.
      - *Nõ occurrit* — 9. Cõcl.

1. *Concluſio.* Perfectius eſſet viuere mendicando, aut laborando.	2. *Concluſio.* Perfectius eſſet viuere contemplando ex Euãgelio.	3. *Concluſio.* Si cũ minori ſollicitudine p̃nt laborare, tunc vel mendicare perfectius id illis eſt, ſi cum maiori contra.	4. *Concl.* Perfectius eſſet illis laborare q̃ mẽdicare tpe vacationis.	5. *Concl.* Perfectius eſſet illis viuere de labore, aut mendicitate.	6. *Concl.* Perfect.⁹ eẽt illis viuere q̃ labore, aut mendicitate.	7. *Concl.* Perfectius eſſet viuere de Euãg. vel pfectius de mẽdicitate, q̃ de labore.	8. *Cõcl.* Perfectius de labore, aut mẽdicitate.	9. *Cõcl.* Perfectiusde Euangelio.

Pro prima concluſione, atque cœteris vbi de ſolicitudine ſermo eſt, not. q intelligitur de illa ſolicitudine, quæ diſtrahit animum à ſeruitio Dei, vnde ſemper regula generalis videtur, q maximè qui Dei ſeruitio mancipati ſunt, vt religioſi, quantò minus diſtrahuntur ab illo ſeruitio tantò perfectiores iudicandi ſunt, contra verò imperfectiores, quantò amplius diſtrahũtur. Et ex hac regula probat concluſionem Auctor in litera, & confirmare videtur ex D. Auguſtini, atque Hieronymi dictis. Vt patet apertè litera.

Secunda verò concluſio patet à contrario, quia ſi minor eſt ſolicitudo in viuendo ex Euangelio ex eodem fonte hoc magis eligendum eſt. Et quibus & tertiam elicit concluſionem, quia ſicut prius diſtinguendum eſſe ait.

Quartam verò concluſionem probat ex D. Hieronymo ad Ruſticum, ex Auguſt. de opere Monach. quorum verba recitare non occurrit. Et his quatuor concluſionibus terminatur pars contemplatiuorum, cum cœteræ potius ſpectent ad actiuos.

Quinta concluſio declaratur, q intelligitur dummodò non impediatur actus contemplationis. Vbi not quòd poteſt eſſe aliquis actiuus, atq; ſimul contemplatiuus. Et tunc dum transfertur ad contemplationem negotium, diſtinguendũ eſt, & determinandũ ſcdm q determinatum eſt in quatuor præcedentib. Vbi verò non impeditur, quia non ſit niſi actiuus, probatur concluſio ex eiſdem verbis D. Hieronymi, & Auguſt quibus probata eſt ſuperior proxima cõcluſio, quippè ex ſuis verbis elicitur & iſta.

Sexta aũt, & octaua concluſio patent ex conſideratione illorum caſuum, quibus laborabat &c. & enumerantur in litera.

Quoniam verò oppoſitorum eſt eadem diſciplina patet ſeptima, & nona. Quoniam ſimpliciter perfectius eſt viuere de Euangelio. Pro ſeptimæ verò ſecunda parte not. illud venit, quod melior eſſet mendicitas, quia ſupponitur laborem eſſe cum proximorum detrimento, ſiquidem naſcitur ab illo membro, vt videre eſt. Cætera lectori prudenti contemplanda relinquimus ex ſe, hac enim breui modula contenti ſumus.

Explicit Quodlib. Decimumtertium ad laudem Dei, & Beatæ Virginis.

MAGISTRI HENRICI A GANDAVO

DOCTORIS CELEBERRIMI

QVAESTIONES QVODLIBETALES

Cum Commentarijs, ſeu Adnotationibus R. P. D. Vitalis Zuccolij Abbatis Ordinis Camaldulenſis Theologi Clariſsimi.

Quartumdecimum Quodlibet decem & ſeptem quæſtiones habere de more, tùm ad Deum, cùm etiam ad creaturas attinentes, vt tamen priores ſimul ad Deum, & creaturas pertineant, ex veſtibulo prioris quæſtionis in litera, progreſſuque dignoſcitur, nos morem noſtrum proſequamur.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum agens ſecundarium, agens in virtute primi agentis, habeat in ſe virtutem illius manſiuam.

DISPVTATIO noſtra de quolibet decimoquarto, continebat queſtiones decem ac ſeptem. Quarum vna communiter pertinebat ad Deum & ad creaturas, aliæ verò omnes ſolùmmodò pertinebant ad ſolas creaturas. Illa vnica erat. Vtrum agens ſecundarium, agens in virtute primi agentis, habeat in ſe virtutem illius manſiuam. Et arguebatur quòd ſic, res quòd eſt manſiua hoc habet à Deo cuius eſt res conſeruare in eſſe, illud autem quod habet res in eſſe conſeruare, çqualiter habet conſeruare in eſſe illas ad quas æqualiter ſe habet, ſed Deus æqualiter ſe habet ad illam virtutem quæ eſt in ſecunda cauſa à prima, & ad alia quæ ſunt in illa cauſa ſecunda, cum ergò ſic conſeruat alia in illa quòd habeant in ea eſſe manſiuum, ergò ſimiliter & illam virtutem. *Argumen. principale.*

Contra, vis primi agentis eſt in agente ſecundo *In oppoſitum.*

do ſicut in quodam inſtrumento, ſed in inſtrumento talis vis manſiua non eſt, vt patet in ſecuri, in qua non manet vis ei influxa ab artifice ſecundùm artem ſuam cum manum artificis exierit, ergò &c.

Reſolu. q̃ſ. Hic oportet primò videre de virtute primi agentis quæ eſt in agente ſecundo quid illa ſit, & in ſe, & in ſuo effectu, quem agit agens ſecundùm per illam. Et dicunt aliqui quòd virtus agentis primi in agente ſecundo eſt forma agentis ſecundi qua exiſtit. & per quam operatur opus debitum ſuæ formæ qua exiſtit, cuiuſmodi eſt forma ignis inquantùm ignis eſt quæ vocatur igneitas, qua ignis generat ignem, & forma calidi inquantùm eſt calidum quæ dicitur caliditas, qua calidum producit calidum.

Et dicitur virtus primi agentis eſſe in agente ſecundo, quia habet eſſe ab illo in iſto. Sed hoc non poteſt eſſe verum generaliter in cauſis ordinatis, quarum vna eſt prima, & altera ſecunda, ſemper enim tunc, & vniuerſaliter cauſa ſecunda id quod eſt haberet eſſe à cauſa prima, quod nequaquàm verum eſt nec verum eſſe poteſt niſi in cauſa ſimpliciter prima, quæ Deus eſt ſolùmmodò reſpectu cuiuslibet alterius cauſæ quæ cauſa ſecunda eſt reſpectu illius, quia ipſe ſolus eſt cauſa prima à qua habet eſſe cauſa ſecunda ſecundùm id quod eſt. quoniam ipſe eſt primum ens, & vt dicit decimaocta ua propoſitio de cauſis, res omnes entes ſunt propter ens primum, vbi in commento dicitur. Et ens primum eſt cauſa cauſarum.

Illud ergò non eſt generaliter verum niſi ponendo quòd non ſit aliqua alia cauſa prima reſpectu alterius niſi ſolus Deus, aut quòd ab iſta cauſa prima quæ non eſt Deus, habeat eſſe ſecundùm id quod eſt ipſa cauſa ſecunda. Quorum neutrum verum eſt, multæ nanque ſunt aliæ cauſæ primæ reſpectu alterius, vt reſpectu ſecundæ. quæ non ſunt Deus, & à quibus non habet cauſa ſecunda eſſe id quod eſt. puta in operibus cœli intelligentia mouens cœlum eſt cauſa prima, & ipſum cœlum eſt cauſa ſecunda, & in operibus elementorum, & compoſitorum ex elementis cœlum eſt cauſa prima, & elementa ſunt cauſa ſecunda, & tamen elementa non habent eſſe id quod ſunt à cœlo ſicut à cauſa prima, neque cœlum ab intelligentia, niſi ſecundùm erroré aliquorum Philoſophantium, puta Auicen. tertio Metaphyſic. ſuæ. A tali ergò cauſa prima ſi ſit aliquid ſeu aliqua virtus in cauſa ſecunda, illa neceſſariò eſt aliquid præter illa quæ ſunt de natura ipſius agentis ſecundi, & præter id quod eſt, licèt fortè à cauſa prima quæ Deus eſt non ſit aliquid in cauſa ſecunda quo agit ſuam propriam operationem, præterquàm id quod eſt ipſe.

Propter quòd dicunt aliqui, quod in ſingulis cauſis alijs à Deo, quæ ſunt omnes cauſæ ſecundæ reſpectu illius, non eſt niſi id quod naturaliter ipſi inditum eſt à Deo, quo quælibet earum agit propriam operationem competentem ſibi ſecundùm illud, vt quòd ignis ſola forma igneitatis generat ignem, & forma caloris generat caliditatem ſiue calidum, ita quòd Deus nihil aliud influit in ignem vt generet ignem, neque in calorem eius vt generet calorem, præter hoc quòd cauſat in illo formam igneitatis & caloris, ita quòd quicquid agit in eo quod fit, & procedit ab agente creato, ſiue mediatè, ſiue immediatè, hoc agit virtute naturæ ſuæ præſentis ſubſtantialiter, non autem per aliud ab eo influxum agenti ſecundo.

Vnde enumeratis pluribus effectibus agentium ſecundorum dicit Auguſt. ſeptimo de Ciuitate Dei. Hæc omnia facit atque agit vnus verus Deus, ſed ſicut Deus idem vbique totus præſente potentia. Dicunt etiam aliqui, quòd Deus non aliter operatur opera ignis quæ agit vi igneitatis aut caloris, quàm per illa inquantùm iſta operatus eſt in igne, ita quòd non ſit ponendum quòd immediatè operetur Deus in opere quolibet creaturæ aut operato ab illa, præter hoc quòd operetur mediante illa, inquantùm id quo illa operatur habet eſſe ab ipſo in iſta, vt ſecundùm illud intelligatur ita dixiſſe Auguſ. continuè poſt iam dicta ſeptimo de Ciuit. capitulo trigeſimo. Sic itaque omnia quæ creauit adminiſtrat vt etiam ea proprios motus agere ſinat. Et Anſelm. lib. de concord præſcientiæ, & liberi arbitrij dicit ſic.

Sicut Deus non facit iniuſtitiam, ita non facit aliquid iniuſtum eſſe, qui tamẽ facit omnes actiones, & omnes motus, quia ipſe facit res à quibus, & ex quibus & per quas, & in quibus fiunt, & nulla res habet vllam poteſtatem volendi aut faciendi, niſi illo donante. Et non dicit Aug Sic Deus res adminiſtrat vt cum illis proprios motus illarum agat,

Quo modo autem, & quare neceſſarium ſit ponere, quòd aliter quàm ſecundùm tactum modũ Deus mediatè aut immediatè cooperetur creaturæ in omni opere ſibi proprio & naturali, non video, nec tamen aſſero hoc non eſſe ponendũ aut neceſſariò non eſſe ponendum. Fortè enim hoc diuinæ maieſtati congruit, & ideò illud ponendum eſt, quia quicquid maieſtati eius congruit, ei neceſſariò congruit, quia in ipſo nihil eſt contingenter, & quicquid ei ineſt aut congruit, neceſſariò ei ineſt aut congruit, & quicquid ei non ineſt, aut non congruit, impoſſibile eſt ei ineſſe aut congruere. Similiter nec aſſero quin ſit ponendum aut quin ſit neceſſariò ponendum tanquàm congruens diuinæ maieſtati. quòd ad hoc, quòd agens ſecundarium agat aliquid forma ſibi à Deo indita, Deus adhuc influat

influat

influat illi aliquam aliam virtutem neceſſariam illi ad agendum propriam illius operationem, ſine qua per formam ſibi inditam non poſſet agẽs ſecundarium aliquam operationem ſuam producere, maximè cum ad operationes ſuas indigeant cauſæ ſecundariæ in elementis, & elementaribus ſuper formam ſibi à Deo naturaliter inditam virtute influxa ab alio agente primario ſub illo omninò primo, puta à cœlo, à quo non habent elementa neque elementaria mixta ex elementis quo ad ſpecies ſuas, formas ſuas quibus agunt ſecundùm iam dicta, quæ tamen non agunt ſuas proprias operationes niſi per aliquam virtutem influxam à cœlo, ſecundùm quod dicente Philoſopho ſecundo Phyſicorum, homo generat hominem & Sol.

Vnde vt etiam dicunt aliqui quia cęlum non influit illam virtutem niſi mediante motu, ſi cęlum ſtaret nulla eſſet alteratio, neque generatio, neque corruptio aut motus aliquis naturalis in elementis aut mixtis ex illis, quia nec calidum calefaceret, nec frigidum frigefaceret. Licèt in hoc eis alij contrarientur, & merito vt puto, dicentes quòd licèt elementa aut formæ ſubſtantiales atque accidentales eorum non ſufficiant ad generationem mixti in forma mixti ſine virtute cęleſti illis influxa, ſine qua etiam vnum mixtũ non ſufficit generare alterum, vt equus equum, ſufficiunt tamen ipſa elementa ſecũdùm formas ipſorum ſubſtantiales & accidentales ad generationem ſibi conſimilium ſecũdùm formam ſubſtantialem & accidentalem, vt quòd ignis ignei tate generaret ignem, & caliditate ſua generaret calidum.

Et quod amplius eſt, dicunt aliqui, quòd elementa ſua forma accidentali ſola generant ſibi ſimilia ſecundùm formam ſubſtantialem elementi vel mixti, vt ignis calore exiſtente in ſeipſo de aqua ignem, & equus calore exiſtente de ipſo in ſemine ab ipſo deciſo equum, & hoc ſola virtute caloris ſecundùm diuerſos gradus caloris diuerſa, & varia mixta generando vt ex ſemine equi ſecundùm vnũ gradum caloris equũ, & ex ſemine aſini ſecundùm alium gradum caloris aſinùm abſque aliqua virtute in ſemine influxa in calore ab illo à quo ſemen deciſum eſt. Quod nullo modo poteſt ſtare, quia cum calor conſideratus vt eſt tantùm calor ſecundùm diuerſos gradus non differt vt eſt in ſubiecto niſi ſecundùm magis & minus nec ſimiliter operatio nec etiam operatum mediante eius operatione differre poſſunt amplius quàm ſecundùm magis & minus.

Hæc enim tria, agens, propria operatio, & proprium operatum per ſe ſunt ordinata ad inuicem, & in talibus tenet illa regula, Simpliciter ad ſimpliciter &c. Quare cum operationes caloris differant ſpecie in generatione & corruptione, puta diſgregare per putrefactionem, & congregare diſgregata per generationem ex putrefactis, dicẽte Philoſopho quarto lib. Meteororum, Animalia innaſcuntur putrefactis, eo quòd diſgregans caliditas naturalis cum ſit conſtare facit diſgregata, & ſimiliter differant ſpecie operata à calore in generatione equi ex ſemine equi, & aſini ex ſemine aſini, oportet ergò quòd calor hinc inde non ſolùm differat ſecundùm magis & minus, ſed alio modo, ſcilicèt per aliquid additum aliud, & aliud quod determinat ipſum ad aliam, & aliam operationem, & etiam ad aliud & aliud operatum, quod appellamus virtutem in agente ſecundario ab agente primo, puta in calore putrefaciente à corpore cęleſti, quæ ſit naturalis & congruens ad ſpeciem alicuius vermis producendam, & in ſemine equi ab illius forma ſubſtantiali à qua ſemen deciditur ad ſolùmmodò producendum ſimile ei in ſpęcie, etſi ſemen ſit commixtum, & deciſum à duobus differentibus ſpecie, puta ex aſino, & equa in generatione muli virtus commixta eſt ab vtroque in calore exiſtente in ſemine commixto, per iſtam enim virtutem exiſtentem cum calore in ſemine, ſemper ſimile generatur ex ſimili vt equus ex equo ſiue ex eius ſemine, & aſinus ex aſino ſiue ex eius ſemine, & ſimiliter mulus ex mulo, licèt enim ſit mulus ex aſino & equa, virtus tamen vtriuſque commixta in ſemine ex quo generatur mulus, eſt virtus vtriuſque, in qua vtrunque illorum eſt mixtum, ſicut ambo ſunt mixta in mulo, vt per illam virtutem mixtam in ſemine duorum quodammodò generetur mulus ex mulo propter quod Philoſophus 7. Metaphyſicę vbi exponit quomodo ſemper ſimile generatur à ſimili, dicit ſic.

Semen facit ſicut illa quæ ſunt ex artificio. Cómenta. Semen enim generat per potentiam in eo ſimilem artificio. Et eſt potentia iſta virtus cum calore in ſemine illius à quo eſt ſemen deciſum. Vnde Ariſtot. continuò ſubdit. Et illud ex quo eſt ſemen, eſt conueniens in nomine quoquo modo, non enim oportet quærere omnia iſta in eadem diſpoſitione in qua generatur homo ex homine, & ideò mulus non eſt ex mulo niſi ſit quiddam ſcilicèt virtus aſini, & equæ commixta in ſemine, vbi dicit Comment. Dicimus quòd cũ conſiderata fuerit demõſtratio Ariſtotelis in hoc loco, apparebit quòd ſemina ſunt illa quæ dant formas rerum generatarum ex ſeminibus per formas quas dederunt ſemina generantia generabilibus. Ex ſe autem apparet, quòd corpora cęleſtia ſunt iſta quæ dant illis formas vel aliquid loco ſeminis, & virtutum quæ ſunt in ſeminibus in eis quæ generantur ex ſeminibus, & quòd omnes illæ virtutes ſunt virtutes naturales diuinæ gene-

rantes ſibi ſimilia ſecundùm quod artes generāt artificiata. Appellat autem Commentator generabilia ex ſe illa quæ fiunt ex putrefactione, quæ loco ſeminis habent putredinem, & loco virtutum quę ſunt in ſeminibus à generante, virtutem quam dant illis corpora cœleſtia.

Et vt ęſtimo errant aliqui in aſſignando modum generationis ſimilis ſecundùm formam ex ſemine à calore qui eſt in ſemine, & à certa virtute. Dicunt enim, quòd calor non agit niſi calefaciendo, & hoc diſponendo in digerendo materiam prout regulatur à vi dicta, vt de ipſa educatur forma ſubſtantialis, quam non attingit calor vt dicunt, ſed materia diſpoſita illam attingit ſola virtus illa immediatè producendo formam ſubſtantialem de materia. Secundùm quem modum plures dicunt, quòd generaliter in omni productione creaturę à creatura eſſe in illa eſt immediatè à ſolo Deo, ſed determinatio ipſius eſſe qua eſt aliquid, ſolùmmodò eſt à creatura, iuxta hoc quod ſuper illud Boetij. Diuerſum eſt eſſe & id quod eſt, dicit Comment. Eſſe & eſſe aliquid multipliciter dicuntur.

Nam in Theologia diuina eſſentia, quam de Deo prædicamus cum dicimus Deus eſt, omniū creatorum dicitur eſſe, cum autem dicimus homo eſt vel corpus eſt vel huiuſmodi, Theologi hoc eſſe dictum intelligunt quadam extrinſecus denominatione ab eſſentia ſui principij. Non enim dicunt corporalitate corpus eſſe, ſed eſſe aliquid, nec humanitate hominem eſſe, ſed eſſe aliquid. Et ſimiliter vnunquodque ſubſiſtens eſſentia ſui principij ſcilicèt primi quod eſt Deus, prædicatur non eſſe aliquid ſed eſſe. Illa verò quæ in ipſo creata eſt ſubſtantia, non eſſe, ſed eſſe aliquid. Et ad eundem modum quicquid operante ſummo principio eſt, eadem principali & increata eſſentia dicitur eſſe, ſuo verò quolibet genere eſſe aliquid eſſe. Cui videtur concordare idem Commentator ſuper primam propoſitionē de cauſis dicens ſic. Cauſa vniuerſalis prima agit in cauſatum ſecūdæ, antequàm in ipſum agat cauſa vniuerſalis ſecunda quæ ſequitur ipſam. Et quid agit in illud primo antequàm in illud agat cauſa ſecunda, exponit ſuper quartam propoſitionem ſuper illud, Prima rerum creatarum eſt eſſe, dicens ſic.

Quod eſt, quia eſt ſuper ſenſum, & ſuper animam, & ſuper intelligentiam, & non eſt poſt cauſam primam latiùs, neque prius cauſatum ipſa. Propterea ergò factum eſt ſuperius cauſatis omnibus, & vehementius vnicum, & non eſt factum ita niſi propter propinquitatem ſuam puro, & vni in quo non eſt multitudo aliquo modo. Et ſecundùm hunc modum dicunt etiam, quòd propterea eſſe propriè habeat eſſe in re per creationem, eſſe autem aliquid non niſi per quandam ipſius eſſe informationem, non autem propriè per creationem. Vnde exponendo illud propoſitionis 18. Res omnes entes ſunt propter ens primum, dicit ſic.

Quod eſt, quia ſi omnis cauſa dat cauſato ſuo aliquid, tunc proculdubio ens primum dat cauſatis ſuis omnibus ens. Et dicamus, quòd ens primum eſt quietum, & eſt cauſa cauſarum. & ſi ipſa dat omnibus rebus ens, tunc ipſum dat eis non per modum creationis, ſed per modum formalem.

Dico ergò ex prædictis, quòd in omni actione ſecundi agentis & rei naturalis creatæ cum eo, quod pertinet ad naturam illius, eſt in ipſo aliquid quod eſt virtus agentis primi non principalis cuiuſmodi eſt omne agens primarium præter Deum, & hoc quia non poteſt eſſe præſens illi per ſuam ſubſtantiam, ſicut præſens eſt Deus omni rei, & ideò poteſt ſeipſo operari, nec requiritur alia virtus eius vt videtur. Quæ tamen virtus à quocunque agente primo fuerit, non propriè agit in eliciendo actum de materia aut ſubiecto, & per illum attingendo ipſum productum, vt aliud agat virtus iſta, & aliud calor in ſemine, ſecundùm quod dicunt prædicti, immò nō eſt quo formaliter agens agat aliquid in materia niſi calor, vt tamen determinatus eſt ad determinatam formam ſubſtantialem per virtutem exiſtentem in ipſo à primo agente. *Reſponſio*

Et hoc eſt quod dicit Comment. ſuper 7. Metaphyſ. vbi ſupra. Apparet quòd elementa non patiuntur nec agunt niſi per qualitates, non per formas ſubſtantiales, vniuerſaliter enim apparet, quòd non ſunt hic potentiæ agentes niſi quatuor qualitates, & iſtæ non ſunt formæ ſubſtantiales, & quòd formæ ſubſtantiales nec ſunt actiuæ nec paſſiuæ, & quòd actiuę, & paſſiuæ ſunt primæ qualitates. Et quia ex iſtis ſequitur vt agens iſtas formas ſint principia non materialia, ideò Auicenna cum obediuit iſtis propoſitionibus, credidit omnes formas eſſe ab intelligentia agente, quam vocat datorem formarum.

Quod re uera non oportet ſic intelligere, ſcilicet quòd principia non materialia ſint ſeparata omninò, ſed principia non materialia agentia iſtas formas ſunt virtutes dictæ in ſemine, quæ non ſunt materialia, non quia non ſunt in materia ſeminum, ſed quia ſunt ſine materia formarū à quibus habentur in ſemine, quemadmodum ſpecies ſenſibilium ſunt in ſenſu ſine materia.

Sunt etiam dictæ virtutes in materia ſeminum non ſicut in organo operantes ſiue determinantes ad vnicam operationem ſecundùm ſpeciem, ſed ad plures ſecundùm diuerſas formas membrorum generatorum ex ſeminibus, ſicut facit intellectus per formam artis producendo ſimilitudines diuerſorum membrorum pura hominis in imagine hominis, pp quod virtutes iſtæ dicūtur eſſe ſimilitudines formæ intellectus

& arti-

& artificis, dicente ibidem Comment. Et ideò dixit Ariſtot. in libro de Animalibus, quòd virtutes iſtæ aſſimilantur intellectui, quia agunt actione intellectus hoc quod agunt, non per inſtrumẽtum corporale. Ex quo patet, quòd virtutes iſtę non ſunt veluti formæ reales materiales puta carnis vel oſſis, aut ſicut calor vel frigus, quia iſtę formæ materiales quantùm eſt ex ſe non agunt niſi determinatos actus ad quos ſunt naturaliter, ſed virtutes iſtę ſunt veluti formæ intentionales, quales ſunt vt dictum eſt ſpecies ſenſibilium in medio, &c. adhuc ſunt plus ſpirituales quantò minus ad actus determinantur quàm illæ. Vnde & conſequenter commentator poſt iam dicta Immediatè dicit.

Et in hoc differunt iſtæ virtutes generatiuæ quas medici vocant formatiuas, a virtutibus naturalibus quæ ſunt in corporibus animalium. Iſtæ enim agunt actione intellectus operatiui, ſed agunt per inſtrumenta terminata, & membra propria, virtus autem formatiua non agit per membrum proprium. Et ideò dubitauit Galenus & dixit, neſcio vtrum iſta virtus ſit creator an non, ſed vniuerſaliter non agit niſi per calorem qui eſt in ſemine, non ita quòd ſit forma in eo, ſicut anima in corpore naturali, ſed ita quòd ſit incluſa in eo, ſicut anima eſt incluſa in corporibus cœleſtibus.

Et aduerte, quòd ſolùm in hoc eſt ſimile, quòd virtutes iſtæ non ſunt materiales ſicut virtutes dictæ naturales ſunt materiales, & in hoc etiam quòd virtutes iſtæ non agunt niſi per calorem determinando ipſum, ſicut nec virtutes naturales, & etiam ſicut intelligentiæ non agunt ſecundùm Philoſophum in iſta inferiora niſi per motum cæli quem determinant ad ſpeciem. Vnde ſequitur Comment. &c. dicit. Generans igitur eſt illud quod mouet materiam donec recipiat formam id eſt extrahat illam de potentia ad actum, &c. illud quod mouet materiam neceſſe eſt eſſe fortius, habens qualitatem actiuam aut potentiam qua agit per corpus habens qualitatem actiuam.

Et errauerunt omnes, quia non intellexerunt demonſtrationes Ariſt. & ideò poſuerunt vnum agens non corpus, ſed illud eſt impoſſibile vt tranſmutet materiam niſi mediante alio non tranſmutabili ſcilicèt corpore cœleſti, & ideò impoſſibile eſt vt aliquæ formæ ſeparatę dent aliquam formam mixtorum in materia. Et ideò dico, quòd cauſæ ſecundæ ſecundùm quòd ſecundùm ordinem ſe habent ſub prima, ſecũdùm hoc regunt inferiora per virtutem ſuperiorem quàm in ſe recipiunt, iuxta hoc quod dicit Comment. nona propoſitione de cauſis. Intelligentia eſt regens omnes res quæ ſunt ſub ea per virtutẽ diuinam, & ſecundùm eam eſt cauſa, & ſicut natura eſt regens res quæ ſunt ſub ea per virtutem intelligentiæ, ſimiliter intelligentia regit naturã per virtutem diuinam. Et intelligentia quidem comprehendit generata, & naturam, & horizonta naturæ ſcilicèt animam. Nam ipſa eſt ſupra naturam, quia natura continet generationem, & anima continet naturam, & intelligentia cõtinet animam; ergò intelligentia continet omnes res; & non eſt facta ita niſi per cauſam primam quæ ſupereminet omnibus rebus, &c. non eſt intelligentia, nec anima, nec natura, immò ſuper intelligẽtiam animam, & naturam, & cauſam omnes res. Sic ergò dico, quòd calor ſeminis attingit immediatè formam generatam, & eam educit de potentia materiæ, quam prius digerendo tẽperatè calefacit vt diſponendo eam per alterationem vt fieret neceſſitas ad educendum formam de illa per generationem, & ſic vna, & eadem vis caloris in ſemine agit quicquid fit in generato, & ſecundùm formam ſubſtantialem, & ſecundùm formas accidentales, & hoc per actionem dictæ virtutis in calore quæ ipſum determinat, quemadmodum dixi in Quolib. præcedenti, quòd voluntas elicit actiones meritorias in virtute charitatis. Et hũc modum productionis ſcilicèt ab vno producente in creaturis productis ab alijs creaturis, eſſe tenendum puto, & quòd quicquid eſt in producto producitur in iſto à calore informato, &c. determinato dicta virtute, & ſimiliter in productis immediatè ab agente omninò primo ſcilicèt à Deo, ſiue mediatè ab alio ſub iſto. Quorum productio licèt ſit totaliter à prima cauſa ſuperiori, ſiue per virtutem eius à cauſa inferiori, ſemper tamen eodem principio producitur quicquid producitur in illa, & eſt idem opus in quo communicant agens ſecundùm & primum: ſiue ſit Deus ſiue aliud; & ſecundùm totum eſt cauſatum cauſæ primæ; & ſimiliter cauſæ ſecundæ, quia dans eſſe dat tale eſſe, & dans viuere dat tale viuere, quia ſemper idipſum ſunt in eodem, ſicut in eodem idem ſunt vniuerſale & ſingulare. Quod alij concedunt, ſed diſtinguunt dicendo, quòd Deus & natura idem faciunt ſecundùm totum immediatè ſed non totaliter, vt videlicèt Deus intelligatur facere in re eſſe immediatè, & eſſe aliquid mediante natura, ſed natura immediatè aliquid eſſe; & mediante diuina virtute agente eſſe ſimpliciter. quod licèt ſit idem, tamẽ poſterius eſt ſeipſo, & dependet à ſeipſo vt eſt à cauſa prima. Sed melius vt puto dici poteſt, dicẽdo ſcilicèt, quòd id quod dignius eſt in re producta principaliter ſolet attribui cauſæ ſuperiori, ꝓpter quod etiã quando tota res immediatè à Deo producitur, ipſe dicitur producere eſſe in ea ſecũdùm quòd eſt ens, quod eſt dignior ratio in Deo, &c. viuere ſecundùm quod eſt vita, & intelligere ſecundùm quòd eſt intelligentia, vt dicitur in 18. propoſitione de cauſis; & etiam in Cõmento. Et etiam ſimiliter quando res immediatè produ-

citur à ſecunda cauſa, licèt totaliter producatur ab vno principio, tamen propter cooperationem quam facit Deus in illam producendo, eſſe attribuitur ei, & eſſe aliquid cauſæ ſecundæ, & quia licèt aliquid contrahit ſiue à Deo immediatè producatur res, ſiue mediante cauſa ſecunda, ſemper dicitur eſſe fieri per creationem, & aliquid eſſe per informationem.

Quę intellexit commentator ſuper Boetium de hebdomadibus, & librum de cauſis, & ſecundùm hoc intelligenda, & exponenda ſunt iſta commenta. falſum enim, & non intelligibile eſt, quòd in eis quæ fiunt in naturalibus actione naturali, eſſe ſit cauſatum quid à Deo, & aliquid determinans ipſum ſic productum à creatura, niſi eſſe, & eſſentia rei ponantur ſecundùm rem differre, ſicut aliqui poſuerunt contra quos aliàs ſufficienter diſputaui. Sed nec ſic loquitur de illis Comment. in prædictis locis, ſcilicèt pro eſſe exiſtentiæ, ſed ſolùm pro eſſe eſſentię, quod eſt analogum ad decem prædicamenta in re, cui acquiritur eſſe exiſtentiæ, quod quid ſit, etiam alibi ſatis expoſuimus.

Magnum ergò inconueniens eſt dicere, quòd ſicut agentia ſecunda nihil poſſunt agere niſi in virtute agentis primi, ſic effectus ſecundorum agentium non poteſt in eſſe produci niſi ei ſubſternatur effectus agentis primi, vt ſicut agens præſupponit agens, ſic effectus præſupponat effectum, niſi forte quo ad hoc, quòd effectu agentis ſecundi natura prior eſt effectus agentis primi, ſicut ille prius natura agit in ſubiectum, quàm agens ſecundum.

Nec eſt ergò ponendum, quòd nihil creatum quicquàm agat, ſed quòd omnis actio, & omnis motio atque operatio, & ſimiliter omne factum ſiue operatum ſit à ſolo Deo. Nulla eſt enim creatura quæ caret propria operatione, quia operatio ſequitur formam non ſolùm in ſpiritualibus, ſed etiam in corporalibus, ſecundùm Philoſophum in fine quarti Meteororum, & quædam illarum non ſolùm habent propriam, ſed aliquid ſua actione producunt, non ſolùm ſecundùm formam accidentalem diſponendo ſubiectum ad ſuſceptionem formæ ſubſtantialis, ſed etiam attingendo formam ſubſtantialem, & ipſam in eſſe producendo, licèt non ipſum productum in eſſe conſeruando, quia licèt domificator ſit cauſa domus ſecundùm fieri eſſe eius, non tamen ſecundùm permanentiam eiuſdem, qualis eſt cauſa prima quæ eſt Deus, non derelinquens cauſatum, qui ſe habet ad rem productam in eſſe non ſicut ædificator ad domum quæ manet ædificatore corrupto, ſed ſicut ædificator ad fieri ſiue ædificium domus, reſpectu cuius non eſt ædificator cauſa niſi in actu ædificandi exiſtens, Deus enim ſemper eſt cauſa in actu exiſtens cuiuſlibet creaturæ.

Quod intelligo non quo ad actum producendi eam in eſſe, quaſi productio eius ſemper ſit in fieri, ſed quo ad actum conſeruandi in facto eſſe quemadmodum ſtante corpore luminoſo lumen in diaphano non eſt ſemper in fieri ab illo ſed conſeruatur ab ipſo in facto eſſe ſecundùm quod aliàs declarauimus.

Sed tamen non ſequitur ex hoc, quòd Deus immediatè omnem creaturam conſeruat, quòd ſit cauſa eius ſecundùm actum immediatè, ſed ſolùmmodò, quòd ſit cauſa fieri eius in eſſe ſiue immediatè ſiue mediatè, & hoc vel mediante ſola potentia naturali data creaturæ, vel cum hoc virtute eius illi influxa.

Quocunque iſtorum modorum poſt primam rerum productionem operetur adhuc in fieri earum, certum tamen ſit, quòd adhuc operetur in fieri earum, quod pertinet ad mundi gubernationem, & conſeruationem earum, quod pertinet ad mundi eſſe, dicente Auguſt. quarto ſuper Geneſ. capitulo decimoquarto. Neque enim ſicut ſtructor aliquid cum fabricauerit abſcedit, atque illo ceſſante, & abſcedente ſtat opus eius, ita mundus vel ictu oculi ſtare poterit ſi eidem regimen ſui ſubtrahit.

Proinde etiam quod Dominus ait, Pater meus vſque nunc operatur, continuationem quandam operis eius quæ vniuerſam creaturam continet atque adminiſtrat oſtendit, aliter enim poſſet intelligi ſi diceret, nunc operatur, vt non eſſet neceſſe vt operis continuationem acciperemus, aliter autem cogit intelligi cum ait, vſque nunc, ex illo ſcilicèt cum conderet operatus eſt.

Nota, quòd ait Auguſt. Si diceret, nunc operatur, non neceſſe eſſet operis continuationem intelligi, vt ſcilicèt in opere omnis creaturæ operaretur aliter quàm dando ei ab initio vires operandi, ſed cum dicit vſque nunc, inſinuando operum productionem innuit, quòd aliter operatur modo, quàm immediatè producendo ſcilicèt producta à creaturis conſeruando.

Sed an ſic ſolùm, non exprimit, quòd expreſſiſſet ſi dixiſſet Geneſ. 2. Requieuit ab omni opere faciendo, quando dixit, Requieuit ab omni opere quod fecit, dicente Auguſtin. conſequenter capit. 18. Ab omni quod fecit in ſeipſo requieuit, ea ſcilicèt requie à qua nunquàm receſſit. Sed ſi diceret requieuiſſe à faciendis, nihil aliud quàm non feciſſe intelligeretur.

Deſcendendo igitur ad quæſtionem de ſupradicta virtute, vtrum ſit manſiua in agente ſecundo, dico, quòd in omnibus agentibus naturali- *Reſpõſio principalis quæſtionis*

turali-

turalibus ipſa eſt manſiua, ſed diuerſimodè ſecundum diuerſitatem recipientium, vt in ſeminibus eſt manſiua ſi foueatur, vt debet vſque ad certum tempus infra, quod natum eſt quid produci de eo in quo eſt, puta in ſemine equi ſi recipiatur in matrice equæ, & calore eius foueatur: ſi autem extra ceciderit cum calore, per frigus ſtatim corrumpitur: & ſimiliter in grano, & in ouo per aliquod tempus, niſi nimium calore, vel frigore alteretur, infra quod ſi prius, quàm in grano, aut ouo per antiquitatem grani, aut oui virtus iſta deficiat, granum tempore congruo committatur terræ, & fomento Solis, & ouum fomento alarum gallinæ, producit effectum ſuũ de ouo & grano.

Et quòd intantùm eſt manſiua in rebus naturalibus eſt à diuina ordinatione, quæ vim talem influi in cauſis ſecundis à primis ordinauit, & ſic tantò tempore conſeruat, quantò dedit in natura illarum poſſe conſeruari, quod dedit quibuſdam quoad longius tempus, quibuſdam quoad breuius, & ſic proceſſit primum argumentum.

Quantùm enim eſt de ſe, Deus ſingula æqualiter conſeruat in eſſe, quæ tamen diuerſimodè conſeruantur ſecundùm diuerſitatem ipſarum rerum. Propter quod dicitur vigeſimaquarta propoſitione de cauſis.

Cauſa prima exiſtit in rebus omnibus ſecundùm diſpoſitionem vnam, ſed omnes res non exiſtunt in ea ſecundùm diſpoſitionem vnam.

Quod eſt, ſicut dicit Commentator, quia quàmuis cauſa prima exiſtat in omnibus rebus: tamen vnaquæque rerum recipit eam ſecundùm modum potentiæ ſuæ, quod eſt, quia ex eis ſunt, quæ recipiunt eam receptione æterna, & ex eis ſunt, quæ recipiunt eam receptione temporali.

Et ſecundùm hoc fortè, ſicut virtus dicta eſt principians rem naturalem in eſſe, ſic eſt mouens in ea, & principium conſeruans eam in eſſe, ſecundùm quod è conuersò dicunt aliqui de Deo, ex hoc, quòd ponitur principium immediatum cõſeruandi quàmlibet rem in eſſe, oportet, quòd ponatur etiam immediatum principium producendi quàmlibet rem in eſſe, ſicut iam dictum eſt, ſed hoc non niſi, ſicut cauſa vniuerſalis prima, quę ſecundùm Dionyſium quarto de diu. no. quantùm eſt de ſe vniformiter in omnibus operatur, & non accidit diuerſitas, niſi à ſecundis cauſis mediantibus quibus operatur, quæ inter ſe difformes ſunt.

Quod benè probat Deum non operari effectus niſi mediantibus cauſis ſecundis, etiam quoad eſſe ſimpliciter, licèt hoc non aſſeram, vt dixi in principio, ſicut nec contrarium eius, eò quòd vtrunque impertinens eſt ad propoſitam quæſtionem.

In artificialibus autem, quia ars non agit, niſi ab extra circa rem, & ita non niſi per motum localem, nec eſt virtus artis in inſtrumento, puta in ſecuri, niſi motus quidam regularis à voluntate, iuxta regulam artis in intellectu artificis: ideò non ineſt in aliquo inſtrumento cum manu exit, aut cum manus à motu ceſſat, ſecundùm quod procedit ſecunda ratio.

I N

IN QVODLIB. DECIMVMQVARTVM.

Quartumdecimum Quodlibet decem & ſeptem quæſtiones habere de more, tùm ad Deum, cùm etiam ad creaturas attinentes, vt tamen priores ſimul ad Deum, & creaturas pertineant, ex veſtibulo prioris quæſtionis in litera, progreſſuq; dignoſcitur. nos morem noſtrum proſequamur.

Comment. in Quæſtionem Primam, quæ eſt,

Vtrum agens ſecundarium, agens in virtute primi agentis, habeat in ſe virtutem illius manſiuam.

IN titulo quæſtionis huius adnotare oportet, quòd Auctor non ſolùm reſpondet quæſito, ſed circa ſuppoſitum duos articulos habere videtur, quorum alter eſt, quid ſit virtus illa. Alter vero. vtrum talis virtus ſit in agente ſecundo. Nam aliud eſt quærere vtrum ſit virtus in aliquo, & vtrum in ipſo ſit manſiua. vnde, vt rectè procedit ſecundum argumentum, tametſi in inſtrumento operante ſit virtus agentis, non tamen eſt virtus manſiua.

Not. etiam, quòd Auctor dum de agente primo, atque ſecundo intendit loqui, intendit profectò quatenus ambo naturalia ſunt. Notum enim eſt, quòd Deus eſt agens primum, in cuius virtute cætera conſeruantur tùm in eſſe, cùm etiam in opere, & manet in omnibus ſua virtute, ſed vtique ſermo eſt de agentibus naturalibus, quæ tametſi omnia ſint agentia ſecundaria reſpectu Dei, qui eſt agens ſupernaturale, tamen comparata ad inuicem alia ſunt reſpectu effectus agentia primaria, alia ſecundaria, vt exemplificat Auctor in litera. & ex Philoſopho habetur de generatione præſertim hominis, cum dicit, quod Sol & homo generant hominem, vbi homo quidem eſt agens ſecundarium: Sol vero primarium. Quæritur propterea vtrum virtus aliqua Solis ſit manſiua in homine, ſcilicet in ſemine hominis, ad quam quæſtionem ſequitur, vt antecedat quid ſit iſta virtus, & an ſit in agente huiuſmodi ſecundario.

In corpore igitur tres huiuſmodi pertractat articulos, & de primo quidem not. quod cum ſpectet ad quiditatem &c. ſunt circa ipſam opiniones.

Prima quarum eſt, Quòd talis virtus ſit forma agentis ſecundi ſubſtantialis, ita quod forma ſeminis ſubſtantialis eſt illa virtus, qua operatur ſemen ad generationem.

Secunda opinio eſt, Quod talis virtus non ſit niſi id, quod vnicuique inditum eſt à Deo, per quod conſeruatur in eſſe, & in opere.

Tertia opinio eſt Auctoris noſtri, quòd ſit virtus à cœleſti corpore infuſa calori, qui calor non agit niſi in virtute illa.

Primam autem opinionem deſtruit ex hoc, quod ſequeretur omnem cauſam ſecundam habere totum eſſe à cauſa prima, ſed hoc eſt falſum in cauſis naturalibus: igitur &c.

Not. quòd concedit Auctor, omne quod eſt habere eſſe ab vna prima cauſa, quæ Deus eſt, ſed circa hoc non eſt quæſtio, ſed circa cauſas naturales, vt dictum eſt, ſed in his cauſis falſum eſt, quòd forma vnius ſit virtus alterius. vbi not. quod ſequeretur agens æquiuocum cooperari ita ad generationem vniuocam, quod exiſtens æquiuocum generaret ſibi diſſimile in generatione vniuoca, quod eſt impoſſibile.

Et certè quòd ſequatur hoc, conſiderare oportet, quomodo vnunquodque agens in generatione vniuoca agat per ſuam formam: ſi agens proximum generaret per formam, quæ eſſet virtus alterius agentis, effectus aſcriberetur illi alteri agenti, & ſic ſi forma hominis ſit virtus Solis, dum homo generat hominem, non generat per id, quod ſuum eſt, ſed per alienum. Non eſt propterea dicendum niſi quod forma agentis ſecundi ſit forma alterius agentis, ſed propria illius & virtus & forma: quæ tamen virtus, niſi adiuuetur alia virtute, de qua ſermo eſt, non ſufficit ad generationem.

Secunda opinio conceditur, in quantùm quòd verum dicit, Deum influere omnibus virtutem, & conſeruare, ſed hæc non eſt virtus, quæ quæritur. Et quidem not. quod hæc opinio videtur eſſe D. Thomæ p.p.q.105. art.3.

Propterea remanet tertia opinio, quòd hæc virtus ſit virtus cœleſtis, in ſemine exiſtens, vel ſemini correſpondens, quæ ſi quæratur quid ſit. dici poteſt, quòd ſit vis quædam à corpore cœleſti indita calori ſeminis, vel proportionali, quæ facit vt ſemina ſint ad generationem fœcunda.

Not. quòd hæc diffinitio colligitur ex illis verbis, quæ habet Ariſtoteles in libro ſecundo de genaratione animalium. cap. 3. Ineſt, inquit, in ſemine omnium, quòd facit vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus. qui in ſemine, ſpumoſoque corpore continetur, & natura, quæ in ſpiritu eſt, proportione reſpondet elemento ſtellarum: hæc ibi Ariſtoteles.

Not. quòd dictum eſt de proportionali ſeminis, quia non omnia generantur ex ſemine, vt quæ ex putreſcente materia. In putri autem materia eſſe huiuſmodi virtutem, neceſſe eſt.

De ſecundo articulo. Vtrum ſit talis virtus in calore ſeminis &c. eſt duplex opinio. Prima eam negat, & vult calorem agere ad generationem ſine tali virtute. Secunda opinio eſt Auctoris, quæ eſt contraria huic, vult enim quòd talis virtus neceſſaria ſit. Prima autem harum opinionum deſtruitur, & ſecunda confirmatur.

Not. autem pro notitia rationis Auctoris, quòd proprietas caloris eſt diſgregare, quemadmodum frigoris congregare, ſecundum quod in libris de cœlo manifeſtat Ariſtoteles: cæterum dum diſgregat etiam congregare videtur. Et profectò in generatione, & corruptione aliter ſe habet. Generando nanque congregat, & congregando generat; contra verò diſgregando

gando

gando corrumpit, & corrumpendo diſgregat; quemadmodum autem generare & corrumpere ſunt operationes diuerſæ ſpecie, ita profectò congregare, & diſgregare.

Not. amplius, quòd calor in quocunque ſubiecto fuerit non differt niſi ſecundum magis & minus: hæc autem non variat ſpeciem, his adnotatis erigitur ſic Doctoris ratio: ſi ſolus calor eſt cauſa generationis, & corruptionis, ſequitur quod illud, quod variatur tantùm ſecundum magis, & minus varietur ſecundum ſpeciem, conſequens autem falſum eſt, igitur & antecedens: conſequentia patet, quia operationes ſpecie diuerſæ arguunt diuerſa ſpecie agentia, ſed diſgregare, & congregare corrumpendo, & generando ſunt operationes diuerſæ ſpecie. Igitur cum procedant à calore, calor erit diuerſæ ſpeciei, ſed hoc eſt falſum, vt dictum eſt, igitur &c. Falſitas probatur. Quoniam magis, & minus non variant ſpeciem ex Ariſtot. ſed calor in ſubiecto exiſtens non variatur niſi ſecundum magis, & minus, igitur cum ex ſe non poſſit variari ſecundum ſpeciem, variabitur per aliquid additum: hoc autem non erit niſi virtus, quæ dicta eſt. Confirmaturque ex verbis Ariſt. & Comment. in litera.

Not. etiam quòd colligitur ex verbis Ariſtotelis ex ſecundo de generatione animalium. virtutem enim illam non vult eſſe niſi calorem alium à calore ignis, ſcilicet cœleſtem, vt patet.

Sunt autem tales virtutes, quaſi formæ intentionales ex Ariſtotele, & beneficio harum virtutum, calor attingit generationem, calor ſcilicet agentis ſecundarij. Cætera, quæ addit Auctor, clara videntur.

De tertio articulo, in quo reſpondetur quæſito: concluſio eſt, quòd in tantùm eſt manſiua hæc virtus, in quantùm fouetur à diuina ordinatione ſecundum diuerſitatem recipientium,

Declaratur hæc concluſio exemplo plurium recipientium, vt in ſemine animalis eſt manſiua hæc virtus, quouſque fouetur, quouſque ſcilicet fuerit in vaſe proportionato: ſi enim extra, à frigore diſpergitur. In granis pariter ſi diu detineantur in horreis, ipſa grana amittunt virtutem, ſed ſi ſuo tempore fouenda terræ dentur, emittunt fructum, & ſic de alijs.

Not. quomodo ad hoc aſpiciens Plato in Timæo dixit ſemen, eſſe animatum, quòd verum eſt in potentia, tametſi actu, & propriè non dicatur animatum, ſed dicitur animatum reſpiciendo ad hanc virtutem in ſemine exiſtentem.

Not. quod ad hanc concluſionem comprobandam facit primum argumentum adductum in fronte quæſtionis. Deus enim cauſa eſt manſionis huiuſmodi, vnde grana diuerſimodè virtutem illam retinent, & oua, & cætera talia.

In reſponſione ad ſecundum not. quòd omnis cauſa ſecunda videtur quidem tenere locum inſtrumenti, non tamen omne inſtrumentum poteſt dici cauſa ſecunda, pro vt hoc loco accipitur: quippè pro cauſa ſecunda ſumitur illud genus inſtrumenti, quod operatur ad effectum interius, non exterius, ſecundum quod aliud genus inſtrumenti operatur.

Quare in inſtrumento quidem intrinſecus operante remanet virtus primæ cauſæ, non autem in inſtrumento extrinſecus tantùm effectum attingente &c.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum in creaturis vnum & idem ſecundum rem poſſit eſſe fundamentum plurium relationum realium.

SEQVITVR de pertinentib. ad ſolas creaturas, vbi quærebatur vnicum pertinens cõmuniter ad omnes creaturas: deinde quærebantur quædam alia ſpecialiter pertinentia ad creaturas determinatas. Illud autem vnicum erat, Vtrum in creaturis vnum & idem ſecundùm rem poſſit eſſe fundamentum plurium relationum realium. Et arguitur, quòd non, ſic, quod non conuenit alicui niſi ratione ſuæ infinitatis, nulli creaturæ cõuenire poteſt, quia non poteſt habere illam infinitatem, ſed quòd plures relationes fundentur in eodem ſecundùm rem, hoc non conuenit alicui niſi ratione ſuæ infinitatis: hoc enim vt videtur non conuenit diuinæ eſſentiæ in tribus perſonis niſi ratione ſuæ infinitatis: ergo &c.

Arg. princ.

In oppoſitū Contra. Actiuum reali relatione refertur ad paſſiuum, & è conuersò, ſecundùm Philoſoph. 5. Metaphyſic. Actiuum autem & paſſiuum fundantur ſuper vnum & idem in creaturis, quæ ſeipſas mouent, vt homo & Angelus, ſecundùm intellectum & voluntatem: ergò &c.

Reſolu. q3. Quæſtio iſta, vt puto, inducta eſt propter difficultatem tactam in hoc ſecundo argumento, an aliquid idem poſſit eſſe mouens & motum, quia ſi non, nec poſſent relationes illæ fundari in eodem, quia non fundantur niſi per motum diſtinctum per actionem & paſſionem, ſi ſic, tunc benè ſuper idem pñt fundari. Vt aũt clarius deſcẽdamus ad propoſitum, ſciendum ꝙ diuerſas fundari relationes reales in eodem ſecundùm rem, poteſt intelligi dupliciter, vel in eodem ſimplici, vel in eodem ex pluribus compoſito, quod dicitur vnũ ſubiecto, & habet in ſe plura ſecundùm rem differentia. Quòd re vera benè ſecundùm vnum illorum mouet, & ſecundùm aliud mouetur, ſumendo moueri largè ad mutari: hoc enim modo graue remoto impedimento mouet ſeipſum, vt ſæpè expoſuimus. Hoc etiam modo ſemen mouet ſeipſum in generatione alicuius ex ſemine ſecundùm modum tactum in præcedenti quæſtione: & ſimiliter aqua calida mouet ſe ad frigiditatẽ, vt aliàs diximus. Hoc etiam modo nullo extrinſecus agente corporale mixtum à ſeipſo corrumpitur ſecũdùm Philoſophum tertio Phyſicorum, & in tali eodem diuerſæ relationes reales fundantur ſuper idem: tamen ſecundũ aliud & aliud ſecundùm rem in ipſa: licèt enim verum eſt, quòd agere & pati ſemper ſint compoſiti, atque totius, videtur tñ quòd ſemper aliud & aliud compoſitum, ſeu totum ſit agens, & aliud paſſum, vt ſint ſeparata & tangentia ſeſe quantitatibus ſuis diuerſis ſeorſum exiſtentibus. Sed ſufficit, quòd idem totũ ſit agens aliquo ſui, & idem ſit patiens totum ſecundùm aliquid aliud ſui, vt ſecundùm hoc non propriè dicatur caliditas agere in humiditatem, ſiue ambo ſint in

eodem.

eodem ſubiecto, ſiue in alio & alio, ſed potius totum compoſitum vt calidum ſiue habens in ſe calorem, dicitur agere. & totum compoſitum, vt humidum, ſiue habens in ſe humiditatẽ, dicitur pati: vnde quando ſimul ſunt in eodem ſubiecto calor & humiditas, idem vt totum, & vt compoſitum agit in ſeipſum, ſed alio ſui agit, & alio ſui patitur, per quod quoquo modo agens tangit paſſum.

Tangere autem tactu, quo tactum caret omninò quantitate tangentis, non ſemper requiritur ſecundùm quod ſæpius expoſui. Ex quo patet non valere, quod aliqui nituntur arguere contra dicta noſtra nunc & aliàs, quòd non agit, neque patitur, niſi totum compoſitum: tangens ergò idem ſubiecto non poſſunt eſſe agens, & patiens, ſiue actiuum, & paſſiuum.

Quòd etiam arguunt, quòd nullus formæ eſt agere ad ſubiecti ſui deſtructionem, ſed potius ad eius conſeruationem, quia tunc ageret ad deſtructionem ſuijpſius; cum tamen vnunquodquè naturaliter agit ad ſuij pſius conſeruationem.

Dico.quòd hoc non habet veritatem niſi in ſimplicibus, in mixtis enim nunquam ceſſat calor naturalis conſumere humidum, aliter nunquam corrumperetur mixtum nullo extrinſecus agente, ſecundùm quod etiam aliqui hoc ſupponentes ponebant corpora damnatorum incorruptibilia, quòd alibi reprobauimus.

In mixtis ergò calor naturaliter corrumpit ſuũ ſubiectum, & ſic ſeipſum, licèt per ſe vnunquodque nitatur ſaluare ſeipſum.

Sed iſte modus agendi aliquid in ſeipſum nõ eſt ille, de quo ad præſens quærimus, ſed quærimus de eodem ſimplici ſecundùm rem, de quo diſtinguo, quia aut cum hoc. quòd ipſum eſt idem re eſt etiam idem ratione, aut cum hoc eſt diuerſum ratione.

Si primo modo, dico, quòd nunquam in eodẽ neque in Deo, neque in creaturis diuerſæ relationes reales fundantur, niſi enim in Deo differrent ratione intellectus, & voluntas, nunquàm eſſent emanationes diuerſę in diuinis ſecundùm diuerſas relationes, vt alibi ſatis declarauimus 11. Quolibet. quæſtione ſexta, & in quęſtionibus ordi. art. 55. quæſt. 6. In quibus locuti ſumus de relationibus actiuorum, & paſſiuorum, vt ſunt in diſtinctis ſuppoſitis, licèt ſuper idem re ſecundùm aliam & aliam rationem fundatæ, vt contingit in diuinis, abſque tamen mutatione, & motu aliquo, & vt etiam actiuum, & paſſiuũ ſunt diſtincta ſecundùm ſuppoſitum, & rem abſolutam, in quibus eſt motus corporalis, & propriè dictus. Et ideò nec etiam relationes diuerſæ, & reales, quæ non ſumuntur in diuinis, niſi ſecundùm emanationes, & terminos earum, poſſent eſſe in diuinis, quare & multò minus in creaturis, in quibus non ſunt relationes reales diuerſæ, niſi ſecundùm maiorem diuerſitatem fundamentorum, quàm in diuinis, vt iam patebit.

Si ergò ſit aliquid idem ſimplicitate rei, & diuerſum ratione, aut ergò ratione abſoluta, & hoc eſt abſque ordine ad aliquid extrinſecum, quod exigat, aut reſpectiua, & hoc eſt in ordine ad aliquid extrinſecum re differens. quod exigit, vt ſit illarum relationum fundamentum.

Si primo modo, dico, quòd in ſolo Deo ſuper idem ſecundùm diuerſas rationes fundantur reſpectus diſparati ſecundùm duo genera relationum, puta ſecundùm actum generationis actiuæ & paſſiuæ ſuper diuinam eſſentiam, vt habet rationem intellectus, & ſecundùm actum ſpirationis actiuæ, & paſſiuæ ſuper eãdem eſſentiam, vt habet rationem voluntatis.

Si ſecundo modo, aut ergò differt idem re & ratione reſpectiua vnius ad vnum, aut vnius ad diuerſa. Si ſecundo modo, ſic in creaturis benè diuerſæ relationes reales fundantur ſuper idem re ſimplici, ſcilicèt ſecundùm ordinem eius ad diuerſa, puta ſuper eandem albedinem in vno albo fundatur ſimilitudo in ordine ſuo ad aliud albũ, & diſsimilitudo in ordine ſuo ad nigrum. Et ſunt ſimilitudo, & diſsimilitudo duæ ſpecies relationum inter ſe contrariarum, quantum quęlibet requirit in extremis diuerſitaté realem fundamentorum abſolutorum.

Similitudo quidem ſecundùm numerum ſub eadem ſpecie qualitatis.

Diſsimilitudo verò ſecũdùm ſpeciem ſub eodem genere qualitatis. Et quia nulla diuerſitas realis abſolutorum cadit in Deo, ideò plures tales relationes reales non poſſunt fundari ſuper illud vnũ ſingulare, quod eſt in Deo, de quali pluralitate adhuc non quærimus, ſed quærimus de pluralitate relationum realium in eodem ſimplici ſecundùm rem, ſuper quod ambæ fundantur ſecundùm diuerſas rationes reſpectiuas vnius ad vnum ſcilicet illarum rationum inter ſe.

Et eſt dicendum, quòd ſuper idem ſic diuerſum ſecundùm rationem talem non poſſunt fundari relationes reales plures conuenientes in nomine, cuiuſmodi ſunt æquale & ſimile, & eorum contraria, quia vt dictum eſt, iſtæ relationes cum ſint reales requirunt realem diuerſitatem fundamentorum, neque ſimiliter diuerſæ relationes reales ſecundùm menſuram & menſuratum, quia altera iſtarum ſecundùm rationem eſt, ſecundùm Philoſophum 5 Metaphyſicę, vt iſta quæ eſt in menſura.

Si ergò eſſent diuerſæ relationes, oporteret, quod eſſent diuerſa menſurata, quæ neceſſariò ſunt re diuerſa ſecundùm diuerſas perfectiones reales, & ſic ſuper idem ſecundùm modum quem quærimus non poſſunt fundari plures relationes reales ſecundùm duos modos relationum neque in diuinis, neque in creaturis.

Si

Si ergò illud ſit poſſibile, hoc ſolùm oportet eſſe in actiuis, & paſsiuis. Quòd proculdubio ſecundùm fidem neceſſe eſt ponere in diuinis: pater enim & filius in diuinis dicuntur relatione reali inter ſe ſecundùm vtrunque extremorum ſecundùm rationem actiui, & paſsiui. Sed dubium eſt multis an hoc poſsit contingere in creaturis.

Dubium. Et dicunt multi, quòd in creaturis hoc omninò eſt impoſsibile, quia actiuum, & paſsiuum ſiue agens, & actum ſiue producens, & productum in creaturis non ſunt ſine motu, aut mutatione, ſecundùm quam vadit aliquid de potentia ad actum.

Actus autem, & potentia neceſſariò ſunt contraria, nec compatiuntur ſeſe circa idem, vnde per immediata diuidunt ens ſecũdùm totum ambitum ſuum: omne enim ens, aut eſt in potentia, & ſicut materia, aut eſt in actu, & ſicut forma, vel habens formam: ſecundùm actum autem & potentiam ſumitur differentia inter agens & actum.

Nullo ergò modo in eadem re ſimplici creata, quantuncũque ratione diuerſificetur, poſſunt eſſe actiuum & paſsiuum, ſiue agens & actum, vt idipſum re ſit agens & actum: aliter enim res ſeipſam formaret, & quod eſt in potentia ſeſe deduceret ad actum, & eſſet ſimul in potentia & in actu, quia ſecundùm quod eſt agens debet eſſe in actu, & ſecundùm quod eſt patiens debet eſſe in potentia.

Et ideò dicũt aliqui, quòd tales relationes reales duæ, quæ ſunt in actiuis, & paſsiuis, nullo modo poſſunt ſuper idem re differens ſola ratione fundari in creaturis, licèt hoc ſit poſsibile in Deo, vbi nihil vadit de potentia ad actum, ſed in eo ſunt ratio actiui & paſsiui, abſque omni innouatione, & ſecundùm aliam rationem, quàm in creaturis, quod impoſsibile eſt eſſe in creaturis, ſicut iam patebit.

Dico, quòd re vera potentia eſt contraria actui non cuicunque, ſed illi, qui eſt complementum ipſius potentiæ. Iſtæ enim actus cum res eſt in potentia, non eſt, & è conuersò cum ipſa eſt in potentia actus non eſt. Et iſti ſunt actus & potentia, qui diuidunt ens, & impoſsibile eſt, quòd aliquid idem re, vt eſt in potentie ad talem actum, deducat ſe ad illum: idem tamen re, quod eſt in potentia ad talem actum, puta voluntas ad actũ volitionis, ſi ſimul cum hoc, quòd eſt in potentia ad actum illum ſecundùm vnam rationem eius poſsit eſſe in actu ſub iſto ſecundùm aliam eius rationem, ſecundũ quam natus eſt iſte actus produci ab eodem ſecundùm aliã rationem, nullum eſt inconueniens, quòd idem, vt eſt in actu ſecundùm vnam eius rationem, ſeipſum vt eſt in potentia ad illum ſecundùm aliam rationem deducat de potentia ad actum: v.g. ſi Sol cum hoc, quòd eſt calidus virtute eſſet in potẽtia ad actum ſecũdùm formam caloris, ſeipſum prout eſt actu & virtute talis qualis eſt in potentia vt fiat talis ſecundùm formam caloris de potentia calido faceret actu calidum.

Similiter ſi forma ſubſtantialis lapidis haberet vim illam quam habet forma accidentalis grauitatis quæ eſt in ipſo, & hoc ex ſe, & ſubſtantialiter abſque forma accidentali grauitatis exiſtente in ipſo, tunc per hoc, quòd eſſet in actu ſecundùm vim illam poſſet lapidem facere in actũ ſecundùm deſcenſum deorſum ceſſante impedimento, ad quem impedimento exiſtente erat in potentia, actu tamen ſub illa vi. Sic dico in propoſito quòd voluntas ratione ſuæ libertatis eſt virtute tale quid quale eſt volitio, forma ſcilicèt ſua quæ ipſa eſt.

Propter quod ipſa voluntas quia virtute talis eſt qualis eſt ipſa ſecundùm formam quando eſt informata forma volitionis, ſiue qua eſt volitio ipſa, ſeipſam vt eſt in potentia ad formam volitionis poteſt deducere de potentia ad actum, & eſt volitio actui qui eſt complementum illius potentiæ, & iſti potentiæ contraria, nec poſſunt eſſe ſimiles. Actus autem quo voluntas eſt virtute tale nec volitioni nec potentiæ ad illam contrariatur, ſed eſt ſimul cum ambobus quia eſt alterius generis, & cum voluntas ſecundùm actum volitionis ſeipſam facit de potentia in actum, eſt actio agentis æquiuoci, ſicut cum Sol generat hominem aut calorem.

Cum ergò quærunt, & arguunt ſic aliqui, ſi voluntas continet virtute formam illam ad quam eſt in potentia, aut ergò ſicut inſtrumentum, aut ſicut agens principale. Dico, quòd ſicut agens principale & eſſentiale. Quòd addunt, iſta ergò forma quàm voluntas continet virtute, aut eſt eadem numero cum iſta ad quam eſt motus voluntatis, aut non, Dico, quòd ipſa eadem eſt, ſicut eundem calorem quem generat ſol ex materia, prius continebat, & ſimul quando producit, producit eum ſecundùm actum formæ, & continet eum virtute, ſed ſolùmmodò ad ſemel generandum illum eundem ſecundùm numerum.

Ad pluries autem immò infinities generandũ continet virtute eundem ſecundùm ſpeciem. Sed arguunt, ſi voluntas continet illam vt eandẽ numero iam habet volitionem illam, dico, quòd verum eſt ſi illam aliter haberet quàm virtute id eſt formaliter, ad quam ſic eſt in potentia. Similiter quod arguunt, ſi cõtinet illam vt aliam numero, ergò non poſſunt eſſe ſimul in eodem quia ſunt eiuſdem ſpeciei, Reſpondendo modo eodem dico, quòd forma qua voluntas continet virtute omnes volitiones quas poteſt in ſe habere eſt ipſa potentia volitiua vt actiua eſt, quæ ſola ratione differt à ſubſtantia animæ cuius eſt potentia,

tentia, & eſt potentia ipſa ſubſtantia animæ ſecundùm rem, & è conuerſò. Et ideò ſicut differunt genere ipſa animæ ſubſtantia, & ipſa volitio, ſicut forma quæ eſt ſubſtantia, & forma quæ eſt accidens, ſic differunt forma qua voluntas virtute continet formam quæ eſt volitio, & ipſa volitio & eſt ruditas ingenij magna neſcire diſtinguere qualiter aliquid continet formam aliquam formaliter vt ignis in ſe calorem ſuum, & virtualiter vt Sol iſtum calorem quem ignis continet formaliter.

Credo, quòd iſta videns de facili non poſſit redargui in hac materia, & clarè videre quomodo idem ens in actu virtute poteſt benè ſeipſum deducere in actum ſecundùm formam ad quam eſt in potentia, & ſic formare ſeipſum, ſicut & formare poſſet aliud ſi talis actus poſſet tranſire in alterum, & eſſe alterius quàm agentis, ſicut motus tranſit in alterum, & eſt alterius, quàm ſit mouens. Sed iſtud non eſt natum contingere ſecundùm quemlibet actum in creaturis, nec eſt tamen omninò natum fieri in diuinis. Licèt enim relationes in actiuis & paſſiuis habeant eſſe in diuinis ſecundùm diuinos actus qui ſunt generatio & ſpiratio, & in creaturis ſecundùm actum volitionis, & illi conſimiles, ſecundum quos idē poteſt ſe ducere de potentia in actum, vt dictum̄ eſt, & ſimiliter in creaturis ſecundùm alios quibus nihil ſeipſum ſed ſolùmmodò aliud de potentia poteſt in actum ducere, vt patet in calefaciente, & calefacto, hoc tamen eſt multum alio, & alio modo, ita quòd ſecundùm hæc tria genera relationum in actiuis & paſſiuis debent accipi.

Ad cuius intelligentiam ſciendum eſt, quòd in fundatione dictarum relationum realium in diuinis ſuper idem eſt duo conſiderare. Vnum ſcilicèt ipſum idem re. diuerſum ſolum ratione, vt ſuper ipſum fundatur vna relatio & alia. Aliud verò ſcilicèt perſonarum conſtitutionem per ſingulas relationes cum ipſo fundamento, & illarum fundatione in iſto, abſque omni alio producto de fundamento Quoad primum quidem ſimile eſt de diuina eſſentia in fundando ſuper ipſam relationem actiui & paſſiui, & de voluntate. Quoad ſecundùm autem magna eſt differentia, quia in voluntate relationes cum fundamento ſecundùm diuerſas illius rationes non conſtituunt ipſa relata, ſed ipſum fundamentum per diuerſas relationes ſecundùm relationem actiui & paſſiui, refertur ſecundùm vnam rationem ad ſeipſum ſecundùm aliam rationem, & cum hoc etiā ipſæ relationes non fundantur ſuper illud vnum in voluntate, niſi per actum productum in fundamento, qui eſt aliud re à fundamento.

Aliud enim eſt voluntas aliud volitio. Et contingit iſta diuerſa reperiri multò magis in actiuis & paſſiuis, in quibus relationes fundantur ſuper re diuerſa, in diuinis enim non eſt niſi vnicum ſecundùm rem quod eſt fundamentum vtriuſque relationis, & cum vna relatione conſtituit actiuum ſiue agens, & producens, vt patrem, qui diuina eſſentia vt eſt forma, & potentia actiua ſuper quam fundatur paternitas, generat, cum alia autem relatione conſtituit paſſiuum, ſiue actum & productum puta filium, qui eadem diuina eſſentia vt quaſi materia, & potentia paſſiua ſuper quam fundatur filiatio, congeneratur, nec eſt aliquid medium productum de eſſentia, vt motus ſeu forma educta per motum, aut operatio, qualis eſt volitio in nobis, vt nihil habeat diuina productio de actione, & paſſione niſi rationes reſpectuum in ſuppoſitis vt conſtitutis per illos, & in eſſentia vt in fundamento eorum; & ſunt illi reſpectus à quo & qui ab. & à ſolo primo reſpectu denominatur pater producens, & quia modo naturæ producit denominatur ſpecialiter generans, ab alio verò reſpectu è contra filius denominatur productus, & genitus. Et ſic in iſta productione ex parte producentis non eſt conſiderare niſi ſuppoſitum quod eſt per ſe producens, & in ipſo deitatis eſſentiam, vt formam & potentiam actiuam qua producit, & notam relationis quæ eſt a, quoniam à patre eſt filius.

Et ſimiliter ex parte producti non niſi ipſum ſuppoſitum per ſe productum, & in ipſo eſſentiam diuinam, vt quaſi materiam, & potentiam paſſiuam de qua producitur, & notam relationis quæ eſt ab. nec eſt conſiderare in iſtis plus. In creaturis autem cum eſt idem fundamentum duarum relationum non conſtituentium relata, hoc non eſt niſi per aliquid differens re à fundamento quod educitur de ipſo, vt dictum eſt, & actiuum in talib. per hoc eſt actiuum, quòd virtute continet actum ad quem paſſiuum eſt in potentia, & ſecundùm hoc eſt in actu reſpectu paſſiui, & paſſiuum per hoc, quòd eſt paſſiuum, quia de ipſo nata eſt educi forma qua fit in actu formali, quam ex ſe ſola virtute continebat agēs ſicut dictum eſt, & producit vt eſt actiuum illa virtute illum actum formalem, & producitur vt eſt paſſiuum, de iſto vt eſt in potentia, & carens forma illius actus, vt ſecundùm hoc præter rationes reſpectuum in relatis cum fundamēto ſecundùm quas ſolùmmodò ratione actionis, & paſſionis habet eſſe productio in diuinis à qua denominatur producens & productum, habet iſta productio in creaturis à qua denominatur producens, & productum aliquid plus, ſecundùm quod habet plus de ratione actionis & paſſionis, & eſt illud plus actus ipſe qui eſt volitio, aliquid ſcilicèt in re differens à fundamento, à qua volitione poteſt dici voliciens, & actum poteſt dici volicitum, ſi liceat nomina fingere, ſicut ab infrigidatione denominatur infrigidans

& in-

& infrigidatum, & eſt relatio realis ex vtraq; parte inter voliciens & volicitum, ſicut inter actum & agens, mouens & motũ, & in iſta productione ex parte producẽtis eſt ſuppoſitum, quod eſt per ſe voliciens id eſt informans ſeipſum volitionis forma, ſicut calefaciens eſt informans aliud forma caloris, vel mouens eſt informans aliud forma motus, & in ipſo eſt vis volitiua virtute continens formam volitionis, ſicut Sol calefaciens virtute continet formam caloris vel grauitas mouẽs formam motus, vel vis in ſemine formam generandam ex iſto, & per hoc vis volitiua ipſa eſt forma, & potentia actiua qua producit, & nota volitionis quę eſt à quo, ſimiliter eſt in iſto, quoniam à voliciente eſt volicitum. Et pro iſto ſuppoſito accipitur volicitas quando eſt quæſtio vtrum moueat ſe ad actum volendi, & eſt ratio mouendi in eo dicti virtus, vt forma qua agit, quæ non niſi ratione differt ab ea Et ſic ex parte producentis hic & in diuinis ſi hæc voluntas dicatur producere, non eſt differentia, niſi quòd relatio ibi cõſtituit ſuppoſitum, hic nequaquàm. Ex parte autem producti hic ſunt duo re differentia, ſ. ipſa voluntas vt eſt in potentia paſſiua de qua producitur ipſa volitio, & cum hoc ipſa volitio quæ producitur, & cum hoc reſpectus qui eſt ab. volicitum n. informatum volitionis actu eſt à voliciente.

In creaturis autem cum aliud, & aliud eſt fundamentum huius duplicis relationis realis, atque extra agentem eſt paſſum, & quòd procedit ab ipſo, vt patet in calefactione, hoc non ſolùm eſt per alicuius differentis à fundamento productionem de ipſo fundamento, cuiuſmodi eſt calor in calefacto, ſed etiam per motum aut trãſmutationem in eodem fundamento à calefaciente, qui etiam ſecundùm rem differt à calefacto, vt in producẽte ſ. calefaciente ſit conſiderare ſuppoſitum agẽs, & formam qua agit, & materiam in qua ſubſiſtit, quæ ſunt duo differẽntia ſecundùm rem in ipſo, & cum hoc eſt ibi tertium. ſ. nota relationis, a qua ſcilicèt à calefaciente, eſt calefactum. In producto autem. ſ. in calefacto conſiderantur tria ſecũdùm rem differẽtia. Actum enim eſt ſuppoſitum quòd patitur ſua materia ſed per motum quo forma quæ actu eſt in materia educẽda eſt. ſ. frigiditas, & inducenda forma contraria. ſ. caliditas, propter quod ibi neceſſarius eſt motus Et ſic tria ſunt ſecundùm rem differentia in calefacto ſcilicèt materia, & motus per quem debet vna forma amoueri, & forma alia introducta per motum, & quartum eſt nota relationis qua actum ſcilicèt calefactum eſt ab agente calefaciente, & à forma inducta in materia denominatur motus, puta à calore calefactio, & à motu ſic denominato denominantur agens & actum.

Et ſic ſunt in omni tali paſſo quatuor notæ, quæ ſunt de, quid, per, & ab quia de materia aut ſubiecto producitur quid, ſcilicèt forma educta per motum, & ipſum actum ſcilicèt calefactum eſt per motum ab agente, & hoc ſemper contingit in producto per motum qualis eſt omnis productio naturalis, de qua habet conſiderare, & ſolum de illa naturalis Philoſophus & nequaquàm de ſecunda quæ eſt volitio &, intellectio, niſi quatenus ſunt cum continuò & tempore, non quo ad ipſos actus, quia ſunt perfectiones ſimplices manentes totæ ſimul, ſecundùm quod ipſas habet conſiderare Metaphyſicus, ſed quo ad præambula ad illas, inquantùm noſtrum intelligere & per conſequens velle non ſunt ſine phantaſmate. Ex quibus patet quòd multum differunt rationes agentis & acti in diuinis, & in creaturis, & ſimiliter in creaturis primo modo & ſecundo. In ſecundo enim modo quia non fundantur in ipſis reſpectus qui ſunt a & ab, niſi per verum motum qui eſt actus imperfecti ſecundùm quòd imperfectum, quia motũ inquantùm eſt ſub actu motus imperfectum quid eſt, & ad perfectionem vadit, agens autem neceſſariò eſt perfectum ſecundùm diſpoſitionem inducendam per motum vel virtute vel forma ſimili formæ producendæ, idcirco neceſſariò requiritur realis diuerſitas actiui & paſſiui, & hoc ſemper contingit in corporalibus.

In primo autem modo reſpectus qui ſunt a & ab, fundantur nõ ſuper motum quo aliquid aliud producitur, ſed immediatè per operationem à qua nihil aliud producitur, quæ eſt actus perfecti ſecundùm quod perfectum eſt, & inquantùm eſt ſub iſto, perfectionem ſuam habet, & eſt perfectum forma, & virtute ſimul cum prius erat perfectum virtute ſola, & hoc quia operatio propria vniuſcuiuſque non eſt niſi ab ipſo & manẽs in ipſo vt ſecundùm hoc multum æquiuocè dicatur agens & actum, producens & productum, actio & productio in diuinis vbi eſt ſine omni tranſmutatione, & omni abſoluto acquiſito in fundamento, & in creaturis vbi non eſt ſine mutatione, & non ſine aliquo abſoluto producto in fundamento, licèt multo aliter in primo modo & ſecundo, vt penitus non idem ſed diuerſum omninò debeat eſſe iudicium de actiuis circa creaturas in primo modo, ſecundùm illa quæ videntur in ſubiecto, & circa Deum ſecundùm iſta quę videntur in creaturis aut primo modo, aut ſecundo.

Per quod planè ſoluitur quod aliqui arguunt ſic, de ratione relationis eſt, quòd ſit ad aliud, & quòd per ipſam aliquid refertur ad aliud, relatio enim ſecundùm quòd eſt relatio, eſt habitudo ad aliud, & de ſui ratione diſtinctionem & extremorum relatorum, & ipſorum fundamentorum requirit.

Vnde qđ Philoſophus libro prædicamentorũ in plurali dicit, Ad aliquid talia dicuntur quæcunque hoc ipſum quod ſunt aliorum dicuntur,

multum notat Simplicius ſuper illum locum. Quare cum eſt relatio ſecundùm rem, etiam eſt relatio ſecundùm rationem. Nunc autem ſemper ita eſt, quòd plures relationes ſecundùm rationem exigunt plura extrema, & etiam plura fundamenta ſecundùm rationem diſtincta vt patet inducendo in omnibus relationibus ſecundùm rationem, ergò & plures relationes ſecundùm rem mutuò adinuicem ſe habentes exigunt plura extrema, & plura fundamenta ſecundùm rem diſtincta, ſed relationes actiui & paſſiui ſunt mutuò reales adinuicem, ergò exigunt extrema per eas relata, & ſimiliter fundamenta diſtincta adinuicem ſecundùm rem.

Vnde in diuinis vbi actiuum & paſſiuum fundantur ſuper eandem rem, licèt non habeant diſtincta fundamenta realiter, habent tamen diſtincta extrema perſonaliter, ergò in creaturis vbi multò magis differunt, nullo modo poſſunt habere idem extremum ſecundùm rem, immò neceſſariò exigunt ſecundùm rem extrema diſtincta, & cum hoc etiam fundamenta diuerſa realiter, ſicut plures relationes ſecundùm rationem ſiue in Deo, ſiue in creaturis exigunt plura extrema diſtincta ſecundùm rationem, & ſimiliter plura fundamenta diuerſa ſecundùm rationem. Et dicò, quòd quædam ſunt relationes ſecundùm rationem in vtroque extremorum, quæ aliquando habent diuerſa extrema, & diuerſa fundamenta ſecundùm rationem tantùm, vt ſunt relationes identitatis ſimpliciter ſcilicèt numeralis in creaturis & identitatis diuinæ ſubſtantiæ ad ſeipſam. Aliquãdo verò habent ſecundũ rem, vt ſunt relationes æqualitatis & ſimilitudinis diuinarũ perſonarum inter ſe, ſed habent fundamentum idem ſecundùm rem. Quædam etiam ſunt relationes ſecundùm rem in vno extremorum tantùm, & in alio ſecundùm rationem, vt ſunt relationes inter menſuram, & menſuratum quæ habent ſemper diuerſa extrema & ſimiliter diuerſa fundamenta ſecundùm rem. Sunt adhuc quædam relationes ſecundùm rem in vtroque extremorum, vt ſunt omnes quæ ſunt in potentijs inter diuina, & inter creaturas, de quibus nunc eſt ſermo, quæ non requirunt diuerſa fundamenta niſi in actiuis & paſſiuis per verum motum, ſed in diuinis fundantur ſuper idem re, non per aliquid re differens, in creaturis verò, puta in voluntate, non niſi per aliquid differens re ab iſta, vt eſt volitio ſecundùm prædicta. Semper autem requirunt diuerſa extrema relata, ſed hoc ſecundùm rem abſolutam, vt in actiuis & paſſiuis per verum motum, in alijs autem non niſi per ipſas relationes, quæ ſolæ faciunt, quòd aliquid ſit extremum relationis per ſe, quicquid.n eſt præter ipſam relationem in his quæ ad aliquid ſiue relatiuè dicuntur, per accidens relatiuè dicitur, & accidentaliter eſt relatiuum, ſ. quia accidit ei ipſa relatio vnde duplum in eo, quòd eſt duplum id eſt in eò quòd duplicitas eſt, aliquid eius per ſe dicitur ad aliquid, & eſt relatiuum. Homo autem vel lignum cui accidit, quòd ſit duplum, dicitur relatiuum per accidens, quia ſcilicèt ei accidit duplicitas, ſicut dicitur per accidens album, quia accidit ei albedo dicente Philoſopho 5. Metaph. Et relatiuorum eſt quod dicitur modo accidẽtali, ſicut homo, qui eſt relatiuus quia accidit ei duplũ eſſe alicuius rei.

Accidit enim eidem vt ſit duplum &c. album. Et Commenta. r. quando homini accidit vt ſit duplum ad aliquid accidit ei vt ſit relatiuum ſicut accidit ei vt ſit album. Homo n. ſecundùm quod hõ nõ eſt duplũ nec album, & ſic in actiuis & paſſiuis ſine verò motu relata non requirunt aliam diſtinctionem inquantùm ſunt relata per ſe, niſi ipſas relationes, ſed in voluntate ipſa relata p accidens, vt eſt ipſa voluntas, vt eſt actiua per potentiam actiuam, & vt eſt paſſiua per potentiam paſſiuam, illas relationes ſecundùm actum non poſſunt habere in ſe niſi per aliud re. ſ. per volitionem, ſicut in actiuis & paſſiuis verò motu non poſſunt haberi indifferentibus re abſoluta illę relationes niſi per motum. Et ſic quo ad huiuſmodi relationes non eſt differentia in Deo, & in voluntate, niſi quòd in Deo fundentur ſuper idem re non per aliud diuerſæ relationes reales, & qđ cum fundamento conſtituunt diuerſas perſonas, in voluntate nequaquàm, & quod in Deo nõ per aliud re fundatur ſuper idem, in voluntate aũt nõ niſi per aliud re, ſecundùm prędicta, &c. quo ad hoc ſolum, & quo ad hoc quòd iſtæ relationes accidunt fundamento &c. iſtæ non plus differunt extrema relationis in voluntate quam in Deo, &c. propter hoc in Deo ſunt conſtitutiuę perſonarum & non in voluntate.

Et ſic in creaturis actiuum & paſſiuũ quæ fundantur ſuper eandem rem licèt non habent diſtincta fundamenta realiter, habent tamen diſtincta extrema accidentaliter ſcilicèt re relata accidentali fundamento, ſicut in diuinis vbi actiuum &c. paſſiuum fundantur ſuper eandem rem, licèt non habeant diſtincta fundamenta realiter, habent tamen diſtincta extrema perſonaliter ſcilicèt re relata eſſentiali fundamento.

Benè ergò concedendum eſt illud quod narratur in principio ad fundationem argumenti, videlicèt quòd de ratione relationis eſt, quòd ſit ad aliud, &c. quòd requirit diſtinctionem extremorum, &c. quòd relationes ſecundùm rationem ad minus requirunt diſtinctionem extremorum, &c. fundamentorum ſecundùm rationem, &c. cum hoc aliquando diſtinctionem extremorum ſecundùm ſuppoſita vt iam dictum eſt, &c. amplius Deo donante declarabimus diſputando de relationibus communibus in quæſtionibus ordinarijs.

Sed

Sed ex illo non ſequitur concluſum.ſ.ꝙ plures relationes ſecundũ rem mutuo exigant plura extrema & plura fundamenta ſecundùm rem, immò ſicut relationes ſecundùm rationem in vtroque extremo non ſemper requirunt pluralitatem extremorum ſecundùm rationem ſolùm, ſed benè compatiuntur ſecum illorum pluralitatem perſonalem relationes eſſentialis exiſtente vnitate fundamenti, ſic relationes ſecundùm rem in vtroque extremorum non ſemper requirunt pluralitatem fundamentorum ſecundùm rem, ſed benè compatiuntur ſecum vnitatem illius rei exiſtente pluralitate extremorum ſecundùm rem accidentaliter, & ſecundùm rem relationis accidentalis, ſicut dictum eſt. Quòd ergò interponitur, quòd Simplicius notat multũ quod Philoſophus dicit in plurali, Ad aliquid talia dicuntur &c. quod re vera multum notandum eſt; quia hoc dicit ad exprimendum, quòd nihil vnum, & idem penitus ſecundùm rem, & rationem quoad extremum & fundamentum relatiuè poteſt dici, ſed oportet quòd vel ſola ratione differant vel ſecundùm rem, vel partim ſic, & partim ſic ſecundùm iam expoſitum modum, nõ tamen poteſt ex hoc notari ſi relatio ſit ſecundùm rem, quòd ſit ad aliud abſolutum ſecundùm rem abſolutam, ſemper tamen verum eſt, quòd in per ſe relatis ſit ad aliud ſecũdùm rem relatiuam vt dictum eſt, nec è conuersò poteſt notari, quòd ſi ſit relatio ſecundùm rationem, quòd non ſit niſi ad aliud ſecundùm rationem, quia benè eſt ad aliud ſecũdùm rem abſolutam, & ſecundùm rem relatiuam, vt patet in relatione menſuræ ad menſuratum. Nec etiam poteſt notari, quòd ſi ſit relatio ſecundùm rem, quòd ſit ad aliud ſecundùm rem, vt patet in menſurato reſpectu menſuræ.

Vnde ſi notat Simplicius, ꝙ in relatiuis relationibus realibus vtrunque oportet, quòd re abſoluta differant extrema & fundamenta, hoc non eſt niſi quia intelligit, quòd non ſunt vera relatiua realiter vtrinque niſi in corporalibus, in quibus ſequuntur motum, quod re vera erat opinionis ſuæ, quia tales relationes negat eſſe in ſpiritualibus vt aliàs diximus in quadam quæſtione longa de relationibus, &c. in corporalibus benè verum eſt, quòd non ſunt vtrinque relationes reales quin differant extrema, & etiam fundamenta re abſoluta, quod nequaquàm requiritur in ſpiritualibus, de quorum numero eſt voluntas, ſiue habens voluntatem inquantùm huiuſmodi.

Obiectio prima. Sed adhuc arguunt vlterius ſic, voluntas magis differt à volitione quàm ipſa à ſeipſa vt eſt actiua & paſſiua realiter, ergò voluntas potius debet referri ad volitionem quàm ad ſeipſam, vt ſcilicèt eſt actiua & paſſiua, quod tamen non eſt verum, quia inter ſubiectum, & accidens non eſt relatio.

Secunda. Item arguunt, ſi volitio eſſet medium inter actiuum & paſſiuum in voluntate, fortè illud eſſet poſſibile, ſcilicèt quòd per volitionem mediam voluntas vt eſt actiua & paſſiua referretur ad ſeipſam, nunc autem volitio in voluntate eſt ſicut extremum, non autem ſicut medium:

Item arguunt ſic, ſi velimus in voluntate ponere aliquas relationes per volitionem, per illam non referretur voluntas ad ſeipſam, ſed potius ad volitum, à quo menſuratur perfectio volitionis, ſicut intellectus per ſcientiam refertur ad ſcibile per quod menſuratur perfectio ſcientiæ. *Tertia.*

Ad quorum intellectum dico adhuc, quòd voluntas vt eſt actiua actus volitionis, refertur ad ſeipſam, vt eſt paſſiua & receptiua illius, & hoc mediante actu volitionis, ſicut mouens refertur ad id quod mouetur, & è conuersò mediante actu, & per actum qui eſt motus. Quod non eſt ſic intelligendum ſecundùm, quòd prætendunt obiecta, quòd illæ relationes vel aliqua illarum ſint in motu aut volitione ſicut in fundamento, aut ſicut in ſubiecto, ſed vna illarum ſemper eſt in agente, fundata in ipſo ſuper potentiam actiuam qua elicit motum de mobili, aut volitionem de voluntate, & altera illarum eſt ſemper in paſſo fundata in ipſo ſuper potentiam paſſiuam, de qua elicitur actus, qui eſt motus exiſtens in mobili ſicut in ſubiecto, licèt à mouente, dicente Philoſopho 5. Phyſicorum. Motus eſt actus huius, ſcilicèt agentis, in hoc, ſcilicèt in paſſo, aut actus qui eſt volitio exiſtens in voluntate vt eſt paſſiua ſicut in ſubiecto, licèt ab eadem vt eſt actiua, & ſic ſit actus eius vt eſt actiua in eandem vt eſt paſſiua.

Et quia dictæ relationes non habent eſſe in agente vel in paſſo quocunque ſecundùm actum, niſi quatenus motus aut volitio procedit ab agente in paſſum vt medium per hunc motum inter vtrunque idcirco mouens, & agens vniuerſaliter dicitur referri ad id quod mouetur, & è conuerſò per motum, & mediante motu aut volitione, & ſic dicuntur dictæ relationes eſſe & fundari in illis per motum & volitionem, aut mediantibus illis, penitus enim eodem modo dicitur voluntas vt eſt mouens referri ad ſeipſam vt eſt mota per volitionem, &c. mediante volitione, ſicut calefaciens ad calefactum mediante calefactione & per motum calefactionis, præter hoc quòd talis motus eſt actus imperfectus trãſiens in aliud, &c. volitio eſt actus perfectus manens in eodem.

Eſt enim actus volitionis ipſa motio ſeu mutatio qua de non volente fit volens, & eſt media inter voluntatem vt eſt mouens, & vt eſt mota à ſeipſa. Quod ergò arguitur primo, quòd voluntas actiua per actum volitionis referatur ad ſeipſam vt eſt paſſiua, &c. è conuerſò, &c. hoc realiter, potius debet referri realiter ad volitionem. *Ad primã obiectionẽ.*

Dico, quòd verum eſſet, ſi ratione maioris differentiæ fieret iſta relatio, quòd in ipſa volitione fundaretur relatio per quam voluntas refertur ad ſeipſam, quia ſcilicèt ipſa volitio eſt in voluntate vt in ſubiecto. Sed non eſt ita quia relationes actiuorum & paſſiuorum non fundantur in aliquib. niſi ratione differentiæ quæ eſt per potẽtias actiuas & paſſiuas, quæ non ſunt niſi in illis, licèt non niſi per motum aut volitionem mediam, vt dictum eſt. Idcirco ſub ratione actiui aut paſſiui nullo modo poteſt referri voluntas ad volitionem, ſed ſolùmmodò ad ſeipſam, ſicut nec mouens ad actum qui eſt motus. ſed ſolùmmodò ad id quòd mouetur, licèt non niſi mediante volitione, & motu ſicut dictum eſt.

Ad ſecundam. Ad ſecundum, quòd volitio non eſt medium, ſed potius extremum dico, quòd ſicut motus ad paſſum comparatur dupliciter, vno modo vt ad ſubiectum in quo eſt, alio modo vt ad terminum in quem ab agente recipitur, & primo modo benè verum eſt, quòd reſpectu paſſi ſe habet vt extremum, quia vt accidens ad ſubiectum. Secundo tamen modo non eſt niſi medium inter agentem & paſſum fluens ab vno in alterum, ſic & volitio vt eſt in voluntate prout eſt paſſa ſicut in ſubiecto, ipſa extremum eſt reſpectu illius, inquantùm tamen procedit à voluntate agẽte, & recipitur in eandem paſſam vt in terminum, ſemper eſt medium illorum, ſicut etiam medium eſſet inter intellectum, & voluntatem ſi intellectus eſſet proprium motiuum voluntatis.

Ad tertiũ. Ad tertium, ſi in voluntate eſſent aliquæ relationes per volitionem, per illam potius referretur ad volitum, quàm ipſa ad ſeipſam, dico. ſecundùm iam dicta, quòd verum eſſet ſi voluntas referretur ad aliquid per volitionem, vt per id in quo aut ſuper quod fundaretur relatio per quam referretur, ſicut intellectus refertur ad rem intellectam. & ſciens ad ſcitum per ſcientiam quę eſt in ipſo ſciente & intelligente, quia in ipſa realiter fundatur relatio per quàm intellectus intelligens vel ſciens refertur ad intellectum vel ſcitũ, & hoc per accidens, dicente Philoſopho 5. Metaphyſicę.

Relatiuorum quoddam dicitur modo accidentali ſicut homo qui eſt relatiuus quia accidit ei eſſe duplum alicuius, quia accidit ei quantitas in qua fundatur duplatio. Vnde quoniam ibidem circa opinionem æſtimantium, quòd ſciens relatiuè dicatur ad ſcitum per accidens, quia ſcientia eſt quid commune illis, præmiſit dicens, Iſta æſtimatio accidit quia relatiuorum quædam referuntur ad inuicẽ propter hoc, quòd conueniunt in eodem, & quia æſtimatur, quòd ſcientia eſt huiuſmodi quia eſt in quo conueniunt ſciens & ſcitum, contingit vt medium ſit ex hoc relatiuorum, nunc autem voluntas nec ad ſeipſam nec ad aliud refertur vt per volitionem vt per id in quo fundatur relatio qua refertur, ſed potius vt per medium ſine quo relationes ſecundùm actum nequaquàm fundarentur in actiuis & paſſiuis vt dictum eſt. Nec tamen ſimile eſt de ſcientia, & ſcito, & volitione, & volito, non enim volitio menſuratur à volito ſicut ſcientia à ſcito, ſed ſolùmmodò à libertate, aut à libero arbitrio voluntatis.

Concluſio. Sic ergò patet ex dictis, quòd in creaturis duæ relationes oppoſitæ ſecundùm actiuum & paſſiuum poſſunt fundari in eodem ſecundùm rem, ſecundùm primum modum, licèt non penès ſecundùm. Et ſecundùm hoc concedenda eſt ſecunda ratio.

Ad argu. principale. Ad primam in oppoſitum, quòd hoc eſt proprium diuinæ ſubſtantiæ ratione ſuæ infinitatis, dico, quòd verum eſt quando fundatur ſuper idẽ non per aliquid additum illi quod re differt ab ipſo, per additionem tamen alicuius re differentis hoc non eſt proprium diuinæ naturæ, immò repugnat ei, & conuenit creaturæ in primo duorum dictorum modorum circa creaturas, ſicut patet ex dictis. Ex quibus etiam planè intelligitur dictum Boetij de Trinit. & Comment. eius, de quo ſumitur medium illius argumẽti. dicit. n. Boetius 1. de Trinit. c. 14. ſic. Idem ei quod idem, idẽ eſt, & ſimilis eſt relatio in Trinitate Patris ad Filium & vtriuſq; ad Spiritum Sãctum, vt eius quòd eſt idem ad id quod eſt idem. Quòd ſi id in cunctis reb. alijs non poteſt inueniri, facit hoc cognata caducis reb. alteritas. Commenta. Id autem, ſi referri aliqua inter ſe quæ omnib. quib. ſunt inuicem idẽ ſunt, vel quæ referuntur inuicem idem eſſe omnibus quibus ſunt, non poteſt inueniri in cunctis alijs rebus id eſt nullæ alię res ſunt in quibus hoc poteſt inueniri. Quòd ſi hoc in alijs rebus inueniri non poteſt, re vera hoc facit alteritas quæ cognata eſt caducis rebus, non enim ſine illorum quibus ſunt alteritate diuerſa, ſunt à ſe quælibet ſubſiſtentia, vt niſi hac alteritate diuerſa poſſunt ad ſeinuicem referri, & ſequitur poſt pauca.

Quàmuis horum tertium ad ſe relatorum, & relationum proprietatibus diuerſarum intelligamus vnam ſolam ſimplicem qua vnuſquiſque eſt & omnes ſimul vnus, & ſimplex Deus eſſentiam & nullatenus alterius alteram, & alterius alterã, hoc adde, & nullatenus per aliquod accidens ei quòd alterius eſt ei aliter, & alterius aliter, vt à contrariò, quòd illud in alijs rebus eſſe non poſſit hoc faciat alteritas vel ſcilicèt qua fundamentum relationum in altero, & altero relatorum alterum eſt, & alterum ſecundùm rem, puta humanitas in Sorte & in Platone cum dicuntur idem, aut cum vnus dicitur pater, alter verò filius, vel qua fundamento exiſtente eodem ſecundùm rem ſingularẽ illi accidit aliquid, ſed aliter ſecundùm quod eſt agens, & aliter

ſecun-

ſecundùm quod eſt patiens, puta voluntati volitio, cui ſecundùm quod eſt agens ſiue volifaciens accidit quòd volitio eſt ab ipſa, ſecundùm verò quòd paſſum, accidit ei, quòd volitio fit in ipſa, & de ipſa ſecundùm præexpoſitum modum. Et quia alteritas vtroque horum modorum remouetur à Deo in eo, quòd eſt producens & productum, & ſimiliter à ſubſtantia Dei vt eſt ratio producendi actiuè & paſſiuè, ideò productio in Deo eſt abſque omni alteritate, & primo modo, & ſecundo, & ſic idem ſimplex in re eſſe fundamentum plurium relationum realium contrariarum eſt proprium eſſentię ratione ſuæ infinitatis, nec poteſt conuenire alicui creaturæ.

Poteſt tamen illud contingere in creaturis per iſtum modum alteritatis ſecundùm iam additum abſque modo alteritatis quem iam in prædictis Boetius remouit à diuinis. Aliquando autem alium modum alteritatis Boetius explicat, & ſimiliter remouet ipſum à diuinis, vbi dicit in principio dicti capituli. Neque acceſſiſſe aliquid poteſt dici Deo vt pater fieret, nec enim cœpit vnquam eſſe pater, eo quòd ſubſtantiale eſt ei filij quidem productio, vbi dicit Commentator primo tangendo modum alteritatis prædictum, quẽ poſtea exponit vt iam dictum eſt, dicens. Differentiarum pluralitas in Patre & Filio & Spiritu Sancto qui non niſi vna eſſentia ſunt, eſſe non poteſt, certum eſt enim, quòd non ſunt ſubſtantialibus pluribus.

Deinde tangit alium modum continuè, & ipſum exponit dicens, Nec accidentibus, non enim poteſt dici Deo aliquid ſecundùm tempus acceſſiſſe, non enim alicuius acceſſione cœpit eſſe pater, ſicut nunquàm alicuius acceſſu cœpit eſſe, eò quòd id in quo ex ſe filium produxit, non niſi ſubſtantia eſt.

Secundùm hoc ergò dico in propoſito, quòd licèt in agente, & paſſo ex parte voluntatis non ſit aliquarum differentiarum ſubſtantialium pluralitas, quia non ſunt niſi vna ſimplex eſſentia, & ſic acceſſit ei ſecundùm tempus cuius acceſſione cœpit eſſe agens, eo quòd accidentalis eſt ei productio eius quod eſt informatum volitione, quod eſt vnum per accidens compoſitum ex voluntate vt eſt vis paſſiua, & volitione, & ſic id in quo voluntas vt agens ex ſe productum ſuum produxit, eſt aliquid aliud q̃ ſubſtantia eius ſcilicèt ipſa volitio, inquantùm ipſum per ſe productum eſt compoſitum ex ſubſtantia eius, & volitione, ſicut à mouente extra productum eſt compoſitum ex ſubſtantia mobilis, & moti. In quo nullum accidit inconueniens, nec in aliquo derogat productioni, & multum differt ab iſta. Eſt enim in diuinis relatio producti, & producentis ſicut eiuſdem ad ſeipſum, in hoc videlicèt, quod in relatis ſecundùm rem cum pater refertur ad filium, nihil præter relationes appoſitum eſt fundamento illarum mediante quo inter producentem, & productum fundentur relationes in iſto, ſicut in relatis ſecundùm rationem cum idem dicitur ad ſeipſum, nihil additur illi præter relationes rationis, quoniam vt dicit Comment. ſicut in his non aufert relationem illa illorum qualiſcunque identitas, ita patris ad filium, & vtriuſque ad Spiritum Sanctum relationem non aufert hæc qua trinus ſingulariter vnus Deus ſunt eorum identitas.

In creaturis autem puta in voluntate nequaquàm eſt relatio producentis, & producti ſicut eiuſdem ad ſeipſum, in hoc videlicèt, quòd in relatis ſecundùm rem cum agens refertur ad patiens in voluntate aliquid præter relationes appoſitum eſt fundamento, mediante quo ſecundùm prædictum modum fundantur relationes in illo.

Et ſic in voluntate, & quacunque creatura identitas in fundamento ſi nihil ſit ei additum, aufert relationem actiui ad paſſiuum, & ita ſi in creaturis ſint rationes actiui, oportet quòd hoc faciat alteritas cauſata ex tali addito.

Comment. in Quæſtionem Secundam, quæ eſt,

Vtrum in creaturis vnum & idem ſecundum rem poſſit eſſe fundamentum plurium relationum realium.

TITVLVS ex his, quæ pluries dicta ſunt de fundamentis relationis, & de ipſa relatione, clarus videtur.

In corpore habita diuiſione, ac ſubdiuiſionibus quibuſdam quæſito ſatisfacit quinque concluſionibus, quæ facilioris intelligentiæ gratia, noſtrum morem proſequentes, ad hanc tabellæ formam cuncta redigere volumus, &c.

Diuerſas relationes fundari ſecundùm rem in eodem intelligitur vel

- *In eodem ex pluribus compoſito.*
  - **Prima concluſio.** In eodem poſſunt fundari plures relationes reales ſecũdùm actiuũ, ſcilicet & paſſiuum.
- *In eodem prorſus ſimplici, & tunc vel*
  - *Cum hoc, quòd ipſum eſt idem re, & ratione.*
    - **Secunda concluſio.** Non poſſunt eſſe plures relationes in eodem.
  - *Cum hoc, quòd eſt diuerſum ratione, & tunc vel*
    - *Ratione abſoluta abſque ordine ad extrinſecum, quod exigat.*
      - **Tertia concluſio.** In ſola diuina eſſentia fundantur plures relationes.
    - *Ratione reſpectiua, & tunc aut*
      - *Vnius ad diuerſa.*
        - **Quarta concluſio.** In creaturis poſſunt fundari plures relationes.
      - *Vnius ad vnum.*
        - **Quinta concluſio.** In diuinis poſſunt fundari plures relationes ſecundũ paſſiuum, & actiuum, & in voluntate.

Prima concluſio probatur. Quod poteſt eſſe ſimul actiuum, & paſſiuum poteſt eſſe fundamentum reale plurium rationum, ſed compoſitum poteſt eſſe ſimul actiuum, & paſſiuum, igitur. Maior nota eſt, Minor verò patet vt de graui, & leui, quod ex ſe mouetur, vt dictum eſt in quæſt. 5. noni quolib. vt de ſemine, quod ex ſe mouetur ad generationem, vt in præced. quæſt. dicitur, & ſic de alijs.

Not. quòd omne, quod ex ſe mouetur, non egens aliquo mouente extrinſecus videtur eſſe in actu & in potentia, mouens & motum, & ſic videtur habere plures relationes, ſcilicet plura extrema relationis.

Not. quòd circa hanc concluſionem non videtur multa difficultas, & de ipſa non eſt quæſtio præſens. Et ſi eſt aliquid difficultatis eam tollit Auctor obiectis ſatisfaciendo prioribus in initio corporis huius quæſtionis.

Not. quod ſufficit ad hoc, quod idem ſit aliquo ſui mouens, aliquo verò ſui motum, vt rectè declarat in litera. & patet de graui, & leui.

Secunda concluſio probari videtur ex hoc. Talia extrema, quæ ſint eadem re, & ratione exiſtentia relatiuè plura eſſe non poſſunt in diuinis, ergo multò minus in creaturis. Antecedens patet, quia niſi intellectus, & voluntas in diuinis differrent ratione, nunquàm eſſent emanationes diuerſæ ſecundum diuerſas relationes, quod ſupra in nono quol. quæſt. 6. dictum eſt, igitur. conſequentia patet, quia in creaturis eſt maior diuerſitas fundamentorum, quàm in diuinis; igitur.

Not. quòd omnis oppoſitio neceſſariò ſecum defert aliquam differentiam, ita quòd non ſit prorſus aliqua oppoſitio ſine differentia, quod Ariſtot. in primo de partibus animalium cap. 3. dicit, Iam verò omnis differentia, vel rationis eſt, vel realis, quod ipſe Ariſtotel. & omnes ſapientes dicerent; cum autem relatiua ſint oppoſita patet manifeſtè, quòd aliquadifferentia differunt.

Tertia concluſio declaratur. Quia in diuina eſſentia eadem prorſus fundatur generatio, atque ſpiratio, ſecundùm rationem intellectus illa, ſecundum voluntatem verò iſta.

Not. quòd quis poſſet dubitare vtrum in creatura idem poſſit: videtur enim quod idem homo numero pater ſit, atque dominus, vel filius idem, ac ſeruus, & ſimilis, & vicinus, & duplus &c.

Ad euidentiam autem huius difficultatis, ſciendum, quòd non eſt difficultas niſi de illis relatiuis, quæ fundantur in ſubſtantia immediatius, vnde non eſt idem fundamentum ſimilitudinis, & dominationis, vel paternitatis, quia etſi, vt alibi dictum eſt, omnia accidentia fundentur in ſubſtantia, tamen ſimilitudo, vt relatio eſt, fundatur in qualitate, & duplicitas in quantitate, immediatè loquendo, & ſic de alijs, quare ſola difficultas eſt in fundatis immediatè in ſubſtantia, ſed & nec debet eſſe difficultas in hoc, quoniam in creatura non fundantur, niſi ſecundũ eſſe reſpectiuum, non autem in eſſentia. Et ſi fundantur in eſſentia, quoniam eſt eadem, vbi tanquam in fundamento naturæ nihil eſt diſtinctum, non cognoſcitur diuerſitas relationum, niſi in ipſo actu relationis, & hoc, quoniam eſſentia non prædicatur de diuerſis in creaturis, ſicut in diuinis, vbi & de voluntate, ac intellectu prædicatur: ſic itaque in actu relationis cognoſcitur ipſum fundamentum in creaturis, & per hoc patet etiam quarta concluſio.

Quarta itaque concluſio declaratur, quia idem album, & ſimile ſuo coalbo, & diſſimile nigro: ſimilitudo autem, & diſſimilitudo ſunt relationes diuerſæ.

Not.

Not. quòd tales relationes non poſſunt fundari ſit in Deo, in quo nulla prorſus cadit diuerſitas abſolutorum, & ideò ponitur quinta.

Quinta igitur concluſio, quantum ſpectat ad diuina, nullam habet difficultatem, hoc eſt, prima pars nullam habet difficultatem. Quam tamen vt intelligas, ſcito, quòd hoc intelligitur tantùm ſecundùm actiuum, & paſſiuum, & dicit hoc eſſe verùm Auctor, quia in diuinis pater, & filius referuntur adinuicem, circa quòd naſcitur dubium, quoniam & in creaturis pater & filius referuntur adinuicem ſecundum actiuum, & paſſiuum, quòd idem eſt actiuum, & paſſiuum non diſtincta realitate, ſed diſtincta ratione, ſcilicet eadem eſſentia eſt actiua & paſſiua, actiua ſecundùm rationem paternitatis, paſſiuam ſecundùm rationem filiationis.

Circa verò ſecundam concluſionis partem tota difficultas eſt. Et ideò circa hanc difficultatem habet totum quæſtionis reſiduum, in quo tria præſertim facit Auctor: primum manifeſtat partem concluſionis: ſecundò declarat idipſum: tertiò ſatisfacit obiectionibus aliorum: cum autem hæc tria faciat: tertiò dimiſſo, circa alia duo verba faciemus pro notitia.

De primò itaque intendit hanc rationem. Quod deducit ſe de potentia ad actum eſt ſimul actiuum, & paſſiuum, ſed voluntas creata eſt huiuſmodi, igitur. Maior patet: Minor verò probata eſt pluribus in locis ſuperius, quia ſcilicet tolleretur liberum arbitrium, quando moueretur ab alio, vide in quæſt. 5. noni quolib.

De ſecundo declaratur, quòd ſicut in diuinis: ratio actionis eſt ipſa paternitas, ratio paſſionis eſt ipſa filiatio, ita vt paternitas ſe habeat ſicut cauſa, filiatio tanquam effectus, ſic in voluntate ratio actionis eſt ipſa volitas, ratio paſſionis eſt ipſum volitum (ita enim neceſſe eſt nomina fingere) vnde ſicut eadem eſſentia eſt fundamentum paternitatis, & filiationis, cauſæ & effectus actionis, & paſſionis; ſimiliter voluntas eſt fundamentum volitionis, ſeu volitatis, & voliti, tanquam cauſæ, & effectus, inſuperque actionis, & paſſionis. Differentia autem eſt, quod in diuinis vtraque ratio perſonam conſtituit, atque ſuppoſitum: in voluntate autem creata nequaquàm, & ſic intelligit Auctor hoc negotium. Hæc breuiter ſunt, quæ præter reſponſiones ad argumenta habere videtur Auctor. Cætera hoc poſito quaſi lumine, prudenti lectori relinquimus contemplanda, nè prolixo ſermoni prolixiorem incaſſum addamus.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum forma ſeparata, puta color aut albedo habeat omnem rationem illorum, quæ ſub ſua ſpecie habent participari in ſubiecto.

SEQVITVR de pertinentibus ad creaturas determinatas, vbi primò quærebatur vnicum pertinens ad ſubſtantiam corporalem tantùm, deinde plura alia pertinentia ad ſubſtantiam ſpiritualem tantùm, vel ad compoſitam tantùm ex corporali & ſpirituali. Illud vnicum erat, vtrum forma ſeparata, puta color aut albedo habeat omnem rationem illorum quæ ſub ſua ſpecie habent participari in ſubiecto.

Arg. princ. Et arguitur quòd ſic, quod eſt per eſſentiam tale habet rationem omnium illorum quæ per participationem ſunt talia, quia neceſſe eſt, quòd in iſto ſit puritas ipſius ſpeciei, quemadmodum dicitur Plato poſuiſſe tale quid in ſuis ideis, ſed forma iſta ex hoc, quod eſt ſeparata ab omni ſubiecto eſt per eſſentiam tale, eò quòd à nullo eſt participata, ergò &c.

In oppoſitum. Contra, magnitudo ſeparata eſt in ſacramento altaris, & tamen non habet rationem omnium magnitudinum in materia, quia habet determinatam rationem extenſionis, quàm multæ magnitudines exiſtentes in materia excedunt, ergò &c.

Reſolu. quæ. Dico, quòd quæſtio iſta ſupponit, quòd talis forma ſit ſeparata, quod falſum eſt, immò fortè etiam nec ſeparabilis eſt virtute cuiuſcunque agentis, ſed quia vt dicit Philoſophus, diuerſum peccatum eſt, dicere quod non oportet ſcilicet ponere falſum, & poſitionem non ſeruare ſecundum modum, vt ſcilicet etſi ſit impoſſibilis aut incompoſſibilis, ſeruanda tamen eſt concedendo conuenientia poſito ſecúdùm modum quo poſitum eſt, quam artem ſeruabimus in huius quæſtionis pertractatione, poſita igitur tali forma ſeparata in reali exiſtentia & extra animam, & extra ſubiectum, dico in primis, quòd neceſſe eſt ponere, quòd iſta inquantùm huiuſmodi inextenſa eſt, & inextenſibilis, & indiuiſa, & indiuiſibilis ſecundùm partes, quarum vna eſt extra aliam, quales habet omnis magnitudo, & eſt extenſa, & diuiſibilis ſecundùm illas, & hoc ſiue ponatur in ſubiecto naturali & materia; ſiue ſeparata etiam à ſubiecto, & extra animam, quod non contingit circa alias formas à magnitudine, ſicut nec hoc contingit circa materiæ ſubſtantiam, quæ ſi ſeparata ponatur à quantitate, & extra animam, inquantùm huiuſmodi inextenſa eſt, & inextenſibilis, indiuiſa, & indiuiſibilis ſecundùm partes extra partes exiſtentes, quæ ſicut extenſibilis eſt & extenſa, atque diuiſibilis, & diuiſa ſecundùm partes extra partes ſub quantitate habentes partes ſubſtantiæ ſuæ ſub partibus quantitatis per quantitatem, vt per cauſam ſine qua non non autem à quantitate vt à cauſa propter quam ſic, ſed ſolùm modò ab agente, ſimiliter & formæ materiales ſubſtantiales extenſibiles ſunt, & diuiſibiles ſub quantitate, & per quantitatem, ſed ab agente, ſic etiam dictæ formæ accidentales vt ſub quantitate, & in ſubiecto ſunt, per agens ſunt intenſibiles & remiſſibiles ſecundùm gradus perfectionis in eſſentia earum, ad quam intenſionem vel remiſſionem quoad perfectionem in eſſentia formæ ſecundùm maius, & minus ſequitur ſimul neceſſariò intenſio vel remiſſio eius quoad virtutem eius in operando ſecundùm magis & minus, à quibus vlterius cóformiter ſequitur intenſio vel remiſſio eius quoad participationem eius à ſubiecto,

cto, qua ſubiectum ſecundum eas magis, vel minus tale dicitur, puta magis, vel minus calidum, quod magis, vel minus natum eſt calefacere per hoc, quòd calor in ſe eſt maior, vel minor: & ita quòd maius, vel minus in perfectione ſubſtantiæ ſint cauſa eius, quod eſt magis, vel minus in vigore, & etiam in participatione, ſecundùm quod hoc aliàs declarauimus in quæſtione de magis & minus.

Dico vlterius, quòd quælibet talium formarum, vt habet eſſe etiam in ſubiecto, habet quelibet gradum perfectionis vigoris, & intenſionis in quodam ſimplici, hoc excepto, quòd extenditur extenſione quantitatis, & per hoc eſt diuiſibilis ſecundum partes quæ ſunt extra ſe, vt ſecundùm hoc æquè ſimplex ſit calor maior, vt minor, & calor, qui eſt in magis calido, illi, qui eſt in minus calido, nec excedit maior calor minorem, nec magis calidum minus calidum in calore ſecundùm proportiones & partes, ſicut magnitudo maior excedit minorem, ſed ſecundũ perfectionem maiorem, ſecundùm quòd in ſubſtantijs ſpiritualibus, quantò aliqua eſt ſuperior, tantò perfectior eſt, & ſimplicior, continens in ſuo ſimplici omnem perfectionem inferiorum, & ſecundùm quod Deus immenſus, & infinitę ſimplicitatis continet perfectiones omnium entium.

Quia igitur in talibus formis non ſunt maius, aut minus, nec magis, aut minus niſi ab agente ſecundùm diuerſitatem ſubiecti, & materiæ: ideò ſi ponantur ſeparatæ, quia nihil habent ibi à ſubiecto, & materia, nec ab agente, niſi quod cõpetit eis ſecundum rationem ſuæ ſpeciei, in gradu illo ſolo ſunt, qui competit ipſi ſpeciei, vt eſt ſpecies creaturæ, quæ neceſſariò certis limitibus continetur, & ſic quælibet talium formarum ſeparatarum eſt in ſummo gradus illius, qui ſpeciei competit.

Et quia omnis perfectio in participato deſcendit ab imparticipato: ideò quælibet talium rationes omnium participatorum, quæ ſunt ſub ipſa ſpecie, continet virtute in vno ſimplici, & hoc ſiue quæ ſunt in materia, ſiue quę natæ ſunt fieri in ea, & ſemper excederet in gradu quamlibet illarum, quia omnis forma materialis habens cõtrarium in materia, per cuius admixtionem obũbratur, non poteſt exiſtere in ea puritate, & perfectione, qua exiſtit ſeparata. Et ideò ſicut Deus eſt mẽſura omnium entium ſimpliciter, ſed excedens in infinitum ſic iſta forma eſſet mẽſura omnium, quæ ſunt in materia ſub ſua ſpecie, ſed excedens ſecundùm finitum tantùm.

Dicta autem in vtroq; argumento perſcrutanda ſunt. Quod ergò dicitur in primo argumẽto, quòd forma ſeparata eſt per eſſentiam tale, quia eſt ſeparata, intelligendum quòd duplex eſt formę ſeparatio. Vna ſecundum rem, & exiſtentiã. Alia ſecundùm rationem & intelligentiam, qualis eſt abſtractio logica vniuerſalis, ſcilicet à particularibus, aut mathematica, quæ eſt formę quantitatis à materia ſenſibili, de quibus nihil ad præſens.

Separatio autem formæ ſecundùm rem & exiſtentiam duplex eſt. Vna rei habentis eſſe ſeparatum ex ſe, qualis eſt ſolùmmodò diuina natura, reſpectu cuius omne aliud ens quantumcunque ſeparatum ens participatum eſt. Alia verò eſt rei habentis eſſe ſeparatum, ſed ab alio, & hoc tripliciter. Vno modo per naturam, ſicut Angeli, vel intelligentiæ, & hoc à Deo, qui tales formauit eos, & quia quælibet talium eſt indiuiduum ſub ſpecie, eſſe ſpeciei habet participatum nõ participatione gradus, quia quotquot ſunt ſub eadem ſpecie, quodlibet eorum æqualiter habet gradum ſpeciei in ſummo, ſed participatiuè, quia nullus numerus eorũ poſſet euacuare ſpeciei pluralitatem ad eius pluriſicationem per indiuidua. Alio modo per errorem, ſicut ideæ Platonicæ, & hoc ab homine errante, ſi tamen Plato poſuit illas prout ei imponitur, videlicet quòd ſic per naturam exiſtant à Deo, & quòd vna eſt cuiuslibet ſpeciei ſpecialiſſimæ, quæ totum gradum & naturam ſpeciei continet ſic, vt non poſſint eſſe plures illius ſpeciei, ſicut eſt tantùm vnica idea hominis, quam vocant hominem ſeparatum, & vna aſini, & ſic de cæteris, qui tamen homo non erat homo niſi æquiuocè cũ illis hominibus, qui ſunt hic, cum iſte incorruptibilis ſecundùm Platonem ſit per naturam & ingenerabilis: iſti verò, qui ſunt hic, generabiles ſunt & corruptibiles, & non poſuit aliud vniuerſale, nec aliam rationẽ vniuerſalis ſuper homines, qui ſunt hic, & ꝙ iſte eſſet principium generationis ad quẽ aſpiceret natura in generando homines iſtos, ſicut ad exemplar, quòd etiam principium eſſet cognitionis hominum, qui ſunt hic, ad quem reſpiceret intellectus. In quibus reprobat Platonem Ariſt. oſtendendo, quòd vniuerſale & principium generationis, & cognitionis rerum eſt in rebus, & ꝙ ratio hominis vniuerſalis eſt per abſtractionem intellectus à particularibus hominibus, qui ſunt hic, & ꝙ ideò vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius, propter quod vocat ideas Platonicas monſtra, quia ſunt quidam errores, & exorbitates à naturis rerum, & cum hoc ſi eſſet illa ponere, eſſet neceſſe ponere aliud vniuerſale per abſtractionem intellectus ab hominibus, qui ſunt hic, & præterea cum quælibet illarum idearum eſſet quoddam ſingulare per ſe ſubſiſtens limitatum in gradu, neceſſariò eſſet particulare, vel ſingulare alicuius ſpeciei, ſub qua plures tales eſſe poſſent; quarum quælibet in ſe haberet perfectũ gradum ſpeciei, & nullam totalitatem eſſentię illius, ſecundùm quod aliquando determinauimus de Angelis.

Tertio autem modo eſt abſtractio per poſitionem impoſſibilem qualis eſt iſta de qua loquimur, quæ non eſt rerum, quæ ſic habeant eſſe per naturam, ſed quæ per naturam habent eſſe in corpore & materia participatè, quæ licèt in multis haberent rationem idearum Platonicarũ: tamen quia eſſe naturale non habent niſi in participatione, reſpectum habent ad iſta, à quib. ſunt participantia, qualẽ non habent ideæ Platonicæ. Habent autem formę iſtæ reſpectum ad participans, non quidem determinata ad determinatũ, puta hic calor ſeparatus ad hoc corpus, à quo intelligitur abſtractus: tunc enim non excederet gradum illum, quẽ habuit in corpore, ſed ad corpus ſimpliciter, & ad indiuiduum illius vagum, propter quod neceſſariò calor abſtractus vniuocè eſſet calor cũ calore in materia, licèt formę ideales ſeparatæ ſe per æquiuocationem haberent cũ formis, quæ ſunt hic, vt dictum eſt. Et ſunt formæ iſtæ ſeparatæ eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ, & ſi poſſet eſſe vnus calor numero ſeparatus eadem ratione poſſent & plures, ſed eſſent omnes in æquali gradu ſub ſpecie ſua, ſicut ſunt Angeli ſub ſua, ſed ſub illis in gradibus eſſent calores participati in caloribus: reſpectu quorum illi eſſent imparticipati, & per eſſentiam.

Veruntamen intelligendum, quòd triplex eſt participatio, in qua participans dicitur habere formam aliquam per participationem, & è contrà eſt aliquid per eſſentiam tripliciter.

Eſt enim quædam participatio formæ à materia, vel quæ eſt materia tantùm, qualis eſt participatio omnium formarum ſubſtantialium materialium, vel quæ eſt materia & ſubiectum, qualis eſt participatio omnium formarum accidẽtalium, & ex oppoſito huic participationi forma ſeparata tertio genere ſeparationis eſſet tale per eſſentiam, & imparticipata.

Alia verò eſt participatio formę vniuerſalis à particulari in eo, quòd nullum particularium continet totalitatem eſſentiæ illius, licèt cõtineat totalitatem gradus ipſius.

Et tali participatione forma illa ſeparata eſſet participans formam ſpeciei, licèt non eſſet ab alio participata, & forma exiſtens in materia eſſet participans forma ſpeciei, & participata à ſubiecto. Tertio modo eſt participatio vnius formæ ſingularis ab alia forma ſingulari, & hoc aut per naturalem exiſtentiam, aut per quandam poſitionem, aut fictionem.

Primo modo quælibet forma creata participat formam increatam, vt menſuratum menſuram ſuam, & hoc maximè ſecundum illud, quod eſt omnium communiſſimum ſcilicèt eſſe, propter quod forma diuina dicit eſſe menſura in genere entis ſimpliciter, ſub qua eſt ponere ſpecialem menſuram in vnoquoque genere vſque ad ſpecialiſſima, ſub quibus ſunt ſola indiuidua, inter quæ nullum eſt menſura aliorum, ſed omnia ſunt æqualis gradus ſub ſpecie in ſubſtantijs ſeparatis: & ideò eſſe in creaturis dicitur quædam diuina participatio ſecũdùm quod ſupra expoſitum eſt in prima quæſtione.

Secundo autem modo ſcilicet non per naturalem exiſtentiam, ſed per poſitionem, aut fictionẽ quęlibet forma in materia participaret ideam Platonicam, & formam de qua loquimur, & ipſa forma talis, vel idea eſſet quid per eſſentiam imparticipatum.

Et quia tale quid non habet eſſe per naturam, quia ſub ſpecie ſpecialiſſima non eſt participatio niſi per æqualitatem, niſi fortè in animabus humanis, quod dico propter quendam articulũ Epiſcopi, qui ponit, quòd anima Chriſti in ſubſtantialibus nobilior eſt, quàm anima Iudę, quem negare non volo: Gregorius tamen lib 21. Mora. exponens illud Iob 31 Nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus eſt? dicit ſic. Magna eſt virtus humilitatis conſiderata æqualitate conditionis: omnes nanque homines ſecundùm naturũ æquales ſunt, ſed accidit diſpenſatorio ordine, vt quibuſdam prælati videantur. Si ergo hoc à mente deponimus quod temporaliter acceſſit, inuenimus citius quod naturaliter ſumus.

Si enim apud ſeipſam deſcẽdit de virtute culminis, citiùs planitiem inuenit naturalis æqualitatis. Nam omnes homines natura æquales genuit: homo quippè animalibus irrationalibus: nõ autem cæteris omnibus hominibus natura prælatus eſt.

Dico ergò reuertendo ad propoſitum, ꝙ participatio, quæ eſt in menſurato ſecundùm formã quæ eſt menſurę, non eſt niſi ſecundùm formam quæ eſt generis, propter quod dicitur menſura vnigenea menſurato, & eſt ſemper nobilior ſpecies ſub quocunque genere menſura omnium illorum, quę continentur ſub ſpecie minus nobili. & ſemper menſura inferior eſt menſurata à ſuperiori, vt omnem menſuram ſit reducere ad vnam, quę Deus eſt, à quo omnia alia & menſurata, & mẽſurę ſunt menſurata, & maximè ſecundùm eſſe, in quo metitur gradum ſuę eſſentię, & ipſa à nullo eſt menſurata, ſed ipſa eſt in ſe immenſa.

Ad rationem in oppoſitum, ꝙ magnitudo ſeparata non habet rationẽ omnis magnitudinis exiſtẽtis in materia, quare nec forma talis omnis formę exiſtentis in materia. Dico, quòd non ſequitur, eò quòd non eſt ſimile, quia magnitudo omnis per ſe extenſa eſt habens partem extra partem ex eo, quòd eſt magnitudo, & non habet aliquos gradus maioris & minoris niſi maius, & minus in extenſione non autem in formæ perfectione, propter quod non recipit magis & minus, nec in vigore, nec in participatione.

Propter quod ipſa ſeparata etiam eũdem gradu

exten-

extenſionis ſecundum numerum retinet quem habuit in materia, eò quòd nec à materia, nec per materiam habuit illam.

Forma autem, de qua loquimur è contrà ex ſe non habet extenſionem, nec partem extra parté, nec magis, aut minus, quia hoc ſolùm, vt iam dictum eſt, habet in ſubiecto ab efficiente, ſed quantùm eſt ex ſe eſt in ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtens, vt dicitur in principio ſex principiorum, licèt iſta accidant ei ſecundùm quod eſt compoſitioni contingens: & ideò ex ſe nullum gradum poteſt habere niſi gradum ſpeciei ſuæ, vt dictũ eſt: & ideò forma abſtracta à diuerſis differentibus in ſubiecto ſecũdùm maius & minus, aut magis & minus, puta à magis calido, & à minus calido, neceſſariò ęqualis gradus & continetię eſt, propter quod licèt quantitas ſeparata non poſſit habere in ſe ſecundùm gradũ rationes omnium magnitudinũ, quę ſunt participatę ſub ſua ſpecie: benè tamen poteſt illas habere forma noſtra ſeparata, quę qualitas eſt.

Comment. in Quæſtionem Tertiam, quæ eſt,

Vtrum forma ſeparata, puta color aut albedo habeat omnem rationem illorum, quæ ſub ſua ſpecie habent participari in ſubiecto.

IN titulo primum adnot. eſt, quod propriè quidem intelligitur de forma accidentali, poteſt tamen transferri ad formas illas etiam ſubſtantiales, quæ dependent à materia, quippè de eius potentialitate traducta [illegible]. Excluditur autem quantitas, & ſi non excluditur, de ipſa eſt ponenda contraria concluſio, vt a[illegible] in corpore.

Not. amplius ex Auctore, quòd ſuppoſitum in facto eſſe eſt falſum: ponitur tamen ſupponendo ſic eſſe, vt videatur quid ſequeretur ex dato ſuppoſito, ſi poſſibile eſſet, quòd poneretur in eſſe.

Et not. quòd ſi tálem artem docuit Ariſtoteles, Plato ea vſus eſt diligenter in Parmenide. Etſi enim falſum ſit, non eſſe animam, non eſſe materiam: id tamen ſupponit, vt videat, quidnam ex dato illo ſequeretur, vt videre eſt ibi, in vltimis ſcilicet ſuppoſitionibus.

In corpore duabus concluſionibus videtur quæſito ſatisfacere, quarum

Prima eſt, Omnis huiuſmodi forma, præter quantitatem, excederet quancunquè formam in ſubiecto.

Secunda eſt, Quantitas abſtracta haberet omnem rationem illorum &c.

Probatur prima concluſio. Talis forma eſſet menſura cæterarum, ergò excederet: conſequentia patet, quia omne participatum excedit id, quod eo particeps eſt. Antecedens patet, quoniam talis forma eſſet in ſummo gradu ſpeciei, nullam habens prorſus imperfectionem, nec contrarietatem: exiſtentes autem in ſubiecto formæ accidentales, de quibus ſermo [illegible], recipiunt magis & minus, & habent contrarietatem, ſed omne exiſtens taliter in ſummo, eſt metum & menſura, & participatio, quia eſt quoddam perfectum cæterorum, igitur.

Not. quod tametſi forma ſubſtantialis vllo pacto non recipiat contrarietatem, tamen ſi daretur abſtracta, adhuc idem ſequeretur, quia abſtracta exiſtens eſſet in ſummo gradu ſpeciei, in quo à nulla re, nec etiam quantitate menſuraretur. Et ex hoc, etiam ponitur Deus menſura omnium, quia ſit abſtractus omninò, & in omnium ſummo.

Probatur ſecunda concluſio, quoniam quantitas quomodocunque ſit ſemper retinet eandem naturam, ſcilicet diuiſibilitatem, & hoc quia non per aliud eſt diuiſibilis, ſed ex ſe.

Veruntamen vt dictum eſt, ſuppoſitum huiuſmodi eſt impoſſibile, quòd pluribus in locis Ariſtoteles, & Auerr. dicunt.

In reſponſione ad primum collige declarationem primæ concluſionis, atque etiam ſuppoſiti eius, itemq. rationis ad illam, & not. quod multum differret ab idea Platonica talis forma, ſi quidem ſecundum rei veritatem, vt manifeſtamus in Parmenide, Plato non poſuit ideas, tanquã formas ita ſeparatas, ſicut ei imponit Ariſtoteles, ſed poſuit eas in mundo intelligibili, ſcilicèt in mente diuina, ſecundum quod noſtri quoque ponunt Theologi. Sed & dato, quod eſſet idea, ſecundum quod eam accipit Ariſtoteles à Platone, non tamen eſſet ſimilis huic formæ, quæ ſupponitur, quia hæc ponitur vniuoca formis exiſtentibus in materia, illa uerò poneretur æquiuoca, &c.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum intellectus beatus poſſit proficere in cognitorum multitudine abſque hoc, quod proficiat in cognitione diuinæ eſſentiæ.

SEQVITVR de pertinentibus ad ſubſtantiam ſpiritualem tantùm ſeparatam aut coniunctam, vbi primo proponebantur duo pertinentia cõmuniter ad vtranque. Quorum primum pertinebat ad ſtatum gratiæ ſpecialiter. Vtrum intellectus beatus poſſit proficere in cognitorum multitudine abſque hoc, quòd proficiat in cognitione diuinæ eſſentiæ.

Secundum verò pertinet ad omnem ſtatum indifferenter, vtrum videlicèt intellectus, & voluntas ambo ſint ęque liberi, ſupponendo, quòd ambo ſint liberi. Deinde quærebantur plura alia pertinentia ad ſubſtantiam ſpiritualem corpori coniunctam, cuiuſmodi eſt anima humana.

Circa primum arguitur, quòd beatus non poteſt proficere in cognoſcendo multitudinem cognitorum circa creaturas in cognoſcendo diuinam eſſentiam quin ſimul proficiat in cognitio- *Arg. prim.*

ne ipſius diuinæ eſſentiæ, quia diuina eſſentia ſe habet ad cognita in illa, ſicut in diſciplinis ſe habent principia ad concluſiones: ipſius enim diuinę eſſentię cognitio in beatis eſt cauſa, & principium cognitionis multitudinis, quę cognoſcitur in ipſa. Sed nullus intellectus proficere poteſt in cognitione concluſionum, quin ſimul proficiat in cognitione principiorum, quia neceſſariò clariùs cognoſcuntur principia cum plures cõcluſiones cognitæ ex illis eliciuntur, quàm cum paucæ: ergò &c.

In oppoſit. In contrarium eſt, quòd tunc intellectus beatus proficeret in eſſentiali beatitudine, quod falſum eſt, quia illa reſpondet charitati ipſius beati quæ in beatitudine proficere nõ poteſt, eò quòd non proficit niſi ex merito, quod non ſit in beatitudine: ergò &c.

Reſponſio. Dico, quòd intellectus beatus benè poteſt proficere in cognitorum multitudine circa creaturas cognitas in diuina eſſentia viſa abſque omni profectu eius in cognitione diuinę eſſentiæ, & hoc iuxta proceſſum ſecundi argumenti, quia per cognitionem illorum in diuina eſsentia non augumentatur eſſentialis beatitudo, nec per illius ſubtractionem diminuitur, dicente Auguſt. 5. lib. confeſſ. verſus principium: Infęlix homo ille, qui ſcit iſta omnia: te autem neſcit. Beatus autem, qui te ſcit etiam ſi iſta neſcit. Qui autem te, & iſta nouit, non propter iſta beatior, ſed propter te ſolum beatus. Fortè tamen in iſtorum cognitione in diuina eſſentia conſiſtit quædam accidentalis beatitudo, quæ benè augeri, & diminui poteſt ſecundùm augmentum, & diminutionem iſtorum cognitorum abſque omni augumento & diminutione ipſius eſſentialis beatitudinis, quæ non conſiſtit niſi in cognitione ſolius diuinæ eſſentiæ.

Ad argu. principale. Ad primum in oppoſitum, quòd diuina eſſentia ſe habet ad cognita in iſta, ſicut principia ad concluſiones &c. Vno modo poteſt dici, ꝙ falſum eſt illud aſſumptum, quòd clarius cognoſcũtur principia pluribus concluſionibus cognitis ex illis, & hoc quia principia non cognoſcuntur per concluſiones, niſi cognitione, quæ dicit quia eſt, quæ non cadit intra eſſentiam principiorum, & non augetur cognitio principiorum propriè niſi aucta iſta cognitione, quæ intra eſſentiam principiorum, qua cognoſcitur de vnoquoque quid ſit.

Sed licèt per concluſiones non cognoſcantur principia cognitione quid eſt: tamen non augetur notitia concluſionum ex principijs, niſi per augumentum notitiæ ipſorum in ipſis. Si enim per ſe ex notitia principiorum elicitur notitia concluſionum, & augmentatio notitię concluſionum nullo modo poteſt eſſe ſine augumento notitiæ principiorum, quia in eis, quæ ſunt per ſe tenet iſta regula.

Si ſimpliciter ad ſimpliciter &c. Ideò aliter dicendum, quòd non eſt ſimile de notitia multorum in diuidua eſſentia, & concluſionum in principijs, aut ex principijs, quia eſſentia diuina non eſt principium naturale, ſiue ratio cognoſcẽdi multa in alia, ſicut ſunt principia in diſciplinis: non enim cognita diuina eſſentia naturaliter, & neceſſariò ſequitur, aut ſimul habetur cognitio multorum in iſta, ſicut cognitis principijs diſciplinarum ſecundùm modum cognitionis iſtorum naturaliter, & neceſſariò ſequitur, aut ſimul habetur cognitio concluſionum in illis & per illa, & hoc quia diuina eſſentia reſpectu cognitionis aliquorum in illa non eſt ſpeculũ neceſſarium, ſed voluntarium tantùm, in qua nihil aliorum à ſe manifeſtatur, niſi ſecundùm beneplacitum diuinæ voluntatis.

Comment. in Quæſtionem Quartam, quæ eſt,

Vtrum intellectus beatus poſſit proficere in cognitorum multitudine abſque hoc, quòd proficiat in cognitione diuinæ eſſentiæ.

IN titulo notare oportet circa ſuppoſitum, quòd intellectus beatus quicquid nouit in patria extra ſe, nouit quia in diuina eſſentia, ſiue in verbo diuino tanquam ſpeculo quodam relucere ea videt: cæterum illud animaduertendum eſt, quòd in hoc differt ſpeculum illud diuiniſſimum à ſpeculo naturali, quod hoc neceſſariò repreſentat cuilibet oculo potenti videre, & aſpicienti quodlib. obiectum viſibile, quod ſibi obijciatur. Deus autem ſpeculum eſt huiuſmodi voluntarium, repreſentans quodcunque voluerit ſecundùm beneplacitum ſuæ diuinæ voluntatis, vnde cum non ſit neceſſe vt ſtatim cum beatus videt diuinam eſſentiam, videat & omnia relucentia in ipſa, quoniam etſi reluceant in ipſa omnia, non tamen oſtenduntur niſi voluntariè, ſuppoſitum ſtare poteſt, quod proficiat quis in cognitorum multitudine, ſcilicet circa creaturas.

In corpore eſt concluſio, quòd poteſt intellectus beatus proficere in cognitione aliorum, ſcilicet creaturarum, abſque quod proficiat in cognitione diuinæ eſſentiæ.

Probatur concluſio per ſecundum argumentum in fronte quæſtionis, & confirmatur per Auguſtinum in litera &c.

Not. autem quod intelligitur & Auguſt: & falſitas conſequentis de eſſentiali beatitudine, in qua nemo proficit: poteſt tamen concedi conſequentia de beatitudine accidentali, vt patet.

QVÆSTIO

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum intellectus, & voluntas ambo ſint æquè liberę ſupponendo, quòd ambo ſint liberi.

Arg. prim. primum. CIRCA ſecundum arguitur, quòd æquè liberæ potentiæ ſunt intellectus & voluntas, quia libertas potentiæ conſiſtit in hoc, quòd ſuum actum poſſit elicere ſeipſa primò quod ęqualiter conuenit intellectui, & voluntati, quia hoc conuenit ipſis eo, quòd potentiæ ſpirituales ſunt, quòd patet ex hoc, quòd ſuper illud 8. Phyſicorum. Impoſſibile eſt, quòd illud quod mouet ſe moueat ſe ſecundùm totum dicit Commentator ſic. Hoc non eſt impoſſibile. niſi in motoribus, quæ ſunt corpora, aut virtutes in corporibus. Intellectus autem & voluntas per hoc, quòd ſunt potentię ſpirituales nõ ſunt corpora, nec virtutes in corporibus, per hoc ergò conuenit eis, quòd non eſt impoſſibile in eis, ſed potius poſſibile, quòd moueant ſe ſecundùm totum, in quo libertas conſiſtit, quare cum ſint æquè ſpirituales potẽtiæ, ſequitur quòd ęquè liberæ ſunt.

Secundũ. Item nono Metaphyſic. & in ſecundo Perihermenias dicit Philoſophus, quòd potentiæ rationales valent ad oppoſita, quòd non contingit eis, niſi per hoc, quòd ſunt rationales, quia ex hoc diſtinguuntur contra irrationales & naturales potentias, quę non valent ad oppoſita, quare cum intellectus & voluntas ſint ęquè rationales aut ſi altera ſit magis rationalis iſta eſt intellectus, quia ipſe ratiocinatur, & ſibi & voluntati: aut ergò æquè ſunt liberę, aut intellectus eſt magis liber, quàm voluntas.

Tertium. Item iſta potentia eſt magis libera, quæ ſecundùm ſuum actum minus dependet ab alia, & ab actu illius, quia dependentia ab alio impedit libertatem in actum ſuum exequendo: intellectus autem in ſuo actu non dependet omninò ab actu voluntatis, ſed magis è conuerſò voluntas in actu ſuo dependet ab actu intellectus, eò quòd intellectus poteſt intelligere nullo actu voluntatis pręuio, ſed voluntas nihil omninò poteſt velle, niſi pręuio actu intellectus: ergò &c.

In oppoſit. Contra. Iſta potentia eſt magis libera, quæ ſeipſam determinat ad actum ſuum liberę, quàm quę ad actum ſuum ab alio determinatur neceſſariò: voluntas liberę ſeipſam determinat ad actũ ſuum; intellectus autem neceſſariò determinatur ab obiecto: ergò &c.

Reſolut. q. Hic oportet ante alia videre quid non ſit libertas? & quid non ſit libertas, & in quo conſiſtit, & per hoc patet intentum, & hoc iuxta artem definitiuam in qua ſupponitur genus ſupremum, ſupponendo quòd libertas ſit facultas quædam, quæ quidem facultas ſecundùm ſe nihil aliud eſt, quàm habilitas quædam indifferenter ſe habens ad patiendum, & ad agendum.

Nunc autem vt ſtatim infra videbitur, libertas non eſt in potentijs purè paſſiuis.

Prima ergò differentia adijciẽda facultati eſt, quòd ſit ad agendum. Vlterius autem dico, quòd libertas non eſt facultas ad agere, vel poſſe agere bonum, & poſſe malum, nec in hoc conſiſtit, quia ſecundùm Anſelm. de libero arbitrio poſſe malum non eſt libertas, nec pars libertatis.

Eſt ergò libertas facultas, quæ quis potentia aliqua poteſt bonum agere, ſiue operari: vnumquodque enim ens in creaturis ſecundùm ſpeciẽ ſuam ad aliquod bonum ordinatur, quod natum eſt ſibi acquirere ſua propria operatione, ſecundũ quod de homine dicit Philoſophus ſecundo cœli & mundi, ipſe non eſt cum integra bonitate. Res enim integra bona non indiget opere, quo ſit bona, quoniam ipſa eſt illud, & addit Commentator. Cuius ſubſtantia eſt actio. Vnde etiam iſta, quorum nobilitas eſt in actione ſunt diminuta, vnde ad iſtam diminutionem ſupplendam quælibet creatura ſecundùm ſuam ſpeciem propriam actionem habet, quæ bonum ſpeciei ſuæ proprium ſibi acquirit, & hæc eſt ſecunda differentia addenda, ſcilicet quòd libertas eſt facultas ad agendum bonum.

Vlterius autem quod frequenter potentia, quę poteſt agere bonum, poteſt etiam nõ agere, illud libertas autem non eſt poſſe hoc, & poſſe non hoc, vt poſſe aliquod bonum velle & poſſe illud non velle, quia pro quãto poteſt aliquod bonum non velle pro tanto eſt defectibilis, ſicut ergò in ordine ad malum non conſiſtit libertas, nec pars libertatis ſecundùm Anſelm. nec ſimiliter conſiſtit libertas in poſſe non agere, ſeu non velle, id quod bonum eſt. Vnde & libertas eſt ipſius volũtatis circa finẽ pręſentem, quem tñ non poteſt nõ velle. Quòd aũt poſſit bonum velle, & non velle, hoc non pertinet ad libertatẽ ſimpliciter, ſed ſolũ ad lib. arbitriũ, & ſic libertas eſt facultas, quà quis poteſt bonum non dico non facere, ſed facere, & hęc eſt tertia differentia.

Vlterius autem ſicut iuxta dictum Philoſophi in primo Metaphyſicę, dicimus quòd homo liber eſt cum ſuiipſius cauſa ſit, & non alterius; ſic ſola iſta potentia libera eſt, quę ſuiipſius cauſa eſt, & quę magis eſt talis, iſta magis eſt libera. Eſt autem homo ille ſuiipſius cauſa, & non alterius, quem non oportet cauſari, ſeu ſollicitari de aliquo alio, ſed de ſeipſo tantùm, qualiter homo dominus liber eſt reſpectu hominis ſerui, quia

ſeruum

ſeruum oportet ſollicitari de domino ſuo, & de eis quæ ſunt domini ſui & hoc ex conditione ſeruitutis quæ eſt contraria libertati, & non è conuersò, & hoc ex abſolutione & conditione ſeruitutis quæ libertas eſt. Vnde ſeruus eſt vtilis domino ſuo vtilitate ſeruili, qua nequaquam eſt dominus vtilis ſeruo, de qua dicit Auicéna primo Metaphyſicæ.

Minus communiter vtilitas eſt vt ſit adducens ad excelſiorem qui eſt ei ſicut ſeruus, quia eſt propter eum, ſed non conuertitur, vtilitas enim minus communis penè ſeruitus, ſed vtilitas quæ procedit ex nobiliore in ignobilius, non eſt ſimilis ſeruituti. Seruiens enim vtilis eſt ei cui ſeruit, & ille cui ſeruitur vtilis eſt ſeruienti.

Sed cuiuſque vtilitatis proprius modus eſt, & alia maneria, & hoc quia vtilitas qua ſuperior vtilis eſt ſubdito, eſt profectus ſubditi ſine quo non poſſet eſſe, vtilitas verò qua inferior vtilis eſt ſuperiori, eſt neceſſitas ſine qua non poſſet benè eſſe, ſed à ſuo fine exequendo in caſu impediretur.

Propter quod cum dicit Philoſophus, quòd ſapiens per ſe ſufficientiſſimus eſt, apponit. Melius autem fortè cooperatores habere, vbi dicit Comment. Hoc autem ſcilicèt fortè adiacet quoniam circa neceſſaria corpori non ad fœlicitatem ipſam ſunt cooperatores, non ad eam quæ ſecundùm intellectum eſt ſpeculationem, ſed ad imperturbamentum ſpeculationis. Indiget enim elixante olera, & aquam ferente, & veſtem mundante, & totaliter neceſſitatem faciente, & ſi his indiget vel extremè eſuriens corpus, vel difficulter ęgrotans impedit ſpeculationem, per ſe tamen ſufficientiſſimus eſt propter pauciſſima indigere. Hauriet enim, & ipſe aquam, & olera elixabit.

Si quidem enim perdicum, & phaſianorum elixatione indigeret, tunc vtique eſſet indigens ſicut ſeruus ſcilicèt cupiditatis, ſicut ſcdm Tull. de paradoxis ſunt omnes improbi & fracti animi & abiecti & arbitrio carentes. Nunc autem iſte verè diues eſt, iſti autem verè indigentes ſecundùm quod dicit idē ibidē. Quem intelligimus diuitem, aut hoc verbum in quo homine ponimus? opinor in eo cui tanta poſſeſſio eſt, vt ad liberaliter viuendum facile contentus ſit, qui nihil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius. Sed qui innumerabiles cupiditates habet, hunc quando appellabo diuitem, cum ipſe ſe egere ſentiat? Et ſic libertas hominis qua liber dicitur, eſt facultas qua ſolùmmodò ordinatur ad ſeipſum & non ad alium, & hoc quemadmodum dicit Auicenna de libera ſcientia primo Metaphyſicę.

Hæc ſcientia adeo alta eſt, quòd ipſa non dignatur eſſe vtilis alijs ſcientijs, cęterę verò ſcientiæ ſunt vtiles ad eam, quemadmodum etiam vbi ſupra ſecundùm Philoſophum ſola ſcientia iſta libera eſt quæ ſuijpſius cauſa eſt deſiderata, & non alicuius commodi gratia, ſed omnibus exiſtentibus neceſſarijs quæritur propter ſeipſam, & non propter aliquam aliam vtilitatem, quæ in ipſa prouenire poſſet ex ea, vnde non eſt niſi liberorum, quibus omnia ſuppetunt neceſſaria, vt ſicut homo liber non eſt propter alios, vt pro illis oporteat eum ſollicitari, ſic nec indiget alijs vt propter eum tanquam vtiles ſibi oporteat aliquos ſollicitari.

Vnde de fęlici fęlicitate ſpeculatiua ſecūdùm ſcientiam liberam quæ ſapientia dicitur, qua etiam verè liber homo eſt, dicit Philoſophus decimo Ethicorum. Per ſe eſt ſufficientiſſimus, vbi dicit Commentator, Propter pauciſſima indigere. Hauriet enim ipſe aquam, & olera elixabit.

Vnde Apoſtolus qui dixit tanquàm verè liber, primæ Corinth. nono. Cum eſſem liber ex omnibus. Gloſſ. id eſt nullius meritis obnoxius, dicit Actuum vigeſimo. Argentum, & aurum, aut veſtem nullius cōcupiui, quoniam ad ea quę mihi opus erant miniſtrauerunt manus iſtæ.

Hinc dicit Hieronymus ad Heliodorum. Apud Græcos Philoſophos ille laudatur qui omne quo vtebatur, manu ſua factum gloriatus eſt. Ex quibus ſumuntur aliæ duæ differentiæ, & ſic coniungendo differentias quinque cum facultate quod eſt genus libertatis, dico, quòd libertas eſt facultas qua quis actiuè poteſt bonum facere ſibi non indigens altero ad hoc, & ſic oportet ſi ſit libertas quòd opus quo bonum acquiret ſuū agat ex principio quod eſt in ipſo per ſe, & primò, & hæc eſt quinta differentia.

Sed & hoc contingit adhuc potentiæ purè naturali. Vt enim dicitur in fine quarti Meteororum, vniuerſa ſunt determinata, & vt dicitur 2. cœli & mundi, ex eis ſunt qui recipiunt rem bonam per operationem vnam, & ex eis ſunt qui recipiunt eam per operationes multas. Propter hoc in deſcriptione libertatis oportet addere, & dicere quòd ſcilicèt eſt facultas qua quis poteſt bonum operari ſibi abſque alterius indigentia ex principio in ipſo, & hoc vltraneo, & eſt ſexta differentia, per quod excluditur impetus quo potentia purè naturalis per operationem ſuam poteſt in ſuum proprium bonum.

Sed quia & hoc poteſt intellectus quo ad actus ſui exercitium quando factus in actu per intellectionem ſimplicem diſcurrit diuidendo, componendo, & conferendo, ita quòd ſi nihil addendum eſſet ex parte libertatis in voluntate quod non eſſet in libertate intellectus, pariter & æquè liberę eſſent, excepto tamen aliquo, vt iam dicetur, quia conſtat quòd intellectus ab exercitio ſui actus poteſt retrahi per voluntatem, & impelli in ipſum.

Voluntatis enim imperio intellectus à dictis operibus ſuis retrahitur, & in ipſa impellitur ad libitum voluntatis ſecundùm quod experimur in nobis. Voluntas autem tantam libertatem habet, quòd à nullo in actum ſuum impelli poteſt, nec ab ipſo ab alio retrahi, ſed abſque impulſu vadit in ſuum actum, & abſque alio retrahente ab iſto ceſſat à ſuo actu vltraneo. Quod aliqui quantùm apparet ex ſuo dicto concedunt de voluntate quantùm ad actus ſui ingreſſum, licèt negent hoc quantùm ad actus ſui ceſſationem, dicentes quòd voluntas ſequitur neceſſariò iudiciū rationis, quia, vt dicunt, etſi neceſſariò moueatur ad aliquid volendum adhuc non excluditur libertas.

Non enim ſequitur, hoc eſt neceſſarium, ergò non eſt volūtarium ſiue liberum, quia enim actus actiuorum ſunt in patiēte & diſpoſito, ideò cum voluntas ſecundùm ſe ſit libera recipit motionem volitionis ſecundùm modum naturæ ſuę ſcilicèt liberè, quàmuis neceſſariò, & eſt exemplum de ſeruo, qui inquantùm mouetur ad præceptum domini ſui quodammodò mouet neceſſario, & tamen liberè, quia complacenter illud exequitur, & ſic in voluntate eſt ratio mouentis, & ratio moti in eodem ſimplici, & ſic mouet ſeipſam, & tamen neceſſariò ſequitur iudicium rationis ſiue intellectus qui penſat rem in ſuis principijs, & per ſeipſum iudicat liberè, & ex hac libertate, vt dicunt, eſt libertas in voluntate, & ideò mouetur liberaliter ſecundùm ipſam rationem. Et ſecundùm hoc dicunt, quòd voluntas ſi non moueretur ſecundùm rationem nō moueretur liberè, & ſic libertas voluntatis non eſt niſi à libertate intellectus.

Et quòd idcirco intellectus magis liber eſt quā voluntas. Sed ſi ita eſt de motu voluntatis quo ad ingreſſum atque inchoationem actus volendi à voluntate, in nullo differt motus voluntaris in finem, & in eis quæ ſunt ad finem, immò ſicut in finem præſentem per iudicium rationis mouetur liberè, ſed non libero arbitrio, ſic ſimiliter ad ea quæ ſunt ad finem. Quàmuis ergò voluntatis libertas ſaluari poſſet cum motus eius neceſſitate, nequaquàm tamen libertas arbitrij, quia volūtas liberi arbitrij nec inchoare poſſet actum volendi nec ceſſare ab ipſo contra iudicium rationis, cuius contrarium ſemper experimur circa nos in eis quæ ſunt ad finem, ſed de hoc aliàs ſufficienter diſputatum eſt. Quantuncunque ergò ratio penſet & iudicet, nihil hoc pertinet ad liberum arbitrium voluntatis, nec per conſequens ad libertatem eius, quia eodem curſu currunt libertas, & liberum arbitrium ſemper reſpectu eorum quæ ſunt ad finem.

Sic ergò licèt nihil ad intellectum de motu voluntatis inchoando ipſum, quia ſine motu voluntatis præcedente poſſet inchoare actum ſuum intellectus, multum tamen de motu exercitij intellectus inchoando ipſum, & in ceſſando ab ipſo, quia nec poteſt inchoare nec exercere poteſt ipſum contra imperium voluntatis. Et cum hoc etiam multum deficit intellectus à libertate voluntatis, quia intellectus non mouetur ad exercitium actus niſi prius motus ad actum intelligentiæ ſimplicis per actus primi intelligendi determinationem ab obiecto, vt ſæpius dictum eſt, & iam dicetur iterum. Voluntas autem mouetur ad actum primum nec mota nec determinata ab alio, & etiam ad omne exercitium actus atque ad imperium actuum aliarum virium. Idcirco igitur ſimpliciter dico, quòd licèt intellectus quodam modo ſit liber, prout iam patebit, multò magis tamen libera eſt voluntas quàm intellectus, & ideò in definitione libertatis quæ propria eſt voluntati, ſuper libertatem intellectus aliquid oportet addere, ſeptimam ſcilicèt conditionem, & dicere, quòd libertas voluntatis eſt facultas qua poteſt in ſuum actum quo acquirit bonū ſuum ex principio intra ſe vltraneo, & abſquè omni impulſu & retractione ab altero. Et in hoc deficit intellectus quia per determinationē actus in primum actum intelligendi ſimplicis intelligentiæ impellitur ab obiecto, & vlterius à voluntate impellitur liberè vel non impellitur in actus exercitium, & liberè illum retrahit ab iſto. Ex quibus conſtat, quòd intellectus nihil habet libertatis niſi quo ad exercitium actus, donec voluntas permittat. Propter quod dico ſimpliciter quòd voluntas multo liberior eſt quàm intellectus.

Et cōcedenda eſt vltima ratio ad hoc adducta, & dictam libertatem puto intellexiſſe Philoſophum circa voluntatem quando dixit 2. Ethicorum, quòd eſt domina ſuorum actuum. Et eſt talis libertas voluntatis tanta circa ea quæ ſunt ad finem, quòd non ſolùm poteſt in iſta liberè, ſed etiam libero arbitrio, cum tamen intellectus, etſi aliquid poſſit agere liberè, nihil tamen poteſt agere libero arbitrio. Hinc Tullius de paradoxis, Quid eſt libertas? poteſtas viuendi vt velis.

Quis viuit vt vult niſi qui recta vult, qui nec legibus propter metum paret, qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat niſi libenter ac liberè, cuius omnia conſilia, reſque omnes quas gerit ab ipſo proficiſcuntur, nec eſt vlla res quæ plus apud eum polleat, quàm ipſius voluntas atque iudiciū? Soli igitur hoc contingit ſapienti vt nihil faciat inuitus nihil dolens nihil coactus. Igitur confitendum niſi qui ita eſt affectus liberum neminem. An ille liber qui nihil imperanti negare poteſt? Ad primum in contrarium, quòd voluntas, & intellectus ſeipſis actus ſuos æquè primò, & per ſe eliciunt, Dico, quòd non eſt verum. *Ad argu. princ. primum.*

Et

Et quod addunt ad eius probationem, quia hoc conuenit potentiæ per hoc, quòd ſpiritualis eſt, dico quòd verum eſt. Sed non oportet, quòd ſi non ſit impoſſibile, quòd aliquid moueatur à ſeipſo niſi in motoribus qui ſunt corpora aut virtutes in corpore, ꝙ ſequatur à cõtrariò, ergò ęqualiter eſt poſſibile in omnibus virtutibus quæ non ſunt in corpore, nec etiam neceſſarium eſt, quòd ęqualiter ſit impoſſibile omnibus motoribus quę non ſunt corpora. Angeli.n. liberius ſe mouent, & ſecundùm voluntatem, & ſecũdùm intellectum quàm homines. Eſt autem mirum quod aliqui nituntur dicere, quòd Commen ibi ſolùmmodò loquitur de ſpiritualibus ſeparatis: in quibus idem ſunt intellectus & intellectum, eo quòd de illis in fine commenti illius facit mentionem. Quod re vera non facit, de illis ſolùm intendendo facere exceptionem à dicto Ariſtotelis, ſed quia circa iſta ſpiritualia reprehendit quendam errorem quem imponit Platoni; vt patet inſpiciendo, & ponderando literam ſuam quæ talis eſt. Hoc non eſt impoſſibile niſi in motoribus quæ ſunt corpora aut virtutes in corporibus, & non pertinet plus in dictis commentatoris ad verificationem dictę propoſitionis Ariſtotelis quàm iſtud. Cætera autem quæ adiungit nõ pertinent ad expoſitionem dictæ propoſitionis Ariſtotelis, ſed in illis ſolùm modò ſe conuertit ex dictis in ſua expoſitione breui ad quædam dicta Platonis, quibus in parte concordat, & à quibus in parte diſcordat, & primò ex ſua expoſitione concludit quiddam in quo Platoni & expoſitioni ſuæ concordat dicens.

Et ideò ęſtimauit Plato, ꝙ mota ex ſe mouentur à motoribus abſtractis &c. quia ſcilicèt ponebat, quòd mouens ſe eſt mouens abſtractum, & abſtractum eſt mouens ſe Vt enim dicit Commẽtator parum ante expoſitionem ſuam iam dictã, videbatur Platoni, quòd motum ex ſe componitur ex moto, & motore qui mouet ſe, quod proculdubio, vt dicit Commentator, verum eſt de moto, & motore non moto omninò ab alio, qualiter mouetur cęlum, & homo ab anima. A motore enim cœli non mouetur cœlum, neque homo ſecũdùm corpus ab anima, niſi quia motores primò mouent ſe motu voluntatis. Bruta autem quòd non mouent ſe ſecundùm locum, hoc non eſt niſi quia prius mota ſunt ab alio ſecundùm appetitum, vnde ſequitur in Commen. & verificat dictum Platonis quod iam poſuit. Et ideò ęſtimabat Plato &c. ſubdens. Si autem ita fuerit, tũc mouens & motum illic dicuntur ęquiuocè cum motu qui eſt hic. Et re vera motus qui eſt illic id eſt in abſtractis, quo mouent ſe primò per voluntatem, & motus qui eſt hic ſcilicèt in corporibus motis ab illis, puta cœleſti & humano, multum ęquiuocè dicitur, ſecundùm quod patet ex ſupradictis in quæſtione ſecunda de motu voluntatis à ſe motu volitionis, & motu calẽfacti à calefaciente.

Sed quia iſtam æquiuocationem non vidit Plato prout imponit ei Commentator, ideò in hoc ſtatim reprehendit eum ſubdens. Et error hic contigit Platoni ex hoc. Sed primò antequã explicet in quo errauit, præmittit quiddam in quo ipſum commendat dicens. Quia opinabatur quòd primus motor in corpore qui mouet ex ſe, non eſt corpus, & vera eſt opinio. Et ſtatim adiungit id in quo ipſum reprehendit dicens. Et opinatus eſt cum hoc, quòd omnis motor ſiue fuerit corpus ſiue non, non mouet niſi moueatur vno motu, & dicto vniuocè quod proculdubio falſum eſt, vt in ſecunda quæſtione præcedẽti expoſuimus.

Nihilominus Ariſtoteles etiam hoc imponit Platoni circa animam, arguendo contra eum in primo libro de anima ſuper hoc, quòd ipſe Plato poſuit animam mouere ſeipſam; inducendo argumenta contra verum motum corporalem, ac ſi Plato poſuiſſet animã moueri à ſe tali motu vniuocè quali ab iſta mouetur corpus. Sed Macrobius in fine libri ſui reſpondet rationibus Ariſtotelis per æquiuocationem motus ad motum animæ à ſe, & motum corporis, & dicit quòd non fuit de mente Platonis, quòd anima mouèret ſe vniuocè tali motu quali mouetur corpus.

Et per eundem modum reſpondendum eſt omnibus rationibus acceptis ex dictis Ariſtotelis, & aliorum de motibus corporum, ad probandum, quòd anima ſiue voluntas non poſſit mouere ſe.

Vnde cum Ariſtoteles 8. Phyſicorum ante dictam propoſitionem dicit ſic. Quomodo eſt poſſibile vt aliquid omnium naturaliter conuenientium moueat ſeipſum, ſed neceſſe eſt vt motor in quolibet eorum ſit diſtinctum à moto, & vt dicit Commentator debet eſſe diſtinctum à moto, aut ſecundùm definitionem, & eſſe ſimul, ſicut iſta quæ mouentur ab extrinſeco, aut ſecundùm definitionem tantùm, vt eſt diſpoſitio in habentibus animas.

Anima enim quæ eſt motor in eis, diſtinguitur à corpore quod eſt motum, ſecundùm definitionem, licèt non diſtinguatur ſecundùm eſſe ſcilicèt quia impoſſibile eſt animam eſſe ſine corpore, niſi ęquiuocè. Si quis ergò dictum hoc Ariſtot. & Commen. vellet applicare ad ſpiritualia quo ad motum voluntatis eorum, Dicendũ ſecundùm ꝙ hic dicit Comment quòd illud non eſt impoſſibile in ſpiritualibus, ſed loquitur Ariſtoteles ſolum de motu corporum, ſicut etiã manifeſtant exempla Commentatoris. Nunc autem ęquiuocè dicitur motus de motu corporalium & ſpiritualium, vt dictum eſt. Deinde Commẽtator repetit illud in quo iam Platonem commẽdabat, vt addat aliud quod ſimiliter imponit ei dicens.

Et fuit impoſſibile apud ipſum vt motor qui eſt corpus moueat ſe, & ſimiliter qui eſt virtus in corpore, & tunc concluſit Plato ex hoc, quòd anima non eſt in corpore, & quòd eſt ęterna, cũ moueat ſe. Quod Comment. dicit eſſe diſtinguẽdum in eo quod continuò ſubdit. Et hoc eſſet verum ſi anima moueret ſe eſſentialiter. Vbi apertè innuit hãc diſtinctionem, quòd mouens ſe aut mouet ſe eſſentialiter aut non eſſentialiter, & dicendo quòd hoc ſcilicèt quòd anima non eſt in corpore eſſet verum, ſi anima moueret ſe eſſentialiter, dat intelligere, quòd non eſſet verum ſi anima moueret ſe non eſſentialiter, ſed quòd tunc benè poſſet eſſe in corpore, & mouere ſe. Et exponendo quid ſit mouere ſe eſſentialiter, ſubdit dicens. Et moueret ſe motu proprio abſtractis ſcilicèt vt intellectus, & intellectum in ea eſſent idẽ, vt declaratum eſt de primo motore, & de cęteris motoribus abſtractis, per quod intendit è contra, quòd moueret nõ eſſentialiter motu non proprio abſtractis ſcilicèt vt intellectus & intellectũ non ſint idem, vt intelligat illa ſola moueri à ſe eſſentialiter, in quibus ſunt idem intellectus & intellectum; & illa moueri à ſe non eſſentialiter in quibus non ſunt idem intellectus & intellectum, & quòd mouens ſe primo modo abſtractum eſt ſolùmmodò, & non eſt in corpore nec virtus in corpore, vt ſunt ſecundùm Philoſophum omnes motores ſeparati ſed mouens ſecundo modò nõ eſt abſtractum, ſed eſt virtus in corpore, licèt non de corporis potentia educta ſicut forma materialis, vt ſunt ſecundùm Philoſophum anima & motor cœli coniunctus, vnde, vt iam dictum eſt ſecundùm Commentatorem impoſſibile eſt animã eſſe ſine corpore niſi æquiuocè, quod ſimiliter intelligit de motore cœli coniuncto. Ex quo patet, quòd dictum ſuum de mouentibus ſe in quib. eſt idem intellectus & intellectum, impertinens eſt ad expoſitionem dictæ propoſitionis Ariſtotelis. Impoſſibile eſt, quòd illud quod mouet ſe moueat ſe ſecundùm totum. Nec poteſt dici, quòd Commentator in exponendo illam propoſitionẽ per hoc quòd dicit, Hoc non eſt impoſſibile, niſi in motoribus qui ſunt corpora aut virtutes in corpore, intendit quòd illud ſolum ſit poſſibile in ſpiritualibus in quibus idem eſt intellectus & intellectum, immò expreſsè inſinuat ſecũdùm iam dicta, quòd omnia ſpiritualia in quib. ſunt aliud intellectus intellectio & intellectum, ſimiliter volens volitio & volitum, ſi qua eſſent talia, qualia licèt ſecundùm ipſum, & ſecundùm Philoſophũ nulla erant, ſunt tamen talia omnia ſpiritualia citra vnum Deum exiſtentia. poſſent mouere ſe non eſſentialiter, & quòd nullum eſſet impoſſibile, quòd aliquid illorum eſſet actus corporis, puta anima, non tamen [illegible] vt virtus corporalis educta de potentia materiæ. Et idem eſt de motore cœli coniuncto, quod etiam expreſsè inſinuauit iam ſupra vbi dixit. A motore cœli non mouetur cœlũ &c & ſic intelligit Comment. ꝙ illud ſit poſſibile in omnib. ſpiritualib. quorum motus dicitur ęquiuocè reſpectu motus corporis, & in hoc conueniunt. Propter quod ſubdit Comment. in fine dicti commenti. Sed iſte motus dicitur ęquiuocè cũ motu qui eſt à corporib. aut à motoribus qui ſunt corpora aut virtutes in corporibus. Conſtat enim ex prædictis in ſecunda q̃one, ꝙ non ſolùm dicitur motus ęquiuocè de eo in quo idem eſt intellectus, & intellectum volens & volitum, & de corporalibus, ſed etiam dicitur ęquiuocè de [illegible] voluntate in qua eſt aliud volens volitio & volitum, & de corporalibus, quamuis etiam, vt dictum eſt ibidẽ, ęquiuocè multũ dicatur motus, & de motu volũtatis in anima, & de motu Dei. Vnde motus corporum, & voluntatis in hoc conueniunt cõmuniter, ſed differunt à motu Dei, ꝙ in Deo idẽ ſunt re mouens motum & motus, in voluntate autem ſunt idem mouens & motum, à quib. ſecundùm rem differt motus. In corporib. autem differũt ſecundùm rem mouens & motum, & ſimiliter motus ab vtroque. Ad ſecundùm ꝙ potentiæ rationales ex hoc, ꝙ ſunt rationales valent ad oppoſita dico, ꝙ verum eſt quando ſunt actiuæ purè & in eo ꝙ ſunt actiuæ. Vbi. n. hoc dicit Ariſtoteles, loquitur ſolùmmodò de comparatione potentiarum actiuarum rationalium, & non rationalium, ſed naturalium, valere autem ad oppoſita non arguit libertatem niſi in potentijs actiuis, potentiæ. n. paſſiuæ quantuncunque valeant ad oppoſita, libertas tñ ex hoc non poteſt eis competere, quia non poſſet eis competere niſi in ordine ad paſsionem, ſecundùm ꝙ potentijs actiuis nõ competit libertas niſi in ordine ad actionem, nunc aũt omne patiẽs inquantùm patiens impetu naturali patitur, nec poſſet non pati pręſente actiuo, ſiue illud naturaliter agat ſiue libero arbitrio, illud aũt repugnat libertati. Vnde multum mirabile eſt dicere, ꝙ voluntas eſt virtus paſſiua, liberè tñ, ſicut mirabile eſſet dicere, ꝙ aliquid eſſet vis actiua naturalis, liberè tñ. Ex quo prouenit, ꝙ contingens ęqualiter poteſt inueniri à voluntate fieri pro altera parte, non ſic aũt ab agente naturali, dicente Comment. ſuper ſecundùm Phyſicorum. Contingens ęqualiter impoſsibile eſt, quòd inueniatur ex eo altera duarum actionum niſi ex altera cauſa adiuncta cũ eo, qm̃ neutra actio eſt dignior vt ſic reliqua, & cũ iſta ſit actio, non inuenitur ex eo niſi ex alia cauſa extrinſeca coniuncta cum eo. A contingente autem æqualiter nulla actio prouenit ſecundũ quòd eſt contingens ęqualiter, quãdo natura eius eſt natura materiæ, & non natura formæ. Idem ſuper ſecundùm de anima.

Ad ſecundum principale.

Nulla potentia actiua poteſt ſe habere ad vtrũlibet in reſpectu contrariorum, immò omnis talis potentia eſt paſsiua, & ſe habet vt materia, quæ reducitur ad actum ſecundùm alterum illo-

illorum ab alio agente ſiue ſit vera materia ſiue anima. Vnde etiam mirum eſt, quòd aliqui hoc adducunt ad probandum, quòd voluntas eſt potentia valens ad contraria, de hoc enim dicimus ſicut ſupra, quòd hoc non eſt impoſſibile niſi in motoribus qui ſunt corpora aut virtutes in corporibus, eo quòd illa non niſi naturaliter agunt. In ſpiritualibus autem quæ liberè agunt, hoc nequaquàm eſt impoſſibile, & ideò in illis æqualiter ſe habere ad contraria non eſt niſi ratio materiæ & paſſiui. In ſpiritualibus autem benè poteſt eſſe ratio formæ & actus. Licèt ergò intellectus æquè rationalis ſit, quàm voluntas aut etiam magis, cum tamen non ſit actiua potentia, niſi prius paſſiua nec etiam actiua quo ad exercitium actus etiam in iudicãdo quod eſt opus quod magis liberè agit, niſi ſecundum complacentiam voluntatis ſecundùm prædicta, ideo non tam liberè valet ad oppoſita vt voluntas. Sed dicunt quòd ſi voluntas mouetur liberè hoc cõtingit ipſi quia mouetur ſecundùm rationem, quia ſi non moueretur ſecundùm rationem non moueretur liberè. Dico, ꝙ ratio eſt nomen potẽtię ſpiritualis diſtinctæ contra ſubſtantias corporales, cõiter in ſe cõtinens potentiam appetitiuam quæ eſt voluntas, & potentiam cognitiuam quæ eſt intellectus, licèt ſecundùm nominis vſum ratio approprietur intellectui, quæ diſtinguntur contra potentiam appetitiuam, & cognitiuam in corporalibus, & à ratione communiter dicta, qua ambo & intellectus & voluntas dicuntur rationales, non magis eſt intellectus rationalis, quàm voluntas, quia ſicut intellectus rationaliter ſiue rationabiliter intelligit ſibi & voluntati, ſic voluntas rationabiliter vult ſibi & intellectui. A ratione autem qua intellectus propriè dicitur ratio non magis dicitur voluntas rationalis quàm intellectus volitiuus. Sicut enim intellectus non dicitur volitiuus ex hoc, quòd ſequitur imperium voluntatis quod non poteſt non ſequi, ſic non dicitur voluntas rationalis ex hoc, quòd ſequitur iudicium rationis, maximè cum poſſit ipſum non ſequi.

Quòd ſi ratione aliquo modo dicitur rationalis, hoc eſt ex accidenti quia eligit ſequi rationem cùm poſſet non ſequi, nec tamen ſequitur è conuersò, quòd ex accidẽti, quia intellectus ſequitur imperium voluntatis, dicatur volitiuus quia non poteſt non ſequi. Vnde cum voluntas moueatur in finem præſentem, eò quòd non poteſt non moueri in illum, potius dicitur naturaliter moueri in illum quàm rationabiliter licèt liberè, ita quòd voluntas hoc modo non dicitur propriè rationalis, niſi quia electione liberi arbitrij ſequitur rectum iudicium rationis ſicut cauſam ſine qua non. Vnde videntur mihi aliqui deficere in eo quod dicunt, quòd libertas voluntatis non eſt niſi à libertate rationis, quia ratio cadit in definitione voluntatis, & per hoc ex libertate rationis qua iudicat liberè, eſt libertas in voluntate, & ideò mouetur voluntas liberè ſecundùm rationẽ. Hoc enim falſum eſt, quòd ratio cadat in definitione voluntatis, niſi ſumendo rationem communiter, vt continet intellectum & voluntatem. Quòd ſi dicatur quòd cadit ſaltem in definitione voluntatis liberæ, dico quòd, & hoc falſum eſt, niſi per accidens inquantùm enim voluntas ſequitur rectum iudicium rationis, poteſt dici voluntas rationalis, & ſimiliter libertas rationalis à ratione quæ propria eſt intellectui, vt dictum eſt, non tamen ex hoc ſiue ex ratione aut libertate iudicij eius eſt libertas in voluntate. Et ſic non dicitur voluntas moueri liberè ſecundùm rationem quia libertas eius eſſentialiter eſt à ratione, ſed quia per voluntatis electionem accidit eam ſequi rectũ iudicium rationis, propter quod ſolùmmodò definitur liberum arbitrium, quòd ſit facultas voluntatis & rationis.

Ad tertiũ principale. Ad tertium, quòd intellectus eſt magis liber quia in actu ſuo minus dependet à voluntate quã è conuerſo, dico, quòd licèt hoc verum ſit quantum ad determinationem actuum ſuorum in hoc quòd voluntas requirit actum primum ſi debeat determinari ad actum ſuum, & non è conuerſo, ſecundùm quod procedit obiectio, multò magis tamen intellectus quo ad actus ſui determinationem dependet ab obiecto voluntatis quàm voluntas ab intellectu, quia intellectus non requirit ſolum præſentiam obiecti vt eo preſente ſeipſum faciat in actum abſque omni paſſione ab obiecto, ſicut voluntas requirit pręſentiam actus intellectus, ſed etiã requirit vt patiatur ab obiecto prius quàm poterit aliquem actum intelligendi elicere, qualiter nequaquàm requirit voluntas pati ab intellectu primo ſecundùm ſuum actum, prout aliàs ſæpius hoc declarauimus exponendo quomodo voluntas non dependet ab intellectu niſi ſicut ex cauſa ſine qua non. Intellectus autem dependet ab obiecto ſicut ex cauſa propter quam ſic, & hoc de intellectu ſpeculatiuo. Specialiter autem intellectus practicus nec determinationẽ ſui actus habet, niſi à motu voluntatis, quia bonum nõ eſt obiectum intellectus vt practicus eſt inquantùm eſt bonum ſimpliciter, ſed ſolùm inquantùm eſt bonum volitum, aliàs enim qualitercunq; intellectus intelligat bonum etiam ſub ratione boni, non intelligit illud niſi vt ipſe eſt ſpeculatiuus Sed ſi intellectus ſpeculatiuus intelligens primo bonum ſub ratione boni ſimpliciter intelligat poſtmodum ipſum ſub ratione boni voliti, per quod de proximò habet rationem operabilis, tunc primò intellectus ſpeculatiuus extenſione quadam factus eſt practicus.

Comment. in Quæſtionem Quintam, quæ eſt,

Vtrum intellectus, & voluntas ambo ſint æquè liberi, ſupponendo, quòd ambo ſint liberi.

IN titulo not. quòd nemo negauit libertatem ab intellectu, quando tanta ſit diffuſio libertatis, quod omne ens habet aliquam libertatem. Deus enim cum ſit ſumma libertas, ſicut ab entibus omnibus creatis participatur in eſſe, ita & in libertate, ſed tamen ſicut omnibus à primo ente Deo datum eſt eſſe, his quidem clarius, his aũt obſcurius, ita & a ſumma libertate data eſt omnibus libertas, his quidem clarius, his autem obſcurius.

In corpore eſt concluſio, quòd libertas eſt liberior. Sed ante omnia not. quòd diſtinctio eſt inter libertatem, & liberũ arbitrium, quippè & vt modo diximus libertas videtur communis omnibus, liberum arbitrium autem nequaquàm. Eſt autem libero arbitrio præditum, qui ex ſe poteſt ad oppoſita. quod autem habet libertatem, habet tantum facultatem ad operari bonum.

Probatur autem concluſio ſic ex Auctoris mente. Quod cum pluribus differentijs aliquid ſuperaddentibus ad libertatem, habet libertatem, liberius eſt eo, quod eandem habet cum paucioribus. Sed voluntas eſt huiuſmodi reſpectu intellectus. Igitur.

Maior nota eſt. Vt tamen eam intelligas, conſidera quomodo nobiliora ſemper ſunt pluribus prædita differentijs. Vnde ſi compares corpus ad hominem, ſi ſubſtantiam ad Angelum, videbis, quòd corpus reſpectu hominis paucas habet prorſus differentias. Eſt enim vel animatum, vel inanimatum, homo vero & corpus eſt animatum, & animal, & rationale, & riſibile, & ſic de alijs.

Minor verò probatur ex completa diffinitione libertatis includente ſeptem differentias. vbi libertas intellectus deficit ab vltima. Eſt autem completa diffinitio hæc quòd libertas eſt facultas, quæ poteſt operari bonum tantùm ſibi, abſque indigentia alterius, quia ex principio intraneo, & etiam vltraneo, atque non ab alio impulſa ad operandum, vel ab opere deſiſtendum. Nunc autem vltima differentia non conuenit intellectui, quia impellitur à voluntate, & retrahitur etiam ab eadem. Voluntas verò à nullo retrahitur.

Not. autem quòd in data diffinitione omnes illæ differentiæ probantur in litera. Vt prima, qua dicitur, quòd eſt facultas ad operandum. patet expreſsè, quia quod operari non poteſt, non eſt liberum, vt manifeſtum eſt, ſed prorſus impeditum. Secunda differentia, quæ eſt, quòd eſt ad operandum bonum, probatur ex Anſelmo in litera; & tertia pariter, quæ eſt ſignificata per ly tantum, quia ſcilicèt non ad non operandum, probatur ex eodem Anſelmo, quarta item, per ly ſibi deſignata, probatur ex Auicen. Auerr. &c. Ciceron. Quinta autem, ſcilicèt abſque indigentia &c. probatur ex eiſdem, &c. Apoſt. & Hieronymo, exemplis ſcilicèt, quæ ab illis inducuntur. Immò & probatur ex Philoſoph. ex quo colligitur & ſexta, quæ addit, ad impetum naturæ. Et huc uſque, ſcilicèt ad ſextam terminatur libertas intellectus, vltra quam additur ſeptima ad voluntatem, quam confirmat ex Philoſopho, & Cicerone. Deinde confirmat concluſionem ex vltimo argumento in fronte quæſtionis adducto.

Not. quòd etiam obiectioni reſpondet in corpore, quòd ex eo, quòd voluntas non fertur in incognitum, videtur ſequi in ſua libertate ipſum intellectum, &c. ideò intellectum eſſe liberiorem. Ergo intellectus magis liberi arbitrij capax eſſet. Sed dicitur. Quòd ad liberum arbitrium duo concurrunt. Iudicium, & electio, ſed iudicium eſt cauſa, ſine qua non. Electio propter quam ſic. Atque ideo principalius liberum arbitrium competit voluntati. Propoſitio enim illa. Propter quod vnum quodque tale, & illud magis, non verificatur in cauſa ſine qua non, ſed in cauſa pp quam ſic.

Not. quod ſi quidam eliciunt ex D. Thoma quod libertas ſit dominium ſui actus ad oppoſita, atque ad eadem poteſtas, ex per hoc eſt contra tertiam differentiam aſſignatam à Doctore noſtro, hoc verè nihil eſt, quoniam D. Thomas ibi, vbi hoc eliciunt, ſcilicèt par. 1. quæſt. 83. art. 3. & 4. loquitur de libero arbitrio, & id de libero arbitrio dicit, quemadmodum etiam loquitur Petrus Apoſtolus, non quaſi velamen habentes malitiæ libertatem. Et Auguſt. de correctione, & gratia, cum dicit. Prima libertas voluntatis erat poſſe peccare, & alij ſapientes dum ſumunt ſic libertatem ad malum, ſemper intelligendi ſunt, quòd loquantur de libertate ſumpta pro libero arbitrio.

Not. quòd contra concluſionem principalem eſt præcipuè Durandus, probans intellectum liberiorem eſſe ipſa voluntate, & Durandum ſequuntur alij pariter nonnulli.

Primò quòd æquè liber ſit, arguit Durandus, in 3. Sententiarum diſtinctio. 24. quæſtio. 3. Intellectus à nullo cogitur, ergò liber. Patet antecedens, quia ſi intellectus cogeretur, vtique eius intelligere non eſſet ſecundùm naturalem inclinationem intellectus, quod eſt falſum.

Secundò, ſi non eſſet liber ſicut voluntas, non eſſet aptus ad omne intelligere, ſed ita ad vnum determinatus, quòd non ad alterum, quòd eſt falſum.

Tertiò, quòd ſit liberior voluntate. Intellectus per prius habet facultatem ad oppoſita, quam voluntas, ergò per prius eſt liber, patet conſequentia. Antecedens verò probatur, quia facultas ad oppoſita contingit ex notitia, quam habemus de contingenti connexione aliquorum volibilium ad per ſe, neceſſarièque volibilia, ſed hæc conueniunt intellectui. Ergò &c.

Quartò, Primus actus, qui eſt in noſtra poteſtate eſt iudicium concluſiuum alicuius eligendi, ſed hoc pertinet ad intellectum, ergò &c.

Quintò, alij arguunt. Intellectus eſt principium cognoſcendi, ergò & libertatis, ergò liber magis, &c.

Sextò, Facultas libera eſt cognitiua, apta ad dominandum iudicio, &c. ratione, & efficiens, & aſtruit. Intellectus autem eſt huiuſmodi, non autem appetitus, cuius non eſt cognoſcere, ſed cognita exequi, dirigi, contrahi, determinarique ab alio.

Arguunt & alij, vt videre eſt apud Soncinatem. Sed ex horum ſolutione alijs quoq; difficilè non eſt reſpondere.

Ad euidentiam ergò totius huius negotij, ſciendum, quòd vt dictum eſt, ex Auctore libertas in vtriſque eſt, ſcilicèt tùm in voluntate, cùm etiam in intellectu, ſed cum ſit comparatio quòd nam ſit liberius, profectò fieri poteſt diuerſimodè, iuxta diuerſum modum eſſendi libertatem in vtriſque.

Eſt enim in intellectu libertas tanquàm in dirigente, in voluntate verò potius in exequente, quo fit vt in intellectu conſpiciatur libertatis radix, & actionis, ſed in voluntate potius vſus eius. Et ſi dicere veritatem fas eſt, in intellectu eſt potius in virtute, at in voluntate magis cum forma ſua apparente, vt magis etiam ſit quo ad nos, quatenus eſt magis proximum agendi principium. cum contra in intellectu primò quidem ſit quo ad naturam. Et verum eſt, quod aſſumunt in ratione, libertatem eſſe, quia non determinatur ad vnum, quod ei offertur.

Quippè

Quippè de appoſitis ratiocinari poſſit, ſed & voluntas oppoſita poteſt in electione, ſed dum comparantur hac conſideratione, tunc profectò comparatio eſſet non minus æquiuoca, ac illa fuerit, vtrum magis cognoſcatur Deus, quàm diligat: comparationem idcirco propriam aggrediens Auctor, accipit vltimam differentiam diffinitionis libertatis; eamque ineſſe manifeſtans voluntati, non intellectui, concluſit, quòd perfectius ineſt libertas voluntati, quàm intellectui: & ideò hoc eſt illud, quod probandum eſſet, ineſſe contra magis intellectui, & minus voluntati.

Ad primum propterea argumentum conceditur, quòd intellectus à nullo cogatur, indeque quòd liber ſit, at non propterea ſequitur, quòd ſit æquè liber, vel magis quàm voluntas. Immò ſi intendat ex hoc medio id colligere, ſciat quòd neceſſe ipſi erit argumentari ex duobus affirmatiuis in ſecunda figura, & erit argumentum. Intellectus à nullo cogitur, voluntas à nullo cogitur: ergò æquè ſunt liberi, quia quod non cogitur liber eſt. Sed conſequentia minimè ſequitur.

Ad ſecundum conceditur, quòd in hoc intellectus eſt æque liber, ſed non ſequitur abſolutè eſt æquè liber. Nam adhuc remanet vltima differentia perficiens adhuc libertatem. vnde verum eſt, quòd intellectus non determinatur ad hoc, ſed ad hoc, & illud &c. ſed vt dicit Auctor taliter, quòd poteſt retrahi à voluntate, & amplius ab obiecto mouetur, tanquam à cauſa propter quàm ſic: non autem voluntas, quæ nec mouetur ab intellectu, nec ab obiecto, niſi tanquam à cauſa ſine qua non.

Ad tertium, adhuc dicimus non euacuari vltimam differentiam, per quàm liberior eſt ipſa voluntas. Quia eſto, quòd prius habeat facultatem ad oppoſita, non ſequitur tamen quod ſit liberior, quantùm ad vltimam differentiam libertatis, præter id, quòd ſi primo id illi ineſt, profectò ineſt primò quo ad naturam: in voluntate autem ineſt primò quo ad nos, vnde & quo ad nos, hæc ipſa liberior, ſed principaliter liberior eſt, quia à nullo mouetur, tanquàm a cauſa, propter quam ſic, ſicut intellectus, vt dictum eſt.

Ad quartum dicimus, quòd illud argumentum arguit radicem libertatis eſſe in intellectu, directionemque ad libertatem, ſed non vndequaque perfectam libertatem. Et quòd natura primò miſit libertas quantum ineſſe poteſt, & in eo, in quo æqualiter ineſt vtriſque libertas, non tamen abſolute ſequitur, quòd ratio ſit liberior, nimirum adhuc non euacuatur vltima libertatis perfectio, atque differentia.

Ad quintum ſimiliter dicimus, quòd arguit radicem libertatis, atque naturæ prioritatem: negatur tamen quòd abſolutè ſit principium libertatis. Et pro notitia ſciendum, quòd in tantùm intellectus eſt libertatis principium, in quantùm cognitio eſt neceſſaria libertati: cognitio autem non videtur neceſſaria vltimæ differentiæ, quia ſupponitur voluntatem à quantumcunque cognito obiecto non moueri tanquàm à cauſa, propter quàm ſic, quemadmodum viſum eſt, & in nono quodlib. & in præſenti; vnde cognitio non eſt principium libertatis in voluntate tanquàm cauſa, propter quàm ſic, ſed potius tanquàm cauſa, ſine qua non, vt dictum eſt.

Ad ſextum, quòd dicitur de intellectu concedimus, ſecundùm quod dictum eſt in ſuperiori reſponſione. Quod verò dicitur de appetitu, negamus de rationali, concedimus de appetitu in communi. Quantum enim ſpectat ad appetitum rationalem, dicimus, quòd à nullo determinatur tanquam à cauſa, propter quam ſic, licèt determinetur tanquam à cauſa, ſine qua non, quod nihil refert. vide Soncinatem 2. Sentent. diſt. 24. vide & Franc. Picculom. gradu ſecundo.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum eſſe quidditatiuum ſit ab intellectu poſſibili per actum intelligendi.

SEQVVNTVR quædam pertinentia ad ſubſtātiam ſpiritualem corpori coniunctam ſpecialiter, cuiuſmodi eſt anima humana. Vbi quærebatur primò vnum quod pertinet ad ipſam animā principaliter, deinde quærebantur plura alia pertinentia principaliter ad coniunctum ex corpore & anima, ſed per animam. Illud vnum erat, vtrum eſſe quidditatiuum ſit ab intellectu poſſibili per actum intelligendi.

Arg. primo. Et arguitur quòd non, quia intellectum, & intellectus ſunt relatiua, quorum ſecundùm Philoſophum in prædicamentis neutrum eſt cauſa alterius vt ſit, eſſe quidditatiuum eſt obiectum intellectus ab eò intellectum, ergò &c.

In opposit. Contra. omne quidditatiuum eſt vniuerſale, quia eſt definitiua ratio vniuerſalis, & conuertibile cum ipſo, ſed vniuerſale eſt ab operatione intellectus, quia ſuper illud primi de anima, Vniuerſale aut nihil eſt aut poſterius eſt, dicit Commentator, quòd intellectus operatur vniuerſale in rebus.

Responſio. Dico, quòd duplex eſt actio intellectus poſſibilis. Vna qua intelligit prima intelligentia, & ſimplici, ad quàm determinatur per obiectum. Alia verò eſt eius actio ſecunda, qua ſe exercet, & diſcurrit ab vno in alterum diuidendo congregando & conferendo.

Et dico, quòd loquendo de primo actu intelligēdi nequaquàm eſſe quidditatiuum eſt ab intellectu poſſibili per eius actum, aut etiam vniuerſale intellectum quod eſt eius proprium obiectum immò è conuersò ipſe intellectus poſſibilis quo ad talē actum habet eſſē ab ipſo vniuerſali quod formatum eſt in phantaſia per ſequeſtrationem conditionum particularium lumine intellectus agentis, ſecundùm modum pluries à me expoſitum.

Ab vniuerſali enim ſic exiſtente in phantaſmate primò immutatur intellectus, & determinatur ad primam intellectionem confuſam ſimpliciſſimam. Loquendo verò de ſecundo actu intelligendi, dico, quòd ab ipſo habent eſſe vniuerſale, & quod quid eſt. Licèt ei quòd quid eſt ſit vniuerſale, quia eſt ratio definitiua vniuerſalis propriè dicti & conuertibilis cum ipſo, ſicut dictum eſt opponendo, differunt tamen propriè loquendo, quia ipſum commune eſſe definibile per genus & differentias, vt conſideratur ſub

ratione

ratione confuſi, &c. indiſtincti ſecundùm partes quæ cadere debent in definitiua ratione, ſic propriè dicitur vniuerſale, & dicitur eſſe eius quidditatiuum eſſe definitum continens ipſum diſtinctum ſecundùm partes, vt homo animal rationale, & habet ipſum vniuerſale eſſe ab actu intelligendi intellectus poſſibilis per abſtractionẽ eius à ſingularibus intellectis in phantaſmate ab hoc, & ab iſto abſtrahendo, & intelligendo hominem ſimpliciter, non cointelligendo hoc, & illud. Et de tali vniuerſali verum eſt, quòd ipſum poſterius eſt, vt dicit ſecunda ratio, & ab opere intellectus, quæ ſecundùm hoc concedenda eſt.

Similiter dico, quòd eſſe quidditatiuum habet eſſe ab intellectu diuidendo, & cógregando. Cum enim intellectus operatus fuerit vniuerſale, quod eſt primum in ipſa cognitione confuſa: intellectus primò cócipit in eo genus ſupremum ſub ratione maximè confuſi, & ſecundùm artem definitiuam primò diuidit illud genus per duas differentias, & illam, quæ conuenit vniuerſali definibili aggregat ad genus, & ſubdiuidit aggregatum, ſemper addendo differentiam conueniẽtem vniuerſali quouſque habeatur conuertibile, & illud appellatur quod quid eſt, & definitiua ratio, & eſt opus intelligentiæ ſimplicis, quod cum formatum fuerit ab intellectu per vltimam differentiam aggregatam præcedenti, tanquàm vniuerſale diſtinctum, & determinatum per partes mouet intellectum poſſibilem tãquam eius obiectum, & format in eo intellectionem declaratiuam, quæ intellectio appellatur verbum de eo, quod quid eſt. Propter quod Auguſt. etiam quod quid eſt de re appellat verbum eius, & ſic ipſum quod quid eſt ab intellectu ſimplicis intelligẽtiæ formarum cauſat intellectum, & informat ipſum quoad intellectionem declaratiuam determinatam, &c.

Ad primam rationem, quòd intellectus & intellectum ſunt relatiua &c. Dico, quòd hæc ratio eſt tranſcendens, & habet locum in omnibus relatiuis quæ inquantùm ſunt relatiua vnum non habet eſſe niſi in ordine ad alterum, & per alterum: tamen in creaturis cóſiderando id quod eſt in eis vnum benè habet eſſe ſine altero, ut filius ſine patre, & ſic cótingit in propoſito, vt patet ex dictis.

Comment. in Quæſtionem Sextam, quæ eſt,

Vtrum eſſe quidditatiuum ſit ab intellectu poſſibili per actum intelligendi.

IN titulo not. quadruplex eſſe. Eſſe eſſentiæ, eſſe exiſtentiæ, eſſe ſubſiſtentiæ, & eſſe propoſitionale. vbi tria ſe conſequuntur, non tamen ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam: quartum verò non habet communicationẽ cum illis, quia videtur hoc eſſe ens rationis. Importat enim compoſitionem prædicati cum ſubiecto: cætera autem ita ſe habent, quod tertium præſupponit ſecũdum, & ſecundum præſupponit primum: Et profectò ſi eſſe quidditatiuum habet aliquam conformitatem cum aliquo iſtorum eſſe, habet cum primo, quod eſt eſſe eſſentiæ, de quo propterea videtur quæſtio: Cæterum illud rectè conſiderandum eſt, quòd eſſe eſſentiæ partim quidem excedere videtur propriè eſſe quidditatiuum, & partim cum ipſo æquari: ſi enim eſſe quidditatiuum accipiatur obiectiue, tunc cum eſſe eſſentiæ re vera conuertitur, quod ſi accipiatur formaliter potius excedit. Et hoc quidem comprehenditur dum transfertur hoc ad ipſum vniuerſale, &c. Eſſe enim quidditatiuum eſt vniuerſale, & etiam obiectum intellectus eſt vniuerſale, ſed hoc propriè adæquat eſſe eſſentiæ. Exceditur verò ab vniuerſali quidditatiuo, quia vltra ad eſſe obiectiuum includere videtur actum intellectus, ex cuius diſtinctione in duo membra quæſtionem reſoluit.

In corpore igitur transfertur eſſe quidditatiuum ad vniuerſale, & diſtinguitur de actu intelligẽdi circa hoc vniuerſale, & duabus concluſionibus ſatisfit quæſito.

Diſtinctio eſt, quòd actus intellectus vel eſt, quo intelligentia ſimplici intelligit, & prima, ad quam determinatur per obiectum, vel eſt, quo ſe exercet, & diſcurrit ab vno in alterum, diuidendo, congregando, & conferendo.

Si primo modo, tunc eſt Prima concluſio, ſcilicet. Eſſe quidditatiuum non eſt ab actu intelligendi.

Si ſecundo modo, eſt ſecunda concluſio. Quod eſſe quidditatiuum eſt ab actu intelligendi.

Pro notitia diſtinctionis huius, atq; totius huius quæſtionis Sciendum eſt, quod obiectum intellectus re vera eſt ens & non quidem particulare, quoniam particularia ſunt obiecta ſenſus: non autem intellectus. Nulla autem potentia eſt, quæ faciat ſuum obiectum eſſe, ita quòd ſi non ſit illa potentia, nec obiectum ſit: hoc enim abſurdum eſſet dicere, &c. Hinc manifeſtat Ariſtoteles in prædicamento relationis, quod ſenſus & ſenſibile, ſcientia atque ſcibile non ſe mutuo conuertuntur: cum autem hoc verum ſit, cum obiectum intellectus ſit ens, & quidem vniuerſale, videtur apertè quòd quatenus obiectum nullo pacto pendet ab intellectu in ratione ſua eſſendi abſoluta, tametſi dependeat in ratione reſpectiua, quæ tamen ratio non tollit vniuerſalitatem, ſed tunc ſola remanet difficultas, vtrum hoc vniuerſale ſit eſſe quidditatiuum, ad cuius rei euidentiam, ſciendum eſt, quod propriè eſſe quidditatiuum eſt eſſe diffinitiuum, eſſe diffinitiuum non poteſt eſſe niſi vniuerſale, nimirum & hoc eſſe ſit vniuerſale, quia ex vniuerſalibus, vt ex genere, ac differentia, quæ vniuerſalia ſunt.

Hoc autem eſſe quidditatiuum, ſiue diffinitiuum non eſt diuerſum quid omnino ab illo eſſe, ac vniuerſali, quod eſt obiectũ intellectus, & non eſt tamen quid cum ipſo conuertibile, unde eſt idem profectò fundamento, ſed non eſt idem ex additione, &c. Fundamentum eſt quid reale, additio uerò quid rationis. Quo fit ut realiter ſint idem uniuerſale quidditatiuũ, & uniuerſale obiectiuum; formaliter uerò diuerſa ex additione, ſi quidem idem obiectum efficitur alterum formaliter à ſeipſo: uidenda eſt autem hæc additio.

Sciendum igitur quod triplex in uniuerſum uidetur hæc additio. Prima eſt congregatio, ſecunda diuiſio, tertia collatio. Pro cuius rei intelligentia, eſto quod diffinire oporteat hominem, neceſſe quidem eſt accipere quoddam uniuerſale, quod non eſt niſi de ratione obiecti intellectus, ſed utique non rectè id fieri poteſt, niſi trina illa operatione, unde primò ex particularibus, ſi tamen licèt etiam ſpecies particularia uocare, colligit intellectus congregando uniuerſale, ſcilicet genus. Nempè animal: hoc autem accepto, cum non ſit ſufficiens ad hominem diffiniendum, ſuperaddit diuiſionem per differentias

tias oppoſitas, rationale, & irrationale. Quo facto, ad tertiam ſe confert operationem, conferens & genus illud, & alterã differentiarum, ſcilicet rationale ipſi homini, colligendo, quòd homo ſit animal rationale. In hoc quod dicitur animal rationale duo includuntur, ut patet.

Primum eſt res ipſa, ſecundum eſt triplex illud opus, res ipſa eſt illud eſſe eſſentiale, quod etiam eſt obiectum intellectus, quod nullo pacto dependet ab opere intellectus. Triplex illud opus eſt trina illa additio, quæ eſt opus intellectus, unde eſse quidditatiuum, ſiue uniuerſale huiuſmodi tùm dicitur pendere ab intellectu, cùm etiam nequaquam dependere. Et ex his faciliter ſatis credimus declaratam Auctoris ſententiam, omnemque etiam difficultatem.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum ſoli duodecim Apoſtoli cum Chriſto in die iudicij iudicabunt mundum.

SEQVVNTVR pertinentia principaliter ad coniunctum in homine ex corpore & anima. Et erat vnicum pertinens ad ſtatum diſtributionis pœnarum & præmiorum in futuro, & alia plura pertinentia ad ſtatum meriti, & demeriti in præſenti. Illud vnicum erat, Vtrum ſoli duodecim Apoſtoli cum Chriſto in die iudicij iudicabunt mundum.

Arg princ. Et arguitur, quòd ſic, quia illis ſolis dixit Chriſtus verbum illud, quo iudicandi auctoritatem promiſit quando dixit Matth. 19 Amen dico vobis, vos qui ſecuti eſtis me, & reliquiſtis omnia, ſedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim tribus Iſrael, &c.

In oppoſit. primum. In contrarium eſt, Auguſt. ſuper illud Pſal. 49. In circuitu eius tempeſtas valida, vbi exponens illud Matth. 19. Amen dico vobis &c. quærit ſic. Duodecim Apoſtoli ſedebunt non amplius, vbi ergò eſt Apoſtolus Paulus, nunquàm inde ſeparatus eſt? Manifeſtat quidem ſcriptura, quòd in loco Iudæ ſit ordinatus Matthias: cadente ergò Iuda impletus eſt numerus duodenarius. Quod interponit Auguſt. nè dicatur obtinere ſedẽ promiſſam Iudæ, & hoc ſuppoſito ſequitur, & quærit. Cum ergo iſte numerus duodenarius occupauerit duodecim ſedes, non iudicabit Paulus Apoſtolus? an fortè ſtans iudicabit? quaſi diceret, nequaquam, quia minoris auctoritatis eſt iudicare ſtando, quàm ſedendo: Paulus autem non iudicabit minori auctoritate, quàm alij, & hoc eſt quod ſubdit dicens. Non eſt ita. Non enim ſtans iudicabit, qui alijs plus laborauit: ſedens ergò iudicabit: ergò &c.

Secũdum. Item, qui eiuſdem gradus ſunt in ſtatu meriti, eiuſdem gradus erunt in ſtatu præmij, dum tamẽ cætera ſunt æqualia, quia præmium ſecundùm æqualitatem reſpondebit merito, ſed prælati maiores vt Epiſcopi & minores vt curati eiuſdem gradus ſunt in ſtatu meriti in præſenti cum Apoſtolis, & diſcipulis Chriſti; ergò Epiſcopi ſi merita eis ſuffragantur in eodẽ gradu erunt præmij cum Apoſtolis, ſed iudiciaria poteſtas in futuro pertinebit ad præmium: ergò &c.

Tertium. Item Grego. dicit 10 Moral. in fine, Si quis ſtimulo diuini amoris excitatus hic poſſeſſiones reliquerit, illic proculdubio culmen iudiciariæ poteſtatis obtinebit, vt ſimul tunc iudex cum iudice veniat, qui nunc conſideratione iudicis ſeſe ſpontanea paupertate caſtigat.

Dico, quòd motiuum huius quæſtionis ab initio erat perfectio Pauli Apoſtoli, & determinatio duodecim ſediũ duodecim Apoſtolis, prout procedit prima ratio, de quorum numero non erat Paulus, vt procedit ſecũda ratio. Hinc dicit Auguſt. ſuper locum iam dictum inſinuãdo diſſolutionem quæſtionis, Certè iſte vnus Apoſtolus Paulus cogit nos diligentius cogitare, & perſcrutari, quare dictæ ſunt duodecim ſedes, & inueſtigato, ꝙ per miniſteriũ dictæ ſunt 12. diſſoluit quæſtionem ſubdens. Sed in duodecim ſedibus non duodecim homines, ſed magnus eſt perfectorum numerus, quid ſibi volunt ſedes? quid ſignificant? omnes vndique qui perfecti eſſe potuerint, quia perfectis dictum eſt, ſedebitis ſuper ſedes duodecim: ipſum vndique quod dicimus de toto mundo. Quod probat per Paulum de ſe, & de alijs per ipſum ſubdens. Apoſtolus Paulus cum argueret fideles laicos, quòd iudicia ſua ad eccleſiam non deferrent, ſed ad publicum trahebant quæcunque habebant negotia, ait, Neſcitis quoniam Angelos iudicabimus? Videte quẽadmodum iudicem ſe fecit, non ſolum ſe, ſed & omnes qui rectè iudicant in eccleſia. Sic ergò ex præcedenti dicto Aug videlicet illo. In duodecim ſedibus non duodecim homines &c. *Reſolut. q.*

Dico, quòd non ſolũ duodecim, aut tredecim Apoſtoli connumerando Paulum cum alijs duodecim, cũ Chriſto iudices erunt, ſed omnes perfecti inuenti cuiuſcunque ſtatus fuerint, vel conditionis. Vnde Gregor. 10 lib. Moral. Neq; enim plus quàm duodecim iudices illa curia non habebit, ſed nimirũ in duodenario numero quantitas vniuerſitatis exprimitur, quia ſi quis ſtimulo &c. vt iam dictum eſt in vltima ratione. Ex alio verò dicto, Pauli videlicet, de quo dicit Auguſtin. Apoſtolus cum argueret, &c. conjecto, ꝙ Paulus, quia in futuro iudicem ſe futurum aſſeruit, & Auguſt. cæteros ex dicto Pauli, non pro quocunque opere perfectionis, ſed pro opere iudiciario, quo iuſtitia exercetur in præſenti, vt quamuis omnes perfecti tunc iudices erunt: hoc tamen erit præcipuè ratione iudiciariæ poteſtatis, quàm perfecti hic in operibus iuſtitiæ erga ſemetipſos, aut *Reſponſio.*

etiam

etiã alios exercent, vt qui ibi iudices fieri cupiunt hic iudicium, & iuſtitiam circa ſe, & alios exercere feſtinent, iuxta prædictam Pauli inſtructionem, qua per illos qui iudices expectantur in futuro, in præſenti exerceri conſtituit, concludens quòd qui tunc iudicabunt, in præſenti debent homines iudicare. Ex quo etiam dicto Pauli & adiuncto Auguſt. vlterius conſecto non ſolùm, quòd qui hic exercent iudicium, & iuſtitiam eadem debent exercere in futuro, ſed etiam quòd qui hic ſuperiora iudicia, & excellentius iuſtitiã exercent illic ſuperiores iudices erunt, ita quòd quantò ſunt ſuperiora iudicia, & excellentiores iuſtitiæ quæ prælati exercent non tàm circa ſe quàm circa alios, quàm quæ quæcunque perſonæ priuatæ contemplatiuæ aut actiuæ quæ exercent circa ſeipſas ſolas tantò cæteris paribus prout ad ſtatus ſuos pertinent ſuperiores in futuro iudices erunt. Vnde iudicium in futuro priuatarum perſonarum metitur Gregor. ſecundùm iudicium, & iuſtitiam quæ exercent circa ſeipſos in præſenti, dicens lib. 26. Moral. ſuper illud Iob Iudicium pauperibus tribuit, & reges in ſolio collocat. Sancti viri reges vocantur, quia prælati cunctis motibus carnis modò luxuriæ appetitum frenant, modò æſtus auaritiæ temperant, & ſic de cæteris vitijs, & ſequitur. Reges ergò ſunt quia tentationum ſuarum motibus non conſentiendo ſuccumbere, ſed regendo præeſſe nouerunt. Ab hac poteſtate regis ad poteſtatem tranſeunt retributionis, ſemetipſos regendo ad tempus fatigati ſunt, ſed in regni erectione ſolio in perpetuo collocantur, eo illic accipiunt alios digne iudicare, quo hic neſciunt ſemetipſis nequiter parcere. Hinc dicitur. Donec iuſtitia conuertatur in iudicium. Iuſtitia in iudicium conuertitur, quia hi qui nunc iuſtè, & irreprehenſibiliter viuunt, tunc iudiciariam poteſtatẽ nanciſcuntur, & ibidem ſuper illud Iob. Cauſam iudiciumque recipies, dicit ſic. Cauſam iudiciumque recipient, quia ex ea iuſtitia qua modo viuunt, tunc in culmine iudiciariæ poteſtatis eniteſcunt, vt tantò tunc potentius cuncta iudicent quantò nunc potentius iudicantur. De iudicio verò publico prælatorum dicit libro 11. Sancta eccleſia non ſolum tunc de iniquis iudicat cum vltimi iudicij dies aduenerit, ſed nunc etiam de cunctis prauè agentib. vel ſtultè ſentientibus iudicare non ceſſat.

Ad argu. principale. Quod ergò arguitur primo, quòd ſolum dictum eſt duodecim Apoſtolis, ſedebitis ſuper ſedes duodecim iudicantes duodecim trib. Iſrael, Dico, quòd hoc quod illis dixit in verbo iſto, in illis omnibus perfectis dixit, ſicut quod dixit de iudicandis duodecim tribus Iſrael, in illis dixit de imperfectis omnium nationum, dicente Aug. vbi ſupra. Sicut enim iudicaturi ex toto mundo, ſic & iudicandi ex toto mundo. Alia tria argumenta concedenda ſunt ſecundùm iam dicta.

Comment. in Quæſtionem Septimam, quæ eſt,

Vtrum ſoli duodecim Apoſtoli cum Chriſto in die iudicij iudicabunt mundum.

IN titulo eſt dubium circa ſuppoſitum. Videtur enim quod Apoſtoli ipſi quoque non iudicabunt, vel ſi iudicabunt explanandum eſt quomodo. Dubium illud eſt, quoniam tùm Ioannis quinto, cum etiam Danielis ſeptimo. Solus filius Dei iudex erit. Ibi enim habetur. Quod Pater omne iudicium dedit Filio. Præter id, quod alibi habetur. Quod ipſe conſtitutus eſt iudex viuorum, & mortuorum. Et de ſeipſo loquens manifeſtare illud dicturum. Ite maledicti in ignum æternum &c. Danielis autem ſeptimo. Legitur. Aſpiciebam donec throni poſiti ſunt, & antiquus dierum ſedit. Et infra. Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit. Et paulo poſt. Et dedit ei poteſtatem, honorem, & regnum. Hæc, & alia, manifeſtare videntur quomodo ſolus Chriſtus ſeſſurus in iudicio ſit ad iudicandum.

Cæterum notandum eſt ex Richardo in 4. Sentent. diſt. 47. q. 7. artic. 1. Iudicium accipi poteſt tùm ex ordinaria poteſtate, cùm etiam ex delegata, & amplius acceſſoria dignitate. Si primo modo accipiamus iudicium, certè nec Apoſtolis, nec reliquis Sanctis, nec ipſi Chriſto conuenit, ſed potius toti Sanctiſſimæ Trinitati. Si ſecundo modo, tunc profectò ſolus Chriſtus iudicabit ex delegata poteſtate. Quod ſi demum tertio accipiamus iudicium, vtique & ipſi Apoſtoli iudicabunt, & profectò nedum ipſi, ſed & omnes perfecti, cunctique Sanctorum. Secundùm illud Iob. Iudicium pauperibus tribuit. Et hanc pariter ſententiam habet D. Thom. ibidem. Et ſic intelligendum eſt ſuppoſitum, immo & concluſio, quam habet Auctor in corpore.

In corpore enim oſtenſo vbi ſit a ſit difficultas, tandem colligit pro concluſione, quod nè dum duodecim Apoſtoli, ſed & Paulus, Sanctique omnes iudicabunt. Quod comprobat ex dictis ipſius Pauli Apoſt. atque S. Gregorij, & Auguſtini. Cætera autem clara videntur. Vide Sotum diligentiſſimè pertractantem hanc quæſtionem tametſi ſub alio titulo, in quarto diſtinctio. 47. artic. 2. quæſtio. prima.

QVÆSTIO

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum quiſque ſubditus teneatur ſtatuta ſeruare, licèt non ſit euidens, quòd ad communem vtilitatem expediant.

SEQVVNTVR pertinentia ſpecialiter ad ſtatum meriti, & demeriti hominum in præſenti. Vbi primò quærebatur de agibilibus, in quibus cadunt meritum, & demeritum. Deinde de demerito in quibuſdam peccatis commiſſo. Tertiò de quibuſdam pœnis pro demerito peccati.

Circa primum primò quærebantur duo circa ſtatuta ſuperiorum: deinde quærebãtur alia duo circa propria facta priuatarum perſonarum.

Quorum primum erat de ſtatutis poſitis in illis, quæ ſunt ad communem vtilitatem, qualia re vera ipſi ſtatuere poſſunt, Vtrum quiſque ſubditus ſtatuta teneatur ſeruare, licèt non ſit euidẽs, quòd ad communem vtilitatem expediant, Secundùm erat de interdictis. Vtrum interdicta generalia in prouincijs, ciuitatibus, aut eccleſijs ſint licita. Tertium erat, Vtrum ſubditus cognoſcens, quòd prælatus ſuus ex rancore ipſum punire intendit, debeat ei obedire. Quartum erat, Vtrũ is cui ſufficienter prouiſum eſt vnde ſecundum ſtatum ſuum poſſit ſuſtentari, teneatur receptum in eleemoſynam titulo paupertatis reſtituere largitori.

Arg. prim. Circa primum iſtorum arguitur, quòd ſubditi tenentur ſeruare ſtatutum ſuperioris in eis, quæ ſunt ad communem vtilitatem, licèt non ſit euidens, ſic: qua ratione tenentur ſeruare vnum ex talibus ſtatutis, eadem ratione, & quodlibet aliud. Aut ergò nullum talium tenentur ſeruare, aut quodlibet. Non nullum: ergo quodlibet.

Secundum. Item talia ſtatuta ſunt opera virtutis. In operibus autem virtutis ſubditi tenentur obedire ſuperiori: ergo &c.

In oppoſit. primum. Contra. Subditi non tenentur obedire ſuperiori in eis, quæ non pertinent ad ſpeciale votum eorum, niſi ſint de neceſſitate ſalutis, quia aliter nulla eſſet differentia obligationis ad iſta, quæ cadunt ſub voto, & ad quæcunque alia, quæ non cadunt ſub voto: talia autem ſtatuta non pertinẽt ad aliquod ſpeciale votum ſubditorum, nec ſunt de neceſſitate ſalutis: ergo &c.

Secundum. Item ſi ad talia ſtatuta obſeruanda tenerentur, cum ſoluere decimam omnium bonorum de ratione talium ſtatutorum ſit, poſſent ergo principes ſtatuere ſuper laicos, quòd ſoluerent eis decimam omnium bonorum ſuorũ, & illi tenerentur, ſicut Dominus Papa hoc ſtatuit ſuper clericos ſoluentes decimas: hoc autem videtur inconueniens & graue: ergò &c.

Tertium. Item ſi talia poſſent ſtatuere, tunc per ſuperiorum ſtatuta laicis auferretur poteſtas diſponendi de rebus ſuis pro voluntate, quod ſimiliter videtur inconueniens: ergò &c.

Reſponſio. Dico, quòd finis ſuperiorum Principum, vel prælatorum debet eſſe pax, & ſalus Reipubl. qui etiam debet eſſe finis ſingulorum ſubditorũ inquantùm ſunt partes communitatis, quem etiam tenentur intendere vna cum Principe, vt illum, in quo cõſiſtit bonum Principis, & cuiuſlibet etiam de communitate, ad quem tenetur & Princeps, & quilibet de communitate referre bonum proprium, & omnem ſuam actionem, cũ opus fuerit. Vt enim dicit Philoſophus in primo Ethic. Amabile vni ſoli bonum: melius & diuinius genti, & ciuitatibus. Et Tullius in Oratione populari ad Senatum. Sic ab initio fui animatus, vt non magis me mea cauſa putarem eſſe natũ, quàm Reipublicæ procreatum: nihil duri, nihil acerbi mihi erit, quod Rempublicam tutabitur. Nec enim mors miſeranda eſt, quæ ob rem publicam capitur: nec exercitium turpe eſt, quod virtute ſuſcipitur.

Nunc autem quia finis imponit neceſſitatem eis, quæ ſunt ad finem: ſi ergo tenentur intendere finem illum, etiam tenentur intendere ea, quę ſunt ad finem illum, & operam exhibere, vt in finem ordinentur. Quare cum Principis, vel ſuperiorum ſit ſuper talibus ordinare, quæ, qualia, quando, & quomodo ſunt neceſſaria ad illum finem ſecundum ſcientiam architectonicam, de qua dicit Philoſophus in princip. Ethicorum, Quos debitum eſſe diſciplinarum in ciuitatibus, & quales vnunquodque addiſcere, & vſquequo hoc præordinat: Idcirco ergò dico, quòd quilibet ſubditus tenetur obedire ſtatutis editis à ſuperioribus ſuper neceſſarijs ad hunc finem, aut ad aliquid eorum ſine quo finis ipſe adipiſci non poteſt, aut non commodè, etiã ſi non ſit euidens cuilibet, quòd ſtatutum illud ſit neceſſarium ad finem, vel ad aliquid ordinatorũ ad ipſum, & hoc, quia Princeps, eò quòd omnium virtutum claritate debet eſſe perſpicuus ſuper cæteros, qui ſunt in communitate, vt in ipſo ſit quodammodo bonum totius communitatis, & eius bonum ſit bonum vniuſcuiuſque de ciuitate, à quo debet venire bonum ſuper vnunquenque de communitate, dicente Tullio in Oratione populari ad Iulium Cæſarem. Illam tuam vocem Satis diu vixi, inuitus audiui: ſatis fortaſſe naturæ, at quod maximum eſt patriæ parum, tibi ſatis te vixiſſe, credo, ſed audirem ſi tibi ſoli viueres, aut ſi tibi ſoli etiam natus eſſes omnium ſalutem ciuium cunctamque Rempub. res tuæ complexæ ſunt. Et ſic communiter ſumendo vtilitatẽ Princeps

ceps vtilis eſt omnibus de communitate, & ſecundùm Auicennam primo Metaphyſ. dicitur effluxio vel profectus vel dominatio vel procuratio. E contra autem ſubditi ſunt vtiles principi vtilitate quæ eſt penè ſeruitus, qua nequaquàm princeps ordinatur ad alium ſicut neque liber homo vt habitum eſt ſupra in quæſtione de libertate voluntatis & intellectus, licèt liber homo communiter loquendo vtilis ſit alijs.

Propter quod ſubditi debent tenere ſuperiorũ ſtatuta in prædictis, etiam ſi ignorent, quòd aut quomodo vergant in communem vtilitatem propter dubium de hoc, quia ex confidentia de prudentia ac bonitate principis ac ſuorum conſiliariorum debent ei in hoc credere & ſupponere quòd talia ſint, quòd vergant in publicam vtilitatem niſi conſtet de contrario, & maximè ex alijs pluribus ſtatutis conſimilibus quæ hactenus obſeruata à ſubditis non vergebant in dictum finem, & tunc ante omnia debent ſubditi ſupplicare ſuperiori ſuper huiuſmodi ſtatuti reuocatione, quòd ſi noluerit reuocare, etiã tunc nihilominus ſtatutis ſuperiorum obediendum eſt quouſque in ſtatu ſuperiori tolerantur. quòd ſi non ſit omninò ſpes correctionis in iſto, debent ſubditi agere ad depoſitionem ſuperioris potius quã tolerare ipſum, & non obedire.

Ad duo pri. Prima duo argumenta procedunt, & benè ſupponendo de prudentia, & induſtria principis, quod verè præſumendum eſt ratione ſtatus. Secundùm enim artem Philoſophi in primo Politicę, à domo procedit vicus, à vicis ciuitas, & à ciuitatibus regnum, ſic à regimine domus regimen vici & ciuitatis & regni. Vt autem dicitur omnis domus regitur à ſeniſſimo, quare & vicus, quod intelligitur de ſenio mentis, quo quis naturaliter liber, & ingenuus eſt.

Et quia, quòd princeps talis fuerit ab initio prȩſumendum eſt, ideò etiam quòd omnes progeniti ſucceſſores ſint tales prȩſumi debet. Vt enim dicit Philoſophus in eodem, ex ambobus diuinis id eſt liberis & ingenuis progenitricibus radicibus quis dignificabit addicere ſeruum? Dignificãt enim quemadmodum ex homine hominem ſic ex bonis bonum, natura autem vult hoc facere multotiens. & tamen non poteſt.

Non ſuppoſita autem principis induſtria, ſed potius contrario, dum tamen adhuc eſſet toleratus, ſtatuere poſſet, & ei obediendum eſſet, ſed potius agendum ad eius depoſitionem quantuncunque hȩreditariè régnauerit à progenitoribus ſuis, vt depoſitus non poſſet ſtatuere, nec debitum eſſet ei obedire, quia non eſſet præſumendũ quòd ſua ſtatuta continerent opera virtutis, quæ tamen ſi non eſſent euidenter contraria virtuti, quoadusque toleraretur ſuperior, ſtatutis eius omninò obediendum eſſet.

Ad pri. in oppoſit. Ad primum in oppoſitum, quòd talia ſtatuta non pertinent ad aliquod ſpeciale votum, nec ſunt de neceſſitate ſalutis, quare non eſt obediendum eis, Dico, quòd pertinent ad ſpeciale votum ſiue promiſſum communitatis, & ſingulorum in ipſa inquantùm ſunt partes illius, licèt non inquantùm ſunt ſingulares perſonæ potentes tanquàm liberi ſe liberè trãsferre de communitate in cõitatẽ, prout eis placuerit, quod quidem votũ ſiue promiſſum interpretatiuè quilibet de cõitate facit ſcilicèt recipiendo illum in ſuperiorem, & hoc vel propria electione, vel aliquorum vice omnium, vel ad prouiſionem primi ſuperioris, vel iure hæreditariȩ ſucceſſionis, etiam ſi nullam obedientiam verbo illi promittant, quam tamen aliquãdo maiores de communitate vice communitatis, & ſingulorum in illa ſuperiori de nouo inſtituto promittunt.

Vnde multum errant commorãtes in communitatibus, quæ aliquo publico conſilio reguntur ſiue in beghinaſijs, ſiue congregationibus quibuſcunque, ſi credant ſe non obligari ad tenendum publica edicta ad vtilitatem communitatis edita à ſuperioribus ſuis.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd tunc ſubditi laici tenerentur ſoluere decimas Principi ſicut clerici Papæ, Dico, quòd verum eſt, ſi neceſſe ſit ad dictum finem, & non ſolum decimam, immò medietatem, immò totum, immò ſeipſos. Sed benè debent cauere ſibi ſuperiores, quòd nihil talium ſtatuant aut exigant quin ſaltem euidens ſit ipſis, quòd ſit ad communem vtilitatem ſeu publicam, non tantùm ad priuatam, & ponant ſtatuta & edicta tam rationabilia, vt procedãt ab ipſis non de potentia facti ſed iuris, nec de potentia abſolutè, ſed de potentia relata penſa rationis non errante. Nec video in hoc circa clericos aut laicos reſpectu ſuorum ſuperiorum aliquam eſſe differentiam, licèt prælati clericorum eo qđ nullum hæreditarium ius habent in ſuis dignitatibus ſicut principes, facilius poſſunt deponi quã principes, & laici nullo ſtatuto ſuperioris conſtricti liberiorem diſpoſitionem de bonis ſuis habẽt quàm clerici, eo quòd bona clericorum communicanda ſunt pauperib. vltra id quod in proprios vſus aſſumunt, ſicut aliqui de numero pauperum, prout aliàs ſatis expoſui.

Ad tertiũ. Ad tertium, quòd tunc ſubditi non poſſent diſponere de rebus ſuis, Dico, quòd verum eſt contra ſtatuta ſuperiorum, aliàs autem benè poſſent.

Comment. in Quæſtionem Octauam, quæ eſt,

Vtrum quiſque ſubditus teneatur ſtatuta ſeruare, licèt non ſit euidens quòd ad communem vtilitatem expediant.

IN titulo nihil videtur addendum.

In corpore tribus concluſionibus ſatisfit quæſito, habita diuiſione, ac ſubdiuiſione, quæ ad talem formulam reduci poſſunt, diſtinguendo de non euidentia ſic.

Non euidentiam habere intelligitur vel

- *Priuatiuè, ſcilicèt quòd nulla euidentia habetur, quod expediat*
  - *Prima concluſio.* Obediendum eſſet.
- *Contrariè, ſcilicèt quod cum non euidentia ſtat euidentia de contrario, & tunc vel*
  - *Toleratur Statutum illud*
    - *Secunda concluſio.* Obediendum eſſet.
  - *Tractatur de eius reuocatione,*
    - *Tertia concluſio.* Agendum eſſet contra Statutorem, ſi non vellet reuocare.

Prima cõcluſio, ex hoc ſuppoſito declaratur, atq; probatur. Videlicèt. Quod cũ finis Principis ſtatuẽtis ſit Pax, & Salus Reipub. Omne Statutum dẽt tendere ad hunc finem, & ex hoc præſuppoſito erigitur ratio. omne tendens ad optimũ finẽ, veluti eſt Pax, & Salus Reipub. ſiue ſit euidẽs, ſiue non, ſeruari dẽt, ſed omne Statutũ, vbi non cõſtat de oppoſito, eſt hmõi, igitur &c.

Maior propoſitio patet, minor verò probatur ex ſuppoſito, quod quidem ſuppoſitum confirmatur ex Ariſtotele, & Cicerone in litera ex quibus etiam ipſa concluſio comprobatur.

Secunda concluſio declaratur. Quia ſemper obediendum eſt, quouſque ille ſuperior in gradu ſuperiori toleratur, & dummodò ſit ſpes correctionis. Agendum autem eſt pro vt in tertia concluſione habetur. quæ ex eò firmatur, quòd melius eſt deponere aliquem à ſuperioritate, & gradu, quàm tolerare, atque ei non obedire.

Not ꝙ ſuperior quouſq; toleratur, ſemper præſumitur bonus, quia nunq̃ malus eſt tolerãdus. Non eſt tñ ꝙ vllo pacto quis teneatur obedire Statuto euidenter pernicioſo, purà contra honorẽ Dei, & fidem, &c. Sed reclamare dẽt, vel ẽt mortem pati. Vnde tametſi Regina Angliæ in ſuo Regno toleretur à Principib. illius Regni, nemo tñ illius Regni tenetur obedire Statutis illis, quæ ſunt contra Eccleſiæ libertatem, & honorem publicum fidei Catholicę, &c. Et ꝙ dicimus de ipſa, dicendum eſt de omnibus alijs hmõi. Et in omnibus Statutis, quæ intolerabilem errorem continent. Non loquitur tñ Auctor de hmõi toleratione, ſed de illa, vbi illi tolerant, qui ſuperiores ſunt, & boni præſumuntur. Sed profectò circa hoc dicendum aliquid eſſet contra plura ſtatuta, quibus fortè obediendum non eſſet in rigore, quia tolerantur quidem à bonis ſuperioribus. Sed qui non poſſunt, vt vellent, remedium afferre ſalutare, niſi cum maiori periculo. Vtinam autem qui ſtatuta intolerabilem errorem continentia edunt, reſipiſcant, nè dum ab hominibus tolerantur haud valentibus impedire iuſtis de cauſis, gehennam ſibi, & Reipubl. ſuæ ædificent. theſaurizantes ſibi iram in die iræ.

QVAESTIO NONA.

Vtrum interdicta generalia in Prouincijs, Ciuitatibus, aut Eccleſijs ſint licita.

Arg princ. Primum. CIRCA ſecũdum arguitur, quòd generalia interdicta in communitatibus non ſunt licita, ſic. Innocentius dicit de ſententia excommunicationis, cap. Romana eccleſia. In vniuerſitatem verò vel collegium proferri excommunicationis ſententiam penitus inhibemus volentes animarum vitare periculum, quòd exinde ſequi poſſet, cum nonnunquàm contingeret innoxios in huiuſmodi ſcientia irretiri, quod vt dicit Gregor. eſſe non debet, cum peccata tantùm ſuos actores tenere debent, ſed quando fiunt generalia interdicta in communitatibus, etiam multi innoxij huiuſmodi interdicto irretiuntur, ergò &c.

Secũdum. Item illicitum eſt accipere beneficium ſine ſeruitio, ſed clerici in interdictis accipiunt ſua beneficia, ergò &c.

In contrarium ſunt vſus & conſuetudo eccleſiæ. *In oppoſit.*

Reſponſio. Dico, quòd quia ſecundùm dicta in præcedenti quæſtione princeps quodammodò repreſentat totam cõitatem quæ eſt ſub ipſo, ideò factum ſuũ interpretatiuè cẽſetur factum totius cõitatis, propter quod pro delicto Principis contra Eccleſiam vt citiùs ad emendam compellatur, licitum eſt interdictum in communitatem, in quo nullus omninò innoxius punitur, qa illi qui in multitudine non ſunt noxij propria nòxa perſonali, ſunt tamen noxij interpretatiuè noxa ſui capitis, ſcdm quod membrũ reputatur noxium noxa capitis, & quemadmodum quodãmodo omnes ſumus noxij noxa primi parentis, licèt aliàs multum ſit diſſimile.

diſſimile. Et ratio iſta veritatem habet in interdicto terræ ipſius Principis, ſed ſi Princeps malefaciat contra Eccleſiam aliquam, & propter hoc feratur interdictum in terram alienam, nō video ibi rationabilē cauſam, quia ibi nullus eſt noxius, nec verè, nec interpretatiuè.

Ad primū princ. Quòd arguitur in oppoſitum de ſententia excommunicationis, dico, quòd non eſt omninò ſimile, quia ſententia excommunicationis multò grauior pœna eſt, quàm interdicti, propter quod maiori cautela ferenda eſt, propter quod licèt interdictum feratur in communitatem pro delicto ſolius Principis, non tamen ſententia excommunicationis, dum tamen non conſtet euidenter ſingulos fore in delicto, ſicut ſunt omnes & ſinguli Græcorum in delicto ſchiſmatis contra Eccleſiam Latinorum, in quam vt puto benè poſſet potentia iuris ſententiam excōmunicationis ferre, non obſtante edicto Innocentij, quod loquitur in caſu, cum præſumi poteſt, quòd in communitate ſint aliqui innocentes.

Ad ſecundum, ꝙ in interdictis clerici ſumunt ſua beneficia, quod non licet. Dico, ꝙ verum eſt ſi ipſimet ferrent interdictum in Eccleſiam ſuam abſque cauſa rationabili, ſed ſi cauſa rationabili ferant illud, ꝙ feratur à ſuo ſuperiori, non debent perdere ſua beneficia, quia non ſtat per ipſos, ne faciant officia.

Comment. in Quæſtionem Nonam, quæ eſt,

Vtrum interdicta generalia in Prouincijs, Ciuitatibus, aut Eccleſiis ſint licita.

IN titulo not. quòd debet ſupponi fieri huiuſmodi interdicta admonitione vt c. reprehenſibili de appell. Amplius ex cauſa rationabili. c. Medicinalis. li. 6. In interdicto autem intelligitur ſuſpenſio ab omni opere diuino, ita quòd nec ſacrificare, nec officia licet celebrare diuina, aliter irregularis fieret, quicunque id faceret: omnis enim interdictus eſt etiam ſuſpenſus: differt autem ab excommunicatione, quia hæc tollit omnem participationem, illud autem tantum in diuinis.

In corpore eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito, quod ſcilicet licita ſunt.

Not. autem quòd ſupponitur, omnes, qui interdicantur, noxios eſſe. Id autem contingere poteſt dupliciter, vel quod omnes prorſus peccauerint ita, quòd perſonaliter & peccauerint, & meruerint illud interdictum, vel quia Princeps eorum peccarit, qui tamen toleratur, & defenditur ab eis.

Primum videtur impoſſibile, nam pueri, plures mulieres, & minuta, ignaraque plebs neſciunt quid faciant.

Secundum videtur facilè occurrere poſſe, & tunc omnes noxij videntur, ſumpta ſimilitudine à protoparente noſtro Adam, qui cum peccauerit, exiſtens caput omnium noſtrum, omnes obnoxij peccato illius prorſus facti ſumus. Et ideò omnibus interdictum ſuit ingredi cœlum. Sic peccante Principes, peccare videntur omnes, quia languente capite membra videntur infirma: cum ergo generale fertur interdictum, ideo fertur, quia omnes obnoxij ſint demerito, & tunc ſic erigitur ratio.

Licèt interdicere omnes noxios, ſed cum fertur interdictum generale ſupponitur omnes noxios eſſe. Igitur &c. Prior propoſitio patet. Semper enim aliquo pacto licitum eſt punire peccato obnoxios, quia id exigit ipſa iuſtitia.

Suppoſitum verò præſumitur, quia ablato hoc, nulli dubium eſt, quòd licita non ſunt huiuſmodi interdicta, ſed vide Summiſtas in verbo. Interdictum.

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum ſubditus cognoſcens quòd Prælatus ſuus ex rancore ipſum punire intendit, debeat ei obedire.

Arg. primo. CIRCA tertium arguitur, quòd ſubditus cognoſcēs, quòd Prælatus ſuus velit ipſum punire ex rancore non debet ei obedire, ſic: nullus debet alteri obedire in eo, quòd ſcit ipſū facere iniuſtè: iſte ſubditus ſcit Prælatum ſuum facere iniuſtè ſi ipſum puniat, quia punitio ex rancore non poteſt eſſe iuſta: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Prælatus ſuus ſimpliciter Prælatus eſt ei, & abſque conditione, & ſicut ei Prælatus eſt ita debet ei obedire: ergo &c.

Reſponſio. Dico, ꝙ prælatus in puniendo talem, aut præcipit ei aliquid contra ſuam regulam, qua ſubditus eſt illi, aut ſecundum regulam, aut præter regulam. Si contra, dicō ſimpliciter, quòd non tenetur in hoc ei obedire, quia quo ad hoc non eſt ei ſubditus, quia cum omnis regula ab Eccleſia ſuſcepta facta ſit ſecundùm regulam Euangelicā & conſilia eius, illud quod Prælatus ſubdito ſecūdùm regulam præcipit, Deus præcipit: & è contrà, quod contra illam præcipit Deus prohibet, contra quem nemini obediendum eſt, dicente Bernard. in Epiſt. ad Adam monachum Liquidò apparet mala imperantibus non eſſe parendum, præſertim cum prauis obtemperans imperijs, in quo homini videtur obediens, Deo planè qui omne quod perperam agitur, interdicit, inobedientem te exhibes. Valdè peruerſum eſt profiteri te obedientem in quo noſceris ſuperiorem propter inferiorem diuinam propter humanam ſoluere obedientiam.

Quid enim? quod iubet prohibet Deus, & ego audiam hominem ſurdus Deo? non ſic Apoſtoli clamant dicentes, Melius eſt obedire Deo, quàm hominibus. Si verò Prælatus præcipit ſecundùm regulam tenetur ſubditus in omnibus illi obedire, & ſimiliter in eis, quæ ſunt præter regulam, dūm tamen non ſit certum, quòd vergant contra ea, quæ ſunt ſecundùm regulam.

Sed & tunc tenetur obedire quouſque in prçlatura permittitur, ſi non poterit ab eo impetrari, quòd deſiſtat.

Aliàs enim debet prçſumere, quòd quicquid prçcipit regulç congruat, & ad impletionem eorum, quç regula prçcipit conferat.

Nec in hoc eſt differentia de inferiori prçlato, qui prçeſt alijs ſecundùm aliam regulam priuatam, qualiter prçſunt Abbates, & cçteri prçlati religioſorum, & de ſuperiori prçlato Eccleſiaſtico, qui prçeſt alijs ſecundùm regulam publicam Chriſtianç religionis, qualiter prçſunt Papa, & cçteri ſub ipſo Epiſcopi & curati, de quibus iam habitum eſt ſupra, & ſecundum hoc concedenda eſt ſecunda ratio.

Ad rationem in oppoſitum, quòd ſubditus ſcit talem prçlatum ſuum in dicta punitione iniuſtè agere: ergò &c. *Ad argu. princip.*

Dico, quòd non poteſt eum ſcire in tali punitione iniuſtè agere, niſi ſciat eum agere in hoc contra regulam ſecundùm quam prçeſt, & tunc vt dictum eſt non eſt ei obediendùm: aliàs autem obediendum eſt ei, quia non poteſt ſcire, quòd iniuſtè agat, niſi ex prçſumptione, cui inniti non debet, aut recurrendum eſt ad ſuperiorem, vel per appellationem, vel per conqueſtionem, & ſi non eſt ſuperior ad quem eſt recurrendum, aut per illum non poteſt haberi ſuccurſus, ſtare oportet in obedientia quouſque deponatur.

Comment. in Quæſtionem Decimam, quæ eſt,

Vtrum ſubditus cognoſcens quòd Prælatus ſuus ex rancore ipſum punire intendit, debeat ei obedire.

IN titulo not. quid eſt rancor. Eſt enim diſplicentia contra aliquem, propter quam deſiderat, vel quærit quis alteri malum, & eſt filia accidiæ, aliquando etiam filia iræ.

Not. inſuper, quòd hoc velle punire intelligitur non in caſu punitionis, ſed in caſu oblationis, ſeu præceptionis alicuius, quo non facto ab eo, cui imperatur, habet occaſionem puniendi.

In caſu enim punitionis debet ſubditus obedire, & ſi immeritò puniatur, & iniuſtè; expectando retributionem à Deo, vbi à ſuperiori non poteſt habere, quod iuſtum eſt.

In corpore diſtinguitur de his, quæ præcipiuntur: tria enim ſunt, quæ præcipi poſſunt à Prælato ipſi ſubdito, vnde & iuxta hæc etiam quatuor ſunt in corpore concluſiones, ſic diſpoſitæ facilis cognitionis ergò.

Prælatus huiuſmodi, aut præcipit

- *Quod eſt contra regulam.* — **Prima concluſio.** Non tenetur obedire.
- *Quod eſt ſecundùm regulam.* — **Secunda concluſio.** Tenetur obedire.
- *Quod eſt præter regulam, & tunc vel*
  - *Vergit in id, qđ eſt contra regulam.* — **Tertia concluſio.** Non tenetur obedire.
  - *Non vergit.* — **Quarta concluſio.** Tenetur obedire.

Prima concluſio patet, quia quo ad hoc non eſt ſubditus illi prælato. Nam regula eſt ſecundùm legem Euangelicam, contra quam nemo prælatus poteſt, confirmatur ex D. Bernardo. Et ſimiliter ex hoc patet tertia concluſio, ad hanc enim tendit.

Secunda concluſio patet à contrario: oppoſitorum enim eadem diſciplina: ſi enim contraria regulæ facienda non ſunt, vtique facienda, quæ ſecundùm regulam ſunt.

Not. autem, quòd id contingere poteſt tripliciter, ſcilicet quòd quis obediat in his, quæ ſecundùm regulam: vel enim ratione rei præceptæ tantùm, & non præcipientis, uel ratione vtriuſque. Et hoc tertio modo tenetur obedire: ratione quidem operis præcepti, quia cum ſit ſecundùm regulam, ad illud tanquàm bonum obligamur ex voto, & communi & particulari. Tamen ſecundum magis, & minus, & ſecundùm quod ſunt præcepta, vel conſilia. Ratione vero præcipientis, quia in hoc prælatus verè eſt, & ipſe ſubditus, in eo autem, quòd quis verè prælatus, illi à ſubdito obtemperandum eſt. Ratione autem tantùm operis præcepti, & non præcipientis tenetur quis obedire, quando quod præcipitur ſuapte natura bonum eſt, ſed præcipitur à non habente auctoritatem præcipiendi. Ratione verò præcipientis, & non rei præceptæ quis tenetur obedire, quando quod præcipitur, præcipitur quidem à prælato, ſed non eſt ſecundùm regulam, ſed præter regulam ſecundum quartam concluſionem.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum is, cui ſufficienter prouiſum eſt vnde ſecundùm ſtatum ſuum poſſit ſuſtentari, teneatur receptum in eleemoſynam titulo paupertatis, reſtituere largitori.

Arg. prin. primum. CIRCA quartum arguitur, quòd habens ſufficienter vnde poſſit ſuſtentari ſecundùm ſtatum ſuũ non tenetur receptũ in Eleemoſynam titulo paupertatis reſtituere. Primò ſic: talis Eleemoſyna ab Apoſtolo 2 Gorinth. 9. vocatur benedictio. Error autem perſonæ non facit irritam benedictionem, vt patet in benedictione, quàm Iſaac contulit Iacob vice Eſau. Gen. 27. Quare etſi conferens dictam Eleemoſynam erret circa perſonam credendo conferre illam pauperi indigenti: rata tamen eſt Eleemoſyna, quam talis non indigens recipit, ſed quando collatio rata eſt collatum non debet reſtitui: ergò &c. *Secūdum.* Secundò ſic, Meretrix acquirens pecuniam ex fornicatione, licèt eam ex peccato luxuriæ acquirat, non tamen tenetur eam vlli reſtituere: ergò &c. ſimiliter iſte licèt acquirat eleemoſynam ex peccato cupiditatis, nulli tamen tenetur eam reſtituere.

In opposit. Contra. Clericus acquirens beneficium ex peccato ſimulationis bonitatis tenetur illud reſtituere, quia non intrauit per oſtium, ergò &c. ſimiliter iſte acquirens eleemoſynam ex peccato ſimulationis paupertatis illam tenetur reſtituere.

Reſponſio. Dico ſimpliciter, quòd nullus tenetur reſtituere conferenti receptum titulo Eleemoſynæ quantuncunque habeat ſufficientiam ſuſtentationis, eò quòd conferens liberaliter contulit intendens prouidere indigentię perſonæ, cui conferre poſſet liberè etiam ſi indigens non eſſet, & hoc quẽadmodum Iſaac potuiſſet liberè, & ſufficienter ſcienter contuliſſe illam benedictionem Iacob, quam ei contulit, propter quod non obeſt error perſonæ, quemadmodum pater, qui liberè poteſt hæreditare filium, quem elegit, & non niſi vnum ex filijs ſuis, ſi hæreditando vnum crederet hæreditare alterum, rata eſſet hæreditatio, quę tamen rata non eſſet ſi hæreditaret extraneum. Et ſic proceſſit prima obiectio, quæ ſecundùm hoc concedenda eſt.

Dubium. Sed vtrum iſte, qui talem Eleemoſynam recipit poterit eam ſibi reſeruare, & in vſum proprium conuertere, de hoc maior eſt dubitatio, & credo, quòd non; dum tamen recipienti ſufficienter ſecundùm ſtatum ſuum ſit prouiſum, non tàm pro tempore præſenti, quàm etiam futuro, de quo probabiliter poteſt præſumere, quòd pro illo poterit ei ſufficienter prouideri ex iam habito, aut ex propria induſtria, ſeu labore. Sin autem, poterit illam Eleemoſynam ſibĩ reſeruare pro futuro, vt tunc de illa viuat dum ſenio, vel aliquo alio incommodo oppreſſus lucrari non poterit, vel dum diuino obſequio ſine diſtractione liberius vacare intendit. In quo caſu credo, quòd illam Eleemoſynam ſine peccato ſibi poterit reſeruare: aliàs verò nequaquàm, ſed debet illam pauperi alicui reſtituere, quia in illa pauperem aliquem defraudauit, qui eam erat accepturus, in quo in pauperem illum peccauit, & quod illius futurum erat per fraudem ſubtraxit.

In quo tamen dantem in nullo defraudare potuit, quia intentio illius illi apud Deum ad recipiẽdum remunerationem ſuffecit, propter quod illi nihil reſtitui debuit.

Quinetiam etſi ille Eleemoſynam reſtituere deberet, quia per ipſum pauperi non conferretur: meretrix tamen nequaquàm acquiſitum per fornicationem deberet reſtituere illi, à quo recepit, vt non valeat ad propoſitum ſecundùm argumentum, quia non eſt ſimile, eò quòd meretrix aliquid de ſuo dat fornicatori .ſ. vſum ſui corporis, pro quo per commutationem pecuniam ſumit, & ſecundùm æquitatem iuſtitiæ commutatiuę illam recipit, licèt per opus iniuſtitiæ, quod committit.

Iſte autem accipiens Eleemoſynam nihil de ſuo reddit, pręter dolum, qui non debet ei patrocinari.

Ad argumentum in oppoſitum per ſimile de accipiente beneficium per ſimulationem bonitatis, quòd tenetur illud reſtituere: ergo & iſte Eleemoſynam. *Ad argu. in opposit.* Dico, quòd non eſt verum, ꝙ acquirens beneficium per ſimulationem bonitatis teneatur illud reſtituere, dum tamen non obſit aliud. Ad cuius intellectum ſciendum eſt, ꝙ cum aliquis acquirit beneficium per ſimulationem, decipit conferentem illud, & facit illum in conferendo errare contra eius intentionem. Et tunc ſimulatio, & error hincinde poſſunt eſſe, aut quo ad perſonam ſimulantis, & beneficium recipientis, aut quo ad perſonę conditionem.

Si quo ad ipſam perſonam, puta ſi conferẽs beneficium intendit illud conferre alicui certę perſonę, & ſimulans ſimulat ſe eſſe illam perſonam, puto quòd non valet collatio, nec recipiens ius habet in beneficio ſibi ſic collato, propter errorem conferentis, & hoc adinſtar matrimonij quod contrahit aliquis per errorem cum aliqua perſona, & intendit contrahere cum alia.

Sicut

Sicut enim ibi error perſonæ impedit matrimonium, ſic & hic impedit receptionem iuris in beneficio, & tenetur recipiens per talem ſimulationem illud reſtituere conferenti, vt conferat illi quē defraudauit. Et hoc idcircò præcipuè, quia in collatione beneficiorum eccleſiaſticorum non tàm debet eſſe intentio prouidentis prouidere perſonæ cuiquàm de beneficio, quàm eccleſiæ de ſeruitore. Beneficia enim ſunt propter ſeruitia. Et ideò, quia ſic recipiens defraudauit eccleſiam de ſeruitore, de quo conferens intendebat prouidere, & præſumitur, quòd de idoneo, omninò iſte, qui ſic recipit tenetur reſtituere beneficium: nō ſic autem recipiens dicto modo eleemoſynā, quia conferens eam non intendebat per eam prouidere niſi perſonæ. Vnde quia eccleſiæ, cui debet prouideri multum poſſet derogari per errorem perſonæ in collatione beneficij: nulli autem in collatione eleemoſynæ, quia danti ad meritū ſufficit ſua bona intentio: & pauperi defraudato ſimpliciter ſufficit ſi pauperi reſtituatur, dum defraudans non eſt indigens, nec pro præſenti, nec pro futuro, aut ſi indigens eſt pro futuro, etſi nō præſenti, in hoc conferens non debet credere ſe fuiſſe deceptum, quia ſæpè fructuoſius eſt tali conferre, quàm indigenti in præſenti.

Si verò ſit error, quoad conditionem perſonę ſimulantis, & beneficium recipientis, aut ergò conditio iſta talis eſt, quòd propter illam factus eſt inſuſceptibilis beneficij, aut talis eſt, quòd per illam factus eſt inidoneus ad exequendum beneficium.

Si primo modo, putà ſi ſit excommunicatus, & ſimulat ſe non eſſe talem, adhuc non valet collatio, ſicut non valet matrimonium fœminæ cum fœmina, quæ ſe finxit eſſe virum, & tenetur reſtituere beneficium.

Si ſecundo modo, ſubdiſtinguo tripliciter, aut ergò eſt conditio talis, quòd per illam eſt omninò impotens implere ſeruitium ad quod confertur beneficium, putà ſi finxit ſe ſcire literas, & literas omninò ignorat, & beneficium requirit literaturam, aut ſi beneficiatus in vna Eccleſia tacens de beneficio impetrat à Papa beneficiū aliud in alia Eccleſia cùm non poſſit ſimul ſeruire in duabus Eccleſijs.

Et dico, quòd non valet collatio, & tenetur reſtituere beneficium, ſicut nec valet matrimoniū cum viro carente membro virili, ſed deberet ſeparari. Aut eſt conditio talis, quòd per illam poteſt impleri ſeruitium, licèt non ita eminenter vt credebat conferens, & vt ille ſe ſimulauit poſſe implere. Et tunc dico quòd benè valet collatio, & non tenetur reſtituere, quia ſufficit idoneo dare quantùm eſt ex parte Eccleſiæ, cui ſeruiendum eſt, & hoc ſicut valet matrimonium cum viro, qui quoquo modo valet actum matrimonialem exequi, licèt nòn ita viriliter, vt multi alij. Aut eſt talis conditio, quòd ſtante illa non poteſt impleri ſalubriter ſeruitium ipſi ſeruienti maximè, puta ſi non ſit bonæ vitæ, de qua conditione fit mentio in argumento, & quæ ſolet eſſe regulariter in beneficijs impetrandis per ſimulationem.

Dico, quòd valet collatio, & non tenetur reſtituere beneficium, & hoc quia ſuper tali conditione, quia reſpicit occulta nullus conferens beneficium ad plenum certificari poteſt, & variātur homines ſecundùm talem conditionem frequēter, nec à tali conditione omninò dependet ſeruitij executio. Et eſt ſimile de matrimonio cum paupere, qui ſimulauit ſe diuitem, propter qualem fictionem non eſt minus ratum matrimonium. Et in prędictis caſibus, in quibus non valet collatio beneficij acquiſiti per ſimulationem, non eſt ſimile de receptione eleemoſynæ per ſimulationem ſecundùm prædicta.

Comment. in Quæſtionem Vndecimam, quæ eſt,

Vtrum is, cui ſufficienter prouiſum eſt vnde ſecundùm ſtatum ſuum poſſit ſuſtentari, teneatur receptum in eleemoſynam titulo paupertatis, reſtituere largitori.

TITVLVS clarus. Aduertendum autem, quòd quæſtio duos habere videtur articulos ſubordinatos, quia huic, qui expreſſus eſt in titulo, ſubſequitur iſte, vtrum dato, quòd non debeat reſtituere largitori poſſit illam ſibi reſeruare, an teneatur alteri pauperi dare.

In corpore ſatisfit vtrique articulo. Et de primò quidem concluſio eſt negatiua, quòd non tenetur largitori reſtituere. Probatur, quia largitorem liberè dediſſe præſumitur, ſiue pauperi, ſiue non pauperi, ſub titulo tamen pauperis, & confirmatur in exemplum Iſaac, & patris teſtantis, quæ ſunt ſatis clara in litera.

Not. quòd eleemoſyna ſemper reſpicit pauperem Chriſtum, vnde quicunque ſub titulo pauperis ſe ſe offert, tanquàm Chriſtus pauper ſe offert, & ideò, qui dat eleemoſynam Chriſtum ipſum reſpicit, dicente ipſo, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis, ex quo præſumitur largitorem liberum Chriſto dediſſe, quomodocunque fefellerit ipſe recipiens

De ſecundo articulo. *Eſt diſtinctio, quòd, qui recipit talem eleemoſynam babet prouiſionem conuenientem ad ſtatum ſuum vel*

- *Tantùm pro tempore præſenti, & tunc vel pro futuro ſuo labore, & induſtria vel*
  - *Poterit ſibi prouidere.*
    - *Prima concluſio.* Tenetur dare quod accepit alteri pauperi.
  - *Non poterit ſibi prouidere.*
    - *Secunda concluſio.* Poterit eam ſibi pro futuro reſeruare.
- *Pro præſenti, atque futuro.*
  - *Tertia concluſio.* Tenetur alteri pauperi dare.

Prima &, tertia concluſio patent, quoniam in receptione talis eleemoſynæ alium pauperem defraudauit, qui indigentior exſtens recepiſſet eam.

Secunda concluſio patet, quia id erit prouidentiæ, quæ coniungens futurum cum præſenti, dat illi, tanquàm pauperi iam receptum. Cætera clara ſatis eſſe videatur.

In reſponſione ad argumentum in oppoſitum attendito diligenter, quòd tangitur quæſtio vtrum clericus accipiens beneficium merito peccati ſimulationis teneatur reſtituere illud, nec ne, quàm quæſtionem ibi habitis quibuſdam diuiſione, & ſubdiuiſionibus quinque concluſionibus ſatisfit quæſito. Quæ vtique omnia facilis perceptionis gratia reduci poſſunt ad hanc formam.

Simulatio, qua &c. vel eſt

- *Quoad perſonam ſimulantis & beneficium recipientis.*
  - *Prima concluſio.* Tenetur ad reſtitutionem.
- *Quo ad perſonæ conditionem, & tunc aut*
  - *Conditio iſta talis eſt, quod propter illam factus eſt inſuſceptibilis beneficij.*
    - *Secunda concluſio.* Tenetur ad reſtitutionem.
  - *Conditio iſta talis eſt, quod propter illam factus eſt idoneus ad exequendum beneficium, & tunc talis eſt quod vel*
    - *Eſt impotens ad exequendum.*
      - *Tertia concluſio.* Tenetur reſtituere.
    - *Potens ſed non ſicut credebat conferens.*
      - *Quarta concluſio.* Non tenetur reſtituere.
    - *Impotens ſtante illa conditione.*
      - *Quinta concl.* Non tenetur reſtituere.

Prima concluſio declaratur, vt ſi conferens credit vni perſonæ conferre, & alteri confert ſimulanti ſe illam eſſe. Probatur verò concluſio, quod tenetur reſtituere, vbi collatio nulla eſt, neceſſaria eſt reſtitutio; ſed in hoc caſu, collatio nulla eſt, igitur. Maior patet. Minor probatur à ſimili de matrimonio, quòd ſicut error perſonæ in matrimonio impedit, ita in collatione beneficij.

Not. pro maiori, quòd vbi collatio nulla eſt, ille, cui facta eſt, nullum ius habet ſuper id, quod collatum eſt, & propterea reſtitutio, ſiue reſignatio facienda eſt.

Pro ſecunda concluſione, pone caſum, vt ſi quis, cum eſſet excommunicatus ſimularet ſe non eſſe, quoniam excommunicatio facit inſuſceptibilem omnem eccleſiaſtici beneficij, ſicut & ſacramentorum; ideò collatio nulla eſt. Manifeſtatur à ſimili, ſicut ſi fœmina fingeret ſe virum eſſe, nullum eſſet matrimonium contractum cum alia fœmina.

Pro tertia concluſione ponitur duplex caſus. Primus, ſi ſit illiteratus. Secundus, ſi habet beneficium incompatibile, & tunc probatur concluſio. Vbi eſt impotentia exequendi officium, ad quod tenetur, ibi nulla collatio eſt, ſed vbi nulla collatio ibi neceſſaria eſt reſtitutio. igitur &c.

Quarta concluſio probatur. Quia ad ratam collationem non exigitur niſi tanta idoneitas, quantam exigit onus beneficij, ſed in onere beneficij non includitur credulitas, vel aliud quid conferentis neceſſariò. igitur.

Quinta concluſio declaratur, vt ſi ſit malæ vitæ, ac malæ conuerſationis, & contrarium ſimulat. Probatur verò concluſio. Quia nullus cõferens ad plenum certificari poteſt ſuper his, quæ ſunt occulta, & variabilis ipſa conditio eſt. igitur &c.

QVÆSTIO

QVAESTIO DVODECIMA.

Vtrum Doctores Eccleſiæ deberent facere conſcientiam de peccato, eò, quòd non laborant ad conuerſionem infidelium.

SEQVVNTVR quæſita de peccatis. Et erat vnicum de peccato omiſſionis. Vtrum videlicèt doctores eccleſiæ deberent facere conſcientiam de peccato eò, quòd non laborant ad conuerſionem infidelium. Alia verò duo de peccato commiſſionis. Quorum primum erat in tutelis. Vtrum pupilli à tutoribus cuſtodientibus bona ſua poſſunt aliquid abſque peccato recipere occaſione bonorum illorum vltra ſortem ſalua ſorte. Secundum verò erat in contractibus. Vtrum liceat vendere rem aliquam plus debito propter indigentiam ementis.

Arg princ. Circa primum arguitur, quòd doctores eccleſiaſtici deberent facere conſcientiam peccati, eò quòd non laborant ad conuerſionem infidelium, ſic. quòd doctores eccleſiaſtici non laborant ad conuerſionem infidelium hoc non omittunt niſi propter metum mortis, ſed propter hoc non deberent omittere exemplo Apoſtolorum, quos miſit Deus ſicut oues ad lupos. dicens eis. Nolite timere qui corpus occidunt, de quo plurima Matth. 10. Talis autem omiſſio non eſt ſine peccato, ergò &c.

In oppoſit. Contra. non eſt bonum ſumere panem filiorum, & dare canibus ad manducandum, panis filiorum qui ſunt Chriſtiani eſt verbum doctrinæ & prædicationis ſanctæ quod mittitur illis quibus proponitur, infideles autem canes ſunt, ergò &c.

Dico, quòd doctores eccleſiaſtici ſi acceſſus eis eſſet apertus proponendi verbum prædicationis, maximè ſi cum hoc probabiliter credere poſſent, quòd ad prædicationem eorum infideles conuerterentur, licèt cum hoc etiam probabile eſſet eis quòd ſi in prædicatione veritatis perſiſterent, ab illis quibus conuerſio aliorum diſpliceret, deberent occidi (ſicut patuit Apoſtolis, & ſicut probabile fuit eis, quòd ad eorum prædicationem infideles cõuerterentur, tum quia ad hoc ſpecialiter eos miſit Chriſtus & miracula conceſſit dicens eis illud.

Reſponſio. Videte regiones quomodo albæ ſunt ad meſſem. Regiones quidem albæ ad meſſem erant infidelium multitudines paratæ ad conuerſionẽ) magnam deberent ſibi facere conſcientiam peccati ſi ad infidelium conuerſionem non laborarent. Sed nunc poſtquàm ſectæ infidelium in ſua infidelitate ſunt obduratæ contra fidem Chriſtianorum, vt non ſit ſpes de illorum conuerſione, nec ſignum conuerſionis eorum futuræ percipiunt, nec ad hoc miſſionem ſpecialem ſuſceperunt, nequaquàm ſuper iſta omiſſione debent ſibi facere peccati conſcientiam, & hoc maximè idcirco, quia ad liberam prædicationem contra ritus, & legem ſuam infideles neminem admittunt, ſed capitali ſententia plectunt ſtatim prædicare contraria illis attentantes, ſecundùm quòd ſuper hoc Sarracenorum expreſſum habet edictum.

Vnde in tali ſtatu Sarracenos adire nihil aliud eſſet quàm propriam mortem ſine fructu procurare, quod non licèt, dicente Auguſt. in caſu quaſi conſimili ad Bonifacium. Quando adhuc cultus idolorum fuerat, ad Paganorum celeberrimas ſolemnitates ingentia turbarum agmina veniebant, non vt idola faterentur, ſed vt interficerentur à cultoribus idolorum. Illud ſi accepta licentia à poteſtate facere vellent, ſiquid eis accidiſſet poſſent habere qualemcunque vmbram nominis martyrij, ſed ad hoc veniebant vt integris idolis ipſi perimerentur.

Vnde ſicut Iudæis in ſua pertinacia induratis per Paulum dixerũt Apoſtoli illud Actu. 14. quia indignos vos feciſtis verbo Dei, ecce conuertimur ad gentes, nec de cętero viſi ſunt regulariter prædicare Iudæis, ſed gentibus tantùm, ſic omnibus infidelibus modo in ſua perfidia induratis, dicere debent illis eccleſiæ doctores, quia indignos vos feciſtis verbo Dei, ecce conuertimur ad fideles noſtros. Si tamen admitterentur abſque legis edicto de eorum punitione feſtina, ſicut admittebantur Apoſtoli quando licuit cuique ſectam & ritum viuendi eligere quem voluit, ſecundùm illud quod dicit Tullius libro primo de officijs. Ipſi autem gerere quam perſonam velimus à noſtra voluntate proficiſcitur, vt nonnulli omiſſa imitatione maiorum ſuum quoddam inſtitutum conſequantur.

Hoc igitur cum quærimus, hoc in primis conſtituendum eſt quos nos, & quales eſſe velimus, & in quo genere vitæ, quæ deliberatio eſt omnium difficillima. Nam Herculem Prodicus dicit vt eſt apud Xenophontem, cum primum pubeſceret, quod tempus à natura ad eligendum quam quiſque viuendi viam ſit ingreſſurus datum eſt, exiſſe in ſolitudinem, atque ibi ſedentem diu ſecum multumque dubitaſſe cum duas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis, vtram ingredi melius eſſet. In qua deliberatione ad ſuam cuiuſque naturam omne conſilium eſt reuocandum vt conſtare in perpetuitate vitæ poſſimus nobiſmetipſis, nec in vllo officio clau-

claudicare. Si inquam prædicatores nunc dicto modo admitterentur, non video quin doctores eccleſiæ deberent ſibi facere conſcientiam peccati ſi non aliquando laborarent & tentarent an poſſent eos côuertere, qualē ſibi tunc debuiſſent feciſſe Apoſtoli ſi tunc non laboraſſent ad infidelium conuerſionem. Per quod patet reſponſio ad primum obiectum.

Ad arg. in oppoſit. Secundum autem quod eſt in oppoſitum, non procedit benè quia nititur ꝓbare, quòd nec Apoſtoli debuiſſent laboraſſe ad conuerſionem infidelium quia canes erant ante ſuam conuerſionē. Niſi fortè velimus diſtinguere de canibus, dicendo quòd ſunt canes rabidi qui mordent panem eis apportantes, nec volunt illum comedere, ſed potius pedibus ſuis eum conculcant, & ſunt canes non rabidi qui non mordent panem eis afferentes, ſed potius applaudunt, & panem eis oblatum libenter comedunt.

Primo modo canes ſpiritualiter ſunt infideles moderni temporis, quibus doctrina veritatis proponenda non eſt, quia contumelijs & blaſphemijs quaſi pedibus ſuis conculcarent, inſuper & prædicantem illico occiderent, ſicut dictum eſt.

Secundo modo canes fuerunt infideles tempore Apoſtolorum, quibus doctrina veritatis proponenda fuit, quia abſque [illegible] iniuria prædicantium cum gaudio illam erat multitudo ſuſceptura & comeſtura, vt de canibus fierent per fidem rationales homines.

Comment. in Quæſtionem Duodecimam, quæ eſt,

Vtrum Doctores Eccleſiæ deberent facere conſcientiam de peccato, eò quod non laborant ad conuerſionem infidelium.

IN titulo not. quòd per infideles poſſunt intelligi quicunque ex aliquo modo non credunt omnia, quæ credit Sancta Mater eccleſia Catholica. Vt intelligamus tamen tria genera. Idolotras, vt Maumetanos, & cæteros huiuſmodi. Iudæos, & Hæreticos. Vbi tamen inter duo genera aliqualiter laboratur, etſi non publicè inter hæreticos, quia non permittuntur loqui ipſi Catholici.

In corpore eſt concluſio conditionata. Quòd ſi aditus ad prædicationem eſſet apertus, ſibi facere conſcientiam debuiſſent, ſi non laborarent. Nunc autem cum aditus ſit præcluſus, ita quòd loqui nullo modo permittuntur, conſcientiam ſibi facere non debent.

Prima pars concluſionis augetur, quòd ſi probabiliter ſperarent eorum conuerſionem, & tamen probabiliter etiam mortem expectarent, deberent, & tenerentur ire ad prædicationes.

Hæc auctio probatur exemplo Apoſtolorum, qui mortem futuram certò ſcientes ſuam ob eorum prædicationes, ſperantes ob id fructum euenturum, adibant gaudentes omnes infideles.

Ipſa verò prima concluſionis pars probatur, quoniam quod Chriſtus præcepit Apoſtolis, exiſtimandum eſt omnibus præcipere, quia mandauit Deus vnicuique de proximo ſuo. Sed Apoſtolis præcepit, ita quod niſi adijſſent infideles, feciſſent contra conſcientiam, igitur &c.

Secunda pars probatur, quoniam ſi id ſuſciperent, hoc eſſet ſuam propriam mortem ſine fructu procurare.

Not. quod quicunque id faceret, procurando ſibi mortem ſine fructu, peccaret mortaliter, quia vnuſquiſque tenetur de iure naturæ propriam vitam conſeruare. Vnde Plato diſſuadens iniectionem manus violentæ in ſeipſum, nos Deorum facturam eſſe ait, quam deſtruere non eſt noſtri, ſed Deorum. Quo fit, vt mortem vel ab ipſa natura, vel ab Auctore naturæ nos expectare debemus, quam etiam nec à natura, nec à Deo haberent quicunque ſibi illa ſine fructu procurarent, cum contra à Deo haberent illam, quicunque fructuosè adirent prædicationis periculum inter infideles. Non quòd Deus intendat quempiam occidere, ſed ideò dicendum eſt illam martirum à Deo eſſe, quatenus non ſolum permiſſa eſt, ſed in gratia ſua permiſſa eſt, atque cum gratia ſua. Non autem eſſet huiuſmodi, vbi quis accideret ad mortem ſine fructu.

Not. differentiam temporis huius à tempore maiorum noſtrorum. In illo enim infideles non ita generaliter obſtinati erant ad malum, vt aliqualiter non permitterentur loqui prædicatores Sancti. Nunc autem edicto cautum eſſe videtur, nè quis vllo pacto loqui permittatur, quod ſit contra id, quod communiter obſeruatur, tametſi pernicioſum ſit.

Vnde, vt loquamur de Turcis, perfidus ille legiſlator eorum Maumetus, cauit nè eorum lex verbo rationis defenderetur, ſed gladio, quo ferirent ſubito quencunque loquentem contra. Vt verò loquamur de hæreticis, nota eſt, inter alias leges, vigeſima prima de regno Angliæ. Vbi quicunque diſſuaſerit Caluinianam, & Catholicam perſuaſerit, reus læſæ maieſtatis iudicatur, & tanquam huiuſmodi ſemiſtrangulatur, deinde redeunti ad ſe amputantur virilia, & igne comburuntur, tuncque cultro aperitur illi venter, & erutis ilijs, etiam cor & viſcera ſpiranti adhuc, & reluctanti manu carnificis euelluntur, & in ignem iuxta poſitum proijciuntur, denique vt elixus, & in partes diſſecatus, ad varias ciuitatis portas ſuſpenditur.

Quid crudelius? Vanum idcirco videtur exponere ſe publicè tanto diſcrimini. Cœterum id fieri priuatim ſcimus, & nouimus multos id feciſſe de ſe Sanctum periculum. Sed de hoc hactenus, præſertim enim quæſtio reſpicit eos infideles, qui nec publicè, nec priuatim admittunt Chriſti fideles prædicatores, quia ſint omnes obſtinati in ſua ſecta, non autem in ſtatu, qualis deſcribitur à Tullio, & Xenophonte de Hercule &c.

QVAESTIO DECIMATERTIA.

Vtrum pupilli à tutoribus cuſtodientibus bona ſua poſſunt aliquid abſque peccato recipere occaſione bonorum illorum vltra ſortem, ſalua ſorte.

Arg. primo. primum. CIRCA ſecũdum arguitur, quod pupilli poſſunt abſq; peccato accipere vltra ſortem, & ſalua ſorte à ſuis tutoribus occaſione bonorũ ſuorum quę cuſtodiũt, ſic, quòd tutores ex parte cõmunitatum bona pupillorum cuſtodiunt, hoc frequenter eſt contra voluntatem amicorum & parentum illorum, qui libẽter de bonis illorum negotiarentur, & de lucro pupillos ſuſtentarent, & quandoq; ſortem augerent plus lucrando de bonis illorum quàm dent tutores ad eorum ſuſtentationem, puta decem libras annuatim pro centum & ſic quòd pupilli illas decem libras pro centum accipiunt annuatim inuiti faciunt & coacti propter ſuſtentationis neceſſitatẽ, in quo vt videtur nullus peccat, ergò &c.

Secundum. Item ſic tenere ſub tutela communitatis bona pupillorum frequenter vergit in vtilitatem reipublicæ, quæ commodius in ſuis indigentijs non poſſet ſibi prouidere de tanta pecunia pro tanto, dare autem aliquid pro commodo communitatis, & ſimiliter accipere, vt videtur, licitum eſt, ergo &c.

Tertium. Item, hoc tenet vſus plurium ciuitatum, quod non faceret vt videtur niſi liceret, ergò &c.

In oppoſit. Contra, talibus tutoribus datur pecunia vt numerata, quæ vt huiuſmodi nõ habet in emptione, & venditione niſi rationem medij, in qua non differunt ſubſtantia & vſus, quare non datur niſi ſub ratione mutui aut depoſiti, ſed nec ratione vnius nec alterius licẽt ſumere quicquàm vltra ſortem, quia vſura eſſet, ergò &c.

Reſponſio. Dico iuxta proceſſum vltimi argumenti, quòd ex quo dicti tutores non tenent bona pupillorum niſi ſub forma pecuniæ numeratæ, quæ inquantùm huiuſmodi differentiam vſus à ſua ſubſtantia non habet, vt non poſſit pro eius vſu aliquid ſumi, nec poteſt eſſe extremum empti aut venditi vt plus pro eius detentione accipiatur quàm valeat, nec plus valere ſeipſa, & in empto & vendito debet eſſe valoris æqualitas, prout determinabitur in quæſtione ſequenti, idcirco dico, quòd illi pupilli dicti decem libras dictas ſalua ſorte centum librarum non accipiunt niſi ſicut partem quandam illarum centum librarum, quod nullo modo quantum video poteſt eſſe ſine vſura mera, ſed ſi quo modo liceret accipere ibidem aliquid vltra ſortem, non video, quòd aliter poſſit accipi niſi ſub ratione intereſſe tanquàm a violento & iniurioſo detentore rei alterius quod benè puto licere ex parte pupillorum recipientium, dum tamen ipſimet potentes & valentes lucrari de pecunia ſua, aut parentes ipſorum vellent eam habere ad negotiandum, & contra voluntatem eorum à dictis tutoribus detineatur.

Sed tunc pro centum libris non deberet eſſe certus numerus pecuniæ recipiendæ, videlicẽt decem librarum, ſed ſolùmmodò ad arbitrium boni viri iuxta circunſtantiam temporis, loci, & perſonarum quæ de pecunia negotiarentur. Nec etiam tunc dicti tutores dictam pecuniam abſque peccato iniuriæ poſſent detinere.

Non enim intereſſe ſoluitur niſi pro iniurioſa rei cuiuſque detentione, etenim licẽt de iure miniſtri reipublicæ poſſent eſſe tutores bonorum pupillorum, nec in hoc eſſent iniurioſi nec detentores violenti, eſſent tamen ſi ipſimet pupilli vel amici eorum vellent negotiari de illis bonis, & illi non vellẽt iſta dare ſub bona tutela, nec negotiari de illis ad profectum pupillorum, iniurioſi & violenti detentores quo ad hoc.

Ad primũ princ. Quòd arguitur primò, quòd dicti pupilli neceſſitate coacti recipiunt dictas decem libras ſcilicẽt propter ſuam ſuſtentationem, Dico quòd propter neceſſitatem ſuſtentationis extremam licẽt accipere à quocunque & quolibẽt modo, ſed hoc non habendo oculum ad mutuatum vel depoſitum, illud enim nequaquàm licẽt.

Et ſic neceſſitas pupillorum qui etiam abſque neceſſitate eſſent dictas decem libras pro centum recepturi, non excuſat illos à vitio vſuræ, etſi debitum intereſſe excuſaret, quod multò magis inculparet vitio iniuriæ ipſos tutores etiam ſi dictas decem libras perſoluant pro intereſſe, & ſic in omnem euentum aut pupilli peccant, & tenentur ad reſtitutionem accepti vltra ſortem, aut ipſi tutores cum hoc, quòd annuatim ſoluunt decem libras pro intereſſe.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd illud vergit in vtilitatem communitatis, Dico, quòd licẽt quilibet de ciuitate teneatur ſuccurrere de ſuo, & hoc bono communitatis, quoniam ſicut dicit Tullius libro primo de officijs, vt præclarè ſcriptum eſt à Platone, Non nobis ſolum nati ſumus, ortuſque noſtri partem patria vendicat partem amici, in hoc naturam debemus ducem ſequi, communes vtilitates in medium afferre, mutatione officiorum dando & accipiendo, & infra. Omnibus inter omnes ſocietas hæc eſt, in qua omnium rerum quas

ad

ad communem hominum vſum natura genuit, iſta ſeruanda eſt communitas, vt ſicut in græcorum prouerbio eſt amicorum omnia eſſe communia.

Quòd tamen ciuitas titulo cuſtodiæ aliquorum bona contra voluntatem illorum vel amicorum eorum volentium pro illis de eis negotiari detineat iniquitas eſt gubernantium communitatem, aut ſi vltro pro. c. libris decem accipiunt vltra ſortem, non titulo intereſſe, proculdubiò vſura eſt.

Ad terti Ad tertium, quòd hoc tenet vſus plurium ciuitatum, Dico non vſus ſed abuſus, nec ob hoc delicta ſunt minora quia plures eis irretiti ſunt, & ſi multi ſic faciunt credo, quòd ignoranter faciunt, aut malè circa hoc inſtructi ſunt.

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum pupilli à tutoribus cuſtodientibus bona ſua poßunt aliquid abſque peccato recipere occaſione bonorum illorum vltra ſortem, ſalua forte.

TITVLVS notus eſt, ſiquidem accidat caſus ſæpè, quòd relinquuntur pupilli ſub tutoribus.

In corpore eſt diſtinctio, quòd aut tutores detinent pecuniam (not. nanque quod in titulo per bona non poſſunt intelligi, niſi pecuniæ. quippè ſi eſſent, putà, poſſeſſiones, certum eſt, quod licitum eſſet, quia annuales fructus poſſeſſiones edunt) aut igitur tutores detinent pecuniam illam violenter, ac iniuriosè, ſcilicèt contra voluntatem parentum, & amicorum pupilli, quia videlicèt circa illam cum vtilitate pupilli negotiarentur &cęt. Aut non detinent iniuriosè &cęt. Vnde ſi primum.

Prima eſt concluſio. Quòd liceret pupillo recipere aliquid vltra ſortem ſalua ſorte, ad arbitrium boni viri, iuxta circunſtantiam temporis, locorum, ac perſonarum, & non aliter.

Prima pars concluſionis patet, quia licèt damno emergenti, & lucro ceſſanti aliquid ſatisfacere.

Secunda pars patet, quia aliter eſſet vſura. Si ſecundum.

Secunda eſt concluſio. Si non detinet iniuriosè &c. non licèt pupillo accipere &c. Patet, quia id eſſet vſura. Nam vbi taliter recipitur in his vbi ſubſtantia & vſus non differunt, vſura eſt.

Iudicaremus nos in hoc negotio poſſe totum accommodari, ſecundùm quod alibi non ſemel diximus, ſcilicèt procedendo quemadmodum docet conſtitutio ſum. Pont. Pij V. Ea ſiquidem obſeruata tollitur omnis vſura, vbi vero non obſeruaretur, certiſſima eſſet vſura. Vbi & prior concluſio non ad arbitrium aliorum reducenda eſſet, niſi vbi de quadam æquitate tractaretur, & non de pacto.

Vtrum autem id poſſet tractare pupillus, eſt difficultas. Tametſi enim ante legitimam ætatem ſit dominus rerum ſuarum, non tamen eſt dominus earum vſus, quia nihil differt à ſeruo, ſed ſub tutoribus, & actoribus eſt vſque ad præfinitum tempus à patre, vt ait Apoſtolus.

Cœterum credendum eſt, quòd per parentes, & amicos id fieri poſſet in ſuſtentationem pupilli, ſine capitalis detractione, quod ſi fieret iuxta dictam legem, vtpotè quod illa pecunia emeretur aliquod ſtabile à tutoribus, & eis relinqueretur ſub locationis titulo, poſſet recipere de pacto iuxta legem facto, quod decet.

Vbi ſi ſors integra remaneret, vtique remaneret, quia & emptum fundum taliter remaneret, & pro fructu annuario reciperetur aliquid. Vnde in redditione capitalis redditur & fundus hinc inde.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum liceat rem vendere plus debito propter indigentiam.

Arg princ. CIRCA tertium arguitur, quòd propter indigentiam emptoris licèt vendere rem plus debito, ſic, tantùm res valet quantùm vendi poteſt, quare cum res poſſit vendi plus debito propter indigentiam emptoris tantũ valet quantùm haberi poteſt pro ipſa ab emptore indigẽte, ſed licèt rem quancunque vendere tantùm quantùm valet, ergò &c.

In oppoſit. Contra. Iſte vendens in hoc, quòd rem ſuam vendit plus propter indigentiam emptoris, vendit quod ſuum non eſt ſcilicèt neceſſitatem vel indigentiam alterius, in hoc videlicèt, quòd illam ponit in parte precij, rem ſuam propter illã plus preciando, quod nequaquàm licèt, ergò &c.

Reſponſio. Dico, quòd ſecundum, quòd aliàs declaraui in quadam quæſtione de Quolib. an ſcilicèt liceat emere rem pro minori precio quàm valeat propter ignorantiam vendentis, æqualitas debet obſeruari quo ad precium inter emptum & venditum ſiue datum & acceptum, prout requirit iuſtitia commutatiua. ſcilicèt ſecundùm qualitatem ſiue diſpoſitionem aut circunſtantiam temporum, & locorum in quibus fiunt emptio & venditio, & hoc prout dicta æqualitas de propius poteſt ſeruari iuxta æſtimationem rectæ rationis.

Idcircò igitur, quia talis æqualitas in propoſito non ſeruatur, quia indigentia emptoris non eſt circunſtantia, propter quàm debet augeri precium venditi, immò eſt circunſtantia quia debet venditor moueri ad libentius vẽdendum rem

ſuam

ſuam & facilius, & ſic propter quam potius precium ex charitate diminui deberet quàm ex aliqua cupiditate augeri, Dico, quòd omninò illicitum eſt plus vendere rem ſuam propter emptoris indigentiam. & pro eo quod accipit venditor vltra iuſtum precium ad æſtimationem viri iuſti, non eſt venditio, ſed extorſio, & ita ſpecies rapinæ, & ſecundùm hoc concedenda eſt ratio ſecunda.

Ad argu. princip. Ad primam in oppoſitum, quòd tantùm res valet quantùm vendi poteſt, Dico, quòd verum eſt de potentia iuris quæ debet eſſe recta ratione regulata, quia id ſolum poſſumus licitè & abſque peccato quod de iure poſſumus, non autem verum eſt de potentia facti ſiue de potentia abſoluta qua id poſſe dicimur quod ex circunſtantia in aliquo caſu licitè poſſumus & in alio non, quæ verè dicitur potentia abſoluta.

Dicitur etiam potentia facti quãdo per ipſam fit quod non licèt pro loco & tempore, licèt aliàs licere poſſit. Potentia autem facti ſimpliciter dicitur illa qua fit quod omninò illicitum eſt, & in nullo caſu licitum, vt adulterari vel occidere innocentem. Quare cum in propoſito res iſta non poſſit plus vendi de potentia iuris, ſed ſolùm modò de potentia facti, aut de potentia abſoluta, quia fortè in aliquo caſu licitum eſt iſta vendere tantùm, putà propter circunſtantiam communem temporis aut loci, nullo igitur modo res dicta tantùm valet quantùm tali potentia vendi poteſt, & ideò talis venditio non eſt licita, ſecundùm dictum modum.

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Vtrum liceat rem vendere plus debito propter indigentiam.

IN titulo reflectenda eſt indigentiam ad emptorem.

In corpore eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito, ſcilicet quòd non licet vendere plus debito propter indigentiam, ſcilicet emptoris, ſed potius diminui debet.

Prima pars probatur. Vbicunque non eſt circunſtantia, propter quam carius vendi poſſit aliquid, illud carius vendere non licet, ſed indigentia emptoris non eſt circunſtantia huiuſmodi igitur &c.

Maior nota eſt, pro minori autem not. quòd triplex videtur circunſtantia. Prima eſt circunſtantia qualitatis, ſecunda loci, tertia temporis. Prima eſt. quod cum res melior effecta eſt, induſtria habentis, tunc ipſa poteſt carius vendi.

Secunda eſt, quando transfertur de loco ad locum, vbi & labor exigitur, temporis conſumptio, & expenſæ.

Tertia quando ſecundùm diuerſitatem temporum res communiter carius, & vilius ſolent vendi, vt de tritico notum eſt.

Nunc autem emptoris indigentia ſub nulla harum circunſtantiarum includitur.

Secunda pars patet, nota tamen, quòd non eſt ita neceſſaria, quòd de neceſſitate indigenti vendatur vilius, ſed probabile eſt, quia ſit affectus charitatis.

Not. quòd emptor duplicem habere poteſt indigentiam. Vnam rei tantum, alteram rei, & tanti precij, quanti valet.

Nunc autem crederemus quòd prima indigentia ſit circunſtantia, qua facilius, & promptius ex charitate venditor deberet illi eam vendere, tametſi non teneatur illi vendere vilius.

Secunda verò circunſtantia eſſet, qua venditor potius debet rem illàm vendere vilius, quam carius &c.

QVAESTIO XV.

Vtrum Iudæus pungens Hoſtiam Conſecratam, qui videns ſanguine emergente ex puncturis ipſam rubeſcere, & viſo miraculo conuertitur, & baptizatur, debeat pro iſto delicto puniri à iuſtitia publica.

SEQVVNTVR quæſita de pœnis. Et erant tria.

Primum de pœna infligenda vni ſingulari perſonæ, Vtrum ſcilicèt Iudæus pungens Hoſtiã conſecratam. qui videns ſanguine emergente ex puncturis ipſam rubeſcere, & viſo miraculo conuertitur & baptizatur, debeat pro iſto delicto puniri à iuſtitia publica.

Secundum erat de pœnis infligendis duobus comparatiuè. Vtrum videlicèt religioſus grauius peccans minus puniendus ſit quàm ſecularis minus grauiter peccans.

Tertium erat de pœna infligenda vni communitati. Vtrum ſcilicèt multitudo populi defendens prauam conſuetudinem ſuam antiquam putà forum publicum tenere in cœmiterio hora miſſæ, ſit propter hoc punienda.

Arg. princ. Primum. Circa primum arguitur, quòd dictus Iudæus pro dicto delicto poſt baptiſmum receptum ſit puniendus, ſic. Iudæus committens contra ſuam legem puniendus eſt ſecundùm illam, ergò & committens contra legem Chriſtianam, ſimiliter ſecundùm illam puniri debet, quare cum dicto facto commiſerit contra legem Chriſtianam, ergò &c.

Secundum Item niſi iudæus iſte ſuper dicto facto puniretur à publica iuſtitia ſecundùm legem Chriſtianam, tũc maleficium illud maneret impunitum, quia iudæi nõn punirent illud ſecundum legem ſuam,

ſuam, illud autem eſt inconueniens, ergò &cęt.

Tertium. Item ſi propter baptiſmum ſuſceptum non puniretur, tunc multi infideles ſolo metu mortis facientes ſe baptizari effugerent per hoc pœnas pro illis quæ commiſerunt in eccleſiam.

Quartum. Item baptiſmus non tollit pęnam ſed culpam tantùm, quia non tollit irregularitatem contractam ex bigamia ante baptiſmum, ergò cum hæc pœnam non tollat, adhuc eſt illi infligenda, ergò &cęt.

Quintum. Item tunc non eſſet puniendus pro furto aut homicidio quod ante baptiſmum commiſiſſet, hoc eſt inconueniens, ergò &c.

In oppoſit. Contra. Iudæus iſte dictam Hoſtiam credebat fuiſſe non Conſecratam, quia credebat fidelitatem Conſecrationis quàm Chriſtiani illi adhibent nihil eſſe ſed Chriſtianus pro punctione Hoſtiæ quam crederet non Conſecratam non eſſet puniendus per iuſtitiam publicam, quia aut nihil, aut modicum peccaret, quare nec ſimiliter pro iſta punctione à iuſtitia publica puniendus eſt Iudæus, quia aut nihil aut modicum in illa peccauit.

Reſponſio. Dico primo diſtinguendo de modo peccandi in dicta punctione Hoſtiæ Conſecratæ quoad intentionem Iudæi pungentis, quia aut pungebat eam ex pura malitia, animo ſcilicèt inferendi cōtumeliam Chriſto, quem Chriſtiani colunt ſub ſpeciebus Hoſtiæ, & tunc grauiſſimè peccauit, ſed ſolùm in legem Chriſtianam, & non in legē Iudæorum iuxta illorum æſtimationem.

Aut pungebat eam ex dubietate, an ſcilicèt talis ſanctificatio eſſet in illa qualem Chriſtiani credunt illi ineſſe, animo ſcilicèt experiendi per aliquod ſignum fortè apparens à Deo, an ita eſſet, & tunc adhuc grauiter peccauit, tentando ſcilicèt Deum, & non ſolùm in legem Chriſtianam noui teſtamenti, ſed etiam in legem Iudæorum veteris teſtamenti, & hoc etiam iuxta æſtimationem Iudæorum, quia in lege veteris teſtamenti ſcriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum. Deutero. 6. Et repetitum eſt à Chriſto in nouo teſtamento Matth. 5. Sed credo, quòd minus peccaſſet ſi intentione experiendi illud feciſſet, quàm ſi intentione contumeliam inferendi, eò quòd nondum conuerſo ad fidem Chriſtianā licèt experiri efficaciam legis Chriſtianæ, & hoc mentis diſcretione ipſam examinando & alijs legibus comparando ſecundùm præeminentiam in congruendo, & concordando Iudæo rectæ rationis, quemadmodum Auguſtinus ante ſuam conuerſionem examinauit legem Chriſtianam, & illam prælegit poſtquàm magis rationabilem cæteris legibus inuenit.

Vt enim dicit in principio libri contra epiſtolam fundamenti: Ego Euangelio non crederem niſi me Eccleſiæ Catholicę commoueret auctoritas, & poſtquàm paulò prius annumerauit per quæ Eccleſiæ auctoritas mouit ipſum ad credendum, conuertens ſermonem ad Manichęos dicit ſic. Apud vos autem vbi nihil horum eſt quod me inuitet ac teneat, ſed ſola perſonat pollicitatio veritatis, quæ ſi tam manifeſta monſtratur, vt in dubium venire non poſſit, præponenda eſt illis rebus omnibus quibus in Catholica teneor. Si autem tantùmmodò promittitur, & non exhibetur, nemo me mouebit ab ea fide quæ animum meum tot & tantis nexibus Chriſtianę religioni aſtringit, & vt teſtatur in principio de vera religione, eadem commouerent modo ad conuerſionem ad fidem Chriſtianam veros Philoſophos ſi reuiuiſcerent. Mentis ergò diſcretione licet veritatem legis & fidei Chriſtianæ experiri, quia ſic nullus experiri quęrit niſi dubius factus de ſua perfidia, per quod incipit tendere ad veram fidem.

Experiri autem ſuper hoc miraculum à Deo expetendo, illud omninò illicitum eſt, ſicuti fortè experiri voluit iſte Iudæus, in quo multum peccaſſet, minus tamen vt ęſtimo quàm ſi illud ex malitia feciſſet, & multò minus puniendus eſſet pro iſto commiſſo per eccleſiam poſt eius conuerſionem ſi propter experiētiam illud commiſiſſet, quàm ſi propter contumeliam, ſi tamen ſuper hoc certificari potuiſſet, & ſi propter illud poſt baptiſmum puniendus eſſet, de quo tamen non eſt dubium quin puniendus fuiſſet ſi conuerti noluiſſet, quia non ſunt permittēdi agere Iudæi vel docere aut ſcribere in contumeliam Chriſti, ſi ſuper hoc eccleſia inſtrui poſſet, licèt permittantur hiſtorialiter exponere, & docere vetus teſtamentum, & alia cerimonialia veteris legis exercere. Sed poſtquàm conuerti voluit, aduertendum eſt an commotus miraculo dicto ad eccleſiam ſe diuertit petens baptizari priuſquàm impingeretur illi tale facinus, & priuſquàm pro iſto ad carcerem traheretur, an non petiuit baptizari niſi poſtquàm calumniatus fuerit ſuper dicto crimine, & fortè ad carcerem tractus.

Si ſecundo modo, magna præſumptio fuiſſet quòd non niſi propter metum mortis & fugam eiuſdem baptizari voluiſſet, vt per hoc euadere poſſet, & tunc nequaquàm ad baptiſmum aſſumi debuiſſet, niſi probabilibus indicijs apparuiſſet ipſum verè conuerſum fuiſſe, & non timore mortis baptiſmum petijſſe, aliter enim fictus reputari debuit, & ad baptiſmum non recipi, ſed potius ad pœnas trahi. Si primo modo, aut ſi fortè probabilibus indicijs apparere potuit ipſum non ficte & metu mortis baptiſmum petijſſe, ſed tanquàm verè pœnitentem amore fidei Chriſtianę, omninò recipi debuit ad baptiſmum.

Dubium. Et tunc reſtat dubium propoſitum, An baptizatus puniri deberet pro dicto commiſſo, & hoc per iuſtitiam publicam pœna corporali, quali pu-

niendus

niendus fuiſſet ſi conuerti noluiſſet, purà mortis, quia de pœna ſpirituali à Deo infligenda pro dicto commiſſo certum eſt, quòd per baptiſmum remiſſa eſt omninò cum peccato, ſi tamen non fictè baptiſmum aſſumpſit. Et hic diſtinguendum puto, quia aut conſtare poteſt per aliqua certa indicia poſt receptum baptiſmum, quòd fictus acceſſit ad illum, & tunc dico, quòd non eſt reconciliatus in aliquo eccleſiæ, & puniendus eſt acrius quàm ante baptiſmum, quia cum præcedẽti peccato additum eſt præſumptiuè peccatum fraudis quę decepit eccleſiam cum ei contulit baptiſmum.

Aut è contrario conſtat per contraria indicia quod firmiter ſtat in eo quod aſſumpſit, & quod verè ad baptiſmum acceſſit, & tunc dico, quòd commiſſum iſtud quatenus pertinet punitio ipſius ad eccleſiam ſiue ad legem Chriſtianam, quia ſcelus peccati illius commiſſum eſt in totũ corpus eccleſiæ, & in quemlibet exiſtentem in illa inquantùm eſt membrum Eccleſiæ, licèt non vt eſt perſona ſingularis, emenda in punitione illius facienda eſt toti Eccleſiæ & cuilibet in ea inquantùm eſt membrum eius, nunc autem poſtquàm ſuſcepit illum eccleſia ad baptiſmum, & per hoc eum ſibi adiunxit vt membrum ſanum, & ſimiliter cęteris membris ſuis coniunxit atque aſtrinxit vinculo charitatis, in hoc eum ſibi & membris ſuis perfectè reconciliauit, non ſolùm ſibi remittendo rancorem pro commiſſo ſed etiam omnem iniuriam quæ reſpicit emendam, & hoc facto huiuſmodi iniuriam ei remittendo, licèt nõ verbo, quemadmodum ſi cui proximus ſuus iniuriatus fuit, poſt quàm recepit illum ad perfectam amicitiam, & familiarem conuerſationem in prandijs, & alijs in quibus homines amicabiliter ſolent conuenire, omnis iniuria reputatur inter homines illi remiſſa, vt de cętero contra illum agi non poſſit actione iniuriarum, & hoc etiam, quemadmodum ſi quis aliquam defloraui, & tenetur ei emendare iniuriam ipſam dotando, ſi conſentit, quòd eam recipiat in vxorem, omnis iniuria illi remiſſa eſt ab illa, nunc autem ſummã iniuria eſſet poſt remiſſionem iniuriæ vindictam expetere.

Reſponſio. Dico igitur, quòd quantum mihi apparet multum eccleſia illi Iudæo iniuriaretur, ſi poſtquàm per baptiſmum factus eſt vt apparet verus Chriſtianus, poſt baptiſmum ſuſceptum verè in aliquo eum puniret quantuncunque modico non ſolùm extremo mortis ſupplicio, quo non debẽt puniri niſi incorrigibiles qui ſunt putrida membra in animali, quæ oportet abſcindi ne cætera inficiant, dicente Auguſt. in Epiſtola ... Vindicta vltima iuſtè expoſcitur, ... illus iam reſtat correctionis locus. ... Epiſtola ad Maced. in plectendo ... hoc ſolùm ſectemur vt vita hominum corrigatur, quale membrum non præſumitur quòd ſit iſte, poſtquàm ſicut verè conuerſus ad baptiſmum ſuſceptus eſt, nec aliqd contrarium indicium appareat, in hoc enim ſeipſum ſeruitio Dei, & Eccleſiæ pro delicto ſuo perfectè exhibuit, & de ſemetipſo ſatisfecit, & ideò mitiſſimè cum eo tanquàm cum filio, & ſeruo de potiſſimo agendum eſt, vt comparando iſtum Iudæum conuerſum ex dicto miraculo ad alium non conuerſum, reſpectu iudicij Eccleſiæ, dicamus illud Anſel de ſimilitudinibus, vt infra quęſtione ſequenti. Hunc mitiùs iudicat vt ex toto proprium, illum verò ſeuerè vt minùs proprium.

Vnde indignanti, quòd tali ſic parcit Eccleſia, dici poteſt illud quod dicit Aug. in Epiſt. ad Vincentium. Non tibi diſpliceat Eccleſiæ manſuetudo, quæ membra Chriſti colligit non collecta diſpergit. Vnde de remittendo ab Eccleſia omninò commiſſa ante baptiſmum baptizato, expreſsè dicit Auguſt. ad Vincentium contra hæreticos auctoritate Titonij ſic inquiens. Velim & iſta commemorare quæ Titonius ſcriptis ſuis inſerit contra vos pro Eccleſia Catholica, ſcribit enim à ducentis ſeptuaginta Epiſcopis noſtris Concilium Carthagine celebratum, & poſt poſitis omnibus præteritis limatam eſſe ſententiam vt immenſi criminis reis ſi baptizari vellent pro integris cõmunicaretur. Idem ad Bonifacium de baptizatis ab hæreticis impugnatoribus, & occiſoribus Catholicorum poſtmodum ad Eccleſiam conuerſis dicit ſic. Eccleſia perſequitur illos diligendo, illi Eccleſiam ſęuiendo, iſta vt corrigat, illi vt euertant iſta vt reuocet ab errore. illi vt præcipitẽt in errorem, ſicut Eccleſiæ charitas laborat vt eorum nemo moriatur, ſic eorum laborat furor nos occidere, & infra Taceo ærumnas, cędes, & incendia eccleſiæ. Sed nos huiuſmodi afflictos malis conſolatus eſt fructus. Nam vbi apertius iſta ſunt commiſſa vberius laudatur Dominus, qui donare dignatus eſt vt ſerui eius paſſionibus ſuis lucrarentur fratres ſuos & oues mortifero errore diſperſas in pacem ſalutis congregarent. Et iſtis interrogantibus reſpondet ſubdens.

Quid apud vos cum nos tranſimus accipimus? Reſponſio. Non quidem accipitis baptiſmum, qui vobis extra compagem Chriſti ineſſe potuit prodeſſe non potuit, ſed accipitis vnitatem Spiritus in vinculo pacis.

Ad argum. princip le. Primum. Argumenta ad vtranque partem deficiunt. Quòd ergò arguitur primò, quòd Iudæus ille puniendus eſt, quia commiſit in legem Chriſtianam, dico, quòd verum eſſet ſi non aliter ſatisfeciſſet Deo & Eccleſiæ vt ambo ei delictum remiſiſſent, & ad recõciliationem recepiſſent, qualiter iſte ſatisfecit. Baptiſmo enim ex virtute paſſionis Chriſti ſatisfecit Deo, immò Chriſtus pro ipſo, voluntate autem ſua bona qua

 voluit

De ſecundo articulo. *Eſt diſtinctio, quòd, qui recepit talem eleemoſynam habet prouiſionem conuenientem ad ſtatum ſuum vel*

- *Tantùm pro tempore præſenti, & tunc vel pro futuro ſuo labore, & induſtria vel*
  - *Poterit ſibi prouidere.*
    - *Prima concluſio.* Tenetur dare quod accepit alteri pauperi.
  - *Non poterit ſibi prouidere.*
    - *Secunda concluſio.* Poterit eam ſibi pro futuro reſeruare.
- *Pro præſenti, atque futuro.*
  - *Tertia concluſio.* Tenetur alteri pauperi dare.

Prima & tertia concluſio patent, quoniam in receptione talis eleemoſynæ alium pauperem defraudauit, qui indigentior exiſtens recepiſſet eam.

Secunda concluſio patet, quia id erit prouidentiæ, quæ coniungens futurum cum præſenti, dat illi, tanquàm pauperi iam receptum. Cætera clara ſatis eſſe videatur.

In reſponſione ad argumentum in oppoſitum attendito diligenter, quòd tangitur quæſtio Vtrum clericus accipiens beneficium merito peccati ſimulationis teneatur reſtituere illud, nec ne, quàm quæſtionem ibi habitis quibuſdam diuiſione, & ſubdiuiſionibus quinque concluſionibus ſatisfit quæſito. Quæ vtique omnia facilis perceptionis gratia reduci poſſunt ad hanc formam.

Simulatio, qua &c. vel eſt

- *Quoad perſonam ſimulantis & beneficium recipientis.*
  - *Prima concluſio.* Tenetur ad reſtitutionem.
- *Quo ad perſonæ conditionem, & tunc aut*
  - *Conditio iſta talis eſt, quod propter illam factus eſt inſuſceptibilis beneficij.*
    - *Secunda concluſio.* Tenetur ad reſtitutionem.
  - *Conditio iſta talis eſt, quod propter illam factus eſt inidoneus ad exequendum beneficium, & tunc talis eſt quod vel*
    - *Eſt impotens ad exequendum.*
      - *Tertia concluſio.* Tenetur reſtituere.
    - *Potens ſed non ſicut credebat cõferens.*
      - *Quarta concluſio.* Non tenetur reſtituere.
    - *Impotens ſtante illa conditione.*
      - *Quinta concl.* Non tenetur reſtituere.

Prima concluſio declaratur, vt ſi conferens credit vni perſonæ conferre, & alteri confert ſimulanti ſe illam eſſe. Probatur verò concluſio, quod tenetur reſtituere, vbi collatio nulla eſt, neceſſaria eſt reſtitutio; ſed in hoc caſu, collatio nulla eſt, igitur. Maior patet. Minor probatur à ſimili de matrimonio, quòd ſicut error perſonæ in matrimonio impedit, ita in collatione beneficij.

Not. pro maiori, quòd vbi collatio nulla eſt, ille, cui facta eſt, nullum ius habet ſuper id, quod collatum eſt, & propterea reſtitutio, ſiue reſignatio facienda eſt.

Pro ſecunda concluſione, pone caſum, vt ſi quis, cum eſſet excommunicatus ſimularet ſe non eſſe, quoniam excommunicatio facit inſuſceptibilem omnem eccleſiaſtici beneficij, ſicut & ſacramentorum; ideò collatio nulla eſt. Manifeſtatur à ſimili, ſicut ſi fœmina fingeret ſe virum eſſe, nullum eſſet matrimonium contractum cum alia fœmina.

Pro tertia concluſione ponitur duplex caſus. Primus, ſi ſit illiteratus. Secundus, ſi habet beneficium incompatibile, & tunc probatur concluſio. Vbi eſt impotentia exequendi officium, ad quod tenetur, ibi nulla collatio eſt, ſed vbi nulla collatio ibi neceſſaria eſt reſtitutio. igitur &c.

Quarta concluſio probatur. Quia ad iatam collationem non exigitur niſi tanta idoneitas, quantam exigit onus beneficij, ſed in onere beneficij non includitur credulitas, vel aliud quid conferentis neceſſariò. igitur.

Quinta concluſio declaratur, vt ſi ſit malæ vitæ, ac malæ conuerſationis, & contrarium ſimulat. Probatur verò concluſio. Quia nullus cõferens ad plenum certificari poteſt ſuper his, quæ ſunt occulta, & variabilis ipſa conditio eſt. igitur &c.

QVÆSTIO

QVAESTIO DVODECIMA.

Vtrum Doctores Eccleſiæ deberent facere conſcientiam de peccato, eò, quòd non laborant ad conuerſionem infidelium.

SEQVVNTVR quæſita de peccatis. Et erat vnicum de peccatò omiſſionis. Vtrum videlicèt doctores eccleſiæ deberent facere conſcientiam de peccato eò, quòd non laborant ad conuerſionem infidelium. Alia verò duo de peccato commiſſionis. Quorum primum erat in tutelis. Vtrum pupilli à tutoribus cuſtodientibus bona ſua poſſunt aliquid abſque peccato recipere occaſione bonorum illorum vltra ſortem ſalua ſorte. Secundum verò erat in contractibus. Vtrum liceat vendere rem aliquam plus debito propter indigentiam ementis.

Arg. princ. Circa primum arguitur, quòd doctores eccleſiaſtici deberent facere conſcientiam peccati, eò quòd non laborant ad conuerſionem infidelium, ſic. quòd doctores eccleſiaſtici non laborant ad conuerſionem infidelium hoc non omittunt niſi propter metum mortis, ſed propter hoc non deberent omittere exemplo Apoſtolorum, quos miſit Deus ſicut oues ad lupos dicens eis. Nolite timere qui corpus occidunt, de quo plurima Matth. 10. Talis autem omiſſio non eſt ſine peccato, ergò &c.

In oppoſit. Contra. non eſt bonum ſumere panem filiorum, & dare canibus ad manducandum, panis filiorum qui ſunt Chriſtiani eſt verbum doctrinæ & prædicationis ſanctæ quod mittitur illis quibus proponitur, infideles autem canes ſunt, ergò &c.

Dico, quòd doctores eccleſiaſtici ſi acceſſus eis eſſet apertus proponendi verbum prædicationis, maximè ſi cum hoc probabiliter credere poſſent, quòd ad prædicationem eorum infideles conuerterentur, licèt cum hoc etiam probabile eſſet eis quòd ſi in prædicatione veritatis perſiſterent, ab illis quibus conuerſio aliorum diſpliceret, deberent occidi (ſicut patuit Apoſtolis, & ſicut probabile fuit eis, quòd ad eorum prædicationem infideles cõuerterentur, tum quia ad hoc ſpecialiter eos miſit Chriſtus & miracula conceſſit dicens eis illud.

Reſponſio. Videte regiones quomodo albæ ſunt ad meſſem. Regiones quidem albæ ad meſſem erant infidelium multitudines paratæ ad conuerſionẽ) magnam deberent ſibi facere conſcientiam peccati ſi ad infidelium conuerſionem non laborarent. Sed nunc poſtquàm ſectæ infidelium in ſua infidelitate ſunt obduratæ contra fidem Chriſtianorum, vt non ſit ſpes de illorum conuerſione, nec ſignum conuerſionis eorum futuræ percipiunt, nec ad hoc miſſionem ſpecialem ſuſceperunt, nequaquàm ſuper iſta omiſſione debent ſibi facere peccati conſcientiam, & hoc maximè idcirco, quia ad liberam prædicationem contra ritus, & legem ſuam infideles neminem admittunt, ſed capitali ſententia plectunt ſtatim prædicare contraria illis attentantes, ſecundùm quòd ſuper hoc Sarracenorum expreſſum habet edictum.

Vnde in tali ſtatu Sarracenos adire nihil aliud eſſet quàm propriam mortem ſine fructu procurare, quod non licèt, dicente Auguſt. in caſu quaſi conſimili ad Bonifacium. Quando adhuc cultus idolorum fuerat, ad Paganorum celeberrimas ſolemnitates ingentia turbarum agmina veniebant, non vt idola faterentur, ſed vt interficerentur à cultoribus idolorum. Illud ſi accepta licentia à poteſtate facere vellent, ſiquid eis accidiſſet poſſent habere qualencunque vmbram nominis martyrij, ſed ad hoc veniebant vt integris idolis ipſi perimerentur.

Vnde ſicut Iudæis in ſua pertinacia induratis per Paulum dixerũt Apoſtoli illud Actu. 14. quia indignos vos feciſtis verbo Dei, ecce conuertimur ad gentes, nec de cætero viſi ſunt regulariter prædicare Iudæis, ſed gentibus tantùm, ſic omnibus infidelibus modo in ſua perfidia induratis, dicere debent illis eccleſiæ doctores, quia indignos vos feciſtis verbo Dei, ecce conuertimur ad fideles noſtros. Si tamen admitterentur abſque legis edicto de eorum punitione feſtina, ſicut admittebantur Apoſtoli quando licuit cuique ſectam & ritum viuendi eligere quem voluit, ſecundùm illud quod dicit Tullius libro primo de officijs. Ipſi autem gerere quam perſonam velimus à noſtra voluntate proficiſcitur, vt nonnulli omiſſa imitatione maiorum ſuum quoddam inſtitutum conſequantur.

Hoc igitur cum quærimus, hoc in primis conſtituendum eſt quos nos, & quales eſſe velimus, & in quo genere vitæ, quæ deliberatio eſt omnium difficillima. Nam Herculem Prodicus dicit vt eſt apud Xenophontem, cum primum pubeſceret, quod tempus à natura ad eligendum quam quiſque viuendi viam ſit ingreſſurus datum eſt, exiſſe in ſolitudinem, atque ibi ſedentem diu ſecum multumque dubitaſſe cum duas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis, vtram ingredi melius eſſet. In qua deliberatione ad ſuam cuiuſque naturam omne conſilium eſt reuocandum vt conſtare in perpetuitate vitæ poſſimus nobiſmetipſis, nec in vllo officio clau-

claudicare. Si, inquam prædicatores nunc dicto modo admitterentur, non video quin doctores ecclesiæ deberent ſibi facere conſcientiam peccati ſi non aliquando laborarent & tentarent an poſſent eos conuertere, qualẽ ſibi tunc debuiſſent feciſſe Apoſtoli ſi tunc non laboraſſent ad infidelium conuerſionem. Per quod patet reſponſio ad primum obiectum.

Ad arg. in oppoſit. Secundum autem quod eſt in oppoſitum, non procedit benè quia nititur ꝓbare, quòd nec Apoſtoli debuiſſent laboraſſe ad conuerſionem infidelium quia canes erant ante ſuam conuerſionẽ. Niſi fortè velimus diſtinguere de canibus, dicendo quòd ſunt canes rabidi qui mordent panem eis apportantes, nec volunt illum comedere, ſed potius pedibus ſuis eum conculcant, & ſunt canes non rabidi qui non mordent panem eis afferentes, ſed potius applaudunt, & panem eis oblatum libenter comedunt.

Primo modo canes ſpiritualiter ſunt infideles moderni temporis, quibus doctrina veritatis proponenda non eſt, quia contumelijs & blaſphemijs quaſi pedibus ſuis conculcarent, inſuper & prædicantem illico occiderent, ſicut dictum eſt.

Secundo modo canes fuerunt infideles tempore Apoſtolorum, quibus doctrina veritatis proponenda fuit, quia abſque iniuria prædicantium cum gaudio illam erat multitudo ſuſceptura & comeſtura, vt de canibus fierent per fidem rationales homines.

Comment. in Quæſtionem Duodecimam, quæ eſt,

Vtrum Doctores Eccleſiæ deberent facere conſcientiam de peccato, eò quod non laborant ad conuerſionem infidelium.

IN titulo not. quòd per infideles poſſunt intelligi quicunque ex aliquo modo non credunt omnia, quæ credit Sancta Mater eccleſia Catholica. Vt intelligamus tamen tria genera. Idolotras, vt Maumetanos, & cæteros huiuſmodi. Iudæos, & Hæreticos. Vbi tamen inter duo genera aliqualiter laboratur, etſi non publicè inter hæreticos, quia non permittuntur loqui ipſi Catholici.

In corpore eſt concluſio conditionata. Quòd ſi aditus ad prædicationem eſſet apertus, ſibi facere conſcientiam debuiſſent, ſi non laborarent. Nunc autem cum aditus ſit præcluſus, ita quòd loqui nullo modo permittuntur, conſcientiam ſibi facere non debent.

Prima pars concluſionis augetur, quòd ſi probabiliter ſperarent eorum conuerſionem, & tamen probabiliter etiam mortem expectarent, deberent, & tenerentur ire ad prædicationes.

Hæc auctio probatur exemplo Apoſtolorum, qui mortem futuram certò ſcientes ſuam ob eorum prædicationes, ſperantes ob id fructum euenturum, adibant gaudentes omnes infideles.

Ipſa verò prima concluſionis pars probatur, quoniam quod Chriſtus præcepit Apoſtolis, ex iſtimandum eſt omnibus præcipere, quia mandauit Deus vnicuique de proximo ſuo. Sed Apoſtolis præcepit, ita quod niſi adijſſent infideles, feciſſent contra conſcientiam, igitur &c.

Secunda pars probatur. quoniam ſi id ſuſciperent, hoc eſſet ſuam propriam mortem ſine fructu procurare.

Not. quod quicunque id faceret, procurando ſibi mortem ſine fructu, peccaret mortaliter, quia vnuſquiſque tenetur de iure naturæ propriam vitam conſeruare. Vnde Plato diſſuadens iniectionem manus violentæ in ſeipſum, nos Deorum facturam eſſe ait, quam deſtruere non eſt noſtri, ſed Deorum. Quo fit, vt mortem vel ab ipſa natura, vel ab Auctore naturæ nos expectare debemus, quam etiam nec à natura, nec à Deo haberent quicunque ſibi illa ſine fructu procurarent, cum contra à Deo haberent illam, quicunque fructuosè adirent prædicationis periculum inter infideles. Non quòd Deus intendat quempiam occidere, ſed ideò dicendum eſt illam martirium à Deo eſſe, quatenus non ſolum permiſſa eſt, ſed in gratia ſua permiſſa eſt, atque cum gratia ſua. Non autem eſſet huiuſmodi, vbi quis accideret ad mortem ſine fructu.

Not. differentiam temporis huius à tempore maiorum noſtrorum. In illo enim infideles non ita generaliter obſtinati erant ad malum, vt aliqualiter non permitterentur loqui prædicatores Sancti. Nunc autem edicto cautum eſſe videtur, nè quis nullo pacto loqui permittatur, quod ſit contra id, quod communiter obſeruatur, tametſi perniciosum ſit.

Vnde, vt loquamur de Turcis, perfidus ille legiſlator eorum Maumetus, cauit nè eorum lex verbo rationis defenderetur, ſed gladio, quo ferirent ſubito quencunque loquentem contra. Vt verò loquamur de hæreticis, nota eſt, inter alias leges, vigeſima prima de regno Angliæ. Vbi quicunque diſſuaſerit Caluiniſianam, & Catholicam perſuaſerit, reus læſæ maieſtatis iudicatur, & tanquàm huiuſmodi ſemiſtrangulatur, deinde redeunti ad ſe amputantur virilia, & igne comburuntur, tuncque cultro aperitur illi venter, & erutis ilijs, etiam cor & viſcera ſpiranti adhuc, & reluctanti manu carnificis euelluntur, & in ignem iuxta poſitum proijciuntur, denique vt elixus, & in partes diſſecatus, ad varias ciuitatis portas ſuſpenditur.

Quid crudelius? Vanum idcirco videtur exponere ſe publicè tanto diſcrimini. Cœterum id fieri priuatim ſcimus, & nouimus multos id feciſſe de ſe Sanctum periculum. Sed de hoc hactenus, præſertim enim quæſtio reſpicit eos infideles, qui nec publicè, nec priuatim admittunt Chriſti fideles prædicatores, quia ſint omnes obſtinati in ſua ſecta, non autem in ſtatu, qualis deſcribitur à Tullio, & Xenophonte de Hercule &c.

QVAESTIO

QVAESTIO DECIMATERTIA.

Vtrum pupilli à tutoribus cuſtodientibus bona ſua poſſunt aliquid abſque peccato recipere occaſione bonorum illorum vltra ſortem, ſalua ſorte.

Arg. primo. primum. CIRCA ſecũdum arguitur, quod pupilli poſſunt abſq; peccato accipere vltra ſortem, & ſalua ſorte à ſuis tutoribus occaſione bonorũ ſuorum quę cuſtodiũt, ſic, quòd tutores ex parte cõmunitatum bona pupillorum cuſtodiunt, hoc frequenter eſt contra voluntatem amicorum & parentum illorum, qui libẽter de bonis illorum negotiarentur, & de lucro pupillos ſuſtentarent, & quandoq; ſortem augerent plus lucrando de bonis illorum quàm dent tutores ad eorum ſuſtentationem, puta decem libras annuatim pro centum, & ſic quòd pupilli illas decem libras pro centum accipiunt annuatim inuiti faciunt & coacti propter ſuſtentationis neceſſitatẽ, in quo vt videtur nullus peccat, ergò &c.

Secundum. Item ſic tenere ſub tutela communitatis bona pupillorum frequenter vergit in vtilitatem reipublicæ, quæ commodius in ſuis indigentijs non poſſet ſibi prouidere de tanta pecunia pro tanto, dare autem aliquid pro commodo communitatis, & ſimiliter accipere, vt videtur, licitum eſt, ergo &c.

Tertium. Item, hoc tenet vſus plurium ciuitatum, quod non faceret vt videtur niſi liceret, ergò &c.

In oppoſit. Contra, talibus tutoribus datur pecunia vt numerata, quæ vt huiuſmodi nõ habet in emptione, & venditione niſi rationem medij, in qua non differunt ſubſtantia & vſus, quare non datur niſi ſub ratione mutui aut depoſiti, ſed nec ratione vnius nec alterius licèt ſumere quicquàm vltra ſortem, quia vſura eſſet, ergò &c.

Reſponſio. Dico iuxta proceſſum vltimi argumenti, quòd ex quo dicti tutores non tenent bona pupillorum niſi ſub forma pecuniæ numeratæ, quæ inquantũm huiuſmodi differentiam vſus à ſua ſubſtantia non habet, vt non poſſit pro eius vſu aliquid ſumi, nec poteſt eſſe extremum empti aut venditi vt plus pro eius detentione accipiatur quàm valeat, nec plus valere ſeipſa, & in empto & vendito debet eſſe valoris æqualitas, prout determinabitur in quæſtione ſequenti, idcirco dico, quòd illi pupilli dicti decem libras dictas ſalua ſorte centum librarum non accipiunt niſi ſicut partem quandam illarum centum librarum, quod nullo modo quantum video poteſt eſſe ſine vſura mera, ſed ſi quo modo liceret accipere ibidem aliquid vltra ſortem, non video, quòd aliter poſſit accipi niſi ſub ratione intereſſe tanquàm a violento & iniurioſo detentore rei alterius quod benè puto licere ex parte pupillorum recipientium, dum tamen ipſimet potentes & valentes lucrari de pecunia ſua, aut parentes ipſorum vellent eam habere ad negotiandum, & contra voluntatem eorum à dictis tutoribus detineatur.

Sed tunc pro centum libris non deberet eſſe certus numerus pecuniæ recipiendæ, videlicèt decem librarum, ſed ſolùmmodò ad arbitrium boni viri iuxta circunſtantiam temporis, loci, & perſonarum quæ de pecunia negotiarentur. Nec etiam tunc dicti tutores dictam pecuniam abſque peccato iniuriæ poſſent detinere.

Non enim intereſſe ſoluitur niſi pro iniurioſa rei cuiuſque detentione, etenim licèt de iure miniſtri reipublicæ poſſent eſſe tutores bonorum pupillorum, nec in hoc eſſent iniurioſi nec detentores violenti, eſſent tamen ſi ipſimet pupilli vel amici eorum vellent negotiari de illis bonis, & illi non vellẽt iſta dare ſub bona tutela, nec negotiari de illis ad profectum pupillorum, iniurioſi & violenti detentores quo ad hoc.

Quòd arguitur primò, quòd dicti pupilli neceſſitate coacti recipiunt dictas decem libras ſcilicèt propter ſuam ſuſtentationem, Dico quòd propter neceſſitatem ſuſtentationis extremam licèt accipere à quocunque & quolibet modo, ſed hoc non habendo oculum ad mutuatum vel depoſitum, illud enim nequaquàm licèt. *Ad primũ princ.*

Et ſic neceſſitas pupillorum qui etiam abſque neceſſitate eſſent dictas decem libras pro centum recepturi, non excuſat illos à vitio vſuræ, etſi debitum intereſſe excuſaret, quod multò magis inculparet vitio iniuriæ ipſos tutores etiam ſi dictas decem libras perſoluant pro intereſſe, & ſic in omnem euentum aut pupilli peccant, & tenentur ad reſtitutionem accepti vltra ſortem, aut ipſi tutores cum hoc, quòd annuatim ſoluunt decem libras pro intereſſe.

Ad ſecundum, quòd illud vergit in vtilitatem communitatis, Dico, quòd licèt quilibet de ciuitate teneatur ſuccurrere de ſuo, & hoc bono communitatis, quoniam ſicut dicit Tullius libro primo de officijs, vt præclarè ſcriptum eſt à Platone, Non nobis ſolum nati ſumus, ortuſque noſtri partem patria vendicat partem amici, in hoc naturam debemus ducem ſequi, communes vtilitates in medium afferre, mutatione officiorum dando & accipiendo, & infra. Omnibus inter omnes ſocietas hæc eſt, in qua omnium rerum quas *Ad ſecundum.*

ad

ad communem hominum vſum natura genuit, iſta ſeruanda eſt communitas, vt ſicut in græcorum prouerbio eſt amicorum omnia eſſe communia.

Quòd tamen ciuitas titulo cuſtodiæ aliquorum bona contra voluntatem illorum vel amicorum eorum volentium pro illis de eis negotiari detineat iniquitas eſt gubernantium communitatem, aut ſi vltro pro. c. libris decem accipiunt vltra ſortem, non titulo intereſſe, procul dubiò vſura eſt.

Ad tertium. Ad tertium, quòd hoc tenet vſus plurium ciuitatum, Dico non vſus ſed abuſus, nec ob hoc delicta ſunt minora quia plures eis irretiti ſunt, & ſi multi ſic faciunt credo, quòd ignoranter faciunt, aut malè circa hoc inſtructi ſunt.

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum pupilli à tutoribus cuſtodientibus bona ſua poßunt aliquid abſque peccato recipere occaſione bonorum illorum vltra ſortem, ſalua ſorte.

TITVLVS notus eſt, ſiquidem accidat caſus ſæpè, quòd relinquuntur pupilli ſub tutoribus.

In corpore eſt diſtinctio, quòd aut tutores detinent pecuniam (not. nanque quod in titulo per bona non poſſunt intelligi, niſi pecuniæ. quippè ſi eſſent, putà, poſſeſſiones, certum eſt, quod licitum eſſet, quia annuales fructus poſſeſſiones edunt) aut igitur tutores detinent pecuniam illam violenter, ac iniurioſè, ſcilicèt contra voluntatem parentum, & amicorum pupilli, quia videlicèt circa illam cum vtilitate pupilli negotiarentur &cęt. Aut non detinent iniurioſè &cęt. Vnde ſi primum.

Prima eſt concluſio. Quòd liceret pupillo recipere aliquid vltra ſortem ſalua ſorte, ad arbitrium boni viri, iuxta circunſtantiam temporis, locorum, ac perſonarum, & non aliter.

Prima pars concluſionis patet, quia licèt damno emergenti, & lucro ceſſanti aliquid ſatisfacere.

Secunda pars patet, quia aliter eſſet vſura. Si ſecundum.

Secunda eſt concluſio. Si non detinet iniurioſè &c. non licèt pupillo accipere &c. Patet, quia id eſſet vſura. Nam vbi taliter recipitur in his vbi ſubſtantia & vſus non differunt, vſura eſt.

Iudicaremus nos in hoc negotio poſſe totum accommodari, ſecundùm quod alibi non ſemel diximus, ſcilicèt procedendo quemadmodum docet conſtitutio ſum. Pont. Pij V. Ea ſiquidem obſeruata tollitur omnis vſura, vbi vero non obſeruaretur, certiſſima eſſet vſura. Vbi & prior concluſio non ad arbitrium aliorum reducenda eſſet, niſi vbi de quadam æquitate tractaretur, & non de pacto.

Vtrum autem id poſſet tractare pupillus, eſt difficultas. Tametſi enim ante legitimam ætatem ſit dominus rerum ſuarum, non tamen eſt dominus earum vſus, quia nihil differt a ſeruo, ſed ſub tutoribus, & actoribus eſt vſque ad præfinitum tempus à patre, vt ait Apoſtolus.

Cæterum credendum eſt, quòd per parentes, & amicos id fieri poſſet in ſuſtentationem pupilli, ſine capitalis detractione, quod ſi fieret iuxta dictam legem, vtpotè quod illa pecunia emeretur aliquod ſtabile à tutoribus, & eis relinqueretur ſub locationis titulo, poſſet recipere de pacto iuxta legem facto, quod decet.

Vbi ſi ſors integra remaneret, vtique remaneret, quia & emptum fundum taliter remaneret, & pro fructu annuario reciperetur aliquid. Vnde in redditione capitalis redditur & fundus hinc inde.

QVAESTIO XIIII.

Vtrum liceat rem vendere plus debito propter indigentiam.

Arg. princ. CIRCA tertium arguitur, quòd propter indigentiam emptoris licèt vendere rem plus debito, ſic, tantùm res valet quantùm vendi poteſt, quare cum res poſſit vendi plus debito propter indigentiam emptoris tantú valet quantùm haberi poteſt pro ipſa ab emptore indigente, ſed licèt rem quancunque vendere tantùm, quantùm valet, ergò &c.

In oppoſit. Contra. Iſte vendens in hoc, quòd rem ſuam vendit plus propter indigentiam emptoris, vendit quod ſuum non eſt ſcilicèt neceſſitatem vel indigentiam alterius, in hoc videlicèt, quòd illam ponit in parte precij, rem ſuam propter illã plus preciando, quod nequaquam licèt, ergò &c.

Reſponſio. Dico, quòd ſecundum, quòd aliàs declaraui in quadam quæſtione de Quolib. an ſcilicèt liceat emere rem pro minori precio quàm valeat propter ignorantiam vendentis, æqualitas debet obſeruari quo ad precium inter emptum & venditum ſiue datum & acceptum, prout requirit iuſtitia commutatiua. ſcilicèt ſecundùm qualitatem ſiue diſpoſitionem aut circunſtantiam temporum, & locorum in quibus fiunt emptio & venditio, & hoc prout dicta æqualitas de propius poteſt ſeruari iuxta æſtimationem rectæ rationis.

Idcircò igitur, quia talis æqualitas in propoſito non ſeruatur, quia indigentia emptoris non eſt circunſtantia, propter quàm debet augeri pretium venditi, immò eſt circunſtantia qua debet venditor moueri ad libentius vẽdendum rem

ſuam &, facilius, & ſic propter quam potius precium ex charitate diminui deberet quàm ex aliqua cupiditate augeri, Dico, quòd omninò illicitum eſt plus vendere rem ſuam propter emptoris indigentiam, & pro eo quod accipit venditor vltra iuſtum precium ad æſtimationem viri iuſti, non eſt venditio, ſed extorſio, & ita ſpecies rapinæ, & ſecundùm hoc concedenda eſt ratio ſecunda.

Ad argu. princip. Ad primam in oppoſitum, quòd tantùm res valet quantùm vendi poteſt, Dico, quòd verum eſt de potentia iuris quæ debet eſſe recta ratione regulata, quia id ſolum poſſumus licitè & abſque peccato quod de iure poſſumus, non autem verum eſt de potentia facti ſiue de potentia abſoluta qua id poſſe dicimur quod ex circunſtantia in aliquo caſu licitè poſſumus & in alio non, quæ verè dicitur potentia abſoluta.

Dicitur etiam potentia facti quãdo per ipſam fit quod non licèt pro loco & tempore, licèt aliàs licere poſſit. Potentia autem facti ſimpliciter dicitur illa qua fit quod omninò illicitum eſt, & in nullo caſu licitum, vt adulterari vel occidere innocentem. Quare cum in propoſito res iſta non poſſit plus vendi de potentia iuris, ſed ſolùm modò de potentia facti, aut de potentia abſoluta, quia fortè in aliquo caſu licitum eſt iſta vendere tantùm, putà propter circunſtantiam communem temporis aut loci, nullo igitur modo res dicta tantùm valet quantùm tali potentia vendi poteſt, & ideò talis venditio non eſt licita ſecundùm dictum modum.

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Vtrum liceat rem vendere plus debito propter indigentiam.

IN titulo reflectenda eſt indigentiam ad emptorem.

In corpore eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito, ſcilicet quòd non licet vendere plus debito propter indigentiam, ſcilicet emptoris, ſed potius diminui debet.

Prima pars probatur. Vbicunque non eſt circunſtantia, propter quam carius vendi poſſit aliquid, illud carius vendere non licet, ſed indigentia emptoris non eſt circunſtantia huiuſmodi igitur &c.

Maior nota eſt, pro minori autem not. quòd triplex videtur circunſtantia. Prima eſt circunſtantia qualitatis, ſecunda loci, tertia temporis. Prima eſt. quod cum res melior effecta eſt, induſtria habentis, tunc ipſa poteſt carius vendi.

Secunda eſt, quando transfertur de loco ad locum, vbi & labor exigitur, temporis conſumptio, & expenſæ.

Tertia quando ſecundùm diuerſitatem temporum res communiter carius, & vilius ſolent vendi, vt de tritico notum eſt.

Nunc autem emptoris indigentia ſub nulla harum circunſtantiarum includitur.

Secunda pars patet, nota tamen, quòd non eſt ita neceſſaria, quòd de neceſſitate indigenti vendatur vilius, ſed probabile eſt, quia ſit affectus charitatis.

Not. quòd emptor duplicem habere poteſt indigentiam. Vnam rei tantum, alteram rei, & tanti precii, quanti valet.

Nunc autem crederemus quòd prima indigentia ſit circunſtantia, qua facilius, & promptius ex charitate venditor deberet illi eam vendere, tametſi non teneatur illi vendere vilius.

Secunda verò circunſtantia eſſet, qua venditor potius debet rem illam vendere vilius, quam carius &c.

QVAESTIO XV.

Vtrum Iudæus pungens Hoſtiam Conſecratam, qui videns ſanguine emergente ex puncturis ipſam rubeſcere, & viſo miraculo conuertitur, & baptizatur, debeat pro iſto delicto puniri à iuſtitia publica.

SEQVVNTVR quæſita de pœnis. Et erant tria.

Primum de pœna infligenda vni ſingulari perſonæ, Vtrum ſcilicèt Iudæus pungens Hoſtiã conſecratam qui videns ſanguine emergente ex puncturis ipſam rubeſcere, & viſo miraculo conuertitur &, baptizatur, debeat pro iſto delicto puniri à iuſtitia publica.

Secundum erat de pœnis infligendis duobus comparatiuè. Vtrum videlicèt religioſus grauius peccans minus puniendus ſit quàm ſecularis minus grauiter peccans.

Tertium erat de pœna infligenda vni communitati. Vtrum ſcilicèt multitudo populi defendens prauam conſuetudinem ſuam antiquam putà forum publicum tenere in cœmiterio hora miſſæ, ſit propter hoc punienda.

Arg princ. Primum. Circa primum arguitur, quòd dictus Iudæus pro dicto delicto poſt baptiſmum receptum ſit puniendus, ſic. Iudæus committens contra ſuam legem puniendus eſt ſecundùm illam, ergò & committens contra legem Chriſtianam, ſimiliter ſecundùm illam puniri debet, quare cum dicto facto commiſerit contra legem Chriſtianam, ergò &c.

Secundum Item niſi iudæus iſte ſuper dicto facto puniretur à publica iuſtitia ſecundùm legem Chriſtianam, tũc maleficium illud maneret impunitum, quia iudæi nõn punirent illud ſecundum legem ſuam,

ſuam, illud autem eſt inconueniens, ergò &cęt.

Tertium. Item ſi propter baptiſmum ſuſceptum non puniretur, tunc multi infideles ſolo metu mortis facientes ſe baptizari effugerent per hoc pœnas pro illis quæ commiſerunt in eccleſiam.

Quartum. Item baptiſmus non tollit pęnam ſed culpam tantùm, quia non tollit irregularitatem contractam ex bigamia ante baptiſmum, ergò cum hác pœnam non tollat, adhuc eſt illi infligenda, ergò &cęt.

Quintum. Item tunc non eſſet puniendus pro furto aut homicidio quod ante baptiſmum commiſiſſet, hoc eſt inconueniens, ergò &c.

In oppoſit. Contra. Iudæus iſte dictam Hoſtiam credebat fuiſſe non Conſecratam, quia credebat fidelitatem Conſecrationis quàm Chriſtiani illi adhibent nihil eſſe ſed Chriſtianus pro punctione Hoſtiæ quam crederet non Conſecratam non eſſet puniendus per iuſtitiam publicam, quia aut nihil, aut modicum peccaret, quare nec ſimiliter pro iſta punctione à iuſtitia publica puniendus eſt Iudæus, quia aut nihil aut modicum in illa peccauit.

Reſponſio. Dico primo diſtinguendo de modo peccandi in dicta punctione Hoſtiæ Conſecratæ quo ad intentionem Iudæi pungentis, quia aut pungebat eam ex pura malitia, animo ſcilicèt inferendi cõtumeliam Chriſto, quem Chriſtiani colunt ſub ſpeciebus Hoſtiæ, & tunc grauiſſimè peccauit, ſed ſolùm in legem Chriſtianam, & non in legẽ Iudæorum iuxta illorum æſtimationem.

Aut pungebat eam ex dubietate, an ſcilicèt talis ſanctificatio eſſet in illa qualem Chriſtiani credunt illi ineſſe, animo ſcilicèt experiendi per aliquod ſignum fortè apparens à Deo, an ita eſſet, & tunc adhuc grauiter peccauit, tentando ſcilicèt Deum, & non ſolùm in legem Chriſtianam noui teſtamenti, ſed etiam in legem Iudæorum veteris teſtamenti, & hoc etiam iuxta æſtimationem Iudæorum, quia in lege veteris teſtamenti ſcriptum eſt: Non tentabis Dominum Deum tuum. Deutero. 6. Et repetitum eſt à Chriſto in nouo teſtamento Matth. 3. Sed credo, quòd minus peccaſſet ſi intentione experiendi illud feciſſet, quàm ſi intentione contumeliam inferendi, eò quòd nondum conuerſo ad fidem Chriſtianã licèt experiri efficaciam legis Chriſtianæ, & hoc mentis diſcretione ipſam examinando & alijs legibus comparando ſecundùm præeminentiam in congruendo, & concordando Iudæo rectæ rationis, quemadmodum Auguſtinus ante ſuam conuerſionem examinauit legem Chriſtianam, & illam prælegit poſtquàm magis rationabilem cæteris legibus inuenit.

Vt enim dicit in principio libri contra epiſtolam fundamenti: Ego Euangelio non crederem niſi me Eccleſiæ Catholicę commoueret auctoritas, & poſtquàm paulò prius annumerauit per quæ Eccleſiæ auctoritas mouit ipſum ad credendum, conuertens ſermonem ad Manicheos dicit ſic. Apud vos autem vbi nihil horum eſt quod me inuitet ac teneat, ſed ſola perſonat pollicitatio veritatis, quæ ſi tam manifeſta monſtratur, vt in dubium venire non poſſit, præponenda eſt illis rebus omnibus quibus in Catholica teneor. Si autem tantùmmodò promittitur, & non exhibetur, nemo me mouebit ab ea fide quæ animum meum tot & tantis nexibus Chriſtianę religioni aſtringit, & vt teſtatur in principio de vera religione, eadem commouerent modò ad conuerſionem ad fidem Chriſtianam veros Philoſophos ſi reuiuiſcerent. Mentis ergò diſcretione licèt veritatem legis & fidei Chriſtianæ experiri, quia ſic nullus experiri quęrit niſi dubius factus de ſua perfidia, per quod incipit tendere ad veram fidem.

Experiri autem ſuper hoc miraculum à Deo expetendo, illud omninò illicitum eſt, ſicuti fortè experiri voluit iſte Iudæus, in quo multum peccaſſet, minus tamen vt ęſtimo quàm ſi illud ex malitia feciſſet, & multò minus puniendus eſſet pro iſto commiſſo per eccleſiam poſt eius conuerſionem ſi propter experiẽtiam illud commiſiſſet, quàm ſi propter contumeliam, ſi tamẽ ſuper hoc certificari potuiſſet, & ſi propter illud poſt baptiſmum puniendus eſſet, de quo tamen non eſt dubium quin puniendus fuiſſet ſi conuerti noluiſſet, quia non ſunt permittẽdi agere Iudæi vel docere aut ſcribere in contumeliam Chriſti, ſi ſuper hoc eccleſia inſtrui poſſet, licèt permittantur hiſtorialiter exponere, & docere vetus teſtamentum, & alia cerimonialia veteris legis exercere. Sed poſtquàm conuerti voluit, aduertendum eſt an commotus miraculo dicto ad eccleſiam ſe diuertit petens baptizari priuſquàm impingeretur illi tale facinus, & priuſquàm pro iſto ad carcerem traheretur, an non petiuit baptizari niſi poſtquàm calumniatus fuerit ſuper dicto crimine, & fortè ad carcerem tractus.

Si ſecundo modo, magna præſumptio fuiſſet quòd non niſi propter metum mortis & fugam eiuſdem baptizari voluiſſet, vt per hoc euadere poſſet, & tunc nequaquàm ad baptiſmum aſſumi debuiſſet, niſi probabilibus indicijs apparuiſſet ipſum verè conuerſum fuiſſe, & non timore mortis baptiſmum petijſſe, aliter enim fictus reputari debuit, & ad baptiſmum non recipi, ſed potius ad pœnas trahi. Si primo modo, aut ſi fortè probabilibus indicijs apparere potuit ipſum non ficte & metu mortis baptiſmum petijſſe, ſed tanquàm verè pœnitentem amore fidei Chriſtianę, omninò recipi debuit ad baptiſmum.

Et tunc reſtat dubium propoſitum, An baptizatus puniri deberet pro dicto commiſſo, & hoc per iuſtitiam publicam pœna corporali, quali puniendus *Dubium.*

niendus

niendus fuiſſet ſi conuerti noluiſſet, putà mortis, quia de pœna ſpirituali à Deo infligenda pro dicto commiſſo certum eſt, quòd per baptiſmum remiſſa eſt omninò cum peccato, ſi tamen non fictè baptiſmum aſſumpſit. Et hic diſtinguendum puto, quia aut conſtare poteſt per aliqua certa indicia poſt receptum baptiſmum, quòd fictus acceſſit ad illum, & tunc dico, quòd non eſt reconciliatus in aliquo eccleſiæ, & puniendus eſt acrius quàm ante baptiſmum, quia cum præcedēti peccato additum eſt præſumptiuè peccatum fraudis quę decepit eccleſiam cum ei contulit baptiſmum.

Aut è contrario conſtat per contraria indicia quod firmiter ſtat in eo quod aſſumpſit, & quòd verè ad baptiſmum acceſſit, & tunc dico, quòd commiſſum iſtud quatenus pertinet punitio ipſius ad eccleſiam ſiue ad legem Chriſtianam, quia ſcelus peccati illius commiſſum eſt in totū corpus eccleſiæ, & in quemlibet exiſtentem in illa inquantùm eſt membrum Eccleſiæ, licèt non vt eſt perſona ſingularis, emenda in punitione illius facienda eſt toti Eccleſiæ & cuilibet in ea inquantùm eſt membrum eius, nunc autem poſtquàm ſuſcepit illum eccleſia ad baptiſmum, & per hoc eum ſibi adiunxit vt membrum ſanum, & ſimiliter cęteris membris ſuis coniunxit atque aſtrinxit vinculo charitatis, in hoc eum ſibi & membris ſuis perfectè reconciliauit, non ſolùm ſibi remittendo rancorem pro commiſſo ſed etiam omnem iniuriam quæ reſpicit emendam, & hoc facto huiuſmodi iniuriam ei remittendo, licèt nō verbo, quemadmodum ſi cui proximus ſuus iniuriatus fuit, poſt quàm recepit illum ad perfectam amicitiam, & familiarem conuerſationem in prandijs, & alijs in quibus homines amicabiliter ſolent conuenire, omnis iniuria reputatur inter homines illi remiſſa, vt de cętero contra illum agi non poſſit actione iniuriarum, & hoc etiam quemadmodum ſi quis aliquam deflorauit, & tenetur ei emendare iniuriam ipſam dotando, ſi conſentit, quòd eam recipiat in vxorem, omnis iniuria illi remiſſa eſt ab illa, nunc autem ſummā iniuria eſſet poſt remiſſionem iniuriæ vindictam expetere.

Reſponſio. Dico igitur, quòd quantum mihi apparet multum eccleſia illi Iudæo iniuriaretur, ſi poſtquàm per baptiſmum factus eſt vt apparet verus Chriſtianus, poſt baptiſmum ſuſceptum verè in aliquo eum puniret quantuncunque modico non ſolùm extremo mortis ſupplicio, quo non debēt puniri niſi incorrigibiles qui ſunt putrida membra in animali, quæ oportet abſcindi ne cætera membra inficiant, dicente Auguſt. in Epiſtola ad Marcellinum. Vindicta vltima iuſtè expoſcitur quando nullus iam reſtat correctionis locus. quia vt dicit in Epiſtola ad Maced. in plectendo & ignoſcendo hoc ſolùm rectè agitur vt vi- iv.

ta hominum corrigatur, quale membrum non præſumitur quòd ſit iſte, poſtquàm ſicut verè conuerſus ad baptiſmum ſuſceptus eſt, nec aliqd contrarium indicium appareat, in hoc enim ſeipſum ſeruitio Dei & Eccleſiæ pro delicto ſuo perfectè exhibuit, & de ſemetipſo ſatisfecit, & ideò mitiſſimè cum eo tanquàm cum filio, & ſeruo deuotiſſimo agendum eſt, vt comparando iſtum Iudæum conuerſum ex dicto miraculo ad alium non conuerſum, reſpectu iudicij Eccleſiæ, dicamus illud Anſel de ſimilitudinibus, vt infra quæſtione ſequenti. Hunc mitiùs iudicat vt ex toto proprium, illum verò ſeuerè vt minùs priuatum.

Vnde indignanti, quòd tali ſic parcit Eccleſia, dici poteſt illud quod dicit Aug. in Epiſt. ad Vincentium. Non tibi diſpliceat Eccleſiæ manſuetudo, quæ membra Chriſti colligit non collecta diſpergit. Vnde de remittendo ab Eccleſia omninò commiſſa ante baptiſmum baptizato, expreſsè dicit Auguſt. ad Vincentium contra hæreticos auctoritate Titonij ſic inquiens. Velim & iſta commemorare quæ Titonius ſcriptis ſuis inſerit contra vos pro Eccleſia Catholica, ſcribit enim à ducentis ſeptuaginta Epiſcopis noſtris Concilium Carthagine celebratum, & poſtpoſitis omnibus præteritis limatam eſſe ſententiam vt immenſi criminis reis ſi baptizari vellent pro integris cōmunicaretur. Idem ad Bonifacium de baptizatis ab hæreticis impugnatoribus, & occiſoribus Catholicorum poſtmodum ad Eccleſiam conuerſis dicit ſic. Eccleſia perſequitur illos diligendo, illi Eccleſiam ſæuiendo, iſta vt corrigat, illi vt euertant iſta vt reuocet ab errore illi vt præcipitēt in errorem, ſicut Eccleſiæ charitas laborat vt eorum nemo moriatur, ſic eorum laborat furor nos occidere, & infra Taceo ærumnas, cędes, & incendia eccleſiæ. Sed nos huiuſmodi afflictos malis conſolatus eſt fructus. Nam vbi apertius iſta ſunt commiſſa vberius laudatur Dominus, qui donare dignatus eſt vt ſerui eius paſſionibus ſuis lucrarentur fratres ſuos & oues mortifero errore diſperſas in pacem ſalutis congregarent. Et iſtis interrogantibus reſpondet ſubdens.

Quid apud vos cum nos tranſimus accipimus? Reſponſio. Non quidem accipitis baptiſmum, qui vobis extra compagem Chriſti ineſſe potuit prodeſſe non potuit, ſed accipitis vnitatem Spiritus in vinculo pacis.

Ad argum. principale. Primum. Argumenta ad vtranque partem deficiunt. Quòd ergò arguitur primò, quòd Iudæus ille puniendus eſt, quia commiſit in legem Chriſtianam, dico, quòd verum eſſet ſi non aliter ſatisfeciſſet Deo & Eccleſiæ vt ambo ei delictum remiſiſſent, & ad recōciliationem recepiſſent, qualiter iſte ſatisfecit. Baptiſmo enim ex virtute paſſionis Chriſti ſatisfecit Deo, immò Chriſtus pro ipſo, voluntate autem ſua bona qua

voluit baptiſmum ſuſcipere, &c. ſicut membrum ſeruitio eorum perpetuò ſe aſcribere, ſatiſfecit Eccleſiæ.

Ad ſecundum. Per hoc patet reſponſio ad ſecundùm, quòd maleficium illud non manet impunitum, quia inquantùm peccauit in Deum, punitus eſt pro eo Chriſtus: inquantùm verò peccauit in Eccleſiam, punitus eſt ſemetipſum exhibendo ſeruum eius, & Dei perpetuum.

Ad tertiũ. Ad tertium, quòd ſi iſte propter ſuſceptum baptiſmum non puniretur, tunc metu mortis baptizati impunes manerent ſuper commiſſis. Dico ſecundùm iam dicta, quòd non eſt verum, quia niſi percipi poſſet, quòd metu mortis peterent baptiſmũ, tunc omninò eis eſſet baptiſmus denegandus, & ad pœnas eſſent ducendi, ſtatim: & ſimiliter ſi poſt ſuſceptum baptiſmum conſtare poſſet, quòd ſolo metu mortis illum ſuſcepiſſent: ſecus autem eſſet ſi verè conuerti vellent, ſicut dictum eſt. Et hoc quemadmodũ contigit de Paulo, qui poſt ſuam veram conuerſionem puniri non debuit, quia Eccleſiam perſecutus fuit, ſicut etiam neque Sarracenus, qui in exercitu Sarracenorum impugnante Eccleſiam Chriſti, Eccleſias ſpoliaret, & ſacramẽtum Altaris in vituperium Chriſti pedibus conculcaret, puniretur ab Eccleſia, ſi viſo miraculo in conculcatione iſta ſtatim cõuerteretur, & dimiſſa ſocietate Sarracenorum humiliter concurreret ad Eccleſiam, fidem eius profitendo, & baptiſmum petendo, atque ſuſcipiẽdo.

Ad quartum. Ad quartum, quòd baptiſmus non tollit pœnam, ſicut nec irregularitatem bigamię, dico, quòd verum eſt, nec iſte virtute ſacramentali baptiſmi à pęna dicta liberatur, quia non purgat eam, ſicut nec bigamiam, ſed ſola bona voluntate, qua petit fieri membrum Eccleſiæ, &c. ſe in perpetuum ſeruitio Chriſti, &c. Eccleſiæ aſcribit, & per hoc Eccleſia commiſſum illud ipſi omninò indulget, & eum ſibi reconciliat, vt dictum eſt.

Ad quintum. Ad quintum, quòd tunc Iudæus iſte non eſſet puniendus poſt baptiſmum pro furto commiſſo ante baptiſmum, vel pro homicidio: dico, quòd verum eſt inquantùm punitio eſt facienda tanquàm emenda Eccleſiæ, aut mẽbris eius, inquantùm membra eius ſunt ſimpliciter. Quatenus tamen eſt facienda perſonis priuatis, vt ſunt tales, in quibus commiſſum eſt, & vt ſingulares ſunt perſonæ, in quas commiſſum eſt, benè eſt puniẽdus. Vnde vxor pagani conuerſi, ſi fornicata fuit ante baptiſmum, poſt baptiſmum punitur carentia conſortij mariti, vt extra de diuortijs. Gaudemus, in fine, vbi dicit Gloſſ. Omne crimen tollitur in baptiſmo, quo ad Deum, quod ante contraxit, vel fornicando, vel adulterando, ſed quatenus illa fornicatio reſpicit virum non tollitur in baptiſmo, &c. paulò poſt, Delictum enim quod commiſit in ſe tollitur, quòd commiſit in alium non tollitur.

Et ſecundùm hunc modum credo, quòd omnia iura, quæ loquuntur de punitione pro cõmiſſo ante baptiſmum, exponenda ſunt de iniuria facta in perſonam priuatam, vt priuata eſt, ſicut eſt illud Domini Oſtien. extra de diuortijs, Gaudemus. vbi dicit in fine. De quolibet homicidio, vel furto ante baptiſmum commiſſo poteſt accuſari, quia quamuis per baptiſmum remittatur peccatum, tamen obligatus manet ad pœnas temporales. Et cui manet obligatus ad tales pœnas, exponit paulò poſt, dicens, Omne peccatum tollitur per baptiſmum quantùm ad Deum pertinet, & ſatisfactionem eidem exhibendum, non tamẽ quantùm ad ſatisfactionem homini faciendam, quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Item illud Domini Innocent. ſuper eundem locum. Si ante baptiſmum furtum, vel homicidium quis commiſiſſet, poſt baptiſmum & accuſabitur &c. condemnabitur.

Nam licèt dimittatur peccatum, quo ad Deũ, &c. quo ad legem promotionis, quia promoueri poteſt quamuis peccatum ante baptiſmum cõmiſſum ſit notorium: tamen quo ad accuſationẽ, & pœnas alias non ſpirituales benè ligabitur poſt baptiſmum. Vnde puto, quòd ſi quis commiſiſſet homicidium, vel furtum ante baptiſmum, puniendus eſſet ad ſatisfaciẽdum priuatis perſonis, quarum parentem occidit, vel quibus poſſeſſionem abſtulit, aut ſi quis alteri teneretur ad pœnã ſeruitutis ante baptiſmum, illa non tollitur in conuerſo poſt baptiſmum, vt enim dicit Gloſſ. iam dicta. Iniquum eſſet, quòd baptiſmus tolleret beneficium alteri competens, ſicut in libertate, quàm ſcilicet habet aliquis ſuper alium, vt ſuper ſeruum ſuum: non enim amittit illam ex baptiſmo, dicente Apoſtolo primæ Corinth. 7. Vnuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt in ea permaneat. Gloſſa. In ea vocatione, ideſt, in ea conditione, &c. addit, Non repugnante ſcilicèt ei ad quod vocatus eſt, vt enim dicit Gloſſa, hoc ad eas conditiones, vel conſuetudines vitæ retulit quæ nihil obſunt fidei, vel bonis moribus, & quæ ſit talis conditio, exponit Apoſtolus ſubdens cõtinuè. Seruus vocatus es, non ſit tibi curæ Gloſ. quia hoc eſt cauſa humilitatis, quæ ad eam, quæ in Domino eſt pertinet libertatem. Et quis ſit ſtatus ad quem vocatus eſt exponit ſubdens paucis interpoſitis. Vnuſquiſque in quo vocatus eſt ſtatu permaneat apud Deum. Gloſſ. in obſeruatione mandatorum Dei. In iſto ergo, quod addit Gloſſa.

Non repugnante, apertè inſinuat à contrario, quòd ſi conditio, in qua quis vocatus eſt ſit repugnans conditioni ad quam quis vocatus eſt, in ea permanere non debet, licèt aliàs in ea permanere deberet, putà ſi vxor conuerſi ad fidem manens in infidelitate conſentiat habitare cum iſto, non tamen abſque contumelia creatoris, vel

vt

vt eum pertrahat ad mortale peccatum, viri reſtitutio illi negatur, vt in prædicto capite, Gaudemus. Et ſic iſte per baptiſmum abſoluitur à pœna ſeruili, qua tenetur mulieri reddere debitum, quia iſta conditio obſeruata repugnat obſeruationi mandatorũ Dei ad quam vocatus eſt. Quare cum iſta conditio, qua tenetur Iudæus noſter Eccleſię ad pœnam mortis pro dicto ſuo peccato obſeruata repugnat obſeruationi mandatorum Dei, quia illam obſeruare non poſſet ſubtractus à vita, ad quam vocatus eſt per baptiſmum: ab huiuſmodi ergò pœna legitimè ſuſcepto baptiſmo ſecundùm dictum modum abſoluitur, & ſic pro dicto commiſſo nullatenus puniri debet, quòd &, ſi in aliquo puniendus eſſet in emendam faciendam Eccleſiæ: non tamen pœna mortis, ſed aliquâ humili pœnâ, & hoc quia minùs puniendus eſt, quàm ab hæreſi reuerſus ad Eccleſiam, eò quòd iſte magis peccauit, maximè ſi ad experiendum dictus Iudæus hoſtiã conſecratam pungebat.

Reuerſus autem ab hęreſi, morte plectendus non eſt, ſed pœna humiliori, quàm iſte, qui nunquàm fuit Eccleſię coniunctus, dicente Auguſt. de reuertentibus ab hęreſi ad Eccleſiam in libro de vnico baptiſmo, capitulo duodecimo. Eorum deteſtabilia mala nequaq̃ ſuſcipimus quandoquidem niſi eis correctis ad nos tranſire non poſſunt, nec illud ſine diſtinctione pręterimus, vt humiliorem agant pœnitentiam, qui iam fideles fidem Catholicam deſeruerunt, quàm qui in illa nondum fuerunt.

Et quod amplius eſt, etſi diſtricto iure Eccleſia per Principem poſſet talem punire: in hoc tamen caſu vbi non ſolùm verbo, ſed etiam facto ſumma correctio promittitur à reo, venia ei facienda eſt, nè morte plectatur. Iuxta illud quod dicit Auguſt. ad Maced. Omnia peccata videntur veniabiliora cum reus correctionem promittit, & infra. Neque criminis vltores putaſſe debent ad culpam ſui officij, ſi quid erga reos miſericorditer agerent, quorum vitę neciſque haberent legitimam poteſtatem. Vnde ſi qua pœna plectendus eſt iſte noſter Iudęus pro commiſſo ante baptiſmum contra priuatam perſonam, illa non debet eſſe niſi temporalis, & in hoc poteſt Iudex Secularis parcere corrigibili commutando pœnam mortis in pœnam temporalem ſuper quocunque delicto, & à quocunque commiſſo, dicente Aug. ad Apringium, Cur non flecteris in partem prouidentiorem, leniorem que ſententiam? quod licet iudici, etiam in cauſis non Eccleſię.

Quòd etiam pœna mortis plecti non debet, expreſsè teſtatur Innocentius in eo, quod dixit iam ſupra, quòd peccatum commiſſum ante baptiſmum remittitur, quoad Deum, & quoad legem promotionis, quia promoueri poteſt, quod nequaquàm eſſe poſſet ſi morte plectendus eſſet.

Ad argumentum in contrarium, quod Iudęus noſter non credebat hoſtiam illam fuiſſe conſecratam, &c. *Ad arg. in oppoſit.*

Dico, quòd verum eſt ſimpliciter, vt procedit argumentum, quantum tamẽ tangit ipſum, credebat ipſam fuiſſe conſecratam, pro quanto Eccleſia ipſam potuit conſecrare, & per hoc intendebat facere contumeliam Chriſto pro quanto Chriſtiani credebant ipſam ſic fuiſſe conſecratam, quòd in ea continebatur verum corpus Chriſti.

Propter quod ſecundum ſuam intentionem talem, maximè peccauit, & puniendus ab Eccleſia fuiſſet, niſi ſuſceptione baptiſmi ei reconciliatus fuiſſet. Non ſic autem peccaret Chriſtianus pungendo hoſtiã, quam nullo modo crederet conſecratam, ſcilicet nec ſimpliciter, nec prout ipſam conſecrare potuit Eccleſia; & ideò illam potuit pungere alia de cauſa, quàm Iudęus eam pungebat, & non peccaret in illam pungendo, & ſic nequaquàm ſimile eſt adductum pro ſimili.

Comment. in Quæſtionem XV. quæ eſt,

Vtrum Iudæus pungens Hoſtiam Conſecratam, qui videns ſanguine emergente ex puncturis ipſam rubeſcere, & viſo miraculo conuertitur, & baptizatur, debeat pro iſto delicto puniri à iuſtitia publica.

TITVLVS ex parte taliter agentis dilatari poteſt ad quemcunque infidelem; ex parte verò actionis ad quamcunque actionem, quia fieret hoſtiæ ſacræ notabilis iniuria.

In corpore habita diuiſione, & ſubdiuiſionibus quibuſdam, ſex concluſionibus ſatisfit quæſito, quæ omnia facilis intelligentiæ gratia poſſunt ad hanc formam reduci.

Iudæus huiuſmodi pungens, aut

- *Pungebat ex malitia pura animo inferendi contumeliam Chriſto &c. & petijt baptizari, aut*
  - *Antequàm impingeretur ei tale facinus, & poſt baptiſma hoc facto cognito, vel poteſt*
    - *Agnoſci, quòd fictè acceſſerit ad baptiſmum per certa indicia.*
      - *Prima concl.* Puniendus eſſet dupliciter.
    - *Cognoſci, quòd verè acceſſit, & firmiter miraculo motus.*
      - *Secunda concluſio.* Non eſſet puniendus.
  - *Poſtquàm tractus eſt ad carcerem.*
    - *Tertia concl.* Eſſet puniendus.
- *Pungebat ex dubietate, an ſcilicèt talis ſanctificatio eſſet quàm Chriſtiani colūt animo experiendi, & tunc petijt baptizari, aut*
  - *Antequā impingeretur ei tale facinus, & poſt baptiſmum hoc facto cognito, vel poteſt*
    - *Cognoſci, q̄ fictè acceſſit per certa indicia ad baptiſma.*
      - *Quarta concl.* Eſſet puniendus dupliciter.
    - *Cognoſci, q̄ verè acceſſerit, & firmiter miraculo motus.*
      - *Quinta concl.* Non eſſet puniendus.
  - *Poſtquā tractus eſt ad carcerem.*
    - *Sexta concl.* Eſſet puniendus.

Not. ante omnia, quòd hæc quæſtio etiam, (vt apparet, tribus concluſionibus concludi poteſt, ſi quidem quod de vno membro dicitur principali diuiſionis, etiam de reliquo dicendum eſt, præter hæc, quod cum in primo membro, vbi ponitur, quòd ex pura malitia &c. grauiter peccet, quoniam peccatum ex malitia ſuapte natura grauius eſt eo, quod non fit taliter, (vbi puniendus eſſet huiuſmodi, (vtique grauius puniendus eſſet.

Prima concluſio autem & quarta eadem ratione probantur. Quod enim puniendus ſit patet, quando nullum peccatum impunitum relinqui debet, ſed hoc facinus peccatum eſt. igitur.

Quòd (verò dupliciter, ideſt acrius, quàm ante baptiſmum, patet, quoniam vbi duplex peccatum, ibi acrior pœna correſpondere debet ſecundum rectam rationem, ſed talis taliter agens peccato illius actionis peſſimæ addere fictionem, quæ & ipſa peccatum eſt, igitur &c.

Not. quòd tametſi Auctor non proferat has rationes, ex ſuis tamen principijs colliguntur. Tacuit aut, & probare non curauit, quod ſibi (videbatur clariſſimum.)

Secunda verò & quinta concluſio hac ratione poteſt probari. In baptiſmo remiſſa eſt culpa & pœna cuiuslibet peccati, igitur puniendus non eſſet. Patet antecedens, quoniā ſacramentū baptiſmi cum ſit ſacramentum regenerationis, & vitæ, confert gratiā, condonans omnia delicta per meritum Chriſti. Patet conſequentia, quoniam puniendus non eſt, niſi qui in culpa eſt, ſed qui baptizatus, non præſumitur in culpa eſſe pro peccato in baptiſmate deleto, igitur &c.

Præterea. Non eſt puniendus niſi incorrigibilis ab Eccleſia, ſed cum factus ſit membrum Eccleſiæ, & corrigibilis, non eſt amplius præſumendus incorrigibilis, igitur. Maior patet ex Auguſtino, & Anſelmo, vt patet in litera. Minor verò patet, quia quicunque venit ad baptiſmum efficitur Eccleſiæ membrum, & correctioni ſubditus.

Tertia & ſexta concluſio patet, quia præſumitur, quòd timore pœnæ baptiſmum quærat, & petat, & ideò dandum non eſſet ei tale ſacramentum, ideoque puniri debet.

Not. autem, quòd vbi probabilibus ſignis, & indicijs conſtaret, quòd propter miraculum conuerſus eſſet, fortè dandum illi eſſet baptiſma, per quod cum correctioni ſe ſubderet libenter, puniendus ex pietate non eſſet, imitando Dominum, qui & piè illum ſupportaſſe viſus eſt, & traxiſſe ad gratiam ſuam, vt ex malo iuxta morem ſuum, eliceret bonum, & tantò quidem maius, quantò maius eſt ipſum malum.

Not. quòd eadem fortè reſolutio dari poſſet quæſtioni, qua quæreretur de imaginem aliquam Chriſti percutiente.) Et certè (vt D. Athanaſius habet in ciuitate Beritho ſuſcepti quondam fuerunt ad baptiſma omnes illi Iudæi, qui imaginem illam Saluatoris percuſſerunt, neque tamen puniri fuerunt, quia non fictè acceſſerunt, ſed magnis ex fide, & intimo terrore, & contritione, eiulatibus baptizari petierunt.

QVAESTIO XVI.

Vtrum Religioſus grauiùs peccans minùs puniendus ſit, quàm Secularis minùs grauiter peccans.

Arg. princ. CIRCA Secundum arguitur, q̄ Religioſus grauius peccans nō minus puniendus ſit, quàm Secularis minus peccans, ſic: ſi Deus maius peccatum minus puniret, nō eſſet æquus iudex, quia non eſt æquitas niſi pœna reſpondeat culpæ, conſequēs eſt falſum: ergo &c.

In oppoſit. primum. In contrarium eſt, quod dicit Anſelmus de ſimilitudinibus, loquens de Religioſo, & Sæcu-ri, ſic. Licèt vterque idem peccatum committat, Monachus maiorem, quàm Laicus miſericordiā conſequetur, quod non eſt, vt videtur, niſi quia pro peccato ſuo minùs punitur, quàm Laicus: cū tn̄ grauiùs peccet Religioſus, quia vt dicit ibidē de Religioſo, tantò magis ſibi cauere debûerat, quantò ſe magis Deo promiſerat: ergò &c.

Secūdum. Item mitiùs agendum eſt cū filio, & ſeruo familiari, q̄ cum extraneo, dicente Domino de filijs, et ſeruis reſpectu extraneorū, Malac. 3. Parcā eis,

eis, ſicut pater filio ſuo ſeruienti ei. Gloſſ. In quo duplex affectus eſt, & pietatis in filium, & ſeruitutis in famulum, ſed mitiùs nō agit dominus, neque parcit, niſi minùs puniendo: ergò & cæt. ſicut prius; & eſt ratio Anſel. ibidem.

Reſponſio. Dico, quòd cum vt dicit vigeſimatertia propoſitio de cauſis. cauſa prima, quæ Deus eſt, exiſtit per influentiam, & effectum regiminis in omnibus rebus, ſicut cauſa in ſuo effectu ſecundùm vnam diſpoſitionem quantùm eſt de ſe, vt ſcilicèt non plus, nec aliter influat vni, quàm alteri, ſed vniformiter omnibus, ſecundùm quod ſemper vnius, & eiuſdem diſpoſitionis eſt in ſeipſo, ſed omnes res recipientes influentiam, & effectum regiminis eius, non exiſtunt in ea, ſicut effectus in cauſa ad recipiendum effectum influentiæ, & regiminis illius ſecundùm diſpoſitionē vnam, ſed ſecundùm diuerſas ſecundùm diuerſitatem recipientium & ideò vt dicit ibidem Commenta. diuerſitas receptionis non fit ex cauſa prima, ſcilicèt vt ex illa oriatur ratio, & cauſa iſtius diuerſitatis, ſed fit propter recipiens, qđ eſt, quia ſuſcipiens diuerſificatur, quare cū quæſtio noſtra ſit de influentia Dei, & effectū regiminis eius circa homines in puniendo delicta. Dico inquam; quòd ſi vnus maiorem miſericordiam à Deo conſequitur in hoc, quòd ei parcitur, & mitiùs cum eo agitur, quàm cum altero, & hoc in eo, quòd minus altero puniatur pro maiori; vel æquali delicto, putà Monachus, aut religioſus, quàm ſæcularis, ratio huius diuerſitatis, ſeu cauſa nulla eſt ex parte Dei, quia vt dicitur in Commento dicto, Bonitas q̃tùm eſt ex parte ſua influitur ſuper oēs res æqualiter ex cauſa prima.

Si ergò parcat Deus per miſericordiam in minus puniendo vnum, quàm alterum; ratio, ſeu cauſa illius diuerſitatis ſolùmmodò eſt ex parte illorum, quibus parcitur. Sanè cum omnes viæ Domini, quib. graditur per effectus ſuos in creaturis, ſint miſericordia, & veritas; vt propterea Deus ſemper per miſericordiam quenquam puniat citrà condignum peccato, & remuneret ſimiliter vltra condignum merito in puniendo peccata, nec eſt crudelis, in puniendo ſcilicèt plus iuſto, quo ſcilicet pœna æquata delicto eſſet, nec eſt rigidus, in puniendo ſcilicèt æquale iuſto, ſiue tantùm quantùm meretur delictum, & iuſtitia requirit, ſed eſt mitis, in puniendo ſcilicèt minus illi iuſto, quàm requirit rigida iuſtitia: ſic tamen quòd illud minus non ſit contra iuſtitiam, quia miſericordia, quam in hoc facit iuſta eſt, eò quòd decet bonitatem diuinam, quòd mitis ſit, in puniendo ſcilicèt citrà condignum, & ſimiliter bonitatem ſuam decet, quòd pius ſit, in remunerando ſcilicèt vltrà condignum, & nec ſtrictus ſit, in remunerando ſcilicèt iuſtitia æquali ſecundùm meritum, nec parcus, in remunerando. ſ. minus iuſto. Vnde quia pęnas & prēmia omnib. partitur, Deus æqualiter quantùm eſt ex parte ſua, & ęqualiter recipiuntur niſi ſit aliqua ex parte recipientium diuerſitas; ſicut dictum eſt, & ex parte Dei in ſacramentis eſt tota cauſa, & ratio quare ipſis relaxantur pœnæ peccatis debitæ, & conferuntur dona gratiarum indebita: idcircò ſacramenta ſingula, æquales creduntur in ſingulis habere effectus.

Vlterius autem eſt aduertendum, ꝙ cum illa diuerſitas non poſſit in hominibus recipientibus eſſe ex parte naturæ; cū æqualis ſit natura hominum ſub ſpecie humana, niſi fortè in Chriſto pp articulū Epiſcopi: oportet ergo, quòd ſit ex parte illorum, quæ habent eſſe in natura & hoc non quorumcunque vt accidentium naturalium; ſed illorum ſolùmmodò, quę pęnas & præmia reſpiciunt, cuiuſmodi non ſunt niſi peccata, atq; demerita, & dona gratiarum Dei, atq; merita, vt propterea diuerſitas in peccatis, & demeritis, & & in donis; & meritis ſit cauſa, & ratio plus præmiandi, vel puniendi vnum, quàm alterum.

Sed iſta diuerſitas poteſt intelligi dupliciter. Vno modo ex parte præcedentis meriti, & gratiæ donorum Dei, atque demeriti. Alio modo ex parte actus præſentis, in quo eſt ipſum meritū, vel demeritum, pro quo quis principaliter puniēdus eſt, aut remunerandus. Si primo modo, dico, quòd demerita pręcedentia ſunt cauſa, & ratio plus puniendi vnum quàm alterum, & in hoc minus parcendo vni, quàm alteri per miſericordiam. Et ſimiliter merita, & dona ſunt cauſa, & ratio plus remunerandi vnum, quàm alterum per pietatem.

Dico ēt quo ad generalem miſericordiam, quā exercet ēt circa damnatos, putà ſi peccata, & demerita vnius damnati ſe habeant in pondere, mēſura, & numero ad peccata, & demerita alterius, ſicut centum libræ ad vnam; ſi illi, qui peccata & demerita habet ad menſuram vnius libræ parcitur in pœna ad menſuram, & pondus vnius denarij: alteri parcitur ad menſurā centeſimæ partis vnius denarij; quia miſericors iuſtitia requirit vt maiori culpę minor reſpondeat pęna. Et ēt quo ad generalem pietatē, quam exercet circa ſaluatos, putà ſi dona, & merita vnius ſaluandi ſe habeant in pondere, numerò, & mēſura ad dona, & merita alterius ſaluandi, ſicut centū libræ ad vnā, ſi illi, qui dona, & merita habet ad menſurā vnius libræ, augetur gloria in futuro, vel gratia in præſenti vltra condignum ad menſuram vnius denarij: alteri augetur ad menſuram centum denariorum, quia pia iuſtitia exigit, vt magis merito maior gratuitas fiat, & hoc non tàm in augendo bona gratiæ in viatoribus, quàm in diminuendo debita mala pęnę. Vnde ſi dona & merita vnius pręcedentia ſe habeant in pondere, menſura, & numero ad dona, & merita alterius, ſicut centum libræ ad vnam, ſi illi, qui dona, & merita habet

ad menſuram vnius libræ parcitur in pœna ad menſuram, & pondus vnius denarij, alteri parcitur ad menſuram c. denariorum, & hoc cuiuſcunque conditionis ſint, ſiue ambo religioſi, ſiue ambo ſæculares, ſiue vnus religioſus & alter ſæcularis, & hoc ſi ambo pœniteant. Si enim vnus pœniteat & alter non, infinitè grauius punietur non pœnitens, quia impœnitens punietur pœna æterna, pœnitens verò temporali. Si autem neuter eorum pœniteat, grauius ſemper punietur ille qui plura dona receperat, & plura merita congregauerat, & quia præſumitur, quòd talis eſt religioſus reſpectu ſæcularis, propter hoc dicit Anſel. de monacho. Si pœnitere noluerit, maiori quàm laicus damnationi ſubiacebit, & hoc quia ſeruus qui voluntatem domini ſui ſcit & non facit, vapulabit multis, vt dicitur Luc. 12. Si verò ambo pœniteant, & ſecundo modo propoſito aſpiciamus ad merita in præſenti quando pœnitent, dico, quòd cæteris eiſdem exiſtentibus illi qui plus pœnitet, & conteritur, & ex maiori deuotione pœnitentiam agit, magis parcitur ſecundùm menſuram illorum. Poteſt tamen recompenſatio fieri per votum ſub quo vnus pœnitet, & non alter, vt illi qui plus pœnitet, & ex maiori deuotione ſiue tantundem, & ex æquali, minus parcatur.

Et ſecundùm hoc poteſt intelligi quod Anſel. immediatè ante verbum iam dictum dicit ſic. Sic Deus inter profeſſum monachum, & volentem profiteri iudicat, ſi eos contra eum peccaſſe pœniteat. Non ſolùm enim profeſſum mitius iudicat non profeſſo, ſed & quolibet laico in hoc ſæculo conſtituto licèt enim vterque idem peccatum committat, tamen ſi toto ex corde monachū deliquiſſe pœniteat, eumque cui ſe ſubdidit ordinem feruenti amore cuſtodiat, maiorem quàm laicus miſericordiam conſequetur, quantuncunque iſte pœniteat ſæcularibus adhuc detentus.

Sed ponendo, quòd iſto ſecundo modo prædicto diuerſitas in peccatis & demeritis ſit cauſa, & ratio plus puniendi vnum quàm alterum ſcilicèt ex parte actus in quo eſt ipſum meritum vel demeritum pro quo principaliter puniendus eſt quis aut remunerandus, tunc puto vlterius diſtinguendum, quòd ſcilicèt religioſus aut commiſit peccatum ſuum ante profeſſionem, aut poſt. Si primo modo, & cauſa agendi pœnitentiam intrauit religionem & profitetur: Dico, quòd alijs eiſdem retentis ratione voti minus puniendus eſt quàm laicus pro peccato æquali aut etiam maiori aliquantulum.

Et de tali expreſsè loquitur Anſelm. 32. c. dicens ſic. Plerunque contingit vt aliquis redundet vitijs, & intelligit, quòd aliter ſaluari non valeat niſi ferro diſtrictioris pœnitentiæ fuerint reſecata, vt ergò inde purgari perfectè queat alicubi in monaſterio ſponte ſua ſe alligat profeſſioni &c. Si ſecundo modo, aduertendum, quòd in hoc eſt diuerſitas ex parte profeſſionis, quia aut profeſſio eſt talis in qua religioſus non profitetur omnem modum perfectionis, nec quicquid boni poterit operari, nec etiam ſemper quod melius eſt operari pro poſſe ſuo, aut eſt profeſſio in qua religioſus omnia talia profitetur.

Si primo modo, cum iſte religioſus indebitè peccauit contra Dominum cui profeſſus eſt, opera ſatisfactionis in pœnitendo alias indebita ſcilicèt ſi ſi nō peccaſſet, debet agere, cuiuſmodi ſunt, iſta quæ non cadunt ſub voto ſuo, ad quæ agenda ſe non obligauit, ſed libertati ſuæ reſeruauit. Et quia talis actus pœnitendi non cadit ſub voto, ratione voti non auget meritum quia votum non auget meritum operis niſi cadat ſub voto. Propter quod dicit Anſelm. in ſimilitudine de duabus arboribus, quòd illius qui offert fructus ſuæ arboris ex voto acceptabilior eſt oblatio Deo quàm illius qui offert eam non ex voto, ita quòd ſi ille qui fructus vnius arboris offert ex voto, haberet aliam arborem, cuius fructus non offerret ex voto, ratione voti quo offerre dēt fructus prioris arboris non eſſet acceptabilior fructus oblatus de alia arbore. De tali ergò religioſo peccante & pœnitēte poſt votū, dico, ꝙ quantò talis religioſus grauius peccat ſæculari, tantò grauius debet à Deo puniri, & minus ei parcetur ſi diſcedat, vt dictum eſt. Sed ſi redeat ad votum, & agat pœnitentiam, in quo caſu nunc loquimur, opus quod facturus eſt ſub voto iuxta opus pœnitentię valet vt ei plus parcatur, alijs eiſdem retentis. Sin autem alijs non retentis eiſdem ſæcularis iuxta opus pœnitentiæ agat opus maioris meriti, licèt ſine voto, valebit & hoc vt magis ei parcatur. Et hoc quemadmodum Auguſt. dicit libro 4 contra Iulianum, Tolerabilius punietur infidelis faciens opera de genere bonorum, quàm alius infidelis nolens illa facere. Regulariter enim alijs eiſdem retentis pœna ſemper debet eſſe proportionalis, & ſemper pro æqualitate reſpondere delicto, vt quantùm quiſque peccator glorificauit ſe & in delitijs fuit, tantùm detur ei de tormento & luctu, ſicut dicitur Apocal. 18. & vt dr̄ Deuteron. 25. ſecundùm menſuram delicti debet eſſe & plagarum modus, & hoc non ſecundùm proportionem arithmeticam quæ eſt ſecundùm eandem quantitatem, & non ſecundùm eandem proportionem, vt ſicut 4. ſe habent ad 2. ſic ſe habent 6. ad 4. Sicut enim quatuor excedunt 2. in duobus, ſic ſex excedunt 4 in duobus.

Sed non ſe habent ſex ad 4. ſecundùm proportionem dupli ad ſubduplum, ſicut ſe habent 4. ad 2. Non ſecundùm talem dico proportionem peccato reſpondet pœna, quia licèt peccatum ſit vnū & æquale in pluribus quo ad ſubſtantiam ſiue genus peccati, & quo ad hoc peccato eidem & æquali in diuerſis quibuſcunque eadem, & ęqualis

æqualis pœna deberet reſpondere, ex conditionibus tamen diuerſis perſonarum, & circunſtantijs exiſtentibus in ipſis in æquali peccato ſecundùm genus, & ſubſtantiam peccati magis peccat vna perſona quàm altera, putà Princeps aut Prælatus quàm ſubditus, & religioſus quàm ſecularis, & vniuerſaliter quantò melior eſt, & plura dona gratiarum à Deo ſuſcepit, tantò plus peccat, & ideò maiori pœna plectendus eſt, æquali tamen, & proportionali ſecundùm proportionem geometricam, quæ eſt ſecundùm habitudinem, non autem ſecundùm eandem quantitatem, ſecundùm quam ſicut ſe habent 4. ad 2. ſic ſe habent 8. ad 4 quia vtrobique eſt habitudo dupli ad ſubduplum, licèt in duplo plura 8. excedunt 4. ſcilicèt in 4. quàm 4. 2. quæ non excedunt iſta niſi in duobus tantùm.

Procedit enim iſta proportio ſecundùm iuſtitiam diſtributiuam, ſecundùm dignitatem maiorem, & minorem perſonarum, ſecundùm quod digniores perſonæ plus remunerantur in bellis, putà milites quàm ruſtici, licèt æqualiter laborent, & ſecundùm hoc plus puniendus eſt dictus religioſus peccans, quàm ſæcularis ſecundùm modum prædictum.

Si autem religioſus ſecundo modo ſecundùm omnem modum profitetur, & offert ſe Deo, & poſt profeſſionem peccat, grauiſſimè peccat, & tamen reuerſo ad pœnitentiam magis parcit Deus, & mitius agit cum ipſo, quia quicquid agit loco pœnitentiæ ſub voto agit. Et de tali vt videtur dicit de Anſelm. illud in capitulo trigeſimoprimo. Sic autem Deus inter profeſſum monach. &c. ſicut iam ſupra.

Quod benè declarat per ſimilitudinem quam ſubdit in decimoquarto capitulo dicens. Quod vt apertius à ſimili videamus &cęt. vt patet inſpicienti cap. totum. In quo diſtinguit profeſſionem huiuſmodi religioſi de quo eſt ſermo in hoc ſecundo modo, à religioſo de quo eſt ſermo in modo primo pręced per promiſſiones duorum ſeruorum, quorum vnus aliquid ſibi reſeruat de proprio, vnde Domino ſatisfacere poſſit ſi contingat eum in ſeruitio ſuo peccare, cuius promiſſioni concordat votum præcedentis religioſi.

Alter verò nihil ſibi reſeruat de proprio, ſed ſe & ſua, & totum quod poteſt Domino confert, vt ſi eum quandoque contra Dominum peccare contigerit, non de alieno ſed de proprio prout Domino placuerit emendam aſſumat, cuius promiſſioni omninò concordat votum huius religioſi. Quod adhuc amplius declarat in cap. 35. de duabus arboribus dicens. Sed & rurſus à ſimili &c. In quo ſpecialiter probat, quòd ratione voti acceptabilior eſt Deo pœnitentia talis monachi quàm laici.

Ex quibus clarè patet, quòd ſolùmmodò inter talem religioſum, & ſæcularem intendit comparare, ſed ipſe videat vbi, & quando talem inuenire aut inueniſſe potuerit.

Eſt autem aduertendum, quòd tota ratio in iſto, & in prædictis quòd ſcilicèt vni magis parcitur in æquali peccato quàm alteri; contingit ex illa regula Euangelica. Lucę 7. Duo debitores erant &cęt. vbi dicitur, Donauit vtriſque. Quis ergò eum plus diligit? & ſequitur: Aeſtimo, quòd is cui plus donauit, & ſequitur approbatio reſponſionis. At ille dixit ei, rectè iudicaſti. Quod intelligo de dilectione quæ ſequitur conuerſionem ad pœnitentiam, quando aſpicimus ad præſens meritum aut demeritum, de quo ſermo habitus eſt iam in ſecundo membro diuiſionis primo, & principaliter præcedentis. Conuerſo enim qui per maiorem dilectionem agit opera pœnitentię, magis dimittitur ſemper, & in eo quòd per illam agit opera meritoria magis meretur, & pœnam debitam ſibi minui, & gratiam augeri.

Vnde dicit ibidem Gloſſ. Plus ergò diligit eccleſia gentilem quàm Iudæum, quia & ſecundùm ſtatum præſentem maior ei gratia confertur, & ſecundùm præteritum de maiori fœditate extrahitur. Idem autem poteſt, & fortè debet intelligi de dilectione quæ præceſſit prius quam conuerſus ad pœnitentiam per peccatum cecidit, & hoc quando aſpicimus ad præcedens meritum, aut demeritum, de quo ſermo iam prius habitus eſt in primo membro dictæ primæ diuiſionis. Conuerſo enim qui per maiorem dilectionem prius Deo fuit coniunctus, magis remittitur de pœna, & confertur de gratia ſecundùm modum præexpoſitum. Vnde vt addit Gloſſ prędicta, ſicut plus debet qui plus accepit, ſic qui plus accepit, quando reuertitur, gratioſius recipitur, & plus ei confertur, quia habenti dabitur. Dico autem habenti, quia per pœnitentiam reſtituuntur prius amiſſa per peccatum, & fortè cum augmento prout aliàs declaraui. Et qui ſimul diligit ſecundùm primum modum, & ſecundùm, plus recipit quàm qui ſecundùm alterum tantùm, & vniuerſaliter quantùm quis proportionaliter plus diligit ſiue ſecundùm primum modum ſiue ſecundùm ſecundum, tantò plus recipit. Et ſic vt breuiter totum concludamus non plus parcitur religioſo quàm ſæculari alijs eiſdem retentis niſi pro quantò votum addit ad bonitatem operis.

Vnde & hanc cauſam inſerit Anſelm. dictæ determinationi ſuæ de monacho, & ſæculari dicens. Ipſi vtrique ſunt apti ad ferendum fructum operis boni, atque non eodem modo diligunt Deum, nec ei benè operando deſeruiunt. Sæcularis enim quia eum minus diligit, tantùm boni operis offert quantùm voluerit. Monachus verò eum diligit intantum vt ad eum accedens totum

tum

tum ei offerat ſeipſum. Sic ergò, quòd quis minùs punitur, & ei parcitur, & plus gratiæ confertur, hoc eſt propter maiorem dilectionem, vel quæ trahitur ex virtute boni operis præcedentis, vel ex virtute boni operis inſtantis, vt patet ex dictis.

Sed eſt aduertendum, quòd cum dicitur, quòd monacho magis parcitur, verum eſt aſpiciendo ad maiorem pœnam quæ debetur ei ratione circunſtantiæ perſonæ, non per ſubſtantiam ſolum operationis, quanta non debetur ſæculari, de illa enim tota pœna plus eſt remittitur, quàm ſæculari de tota pœna quæ ei debetur.

Sed non oportet ex hoc, quòd minor ſit illa pœna quæ reſtat monacho, quia benè poteſt eſſe æqualis aut maior aliquantulum, cum hoc tamen quòd ei plus remittitur, puta ſi religioſus plus peccat ſæculari, vt peccatum illius ſe habeat ad peccatum iſtius ſicut 8. ad 6. & ſimiliter pœna quæ debetur illi ſe habeat ad pœnam quæ debetur iſti, plus parcitur religioſo ſi ei de pœna ad menſuram 8. ſe habente remittatur pro menſura duorum; & ſæculari de pœna ad menſuram ſex remittatur pro menſura vnius, & tantò plus de pœna reſtat religioſo ſcilicèt ad menſuram 6. quàm ſæculari ſcilicèt ad menſuram 5. & ſic nequaquàm religioſus pro maiori peccato minus punitur.

Vnde ſi Dominus Anſelmus intelligat, quòd in æquali peccato plus parcitur religioſo quàm ſæculari, ſic quòd inde minùs puniatur alijs eiſdem & conſimilibus, & æqualibus exiſtentibus hincinde præter votum in altero, non video quomodo litera ſua ſtare poſſit, & habere veritatem, niſi dicatur, quòd exceſſiuè loquutus eſt in fauorem religionis.

Eſt etiam aduertendum, quòd licèt magis remittatur monacho ratione voti alijs eiſdem retentis, poſſet tamen contingere, quòd ſi maior eſſet deuotio, & contritio in ſæculari qua reuerteretur, quòd ſtatim magis ei remitteretur.

Sed Anſelm. intelligit alijs eiſdem retentis, & monacho ſcilicèt agente ſecundùm totum niſum ſuum, & ſimiliter ſæculari, quod benè explicauit ſupra quando dixit. Cum toto ex corde monachum deliquiſſe pœniteat &c.

Quòd arguitur primò in oppoſitum, quòd ſi Deus minus puniret monachum non ſeruaret iuſtitiam, dico ſecundùm iam dicta, quòd non punit illum minus ſimpliciter, ſed iuxta quantitatem delicti ſui illum minus punit, quia hoc meretur dilectio maior qua conuertitur & agit opera pœnitentiæ, & per hoc iuſtum eſt illud, & etiam eſſet iuſtum ſi puniret illum minus ſimpliciter. *Ad argu. princip.*

Loquendo autem de religioſo qui non ad omnia ſe deuouit, de tali concedo, quòd plus illum punit ſemper, & per hoc in ipſo ſeruat iuſtitiam.

Per quod patet quid dicendum ſit ad primum in oppoſitum, vt enim mihi videtur non loquitur de monacho qui peccauit ante profeſſionem, aut de illo qui omninò ſe deuouit, & de vtroque concedo ſecundùm prædicta, quòd Dominus eum pœnitentem minus punit. *Ad primũ in oppoſitũ.*

Ad ſecundum, quòd Deus agit cum filio, & ſeruo familiarius quàm cum extraneo, Dico, quòd verum eſt, dum tamen omninò, & in omnibus Patri, & Domino ſubiectus eſt, nec poteſt aliquid reddere niſi quod pertinet ad ſeruitutem, non ſic autem de illo qui ſibi aliquid retinuit, ſicut facit religioſus, qui non ad omnia meliora ſe aſtringit ſecundùm modum ſupradictum. *Ad ſecundum.*

Nec valet ad propoſitum inductum de Malach. 3. quia loquitur ibi de iuſtis conuerſis ad pœnitentiam, qui timentes Deum reſponderunt verbis blaſphemiæ malorum, & hoc in comparatione ad illos malos damnandos in die iudicij, reſpectu quorum omnibus ſaluandis generaliter parcit, pœnam æternam commutando in temporalem, quam illis nequaquàm commutat.

Comment.

Comment. in Quæſtionem X V I. quæ eſt,

Vtrum Religioſus grauius peccans minus puniendus ſit quàm ſæcularis minus grauiter peccans.

TITVLVS ſatis clarus.

In corpore duo præſertim habentur. Primò vnum ſuppoſitum. Secundum eſt reſponſio ad quæſitum.

De primò ſuppoſitum eſt, quod ſi eſt aliqua diuerſitas in præmiatione, vel punitione, profectò non eſt ex parte Dei, ſed ex parte meritorum vel demeritorum illorum, qui vel præmiantur, vel puniuntur.

Probatur ſuppoſitum ex 23. propoſitione de cauſis, qua cognoſcitur Deum influere omnibus æqualiter quantum eſt de ſe.

Ad euidentiam huius rei notato, quod Sol poteſt nobis exemplum clariſſimum præbere. Influit enim æqualiter omnibus rebus, & maximè ſub eodem puncto exiſtentibus, calefaciendo, tamen quædam nigreſcere facit vt homines, quædam albeſcere vt ceram, quædam indurat vt lutum, quædam liquefacit vt picem.

Vnde hoc eſt ratione diuerſarum diſpoſitionum rerum, non ob ipſum Solem. Sic Deus, eminentius tamen, influit omnibus æqualiter.

Sed contra. A primo ente, inquit Ariſtot. datum eſt omnibus eſſe, his quidam clarius, his autem obſcurius, igitur diuerſitas eſſendi prouenit à prima cauſa.

Quicquid autem ſit de hoc, animaduertendum eſt, quòd illa propoſitio de cauſis, non reſpicit influentiam productionis, ſed influentiam regiminis, & in hoc clarum eſt propoſitionem verificari.

Nam æqualiter omnia regit, quia vnica actione ſua, quæ eſt ſua bonitas. punire autem, vel præmiare ſpectat ad regimen. Semper autem ſeruatur vnitas ex parte regentis, tametſi diuerſitas ſit in his, quæ reguntur ſecundum varias diſpoſitiones, ſed & pro rei veritate, etiam quo ad productionem valet eadem ratione ipſa propoſitio. cum autem dicit à primo ente &c. negatur conſequentia, quia in his, quæ talia ſunt participatione, vtique ſi diuerſa fuerint, non erit diuerſitas niſi penès diuerſos modos recipiendi, & recipientium quæ vtique diuerſificantur ſecundum maiorem, vel minorem participationem, & in propoſito, à primo ente datum eſt eſſe omnibus, his quidem clarius, his aũt obſcurius, ita intelligi debet, à primo ente oblatum eſt eſſe æqualiter omnibus, vt participarent ipſo. participant autem hæc quidem clarius, quia propinquiora cum eſſent, ſunt facta magis participia diuini eſſe, illa verò contra obſcurius, quia minus participia, atque remotiora à primo illo eſſe.

Sic itaque tota diuerſitas eſt penès recipientia, & in propoſito quæſtionis, ſi diuerſitas eſt præmiationis, & punitionis, hæc vtique eſt, penes merita vel demerita.

De ſecunda habita ſuper hoc diuiſione, ac deinde quibuſdam ſubdiuiſionibus. ſex concluſionibus ſatisfit quæſito, quæ omnia ad tabellæ formam fortè non erit inutile ſic reducere.

Iſta diuerſitas intelligitur vel

- *Ex parte actus præcedentis meriti, aut demeriti, & tunc vel*
  - *Ambo pęnitent* — *Prima concl.* Proportionaliter ad merita præcedentia parcitur pœnæ.
  - *Neuter pęnitet* — *Secunda concl.* Religioſus magis punietur.
  - *Alter tantùm pœnitet* — *Tertia concl.* Qui pœnitet pęna temporali punitur, qui non pœnitet ęterna.
- *Ex parte actus præſentis, in quo eſt ipſum meritum vel demeritum, & tunc loquendo de religioſo, aut commiſit peccatum*
  - *Ante profeſſionem* — *Quarta concl.* Religioſus puniendus minùs quàm laicus.
  - *Poſt profeſſionem & tunc intelligitur quòd aut*
    - *In illa profeſſione non profitetur omnem modum perfectionis* — *Quinta concluſ.* Religioſus puniendus magis quàm laicus.
    - *Profitetur omnem modum* — *Sexta concluſio.* Religioſus puniendus minùs quàm laicus.

Prima concluſio patet, quia id exigit tùm diuina iuſtitia, cùm etiam diuina miſericordia, ac pietas, vt qui maioris meriti fuerit, ei quoque magis parcatur, & de ſua pœnitentia maiorem fructum capiat, habito reſpectu ad merita præcedentia.

Cœterum diceremus, quòd etiam contritio ardens poſſet addere præcedentibus meritis, vnde qui minora præcedentia merita habuerit, pœnitens de peccato commiſſo, tantum ardeat, & dolore ferueat, vt lachrimis, & grauiſſimis pœnalitatibus alijs ſe affligat, magis quidem, quàm qui maiora præcedentia merita habuerit, profectò poterit præmiari, quia poteſt eſſe vt ſubſequentes actus in hoc æquarentur præcedentibus in illo.

Amplius iudicaremus habendum eſſe reſpectum etiam ad grauitatem peccati commiſſi, &c. ſi enim peccata mortalia omnia priuent gratia Dei, atque peccantem æterna reddant pœna dignum, tamen alterum altero grauius eſſe iudicandum eſt.

Tametſi id negauerit cum Stoicis Iouinianus, aduerſus quos eſt veritas ipſa dicens. qui iraſcitur fratri ſuo reus erit iudicio, qui dixerit fratri ſuo Racha reus erit concilio, qui dixerit fatuè reus erit gehennæ ignis.

Secunda concluſio probatur. Ille magis puniendus eſt, qui plura merita congregauerit. Sed religioſus eſt huiuſmodi, igitur. Minor videtur Anſelmi de Monacho, &c. patet in litera.

Pro maiori autem not. quòd ſicut maior eſt dolor pauperis qui diuitias plures conſumpſit, quàm pauperis, qui paucas, vel nullas, atque magis ille vituperandus, ita profectò, qui peccato amiſit plures meritorum diuitias, & prærogatiuas, vituperandus eſt, atque puniendus.

Tertia concluſio manifeſta eſt. Nam impœnitentiæ finali correſpondet æterna damnatio, contrariorum verò cum eadem ſit diſciplina, vt contrariorum contrarij ſint effectus, ſi impœnitentiæ debetur æterna pœna, pœnitentiæ dabitur pœna temporalis.

Quarta concluſio ab Auctore probatur ex Anſelmo, quod apertè patet in litera.

Not. autem quòd ideo puniendus videtur minùs huiuſmodi religioſus, quoniam recompenſatur in hoc diuinæ iuſtitiæ per profeſſionem, qua per humilitatem ſubijcit ſe Deo, & hominibus, cui ſcilicet Deo promittit in manibus hominum obedientiam ſecundùm regulam. &c.

Quinta concluſio declaratur, &c. pro intelligentia ſciendum, quòd omne opus, quod fit ſub ratione voti ſemper eſt magis meritorium, quàm quòd non fit ſub tali ratione. Vnde obedientia ſub voto magis eſt meritoria, quàm ea, quæ non eſt ſub voto, atque ſic de alijs.

Supponitur autem in quinta concluſione quòd talis religioſus agat pœnitentiam, &c. quidem quòd opera illa, quæ facit pœnitentiæ quæ ſunt illi fructus, qui digni ſunt pœnitentiæ; non ſint ſecundùm votum, ſed extra votum. Et ideò non magis meritoria in hoc, quam in laico, &c. ideò remanet tantum probanda concluſio eadem ratione, qua & ſecunda, confirmaturque ex Anſelmo, & Auguſtino &c.

Not. autem quòd intelligitur cum debita proportione. Poteſt enim tantò grauius eſſe peccatum laici, vt ſuper excedat quod boni congregauerit religioſus, quantum eſt ex parte eius, non ex parte recepti, quia gratiam Dei nihil excedit.

Sexta concluſio patet ex oppoſito, quia ſi pœnitentiæ opera ſine voto non ſuffragantur religioſo, ergò ſuffragabuntur ex voto peracta. Confirmat autem Auctor id ex Anſelmo.

Inſuper per regulam illam, duo debitores erant cuidam fœneratori. Vnde applica, quòd ſimilis Magdalenæ videatur religioſus, Simoni verò laicus. Vnde religioſus magis diligere videtur, qui ſponte ſe Deo magis amore ſubiecit, & poſt peccatum amoris opera illius exercet. Confirmat Auctor amplius ex locis gloſſ. vt patet in litera.

Not. verò quod totum hoc intelligitur facta comparatione inter laicum, & Religioſum, vbi peccata fuerint æqualia.

Vbi enim Religioſus grauiſſimè peccaret, non ita verò tametſi mortaliter laicus, ſed minus ſatis, ex ſubſtantia operis, puniendus magis eſſet Religioſus.

Inſpicienda eſt etiam hinc inde deuotio, atque contritio, vt & tetigimus paulò antè; caueant idcircò Religioſi ne hac ſpe peccent, quo etiam in æqualibus ſuaptè natura grauius peccat Religioſus.

Sicut enim opera facta ex voto meritoria magis ſunt, vtique ita opera contra votum ſunt magis demeritoria.

QVAESTIO

QVAESTIO XVII.

Vtrum multitudo populi defendens prauam conſuetudinem ſuam antiquam, putà forum publicum tenere in cœmiterio hora miſſæ, ſit propter hoc punienda.

Arg. prim. CIRCA tertium arguitur, quòd multitudo defendens prauam conſuetudinem antiquam punienda eſt, tum quia peccat illam conſuetudinem ſeruando, tum quia peccatum ſuum aggrauat illam defendendo.

In oppoſitum. Contra. aſſueti & nutriti ſunt in illa & generati à progenitoribus ſuis, vt contrarium diligere non poſſint nec diſcernere, in hoc ergò eis parcendum eſt..

Dico, quòd proculdubio talis conſuetudo, quia in peccato eſt, vt aliàs determinaui, punienda eſt, & à Deo in futuro niſi pœniteant eam tenentes, & ab eccleſia in præſenti, niſi maius malum à tali punitione prouenturum timeret ſcilicèt populi rebellionem.

Reſponſio. Propter quod in tali conſuetudine frequenter tolerare oportet multitudinem, ſed tamen debet eis à prædicatoribus & viris iuſtis reprobari. Sed iſtud tolerare non eſt propriè parcere, quia non eſt parcere niſi punire cum mitigatione. Vnde de correctione talis conſuetudinis putà fori aut commercionis in diebus feſtiuis aut alijs huiuſmodi, dicit Auguſtin. in Epiſtola ad Aurelium. Non aſperè quantum æſtimo, non dùriter, non imperiosè iſta tolluntur, magis docendo quàm iubendo, magis monendo quàm minando.

Sic enim agendum eſt cum multitudine peccantium, & ſiquid minamur cum dolore fiat de ſcripturis comminando vindictam, ne nos in noſtra poteſtate, ſed Dominus in noſtro ſermone timeatur, itaque priùs monebuntur ſpirituales vel ſpiritualibus proximi, quorum auctoritate cœtera multitudo frangatur.

Et ſic patent argumenta primum & ſecundum.

Finis Decimiquarti Quodlib. Magiſtri Henrici à Gandauo.

Comment.

Comment. in Quæſtionem XVII. quæ eſt,

Vtrum multitudo populi defendens prauam conſuetudinem ſuam antiquam, putà forum publicum tenere in cœmiterio hora Miſſæ, ſit propter hoc punienda.

TITVLVS clarus. Sumitur autem conſuetudo æquiuocè, nam vt talis bona eſt.

In corpore concluſio eſt, quod punienda eſt ſimpliciter, ex circunſtantia verò toleranda.

Prima pars declaratur, quòd ſcilicèt quatenus peccatum eſt, punienda eſt, tunc enim probatur per primum argumentum in frontè quæſtionis.

Secunda pars declaratur, quòd toleranda eſſet, quando eſſet probabilis timor rebellionis populi, vel alterius grauiſſimi mali. Perſuadendum autem illis eſſet conſuetudinem illam malam eſſe. Patet per Auguſtinum in litera.

Nota pro hac ſecunda parte, quòd intelligi debet de illa conſuetudine, quæ non eſt contra fidem, & quæ hæreſim non includat. quia ubi eſſet contra fidem, non eſſet magis timenda rebellio, quia hæc conſuetudo eſſet malum maximum.

Ideò intelligitur de conſuetudine, vbi quod timeri poſſet maius malum realiter eſſet. Eſt enim regula, quod tolerandus eſt minor error, ne maior eueniat.

Vnde Angel. §. 13. in verb. conſuet. & Armill. eodem verb. §. 11.

Explicit Decimumquartum Quodlib. ad laudem Dei, & Beatæ Virginis.

MAGISTRI HENRICI A GANDAVO

DOCTORIS CELEBERRIMI

QVAESTIONES QVODLIBETALES

Cum Commentarijs,ſeu Adnotationibus R.P.D. Vitalis Zuccolij Abbatis Ordinis Camaldulenſis Theologi Clariſsimi.

Quodlib. Decimumquintum ſexdecim Quæſtiones continere facilè cognoſcitur, vnicam tamen de potentia Dei,cęteras verò ad creaturas attinentes, vt initio prioris manifeſtum, atque etiam ex ipſo proceſſu.

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum Deus poſſet facere, quòd vacuum eſſet.

DISPVTATIO noſtra de Quolib. vltimò habita ſcilicèt quintadecima, continebat Quæſtiones ſexdecim. Quarum vnica erat de Deo, Cœteræ autem omnes erant de creaturis. Illa vnica de Deo erat, Vtrum Deus poſſet facere, quòd vacuum eſſet.

Arg. primi. Et arguebatur quòd ſic, quia Deus poſſet facere materiam quæ eſt ſub forma ſubſtantiali & quantitate, ſubitò eſſe abſque forma huiuſmodi, & quantitate, quo facto neceſſariò ſequitur vacuum eſſe, aut motum fieri in inſtanti, ſed motũ fieri in inſtanti eſt impoſſibile ſecundùm Philoſophum 7. Phyſic. vbi probat, quod omne quod mouetur in tempore mouetur, & nihil in inſtanti, ergò &c.

Probatio ſuppoſiti eſt, quòd Deus poſset abſtrahere vim qua conſeruat res in eſſe à forma & quantitate, & non à materia, quo facto forma & quantitas qua compoſitum ex materia, & forma ſpatium occupauit, putà inter partes aeris contentum, caderent in non eſſe, remanente materia in eſſe, & tunc partes illæ aeris aut ſubitò cõcurrerent, & in inſtanti ne eſſet vacuum, ſed ſic non poſſent concurrere niſi per ſpatium aeris cir-

conſtantis dictum ſpatium per rarefactionem ſucceſſiuam, ad quam ſequitur partium cōcurſus ad replendum dictum ſpatium non niſi per motum localem in dicto inſtanti, aut concurrerent in tempore, & eſſet vacuum inter partes in toto illo tempore vſque ad perfectam reconciliationē earum, licèt continuè minus & minus, cum nullum eſſet ibi corpus perfectè implens illud ſpatium, aut non concurrerent illæ partes omninò, ſed ſtarent in eodem ſtatu quo prius abſque omni rarefactione, & ſic perfectè maneret illud ſpatium vacuum æqualium dimenſionum ſeparatarum cum dimenſionibus in materia quę prius illud occupauerunt.

In oppoſitum. Contra, ſi Deus facere poſſet, quòd vacuum eſſet, poſſet facere, quòd eſſent contradictoria ſimul, puta quòd partes continentes vacuum eſſent ſimul & non ſimul, quod Deus non poteſt facere, quia eſt omninò infactibile, ergò & cęt. Probatio conſequentiæ ſuppoſitæ eſt, quòd ſi vacuum factum eſſet à Deo dicto modo, partes dicti continentis eſſent ſimul, eò quòd ipſarum nihil eſt medium per definitionem eius quod eſt ſimul 5. Phyſicor. Nihil autem eſt medium inter partes dicti continentis, quia nihil eſt medium niſi vacuum, & vacuum nihil eſt ſecundùm Philoſophum 3. Phyſic. Partes etiam dicti continentis non eſſent ſimul, tum quia vacuum eſt mediū per quod diſtant, tum quia materia manens eſt medium, tum quia ipſæ ante materiæ denudationem non erant ſimul, quare nec ipſa denudata ſtatim ſunt ſimul, cum nihil ex illa materiæ denudatione circa partes continentis immutatum ſit. Iſta quæſtio vt exiſtimo introducta eſt quia

Reſol. q̃ã. aliquis nuper poſuit, quòd materia non poteſt eſſe ſine forma & quantitate, & quòd Deus hoc non poſſet facere, cuius contrarium aliàs determinaui, & illud poſuit ea videlicèt ratione, quia ſequeretur aut quòd vacuum poneretur eſſe, aut motus eſſe in inſtanti prout procedit primum argumentum; & ſuppoſuit, vt tactum eſt in eodem argumento, quòd motus non poteſt eſſe in inſtanti, quod proculdubio verum eſt etiam in propoſito, poſito quòd ſit vacuum ſecundùm dictum modum.

Licèt enim in vacuo non poſſet eſſe motus grauis aut leuis ſecundùm ſe, ſed tantùmmodò motus progreſſiuus animalium ſecundùm Comment. 4. Phyſic. poſita tamen materia ſubito ſpoliata forma & quantitate ſecundùm tactum modum, dictæ partes aeris in vacuo quod ibi proculdubio partibus dictis intercideret, per motum concurrerent, quia non concurrerent niſi manentes connexæ in continuo, & hoc non niſi per ſuam rarefactionem, quæ non ſubitò in inſtanti ſed ſucceſſiuè, & in tempore fieri poſſet, quouſque toto ſpatio repleto omninò excluſum eſſet vacuum. Probauit autem ille, quòd vacuum omninò eſſe non poteſt etiam Deo agente, & hoc per ſecundum argumentum.

Ex quo vlterius concluſit impoſſibilitatem illius quo poſito ſequeretur vacuum eſſe, cuiuſmodi eſt materię denudatio à forma, & quantitate etiam Deo agente. *Reſponſio.* Sed dico ego, quòd licèt aliàs impoſſibile eſſet materiam dicto modo denudari, ponere tamen hac de cauſa ſiue ratione iam dicta ab illo ſcilicèt Deo eam non poſſe denudari dicto modo, eſt valdè debile motiuum, quod nec deberet quenquam rationabiliter mouere ad negandum dicto modo materiam poſſe Deo agente denudari.

Cuius debilitas apparet applicando cauſam illam quæſtioni qua quæritur, vtrum Deus poſſet annihilare & ſecundùm materiam, & ſecundùm formam ſubſtantialem & ſecundùm omnia accidentia aliquod corpus contentum inter partes aeris, puta lapidem aut totam ſpeciem contentam inter terram & ignem, & hoc continendo ignem ſuperius ne rarefactione deſcenderet, & terram & aquam inferius ne rarefactione aſcenderet, quo etiam poſito ſecundùm Philoſophum 4. cœli & mundi, ignis non deſcenderet, quia eſt in omni loco leuis; Similiter nec terra aut aqua aſcenderet, quia ſecundùm ipſum ibidem ſunt in omni loco graues, licèt aer amota terra deſcenderet eo, quòd in ſuo proprio loco grauis eſt, vnde nec aſcenderet eleuata ſphæra ignis ſecundùm Philoſophum ibidem. Etiam an poſſet annihilare totam ſphæram elementarē ſub ſphæra lunæ abſque complicatione partium illius. Et conſtat, quòd non eſt negandum quin Deus hæc & conſimilia facere poſſet, quia qua ratione poſſet vniuerſam creaturam mundi annihilare, eadem & quamlibet partem eius annihilare poſſet, & vnam altera manente.

Omnis enim creatura ex ſe caderet in nihilum ſicut de nihilo facta fuit, niſi manu conditoris teneretur in eſſe; qui manum ſuam poteſt ſubtrahere, ſiue à toto vniuerſo, ſiue a quacunque parte eius ad libitum ſuæ voluntatis, quia non de neceſſitate vllam creaturam conſeruat in eſſe, ſicut nec de neceſſitate vllam in eſſe produxit, ſed ſolùmmodò libertate arbitrij voluntatis ſuæ.

Obiectio. Contra hoc tamen poſſet argui ex cauſa, ſiue ratione prædicta eo modo quo ille arguit contra ponentes Deum poſſe dicto modo denudare materiam.

Argueretur enim ſic. Si Deus poſſet lapidem exiſtentem in aere aut totam ſphæram aeris aut etiam totam ſphæram quatuor elementorum annihilare, ſequeretur vacuum eſſe, aut motum eſſe in inſtanti ſicut prius. Et ſuppoſito vt prius, quòd partes circunſtantes concurrere non poſſent ſubitò, ſicut ſuppoſitum eſt prius, concludi poſ-

poſſet modo quo prius, ſi Deus annihilaret aut annihilare poſſet aliquid prædictorum, quòd ſequeretur vacuum, &c. tunc vlterius, ſed impoſſibile eſt vacuum eſſe ſecundùm Philoſophum, ergò impoſſibile eſt illud ex quo hoc ſequitur ſcilicèt Deum poſſe aliquid prædictorum annihilare. Sed non puto, quòd ſit aliquis Catholicus qui propter fugam inconuenientis quod eſt vacuum eſſe, aut poſſe eſſe, duci deberet ad negandum antecedens, dicẽdo quòd Deus nullum prædictorum annihilare poſſet, immò potius deberet à quolibet concedi vacuum poſſe eſſe, &c. Deum poſſe facere quòd vacuum eſſet, quàm negari Deum aliquid prædictorum poſſe annihilare.

Conſimiliter ergò, & ad propoſitam quæſtionem deſcendendo dico, quòd Deus poſſet facere ſi vellet, quòd vacuum eſſet, & hoc ſic vt perſeueraret in eſſe abſque omni ſpatii ſeparati repletione, aut per partium corporis circunſtantis concurſum, aut per aliquod corpus, quod Deus de nouo produceret loco corporis annihilati, aut per materiæ prius denudatæ reſtitutionẽ per formam & quantitatem, licèt natura hoc facere non poſſet, quia ipſa materiam non poteſt omninò denudare, nec corpus aliquid annihilare.

Vnde quia Philoſophi putabant nihil poſſe fieri niſi natura agente vt medio, ſine quo ponebant Deum nihil poſſe de nouo agere, iuxta dictum Philoſophi 8. Phyſic. Voluntas antiqua nihil noui operatur niſi mediante alio antiquo, & quia natura non poteſt materiam omninò denudare aut corpus aliquod omninò annihilare, ſine quibus vacuum fieri non poteſt, &c. cum hoc non poteſt habere eſſe ſicut aliquod ens per ſe exiſtens, & per ſe in eſſe productum, idcirco ponebant, quòd vacuum eſſe eſſet impoſſibile ſimpliciter.

Sed licèt hoc ſit ſimpliciter impoſſibile, ſcilicèt quòd vacuum habeat exiſtere agente natura, &c. ſicut aliquod ens per ſe exiſtens, & per ſe in eſſe productum, prout benè procedunt rationes Philoſophi, quia vacuum eſſe non poteſt, benè tamen poſſibile eſt vacuum eſſe agẽte Deo, & hoc ſicut quoddam ens per accidens, ſecũdùm modum, quo declarauimus vacuum eſſe ens per accidens in quodam alio quolib. præcedenti. Et ſecundùm hoc concedendus eſt proceſſus primi argumenti.

Ad argumentum ſecundum in oppoſitum, pro eo quòd probat, quòd impoſſibile eſt vacuũ eſſe, quia ponere vacuum eſſe eſt ponere contradictoria eſſe ſimul, puta partes continentis vacuum eſſe ſimul, & non eſſe ſimul, Dico, quòd hoc falſum eſt, immò pro toto tempore quo vacuum eſt, partes circunſtantis, & continentis illud non ſunt ſimul, ſicut neque erant ſimul prius quando corpus erat contentum in ſitu vacui, per cuius annihilationem aut materiæ eius denudationem generatum eſt vacuum, ſecundùm quod proceſſit ſecunda pars illius argumenti, & benè. *Ad argu. in oppoſit.*

Quod autem arguebatur ſecunda parte eius, quòd etiam non eſſent ſimul, quia nihil eſſet medium illarum; dico, quòd re vera nihil eſt medium quod eſt aliquod ens per ſe & poſitiuum, eſt tamen medium vacuum ſicut aliquod ens per accidens & priuatiuum, ſecundùm modum quo expoſitum eſt vacuum eſſe ens per accidens, & priuatiuum in dicta quæſtione. Et ſic dicendo quòd inter partes continentis vacuum nihil eſt medium, negando aliquid generaliter tàm pro eo quòd eſt ens per ſe poſitiuum, quàm pro eo quod eſt ens per accidens priuatiuum, illud ſimpliciter falſum eſt.

Sed talis negatio eſt in dicto Philoſophi de ſimul, quòd ſimul ſunt illa quorum nihil eſt medium, ſcilicèt nec aliquod ens per ſe, nec ens per accidens. Negando verò ſpecialiter pro eo quod eſt ens per ſe ſolùmmodò, verum eſt quòd nihil eſt medium inter partes continentis vacuum. Sed non eſt talis negatio præciſa in definitione eius quod eſt ſimul, &c. ideò non ſequitur, quòd ſimul ſint partes, inter quas non eſt medium inter vacuum.

IN QVODLIB. DECIMVMQVINTVM.

Quodlib. Decimumquintum ſexdecim Quæſtiones continere facilè cognoſcitur, vnicam tamen de potentia Dei, cęteras verò ad creaturas attinentes, vt initio prioris manifeſtum, atque etiam ex ipſo proceſſu.

Comment. in Quæſtionem Primam, quæ eſt,

Vtrum Deus poſſet facere, quòd vacuum eſſet.

IN titulo not. quòd Ariſtoteles in quarto Phyſic. & Plato in Timæo vacuum ſufferrè non poſſunt, ſed hoc tanquàm id, quod in natura naturaliter eſſe non poteſt, fortè autem non negarent, quod poſſet eſſe in natura, non naturaliter, ſed ſupranaturaliter, per agens ſcilicet non naturale, ſed diuinum. Et hoc eſt, quod quæritur, circa quod quæſtio eſt opinionum, ita vt quidam affirmatiuè reſpondeant, quidam verò negatiuè, ex ſtimantes illi non implicare contradictionem ipſum vacuum eſſe, alij verò ex ſtimantes implicare.

Not. autem quod Deum poſſe facere vacuum poteſt intelligi dupliciter, primò denudando materiam à quacunque quantitate, cum enim quantitas ſit ratio eſſendi in loco, quia nullam rationem habebit occupandi ſpacium, & cum nullibi dicatur eſſe; erit quia eſt ratio occupandi ſpacium, ipſa ammota, videbitur materiam eſſe, & non in loco, in vacuo.

Secundò poteſt intelligi, quòd fiat vacuum à Deo per annihilationem alicuius corporis exiſtentis in loco, & impediendo nè continentis partes coeant ſimul per rarefactionem, vel coſtrictionem &c. Et ſecundum vtrunquè modum in corpore quæſtionis Auctor reſpondet.

In corpore igitur eſt concluſio, quòd Deus vtroque modo poteſt facere quòd vacuum ſit.

Probatur. Deus poteſt denudare materiam à quacunque quantitate, & corpus exiſtens in loco annihilare, igitur &c. Antecedens, quo ad primam partem patet. Nam Deus poteſt facere materiam primam abſque vlla forma prorſus, igitur & denudare.

Quo ad ſecundam partem patet, quoniam qua ratione poſſet Deus annihilare totum vniuerſum, eadem poteſt & partem. Quod totum vniuerſum poſſet annihilare manifeſtum eſt, id enim omnes Sancti confitentur.

Not. quomodo Ariſtoteles etiam faciat vnum ſuppoſitum, quod vndequaque non videtur verum. Eſt enim quòd ſi vacuum daretur, motus qui fieret in ipſo eſſet in inſtanti. Etſi enim id videatur verum ratione medij, non tamen eſſet verum ratione reſiſtentiæ mobilis ad motorem, & proportionem vtriuſque. Quod etiam notat D. Thomas in 4. diſtinctio. 44. quæſtio. 2. artic. 3. & alibi. Quare ex illo ſuppoſito non poteſt colligi ſimpliciter vacuum non poſſe eſſe.

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum Chriſtus aſcenderit ſuper omnes Cœlos.

Ad argu. princ.

SEQVVNTVR quæſita de creaturis. Quorum quædam erant de creatura humana vnita diuinitati in Chriſto, & quædam alia de creaturis abſolutis non vnitis diuinitati. De primo quærebantur tria; Duo de quibuſdam actionibus procedentibus à Chriſto ſecundùm eius naturam humanam. Quorum primum erat, vtrum Chriſtus aſcendit ſuper omnes cœlos. Secundum erat, vtrum omnis actio Chriſti humana ſit ſupernaturalis. Vnicum autẽ, & tertium erat de quadam actione terminata in corpus Chriſti, ſcilicèt vtrum operatio, qua cõuertebatur cibus in corpus Chriſti, erat naturalis.

Arg. princ. Circa primum arguitur, quòd Chriſtus non aſcendit ſuper omnes cœlos, ſic, ſecundùm Philoſophum 5. Phyſic. omnis motus eſt à termino in terminum, illuc ergò vbi nullus eſt terminus nihil moueri poteſt, quia eſſet motus ſine termino; ſuper omnes cœlos nullus eſt terminus, quia ſuper omnes cœlos nihil eſt niſi quod eſt extra omnes cœlos, non enim idem ſunt eſſe ſuper omnes cœlos, & extra omnes cœlos, extra autem omnes cęlos nihil eſt omninò, nec plenum, nec vacuum, nec tempus, nec locus, ſecundùm Philoſophũ 1. cęli & mundi, terminus autem motus non eſt nihil, ergò &c.

Confirmatio. Confirmatur autem ratio iſta per illud quod Dauid Propheta loquens in Pſal. de Chriſti aſcenſione dicit ſic. A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius vſque ad ſummum eius, occurſus iſte aſcenſio eius fuit. Aſcenſio ergò Chriſti fuit vſq; ad ſummum ſupremi cœli, quod eſt ſuper omnes cœlos, ergò &c.

In oppoſitum. In contrarium eſt illud quod dicit Gregor. in præfatione Pentecoſtes de Chriſti aſcenſione. Aſcendens ſuper omnes cœlos ſedenſq; ad dexteram &c. quod aſſumpſit de ad Epheſ. 4. vbi dicit Apoſtolus. Qui deſcendit ipſe eſt qui aſcendit ſuper omnes cœlos.

Reſponſio. Dico, quòd hoc, quòd Chriſtus ſuper oẽs cœlos aſcendiſſe ſcribitur, ſanum requirit intellectum & pium expoſitorem. Quia enim aſcenſus motum dicit ad ſuperius, ſuperius autem ſemper dicitur reſpectu inferioris, & ſuperius atque inferius dupliciter poſſunt intelligi, vel loco vel dignitate, vtroque modo Chriſtus intelligendus eſt aſcendiſſe ſuper omnes cœlos. Super illud Epheſ. 4. Aſcendens Chriſtus in altum, dicit Gloſſ. Et loco & dignitate, quòd Chriſtus vna perſona Deus, & homo aſcendiſſe dicitur, ſecundùm humanitatem eius dictum intelligitur. Super illud Epheſ. 4. Quod autem aſcendit quid eſt niſi quia & deſcendit, dicit Gloſſa. Secundum corpus & animam ad cœlos aſcendit. Ad cœlos ſpirituales Trinitatis diuinarum perſonarum aſcendit, quando in ſua incarnatione ad æqualitatem Dei Patris humanitas eius eſt aſſumpta per vnionem naturæ humanæ cum diuina, ſecundùm quam eſt æqualis Patri. Vnde ſuper illud Pſalm. 18 Occurſus eius vſque ad ſummum eius, dicit Auguſt. Occurrit plenitudini Diuinitatis vſque ad æqualitatem Patris, vt enim ſuper illud Ioan 3. Nemo aſcendit in cœlum niſi qui deſcendit de cœlo, dicit Beda, filius hominis quod in ſua natura habere non potuit hoc in Dei filio à quo aſſumptus eſt habuit. Et per hoc aſcendit Chriſtus vna perſona exiſtens in duabus naturis in cœlum per eius humanitatem, ſicut è conuerſò deſcendit de cœlo ſecundùm eius diuinam naturam. Vnde ſuper illud Pſal. 17 Inclinauit cęlos & deſcendit, dicit Aug. Deſcendit ad hominũ infirmitatem. De vtroq; autem ſimul dicit Gloſ. ſuper illud. Quod aũt deſcendit &c. ſic. Quo humanitas aſcendere potuit niſi quia diuinitas primũ deſcendit? deſcendit quidem diuinitas non localiter, ſed per exinanitionem ſuam ſcilicèt in aſſũpta humanitate. Sic etiam è cõtrà iſto modo iam dicto aſcendit humanitas non localiter, ſed per repletionẽ ſuam. ſ. ex aſſumpta Diuinitate, quę eſt aſcenſio non loco ſed dignitate, & per iſtam aſcẽſionem ad cęlos ſpirituales Trinitatis aſcendit ſuper oẽs cęlos ſpirituales ſpiritualis creaturæ & loco & dignitate, ſecundùm illud Pſal. 17. Aſcendit ſuper Cherubin, & volauit ſuper pennas ventorum. Super Cherubin dicit Aug. exaltatus eſt ſuper plenitudinem ſcientiæ, & ſuper virtutes animarum, quib. ſe velut pennis à terrenis timorib. in auras libertatis attollunt. Hinc dicitur in Pſal 112. Excelſus ſuper oẽs gentes Dominus, & ſuper cœlos gloria eius, vbi dicit Auguſt. Gentes homines ſunt. Sed non ſolùm excelſus ſuper omnes gentes Dominus, verũ etiam ſuper cęlos gloria eius. Sicut autem per gentes intelligit homines, ſic per cęlos intelligit Angelicos ſpiritus, inquantùm reſpectu illorum homines dici poſſunt terra. Communiter tamen, & homines, & Angeli cęli dicuntur. Super quos Chriſtum aſcendiſſe intellexit Greg quando dixit. Qui aſcendens ſuper omnes cęlos. Quod benè declarauit deſcribendo terminum aſcenſionis vbi aſcenſus ille ſtetit, ſubdens. Sedenſque ad dexteram Dei Patris, quod eſt in plenitudine Diuinitatis æqualem Patri ſedere, vnde ſuper illud Pſalm. 47. Aſcendit ſuper

cœlum cœli, dicit Auguſt. Ergò ſuper cœlum cœli ſedet ad dexteram Dei Patris, & hoc eſt quod dicit Apoſtolus. Aſcendit ſuper omnes cœlos. Quod amplius exponens Ioan. Damaſcen. libro tertio capit. 31. dicit ſic. Ad dexteram Dei Patris ſedere aimus Chriſtum corporaliter. Dexteram autem dicimus Patris gloriam, & honorem Diuinitatis, in qua corporaliter ſedet glorificata eius carne. Et ſic loquendo de Aſcenſione dignitate ſuper omnes cœlos omnis ſpiritualis creaturæ benè procedit vltima obiectio. De Aſcenſione autem eius loco ſuper omnes cœlos ſi intelligamus ſuper cœlos iam dictos creaturæ ſpiritualis, adhuc benè habet veritatem cœlos appellando bonos homines qui creduntur poſt corporum reſurrectionem in Paradiſo Cœleſti in diuerſis ſedibus corporalibus corporaliter reſidere diſpoſiti pro qualitate meriti, inter quas ſedes Chriſti ſedes erit ſuprema vel ſitu locali, vel dignitate, vel potius vtroque modo.

Vt ſicut Chriſtus corporaliter, & circumſcripto corpore creditur aſcendiſſe ſecundùm Damaſcen. libro 3. cap. 31. in exponendo illud Actuũ primo. Veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum, dicentem. Aſcendere autem ex terra ad cœlos, & rurſum deſcendere actiones ſunt circumſcripti corporis, Sic in corpore circumſcripto à loco determinato creditur in aliqua parte determinata cœli reſidere quæcunque ſit illa, & in quocunque ſitu. Si verò intelligere conetur aliquis aſcendiſſe Chriſtum ſuper omnes cœlos corporales vltra conuexitatem extremi cœli, neſcio qua auctoritate aut ratione illud firmare poterit. Sed quin ſic ſuper omnes cęlos corporales aſcendiſſe potuiſſet, ſi voluiſſet, non dubito.

Vnde quod arguitur in primo argumento, quòd Chriſtus non aſcendit ſuper omnes cęlos, quaſi ſuper omnes cęlos corporales dicto modo aſcendere non potuiſſet, eò quòd omnis motus eſt ad terminum, & vltra omnes illos cęlos nullus eſt terminus: Dico, quòd hoc vltimum verum eſt de termino qui eſt aliquod ens poſitiuũ, & ſecundum ſe, quia vt procedit argumentum & benè, extra cœlum nullum tale ens eſt. De termino autem qui eſt ens per accidẽs & priuatiuum, cuiuſmodi ens poteſt eſſe vacuum ſecundùm prædicta: Dico, quòd benè eſt aut poteſt eſſe terminus ſuper omnes cœlos, ad quem Chriſtus potuit aſcendiſſe. Si enim Chriſtus dicto modo ſuper omnes cęlos corporales aſcendiſſet, etſi prius in termino aſcenſus ſui neque plenum neque vacuum fuiſſet, ex tunc tamen plenum ſpatium ibi fuiſſet, quod quantum eſt ex ſe natum fuiſſet fore vacuum, & capabilitas erat corporis abſque corpore exiſtens. *Ad argu. princip.*

Comment. in Quæſtionem Secundam, quæ eſt,

Vtrum Chriſtus aſcenderit ſuper omnes Cœlos.

IN titulo not. quòd ly Chriſtus intelligitur ſecundùm quod homo, non ſecundùm quod Deus, quia quæſtio hæc quæſtio eſt creaturæ, non creatoris. Intelligendum eſt etiam ly ſecundùm quod homo, non reduplicatiuè, ſed ſpecificatiuè, vt ſcilicèt ſpecificetur conditio aſcendentis, hominis enim eſt moueri, aſcendere autem eſt moueri. Et notetur cauſa aſcenſionis, qua notata, vtique aſcendit non ſicut homo, ſed ſicut Deus, ſcilicèt in virtute Dei.

Not. quòd per cœlos, vel intelligimus corpora cœleſtia, vt ſenſus ſit, quod ſi aſcendit ſuper omnes cœlos, ita aſcendit, quòd planta pedis Chriſti ſit ſuper ſuperficiem conuexam vltimi cœli, vt ſic intelligatur gloſſa, quando dicit eſſe ſuper omnes cœlos non ſolum dignitate, ſed loco. Vel intelligimus per cœlos ſpirituales creaturas, vt ſcilicèt aſcenderit ſuper eas omnes, & ſecundùm hoc dicatur, quòd ſit ſuper omnes cœlos dignitate. Et ſecundùm vtranque intelligentiam Auctor declarat quæſtionem.

In corpore igitur, eſt prima concluſio. quòd intelligendo per cęlos creaturas ſpirituales; Chriſtus aſcendit ſuper omnes cœlos. Probatur. quia aſcendit vſque ad dexteram Patris, ſed talis ſedes eſt ſuper omnes creaturas huiuſmodi, igitur. Ad hoc autem comprobandum adducuntur multæ auctoritates in litera id declarantes.

Not. autem, quòd rursa hoc attenditur dignitatis ſuperioritas, non loci.

Not. inſuper, quomodo deſcenderit verbum, & ad quid. Deſcendit profectò formam ſerui accipiens, quòd fuit ſe ſubijcere omni creaturæ, & hoc vt humanitatem aſſumptam traheret ad dexteram illam patris, vnde deſcenderat, quod fuit ſuper omnes creaturas illam exaltare, ſicuti deſcendens omni creaturæ ſe ſubiecit. Pro quo legito auctoritates in litera.

Secunda concluſio. De locali ſeſſione loquendo, quòd potuerit aſcendere ſuper conuexitatem illam, non eſt dubium, quòd verò aſcenderit de factò, nec ratione, nec auctoritate conſtat.

Not. quod contra hoc videtur illud gloſſ. ſuper illud Apoſt. quod aſcendit ſuper omnes cœlos, ſcilicèt dignitate, & loco. Vnde ſi loco, videtur quod ſuperexcedat.

Sed hanc gloſſam exponit Auctor, quòd per locum intelligit adhuc vel ſpirituales creaturas, vt Angelos, vel bonos homines intelligendo per cœlos, qui corporaliter in ſedibus ſedebunt, ſuper quos omnes erit Corpus glorioſum Chriſti.

Not quòd primam concluſionem habet etiam D. Thomas 3. par. quæſt. 57. artic. 5. ſed profectò ſecundam nequaquam, ſed potius illi videtur aduerſari in eadem quæſtio. artic 4. hac ratione probans, quod de facto ſupra conuexum cœli aſcenderit, ſecundum quòd ibi exponit Gaetanus. Corpora nobiliora debent eſſe ſuperiora ordine locali, ſed corpus glorioſum nobilius eſt quocunque corpore in eſſe puro naturali, cum plus illud participet de Diuina bonitate, & inter corpora glorioſa certum eſt, quòd Corpus Chriſti eſt nobilius, ergò conuenientiſſimum eſt, quod ſit ſuper omnia corpora conſtitutum in alto. Et ideò ſuper illud Apoſt. Aſcendens in altum. Id eſt dicit gloſſ. loco, & dignitate.

Verum ad hoc diceret Auctor, ſecundum quòd colligi poteſt etiam ex dictis eius, quòd corpori glorioſo nobiliori debetur ſuperior-

perior locus non inter corpora ſimpliciter, ſed inter corpora glorioſa, quod vtique concedit Auctor. Sed & fortè, dicat quis quid ſibi placet Gaetanus, non habet D. Tho. talem intentionem, quod aſcenderit ſupra conuexum vltimi cæli. Si enim hoc vellet D. Thomas, & hæc eſſet eius germana intelligentia, vtique neceſſe eſſet ei dicere, quòd iam Chriſtus eſſet extra cęlum, quod non videtur dicendum. Nam tametſi aſcendiſſe ſuper omnes dicat Scriptura Diuina, tamen eadem apertè ipſum in cęlis habitare manifeſtat, ſiquidem in cęlis habitat Pater, & Deus. Vnde Propheta. Ad te leuaui oculos meos. qui habitas in cęlis. Et ipſe Dominus non ſemel teſtatus Patrem habitare, & in cœlis eſſe. Vt cum dicit. Amen dico vobis, quia Angeli eorum ſemper vident faciem Patris, qui in cęlis eſt. Et quicunque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt. &c. Et ideò canit Eccleſia. Et aſcendit in cęlum. Propterea exponeret Auctor cœlos corporales, ſuper quos aſcendit localiter, ſanctos homines, qui ſicut dicuntur dij, ita & cœli appellantur. Vnde annunciabunt cœli iuſtitiam eius, ſcilicèt viri Sancti. Quod ſi intelligatur de cœlis, qui proprie dicuntur huiuſmodi aſcendiſſe ſuper cœlum cœli ad orientem, & ſuper omnes cœlos, exponeret quantum ad ſubiectionem, quòd etiam corpora cœleſtia omnia corpori ſuo ſubijciantur. Iuxta illud omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, vt id arguat potentiam, atque virtutem ſuam.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum omnis actio Chriſti humana ſit ſupernaturalis.

Arg. princ. CIRCA ſecundum arguitur, quòd omnis humana actio Chriſti ſit ſupernaturalis, ſic. Omnis actio, quæ elicitur ab agente ſupernaturali, ſupernaturalis eſt, ſicut omnis actio elicita ab agente naturali naturalis eſt, omnis actio Chriſti etiam humana elicitur ab agente ſupernaturali, quia à perſona diuina quæ ſupernaturalis eſt in duabus naturis ſubſiſtens, ergò &c.

In oppoſitum. Contra, ſicut ſe habet actio ad Chriſtum in agendo, ſic & paſſio in patiendo, ſed non omnis paſſio Chriſti humana eſt ſupernaturalis, putà illa qua Iudas ipſum oſculatus eſt, ergò &c.

Reſponſio. Dico, quòd licèt in qualibet actione tria concurrant conſideranda, quæ ſunt agens, modus agendi, & terminus actionis, actio tamen neq; propter agens neque propter terminum dicitur naturalis vel ſupernaturalis, ſed ſolùmmodò propter modum agendi naturalem vel ſupernaturalem. Cum enim Chriſtus aquam conuertit in vinum, Ioannis 2. licèt vinum illud idem in forma, & ſpecie vini erat cum vino generato in vite, tamen actio illa productionis vini de aqua exiſtente in hydria eſt & dicitur non eſſe naturalis, ſicut eſt, & dicitur eſſe naturalis productio vini de humore aquoſo exiſtente in vite, & hoc quia non eſt idem modus agendi in productione vini vtriuſque.

Vnde ſi in ligno eſſet vis nauis factiua & produceret natura nauem de lignis in eadem forma, & figura in qua modo de lignis ipſam producit ars, etiam è conuerſo ſi nunc ars ipſam de lignis producit ſicut tunc produceret natura, actio tamen producendi nauem ab artifice nunquàm diceretur naturalis propter hoc, quòd eiuſdem formæ & figuræ nauem produceret cum naui illa quæ eſſet producta à natura, nec è contrariò. Similiter ſi ars Alchimiæ poſſet producere aurū, & eſſet eiuſdem ſpeciei cum auro quod producit per ſe natura, non tamen propterea quòd eſſet eiuſdem ſpeciei, illa productio naturalis diceretur, prout fit ab Alchimiſta, diceretur tamen naturalis quia idem eſſet agendi modus proximus in producendo ſpeciem illius auri; ſicut & auri quòd producit natura abſque miniſterio artis, vbique enim producitur appropinquatione calidi & frigidi ipſis temperatis ſicut principijs actiuis, humido & ſicco proportionalibus ſicut principijs paſſiuis. In qua applicatione Alchimiſta ſolùm eſt miniſter naturæ, ſicut medicus ſanitatis. Sola enim natura curat morbos, & ſimiliter ſola natura vt agens principale generat aurum. Conſimiliter etiam ſi agens principale eſſet ſupernaturale, ſi tamen ageret modo actionis naturæ, neceſſariò actio illa dicenda eſſet naturalis, & è conuersò, ſi agens eſſet naturale aut artificiale, & ageret modo ſupernaturali ſicut agunt verba ſacramentalia in tranſubſtantiatione Euchariſtiæ. & generatione gratiæ, actio illa ſemper dicenda eſſet ſupernaturalis.

Deciſio 1. Deſcendendo ergò ad propoſitum, Dico, quòd quanquàm Chriſtus ſit agens ſupernaturale ratione perſonæ agentis, ſiue agat ſecundùm naturam diuinam ſiuè ſecúdùm humanam naturam, quia tamen omnes actiones quas egit in ſtatu mortalitatis, & etiam quas adhuc agit in ſtatu immortalitatis, agit modo naturæ quo alij homines agũt illas in quocunque ſtatu ſint, cuiuſmodi ſunt comedere, bibere, ambulare, & cætera huiuſmodi, cuius ſignum eſt, quòd eędem paſſiones in Chriſto conſequutæ ſunt ex illis actionibus, ſicut & in alijs hominibus, ſcilicèt ſedatio famis ex comeſtione, ſitis ex potatione, quæ & conſimiles propriè dicuntur humanæ, Idcircò ergò breuiter dico, quòd nulla Chriſti actio humana, quæ verè humana dicenda eſt, ſupernaturalis eſt, ſed ſolùmmodò & purè naturalis, non obſtante, quòd agens ſit ſupernaturale; & hoc quia ipſe agens omnes illas actiones agit modo naturæ. Siquas enim actiones egit vel agit non modo naturæ ſed modo ſupernaturali, illæ non ſunt dicendæ humanæ: neque naturales, & ſecundùm naturam humanam factæ, ſed diuinæ & ſupernaturales, &

les, & ſecundùm naturam diuinam factæ. Et è contrariò eſt de eius operationibus diuinis ſi quas ageret non modo ſupernaturali, ſed modo naturali.

Vt enim dicit Damaſcen libro 3. cap. 15. Duas actiones aimus in Domino Ieſu Chriſto, habet enim vt Deus diuinam actionem, & vt homo eſt, nobis homouſian humanæ habens naturæ actionem. Sed vt idem ait ibidem, cap. 19. propter vnitatem perſonæ agentis, & in duabus naturis ſubſiſtentis habuit nouum, & ineffabilem modum naturalium actionum.

Sed hoc intellige non niſi naturalem, vnde exponens in quo ſit nouus, & ineffabilis, ſubdit, dicens: Si enim Deus ens perfectus factus eſt pp nos, & ſecundùm nos homo perfectus, manifeſtum eſt, quòd omnes habemus naturales diuinitatis proprietates. Et ſecundùm hoc Deus perfectus, & habebat naturales humanitatis proprietates, & indiuiſas aimus actiones, vnaquaque natura cum alterius communione agente hoc, quod proprium habuit.

Neq; egit humana ſecundùm hominẽ ſolùm, neq; diuina ſecundùm Deum ſolùm, ſed Deus ſimul exiſtens, & homo. Quemadmodum enim naturarum vnionem, & differentiam naturalem cognoſcimus, ità & naturalium voluntatum & actionum.

Ad argu. in oppoſit.

Per prædicta patet reſponſio ad obiectum primum, & concedendum eſt argumentum ſecundum ponendo non ſolùm quòd aliqua paſſio Chriſti naturalis fuit, & aliqua non, ſed etiã quòd aliqua actio eius fuit naturalis, & aliqua non, ſecundum iam dicta.

Vnde de paſſionibus Chriſti dico, quòd omnis paſſio eius, quę verè erat humana, purè naturalis erat in ipſo, ſicut & in quolibet alio, quia vniformiter alijs, dormiuit, eſuriit, ſitiuit, laſſus fuit, & cæteras paſſiones humanas ſuſtinuit. Sed eſt aduertendum de paſſionibus, ſicut & actionibus Chriſti, quòd nõ dicitur paſſio aliqua naturalis in ipſo à modo, quo illi infertur ab agẽte extra inferente illam, ſed à modo, quo in paſſo recipitur.

Vnde paſſio mortis Chriſti, licèt inquantùm fuit illata à crucifixoribus, fuit violenta: tamen inquantùm in Chriſto fuit recepta, erat purè naturalis, & per illam purè naturaliter mortuus eſt, licèt voluntate conſentiente, vt in ipſo recepta, & permittente vt à crucifixoribus eſt illata. Et per hoc licèt actio crucifigentium Deo patri diſplicuit: paſſio tamẽ Chriſti illi grata fuit. Hinc de naturalibus paſſionibus Chriſti dicit Damaſcenus libro dicto, cap. 20. Confitemur, quod omnes naturales paſſiones hominis aſſumpſit. Totum enim hominem, & ea, quæ ſunt hominis ſumpſit, præter peccatum.

Hoc enim non eſt naturæ, puta fames, ſitis, labor, dolor, & cętera huiuſmodi, q̃ annumerat. Vnde & conſimiliter loquens de eius paſſionibus, & actionibus, ſimul dicit, cap. 18. Deum perfectum, & hominẽ perfectum dicentes Chriſtum; Omnia ei dabimus, & quæ patris naturalia, & quæ matris.

Comment. in Quæſtionem Tertiam, quæ eſt,

Vtrum omnis actio Chriſti humana ſit ſupernaturalis.

IN titulo not. quòd ſi alterius hominis ita quæreretur, videretur implicatio quædam, vel potiùs nugatio, ſed vtique rationabiliter poteſt id de Chriſto dici, quoniam cum actiones ſint ſuppoſitorum, vt dicit Philoſophus. videtur, quòd actio omnis ſit diuina in Chriſto, quippè in Chriſto non ſit ſuppoſitum niſi diuinum. In alijs verò hominibus ſuppoſitum eſt humanum, vnde & apertiſſimè actiones videntur humanæ, quia ſunt humani ſuppoſiti.

In corpore eſt concluſio, Nulla actio humana in Chriſto fuit vel eſt ſupernaturalis. Probatur. Illa actio non eſt ſupernaturalis, quæ non ſit modo ſupernaturali; ſed nulla actio humana ſit modo ſupernaturali, igitur nulla actio humana Chriſti fuit vel eſt ſupernaturalis.

Maior propoſitio declaratur: cum enim tria ad actionem concurrant, ſcilicèt agens, terminus, & modus agendi, ſolùm dicitur naturalis, vel ſupernaturalis ex modo agendi. Quod exemplis manifeſtatur in litera.

Not. quòd cum actio non poſſit eſſe ſupernaturalis, niſi vel ab agente, vel à termino, vel à modo, ex Philoſopho colligitur, quod nec à termino, nec ab agente dicitur huiuſmodi. Quòd non ab agente patet de motu cœli: vult enim Philoſophus cœlos moueri ab agente ſupernaturali, etenim à Deo, & intelligentijs. Et tamen vult etiam motus cœlorum eſſe naturales.

Quòd verò actio non ſit ſupernaturalis à termino, patet ex hoc, quòd cum ita procedat in ſua Philoſophia Ariſtoteles, vt tandem ducat ad cognitionem, & intellectionem intelligentiarum via motus, & à ſenſu, ſimiliter, & ad cognitionem Dei, & tamen illa cognitio dicitur naturalis, licèt terminus ſit ſupernaturalis. Remanet igitur, quòd tantùm ab ipſo modo agendi actio dicatur naturalis, vel ſupernaturalis.

Minor autem propoſitio patet, quia in actionibus humanis ſe habuit Chriſtus, ſicut & cæteri: ſed in his nulla actio humana, quatenus humana, eſt modo ſupernaturali, igitur. Aſſumptum patet, quia idem effectus viſus eſt, ad comeſtionem namque ſedata eſt fames, ad dormitionem ſubſecuta quies &c. ſicut in alijs. Et declaratur etiam, ac confirmatur per dicta Damaſceni, vt in litera. Subſumptum patet, quia aliter videretur contradictionis implicatio.

Not. quòd homo quatenus homo eſt agens naturale, quod in propria virtute agere non poteſt niſi modo naturali, vnde verum quidem eſt, quòd agens ſupernaturale poteſt etiam agere modò naturali, ſed non è contrà, quoniam modus, quo agit agens ſemper debet ſubijci agenti, ſed agenti naturali non ſubijcitur modus ſupernaturalis, quatenus huiuſmodi, vnde in propria virtute non agit tunc agens naturale, quando agit modo ſupernaturali. Quo fit, vt cum purus homo reſuſcitat mortuum.

mortuum, ad differentiam Chriſti, qui non erat prorſus homo, profectò id facit modo ſupernaturali, ſed non quòd modus ille ſupernaturalis illi ſubſit, ſed ſubeſt virtuti illi, ſecundum quam agit: hinc eſt, quòd homo, quatenus homo, non agit ſupernaturaliter, ſcilicet modo ſupernaturali. Et quando agit non agit quatenus homo, hoc eſt in propria virtute, ſed in aliena.

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum operatio, qua conuertebatur cibus in corpus Chriſti, eſſet naturalis.

Arg. primo. CIRCA Tertium arguitur, quòd operatio, qua conuertebatur cibus in corpus Chriſti, non erat naturalis, ſic. Operatio tranſiēs omnem facultatem naturę non eſt naturalis: dicta operatio fuit huiuſmodi, quia attingit ad carnem vnitam diuinitati, & ita ad vnionem ineffabilem, & ſupernaturalem cum ipſa diuinitate: ergò &c.

In oppoſitum. Contra. Illa operatio, quæ procedit ex virtute naturali, & modo naturę, eſt operatio naturalis, dicta operatio fuit huiuſmodi, proceſſit.n. ex virtute animę Chriſti nutritiua, quæ naturalis eſt, & hoc mediante calore naturali digerentibus, ſicut & in alijs hominibus, in quibus illa conuerſio eſt purè naturalis: ergò &c.

Reſolut. q. Quæſtio iſta implicita eſt, & contenta in proxima præcedente: & ideò ex reſponſione tradita ad illam diſſoluenda eſt. Cum enim ſecundum dicta iam in illa debeamus tribuere Chriſto ſecūdùm hominem quæcūque ſunt naturalia matris, ſicut & quæcunque ſecundum Deum ſunt naturalia patris, proculdubio ponendum eſt quòd dicta operatio erat naturalis in Chriſto, ſicut fuit & in matre eius, & non ſolum illa ſed & quæcunque alia, vt de nulla illarum oporteat facere propriam quęſtionem aliam à quęſtione pręcedenti, quę autem ſunt illę, determinat Damaſcenus in libello ſuo de gemina natura & geminis proprietatibus, atque geminis actionibus Chriſti, dicens ſic, Dicentes diuinę naturę Chriſti proprietates, quas habet ex patre, dicamus & humanæ naturę proprietates naturales, quas ex ea, quę noſtri habet aſſumptione, hoc eſt omnes naturales potentias humanitatis, & operatiuas & paſſiuas, vt perfectus ſit homo. Si enim aliquod naturalium non aſſumpſit, non perfectus, ſed defectiuus eſt homo. Et annumerando dictas potentias, operationes, & paſſiones circa hominem ſimpliciter, ſubdit dicens. Si enim vniuſcuiuſque potentiam acceperit naturaliter à conditore: homo igitur minor eſt mundus: habet enim animā & corpus, & medius conſtitutus eſt intellectus, & materię: vinculum enim eſt viſibilis & inuiſibilis, i. ſenſibilis, & intelligibilis creaturę.

Communicat igitur animatis corporibus ſecūdùm eam, quę ex quatuor elementis complexionem & compoſitionem: plantis autem ſecundū nutritiuam & augumētatiuam virtutem: ad hoc autem & ſeminatiuam: irrationalibus autem animalibus ſecundùm irrationalem appetitum i. irā & concupiſcentiam, & ſecundùm phantaſticum & memoratiuum, & ſecundum ſenſum, & ſecundùm progreſſiuum motum & vociferatiuum, & ſpiratiuum Copulatur autem corporeis, & intellectualibus virtutibus per rationale, & rationale appetitum intellectus, qui eſt volūtas primus intellectualis motus, & infra. Et ante hoc proprijſſimum animę, diuidens ipſam ab Angelorū ſubſtantia in corpore conuerſari, & huic tradere vitam & motum & liberum arbitrium ſecūdum proprium appetitum ducere corpus & irrationalem appetitum contra & iram & ſecundum progreſſum motum & naturaliter dominari, vt proprio et naturali ſeruo proprio corpori, et cętera plurima huiuſmodi. Quibus enumeratis applicans cuncta Chriſto ſubdit, dicens Propter quod in Domino noſtro Ieſu Chriſto, quia duę naturę, duę ſunt et naturales operationes, vt ſit perfectus Deus, et perfectus homo ſecundùm duarum naturarum differentiam diuinæ, & humanæ.

Aliud enim opus eſt diuinæ naturæ, & aliud humanæ. Si humanæ non aſſumpſit operationē, non vixit vt homo, non ratione vſus eſt non comedit, non bibit, non ambulauit, nō vidit, & poſt plurima talia applicata Chriſto, ſubdit illud, qd pertinet ad propoſitum, dicens. Et quòd ab anima animales operationes & paſſiones aſſumpſit, teſtis eſt ex naturali quidem potentia nutritio corporis, & augumentatio Vnde enim ſit ſudor, ſputum, ſalutaris ſanguis & aqua? Si non ex digeſtione, ſi non paſſibiliter, ſed naturaliter nutritus eſt, non ſecundùm voluntatem paſsibilem, ſed ad repletionem eius effluxit.

Sic ergò dubium nulli debet eſſe Catholico, quin Chriſtus oēs operationes & paſsiones naturales humanæ naturæ expertus eſt, vel potuit experiri. Sed præcipuè de vna naturalium operationum humanæ naturæ dubitatio eſt, puta de ſeminatiuo & generatiuo per concubitum cū muliere, an illud in ſe habuit, quia poſt prædicta ſubdit Damaſcenus dicens. Seminatiuum autem & generatiuum nō habuit. Intranſilientes enim diuinarum hypoſtaſum proprietates, & impoſsibile eſt Patrem, vel Spiritum ſanctum filium fieri, pp quod neq; factus eſt filius hominis niſi filius Dei, vt maneat intranſmutabilis proprietas.

Sed

Nota. Sed puto, quòd ſicut fuit homo perfectus habens omnes alias vires, & potentias animæ, ſic fuit homo perfectus habens vim & potentiam ſeminatiuam & generatiuam, ſicut & alij, & hoc in virtute, licèt non in actione, ſecundùm quam (vt puto) intellexit Damaſcenus qđ dixit, Seminatiuum autem, & generatiuum non habuit.

Et hoc quia non congruebat, quòd ſeminaſſet, & generaſſet, atque pater fuiſſet ſecundùm humanitatem. Et ſic non congruebat quòd Pater aut Spiritus Sanctus ſecundùm aſſumptam humanitatem fuiſſet Filius. Quo ad hoc enim benè verum eſt, quòd intranſilientes ſunt mediante natura humana aſſumpta diuinarum hypoſtaſum proprietates, quæ ſimpliciter, & omninò intranſilientes ſunt ſecundùm naturam diuinam, quia in diuinis non poſſunt eſſe, niſi vnicus Pater, & vnius Filius, & vnicus Spiritus Sanctus, ſecundum quod declarauimus ſatis in quæſtionibus noſtris ordinarijs.

Quæ tamen benè poſſent tranſilire ſecundùm naturam humanam aſſumptam, ſecundùm quòd ſimpliciter, & abſolutè Pater & Spiritus Sanctus incarnari poterunt & poſſunt, ſicut incarnatus eſt Filius; licèt non tantùm congruiſſet, & hoc, ne idem eſſet Pater & Filius, ſi Deus Pater de homine naſceretur, & ne nomen Filij ad alium transferretur, ſi aut Pater aut Spiritus Sanctus de homine naſceretur, dicente Innocentio Tertio in Sermone quodam de natiuitate Domini.

Solus Patris Filius non Pater ipſe vel Spiritus Sanctus carnem aſſumpſit. Miſſus eſt Dei Filius, ideò non Pater vel Spiritus Sãctus ne alius in diuinitate eſſet Filius, alius in humanitate, & nè idem eſſet Pater & Filius, ſi Deus Pater de homine naſceretur, magno Dei conſilio & ineffabili ſapientia non Pater carnem aſſumpſit vel Spiritus Sanctus, ſed Filius tantùm, vt qui erat in Diuinitate Dei Filius, ipſe fieret in homine hominis filius.

Aduerte quod dicit, Magno Dei conſilio &c. Si enim conſilio hæc ſic facta ſunt, & non aliter, non poterunt ergò aliter facta fuiſſe. Per quem etiam modum proprietas Patris ſecundùm humanitatem aſſumptam ſimpliciter, & abſolutè potuit tranſire ad Filium, quia potuit quantum erat ex parte naturæ humanæ generaſſe, ſicut & alij, ſaltem in ſtatu innocentiæ, licèt illud non tantùm congruiſſet ſicut quòd non generauit.

Comment. in Quæſtionem Quartam, quæ eſt,

Vtrum operatio, qua conuertebatur cibus in Corpus Chriſti, eſſet naturalis.

TITVLVS clariſſimus eſt.

In corpore eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito, ſcilicèt quòd operatio illa erat naturalis. Probaturque hæc concluſio per rationem, qua probata eſt ſuperioris quæſtionis proximè concluſio.

Probatur inſuper per argumentum in oppoſitum adductum in fronte quæſtionis. Confirmatur deinde per multa verba Damaſceni.

Not. quòd ad primum argumentum non reſpondet Auctor in hac quæſtione, tametſi videatur eſſe contra concluſionem. Et quidem id non facit, quia elici poteſt ipſa reſponſio ex quæſtione præcedente.

Ex qua colligitur, quòd maior eſt falſa. Siquidem non ex termino operatio dicitur naturalis, vel ſupernaturalis, nec ab agente, ſed ex modo, maior autem illa fundata eſt ſuper hoc, quòd ex termino denominetur operatio, quod profectò non eſt verum. Cœtera clara videntur.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum relatio habeat debilius eſſe quàm cætera prædicamenta.

SEQVVNTVR quæſita de creaturis non vnitis Diuinitati; vbi quærebatur vnicum pertinens ad relatiua, ſcilicèt vtrum relatio habeat debilius eſſe, quàm cætera prædicamenta. Et plura alia pertinentia ad abſoluta.

Arg. princ. Circa illud vnicum arguitur, quòd relatio habeat debilius eſſe cæteris prædicamentis, ſic: Ex eo quod verius eſſe habet fundamentum, verius eſſe habet id quod fundatur in illo, quàm quod fundatur in illo quod habet minus verum eſſe, verius autem habent eſſe abſoluta quæ ſunt ſubſtantia, quantitas, qualitas, quàm relationes, quare cum prædicamentum relationis fundetur ſuper tria prædicamenta abſoluta, aliorum verò ſex quædam fundentur ſuper relationes, vt actio & paſſio ſuper rationem actiui & paſſiui, ergò &c.

In oppoſitũ. In contrarium eſt Commentator ſuper 12. Metaphyſicæ, vbi probat Philoſophus, quòd eadem ſunt principia ſubſtantiæ, & accidentis, ergò &c.

Dico,

Dico, quòd in quolibet genere prædicamenti eſt duo conſiderare, ſcilicèt rem prædicamenti, & rationem eiuſdem, quæ in hoc differunt, quòd decem prædicamenta in nulla re communi eis conueniunt, tamen in vna ratione communi conueniunt quæ eſt eſſe ab alio, vt effectus à cauſa, in quo generaliter differt ratio omnis eius quod eſt in prædicamento à ratione diuinæ naturæ, præter hoc, quòd realitas omnis eius quod eſt in prædicamento, differt à realitate diuinæ naturæ multò amplius quàm differat realitas vnius prædicamenti à realitate alterius.

Sed illa ratio communis decem prædicamentis, quæ eſt ab alio eſſe, primò in duas diſtinguitur, ſecundùm quas prædicamentum ſubſtantiæ cum hoc quòd cæteris prædicamentis veriorem realitatem importat, diuiditur contra nouem prædicamenta accidentium, quæ vt diſtinguuntur contra ſubſtantiam, in vna ratione communi conueniunt, licèt non in vna realitate. Illarum autem duarum rationum vna eſt eſſe in ſe, non in alio, & eſt propria ſubſtantiæ. Alia verò eſt eſſe in alio, & eſt communis nouem prædicamentis accidentium. Vnde cum hoc quòd prædicamentum ſubſtantiæ veriorem realitatem cęteris importat, etiam habet eſſe verius, propter quod à Philoſopho 7. Metaphyſicę dicitur ens ſimpliciter. Cætera verò nouem reſpectu illius dicuntur entia aliquid & quaſi ſecundum quid & diminutè, quia non dicuntur aut ſunt entia, niſi quia ſunt diſpoſitiones entis ſimpliciter quod eſt ſubſtantia.

Ratio autem communis illis nouem prædicamentis accidentium diſtinguitur in duas, quia eſſe in alio aut conuenit alicui abſolutè, aut non niſi in ordine ad aliud. Et eſt prima iſtarum duarum rationum communis duobus prædicamentis abſolutis ſcilicèt quantitati & qualitati.

Secunda verò eſt communis ſeptem prædicamentis reſpectiuis, quorum eſſe, quia dependet ab abſolutis, & realitatem trahunt ab illis, puta à ſubſtantia, quantitate, & qualitate, idcircò illa abſoluta & quodlibet eorum ſcilicèt ſubſtantia & accidentia quæ ſunt quantitas & qualitas, verius eſſe habent, quàm quodcunque illorum ſeptem, quibus non conuenit aliqua realitas communis omnibus, aut aliquæ propriæ ſingulis, quàm tum eſt ex natura ſui prædicamenti. Vnde & diſtinguuntur ſolùmmodò penes diuerſitatem modorum fundandi illa ſuper res prædicamentorũ abſolutorum & referendi ſecundùm illos aliquid ad aliud, hoc modo.

Quia ille reſpectus qui eſt ad aliud eſſe, aut cõuenit rei abſolutæ ex ſe ſola, & ſic eſt reſpectus prædicamenti relationis propriè dictæ, aut conuenit rei abſolutæ non niſi ex connexione quadam ſui cum aliqua re alia, & ſic eſt reſpectus aliorum ſex prædicamentorum.

De quibus idcircò dicit Boetius in libro ſuo de Trinit. quòd maximè ex aliquo alieno aduentu conſtare videntur, cuiuſmodi alienum eſt motus aut diſpoſitio acquiſita per motum. Motus enim aut diſpoſitio acquiſita per motum non conuenit mobili niſi coniunctione eius cum mouente, & aduentu illius, nec è conuerſò conuenit mouenti niſi ex coniunctione eius cum mobili & aduentu illius.

Et ſecundùm hoc ſex prædicamenta reſpectiua diſtinguuntur inter ſe, prout in quæſtionibus noſtris ordinarijs declarauimus in quadam quæſtione generali de prædicamentis decẽ, nec oportet hic iterare, quia non propriè pertinet ad propoſitum. Et quia in his ſex prædicamentis res illa ſuper quam fundantur, inquantùm ſuper illam fundantur, eſt ad aliud ſe habere, vt ſecundùm hoc in his ſex prædicamentis res illa ſuper quam fundãtur, inquantùm ſuper illam fundantur, circa ſe rationem reſpectus quodammodo includit quaſi materialem ad reſpectus in quib. conſiſtit ratio illorum ſex prædicamentorum, non ſic autem res ſuper quam fundatur prædicamentum relationis, circa ſe talem reſpectum includit vt ſuper ipſam fundetur reſpectus qui eſt proprius prædicamento relationis, eo quòd res ſuper quam fundatur prædicamentum relationis, inquantùm huiuſmodi, omninò abſoluta eſt abſq; ordine ad aliud.

Deciſio. Idcircò dico, prout ſtatim declarabitur, quòd ex hoc, dicta ſex prædicamenta relationis plus realitatis important & verius eſſe habent quàm prædicamentum relationis. Et vlterius, quòd prędicamentum relationis inter omnia prædicamenta debilius eſſe habet. Et ſecundùm hoc concedenda eſt ſecunda ratio ad hoc probandum inducta.

Ad argu. princip. Ad primam quæ eſt in oppoſitum, quòd relatio verius habet eſſe quàm alia ſex prædicamenta reſpectiua, quia verius habent eſſe illa in quibus fundatur, quàm illa in quibus fundantur alia ſex, Dico ad hoc & ſimul ad declarationem iam ſuppoſiti, quòd prædicamentum reſpectiuum non ex hoc dicitur verius eſſe habere, quòd ſuper verius ens fundatur, ſed ſolùmodò ex hoc, quòd ab illo verius & perfectius eſſe & realitatẽ trahit. Quànquàm ergò relatio ſuper verius ens fundetur quàm alia ſex, ſi tamen verius & perfectius illa ſex ab illo ſuper quod fundantur realitatem contrahant, non impedit quin habeant verius eſſe.

Quod re vera ita eſt, quod & declarandum eſt ex fundatione reſpectuum prędicamentorum actionis & paſſionis per motum. Et per hoc idem intelligẽdum eſt in alijs quatuor, quæ ſunt quando, quod fundatur in re temporali ex motu & adiacentia temporis, quod eſt menſura motus, & eius cui tempus adiacet, quod eſt omne

exiſtens

Igitur exemplum habemus de actione, & paſſione, quæ fundantur in motu. Motus autem ſemper connotat ſubiectum, & motum, & mobile, & ſic etiam reliqua.

Vnde hic exigi poteſt ipſa ratio. Abſolutum alienius eſt à reſpectiuo, quàm ſit ipſum reſpectiuum, ſed relationis fundamentum eſt abſolutum, ſex reliquorum reſpectiuum. igitur &c.

Not. pro maiori id, quod ſæpè dictum eſt, quod relatio niſi characterizetur à ſuo fundamento non habet eſſe reale. Nunc autem videtur, quod magis characterizetur à reſpectiuo, quàm ab abſoluto. Et ex his, vt credimus, facilè poteris percipere quæ habet Auctor in hac quæſtione, & colligere etiam concluſionem vniuerſalem, quæſito reſponſiuam.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum ſit poſſibile ponere plures, & diuerſas formas accidentales differentes ſolo numero ſimul in eodem ſubiecto indiuiſibiliter.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad cauſata abſoluta, vbi primo quærebatur vnum de accidente. Vtrum ſcilicèt ſit poſſibile ponere plures & diuerſas formas accidentales differentes ſolo numero ſimul in eodem ſubiecto indiuiſibiliter. Deinde quærebantur plura alia ſubſtantia.

Arg princ. primum. Circa illud vnicum arguitur quòd ſic: Primo ſic. Diuerſa viſibilia, putà alba, vel lucida, æqualiter multiplicant ſpecies, ſiue ſimilitudines, ſiue intentiones ſuas in eadem parte medij, ita quòd intentione vnius corrupta ad eius abſentiam manet intẽtio alterius in illo, hoc autem non poſſet eſſe, niſi à diuerſis eſſent diuerſæ intentiones ſimul in eadem parte medij, ergò &c.

Secundum Secundo ſic. Si eſſet eadem ſpecies ſiue intentio in medio diuerſorum alborum, cum per illud quod ab eis diffunditur in medium, mouent viſum, eſſent duo alba, quorum vnum eſſet magis album, & alterum minus, æqualiter ergò mouerent viſum, & per hoc indicarentur à viſu fore æqualiter alba, conſequens falſum eſt, ergò &c.

Tertium. Tertio ſic. Philoſophus dicit in quinto Phyſicorum, quòd duo accidentia in eodem ſubiecto, putà duæ ſanitates, quarum vna corrumpitur in mane, & altera generatur in veſpere, non poſſunt eſſe eadem ſanitas numero, & hoc propter diuerſos motus quibus generatæ ſunt, quare cum diuerſis motibus fiat generatio intentionis in medio à diuerſis albis, ergò &c.

In oppoſit. In contrarium eſt; quia accidens non numeratur niſi per ſubiectum, quaſi ſubiecto exiſtente vno, & eodem, & accidens eiuſdem ſpeciei non numeratur, ſed eſt idem ſecũdum numerũ.

Reſponſio. Dico, quòd cum ſecundùm Philoſophum 12. Metaphyſic. & clarius ſecundùm Commentatorem ſuum ibidem, omnes formæ, quæ ſunt in primo motore in actu, ſunt in prima materia in potentia, & eſt ſermo ſuus ibidem de generabilibus formis, & corruptibilibus, correſpondentiam ergò habent inter ſe eſſe formarum ſecundum actum, & ſecundum potentiam in prima materia.

Sunt autem formæ in primo motore in actu per rationes ideales, quæ ſunt principia actiua & cognitiua, & productiua illarum. In prima autem materia ſunt in potentia per potentias materiæ receptiuas, ſiue paſſiuas. Quare cum reſpectu vnius ſpeciei, & omnium indiuiduorum illius non eſt niſi vnica idea in primo motore, qui eſt Deus, vt in quodam alio Quolib. determinauimus ſecundùm Beatum Auguſt ſimiliter ergò, & in prima materia reſpectu vnius ſpeciei, & omnium indiuiduorum illius non eſt niſi vnica potentia paſſiua, ſiue receptiua.

Ex vnica autem, & eadem potentia paſſiua in eodem ſecundum numerum non poteſt produci, aut eſſe ſimul in eodem tempore plus quàm vnica forma ſecundum numerum, quia potentia terminatur per quencunque actum vnum ad quẽ eſt. Idcircò igitur mihi videtur, quòd plures tales formæ differentes numero non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto. Concedo igitur vltimam rationem.

Ad argu. princ. primum. Ad primam in contrarium de intentionibus viſibilium in medio, propter quas, vt puto, mota fuit quæſtio, ꝙ diuerſa viſibilia æqualiter multiplicant ſuas ſpecies in eandem partem medij, ſic quòd ſpecies vnius manet ſpecie alterius corrupta, quod non poſſet eſſe, ſi eſſent eędem ſpecies numero, Dico, quòd ſi illa multiplicatio ſpeciei à diuerſis viſibilibus eſſet per migrationem alicuius permanentis in eſſe ſuo à viſibili in medium, aliquid valeret maior illa, nec aliter veritatem habere pót Nunc autẽ non eſt ita, quia ſcđm Boetium ſuper Porphyrium, Accidentia perimi poſſunt, alterari autem nõ poſſunt ſcilicèt à ſubiecto in ſubiectum migrando. Nũc aũt cum ſpecies viſibilium nõ fiunt in medio, niſi per naturalem generationem de potẽtia medij, & hoc, modo generationis aliarum formarum materialium, licèt debilius eſſe quàm aliæ habeant, de eadem aũt potentia ſub eadem ſpecie, vt dictum eſt, ſimul in eodem numerò nec eſſe nec generari poſſunt pluſquàm vna & eadem ſpẽs numerò, impoſſibile eſt ergò, quòd diuerſæ formæ ſecundum numerum ſolum ẽt à diuerſis agentibus, ſiue generantibus habeant eſſe in eadem parte medij. Immò quodlib. illorum vniformiter alteri mouet medium ad generationem ſpeciei ſecundum

tationem illius vnicæ potentiæ, ac ſi ſolùmmodò vnum illorum moueret, &, ſic ad eandem formam ſecundum numerum generādam quodlib. illorum ſecundum virtutem ſuam mouet, & concurrunt in eundem effectum numero, ſicut concurrunt diuerſi trahentes in vnicum tractum eiuſdem nauis ſecundum numerum, & diuerſi ignes ad calefaciendum aquam eandem vnico calore ſecūdum numerum & gradum caloris, ad quem nullus illorum attingere per ſe potuiſſet.

Quod autem arguitur apparenter contra hoc, quòd generatum ab vno illorum poteſt corrumpi, non corrupto ſed manente eo quòd generatum eſt ab altero, Dico, quòd non eſt verum, immò tota ſpecies vna &, eadem per eſſentiam ſecundum numerum manet ad præſentiam vnius generantium illam, licèt minus intenſa, quàm fuit generata ad præſentiam plurium agentium, pro quanto efficacius, & intenſius mouebant ad generationem illius plures ſimul, quàm vnus, aut pauciores tantum.

Et hoc quemadmodum plures ſimul intenſius mouerent nauem motu veloci, quàm quilibet illorum per ſe, aut pauciores ſimul mouerent motu lento.

Vnde ſpecies illa generata ad præſentiam plurium, vel pauciorum generantium illam, & conſeruantium eam in eſſe, non differt niſi ſecundum magis intenſum, & minus intenſum, quæ vniuerſaliter in eodem ſubiecto ſecundum numerum non poſſunt differre ſecundum numerum, ſicut in diuerſis ſubiectis non poſſunt differre ſecundum ſpeciem.

Ad ſecundum. Ad ſecundum quod videtur directè facere contra iam dicta, quòd ſi eadem ſpecies eſſet in medio, à magis albo, &, minus albo, iudicarentur ergò à viſu fore æqualiter alba, dico, quòd ſpecies rei viſibilis in medio non tantùm ex hoc mouet ad determinatè videndum aliquod viſibile, quod eſt ſpecies ſimpliciter ipſius viſibilis, ſed cum hoc requiritur viſibile in oppoſitione ſecundum lineam rectam per illud medium ad pupillam viſus.

Vnde per ſpeciem exiſtentem in medio ſecundum veritatem, & non rectam oppoſitionem ad viſum, nullo modo poteſt viſus moueri ad videndum viſibile à quo generata eſt, dum illud ex obliquo ſe habet ad pupillam oculi, &, ſic non poteſt mouere viſum ſpecies in medio, niſi ad rectam oppoſitionem mediante illa viſibile habeat ſe reſpectu viſus, ſicut non poteſt ſpecies ipſum mouere niſi quatenus generata eſt à viſibili ſe habente ad talem rectam oppoſitionem.

Quare cum ad rectam talem oppoſitionem non ſit generata niſi ſecundum gradum intenſionis reſpondentis virtuti, &, intenſioni viſibilis directè oppoſiti, idcircò ſpecies intenſa à pluribus viſibilibus in medio ad quodlib. illorum videndum mouet ſecundum gradum intenſionis, in quo nata eſſet generari à quolib. illorum per ſe, &, ad nullum illorum videndum mouet ſecundum gradum totius intenſionis ſuæ, immò non plus mouet ad videndum quodlib. illorum, quàm moueret ad videndum aliquod illorum ſpecies generata ab illo ſolo, propter quod per eandem ſpeciem benè diuerſimodè iudicatur de magis albo, &, minus albo, & vnum illorum iudicatur eſſe albius altero.

Ad tertiū. Ad tertium, quòd non poteſt eadem ſpecies numero in aliquo eodem numero generari diuerſis motibus, ſicut ſit generatio in medio à diuerſis viſibilibus, Dico, quòd falſum eſt, quando ſunt mouentia vniformiter, &, ſimul, vt patet in tractu nauis, &, generatione caloris in aqua, ſicut dictum eſt, &, cum hoc, licèt ſimul non agerent, ſed agens poſterius inueniret manens quod actum eſt à priore agente, vt contingere poſſet in tractu eiuſdem nauis à pluribus ſucceſſiuè, &, ſimiliter in calefactione eiuſdem aquę à pluribus ignibus ſucceſſiuè, tamen actum à primo augeretur à ſecundo, &, eſt vnum, & idem eſſentia.

Et ſimiliter ſi vnum album primò generet ſpeciem ſuam in medio per ſe abſque alio, & maneat, &, conſeruet ſpeciem à ſe generatam in medio, tunc altero albo adueniente in recta oppoſitione ad illud medium, ſpeciem illam intendit, &, eſt eadem numero à diuerſis motibus, vel ab initio generata, &, poſterius aucta.

Sed ſi ſint diuerſa mouentia idem ſubiectum vel medium, ſucceſſiuè prius corrupto generato ab vno, quàm ſequatur motus ab alio, in hoc caſu ſolum loquitur Philoſophus, &, benè, quòd non poteſt eſſe eadem forma, putà ſanitas corrupta in mane, & regenerata in veſpere.

Comment.

Comment. in Quæſtionem Sextam, quæ eſt,

Vtrum ſit poſſibile ponere plures, & diuerſas formas accidentales differentes ſolo numero ſimul in eodem ſubiecto indiuiſibiliter.

TITVLVS videtur clarus.

In corpore eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito, quæ & ſic probatur. Potentia paſſiua vnica exiſtens ſecundum numerum non actuatur niſi per vnicam formam numero, ſed idem ſubiectum, & vnum numero non habet niſi vnicam potentiam ad formam, igitur ad vnum tantum numero.

Maior patet, quia ſicut idem ſpecie actuatur per vnicam formam ſpecificam, ita vnum numerò per vnã formam numero. Quod autem vnum ſpecie actuetur, &c. patet. quia ſicut ſe habet forma in actu in primo motore, ita ſe habet potentia in prima materia, ſed in primo motore non eſt niſi idea vna in ſpecie cuiuslibet rei, quæ tota toti ſpeciei communicatur ſpecificè, & tota vni numero numeraliter.

Pro minori not. diligenter. quòd videmus quidem vnum, & idem ſubiectum, vt homo particularis, habere plura accidentia, quæ formæ quædam eſſe videntur, & idea diuerſas quoque videtur habere potentias. Sed profectò quoniam illa accidentia non differunt numero, ſed ſpecie, ideò & potentias habet diuerſas ſpecie. Dicitur autem, & eſt quæſtionis reſolutio, quod habet potentiam tantum vnam numero, hoc eſt, putà reſpectu albedinis, non habet plures potentias numero differentes, ſed vnicam, quæ & vnica albedine numero terminatur, & ſic reſpectu alterius accidentis, quòd ſi poſſet reſpectu eiuſdem albedinis habere plures potentias numero differentes, vtique & plura accidentia numerò tantum differentia in eodem poſſent eſſe. Et ſi hoc eſſet, illud ſequeretur, quod idea albedinis, quæ ſpeciei correſpondet, poſſet correſpondere albedini exiſtenti in vnico ſubiecto numero conuertibiliter, quod vtique eſt falſum. Cum ergò in primo motore ſit albedinis idea, quæ ſpeciei toti reſpondet, oportet, quod ideatum non ſit in vnico ſuppoſito, in quo non poteſt eſſe niſi vnica potentia.

QVAESTIO SEPTIMA.

Vtrum aliquod agens creatum in agendo poſſet attingere ſubſtantiam primæ materię.

SEQVVNTVR quęſita de ſubſtantia, vbi quærebatur vnicum pertinẽs ad ſubſtantiam creatam generaliter Deinde plura pertinentia ad diuerſas ſubſtantias intellectuales creatas ſpecialiter Illud vnicum erat, vtrum aliquod agẽs creatum in agendo poſſet attingere ſubſtantiam primæ materiæ.

Argumen. princip. Et arguitur quòd ſic, hoc modo. Quod aliquid educit de ſubſtantia materiæ, actione ſua attingit illã, quia omne agens attingit illud in quod agit, quia agens & patiens debent eſſe ſimul, vt dicitur in primo de generatione, agens autem creatum educit per generationem ſubſtantialem formam non de ſubiecto exiſtente in actu, ſicut educit per alterationem formam accidẽtalem, ſed de materia exiſtente in potentia tm̃, vt dicitur in eodem. Ipſa.n.ineſt materię immediatè, forma autem accidentalis non ineſt materiæ niſi mediante forma ſubſtantiali, ergò &c.

In oppoſitum. Contra, cum agens naturale non ſit niſi quantum, non agit niſi in quanto, quia nõ agit niſi per contactum & quantum non tangit niſi quantum. Quantitas aũt ſemper in ſubiecto media eſt inter agentem & ſubſtantiam materię, agens autẽ non attingit ſubſtãtiam materiæ, qñ aliquid aliud eſt medium inter ipſam & materiam, ergò &c.

Reſponſio Dico, ꝙ agens naturale in tranſmutatione dicitur illud attingere, quod præcisè manet vnum & idem in tota tranſmutatione, ſcilicèt & ſub forma quæ corrumpitur in termino a quo, & ſub forma quę producitur in termino ad quem. Idcircò alterans dicitur attingere ſua actione non ſubſtantiam nudam primę materię in ſola potentia exiſtentem, ſed ſolùmmodò ſubiectum exiſtens in actu compoſitum ex materia, & forma ſubſtantiali, licèt enim ſubſtantia materiæ maneat in alteratione, nõ tamen manet ſola, vt præcisè vnum commune vtrique termino tranſmutationis. Et ſic idem eſt quærere quid ſit ſubiectum commune manens in tota tranſmutatione, & quærere quid ſit illud quod agens ſua actione attingit. Et quia ſuper hoc eſt maior dubitatio in tranſmutatione quę eſt generatio, quàm in alijs, circa generationem ergò quæſtionis difficultatem proſequamur pręcisè.

Circa generationem autem variatur reſponſio ad quęſtionem ſecundum diuerſos modos ponẽdi modos generationis naturalis, Qui ſunt 6 quorum primus eſt ponentium formarum latitantiã, qui poſuerunt generationem fieri ſola congregatione, & ſegregatione partium materialium puta atomorum. Dicebant enim, quod omnia ſecundum formas ſuas eſſent contenta in omnibus, & commixta, putà lignum, lapis plumbum, aurum, caro, os, homo, leo, album, nigrum, dulce, amarũ, & cętera huiuſmodi, & quòd generatio nihil aliud eſſet quàm ad ſuperficiem exteriorem congregatio partium ad eandem formam pertinentium, & aliarum partium ſegregatio ab illis ad interius, & quòd ſic vnunquodque denominaretur, putà lignum, vel lapis, aut aliquid cœterorum, prout partes formas vnius eorum, vel alterius continentes, abundantius exterius apparent, ſicut in olla bulliente in qua ſunt commixta piſa, faba, vicia, ſeminium, &

cæteræ ſpecies leguminum, quandoque abundantius apparent ſuperius in orificio ollæ piſa, quandoque fabæ, aut aliquid cęterorum, & per hoc modo apparet, quòd olla illa contineat ſola piſa, modo quòd ſolas fabas, & ſic de cęteris. Secundùm talem modum ponēdi generationem dicendum eſſet, quòd agens in generatione ſua actione non attingit materiæ ſubſtantiam nudā; ſed quoddam admixtum continens in diuerſis partibus materiæ ſingulorum formas.

Secundus eſt ponentium gradum formarum ſubſtantialium in quolibet generabili, & corruptibili, & aliquam formam ſymbolam manentem communiter in generato & corrupto, qui ponebant generationem fieri per appoſitionem formarum poſteriorum, quibus generatum, & corruptum inter ſe diſtinguuntur.

Secundùm talem modum ponendi generationem fieri, dicendum eſſet; quòd agens in generatione ſua actione attingit non ſubſtantiam materiæ, ſed ſubiectum quoddam compoſitum ex ſubſtantia materiæ, & forma ſubſtantiali incompleta quæ eſt forma generaliſſimæ ſubſtantiæ, putà ſubſtantialitas ſola, aut cum hoc forma ſecundi generis ſub ſubſtãtia, quæ dicitur corporeitas. Tale enim compoſitum ſecundùm illos manet in tota tranſmutatione generationis, & ſolùm fiunt generatio, & corruptio ſecundùm formas poſteriores completiores. Tertius eſt ponentium gradus non formarum ſubſtantialium ſecūdùm ſub & ſupra ſecundùm diuerſitatem generum & ſpecierum in linea prædicamentali, ſed ponentium vnius formæ manentis gradus ſecundùm eſſe perfectius, & completius penès illam generum & ſpecierum diuerſitatem, qui dicebāt generationem fieri per acquiſitionem ex generatione eſſe perfectius, & completius vſque ad vltimum completiuum ipſi formæ manenti. Et ſecundùm talem modum ponendi dicendum eſſet, vt iam prius, quòd agens in generatione non attingit ſubſtantiam materiæ, ſed ſubiectum quoddam compoſitum ex ſubſtantia materiæ, & forma ſubſtantiali ſub eſſe incompletiſſimo competēs vel generaliſſimo ſubſtantiæ, vel alicui ſub illo. Illud enim compoſitum manet, & fit ſolùmmodò generatio ſecundùm eſſe perfectius.

Quartus eſt ponentium inchoationes formarum in materia, quas vocabant potentias actiuas in materia, præcedentes omninò tranſmutationē generationis, quas quaſi excitatas per actum generationis ponebant pullulare in formas perfectas, & ipſas non eſſe formas, ſed quædam ſemina formarum, quod aliqui ponebant ſenſiſſe Auguſtinum. Secundum iſtos dicendum eſſet, quòd agens in generatione non attingeret compoſitum ex materia & forma, nec nudam ſubſtātiam materiæ, ſed medium quoddam ſcilicèt ſubſtantiam materiæ cum ſeminario formæ.

Quintus eſt ponentium datores formarum, & generationem eſſe non productionem formæ de materia, ſed in materia tantùm, quaſi generatio non eſſet aliud quàm creatio formæ in materia, prout Auerrois imponit Auicennæ, ſecundùm quem dicendum eſſet, quòd agens ſua actione generandi attingeret nudam ſubſtātiam materiæ, quòd ſecundum illum ipſa manet communis ſola generato & corrupto.

Sextus eſt ponentium, quòd nihil ſit formæ aut ſeminarium eius, nec omninò forma aliqua in generabilibus, & corruptibilibus quin ſit generabile & corruptibile, & quòd generatio non eſt per ſe formæ, ſicut nec materiæ, ſed ſolius compoſiti ex materia & forma, ſecundùm totum quod eſt in illo, manente ſola ſubſtantia materiæ communi in generato, & corrupto. quæ ſecundùm iſtos talis naturæ eſt, quòd ipſa diſpoſita ad præſentiam agētis naturalis ſibi proportionalis, nata ſit ſtatim affici diſpoſitione formali, ad quam ordinatur actio agentis. quemadmodum cęra mollis afficitur figura ſigilli ſibi impreſſi.

Nec refert, niſi quòd iſta impreſſio eſt violenta paſſibili contrariante, illa verò eſt naturalis paſſibili per naturalem obedientiam conferente ad impreſſionis ſuſceptionem, vt ſic quantum eſt ex parte materiæ conferentis, forma ſit ab intra, & quantùm eſt ex parte agentis ipſa ſit ab extra, vt ſecūdùm hoc ſit forma partim ab intra, & partim ab extra, prout poſuerunt Peripatetici, quorum poſitionem puto continere verum modum generationis naturalis. Aliorum autem poſitiones prætactas ſigillatim reprobare non eſt præſentis intentionis.

Secundùm iſtum vltimum, & verum modum ponendi naturalem generationem, Dico quòd agens naturale generans ſua actione attingit puram & nudam ſubſtantiam primæ materiæ abſq; omni forma, & formæ ſubſtantialis inchoatione exiſtente, ſic quòd nihil formæ ſubſtantialis maneat in materia, quod ſit commune generato & corrupto, ſed ipſa ſola materia ſubiectum eſt generationis naturalis, ex qua generans producit compoſitum ex materia & forma, vt procedit primum argumentum, quod ſecundùm hoc concedendum eſt. Ad argumentum ſecundum, ꝙ erat in oppoſitum. ſ. ꝙ agens naturale, quia eſt quantum, non agit niſi in quanto, materia ergò in tota tranſmutatione generationis eſt ſub quantitate, & ſic agens, & generans ſua actione non attingit niſi quantum, non autem nudam ſubſtantiam materiæ, quæ de ſe indiuiſibilis eſt, non quanta, ſecundùm Philoſophum in primo Phyſicor. & 3. Metaphyſ. Dico, quòd re vera ſubſtantiam materiæ nudam, vt habet eſſe ſub ratione ſimplicis, & indiuiſibilis abſque omni ratione partibilis eius, quòd eſt præter ſuam ſubſtantiam, nul-

[*Ad arg. in oppoſit.*]

lum agens naturale ſua actione attingere poteſt omninò de ipſa aliquid producendo, aut vſque ad ipſam aliquid corrumpendo, & ipſam denudando omninò. Sic enim ipſam attingere, & eam denudare, vt etiam maneat in eſſe exiſtentiæ denudata, ſolùmmodò poſſibile eſt agenti increato. Sed agens naturale ipſam ſolùmmodò ab omni forma ſubſtantiali, & etiam accidentali determinata formæ ſubſtātiali denudare poteſt, non tamē ſic, vt ipſo agente in exiſtentia maneat denudata etiam per momētum abſque omni forma ſubſtantiali quia nihil corrumpere poteſt niſi generando, nec ſic etiam denudare poteſt, vt omni forma accidētali indeterminata ſpolietur, immò neceſſe eſt, vt omnes diſpoſitiones accidētales ſymbolæ generato & corrupto ſub eſſe indeterminato maneant. In omni autem generatione diſpoſitio ſymbola vtrique eſt quantitas, quia non generatur, aut corrumpitur niſi quantum. Idcircò ergò in omni generatione, commune manens generato & corrupto neceſſariò eſt quantitas indeterminata, & ſic neceſſe eſt, quòd ſubiectum generationis ſit quantum interminatum, ſiue indeterminatum, prout procedit argumentum, nec attingit ſubſtantiam materiæ nudam ab omni diſpoſitione formæ accidentalis, attingit tamen nudam ſubſtantiam ab omni diſpoſitione formæ ſubſtantialis, qua ipſam denudat, nō ſic tamen, quòd in aliquo momento ſit ſine omni forma, prout infra in quæſtione de conceptione Virginis glorioſæ declarabitur.

Circa ſubiectum igitur generationis, eò quòd oportet, quòd ſit quantum, eſt aduertendum, quòd cum eſſe quantitatis continuæ, qua ſubiectum generationis oportet eſſe quantum, conſiſtit non niſi in ratione dimenſionali, & diuiſibili, ratio autem diuiſibilis dimenſionalis eſt, quòd habeat partem extra partem, ſecundùm igitur duplicem rationem dimenſionis duplex eſt eſſe quantitatis continuæ. Dimenſio autem, aut eſt terminata, ſiue determinata ſecundùm gradum, & extenſionem penes magnum & paruum in longo, & lato & profundo, aut eſt interminata, ſiue indeterminata per indifferentiam ſe habens ad extenſionem in magnum, & paruum ſecundùm longum, & ſecundum latum, & ſecundum profundum. Secundùm hoc ergò eſt vnum eſſe quantitatis, quo habet eſſe determinatarum dimenſionū, & aliud quo habet eſſe dimenſionum indeterminatarum. Quorum primum non habet quantitas continua, niſi ex compoſito ex materia & forma, & non niſi à forma ſubſtantiali, quæ quantitas ex ſe non eſt determinata. Vnde & ſecundum diuerſitatem formarum ſubſtantialium diuerſas habet terminationes, quia ex parte formæ ſubſtantialis prouenit, quòd omnium natura conſtantium ſtatuta eſt ratio, & terminus magnitudinis, & augmenti, ſicut dicitur 2. de Anima, Determinat enim ſibi quælibet forma ſubſtantialis quantitatem terminatam, ſiue determinatam in maius, ſic quòd non poſſet eſſe aut conſeruari in maiori, ſimiliter & in minus, ſic quòd non poſſet eſſe aut conſeruari in minori. Quantitatem tamen ſimpliciter forma quælibet ſubſtantialis ſic ſibi determinat, quòd poſſit eſſe, & conſeruari in maiori, & minori inter illud maius in termino, & illud minus in termino, ſed tamen non niſi in quanto & in diuiſibili. Eſſe autem ſecundum, quantitas continua haberet etiam ex ſe ſi eſſet ſeparata à compoſito, & à materia & forma. Et vtrunque iſtorum materia habet à quantitate continua, à qua habet & partibilitatem, ſiue diuiſibilitatem, cum ex ſe ſit impartibilis, & indiuiſibilis diuiſibilis tamen & partibilis eſt, vt eſt ſub quantitate ſecundùm partibilitatem, & diuiſibilitatem quantitatis. Vt enim eſt ſub quantitate continua, partes materiæ reſpondent partib. quantitatis. Vnde materia vt eſt ſub quantitate ſimpliciter non determinata per formam ſubſtantialem, interminata ſiue indeterminata eſt in ſuis partibus materialibus, ſicut eſt quantitas in ſuis partibus quantitatiuis, vt verò eſt ſub quantitate determinata per formam ſubſtātialem, ipſa ſimiliter eſt determinata in ſuis partibus, vt eſt ipſa quantitas. Et ſic agens naturale creatum non attingit ſubſtantiam materiæ, vt eſt omninò indiuiſa, & ſimplex, atque impartibilis, ſed ſolùmmodò vt eſt ſub ratione quanti indeterminati & partibilis ſub partibus talis quanti, quo ad inſtans enim in quo completur generatio, & materia ſpoliatur vna forma, & induitur alia, illam qua materia induitur præcedunt natura etſi non duratione dimenſiones interminatæ in materia. Duratione enim ſicut nunquàm eſt ſine vna forma ſubſtantia aut alia, ſic nunquam duratione aliqua temporis aut inſtantis eſt ſine terminatione quantitatis ab vna forma vel ab alia. Et eſt aduertendum, quòd licèt ipſum non ſit ſubiectum generationis ſicut dictum eſt, niſi ſub ratione quanti interminati, quia tamen quantitas illa interminata non ſequitur ad rationē materiæ, vt ſit ſubiectum generationis, tanquàm cauſa per ſe, & quaſi ſit aliquid de ratione ſubiecti per ſe, ſed ſolummodò tāquàm cauſa ſine qua non poſſet materia habere rationem diuiſibilis, & partem extra partem in ſua ſubſtantia, & ſine qua non poſſet omninò eſſe ſubiectum formę naturalis, idcircò ſentiēdum eſt ſcdm hoc, quòd naturale agens non attingit ſubam, niſi vt eſt ſub quantitate interminata, hoc contingit per accidens iam dicto modo, per ſe aūt attingit nudam ſubſtantiam materiæ, vt per ſe ſubiectum generationis, non vt in ſua ſimplicitate exiſtit, ſed vt habet partes extra partes interminatas ſub partibus quantitatis interminatæ, quod tamen non eſt niſi attingere per ſe ſolam ſubſtantiam materiæ.

Vt enim dicit Philoſophus in fine quarti Metaphyſic. ſi vltima materia ſumatur, nihil eſt præter ipſam. Materia enim ſiue ſumatur per conſiderationem ſub ratione ſimplicitatis qua caret partibus, ſiue ſub ratione partibilitatis qua habet partes extra partes, ipſa non eſt aliquid præter ipſam.

Et ſic per ſe ſimpliciter, & abſolutè loquendo, Dico, quòd agens naturale ſua actione attingit ſubſtantiam materiæ, licèt non ratione illius ſimplicitatis qua illam attingit agens increatum, ſed quòd non attingit niſi quantum interminatum, hoc non contingit niſi per accidens. Et per hoc patent ambo obiecta.

Comment. in Quæſtionem Septimam, quæ eſt,

Vtrum aliquod agens creatum in agendo poſſet attingere ſubſtantiam primæ matris.

TITVLVS breuiter, ſed diligenter declaratur ab Auctore, ita quòd idem ſit illud quærere, quod quærere, quod non ſit ſubiectum tranſmutationis, ſubaudi, ſubſtantialis, quæ eſt generatio. Vbi illud aduertendum eſt, quod in libris de generatione & corrupt. dicit Ariſtoteles. Scilicèt quòd vnius generatio alterius eſt corruptio, & vnius corruptio alterius eſt generatio. Vnde eſt idem ſubiectum generationis, & corruptionis, atque idem generans, agens, corrumpenſque, & ſi alterum agat per ſe, alterum verò per accidens.

Per ſe enim duo ſimul oppoſita intendere non poteſt. Igitur quæritur quod nam ſit hoc ſubiectum commune, an ſcilicèt materia prima, an potius aliquid ex materia formaque compoſitum.

Cæterum id non poſſe abſolutè ad omnium aures determinari manifeſtat Auctor, quia diuerſi diuerſimodè acceperint generationem. Vnde & ſecundum diuerſos modos accipiendi generationem, neceſſe eſt modo ſtatuere quòd ſubiectum illud ſit materia prima, modo quod ſit compoſitum.

In corpore igitur ſex modos ponit generationis, quorum quinque non acceptat, ſextum verò accipiens, abſolute habet hanc concluſionem, quòd ſubiectum illud ſit materia prima, & illud attingeret agens, & attingit per ſe, per accidens verò attingit quantitatem interminatam, ſecundum quod declarat in reſponſione ad argumentum, quæ omnia cum ſatis ex ſe clara videantur, nihil aliud addere placet.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum operatio intelligendi, qua Angelus, vel mens humana intelligit ſe differat à ſe.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad ſubſtantiam creatam intellectualem ſpecialiter. Et erant quædam communiter pertinentia ad quácunque creaturam intellectualem, & quædam alia pertinentia propriè ad ſolam creaturam intellectualem, quæ eſt homo. De primo horum quærebantur duo pertinentia ad intellectú, quorum primum erat, Vtrum operatio intelligédi, qua Angelus, vel mens humana intelligit ſe, differat à ſe. Secundum erat. Vtrum intellectio qua Angelus aut mens humana intelligit ſe ſit ſibi eſſentialior quàm illa qua intelligit Deum.

Argumen. princip. Circa primum iſtorum arguitur, quòd intellectio qua Angelus aut mens humana intelligit ſe, non differat à ſe, ſic operatio non differt ab operante, niſi aut ratione immediati principij elicitiui, aut termini ad quem eſt, vt calefactio à calefaciente, putà igne, non differt niſi aut ratione caloris quo elicitur, aut caloris qui per illú elicitur, ambo.n. calores ab igne realiter differunt, à quo ſi nó differret, nec calefactio differret ab eodé. Sed ĩ ꝓpoſito operatio intelligendi neutro mó differt ab intelligente, quia ipſe ſeipſo eſt principium elicitiuum illius & terminus eius, ergò &c.

In oppoſitum. In contrarium eſt, quòd ſecundùm Boetium in omni creatura differunt quod eſt, & quo eſt. Intellectus autem eſt ipſum quod eſt, intellectio autem eſt quo formaliter aliquid eſt, ergò &c.

Dico, quòd in hac quæſtione non eſt ratio dubitandi, niſi apud illos qui putant, quòd nulla creatura aliquid agat ſua ſubſtantia immediatè, vt ſcilicèt ipſa ſubſtantia, ſiue eſſentia rei non ſit ipſa operatiua potentia præciſa, & prima, & proxima, ſed quòd quicquid agat ꝑ aliquid agat, quod eſt potentia agendi differens realiter ab ipſo agente. Vnde quæſtio illa eſt contra illos, qui ponunt quòd in intellectualibus potétiæ illę quæ ſunt intellectus & voluntas, ſunt ipſa ſubſtantia intelligentis & volentis indifferentia ab illa ſecundùm rem. *Reſponſio*

Illis enim qui ponunt, quòd nihil creatum agat ſua ſubſtantia, videtur quòd ſi operatio ſit aliud à ſubſtantia operantis, & accidens in illa, quòd oportet eam elici ab illa per principium quod ſit etiam accidens eiuſdem, quia aliter vt eis videtur, operatio non poteſt realiter differre ab operante. Sed licèt in veritate omnis operatio creaturæ ſit accidens ſubſtantiæ operantis, & ſic realiter aliquid aliud ab ipſa, Aliter enim operans creatum naturaliter, & ſemper eſſet in opere ſuo eodem modo ſe habens & inuariabiliter, ſicut contingit in operante increato, hoc autem falſum *Creatura non eſt ſua operatio.*

falſum eſt de operante creato, non tamen ex hoc oportet quòd operatiua potentia etiam realiter differat ab operante, immò quælibet forma ſubſtantialis conſtituens rem in eſſe, ſeipſa eſt principium alicuius operationis ſibi eſſentialis iuxta ſecundum modum dicendi per ſe, licèt ipſa ſit accidens illius, & licèt per alia principia operatiua quæ accedunt illi, ipſa ſit operatiua aliarum quarundam operationum, quæ ſunt ſibi accidentalia reſpectu iſtius primæ operationis, & eſſentialis immediatè.

Vnde diſtinctionem rerum per formas ſuas ſubſtantiales quæ multum latent in plurimis ne poſſint internoſci quando habent eſſe ſecundùm illas, & quando non, docet Philoſophus cognoſcere ex operibus illarum eſſentialibus, & per ſuas formas ſubſtantiales immediatè elicitas, quando dicit in fine 4 lib. Meteo. ſic inquiens. Vniuerſa determinantur operè, quæ enim poſſunt facere ſuijpſius opus eſt ſingulum, quod verum eſſe non poteſt ęquiuocè.

Concluſio.

Sic ergò dico generaliter & ſpecialiter ſimiliter reſpondendo ad quęſtionem propoſitam, quòd quæcunque operatio creaturæ differt ſecundùm rem ab operante, & quòd operatio intelligendi Angeli, aut mẽtis humanæ realiter differt ab intelligente, quia ſolius Dei eſt, quòd in ipſo ſunt idem ſubſtantia & operatio. de quo erit mentio amplior in quæſtione ſequenti. Non tamen ſolius Dei eſt, quòd in ipſo nõ differant ſecundùm rem ſubſtantia & virtus ſiue potentia operandi. Et ſecundùm hoc concedenda eſt ratio ſecunda.

Ad argu. princip.

Quod arguitur in contrarium, quòd operatio non differt ab operante niſi ratione principij eliciriui, aut termini. quia ſcilicèt alterum illorum, vel vtrunque differt ſecundùm rem ab operante, Dico, quòd hoc non eſt verum, niſi de operatione accidẽtali, qualis eſt calefactio, quam ignis ſua forma ſubſtantiali non agit niſi mediante accidentali ſcilicèt calore. Sed præter talem operationem habet quælibet res operationem aliam eſſentialem, quam agit immediatè ſua forma eſſentiali, quæ in corporalibus manifeſtior eſt in organicis putà in animalibus quo ad opera ſentiendi, ſed occultior in mixtis homogeneis, putà in carne, & oſſe, & adhuc occultior in ſimplicibus elementis, putà in igne & aqua, & hoc prout in quibuſdam ex talibus manifeſtior eſt forma ſubſtantialis diſtinguens & dans eſſe, quàm in quibuſdam alijs, ſemper enim forma ſubſtantialis, & eius operatio propria eſſentialis manifeſtiora ſunt in illis quæ ſunt magis formalia, & propinquiora primæ formæ, & ſunt occultiora in illis quæ ſunt magis materialia, & propinquiora primæ materię, quorum formæ ſẽper virtute continentur in formis eorũ, quæ ſunt magis formalia. Et propter idem manifeſtius apparet in magis formalibus, quando vnum illorum habet eſſe verè, & quando non, ſed ęquiuocè, quàm in magis materialibus. Vt enim dicit Philoſophus, ſententialiter vbi ſam ſupra, caro, vel os, vel aliorum homogeneorum vnũquodque, ex elemẽtis vt ex materia ſunt. Ex illis enim vt ex materia ſunt cuncta opera naturæ, vt verò in cauſa formali ſubſtantiali ſemper priora conſtant in poſterioribus, & omninò in organicis. Sunt enim formæ elemẽtorum aquæ, ignis, aeris, terræ, virtute in forma mixti homogenei, putà carnis & oſſis, & ſimiliter quodammodò ſunt formæ homogeneorum in forma organicorum, putà manus vel pedis hominis aut equi. Propter quod magis manifeſtũ eſt de homine mortuo quòd æquiuocè eſt homo, aut de manu defuncti, quòd ęquiuocè ſit manus, ſicut & manus lapidea, aut homo lapideus, quã de carne, quòd ſit caro mortua, aut de aqua quòd deficit à ſua forma, & adhuc hoc minus manifeſtum eſt de aqua, aut igne, quàm de carne, aut oſſe, & hoc quia in iſtis videlicèt in igne, aut aqua reſpectu carnis, & oſſis, & in carne, & oſſe reſpectu hominis aut bouis minimè manifeſta eſt cauſa formalis, eo quòd in eis plurimum eſt materiæ & minus formæ, velut ſi prima ſumatur materia, ipſa nihil eſt præter ipſam, ſi etiam ſumatur forma ſubſtantialis prima, ipſa etiam nihil eſt præter ipſam.

Quæ verò ſunt media, vnunquodque eorum proportionaliter habet minus formæ quantum eſt propinquius primæ materiæ, & plus formæ quantum propinquius eſt primę formę, & vniuerſa hoc opere determinantur, vt quo cognoſcuntur quando ſunt in eſſe formę ſuę vniuocè, & quando non, ſed ęquiuocè. Quæ enim poſſunt facere ſuijpſius opus, manifeſtum eſt, quòd ſingulum eorum eſt ſecundùm formam ſuam, quemadmodum oculus, quando videre poteſt, & quando verò non poteſt videre, manifeſtum eſt, quòd ęquiuocè eſt oculus, quemadmodum mortuus, aut lapideus, aut etiam ſerra lignea quę non poteſt facere opus ſerrę ęquiuocè eſt ſerra, & velut imago ſerrę, & ſimiliter caro eſt ęquiuocè caro, cum non poteſt exercere proprium opus carnis, ſed opus eius minus manifeſtum eſt, quàm ſit opus oculi, & adhuc forſan minus manifeſtum eſt opus ignis quàm carnis, qua ex re quando exiſtat forma ſubſtantiali vnunquodque talium, & quando minimè non facile eſt perſpicere, niſi ſolùmmodò figuram exiſtentis retineant, quemadmodum veterum corpora mortuorum, quæ ſubito ad modicum tactum vel flatum venti in cineres, aut puluerem deſidunt.

Ad exemplum de igne.

Deſcendendo igitur ad exemplum de igne & calefactione aſſumptum in argumento, Dico, quòd ignis licèt non calefaciat niſi calore, non immediatè forma ſubſtantiali igneitatis, eo quòd calefactio eſt eius operatio accidentalis, & per accidens,

dens, habet tamen aliam operationem eſſentialem, & per ſe, quam agit immediatè ſcilicèt ignem generare, quod tamen prædicti negant dicentes, quòd ignis non generat ignem niſi calore. Quorum opinionem Philoſophus tangens in ſecundo de Generatione dicit ſic. Quoniam innatum eſt, vt inquiunt, calidum quidem ſegregare, frigidum verò congregare, & aliorum vnunquodque hoc quidem facere, hoc autem pati, ex his dicunt, & per hęc omnia generari & corrumpi.

Quorum opinionē reprehendit continuè ſubdens. Sed potentias attribuunt corpori propter quas generat valdè organicè, auferentes eam quæ eſt ſecundùm ſpeciem cauſam ſcilicèt formalem ſubſtantialem, quæ eſt agens verum, & principale in generatione, cum forma accidentalis non ſit niſi agens organicum, & inſtrumentale, & hoc non in producendo formam ſubſtantialem, illam enim ſola forma ſubſtantialis immediatè generando producit, ſed ſeparando, & diſponendo materiam tantum.

Hinc ſuper aſſumpto verbo dicit Commentator. 1. non faciunt niſi agens in genere inſtrumēti, non agens verum. Quod re vera eſt ſola cauſa formalis ſubſtantialis, cuius virtute calidum & frigidum temperate agens, conſtare faciunt materiam, diſponentes materiam ad determinatam formæ ſubſtantialis ſuſceptionem, quæ in fine alterationis qua materia ſic diſponitur, inducitur actione ſolius formæ ſubſtantialis, putà ignis, cū debet generari ignis, aut aquę, dum debet generari aqua, aut equi, dum debet generari equus.

Propter quod poſt verbum iam dictum, addit Commentator dicens. Neceſſe eſt enim ſi generent res, vt habeant agens quod faciat eam per temperamentum.

Sic ergò res quælibet ſua forma ſubſtantiali, aliquam actionem ſibi eſſentialem agit per ſe, & immediatè, etſi aliquando non niſi mediante actione formæ accidentalis ad diſpoſitionem materiæ, ſicut dictum eſt, quod contingit vniuerſaliter quando propria actio formæ ſubſtantialis eſt generare formam ſibi conſimilem de materia.

Quando verò habet aliquam aliam actionem ſibi propriam quam appellant medici à tota ſpecie, putà quòd magnes attrahit ferrum, aut herba talis ſiſtit ſanguinem, illam fortè habet immediatè præſente materia ſuſceptibili. vnde quęcunque res talem actionem agit præſente materia diſpoſita niſi alias fuerit impedita.

Non oportet ergò, quòd quia omnis operatio accidens eſt, & differt ſecundùm rem ab operante, quòd eliciatur ab illo per principium quod eſt accidens in eo, aut quòd ipſa operatio non ſit accidens differens ſecundùm rem ab operante, ſed idem penitus cum agente.

Comment. in Quæſtionem Octauam, quæ eſt,

Vtrum operatio intelligendi, qua Angelus, vel mens humana intelligit, ſe differat à ſe.

TITVLVS intelligitur ſic, ac ſi quæratur etiam generaliter vtrum operatio differat realiter ab operante, an ita ſint idem operatio, & operans, vt operans ſit ſua operatio.

In corpore eſt concluſio reſponſiua quæſito etiam generalius, ſcilicet, quòd nullius creaturæ operatio eſt idem realiter quod operans. Et ex hac concluſione elicitur ſpecialis ad quæſitum, quòd ſcilicet operatio intelligendi differt realiter &c. Et hæc probatur ex ſuperiori: ſuperior autem ex hoc, quòd ſolus Deus eſt ſua operatio, ergò non creatura: ſi enim creatura eſſet idem, quod ſua operatio, tunc ſicut operatio Dei eſt inuariabilis, ita profectò etiam operatio creaturæ eſſet inuariabilis, ſed conſequens eſt falſum, igitur & antecedens.

Not. quòd quantum colligere de ſubſtantijs abſtractis licèt ab Ariſt. & Auerr. 12. Meth. t. 51. videtur, quod velint eas idem eſſe cum ſua intellectione, ac conſequenter cum ſua operatione, quia ſecundum ipſos dato, quòd diſtinguerentur, profectò facerent compoſitionem in ipſa intelligentia, & tunc admixtam haberent intelligentiæ potentiam aliquam paſſiuam, quam omninò negat Philoſophus. Et ſic ab ipſo in parte non conceditur concluſio.

Cæterum ſecundum rei veritatem, ſi Ariſtoteles cum ſuo Auerr. quod de prima dicit intelligentia, intelligit quoque de cæteris, errat; non quidem in ſuis principijs, ſed in ipſa veritate, nam omnis intelligentia præter primam, quæ Deus eſt, producta eſt, & admixtam habet potentiam, qua fit, vt non ſit idem realiter cum ſua operatione. ſi quidem ſi aliunde habet eſſe, & non à ſe, aliunde etiam habet perfectionem ſuam, quæ conſiſtit in operatione, ad quam, ſicut ad actum comparantur intelligentiæ, veluti potentiæ paſſiuæ. Deus autem cum à ſeipſo habeat eſſe, habet & operationem, & ideò ſubſtantia, & operatio eſt eadem. Sed non eſt mirum ſi Ariſtoteles id proferat, quod eſt contra veritatem, & illud ratione ſatis firma probare videtur, quia dato vno inconuenienti multa ſequuntur: concedit enim æternitatem ipſis intelligentijs à qualibet parte, quàm falsò conceſſam alibi oſtenſum eſt.

QVAESTIO

QVAESTIO NONA.

Vtrum intellectio, qua Angelus, aut mens humana intelligit ſe, ſit ſibi eſſentialior, quàm illa, qua intelligit Deum.

Arg. primo. CIRCA Secundum arguitur, quod intellectio, qua Angelus, aut mens intelligunt ſe, ſit ſibi eſſentialior, quàm ſit intellectio, qua intelligunt Deum, ſic. Illa operatio rei cuiuſque ſibi eſt eſſentialior, quam agit circa obiectum principalius illi operationi, & etiam ſibi, quàm ſit illa, quàm agit circa obiectum minus principale, & operationi, & ſibi. Cum enim actus habeant diſtingui per obiecta, magis, & principalius habent diſtingui per obiecta principalia, & magis eſſe per conſequés, quàm ab eo habet res eſſe formaliter, & diſtingui ab alijs.

Intellectio qua Angelus, aut mens intelligit ſe eſt huiuſmodi reſpectu intellectionis, quæ intelligit Deum, quia Angelus, aut mens eſt aliquid creatum, & habens idcircò opus determinatum eſſentialiter. Opus autem determinatum eſſentialiter, ſeu principaliter, habet eſſe circa determinatum obiectum, & hoc non extrinſecum, quia operatio rei tendẽs extra ſe ad extrinſecum, non eſt ei principalis, aut eſſentialis, quia ſecundum Philoſophum ſeptimo Metaphyſic. Eſſentia rei totum ſibi eſſentiale comprehendit intra ſe. Deus autem per eſſentiam eſt obiectum extrinſecum Angelo, aut menti, & indeterminatum, ſibi autem eſt obiectum intrinſecum, & determinatum: ergo &c.

In oppoſit. Contra. Illa operatio eſſentialior, & principalior eſt operanti, quæ omninò quietat ipſum, ne queat moueri ad aliud operando circa illud, quàm quæ non quietat ipſum, quia non eſt motus, niſi propter quietem, ſecundum Cōment. ſuper octauo Phyſico. Sed intellectio, qua Angelus, aut mẽs intelligit Deum, omninò quietat ipſum, non ſic intellectio, qua intelligit ſe, dicente Auguſt. in principio libri Confeſſionum. Domine feciſti nos ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te: ergò &c.

Reſponſio. Dico ſecundum aliàs à me determinata in quæſtionibus de Quolibet. quòd Angelus, aut mens non intelligit ſe, niſi ſicut alia à ſe: primò ſcilicet intelligẽdo ſe ſub ratione vniuerſalis proximi ſui. Vniuerſale enim eſt per ſe, & primum obiectum intellectus creati, ſicut ſingulare eſt per ſe, & primum obiectum ſenſus.

Igitur ſi Angelus, aut mens intelligit ſe ſub ratione ſingularis, hoc non eſt primò & immediatè, & quaſi directo aſpectu ſecundum lineam rectam, ſed mediante intellectu vniuerſalis ſui intellecti primò, & immediatè, & quaſi aſpectu obliquo ſecundum lineam reflexam, prout determinat Philoſophus in tertio de anima. Ratione autem vniuerſalis, qua intelligit hoc modo ſe, haurit ex ſua memoria abdita, ſicut & haurit vniuerſalia, quibus intelligit alia à ſe.

Quorum vniuerſalium nullum determinat ſibi intellectum ad ſemper mouendum ipſum, ſed quandoque mouet ipſum vnum illorum, quandoque aliud, propter quod quælibet ratio intelligendi per rationem vniuerſalis ſibi eſt accidens, & nulla eſt per eſſentiam idem quod intellectus, ſed re differens ab illo, & hoc non minus quando intelligit ſe, quàm quando intelligit aliud à ſe. Vnde etſi ſecundùm Auguſt. ponat aliquis, quòd intellectus ſemper intelligit ſe quodã abdito actu intelligendi, illa intellectio accidens eſt in illo, & per rationem vniuerſalis, quemadmodum & illa intellectio, qua ſe quandoque intelligit, & quandoque non intelligit, & neutra illarum eſt idem, quod ipſum intelligens. Et ſic operatio qua intelligit aliud creatum à ſe, non minùs eſt ei eſſentialis, hoc eſt ſubſtantialis, vt intellectio, & intellectus ſint idem, quàm operatio, qua intelligit ſe. Et ſi vtraque eſt ipſum intelligens vtraque æqualiter eſt eſſentialis, & etiam ſi intellectio, qua intelligit Deum eſt ipſum intelligens, & ipſe ſimiliter, tũc omnis intellectio eſſet eis eſſentialis intelligenti æquè.

Aut ſi intellectio, quã intelligit ſe, ſit ipſum intelligens ſine ſua eſſentia, & intellectio, qua intelligit Deum, non ſit ſua eſſentia, intellectio qua intelligit ſe, neceſſariò eſt ſibi eſſentialior, quàm illa, qua intelligit Deum.

Semper enim eſt eſſentialior rei cuique intellectio illa, quæ eſt ſua eſſentia, & idem cum intelligente, quàm quæcunque alia, quæ non eſt ſua eſſentia, nec idem cum intelligente, & hoc loquendo de eſſentialitate penès tertium modum eius, quod eſt per ſe, licèt aſpiciendo ad rationem quietandi, & non quietandi, quæ pertinet ad ſecundum modum dicendi per ſe. eò quòd ſunt accidentia operanti creato, eſſentialior eſſet intellectio, qua intelligit Deum, vt procedit ſecunda obiectio, & benè.

Vnde poſito etiam per impoſſibile, quòd intelligens ſe ſub ratione ſingularis, intelligeret directo aſpectu, ſicut Deus intelligit ſeipſum, & cum hoc intellectio eſſet per eſſentiam ipſum intelligens, nec adhuc eſſentialior poſſet dici eſſentialitate pertinente ad ſecũdum modum dicendi per ſe, intellectio, qua intelligit ſe, quàm illa, qua intelligit Deum, ſicut nec eſſentialior poteſt eſſe

amatio

amatio qua amat ſe, quàm illa qua amat Deum, & hoc quia in Deo, vt in obiecto cognito & amato eſt ratio omnis veri, & omnis boni: propter quam quodlibet poteſt eſſe cognoſcibile, ſiue intelligibile, aut amabile, ſiue volibile, ita quòd nihil aliud à Deo eſt intelligibile aut volibile, quin ſit cognoſcibile aut amabile, niſi ſub ratione & effigie aliqua primi veri & primi boni quod eſt Deus.

Tale autem in cuius effigie & ratione cętera cognoſcuntur & amantur, eſt per ſe primum & eſſentiale obiectum intellectus & voluntatis, eſt etiam eſſentialior & principalior intellectio & volitio qua tale quid intelligit, & vult aliquis quàm quęcunque alia, qua aliud quodcunque intelligit & vult.

Idcircò igitur dico, quòd ſimpliciter & abſolutè principalior atque eſſentialior Angeli, & menti humanæ intellectio, & volitio ſunt qua Deum intelligit & vult, quàm qua intelligit, & vult ſe ipſum. Et ſecundùm hoc concedenda eſt ratio ſecunda, quæ hoc probat & benè, & hoc à cauſa finali operis intelligẽdi, prout hoc idem iam declarauimus à cauſa ſiue ratione intelligendi formali.

Ad argu. princ. Ad argumentum in oppoſitum, quòd intellectio qua Angelus vel mens humana intelligit ſe, eſſentialior eſt ſibi, quàm qua intelligit Deũ, quia ipſe eſt obiectum principale huius operationis, & operantis inquantum eam operatur, Dico quòd falſum eſt, quia tam ſecundùm rationem cauſæ formalis quàm ſecundùm rationem cauſæ finalis Deus eſt principale obiectum cuiuslibet intellectus.

Et quod arguitur ad illius probationem, quòd Angelus eò quòd eſt creatum quid habet aliqd obiectum ſuæ operationi determinatum, quod eſt ei eſſentiale, ſicut & habet eſſentialiter opus determinatum, Dico, quòd verum eſt hoc, quòd obiectum hoc non eſt niſi Deus.

Et quòd aſſumitur, quòd ipſe eſt obiectum indeterminatum, Dico, quòd duplex eſt rei determinatio, & ſimiliter indeterminatio ſcilicèt vna reſpectu aliorum, qua in ſe ita eſt hoc quòd non aliquid aliorum. Alia reſpectu ſuiipſius, & eorum quæ ſunt intra ſe, qua eſt tantundem ita quòd non amplius

Loquendo de ſecunda determinatione, & indeterminatione reſpectu aliorum intelligibiliũ, dico, quòd Deus eſt obiectum intelligibile determinatum, inquantum ſcilicèt ita eſt intelligibile quòd eſt Deus, quòd non ſic aliquid aliorum intelligibilium. Loquendo autem de determinatione, & indeterminatione ſecundo modo, nihil eſt determinatum niſi ex eo quòd eſt limitatum, & huiuſmodi determinatione non eſt aliquid determinatum niſi creatum, & ſic Deus eſt obiectum intelligibile non determinatum ſed indeterminatum, & hoc reſpectu intellectus creati, quia ab intellectu creato non poteſt Deus tantum intelligi, quin adhuc amplius ſit intelligibilis, & ad talem intelligibile indeterminatum per ſe principaliter, & eſſentialiter ordinatur omnis intellectus etiam creatus.

Et ſi eſſent gradus in determinatione, quanto intelligibile eſſet magis indeterminatum, & quanto amplius contineret in ſe omnem rationem intelligibilis, tantò magis eſſet per ſe eſſentiale, & principale obiectum intellectus. Et ſimiliter eſt de volibili reſpectu voluntatis, & hoc licèt intelligens, & volens ſit determinatus vtroque modo.

Intelligens enim & volens creatum per intellectum & voluntatem dicitur ad aliquid altius, quàm ſit ipſum ſecundum gradum naturæ ſuæ, & ſic obiectum intellectionis, & volitionis ipſius principale intellectus creati non eſt intrinſecum eſſentiæ illius, aut pertinens ad ipſam, ſed eſt omninò extra illam.

Quod verò arguitur, quod operatio rei tendens ad extrinſecum, non eſt ei eſſentialis, quia eſſentia rei totum quod ſibi eſt eſſentiale, comprehendit intra ſe, Dico, quòd eſt eſſentiale quoddam iuxta primum modum dicendi per ſe, & aliud iuxta modum ſecundum.

Eſſentiale rei primo modo vocatur ſubſtantiale eidem, quod non eſt niſi definitio tota, aut pars definitionis rei, & de tali eſſentiali verum eſt dictum Philoſophi aſſumptum in argumento de 7. Metaphyſ. vbi ad literam loquitur de eſſentiali quod ſignificatur per nomen & definitionem, quæ ambo totum quod eſt intrinſecum & eſſentiale rei comprehendunt.

Eſſentiale autem rei ſecundo modo non eſt ei ſubſtantiale, ſed accidentale, & benè eſt extra ſubſtantiam rei, & extra illud quod eſt ei eſſentiale primo modo. Aliter enim non eſſet accidentale, quale eſſentiale eſt propria paſſio reſpectu ſui proprij ſubiecti, de quali eſſentiali non loquitur ibi Philoſophus.

Non enim comprehenditur ſub eſſentia rei, quæ eſt ratio indicatiua quod eius eſt de illa, & tale eſſentiale rei eſt quæcunque operatio eius, quæ conuenit ei ratione ſuæ formæ ſubſtantialis, quæ eſt actus eius ſecundus, maximè circa ſuum proprium per ſe, & primum eius obiectum.

Comment.

Comment. in Quæſtionem Nonam, quæ eſt,

Vtrum intellectio, qua Angelus, aut mens humana intelligit ſe, ſit ſibi eſſentialior, quàm illa, qua intelligit Deum.

IN titulo not. diligenter, quod illud eſt alteri eſſentiale, quod prædicatur de ipſo per ſe. Quod autem prædicatur de altero per ſe, profectò prædicatur vel in primo modo dicendi per ſe, vel in ſecundo. Et quidem ſi in primo modo, tunc eſt de ſubſtantia eius, ita quòd nequit diffiniri ſine ipſo. Vnde animal, vel etiam rationale ſunt eſſentialia ipſi homini in primo modo, quia nequit homo diffiniri ſine ipſis.

Cœterum ſi fiat comparatio inter hæc, quod nam eſſentialius, fortè videbitur eſſe rationale, ſiquidem cum homine conuertatur, animal autem hominem excedat. Iam verò ſi ſecundo modo accipiatur eſſentiale, tunc eſt proprietas ipſius rei in quarto modo. Cum ergo quæritur vtrum intellectio ſit eſſentialior &c. poteſt haberi reſpectus tum ad primum, cum etiam ad ſecundum modum. Si ad primum habeatur, tunc oportebit ſupponere quod intellectio ſit ſubſtantialiter idem cum intelligente, cuius contrarium de creatura in præcedenti quæſtione determinatum eſt.

In corpore autem reſolutio quæſtionis huius haberi videtur per multas concluſiones, quarum, cum ad tres reduci poſſint.

Prima eſt. Intellectio qua intelligunt ſe, & alia creata æqualiter ſe habet, nec vna eſt altera eſſentialior.

Secunda concluſio. Si intellectio, qua intelligunt ſe, eſt idem eſſentialiter cum intelligente, & intellectio, qua intelligunt, Deum, non idem eſſentialiter cum intelligente, illa eſt eſſentialior, qua intelligunt ſe.

Tertia concluſio. Loquendo de per ſe ſecundo modo, intellectio, qua intelligunt Deum eſt eſſentialior, quàm ſit ea, quæ intelligunt ſe.

Prima concluſio patet, quoniam æqualiter, & eodem modo intelligit ſe, & alia, igitur &c.

Not. quòd circa hoc negotium de cognoſcendo ſingularia protenſè, & non directe, eſt quæſtio maximi momenti inter Auctorem, atq; Scotum, quàm tamen ſatis vidimus cum diligentia in quinto quol. vbi & ſatisfactum eſt obiectionibus contrarijs.

Secunda concluſio patet, quia ſemper illa intellectio eſt eſſentialior, quæ eſt idem eſſentialiter cum intelligente, quàm ſit ea, quæ differt.

Not. autem, quòd in ſolo Deo re vera idem prorſus eſt intelligens, intellectum, & intellectio, non autem verum eſt vndequaque in creatura, vt dictum eſt in præcedenti quæſtione.

Tertia concluſio patet per argumentum in frontè quæſtionis adductum, pro quo not. quod Deus eſt finis cognitionis cuiuſlibet intellectus, ſicut & cuiuslibet amoris. Sicut enim eſt ſummum amabile, & diligibile, ita & ſummum cognoſcibile. Nunquã autem quieſcit voluntas in amore vltra ipſam, quia ſemper remanet ill, quòd vlterius amandum eſt. Sic intellectus nunquã quieſcit, nimirum cognoſcit quodcunque vult vltra Deum, ſemper illi remanet vlterius quid cognoſcendum. Quieſcit autem vtraque potentia in Deo, quia nihil ſit vltra ipſum, quod cognoſci, diligique poſſit. Et hoc eſt illud, quod dicebat propheta. Satiabor cum apparuerit gloria tua. quaſi innueret, quòd ſemper eſſet præter ipſum inſatiabilis, ita quod nihil præter Deum auiditatem intellectus, ac voluntas explere vnquàm valeat. Eſt enim ille, cui Boetius ait.

Tu requies tranquilla pijs, te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.

QVAESTIO DECIMA.

Vtrum anima glorioſa reſumpto corpore glorioſo poſſit videre obiectum ſenſibile abſque ſenſu medio.

SEQVVNTVR quęſita ſpecialiter circa creaturam intellectualem quæ eſt homo, vbi quærebãtur quædam pertinentia ad hominem beatum comprehenſorem, & quædam alia circa hominem nondum beatum, ſed viatorem. Illud vnum erat, Vtrum anima glorioſa reſumpto corpore glorioſo poſſit videre obiectum ſenſibile abſque ſenſu medio.

Arg. prim. Et arguitur, quòd ſic hoc modo, quod poteſt anima beata videre ſine corpore, hoc poterit videre reſumpto corpore glorioſo, quia illud non erit aliquo modo impedimento animæ in ſua operatione, ſed magis iuuamento, quia ſecũdùm Auguſt. ipſa per corporis ſui abſentiam à perfecta beatitudine retardatur, ſed anima ſine corpore poteſt videre obiectum ſenſibile, quia ipſa benè cognoſcit illud, ſed hoc non niſi videndo, & abſque ſenſu medio, quia non eſt ſenſus niſi in corpore, ergò &c.

In oppoſit. Contra. Gloria non mutat ordinem naturæ, ſed ordo naturæ eſt, quòd anima videre non poteſt ſenſibile ſine ſenſu medio, ergò &c.

Dico diſtinguendo de videre obiectum ſenſibile, quia aut intelligitur de videre immutatione ſenſibili, & à ſenſibili ſub ratione ſenſibilis, aut de immutatione intellectuali à ſenſibili ſub ratione intelligibilis. Omne enim ſenſibile habet rationẽ intelligibilis, licèt non èconuerſò omne intelligibile habeat rationem ſenſibilis. Si ſecundo modo, dico, quòd non eſt dubium quin anima beata ſine corpore poſſit videre ſenſibile abſque omni ſenſu medio, & hoc ſumendo videre largè pro quacunque cognitione intellectuali. Duplici enim cognitione intellectuali anima beata ſine corpore poteſt cognoſcere ſenſibile, & ſic abſque ſenſu medio, ſed vna naturali, altera verò gratuita. Naturaliter enim abſque ſenſu corporis medio videt, & cognoſcit ſenſibilia, ſicut & Angelus. Gratuito etiam videt, & cognoſcit illa ſine ſenſu corporali medio, cognitione glorioſa in verbo, prout procedit prima obiectio, quæ ſecundum hoc concedenda eſt Si ſecundo modo, ſiue videre ſumatur ſtrictè mediante ſcilicèt ſenſu oculorum, ſiue largè pro quacunque perceptione mediante quocunque ſenſu organico, quia quantum *Reſponſio.*

ad

ad propoſitum, idem eſt iudicium de ſenſibili viſus, & de ſenſibili tactus, aut cuiuſcunq; alterius ſenſus, & eadem quæſtio poſſet formari de illo, Videtur mihi ſecũdùm quod de ſenſu doloris ab anima ſeparata aliàs determinaui, quòd alius eſt omninò modus ſentiendi illum ab anima ſeparata, vt ab Angelo apoſtata, & ab anima coniuncta corpori & in corpore mediãte corpore, ſiue ab homine per animam mediante corpore. Et ſic illo ẽt modo poſſet anima abſq; ſenſu corporeo medio ſentire quodcunque ſenſibile, lętando vel dolendo ex illius ſenſu, & non ſolum anima ſeparata, ſed etiam coniuncta, quia ille modus ſentiendi non trahitur à ſenſu corporali & ſi poſſit etiam trahi à ſenſu, ſiue fieri mediante ſenſu ſupernaturaliter, benè placet, quòd hoc concedat, ſed quòd poſſit trahi à ſenſu corporali, & fieri mediante illo naturaliter, non video. Si verò loquamur de ſenſu quo modo anima coniuncta corpori ſentit mediante ſenſu modo naturali, Dico & credo, q̃ illo modo non poſſet ſentire niſi aliquo ſenſu corporali medio, & ita neque videre ſenſibile à quocunque ſenſu. Et de iſto modo ſenſibile ſentiendi ſcilicèt naturali, falſa eſt minor primæ rationis ſcilicèt quòd anima ſine corpore, & ſenſu medio poteſt videre ſenſibile. Licèt enim ipſa vt ſic exiſtens benè cognoſcat ſenſibile quodcunque, & hoc videndo intellectualiter, & naturali cognitione vel gratuita ſicut dictum eſt, & vt procedit vlterius argumentum, nõ tamen ipſa cognoſcit ſenſibile quodcunque videndo ſenſibiliter, & naturali cognitione, quia hoc non eſt niſi mediante ſenſu ipſa autem abſque corpore, & ſenſu exiſtens non poteſt quicquàm videre mediante ſenſu, quia hoc includit contradictoria. Et de iſto modo videndi præcisè procedit, & benè, ſecundum argumentum, quod ſecundùm hoc concedendum eſt.

Comment. in Quæſtionem Decimam, quæ eſt,

Vtrum anima glorioſa reſumpto corpore glorioſo poſſit videre obiectum ſenſibile abſque ſenſu medio.

TITVLVS ſatis clarus. Not. tamen quòd ly videre generalius accipiendum eſt quàm ſonet, pro vt ſignificat percipere. Omne obiectum ſenſibili. In corpore habita diſtinctione, & ſubdiſtinctione tribus concluſionibus ſatisfit quæſito. Eſt autem diſtinctio de ipſo videre obiectum ſenſibile, ſic

Videre obiectum ſenſibile intelligitur vel

- *De videre immutatione ſenſibili & à ſenſibili ſub ratione ſenſibilis, & tunc loquimur vel*
  - *De ſenſu, quo modo anima coniuncta corpori ſentit mediante ſenſu modo naturali*
    - *Prima concluſio.* Non poteſt videre abſque ſenſu medio.
  - *De ſenſu, quo etiam ſeiuncta videt, & percipit omnia*
    - *Secunda concluſio.* Poteſt videre abſque ſenſu medio.
- *De videre immutatione intellectuali à ſenſibili ſub ratione intelligibilis*
  - *Tertia concluſio.* Poteſt videre abſque ſenſu medio.

Prima concluſio probatur, & patet per ſecundum argumentum in frontè quæſtionis adductum.

Secunda concluſio probatur per primum argumentum in frontè quæſtionis, tàm enim cognitionẽ naturali, quàm etiam gratuita cognoſcit anima, omne ſenſibile, quatenus ſenſibile, & eadem etiam ratione probatur tertia concluſio.

Not. quòd quæcunq; cognoſcit anima, vel cognoſcit trahendo cognitionem à corpore, vel non trahendo à corpore. Nunc autem cognitione, quam haurit à corpore, cognoſcere non poteſt ſine corpore, & ideò non ſine ſenſu, ſcilicèt non ſine organo corporeo à ſenſu ipſo formato. Iam verò cognitione, quàm nequaquàm haurit à corpore, ſiue ſit coniuncta corpori, ſiuè diſiuncta cognoſcit ſinę ſenſu mediante. Nec obſtat quod obiecta ſenſibilia dicatur cognoſcere, quia etiam Angelus ea cognoſcit, nec tamen eſt ſenſu præditus, vnde ea cognitione, vel ratione, qua cognoſcit Angelus ſenſibilia ſine ſenſu, eadem ratione & anima, ſiue fuerit coniuncta ſiue non, iuxta concluſionem prouenientem membro illo ſubdiuiſionis

Not. quòd pro tertiæ concluſionis intelligentia adducitur, ſ quòd omne ſenſibile habet rationem intelligibilis, tametſi non è contrà Intelligitur enim de intelligibili ex abſtractione habita per opus intellectus. Duplex .n. intelligibile. Alterum quidem ſuaptè natura abſtractum à qualibet materia, & non per opus intellectus, vt Deus, intelligentiæ &c. Alterum, quod, eſt quidem abſtractum à materia, ſed vtiq; per opus intellectus. Cum enim intellectus facit in rebus vniuerſalitatem, ſenſibilia autem ſua natura ſint ſingularia, ipſe intellectus abſtrahit vniuerſale. Ideò cum dicit omne ſenſibile habere rationem intelligibilis, id intelligitur de hoc intelligibili, quod eſt per abſtractionem, & de eo, quod non actu eſt intelligibile, ſed potentia, ideoque ait, & non è contrà, quoniam aliud intelligibile, quod ſemper actu eſt huiuſmodi nunquã fieri ſenſibile poteſt.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum homo generatus à viro, & muliere ſi aſſumeretur in vnitate perſonę à filio Dei eſſet filius viri illius?

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad hominem viatorem nondum beatum, & erat vnum pertinēs ad opus naturæ, atq; alia plura pertinentia ad opus moris. Illud vnum erat. Vtrum homo generatus à viro, & muliere ſi aſſumeretur in vnitate perſonæ à Filio Dei, eſſet Filius viri illius.

Arg. princ. Et arguitur quòd non, quia non eſt aliquis filius alterius, à quo nihil habet, ſic generatus nihil habet à viro illo, quia neque materiam, quia ſecundùm Ariſtot. 16. lib. de animalibus, illam in generatione miniſtrat ſola mulier, neque formā, quia non animam intellectualem, illam enim ſolus Deus miniſtrat per creationem, nec formam aliquam corporeitatis, quia illa in ſic generato à ſpiritu ſancto formaretur, ſicut fuit formata in Chriſto, nec diſpoſitiones aliquas, quia omnes diſpoſitiones manentes in generato ſequuntur formam ſubſtantialem, præcedentes autem illam corrumpuntur illa adueniente, quare cum forma ſubſtantialis ſcilicèt anima intellectualis non ſit ab ipſo viro, nec diſpoſitiones quæ illam ſequuntur, ergò &cęt.

In opposit. Contra. Qua rōne Maria fuit vera mater Chriſti, eadem ratione & mulier iſta iſtius generati, & qua ratione mulier iſta foret mater iſtius vera, eadem ratione eſſet vir iſte verus Pater iſtius, ergò &c.

Responsio. Dico ſupponendo, quòd filius Dei quacunque humanam naturam aſſumere ſemper potuit, & adhuc poteſt, & in hora ſeu momento aſſumptionis mundare ipſam aut ſemen de quo generatur à morbida diſpoſitione, per quàm à corpore humano anima cum illi coniungitur, contrahit originale crimen, & hoc mundando ipſam à tali diſpoſitione, & cum ab ipſo originali ſimul, ſi poſt vnionem animæ cum corpore aſſumatur in perſonalitatem filij Dei humana natura prius ſubſiſtens in perſonalitate propria, quàm ſtatim amittit in aſſumptione ad perſonalitatem filij Dei, aut mundando ſemen de quo generatur, & corpus eius formatur à ſola dicta diſpoſitione, priuſquàm ipſa anima intellectiua vniatur aut in iſpa originale contrahatur, & hoc ſiue ipſum ſemen fuiſſet deciſum à muliere ſola abſque coitu viri, ſicut contigit in conceptione Chriſti de Virgine Maria, ſiue ipſum ſemen fuiſſet deciſum à viro & muliere ſimiliter in eorum coitu, de quali ſemine generatus ſupponitur ille de quo propoſita eſt quæſtio. Ad quam reſpondens dico, ꝙ ille ſic generatus & aſſumptus foret vere filius illius viri, ſicut & illius mulieris, & eſſet ille vir vere pater illius, ſicut & illa mulier eſſet vere mater eiuſdem, & hoc quemadmodum Maria fuit vere mater Chriſti, & Chriſtus vere filius illius. Et ita poſſibile actiuè Deo, & paſſiuè humanę naturæ, quantum eſt ex natura rei, aſſumere in perſonam filij Dei humanam naturam, ſiue poſtquàm fuit in originali in propria perſonalitate, ſiue priuſq̃ fuit ſub originali, & hoc ſiue ſecundum corpus generata fuit ex ſolo ſemine mulieris abſque coitu viri, ſiue ex ſemine vtriuſque per coitum, ſiue quocunque alio modo poſſibili natura humana in eſſe proceſſerit, licèt maior ſit congruentia filium Dei aſſumere humanam naturam de ſola fęmina abſq; coitu viri, & ſit temporaliter filius ſecūdùm humanam naturam ſolius matris, ſicut & ęternaliter eſt filius ſolius Patris ſecundùm diuinam naturam, q̃ ipſum aſſumere humanam naturam de coitu viri, & mulieris ſimul, & eſſet tēporaliter ſecundùm naturam humanam filius Patris temporalis, & ęternaliter ſecundùm naturam diuinam filius patris ęterni. Et hoc quemadmodum magis congruebat, quòd ſolus filius Dei de homine naſceretur, & humanam naturam ſibi aſſumeret, q̃ Pater, aut Spiritus Sanctus, vt dictum eſt iam ſupra in quæſtione quarta in fine. Secundum dicta ergò concedenda eſt ratio ſecunda.

Ad primam in oppoſitum, ꝙ ille ſic aſſumptus non poteſt dici filius viri, nec vir pater illi, quia nihil habuiſſet ab eo, Dico, quòd hoc falſum eſt. *Ad argu. principale.* Et quòd ad hoc probandum arguitur, quòd non haberet ab illo materiam, quia illam ſola mater miniſtrat, Dico, quòd licèt ita eſſet, hoc tñ nō obſtāte potuit vir dici pater illius, quemadmodum illo nō obſtāte cęteri generati non aſſumpti benè dicūtur filij virorum, & viri ipſorum patres, cum tñ nō plus pater agit in generatione cęterorum, q̃ in generatione iſtius, nec iſte minus habet à viro, q̃ cęteri. Sed non eſt ita, ꝙ ſcilicèt ſola mater miniſtrat materiam generationis, immò etiam viri. *Nota.* Gñatio.n. propagationis nō ſit niſi ex aliquo mixto ex ſemine viri & mulieris, ſecūdùm ꝙ de generatione muli ex equo, & aſina dicit Philoſoph. 7. Metaph. ꝙ eſt ſimilis ex ſimili. Licèt n. mulus nō ſit ſimilis omninò in ſpecie equo, aut aſino, tamē generatur mulus ex aliquo commixto ex ſemine vtriuſque, quod eſt quodammodo mulus, vt exponit ibi Comment. Nunc autem in tali generatione quodammodo ęquiuoca nō plus miniſtrat mas generans, quàm in generatione purè vniuoca ex mare & fęmina eiuſdem ſpeciei. Et ꝙ dicit Philoſophus, ꝙ ſola mulier miniſtrat materiam, hoc non intelligitur quo ad generationem, ſcilicèt ſolùmmodò quo ad generati nutritionem.

Qualem formam haberet.

Illa enim ex ſolo ſanguine menſtrui eſt, qui conuertitur in lac, ex quo nutritus eſt fœtus iam natus ex vtero, ſicut pullus generatus ex oui albumine quod miniſtrat gallina, ſimiliter & ex ſemine galli, nutritur ex vitello quod miniſtrat ſola gallina. Quod vlterius arguitur, quòd non haberet ab eo formam, Dico, quòd verum eſt de forma completiua, quæ eſt anima rationalis, vt benè probat argm̄, ſed non eſt verum de forma corporeitatis quæ eſt in materia diſpoſitiua ad animæ rõnalis ſuſceptionem prout in alijs Quolibet. declarauimus aliquando. Iſta enim non minus in iſto generato potuit actiuè, virtute ſeminis viri, q̃ quæ generata fuit in corpore Chriſti virtute ſeminis Mariæ, & ẽt in alijs generatis virtute ſeminis matrum ſuarum, quia vis ſeminis viri magis eſt naturaliter actiua in generatione prolis, q̃ vis ſeminis mulieris, ẽt ſi in ſemine mulieris ſit vis actiua & generatiua. Illi.n. qui dicunt, ꝙ in generatione ſola mulier miniſtrat materiam ad generationem fœtus, ẽt dicunt, ꝙ ſolus vir miniſtrat agens, & ꝙ ſemen mulieris eſt paſſiuum & non actiuum, ſemen verò viri actiuum, & non paſſiuum, quod non puto eſſe verũ Non.n. mulier dicitur mater geniti ex ſola materiæ miniſtratione, ſed ẽt ex actu generationis; Non.n. virgo Maria dicitur ſolùmmodò mater Chriſti, quia materiã miniſtrauit ex qua opere ſpiritus ſancti formatũ eſt corpus Chriſti, ſed quia aſſiſtente opere ſpiritus ſancti, ipſa verè & naturaliter Chriſtũ ſecundum formam corpoream de ſemine ſuo generauit. Quod ergò aſſumitur in argumento, ꝙ in aſſumpto forma corporeitatis formatur opere ſpiritus ſancti, Dico, ꝙ verum eſt quãdo aſſumptus generatur ſecundum naturam aſſumptam ex ſola muliere, ſicut Chriſtus fuit generatus, ſed tamen non ex ſolo opere ſpiritus ſancti, licèt principaliter ex illo, & hoc quo ad duo. Quorum vnum eſt, quòd ſupplebat illud quod virtus ſeminis virilis nata fuiſſet operari in generatione ex ſemine mulieris. Aliud verò eſt, ꝙ ſubito in hora conceptus ſeminis, generatio in Chriſto perfecta eſt quod non potuit fieri opere ſolius naturæ. Si autem aſſumptus ſecundum formam corporalem generatus eſſet ex coitu viri & mulieris, ſicut in propoſito, non oporteret ꝙ opere ſpeciali ſpiritus ſancti forma illa formaretur, ſed ſufficeret ſemen viri, & mulieris. Vnde ſi Maria æſtimaſſet ſe cognituram virum; Angelo nunciãti conceptum filij Dei, nunquàm dixiſſet, quõ fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco. Sciuiſſet.n. quòd ſolo opere naturæ ex viri ſemine hominem aſſumendum ſecundùm carnem generare, & concipere potuiſſet per ſucceſſum temporis generationi aptum, de quo in quæſtione ſequenti de conceptu Mariæ erit ſermo, licèt ſubito in inſtanti conceptus ſeminis non potuit ſine opere ſpiritus ſancti ex ſemine concepto per coitum aſſumptus generari, a cuius tñ generatione ſi ſic ſubitò eſſet generatus, non excluderetur actio viri, immò ipſa fuiſſet cooperata virtuti ſpiritus ſancti, ſicut cooperata fuit virtus Mariæ in formatione corporis Chriſti, licèt in ea generatione cooperata etiã fuiſſet virtus matris, quam nõ ſuppleuiſſet ſpiritus ſanctus, ſicut ſuppleuit in formatione corporis Chriſti, ꝑ operata fuiſſet virtus ſeminis viri quæ ibi nõ fuit cooperata, ſi tñ ille, quõ ſolus eſt Chriſtus, generari potuit ſecundum corpus ex ſemine coitus viri, & mulieris, & ſi homo aſſumendus generari põt naturaliter ex virtute ſeminis viri & mulieris, abſque ſpeciali cooperatione ſpiritus ſancti. Et quocunque modo in hoc res ſe habeat, ꝑ dictam cooperationem viri in generatione aſſumpti, de quo eſt quæſtio, vir dici debuit eſſe verus pater illius, non minus q̃ Beata Virgo vera Mater Chriſti, & haberet ille duos patres, vnum temporalem ſecũdum naturam humanam, alterum æternum ſecũdum naturam diuinam, quod benè poſſibile eſt ſecundum naturam rei, licèt non tm̃ congruat, ſicut dictum eſt. Si tamen dicat aliquis, ꝙ poſſibili poſito in eſſe nullum ſequitur inconueniens, ſi ergò poſſibile eſt ſecundum dicta tranſilire proprietates in diuinis perſonis, poſito ergò quòd tranſiliant, nullum ſequitur inconueniens, hoc autẽ eſt falſum, quia ꝙ tranſiliant non congruit tantùm ſicut ꝙ non tranſiliant, non cõgruens autem eſt inconueniens, quod non põt poni in diuinis, quia ſecundùm Anſel minimum inconueniens in diuinis, eſt maximum impoſſibile, Dico, qđ differt dicere aliquid non congruere ſimpliciter & abſolutè, & non tm̃ congruere quãtùm aliquid aliud. Non congruens ſimpliciter, & abſolutè nõ poteſt eſſe in diuinis, nec etiam à Deo poſſibile eſt fieri in creaturis, quia quæcunq; à Deo ſunt (ſecũdùm Apoſtolum) ordinata ſunt, quæcũq; aũt ordinata ſunt, congruunt. Vnde quæcunq; ſunt poſſibilia fieri à Deo, etſi nõ cõgruunt ſecũdùm vnum ordinem facta, cõgruunt tñ facta ſcđm alium, ſicut & de malis quæ permittit fieri, ipſe.n. vt dicit Aug. in Homil. mala fieri nõ permitteret, niſi illa ordinare poſſet, & de malis bona elicere. Minus etiam cõgruẽs reſpectiuè ſcilicèt & in comparatione ad magis cõgruens, impoſſibile eſt eſſe in diuinis intra ex parte naturæ diuinæ. Nihil enim poteſt eſſe in illis niſi ſummè congruens. Minus enim congruum ponere in diuinis ſecundùm ſe eſt inconueniens, & maximum impoſſibile.

Hoc tamen benè eſt poſſibile ponere eſſe in diuinis in ordine ad creaturam extra, & ex parte naturæ creatæ, putà quòd Deus Pater eſſet incarnatus, & ſecundùm diuinam naturam eſſet pater verbi ab æterno, & ſecundùm humanam naturã aſſumptam eſſet filius matris ex tempore. Eſt etiã benè poſſibile à Deo fieri minus congruum in creaturis, & hoc reſpectu alicuius partis, ſeu aliquarum partium vniuerſi, quale illud erat in Euã-

gelio

gelio de cæco nato, nequaquàm autem reſpectu totius vniuerſi, quia nihil conuenit in parte vniuerſi, quin decorum ſit,& congruum vniuerſo. Vnde minus congruum ſecundùm vnum ordinem, vniuerſo ſecundùm alium ordinem eſſet magis congruum, putà redemptio humani generis alio modo quàm per incarnationem, & paſſionem Filij Dei potuit fieri, & magis congruè ſecundùm alium ordinem, cum tamen ſecundùm ordinem vniuerſi, quem Deus modo inſtituit, nullus alius eſſet ita congruus. Hinc dicit Plato in primo Timæi. Nihil eſt ortum,cuius non legitima cauſa, & ratio præcedat. operi porrò formã dat opifex ſuus optimus erat ab optimo, porrò inuidia longè relegata eſt, itaque conſequenter cuncta ſui ſimilia,prout cuiuſque natura capax eſſe beatitudinis potuit,effici voluit, volens ſiquidem Deus bona cuncta prouenire, nullius porro mali, prout eorum quæ naſcuntur natura fert, reliquit propaginem, redegit in ordinem.

Ad vltim. partem argum. principale. Quod verò vltimò proponitur in argumento, quòd aſſumptus prædictus à viro non potuit aliquam habere diſpoſitionem, Dico, quòd falſum eſt. Licèt enim forma ſubſtantialis, quę eſt anima intellectualis, non ſit ab ipſo, & ideò neque diſpoſitiones ſi quæ per ſe ſequuntur illam, vt aſſumit argumentum, eſt tamen ab ipſo forma corporeitatis, & per illam omnes diſpoſitiones, ſiuę quæ ea ſequuntur ſub ratione eſſe terminati, ſiuę quæ eam præcedunt ſub ratione eſſe interminati. Nec eſt verum vniuerſaliter aſſumptum in argumento ſcilicèt quòd in generatione diſpoſitiones præcedentes omnes corrumpuntur forma ſubſtantiali generata. Hoc enim non eſt verum niſi de contrarijs diſpoſitionibus, aut incongruẽtibus illi, omnes enim congruentes manent ſecũdùm eſſentiam ſuam, quia ſunt communes generato, & corrupto ſecundùm eſſe ſuum interminatum, & generantur ſolùmmodò de nouo ſecundùm eſſe terminatum, quo congruunt formæ generatæ, & corrumpuntur ſecundùm eſſe terminatum, quo congruebant corrupto.

Comment. in Quæſtionem Vndecimam, quæ eſt,

Vtrum homo generatus à viro, & muliere, ſi aßumeretur in vnitate perſonæ à filio Dei, eßet filius viri illius.

TITVLVS clariſſimus.

In corpore ſupponitur, quòd Filius Dei quancunque naturam humanam, & quomodocunque poterit, & poteſt aſſumere in vnitate perſonæ.

Reſpondetur verò quæſito affirmatiuè, ſcilicet quòd eſſet filius illius viri.

Probatur per ſecundum argumentum in frontè quæſtionis adductum.

Not. pro ſuppoſito, quòd natura humana, tunc dicenda eſt natura tantùm, cum non eſt perſonata propria perſonalitate. Cum enim fuerit perſonata, non amplius dicitur natura, ſed perſona habens naturam humanam. Vult autem dicere Auctor, quòd poteſt aſſumere, ſicut & potuit naturam humanam præueniendo perſonalitatem, & ſua propria perſonalitate eam perſonando. Sed vtrum poſſet aſſumere perſonatam iam naturam in vnitate perſonæ? Profectò non poſſet manente eadem perſonalitate, poſſet verò ſuſpendendo perſonalitatem. Sicut enim poteſt præueniendo impedire actum perſonandi primum, vt ita dicamus, ita ſubſequendo poteſt impedire actum ſecundum perſonandi, ſuſpendendo ne amplius ab anima perſonetur illa natura.

Not. pro concluſione quòd ad negationem ipſius hoc ſequatur oportet, vt mas non concurrat ad generationem, quod eſt maximum abſurdum, quòd ſi concurrit, vtique tanquàm efficiens, vt pater, quia dum Ariſtoteles dicit Sol & homo generãt hominem, profectò per hominem marem intelligit eo loco, & per vtrunque cauſam inſinuat efficientem. Sed diligenter ſatis totum negotium in reſponſione ad argumentum proſequitur Auctor.

QVAESTIO XII.

Vtrum Magiſter, vel Scolaris, qui tenetur ad horas canonicas, ſi dimittat illas dicere vno die propter ſtudium, & lectiones ex propoſito, & ſpe recuperandi, & dicendi illas alio die, peccet mortaliter.

SEQVVNTVR quęſita pertinentia ad hominem viatorem, quo ad opus moris, & erat vnũ pertinens ad opus vitij ſeu peccati, & quatuor alia pertinẽtia ad opus virtutis ſiue gratię. Illud vnum erat. Vtrum magiſter vel ſcholaris q tenetur ad horas canonicas, ſi dimittat illas dicere vno die pp ſtudium & lectiones ex propoſito, & ſpe recuperandi, & dicẽdi illas alio die, peccet mortaliter. *Arg. princ.* Et arguitur ꝙ ſic, quia facit opus Dei negligenter, tali autem Hieremias indicit propheticam maledictionem, quæ non indicitur niſi pro peccato mortali, ergò &c.

Contra. non eſt peccatum mortale niſi auerſio à bono incommutabili, iſte autem ab illo nõ auertitur, quia manet in voluntate bona explendi illud quod omittit, ergò &c. *In oppoſit.*

Dico ſupponendo illa quæ quæſtio ſupponit, quòd talis magiſter vel ſcholaris aut dimittit dicere horas ceſſante legitimo impedimento dicendi illas die illo, aut obueniente legitimo impedimento. *Reſponſio.*

Si primo modo, dico, quòd craſſa atque ſupina eſſet negligentia, & ideò peccaret mortaliter, prout benè procedit prima ratio. Si ſecundo modo, in quo quæſtio habet bonam dubitationem. Vtrum ſcilicèt occupatio in ſtudio, & lectionibus poſſit eſſe legitimum impedimentum non dicendi horas, quale eſt quandoque grauis infirmitas. Et eſt dicendum ad hoc, & per hoc reſpondendum ad principalem quæſtionem, quòd in ſcholari vel magiſtro illo aut eſt tanta neceſſitas ſtudij vel lectionis, quòd inſtante tempore debito dicendi horas non poſſet vacare per aliquod ſpatium reſiduum diei illius dicendis horis poſtpoſitis ſtudio & lectionibus abſque magno diſcrimine, aut ſcandalo ſuperueniente ex dimiſſione ſtudij, & lectionum ad tempus, aut non eſt illi tanta neceſſitas ſtudij aut lectionum, quin abſque magno diſcrimine, aut ſcandalo ſuperueniente ex tali lectionum, & ſtudij dimiſſione poſſet vacare horis dicendis.

Si primo modo, diſtinguo, quia aut potuit præuenire dicendo horas priuſquam ſic arctaretur ad ſtudiũ, vel lectiones, vt oporteret eum illo die dimittere horas dicere, aut diſcrimen, vel ſcandalum permittere prouenire, aut non potuit dicto modo præuenire. Si ſic, tunc quòd non præuenit, contingit ei aut quia non potuit præuidere rationabili coniectura quòd præueniendum eſſet, aut potuit præuidere, ſed non fecit. Si primo iſtorum duorum modorum, videlicèt ſi ſit neceſſitas ſtudij vel lectionis vt in primo membro diſtinctionis principalis, & potuit præuenire dicendo horas vt in primo membro primæ ſubdiſtinctionis, ſed non præuenit, quia non potuit rationabili coniectura præuidere, quòd præueniendum eſſet, vt dicit primum membrum ſecundæ ſubdiſtinctionis, aut etiam nequaquàm potuit dicto modo præuenire, vt dicit ſecundum membrum primæ ſubdiſtinctionis, Dico, quòd cum omittere horas debitas dicere de genere peccatum ſit, & ſimiliter de genere peccatum ſit dimittere diſcrimen aut ſcandalum ſuperuenire, cum illi quis poſſit facto ſuo obuiare, & impedire ne proueniret, in his duobus caſibus incidit homini perplexitas aliqualis, vt homines ſecundùm quod dicit Gregorius 35. Moralium cap. 14. ſi fortè peccatum effugere appetant, hoc ſine alio peccati laqueo non euadant. In quo caſu faciendum eſt illud quod conſulit Concilium Toletanum. 8. & habetur decretorum diſtinct. 50. cap. 1. vbi ſic loquitur. Duo mala licèt omninò cautiſſimè ſunt præcauenda, tamen ſi periculi neceſſitas vnum ex his perpetrare compulerit, id debemus reſoluere, quod minori nexu noſcitur obligari.

Quid autem leuius ex his quidve grauius ſit, puræ rationis acumine intelligemus. Idem conſulit Gregor. vbi ſupra dicens. Cum mens inter minora, & maxima peccata aſtringitur, ſi omninò nullus ſine peccato euadendi aditus patet, minora ſemper eligantur, quia & qui murorum ambitu vndique ne fugiat clauditur, ibi ſe in fugam præcipitat, vbi breuior murus ingreditur. Sic ergo in caſu noſtro comparanda ſunt duo dicta de genere peccati opera, & acumine rationis perpendendum eſt, quod illorum eſt maius peccatum pro tempore & loco. Quod ſi maius peccatum eſſet dimittere diſcrimen aut ſcandalum illud ſuperuenire, quàm horas omittere, dico, quòd non peccat omninò horas omittendo dicere, immò peccaret illas dicendo, & diſcrimini, aut ſcandalo non occurrendo, non in dicendo horas, ſed in non occurrendo diſcrimini, aut ſcandalo. In tali enim caſu ſemper illud quod pro tempore, & loco eſſet minoris peccati, ſi non occurreret neceſſitas vitandi maius, amittit rationem peccati, & perplexitas ad peccandum nihil eſt niſi ſecundum erroneam opinionem ſtultorum. Vnde ſuper dicto verbo Gregor. *Sin alio peccati laqueo non euadant*, quod habetur diſtinct. prædicta in cap. Nerui. dicit Gloſ. ibidem. Secundum opinionem eorum ſtultam ſemper intelligas.

Item ſuper illo verbo Concilij Toletan. Duo mala &c. dicit Gloſſ. intellige quantum ad fatuã opinionem illius qui ſe credit perplexum. Non enim vtrunque illorum malum eſt, licèt ille opinetur vtrunque malum eſſe. Eſt tamen vtrunque quantum eſt de ſe, de genere malorũ.

Propter quod etiam dicuntur ſecundum veram opinionem duo mala, & ſecundum Gregor. vtrunque illorum dicitur peccati laqueus. Et eſt alia expoſitio illorum dictorum, & ſecundum hoc etiam intelligendũ eſt illud quod dicit Gregor. in fine illius capituli Nerui. *Itaque plerunq; neruorum Behemoth perplexitas ſoluitur, dum ad virtutes maximas per commiſſa minora tranſitur*. Si verò diſcrimen, aut ſcandalum dictum ſuperueniens tàm modicũ eſſet, quòd maius peccatum eſſet horas omittere, quàm diſcrimen, aut ſcandalum permittere prouenire, dico, quòd peccaret horas omittendo, ſed ſecundum magis, aut minus, ſecundùm quod maiori, vel minori diſcrimini occurrendo illas omitteret. Quanto ei diſcrimen illud, aut ſcandalum eſſet maius, tanto omittendo horas peccaret minus, dum tamen peccatum maius eſſet omittere horas, quàm illud diſcrimen, aut ſcandalum permittere prouenire, ita quòd tam modicum poſſet eſſe ſcandalum, aut diſcrimen, quòd omittere horas eſſet peccatum mortale. Veruntamen quia non tantum obligatur quiſque ad horas dicendas, aut generaliter ad aliqua ad quæ obligatur ex ſola conſuetudine, aut edicto eccleſiæ, ſicut ad horas dicendas, quantum obligatur ad cuſtodiam diuinorum mandatorũ, de quorum numero eſt occurrere diſcrimini, aut ſcandalo. In illis enim omittendis poſſet

eccleſia

Eccleſia diſpenſare, licèt non in iſtis, & iuxta illud quod dicit Toletanum Concilium, vbi ſupra, dum horas omittimus & peccamus, creatorem quidem offendimus, ſed nos tantùmmodò maculamus, cum verò diſcrimen, aut ſcandalum peruenire permittimus, & Dei iuſſa contemnimus, & proximis impia crudelitate nocemus, & nos ipſi crudeli mortis gladio trucidamus. Illic enim duplici telo culparum perimimur, hic triplici iugulamur. Quod vt dicit ibi Gloſſ. ideò dicit, quòd hic tria offendimus ibi duo, & cum hoc argumentum, quòd qui plures offendit plus peccat. Veruntamen inquam, quia non tantum obligatur quiſquam ad horas dicendas, quantum obligatur ad præueniendum proximi diſcrimen, aut ſcandalum, idcircò dico, quòd vix poſſet eſſe tantillum diſcrimen, aut ſcandalum, niſi fortè eſſet ſolùmmodò veniale peccatum illi non occurrere, vt omittere horas dicere, aut peccatum mortale, aut etiam veniale, quia non auertit ſe à bono incommutabili vt dicitur in ſecundo argumento, quod benè procedit quo ad hoc in iſtis duobus caſibus, licèt non benè probet, quòd non auertitur à bono incommutabili, per hoc quòd manet in voluntate bona explendi illud quod omittit, vt iam videbatur.

Si verò vt dicit ſecundum membrum principalis diſtinctionis non ſit tanta neceſſitas ſtudij, aut lectionum quin abſque diſcrimine aut ſcandalo ſaltem mortali ſuperueniente ex tali lectionum aut ſtudij dimiſſione poſſet vacare horis dicendis, aut ſi potuit præuenire dicendo horas, vt dicit primum membrum primæ ſubdiſtinctionis, & præuidere rationabili coniectura, quòd præueniendum eſſet, ſed non præuenit nec præuidit, vt dicit ſecundum membrum ſecundæ ſubdiſtinctionis, in his duobus caſibus credo, quòd mortaliter peccaret, ſi tamen ſub pœna peccati mortalis obligaret edictum ſeu conſuetudo de horis dicendis, quia in vtroque caſu negligẽs eſt omittendo dicere horas debitas.

Nec eſt hic diſtinguendum de negligentia ſimplici & craſſa ſeu ſupina, quæ poſſet habere locum in dicendo horas tepidè aut truncatè aut intempeſtiuè, quia omnis negligentia in omittendo id ad quod quis obligatur ſub pœna peccati mortalis, craſſa eſt & ſupina, de qua loquitur Hierem. in primo argumento, quod benè procedit in iſtis duobus caſibus.

Quali modo quilibet obligatur ad cuſtodiam diuinorum mandatorum, licèt non teneatur aliquis tantam diligentiam adhibere ad horas dicẽdas, quantam tenetur adhibere ad explendum diuina mandata, quia vt dictum eſt, non tantũ obligatur ad illas, quantum ad hæc, ita quòd licèt aliquanta diligentia faciens opera mãdatorum Dei reputaretur facere illa negligenter, & peccaret mortaliter, tanta tamen diligentia dicens horas non reputaretur illas dicere negligenter, & non peccaret omninò, aut ſi aliquo modo reputaretur illas dicere negligenter, non tamen propter hoc peccaret mortaliter etſi fortè venialiter, ſicut negligendo dicere horas omninò, & facere diuina mandata ex æquali negligentia, minus peccaret in non dicendo horas, quàm in non faciendo diuina mandata.

Ad argu. primo.

Quòd ergò arguitur primo, quòd ille qui omittit dicere horas debitas ex propoſito, & ſpe recuperandi & dicendi illas die ſequenti, facit opus Dei negligenter, Dico, quòd iſta quatuor differunt, videlicet facere opus Dei, putà horas dicere, prouidenter, prudenter, negligenter, malignanter. Prouidenter enim facit opus Dei in dicendo horas qui rationabili coniectura prouidendo occupationem diei futuram in negotijs neceſſarijs ſeu vtilibus, maximè ad publicum aut proximi profectum pertinentibus, præueniendo tempus conſuetum & ordinatum dicendi horas, horas dicit infra tamen præcinctum vnius diei naturalis. Hoc enim licitum eſt prout in alio Quolib. determinaui aliàs. Prudenter autem facit opus Dei in horis dicendis, qui nulla alia rationabili occupatione detentus horis debitis diei ſingulis ſingulas horas dicit. Negligenter verò dicit horas qui nulla rationabili occupatione impeditus dicit ſingulas horas, ſed aut tepidè aut truncatè aut præpoſterè. Et eſt maius delictum incidente negligentia in his tribus ſimul, quàm ſi in duob. aut vno tantum, & iterum maius ſi in duobus ex illis quàm ſi in vnico tantùm, & iterùm maius delictum eſt ſi ſic dicantur horæ horis indebitis, quàm ſi debitis, quod etiam eſſet per ſe negligenter dicere, etſi nullus illorum trium modorum negligentiæ concurreret, & cum hoc eſſet maius delictum ſi dicerentur altero die vt in caſu propoſitæ quæſtionis, & vniuerſaliter modorum negligentiæ in horis dicendis tanto eſt maius delictum, quantò fit maiori contemptu & maiori libidine circa ea circa quæ quis occupatur, & ſecundùm hoc aliquando eſt delictum veniale, & aliquando poteſt eſſe delictum mortale, ſed hoc tantùmmodò in duobus caſibus iam expoſitis quo ad caſum quæſtionis propoſitæ.

In primis enim duobus caſibus omittere dicere horas debitas non eſt negligentię ſed prudentiæ, quia operi meliori inſiſtitur ſecundùm prædicta, etiam ſi aliquis in illis caſibus omittat dicere horas debitas abſque omni propoſito & ſpe recuperandi & dicendi illas in die ſequenti. Tale enim propoſitum non eſt neceſſarium ad hoc, quòd ſine peccato omittat dicere horas in die debito, ſi nulla neceſſitas occurreret. Si tamen tale propoſitum adſit, auget meritum, ſicut maioris meriti eſſet pia & diſcreta deuotione bis dicere ſingulas horas, quàm ſemel, & ſi tale propoſitum, & horarum recuperatio die ſe-

quenti meritum addit, & illarum omiſſio in illis duobus caſibus peccatum non apponit.

Ad arg. in oppoſitum. Ad ſecundum quod eſt in contrarium, quod ſic omittens horas dicere non auertitur à bono incommutabili, dico quòd immò in caſu propoſitæ quæſtionis, & in duobus vltimis caſibus dictarum diſtinctionum, in quibus peccaret mortaliter ſecundùm prædicta, ſicut & in caſibus in quibus negligendo peccaret venialiter à bono incommutabili ſe diuertens.

In duobus autem primis caſibus dictarum diſtinctionum nec ſe diuertit omninò nec auertit à bono incommutabili, ſed directè ſe conuertit ad illud. Et quando arguitur, quòd etiam in alijs caſibus non auertitur ab illo, quia manet in bona voluntate recuperandi, & implendi illud quod omittit, Dico, quòd etſi manet in voluntate bona bonitate naturæ aut moris incompleta, non tamen manet in bona voluntate gratię, quia illis modis omittendo neceſſariò cadit a gratia. Siquis enim ad duo ſub vna pœna tenetur copulatiuè, ſi alterum illorum omittit, pœnam incurrit. Nunc ergò poſtquàm dictus magiſter aut ſcholaris tenetur ſub pęna peccati mortalis quod ſupponit quæſtio, ad duo ſub copulatione ſcilicèt, & ad dicendum horas, & ad dicendum ſingulas infra præcinctum cuiuſlibet diei naturalis, licèt ergò proponat recuperare alio die, & implere omiſſum, niſi alia neceſſitate occurrente expoſita in duobus primis caſibus prædictis; eò ipſo quòd omittit horas dicere illo die quo debuit illas dicere, incidit in peccatum mortale, & auertitur à bono incommutabili.

Sicut & ille qui alteri obligauit ſe iuramento ad ſoluendum illi pecuniam aliquam infra ſpatium alicuius certę diei, & ceſſante legitima cauſa, & rationabili compellente ad non ſoluēdum illa die, ſi infra illum diem non ſoluerit, licèt ſoluere eam omittat cum propoſito ſoluēdi eam illi die ſequenti, mortaliter peccat, etiam ſi in die ſequenti eam perfectè & benignè ſoluat.

Comment. in Quæſtionem Duodecimam, quæ eſt,

Vtrum Magiſter, vel Scolaris, qui tenetur ad horas canonicas, ſi dimittat illas dicere vno die propter ſtudium, & lectiones ex propoſito, & ſpe recuperandi, & dicendi illas alio die peccet mortaliter.

TITVLVS egere non videtur aliqua declaratione.
In corpore duo fiunt præcipua. Primum eſt, quòd ſupponit hanc quæſtionem eſſe de impedimento, quo quis excuſatur ab horis dicendis, ita tamen vt ſpecialis ſit quæſtio, vtrum ipſum ſtudium, vel etiam lectiones poſſint eſſe legitimum impedimentum, vnde quis excuſetur &c. Secundum eſt reſponſio ad quæſitum quatuor concluſionibus prouenientibus a quibuſdam diuiſione, ac ſubdiuiſionibus ſic.

Aut dimittit horas canonicas

- *Vrgente neceßitate magna ſtudendi, & legendi, ita quòd omitti non poßet ſtudium &c. ſine magno ſcandalo, & tunc*
  - *Aut potuit prævenire horam dicendo horas antequam accederet ad ſtudium, & tunc aut ipſe non prævenit*
    - *Quia non potuit prævidere rationabili coniectura quod pręueniendum eſſet* — *Prima concluſio.* Non peccaret.
    - *Potuit ſed non fecit* — *Secunda concluſio.* Peccaret.
  - *Aut non potuit prævenire* — *Tertia concluſio.* Non peccaret.
- *Non vrgente tanta neceſſitate* — *Quarta concluſio.* Peccaret.

Prima, atque tertia concluſiones patent, quia cum ex Concilio Toletano è duobus malis, minus ſit eligendum, minus malum eſt horas omittere, quàm ſcandalum permittere. Patet in litera.
Not. autem, quòd vbi neceſſitas vrget id eligendi, quod malum eſt, ſiquidem eo relicto neceſſe ſit alterum eligere, vt verum ſit illud poeticum, quòd qui fugit è Carybdi, incidit in Scyllam.

Minus

Minus eligens, tametſi illud malum ſit, non tamen peccat. Veruntamen not, quòd non ſemper minus eligens malum non peccat dimittendo maius. Quia eſto, quòd alicui offeratur fornicatio & adulterium, eligens fornicationem, nè tantum ſcelus patret, quale eſt adulterium, nihilominus peccat.

Vnde negotium hoc intelligendum eſt rectè. Quippè vbi ſunt duo peccata commiſſionis, requirentia actus poſitiuos, neutrum cogit a ſeò, vt quis vno relicto, cogatur alterum eligere, immò vtrunque reſpuere poteſt, & debet, quantuncunq; quis ſcandalizaretur.

Videtur autem valere vbi ſit comparatio inter mala ex omiſſione, vel vbi alterum eſt commiſſionis, & alterum omiſſionis. Exemplum primi eſt in caſu dato. Exemplum ſecundi eſt, vt ſi clericus obligatus ad horas, vi detineretur nè horas dicere poſſet, data ſibi optione, quòd aut fornicaretur, & abiret ad horas ſuas explendas, aut ibi manere cogeretur, ac impediretur à dicendis horis. Tunc eligere magis deberet horarum omiſſionem, quàm fornicationem.

Secunda autem, & quarta concluſiones probantur, quia ex negligentia videtur omittere, hæc autem non excuſat. Cætera clara videntur.

Not. autem quòd nullo modo tali ſuffragatur vel Magiſtro, vel Scolari intentio ſupplendi ſequenti die, quoniam nemo tenetur ad horas omiſſas præcedenti die, quod poſt S. Thomam dicunt omnes Theologi, immò ante ipſum dixerat Innocen 4. quod & canoniſtæ laudant, & quidem Anchar. Allegat, quòd præceptum de dicendis horis, ſicut & ieiunandi tam eſt annexum diei, vt eo elapſo non poſſit impleri, quandoquidem non poteſt recitari, ſicut nec ieiunari illo die, qui iam lapſus eſt. Vide Nauarr. in Enchir. cap 20. numero 52.

QVAESTIO XIII.

Vtrum Conceptio Glorioſæ Virginis Mariæ ſit celebranda ratione Conceptionis.

SEQVVNTVR quæſita pertinentia ad hominem viatorem, quo ad opus virtutis, ſiue gratiæ. Et erant quatuor. Quorum primum erat de conceptu glorioſæ virginis, quo virgo Maria concepta eſt in matre ſua. Vtrum videlicèt conceptio virginis Mariæ ſit celebranda ratione conceptionis. Secundum erat de indulgentijs Prælatorum. Vtrum ſcilicèt tantùm valeant, quantùm ſonant. Tertium erat de magiſtrorum diſputationibus. Vtrùm licitum ſit eis diſputare de poteſtate Prælatorum. Quartũ erat de exercitio militum in prælijs. Vtrum miles irruens præuolando conſortes ſuos in hoſtium exercitum faciat opus magnanimitatis.

Arg. prim. Circa primum arguitur, quòd conceptio virginis nõ eſt celebranda ratione conceptionis, ſic. Acta circa ſanctos non ſunt celebrãda niſi propter illorum ſanctitatem; aut ſanctificationem prouenientem ſanctis cum illis, putà natalitia ſanctorũ in die mortis illorum nõ celebrantur, neque ſunt celebranda niſi quia ipſa illorum talia natalitia, quibus naſcuntur Deo, & vitæ æternæ morientes mundo, ſunt ſancta, eò quòd in illis ſanctificantur beatitudine æternæ gloriæ.

Similiter natalitia quorundam Sanctorum, puta Chriſti, Mariæ matris eius, Ioannis Baptiſtæ in diebus, quibus nati ſunt mundo, non celebrãtur, neque celebranda ſunt, nec ipſi Sancti nati ſunt, niſi quia ſanctificati antequàm nati.

Non enim creduntur in ſua natiuitate mundo ex matris vtero aliquam ſpecialem ſanctificationem recepiſſe.

Sed conceptio virginis ratione conceptionis nõn fuit ſancta, eò quòd virgo Maria in ſua conceptione nec ſancta fuit, nec ſanctificata, nec ſecundùm corpus cõceptum, nec ſecundum animã.

Aliter enim ſancta eſſe, aut ſanctificari in ſua conceptione non potuit: ergò &c.

Probatio aſſumpti. Probatio aſſumpti, quoad duas partes eius, eſt primò, quoad corpus, quia non fuit ſancta, neque ſanctificata in ſua conceptione ſecundùm corpus ſine anima, nec ſecundùm corpus cum anima. Non ſecundùm corpus ſine anima, quia corpori ſine anima exiſtenti non poteſt gratia ineſſe, ſine qua non poteſt alicui ineſſe ſanctitas, aut ſanctificatio. Non ſecundùm corpus cum anima quia corpus cum anima non poteſt eſſe ſanctum, aut ſanctificari, niſi propter animam, & propter ſanctitatem, aut ſanctificationem animæ.

Aliter enim corpus ſine anima poſſet eſſe ſanctum, aut ſanctificari. Sed in conceptione ſua, anima eius ſancta eſſe, aut ſanctificari non potuit, quod erat ſecunda pars aſſumpti, quia ſecundùm animam virgo concepta fuit in peccato originali, & erat filia iræ, ſicut & cæteri.

Solus enim Chriſtus ſine peccato originali cõceptus fuit. Vnde Auguſt. exponens illud dictũ Ioannis Baptiſtæ, Ecce Agnus Dei. Ioan. primo dicit ſic ſuper Ioannem ſermo. 4 Omnes ex illa traduce veniunt, & ex illa propagine, de qua cantat gemens Dauid. Ecce in iniquitatibus conceptus ſũ, et in peccatis mater mea in vtero me aluit. Solus igitur ille agnus, qui non ſic venit.

Non enim in iniquitate conceptus eſt, quia nõ de mortalitate conceptus eſt. Nõ enim in peccatis eum mater eius in vtero aluit, quẽ virgo concepit, virgo peperit. Ergò ecce agnus Dei; non habet ipſe traducem de Adam, carnem tantũ aſſumpſit de Adam, peccatum non aſſumpſit. Et quia ſolus Chriſtus agnus, eò quòd ſolus abſq; iniquitate eſt conceptus, ſed ſanctus conceptus, & in conceptione ſanctificatus, ideò illius ſolius conceptio ſancta erat, & celebrari debuit ratione conceptionis.

Sicut

Sicut & celebratur in die annunciationis Sanctæ Beatæ Virgini ab Angelo dicente. Lucæ primo. Ecce concipies in vtero, & paries filium, qui ſtatim conceptus erat conſentiente Maria, & dicente ad Angelum, Fiat mihi ſecundum verbum tuum. Vnde ſicut priuilegium Chriſti ſolius eſt, quòd conceptus eſt homo ſine peccato, ſic priuilegium ſolius Virginis Matris eſt, quòd hominem ſine peccato concepit.

Et quo ad hoc priuilegium derogaret Virgini, qui diceret, quòd Anna Mater Virginis eam ſine peccato concepiſſet, quia hoc priuilegium conferret, & Matri Virginis, quod re vera faceret ſiquis diceret Virginem abſque peccato conceptam fuiſſe, & ſic hoc dicendo Virginem priuilegium ſuum auferendo dehonoraret, & quo ad hoc derogarent eidem dicentes contra illud, dicente Bernardo in quadam Epiſtola. Hoc non eſt Virginem honorare ſed Virgini derogare, quando priuilegium quod ſolius eſt Virginis, conceditur & Matri illius.

In oppoſitum prius. Contra. Quod conceſſum eſt famulo non denegatum eſt Matri, & hoc in eis quæ pertinent ad honorem, & dignitatem; quia Mater magis honorificanda eſt, & dignificanda à Filio ſuo, quàm famulus eius, ſed conceſſum eſt Ioanni Baptiſtæ, qui famulus Chriſti erat, quòd corpus eius fuit ſanctificatum ante animæ infuſionem, dicente gloſſ. Lucæ primo ſuper illo. Spiritu Sancto replebitur adhuc ab vtero Matris. Nondum illi inerat Spiritus vitæ & inerat ſpiritus gratiæ, ergò & conceſſum non denegatum eſt Virgini Matri Chriſti.

Sed ſpiritus vitæ anima eſt, ſpiritus gratiæ ſpiritus ſanctificans eſt. Virgo ergò Maria prius fuit ſecundùm corpus ſanctificata, quàm anima eius ſuo corpori fuerit infuſa. Quòd ſi ſic, corpori ergò mundato, & ſanctificato ab omni morbida diſpoſitione anima eius fuit infuſa, quia ſanctificatio in illo nihil aliud eſſe poteſt, quàm talis diſpoſitionis amotio, ſed à tali corpore anima illa infuſa contrahere peccatum originale non poteſt, nec aliter poteſt illud contrahere.

Virgo ergò Maria in originali peccato ſecundùm animam non fuit concepta, ſed ſancta, talis autem conceptio benè celebranda eſt tanquàm ſancta, vt patet ex dictis in præcedenti quæſtione, & hoc ratione ipſius conceptionis, ergò &c.

Secundum Item Auguſt. dicit contra 5. Hæreſes, & habetur in tertia, quæ eſt Manichæorum, de Matre Chriſti loquens in perſona Chriſti.

Si potuit coinquinari, cum ipſam facerem, & ego potui coinquinari, cum ex ea fierem. Sed Chriſtus cum fieret ex ea, coinquinari non potuit, quia peccatum originale habere non potuit Deitati vnitus ſecundùm humanitatem ſuam; ergo &c. Quæſtio iſta, quia non quærit præciſè vtrum conceptio Virginis Mariæ ſit celebranda, ſed quærit ſub determinatione, vtrum ſit celebranda ratione conceptionis, videtur facere differentiam inter ponere conceptionem illius fore celebrandam ſimpliciter, & ponere ipſam fore celebrandam ratione conceptionis, & hoc quaſi indubitatum eſſet, quòd ipſa eſſet celebranda ſimpliciter, prout aliqui dicunt ſuper eius celebratione facienda habitam fuiſſe diuinam reuelationem, & quòd propterea Normanni in quorum territorio dicitur huiuſmodi reuelatio facta fuiſſe, præ cæteris populis illam conceptionem præcipuè celebrant. *Reſol. qõ.*

Supponendo igitur cum Normannis, quòd cõceptio virginis ſit celebranda ſimpliciter, reſtat dubium quæſtionis propoſitæ, An ſcilicèt celebranda ſit ratione conceptionis, in cuius declaratione etiam declarabitur an ſit celebranda ſimpliciter. Et dico, quòd quæſtio iſta ſub hac forma, vtrum conceptio Virginis ſub ratione conceptionis ſit celebranda in æquiuoco proponitur, quia hac determinatione ratione conceptionis, de qua eſt dubitatio principaliter, An ſcilicèt conceptio illa celebranda ſit ratione conceptionis an ratione alicuius alterius, duo diuerſa interrogari poſſunt, ſecundùm duo quæ circa conceptionem poſſunt intelligi ſcilicèt conceptionis actus, & conceptionis tempus, hora, ſiue momentum.

Aſpiciendo enim per intellectum ad cõceptionis actum, quæſtio eſt de cauſa celebrandi Virginis conceptionem ſcilicèt an ipſe actus conceptionis ſit cauſa celebrandi feſtum conceptionis, an aliquid aliud. Aſpiciendo autem per intellectum ad tempus, horam, vel momentum conceptionis, eſt quæſtio de menſura durationis, pro qua celebrari intenditur feſtum conceptionis an ſcilicèt feſtum conceptionis; quod à Normannis celebratur 8. die Decembris, celebrandum ſit pro tempore, hora, vel momento in quo facta eſt, ipſa conceptio Virginis, an pro aliquo alio tempore, hora, vel momento.

Et primo modo intelligendo quæſtionem, dico, quòd cauſa prima, & per ſe celebrationis feſti cuiuslibet, ſiue conceptionis, ſiue natiuitatis, ſiue circunciſionis, ſiue alicuius alterius, non eſt niſi ſanctitas, aut ſanctificatio illius, de quo, ſiue in cuius honorem celebratur, non autem ipſe actus conceptionis, natiuitatis, aut circunciſionis.

Vnde feſtum conceptionis Chriſti non celebratur niſi quia ipſe in ſua conceptione ſecũdum hominem eſt ſanctificatus, neque feſtum natiuitatis, aut circunciſionis eius, niſi quia ſanctus erat ille, qui naſcebatur & circuncidebatur. Quia tamen propter talem ſanctificationem in cõceptione Chriſti etiam ipſa conceptio ſancta eſt, & pro-

propter ipſius Sancti nati, & circuncisi ſanctitatem, etiam ipſa natiuitas, & circuncisio eius ſancta eſt, dico, quòd cauſa ſecundaria celebrationis feſti cuiuſcunque dictorum eſt ipſe actus conceptionis, natiuitatis, & circuncisionis, & hoc per accidens, ſcilicet, quia ſanctus eſt, ſicut dictum eſt.

Reſponſio. Secundùm hoc ergò ad propoſitam quæſtionẽ dico, quòd conceptio virginis celebranda eſt, ſed hoc per ſe non niſi ratione ſanctificationis, quàm aut in ſua conceptione ſuſcepit, aut continuò, vel in breui ſuſceptura erat, prout iam declarabitur.

Ipſa enim virgo in vtero matris ſanctificata fuiſſe creditur idcirco, quòd ſanctos aliquos in vtero ſanctificatos fuiſſe ſcriptura ſacra teſtatur, vt Ioannem Baptiſtam, ſicut dicitur in ſecundo argumento, & Hieremiam Prophetam, ſecundum quod dicitur Hiere. primo, Priuſquam te formarem in vtero noui te, & antequàm exires de vulua ſanctificaui te, licèt de ſanctificatione virginis nihil exprimat Scriptura Sacra, quæ vt dicit Aug. in ſermo. de Aſſumptione eiuſdem, quædam veris indagationum ſtudijs quærenda reliquit. In qua quidem ſanctificatione ſua virgo beata cõcepta eſt Deo, & facta eſt filia gratiæ, quæ prima ſua conceptione, qua concepta eſt mundo, per peccatum originale, quod in illa contraxit, facta eſt filia iræ.

Si ergò quæſtio intelligatur de conceptione, qua virgo concepta eſt Deo, dico, quòd proculdubio conceptio eius dignè celebranda eſt, & etiam ratione ipſius conceptionis, quia ipſa ſancta eſt, & hoc propter ſanctificationem, quam virgo in illa ſuſcepit, & hoc quemadmodum celebrantur natalitia Sanctorum, quibus naſcuntur Deo per ſanctificationem gloriæ, quam in illis recipiunt.

Eſt enim ſpiritualiter loquendo ſanctificatio p gratiam quaſi quædam conceptio viatoris in vtero, quæ concipitur Deo, & ſanctificatio per gloriam eſt quaſi quędam natiuitas ex vtero, qua cõprehenſor naſcitur Deo.

Si verò quæſtio intelligatur de conceptione, qua virgo concepta eſt mundo, de qua principaliter intelligenda eſt quæſtio, tunc diſtinguo, quia eſt quædam conceptio ſeminis, & eſt quædam conceptio hominis formati ex ſemine ſecundum formam corpoream.

Si ergò q̃ſtio intelligatur de conceptione ſeminis, qua virgo concepta eſt mundo in nudo ſemine deciſo per coitum viri & mulieris, Annæ ſcilicet & Ioachim parentum ſuorum: dico, quòd licèt conceptio virginis ſimpliciter ſit celebranda, nequaquàm tamen celebranda eſt ratione talis cõceptionis, quia enim virgo in illa nec ſancta fuit, nec ſanctificata, eò quòd in hora illius conceptionis nihil virginis fuit, niſi ſola materia ſub forma ſeminis, quæ gratiæ, aut ſanctificationis ſuſceptiua non fuit, propter hoc nec illa conceptio ſancta fuit, nec celebrationis alicuius cauſa, vel ratio. Quare cum dies octuus Decẽbris, videlicet ſexto idus Decembris, qua à Normannis feſtum conceptionis virginis celebratur, erat tẽpus cõceptionis virginis in nudo ſemine, nequaquã ergò debent illud celebrare ratione illius conceptionis, in cuius anniuerſario ipſi ſemper illud celebrant, & hoc neque ſecundum primum modum, neque ſecundum ſecundum intelligendi quæſtionem prędictos, & hoc quia ab illo die octauo Decembris vſq; ad diem natiuitatis eius ex vtero octauo die hoc eſt ſexto idus Septembris, fluxerunt decẽ mẽſes vſuales præter quatuor dies, qui ſunt regulariter tempus periodale partus mulieris inter conceptum ſeminis nudi, & partum prolis. Sed ſi celebrant illud ratione conceptionis, debent intendere, quòd ratione alicuius alterius conceptionis, vt iam videbitur.

Sed ratione talis conceptionis ſecundum vtrunque modum quæſtionis competenter celebratur feſtum conceptionis Chriſti, quod vocatur feſtũ annũciationis, & celebratur 25. die Martij, videlicet octauo calendas Aprilis, à quo vſque ad diem natiuitatis Domini, quæ eſt 25. die Decembris, videlicet 8. calendas Ianuarij, fluxerunt 39 ſeptimanæ & duo dies, quæ ſunt decem menſes vſuales, præter quatuor dies, computando 28. dies ꝓ menſe. Computando autem menſes lunares, in vno menſe 29. dies, in alio verò 30. ſunt nouem menſes, & decem dies.

Computando verò menſes calendarij, ſunt nouem menſes, nec plus, nec minus. Auguſt. autem computans menſes breuiores neſcio qualem computum dierum in menſe ſecutus, computat tantũ nouẽ menſes & ſex dies, vt dies illos adaptet myſterio quarto de Trinit. cap 6. ſic inquiens. In ædificatione corporis Dominici, in cuius figura templum à Iudæis deſtructum triduo reſuſcitaturum eſſe dicebat, numerus ipſe ſenarius pro anno poſitus intelligitur.

Dixerunt enim quadragintaſex annis ædificatum templum, & quadragies ſexies ſeni fiunt ducenti ſeptuagintaſex dies, qui numerus dierum cõplet nouem menſes, & ſex dies, qui tanquàm ſex menſes parientibus fœminis imputantur, non q̃a omnes ad ſextum diem poſt nonum mẽſem perueniunt, ſed quia ipſa perfectio corporis Domini tot diebus ad partum perducta comperitur, ſicut à maioribus traditum ſuſcipiens Eccleſiæ cuſtodit auctoritas. 8. enim calendas Aprilis conceptus creditur, quo & paſſus: natus autem traditur 8. calendas Ianuarij.

Ab illo ergo die vſque ad iſtum computati ducenti ſeptuaginta ſex reperiuntur dies, qui ſenarium numerum quadragies ſexies habent, quo numero annorum templum ædificatum eſt, quia eo

numero

numero ſenariorũ dierum corpus Domini perfe-ctum eſt. Et quòd ratione talis conceptionis in ſemine congruenter celebratur feſtum cõceptionis Chriſti, quo ad vtrunque modum intelligendi quæſtionem prædictum, ratio eſt, quòd in hora, ſeu momento conceptionis ſeminis in vtero virginis conceptus eſt Chriſtus perfectus homo ex anima rationali & carne, & perfectus Deus incarnatus, & per hoc ſecundùm hominem ſanctificatus, & ſanctus. Propter quod & conceptio illius ſancta fuit.

Secus autem eſt de conceptione beatę Virginis in ſemine, quia ipſa concepta eſt in ſemine, & generata more aliorum, & non ſtatim in hora conceptionis ſeminis fuit homo perfecta ex anima rationali, & carne, ſicut nec alij, ſed per temporum interualla actione naturæ ad illam perfectionem perducta. Vt enim dicit Macro. in expoſitione ſomnij Scipionis de repu. Ciceronis, Semine ſemel intra formandi hominis monetam locato hoc primũ artifex natura molitur, vt die ſeptimo folliculum circundet genitiuum humori ex membrana tam tenui, qualis in ouo ab exteriore teſta clauditur, & intra ſe claudit liquorem. Hoc cum à Phyſicis deprehenſum ſit, Hippocrates quoque ipſe, qui tam fallere, quàm falli neſcit, experimenti certus in libro, qui de natura pueri inſcribitur, aſſeruit. Straton verò Peripateticus, & Diocles Caryſtius concepti corporis fabricam hac obſeruatione diſpenſant, vt hebdomade ſecunda credant guttas ſanguinis in ſuperficie folliculi apparere. tertia demergi eas introrſum ad ipſum conceptionis humorem. quarta humorem ipſum coagulari, vt quiddam velut inter ſanguinem & carnem liquida adhuc ſoliditate conueniat. quinta verò interdum fingi in ipſa ſubſtantia humoris humanam figuram magnitudine quidem apis, ſed vt in illa breuitate membra omnia, & deſignata totius corporis lineamenta conſiſtant.

Ideò adiecimus interdum, quia conſtat quotiens quinta hebdomade fingitur deſignatio iſta membrorum, menſe ſeptimo maturari partum. Cum autem nono menſe abſolutio futura eſt, ſi quidem fœmina fabricatur, ſexta hebdomade iã membra diuidi, ſi maſculus ſeptima. Hæc ille. Iſta autem membrorum diuiſione completa in vltimo inſtanti illius perficitur totius corporis organizatio, & generatur forma corporeitatis humanæ, atque anima rationalis creando à Deo infunditur, vt actus, & perfectio illius extrema, à quo in vnione cum illo propter morbidam diſpoſitionem fomitis contracta, anima rationalis in eodem inſtãti contrahit maculam peccati originalis, & cõcipitur in peccato homo perfectus in forma humana formatus ex ſemine, & hoc xxxv. die à conceptu ſeminis nudi ſi ſit fœmina; xlij. ſi ſit maſculus. Et hoc quia fortiori, & ampliori digeſtione maturatur mas, q̃ fœmina.

Si ergo loquamur de iſta conceptione virginis, qua concepta eſt homo perfecta vndecima die Ianuarij, ſcilicet tertio idus Ianuarij, quæ conceptio fuit eius natiuitas in vtero: vlterius diſtinguo, quia virgo aut in illo eodem inſtanti, quo ſic concepta eſt mundo, & originali peccato infecta ſimul fuit concepta Deo etiam per gratiam ſanctificationis, aut non.

Si non in eodem inſtanti, quo concepta fuit mundo in macula originali, concepta eſt etiam Deo in gratia ſanctificationis, hoc contingere potuit dupliciter, aut quia ſtatim in tempore continuato inſtanti, quo in originali concepta eſt mundo, ſanctificata eſt, & concepta Deo, aut quia in alio inſtanti poſteriori, quàm fuit concepta mundo, concepta eſt Deo, & fluxit tempus medium inter illa duo inſtantia, nec curo, an longum fuerit an breue: dum tamen ſanctificata fuit in vtero ante eius natiuitatem ex vtero.

Si enim ſanctificata fuiſſet in naſcendo ex vtero, vt ſimul in naſcendo ex vtero mundo fuiſſet ſanctificata, & nata Deo, tunc omninò nulla conceptio eius ratione conceptionis, qua in vtero cõcepta eſt mundo, deberet celebrari, ſicut etiam natiuitas eius ex vtero ratione talis natiuitatis nequaquam celebrari debuiſſet, ſi in peccato originali nata fuiſſet ſicut fuit concepta, & poſt natiuitatem eius ex vtero fuiſſet ſanctificata.

Quòd autem virgo ſimul in eodem inſtanti, quo concepta eſt mundo, & originali peccato infecta, concepta ſit Deo, & in gratia ſanctificata, hoc omninò eſt impoſſibile, quia contraria ſunt originali culpa, & ſanctificationis gratia, & ſimul fuiſſent in eodem ſubiecto: contraria autem in eodem inſtanti ſimplici ſecundum rem non poſſunt ineſſe eidem ſubiecto.

Quòd tamen originalis culpa, & ſanctificationis gratia ſimul ſint, ſeu eſſe habeant quodammodò in eodem inſtanti, etſi non in eodem ſubiecto pro illo eodem inſtanti, hoc non eſt omninò impoſſibile.

De eſſe enim formarum contrariarum diſtinguitur ſecundum duplicem conſiderationem, quam habet quælibet talium formarum.

Vno enim modo conſideratur in ordine, ſiue in comparatione ad agentem, à quo producitur in eſſe, & à quo habet ſuum eſſe.

Alio autem modo conſideratur in ordine, ſeu comparatione ad ſubiectum recipiens in ſe eam, & in quo habet ſuum eſſe. Conſiderando autem primo modo formam, & eſſe eius ſecundum primam comparationem, ſcilicet in ordine ad agentem producentem illam, ſemper in formis contrarijs ſibi ſuccedentibus forma poſterior habet eſſe prius natura, quàm corrumpatur prior, quia prior non corrumpitur, nec à ſubiecto ſuo expellitur, niſi per actionem formæ alterius introdu-

ctæ

ctæ poſterius in idem ſubiectum, & hoc ratione contrarietatis, quam habet ad illam, qua ſe non compatiuntur in eodem ſubiecto, & etiam ratione maioris virtutis, & efficaciæ, quàm illa forma habet in agendo ſuper minorem virtutem & efficaciam, quam forma alia habet in patiendo, & reſiſtendo. dicente Philoſopho in libro de motibus animalium.

Eſt aliqua multitudo vigoris, & virtutis ſecundùm quam manet quod manet, quemadmodum & ſecundùm quam mouet mouens, & eſt quædam proportio ex neceſſitate, quemadmodum, & contrariorum motuum, ſic & quietum, & æquales quidem impaſſibiles abinuicem, obtinetur autem ſecundùm exceſſum, ſicut enim pellens pellit ſic pulſum pellitur ſimiliter ſecundùm virtutem.

Nihil autem agit niſi habens eſſe, quia actus ſecundus, cuiuſmodi eſt agere, neceſſariò præſupponit actum primum qui eſt eſſe. Semper ergò forma corrumpens prius habet eſſe natura, quàm per illam forma ei contraria corrumpatur. Ipſa autem forma corrumpenda, antequàm corrumpatur habet eſſe in duratione præcedente ſuam corruptionem.

In illa ergò duratione neceſſariò ſimiliter habent eſſe formæ illæ contrariæ, licèt diuerſimodè, putà forma corrumpens in ordine ad agentem, & producentem illam, & forma corrumpenda in ordine ad ſubiectum, licèt, vt dictum eſt, nullo modo habeant eſſe ſimiliter in ſubiecto, ſiue in conſiderando ambas in ordine ad ſubiectum, immò oportet vnam prius natura expelli à ſubiecto per ſuam corruptionem, quàm altera ſcilicèt corrumpens, & expellens ipſam à ſubiecto, per ſuam generationem in eodem ſubiecto recipiatur.

Semper enim prioris exitus à ſubiecto diſpoſitiuè poſterioris operatur ingreſſum, ſicut & expulſio vitij virtutis operatur ingreſſum, ſecundùm Beatum Gregor. Et ſic ſecundum diuerſa genera cauſæ vno modo corruptio, & non eſſe in ſubiecto vnius formæ præcedit eſſe alterius.

Alio modo ſequitur illud. Præcedit enim eſſe illius inquantùm habet eſſe in ſubiecto, & ſequitur eſſe illius inquantùm eſt ab efficiente, & hoc quemadmodum vt aliàs determinaui creatio, quæ eſt vera, & realiter mutatio quædam in ordine ad creantem, & efficientem cauſam, natura prior eſt creato.

In ordine vero ad ſubiectum ſuum, & cauſam materialem, poſterior eſt illo, quia vt in ſubiecto non habet eſſe niſi in creato. Quia igitur vt expoſitum eſt iam, culpa originalis, & gratia ſanctificationis ſicut nec alia contraria, nullo modo in vno, & eodem inſtanti poſſunt eſſe ſimiliter in eodem ſubiecto, neque fuerunt in virgine Maria, neceſſariò ergò gratiam ſanctificationis in ſe recepit vt in ſubiecto, aut ſtatim in tempore continuato illi inſtanti indiuiſibili quo in culpa originali concepta eſt mundo, aut in alio inſtanti poſt fluxum temporis ſiue longioris ſiue breuioris inter virginis conceptum in culpa originali, & eius ſanctificationem.

Et dico ad quæſtionem, quòd conceptio virginis ratione conceptionis intelligendo iſtum conceptionis actum, nequaquàm celebranda eſt, quia actus ille conceptionis ſanctus non fuit, eò quòd in inſtanti conceptionis ipſa non potuit ſanctificari neque eſſe ſancta. *Reſponſio ad quæſt.*

Immò fuit vitioſus, pro quanto ipſa fuit concepta in vitio. Intelligendo autem rationem conceptionis quo ad inſtans conceptionis, & ſimiliter intelligendo actum ſanctificationis, & etiam ipſam gratiam, qua fit ſanctificatio, vt habent eſſe in ſanctificato ſicut in ſubiecto, dico, quòd adhuc virginis conceptio nequaquàm eſt celebranda ratione conceptionis, & hoc quia in inſtanti conceptionis non fuit ſanctificata ſiue ſancta, & ratione conceptionis quo ad inſtans conceptionis celebranda non eſſet niſi illud inſtans eſſet & conceptionis, & ſanctificationis ſimul, quia vt iam dictum eſt ſupra, cauſa primaria celebrationis conceptionis, natiuitatis, aut alicuius talium, non eſt niſi ſanctitas, aut ſanctificatio perſonæ conceptæ, aut naſcentis, à cuius ſanctitate aut ſanctificatione ipſe conceptus ſanctus diceretur, aut natiuitas, aut inſtans conceptus, vel natiuitatis.

Intelligendo verò rationem conceptionis quo ad conceptionis inſtans, & actum atque gratiam ſanctificationis, vt habent eſſe à ſanctificante, dico, quòd ſi Virgo Maria ſtatim in continuo tempore poſt inſtans ſuæ conceptionis in culpa originali fuit ſanctificata, benè celebranda eſt conceptio virginis ratione ipſius conceptionis, & hoc quia vt dictum eſt in inſtanti conceptionis in culpa originali, vt ab agente, & in ordine ad ipſum habebant eſſe gratia, & actus ſanctificationis recipiendi in virgine vt in ſubiecto ſtatim poſt illud inſtans. Vnde etiam celebranda eſt in die in quo fuit inſtans illud ipſius conceptionis, aut alio die pro illo inſtāti, aut die illo in quo facta fuit.

Sed hoc non per ſe ratione qua erat inſtans cōceptionis, quia conceptio Virginis non erat miraculoſa, ſed purè naturalis virtute ſeminum maris & fœminæ. Immò ratione qua erat inſtans ſanctificationis vt facta eſt in illo in ordine ad agentem, licèt non in ordine ad ſubiectum ſicut dictum eſt.

Vnde conceptio Chriſti benè celebranda eſt ratione conceptionis, quo ad inſtans cōceptionis ratione qua erat inſtans conceptionis, non ſolùm quia idem erat etiam inſtans ſuæ ſanctificationis

ſecundùm

ſecundùm hominem, ſed etiam quia ſua conceptio fuit miraculoſa virtute Spiritus Sancti. Si vero tempus fluxit inter virginis conceptum, & eius ſanctificationem.

Dico, quòd virginis conceptio nequaquàm celebranda eſt ratione conceptionis, qua concepta eſt mundo, &, hoc neque quo ad actum conceptionis, quia ille non fuit ſanctus neque quo ad inſtans conceptionis, quia in illo non eſt facta ipſa ſanctificatio, neque in tempore continuato illi, vt in illo inſtanti prius natura etſi non duratione facta ſit dicta ſanctificatio vt habet eſſe à ſanctificato, quàm eadem ſanctificatio habeat eſſe in ſanctificato vt in ſubiecto.

Nota. Sed ſi conceptio virginis, qua ſic concepta eſt mundo, ſit celebranda, hoc ſolùmmodo eſt ratione eius ſanctificationis futuræ, & conceptionis qua concipienda erat Deo, vt ſecundùm hoc celebrando conceptionis feſtum reuerentia exhibeatur perſonæ eius propter dignitatem ſanctificationis ad quàm prædeſtinata erat à Deo. Et hoc quemadmodum reuerētia adhibetur perſonæ filij regis primogeniti non tam ratione ſtirpis regalis, à qua deſcendit, ſed quia regiam dignitatem expectat obtinere.

Nota. Sed quia hæc in facto conſiſtunt, de quo ſcriptura Sacra nihil, ſancti aut doctores modicum loquuntur, an ſcilicèt Virgo Maria ſanctificata fuit ſtatim poſt inſtans ſuæ conceptionis, vt non niſi per inſtans indiuiſibile infecta fuerit peccato originali, an poſt aliquod temporis interuallum, vt in toto illo temporis interuallo fuerit in originali, ſuper his nihil temere pronunciandum eſt.

Quia vt dicit Auguſt. in ſermone de Virginis aſſumptione, tantò quæ magna ſunt, cautius tractanda exiſtunt, quàtò ſpecialibus auctoritatum teſtimonijs non poſſunt ad liquidum roborari. Vnde quod ibidem dicit de Mariæ aſſumptione in gratia, hoc idem dico hic de eius ſanctificatione in gloria.

. Quid ergò de Mariæ ſanctificatione dicendum eſt vnde Scriptura Diuina non commemorat, niſi quærendum ratione quid conſentiat veritati, fiatque ipſa veritas àuctoritas, ſine qua neceſſe eſt nec valeat auctoritas? Circa Mariæ autem ſanctificationem in gratia, maximè conſentit puritatis eius excellentia, qua nulla maior in puris creaturis eſſe poteſt.

Sicut enim (vt dicit Anſelm. de conceptu virginali & peccato originali) decens erat vt ea puritate, qua maior ſub Deo nequit intelligi, illa virgo niteret, ſic decens erat vt eam tali puritate quanto citius fieri poſſet, præueniret.

Hoc enim indicium fuit ſummi amoris, quem Deus habebat ad virginem, dicente Auguſt. in ſermone quo ſupra. Oſtendit ipſe prius amorem, quem habuit erga virginem, & amorem, quo nullum putamus eſſe maiorem. Et quia conſtat, quòd maioris amoris indicium, ſiue maius iudicium magni amoris fuit eam dotare citò, &, quàm primum dotari potuit, quàm diutius expectare, ſi ergò ſanctificari potuit. & mundari à peccato, vt non niſi per inſtans, ſiue momētum in macula peccati originalis fuerit, recta ratione determinante (vt mihi videtur) hoc pie ſentiri poteſt.

Sed quid eſt? fuit ne poſſibile ſecundùm naturam virginem vere, ſicut ceteros puros homines, in inſtanti quo concepta eſt homo ex ſemine ſecundùm corpus, & anima illi eſt vnita, peccatum originale contraxiſſe? & in illo non niſi per illud inſtans permanſiſſe? Et videtur mihi quòd hoc benè poſſibile eſt, ſicut & in alijs diſpoſitionibus, quæ acquiruntur per ſubitas mutationes, quæ ſunt termini motuum quorundam, & amittuntur per motus alios, inter quos motus mediæ ſunt dictæ mutationes, & ipſa mutata eſſe in inſtantibus menſurantibus dictas mutationes, in quibus ſunt ſub illis diſpoſitionibus, & in motibus circunſtantibus non ſunt ſub illis. Talem autem mutationem conuenit mediam eſſe inter duos motus dupliciter. Vno modo inter duos motus qui ſunt partes vnius motus ſimplicis.

Alio modo inter duos motus contrarios. Primo modo ſecundùm quandam demonſtrationē Philoſophi 8. Phyſic. omne continuè motum in quolib. inſtanti ſignato ſui tranſitus eſt in ſpatio ſibi equali, ſic quòd per partem motus præcedentem in fine eius mutatum eſt in illud, & per partem motus ſequentem in principio eius mutatum eſt ab illo, & eſt mutatio vna ſecundùm rem, & in vno inſtanti ſecundùm rem, differenti ſolum ſecundùm eſſe, & rationem, vt eſt finis temporis menſurantis motum præcedentem, & principium temporis menſurantis motum ſequentem.

Secundo modo cum faba mouetur ſuperius motu violento, & obuiat fortius moto putà lapidi molari deſcendenti naturaliter inferius, in contactu lapidis ſubitò in inſtanti mutata eſt in ſpatium ſibi equale per motum eius violentum ſurſum, & in eodem inſtanti ipſa faba mutatur ab illo per motum naturalem lapidis deorſum fabam impellentem, vt non ſit poſſibile eam in illo ſpatio ſibi æquali quieſcere, ſicut quieſceret ſi ſibi relinqueretur, ſecundùm aliam quandam demonſtrationem Philoſophi in eodem 8. nec eſſe, aut manere, niſi per inſtās medium inter tempora illorum motuum, in quo tamen ſpatio eſt per illud inſtans ſecundùm veritatem, nec fuit in tempore præcedenti, nec tempore ſequenti, & eſt illud inſtans ſignum commune vtriuſq; temporis, & primo & poſteriori, & idem & vnum numero, ratione autem non idem;

vt

vt dicit Philoſophus in eodem 8. Quòd ſi ſpatium illud ſibi æquale, & totum reſiduum ſpatij ſurſum obſcurum eſſet, & tenebroſum, & totum reſiduum ſpatij deorſum eſſet clarum & illuminatum. ſuperficies fabæ ſuperior in illo inſtanti in quo eſſet in ſpatio ſibi ęquali, eſſet obſcura, & in toto tempore ſui aſcenſus fuiſſet clara & illuminata, & ſimiliter in toto tempore ſui deſcenſus.

Et valet ſicut mihi videtur hoc exemplum ſecundum ad noſtrum propoſitum. Forma enim corporea humana in conceptu hominis ex ſemine die trigeſimoquinto vel quadrageſimoſecũdo à conceptu nudi ſeminis in primo inſtãti ſuæ generationis ex ſemine habet eſſe, quæ per totum tempus præcedens habuit non eſſe, & in eodem inſtanti corpus humanum compoſitum ex materia, & forma corporeitatis habet eſſe infectum morbida diſpoſitione contracta à generantibus in ſemine, qua neceſſe habet anima rationalis tali corpori vnita vt actus, & perfectio eius contrahere peccatum originale, quæ in eodem inſtanti creatur in corpore, & ei dicto modo vnitur, atque per hoc ab illo maculam peccati originalis contrahit quaſi per motum violentum ab inferiori, eo quòd talis macula naturæ humanæ innaturalis eſt, & toto tempore præcedenti non habebat illam maculam, quia nec habebat eſſe nec in virgine habuit eſſe per tempus ſequens, vt æſtimo congruere dignitati virginis, ſicut & poſſibile eſt ſecundùm naturam, ita quòd non niſi in tranſitu, & in inſtanti fuerit in peccato originali ſcilicèt peccatum originale in illo inſtanti ſimul habuit eſſe primo & vltimo, ſed ſecundum aliud, & aliud ſignum illius inſtantis, quia vt erat terminus temporis præteriti, in illo habebat eſſe primò mutatione ſubita in termino motus præcedentis, vt verò illud inſtans erat initium temporis ſequentis, in illo habuit eſſe vltimò per ſequentem impulſionem motus gratiæ velut à ſuperiori in tempore ſequenti expellentem illam.

Non enim mutatione contraria prædictæ expellabatur in vltimo ſigno ſicut expulſa fuiſſet faba à ſpatio ſibi ęquali mutatione contraria illi, quæ intrauit ſpatium, quæ fuiſſet initium motus ſui naturalis deorſum, ſi in ſpatio illo poſt motum ſuum violentum quieuiſſet.

Sic ergò videtur impoſſibile fuiſſe, quòd quemadmodum faba mota ab inferiori in inſtanti medio inter duo tempora per mutationem in fine motus præcedentis, ſicut ſolent fieri ſubitæ mutationes naturales, nec aliter natæ ſunt fieri ſecundùm Philoſophum in 7. Phyſic. intrat ſpatium ſibi ęquale, & non niſi per illud inſtans habet eſſe in illo, & non per aliquam mutationem ſed ſolùm per motum à ſuperiori exit illud, & manet extra in toto tempore ſequenti, vt non ſit ponere primum tempus vel inſtans ſui exitus, & non eſſe in illo, ſicut nec formæ quæ naturaliter corrumpitur per ſuum contrarium eſt ponere vltimum tempus vel inſtans ſui eſſe. Sic autem anima Virginis quaſi mota ab inferiori in ſua vnione cum corpore, à corpore illo in inſtanti quo illi vnita eſt, contraxit originale peccatum, & erat immunda, quia de immundo concepta ſemine & obtenebrata, ſed non niſi per illud inſtans.

A qua immunditia, & tenebra mundata fuit & illuminata quaſi per motum gratiæ deſurſum venientis, cuius eſſe in ſubiecto non erat ponere primum inſtans, ſed totum tempus ſequens, ſicut contingit vniuerſaliter de diſpoſitionibus manſiuis præcedentibus, & ſequentibus diſpoſitiones, & tranſeuntes, & ſolùmmodò per inſtans in eſſe perſiſtentes.

Si enim aliquis punctus aeris per tempus præteritum fuiſſet illuminatus, & ſimiliter per tempus futurum, ſi in illo inſtanti medio per aliquod obſtaculum fuiſſet obſcuratuſ, non eſſet ponere vltimum temporis inſtans illuminationis præcedentis, neque primum illuminationis ſequentis, E contrà illi quod contingit de formis contrarijs manſiuis.

In talibus non eſt dare vltimum inſtans eſſe ipſius formæ corruptæ, neque non eſſe ipſius formæ generatæ, ſed eſt dare primum inſtans eſſe formæ generatæ, & non eſſe formæ corruptæ, ſecundùm quod dicit Philoſophus 8. Phyſicor. loquens de talibus formis, & generatione, & corruptione earum. Res ipſa ſemper eſt poſterioris paſſionis, vbi habet alia translatio. In paſſione autem ſemper eſt poſtremæ paſſionis. Rem autem appellat ſubiectum quod tranſmutatur à paſſione in paſſionem, quam dicit in inſtanti generationis vnius & corruptionis alterius eſſe primo in inſtanti medio inter tempus præcedens præteritum, & ſequens futurum.

Et licèt gratiæ deſurſum venientis ad Virginis ſanctificationem, & emundationem à peccato originali non ſit ponere primum inſtans eſſe ſui vt eſt in ſubiecto ſanctificato & mundato, eſt tamen eius ponere primum inſtans, vt eſt ab ipſo ſanctificante, quia ſimiliter in eo inſtanti, in quo habet eſſe originalis culpa natura, habet eſſe in anima Virginis ſanctificans gratia in ordine ad ſanctificantem, etſi non in exiſtentia rei, ſicut natura habet ipſa gratia eſſe prius vt eſt ab agente illam, quàm vt eſt in ſubiecto, non autem in reali exiſtentia, vt tactum eſt ſupra. Sed eſt aduertendum, quòd hoc quòd originalis culpa in anima & gratia in ordine ad agentem habent eſſe ſimul, hoc tamen eſt quodam ordine naturæ, quia gratia vt eſt emundans non habet eſſe à mundante inquantùm hmôi niſi præcedente immunditia

Ttt etſi

eſt non duratione & eſſe reali, natura tamen.

Et ideò licèt habeant eſſe ſimul natura in eodem inſtanti, hoc tamen eſt ſecundum aliud, & aliud ſignum illius inſtantes.

Habet enim culpa eſſe in illo ſecundũ ſignum prius, &c. vt illud inſtans eſt terminus temporis præteriti, & gratia in ordine ad agentem non niſi ſecundum ſignum poſterius, & vt inſtans illud eſt initium temporis futuri ſequentis.

Sic igitur videtur mihi, quòd originale in virgine per ſolum momentum inſtantis fuiſſe potuit rerum natura non repugnante, ſed an ita factum ſit Deus nouit quod nec ſcio, nec aſſero, ſed rationabile videtur mihi, & poſſibile ſecundùm prædicta ita factum fuiſſe. Quod & mihi videtur ſenſiſſe Auguſt. in quodam ſermone de Virginis natiuitate, vbi dicit ſic.

Noſtra natura ad ſimilitudinem Dei in principio creata fuit, quatenus indeſinenter ipſo Deo perfrueretur, & eius gloria ſine omni corruptione, & mutabilitate aliquando potiretur. Hoc tam grande bonum ſtatim in primis hominibus perdidit, atque in huius mundi miſerias infelix &c. præceps ruit, in æternas miſerias decurſu vitæ labentis curriculo multò infœlicius ruitura, tranſierunt multa ſæcula, & damnationis iſtius immanitas ſuper omnes filios hominum ſemper eſt in deterius roborata.

Nec enim ſummi ſapientia Dei vllam in maſſa generationis humanæ viam inuenit per quàm vt diſpoſuerat in mundum veniens tam luctuoſæ perditioni ſubueniret, donec ad iſtam de qua loquimur, virginem ventum eſſet. Sed hæc mox vt in mundum per humanæ generationis lineam venit, tanta omnis boni virtute atque conſtantia perfectè reſplenduit, vt eam ipſa ſapientia Dei vere dignam iudicaret per quam in hominem veniens non modo reatum primorum hominum, ſed & totius mundi peccata deleret.

Idem in eodem aliquantulum ſupra. Puella de propagine nata Adæ, de peccatrice progenie orta ſunamita verſa vice maledictionis Euæ benedicta prædicatur ſuper omnes mulieres. Aduerte quòd dicit, mox vt in mundum per humanæ generationis lineam venit, Item quòd dicit, ſubitò verſa vice maledictionis Euæ.

Et ne aliquis quod dicit, vt in mundum venit, exponat de venire per natiuitatem eius ex vtero, & cętera de virtutum conſtantia quas in vita ſua exercuit, ſpecialiter exprimit aliquid de illa ſeorſum inquiens. Nata igitur & infantiles annos exuta, quàm caſtè; quàm ſanctè; quàm Deo dignè vitam inſtituerit ac inſtitutam egerit, quis vel cogitatu non dico dictu, queat coniecturare? & infra.

Nimirum tenemus fide ab omni ſiquid adhuc in illa peccati originalis ſeu actualis ſupererat, ita mundatum cor illius, vt verè ſuper eam ſpiritus Domini requieſceret, ipſamque voluntati Domini caſtiſſimè, ac ſimplici corde obedientem omni holocauſto ſuauius acceptaret, virtuteque altiſſimi obumbratam filium Dei ex illa incorporaret.

Nec exponat aliquis illud quod dicit Auguſtin. Mox & ſubito, ſic, id eſt poſt breue tempus in quo fuit in originali peccato. Hoc enim non videtur mihi pium ſentire de Virgine, ſed natura potuit ſuſtinere, quòd ſolùm per momentum in originali fuerit.

Ego autem in præmiſſis de Virgine, niſi quod pium, ac dignum viſum eſt, ſentire non potui, & ſaluo priuilegio Chriſti, qui ſolus ex ſemine mũdo ſine originali conceptus eſt homo taliter in vtero priuilegium virginis ſuper cœteros omnes homines eſſe ſentio, quòd licèt in peccato originali concepta ſit homo ex ſemine immundo, in illo tamen non niſi per momentum permanſit, & ita licèt in peccato concepta, non tamen aliter in peccato in vtero matris fuit. Nota.

Cœteri autem omnes etiam ſanctificati in vtero non ſolum in peccato concepti, ſed etiam aliti in vtero per aliquod ſpatium temporis fuerunt. Prout Innocentius III. de Ioanne Baptiſta in ſermone quodam de Virginis annunciatione exponendo illud quod dixit Eliſabeth Lucæ primo. Exultauit in gaudio infans in vtero meo, dicit ſic.

Oſtendit Eliſabeth ſe matrem Prophetæ, qui antequàm naſcatur, &c. ab originali peccato ſoluatur, lætatur viſitare Domini matrem, &c. hoc pro aduentu eius per quem à vinculo originalis peccati ſperabat iam abſolui, ſequitur enim continuò.

Gaudet enim illam veniſſe, &c. ſecum portaſſe per quem ſalus poterat eſſe. Et cum hoc factum fuit menſe ſexto poſt conceptum Ioannis in ſemine, vt legitur Luc. primo, vſque ad menſem ergò ſextum Ioannes Baptiſta ab hora conceptus eius ſecundùm humanam formam ex ſemine. quando originale contraxit, in originali permanſit.

Et ſic Virgo Maria ſicut cæteros vt contemplatrix præcellit in gloria vltimæ remunerationis; dicente Innocentio de eadem in ſermone alio ſuper Miſſus eſt Angelus, &c. alloquente Mariam.

Super omnem creaturam es remuneranda, ſuper omnes collocanda, ſolo illo minor, qui eſt etiam Deus, ſic ſacrata es à Domino vt peruenias in ſedem prius traditam lucifero, & ſiquid vltra eſt, quòd non eſt reſeruatum homini Deo, ſic cęteros omnes vt viatrix præcellat in gratia primæ ſanctificationis.

Sed forſan aliquis contra prædicta, quòd Virgo non niſi in inſtanti, &c. in tranſitu fuit in originali, arguet.

Primo

Obiectio prima. Primò contra eſſe in originali non niſi in inſtanti, quia tunc macula originalis in Virgine non fuiſſet niſi in potentia, quia ſi aliquid moueretur ad albedinem, ſi ſtatim cum eſſet in albedine moueretur ab albedine, albedo eſſet in eo in potentia tantùm, ſicut dicit Commentator. 8. Phyſicor. vbi probat Philoſophus, quòd inter motùs contrarios neceſſe ſit ponere quietem mediam, & ſic non eſſet ſimpliciter verum dicere, quòd Virgo vnquàm fuit in peccato originali, quia quod non eſt niſi in potentia, non eſt.

Vnde ad hoc, quòd aliqua diſpoſitio ſit in aliquo ſubiecto in actu, oportet quòd ſit in illo per tempus aliquod, & ſic peccatum originale aut nunquàm fuit ſimpliciter in Virgine, aut fuit in illa per motam temporis. Sicut etiam de faba prædicta ſciendum eſt, quòd ſcilicèt in illo ſitu ſpatij ſibi æquali, vbi obuiat lapidi, non eſt niſi in potentia, ſicut & fuit in quolib. ſibi æquali in toto medio aſcendendo, ſiue deſcendo, quoniam ſicut non obuians lapidi aſcendendo vlterius nó eſſet in illo ſitu, niſi ſolum in potentia, ſic obuiãs lapidi & continuo deſcendens ſolùm eſt in potentia in illo ſitu.

Secunda. Secundò fortè arguet contra eſſe in peccato originali non niſi in tranſitu, quòd hoc ſolùm dicitur de motu, qui non eſt niſi in tranſitu, eo quòd non eſt forma permanens, aut priuatio manens.

Tertia. Item ſi illa macula fuit in Virgine in aliquo inſtanti, ſi corrumpatur, vel deſinat eſſe, oportet quòd in alio inſtanti corrumpatur, ita quòd inſtans, in quo primò fuit, & inſtans in quo corrumpitur, ſint duo inſtantia diuerſa, inter quæ neceſſariò ſit tempus medium, in quo ipſa macula habeat eſſe permanens.

Reſponſio ad primũ. Ad primum cum dicitur, ſi macula originalis non fuiſſet in virgine niſi in inſtanti, tunc non fuiſſet in ea niſi in potentia, dico, quòd verum eſt ſecundùm aliquem modum potentiæ, & ſecundum aliquem non.

Quòd aſſumitur, ſi non fuiſſet in ipſa niſi in potentia, non eſſet verum dicere ſimpliciter, quòd vnquàm fuerit in peccato originali, quia quod non eſt niſi in potentia, non eſt, Dico diſtinguendo de potentia, & de non eſſe, & de actu, quia cum potentia non dicatur niſi reſpectu actus & actus inquantùm actus ponat eſſe, ſicut potentia inquantùm potentia ponit eſſe, aut ergò eſt potentia dicta reſpectu eſſe ſimpliciter, aut reſpectu eſſe determinati. Si primo modo, ſic in potentia eſt illud quod eſt ſolùm in potentia efficientis, qualiter fuit mundus ante eius creationem, aut quod cum hoc in ſola potentia materię, vel propinqua, ſicut eſt forma vituli in ſemine, vel remota, ſicut eſt forma vituli in ligno, & de eo quod iſto modo non eſt niſi in potentia, verum eſt quòd non eſt omninò, ſicut mundus non fuit priuſquàm crearetur, aut quod non eſt ſimpliciter, ſicut non eſt illud, quod non eſt in actu alicuius formæ, etſi ſit in potentia materiæ.

Et de iſto modo potentiæ, & eius quod eſt non eſſe, non eſt verum, quòd illud quod non eſt niſi in inſtanti, non ſit niſi in potentia, & ita non eſt.

Quia quod ſic eſt in potentia, & quod ita non eſt, nec habet eſſe omninò, nec ſimpliciter, ſiue in tempore ſiue in inſtanti. Vnde etſi macula originalis non fuit in Virgine niſi in inſtanti, nó ſequitur, quòd ſit ſimpliciter verum dicere, quòd Virgo non fuerit in macula originali aliquando etiam in facto eſſe perfecto, & quòd albedo nó ſit in albo in perfecto facto eſſe, etiam ſi aliquid ſtatim poſtquàm eſſet in albedine, amoueretur ab albedine.

Si verò ſit potentia reſpectu eſſe determinati, ſiue poſitiui, cuiuſmodi eſt eſſe virtutis, vel gratiæ, & vniuerſaliter cuiuslibet rei naturalis, ſiue priuatiui, cuiuſmodi eſt eſſe peccati originalis, quod ſic eſt in potentia reſpectu vnius actus eſſendi, benè eſt in actu reſpectu alterius.

Quod enim eſt actu ſemen, eſt in potentia vitulus, & quod eſt actu nigrum, eſt in potentia album.

Et de eo quod iſto modo non eſt niſi in potentia, non eſt verum dicere, quòd aut omninò aut ſimpliciter non eſt, ſed ſolùmmodò verum eſt dicere, quòd non eſt illud ad quod eſt in potentia, putà, quòd ſemen non eſt vitulus, eſt tamen ſemen, & quòd ſic eſt in potentia, putà nigrum, poteſt eſſe actu illud putà album, & hoc non niſi in inſtãti ſi ſtatim poſtquàm eſt in albedine, moueatur ab albedine.

Sed in propoſito eſt vlterius diſtinguendum de actu, eſt enim quidam actus perfectus, qui eſt quorumcunque inquantùm habent eſſe permanens. Eſt alius actus imperfectus, qui eſt quorumlibet inquantùm habent eſſe ſucceſſiuum, aut tranſitorium, vt ſunt omnia quorum eſſe ſecundum aliquam diſpoſitionem conſiſtit in motu, aut mutatione.

Sunt enim motus, & mutatio imperfecti, ſunt etiam non niſi imperfectorum, & inquantùm imperfecta ſunt. Et de illis quæ ſunt in actu iſto ſecundo modo dicto, vt ſunt omnia quorum eſſe conſiſtit in motu, aut tranſmutatione, inquantùm huiuſmodi, verum eſt quòd non ſunt niſi in potentia, reſpectu illorum quę ſunt in actu primo modo dicto.

Illa autem quæ ſunt in actu primo modo, inquantùm huiuſmodi, non tendunt in aliud, vt ad illud ad quod ſunt in potentia.

Illa verò quæ ſunt in actu ſecundo modo inquantùm huiuſmodi, ſemper tendunt in aliud acquirendum ſibi, vt ad illud ad

quod ſunt in potentia, propter quod talia, inquãtum huiuſmodi, dicuntur eſſe non niſi in potentia, & hoc reſpectu alicuius actus determinati, vt ea quæ mouentur, & tranſmutantur, reſpectũ eius quod per motum, aut tranſmutationem acquirunt, & talia ſunt omnia, quæ habent eſſe in tempore, quia inquantum huiuſmodi eſſe ſuum non habent niſi in motu, & tranſitu ſucceſſiuo, & ſimiliter quæcunque habent eſſe in ſolo inſtanti, quia inquãtum huiuſmodi eſſe ſuum non habent niſi in tranſitu ſubitò. Et iſto modo pie credo, quòd macula originalis in Virgine nõ fuit niſi in inſtanti, & in potentia, ſicut & hoc modo ſcilicèt in tranſitu ſubito albedo eſſet in albo, ſi ſtatim cum eſſet in albedine, moueretur ab albedine, & hoc reſpectu albedinis manſiuæ per tempus.

Hæc enim albedo tranſitoria, & ſubita eſſet in albo in actu reſpectu alterius, licèt illa non ſit manſiua ſimpliciter, & abſolutè, vt dicit Commentator & benè. Et de eò quod ſic eſt in potentia in aliquo, bene verum eſt dicere, quòd ſimpliciter ſit in illo, & de eo quod ſic eſt in potentia, non eſt verum dicere, quòd ſimpliciter non ſit, ſed ſolùmmodò, quòd non eſt manſiuè. Vnde vt prius, etſi macula originalis non fuit in virgine niſi in inſtanti, non ſequitur, quin virgo aliquando fuerit in macula originali.

Nec vlterius ſequitur aſſumptum in argumento, quòd vt aliqua diſpoſitio ſit in aliquo ſubiecto in actu, oportet quòd ſit in illo per aliquod tempus. Hoc enim non ſequitur niſi de illa quę habet eſſe in ſubiecto aliquo modo manſiuè, cuiuſmodi ſecundùm poſitionem non eſt macula originalis in virgine, nec ſitus in ſpatio ſibi æquali fabæ prædictæ, nec etiam ſitus talis in quocunque ſibi ęquali in toto medio per totum motum, ſiue aſcendendo, ſiue deſcendendo, quia omnia talia in inſtanti ſolo habent eſſe in ſubiecto, & ſimpliciter habent eſſe in illo actu perfecto eſſendi, licèt non manſiuo, & quo ad hoc in potentia.

Nec intelligo minus eſſe in potentia fabam eſſe in ſitu ſibi æquali in obiectu lapidis, quàm in quolib. inſtanti per totum motum.

Ad ſecundam obiectionem.

Ad ſecundum, quòd eſſe in tranſitu non dicitur niſi de motu, qui non eſt niſi in tranſitu eo quòd non eſt forma manens, dico, quòd aliquid dicitur eſſe in trãſitu dupliciter. Vno modo, quia de ratione eſſentiæ ſuæ ſimpliciter eſt, quòd non habet eſſe niſi in tranſitu, non autem manens & ſtans, ſed ſi ſtet, & maneat id eſt non tranſeat, deficit, & ſtatim non eſt, & ſic eſſe in tranſitu, non dicitur niſi de motu, tempore, mutatione & inſtanti, quia non ſunt formę manentes, vt dicit argumentum, & benè.

Alio autem modo dicitur aliquid eſſe in tranſitu, quia non exiſtit ſine motu, & tranſmutatione ſubſtantia ſua, ſiue eſſentia, licèt non ſit de ratione eius, quòd non habeat eſſe niſi in tranſitu, immò de ratione eius eſt, quòd natum ſit manere abſque omni tranſitu, & tranſmutatione ab eſſe in non eſſe, quemadmodum corpora cœleſtia, quæ licèt moueantur ſecundùm locum, non mouentur ſecundùm peregrinas impreſſiones abijcientes aliquid de ſubſtantia ipſorum, propter quod licèt motus eorum meſuretur tempore, ſubſtantia tamen, ſiue eſſentia eorum menſuratur æuo.

Sic etiam poſt reſurrectionem ceſſantibus motibus corporum cœleſtium tempore, & tranſmutatione elementorum, abſque tranſitu in ſubſtantia erunt omnia elementa, & mixta æuo menſurata, quæ modo propter tranſmutationem eorum in ſubſtantia ſua ab eſſe in non eſſe, ſunt in tranſitu, & in tempore incluſa, Vnde & omnia talia tranſitoria eſſe dicuntur.

Et de numero talium maximè ſunt illa, quę in ſolo inſtanti habent eſſe, qualis eſt dicta macula originalis in virgine.

Ad tertiũ.

Ad tertium, ſi macula illa fuit in virgine in aliquo inſtanti, ſi corrumpatur, vel deſinat eſſe, oportet omninò, quòd hoc ſit in alio inſtanti, vt ſit tempus medium, in quo habeat in illa eſſe macula illa, & non in ſolo inſtanti, dico, quòd hoc ſolùmmodò verum eſt de formis ad quarum generationem, & corruptionem motus per ſe ordinatur.

Illæ enim manſiuæ ſunt per tempus, & neceſſariò habent duo tempora, vnum ſuæ generationis in quo non ſunt, appellando tempus generationis tempus alterationis quæ per ſe ordinatur ad generationem vnius, & corruptionem alterius in vltimo inſtanti illius, in quo completiuè ſimul generantur, & generatæ ſunt, & primò ſunt, nec eſt dare inſtans vltimum non eſſe eorum in tempore præcedenti, ſed tempus tantùm præcedens illud inſtans.

Alterum verò habent tempus corruptionis ſuæ in quo ſunt, appellando tempus corruptionis tempus alterationis, quod per ſe ordinatur ad corruptionem vnius, & generationem alterius in vltimo inſtanti illius, in quo completiuè ſimul corrumpuntur, & corruptæ ſunt, & primò non ſunt, nec eſt dare vltimum inſtans eſſe eorum in tempore præcedenti, ſed tantùmmodò tempus illud, aliter enim tempus componeretur ex inſtantibus.

Non autem eſt verum de formis, ad quarum generationem, & corruptionem motus ordinatur per accidens, vt ſunt illæ quæ per ſubitas mutationes fiunt in finibus motuum alterationis, vt illuminatio medij in fine motus localis, quo lucidum deducitur ad rectam oppoſitionem ad medium, vt determinat Philoſophus 7. Phyſic.

Illæ

b Illæ enim diſpoſitiones innouantur, & variantur ſecundùm variationem ſignorum medij, ad quæ vt ad terminum rectæ oppoſitionis per motum localem deducitur corpus lucidum, & reſpicit quodlib. illorum in tranſitu, & per inſtans ſolùmmodò, & ideò quodlib. illorum in tranſitu, & per inſtans illuminatur ſecundùm rectam oppoſitionem, & nõ reſpondet talibus formis aliqua generatio per ſe differens à generato eſſe quod eſt in illo inſtãti in quo eſt, nec ſimiliter aliqua corruptio per ſe alia à ſuo corruptò eſſe quòd eſt in tempore ſequẽti in quo non eſt, nec eſt aſſignare primum inſtãs ſui nõ eſſe in tempore illo, ſed tm tempus illud. Et per hunc modum macula in Virgine fuit in illo inſtãti in quo generata eſt, ſed in nullo alio inſtãti corrupta eſt deſinendo eſſe, ſed in tempore, quia ſua corruptio nõ habet per ſe ſuam cauſam poſitiuam, ſicut habet corruptio formarum manſiuarum per tempus, licèt habeat cauſam poſitiuã ſuæ corruptionis per accidens, qualis eſt deſcenſus lapidis in expellendo fabam ex ſitu ſuo prædicto. Accidit.n. deſcenſui lapidis, quòd obuiet fabæ, & ipſam expellat, & ſimiliter gratię, quòd obuiet in anima maculæ originali & expellat illam. Nata eſt.n. gratia infundi animæ etſi nõ eſſet ipſa macula, ſicut lapis deſcendere, etſi nõ eſſet in medio faba. Vnde ſicut lapide obuiante fabæ in illo inſtanti in quo faba intrat dictum ſuum ſitum ſuperficies ſuprema fabę, & inferior lapidis tangunt ſe, & ſic ſunt ſimul in illo ſitu ambo in tranſitu, & in inſtãti vnico, modo quo tangentia ſe nata ſunt eſſe ſimul, ſed lapis in tranſitu recto, faba autem in reflexo, & non in aliquo inſtanti poſt illud inſtans, ſed in tempore ſequenti, quod per illud continuatur tẽpori præcedenti, expellit lapis deſcendens fabam de ſitu illo, ſicut etiam ille lapis quo ad ſuam ſuperficiem in illo tempore recedit ab illo eodem ſitu, ſic gratia ſanctificatiua virginis, vt habet eſſe à ſanctificante, & in ordine ad ipſum, obuiante originali maculæ in anima Virginis, in illo inſtanti, in quo primo macula originalis intrauit animam Virginis, gratia illa vt eſt à ſanctificante ſimul fuerunt in illo inſtanti, licèt non in anima, vt in ſubiecto, ſicut prædictum eſt, & non in aliquo inſtãti poſt illud inſtans, ſed in tempore ſequenti, quod per illud inſtans continuatur tempori præcedenti, gratia expulit maculam originalem ex anima, & ipſam intrauit vt ſubiectum in quo manſit, vt non ſit ponere primum inſtans eſſe gratiæ in anima poſt expulſionem originalis peccati, quod præceſſit per ſolum inſtãs, licèt in alijs qui per tempus fuerunt in originali, aut in Angelis qui nunquam fuerunt in originali, potuit aſſignari primum inſtans eſſe gratiæ in illis.

Et anima Virginis ſi nõ contraxiſſet originale ex vnione ſua cum corpore, in illo inſtanti in quo fuit infecta originali, gratiam vt in ſubiecto potuit primò ſuſcepiſſe. Sed poſtquàm contraxit originale, & in illo inſtanti fuit in ea, non erat in eodem ſuſceptibilis gratiæ, quia ſeſe non compatiuntur vt ſint ſimul in eodem, ſed ſic ſolùmmodò ſeſe compatiuntur, vt macula dicta ſit in illo inſtanti in anima, vt in ſubiecto, & gratia in tempore ſequenti, & ſic ſeſe compatiuntur, vt ſint in eis quæ ſunt ſimul, modo quo 5. Phyſic. illa dicuntur eſſe ſimul, quorum nullum eſt medium.

Nullum autem medium eſt inter dictum inſtans maculæ, & tempus ſequens gratiæ. Et hoc quemadmodum cum duæ ſuperficies duorum corporum ſeſe tangentium in illis, ſunt ſimul, & colores exiſtentes in illis ſuperficiebus ſunt ſimul. Propter quod, licèt feſtum conceptionis virginis ſiue in ſemine ſiue ex ſemine non ſit celebrandum ratione conceptionis, quo ad actum conceptionis vnius, vel alterius, neque quo ad inſtans conceptionis illius in ſemine, & quo ad inſtans Conceptionis ex ſemine ratione gratiæ ſanctificantis, & actus ſanctificationis in ordine ad ſanctificantem, & vt habet eſſe ab illo, ſit celebrandum, ſecundùm quod hæc omnia patent (vt mihi videtur) ex ſupra declaratis, eſt tamen etiam competenter celebrandum ratione cõceptionis illius ex ſemine quo ad tempus conceptionis, illud ſcilicèt quod immediatum eſt inſtanti, in quo primo ſic concepta eſt, ſic quòd non ante, & hoc quia in illo tempore Virgo Maria Sancta, & ſanctificata fuit. Et hoc modo feſtum Conceptionis ratione cõnceptionis potius celebrandum eſt, quàm feſtum natiuitatis virginis, ratione natiuitatis, ideo videlicèt, quòd in tempore illo virgo non fuit ſancta, ſed primo ſanctificata.

Tempore autem ſiue inſtanti ſuæ natiuitatis ex vtero ſancta fuit, ſed primo ſanctificata, nec creditur aliquam ſpecialem ſanctificationem recepiſſe in ſua natiuitate, licèt ſpecialem credatur recepiſſe in ſua annunciatione ſibi facta in filij Dei Conceptione ex ipſa.

Non autem ſanctitas habita primò, & primò ſuſcepta per ſanctificationem ſimul in aliquo tẽpore potior eſt ratio celebrandi feſtum aliquod ratione illius temporis, quàm feſtum aliud ratione temporis in quo ſanctitas eſt habita ſimpliciter, non autem primò habita, & primò recepta per ſanctificationem.

Quare cum in dicto tempore conceptionis ex ſemine ſanctitas ſimul, & primò habita à Virgine, & primò ſuſcepta per ſanctificationem ab ipſa, in tempore autem ſeu in inſtanti ſuę natiuitatis ex vtero ſanctitas prius recepta in ipſa per ſanctificationem habita, & conſeruata eſt ſolùmmodò vt ſit ſancta nata, non autem in natiuitate ſanctificata, propterea dico, quòd li-

eêt natiuitas virginis ex vtero digne celebranda ſit ratione natiuitatis, & quoad actum natiuitatis, & quoad inſtans temporis illius natiuitatis, quia in illo ſancta nata eſt, non autem conceptio eius ex ſemine ratione conceptionis, neque quoad actum conceptionis, neque quoad inſtans conceptionis, ratione alicuius gratiæ vel ſanctitatis tunc habitæ, vel receptæ ſanctificationis, quia nec ſancta, nec in gratia concepta fuit, nec in inſtanti conceptionis ſanctificata ſecundùm prædicta, conceptio tamen eius ex ſemine ratione conceptionis huius quoad tempus conceptionis, potius & magis dignè celebranda eſt, quàm natiuitas eius ratione natiuitatis, ſiue quoad inſtans, ſiue quoad tempus natiuitatis.

Et hoc quia in illo tempore non ſolum ſancta fuit, ſed primo ſancta & ſanctificata, ſed in tempore natiuitatis ſancta ſimpliciter, non tamé primo ſancta, aut ſanctificata, nec aliqua ſpeciali ſanctificatione creditur amplius fuiſſe ſanctificata.

Si tamen ita ſit, ſuper quo nihil aſſerere intendo, quia in ſolo facto conſiſtit, nec ſcriptura ſuper hoc aliquid certi exprimit, nec ratio quam videri ſufficienti probabilitate hoc conuinci.

Deciſio 4. Modo ergò expoſito concedo feſtum conceptionis eſſe celebrandum ratione conceptionis, & alio modo non ſecundùm quod procedit prima ratio, & benè, ratione enim conceptionis, & quoad inſtans aliquod conceptionis illius, non eſt conceptio virginis penitus celebranda.

Quia neque ſecundùm corpus, neque ſecundùm animam fuit ſancta in inſtanti ſuæ conceptionis, neque in illo fuit aut ſanctificatio, aut gratia in virgine vt in ſubiecto, ſecundùm quod probat argumentum & benè.

Eſt tamen benè celebranda ratione conceptionis, quoad inſtans conceptionis ex ſemine, quia natura etſi non reali exiſtentia in illo ſimul cum macula originali erant actus ſanctificationis & gratia in ordine ad ſanctificantem, & vt habuerunt eſſe ab illo.

Eſt etiam celebranda digne ratione conceptionis ex ſemine quoad tempus illius conceptionis, & hoc quia in illo fuit ſancta, & ſanctificata, & concepta Deo, & primò ſecundùm animã, & mediante anima ſecundùm corpus, licèt non immediatè, quod benè probat argumentum.

Ad arg. in oppoſitum. Argumentum in contrarium nititur probare, quòd conceptio Virginis debeat celebrari ea ratione, qua eam iam negauimus fore celebrandã ſcilicèt ratione conceptionis quoad inſtans conceptionis eius ex ſemine. quia ſanctificata fuit ante animæ rationalis infuſionem, aut in ſemine, aut in corpore humano generato ex ſemine in hora ſeu inſtanti conceptionis, acſi ſecundùm animam nunquàm fuiſſet in ea peccatum originale. Ad quod dico ſecundùm prædicta, quod totum hoc falſum eſt.

Et quòd arguitur contra hoc, quòd fuit conceſſum Ioanni Baptiſtæ, quare multò fortius & virgini, dico. quòd hoc etiam falſum eſt. Et quòd arguitur, quòd immò per illam gloſſ. Lucæ primo.

Nondum ei inerat ſpiritus vitæ, & inerat ſpiritus gratiæ, dico, quòd tàm ſpiritus vitæ, quàm ſpiritus gratiæ dupliciter dicitur ineſſe alicui, videlicet & ſecundùm ſubſtantiam, & ſecundùm duplicem actum, ad quem ſunt ſpiritus vitæ & gratiæ, videlicèt ad actum primum, qui eſt eſſe naturæ vel gratiæ, & ad actum ſecundùm, qui eſt operari opus naturæ vel gratiæ.

Et hoc dupliciter quo ad ſpiritum vitæ, ſecundùm quod à ſpiritu vitæ procedit quidam actus qui eſt operari organicè opera ſenſitiuæ & vegetatiuæ particulæ animæ, & alius qui eſt operari non organicè, & opera intellectiuæ particulę.

Quod ergò dicitur de Ioanne Baptiſta ſanctificato in vtero matris ſuæ priuſquàm naſceretur ex illa ſcilicèt tempore quo Mariam ſalutauit Eliſabeth, nondum illi inerat ſpiritus vitæ, & inerat illi ſpiritus gratiæ, intellige hoc de ſpiritu vitæ non quoad ſubſtantiam ipſius in ſe, neque quo ad ipſam in ordine ſeu reſpectu ad actum eius primum, qui eſt eſſe, neque quo ad actum eius ſecundum qui eſt operari opera vegetatiuæ & ſenſitiuæ, immò his modis inerat ei natura prius ſpiritus vitæ, quàm ſpiritus gratiæ. Aliter enim non fuiſſet verum, quòd Eliſabeth reſpondit Mariæ dicens. Vt audita eſt vox ſalutationis tuæ in auribus meis exultauit infans in gaudio in vtero meo.

Non enim exultaſſet gaudio etiam ſpiritu gratiæ, niſi vixiſſet ſpiritu vitæ. Sed intellige dictum illud de ſpiritu vitæ quo ad actum eius qui eſt operari opera intellectus in intelligendo, & diſcernendo aliqua intellectuali notitia, aut aliquid volendo, vel circa aliquid afficiendo ſecundùm appetitum intellectualem præuia intellectuali notitia, quo ad huiuſmodi enim actus nondum inerat ei ſpiritus vitæ, & tamen inerat ei ſpiritus gratiæ, cuius inſtinctu abſque notitia naturali præuia mouebatur gaudio cordis, & exultatione corporis ad Chriſti præſentiam in vtero, quaſi ſperans per eius præſentiam ſolui à vinculo originalis peccati, vt iam tactum eſt ſupra.

Ad ſecundum, quod erat ad idem per Auguſt. in ſermone qui erat contra quinque hæreſes, vbi opponens allegabat Auguſt. dicentem in perſona Chriſti de Virgine Matre eius. Si potuit coinquinari cum ipſam fecerem, & ego potui coinquinari cum ex ea fierem &c. *Ad ſecundum oppoſitum.*

Dico,

Dico, ꝙ ſi talis eſſet litera, vtique opponens ſuum propoſitum haberet, videlicèt quòd ſi Chriſtus non potuit coinquinari, cum in ſua cõceptione ex virgine fieret, nec virgo coinquinari potuit cum ipſe eam faceret ex ſemine ſecundùm corporalem formam, & animæ infuſionem, vt nunquàm contraxiſſet ſecundùm animam crimen originale, ſicut nec Chriſtus.

Sed litera Auguſt non eſt talis qualem opponens allegauit. Auguſt. enim vt in dicta hæreſi loquitur in perſona filij Dei contra Manichęum, qui filium Dei negabat fuiſſe verum filium hominis, & veram carnem humanam ex Virgine aſſumpſiſſe, quia per illam maculata fuiſſet aſſumens diuinitas, ſed quòd in cœlis corpus cœleſte aſſumpſit, & per virginem traduxit illud, ſic inquiens.

Dico tibi creator hominis filius hominis, quid eſt quod te mouet in mea natiuitate? non ſum libidinis conceptus cupiditate. Ego matrem, de qua naſcerer, feci, ego viam meo itineri præparaui, atque mundaui.

Hanc quam deſpicis Manichęe, mater mea eſt, ſed manu fabricata eſt mea, ſi potui inquinari cum eam facerem, potui in illa inquinari cum ex ea naſcerer. Sicut in tranſitu meo illius non eſt corrupta virginitas, ſic mea non eſt ibi maculata maieſtas, vnde litera Auguſt. non habet in tertia perſona.

Si potuit inquinari loquendo de virgine, ſed in prima perſona, ſi potui inquinari &c. loquendo de ſua propria perſona, quaſi dicat. Vtrunque iſtorum eſt æquè impoſſibile, immò ſicut ſine mea inquinatione eam formaui ſecundùm corpus & animam, ſic ſine mea inquinatione quo ad meam diuinitatem potui de illa naſci, & quod amplius eſt, naſcendo de illa corpus aſſumere, ipſumque aſſumendo purgare ſiquid morbidæ diſpoſitionis in ipſo fuiſſet, vnde anima mea originalem maculam contrahere potuiſſet, vnde ſequitur continuè vbi Auguſt. loquitur in ſua perſona.

Si ſolis radius cloacarum ſordes ſiccare nouit, eis inquinari non nouit, multò magis ſplendor lucis ęternæ, & à quo nihil inquinamenti incurrit, quocunque radiauerit mundare poteſt, ipſe pollui non poteſt.

Intellige quòd ſimiliter nec pollui poteſt, ſeù pollutum manere aſſumptum ab eo. Ipſa tamen mater eius benè inquinari poterat cum eam fecit, non ex opere ſuo tunc, ſed ex pollutione, quàm in ſemine ſuo parentes ſui effuderunt.

Comment. in Quæſtionem XIII. quæ eſt,

Vtrum Conceptio Glorioſæ Virginis Mariæ ſit celebranda ratione Conceptionis.

IN titulo not. quòd quæſtio ſub ratione aliqua ſemper præſupponit eandem ſimpliciter, vt ideò hæc quæſtio ſub hac forma præſupponit quæſtionem ſub alia. Videlicèt vtrum abſolutè conceptio Virginis ſit celebranda. Verum eſt autem, quòd ex reſolutione huius apertè ſequitur & reſolutio alterius

Amplius ſciendum, quòd ad reſponſionem negatiuam quæſtioni ſequitur, quòd Glorioſa Virgo ſit concepta in peccato originali, quemadmodum ſentit D Thomas.

Ad reſponſionem verò affirmatiuam ſequitur oppoſitum, ſicut ſentit Scotus, ad vtranque autem reſponſionem vtrunque ſequitur, quam vtique ſententiam tenet Auctor noſter.

z corpore igitur, duo præſertim habet, primum quidem habita diuiſione de conceptione, atque habitis deinde quibuſdam ſubdiuiſionibus, quinque concluſionibus videtur quæſito ſatisfacere.

Secundò quibuſdam obiectionibus reſpondet Auctor, quod vtique ſecundum intactum libenter relinquemus, quando ſatis notum lectori diligenti videatur.

De primo igitur, Auctoris ſententiam ad hanc formam facilioris intelligentiæ gratia reducamus.

Conceptio

Conceptio Beatæ Virginis intelligitur vel de ea

De qua concepta eſt Deo:

Qua concepta eſt mundo ex ſemine, & tunc vel intelligitur, quando

Homo perfecta facta eſt in vtero, & tunc aut:

Commixtio ſeminum facta eſt.

In eodem inſtanti conceptionis ſanctificata eſt, quo & concepta.

Non in eodem inſtanti, & hoc vel

Quia in eodem tempore continuato inſtanti concepta eſt, & ſanctificata.

Quia in alio inſtanti.

Prima concluſio.	*Secunda concluſio.*	*Tertia concluſio.*	*Quarta concluſio.*	*Quinta concluſio.*
Celebrari debet ſub ratione conceptionis.	Non poteſt celebrari ſub tali ratione.	Poteſt celebrari ſub tali ratione.	Non debet celebrari ſub tali ratione.	Non debet celebrari ſub tali ratione.

Hoc pacto credimus ſolutam quæſtionem huiuſmodi ex mente Doctoris noſtri, tenemur tamen pro clariori euidentia, quaſi ad principium redeuntes concluſiones ipſas conſiderare cum membris, ex quibus deducuntur.

Prima igitur concluſio, quæ intelligitur de conceptione, qua concepta eſt Deo, patet, quia talis conceptio ſancta eſt.

Nota autem, quod concipi Deo, eſt à Deo ſanctificari, & omne ſanctificatum poteſt eſſe ratio, qua ſubiectum ſanctificationis celebretur. Et quidem circa hanc concluſionem nulla eſt difficultas, niſi quòd præſupponit ſanctificationem, & B. Virginem ſanctificatam eſſe, quod tamen nemo debet abhorrere, ſi quidem nulla conceptio celebranda eſt niſi ratione alicuius ſanctitatis. Sed tunc eſt aucta difficultas de momento huius ſanctificationis, quod in aliis concluſionibus conſiderandum eſt.

Secunda itaque concluſio intelligitur ita, vt præſupponatur membrum vnde naſcitur, ita quod ſi illud non poteſt conſiſtere, vtique nec concluſio affirmatiua ſubſequi poteſt. Vt ergò intelligas, ſcito, quòd membrum illud accipitur in eodem inſtanti indiuiſibili prorſus, ita quòd intelligatur vtrunque in eodem penitus ſigno inſtantis, & tunc dicitur, quod ſtare non poteſt, & hoc probatur. Impoſſibile eſt duo contradictoria eſſe ſimul in eodem ſigno inſtantis, ſed ſanctificatio, atque conceptio ſunt duo contradictoria, igitur ſtare non poſſunt in eodem ſigno inſtantis. Maior nota eſt. Pro minori verò nota, quòd ſi ubi præſuppoſita ſunt contradictoria, etiam præſupponentia ſunt huiuſmodi, nunc autem conceptio, qua concepta eſt mundo, præſupponit originalem culpam: ſanctificatio autem præſupponit gratiam, culpa autem & gratia ſunt contradictoria, quia culpa eſt non gratia, & gratia eſt non culpa; igitur in eodem inſtanti ſigno conſiſtere nequeunt: cum ergo membrum illud ſtare non poſſit, ſequitur, quòd nec ſub ratione conceptionis conceptio celebrari poſſit. Nam neceſſe eſt intelligere, quòd conceptio dicat culpam originalem, quæ nõ poteſt facere dignam conceptionem, vt mereretur celebrari. Iam verò cum membrum illud, vnde naſcitur tertia concluſio conſiſtere poſſit, vtique & concluſio illa ſubſequi valet.

Conſiſtit autem, quia intelligitur diuerſitas ſigni in eodem inſtanti, vt tametſi in eodem inſtanti intelligatur concepta, & ſanctificata, hoc eſt, concepta mundo, & ſanctificata Deo, ſeu concepta Deo, non intelligitur tamen in eodem inſtantis momento, vel ſigno, ſed vtique in primo ſigno mundana conceptio accipitur, in ſecundo Deifica, vt diſtinctio ſit ſecundum præcedentiam non temporalem, ſed naturalem: natura enim immunditia præcedit munditiam, quod nanque mundatum eſt præſupponitur aliquando naturaliter non mundatum.

Sic itaque pro inſtanti quidem intelligitur concluſio, non tamen pro ſigno. Nempè poteſt celebrari habito reſpectu ad inſtans ſuæ conceptionis, quia in eodem ſit ſanctificata, ſed non habito reſpectu ad ſignum natura prius.

Quarta concluſio etiam patet, conſiderando membrum illud vnde naſcitur: ſi enim in alio inſtanti ſanctificata eſt, quod præſupponit prius inſtans, in quo concepta eſt, vtique ratione prioris inſtantis non eſt celebranda, cuius ratio eſt, quod nihil poteſt eſſe ratio celebrationis alicuius, niſi ſanctitas, ſed pro inſtanti conceptionis non præſumitur ſancta, quia nondum ſanctificata, igitur

Quinta concluſio eſt manifeſtiſſima. Nam commixtio ſeminum ex ſe fuit vitioſa, & cum vitio originali. Et ex his colligitur tum abſoluta reſolutio, cum etiam quænam ſit reſolutio ſub ratione conceptionis.

Sed quid ſecundum Auctorem tenendum eſt de ipſa conceptione? Neque enim expoſitis concluſionibus colligitur an dicendum ſit apertè, quod ſit concepta in originali, vel non, & ſi concepta, quando ſanctificata.

Sciendum tamen quòd mens Doctoris eſt, quod ſit concepta in originali, & deinde in vtero ſanctificata. Quæ vtique ſententia colligitur apertè ex ſecunda concluſione ſuperius poſita. De tempore autem ſanctificationis eius, quæ fuerit ſua mens tangit aliqualiter in tertia concluſione. Eſtque quòd in eodem quidem inſtanti fuerit concepta, & ſanctificata, ſed non in eodem ſigno inſtantis, per ea, quæ dicta ſunt. Non expectet autem hic diligens lector, vt longam texere velimus diſputationem circa hoc negotium, quando res pluries acta ſit, vt ob id, & determinationẽ Sixti IIII. Pont. Max. melius ſit ſilere, quàm loqui. Et quidem non ſolus inter celebres eſt Henricus huius opinionis, ſed innumeri propè, quos enumerant Soncinas. & ante ipſum Capreolus, 3. Sent. diſt. 3. q. 1. Et Guilelm. de Gannaco in tractatu de vera innocentia matris. Sufficiat igitur nobis hoc lumen dediſſe ſtudioſis, quo facilius poſſint Doctoris quæſtionem, & mentem agnoſcere: & hæc quidem quantum ipſa patitur breuitas; prolixius enim ſe gerit Auctor, tametſi fortè non multò obſcurius.

QVÆSTIO

QVAESTIO XIIII.

Vtrum Indulgentiæ Prælatorum tantùm valeant, quantùm ſonant.

Arg. princ. CIRCA Secundum arguitur, quod Indulgentiæ à Prælatis Eccleſię conceſſæ fidelibus tantùm valent eis, quantùm ſonant, ſic, cùm duo aliqua ſe habent, ſicut principale, & accesſorium, illud quod attingit principale attingit & acceſſorium. Corpus Chriſti verum quod aſſumpſit de virgine, & meritum paſſionis ſuæ in illo ſe habent, ſicut principale & acceſſorium, quia nõ erat meritum paſſionis, niſi ratione innocentiæ corporis, & immunitatis à contagio originalis. Vnde ratione innocentiæ dictus eſt Agnus Dei, & ratione meriti tollere peccata mundi, dicente Ioanne Baptiſta Ioan. primo. Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Prælati autem Eccleſiæ attingunt principale, putà corpus Chriſti, in ſacramento ex commiſſione Chriſti, ſic vt poſſit ipſum liberè, & plenè diſpenſare, quando volunt, quibus volunt, & quantùm volunt: Prælati ergò Eccleſiæ attingunt, & acceſſorium, putà meritum Chriſti ex commiſſione Chriſti, ſic vt poſſint ipſis fidelibus liberè, & plenè diſpenſare, quando voluut, quibus volunt, & quantum volunt ex eadem commiſſione. Hoc autem non eſſet niſi tantùm valerent, quantùm ſonant, quia iſta diſpenſatio non fit niſi ex conceſſione Indulgeutiarum, quia non fiunt niſi de theſauro meriti paſſionis Chriſti, & membrorum ſuorum fidelibus, qui meruerunt non ſibi, ſed nobis pœnæ remiſſionem, & voluntatem ſuã ſuper quantitate Indulgentiarum exprimũt Prælati Eccleſiæ per ſonum verborum, quibus eas cõferunt: valent ergò tantùm, quantùm ſonant.

In oppoſit. Contrà. Deus nõ acceptat factum diſpenſationis Prælatorum Eccleſiæ, niſi ſecundùm iuſtitiã, quia non placet ei niſi iuſtum, & nihil acceptat niſi iuxta ſuam complacentiam, ſed non eſt iuſtitia indulgentiam æque valere inæqualiter diſpoſitis ſecundùm dignitatem & meritum, putà magis & minus meritis, ſeu dignius: ergò Deus non acceptat factum diſpẽſationis Prælatorum Eccleſiæ, quo diſpenſant Indulgentiam æqualiter valere his, & illis. Si autem non acceptat illam tantùm valere his, & illis, non tantùm valent, quantùm ſonant, quia ſic ſonant, acſi æqualiter valerẽt omnibus, & his & illis, putà cum dicit Prælatus Eccleſię, omnibus viſitantibus talem, vel talem locum, concedimus ſingulis diebus quadraginta, aut centum dies Indulgentiarum, aut aliquid talium: ergò &c.

Reſolut. q. Quæſtionem iſtam de Indulgentijs, quantùm valent, præcedunt aliæ duæ, ſcilicèt an valeant, & quid valeant, & ante omnes has prima eſt quęſtio de Indulgentia quid ſit, & ſic in iſta materia oportet videre ante omnia deſcriptionem Indulgẽtiæ talem, vt ex membrorum eius declaratione patere poſſit veritas eorum, quæ circa illam ſentienda ſunt, & ſi qua ſunt dubia, & contraria omnia ſoluantur.

Eſt autem Indulgentia remiſsio pœnæ temporalis debitæ peccatis actualibus pœnitentium. *Indulgentia quid ſit.* Temporalis dico non remiſſæ in abſolutione ſacramentali facta à Prælato Eccleſiæ rationabili rationabiliter, & ex cauſa per recompẽſationem de pœna indebita iuſtorum. Et in hac deſcriptione ponitur remiſsio loco generis: eſt. n. oĩs Indulgentia remiſsio, ſed non è conuerſò: vnde reliqua membra deſcriptionis ſunt loco differentiæ, quia indulgentia, de qua ad præſens loquimur, non eſt remiſsio niſi pęnæ, & hoc ad differentiam remiſſionis culpæ, ſeu peccati, pro quo deberet ſolui pœna, quod nequaquàm remitti poteſt à Prælato Eccleſiæ, niſi mediante ſacramento Eccleſiæ ad hoc à Chriſto inſtituto, ſed immediatè ſolo verbo, aut voluntate à ſolo Deo, & ita à Chriſto inquantùm Deus eſt.

Eſt etiam Indulgentia remiſsio pœnæ, ſed non niſi temporalis, & hoc ad differentiam pœnæ æternalis, ſuper quam Prælati Eccleſiæ non habẽt poteſtatem niſi commutãdi eam in temporalem mediante ſacramento pœnitentiæ cum remiſsione peccatorum. Eſt etiam Indulgentia remiſsio pœnæ temporalis, ſed non niſi dębitæ, & hoc ad differentiam indebitæ pœnæ, qualem ſuſtinuerũt multi martyres, quæ non eſt remiſsionis Indulgẽtialis materia, ſed cauſa meritoria, vt declarabitur in vltima differentia poſita in deſcriptione.

Et non eſt remiſsio pœnæ temporalis debitæ niſi peccatis, & hoc ad differentiam pœnæ qua Deus punit aliquos non ex culpa, quæ etiam non eſt materia Indulgentiæ.

Non eſt etiam Indulgentia remiſsio pœnæ tẽporalis debitę peccatis niſi actualibus, & hoc ad differentiam pœnæ debitæ peccatis originalibus; quæ non remittuntur niſi cum peccato in baptiſmo, aut immediatè à Deo.

Non eſt etiam remiſsio pœnę temporalis debitæ peccatis actualibus niſi pœnitentium, & hoc ad differentiã pœnæ æternalis debitæ peccatis actualibus non pœnitentium, quæ quandoque hic incipit temporaliter, & in tartaro completur æternaliter, & eſt oĩnò irremiſsibilis à Prælato Eccleſiæ. Eſt etiam Indulgentia remiſsio pœnæ temporalis, ſed non niſi non remiſſæ verè pœnitentibus in abſolutione ſacramentali, & hoc ad differen-

tiam pœnæ debitæ temporalis remiſſæ illis in abſolutione ſacramentali per ſacerdotem, in qua aboletur, ſiue remittitur peccati macula, & commutatur pœna æterna peccatis debita in temporalem, & illius temporalis pœnę pars per abſolutionem ſacramentalẽ factam à ſacerdote remittitur, & hoc virtute clauis ſacramentalis poteſtatis. Cuius etiam pœnæ temporalis pars remittitur per meritum contritionis ipſius pœnitentis, & fortè tota, tanta poſſet eſſe contritio.

Quòd ſi non tota per ſacramẽtalem abſolutionem, & per ſacramentalem contritionem remittatur, ipſe abſolutus deleta macula culpæ debitor manet pœnę reſiduæ ſoluendæ, cuius quantitas, & quo ad acerbitatem, & quo ad durationem in tempore in vnoquoque iuſto pœnitente apud diuinam iuſtitiã definita, & determinata eſt, & Deo eam ſoluere tenetur pœnitens vno trium modorum, ſcilicet redemptione, luitione, aut indulgentiæ remiſſione.

Redemptione ſcilicet eleemoſynarum elargitione, ſecundum illud Dan 10. Peccata tua eleemoſynis redime. Luitione ſcilicet pœnas illas in propria perſona ſuſtinendo, ſecundùm illud Iob 20. Luet quæcunque fecerit. Iſta autem ſolutio, quæ fit luitione, dupliciter habet fieri, ſecundùm duplex forum, quorum vnum eſt hominis pœnitentis, aliud vero Dei.

Eſt autem forum hominis pœnitentis in præſenti vita, in quo ſoluit ſatisfaciendo per pœnã voluntariè aſſumptam abſque eo, quòd à ſacerdote ſacramentaliter iniungatur, aut in contritione ſacramentali ſoluatur. Eſt verò forum Dei in purgatorio, in quo ſoluit ſatisfaciendo per pœnam à Deo inflictam. Et ſe habent pœnæ ſoluendæ in iſto duplici foro, & ſoluendæ, ſeu ſolutę per ſacramentalem contritionem, aut per ſacramentalem ſacerdotis iniunctionem, quæ poteſt dici ſolutio pœnæ in foro Chriſti hominis, per ordinẽ in precio, quia pœna in foro Chriſti ſoluta diuina reputatione chara eſt, & precioſa valdè, quia ſacramentalis: minus autem eſt chara, & precioſa illa, quæ ſoluitur in foro pœnitentis: vilis autem & minimè chara, ſeu precioſa eſt illa, quę ſoluitur in foro Dei, quia in iſtis tribus foris pœnis inæqualibus non ſoluitur niſi æquale debitum. Vnde ſi quis non ſoluerit totam pœnam temporalem, cuius debitor eſt pro peccatis ſuis, in ſacramentali contritione, aut ſacramentali iniunctione à ſacerdote, ſi vult pro pœna ſatisfactoria vnius diei in foro Chriſti ſatisfacere pœna vnius diei in foro pœnitentis, acerbitas pœnæ diei illius erit maior.

Si etiam aliquis non ſoluit totam pœnam prædictam temporalem, cuius eſt debitor, nec in foro Chriſti, nec in foro pœnitentis, ſi oporteat illum pro pœna ſatisfactoria vnius diei in foro Chriſti, aut in foro pœnitentis, ſatisfacere pœna vnius diei in foro Dei, acerbitas pœnæ vnius diei ſatiſfactoriæ in foro Dei erit multò maior.

Remiſsio pœnæ vnde fiat.

De ſolutione autem pœnę debitę per Indulgentiæ remiſſionẽ eſt quæſtio propoſita, quæ remiſſio non fit ab homine niſi per poteſtatem ſup hoc illi à Deo commiſſam, propter quod additur in deſcriptione Indulgentiæ A Prælatis Eccleſię facta: illis enim ſolis ſuper hoc commiſſa eſt auctoritas, ſiue poteſtas, & hoc quando Chriſtus, Matth. 18. vni dixit pro omnibus, & omnibus in vno: Quodcunque ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in cœlis.

Et ſuper iſto articulo poſito in deſcriptione Indulgentiæ prædicta mota eſt quęſtio propoſita: an Indulgentię Pręlatorũ tantùm valeant, quantùm ſonant, & tangit poteſtatẽ ipſorum in conferendis Indulgentijs an poſſint ipſas pro libito voluntatis conferre, quando volunt, quibus volunt, & quantum volunt, prout tangitur in primo argumento.

Donatio

Ad cuius intellectũ, quantùm pertinet ad propoſitum, eſt aduertendum, quòd iſta tria, ſcilicèt donatio, redditio, & diſpenſatio, differunt inter ſe, quia donatio reſpicit ſolùm voluntarium in donante. qualiſcunque fuerit accipiens.

Redditio

Redditio autem reſpicit debitum in dante, & meritum in recipiente.

Diſpenſatio.

Diſpenſatio verò reſpicit voluntarium in diſpenſatione, & dignum in eo, cui diſpenſatur. Quia aũt donatio reſpicit ſolùmmodò voluntariũ in donante, ꝓpter ea ſolùm ille, qui plenã, & liberam habet poteſtatem ſuper rem conferendam, poteſt eam donare, hoc eſt dare abſque culpa ſua, & omni iniuria alterius quibuſcunque indifferenter dignis & indignis, benè meritis & malè meritis, modo quo Deus Solem ſuum facit oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos, vt dicitur Matth. 5. Si igitur Pręlati talem haberent poteſtatem ſuper Indulgentijs conferẽdis, tunc certum eſſet penitus, quòd tantùm valerent, quantùm ſonarent, quia tantas conferrent cuique, quantas valent, & ſic tantùm cuique valerent, quantùm vellent, etiam ſi non ſubeſſet rationabilis cauſa conferendi Indulgentias tales. Sed quòd talem poteſtatem Chriſtus conceſſerit Pręlatis Eccleſię ſuper collationem bonorum Eccleſiæ, ſiue temporalium, ſiue ſpiritualium, vt ſcilitèt abſque rationabili cauſa, abſque culpa eorum conferre poſſint illa pro volũtate eorum maximè malè meritis, & indignis, non eſt veriſimile, quia hoc vergeret non in Eccleſia ędificationem, ſed potius in eius deſtructionem, & eſſet contrarium illi, quod Apoſtolus inſtruendo Corinthios ſuper poteſtate Pręlatorum Eccleſiæ ſibi, & alijs à Deo conceſſæ, dicit 2. Corinth. 10. Quam dedit Dominus in ædificationem, & non in deſtructionem veſtram, vbi dicit gloſſ. ideſt, vt vos ædificemus in virtutibus, nõ vt praua doctrina

na

ns, vel exemplo corrumpamus. Vnde ſicut Prælati non habent poteſtatem corrumpendi impunè, & abſque peccato ſuo ſubditos praua doctrina, ſecundùm illud 2. Corinth. 13. Non poſſumus aliquid aduerſus veritatem, ſed pro veritate, ſic non habent poteſtatem corrumpendi illos impunè, & abſque peccato, prauo exemplo operis, quale eſſet praua adminiſtratio bonorum ſpiritualium, & téporalium Eccleſiæ Vnde ſuper illud 1. Corint 3. Omnia enim veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei. gloſſ. Nam & vita & mors Doctorum ad ædificationem ſubditorum eſſe debent: hoc ideò dicit Apoſtolus, vt ſicut hæc veſtro iudicio conceſſa ſunt, & ſubiecta, ita & nos Chriſto ſubijciamur Chriſtus autem Dei Patris proprius eſt filius faciens eius voluntatem, vt & nos faciamus ipſius.

Nunc autem voluntas Chriſti non eſt niſi bona adminiſtratio bonorum Eccleſiæ, quàm facere habet in perſona Chriſti Prælatus Eccleſiæ; & facere eam debet pro poſſe ſuo, ſicut Chriſtus eam faceret ſi præſens eſſet, vt iam inferius dicetur. Quia verò redditio reſpicit debitum in dante, & meritum in recipiente, propter quod ipſi quicquã conferendum eſt: meritum dico vel ipſo acquiſito in opere præterito, de quo nihil ad præſens, vel acquirendo in opere futuro, atque promiſſo, q̃d valet ad propoſitum, eò quòd Indulgentiæ non conceduntur, nec concedi debent niſi pro aliquo pio opere exercendo: aliter enim pro mera voluntate conferentis conferrentur, cõtra iam declarata. Dicunt igitur aliqui, quòd Indulgentiarum conceſſio eſt quædam præmij redditio pro bono opere exercendo, & pollicito, et quod Indulgentiæ non valent quantùm ſonant, niſi habito reſpectu ad meritum operis ſecundùm æqualitatẽ meriti in opere, & præmij in Indulgentiarum retributione: vt ideò non plus valeant Indulgentiæ, q̃ vir bonus ſecundùm rectam regulam iuſtitiæ iudicare deberet eas valere, & hoc habito reſpectu ad meritum cuiuſque cui dantur, & valorem ad executionem operis pro quo dantur.

Et ſic compenſatis Indulgentijs vniuſcuiuſq; ſecundùm meritum ſuum & valorem, vt ſecundùm hoc aliquis Indulgentias conſequatur in toto, & ei ſimpliciter valeant quantùm ſonant, & aliquis in parte, ſed ſecúndùm plus & minus, ſecundùm quod plus, & minus meretur in opere, & perficit ad operis executionem, & ei non valeant quantùm ſonant, niſi proportionaliter operi, non poſſunt ei tantùm valere ſimpliciter quãtùm ſonant, quia vt dicunt, aliter abſque rationabili cauſa viderentur fieri, quia ſcilicet ipſis Indulgentijs non fieret debita recompenſatio in opere. Et ſic dicunt, quòd illis ſolis tantùm valent quantùm ſonant, qui tanta fide, deuotione, & opere ad Indulgentias promerendas ſe exhibuerunt, quanti precij, vel valoris ſunt ipſæ Indulgentię, & quòd Eccleſia quadam pia fraude prædicat illas cunctis valere pluſquam valeant multis, vt ſic illos ſaltem ad aliquid de Indulgentijs alliciat. Sed hoc vltimum dictum, ſcilicèt Eccleſiam vti quocunque mendacio, pernicioſum eſt valdè, ſicut hoc eſſet pernicioſum dicere de Sacra Scriptura non enim minor eſt aúctoritas Eccleſię in agibilibus, quàm ſcripturæ in credibilibus.

Vnde ſimile dicẽdum eſt de auctoritate Eccleſiæ illi, quod de auctoritate ſcripturæ dicit Aug. in prima Epiſtola ad Hiero. Admiſſo ſemel in tãtùm auctoritatis faſtigium officioſo aliquo mendacio, nulla illorum librorum particula manebit quæ non vtique videbitur, vel ad mores difficilis, vel ad fidem incredibilis.

Sed quòd Indulgentiæ aliquæ diuerſis diuerſimodè poſſint valere ſecundùm diuerſitatem meritorum, certè benè poſſet eſſe ita in Indulgentijs collatis in opere determinato ſecundùm quantitatem à Prælato, putà quòd centum dies Indulgentiarum haberet, quicunque ad fabricam alicuius Eccleſiæ piam conferret eleemoſynam, & Prælatus intenderet, & maximè ſi exprimeret verbis, quòd ille, qui conferret ſecundùm facultatem haberet illas Indulgentias in totum, qui verò offerret citra facultatem ſuam, haberet illas non in totum ſed partem illarum; & hoc maiorem, vel minorem, ſecundùm quod plus, vel minus attingeret datum ſecundùm vires facultatum ſuarum. Etiã benè poſſet ita eſſe in opere determinato ſecundùm quantitatem ad percipiendam totam Indulgentiam, maximè ſi Prælatus exprimeret caſus, in quibus vellet & intẽderet, quòd totas perciperet, & in quibus vellet, & intenderet quòd nõ niſi partem ſecundùm exigentiã impenſi operis, ſecũdùm quod exprimit Nicolaus Papa IIII. in quibuſdã literis ſuis generalibus per quas ad ſubuentionem Terræ Sanctæ poſt ſubuerſionem nouiſſimam ciuitatis Acconen. vniuerſos chriſticolas exhortatur, quæ ſic incipit, Illuminet Dominus ſuper nos vultum ſuum. In illis enim literis exprimit tres caſus trium operum, pro quibus obtinentur plenæ Indulgentiæ, quas exprimit, & determinat, ſic inquiens Vt eiuſdem terræ negotium eo libentius, eoque feruentius proſequi ſtudeatis, quo potiorem fructum ex veſtris laborib. vos noueritis percepturos, nos de omnipotentis diuina miſericordia, & beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum eius auctoritate confiſi, & illa, quã nobis licèt indignis Deus ipſe ligandi atque ſoluendi contulit poteſtatem, omnibus, qui vexilli dominici charactere inſigniti pſonaliter proprijs ſumptibus in prædictæ Terræ Sanctæ ſubſidium proficiſci curauerint, plenam ſuorum peccaminũ, de quibus veraciter fuerint corde contriti, & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione iuſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Ecce primus caſus, & ſequitur continuò ſecũdus,

&

& tertius. Eis autem, qui licèt in alienis expenſis, in proprijs tamen illuc perſonis acceſſerint, & illis ſimiliter, qui iuxta qualitatem, & facultatem ſuam perſonas idoneas in expẽſis proprijs deſtinabunt, quàmuis perſonaliter ipſi non vadant, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Intellige quo ad reatum pœnæ debitæ peccatis, non autem quo ad maculam.

Illa enim nõ eſt materia Indulgentiæ nec peccata ratione illius, vt habitum eſt ſupra. Continuò autem exprimit alios quatuor caſus quatuor operum, pro quibus obtinentur partialiter dictæ Indulgentiæ, ſic inquiens.

Huiuſmodi quoque remiſſionis Indulgentiæ volumus & concedimus eſſe participes iuxta quantitatem ſubſidij, & deuotionis affectum eos, qui licèt nõ iuxta qualitatem, & facultatem ſuam aliquam tamen, ſeu aliquas perſonas in ſubſidium dictæ terræ proprijs ſumptibus deſtinabunt.

Ecce primus caſus, & ſequuntur continuò ſecundus, & tertius, & quartus. Vel de ſuis bonis temporalibus cõtribuent ad aliquas deſtinandũ, nec non omnes, qui ad ſubuentionẽ ipſius terræ de bonis eiſdem aliqua miniſtrabunt, prout ſingularis diuina fuerit inſpiratione ſuggeſtũ, aut aliàs ad promotionem præſentis negotij conſilium, & auxilium impenderint opportunum.

In literis autem ſuis executorijs ſuper ſigni crucis prædicatione exercenda, quæ ſic incipiunt. Terræ Sanctę miſerabilem ſtatum: exprimit idẽ Papa duos alios caſus, in quibus partialiter obtinentur dictæ Indulgentiæ, quintum videlicet, cũ aliqui in prædictis tribus caſibus, in quibus plena obtinetur Indulgentia, ſignum crucis ſuſceptæ de conſilio Eccleſiæ redemerunt, ſic inquiens, Qui crucem ſuſceperint in prędictæ Terrę ſubſidium, vel perſonaliter in proprijs, aut alienis expenſis accedere, vel iuxta qualitatem & facultatem ſuam bellatores, ſeu alias perſonas idoneas deſtinare, vel ſaltem ſi ex cauſis legitimis Eccleſiæ opportunum fore videbitur ſuſceptæ crucis ad arbitrium Apoſtolicæ ſedis, ſeu eorum, qui ad hoc fuerint deputati per ipſam de facultatibus ſuis redimere tenebuntur.

Hos autem qui taliter huiuſmodi votum redemerint remiſſionis, & Indulgentiæ, quæ tranſfretantibus in ſubſidium antedictum conceditur, volumus & concedimus eſſe participes iuxta quantitatem ſubſidij, qd impendent, & eius, qua hoc facient deuotionis affectum. Sextum, videlicèt in illis prædicatoribus, qui negotium crucis populo proponent, ſic inquiens Porrò, quia dignus eſt operarius mercede ſua, in hoc diuino fideliter laborantibus operæ præter mercedem æternam, quàm meritò ſperare poteſtis, quotiens ſtudueritis populis ad hoc ſpecialiter conuocatis proponere verbum crucis, centum dierum Indulgentias elargimur, ac Indulgentię memoratę, quę transfretãtibus in ſubſidium ſupradictum conceditur iuxta laboris menſuram volumus participatione gaudere. Et eſt aduertendum, ꝙ plena Indulgentia in ſolis illis caſibus obtinetur in quibus expreſsè conceditur: in alijs autem nequaquã nec etiam plus, quàm cõceditur, ſecundùm quod idem in eadem litera executoria dicit ſic, Cũ omnibus autẽ Chriſti fidelibus, qui eidem Terræ ſuccurſum impenderint opportunum, vnicuique ſecundùm proprium meritum Indulgentiam ſalutarem, ac maximè illis, qui cruce ſuſcepta in ipſius Terræ ſubſidium, vel perſonaliter ibunt, vel perſonas idoneas iuxta qualitatem, & facultatem ſuam deſtinabunt in proprijs ſumptibus, multiplicium gratiarum beneficia concedamus, ſicut in alijs literis noſtris prælibatis ſerioſius continetur, earundem literarum tenorem volumus populis Chriſtianis frequenter, & diligenter exponi, ita prouidè, quòd & beneficia ſupradicta, quę ipſis in terra concedimus, & copioſam mercedẽ, quæ ipſis præparatur in cœlo, cognoſcere valeant, & amare, nec tamen ex verbis noſtris concipiãt ſe, aut plenam in caſibus, in quibus nequaquàm conceditur, aut maiorem quàm concedatur Indulgentiam promereri.

Eſt autem hic aduertendum, quòd licèt Dominus Papa ſolùm ſex exprimat caſus, qui pertinent ad materiam, de qua ſcribit, in quibus non participatur tota Indulgentia, ſed percipit eam quiſque partialiter, & proportionaliter ſecundùm laborem ſuum in opere, & ſecundùm deuotionem ſuam in mente: poſſunt tamen eſſe quamplurimi alij in diuerſis materijs. Licèt etiam in talibus caſibus Indulgentiæ non valent, niſi habito reſpectu ad meritum, & deuotionẽ perſonæ, ſiue iuxta quantitatem ſubſidij, & deuotionis affectum, prout vir bonus ſecundùm rectam regulam iuſtitiæ iudicare deberet: non tamen verum eſt dicere Prælatos Eccleſiæ non habere ampliorem poteſtatem ſuper Indulgentijs conferendis, vt valeãt, niſi habito reſpectu, vt non poſſint plus valere, quàm requirunt meritum operis, & deuotio mentis, ſeu affectus, nec aliter tantùm valere, quantùm ſonant, nec vniuerſaliter poſſint plus concedere in Indulgentijs, quàm Eccleſia eſſet receptura in ſeruitijs.

Si enim ita eſſet, tunc Indulgentiæ non darentur niſi ex debito, ſecundùm ęquitatem iuſtitiæ commutatiuæ, non autem ſecundùm aliquam gratiam, & ſic Indulgentia nomen Indulgẽtiæ amitteret, quia perciperetur ex puro debito, & neq̃q̃ ex gratia, quia ſecundùm Apoſtolum Rom. 4. ei, qui operatur, merces non imputatur ſecundũ gratiam, ſed ſecundùm debitum: ei verò, qui nõ operatur, reputabitur ſecundum propoſitum gratiæ Dei: nomen enim Indulgentiæ implicat gratiam, & ex hoc ſolo Indulgentia dicitur Indulgentia, ꝙ conceditur de gratia, ſicut nomen debiti excludit gratiam.

gratiam, & includit meritum, à quo debitum habet rationem debiti, cui redditur merces, ſecundùm illud Apoſtoli. 1. Corinth 3. Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem, alius plus, alius verò minus, quia vt dicit 2 Corinth. 9. Qui parcè ſeminat, parcè & metet.

Et ſic etiam Prælati diuerſis perſonis ſecùndùm inæqualitatem operis & ſubſidij, atque deuotionis affectum non poſſent indulgentias æquales concedere, quod falſum eſt.

Nam in prędictis tribus caſibus, Dominus Papa concedit æqualem indulgentiam ſcilicèt omnium peccatorum & remiſſioné, & tamen opus, & ſubſidium in illis eſt inæquale. Plus enim eſt transfretare in propria perſona, & in proprijs expenſis, minus verò eſt transfretare in propria perſona, & in alienis expenſis. Minimum autem non transfretare in propria perſona, ſed in proprijs expenſis mittere alium, etiam æquali exiſtente deuotionis affectu; qui etiam poteſt eſſe maior in minori opere, poteſt etiam contingere, quòd pauciora peccata ei indulgentur, quàm alijs, quia fortè pauciora commiſit.

Nota. Sic ergò dico, quòd conceſſio indulgentiarum menſuranda non eſt ex voluntate conferentis illas, vt tantùm valeant quantùm velit eas valere, tantas conferendo quantas conferre voluerit, & ſic dicendo. Sic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas, hoc enim eſt contra rationem.

Neque ſimiliter menſuranda eſt ex conditione perſonæ cui conceduntur, neque etiam ex aliquibus circa ipſam, quæ debitum inducunt ad conferendum illas, quaſi reddant perſonam dignam, aut condignam ad recipiendum illas ex puro debito. Hoc enim eſt præter rationem, quia eſt contra naturam indulgentiæ. Et primum dictum vt videtur, nimis extendit prælatorum poteſtatem in conferendis indulgentijs. Secundum verò illam nimis attenuat. Et ſic dico, quòd nec cõferuntur donatione nec redditione, ſed diſpenſatione, quæ mediam viam tenet. Vnde quia diſpenſatio reſpicit voluntatem in diſpenſante, & dignum congruitatis in eo cui fit diſpenſatio, aliter enim non eſſet diſpenſatio ſed diſſipatio, ſecundùm quòd aliàs in quæſtionib. de Quolibet declaraui, circa diſpenſationem ſuper alijs, conceſſio igitur in indulgẽtiarum diſpenſatione partim menſuratur ſecundùm voluntatem conferentis illas, partim verò ſecundùm meritum, & debitum operis illius cui diſpenſantur, vt nec fiat conceſſio indulgentiarum abundans nimium, nec nimis diminuta, ſed ſecundùm regulam rectæ rationis.

Propter quod antepenultima conditio, ſiue differentia in deſcriptione indulgentiæ eſt, quòd remiſſio in ipſa fiat rationabiliter, & ſic Prælatus concedens indulgentias, in conferendo eas non debet ſe reputare donatorem illarum nec retributorem, ſed diſpenſatorem, dicente Apoſtolo 1. Corinth 3. Sic nos exiſtimet homo, vt miniſtros Chriſti, vbi dicit gloſſ. Deus auctor nos coadiutores ſumus, nec nimis, nec minus de nobis arbitremur.

Et ſuper illud quod continuè ſequitur in Epiſtola. Et diſpenſatores miniſteriorum Dei, dicit Gloſſ. Quia ſecundùm modum cuiuſque miniſteria diuidimus. Aliter non eſſet bonus diſpenſator. Propter quod Apoſtolus diſtinguens inter diſpenſatores, ibi continuè ſubdit dicens.

Hic autem quæritur inter diſpenſatores vt fidelis quis inueniatur. Gloſſa. Cui poſſit credi ſi benè diſpenſet, vbi præmittit Gloſſa dicens. Sciendum quòd non ſolùm boni, ſed & mali diſpenſatores ſunt. *Diſpenſatio indulgẽtiarum.*

Vt autem recta ratione diſpenſentur indulgentiæ à Prælato, nec maiores, nec minores quàm congruat, conferantur, ſciendum quòd Prælatus in conferendo illas, vt & valere, & tantùm valere poſſint, quantùm ſonant, ad duo debet aſpicere, & ſecundùm illa quantitatem illarum menſurare, & voluntatem ſuam informare.

Quorum primum eſt, vt ſit vrgens neceſſitas conferendi illas, & hoc ex parte cauſæ propter quam ſunt conferendæ. Secundùm verò eſt, vt ſit euidens vtilitas, ſi conferantur, & hoc ex parte illorum quibus ſunt conferendæ. In quibus duobus ſaluatur intentio illorum, qui theſaurum eccleſiæ ſpiritualem, de quo diſtribuuntur indulgentię accumulauerunt, putà ſanctorum perfectorum, qui ad honorem Dei, & Eccleſiæ vtilitatem opera ſatisfactoria pró peccatis in anguſtijs, tribulationibus ieiunijs, eleemoſynis, & cæteris operibus miſericordiæ, atque martyrijs ſuper quantitate pœnarum eis debitarum pro ſuis peccatis erogauerũt, qui vt legitur Heb. 11. per fidem vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, alij autem diſtenti ſunt, alij verò ludibria, & verbera experti ſunt, inſuper & vincula, & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, in montibus, & in ſpeluncis, & in cauernis terræ.

De ſupererogatiua enim perpeſſione pœnarum indebitarum ad honorem Dei, & profectum vniuerſalis Eccleſiæ iſtorum, vt membrorum ipſius Eccleſiæ, & præcipuè Chriſti, vt capitis eiuſdem, qui nullius peccati reus aut debitor exiſtens omnia proſpera mundi contempſit, & aduerſa ſuſtinuit, quæ contrario modo appetendo aut fugiendo omnia peccata committuntur (dicente Auguſt. de vera religione

Nullum peccatum committi poteſt niſi dum appetantur ea quæ ille contempſit. aut fugiantur quæ ille ſuſtinuit)theſaurus Eccleſiæ,de cuius diſtributione indulgentiæ fieri poſſunt, collectus eſt. Primum ergò ad quod Prælatus debet aſpicere in cōferendo indulgentias,eſt vrgens neceſſitas conferendi eas, quæ pertinet ad cauſam finalem propter quam conferendæ ſunt indulgentię, quæ debet mouere Prælatum ad indulgentias cōferēdas,quæ quidem cauſa finalis eſt honor Dei, & profectus Eccleſiæ, qui ſperantur conſequi ex opere pro quo faciendo conferuntur indulgētiæ, propter quod penultima conditio in deſcriptione indulgentiæ appoſita eſt quòd remiſſio in indulgentia debet fieri ex rationabili cauſa.

Secūdum autem,ad quod Prælatus debet aſpicere in conferendo indulgentias, eſt euidens vtilitas in conferendo eas, quæ pertinet ad cauſam materialem, cui diſpenſandæ ſunt indulgentiæ, quæ ſunt perſonæ illæ, quibus conferendæ ſunt indulgentiæ.

In quibus Prælatus conſiderare debet prius quā conferat eis indulgentias, vt ſint congruæ & idoneæ ad exequendum opus pro quo indulgentiæ conferuntur, & etiam vt ipſum opus ſit tale per quod honor Dei,& profectus Eccleſiæ proueniant,ad quod exequendum, non niſi idoneis indulgentiæ ſunt conferendæ,dicente Domino Nicolao Papa in litera executoria prędicta.

Huiuſmodi miniſterium ſolerter, & efficaciter exequi ſtudeatis omnes fidei orthodoxæ cultores ad tam pij negotij perſecutionem per idoneos prędicationibus crebris ac ſedulis exhortando.

Vnde ſi aliquæ indulgentię eſſent ſpecialiter diſpenſandę pro opere manualis conflictus, ſolùmmodò idoneis ad bellandum deberent diſpēſari, ſicut & ſoli idonei ad bellandum deberent eligi, & cęteris denegari, ſicut à manuali conflictu deberent repelli,dicente Vegetio lib.de arte militari primo capit.8. Hoc eſt in quo totius reipublicę ſalus verſatur, vt tyrones non tantùm corporibus, ſed & animis præſtantiſſimi deligantur.

Iuuentus enim cui defenſio prouinciarum, cui bellorum committenda eſt fortuna, & genere ſi copia ſuppetat, & moribus debet excellere.

Honeſtas enim idoneum militem reddit, & verecundia dum prohibet fugere, facit eſſe victorē. Quid enim prodeſt ſi exerceatur ignauus? ſi pluribus ſtipendijs moretur in caſtris? nunquā exercitus proficit tempore cuius in probandis tyronibus claudicauit electio.

A magnis ergò viris magna diligētia idoneos eligi conuenit. Sed tamen qualeſcunque ſint illi, quibus indulgentiæ ſunt conferendę, & etiam qualecunque, & quantumcunque ſit magnū opus pro quo ſunt conferendę, non ſunt congrui ſeu idonei ad illud opus exequendum, vt pro illo indulgentias mereantur percipere, niſi ſint fidei & charitatis deuotione inflammati,quàm illis à quibus theſaurus Eccleſię, vnde indulgentiæ conferuntur,collectus eſt,ſunt coniuncti vt membra membris in corpore Eccleſię ſub capite Chriſto, & quicunque tales ſunt, ad illud exequendum quoquo modo vtiles ſunt, vel corporaliter, vel ſpiritualiter, & ideò ipſis ſunt indulgentię conferendę.

Vnde continuè poſt iam dicta ſubdit Dominus Papa dicens. Quod quidem venerabile ſignū volumus vt cunctis deuotè petentibus concedatis, generaliter omnibus prædicentes, quòd qui eandem Crucem ſuſceperint, in prędictę terrę ſubſidium &cęt. vt iam ſupra habitum eſt.

Quod Dominus Papa vult valde rationabiliter, quia plerūque multùm proficiunt reipubl.occulti non apparentes in publico, ſuis orationibus ac deuotionibus, dicente Auguſt. in lib. de moribus Eccleſ. Secretiſſimi penitus ab omnium hominū aſpectu pane ſolo, qui eis per certa interualla temporum affertur, & aqua contenti deſertiſſimas terras incolunt, perfruentes colloquio Dei,cui puris mentibus inhęſerunt, & eius pulchritudinis contemplatione beatiſſimi, quę non niſi ſanctorum intellectibus percipi poteſt, videntur nonnullis res humanas plus quàm oporteret deſeruiſſe, non intelligentibus quantùm nobis eorum animus in orationibus proſit.

Et ideò pro ſolis orationibus talium quibus interpellant Deum pro negotij proſperatione, & pro illis qui illud exequuntur, rationabiliter indulgentię poſſunt concedi. Quę quidem duo, ad quę debet Prælatus aſpicere,ambo illorum ſimul referendo ad opus intentum,vt ſcilicèt ſit ex parte finis qui intenditur pietas,putà in honorem Dei & profectum Eccleſię, & ex parte materię, putà operantis, & operis vtilitas ad talem finem aſſequendum,ſufficiens ſunt cauſa, ſiue ratio diſtribuendi indulgentias ſiue maiores ſiue minores pro voluntate Prælati diſpenſantis illas, & hoc ęqualiter diſparibus perſonis, & inæqualiter idoneis ad operis intenti executionem.

Vnde in prędictis ſex caſibus,in quibus Dominus Papa concedit indulgentias particulariter, quę in alijs tribus caſibus concedit vniuerſaliter potuiſſet etiam conceſſiſſe illas vniuerſaliter ſi voluiſſet, & ęqualiter perceptę fuiſſent in omnibus illis caſibus.

Sed cum prędictis duobus ſupponendum eſt, quòd in conferente indulgentias ſit auctoritas, ex hoc quòd legitimè pręfectus eſt multitudini populorum.

Ex hoc enim illa quę communia ſunt multitudini, habet eidem diſpenſare. Et ſic etiam in diſpenſatione indulgentiarum vt valeant, & tantùm valeant quantùm ſonant, quatuor Nota.

ſimul

ſimul debent concurrere, videlicet pietas in finem ad quem dantur, vtilitas in opere pro quo dantur, charitas in operante cui dantur, & auctoritas in diſpenſatore à quo dantur, quibus concurrentibus, Prælati factum Deus approbat & acceptat, ſanctique omnes, de quorum meritis indulgentiæ fiunt, quia in merendo, quòd alijs de pœnis ſuis indulgentiæ fieret, idipſum finaliter intendebant tunc, quod Prælatus nunc intendit, & per hoc Prælatus vicè illorum indulgentias confert, & perſonas illorum reputat, & vicè illorum facit quòd ipſi facerent, ſi potentes eſſent, vt poſſit Prælatus in conferendo indulgentias dicere cum Apoſtolo illud 2. Corinth. 2. Ego quod donaui, ſiquid donaui, propter vos in perſona Chriſti (ſupple) donaui idest condonaui, ſiue remiſi, aut induliſi, vbi dicit Gloſſ. Vt ratum quod donauit oſtenderet apud Deum, ſubdit. Et hoc feci in perſona Chriſti, id eſt ac ſi ipſe Chriſtus condonauerit, quia nihil ſine ſpiritu Dei agebat Apoſtolus.

Quòd ſi ſic condonarent Prælati Eccleſiæ, & diſtribuerent indulgentias diſpenſando, proculdubio tantùm valerent quantùm ſonarent, ſingulis, quibus conferuntur, in charitate poſitis, & finem prædictum intendentibus, fideque operante per dilectionem, & ad illius finis conſecutionem operis iniuncti ſedula executione tendentibus, etiam non æqualiter operantibus, aut ſubſidium conferentibus in opere ad finis illius conſecutionem, proportionabiliter tamen operantibus, & ſubſidium conferentibus ſecundùm modum congruentem ſibi pro qualitate, & facultate perſonarum.

Putà ſi detur indulgentia centum dierum offerenti pias eleemoſynas ſecundùm qualitatem, & facultatem ſuam alicui fabricę, offerentibus autem non ſecundùm qualitatem, & facultatem iuxta quantitatem ſubſidij, & deuotionis affectum, ſi pauper vnam pictam offert de ſibi ad victum neceſſario, ita integrè indulgentias centum dierum obtinet, vt diues qui offert vnam marcham de ſuo abundanti, qui ſi vnum ſolum denarium offerret, non totam illam indulgentiã, ſed partem proportionalem quantitati ſubſidij, & deuotionis affectui obtineret. Sed ſi vnum, & idem opus eſſet determinatum à Prælato, tunc quicunque illud faceret in charitate exiſtẽs, æqualiter acciperet cęteris indulgentias ſtatutas, & quilibet illorum totas etiam cęteris omnibus diſparibus, putà in tranſfretando cum ſigno Crucis æqualiter perciperet omnium peccaminum indulgentiam ruſticus pauper, & debilis ſi faciat quod in ſe eſt ad liberandum terram ſanctam de manibus Sarracenorum, ſicut & rex ſtrenuus & diues cum forti ſuo exercitu debellans Sarracenos.

Et ſi dentur indulgentiæ viſitantibus eccleſiam aliquam, ita integrè obtinet illas veniens à propinquo ad modicum & viſitando, & veniens à remotis, ac multum laborans. Et hoc quia indulgentiæ ſimpliciter conceſſæ, & determinatæ à Prælato, non proportionantur aut menſurantur ſecundùm ſtatum aut qualitatem aut meritum ſeu opus recipientium, ſed ſecundùm prędicta duo, ad quę debet Prælatus aſpicere in conferendo indulgentias, & ſecundùm beneplacitum voluntatis ſuæ illis iam ſuppoſitis. Sed eſt hic aduertendum, quòd quàmuis inęquales ſecundùm qualitatem operandi, aut conferendi ſubſidium, & ſecundùm quantitatem operis, inęquales recipiant indulgentias, non tamen plus operantes, aut amplius ſubſidium conferentes, fruſtrantur mercede pro illo quod plus erogant cęteris, quia quicquam erogans vltra ad minimum ex charitate procedens, quo quiſque ſecundùm ſtatum, qualitatem, & facultatem perſonæ ſuæ obtineret totas indulgentias conceſſas pro opere aut ſubſidio determinato, totum illud quod ſupererogat, reputatur ei à Deo ad cumulum meriti vitæ æternę.

Non enim opus iniunctum pro indulgentijs obtinendis ad remiſſionem pœnę debitæ peccatis factum ex charitate ſolum valet ad promerendũ illas indulgẽtias, ſed cum hoc etiam valet ad promerendum præmium eſſentiale vitæ ęternę, ac ſi pro illa ſola fieret, & non pro indulgentijs. Hic Dominus Papa in litera executiua prędicta præcipit prędicatoribus Crucis, quòd diligenter, & frequenter exponant populis literam, qua exhortatur vniuerſos ad ſuſceptionem Crucis, quatenus beneficia, quę pro Crucis ſuſceptione efficaci promittit illis in terris, putà remiſſionem peccatorum, & immunitates priuilegiorum, & copioſam mercedem, quæ etiam cum illis pręparatur in cęlis, cognoſcere valeant & amare, ſicut iam habitum eſt ſupra.

Vnde & in illa litera hortatoria eiſdem indulget plenam ſuorum peccaminum veniam, & inſuper pollicetur ſalutis æternæ augmentum, vt ſimiliter iam habitum eſt ſupra.

Quapropter ſi dicto modo Prælatus indulgentias diſpenſaret, nemo ipſum iuſtè obiurgare poſſet, tanquàm abuſorem poteſtatis ſuę, ac diſſipatorem, non diſpenſatorem miſericordię Dei, atque derogatorem iuſtitiæ Dei, quaſi ipſa Dei iuſtitia tolerare non poſſet, acceptando quòd tantas indulgentias, & tam crebras indifferenter omnibus etiam pro modico opere ſiue ſubſidio diſpenſaret, quaſi peccata per hoc manerent impunita.

Sed non eſt ita, quia per indulgentias illi qui eas ſuſceperint, nihil de pęna peccatis debita fieret, mittitur, vt peccata alterius quoad minimum culpæ cuiuſquam maneant impunita ſimpliciter, licet puniantur in illo qui peccauit, quia pœ-

ne aliorum reputantur illi pro ſuis, & ſibi computantur atque reputantur tanquàm ſatisfactoriæ Deo pro peccatis illius loco pœnarum propriarũ, ac ſi debitum, quod vnus alicui domino debet, alter pro eo illi domino ſolueret, aut illi daret de ſuo de quo ſolueret. Sic enim in perſona Chriſti, & ſanctorum, de quorum pœnis meritorijs ſupererogatis vltra pœnas debitas peccatis illorum ad Dei honorem, & Eccleſiæ vtilitatem fiũt indulgentiæ, Prælatus miniſter Eccleſiæ, quod vnus merebatur, & in pœnis ſuſtinuit, alteri tribuit, vt ille de illo pro pœnis ſibi debitis, Deo ſatisfaciat, aut vt Prælatus ipſe de illo quod vnus merebatur, & in pœnis ſuſtinuit, quod iam in poteſtate ſua poſitum eſt, ſecundùm iam dicta, pro altero Deo ſatisfaciat, & Deus iuſtè ſimul & miſericorditer huiuſmodi ſatisfactionem acceptat, & ſic per indulgentias remittuntur pœnæ debitæ vni per recompẽſationem factam Deo de pœnis indebitis aliorum aut alterius, vt dicit vltima conditio ſiue differentia ſuperius poſita in deſcriptione indulgentiæ. Si verò Prælatus non penſatis illis ad quæ, vt diximus, debet aſpicere, indulgentias diſtribuat, nõ video quomodo omninò valeant, aut tantùm valeant quantùm ſonãt, & non ſit potius diſſipator bonorum ſpiritualium Eccleſiæ, quàm diſpenſator.

Nota.

Hoc tamen determinando non aſſero, nec diminuere volo poteſtatem Prælatorum, & præcipuè ſummi Pontificis, ſed piè ſupponere, quòd Prælati, & præcipuè ſummus Pontifex indulgentias diſpenſant conſideratis his & penſatis, quæ in his conferendis debent conſiderari & penſari.

De poteſtate Prælatorum.

Vt autem aliquid in ſumma tenere valeamus de poteſtate Prælatorum, Sciendum, quòd Prælatorum Eccleſiæ duplex eſt poteſtas ſcilicèt vna ſacramentalis, & alia iuriſdictionalis, & vtraque dicitur clauis. Prima quidem dicitur clauis ordinis, quia poteſtatem illam non habent niſi per ordinum ſuſceptionem. Secunda verò dicitur clauis auctoritatis, & illam habent per canonicam electionem, & inſtitutionem in miniſterium Eccleſiaſticum.

Et poteſtate ſacramentali ſiue claue ordinis habent efficaciam operandi ſacramentaliter, & mediantibus ſacramentis Eccleſiæ tantum. Quorum effectus quia ſunt determinati à Deo, & inditi ſenſibilibus elementis ſcilicèt rebus & verbis, idcircò Prælati tali poteſtate non habent poteſtatem operandi niſi determinatum quid, & quaſi mouentur ſecundùm vim à Deo ſacramentis inditam.

Vnde ad libitum, effectum operis ſui per talem potentiam taxare non poſſunt, nec circa ſacramenta eccleſiaſtica, quo ad eſſentialia illis, ſicut neq; circa diuina mandata quicquàm immutare poſſunt. Sed ſi auſu temerario (quod abſit) quiſquàm illorum circa illa ſacramenta vltra, aut præter diuinitus ordinata quicquàm attentaret, nihil omninò eſſet quod ageret, quo ad ſpiritualem effectum ligandi atque ſoluendi.

Poteſtate verò auctoritatis, ſiue claue iuriſdictionis, ad quam pertinent indulgentiæ, & collatio beneficiorum eccleſiaſticorum, totuſque correctionis ordo atque Eccleſiaſtici regiminis, habent prælati efficaciam operandi ciuiliter immediatè, & voluntariè modo liberi arbitrij, prout Deus totum Eccleſiaſticum regimen diſpoſitioni eorum reliquit, circa illud modicum, aut nihil determinando, & hoc in illo generali, quod dictum eſt omnibus in Petro. Quodcunque ſolueris ſuper terram &c.

Licèt enim nullibi in Canone Bibliæ ſpecialiter ſcriptum ſit poteſtatem conferendi indulgentias collatam fuiſſe Prælatis Eccleſiæ, tamen poſt quàm in vniuerſali Eccleſia obſeruatum eſt quòd Prælati indulgentias conferrent, firmiter credendum eſt, quòd ſuper hoc poteſtatẽ datam à Chriſto, aut intellectam dari in illo generali, licèt non ſpecialiter ſcriptam acceperunt, & ſic quòd indulgentiæ quas conferunt, valeant. Indulgentiæ dico datæ à Prælatis, quia niſi valerent non eſſent indulgentiæ omninò. Si quid tamen in regimine ſuo in Eccleſia non rectè ſecundùm rationis, & iuſtitiæ normam diſponant, & non in perſona Chriſti id eſt non ac ſi Chriſtus diſponeret (quod abſit), et ſi id quod agunt efficaciam habeat, & ratum ſit, ipſi tamen peccant. Circa diſpoſitionem enim temporalium bonorum Eccleſiaſticorum, & iurium in illis obtinendis, eo quòd minor eſt cura Deo de illis, quicquid Prælati diſponunt, maximè ille qui habet executionem plenitudinis poteſtatis, etſi erret non diſpenſando illa talibus perſonis quibus deberet illa diſpenſare, nihilominus tenet, & ratum eſt quod faciunt, nec Deus vult, quòd quiſquàm in Eccleſia illud retractet.

Vt enim dicitur in literis legum ſecularium, ſacrilegij inſtar eſt dubitare an is dignus ſit quẽ elegerit Imperator, ſicut etiam vult, quòd à nemine retractetur quod ab ipſo fuerit iudicatum nona quæſtio. vltima. Sola. 2. & capitulis ſequentibus vſque in finem, & hoc niſi iudicium illud fuerit erroneum in fide, vel in præiudicium vniuerſalis Eccleſiæ, vt decimaquinta quæſtio. prima. Sunt quidam, & notatur ſuper quadrageſima diſtinct. ſuper capit. Si Papa, & 1. quæſtio 7, ſuper capit. Niſi vigor. Et æſtimant aliqui quòd ſimiliter eſt in diſpoſitione ſeu diſpenſatione bonorum ſpiritualium Eccleſiæ, cuiuſmodi ſunt merita ſupererogationis Chriſti, & ſanctorum, de quibus ſiunt indulgentiæ.

Dicunt enim quòd ſimpliciter, & abſolutè indulgentiæ Prælatorum tantùm valent quantùm ſonant, & ſcribuntur ſiue prædicantur valere, ita

etiam; quòd ſi Prælati tam inordinatè remittant pœnas debitas peccatis ſiue indulgentias effundant, quòd homines intantùm confidant de indulgentijs quas abundanter de facili obtinent, quòd ab operibus pœnitentiæ, ſatisfactionis, & miſericordiæ penitus retrahentur, tamen quod remittunt remiſſum eſt apud Deum, & quod indulgent indultum eſt, & hoc ſiue abſque omni opere iniuncto, ſiue iniuncto opere minimo, quod nec vergit in honorem Dei, nec in vtilitatem Eccleſiæ, putà ſi Summus pontifex dicat alicui, leua feſtucam de terra; & de plenitudine poteſtatis noſtræ relaxamus, remittimus, ſiue indulgemus tibi omnem pœnam peccatis tuis debitam ad quã Deo es obligatus.

Si ita ſit, Deus nouit Ego tamen neſcio, nec video quomodo aliquæ indulgentiæ datæ tantùm à Prælato Eccleſiæ ratæ poſſint eſſe aut valere, & maximè tantùm valere quantùm ſonant, niſi adſit finis mouens, ſcilicèt honor Dei, & profectus Eccleſiæ vel vniuerſalis vel alicuius particularis pro ſe aut pro aliquo eius membro, quæ debent vrgere Prælatum ad conferendum indulgentias pro opere quod ſic euidenter ſit vtile ad conſequendum illum finem. *Nota.*

Quòd ſi tamen fieret honor Dei, & profectus Eccleſiæ, qui per illud curari poſſent, omninò deficerent vel in Eccleſia vniuerſali, vel in aliqua Eccleſia particulari, aut in aliquo eius membro, quemadmodum moderno tempore deficerét in vniuerſali Eccleſia honor Dei, & profectus Eccleſiæ vniuerſalis procurandi per Dei gratiam in paſſagio generali, cui Dominus Papa Nicolaus in dicta litera exhortatoria dixit præfigendum omnibus Cruce ſignatis, & Cruce ſignandis terminũ feſtum videlicèt natiuitatis Beati Ioannis Baptiſtæ, quod erit in anno Domini 1293. niſi pro opere transfretandi, & liberandi terram ſanctam de manibus Sarracenorum largiſſimæ indulgentiæ conferrentur talibus qui vtiles ſunt ad tale opus exequendum, & niſi ſecundùm modum finis, & laboris in opere rationabiliter menſuretur quantitas indulgentiarum, vt per hoc in illarum diſpenſatione concurrant ſimiliter gratia ſeu miſericordia & iuſtitia. Iuſtitia propter meritum operis gratia propter veniam pœnę debitam peccatis ſuper mercedem æternæ retributionis proportionalem quantitati operis, quę principalius ab operãte debet attendi & expectari ex opere, quàm indulgentia pœnarum debita peccatis. Sed ſi talis finis adſit & ſecundùm ipſum, & ſecundùm quãtitatem laboris in opere rationabiliter moderentur indulgentię, aliter enim fine fruſtrari poſſent per contemptum earum aut nimiam confidentiam in ipſis, vt dictum eſt, non ſolum valent, ſed & tantùm valent quantùm ſonant. Et hoc omnibus in charitate exiſtentibus ad iniũcti operis executionem laborantibus, & ſic æqualiter valent in æqualibus, & inęqualiter inęqualiter laborantibus.

Et menſurantur indulgentiæ non ſecundùm meram voluntatem conferentis eas, vt dicit vna opinio, ponentium ſcilicèt quòd indulgentię poſſint eſſe merè gratuitæ abſque omni merito operis, nec etiam menſurantur ſecundùm meritum operantis recipientis eas, vt dicit alia opinio ponentium, quòd indulgentiæ ſunt ſimpliciter debitæ, ſed menſurantur medio modo ſcilicèt ſecundùm modum & neceſſitatem finis, & quantitatem laboris in genere operis, ſed aliquando principaliter ſecundùm neceſſitatem finis, putà quando potior honor Dei, & Eccleſię profectus ex minus laborioſo opere ſperantur, poſſunt pro illo exequendo dari indulgentię abundantiores quã pro alio opere magis laborioſo, ex quo minus honor Dei & Eccleſię profectus ſperantur. Aliquando verò principaliter menſurantur indulgentiæ ſecundùm quantitatem laboris in genere operis, putà quando non potior honor Dei, & Eccleſię profectus ſperantur ex opere minus laborioſo, ſecundùm quòd Dominus Papa in generali abſolutione in Cœna Domini plures dies indulgentiæ conſueuit concedere aduenientibus de partibus transmarinis q̃ alijs, & adhuc plures venientib. de vltramontes q̃ venientib. de citra mõtes. Et ita ſecurè poteſt dici, quòd indulgentiæ Prælatorum tantùm valent quantùm ſonant, & prædicantur valere, & ſimul concurrant iſta quatuor, videlicèt ex parte diſpenſantis auctoritas ex parte recipientis charitas, ex parte operis vtilitas, & ex parte finis, ſiue cauſę pietas. Et cum debitum pœnale cuiuſque vnum ſit & idem, & quo ad durationem in tempore ęqualiter ſoluendum in quocunque foro licèt multum inęqualiter quo ad acerbitatem pœnę in foro Chriſti, & in foro pœnitentis, & in foro Eccleſiæ, ſicut ſuperius eſt expoſitum, Aduertendum credo, quòd cum prælatus non diſtinguat neque determinet indulgentias dari putà decem dies de iniunctis ſibi pœnitentijs, ſed decem dies ſimpliciter, intelligitur indulgentia fieri decem dierum de pœna purgatorij, vt per decem dies indulgentię citius liberetur à pœnis purgatorij, quàm ſi ſine illis indulgentijs deceſſiſſet, ſicut citius liberaretur à purgatorio per decem dies, ſi hic decem dies voluntarię pœnę peregiſſet, quàm ſi non peregiſſet. Et hoc prouenit ex magna Dei miſericordia, qui minores pœnas in duplici foro vult nos ſuſtinere, & ad maiores pœnas purgatorij ſoluendas, indulgentias nobis conceſſas reſeruat. *Nota.* *Nota.*

Et puto quòd Prælatus per intentionem poteſt conferre indulgentias dierum pœnę à Sacerdote iniunctorum, putà ſi pœnitenti iniunctum ſit ſacramẽtaliter per ſacerdotẽ ieiunare centũ dies, prælatus pẽſatis cauſis prędictis poteſt indulgere 40. dies de iniunctis ſibi pœnitentijs, ita quòd

ſi ieiunauerit alios dies vſque quadraginta non peccat ieiunium illorum omittendo, vel poteſt ex cauſa omnem pœnam iniunctam indulgere, ſicut facit in indulgentijs generalibus omnium criminum, nec delinquit illam pœnam iniūctam omittendo, ſicut per inobedientiam delinqueret ſi illam omitteret abſque indulgentia, & cum hoc omnes dies illius pœnę omiſſæ ſuſtinere deberet in purgatorio ſi non impleret illam in vita iſta, ſicut cum in foro Chriſti, & in foro pœnitentis non agit dies pœnę cum acerbitate competenti, aut dimittit eam agere per aliquam partem diei, acerbitas illa omiſſa addetur acerbitati pœnę in purgatorio, & ſimiliter portio diei omiſſa adiungetur diebus pœnę purgatorij vt ſic vel per pœnas proprias vel in præſenti, vel in futuro, vel per indulgentias oporteat pœnitentem reddere quæcūque deliquit vſque ad minimum incluſiuè, vt nihil mali culpæ maneat impunitum.

Ad argumenta pro & contra reſpondendum eſt.

Ad arg. a parte affirmatiua. Argumentum enim pro parte affirmatiua procedit probando indulgentias fore menſurandas ſecundùm meram voluntatem conferentis eas, argumentum autem pro parte negatiua probare eas fore menſurandas ſecundùm meritum cuiuſque in opere, cum tamen non menſurentur niſi ſecundùm modum finis & genus operis, vt dictum eſt.

Ad primum. Quòd ergò arguitur primo, quòd indulgentiæ Prælatorum tantum valent quantum ſonant, quia Corpus Chriſti principale eſt reſpectu meriti ipſius, ſed Prælati habent liberam diſpenſationem ſecundùm meram voluntatem ſuam Corporis Chriſti faciendam populo, ergò & meriti ipſius, & ſic indulgentiarum, quæ præcipuè de merito operum pœnalium Chriſti indebitorum diſpenſantur: Dico, quòd Prælati quo ad hoc habent poteſtatem diſpenſandi Corpus Chriſti, quòd videlicet ſi ſint ordinati in Sacerdotes, & habeant debitam materiam conſecrandi Corpus Chriſti, putà panem de frumento, poſſunt illud conſecrare quando volunt, & quantum indigent fideles, ſed non habent poteſtatem conſecrandi illud in alia materia.

Poſſunt & ipſum conſecratum diſpenſare quando volunt, & quibus volunt bonis & malis, ſed non poſſunt determinare quantùm eius communio debeat cuiquàm illorum valere, quia hoc dependet à ſolo Deo, & diſpoſitione communicantis. Nec poſſunt facere, quòd valeat & non obſit non exiſtenti in gratia.

Et ſicut quo ad aliqua Prælati habent liberam diſpoſitionem Corporis Chriſti, & quoad aliqua non, ſic & indulgentiarum iuxta modum iam expoſitum, præcipuè quo ad indulgentiarum valorem, ſecundùm quem ſunt acceſſoria ad Corpus Chriſti, vt dicit argumentum. Sicut enim non poſſunt facere, quòd valeat Corpus Chriſti non exiſtenti in gratia, ſic nec poſſunt facere, quòd illi valeant indulgentiæ.

Poſſunt tamen plus ſuper indulgentias, ſiue ſuper merita pœnarum Chriſti, quæ ſunt acceſſoria, quàm ſuper Corpus Chriſti quod eſt principale. quia poſſunt plures indulgentias concedere aut pauciores, ſaluis prædictis quatuor, & ſic facere, quòd indulgentiæ pro aliquo opere valeant plus vel minus; ſed nō poſſunt plus quàm vnum Corpus Chriſti diſpenſare, licèt ſub pluribus ſpeciebus panis, nec etiam poſſunt facere vt aliquibus in eadem diſpoſitione manētibus modò plus valeat, modò minus, licèt ſub pluribus ſpeciebus panis, vel ſub paucioribus poſſint illud aliquibus miniſtrare, ſicut poſſunt plures vel pauciores indulgentias pro aliquo opere aliquibus conferre non tamen omninò ſic, eo enim quòd operantur in conſecratione vi ordinis, & modo naturę ſecundùm prędicta, in tot ſpeciebus conſecrare poſſunt, quot eis proponuntur, & conſecratum populo miniſtrare, operantur autem in indulgentiarum diſpenſatione modo liberi arbitrij, ſecundùm regulam rectæ rationis, quę non ſinit quòd tantùm indulgentiarum diſpenſare poſſunt, quantum velle poſſent abſque regula rationis, vt patet ex dictis.

Et ſic non eſt ſimile de diſpenſatione ſecundùm quantum corporis Chriſti, & indulgentiarum, ſi tamen tantum, & in tanta quantitate, & in tot ſpeciebus panis quantum vellent vltra vſum neceſſarium, & honeſtum eccleſiæ Corpus Chriſti conſecrare, & miniſtrare poſſent, qd aliqui negant.

Quod ſi illud non poſſunt circa Corpus Chriſti, falſum eſt ergò medium aſſumptum in argumento ſcilicèt, quòd poſſunt diſpenſare Corpus Chriſti in ſacramento quantum volunt, ſicut falſum eſt, quòd poſſunt diſpenſare indulgentias quantum volunt abſque rationabili cauſa, quod nititur probare argumentum, ſed non poteſt.

Ad ſecundum. Ad ſecundum, quòd Deus non acceptat facta Pręlatorum, niſi ſecundùm iuſtitiam, quia non placet ei niſi iuſtum, non eſt autem iuſtitia, quòd æqualiter valeant ſingulis, quod eſſet ſi paſſim tantum valerent quantum ſonant, non ergò tantum valent quantum ſonant, Dico, quòd in diſpenſandis indulgentijs poteſt conſiderari iuſtitia duplex, & ſecundùm vtranque poteſt earum diſpenſatio moderari.

Iuſtitia duplex in diſpenſandis indulgentijs. Eſt enim in diſpenſandis illis quędam iuſtitia conſideranda. quæ iuſtum eſt, quòd illas Prælatus pro loco, & tempore diſpenſet, vt honor Dei, & perfectus Eccleſię per illarum diſpenſationem procurentur, quia ſi quandoque non pro loco, & tempore illas diſpenſaret, aut non tantas diſpenſaret, quòd honor Dei, & profectus Eccleſię diſpen-

penſando illas procurari poſſent, non diſpenſando, aut non tantas diſpenſando, ſed minores, aut non procuraretur, aut non intantum procuraretur quantum ſi ampliores diſpenſaret, quod iniquum, & iniuſtum eſſet, & peccaret prælatus, non diſpenſans illas aut non tantas, è contra ſi quandoque pro loco, & tempore illas diſpenſaret, aut tantas. quòd honor Dei, & profectus eccleſiæ diſpenſando illas, aut diſpenſando tantas, non procuraretur omninò, aut nõ maior propter maiores indulgentias, vanum eſſet illas diſpenſare, aut tantas diſpenſare, atque irrationabile, & iterum peccaret Prælatus in diſpenſando illas.

Alia autem iuſtitia poteſt conſiderari in diſpẽſandis indulgentijs qua iuſtum eſt quenquàm recipere tot indulgentias, quot ipſe recipit, ita quòd non eſſet æquitas iuſtitiæ ipſum recipere plures vel pauciores.

Prima iuſtitia ſemper in diſtribuendis indulgentijs à Prælato conſideranda eſt, & obſeruanda, quia vt dictum eſt, aliter peccaret, nec Deus factum ſuum acceptaret, maximè quo ad actionem qua ab ipſo talis diſpenſatio fit, licèt fortè aliquibus quibus diſpenſarentur, merito deuotionis illorum valerent, & ſic quo ad illarum receptionem Deus alias acceptaret, ſed hoc non ſecundùm rationem qua indulgentiæ ſunt indulgentiæ, & dona gratuita potius quàm debita; ſecundùm modum ſuperius determinatum, ſed potius ſecundùm rationem qua ſunt quædam debita ratione iuſtitiæ, & hoc ſcdm iuſtitiã ſecũdo modo dictam, q̃ non oportet Prælatũ cõſiderare neque obſeruare, & poteſt ſi velit, ſicut quando menſurat indulgentias ſecundùm quantitatem laboris in genere operis, & hoc vel indefinitè ſiue in quantitate infinita, ſicut in ſex caſibus ſuperius expoſitis, vel definitè, ſiue in quantitate definita menſurando indulgentias, vt quando in caſu iam ſuperius expoſito menſurat indulgentias ſecundùm quantitatem laboris in genere operis, diuerſimodè quærentibus eas à longe, & quærentibus illas de prope. ſecundùm quam menſurare indulgentias ſub tali quantitate, vel ſub tali, & hoc vel infinitè, vel definitè, vel diuerſimodè ſecundùm diuerſitatem temporum, locorum, & perſonarum eſſet optima earum diſpenſatio, dum tamen non minus procuraretur honor Dei, & profectus Eccleſiæ in diſpenſando eas diuerſimodè ſecundùm diuerſitatem temporum, locorum, & perſonarum, & in diſpenſando illas per omnia æqualiter, aut in diſpenſando eas minores, quàm in diſpenſando eas maiores, quia ſimpliciter, & abſolutè talis; & tanta diſpenſatio indulgentiarum eſt optima, & ſumme à Deo acceptatur, quali & quanta honor Dei maior, & maior perfectus Eccleſiæ valent procurari.

Et ſic ſimpliciter principalior modus menſurandi diſpenſationem indulgentiarum eſt ſecundùm modum finis, & neceſſitate eius. Secundarius autem ſecundùm modum operis, & quantitatem laboris in illo. *Nota modus duos.*

Sed non eſt modus iſte determinatus in natura rei, ſed ſecundùm diuerſitatem cauſarum, & temporum, locorum, & perſonarum determinari debet ſecundùm iudicium rectæ rationis prout ſapiens determinaret, & hoc iuſtum eſt ſecundùm regulas iuſtitiæ primo modo dictę, quę propria eſt indulgentijs, licèt non ſecundùm regulas iuſtitiæ ſecundo modo dictæ, quę repugnat indulgentijs, vt patet ex prædeterminatis.

Vnde non eſt medium ſtrictum, ſed immenſæ latitudinis in menſurando hoc modo indulgentias, & poteſt Prǽlatus pro penitus vno, & eodem negotio benè ſecundùm [l]ibitum voluntatis ſuæ dare maiores vel minores indulgentias, & æquales inæqualibus quo ad conditiones perſonarum, & operum, vt tantum ſimpliciter valeant quantum ſonant recipientibus.

Si verò medium illud tranſeat, abundantiores ſiue pauciores indulgentias cõferendo quàm honor Dei, & Eccleſiæ profectus requirat, non video quomodo valeant, & maximè tantum quantum ſonant.

Sed & ne peccet Prælatus in menſurando illas, diligentiſſimè debet attendere vt tali modo menſuret eas ex quali amplius honor Dei, & Eccleſię profectus procurentur. Et quod aſſumitur in argumento, quòd non eſt iuſtitia indulgentias ęqualiter diſpenſare inęqualibus, quare Deus nõ acceptat talem diſpenſationem, nec valent illis ęqualiter quantum ſonant valere. *Ad aſſumptum.*

Dico, quòd verum eſt in diſpenſatione quæ menſuranda eſt ſecũdùm meritum perſonarum penès ſecundùm modum iuſtitię quę eſt ex debito. Sed non eſt verum in diſpenſatione quæ menſuranda eſt principaliter ſecundùm modum, & neceſſitatem finis penès primum modum iuſtitię, quę eſt non tàm ex debito, quàm ex gratia, qualiter menſuranda eſt diſpenſatio indulgentiarum, vt patet ex prędeterminatis.

Comment.

Comment. in Quæſtionem XIIII. quæ eſt,

Vtrum Indulgentiæ Prælatorum tantùm valeant, quantùm ſonant.

IN titulo not. quod vulgatum eſt hoc, quòd tantùm valent, quantùm ſonant, neque re vera hoc vertitur ſimpliciter in dubium, ſed quomodo verificetur hoc dictum, & quomodo non, declaratur. Eſſent autem pro titulo præſertim declaranda: alterum quid ſit Indulgentia: alterum verò poteſtas Prælatorum, ſed quoniam vtrunque fit ab Auctore in corpore quæſtionis, non eſt, quòd nos aliquid circa hoc dicere velimus.

In corpore igitur præſertim tria habet. Primum eſt de quidditate Indulgentiæ. Secundum eſt reſolutio quæſtionis. Tertium eſt de poteſtate Prælatorum.

Primum diuiditur in duo. Nam primò ponitur diffinitio Indulgentiæ. Secundò declaratur quo ad omnes eius partes. Et hæc clariſſimè patent in litera.

Secundum principale diuiditur in tria. Primò enim oſtenditur, quòd collatio Indulgentiæ non ſit donatio. Et dato, quòd pro donatione accipiatur, non verificatur illud, quòd tantùm valent, quantùm ſonant. Et ſic ponitur

Prima concluſio. Collatione Indulgentiarum pro donatione ſumpta, non tantùm valent, quantùm ſonant. Probatur, quia donatio non exigit niſi dantis liberam voluntatem ſine circunſtantia recipientis. Collatio verò Indulgentiæ, vltra liberam dantis voluntatem, exigit circunſtantiam recipientis, ſcilicet diſpoſitionem. Ideò indiſpoſito non tantum valent quantum ſonant.

Secundò oſtenditur, quod collatio Indulgentiæ non ſit redditio, contra quoſdam: dato autem quòd collatio eſſet redditio tantùm valerent, quantum ſonarent. Et ſic oritur duplex concluſio, quarum

Prima eſt. Collatio Indulgentiæ non eſt redditio.

Secunda eſt. Dato, quòd eſſet redditio, tantum valerent, quantum ſonarent.

Prima concluſio probatur. Redditio præſupponit debitum ex merito, ſed collatio Indulgentiæ non præſupponit huiuſmodi de condigno, igitur collatio non eſt redditio.

Not. autem, quòd etſi ex Nicolao Pont. Auctor dicit id poſſe verificari, quòd ſcilicet ſit redditio; non tamen vult colligere, quòd hoc ſit ſimpliciter, quia ſemper in Indulgentiæ collatione includitur plus gratiæ, quàm ſit meritum; & ſi valet, valet in parte, vbi taxatur Indulgentia, & opus, quod peragendum eſt, vt patet in caſu ex litera Nicolai &c.

Secunda concluſio patet, & verificatur in caſu taxationis operis, & affectus, quo operari quis deberet conſecuturus Indulgentias.

Tertiò oſtenditur, quòd collatio Indulgentiæ ſit diſpenſatio, & ex hoc ponitur

Tertia principalis concluſio, ſcilicet concurrentibus omnibus neceſſarijs ad rectam diſpenſationem, tantum valent, quantum ſonant. Patet hæc concluſio ex declaratione eorum, quæ requiruntur ad rectam diſpenſationem, quæ ſunt vrgens neceſſitas ex parte cauſæ, propter quam &c. & eiuſdem vtilitas &c. quæ omnia patent manifeſtè in litera.

Tertium principale, quod eſt de poteſtate Prælatorum, facile diſtenditur in litera. Et cum duplex ſit, altera ordinis, altera verò iuriſdictionis. Eſt concluſio, quòd ea, quæ iuriſdictionis eſt, illa eſt, qua diſpenſantur Indulgentiæ. Quæ omnia, quoniam in litera ſatis clarè habentur, nihil operis impendimus, præter hoc, quaſi diſpoſitio ad ipſa capienda: niſi quaſi ad principium redeuntes, velimus quædam abundantiori doctrinæ gratia dicere, incipientes ab eo, quod in prima concluſione dictum eſt.

Cum ergo habeat Auctor, quòd Indulgentiarum collatio requirit ex parte recipientis diſpoſitionem; ſcito, quòd diſpoſitio peculiaris eſt diuina gratia. Vnde eſto, quòd Pontifex conferat omnibus viſitantibus talem Eccleſiam Indulgentiam talem, profectò tantum valet, quantum ſonat, prout determinatum eſt, omnibus diſpoſitis, ſcilicet exiſtentibus in gratia. Et quidem quod exigatur gratia patet tum ex antiqua Indulgentiarum forma, quæ eſt, puta viſitantibus, & confeſſis, & contritis, quæ ſunt inſtrumenta gratiæ. Tum quia, ſicut ciuilis theſaurus non niſi pro ciuili cauſa diſpenſatur, ita vitalis non niſi pro vitali. Eſt autem Indulgentia theſaurus vitalis, qui non prodeſt niſi viuis, mortuus verò eſt quicunque ſine gratia eſt, quæ vera eſt animæ vita. vnde Dominus, Ego via, veritas, & vita, ſcilicet gratia eius. Et Indulgentia cum includat gratiam non poteſt eſſe ſine gratia, & actus actiuorum non recipiuntur niſi in patiente benè diſpoſito. Eſt autem maxime indiſpoſitus quicunque eſt expers gratiæ. Non eſt autem, quod exiſtimemus omninò nihil aliud exigi præter gratiam ad faciendum diſpoſitum ad Indulgentiam conſequendam. Quod vt intelligatur, eſto Callias, qui plura crimina confitetur Indulgentiæ tempore, nec quidem ponit obicem, ſed libenter confitetur, & contritè, plenariam tamen videns conceſſam Indulgentiam, negligit ex ſe aliqualem pœnitentiam facere, vel petere, & ſi ei iniungatur, recuſat, licèt modeſtè, vel acceptat, ſed animo triſti; profectò indiſpoſitus videtur ad conſecutionem Indulgentiæ. Quippè ſcimus, quòd pœnitentia ſit onus perſonale, ſicut actio peccati perſonalis eſt.

Negligens autem onus, vbi actio mala anteceſſit, videtur indiſpoſitus. Hinc & in ſacris Iubilæis, ſatisfactio tangitur. Quòd ſi quis dicat, ad quid ergo Indulgentiæ? Sciat; quòd ſicut non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis; ita pro totali culpa expianda non ſufficiunt iniunctæ, vel ſpontè ſuſceptæ ſatisfactiones: his verò ſupplet miſericordia Dei, de theſauro ſatisfaciens meritorum Chriſti, & ſanctorum. Sed vtique non ſupplet, vbi ex negligentia quis reſpuit aliqualem laborem: hoc enim non eſſet ſupplere, ſed miſericordiam facere ſine iuſtitia, quæ tamen debet eſſe ſimul cum miſericordia. Ex his patet, quòd re vera non ſit redditio ipſa collatio Indulgentiarum.

Cum iterum dicatur, quòd ſit diſpenſatio, ſcito, quòd eſt diſpenſatio theſauri Eccleſiæ, in quo ſunt omnia merita Chriſti, & Sanctorum. Si enim omnis effectus ſacramentorum, per quem culpa relaxatur, non eſt niſi per virtutem paſſionis Chriſti, oportet quòd ad relaxationem culpę, merita eius occurrant, multò igitur magis ad relaxationem pœnæ.

Merita autem Chriſti intelliguntur eſſe theſaurus ille indeficiens, qui de diuina miſericordia à confidente Prælato aperitur, cum Indulgentiæ conferuntur, cui quidem inexhauſto theſauro annectuntur merita Sãctorum, quæ fuerunt per opera ſupererogationis, quæ accepta ſunt Deo ad eorum maiorem gloriam in beneficium aliorum, qui per charitatem vniti ſunt Catholicæ fidei. Dicuntur autem opera ſupererogationis ſatisfactiones ſuperfluę. Nempè, vt intelligas, ſatisfecit Chriſtus pro peccato totius mundi, ſed ideo dicitur ſuperfluè ſatisfeciſſe, quia minima ſanguinis gutta efficax fuit ad abluendum vniuerſum. Quod ſuperfuit autem, theſaurus eſt ille, de quo loquimur. cæteræ ſcilicet paſſiones eius, non quod dicantur ſuperfluę ſimpliciter, ſed in hoc ſenſu. Quòd minima pars earum ſufficiens erat. Quòd autem plus fuit, theſaurus eſt, qui aperitur & cum ſit adeò plenus ſatisfactionibus huiuſmodi, cum aperitur, applicantur tales ſatisfactiones membris fidelium pro pœna, quàm aliàs pro culpa mererentur. Subditur autem theſaurus iſte ſummo Paſtori de diuinæ miſericordiæ ordinatione, non tantum per ſacramentorũ collationem, ſcilicet ratione poteſtatis ordinis, ſed etiam pro poteſtate iuriſdictionis à Chriſto Domino piè collata Petro, & ſucceſſoribus.

Cum aũt tandem dicitur, ꝙ ad rectam diſpenſationem requiritur &c. Illud pertinet ad cauſam, ꝑꝑ quã Indulgentię cõferunt, ꝗ ipſa non exiſtente, inualidę ſũt Indulgentię. Et de hac quidem materia vide diligenter tractantem Gerſ. ſuis tract. &c.

QVÆSTIO

QVAESTIO XV.

Vtrum ſit licitum diſputare de poteſtate Prælatorum.

Ar. prin. CIRCA Tertium arguitur, quòd non ſit licitum diſputare de poteſtate Prælatorum, ſic: diſputatio illa, quæ eſt cauſa litis & diſcordiæ, non eſt licita. Talis eſt diſputatio de poteſtate Prælatorum alijs volentibus eam ampliare: alijs autem volentibus eam reſtringere: ergò &c.

In oppoſit. Contra. Illud eſt licitum, per quod ſubditus poteſt cognoſcere in quo debet Prælatis obedire, & in quo non: non enim tenetur ei obedire in omnibus, putà in illis præceptis, quæ contra Deũ & diuinam legem, atque diuina mandata præciperet, ſed hoc poteſt cognoſcere per diſputationem de poteſtate Prælatorum, quia ipſa declarat & determinat, & inueſtigat, in quibus ſubditi ſuis Prælatis obedire debent, & in quibus non: ergò &c.

Reſponſio. Dico, quòd triplici intẽtione poteſt fieri diſputatio de Poteſtate Prælatorum, ſicut & de poteſtate Chriſti, & Dei. Vna videlicèt vt poteſtatem illorum diminuat, aut attenuet, & minorem, q̃ ſit credi faciat, & propter hoc eis minus, & in paucioribus obediendum ſit. Alia autem contraria vt poteſtatem eorum extendat, & maiorem, q̃ ſit credi faciat, & propterea eis amplius, & in pluribus obediendum ſit. Tertia verò media eſt, vt ſcilicet, quæ & quanta ſit Prælatorũ poteſtas innoteſcat, & ſecundùm hoc quiſque Prælatis obediat.

Notãd. Diſputare de poteſtate Prælatorum prima intentione eſt omninò illicitum, ſicut illicitum eſt tali intentione diſputare de poteſtate Chriſti, & Dei, qualiter diſputant Philoſophi nitentes probare de Deo, quòd non habet poteſtatem agendi quicquam circa inferiora generabilia, & corruptibilia niſi mediãte motu corporum cœleſtium. Et diſputare iſto modo, & tali intentione diſputare de Prælatorum poteſtate, aut etiam principum ſæcularium. eſt reſiſtere, ſiue contrariari diuinæ ordinationi, & bonum publicum non amare. Poteſtas enim Prælatorum eis à Chriſto Deo data eſt, & ad publicam vtilitatem Eccleſiæ ordinata. Dicit enim Apoſtolus Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo, quæ autẽ ſunt à Deo, ordinata ſunt, itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit; qui autem Deo reſiſtunt, ſibij pſis damnationem acquirunt. Dei.n. miniſter eſt tibi in bonum. Re vera, qui tali intentione de poteſtate Prælatorum diſputant, damnationem æternam ſibi acquirunt, & meritò, quia ſic diſputando poteſtatẽ Prælatorum, pro quanto eam diminuere intendunt, furari quantùm in ipſis eſt nituntur, quæ quia de numero ſacrorum eſt à Deo Sanctæ Eccleſiæ conceſſorum: igitur adinſtar ſacrilegij eſt diſputare de poteſtate Prælatorũ, aut etiam principum iſto modo: eſt enim furari ſacrum de ſacro, vt etiam dicit in literis legum ſæcularium, Sacrilegij inſtar eſt diuinis, ſuper quibus oportet miniſtrationibus obuiare beneficijs. Et quia ſic diſputantes de Prælatorum poteſtate, frequenter ſunt inuidi Prælatis, & rebelles, atque inobedientes nolentes ab eis corrigi, aut corripi, vel puniri pro ſuis delictis, ideò diſplicere ſolet Prælatis, & principibus de ipſorum poteſtate diſputare, & hoc prohibent. Et meritò, quia vident ſibi in hoc iniuriari, & diuinæ ordinationi contrariari, & bonum publicum demoliri, & ſic diſputantibus ſibi à ſeipſis æternam damnationẽ procurari.

Diſputare autem de poteſtate Prælatorum ſecunda intentione etiam eſt illicitum eadem de cauſa, qua præcedens, quia ſicut eſt data Prælatis à Deo ſimpliciter ad Eccleſiæ vtilitatem, ſic etiã data eſt eis in determinato gradu ad eandem vtilitatem, vt ad magis & minus, ſiue maius & minus poteſtatis, quàm ſit à Deo datum ad Eccleſiæ vtilitatem, non vergeret. Et ſic vtroque modo diſputare de poteſtate Prælatorũ, vitioſum eſt. Magis tamen vitioſum eſt diſputare de illa prima intentione, quàm ſecunda, quia diſputatio de illa intentione ſecunda potius eſt in fauorem Eccleſiæ & Prælatorum, quàm in odium.

E contrariò autem diſputare de illa intentione prima. Et quia tali intentione plerique de poteſtate Prælatorum diſputant adulando ſperantes ex immenſa poteſtate Prælatorum generaliter, aut ſpecialiter & immenſa ptãte alicuius illorum cõmodum aliquod ſibi prouenire: ideò etiam talis diſputatio meritò debet Prælatis diſplicere. Boni enim viri nolũt æſtimari vltra id quod ſunt, & frequenter volunt æſtimari minus, quàm ſint, exemplo Ioannis Baptiſtæ. Vt enim dicit Auguſt. ſuper Ioannem ſermone 4. Tanta excellentia erat in Ioanne, vt poſſit credi Chriſtus, & in eo probata eſt humilitas eius, quia dixit ſe non eſſe cum poſſet credi eſſe. Nullum tantùm meritum habuit, quàm de iſta humilitate, quòd cum poſſet fallere homines, & putari Chriſtus, & haberi pro Chriſto, confeſſus eſt tamen apertè: Non ſum ego Chriſtus. Non dixit Ego ſum Ioannes, ego ſum Helias, ego ſum propheta, ſed dixit, Ego ſum vox clamantis in deſerto. Et præcipuè debet Prælatis talis diſputatio taliũ de ſua poteſtate diſplicere

cere, quia ſicut diſputando poteſtatem Prælatorũ nimium extendunt, quando eam ſperant facere pro ſe, ſic e contrario eam diſputando attenuant, quando timent, nè per eam debeant Prælati contrariari ipſis. Vnde frequenter in vno articulo poteſtatem Prælatorum extollunt, & in alio deprimunt, modo quo ſæpiùs extollere viſi ſunt illa, quæ ſua ſunt, & quæ aliorum, dum tamen pro ſe ſunt, & deprimere ea, quæ ſunt aliorum, maximè quando contraria ipſis ſunt.

Vnde ſeruando medium virtutis, & moderamen inter vtramque dictarum duarum diſputationum de poteſtate Prælatorum, dico, ꝙ diſputatio de poteſtate Prælatorum intentione tertia, omninò licita eſt & multum proficua, ſicut & diſputatio de poteſtate Chriſti, & Dei de ijs, quæ ſunt fidei, dummodò fiat cauſa addiſcendi, vel conuincendi hæreticos. Sic enim ſecundũ dictum Philoſophi, diſputare de ſingulis non eſt inutile, & non cauſa deducendi illa in dubium. Hoc enim omninò illicitum eſt, ſicut etiam illicitum eſt diſputare, vt in dubium reuocentur illa, quę determinata ſunt per vniuerſales Synodos. Nam vt dicitur in literis legum ſæcularium, iniuriã facit iudicio reu. rendiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel iudicata, ac rectè diſpoſita reuoluere, & publicè diſputare contenderit. Reuoluetur dicit gloſſ. i. in dubium reuocare: immò vt procedit ſecundum argumentum, & benè concedendum eſt, quòd talis diſputatio de poteſtate Prælatorum multùm neceſſaria eſt, nec debet diſplicere alicui, ſed multùm placere, ſicut & placet Prælatis bonis poſtquàm ſciuerint & præſumpſerint magiſtros aliquos tali modo de ſua poteſtate diſputare, & hoc præcipuè ideò, quia tali diſputatione pluries etiam ipſi Prælati frequenter diſcunt quãtùm, & quid ſuper ſubditos poſſunt, & quantùm, & quid non poſſunt, & per hoc ſciũt legitimè vti ſua poteſtate, & ſibi cauere de poteſtatis abuſu, quod fortè ſine illa neſcirent, ſicut ſubditi ex tali diſputatione diſcunt quantùm, & in quibus debent Prælatis ſuis obedire, & quantũ, & in quibus non: & per hoc ſciunt legitimè ſuis Prælatis obedire, & cauere ab indebita rebellione, & in caſu obedientiæ illicitæ ſuis Prælatis obuiare, ꝙ fortè ſine illa diſputatione neſcirent. Hinc dicit beatus Bernardus in Epiſtola quadam ad Adam Monachum. Liquidò apparet malè imperantibus non eſſe parendum, præſertim dum prauis obtemperas imperijs, in quo homini videris obediens, Deo planè, qui omne, quod perperam agitur interdicit, inobedientem te exhibes. Valdè autem perperam eſt, profiteri te obedientem, in quo noſceris ſuperiorem propter inferiorem, ideſt, diuinam propter humanam ſoluere obedientiam. Quid enim? quod iubet homo; prohibet Deus, & ego audiam hominem, ſurdus Deo? Non ſic enim Apoſtoli clamant, Melius eſt obedire Deo, quàm homini, & infra ibidem. Si ita oporteret, ſine cauſa legitur, Omnia probate, quod bonum eſt tenete. Si ita eſt, deleamus iam de libro Euangelij; Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes. Sufficit quippè quod ſequitur, & ſimplices ſicut columbæ.

Nec dico, à ſubditis mandata præpoſitorum eſſe diiudicanda, vbi nihil iuberi deprehenditur diuinis contrarium inſtitutis, ſed neceſſariam aſſero, & prudentiam, qua aduertantur, & libertatẽ, qua contemnantur. Per dictam autem diſputationem omnia quæ pertinent ad poteſtatem Prælatorum, probantur, & diiudicantur, dum in præceptis eorũ timetur aliquid aduerſari diuinis inſtitutis, & quod bonum eſt tenetur per prudentiam ſerpentum, quę tali diſputatione diſcitur, & per ſimplicitatem columbę obedienter opere impletur. Vnde ſi quis temerarius obediens dicat in omnibus eſſe præceptis ſuperiorum obediẽdum, & nihil interrogandum, ſed prælato per omnia credendum.

Reſpondẽdum eſt ei, ꝙ cuidã reſpondet B. Ber. in eadem Epiſtola, vbi loquitur de ſubdito tali & Prælato ſuo, ſic inquiens. Cęterum (inquit) nihil habeo interrogare, ipſe viderit. Dic (quæſo) ſi dato in manus gladio te armari iuſſiſſet in iugulũ, acquieſceres? q. d. neq̃q̃: ergò nec ſimiliter deberes in alijs obedire, quæ deprehenderes contraria diuinis inſtitutis, & de illis interrogare, & per diſputationem veritatem perquirere, quæ timeres illis contrariari.

Dico ergo quòd talem diſputationem de poteſtate ſua nullus Prælatorum refugere debet, ſed eam potius appetere, & hoc præcipuè, quia ſi quis eorum ipſam refugit, illud in quo eam refugit, ſuſpectum de veritate tenet, ſicut Mahumeth legẽ ſuam ſuſpectam de veritate habuit, & falſitatem eius per diſputationem de illa deprehẽdi timuit, propter quod pœnali edicto legis de illa diſputare prohibuit. Non ſic Chriſtus legem ſuam ſuſpectam habuit, quando eam liberæ diſputationi omnium et credentium, et non credentium illi expoſuit. Deciſio.

Nec tamen abnuo, quin propter æmulos diſputatores, & ſuſpectos ſuper aliquibus ſub pœna diſputatio prohiberi potuit abſque eo, quòd de veritate illorum apud prohibentem ſuſpitio aliqua ſit. quemadmodum Nicolaus Papa III. prohibuit ſub pœna excommunicationis latę ſententiæ diſputationem: immò omnem expoſitionem præter grammaticalem in expoſitione regulę Fratrum Minorum, quam ipſe edidit.

Nec etiam abnuo, quin vtile eſſet de poteſtate Prælatorum non diſputare, ſi non timeretur, ꝙ cõtraria diuinis præceptis poſſent præcipere, aut aliter, quàm veritas ſe haberet, ſecundùm quod teſtatur Rabi Moyſes de diſputatione Iudæorũ contenta in libris, qui dicuntur Talmuth ſuper edictis legis

legis Moſaicæ, ſic inquiens lib. ca. 70. Liber Talmuth ſcriptus, non erat receptus in diebus primis quando vitabant illud, quod poſtea inciderunt, ideſt multitudinem ſcientiarum, & diuerſitatem opinionum, & diuiſionem credulitatum, & dubitationes, quæ incidunt in expoſitionibus Scripturarum. Dimiſerunt autem rationem in omnibus rebus iſtis cognitioni capituli, quod vocatur domus magni conſilij, ſicut expoſuimus in aggregatione noſtra in Talmuth. Et hęc eſt cauſa quare illi principatus magni perierunt de gente noſtra.

Cum autem regnum Chriſtianorum diffuſum fuit per regna Gręcorum, & Chaldęorum, & ſenſus Philoſophorum diffuſi fuerunt in gentibus illis, & viderunt quòd credulitates ſuas deſtruebãt opin. Philoſophorum deſtructione vehementi, cœperunt ſcribere omnia, quæ erant vtilia credulitati eorum, & reſponderunt illis opinionibus quæ deſtruxerunt fundamenta legis, & ſidei ſuę.

Quod ergò arguitur in primo argumẽto, quòd diſputatio de poteſtate Prælatorum non eſt licita, quia ipſa eſt cauſa litis, & diſcordię: dico, quòd verum eſt diſputando de poteſtate Prękatorum prima, & ſecunda intentione, et hoc loquendo de lite, et diſcordia illicitis.

Diminutione enim poteſtatis Pręlatorum ꝑuocantur Pręlati, extendendo autem prouocatur ſubditi, et hoc inter ſeſe, et contra ſic diſputantes, et etiam diſputantes inter ſe.

Diſputando autem de poteſtate Pręlatorum tertia intentione, adhuc verum eſt, quòd eſt cauſa litis, et diſcordiæ in licitis, et debitis, ad reducendum ſcilicèt vtranque perſonam duarum diſputationum de poteſtate Prælatorum ad medium, & ad debitum temperamentum contra volentes poteſtatem, aut nimium diminuere, aut nimium extendere: contra nullum tamen volẽtem quod iuſtum & æquum eſt tenere, cauſa eſt rationabilis litis, & diſcordiæ.

Comment. in Quæſtionem XV. quæ eſt,

Vtrum ſit licitum diſputare de poteſtate Prælatorum.

TITVLVS intelligitur de poteſtate iuriſdictionis, non ordinis.
In corpore eſt diſtinctio trimembris de intentione diſputandi de huiuſmodi Prælatorum poteſtate, atque etiam triplex concluſio, quæ ad hanc formam reduci poſſunt.

Diſputare de huiuſmodi &c. intelligitur vel

Cum intentione diminuendi eam.	*Cum intentione ampliandi eam.*	*Cum intentione cognoſcendi quanta, & qualis ſit, vt ſciatur, in quo quis teneatur eis obedire.*
Prima concluſio. Non licet diſputare.	*Secunda concluſio.* Non licèt diſputare.	*Tertia concluſio.* Licet diſputare.

Prima, atque ſecunda concluſiones probantur, quia id facere eſt reſiſtere, &, contrariari diuinæ ordinationi, quod non licet. Poteſtas enim tanta, quam habent, data à Chriſto eſt ex Apoſtol. Cætera autem ad has concluſiones attinentia nota ſunt, quia clara; comparata enim adinuicem, magis illicitum eſt, quod in primo membro eſt, quàm quod in ſecundo, quia maiori motu peccati mouetur ille, qui tali intentione diſputat, quia inuidia, vel odio &c.

Tertia concluſio patet. Quoniam neceſſe eſt ſcire quanta ſit poteſtas &c. vnde probatur concluſio per ſecundum argumentum in fronte quæſtionis. Et confirmatur per dicta D. Bernardi, in litera.

Not. quòd diſputare de Papæ auctoritate poteſtatiua, vel Eccleſiæ, pertinet ad hanc eandem quæſtionem, vbi de facto ſcimus plures hæreticos prima intentione, plures ambitioſos, adulatoreſque ſecunda, Catholicos verò tertia, diſputationem aggredi. Inter Catholicos autem vide Mag. Cano. in locis. Theolog. Ioan. Ech. Gaetanum, Belarm. &c.

QVAESTIO

QVAESTIO XVI.

Vtrum miles irruens præuolando conſortes ſuos in hoſtium exercitum faciat opus magnanimitatis.

Arg. prin. CIRCA Quartum & vltimum arguitur, quòd miles præuolans in exercitum hoſtium, non facit opus magnanimitatis ſic, vbi fugiens benè facit vitam ſuam ſaluans, malè facit in hoſte irruens vt occidatur, ſed nuper Sarracenis hoſtibus Chriſtianorum deuaſtantibus ciuitatem Acconen. benè fecerunt, qui fugerunt vitam ſuam ſaluantes: ergò miles ille, qui alijs fugientibus in exercitum Sarracenorum irruit præuolans, & occiſus eſt, malè fecit, ſed factum malum non eſt opus magnanimitatis, cum magnanimitas virtus ſit, & ſecundùm Auguſtinum, Virtutibus non contingit malè vti, neque ad agendum malum opus: ergò &c.

In oppoſit. Contra eſt, quod ſcribitur Cant. vltimo. Fortis eſt, vt mors dilectio, & hoc ideò, quia zelanter diligens pro dilecto in neceſſitatis articulo mortem contemnit, & illi ſe exponit, quod eſt opus magnanimitatis: talis eſt ille miles præuolans operatus ponendo animam ſuam pro amicis ſuis in fide, & charitate, quod eſt opus maximæ charitatis, & ita maximæ virtutis in agibilibus, quæ conſiſtit in magnanimitate: ergò &c.

Reſ. q. Quia iſta quæſtio tangit, & in exemplum proponit captionem ſubuerſionem, atque deſtructionem ciuitatis Acconen. atque Chriſtianorũ, & incolarum eiuſdem, de quibus mentionem facit Dominus Papa i litera exhortatoria, de qua mentio habita eſt ſupra in quæſtione de Indulgẽtijs, ſic inquiens. Ciuitas Acconenſis quadragintaquatuor diebus arctiſſima Babylonicæ potẽtiæ obſidione circundata, terribilibus machinis die, noctuque vexata, impetita crebris, & duris inſultibus mœnibus peruijs, & per cuniculos occultos exciſis 44. die obſidentium viribus Dei permiſſione mirabili, & ſtupenda ſuccubuit, capta per eos, & igni expoſita, Chriſticolis inibi exiſtentibus cæſis innumeris, & cæteris, qui habere nequiuerunt ad maritima vaſa ſuccurſum, in captiuitatem abductis. Quæ quidem facta narrantur anno Domini Milleſimo ducenteſimo nonageſimoprimo decimo die menſis Maij. In qua Ciuitate, vt æſtimo congregati erant non tantùm populares, & ſimplices, ſed etiam Prælati & Principes. Idcircò quæſtionem paulò altius ſubleuando, bellorum celebritatem paulò altius, q̃ quæſtio proponat, exequamur, dicendo in primis cum Tullio in libro primo de offic. ſic dicente, In Republica maximè conſeruanda ſunt iura belli. Nam cum ſint duo genera decertandi, vnũ per diſceptationem: alterum per vim, cumque illud proprium ſit hominum, hoc beluarum, confugiendum ad poſterius ſi vti non licet ſuperiori. Et ſic illi, qui poteſt ius ſuum iam habitum retinere, aut amiſſum, ſiue nondum habitum recuperare, non licet pro illo bellum conſtituere. Quare vt idem proſequitur continuò, ſuſcipienda quidem ſunt bella ob eam cauſam, vt ſine iniuria in pace viuatur, & vt dicit Auguſt. in Epiſtola ad Bonifacium Comitem, Bellum debet eſſe neceſſitatis, vt liberet Deus de neceſſitate, & conſeruet in pace. *Belli neceſſitas.*

Non enim quæritur pax, vt bellum exerceatur, ſed bellum geritur vt pax acquiratur. Eſto ergo bellando pacificus, vt eos quos expugnas, ad pacis vtilitatem vincendo perducas, ita quòd hoſtẽ pugnantem neceſſitas deprimat, non voluntas. Sicut bellanti & reſiſtenti violentia redditur, ita capto miſericordia iam debetur, maximè in quo pacis perturbatio non timetur. Quod Tullius per alia verba continuò dicit vbi ſupra. Parta autem victoria conſeruandi ſunt ij, qui non crudeles in bello, nec immanes fuerunt.

Mea quidem ſententia pacti, quę nihil habitura ſit inſidiarum, ſemper eſt conſulendum, tum ij qui armis poſitis ad Imperatorum fidem confugient, quamuis murum aries percuſſerit, recipiendi ſunt. Ex quo (vt dicit Tullius paucis interpoſitis) intelligi poteſt nullum bellum eſſe iuſtum, niſi quod aut rebus repetitis geratur, aut denunciatum ante ſit, & indictum. De quo dicit Iſidor. in Etymo iuſtum eſt bellum, quod ex edicto de rebus repetendis geritur, aut propulſandorum hoſtium cauſa. Et Auguſt. in lib. quæſtionum, Iuſta bella ſolent definiri; quæ vlciſcuntur iniurias ſic gens, vel ciuitas petenda eſt, quæ vel vindicare neglexerit, quòd à ſuis improbè factum eſt, vel reddere, quod per iniurias ablatum eſt. Sed vt dicit Aug. contra Manichęos, nocendi cupiditas, vlciſcendi crudelitas, implacatus, atque implacabilis animus, feritas debellandi, libido dominandi, & ſi qua ſimilia, hæc ſunt quæ in bellis iure culpantur. Et vt ſequitur ibidem poſt pauca, ordo ille naturaliter mortalium paci accommodatus hoc poſcit vt ſuſcipiendi belli auctoritas, atque conſiliũ penès Principes ſit. Sed, vt ait Tullius vbi ſupra in cap. de fortitudine. *Bellum iuſtum.*

Ea animi elatio, quæ cernitur in periculis, & laboribus, ſi iuſtitia vacat, pugnatque non pro ſalute communi, ſed proprijs commodis, in vitio eſt. Non enim modo id virtutis non eſt, ſed potius immanitatis omnem humanitatem repellentis.

Vt-

Bellum iuſtum. Vt autem deſcendamus ad propoſitum, de bello iuſto eſt diſtinguendum, quia aut eſt ad recuperandum bona iniuſtè ablata, de quo nihil ad præſens, aut eſt ad repellendum iniuriam qua nituntur hoſtes bello bona auferre, putà, vitam, patriam, libertatem, leges, & cœtera bona, ſiue ſpiritualia, quale bellum inſtruxerunt Sarraceni contra Acconen. in quo mortuus eſt miles de quo quæſtio noſtra propoſita eſt, vtrum irruendo præuolanter in Sarracenos fecit opus magnanimitatis.

Magnanimitas. Et dico, quòd magnanimitas eſt pars fortitudinis, & virtus quæ verſatur circa opera magna & ardua, dicente Philoſopho in quarto Ethicor.

Magnanimitas circa magna ex nomine videtur eſſe, ſed tamen non omne opus magnum pertinẽs de genere ſuo ad fortitudinem eſt opus magnanimitatis, niſi ſit ex habitu virtutis non ex præſumptione aliqua, aut cupiditate, vt cum magnanimitas fortitudo quædam ſit, & aliàs fortitudo non ſit virtus, vt patet ex iam dictis.

Vnde & Tullius poſt dicta proximè præcedentia continuò addit, dicens. Itaque probè definitur à ſtoicis Fortitudo, cum eam virtutem eſſe dicunt, pugnantẽm pro æquitate.

Fortitudo. Quocirca nemo qui fortitudinis gloriam conſequutus eſt, inſidijs & malitia laudem eſt adeptus. Nihil enim honeſtum poteſt eſſe quod iuſtitia vacat. Præclarum igitur Platonis illud.

Non ſolum (inquit) ſcientia quæ eſt remota à iuſtitia, caliditas potius quàm ſapientia eſt appellanda, verum etiam animus paratus ad periculum, ſi ſua cupiditate non vtilitate communi impellitur, audaciæ potius, quàm fortitudinis nomen habet.

Itaque viros fortes & magnanimos. eoſdem bonos, & ſimplicis virtutis amicos, minimeque fallaces eſſe volumus, qui ſunt ex media laude iuſtitiæ, & infra.

Omninò fortis animus, & magnus duabus rebus maximè cernitur, quarum vna in rerum externarum deſpicientia ponitur, altera, vt res geras magnas, & maximè vtiles, arduas, plenaſque laborum, & periculorum &c.

Quanquàm ergò factum militis noſtri arduum fuit, & magnum, quia circa mortis periculum, atque terribile, circa quod maximè conſiſtit fortitudo, dicente Philoſopho in tertio Ethicor.

Circa qualia igitur terribilia fortis, vel circa maxima, terribiliſſimum autem mors eſt, terminus enim eſt, non tamen ex hoc ſequitur, quòd fuit opus fortitudinis, ſeu magnanimitatis, aut alicuius virtutis, ſi fortè illud aggreſſus eſt ex præſumptione, aut ambitione gloriæ, aut cupiditate alia, aut fortè temerè, & inconſultè: quod videt innuere ipſa quæſtio in eo quòd dicit militem præuolaſſe.

Si enim ita fuiſſet, non opus virtutis, & ita nec fortitudinis, nec magnanimitatis fuit. Vnde de modo aggrediendi facta magnanimitatis, dicit Tullius poſt prædicta.

Ad rem autem gerendam qui accedit, caueat ne id modo conſideret, quàm illa res honeſta ſit, ſed etiam vt habeat efficiendi facultatem. In quo ipſo conſiderandum, ne aut temerè deſperet propter ignauiam, aut nimis confidat propter cupiditatem, & infra.

Omninò enim illud honeſtum, quod ex animo excelſo, magnificoque quærimus, animi efficitur non corporis viribus, exercendum tamen corpus, & ita afficiendum eſt, vt obedire conſilio, rationique poſſit in exequendis negotijs. & in laboribus tolerandis, & infra.

Quare expetenda quidem magis eſt diſcernendi ratio, quàm decertandi fortitudo. Fortis autem & conſtantis animi eſt non perturbari in rebus aſperis. nec tumultuantem (vt dicitur) de gradu eijci, ſed præſentis animi conſilio, nec à ratione diſcedere, nec committere, vt aliquando dicendum ſit non putaram.

Hęc ſunt opera magni & excelſi animi, & prudentia, conſilioque fidentis. Temerè autem in acie verſari, & manu cum hoſte confligere, immane quiddam, & belluarum ſimile eſt.

Sed cum tempus, neceſſitaſque poſtulat, decertandum manu eſt, & mors ſeruituti turpitudinique anteponenda. Sed fugiendum eſt illud ne offeramus nos periculis ſine cauſa, quo nihil poteſt eſſe ſtultius. Hæc ille. Hinc dicit Vegetius libro tertio capitulo vltimo de arte militari.

Boni duces publico certamine nunquàm niſi ex occaſione, aut nimia neceſſitate confligunt. Si ergò miles noſter non confidens de commilitonum adiutorio, nec putans eos paratos, vt ſimul ad bellum procedant, ſolus in hoſtes præuolando inſilijt, ipſe abſque omni rationabili cauſa morti ſe obtulit, debens ſcire, quòd nihil per ſe ſolum proficere potuit, & ſic opus non magnanimi, ſed ſtulti egit.

Sed nec ex hoc, quòd iſte præuolans ſolus in hoſtes irruit, & periculo mortis ſe expoſuit, iudicari poteſt certitudinaliter, quòd opus magnanimi non egit, quia vt dicitur Sarraceni ante auroram ſubdito Ciuitatem Acconenſem intrauerunt, nec fuit tunc chriſticolis in illa contentis tempus deliberationis maioris, ſed ſolùmmodò ſtatim

exercendæ virtutis, quę ſecundùm Philoſophum ſecundo Ethicorum maximè in repentinis probatur.

Miles igitur noſter, qui vt audiui dici, dux alio rum in bello eſſe debuit, quàm citius occurriſſet, fortè iacens in excubijs armatus cum alijs, & paratus ad bellum, ſtatim audito tumultu & diſcurrentibus Sarracenis per vicus exilijt, & putans commilitones ſuos ſe conſecuturos in hoſtes ſolus irrupit, attendens illud Vegetij de arte militari libro tertio capitulo octauo. Ne verò repentinus tumultus amplius noceat, ante commonendi ſunt milites, vt parati ſint omninò, vt arma in manibus habeant.

In neceſſitate enim ſubita quæ terrent, ante præuiſa non ſolent eſſe formidini. & capitulo ſexto. Multa quidem ſunt dicenda, atque obſeruanda pugnantibus. Siquidem nulla ſit negligentiæ venia, vbi de ſalute certetur. Et libro primo, capit. 14. In alijs rebus, ſicut ait Cato, ſiquid erratum fuerit poſtmodum corrigi poteſt, præliorum delicta emendationem non recipiunt, cum pœna ſtatim ſequatur errorem.

Et libro quarto capitulo trigeſimo nono. Sicut enim prouidos cautela tutatur, ſic negligentes extinguit ignauia.

Nota. Quia ſi ita fuit, quia tunc tempus, neceſſitaſque poſtulabant decertandum eſſe manu, & mortem ſeruituti turpitudinique eſſe anteponendam, & malum fugiendum, quod re vera ita puto contigiſſe, idcirco dico credens firmiter, quòd opus militis noſtri erat opus magnanimitatis, ex cuius habitu repente elegit opus ſummè arduum, honeſtè ſcilicèt mori pro fide, & ciuitate, quàm fugiendo inhoneſtè viuere. & fortè fuga incerta non ſubueniente iugum ſeruitutis Sarracenorum ſubire.

Quòd ſi cæteri ciues & commilitones ſic feciſſent, & tales fuiſſent vt ille, credo quòd procul dubio in adiutorio Dei victoriam obtinuiſſent, & ciuitas ſtaret. Vt enim dicitur primo Macca. 3. Facile eſt concludi multos in manu paucorum, & non eſt differentia in conſpectu Dei cœli liberare in multis & in paucis; quoniam non ex multitudine exercitus victoria belli, ſed de cœlo fortitudo.

Et vt dicit Vegetius vbi ſupra libro tertio, capitulo vigeſimoſecundo. Victoria ſemper per paucos fieri conſueuit, & maximè per homines virtutis. Vt enim ibidem dicit libro quarto capitulo decimo, in omni conflictu non tàm prodeſt multitudo quàm virtus. Et libro tertio, capitulo trigeſimoſecundo. In rebus bellicis celeritas amplius ſolet prodeſſe, quàm virtus.

Et libro tertio capitulo trigeſimonono. Neceſſariò amplior ſecuritas ſolet grauius habere diſcrimen, quod imparatis, ac nihil ſuſpicantibus ſuperueniens aſſolet fieri, hoc caſu oppreſſis nec virtus poteſt, nec multitudo prodeſſe. Vnde Accohen. vt credo, victoriam obtinuiſſent ſi belligeraſſent pro poſſe ſuo; & confiſi Domino dixiſſent vnanimiter, vnuſquiſque illorum ad cæteros, illud quod dixit Iudas continuò poſt prædicta primo Macc. tertio. Ipſi veniunt ad nos in multitudine, & ſuperbia, vt diſperdant nos, & vxores noſtras, & filios noſtros, & vt ſpolient nos.

Nos verò pugnabimus pro animabus noſtris, & pro legibus noſtris; & ipſe dominus conteret eos ante faciem noſtram. Vos autem ne timueritis eos.

Sic ergò confidenter dicere poſſunt, vt exiſtimo, quòd ille miles noſter opus magnanimitatis, & virtutis egit & benefacto ſuo intellexit illud Pſalm. Precioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius. Et dixit illud Tullij in oratione populari ad equites Roman. Nihil duri, nihil acerbi mihi erit, quod rempub. iuuabitur.

Non enim illis victus cedo, neque mors miſeranda eſt, quæ ob rempubl. capitur, neque exilium turpe eſt, quod virtute ſuſcipitur, præſertim cum nonnullam hæ pœnæ habeant in ſe conſolationem, nam vitam ſi eripiunt, non adimunt gloriam, mortale ſi exilio mulctabunt corpus, non animum à republ. remouebunt.

Idem libro primo de Officijs. Omnes hominum charitates prima vna complexa eſt, pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere, ſi ei ſit profuturus? quaſi dicat, nullus. Ex dictis patet quomodo concedenda eſt ſecunda ratio.

Ad primam quæ eſt in oppoſitum, quòd dictum opus militis noſtri non erat magnaminitatis, quia fugiens bellum, in quo ille mortuus eſt, benè fecit, Dico, quòd hic incidit difficilioris aſſumptio, an ſcilicèt licitum ſit fugere bellum, quod contra patriam, aut patrias leges attentatum eſt ab hoſtibus legis, & fidei Chriſtianæ. — *Ad argu. princ.* — *Dubium.*

Et cenſeo in hac materia idem de fuga Prælatorum maiorum & minorum, & Principum ſuperiorum, & inferiorum, & quod de fuga ſimplicium Clericorum, hoc etiam de fuga ſimplicium Laicorum, quia ſicut Prælati tenentur miniſtrare populo in ſpiritualibus ad fomentum & conſeruationem vitæ eorum ſpiritualis, ſic Principes miniſtrare tenentur eidem in temporalibus ad fomentum, & conſeruationem vitæ eorum temporalis.

Propterea enim de publico eis prouiſum eſt in temporalibus rebus ad vſum neceſſarijs, & non debent eos in periculo belli deſerere fugiendo, niſi ſecundùm modum ſequentem exponendum de fuga Prælatorum principaliter, quàmuis prælati ad nō relinquendum populum pœna maioris criminis aſtringantur, quantò

magis

magis neceſſarium eſt populo in bellorum periculis miniſterium Prælatorum in ſpiritualibus, quàm Principum in temporalibus.

De debito enim Principum in impugnatione aduerſariorum Eccleſiæ dicit Auguſtinus ſic, per Ioannem ſic. Commouentur poteſtates Chriſtianæ contra diſſipatores, & deteſtatores Eccleſiæ, ſi non mouerentur, quomodo redderent rationem de imperio ſuo Domino? quia hoc etiam pertinet ad Reges ſæculi Chriſtianos, vt ſuis temporibus pacatam velint matrem ſuam Eccleſiam habere, vnde ſpiritualiter nati ſunt. Item ad Bonifacium Comitem, Quomodo Domino Reges ſeruiunt in timore niſi ea, quæ contra iuſſa Domini ſunt religioſa ſeueritate prohibendo, atque plectendo? Aliter enim ſeruit rex, quia homo eſt, aliter quia rex eſt. Quia homo eſt, ſeruit viuendo fideliter. Quia rex eſt, ſeruit conuenienti rigore ſanciendo. Item Iſido. 23. q. 5. cap. Principes, dicit ſic: Intra Eccleſiam poteſtates ſæculi nô eſſent, niſi vt quod non prævalent ſacerdotes efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc imperet per diſciplinæ terrorem. Cognoſcant Principes ſæculi Deo ſe debitis rationem eſſe reddituros propter Eccleſiam, quàm Chriſto tuendam ſuſcipiunt. Nam ſiue augeatur pax & diſciplina Eccleſiæ per fideles Principes, ſiue ſoluatur, ille ab eis rationem exigit, qui eorum poteſtati ſuã eccleſiam tradidit. Vnde & ad Eccleſiam tuendam poſſunt per Prælatos compelli, vt ibidem Præterea, vbi dicitur ſic, Sæcularium dignitatum adminiſtrationibus defendendarum Eccleſiarum neceſſitas incumbit, quòd ſi facere contempſerint, à communione ſunt repellendi.

An liceat fugere in bello.

Si ergò quæratur de illo, quod ponitur in argumento: An ſcilicèt liceat fugere de bello præcipuè quod ab infidelibus attentatur contra Eccleſiam, vt in noſtro themate propoſito, puto fore diſtinguendum diuiſione trimembri, quia aut tale bellum eſt imminens tantùm, & timetur venturum, aut eſt iam inſtans, & comprehenſus eſt populus fidelis ab aduerſarijs, aut eſt deficiẽs aduerſarijs obtinentibus iam victoriam.

Si imminet, ſubdiſtinguo iterum diuiſione trimembri, quia aut omnes poſſunt fugere, & ſimul rationabiliter deſperant de victoria ſi perſiſtant, aut nec poteſt, nec debet aliquis illorum rationabiliter deſperare, aut aliqui eorum ſperãt, & aliqui deſperant, vel non poſſunt fugere. Si primo modo, tunc omnes adinſtar vnius, cuius exitium quæritur, de quo iam erit ſermo, fugere tenentur, nec ſe periculo exponere.

Si ſecundo modo, tunc nullus debet fugere, ſed vnanimiter ſe hoſtibus opponere pugnando pro patria, & repub. Vt enim dicit Vegetius vbi ſupra libro tertio, cap. 24. qui ante congreſſum recedit ex acie, ſuis fiduciam minuit, & inimicis addit audaciam, & cum hoc conuincitur plus diligere ſeipſum, & vitam ſuam, quàm Rempubl. quod eſſe non debet, dicente Tullio in oratione populari ad Senatum. Sic ab initio fui animatus, vt me non tàm mea cauſa putarem eſſe natum, quàm Reipub. procreatum, & vt idem dicit in fine primi libri inuectiuarum. Patria mihi vita mea charior eſt.

Propter quod quilibet in iſto caſu maximè pro patriæ defenſione debet etiam vitam ſuam mortis periculo exponere, dicente eodem in quarto libro inuectiuarum, hoc eſt in Catilinam Oratione quarta. Si quid obtigerit æquo animo paratoque moriar. Neque enim turpis mors viro forti poteſt accidere, neque immatura conſulari, neque miſera ſapienti. Et infra in eo, Itaque ſapientes nunquàm eam inuiti ſuſtinuerunt, fortes etiam ſæpè libenter oppetierunt.

In tali ergò caſu nulli licitum eſt fugere, niſi fortè mulieribus, pueris, & viris inualidis, dicente Vegetio vbi ſupra libro nono, capitulo nono, Imbellis ætas, & ſexus propter neceſſitatem frequenter excluſa eſt, aut ſuaſus ab alijs, qui eum maiori vtilitati Ciuitatis reſeruare intendunt.

Et de Dauid Propheta, qui ſe ſubtraxit à bello imminente, dicit Auguſtinus in Epiſtola ad Honoratum, in qua diffusè tractat materiam de fuga Prælatorum.

Denique Sanctus Dauid, nè committeret ſe periculis Prælatorum, & fortaſſis extingueretur (ſicut illi dictum eſt) lucerna Iſrael, à ſuis hoc petentibus ſumpſit, non ipſe præſumpſit: alioquin multos imitatores feciſſet ignauia, qui eum crederent hoc feciſſe non conſideratione vtilitatis aliorum, ſed ſuę perturbatione formidinis.

Si tertio modo, tunc ſi omnes poſſunt fugere, & ſi maior & ſanior pars deſperat, & indicat fugiendum illis, qui ſperant, licèt poſſint fugere cum alijs. ſic licitum eſt ſimul omnes fugere, ſed illi, qui ſperant non tenentur cum alijs fugere: immò ſi velint perſiſtere, & hoſtibus ſe opponere, hoc licitum eſt eis, & tunc alij tenentur cum eis contra hoſtes ſtare, & eſſe parati, aut cum alijs hoſtes deuincere, aut ſimul mori cum illis, aut ſi ſint aliqui inter illos, qui tenentur eis miniſtrare ſpiritualia, fugere non poſſunt, dicente Auguſtino in Epiſtola eadem ad Honoratum paulò poſt principium, Cum omnium (idest Epiſcoporum, & Clericorum, & Laicorum) eſt commune periculum, ij, qui alijs indigent non deſerantur ab ijs, quibus indigent. Aut igitur ad loca munita omnes tranſeant, aut qui manendi habent neceſſitatem non relinquantur ab eis, per quos illorum eſt eccleſiaſtica ſupplenda neceſſitas, vt aut pariter viuant, aut pariter ſufferant, quod eos paterfamilias volet perpeti.

Alijs aũt indigẽt in neceſſitate tẽporali pugnãdi

illi qui ſperant de victoria, & volunt ſe opponere hoſtibus, cum poſſent cum alijs fugere, ſed nolunt, &c. ideò validi potentes pugnare non debent iſtos relinquere, ſed ſimul cum eis pugnare.

Qui autem habent neceſſitatem manēdi, quia non poſſunt fugere propter aliquas cauſas, alijs indigent neceſſitate Eccleſiaſtica, quos non debent relinquere Eccleſiaſtici viri, per quos illa neceſſitas eſt in eis ſupplenda, vt infra plenius declarabitur. Et ſic aut pariter viuant, aut pariter moriantur, & hoc relinquente iſtud ſuperna charitate in eis qui aliàs fugere poſſent, & vellent.

Et in hoc caſu locum habet illud in canonica Ioan. prima capit. 3. Si pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, & nos debemus animas noſtras pro fratribus ponere. Hoc enim primo dictat ius naturæ, dicente Tullio lib. primo de officijs. Vt præclare ſcriptum eſt à Platone, non nobis ſolum nati ſumus, ortuſque noſtri partem prima vendicat patriæ amici, atque vt placet Stoicis, quæ in terris gignuntur ad vſum hominum omnia creari, homines aūt hominum cauſa eſſe generatos, vt ipſi inter ſe alios alij prodeſſe poſſint.

In hoc naturam debemus ſequi ducem. Hoc etiam ſecundo expreſsè teſtatur Auguſt. in Epiſtola dicta ſic inquiens. Siue alij magis, alij minus, ſiue omnes æqualiter patiantur, qui eorum ſint qui pro alijs patiantur apparet, illi ſcilicet qui cum ſe poſſunt talibus malis eripere fugiendo, ne aliorum neceſſitatem deſerant, manere maluerunt. Hinc maximè probatur illa charitas quàm Ioannes Apoſtolus commendat dicens. Sicut pro nobis Chriſtus animam ſuam poſuit, ſic & nos debemus animas noſtras pro fratribus ponere.

Nam qui fugiunt, vel ſuis neceſſitatibus deuicti fugere non poſſunt, ſi comprehenſi patiantur, pro ſeipſis non pro fratribus vtique patiuntur. Qui verò propterea patiūtur, quia fratres qui eis ad Chriſtianam ſalutem indigent deſerere nolunt, ſine dubio animas ſuas pro fratribus ponunt.

Si autem bellum ſit iam inſtans, & populum comprehenderit, atque hoſtes impetum faciant, maximè intra mœnia ciuitatis, vt in caſu noſtræ quæſtionis, Dico, quòd tunc nulli licet fugere, ſed omnes validi ad fugam ad bellum debent properare, & hoſtes varijs modis pro poſſe ſuo impugnare potius quàm ſe incertæ cōmittere fugæ, quali ſe multi commiſerunt inſtante de populatione Acconen. ciuitatis, qui ſubmerſi fuerunt in portu vt dicitur.

In tali enim bello periculo maiori pugnant hoſtes quàm ciues, dicente Vegetio vbi ſupra libro quarto, capit. 13. Violenta impugnatio quando Caſtellis vel Ciuitatibus præparatur mutuo vtrunque periculo, ſed maiore expugnantium exercentur luctuoſa ibi certamina. Et quare hoc, exponit declarando modum quo oppreſſi in ciuitate ſe debent defendere capit. 15 dicens. Innumerabilibus declaratur exemplis ſæpe cæſos ad internecionem hoſtes qui peruaſerunt ciuitatem.

Et ſine dubio euenit, ſi oppidani muros, & turres retinuerint, vel altiora occupauerint loca. Tunc enim de feneſtris ac tectis omnis ætas ac ſexus irrumpentes obruit ſaxis, alijſque generibus telorum. Vnum oppidanis auxilium, ſiue per diem ſiue per noctem hoſtis intrauit, vt muros turreſque teneant, ac loca ſuperiora conſcendāt, hoſteſque per vicos, & plateas vndique obruant dimicantes.

Per hunc modum Aeneas cum ad debellandum gentes externas recederet docuit Ciuitatem intus à Teucris muniri contra Turnum. Vnde clamorem ciuium, & defenſionem eorum veniente Turno cum exercitu deſcribit Virgilius 9. lib. Aeneid. dicens ſic. Ferte citi ferrum, date tela & ſcandite muros, hoſtis adeſt. Eia ingenti clamore per omnes Condunt ſe Teucri portas, & mœnia complent.

Nanque ita diſcedens præceperat optimus armis Aeneas, ſiqua interea fortuna fuiſſet. Neu ſtruere auderent acies, neu credere campo, Caſtra modo & tutos ſeruarent aggere muros. Ergò etſi conferre manum pudor iraque monſtrat, Obijciunt portas tamen, & præcepta faceſſunt. Armatique cauis expectant turribus hoſtem. Turnus vt ante volās tardum præceſſerat agmen Viginti lectis equitum comitatus, & vrbi Improuiſus adeſt &cęt.

Et debet omnibus in tali oppreſſione animoſitas ad ſe defendendum creſcere ciuibus. vnde vbi iam ſupra dicit Veget. Neceſſitas quędam virtutis eſt deſperatio in hoc caſu, & vt dicit lib. tertio capitulo 10 deſperantibus creſcit audacia, & capit. 13. Clauſis ex deſperatione creſcit audacia, & cum ſpei nihil eſt ſumit arma fortitudo, libenter cupit commori qui ſine dubio ſcit ſe eſſe moriturum.

Cæterum clauſi licèt exiguo numero & infirmi viribus, hoc ipſo ſunt hoſtibus pares, quia deſperantes ſciunt aliud ſibi licere non poſſe, ſed vna ſalus victis nullam ſperare ſalutem.

Vnde ſi ſic ſeſe mutuo iuuaſſent Acconen non ſolum viri, ſed etiam mulieres viros, puto (vt prædixi) quòd victoriam obtinuiſſent, qualiter iuuerunt matronæ Romanæ in obſidione ciuitatis, quæ per auxilium earum liberata eſt, dicente Veget. vbi ſupra libro quarto, capit. decimo, Baliſtæ cæteraque tormenta niſi funibus, & neruis intenta nihil proſunt, equorum tamen ſetæ

de

de caudis ac iubis ad balliſtas vtiles aſſeruntur.

Indubitanter verò, & crines fœminarum in eiuſmodi tormentis non minorem habere virtutem ratione neceſsitatis expertum eſt, nam in obſidione Capitolij corruptis, atque longa fatigatione tormentis cum neruorum copia defeciſſet, matronæ abſciſſos crines viris ſuis obtulere pugnantibus, reparatiſque machinis aduerſariorum impetum repulerunt.

Maluerunt enim pudiciſſimæ fœminæ deformato ad tempus capite liberè viuere cum maritis, quàm hoſtibus integro decore ſeruire. Si verò bellum defecerit, & hoſtes victores ſint, & ciues ſe defendere deſiſtunt, dico quòd tunc omnibus licèt fugere præter Prælatos, qui in Eccleſiaſticis ſeruitio tenentur illis, qui fugere non poſſunt.

Secundum Auguſt. in Epiſtola ad Quod vult Deum, de qua dictum ſuum in illa repetit in Epiſtola ad Honoratum prædicta dicens.

Dixi nec eos eſſe prohibendos qui ad loca ſi poſſint munita migrare deſiderant, & miniſterij noſtri vincula, quibus nos charitas Chriſti alligauit ne deſeramus Eccleſias quibus ſeruire debemus, non eſſe rumpenda.

Dico ergò, quòd in tali caſu nemini licitum eſt fugere niſi duci, cum præuidet periculum, ſed non per ſe, ſed cum exercitu ſuo, & non niſi cautè ne percipiat exercitus ſuus aut aduerſarij illius, ſecundùm quòd ſuper hoc Vege. lib. 3. capit. 24 inſtruit ducem exercitus dicens.

Supereſt edocere quemadmodum recedatur ab hoſtibus. Nam diſciplinæ bellicæ & exemplorum experti nonnunquàm periculum imminere teſtantur. Verum quia hoc ſæpè neceſſe eſt euenire, quibus modis tute fieri poſsit, declarandum eſt.

Primum vt tui neſciant te recedere, quia declinas inire conflictum, ſed credant arte aliqua ſe ideò reuocari vt inſequentibus aduerſarijs ſecretiores collocentur inſidiæ, nam ad fugam parati ſunt qui ducem ſuum ſentiunt deſperare. Illud quoque vitandum eſt, ne hoſtes te recedere ſentiant, & ſtatim irruant.

Vnde in iſto caſu poſt ingreſſum belli licèt iſto modo fugere omnes ſimul præter Prelatos ſicut ante belli ingreſſum in primo membro diſtinctionis circa illum, vt iam dictum eſt, & hoc quia illo tempore non valentibus fugere maximè neceſſarium eſt miniſterium Eccleſiaſticum Prælatorum in ſpiritualibus, vt inferius declarabitur Nequaquàm autẽ eſt eis neceſſarium miniſterium cęterorum, quia conſiſtit in ſolis temporalibus. In hoc tamen caſu perfectius eſſet bellatoribus reſiſtendo aduerſarijs, & pugnando mori cum fratribus, quod frequenter contingit in expertis & ignorantibus pericula belli, & verè fortibus, quàm timore vitæ amittendæ fugę incertæ ſe committere, quod ſæpius faciunt experti cognoſcentes pericula belli, & maximè timidi, & non verè fortes, dicente Philoſopho 3. Ethicor. Milites timidi ſunt quando ſuperextenditur prælium & deficiunt.

Primi enim fugiunt, cuncti autem permanentia moriuntur. His quidem eſt turpe fugere, & mors tali ſalute eligibilior. Hi autem ex principio periclitantur, vt meliores exiſtentes, cognoſcentes autem fugiunt, mortem magis quàm turpe timentes, fortis autem non talis. Milites enim (vt tangit alia tranſlatio ibidem) in principio belli viriliter agunt confidentes de peritia & experientia bellorum quam habent, & maximis periculis ſe exponunt; cognoſcẽtes autem mortis inſtantiam fugiunt magis timentes mortem, quàm turpe; talis autem non eſt fortis. Fortis enim aduertit decorem non rem extrinſecam nec propriam vitam, & per hoc ſæpius inutiles, qui fugituri eſſent, cognoſcentes mortis inſtantiam victoriam obtinent plus quàm timentes, dicente Vege. vbi ſupra libro primo, capit. 1.

Nulla alia re videmus populum Romanum orbem ſubiugaſſe terrarum, niſi armorum exercitio, diſciplina caſtrorum, atque militiæ. Scientia enim rei bellicæ dimicandi vult audaciam. Nemo enim facere metuit, quod ſe benè didiciſſe confidit.

Etenim in certamine bellorum exercitata paucitas ad victoriam promptior eſt, rudis & indocta multitudo expoſita eſt ad cædem, & vt dicit lib. ſecundo, ibi cap. 23 inexercitatus miles ſeu tyro, vt quotidiani laboris vſus difficilis non videretur in bello, exercebatur aſſiduè. Nam quemadmodum benè exercitatus miles prælium cupit, ita formidat indoctus.

Poſtremò ſciẽdum eſt in pugna vſum amplius prodeſſe quàm vires, nam ſi doctrina ceſſet armorum, nil villanus diſtat à milite. Et lib. 3. cap. 1. Igitur qui victoriam cupit milites imbuat diligenter, qui ſecundos optat euentus dimicet arte non caſu. Sed in caſu poſito diſtinguendum eſt de fuga Prælatorum, quia aut communitas quæritur ad mortem, aut ſolus Prælatus. Si primo modo, ſubdiſtinguo, quia aut per fugam Prælati omninò à ſubditis ſubtrahitur miniſterium illi incumbens, aut non ſubtrahitur, ſed per alios manẽtes poteſt ſuppleri. Si primo modo, dico, quòd non licèt Prælatum fugere, dicente Auguſt. in Epiſtola prędicta ad Honoratum poſt verba eius recitata in illa de Epiſtola ad Quod vult Deum prædicta: Reſtat ergò vt nos quorum miniſteriũ quantumcunque eſt plebi Dei vbi ſumus manenti ita neceſſarium eſt vt ſine hoc eam non oporteat remanere, dicamus Domino. Eſto nobis in Deũ protectorem & in locum munitum. Neque quæramus aliud munimentum fugiendo & populum dimittendo.

Experiẽtia ſuperat vires.

Prælato qñ liceat fugere.

Alij quantulę cũque plebi.

Si ſecundo modo, tunc diſtinguo, quia aut fuga eſt ſolo timore mortis, aut eſt vt fugiens ſe præſeruet maiori vtilitati Eccleſiæ. Si ſecundo modo, adhuc ſubdiſtinguo, quia aut fugiẽdo magis obeſt exemplo quàm viuendi proficeret officio, aut è conuerſo magis proficeret officio quã obeſſet exemplo.

Si primo modo tàm iſtius, quàm præcedentis ſubdiſtinctionis, Dico adhuc quòd non eſt Prælato licitum fugere, dicente Auguſt. in eadem Epiſtola poſt medium. Quando eſt commune periculum, magiſque timendum eſt nè quiſquàm id facere credatur non conſulendi voluntate, ſed timore moriendi, magiſque fugiendi obſit exemplo quàm viuendi proſit officio, nulla ratione fugiendum. Idem ibidem. Abſit vt tanti pendenda ſit hæc nauis noſtra vt debeant eam nautæ, & maximè gubernator periclitantem deſerere, etſi in ſcapham tranſiliendo, vel etiam natando poſſit effugere. Qualiter aliqui ex Prælatis in excidio Anconen. per ſcapham effugere voluerunt, & in portu ſtatim ſubmerſi ſunt, vt dicitur.

Et hoc ſcilicèt quòd in iſto caſu non licèt fugere, generale eſt de quolib. fugiente tàm ante ingreſſum litis quàm poſt ingreſſum litis, quàm poſt eius defectum. Si ſecundo modo huius vltimæ ſubdiſtinctionis, Dico, quòd Prælato licèt fugere argumento à cõtrario ſenſu eius quod iam dictum eſt, ſecundùm quod declarabitur in ſequentibus.

Sed in hoc caſu nequaquàm deberet attentare fugam, etiam ſummè vtilis Eccleſiæ ſeu communitati niſi ſentiret prius ſuper hoc motum diuini inſtinctus in ſeipſo, quia præſumptuoſum eſſet proprio motu hoc attentare dicente Auguſ. ad Hono. vbi ſupra. Nemo accipiat perſonam ſuam, vt ſi aliqua gratia videtur excellere, ideò ſe dicat vita, & ob hoc fuga eſſe digniorem, quiſquis etiam hoc dicit, omnibus diſplicet, & infra poſt modicum.

Qui dixerint ſe potius fugere debere, aut timidi videbuntur, quia imminens malum ſuſtinere noluerunt aut arrogantes, quia ſe magis qui ſaluandi eſſent neceſſarios Eccleſiæ iudicarunt. Vnde omnibus qui ſuper fuga ſua non ſentiunt ſpecialem diuinum inſtinctum, in dicto caſu conſiderandum eſt, quòd nullus eorum fugiat, dicente Auguſt. ibidem.

In communi autem periculo huius vitæ cur exiſtimamus vbicunque fuerit hoſtilis incurſus, omnes clericos, & non etiam omnes laicos eſſe morituros, vt ſimul finiant hanc vitam cui ſunt clerici neceſſarij? Aut cur non ſperemus ſicut aliquos laicos, ſic etiam clericos permanſuros, à quibus eis neceſſarium miniſterium valeat exhiberi? Vnde ſi in iſto caſu alicui, vel aliquibus indicenda ſit fuga propter Eccleſiæ vtilitatem futuram, determinat Auguſt. ibidem, quòd ſorte eligendi ſunt fugientes, attamen ſi poſſet diſcerni qui ex omnibus vtiliores deberent eſſe pro futuri Eccleſiæ, illi deberent eligi ſimpliciter.

Quòd ſi illi non fugere, ſed commori alijs eligerent, alij minus vtiles reputati deberent ſimul in hoc contrariari, & ipſos ad fugam quantùm in ſe eſſet compellere, dicente Auguſt. ſic. Quàm quàm hos inter Dei miniſtros inde ſit diſceptatio qui eorum maneant, ne fuga omnium, & qui eorum fugiant, ne morte omnium deſeratur Eccleſia, quæ diſceptatio ſi aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, ſorte legendi ſunt.

Deinde fortaſſis ij qui meliores ſunt eligent pro fratribus animas ponere, & hi ſeruabuntur fugiendo quorum minus eſt vtilis vita, quia minor conſulendi, & gubernandi peritia, qui tamen ſi piè ſapiunt contradicent eis quos vident, & viuere potius oportere, & magis mori malle, quàm fugere.

Si autem ſolus Prælatus quæratur ad mortem, ſubdiſtinguo, quia aut poteſt à populo abſcondi, ne pereat, aut non. Si ſic, dico, quòd tunc non debet fugere, dicente Auguſt. in ſæpe dicta Epiſtola ante finem. Si laici non quærantur ad mortem, poſſunt occultare quoquo modo Epiſcopos, & Clericos. ſicut ille adiuuerit in cuius poteſtate omnia ſunt qui poteſt & non fugientem per mirabilem ſeruare potentiam.

Sed ideò quærimus quid nos facere debeamus, ne omnibus quærentibus diuina miracula, tentare dominum iudicemur. Si non, tunc debet & poteſt Prælatus fugere, dum tamen non deſeratur à neceſſarijs miniſtris Eccleſia, & hoc quadrupliciter, vel aliorum actu, vel aliorum inſtinctu, vel proprio motu diuino, aut humano. De fuga primo modo ſcilicèt aliorum actu, exemplo Chriſti, de quo dicit Auguſt. in principio Epiſtolæ prædictæ.

Nunquid hoc fecit ipſe quando portantibus parentibus in Aegyptum paruulus fugit, qui non dum Eccleſias congregauerat? De fuga ſecundo modo ſcilicèt aliorum inſtinctu, exemplo Pauli, de quo continuè dicit. Nunquid quando Apoſtolus Paulus ne illum comprehẽderet inimicus, per feneſtram in ſporta ſubmiſſus eſt, & effugit manus eius, deſerta eſt quæ ibi erat Eccleſia neceſſario miniſtro, & non ab alijs fratribus ibidem conſtitutis quod oportebat impletum eſt? Eis quippe volentibus hoc Apoſtolus fecit, vt ſemetipſum ſeruaret Eccleſiæ, quem propriè perſecutor ille quærebat.

Faciant ergò ſerui Chriſti miniſtri verbi & ſacramenti eius, quod ipſe præcepit ſiue permiſit, fugiant omninò de ciuitate in ciuitatem, quãdo eorum quiſquàm ſpecialiter à perſecutoribus quæritur, vt ab alijs qui non ita requiruntur, non deſe-

deſeratur Eccleſia, ſed præbeant cibaria conſeruis ſuis quos aliter viuere non poſſe nouerunt. Per quod intelligitur à contrario, quòd ſi non remanent qui impleant Eccleſiaſticum miniſterium, quòd non licèt fugere Prælatum cum ſolus quæritur, ſicut cum quæritur tota communitas, vt iam habitum eſt ſupra.

Vnde poſt modicum ſubdit Auguſt. dicens. Cur enim ſibi putant indifferenter obtemperandum eſſe præcepto vbi legunt de ciuitate in ciuitatem eſſe fugiendum, & mercenarium non exhorrent, qui videt lupum venientem, & fugit, quia non eſt ei cura de ouibus? Cur nō iſtas duas Dominicas veraſq; ſententias, vnam ſcilicèt vbi fuga ſinitur, aut iubetur, alteram, vbi arguitur atque culpatur, ſic intelligere ſtudent, vt inter ſe non reperiantur eſſe contrariæ, ſicut non ſunt? Et hoc quo reperitur, niſi attendatur quod iam ſuperius diſputaui, tunc de locis in quibus ſumus præmēte perſecutione fugiendum eſſe miniſtris Chriſti, quando ibi aut plebs Chriſti non fuerit cui miniſtretur, aut etiam fuerit, ſed poteſt impleri per alios neceſſarium miniſterium ab eis quibus non eſt eadem cauſa fugiendi, ſicut in ſporta ſubmiſſus fuit Paulus? De fuga tertio modo ſcilicèt proprio motu diuino exemplo Chriſti, de quo dicitur Ioan. 8. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo. & Lucæ 4. Tranſiens per medium illorum ibat.

De fuga quarto modo ſcilicèt proprio motu humano, intellige ſecundùm prædicta non ſine diuina inſpiratione, exemplo Athanaſij de quo dicit Auguſt poſt præmiſſa de Paulo, ſic. Fugit Sanctus Athanaſius Alexandrinus Epiſcopus cū eum ſpecialiter apprehendere cuperet Conſtantius Imperator, nequaquàm à miniſtris cœteris deſerta plebe Catholica, quæ in Alexandria commanebat.

Et poſt pauca. Nam quantum neceſſarius fuerit Eccleſiæ, quantunque profuerit, quòd vir ille manſit in carne, Catholica Fides nouit, quæ aduerſus Arrianos hæreticos ore illius, & amore defenſa eſt.

Et dicit Auguſt. omnia hæc contra illos, qui cōtrariabantur ei in eo, quòd dicebat in certis caſibus miniſtros Eccleſię perſecutiones fugere non debere, dicente eodem Auguſt. in Epiſtola dicta longe ante iam dicta.

Epiſcopum quendam dixiſſe audiuimus, ſi dominus nobis imperauit fugam in eis perſecutionibus, vbi poteſt eſſe fructus martyrij, quanto magis debemus fugere ſteriles paſſiones, quando eſt barbaricus, & hoſtilis incurſus? Verum eſt quidem & acceptabile, ſed ijs quos Eccleſiaſtici ordinis non tenent vincula, & infra.

Quis autem credat ita Deum hoc fieri voluiſſe, vt neceſſario miniſterio ſine quo viuere nequeunt, deſererentur greges quos ſuo ſanguine comparauit? quaſi dicat nullus eſt Catholicus qui hoc credere debeat.

Quod autem non ſit manendum in perſecutionibus, ſed potius fugiendum, vna via arguit dictus Epiſcopus ſic, dicente Auguſt. in dicta Epiſtola. Si in Eccleſijs perſiſtendum eſt, quod ſumus nobis vel populo profuturi non video, niſi vt ante oculos noſtros viri cadant, fœminę conſtuprentur, incendantur Eccleſię, nos ſub tormentis deficiamus.

Et reſpondet Auguſt. ſubdens ſingula ſingulis, dicens. Potens eſt quidem Deus preces audire familię ſuę, & hęc quę formidantur auertere, nec ideò tamen propter iſta quæ incerta ſunt, debet eſſe noſtri officij certa deſertio, ſine quo eſt plebi certa pernicies, non in rebus vitæ huius, ſed alterius, quæ incomparabiliter diligentius ſollicitiuſque curandæ. Et infra.

Magiſque timeamus ne oues Chriſti ſpiritualis nequitiæ gladio in corde quàm ferro in corpore trucidentur. Magis timeamus ne ſenſu interiori corrupto pereat caſtitas fidei, quàm ne fœminæ violenter conſtuprentur in carne.

Quia violentia non violatur pudicitia ſi mente ſeruatur. Magis timeamus ne lapides viui extinguantur deſerentibus nobis, quàm ne lapides, & ligna terrenorum ædificiorum incendantur præſentibus nobis Magis timeamus ne membra corporis Chriſti deſtituta ſpirituali victu necentur, quàm membra corporis noſtri oppreſſa hoſtili impetu torqueantur.

Non quia iſta non ſint vitanda cum poſſunt, ſed quia potius ferenda ſunt quando vitari ſine impietate non poſſunt, niſi fortè quiſquàm contenderet non eſſe miniſtrum impium, qui tunc ſubtrahit miniſterium pietati neceſſarium, quando magis eſt neceſſarium.

An non cogitamus quando ad iſtorum periculorum extrema peruenitur, nec eſt poteſtas illa fugiendi, quantus in Eccleſia fieri ſoleat ab vtroque ſexu atque ab omni ætate concurſus alijs baptiſmum flagitantibus alijs reconciliationem, alijs etiam pœnitentiæ ipſius actionem, omnibus conſolationem & ſacramentorum confectionem & erogationem? vbi ſi miniſtri deſint, quantum exitium ſequatur eos qui de iſto ſæculo vel non regenerati exeunt vel ligati? quantus denique gemitus omnium, & quorundam quanta blaſphemia de abſentia miniſteriorum & miniſtrorum? Alij verò arguunt idem alia via ſic, dicente Auguſt. ibidem.

Sunt ſanè qui arbitrantur Epiſcopos, & clericos non fugientes in talibus periculis, ſed manentes, facere vt plebes decipiantur, cum ideò non fugiunt quia manere ſuos præpoſitos cernunt.

Quibus

Quibus reſpondet Auguſt. ſubdens. Sed facilè eſt hanc reſponſionem vel inuidiam declinare alloquendo eaſdem plebes atque dicendo. Non vos decipiat, quòd de iſto loco non fugimus:

Non enim propter nos, ſed propter vos potius hic manemus. ne vobis non miniſtremus quicquid ſaluti veſtræ, quæ in Chriſto eſt, nouerimus neceſſarium. Si ergò fugere volueritis, & nos ab iſtis quibus tenemur vinculis ſoluiſtis.

Quod tunc puto eſſe dicendum, quando verè videtur vtile eſſe ad loca tutiora migrare. Quo audito, ſi vel omnes, vel aliqui dixerint, in illius poteſtate ſumus cuius iram nullus quocunque vadit euadit, cuius miſericordiam vbicunque ſit; poteſt inuenire qui nuſquàm vult ire, ſiue certis neceſſitatibus impeditus ſiue laborare nolens ad incerta ſuffugia, & non ad finienda, ſed ad mutanda pericula, proculdubio iſti deſerendi non ſunt miniſtro Chriſtiano.

Si autem hoc audito abire maluerint, nec illis manendum eſt, qui propter illos manebant, & infra. Melius autem quod in his periculis faciamus inuenire non poſſumus quàm orationes ad Dominum Deum noſtrum vt miſereatur noſtri.

Finis Quodlib. Decimiquinti Magiſtri Henrici à Gandauo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Comment. in Quæſtionem X V I. quæ eſt,

Verum miles irruens præſtolando conſortes ſuos in hoſtium exercitum, faciat opus magnanimitatis.

TITVLVS declaratur ex caſu dato. Quantum enim colligere licèt accidit id cuidam militi in expugnatione Ciuitatis Acconenſis. Quàm ciuitatem credimus fuiſſe Ptolomaidam, ſic antiquitus nocatam, quæ ciuitas eſt in Phænitia Siriæ ſita, ſi Ptolomeo credimus, & fuit Colonia Claudij, atque Cæſaris, & cuius tanta mentio fit in Sacris Hiſtorijs, tametſi & aliarum ciuitatum fiat huius nominis, quarum meminit D. Hieronymus ad Euſtochium.

In corpore quæſtionis, quoniam nullus miles id agendo poteſt eſſe magnanimus niſi bellum ex parte ſua iuſtum ſit, & neceſſarium, præmittitur primò aliquid de belli neceſſitate, atque iuſtitia, & quomodo magnanimitas ſit pars fortitudinis, ita tamen quòd non omnis fortis ſic magnanimus &c. quæ omnia faciliter, & breuiter tanguntur ab Auctore.

Secundò, reſpondetur quæſito duabus concluſionibus procedentibus à diſtinctione bimembri. Eſt autem diſtinctio de hoc militis actu, aut enim id egit temerè, ſine ſpe, quòd ſocij eum ſequerentur, & ſic irruendo vinceret inimicum.

Aut egit exiſtimans quòd ſocij eum ſequerentur, confiſus in Dei adiutorio & iuſtitia. Vbi ſi primo modo. Eſt concluſio negatiuè reſponſiua quæſito. Si ſecundo modo: Eſt concluſio affirmatiuè reſponſiua quæſito.

Not. quòd iſte fuit dux quidam, habens ſub ſe milites, & ſupponitur, quòd eſſet paratus ad defendendam iuſtitiam, quæ ex parte ſui, & aliorum, qui erant ad defenſionem ciuitatis, erat. Et quòd hortatus fuerit ſocios, non ſecus ac Iudas ille Machabeus aliquando fecerit, qui cum paucis aggreſſus eſt inimicum, copioſiſſimum habentem exercitum, & vicit. Quod & legimus de Georgio Caſtriott. ſæpe accidiſſe aduerſus Turchas. Et ideò ſicut Iudas, & alij fecerunt opus magnanimitatis, profectò & hic miles, dum eos imitatus fuerit in ſpe. Sic Cæſar opus fecit magnanimum, cum nauis aggrediens Pompeum, tanta multitudine circundatum, contra verò temerarius extitiſſet, quando ſolus ſine ſpe, quòd eum ſocij adiuuarent, aggreſſus fuiſſet hoſtem.

Vnde ſciendum, quòd vt plurimi cum Vegetio dicunt: non eſt temeritas cum paucis comparatiuè bellum ingredi, dummodo vbi deficit multitudo ſuccedat virtus. Vnde vt patet in litera, vtraque concluſio manifeſta eſt ex verbis peritorum, Ciceronis, Vegetij &c.

In reſponſione ad argumentum, quoniam in argumento tangitur de fuga Prælatorum, tractatur quæſtio de fuga, ſed vtique tum in communi, vtrum liceat fugere de bello, tum in ſpeciali de fuga Prælatorum.

Cum autem per plures concluſiones ſatisfaciat quæſito, merito diuiſionis, & ſubdiuiſionum quæ proponuntur ab Auctore, nos pro faciliori & prompta intelligentia huius negotij in forma tabellæ de more cunctà libenter redigere voluimus. ſic.

Bellum eſt aut

- *Imminens tantùm & tunc aut*
  - *Omnes fugere poſſunt & ſimul deſperant rationabiliter de victoria* — *Prima concluſio.* Fugere poſſunt & licet eis.
  - *Non deſperat nec debent deſperare rationabiliter* — *Secunda concluſio.* Fugere non debent.
  - *Aliqui ſperat aliqui deſperant* — *Tertia concluſio.* Qui ſperant non tenetur fugere, ſi tamen fugiunt qui deſperant, licitè fugere poſſunt.
- *Inſtans & comprehenſus iam eſt populus fidelis ab aduerſarijs.* — *Quarta concluſio.* Nemo fugere debet.
- *Deficiens aduerſarijs obtinentibus victoriam* — *Quinta concluſio.* Omnibus fugere licet, non tamen Prælatis.

Prima concluſio patet. Nam vnuſquiſque tenetur ſe ſaluare fugiendo, dum aliter euadere mortis non valet periculum.

Secunda concluſio patet ex Vegetio, Tullio, D. Auguſt. & exemplo Dauid, quæ omnia in litera patent.

Tertia concluſio quo ad primam partem patet ex ſuperiori, & ex Auguſtino Ioan. Euangel. ex Tullio, atque ex Platone. Quo ad ſecundam partem patet ex priori concluſione.

Quarta concluſio patet ex Vegetio, & exemplo Æneæ, pro vt habet Virgilius.

Quinta concluſio quo ad primam partem patet, quia vnuſquiſque tenetur ſe ſaluare cum aliter &c. Secunda pars patet ex Auguſtino.

Sciendum autem, quod ſano modo eſt intelligenda hæc pars, ex qua vertitur in dubium an nunquàm liceat fugere Prælatis. Cui quidem quæſito ſex concluſionibus ſatisfit, habita diuiſione, ac ſubdiuiſionibus. ſic.

Cum

Cum indicitur bellum, aut quaritur id mortem.

- *Sola communitas, & tunc, aut*
  - *Subtrahitur ministerium illi incumbens à ſubditis.* — **Prima concl.** Non debet fugere.
  - *Nō ſubtrahitur, ſed per alios manentes poteſt ſuppleri. & tunc ſi fugit, aut*
    - *Fugit tantùm timore mortis.* — **Secunda concl.** Non debet fugere.
    - *Ut ſe præſervet maiorẽ vtilitati Eccleſiæ, & tunc, aut*
      - *Fugiendo magis obeſt exemplo, quàm manendo proficeret officio.* — **Tertia concl.** Non debet fugere.
      - *Magis proficeret officio, quàm obeſſet exemplo.* — **Quarta concl.** Licet ei fugere.
- *Solus Prælatus, & tunc, aut*
  - *Poteſt abſcondi à populo.* — **Quinta concl.** Non debet fugere.
  - *Non poteſt abſcondi.* — **Sexta concl.** Licet ei fugere.

Prima concluſio patet ex Auguſtino ad Honoratum. ibi. Reſtat &c.

Secunda concluſio patet ex eodem Auguſt. in eadem Epiſtola, ſicut & cæteræ, quas non ex alio Auctor probat, quam ex D. Auguſt. cuius verba vanum eſſet recitare, quando ſatis clarè legantur in litera. Propterea hæc à nobis tantum dicta ſint, tùm ſuper hanc quæſtionem, cum etiam ſuper cæteras omnes quodlib. Henrici. Vbi lectori Catholico dicimus, quòd ſi quid maledictum forte, incuria vel ignorantia dictum eſt, illud penitus retractatum intelligimus, neque enim intendimus in quantumcunque minima ſcintilla diſcedere, ac deviare à Sanctiſſima itemque dulciſſima Matre, Eccleſia, cui libenter ſubiicimus hæc, quæ ſcripſimus, cætera omnia, & nos. Studioſis vero cæteris, itemque doctiſſimis viris hæc addimus, nos feciſſe quod quæſitum, atque rogatum eſt, non poſſe autem cunctis ſatisfacere. Nil tamen aliud ſciant nos attendiſſe, quam amicos parere, ſtudioſis prodeſſe, & tantum virum, qualis eſt Henricus, meritò honorare, ocium Deo & animæ inimicum fugientes. Itaque hic laborum noſtrorum finis ſit ad laudem Dei & B. Virginis Mariæ.

F I N I S.

SERAVALLI VENETI,

Venetiarum Principe Inclyto, & Sereniſsimo

LEONARDO DONATO.

A Natiuitate DOMINI NOSTRI JESV CHRISTI filij DEI viui, & veri,

Anno M D C V I I I.

IN TYPOGRAPHIA MARCI DE CLASERIS.

SVPERIORVM CONSENSV.

MAG 2005394

LEGATORIA DI LIBRI
ROMA
Google